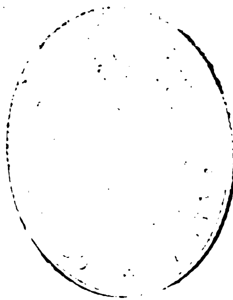

ZACH. I IRA MAGNA EGO IRASCOR SVPER GĒTES. ET SAGITAS MEAS COMPLEBO IN EIS DEV 32.

D. DIONYSII CARTHVSIANI ERVDITISSIMA SIMVL ET VTILISSIMA SVPER OMNES S. Dionyſij Areopagitæ libros commentaria, ſtudioſis omnibus hactenus multum deſiderata, ſed nunc primum utilitati publicæ donata.

Præter hæc adeſt hic quadruplex operum ſanctiſſimi martyris è græco in latinum tranſlatio, & vna paraphraſis, hoc ordine diſpoſitæ.

Prima, quæ & antiquiſſima habetur, eſt Iohannis Scoti Benedictini. ſuper hanc ſcribit D. Dionyſius Carthuſianus, per capitula ſingula diuiſam, vt ſit vbi cōmētaria inſerūtur.
Secunda, Iohannis Sarraceni.
Tertia, Ambroſii abbatis Camaldulenſis.
Quarta, ſed imperfecta, vt quæ ſolum Diuina nomina continet, & Myſticam theologiam, Marſilij Ficini.
Quinta, ſed inſtar paraphraſeos, abbatis Vercellenſis.

Continentur hic & alia nonnulla, quæ verſa pagella latius docebit.

Act. Cap. 17. Paulus autem cum Athenis expectaret, incitabatur ſpiritus eius in ipſo, videns idololatriæ deditā ciuitatē. Diſputabat igitur in ſynagoga cum Iudæis & colentibus, & in foro per omnes dies. Quidā vero viri adhærentes ei crediderunt, in quibus & Dionyſius Areopagita.

Coloniæ impenſis Petri Quentel. Anno M.D.XXXVI.

Si ullus Dionyſiorum ante hac placuit ſolus, multo iam magis placebit uterq; non ſolus.

Cum gratia & priuilegio.

CONVERTE NOS DEVS SALVTARIS NR: ET AVERTE IRĀ TVAM A NOBIS PSAL 84

MISIMVS anno superiori lector amice, post commentaria in vtrumque testamentum, & alia non pauca, quatuor illos Sententiarum libros, integritati suæ vnde vel temporum, vel hominū iniuria misere exciderant, quāta fieri potuit diligētia restitutos, & collectaneis Dionysii Carthusiani eruditissimis illustratos. Nunc ne interim dormisse putemur, simul etiam vt promissa nostra exoluamus, emittimus omnia sanctissimi martyris Dionysii Areopagitæ opera, quæ quidem latine extent, identidem Dionysii nostri Carthusiani commētariis illustrata: hoc in primis studiosissimo cuique notum esse volentes, tantum in edendis his, id est, Areopagitæ operibus, & molestiæ & laboris exhaustum fuisse, quātum nec dictu facile, & creditu difficile sit: vt prope sub ipso onere succubuissemus, nisi laborem ipsum aut nostra sedulitas, aut publica uicisset vtilitas. Nam Sententiæ nuper emissæ, quanquam & ipsæ antea corruptissimæ erant, vt difficilius aliquid vix timeri posset, tamen huc collatæ, etiam ludus videri possunt: vsque adeo præter communem errandi consuetudinem, quæ & typographis & descriptoribus omnibus familiaris est, in his Areopagitæ laboribus subinde inpactum fuit, vt multoties, ne dicam centies & centies nō modo nullus sensus, aut alioqui distortus, sed nec catholicus haberetur. Quamobrem si gratus es, maximas nobis non agere solum, verum etiā referre gratias oportebit: tum quod Areopagitam ipsum alioqui per se asperiorem, Dionysii nostri cura leuigatum proferimus: tum quod eundem tot & tantis mendis exoneratum damus, vt iam & nobis ea facile condonentur quę typographorum præcipitatio commisit, & à mediocriter eruditis intelligi possit, qui iampridem nonnullis etiā theologis negocium facessebat, & ob id aut vix, aut nequaquā intelligibilis putabatur. Gratias autem alias non petimus, nisi vt in suscipiendo munere hoc sic affectus sis lector candide, quēadmodum nos in exhibendo sumus affecti: id est, vt qua nos cura publicæ studiosorum vtilitati consulimus, ea vicissim & nostræ consulatur: ne cum nos omnia fecerimus in rem tuam, nihil interim fiat in nostram. Mutuis auxiliis opus est, mutuam præstare operam oportet: vt & perseuerare liceat, & in posterū alacriores esse queamus. Restant enim adhuc alia multa necdū visa, neque minus vtilia, si prius hæc cum ipsis Sententiis grata fuisse norimus. Cæterum vt apertius intelligas quid hic expectes, meminisse debes, omnia S. Dionysii Areopagitæ opera, quæ nunc apud latinos extare sciantur, Dionysii Carthusiani cōmentariis exposita, hoc volumine contineri: præterquam hæc, omnes omnium ipsius (à diuersis enim diuersimode traductus est) Areopagitæ translatiōes: nihilque vspiā S. Dionysii quicquam sciri, siue translatitium, siue paraphrasticum, quod hic non adsit. Principio vulgaris translatio, quæ dicitur esse Iohannis Scotiginæ vel Scoti, nō illius theologi cognōmento Subtilis, sed alterius cuiusdam Benedictini temporibus Caroli Magni, à Dionysio nostro Carthusiano per singula capitula prope de verbo ad verbum explicatur, excepto quod in quibusdam Areopagitæ epistolis interpretandis, Carthusianus noster vtitur translatione alterius cuiusdam Iohānis, non re, sed cognomine Sarraceni, in nona vero & decima, Camaldulensis. Capitulorum vero singulorum commentaria sequitur vnumquodque caput separatum paraphraseos Vercellēsis, vel translationes Marsilianæ, vbi sic res tulit, & deinde Vercellensis. Post hęc sequuntur alia quędam iucunda, inter quæ sunt duorum excellentium sanctorum epistolę, sancti Ignatii, tertii a Petro Antiochensium episcopi, Romæ propter Christum bestiis traditi: & Antonii illius magni eremitæ, qui cum Paulo primo eremita aliquamdiu vixisse creditur. Postea rursus à nouo sequitur integra operum Areopagitæ translatio, facta per Iohannem Saracenum. Inde alia & ipsa integra, & omnium luculentissima, quæ est Ambrosii abbatis Camaldulensis. Postremo adduntur libri tres Baptistæ Mantuani, Areopagitæ vitam iucunde, sed poetice, memorantes: & apologia pro S. Dionysii libris, quã respondetur calumniis quorundam, de scriptis Areopagitæ minus recte sentientiū. Quæ cuncta ideo hic congesta sunt, vt habito volumine hoc, nihil quod ad Areopagitā attineat, vlterius quæri possit, sed vniuersa hic velut in thesauro cōdita reperiantur. Fruere igitur amice lector muneribus his, ac studia nostra fauore tuo psequere.

Bene vale.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, ILLVSTRISSIMOQVE PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO ERARDO DE MARKA

Sanctæ Romanæ ecclesiæ, Tituli sancti Crysogoni Presbytero Cardinali Archiepiscopo Valentiæ, Episcopo Leodiensi, Duci Buillonensi, Comiti Lossen. & c. Domino ac patrono suo colendissimo, F. Theodoricus Loer à Stratis, domus Carthusiensis in Colonia humilis Monachus & Vicarius.

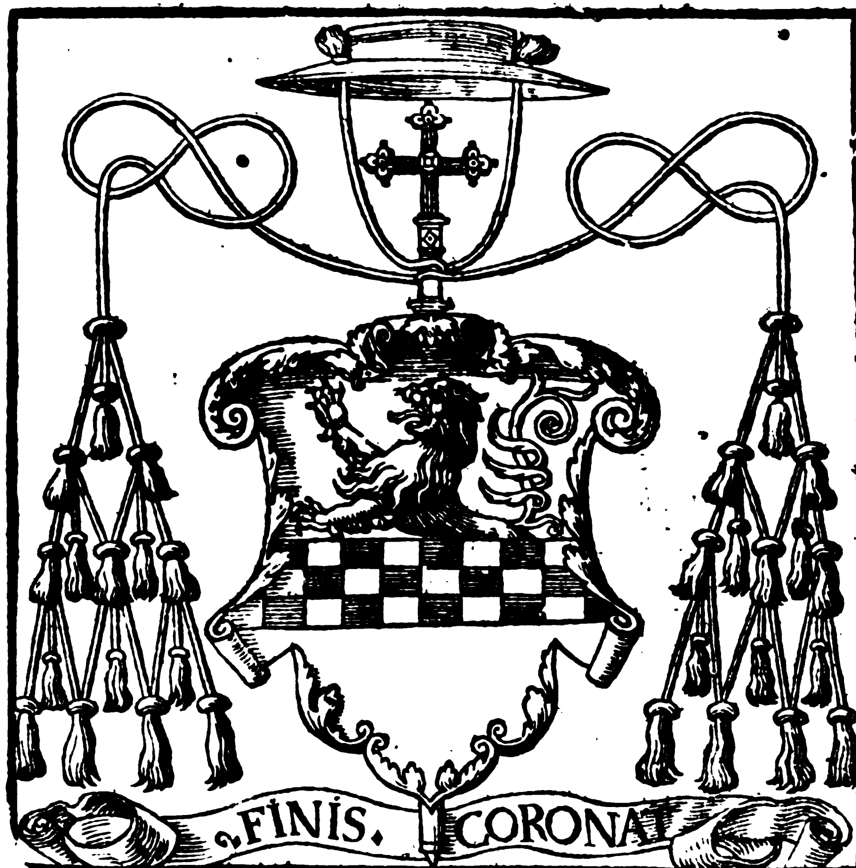

NOn ab re, sed nec ociosum, aut superfluũ existimo reuerẽdissime in Chr̃o pater, si hæc Dionysij nostri in S. Dionysij Areopagitæ martyris præclari libros commentaria, opus certe inter celebriora Dionysij nostri opa, ut nõ ultimum, ita tam in excudẽdo postremum, amplitudini tuæ dedicauero: quandoquidem eidem dedicaram & primum. Constat nanq; bonarum rerum, optimo prę sertim uiro, qualem te fama, imo uniuersus orbis clamat, & uita quoq; ipsa ingenue testatur, satietatem esse nullam. Quare non satis quoq; mihi uidebatur, priore illo Dionysij nostri libro, hoc est, in psalterium commentarijs, reuerendissimam paternitatem tuã honorare uoluisse, nisi etiam (quo & uehementius & uberius eidem gratificandi desiderium inesse mihi commonstrarem) modo eiusdem postremum hoc opus quantum certe ad publicationem attinet, alioqui inter omnia uel augustissimum, ueluti prioris auctarium adderem. Rectissimum autẽ id mihi uel inde uidebatur, quoniam autor hic noster, olim tuę ditiõis alumnus, olimq; dum uiueret municeps, si cui aliquid debuit, patriæ suæ debuit: potissimum autem tibi, utpote patrię suę patri principiq; ac domino laudatissimo: nec minus uirtutibus excellentissimis quam dignitatibus amplissimis ornato. Quare eius nomine congruebat quidem omnia eius opera, aut saltem primum postremumq; librorum eius opus, nemini magis quam excellentissimæ dominati

oni tuæ nũcupari. Idq̃ ut auderem hortabatur non mediocriter, confortabatq̃ animũ, quod audieram reuerendissimam dominationem tuam beneuolẽtissimo aio priorẽ illã nũcupationẽ accepisse: unde certe maiori spe iã mihi promittere licuit, hanc posteriorem non minus, imo lõge maxime eidem fore acceptã, non propterea tantũ quod reuerendissima tua paternitas, adeo clementem, adeo beneuolũ, adeoue studijs hisce sanctis pbet sese patronicã: uerũ etiã ideo, q̃d postremũ hoc opus, grauitate & maiestate primũ lõgo inter ualle añcedit. In eũ em̃ hic autorẽ scripsit, eũ elucidauit, q omniũ post apostolos excellentissimus est, & ob id forte intellectu difficillimus, q nisi talis esset, olim plures autor idem quam habet, elucidatores obtinuisset. Siquidẽ in psalteriũ qui scripserint commentarios, multo inueniũtur plures q̃ qui sanctissimi martyris Dionysij Areopagitę libros, uel queuis eorũdẽ explanare tentauerint. Quod equidem accidisse reor, ideo, & ipsa quoque res loquitur, quandoquidẽ omnia quæ sctũs ille martyr Dionysius scripsit opera abstrusum, nec ita multis peruestigabilẽ habet sensum. unde rarissimi sunt, q explanãdo uel uni, uel alteri ex eiusdẽ operibus libro manus admouere fuerint ausi. Abstinuerũt em̃ pene oẽs scripturarũ tractatores, tãquã a sacro mysticoq̃ arcanorũ doctore, ne quoniam in omnibus eius libris non omnia sibi cernebant obuia, illi commentarios adijcerẽt. Solus hic Dionysius noster Carthusiensis, utpote uir non minus diuina reuelatione illũinatus, q̃ humana disciplina eruditus, quemadmodũ inter bẽs est primus, q uniuersa Dionysij Areopagitæ opera, quæ latina repiunt elucidauit: ita si eius perpẽdas eruditionẽ, etiã nulli erit secũdus. Quapropter ut dicere cœpam, si argumẽtũ quoddam uulgare, & a multis antea tractatũ, excellẽtissimæ dominationi tuæ nuper oblatum, eidẽ gratũ fuit: quomodo nobis metuẽdũ erit, rarum hoc opus & pro sua sublimitate iuxta ac difficultate a paucissimis uix attactũ, tibi non fore gratissimũ? præsertim cũ oẽs prioris illius Dionysij libri p hũc Dionysiũ posteriorẽ adeo sint explanati, adeo illustrati oẽs, ut eosdẽ nũc etiam mediocris literaturæ uiris passim adire, intelligereq̃ liceat. Cæterũ si dictionẽ hic qs desideret uenustam atq̃ secularẽ (ut uocant) eloquentiã, fatemur eam deesse. Neq̃ enim theologia diuina, q̃ philosophicis hic tractatur, & ṽbis & argumẽtis, dictionis uenustatẽ aut phrasim aliam quam sibi peculiarẽ admittit: utpote quæ suũ habet, quomodo alia q̃uis scientia, loquẽdi & modũ & legem. Nam si professio medicinæ alijs gaudet uocabulis, sibi peculiaribus scilicet, alijs professio legũ, a quibus alienum esse decet earũdem professorẽ: nulla enim scientia tam delectatur peregrinis, quam suaẽ proprijs: quomodo Dionysiũ theologum non theologice, scholasticum non scholastice, philosophũ deniq̃ non philosophice loqui deceat? Quis enim laudet philosophum, non philosophico, sed peregrino modo & a sua professione alieno, loquẽtem? Quis non rideat theologum, mysteria sacra & uerba iuxta legem philosophicam rhetorumue canones tractantem? Non igitur in Dionysio nostro infantiam agnoscimus, sed modestiam: qui ætati, qui seculo, qui deniq̃ disciplinæ, in quacunq̃ etiam uersaretur, dictionem, stylum, phrasim q̃q̃ suam nisus est conformare: ne ambitioris studiosus, neue gloriam affectasse uideretur, si cæteris insolito, singulariue modo uersari in quauis scientia notaretur.

Maluit

Maluit inquam, quatenus ad politiorem attinet litteraturam, sui temporis usu tunc ab omnibus recepto loqui, quam singularitate aliqua, quę illi tunc ætati nouitas fuisset, admirabilis haberi. Minor nanq semper illi cura fuit, quomodo loqueretur: maior, quomodo intelligeretur, multo autem omnium maxima quomodo uiueret. In omni enim uita sua fuit deo, non absq magna hominum admiratione, deuotissimus: unde accidit ei, ut expoliēdæ uitæ quam linguæ foret studiosior. Nouerat etenim huius studium, multum plerumq adferre uanitatis, saluti parum conducere: illius uero, hoc est, uitę exornandę, non posse non multū conferre felicitatis: quoniam nō sermone, sed uirtute cōstat regnū cęlorum. Hęc iccirco dicimus, ne Dionysius hic noster sermone putetur ibiq inuenustus: quoniam ubi locus, tempus, resue postularit, comperimus ipsum habuisse linguā nō prorsus indisertam. Qui licet nullis suis dotibus poterat excellentissimæ dominationi tuæ dedicari, tamen obhoc debuerat potissimum, quod raræ istę quæ diuina clementia sunt in te uirtutes, non patiebantur alumni sui monimenta cuiq̄ nisi parenti patriæ nuncupari. Hoc enim nominis, si cui olim iuste datum est, merito reuerendissimæ paternitati tuę hodie tribuitur, qui annis plus aut minus triginta, sic diœcesim Leodiensem gubernaris, ut nihil interim hostile senserit, cum antea prope continuis bellis aut seditionibus quassata fuerit: imo q sic paci salutiq publicæ semper & ubiq consulueris, ut qdam regioni tuæ contermini, tibi debeant quod adhuc, non dico, stent, sed sint, quanquā illi minus grati, dicantur hodie nescio quid in te machinari. Sed non minor ea laus tua, qd & hoc non fortiter mō, uerūetiā prudēter feras, qppe q & serpētis astutiā habēs, ditionē tuam munias, opportunis locis aut uetustas arces renouādo, aut nouas ędificādo: & colūbinainterim simplicitate utēs, nulli des occasionē mali. Vt te non frustra ob has artes duo potentissimi totius orbis monarchæ, Sanctissimus in Christo pat ac dominus, D. Leo papa. X. Cardinalatu, serenissimaq Cęsaria maiestas archiepiscopatu Valētię donarint, pontificesq interim semper tuis concilijs usi sint, & imperator etiā hodie ubicunq sit, utatur. Supersedeo commemorandis reliquis uirtutibus tuis, quæ multę sunt, ne uel modestiam tuam pudore afficiam, uel alioqui in os laudare uidear. Tantū meminerit reuerēda paternitas tua Dionysij nō iam nostri, sed sui, quanto tū sumptu tū labore monumēta hęc alūni sui priusquā prodeant, constent. Deinde amplectatur priscum illum Dionysium, quem ueteres magno studio e Græco in latinū uerterūt, cuius interptationi tāti patres insudauerunt, quem quasi per excellentiam theologum nominant, q Pauli atq Hierothei fuit auditor, in Philosophia gentilium doctissimus, q Christum uidit, passionis miracula considerauit: quo uel scolastici uel neoterici theologi auide utuntur, & testem ubiubi possunt inuocant, cuius opera Carolus Magnus Germanus dilexit, cuius mentionem Actus apostolorum faciunt, q primus de theologia mystica secreta & abnegatiua scripsit: q profundus deuotus in deum inflāmatus multarū abditarum rerum edoctus, pro Christi fide apud Parrhisios sanguinē fudit, celeberrimo tēplo insigni cœnobio postea a regibus Gallorū in honorē ipsius erecto, ubi etiānū reges Francorū tumulant. Sed hęc prudētię tuę notiora sunt q̄ ut a me cōmemorētur. Bñ igit ualeat, ambosq Dionysios (hūc ut dioecesis Leodiēsis alūnū: illū, ut Pauli discipulū & Galliarū apl̄m) digno fauore psēqtur Colonię ex cōuentu nr̄o Carthusi. pridie Annūciatiōis Marię. M.D.XXXVI.

LECTORI

Cœlestis hierarchiæ paraphrasim nonicapitis Folio 64 columna prima sic cōtinua:& solam principalem diuinitatem. Hæc autem commemorauimus tibi episcopo & prudenti tanquam scienti scripturas sacras, q diuina prouisio quæ oibus puidet, & diuina potestas quæ oibus dñatur, deferebatur per visiões imaginarias Pharaoni ab angelo psidēte Egyptijs & principi Babyloniorū, ab angelo sancto sibi & regno suo psidēte. & famuli veri dei, sc3 Ioseph & Daniel, erāt à deo constituti illis tēporib⁹, illis gentibus, doctores & interptes visionū imaginariarū formatarū in dictis pricipibus ab angelis ipis & eorū regnis psidētibus, angelicæ annūciationis, a deo primo principio reuelatæ sanctis viris sc3 Ioseph & Danieli, deo proximis, per medios angelos. Vnū ē eīn oīm principiū ad essendū, & puidētiā ad gubernādū. Et nunq̄ arbitrādū ē q vna & principalis deitas, quasi p particularē sortē dñationis pricipetur Iudæis alijs vero gentibus, ppria authoritate dñentur, aut angeli boni, ę q̄les in suis potestatibus, aut sibimet oppositi, aut dæmones. Sed scriptura illa. Cōnstituit terminos pplorū iuxta numerū filiorū Israel, sic intelligēda est, non q̄si deus inter se & alios deos aut angelos diuidat principatū hoim, sibi in ppria hæreditate assumēdo solā gentē Israel, q̄ ipse fecerit & rexerit, sed quod vna & singulari diuina vniuersorū puidentia omnes hoim nationes, ad pcurādā eorū salutē sub singulis sanctis angelis eas ad cœlestia prouocātibus ordināte, solus pene (ꝓter oēs nationes añ tēpus incarnationis) populus Israel ad illūinationē & cognitionē veri dei conuersus est. Vnde scriptura ostendens dictum populū Israel a vero deo hæreditariæ possessiū per fidē & specialē cultū, dicit: Pars aūt dñi populus eius. In q ostendit populū Israel, sicut & alias nationes, diuinitus ordinatū eē sub q̄dā sancto angelo, dicendo Michaelē ducē esse populi Iudaici, vt p ipm reduceretur ad cultū vni⁹ principij vniuersorū, plane p hoc nos docens vnā esse vniuersalē prouidentiā vniuersarū inuisibiliū & visibiliū virtutū intellectualiter supcollocatā omnibus, oēs autem angelos sanctos q singulis gentibus psident ad ipam tanquam ad proprium principium, iuxta singulorum electorum capacitatem, extendere eos, qui inspirationes suas acceptarent & imitarentur.

In hac erratorū tabula prior nūerus indicat foliū, scd's colūnā, tertius lineā, inde sequitur pa lectio. Folio 2 colūna 2 linea 15 Quia. ibi. li. 19 seq;. 10. 1. 21 pueniētiū. 11. 1. 26 diuinus. 12. 1. 35 ad ipsum. 15. 2. 28 hoc. 16. 2. 56 repsentatiuas. 17. 1. 18 istis. ib. li. 19 apte. 18. 1. 21 cōpactam. ib. li. 23 q. li. 34. indigētia. li. 44. ye. li. 45 pure. 20. 1. 18 colorē. ib. 56 summe. ibi. col. 2 li. 12 magis. li. 39 incircūspecta & naturalis. li. 53 vniformis, æqualiter. 21. 1. 28 Et vrsæ. li. 40 q ꝓpter. col. 2. li. 21 intellectuū. ibidē. Nūc. 22. 1. 1 Num. li. 5 hierarchice. col. 2 li. 40 iussiões. li. 53 eis. li. 54 mediāte. 26. 1. 4. & . col. 2. li. 42. ineffabilis. 27. 1. 20 innūerabiliter. li. 27 cōformatiōe. col. 2 li. 4 num. 31. 1. 34 super. li. 27 creata. 34. 2. 39 ꝟtutes. 38. 1. 47 ac dispositio. li. 48 simile. 40. 1. 9 simile. li. 22. illūinari. col. 2. li. 1. 43. 45. 2. 24 intellectualiū. li. 56. admirādas. 47. 1. 22 cōcreata 51. 2. 28 seu tres 52. 1 5 eorū indeē. li. 21 deiferos. ib. apertos. li. 27 dignissimis. li. 41 in se. col. 2. li. 38 ambiens. 53. 1. 16 superiores. 55. 1. 53 Prima. 56 2. 38 morē. 58. 2. 27 potestatuū. li 39 eā. 60. 1. 44 vniuersalius. 63. 1. 25 solo. li. 55 respēctū. 65. 1. 37 oportet. 66. 1. 6 sacro scām. li. 10 naturalē col. 2. li. 1 fit. li. 4 superexcellētia. li. 15 q dā. 67. 1. 16 esset. li. 34 & archangeli principatuū & ordinū superiorē. li. 5 angelus vel. col. 2. li. 35 ordinū. li 40 angeli. 69. 1. 11 distinctis. li. 12. quia. li. 14 aut oēs mente: cœlestes, aut aliquas &c. li. 15. specialiū. col 2. li 42 rem creatam. li. 43 creans scīētias. 70. 1. 8 participant. co. 2 li. 1 ad qd ē. li. 22 Vnūqdq;. li 54 particulariter respēctū. 71. 1. 1 ordinibus angelicis. li. 5 ꝟtute ꝓ ꝓprietate li. 24. æquocatiōe, li. 44 in opportunitate. 72. 2. 34 qs. 73 131 sine cōcursu. li. 35 q̄nq; etiā. co. 2 li. 27 est ꝓximus. 75 2. 6 respectu. li. 6 reuelāt. li. 40 passibile. li. 47 ꝓprietates 77 1. 9 informatiōe. li. 24 alam. co. 2. li. 4 faciē aliter. li. 10 immoderate psumāt. li 15 aliū motib⁹. 78. 2. 34 frendæ. li 44 bonū vniuersale. li. 48 qd. 79. 1. 32 16 rei li. 33 veri. co. 2 li. 17. etiā illa. li. 27 mediante seriatim. li. 29 ex incapacitate. li. 40 q post eas sunt. li. 42 digne habētur. li. 43 imitātiū diuinā. li. 44 cōformiter. li. 48 cū ipsius. li. 50 administrātur. li. 51 deū principiū. li. 53 suā scientiā. 80. 1 5. possibile dei. li 6 hierarchijs. li. 14 Docebatur. li. 19 & 20. docebatur. li 43. cōtrahitur. 81. 1. 12 infimū. li. 34. q. 47. animi. 82. 2. 33 diuisiuū indruæ. 84. 2. 23 est li. 85. 1. 46 induitū. ib. ce prunis. co. 2 li. 15 vlla. li. 2 1 agilis. 86. 1. 3 per cōbustibilia. li. 51 formatā. co. 2 li. 1 similes. li. 3. qm̄ habēt. li. 9 odoratu a cane. li. 16 ꝓper. li 43 scribilis. 87. 1. 28 reuelationū. co. 2 li. 7 malo, apud. 88. 1. 45 superatiuū. co 2 li. 56 diuina per. ib. quē librū. 89. 1 27 nubis. co. 2 li. 24 idē qd. li. 37 reserationē. 92. 2 41 choro. li psidere. 95. 1. 10 humidi 39 applicētur. li. 40 creaturę. ibī. Sed sursum. li. 41 q̄nq; aios. co. 2 li. 30 lūīe radii. li. 56 bouis. 96. 1. 23 partes. co. 2 li. 25 successores. 99. 1. 43 munere. li 26 actus. 100. 1. 25 fecerint. li. 57 signis. ib. reducimur co. 2 li. 9. mō essendi. li. 20 illuminatā. 101. 1. 22 cōrētiue 102 1. 25 immaterialiter. co. 2. li. 4 nō tacēctis. li. 50 docuerūt. 104. 2. 10 anteriora, ut si etiā inferiores ad superius extendūtur, & alijs ducatū pbent, & ita per hæc &c. li. 46 ipsi aūt scribile. 105 1. 1. & immaterialis diuinissimo. li. 5 variorum. li. 13 deo pleni. li. 15 scriptis & nō scriptis. li. 23 hierarchię perfectæ. li. 42. operationē co. 2. li. 12. viri. li. 26 digranteq; persa tram. ib testatur li. 29 cōuersationē. li. 43. deo. 106. 1. 26 mnisibiliū. li. 9 bonitas sp. li. 32 inspersas. li. 41 oēs. co. 2 li. 34. diligētes 41 perfectus. 108. 1. 12 subsistentiā. 109. 1. 19. Ferebat. co. 2. li. 51. 15 q deo qui istud ꝓmisit existenti. 110. 1. 38. pcurans. ib. li. 44 merito. 112. 2 42. superbiæ 113. 1. 28 quod spiritalē. li. 47 munere. 114. 2. 43 certis. 115. 2. 38 ꝓpriē est. 116. 1. 22 hæ magis. li. 46 baptisati. li. 55 mētaliter noscere. 117. 2. 27 spūi ecclesiastico vnitū. li. 5. ed. 119. 2. 27 cōsequēter, quia his. 120. 1. 17 māducens. li. 40 ponentur. 121 2. 42 cognitionibus. 122. 1. 8 illa. 123. 1. 13 disponendo. 124. 1. 30. increatū. co. 2. li. 25 pluriū cognitiuā. 125. 1. li. 18 inconcussā philosophiā. co. 2. li. 29 cōcinnit. 126. 2. 2 cuilibet. li. 23 spectantes. li. 27 visionū. 127. 1. 40 indocto. 128. 1. 2 discedunt. co. 2. li. 29 egrediunt. 129. 1. 22 laudandorū. li. 46 fructuū. 131. 1. 15 possessione. li. 47 apphensionū. 132. 1. 46 perdusta. co. 2 26 aduertit. 135. 1. 24 induendo. co. 2. li. 12 ista est practica, idcirco ordinatur. li. 25 fluentis. li. 26. lucē. li. 28 psidere aut pfici. li. 38 q non. li. 39 declarator. li. 42 emolliant. ib. sirite. li. 44 sancior. li. 46 indocti. li. 51 facto. 136. 1. 19 gratuitę. co. 2. li. 21. planior. li. 28 abortiuū. li. 38 assimilatur. li. 47 admittuntur. li. 56 & ordinat. 137. 1 20 cælestibus mentes. li. 52. quod Christus secundū. co. 2. li. 4 Hæc. 138. 1. 19 bñolentiæ. li. 41. abstitem elogorū. co. 2. li. 10. modū. 139. 1. 31 multipes. li. 21 intelligere. li 23 manifestationē. co. 2. li. 1 diuinius. li. 24 perfectionū. li. 39 ordinatū &. 140. 2 32 nondū. 141. 2. 7 tales. 143. 1. 43 q. 146. 1. 50 interior. 149. 2. 47 ab inuicē. li. 48 potius rōne per. li. 51 ostēdens in se esse scientiā. 150. 1. 33 ordinatione. i. ordinatā. co. 2. li. 13. viuā. Vñ. li. 19 quia sunt amant, neq;. li. 20. beatificatā. li. 23 q bonū. li. 40 quid. 151. 2. 2 & renouasse. 152. 2. 44 & sic viuentes. 153. 1. 2 quo amicus. li. 40 cōtinuatim. 154. 1. 14 docere. 156. 1. 6 est per. li. 25. actiōrs. li. 30 vtroq; genu. co. 2. li. 15 desormatā. 160. 1. 1 liber. co. 2. 51 duces. 161. 1. 39 aūt vnum. co. 2 li. 13 tumultibus. 163. 1. 48 multitudinis. i. cuiusdā. co 2. li. 3 & separet istos. li. 20 in quibusdā. li. 30 cōpetens. 164. 1. 42 vniente. 167. 2. 40. vel dignitates participant. 168. 1. 4 deus inspicitur. 170 1. 22 manifestat. 172. 1. 34 deputant huiōi refectiones. 173 2. 6 psentiū ac ꝓpt. 179. 1. 7 non dicit. li. 37 exordio. 185. 1. 18 de sēipso ico. a. li 35 fine. 186. 2. 19 sed minus. 188. 2. 34 mixta sunt. 190. 2. 49 mēs. 191 1. 44. & æternitate. 193. 1. 50. sapiæ rōnibus. 195. 1. 2 irrōnabilitas. ib. per. li. 11 oē cōphensibile vsq;. li. 17 & assidue ad sapiam sibi co 2. li. 2 benigniter. li. 50. auditu. 196. 1. 7. quæ siuit nomen. 197. 1. 13 omnino. li. 19. viro. 168. 2. 7 supernaturale. li. 9 vere essentiata est. li. 17. deinceps ꝓ sissiniamus discretionē. 214. colūna 2. li. vltima. Nēpe vt in Eccl. ferē. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisq;. Et. q tos poterat in ea quæ secundum nos est sacrā doctrinā adducere. i. studuit adducere ad intellectū sacræ scripturæ, quę est secundum nos. i. nostræ capacitati & cōmunitati, &c. 215. 1. 35. suauia, qm̄. 216. 2 purgatiōe. li. 7. diuinius quā ille. 221. 2. 16 dicitur li. vltima. Neq; enim it idipsum secundum seipsum & bonum &c. 222 1. 3. an corrumpunt seipsos? at aūtē alijs, quo corrumpunt, aut quid. &c.

Sequitur Index.

INDEX NOBILISSIMArum quarumcunque sententiarum in omnes operum Dionysij Areopagitæ quæ extant translationes, ordine alphabetico diligenter seruato.

SI cui mirum fuerit cur hic vulgaris indicum consuetudo non seruetur, qua scilicet paginæ singulæ notari soleant, is sciat tum suo tum nostro labore parsum esse. Nam multitudo translationum exigebat multitudinem numerorum. Sed hoc quia nobis onerosum & lectori inutile futurum erat, cum non minus facile caput aliquod inueniri posset, quã tot numeri: satis esse putauimus hac vti methodo, tametsi nõ adeò trita, quam vias istas vulgares, sed festinanti importunas, sequi &c. Exempli gratia. Clausula prima Indicis, Aaron vocatus non fuit per Mosen, sed per deum, desumpta ex 5. capitulo ecclesi. hierar. requirenda foret in quinque locis, iuxta quintuplicem sensum: primo in magno textu, qui est Iohan. Scoti siue Scotiginæ Benedictini fol. 153. a. Secundo inter Dionysii Cõmentaria fol. 157. e. Tertio in eius capitis Paraphrasi, quæ est Versellensis. 161. a. Quarto in trãslatione Sarraceni. fol. 393. f. Quinto denique in translatione noua Camaldulensis in calce libri. fol. 17. e. Et ita de singulis clausulis. Et prędicta in libro de diuinis nominibus & mystica theologia 6. superadditur translatio quæ Marcilij est Ficini, & præcedit inter Commentaria Dionysii immediate Paraphrasim.

AAron vocatus non fuit per Mosen, sed p deum. ecc. hie. capite 5
Absconditur indignis veritas sub velamine vilium corporalium creaturarum. an. hie. capite 2
abnegatio omnium ducit magis perfecte in notitiam dei, q̃ affirmatio. an. hie. capite 2
ablatio omnium à deo ordinate debet fieri ab imis progrediendo ad summa. my. the. ca. 4
Actus hierarchici sunt, purgatio, illuminatio, & perfectio actiuæ & passiuę. an. hie. ca. 3
actus hierarchici an sint æterni. an. hie. ca. 4
actus quatuor, scilicet sursum actio, conuersio, communio, vnio, se habent ordinate. an. hie. ca. 9
actus hierarchici etiam conueniunt ecclesiasticæ hierarchiæ. ecc. hie. ca. 5
actio dei ad extra hebetari non potest. diui. no. ca. 8
Adamas vt ferrum ad se trahit, sic deus oĩa entia. d. n. ca. 4
adoratio nulli debetur creaturę, sed soli deo. di. no. ca. 5
Aer significat diuinas operatiões, qa habilis est ad mouendum. an. hie. ca 15
Alas inter cœlestes spiritus, Seraphim tantum dicuntur habere. an. hie. ca. 6. ecc. hi. capite 4
alę Seraphim significãt motũ eleuationis in deũ. a. h. c. 15
alis duodecim velatur chrysma. ec. hi. ca. 4
altare consecratur chrysmate, quia Christus fuit vnctus spiritu sancto. ec. hi. ca. 4
altaris accessus significat vitam esse deo totaliter supponendam. ec. hi. ca. 5
alimentum implet, curat, seruat, florere facit & renouat in conuiuio Christi. epi. 9
alimentum duplex, sc3 forte & liquidum proponit dei sapientia. Ibidem
alimentũ forte est firma intelligẽtia diuinorũ. Ibidem
alimentũ liquidũ, doctrina cõmunis per sensibilia. Ibi.
Amor entium inferiorum in angelis, non minuit amorem diuinum. an. hi. ca. 7
amabilis est deus, desiderabilis ac diligibilis. epi. 10
amicitia est inter omnia entia, & quasi harmonia musicalis. di. no. ca 4. & capite 8
amor dicitur esse deus, & quia amat, & quia amare facit. di. no ca. 4
amor omnis scdm Hierotheum est virt⁹ vnitiua. d. n. c. 4
amores diuersi reducuntur ad duos. Ibidem
amori diuino repugnat amor terrenus. di. no. ca. 8
Angelicæ hierarchiæ summatim sententia pstringit. an.
angelorum simplicitas præ cæteris conformior (hi. ca. 2 est diuinæ simplicitati. an. hi. ca. 4
angeli omnes præeminent hominibus. Ibidem
angeli dicuntur, quia diuina illuminatio primo gignitur in eis. Ibidem
angelorum ministerio data est lex, & reuelantur diuina mysteria. Ibidem
angelico principatui Christus se subdidit secũdum humanam naturam. Ibidem
angelorum nomen accipiunt etiam personæ de omnib⁹ ordinibus cœlestium hierarchiarum. an. hi. ca. 5
angeli non accipiunt scientiam p collationem, id est, per discursum. an. hi. ca 7
angeli inferiores scientias deificas accipiunt à superioribus. an. hi. ca. 7
Angeli, Archangeli, & Principatus sunt de infima hierarchia. an hi. ca. 9
angeli qua reuelant hominibus, accipiunt ab Archangelis. Ibidem
angeli gentilium & Hebręorum nõ sunt culpandi propter malitiam custoditorum. an. hi. ca. 9
angeli eiusdem ordinis distinguũtur inter se secundum superius & inferius. an. hi. ca. 10
angeli superiores non mittuntur immediate ad exteriora. an. hi. ca. 13
angeli inferiores recipiunt aliquoties nomina superiorum. Ibidem
angeli ostendũtur in forma humana, propter modum cognoscendi hominis. an. hi. ca. 15
angeli inferiores ignorauerunt mysterium incarnationis Christi. an. hi. ca. 7
angeli possunt purgari, non obstante quod sunt mundi. ec. hi. ca 6
angelos etiam supremos multa latent, quę soli deo sunt cognita. ec. hi. ca 7
angeli nos instruunt de diuinis. di. no. ca. 1
angelis attribuitur paternitas & filiatio. diuinorum nominum ca. 2
angelorum & animarum motus mentalis est & circularis, & rectus. di. no. ca 4
angelus infimus superior est homine. di. no. ca. 5
angeli non dicuntur immortales, quia non habent immortalitatem à se. di. no. ca. 6
angeli etiam beati quõ nõ possunt deum nosse. d. n. c. 12
angeli non cognoscũt deum sicut cognoscibilis est. my (the. ca. 4
aĩa separata qualit se habeat. ec. hi. ca. 7
anima Christi non scit omnia quæ verbum: quia illa sola scientia dei cognoscit. ec. hi. ca. 7
anima nulla est mala. di. no. ca. 4
animæ malum non venit semper à corpore. Ibidem
anima non creat malitiam sicut ignis calorem. Ibidem
animæ rationales inquirunt circulariter veritatem: angelus simpliciter. di. no. ca. 7
animæ potentiæ materialiter nominatę ex officijs, sunt vna simplex essentia. diuinorum nominum capite 9

Appetibile

Appetibile omne deus habet in se. ang. hie capi. 2
apostoli didicerunt sacram scripturā immediate à Christo. eccle. hierar. cap. 1 ange. hier. cap. 8
apostoli fuerunt primi duces nostræ hierarchiæ, eccle. hierarchiæ capite 1
apostoli sanctum chrisma vocauerunt vnguenti perfectionem eccle. hierarchiæ capite 4
apostoli fuerunt episcopi per missionem spiritus sancti ecclesiasticæ hierarchiæ capite 5
apostoli tradiderunt modum suscipiendi & baptizandi infantes eccle. hierar capite 7
appetitus illius boni quod omnia desiderant est diuersimode in diuersis, diuinorū nominū capite 4
Apollophanem philosophum sodalem suum S. pater Dionysius ad Christum conuertit, Epistola 7 & 11
appositione laudatur deus ab infimis ascendendo, absolute aūt e contrario omnia auferendo. myst. the. c. 4
Aquilæ figura in angelis significat regalem dignitatē. angelicæ hierarc. capite 15
Aquila remote videt, solem intuetur, alte volat. Ibidem
Archidiaconus vocatur hierarcha. eccle. hierar. capite 3
archidiacon⁹ est primus inter ecclesię ministros. ec. hi. c. 7
archidiaconus habet ex officio prædicare Ibidem
ars nullam rem producit, sed aufert. myst theo capite 2
Assimilat se deo quantum potest quælibet creatura hierarchica, angel. hierar. capite 3
ascendendi debitus ordo est à se in deū per media proficisci, eccle. hierar. capite 2
Attributa deo quædam sunt vnitiua & cōmunia, quædam discretiua & propria. diuinorū noīm capite 2
attributa deo nullo cogitabili modo distinguuntur. diuinorum nominum capite 11
Augmentatur scientia beatorum, ang. hie. capite 3
Baptismus præcedit obseruationē mandatorum dei. eccl. hier. capite 2
baptizādi adultum est specialis modus, ibidem
baptismus debet fieri in nomine Trinitatis Ibidem
baptismus debet esse mors homini baptizato & absconsio Ibidem
baptismus dicitur esse illuminatio, eccle. hier. capite 4
baptismus perficitur in chrismate Ibidē
baptismus confert duplicē pfectionē, sed chrisma vnā.
baptizatus vngitur & vestitur, & q (eccl. hie. capite 5 moritur similiter, eccl. hier. capite 7
baptismus paruulorū nō est deridēdus, vt qdā faciūt. Ibi.
Bartholomæus aposto. dicit theologiam esse prolixā & coarctatam, myst. theo. capite 1
Btā virgo cū Chr̄o summis angelis est supior. an. hi. c. 7
Bñdicta gloria dñi, &c. dr̄ de summa hierarchia. Ibidē
bella inter creaturas deus extermidat, & pacem inducit, diui. no. capite 8, item capite 11
bellum quæritur vt pa habeatur, diui no capite 11
benignitatis exēpla & pconia multa. Epist. 8. ad Demo.
Bonitas dei q̄uis sit essentialis, frequenter tn̄ attribuit pſonis. diui. no capite 2
bonitas dei ad modū solis quasi ex naturali proprietate se coīcat, diui. no. capite 4
bonitas dei pro tanto dicitur intelligibile lumen, q a cœlestes mentes implet lumine intelligibili. Ibidem.
Bonitas dei sapientia & cętera attributa nullo modo cogitabili distinguuntur, diuinorū nomi capite 11
bonitas & deitas interdum non absolute, sed contracte dicuntur. epistola 11. ad Caium
bonitatem licet primo attribuamus deo, in hoc tn̄ a rei veritate multum deficimus, diui. no. capite 13
Bonus nemo nisi solus deus. Bonitas eñ nō est propria, sed cōis omnibus personis. diuinorū no. capite 2
bonum est ex q̄ oīa subsistunt & sunt. diuin. no capite 4
bonum non est mali causa Ibidem
bonū est extrā existēs per excessum Ibidem
bonū oīa participant, sed inæqualiter Ibidem
bono ablato nihil remanet Ibidem
bona oīa inuicē sunt amica & vni⁹ vitæ gergima, Ibidē
bonum est ex vna vniuersali & tota cā, malum autē ex multis particularibus defectibus Ibidem
boni descriptio sub breui recapitulatione Ibidem
bouis figura in angelis significat fortitudinem. angelicæ hierarchiæ capite 15.
Breuiloquij est duplex vtilitas Ibidem

Caliginem oportet intrare ad contemplandū diuina. mysticæ theolo. cap. 1
caligine diuina absorberi dr̄, qsqs deū nosse ac videre meruit. In epist. 5. ad
canibus nō est dandū sctm̄ (Dorotheū ecclesiasticæ hierarc cap. 1 Item diuinorū no. cap. 8
canities in sacra scriptura attribuitur deo, quia fuit ab initio diuinorū noīm capite 10
capacitas creaturę maior maius lumen recipit. angelicę hierarch. capite 3, 4, & 7.
capillorū decisio, per quā caput nudatur, significat vitā non fictam sed firmam, eccle. hier capite 6
catechumeni ad aliquid admittuntur, & ab aliquo excluduntur, eccle. hier capite 2
catechumeni non excluduntur ab exequijs sicut a sacramentis, ecclesiasticæ hierar. capite 7
causarum oīa gr̄a attribuuntur deo, diui. no. capite 4
Centro & circumferentiæ comparantur notionalia & essentialia dei, diuinorū noīm capite 2
centro & lineis egressis ad circūferentiā ab ipso, comparantur bonitas dei & essentia, diui no capite 5
cœli motus est sine sono, diuinorū noīm capite 4
Cherubim dicuntur oculosi, ange. hier. capite 6, & 7
Cherub superior influit Cherub inferiori, ang hie ca 8
Christus scd̄m naturā humanā se subdidit principatui angelico, angeli. hierarc. capite 4
chrisma dum consecratur circumuelatur 12. alis, postea reuelatur, sed non in omnibus. eccle. hier. capite 4
chrisma cōtinet plures materias, & significat Chr̄m. Ibi.
chrismatis vnctio in baptismo, significat baptizatū esse dignum coione diuina, eccle hier capite 2
Christus dicitur angelus quia euangelizauit veritatem. angelicæ hierarchiæ capite 4
Christi gloriā scd̄m humanitatē participant angeli, angelicæ hierarc. capite 7, & eccle. hier. capite 4
Christo immediatiores, sc3 angeli, magis docti fuerūt ab ipso, angelicæ hier capite 8
Christus qui est noster hierarcha dicitur angelus exercituum. angelicæ hier. capite 12
Christus simplex in se factus est pro nobis compositus. ecclesiasticæ hierar. capite 3, & cap. 1, & 2, diuin. no.
Christus sicut chrisma suauiter redolet, & plus angelis q̄ nobis, eccle. hiera. capite 4
Christus meruit per totum tempus vitæ suæ Ibidem
Christus virtute sua dedit spiritū sanctum, & ipse accepit spiritum sanctum
Christus accepit superadditamentum sancti spūs, & ipse est altare nostrum. Ibidem

Christi perfectio est sanctificare, quia deus: & sanctificari, quia homo. ecclesiastic hierarchiæ capite 4
Cibo intelligibili deus nutrit omne quod ad ipsum p dilectionem extentum est. ec.hier.capite 1
cibus à perfectis non debet sumi ex intentione, nisi ad necessitatem. ec. hierar cap 3
cimiterium debet esse sanctificatum vbi catholici sepeliuntur.ec.hier cap 7
circulus æternus circūiens omnia est deus.di.no.ca.4
circulariter anima, simpliciter angelus quærit veritatē. diuinorum noīm capite 7
circularis & rectus est angelorū mentalis mot⁹. di.n.c.4
Clauibus non alligauit deus potentiā suam, sed præuenit, ecclesiasticæ hier capite 7
Clemēs sanctus dixit (vt philosophus) creatas causas eē exemplaria rerum.diuinorū noīm capite 5
Concilium sacra scriptura attribuit deo, tanq̄ in agēdo deliberet, In epistola 9 ad Titum
concupiscentia est incircūscripta, sed concupiscentia aliter est in cœlestibus.angel hiera ca. 2
cognitionis ascensus in deum per corporalia fit entia, & per sacram scripturam, ange hier capite 1
cognoscendi deū duplex modus, vnus propter corpus, alius propter animam.In epistola 9. ad Titum
cognoscendi supercœlestia est modus duplex, affirmatiuus & negatiuus. ange hierar capite 2
confirmati sunt beati pro tanto, quia non possunt desiderium remittere q̄ tendunt in deum. ang hie.ca.4
coniunctio cū deo tanto est familiarior, q̄to eius participatio est maior. angelicæ hierar capite 4
communicans digne debet attendere ad conuersionem sanctissimam Iesu Christi. ec.hier capite 3
compendium vnum vel vna proportio est totus mundus secundum suas partes, In epistola 9 ad Titum
corpus remunerari negant illi, qui dicūt animā ad aliud corpus migrare. ec. hierar capite 7
colores diuersi in sacra scriptura diuersa significant in angelis, qui regunt ecclesiam.ang hier cap. 5
Corruptio fit ex defectu naturalis ordinatiōis.di.n c 4
consensus malus & cogitationes vagæ veniunt ex primo peccato. eccle. hierar capite 2
consecratio epi & alioꝝ quō debeat fieri. ec. hier cap 5
costæ pullulant ex spina dorsi.ange hiera capite 15
constituit deus terminos populorum iuxta numerū angelorum dei.angel hierar capite 9
contraria sunt eiusdem gn̄is.diui. noīm capite 4
contrarium nihil est deo, diui no capite 6
conuiuium sapientiæ ad petitionem Titi exponitur. In epistola 9. ad Titum
cornua in angelis significant defensiōem.ang hie cap 15
Crater sapientiæ tornatilis propinatur sanctis. In epist. 9. ad Titum.
creatura hierarchica semper desiderat assimilari & vniri deo. angelicæ hierarchiæ capite 3
creatura suprema in infinitum distat à deo Ibidem
creatio est opus solius dei. diuinorum noīm capite 5
cruciformis signatio significat abstinentiam ab omnib. ecclesiasticæ hierarchiæ capite 5.
Currus in angelis significat cōiunctioinem gratię, gloriæ, & dignitatis ange hiera. capite 15

DAVid in Chaldea fuit doctor gentiū à deo cōstitutus ange. hie. capite 1
Dauid & Ionathan amore vero seinuicem dilexerūt. diuino. noīm capi. 4
Dauid illi dei parentem benignitas fecit dei amicitia dignum. epistola 7. ad Demophil.
Desiderium & suspirium est hierarchia cœlesti. ang. hierarchiæ capite 3, & capite 7, & capite 13
desinunt esse in instantia temporis, & simul incipiunt. diuinorum noīm capite 4
deliberatio omīs humana error est. diuinorum noīm capite 7
delectatio & tristitia attribuuntur deo, qui facit delectari & tristari. diui no capite 2
dæmones volunt malum nō obstante q cum omnibꝰ volunt bonum. diuinoꝝ noīm capite 4
dæmones non sunt mali per naturam, Ibidem
dæmones hn̄t motum desiderij ad bonum, Ibidem
dæmonibus inest rōnalis furor & amens concupiscentia. Ibidem
dæmonum naturalia sunt integra & illæsa Ibidem
dæmones non acceperunt perseuerantiam, nō q deus non dedit, sed quia accipere renuerunt. Ibidē
dæmones nō obstante q sunt à vera sapientia, non desiderant ipsam. diuinorū noīm capite 7
deitas præeminet omni eo quod pōt significare deitatē. angelicæ hierarchiæ capite secundo
deus significatur sub diuersis formis sensibilibus, sicuti est sol, ignis, vnctio, &c. Ibidem
deus a nobis diffiniri non potest.ang.hiera.capite 4
deo qui familiariter iūgi desiderat q̄maxime conari debet ei pro viribus simillimum fieri, ac sibi esse bonorum conscium. Epistola 8. ad Demophilum
deum nullus sanctorum in via vidit. angelicæ hierarchiæ capite 4.
deus per angelos gentes & Iudæos rexit & regit. angelicæ hierarchiæ capite 9
deus vocatur quilibet vir sanctus. angel hier capite 12
deus est immediatus illuminator omnium & repletor, angelicæ hierarchiæ capite 13
deus dicitur ignis propter eius actiuitatē. ang hie ca 15
deificatio est assimilatio & vnitio ad deum. ecclesiasticę hierarchiæ capite 1.
deū in via cognoscimus duplici via, q̄rū vna est ex parte corporis, & alia ex parte aīæ. In epist. 9. ad Titū
deo multa attribuūt in theologia sub figuris rerū. Ibidē
deo vere omnia attribuuntur, & ab eo verius remouentur. mysticæ theologiæ capite 1
deus seipsum donat ineffabili virtute ad deificationem. diuinorum nominum capite 9
deo nihil est ascribendum, nec de eo loquendum, nisi q̄tum docet nos sacra scriptura. diuino no capite 1
deus non est existens, sed super existentiam. diuinorū nominum capite 1, capite
deus licet non sit bonum indicibile, est nihilominus bonum communicabile. Ibidem
deus est deificatio deificatorum & bonum omnium. Ibidem.
deus dicitur vita & substantia, & cætera, quia ab ipso procedunt. diuinorum nominum capite 2
deus nec est, nec habet vnum. Ibidem
deus non est deus, sed archideus. Ibidem
deum laudant non existētia, quia ipse nō est existēs, sed super existentia. diui no capite 4
deus amat, facit, perficit, continet, & conuertit omnia. Ibidem
Deus videt & malum & bonum. Ibidem
deus essentialiter loquendo, nec gignit, nec gignitur. diuinorum nominum capite 5
deus cōtinet omnia eminenter. Ibidem

deus est

deus est generaliter omnia, & est vbiq;. Ibidem
deus est pulcher sine pulchritudine, quia est super pulchritudinem. Ibidem
deus est lumẽ inuisibile, innominabile, incõprehẽsibile, & tamen præsens omnib⁹. di. no. capite 7
deus scit omnia sensibilia, & tamen est super omnẽ sensum. Ibidem
deus est caligo impalpabilis rationi, inuisibilis menti, ꝑ accipiens omnia. Ibidem
deus vnica cognitione, cognoscit se & omnia. Ibidem
deus, quis non sit aliquid existentium, ordo tamen existentium ducit in notitiam sui. Ibidem
deus nouit se non furentem, aut ecstasim passum, vt dixerunt aliqui insani. Ibidem
deo nihil est cæcum nec surdum. di no capite 8
deificationẽ præbet virtus prima creaturæ rõnali. Ibi.
deus non debuit entia melius fecisse q̃ fecit. Ibidem
deus noster iustitia, saluatio & liberatio est. di no ca 8
deus dicitur Magnus, Paruus, Similis, Dissimilis, Stans, Motus, Aequalis, Idem & Alter. di no capite 9
deus ingreditur ad seipsum. di no capite 11
deificatio est donum dei. di no capite 11
deitas dicitur prouidentia circũspiciens omnia bonitate perfecta. di no capite 12
deum contemplando irrationalitatem & imprudẽtiam incurrimus. my the ca 3
deus non est aliquid illorum quæ homo vel angelus cognoscere potest. my the ca 5
deus nõ cognoscit essentia vt sunt in se, sed vt sunt i verbo. Ibidem
deus supersubstantialiter est, & super oẽm mẽtem atq; intelligentiam noscitur. epistola 1. ad Caium
Dicere & benedicere dat deus. di no ca 13
diffinitio hierarchiæ, quod est sancta congregatio rationalium personarum &c. an hi ca 3
dilectio dei est finis omnium. ec hi ca 1
dilectio vnitiua est cognitionis effectiua. my the ca 1
dilectio & amor in diuinis idem sunt. di no ca 4
dij multi dicuntur dñi multi. diui no ca 2
dij vocatur principales in singulis ordinib⁹. di no ca 12
distractionem auertit primum lumen, & mentem conuertit. an hie ca 1
dissimilitudo nulla est Trinitate adintra, & igitur ipsa sola est munda, an hi ca 3
dissimilis est deus omnibus, & nulli coordinatus. diui. nominum capite 9
distantia incomparabilis, id est, infinita est inter deum & supremas creaturas. ange hie ca 13
discalciatio est oĩm terrenorũ abdicatio. an hi ca 15
distractionis ab vno ad multa causa est primum peccatum. eccle hi ca 3
diuina ignoratio vera cognitio eius est, qui omnibus supereminet cognoscibilibus. Epistola 1. ad Caium
diuina non nisi deus, nec humana nisi homo quis operari potest. ec hie ca 2
diuina nõ magis à nobis intelligi quã intelligibilia sentiri & figurari possunt. di no ca 1
diuina sicut non sunt à nobis intelligibilia, sic nec dicibilia, quia sunt ineffabilia. Ibidem
diuersitas attribuitur deo, quia ipse idem manens omnis diuersitatis causa existit. di no ca 9
diuersitas aut multiplicitas nulla est in diuina essentia. Ibidem & capite 11
diaconorum ministerio ordines quinque purgantur, eccle hie capite 6.
diaconus maior est monacho qui nõ est diaconus. Ibi.
Doctores gentilium constituti fuerunt à deo Ioseph & Daniel. an hie ca 9
doctrina existente in mente diffunditur exteri⁹ per mediam seriem corporalem. ec hi ca 1
docere nullus debet qui non recte conuersat. ec hie ca 3
doctrina cõmunis comparatur liquori, rori, vino, &c. In epistola 9 ad Titum
doctrinam sacram tradendi est multiplex modus. Ibidẽ
doctoribus perfectis reuelantur signorum significationes. eccle hie capite 1
docens & discens debet esse medius inter diuinam veritatem, & nostram possibilitatem. di no capite 1
doctor & discens verus, nec vltra ꝑsumit, nec infra torpet. Ibidem
dominationes dicuntur quæ ab omni seruitute inhonesta sunt liberæ. an hi ca 8
domus sapientiæ & cõuiuium, quæ sint in epistola 9 ad Titum
dolosum cõsilium attribuitur deo, vt ibi: Quis decipiet Ahab? In epistola eadem
dominatio est vniuersalis possessio pulchrorum, & vera fortitudo non valens decidere. di no ca 12
dona sua dat deus vnicuiq; secundum propriam virtutem. diui nomi capite primo

Ebrietas deo attribuitur propter ei⁹ plenitudinem. In epistola 9. ad Titum
Ecclesiastica hierarchia est immediata hierarchiæ infimæ angelorũ. a h c 9
eclypsim solis, q; defectum tempore passionis Christi Dionysius cum suo sodali Apollophane in Aegyptia vrbe Heliopoli mirificam supraq; naturam mirati sunt. Epistola 7. ad Polycarpum & 11. ad Apollophanem.
Egritudo est ex defectu ordinatę proportionis humorum. di no ca 4
Elymas Magus dixit Paulo, quõ deus sit omnipotens, cum aliquid non possit? diui no capite 8
electri & æris candentis nomine significantur angeli, an hie capite 15
electio debet fieri per inuocationem spiritus sancti. ec. hie capite 5
Episcopus est hierarcha sicut & apostoli. ecc hi ca 1. & 2
episcopus debet bonitatem primi luminis imitari, vt omnes doceat. ecc hie ca 2
episcopi docẽtur de modo & ordine celebrãdi. ec hi ca 3
episcopales operationes sunt imagines perfectiuæ diuinæ virtutis. ec hie capite 5
Episcoporum tantum est consecratio sacerdotum, altaris, & chrysmatis. Ibidem
episcopus consecrandus, genua flectit, habens scripturas sacras super caput. Ibidem
episcopi sunt maiores monachis, quia perficiunt: monachi tantum perficiuntur. ec hie ca 6
episcopus est angelus domini exercituum. ec hie ca 7
Equalis dicitur deus, quia ęqualiter ad omnia procedit, & in omnibus est. di no ca 9
æqualiter deus omnibus influit, sed non æqualiter accipiunt. an hi ca 9. & 13. Et eccle hie ca 2
equorum figura in angelis significat obedientiam. angelicæ hierarchiæ capite 15
Ens omne habet aliquam virtutem seu potentiam. diuinorum nominum capite 8
entia omnia etiam infinita habent resonantiam familiarem. an hie capite 2
entia omnia plena sunt diuina harmonia, & sancto decore. diuinorum nominum capite primo

entia, &

Entia, & etiam non entia in bonum tendunt, & ipsum appetunt. diuinorum nominum capite 4
entis & non entis medium est ipsum malum. Ibidem
energumeni sunt immundi. eccle. hierar capite 3
Erroris causa circa diuina est elongatio diuinorum à nostro modo cognoscendi. In epistola 9. ad Titum
Esse est in prima causa, & ipsum non est ipsa, nec ipsa est in eo &c. diuinorum nominum capite 5
esse dei est melius in nobis q̃ esse nostrum: quia p ipsum toti nosipsi à nobis extranei efficimur. di. no. ca 7
esse, & esse tale praecedit operari, & operari taliter. ecclesiasticae hierarchiae capite 3
essentialia in deo frequenter attribuuntur personis. diuinorum nominum capite 2
essentia diuina super omnia existentia extenditur. diuinorum nominum capite 5.
esse est primum inter diuina, & primo creatum. diuinorum nominum capite 5
Aeternum nõ omne est deo coaeternũ. diui. no. capite 10
Aeuum q̃nque aeternitatem, quandoq; totam temporis continentiam significat. Ibidem
aeui & temporis modo laudandus est deus. Ibidem
aeuum est deus, & est vita tota simul & quieta. Ibidem & capite 5
Eucharistiae sumptio est imago perfectae manducationis in patria angelicae hie. capite 1
eucharistia est vltimum quod datur adulto nouiter baptizato. eccle. hierarchiae capite 2
eucharistiae sumptio singulariter dicitur cõmunio, q̃a varias vitas vnit. eccle. hierarchiae capite 3
eucharistiam sumentibus sacramentaliter & spiritualiter, similem gratiam dat deus. Ibidem
eucharistiam in ecclesia nullus debet dare nisi accipiat, sicut nec docere, nisi sit doctus. Ibidem
eucharistia confert dei cognitionem, quae est vnitiua cũ deo. eccle. hierarchiae capite 5
eucharistiae communio datur sacerdotib⁹, & monachis dum perficiuntur. eccle. hierarchiae capite 6
Exemplaria in deo dicũtur formales entium rationes. diuinorum nominum capite 5
exemplaria per se non sunt in rebus productis. Ibidem
exemplar aliquod indeclinabiliter inspiciẽs, exemplar duplicat. eccle hierarchiae capite 4
exercituum dominus, dicitur noster hierarcha. eccle. hierarchiae capite 12
excludendi sunt immundi, & qui facillter laeduntur tẽtationibus. eccle. hierarchiae capite 3.
exequiae pro iustis iustè fiunt. eccle. hierarchiae capite 7
ecstasim facit amor tendens in deum. diuinorum nominum capite 4
Ezechielis & Danielis visiones de angelis applicãtur hierarchijs. angelicae hierarchiae capite octauo.
Facies multas & pedes habere dicit Seraphim. eccle. hie. capite 4
Fecisse meliora entia non debuit deus quam fecit. diuinorum no. capite 8
Figurarum aenigmatibus tanquam pueris fuerunt olim velata, quae nunc sunt aperta. eccle. hierarchiae capite 5
fides est stabilis collocatio credentium. diuinorum nominum capite septimo
figurari non possunt simplicia & priuationes, sicut nec diuina possunt intelligi à nobis. diuinoꝝ no. capi. 1
figurae diuersae attribuuntur deo, sicut & animae partes. diuinorum nominum capite 9
figurari non potest deus. mystica theologia capite 2
filij dei dicuntur angeli. angelicae hierarchiae capite 9
finis omnis hierarchiae est dilectio intenta in deum. ec. hierarchiae capite 1
Flores dei adintra sunt filius & spiritus sanctus. diuinorum nominum capite 2
fluuius igneus & rapid⁹ in sacra scriptura significat plenitudinem. ange hie. capite 15
Formae sensibiles in sacra scriptura attribuũtur deo & angelis. ange. hierar. capite 2
fornicator & non esse, & esse dicitur. diuinorum nominum capite 4
formalis ratio bonitatis sapientiae &c. in deo est vna simpliciter. diuinorum nominum capite 5
formales rationes entium comparantur numeris. diuinorum nominum capite 5
formales vel substantificae rationes entium dicũtur exemplaria in deo. Ibidem
fontana omnium causa est deus. di. no capite 13
Fraternae charitatis amore succensus beatissimus pater Dionysius, multis tentauit Apollophanem philosophum, quousq; Christi ouili adiungeret. epistola 11.
Furor & concupiscentia attribuũtur brutis & rationalibus, sed diuersimode. angelicae. hiarar. capite 2

Gabriel fuit de supremis spiritibus. angelicae hie. capite 8
gaudium nostrum afflictio est, sed angelorũ gaudiũ (quod aliquoties hic praegustatur) manet. an. hie. ca. 15
Gentiles regebãtur per angelos, quamuis non conuerterentur. an. hie. capite 9
gentiles non sunt omnes damnati. ange hie. capite 9
genu vtrũq; flectunt sacerdotes, diaconi vnum, & hoc significat obedientiam. ec. hie. capite 5
genu non flectit monachus in sui cõsecratione. ec. h. ca 6
g̃natio & corruptio nõ est ex virtute mali, sed boni d. n. (ca. 4
generatio dei multipliciter exprimit in sacra scriptura per sensibiles similitudines. In epi. 9 ad Titum
Gigni & gignere negatur de deo di. no. capite 5
Gloriae splendor purus mouet coelestia in deũ ec. hi. ca. 1
Graecos nefario scelere aduersus diuina diuinis vsos, cõtra diuinae religionis cultum, S. pater Dionysius queritur. Epistola 7. quae est ad Polycarpum.

Haleluia interpretatur Laudate deum. ecclesiasticae hierarchiae capite 4
Hierarchia caelestis cognoscitur per nostram, q̃ est illius imitatrix. an. hi. c. 1
Hierarcha est rationalium personarum sancta & ordinata congregatio. an. hie. ca. 3
hierarchici actus sunt purgare, illuminare, & perficere.
hierarchiae sunt tres ternae. an. hie. capite 6 (Ibidem
De prima ca. 7 De media ca. 8 De infima ca. 9
hierarcha summus est Christus. an hierar. capite 7
Hierarchia sup̃ma magis illuminat, quia vicinior lumini, sicut & apostoli, quia viciniores Christo, a. h. c. 8
hierarchia nostra à hierarchia coelesti, & à summa hierarcha dependet. eccle hie. capite 1
hierarchia nostra est doctrina comprehendens omnia mysteria. ec. hie. capite 1
hierarcha dicitur vir diuinus in mundo manens, sacrae cognitionis peritus ec. hie. capite 1
hierarchia oĩs ecclesiastica cõtinet tria, sc3 pfectores, magistros & eos qui docentur. ec. hi. capite 5. & 6
hierarchia ecclesiastica est media inter legalem & coelestem. ecclesiasticae hierarchiae capite 5
Hierotheo teste: Dilectio est principalis mot⁹ in deum. ecclesiasticae hierarchiae capite 2.

Hierotheum Dionysius frequenter allegat. sicut diuinorum nominum capite 2. ca. 3. ca. 4. ca. 10. ca. 11
Historia nulla vacat à mysterio in sacra scriptura. In epistola 9. ad Titum.
Homines resistunt angelis ipsos custodientibus. angelicæ hierarchiæ capite 9.
homines omnes sunt ad salutem ordinati sub regimine angelorum. an. hie. capite 9.
hominis forma applicatur angelis propter vim cognoscitiuam. ange. hie. capite 15.
hominis proprietates sunt multæ. an. hie. capite 15.
hominis quasi singula membra angelis coaptantur. an. hie. capite 15.
hominem esse prius est quam operari humana. ecclesiasticæ hierarchiæ capite 2
Humanitatis Christi gloriam etiam angeli participant. angelicæ hierarchiæ capite 7.
humana deliberatio error est. diuinis nominib⁹ cap. 7.

IDeæ sunt exemplaria in deo, vel archetypi. an. hierar. capite 2.
Idea mali non est in deo, & tamen deus videt malum. di. nominum capite 4
Idearum ordo est, & in illo esse est primum diuinorum no. capite 5.
identitas attribuitur deo, quia in seipso semper manet. diuinorum nominum capite 9.
idolum veri amoris est amor corporalis. di. no. capi. 4.
Iesus Christus veluti ex hominib⁹, vltra homines, ac super hominē, hō veracit est factus. Epi. 4. ad Caium.
Iesu deitas omnia causat, & ab omnibus nominatur. diuinorum nominum capite 1.
Iesu Christi pax optima est, quam & ipse fecit. diuinorū nominum capite 11.
Ignis calefacit aquam, mediante testa, & deus illuminat vnum mediante alio. an. hierar. capite 13.
ignis proprietatibus designatur hierarchia cœlestis. an. hierarchiæ capite 15.
ignis substantia est occulta: & sunt eius 34. proprietates applicabiles deo. angelicæ hie. capite 15.
ignorantia est diuisiua, sed lumen est congregatiuum. diuinorum nominum capite 4.
ignorantia nihil amouet à fide. di no. capite 7.
Ignatius diuinus scribit: Amor meus crucifixus est. diuinorum nominum capite 4.
ignis in sacra scriptura repræsentat deū & angelos, sed aliter & aliter. In epistola 9 ad Titum.
Ile non est malum. diuinorum nominum capite 4.
illicitum est in hierarchia aliquid operari, præter quam constitutum est à deo. angelicæ hie. capite 3.
illuminatio spiritualis fit ad modum illuminatiōis corporalis. angelicæ hierar. capite 13.
Imagines immaterialis pulchritudinis sunt pulchritudines corporales. angelicæ hierar. capite 1.
imago perficit in nobis p inferiorū occultationē, & indeclinabilē inspectionē primi exēplaris. ec. hie. ca. 4
imago deifacit hominem deo similem. diui. no. capi. 9
imago corporalis est in corpore ante sculpturā, sed auferuntur exteriora vt videntur. mysti. theo. ca. 2
Inuitator est deus omnium existentium ad communionem sui. angelicæ hierarchiæ capite 4.
inferiora angelorum sunt nobis manifestiora, sed superiora sunt occultiora. angelicæ hierar. capite 9
incomparabilis & infinita distātia est inter summas creaturas & deum. angelicæ hierarchiæ capite 13
instrumenta corporalia de quibus loquuntur prophetæ, significant diuersa in angelis. angeli. hie. ca. 15
Improperari pœnitenti vero vitium præteritum, non debet per episcopum. ecclesiasticæ hiererchiæ capite
immersio trina in baptismo significat imitationē mortis Christi. ecclesiasticæ hierarchiæ capite 2.
incarnationis Christi in nobis multiplex est vtilitas, si memoriter retinetur. ecclesiasticæ hierar. capite 3.
incarnationis mysteria angeli angelos docuerunt. angelicæ hierarchiæ capite 7. Et ecclesia. hie. ca. 4
incarnatum est solum verbum, tota trinitate id agente. diuinorum nominum capite 2.
incarnatio Christi est incognoscibilis & ineffabilis, etiā summis spiritibus. Ibidem
incognita nobis habent causas conuenientes apud deū. ecclesiasticæ hierarchiæ capite 7
intelligibilia non possunt sentiri, nec diuina intelligi. diuinorum nominum capite 1
inuisibilia dei per ea q facta sunt, intelliguntur, & tamē super oēm intellectum sunt. diui. no. capite 2. & ca. 5
instantia temporis simul incipiunt & desinunt. diuinorum nominum capite 4
intellectum excedit affectio quā perficit dilectio dei. diuinorum nominum capite 7
Imperfectus dicitur de⁹ & irrationalis: quia est super omnem perfectionem & rationem. diuino. no. cap. 7
Infinitas virtutes præter iam existentes deus posset adducere. diuinorum nominum capite 8
infinitatem oēm supergreditur deus. diui. no. capite 9
inspirationes non sufficiunt, sed sunt relinquendæ ad cognoscendū deum. de mystica theolo. capite 1
Iohannē apo. S pater Diony. Euangelij solem nominat Epi. 10. ad S. Iohannem
Iohāni apo. idem sctūs pater Dionysius q̄dam q̄ ex deo didicit prophetice pdixit, videlicet q, ex Pathini custodia dimittendus esset liber, & in Asiaticam terram reuersurus. Ibidem
Ioseph iustus, qui & Barsabas, scripsit de pace, quem allegat Dionysius. diuinorum nominum capite 11
Irrationalitatem incurrimus cōtemplando diuina. mystica theologia capite 3
Isaiam purgās angelus fuit de infimo ordine. an. hi. c. 13
Isaiæ visio de Seraphim sex alarū q̄lis fuerit. an. hi. ca. 13
Iudæ cōmunicatio significat & cōdemnationē indignorum & grām cōmunicantiū spūalit tm. ec. hi. ca. 3
iustus dicitur deus, quia oibus distribuit scdm cōgruētiam singulorū. diuinorum nominum capite 8
iustitiæ dei non sunt subiecti qui dicūt deum melius debuisse fecisse entia q̄ fecit. diuinorum nomi capite 8
iustitia inæqualitatem exterminat, & æqualitatem mēsurat. diuinorum nominum capite 8
iuuenis dicitur deus, vel nouus, quia nulla senectute cōsnmitur aut grauatur. diuinorū nominum capite 10

LAus dei est multiplex in scripturis. diuinorum nominum capite 1
laudare deum condigne nulla creatura potest. Ibidem
lancea significat acutam discretionem boni & mali. angelicæ hierarchiæ capite 15
lapides præciosi in sacra scriptura significant angelos. angelicæ hierarchiæ capite 15.
Leonis figura in angelis significat virtutem alios regendi. Ibidem
leo venatores timens cauda vestigia delet an. hie. cap. 15
lex data est Mosi per angelos, licet dicatur data per deum. angelicæ hierarchiæ capite 4.

Lex

lex noua perfectior est,& veteris cõpletiua. ecclesiastic hierarchiæ capi. 5.
lætitiam sanctorum in via, bonorũ tpalium rapina vel amissio auget. diuin.nom.cap.8
Libri sui de characteribus vel hypotyposibus materiã tangit. myst.theo capite 3
libri etiam sui de symbolica theologia materiam tangit ibidem, In epistola 9. ad Titum
literaliter dicta non semper sunt literaliter accipienda, vt de pedibus,& alis,faciebus 4 aĩaliũ.ang.hie.ca 2
liber Dionysij de Diui.noĩbus,vocatur etiã liber de diuinis laudibus. angel.hier. capite 7
liberatio nominatur deus, quia liberat à casu in nihilũ. diuino.nom.capite 8
Locus dei & reges sunt psonæ de prima hierarchia.ang. hier.capite 7
locus mundus est,qa non indiget purgatione venialium. eccle.hiera.cap 3
locus quem vidit Moses in quo stetit deus, sunt exemplaria in verbo. mysticæ theo.capite 1
locum illum viderunt etiam seniores,qui cum eo ascenderant,sed Moses tñ intrauit caliginẽ Ibidem
longitudo, latitudo & profunditas dei, est eius processus,virtus & incõprehensibilitas.diui no cap 9
Lumen primum est simplex in essentia, multiplex in efficacia. ange.hierar capite 1
lumen primum circumuelatur formis sensibilibus,vt cognoscatur à nobis, Ibidem
luminis distributio diuinitus est indita omnibus hierarchijs. ange.hierar.capite 9
lumen diuinum super intellectus hominum æqualiter radiat,licet non æqualiter capiant. Ibidem
luciformes efficimur participatione primæ lucis. eccle, hierar cap 1. & diuinorum nominum cap. 1
lumen primum paratũ est semper se dare. eccl hier cap 2
lumina plura in medio vniuntur tanq̃ in vno,& sic tres personæ in vna essentia. diui nom cap 2
luminaria magna dicuntur sol & luna, diui no capite 4
lumen solis demonstrat lumen bonitatis diuinæ Ibidẽ
lux corporalis prima fuit imperfecta, quæ distinxit triduum. diuino noĩm cap 1
lumen primum est inuisibile,innoĩabile,incomprehensibile,& tñ omnibus pñs, diui no capite 7
MAgister etiam pfectus S. pr̃ Dionysius à suo discipulo Timo. vult doceri. eccl. hierar capite 7
magnitudo dei continet oẽm locũ,& supergreditoẽm numerũ.diui no cap 9
magnitudo dei infinita est sine q̃titate cõtinua & discreta, Ibidem
mali moriuntur nolentes & cũ tristitia, boni volentes & cum lætitia. eccl hier cap 7
mali culpæ cã nõ est ipsum bonum, diui no cap 4
malum omne participationem boni habet, Ibidem
malum præcise nullus respicit dum operatur Ibidem
malum non est ens nec non ens,nec est in rebus Ibidẽ
malum non est nisi corruptio rerum, Ibidem
malum non est à deo Ibidem.
malum non est in angelis Ibidem
malum pati non est malum,sed facere Ibidem
malum semper aliquid boni adimit, & igitur dæmões nõ sunt ex natura mali,qa alias nõ eẽnt ppetui.Ibid.
malum omne instabile Ibidem
malum in dæmonibus nõ est nisi auersio a bono. Ibid.
malum non esse in entibus probatur à supremis ad infima descendendo Ibidem
malum est ex particularibus defectibus, bonũ vero ex integra causa, Ibidem
malum non potest esse æternum. Ibidem
malum omne quod fit boni gratia fit Ibidem
malũ dum fit,ppter cõcupiscentiam putat bonũ eẽ. Ibi.
malum est p̃ter intentionẽ,naturam,causam,finẽ,principiũ,viam,ordinẽ & pulchritudinem. Ibidem
malum est penitus nihil Ibidem
mala omnia non sunt omnibus mala, nec eadem scd̃m idem eisdem sunt mala Ibidem
manifestiora nobis sunt inferiora hic & in cœlestibus. angelicæ hierarchiæ capite 9
manifestatiuum est inferius omne respectu sui superioris, ange hier ca. 10
mãdata dei nullus põt seruare nisi sit baptizat⁹.ec.hi.c.2
manuũ impositio significat paternã custodiã, ec.hi ca.5
Mariæ portio optima,est vera sapia. myst theo ca 1
Mariæ obitui affuit beatissimus pater Dionysius cũ cæteris apostolis, diui nominũ ca 3
Maria virgo beatiss.excellentis miraculi nouitate,dño nostro Iesu Christo carnis hũanæ substantiã subministrauit. epistola 4 ad Caium
materia prima non est mala,q̃ dicitur Ile.diui nom ca 4
Melchisedech fuit hierarcha de gentibus, ang hier ca 9
mens quælibet in se habet primũ, medium & infimum ordinem. angel hiera ca 10,& ca. 11
mensurandi instrumenta apud Ezechielem, significant virtutem inchoandi, ange hierar ca. 15
memoria Christi efficit in nobis sanctificationes hierarchicas, eccle hierar capite 3
mensurat tempus motus solis, diui nom. ca 4
mensura essendi est ipsa prima causa, diuin no ca 5
Missæ modus & ordo dũ celebrat eps habet. ecc.hie.c.3
missæ vtilitas,exprimit p signa q̃ fiũt in missa, Ibidem
militia licita est popularib⁹,illicita monachis.ec. hie.c.6
Mors nõ est rei consumptio,sed cõiunctorũ separatio.ecc. hie ca 2
Moses eximiæ mansuetudinis merito diuina familiaritate & amicitia dign⁹ fctũs est.epi. 8.ad Demophilũ
Moses fuit primus magister legis.ecc hi ca 5
Moses purgatus dimissis senioribus intrauit caliginem ad videndum deum, myst theo ca 1
monachus dicitur a monade,& admittitur ad communionem sanctæ operationis, eccl hierar ca 6
monach⁹ bñdicit nõ ab epo,sed à sacerdote.ecc hier ca 6
monachus vestitus statim debet coĩcare, Ibidem
monachus est altissimi ordinis inter illos qui perficiuntur,& non perficiunt, Ibidem
monachalis tonsura significat mentẽ non fictè sursum agi. Ibidem
monachi communicatio dum profitetur,significat eius perfectam vnionem cum deo, Ibidem
moriunt mali cũ mœstitia,boni vero cũ lætitia.ec hi c. 7
motus est medium inter ens & non ens, diui nom ca 4
motus est mensura tpis,sicut & econtrario, Ibidem
motus mentalis angelorum & animæ est & circularis & rectus, diuinorum nominum capite 4
mouet deus omnia,cœlos & elementa,præter terram quã firmat, diuin nomi cap 8
mobilibus omnibus melior est ĩmobilis de⁹, di.no ca 9
moueri proprijs motibus desiderãt oĩa,vt diuinam pacem consequantur, diui no capite 11
mota & stans est semper diuina sapia in episto. ad Titũ
Multiplicitas & distinctio solum dicuntur de deo,qa talia facit.diui.no.capite 2
mundus totus est vna propositio, significans inuisibilia dei.in epistola 9.ad Titum.

Naturale nobis primo radio est familiare.an.hie.capite primo & capite 2
Nabuchodonosor habuit reuelatiões angelicas.an.hie.capite 9
natura propria dei causat lumẽ adextra. an. hie.capite 13
Necessitatem naturæ homo perfectus, & non vltra intendit sumere.an.hierar.capite 3
negare seipsum non posse deum dixit Paulus. di. n.ca.8
negatiua vocabulo primo attribuuntur deo.di.no.c.13
negatiua hec est vera: deus non est hoc qđ angelus cognoscit. mystica the. capite 5
Nomen dei dicitur mirabile, quia nominari non potest. diuinorum nominum capite 1
nominatur nihilominus deus noster in sacra scriptura, sub appellatiuis designationibus. di. no. capite 1
noia dei ex sacra scriptura summatim ponunt. Ibidem
noia dei sunt noia totius Trinitatis. di.no.capite 2
noia dei quib⁹ noiatur à nobis, sumũt ab effectib⁹. Ibi.
nomẽ primum dei de quo exorditur Dionysius. est Bonus. di. no. capite 4
nominum diuersitati, in deo nulla diuersitas correspõdet.di.no.capite.5
nomina oim dam⁹ deo, quia est causa oim, vt ex omnibus laudetur di.no.capite 7
noiare deum, nullus potest, nec etiam angeli. di.no.c.13
noiare deus non potest, nec cognosci.my.the.capite 5
notionalia essentialibus non sunt addenda vel diminuenda.di.no.capite 2
Numerus angelorum excedit numerum omnium materialium an.hierar.capite 14
nuditas significat libertatem. an.hie.capite 15
nubiũ n oie significant angeli in sacra scriptura. Ibidem
nuptiæ licitæ sunt secularibus.ec.hie.capite 6
numerus oim entiũ non includit deum di.no.capite 1
nullus operatur respiciens ad malum.di.no.capite.4
numeris cõparant formales rationes entiũ.di.no.ca 5
numeri qui sunt vnitati viciniores, sunt principaliores. diuinorum nominum capite 10
numerus omnis vno, & creatura omnis deo participat. diuinorum nominum capite 13

Occultius est regimẽ superius q̃ inferius in angelis.an.hie.capite 9
oculi hominis proprietates sunt imagines cœlestiũ virtutũ.an.hie.capite 15
occultari debẽt opa virtuosa q̃tum expedit: & ideó chrysma velat.ec.h.c.4
Ode sacræ scripturæ sunt imponẽdæ cõuersis.ec hi.c.4
odor suauiter olẽs est attẽdere Christi bonitatẽ. Ibi.
Olfactus humani proprietates spiritibus angelicis conueniunt.an.hie.capite 15
omnipotens est deus, & tamen multa non potest. diui. no. capite 8. & capite 10
Operari diuina nullus potest nisi deus.ecc.hie.capite 2
operatio omnis intentione boni fit.di.no.capite 4
Ordo cognoscendi deum p ablationẽ incipit à supmis, per appositionẽ econtrario ab imis.my.the.ca.3
ordo ascendendi in deum ab infimis, est diuina illustratio, & sacra lectio. ange.hie. capite 1
ordo sensibilium est imago ordinis intelligibilium. an. hi.capite 1
ordinatio dei est necessaria creaturis hierarchicis.ange. hierar. capite 3
ordo idem in angelis distinguitur secũdum superius & inferius.an. hie.capite 4
ordinum omnium dicitur angeli, quamuis angeli sint tantum de infimo ordine.an.hi.capite 5
ordinum singulorum, quo ad angelos ponuntur proprietates.an.hi.capite 6
ordo in angelis est nomẽ gratiæ vel officij. an. hi. ca.7
ordinate à summo vsq; ad homines omnis regitur hierarchia.ange. hi.capite 10
ordo quilibet, sicut & hierarchia diuidit in tria. a. h.c.10
ordo superioris & inferioris est etiam in qualibet mente.an.hi.capite 10. & capite 11
ordo omnis angelorum participat idem lumẽ, sed non in eadem plenitudine. ange.hie.capite 12
ordinatq; illuminatiõis ponunt plura exempla.a. h.c.13
ordinauit deus simul saluationem hominum & angelorum ecc.hie.capite 1
ordines distinctos habet etiam ecclesiastica hierarchia ecclé.hie.capite 1
ordo sacerdotalis ministrat sacramenta. Episcopalis tamen est superior.ecc.hie.capite 5
ordo diaconorum est mũdatiuus, & dissimilium separatiuus. Ibidem
ordo subdiaconorum statuitur ad portas, quia non est perfecte mundatus. Ibidem
ordines quinq; diaconorũ ministerio purgant.ec.h.ca.6
ordo supremus, medius, & infimus est in ecclesiastica hierarchia.ecc.hi capite 6
ordinate dat deus dona sua, dignis scilicet per magis dignos. eccle.hi.capite 7
ordinis oĩs causa est bonitas diuina. di. no. capite 4
ordinatio vniuersi ducit nos in notitiã dei. di.no.ca.7
ordinat deus oia ad amicitiã & vniformitatẽ. di.no.c.8
ordo entium non includit deum, quia nulli est coordinatus. diui.no.capite 9
ordine carens nihil est. di.no. capite 11
ordinate deus substantificat omnia. Ibidem
oratio valet defunctis, quãmuis non possint peccare.ec hierar.capite 7
oratio pro alijs dispositis, qui pro se petunt orari, multum valet. Ibidem
orationis effectum etiam in disposito quinq; impediunt.ecc hie.capite 7
oratio prælati plus valet.ec.hi.capite 7
orando trahimus nos ad deũ, nõ deũ ad nos.di no.ca 3
Osculum pacis datur ante communionem, quia cõmunio diuisis non cõpetit. ec.hi.ca.3. & capite 5
osculum monachi in professione, significat mutuam letitiam spiritualis dilectionis.ecc. hierar.capite 6
osculatur archidiaconus & episcopus corpus defuncti. ecc.hi.capite 7

Paulus tradidit Dionysio doctrinã quã scribit.ec. hie. capite 1
Paulus lumen mundi docuit Dionysium di.no.capite 2
Paulus ecstasim passus, vixit in deo, non in se.di. no. capite 4
Paulus fuit secundus sol Dionysio & Hierotheo. diui. nominum capite 7
Paulus deum supra omnem scientiã atq; intelligentiam esse cognouit quando exclamauit: O altitudo diuitiarum &c. Epistola s. ad Dorotheum
Paulus fuit sapientissimus intellectualiũ. in epi.9. ad Tit.
participatione dei nulla creatura priuatur.an hi.ca.2
paratissimũ est primũ lumẽ ad dandũ se. ec.hi capite 2
passiones sunt refrenandæ ne corrũpant.ecc.hie.capite 2
paruulorum baptismus vtilis est, licet vsu careant rationis. ecclesiasticæ hierarchiæ capite 7.

paternitas

paternitas & filiatio dicuntur esse in deo per causam, quia sunt ab ipso. diuinorum nominum ca 2
paruus dicitur deus, vel subtilis. quia excedit omne pondus. diui no ca 9
pax diuina est princeps cógregationis & omnium vnitiua. diui no ca 11
pacem diuinam desiderant omnia. Ibidem.
pax vniuersitatis perfecta transit per omnia, coniungẽs extrema per media. diuinorum nominum cap. 11
pacem desiderant etiam altercantes, contentiosi, & passiones sequentes. Ibidem.
passiones iræ, tristitiæ, &c. attribuuntur deo in theologia. In epistola nona ad Titum
Pharao habuit angelicas reuelationes. an hie ca 9
Perfectum nihil est, nisi solus deus. an hie capite 10
perfecti etiã arctanť à profundis mysterijs. ecc hie ca 2
perfectus deum in se collocat. eccle hie capite 3
perfecti nõ intẽdũt sumere cibũ, nisi ad necessitatẽ. Ibi.
perfectus dicitur deus & vnus, quia supperfectus termino carens. diuinorum nominum capite 13
pedum multitudo in angelis, ostendit virtutem proficiendi. an hie ca 13 Et eccle hierarchiæ ca 4
pedes in alis Seraphim declarãt ipsorũ motũ in deũ. an
peccatores & immundi solum permittuntur (hie ca 15 ad doctrinam, & ad nihil aliud. eccl hie capite 3
peccatum solum committitur in hac vita. eccle hie ca 7
pœnitentes bene admittuntur ad exequias, sed non statim ad sacramenta. ecclesiasticæ hierarchiæ capite 7
Petri confessionẽ collatio clauiũ sequebatur. Ididem
pedagog⁹ pueri est, q ipsum suscipit in baptismo ec hie
personales proprietates sunt personarum di- (capite 7 stinctiuæ. diuinorum nominum capite 2
peccator & est, & non est, & participat bono, & nõ participat. diuinorum nominum capite 4
peccans omnis aliud vult quam facit. Ibidem.
perseuerantiam vel constantiã non vult deus per temporalia commoda remunerare. diui nomi capite 8
per se vita dicitur deus, non angeli: quia est causa essendi. diuinorum nominum capite 11
per se dicitur aliquid, quia est primo tale, vt super tale, vel simpliciter vnum. Ibidem.
Phantasia non habet locum in angelis. an hie capite 7
Philo doctissimus, sapientiam amauit, & ideo fecit librum sapientiæ. diuinorum nominum capite 4
philosophia est theologia. diuinorum nominum ca 3
philosophi reprobant de resurrectiõe mortuorũ di no c 6
Philosophi mũdani vt sic: sunt indocti. mysti. theo ca
Plenum & perfectũ nihil est nisi solus deus. an hie ca 10
Potestarum nominatio, significat in angelis ordinariam potestatem. angelicæ hierarchiæ capite 8
pontifex summ⁹ in nostra, & Christus in vniuersali hierarchia est primus purgator. an hie ca 13
potentiæ animæ sunt vnum, sed dicũtur distingui propter actus diuersos. diuinorum nominum capite 5
Præsidentia pertinet ad hierarchiam, quia sublimiter præsunt. angelicæ hierarchiæ capite 3
præsumptio altiora scrutãdi reprimẽda est ecc hi ca 2
prædicare non debet qui male viuit. eccle hierar capite 3
prædicere habet archidiaconus. eccle hierarciæ capite 7
Præmium post mortem erit æternum. Ibidem.
præmij magnitudinem oculus non vidit &c. di no ca 1
prædestinatiões in deo dicunť entiũ rationes. diui no ca 5
præbet vel exhibet deus creaturæ rationali deificationem. diuinorum nominum capite 8
prædestinatio ostẽditur in sacra scriptura per signa sensibilia multipliciter. In epistola 9 ad Titum.
principatus archãgeli & angeli sunt de inferiori hierarchia. angelicæ hierarchiæ capite 9
principiũ vnũ est oĩm essendi & gubernandi. Ibidem
prioritas naturæ ponitur in diuinis diui no ca 2
principia duo esse non possunt, nec idem immediatũ cõtrariorum diui. noim, capite 4
priuatio non est mala. diuinorum nonim capite 4
priora secundum non conuertendi consequẽtiam sunt posteriora scdm naturæ dignitatem. diui no cap 5
prius est esse q̃ viuere, Ibidem
principiũ & finis deus oĩm eixstit, di noim cap 5
princeps ois vitæ est prima vita, diuinorũ no cap 6
prouidentia vna vniuersalis est oĩm, ange hierar cap 9
promissionẽ in baptismo facit pedagogus pro puero edo (cebit, eccla hie cap 8
proportio nulla est inter deũ, & illa à quibus denoĩatur bonus, vita, &c. di no ca 2
prouidentia diuina vtitur malis ad vtilitatem illorum, qui ea faciunt, diui: noim capite 4
prouidentiæ diuinæ non est naturã cogere vel corrũpe- (re, diui no cap 4
propositio vna est totus mundus, ad significandum inuisibilia dei, In epist. 9. ad Titũ
Psalmorum decantatio significat totam sacram scripturam adunare mentem ad deum, eccl hie ca 3
Purgare in angelis non est immũditiæ amotio, sed minoritatis puritatis. angelicæ hierarchiæ capite 7
purgare est dei dissimilitudinẽ amouere. Ibidẽ, & ca. 3
purgatio & illuminatio supremæ hierarchiæ fit immediate a deo. angelicæ hierar. capite 7
purgare Isaiam dicitur vnus de Seraphim. ang hie ca. 13
purgat deus & supremus angelus purgabilia ĩfima. Ibidẽ
purgari possunt qui non sunt immundi. ecc. hie. cap 6
purgat diuina bonitas animas a fœcibus ignorantiæ.
pulchritudo dei laudatur, quia est (diui no cap 4 pulchritudinis effectiua. diui no ca 4
pulchrum & bonum simpliciter idem sunt, & causa omnium. diuinorum nominum capite 4
purgatus animus solus potest ascendendere ad contemplandum diuina. mysticæ theologiæ cop. 1

Vis est iste rex gloriæ: dixerunt angeli inferiores de Christo. an hier cap 7
quis est iste qui venit de Edom: similiter. Ibidem
quilibet docens debet bene viuere. ecclesiasticæ hierarc. capite 3
quantitate cõtinua & discreta caret deus, & tamẽ ẽ magnitudinis infinitæ. diui nom cap 9

Apinam bonorum sancti cum gaudio sustinent. diuinorũ noim capite 8
Reuelata sunt patribus secreta dei per angelos. angelicæ hierar cap. 4
reuelatur pfectis quod multitudini plebis occultatur. ecclesiasticæ hierar. capite 4
requies dei & loca sunt primæ personæ hierarchicæ. angelicæ hierarchiæ capite 7
reflectitur mens in se quasi in speculũ, vt in diuinas theorias proficiscatur. eccle hierar cap 2
renunciare debet monachus secularib⁹ negotijs & phãtasijs. ecclesiasticæ hierar capite 6
resurrectio erit oĩm, sed bonorum tantum ad imitationem Christi. eccle hierar cap 7. & diui no cap 6.
rex regum & dominus dñantiũ vocatur deus, qa segregatus excedit omnia. diui noim cap 12
relinquenda sunt omnia, nõ tm̃ sensibilia, verũ etiã intelligibilia ad contemplandũ diuina. myst theol. ca 1
relinquendæ sunt etiam inspirationes diuinæ ad contẽplandum diuina. Ibidem

remotio oīm fit à deo ordinate ab infimis ad suprema. mysticæ theologiæ capite 4.
Rotę Ezechielis significāt virtutē sp tendendi sursum. (an hier cap 15
Rudibus & indoctis nō sunt diuina mysteria reuelanda. mysticæ theol cap 1

Acerdotes sunt supmi in hierarchia nr̄a & propinquiores cœlestibus, eccle.
sacra scriptura est hoc no (hier. cap 1 bis, q̄d beatis verbum, eccl. hie. ca. 1
sacerdos celebraturꝰ purgari debet etiā à leuioribus phantasijs, ecclesi hierar capi 3
sacerdotes implent baptismū, consecrant eucharistiam, & fiunt tantum per episcopos, eccle hie cap 5
sacrę scripturę lectio est mentis cibus & refectio, eccl.
sacra scriptura manuducit nos in splendo (hier ca 4 res diuinos radiantes in ipsa diui no cap 1
sacra scriptura simplicibus attribuit multiplicitatem & infigurabilibus figuram, Ibidem
sacra scriptura originē trahit à verbo æterno, mysticę
saluatio oīm dr̄ diuina iustitia, q̄a oīa (theolo cap 1 custodit & saluat. diuinorū noīm capite 8
saluari nullus pōt nisi deificatus. eccle hier cap 2
sanctus clamant angeli ter, & semel dn̄s. ang hier cap 7
sanctificati non solum, sed & sanctificatores possumus effici, ecclesiasticæ hierarchiæ capite 1
sanctificās & sctificatus est Christus, eccle hier capite 4
sanctitas & mundities libera & perfecta, & omnino immaculata. diuinorū noīm capite 12
sctūs sctōrū dr̄ deus scd̄m causam supmanātem. Ibidem
sapientia dei abscondita est ab oculis viuentium. diuinorum nominum capite 5
sapientia dei est causa omnis sapientiæ, & per consequēs non est omnis sapientia, diuinorū noīm capite 7
sapientia gentilium subalternatur sapientiæ Christianorum, mysticæ theologiæ capite 1
sapientia dicitur ædificare sibi domū, quia ad oīa procedit, & in oībꝰ est, & in seipsa. In epistola ad Titum
Sauli non profuit oratio Samuelis, quia indignus fuit, ecclesiasticæ hierarchiæ capite 7
Sciētiæ augmentū recipiūt psonę hierarchicę. an hi ca 3
scientia quam in cœlestibus hierarchę diffundunt, est de creaturis. angelicæ hierarchiæ capite 7
scientia supersubstantialis dei est ignorantia omnium. diuinorum noīm capite 1
scīa dei est causa existentiæ rerum, diuin noīm cap 7
scīa vnita in nullo diuersa, nouit deus se & oīa. Ibidem
Secreti diuini sūt angeli primo manifestatiui. hie. an. c. 4
secreta sacræ scripturæ non sunt omnibus reuelanda. ecclesi. hiera. cap 1. & cap. 4. & cap 7. myst. theo. ca 1
securis in sacra scriptura significat virtutē segregandi bonos à malis, angelicæ hierarch capite 15,
seculorum rex dicitur deus, quia est superexistens. diui no nominum capite 5
secregata per deum à deo sunt omnia, diui nom capi 1.
sensus hoīs cōueniūt cœlestibꝰ virtutibꝰ mystice. an hie.
sensibilia aliqua ducunt nos in intelligibilia (ca. 15 & diuina. diuinorum noīm capite 1
sensus sunt superflui animæ contemplanti, sicut & vo(ces, di no ca 4
sensuum apparentijs præponendum est iudicium rationis, diuinorū noīm capite 6
sensum omnem excedit deus, & tamen sensibilia omnia intelligit, diuiorū nominum capite 6
sensibiles descriptiōes de deo valent pro modo cognoscendi nostro. In epistola ad Titum
sensibilia signa sunt quædam diuinarum germina scripturarum. In epistola eadem
seraphim dicuntur incendentes. angeli hierar capite 7
Seraphim illuminant seraphim, licet sint eiusdem ordinis. angelicæ hierarchiæ capite 10
Seraphim missus ad Isaiam fuit de infimo ordine angelorum. angelicæ hierarchiæ capite 13
Seraphim habebant pedes in alis. angelicæ hierar ca 15
Seraphim conueniunt duodecim alæ, quibus chrysma dum consecratur, velatur. eccle hierar capite 4
Seraphim spiritus est Christi incarnatio incognoscibilis & ineffabilis. diuinorum nominum capite 2
sermones multi sunt de deo per affirmatiōes, sed pauci vel nulli per negationes. misty the ca 1 & capite 3
Signa dissimiliora magis ducunt in notitiam dei quam similiora. angelicæ hierarchiæ capite 2
signa sensibilia fiunt in baptismo ad dirigēdum in deum intellectum baptizati. eccl hierarchiæ capite 2
signa in missa exprimunt vtilitatem missæ. ec hie cap 3
sigilli impressionibus multis, multa participant vnum exemplar. diuinorum nominum capite 2
silētij diuini angeli sunt nuntij & perceptores di no ca 4
similitudo attribuitur deo, quia omnia inuisibilia sua sibi simpliciter idem sunt. diuinorum nomi ca 9
similitudo dei in creaturis non est nisi quædam imitatio dei. diuinorum nominum capite 9
simplitcias diuina causalitate oīa cōprehēdit. di no ca 4
Simon errauit dicendo resurrectionem corporum esse contra naturam. diuinorum no ca 6
sinus sanctorū sunt animæ cōsummatæ quietis. ec hi c 7
Solares radij viciniora disposita magis illuminant. sic & Christus. eccl hierarchiæ capite 3
sol est euidēs diuinę bonitatis imago. diui nomi capi 4
solis effectus diuersi attribuuntur deo. di no ca 5
somnus deo attribuitur, quia eius excessus est omnibus incommunicabilis. In epistola 9 ad Titum.
sors quæ cecidit sup Matthiam licita fuit. ec hie cap 5
Specula diuini radij sunt potentiæ hierarchicæ creaturæ. angelicæ hierarchiæ capite 3
spiritus sanctus suam supersubstātialem plenitudinem accipit à patre & filio. ange hie capi 3
spiritus vbi vult spirat. ange hie ca 15
sponsus spirituum supernorum est deus. an hie ca 7
Statio dei vel sessio significat q̄d semper manet in se fixus. diuinorum nominum capite 9
stella matutina & sol oritur in mente, dum deus venit in mentem. ange hierar ca 2
stultitia apud deū est maxima sapientia nostra di n ca 7
Subtilior materia & altior, paucipres habet sermones, mysti the ca 1 & capite 3
subtilis est deus, q̄a sine ꝓhibitione per oīa vadit. d n c 9
Successio non est in illuminatione bonorum, nec variatio, aut interpolatio. ange hie ca 15
superius & inferius inueniuntur in eodem ordine angelorum. angelicæ hie ca 10
sursumactio in deo fit per diuinum redium formis sensibilibus velatum. an hie ca 1 & ecc hie capite 1
supioritas & inferioritas graduū nō sunt in deo. a h c 3
superior in ordine clericali potest illud quod inferior, non econtrario. eccle hi e ca 5
suffragia valent mortuis, quamuis merita sint terminata. ecclesiasticæ hierar ca 7
Symbolum missę diuersimode nominatum, omnia incarnationis mysteria comprehendit. eccl hie ca 3

Tan

Abernaculum mosi repræsentat hierarchicam ecclesiasticam. eccle hie ca 5
Thestamenta ambo recitantur in missa, quia in nouo vetera sunt impleta. ec hie ca 3
testamentum vetus cum velamentis fuit datum Hebræis vt pueris. ec hie capite 5
Theologia artificiose vtitur signis sensibilibus ad figurandum mentes infigurabiles. an hie ca 2
theologi mouentur à deo. diuinorum no ca 1
Thearchia cœlestis vbi pater est thearcha, est causa omnium. diuinorum no capite 1
Thearchia illa benigna est. Ibidem
theologorum notitia duplex est, scilicet aperta & clausa. In epistola 9 ad Titum.
Throni dicuntur per elongationem ab omni indigna subiectione. angelicæ hierar capite 7
Thronorum nomen significat aptam, opportunitatem recipiendi deum. ange hierar capite 13
thurificans debet incipere ab altari ad chorum, & redire. ecclesiasticæ hierar capite 3. Et capite 4
Tempus omne & æuum est à deo, diuinorū nominum capite 5. Et capite 8
tempus quandoque sumitur pro æternitate, quandoque pro varia mutatione. diuinorum nomi capite 8
tenebris obfusi & caligine Dionysius & sodalis eius Apollophanes fuerunt in Aegypto, tempore mortis Christi. Epistola 7 & 11
tenebras ponunt latibulum suum, qui secūdum carnem sapiunt. mysticę theolo capite 1
tenebrarum visionem cōtinet lux, & deus omnium creaturarum. diuinorum nominum capite 7
Timotheo beatus Dionysius scribit libros duos. a h c 2
Timotheus multa didicit à Diony. In epistola 9 ad Titum. (my the ca 1
Tonsura nudans caput significat mētem puræ ad deum sursum actam. eccle hierar capite 6
terrena diligētes, iam ceciderūt ab amore diuino. d n c 8
Trinitas est principium omnis hierarchię. ec h c 1 & c 5
transfiguratio Christi fuit præfiguratio nostræ futuræ illuminationis. diuinorum no ca 1
trinitatis exemplum etiam sumitur in cētro, & circumferentia in sigillo & impressionibus. di no capite 2
trinitatis exemplum sumitur in pluribus luminibus, quę in medio vniuntur. diuinorum nominum ca 2
trinitatis diuinę vestibula continent omnia. di ui no c 5
trinitas simul & vnitas à nullo est cognita mortalium. diuinorum nominum capite 13

Elatio capitis Seraphim, significat altiora nobis non esse scrutanda. ec hi c 4
venialia peccata contrahuntur ex necessitate exterioris curæ. ecc hie ca. 3
ventorū pennæ dicūtur angeli apud psalmistā, ppt actionis velocitatē. a h c 15
veritas celatur indignis. ecc hie cap 1
verbo vnico tm̄ potest dici de⁹, & illud est æternū. d n c 1
verbi ęterni specie tanq̄ rōnibus illuminant̄ btī. di no ca 4
verbum dei vniformiter oīa in se præaccepit. di no ca 13
veritas rei à nobis multū distat dū deū bonū dicim⁹. Ibi.
veritas eo mō est defensanda, vt quę ꝓ illa ipsa dicūtur coargui refellique nō possint. Epistola 6 ad Sosipatrū
veritas diuina clausa est, & maximè non purgatis. In Epistola 9 ad Titum
vestes sordidæ sunt auferendæ, & nouæ induendę. angelicæ hierarchię capite 15.
vestium splendor significat conformitatē ad deum. Ibi.
vestium exuitio est malę vitæ depositio. ecclesiasticæ hierarchiæ cap 2. & capite 6
vestis splendidæ induitio post baptismū, significat splendidam conuersationem. eccle hierarc capite 2
vestigiū similitudinis diuię est oīs similitudo di no ca 9
Vigilia dei significat ei⁹ attentionē qua prouidet bonis & malis. In epistola 9. ad Titū.
vilia corporalium significāt dignitates supercœlestium quod aliqui derident. angel hierar capite 2
vilia magis ducunt in notiā dei, q̄ nobilia. Ibidem
virtutū nomē in angelis significat fortitudinē. an hi c 8
virtutes sicut & angelos vocat aliqñes psonas oīm hierarchiarum (an hie ca 9
virtutes cōtrarias expellens, virtutes in se debet habere. eccle hier capite 4
virtus & malitia contrariantur. diuin no capite 2
virtutes naturales sunt causę mali, non effectiue, sed defectiue. diuinorū nominum capite 4
virtus omnis excedit a deo, & attribuit deo. di no ca 8
virtus dei in infinitū oēm virtutē excedit. Ibidem
virtus alia intellectualis, vt in angelis: alia rationalis, vt in hominibus. Ibidem
virtute carens nihil est. Ibidem
virga significat in sacra scriptura prudentiā bñ regendi
virginis ex sanguine formatus est Chrs (an hie ca 15
modo occulto angelis & hominibus. diui no capi 2
visio sctō viro Carpo ostensa de benignitate dñi nostri Iesu Christi. Epistola 8. ad Demophilum
visio dei nō est possibilis pro statu isto. an hier capite 4
vita sctōꝝ recitat̄ ad inuitādū nos ad eūdē finē. ec hi c 3
vita nostra vnit̄ vitæ Christi p sacrā coīonem. Ibidem
vita vegetabilium ex motu solis. diui no capite 4
vita diuina ad oīa viuentia extenditur. diuin no capi 5
vita est nomen dei, & de illo incipit Dionysi. di no cap 6
viuificatio oīs est à prima vita, sicut & eē a prīo eē. Ibi.
vixit Paulus nō in se, sed in deo ecstasim passus. di no. (cap 4
Vngitur defunctus. eccle hierar capite 7
Vniuntur omnia notionalia in diuina essentia, id est, sunt vnum. diuinorum nominum capite 2
vnum deus nec habet nec est, sed est super vnū. Ibidē
vno omnia participāt, & vnū est prius multis. di no ca 13
vnus dicit̄ deus, qa ipse est omnia vnitiue. Ibidem.
vnū dicuntur partes in toto accidens in subiecto vnum virtute, specie, genere, principio. di nominū cap 13
vnus est deus, & vna dicitur quælibet persona. Ibidem
vnctione efficicimur pugiles Christi. eccles hier capi 2
vnū desiderāt oēs q̄uis diuersimode. eccle hier cap 1
Vocatus a deo, & non alius debet sumere sibi honorem ecclesiasticæ hierarchiæ capite 6
vocū significata, nō soni debēt attendi in his quæ attribuuntur deo. diuinorum nominum capite 4
volucres cœli, scilicet angelos, latet profunditas deitatis. mysticæ theologiæ capite 1
Elotes dicitur deus, quia amat existentia. diuinorum nominū capite 4
Zonæ circa pectus significant virtutē seruandi gratias spirituales. angelicæ hierarchiæ capite 15

¶ Indicis huius sentētię præ omnibus translationibus, facilius occurrēt in paraphrasibus quærenti: quę præ cęteris clariorem offerunt sensum.

INDEX SECVNDVS PO tissimum collectaneorum Dionysii, Car. circa Dionysium, quo etiã pleræq; præcedentis indicis sententiæ ad folia re- mittuntur.

Hæc innumeris foliorũ restituenda sunt, priusquàm ad Indicem aut Errata restituenda procedatur.

2. 3. 4. 5. 6. 25. 29. 43 46. 48. 49. 50. 77. 78. 94 103 105. 109. 111. 116. 146. 149. 156. 159. 160. 162. 184. 193. 204. 257. 260. 287. 288. 297. 309. 323. 324. 329 330. 360. 361. 362. 363. 364. 365 366 367. 368. 369. 370 371. 372. 374. 375. 376 377. 378. 379. 380 381 382. 383. 393. 396.

Ccidentia orationis quot sint 318 b
actus cõiugalis per tria honestat. 109 a
actus tres hierarchici qui sint 98 d
actus vnus meritori⁹ plures cõtinet virtutes. 212 a
Aequalitas quõ nõ habet locũ in diuinis (130 b
æterna quæ dicantur 288 b
æternitas quid, 205 e
Altare quõ construendũ de corpore proprio, 373 e
altaris consecratio typum Christi gerit 151 d
Amator hominum qualis sit deus 364 a
amor an à voluntate an à notitia procedat, 308 b
Amor diuinus in bono hominem confirmat 128 e
Amor in diuinis qui 308 b
Amor spiritalis naturali ac sociali amore fortior ac solidior est. 158 e
Angeli an ab exordio seculi misteriũ incarnatiõis pcognouerũt, 39 f
angeli an oẽs in ministeriũ mittãt, 93 c
angelicæ essentiæ cur virtutes cœlestes vocent 67 d
angeli quare oĩbus creatis altiores sint, 29 c
angeli quomodo inferiora cognoscant 273 a
angeli quõ nubibus & ventis assimilentur 89 b
angeli quomodo mortales sint, 264 e
angeli superiores, an inferiores illuminent 36 b
angelis quõ quinq; sensus conueniant, 86 e
angeli supiores quõ inferiorib⁹ dei oĩpotentiã reuelent
angelos bonos etiam gentilib⁹ fuisse platos, 61 e (55 c
angelus an illuminat intellectum humanum, 94 b
angelus vnus an alteri loquatur 92 c
anima quomodo mala dicatur 148 d
antiquitas diuina, iuuẽtus diuina, quõ intelligẽda, 288 a
Anthonij sanctissimi laus, 371 d, e, f
Appetitus in homine duplex 15 e
appetunt oĩa naturaliter summum bonum. 4 d
Apollophanus sophista quis fuerit 355 e
Apostasia præsidentis quæ sit, 315 b
apostoli quando & à quo baptizati fuerũt, 158 b
Arrius Alexandrinus hæresiarches 377 e
Ascensio Christi est spes nostra 115 c
Attributa in deo quæ 4 d

Aptismi quis sit minister 116 e
baptismum quatuor præcedunt 116 f
baptismus quare in aqua fiat, 111 c
baptism⁹ quare olim in no ie Christi exhibitus sit, 205 a
baptismus qd, 116 e
Baptismus tria requirit. 116 e
baptizandus ter sathanam exufflat 110 a
Bartholomæi apostoli dictũ de sacra theologia, 304 f
Beati an videndo deũ vniuersa in ipso videãt 92 f
beatitudinem appetere naturale esse homini. 375 b
beatum esse q propt nomẽ dei abiect⁹ & reprobat⁹ fuerit, 369 a
beneficentia Dauid erga inimicos. 342 d
beneficia diuina quõ aduertẽda 376 a, b
beneficia quanta nobis deus pstiterit 375. c, d
benignitas Ioseph in fratres suos, 342 e
Boni effectus qui sint, 236 d
bonitas dei quanta 342. f, 343. a, b, c
bonitas quomodo deo non competat 310 b
bonum omni ente superius est 247 a
bonũ primũ est oĩm secũdariũ essentiarũ fontalis origo
bonũ sua natura radios suos p cũcta diffũdere (est 218 d
Bosra quid sit 47. e (224 a
Bruta agi potius q̃ agere. 16 a
bruta quõ intelligant deum, & e...o clamẽt ad eũ. 6 c.

Aius mona. q̃tæ fuerit virtutis, 332. d, e
caligo diuina q̃tum desideranda, 302 d
caligo diuina quid sit, 302. d, 335, d, e,
caligo vnde in diuinis sortiatur suum nomen, 307 c
Carpi sancti mirabilis visio 347. a, b, c, d, f
castum hominem non debere esse superbum 363 d
Catechumeni cui cœlesti respondeant ordini, 318 a
Catechumeni qui dicantur, 323 a
causæ oĩm quõ intelligendæ sint. 304 a
causam primam oẽm præcedere priuationem. 304 e
causa prima oĩ narratione superior est. 6 a
Cibus solidus sapientiæ quis sit. 352 e
circũstantiæ orationis sunt quatuor, 321 a
Charitas cognitione augetur 42 d
charitas & ardor angelorũ ad deum quantus, 42 c
charitatis quatuor gradus 42 f
charitas, vita & decor est increati amoris, 26 a
charitatem incipere à seipsa. 343 f
Cherubim quid 43 b
chrisma consecrandi modus quis. 140 f
chrisma quõ dominum Iesum signet 150 f
chrismatis circũu-latio quid signet 150 d
chrismatis confectio ad hierarchici ordinis pfectionem pertinet, 150 e
chrismatis materia quæ sit 150 c
chrismatis reuelatio quid signet 150 e
christiano quõ viuendum. 367. d, e, f
Christus oleo comparatus, 17 d
Christus quantæ sit amabilitatis, 354 b
Christus quid de nostris susceperit 377 b
Christus quõ ab angelo confortatus sit, 33 b
Christus quõ dicatur non fuisse homo. 335 b
Christus siccis pedib⁹ quõ sup aquas ambulauit, 204 d
Cognatio spiritualis vnde contrahatur, 150 c
cognitio cogniti sit p formã bifariam. 312 e
cognitio deũ existẽdi naturaliter oĩbus inserta. 307 a
cognitio iuxta modum cognoscentis sit, 45 d
cognitio propriorum defectuũ q̃tę vtilitatis 373. 374. d
cognitio quid sit, 311 a
cognoscere deum quid sit 307 a
communicare alijs dona sibi desuper concessa quid mereatur. 332 d
cõprehẽsibilis aliq̃ mõ & incõprehẽsibilis q̃re deus bris (302 d
comprehẽsibilis quare deus viatoribus, 302 d
cõphensores q̃re dicant beati in cœlo. fol. 302. d 313 b
concupiscentia duplex. 16 d
confidentiã ponendã totam in deo, 372 f
confirmationem iterandam non esse. 150 c
confirmationi quinq; necessaria, 150 b
confusionem quãdo dæmonibus faciamus. 375 b
coniuges quomodo diligere se debeant, 365 e
constãtia quãta fuerit sanctorũ in pmitiua ecclesia. 365 c

consuetudo

consuetudo mala moles est grauissima. 174 e
contẽplari qñ quis deum perfectius possit 317 a
contẽplatio altissima viatorũ quæ sit. 305 d
contemplatio perfectiss. q habetur de deo q̃lis sit. 312 a
cõuersurus increpaturusq; errantẽ q̃uo debeat pcedere (336 c
cõuiuia sctõꝝ in cœlo quæ sint. 353 c
corpora glorificata quatuor dotes habent 171 d
corp⁹ Chri à q̃ & q̃uo formatũ sit ĩ vtero virginis 335 a
correptio fraterna qñ sit oĩbus licita, 343 e f
Crater quid sit 352 c
creaturæ quomodo in deo laudentur 11 d
creatura oĩs aliquid diuinæ perfectiõis sortita est. 15 c
creatura omnis propter deum amanda est 45 b
creaturam omnem bonam esse, 15 c
crucis sanctæ tropheũ quantæ sit virtutis. 362 d e
DAmnatio q̃tũ formidãda etiã viris psectis. 347 a
dãnati q̃uo esse nõ cupiãt. 4 d(
damnati & vellẽt non esse 240 b
Dæmões hoib⁹ imaniss. eẽ hostes. 130 e
dæmones nõ posse opari bonũ. 324 f.
dæmones quare e cœlo eiecti. 374 c
dæmões q̃re inter fratres seminent discordiã Ibidem
dæmonum confessio 344 e
debita qñã sint q̃ proximis sunt dimittenda. 323 a
dei statio quid 285 d
deitas quomodo nõ dicatur in diuinis 310 b
deo quando quis approximat. 212 a
delectatio vocatur diuina duobus modis 144 b
deum nihil esse existentium 310 c
deus actu simplici omnia facit & cognoscit 269 f
deus an sit in aliquo prædicamentorum. 312 e
deus quare dicatur alter 283 d
deus est separatissimum ens 257 f
deus igni assimulatus 86 b
deus non nisi à purgatissimis mentibus cernitur 48 e
deus non nisi diuina virtute percipitur 268 e
deus nonnũq̃ leoni, nõnũq̃ vrsæ assimilatus est. 15 d
deus nulli quod in se est facienti gratiã suã negat 22 b
deus omnia implet in seipso 73 f
deus omnia propter seipsum operatus est 49 a
deus potissime in seipso quiescit 50 c
deus potius amandus q̃ curiose indagandus, 270 f
deus propter se solum diligendus est 45 b
deus q̃uis multa producat, vnus tamen manet 206 b
deus quare ad tempus bonos tentari permisit 137 a
deus quare dicatur Idem 284 b
deus quare Magnus dicatur 282 d
deus quare non sit causa damnationis 314 d
deus quare Potentia dicitur, 276 b
deus quare Ratio nominetur 271 c, d
deus quare vocetur Antiquus dierum 287 f
deus q̃uõ aqua fluens dicatur 17 c
deus quomodo cognoscitur à sanctis 311. c, d
deus q̃uo in corporibus nostris sit portandus. 43 f
deus quomodo in hac vita videri possit 30 e
deus quomodo lumen & vita sæpe vocetur 14 a
deus q̃uo omnibus det vitã oẽsq; modos viuendi. 265 b
deus quomodo tangibilis. 270 e
deus quomodo virtus infinita dicatur 276 b
de⁹ solus numeꝝ & dignitatẽ angeloꝝ manifestat. 39 c
Diaboli fallaciæ & astutiæ quæ. 362 d, e
diaconi cui cœlesti respondeant ordini 318 a
diaconi qui sint. 359 d
diaconorum consecratio quomodo fiat 256 c
diaconorum officia quæ? 255 b
dies dominica quare oĩbus Christianis celebrãda. 361 a
diffusio bonitatis diuinæ in animas rationales. 225 c
dij multi participatiõe vnius dei dicuntur 206 e
dilectio proximo quomodo impendenda 363 c
diligit creatura rõnalis naturali amore deum plusq̃ se (ipsam. 4 e
Dionysij Areopagitæ laus. 2 a
Dionysius Areopa. an Atheniensiũ fuerit eps 1 d
Dionysius Areopa. horũ libroꝝ an fuerit autor. 1 c
Diony. Areopagita quare hos libros conscripsit. 2 c
Diony. Areopa. 25. fuit annõrũ patiente Christo. 356 b
Diony. Areo. quare à nõnullis Cœlestẽ hierar. scripsisse (negat. 42 a
Dionysius quare Areopagita vocatur. 2 a
discretio diuina quid sit 206 b
discretio q̃ necessaria cupido perfectionis 374 c
disputandum q̃uõ sit de necessitatibus fidei 337 c
dissimilitudo non est in deo 310 b
dissolutio in religioso q̃ detestandũ malum, 315 b
distantia localis an angelorũ collocutionẽ ipediat. 92 c
diuina an veri⁹ designẽt p negatiua q̃ p affirmatiua 19. c
doctrina theologorum de deo duplex 351 b, c
Dormitiõi beatæ Mariæ virginis q̃ interfuerit. 214 a b
EBrietas q̃nã laudãda, q̃ve vituperãda. 353. b
Eclypsios mirabilis tpe passiõis Chri recitatio. 356. b, c
eclypseos tpe passiõis Christi (
quinq; mirabilia. 338 f. 339. a, b, c.
Effectus luminis solaris qui 226 f
Electio per sortes an licita sit 158 c
eleemosynæ vtilitas quæ 322 b 371 b
eleuatio mentis in diuina q̃uo fiat 308 d
Emanatio diuina ad intra q̃uo intelligibilis, 203 e
emanatio in diuinis quæ. 308 b
Energumeni cui cœlesti respondeant ordini. 318 a
energumeni qui sint 323 a
energumenorũ quænã officia sint. Ibidẽ.
ens primũ oĩm secundorũ entiũ causam esse. 257 e
Episcopi, sacerdotes & diaconi qd sint in ecclia. 759 b
epo q̃uo subdere se debeant sacerdotes 362 b, f.
episcoporum officia quæ sint 159 b
episcopũ à subditis tanq̃ dñm Iesum cõtẽplandũ. 389 c
eps quis dicatur 358 d
Error Aristotelis de perpetuitate mundi. 355 f
error Iudæorũ & Sarracænorũ de aiab⁹ exutis. 172 b
Esca corporea insumenti quid faciat, 352 b
escam duplicã proponit diuina sapientia, 352 c
essentiam diuinã nusq̃ non esse 212 b
essentia omnis a bono est, 247 a
Esse primũ q̃uo ante omne sit esse secundum 304 e
Eucharistia sacra efficit in aĩb⁹ q̃d cib⁹ in corpib⁹. 131. f
eucharistia sacra triplicẽ habet significationem 122 d
eucharistia gloriæ futuræ pignus dicitur, 8 d
eucharistię sacramentũ diuinissimũ esse alimentũ. 144 d
euigilatio diuina quæ sit. 353 d
Excellentiã dei quænã magis cõmendent 313 a
exemplo docere magis est q̃ verbo 213 f
exercitia dæmonum quæ. 373 c
exercitia religiosorũ quæ esse debeant 315 c
FAciendũ nihil sine consensu epi. 360. f
familiaritas cum deo quanta fuerit Mosi. 342 d
famulus dñi q̃re dict⁹ sit Moses Ibidẽ
Festiui dies q̃uo honorandi. 363 d
fidei bona quæ sint. 271 f
fidei cõstãtia B. marty. Ignatij q̃ta fuerit. 364 a
fidei diffinitio iuxta Diony. Areopa. quæ. 272 a
fidei multæ diffinitiones. 271 f
fideli necessario habenda opera fidei, 337 b

fidei multæ diffinitiones 271 e, f
fideli necessario habenda opera fidei 337 b
fidelibus quæ fidei sufficiant ad salutem. 337 b
fides catholica martyrum testimonijs solidata. 273 c
fides de sctissima Trinitate qlis esse debeat 362 c,d
fides quid sit 26 b 271 e
fides resurrectionis mortuorum vera quæ sit 362 a,b
fides vera deChristi hūanitate ac gestis q̄ sit. 391 e,f.
filiatio quō auferatur diuinis 318 c
finis orationis quis, vel q̄d orationis obiectū 319 c
finitum omne est omne imperfectum, 34 a
Formæ & passibilitates quæ deo significatiue attribuūtur, quomodo sint accipiendæ 315. d,e,f. 316 a,b
fornicatio spiritualis quæ sit 45 a
Fructus multiplex ex laude hierarchiam cœlestiū 11 d
Furor quid sit, 90 d
GAudere tēpe mortis esse admodū paucorū (356 f
gaudij origo qs sit. 158 e
gaudium felicitatē perficit 91 d
Generatio quid 236 c
Gradus charitatis triplex 314 e
gradus inferiores ecclesiasticæ hierarchiæ cui cœlesti respondeant ordini. 318 a
gradus sapientiæ triplex 314 c
gratia gratūfaciens à deo sine medio tribuitur, 55 f
HAbitus animi qui sint. 321 d
habitus corporis qui sint 321 d
Haleluia quid significet 148 b
Hæreses q̄rundā vesanorū de Christi humanitate ac gestis, 361 e,f.
hęresis fingentiū Christū nō fuisse verū hoiem. 359 f
hęretici & scismatici quantū fugiendi fidelibus. 365. e,f
hæretici quantopere fugiendi, 359 c
hæreticorū conciliabulū inimicū Christo Ibidē
Hierarchia angelorum quæ sit, 27 a
hierarchia ecclesiastica quæ sit 100 c
hierarchia cœlestis q̄libet in tres ordines distinguit. 67 c
hierarchia quid sit 21 d 22 a
Hierotheus de cœlesti. hierarc an libros scripserit. 2. d
Hominē dānatiōis suæmet esse causam 354 c,d
hoies diuersi an ad diuersos angelorūordines assumāt.
homines interdū angeli nominātur 30 b (93 e
homines quō aliqn̄ dij vocantur 70 e
hominū perficiendorū tria sunt gr̄a 165 e
hō in statu innocentiæ angelū custodē habuit 33 b
hō quō accipiatur in malum 344 d
hostiā deū nō recte dici 310 b
Humanitas q̄d fuerit diuinitati Christi, 335 a
humanum quid dicatur 344 d
humilitas meretur exaltationem. 361 d
humilitate q̄ta deus sit exorandus 318 f
humilitatis q̄tæ fuerit beatissimus Ignatius 359 b,c
IAcob⁹ iustus fr̄ dn̄i Iesu laudat⁹ a S. Ignatio. 358 c
Ideæ in deo q̄d. 262
ideæ quid. 2 d
Ieiuniū q̄re magis ī p̄cepto sit q̄ oratio aut eleemosyna 322 c
ieiunium quid conferat homini 322 b
Ignatius sctūs martyr ac p̄sul qs vel q̄lis fuerit 357 a
Ignati⁹ sctūs martyr qb⁹ dictarit suas epistolas, 357 b c
ignis proprietates quæ. 85. d,e,f 86. a,b,c.
Illūinatio immediate a deo an aliqbus sctis sctā sit. 93 f
Imagines angelorū figuratiue quid sint. 81 a
imagines dei vocantur sancti 22 d
imago duplex est 46 d
immersio trina ad baptismum spectat 110 e
Imperator Græcorū Frācorū regi Dionysij libros misit 1 d.
impœnitētia dæmonū q̄ta. 324 f
Inaccessibilis quomodo sit deus 335 e
Incarnatio Christi, nostra est deificatio. 129 b
incarnationis Christi modus incōprehensibilis 204 c
incarnationis Christi mysterium latuisse dæmones. 362 f, 363 a,b,c,
incognoscibilem diuinitatē esse oibus existentib⁹. 310 e
increpare quotidie seipsum quid homini cōferat. 314 f
increpationes dei non contemnendæ. 88 d
indoctus diuinorum quis sit. 304 c
ineffabilem esse diuinitatem. 310 b
innocentia Iacob patriarchæ quæ. 342 d,e
innominabilis quomodo dicatur deus. 310 f, 314 a,b
intellectus & sensus differentia quæ. 53 f
intelligentia quomodo non dicatur deus. 310 b
intelligibilem non esse deum. 310 b
intelligibile quid sit. 69 e
intelligibilia oia quō auferenda à deo 310 a,b,c,d,e
intentio libri misticæ theologiæ quæ sit. 302 e
instrumēta corporalia angelis attributa q̄d significēt. (95 d
inuisibilē deum fore oī viatori, 305 b
Iohannes aposto. quō magis amatus à Christo. 354. b
Iohannis euangelistæ exilium. 354 b
Irrationalia diuinam participare bonitatem. 225 c
Isaias an sacerdos fuerit. 72 e
Iusti mysticum Christi corpus dicuntur. 134 d
iustitia dei quare iustos aduersa pati p̄mittat. 278 a
iustitia dei quæ. 277 d
iustitia diuina quō omnibus p̄ęstet salutem 278 c
iuuentus non spernendus 360 d
LAtitudo dei, lōgitudo &, p̄fūditas quō (intelligēda. 283 e,f
latria quid. 28 b
laudare deū supessentialit̄ q̄d sit. 307 a
Lætitia & tristitia angelorū q. 342 e,f
Locus nunq̄ dandus diabolo. 373 d
locutiones amatoriæ quare truncatę sint. 308 d
Lucem deum non dici. 310 b
lumen diuinum quare non omnia illuminat. 217. 226 e
MAgnitudo quō dęo nō cōpetat, 310 b
Magnesiani qui dicantur. 360 c
maliloqis q̄topere abstinendū. 363 f
mali nihil ex deo, nec in deo esse. 238 c
malum duplex est. 247 a 354 c
malum impossibile esse in bono. 247 f
malum naturæ quid. 248
malum non esse ens aliquod. 347 b
malum semper instabile. 249 b
malum substantijs nō inesse. 237 f
mania quid sit. 308 c
mansuetudo infusa donata Mosi. 342 a
mansuetudo quanta collata fuerit Mosi. 342 b
mansuetudo quid efficiat 342 a
Maria augustissima sp̄ virgo summe collaudata à B. Ignatio. 358 b
Maria beatissima virgo vera imitatrix dulcissimi sui filij 358 c
Mariam matrem domini videndi cupido q̄ta tenuerit primitiuam ecclesiam. 358 b
Mariæ sororis Mosi præsumptio 344 e
martyria sctorum quare natalitia eorū vocent. 172 f
martyrij feruorē q̄tum habuerit B. Ignatius. 370 a,b,c
medicus verus Christus quā nr̄am potissimū sanauerit plagam, 373 a
medium duplex est. 59 d
Melchisedech quō sacerdos fuerit. 62 b
memoria & obliuio quomodo deo cōueniant. 130
menda-

mendacia pseudoprophetarum. 344 f
mens hoîs in dei agnitionem ex eius effectibus profu citriplicitcr. 313 e
ministerium triplex est 39 b
modi tres sequendi deū vocantē ad suū obsequiū, 371 f
modus duplex diuinarum reuelationum. 5 d
modus duplex sanctæ manifestationis 10 b
monachi cui cœlesti respondeant ordini 318 a
monachi officium quod. 167 d
monachi qre specialiter dicti famuli dei. 346 a
monacho quænam castigare aut corrigere liceat. 345 c
monachorum primitiuæ ecclesiæ ordo quis. 344 b
monachus quid sit. 26 d
Moneta diaboli est homo impi⁹ & irreligiosus. 360 f
moneta probata est homo religiosus & pius 360 f
mors quid. 115 f
Moses & Paulus an deū in hac vita p spēm viderīt. 31 a
motor primus deus quomodo mouere dicatur. 4 e
motus cœli quasi inferiorum vita est. 87 d
motus corporis quot sunt 372 b
motus dei triplex 284 e
motus quomodo non ponatur in diuinis 310 b
Myri compositio quomodo fit. 144 a
mysteria noua & absoluta quæ sint. 303 f
mysterium incarnatiōis qūo angelis cognitū fuit. 146 f
NAtura diuina quomodo & quando dicatur trina. 308 b
natura humana quatuor vulneribus vulnerata est. 132 d
naturā dæmonū malam non esse. 239 b
Negationes in diuinis affirmatiōib⁹ tutiores eē. 300 b
negationes in diuinis non defectum, sed perfectionem significant. 269 c
negatiōes in laude dei fortiores eē affirmatiōib. 307 b
Nocumentum alteri machinari q̄ta impietas 346 f
nomen Christianū q̄tæ sit excellentiæ 361 b
nomen dei sanctificari quomodo postulamus 320 a
nomē dei Tetragrāmaton quō diuinā eēntiā designet.
noīa diuina q̄re Diony. Areopag. scripsit. 213 b. (203 d
noīa quænā de deo enunciantur proprie. 311 a
Numerus quō deo non conueniat, 310 b
OBedientialem quādam potētiam inesse omni creaturæ. 335 b
obedientia quāta debea episcopis 359 a 360. d e
obedientia q̄ta debeat sacerdotib⁹ 359 a
obedieētia victimis ē pstātior ac melior. (33 f
obiecta pctī triplicia. 322 f
obiectum voluntatis quod sit 314 c
Omnia quomodo dicantur esse in deo 259 e
oīa quō simul deo prædicentur atq; negentur 259 d
Opera sanctæ Trinitatis indiuisa esse. 202 f
opinio quid sit. 310 b
opinio qūo deo non conueniat. 310 b
Oratio directa quæ dicatur 319 b
oratio indirecta quæ sit. Ibidem.
orationem esse in toto duplicem. Ibidem
ortiones & eleemosynæ pro bonis defunctis gratiarū (actiōes dicūt. 173 c
orōnes qntuplicī fieri mō 319 a
orationi necessaria in deū cordis directio 318 b.
orationis magna efficacia 212 d
orationis virtus quanta sit 211 f
orationū iustorum efficacia quæ. 175 f
oratio omnis actionis principium sit. 213 a
oratio quomodo sit inchoanda. 328 b
oratio S. martyris Ignatij pro suis ouibus. 360 b
oratio vehiculum est quo peruenitur ad deum. 212 a
ordinate omnia facienda. 343 ef
ordines perficientium tres sunt. 161 c, 167 e
ordo ecclesiasticarum dignitatum. 344 a, b
ordo nullus in inferno, quomodo intelligendū sit. 31 e
ordo orationis dominicæ quis. 319 f
ordo qūo diuinis conueniat, & qūo non. 310 b
originem non esse in deo. 310 b
Oscula mortuis olim dabantur. 173 d
osores dei quomodo odio habendi. 264 a
Ozæ proteruia. 344 e
Oziæ regis præsumptuosa thurificatio. 344 d
PAcem qūo cuncta desiderēt. 291 f, 292 e
pacem veram esse à solo deo. 372 c
paruitatem deo non competere. 310 b
passus quomodo dicatur deus. 335 c
pastor quis sit. 26 d
paternitas qūo negef rite ī diuinis. 310 c
pater quomodo lumen principale dicatur. 5 c
patientiæ causa q̄nam fuit martyribus in eorum tormētis. 354 e
Paulus apostolus Dionysij & Hierothei communis magister 272 d
paupertatem quare Christus elegerit. 375 a
pax diuina omnia penetrat 293 e
pax diuina quæ. 291 a
pax diuina qūo sibi angelicas mentes attrahat. 291 c
pax quid sit. 129 f
Peccator angelum custodem contristat. 45 d
peccatorum differentia multiplex. 61 c
peccat quis trifariam. 323 a
peccatum est duplex. 321 f
Peccatum qualis sit morbus. 322 a
pœnitentes quomodo suscipiendi. 363 f
perfectio duplex est. 167 a
perfectiones creaturum qūo conueniunt deo. 311 d
perfectiones creaturarum qūo sint in deo. 312 e
perfectionis diuersi sunt gradus. 128 f
perfectio quomodo deo conueniat. 298 d
Phantasia quid sit. 310 b
phantasiam locum non habere in deo. 310 b
phantasma quid sit. 94 b
phantasmata non esse necessaria intellectui speculatiuo. 313 c, d
Philadelphenses qui dicantur. 363 d
Philippenses qui dicantur. 362 c
philosophia delectationes multas habet annexas. 144 b
philosophia religiosorum quænam esse debeat. 315 c
Photini heræsis de diuina cognitione. 307 a
Politia domestica qūo seruanda. 364 b, 367 a
Polycarpi sancti martyris laus. 337 b
potentiæ peccati quæ sint. 322 f
pontifices cui cœlesti respondeant ordini. 317 f
pontificis summi quanta excellentia. 364 f
Prædestinatio quid. 260 b
prælatus quisnā pr̄ficiendus gregi dur̨ ceruicis. 342 b
presbyteri qui sint. 359 d
præsentia dei assidue pensata, crimina vitare facit. 157 d
præsidentibus remissis negligentibusq; quale instet iudicium 315 b
principia rerum duo esse impossibile est. 247 f
principium rerum omnium esse vnum. 58 e
prodesse alteri ex charitate quanti sit meriti. 346 f
prophetia D. Diony. Areop. de liberatiōe Iohānis apo. (ab exilio. 354 f
proximus qūo sit diligendus. 359 d
Pulchritudo spiritualis tria requirit. 47 a

Qua

Digitized by Google

Vadragesima quō celebranda 363 d
quare fil' dei in hūc venerit mūdū. 318 d
Quidnā nos à deo magis retrahat. 314 f
quid propter qd attribuat Chro. 335 c

Abbi Mosis de solis statione tēpore Iosue error. 338 a
rōnalis creatura sola peccare potest. 322 f
ratio institutionis sacramentorum triplex. 116 f
ratio quomodo in diuinis locum rectè non habeat. 310 b
Recognitio propriæ imperfectionis q̄ laudāda. 315 c
resurrectio ac corporum glorificatio. 265 a
reuerentia quanta debeatur prælatis. 360 e
reuerentia quanta debeatur episcopis. 359 c
reuerentia quæ debeatur diaconis. 359 b
Romani qui dicantur. 369 f, e

Acerdotes cui cœlesti respondeant ordini. 317 f
sacerdotes inter deum & homines mediatores dicuntur. 109 f
sacerdotes inter homines cur angeli vocentur, 69 d
sacerdotum consecratio quomodo fiat. 156 b
sacerdotum iniquorum egregia descriptio. 345 b, c
sacerdotum ordo in ecclesia quis. 344 c
sacrificium sacrificiorum eucharistiæ sacramentum vocatur. 22 c
salus propria non negligenda. 376 b
sapientia christiana quæ sit. 303 e
sapientia philosohica quæ dicatur. 314 d
sapientia quænam nunq̄ sit informis. 314 c
sapientia quomodo elongetur à deo. 310 b
satisfactionis tres esse partes. 322 a
Saulis sacrificium præsumptuosum. 344 d
Scientia actionem dirigit. 23 b
scientiam non dici in deo. 310 b scire quid sit. 336 a
scopatio quotidiana spiritus qd cōferat homini. 315 a
scrutanda non esse q̄ nostrā capacitatē excedunt. 344 f
Seculum non esse deum. 310 b
sensibile quid sit. 69 e
sensibilia oīa quō subtilius de deo negēt q̄ ponāt. 309 d
sensus corporei quō sint reformandi. 372 c
sensus quid sit. 311 a
Seraphim quid significet. 42 b
serui quinam sint dei. 377 d seruitus duplex. 54 a
Significari an deus possit à nobis. 311 b
silentium diuinum quod. 291 a
silentium non esse in diuinis. 310 b
similitudo dilectionis ratio est. 23 d, 158 d
similitudo & dissimilitudo quō deo conueniāt. 284 c
similitudo quomodo non sit in deo. 310 b
Simonis, Menādri, Basilidis, Nicolaitarum, Theodoti, & Cleoboli heresis pestifera. 360 a
Simonis Magi Vesania. 265 c
Simplicitas Abel iusti. 342 e
sinus patriarcharum quid sint. 175 d
Smyrnenses qui dicantur. 365 b
Solis ad deum similitudo. 227 a
somnus diuinus quis sit. 353 d
sophisticé loqui quam iniquum. 337 d
Spiratio quō dicatur non esse in diuinis. 310 b
spiritus omnes cœlestes cur angeli vocentur. 34 e
Stationem diuinis nequaq̄ competere. 310 b
statiōis solis & lunæ tpe Iosue opinio duplex. 338 a, c
Subdiaconi cui cœlesti respondeant ordini. 318 a
subiecta peccati quæ sint. 322 f
substantia angelorum dupliciter consideratur. 37 b
superbia q̄tum malum. 372 e
sustinenda quō oīa sint propter deū. 366 c
Symbolice qnā de deo dicantur. 350. a, b, c, d, e, f.

Actū diuinū nō cōprehendi. 310 b
Tarsenses q dicantur. 361 d
Thearchia quid sit. 17 b
Telete quid. 98 d
tps nō habere locū in diuinis. 310 b
tenebræ quid sint. 332 f
tentatio q̄ sit salubris 372 b
Theologia mystica an sit scia 314 c
theologia mystica in quibus consistat 314 c
theologiā mysticā donum esse sapientiæ 314 c
theologiam mysticam inesse hoibus bifariam. 314 d
theologiam mysticā non insuisse philosophis. 314 d
theologiam mysticā realiter esse in intellectu. 314 e
theologia mystica quid sit. 94. a 271. a 303. c 314. b
theologia mystica quibus competat. 314 c
theologia mystica quomodo adipiscenda 314 f
theologia philosophorum philosophemæ qualis 5 e
theologia symbolica quomodo & simpla & multiplex. 353 d
theologo mystico quō oīa creata discerenda. 304 b
thelogus quisnam verus comprobetur. 314 f
throni dicti sunt q in eis deus sedeat. 44 b
Tiburtij martyris consolatio in suis tortiōib'. 354 f
timor quō in patria manebit. 79 d
Tonsura capillorum in monacho quid signet 165 c
Tralliani qui dicantur. 359 a
tria ad locutionem necessaria esse. 92 d
tribulationes vitæ præsentis non multum esse formidendas. 375 b c
trinitas sancta ante omnia inuocanda. 211 f

Eritas quid. 271 d
veritas triplex in Christo 5 b
veritas triplex in creaturis 271 e
veritas triplex in deo 271 e
veritas triplex. 271 e
veritatem non dici de deo. 310 b
vertex eloquiorum mysticorum quid sit 303 f
Via duplex ascendendi ex creaturis ad dei cognitionē. 270 d
videre deū cōtingi bifariam 311 d
viduę quomodo se habeant. 364 c
virgines quomodo habere se debeant. 364 b c
viri sancti quare aliquando diei natiuitatis maledixisse legantur. 132 d
virtus duplex in quolibet angelo. 68 b
virtus quare deo non competat. 310 b
visitationē diuinam quō creatura susceperit. 375 d, e, f
vita duplex. 265 e
vita, immortalitas & mot' angelorum esse à vita æterna. 264 d
vitam non esse deum. 310 b
vitia mentem obscurant. 42 b
viuentia cuncta à prima causa dependent. 28 f
Vnio mentis cum deo quæ. 271 a
vnitatis cura nihil melius. 366 e
vnum in deo quid. 298 e
vnum vel vnitatem non competere deo. 310 b
Voluntas damnata immutabilis. 320 f
voluntas in deo duplex. 101 e
voluntati cuinam propria sint. 320 d

Elus inimicorum laudabilis. 359 f
zelus martyrij quantus beato Ignatio fuerit. 361 d e

Errar

Præfatio Anastasij apostolicæ sedis bibliothecarij, ad excellētissimū & christianissimum regem Carolum.

Nter cætera studia, q̄ tā laudabilis actio q̄ saluberrima cōmonitio, quin etiā odorifera volās opinio, de virtutū ac morū q̄titate tuorū, ó dictator inclite, mortaliū mētes excitat & ad effodiendā sapiētiā hortat, velut thesauros: illud quoq; nō mediocriter est admiratiōe stupēdū q̄ non solū latinos patres, sed & græcos rimari non cessas, & romana lingua pollētes, pelasgarum facis rerū & expertes. Tu quippe facis, qui ad faciēdū suscitas & hortaris, quia & nos sæpe magnā domū fecisse dicimur, nō tñ manibus, sed affatibus. Beat⁹ itaq; Areopagita Dionysius, Atheniēsis antistes (quē inter cætera cōstat industria tua p̄stātissime principū in Romanū sermonē trāslatū) tñ est (vt ipse patētius nosti) ad intelligēdū difficilis, quātū sermōe sublimis, imo quāto difficilia sunt intellectu & alta mysterijs, quę ip̄e p̄scrutatus supna reuelāte gratia didicit, & arcana theologiæ diuina seducente manu, ingressus in sanctuariū dei ablato velamine penetrauit. Mirādū igit est, q̄a pietas tua nec talia indiscussa reliqt. Sed hic licet in terra ambulat, tanq̄ in cœlis cōuersans ambit, ita vt veluti quidā (vt ita fateamur) angelus vl̄ cœlestis hō sancta sctōrū ingredi cōtēplatiōe videaris, & ad abdita & adyta diuinæ ineffabilitatis, quātū possibile est mortalibus, acutis spiritualiū oculorū visibus accepisse credaris. Mirādū est quoq;, quō vir ille barbarus (qui in finibus mundi positus, quāto ab hoībus cōuersatiōe, tāto credi potuit alterius linguæ dictione loginquus) talia intellectu cape, in aliāq; linguā transferre valuerit. Iohanē innuo Scotigenā, virū, quē auditu cōperi p̄ oīa sctm̄. Sed hoc opatus est ille artifex spiritus, q̄ hunc ardentē pariter & loquētē fecit. Nisi em̄ ex gr̄a ipsius igne charitatis flagrasset: nequaq̄ donū linguis loquendi proculdubio suscepisset. Nā hūc magistra charitas docuit, q̄d ad multorū instructionē & ędificationē patrauit. Verum etsi ad mēsurā datus est ei spiritus, ipse tñ paternis doctrinis imbutus, quātū potuit fecit, & prodesse proximis vltra vires tētauit. Siq̄dē p̄ter illa quæ hūc latuisse p̄bant, ex his quæ sparsim à q̄busdā de p̄dicti patris sermonibus & epistolis ante nos interprętata inueniūtur, plurimū vtilitati subtraxit: quia tāto studio verbū de verbo elicere procurauit: q̄d genus interpretationis licet & ipse plurimū seq̄r quātū illustres interpretes nitent, tua profecto solers experientia non ignorat. Quod eū non egisse ob aliā causam, existimo, nisi quia cū esset humilis spiritu, non p̄sumpsit vbi proprietatē deserere, ne aliq̄ modo a sensus veritate decideret. Vnde factū est, vt tantū virū q̄ per se (quoniā intima & ardua quæq; vtriusq; philosophiæ penetralia rimari proposuit) p̄plexus nostris intellectibus videbat, intra cuiusdā labyrinthi difficilia irretiret, & in antris profundioribus inuisibiliore quodāmō collocaret, & quē interpretaturū susceperat, adhuc redderet interp̄tandū. Quapropter ipse merito anxius, cœpi sedulo q̄rere, si forte reperiri potuisset p̄ceptor quisquā vel aliquod scriptū, q̄ enucleante, tātus pater nobis liq̄dius illucesceret. Et q̄a iā p̄ interpretis industriā linguæ nostræ fuerat traditus, nostrisq; patulis redderetur p̄fectius intellectibus: tū ecce repente parātheses siue scholia in eū (quæ Cōstantinopoli positus viderā), ad manus venere, quibus vtcunq; interp̄tatis, mihi aliquantulū magis emicuit. q̄ videlicet in marginibus interp̄tati codicis eius, vt in græco reperi, mox interpretata, vtcunq; donec à docto melius interp̄tentur, respōdētibus signis interpres ego satis imperitus apposui, vestręq; gloriosæ sapiētiæ potissimū fore mittēda, nō immerito iudicaui, vt scilicet q̄ fuit alterius interp̄tationis hortatrix & auxiliatrix, fit etiā nostræ qualiscūq; susceptrix & approbatrix. Ipsorū aūt scholiorū siue paratheseorū q̄cunq; in calce sui signū viuificæ crucis habent, à beato Maximo cōfessore & monacho inuēta narrant. cetera vero sancti Iohannis Scycopolitani ep̄i esse feruntur. Sane vbi a verbis interp̄tis scholia ipsa dissentiri vidi, vt lector q̄d de apposita dictione interpres senserit, q̄d scholion insinuet, indifficulter agnoscat, & verba interpretis scholio inserui, & qualiter ea scholij cōpositor prætulerit, innui. Sed & sicubi oportunū fore conspexi, & me quoq; quoniā esse aliter non potuit, paucissima quædā & q̄ facilius ab intelligēte agnosci poterūt, interposui. Præterea notandū est, q̄ licet tantæ gloriæ, tantæq; scientiæ siue antiq̄tatis iste sanctus Dionysius fuerit, nunq̄ tñ aliqua opuscula eum edidisse (nisi fallor) quæcunq; orthodoxorū scripta traditio prodit, priusq̄ā Romani pontifices, videlicet Gregorius, Martinus & Agatho, dictorū eius in conscriptis suis mētionē fecerint, & ea per hæc probabilia iudicātes admiserint. Gregorius scilicet in homilia capituli euangelici de centū ouibus & decē drachmis. Martinus in synodo sua, quā Romæ contra hæreticos celebrauit. Et Agatho in epistola quā ad sextā synodū destinauit. Vnde ego verā esse græcorum opinionem conijcio, perhibentiū libros eius a prioribus hæreticis occultatos, donec longo post tempore ex opusculis eius solus codex q̄ nūc habetur, est Romæ repertus: cæterisq; nondum inuentis, in gręciam asportatus.

edidit

edidit enim & alios(vt ipse innuit)libros,quos nec Græcus quisquã,nec adhuc potuit inuenire latinus. Et quidem, Lucas in Actibus apostolorum, Eusebiusq; Pamphili, & Dionysius Corinthi antistes,de eo quædã miranda tradũt q vero scripsit,nisi me obliuio fallat,omnino non tradunt. Suadet autẽ ad hoc ita credendũ etiã illud,ꝙ nemo probabiliũ tractatorum,sicut eis moris est,priorum dicta exponẽdi,& suis opusculis inserendi,scriptis ipsius vtitur,aut horum cuiuspiam reminiscitur. ¶ Deniq; vir magnus & apostolicæ vitæ pceptor Cõstãtinus philosophus, q Romã sub venerabilis memoriæ Adriano iuniori papa veniẽs,sancti Clemẽtis corpus sedi suæ restituit,quiq; totũ codicẽ sæpe memorati & memorandi patris memoriæ cõmẽdabat, & quãtũ vtilitatis medullacius habebat,auditoribus cõmẽdabat,solitus erat dicere ꝙ si sanctos, videlicet priores institutores nostros,q hæreticos quos vix & quodammodo cum fuste decollauerunt,Dionysiũ cõtigisset habere,cũ acuto illos gladio proculdubio trucidassent. Innuens profecto huiusmodi dicto,quia quorum os laboriosius & forte tardius obstruxerunt, facilius & acutius siue velocius(oxi quippe & acutũ significat & velox)obmutescere coegissent. At nec post platorũ sanctorũ sedis apostolicæ psulũ memoriã, tam septima & octaua synodus, quã latini & græci doctores,non solum quia venerabilis hic pater scripserit,innuunt:sed & testimonia ex scripturis eius frequẽter assumunt, vt scilicet sensus suos & dicta tãti viri reddant authoritatis pondere grauida & cunctis mortalibus approbanda pariter & sectanda. Deus omnipotens gloriam tuam à terrenis ad cæleste regnum transferat quandoq;.

¶ Fragmentum epistolę Iohannis Scoti, qui primus Dionysium Areopagitũ e græco trãstulit, scriptæ ad Carolum Magnum,

¶ Christo duce qui est lux mentiũ,& illuminat abscondita tenebrarum, libros sancti patris Dionysii Areopagitæ, episcopi Athenarum, q̃s scripsit ad Timotheũ episcopũ Ephesiorũ, & epistolas eiusdẽ, de græco in latinũ trãstulimus. Opus valde(vt opinamur) anfractuosum, lõgeq; à modernis sensibus remotum, multis inuium, paucisq; apertum, nõ solum propter antiquitatẽ, verum etiã cælestiũ altitudinem mysteriorũ. Fertur nãq; præfatus Dionysius fuisse discipulus atq; adiutor Pauli apostoli, a quo Atthenienſiũ constitutus est episcopus. Cuius & Lucas cõmemorat in actibus apostolorum, et Dionysius episcopus Corinthi vir antiquus, Beatus q̃q; Polycarpus in epistola ad ecclesiam Athenarum, Eusebius item Panphili in ecclesiastica historia, Nec non & sanctus papa Gregorius in homelia sua, vbi breuiter angelorũ ordines exposuit. Hunc eundẽ quoq; non præfati viri, sed alij moderni temporis asserunt(quantum vita eius à fidelibus viris tradita testatur)tẽporibus papæ Clementis, successoris videlicet Petri apostoli Romã venisse, & ab eo prædicandi euangelij gratia in partes Galliarũ directũ, & martyrum gloria coronatũ fuisse cũ beatissimis suis consortibus, Rustico scilicet atq; Eleutherio. Hæc igitur nostra qualiscunq; translatio, nõ quidem prolixe indiget(vt arbitror)apologiæ, cum omnibus eius ęmulis quicunq; & qualescunq; sint in facillima vna respõsione possumus occurrere. Vestrę videlicet celsitudini neq; potuisse neq; debuisse nõ obedire. Si quis autem nimis tarde aut nimis inusitate redarguerit elocutionis, attendat non me tantum, sed & ipsum nil posse plus accipere quã quod ipse distribuit, qui diuidit singulis prout vult. Sin vero obscuram minusq; apertam predictę interptationis seriẽ iudicauerit, aut si superflua quedã supadiecta esse, aut de integritate gręce cõstructionis quedam deesse arbitratus fuerit: videat me interptem huius operis esse, non expositorẽ. Vbi valde pertimesco, ne forte culpam fidi interptis incurram & recurrat ad codicem gręcum, vnde ego interptatus sum, vbi fortasse inueniet ita ne esse necne. hoc tantum mihi idoneum fore arbitratus sum, obmissis aliorũ cõiecturis, vnius solius arbitrio succũbere, cui oportet me optẽperare. Sãctus ergo Dionysius(ut pdiximus) Areopagita, ex vico videlicet martis denominatus, Ares enĩ à gręcis bellum vocatur, primis iuuentutis suę floribus academię studijs eruditus, deiñ diuino atq; ineffabili miraculo solaris eclypseos, quæ fctã est cõfixo dño nr̃o Iesu Chr̃o crucis patibulo: cõmotus ipse quidẽ(vt in quadã epistolarũ suarũ cõmemorat) dũ eẽt iuxta Eliopolim cũ Polycarpo episcopo, cęterisq; q tũc aderant diuina pcurante puidẽtia, mirabilẽ immodũ cõspexerant lunã soli subeuntẽ ac per hoc solẽ defecisse. Moxq; sanctissimũ virũ apostolorũ discipulũ Hierotheũ videlicet episcopũ, secutus. Cuius in tertio huius operis libro mẽtionẽ facit, eundẽq; magistrũ suũ venerabilẽ nominat, cęterisq; tũc tẽporis coepiscopis post apostolos in theologia pręferre nõ dubitat, cũ q̃ multisq; alijs sanctis in vnũ cõuenientibus, Chr̃m post resurrectionẽ corporalit̃ est cõtẽplatus. Aderãtq; ibi, vt ipe ait Iacob⁹ fr̃ dñi, & Petrus vertex Apl̃orũ. Talibus ac tãtis admõitus, diuinarũq; scripturarum mysterijs illũinatus, scripsit hos libros, hortãte atq; postulãte sc̃tõ Timotheo, aliosq; quorũ noĩa in pcessu huius operis sępissime declarat, doctrinãq; breuiter insinuat. ¶ Sed psentis operis intentionem breuit̃ intimare necessarium duximus, q̃ facilius lector studiosus ingrediat̃.

D. DIONYSII CARTHVSIANI, COMMENTARIORVM SVORVM IN LIBROS. S. DIONYSII Areopagitæ martyris & episcopi, ac primum in de cœlesti seu angelica hierarchia.

PRAEFATIO.

Ccessistis ad montem Sion, & ciuitatem dei viuentis Ierusalem cœlestem, & multorum millium angelorum frequentiam. Mox vt vnigenitus dei patris ex mundissima ac sacratissima virgine incarnari, & cum hominibus conuersari dignatus est, cœperunt diuina atq; cœlestia hominibus præelectis abundantius reserari. Ad confutationem quoq; nõ solum Epicureorum philosophorũ, qui immateriales substantias esse negabant, sed etiam rudium Iudæorum, puta Sadducæorum, qui nec angelum nec spiritum esse dicebãt, quorundam item hæreticorum circa naturam ac numerũ angelicorum spirituum multipliciter desipientium, natura, ordo, ac multitudo angelorum sanctorum desuper militãti ecclesię clarius solito reuelata noscuntur. Nec mirum, q̃d postquam deus assumpsit humana, & inter homines viuere ac videri incõprehensibili pietate adiecit, diuina & cœlestia hominibus exhuberantius cõmunicauit, lympidiusq; expressit. Hinc ipsius ad ima inclinatio, fuit nostra ad summa prouectio. Cũq; fidelibus suis spoponderit angelicæ beatitudinis veritatem, imó & æqualitatem: Erunt, inquiẽs, sicut angeli dei: perpetuam etiam ciuilitatem & inseparabilem atq; dulcissimam societatem cum illis in cœlo, dicẽdo: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. condecens fuit, vt de gloria & excellentia angelorum, de proprietatibus & officijs eorundem, de actibus operationibusq; ipsorum, de beneuolentia, beneficijs ac influentijs tam nobilissimarum & beatissimarum creaturarũ, circa nos miseros ac mortales, innumerabilibus & maximis defectuositatibus, cladibus, periculisq; expositos, plenius nos doceret: quatinus munificentiam, prouidentiam & misericordiã dei circa nos cognoscentes, grati eidem pro viribus esse conemur: ad tantorum quoq; conciuium commansionem æternam pertingere enitamur, ipsorum amore succensi ac beneficijs grati. Pręterea de his cœpit omnipotens deus ab exordio seculorum patriarchas, prophetas ac alios sanctos instruere, ipsum videlicet protoplastum Adam, Abel, Seth, Enoch, Noe, Cham, Abraham, Isaac, Iacob. Deinde præclarius Moysen sanctum ac Aaron, vates & patres veteris testamẽti. Postremo excellentius gloriosos apostolos, & quosdam eorum præclaros discipulos, ipsorumq; posteros viros heroicos: inter quos in horum eruditione, reuelatione & descriptione præfulsisse aut certe valde resplenduisse videntur, gloriosissimus Paulus Apostolus, ac eius discipulus Dionysius Magnus, sanctus itidem Hierotheus, vir valde (vt infra patebit) diuinus. Itaq; omnes isti & eis consimiles, per fidem formatam, per contemplationem perlucidam, per affectum ardentem, per conuersationem puram & cœliformẽ, accesserunt adhuc in carne viuentes ad mõtem Sion. i. altitudinem speculationis supernæ & ad ciuitatem dei viuentis cœlestem Ierusalẽ, de qua deprompsit Psalmographus: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Ad multorum etenim milium angelorum frequentiam; de quibus in euangelio fertur: Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, de quorum sicut & cæterorum supernorum spirituum frequentia luminosissima & copiosissima scriptum est in libro Iob: Nunquid est numerus militum eius? & super quem non surgit lumen ipsius? Deniq; de his, hoc est, de angelica natura ac hierarchia, profunde ac inclyte scripsit theologissimus Dionysius, Christianæ religionis ac fidei feruentissimus æmulator in libro, nunc deo præstante elucidando.

[Margin: Heb. 12. Baruch. 3. Act. 17. Leo papa. Matt. 22. Matt. 13. Hebræ. 12. Psal. 86. Hebræ. 12. Matt. 18. Iob. 25.]

De autore huius voluminis, & cur librum istum ac subsequentes tam alto atq; difficili stylo ediderit. Articulus primus.

Ic quæritur primo, quis sit horum autor librorum. Ad quod communiter respondetur, quod sanctus Dionysius Apostoli Pauli discipulus Atheniensiũ præsul, quẽ beatissimus Paulus ad fidem conuertit ac docuit, vt in Actis legitur. Sed obuiare videtur, quod super illud Actuum, Quidam adhærentes Paulo credebant, in quibus & Dionysius Areopagita, asserit Beda: hic est Dionysius, qui episcopus ordi-

[Margin: Act. 17. Ibidem. Beda.]

A natũ

natus Corinthiorum, gloriose rexit ecclesiam, multaq; ingenij sui volumina ad vtilitatem ecclesiæ pertinentia edidit ac reliquit, quæ hactenus manent. Hinc quoq; in scholastica fertur historia: Quidam Paulo adhærentes, crediderunt: inter quos fuit Dionysius Areopagita, quē postea ordinauit Apostolus Corinthiorum episcopum. Ad quod forsan posset qs dicere, quod successiue Atheniensium atq; Corinthiorum fuerit præsul. Sed cum hoc autoritatem non habeat, diligentius inquirenda est veritas. Deniq; in aurea legenda sanctorum luculenter & absolute narratur, quód Dionysius iste Atheniensium erat episcopus, & quod idem ipse conscripsit hos libros, quod etiam per diuina comprobatur ac roboratur miracula. Legitur qppe in chronicis ac fide dignis historijs, quód anno domini circiter octingentesimo quintodecimo, Imperator Græcorum Michael, inter alia dona misit Ludouico regi Francorū, filio Caroli Magni, libros magni Dionysii de græco in latinum translatos: qui cū ingenti gaudio ac reuerētia sunt suscepti, septemdecim quoq; infirmi in ipsa nocte in ipsius ecclesia sunt curati, inter quos erant cæci, surdi, paralitici, ac alij varijs ægritudinibus laborantes. Præterea huic sententię cōcordāt expositores antiqui. Siquidem dominus Linconiensis in commentario suo super angelicā hierarchiam fatetur, quod sanctus Dionysius iste Atheniēsium fuit antistes. Idem affirmat in suo commentario sanctus Maximus doctor. Hugo quoq; de sancto Victore, & diu ante eū Iohannes de Scotigena, Iohannes etiam Saracenus in expositionibus suis, quod item doctores scholastici, sanctus Thomas, Albertus, Alexander, Bonauentura, Aegidius, vnanimiter tenent. Ad autoritatem vero Bedæ ac Magistri in historijs respondetur, quod opinio eorum fuit, non veritas. Hinc demum prætactus Iohannes Scotus ad Carolum Romanorum imperatorem scribens: Quatuor, inquit, libros sancti patris Dionysii Areopagitæ, episcopi Athenarū, quos scripsit ad Timotheum, & decem eius epistolas de Græco in latinum transtulimus. fuit nanq; prefatus Dionysius discipulus & auditor itemq; adiutor Pauli Apostoli, à quo Atheniensium est constitutus episcopus, cuius Dionysii meminit Lucas in actibus Apostolorum. Dionysius quoq; Corinthi episcopus, vir valde antiquus, similiter beatus Policarpus in epistola ad Athenarum ecclesiam, sed & Eusebius Cæsariensis in historia ecclesiastica &, itē in homilia de angelis Gregorius papa. Ex quibus Scoti huius eloquijs constat, Dionysium istum Atheniensium præsulem, alium fuisse à Dionysio illo Corinthio. Amplius præinductis concordant quę Anastasius apostolicæ sedis bibliothecarius, in epistola sua ad Carolum regem disseruit, inter cætera loquens: Quamuis tantæ gloriæ, tantæ scientiæ & antiquitatis sanctus iste Dionysius fuerit, nō tamen tam expresse & determinate eum edidisse opuscula declarauit orthodoxorum narratio, ipsa opuscula nominando, priusquam Romani pontifices, Gregorius, Martinus & Agatho, librorum ipsius mentionem fecerūt. Gregorius in Homilia, Martinus in synodo sua Romæ cōtra hæreticos celebrata, Agatho in epistola quam ad sextam synodū destinauit. Deniq; vir magnus & appostolicæ vitæ pręceptorq; Constantinus philosophus, qui sub Adriano papa Romæ venit, dicere consueuit. Si priores sancti institutores nostri, qui hæreticos vix fuste decollauerunt, scripta sancti Dionysii habuissent, acuto pcul dubio gladio illos necassent: quia per scripta ipsius illos velocius atq; acutius conuicissent. At vero septima synodus & octaua, quas Latini & Græci celebrauerunt, ex scriptis Dionysii huius testimonia sumpserunt frequenter, quatenus sententias suas ac dicta tanti viri autoritate reddant pondere grauida, & cunctis mortalibus approbanda. His Anastasii verbis consonant scripta Ambrosii oratoris, monachi ordinis Camaldulensis, dicentis: Diuus Dionysius primum à Paulo instructus est, deinde sanctum Hierotheum (vt ipsemet refert) habuit præceptorem, atq; vt septimo apostolicarum institutionū scribitur libro: Atheniensium qui credebant, statutus est præsul à Paulo apostolo. Verum quidam imperiti & stulti obijciunt, quod nec Origenes, nec Eusebius Pamphili libros enumerat huius sancti, quibus respondemus, quod nec Origenes neq; Eusebius omnium ecclesiasticorū virorum vidit ac nouerat libros, imó nec omnium suæ regionis. Si autem inuestigetur, cur sancti & studiosissimi patres antiqui, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, nunquam allegāt Dionysii sancti volumina: dicendum quod libri eius ob nimiam eorum difficultatem & obscuritatem diu manserunt absconditi & nondum translati, vel ab hæreticis cęlabantur. Pręterea nō de isto, sed de Corinthiorum episcopo accipi par est, quod libro de viris illustribus scribit Hieronymus: Dionysius Corinthiorum episcopus tantæ eloquentiæ atq; industriæ fuit, quod nō solum suæ ciuitatis ac prouinciæ plebem, sed aliarum quoq; vrbium ac prouinciarum erudiret, qui claruit sub Imperatore Marco Antonio Vero, & Lucio Aureolo Commodo. Postremo vt recitat Hugo, & ex Actibus apostolorum probatur, Athenienses & cæteri græci quamplures, audientes Christianæ fidei dogmata prædicari, videlicet filij dei incarnationem, mortuorum

Margin notes: Petr. Cō. histo. lib. Actu. apoc ca. 92. — Rupertus Licensiē. — Maxi. epi. Hu. victo. Iohā. Sara. — Dionys. epi. Policarp. Eusebius Cæsarien. eccle. hist. lib. 4. c. 21 Gre. ho. 34 Anastasius — [illegible] — Amb. ora. Hierothe. — Hieron. — Hugo vic. Actu. 26.

orum

rũ resurrectionẽ, ac futurũ generale iudicium, lato ore riserunt, simplicitatemq́ fidei deriserũt
A quorum insaniam, præsumptionem & ignorantiam feruentissimus & illuminatissimus Dionysius volens reprimere, scripsit profundissimo sensu ac stylo altissimo, ostendens non ex imperitia sanctos dei simplicissime esse loquutos, nec ex leuitate aut insipientia credidisse: imò in diuina ac seculari sciẽtia, in omi theologica ac philosophica sapientia fuisse pclaros, efficacissima itẽ habuisse suæ fidei argumẽta. Ideo etiã, vt fidei sacramẽta & Chrianæ religiõis mysteria indignis ac pfidis aperiret, bñuolos vero & ingeniosos erigeret ad sublimiora & diuina.

¶De præconijs gloriosi huius principis theologorum sancti Dionysii. Articulus secundus

CONgregauit & accumulauit deus maiestatis & gloriæ penitus infinitæ, in beatissimo & electissimo Dionysio isto dona naturæ, bona fortunæ, charismata gratiæ, præmia gloriæ, gratias gratis datas in excellentia magna. Nã & an suam conuersionem ad Christum, fuit inter gentiles philosophos virtuosæ & honestissimæ vitæ, reputationis præcipuę, nobilitatis præclarę. Splenduit quippe virtutibus politicis, naturalibus, acquisitis, & specialiter grandi prudentia, vnus existens consiliariorum maiorum ac nobiliorum Athenis in vico Martis, vnde dictus ẽ Areopagita apoto areos, quod ẽ Mars: & pagos, quod ẽ vicus seu platea, quia ibidem Mars colebatur. fuitq́ ibi nobilium curia & liberalium artium schola, floruit ergo ibidẽ Dionysius inter philosophos summus, & ad diuina cœlestia & æterna mirabiliter inclinatus, propter quod ab illis ala cœli atq́ theosophos est vocatus. Deinde gloriosissimi Pauli prædicatione conuersus ad saluatorem, repente in virum alterum saluberrime est mutatus, dulcissima affluentia gratiæ spiritussancti præuentus, feruore diuini amoris vehementer accensus, de mysterijs fidei Christianæ subtiliter illustratus, mira virtutum roboratus constantia. Hinc multiformem gratiam sibi desuper tam affluenter ac subito condonatam cœpit protinus proximis vndiq́ totis communicare præcordijs, ac multos conuertere, atq́ miraculis coruscare, ac tandem victoriosissimo migrauit ad Christum martyrio, functus in vita hac pontificatus officio. — Actu. 17.
B De his laudibus eius in libro sermonum, quos compilaui de sanctis, diffusius scripsi, idcirco ptranseo. Hic est Dionysius, quem magnus ille theologus Iohannes Damascenus libro sententiarum suarum secundo, diuinissimum, sanctissimum, theologissimumq́ appellat, de quo Iohãnes Scotigena protestatur: Ex hoc manifestius liquet immensa sapientiæ eius profunditas, ac doctrinæ suæ innotescit autoritas, quoniam eum quem Paulus tam vehementer dilexit, specialiterq́ instruxit, vtpote Timotheum, ipse quoq́ Dionysius edocuit, quem & frequenter puerum nuncupauit. Postremo sanctus Dionysius vbi Paulum audiuit, carnis nobilitatem ad mẽtis transtulit ingenuitatem, ac mundi sapientiam conuertit in philosophiam diuinam: satius ac beatius æstimans, deum diligere, ac eius contemplationi intẽdere, & quæ sit æterna eius pulchritudo inæstimabilisq́ dulcedo, sempiterna iucunditas, incomprehensibilis sapientia, infinita felicitas, atq́ his omnibus sine fine perfrui, cogitare: quam seculi huius labilem amare gloriam, sapientiamq́ vmbratilem. Hinc quanto mens eius & conuersatio magis fuit in cœlis, tanto sublimius de cœlestibus potuit loqui. — Ioh. Dam. Iohã. Scot. Philip. 3.

C ¶De quibusdam præambulis in expositione libri de angelica hierarchia. Articulus tertius.

HVic libro expositores antiqui præponunt hunc titulum [Dionysii Areopagitæ, episcopi Athenarum, ad Timotheum episcopum]. i. liber iste est ipsius Dionysii tanq̃ autoris, quem scripsit & misit ad Timotheum episcopum Ephesiorũ. Quocirca noscendum, quod sanctus iste Dionysius in libris suis aliquoties facit mentionẽ de sancto Herotheo, quẽ excellenter valde commendat, affirmans eum tantæ gratiæ ac sapientiæ fuisse, quod ipsi q̃q́ gloriosi apostoli mirabantur, viro ex gentilitate cõuerso tantũ sapiẽtiæ ac gratię culmen desuper fuisse collatum, qui etiam Herotheus de eisdem materijs libros conscripsit, de quibus & Dionysius, sed qm̃ libri illi ab Hierotheo editi, adeo erãt difficiles ac profundi, quod vix aliquis hominum eos poterat capere, sanctus Timotheus beato Dionysio humiliter supplicauit, quatenus de istis materijs planius aliqd atq́ diffusius & intelligibilius scribere dignaretur, & hæc fuit alia ratio, quod sanctus Dionysius hos edidit libros. Porro secundum Lincõniensem & Iohannem Scotigenã, Iohanneq́ Sarracenũ & Maximũ confessorẽ, sanctus Dionysius in epistola ad Timotheum præmisit inscriptionem huiusmodi: Cõpresbytero Timotheo Dionysius presbyter. Solebant nãq́ apostoli seipsos aliosq́ episcopos appellare presbyteros, vñ ad Titũ scripsit beatissimus Paulus: Cõstitue p ciuitates presbyteros. i. episcopos, secũdum expositores. Titus qppe archieps fuit. In actis q̃q́ legit Paulus cõuocasse presbyteros Asiæ, quibus legitur ibi dixisse: Attẽdite vobis & vniuerso gregi, in q̃ vos spiritussanctus posuit episco- — Rupertus. Lincoñiẽs. Iohã. Sco. Iohã. Sarr. Maxi. epĩs Actu. 20. Titu. 1.

pos regere ecclesiam dei. Rursus, expositores antiqui huic libro præmittunt istud præconium: Epigramma in beatum Dionysium de hierarchia cœlesti. & subditur epigramma: [Angelicæ » sapientiæ fulgores multos proiecisti hominibus, manifestati animo videre compositam pul» chritudinem.] Vel secundum Linconiensem, compositum astrum: quia vt ait, astyr græce, dicitur stella. Astron vero figura ex pluribus stellis composita. Est itaq; sensus epigrammatis huius, ó Dionysi, tu proiecisti, id est, ex claritate mētis tuæ diffudisti & communicasti hominibus fulgores multos, id est, splendida documenta angelicę sapientiæ, id est, sapientialis notitiæ de angelis: vel sapientiæ tuæ angelicæ manifestati animo, id est, intellectibus fidelium ostendisti videre, id est, cognoscere compositam pulchritudinem, id est, decorē scientiæ libri huius cōgrue ordinatum, seu pulchritudine hierarchiæ cœlestis tanquam pulcherrimum astrum seu astrorum congeriem. Etenim quodlibet huius libri capitulum est tanquā splendida stella, sicq; totus hic liber ex illis constans capitulis, est velut congeries siderū, & quasi figura ex multis stellis resultans. Epigramma demum non in huius libri exordio ponitur, sed sequentis, qui est de ecclesiastica hierarchia. ¶ Titulus primi capituli huius voluminis in plerisq; libris iste inuenitur. [Omnis diuina illuminatio secundum bonitatem varie in præuisa prouenienis, manet simpla. & non hoc solum, sed & viuificat illuminata.] Titulus iste qui est quasi proemium operis huius, multipliciter potest exponi: Primo sic: [Quia] id est, quod [omnis illuminatio diuina] id est, quælibet lux dei seu omnis splendor diuinus, vt habet translatio alia [prouenienis] id est, descendens, sicq; effundens [varie] id est, multipliciter [in præuisa]. i. in res creatas diuinitus p̄cognitas ac prouisas [manet simpla]. i. vna & simplex in propria sua essentia ac natura. [Et nō solum hoc]. i. non solum istud conuenit omni illuminationi diuinæ [sed & viuificat illuminata]. i. creata quibus communicatur, ad quandam redigit vnitatē & conuenientiam inter se ac identitatem aliquam eis largitur, ita quod sunt vnum genere, specie aut analogia: vnum q̄dq; etiam eorum in seipso est vnum numero, secundū quod ait Boethius in libello de vno & vnitate: Omne quod est, ideo est, quia vnum numero est. i. quicquid realiter & actualiter est in rerum natura, est numero vnum, vtpote particulare seu singulare. Istud primo intelligi potest de vnaquaq; diuina increata & attributali perfectione deo conueniente, vt est veritas, sapientia, pietas, potentia, liberalitas in deo consistens, atq; realiter idem cū deo ens. Rursus intelligi potest de quacunq; idea mentis diuinæ. Ideæ nanq; sunt formæ rerum exemplares in mente diuina, operatiuæ & productiuæ omnium quæ causantur. Hæc attributa & ideæ creatoris, secundū bonitatem & communicabilitatem ipsius, varijs modis proueniunt in creata: quoniam diuersimode eis communicantur, videlicet vni copiosius, alteri minus, iuxta diuersam rerum capacitatem, dispositionem & speciem, iuxta quod dixit philosophus: Ab hoc ente omnibus deriuatum est esse & viuere, his quidem clarius, his autem obscurius. Deniq; omnis huiusmodi attributalis perfectio & idea, cum sit realiter diuina essentia ac deitas vera, in se inuariabilis est, & incommutabiliter vna numero, simplexq; permanet, eis etiam quibus communicatur, vnitatem & conuenientiam aliquam imprimit. propter quod omnia entia in communi ratione entis & entitatis, conueniunt analogice saltem. similiter omnia vera in generali ratione veri ac veritatis, omnes item substantiæ in communi quadam substantiæ ratione. sicq; creata & illuminata simplificat & vnificat. i. vnū facit creatrix illuminatio illa. i. illuminans lux diuina, quę & omnia ordinat ac reducit ad se tāquam ad summum & vltimum finem vniuersorum, & ita effectiue cūncta illustrat, vnificat ac reducit illuminatio increata. Præterea quamuis in deo sit summa simplicitas atq; purissima vnitas, pluraliter tamē & distributiue exprimitur ac designatur propter diuersitatem suorum effectuum, & per respectum ad ideata, quēadmodum in deo pluraliter nominantur misericordiæ & iustitiæ, miserationes & potestates. Insuper potest hic titulus explanari, quod omnis illuminatio diuina. i. omnis forma seu lux creata, iuxta dei bonitatem ac munificentiam, ab ipso supergloriosissimo deo procedens, prouenienis ac descendens in creaturas, vt sunt dona naturalia atq; gratuita, manet simpla, id ē, simplex & pura in se, dum abstractiue & nude secundum propriam rationem consideratur ac sumitur, & prout de ea habetur scientia, dicente Boethio, quod scientia est eorum quæ incommutabilem sui sortiuntur substantiam. & Gilberto: Forma est compositioni contingens simplici, & inuariabili essentia consistens. Verumtamen ista creatæ quidditatis simplicitas, vnitas & puritas, lōge (imó & infinite) inferioris est gradus ac ordinis, quam vnitas, puritas & item simplicitas increatæ essentiæ. At uero illuminatio ista creata formaliter & intrinsece illuminat, vnificat ac p̄ficit id in quo est, vt patet de forma substantiali & accidentali, & de natura naturata ac gratia.

Robertus Linconien. | Boethius | Idea quid. | philoso. | Boethius. Gilbertus. | D | E | F

Sancti

S. DIONYSII AREOPAGITAE MARTYRIS, ATHENARUM EPISCOPI ET GALLIARUM APOSTOLI, DE ANGELICA SEU COELESTI HIERARCHIA, AD TIMOTHEUM EPHAESINAE CIVITATIS EPISCOPUM.

Omnem diuinam lucem, tametsi summa benignitate varie ad creaturas prodeuntem, simplicem tamen manere, & quae illustrat vnum efficere. Caput I.

Onpresbytero Timotheo Dionysius presbyter salutem. Omne datum optimũ, & omẽ donũ perfectũ, desursum est, descendens a patre luminum. Sed & omnis, patre moto, manifestationis luminum ꝓcessio, in nos optime ac large prouenienś, iterum ut unifica uirtus restituens, nos replet & conuertit ad cõgregãtis patris unitatem & deificam simplicitatem. Etenĩ ex ipso omnia, & in ipsum, ut diuinum ait uerbum. Ergo Iesum inuocantes paternũ lumen, qď est, quod uerum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, perquẽ ad principale lumen patrem, accessum habuimus: in sacratissimorum eloquiorum patre traditas illuminatiões, quantum possibile est, respiciemus, & ab ipsis symbolice nobis & anagogice manifestatas coelestium animorum hierarchias, quantũ potentes sumus, considerabimus: & principalem & superprincipalem diuini patris claritatẽ, quae angeloꝝ nobis in figuratis symbolis manifestat beatissimas hierarchias, immaterialibus & non trementibus mentis oculis * respicientes, iterum ex ipsa in simplũ suum restituimur radium. Etenim neq; ipse usq; unq; radius propria singulari unitate deseritur. Ad anagogicã uero & unificã coꝝ quae prouisa sunt, contẽperantiam, optime & pulchre multiplicatur & ꝓuenit, & manet intra se munite, in incõmutabili similitudine uniformiter fixus: & in se quantũ fas est respicientes, ꝓportionaliter se eis extendit & unificat secundum simplicẽ sui unitatẽ. Etenim neq; possibile est aliter lucere nobis diuinum radiũ, nisi uarietate sacrorũ uelaminum anagogice circunuelatum, & his quę secundum nos sunt, prouidentia paterna connaturaliter & proprie praeparatum. Propter quod & sanctissimã nostrã hierarchiã, perfectissima sacrorum dispositio coelestiũ hierarchiarum supmundana imitatione dignam iudicans, & dictas immateriales hierarchias materialibus figuris & formalibus compositionibus uarificans, tradidit, ut proportionaliter nobis ipsis, a sacratissimis formatiõibus in simplas & non figuratas ascendamus altitudines & similitudines. Quoniam neq; est possibile nostro animo, ad non materialẽ illã ascendere coelestiũ hierarchiaꝝ imitationẽ & contẽplationem, nisi ea quae scdm ipsum est, materiali manuductiõe utatur: uisibiles qdẽ formas, inuisibilis pulchritudinis imaginatiões arbitrãs: sensibiles suauitates, figuras inuisibilis distributiõis, & immaterialis luculẽtiae imaginẽ, materialia lumina. Et scdm intellectũ contẽplatiuę plenitudinis discursas sacras disciplinas, et adunati ad diuina, et ordinati habitus, eaꝝ quę hic sunt dispositionũ ordines. Et Iesu participatiõis ipam diuinissimae eucharistiae assumptionẽ, et quaecũq; alia coelestibus quidem essentijs supermundane,

Iaco. 1.

Iohan. 1.

Ephe. 2.

B

* recipientes.

C

nobis uero symbolice tradita sunt. Propter hanc ergo nostram cõrationabilem theosim, misericors perfectionis principium, et cœlestes hierarchias nobis manifestans, et comministram earũ perficiens nostram hierarchiam ad uirtutem nostram similitudine deiformis earũ sanctificatiõis, sensibilibus imaginibus super cœlestes descripsit intellectus in sacroscriptis eloquiorum compositionibus, ut nos perduceret per sensibilia in intellectualia, & ex sacris figuratis symbolis, in simplas cœlestium hierarchiarũ summitates. A

¶ Expositio huius primi Capituli.

Onpresbytero Timotheo, Dionysius presbyter Salutem [Omne datũ optimum, & omne donum perfectũ de sursum est descendẽs à patre luminum.] Circa hæc Iohannes asserit Sarracenus: Inter ecclesiasticos scriptores primũ post apostolos locum Areopagita Dionysius, sicut tempore, ita & theologicæ sapientiæ doctrina & autoritate creditur possidere: quippe qui ab eisdem apostolis & eorum discipulis vberius edoctus, valde vltra cæteros de supercœlestibus est locutus. Cuius scripta, literatura, scientiarũq; pondere adeo sunt grauia, vt p̃ nimia intelligendi difficultate vix legant ab aliquo. In q̃rum explanatiõe doctores mallẽ audire, sed qm̃ neq; expositor, neq; didascalus apud nos inuenit, & fructuosissima eorũ sententia tanq̃ thesaurus absconditus, parũ vtilitatis hoĩbus adferre videtur, hinc primo nunc de angelica hierarchia q̃d dñs dederit, proferemus: vt si qs eruditior inde tractare voluerit, reseratam aliq̃liter inueniat viã. Veruntñ de supnis ciuibus, cũ sim terra & puluis, pctõrũq; mole depressus, ploqui ptimesco: p̃sertim q̃a diuinæ sciæ nosse est queadmodũ illa angelicæ celsitudo naturæ absq; cõtagione ac diminutione in sua sola puritate consistat: & cauendũ ne ea quæ humanũ transcendũt ingeniũ, p suo q̃s libitu tractare aut vsurpare p̃sumat. Deniq; Dionysius post suã conuersionẽ ad Chrm̃, vocat se Areopagitã, sicut & antea cognominabat: q̃a vt Maximus ptestat, scti priores cognoĩa quæ dũ erant gentiles, habebãt: etiã postq̃ ad Christum cõuertebant, sibi sine verecũdia asscripserũt, queadmodũ sacratissimus vir Iustinus sermonem quẽ scripsit cõtra paganos, Iustini philosophi p̃titulauit. Præterea S. pr̃ Diony. hũc librũ suũ ab autoritate Iacobi apost. inchoauit: Omne, inquens, datũ optimũ, & omne donũ pfctm̃ de sursum est, descendẽs à pr̃e luminũ. Quãuis certũ sit omne bonũ creatũ ab increato bono fluxisse aut fluere, tñ hoc loco est mẽtio de bonis emi nẽtioribus rõnali creaturæ cõcessis: bona nanq; irrõnabilibus cõicatã, nec optima sunt, nec pfecta, nec ad beatitudinẽ ordinant directe. Itaq; [Omne datũ optimũ]. i. omne munus valde bonũ, atq; in gñe naturaliũ donorũ supmũ, vt sũt vires & habitus intellectuales, in q̃bus summæ trinitatis imago, in omni hoĩe primũ attendit, [& oẽ donũ pfectũ]. i. omne munus grẽ supnaturale, omne q̃q; donũ gloriæ, [de sursum est descendẽs à patre]. i. ab ente altissimo, q̃d est sup oĩa, non elatũ, & infra oĩa non oppressum, q̃d ẽ pr̃, [luminũ]. i prima fontalisq; cã, ac dator oĩs luminis naturalis & supnaturalis, à q̃ oĩne lumen naturæ ac gratiæ, & oĩs lux gloriæ originaliter pcesserunt. Quo testimonio edocemur nihil de viribs nr̃is p̃sumere, omne bonũ deo grata mente adscribere, intantũ q̃ merita nostra ac p̃mia dei munera reputemus, iuxta illud Iohannis amici dei: De plenitudine eius, vc3 Christi, oẽs accepimus grãm pro grã. Ideo iuxta Apost. Qui gloriat, in dño glorieẽ. Quid eñ habes q̃d non accepisti? si aũt accepisti, q̃d gloriaris quasi non acceperis? Deniq; pr̃ luminũ hoc loco essentialit p tota supdignissima trinitate, vno & solo oĩm creatore accipit, cui q̃tidie dicimus, Pater noster qui es in cœlis. Hinc q̃q; apud Iohannẽ fert: Nõ põt homo accipere quicq̃, nisi fuerit ei datũ de cœlo. Consequenter sublimis Dionysius autoritatẽ apostoli Iacobi introductam quasi extendit, pficit, atq; enucleat, subdens: [Sed & omnis, patre moto, manifestationis luminum processio, in nos optime ac large prouenien̄s, iterũ vt viuifica virtus restituẽs nos replet, & conuertit ad congregantis patris vnitatẽ & deificã simplicitatẽ.] Iacobus quippe, vt asserit Sarracenus, & consonat Scotus, solum videbat locutus de emanatione & multiplicatione luminũ diuinorũ, ac siluisse de adunatione, reductione, & simplificatione eorũ p cõuersionẽ ipsorũ in suũ fontẽ, iccirco sctũs iste hoc addit. Est ergo ordo & sensus verborũ: [Sed &]. i. nõ solũ omne datũ optimũ ac donũ pfctũ de sursum est à pr̃e luminũ, [verũetiã oĩs processio manifestatiõis luminũ]. i. oĩs emanatio seu forma bonitasve emanans, manifestatiua luminũ de sup descendentiũ, hoc est, p quã fit manifestatio, declaratio, atq; cognitio luminũ naturaliũ ac gratuitorũ, sicut ait Aposto. Nõ spiritũ huius mundi accepimus, sed spiritũ q ex deo est, i. dona & illuminationes spiritus sancti, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Talis ergo processio manifestatiõis luminũ [pueniẽs]. i. descẽdens in mẽtes nr̃as, [optime]. i. valde gratiose ac ordinate, [ac large]. Deus etem̃ dat oĩbus affluenter, nõ improperat: large quoq;, vtpote su-

Margin notes: Iaco. 1. / Iohan. Sarracenus. / Gene. 18 / Ecci 10. / Maximus præsul / Iustinus martyr. / Iacobi 1. / Boethius / Iohannis 1 / 1. Cor. 1. / 2. Cor 10 / 1. Corin. 4 / Matth. 6 / Lucæ 11 / Iohan. 3 / Iohã. Sarra. / Iohã. Scot / Iacobi 1 / 1. Corin. 2. / Iacobi 1 / B / C

pra merita nostra, imo frequenter contra nostra demerita, dum non obstantibus nostris demeritis, misericordissime & copiose nos præuenit, compungit, illustrat, reducit, conuertit, ideo

D subdit: [Restituens nos iterum]. i. reponens nos denuo in pristino gradu virtutis ac meritorum, atque in statu gratiæ ac salutis, a quo peccando cecidimus. Vnde in Thren. deprecatus est Ierem. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur, innoua dies nostros sicut a principio: [replet] nos donis misericordiæ suæ, sicut fatetur psalmista: Qui replet in bonis desiderium suum [& conuertit nos ad vnitatem ac deificam simplicitatem patris congregantis]. i. ad vnionem amorosam cum patre, ad simplificationem quoque mentalem in ipso, qui ab euagationibus & dispersionibus cordis nostri per multa vana, praua ac friuola clementissime nos reuocat ac perducit ad seipsum, qui est vnicum illud bonum ac simplicissimum vnum, quod solum est necessarium. Reducit nos quoque ad vnitatem & simplicitatem [& deificam patris], i. ad ipsum patrem, qui est vnitas prima simplicitasque perfecta. Creauit enim nos propter se, & inquietum est cor nostrum, nisi quiescat in ipso. Porro totum istud fit & contingit in nobis, [patre moto]. i. patre luminum seipsum clementer conuertente ad nos, miserante que nostri. Sic nempe mouetur a rigore iustitiæ ad dulcorem clementiæ, non quod intra se varietur: Qui stabilis manens dat cuncta moueri, ad quem ait Propheta: Tu autem idem ipse es. Qui per Malachiam dixit: Ego dominus, & non mutor. Vnde & in libro Numerorum Balaam contestatur: Non est deus vt homo vt mentiatur, neque vt filius hominis vt mutetur. Ipse siquidem (vt Aristoteles demonstrauit) est actus purus & motor primus prorsus immobilis. Verumtamen Plato prohibuit deum seu primum motorem moueri, & de hoc Aristoteles redarguit eum, attamen verba ipsius, non mentem redarguit. Non enim sensit doctissimus Plato, summum deum moueri motu proprie dicto, qui est exitus de potentia & imperfectione ad actum: sed motu metaphorice sumpto, qui est processus in actionem. Hinc loquitur Hugo: Motus patris, affectus est paternæ benignitatis. sola enim benignitate & pietate deus pater mouetur ad effundendum lumina sua super nos. mouetur non turbatione sui, sed miseratione nostri. mouetur non se concutiens, sed nos colligens, non se euacuans, sed nos replens. Circa pretacta scribit Linco

E niensis: Per varios diuersarum rerum amores nos sumus distracti, diuisi & multiplicati, & ipsa distractione ac multiplicatione non expansi nec maiorati, sed distracti, corrugati ac minorati. luminis vero apparitio in nos proueniens, atque ad originem suam nos reuehens, a tali distractione, corrugatione & minoratione nos eruens, spiritaliter nos expandit, dilatat, maiorat, conuertendo nos ad deificam patris simplicitatem, cuius simplicitas nominatur deifica: quoniam spiritum ei tantummodo adhærentem efficit deiformem, vnumque secum, dicente Apostolo: Qui adhæret deo, vnus spiritus est, non vtique substantialiter, sed quadam participatione & charitatis conformatione & coniunctione, quemadmodum legitur Christus orasse: Rogo vt omnes qui credituri sunt, vnum sint, sicut tu pater in me & ego in te, vt sint consummati in vnum. Insuper iuxta prætacta de increata sapientia in Sapientiæ scriptum est libro: Omnibus mobilibus mobilior est sapientia. & in se permanens, per nationes in animas sanctas se transfert, amicos dei & prophetas constituens. Præhabitis etiam consonat quod loquitur Origenes, quod Scotus quoque allegans, De hac, inquit, vnificatione Origenes pulchre disseruit: Nos qui adhuc peccatores sumus, per inductam vnificationem nondum sortiti sumus. Intuere vultum illius nunc irati, nunc tristis, nunc læti, iam rursus turbati, & paulopost mitis: modo de rebus diuinis atque æternæ vitæ actibus consulentis, & paulopost temporalia aut etiam inania reuoluentis. Ecce quomodo qui putatur vnus, non est simpliciter vnus, sed tot in eo personæ videntur, quot mores. Nam & teste scriptura, Stultus mutatur vt luna, quæ cum sit per substantiam vna, per mutationem tamen semper a semetipsa est alia. sic nos pusilli, insipientes & imperfecti, quia assidue diuersa cupimus & sentimus, vnus vocari non possumus. Porro iusti ac sapientes non solum singulatim recte vnus dicitur, imo etiam omnes simul vnus vocatur. Et cur non omnes vnus vocetur, cum eorum sit cor vnum & anima vna: vnam iugiter sapientiam meditantur, vnum dominum Iesum Christum confitentur, vno spiritusancto replentur. Præterea Sarracenus: Qua, inquit, ratione pater a grecis motus dicatur, non incongrue a sapientibus inuestigatur. Mouet plane seipsum, non localiter nec temporaliter, sed superessentialiter super omnia loca & tempora. imo ipse est motus, & status motus stabilis & status immobilis. Vnde græce patyr, & composito nomine panthatiron. i. omnia

F curans & seruans appellatur. dicitur quoque deus græce theos, quod interpretatur currens. Currit quippe . i. diffundit se per omnia, implens & substantificans vniuersa. At vero secundum Albertum, deus pater dicitur motus non variatione, sed repræsentatione, sicut exemplar mouetur in exemplata. sicque patrem moueri, est eum secundum ideam mentis suæ in ideatorum formationem procedere. Consequenter hanc rerum a deo emanationem & earundem reditionem in ipsum, quod est quasi circulatio quædam, probat theologus autoritate scripturæ. [Etenim ex ipso omnia & in ipsum vt diuinus ait sermo] id est sicut sacra testatur scriptura ad Romanos: Omnia quæ sunt citra ac infra deum patrem, sunt ex ipso, tanquam ex primo ac summo effectiuo principio, hoc est, ex prima causa efficiente: omnia quoque reducuntur ac conuertuntur in ipsum finaliter tanquam in summum ac vltimum finem cunctorum, & hoc naturali ac sen

Threno. 3 / Psal. 102 / Luce 10 / August. / Boethius. / Psal. 101 / Malach. 3 / Num. 23 / Philoso. / Plato. / Philoso. / Motus quid / Hugo victo / Rupertus / Linconien. / 1. Cor. 6 / Ioan. 17 / Sapien. 7 / Origenes / Ioha. Sco. / Eccle. 27 / Acto. 4. / Ioha. Sara. / Albertus Magnus / Roma. 11

sitiuo aut intellectiuo appetitu, quamuis quædam rationales ac intellectuales creaturæ ppria & innaturali peruersitate ac appetione ab ipso auersæ sint. Hinc iuxta philosophum, omnia naturaliter appetunt bonum. Imó summum bonum cunctis summe appetibile est & optatum, sine quo nec ad momentum valent cōsistere aut durare. Vnde in libro Prouerbiorum scriptum est: Omnia propter seipsum operatus est dominus, vtpote tanquam ob summum & vltimum finem. In Apocalipsi quoq; loquitur deus: Ego sum Alpha & O, principiū & finis. Nec obstat quod damnati cupiunt non esse ac mori: quia hoc est ex vehementia pœnæ, nō enim mors aut non esse appeti potest, inquantum huiusmodi: sed inquantum ipsi esse aut vitę annexa sunt grādia & odibilia mala. Pręterea autoritatem istam Apostoli breuiter & ex parte theologus hic allegat, videlicet quantum ad suum spectat propositum. dixerat quippe omnia esse à deo, & rursus ad ipsum cuncta reduci. Ideo sic allegat. [Etenim ex ipso omnia, & ad ipsum] supple sunt omnia tendentia ac redeuntia aut conuersa. Apostolus vero ita effatur. Quoniam ex ipso & p ipsum & in ipso sunt omnia. Quocirca pensandum, quia vt philosophi atq; theologi concorditer fassi sunt, Deus omnipotens causa est rerum in triplici genere causæ, vel potius in triformi seu tripartito modo causandi, puta in modo ac genere causæ efficiētis & formalis, nō vtiq; informantis, sed formantis & exemplaris, & in genere causæ finalis. Tria nanq; attributa deo præcipue ascribuntur, quæ sunt, potentia, sapientia, bonitas. Ratiōe potētiæ conuenit deo causalitas & item proprietas causæ efficientis, quia actiuę potentiæ conuenit operari in aliud, & efficere aliquid, sapientiæ autem conuenit dirigere in agēdo, bonitati vero reducere. Cumq; deus cuncta potenter & sapienter vtiliterq; produxerit, recte ex ipso & per ipsum & in ipso omia esse censentur. Iterum, quoniā patri appropriatur potentia, filio sapientia, bonitas spirituisancto: omnia per appropriationem loquendo, sunt ex ipso, id est, ex patre, & per ipsum. i. per filiū, per quem facta sunt omnia: & in ipso. i. in spiritusancto, qui est primus amor, à quo omnis affectio omnisq; appetitio boni ac vltimi finis. Nihilominus de qualibet diuina & increata persona istud verificatur, in ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, cum in vna quaq; earū sit summa potentia, summa sapientia & bonitas summa, nec dubium quin vna & indiuisa. Porro (vt ait Scotigena) vniuersa, præsertim intellectualia bene disposita, admirabili desiderio inenarrabiliq; amore autorem vitæ & ministratorem gratiæ suæ ac muneris intuentur ac amant: imó vt probabilis tenet opinio, rationalis creatura etiam naturali amore plus diligit deum quàm seipsam. Naturalis equidem amor non est inordinatus nec vitiosus, sed amor quo plus diligitur creatura q̃ creator, est inordinatus & vitiosus, ac quasi libidinosus, cum præferat medium fini, potissime summo & incomparabili fini. Itaq; in rerum productione potentia actum elicit, sapientia dirigit, bonitas perficit, potentia efficit, sapientia, ordinat, bonitas complet: potentia trahit ad esse, sapientia ducit ad formam, bonitas inclinat ad finem. Circa hęc loquitur Saracenus: Ferè tota Dionysii sancti intentio per omnes libros istos, est de inexplicabili numerositate multiplicationis primi & summi boni in suis effectibus, & reductiōe ac reditu tam innumerabiliū causatoꝝ in ipsum, tractare. Postremo, præhabitis cōsonāt documenta Platonis, ait equidem in elementatione sua theologica Proclus Platonicus: Omne bonū vnitiuum est participantium ipso. Et rursus: Omnium entium primum & causa prima, est bonum. Itemq;, Oīa entia procedunt ab vna causa prima, & conuertunt ad eam. Et denuo: Omne, inquit, causatum manet in sua causa, & procedit ab ea, & conuertitur ad ipsam. Hoc & Auicenna ac Algazel in suis metaphysicis contestantur. Præterea Iohannes Sarracenus qui hic allegatur, cognominatus est Sarracenus, nō q de lege fuit Sarracenorum, vtpote Mahumeti: imó fuit doctor catholicus multum eximius: sed forsan ratione territorij aut nationis vel mansionis, nominatus est ita. In chronicis demum narratur, quod tempore Caroli calui regis Francorum, filij Ludouici Imperatoris, venit de Anglia Iohannes Scotus homo doctissimus, & idiomatis græci peritus, qui iussione ac amore Caroli antedicti, librum de angelica hierarchia de græco transtulit in latinum. Postea inuitāte Elfredo rege bono ac pio, in angliam est reuersus: & collocatus in monasterio, Malmesberio, pueros erudiuit nobilium. tandē ab eis, quibus docēdo factus erat exosus, stylis perforatus, obijt maryr. Præfatus autem Carolus Caluus regnasse describitur anno domini octingentesimo septuagesimoseptimo. De hoc etiam Iohāne Scotigena prællegatus Anastasius loqtur: Mirandum quomodo vir ille barbarus in fine mundi positus, Iohannē Scotum insinuo, homo (vt audiui) per oīa sanctus, ista intelligere potuit: quod vtiq; fecit spiritussanctus, qui eum constituit ardentem pariter & loquentē. [Ergo Iesum inuocantes, paternū lumē, quod est, quod verū est, q̄d illuminat omnē hominē venientem in hunc mūdum, per quē ad principale lumē patrē accessum habuimus, in sacratissimoꝝ eloquioꝝ patre traditas illumi

Margin notes: Philoso. — Prouer. 16 — Apoc. 1. — Rom. 11. — Attributa in deo quę — Iohan. 1. — Ioh. Scoti. — Amor naturalis. Amor inordinatus q. — Ioh. Saracē — Proclus. Idem. Idem. Idem. Auicenna. Algazel. Ioh. Sarracenus quis fuerit. — Iohā. Scotigena. alias Erigena quis fuerit — Anastasius — Iohan. 1. — D — E — F

A luminatiões,quantum possibile est respiciemus:& ab his symbolicé nobis & anagogicé manifestatas cœlestium animorum hierarchias,quantum potentes sumus,considerabimus]. Præmisso ac introducto pulchro themate ac sublimi præambulo, tãgit suum propositum, vtpote de quo tractare intendit in isto volumine:& ne de suis videatur præsumere viribus, ab oratione exorsus est,sciens omne bonum desuper dari. Vnde & Plato in Primo Thimęi de sensibilis mundi productione acturus:Cum omnibus,ait,mos sit & quasi quædam religio,qui vel de maximis rebus vel de minimis acturi sunt aliquid,precari ad auxiliãdum diuinitatem:sit ergo meis precibus comprehensum,vt ea dicantur à nobis,quæ deo placent. Certũ est enim,quod sine generali dei influxu nil penitus valeamus loqui,nec cogitare,nec operari. Porro sine speciali influxu pietatis ac gratiæ dei,nil meritorie loqui valemus nec agere:quorum vtrumq; recognoscimus ac fatemur,deum synceriter inuocando:quem quo deuotius inuocamus,tanto maiorem ipsius directionem ac opem meremur & obtinemus.[Ergo].i.cum pdicta ita se habeant. Nos[inuocantes Iesum]qui est[lumen].i.lumẽ æternum & increatum à patre æternaliter genitum,sicut in symbolo canitur,ex patre natum ante omnia secula, Deum de deo,lumên de lumine,deum verum de deo vero. In quibus verbis lumen & deus relatiue personaliter, non absolute sumũtur. Rursus,Iesus est lumen[paternum].i.lumen fontale,primum ac paternale, à quo omne lumen creatum profluxit,tres quoq; increatæ supergloriosæ personę,sunt vnum lumen paternum, quemadmodum vnus pater & vnus creator, secundum illud:Pater noster qui es in cœlis. Amplius,Iesus secundum naturam diuinam,est lumen substantialiter:secundum naturam vero humanam assumptam,est lumen per participationem cum & Apostolis dixerit:Vos estis lux mundi:Et apostolus scribens Ephesiis:Fuistis,inquit,aliquando tenebrę,nunc autem lux in domino. Nec obstat quod in Iohannis euãgelio de beatissimo fertur Iohanne Baptista. Non erat ille lux:quia hoc de luce per essentiam dictum est,[Quod est].i. cui lumini increato conuenit esse simpliciter,hoc est,esse in circũ scriptũ,incõmutabile & perfectũ, cui esse non est accidens,sed causa subsistens,veritas manẽs,atq; proprietas naturalis,qui olim

B ad Moysen dixit in Exodo:Ego sum qui sum,hæc dices filijs Israel:Qui est,misit me ad vos. Sicq; esse conuenit soli deo,cui sanctus Iob ait:Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?Nõne tu qui solus es?Vnde & vnigenitus patris testatus est:Antequam Abraham fieret,ego sum.[Quod verum est]veritate naturę,quia essentialiter lux est,non imperfecte & dependenter,secundum quod deus,imó sic est lux puritatis ac sanctitatis penitus infinitę,in qua nulla obscuritatis,nulla tenebrositatis,seu defectuositatis admixtio,cuius comparatione omne lumen,& omne lucens creatum,est quasi caligo & tenebrescens. Hinc in prima sancti Iohannis continetur canonica:Deus lux est,& tenebræ in eo nõ sunt vllæ. In Iob quoq;:Ecce etiam luna non splendet,& stellæ non sunt mundæ in conspectu eius. Vnde Iohannes asserit. Erat lux vera. Erat demum in Christo secundum vtranq; suam naturam veritas vitæ, veritas doctrinæ,veritasq; iustitiæ,de qua triplici veritate dixerũt ad eum insidiatores ipsius:Magister,scimus quia verax es, & viã dei in veritate doces,& non est tibi cura de aliquo.[Quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum]Omnes namq; illuminat lumine naturalis ingenij,de quo ait Psalmista:Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Illu

C minat etiam omnem hominem viatorem lumine gratiæ,id est, quosdam de omni genere hominum,prout apud Iohannem loquitur:Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.[Per quem ad principale lumen accessum habuimus.],id est,per Iesum secundum naturam assumptam, prout mediator est dei & hominum,liberator & reconciliator generis humani,habuimus & habemus accessum ad [patrem:]quia per fidem & meritum passionemque Christi,mente coniungimur deo patri,& suo filio incorporamur. Propter quod Christus protestatur:Ego sum via & veritas & vita,nemo venit ad patrem nisi per me. Præterea sicut per primi parentis nostri præuaricationem omnes facti sumus filij iræ ac perditi,ita per vnius hominis obedientiam, fidem & meritum,omnes sumus recuperati,iuxta illud Apostoli:Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Dicitur autem pater lumen principale, non quod sit principalior aut clarior lux,quam filius ac spiritus sanctus:imó totæ tres supersanctissimæ adorandæ personæ,sunt vnum lumen fontale ac principale,vnum & intellectuale,quod est veritas ac sapientia æternalis,claritate prorsus interminabili in seipsa choruscans,[respiciemus] mentali intuitu & contemplatione fideli,sicut dixit Apostolus:Nos autem reuelata facie gloriam domini speculantes,ad quem respectũ necessa

Marginal notes: Iacob. 1. / Plato. / Math. 6. / Matth. 5. / Ephe. 5. / Iohan. 1. / Exodi. 3. / Iob. 14. / Iohan. 8. / 1. Iohã. / Iob. 25. / Iohan. 1. / Veritas triplex in Christo. / Matth. 22 / Ioan. 1. / Psal. 4. / Ioan. 12 / 1. Timo. 2 / Ioan. 14 / Ephe. 2. / 1. Cori. 15 / 2. Cori. 3

Psal. 118. necessaria est illuminatio dei, ppter quod orauit propheta: Reuela oculos meos, & cõsiderabo mirabilia de lege tua. Respiciemus inquã [q̃tũ possibile] nobis [est] p gratiã creatoris, ab immoderato, psumptuoso & curioso scrutinio abstinẽtes, iuxta illud Ecclesiastici: Altiora te ne Eccle. 3. Prouer. 25 quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Nẽpe vt Salomon fatet: Sicut q mel comedit multũ, nõ est ei bonũ: sic q pscrutator est maiestatis, opprimet à gloria [in illuminatiões sacratissimorũ eloqoꝝ]. i. splẽdidissimas sacraꝝ scripturæ doctrinas, nos illuminãtes. [traditas patre]. i. datas fidelibus à patre cœlesti, quæ & datæ. i. desup influxæ sunt patribus sanctis, apostolis & pphetis. Oĩs eñ sapiẽtia à domino deo est, vt dicit ecclesiasticus: Hinc in ecclesiaste edocetur: Eccl. 1. Eccl. 12. Verba sapientum quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt magistro vno. Hinc teste Apostolo: Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad 2. Timh. 3. docendum. Et [considerabimus quantum potentes sumus] id est, quantum deo auxiliante valemus [hierarchias]. i. sacros principatus, distinctiones ac ordines [animorum cœlestium]. i. supernorum spirituum, in summo cœlo manentium [manifestatas nobis]. i. declaratas nobis credentibus [symbolice]. i. per similitudines corporalium rerum & imaginariarium visionum, in quibus frequenter leguntur apparuisse [& anagogice]. i. per puras & intellectuales 2. Reg. 23. illustrationes, secundum quod Dauid suas sortitus est visiones, iuxta quod secundo Regum libro protestatur: Spiritus domini loquutus est per me, & sermo eius per linguã meam sicut lux auroræ. In quibus verbis breuiter insinuatur duplex modus ac species reuelationis ac visionis Hugo. vic. diuinę, quas reuelationes (vt asserit Hugo) Gręci theophania. i. diuinas apparitiones appellãt. Vnus modus est, per imaginarias formas ac similitudines in interiori sensu formatas, per quas Isaiæ. 6. Ezechi. 1. Ieremię. 1. quædam secreta, vtpote futura vel spiritualia ac diuina signãtur, quemadmodum Isaias vidit dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & seraphim ex vtroq latere eius. Ezechiel q̃q; vidit similitudinẽ throni, & sup eũ similitudinẽ hominis. sic & Ieremias in libro suarũ Gen. 18. visionũ recitat se vidisse ollã succẽsam, virgamq; vigilantẽ. Ad hãc speciẽ visionis reducitur visio corporalis, quæ in vigilia exhibetur, quẽadmodũ Abrahã vidit tres angelos in formis viTobię. 5. Symbolũ quid. roꝝ. Tobias q̃q; Raphaelẽ in similitudine iuuenis. Talis aũt apparitio nũcupat symbolica, q̃m symbolon dicitur collatio seu apparitio sensibiliũ similitudinũ seu formarũ, ad inuisibilium aut secretorum significantiam facta, secundum quod formæ & figuræ corporalium reꝝ, sunt incorporalium notæ ac signã. Deniq; isto modo communiter factæ sunt propheticæ visiones, in quibus etiam alienatio seu abstractio fuit ab exterioribus sensibus, & reuelatio ac intellectio eorum quæ per sensibilia signa demonstrabantur, aliter non fuisset visio prophetalis. Intelligẽ Danie. 10. tia nanq; est opus, id est, principale in visione. idcirco nec Pharao rex Aegypti, nec Nabugo Gene. 41. Danie. 2. Danie. 5. donosor rex Chaldæorum, quorum primus vidit in somno imaginaria visione septem boues ac totidem spicas, alius statuam grandem: nec Balthasar Chaldæus, qui sedens in mensa, vidit Gene. 41. Da. 2. & 5. in vigilia articulos manus scribentis, fuit ppheta: quia nõ intellexerunt ex reuelatione diuina quid visiones illæ signabant, sed Ioseph & Daniel qui eas interpretabantur. Secunda reuelatio seu diuinorum cognitio anagogica nominatur. i. intellectiua & sursum ductiua, apo toana quod est sursum, & gogy ductio: quæ per immateriales fit species & abstractas, vt in visione mysticæ theologiæ, sicut infra patebit. & vtroq; mõ innotuerunt diuina atq; angelici spi Psal. 102. ritus patribus. Nam & Dauid regi anagogice patuisse videntur, cum dixit: Benedicite domino angeli eius potentes virtute, benedicite domino omnes virtutes eius. Philosophi quoq; aliqua vera de deo & angelis agnouerunt, ex lumine naturali & motibus cœlestium corporum. Verum autor cõsiderationẽ suã in libro isto nõ in dictis fundat philosophoꝝ, sed patrũ sanctorum. Amplius, Hugo, Iohannes Sarracenus, Albertus & alij quidam, per lumen principale in Theologia philosophorum gẽtiliũ qualis. Hugo. vic. Ioh. Sarace Albertus. telligunt hic deum patrem: non quod maior sit filio aut spiritu sancto, sed quia est lumen non de lumine, nec aliunde habet quod lucet. Filius autem habet à patre quod lucet & spirat, sed & spiritussanctus ab vtroque æterna processione accepit quicquid habet & est. quibus obijci potest, quod pari ratione pater esset principalis deus. Insuper, emanationes in diuinis adintra, nil imperfectionis aut inferioritatis includunt. Consequenter ostendit non esse sistendum finaliter in consideratiõe & speculatiõe hierarchiaꝝ cœlestiũ, sed luminis increati. [Et principale & supprincipalẽ diuini patris claritatẽ, quæ angeloꝝ nobis in figuratis symbolis manifestat beatissimas hierarchias, immaterialibus & non trementibus mentis oculis recepturi iteꝝ ex † alias respicientes. ipsa, in simplum suum restituimur radium.] Sensus & ordo verborum est: [Et] nos [recepturi oculis mentis immaterialibus & non trementibus] id est, intus in intellectibus nostris à passionum vitiorumq; motibus quietis ac reformatis, iuxta illud Apostoli, illuminatos oculos Ephe. 1. cordis vestri &c. [Charitatem principalem & superprincipalem patris diuini]. i. lucem increatam

atam seu actiuam illuminationem patris æterni, quæ lux vere est principalis, & super omnia lumina habens primatum, imó & super principalis. i. infinite altior ac principalior, quàm intelligere aut exprimere valeamus, quemadmodum in libro de Causis inducitur: Causa prima est superior omni narratione, & Plato loquitur in Timæo: Genitorem opificemq; vniuersi tā difficile esse inuenire, quam possibile inuentum digne effari. Quæ claritas patris manifestat nobis hierarchias beatissimas, id est, valde felices principatus ac ordines angelorum in symbolis figuratis, id est, per similitudines corporales circunscriptas ac terminatas, sicut prætactum est. Restituimur iterum, id est, rursus reducimur ac redimus in radium suū simplū. i. in ipsum splēdorem fontanum, lucemq; primam totius illuminationis fontem ac principem in seipso simplicissimū. Iam etenim dictum est, quod bonitas dei nobis communicata, tanquam virtus vnifica reducit nos ad patris vnionem, & suæ vnitatis participationem nos in ipso simplificante, sicut expositum est. Quo circa pensandum, quod in vita præsenti non recipimus immediate increatam claritatem ad intuendum eam in se & per se, sed recipimus eam per dona gratiæ suæ, præsertim per supnaturalia dona fidei formatæ & charitatis infusæ ac sapientiæ salutaris, quæ coniungunt nos deo, & simplificant nos, viuificant identificātq; in ipso, ita q diuini ac deiformes efficimur, & vnus spiritus cum eodem, imó & adoptiui filij eius, secundum illud ad Ephesios: Sitis sine querela, simplices filij dei, atq; per ista gratiæ gratumfacientis charismata deo vnimur, per contemplationem, dilectionem ac fruitionem, quamuis nondū perfectas ac indisruptas, sicut erit in patria, sed sæpe interpolatas ac iteratas & renouatas. Omnia ista compendiosissime tangit sacratissimus apostolici agminis vertex ac princeps, in secunda sua canonica loquens: Dedit vobis deus preciosa dona, vt p hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Sic etenim dona nobis desuper data, conformant nos suo datori, & in ipsum nos reducunt, conuertunt, ac suo modo transformant. Hinc Corinthijs scripsit Apostolus: Nos omnes reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem trāsformamur, à claritate in claritatem tanquam à domini spiritu, quibus & suo modo concordat, quod Proclus Platonicus de naturalibus emanatione, reditione & assimilatione secundorum à primo & ad primū, effatur: Oīs, inquiens, processus per similitudinem secundorum ad prima, efficitur. Itēq;: Omnis, ait, conuersio per similitudinem efficitur earum, quæ conuertuntur ad quod conuertuntur, vnde in commentario subiungit: Quod enim conuertitur ad aliquid, copulari illi festinat, & appetit communionem & colligationem ad ipsum. Colligat autem omnia similitudo, quemadmodū dissimilitudo disgregat & facit distare. Cum ergo conuersio communio quædam sit atq; coniunctio, omnis autem communio & coniunctio per similitudinem fiat, omnis vtiq; conuersio per similitudinem quandam efficitur. hoc est quod rursus Proclus fatetur: Omne quod secūdum naturam conuertitur, ad id facit conuersionem, à quo & processum propriæ substantiæ habet. In his vero regyratio ac circulatio quædam consistit, quod etiam Proclus tricesimotertio sui libri theoremate pandens: Omne, inquit, procedens ab aliquo, & conuersum ad illud, circularem habet operationem. Præterea aduertendum, quod quidam expositores affirmant, dicendo: Sciendum multos externorum philosophorum, maxime Proclum, sententijs beati Dionysii, imo & nudis eius vocabulis plerunq; vsos fuisse. vnde possumus suspicari, ab his qui Athenis philosophabantur, libros sancti Dionysii, quorum ipsemet meminit, fuisse cœlatos, vt quę inde sumebant, ipsi inuenisse æstimarentur. Verum his libris inuētis, diuina prouidentia id agente inanis illorum gloria atq; malitia patefactę sunt. Quid veritatis istud contineat, certum non habeo, quia & Plato diu ante gloriosum Dionysium ea quæ Proclus expressit, dixisse cognoscitur. In libro quoq; de Causis confimilia inueniuntur. Philosophi quippe talia conscripserunt, quantum ad emanationem & reductionem naturalium donorum ac bonitatum. Dionysius vero potissime est loquutus de effluctione, reditione, conformatione gratuitorum supernaturaliumq; donorum. Vnde in libro de Causis habetur: Causa prima est implens omnia secula bonitatibus. Verumtamen omne seculum non recipit ex bonitatibus illis, nisi secūdum modum suæ potentiæ. Et regens omnia, est deus sublimis & benedictus. Regere autem est, rem ad suum finem dirigere, & summus omnium finis est deus, & omnes res desiderant bonitatem ex ipso, & desiderant recipere ipsum desiderio multo. Quibus consonat illud in psalmo: Oculi omnium in te sperant domine, & das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Id quoq; quod apud Iob inducitur, Quis prę parat coruo escam, quando pulli eius clamant ad deum vagientes, eo quod non habeat cibos: quæ oīa sunt sane intelligēda. Non em̄ bruta intelligunt deū, nec clamant ad eū, nec appetunt eū formalit: sed naturalis eoꝝ appetitus ad necessaria & cōnaturalia ac cōuenietia ipsis, atq; ad ꝓpriū finē ipsoꝝ, cū sit eis à deo impressus, vocat desiderium & inuocatio dei, cuius dona & be

Plato. | 1. Cor. 6. | Roma. 8. | Ephe. 2. | 2. Petri. 1. | 2. Cor. 3. | Proclus. | Idem. | Proclus. | Plato. | Regere quid. | Psal. 144. | Iob. 38.

neficia sunt;cunctaq́ rebus cōueniūt,quæ & bonitates creatoris dicuntur,hoc est,bonæ largiti ones ipsius. Postremo circa id[immaterialibus & non trementibus oculis] Intuendum quod sicut oculi corporales tremunt,vacillant, & à clara rerum inspectione impediuntur ex fumo & nebula,nimiumq; frequenti ac celeri apertione & reclusione palpebrarum,sic immateriales oculi mentis inquietantur,turbantur,atq; à contemplatione diuinorum stabili ac syncera, impediuntur ex motu & impetu passionum,ex assiduitate terrenorum affectuū,ex incursibus vitiorum:à quibus satagat expurgari,qui cœlestia & diuina expetit speculari. Quemadmodum etiam visui corporali necessaria est superfusio lucis solaris aut radij materialis,sic oculis mētis illustratio & infusio luminis gratiæ ac virtutis:quia in tam excellentibus obiectis non figitur nisi per lumen fidei & æquitatis aptetur,clarificetur ac roboretur. Consequenter autor circa hęc remouet dubium & errorē. Tactum est enim,pleniusq; dicetur,quod radius à deo proueniēs, multis communicatur ac varia operatur:ex quo posset quis opinari,quod radius iste propriā
Sap.7. vnitatem ac simplicitatem in rebus amitteret,quod remouet, addens:[Etenim neq; ipse radius vnquam aliq̄n propria singulari vnitate deseritur]. i. radius increatus, verbum æternum à patre progrediens,ac refulgens candor lucis æternæ,quantuncunq; & quātiscunq; se communicet ac diffundat,& in diuersis diuersimode operetur,multiplicesq; causet effectus,nullatenus tamen in seipso mutatur,nec propriam & inuariabilem suam vnitatem ac simplicitatem amittit,dispergit aut minuit,cum sit incommutabilis,sicut & pater,imó consubstantialis,coæqualis & coæternus eidem. Recte demum hæc vnigeniti vnitas dicitur singularis,quoniam excellentissima est & summa. nihilominus sicut diuina essentia seu deitas vera,communis est tribus super venerandis æternis personis,ita & vnitas absolute accepta,quę non multiplicatur in tribus personis,idcirco sunt vnus deus & vna essentia,imó(vt in quodlibetis suis frequenter affirmat
Hen.Gan. Henricus)ipse deus est singularitas quædam,quia propria sua infinita excellentia ab omnibus separatus, nulli miscibilis,in se inuariabiliter & semper beatissime stans & ens, prout etiam in
Auicenna. sua metaphysica loquitur Auicenna. Vnde in libro de Causis asseritur, quod causa prima non habet hyleathin: quoniam ipsa est esse tantum. Quod si dixerit aliquis,necesse est vt sit ei hyle athin,dicemus quod hyle eius est infinitum,& indiuiduum suum est bonitas pura,qua ab omnibus est distincta. hinc communiter dicitur,quod causa prima est de se maxime hæc,nec in ea ē compositio vlla,neq; distinctio actus & potentiæ,nec diuersitas esse & essentię,nec actio eius diuersificatur à sua substantia,& hoc est quod asserit autor libri de Causis: Causa prima est fixa, stans cum vnitate sua penitus pura. [Ad reductiuam vero & vnificam eorū quæ prouisa sunt, copulationem,pulcherrime multiplicatus & proueniens]id est radius increatus multiplicatus .i. multipliciter communicatus,ac multiformiter operatus,non in seipso nec in sua natura pluríficatus. Et proueniens per influentiam suam & actionem,non per sui ipsius motionem aut variationem,[Ad copulationem]. i. coordinationem & cōtemperantiam,vt aliqui textus habent,Reductiuam,id ē, conuersiuam seu vt alij legunt. Anagogicam,id ē,superductiuam. [Eorum quæ prouisa sunt.]id ē,rerum creatarum,quas se præuidit facturum,& quarum prouidētiam habet. [Pulcherrime]. i. sapientissime ac decentissime. Nempe increata sapientia creatoris,vniuersa condidit ordinate,ita quod ordo est intimus rebus,& pulcherrime disposuit quæ produxit. ita quod sibi inuicem prosunt,conferunt & influunt,præsertim superiora in inferio-
Gen.1.2. Augstu. Plato. ra,propter quod in Genesi dicitur: Vidit deus cuncta quæ fecit & erāt valde bona. Augustinus quoq; libro de Ciuitate dei allegat Platonem dixisse, quod deus vniuerso completo,elatus est
Psal.103. Proclus gaudio. Hinc Psalmista deprompsit: Lętabitur dominus in operibus suis. sed & Proclus in elementatione sua theologica subtiliter philosophatus est,dicens: Omnium diuinorum ornatuum summa assimilantur vltimis superpositorum. Et rursus: Omnium diuinorum processuum fines,ad sua principia assimilantur,circulum semper seruantes per conuersiōem ad principia. Itemq;: Omnis,inquit,diuinus ordo sibi ipsi coniunctus est tripliciter,vtpote à summitate sui ipsius, & medietate & à fine,quod in commentario exponens,subiungit: hęc em̄,videlicet summitas seu ens supremum, vnitiuissimam habens potentiam, in totum(hoc est,in totum ordinem,seu in totā multitudinē coordinatam)trāsmittit vnionem,& vnit omnia desuper,manēs in seipsa. Medietas autem ad vtraq; extrema porrecta,colligat omnia illa circa seipsam,priores quidem donationes traducens. i. dona & influentias superiorum in ordine suo transfundens ad inferiora,vltimorum autem sursum ducens potentias,& omnibus communionem imponens,& colligatiōem ad inuicem,vnus enim sic totus ordo fit ex replētibus & repletis conuenientibus ad medietatem, tanquam ad quoddam centrum;finis vero ad principium rursum conuersus,& progressus sursum ducens,potentias,similitudinem & communicationē toti ordini tri-

A dini tribuit.& sic totus simul ordo vnus est per vnificam priorum potentiam, & eam quæ in
medietate est,continentiam,& per cõuersionem finis ad principium processuum[& manet in-
tra se munite,in incommutabili †naturæ stabilitate vniformiter fixus].i.radius ille increatus, † alias si militudinis
taliter ad creata procedens,ac ea reducens[manet]in seipso inuariabili stabilitate [fixus] id ẽ,
immobilis[munite].i.fortiter,imó omnipotenter & inuiolabiliter,à nullo potens à sua stabi-
litate ac gloria deijci,quemadmodum per Ieremiam effatur: Quis similis mei? & quis sustine- Ierem.49
bit me?& quis est iste pastor,qui resistat vultui meo?[& in eum quantum fas est respicientes,p
portionaliter eis extendit se,& vnificat secundum simplicem sui vnitatem].i.radius iste clemẽ
ter[extendit]& aptat[se proportionaliter].i.iuxta capacitatem,dignitatem & meritum eorũ
quibus se applicat,de quibus subiungitur[respicientes in eum].i.contemplantes seu conside-
rantes excellentiam,pietatem,munificientiamq; ipsius[quantum fas].i.reuerenter ac sobrie,p
ut licitum[est]sine præsumptuosa perscrutatione maiestatis & generationis ipsius æternæ ac
incomprehensibilium iudiciorum ac misteriorum ipsius. hos nanque misericorditer aspicit.
vnde alia translatio cõtinet: Intuetur & ipsos per charitatem & gratiam [& vnificat].i. vnum
secum & inter se efficit,ita quod sunt vnus spiritus secum & vnum mysticum corpus,& spiri-
taliter membra ad inuicem,vt docet Apostolus,iamq; expositum est. & hoc facit [secundum 1.Cor 6
simplicem sui vnitatem].i.secundum quod ipse in seipso simplex & vnus est,& ad imitationẽ
suæ simplicissimæ vnitatis,vt studeant simplificari & vnificari in ipso,conuertendo & stabiliẽ
do se in proprio cõditore,ne sint auersi ac diuersi ab illo,ne pereant,iuxta illud Oseæ: Diuisum Oseæ.10
est cor eorum,nunc interibunt. Præterea & nos,quantum fas est,respiciamus in deum per con
templationem synceram ac timoratam & humilem considerationem, attendendo infinitam
eminentiam eius in omni perfectione,sanctitate & gloria,omnem quoq; defectuositatem, in-
gratitudinem,culpam atq; miseriam nostram,ita vt cum publicano nec oculos audeamus le-
uare in cœlum,sed pectora nostra tundentes,& quod in eis latet redarguentes,dicamus: Deus, Lucæ 18
B propicius esto nobis miseris peccatoribus.atq; cum Esdra dicamus compunctione profunda:
Deus meus,confundor & erubesco faciem meam leuare ad te,quoniam iniquitates nostræ gra 1.Esd. 9.
uatæ sunt super caput nostrum,& delicta nostra creuerunt vsq; ad cœlum. & ita nec audeamus
contemplari altissimũ,nisi cũ moderamine grandi,iuxta illud Iob: Digne eum inuenire nõ pos Iob.37.
sumus,magnus fortitudine & iudicio & iustitia,& enarrari non potest,ideo timebunt eum vi-
ri,& non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes, si sic respexerimus
eum,proportionaliter se conuertet ad nos, secundum quod per Zachariam testatur: Conuer- Zacha.1.
timini ad me,& conuertar ad vos. Ideo in Iob conscriptũ est: Si direxerit homo ad deum cor- Iob.34
suum,spiritũ illius & flatũ ad se trahet. Amplius,prætacta contẽperantia rerũ consistit in ordi-
ne vniuersi,quem vndecimo Metaphysicæ Philosophus comparat ordini exercitus,in quo est Philoso.
duplex ordo,vnus bellatorum inter se,alius totius exercitus ad principẽ.ita in vniuerso vna ẽ
ordinatio specierũ & rerũ inter se,quoniã species rerum se habent vt numeri. Alia est ordina-
tio omium ad primũ principiũ. Est ergo contẽperantia rerũ adinuicẽ multiplex. vna est contẽ
perantia actus & potẽtiæ,seu formæ & materiæ,itẽ elemẽtorum in mixto, primarumq; qualita-
tum in harmonijs & complexionibus,similiter in potẽtijs & obiectis. & hæc contẽperantia est
quædam rerũ concordia,cohabitudo,conuentio: nam & elementa sibi inuicẽ ꝓpinquiora sym
bolũ,id est,maiorẽ conuenientiã habent: præcipuæ vero in intellectualibus creaturis contem
C perantia hæc locũ habet. propter quod hortatur Apostolus,vt vnanimes simus,& idipsum di 1.Cor.1.
camus oẽs,& non sint in nobis schismata. In Iob quoq; lib. inducitur: Deus facit concordiam Iob.25.
in sublimibus suis. Deinde ostenditur,cur dixit diuinũ radiũ nobis per creatas & sensibiles si-
militudines referari. [Etenim neq; possibile est,aliter nobis lucere diuinũ radiũ].i.impossibile ẽ
per naturã[diuinũ radiũ]increatum[lucere].i. innotescere[nobis]in vita præsenti aliter[nisi
varietate sacrorum velaminũ anagogice circunuelatũ].i.nisi circuntectum & obtenebratum
[varietate].i.multiplicitate[velaminũ sacrorũ].i.similitudinũ & formarũ corporaliũ,ipsum
obscure repręsentantium[anagogice].i.sursum ductiue, quia ad hoc corporalia adhibentur,
vt per ea ad inuisibiliũ & diuinorũ agnitionem manuducamur & erigamur. Nostra quippe in
tellectiua notitia ortum habet à sensitiua,& ex sensibilibus ad spiritaliũ & *interialium cogniti alias * immaterialium
onem ascendimus,atq; ex consideratione creaturarum,ad creatoris notitiã eleuamur,secundũ
quod causa relucet ex suis effectibus: & ex proprietatibus corporalium,proprietates immate-
rialium perscrutamur ac discimus,vt ex luce & calore ignis,splendorẽ sapientiæ ac charitatis,
feruorem angelicorũ spirituũ,imó & emanationẽ filij à patre,& processionẽ spiritussancti ab
vtroq;. Hinc ad Romanos scribit Paulus Apostolus: Inuisibilia dei à creatura mundi,i.ab ho- Roma.1

B mine

mine, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; virtus eius & diuinitas. Vnde & in libro sapientiæ legitur: Vani sunt omnes homines, quibus non subest scientia dei. A magnitudine enim speciei creaturæ, poterit creator horum cognoscibiliter videri. Hinc teste Apostolo, videmus nunc per speculũ in ænigmate. Christus quoq; post cœnam apostolis prędicans: Hæc, inquit, in prouerbijs loquutus sum vobis. i. per similitudines, p symbola & figuras. Non enim valemus in seculo isto deũ & generationẽ æternam ac emanationẽ ad intra, in seipsa immediate & clare cognoscere: sed per similia quædam instruimur, vt per emanationẽ riui ex fonte, splendoris, à luce claritatis ab igne: deinde per spiritalia quædam, sicut per emanatiõem verbi à nostro intellectu & præuia eius scientia, atq; per effluxionem amoris ex mente & eius notitia. Denique ita nobis innotuerunt pater & filius Apud Danielẽ, quo habetur: Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum. i. pater æternus sedit, capillis capiti eius quasi lana alba & ecce in nubibus cœli quasi filius hominis veniebat &c. [Ex his quæ secundum nos sunt, prouidentia paterna connaturaliter & proprie* formatũ]. i. impossibile est nobis radium diuinum fulgere & cognoscibiliter apparere, nisi circunuelatũ & tectũ sensibilibus formis [& formatũ]. i. per figuras & formas sensibiles designatum [connaturaliter & proprie]. i. apte & conuenienter ac proportionabiliter iuxta nostrã capacitatẽ [prouidentia paterna]. i. ex prouisione & præordinatione patris cœlestis, qui per istam circunuelationẽ atq; symbolicã designationẽ, infirmitati & grossitudini nostri intellectus, prouidit & condescendit, ne in omnimoda diuinorum ignorantia maneremus. Formatũ inquam [ab his quæ secundũ nos sunt]. i. repræsentatũ per formas, figuras & symbola, quibus in vita hac assueti sumus & vtimur, ac in præsenti sentimus, vt sunt formæ & figuræ rationalis creaturæ, voces & lumina, fontes ac riui. Verũ his obijci potest, quia si radius diuinus nobis inuisibilis, per sacra velamina circunuelatur ac tegitur, apparet quod magis inuisibilis nobis redatur. Et respondendum quod radius increatus inaccessibilẽ inhabitãs lucẽ, in seipso superclarissimus est, nobis vero improportionatus ad intuendum, propter incircunscriptibilẽ suæ claritatis ac lucis exhuberantiã, plenitudinẽ ac lympiditatẽ, quemadmodum sol in sua claritate non tecta, à debili nequit oculo conspici. propter quod teste philosopho, Intellectus noster se habet ad manifestissima naturæ, sicut oculus vespertilionis ad lumen solis. ideo radium illũ circũuelari oportet, vt nostræ capacitati aptetur, quemadmodũ sol nube tenui tectus, oculis nostris visibilior redditur. sicq; illa circunuelatio est quasi quædam illustratio nostra, quamuis radius ille ex sua natura sit intellectui sibi proportionato maxime cognoscibilis, non velatus. nobis vero in pꝛsenti velatur, vt paulatim clarius agnoscatur, & tãdem in patria facie ad faciem videatur. Præterea quæritur, an impossibile sit nobis cognoscere immaterialia & diuina, nisi per sensibilia quædam. videtur quod imó, ex dictis: & item, quia secundum philosophum oportet hominem intelligentem speculari phantasma. Respõdetur quod in primo ascẽsu ad intellectualẽ notitiam, oportet à sensitiua notitia inchoare & intueri phantasmata, & præsertim in symbolica theologia ac visione, quemadmodum ascẽdentem solarium oportet habere scalam aut gradum. intellectus vero scientia decoratus, & intelligibiles species simplices & abstractas in se habens, non indiget speculari phantasmata, sicut hoc alibi in pluribus locis, præsertim in elemẽtatione philosophica seu compẽdio philosophiæ plenius ostensum est ac declaratum. Insuper horum signum ac declaratio, est totum quod sequitur, vsq; in finem huius capituli. [Propter quod & sanctissimam nostram hierarchiam* perfectiua sacra positio, cœlestium hierarchiarum supermundana imitatione dignam iudicans]. i. cum prædicta ita se habeant] positio sacra perfectiua]. i. actiua dispositio & institutio increata essentialiter sancta, hoc est, ipsemet deus, institutor atq; dispositor om̃is hierarchici ordinis [iudicans nostram hierarchiam sanctissimam]. i. dictans ac reputans ecclesiasticam hierarchiam valde sanctam, attamen longe inferioris sanctitatis, quàm est angelicæ sanctitas hierarchiæ: quia vt ait in euangelio Christus, Qui minor est in regno cœlorum. i. infimus beatorum, maior est illo, puta Iohanne Baptista, secundum quod adhuc erat viator [dignam imitatione supermundanam]. i. assimilatione & assecutione supernaturali ac gratiosa [hierarchiarum cœlestium]. i. angelorum principatum, in quibus sunt tres hierarchiæ, hoc est, suprema, media & infima, vt infra patebit. & om̃es simul, sunt vna integra ac totalis hierarchia cœlestis. Quamuis enim angeli sancti sint altioris naturæ perfectiorisq; speciei quàm homines, tamen ad eandem supernaturalem felicitatem ordinati & conditi sunt homines & angeli. ideo dignũ est vt homines angelicam perfectionem sequantur, & vitæ sint angelicæ, iuxta illud Apostoli: Nostra conuersatio in cœlis est. Hinc mysticé dictum est Mosi: Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est, quoniã Christus ordinauit atq; instituit ecclesiam mi-

litan

Marginalia: Sapien. 13 — 1. Corin. 13 — Ioan. 16 — Danie. 7 — alias * preparatum. — E — 1. Timh. 6 — Philoso. — Philoso. — alias † perfectissima sacrorum dispositio. — F — Matth. 11 — Philipp. 4 — Ex. 25. 26.

A litantem ad similitudinẽ ecclesiæ triumphantis,sicut in Apocalypsi ait Iohãnes: Vidi ciuitatem sanctam, Ierusalem nouam,descendentem de cœlo. Denicq; hac supermundana imitatione ecclesiastica hierarchia est digna, præsertim tempore euangelicæ legis,propter incarnationẽ vnigeniti filij dei tempore isto. vnde Iohanni volenti angelum adorare, angelus ipse respondit: Vide ne feceris. Conseruus tuus sum & fratrum tuorum. Hæc etiam imitatio per virtutes infusas & meritorios actus,atq; per dona & potestates gratiæ gratis datę,vocatur supermundana, id est,cœliformis,quia præstantior est & maior omni imitatione naturali istius mundi. [Et dictas immateriales hierarchias, materialibus figuris & formalibus compositionibus varificans † tradit] hoc est, ipse deus in scripturis [tradit] id est, describit & docet per angelos & sacræ scripturæ autores [Hierarchias immateriales dictas]. i. præfatas hierarchias angelicas incorporales [varificans]. i. vario modo eas nobis designans [figuris materialibus]. i. per figuras corporeas & humanas ac alias in quibus angeli apparuisse legitur [& compositiõibus formalibus] id est, imaginarijs formis, seu per compaginationes sensibilium formatum ac specierum. [Vt proportionaliter nobisipsis à sacratissimis * pluralitatibus in simplas & non figuratas ascendamus altitudines & similitudines] hoc est, quatenus [ascendamus] per profectum scientiæ ac virtutum, iuxta illud psalmi: Ascendet homo ad cor altum [à sacratissimis pluralitatibus]. i. à cognitione & consideratione multiplicium formarum & figurarum sensibilium, ad sacra & diuina designanda ordinatarum [proportionaliter nobisipsis]. i. apte secundum quod congruit capacitati mẽtis nostræ, cui connaturale est à sensibilibus ad insensibilia scandere [in altitudines & similitudines]. i. ad contemplationem & amorem sublimium spirituum angelicorum suo creatori similium, ita quod eius similitudines & imagines rite vocantur eminentius, quàm animæ rationales: altitudines inquam [simplas & non figuratas. i. simplices, non corporaliter nec dimentionaliter circunscriptas in proprijs suis naturis. [Quoniã necq; possibile est animo nostro]. i. intellectui nostro impossibile est in via hac per naturam [ad non materialem illã ascẽdere cœlestium hierarchiarum & imitationem & contemplationem]. i. [ascendere] sicut expositum est [ad imitationem]. i. conformationem ac vitæ qualemcunq; parilitatem [& contemplationem hierarchiarum cœlestium non materialem]. i. puram & spiritualem [nisi ea quę secundum ipsum est, materiali manuductione vtatur]. i. nisi iuuetur [manuductione materiali]

B id est, informatione per similitudines sensibilium rerum, quæ secundum ipsum est, id est, quæ manuductio connaturalis, assueta & proportionata est intellectui nostro. Nam & ideo verbũ caro factum est, vt per assumptam humanitatem visibilem, aptius nos de inuisibilibus erudiret atq; accenderet, vt in præfatione tangit Gregorius: Per incarnati, inquiens, verbi mysteriũ noua mentis nostræ oculis lux tuæ claritatis infulsit: vt dum visibiliter deum cognoscimus, per hunc inuisibilium amore rapiamur. [Visibiles quidem formas inuisibilis pulchritudinis * imagines arbitrans]. i. intellectus noster existimãs sensibiles decores & ornatus exteriores eẽ imagines, imò & obscuras reprę sentatiões interioris ac intellectualis formositatis. Si enim corpus corruptibile, mixtum & intus tam fœdum, tam pulchrum videtur forinsecus, quàm incomparabiliter pulchrior est anima rationalis ac immortalis, supersplendidissimę & superpulcherrimæ trinitatis imago? Si item sol iste sensibilis tam luminosus, speciosus, germinatiuus ac delectabilis est oculis ad videndum, quàm infinitæ pulchrior, splendidior, fœcundior, & ad tuedũ amœnior est sol sapientiæ superexcellentissimus deus? [Et sensibiles suauitates figuras † intellectualis distributionis]. i. intellectus noster existimans [suauitates sensibiles]. i. dulces odores seu delectationes corporales esse imagines ac [figuras] & repræsentationes [distributionis intellectualis]. i. interioris ac spiritalis dulcedinis & hilaritatis desuper datę. Hinc ad Hebręos

C ait Apostolus: Fide intelligimus aptata esse secula, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Sic & oĩs ornatus tabernaculi Moysi templiq; Salomonis & materialium basilicarum plebis Christianæ, figuræ fuerunt & sunt pulchritudines ecclesiæ triumphantis. Vnde & psallimus: Domine, dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ. Sic demum Salomon in Canticis sub methaphoris amoris, dulcedinis, delectatiõis, pulchritudinisq; sensibilis de spiritualissima dilectione, syncerissima suauitate, secretissima delectatione, ac intima pulchritudine mystice & mirifice est loquutus. [Et immaterialis illuminationis imaginem materialia lumina] .i. intellectus noster arbitrans [materialia] seu sensibilia [lumina] in materijs corporeisq; subiectis consistentia. propter quod materialia nuncupantur, cum sint simplices formæ ac qualitates esse imagines spiritalium luminum & illuminationum, vt sunt gratiæ ac virtutes, sapientia, scientia, prudentia. Hinc interiores illuminationes, inflammatiões, splendores, per exteriores illustrationes & calefactiones, conuenientissime declaramus dicendo, quod sicut materiali

Apoca. 21. Apoc. 22. alias † tradidit. alias * formationib9 Psal. 63. Iohan. 1. Gregorius. alias * imaginationib9 alias † insensibilis. Hebræ. 11. Ex. 25. 26. 3. Reg. 6. 7 Psal. 25. Can. 1. 2. 3. Cã. 4. 5. 6. Cant. 1. 7. 8.

sole appropinquante & ascendēte in hemisphærio nostro, caligines, nebulæ, frigora, expelluntur: sic increato sole iustitiæ, sapientiæ ac intelligentiæ mentibus nostris illucescente ac valenter irradiante, fugantur inquietudines passionum, tenebræ vitiorum, tempestates tentationū, & vis affectiua deitatis amore succenditur. quo sole recedente à mente, ipsa mox tenebrescit, refrigescit, fœdatur & conturbatur. [Et secundum intellectum contemplatiuæ plenitudinis † transitorias sacras disciplinas]. i. intellectus noster arbitrans [disciplinas sacras transitorias]. i. sancta documenta vocalia, foris sonantia ac protinus pertranseuntia, seu scientias studio acquisitas, quæ & obliuioni frequenter tradunt, esse imagines & repræsentationes, signa & notas [plenitudinis contemplatiuæ]. i. exuberantis sapientiæ interioris [secundum intellectum]. i. intellectualis, à qua deriuatur ac profluit scientia acquisita ac resonans foris. per interiorem autem sapientiam contēplamur diuina, de talibus angelus Gabriel ait Danieli: Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates [& adunati ad diuina, & ordinati habitus earum, quæ hic sunt dispositionum ordines. i. intellectus noster iudicās [ordines dispositionum quæ hic sunt]. i. dispositiuas ordinationes in exterioribus quę videmus, vt quod multi concurrunt ad eiusdem obsequium, & ordinate seruiūt ei, quemadmodum tertio Regū legitur regina Saba admirata fuisse ordines ministrantium Salomoni, esse imagines [habitus] i. bonæ & fixæ habitualis dispositionis [adunati ad diuina]. i. rite reductæ ac simplificatæ in dei obsequio. [Et ordinati]. i. relatæ ad debitū finem, ita quod mens tali habitu ac virtute formata, tota intentione integroq; conatu obsequitur deo, & ei intenta est, iuxta illud: Cōfitebor tibi domine in toto corde meo. hoc pertinet ad perfectos, de quibus legitur ad Hebræos: Perfectorum est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali. [Et Iesu participationis ipsam diuinissimæ eucharistię assumptionem]. i. intellectus noster sentiens assumptionem [diuinissimæ eucharistiæ]. i. acceptionem sacramenti altaris, in quo diuinissima gratia sacramentalis, imó omnium gratiarum ac virtutū plenitudo ac copia continetur esse imaginē [participationis Iesu] id ē, beatificę fruitiōis eius in gloria, seu gratiosæ inhabitationis eius in anima per effectus sacramentales in via. Eucharistia qppe viaticum est perducens ad patriam, & pignus gloriæ affuturæ, & per corporis & sanguinis Christi sumptionem atq; refectionem, significatur suæ deitatis refectio gloriosa & communicatio plena. Deniq; in hoc saluberrimo sacramento aliquid est sacramentum tantum, videlicet exterior species panis & vini, signum sacrum existēs præsentis corporis sanguinisq; dominici: quę tam diu ibi consistunt, quàm diu ipsę species permanent ibi. Aliud est ibi res tantum, vtpote gratia seu effectus sacramentalis, aut participatio illa beatifica & futura in regno. Tertium est sacramentum & res, quoniam corpus & sanguis domini ibi velantur & esse creduntur, sunt signum corporis & sanguinis eius, prout in proprijs speciebus clare cernuntur in patria: sunt etiam res, quia non solum sunt ibi significatiue, sed vere realiter: suntq; in Christo ibi pręsente, copia gratiæ & abundantia gloriæ. [Et quæcunq; alia cœlestibus quidem essentijs supermundane, nobis vero symbolice * traduntur] id est, intellectus noster arbitrari debet nō solum iam prętacta & expressa, esse imagines inuisibilium dei: hoc est, sapientiæ, potentiæ & liberalitatis ipsius, quæ in vniuersis creatis relucent. sed & quæcunq; alia dona & attributa seu perfectionalia, quæ traduntur, id est, desuper condonantur, seu à nobis attribuuntur ac adscribuntur [essentijs cœlestibus] id est, angelis sanctis, quæ sunt simplices formæ per se stantes & immateriales naturæ. idcirco in eis sunt idem essentia & persona [supermundanæ] id est, spiritualiter, pure, altioriq; modo quàm in hoc mundo [& quæ nobis] viatoribus [traduntur symbolice] id est, per similitudines corporales, quatenus ex eis & per eas ad spiritualia cognoscenda anagogice, id est, sursumductiue leuemur & instruamur. [Propter hāc ergo nostrā corrati onabilē † purgationē]. i. ob pfatā nrām informationē p sensibilia signa & symbola, p quā à tenebris ignorātiæ & errorū mūdamur, quæ purgatio & informatio p sensibilia nobis cōnaturalis est, & simul cū alijs pinductis rationabilit̄ cōpetit nobis [misericors † summa pfectio]. i. deus summe pius, totius hierarchicę ordinatiōis pfector [manifestans nobis]. i. docens nos in scripturis [hierarchias cœlestes & cooperatricē eaꝝ pficiēs nostrā hierarchiā]. i. p dona grē suę cōplens & ornās ecclesiasticā hierarchiā, quę ē cooperatrix hierarchię cœlestis. Ecclesiasticę em̄ psonę multiplicit̄ admonēt hoīes, vt acqescāt inspiratiōibus angelicis, & grati sint angeloꝝ custodijs. Alia litera habet, Cōministrā: qa ecclesiastica hierarchia simul cū cœlesti ministrat altissimo [* secūdū vtutē nostrā]. i. iuxta nrām capacitatē & facultatē ita nos pficit, sicut in euāgelio edocet, qd dedit vnicuiq; secūdum propriam virtutem. Apostolus quoq; eos qui solidum cibum capere nō valebāt, lacte potasse se protestatur. [Similitudine deiformis earum immolationis]. i. conferēdo nobis assimi-

Margin notes: alias * discursas. — Dan. 12. — 3. Reg. 10. — Psal. 9. 85. 110. — Psal. 137. — Hebræ. 5. — alias * traditæ sunt — alias † theosim. — alias † perfectionis principia. — alias * ad. — Matt. 25. — 1. Corin. 3.

D E F

A assimilationem & conformitatem nonnullam, cũ immolatione ipsarũ deiformi. Alius textus habet: Deiformis earũ sanctificatiõis. Omnes quippe personę cœlestiũ hierarchiarũ, seipsas totas mancipãt & offerũt dilectiõi, cultui ac laudibus creatoris toto posse sine interruptiõe deo intẽtissime qd deiformit sanctificant, & increatæ sanctitati valde assimulantur, cum & ista sit sanctitas dei, seipsum æternaliter, inuariabiliter, lympidissime ac feruentissime contemplari atq; diligere: quam sanctitatem ecclesiasticę hierarchię personę pro viribus student sectari, dum quotidie elaborant deũ cum maiori stabilitate, synceritate & feruore speculari, amare & colere, sicq; immolant se deo in holocaustum, & sancti efficiuntur. Vnde in Leuitico dominus iussit: Nolite cõtaminare aĩas vrãs. Scti estote, qm ego sanctus sum. [Sensibilibus imaginibus supercœlestes Leuiti. 11
" descripsit intellectus]. i. angelicas mẽtes sup orbes cęlestes eleuatas, notificauit per formas sen
" sibiles, in quibus & sæpe apparuerunt. [In sacro scriptis eloquiorum cõpositiõibus]. i. in editi alias † perduceret.
" onibus seu libris sanctis diuinę scripturæ [vt etiã nos] supple simus [† reducti per sensibilia in intellectualia]. i. quatenus nos grossi viatores, per talia sensibilia reducamur ad insensibilium cõtemplationem paulatim proficiendo, sic namq; scribit ac recitat Isaias propheta, angelum sanctũ sumpsisse carbonẽ ignitũ de altari, & per illum purgasse labia sua. Zacharias quoq; propheta, Angelus, inqt q̃ loquebat in me, egrediebat, & alius angelus egrediebat in occursum eius, dicẽs: Curre & loquere ad puerũ istũ, qd totũ repsentatũ fuit imaginaria visiõe. Sic & Iohãnes in Apocalipsi fatet se vidisse similẽ filio hoĩs. i. angelũ in specie Chri, vestitũ podere, & zona aurea circa mamillas. [Et ex sacris figuratis symbolis in † non figuratas coelestium hierarchiarũ Isai. 6 zacha. 2. Apoca. 1. alias * simplas.
" summitates]. i. qtenus reducamur [ex simbolis]. i. sẽsibilibus signis & formis [figuratis]. i. ima
" ginarie aut sensibiliter depictis seu repsentatis [in summitates nõ figuratas]. i. ad notitiã altissimarũ personarũ angelicarum hierarchiarum cœlestiũq; a personę angelicæ in nouẽ ordinibus continentur atq; in tres hierarchias diuidunt & includuntur, vt infra patebit.

¶PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS PRIMI.

OMNE bonũ datũ naturaliũ, & omne donũ naturã pficiẽs, de sursum est Iacob. 1.
puenĩes in creaturã à patre ęterno, q lumẽ generat simplicissimũ in eẽntia & summe multiplex in efficatia, & ipsum vniuersale lumẽ ab ipo prẽ pdiens ad cõmunicãdã sui cognitionẽ & participationem, nõ solũ admittens
B cęlestes mẽtes, sed etiã ad nos p distributionẽ bonitatis puenĩes, rursus tãq vnifica virtus ita se nos adimplet vt ab infimis separatos suscitet ad sui desideriũ & cognitionẽ, & remota mẽtis distractiõe cõuertat nos ad vnitatẽ ęterni prĩs cõgregãtis dispersiões Israelis, & simplicitatẽ nos deo supsimplici aliqtenus cõformãtẽ. Cũ ergo hoc vnifico luĩe pficiẽdi simus, inuocemus castissimis orõnibus Iesum, q est paternũ lumẽ qd vere est & est verũ lumẽ q illuminat omnẽ hominẽ veniẽtẽ in hũc mundũ p quẽ accessum habemus ad patrẽ authorem luminũ, vt primo ab ipso domino Iesu intus illuminati, deinde respiciamus secundũ nostrã possibilitatẽ sacrarũ scripturarũ anagogicas illuminationes nobis à sanctis patribus traditas, & postea cõtẽplemur secundũ posse nostrũ hierarchias angelicas, manifestatas nobis ab ipsis illuminatiõibus signis anagogicis. Et sic intus suscipiẽtes puris & exercitatione roboratis intelligentijs, principalẽ, imò supprincipalẽ dei prĩs luminis donationẽ, quę per formalia signa scripturarũ manifestat nobis beatissimas hierarchias angelorũ, & tãdẽ ex illa luminis participatione suscitemur ad vnitiuẽ contẽplandũ simplicẽ ipsius prĩs radiũ, id est, verbũ sapientię quod ex ipso prẽ æternaliter radiat. Ille siquidẽ radius quamuis se varie multis infundat, nunquã tamen propria & singulari vnitate priuatur, sed ad sursum actionẽ & vnificam coniunctionẽ electorũ, secundũ quod suã decet bonitatẽ se multipliciter cõmunicãs, manet tñ intra seipsum immobili identitate singulariter fixus, & ad se cõuersos & pro posse intendentes, iuxta singulorũ capacitatẽ sursum extẽdit & ad se vnificat secũdũ propriã imitationẽ
C aliorũ simplificatã. Nõ est ẽm possibile aliter nobis in hac vita supersplẽdere diuinũ principalẽ radiũ, nisi circũuelatũ varijs velaminibus sensibilibus formarũ, scdm q cõgruit & expedit nrę sursum actiõi p paternã puidentiã coaptatũ his quę à nobis cognoscunt naturaliter nobis & familiariter ipsi. Quapropter scã ordinatio dei quę ẽ principiũ pfectiõis dignata facere nrãm sanctissimã hierarchiã supmũdane imitatricẽ angelicarũ hierarchiarũ ipsas angelicas hierarchias in se, immateriales in sacris scripturis designauit varijs materialibus figuris & formis cõpositis vt nos iuxta singulorũ capacitatẽ p sanctas significationes formarũ sensibiliũ reducamur ad cõtẽplationẽ simpliciũ & non formabiliũ, & semp similiter se habentiũ supnarũ virtutũ. Neq; ẽm possibile est nrę mẽti sursum excitari ad illã immaterialẽ imitationẽ, & cõtẽplationẽ cęlestiũ hierarchiarũ, nisi ipsa mẽs nostra scdm cõditionẽ psentis cęcitatis vtat manuductiõe signorũ materialium

Psal. 14[illegible] Ioan. 1 Ephe. 1.

rialium,reputando quadam intima æstimatione sensibiles pulchritudines esse imagines inuisibilis pulchritudinis,& sensibiles gratos odores esse expressiones distributionis odoris insensibilis,& materialia lumina esse imagines intelligibilis luminis, & cognitiuam intelligentiam sacrarum scripturarum esse imaginem comprehensiuæ contemplationis,quæ mentem satiat, D
Psal.15. Iuxta illud:Satiabor cum apparuerit gloria tua,& reputando ordinationes congregationum sensibilium ordinatę dispositarum esse imagines ordinationum & habituum quæ sunt in cœlestibus ordinibus, ad dei imitationem ordinatis,& assumptionem diuinissimæ eucharistiæ in via esse imaginem plenæ participationis Iesu quæ perficitur in patria.Et similiter reputādo de quibuslibet aliis,quę cœlestibus quidem substantiis supermundane conueniunt,nobis autem sub signis sensibilibus in scripturis traduntur. Vt ergo nos obtineamus hanc dei assimilationē secundum mortalium variam capacitatem,ideo benignus princeps totius perfectionis manifestans nobis cœlestes hierarchias,& faciens nostram hierarchiam secundum nostram possibilitatem cooperatricem ipsarum per assimilationem deiformem qua deo conformantur descripsit mentes supercœlestes sensibilibus imaginibus informalibus cōpositionibus sacræ scripturę, quatenus nos per sensibilia inducat ad cognitiōem intelligibilium, & ex signis siue symbolis catholice descriptis,ad contemplandum & imitandum summas cœlestes hierarchias.

¶ Diuina atq; cœlestia congrue etiam per dissimilia signa tradi atq; manifestari. Cap. II.

Portet ergo(ut ęstimo)primū exponere,quam quidem esse speculationē omnis hierarchię ęstimemus, & quid ipsius unaquæq; diuinis profuit laudatoribus. Deinde cœlestes hierarchias laudare,secundum ipsarum in eloquiis manifestationem.Consequentibusq; his dicere, qualibus diuinis formationibus cœlestes figurāt ordines eloquiorū sacræ descriptiones,& ad qualem oportet ascēdere per formas ueritatem: ut non & nos eodem modo multis, immunde ęstimemus cœlestes & deiformes animos,multipedes esse quosdam,& multorum uultuum,& ad boum pecudalitatem,aut leonū bestialem imaginationem formatos,& ad aquilarum curuo rostro speciem,aut ad uolatilium tripartitam alarum commotionem effiguratos, & rotas quasdā igneas super cœlum imaginemur,& thronos materiales diuinitati ad recubitū necessarios,& equos quosdam multicolores,& armiferos archistrategor, & q̄cunq; alia ex eloquiis nobis sacre & formaliter in uarietate manifestatiuorū symbolorū tradita sunt.Etenim ualde artificialiter theologia sacris poeticis formationibus,in non figuratis intellectibus usa est,nostrum(ut dictum est)animum reuelans,& ipsi propria & connaturali reductione prouidens,& ad ipsum reformans anagogicas sanctas scripturas.Si cui autem uidetur,sacras quidem recipi compositiones tanquam simplicium in seipsis,ignotorumq; nobis, & in contēplabilium subsistentium,inconuenientes uero æstimat sanctorum intellectuum in eloquiis sacras descriptiones,& omne sic dicere durum hoc angelicorum nominum theatrum:& debuisse ait Theologos ad corpoream facturam uniuersaliter incorporalium uenientes,propriis ea,& quantum possibile cognatis,& formare & manifestare figurationibus,apud nos preciosissimis & immaterialibus quoquomodo & supereminentibus essentiis:& non cœlestibus & deiformibus simplicitatibus,terrenas & nouissimas circumpositas multiformitates. Hoc q̄dem & nostrum sublimius futurum esset,& supermundanas manifestatiōes nō deducerent inconuenientes dissimilitudines. Hoc etiam in diuinas simul iniuste

(Margin: E; Ezech. 1. Apoc. 4. Isaiæ. 6. Dani. 7. Zacha. 1. Apoc. 6. Ezec. 23. Iob. 16. Sapi. 5. Iosuę. 5. 2. Mac. 3.; F)

A non iniuriam faceret uirtutes, & æque nostrum non seduceret animum, in immundas se inserentem compositiones. Et fortassis etiam æstimabuntur supercœlestia leoninis quibusdam & equinis multitudinibus repleri, & mugitiua laudũ oratione, & uolatili angelorum principatu, & animalibus alijs, & materijs ignobilioribus, tanquam ad inconsequens & ignobile & passibile reclusa, dũ describuntur per omnia deformes clare manifestatiuorum eloquiorum similitudines. Ezec.1 Sed ueritatis (ut æstimo) inquisitio ostendit, eloquiorum sanctissimam sapientiam, in animorum cœlestium formationibus utrũq; ualde prouidisse, ita ut neq; Iob.38 in diuinas, si sic forsitan diceret quis, iniuriam faceret uirtutes, neq; nos in uiles passibiliter infigeret imaginum humilitates. Quia quidem enim pulchre procuratæ sunt informium formæ, & figuræ carentium figuris, non unam causam dicet quis esse nostram analogiam, non ualentem immediate in inuisibiles extendi contemplationes, & desiderantẽ proprias & connaturales reductiones, quę possibiles nobis formationes prætendunt informium supernaturaliumq; speculationum. Sed quia & hoc mysticis eloquijs est decentissimum, per incomprehensibilia diuina ænigmata occultare, & inuiam multis ponere sacram abditamq; supermundanorum intellectuum ueritatem. Est enim non omnis sacer, neq; omnium (ut eloquia aiunt) scientia. Si autem deformes imaginum descriptiõis causas Mat.7.
B æstimauerit quis, inhonestum dicẽs referri sic turpes formationes deiformibus 1.Cor.8 ac sanctissimis dispositionibus, sufficit ad hunc dicere, quomodo duplex est sanctę manifestationis modus. Vnus quidẽ quasi consequens, propter similes peruenientiam sacrarum figurarũ imagines. Alter uero, propter dissimiles formarum facturas, in omnino inconsequens & indecorum formatus. Itaq; & colendã superessentialis diuinitatis beatitudinẽ, manifestatiuorũ eloquiorũ mysticæ traditiões, aliqñ quidẽ ut rõne & intellectũ & essentiã, laudãt diuinã rationalitatẽ, & sapientiã eius declarãtes, & uere existẽtẽ subsistentiã, & eorũ q̃ sunt subsistẽtię, causam uerã & quasi lumẽ eã formãt, & uitã uocãt, tãtis mirabilibus formationibus castioribus manẽtibus, & materiales formatiões excellere q̃quomõ ꝓbatis deficiẽtibus, & sic diuina ad ueritatẽ similitudine. Est enĩ super omnẽ essentiã & uitã, nullo quidẽ lumine ipsa characterizante, omniq; rõne & intellectu similitudine ipsius incõparabiliter derelictis. Aliquando uero dissimilibus mani-
C festatiõibus ab ipsis eloquijs supermũdanæ laudatur, eã inuisibilẽ, & infinitam Rom.11. & incõprehẽsam uocantibus, & quæ ex quibus, nõ quid est, sed quid non est, si- 1.Tim.6 Psal.140 gnificatur. Hoc enĩ (ut æstimo) potẽtius est in ipsa, quoniã quidem ut occulta & sacerdotalis traditio subintroduxit, hoc quidẽ nõ esse secũdũ q̃d eorũ q̃ sunt, eã uere didicimus. Ignoramus aũt superessentialẽ ipsius & inuisibilẽ & ineffabilem infinalitatẽ. Si igitur negatiões in diuinis ueræ, affirmatiões uero incõpactæ, obscuritati arcanorũ magis apta ẽ ꝑ dissimiles formatiões manifestatio. Et nũc itaq; nõ turpes replẽt cœlestes ornatus eloquiorũ sacrę descriptiones, dissimilibus eos formarũ facturis manifestãtes, et per has ostẽdẽtes materialibus simul oĩbus supermũdaliũ excellẽtias. Quia uero & nr̃m aĩm reducũt magis dissimiles similitudines, nõ ęstimo quenquam bene sapientum contradicere. Per quidem enim preciosiores sacras formationes consequens est seduci, auriformes quasdã æstimãtes cœlestes essentias, & quosdã uiros fulgureos, decora indutos uestimenta,

candidum & igneum innocue respergentes: & quibuscunq; alijs similibus imaginatis formis, theologia cœlestes figurauit intellectus. Quod quidem ne paterētur, qui nihil uisibilibus bonis altius intelligunt, sanctorum theologorum restitutiua sapientia, ad indecoras dissimilitudines mirabiliter descendit, non concedens materiale nostrū in turpibus imaginibus remanens quiescere: purgans uero sursum ferens animæ, & suggerens deformitate compositionum, tanq; neq; iusto neq; uero probante esse, neq; ualde materialibus, quia sic turpibus similia secundum ueritatem sunt supercœlestia & diuina spectacula. Sed itaq; & hoc intelligere oportet, nihil eorum quæ sunt, esse uniuersaliter boni participatiōe priuatum. Siquidem ut eloquiorum ueritas ait, om̄ia bona ualde. Est ergo ex omnibus intelligere bonas speculationes, & inuisibilibus & intellectualibus ex materialibusq; formare dictas dissimiles similitudines. Altero mō intellectualibus habentibus, quæ sensibilibus aliter distributa sunt. Etenim furor in irrationabilibus quidem ex passibili motu inest, & omnis irrationabilitatis est repletus furibundus eorum motus. Sed in intellectualibus altero modo oportet irascibile intelligere, declarans (ut æstimo) eorū uirilem rationabilitatem & immanē quietem in diuinis & immutabilibus fundamentis. Eodem modo concupiscentiam quidem esse dicimus in irrationabilibus, inconsultam quandam & materialem ex naturali motu aut consuetudine in mutabilibus incontinenter ingenitam passibilitatem, & irrationabilem corporalis uoluptatis continuitatem, simul om̄e animal compellentis in secundum sensum concupiscibile. Cum uero dissimiles similitudines intellectualibus circunponentes, concupiscentiam eis circumformamus, amorem diuinum ipsam intelligere oportet, super rationem & intellectum immaterialitatis, & inflexibile, & non indigens desiderium, superessentialiter castæ, & impassibilis contemplationis, & ad illam puram & sublimissimā claritatem, & inuisibilem & formificam pulchritudinem æternæ, ueræ & inuisibilis societatis, & ueluti potentiam excipit quidem in sufficientia & in conuersibilitatē, & a nulla affligitur uirtute per inconfusum & immutabilē diuinæ pulchritudinis amorem, & uniuersalem reuocationem in id quod uere est appetendum. Sed & ipsam irrationabilitatem & insensualitatem quidem in irrationabilibus animalibus, aut in animatis materijs defectum rationis & sensus proprie uocamus. In immaterialibus autem & intellectualibus essentijs, sancte & decenter supereminentias earum, ut supermundalium, confitemur nostram transitoriam & corporalem rationem & materialem, & alienatum in corporalibus animi sensum excellentes. Est itaq; non dissonas formare cœlestibus formas, et ex uilibus materiæ partibus. Quoniam et ipsa ex uere bono subsistentiā possidens, per omnem sui materialem dispositionem imagines quasdam intellectualis pulchritudinis habet, et possibile est per eas reduci ad immateriales primas formas dissimiliter (ut dictum est) similitudinibus acceptis, et easdem non similiter: cōpacte autem et pulchre in intellectualibus et sensibilibus proprietatibus diffinitis. Hæc mysticos theologos inueniemus, non solum cœlestium dispositionum declarationibus mirabiliter circunformantes, sed ipsis aliquando diuinis manifestationibus, et aliquando quidem ipsam ex luminibus præciosis laudant, ut solem iustitiæ, et stellam matutinam, in animum sancte orientem, et ut lumē circū

uolute

Gene. 1. (margin)
Malach. 4. Apoc. 2. (margin)

A uolute et inuisibiliter resplendens. Aliquando uero ex medijs, ut ignẽ innocue splendentẽ, ut aquã uitalis plenitudinis datricem, et symbolice dicẽdum, in uentrem subeuntẽ, fluminaq; redundantẽ, immensurabiliter refluentia. Aliquando autem ex nouissimis, ut unguẽtũ suaue, ut lapidẽ angularẽ. Sed et bestialẽ formã ipsi circũponũt, et leonis et pantheræ specialitatẽ coaptant, et pardalmiã uestiũt et ursam seuientẽ. Addã uero et q̃d omniũ uilius esse et magis significare uisum est, quia et uermis specie ipsam seipsam circumformantẽ diuina sapientes tradiderunt. Sic omnes theosophi, et occulta inspiratione prophetæ, sanctis incontaminatis distinguunt sancta sanctorũ, et dissimilem sanctã figuratiõem honorãt ut neq; diuina immundis recte accepta sint, neq; mirabilium imaginũ studiosi contemplationis tanquam ueris remaneãt figuris. Diuina itaq; honorificant ueris negationibus, & ad nouissima compactarum imaginationum diuersis similitudinibus. Nihil ergo inconsequens, si & cœlestes essentias ex inconuenientibus dissimilibus similitudinibus formant, secundum dictas causas. Non enim fortassis utiq; nos in quęstionem quidem ex indigentia in anagogen per diligentem diuinorum scrutationem ueniremus, nisi deformitas nos extorqueret manifestatorie angelorum formationis, non sinens nostrum animum in dissimilibus remanere formarum facturis, sed luctantem negare materiales passibilitates, & assuescentem pure extendi per uisibilia in supermundanas altitudines. B Tãta quidem a nobis dicta sunt propter materiales & inconuenientes diuinorum eloquiorum angelicas imaginum descriptiones. Deinde autẽ segregare oportet, quid ipsam quidem esse hierarchiam æstimamus: quidq; ab ipsa hierarchia prosunt, hierarchiam sortientes. Dux uero sit sermonis Christus, siquidem mihi fas dicere meus totius hierarchicę manifestatiões inspiratio. Tu v̾o o puer scd̃m sanctã nr̃æ sacerdotalis traditiõis legislationẽ, ipse sancte & decẽter asculta mirabiliter dictorꝝ diuinis diuina in doctrina factus, & secreto animi q̃ sc̃tã sunt circũtegẽs eximmũda multitudine tanquam uniformia custodi. Nõ enim fas (ut eloquia aiũt) in porcos proijcere inuisibiliũ margaritarꝝ incõfusum & luciformẽ beneficiũq; ornatũ.

Ioan. 1. Exodi. Iohan. 7 Cant. 1 Isaia. 18. Ose. 5 & 13

Matth. 7.

¶Elucidatio huius secundi capituli. Articulus V.

TItulus huius secundi capituli est. [Quoniã cęlestia & diuina pulchre etiam per dissimilia symbola manifestant] sensus huius epigrãmatis ẽ, q̃d ea quæ ptinent ad deũ & ad angelos sc̃tõs, cõueniẽter in scripturis docent ac describunt p dissimilia quędã, quę certũ est ipsis nõ cõuenire pprie, vt p leões & equos, & equestros, & istud declarat in isto capitulo. In præcedenti nanq; C capitulo, q̃si p pœmio p̃misit, q̃d vniuersa bona pfluxerũt à deo, & reducunt redeũtq; in ipsum tanquam in primũ causale principiũ ac in finẽ vltimum omnium perfectiuum: itemq;, quod connaturale ac proportionatum sit homini redire in summum bonum per notitiam ac manuductionem corporalium rerum ac sensibilum symbolorum, idest, signorum seu collationum, atq; quod ideo diuina & angelica nobis per materialia describantur. Ne ergo quis putet quod hoc fiat solum per corporalia incorporalibus illis similiora, docet theologus hic quod non: imó ostendit quod frequenter hoc fit per dissimilia valde. Itaq; ait: [Oportet ergo] id est, expediens est & conditionaliter necessarium, si debeat notitia dicẽdorum competenter haberi [exponere] id est, diffinire ac declarare [Primũ] id est, ante dicenda posterius [vt æstimo] id est, prout mihi videtur, qui de his sobrie, non cum temeraria audacia loqui intendo.] quam quidem esse† interpretationem totius hierarchię æstimamus] id est, quam putemus [quidem] id est, pro certo [esse interpretationem] id est, significationẽ ac descriptionẽ [totius hierarchię]. i. hierarchię abstracte & vniuersalit̃ sumptę, put nomẽ & ratio hierarchię cõuenit, nõ solũ hierarchiæ angelice ac cęlesti, sed etiã ecclesiasticę, de q̃ in

† al. ãst speculationẽ omnis.

sequẽti

sequenti tractabitur libro[& quid ipsius vnaquæq; diuinis profuit laudatoribus].i.id quoq; modo oportet exponere,quid profectus aut gratiæ contulit[vnaquæq;] hierarchia [diuinis laudatoribus ipsius].i.sanctis ac deuotis præconisatoribus suis seu ipsius hierarchiæ,qui eam collaudant in deo,id est,ad dei honorem,à quo totus hierarchiæ ordo, decor, potestas, gratia & gloria profluxerunt.sicq; deus laudatur in suis effectibus,inquantum in illis relucet excellẽtia creatoris. Creaturæ quoq; laudantur in deo,hoc est,ad dei honorem, dum quicquid boni ac laudabilitatis consistit in ipsis,deo adscribitur. Hinc in Ecclesiastico dicitur: Benedicite dominum in operibus suis. Et Psalmista: In domino,inquit,laudabitur anima mea. Porro nonnulli laudant seipsos,& volunt in seipsis laudari,quasi à seipsis aut proprijs viribus sint & habeant quod habent: & sunt qui deo prorsus ingrati sunt. Preterea qui hierarchias laudant modo prætacto,fructum ex hoc sortiuntur multiplicem. talis enim laudatio ex charitate & deuotione procedens,meritoria est vitæ æternæ,meretur quoq; incrementum gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro,ac deum honorat in suis effectibus:meretur etiam,vt ipsæ personæ hierarchicæ vicem suo laudatori rependant orando pro ipso. Amplius prouocat & accendit huiusmodi laudatorem ad instandum & exercendum actus hierarchicos,vt scilicet à suis superioribus studeat purgari,illuminari ac perfici:& inferiores per gratiam sibi collatam satagat, quantum valet,purgare,illuminare,perficere,hoc est,corripiendo ac corrigendo mundare & docere,ac deitatis atq; virtutum amore accẽdere.[Deinde]autem[cœlestes hierarchias laudare].i.post descriptionem hierarchiæ & declarationem quid hierarchiæ cuiuslibet laudatio suis laudatoribus conferat,quod fit sequenti capitulo,scilicet tertio,necesse est vnamquamq; hierarchiam angelicam commendare,describendo proprietates & actus ac excellentias eius:imó & laudare oportet singulos choros ac ordines,qui noue sunt, in ipsis tribus hierarchijs cœlestibus cõprehensos:quod fit quarto sequentibusq; capitulis,quod totum faciendum est[secundũ ipsarum in eloquijs manifestationem].i.non secundum proprium sensum aut philosophorum traditionem,sed secundum quod in scripturis manifestum est nobis,& iuxta quod ipsæ personæ hierarchicæ,id est,angeli sancti hominesq; hæroici, præsertim apostoli ac prophetæ edocuerunt,sicut infra habetur. ideo additur.[In eloquijs]id est,diuinis scripturis quæ antonomatice nominantur eloquia,in quibus nil falsi,nihil erroris miscetur,quemadmodum dictis philosophicis & opinionibus ꝓprijs, de quibus diuinis eloquijs testatus est Dauid: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.[Consequentibusq; his].i.his dictis oportet[dicere].i.exprimere[qualibus sacris formis cœlestes figurant ordines eloquiorum sacræ descriptiones].i.per quales formationes,essentias vel naturas aut circunscriptiones[descriptiões eloquiorum sacræ].i.determinationes,diffinitiones seu doctrinæ sanctæ scripturarum. [Figurant]id est,figuratas affirmant[ordines cœlestes]id est,choros angelicos & personas in eis cõtentas[& ad qualem oportet ascendere per formas veritatem] Quamuis enim angeli sancti in propria ac spiritali natura non sint dimensionaliter figuratæ,nec quantitatiuæ aut corporaliter circunscriptæ,nihilominus eorũ essentiæ & personę sunt substantialiter terminatæ:suntq; in loco diffinitiue,vtpote sic hic seu ibi,quod non alibi:& ita alicubi,quod non vbiq;. Nec aliquo modo putandum,quod vnaquæq; substantia separata aut intelligentia totum impleat vniuersum corporeum,vt Durandus super secundum sententiarum,& alij quidam stulte dixerunt. In scripturis demum sæpius describuntur per corporales figuras,nonnunquam etiam figura ꝓ incorporea ac simplici forma,charactere aut imagine sumit,vt cũ ad hæbreos de vnigenito patris ait Apostolus: Qui cũ sit splẽdor glorię & figura substãtiæ eius.[Et ad qualẽ debemus ascẽdere ꝑ formas veritatẽ].i.oportet nos etiã reserare,ad qualẽ veritatẽ oporteat nos ꝓficere atq; cõsurgere ꝑ formas imaginarias siue sensibiles,ꝑ quas & in qbus apparuerũt ac descriptæ sunt angelicæ mẽtes, ne accipiamus signũ ꝓ signato,vmbrã ꝓ luce,figurã ꝓ re:hoc ẽ, materiale ac brutale,ꝓ immateriali ac intellectuali,ne carnalibus cõformemur hoĩbus,de qbus subiũgit:[Vt nõ & nos eodẽ mõ multis immũde æstimemus cœlestes & deiformes aĩos,multipedes eẽ qsdã & multoꝝ vultuũ,& ad boũ pecudalitatẽ & ad leonũ bestialẽ imaginationẽ formatos].i.ne[& nos]catholici spiritales ac literati[ęstimemus immũdę].i.carnalit[eodẽ mõ multis].i.cõformit multis errãtibus,imaginationę ac sensum trãscẽdere impotẽtibus[aĩos cœlestes & deiformes].i. intellectus angelicos,deo ꝓ cęteris creaturis ꝓpinqores ac similiores saltẽ in naturalibus,scdm illud Aug. Deus creauit angelũ ꝓpe se,materiã ꝓpe nihil[eẽ multipedes] .i.multos pedes habere,& qsdã ipsoꝝ habere facies plures,sicut in Eze.4.aĩalia describũt,ꝙ 4. facies vni erãt,& ne æstimemus aĩos illos supnos eẽ formatos[ad boũ pecudalitatẽ].i.ad similitudinẽ boũ pecorinã.neq; putemus eos figuratos instar[leonũ]qtũ[ad imaginationẽ bestialem

Margin notes: Eccl.39. Psal.33. — Psal.118. — aliastdiuinis formationibus. — Durãdi error circa angelum. — Heb.1. — alias t aut. — Augusti. Ezech.1.

lem]& grossam, vel ne hoc putemus bestialiter imaginatione non subtili cogitando de nobilissimis & immaterialibus mentibus illis[& ad alquiarũ curuo rostro speciem].i.ne opinemur eos esse productos ad speciem.i.ad similitudinem aquilarum habentium rostra curua. [aut ad volantium trimodam alarum conditionem configuratos].i.ne arbitremur spiritus illos esse formatos instar auium, habendo[conditionem] seu commotionem [trimodam].i.triũ modorum seu triformem alarum, quia apud Esaiam inducitur. Sex alae vni, & sex alae alteri. [Et rotas quasdam igneas super cęlum imaginemur].i.ne sensualiter aestimemus esse [igneas rotas super coelum] in quo deus legitur residere, eo quod in Daniele scriptum sit: Thronus ei⁹ flamma ignis, rotę eius ignis accensus. [Et thronos hyleos diuinitati ad recubitum cōpactos] .i.ne imaginemur in coelo esse sedes quascunq; materiales, ligneas siue eburneas, compactas, idest, solide praeparatas deo ad recubitum.i.ad residendum & quiescendũ in eis, quia in Isaia & 3 Regũ legitur: Deus visus sedere in solio eleuato,[et] ne imaginemur. [equos quosdam multicolores].i.diuersos colores habentes esse in coelo, q̄a in Zacharia & Apocalipsi fit mentio de equis nigris, rufis & variis, quarto q̄q; Regũ narratur, queadmodum minister Elisei vidit equos & equites ac igneos currus in montibus & in circuitu Elisei. [Et armiferos archistrategos].i.nō putemus in cęlo esse duces exercitus principesve militiae arma ferentes. Et dicit archistrategus ab archos quod dicitur princeps, & stragos exercitus, & egenio, quod interpretat ductor siue dux, sicq; archistrategi vocantur principes ducum militiae, qui ipsis quoq; ducibus militum principantur aut praebent ducatum. [Et quaecunq; alia ex eloquiis nobis sacri & formabiliter in variete manifestatiuorum symbolorum tradita sunt].i.nequaq̄ putemus esse in angelis quaecunq; alia.i.aliqua alia sensibilia, quae nobis sunt tradita ex eloquiis.i.in scripturis sacre formabiliter.i.sancte & imaginarie, aut per formas sensibiles in varietate symbolorum manifestatiuorũ.i.in multiplici diuersitate signorum & similitudinum spiritalia designantium vt patet de rebus & figuris iam tactis, quae in visionibus prophetarum imaginarie fuerunt in sensu interiori, non realiter foris. vnde per Oseã loquitur dominus: In manibus prophetarum assimulatus sum, & multiplicaui visiones. [Etenim valde artificialiter theologia poeticis sacris formationibus in non figuratis intellectibus vsa est] hoc est, theologia.i.diuina scriptura, vsa est artificialiter.i.magistraliter ac perite, formationibus sacris poeticis.i.descriptiōibus sanctis per formas sensibiles figuratiuis, qualibus vti solent poetae in suis comaediis atq; tractatibus in quibus metaphorice & similitudinarie frequenter loquuntur, sicut & Plato solitus erat in intellectualibus nōfiguratis, id est, loquēdo de angelicis spiritibus simplicibus nō figuratis materialiter in propria sua natura,[nostrum (vt dictum est) intellectum reuelans].i.mētes nostras connaturaliter docens, & ab ignorantiae velo eripiens [& ipsi propria & connaturali reductiōe prouidens].i.infirmitati & inbecilitati nostri ingenii condescendens, reducendo illud per exteriora & sensibilia ad inuisibilium notionem, vt dictum est saepe. [Et ipsum reformans anagogicas sanctas scripturas] id est, ad informationem nostri intellectus saepius formans ac iterãs scripturas sctãs. [Anagogicas].i.spũales ac sursũ ductiuas docēdo nos vt nō stemus in sensibilibus illis, sz ex eis ad inuisibiliũ notiã eleuemur. Cōsequēt theologus remouet dubiũ istruēdo cur scriptura designet angelica ac diuina nō solũ per similia & cōdigna, sz etiã p dissimilia & indigna [Si cui aũt videt].i.si alicui videat[sacras q̄dē recipi cōpositiōes].i.formatiōes illas merito eē recipiēdas, in q̄bus intellectualia & supna describunt & notificant p pulchra & sctã [Tanq̄ simpliciũ in semetipsis ignotorũq; nobis & in cōtēplabiliũ subsistētiũ].i.compositiōes hmõi appbet[tāq̄] notificatiões & formatiões substãtiarũ[simpliciũ] & imaterialiũ [& nobis ignotorũ] q̄ntũ ad cognitionē distinctã specificã q̄dditatiuã q̄m spẽs specialissimę & eẽntiales differētię angelorũ nos latēt, vt asserit Damas.li.2. & existētiũ nob [icōtēplabiliũ] i.incognoscibiliũ in hac vita q̄ ad q̄d sunt ad q̄rũ speculationē se h3 nr̄ intellect⁹ vt visus vesptiliōis ad lumē solis vt allegatũ ē & ostēsum, ac p hoc fit hic pportio q̄dã signi & signati, dũ tã pclarissima entia p formas & cōpositiōes dignas ac nobiles reserãt [obscurasq; ęstimat sctõrũ intellectuũ in eloq̄is sacras descriptiões] i.illas angelorũ [descriptiōe sĩ eloq̄is].i.scripturis putet[obscuras] quę scz alit̄ fiũt puta p vilia, vt p boues, eq̄s & aues vñ aliq̄ textus hñt imaginũ descriptiões.i.corpaliũ spẽrũ formitiões [& oē sic dicere ipenetrabile].i.capi nō posse, q̄ talis modus loquēdi p vilia de nobilissimis & itellectualib. substãtiis apt⁹ sit[hoc angelicorũ noĩm tabernaculũ].i.affirmet q̄ hoc gñs[noĩm angelicorũ] p vilia fit[tabernaculũ].i.locus ludorũ & derisionũ, vñ alia lr̄a cōtinet theatrũ, q̄d ē domus in q̄ ludi scęnici & poetarũ figmēta fiebãt & effigiabãt [& debere ait theologos ad corporeã facturã vniuersalit̄ incorporeorũ veniētes].i.si tal̄ dicat[theologos veniētes] .i.p suas cōsideratiões descēdētes [ad facturũ] i.figurationē & cōpositionē atq; formatiōē] corpeã]: Nã ali⁹ text⁹ h3 factiōē[incorpeorũ vniuersalit̄].i.sepatarũ substãtiarũ cōit̄ siue totalit̄, itaq;

alias volatilium par citam alas cōmotionem effigurates.
Isai.6
Danie.7
alias ma teriales.
alias ne cessariorum.
Isaias 6.
3.Reg. 22
4.Reg.6.
Ose 12
B
Plato.
C
Ioan.Da. Philoso.
alias inco uenientes vero.
alias durũ.
alias incorporalium.
alias debere esse

alias* qui sunt. non sunt ex integralibus aut substantialibus partibus compositi, vel vniuersaliter incorpore- D
orum, id est, generaliter omniũ angelicorum spirituũ, [proprijs ea † quantũcunq; possibile & cognatis & reformare & manifestare figuratiõibus]. i. quod theologi deberẽt ea, vtpote in corporalia illa, [reformare] id est, rursus formare ac describere [& manifestare figurationibus] id est, descriptionibus [proprijs & cognatis] id est, decentibus & connaturalibus ac familiaribus [quantumcunq; possibile] eis esset, puta theologis [ex his quæ apud nos præciosissimis, & immaterialibus quoquo modo, & supereminentibus essentijs], id est, figurationibus sumptis [ex essentijs] id est, naturis & formis [preciosissimis & immaterialibus] qualitercunq; [& supereminentibus], id est altioribus rebus, vt sunt ignis elementaris & orbes cœlestes, seu lux, splendor & calor ipsorũ. Hæc nanq; respectu inferiorum quasi incorporalia aliquo modo videntur
Auerrois. nonnulli opinati sunt non esse materiam in sphæris cœlestibus, sicut Auerrois libro de substãtia orbis, quod de materia priuationi annexa, quæ est in potentia ad non esse, posset defendi. illa tamen non est intentio commentatoris, qui in libro illo inter cætera asserit, quod orbis nõ est cõpositus ex forma atq; materia, & quod secluso suo motore seu forma, adhuc sit actu ens, quæ positio reuera absurda est, quamuis Scotus super secundum Sententiarum dicat cõmentatorem in hoc melius intellexisse Aristotelis mentem quam alios, quod falsum censetur, vt
alias † circũpositas. ibi probatum est, [et non cœlestibus & deiformibus simplicitatibus terrenas, & nouissimas circundatas multiformitates] id est, multiplices formas ac species rerum terrenarum & brutalium ac infimarum non esse [circundatas], id est, applicatas & super inductas [simplicibus cœlestibus & deiformibus] id est, substantijs angelicis simplicibus ac diuinis, ad designandum easdem. [Hoc quidem & nostrum sublimis futurum † esse] id est, dicat etiam hoc [quidem] id est,
alias* esset. pro certo istud [futurum esse nostrum sublimius] esse, id est, quod descriptio talis per no-
alias† non deduceret. in incon- uenientes dissimilitudines. biliora, fuisset nobis vtilior ac magis proficiens ad cognoscendum illa simplicia, hinc Linconiensis transtulit, magis sursum ductiuũ [& supermundanas manifestationes * in obscuras dissimilitudines non deducens] id est, descriptio illa per eminentiora non deduxisset [manifestationes super mundanas] id est, mentes illas supernas nobis aliqualiter manifestatas in scripturis, seu declarationes earum per corporalia quædam [in dissimilitudines obscuras[, id est, ad inconuenientes assimulatiões, per quam angelicorum spirituum cognitio in nobis potius E
alias † non iniuriã faceret virtutes. caligat & impeditur, quam clarificetur & crescat. [Illud autẽ & in diuinas simul iniuste facere virtutes] id est, dicat item quod [illud], id est, descriptio per præstantiora & similiora, nõ fecisset [iniuste] id est, iniuriam seu irreuerentiam non intulisset [in virtutes diuinas] id est angelis sanctis, qui propter suam actiuitatem & efficatiam magnã vocantur virutes, vt infra magis dicetur. [Et æque nostrum non seducit* animum] id est, similiter non deciperet nostrũ in-
alias* seduceret. alias † inferentem. tellectum, [in immundas se † multiplicantem compositiones] id est, inuoluentem & ingerentẽ se in quasdam formationes impuras corporalium similitudinum, quas attribuit angelis, sicut subiungitur. [Et fortassis etiam æstimabuntur supercœlestia leoninis quibusdẽ & equinis multitudinibus repleri] id est, hic error forsan continget ex descriptionibus illis grossis, quod corpora [supercœlestia], id est, orbes cœlorum supræmi seu chori & agmina angelorũ, putabant esse plena speciebus ac formis leonum, cum & de Christo in Apocalipsi dicatur: Vicit Leo de
Apoca. 5 tribu Iuda, nam & simili ratione alij beati possunt leones vocari. In apocalypsi quoq; narratur
Apoca. 19 quod exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur verbũ dei in equis albis. [Et mugitiua † hymno-
alias † laudumotione & volatili angelorũ pricipatu. alias † dum describi. logia & auina agelarchia, & animalibus alijs & materijs vilioribus tanquam ad inordinatum & ignobile & passibile reclusa * describere per omnino dissimilitudines in magnum spatium manifestatiuorum eloquiorum similitudines] hoc est, [hymnologia]. i. laudatio dei [mugitiua] vtpote per boues expressa, quorum est mugire. [Et agelarchia auina]. i. volatili auium celeritate ac motione [& animalibus alijs] brutis [& materijs vilioribus æstimabuntur super cęlestia esse reclusa]. i. referta & reserata seu aperta ad ingressum tam vilium, tanquam ad habitaculum quoddam [inordinatum] confusum [ignobile atq; passibile] seu corruptibile, in quo contineri talia solent, sicq; [similitudines manifestatiuorum eloquiorum. i. formas scripturarum, quæ in scripturis ponuntur ad manifestandum angelicas mentes [describere] præfata immaterialia & diuina [per] compositiones & species [omnino dissimiles] substantijs illis angelicis, & hoc. [In spatium magnum]. i. per diuersos spatiososq; passus. Hucusq; compẽdiose expressit theologus motiua opinionis illius erroneæ, quæ consequenter soluit & veritatem exponit, quod & cur scriptura vtroq; modo designat spiritualia per materialia. Motiua vero pręfati erroris consistunt in hoc, quod descriptio illa supernorum spirituum per hæc brutalia ac vilia, in seipsa indecens esse videtur, & hæc est vna ratio opinionis illius. Secunda est, quod videtur

A detur iniuriosa nobilissimis spiritibus. Tertia, quod nobis minus proficua est. Quarta, quod intellectum potius impedit à vera separatarum speculatione. Quinta, quod mentem seducit & ad errores inducit eandem. Hinc ad ista respondet, subdendo. [Sed veritatis (vt æstimo) inquisitio ostendit eloquiorum sacratissimam sapientiam in animorũ cœlestium † formis vtrunque valde præuidisse] sed vt æstimo, quia in ista materia sobrie est loquendum, attamen minus dicendo, maius insinuat: quia de huius rei veritate fuit certus, iuxta quem modum ait ad Romanos Apostolus: Existimo quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam [inquisitio veritatis ostendit] id est, diligens perscrutatio huius rei inuenit & declarat [sapientiam eloquiorum] id est doctrinam scripturarum [sacratissimam præuidisse valde] id est, præcauisse præcipue vtrunque inconueniẽs iam prætactum [in formis animorum cœlestium] id est, in notificatione angelorum per formationes sensibiles & imaginarias species [ita vt neque in diuinas ita fortassis si dixerit quis, iniuriam faceret virtutes] id est, vt si quis dixerit forsitan ita, videlicet designãdo angelicas mẽtes p similitudines corporales, neque faciat iniuriã v̄tutibus diuinis, irreuerenter loquendo de eis, puta de angelis qui omnes vocant virtutes diuinæ, vt dictum est. [Neque nos in † imas passibiliter † illuderet imaginum humilitates] id est, nec etiam in errorẽ nos traheret, hoc est, [illuderet passibiliter] id est, in phantastica deceptione [in humilitates imaginum imas] id ẽ, ita quod æstimemus infimas vilitates corporalium specierum esse in angelis aut in cœlis, imò huius rei rationabiles causæ traduntur, vt subditur. [* Quomodo quidem merito deorsum feruntur informium formæ] hoc est, qualiter [formæ] id est, similitudines [informium] id est, angelorum simplicium, sensibilem seu corporalem formam in propria natura non habentium [feruntur] id est, esse dicuntur [deorsum] in inferioribus istis [& figuræ carentium figuris]. i. qualiter etiam [figurę] id est, lineales figurationes angelorum [carentium] in simplici & in corporali sua natura [figuris] huiusmodi dicantur esse in mundo isto inferiori [non vnam causam dixerit quis esse] id est, aliquis dicere potest non esse vnam causam tãtummodo, videlicet [nostrã analogiam] id est, nostræ intellectualitatis proportionem & facultatem [non valentem immediate in * intellectuales respicere contemplationes]. i.

B non potentem pure & sine medio sensibilis similitudinis se leuare ad contemplationẽ immaterialium naturarum [& † desiderantem proprias & connaturales reductiones] id est, cupientẽ reduci ad intellectualium notitiam per similitudines sensibilium rerum, quod sibi connaturale ac proprium est. sic quippe postulat informari iuxta suam capacitatem, siue ab homine doctiore, siue ab angelo sancto, quemadmodũ Daniel & Zacharias in libris suis propheticis. Ioannes quoque in apocalypsi postulasse leguntur. [Quæ * licitas nobis formas prætenderunt informium & supernaturalium speculationum] id est, quæ reductiones nostro intellectui connaturales [prætendunt] id est, ostendunt [formas informium & supernaturalium speculationum] id est, sensibiles similitudines per quas pertingere possumus ad informium seu simplicium angelorum, & ad supernaturales agnitiones eorum in patria, vel per reuelationes in via [licitas] esse [nobis] imó & vtiles ac necessarias. Denique hic tãgitur quod duplicem possumus in hac vita habere angelorum notitiã, vtpote naturalem, quemadmodum per motum cœlorum nouerunt philosophi aliqua vera de substantijs separatis, quorum imperfectæ scientiæ multi fuerunt errores permixti, aliam supernaturalem, vtputa distinctionem eorum per hierarchias & ordines, per ministeria officiorum, per dona gratuita, ac gloriæ munera: atque omnia desuper reuelata sunt apostolis & prophetis. Sequitur alia causa notificationis immaterialium per sensi-

C bilia. [Sed quia & hoc mysticis eloquijs est decentissimum] id est, etiam præter causam iam assignatam [decentissimũ est eloquijs mysticis] id est, scripturis diuinis abditis & secretis in pluribus locis. [Per secreta diuinaque ænigmata occultare, inuiamque multis ponere sacrã abditãque supermundanorum intellectuum veritatem] id est veram notitiam seu veram naturam & proprietates [intellectuum supermũdanorum] id est, supernorum spirituum [veritatem] inquam [sacram & abditam] vtpote paucissimis hominibus notam ponere inuiam, id est, inaccessibilem & irreperibilem [& occultare] indignis carnalibusque hominibus [per secreta diuinaque ænigmata] id est, per parabolas & mysticos sensus, cuius ratio subditur. [Est enim non omnis sacer] id est, omnis homo non est sanctus & spiritalis, capax quoque secretorum ac diuinorũ [neque omnium (vt eloquia aiunt) est scientia] id est, omnes homines non habent salubrem scientiam, de qua in libro Sapientię legitur: Dedit illi scientiam sanctorum. Et dominus per Oseã, scientiam dei volo plus quam holocausta. nec omnes sunt ista scientia digni, quæ est donum spiritussancti. hoc tamen ex verbis Apostoli ad Corinthios sumpsisse & allegasse videtur: quo cum dixisset Apostolus, vnus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo: & vnus dominus Iesus

C Christus

alias † formationibus
Roma. 8.
alias * vilis
alias † insi. geret.
alias * Quia qdẽ enim pulchrę p curatę sunt informiũ formæ.
alias * insensibiles extendi.
alias † depscantem.
Dani. 9. 10. Zach. 2. Apoc. 4.
alias * possibiles nobis formationes.
Sapien. 10. Oseæ 6.

Matt. 7. Christus, per quem omnia, & nos per ipsum: adiecit, sed non in omnibus est scientia. Vnde dixit Saluator: Nolite sanctum dare canibus, neq; proiiciatis margaritas vestras ante porcos, ne D
Matt. 13. Mar. 4. Lucæ. 8. conculcent eas pedibus suis. Et rursus in euangelio dixit discipulis: vobis datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant. Hinc & Isaias: Excæca, inquit, cor populi huius. Deinde theologus per distinctionem respondet formaliter ad obiectum. [Si autem obscuras imaginum descriptiones causas æstimauerit quis deforme fieri] id est, si aliquis putat [descriptiones imaginum obscuras] id est, formationes spiritualium substãtiarum per similitudines irrationalium ac vilium rerum esse [causas deforme fieri] quod dicitur, id est, ipsas tales descriptiones esse deformes, indecentes, fallaces [dicens] cum subsannatione [sic reposuisse viles formas deiformibus ac sanctissimis dispositionibus] id est, scripturam tam imperite adscripsisse indignas similitudines & figuras [dispositionibus] id est, angelicis ordinibus desup speciosissime dispositis, vtpote [deiformibus atq; sanctissimis] satis sufficiat ad eum dicere] id est, omino satis est respondere [quomodo duplex est sacrę manifestationis modus] id est, qualiter duo sunt modi significandi diuina, id est, describendi ac declarandi spiritualia & incorporalia. [Vnus quidem quasi consequens] id est, incorporalium naturam ac proprietatem concomitatur [propter similes prouenientium* mundarum figurarum imagines] id est, ob hoc quod [imagines] id est, formę & conuenientiæ seu qualitates existentes in rebus, per quas spiritualia manifestantur, multum conformes sunt & communicantes naturæ & proprietatibus incorporalium rerum illarum. Propter similes imagines, id est, formas & similitudines figurarum, id est, characterum seu figurationum mundarum, id est, nobiliumprouenientium, id est, inductarum & propositarum seu conuenientium ad significandum vnum per aliud: vt cum dicimus, deus est lux, deus est intellectus seu mens, quod etiam de angelo dicimus: E aut cum dicimus, deus est sol: quia in sole sunt multæ præclaræ proprietates, aptę ad hoc quod per eas deus designetur & sol appelletur. [Alter vero propter dissimiles formarũ facturas in* imperfectissimum deforme & obscurum formatus] hoc est [alter vero] id est, secundus modus notificandi immaterialia & diuina [formatus] id est, exhibitus est & factus [in imperfectissimũ deforme & obscurum] id est, per imperfectissimum genus notificandi, imó & deforme atque obscurum, id est, vile & indecorum. & hoc propter dissimiles facturas formarum, id ē, ob hoc quod descriptiones formarum, specierum aut dissimilitudinum, per quas vnũ significat aliud, sint plurimum discrepantes & discõuenientes, secundum quod prima fronte apparet: vt cum
Nahũ. 1. Psal. 77. legitur apud Nahum, Vlciscens dominus & habens furorem. In psalmo quoq;, Excitatus est tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus à vino. Hos duos modos sanctus pater consequenter elucidat & distinguit ab inuicem, & quis aptior sit declarat. [Igitur & coledam superſubstantialis diuinitatis beatitudinem manifestatiuis eloquiis quandoq; quidem mysticæ traditiones vt rationem & intellectum & essentiam laudant] hoc est [igitur] id est, cũ hæc ita se habeant [traditiones mysticæ] id est, diuinæ scripturæ nobis desuper traditæ, & multa secreta ac figuralia in se continentes [laudant quandoq; quidem] id est, pro certo [beatitudinē sup substantialē diuinitatis] id est, deum essentialiter, imó & superessentialiter beatum, cuius incircunscripta essentia est sua beatitudo penitus infinita eloquiis manifestatiuis, id est, in sermonibus ac passibus scripturarum, manifestantibus ea quæ deo proprie ac affirmatiue conueniunt, vt cum ad Timotheum scribit Apostolus: Beatus & solus potens rex regum, vt rationē F
1. Timo. 6 non prout ratio vocatur vis discursiua, sed vis intellectiua omnem irrationabilitatem & improuisionem excludens, secundum quod ait Boethius:
Boethius. 3 lib. met. 9.

O qui perpetua mundum ratione gubernas
Terrarum cœliq; sator, qui tempus ab æuo
Ire iubes, stabilisq; manens das cuncta moueri.

& vt intellectum, id ē, substantiam intellectiuam, vel potius vt intellectum simplicissimum separatum, in quo prorsus idem sunt, intelligens, vis intellectiua, & actus intelligendi, seu intelligere ipsum [& vt essentiam summam] in qua esse & essentia idem sunt. Nec obstat quod Rabbi
Rab. Moy Auicenna. Moyses, Auicenna & alii quidē sublimis ingenii, asseruerũt quod deus sit esse sine essentia. hoc quippe loquuti sunt, ad insinuandum summi & increati esse simplicitatem, vtpote quod super gloriosissimus deus sit vnum esse separatissimum, in seipso perfectissime, superfelicissime inuariabiliterq; consistens [deo dignam rationalitatem & sapientiam eius declarantes] .i. docentes quod deo conueniat rationalitas, omni imperfectione seclusa. sapientia quoq;, non quæ sit accidens aut qualitas, sed realiter ipsa substantia dei, cuius simplicissima natura est omnium pfectionum & nobilitatum ac eminentiarum simplicissime, absq; omni additione, compositione ac

A næ ac differentia, in se ineffabiliter contentiua [*& quæ vere est subsistentia] id est, scripturæ declarantes subsistentiā dei quæ vere est subsistentia, nullius indigens fulcimento incommutabiliter ac firmissime stans in seipsa, nulli innitens, à nullo dependens, nec ex aliquibus constans [& eorum quæ sunt, veram subsistentiæ causam] id est, declarantes quod subsistētia dei sit causa vera prima actualissima subsistentiæ omnium cæterorum. [Et quasi lumen eam formant & vitam vocant] id est, scripturę frequenter ac iterato deum nominant lumen ac vitam, ita quod ipse est intellectuale immateriale supersplendidissimum lumen. Conformiter ipse est vita purissima, quæ est ipsamet sapientia ac veritas dei, imó aptius, ipsum intelligere, scire ac sapere dei [tantis mirabilibus formationibus castioribus manentibus & materiales formationes excellere quoquo modo probatis deficientibus & sic diuina ad veritatem similitudine] id est, tot & [tantis] tamq; præclaris [formationibus] id est, descriptionibus & appellationibus [dei castioribus] id est, pulchrioribus quā sunt quæ per corporalia vilioraq; fiūt [manentibus] in suo vigore [probatis excellere] id est, de quibus probatum est quod excellant [formationes materiales] id est, descriptiones & appellationes dei, acceptas & expressas per nomina materialium & corruptibilium rerum. deficientibus & sic, id est, etiā istis præclarioribus appellationibus dei deficientibus & succumbentibus à similitudine diuina repræsentanda & exprimenda ad veritatem, id est, vere ac proprie, prout increata illa maiestas in seipsa vere & incomparabiliter superessentialiter & cum infinita excellentia est. [Est enim super omnem essentiam & vitam] .i.

B deus est dignior & infinite sublimior omni essentia ac vita creata, imó & absolute omni vita atque essentia, prout nos illas comprehendere possumus] nullo quidem lumine eam characterizante] id est, circunscribente, determinante aut figurante in deitatis natura [omniq; ratione & intellectu in similitudine ipsius incomparabiliter derelictis] id est, ita quod ipse deus per excellentiam suam superat & transcendit in infinitum omnem rationem & intelligentiam mentis creatæ, sic quod vniuersa ac singula occumbunt infinite ab adæquata conformitate ac simili similitudine eius. Sequitur de manifestatione & significatione dei per abnegationem & materiales formationes. [Aliquando vero dissimilibus manifestationibus ab ipsis eloquijs super mundane laudatur] id est, deus interdum [laudatur] id est, præconisatur, describitur, notificat [ab eloquijs ipsis] vtpote à scripturis supermundane, id est, eminentius quam mundani homines capere queunt, aut facere solent manifestationibus dissimilibus, id est, per appellationes p̄dictis affirmatiuis nuncupationibus valde difformes, vt sæpe expositum est [eam inuisibilem & infinitam, & * incapabilem vocantibus] id est, ab eloquijs scripturarum [vocantibus eum] seu deitatem ipsius inuisibilem oculo exteriori, & infinitam infinitate intensiua & perfectionali non extensiua ac materiali. Infinitus est enim infinitate actus & formę, cum sit actus purus & incircunscriptus, & forma separatissima, omnia formans, nequaquam contracta aut limitata & incapabilem, id est, incomprehensibilem. vnum quodq; etenim tantum habet de cognoscibilitate, quantum de entitate & actualitate. vnde sicut nonnulla sunt difficilis cognoscibilitatis propter suæ entitatis modicitatem, vt tēpus, motus, materies, prout testatur Boethius, ita sunt aliqua difficilis cognoscibilitatis nobis in vita hac, ob suæ entitatis & actualitatis sublimitatē, quemadmodum substantiæ separatæ. Cumq; superpræstantissimus deus sit entitatis & actua-

C litatis prorsus interminatæ, videlicet ens absolute simpliciterq; perfectum, quod omni ente finito infinite perfectius, maius ac dignius est, quoniam finiti ac infiniti nulla est cōparatio, nulla proportio. Deniq; deus in scripturis copiose ac sæpe inuisibilis, infinitus & incomprehensibilis nuncupatur. scriptum est enim: Deum nemo vidit vnquam. De quo & Paulus disseruit, quem nemo hominum vidit vnquam, sed nec videri potest. Deus quoq; in Exodo: Non videbit me, inquit, homo & viuet. De cuius infinitate loquitur Esaias: Quis mensus est pugillo aq̄s? Et Salomō tertio Regū lib. Cœlū & cœli cœlorū te capere nō possunt. aptissime aūt Dauid, dicēdo: Magnus dn̄s & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nō ē finis. De incōp̄hensibilitate vero ipsius ait ipsemet vnigenitus patris: Nemo nouit filiū nisi pater, neq; patrē quis nouit nisi filius. Qui denuo contestatur: Patrē non vidit quisquam, nisi is qui est à patre, scilicet filius. In quibus oībus nequaq̄ excludit spiritussanctus, de quo dep̄rōpsit Apostolus: Sicut ea quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus eius. Ita quę sunt dei, nullus nouit nisi spiritus eius. Itemq; spiritus scrutatur etiam profunda dei. [Et quę ex his non * quod est, sed quod non est significatur] id est, quæ deitas significatur per hæc nomina negatiua [non q̄d est sed q̄d nō est] & hoc directe & immediate. Negatio em̄ nomini positiuo præposita, ipsam positionem & affirmationem aufert & perimit. vt cum dicimus, deus est infinitus, id est, non finitus. Verumtamen quia in hac negatione & ablatione aliquid positiuum & affirmatiuum quasi fundamentum insinuatur

C ij

alias † & vere existentiæ subsistentiam.

alias † incomprehensam.

Boethius.

Iohan. 1.
1. Timo. 6.
Exo. 33.
Isaiæ. 40.
3. Reg. 8.
Psal. 144.
Matt. 11.
Iohan. 6
1. Corin. 2.
Ibidem.
alias * quid est sed quid non est

atur atq; relinquitur,& negatio illa in huiusmodi compositione non sumitur pure negatiue alioquin & chimæra diceretur infinita, ideo talia nomina ex consequenti significant aliquid in diuinis, non tamen per modum quo nos id capere possumus in præsenti, sed modo prorsus eminentiori. [Hoc enim vt æstimo] id est, vt puto [hoc] vtpote per negationem aliquid significare aut fari de deo [& secretius est in ea] id est, in deitate seu locutionibus quæ sunt de deo [secretius ē]. i. magis ꝓfundū & aptū. vñ alia litera habet potētius ē in ea. i. efficatius & maius idoneū designare diuina. q̄d cōsequenter ꝓbat autoritate apostoloꝝ & apostolicoꝝ viroꝝ. [Q̄m quidem vt occulta & sacerdotalis traditio subintroduxit] id est, doctrina apostolica secretius docuit. [Hoc quidem non esse secundum quod eorum quæ sunt, vere eam dicimus] id est, deitatem] non esse secundum quod dicimus] ipsum esse [esse eorum quæ vere sunt] id est, conuenire rebus quæ vere esse dicuntur. non enim taliter conuenit deo esse vt creaturis, neq; vniuoce cum eisdem, sed modo in infinitum perfectiori, quem tamen comprehendere non valemus, sicq; cognoscimus in diuinis quia est, non quid est. hinc subditur [Ignoramus autē superessentialem ipsius & inuisibilem & ineffabilem infinalitatem] id est infinitatem dei excedentem in infinitum omnem creatam essentiam, ac omnem substantiam in genere positam penitus ignoramus, quantum ad quid est. Istud docuerunt sancti apostoli & gloriosi eorum discipuli, sacerdotes ac præsules, Hierotheus, Polycarpus, Ignatius ac alij tales, seorsum inter capaces talium

Hierothe⁹. Policarpus Ignatius. 1.Cor.2. secretorum, iuxta illud Apostoli prima ad Corinthios: Non iudicaui me aliquid scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. [Si igitur negationes in diuinis vere] hoc est [si] pro quia [negationes] id est, appellationes & enunciationes negatiuæ [vere] id est, proprie sunt [in diuinis] ita quod vere ac proprie conueniunt deo, vt cum dicimus, deus est infinitus, seu deus non est finitus [affirmationes autem incompactæ] id est, nominationes & prædicationes affirmatiuæ in diuinis sunt [incompactæ] id est, inconuenientes, non solidæ; vt cum dicimus, deus est bonus & sapiens. non enim est talis secundum quod capere possumus [obscuritati arcanorum magis †propria est per dissimiles formationes manifestatio] hoc est, manifestatio, id est, significatio dei [per formationes] id est, descriptiōes & notificationes [dissimiles] hoc est, facta per sensibilia & inferiora quæ sunt specialiter dissimilia summo & simplicissimo deo, est propria magis obscuritati, id est, difficili, imó & incomprehensibili altitudini [arcanorum] id est, secretorum conuenientium deo ex quibus concludit theologus. [Et nunc itaq; nō turpes replent cœlestes ornatus eloquiorum sacræ descriptiones] id est [descriptiones sacræ eloquiorum] vtpote scripturarum [viles] id est, exhibitæ atq; propositæ in scripturis per vilia, puta per sensibilia [non replent] id est, repletos non dicunt [ornatus cœlestes] id est, angelicos choros pulcherrimos, supple turpibus aut indecentissimis formis aut vilium speciebus, nec asserunt pulcherrimos illos choros vilibus rebus repletos [dissimilibus eos foramrum facturis manifestantes] hoc est, præfatæ descriptiones scripturæ [manifestantes] eos, videlicet ornatus illos supernos, facturis formarum dissimilibus, id est, per existentias & formationes specierum ac similitudinum valde dissimilium illis supernis spiritibus [& per has ostendentes materialibus simul omnibus supermundialium superexcellentias] id est, prædictæ descriptiones [ostendentes omnibus materialibus] id est, corporalibus cunctis hominibus, vel omnibus materialibus, id est, per cuncta materialia prænominata, vel ostendentes [supexcellentias supmūdialium] id est, eminentes naturas ac proprietates ordinum angelicorum omnibus materialibus, id est, super corporalia vniuersa. [Quomodo vero & nostrum animum magis reducūt *obscuræ similitudines, non æstimo quenquam bene sapientem contradicere] hoc est, non puto aliquem vere sapientem, rite catholicum [contradicere] id est, negare [quomodo] id est, qualiter [similitudines obscuræ] id est, defectuosæ, à rebus corporeis sumptæ [reducunt magis animū nostrum] id est, intellectum nostrum aptius dirigunt ad spiritalium substantiarum cognitionem. Quo eñ formæ & similitudines illæ sunt viliores, eo minus æstimantur inesse beatis spiritibus. [Nam per preciosiores quidem sacras formationes consequens est †errare] id est, cito & quasi connaturaliter accidere potest homines [errare per formationes sacras preciosiores] id est, per hoc quod immateriales illæ substantiæ designantur per similitudines multum preciosas, quæ quo pulchriores & preciosiores fuerint, eo celerius putantur ab indoctis inesse angelorum naturis. [Æstimantes †aureas quasdam essentias & quosdam viros fulgureos decora indutos vestimenta, candorem igneum spargentes innocue, & quibuscunq; alijs similibus imaginatis formis theologia cœlestes figurauit intellectus] hoc est, consequens est errare homines grossos [æstimantes] quod in cœlo sint substantiæ ex auro compositæ, & viri habentes

vultus

Margin notes: alias *apta. — alias †turpes. — alias *dissimiles. — alias *seduci. — alias *auriformes.

Margin letters: D — E — F

vultus instar fulguris radiantes, atque induti vestimēta formosa [spargentes]. i. emittentes ex se [candorē igneum innocue] id ē, sine alicuius læsione, & æstimātes spiritus illos esse ornatos ac circunscriptos [formis quibuscunque alijs similibus] iam præfatis [imaginatis] id ē, imaginarie excogitatis, quibus [theologia] id ē, sacra scriptura [figurauit] id ē, linealiter descripsit [intellectus cœlestes] videlicet angelos. Etenim sub figuris & formis hic tactis, autores scripturæ expresserunt & descripserunt angelos sanctos, cum & apud Matthęū scriptum sit: Erat autē aspectus angeli sicut fulgur, vestimēta vero eius sicut nix. In Daniele quoque diffusius legitur: Vidi, inquit, & ecce vir vnus vestitus erat lineis, & renes eius accincti erant auro obrizo, & corpus ipsius quasi chrysolithus, & facies eius vt species fulguris, & oculi eius sicut lampas ardens, & brachia eius & quæ deorsum vsque ad pedes, quasi species æris candētis. Quibus consonāt quæ in Apocalypsi dicuntur. Illud quoque Ezechielis, Super firmamētum quasi aspectus lapidis saphiri, similitudo throni, & super similitudinē throni quasi aspectus hominis desuper, & vidi quasi speciē electri velut aspectum ignis intrinsecus. [Quod quidē ne paterētur] id ē, istū errorē inciderent [qui nihil visibilibus bonis sublimius intelligunt] id ē, hi qui [non intelligunt] esse aliqua bona sensibilibns præstantiora, quales fuerūt Sadducæi, Epicurei quoque philosophi, imo adhuc quidā phantastici supra sensum & imaginationē nō valētes suū leuare ingeniū. [Sanctorū theologorum restitutiua sapientia]. i. doctrina autorum scripturæ canonicæ cōuersiua & reductiua fidelium ad simplicissimū omnis sapientiæ fontem, & inuisibiliū bonorum notitiā ac amorem. propter quod theologia dicitur scientia affectiua [& ad indecoras dissimilitudines mirabiliter descendit]. i. ad describēdum spiritalia ac diuina etiā per obscuras viles atque sensibiles formas inclinat se, quod mira & gratiosa dispensatione condescēsioneque agit, nostræ saluti prospiciens [non concedens materiale nostrum]. i. nō permittēs vires nostras organicas cognitiuas & sensitiuas, vel intellectū nostrū passiuū seu vim intellectiuam, ad phantasmata immoderate rudi⸗terque reflexam, quasi esset vis materialis [in*viles imagines remanēs quiescere]. i. finaliter sistere in imaginatione sensibiliū specierū, remanendo in illis, nec ascendēdo ex illis ad insensibilia ac diuina [purgans vero, sursum ferens animæ]. i. sapiētia theologorū emundans ab ignorantia & errore [ferens animę sursum]. i. intellectiuā vim aię, per quā fert & eleuat ad superiora] & suggerēs deformitatē cōpositionū tanquam neque iusto neque vero probāte eē]. i. sapiētia ista [suggerēs] hoc ē, persuadēs. vnde alia lrā habet substimulās. i. ab intimo mouēs & excitans deformitatē cōpositionum. i. ex ipsa vilitate & indecētia [compositionū]. i. formationum ac similitudinum inductarum, quod vilia & sensibilia illa vere insint atque conueniant substantijs illis diuinis. neque iusto neque vero probante esse. i. nec iusto motiuo, nec vero aut rationabili, imó nec apparente argumento probante esse. i. concludente quod ita sit, sicut verba superficialiter sonant. hinc additur [neque valde materialibus, quia sic† vilibus similia sunt secūdum veritatem supercœlestia & diuina spectacula]. i. neque hoc apparente, quod [spectacula]. i. obiecta illa præcipua contemplatu prædigna, vtpote [supercœlestia & diuina] videlicet angelicæ mentes [sunt similia secūdum veritatem materialibus valde]. i. rebus multum corporalibus [quia sic vilibus]. i. quia tā viles sunt, vt cum angeli describuntur Eliam transtulisse in formis igneorū equorum & ignei currus. [Sed itaque & hoc intelligere* debemus]. i. istud scire & pensare nos conuenit [nihil eorum quæ sunt]. i. nihil existentium [esse vniuersaliter boni participatione priuatum]. i. destitutum esse totaliter participatione summi boni. Omnis enim creatura aliquid diuinæ bonitatis ac entitatis, imó & perfectionis pulchritudinisque sortitur. hinc vnum & verum ac bonum, atque vt magnus iste Dionysius addit, etiam pulchrum, conuertibilia sunt cum ente. effectus quippe participata vocatur similitudo suæ causæ, quod consequenter autoritate scripturæ probatur. [Siquidem vt eloquiorum veritas ait]. i. sicut scriptura testatur in Genesi [omnia bona valde] Ecclesiasticus quoque: Sic, inquit, dicetis in confessione, Opera domini vniuersa bona valde. Hinc & in primo Timæi asserit Plato: Cuncta sui similia, prout vniuscuiusque natura capax fuit, effici voluit deus. Cum ergo vniuersa & singula aliquid diuinæ participent bonitatis, possunt & materialia ista ac vilia designare spiritales ac præstantissimos spiritus, quia in quibusdam conueniunt. Nam & Apostolus ad Timotheum fatetur: Omnis creatura dei bona est. [Est ergo ex oībus intelligere]. i. ex omnibus introductis contingit & expedit intueri [bonas speculationes] id est, diuinas considerationes scripturæ & [inuisibilibus & intellectualibus ex his, quæ materialia sunt, formare dictas dissimiles similitudines] id est, dictas similitudines, scilicet corporales figurationes, descriptiones & species dissimiles coaptare & adscribere diuinis & immaterialibus rebus, sumptas ex his quæ materialia sunt, id est, acceptas ex rebus corporeis, ad designationem

Margin notes: Matt. 28. Danie. 10. Apoc. 1. Ezech. 1. alias turpibus imaginibus. alias† turpibus. 4. Reg. 2. alias † debemus. Gene. 1. Eccl. 1. 39 Plato. 1. Tim. 4

onem & notificationem inuisibilium angelorum. Nempe cum omne simile sit dissimile, si enim vnum alteri in omnibus simile esset, potius essent vnum & idem quam diuersa & plura: ideo similitudines istæ dicuntur dissimiles, quia in aliquo differentes. Sed cum vehementer distant ac discrepant, vt dum vnum est materiale brutale terrenum, aliud simplex intellectuale diuinum, vocatur similitudo obscura remota ac tenuis, quemadmodum dum potestas dei comparatur potestati seu fortitudini vnicornis, iuxta illud Exodi: Deus eduxit Israel de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Et Christus ratione fortitudinis dicitur leo in Apocalypsi: Ecce vicit leo de tribu Iuda. imó & sic comparatur deus leoni & vrsæ ratione sui rigoris districtæq; vltionis. in Oseæ: Occurram eis quasi vrsa raptis catulis, dirumpam interiora eorum, & consumam eos vt leo. Denique cum cognitio quæ est per affirmationem, per aliquam fiat assimilationem, oportet quod inferiora hæc aliquid habeāt similitudinis cum diuinis, quæ notificantur per ipsa, quæ tamen proprietates valde diuersimodæ sunt in eis. propter quod subditur. [Altero modo intellectualibus habentibus quæ sensibilibus aliter distributa sunt] id est, ita hæc dico, quod intellectuales substantiæ multo aliter ac eminentius habent ista quæ sensibilibus quoque attribuuntur, videlicet fortitudinem, pulchritudinem, zelum &c. quemadmodum aliter competit angelis corpora habere, & in eis ambulare, loqui, comedere taliter homini. angeli nanq; corpora ad tempus assumunt &c. quod consequenter declaratur de furore, ira, zelo, concupiscentia: quæ valde diuersimode in animalibus reperiuntur ac angelis. [Etenim furor in irrationabilibus quidem ex passibili motu inest] id est, brutis, hominibus quoq; passionatis innascitur furor ex corporali sanguinis transmutatione & ebulitione, & ex illata iniuria, ex cuius illatione & apprehensione animus indignatur, turbatur & appetit vltionem. Cūq; motus huiusmodi passionum sint subiectiue in viribus sensitiuis, corporali organo alligatis, & complexionato subiecto inhærentibus, fiunt cum transmutatione corporea. vnde subiungitur [& omnis irrationabilitatis repletus est furibundus motus eorum] quoniam furor prædominatur in eo, qui furor est velut insania quædam. [Sed in intellectualibus aliomodo oportet furiale intelligere] id est, vim irascibilem seu furorem necesse est aliter ponere in intellectiuis substantijs, in quibus non est appetitus sensitiuus, nec vires organicæ, iccirco nec passiones istæ in eis sunt proprie atq; vniuoce, sed magis æquiuoce, metaphoricæ, & per similitudinem quandam effectuum seu proportionalitatem. hinc sequitur [declarans] id est, irascibile istud seu vis irascibilis vel furor, est declarans [vt æstimo eorum virilem rationabilitatem] id est, coelestium intellectuum fortem & efficacem fictionem in recto iudicio rationis, à quo per furoris impetum nequaquam deijciuntur [& immanem quietē] id est, vehementem stabilitionem. alia litera continet, Consolatoriam quietem. obtinet nanque eorum furor quod appetit. sicq; consolationem sortitur, quoniam passiones appetitus irascibilis in passionibus concupiscibilis terminantur, ideo irati & furibundi dum concupitam fecerint vltionem, lætantur [in diuinis & immutabilibus fundamentis] id est, in regulis iuris diuini & decretis legis æternæ atque in rationibus inuariabilibus quas contemplantur in deo, secundum quas regunt se immobiliterque adhærent eisdem. ideo contentantur de eis, & quietantur in illis. Præterea aduertendum, quod in hominibus ponitur duplex appetitus, videlicet sensitiuus & intellectiuus, qui est voluntas. sensitiuus vero appetitus in concupiscibilem irascibilemq; diuiditur. obiectum quoque concupiscibilis est bonum sensibile simpliciter dictum, obiectum autem irascibilis est bonum sensibile arduum. Nam sicut in naturalibus cernimus, quod ignis per leuitatem ascendit, per calorem vero quasi resistit impedientibus suum ascensum: sic animalia per appetitum concupiscibilem tendunt in obiectum conueniens, per irascibilem vero resistunt contrario. In parte vero affectiua intellectiua ponitur duplex hic appetitus non proprie, sed metaphorice, nec vnus ab alio realiter differt. Furor ergo in deo & angelis nequaquam importat irratiōabilem immoderatumve impetum, sed efficacem prorsus constantiam contra impedimēta bonorum aut iustam detestationem, vindictamq; scelerum, ac insuperabilem contra mala insurrectionem. Vnde scriptum est: Vlciscens dominus & habens furorem. Et in Psalmo: Deus vltionum dominus, deus vltionum libere egit. Iuxta prætactum modum loquendi dominus per Isaiam testatur: Heu ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Et in Ezechiele: Succēdā vos in igne furoris mei, & requiescā. Deinceps tāgit theologus qliť cōcupiscētia diuersimode in aīalibus & angelis eē dicať. [Eodē mō cōcupiscētiā qdē eē dicimus in irrationabilibus incōsultā quādā & materialē ex naturali motu aut cōsuetudine in mutabilibus incōtinenter

Exo. 15. Apoca. 5. Oseæ. 13. alias irascibile. Naū. 1. Psal. 93. Isaiæ. 1. Ezech. 22.

A nenter ingenitam passibilitatem & irrationabilem corporalis voluptatis continuitatem simul omne animal compellentis in secundum sensum concupiscibilem]hoc est, sicut de furore iam dictum est,[eodem modo dicimus concupiscentiam] sensualem carnalem, præsertim venereã [esse passibilitatem]id est, passionem & affectionem quandam prouenientem ex fomite[inconsultam]id est, non deliberatiuam aut sine præuio rationis iuditio insurgentem[& materialẽ]id est, corporalem [ingenitã]id est, ortã in sensualitate ex motu naturali, qui exurgit ex apprehensione obiecti delectabilis, ad quod naturale est affici,[aut]ex[consuetudine] quæ habituatos in talibus celerrime trahit ac valide. Ingenitam inquam [incontinenter] id est libidinose & præter vel contra castitatis virtutem [in] rebus [mutabilibus] id est in carnalibus sensibilibusq; obiectis seu circa huiusmodi[& irrationabilem continuitatem]id est protractionem [corporalis voluptatis compellentis]id est, fortiter & quasi violenter allicientis[omne animal]cuius est per coitum generare, & præsertim omne animal brutale, quod caret ratione, cuius est passiones reprimere. bruta autem sicut & naturalia inferiora, agũtur magis quam agant, naturalem instinctum sequendo. Interdum autem sumitur compellere pro ingenti inductione, sicut in Genisi fertur de Loth, compulit illos, videlicet angelos ingressos Sodomam, oppido, id est, valde. Sic ergo voluptas compellit in concupiscibile secundũ sensum, id est, in obiectum desiderabile secundum obiectum tactum, cuius voluptates sunt intensiores Gene. 19 [Cum vero dissimiles similitudines intellectualibus circumponentes concupiscentiam eis circumformamus]id est, dum nos[circumponentes]id est, ab extra circumuestientes & adscribẽtes[intellectualibus] vt pote angelis[similitudines dissimiles[id est, multũ distantes ac differẽtes sicut expositũ est. [circumformamus]id est, applicamus & attribuimus eis [cõcupiscentiã] vt cum beatissimus princeps ait apostolorum. In quem scilicet Christum, desiderant angeli prospicere. [amorẽ diuinã ipsam intelligere oportet]id est per concupiscentiã intelligendus est a 1. Petri 1.

B mor spiritalis & purus, ac desiderium inde erumpens [super rationem & intellectum immaterialitatis]id est qui amor supernus naturalem rationem ac intellectũ immaterialitatis] id est, immaterialem intellectum viatorum transcendit, sicut & ipsæ angelicæ mentes. & maxime amor ille beatificæ fruitionis, quem nec oculus viatoris vidit, nec auris audiuit, nec cor in præsenti exilio comprehendere valet. debemus quoq; concupiscentiam illã intelligere esse[inflexibile]id est inauertibile ac confirmatum in bono,[& non†inducens desiderium]id est, desiderium actualiter habens bonum. Desideratum, non carens eodem de quo subiungitur: superessentialiter castæ & impassibilis contemplationis]id est beatificæ visionis, quæ est casta & pura supernaturaliter, & super omnem creatam essentiam, quantũ ad naturalem suam perfectionem, cum visio ista sit clara & immediata intuitio supermundissimæ ac superdignissimæ trinitatis supersimplicissimę deitatis in seipsa sicuti est ipse, quod est quodammodo infinita dignitas ac perfectio mentis creatæ deo fruentis, cui contemplationi nulla passibilitas, nulla inor 1. Cor. 2. alias † indigens

C dinatio passiõis miscetur. Hãc contemplationem sancti in patria incessabiliter & inamissibiliter habent & nihilominus eam desiderare dicuntur, quia de ea nunquam habent fastidium, imó inuariabiliter, amant & cupiunt eam æque feruenter. Veruntamen desiderium proprie accipi solet pro appetitiõe boni futuri nondum habiti nec præsentis. Amplius istud intelligi posset de contemplatione dei actiua & increata, quæ est obiectum omnis visionis beatæ. Vnde & Plato in secundo Timæi effatur: At uero deus vt mens*, cuius visio contemplatioq; intellectus Plato. [et ad illam puram sublimissimam claritatem & inuisibilem & formificam pulchritudinem ęternæ & vere & inuisibilis societatis]hoc est, concupiscentiam intellectualiũ illarum substantiarum dicimus esse feruentissimam affectionem earum ad claritatem illam purissimã ac sublimissimam intuendam, constringendam ac beatifice possidendam [&]ad[pulchritudinẽ illã inuisibilem atq; formificam] id est omnium formarum ac specierum & pulchritudinũ productricem ac causam exemplarem fontalem & conseruatiuã[societatis æternæ & vere] quod exponi potest de increata & superconcordissima societate supergloriosissimę trinitatis, in qua inter tres supersanctas adorandas personas est societas superdulcissima, communicatio liberalissima & superplenissima, familiaritas incomparabiliter magna, in qua nulla superuenerãda p sona aliquid sibi priuate reseruat aut alteri personę incognitum tenet. Propter quod filius ait ad patrem: Mea omnia tua sunt, & tua mea sunt. Et rursus: Pater diligit filiũ & oĩa demõstrat ei quæ ipse facit Deniq; si fideles p charitatẽ habẽt societatẽ ad deũ, q̃ntomagis increatę psonę ad iuicẽ? Ait qppe Iohãnes in prima canonica: Societas nrã sit cũ pr̃e & filio. Preterea in scriptu Ioan. 17 Ioan. 5 1. Ioh. 1.

Gala.5. ris fit mentio de duplici concupiscentia. vna sensuali, iuxta illud: Caro concupiscit aduersus
Lucæ.1. spiritũ.&hec est concupiscentia inordinata culpabilis. Concupiscentia tamen sensitiua potest D
esse ordinata & bona, qua&Zacharias concupiuit Elisabet. potest etiam esse indifferens, vt est
Psal.44. passio pure naturalis, qua quis esuriens cupit cibum. Secunda est concupiscentia bona & spiri-
Psal.83. talis, iuxta illud psalmi: Concupiscet rex decorem tuum. Itemq, Concupiscit & deficit anima
Sapien.6. mea in atria domini. Vnde& scriptum est: Concupiscentia sapientiæ deducet ad regnum per-
petuum [& veluti impotentiam excipit quidem & insufficientiam & inconuersibilitatem] Ali
qui textus habent: & veluti potentiam excepit. Certum est autem quod angelus à deo sortitus
est quandam potentiam, imó potentiam magnam, cum de primo illo apostata in Iob scriptũ
sit: Non est potestas super terram quæ comparetur ei. Nihilominus angelus ex propria condi
Iob.40. tione, inquantum ex nihilo, & vt dependens à creatore, impotentiam habet, & excepit, id est,
Iohan.15. accepit, cum & de ipso verificetur quod veritas loquitur: Sine me nihil potestis facere. Sic& in
sufficientiam habet, quia non sufficit sibi per se, cum sine creatoris cõseruatione nec in momẽ
to possit subsistere. Aliqui autem legunt sic, quod sint duæ dictiones, sitq sensus quod angelus
in sua sufficientia & inconuersibilitate ad deum accepit potentiam &stabilitiõem perpetuam.
sicq per [inconuersibilitatem] ad deum, intelligitur inauertibilitas ab eodem. Aliqui vero ha-
bent & legunt conuertibilitate ad deum: quia per inauertibilem conuersionem ad deum, potẽ
tiam & confirmationem in bono adepti sunt. Porro omnes beati sufficientiam habent: quoni
am habent quicquid volunt, nec inordinate aliquid optant. Nam & beatitudo describitur sta-
tus omnium bonorum aggregatione perfectus [& à nulla affligitur virtute] angelus nanq cũ
Apoc.12. sit beatus, ab omni afflictione liber est & securus. nec obstat quod Michael & angeli eius præ-
liati sunt contra draconem, quoniam angeli sancti sine timore, molestia & labore in omni hu-
iusmodi congressione triumphant [per inconfusum & immutabilem diuinæ pulchritudi-
nis amorem] id est, per hoc quod increatam dei pulchritudinem ardentissime diligunt [amo-
re inconfuso] id est, ordinato, qui etiam non confunditur sustinendo frustratiõem sui effectus,
aut separationem vel auersionem seu impeditionem à summo bono [& vniuersalem reuoca-
tionem in id quod vere est, appetendum] id est, per omnimodam reductionem ad deum sum-
me amandum, ac incomparabiliter appetendum, in quo vere tutissimi sunt & illęsibiles, quicũ
q ei perfecte coniuncti sunt. propter quod dixit Iob: libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis
Iob.17. manus pugnet contra me. Et Isaias: Quis contradicit mihi? stemus simul, quis est aduersarius E
Isa.50. meus? accedat ad me. Ecce dominus deus auxiliator meus. Nos autem in vita præsenti multi-
plicieter lædimur atq affligimur, tentamur & vincimur ab intus&ab extra: quoniam nondum
integre & perfecte inauertibiliter ac feliciter sumus deo vniti, &intra nos habemus hostem do
mesticum ac vires animæ pronas in malum, infectas fomite & corruptas. Amplius pandit the-
ologus, qualiter irrationalitas & sensualitas animalibus & angelis diuersimode adscribuntur.
[Sed & ipsam irrationabilitatem & insensualitatem in irrationabilibus quidem animalibus]
id est, in brutis [aut inanimatis materijs] vt sunt saxa & ligna [defectum] id est, carentiam [rati
onis & sensus] id est, virium seu actionum sensitiuarum [proprie vocamus. In immaterialibus
autem & intellectualibus essentijs] puta in angelis [sancte & decenter supereminentias earum
vt supermundalium confitemur] id est [irrationalitatem & insensualitatem] substantiarum il
larum [confitemur sancte & decenter] id est, religiose, pure & congruenter. supereminentias
earum, id ẽ, intellectualitatem deiformem& superabũdantiam rationis ipsarum, per quas val-
de præeminent inferioribus istis tanquam supermundanæ substantiæ, sicut expositum est fre-
quenter [nostram transitoriam & corporalem rationem & materialem& alienatum in corpo
ralibus animi sensum † excedentes] id est, talem separatarum substantiarum irrationalitatem&
alias * ex insensualitatem confitemur multum excedere [ratiõem nostram trãsitoriam & corporalem]
cellentes. occupatam & sæpe versantem circa temporalia & terrena, quamuis ratio in se sit potentia ani- F
mæ inorganica, simplex & immortalis, quemadmodum intellectus possibilis, cum quo realiť
idem est. sic item excedunt sensum animi nostri, id est, sensum interiorem, alienatum, id est, ab-
ductum à vera sapientia ac virtute, & vilibus rebus immersum. Corpus enim corruptibile ag-
Sapien.9. grauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Hinc fertur in
Iob: Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum,
Iob.5. consumentur velut à tinea? [Est itaq] id est, recte contingit [non dissonas formare cœlestibus
formas] hoc ẽ [formare] id ẽ, describere& figurare [cœlestibus]. i. ad designãdũ cœlestes intel
lectuales substãtias formas. i. similtudines illaꝝ repsentatiua [nõ dissonas]. i. nõ incõueniẽtes
[&ex vi

[&ex vilibus materiæ partibus]id est,etiam ex particularibus inferioribus materialibus rebus seu membris,sicut per faciē hominis denotatur notitia angeli:[Quoniā & ipsa ex vero bono substantiam† haben]s id est,materia à summo bono creata,&idipsum quod est,inde sortita est quod etiam Proclus. 2.theoremate libri sui testatur.Per omnē sui materialem dispositiōem] id est per varias suas partes qualificationes,formationes,ornatus,[resonantias quasdam intellectualis pulchritudinis habet]id est incōpletas habet participationes & similitudines tenues [pulchritudinis intellectualium personarum,sicq; per lucem qua materia ipsa perfunditur & ornatur,significatur lumen & illuminatio mentis angelicæ,& sicut materiæ est moueri, pati & perfici,ita & intelligentiæ à prima causa perficiuntur,ac dona suscipiunt,& diriguntur ab illa, vnde proprietates materiæ quodammodo competunt illis.[Et possibile est per eas reduci] id est per partes,dispositiones & figurationes materię [possibile est reduci ad immateriales primas formas]id est ad cognitionem substantiarum separatarum,quæ sunt[primę]atq; dignissimæ[formæ] foris manentes, non intrinsecæ informantes duplex est enim forma,puta informans & foris manens [dissimiliter(vt dictum est)similitudinibus acceptis]id est, secundū ratiōes diuersas [in eisdem nō similiter]id est nō vniuoce sumptis,sicut cum per fortitudinem leonis,significatur potentia Christi:& per calliditatem serpentis,prudentia iustitatq; per simplicitatem columbæ,synceritas animi.[compacte autem & pulchre intellectualibus & sensibilibus proprietatibus diffinitis[id est sed[proprietatibus] stis,per quas vnum notificatur per alind,[diffinitis]id est,descriptis[compacte & pulchre]apti & solide ac distincte[intellectualibus & sensibilibus]id est,secundum quod sunt in rebus intellectualis naturæ,& aliis exprimēdo secundum quam rationem & acceptionem conueniant vni,& iuxta quam alteri [Hæc mysticos theologos inueniemus non solum cœlestium dispositionum declarationibus mirabiliter circumformantes]hoc est,nos [inueniemus]in scripturis[theologos mysticos]id est profundos sanctos & sapientes apostolos ac prophetas c[ircumformantes.i.circumuestientes & applicantes[mirabiliter]id est,valde artificialiter atq; vtiliter[hæc]id est,similitudines proprietates & formas has à sensibilibus sumptas [non solum declarationibus]id est notificationibus[dispositionum cœlestium[id est, angelicorum chororum pulcherrime dispositorum supernorum ornatuum,vt pote ad notificandum illa supræma per ista inferiora[Sed & ipsi aliquando †thearchicis manifestationibus]id est, theologi interdum laudant[manifestationibus thearchicis]id est:descriptionibus diuinis ac principalibus,ipsam videlicet deitatem.Thearchicum autem dicitur theos,quod est deus,& archos princeps,inde thearchia,id est principatus dei aut deitas princeps.[Et aliquando quidem ipsam ex luminibus preciosis laudant vt solem iustitiæ]id est theologi aliquādo[laudant]diuinitatem&[ipsam] appellant nominibus sumptis[ex luminibus] sensibilibus præclarioribus[vt solem iustitiæ] vt cū dominus per Malachiam loquitur:Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitię,sic etiam appellatur sol intelligentiæ,vt cum in Sapientiæ libro impii fassi sunt:Sol intelligentiæ non est ortus nobis.Quomodo autem sol iste visibilis sit euidens dei imago,quarto capitulo de diuinis nominibus clarius continetur,sumitur quoq; hic lumen seu lux pro substantia lucida, quemadmodum in Genesi dixit deus: Fiat lux, de qua quarta die secūdum expositores antiquos & superficiem literæ formatus est sol.[vt stellam matutinam in animo sancte orientem]id ē per gratiæ suæ splendorē radiantem& coruscantē in anima munda[sancte]id est,pie ac sapienter, Vñ in Apocalipsi loquitur dominus Iesus:Ego sum radix &genus Dauid,stella splendida ac matutina: Et merito sic vocatur,quoniam sicut stella illa solē præcedit,tenebras fugat,auroram adducit:sic Christus,prout fulget suis in via,præcedit seipsum scd̄m quod splendet eis in patria. Hinc Corrinthiis scribit ac imprecatur Apostolus:Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere &c̄. sic & beatissimus Petrus:donec,inquit,oriatur lucifer in cordibus vestris.[& vt lumē incircumuolute& inuisibiliter resplendens]id est,interdum laudant deum vt superclarissimū lumē[resplendens]cordibus electorum[incircumuolute]id est,clare sine circumuelatione fantasmatum.[Et inuisibiliter]id est pure & intellectualiter,vt cum Apostolo dicere queant:Nos C autem reuelata facie gloriam domini speculantes,in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem.[Aliquando vero ex mediis]id est,theologi quandoq; designant & laudāt deū appellationibus sumptis ex creaturis,quæ inter cœlestia corpora quæ in corporibus sortiūtur primatū,& inter terrena ac infima corpora mediū habent locum,vt sunt,ignis,aer, aqua vñ subiūgit:Vt[ignē innocue splēdentē].i.sine nocūmēto & lęsione:imócū ingēti fructu & salutis pfectu radiantē in anima atq; vrentē in ea,culpas cōsumendo,charitatēq; inflammando. pro-

Marginalia: alias †possidens. — alias *imagines. — alias †& eisdem. — Apoca.5. — Mat.10. — alias* diuinis. — Mala.3 — Sapien.5. — Gene.1. — Apoc.2.22 — 2.Cor.4. — 2.Petri.1.

Deutero. propter quod scriptum est in Deuteronomio: Dominus deus tuus, ignis consumens est. quod
Hebre. 12 ad Hebræos allegat Apostolus. [Vt aquam vitalis plenitudinis datricem] id est, etiam laudãt deum & fontem aquæ [vitalis] & vt aquam replentem ac fœcundantem corda, quibus gratiarum fluenta infundit. Hinc in Ieremia asserit deus: Duo mala fecit populus meus. Me dere-
Ierem. 2. linquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas quæ continere non valent aquas. de
Psal. 41 quo fonte testatur psalmista: Sitiuit anima mea ad deũ fontẽ viuũ. De quo iterum iuxta aliam translationem ait propheta: Dominus deus noster fluuius gloriosus, saliens in terrã sitientem. Qui est vitalis plenitudinis dator, influendo vitam naturę & gratiæ ac gloriæ sempiternę. Vn-
Iohan. 4. de apud Iohannem disseruit: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquę salien-
Isa. 12 tis in vitam æternã. Et Isaias: Haurietis, inquit, aquas in gaudio de fontibus saluatoris [& sym-
alias, *dicẽdum. bolice dicendo. i. figuratiue & per sensibiles similitudines loquendo, laudãt atq; significant D deum [in ventrem subeuntem] id est, per mentem sesubsternentem ac supponentem gratioso influxui dei. [Fluminaq; redundantem] id est, ex sua pia repletione exuberantem, redundan-
1. Petri 4. tem copioseq; influentem in alios, iuxta illud principis apostolorum: Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei, [immensurabiliter refluentia] id est, flumina ista charismatum spiritussancti, multo abundanti us in suum refluunt fontem. fructificant namq; in multis & cum ingenti gratiarum actione ei
Matth. 25 attribuuntur, sicut in euangelio leguntur serui fideles multiplicasse concessa sibi talenta. Hinc
Colossen. 1 ad Collossenses scribit Apostolus: Verbum dei fructificat & crescit in vobis. Sic & Salomon di-
Eccle. 1. xit: Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant, habenti etenim, id est, grato
Matth. 25 datur vt magis abundet. In his verbis tangit theologus quod apud Iohannem loquitur Chri-
Iohan. 7 stus: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. [Aliquãdo autem ex nouissimis] id est, nonnunquam laudatur notificaturq; deus per nomina sumpta
Can. 1. ex infimis rebus [vt] sunt [vnguentum suaue] secundum illud in Canticis: Oleum effusum nomen tuum. oleum quippe lucet, vngit, sanat, & bonum largitur saporem: sic sapientia incarnata fulsit miraculis & doctrinis, vngit dulciter consolando, curat vulnera vitiorum, datq; saporem refectionibus animarum, ita vt verbo dei refectus fateatur, psallendo: Quam dulcia
Psal. 118 faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Sic demum scriptura laudat deum [vt lapidem
Isaias 28 angularẽ] nam sicut in saxo collocata in angulo concurrunt & iunguntur duo parietes, ita in
Actor. 4. Epħe. 2 Christo conuenerunt, & vnum ouile effecti sunt Iudæi atq; gentiles. Vnde teste Apostolo, Chri-
Psal. 117. Ephe. 2. stus est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum. hinc in euangelio allegat Christus de se quod prædixit Psalmista: Lapidem quem reprobauerunt ędificantes, hic factus est in caput anguli. Paulus quoq;, Super ædificati, inquit, estis super fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso
Isaias 28. summo angulari lapide Christo Iesu, de quo in Isaia legitur prophetatum: Ecce ego mittam
1. Petri 2. in fundamentis Syon lapidem angularem præciosum. quod & in prima Petri epistola commemoratur [Sed & bestialem formam ipsi circumponunt, & leonis & pantheræ specialiter ei coaptant] id est, theologi etiam deum designant nominibus sumptis ex brutis, specialiter vero attribuunt ei nomina leonis & pantheræ [& pardalmeam vestiunt] id est formã pardi adscribunt ei, [& vrsam sæuientem] nominant eum. Istud totum modo præhabitũ est, pleniusq; expositũ. In visionibus autem imaginarijs per horũ similitudines, formas, figuras, proprietates & actus significatus est deus, apparuitq; quasi circumuestitus & circumformatus huiusmodi speciebus:
Amos. 7 sic nanq; Amos testatur propheta: Vidi dominum stantem super murum, & in manu eius trul- E la cementarij. Addam vero quod omnium vilius esse & magis significare visum est] id est, præ inductis [addam] vnum quod inter prædicta videtur [vilius esse] & minus congruere deo, & quod visum [est magis significare] id est, apertius ad significandũ ea quæ dei sunt, quoniam dictum est quod per abnegationes & viliora cõuenientius notificantur diuina [Quoniã & vermis specie ipsa seipsam circũformantẽ diuina sapientes tradiderunt] hoc est [quoniã sapientes] puta theologi qui sapiunt & cognoscunt [diuina tradiderunt] id est, docuerunt ipsam sapientiã incarnatã [circumformantem] id est, symbolice designantem] seipsam specie] id est, similitudi-
Psal. 21. ne [vermis] iuxta illud in psalmo: Ego autem sum vermis & non homo. quod dixit, ad denotandum aspernationem suam in natura assumpta. Vnde subiunxit: Opprobriũ hominum & abiectio plebis. in qua re mirandum est & supermirabile quod tantum dignata est se propter nos humiliare, atq; tam vili se nomine designari, q̃d itẽ propter humanę naturæ fragilitatẽ ac defectuosę suæ conditionis impuritatem de quolibet potest homine verificari, iuxta illud in
Iob. 25. Iob: Cęli non sunt mundi in conspectu dei, quanto magis hõ putredo & filius hoīs vermis. Sic itaq;

itaq; omnes theosophi]id est theologi sapientes diuina non sola informi ac nuda scientia,sed gustu interno,præsertim apostoli,[& occulta inspiratione prophetæ]id est, instituti[prophetæ]ex interna,& abdita reuelatione spiritussancti,iuxta illud.2.Petri:Non voluntate humana allata est aliquãdo prophetia,sed spiritusancto inspirati,loquuti sunt sancti dei homines:[sanctis incontamminatis distinguunt sancta sanctorum]hoc est,sancti[distinguunt] id est,distincte notificant[sancta sanctorum]id est immaterialia & diuina excellenter sancta [sanctis incontamminatis]id est,per similitudines & res sacras præclaras dignitati diuinorum proportionatas quamuis materiales:vt sunt lux,sol,ignis[& dissimilem sanctam figurationem honorant]id est,extollunt figurationem[sanctam]illorum,id est,descriptionem &notificationẽ diuinorum per similitudines symbolicas minus dignas,sicut quæ fit per species & nomina bestiarum. [Vt neq; diuina immundis recte accepta sint]id est,ita vt nec spiritales & intellectuales substantię vere & proprie ac affirmatiue designatę sint per formas & res immundas ac vilestimó in his figura & veritas,signum & signatum,similitudo & res ,sunt abinuicem secernendæ,[Neq; mirabilium†algamatum studiosi contemplationis]hoc est,nec ipsi homines spiritales[studiosi contemplationis]id est laboriosi ac feruidi ad contemplationem & agnitionem [algamatum mirabilium]id est,imaginum pręclararum , per quas diuina illa quasi decentius significari videntur [tanquam veris remaneant figuris]id est, similitudinibus sint intenti finaliter,& in illarum consideratione remaneant tanquam veris ,id est veluti in rebus signatis,putando quod vnum sint ,& vnũ de alio substantialiter prædicetur. [Diuina itaq; honorant veris†depulsionibus]id est,scripturæ honorant intellectuales illas substantias ,negando ab eis hæc sensibilia digniora;[&ad nouissimã cõparatarũ resultationũ diuersis similitudinibus].i. etiam ea honorant per similitudines diuersas multum ab eis distantes,discrepantes ac occumbentes,has ipsis diuinis attribuendo,quæ similitudines sunt quædam præsentationes [resultationum]id est, imitationum[compactarum]id est , compositarum . Et apte ordinatarum [ad nouissima]id est,ad infima designanda ,vel ad nouissima,id est,sumptarum ex infimis rebus & per comparationem ad eas.[Nihil ergo inconsequens]id est,nullum inconueniens sequitur [si & cœlestes essentias ex inconuenientibus dissimilibus similitudinibus reformant secundum dictas causas]id est, ex hoc quod theologi[reformant]id est ,iterato notificant ac describunt [essentias cœlestes]vtpote angelos[ex similitudinibus inconuenientibus dissimilibus]id est,per formas ac species sensibiles,immaterialibus multum difformes,& hoc propter [causas] expressas.[Non enim fortassis vtiq; nos in quæstionem quidem ex indigentia in anagogen per diligentem diuinorum scrutationem veniremus]id est,[nos]fideles[fortassis non veniremus]ad proponendũ & inuestigandũ hanc quęstionem ,cur ,scilicet diuina per materialia describantur.& hoc[ex ingentia]id est,defectu & ignorantia nostra,nec veniremus [in anagogen]id est,eleuationem & superductionem intellectus nostri ad intelligẽtiam horum[p diligentem diuinorum scrutationem, nisi deformitas nos extorqueret manifestatorie angelorum formationis]id est,nisi ipsa [deformitas]seu dissimilitudo[formationis]id est declarationis seu descriptionis[manifestatoriæ]id est,declaratiuæ [angelorũ nos extorqueret]id est, vrgeret nos ad ista quærenda, dum non sine admiratione audimus ,quod incorporea illa per hæc corporalia describuntur ac insinuantur, [non sinens nostrum animum remanere in dissimilibus formarum facturis]id est, non permittens intellectum nostrum quiescere [in facturis] id est, compositionibus similitudinum [dissimilibus] id est multum discrepantibus à rebus per eas notificatis.[sed luctantem negare materiales passibilitates]id est, conantem ab angelis negare ac remouere passiones & pœnalitates corporales,cum non sint vero in ipsis. [& assuescentem pare*extendere se]id est, assidue disponentem se eleuare[per visibilia, in supermundanas similitudines]id est, ad cognitionem cœlestium potestatum , quæ super hunc mundum inferiorem sensibilem sunt sublimatæ habitatione, dignitate &gloria.[Tanta quidem à nobis dicta sunt]in isto capitulo [propter materiales & tenebrosas diuinorum eloquiorum †angeli formes imaginum descriptiones]id est, pro elucidatione & explanatione descriptionum [imaginum] id est, imaginariũ formarum,quia per imaginarias species sunt ostensæ ac traditæ angelicorum spirituum[eloquiorum diuinorum]id est quæ descriptiones in scripturis habentur,quæ etiam dicuntur obscure,imó vt alia litera habet, inconuenientes per respectum ad angelicæ naturæ puritatem ac dignitatẽ:quia per materialia inferiora aut infima datur,attamen propter comparationem ad nostram grossitiem aptę sunt,quia per ista sensibilia oportet nos manuduci ad inuisibilia illa. Consequenrer continuat dictis dicẽda. [Deinde autem segregare *debemus]id est, in speciali capitulo segregatim ac distincte exprimere.

2.Petri 1.
alias*imaginum.
alias†negationibus.
alias*extendi
alias†angelicas
alias*oppositas

B
C

exprimere.[Quid ipsam qdem hierarchiam esse æstimamus]diffinitiue,hoc est,qualiter sit describenda,[quidq; ab ipsa hierarchia prosunt]id est,quid ex cognitione &laude hierarchiæ,pficiant[hierarchiã sortiẽtes]id est,ad eiusnotitiam dilectionem aut societatem peruenientes, prout supra in isto est elucidatũ capitulo. [Dux vero fit sermonis]id est,director & modera-

Actor.14. tor verborum meorum,vel[dux]id est princeps,sicut in actibus legitur,Paulũ vocabant Mercurium,quoniam ipse erat dux verbi.Mercurius quippe deus eloquẽtiæ dicebatur[Christus]

Hebre. 4. qui vere est totius eloquẽtiæ princeps,dator,moderator,cum ipse sit vnicum patris verbum in

Esthe.14. creatusq; sermo,iuxta illud adHebręos. Viuus est sermo dei &efficax. sic & sanctaEster orauit:

Ephe. 6 Domine deus,da in ore meo sermonẽ bene sonantẽ.Et sacratissimus Paulus, Vt detur, inquit,

Prouer.16 mihi sermo in apertione oris mei.Nẽpe vt in prouerbijs legitur,Hominis est animum pręparare,sed domini gubernare linguam.Dux ergo[sermonis] mei sit[Christus].i.vnigenitusdei in

Psal.44. carnatus,in vnitate personæ deus & homo,plenissime vnctus,secundum illud psalmi: Vnxit

Actor.10. te deus deus tuus oleo lętitię ꝑ participibus tuis,[etsi quidẽ mihi fas est dicere meus].i.oĩm dominus & saluator est Christus,ideo non pręsumo absolute dicere Christus meus,sed hoc dico sub conditione,vt pote[si fas]id est,licitum mihi est,tanquam dicat,Christum ac deum omnium specialiter nominare Christum meum & deum meum,est perfectorum & familiariũ deo, qualem me esse non facto neq; præsumo.In quibus verbis magni & sancti huius Dionysij cõmendatur humilitas,omnium quippe Christus est deus,sed illorum specialiter,qui eum singu-

3. Reg.17. lariter colunt ac diligunt,queadmodum.3.Regum beatissimus Elias legitur clamasse ad dominum:Deus meus,etiam ne viduam apud quam sustentor,afflixisti?Itemq; deus meus,reuertatur obsecro anima pueri huius in viscera eius.Interdum autem etiam quidam præsumptuo

Nume.23. si ita loquuti leguntur,vtBalaam in libro Numerorum:Nunquid potero immutare verba dei E

Hug.victo mei?Hinc Hugo:Magnum,ait,est hoc,vt peccator & abiectus,de familiaritate confidat altissimi.Qui scilicet Christus est[totius hierarchicæ manifestationis inspiratio] id est, inspirator [manifestationis]id est cognitionis & declarationis[hierarchicæ totius]id est,omnis hierar-

2.Timo.4 chici principatus.Deinde admonet Timotheum[Tu vero ó puer]in quibuspatet grandis autoritas sancti huius qui coepiscopum suum & tam prædilectum Pauli discipulum, nominat puerum:quod & ideo fecisse putatur,quoniam multum senior fuit illo cui Apostolus scripsit: Nemo adolescentiam tuam contemnat.&quia vice magistri fungitur circa illum quem erudiuit[secundum sanctam nostrę sacerdotalis traditionis legislationem,ipse sancte&decenter ausculta,mirabiliter dictorum diuinus in diuina doctrina factus]hoc est,[Tu ó puer] Thimotheæ,qui puer es ab innocentiæ puritate,instar illorum quibus Christus post suam resurrectionem loquutus est:Pueri,nunquid pulmentariũ habetis? ideo subditur,secundũ legislationẽ

Iohan.21 sanctam, id est,secundum tenorem sanctę & euangelicæ legis[traditionis nostrę sacerdotalis] id est institutionis & doctrinę nostrę apostolicę,nobis ab ipsis apostolis primis & summis sa-

Matth.18 cerdotibus christianitatis collatæ,quę doctrina in libris euangelicę legis contenta est & descripta,& secundum cuius doctrinam pueri esse debemus,prout apud Matthæum asserit Christus:Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli,non intrabitis in regnum cœlorum . qđ

1.Cori.14 exponens Apostolus:Nolite,inquit,effici pueri sensibus,sed malitia paruuli estote. Verũtamẽ ista particula ad consequentia potest referri,vt sit sensus: tu ipse puer [ausculta]id est, aduerte [sancte & decenter]id est religiose seu deuote [secundum sanctam legislationem nostræ tra-

Iohan. 8 ditionis]inqua inter cætera dicitur:Qui ex deo est verba dei audit:Et item,Beati qui audiunt

Luce.11. verbum dei,&custodiunt illud.Itemq;,Qui habet aures audiendi,audiat.in quibus &consimi

Mat.11.13. Marcus 4. libus edocetur,vt cum omni reuerentia,diligentia,imó & operum efficacia verbum dei iugi- F

Luc.8 14. Apoc.2.3. ter audiamus,quemadmodum quibusdam scribit Apostolus:Ex qua die annunciauimus vo-

1.Thess.2 bis testimonium Christi,audistis illud sicut est vere verbum dei,sic quoq; Tessalonicẽsibus in

Acto.17 Actibus recitatur:Hi sunt qui cum omni auiditate audierũt verbum dei.Sic ergo ausculta: qui[factus]es [diuinus]id est,deo excellenter intentus &assimulatus per gratiarum charismata,atq; per feruentem amorem contemplationemq; diuinorum,ita quod tu & similes tibi dij estis per participatiõem,iuxta illud in Psalmo:Ego dixi,dij estis & filij excelsi omnes .diuinus

Psal.81. inquam & multum illuminatus[in diuinis]id est,in sacris scripturis[dictorum mirabiliter].i.

Ioan.10 factorum ac documentorum diuinitus ac supernaturaliter exhibitorum,quę in scripturis con

Marc.16 tenta sunt,& mirabiliter confirmata per præclara miracula,secundum illud Marci. Illi autem profecti,prædicauerũt vbiq;,domino cooperante,& sermonem confirmante sequentibus signis.In quibus verbis magnus iste theologus conformat se magistro suo,qui ad hebręos hor

Heb.2 tatur:Abundantius nos oportet obseruare ea quæ audiuimus,ne forte pereffluamus,quomõ

enim

enim effugiemus si tantam neglexerimus salutem, quæ in nos confirmata est, contestante deo & signis & portentis & virtutibus & spiritussancti distributionibus: consonant rursus hæc verba magni Dionysii verbis sanctissimi Pauli Timotheo scribentis: Ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem [& secreto animi quæ sancta sunt circuntegens] id est, in abscondito & occulto intellectus tui sancta & mystica hæc dogmata cœlans non omnibus, sed incapacibus & indignis, iuxta illud psalmi: In corde meo abscondi eloquia tua. Isaias quoque ait: Secretum meum mihi. De hoc primo mysticæ theologiæ capitulo plenius scribit hic theologus: Vide, inquiens, ne hæc aliquis videat indoctorũ &c. [ex immunda multitudine tã quam vniformia custodi] id est, absconde à [multitudine immunda] scilicet carnalibus turbis pertinacibusq; hominibus documenta ista inuiolabiliter firma, vniformiter vera, in quibus eẽ non debet opinio varia, quia diuinæ & inuariabili veritati innititur. Vnde in euangelio dominus protestatur: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. [Non enim fas vt eloquia aiunt] id est, licitum non est, sicut scripturæ affirmant [in porcos proijcere inuisibilium margaritarum inconfusum & luciformem beneficumq; ornatum] id est, decorẽ spiritualium doctrinarum, vniuersis corporalibus margaritis preciosiorum, splendidiorum & pulchriorum, de quibus in euangelio dicitur: Simile est regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Qui decor est [beneficus] id est, liberaliter nobis communicatus. vnde ad Hebræos dicitur: Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci. talibus enim hostijs placatur deus. & luciformis, id est, splendifluus cœlestiq; lumini similis radios veritatis ac salutis emittens. & inconfusus, id est, rite ordinatus, inconfusibilis & inexpugnabilis, iuxta illud ad Titum: Verbum sanum irreprehensibile, vt is qui ex aduerso est, vereatur nihil mali habens loqui de nobis. Deniq; de hac fortissima armatura & inexpugnabili firmitate veritatis euangelicæ legis, optime scripsit Apostolus secunda ad Corinthios: Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia deo, ad destructionẽ munitionũ, consilia destruentes & omnem altitudinẽ extollentem se aduersus scientiam dei, & in captiuitatẽ redigentes omnem intellectum in obsequiũ Christi. Certe contra hanc catholicę fidei firmitatem, ex qua mille clypei pendent, imó potius multa clypeorũ millia sunt parata, nec rabies tyrannorum, nec argumenta philosophorũ, nec ludificationes magorũ præualere quiuerunt. hunc ergo ornatũ non licet in porcos proijcere, id est, carnalibus & immundis indocilibusq; proponere, cũ & sapiens dicat: In auribus insipiẽtium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquij tui. Et denuo: Qui erudit derisorẽ, ipse sibi iniuriam facit. Itemq;, Vbi non est auditus, non effundas sermonẽ. Postremo hanc autoritatẽ scripturæ non allegat hic excellentissimus iste theologus secundum formam verborũ, sed iuxta intellectum scripturæ, siquidem apud Matthæum docuit Christus: Nolite sanctũ dare canibus, neq; margaritas vestras proijciatis ante porcos. Doctrina enim proportionanda est capacitati audientium eam. propter quod quibusdam scripsit Apostolus: Nõ potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Et rursus: Sapientiam loquimur inter perfectos.

Marginal references (in order): 2. Timh. 3. — Psal. 118. — Isa. 24. — Lucæ. 21. — Matt. 7. — B — Matt. 13. — Hebræ. 13. — Titum. 2. — 2. Cor. 10. — Can. 4. — Prouer. 23. — Prouer. 9. — Eccl. 32. — Matt. 7. — 1. Cor. 3. — 1. Cor. 2. — C

¶ Introductio & solutio quæstionum quarundam, concernentium præsens capitulum. Articulus sextus.

PRimo hic quæritur, an spiritualia ac diuina verius ac conuenientius designentur per negatiua & dissimilia, quam per affirmatiua & nobiliora. Videtur quod non, quia nominatio rei ordinatur ac tendit ad habẽdam eius notitiam. Negatiua aũt de deo non exprimunt quid sit, sed quid non sit. Rursus, cognitio fit per quãdam assimilationem & per similitudinem cogniti existentem in cognoscente. positiua autem & nobiliora sunt, deo & incorporeis similiora. ergo efficatius ad illorum ducunt notitiam. Amplius, quo effectus est suæ causæ conformior, eo clarius repræsentat eandem. sicque est clarius medium ad illius cognitionem. In oppositum videtur autoritas & doctrina autoris in litera. Ad istud videtur breuiter respondendum, quod per affirmatiua & nobiliora verius, clarius ac eminentius cognoscuntur immaterialia & diuina, loquendo directe, & quantum est ex natura rei, atq; ex parte obiecti & medij: sed ex parte imbecillitatis ac defectuositatis nostri ingenij contingit oppositum, & etiam indirecte. Nostra quippe cognitio ab imperfectioribus ad perfectiora paulatim procedit, & ad errandum procliuis est. idcirco inprimis facilius capimus, quid deus & mentes illæ deiformes angelicæ non sint, quam quid sint. Hinc tertio de anima dicitur, quod simplicium intelligentia seu cognitio est per negationem: facilius enim apprehendimus quod deus & angeli non sunt extensiue magni aut parui, figurati aut circunscripti, colorati aut sensibiliter lucidi, quam quid sit illa ipsorum simplicitas, aut qualiter terminetur essentia angeli in se aut in loco, ita quod cum sit in aliquo spacio loci, non sit in toto spacio

Marginal reference: Philoso.

vniuersi. Insuper, cum multi sint non valentes se super sensum & imaginationem & super cun-
cta materialia eleuare, faciliter possent induci ad æstimandum quod deus & substantiæ separa- D
tæ sint quędam materialia entia splendidissima ac speciosissima aut corporea lumina, ad quod
vitandum aptius describuntur interdum per viliora, quæ palam est ipsis substantialiter nõ cõ-
uenire. cognitio tamen per affirmatiua & digniora, per similiora & propinquiora, in se perfe-
ctior est ac magis distincta, imó perfecte notitiæ rei per speciem vicinior. Nec obstat quod san
ctus iste theologus libro de mystica theologia edocuit, quod perfectissima dei contemplatio
in præsenti, est intuitio, illa qua ei vnimur tanquam omnino ignoto, & in qua omnia auferun-
tur ab ipso. hoc etenim contingit ex parte nostri, & quia hoc ipsum quod vere conuenit deo,
& quod concipimus affirmatiue de eo, conuenit ei in infinitum excellentius atq; perfectius, quã
intelligere valeamus. sicq; auferimus & negamus illa ab ipso, non simpliciter & absolute quã-
tum ad id quod in sua natura sunt, sed quo ad modũ quo ea capere possumus in hac vita, pro-
ut istud infra & libris sequentibus diffusius exponetur. ¶ Secundo hic quæritur, an ex rebus
creatis possumus aliquid de deo vere & quidditatiuæ cognoscere. Et apparet quod nõ, ex mul
tis verbis huius capituli, in quo inter cætera dicitur, quod deus est super omnem essentiam &
vitam, nullo lumine eum characterisante, id est, determinante. & quod omnis intellectus ac ra
tio ab eius expressione, repræsentatione & similitudine deficiunt infinite. Itemq; quod deus
non est secundum aliquid, imó nec aliquid eorum quæ sunt, ita quod ignoramus superessenti-
alem ipsius naturam atq; ineffabilem ipsius infinitatem ac superssubstantialis suæ deitatis beati
tudinem. Circa hæc dico, quod quæstio ista includit & tangit quasi pelagus difficultatũ pluri-
marumq; quæstionum abyssum, an scilicet deo & creaturis conueniat aliquid vniuoce, an pos
simus deum in seculo isto intuitiue cognoscere, an valeamus de ipso nunc aliquid vere ac pro
prie & distincte concipere, an deus sit in genere, an prædicata perfectionalia ex natura rei & per E
prius competant deo quàm creaturis. Verumtamen istæ & consimiles quæstiones in libro de
diuinis nominibus & in volumine de mystica theologia potius habent locum, & ibi prout do
minus dederit, ipso præstante soluentur. de quibus etiam in collectario super primum Senten
tiarum diligenter pro viribus est tractatum. ¶ Tertio quæritur de simplicitate & puritate an
gelorum, an scilicet vere immateriales existant. & probatur quod imó, ex multis autoritatibus
huius capituli, in quo theologus non solum nominat eos incorporales & immateriales, sed e-
dist. 8. q. 1. tiam deiformes simplicitates, aliquando vero immaterialitates. De hac autem quæstione sup
secundum Sententiarum dictum est copiose, & perscrutatum est ibi, an in angelis sit composi-
tio aut vnio aliqua ex materia & forma, ex esse & essentia, ex actu & potentia. Deniq; quæstio
ista de immaterialitate angelorum, antiqua est & tam inter philosophos quam inter theolo-
Plato. Apuleius. gos præcipuos, fuerunt de ea diuersæ opiniones. Plato enim in dæmonibus posuit etiam cor-
porale materiã, quamuis inuisibilem nobis. Vnde Apuleius Platonicus in li. de deo Socratis, af
firmat dæmones esse animalia, corpore aerea, animo passiua, mente rationalia, tempore æter-
Plato. Proclus. na. In superioribus demum intellectualibus substantijs posuit Plato simpliciorem quandam
materiam, quam Proclus in elementatione sua theologica nominat schema. Autor quoq; li-
bri de Causis, affirmat quod intelligentia est habens hyliathin. hanc opinionem sequuti sunt
aliqui magni, qui philosophia Platonicorum fuerunt instructi, vt sancti patres, Augustinus,
Basilius, Cassianus. Aristoteles vero & Peripateci dixerunt intelligentias esse substantias sepa- F
philoso. ratas, id est, à materia liberas & semotas. Similit inter doctores scholasticos sunt de hac re duæ
Bonauen. opiniones. Nam Bonauentura, Richardus de media villa, Petrus ac alij multi dicunt in angelis
Richar. vil Petrus Ta. esse spiritualem materiam. Porro Gulielmus Parrhisiensis in libro de vniuerso, Thomas, Al-
Guliel. Par bertus, Aegidius cum suis sequacibus fortiter tenent contrarium, quorum opinio probabili-
To. Agnas Albertus. or reputatur, præsertim quia doctrinæ sancti Dionysii consonantior esse censetur. Angeli nan
Aegid. Ro. lib. Sen. 2. que nec ad subsistendum, nec ad intelligendum, neq; ad mouendum actiue egent materia. est
dist. 8. tamen in eis vnio quædam actus atq; potentiæ. Verum de hac quęstione pertranseo, quoniam
vtriusq; opinionis motiua super secundum Sententiarũ cum declarationibus suis diffuse sunt
introducta. At uero Origenes doctor antiquus ac ingeniosissimus homo, in libris Periarchon
Origenes etiam scripsit, quod post summam trinitatem nulla creata substantia sine materia potest subsi
stere. Auicebron item in libro fontis vitæ asserit, in cunctis intellectualibus creaturis ac cæte-
Auicebrõ. ris esse materiam, quam & secundum se sumptam dicit in omnibus illis eiusdem consistere ra
tionis.

¶ Paraphrasis huius capitis II.

A Ntequam ergo de hierarchijs distincte tractemus, congruum est vt exponamus quæ sit generalis descriptio hierarchiæ, quod fiet tertio capitulo, & quid vtilitatis conferat hierarchia quibuslibet personis in se constitutis & ministrantibus. Deinde specialiter laudemus cœlestes hierarchias, secundum testimonia scripturarum eis congruentia, quod fiet quarto & decimo capitulis sequentibus. Tandem quindecimo & vltimo capitulo quibuslibet formis & figuris sensibilibus cœlestes animi in scripturis designentur, & ad qualem simplicem veritatem oporteat reduci per illas formas vel figuras, ne & nos sicut alij multi stulti arbitremur mentes cœlestes & deo conformes multipedes esse, quia dicitur in Ezechiele: Pedes eorum pedes recti. Et quasdam esse multorum vultuum, quia rursus dicitur in Ezechiele: Quatuor facies vni. Et esse formatas secundum figuram boum aut leonum aut aquilarum, vt dicitur ibidem: Similitudo vultus eorū facies hominis, & facies leonis, à dextris ipsorum quatuor. Facies autem bouis, à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ. Et in Apocalypsi habetur: In medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Aut habere trinum alarum ordinem, propter illud quod legitur apud Isaiam: Sex alę vni, & sex alæ alteri: Et ne imaginemur super cœlum rotas igneas, quia dicit Daniel: Rotæ eius ignis accēsus: Et thronos materiales, quasi necessarios ad reclinatiōem principatui deitatis, quia dicitur etiam apud Danielem: Throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: Et quosdā equos cœlorū multorum. Iuxta quod Zachariæ reuelatum est: vbi ait: Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & post eum equi rufi, varij & albi: Et principes principum militię, ferentes lanceas: quia dicitur in Ezechiele: Ecce ego suscitabo principes principum & nominatos ascensores eorum. Hæc tamen iunctura, ferentes lāceas, ibi non inuenitur in scriptura, sed de huiusmodi lancea legitur in Iob: Circundedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, & nō pepercit. Et in libro Sapientiæ: Acuet diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Et similiter quæcunq; alia nobis in scripturis sacris tradita sunt per formas sensibiles secundum varietatem signorum manifestātium statum cœlestium animorum. Artificiose enim theologia vtitur formis coaptatis ad significandum mentes infigurabiles, vt dictum est, considerata infirmitate mentis nostrę, & prouidendo sibi familiarem & connaturalem sursum actionem, prout dictum est supra. l. b. & q. reflectendo ad ipsam nostram mētem sanctas anagogicas scripturas. Si quis autem arbitretur cōgrue designari cœlestia in sacris scripturis signis sensibilibus tanquam in seipsis ignota & nobis incontemplabilia, sed inconueniēs esse vt tam vilibus signis designentur, & per hoc quasi publicam irrisiōem angelicorum nominum fieri, & debere theologos signare preciosissimis sensibilium creaturarum vel corporum tanquam ipsis angelis per sui preciositatem quodammodo secundum sensibilium possibilitatem cognatis & familiaribus, neq; cœlestibus animis simplicibus & deo conformibus debere attribuere viles & infimas sensibilium formas, eo quod iste modus videatur & nobis esse ad cœlestia cognoscenda expeditior, & supermundanis mētibus honorabilior. sed & vilitas formarum forte potest legentes ad talem errorem inducere, vt putent supercœlestia repleri multitudine leonum, equorum & similium animalium, & decantari ibi laudes mugitiuas more boum, & esse ibi volatiles angelos ad modum auium, & alia animalia, & materiæ viliores prædictis, vt designantur lapidibus in Ezechiele & in Iob: Et herbis virentibus in Ezechiele. & ita quæcunq; scripturarum testimonia describunt huiusmodi sensibilium similitudines, valde cœlestibus dissimiles, quasi declinando & humiliando ipsa cœlestia ad dedecus & ignobilitatē & passibilitatem. Siquis inquam ita vt dixi arbitratur, ego sic ei respondeo: Veritatis inquisitio docet quod theologia per signorum vilitatem perfecte prouideat, neq; vt cœlestibus fiat iniuria, neq; fideles seducantur, opinādo deformes aut viles materias esse in cœlo. Non enim propter hāc solam causam per visibilia & infima signantur inuisibilia cœlestia, vt animus noster, qui nō potest immediate extendi ad intelligibiles contemplationes, sed indiget sursum actione familiarium & connaturalium sibi signorum, per quæ ad cognitionem cœlestium manuducatur, sed & propter aliam causam, scilicet, vt dum quædam signorum, quāuis vilium, fideles illumināt ad cognitionem cœlestium, eorundem vilitas abscōdat reprobis diuinam veritatem, ne detur sanctum canibus, quia vt dicit Apostolus: Non omnium est scientia. Quod autem huiusmodi sensibilium signorum vilitas non iniuriā cœlestibus faciat, sed veriorē eorundē ingignat cognitionē. inde patet, q̄a duplex ē modus notificādi inuisibilia dei, & quælibet cœlestia. Vnus affirmatiuus quasi per similia & vt cum dicitur, deus est lux. Alius vero modus negatiuus est per dissimilia & sine incōuenientia, & quæ videantur ei omnino non congruere. Siquidem super sub

Marginal notes: Ezech. 1. — Ibidem. — Ibidem. — Ezech. 1. — Apoca. 4. — Isaiæ. 6. — Danie. 7. — Zacha. 1. — Apoc. 6. — Ezech. 38. — Iob. 16. — Sapien. 5. — Ezech. 28. — Iob. 38. — Ezech. 3. — Matt. 7. — 1. Cor. 8. — B (margin) — C (margin)

persubstantialẽ deitatẽ,quã vocant scripturæ mentẽ vel substantiã,ostendentes in ea rationalitatẽ & sapientiã ipsi conuenientẽ,& verã essentiã quæ est vera causa omniũ existentiũ, vocant & lumen & vitã,his & his similibus tanquã inter cætera signantes venerabilioribus.quod diuinitas superemineat om̃ibus materialibus,quãuis & illa signa multũ deficiant à comparatione veritatis. Est em̃ diuinitas super omnẽ substãtiã & vitã adeo vt nullũ lumen digne valeat eam signare:sed & omnis mens & ratio ab ipsius similitudine incõparabiliter deficit. Alius autem modus est manifestandi diuina vel cœlestia per negationes & remotiones dissimilitudinum, vt quando dicitur in scripturis,inuisibilis, interminabilis, incõprehensibilis, quibus omnibus non q̃d ipse est,sed q̃d ipse non est,signatur. Et iste modus secũdus efficatius nos inducit ad cognitionem dei,quoniã sicut secretius ab apostolica doctrina accepimus. Non proprie dicitur deus aliquid existens aut intelligibile. Vnde om̃ia possunt ab ipso vere & proprie remoueri,nihil autẽ proprie affirmari. Secundus autem modus plus congruit negationibus,quæ propriæ
Danie.s. sunt,quã primus. Vere em̃ ignoramus supersubstantialẽ & incõprehensibilẽ& ineffabilẽ infinitatẽ ipsius quæ ipsam excedit vnitionẽ. Cum ergo om̃ia de deo vere & proprie negentur & remoueantur,& nihil proprie de ipso affirmetur,diuino occulto conuenientior est manifestatio per viliores & dissimiliores formas sensibiles quam per preciosiores. Dum ergo sacra scriptura designat diuina & cœlestia formis vilioribus non eadẽ per hoc dehonestat, sed honorat, & ostendit per hoc quod ipsa supermundane excedant om̃ia materialia. Sed neq; arbitror aliquẽ prudentem virum negare,quin signa dissimiliora efficatius sursum ducãt mentẽ nostrã quam similiora,quia per signa preciosiora facile posset seduci animus infirmus,vt putaret ad literam tale aliquid esse in cœlo,scilicet quod sint ibi homines lucidi & fulgentes vestiti decentissime veste splendidissima,& emittentes à se igneas flammas,non vrentes nec lædentes, quia dicitur in E
Ezec.I. Ezechiele: Aspectus eorum quasi carbonum ignis &c. Et similiter decipi posset mens in similibus signis preciosis,qualia in scripturis inueniuntur in designatione animorum cœlestiũ. Ne ergo hanc incurrant deceptionẽ qui nihil nouerunt altius pulchris sensibilibus sapientia sanctorum theologorum suscitans mentes ad cœlestia,deponit se ad vtendũ similitudinibus valde dissimilibus in cœlestium designatione,ne permittat mentẽ nostram materialibus immersam quiescere in talibus imaginibus,sed per earum turpitudinem valde suscitans & subleuans mentis nostræ vim supernorum apprehensiuam,eo quod nec conueniat,neq; verisimile videatur quod ualde materialia & tam deformia sint proprie comparabilia cœlestibus & diuinis. Alia præterea est ratio.quare per viliores creaturas corporeas,congrue cœlestia designantur.
Gene.I. Nulla enim res vniuersaliter priuatur participatione boni,dicente scriptura: Vidit deus cũcta quæ fecerat & erant valde bona. Congrue ergo ex om̃ibus materialibus designari possunt cœlestia & diuina.intellectualibus,tamen alio modo habentibus eà quæ sensibilibus longe alio modo tribuuntur. Verbi gratia, Furor qui attribuitur irrationalibus ingignitur ex motu passibili & motus ille furibundus plenus est omni irrationalitate. Quando vero attribuitur intellectualibus signat fortem ipsorum discretionem,& indissolubilem immobilitatẽ in immutabili, stabilitate bonorũ quibus deo cõformãt. Et simili᷑ cõcupiscẽtia q̃ attribuit irrationalibus. F
ẽ quædã incircũstãtiõata,& materialis passio respectu alicuius rei sensibilis ingenita,& ex naturali motu,vel cõsuetudine impetuosa impetu corporalis appetitus irratiõabili᷑ obtinẽs q̃d appeti᷑ impingendo totũ animal inconcupiscibile secundũ sensum. Qñ autẽ concupiscentiã cœlestibus animis attribuimus,nomine ipsius intelligimus diuinũ amorẽ immaterialitatis, qui ẽ super mentem inclinabile ad aliud,& irremissibile a proprio feruore desideriũ contẽplationis diuinæ & per excessum om̃is substantiæ in solos sponsi amplexus tendentis, & nulla anxietate afflictæ,vt accidit in desiderijs carnaliũ voluptatum,quarũ appetitus plenus est anxietate& satietas pœnitentia,& tendentis ad diuinum purissimum & omniũ summũ splendorẽ, qui cõprehensores suos omnino errare non patitur illuminando eos ipsa specie veritatis ad decorẽ .i. pulchritudinis plenitudinẽ æternæ & veræ cõmunionis ad deũ,pulchros facientẽ suos contẽplatores & amatores iuxta illud: Nos autẽ oẽs reuelata facie gloriã dñi speculantes, in eandẽ
2.Cor.3 imaginẽ trãsformamur à claritate in claritatẽ,tanq̃ à dñi spũ &c. Desideriũ dico nõ valẽs coerceri vel remitti propter sui fortitudinẽ ad id q̃d appetit,& inconuersibilitatẽ ad illud q̃d nulla occasio valet incidere propter hoc q̃d pure&singulari᷑ deũ desiderãt,& nihil ẽ q̃d eos possit ab eius amore reuocare vel retardare. Et q̃a semp deus ẽ vniformis,æ, quali᷑ bonus & pulcher,& q̃a ipse in se simplicissime habet omnẽ speciẽ desiderabilẽ vt sapientiã,bonitatẽ, pulchritudinẽ, æternitatẽ,oĩpotẽtiã &c.& secũdũ oĩa ẽ totus desiderabilis. Ideo plenarie,intime irreuocabili᷑
Can.5. in se trahit oĩa suorũ cõprehẽsorũ desideria. Itẽ cũ in aĩatis aut irrationalibus attribuimus insensibilitatẽ

sibilitatem vel irrationalitatem ostendimus quod priuentur sensu vel ratione. Cum autem fi
guratiue attribuimus cœlestibus substantijs, ostendimus eas excedere sensum & rationem no
stram, qui per materialia inuestigamus immaterialia & vtimur sensibus qui valde sunt alieni à
cœlestibus animis. Patet ergo per prędicta quod non incongrue designantur cœlestes mentes
per formas sensibiles etiam vilissimas. Cum enim omnia etiam corporalia & vilissima existen
tium à vere bono esse suum habeant, secundum omnes ipsorum proprietates habẽt quasdam
resonantias & repræsentationes intellectualis & superintellectualis decoris, & possibile est per
oẽs ipsas sursum agi ad immateriales archetypias q̃ sunt rõnes vbi vel ideę vel exẽplaria, de q
bus de diuinis nominibus, nõ qdẽ eodẽ mõ, sed valde dissimilit accipiẽdo hincinde pprietates
sensibiles, vt sc; scd̃m cõgruẽtiã ĩtellectualiũ attribuãt intellectualibus & scd̃m cõgruẽtiã sensi
biliũ attribuant sensibilibus. Inuenit aũt in scripturis q theologi nõ solũ angelis attribuũt for
mas sensibiles sicut dictum est, sed & ipsi diuinitati quandoq; attribuunt digniores formas, vo Mala.viii.
cando eam solẽ iustitiæ, stellam matutinam, quæ in mente oritur quando homo iustificatur & Apoca.2.
lumen quia resplendet intelligibiliter & interminabiliter. Vnde Psalmista, Signatũ est, inqt, su Psal.4.
p nos lumẽ vultus tui dñe. Et iterũ: In lumine tuo videbimus lumẽ. Et S. Iohãnes ait: Erat lux Psal.35. Iohan.1.
vera, quę illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in hunc mundũ. Aliqñ attribuũt ei mediocres for Deute.4.
mas, vocãdo deũ ignẽ. Vñ in Deuteronomio dr: Dñs deus tuus ignis cõsumẽs est, qa illuminat Iohan.4.
q̃uis sine læsione, cũ ignis lædat & vrat. Attribuũt etiã illi aquã, sicut habet apud Iohannẽ: Flu

B mina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ. Hoc aũt dixit de spũ quẽ accepturi erãt credentes in eum.
Daniel quoq;, Fluuius, inqt, egrediebat à facie eius. Et in ecclesiastico dicit: Ego q̃si fluuius Dorix Danie.7
& quasi aquæ ductus. Et hoc ideo qa vitalibus affluentijs replet mẽtes sicut aqua administrat Eccle.24.
materialẽ vitã plãtis. Infra ca. decimoqnto. Aliqñ aũt attribuũt deo formas infimas, vt vnguẽ
ti, Vnde S. Iohan. in prima sua ait epist. Vnctio eius docet vos de oĩbus. Et Ecclesiast. Vnguẽta 1.Iohan 2.
rius cõficiet pigmẽta suauitatis. Et in psal. Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ. Et in Actis S. Eccl.38.
Petrus ait, Vnxit eũ deus spũ sctõ & vtute. Lapidẽ angularẽ, vt ẽ apud Isaiã, apud Iob, in Actis Psal.44. Actu.10.
&c. Attribunt etiã ei formã beluinam vt leonis, apud Oseæ. Consumã eos ibi quasi leo. Et pan Iob.38. Isa.28.
theræ in antiqua translatiõe, vbi nos habemus, Catulus leonis & pardi. Sicut pardus in via As Acto.4.
syriorum. Occurram eis quasi vrsa raptis catulis. Attribuunt etiam ei formam quæ videtur eẽ Ephe.2. Oseæ.13.
vilior cæteris, scilicet vermis, quem ipse dñs sibi ascribit in Psal. Ego aũt sum vermis. Ita & oẽs Apoc.6. Oseæ.13.
deũ cognoscentes & gustantes, qui per scripturam recitant quæ sibi occulte diuinitus inspirata Hiere.5.
sunt, in dictis formationibus bene distinguũt cœlestia & diuina ab imperfectis materijs & im Psal.21.
mũdis, alit vt dictũ est attribuẽdo cœlestibus quæ aliqñ cõueniũt sensibilibus, nullã p hoc ma
culã cœlestibus impingẽtes quin potius honorãt ipsa cœlestia, describẽdo ea p formas dissimi
liores & viliores, vt p hoc veritas indignis abscõdat, q despiciũt tã viles descriptiões, nec eas cu
rãt inuestigare: & fidelibus pateat qui vt prædictũ est, eã per sensibilium collationem diligent
inquirunt. & dum figurarum significationem intelligere desiderant, non permittantur in sensi
bilibus formis tanquam ad literam intelligendis permanere, ipsa formarum deformitate eos
repellente. Honorificant ergo theologi diuina, remouendo ab eis quæ vere & proprie possunt
ab eis remoueri, dum dicunt deum inuisibilem, infinitum & similia, & comparando ipsum infi

C mis sensibilibus per familiares resonantias ipsorum. Non est igitur inconueniens aut iniurio
sum cœlestibus animis, q ipsi designent formis viliorũ sensibilibus, rõne supradicta. Ipsa siqdẽ
deformitas formarũ, quibus angeli in scripturis describunt, turbãdo mentẽ nostrã, nos induxit
ad tãtæ ambiguitatis inqsitionẽ, & per cõsequẽs ad sursum actionẽ p diligẽtẽ intelligẽtiæ spũa
lis pscrutationẽ, ad quã forte nõ sine hac occasiõe induceremur, eo q ipsa deformitas nõ pmit
tet mentẽ nostrã permanere & quiescere in formationibus tã manifeste dissonãtibus à cœlesti
bus substantijs, sed inducit ad luctandũ p inuestigationẽ diligentẽ vt segreget à cœlestibus cõ
cupiscentias materiales & passibilitates alicuius rei sensibilis, & assuescat pedetentim p collati
onẽ sensibiliũ extẽdi ad cognitionẽ & contemplationẽ cœlestium. Hęc præmisi ad declarandũ
q conuenienter & vtilit p formas sensibiliũ & viliores designant cœlestes substãtiæ in scriptu
ris. Deinde conuenit definire hierarchiam & ostendere quid iuuat vnaquæq; hierarchia men
tes in se collocatas. Duxq; sermonis huius sit Christus, si licet sic dicere meus, qui inspirat mani
festationem omnis hierarchiæ. Tu autem ó puer Timotheæ, secundum apostolicam traditio
nem audi sancte dicta, sicut sanctum audire decet, factus diuinus in doctrina diuinorũ, & men
tis oculo absconde sancta, tanq̃ deformia ab auditu & notitia immundæ multitudinis, quia iu Mat.7.
xta sententiam dñi: Non licet spargere ante porcos mundam & luciformem & mentis pulchri
ficantem venustatem intelligibilium siue inuisibilium margaritarum.

¶Hierarchia quid sit,& quænam eius utilitas. Cap. III.

ST quidem hierarchia(secundum me)ordo diuinus, & scientia & actio deiformis, quantum possibile similans, & ad inditas ei diuinitus illuminationes proportionaliter in dei similitudinem ascendens. Diuina pulchritudo, ut simpla, ut optima, ut consummatiua, pura quidem est uniuersaliter omi dissimilitudine: distributiua uero, secundum dignitatem uniuscuiusq; proprij luminis: & perfectiua in sacrificio diuinissimo, secundum ad seipsam perfectorum compacte immutabilem formationem. Interpretatio igitur hierarchiæ est, ad deum quantum possibile similitudo & unitas, ipsum habens omis sanctæ & scientiæ & actionis ducem, & ad suum diuinissimum decorem immutabiliter quidē diffiniens. Quantū uero est possibile reformat, & suos laudatores agalmata diuina perficit. Specula clarissima & munda, receptiua principalis luminis & diuini radij, & inditæ quidem claritatis sacræ repleta, eamq; iterum copiose in ea quæ sequuntur declarantia, secundū diuinas leges. Non enī fas est sanctorum perfectoribus aut sancte perfectis, operari quidem omnino præter propria hostiarū mysteria aut sacras ordinatiōes. Sed neq; subsistere aliter, si diuinam ipsius claritatem appetūt, & ad ipsam sacre & decenter respiciunt & reformantur secūdum uniuscuiusq; sanctorū intellectum analogiam. Non ergo hierarchiam qui dicit, sacram quandam uniuersaliter declarat dispositionem, imaginem diuinæ speciositatis in ordinibus & sciētijs hierarchicis propriæ illuminationis sacrificantem mysteria, & 1.Cor.3. ad proprium principium ut licet assimilatam. Est enim unicuiq; hierarchiā sor- 3.Ioh.1. tientium perfectio, hoc est secūdum propriam analogiam in dei imitationē ascē- Matt.5. dere, & omium diuinius(ut eloquia aiūt)dei cooperatorē fieri, & ostēdere diuinam in seipso actionē(secūdū quod possibile est) relucētē. utpote qm ordo hierarchiæ est, quosdam quidē purgari, quosdā uero purgare: & quosdā quidem illuminari, quosdā uero illuminare & quosdam perfici, quosdā uero perficere, unicuiq; deiforme adunatiōi qualicunq; modo. Diuina beatitudo quātū in hominibus dicēdū, pura quidē ē ab omi simul dissimilitudine: plena ueri luminis æterni, perfecta & nō indigēs simul omis perfectiōis, purgās & illuminās & pficiēs. Magis aūt purgatio sancta, illuminatio & perfectio super purgationem, super lumē ante perfecta, per seipsam perfecta, per seipsam perfectiōis principium, & omnis quidem hierarchiæ causa, omisq; sacri secundū supereminētē excelsitudinē. Oportet itaq;(ut æstimo)purgādos quidē puros perfici omino, & omi liberari dissimilitudinis cōfusiōe. Illuminādos uero repleri diuino lumine ad cōtēplatiuā habitudinē & uirtutē, castissimis mētis oculis reducēdos, & imperfectos restaurādos participes fieri exploratorū sacrorū perfectiuæ sciētiæ. Purgatores uero magnitudine purgatiōis alijs tradere propria castitate. Illuminatores aūt ut luculentiores animos, & ad participationē luminis & distributionem pprie habētes, & ditissimæ sanctæ repleti claritatis omino suū superexcellēs lumē in eos qui digni sunt lumine superuehere. Perfectores uero tanquam præceptores pfectiuæ traditionis, pficere perficiendos sacratissima doctrina per inspe

ctorum

ctorum sacrorum scientiam. Non ergo unusquisque hierarchiæ dispositionis ordo secundum propriam analogiam reducitur ad diuinam cooperationem, illa perficiens gratia & deo data uirtute, quæ diuinitati naturaliter & supernaturaliter insunt, & ab ea superessentialiter acta, & ad possibilem deum diligentium animorum imitationem hierarchiæ manifestata.

Elucidatio Capituli huius tertij. Articulus septimus.

Præmissis præambulis, prosequitur theologus suum intentum, diffiniës hierarchiam. [Est quidem hierarchia secundum me] id est, prout ego nunc eã accipio [ordo sacer & scientia & actio] id est, sancta ordinatio & congregatio rationalium personarum, in scientijs & actibus sibi conuenientibus bene disposita ac distincta [deiformis quantum possibile est similata] id est, p dona naturæ & gratiæ conformata perfectioni diuinę & exemplari seu ei quod habet in deo, correspondens sibi. [Et ad inditas ei diuinitus illuminationes proportionaliter in dei similitudinem ascẽdens] hoc est, per illustrationes & gratias sibi à deo influxas, tendẽs & erigẽs se [in similitudinẽ dei]. i. ad participationẽ & imitationẽ increatæ similitudinis, quã habet in creatore, cui ipsa se conformare debet. [Diuina aũt pulchritudo]. i. increatus ille decor, q causa est & exemplar omnis hierarchicę ordinatiõis ac speciositatis [vt simpla, vt optima, vt cõsummatiua, pura qdẽ est vniuersalit omi dissimilitudine]. i. in
B seipsa ẽ simplex, vna & indiuisa. cũ sit ipsa deitatis essentia. vnde & optimaẽ absolute, & telecartica. i. alioꝝ cõsummatiua seu pfectiua, reductiua & cõuersiua in se qd cõuenit sibi [vt simplæ & optimæ] sic nãq cõpositũ & multiplicatũ ac impfectũ & indigẽs, oportet reduci ad vnũ primũ simplex perfectũ & optimũ, tanq ad suum productiuum principium ac vltimũ finem hæc pulchritudo fontana. vniuersaliter. i. omimode [pura est omi dissimilitudine]. i. ab omi imperfectione, perquam creatura est creatori dissimilis [distributiua vero secundũ vniuscuiusq dignitatem proprij luminis]. i. cõmunicatiua est suę bonitatis ac lucis, ex sua plenitudine prorsus exhuberantissima effluendo, causando ac alijs influendo lumina gratiæ ac gloriæ, & diuersa charismata secundum capacitatem, conatum, dispositionem seu præparationem ac meritum, imó & sæpe vltra ac supra dignitatem ac meritum singulorum: quoniam abundantia pietatis suæ merita supplicum excedit & vota. Interdum quoq gratiosissimę pręuenit indignos & auersos, atq per gratiam præuenientem aut gratisdatam, excitat & disponit eos ad gratiam gratum faciẽtẽ ac verã salutẽ, queadmodũ Paulũ in pessimo itinere vitiosissimoq ppposito cõstitutũ circũ fulsit lux de cœlo. sic demum infantulos in baptismo nõ iuxta ipsoꝝ dignitatẽ ac meritũ, sed secundũ misericordiã suam dulcissimam implet gratia, virtutibus, donis. In hoc tñ pbat deus nõ esse personaꝝ acceptor, qm nulli qd in se est facienti, negat gratiã suã: & vnicuiq largitur sicut meretur, imó remunerat supra merita, & punit citra demerita [& pfectiua in sacrificio dignissimo secundũ ad seipsam pfectorũ cõpacte immutabilẽ formationem] hoc est, diuina pulchritudo seu bonitas illa æterna est [perfectiua perfectoꝝ]. i. eoꝝ q perficiuntur compacte. i. conuenienter ac solide, qa bonũ bono modo fieri debet [in sacrificio dignissimo]. i. in saluberrima
C conuersione, qua se totos offerunt deo in holocaustum, cultui eius se plene ac feruide mancipãdo [secundum formationem immutabilẽ]. i secundum constantẽ atq immobilẽ dispositionẽ mentis ipsorũ, qua firmit statuũt deo inauertibilit adhærere ac deseruire, iuxta illud Apostoli: Stabiles estote & immobiles, abundantes inopere dñi semp. Nẽpe vt Salomon protestat. Iustus quasi fundamẽtũ æternũ. vel secundũ immutabilẽ formationẽ. i. iuxta inuariabilẽ & ęternã præordinationẽ ac puidentiã dei, quæ in seipso formauit, puidit ac statuit ab æterno, qualit sacrificandũ & obsequendũ sit ei, ipsos etiã elegit q sibi sic adhærerent. Insuper potest ita exponi: Pulchritudo seu bonitas dei est perfectiua perfectorum, quos quotidie magis ac magis per gratiaꝝ pficit incremẽta. & hoc potissime in sacrificio dignissimo. i. in eucharistiæ sacramẽto, & eius celebratiõe ac deuotissima pceptiõe. Hoc qppe sacramẽtũ ẽ sacrificiũ sacrificioꝝ, ad pficiendũ cõmunicãtes ordinatũ, & pfiguratiuũ beatifice refectiõis in patria. [Interpretatio igitur hierarchiæ est ad deũ qtũ possibile est, similitudo & vnitas]. i. deo assimilari & vniri quãtũ creatis mentibus ex bono mõ p gratiã dei possibile est interpretatio. i. expositio & descriptio [hierarchiæ] tã angelicæ q humanæ. vel vt alia litera aptius habet, intentio. hoc nanq intendunt finaliter psonę hierarchicę, vt per actus suos & per potestates suas atq scientias deo vniãtur & cõformentur & sine fine adhæreant. [Ipsum habens omnis sanctę & scientiæ & actiõis ducẽ] id ẽ,

alias * actus.
Acta. 9.
Acta. 10.
Apoca. 22.
alias * diuinissimo.
1. Cor. 15.
Prouer. 10.

ipsum omnium creatorem[habens ducem]id est,directorem,institutorem ac principē totius notitiæ & operationis suæ ad dei obsequium ordinatæ. [Et ad* ipsius diuinissimum decorem immutabiliter quidē diffiniens]id est,hierarchia constanter & immobiliter determinans cuncta quę efficit[ad decorem suum diuinissimum]id est,ad ipsius dei increatam pulchritudinem repræsentandam ac honorandam[quantum*quidem potest reformat]id est,pro posse cōplet & perficit personas hierarchicas. [Et suos laudatores]id est,eos qui hierarchicam perfectionē laudant non solum verbis, sed operibus quoq; imitando & exercendo pertinentia ad vitā purgatiuam,illuminatiuam ac perfectiuam[agalmata diuina perficit]id est,perficiendo facit diuina[agalmata]id est,imagines deiformes,ita quod in ipsis relucet supbenedictæ trinitatis imago & similitudo per contemplatiōem amoremq; feruidum diuinorum. Sic etiam facit ea[specula clarissima]id est, valde clara,in quibus dona pietatis diuinæ refulgent,& misericordię dei resplendent, quemadmodum hominum vultus in speculo:ita quod diligenter considerantes charismata gratiæ ipsis collata,vere agnoscunt ac fatentur,dicentes: Ecce isti sunt serui dei ac filij adoptiui,in quibus euidenter innotescit imago dei,ita quod deus cernitur,sanctificatur ac honorificatur in eis:& econuerso sanctificant&honorificant deum, hoc est,deo sancte ac reuerentialiter seruiendo,ostendunt quod ipse sit magnus & sanctus,aliosq; quantum in ipsis est; ad dei honorificentiam & debitum cultum inducunt. vnde oramus:Sanctificetur nomen tuū. Et psalmista hortatur: Magnificate dominum mecū. Apostolus quoq; ad Philippenses: Oīa facite sine murmurationibus,vt sitis sine querela,simplices,filij dei in medio nationis prauæ atq; peruersæ,inter quos lucetis sicut luminaria mundi,verbum vitæ continentes. Vnde & Christus admonuit apud Matthæum:Luceat lux vestra coram hominibus,vt videāt opera vestra bona,& glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Hinc & princeps apostolici chori hortatus est:Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detractāt de vobis tanquam de malefactoribus,ex bonis operibus vos considerantes,glorificent deum. Porro vnum dumtaxat est speculum omnino perfectum,in quo tota patris perfectio superplenissime splendet,vnigenitus eius,iuxta illud libri Sapientiæ:Candor est lucis æternę & speculum sine macula dei maiestatis[& munda]à vitijs[receptiua principalis luminis]id est, dei patris, vt in primo capitulo expositum est,aut spiritussancti,secundum illud psalmi:Spiritu principali confirma me[& diuini radij]id est,filij dei,qui est radius plenus,immensus ac primus paternæ lucis,vt in expositione primi capituli est expressum.Vnde in libro Sapientiæ dicitur: Emanatio est claritatis omnipotentis dei syncera[& inditæ quidem claritatis sacræ repleta] id est, specula ista intellectualia abundanter impleta[claritatis sibi inditæ sacræ]id est,gratiosæ lucis diuinæ eis desuper impresse ac præstitæ[eamq; iterum copiose in ea quæ sequuntur declarantia]id est,rursus sunt[declarātia].i.communicantia ac transfundentia lumē eis desuper impertitum, in ea quæ sequuntur,id est,in supposita ipsis subordinata & subdita, iuxta illud summi Apostoli:Vnusquisq; sicut accepit gratiam,in alterutrum illam administrantes.hoc autem charitas facit &liberalitas maxima. hinc ait Saluator:Gratis accepistis,gratis date.Quod agūt[secundum leges diuinas]id est,iuxta præordinationem ac iussionem sapientiæ dei, qui præfixit & statuit quis quem debeat illustrare,& quantum ac qualiter:sicq; leges diuinæ intelligi possunt actiuæ passiones & præordinationes dei increatæ,quæ per respectum ad creata pluraliter designantur,quamuis in re sint vna & indiuisa sapientia creatoris,quemadmodum & Ideę. possunt etiam leges istæ intelligi præcepta personis hierarchicis ecclesiasticisq; insinuata,impressa & præstituta.De legibus talibus dominus ait per Ieremiam:Si cœlo & terræ leges non posui.Præterea sicut in corporalibus cernimus,quod quædam tam copiose lumen aliunde suscipiunt,quod illud protinus transfundunt in alia,sicut candela vna accensa ab alia,mox domū aeremq; illuminat, sic & luna illustrata à sole:ita in intellectualibus quædam à superiore intellectu tam exhuberanter illuminantur,erudiuntur,replentur,quod & inferiores mox queunt de plenitudine sua influere,& doctrinarum fluenta diffundere. Vnde ad Timotheum Apostolus:Hæc,inquit,commenda fidelibus,qui idonei erunt & alios docere.Pręterea pręinductis cōsonant dicta meliorum philosophorum,quantum ad naturalium donorum ac luminū emissionem,receptionem & communicationem. Vnde in libro de Causis asseritur:Ex intelligentijs est,quæ ē intelligētia diuina,qm̄ ipsa recipit ex bonitatibus primis,quæ ꝓcedūt à causa prima ꝑ receptionē multā.& de is est quæ est intelligētia tm̄,qm̄ non recipit ex bonitatibus primis, nisi mediate intelligentia. Multa de hoc scribit Proclus:Auicēna quoq;& Algazel. Consequenter theologus declarat diffusius,quod iam dixit personas hierarchicas inferioribus influere iuxta leges di-

*suum. *vero est possibile. Matt.6. Psal.33. Philipp.2. Matt.5. 1.Petri.2. E Sapien.7. Psal.50. Sapien.7. 1.Petri.4. Matt.10. F Iere.33. 1.Timo.2. Proclus Auicenna. Algazel.

leges diuinas. [Non enim fas] id est, licitum [est sanctorum perfectoribus] id est, superioribus hierarchis, q tātę pfectiōis ac sapiētiæ sunt, qd & alios etiā sanctos possunt pficere pfectoresq; fa cere [aut sancte perfectis]. i. nec inferioribus, quorum est perfici & sancte viuere in se [opera ri † quid omnino] id est, aliquid facere [præter propria hostiarum mysteria] id ē, vltra potesta tem & dona gratiarum ipsis concessa, per quæ offerunt deo sacrificia obedientiæ & hostias cul tus diuini, iuxta illud ad Hebræos: Per ipsum offeramus hostiam laudis deo semper. sicq; per Oseæ dicitur deo: Accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum [aut sacras ordi nationes] id est, præter statuta & iussa à deo præfixa, cum in ipsis sit obedietia perfecta & sum ma, præsertim in comprehensoribus, in quibus omnia sine difficultate ordinatissime fiunt, imó nec fieri aliter queunt. [Sed neq; subsistere aliter] id est, non solum illicitum illis est aliter ope rari quam dictum est, imó nec aliter valēt esse aut in vita manere [si diuinam ipsius claritatem appetunt] id est, si vere desiderant desup illustrari, quod vtiq; cupiunt indefesse [& ad ipsam sa cre & decenter respiciunt] id est, si pure ac reuerēter dirigunt mētes suas ad deum, eiq; soli que runt finaliter complacere [& reformantur secundum vniuscuiusq; sanctorum intellectuū ana logiam] id est, si assidue formantur, afficiuntur, replentur [secūdum analogiam] id est, propor tionem, habitudinem & dispositionem [vniuscuiusq; intellectuum sanctorum] id est, cuiusli bet mentis purificatæ, deo firmiter inhærentis. Sic etenim cupiunt omnia fieri ordinate, ac im plent illud Apostoli: Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis. Ad quod mystice

B spectat illud Prouerbiorum. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui, illud quoque Deuteronomij: Non transferes terminos quos fixerunt priores in possessi one sua. hinc non licet manum in messem mittere alienam, nec eum iudicare aut perimere, su per quem à iudicante iurisdictio non habetur. Etenim quæ à deo sunt, ordinata sunt. [† Nunc ergo hierarchiam qui dicit] id est, iam patet quod qui exprimit nomen hoc hierarchia [sacram quandam vniuersaliter declarat dispositionem] id est, clare affirmat & denotat in cōmuni quā dam sanctam ordinationem & congregationem [imaginem diuinæ speciositatis] id est, effectū consimilem superpulcherrimo deo, in qua imagine seu effectu increata speciositas repræsenta tur, fulget ac innotescit, sicut causa in suo effectu, iuxta illud libri Sapientiæ: A magnitudine spe ciei creaturę poterit horum creator cognoscibiliter videri [in ordinibus] id est, in multitudini bus seu personis coordinatis [& scientijs hierarchicis] id est, notitijs & discretionibus, per quas personæ in hierarchijs contentæ, agnoscunt quid ipsis incumbit agendum, & exequuntur hoc ipsum. Scientia enim dirigit actionem, & quantū ad hoc, scientia ista practica esse videtur. Sci entijs inquam [proprie illuminationis] id est, informationibus & illustrationibus specialiter eis collatæ, secundum mensuram dignitatis ipsorum, & iuxta exigentiam officij sui. De hac sci entia dicit ad Timotheum Apostolus: Scias quomodo oporteat te conuersari in domo dei. de qua & apud Oseæ loquitur dominus: Quia tu scientiam repulisti, repellam & ego te, ne sacer dotio fungaris mihi. Itaq; qui dicit hierarchiam, dicit hæc omnia, quoniam ista sunt de ratiōe hierarchiæ, vt patuit [sacrificantem mysteria] id est, dominica sacramenta ad dei gloriam deo patri offerentem, quod fit in ecclesiastica hierarchia: nec dubium quin angelica etiā hierarchia ac triumphans ecclesia orando pro militanti pro efficatiore sua exauditione, commemoret & alleget quæ & quanta vnigenitus dei pro ecclesiastica assumpserit, egerit ac ptulerit hierarchia. Sic quoq; sacrificat mysteria incarnationis, natiuitatis, paupertatis, humiliationis, obedientiæ,

C passionisq; Christi. Amplius hierarchia sacrificat mysteria, id est, vniuersa quæ agit, & ministe rialiter ac mysterialiter peragit ex inspiratione diuina ac abdita, ad laudem, gloriam & hono rem refert ac facit omnipotentis, iuxta illud in Psalmo: Voluntarie sacrificabo tibi. Deniq; vt in Ecclesiastico legitur, Salutare sacrificium est respicere in mandatis: & qui totis viribus sub dit se deo, gratissime ei sacrificat. similiter qui dona gratię sibi collata charitatiue communicat alijs, & qui creditis sibi talentis vtitur fructuose: maxime autem, qui docet iniquos vias dei, & eos ad creatorem conuertit: & item, qui iugiter ex zelo diuini honoris desiderioq; feruenti fra ternæ salutis, pro ecclesia, pro viuis ac mortuis, pro cunctis hominibus deprecatur. [Et ad p prium principium vt * est iustum assimilatam] id est, deo ordinate cōformatam per actum vir tutum & exercitia ad se spectantia, sicut expositum est, & consequenter subiungitur. [Etenim vnicuiq; sortientium hierarchiam perfectio hæc est] id est, ista est vera perfectio cuiuslibet sup positi seu ordinis constituti in hierarchia, ac sortiti aliquem gradum in ea [secundum pro priam analogiam in dei imitationem ascendere] id est, iuxta suam proportionem, mo dum & facultatem suo se creatori conformare in omni actu ei placente, iuxta illud A postoli ad Ephesios: Imitatores dei estote, sicut filij charissimi, & ambulate in charitate, sicut

Right margin notes: † quidem; Hebræ. 13. Oseæ. 14.; 1. Cor. 14.; Prouer. 22. Deute. 19. Roma. 13. † Nonne.; Sapie. 13.; 1. Timo. 3. Oseæ. 4.; Psal. 53. Eccle. 35.; † licet; Ephe. 5.

sicut & Christus dilexit nos, vt scilicet creator in rationali creatura tanquam in sua imagine per lineas imitationis resplendeat. Hinc apud Lucam ait Saluator: Eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Deniq; istud est finis, salus, perfectio vnicuiq; enti creato, assimilari pro posse creatori in actibus congruentibus sibi & complacentibus deo: hæc assimilatio reddit creaturam deo amabilem & dilectam. Nam & similitudo est ratio dilectionis & causa coniunctionis, sicut & dissimilitudo est causa displicentiæ, separationis ac odij [& omniũ diuinius est vt eloquia aiunt, dei cooperatorem fieri] hoc ē, omnium diuinorum diuinissimũ est, deo cooperari in conuersione errantium & reductione peccatorum ad ipsum, seu etiam in conseruatione & profectu eorum in bonis. Deo nanq; tanquam summo, perfecto & vniuersalissimo bono, proprium est cunctis suam bonitatem communicare, om̃es capaces ad salutem adducere, vnicuiq; secundum suam indigentiam prouidere ac subuenire. Qui ergo visceribus affluunt charitatis ac pietatis, atq; in actibus his se deo pro posse conformant, ac puro amore pro bono laborant communi & vniuersorum salute, recte deiformes & diuini, imó & diuinissimi nuncupantur. Præterea hæc est pietatis æternæ dignatio mira & admiranda, inæstimabilis & immensa, quod creaturam ex se defectuosam ac fragilem, dignatur in sui cooperatricem assumere. idcirco cui hoc gratiæ culmen confertur, nullatenus extollatur, sed deo humillime regratietur, feruenter ac libentissime obsequatur: omneq; bonum quod egerit, vniuersum fructũ quem fecerit, deo grata ac humili mente syncerissime semper adscribat, reputans se indignum vt per ipsum deus talia operari dignetur, de quibus fatetur Richardus: Nescio an maius beneficium possit homini à deo conferri, quã per eius obsequium alij cõsequant salutem, si tamē homo deo cooperetur ex charitate & vera obedientia. propter quod subditur [& diuinam in seipso ostendere actionem, secundum quod possibile est relucentem] id est, personaliter exhibere & alijs in exemplum ostendere actus diuinos, in secreto sui cordis latentes ac radiantes, qui actus sunt contemplari, diligere, aspirare ad deum, & esurire ac sitire indesinenter iustitiã. Hæc autem [eloquia] id est, scripturæ testantur, cum dicat Apostolus: Ego plãtaui, Apollo rigauit, deus autem incrementum dedit. Dei enim adiutores, id est, cooperatores sumus. Iohãnes quoque in secunda sua canonica: Nos debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis. Consequenter declarat, quo sensu iam dixit vnamquanq; personam in hierarchia constitutam, debere ad dei imitationem & assimilationem secundum suam mensuram, statum, gradum seu facultatem ascendere. [Vtpote quoniam ordo hierarchiæ] id est, ordinatio & habitudo existentium in hierarchia [est, quosdam quidem purgari] id est, ad aliquos spectat purgari [quosdam vero purgare] Purgari quippe pertinet ad inferiores & subditos, ad imperitos & incipientes, ad animales & laicos, purgare vero ad prælatos, peritos & spirituales. horum quoq; vtrumq; aliter fit in ecclesiastica, aliter in angelica hierarchia. viatores enim ad ecclesiasticam hierarchiam pertinentes, purgant & purgantur ab immunditia culpæ, ab ignorantia & errore: in patria autē non est purgatio ab errore aut culpa, sed à minoratione luminis & à simplici nescientia quadam, vt infra sæpe habebitur [& quosdam illuminari] id est, plenius edoceri, vtpote proficientes [quosdam vero illuminare] qui idonei sunt alios informare [& quosdam quidē perfici] id est, ad intelligentiam secretiorum & spiritualiorum rerum adduci [quosdam vero perficere] id est, alios ad spiritualem sapientiam ac mysticorum contemplationem perducere, iuxta illud Apostoli: Loquitur sapientiam dei quæ abscondita est, verumtamen ista non sunt intelligenda. quasi actus isti & impræssiones eorum nequaquam pertineant ad eosdem, sed q̃d non eodem modo, nec simili ratione, neq; secundum idem: imó ad eũdem prælatum spectat, eosdem subditos suos nunc quidem purgare, nũc illuminare, nunc autem perficere: specialiter quoque quosdam purgare, quosdam (puta purgatos) illuminare, quosdam (videlicet illuminatos) perficere, vt charitatis diuinæ succendantur amore [vnicuiq; deiformę adunationi qualicunque modo] hoc est [deiforme] id est, aliquid diuinæ perfectionis, supple conueniet isto modo [vnicuique adunationi] id est, cuilibet congregationi tam purgantium quam purgatorum, tam illuminantium quam illuminatorum, tam perficientium quam perfectorum qualicunq; modo, id est, secundum aliquem modum: quia altiori modo conuenit purgantibus, illuminantibus & perficientibus, secundum quod tales sunt, quàm purgatis, illuminatis & perfectis, inquantum huiusmodi, iuxta quem modum secundum philosophum agens est honorabilius patiēte. Ex hoc tñ nõ sequitur, q̃d deo cõueniat purgari, illuminari ac perfici, sed solũ purgare, illuminare, p̃ficere nõ aliunde nec p̃ gratiã sibi donatã, sed ex se & per naturã atq; p̃ gratiã, quã ipse alijs elargit, & p̃ quã exercet actus istos in illis. hinc subdit: [Diuina beatitudo]. i. deus essentialit felix, q̃ ē sua beatitudo immẽsa [quantũ in hominibus dicendũ] id est, prout de hoc inter ho-

Luc. 6. Rich. vict. Matt. 5. 1. Cor. 3. 2. Ioan. ca. 1. Cor. 2. Philoso.

inter homines loqui decet, inter quos sobrie loquendum est inde [pura quidem & simul omni dissimilitudine] id est, omnimode & substantialiter munda est, expers & libera [ab omni dissimilitudine] id est, ab omni impuritate, omniq; eo quod puritati dissimile est ac repugnans, cũ ipsa naturaliter sit sanctitas simplicissima, penitus intensiue ac perfectionaliter infinita. ideo non purgatur ab aliquo [plena veri luminis æterni] imó ipsa realiter est lux æterna & illimitata [perfecta] simpliciter, id est, supra ac extra omne genus [nõ & indigẽs simul omnis †luminis] idest, nullo penitus lumine indigens. ideo sibi non conuenit ab aliquo illustrari, imó ipsa ex se est [purgans & illuminans & perficiens] cætera omnia quæ purgantur, illuminantur aut perficiuntur, & hoc immediate aut mediate. [Magis autem purgatio sancta] id est, beatitudo illa increata, dicenda est potius [purgatio sancta] id est, actiua purgatio purgans atq; sanctificans alios, quia in deo realiter idem sunt agens & actio: quamobrem ad insinuandum summam simplicitatem, à deo magis vocatur purgatio sancta, quam purgans [& illuminatio & perfectio] id est, conformiter deus seu eius beatitudo est non solum illuminans omnia, sed etiam ipsa [illuminatio] actiua, qua affectiue & formaliter seu exemplariter cuncta illuminat. simili modo ipse est sua [perfectio] nec solum hoc, sed & ipse est purgatio [super purgationem, super lumen ante perfecta] hoc est, ipse deus est purgatio, omni purgatione creata sublimior, & altiori modo purgans, quàm intelligere aut exprimere valeamus. Sic item ipse est illuminatio [super illuminationem] & lumen incomprehensibile interminatum super omne lumen secundum, & ipse est sua perfectio [ante perfecta] id est, super facta [per seipsam perfecta] id ẽ, ex propria sua natura infinite [perfecta] Accipe hanc dictionem perfecta, nominaliter pro re cui nulla omnino deest perfectio. Porro omne finitum est imperfectum. vbi enim rei perfectio terminatur, ibi eius imꝑfectio inchoatur [per seipsam perfectionis principium] id est, propria virtute totius perfectionis causale exordium, quemadmodum in libro Sapientiæ legitur: Virtus tua iustitiæ initiũ est. Et in psalmo: Qui dominatur in virtute sua in æternum [& omis quidem hierarchiæ causa] id est, tam angelicæ quam ecclesiasticæ hierarchiæ causa effectiua exemplaris atq; finalis est deus, à quo bona cuncta procedunt, & omnis deriuatur potestas, dicente Apostolo: Non est potestas nisi à deo, qui dixit Pilato: Non haberes aduersus me potestatem vllam, nisi datum tibi esset desuper. Nec obstat quod per Oseæ dominus loquitur: Ipsi regnauerunt, & nõ ex me: principes extiterunt, & non cognoui, quia & illorum præsidentium impiorum potestas, fuit à deo, non autem potestatis abusus, neq; inordinatus modus pertingendi ad eam, quantũ ad ipsam inordinatiõem [omnisq; sacri secundum supereminentem celsitudinem] id est, deus est causa [omnis sacri] dominij & omnis rei sanctæ & sancti obsequij, & hoc [secundum supereminentem celsitudinem suam] id est, iuxta infinitam omnipotentiam & incomprehensibilẽ sapientiam suam qua ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Oportet itaq;, vt æstimo, purgandos quidem puros perfici omnino] id est, expedit & ad salutem necessarium est [purgandos perfici puros] id est, ipsa sua purgatione perfecte fieri mundos ab omni labe mortalis peccati in ecclesiastica hierarchia [& ab omni liberari dissimilitudinis confusione] id est, per gratiam erui ab omni inordinatione similitudinum mentis cũ deo contraria, hoc est, ab intellectus ignorantia & errore, à voluntatis quoq; malitia & ab interioris hominis deformatiõe per passiones ac vitia. Propter quod hortatur Apostolus: Renouamini spiritu mentis vestræ. [Illuminandos vero] oportet [repleri diuino lumine] id est, salutari doctrina ac gratiæ dei fulgore & incremento. vnde hortatur Psalmista: Accedite ad eum, & illuminamini. Et iterum precatur: Illustra domine faciem tuam super seruum tuum [ad contemplandam habitudinẽ & virtutem castissimis mentis oculis] id est, ad intuendum mentalibus oculis efficaciter reformatis, & à carnalitatũ affectibus rite detersis habitudinem, id est, dispositionem & virtutem, id est, potestatem hierarchiæ congregationis gratiosaq; opera spiritussancti in ea. sicq;. [Et imperfectos restaurandos †renouandos] id est, in interiori homine oportet [participes fieri exploratorum sacrorum perfectiuæ scientiæ] id est, consortes in merito ac præmio [exploratorum] id ẽ, eorum qui per diligentem scrutationem inquisierunt salubria & diuina. ideo additur: sacrorũ, .i. rerũ sanctarũ & sublimiũ mysteriorũ, quę didicerũt salutari sciẽtia formata ꝑ charitatẽ. ideo seqt: ꝑfectiuę sciẽtiæ, qa in talibus scrutatoribus moderatis fuit sciẽtia ista practica, virtutibus iũcta, approbatiuaq; boni, de qbus cãtamus: Beati q scrutant testimonia eius, in toto corde exqrũt eũ. Hinc ad Ephesios habet: Pater glæ det vobis spũm sapientię in agnitiõe eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis q̃ sit spes vocatiõis vestre. [Purgatores vero magnitudinẽ purgatiõis alijs tradere ꝓpria castitate] hoc ẽ, oportet ipsos ꝗrũ ẽ alios purgare [tradere] .i. dare illis purgãdis [magnitudinẽ purgatiõis] .i. excellentiam purgationis suæ illis communicare, ita quod

Marginalia: † al.as perfectionis. — B — Sapien.12. — Psal.65. — Roma.13. — Iohan.18. — Oseæ.7. — Roma.11. — C — Ephe.4. — Psal.33. — Psal.30. — † reducendos — Psal.118. — Ephe.1.

quod de sua plenitudine influant illis. propria castitate, id est, vigore suæ munditiæ & ex habitu virtuoso, non solum verbis hortando, corripiendo, docendo, sed & exēplariter conuersando. sic enim correptio & purgatio amplius reputantur ac fortius operantur, & summe requiritur vt castę sint vitæ: quia in vitijs castitati contrarijs est maxima turpitudo & scandalositas abhorrenda: veruntamen purgatores non faciunt istam purgatiōem in alijs, nisi dispositiue: nec sua virtute sine adiutorio gratiæ eius qui ait: Sine me nihil potestis facere. Ideo ait Apostolus: Neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat: sed qui incrementum dat, deus. [Illuminatores aūt vt luculentiores animos, & ad participationem luminis, & distributionem proprie habentes & ditissime sanctæ repleti claritatis, omnino suum superexcellens lumen in eos qui digni sunt lumine superuehere] Ordo & sensus verborum est: [Illuminatores] qui habent alios illustrare & edocere, [vt] .i. tanquam [habentes] oculos cordis & [animos luculentiores] .i. clariores ac magis peritos proprie & ditissime, .i. directe & valde præclare ac abundanter. & ad participationem luminis .i. ad receptionem illustrationis à superioribus suis. & ad distributionem .i. ad cōmunicandum gratiam suæ illuminationis inferioribus suis, vtpote repleti sanctæ claritatis, id est, copiose perfusi ac pleni claritate salubris scientiæ & luce sacræ scripturæ, hos ergo illuminatores oportet [omnino superuehere] .i. diffundere & superinducere lumen suum superexcellens .i. supernaturalem valdeq; eminentem suam doctrinam, illuminationem & gratiam in eos qui digni sunt lumine .i. in mentes beneuolorum atq; docilium discipulorum & subditorum suorum, qui se humiliter applicant ad discendum. Nempe vt scriptum est, In maleuolā animam non introibit sapientia. In Deuteronomio quoq; legitur: Qui appropinquāt pedibus eius, accipient de doctrina illius. Sunt enim nonnulli duri, inobedientes, indociles, de quibus in Iob libro inducitur: Ipsi fuerunt rebelles lumini. De talibus etiā Christus deprompsit: Lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. [Perfectores vero tanquam præceptores perfectiuæ traditionis] .i. eos quorum est perficere alios, qui sunt [præceptores traditionis] scientiæ [perfectiuæ] .i. sapientiæ spiritalis, quæ sublimiter perficit sua subiecta, non quod habeat scientiæ imperare, sed quod per sapientiam suam præcipere habent inferioribus, vt ad susceptionem scientiæ perfectiuæ se præparent, & qualiter se ad eandem disponere debent, iuxta illud prouerbiorum: Si sapientiam inuocaueris, & quæsieris eam quasi pecuniam, & quasi thesauros effoderis eam, scientiā dei inuenies. Hos itaq; perfectores oportet [perficere perficiendos] videlicet illuminatos [sacratissima doctrina per inspectorum sacrorum scientiam] .i. per notitiam dulcem effectiuam & experimentalem contemplatiuorum, qui sancti sunt & sacra assidue speculantur. Hæc nanq; scientia est formata, & protinus ad syncerissimum dei accendit amorem. de qua ad Philippenses Apostolus: Oro, inquit, vt charitas vestra magis ac magis abundet in scientia. Nemo autem idoneus est & condignus instruere alios ad exercitationem internam, ad contemplationem synceram, ad culmen perfectionis, ad efficacem & quotidianum in omni virtute profectum, nisi qui in istis vere expertus est & magister per practicam. nam per ethicam tanquam per ianuam ad theoricam introitur. Ex præhabitis iam cōcludit. [Nonne ergo vnusquisq; hierarchicæ dispositionis ordo] vtpote tam ordo purgantium quam illuminantium & item perficientium, in hierarchia recte dispositus [secundum propriam analogiam] .i. secundū gradū, mensuram & habitudinē suam [reducitur ad diuinam cooperationem] .i. redit & conuertit se atq; pertingit ad actum quendam hierarchicum, per quē deo aliquo modo conformatur & cooperatur in reductione aliorum ad ipsum, quod est valde præclarum, videlicet alijs prouidere, succurrere, præesse & prodesse, ad participandū ac obtinendum à deo munera gratiæ in præsenti, dona gloriæ in futuro seu incrementum in ipsis [illa perficiens] .i. ordo huiusmodi agens & exequens opera illa [gratia & deo data virtute] id ē, per gratiam ac virtutem à deo infusam, quæ opera sunt purgare, illuminare, perficere [quę thearchiæ] .i. diuino & increato principatui, deo omnipotenti omnibus præsidenti [naturaliter] insunt, id est, actus isti conueniunt deo ad extra [naturaliter] .i. ex propria sua natura, quæ est puritas summa, à qua effectiue omnis purgatio, præsertim à culpa. Quis enim potest dimittere peccata nisi solus deus? Cui sanctus Iob ait: Quis potest facere mundum de immundo conceptū semine? nonne tu qui solus es? [& supernaturaliter insunt] .i. super omnē modū quo cōueniunt rebus & naturis creatis, cum in deo sint idem, purgans & purgatio, illuminans & illuminatio, perficiens & perfectio, soloq; iussu facit hos actus secundum ordinationem sapientię suæ, & iuxta æternæ prædestinationis suæ tenorem, quemadmodū in Exodo protestatur: Miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Alia autē litera habet, pro insunt, vnita sunt: quia hi actus in deo realiter idem sunt, & ab eodem exercentur. Vnde subiungitur

[& ab

A [& ab ea + supernaturaliter acta] id est expleta atq; exhibita, [à thearchia] hoc est, diuina, sup principali virtute, quę per seipsam quosdam personaliter & immediate purgat, illuminat, perficit quosdam per alios. vt infra dicetur. [& ad possibilem deum diligentium animorum imitationem + hierarchice manifestata] id est actus isti sunt manifestati, id est, declarati est nobis ostēsi [hierarchice] id est, principatiue [ad imitationem] id est, ad hoc vt eos sectemur, mutuo nos purgando, illuminando, perficiendo, secundum quod summus ille princeps instituit ac præcepit, qui hoc fieri iussit per charitatem, ideo dicitur ad imitationem [animorū] id est, intellectuum diligentium deum, possibilem eis per gratiam dei, nam sine charitate nihil est deo acceptum, & ipsa compaginat membra ecclesiæ, mouetq; superiores ad prouisionem, purgationem, directionem & salutem inferiorum. Hæc ergo quæ deo conueniunt per naturam, ecclesiasticis & personis hierarchicis conueniunt meritorie solum per gratiam & charitatem ac uirtutes infusas, per quas deo supernaturaliter confirmamur: & in eo sic confortamur, quod ad actus istos meritorie exercendos efficimur apti atq; idonei. Charitas quippe uita est & decor ac supernaturalis similitudo increati amoris, qui est spiritus sanctus.

¶ Introductio & solutio quæstionum quorundam concernentium præsens Capitulū. Articulus. Octauus

Irca hæc quæritur, an præinducta diffinitio hierarchiæ conuenienter sit posita. Videtur quod non: Primo, quoniam pars non prędicatur de toto: ordo autem est pars hierarchię, cum in qualibet hierarchia cęlesti consistant tres ordines. Secundo, quoniam hierarchia est multitudo intellectualium personarum, seu congregatio earundem, quæ non sunt ordo, scientia & actio, cum ista sint accidentia, nam & ordo videtur esse relatio. Tertio, quia in militanti ecclesia est ordo hierarchicus & purgatio, illuminatio atq; perfectio, etiam inter illos qui non sunt in charitate & gratia. Alioquin esset incertum, an inter uiatores cōsistat ordo hierarchicus de quibus ignotum est an digni sint amore an odio. Multi quoq; doctores sunt & prælati, qui alios purgant, docent, perficiunt: qui nihilominus mortalibus uitijs sordent. Quarto, quia in ministris ecclesiasticę hierarchiæ rarissima est talis ac tanta eminentia puritatis & luminis atq; perfectionis q̄lis & quāta describitur hic requiri ac pertinere ad purgatores & illuminatores ac perfectores, & ita in ecclesiastica hierarchia essent paucissimi qui hos actus ueraciter exercerent, imò uidemus q̄d aliqui vitiosi & literati excellentius purgant, docent, accenduntq; proximos, quam quidam præsidentes uirtuosi & idiotæ. In oppositum est autoritas Dionysii magni & sancti. Dicendum quod sicut Apostolus ad hebræos describit fidem, dicendo: Fides est substantia rerum sperandum argumentum non apparentium, non ponit formaliter ipsam fidei diffinitionem, sed tāgit essentialia atq; formalia fidei, ex quibus diffinitio eius potest formari, ita hic facit theologus. Ex verbis nanq; Apostoli formatur ista diffinitio fidei, fides est habitus mentis, quo in statu viæ primo inchoatur uita æterna in nobis. Nam uita ęterna in patria est earum rerum adeptio, quas in prę senti uita speramus. Hinc fides uocatur substantia .i. inchoatio quædam sperandorum, quę per hoc qu asi incipiunt aliquo modo esse in nobis quod creduntur. Primo nāq; inchoatio rei interdū appellat substātia eius, potissime dū tota res uirtualiter cōtinet, in tali principio, vñ & habit⁹ primo principiorū noiat substātia tota sciētię. Similimō verba sancti Dionysii redigunt in hanc hierarchię diffinitionem: hierarchia est principatus seu ordo diuinus per scientiam & actionem distinctus, in qua diffinitione sumitur ordo non pro uno solo choro aut gradu, sed pro plurium ordinatione seu ordinata collectione. De his in Scripto secundi sanctus disseruit Thomas: Hierarchia dicitur sacer principatus, in omni autem principatu requiritur gradus potestatis & finis intentus, & ita in principatu hierachico finis est deo assimulari per actus præfatos, quem finem personæ ad hierarchiam pertinentes nequeunt adipisci, nisi per congruas ac debitas actiones, ad quas etiam exigitur ordinata potestas ad actus producendos, atq; scientia dirigens in agendo, propterea quatuor hæc in diffinitione hierarchiæ ponuntur, ordo, scientia, actio: intelligendo sub nomine ordinis, gradum et efficatiam potestatis: per scientiam uero, principium dirigens: per actionem autem medium ad finem perducens, et assimulatio dei sicut finis intentus. Ad primum itaq; et secūdum patet ex iam dictis solutio. Ad tertium respondetur, quod beatissimus Dionysius diffinit hierarchiam secundum statum suum perfectum et esse completum, sic quoq; tractat de ea secundum aliquid supræmum in ea, quamuis ergo ratio essentialis ipsius hierarchiæ pensetur penes dona gratiæ gratis datæ, attamen quoniā dona illa non sufficiunt ad salutem, nec sine donis gratię gratum facientis in actum meritorium queunt procedere, ob hoc dona gratiæ gratum facientis adduntur aut sub intelliguntur in descriptione hierarchię, tanquem ad complemētum eius

Eccle. 9. | Hebr. 11. | Fides quid | Hierarchia quid. | Tho. Aq.

B | C

spectātia. Ad quartū dicendum, quod sancti frequenter ex deuotionis suæ feruore loquētes, tractāt de certis materijs secundum supræmum statum seu gradum earum, ut cum beatus Augustinus in libro de nomine Christiano Christianum describens: Christianus est, inquit, qui Christum in omnibus imitatur, qui nulla mouetur iniuria, cuius mensam nullus peregrinus ignorat, cuius conuersatio iugiter est in cœlis. Climachus quoq; in libro suo monachum describens: Monachus, ait, est qui solum quæ dei sunt cogitat, agit & loquitur. Monachus est incorporalium consistentia, in corpore sordido consummatus. Monachus est, qui diuinis indesinenter intentus, est Christo vnitus & in omni loco & tempore, in omni actu, negotio & processu. Conformiter sanctus Gregorius in Pastorali pastorem seu prælatum describit, quod prę omnibus sit contemplatione sublimis exteriorum occupatione contemplationem non minuens, nec interiorum exercitatione exteriora omittens. Ita & feruentissimus Dionysius in isto capitulo & alibi sepius loquitur de rebus circa quas uersatur, penes supræmū perfectionis earum, quod tamen non requiritur ad quemlibet gradum ac statum ipsarum. Præterea deo assimulamur non solum per dona gratiæ gratūfacientis, sed itē p dona gratię gratis datæ. Vnde in Exodo iudices dij uocantur, iuxta illud: Dijs non detrahes. Et rursus, Seruus applicabit ad deos. Præcipue uero fit assimilatio ista per utraq; dona, de qua assimulatione potissime loquitur hic sanctus iste. Ad ultimum respondetur, quod sicut experientia docet præsidentes & prædicantes, quamuis sint paruæ literaturę, dummōdo sint feruentes & excellentes in deuotione, communiter prædicant multo fructuosius, quam qui sola informi pollent scientia, nec deitatis feruent amore. ¶ Secundo hic quęritur, an ponenda ac distinguenda sit triplex hierarchia, uidelicet super cœlestis & cœlestis ac subcœlestis. Videtur quod imo autoritate quorundam, dicentium, quod sicut hierarchia cœlestis angelica imitatur hierarchiam super cœlestem diuinam, sic hierarchia subcęlestis ecclesiastica imitatur angelicam. In oppositum est, quod in diuinis & increatis personis non est ordo potestatis, nec superioritas aut inferioritas, neq; purgatio. Et respondendum quod de hac re sunt duæ opiniones, quarum diuersitas consistit in uerbis potius quam in re. Quidam etenim dixerunt, quod non sit concedenda aliqua hierarchia supercęlestis in personis diuinis, quam opinionem secuti sunt Albertus & Thomas, & tamen omnes responsiones eos ad hoc mouentes, concedit opinio alia, quam sequuntur Hugo, Bonauentura & alij quidam, sic quippe scribit Albertus: Hierarchia non dicitur ordo diuinus, quo diuinæ & increatæ personæ ordinantur. Non enim in eis est hierarchia, sicut aliqui fingunt dicentes triplicem esse hierarchiam, uidelicet supercęlestem, cęlestem & subcęlestem. Non enim dici potest sine errore Arrij, quod una persona diuina aliam purget, illuminet aut perficiat: aut quod habeant scientiam & actionem subordinatam, cum in omnibus sint æquales. Thomas quoq;: Secundum quosdam, ait in diuinis personis est quædam hierarchia: quam dicunt supercęlestem & esse attendendam secundum ordinem naturæ in diuinis personis, sed hoc nō est conueniēs, nec scd'm intētionē Dionysii: quoniā in diuinis personis ponere principatum unius ad alteram, hæreticum est: aut quod pater purget filium, uel quod id quod patris est, recipiatur in filio modo inferiori. Porro Hugo de sancto Victore, in pambulis commentarij sui super hunc librum, disseruit: Tres sunt hierarchiæ, in quarum descriptione theologus ac narrator hierarchiarum & potestatum sacrarum, quæ in cęlis & in terris sunt, opus consummatum explicuit. Prima principalisq; omnium forma atq; exemplar cęterarum, est summa & effabilis potestas trinitatis, simplex, una & uniformis, sine gradu & differentia. Hæc Hugo. Ex quibus apparet quod non ponit hierarchiam in superbeatissima trinitate & angelis ac hominibus secundum eandem rationem, sed potius secundum uocabuli significationem. Hierarchia nanq; (ut patuit) interpretatur sacer principatus, qui utiq; est in diuinis, non unius personæ diuinæ super aliam, sed trium superuenerabilium ęternarum personarum super omnem creaturam angelicam & humanam. attamen Thomas dicit quod nec secundum uocabuli significationem, hierarchia sit in diuinis. Quod non apparet, cum (sicut iam tactum est) hierarchia secundum nominis interpretationem non plus dicat quàm sacrum principatum. Hinc sicut in textu principatus deitatis iam appellatus est thearchia à theos qđ est deus, & archos princeps, quasi principatus deitatis sit, quo ad uocabili interpretationē, posset & hierarchia uocari. Verum de nominum usu immoderate cōtendere dū cōstat dere, uidetur inane. ¶ Tertio qritur, vtrum in angelis sint purgatio, illuminatio & perfectio, Videtur q non, quia in ipsis est puritas ab omni immunditia libera nec est eis ignorantia aut nescientia, dicente Gregorio: Quid est quod nesciunt, qui deum cuncta scientem cōspiciunt. Itemq;, Qui deū in se clare uidēt, nihil est in creaturis qđ in ipso uidere nō ualeant. Ampli9, omnes angeli sunt

Margin notes: August. Descriptio Christiani Philoso. Ioan. Cli. Grego. Exodo.20 Ibidem. Alber. Tho. Aq. Hug. vict. Bonauen. Alber. Thomas Hug. vict. Tho. Gregor. ibidem.

li sunt uere beati, ergo perfecti, non ergo conuenit eis ab inuicem perfici. In oppositum est au- Alber.
A toritas sancti Dionysii. Circa hæc scribit Albertus: Contra istud contraire, est erratum. Qui-
dam enim, vt magister Hugo de sancto Victore, ausi sunt & præsumpserunt damnare hunc Hug. vict.
librum, dicentes in angelis nullam esse illuminationem inferiorum angelorum per superio-
res. Alij percinaciter defenderunt, angelos inferiores nunquam uisuros faciem patris seu di- Contra
uinam essentiam in seipsa, sed solum secundum quod splendet in angelis superioribus. Hæc Alber.
Albertus, in quibus ualde admiror, quod tantum errorem imponit fidelissimo doctissimoque Laus Hugo
Hugoni, qui ob eminentiam suæ scientiæ dictus est secundus seu alter Augustinus atque vt nis de s. Victore
Richardus fatetur, fuit præcipuus temporis sui theologus, quē etiam Cancellarius in experien- Richar.
tia & sapore mysticæ theologiæ adnumerat beato Bernardo & quibusdam alijs sanctis. Præ- Io. Gerson
terea ipse Hugo librum istum Dionysii de angelica hierarchia catholice ac ualde reuerenter
exposuit, in nullo negans, sed in omnibus saluans eū: qui item in expositione tertij huius capi- Hugo
tuli apertissime scribit, quod angeli superiores angelos inferiores illuminant. Insuper Thomas Thomas
quoque affirmat in Scripto secundi Sententiarum & alibi: Circa hæc quidam contrarie opina-
ti sunt. Nam quidam dixerunt angelos inferiores nunquam uisuros diuinam essentiam, qui-
bus obuiat quod ait Saluator: Angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei. quod Matth. 18
de angelis inferioribus ad custodiam hominū deputatis, expressum est. Alij dixerunt omnes
angelos à solo deo illuminari, negātes totum istud quod Dionysius de angelis tradit, quod ta-
men autoritatibus scripturarum munitum est, & dictis concordat philosophorum. Præterea
aduertendum est, quod quantum ad beatificam uisionem in clara uisione diuinæ essentiæ cō-
sistentem, omnes sancti in patria immediate illustrantur à deo: nullus tamen eorum plenarie
comprehendit essentiam dei nec omnipotentiam eius, cognoscendo eam tam perfecte & cla-
B re, sicut ex sua natura cognoscibilis est, imo & a tali cognitiōe deficiunt infinite, quoniam sicut
superexcellentissimus deus infinitę est actualitatis, ita & cognoscibilitatis. angeli ergo superio-
res, quo deum clarius atque felicius contemplantur, eo plura secreta vident in eo de eius effe-
ctibus, præsertim de mysterijs gratiæ & rationibus mysteriorum ipsius, de regimine vniuer-
si, de retributionibus hominum, de mirabilibus euangelicæ legis diuinæ, de operibus dei con-
cernentibus statum naturæ & gratiæ, secundum quæ angelorum officia dispensantur ac di-
stinguuntur, & circa ad extra versantur. De his ergo & rationibus horum, angeli superiores
illuminant inferiores, non creando in illis nouam lucem aut speciem, sed confortando seu irra-
diādo quod inest, siue per nutus & intelligibilia signa, prout de isto infra dicetur. Ad obiecta ergo
dicendum, quod in angelis est purgatio, non à culpa nec a reprehensibili ignorantia aut con-
fusione turbata, sed à nescientia simplici quorundam effectuum, ad beatitudinem principalē
seu præmium essentiale non pertinentium. Insuper quamuis omnia possint in deo cognosci,
tamen deus qui est speculum sapientiale ac liberum, ostendit se beatis secundum quod nouit
expedire & condecens esse meritis beatorum congruere ordini quoque dare hierarchico. Postre-
mo omnes beati sunt perfecti in genere suo, non tam absolute ut deus, cui nil deest, sed quan-
tum eorum requirit fœlicitas, in accedentalibus tamen quibusdam præmijs, perfectionibus &
gaudijs potest eis deesse, quod nihilominus totum permodicum est respectu felicitatis prin-
C cipalis ac præmij essentialis multiplicis quoque notitiæ & mercedis accidentalis quas habent.
Amplius non oportet quod tres actus isti hierarchici in beatis distinguantur realiter. inquātū
enim illuminatio ignorantiam pellit ac remouet, purgatiōem includit, nec reale quid addit pur-
gatio. Denique, quod hæc sancti Dionysii doctrina de illuminatione angelorum inferiorum a
superioribus consonet dictis philosophorum, ex elementatione Procli & libro de Causis faci- Proclus
le est probare, in quibus habetur quod intelligentiæ inferiores proijciunt uisus suos super for-
mā uniuersalem, quę est in intelligentijs primis: & quod substantiæ intellectuales superiores
diffundunt bonitates suas atque scientias super inferiores.

PARAPHRASIS HVIVS CAP. III

ST autē secūdū nos hierarchia sancta rōnaliū psonarū cōgregatio, per gra-
dus & officia ordinate distincta, cum scientia & operatione sibi cōpetētibus
ad dei cōformitatē, put sibi possibile est, assimilata, & per illuminatiōes sibi
diuinitus infusas, iuxta cuiusque capacitatē, ad dei imitatiōem sursum acta. Di-
uina autē pulchritudo, cui assimilādę sunt hierarchię angelorum & hominū,
sicut simplex, & bona, & pricipalis cōsūmatiua, uniuersaliter mūda ē ab omi
nō se decēte & est distributiua pprij luminis, secūdū capacitatē uniuscuiusque
illuminatorum, & per ipsius luminis distributionem perfectiua est, ea pfectiōe qua pfectos ma-

xime assimilat deo, secundum intrāsmutabilem ipsorum conformitatem ad deum, diuinę pulchritudini coaptatam, qualis est in patria. Intēdit autem hierarchia assidua speculatione in deū desiderans secūdū suā possibilitatē assimulari & vniri deo, ipsum habens ducē omnis sanctę cognitionis & operationis, indeclinabiliter aspiciens ad diuinam pulchritudinem, & eā contemplando ab ipsa, tanquam pulchrifica informata, & personas in se cōtentas, deū laudātes, faciēs eē diuina insignia, & clarissima & immaculata specula, susceptiua radij principalis, & thearchici luminis, & impleta, sancte claritate diuina, sibi per eundē radiū infusa: ita quod superiores ipsam claritatem suis inferioribus copiose cū splendore influant, secundū quod diuinitus est eis constitutum. Illicitū est em̄ & superioribus qui perficiunt, & inferioribus qui ab eisdem perficiuntur, aliquid operari præterquam singulis ordinatum est a deo, principe perfectionis. Siquidē necessaria est eis diuinæ ordinationis obseruantia, adhoc ut in suæ felicitatis statu persistant, & diuina claritate ipsos deificante perfruantur & ad ipsam reformentur, iuxta cuiuslibet sanctarum mentium capacitatem: quod summe desiderant. Patet ergo ex præmissis qd hierarchiæ nomine generaliter designatur sancta quædam congregatio, diuinam in se repręsentans pulchritudinem, & speciales operationes propriæ uirtuti commēsuratas exercens, secūdū exigentiam potestatis & scientiæ sui sacri principatus, & assimilata secundum sui possibilitatem ad proprium principium, scilicet, deū: Vnicuiqꝫ enim hierarchicę personę perfectio est ad dei imitationem, secundum propriam congruentiam reductam esse & fieri dei cooperatricem, quod efficacius omnibus diuinam ingignit conformitatem, & repræsentat diuinam operationem in seipso, secundum ꝙ sibi possibile est manifestatam, iuxta illud: Dei enim adiutores sumus. Verbi gratia, ordo hierarchiæ est ut inferiores purgentur, illuminentur & perficiantur, a superioribus suis, & superiores purgent, illuminēt & perficiāt inferiores suos. Hęc autem purgatio, & illuminatio, & perfectio actiua & passiua, secundum creaturæ possibilitatem, aliquatenus conformat deo hierarchicas personas. Diuina enim beatitudo, secundum ꝙ ab omnibus hominibus laudari potest, munda quidem est ab omni dissimilitudine æternę suę plenitudinis, cui aliquatenus assimilantur hierarchicæ personæ, inquātū purgātur: Itē diuinitas plena est sempiterno lumine, cui aliquatenus assimilantur hierarchicæ personæ, inquantū illuminantur. Est etiam perfecta, ut nihil desit suæ perfectioni, cui aliquatenus assimilātur hierarchicæ personæ, inquantum perficiuntur. Est etiam diuinitas purgans, illuminans & perficiens, imo ipsa purgatio super omnem purgationem, & illuminatio super omne lumen, & perfectio super omnem perfectionem, per se perfecta, perfectionis princeps, & omnis hierarchię causa, ab omni q̄ntūlibet sacro, secūdū excessum segregata: Cui aliq̄ten' assimilant̄ hierarchicę personæ inquantum inferiores suos purgant, illuminant & perficiunt: & habet super ipsos p̄cipuam purgationem, illuminationem & perfectionem, nec quicquam luminis ab eis percipiunt, sed de sua plenitudine eis influunt, & sublimiter eisdem præsunt. Oportet ergo purgatos, mundos omnino fieri, & liberari ab omni non luminoso. Illuminatos autem oporet adimpleri diuino lumine, sursum actos in intellectibus & suspirijs, pure & summe diuinum lumen desiderantibus, ad plenius obtinendam, & firmius possidendam diuinam contemplationem. Perfectos autem oportet esse transductos, ex imperfectione siue perfectionis minoritate, & p̄cipere augmentum perfectiuæ scientiæ, experientis intimæ gustum sapientię. Purgatiuos autem aliorū, oportet inferioribus tradere de abūdantia suę castioris purgatiōis. Et illuminatiuos tanquam lumini diuino familiarius coniunctos, & eodem abundantius adimpletos, inferioribus suis secundum ipsorū capacitatem, ipsum lumen superinfluere. Perfectiuos autem, tanq̄ expertiores in traditione perfectiua inferiores suos perficere sanctiori doctrina, per experientiam internorum gustuum sapientiæ. Vnusquisque ergo in ordine hierarchico constitutus, secundum propriam proportionē sursum agitur, ad diuinam cooperationem in se, & operatione sua quodammodo per gratiā & uirtutem diuinitus sibi concessas, illa rep̄sentās, q̄ sanctę trinitati naturaliter: imo sup̄naturaliter insunt, & ab ipsa sup̄substātialiter fiunt, videlicet qa pater cum sit plenitudo essentię, uitę sapientiæ, bonitatis potentiæ, & omnino plenitudo omnis plenitudinis desiderabilis, a nullo accipiēs, sed propria sola authoritate sup̄substātialiter cōsistēs, omnem eandem plenitudinem supernaturaliter, & supersubstantialiter dat filio, ipsum generando, & eandem ipse cū filio dat supernaturaliter spiritui sancto, ipsum sup̄substātialiter spirādo, cū in ipsa sancta trinitate nō sit grad' sup̄ior vel inferior, sed sup̄rioritatis, & inferioritatis q̄dā sup intellectuale & supersubstantiale exēplar, scilicet authoritas & subauthoritas. Quæ ergo in diuinitate sunt & fiunt supersubstantialiter manifestantur hierarchiis, ad hoc ut sanctæ mētes in eis constitutę quę deū diligūt possint aliquatenus diuina cognita imitari.

3. Ioan. 1. Cor. 3. Matth. 7

Angelo-

¶ Angelorum appellatio quid significet. Cap IIII.

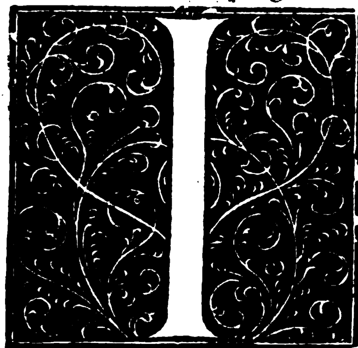

Gitur hierarchia quid est (ut estimo) bene a nobis diffinita, angelica hierarchia deinde laudãda, mirabilesq; eius in eloquijs, formarum facturæ supermundanis oculis intuẽdę, ut ascendamus in dei formissimam eorum simplicitatem per mysticas formatiões. Et simul omnis hierarchicæ scientiæ principium laudabimus in diuina religiositate & perfectissimis gratiarũ actionibus. Primum simul omnium illud dicere uerum, ut bonitate uniuersali superessentialis diuinitas eorum quę sunt essentias substituens, ad esse adduxit. Est enim hoc omnium causa, & super omnia bonitatis propriũ, ad cõmunionem suam ea quę sunt uocare, ut unicuiq; eorum quæ sunt, ex propria diffinitur analogia. Omnia igitur quæ sunt, participãt ꝓuidẽtiã, ex superessentiali & causalissima diuinitate manãtẽ. Nõ eñ fortassis essent, nisi eorum quæ sunt, essentiæ & principij assumptione. Existẽtia
B igitur omnia, esse eius participant. Esse enim omniũ est super esse diuinitatis. Viuentia autem, eandem super omnem uitam uiuificam uirtutem. Rationalia autẽ & intellectualia, eandem super omnem & rationem & intellectum per se perfectam & ante perfectam sapientiam. Clarumq; quia circa eam illæ essentiarum sunt, quęcunq; inmunerabiliter ab ea acceperunt. Sanctæ ergo cœlestium essentiarum dispositiones super ea quæ tantum sunt, & irrationabiliter uiuentia secundum quod nos rationalia in hierarchiæ traditionis participatione factæ sunt. Inuisibiliter enim in diuinam imitationem seipsas conformantes, & ad diuinam similitudinem supermundane aspicientes, & formare appetentes intellectualem suam speciem, copiosiores pulchræ habent ad eam communiones, attendentes quidem sunt omnem uitam. Ipsę ergo sunt primo & multipliciter, & semper ad summum quantum fas est, in confirmatiõe diuini & inflexibilis amo
C ris intentæ, & principales illuminationes immaterialiter & pure recipientes, & ad ipsas ordinate, & intellectualem habentes omnem uitam. Ipsæ ergo sunt primo & multipliciter in participatione dei factę, & primo & multipliciter manifestatrices diuinę occultationis. Propterea & ultra omnia cognominatione angelica selectim dignę factę sunt, eo quod primo in seipsas edunt diuinã illuminationem, & in nos per se deferunt, quę supra nos sunt manifestatiões. Sic quidẽ (ut theologia ait) per angelos nobis donatę sunt, & gloriosos quosq; ante legem & post legem patres nostros angeli ad diuinum reducebant, quod agendum introducentes & ad rectam ueritatis uiam ex errore & uita immunda reducentes, aut ordines sacros mysteriorum supermundalium, aut occultas uisiones, aut diuinas quasdam ante prędicationes propheticę reuelantes. Si autem quis dixerit, & inde immediate fuisse quibusdam sanctorum theophanias, discat & hoc sapienter ex sacratissimis eloquijs quomodo hoc quidem quod est dei occultum, nemo uidit neq; uidebit. Theophanię autem sanctis factę sunt secundum decentes deũ per q; quasdam sacras uidentibus proportionalium uisionum manifestationes. Ipsa igitur sapientissima thelogia uisionem illam quę in ipsa est descripta, reuelauit diuinam, quasi informa informium similitudinem ex uidentium in diuinum

Gen. 19. 22. 31. Iudic. 6. Dani. 7. Mat. 2. Actu. 10 Apo 40 Num. 12 1. Tim. 6

reductione, pulchre uocare theophaniam, quasi per ipsam uidētibus diuina facta illuminatione, & quidem diuinis ipsis sancte perficientibus. Has autem diui-
Dani. 7. nas uisiones gloriosi patres nostri perfecerunt per medias cœlestes uirtutes. Aut
Deut. 9. non & sacram legislationem eloquiorum traditio, uelut per se quidem dicit ex deo Moysi donatam, ut etiam uere nos doceat diuinos eam esse & sacros characteres? Docet autem sapienter & hoc theologia, per angelos eam in nos prouenire, tanquam diuino legali ordine illud legaliter ponente, hoc est, per prima secunda in diuinū reduci. Etenī nō solū & in suppositis & in subiectis animis, sed & in æquepotentibus ipsa lex diffinitur, ex superessentiali omnium ordinatiōis principio, hoc est, per unanquanquam hierarchiam primas & medias, & ultimas esse & ordinationes, & uirtutes, & minorum esse diuiniores doctores & manu
Mat. 1. ductores, in diuinam adductionem & illuminationem & communicationem.
Luc. 1. 2. Video autem, quia & diuinum Christi humanitatis mysterium angeli primum docuere, deinde per ipsos in nos scientiæ gratia descendit. Sic igitur diuinissimus
Luce. 1 Gabriel Zachariam quidem summum sacerdotē edocuit mysteria, hoc est, prophetam fore ex ipso contra spem gratia diuina nasciturum puerum diuinitus & salutaliter mundo manifestandæ uirilis Iesu diuinæ operationis. Mariam quoque E
Ibidem. quomodo ipsa foret diuinū ineffabilis diuinę formatiōis mysteriū. At alius angelorum Ioseph erudiebat, quomodo uere implerentur diuinitus promissa progenitori Dauid. Alius uero pastores tanquam multorum reditu & silentio purga-
Mat. 1. Luc. 2. tos euangelizauit, & cum eo multitudo exercitus cœlestis, illam ualde laudabilem tradebant his qui in terram sunt, doxologiam. Respiciamque ad excellentissimas eloquiorum luminis apparitiones. Video enim quod & ipse Iesus supercælestium essentiarum superessentialis essentia, ad id quod secūdum nos est immutabiliter ueniens, non resilit a se ordinata & assumpta humana ordinatiōe, sed obediens subditur patris & dei per angelos dispositionibus & per medios ipsos annū-
Luc. 2. ciatur Ioseph, a patre disposita filij ad Ægyptum recessio, & iterum ad Iudęam
Mat. 2. Luc. 2. ex Ægypto transductio, & per angelos ipsum uidemus sub patris legislationibus ordinatum. Iusto enim dicere ut scienti nostris sacerdotalibus traditionibus expressa & de angelo ipsum Iesum confortante. Aut quia & ipse Iesus per nostrā
Luc. 22 salutarem beneficam & manifestatoriam ueniens ordinationem, angelus magni
Isaiæ. 7. Ioh. 15. consilij appellatur, etenim ut ipse angelus dixit, quæcunque audiuit a patre annunciauit nobis.

¶Explanatio Capituli huius Quarti. Articulus Nonus. F

PRæcedenti capitulo descripsit hierarchiam in generali, nunc descendit ad tractandum de angelica hierarchia, & primo de angelica hierarchia infima ac vltima, imo & primo de infimo illius choro ac ordine, puta de angelis, ut sic paulatim ad altiora cōuenientius scandat [Igitur hierarchia quid est, bene (vt existimo) a nobis diffinita] id est postquam iam bene diffiniuimus hierarchiam, in communi declarando quid sit [angelica hierarchia deinde laudanda] id est, consequenter nunc in isto capitulo laudanda & describenda est hierarchia angelica [& mirabiles eius in eloquijs formarum facturę, supermundanis oculis intuendæ] hoc est, facturæ, id est, figurationes & compositiones [formarū eius]. i. specierum & similitudinum hierarchiæ istius. Mirabiles, id est, sublimes ac mystice assignatę. In eloquijs, id est scripturis diuinis de quibus facturis, formis & similitudinibus est modo tractandum, de quibus & secundo capitulo dicta sunt aliqua in communi. Intuende.

A dę, id est considerandæ sunt modo in speciali, oculis supermundanis, id est spiritualibus, illu- minatis, supra hunc mundum sensibilem eleuatis, iuxta illud Apostoli: Contemplantibus no bis non quæ temporalia sunt, sed quæ æterna, [ut ascendamus in dei formissimam eorum sim plicitatem] id est quatenus erigamur in notitiam & ad cūtemplationem simplicitatis eorum, quæ diuinæ simplicitati ualde conformes sunt, respectiue loquendo, uidelicet comparatio ne inferiorum ac materialium rerum: quamuis absolute loquendo, ab excellentia & plenitu dine ac puritate diuinæ increatæ simplicitatis deficiant infinite. Nempe in deo sunt idem, esse, posse, & agere: intellectus quoq; & species intelligibilis atq; obiectum, cognoscere & uelle, uo luntas & intellectus: quod longe est a creaturis. Præterea in formatiōibus angelorum per sen sibiles species, & in imaginarijs uisionibus eorundem, apparitionibusq; forinsecis multiplici- tas & compositio sunt, per quas ad notitiam simplicitatis, id est, immaterialitatis, inuisibilitatis & intellectualitatis, manuduci & erigi nos oportet p mysticas formatiōes, id est, pformas & apparitiones iam tactas. [Et simul omnes hierarchicę scientiæ principium laudabimus] id est pariter extollemus deum, fontem & causam totius scientię quæ inest & conuenit hierarchijs angelicis, quē laudamus in tam prēclaris suis effectibus, iuxta illud in Ecclesiastico: Benedicite dominum in operibus suis. Deinde ex effectibus suis, ascendēdo ad eius notitiam laudabimus est, pro posse etiam in seipso secundum quod ipsum poterimus contemplari per fidem ratio nibus credendorum illuminatam, & per sapientiæ donum. Sic autem laudabimus, in diuina religiositate] id est, per deuotissimum eius cultum, mente ab omnium carnalium atq; inanium rerum occupatione, affectione & curis superuacuis religata, ne sit laudatio tantum in uerbis, iniuria uero in factis. Qui enim auertit aurem suam ne audiat legem, oratio (haud dubiū quin & laudatio) eius erit execrabilis. Non enim est speciosa laus in ore peccatoris. Ideo ait Saluator: 2. Cor. 4. Eccle. 39. Prouer. 28 Eccle. 15 Luce. 6.

B Quid dicitis mihi, domine domine, & non facitis quæ dico? Sumitur ergo hic religiositas p spiritualitate, deuotione, seu latria, quæ est uirtus moralis parsq; iustitiæ, deo cultum ac cere moniam offerens. Hinc Ecclesiasticus asserit: Religiositas custodiet & uiuificabit cor. [Et te- letarchicis] id est, perfectissimis [gratiarum actiōibus] id est, totis uiribus deo regratiando & confitendo ex intimo corde, quod ineffabiliter a condignis gratiarum actionibus omnino de ficimus. Si enim parentibus & magistris, equiualens reddi non potest, quanto magis deo cu ius beneficia sunt incomparabiliter multa & magna, a quo ipsi quoq; parentes ac magistri sor titi sunt quicquid boni habent alijsve impendunt. Quod autem est causa causæ est causa cau sati. Cōsequenter præconia dei incipit recitare, gratias agere, a beneficio creationis incipiens [Primum simul omnium illud dicere uerum] id est, illud uerum est dicere. primum omnium simul, id est, in primis ante alia pariter iam dicēda, [ut bonitate uniuersali superessentialis* the archia eorum quæ sunt, essentias substituēs ad esse adduxit] id est, quod thearchia, id est diui na potestas, superessentialis, id est super omnem rerum uniuersitatem consistens, substituens essentias, eorum quæ sunt, id est, naturas rerum sub sua excellentia condens & collocans, ut pote inferiores se, adduxit ea ad esse, id est, de non esse ad esse perduxit per creationem, iuxta illud in Genesi: In principio creauit deus cœlum & terram. & hoc liberaliter ac mere gratui te, non necessitate naturæ, sed ex sua purissima bonitate uolens suam perfectionem rebus cō municare: quæ bonitas dei appellatur uniuersalis non per prædicationem, sed quoniam com Latria qd Eccle. 4. Philoso. Idem. alias * diuinitas. Gen. 1.

C municat omnibus semetipsam, nec aliqd relinqt expers sui cōmunicatiōe. Etenim pprietas bo ni est, esse diffusiuum suipsius. propter quod Proclus xij. theoremate fatetur. Omnium entiū principium & causa prima, bonum est. In Apocalypsi quoq; inducitur: Dignus es domine de us noster, accipere honorem & gloriam, & uirtutem: quia tu creasti omnia & propter uo lūtatem tuam creata sunt. Hæc autem bonitas dei est uiua & intellectualis, idcirco est amor dei ad creaturā. Hic alibi. S. Dionysius ptestat φ amor dei nō reliqt eū sine germine eē. Et Pla to ait in primo Timęi: Dicēdū cur cōditor uniuersi oē hoc instituēdū putauerit, & respōdet, o ptim* erat. porro ab optimo inuidia lōge religata est. hinc uoluit de* omnia bona puenire. [Est em̄ hoc omniū causa] .i. bonū primū & increatū est omniū cæterorum causa effectiua exem plaris atq; finalis. Hinc loquitur Damascenus libro. ij. Qm̄ ergo bonus & superbonus est de us, non contentus est suipsius contemplatione, sed ex superabundantia suę bonitatis accepta uit creare quædam, quibus benefaceret: & participatura sua bonitate, ex nō ente ad esse dedu xit. De hoc Magister libro. ij. ex uerbis Augustini in libro de doctrina Christiana diffusius scripsit [& sup oīa bonitatis ppriū] .i. diuinę bonitati pprium est sup oīa .i. pcipuę & p cęteris bo nis [ad coīonē suā ea q̄ sunt uocare] .i. nō solū de nō eē in eē pducere, q uocat ea quę nō sunt tanq̄ Proclus Apoca. 4 Plato alias * autem. Ioan. Da. 2. Sent. di. 35. Quod autem Au. li. 1. de doct. Chri. ca. 32

Roma. 4 Plato Proclus Iacob. 1. tanquam sint, sed insuper ea quæ condidit, ad maiorem suæ bonitatis participationem inuitare, monere, producere dignatur. Nam ab eodem prouenit rei esse & bene esse, ut Plato & Proclus fatentur. Hinc nanque conseruat effectus suos in esse, atque ad proprios fines dirigit eos. Ipse enim dat omnibus affluenter, ut dicit Iacobus. Vnde in libro de Causis profertur: Causa prima est creans res & influens bonitates super illas influxione completa, quoniam ipsa est bonitas cui non est finis. Recte ergo admonuit sanctus Dauid: Accedite ad eum & illuminamini. atque Apostolus: Accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius. Denique uocat nos ad susceptionem beneficiorum suorum tam naturalium quam supernaturalium & gratuitorum, imo & gloriosorum, in quo patet incomprehensibilis bonitas, amor ac munificentia eius [ut vnicuique eorum quæ sunt, ex propria diffinitur analogia] id est secundum quod præfixum est & congruit vnicuique enti creato, iuxta proportionem, mensuram & capacitatem naturæ & existentiæ, iuxta euangelicũ illud: Dedit unicuique secundum propriam uirtutem, vbi scribit Hieronymus: Non pro largitate aut parcitate donantis, sed pro accipientium uiribus. deus nanque indidit ordinem rebus, & diuersis capacitatem impressit diuersam. [Omnia igitur quæ sunt, participant prouidentiam ex superessentiali & causalissima diuinitate manantem] id est cuncta creata sub increata dei prouidentia cadunt, prouidentiam quoque creatam, id est, effectum prouidentiæ dei seu bonum prouisum participant, prouidentiam inquam, manantem, id est, profluentem ex deitate super essentiali & causalissima, id est, potentissima & fœcundissima ad causandũ. Causalitas quippe & prouidentia sunt duæ præcipuæ proprietates diuinæ, idcirco de increata sapientia à sapiente quodam prolatum est Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hinc in Iob scriptum est: Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est. Ideo dixit Philosophus: Entia nolunt male disponi. Proclus quoque: Omne, inquit, diuinum prouidet secundis, & ereptũ est ab his quibus prouidetur. [Non enim fortassis essent] id est, creata non subsisterent [nisi eorum quæ sunt essentiæ & principij assumptione] id est, nisi acceptione suæ essentiæ & suæ initialis productionis, qua sunt quod sunt: quod utique certum & planum est, cum nulla res producat seipsam: nec id quod est in potentia, perducatur in actum, nisi per aliquid prius existens in actu. Idcirco secundum philosophum, præter & ante potentiam & actum, oportet esse & quærere causam efficientem ac unientem. Qui iterum probat, quod quamuis in eodem potentia præcedit actum, in diuersis tamen actus præcedit potentiam. Verũtamen sanctus hic pater etiam in re certa tam sobrie & quasi ambigue loquitur, ut reprimat nos ab assertione & immoderata defensione in dubijs & incertis. [Existentia igitur omnia esse eius participant] id est, in aliquo imitantur perfectionem esse diuini, non illud idem numero, nec partem ipsius, quod prorsus indiuisibile simplicissimumque consistit, vnde scriptum est: Creauit enim ut essent omnia. Et alibi: Quis ignoret quod manus domini fecit hęc omnia? Hinc Pharaoni quasi aliter sentienti, per Iezechielem dominus dixit: Audi Pharao, draco magne, q dicis, Meus est fluuius, & ego feci meipsum [esse enim omnium est superesse diuinitatis] id est, increatũ & inuariabile esse dei, quod est super omne aliud esse infinibiliter & eleuatum, est esse omniũ rerum, non utique formale aut substantiale atque intrinsecum, sed causale & exemplare, à quo omnibus cõmunicatũ est esse & uiuere, quod in seipso suppurissime manet singulare & vnicũ, nequaquam secundum se cõmunicabile substantialiter differentibus ac diuersis. Per quod excludit quorundam mendosus ac pessimus error, dicentium quod esse dei sit formale esse uniuersorũ. Qui etiã error in libro de Causis reprobat q legit: Causa prima non est habens hyliathim, quoniam ipsa est esse tantum, quod si dixerit aliquis, necesse est ut sit ei hyliathim, dicemus quod hyle eius est infinitum, & indiuiduum suum, est bonitas pura. [Viuentia autem eandem super omnem uitam uiuificam uirtutem] id est res uiuæ participãt eandem causam primam quæ est prima & summa uita, imò potius super uita, in qua omnis uiuendi nobilitas, beatitudo, perfectio cum immensa eminentia supersimplicissime continetur, quę est uirtus uiuifica, id est uitam efficiens & conseruans in cunctis quæ uiuunt quocunque genere uitæ, [rationalia uero & intellectualia eandem super omnem rationem & intellectum perfectam & ante perfectã sapientiam] id est, homines & angeli participant eandem causam primam intellectualem ac sapientalem, quæ est super omnem rationem ac intellectum creatum, & super omnem intellectum ac rationem per infinitam excellentiam, secundum quod nos in præsenti capere possumus, quid sit intellectus & ratio dei, quæ in deo nil pœnitus superaddunt diuinæ essentiæ aut esse diuino: estque causa prima sapientia ante perfecta, id est, superperfecta & per se essentialiter ac inde pendenter non participatiue sapien tia. Hoc ipsum etiam Proclus deprompsit

Psal. 33 Hebre. 4. Matth. 25 Hie. li. 4. super Mat. cap. 25 Sapien. 8. Iob. 34 Aristo. Proclus Aristote. Sap. 1. Iob. 12 Ieze. 29.

psit dicendo: Omnis partialis intellectus participat ea quæ super intellectum est vnitate: & omnis partialis anima, & omnis partialis corporis natura. Et rursus: Omniũ, inquit, intellectum participantium præcedit qui ametectus intellectus, & eorũ quæ vita vita, & eorum quæ sunt ens. Verũtamẽ in his uerbis Procli uidetur & fertur aliquid occulti erroris includi, quia uidetur ordinem quendam & distinctionem realem insinuare in ipsis rerum formalibus separatis idealibusq; principijs, quemadmodum etiam Aristoteles frequenter imponit Platoni. Nam & theoremate. 101. præhabitis verbis Proclus subiũxit: Ipsorum autem horum ens quidem ante uitã, & uita anteintellectum. Quod etiã in cõmentario iuxta Platonis exponit doctrinam, quamuis in istis ualde difficile sit resolutum habere intellectum. Etenim iuxta hæc res istę inferiores ab alio (hoc est ab antoente, id est, à p se ente) haberent esse, ab alio (id est, ab antouita) uiuere ab alio (utpote ab anto intellectu) intelligere. Nihilominus ipsemet Proclus qui uidetur fuisse maximus resolutissimusq; Platonicus, ait thereomate. 3: Omne quod secundum naturam conuertitur, ad id facit conuersionẽ, a quo & processum propriæ subsistentiæ habet, in cuius commentario adiecit: Appetibile omnibus & intellectus, & procedunt omnia ab intellectu, & totus mundus ab intellectu habet substantiam. Præterea author libri de Causis, qui peripateticus fuit, præinductis sanctissimi Dionysii uerbis euidentius consonãs, Propositiõe 18. testatur: Res omnes habent essentiam propter ens primum, & res omnes uiuæ sunt motæ propter uitam primam, & res omnes intelligibiles habent scientiam propter intelligentiã primam. Itaq; sicut & sanctus Thomas in commentario suo super librum de Causis testatur, in

B hac re beatus Dionysius correxit Platonicorum doctrinam, declarans idem in re esse primũ & per se bonum, primum quoq; per se ens, & primum per se uiuens, & primum per se intelligens, sicq; ab eodem creata participant bonitatem & essentiam, uitam & intellectum. [Clarumq;] id est, certum est [quia circa eam illę essentiarum sunt] id est, q̃d cęteris propinquiores sunt deitati seu primæ causæ illæ de numero essentiarum, id est, illæ essentiæ seu naturę [quæcũq; innumerabiliter ab ea acceperunt] id est, quę abundantius ac multiplicius dona naturæ ac gratiæ & gloriæ desuper sunt sortitę, q̃ dona à nobis distincte nequeũt numerari, sicut nec sciri in uia. Porro intellectuales ac nobiliores creaturæ dicuntur esse circa deum, & deo uiciniores, nõ loco, sed similitudine, quadam: cum incircumscriptibilis deus uere ubiq; sit, iniusti autẽ longe ab eo sunt, quemadmodũ in prouerbijs Salomon loquitur: Longe est dominus ab impijs. Verum ut Dauid expressit: Prope est dominus omnibus inuocantibus eum. Itaq; quo deum magis puriusq; diligimus, quo corda nostra ad ipsum magis conuertimus, & in eius gratia magis proficimus atq; quo ipsum plus desideramus ac uenerari optamus, eo ei propinquiores efficimur. Hinc Iacobus monet apostolus: Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. [Sanctæ ergo cœlestiũ essentiarum dispositiones semper ea quæ tantũ sunt & irrationabiliter uiuentia, & secundum nos ratiõalia *hierarchicæ traditionis participatiõe factę sunt] hoc est, dispositiones sanctę, id est, sancti ac sapienter dispositi ac distincti chori angelorum, factæ sunt, id est, prælati & eminentiores effecti super ea quæ tantum sunt, id est, super creatura

C inanimata, quibus solũ conuenit esse, & super uiuẽtia irrationabiliter, id est, super bruta & super rationalia secundũ nos, id est, super rationales creaturas, quæ rationales sunt per rationem, discurrendo secundũ quod moris est nobis, & ipsemet experimur. Participatione traditionis hierarchicæ, id est per hoc quod participes facti sunt illuminationis hierarchiæ cęlestis, quæ eminet ecclesiasticæ hierarchię. Omnibus his creatis, altiores sunt angeli dignitate specifica, subtilitate & simplicitate naturæ, quia incorporales: duratione, quoniam immortales: habitatione & loco, quia empyrei cœli ciues: gubernatione & principatu, quoniam hominum sunt rectores, custodes, adiutores ac defensores: sapientia & scientia, quia nostri sunt magistri & doctores: felicitate & gloria, quia iam uere & sine fine felices, hinc minimus angelorum maior est maximo uiatore, quantum ad id quod in præsenti est, quamuis aliqui uiatores prædestinatione maiores sint aliquibus angelis [Inuisibiliter enim in diuinam imitatiõem seipsas conformãtes] id est cœlestes illæ essentiæ ac mentes angelicę conformantes seipsas in imitationem diuinam, id est, se extendendo & actuando ad actus præclarissimos, per quos intellectualis creatura suum creatorẽ imitatur & ei assimilatur; & ad *thearchicã similitudinem supermũdane aspicietes], i. supnaturaliter intẽdẽtes ac satagẽtes cõformari similitudini thearchicę, i. diuinę bonitati ac pietati, seu increatę imagini, ad q̃ imitãda sunt cõditę, q; agũt supmũdane, i. altiori modo quã homines in hoc mundo, & sine interpolatiõe [& formare appetentes intellectualẽ suam specient

Idem.
Aristote.
Proclus.
Idem.
Tho. Aq.
Prouer. 15
Psal. 144
Iacob. 4.
alias * hierarchiæ.
alias * diuinam.

speciem]id est, pulchritudinem suam internam mentalem, optantes perficere ac decorare[copiosiores ad eam habent pulchræ communiones]id est communicationes & assimilationes ad deitatem habent decore ac splendide multo abundatiores quam uiatores[attendentes quidē sunt omnem uitā]id est, certe considerantes vitam gloriæ, in qua sunt, in qua cæteræ vitæ per ineffabilem excellentiam continentur & includūtur, potissime uero attendentes omnem uitam, id est, perfectissimam illam uitam increatam, tanquam obiectum & finem, quæ est uera incommutabilis, ac supersimplicissima uita, in qua realiter idem omnino sunt uiuens & uita uisq; uitalis ac uiuere: imo esse, uiuere & intelligere, uelle atq; diligere, ad cuius uitæ gloriam & honorem referunt semetipsos, & omne quod agunt. De qua uita ait Saluator apud Iohānem: Sicut pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso. Insup mentes illæ supernæ attendunt omnem uitam tam superiorum quam inferiorum etiam animalium uilium, quatenus ex comparatione illorum, excellentiam suæ beatissimæ uitæ plenius perpendentes, gratias præclariores referant creatori. Præterea aduertendum, quod angeli a primo suæ beatificationis instanti, perfecte conformati sunt deo etiam per gloriæ dona, neq; in hac conformatione ac imitatione diuina crescunt aut proficiūt, sed immobiliter manent. Veruntamen sicut dicūtur desiderare in deum prospicere, quem indesinenter inspiciūt, quoniam sine fastidio eum iugiter contemplantur, & in æternum sic contemplari affectant: sic quoq; cupiunt pulchritudinem suam spiritalem intellectualem, hoc est, deiformem intellectū & omnem sapientiam, scientiam, operationemq; eius ac sancti sui amoris feruorem, perficere & formare seu potius in collata sibi perfectione ac decore seruare, certi quod in perpetuum facilime conseruabunt, imo nunquam amittere poterunt. Postremo, quantum ad actus hierarchicos & regimen ecclesiæ militantis ac gubernationem corporalium creaturarum non cessant se deo conformare & eius gubernacula imitari, iuxta præfixam sibi legem ac iussionem, omnia obedientissime atq; promptissime exequendo, quemadmodum tangit & Plato in secūdo Timæi, inducens deum motoribus orbium ac causis cœlestibus præcipientem: O dij deorum, quorum pater idem opifexq; ego, huius inferioris mūdi sementem ego faciam, uobisq; tradam, uos cætera exequi par est, imitātes meam solertiam, intelligentes igitur iussionem patris filij executi sunt ita[Ipsæ ergo sunt primo & +innumerabiliter & semper ad summum quantum fas est, in conformatione diuini & inflexibilis amoris intentæ]id est, mentes angelicæ sunt intentæ, Primo, id est ante rationales creaturas & eminētius eis & innumerabiliter, id est, multipliciter ualde seu innumerabilib⁹ modis ac gradib⁹, sicut & ipsę innumerabiles nobis sunt & forsan innumerabiles species specialissimas habent, & semper, id est, in æuo & fine interruptione. ad summum, id est, summe præ alijs creaturis, quantum fas est, id est, licitum ita loqui ac sentire. Sunt inquam, in cōformatione amoris diuini & inflexibilis, id est, in actuali amore dei immobili, in quo sunt confirmati, ita quod amor ille ab eis flecti nequit, nec obliquari aut auerti a suo obiecto, per quem feruentissimum amorē deo præcipuæ cōformantur. Amor nanq; iungit amantem amato, facitq; eos eadem velle & nolle, imo & unum esse, & multitudinis credentium erat cor unum & anima. Unde dixit Apostolus: Qui adhæret deo, unus spiritus est. Et Saluator: Si diligitis me, mandata mea seruate[& principales illuminationes immaterialiter & pure recipientes]id est, mentes illæ cœlestes suscipiunt à deitate pure, non symbolice nec per inuolutionem phantasmatum, & immaterialiter fine appendicijs corporalitatis, & absq; omni admixtione immundæ affectionis ac culpæ. illuminatiōes principales, id est, illustratiōes beatificas q̄ iugiter manēt, seu lumina glorię, iuxta illud: In lumine tuo uidebimus lumen, illuminationes quoq; præcipuas de causis & rationibus diuinorum effectuum mysteriorūq; fidei. Etenī mētes illę q̄ deo sunt magis unitę, eo exhuberātius irradiātur ab ipso, confessionē laudis diuinę indutę, amictę luminę ut uestimēto [& ad*ipsum ordinatę]. i. ad deū ordinatissime sunt couersę, ad cuius amplexū, cultū ac uenerationē ordinauerūt & retulerūt se inauertibiliter & complete, tanq̄ ad finē beatificū uere ac summū[& intellectualē habētes omnē uitā]. i. tota eorū uita est intellectualis & principaliter cōtēplatiua, de sensitiua uero uita nihil habentes & potentiæ eaꝝ solū sunt intellectiuę, ꝑpter q̄d a philosophis intelligentię appellant, nihilomin⁹ q̄dā eaꝝ sunt ministratorij spiritus & multa exteri⁹ opant. In assumptis q̄q; corporib⁹ interdū apparēt, in qb⁹ & uidere & audire māducare ac bibere nōnunq̄ uident, q̄uis aliter fit, nō enī illis uniunt aut utunt corporib⁹ ut formę substātiales, sed tanq̄ motores, ꝓut de hoc infra diffusius exprimet[ipse ergo sunt primo & innumerabiliter in participationē dei factę] . i. participationē donoꝝ ac luminū dei abūdāti⁹ ac primordialit sūt sortitę. Vn̄ in li. de Causis asserit q̄ cā prima nō cessat illuminare itelligētiā & itelligētię supiores recipiūt ex bōitatib⁹ causę primę

Margin notes: Iohan. 5 — 1. Petri 1. — Plato — alias*multipliciter — Acto. 4 — 1. Cor. 6 — Ioan. 14. — Psal. 35 — Psal. 103. — alias+ipsas — Hebre. 1. — alias + multipliciter.

Section letters (right margin): D — E — F

mæ receptione multa [& primo & multipliciter manifestatrices diuinæ occultationis] id est, mētes illæ primo ac multipliciter manifestant diuina secreta. Superiores enim angeli communicant & reuelant angelis inferioribus secreta sibi desuper reuelata, secūdum quod nouerint hoc deo placere. Inferiores etiam angeli manifestant hominibus ea quæ norunt illis esse pandenda, propter quod ait Amos propheta: Non faciet dominus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Hinc Damascenus affirmat libro .ij. Angeli sancti sunt lumina intellectualia, ex primo & æterno lumine illuminationem habentia, non lingua & auditu indigentia, sed sine sermone uoce prolato tradentia sibi inuicem consilia & intelligentias. Propter quod alij dicunt, quod angeli reuelationum quæ a deo sunt, susceptiui sunt prima relatione, quoniam prius reuelantur ac proferuntur eis diuina secreta quam hominibus, qui idcirco dicuntur reuelationum susceptiui relatione secunda. [Propterea & ultra omnia *cognatione angelica selectim dignæ factæ sunt] id est, mentes illæ supernæ factæ sunt dignę cognatione angelica: hoc est, digni facti sunt præ alijs creaturis angeli nūcupari, selectim, id est, egregia ratione & speciali electione. [Eo quod primo in seipsas edunt] id est, formant & capiunt ac quasi spiritaliter masticant [diuinam illuminationem] id est, reuelationem secretorum [& per se in nos deferunt, quæ supra nos sunt, manifestationes] id est per seipsos nobis insinuant manifestationes, id est, reuelationes eis palam ostensas, quæ supra nos sunt, id est, nostram naturalem cognitionem atq; inuestigationem transcendunt, uel supra nos sunt, id est, de causis ac rebus, quæ superiores sunt nobis, ut sunt mysteria Christi, & ecclesiæ ac multi diuini effectus & sacra ac sacramenta. Veruntamen omnia ista ordinatissime fiunt, & quædam reuelantur hominibus immediate ab angelis infimi chori, ut ea quæ concernunt determinatas personas, quædam immediate ab archangelis, quemadmodum sacratissimæ urrgini Gabriel archāgelus uerbi incarnatiōem denunciauit: quædam per principatus, quorum est regnis pręesse,

Amos .3
Ioan. Da.
alias *cognominatione
Luc. 1

B unde in Daniele Michael locutus legitur Gabrieli: Gabriel, fac istum (utpote Danielem) intelligere uisiōem. Deniq; angelus nuncius interpretatur. propter quod etiam homines interdum angeli nominantur, ut legati & prophetæ ac sacerdotes, iuxta illud in Isaia: Angeli pacis amare flebunt. Et Malachias ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirēt de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Apostolus quoq;: Mulier, inquit, debet uelare caput suum propter angelos, id est, sacerdotes. Insuper in Haggeo ubi habem⁹, Dixit Haggeus nūcius dn̄i, de nūcijs dn̄i. alia habet translatio: Dixit Hagge⁹, angel⁹ dn̄i de angelis domini. Sic & de beatissimo præcursore dn̄s per Malachiam est loquutus: Ecce ego mitto angelum meum. Verum præ omnibus istis cœlestes spiritus excellentius angeli nominantur ob causam iam introductam, specialissime tamen spiritus infimi ordinis, ut patebit. Siquidem id est, certe, [ut theologia] .i. sermo diuinus, utpote sacra scriptura [ait per angelos nobis* datæ sunt] id est, reuelatiōes diuinæ nobis exhibitæ sunt per angelos sanctos, hoc in libris Mosi primo ac copiose docetur, quomodo angeli apparuerunt patriarchis, Abraham, Isaac, Iacob, ipsiq; Mosi & Aaron ac Iosue. deinde in libro Iudicum recitatur, quomodo apparuerūt atq; loquuti sunt Gedioni parentibus Samsonis. vnde in actis beatus Stephanus contestatur: Deus misit Mosen in Aegyptum ad Pharaonem cum manu angeli, qui apparuit ei. Rursus ibidem loquens Iudæis: Accepistis, inquit, legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Paulus quoq; ad hæbreos: Si qui per angelos dictus est sermo, factus esse firmus. hinc subditur: [Et gloriosos *vere ante legem & post legem nostros patres ad diuinum angeli reducebant] id est, sacratissimi angeli reduxerunt patres nostros tam ante legem Mosaicam

Isa. 31
Isaias 33
Mala. 2
1. Cor. 11
Haggeus 1
Mala. 3
alias *donatæ.
Gene. 18.
21. 22. 26.
Ge. 28. 32.
Exo. 3. 6.
Iosue. 1. 5.
Iud. 6. 7
Acto. 6
Idem.
Hebre. 2.
alias *18.

C quam post eam, nec dubium quin & sub ea, ad diuinum, id est, ad dei obsequium & ad cognoscēdum diuina secreta, vt in Genesi recitatur de Noe, cui dominus loquebatur de arca atq; diluuio non dubium quin per angelum. [Quid agendum introducentes] id est qui angeli introduxerunt, nunciauerūt ac præceperunt quid ab hominibus & patribus esset agēdū sicut in Genesi dixit ad Noe: Fac tibi arcam de lignis leuigatis [Et ad rectam veritatis uiam ex errore & vita immunda reducētes] id est, cōuertētes aliquos hominum ex errore gentilitatis ac alijs vitijs, ac a conuersatiōe carnali ad ueram uiam iustitiæ ac salutis, per quem etiam modū aliq fuerūt reducti & cōuersi ad fidē & cultū ueri dei sine ministerio hominū sola apparitiōe & informatiōe angelica, nō sine inspiratiōe diuina: qd & in euāgelica lege factū est sæpi⁹, ut patet de electis illis decē milib⁹ martyrū & sc̄o Sauiniano &c. Hinc scriptū est in li. Iudicū: Ascēdit angel⁹ dn̄i ad locū flētiū & ait filijs Israel: Eduxi uos de Aegypto, & noluistis audire uocem meam. Cur hoc fecistis? Quod cum audissent filij Israel eleuauerunt uocem suam, & fleuerunt [aut ordines sacros mysteriorum supermundaliū aut occultas visiones

Ge. 6. 7.
Gen. 6
Sauinian⁹ mar.
Iudic. 2.

aut

aut diuinas quasdam ante prædicationes hypophantice reuelantes, id est, angeli ipsi reuelantes hominibus, aut ordines sacros, id est, choros angelicos mysteriorum supermundalium, D id est, secretorum cœlestium ac diuinorum super hunc mundum immundum existentium, qualiter scilicet chori illi inter se distinguuntur ac diuersa sortiuntur officia, & in vno summo bono beatificantur, & supermundana contemplantur secreta, quibus deus tanquam amicis charissimis & uelut secretarijs & consiliarijs sua pandit occulta, queadmodum gloriosus Hieronymus refert in regula sua se frequenter per hebdomadas in raptu fuisse continue, angelorumq; choris interfuisse, & de secretis illis celestibus plurima didicisse. Aut occultas visiones id est supernaturales & abditas apparitiones, sic enim angelus docuit Mosen de creatione mũdi & multis ignotis, quæ præcesserunt diluuium. Similiter angeli instruxerunt Ioseph patriarcham & Danielem prophetam de significatione somniorum Pharaonis & Nabuchodonosor regum, siue per illuminationem solam internam, siue per reuelationem externam aut per imaginariam ostensionem. Aut diuinas antepredicationes, id est prænunciationes desuper factas, hypophantice, id est prophetice. Angeli enim primo acceperũt aut a superioribus angelis, vel a deo: deinde prædixerunt hominibus, vt tempore opportuno ab hominibus crederetur, imo & uerum esse sciretur quod tam diu fuit prædictum. Vnde apud Iohannem loquitur Christus: Nunc dixi uobis priusquã fiat ut cum factum fuerit, credatis. Per quod etiam, ut Iosephus scribit, reprobatur ac innotescit perfidia incredulorum prouidentiam diuinã negantium. Sic enim per Isaiam prædixit destructionem Babylonis perpetuam, atq; per Ieremiam quod captiuitas filiorum Israel in Chaldæa duraret annis septuaginta. Potissime autẽ de Christo & eius misterijs a prophetis prænunciata sunt plurima, ex quibus fides roboratur catholica. [Si autem quis dixerit] contradicendo his verbis meis [& inde] puta a deo seu diuino secreto immediate fuisse quibusdam sanctorum theophanias] id est diuinas apparitiões atq; propheticas reuelationes fuisse factas aliquibus sanctis hominibus non per angelos [discat & hoc sapienter ex sacratissimis eloquijs id est ex scripturis sanctis addiscat sapienter, ita ut addiscendo sapiens fiat, & docilem se præbeat. Addiscentem enim oportet credere. Et Isaias fatetur: Nisi credideritis, non intelligetis [quomodo hoc quidem quod est dei occultum, nemo uidit neq; uidebit,] id est hoc discat quod nemo uidit neq; uidebit, in uita hac uiuens uita humana, clare per speciem, occultum dei, id est incomprehensibilem sapientiam siue essentiam eius & secretum consilij sui, secundum quod continetur ac splendet in ipso. De hac allegata sunt multa, sicut illud Iohannis: Deum nemo uidit unquã. Vnde & Paulus deprompsit: Quis cognouit sensum domini? Et in libro Sapientiæ habetur: Quis hominum poterit scire consilium dei, aut quis poterit cogitare quid uelit deus. Hoc est quod apud Ieremiam legitur: Quis adfuit in consilio domini, & uidit & audiuit sermones eius? [Theophaniæ autem sanctis factæ sunt] id est reuelationes diuinæ exhibitæ sunt sanctis hominibus secundũ decẽtes deum per q; quasdam sacras uidentibus proportionalium uisionum manifestationes.] Ordo uerborum est, Reuelationes factæ sunt sanctis per manifestationes quasdam sacras, id est imaginarias uisiones communiter. ideo subditur, uisionum, id est apparitionum proportionalium uidentibus, id est proportionatarum, connaturalium & aptarum uidentibus sanctis hominibus, quibus conueniens est per sensibilia & imaginarias ostensiones ad notitiam diuinorum ac immaterialium introduci, ut patuit in primi expositione capituli. Sic etiam condecet deum sapientissimum omnia ordinate agentem, ostendere mortalibus uiatoribus diuina secreta. Hinc additur: Secundum decentes deum, id est, secundum ostensiones & manifestationes, quas decuit deum adhibere in hominum instructione prophetica. Quod totum efficit deus per creaturam subiectam, id est ministerio angelorum. Verũ his obijci posset, quia non sequitur, Homines in hac uita non ualent diuinam clare essentiam nec secretum sapiẽtiæ eius in seipso prospicere, ergo non possunt a deo reuelationem propheticam aut uisionem cœlestem per imaginarias similitudines immediate suscipere. Præterea, dona gratiæ gratum faciẽtis immediate a deo accipiunt etiam infantuli in baptismo, ergo & dona gratiæ gratis datæ, cum dona illa sint multo meliora quam ista. Amplius, sancti interdum fatentur se deũ in hac uita clare uidisse, dicente sancto Iacob: Vidi dominum facie ad faciẽ. Et beato Iob: Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus uidet te. De Moyse quoq; dominus ait in libro Numerorum ad Aaron & Mariam: Si quis fuerit inter uos propheta, in uisione apparebo ei, aut per somnium loquar ad eum: at non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loquar ad eum, & palam non per ænigmata uidet deum. Sed & Apostolus scribit se raptum fuisse usque ad tertium cœlum. Et respondendum, quod argumen

Marginalia: Hiero. | Gen. 1. | Danie. 2 | Ioan. 14. | Iosephus | Isaias 21 | Ier. 25. 29 | E | Aristote. | Isa. 7. | Iohan. 1. | 1. Ioan. 4 | Roma. 11. | Sapien. 9. | Ierem. 23 | F | Gene. 32 | Iob. 42 | Nume. 12. | 2. Cor. 12

mentatio illa bene concludit, quod viatores nō vident immediate in deo ea quæ ipsis desuper
reuelantur. quod si ita se habet, rationabilius dicitur quod ministerio angelorum eis insinuentur,
quoniam deus qui ordinis autor est & amator, operatur in vltima per media, in quibus aliud
tali non obstat ordinationi aut actui. Nec tamen negandum est, nec sanctus Dionysius negare
intendit, quin deus immediate per se possit quemcunq; hominem in præsenti dequibuscunq;
illustrare, docere, hortari: regulariter tamen & de lege cōmuni sic agit, sicut hic theologus do-
cet. Per quæ patet ad primum solutio. Ad secundum dicendum, quod dona gratiæ gratum fa-
cientis per creationem infundantur ac dantur, idcirco à solo deo fluunt immediate, quamuis
causæ creatæ valeant dispositiue ad illorum infusionem cooperari. Ad tertium, quod san-
cti illi viderunt clare ad oculum angelum in assumpto corpore apparentem, & in persona dei
loquentem, aut in imaginaria visione ita viderunt: vt cum asserit Isaias, Vidi dominum seden- Isa.6.
tem super solium excelsum & eleuatum. & simili modo loquitur tertio libro Regum Miche- 3.Reg.22.
as. Ad quartum, de Moyse & Paulo sentit Augustinus in libro de videndo deum, quod priui- Aug.de videndo deū
legio gratiæ magnæ ac specialis viderunt deum per speciem, in qua visione potuerunt & alia epist.112.
multa deo per se reuelante cognoscere, nec tali visione durante vixerunt vita sensitiua huma- Num.12.
na, imó maxime fuerunt ab omni sensu alienati. Et quamuis hoc de solis Moyse & Paulo ita le 2.Cor.12. Actu.9.
gatur & comprobetur, an tamen & alijs sit concessum quis nouit? Imo & de supermundissima
virgine non æstimo dubitandum. Prophetę demum communiter asserunt dominum eis lo-
cutum esse & apparuisse, quoniam deo iubente & cum lumine dei creato venerūt. sicq; Dauid
testatus est, Audiam quid loquatur in me dominus deus. Deniq; autor ex dictis concludit. [Ipsa
igitur sapientissima theologia] id est, diuina scriptura summæ sapientiæ contentiua & descri- Psal.84.
B ptiua, prouida valde in suis eloquijs, & humanæ mentis imbecillitati condescendens [visionē
illam quæ est in ipsa descripta reuelauit de inuisibilibus per species corporales, vt cum dicitur: Isaiæ.6.
Vidi dominum sedentem super solium excelsum [diuinam quasi in forma informium simili-
tudinem] id est, docuit esse similitudinem diuinam, vtpote rei diuinæ significatiuā, & eius ima-
ginem seu repræsentatiuam. informium, id est, incorporalium, formam materialem & circun-
scriptam figuram non habentium in propria natura. quasi in forma, id est, descriptarum quasi
formam haberent corporalem visibilem [ex videntium in diuinum reductione pulchre voca
ri theophaniam] id est, scriptura edocuit huiusmodi visionem pulchre, id est, magistraliter ap-
pellari teophaniam, id est apparitionem diuinam ex reductione videntium in diuinum, id est,
ob hoc quod visio illa reducit, conuertit & eleuat eos quibus ostenditur. ad diuinum, id est, ad
intelligendum aliquid de deo aut rebus diuinis [quasi per ipsam videntibus facta diuina illu-
minatione] id est, quia per ipsam huiusmodi visionem fit & datur illuminatio vidētibus & ha-
bentibus eam, iuxta illud: Daniel vir desideriorum, intellige. Intelligentia enim est opus in visi Danie.9.
one. Sicq; hæc dictio, quasi, designat hic veritatem, non similitudinem tantum, quemadmodū Danie.10. Iohan.1.
C & apud Iohannem: vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre [& quidem ipsis di-
uinis sancte perficientibus] id est, non solum vocatur visio illa diuina, quia intellectum prætа-
cto modo illuminat, imó etiam quoniam sancta illa corporalia aut imaginarie præsentata, cō-
muniter inflammant affectum & perficiunt mentem sancte, cooperando ei ad proficiendum
in sanctitate & æquitate, vt cum per sensibiles similitudines ostenditur aliquid bonis fidelibus
de supplicijs reproborum, aut gaudijs electorum, aut de ruina ecclesiæ, quemadmodum loqui
tur Ieremias: A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam amaritudine replesti me. Et iterum: Iere.15. Hiere.9.
Quis dabit, inquit, capiti meo aquas, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo interfe-
ctos populi mei? [Has autem diuinas visiones gloriosi patres nostri] puta apostoli & prophe-
tæ ac patriarchæ [perceperunt per medias cœlestes virtutes] id est, acceperunt à deo medianti-
bus angelis sctis, virtuosis & vigorosis ad exequēdū quicquid eis iniungitur & incūbit. Cur aūt
omnes angelici spiritus etiā appellentur virtutes, infra habebitur. Istud consequenter declarat
& probat [Aut non & sacram *legis traditionem eloquiorum traditio velut per se quidem di- *legislationem.
cit ex deo Mosi donatam] id est, vtiq; traditio eloquiorū, id est, doctrina atq; historia scriptu-
rarum dicit & narrat quidem, id est, pro certo traditionem legis sanctam, id est, continentiam
seu tenorem testamenti legisq; veteris esse donatam Mosi in monte Synai. velut per se, id est,
tanquam immediate à deo. Sic quippe scriptura loquitur frequenter in Exodo: dixit dominus
ad Mosen: Dabo tibi duas tabulas & legem quam scripsi. Ibidem quoq; scriptum est: Loque- Exo.34. Exo.33.
batur dominus ad Mosen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Et hoc fa-
cit scriptura, id est, spiritussanctus per scripturas [vt etiam vere nos doceat diuinos eam esse &
sacros characteres] id est, ipsam legem esse literam diuinam & sanctā, à deo, nō ab angelo prin-

F cipali-

cipaliter datam: ipsamq; esse characteres, id est, figuras & signa rerum sanctarum & diuinarũ, quæ exprimuntur in lege per verba, tanquam per signa atque characteres, id est, figurationes. [Docet autem & hoc sapienter theologia] id est, nihilominus scriptura edocuit [per * angelum eam in nos prouenire] id est, ministerio angeli eam esse Mosi datam, deinde & nobis. Nam & Apostolus ad Galatas: Lex, inquit, propter transgressores posita est, & ordinata per angelos in manu mediatoris [tanquam diuino ordine illud * legaliter ponente] id est, veluti ordinatione & dispositione diuinitus instituta id exigente. Quæ autem sit ordinatio illa, subiungitur [hoc est, per prima secunda in diuinum reduci] id est, vt ea quæ sunt secundi ordinis, reducãtur in deum per existẽtes in primo choro seu ordine. quod verificatur tam de angelis inter se, quoniam angeli ordinum inferiorum, reducuntur in deum per angelos ordinum superiorum, quod totum intelligendum est de reductione in deum per actus hierarchicos. Angeli eñ vniuersi à principio suæ glorificationis ad deum inauertibiliter sunt conuersi, reducti & simplificati: quam de angelis & hominibus inter se, quoniam homines reducuntur & illustrantur per angelos: quam de hominibus inter se, quoniam subditi per suos præsidentes habent purgari, illuminari ac perfici. Nec istud solum obseruatur inter angelos diuersarum hierarchiarum ac ordinum, sed etiam inter eos qui vnius sunt hierarchiæ eiusdemve chori, inter quos etiã sunt primi & medij ac vltimi. estq; sublimiorum reducere inferiores. hinc sequitur: [Etenim non solum & insuperpositis & subiectis animis, sed & in æquipotentibus ipsa lex diffinitur ex superessentiali omnium ordinationis principio] id est, lex ipsa seu institutio, quod secunda reducantur per prima immediatius superposita, diffinitur, id est, præscribitur & seruatur ex superessentiali principio ordinationis omnium, id est, à deo qui est primum principium, causa & fons totius ordinis & ordinationis cunctorum. Sapientis enim est, ordinare. ideo primæ summę & infinitæ sapientiæ dei est, omnia ordinare, & inordinata per culpam, ordinare per pœnam, neq; in toto vniuerso aliquid prorsus confusum & inordinatum relinquere, imó iuxta decẽtissimũ tenorem prouidentiæ suæ disponere vniuersa. Nec obstat quod sanctus Iob ait: In inferno nullus est ordo, quia hoc dictum est ideo, quod omnia sunt ibi turbata, confusa & inquieta, quantum ad seipsa, non autem respectu prouidentiæ dei ac demeritorum. Deinde clarius subditur quomodo istud sit verum [hoc est, per vnamquanq; hierarchiam primas & medias & vltimas esse & ordinationes & virtutes] hoc est, quod in qualibet hierarchia sunt aliqui chori & spiritus, aliqui ordines & ordinationes atq; operatiuæ virtutes seu vires, primi & principales in hierarchia illa, aliq medij, & aliqui infimi: sicut in prima hierarchia supremi sunt Seraphim, medij vero sunt Cherubim, & infimi in prima illa hierarchia sunt throni. In eodem quoq; choro ac ordine sunt primi & medij ac vltimi, vt infra magis patebit [& minorum esse diuiniores doctores & manuductores] hoc est, lex ista instituit eos qui diuiniores sunt, id ẽ, deo propinquiores & perfectiores esse doctores, purgatores, illuminatores & manuductores minorum, id est, inferiorum ac minus scientium. Doctores inquam [in diuinam adductionem & illuminationem & communicationem] id est, ad hoc quod reducantur in deum per purgationẽ, & ad hoc quod plenius illuminentur à superioribus suis, quantum ad pertinentia ad dispositionẽ & gubernationem hierarchicam: atq; ad hoc quod abundantius participent scientiam & perfectionem altiorum illorum spirituum, qui suppositis sibi spiritibus communicant illuminationes sibi factas à deo, seu alijs superioribus spiritibus, de quibusdam effectibus & mysterijs dei ac rationibus eorundem. ¶ Circa hæc aliqua possunt quæri specialiter, quomodo in angelis aliq dicantur æquipotentes, & quomodo vnus æquipotentium reducat & illuminet alium, cum dictum sit sæpius, quod illuminare atq; reducere sit maiorum & diuiniorum. Verum ad istud infra in quæstione dicetur. Nunc tamen breuiter tangendo, dicendum quod theologus loquitur hic de æquipotentia in communi, hoc est, in perfectione hierarchiæ eiusdem. Consequenter pbat præhabita per hoc, quod etiam Christi mysteria primo reuelata sunt angelis, & per eos hominibus. [Video autem quia & diuinum Christi humanitatis mysterium angeli primũ † sunt edocti] id est, oculis fidei cerno & ex scripturis considero, quod angeli sancti edocti sunt primum, id est, prius quam homines didicerunt à deo immediate aut mediate mysterium, id est, sacrum secretum humanitatis Christi, puta incarnationis mysterium valde diuinum, cum concernat verbum æternum verum deum, cui hypostatice est vnita humanitas Iesu Christi, qui ẽ ipsum verbum æternum [deinde per ipsos in nos scientiæ gratia descendit] id est, gratia notitiæ seu gratiosa cognitio mysterij huius, per angelos manifestata & communicata est fidelibus. [* Si] pro quia [ergo diuinissimus Gabriel] archangelus, qui est multum diuinus & conscius secretorum altissimi, cuius mentio fit nominatim in veteri nouoq; testamento, videlicet in Daniele

Margin notes: † angelos. — Gala. 3. — * legali. — E — Iob. 16. — F — † docere. — Iohan. 1. — * Sic. — Dan. 8. 9. — Lucæ 1.

A niele & Luca euangelista. [Zachariam quidem summum sacerdotem mysteria edocuit: hoc est, prophetam ex ipso fore contra spem gratia diuina nasciturum] hoc totum Lucas plenius recitat, apud quem legitur, quod Zacharia stante ante altare ad offerendum incensum, apparuit ei Gabriel, dicens: Nascetur tibi filius qui in spiritu & virtute Eliæ præcedet dominũ Christum, qui filius fuit contra spem de antiqua & sterili matre natus. quod fuit contra spem naturæ, gratia dei supernaturaliter operante & fœcunditatem præstante ipsi Elizabeth, quæ etiam tempore suæ iuuentutis fuit sterilis, iamq; in senio duplex habuit impedimentum fœcunditatis, quorum vtrunq; abstulit gratia, id est, supernaturale donum gratuitum spiritussancti. Sic & Apostolus ad Romanos affirmat ipsum Abraham contra spem in spem credidisse: hoc est, contra spem naturæ in spem gratiæ. Præterea quamuis nonnulli dixerunt hunc Zachariam fuisse potificem, alij tamen probabilius tenent oppositum, & quod fuit vnus viginti quatuor sacerdotum, qui ex institutione Dauid regis prophetæ ac patriarchæ seruierunt in templo, qui post põtificem erant supremi. Sicq; Zacharias vocatur summus sacerdos, id est, vnus summorum post pontificem, aut etiam summus ratione suæ sanctitatis eximiæ ac gratiç prophetalis. Hinc in Luca habetur, quod fuit de vicæ Abiæ, & quod in ordine vicis suæ, id est, tempore suæ hebdomadæ ingressus est templum. De hoc super Lucam plenius scripsi. Nasciturum inquam [puerum diuinitus & salutariter mundo manifestandæ virilis Iesu diuinæ operationis] id est, sacratissimum Iohannem Baptistam præconem. Operationis diuinæ virilis, id est, conuersationis & actionis Christi, diuinissimæ ac virilissimæ seu strennuissimæ. manifestandæ mundo, id est, hominibus, diuinitus, id est, ex dei præcepto ac salutariter, id est, valde salubriter ad hominum informationem atq; salutem. vnde & Zacharias Iohanne nato, mox prophetauit: Et tu puer propheta altissimi vocaberis. præibis enim ante faciem domini parare vias eius, Ad dandam scientiam salutis plebi eius. Porro de operatione Christi manifestanda hominibus, dixit Iohannes: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et rursus: Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem & manẽtem super illum, hic est qui baptizat in spiritusancto. [Mariam quoq; quomõ in ipsa foret diuinum ineffabilis diuinæ formationis mysterium] id est, Gabriel quoq; edocuit felicissimam incomparabileq; Mariam, qualiter in ea foret, id est, futurum & complendum protinus esset mysterium diuinum diuinç formationis ineffabilis, id est, incomprehensibilis incarnationis, qua forma serui vnita est formæ, id est, naturæ dei. Vel ineffabilis diuinæ formationis, qua corpus Christi instantenee ex purissimis sanguinibus superhonestimæ virginis est formatum, organisatum rationaliq; anima informatum. Aut ineffabilis diuinæ formationis, id est, completionis, qua anima Christi eodem quo creata est instanti, formata atq; perfecta est omni gratia, charitate, sapientia, imó & beatifica visione. Hinc vnigenitus patris ratione assumptç humanitatis ait per Isaiam: Et nunc hæc dicit dominus, formãs me ex vtero seruum sibi. [* Ast alius angelorum Ioseph, erudiebat quomodo vere implerentur diuinitus promissa progenitori Dauid] id est, alius angelus erudiuit sanctum Ioseph gloriosissimç virginis sponsum ac ministrum, quãdo cogitauit occulte dimittere eam, eo quod vidit eam impraegnatam, quomodo vere in sacratissima & præexcellẽtissima virgine eiusq; prole protinus erant complenda, quæ deus promisit electo Dauid de vnico dei filio ex sua stirpe incarnando. Hinc legit in Matthæo: Ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Noli timere accipere Mariam cõiugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est: Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. De quo filio fuit promissum Dauid in Psalmo: Benedicentur in ipso omnes tribus terræ. Vnde & princeps apostolorum in Actis legitur prædicasse: Dauid, cum esset dei propheta, & sciret quia iureiurando iurasset ei deus de fructu lumborũ eius sedere super sedem ipsius &c. Vnde in Psalmo habetur: Iurauit dominus Dauid veritatẽ, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. [Alius vero pastores tanquam multorum reditu & silentio conuersos euangelizauit] id est, alius angelus euangelizando erudiuit pastores ad tantam gratiam coaptatos. Ideo subditur: Tanquam conuersos, id est, ad deum reductos ac deuotos. alia litera habet, purgatos reditu, id est, recessu ac segregatiõe multorum ab eis. Et silentio, id est, quiete cordis & vitatione loquacitatis. Nam erat nox. sicq; tunc verum fuit etiam illud libri Sapientiæ: Dum quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet. Hinc ait scriptura: Angelus ad pastores ait: Euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est hodie vobis saluator [& cum eo multitudo exercitus cœlestis] id est, militia innumerabiliũ angelorũ secundũ Origenẽ [illã valde laudabilẽ tradebat his qui in terra sunt, doxologiã] id est, gloriæ hymnũ, iuxta illud in Luca: Facta est cũ angelo mul

Margin notes: Ibidem. — Roma. 4. — 1. Para. 24. — Lucæ. 1. — Lucæ. 1. — Iohan. 1. — Ibidem. — Lucæ. 1. — Isaiæ. 49. — + At. — Matt. 1. — Ibidem. — Psal. 71. — Actu. 2 — Psal. 131. — Lucæ. 2 — Sapien. 18 — Lucæ. 2. — Origenes — Lucæ. 2.

titudo cœlestis exercitus,laudantium deum&dicentium:Gloria in excelsis deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quod autem in eodem sequitur hymno, Laudamus te &c. beatus Hilarius fertur composuisse,quãuis aliqui aliter dicant. Prȩterea in his verbis docet theologus,quod solitudine,silentio & quiete multum disponitur homo ad deuotionem,contemplationem ac cœlestium reuelationẽ atq; angelicam apparitionem & informationem. A quibus sociorum inquietudine,fabulatione ac strepitu homo plurimum impeditur. Ad quod insinuandum scriptum est: Exijt Iesus in montẽ solus orare. Et erat pernoctans in oratione dei. Hinc ad Iezechielem dominus dixit:Egredere in campum,& ibi loquar tecum. Isaias quoq; ait:In silentio & spe erit fortitudo vestra. Ob hoc quoq; in Threnis asserit Ieremias:Sedebit solitarius & tacebit,quia leuabit se super se. [Respiciamq; ad excellentissimas eloquiorum luminis apparitiones] id est,contemplabor altissimas descriptiones & declarationes eloquiorum,id est,scripturarum luminis,id est,summæ veritatis,quæ est lumen æternum,à quo scriptura profluxit, dicente Apostolo:Omnis scriptura diuinitus inspirata. [Video enim] oculo fidei [+ quoniã & Iesus ipse supercœlestium essentiarum superessentialis essentia] id est,secundum deitatem suã supersubstantialis natura & causa effectiua intellectualium creaturarũ,cunctis cœlestibus corporibus altiorum, de quibus Aristoteles dixit: Extra cœlum nihil est: sed sunt ibi entia quædam simplicia,optimam vitam ducentia,& de suis sufficientia [ad id quod secundum nos est, immutabiliter veniens] id est,ad nostræ naturæ assumptionem,eiusq; operationes & afflictiones tolerandas absq; suæ deitatis variatione descendens [non resilit: sub se & bellicali & libenti hũana bona ordinatiõe]. i. nõ refugit nec abhorret ab ordinatiõe bona hũana. i. ab excusatiõe gratiosa & dispẽsatione benigna eoꝝ,q̃ deus pater voluit eũ in carnæ assumpta ꝓ hoĩbus operari ac pati,quæ erãt sub se. i. valde aliena à suæ excellẽtia deitatis,ordinatiõe inq̃ bellicali, ac libenti,quoniã deus Trinitas ordinauit, vt pugnãdo contra aduersarias potestates,pugnatiõe libenti,charitatiua, spontanea præualeret,&genus liberaret humanum. Vnde per Isaiam loquitur:Ego qui loquor iustitiam,& propugnator sum ad saluãdũ. De quo fertur in psalmo: Quis est iste rex gloriæ? dominus fortis & potẽs,dominus potẽs in prælio. Cui ait Psalmographus: Accingere gladio tuo super femur tuũ potẽtissime. Qui&suis dixit discipulis:Cõfidite, ego vici mundum [sed obediens subditur patris & dei per angelos dispositionibus] id est, Christus secundum assumptam naturam patri tanquam maiori obediens,qui & beatissimȩ matri & patri putatiuo dispensatiue obtemperauit,iuxta illud Lucæ:Descendit cum illis,& fuit subditus eis: dispositionibus subditus dei & patris per angelos,id est,ordinationibus & statutis per angelos exhibitis,& administratis circa ipsum secundum quod homo fuit. Vel dispositionibus per angelos annunciatis atq; prædictis. Angelus quippe eius incarnationem virgini intimauit,angelus pastoribus dixit:Et hoc vobis signum,inuenietis infantem pannis inuolutum,& positum in præsepio. Hinc demum scriptum est:Erat cũ bestijs,& angeli ministrabant ei. Atq; alibi: Reliquit eum tentator,& ecce angeli accesserunt & ministrabant ei. Ipse quoq; discipulis loquẽs: Videbitis,inquit,angelos dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Factus est ergo Christus obediens patri vsq; ad mortem,nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. quia vt libro primo Regum Samuel protestatur, Melior est obedientia quã victimæ. Quoniam quasi peccatum ariolandi est,repugnare:& quasi scelus idololatriæ,nolle acquiescere. His consonãt verba Apostoli ad Hebræos:Debuit,ait,per omnia fratribus similari. Postremo in his verbis theologus innuit duplicem Christi naturam,puta diuinam, dicendo: dispositionibus patris,& humanam, addendo: Et dei. Vnde & Christus disseruit: Ascendo ad patrem meum & deum meum. [Et per medios ipsos] id est,mediantibus angelis [annunciatur] ipsi [Ioseph à patre disposita filij ad Aegyptũ recessio] id est,discessio Christi à Iudæa in Aegyptum disposita,id est,præordinata à deo patre annunciatur,id est,notificata est ipsi Ioseph [& iterum ad Iudæam ex Aegypto traductio] id est,relatio Christi de Iudæa in Galilæam,etiã per angelũ cõmissa est illi electo Ioseph,prout in Matthæo describitur,vbi narratur:Defuncto Herode,ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto &c. Verũ vbi subiungitur: Audiens autem Ioseph quod Archelaus regnaret in Iudæa,timuit illo ire, & secessit in partes Galileæ,& habitauit in Nazareth. Ergo non redijt in Iudæam,sicut hic dicitur. Et respondẽdũ quod Iudæa interdum accipitur pro toto territorio Israelitici regni,& sic Galileam Samariãq; includit,vt in Psalmo: Facta est Iudæa sanctificatio eius. Aliquando autem pro principali parte regni illius,vt cum ait Saluator: Eamus in Iudæam iterum. Etenim quando hoc dixit, fuit in Galilæa,vt Iohannes tangit. Iuxta istam acceptionem Iudææ locutus est dominus apostolis: Eritis mihi testes in omni Iudæa &Galilea & Samaria. Porro in euangelio non dicitur,quod angeli apparuerant Ioseph,sed singulariter angelus. ideo ponitur hic fortassis plurale pro singulari

Margin notes: Hilarius. Lucę.6. Ezech.3. Isa.30. Threno.3. 2.Timh.3. +quod. Aristote. + Sic ordinata & assumpta humana ordinatione. Isa.63. Psal.23. Psal.44. Iohan.16. Lucæ.2. Lucæ.1. Lucæ.2. Mar.1 Matt.4. Iohan.1. Philip 2. 1.Petr.2. 1.Reg.15. Hebrę.2. Iohan.20. Matt.2. Psal.75. Iohan.11. Iohan.20. Acto.1. Mat.2.

A lari. vel quia vnus angelus commisit sancto Ioseph traducere puerum in Aegyptum,& alter angelus reducere puerum in Iudæam. Vel,si fuit angelus idem quod probabile reor,pluraliter dictum est per angelos,propter iteratam eiusdem apparitionem[& per angelos ipsum videmus sub paternis legibus ordinatum] Iohannes Scotus: Manifestum, inquit, est hoc, quod tamen videtur obscurum. Quomodo enim ordinatus aut dispositus ē Iesus sub legibus,per angelos? Verum est quidem quod ipsemet dixit,Non veni legem soluere,sed implere. Certum est quoque quod secundum patris præcepta sit circuncisus & in templo præsentatus. Quomodo autē factum sit hoc per angelos,non apparet. Hugo igitur sic exposuit: Quia legem per angelos datam seruauit,ideo ordinatus est sub paternis præceptis per angelos. Sed hoc textus non videtur prætendere,nec hoc aliud est,nisi quod paulo ante iam retulit: Obediens subditur patris & dei per angelos dispositionibus. Potest ergo,ni fallor,ita exponi,q̄d Iesus ordinatus est sub legibus patris per angelos: quia in carne mortali in seculo isto conuersans,in cunctis ordinate p̄cessit secundum patris præcepta per angelos, Christo in hoc ipso ministerium atq; custodiam exhibentes. Nempe vt in prima parte Summæ suæ quæstione centesima duodecima Thomas fatetur, Quamuis Christus,inquantum homo,regulabatur à verbo æterno, atq; secundum animam quo ad vires eius superiores,erat comprehensor perfectus,nec vt sic, indiguit angelo: attamen ratione passibilis corporis,fuit viator. Sicq; debebatur ei angelus custos,non tanquā superior,sed vt minister inferior. & quo ad hoc, posset & Christo applicari illud Psalmi: Quoniam angelis suis mandauit de te,vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Insuper sicut præallegato loco asserit Thomas,homo in statu innocentiæ angelum habuit custodem. Quamuis enim sibi non imminebat periculum ab intus,quoniam ordinatus fuit intrinsecus,imminebat tamen

[Margin: Ioha.Sco. — Matt.5. — Lucæ.2 — Hugo.vic. — To.Aqui. — Psal.90. — To.aqnat]

B ei periculum foris,propter insidias dæmonis. certumq; est,quod Christo in via insidiabantur homines impij spiritusq; maligni. [Iusto enim dicere,vt scienti nostris sacerdotalibus traditionibus expressa] hoc est,mihi est,id est,mihi incumbit dicere tibi Timotheo, vt,id est tanquam scienti. expressa,id est,ea quæ expressa sunt traditionibus nostris sacerdotalibus, id est, euangelicis documentis, quæ nobis tradiderūt apostoli summi sacerdotes ac præsules,specialiter Paulus & Lucas,qui ex ore Pauli euangelium fertur scripsisse[& de angelo ipsum Iesum confortāte] de quo Lucas disseruit: Apparuit autem illi angelus de cœlo,confortans eum,id est,per modum confortantis se habens,consolatoria verba loquendo,qua confortatione Christus non eguit,sed aliquantulum minoratus ab angelis secundum Apostolum ad Hebræos, id est, minor angelis factus, quantum ad corporis passibilitatem & humanitatem secundum se consideratam,non vt verbo vnitam,dignatus est in tantum subijci angelicæ dispensationi secundum æterni patris præordinationem,vt etiam ita ab angelo confortaretur humanam in se conditionem demonstrans,non ab angelo auxilium quærens. [*An,quia & ipse Iesus per nostram salutarem †benificentiam & manifestatoriam veniens ordinationem] Quasi dicat: vtiq; quia Ie-

[Margin: Lucæ 22 — Hebr.2. — †Ant. — *bāticam]

C sus veniens in hunc mundum per benificentiam nostram salutarem,id est, per saluberrimam beneficiorum suorum exhibitionem,quæ nobis largitus est,& per ordinationem manifestatoriam,id est,per diuinam prædispositionem seu patris præordinationem,ex qua factum est q̄d filius dei est incarnatus,vt manifestaret hominibus dei patris,imó & summę trinitatis notitiā atq; mysteriale consilium super modo & ordine redemptionis generis humani per Christum, quemadmodum ipse Christus in euangelio ait: Pater,manifestaui nomen tuum hominibus. Vnde & in prima sua canonica sanctus effatur Iohannes: Scimus quoniā filius dei venit, & dedit nobis sensum,vt cognoscamus deum verum[magni consilij angelus appellatur] secundū assumptam humanitatem,in qua & per quam hominibus apparuit, & multa secreta reuelauit discipulis,iuxta illud: Quæcunq; audiui à patre meo,nota feci vobis. omnia,inquit,id est,quędam de omnibus,non simpliciter omnia. Nam paulo post adiecit: Adhuc multa habeo vobis dicere,sed non potestis portare modo. Hinc ergo vocatus est angelus,id est,præco & nuncius æterni incomprehensibilisq; decreti,quo trinitas adoranda & superbenedicta decreuit saluare nos per incarnationis verbi mysterium. Verumtamē Damasceno testante,consilium est ignorantis naturæ,cum in ipso sit inquisitio de agendis: ita vero non conuenit deo,sed vt denotat p̄fundum ac sapientiale decretum. Denique particula ista ex antiqua translatione est sumpta. siquidem apud Isaiam,vbi secundum hebraicam veritatem habetur, Et vocabitur nomen eius admirabilis,consiliarius,deus,fortis,pater futuri seculi,princeps pacis,sicut trāslatio sancti Hieronymi cōtinet: septuaginta interpretes trāstulerūt: Vocabit nomē eius magni cōsilij angelus: & hoc ne Ptolomęo regi Aegypti ad cuius instātiā trāstulerūt vnius dei cultori,pāderēt mysteriū distinctiōis personarū in deo,vt scribit Hieronymus[etenim vt ipse angelo prædictus] id

[Margin: Iohan.17. — 1.Ioan.5. — Isa.9. — Iohan.14. — Iohan.16. — Ioh.Dam. — Isa.9. — Hiero. — Idem.]

Lucæ 2. est, sicut Christus prænunciatus est ab angelo, vt patuit, imó & ab angelo prænominatus, iuxta D illud: Vocatum est nomen eius Iesus, Quod vocatum est ab angelo, priusquam in vtero conciperetur. Hinc per Isaiam fuit prophetatũ: Dominus ab vtero vocauit me, de vẽtre matris meæ Isaiæ. 49. Iohan. 15. recordatus est nominis mei [ait: Quæcunque audiui à patre meo annunciaui vobis] hoc scriptum est in Iohanne, & ibidem expositum. Itaq; patet cur & qualiter Christus angelus nuncupetur, idcirco nec incredibile quod angelorum ministeria circa ipsum exhibita sunt.

¶ Introductio & solutio quæstionum quorundam concernentium præsens Capitulum. Articulus X.

HIc quæritur, an angelis sint aliqui æquipotentes. Videtur quod non, quia in angelis non est distinctio materialis, neq; per quantitatem, sed tantum formalis, cum sint formæ simplices in se, sine materia subsistentes, vt patuit supra: & sancti, Dionysius, Gregorius, Rabanus quoq; & alij multi affirmant. talis autem distinctio ẽ specifica, non numeralis, indiuidualisve tantum. Præterea, corpora cœlestia quãuis materialia, abinuicem specifice differunt, ergo plus angeli. non ergo sunt æquipotẽtes. Respondetur quod æquipotentia ista potest tripliciter accipi, primo simpliciter, & ita q sunt vnius speciei aut æque perfecti in naturalibus aut in donis gratuitis, dicuntur æquipotentes. & si tales sunt in patria, non videtur quod vnus reducat neq; illuminet alium, cum nõ sit maior aut luminosior alio. Secundo intelligi potest in genere, & ita qui vnius sunt hierarchiæ, dicuntur æquipotentes, quæ est æquipotentia remota & secundum quid. Tertio in specie, hoc est, quantum ad eiusdem ordinis gradum aut potestatem. & istæ sunt æquipotentiæ secundum quid, præsertim secunda. horum quoq; æquipotẽtium vnus alium illuminat ac reducit. an vero sint E plures angeli eiusdem speciei specialissimæ, tactum est supra & tangetur. ¶ Secũdo igitur quæritur, an aliqui angeli sint æquipotentes simpliciter, hoc est, speciei eiusdem. hoc autem est iam ante quæsitum aliqualiterq; solutum, & super secundum Sententiarum diligentius perscrutatum, atq; (vt puto) infra certitudinem est, quamuis Thomas adhoc, quemadmodum ad cætera consimilia, satis affirmatiue respondeat. propter quod multos habet contradicentes. Deniq; Henricus de Gandauo doctor solennis, in Summa & quodlibetis multipliciter ꝓbat & tenet non oportere tot species esse in angelis quot indiuidua, dato quod immateriales consisterent. quod & super sdm Sententiaꝝ tenet Albertus, quamuis aliter alibi opinatus sit. imó & in Scripto secundi sentit Albertus, quod omnes angeli vnius sint speciei specialissimæ, in solis gratuitis differentes. Verumtamen in quæstionibus circa istud capitulum scribit: Aliqui dicũt quod omnes angeli abinuicem specie distinguantur. Quod dici oportet, sequendo rationes philosophorum, quæ cum nihil inconueniens secundum fidem contineat, sustineri potest ista opinio, cui & sanctus Dionysius magis consentire videtur. Hæc Albertus. Qui in scripto secundi Sententiarum conscripsit, quod sancti magis concordant in hoc, quod oẽs sint speciei eiusdem. quod non puto sanctos magis sensisse, nec beatum Dionysium æstimo consensisse opinioni illi F philosophorum, sicut & infra patebit. ¶ Tertio posset hic sciscitari, an angeli sancti ab exordio seculi præcognouerunt mysterium incarnationis: hoc est, dei filium incarnandum. Cuius quæstionis solutio infra septimo capitulo habet locum. Nunc autem in tantum tangi potest, quod ab exordio suæ glorificationis illud nouerunt, quo ad substantiam rei seu facti, cum ad illius notitiam & exhibitionem cuncta eorum officia ordinentur: non tamen sciuerunt illud à principio, quantum ad singulas conditiones & circunstantias eius. Et istud verum est, non de naturali, sed de supernaturali & beatifica angelorum notitia, qua omnia vident in verbo æterno. Amplius circa præhabita scribit Albertus: Quædam est cura essentialis & simplex, quam angelus habet de aliquo, vt ei caueat à peccato atq; periculis. Sicq; angeli non habuerunt curam de Christo. Alia est cura quasi per accidens, & ite habuerunt curam de Christo, instruendo illos, quorum curæ Christus secundum carnem subditus fuit. Hac tamen responsione aptior esse videtur iam præinducta. Nam Christo quantum ad naturam passibilem, pericula & aduersa pœnalia imminebant frequenter, sicut dum Iudæi volebant eum præcipitare & capere: in quorũ euasione poterant ei angeli ministerium exhibere, quemadmodum dum tẽtator reliquit eum in monte, quamuis & alijs modis poterat illa euadere.

Marginalia: Gre. ho. 34. Rabanus. — Diony. c. 8. Thomas. — Hen. Gan. — Albertus — Albertus. — Iohan. 6. Lucæ. 4. Matt. 4.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS IIII.

Cum

A Vm in præcedenti capitulo diffinierimus hierarchiam in generali, deinde laudanda est specialiter hierarchia angelica,& intellectualiter inspicienda sunt testimonia sacræ scripturæ,in quibus sensibiles formæ angelis attribuuntur,vt per earundem formarum collationem sursum agamur ad cōtemplandam angelorum simplicitatem,quæ præ cæteris creaturis conformior est diuinæ simplicitati.Sed laus ista inchoanda est à deo,qui est earū & omnium principium,qui à nobis laudandus est, sed non per definitionem quia definiri à nobis non potest,sed cultu & veneratione principali & gratiarum actionibus quantum possumus perfectissimis.In ipsius laude hoc ad pręsens commemoramus,quod ipse habet omnimodam bonitatis plenitudinē,& ex illa sui plenitudine supersubstantiali esse accipiunt,& ad esse deducuntur omnia existentia.Deus enī qui est causa omniū & bonitas pręeminens omībus,propriū est vocare existentia ad cōmunionē suipsius iuxta vniuscuiusq; creaturæ capacitatem.Quædam siquidem capaces sunt essentiæ,vitæ,scientiæ,bonitatis & beatitudinis.Quædam vnius tantum istorum,scilicet essentiæ,quædam pluriū. Omnia ergo existentia participant prouisiua distributione emanante ex diuinitate,quæ est supersubstātialis & causa omniū.Nō enim essent nisi deitate quæ est omnium essentia & principium participauissent, inanimata siquidem deo participant per suum esse.Diuinitas enim est esse omnium,quæ est super omne esse suum superessentialis.Viuentia autem per viuificam virtutem participant vita deitatis quæ est super omnē vitam.Rationalia autem & intellectualia participant sapiētia dei quæ est per se perfecta,imó superans omnem perfectionem,& est super omnē perfectionem & mentem.Manifestum est autem quod illæ substantiæ familiarius ei coniunguntur quæ multiplicius & copiosius eo participant.

B Sancti ergo ordines cœlestium hierarchiarum pręeminent & inanimatis & terræ virentibus & irrationalibus animalibus,& etiam nobis qui ratiōales sumus.Ipsi enim intelligentias suas puræ in deum extendentes,ad ipsius imitatiónem se trāsformant & diuinam speciem cui assimilandi sunt conprehensiue contemplantur,& illi desiderāt conformare suam intellectualem speciem,& per hoc copiosiores habent cōmuniones ad deū præ cæteris quæ diximus.Manent autē in tali exercitio infatigabiles & attenti semper extenti ad superna æternæ sapientię spectacula,iuxta cuiuslibet capacitatē:& hoc per fortitudinē diuini amoris à quo nulla occasiōe possunt deflecti vel retardari.Et ipsi à deo intus suscipientes immaterialiter & pure,principales illuminatiōes secūdū easdē ordinant, habētes plenā & integrā vitā in nullo intellectuali sensu deficientē aut diminutam.Illæ ergo cœlestes substantię primo & multiplicius sunt manifestatiue diuini secreti,vñ præ cæteris creaturis excellēter digne habētur angelica denominatione,eo q diuina illuminatio primo ingignitur illis,& manifestatiōes diuini luminis quæ sunt super nos,per ipsos ad nos deferunt.Vñ dicit scriptura:q̄d lex est ordinata p angelos. Gala.4.
Angeli etiā ad superiorū cognitionē & amorē,puocantes sanctos patres nr̄os, & ante legē & post legē,& eosdē ab errore infidelitatis & praua cōuersatiōe reducētes ad veritatē & iustitiā,reuelauerūt eis aut ordines cœlestiū animorū, vt testat Isaias: Seraphin stabāt sup illud,sex alæ vni,& sex alæ alteri.

C Et in libris Regū:Vidi dn̄m sedentē sup soliū suū, & omnē exercitū cœli assistentē ei. Atq; apud Danielē:Milia miliū ministrabant ei,& decies cētena milia assistebāt ei. Isa.6. 3.Reg.22. Danie.7.
Aut occultas visiones mysterio℞. Vñ Paulus ait:Scio hoīem in Chr̄o ante annos q̄tuordecim,siue in corpore siue extra corpus nescio,deus scit,raptum huiusmodi vsq; ad tertiū cœlū. 2.Cor.12.
Et Danieli reuelatū ē nocte mysteriū p visionē,cui& angelus alio loco ait:Annuntio tibi q̄d expressum ē in scriptura veritatis. Et Ioseph patriarchę reuelatū est somniū Pharaōis: Aut quasdā diuinas pnunciatiōes, vt vbi Isaias ait:Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū.& vocabit nomē eius Emmanuel.Et Danieli dictū ē ab angelo:Intellige sermonē, Septuaginta hebdomadę abbreuiatæ sunt sup populū tuū. Danie.2. Dan 10. Gene.41. Isa.7. Dan.7.
Quod si qs putet aliquos sctōrū patrū vidisse deū,immediate attēdat q̄d dicit scriptura:Deū nemo vidit vnq̄.Et,Nō videbit me homo & viuet. Iohan.1. Exo.33.
Dei aūt apparitiōes sanctis manifestatę sunt p quasdā formas visibiles vel intelligibiles,deo q̄dē vtcūq; congruētes,& vidētibus cognoscibiles. Theologia aūt tāq̄ ex plenitudine sapiētiæ emanās talē apparitionē vocat diuinā visionē, tanq̄ similitudinē inuisibiliū visibilit ostēsam,quæ vocat cōueniēt dei apparitio,eo q vidētes sursum agit ad diuinā cognitionē, & vidētes eā diuinitus illuminant,& p eas diuinū aliqd edocet.Has aūt diuinas visiōes docebant sancti patres p indicationē cœlestiū animo℞ vt patet in legisdatiōe.Legit enī in Exodo q Moyses recepit legē à dn̄o nō ab angelo,& dn̄s legit dixisse Moysi:Dabo tibi lapideas tabulas &c.& tn̄ dicit Apost.q lex ordinata ē p angelos.Et Actuū:Accepistis legē in dispositiōe angelo℞, sacra scrip.p hoc nobis innuētē q diuina ordinatione constitutum sit vt inferiores sursum agantur per ordines supe- Ex.31.34. Exo.33. Gala.3. Actu.7.

riores,sed etiam in quolibet ordine inferiores personæ sursum aguntur per superiores eiusdē ordinis,sicut deus ordinauit in singulis hierarchijs primos & medios & vltimos ordines & in singulis ordinibus superiores esse magistros & manuductores inferiorum,ad ducendum illos in diuinam illuminationem & communionem. Aliud exemplum patet apud Lucam,vbi legitur quod Gabriel angelus docuit Zachariam sacerdotem summum,mysterium quod ipse à deo didicerat,scilicet puerū de se præter spem diuina gratia nasciturū,futurū prophetam,qui mundo salubriter manifestaret dominicę incarnationis mysterium. Idem etiam angelus beatam Mariam docuit mysterium quod ipse à deo didicerat,scilicet deum assumpturum carnē de illa. Item legitur in Matthæo quod angelus docuit Ioseph vere adimpleta esse quæ promisit deus Dauid de Christo. Alius etiam angelus euangelizauit pastoribus per solitudinem & silentium purgatis,vt apti fierent percipiendis reuelationibus angelicis Christi natiuitatem,& cum eodem angelo multitudo cœlestis exercitus mortalibus formam illam laudabilē ad glorificandum tradidit: Gloria in excelsis deo &c. Commemoro etiam præcipuas annunciatiōes angelorum in terra exhibitas. Siquidem cum dominus Iesus qui supersubstantialiter præminet etiam cœlestibus substantijs,naturam humanam assumeret,manens tamen in perfectione naturæ diuinæ,non à se repulit ordinationem quam ipse cum patre & spiritusancto constituerat,scilicet vt humana hierarchia per angelicā disponeretur,sed obedienter se subdidit in eo quod homo ordinationem dei patris per angelos amministraret. Verbi gratia, Per angelum annunciata est Ioseph fuga domini Iesu in Aegyptum à deo dispensata,& iterum eidem reductio de Aegypto. Et ipse secundum legem dei datam per angelos, vt prædictum est, circuncisus est,& oblatus est in templo,& plura alia secundum legem impleta sunt,quæ non enumero tibi scienti scripturas: quale est quod angelus confortauit dominum in agonia. Ipse etiam dominus Iesus carne nostra assumpta veniens ad manifestandum nobis diuina & cœlestia, dicitur angelus consilij in Isaia,secundum antiquam translationem, vbi nos habemus consiliarius. Et merito dicitur angelus,quia ipse hominibus euangelizauit quæcunque audiuit à patre.

Lucæ.1. Ibidem. Mat.1. Lucæ.2. Matt.2. Actu.6 Lucæ.22. E Iohan.1. Isaiæ.9.

¶ Spiritus omnes cœlestes cur appellatione communi dicantur angeli. Capitulum. V.

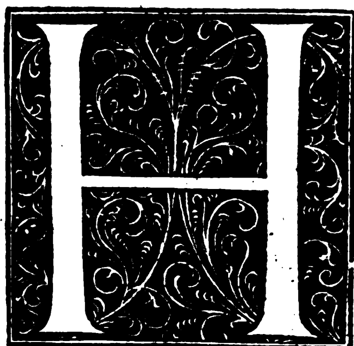

HÆc quidem est(quantum ad nos)causa angelicę in eloquijs cognominatiōis. Scrutari autem(ut æstimo) oportet,ob quam causam theologi omnes quidem simul cœlestes essentias,angelos uocant. Ad manifestationem autem uenientes supermundalium ipsarum dispositionum,ordinem angelicum specialiter nominant,completiue terminantem diuinas & cœlestes res. Ante ipsum uero suppositæ archangelicos ordinant ornatus,principesq; & potestates & uirtutes, & quascunq; his superfirmatas essentias eloquiorum cognoscunt manifestatoriæ traditionis. Dicimus autem, quia per omnem sanctam dispositionem,excellentes quidem ordines habent inferiorum dispositionum illuminationes & uirtutes,non autem participantes excellentium se, sunt ultimi. Igitur sanctissimos excellentissimarum essentiarum ordines,angelos uocant theologi: etenim sunt manifestatores & ipsæ diuinæ illuminationes. Ordinem uero extremum animorum cœlestium,non habent rationem archos aut thronos,aut Seraphim nominandi. Neq; enim est in participatione excellentissimarum uirtutum,sed sicut ipse nostros diuinos summos sacerdotes reducit ad cognitos ei diuinitatis fulgores,sic & ante se essentiarum adhuc immundæ uirtutes reducunt, & ad diuinum sunt consumantis angelicas hierarchias dispositionis. Nisi quidem quis & hoc dixerit, communes esse omnes angelicas nominationes,secundum omnium cœlestium uirtutum in deiforme, & ex deo datum lumen subiectionem & supereminentem communicationem. F

Heb.1.

Sed vt

A Sed & magis a nobis ratio diiudicata sit, considerabimus sacræ in eloquijs expressas sanctas & decoras proprietates uniuscuiusque cœlestis dispositionis.

¶ Elucidatio huius quinti capituli. Articulus. XI.

Vm iuxta præhabita nomen angeli annunciationē designet, & infimo ordini approprietur, recte nunc inuestigatur, cur vniuersæ illæ intellectuales & incorporales substantiæ communiter angeli nominentur. [Hæc quidē est quantum ad nos, causa angelicæ cognominationis] id est, ista quam expressi capitulo præcedenti, est ratio cur aliqui spiritus vocati sunt angeli in eloquijs scripturarum, quantum ad nos, id est respectu officij sui, quod circa homines habent. Vel, quantum ad nos, id est, prout nos considerare valemus. aut certe, quantum ad nos, id est, per comparationem eorum ad ecclesiasticam hierarchiam, & prout ad nostram cognitionem deueniunt, quia ex effectibus & operibus eorum circa viatores specialia eis imponimus nomina. In cœlesti vero patria absque huiusmodi nominibus cognoscuntur clare in lumine creatoris, atque per intelligibiles species mentibus beatorum inditas & impressas. Intelligentiæ nempe sunt plenæ formis, & similitudines vniuersi relucentes in ipsis. [Scrutari autem vt æstimo oportet, ob quam causam theologi omnes quidē simul cœlestes essentias] id est, spiritus intellectuales, empyrei cœli ciues & incolas [angelos vocant] simul, id est, pariter [ad manifestationem autem venientes supermundalium ipsarum dispositionum, ordinem angelicum specialiter nominant, completiue terminantem diuinas & cœlestes res] id est, theologi nominant specialiter ordinem, id est, chorum angelicum. spiritus venientes, id est, diuinitus missos. ad manifestationem dispositionum ipsarum supermundalium, id ē, ad manifestandum hominibus ordinantias dei, concernentes homines ipsos particulares, secundum quod sunt quædam priuatæ personæ, ordinem inquam, terminantem completiue. i. perfectionaliter finientem, diuinas & cœlestes res, id ē, choros ac spiritus hierarchiæ cœlestis, quia ordo angelorum est infimus, & vltimus hierarchiæ supernæ. sicque complet totam illam ordinationem & coordinationem supermundani palatij, vtpote cœli empyrei: quod factum, mox angelis est repletum. Vel terminantem completiue, id est, realiter seu proxime exequentem res diuinas & cœlestes, & ea quæ desuper ordinata sunt fieri aut reuelari, quæ originaliter ex deo sunt instituta, & superioribus choris prius aut copiosius seu clarius reuelata, & deinde per intermedios propalantur & infimis. Hinc asserit Hugo: Præceptum diuinum à summo deorsum currens, per superiores ordines ad inferiores defertur, donec tandem ad cognitionem deueniens opere compleatur. Propter quod ordo ille cœlestis ad quem nouissime per superpositas virtutes descendit, ac foris nunciatur vt compleatur, dicitur illud terminare [ante ipsum vero superpositæ archangelicos ordinant ornatus] hoc est, theologi ordinant, id est, ordinantes affirmant ornatus archangelicos, id est, archangelos spiritaliter decoratos perfectionibus naturæ & gratiæ ac lumine gloriæ, imó & beatifica visione. superposite, id est, ascendendo ante ipsum, id est, super chorum & ordinem angelorum [principes quoque] id est, ordinem principatuum constituit. super archangelos [& potestates] ponunt super ordinem principatuum [& virtutes] supra potestates [& quascunque his superfirmatas essentias eloquiorum cognoscunt manifestatoriæ traditiones] id est, reliquas his superiores substantias, vtpote Dominationes, Thronos, Cherubim ac Seraphim quas manifestatoriæ traditiones eloquiorum, id est, doctrinæ scripturarum, declaratiuæ catholicarum veritatum ad fidem spectantium, cognoscunt, id est, describunt & nos cognoscere faciunt. [Dicimus autem quod] id est, quod [per omnem sanctam dispositionem] id est, in omni ordinatione hierarchica ac supernorum spirituum serie [excellentes quidem ordines] id est, chori superiores [habent inferiorum dispositionum illuminationes & virtutes] id est, gratias & fulgores, vires, scientias & irradiationes ordinum inferiorū, non econuerso: sicut in omni toto potestatiue videmus, quod in parte potestatiua suprema cōtinentur eminenter perfectiones ac vires omnium partium inferiorum, vt in papatu sunt potestates patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum & sacerdotum. In potestate quoque regali potestates ducum, comitum & baronum, sic & in intellectiuo rationali continentur sensitiuum & vegetatiuum. hoc Proclus & autor libri de Causis sæpius contestantur, quod scilicet intelligentiæ & virtutes & causæ superiores virtualiter cōtinētur atque trāscēdunt inferiores: & quod pōt virtus inferior per plura & minus perfecte, pōt virtus superior per pauciora ac magis perfecte [non

Hu. victo. (margin) · traditio (margin) · proclus (margin)

[non autem participantes excellentium se sunt vltimi. Igitur sanctissimos excellentissimarum essentiarum ordines angelos] id est, nuncios [vocant theologi] id est, autores scripturæ & sequaces eorum, etiam superiores choros supernorum spirituum eximie sanctos nominant angelos, id est, nuncios [etenim sunt manifestatores & ipsi *hierarchicæ illuminationis] id est, qa & illi superiores manifestant, communicant & ostendunt inferioribus mentibus illuminationes & cogitationes sibi diuinitus factas. hoc est quod libro secundo asserit Damascenus: Manifestum est quod qui eminent, inferioribus tradunt illuminationem & cognitionem. [Ordinē vero †extremorum animorum cœlestium non habent rationem archas aut thronos aut Seraphim nominandi] id est, theologi rationabilem causam non habent, quod ordinem animorum cœlestium extremorum, id est, chorum infimorum spirituum supernorum vocēt principatus aut thronos, quemadmodum in ecclesiastica hierarchia simplices sacerdotes non vocantur pastores aut præsules, quamuis præsules & pastores vocentur sacerdotes [Neq; enim est in participatione excellentissimarum virtutum] id est, vltimus ille ordo non pertingit ad tam excellētem participationem donorum & perfectionum existentium in superioribus choris, quod eorum nominibus sit vocandus. Ideo in libro de Causis habetur: Primorum omnium quædam sunt in quibusdam per modum quo licet vt sit vnum eorum in alio. Quod enim in alio ex, est in illo secundum modum illius. hoc est secundum mensuram & capacitatem ac proportionē ipsius Damascenus quoq;, Differunt, inquit, abinuicem illuminatione & statione secundum eminentiam ordinis aut naturæ. [Sed sicut ipse nostros diuinos summos sacerdotes reducit ad cognitos ei diuinitatis fulgores] id est, sicut infimus ille ordo angelorum purgat, illuminat ac reducit sacerdotes ecclesiasticæ hierarchiæ ad deum, communicādo eis notitiam diuinorum & splendores sapientiæ sibi à deo collatos [sic & ante se essentiarum adhuc sacratissimæ virtutes] id est, ita mentes illæ supernæ quæ sunt virtutes sacratissimæ, id ē, efficaces & vigorosæ substantiæ, quæ sunt ante se, id est, in dignitate procedunt infimum chorum angelorum, quę virtutes sunt de numero essentiarum cœlestium [reducuntur & ad diuinum] summum ac diuinissimum bonum, seu ad pleniorem participationem suæ increatæ scientiæ, quantum ad cognitionem diuinorum effectuum, prout ad hierarchicam spectat illustrationem [angelicas hierarchias] id est, choros seu ordines hieratchicæ ordinatos [consummantis dispositionis] id est, vltimæ collocutionis in hierarchia superna, quæ vltima dispositio complet & terminat hierarchiam eandem, sicut expositum est. [Nisi quidē quis & † hic dixerit, id est, id quod dixi, nomina superiorum ordinum non communicari inferioribus choris ob causam iam assignatam, verum est. Nisi quis [communes esse omnes angelicas *illuminationes] ita quod in eodem gradu perfectionis conueniant omnibus choris [secundum omnium cœlestium virtutum in deiforme & ex deo datum lumen subiectionem] id est, secundum illam dependentiā atq; subditionē, qua vniuersæ virtutes ac mentes supernæ dependent à deo, & ei subduntur per reductiōem earum in quoddam lumen à deo eis præstitum & infusum, quod est deiforme, id est, multū simile lumini increato, quod deus est, quod lumen deiforme posset quis dicere lumen gloriæ [& super eminentem communicationem] id est, nisi quis dixerit eas pares esse in illuminatione secundū supereminentem communicationem, id est, etiam ob hoc quod eandem beatificam visionem à deo accipiunt, quæ est vna & par ex parte obiecti, & significatur per denarium, quem singuli operarij in euangelio accepisse legūtur. Istud tamen rationabiliter dici non potest, quia nec lumen gloriæ, nec beatifica visio est in eis secundum æqualem gradum perfectionis, sicut nec omnes æque felices sunt. Propter quod dixit Saluator: In domo patris mei māsiōes multæ sunt, id est, diuersi gradus præmiorum, iuxta diuersam exigentiam meritorum. hoc etiam improbatur per hoc, quod tam diuersæ ac distinctæ proprietates, actiones, vires & perfectiones conueniunt distinctis ordinibus. vnde subiungitur. [Sed vt magis à nobis ratio diiudicata sit] id est, vt innotescat legentibus & audientibus quod propter præassignatam rationem, cur scilicet nomina superiorum ordinum non cōueniant in infimo choro, discrete tradidimus, recte diiudicando de ea [considerabimus sacre in eloquijs expressas sanctas & decoras proprietates vniuscuiusq; cœlestis dispositionis] id est, sigillatim pensabimus & in sequentibus capitulis describemus proprietates cuiuslibet dispositionis, id est, bene dispositi ordinis cœlestis. Proprietates inquam, sanctas & decoras, id est, immaculatas, virtuosas ac splendidas, expressas sacræ, id est, vere & irreprehensibiliter positas & digestas in eloquijs scripturarum absq; admixtione erroris & falsitatis.

Margin notes: *. diuinæ — Ioh. Dama — † extremū — Idem. — Thō. — † nomina-tiones. — Matt. 20. — Iohan. 14. — E — F

¶ Introductio & solutio quæstionum quarundam concernentium præsens Capitulum. Articulus XII.

Hicquæ-

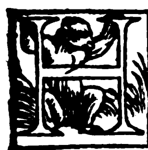

Ic quæritur primo, An nomina ordinum inferiorum, conueniant superioribus choris. Videtur quod sic, quoniam ordines primæ hierarchiæ non solum includunt in se perfectionem & actum infimi chori, sed & sex ordinum sub se contentorum, vt constat ex dictis & ex natura cuiuslibet totius potestatiui. Præterea, à supræmis illis ordinibus deriuatur non solum ad infimum chorum nunciatio & manifestatio minimorum annunciandorum priuatis personis per angelos, imó & manifestatio ac denunciatio maximorum nunciandorum personis sublimibus per archangelos aut dispensandorum circa regna atque prouincias per principatus secundum quosdam. sicque omnes ordines illi superiores, possent vocari archangeli ac principatus. Respondetur quod speciali ratione contingit, vt ordinum omnium personæ ac spiritus angeli appellentur, quoniam infimus chorus non dicit speciale donum nobilitatis aut perfectionis vltra hoc quod est inferioribus nunciare, à quo dono nomen sortitus est. Medij vero chori habent & dicunt speciale aliquid vltra illud commune, atque ab illo speciale nomen sumpserunt. per quod patet solutio ad obiecta. non enim sufficit sola illa inclusio, sed exigitur vt infimum nil nobilitatis superaddat à quo denomigetur. ¶ Secundo quæritur, An nomina superiorum ordinum inferioribus choris conueniant. Videtur quod sic, quoniam vniuersi spiritus illi superni, creatoris amore ineffabiliter ardent & eminenter scientifici sunt, in omnibus quoque illis deus suauissime requiescit. Rursus, aliqui homines sancti ob suæ dilectionis feruorem, & ob sapientiæ suæ splendorem, & propter tranquillitatis suę firmitatem, nũcupati sunt Seraphici & Cherubici ac Thronici, ergo angelis sanctis etiam infimis multo plus hoc competit. Et respondẽdum quod spirituũ supernorum nomina imponuntur ab aliquo, quod ipsis eminentius ac specialius inest & conuenit.

B Quamuis autem vniuersi ciues illi superni absolute loquendo, creatorem suum toto diligant corde indesinenter & sine interruptione secundum suum extremum posse, attamen primus ille ordo cum valde præcipuo id agit sancti amoris incendio: sic quoque secundus chorus qui Cherubim nuncupatur, respectu infimorum valde præclara deum lympiditate contemplatur, & ita de alijs. Ob hoc nomina illa non competunt inferioribus choris. ¶ Tertio quæritur, An angeli superiores illuminent inferiores de omnibus quæ superiores ipsi cognoscunt. Videtur quod non, quia sic superiores non plus scirent quam inferiores. Præterea, inferioribus nõ sunt reuelanda mysteria superioribus nota ac reuelata, nisi quantum ad infimorum statum, mensuram aut officium pertinet, aut alias rationabilis exigit causa: non autem ad infimos taliter pertinet scire, quicquid supremis reuelatur seu constat. Insuper Christo ascendente angeli inferiores à superioribus aliqua interrogabant quę tunc vsque nescierant, quę tamen superiores tunc & antea nouerant, vt infra septimo habetur capitulo. Ad istud quidam respondent, quod cum proprietas boni sit, bonitatem suam diffundere, & quod sibi collatum est alijs communicare, angeli beati qui non solum in naturalibus, sed in gratuitis quoque ac supernaturalibus bonitatẽ creatoris præeminenter participant, nil sibi retinent proprium. ideo quicquid deo aut alio superiore reuelante agnoscunt, inferioribus iuxta capacitatem eorum ostendunt ac pandunt excellenter ex maxima charitate, implentes quod Princeps hortatur apostolorum: Vnusquisque sicut ac- 1.Petri.4.

C cepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Verum an ista responsio vera & certa sit, malo ambigere quam temere diffinire: præsertim cum & cognitio talis in multis spectet ad dona gratiæ gratis datæ, quæ dantur ad vtilitatẽ communem loco & tẽpore opportuno, prout moderatur ac requirit discretio. hinc & Raphael angelus loquens Tobiæ: Sacramentum, inquit, Tobiæ.12. regis abscondere bonum est.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS V.

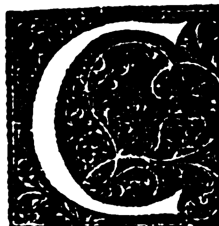

Vm inter nouem ordines angelorum cœlestium vltimus specialiter dicatur ordo angelorum, & illi ordini præsint archangeli, principatus, potestates, virtutes & cæteri ordines, quæritur qua ratione in scripturis cuiuslibet ordinis personæ indifferenter dicantur angeli. Respondetur quod omnium ordinum inferiorum illuminationes & virtutes plenius illis habẽt ordines superiores. Inferiores vero non habent illuminationes & virtutes in ea plenitudine in qua habẽt superiores. Vnde cum nomina ordinum singulorum designẽt speciales ipsorum gratias, vt dicit infra, merito superioribus possunt inferiorum noia attribui tãquam ipsorum illuminatiões à quibus noia imponunt plenius habẽtibus, sed nõ ecõuerso. Vnde & ipsi Seraphim vocantur angeli, id est, nuncij, quia ipsi manifestatiui sunt diuinæ illuminationis. Neque Cap.2.

nis. Neq; eadem ratio requirit vt vltimi ordinis substantiæ dicatur principatus, aut throni, aut Seraphim, quia non æqualiter, vt illi participant diuinis illuminationibus, sed sicut angeli infimi ordinis sanctos hierarchias humanę hierarchiæ sursum agunt ad splendores sapientiæ sibi cognitos, ita ordines superiores, ordinem angelicum qui vltimus est in ordinibus cœlestibus, sursum agunt ad diuinam cognitionem. Quamuis dici possit quod angelica nominatio communis est omnibus cœlestibus animis, quia vnum lumē diuinum, quod per eos manifestatur, omnes communicant, secundum maius & minus. Sed vt horum clarior sit doctrina, consideremus singulorum ordinum vel hierarchiarum proprietates, iuxta testimonia scripturarum nostrarum.

Cœlestium substantiarum quænam sit distinctio prima, quæ media, quæ extrema. Caput. VI.

Vanti quidem sunt & quales supercœlestium essentiarum ornatus, & quomodo secundum eos hierarchię perficiuntur, solam diligenter scire dico contemplatiuam eorum perfectiōis principem: adhuc & eos ignorare proprias uirtutes & illuminationes, & suam sacram & superornatam ordinationem. Impossibile enim est, nos scire supercœlestium animorum mysteria, & sanctissimas eorum perfectiones: nisi ibi dixerit quis quæcunq; per eos nos tanquam propria bene E scientes diuinitas mysteria docuit. Non ergo nos quidem nihil proprio motu dicimus. Quæcunq; autem angelicarum speculationum a sanctis theologis contēplata sunt, hæc docentes nos quantum potentes sumus, exponemus. Omnes theologia cœlestes essentias nouem uocauit manifestatiuis cognominatiōibus. Has diuinus noster sanctus perfector in tres segregat ternas dispositiōes. Et primam quidem esse dicit circa deum existentem semper & attentæ, ipsi & ante alias immediate uniri traditam. Sanctissimos enim thronos, & oculosos & pennosos ordines, cherubim hebræorum uoce & seraphim nominatos, secundum omnibus suppositam propinquitatem circa deū immediate collocari, diuinorum ait tradere eloquiorum manifestationem. Trinum ergo hunc ornatum quasi unam & æque ordinatum, & uere primam hierarchiam communis noster magister ait: qua non alia deiformior, & per se præoperantibus diuinitatis illuminationibus immediate intentior. Secundā uero esse ait ex potestatibus & dominatiōibus & uirtutibus completam. Et ternarum nouissime cœlestium hierarchiarum, angelorum & archangelorum & principatuum dispositionem. F

Colo. 1.
Ephe. 3.
Colo. 1.
1. Tes. 4.

Elucidatio huius capituli sexti Articulus XIII.

N isto capitulo edocetur, quæ sit dispositio, ordinatio vel hierarchia, cœlestium essentiarum vel supernorum spirituum prima, id est, suprema, hoc ē, qui chori & ordines ad primam pertineant hierarchiam. Et quis chorus inter illos sit summus, quis medius, & quis vltimus, id ē, quæ dispositio vel ordinatio cœlestium essentiarum, id est supernorum spirituum, sit media, quos ordines continet, & quis inter ordines illos sit summus, quis medius, quis extremus, id est, quę sit vltima dispositio cœlestium essentiarum. Itaq; in exordio huius capituli magnus Dionysius in primis ꝓpriā imperfectionē cōsiderat ac fatet. [Dico] inquiens [teletarchiam solam] id est, solam principalem & increatam dominationem mysteriorum supernorum. Dicitur quippe teletarchia à telety, quod est traditio mysteriorum: & arxos, quod est princeps, quasi princeps seu principatus, aut dominator seu actiua dominatio mysterialium traditionum. hanc teletarchiam [contemplatiuam] id est, clare cognoscitiuā omniū suorum effectuum [dico scire diligenter] & plene [quanti quidem] id est, quam magni virtute aut numero [& quales] quātum ad specificam differentiam vltimatā, vel quales in do-

nis na

nis naturalibus itemq; gratuitis [sint ornatus cœlestium essentiarum] id est ipsæ speciosæ & ualde ornatæ supercœlestes essentiæ, utpote mentes angelicæ seu angeli sancti pulcherrimi [& quomodo hierarchiæ] cœlestes [perficiuntur, secundum eas] id est, per eas uel iuxta dignitatem & perfectionem earum. Nam ipsæ hierarchiæ instar totius integralis, imo potius per modum totius potestatiui, constituuntur & constant ex ipsis ordinibus: & quo ordines ipsi & personæ in eis contentæ sunt sublimiores & pulchriores, eo hierarchiæ quæ resultāt ex illis, sunt perfectiores ac magis præclare, sed quia ex hoc uerbo sequi uidetur, quod mentes illæ supernæ ignorent seipsas seu propriam dignitatem, potestatem, dispositionem ac operationem autor hoc remouet, addens: [adhuc] autem [& eos cognoscere] id est, etiam dico ornatus seu spiritus istos decoros agnoscere [proprias uirtutes] id est, uires sibi collatas [& illuminatiōes] id est, illustrationes seu informatiōes passiuas, quas a deo & superioribus spiritibus habent intermedij spiritus, uel supremi à solo deo. Sciunt quoq; illuminationes actiuas, quas inferioribus tradunt & influunt. Sic etiam noscunt [& suam sacrā & superornatam ordinationē] id est, mutuā suam coordinationem & dispositionem hierarchicā, qualiter omnes ac singuli in suis hierarchijs ac choris sint collocati. Quæ ipsorum ordinatio est sacra ac superornata, id est, supernaturaliter & altius quam intelligere hic possimus decorata. Præterea aduertendum, quod translationes in hoc loco sunt ualde diuersæ. Nam aliqui textus habent sicut exposui, alij habet sic: Adhuc & eos ignorare pprias uirtutes & illuminatiōes & sacrā & supornatā ordinationem. Hoc est, ex quo dixi soli deo cōstare, quales & quanti sunt spiritus isti angelici, ideo addo & dico quod ipsimet nesciunt proprias uirtutes & illuminationes ac ordinationes, sicq; exponunt Hugo & Albertus. Porro Iohannes Scotus & Iohannes Saracenus, Linconiensis & Maximus exponunt primo modo. Quæ expositio uerior planiorq; consistit: Quod enim sapientissimi spiritus illi non noscerent semetipsos ac dona sibi collata, non conueniret, præsertim cum uideāt deum clare in seipso, totumq; ordinem uniuersi in increata sapientia eius. Philosophi quoq; satis probauerunt, quod intelligentiæ noscāt seipsas & ordinem suum virtutem & actum. vnde. 13. propositione libri de Causis habetur: Omnis intelligentia intelligit essentiam suam. Propositione quoq; octaua: Omnis intelligentia scit quod est supra se, & quod est sub se. ueruntamen scit quod est sub se, quoniam ipsa est causa ei: & scit quod est supra eā, quoniam acquirit bonitates ab eo. Idem Proclus ostendit ex hoc, quod talis substantia est reditiua supra seipsam & super proprium actum, quæ reditio est per cognitionem. At uero Linconiensis tangit occasionem tantæ diuersitatis in translationibus istis: Quidā, inquiens, transtulerūt. Ignorare, quod nō credimus factum ex ignorantia transferentis, sed ex corruptiōe sui exemplaris. Albertus demum declarat qualiter litera queat saluari secundum translationem quæ cōtinet ignorare: Dicimus, inquiens, quod substantia, uirtus, illuminatio ac ordinatio angelorum dupliciter considerantur. Primo secundum exitum eorum ab altitudine omnipotentiæ dei, quæ infinita est in creatione cuiuscunq; etiam minimi: & ita à solo deo perfecte sciuntur, qui solus perfecte infinitatem suam cognoscit. Secūdo considerantur prout emanatio eorum stat in natura ipsorum determinata: & ita perfecte hæc sciunt, quamuis imperfecte respectu sciētiæ dei. Præterea spiritus istos supernos sanctus Dionysius interdum uocat cœlestes, aliquando supercœlestes: quod utrūq; qualiter uerum sit, aliquoties est supra expressum [Impossibile enim est nos scire] id est per naturam non est possibile, nisi forte per reuelationem, qua & Paulus multa hinc sciuit [supercœlestium animorum mysteria] id est sacra secreta ciuium supernorum [& sanctissimas eorum perfectiōes] quibus a deo perficiuntur. Perfectiones quoq; eorum in donis atq; uirtutibus gratiæ gratum facientis [nisi * vbi dixerit quis quæcūq; per eos nos tanquam propria bene scientes diuinitas mysteria docuit] id est nisi in his, vbi, id est, in quibus, diuinitas docuit nos quæcunq; mysteria, id est, aliqua secreta quæcunq; sint illa, per eos, id est per animos illos supernos tāquam per bene sciētes propria dona atq; mysteria diuinit⁹ eis data, cōmissa seu reuelata, quibus utiq; animis deo gratissimis & ualde acceptis, excellentissime competit dicere quod dixit Paulus apostolus de se & coapostolis suis: Non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex deo est, ut sciamus quæ a deo donata sunt nobis [Igitur nos quidē nihil proprio motu dicimus] id est, de tam sublimi ac diuina materia nihil dicimus proprio sensu aut conceptu, ne simus rei præsumptionis & irreuerenter loquentes de tam præamandis ac honorabilibus creaturis [quæcunq; autem angelicarum speculationum a sanctis theologis contemplata sunt hæc † edocti] id est nos iam fideliter informati & cognoscentes, quæcunq; uera, speculationum angelicarum, id est cōsiderationum ad angelos pertinentium. Vera inquam, cōtemplata a sanctis theologis, id est, apostolis ac prophetis & eorum illumi

Margin notes: Hug Vict. Albertus. Ioh Sco. Ioh. Sara. Rup. Lin. Maxim.; B; Proclus. Rup. Linc.; Albertus.; C (section letter); alias * ibi.; 1. Cor. 2.; alias † docti es nos.

illuminatis sequacibus precepta & agnita[quantum potentes sumus]id est, secundum quod deo iuuante poterimus[exponemus]vnde elicitur quod gloriosus Dionysius in his ab apostolis & apostolicis uiris fuit instructus. Magna est ergo in his autoritas eius, nec contradicendum est ei. Considerandum est item, quam modeste se habeat in loquendo, temerariam assertionem & omnem præsumptionem uitando. Sic & Plato in primo Timæi de sensibilis mundi productione orsus fari: Mementote, ait, tam me qui loquor, quam uos qui auditis, mortales esse, atq; ita in rebus sublimibus mediocrem elocutionem magni cuiusdam esse onus laboris. Consequenter intentum prosequitur[Omnis theologia]id est, tota diuina scriptura[cœlestes essentias]id est, intellectuales separatas substantias, hoc est choros seu ordines essentiarū illarum[nouem†vocat manifestatiuis cognominationibus]id est, exprimit & appellat nominibus, quæ manifestant & significant naturam, proprietatem, actum, dignitatem siue officiū illorum spirituum. Quę nomina infra congruo ordine exprimuntur & exponuntur, unde subiungitur[Has diuinus noster sanctus perfector]id est, Paulus apostolus tuus & meus magister ac institutor[in tres segregat trinas dispositiones]id est diuidit & distinguit in nouem ordines, uel in tres trinas dispositiones, id est, in tres hierarchias, quarum quælibet continet tres dispositiones, id est, tres ordines bene ac sapienter dispositos. Quidam autem per diuinum hūc perfectorem, intelligunt beatum Hierotheum, uirum ex gentilitate conuersum, cuius frequenter meminit sanctus Dionysius, præsertim tertio capitulo de Diuinis nominibus, affirmans ibidem eum coram nonnullis apostolis & alijs multis sanctis collationem fecisse, tantaq; gratia ac sapientia præditum fuisse, quod præclarissimi quoq; apostoli, Petrus, Iohannes & Iacobus minor tunc ibi præsentes, super hoc mirabantur. Verius tamen videtur, quod per hunc perfectorem intellexerit Paulum, quia & paulo post eundem perfectorem uocat communē ducem nostrum. Deniq; quamuis non habeamus in scripturis beatissimi Pauli, quod distinxerit ordines & hierarchias cœlestes, sicut hic recitatur, creditur tamen quod de his oretenus docuit quosdam discipulorum suorum amplius eleuatos, præsertim magnum Dionysium istū, quibus ad totius ecclesiæ profectū & informationē insinuauit hæc ipsa & multa arcana, quę in suo didicerat raptu[Et primum quidem esse dicit circa deum existentem]id est, primā atq; supremam hierarchiam, docet deo præ cæteris propinquius esse unitam[semper]id est per æuum seu omni tempore. Discrete quoq; aliqui ponunt in comprehensoribus & beatis. [& attente ipsi & ante*medias immediate vniri traditam]id est primam hierarchiam asserunt traditam, hoc est, affirmatam ac traditam, seu reuelatam esse de ea, quod ipsa attente, id est diligentissime & immediate uniatur deo ante medias dispositiones, id est, ante tres intermedios angelicos ordines. Non enim habet directe circa exteriora officia, nec per forinseca obsequia tripartitur: imo distinguitur per actus internos ad fruitionem spectātes, hoc est, per fruitionem, cognitionem & tentionem, requietionem seu comprehensionem, imo potius per excellentias quasdam actuum horum, ut cito patebit. Præterea intuendum, quod uniuersi ordines angelorum deo immediate coniuncti sunt, & immediante conuertuntur in ipsum, æternaliterq; stabiliuntur in ipso: attentissime quoq; ei intenti sunt quantum ad beatificam uisionem ipsius & quo ad ea quæ omnes immediate cernunt in ipso, secūdum quod cernunt illa in ipso. Quæ autem de ista immediata & mediata unione & conuersione ad deum dicuntur hic & alibi, sæpe sumenda sunt quantum ad hierarchicam reductionem & illuminationem in cognitione diuinorum effectuum, de quibus & quorum rationibus atq; mysterijs superiores illustrant inferiores. Insuper quamuis prima hierarchia dicatur immediate conuersa, reducta & intenta in deum, per respectum & comparationem inferiorum hierarchiarum ac ordinum, qui per superiores de aliquibus illuminantur ac reducuntur in deum: attamen ut apparet, etiam inferiores in prima hierarchia a superioribus suis in aliquibus illustrantur, & per eos reducuntur in deum, imo & ipsi altiores in suprema hierarchia non solum à Christo homine, sed ab electissima quoq; & incomparabili uirgine in quibusdam illuminantur[Sanctissimos enim thronos & oculosos & pennosos ordines cherubim hebræorum uoce Seraphim nominatos, secūdum omnibus superpositam propinquitatem circa deum immediate collocari ait tradere diuinorum eloquiorum manifestationem]id est, præfatus noster perfector ait, manifestationē id est, manifestam doctrinam diuinorum eloquiorum, id est scripturarum tradere, id est, docere, sanctissimos thronos, id est, ualde sanctos angelos existentes de ordine thronorum, & oculosos, id est, spiritaliter multum acutos, & perspicaces, & pennosos, id est contemplatiuos cōtemplationisq; penna uolantes celerrima ad uniuersa sua obiecta, ordines Cherubim, id est angelos benę coordinatos cōsistentes de ordine Cherubim, voce hebræorum, id est, in idioma

Plato.

alias † vocauit.

Paul. apo. Dionysii magister.

2. Cori. 12.

*alias

te hebræo ita uocatos, in quo cherubim interpretatur plenitudo seu apex scientiæ. Quod nomen in libris Mosi ac prophetarum sæpe habetur. Et Seraphim nominatos, id est angelos existentes de ordine Seraphim, quod etiam nomen hebraicum est, & incendētes seu calefacientes interpretatur. Hos inquã ait collocari, id est ordinatos ac positos esse immediate, circa deũ, ita quod non est hierarchia aut ordo cœlestis altior eis, quanquam de anima Christi ac deificatissima virgine nullum sit dubium, quin omnibus istis propinquiores sint deo, non loco sed assimulatione ac eminentia gloriæ, & ita intelligendum est quod subditur: secundum propinquitatem superpositam omnibus, id est, loquendo de spiritali approximatione, qua hierarchia ista p̄ cæteris cũctis hierarchijs deitati proximior, id est, sublimior est, creatorem suum ardentius diligendo, lympidius contemplando, tranquillius continendo. Idcirco quod dicitur circa deum, non est intelligendum quasi localis, corporalis aut circumscriptus sit deus in deitatis natura: sed quod sancti eius circa eum tanquam circa obiectum, fontem & causam totius suæ salutis indefinenter uersentur, inauertibiliterq; figantur inæstimabili prorsus ac summo

" affectu[Trinum ergo hunc ornatum quasi unam & æque ordinatam & uere primam hierar

" chiam communis noster* dux dixit]hoc est, dux noster communis, uidelicet beatissimus Paulus, qui prædicatione, doctrina, operibus & exemplis nos conuertit & reduxit ad deum, dixit ornatum hunc trinum & coordinationem & congregationem hanc trium ordinum superiorum, esse uere primam, id est, supremam hierarchiam, quasi vnam aggregatiue, id est tanquã collectam & reductam ad vnum & æque ordinatam, id est, æqualiter dispositam immediate sub primo, & hoc, loquendo de perfectione & ordinatione eius in generali. Quamuis enim in hierarchia hac ordines tres consistant, quorum unus est altior alio ac deo propinquior, imo

B in unoquoq; eorum sint primi, medij ac vltimi: omnes tamen personæ & chori hierarchiæ istius in hoc in generali conueniunt, quod eorum actus & cultus seu ministratio immediate circa deum uersatur, idcirco est uere prima per comparationem ad inferiores[Quia non alia dei

" formior]id est, nulla est alia hierarchia deo similior in naturalibus atq; gratuitis ac gloriæ do

" nis, imo in his ipsa est deiformior cæteris[& per se præoperantibus, diuinitatis illuminationi

" bus immediate intentior]id est, hierarchia ista est magis intenta per se, id est, sine alia mediante & cooperante illuminationibus prgoperantibus, id est diuinis illustrationibus, influentijs & eruditionibus primo operantibus in ea formaliter: quoniam primo descendunt in istã hierarchiã uariosq; effectus causant in ea, ut sequenti clarebit capitulo. [Secundã vero esse ait ex potestatibus & dominationibus & uirtutibus completam]id est præfatus noster dux tradidit secundam & mediã hierarchiam angelicam esse cõpletam, id est plenarie constitutam ex tribus istis ordinibus, utpote Potestatibus, Dominationibus atq; Virtutibus qui tñ hic exprimuntur non ea forma, & serie, qua in sua totali hierarchia sunt ordinati, quia in ea supremus chor⁹ est exercitus Dominationum, medius est ordo Virtutum, infimus Potestatum, & in hoc gloriosus Dionysius sequitur principem suum Paulum, qui exprimendo ordines angelorũ, nũc istum, nunc illum præexprimit: nunc istum nunc illum omittit: in quibus uerbis constat, q̄d in talibus locis intendit ordines materialiter ac uocabulariter explicare & numerare, non formaliter ordinare, vnde quosdam ordines, quos vno in loco nominare omisit, in alio exprimit, alijs non expressis nec repetitis. Porro si ad numerum & ordinationem eorum hierarchicam attendisset, probabile est, quod omnes simul in eadem recitationis forma ordinaliter expressis

" set. [Et† trinarum nouissime cœlestium hierarchiarum angelorum & archangelorũ & prin

" cipatuum dispositionem]id est, prædict⁹ dux noster perhibuit dispositionem .i. hierarchialem coordinationem & adunationem angelorum & archangelorum ac principatuũ esse nouissime & in ultimo loco hierarchiarum cœlestium trinarum, id est, trium hierarchiarum cœlestiũ, quarũ q̄libet tres choros includit. Præterea qm̄ iuxta p̄habita ecclesia militãs ordinata est instar triũphãtis, põtp̄tacta cœlestiũ hierarchiarũ ordinũq; distinctio dispositio ac declarari p̱ le ĩ ecclesia militãti, hoc est, in ecclesiastica hierarchia. In cui⁹ statu utroq;, vtpote spiritali atq; ciuili talis est ordinatio, ꝙ ministrorũ principis p̄cipui, vtpote Papę aut Imperatoris seu regis, aliqui habent obsequium actionem inmediate circa personam huiusmodi superioris, uidelicet secretarij & cõsiliarij & cubicularij & assessores. Istis similes perhibẽtur tres chori primę hierarchiæ cœlestis, alij sortiuntur officia circa regimen communitatis seu regni in generali, non prælati in speciali territorio, huic aut illi: quibus conformes censentur ordines hierarchiæ secũdæ, alij præficiuntur ac præsident determinatis partibus seu urbibus regni, quemadmodum officiati minores balini, sculteti, præpositi, quibus conformes dicuntur ordines tertiæ hierarchiæ. Itaq; primi tres chori sumuntur ac distinguuntur iuxta ea quæ requirunt ac pertinent

alias * magister ait.

alias * ternarum.

ad assistendum, uacandum, inhærendumq; deo sicut iam dictum est, sed trium mediorum ordinum distinctio capitur penes diuersitatem præsidendi hominibus, ad quam præsidentiã tria concurrunt. Primum est, præcipere quis quid agere debeat & agentes dirigere: quod spectat ad dominationes. Secũdum est, iussa implere & exequi: quod pertinet ad uirtutes. Tertiũ est, impeditiua arcere: quod spectat ad potestates, quarũ est aduersarias potestates frenare. Porro ultimorum trium ordinum distinctio attenditur penes diuersam particularis regiminis limitationem. Nam aliqui præsunt alicui toti communitati, ut Michael olim Synagogę, modo ecclesiæ. In Daniele etiam legitur de principe regni Persarum, principe quoq; Grecorum. Aliĳ dicuntur præesse parti communitatis, uidelicet ciuitati, quod quidam asscribunt archangelis quos aliĳ putant pręesse sublimibus personis, quibus & maiora annũciant, aliĳ singulis pręsunt hominibus, quibus & minora denunciant. De his percurro, quoniam infra amplius habent locum.

Dani. 10

¶Introductio & solutio quæstionum quarundam huius Sexti Capituli. Arti. XIIII.

Irca hæc quæritur, an beatus Dionysius congruenter ordinet choros angelicos in proprĳs hierarchĳs. Videtur quod non, quoniã sancti patres Gregorius & Bernardus dicũt uirtutes esse primum chorum infimæ hierarchiæ, principatus vero medium ordinem hierarchiæ secundæ. Dionysius uero hic statuit uirtutes in media hierarchia esse medium ordinem, principatus autem affirmat esse primum hierarchiæ infimæ ordinem. Et respondendum quod ordinationi beatissimi Dionysii simpliciter & absolute est acquiescendum, attamen sine derogatione Gregorĳ & Bernardi, præsertim quia & sanctus pater Bernardus in quodam libello quem recolo me legisse, poenitentiam egit quod in hac re a doctrina Dionysii abĳt, & opinatiue loquitur de ordinum distinctione. Putemus, inquiens, angelos dici (nisi tu conuenientius aliquid considerasti) qui singuli singulis hominibus dati creduntur, missi in ministerium secũdum Pauli doctrinam, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. De quibus Saluator: Angeli eorum semper uident faciẽ patris. Putemus his præesse archangelos, qui conscĳ mysteriorum diuinorum non nisi ob præcipuas & maximas causas mittuntur. E quibus magnus ille archangelus Gabriel missus legitur ad Mariam, ob causam utiq; qua maior esse non potuit. Putemus super istos uirtutes eẽ, quoꝝ nutu uel ope signa & pdigia in elemẽtis siue ex elemẽtis facta apparẽt ad cõmonitionẽ mortalium. Inde est fortassis quod cum in Euãgelĳs legas: Erũt signa in sole & luna & stellis, paulo post habes. Nam uirtutes coelorum mouebuntur. Hi nimirum spiritus per quos signa fiũt. Putemus potestates supiores istis: quarum uirtute potestas tenebrarum comprimitur, & coercetur malignitas aeris huius, ne quãtum uult noceat, ne malignari nisi ut prosit possit. Putemus principat⁹ his quoꝝ prælatos, quoꝝ moderamine & sapiẽtia omnis in terris principatus constituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur. Putemus dominatiões adeo cunctis supereminere præfatis ordinibus, ut respectu horum cæteri uideãtur omnes administratorĳ spiritus, & ad istos tanquã ad dominos referri regimina principatuum, tutamina potestatũ, operationes uirtutum, reuelationes archangelorum, curam & prouidentiam angelorum. Putemus thronos alto etiam ab his euolasse recessu, qui ex eo quod sedent throni dicuntur: & ex eo sedent quod sedet in eis deus. Neq; enim in eis sedere qui non sederent posset. Queris quid illam sentiam sessionem? Summam tranquillitatem, placidissimam serenitatem, pacem quæ exuperat omnem intellectum. Talis est qui sedet in thronis dominus sabaoth, iudicans omnia cum tranquillitate, placidissimus, serenissimus, pacatissimus. Et tales constituit sibi thronos simillimos sibi. Putemus cherubin ex ipso sapientię fonte ore altissimi haurientes & refundentes fluenta scientiæ uniuersis ciuibus suis. Et uide ne is sit quem prophæta loquebatur: Fluminis impetus lętificans ciuitatem dei? Putemus Seraphyn, spiritus totos diuino igne succensos succendere uniuersa, & singuli ciues, singulæ sint lucernæ ardentes & lucẽtes. Ardentes charitate, lucentes cognitione. O Eugeni, quam bonum est nos hic esse, quanto fore melius, si quando toti sequamur quo ex parte præcessimus. Hæc Bernardus, vt patet quarto libro de consideratione. Magnus quoq; pater Gregorius sine immoderata fatur assertione atque in ea authoritate Apostoli se fundauit qua ad Collossenses disseruit: Siue throni siue dominationes, siue principatus sed. si ex hac sola autoritate sumitur argumentum, quod principatus sint in media hierarchia & supra uirtutes, multo fortius argumentum accipi potest ex uerbis eiusdem Apostoli, qui alibi sæpius ordinat uirtutes super principatus. Nempe ad Collossenses ait de Christo: Qui est caput omnis principatus & potestatis. Ad Ephesios quoq; apertius: Deus, inquit, constituit Christum ad dexteram suam in cęlestibus supra

Gr. homi. 34.

Heb. 1. Matth. 18 E

Luce. 1

Luce. 21

F

psal. 45

supra omnem principatum & potestatem & uirtutem & dominationem. Et rursus ad Ephesios: Vt innotescat, ait, principibus & potestatibus in cęlestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Hinc denuo loquitur: Cum euacuauerit omnem principatum & potestatem & uirtutem. Itemq; ad Romanos: Neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, Cui ordinationi angelicorum chororum consonat, quod & uertex apostolici agminis in prima sua scribit canonica: Profectus Christus in coelum, subiectis sibi angelis & potestatibus & uirtutib9, Prętérea Thomas in prima parte Summę fatetur, quod ordinatio Dionysii melior est quā Gregorij. Dionysius namq; considerauit proprietates & actus ac ordinationes angelicorum spirituum ex nominibus eorundem, quę ipsis in scripturis attribuuntur, ideo ordines illos in prima constituit hierarchia, quorum nomina designant unionem cum deo per dilectionis feruorem contemplationis synceritatem, & quietis firmitatem. Illos autem posuit in media hierarchia, quorum nomina uniuersalem dispositionem important, uidelicet dominationem, uirtutes & potestates: principatus demum, archangelos & angelos, in vltima collocat hierarchia: quia hæc nomina operis executionem significare uidētur: Verum ut tactum est supra, sanctus Dionysius de his à Paulo usq; ad tertium cęlū rapto, & ibi supernaturaliter docto, est informatus: cuius etiam ordinationem Damascenus secundo sequitur libro & expositores antiqui. Veruntamen Gregorius & Bernardus considerationem specialem habuisse putantur, uidelicet prout media hierarchia attenditur penes prælationem, ultima penes ministrationem. Triplex autem pręlatio conuenit angelis. Prima qua angeli sancti præsunt angelis sanctis, & hi dominationes uocantur. Secunda, qua præsunt hominibus: & illos nominant principatus. Tertia, qua præsunt dęmonibus quos coercent, quos potestates appellant. Ministratio etiam seu ministerium triplex est, Vnum in operando. Secūdum in docendo seu nunciando, & hoc uel maiora aut certe minora, quorum primum pertinet ad uirtutes secundum hos sanctos, secundum ad archāgelos, tertium ad angelos. Postremo doctores scholastici in prædictis communiter sanctum Dionysium sunt secuti. Vnde ait Albertus, Gregorius & Bernardus considerauerunt ordines secūdum conformitatem ecclesiasticæ hierarchiæ, in qua principes & prælati superiores sunt illis, qui operantur uirtutes. Dionysius autem melius ordinauit secundum proprietatem nominū, quia nomen uirtutis dicit potentiam incontracte.

Margin: Ephe. 3. | 1. Cor. 15 | Roma. 10 | 1. Petri 3. | Tho. Aq. | 2. Cor. 12 | Ioan Dam. | Gregg. | Bernar. | B | Alb.

PARAPHRASIS HVIVS CAP. VI.

C Numerum, & dignitatem, & gloriam, & dispositionem hierarchiarum cęlestium substantiarum, solus deus manifestat. Ipse autē bene nouit proprias uirtutes, & illuminationes, & suam inuisibilem ordinationem. Nobis autem impossibile est scire illarum substantiarum mysteria, & perfectiones, nisi quantum dispensatione diuina & ab eisdem erudimur bene scientibus propria. Nos ergo nihil dicem9 de eis in hoc tractatu ex motu proprio, sed ea quæ contemplati sunt apostoli aut discipuli, & alij sancti, qui scripserunt de statu angelorum, ea nos prout possumus exponemus, secūdum quod nos didicimus. Sicut ex uarijs sacrę scripturę testimonijs colligitur, nouem sunt ordines angelorum expressis nominibus designati, quos sanctus Paulus apostolus, institutor noster distinguit in tres trinas hierarchias. Et primam hierarchiam dicit collocari circa dei substantiam, & attente, & p̄ alijs, & immediate deo uniri, & dicit ex scripturis colligi, quod in hac hierarchia collocent principaliter & immediate circa deum tres ordines, quorum ultimus uocatur Throni, medi9 hebraice Cherubim, qui dicitur oculosus, propter multitudinem scientiæ. Sūmus uero hebraice dicitur Seraphim, cui attribuuntur alæ, quia superuolat omnibus alijs. Hanc ergo hierarchiā, hos tres ordines continentem, docuit nos apostolus esse sicut unam & coordinatam, & primam omnium angelicarum hierarchiarum, quia non est alia deo conformior, & quia ipsa est immediate uicinior illuminationibus diuinæ hierarchiæ primo emanantibus, q̄si de principali fonte. Secundam vero hierarchiam dicit compleri ex tribus ordinibus. Quorum primus est dominationū, secūdus uirtutum, terti9 potestatum, ut patet infra. Tertiam uero & vltimam hierarchiam dicit contineri trēs ordines, quorum prim9 est principatuum, secundus archangelorum, tertius & ultimus angelorum, ut patet infra.

Margin: Colloss. 1 | Ephesi. 1. | Esaie. 6. | Cap. 8. | Cap. 9.

¶ De

De Seraphim, Cherubim & Thronis, & de prima eorum hierarchia. Cap. VII.

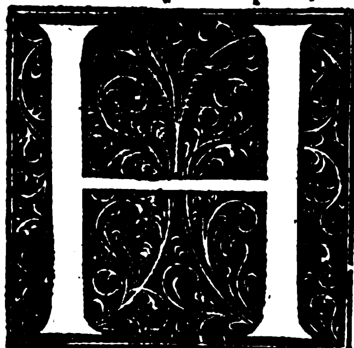

VNC ergo nos recepturi sanctarum hierarchiarum ordinem, dicimus quia omnes cœlestium intellectuũ cognominationes, declarationem habẽt uniuscuiusq; deiformis proprietatis. Et quidẽ sanctam Seraphim nominationem† quæ hebræorum sunt sciẽtes, aut incẽdentes manifestare, aut calefacientes: eam uero Cherubim multitudinem scientiæ, aut fusionem sapiẽtię. Pulche igitur prima cœlestium hierarchiarum ab excellentissimis essentijs sanctificatur, ordinem habens omnibus altiorem: hoc est, circa deum immediate collocatur. Et primo operantes theophaniæ & perfectiones, in eam tanquam proximam principalius deferuntur. Calefaciẽtes ergo nominãtur &†throni & fusio sapientiæ manifestatiuo deiformium suarum habitudinum nomine. Mobile enim semper eorũ circa diuina, & incessabile, & calidum, & acutum, & superferuidum intente, & forsitan intime & inflexibilis semper motio, & superpositorum reductiue, & actiue, exemplatiuum tanquam recalificans illa & resuscitãs in similem caliditatem, & igneum cœlitus, & holocaustæ purgatiuum & inencumuelatum & inextinguibile habentemq; se sic semper, luciformem & illuminatiuam proprietatẽ, omnis tenebrosę obscurationis persecutricem & manifestatricem, seraphim nominatio aut manifestatio docet. Ipsa uero cherubim cognoscibile eorum, & deiuidũ, & altissime luminumdationis acceptiuum & contemplatiuum in prima operatrice uirtute diuinę pulchritudinis & sapientificæ traditionis repletum, & communicatiuum copiose ad secunda fusioni donatæ sapientiæ. Ipsa autem altissimarum & compactarum sedium omni diligenter exaltari ignominia subiectionis, & ad summum supermundane sursum ferens, & omni extremitate ineffabiliter* in sublimissimum & circa uere excelsum totis uirtutibus incommutabilitr, & stabiliter collocatum, & diuini superaduentus, in omni impassibilitate & immaterialitate acceptiuum & deiferum & famuliariter in diuinas susceptiones apertũ. Hęc quidem nominum ipsorum, quantum ad nos, declaratio. Dicẽdum uero, quam hierarchiam eorum ęstimamus. Omnis enim quidem hierarchiæ speculationem deũ imitãti deiformitate, depẽdẽtẽ ineffabiliter esse, & diuidi omnẽ hierarchiã actionem in participationem sacram & traditionem purgationis puræ, & diuini luminis & perfectiue scientiæ, sufficienter iam a nobis esse dictũ arbitror. Nũc autem dicere digne prosequamur excellentissimos intellectus quomodo iam secũdum eos hierarchia ab eloquijs manifestatur. In primis essentijs quæ post substantificam earum* diuinitatem collocatæ sunt & ueluti in uestibulis ipsius ordinatæ, omnem sunt inuisibilem & uisibilem superexcellentes * factam uirtutem propriam æstimandum est esse, & omnino æquiformem hierarchiam. Puras igitur eas esse æstimandum, non ut immundis maculis & inquinationibus liberatas neq; ut materialium receptiuas phantasiarum, sed ut omni † diminutione mundas & altiores, & omni superfirmato templo secundum † excelsissimam castitatem, omnibus deiformissimis uirtutibus supercollocatas, & proprio per se motu, & eodem motu, secundum diligentis deum inconuersibile ordinis ineffabiliter

Marginal notes: † qui; † sedes; * assimilatiuum.; † habente quia sic semper; † nominatiões aut manifestationes habẽt.; * in submissum.; * hierarchiã.; † facturã propriã.; † subiectione.; † excellẽtissimam

ter receptas,& in*subiectis contumeliam omnino nescientes, sed incasualem & intransmutabile habentes proprie deiformis specialitatis purissimam collocationem, Contemplatiuasq́ iterum sensibilium symbolorum, aut intellectualiū speculatiuas,neq́ ut uarietate sacrae scribentis theoriae in †diuinas reductas,sed ut omnis immaterialis scientiae altiori lumine repletas,&formifice & principalis pulchritudinis,& superessentialis & ter lucentis contemplatione quantum fas est refertas.Communicatione autē Iesu similiter digne factas,non in imaginibus*sacre fictis,formatiue figurant †deificam similitudinem,sed ut uere ipsi approximantes in prima participatione scientiae deificum eius *lumen,& quia deo similis ipsis*substantialiter donatum est,communicant huiusmodi ut possibile est,in prae operatrice uirtute deificis ipsius,& humanis uirtutibus.Perfectas autem similiter,non ut sacra uarietate analyticam scientiam illuminatas, sed ut prima & supereminenti deificatione repletas,secundum *excelsissimam quantum in angelis diuinorum operū scientiam.Non enim per alias sanctas essentias,sed ab ipsa †diuinitate sanctificatae,in ipsam immediate extenduntur, omnibus supereminenti

†subiecta

† diuinā

†sacrefictis.

† luminā

†subiectiue

†excellētissimam

† thearchia.

B uirtute & ordine,& ad castissimam omnino fortitudinem collocantur,&ad immaterialem &inuisibilem pulchritudinem,quantum fas,incontemplationem adducuntur,& diuinorum operum scibiles rationes,ut primae & circa deum essentiae flectuntur,&ab ipsa perfectionis principe excelsissime sanctificatae sunt.Hoc ergo theologi aperte declarant,suppositas quidem caelestium essentiarum dispositiones superfirmatis ornate erudiri deificas scientias,omnium uero altiores ab ipsa †diuinitate,quantum fas,doctrinam illuminar.Quasdā enim illarum introducunt a prioribus sacre eruditas, dominum esse coelestium uirtutum, & regē gloriae in coelos humanitus receptum.Quasdam uero apud ipsum Iesum quaerētes,&pro nobis suae diuinae actionis scientiam discentes,& eas ipsum Iesum immediate docentem,& praelargiens eis manifestantem suam humanam benignita

†thearchia

Psal.23

C tem.Ego enim,inquit,disputo iustitiam & iudicium salutaris.Miror autē quia & coelestium essentiarum primae,& tantū simul omnes supereminentes*diuinis illuminationibus,ut mediate q̄stiones reuererēter appetunt.Etenim non inde interrogant quare*tua rubra uestimēta,apud seipsas uero deliberāt ante interrogare, ostēdentes quidē quia discunt,&deificā scientiam appetunt.Nō autē praesilientes p̄ diuinā processionē inditam illuminationē*Nō ergo prima caelestiū intellectuū hierarchia ab ipsa* perfectiōis principe sanctificata, quo in eā immediate extēditur sanctissima purgatiōe multo lumine ante perfecta cōsummatione,proportionaliter eā implēs,purgatur & illuminatur & perficitur. Omniq́ minoratiōe pura,primi uero luminis plena,&primo data cognitiōe&sciētia participās perfecta. Cōprehendens autē &hoc dixerim, fortassis non immerito,quia & purgatio est &illuminatio,&perfectio diuinae sciētiae assumptio.Ignorātiā quidē,utpote purgans secundū ordinē indita scientia perfectiorum doctrinarū.Illuminans autē ipsa diuina cognitiōe,per quā &purgat,nō prius contēplantē, quā manifestat per altiorem illuminationē.Et perficiens iterum ipso lumine secundum habitum scientia lucidissimarū doctrinarum.Ipsa ergo est quantum ad nostram scientiam,prima coelestium essentiarum dispositio in circuitu dei, & circa deum immediate stans &simpliciter & incessanter circumiens aeternam eius scientiam,secundum

Isaiae 63.

thearchicis

* tui

†Numthelearchia

excelsissimam quantum in angelis super mobilem collocationem. Multas quidē & beatas uidens pure contemplationes, simplosq; & immediate fulgores illumi
alias†Multo. nata, & diuino alimēto repleta. †Multa quidem primo data fusione solacq; dome stica & unifica diuinæ refectionis unitate, multacq; communione dei & coopera tione digna effecta, ad eam ut possibile similitudine bonarum habitudinum & actionum, multacq; diuinorum superpositæ cognoscens, & diuinæ scientię & co gnitionis in participatione (secundum quod fas est) facta. Propterea & laudes i
Eze.1 psius theologia his qui in terra sunt tradidit, in quibus mirabiliter manifestatur excelsissimæ ipsius illuminationis eminentia. Alij quidem enim eam sensibiliter dicendo tanquam uox aquarum roboant. Benedicta gloria domini ex loco suo.
Isaie.6. Apocali.4 Alij uero illam ualde laudabilem & pijssimam reclamant theologiam: Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus deus sabaoth, plena omnis terra gloria ipsius. Has au tem excellentissimas cęlestium animorum hymnologias, iam quidem in his quę
alias*memoriam. sunt de diuinis laudibus (quantum possibile) aperuimus, ut dictum est de his in illis (quantum ad nos) sufficienter. Ex quibus in recordationē sufficit dicere tan E tum secundum pręsens tempus. Quia theologicam scientiam ipsa prima disposi
alias†thearchia. tio, quantum fas illuminata est, a †diuina bonitate, per quam tanquam deiformē hierarchiam, & alijs seipsam deinde tradidit. Illud per breuitatem dicendo subin troducens, ipsam pijssimam & summe benedictam, & omnino benedictam diui
alias* theodicis. nitatem fas est benedictam esse ex *deum recipientibus quantum possibile cognos
Psal.75 alias†thearchicę ci & laudari intellectibus. Ipsi enim sunt tanquam deiformes diuini loci, †diuinę, (ut eloquia aiunt) quietis. Et quia monas est, & unitas tres substantialiter, †& su
alias*ā alias†peruenieus. percęlestibus essentijs usq; ad nouissima terræ, *extendens bonitatem suam in o mnia quæ sunt prouidentiam, tanquam omnis essentiæ super principale princi piū, & causa, & omniū superessentialiter immensurabili cōtinentia circūligans.

¶ Expositio capitis septimi. Art. XV.

AM præcedenti capitulo enumerauit nouem ordines angelorum, & de clarauit in quibus hierarchijs singuli sint locati. Nunc ergo ex ipsorum no F minum consideratione determinat, quę sint proprietates, uires & actiones ordinum singulorū, & theologico more incipit, à supremis. Scientię nãq; naturales humanitus adinuentæ, ab inferioribus inchoant, & paulatim ad superiora ascendunt, quoniam nostra notitia ab infimis, & sensibilibus tra hit exordiū: & theologia uero, quia lumini increato innititur à summo ordi tur. [Hunc ergo nos recepturi sanctarum hierarchiarum ordinem] id est, nos deinceps ap probaturi & seruaturi præfatam ordinationem cœlestium hierarchiarum & specialium choro rum in ipsis ut capitulo præcedenti expressum est [dicimus quia omnes cœlestium intellectu um cognominationes] id est, quod singulæ nominationes supernorum spirituum angelico rumq; ordinum declarationem habent] id est, lucidam significationem [deiformis proprie tatis] id est, uirtutis & actionis diuinæ angelicorum spirituum, per nomina illa significatorum. Hoc est, quod unumquodq; nomen ordinis angelorum designat proprietatem angelorum ordinis per ipsum significati, qua proprietate deo assimilantur. Quod probat subdendo: [Et q dem sanctam Seraphim nominationem* qui hebræorum sunt sciētes] .i. hi qui sciunt idioma Iudæorum, [aiunt incendentes manifestare aut calefacientes] id est dicunt hoc nomen desi gnare & interpretari incendentes seu calefacientes, ad insinuandum quod angeli ordinis illius supræmi præexcellenter ardent creatoris amore, aliosq; inflammant sancti amoris illius incen dio. Quamuis enim beati non crescant in amore illo diuino, qui ad beatitudinem illorum per tinet, quem ex diuinæ bonitatis beatifica uisione concipiunt: attamen ex illuminatione qua a liquid noui de effectib⁹ dei agnoscūt q̄dā ipsi⁹ dilectiōe recēter inardescūt, q̄ ad accidētale per tinet pręmium, atq; permodica est comparatione ardoris quem ex deitatis concipiunt contē

platione

plation e clara & immediata.[Eam uero Cherubim]id est nominationem illam, qua Cherubim designantur, dicunt significare[multitudinem scientiæ]id est, abundantem scientiā.[aut fusionem sapientiæ]id est communicationem seu transfusionem sapientiæ eis collatę in inferiores, Cherubim quippe plenitudo scientiæ interpretatur. Etenim spiritus existentes in ordine isto, ab eminentia sapientiæ sortiti sunt nomen, ita quod diuinorum sunt conscij secretorum: non quod sapientiores aut scientiores sint sacratissimis Seraphim, qui quo altiores sunt & sanctiores, eo infinitum illum totius sapiētiæ atq; scientiæ fontem lympidius intuentur, & plura in eo conspiciunt & agnoscunt: sed quod Cherubim hanc scientię eminentiam pro speciali recepit proprietate, tanquam quid distinctiuum ipsius ab alijs, & per respectum ad choros inferiores, & item quantum ad ea quæ ad hierarchialem spectant perfectionem.[Pulchre igitur prima cœlestium hierarchiarum ab excellentissimis essentijs sanctificatur]id est, supma hierarchia cœlestis merito sanctificatur, id est, excellenter sancta increatæq; sanctitati uicinior ac similior esse cognoscitur, & laudatur a cunctis angelicis mentibus, quæ sunt sub ea. Sancti nanq; in patria se inuicem distincte & clare cognoscentes, laudant, glorificāt, & honorant se inuicem ordinate in deo[ordinem habens omnibus altiorem]id est, ordinationem sublimiorem alijs hierarchijs cōtinet quoq; in se summum ordinem illum seraphicum, quod ipsemet autor exponit addendo[hoc est, circa deum immediate collocatur]non per situalem propinquitatem aut localem accessum, sed per eminentiorem diuinæ perfectionis participationem, atq; maiorem cum deo assimulationem respectu inferiorum. Nihilominus in hac hierarchia unus ordo est altero altior, perfectior ac deo similior, ideo comparādo unum ipsius ordinem ad alium, est ibi mediatio quædam. Veruntamen tres ordines illi in quibusdam conueniunt, propter quod in eadem hierarchia ponuntur, ut tactum est, & clarius nūc diffusiusq; tangetur[Et primo operantes theophaniæ & perfectiones in eam tanquam proximam principalius deferuntur]hoc est, theophaniæ, id est, diuinæ apparitiones manifestationes seu illuminationes à deo emanantes, operantes, id est, non ociosæ, sed fructuosæ & efficaces. Et perfectiones, id est, increatę perfectionis participationes & communicationes. deferunt, id est descendunt primo & principalius in eam, id est, supræmam hanc hierarchiam tanquam proximam, id est, deo propinquiorem. Etenim omne agens primo agit & influit in propinquiora & capaciora.[Calefacientes ergo nominantur, & † sedes, & fusio sapientiæ, manifestatiuo deiformium suarum habitudinum nomine]id est, ordines primæ hierarchiæ nominantur nomine manifestatiuo, id est, nominibus declaratiuis & significatiuis, habitudinum suarum deiformium, id est proprietatum & gratiarum, donorum & dispositioūm suarum diuinarū. Nominantur, inquam calefacientes, sicut expositum est, & sedes, id est throni, & fusio sapiētiæ, id est, effusiuæ sapientiæ eis collate, sumēdo abstractū ꝑ cōcreto, & reddendo in his singula singulis: quoniam primus ordo Seraphim appellatur, secundus Cherubim seu sapientiæ effusiuus. Tertius sedes seu throni.[Mobile enim semper eorum circa diuina, & incessabile, & calidum, & acutum, & superferuidum, intente & forsitan intime, & non indigens, & inflexibilis semper motionis, & superpositorum reductiue & actiue † assimilatiuum, tanquam recalificans illa & resuscitans in similem caliditatem & igneum cœlitus & holocauste purgatiuum & incircumuelatum & inextinguibile * habente, quia sic semper luciformem & illuminatiuam proprietatem omnis tenebrosæ obscurificationis perscrutatricem, & manifestatricem. Seraphim * nominationes aut manifestationes habent] Hucusq; litera cōdependet. quo circa loquitur venerabilis Hugo: Si ego quod sentio dicam, primū hoc fateor, quia uerba audiui, aut non homini dicta, aut non dicta ab homine. Nam ab homine ea dici tam magnum uidetur, ut nihil amplius homini dari possit, & hoc iam forte, quoniā uerba ista ab illis uerbis nata sunt quæ audiri potuerunt, dici non debuerunt. Nam ille quidem qui hæc suggerebat uel dicebat usq; ad tertium cœlum peruenerat, & intrauit in paradysum dei. Ibiq; uerba quædam à uerbo audiuit, secreta omnino & silentio proxima. Audiuimus de immensis magna de occultis obscura, de impenetrabilibus profunda. Hæc sunt quæ nobis scrutanda uel potius miranda proposuit autor hoc loco. Nos autem qui cum turba nōdum capere ualemus diuina, dicere possumus tonitruum factum esse, qui autem spiritalior est & horum capacior, dicere potest, angelus locutꝰ ē. Deniq; dn̄s Linconiēsis: Verisimilē, inqt, est, hęc uerba esse de arcanis uerbis, q̄ Paulus in raptu audiuit, uidit & didicit, huic tn̄ scō tanq̄ specialissimo discipulo & puritate intelligētię ac diuinis illuminatiōibꝰ & gratijs priuilegiato q̄si cęlestiū cōciui, ea cōmunicare decreuit. Est ergo ordo & simplex sensus verboꝝ. Nominatiōes aut manifestātes Seraphim, i. nomina manife-

alias * thronis
alias * exemplatiuum.
alias † habente q; se semp sic.
alias † nominatia aut manifestatio docet.
2. Cor. 12
Ioan. 12
Rup. Linc. 2. Cor. 12

nifestatiua & declaratiua proprietatum ordinis summi qui Seraphim dicitur, docent, id est designant. Mobile eorum semper circa diuina, id est, affectiuum seu affectuosissimū ipsorum desiderium, iugiter circa ea quæ dei sunt, & ad ipsummet deum, ad omnipotētiam, sapientiā & beneuolentiam eius, & ad cætera attributa ipsius, imo & ad supergloriosissimam trinitatem: & incessabile, id est desideriū incessabiliter tēdēs in deū nō auertibile ab eodē, nullam unquam fatigationem nec tepefactionem, nec minorationem recipiens. Et calidū spiritali calore, qui est ipsa affectionis uehementia, non raptim erumpens, neq; celeriter transiens, sed in amissibiliter fixa ac permanens. Et acutum, id est subtiliter ac profunde penetratiuum usq; ad intima sui dilecti, & quasi omni subpresso pudore inijciens & uelut præcipitans se in abyssalem infinitatem superdilectissimi creatoris, superpulcherrimi spōsi, superdulcissimiq; superoptimiq; obiecti, quod sua amabilitate conuenientia & synceritate, sua amœnitate, speciositate, perfectione incomparabiliter trahit, afficit & delectat, superexcedit, uincit, occupat possidet, & in se prorsus transformat omnem mentem bene dispositam & ipsum obiectum in se sicuti est clare inspicientem: Et super feruidum intentæ, id est, designat desiderium istud esse feruenti⁹ quam à nobis exprimi possit cum summa attentione ac plenissima diligentia, absq; omni distractione & mentis dispersione indesinenter infixū ac inhians suo dilecto, ita quod instar aquæ bullientis effert, extollit, & proijcit se super se, quod item incomparabiliter feruētius sit omni affectu circa bonum creatum uersante, & quamuis bono tam infinito securissime & inauertibiliter sit coniunctum, & usq; ad omnē satietatem & contentationem fruens eodem, nihilominus iugiter mouetur & tendit in illud per inuariabilem continuationē translationis & transformationis sui in illud, atq; per totius exclusionem fastidij: quoniam sic inhiat illi obiecto, quasi omni momento recenter accendatur & superinflāmetur in ipso, ac incessanter ualidissime renouetur ac deglutiatur in illo, hinc subditur: Et forsitan intime & inflexibilis & non indigentis motionis: hoc est nomina illa significant desiderium istud esse desiderium affectionis & motionis forsitan, imo utiq; intime, & internissime, non externe nec in aliquo distans a se, sed inflexibilis a suo dilecto, nec indigentis bono futuro: quoniam perpetue præsens habet, fruitiueq; possidet totius beatitudinis fontē superdelectabilissimum & superconuenientissimum deum. E

Affectionis inquam, reductiuę, id est, conuersiuę ad deum suppositorum, id est, inferiorum & subditorum: & actiue assimulatiuum, id est efficaciter & actualiter conformatiuum illorum tam ipsis spiritibus seraphicis, quam fonti totius perfectionis, qui essentialiter charitas est, propter quod per spiritalis delectationis feruorem ei potissime conformantur mentes creatæ, dicente Apostolo: Qui adhæret deo, unus spiritus est. Recalificans illa, id est, præfatum illud mobile circa diuina, utpote affectuosissimum desiderium iugiter intentum & uersans circa deum, reaccendit & ignit prædicta inferiora agmina secundæ hierarchiæ. Et resuscitans illa in similem caliditatem sanctæ atq; seraphicæ dilectionis. Non est hoc sic intelligendum, quod angeli secundæ hierarchiæ seu quicunq; angelici spiritus usquam frigescant, tepescant aut remittantur à charitatis ardore, quem habent ex beatifico increati boni intuitu, in cuius cognitiōe & dilectione prout ad beatitudinis essentiam pertinet, nunquam crescunt neq; decrescunt: nec quātum ad hoc, unus supernorum spirituum perficit alium, imo quo ad præmium essentiale omnes sunt in termino & ultimitate suę perfectiōis, ab exordio suę glorificationis, estq; in eis potentialitas tota, quo ad hoc reducta ad actum. Quod aliqui attendentes, displicentiā habuerūt in uerbis his illuminatissimi Dionysii, quātūcūq; spiritalib⁹ ac profundis, qm̄ sufficienter⁹ sonare uidentur quasi inferiorum angelorum perfectio & inflammatio à superioribus sint pēdētes. Verum ista non fuit fidelissimi ac sapientissimi Dionysii intentio, neq; sic dixit inferiora agmina illa superna a supremo Seraphim choro recalificari & in similem caliditatem resuscitari, quomodo apostolus Paulus admonuit Timotheum: Admoneo, inquiens, te ut resuscites gratiam dei quæ est in te. Sed totum istud de mutuis illuminatione & calefactione inferiorum spirituum supernorum a superioribus, intelligendum est, de influentijs hierarchalium actionum uersantium circa effectus diuinos, in quibus inferiores a superioribus erudiuntur & accēduntur, quæ omnia ad accidentale pertinent gaudium, in quo usq; ad diem iudicij incrementum aliquod suo modo sortiuntur beati, iuxta quod in euangelio ait Saluator: Gaudium est angelis dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Sic nempe & præmium ac gaudiū animarum iam beatarum post diem iudicij maius erit ex resumptis & glorificatis corporibus & quilibet ciuiū supernoꝝ ex uniuscuiusq; sui conciuis societate & gloria ꝑ charitatē & congratulationē ampli⁹ dicit iucūdari. Sic q̄ppe cęlestis Ierusalē participatio redūdat & ē in idipm̄ F

1.Cor. 6 | 2.Tim.1. | Luce.15. | Psal. 121.

iuxta

iuxta psalmographum. Hæc autem & consimilia quidam non aduertentes, maluerunt totũ hunc librum insipienter negare, quam ista atq; conformia eius uerba sapienter addiscere ac pie interpretari. Insuper mobile illud, quod tamen reuera immobile est, utpote inflexibile. in uariabile & inauertibile a suo obiecto, quod nihilominus mobile appellatur, quoniã charitatis est indesinẽter ferri ac tendere in dilectum & uersari occupariq; circa illum, nec ab actibus istis quiescere Vnde in exordio huius habetur uoluminis, quod omnis patre moto manifestatio luminum, ubi expressum est, quod deus pater dicitur moueri, quia procedit in actum. Itaq; mobile illud, id est, feruentissimum desiderium, est igneum cęlitus, id est, quid supernum igni tum non terrenum, secundum quod etiam deus dicitur ignis consumens & innocue ardens, Deuter. 4. Hebr. 12. ita & coeleste ac deiformę desiderium est tanquam ardentissima facula cęliformiter ardens, & holocauste purgatiuum, id est incensiue mundatiuum inferiorum spirituũ, non ab aliqua macula culpę, sed a minoratione notitiæ aut perfectionis, ut supra expositum est. Porro holocaustum dicitur ab holon, quod est totum, & causton incensio, quasi totum incensum, propterea sacrificium legis, quod ad diuinę reuerentiam maiestatis totaliter incendebatur, & usq; ad cineres comburebatur, uocatum est holocaustum, vt in Leuitico legitur. Itaq; desiderium illud mũ Leui. 6. dissimum igneum & diuinum, est purgatiuum holocauste, id est flammigere & inflammatiue: quoniam ex huiuscemodi purgatione spiritus sic purgati totaliter accenduntur in deo, & spiritaliter consumuntur in ipso, quasi absorptiin deitatis oceano, cuius cultui & amori se mãciparunt perfecte, totaliter & omnino, nil sui relinquentes sibimetipsis, quamuis natura & naturalia in ipsis permaneant integra, imo & prorsus impassibilia. Est item hoc igneum, incircũ uelatum, id est, a uelaminibus & tegumentis sensibilium rerum & specierum purum ac liberum. Est enim totaliter spiritale, supernaturale, gratuitum, ab omni reflexione ad seipsum in

B ordinata mundissimum. Designat etiam cognominatio Seraphim, inextinguibilem, id est, singularem uim amorosam, nullo occursu minorabilem, iuxta illud in Canticis: Aquæ multæ Cant. 8. non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Habentem sic semper luciformẽ & illuminatiuam, supple uim: quoniam charitas ista tam uigorosa & feruida, non solũ sortitur præfatas ignis proprietates per hoc quod est feruẽs & calida, superferuida & acuta: sed item per hoc, quod instar ignis est clara & fulgida, totius caliginis uitiorum & criminum expulsiua, & ita est luciformis illuminans mentẽ habentis in seipsa luce, qua increatę luci assimilatur, & per quam aptus est etiam alios illustrare, quemadmodũ de sacratissimo Iohanne baptista testatur saluator: Ille erat lucerna ardens & lucens. In igne enim sunt splendor & calor Ioan. 5. & quamuis per splendorem signetur ueritas seu sapientia, hic tamen per utrunq; feruor exprimitur sancti amoris, qui pulcherrime in amante splendet ac radiat, nec ullam mortalis culpe secum compatitur labem: imo nec in beatis uenialem culpam unquam habet admixtam, ideo subditur: Omnis tenebrosæ obscurificationis perscrutatricem & manifestatricem, quoniam amor feruens & purus solicitat mentem, ne quicquam admittat quo dilecto ualeat displicere,

C seq; discutiat & scrutetur, an quid tale consistat aut reperiatur in ea. Vitia autem obscurant. Cumq; faciat mentem se taliter perscrutantẽ, manifestat ei an quid culpę in ea sit latens, & protinus eam expellit, hinc per ly perscrutatricem, alia litera haber persecutricem, veruntamen in beatis qui sciunt se confirmatos in bono, non habet hos act' dilectio saltem pro seipsis, sed bene pro uiatoribus pro quorum salute soliciti sunt. in bonis uero uiatoribus istos actus charitas habet qui assidue interiora sua considerant ac scrutantur, & quicquid in eis culpabile est, extirpare conantur. ¶ Iam prout donauerit dominus, diligentius perpendamus quali & quanto sanctæ charitatis ardore mentes illę seraphicæ suum diligant creatorem. Quod primo pensatur ex parte obiecti quod est ipse deus gloriosus, perfectionaliter infinitus, in omni excellentia sanctitate, sapientia, felicitate, amabilitate & gloria intensiue formaliterq; immensus. idcirco ex hac parte amor ille q̃ chorus Seraphim diligit deũ, finẽ non habet. Porro quo mẽtes creatę sublimioris sunt speciei uehementiorisq; affectiue in naturalibus suis, eo magis dispositæ sunt ad diligendum deum intensæ ac uehementer naturali amore. sicq; Philosophi Plato & Auicen Plato & Auicenna na cũ suis sequacibus, locuti sunt de intensissimo & calidissimo summarũ intelligentiarũ amore ad primã causam, de cuius amoris delectatione quidpiã in libro de causis inducitur: Alius est amor dei supernaturalis infusus, qui charitas nuncupatur, ad quem atq; ad cuius uehementiã & ardorẽ mentes illæ supernę tanto sunt magis idoneæ, quanto amplioris sunt eminentię in naturalibus atq; gratuitis, præsertim in perfectionibus gratiæ gratum facientis. Est autem probabilis opinio Magistri sententiarum pluriumq; doctorum, quod in angelis sit cor- Pet. Lom. respõ

respondentia naturalium & gratuitorum, ita quod excellentiores specifica dignitate, eminentiores sunt gratiarum perfectione ac sanctitate. Ex quibus consequeretur, iuxta opinionem dicẽtiũ q̃d in angelis tot sunt species quot indiuidua, q̃d spũs illi de ordine Seraphim sint indicibilis dignitatis ac gloriæ, atq; in charitatis feruore inæstimabilis præcellentiæ etiam unus eorũ super alium: quæ opinio cum sit multum incerta, probabilius reputatur, quod angeli ordinũ diuersorum distinguantur specifice, & forsitan quidam eiusdem chori. Cumq; spiritus illi seraphici tantæ sint eminentiæ in naturalibus, & ad minus in gratuitis, & in deitatis uestibulis collocati ac proximi deo, atq; ab omni contagione, aggrauatione & retractatiõe corporalis materiæ liberi: constat quod mira & ineffabili sanctæ dilectionis uehementia æstuantissimoq; calore feruntur in creatorem. Præterea ex cognitione formata & contemplatione syncera proportionata, scaturit & erumpit dilectio. Cum itaq; substantiæ illę seraphicæ sint tam acutissimæ, clarissimę ac perspicacissimę intelligentię, palam quod pariformiter sint ęstuãtissimæ, penetrantissimę, & uigorissimæ affectiõis ad deum, idq; perpetue ęque intense, absq; interpolatione. Insuper, cum deus omnipotens uniuersa condiderit, ut sua in ipsis resplẽdeat ac repręsentetur perfectio, atq; post emanationem illam æternam qua spiritus sanctus qui amor est, ꝓcedit à patre & filio, proxima sit & imitatione propinquior exfluxio & productio chori seraphici, qui ab amoris excessu Seraphim nominantur: idcirco indicibiliter nimis ardent dilectiõe in infinitum præamabilissimę deitatis ac supergloriosissimæ trinitatis, in qua unaquæq; ęterna superpulcherrima ac infinita persona diligit quãlibet amore uere ac prorsus immenso, a cuius uehementia omnis amor seraphicus quantumlibet magnus, deficit infinite: comparatiue tamen loquẽdo, excellẽter ualde participat illã. Postremo beatissimę mẽtes illæ seraphicę uidendo se tam pręelectas a cõditore, tot quoq; ac tanta pręfulgẽtissima dona ab exordio sine labore sortitas, & ab omnipenitus culpa præseruatas ab illo, merito incomparabiliter diligũt ipsum: & feruentissime, humillime ac præcordialissime regratiãtur eidem, atq; inęstimabili deuotione iucundissime sine interruptione ac sine totis uiribus colunt, uenerantur ac laudant eũdem: ad quod etiã suo exemplo, quantum in ipsis est, incitant suos conciues. Præterea perpendendum, quod proprietates amoris istius seraphici aptius insinuantur per proprietates amoris illi⁹ carnalis, q̃ amor hęreos à medicis appellaf. Videmus quomõ amor ille corda suorum omnino rapit in se & in rem dilectã, in quam quasi trãsfert, transformat & absorbet amantem, nec sinit eum quiescere nisi iungatur dilecto, in quem toto impetu fertur, & acutissime usq; ad interiora uniri conaf. Hęc & alia multa operatur amor ille carnalis prædominans, qui & impellit amantem ad cogitandum de singulis quibuslibet membris, dispositionibus, proprietatibusque dilecti. Hæc & consimilia amor spiritalis, exstaticus, heroicus, seraphicus, diuinius excellentius atque ualidius operatur in suis subiectis, circa incomparabile, & infinitum illud obiectum, incomparabiliter amabilius & pręamandum. Deniq; Richardus de sancto Victore: Quatuor, inquit, sunt gradus charitatis ardentis. Primus est gradus charitatis uulnerantis, iuxta illud in Canticis: Vulnerasti cor meum sponsa. Secundus est charitatis ligãtis, iuxta illud Oseę: In funiculis Adam traham eos, in uinculis charitatis. Tertius est charitatis languidum facientis, sicut in Canticis loquitur sponsa: Fulcite me floribus, quia amore langueo. Quartus gradus est charitatis defectionem uirium adducentis, rapientis & absorbẽtis, secundum illud Psalmi: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Nonne tibi corde percussus uidetur, dum ingens ille amoris aculeus mentem hominis medullitus penetrat, affectumq; in tantum transuerberat, ut desiderij sui flammam ac gestus cohibere & dissimilare non ualeat, desiderio ardeat, ferueat affectu, ęstuet, anhelet, profunde ingemiscens & longa suspiria trahens. Hęc vulneratæ animæ certatis sint signa gemitus atq; suspiria, uultus pallens & contabescens. Veruntamen gradus iste interpolationem recipit, sed post modicam interpolationem æstuans ardor, feruentior redit, & fractum iam animum acrius rursum incendit, ac uehementius urit. Sæpe itaq; recedens semperq; seipso maior ac fortior rediens, animũ paulatim emollit, uires confringit atq; exhaurit, donec plene animum sibi subijciat ac substernat, ac iugi memoria occupet totum, & totum obliget sibi, ita ut hoc ei excidere aut aliud cogitare non possit. Post hunc gradum primum sequitur secundus, qui est gradus charitatis ligantis, quando uidelicet mens pura, deuota & amorosa hoc unum quod tam ualide diligit, obliuisci non potest nec aliud meditari: quicquid agat aut dicat, hoc semper in ea reuoluitur ac perenni memoria retinetur: hoc dormiens somniat, hoc uigilãs omni hora retractat. Hic gradus secundus instar febris acute continuo mentem urit ardore, nec die nec nocte sinens eam quiescere: si c̃q; ascenditur ad tertium charitatis gradum, qui est perfectio charitatis languidũ facienus

Marginal notes: E; Richar. Victor.; Cant. 4.; Osee 11; Cant. 2.; F; Psal. 83

A facientes, quę omnem alium prorsus excludit affectum, dum mens iam nihil pręter vnum aut propter vnum diligit, in quo gradu nihil satisfacere, nil sapere animo potest pręter hoc vnum. In hoc solo quiescit, solo reficitur hoc. solo hoc satiatur, nihil dulcescit, nil sapit menti, nisi bono hoc condiatur, quicquid occurrit quod suo affectui non concordat, nec suffragatur dum illo fruitur, omnia simul cum ipso habere se arbitratur. cætera horret & ei sordescunt. Quartus gradus charitatis est, qui defectionem naturæ viriumq; inducit, qui raptum & extasim facit, & mentem amantis in suum absorbet dilectum, & obdormire facit in eo, iam exterioribus sensibus sopitis, atque à suis obiectis ipsis modo alienatis, abductis, suspensis. Hic gradus humanæ possibilitatis metas excedit, crescēdiq; terminum nescit, quoniam semper inuenit quod adhuc concupiscere & plenius valeat inuenire. hæc est perfectissima vnio mentis cum deo in præsenti exilio, quæ fit desiderio ardentissimæ charitatis, quo mens taliter amans frequenter inopinatis excessibus super se eleuaturttamq; intense & intente, tam prædominanter ac integranter su perdilectissimo deo infigitur, quod omnium obliuiscitur cæterorum, imó neq; seipsam neque proprium actum aduertit. Itaq; si viator hac fragili carne circundatus, ad hanc valet charitatis vehementiam, apicem & ardorem, raptum & alienationem pertingere, qualem charitatis excellentiam & excessum æstimandum est in sacratissimis illis Seraphim esse, cum & omnis perfectio viatorum à perfectione infimi angeli tam vehementer deficiat, vt vix exprimi queat? Suspiremus ergo ad eos de quibus loquimur, angelicos choros, & in vera iugiter charitate crescere & proficere enitamur, quoniam charitatis perfectioni essentiale præmium patriæ correspondet. Consequenter theologus proprietates medij ordinis primæ hierarchiæ, vtpote Cherubim, exprimit, subdens. [Ipsa vero Cherubim cognoscibile eorum & deiuidum, & altissimę luminum dationis acceptiuum, & contemplatiuū in prima operatrice virtute diuinæ pulchritudinis & sapientificæ traditionis repletum, & communicatiuum copiose ad secunda fusioni donatæ sapientiæ] hoc est, Ipsa vero, supple nominatio Cherubim seu ipsum Cherubim nomen, designat cognoscibile eorum, id est, diuinum & increatum secretum ab eis cognitum, inferioribus ignotum aut minus notum. Alia litera habet, cognoscitiuum eorum, id est, præclarum acumen cognitiuæ eorum potentiæ, quoniam in virtute intellectiua specialiter eminent respectu inferiorum. De quibus ait Gregorius: Cherubim plenitudo scientiæ dicitur. & superiora agmina illa idcirco Cherubim sunt vocata, quoniā tanto perfectiore scientia plena sunt, quanto claritatem dei vicinius contemplantur, vt secundum creaturæ modum eo plene oīa sciant, quo visioni creatoris super dignitatis meritum appropinquant. Bernardus quoq;: Putemus Cherubim ex ipso sapientiæ fonte ore altissimi haurientes & refundentes fluenta scientiæ vniuersis ciuibus suis. Et deiuidum, id est, appellatio Cherubim denotat quod spiritus chori huius decorantur claritate visiōis diuinæ, suntq; visui, id est, apti videre deum. sic etiam notat in illis acceptiuum, id est, facultatem susceptiuam & capacē. dationis altissimæ, id est, valde sublimis, imó & altioris quam sit in inferioribus choris. Luminum, id est, diuinarum illuminationum scientialium ac secretarum notitiarum, seu etiam luminum gloriæ. Sic item designat in eis contemplatiuum, id est, vim contemplatiuam pulchritudinis diuine in virtute prima operatrice, id est, immediate in deo, qui est prima & summa potestas, omnium creaturarum operatrix. Designat item repletum, id est, quod vis intellectiua Cherubim plena est traditionis sapiētificæ, id est, donationis seu illuminationis, quæ formaliter efficit sapientes eos qui illam participant. Et communicatiuum, id est, quod spiritus illi Cherubici sunt copiose, communicatiui sapientiæ ipsis donatæ. fusione, id est, effluxione & effusione eiusdem sapientiæ. ad secunda, id est super spiritus inferiores. Abundat nanq; in eis charitas, munificentia, obedientia. ideo quāto copiosius desuper illustrantur & edocentur ab ipsomet domino scientiarū, eo charitatiuius liberaliusq; communicant alijs datam eis scientiam, iuxta dei commissionem ipsis factā & pręordinationem diuinam. Etenim deitatis essentiam lympidius intuentes, plenius in ea conspiciunt causas & rationes atq; mysteria operum eius, & de eisdem communicāt inferioribus. Hinc Proclus Platonicus disseruit: Omnis intellectus plenitudo ens specierum, hic quidem specierum vniuersaliorum, hic autem particulariorum est contentiuus. & superiores intellectus species habent vniuersaliores, id est, plurium repræsentatiuas, & etiam clarius, idcirco illuminant inferiores. ¶ Sequitur descriptio proprietatum tertij ordinis, puta Thronorum. [Ipsa autem altissimarum & compactarum sedium] id est, ipsa denominatio sedium, id est, thronorum cœlestium, valde sublimium, cōpactarum, id est, firmarum & in omni veritate solidissimarū, omni constantia & virtute tam compaginatarum, quod dissolui non queunt, nec ex alicuius insessione in eis, aut supersessione super ipsas, deprimi aut grauari [omi diligenter ex altari ignominia

Gre. ho. 34

Bernar.

Proclus

B

C

subiectionis]hoc est,significat hos spiritus thronicos esse exaltatos ac liberos diligenter omni D
no ab omi ignominia subiectionis,id est,ab omi vili subiectione[& ad summum supermunda
ne sursum ferens]id est,appellatio ista insinuat dignitatē & efficatiā illorū sursum ferentē, id ē,
nobiliter ac spiritaliter eleuātē ipsos ad summum,id est,deū altissimum, cuius tā eminenter ac
propinque capaces sunt,quod in ipsis sedere asseritur. Et hoc supermundane. id est,non sicut in
hoc mundo sedes eriguntur vsq; ad sessurum in eis,& deprimuntur sub illo:imó sicut deo ser-
uire,regnare est,sic throni isti ex creatoris sui insessione & superquietiōe in ipsis,maxime digni
ficantur ac sublimantur. ideo non sunt ruditer imaginandi instar materialiū mundanarumq;
*in sublimissimum. sediū.Propter quod dicitur[& in omi extremitate ineffabiliter*insubmissum]id est, nuncupa-
tio hæc designat,q̄d spiritus isti sunt nō submissi,nec indigne suppositi cuiquā sedenti,sed emi-
nentius quam capere valeamus aut eloqui,ab omi vltimitate immunes sunt,ac cæteris sex cho
ris angelicis cunctisq; materialibus rebus sublimiores,cū tñ dominus protestatur:Cœlū mihi
Isa.66. sedes est. Vnde & Isaias:Vidi,inquit,dominū sedentē super soliū excelsum & eleuatū. Et Dani-
Isa.6. Danie.7. el dicit:Aspiciebā donec throni positi sunt,& antiquus dierū sedit. Thronus eius flāma ignis.
Psal.103. Ipse equidē ministros suos facit ignē vrētē. Porro huiuscemodi sedes instar flāmarū tēdunt in
altum,& ab omni extremitate sunt submissi. [& circa vere excelsum totis virtutibus incōmu-
tabiliter & stabiliter collocatū]id est,nomen istud significat sacratissimū agmen thronorū esse
collocatum,id est,sitū,coniunctū & positū apud deū eo modo,quod dictū est,supremā hierar-
chiā quasi in vestibulis deitatis esse locatā.Deniq; deus omipotens & æternus est vere,id est, in
Isa.12. dependenter & absolute excelsus,vtpote vniuersis & singulis infinite & prorsus incomparabi-
liter perfectior,dignior,maior.De qua loquitur Isaias:Mementote quoniam excelsum est no-
men eius.Itaq; circa vere excelsum,firmatū & positū est agmen hoc totis virtutibus,id est cun
ctis & integris viribus suis:viribus vtiq;,naturæ & gratiæ ac gloriæ. ideo additū est,stabiliter,
id est,omnino constanter,& incommutabiliter,quod conuenit illis per gratiam & gloriā poti
Iob 4. us,quā per naturā,cū scriptū sit in Iob: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis
Iohan.Da. repperit prauitatem. Nempe secundum Damascenū libro secundo, angelus non secundū na-
turam,sed gratia est immortalitatem suscipiens,ac mente vertibilis,attamen dono gratiæ con
summatæ:hoc est,munere gloriæ est confirmatus in bono,& impeccabilis factus,qui secundū
Iob.15. naturalia sua cōsideratus,diceretur mutabilis,cum sermo veritatis testetur: Ecce inter sanctos E
eius nemo immutabilis. Verumtamen peripatetici putauerunt intelligentias loco & alteratio
ne esse immobiles. At vero iuxta similitudinem cathedræ ista dicuntur. Deus enim sedi qua se-
det,cuiq; præsidet:interior atq; exterior perseuerat,interius replens, superius regens: interius
subtilitate ac simplicitate omnia penetrans,exterius potestate omnia ambiens & conseruans.
quod totum præclarum est menti creatæ,imó nihil creaturæ nobilius,nil ei salubrius,quā ad-
hærere ac subijci creatori. [Et diuini superaduentus in omni impassibilitate & immaterialita-
Iohan.14. te accepturū]. i. cognominatio ista docet quod spiritus isti susceptiui sunt, gratiosi & gloriosi
descensus & aduentus dei in eos,qui in se incircunscriptibilis inuariabilisq; persistens,fertur in
mentes illas desuper aduenire,descendere,mansionemq; facere,quibus gratiarum infundit cha
rismata,& gloriæ dona largitur,vel hæc ipsa conseruat in ipsis. propter quod apud Iohannem
Ibidem. ait Saluator:Si quis diligit me,sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum,& ad eū
veniemus,& mansionem apud eum faciemus. Sic autem susceptiui sunt dei & aduentus eius,
pijssimi in omni impassibilitate & immaterialitate,id est,omnino impassibiliter & immateria
Proclus liter. Quod enim in alio recipitur,in ipso recipitur secundum modum ipsius recipientis,vt di- F
citur in libro de Causis. propter quod Proclus fatetur,& idem in libro de Causis habetur: Pri-
morum omnium quædam sunt in quibusdam per modum, quo licet vt sit vnum eorum in
alio. Quemadmodum ergo throni impassibiles & immateriales cōsistunt,ita impassibiliter im-
materialiterq; suscipiunt influentias creatoris,præsertim de passione corruptiua loquendo,&
de materia proprie dicta. Est autem & passio quædam perfectiua,sicut intelligere & dona dei
recipere,sunt quædam pati. vnde & in substantijs separatis ponitur quod est & quo est, actus
Boethius. quoq; & potentia,secundū Boethiū. atq; vt libro secundo asserit Damascenus,Incorporeus &
Iohan.Da. immaterialis dicitur angelus,quantū ad nos. ome vero creatū per comparationē ad deū,gros-
sum & quasi materiale inuenitur. signat item nomen hoc thronus[& deiferū]id est,proprieta-
tē internā,qua deū in se gestare dicuntur,quoniā iugiter manet in ipsis. Nam & Apostolus ex-
1.Cor.6. hortatur. Glorificate & portate deū in corpore vestro. Multo congruentius portatur in mēte,
non quod localiter baiuletur,sed quod in portantis corde vbiq; & semper quiescit,iuxta illud
Deute.33. Deuteronomij: Amantissimus domini habitabit cōfidenter,& in eo quasi in thalamo tota die
morabi-

morabitur,& inter humeros illius requiescet[& familiariter in diuinas susceptiões apertum] id est,nomen illud designat,quod mentes thronorum peculiariter specialiq; aptitudine ac familiari cohabitatione patulæ sunt & reseratæ ad suscipiendũ in se influxiones diuinas & quascunq; dei donationes. mentem nanq; tranquillissimam ac deuotissimam habent ad deum, qui super quietum & humilem requiescit. [Hæc quidem nominum ipsorum,quantum ad nos declaratio] id ẽ,ista est expositio nominum trium ordinum primæ hierarchiæ, quantum ad nos spectat,aut possibile est declarare. ipsi vero præclarissimi throni & cæteri ciues superni, multo subtilius norunt rationes & significantias nominum horum,quæ communia sunt tam innumerabilibus beatis spiritibus. & in speciali loquendo,diuersis diuersimode competunt magis & minus eminenter,quibus secundum hoc,omnia possent imponi diuersa à scientibus omnia: illa:quod nostram transcendit facultatem in vita ista. imó vt libro secundo disseruit Damascenus, terminum,id est,diffinitionẽ quidditatiuã & speciem specialissimam supernorum spirituum,solus agnoscit creator illorum. quod tamen intelligendũ est per inclusionem felicium domesticorum ipsius,quemadmodum solus paterfamilias dicitur eẽ in domo,quamuis simul cũ ipso sint sui domestici. Circa exposita ista loquitur Hugo: Manifestum est, thronos regnantium ac iudicantium esse sedes. Ad regnantem autem sublimitas,ad iudicantem vero veritas pertinet. hinc thronos merito sedes dei altissimas nuncupauit,quoniam regnans in eis,superiorẽ non habet: & compactas,quia in eis iudicans,à veritate nõ discedit. Quid est compactum? hoc est,apte & conuenienter coniunctum. videte iuncturam sedium dei. Iunctura sedium est conuenientia iudiciorum. Omne iudicium ex alio aliud infert,ex culpa pœnam,ex iustitia gloriã, ex merito præmium,ex qualitate operum qualitatem retributionum. Iunctura ergo thronorum, correspondentia est pulcherrima meritorum ac præmiorũ. Præterea sanctus Bernardus ad Eugenium: Putemus,ait,thronos ab inferioribus choris alto euolasse recessu, qui ex eo q̃d sedent,throni dicuntur: & ex eo sedent,quod deus sedet in eis. Quæris quid illam sentiam sessionem? Summam tranquillitatem,placidissimamq; serenitatem,pacem quæ omnem exuperat intellectum. talis est qui sedet in thronis dominus Sabaoth,iudicans omnia cum tranquillitate,placidissimus,serenissimus,pacatissimus. & tales sibi fecit atq; constituit thronos,sibi similes, de quibus & beatus fatur Gregorius: Throni illa agmina sunt vocata, quibus ad exercendum iudicium semper deus omnipotens præsidet. Quia enim Thronus latino eloquio sedes dicimus,throni dei dicti sunt,qui tanta diuinitatis gratia replentur,vt in eis dominus sedeat & per eos iudicia sua discernat. Vnde ait Psalmista: Sedes super thronum qui iudicas æquitatem. In quibus summa pace & amicitia copulatis & intima voluntate quodam speciali charitatis igne conflatis,tanquam in excelsa & secreta sede præsidet deus. Consequenter declarata iam significatione nominum ordinum primæ istius hierarchiæ, tractat de sacra potestate ipsorum. [Dicendum vero quam hierarchiam eorum æstimamus] id est,dicendum à nobis nũc est,quã ęstimamus esse hierarchiam,id est,sacram hierarchicam potestatem & coordinationem eorũ, videlicet trium ordinum horum. [Omnis quidem enim hierarchiæ speculationem deum imitanti deiformitate dependentem ineffabiliter esse,& diuidi omnem hierarchicam actionem in participationem sacram & traditionem purgationis puræ, & diuini luminis & perfectiuæ scientiæ,sufficienter iam à nobis dictum esse arbitror] hoc est,arbitror dictum iam esse sufficienter à nobis in isto libro,præsertim capitulo tertio,speculationem,id est, rationem & descriptionẽ vel considerationem omnis hierarchiæ,esse ineffabiliter depẽdentem deiformitate deum imitante,id est,à diuina quadam perfectione,per quam & in qua personæ in hierarchia contentæ deo assimilantur. In isto enim vt dictũ est,sæpe consistit ratio hierarchiæ,quod personæ hierarchicæ deũ imitando,inuicẽ sibi cõmunicent dona sibi desuper impartita. nã dictum est capitulo tertio,hierarchia est similitudo & vnitas ad deum quantũ possibilę est. Arbitror quoq; satis dictum à nobis,omnem hierarchicam actionem,puta purgationem,illuminationem & perfectionem,diuidi in participationem sacram,id est,in passiuam purgationem seu receptionem doni alicuius à superiore. Et traditionem purgationis puræ,id est, in purgationem actiuã, quã superior tradit inferiori purgationis munditiã ab habitu dissimilitudinis,seu minoratiõe perfectionis ipsum purgando, & in traditione diuini luminis,id est,actiuæ illuminationis,qua superior inferiorem illuminat,lucem sibi infusam illi communicando, & in traditionem perfectiuæ scientiæ,id est, in perfectionẽ actiuam,qua maior perficit subditum seu minorem. vnde dictum est supra,quod ordo hierarchiæ est alios quidem purgare, alios purgari: alios illuminare,alios illuminari: alios perficere,alios perfici [Nunc autẽ dicere digne prosequamur] id ẽ,

Isa.66. Ioh. Dam. Hugo vic. Bernar. Philip. 4. Sapien. 12. Gre. ho. 34 Psal. 9.

quia iam ante descripsimus hierarchiam in generali. prosequamur nunc digne, id est, sicut nũc D
dignum est & rectus ordo docendi requirit, dicere, id est, tractare [excellẽtissimos intellectus]
id est, intellectuales substantias trium ordinum supremorũ [quõ non iam secundũ eos hierar
chia ab eloquiis manifestatur] id est, qualiter in scripturis docetur & declaratur hierarchia
esse in tribus illis ordinibus, in quibus (vt patuit) consistit prima & summa hierarchia angelica
*diuinitatem. & hoc nunc incipit declarare his verbis: [In primis essentiis, quæ post substantificam earum *
*facta virtutem. thearchiam collocatæ sunt, & veluti in vestibulis ipsius ordinatæ, omnem sunt visibilem & in
uisibilẽ superexcellẽtes*. i. factã virtutẽ facturã propriã æstimandũ est esse & omino ęquiformẽ
hierarchiam] Ordo verborum est. Aestimandum est esse hierarchiam propriam, id est, specia
lem ac primam, & ęquiformem omnino, id est, ęqualis potestatis atq; consimilem in potestate
hierarchica, loquendo de conformitate ista & potestate in generali, secundum quod ad eandẽ
pertinent hierarchiam, in qua nihilominus sunt chori ordinesq; distincti, quorum vnus est al
tior atq; potentior alio. imó in vnoquoq; eorum sunt primi & medii ac vltimi. Sic ergo putã
dum est esse virtutem specialem & æquiformem in primis essentiis, id est, in supremis illis per
sonis trium primorum ordinum. Quæ post thearchiam earum, id est, post summum & increa
tum principatum, à quo & ipsæ creatæ sunt. ideo additur: substantificam, id est, qui eos affecti
ue produxit & subsistere fecit. collocatæ, supple sunt. quia in ordine vniuersi superiorem gra
dum & locum sortitæ sunt. & velut in vestibulis ipsius ordinatæ, id est, proxime creatori suo
cõiunctæ, quemadmodum qui in vestibulis domus est, patrifamilias est multum propinquãs:
sic istæ substantiæ assimilatione perfectionis, sunt deo viciniores. potest autem vestibuli no
mine prima cœlestis palatii mansio designari. Omnem sunt inuisibilem & visibilem excellen
tes facturam, id est, digniores omni creatura visibili & inuisibili, quæ citra primam est hierar
chiam, non quod Christi humanitate aut gloriosissima virgine præstantiores sint, nisi in natu
ralibus donis, in quibus etiam excellentiores sunt sanctis animabus, quæ vsq; ad primos illos
choros eleuatæ creduntur. Cæterum constat quod nec summus Seraph tantũ excedit infimũ
angelum, quantũ anima Christi glorificatissima, præsertim vt verbo æterno hypostatice iun
cta, ipsum Seraph supremum. [Puras igitur eas esse, æstimandum] imó certum est, quod vni
uersi angeli qui cæteris cadentibus stantes manserunt, puri sunt non solum per innocentiam, E
sanctitatem & beatificam visionem, sed etiam ab omni impuritate materialis viscositatis & cor
pulentiæ mixtionalis [non vt immundis maculis & inquinationibus liberatas] id est, non sic
puræ sunt, quasi purgatæ sint à præhabitis immundiciis intellectus aut voluntatis, quia nec ve
nialiter neq; mortaliter vnquam peccauerunt. per quod excluditur error Platonicorum, dicẽ
tium quod in cœlo ab exordio fuit ruina, ipsisq; lapsis in hoc mundo aut inferis satis purgatis
& castigatis, rursus ascendant ad compares stellas & aulam patris [neq; vt materialium rece
ptiuas phantasiarum] sunt enim essentiæ non sensitiuæ, sed purę intellectuales. iccirco nec acti
ones nec passiones virium sensitiuarum locum habent in eis, nisi metaphorice & secundum
apparentiam aut similitudinem quandam, cum alibi scilicet quarto capitulo de Diuinis nomi
nibus dicat magnus iste theologus: In dæmonibus est amẽs furor, phantasia proterua & irrati
onabilis concupiscentia, in quibus tamen secundum theologum naturalia integra permanse
runt. Hinc errauerunt dicentes dæmones esse animalia corpore aerea, animo passiua, mẽte ra
Apuleius. *diminutione. tionalia, tempore æterna, prout Apuleius Platonicus libro de deo Socratis scribit [sed vt o
mni subiectione mundas & altiores] id est, ab omni vili seruitute peccati & subditione, san
ctæ libertati & charitati contraria, prorsus immunes: quia nec à primo illo apostata allici po F
*excellissimam. tuerunt, seduci aut vinci [& omni superfirmato templo secundum *excellentissimam castitatẽ
omnibus deiformissimis virtutibus supercollocatas] id est, æstimandum, imó & firmiter sen
tiendum est, essentias illas & mentes supernas esse supercollocatas, id est, eminentiores effectas
omni superfirmato templo, id est, omni alio templo dei intellectuali & rationali, in quo per
gratiam aut gloriam habitat deus. templa autem huiusmodi superfirmata, sunt angelica agmi
na in bono confirmata, & supernaturaliter per gloriam roborata & immobilitata in deo. Cũ
1.Cor.3. enim de fidelibus viatoribus dicat Apostolus, Templum dei sanctum est, quod estis vos, po
test hoc de comprehensoribus eminentius dici, quorum congregatio etiam appellatur trium
Apoc.21 phans ecclesia. nec obstat illud Apocalypsis, Templum non vidi in ea. Templa quippe mate
Hebræ.9. rialia manu facta ibi non sunt, dicente Apostolo: Non enim in manufacta sancta Iesus intro
Apoc.21. iit. non tamen ratio templi spiritualis disconuenit sanctis illis, cum & in prætacta Apocalypsi
subiungatur: Dominus deus omnipotens, templum illius est & agnus. Sic ergo supercolloca
tę sunt

tæ sunt omni superfirmato templo seu cunctis mansionibus regni cœlestis, haud dubiū quin
A per exclusionem susupsarū secundum superexcellentissimā castitatē. Palā peritis constat, quod castitas seu continentia, prout est virtus moralis, passionē concupiscentiæ reprimens, non insit immaterialibus illis spiritibus. Sumitur ergo hic castitas extensę pro spirituali puritate & pura adhæsione cum deo, cui puritati fornicatio spiritualis opponitur, quæ est in omni peccato mortali, iuxta illud Psalmi: Quia ecce qui elongant se à te, peribunt. perdidisti oēs qui fornicantur abs te. Hæc enim fornicatio est recessus mentis à sponso cœlesti, quæ tamen in vitio idololatriæ præsertim perpenditur, de qua Oseæ ait: Spiritus fornicationis decepit eos, & fornicati sunt à deo suo. De qua in Ieremia & Iezechiele fit sæpissime mentio. In ordinibus ergo primæ hierarchiæ est excellentissima castitas, id est, feruentissima & integerrima adhæsio mentis cum deo, per quam cæteris omnibus sanctis angelis præferuntur: nec solum per huiusmodi castitatem, sed & in omni deiformissima virtute, qua scilicet mens creata creatori potissime conformatur, vt scilicet sunt sapientia, prudentia, fortitudo, constantia, in quibus cæteris anteponuntur. potest quoq; ita exponi, quod superpositi sunt omni templo superfirmato secundū superexcellentissimam castitatem. virtutibus, id est, consideratam & existentem in omni deiformi virtute: quia non solum in adhæsione charitatis, sed in omni etiam actu cuiuscunq; virtutis ac doni quærunt solius dei gloriam & honorem finaliter, atq; purissime conuertūtur ad ipsum absq; inordinata reflexione ad se. Quocirca ait Iohannes Scotus, & consonat Iohannes Sarracenus: Deus propter se solum, non propter aliud est amandus. omnia vero alia quæ amātur, propter ipsum amanda sunt. Talis quippe dilectio casta est. nam spiritualiter fornicari ē,
B à charitate frigescere, deum debito minus diligere, & aliud plus quam oportet amare [& proprio per se motu, & eodem motu secundum diligentis deum inconuersibile ordinis ineffabiliter receptas] id est, æstimandum ac sentiendum est, personas has hierarchiæ supremæ esse receptas, id est, in suis receptaculis, locis, choris seu māsionibus constitutas, motuproprio, id est, proprio actu dilectionis cui essentiale præmium correspondet. hoc est, propria cōuersione atq; tendentia, non mediante alio reducente ac dirigente. ideo subditur: per se, id est, immediate, nō vtiq; sine creatoris cooperatiōe, qui in oīni actu causæ secundæ plus agit & influit quā causa secunda. nec sine illius motione interna & excitatione benigna, præuentioneq; pia aliquid meritorie cogitat, vult aut agit mens quæcunq; creata. Et eodem motu. Quo eīn altioris sunt dignitatis & ordinis, eo simplicius & per pauciora conuertuntur ad deum. Nam Philosophus loquitur quod ea quæ minus distant à prima causa, paucioribus motibus conuertuntur ad eam. Proclus quoq;: Vnum quodq;, inquit, procedens ab aliquo, à primo per tot conuertitur, per quot procedit. Secundum inconuersibile ordinis diligentis deum, id est, secundum immutabilem ordinem charitatis, qua deus primo ac summe diligitur, cuius charitatis inconuersibilis, inuertibilis, inuariabilis ordo diuinitus institutus, requirit vt deus super omnia synceriter diligatur, potissime à beatis, qui nec venialiter vnquam ab ordine illo declinant, sicut nos miserrimi viatores. de quo ordine ait spōsa in Canticis: Ordinauit in me charitatem. Porro totū
C istud factum est in beatissimis illis spiritibus ineffabiliter nobis, qui sublimia illa supernaturalia & spiritualissima in sua puritate & sicuti sunt in se, nec capere nūc valemus, nec eloqui: imó diuina illa & immaterialia melius possunt intelligi, quam effari [& in * subiecta contumeliam omnino nescientes] id est, ordines illi supremi, quantò sunt cæteris altiores, tanto & humiliores. idcirco ad choros inferiores nequaquam si habent indignabunde, nec aliquo fastu superbiæ, sed dignantissime atq; piissime. ideo nesciunt per approbationē, neq; exercent contumeliam circa illos. imó quod desuper datum est ipsis, communicant illis charitatiue, illum sectantes de quo scriptum est: Qui dat omnibus affluenter, & nō improperat. Vel sic: In subiectis cōtumeliā nescientes, id est, spiritus illi supremi, ex quo non præsunt hominibus, neq; ad exteriora mittuntur, idcirco nec contumeliam patiuntur ab illis, quemadmodum angeli qui singulis præsunt hominibus, qui sanctis illorum instinctibus frequēter rebelles sunt & ingrati. sicq; contumeliam patiuntur ab illis, quibus nihilominus piissime adsunt, condescendunt, consulunt, & pro tot iniuriis & offensis tot & tanta rependunt beneficia omni die. ab inferioribus quoq; ordinibus angelorum nunquam contumeliam sustinent, quia in cunctis subiecti illis ipsis obediunt [sed incausalem semper & intransmutabilem habentes propriæ deiformis specialitatis purissimam collocationem] id est, ordines illi altissimi sunt habentes indesinenter collocationem purissimam specialitatis propriæ deiformis, id est, suæ specialis dignitatis ac gratiæ, per quam deo præ aliis conformantur, tamq; sublimiter collocantur. incausalem, id est, à nullo in

Psal. 72.
Oseæ 4.
Iere 3 13.
Iezech. 16. 23
Iohā Sco. & Ioā Sara.
Aristote.
Proclus.
Can. 2.
* subiectis
Iacob. 1.

feriorum causatam, vel potius incausalem, id est, inferiorum non productiuam immediate & D
per se, quia non habent ministerium circa illa. Alia litera habet incasualem, quia ipsorum collocatio seu ordinatio nec casui nec fortunæ est subiecta. ideo sequitur: Et in transmutabilem, idest, vniformem ac stabilem, quia in illo inauertibiliter sunt firmati & optime ordinati, apud
Ibidem. Ioha. Sco. quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Circa hæc ait Iohannes Scotus: Quoties peccamus, angelos nostros quibus commissi sumus, contristamus, eisq; contumeliã facimus, qui tamen nostræ salutis causa sæpe hic manere dignantur, & nobiscum de loco ad locum migrare. verum supremi illi ordines habent collocationem suæ specialis excellentiæ firmissimam, quoniam sicut sanctiores sunt cæteris, & affectuosius se in exordio seculorum ad suum conuerterũt creatorem, sic gloriosius coronari promeruerunt, & facti sunt mansione sublimiores, & agnitione reuelationeq; mysteriorum secretiores. [Contemplatiuasq; iterum sensibilium symbolorum] id est, sentiendum est quod præfatæ mentes supernæ, sint cognoscitiuæ sensibilium signorum & figurarum, quæ in sacramentis & scripturis aut creaturis ad inuisibilium ac diuinorum designationem atq; notitiam, sunt digesta ac præmõstrata. qualia multa fuerunt in tabernaculo Mosi temploq; Salomonis, in imaginaria quoq; visiõe & valde mystica descriptione templi. Iezechielis ac Iohannis in Apocalypsi, quorum omnium mysticas significationes & intelligibiles ac inuisibiles veritates spiritus illi cœlestes ex reuelatione diuina aut mutua norunt. Quicquid enim de his reuelatum est sanctis Apostolis ac prophetis, spiritus illi plenius cognouerunt, quorum ministerio reuelata sunt ista hominibus mediate aut immediate. Verumtamen sensibilia ista & materialia ipsi insensibiliter intelligibiliterq; cognoscunt, sicut & Proclus & autor libri de Causis, testantur. Nempe vt libro de consolatione philosophiæ pulchre deducit Boethius, Cognitio fit secundum modum cognoscẽtis, non cogniti. eandem nanq; rem aliter cognoscit ac intuetur visus, aliter vis imaginatiua, aliter ratio vt discurrens, aliter intelligentia vt simplici intuitu cognoscitiua [aut intellectuali cum speculatiuas] id est, immaterialium rerum & spiritalium veritatum, necnon supercœlestium theophaniarum, diuinarumq; apparitionum intuitiuas. hæc enim magis proportionata sunt intellectibus separatis. Vnde septimo capitulo de diuinis nominibus magnus doctor iste fatetur: Intellectuales & inuisibiles cœlestium animorum virtutes, ex sapientia dei beatas & simplas intelligentias sunt sortitæ [neq; vt varietate sacræ scribentis theoriæ in diuinum reductas] id est, E
non est æstimandum, mentes illas supernas esse reductas in diuinum, id est, ad dei ac diuinorũ notitiam varietate, id est, per varias descriptiones, formas ac species theoriæ sacræ scribentis, id est, diuinæ scripturæ sacra ac diuinalia speculantis ac describentis, à qua mẽtes illæ non instruuntur [sed & omnis immaterialis scientiæ altiori lumine repletas] id est, existimandum ipsas esse repletas lumine sublimiori, contentiuo ac repræsentatiuo omnis notitiæ. immaterialis, id est, puræ & abstractæ scientiæ. scientiæ quoq; immaterialis, id est, immaterialium & incorporalium rerum. Sunt enim ab exordio suæ creationis multiplici sapientia ac sciẽtia adimpletæ, ad minus loquẽdo de sapientia & scientia naturali. Multoq; maiori sapientia atq; scientia sunt impletæ, mox vt ad creatorem suum se meritorie conuerterunt, & deum per speciem cœperũt videre, in cuius essentia tanquam in vniuersorum exemplari ideali ac fontali principio, ordinem mundi & multa cognouerunt secreta, secundum quod exemplar illud increatum sapientiale ac liberum, illis se voluit præsentare, & prout ex dignitate suæ naturæ specificæ ac eminẽtia meritorum suorum & dignæ fuerunt & aptæ. Aliqua demum, imó & alia multa illis desuper sunt ostensa secundum exigentiam & congruentiam temporum & causarum, de quibus altiores & magis illuminati illuminant inferiores tempore opportuno. ¶ Præterea quæri potest, qualiter mentes illæ immateriales per formas suas intelligibiles, puras & simplices intelligere queant materialia, corporalia & sensibilia, temporalia & mutabilia ista cognitione etiam distincta determinata ac propria, quantum ad particulares & singulares circunstantias, proprietates & conditiones. De huius quæstionis multiplici solutione dicta sunt multa super secundum Sententiarũ secundum diuersos doctores. idcirco pertranseo, tantundem nunc tangemus, quod species illæ & formæ intellectibus angelorum inditæ & impressæ, secundum quod fluunt ab idealibus formis ac rationibus mentis diuinæ, magnam & incognitã nobis habẽt vim præsentandi & illustrandi ac notificãdi, iuxta dispositionẽ & ordinationẽ increatę sapiẽtię dei, quẽadmodũ & inferioribus, imó ac infimis rebus, videmus & experimur eẽ vires vehemẽter magnas & admirãtes. Intelligentiæ demũ superiores per species vniuersaliores intelligũt plura & magis

Ex.25.26.28.36.37.38. 3.Reg.6.7. 2.Para.3. Ieze.41.42.43.44.45.46. Apoc.21. Proclus. Boethius

A magis distincte, quàm inferiores per species minus vniuersales: quemadmodum etiam homines eminenter ingeniosi ac eruditi plura intelligunt in primis & generalibus scientiarũ principijs, quàm cæteri in particularibus maximis [& formificę & principalis pulchritudinis, & superessentialis, & ter lucentis contemplatione, quantum fas est, refertas.] hoc est, sentiendũ est mentes illas supernas esse refertas, id est, spiritaliter impinguatas, fœcũdas, impletas contemplatione, id est, cognitionis præclaræ ac eminẽtis pulchritudinis increatæ formificæ, id est quę causa est & factrix omnis formæ creatæ & ideatæ. Est quoque principalis, imo infinite principalior & speciosior cæteris cunctis, & superessentialis, quum sit extra & supra omne genus ac ordinem rerum, cuius comparatione omnis pulchritudo creata, est quasi deformitas. Et ter lucentis, id est, in omnibus creaturis potissime simul consideratis, perfectissime resplendentis. Increata enim pulchritudo, quum sit exemplar, causa, & forma omnis creati decoris, in vniuersis & singulis repræsentatur ac splendet, potissime in ordine vniuersi. Nam sicut omnia simul accepta sunt bona valde, ita & pulchra valde. Quum itaque oĩa super tria ponantur, per hoc quod pulchritudo dei affirmatur ter pulchra, insinuatur omnino perfecta. Dicitur quoq; ter lucens, quoniam in donis naturæ ac gratiæ, donisq; gloriæ fulget eximie, prout hoc infra libro de Diuinis nominibus euidentius exponetur, deo præstante. Hinc & Plato in primo Timæi: Incomparabili (inquit) pulchritudine mundus est. Etenim operi formã dat opifex deus. Plato.

Boethius item: Tu cuncta superno Boethius

Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse,

Mundum mente gerens, similiq; in imagine formans.

Insuper dicitur ter lucentis, quia pulchritudo hæc increata, in tribus supergloriosis personis B vna & eadem numero consistit ac fulget plenissime, quamuis per appropriationem dicatur esse in filio, dicente Hilario: Aeternitas est in patre, species in imagine, vsus in munere. Huius Hilarius ergo pulchritudinis contemplatione refertæ sunt essentiæ & personæ hierarchiæ primæ angelicæ, quantum fas est hoc dicere, vtpote secundũ gradum ac modum suæ possibilitatis, non secundum totam actualitatem & cognoscibilitatẽ illius tam infiniti obiecti, quod sibi soli plena comprehensione est cognitum. [Communicatione autẽ Iesu similiter digne factas] id est, sentiendum est, gloriosos spiritus illos dignos esse effectos communicatione meritorum & gloriæ saluatoris & agnitione mysteriorum ipsius. Per Christum nanq; & eius mysteria gloriosaq; merita, reparata est ruina angelica, & multipliciter aucta gloria accidentalis beatitudinis angelorum, qui & Christi incarnationem præcognouerunt, prædixerunt, & factam mox publicauerunt, canentes: Gloria in excelsis deo. Vnde ad Timotheum Paulus manifeste inquit: Magnum est pietatis sacramentũ, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Et ad Ephesios: Deus instaurauit omnia in Christo, siue quæ in cœlis sunt, siue quæ in terris. Facti sunt ergo participes gloriæ redemptoris, quemadmodũ in Apocalypsi ait Iohannes: Vidi, & C ecce in medio throni & quatuor animalium & seniorũ agnum stantem. At vero quod ait: Dignefactas, pro vna hic ponitur dictione composita, quomodo autem factum sit istud subiungitur. [Non imaginibus * sacrefactis formatiue figurant † diuinam similitudinẽ,] id est, mentes illæ supernæ non figurant sibi, id est, per corporalemq; similitudinẽ sibi non describunt nec imaginãtur similitudinẽ dei, imaginibus sacrefactis, id est sensibilibus formis institutis ad designandum aliquod sacrũ. Formatiue, id est, per circumscripta lineamẽta. Hoc est, non vident deũ imaginaria visione, neq; per speculum in ænigmate: ideirco non proponũt sibi corporeũ aliquid ad intelligendum, quid sit deus, & cui ipse sit similis. [sed vt vere ipsi approximantes] id est, mentes illæ dignissimæ in prima hierarchia existentes, tanquã veraciter propinquiores deo, quàm alij chori [in prima participatione scientiæ] id est, per hoc quod primo, & abundantius cæteris, ac immediate illustrantur à deo, quod est scientiã dei participare. [deificum + luminum eius,] id est, illuminationum & contemplationũ dei, per quę mentes sanctæ deificantur. hoc est, deo excellenter assimilantur, iuxta illud Iohannis: Similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Hoc ergo deificum luminum, id est, luminis gratiæ & gloriæ communicant, id est, cõmuniter cum alijs participant, ac inferioribus influunt. [& quia deo simile ipsis subiectiue donatum est] id est, etiã ideo, quia ab instanti creationis datũ est illis esse quid simile creatori, ita quod similitudo dei in eis resplendet, & ipsæ dicuntur imago dei, non per æqualitatẽ & veritatẽ naturæ, ideo sequitur, subiectiue, hoc est, ipsæ sunt imago seu imagines dei, & similes per imitationẽ & participationẽ perfectionis diuinæ, multo præclarius q̃ aĩæ rationales

1. Timot. 3 Lucæ 2. Lucæ 2 Ephe. 1. Apocal. 5. * sacrefactis † deificam. 1. Cor. 13. + luminum 1. Iohã. 3. † alias substantialiter

Hebræ.1 non per æqualitatem & veritatem diuinæ naturæ, per quem modum vnigenitus dei vocatur, D & est dei patris imago, à cuius perfectione mentes illæ, quantumcunque sublimes deficiunt Matth.22 Marci 12 Lucæ.20. infinite. Est enim duplex imago, vtpote naturalis & imitatiua. Primo modo, imago imperatoris est in filio suo. Secundo modo est in nũmo, iuxta illud: Cuius est imago hæc & superscriptio? [Communicant ergo] mentes illæ [huiusmodi] donis dei [vt possibile est in præoperatrice virtute] id est, immediate in deo, à quo immediate illuminantur. Cõmunicant, inquam, [deificis ipsius & humanis virtutibus] id est, pro viribus assimilantur, seque conformant virtutibus Iesu, tam illis quæ ei conueniunt secundum naturam diuinam, vt sunt charitas, iustitia munificentia, pietas, quàm illis, quæ Christo conueniunt secundum suam humanitatem, vt sunt humilitas, mansuetudo, gratitudo, offitialitas. Videntes namque vnigenitum dei sic incarnatum, humiliatum, obsecutum & passum, admirati sunt, ædificati sunt, & ad imitandum Grego. decenter iuxta suum modum inclinati, eo modo quo ait Gregorius, quod videntes creatorẽ Apoca 22. suum hominem factum, renuerunt ab hominibus adorari vt ante. Et quoniam pater & præsul & doctor iste iã supra ostendit quomodo summis spiritibus istis tertiæ hierarchiæ conueniat purgatio tam actiua quàm passiua, & item illuminatio ista duplex: consequenter idem declarat de perfectione. [Perfectas autem similiter] id est, eodem modo sentiendum est, eas perfectas perfectione ad actus hierarchicos pertinente, de qua hic sermo. [non vt sacra varietate analyticam scientiam illuminatas] id est, non tanquam illuminatas seu eruditas scientiam analyticam, id est, expositoriam, resolutoriam, & imperfectam, quam postea resolui & explanari oporteat per euidentiora, & resoluendo vsque ad prima principia: imo simplici mentis intuitu cõspiciunt veritatem, atque in primis principiis simul intelligunt conclusiones. Non ergo sunt taliter eruditæ varietate sacra, id est, per sensibilium similitudinum ac formarum diuersas & varias descriptiones aut propositiones. [sed vt primæ & supereminenti deificatione repletas] id est, tanquam impletas diuinitus deificatione, id est, diuina assimilatione prima in ordine cœlestium hierarchiarum, & supereminenti, id est, eminentiori quàm illa, quæ conuenit sequentibus choris. [secundum excellentissimam, quantum in angelis, diuinorum operum scientiam.] id est, secundum sublimissimam notitiam operum diuinorum, quæ angelicis E inest spiritibus, de quibus erudiuntur immediate à deo, allocutione & inspiratione interna exhuberanter præ cæteris, vt dictum est sæpius. Hinc subditur: [Non enim per alias sanctas essen tias, sed ab ipsa † thearchia sanctificatæ, in ipsam immediate extenduntur.] id est, mentes † diuinitate. hæ trium ordinum primæ hierarchiæ, extenduntur, id est, per contemplationem eleuantur in ipsam thearchiam, seu deitatem omnium principem, non sanctificatæ per alias sanctas essentias, id est, non purificatæ & perfectæ aut reductæ per alios angelicos spiritus. Extenduntur inquam ab ipsa deitate [omibus supereminenti virtute & ordine & dignitate,] id est, à deitate, quæ cunctis eminet creaturis & choris, virtute, id est, virtutum perfectione seu omnipotentia, & ordine, id est, actiua ordinatione, quum sit totius ordinis causa, imo supra & extra omnem ordinem rerum, quamuis ordo vniuersi sistat in ea, in ascendendo tanquam in puro actu, sicut in descendendo sistit in materia prima tanquam in pura potentia: non tamen omnino eodem modo, quia in deitate sistit tanquam in principio extra, & dignitate, id est, honorabilitate, autoritate vniuersali perfectione ac nobilitate, in quibus omnibus eminet & præfulget supergloriosissimus & superbeatissimus deus vniuersis & singulis penitus infinite. [& ad F castissimam omnino fortitudinem collocantur.] id est, in dilectione dei purissima, & in omnimoda ab omni malo continentia inuiolabiliter sunt constituti. [& ad immaterialem & inuisibilem pulchritudinem, quantum fas in contemplationem adducuntur,] id est, per contemplationem reducuntur immediate ad immaterialem & inuisibilem pulchritudinem intuendam, tanquam ad finale beatificumq; obiectum, ad quod contemplatio illa est quasi proxima via, vel potius formaliter vnio immediata cum ipso, [quantum fas] id est, quantum licitum vel concessum est. Sunt enim mentes illæ sapientissimæ prorsus discretæ ac reuerentialissime se habentes ad deum, cuius immensitatem, immensamque actualitatem, actualissimã quoque incomprehensibilitatem, sciunt in infinitum excedere omnẽ suã vim cognoscitiuã: iccirco nec volunt, nec cupiunt eum cõprehendere omnimode, & taliter, tãq; perfecte sicut ipse cõprehendit seipsum. Nihilominus vere cõprehensores vocantur, & deũ veraciter cõprehendunt, id est, immediate in seipso facialiter clare conspiciunt, nec perfectius eũ videre desiderant, q̃ ipsis desuper est præfixũ atq; promeruerunt. Sunt etenim saluberrime satiati & contentati eo ipso quod habent, secundũ quod illud habent. Insuper sicut cõmuniter dicimus, vnũ beatorũ habere in alio

A alio,quod non habet in seipso:sic omnes habent in superexcellentissimo creatore, quod non habent in se:quoniam de illius felicitate,perfectione,&gloria vehementius inundantur,quàm de sua. Et de hoc,quod ipse solus se plenarie comprehendit,plus gaudent,quàm de hoc quod ipsi eum suo modo comprehendunt:imo mallent se non esse, quàm quod ille ad momentum sua tam immensa gloria priuaretur. Sic præualet ac prædominatur in ipsis amor dei. Præterea,sicut bonum dicit habitudinem quandam ad appetitum, sic pulchrum ad intellectum, seu visum. Quemadmodum ergo ad rationem pulchritudinis corporalis requiruntur ac pertinent tria,videlicet elegans statura,comproportio apta membrorum, ac viuidus color: sic ad pulchritudinem spiritualem dei tria quædam pertinere videntur, quia pro eleganti statura conuenit ei altitudo immensa,prò comproportione membrorum conuenit ei conuenientissima connexio attributorum: pro viuaci colore supersplendidissima claritas sua. [& ad diuinorum operum scibiles rationes,vt primæ & circa deum essentiæ flectuntur.] id est,mentes illæ supernæ tanquam primæ & proximæ deo,& circa ipsum consistentes per præcipuam diuinæ perfectionis participationem,flectuntur,id est, seipsas flectunt ac vertunt ad rationes operum diuinorum scibiles eis, hoc est,ad cognoscendum & contemplandum causas & rationes diuinorum mysteriorum atque effectuum cognoscibiles ipsis. Non enim queunt omnes huiusmodi rationes cognoscere. Denique deum in seipso contemplantes vultum suum intellectualem, quasi dirigunt recte in altum, ac eleuant in directum:dum vero opera dei rationesq; operum eius inquirunt ac pensant,quasi flectere se dicuntur,id est,ad aliud diuertere, non tamen à deo recedere perhibentur. [& ab ipso perfectionis principe] id est, à deo totius perfectionis causa & fonte [* excellentissimæ sanctificatæ sunt] id est,eminentius purificatæ, & omni perfectione virtutum ornatæ:si autem in naturalibus solis creati fuerunt concreta, fuit eis sola sanctitas naturalis:si vero in gratuitis cōditi sunt,id est, in charitate & gratia gratū faciente & donis illis annexis,sic supernaturalis sanctitas fuit eis concreata habitualiter. Per actualem vero conuersionem ad summum bonum adeptæ sunt sanctitatem cooperando gratiæ dei & habitibus illis vtendo. Nunc tamen forsitan mentio est de sanctificatione seu perfectione,prout est actus hierarchicus, quem non oportet iugiter eundem numero esse in eis. [Hoc ergo theologi aperte declarant] id est,istud quod dictum est iam & protinus subditur, authores & tractatores scripturæ euidenter ostendunt & docent, videlicet [suppositas quidem cœlestium essentiarum dispositiones] id est,choros angelorum inferiores bene dispositos [superfirmatis] id est,à superioribus ordinibus [ornate] id est sapienter & pulchre [erudiri deificas scientias] id est,illuminationes & notitias diuinorum, [omnium vero altiores] id est,tres supremos ordines primæ thearchiæ [ab ipsa † hierarchia quantum fas doctrinam illuminari] id est,à potestate diuina,seu deo oīpotente immediate,prout decens est,informari:quod consequenter probat in particulari. [Quasdam enim illarum] id est,aliquas personas ordinum inferiorum [introducunt] id est,dicunt theologi [à prioribus] id est, à superioribus angelis [sacræ eruditas dominum esse cœlestium virtutum, & regem gloriæ in cœlo humanitus receptum] id est,Christum qui secundum humanam naturam ascendit in cœlum esse secundum suam diuinam naturam,dominum virtutum cœlestium,id est, creatorem ac summum dominatorem supernorū spirituum,&regem gloriæ,id est, principem maiestatis immensæ ac iucunditatis æternæ,de quo ad Corinthios scribit Apostolus: Si cognouissent,nunq̄ dominum gloriæ crucifixissent. Istud ex psalmo acceptum est,quo habetur: Tollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ. Circa hæc expositores allegant beatum Hieronymum perhibentē: Virtutes angelicæ, quæ Christo domino ministrabant, ascendente eodem ad alias fortitudines cœlestes, id est,angelicos spiritus præpotentes clamabāt vt panderent ianuam domino reuertenti,dicentes: Tollite portas principes vestras,&c̃. At spiritus illi angelici,quoniam ascendentem carne indutum conspiciunt nouo mysterio stupefacti interrogant: Quis est rex gloriæ? Accipiuntq; responsum: Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ. Iesum igitur ad cœlum triumphale agmine concomitantes, quasi cū exultatione admirationis interrogant: Quis est iste rex gloriæ? Præcellentes vero virtutes,modulata exultatione respondent: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Ex quibus elicitur angelos inferiores in hac interrogatione à superioribus esse instructos. ¶Quocirca quæris,cur in psalmo eodem admonitio seu commissio vel iussio ista bis sub eadem forma verborum proferatur,videlicet: Attollite portas principes vestras,& eleuamini,&c̃. & an ab eisdem prolata sit. Ad quod quidā expositores respondent, quod,versiculus iste primo loco positus à Propheta expres-

* excellentissimæ. * diuinitas
1. Cor. 2.
Psalm. 23
Hierony.
Psalm. 23
Isa. 63.
Psal. 23.

Mat. 27. expressus sit in persona angelorũ præcedentiũ Christũ ad inferos descendentẽ, quũ spiritũ tra-
Mar. 15 didisset in cruce, ita quod angeli sancti illi dixerunt infernalibus illis principibus: Attollite
Luc. 23. portas, &c. Quod principes illi mirãtes sciscitabant: Quis est iste rex gl'iæ: dñs fortis & potens.
Iohan 19 Deiñ angeli sancti ascendẽtes cũ Christo in ascẽsione dixerũt principibus cœli: Attollite por-
tas principes vestras. Qui occurrentes, quærebant: Quis est iste rex gloriæ? Ista in expositione
libri Psalmorum diffusius explanaui. Consequenter probat autor supremos angelos à deo
immediate instructos. [Quasdam vero apud ipsum Iesum quærentes] id est, theologi intro-
ducunt quasdam cœlestes essentias, id est mentes supernas, quærentes apud Iesum, id est, im-
mediate à Iesu [& ꝓ nobis suæ diuinæ actiõis scientiã discentes]. i. ipsi theologi asserunt ipsos
spũs cœlestes supremos fuisse in ascẽsione, discentes immediate à Iesu sciam actiõis suę diuinę,
. i. notitiã atq; mysteriũ opatiõis suę diuinę, quã pro nr̃a salute exhibuit, ꝑsertim in passione &
ascẽsione. Fecerãt qq; hoc pro nobis, id est pro nr̃a ędificatione & instructione, vt vidẽtes scõs
illos angelos summos tam solicitos ad discendum, inflammemur studio addiscendi salubria,
& ordinate quæramus à prudentioribus, quos beneuole audiamus, iuxta illud Iacobi: Sit oĩs
Iacobi. 1. homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Et Ecclesiasticus ait: Esto mansue-
Eccle. 5. tus ad audiendum verbum dei. Hinc vnus sanctorum locutus est patrum: Oportet hominẽ
Christianum aut diligenter discere quæ ignorat, aut fideliter docere quæ nouit. [& eas ipsum
Iesum immediate docentem] id est, theologi asserũt, quod Iesus immediate per se docuit illos
respondendo eisdem. [& prælargiens eis manifestantem suam humanam benignitatem.]
id est, ipse Iesus in sua ascensione primo tribuens mentibus illis superioribus suam pijssimam
beneuolentiam, ipsis videlicet ante alios reuelans mysteria suæ passionis & ascensionis, & inef-
fabilem misericordiam, quam impendit hominibus. [Ego (inquit) disputo iustitiam & iudi-
Isa. 63 + salutaris tium * salutare] Sic transtulerunt Septuaginta. Hieronymus vero iuxta Hebraicam veritatẽ
Hierony. sic transtulit: Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. Ex hac responsio-
ne datur intelligi, quid interrogauerunt angeli illi. Primo quippe inter se interrogauerunt aut
Isaiæ 63. de conferentes: Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? quod scriptum est E
in Isaia, atq; vt ibi dicunt expositores, Edom interpretatur terrenus vel sanguinolentus, & de-
signat hunc mundum terrestrem, seu terram sanguinibus inhabitantium eam repletam. Bos-
ra vero tribulatio interpretatur. Angeli ergo illi mysteria incarnationis passionisq; saluatoris
tunc vsq; nondum plene, distincte ac circumstantionabiliter cognoscentes vt postea, & cernẽ-
Baruch 3. tes Christum tam gloriosissime ascendentem, admirando & conferendo sciscitabantur: Quis
est iste qui venit de Edom, id est, qui de terra, in qua inter homines conuersatus est, ascẽdit tin-
ctis vestibus de Bosra, id est indumentis eius fuso cruore perfusis ex pressura tribulationeque
passionis, quod ad literam in passione ipsius peractum est, & in membris beatissimi corporis
Gen. 49. sui ex cicatricibus vulnerum patuit etiam tempore asensionis. Vnde in Genesi Iacob patriar-
cha prædixit: Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Insuper ipsum
sic ascendentem angeli ipsi collaudant: Iste formosus in stola sua, id est in carne assumpta pau-
lo ante miserabiliter passa, sed nunc præclarissime glorificata. De quo prophetauit Psalmistas
Speciosus forma præ filijs hoĩm. Gradiens in multitudine virtutis suæ. i. ꝓpria potestate mul
Psalm. 44 Mich. 2. ta & valde robusta ascendẽs, iuxta illud Micheæ ꝓphetæ: Ascẽdit iter pandẽs añ eos. Ascẽdit
aũt Christus propria & increata virtute, in quantũ deus, ꝓpria quippe ỽtute in q̃tũ hõ, quãtũ F
ad hoc quod corpus suum iam glorificatum dotem habuit agilitatis, qua ad placitum velo-
cissime quiuit ascendere. Porro illis sic inter se conferentibus, dominus Iesus respondit ad il-
lud quod quæsierunt: Quis est iste qui venit de Edom? Ad quod ait: Ego disputo iustitiam, id
Isaiæ 63. est, iustas causas redemptionis generis humani contra antiquum hostem allego, quoniam
rationalem creaturã inuidiose decepit. Et iuditiũ salutare, id est, salubrem sententiam contra
aduersarium profero, vtpote hominẽ aliunde deceptum, etiam aliunde esse redimendum. Vn-
de per Isaiam deus pater ait de Christo: Si posuerit animam suam pro peccato, videbit semen
Isaiæ 53. longæuũ. Et rursus ibidẽ plenius ac clarius loquitur pater: In scientia sua iustificabit ipse ser-
Ibidem. uus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium
diuidet spolia, pro eo ꝙ tradidit in mortẽ animã suã, & cum sceleratis reputatus est. Nostræ
demum translationis sensus est planus: Ego qui loquor iustitiam, id est, viã prædico veritatis,
& euangelicam doceo legem. Et propugnator sum ad saluandũ. i. defensor, pugil & expugna-
tor pro hoĩbus deceptis ac perditis, vt deuictis ꝑ me eoꝝ hostibus ipsi saluẽt. Hinc in euãgelio
loquitur

A loquitur dominus Iesus: Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possi- Matth.12.
det. Si autem fortior illo superueniens, vicerit illum, vniuersa vasa eius auferet, & spolia eius Mar.3.
diuidet. His auditis, angeli supremi quasi iam licentiati & animati interrogare, quærũt à Chri- Lucæ.11.
sto: Quare rubrum est indumentum tuum? id est, talis ac tantus cum sis, tam iustus & innocẽs
ac præpotens ad saluandum, cur tu ipse passus es & morti adiudicatus, & corpus tuũ rubricatũ
est sanguine proprio? Quibus respondet: Torcular calcaui solus, id est, pressuram passiõis pro
hominum salute pertuli solus. vnde in Threnis loquitur Ieremias: Torcular calcauit domi- Isa.63.
nus virgini filiæ Iuda. hæc omnia super Isaiam exposui plenius. Præterea pro eo quod in te- Thre.1.
xtu isto habetur, suam humanam benignitatem, Linconiensis posuit, misericors beneficium. Rupertus.
& in Græco habetur philantropon, id est, misericors. vnde & operatio omnis Christi in carne
assumpta, vocatur theandrica, id est, dei virilis. Præterea circa iam præhabita mouet autor hãc
quæstionem. [Miror autem quia & cœlestium essentiarum primæ] id est, inde admiror quod
supernorum spirituum supræmi ad primam hierarchiam pertinentes [& quæ tantum simul
omnes supereminent, id est, quæ mentes supernæ tam vehementer excedunt cæteros sex ordi-
nes angelorum [*thearchicis] id est, diuinis [illuminationibus] que in ipsis sunt maiores & cla- *diuinis.
riores immediatiusq; deo [vt mediatæ quęstiones reuerenter appetunt] id est, quęrunt inter se
& libenter audiunt ista interrogari, quasi ipse essent de media hierarchia, & instrui possent à su-
perioribus angelis, cum tñ sint in prima, & illuminent mediam. [Etenim non inde interro-
gant: Quare tua rubra sunt vestimenta] sicut expositum est. Ad quod respondet [apud seipsas
vero deliberant antea interrogare] id est, inter se discutiunt ante actualem interrogationem,
an velint ac debeant querere quod animo conceperunt [ostendentes quidem quia discunt] id
est, ita inter se sciscitantur & conferunt, non vt vnus eorum informetur ab alio hierarchiæ e-
iusdẽ: sed vt per hoc insinuent, quod ipsis quoque conuenit discere aliqua, quæ ignorant de dei
operibus ac Christi mysterijs [& deificam scientiam appetunt] id est, per hoc ipsum ostendunt
quod cupiunt informationem à deo de talibus, per quam deo amplius conformentur [non
B autem præsilientes per diuinam processionem inditam illuminationem] id est, non indiscre-
te festinantes ad suscipiendum illuminationem diuinam, quæ indita est & habetur per pro-
cessionem diuinam, id est, per influxionem & inspirationem internam à deo, in quo modesti-
am & reuerentiam suam ad deum demonstrant. Verumtamen sicut inductum est, mysterium
incarnationis nouerunt iam factum: & quantum ad substantiam rei, sciuerunt iam fiendum
à suæ glorificationis exordio. imó & quasdam tanti mysterij circunstantias cognouerunt eti-
am ante Christi passionem: videlicet locum & tempus & quædam Christi mysteria atque mi-
racula: non tamen vniuersas particulares conditiones, proprietates, vires & efficientias. vnde
de talibus sunt desuper eruditi, imó inferiores ordines inde aliqua conceperunt etiam per bea-
tissimorum apostolorum prædicationem & opera, quemadmodum per ea quæ iam effectua-
liter sunt impleta, aliquid scire possunt, quod ante vel non sciuerunt, vel non tam omnifarie
ac distincte. Ad quod insinuandum scripsit Apostolus ad Ephesios: Mihi omnium sanctorum Ephe.3.
minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias gratiæ Christi, &
illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti abscõditi à seculis in deo, vt innotescat prin-
cipibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei, secundum præfi-
C nitionem seculorum, quam deus fecit in Christo. Et certe quando hæc scripsit Apostolus, fue-
runt Christi mysteria in effectu completa & declarata copiosius quam in Christi ascensione.
Nec sequit angeli à principio viderunt filiũ dei per speciem, ergo viderunt omnia illa in ipso,
præsertim dum fierent. talia enim nullam mutationem fecerunt in verbo æterno. [*Num er-
go prima cœlestium intellectuum hierarchia] id est, nonne suprema illa trium ordinum hie- *Non.
rarchia [ad ipsa †teletarchia] id ẽ, à diuina & increata potestate omnibus principante [sanctifi- †pfectiõis principe
cata] id est, sancta effecta. vt paulo ante prolixius expositum est [quo in eam immediate exten-
ditur] id est, eo ipso quo sine alio ordine mediante ad deitatem reducitur, imó seipsam ad il-
lam conuertit [sanctissima purgatione] quam à deo sortitur [multo lumine] id est, copiosa il-
luminatione qua à deo illustratur [ante perfecta consummatione] id est, excellenter perfecta
completione [eam implens] id est, hierarchiam hanc perficiens deitas summa [proportiona- Ioh.Sco.
biliter] id est, secundum capacitatem, dignitatem & aptitudinem eius. tamen secundum Sco-
tum ponitur hic implens pro implente, per figuram quæ à grammaticis hypallage appellatur
[purgatur & illuminatur & perficitur]. i. secundũ hũc modũ prima hierarchia purgat, illumi-
nat atq; pficit, nõ ab alia hierarchia aut angelico ordine, sed immediate à deo. [Omi qdẽ mino
ratiõe pura]. i. prima illa hierarchia sic purgatur, vt sit immunis ab omni minoratione, id est,
diminuti

diminutione & deficientia puritatis pertinētis ad eam[primi vero luminis plena]id est, plena D lumine primo & increato secundum mensuram pertinentem ad ipsam hanc hierarchiam. Vel dicitur plena luminis primi, id est, supremæ illuminationis hierarchicæ. quia immediate illuminatur à deo, & plenius quam cæteræ hierarchiæ[& primo data cognitione & scientia participans perfecta]id est, hierarchia hæc prima participans, id est, partim communicans. cognitione data primo, id est, illuminatione eminentiore, quæ primo gradu dignitatis collata est ei à deo. Sic quoq; participans perfecta scientia in suo genere & vniuersaliori, quam sit inferiorum angelorum scientia, vt frequenter expressum est. ¶ Consequenter declarat, quod distinctio trium actionum hierarchicarum, fit in angelis potius distinctio secundum rationem quam realis. [Comprehendens autem]id est, multa summatim breuiterq; concludens[& hoc]q̄d mox subditur[dixerim fortassis, non immerito]Sobrie loquitur, docens incautam assertionem esse vitandā[q̄a & purgatio est, & illuminatio & p̄fectio diuinæ scientiæ assumptio]. i. intellectualis ac formata susceptio sciētiæ diuinitus datæ, est realiter purgatio mētis illā suscipiētis, inq̄tū mens per ipsam à nescientia quadam & minoratione puritatis mundatur. Talis quoq; scientiæ infusio siue collatio aut certe causatio videtur esse actiua purgatio, & dum vnus & idem purgatur & purgat. Purgatur inquam à superiore, & purgat inferiorem, duplex illa purgatio non est idem in re. purgatio enim actiua est in purgante, quem & ita denominat. passiua vero purgatio in purgato, quem & denominat ipsa. Et illuminatio, id est, assumptio illa scientiæ est realiter ipsa illuminatio, inquantum mens per illam veritatem prospicit & cognoscit, & qui influit eam, actiue illuminat: qui vero recipit eam, illuminatur non per expulsiōem erroris, sed per agnitionis augmentum aut clarificationem. eadem quoq; hæc ipsa scientiæ assumptio, perfectio est, id est, realiter idem quod perfectio ista hierarchica, inquantum mens per ipsam formatur atq; reducitur ad totius datorem ac fontem p̄fectiōis. Nō enim de informi & nuda, sed formata & affectiua scientia ista dicuntur. Verumtamen perfectionem quidam dicunt esse inflammationem diuini amoris, quem modum loquendi in hoc volumine sanctus hic doctor E nonhabet. imflammatio quoq; ista amoris ex agnitione diuinorum fluens effectuum, in scientia ista hierarchica virtualiter continetur. [Ignorantiam quidem vtpote purgans]Quidem, id est, pro certo, assumptio ista scientiæ est purgatio. vtpote purgans ignorantiam, id est, nescientiam quandam, non culpæ immunditiam[secundum ordinem]quia purgatio illuminationē præcedit secundum ordinem naturæ aut generationis. Deus nanq; nō nisi à purgatissimis mētibus cernitur, vt Augustinus fatetur[indita scientia perfectiorum doctrinarum]id est, scientia superioribus præstita, quæ est cognoscitiua perfectiorum doctrinarum, id est, eminentiarum, notitiarum & contemplationum. hæc inquam est purgans inferiores. [Illuminans autem] id est, assumptio illa scientiæ est etiā illuminans mentē[ipsa diuina cognitione]quam formaliter causat in ea[per quā]illuminationē[& purgat]à nescientia[non prius contemplantem]id est, mentē quæ non contemplatur nec scit veritatē, quæ ei per illuminationē notificatur[quā manifestat per altiorem illuminationē]id est, quā ei manifestetur à superiore per illustrationem maiorem habuit ante. [Et perficiens iterum lumine ipso]id est, assumptio ista scientiæ est rursus mentē perficiens eodē lumine scientiali quo purgat & illuminat. [secundum habitum sciētia lucidissimarum doctrinarum]id est, secundū habitū bonitatis & possessionem virtutum in F quibus cōpletiue consistit scientia formata lucidissimarum veritatum quæ non sunt lucidissimę nisi virtutibus decorentur. Etenim ille veritatē optime scit qui eā didicit non solum legendo aut audiendo, sed etiam experiendo, gustando ac opere exequendo. Ideo Christus locutus est: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. [Ipsa ergo est quantum ad nostram sciētiā prima cœlestiū essentiarū dispositio]id est, præinducta ordinatio actio & habitudo triū primorum angelicorū chororū est prima & suprema hierarchia cœlestis secundū quod nos eā scire distinguere atq; describere iā valemus. Cœlestibus autē cognita est distinctius & clarius valde. Nempe vt scriptum est in libro Sapientiæ: Difficile inuenimus quæ sunt in terra & quæ in p̄spectu sunt cognoscimus cū labore: quæ autem in cœlis sunt quis inuestigabit? hinc in Ecclesiastico legitur, Multa sunt abscondita maiora his: pauca em̄ vidimus operū eius, & pie agētibus dedit dominus sapientiā[in circuitu dei & circa deū immediate stans]hoc totū spiritualiter intelligendū est, quia nec angeli cum sint simplices immaterialesq; spiritus situaliter stant, nec circunscriptus est deus vt in circuitu eius angelicæ mentes esse localiter æstimentur, sed cō descendunt scripturæ nostræ capacitati infirmæ, vt in circuitu dei esse dicantur qui imitatione virtutū, contēplatione & dilectione ei propinquiores consistunt, Et item qui vndiq; confluūt & congregantur ad ipsum vel ei concorditer sunt intenti, in quorū medio ipse se esse affirmāt.

Margin notes: August. (beside "tibus cernitur"); Matth. 5 (beside "est: Beati mundo corde"); Sapien. 9 (beside "in p̄spectu sunt"); Eccle. 43 (beside "clesiastico legitur").

sicq;

sicq; propheta deprompsit: Deus qui glorificatur in consilio sanctorũ, magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt. Sic & propheta Michęas tertio libro Regum: Vidi (inquit) dominũ sedentem, & omnem exercitũ cœli à dextris eius & sinistris. Cur autem prima hierarchia dicatur circa deum stare immediate, dictum est sæpe, quanquam Christus homo & deificatissima virgo propinquiores sint maiestati, & primam hierarchiam transcendentes ac illustrantes. [& simpliciter & incessanter circumiens eius æternam scientiam] id est, perpetue intenta contemplationi æternali sapientiæ dei, simpliciter, id est, sunt syncerissime & solum intellectualiter, sine omniplica duplicitatis & reflexione indecenti ad proprium, quum deus sit ibi omnia in omnibus. [secundũ excellentissimam, quantũ in angelis semper mobilem collocationem.] id est, iuxta perfectissimam quietationem, mansionem & fixionem, quantum in vniuersitate cœlestiũ spirituum dici potest, aut esse possibile est, in qua collatione indesinenter circa deum versantur ac feruntur, ac eleuantur in ipsum, ideo additur: semper mobilem, id est, iugiter in deũ tendentem, tanquam in summũ obiectum & vltimum finem, qui omnia ordinauit & mouet ad se. Omnia enim propter seipsum operatus est dominus, vt Salomon ait. Vnde & philosophi dixerunt, quod causa prima mouet omnia, etiam superiora & summa in entibus, sicut desideratum mouet desiderantem, seu desideriũ eius. Nihilominus collocatio illa supernorum in deo & circa deũ, recte quoque vocatur immobilis, inquantũ inauertibiliter ac beatissime in summo bono sunt confirmati ac prorsus assecurati. Et de ista mobilitate & immobilitate dei & supernorũ dictũ est plenius supra in expositione primi capituli. Postremo in libro de Diuinis nominibus, capitulo quarto diffusius agitur de triplici motu dei & angelorum, videlicet recto & obliquo ac circulari. Nam & de ipsa sapientia summa scriptũ est: Omnibus mobilibus mobilior est sapientia. Deinde de eminentijs primæ hierarchiæ subiungit: [Multas quidẽ & beatas videns pure contemplationis] id est, hierarchia hæc videns, id est, in deo immediate conspiciens pure, id est, clare, imo & clarius alijs cotẽplationes, id est, agnitiones secretorũ dei multas numero per respectum ad visa & cognita, & beatas. i. formaliter beatificas, quantũ ad secundũ præmiũ, intelligendo istud de contẽplationibus diuinorũ effectuũ. Porro beati vnico actu vident deum & ea quę in deo immediate conspiciunt per diuinã essentiam. Quæ aũt per inditas sibi species noscunt, diuersis actibus contẽplant, nisi per eandẽ intelligibilẽ speciẽ repręsententur. [simplosq; & immediate fulgores illuminata]. i. hierarchia hęc illuminata immediate à deo, videt simplos fulgores. i. irradiationes habet à deo simplices, nõ ita partitas, & diuersificatas, sicut habent chori & hierarchiæ ea inferiores. Quod eñ in alio recipitur, recipitur in eo secundũ modũ & dispositionẽ ipsius: ideo sicut mentes illæ pulcherrimæ hierarchiæ supremæ sunt maiores vnitatis & simplicitatis in suis naturis: ita quæ cõmunicata sunt ipsis sunt vehementioris vnitatis & simplicitatis, sicut in libro de Causis probatur. [& diuino alimento repleta] id est, beatifica fruitione increatæ bonitatis atq; immensæ suauitatis saluberrime refecta ac saturata, iuxta illud: Satiabor cũ apparuerit gloria tua. Et itẽ: Adimplebis me lætitia cũ vultu tuo. [†Multo qdẽ primo data fusiõe]. i. repleta in multo. i. copioso huiusmodi alimento. Fusione primo data, id est, cõmunicatione dei, hierarchiæ illæ abundantius impartita ac facta. Etenim dona gloriæ sunt illi hierarchiæ exhuberantius condonata. [solaq; domestica & vnifica diuinæ refectionis vnitate, multa quoq; cõmunione dei & cooperatione digna effecta ad eã vt possibile] id est, hierarchia illa digna effecta est, quantũ possibile est ex parte ipsius, videlicet secundũ totum meritũ suũ, imo & supra illud, quia deus remunerat vltra condignũ: sola, quia ipsa duntaxat. Digna inquã effecta est vnitate, id est, simpliciore ac magis vnita participatione fruitionis diuinæ, domestica. i. familiare, & vnifica. i. vnificante & simplificante eã in deo: quę quo clarius videt, & quo plenius eo fruunt, ipso fiunt ei cõformiores, & magis vnũ in ipso, eminentius quoq; simplificati in eo, iuxta illud: Vt sint consummati in vnũ, non enim diuisi sunt mente, dispersi aut euagantes ab illo simplicissimo vno, quod est ipsa vnitas prima. Etenim ista refectio gloriosa ac prorsus dulcissima, totaliter ac potentissime trahit & allicit, afficit & accendit, transformat & absorbet beatos in deũ. [Multa quoq; cõmunione dei] id est, abundanti omnino & multiplici cõmunicatione diuinæ bonitatis ac munificentiæ eius. Quo eñ quis deo est vicinior, similior, charior, eo omipotens diuitias gloriæ suæ & suorũ charismata munerũ exhuberantius illi cõmunicat. [& cooperatione digna effecta ad eam vt possibile] id est hierarchia illa præ cæteris est creatori cooperans, nõ immediate exequendo circa exteriora, sed quia omnium causa deus per eam purgat, illuminat, perficit, regit, mouet, & actuat inferiora: quod autem est causa causæ, est causa causati, denique talis effecta est [similitudine bonarum habitudinum & actionum,] id est, per conformitatem

habituum diuinorum seu virtutum sublimium, vtpote charitatis, sapientiæ, scientiæ, liberalitatis, zeli diuini honoris, iustitiæ, pietatis, prudentię, & actionū procedentium ex illis supernaturalibus infusis, virtuosis efficacissimisq; habitibus, qui nūq̃ in illis sunt ociosi [Multa vero diuinorum superposite cognoscens] id est, hierarchia illa suprema contemplans multa diuinorum secretorū ac operum superposite, id est, excellentius alijs hierarchijs [& diuinæ scientię & cognitionis in participatione, secundū quod fas est, facta] id est, constituta est in participatione diuinæ & increatæ scientiæ, & cognitionis. i. contemplationis, secundū quod fas est. i. prout competit mentibus tam prædignis. [Propterea & laudes ipsius theologia his q in terra sunt tradidit.]. i. cum talis ac tanta sit eminentia primæ hierarchiæ, ob hoc theologia. i. sacra scriptura seu autores ipsius, imo spiritus sanctus per eos tradidit. i. notificauit, ac dedit his q in terra sunt. i. hoibus laudes ipsius. i. præconia, quibus & per quæ ipsa hæc hierarchia deū collaudat. [In quibus] videlicet laudibus [mirabiliter manifestat excelsissimæ ipsius illuminationis eminentia]. i. excellentia illuminationis primæ hierarchiæ miro & sublimi modo ostenditur. Quod consequenter per testimonia certa declarat. [Alij quidē eam sensibiliter dicendo tanq̃ vox aquarū reboant.]. i. quidam spiritus primæ hierarchię reboant. i. exclamant laudē dei, dicendo sensibiliter tanq̃ vox aquarū. i. sonando instar aquarū multarum, dum concitantur ventis, aut cadunt deorsum, vel tanq̃ plebiū vel mentium plurimarū, iuxta illud: Aquæ multę, populi multi. Hoc sanctus iste ex Ezechiele allegat, qui in libro visionū suarū loquitur: Audiui post me vocem commotionis magnæ. Et quæ fuerit vox illa subiungitur ibi, & hic quoq; cōmemoratur cūm subditur: [Benedicta gloria domini ex loco suo] Porro Ezechiel habet. Audiui sonum alarū quasi sonum aquarū multarum, quasi sonum sublimis dei. Benedicta gloria domini est sancta eius maiestas seu magnificentia operum eius, quæ ex loco suo resultat aut innotescit, q locus est regnū cœlorum & chori angelici. At uero spiritus cœlestes q̃ istud resonabant, ab Ezechiele Cherubim nuncupantur, iuxta illud: Eleuauerunt Cherubim alas suas. Alij vero illam valde laudabilem & pijssimam reclamant theologiam: Sanctus, sanctus, sctūs dominus deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria ipsius.] Hoc sumptum est ex eo, quod scriptum est in Isaia: Vidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat domus à maiestate eius, & ea quæ sub ipso erant replebant templum. Seraphim stabant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri. Duabus velabant faciē eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus dn̄s deus exercituū. De quorū expositiōe verborū multa possent induci quę super Isaiā in opusculo quoq; de Missa sunt introducta. Porro quod dixerunt ter, Sanctus, mysterium innuit super præstantissimæ Trinitatis, cuius & vnitas deitatis insinuatur, dum singulari additur numero, dominus deus Sabaoth. i. exercituum vel omnipotens. Hoc canticū vocatur theologia, id est sermo de deo: est autem solus deus per essentiam sanctus, alij per gratiam. ¶ Verum circa hæc oritur quæstio, quia vt sanctus iste alibi docet, visiones prophetic̨ præsentatæ sunt ministerio angelorum infimæ hierarchiæ: quomodo ergo laudes prætactæ prophetis præfatis insinuatæ, adscribuntur Cherubim & Seraphim? Ad quod fortasse poterit responderi quemadmodum infra in textu respondetur, quod angelus de quo loquitur Isaias: Volauit ad me vnus de Seraphim, fuit de choro inferiori, nihilominus Seraphim dictus est, quia directus ab aliq̃ Seraph, ita hic forsitan dici posset, quod angeli de quibus fatetur Ezechiel, erant missi à Cherub, illi vero de quibus cecinit Isaias, à Seraph. [Has autem excelsissimas cœlestiū animorum hymnologias]. i. decantationes istas hymnorū ac laudes animorum cœlestium, id est, supernorum spirituum, excelsissimas, id est, valde sublimes, quibus ipsi deum glorificant [iam quidem in his quæ sunt de diuinis laudibus] id est, in libro totali aut partialibus libris, quos fecimus de laudibus dei. [quantum possibile aperuimus] id est. descripsimus & exposuimus, quātum nobis fuit possibile, [& dictum est de his in illis,] id est, de his laudibus dei in illis libris, [quantum ad nos,] id est, iuxta nostram possibilitatem & exigentiam, [sufficienter] quoniam deus non requirit ab homine vltra vires ipsius, hoc est, vltra vires naturæ ac gratiæ homini concessas. Veruntamen, quantum est ex parte superaltissimi dei, nulla creatura potest eum sufficienter laudare, quemadmodum scriptum est in Ecclesiastico: Glorificate dominum quantumcumq; poteritis, superualebit adhuc. Benedicite dominum & exaltate eum, quantū potestis, maior est enim omni laude. Etenī sicut infinita est bonitas, sanctitas, sapientia, honorabilitas, perfectio dei, ita & laudabilitas eius. Deniq; ex hoc loco probatur diuinum & feruentissimum Dionysium de laudibus dei speciale compilasse volumen, cuius ad nos non peruenit translatio. Attamen aliqui putauerunt per volumen illud intelligendum esse librum de Diuinis

Marginal notes: Apoca. 17 | Ezech. 3 | Ezech. 1. | Ezech. 10. | Ezec. 11 | Isaiæ 6. | Infra ca. 13 | Isaiæ 6 | Ezec 11. | Isaiæ. 6 | Eccle. 43

Section letters (right margin): D | E | F

A Diuinis nominibus, in quo deus varijs modis laudatur: quod reprobatur, quia in libro illo de istis hymnologijs nulla fit mentio. Deinceps aliquid tangit summatim ex codice illo, quod valet ad intelligendũ præhabitas hymnologias, & authoritates Ezechielis & Isaiæ. [Ex quibus in * memoriam sufficit dicere tantum secundum præsens tempus.] id est, pro præsenti sufficit tantum dicere & repetere ex illis scriptis de laudibus dei, in memoriam, id est, pro commemoratione dictorum ibidem, & ad recordandum hæc ipsa. Sic & Apostolus ad Romanos: Tanq̃ (inquit) in memoriam vos reducens. [quia theologicam scientiam ipsa prima dispositio, quãtum fas, illuminata est à * thearchica bonitate,] id est, quod dispositio ipsa prima, id est, suprema hierarchia recte disposita, illuminata est, id est, erudita scientiam theologicam, id est, cognitionem diuinorum, quantum fas. i. decens & possibile ei fuit à bonitate thearchica, id est, deo essentialiter bono principe summo. [per quam] primam dispositionem [tanq̃ deiformem hierarchiam] id est, sicut per hierarchiam præ cæteris deo similiorem & viciniorem. [& alijs quidem seipsam deinde tradit] id est, deus etiam inferioribus choris dona sua largitur, in quibus dat seipsum. Prima etenim hierarchia ex ordinatiõe diuina sequentibus ordinibus communicat illuminationes, inflammationes & iucunditates sibi concessas, iuxta sensum frequenter prę habitum. [Illud per breuitatem dicendo subintroducens] id est, ego hoc breuiter subintroduco. Vel sensus est, quod increata dei bonitas fuit breuiter subintroducens, id est insinuãs [ipsam piissimam & summe benedictam, & oĩno benedictam thearchiã] id est, potestatẽ dei principalimissimam, summe ac naturaliter piam [quãtum fas est benedictam esse à † theodicis] id est, à supernis illis spiritibus deum in se recipientibus, esse laudatam & glorificatam, prout illis fuit possibile, non quantum illa digna fuit laudari: quæ vtiq; laude & honoratione in infinitũ maiori est digna, quàm totũ simul vniuersum ei valeat exhibere, impendere, aut offerre: ideo nõ

B extollamur, neq; inaniter gloriemur, etiam si omne quod poterimus in eius obsequio expenderimus: præsertim q̃a nec aliquid boni nisi ab ipso habemus, nostraq; merita eius sunt munera, & quasi pannus menstruatæ sunt vniuersæ iustitiæ nostræ, totum quoq; quod sumus, possumus & habemus, eius amori, honori ac seruituti debemus. Propterea in euangelio ait legifer noster: Quum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. [quantum possibile cognosci & laudari intellectibus,] id est, quantum à creatis mentibus possibile est eam agnosci & commendari. Nam toto intellectu & affectu totisq; viribus deum inspiciunt, admirantur, laudant ac venerantur. Veruntamen absolute loquendo, non esset omnipotenti impossibile creare intellectuales substantias cunctis spiritibus primæ hierarchie perfectiores, à quibus ipse excellentius cognosceret & laudaretur, quàm ab istis. Verum ipse supersapientissimus & superliberrimus deus in numero, pondere, & mẽsura constituit vniuersa, & inter nihil creare, & tot ac tanta creare, quot & quanta ipse creare posset, hoc sensuit medium obseruare, vtpote vniuersum facere tale ac tantum, quale & quantum cõdidit ipsum. [Ipsi enim sunt tanquam deiformes diuini loci † thearchicæ (vt eloquia aiunt) qe-

C tis.] id est mentes illæ supernæ primæ hierarchiæ, quum sint deo similimæ, sunt loci diuini, id est, diuina & spiritalia loca incircumscriptibilis dei nullo penitus indigentis. Sunt etenim throni & templa, domus & loca creatoris, in ipsis per gratiam & gloriam habitantis, residentis, & quiescentis, iuxta illud: Dominus in templo sancto suo, dominus in cœlo sedes eius. Sunt igitur loca thearchicæ quietis. i. diuinæ requietionis. Deus nanq; potissime quiescit in seipso, in quo æternaliter requieuit ante q̃ quicquam condidit à principio: deinde quiescit in mentibus puris, tranquillis, contemplatiuis ac feruidis, iuxta illud: In pace factus est locus eius. Hinc additur, vt aiunt eloquia, id est, verba sacræ scripturæ, ex quibus ista probantur. Nam & per Isaiã dominus loquitur: Quiescam & cõsiderabo in loco meo. Sic demum deus in seipso gloriosus existens, etiam ex loco & de loco suo gloriosus apparet, & benedicitur eius maiestas ab omni huiuscemodi suo loco. Hinc & in Daniele legitur: Benedictus es domine in throno regni tui. [Et quia monas est & vnitas tres substantialiter] tanquã dicat: Iccirco in hymnologia illa dulcissima iam expressa, ter dictum est à mentibus illis seraphicis: Sanctus, sanctus, sanctus, & singulari numero additum: Dominus deus, quoniam ipse dominator omnipotens sicut in essentia vnus est, imo simplicissima vnitas & indiuisibilissima monas, ita trinus est in personis, non per accidens aliquod, aut solum propter tria attributa ipsius, quę dicuntur, potentia, sapientia, bonitas aut beneuolentia: sed est tres seu trinitas substantialiter, ita quod quælibet diuina, æterna & increata persona est realiter & substantialiter deus, hoc est ipsa essentia seu substantia deitatis, quamuis personæ hæ summæ ab adorandæ per relationes ac inuicem distinguantur. Istud ergo in libris de Diuinis laudibus diximus. Deinde subdit cur addiderunt: Plena est oĩs

Marginalia: * recordationem; Roma. 15.; * diuina.; † deum recipientibus.; 1. Cor. 4; Isa. 64; Lucæ. 17; Sapien. 11; † diuinæ; Psal. 10.; Psal. 75.; Isaiæ 80; Dan. 3.

terra gloria eius[† à supercœlestibus essentijs vsq; ad nouissima terræ † perueniēs] id est, à summis illis supermundanis spiritibus inclusiue pertingens, seque incorporaliter extendens, [vsque ad infimas terræ partes optima sua in omnia prouidentia.] id est, prouisione sua perfecta ac vniuersali, qua non solum cœlestium, sed etiam omnium terrenorum prouidētiam habet. Vnde in libro Sapientiæ asseritur: Attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sic item attingit vbiq;, imo & penetrat vniuersa per suam incircūscriptibilē maiestatē perfectionaliter infinitam ac superpurissimam simplicitatem, iuxta illud libri Sapientiæ: Attingit vbiq; propter suam munditiam. Ideo scriptum est in Ieremia: Nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit dominus. In Iob quoq;: Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mēsura eius, & latior mari. Sic ergo ad omnia per suam prouidentiam ac veram præsentiam se extendit. [tanq omnis essentiæ superprincipale principium & causa]. i. sicut vere existens exemplare ac fontale principium effectiuaq; causa omnis entis, quod citra ipsum est. Omnia etiam entia ab vna prima causa procedūt secundū Proclū, à qua iuxta Philosophum omnibus deriuatum est esse ac viuere. Nil etenim certius est, quod, ante omnia quæ sunt per participationem, esse oporteat vnum per essentiam: & quod ante tēporalia & imperfecta, causata ac dependentia, necesse sit esse aliquid vere æternum, perfectū, incausatum, ac independens. Quod cum sit infinitum, vniuersis ac singulis infinite ac incōparabiliter superexaltatum ac præminens, merito appellatur superessentiale principium. [& omnia superessentialiter immensurabili continentia circumligans]. i. cuncta conseruans, cōplectens, circumterminans, ambiens, continentia immensurabili, id est, conseruatione indeficienti, omnem mensuram transcendenti, quantum est ex parte ipsius: nec enim aliquid horū sine ipsius manutenentia posset in momento subsistere aut durare. Cumq; in alijs locus sit conseruatiuus locati, ipse econtrario conseruatiuus est omnium quæ dicuntur loca ipsius. Ipse ergo superbeatissimus & supergloriosissimus & superimcomprehensibilis deus est ante omnia, nō solus: post omnia, non præuentus: in omnibus, non inclusus: extra omnia, non exclusus: supra omnia, non elatus: infra omnia, non oppressus: ex quo, & per quem, & in quo sunt omnia.

Marginalia: Sapien. 8 — Sapien. 7 — Ierem. 23 — Iob. 11. — Proclus. — Aristoteles — Boethius.

¶ Introductio & solutio quæstionum concernentium præsens capitulum. Artic. XVI.

Circa hæc quæritur, in quibus tres ordines primi conueniunt, propter quæ in eadē hierarchia ponuntur, & in quibus distincti sunt, propter quę ad diuersos pertinēt choros: & quomodo tota illa hierarchia perhibetur circa deum immediate collocari, cū in ea sint tam innumerabiles gradus & species & coordinatio spirituū supernorū. Ad hæc respondere, vt venerabiles & antiqui nōnulli expositores beati Dionysii humiliter fassi sunt, nobis in vita præsenti valde difficile est. Verū quia ad aliquantulam horum intelligentiam, imo & omniū quæ in hoc libro traduntur, non minime conferre videntur, quæ in Summa contra gentiles S. asserit Thomas, aliqua inde tangam. Itaq; tertio Summæ illius libro testatur: Quoniam inter creaturas intellectuales quædam sunt alijs altiores, oportet quod inferiores intellectualium naturarū per superiores gubernentur. Virtutes nāq; vniuersaliores motiuæ sunt virtutū magis particulariū. Naturæ autem intellectuales superiores habent formas vniuersaliores, q̄ inferiores, iccirco sunt regitiuæ illarum. Amplius, intellectiua potentia propinquior principio, semper inuenitur regitiua intellectualis virtutis à principio magis distantis: quod tam in speculatiuis, q̄ in practicis patet scientijs. Scientia enim speculatiua, quæ ab alia sumit principia, ex quibus demonstrat, dicit illi subalternata: scientia quoq; actiua fini propinquior, architectonica dicitur, respectu scientiæ à fine distantioris. ergo substantiæ intellectuales primo principio propinquiores, regitiuæ sunt aliarum. Præterea substātiæ illæ superiores perfectius in se suscipiunt influentias sapientię summæ, qua oīa gubernant, ergo per superiores illas reguntur inferiores. Verū his obijci posset, quod regere est rem in suū finem dirigere. Cum ergo oēs angelici spūs sint summo & vltimo fini suo inauertibiliter iuncti, amplius regi non indigent. Insuper, omnes angeli sunt confirmati in bono: iccirco sunt agentia infallibilia, nequaq̄ errantia, ergo nec dirigi indigent, nec doceri. Et respondendum, quod vnus angelus non regit aliū ad obtinendū beatificū finē, q est fruitiua visio dei p speciē: sed in his quæ spectāt ad hierarchicæ dispositiōis pfectionē finalē, in qbus vnus docet, illuminat, & pficit aliū. Deniq; quis angeli nequeāt errare, neq; peccare, est tñ in eis nescientia quædā respectu diuinorū effectuū, in quibus vnus docet & dirigit. i. illuminat aliū. In quorū cognitione & dispositione & executione nequaq̄ consistit principalis eorū pfectio, neq; salus: imo nec gloriæ similitudo illa præcipua, de qua ait S. Iohannes: Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondū apparuit quid erimus. Scimus enī cum apparuerit, similes ei erimus, qm̄ videbimus eū sicuti est.

Marginalia: Tho. Aq. — 1. Iohan. 3.

Atuero

A Atuero per actus hierarchicos angeli deo assimilantur secundario in his, quæ ad regimen spectant creaturæ, præsertim humanæ, & eorũ quę ordinem hñt ad hominũ beatificationẽ, respectu quorum superiores purgant, illuminant, atq; perficiunt inferiores. Insuper, sicut supiores inter substantias intellectuales sunt eminentioris virtutis, ita perfectius notitiam diuinę dispositionis à deo pcipiunt in hoc, q̃d vsq; ad singularia rationẽ ordinis noscunt p hoc, quod à deo accipiunt. Hæc autem diuinæ ordinationis manifestatio vsq; ad vltimas intellectualium substantiarum ptingit, iuxta illud in Iob: Nunq̃d est numerus militũ eius? & super quẽ nõ splẽdet lumen ipsius? Sed inferiores intellectus non in tanta pfectione manifestationẽ illam recipiũt, ꝙ per eam singula ad diuinæ ꝓuidentiæ ordinẽ spectantia, ab ipsis exequenda cognoscere possint, sed solum in quadã cõmunitate: & q̃to sunt inferiores, tanto per primã illuminationẽ diuinitus factam, minus in speciali diuinæ ordinationis cognitionẽ accipiunt, in tm̃ ꝙ intellectus humanus, qui est infimus secundum naturalem cognitionẽ, solum quorundã vniuersalissimorum habet notitiã. Itaq; substantiæ intellectuales superiores perfectiorẽ prædicti ordinis cognitionem consequunť à deo, quã perfectionem inferiores secundum modum eis cõpetentem consequunť p superiores: queadmodum vniuersalis cognitio discipuli, per magistrum in speciali cognoscẽtẽ pficitur: sic ergo sublimiores intellectus in sublimiori principio hãc cognitionis pfectionẽ sumpserunt. In qualibet autẽ dispositione ꝓuidentiæ, ordinatio ipsa effectuũ ex forma agentium deriuatur. Oportet nãq; affectus à causis secundum similitudinẽ quandã procedere. Porro ꝙ agens similitudinẽ suæ formæ effectibus cõmunicet, est propter aliquẽ finem. Primum ergo principiorũ in prouidentiæ dispositione, est finis secundum formã agẽtis. Iob. 25

B Secundũ vero, ipsa dispositio ordinis effectuum. Supremũ ergo in ordine intellectus est, q̃d in fine ratio ordinis attendit: scd̃m autẽ, quod in forma: terium, quod dispositio ordinis in seipsa non in aliquo altiori principio cognoscatur. Sic ergo inter illos intellectus, qui immediate in deo perfectã cognitionẽ ordinis prouidentiæ diuinæ pcipiunt, est aut aliquis ordo: quia supremi & primi ordinis angeli rationẽ prouidentiæ sumunt in vltimo fine, qui est bonitas dei: attamen quidã eorum clarius alijs, & hi oẽs dicuntur Seraphim. Secundi vero, rationẽ ordinis diuinæ prouidentię perfecte cognoscunt in ipsa forma diuina, & hi dicuntur Cherubim, quod interpretatur plenitudo sciæ. Scientia nãq; per scibilis formã pficitur. Vnde Dionysius dicit, ꝙ sunt contemplatiui diuinæ pulchritudinis in prima operatrice virtute. Tertij vero dispositionem diuinorum iuditiorũ in seipsa considerant: & isti dicuntur throni, quia p thronũ potestas iudiciaria designať. Hinc secundum Diony. per hanc noĩationem signatur ꝙ sunt deiferi, & ad oẽs diuinas susceptiones familiariter apti. Nec ista sunt ita intelligenda, quasi aliud sit bonitas dei, aliud essentia eius, & aliud scientia eius dispositionẽ continens rerũ: sed quia secundũ hæc alia & alia est consideratio eius. Hæc Thomas. Qui in eodẽ capit. prosequitur istud de sex ordinibus alijs, prout infra suis locis tangetur. Scribit q̃q; hæc eadẽ in prima parte Summæ: Prima inquiẽs hierarchia accipit rões rerũ in deo, scd̃a autẽ in vniuersalibus causis, tertia vero determinat eas ad speciales effectus. Deus q̃q; est finis angelorum & oĩm rerũ. Ad primã hierarchiã ptinet consideratio finis, ad mediã vniuersalis dispositio de agendis, ad vltimã applicatio di-

C spositionis ad opus. Eteñ tria hæc in qualibet opatione inueniuntur. Hinc Dionysius considerans naturã angelicarũ proprietatum ex noĩbus ordinum, posuit ordines illos in prima hierarchia, quarũ noĩa imponuntur p respectum ad deum, videlicet Seraphim, Cherubim, Thronos. In media ꝟo hierarchia constituit ordines, q̃rum noĩa vniuersalẽ dispositionẽ designant, vtpote Dñationes, Virtutes, & Potestates: sed Principatus, Archangelos, & Angelos in vltima hierarchia locauit, q̃a eorũ noĩa opis executionẽ important. At vero circa finẽ põt se aliq̃s habere tripliciter. Primo, ip̃m in se considerando: secundo, perfectam ipsius notitiam recipiẽdo: tertio, suam intentionẽ figendo: & primo horum modorũ hñt se throni ad deum oĩm finẽ, q̃a ad hoc eleuanť, q̃d in se familiariter suscipiunt deũ, rõnesq; rerũ in ipso immediate cõspiciunt. Cũq; hoc sit toti primæ hierarchiæ cõmune, queadmodũ vltimæ hierarchię cõmune est denũciare, ob id throni dicuntur ab eo q̃d toti primæ hierarchiæ est cõe: Cherubim vero se hñt ad deũ scd̃o modo, qm̃ excellentiã hãc supaddunt thronis, ꝙ diuina secreta eminenter agnoscũt. Seraphim aũt se hñt ad deum primo mõ, qm̃ excellunt in hoc, ꝙ deo ꝑardenter & summe infixi sunt ac vniti, cuius simile cernimus in principatu terreno. Quidã eñ in curia ip̃m regẽ immediate accedere & alloqui pñt, aliqui vltra hoc regis noscũt secreta, alij vltra hoc assidue regi assistunt. Quorũ primis assimilanť throni, secundis Cherubim, tertijs Seraphim. ¶ Pręterea quæritur, an oĩm intellectualium ac rationaliũ creaturarũ vna sit hierarchia, videť ꝙ sic: qm̃ oĩm harum est vna ciuitas atq; sotietas, de quã in libro de Ciuitate dei loquitur Augustinus. Augustin.

Respondetur, ꝙ hierarchia dicitur sacer principatus: in principatu autē oportet principem esse & multitudinē ei subiectam. Cum ergo sit vnus oīm princeps, est vna oīm intellectualiū creaturarum hierarchiā ex hac parte. Si aūt consideretur principatus ex parte multitudinis subiectæ, sic hierarchia dicitur vnus, cuius multitudo potest vno & eodē modo suscipere principis gubernationē. Cumq; hoībus connaturale sit diuinas illuminationes & directiones suscipere sub sensibilibus formis, angelis vero in intellectuali puritate: cōstat ꝙ alia sit hierarchia angelica, aliaq; humana. Angeli quoq; diuersimode diuinas illuminationes suscipiunt. Nam superiorum angelorum rationes ac species sunt vniuersaliores, ꝗ̄ inferiorū: rationes quoq; & species quibus angeli illustrantur, tripliciter considerantur. Primo, prout à deo immediate emanant, sicq; eas recipere, ad primā pertinet hierarchiam, qm̄ hæc immediate in deum extendit, & quasi in deitatis vestibulis collocatur. Secundo, prout à causis creatis vniuersalibus aliqualiter iam multiplicatæ ac diuisæ dependent, sicq; à media hierarchia recipiuntur. Tertio, prout applicari singularibus possunt, & ita recipiuntur ab infima. Tres ergo sunt hierarchiæ angelicæ. Præterea, quanto quis naturas & species, proprietates, vires, & actus rerū perfectius noscit, eo distinctius potest assignare gradus & ordines atq; officia rerum. Nos autē angelos valde imperfecte cognoscimus, iccirco distinctionem eorū & ordinē non nisi in communi possimus assignare, cū tñ ꝗ̄ plurimi à seinuicē distinguant natura, actu, officio: imo scđm quosdā quilibet angelus propriū ordinē habet multo plus, ꝗ̄ singulæ stellę. Propterquod S. Dionysius in vnoquoq; ordine ponit primos & medios ac vltimos, ideo angeli eiusdem ordinis nō sunt æquales simpliciter, sed solum in gñe. Postremo loquendo de ordinibus angelorū, prout theologi inde loquuntur, penes dona gratuita & actus atq; officia per respectū ad beatitudinē supernaturalem: sic distinctio ordinū est cōpletiue principaliterq; à gratia, ꝗuis partim & inchoatiue possit dici esse à natura. Consequenter præclarissimus pater, prę sul ac martyr describit proprietates & actus summi chori cœlestis, vtpote Seraphim. E

Irca præhabita etiā quęritur, quō verū sit quod theologus ait in isto capit. purgationem, illuminationē, & pfectionē esse vnū seu idem in re. Si eñ sic esset, nō viderentur realiter tres actus hierarchici. Ad hoc Thomas & Abertus respondent, ꝙ dicuntur tria seu actus rōne trium effectuū, q sunt expulsio nescientiæ, manifestatio ꝟitatis, & in finē reductio: attamen vnū sunt ꝗtum ad formā agentem, ꝗd est lumen immissum, p ꝗd nesciētia illa seu luminis minoratio remouetur, mens ꝗq; ad intuendū veritatē clarificatur, & ita in deū reducitur. Porro ignorantia seu nescientia illa in angelis nequaꝗ̄ rōnem culpæ sortitur, nec priuatiue accipitur, sed in rōne simplicis oppositiōis, sicut cęcitas in talpa. ¶ Quęritur itē quō verū sit ꝗd in isto fertur cap. ꝙ angeli sc̄ti inter se sciscitantur & conferunt, tanꝗ̄ sciam appetentes, & illuminari cupientes. Talis eñ appetitio cū sit desideriū boni nondū adepti, videt̄ quędā pœnalitas & inqetudo mētis. Dicendū ꝙ bti sunt diuinæ volūtati plenarie cōformati: hinc oīa agūt ordinatissime, nec cupiūt aliqd, nisi scđm ordinem ꝓuidentiæ dei: ideo sine oī pœna & inqetudine optāt illuminari & erudiri, ꝑut creator voluit & decreuit, atq; in hoc iucunde & optime cōtentātur, nec importune ꝓueniūt tp̄s. ¶ Insuper inuestigatur, ꝗliter sc̄tūs iste theologus asserat primā hierarchiā immediate à deo dūtaxat purgari, illūinari, ac pfici, cū in ea sint tres chori, ꝗrū vnus est multū sublimior alio, & i vnoquoq; illorū sint primi, medij, & vltimi, ꝗrū nōnulli videt̄ deū clarius alijs, imo & plura secreta contēplantur, dictūq; est, ꝙ talia inferioribus manifestāt. Sic ergo nō solū throni illuminātur à Cherubim ac Seraphim, Cherubim ꝗq; à Seraphim: sed etiā medij in ordine Seraphim à primis & supioribus chori illius. Ad istud nil aliud audeo respondere, nisi ꝗd tātus theologus docet in textu. Veruntamen Albertus scripsit in suo cōmentario, ꝗuis ordines primæ hierarchiæ dicerētur mutuo se purgare, illuminare, perficere: nō sequeretur, quin vere dicerētur veritates etiā in deo immediate cognoscere: siquidem vnum & idem modis pluribus sciri potest. F

Albertus

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS VII.

Anc ergo quā ab Ap̄lo didicimus angelicarū hierarchiarū ordinationē tractaturi, dicimus ꝙ cuiuslibet dictorū ordinū nomē declarat aliquā ꝓprietatē eiusdē ordinis, sc; grā̄æ vl' officij, vl' dignitatis, vl' opatiōis: scđm quā ꝓprietatē ille ordo deo cōformat̄. Dicūt aūt Hebręi, ꝙ hoc nomē Seraphim interpretatur incendētes vl' calefaciētes, Cherubim ꝟo multitudinē cognitiōis, aut effusionē sapię, Throni. i. sedes. Congruū autē est vt talibus supremis substantijs ordinetur prima hierarchia, quæ sup cęteras exaltatur, & circa deū immediate collocatur, & ad quā, tanꝗ̄ deo proximā, principalius deferūtur primæ dei influctiōes & pfectiōes. Noiantur aūt, vt diximus, isti tres ordines, Seraphim. i. calefacientes, & Cherubim. i. effundē

Colossen. 1
Ephe. 1.

A tes sapiētiā, & Throni, qbus nominibus deiformes singulorum pprietates manifestant. Interptatio aūt huius nominis Seraphim. i. incendētes, & calefaciētes, iuxta naturales pprietates ignis, q incēdit & calefacit, nobis signat sempiternam mobilitatem substantiarum illius ordinis circa diuina, & incessabilitatem, & caliditatem, & acumen & excedentem feruorem sempiternæ motionis in deum, quæ attentissima est, & irremissibilis, & in aliud desiderabile nunquam inclinans. Signat etiam in substantijs istis esse virtutem, quæ assimilat inferiores suos sibi, & deo operante in eis augmentum feruoris, & reducēdo eos sublimius in diuinā similitudinem, faciendo eos similiter cōferuere sibi. Signat etiam in dictis substantijs esse virtutem per spirituale incendium perfecte purgatiuam, & proprietatem lucentem, & illuminatiuam aliorū, propter luminis copiam non valentem velari, & propter copiam feruoris inextinguibilem, semper vniformiter se habentem, expulsiuam & destructiuam omnis tenebrositatis obfuscantis. Manifestatio vero interpretationis huius nominis Cherubim signat, quod substātiæ illius ordinis habēt virtutem excellenter cognitiuam, & diuinorum mysteriorum inspectiuam, & supremæ influitionis luminum diuinorum post Seraphim susceptiuam, & contemplatiuam principaliter diuinæ pulchritudinis, & repletam sapientifica sapientiæ diuinę distributione, & valentem copiose communicare inferioribus suis donatam sibi sapiētiam. Nominatio autem altissimorum & eleuatorem thronorum ipsos decet, per eleuationem præcipuam longe remoueri ab omni indigna subiectione, & inuisibiliter sursum ferri super hierarchiam secūdam, & sensibilium extremitati incomparabiliter superponi, & circa deum vere altissimum, omni conatu inconcusse, & stabiliter collocari, & esse susceptiuos diuini superaduentus, sine ponderosa oppressione aut situ: qualem habent materialia & esse deiformes, & familiatiter apparatos ad deum in se suscipiendum. Declarata horū trium nominum significatione, deinde laudanda est prima istorum ordinum hierarchia. Reor autem sufficienter dictum esse supra, quod om̄is hierarchiæ intentio ineffabiliter dependet à diuina imitatione, & conformitate, & omne hierarchicum negocium diuidi secundum sanctam perceptionem à superioribus, & traditionem ad inferiores purgationis, & diuini luminis, & perfectiuæ scientiæ. Nunc autem opto dicere digne, quomodo scriptura sacra manifestat primam hierarchiam ornari primis & digressiuis substantijs, quæ proximo post maiestatem constitutę sunt, quantum est in angelis, & quasi in vestibulis diuinitatis, per immediationem ordinatæ, omnem visibilem & inuisibilem aliā supergressæ sunt sanctam virtutem. Harum ergo hierarchia prima est, & omnino conformis. Cum autem dixerimus supra quod ordo hierarchiæ est alios purgari, alios autem purgare, alios illuminari, & alios illuminare, alios perfici, alios autem perficere: considerandum est ergo qualiter hæc accipienda sint in istis cœlestibus substantijs, quæ quidem purgari dicuntur, non quasi ab immundis maculis & inquinationibus liberentur, quas nunquam habuerunt, neq; à materialibus phantasiis, quasi aliquādo eas habuerint, cum nulla talium eis acciderit, sed quia ex abundantia mundiciæ, quasi ad quadam minoratione puritatis purgantur, cum puritas in eisdem augetur & intenditur, & ipse secundum præcipuam castitatem super alias deiformes virtutes se inferiores collocantur, scilicet super om̄es substantias mediæ & infimæ hierarchiæ,

B (beside "concusse"); Cap. 7. (beside "est"); Cap. 8. (beside "alios illuminari")

C & obtinent ineffabiliter ordinem à deo, feruentissime & stabilissime deum amantem, vt ab eius amore nunquam valeant auerti, deo se in illas, & illas in se vniformiter mouente per seipsum id est non per medias angelicas substantias, sicut per illas mouet inferiores hierarchias, neq; aliqn aliqd inferius diligēdo diminuūt in aliq diuinū suū amorē, sed habēt p cęteris specialē & excellētē pcipue puritatis firmitatē, q deo pprie p cęteris cōformat, q nunq cadit p inferiorum amorē, sed semp ascēdit p diuini amoris flamā, & nunq trāsmutat, sed semp firmiter & vniformiter perseuerat. Cōtēplatiuæ aūt dicunt primæ illæ substātiæ, nō qd ipsæ scdm modū nostrū fundant cōtēplatiōes suas in imaginarijs vmbris rerū sensibiliū, aut in varijs anagogicis expositiōibus sacræ scripturæ, sed qa adimplent altiori lumine q inferiores hierarchiæ, vniuersalis & intellectualis cognitiōis dei. Replēt etiā scdm suā capacitatē cōtēplatiōe diuinæ pulchritudinis, quæ ipsos & oēs veros suos cōtēplatores pulchrificat, & superat omnē pulchritudinē & substātiam, & plene & integre lucet in singulis triū psonarum diuinarum. Sed & gloria hūanitatis dn̄i Iesu plenius cæteris participāt nō cōmunicādo ipsi sub figuris sacramētorum, sicut nos, qrū sensibilis cōmunicatio signat inuisibilē cōmunionē & assimilationē ad deū, sed p ppriā speciē cæteris vicinius & copiosius immediate participāt cognitiōe luminū ipsius, qbus ipse sup omnē aliā creaturā singulariter deo assimilat & vnitur, & eisdē p ipsum & post ipsum, qtū ē angelis donaū, ē supreme deū imitari, & in primo & immediata fontali luminū effusiōe cōmunicāt ipsius virtutibus, eos excellēt deificātibus, & ipsis benignissime & largissime impēsis. Perfectę aūt dicuntur

 istæ pri-

istæ primæ substantiæ,nõ tanq̃ illuminatæ pfectiua scientia,quę à varijs scripturæ testimonijs D
aut creaturæ spectaculis p expositionē,aut rõnalē collationē resolutis ē acqsita:sed sicut adim
pletæ primo & excedēte lumine diuino,eas deo assimilāte,& hoc scdm supremā scientiā diui
næ operatiõis,q̃tũ est in angelis,q̃d semel positũ in cõsimilibus locis ē subintelligendũ,eoq; sal
uator noster scdm humanitatē,& beata virgo,summis angelis sunt superiores,& ad deũ ma
gis accedentes,& sola aĩa saluatoris sit ad deũ vere & singularit̄ immediata,& ea mediante,de
Iohan.1. ipsius plenitudine accipiũt & angeli,& hoĩes.Nõ eñ illæ primæ intelligẽtiæ hierarchicæ gu
bernant̄ ab alijs cœlestibus substãtijs,sed ab ipsa maiestate,eo q̃ ad ipsam maiestatē sine media
tiõe alioꝝ angeloꝝ vel aĩorũ extendunt̄,tã virtute,q̃ ordine,oẽs alios ordines vel hierarchi
as excedẽtes,& p immediatos sponsi amplexus in p̃cipua diuini amoris castitate stabiliunt̄ o
mnino ineffabilit̄,& ab ipsa diuinitate adducuntur ad cõtẽplandũ immaterialē & intelligibi
lē diuinæ pulchritudinis speciē,scdm singuloꝝ capacitatē.Et cũ ab ipso principe pfectiõis gu
bernentur,docẽtur ab eodẽ scientificas rões diuinaꝝ operationũ,tanq̃ primæ substãtiæ,& im
mediate circa deũ collocatæ.Colligitur aũt ex testimonijs sacræ scripturæ,q̃ inferiores ange
loꝝ ordines docentur scientias se deificãtes à superioribus ordinibus.summi vero angeli sub
Psal.23. limius illuminantur ab ipsa diuinitate.Quod inferiores doceantur à superioribus,oñditur in
Psalmo:Quis est iste rex gloriæ? Vbi intelligitur q̃ superiores angeli docuerunt inferiores in
Isa.63. ascensiõe dñi,aliqua incarnatiõis suæ mysteria.Quod aũt summæ substantiæ angelicæ doceã
tur à deitate,oñditur in Isaia.vbi leguntur summi angeli inter se quasi conferendo & ammirã
Ibidem. do dicere:Quis est iste q̃ venit de Edom tinctis vestibus de Bosra?nõ q̃a alias essentias discẽdi
Ibidem. grã interrogauerint,sed q̃ nõ p̄sumpserunt,p̄ueniendo eius gratuitã reuelationē,interrogare
dñm,aliquas illius mysterij p̄funditates,donec eis daret interrogandi fiduciã:q̃rũ tñ scientiam
se desiderare ostẽdebãt,ideo primo inter se sic ammirando conferunt:Quis est iste &c.Ipso ve E
ro eis immediate dicẽte & docẽte,ego sum qui loquor iustitiã & p̄pugnator sum ad saluandũ.
postea eũ immediate allocutæ sunt,dicẽtes:Quare ergo rubrũ est indumentũ tuũ,& vestimen
ta tua sicut calcantiũ in torculari?Per quã immediationē ostẽditur q̃ illæ fuerint summæ vir
tutes angelicæ.Prima igitur cœlestiũ aĩorũ hierarchia,vt dictũ est,ab ipsa diuinitate guberna
ta,eo q̃ ad ipsam immediate extenditur,plene iuxta suã p̄portionē castissima purgatione pur
gatur,multo lumine illuminatur,quę pfecta,pfectionis operatione,pficitur.munda existẽs ab
angelicæ puritatis minoratiõe,& plena primo lumine,& particeps pfectæ scientiæ cognitiõis,
primo à deo in angelos effusæ.Vt aũt has tres opatiões hierarchicas breuit̄ cõprehendã,dico
q̃ & purgatio,& illuminatio,& pfectio,est diuinæ sciẽtiæ assumptio,pfectiuaꝝ doctrinaꝝ co
gnitione,scdm gradus ordinũ,indita:Mundãs ab ignorãtia.i.ab altioris cognitiõis minorita
te,& illuminans ipsa diuina cognitione,p quã & purgat mentē,p altiorē cognitionē,ad conspi
ciendũ ea quæ prius & nõ inspexit.& ipso lumine pficiens mentē,plena & habitudinaria scien
tia luculentaꝝ doctrinaꝝ.Hæc est ergo,& sic scdm scientiã meã laudanda,prima angelorum
hierarchia,stans p inflexibilē erectionē in circuitu dei,& circa deũ sibi intimũ & impenetrabi
lē,sine mediatione alioꝝ angeloꝝ,& solã æternã dei cognitionē indesinenter ambigens,p in F
cessabilē feruorē desiderij contẽplatiõis,scdm supremũ gradũ q̃tũ est in angelis.Et in gradu il
lo sunt supremæ substantiæ firmit̄ collocatæ,vt inde amoueri nõ valeãt.In deo aũt sp mouen
Dan.4. tur desiderio & contẽplatione.De hoc Daniel.Et est illa prima hierarchia videns purę multas
p̄fundiores theorias,beatis cõtẽplationibus.& illuminata simplicibus,& immediatis splẽdo
ribus diuinæ claritatis,& adimpleta nutrimento diuinæ dulcedinis,& digna habetur multa lu
minis effusione immediate à deo emanãte in intelligẽtias & vnita summæ simplici & inuaria
bili & vnifica vnitate diuinæ contẽplatiõis affectũ reficiẽtis & satiãtis,& multa cõmunicatiõe
virtutũ,& cognitiõe luminũ,& cooperatiõe hierarchicaꝝ operationũ,& hoc per specialē assi
milationē ad deũ in bonis habitibus virtutis,& sciẽtiæ,& hierarchicis operatiõibus,& diuina
multa mysteria sup alias cœlestes substãtias cognoscit:& scdm suã capacitatē particeps fit hie
rarchicæ sciẽtiæ intellectualis,& supintellectualis cognitionis.Vnde sacra scriptura laudes illi
us summæ hierarchiæ mortalibus tradidit,in quibus excessus suæ supremæ illuminatiõis ma
Ezech.1.3 nifestatur.Ezechiel siquidem,quasi per signum sensibile sonitus aquarum,laudes illius expri
mit,dicens:Benedicta gloria dñi de loco suo,vt loci nomine prima hierarchia intelligatur,in
Cap.1. qua deus principaliter quantum est in angelis requiescit. Mystica theologia,Isaiasq; in eius
Isa.6. dem hierarchię laudibus venerandam illam dei laudem commemorat:Sanctus,Sanctus,San
Dio.lib.de diuinis laudib⁹ p̄ditus ctus,dominus deus sabaoth.Plena est omnis terra gloria eius.Istas autem & huiusmodi pri
mæ hierarchiæ laudes,tractauimus in libro de diuinis laudibus.Vbi de his sufficienter,vt no
bis

A bis videt, dictū ē. Et de ibidē dictis sufficit ad p̄sens cōmemorare, q̄ cū prima hierarchia, scd̄m suā facultatē, diuina scientia illuminet ab ipsa diuinitate, ipsa hierarchia tanq̄ diuinæ bonitati conformata, de eadē diuina sciētia distribuit hierarchijs inferioribus seriatim. Hoc etiā breuit cōmemoro, q̄ venerabilis, & sup laudabilis, & vniuersalit laudabilis diuinitas, ab huiusmodi primæ hierarchiæ substātijs bn̄dicit & laudat, q̄tū possibile est ipsam diuinitatē cognosci, vel laudari ab intelligētijs eā recipiētibus. Illæ eñ substantiæ, tanq̄ cæteris deo conformiores, sunt loca diuina & deitatis reqes, scd̄m scripturas: & ipsæ laudāt vnū deū in trinitate p̄sonarū, dicendo ter sanctus, & semel dominus, quæ à summis intelligentijs cœlestibus, vsq; ad omnia extrema mundi sensibilia, optime omnia disponentem extendit prouidentiā suā: tanq̄ supprincipale principiū, & causa oīs rei, & cuncta supersubstantialiter immēsurabilit cōtinētia cōstringēs. Psal. 4. 9. Esa. 6.

¶ De dominationibus, virtutibus atq; potestatibus: & de media illorum hierarchia. Caput VIII.

Ransceūdū aūt nūc nobis in mediā cœlestiū intellectuum dispositionē, dn̄ationes illas supermūdanis oculis quantū possibile explorātibus, & vere potētia, † speculamina diuinarū potestatū & uirtutū. Etenim unaq; q̄ supernos essentiarū cognominatio, dei imitatorias earū signat deiformes, p̄prietates. Igitur sanctarū dn̄ationū manifestatiuā nominationē æstimo declarare absolutā quādā & oī pedestri minoratiōe liberā anagogē, nullaq; tyrannicarū dissimilitudinū ullo mō eā
B uniuersaliter inclinatā, liberaliter seuerā dn̄ationē, omi minutiuæ seruituti sup=positā † superiorē subiectiōe omi, & remotā ab uniuersa dissimilitudine, & * dominatiōis incessanter appetentē, & ad illius ipsius naturaliter subsistētis uirtutis similitudinē q̄tū possibile, & seipsam & quæ post eā sunt optime & speciose cōformātē, ad nullū uane uidētiū, sed ad p̄prie ON uniuersale cōuersam, & † dn̄icę semper deiformitatis in participatiōe secūdū q̄d possibile ē, ipsi factā. Ipsam uero sctarū uirtutū fortē q̄dā & incōmutabilē uirilitatē, in oēs secūdū earū deiformitatē operatiōes, ad nullā susceptionē inditarū ei diuinarū illuminationū, imbecilliter infirmatā, potēter in imitationē dei reductā, nō relinquētē suimet imbecillitate deiformē motū, sed firmiter ferētē in superessentialē & potētificā uirtutē, & ipsius imaginē uirtuti similē, iuxta q̄d licet factā, & ad ipsam quidē ut princi
C palē uirtutē potēter cōuersam: ad secunda uero uirtutē dās & deiformiter, puenietē. Ipsam aūt sctarū potestatū æquipotētē diuinarū dn̄ationū & uirtutū bene ornatā & incōfusam circa diuinas susceptiōes ordinationē, & ordinatū supermūdanæ & intellectualis potestatis, nō tyrannice in ea q̄ inferiora sunt potestatiuis uirtutibus p̄cipitatæ, sed potēter in diuina post bene ordinatas reductæ, & post eā deiformiter reducētis, & ad potētificā † causalē potētiā (q̄tū fas ē) † assimilatæ, & eā ut possibile angelis reuelātis in bene † ordinatis per ipsam ordinibus potestatiua uirtute. Has habēs deiformes, p̄prietates media cœlestiū aīorū dispositio purgat quidē & illuminat, & perficit (queadmodū dictū est) a diuinis illuminatiōibus inditis sibi secūdo per primā hierarchicā dispositionē, & per mediā illā secūda † manifestatiōe delatis. Itaq; per aliū dictū uenietē in aliū angelū auditū, symbolū faciemus a lōge, sup p̄fecte & p̄cessione occulte in sequētia p̄fectionis. Nā sapiētes circa sacras n̄ras immolatiōes aiunt p seipsas lucētes diuinorū plenitudines, per alias contemplatiuarum participationum perfectiores esse. Sic æstimo & angelicorum ordinum immediatam participatiōem primo in deum

+ extento

Marginal notes: * speculatiua. † nō indigēte subiectionis. * Kyriarchiæ. † Kyriarchice. † exorcharchiam. † assimilatæ. † ornatis † illuminatione.

† extentorum. † telatarchicarũ. † taxatarchia. † iueniẽs. † cõuersibiliter.

extentorũ perfectiorẽ eẽ per medietatẽ perfectorũ. Propter q̃d & a nr̃a sacerdotali traditiõe perfectiuæ & lucificæ, & purgatiuæ uirtutes primi intellectus nominãtur inferiorũ tanq̃ per se in oĩm superessentiale principiũ reductorũ, & mysticarũ purgationũ & illuminationũ & perfectionũ in participatiõe secũdũ q̃d eis fas, factorũ. Hoc eñ est omino diuina ordinatiõe diuinitus p̃mulgatum, per prima secũda diuinis participare illuminatiõibus. Inuenies aũt & hoc multoties a theologis expressum. Q̃n eñ diuina & paterna hũanitas Israel nutriti ue p̃ sacra eius salute corripiẽns, & ulciscẽtibus & immanibus natiõibus in correctionẽ tradẽs, oĩgena p̃uisorũ in melius trãsductione, & captiuitatẽ dimisit, &

Zacha. 1. ad priorẽ clemẽter reduxit bñficẽtiã, uidet theologorũ unus Zacharias unũ primorũ (ut æstimo) circa deũ angelorũ. Cõmunis eñ (ut dixi) est oĩbus hæc angelica cognominatio, ab ipsa deo discẽtẽ de hoc cõsolatoria (ut dictũ est) uerba. Alterũ uero subiectorũ angelorũ in occursum primi p̃ueniẽtẽ, tanq̃ ad illuminatio

Zacha. 2. nis susceptionẽ & perceptionẽ. Deinde ab ipso diuinũ cõsiliũ tanq̃ a summo sacerdote eruditũ, & hoc docere theologũ cõuersum, q̃m fructuose habitabit Ieru

Iezech. 8. salẽ a multitudine hoĩm. Alter aũt theologorũ Iezechiel, & ab ipsa, inquit, hoc sacratissime p̃mulgatũ ẽ. Cherubim sup̃firmata gloriosissima diuinitate, Ipsum

† transducens. eñ Israel (ut dictũ est) dux exercitus hũanitas per disciplinas in melius † tradu

Ieze. 10. cẽs, iustitia diuina corrigẽtibus r̃ndet, correctos iustificauit. Hoc docet primo

† taxarchia. mõ post Cherubim lũbos p̃cinctus sapphiro, q̃ poderã iuxta symbolũ hierarchi

Ieze. 9. cũ induebat. Reliquos aũt angelos qui secures habebãt, diuina † ordinatio imperabat a priore doceri de hoc diuinũ iudiciũ. Et quidẽ eñ dixit mediã pertrãsire

Ibidem. Ierusalẽ, & dare signũ in frontibus correctorũ uirorũ: Alijs exite in ciuitatẽ post eũ, & percutite, & nolite parcere oculis uestris. Ad oẽs aũt super q̃s est signũ, ne

Dani. 10. appropinquetis. Quid fortassis quis dixerit de dicẽte angelo ad Daniel: Exiuit sermo, aut de ipso primo ignẽ ex medio Cherubim recipiẽte. Aut illud eiusdem abũdãtius in ordinis angelici ostẽsionẽ, q̃m & Cherubim immitit ignẽ in manus

Zacha. 1. sanctã stolã induti. Aut de uocãte diuinissimũ Gabriel & dicẽte ei, Fac illũ intelligere uisionẽ. Aut q̃cũq; alia a sacris theologis dicta sunt de cœlestiũ hierarchiarũ deiformi ornatu: Ad quẽ nostræ hierarchiæ ordinatio secundũ q̃d possibile est assimilata, angelicã pulchritudinẽ quantũ in characteribus habebit formata per eam, & reducta ad superessentialem omnis simul hierarchiæ.

¶ Elucidatio huius octaui capituli Articulus XVII.

OSt descriptionẽ & declarationẽ p̃prietatũ, viriũ & actionũ supremæ hierarchiæ angelicæ, aggredit̃ theologus tractare de media hierarchia & triũ ordinũ q̃ cõtinẽt̃ in ea, ex q̃bus cõstituit̃ ipsa tãq̃ ex partibus q̃si integralibus, sed vere potestatiuis, vt supra ostẽsum ẽ. [Trãseũdũ aũt nũc nobis]. i. p̃cedere iã debemus [in mediã cœlestiũ intellectuũ dispositionẽ]. i. ad mediã hierarchiã supnorũ sp̃uum, vt tractemus de illa. estq; p̃cessus iste sp̃ualis, nõ localis, sicut in Psalmo: Ibũt de virtute in virtutẽ. Porro scd̃m philo

Psal. 83. Aristot. Intellectus & sensus differentia

sophũ tertio de aĩa, in hoc differũt intellectus & sensus, q̃d intellectus post speculationẽ, sublimiorũ & difficiliorũ veritatũ, fortior est ad intelligẽdũ minora: sensus vero post sensationẽ excellẽtiorũ sensibiliũ, ad sensationẽ debiliorũ impotẽtior reperit̃. Sic ergo nũc cõtẽplata hierarchia suprema, facilius poterũt capi quæ de media ac infima iã dicẽt̃. [Dñatiões illas supmũdanis oculis q̃tũ possibile explorãtibus]. i. oculis nr̃is intellectualibus, fide & gratia supernaturaliter illustratis, explorãtibus. i. solicite p̃scrutantibus & considerantibus, Dominationes illas,

† speculatiua. id est, mentes illas sublimes existẽtes de choro ac ordine dñationum [& vere † speculatiua potentia

A tētia potestatū & virtutū]. i. vi nr̄a intellectiua quæ suo acumine & vigore pſertim adiutorio gratiæ dei, contēplatiua est supcœlestiū spūum, existentiū de aliis duobus primę hierarchię ordinibus, qui sunt virtutes & potestates. hac inq̄ potētia speculatiua illoꝝ, explorāte & scrutante ꝓprietates & operationes, vires & coordinatiōes ipsoꝝ. [Etem̄ vnaquæq; sup nos essentiaꝝ cognominatio]. i. nomē cuiuslibet ordinis eēntiaꝝ. i. angelicoꝝ spirituū, existētiū sup nos & præsidentiū nobis immediate aut mediate [dei imitatorias eaꝝ significat deiformes ꝓprietates]. i. designat ꝓprietates eoꝝ deiformes, ꝑ quas deo assimilant. ideo q̄si expositorie addit imitatorias dei. i. imitatiuas bonitatis & liberalitatis diuinæ & gubernatiōis ipsius, de qbus ꝓprietatibus subdit. [Igit sanctaꝝ dn̄ationū manifestatiuā noīationē ęstimo declararę]. i. puto, imó & firmit̄ sentio, q̄d noīatio dn̄ationū sanctaꝝ. i. spirituū existentiū de ordine illo supmo in hierarchia secunda, manifestatiua. i. significatiua proprietatū chori illius, significet ac nobis declaret [absolutā quādā & om̄i pedestri minoratiōe liberā anagogē]. i. vim supductiuā & eleuatiuam ad summum omnium dominatorem. absolutam, id est, immunem. ab omni minoratione pedestri, id est, subiectione seruili ac vili [nullaq; tyrannicarum dissimilitudinum vllo modo vniuersaliter eam inclinatam] hoc est, æstimo eam nullo modo vniuersaliter & incontracte loquendo, inclinatam, id est, depressam vel subtractam ab vlla dissimilitudinum tyrannicarum, id est, præsidentiarum abusiuarum, quæ impie abutuntur potestate eis concessa, quarum nulla afficit aut incuruat ordinem dominationum. Quam etiam anagogen ęstimo esse [dominationem liberaliter seueram]. i. large maturam à sua constantia, ęquitate inflexibilē, propria commoda propriumve honorē nunq̄ quærentē, imó bona sibi desuper impartita, largiflue cōmunicantē inferioribus [om̄i munitiuæ seruituti suppositā]. i. eminētē & altiorē, q̄a nō subest

B alicui seruituti deroganti veræ & salubri libertati. Est etem̄ seruitus duplex: Vna ordinata & salutaris, qua quis seruit, ac subditur alteri ad suipsius salutem atq; profectum, sicut boni subditi suo prælato, & creatura creatori: Sic quoq; chori inferiores seruiunt & obediunt ordini superiori. Nam & seruitus ista & dominatio bona relationem habent adinuicem, & in innocentiæ statu fuissent. huic seruituti concordat libertas à iugo peccati. Alia est seruitus solum ordinata ad honorem seu commodum eius cui seruitur, quæ seruitus ex peccato secuta est, & pœna peccati originalis, nec locum habet in patria [†non indigentem subiectionis om̄is] id est, nulla subiectione aliorum sub se indigentem. Quamuis enim multorum agmina angelorum subiecta sint ei, hoc tamen non est ideo, quod dominationum istarum celsitudine indigeat illis, sicut in seculo isto domini communiter & frequenter indigent subiectione ac seruitute ministrorum suorum [& remotam ab vniuersa dissimilitudine] id est, longe factam ab omni inordinata dominandi libidine & abusiua præminentia. Vel hoc dicitur, quia ordo dominationū ad exteriora agenda seu prosequenda non mittitur. propter quod deo similior perhibetur, nō

C tamen ei in cunctis est similis. imó infinite est ipso inferior, atq; ab eius omnimoda incommutabilitate ac independentia occumbit ac deficit in immensum [†Kyriarchiæ incessanter appetentem] Kyrios interpretatur dominus, archos vero princeps. hinc Kyriarchia vocatur principale dominium, seu principatus dominicus aut diuinus. Itaq; ordo dominationum est appetens indesinenter kyriarchiæ, ponendo genitiuum pro accusatiuo, id est, principatum diuinum, non quod velit esse altissimo similis, eo modo quo dixit ambitiosissimus ille primus apostata: Similis ero altissimo. Ille enim voluit cæteris præsidere ac dominari secundum propriam voluntatem & ad suipsius honorem, non secundum legem desuper institutam ac diuinæ voluntatis decretum. Dominationes autem cupiunt principatum ac præsidentiam dei ordinate in omnibus sequi, dominando sicut diuinitus cōstitutum est, ad creatoris honorem ac inferiorum vtilitatem. Sic nanq; & Apostolus monet: Imitatores dei estote. Et rursus: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. hinc explanando subiungitur [& ad illius ipsius naturaliter subsistentis virtutis similitudinem, quantum possibile & seipsam & quæ post ipsam sunt, optime & speciose conformantem] hoc est, nominatio illa dominationum, designat vim prędfatam reductiuam, conformantem optime, id est, valde bene, & speciose, id est, decenter ac ordinate, & seipsam, id est, ꝓpriū subiectū, & quę post ipsam sunt. i. ordines inferiores, ad similitudinē. i. ordinatā & cōgruā insimilationē, v̄tutis illiusipsis. i. diuinæ & increatæ potestatis, naturalit̄ subsistētis. i. essentialiter, non dependenter aut participatiue existentis, & propria autoritate dominantis, cui ordo dominatiōum vult & satagit conformare se & sequentes se, quantū possibile est, non transgrediendo limites sibi præfixos, quod etiam dominatores, principes & ꝓlati ecclesiasticæ hierarchiæ ꝑ posse facere debent. Propter q̄d non facientibus ita dicit à Sapiente: Audite reges & iudices finiū terræ, quoniā cū essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem dei ambulastis. Horrende

Seruitus duplex.
†superiore subiectiōe omni.
†dominationi
Isa. 14.
Ephe. 5.
1. Cor. 4. 11.
Philip. 3.
Sapien. 6.

Ita.14. & cito apparebit vobis[ad nullum vanevidentium,sed ad proprie ON vniuersale cõuersam] hoc est,nomen illud significat vim dominationũ esse conuersam & reductam ad nullũ videntiũ vane.i.ad nullũ spiritũ creatum,appetẽtẽ quicquã inaniter,qualis fuit impijssimus Lucifer & qui adhæserunt eidẽ,qui quæsierunt seipsos,non dei honorẽ.Sed ad ON vniuersale.i.ad eũ qui vere & proprie est id quod est,quia ipse solus est ipsum esse vniuersaliter & infinite perfectũ vniuersale,per causalitatẽ ac om̃is perfectionis inclusionẽ,non per informationẽ aut prędicationẽ.Conuerterunt em̃ se ad suũ creatorẽ,qui ait ad Mosen:Ego sum qui sum.Hæc dices filijs Israel,Qui est,misit me ad vos.ON.quippe,vt Scotus affirmat,interpratatur,Qui ẽ,vel existens:atq; vt addit Hugo,ON.apud græcos dũ scribitur per o breue,ẽ neutrale.& interpretatur,Quod est:cũ vero scribitur per o longũ,est masculinũ & significat,Qui est.Hinc Linconiẽsis transtulit:Ad principaliter ens[&+ Kyriarchicæ semp deiformitatis in participatione secundũ quod possibile est ipsi,factã]hoc est,nomen dominationis designat ipsam ab exordio suæ conuersionis ad deũ esse factã.i.constitutã in participatione deiformitatis Kyriarchicæ.i.conformitatis diuinæ subiectorũ dominatiue,ita q̃d ad exẽplar & formã atq; ad imitationem summi & increati dominij,dominatur subiectis sibi agminibus.Vnde ait Gregorius:Dominari,est subiectos quosq; possidere.Ea ergo angelorũ agmina quæ mira potentia præminent,pro eo quod eis cætera ab obediendũ subiecta sunt,dominationes vocantur. Et Bernardus libro de consideratione: Putemus dominationes adeo cunctis supereminere ordinibus eas sequentibus,vt respectu ipsorum cæteri videantur omnes administratorij spiritus,& ad ipsos tanquam ad dominos referri regimina principatuum,tutamina potestatum,operationes virtutum,reuelationes archangelorum,curam & prouidẽtiam angelorum.Hinc Thomas in prima parte:Dominorum,inquit,non est nisi pręcipere,non autem iussa per se exequi.ideo nomen dominationum importat vniuersale quoddam iussionis principium. ¶ Consequenter theologus exponit proprietatem medij ordinis mediæ hierarchiæ.[Ipsam vero sanctarum virtutum].i.æstimo nominationẽ sanctarum virtutũ,id est,hoc nomen Virtus,quo designantur angelicæ mentes,quæ sunt de ordine mediæ hierarchiæ,qui ordo dicitur virtus seu virtutes designare.[Fortem quandam & incommutabilem virilitatẽ].i.efficatiam seu idoneitatem vel actiuitatem robustã,incorruptibilem,perpetue fixam] in om̃es secundũ earũ deiformitatem operationes].i.ad exequendum expedite ac prompte omnẽ actum,pertinentẽ ad eas secundum earum deiformitatem.i.iuxta perfectionẽ excellentiamq; earũ in dignitate specifica aut gratuite eis collata,per quã deo assimilantur in suo gradu ac ordine[ad nullã susceptionẽ inditarum ei diuinarum illuminationũ imbecilliter infirmatam].i.non debilitatã exiliter ad illuminationes & influentias quascunq; sibi desuper datas & conuenientes[potenter in imitationẽ dei reductã]id est,ad fontẽ totius potentiæ deũ om̃ipotentẽ vigorose conuersam,ad quẽ ipsamet intellectualiter se conuertit,& tam à creatore quam ab ordine superiore ad illũ reducitur non quod vnquã recessit,deuiauit aut auersus fuit ab eo,sed per creationem ab ipso exiuit,protinusq; redijt ad eundem per contemplationem, dilectionem & gratiarum actionem. Reducta est ergo potenter in imitationem.i.ad assimilandũ se summo,in executione actuum ad chorum suum spectantiũ[non relinquentem suimet imbecillitate deiformẽ motum] id ẽ, prę ppria infirmitate nequaquã omittentem exequi & indefesse exercere.motum deiformem, id est,operationem diuinam,qua iugiter circa deum versatur,& tendit in ipsum, seq; extendit in om̃i quod complacet creatori,de quo motu dictum est sæpius. [Sed firmiter ferentem].i. fortiter ascendentem,seq; erigentem[in superessentialem & potẽtificã virtutẽ]id est, in diuinã & increatam omnipotentiã,quæ causa est,datrix & conseruatrix totius potentiæ[& ipsius imaginem virtuti similem,iuxta quod licet factã]hoc est,ferentẽ non solum in virtutẽ illam superessentialem æternã,sed etiã in virtutẽ creatam factã,similẽ virtuti illi supremæ,ac per hoc imaginem ipsius increatæ potentiæ. Virtutes ergo illæ angelicæ sua vi non solũ se ferunt & extendunt in conditorẽ,sed itẽ in spiritũ inferioris gradus ac ordinis,cui communicant bonitates sibi desuper præstitas[& ad ipsam quidẽ vt principalẽ virtutẽ potenter conuersam]id est,nomẽ istud virtutis,designat spiritũ ordinis huius esse vigorose reductũ ad ipsam increatã virtutem, vt,id est,tanquã vere principalẽ atq; finalem,ad quã om̃ia vltimate tendunt ac referuntur[ad secunda vero virtutẽ dans & deiformiter puenientẽ].i.ad inferiora designat ipsam esse conuersam,tanq̃ principiũ quoddã dans eis virtutẽ,hoc est,ipsos confortãs ad exercendũ & exequendũ quod præcipit illis. Virtutẽ inq̃ etiã deiformiter puenientẽ.i.descendentẽ in ipsam.Quemadmodũ em̃ virtutes istæ angelicæ de hoc medio choro à deo charitatiue liberaliterq; recipiunt,ita & inferioribus gratiose ac munificenter trãsfundũt:q̃d totũ intelligendũ est, quantũ ad exerci

Marginal notes: Exod.3. Ioh.Sco. Hugo vicio Rupertus. Lincon. tdñicæ · Gregorius. Dñari qd. Ber.5°l.ad Euge.dec6 Hebræ.1. · To.a.q.nas · E · F

A exercitia ista in hierarchicis actibus, officijs & obsequijs circa creata, præsertim circa ecclesiam. Præterea certum est, quod non solum ordo virtutum habet huiusmodi virilitatem & fortitudinẽ ad agendum ac recipiendum & communicandum conuenientia sibi, imó & quilibet ordo cœlestis sortitus est hoc. Verum hic ordo virtutum habet hoc specialiter ac distincte tanq̃ sibi formale, propter q̃d inde sumit denominationem, gradum & speciem quandam, sicut de alijs ordinibus hinc inde expressum est: quemadmodum etiam in numeris & figuris numerus maior includit minorem, & ab vltima vnitate suscipit speciem, vna q̃q; figura in se aliam comphẽdit, vt tetragonum trigonum: similiter in formis specificis forma superior totam pfectionem formę inferioris, aliq̃d superaddens. Vñ & species rerum se habere dicuntur vt numeri. ¶ Sequitur de expositione nominis infimi ordinis hierarchiæ secundæ. [Ipsam autem] supple nominationem [sanctarum potestatum]. i. mentium supernarum infimi chori in hierarchia secunda æstimo designare [æqpotentem diuinarum dñationum & virtutum bene ornatam, & inconfusam circa diuinas susceptiones ordinationem] hoc est, aptam dispositionem. æqpotentem. i. æqualis potentiæ cum choris superioribus suæ hierarchiæ, videlicet cum potẽtia sanctarum dñationũ atq; virtutum, bene ornatam. i. pulchre decoratam, in nullo confusam circa diuinas susceptiões. i. ad accipiendum influxiones, illuminationes & commissiones à deo pfluentes fontaliter, vtpote immediate aut mediate. Dicitur autem ordo potestatum æqpotens cum virtutibus ac dñationibus, non simpliciter, sed in genere, q̃tum ad hoc q̃d conueniunt in quadam pprietate. p quã ad eandem pertinent hierarchiam, vt dictum est supra in expositione primæ hierarchiæ pcedẽti capitulo. Constat enĩ q̃d ordo dñationum absolute loquendo, sit altioris dignitatis ac maioris potentiæ q̃ ordo virtutum, præsertim q̃ ordo potestatũ. Quid aũt sit illud cõmune in q̃ sunt æquipotentes, inductũ est. [Et ordinatũ supermundanæ & intellectualis potestatis, non tyrannicæ in ea quæ inferiora sunt, potestatiuis virtutibus præcipitatæ]. i. nominatio potestatũ designat ordinatũ. i. ordinationem actiuam, quam in choris inferioribus faciunt. Ordinatiõem inq̃ suæ potestatis intellectualis ac supermundanæ. i. cœlestis & supernaturalis suæ potentiæ,

B per quam causant ordinationem istam in regimine hierarchali in choris sequentibus, ordinationem vero specificam & collocationem in suis ordinibus ab exordio seculi habent immediate à deo, potestatis dico, non præcipitatæ tyrannice in ea quæ inferiora sunt. i. non præcipitãtis seipsam in subditos aliqua abusione aut tyrannica crudelitate aut violentia. virtutibus potestatiuis. i. per vires eis collatas [sed potenter in diuina post bene ordinatas reductæ] hoc est, virtutis intellectualis, reductæ potenter in diuina. i. conuersę ad deũ & ad actus diuinos. post bene ordinatas. i. post virtutes angelicas & supernas, quæ ante & super eam sunt, & rite ad sua superiora, præsertim ad deũ, reductę sunt. Nam & ipsa per superiores quoq; reducta est, & inferiores reducit. ideo subditur [& quæ post eam reducentis deiformiter]. i. conuertentis ad ea q̃ post eam sunt. i. angelos inferiores [& ad potentificam * exorsiachiam]. i. potestatem diuinam summam & principalem, oĩs secundarię potestatis radicem & causam [quantum fas]. i. cõdecens [est † assimilare]. i. conformare illa inferiora potestati diuinæ [& eam vt possibile angelis reuelantis] hoc est, potestatis reuelantis eã. i. potestatem diuinã & æternam angelis ordinum inferiorum vsq; ad angelos infimi ordinis ordinato pcessu. hinc addit [in bene * ornatis p ipsam ordinibus]. i. in choris inferioribus q bene ornantur per potestates, q̃tũ ad ea quæ illis reuelant ac exequenda insinuant per potestates præ fatas immediate vel mediate [potestatiua virtute]

*causalem

†assimilare

*ordinatis

C . i. vi illa potenti hierarchica, per quam potestates agunt & influunt in angelos inferiores. Et certe hæc oĩa sunt sané & cauté intelligenda. Certũ est enĩ, quod vniuersi ordines angelorum cernunt immediate in deo oĩpotentiam & increatam virtutem ipsius, nec potestates illam reuelãt inferioribus angelis directe & primo ac immediate in seipsa, sed ostensione & obedientia seu exemplo operis suis, & per manifestationem diuinorum operum ac rationum eorundem pandunt illis oĩpotentiam creatoris: & quantũ ad hoc, reducunt & conuertũt illa ad illum, ad quẽ vtiq; à principio creationis mox inauertibiliter & beatifice sunt cõuersi, reducti, ac toto posse indesinenter intenti. Hæc de expositione nominum & pprietatũ ordinũ mediæ hierarchiæ sunt dicta. ¶ De quorum hierarchicis adhuc actibus subinfert. [Has habẽs deiformes proprietates media cœlestiũ aĩorũ dispositio]. i. hierarchia supernorum spũum media, habens vires & actiones præfatas [purgat q̃dẽ & illuminat & pficit, quẽ admodũ dictũ est, à diuinis illuminatiõibus inditis sibi secundo p primã hierarchiã. Diuina enĩ hierarchia suscipit primo loco & primo gradu perfectiõis illuminatiões à deo, deinde ipsa illuminat hierarchiã secundã ac mediã secundo gradu ac loco [& p mediã illã secunda' illuminatione delatis]. i. illuminationibus transfusis à deo mediante prima hierarchia hierarchiæ secundæ. Secunda illuminatione. i. illustratiõe fa-

†manifestatione.

K cta mediæ

cta mediæ hierarchiæ loco secundo. Prima enim illuminatio facta primæ hierarchiæ, est im D mediate à deo, deinde secundo loco prima hierarchia illuminat mediam. [Itaq; per alium dictum venientem in alium angelum auditum, symbolum faciemus à longe, superperfecte & per processionem occulte in sequentia perfectionis] Hic probat q̃d dixit, videlicet vnum seu inferiorem angelum, illuminari per alium, puta superiorem. Itaq;, dictum per alium. i. sermonẽ platum per alium vnum venientem in alium angelum, cui ille alter loquebatur, faciemus symbolum. i. signum & euidens ac quasi sensibile argumentum perfectionis diuinæ & increatæ à longe superperfectæ. i. in infinitũ perfecte & longe perfectionis q̃ capere valeamus. Et occulte. i. inuisibilis ac nobis ignotæ, nisi multum imperfecte per processionem in sequentia. i. per emanationem & diffusionem bonitatum suaꝝ in creaturas, per quam ꝓcessionem ipsa aliqualiter innotescit, & excellentia sapientiæ suæ pulchre ostenditur, quo tam ordinate omnia agit & per angeloꝝ ministeria taliter operatur. [Etenim sapientes circa sacras nostras immolatiões aiunt]. i. periti in euangelica lege & circa sacramenta ac sacrificia eius bene instructi dicunt [ꝑ seipsas lucentes diuinoꝝ plenitudines]. i. illuminationes diuinas ex sua natura lympidiores & pleniores, & per consequens, magis lucidas ac intelligibiles [per alias contemplatiuaꝝ participationum esse perfectiores]. i. per hoc esse & fieri magis aptas ad intelligendũ ab inferioribus, quod à media hierarchia participatę sunt & receptę à prima hierarchia: quia per hoc magis cõtractæ & particulariores effectæ sunt, ideoq; capacitati inferiorũ magis proportionatæ, vt frequenter est declaratum. [Sic æstimo & angelicoꝝ ordinum immediata participatione primo in deum extentoꝝ perfectiorem esse per medietatẽ † extentorum]. i. puto quod illuminatiões angeloꝝ primæ hierarchiæ, quę immediate ad deum erectæ sunt & reductæ, sint perfectiores illuminationibus aliaꝝ hierarchiaꝝ, quæ extenduntur & reducuntur in deũ per primã hierarchiam, q̃tum ad cognitionem diuinoꝝ effectuum, non quo ad beatificã diuinæ essentiæ visionẽ ac fruitionẽ. [Propter quod & à nostra sacerdotali traditione perfectiuæ lucificæ, & purgatiuæ virtutes primi intellectus nominantur inferioꝝ]. i. ob causam hanc intellectus primi. i. E mentes supernæ in prima hierarchia locatæ nominãtur à nostra sacerdotali traditiõe. i. à scriptura quam nobis tradiderunt sancti & sapientissimi sacerdotes euangelicæ legis, virtutes perfectiuæ & lucificæ. i. illuminatiuæ. & purgatiuæ inferioꝝ, vtpote hierarchiaꝝ & ordĩnũ sequẽtium. [tanquam per se in omnium superessentiale principium reductoꝝ]. i. tanq̃ conuersoꝝ in deũ, q est vniuersoꝝ principiũ effectuũ superessentiale, quia omnem rerum ordinem & categoriam prædicamentalem trascendens. Per se. i. per intellectus & angelos hierarchiæ supremæ [& † teletarchicaꝝ purgationum & illuminationum & perfectionum in participatione secundum quod eis fas est factoꝝ]. i. inferioꝝ illoꝝ ordinũ factoꝝ. i. constitutoꝝ in participatione purgationum & illuminationum ac perfectionum teletarchicaꝝ. i. diuinaꝝ quas sortiũtur à deo mediante prima hierarchia, secundũ quod eis est fas. i. possibile, q̃a non valent eas recipere in tanta vniuersalitate & puritate ac eminentia, sicut mentes primę hierarchię eas à deo immediate suscipiũt [Hoc est enim oĩno à diuina † taxiatarchia diuinitus promulgatũ]. i. à summa & increata virtute omniũ ordinatiua, institutũ ac manifestatum. Taxiatarchia interꝑtatur principiũ ordinis seu princeps ordinationis scd̃m Linconiensem. In hoc itaq; diuina lege oia ordinate sancitum est [per prima & secunda diuinis participare illuminationibus]. i. inferiora F per superiora suscipere illuminationes supernas hierarchicas in cognitione secretoꝝ operum dei. Verũtñ lumen gratiæ gratumfaciẽtis, fides, spes, charitas ac cæteræ virtutes infusæ, lumẽq; gloriæ & beatifica visio, sunt efficienter immediate à deo, quamuis creatura possit in talibus dispositiue cooperari. Nec dubium q̃n oẽs beati multa diuinoꝝ opeꝝ intuẽt immediate in deo diuinam videndo essentiam, inferiores tñ non tot & tanta, neq; tam clare vt superiores. iccirco in talibus à superioribus illustranť. [† Inueniẽs autem & hoc multoties à theologis expressum] frequenter q̃ppe theologi. i. autores scripturę hoc ꝓtestanť in libris sacris, q̃d vnus angelus docet, mittit, illuminat aliũ, imó & præcipit ei haud dubiũ quin superior inferiori, quod cõsequẽter ex testimonijs cõprobat scripturaꝝ. [Qñ enĩ diuina & paterna humanitas]. i. pietas dei. Humanũ nanq; vno modo est idẽ quod piũ. [Israel † cõuersabiliter ꝓ sacra eius salute corripiẽs] i. Israeliticũ populũ paternę castigans, tanq̃ in populo illo familiariter habitans, ꝓsertim in tẽplo & cordibus deuotoꝝ [& vlciscentibus & immanibus nationibus in correctionẽ tradens] i. plebẽ illã exponẽs Chaldæis, q erãt valde crudeles & vindicatiui. In correctionẽ. i. ad hoc vt vt ꝓ suis corrigerentur excessibus, & castigati saluarentur. Illa enĩ fuit intentio pijssimi dei patris, q̃uis plurimi Iudæoꝝ illoꝝ in suis sceleribus obstinati non pœnituerunt, ꝓpter q̃ ęternaliť perierunt. De q̃bus apud Ieremiã dñs dixit: Indurauerũt facies suas supra petrã, & noluerũt reuerti

Margin notes: ꝑfectorꝝ. — ‡ mysticaꝝ. — † ordinatione: — Rupertus. Lincon. — † Inuenies. — † castitiue. — Iere. 5.

A reuerti. Nunqd super his non visitabo,& in gente tali non vlciscetur anima mea? Porro de immanitate atq; ferocia Chaldæorum scriptum est apud Iohelem: Gens ascendit super terrã meam fortis & innumerabilis, dentes eius vt dentes leonis. De quorum maxima ferocitate plura scribuntur à Ioele. Vnde in Daniele Azarias deprompsit: Dedisti nos in manibus iniquorũ & pessimorum. Quam misericorditer vero consueuit deus Israeliticum populum castigare, innuit secundo libro Machabæorum quo legitur: Non sicut in alijs nationibus dominus patienter expectat, vt eas cum iudicij dies venerit, in plenitudine peccatorum puniat, ita in nobis statuit: corripiens vero in aduersis populum suum, non derelinquit. hinc subditur[omnigena prouisorum in melius traductione, in captiuitatem dimisit]. i. plebem illã captiuari permisit, imó & fecit. traductione prouisorum omnigena. i. traditione prouidorũ patrũ omnino perfecta, vt scilicet captiuatio illa eis esset medicinalis, sic quod vexatio ipsis tribueret intellectum, iuxta illud in Ieremia: Castigo te in iudicio, vt non tibi videaris innoxius. Non autem te faciam in cõsummationem[& ad priorem clementer reduxit beneficentiam]. i. populũ illum de captiuitate illa Babylonica liberauit, deditq; eis beneficia consueta. i. dare tunc cœpit de nouo saltẽ, quibusdam[Vidit theologorum vnus Zacharias vnũ primorũ (vt æstimo) & circa deũ angelorũ] Iste est Zacharias vnus duodecim prophetarũ minorũ, penultimusq; eorũ, q fuit in Iudæa post reditum à Babylonica captiuitate. & visio eius de qua hic sermo. fuit ei ostensa septuagesimo & vltimo captiuitatis illius anno, quæ tot annis durauit prout Ieremias prædixit. Vidit itaque Zacharias imaginaria visione, vnum primorũ angelorũ, existentium circa deũ. i. pertinentium

Ioel. 1.
Ioel. 2.
Dani. 3.
2. Ma. 6.
Isa 28.
Iere. 30.
Zacha. 1.
Iere. 25. 29

B ad primam hierarchiam, quæ dicitur collocata in vestibulis deitatis & immediate circa deum vt capitulo præcedenti expositum est. Et quasi qs diceret, Cur spiritum illum nominas angelum, cum angelus sit nomen chori infimæ hierarchiæ? respondet: [Communis enim (vt dixi) est omnibus hæc angelica cognominatio]. i. nomen angeli commune est vniuersis spiritibus cœlestibus, cuiuscunq; sint ordinis, vt patuit supra quinto capitulo. Vidit ergo Zacharias vnũ angelorum [ab ipso deo discẽtem (vt dictum est) verba consolatoria de hoc]. i. de liberatione filiorũ Israel à captiuitate præfata. [Alterum vero subiectorũ angelorũ in occursum primi prouenientem]. i. Zacharias vidit in eadem prophetica apparitiõe alterũ angelorũ subiectorũ. i. alium quendam de numero angelorum inferiorum, ascendentem in occursum primi. i. angeli illius superioris, q videbatur de cœlo descendere[tanquam ad illuminationis susceptionem & perceptionem]. i. ad accipiendum illustrationẽ ab illo angelo superiore[& deinde ab ipso diuinum consilium tanquam à summo sacerdote eruditum]. i. Zacharias tunc etiam vidit angelum illum inferiorem, eruditum ab ipso angelo superiore, tanquam à summo sacerdote. i. sicut in lege Mosi inferiores sacerdotes docebantur à pontifice, ad quem spectabat in difficilioribus respondere, vt in Deuteronomio legitur. Vel, tanq̃ à summo sacerdote. i. a valde sublimi angelo, dante sacra responsa ac diuina respondente oracula. Consilium diuinum. i. sententiã dei de re petita, vt statim dicet[& hoc docere theologum conuersum]. i. Zacharias tunc vidit

Zacha. 1.
Deu. 17.

C conuersum. i. angelũ illũ inferiorem, vertẽtem se ab angelo illo superiori, cuius illuminationi & allocutioni fuit intentus, ad ipsum Zachariam: & docere theologum, vtpote Zachariã prophetam, hoc. i. respõsum istud quod subditur[quoniam fructuose habitabitur Ierusalem]. i. q ciuitas illa metropolis in Iudæa, puta Ierusalem, inhabitabitur copiose & opulenter[a multitudine hominum]. i. prę nimia hominum multiplicatiõne in ea. Sic habet antiqua translatio. Porro Hieronymus transtulit: Absq; muro habitabitur Ierusalem prę multitudine hominum & iumentorum. Sed sensus redit in idẽ: q̃m sensus est, q præ frequentia habitatorũ vrbis illius tanta esset securitas seu copia populi, q munimento murorũ non indigerent, vel oẽs inter mœnia ciuitatis capi & cõmorari non possent, iuxta illud in Isaia: Angustus mihi est locus, fac spaciũ vt habitem. Præterea vt ista clarius intelligãtur, oportet verba Zachariæ recolere, q in principio sui libri loqtur: Dixit angelus dñi exercituũ: Vsquequo non misereberis Ierusalem & vrbibus Iuda qbus iratus es? Iste iã septuagesimus annus est. Et respondit dñs angelo verba bona verba consolatoria. Rursus quoq; ibidem habetur: Ecce angelus q loquebatur in me, egrediebatur: & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit: Curre & loquere ad puerum istum, dicens: Absq; muro habitabitur Ierusalẽ præ multitudine hominũ & iumentorum. Ex qbus dat intellectus textus istius ¶ Consequenter sanctus hic autor ea quæ dixit, videlicet angelos inferiores a superioribus illuminari, autoritate pbat Iezechielis. [Alter aũt theologorum Iezechiel, Et ab ipsa, ingt, hoc sacratissime pmulgatum ẽ, Cherubim supfirmata gloriosissima diuinitate]. i. alius theologus puta Iezechiel, ingt: Hoc. i. diuinũ cõsiliũ istud sacratissime promulgatũ, est ipsi Cherubim. i. alicui spiritui existẽti de medio ordine supmæ hierarchiæ, q ordo Che

Zacha. 2.
Isa. 49.
Zacha. 1.
Zacha. 2.
Iezec. 10.

do Cherubim appellatur ab ipsa superfirmata.i.firmissima ac omnipotente gloriosissima diuinitate, quod consilium patefactum est a Cherubim angelo inferiori, a quo etiam manifestatum est Iezechieli. Porro de quo ordine fuerit angelus supremæ hierarchiæ, de quo iam ante locutus est Zacharias, non exprimit Dionysius: nec de hoc aliqd audeo dicere assertiue, sed sicut infra docet hic sanctus, angelū illū qui purgauit labia Isaię carbone ignito, missum fuisse ab vno de ordine Seraphim. ideoq; ipsum quoq; ab illo missum vocatum Seraphim esse. sic angelus iste inferior qui docuit Zachariam de habitatione filiorum Israel in Ierusalem & templi cōstructione, forsitan fuit de ordine Throni, q interpretatur sedes seu mansio dei. [Ipsum enim Israel (vt dictum est) dux exercitus humanitas per disciplinas in melius traducens iustitia diuina corrigentibus respondetur correctos iustificauit] hoc est, Humanitas.i.pietas dei. dux exercitus.i.princeps & ductrix Israeliticæ plebis. traducēs plebem illam in melius.i.ad vitam emēdatiorem, per disciplinas.i.castigationes paternas & per salubres doctrinas, iuxta illud Isaiæ: In tribulatione murmuris doctrina tua eis. Vnde Ieremias ait: Castigasti me domine, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus. Hinc in Iob docet: Beatus homo q corripitur a domino. Increpationem ergo domini ne reprobes: qm̄ ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. Quæ pietas dei, respondetur.i.correspondenter impenditur corrigentibus.i.peccata sua per paterna dei flagella delentibus, diuina iustitia.i.ex consideratione iusti iudicij iudicis summi. Vel, diuina iustitia.i.exigente æquitate diuina, quæ hoc iudicat iustum, seu condecens bonitatem diuinam, vt pœnitentibus & patienter patientibus virgam paternam indulgeatur, & misericordia impendatur iuxta illud Nahum, Non consurget duplex tribulatio. ideo subditur: Correctos iustificauit.i.iustos iudicauit ac coronauit, ideo dicitur in libro Sapiētiæ: Qui abijcit disciplinam infelix est. Quamobrē Salomon dixit: Qui confessus fuerit scelera sua & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Hoc totum in populo Iudæorum tempore Babylonicæ captiuitatis impletum est, in quo multa præfigurata sunt mystice. Nā & ipsa fuit figura captiuitatis spiritualis sub iugo peccati & seruitute ac potestate diaboli, à qbus per gratiam dei pœnitentiamq; eripimur, quam captiuitatem deus per Ieremiam prædixit duraturam annis septuaginta: Cum cœperint, ingens, impleri in Babylone anni septuaginta, suscitabo sup vos verbum meum bonum. Hinc Daniel narrat: Ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Ierusalem anni septuaginta. [Hoc docetur primus post Cherubim lumbos sapphyro pręcinctus, q poderam iuxta symbolum hierarchicū induebatur] Primus ille post Cherubim videtur fuisse spiritus qdam angelicus, qui in reuelatione horum mox à Cherubim fuit illuminatus, & per quem descendit reuelatio eorundem vsq; Iezechielem. Fuit autem primus ille indutus (vt in visione apparuit) poderam, quæ est vestis sacerdotalis, ad designādum quod instar sacerdotis alijs de qbus statim dicet, angelis pfuit. Fuit quoq; ad lumbos sapphyro pręcinctus ad insinuandū puritatē ac dignitatē naturæ angelicæ, mūdiciā etiā castitatis ad sacerdotes spectantis cōtra vitia carnis, quæ viget in lūbis. ppterea addit, iuxta symbolū hierarchicū.i.scdm morā sensibiliū signoꝝ, quæ in actibus hierarchalibus adhibēt in ecclesiastica hierarchia, atq; in apparitionibus quę per angelos ostendūtur hominibus. [Reliquos autem angelos q secures habebant, diuina ordinatio imperat à priori doceri de hoc diuinū iudiciū] hoc est ordinatio diuina.i.deus ordinās vniuersa imperat à priori.i.iussit ab angelo qui post Cherubim extitit prior doceri angelos reliquos habētes in manibus suis secures ad occidēdū iniquos. Iudiciū diuinū.i.censurā dei de illo negocio, quid exercere deberēt circa transgressores prætactos [Ei quidē em̄ dixit ptransire mediā Ierusalē].i.angelo illi primo post Cherubim deus p Cherubim seu ipse Cherubim deo committente, præcepit vt iret per medium vrbis Ierusalem [& dare signum in frontes correctorum virorum] id est, scribere signum thau in frontibus virorum qui pœnituerunt de proprijs culpis & gemebant de alienis. [Alijs autem] id est, inferioribus qui habebant secures, præcepit dominus [exite in ciuitatem post eum] id est, post angelū scribentem signum thau in frontibus inhabitantium Ierusalem [& percutite & nolite parcere oculis vestris. Ad omnes autem super quos est signum] thau [ne appropinquetis] id est, nullum eorum in quorum frontibus est signum thau, occidatis neq; lædatis. Verum vt ista clarius intelligantur, recolenda est scriptura, in qua ista habentur. Nam autor ista allegat secundum translationem septuaginta interpretum, qua tunc vtebatur ecclesia. Atuero secundum translationem Hieronymi ita habemus: Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, vir quoque vnus in medio eorum vestitus lineis, & atramentarium scriptoris in manu eius

Marginalia: Infra ca.13. Isa.6. Zacha.1.2. Isa.26. Iere.15. Iob.5. Nahū.1. Sapien.3. Pro.28. Iere.25.29. Dan.9. Ierarchia. Ezec.9. Hierony. Ieze.9. D E F

A eius & vocauit dominus virum indutum lineis, & dixit ad eum: Transi per mediam ciuitatem & signa thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominatiōibus. Et illis dixit, audiente me: Transite per ciuitatem sequentes eum & percutite. Non parcat oculus vester. Omnem autem super quem videritis thau, ne occidatis. Deinde idem probatur alijs multis autoritatibus & exemplis, quod scilicet angeli primæ hierarchiæ reuelant quædam & imperant angelis mediæ hierarchiæ, & angeli mediæ hierarchiæ angelis tertiæ ac infimę hierarchiæ, & illæ hominibus ecclesiasticæ hierarchiæ personis. [Quid fortasse qs dixerit?] i. qd potest aliqs dicere [de dicente angelo ad Daniel, Exiuit sermo]. i. de angelo q dixit ad Danielem, Exiuit sermo? De hoc Daniel ita refert: Cumq; orarē, Gabriel dixit ad me: Ab exordio pcum tuarum egressus est sermo. Ego autem veni vt indicarem tibi. De isto inquā negocio nil aliud dici potest, nisi quod superior angelus docet inferiorem. Nā & paulo ante in eodem propheta legitur: Factum est cum ego Daniel viderem visionem, & quærerem intelligētiam eius, audiui vocē dicētē: Gabriel, fac istū intelligere visionē. Et ille q dixit hoc Gabrieli, fuit angelus superior eo. imó scdm quosdā fuit Michael, q tunc princeps extitit Synagogæ [aut de ipso primo ignē ex medio Cherubim recipiente]. i. qd potest qs dicere de angelo illo superiore & primo post Cherubim induto podere, q ex medio Cherubim ignem accepit? Vnde in Iezechiele legit: Dixit dñs ad virum qui indutus erat lineis: Ingredere in medio rotarum quę sunt subtus Cherubim, & imple manum tuam prunis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatē. Ex quo constat, quod angelus altior iussit hoc angelo inferiori, deo desuper committente. nec oportet hæc isto in loco planius explanare, quia ad hoc solum hic allegantur, vt pateat quod inter angelos est ordo hierarchicus, vt prolatum est sæpius. [Aut illud eiusdē abundantius in ordinis angelici ostensionem] hoc est, aut quid designat illud oraculum eiusdem visionis ipsius Iezechielis. abundantius, id est, euidentius valet ad declarandum propositum, quod scilicet superior angelus inferiorem illustrat & dirigit [quoniam & Cherubim immittit ignem in manus stolam sanctam induti]. i. quod Cherubim legitur ibi ignem misisse in manus angeli stola induti. sic nanq; in Iezechiele scriptum est: Extendit Cherub manum suam de medio Cherubim ad ignem, & dedit in manu angeli induti lineis. Quo probatur, quod ille indutus stola seu lineis, fuit inferior ipso Cherub, à quo ignē accepit. [Aut de vocante diuinissimum Gabriel]. i. quid dici potest de angelo vocante Gabrielem valde diuinum [& dicente ei: Fac illum intelligere visionem]. i. tu ó Gabriel fac illum, videlicet Danielem, intelligere visionem. Præterea Gabriel appellatur hic diuinissimus, non quia de prima aut secunda fuit hierarchia, vt aliq putauerunt, prout Magister Sententiarum recitat libro secundo, sed quia ꝟbi æterni incarnationem annunciauit gloriosissimæ & excellentissimæ virgini, eiusdem quoq; verbi incarnati passionem apertissime prænunciauit Danieli, vt in Daniele habetur. [Aut quæcunq; alia à sacris theologis dicta sunt de cœlestium hierarchiarum deiformi ornatu]. i. alia quæque similia à sanctis prophetis & alijs authenticis viris expressa & scripta, de ornatu. i. decore & ordinatione inuiolabili cœlestium, idem testantur, quod scilicet angeli angelis præsunt, denunciant, influunt, imperant. [Ad quem] videlicet angelicæ hierarchiæ ornatum [nostræ hierarchiæ ordinatio]. i. dispositio ecclesiasticæ hierarchię [secundum quod possibile est assimilata]. i. secūdum quod decuit conformata [angelicam pulchritudinem quantum in characteribus habebit]. i. imaginibus, habet. i. angelorum pulcherrimæ ordinationi conformatur, & eam nūc habet in spe & inchoatione ac aliqua imitatione, quātum in imaginibus & figuris & sensibilibus

C signis potest haberi, præsertim in imaginibus summę Trinitatis: hoc est, in ratiōabilibus mentibus per charitatem & gratiam, per contemplationem & dilectionis feruorem, ac per alia diuersa præclara & peralta spiritussancti charismata [formata per eum & reducta ad super essentialē simul oīs hierarchię principē. i. ecclesiastica hierarchia per eū. i. per ornatum angelicę hierarchiæ, formata est. i. decorata & qualificata ac ministerialiter instituta, fontaliter autē & principaliter à spiritusancto. Christus quoq; in terra ecclesiam suam ordinate instituit ac distinxit. plenius autem post ascensiōem misso desuper spiritusancto. Quosdam enim dedit apostolos, quosdam prophetas, quosdam doctores &c. prout ad Corinthios scribit Apostolus. Angeli demum formant, informant, regunt, custodiunt, afficiuntq; ecclesiam saltem dispositiue, per qs & reducitur finaliter ad deum, qui est superessentialis fons, institutor, radix, conseruator & cōsummator omnis hierarchiæ tam angelicæ quam humanæ. ¶ Circa capitulum hoc possent aliqua quæri præsertim de locutionibus angelorum, & de coaptatione hominum electorum ad diuersos choros ac ordines angelorum, de quibus & consimilibus circa finem opusculi huius intendo aliqua scribere.

Margin notes: Danie.9. — Dani.8. — Ieze.10. — Ieze.10. — Ibidem. — Dani.8. — 2.li.Sentē. dis.10. — Dani.9. — 1.Cor.4.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS VIII.

D

Ost primam hierarchiam tractandum est de media intellectualiter conte̅plando tres ordines ipsius, scilicet dominationes, potestates & virtutes. Quodlibet autem istorum trium nominum signat aliquã ipsius ordinis proprietatem, per quam ipsius ordinis substantiæ deo conformãtur. Nomen ergo dominationum signat substantias illius ordinis, ab omni inhonesta seruitute & indecenti subiectione liberas, ad deum sursum agi per primam hierarchiam, & nulla violentia præmi, secundũ varias huius mũdi miserias, sed habere indissolubilem dominationem supereminentem omni seruituti indebitæ, non valentem ab aliquo violenter subijci, & segregate excedentem omnem mutabilitatẽ, eo quod vna sit illarum dominatio, & indefinenter desiderans deum, qui est princeps dominationis, & ad ipsius similitudinem & imitationem, secundum suam possibilitatẽ, & seipsas & inferiores suos, per bonas gratias & operationes informant, & toto desiderio & contemplatiõe, non ad ea quæ vane apparent bona, sed ad vere existens bonum conuertuntur, & scd̃m suã capacitatẽ cõformitate dei, qui est princeps dñatiõis, sp participãt. Nomẽ vero virtutũ signat robustã quãdã, & incõcussam fortitudinẽ, ad exercẽdas oẽs operatiões quæ suo ordini cõgruũt, iuxta gr̃as & virtutes suas, quibus illius ordinis substantiæ deo conformant neq; in aliq debilit infirmatã, q̃ minus possit efficaciter suscipere quaslibet illuminatiões, sibi diuinitus inditas, sed potent diuinas op̃ationes, scd̃m suã cõgruẽtiã imitantẽ, nulla pusillanimitate derelinquentem motũ, q̃ deo cõformat, sed firmit tẽdẽtẽ ad dei virtutẽ, quæ supsubstãtialis ẽ, & effectrix oĩs virtutis, & effectiua imaginẽ eiusdẽ diuinæ virtutis scd̃m suã possibilitatẽ cõformãdo, & inferiores suos diuinæ virtuti & fortiter conuersam ad diuinam virtutem, quæ est principalis virtus & ad inferiores suos procedẽtem distributione virtutis deiformis. Nominatio vero potestatum signat ordinariam potestatẽ substãtiarũ illius ordinis, quæ dñationibus & virtutibus coordinant. i. in eadẽ hierarchia cũ illis collocant ad diuinas susceptiões, sine vlla ordinis cõfusiõe vel ꝑturbatiõe, & signat esse in eisdẽ ordinationẽ inuisibilẽ & supmũdanã potestatis intellectualis ordinate sursum actis, nõ abutẽtibus virtute sua tyrãnice ad inferiores, sed potet simul & benigne sursum agẽtibus ad pleniorẽ dei cognitionẽ, amorẽ & imitationẽ infimã hierarchiã, quæ continet principatus, archãgelos, & angelos, & ad deũ q est princeps oĩs potestatis, & causat omnẽ potestatem, assimilatis & facientibus deũ angelis inferioribus se resplendere, quantũ ipsis angelis possibile ẽ capere in tribus ordinibus infimæ hierarchiæ angelicæ, quæ à potestatibus bene ordinantur. Has habens deiformes ꝓprietates media cœlestiũ mẽtiũ hierarchia, vt dictũ est, purgatur, illuminat & perficitur à deitate, illuminationibus sibi secũdario inditis p primã hierarchiã, & ipsa prima mediante per secundam luculentiuã à deo delatis. Quod aũt vna cœlestis mens alia superiore mediante illuminetur, exẽplo scripturarũ ostẽdemus. Sicut em̃ inter homines illi perfectius edocti sunt, q saluatorẽ immediate audierunt, q̃ q eisdẽ sanctis apostolis & discipulis dñi mediantibus didiceruntita est in mentibus cœlestibus, qa clarius & perfectius illuminantur, q in deum immediate extenduntur, quam q eisdem mediantibus à deo illuminantur. Vnde traditio apostolorum docet, ꝙ primæ intelligentiæ sunt & dicunt purgatiuæ, & illuminatiuæ, & perfectiuæ inferiorũ, eo ꝙ ipse sursum agunt inferiores ad deũ, q est superprincipale principiũ omnium, & faciũt eas participes diuinarum purgationũ & illuminationum, & perfectionũ scd̃m singularũ capacitatẽ. Generaliter siqdem à deo ordinatum est, vt per superiores inferiores participent diuinis illuminationibus. Et hoc colligit ex subiũctis exemplis scripturarũ. Legit in Zacharia quod benigna dei iustitia, per salutarem castigationem ad se Israelem conuertens, ꝓmittit relaxationem captiuitatis Babylonicę. In quo facto designatur vniuersalis electorũ correctio per mundi aduersitates, & ad emendatiorẽ & purgatiorẽ vitam deductio. Ibi em̃ legit ꝙ vnus angelus, quẽ arbitror esse de primis q circa deũ sunt, didicit à deo verba bona, & consolatoria de restitutiõe captiuitatis, & habitatiõe Ierusalẽ. Et alius angelus ab illo, tanquam à hierarcha suo, discens diuinum consilium, docuit Zachariam ꝙ Ierusalẽ reædificaretur, & à multitudine hominum habitaretur, Item sicut colligitur ex Iezechiele quando, vt dictum est, paterna dei benignitas filios Israel per disciplinam diuinæ iustitiæ punitos, à pœna inflicta indicauit absoluendos, diuinitatis sententia super hoc reuelata est Cherubim, & post Cherubim angelo qui iuxta significationem signorum hierarchicorum dicitur esse vestitus lineis, & atramentarium habere scriptoris in lumbis. Angeli autem qui designantur ibi per sex viros habentes in manibus vasa interitus, per signum viri lineis induti à deo docti, docentur dei iudicium de puniendis transgressoribus, & alijs saluandis, qui essent signati

E

F

Zacha.1.

Ieze.10. 9.

A signati Thau in frontibus, dũ eis dicit: Transite per ciuitatẽ, sequẽtes eũ & pcutite. Non parcat oculus vester, nec misereamini. Senẽ, adolescentulũ & virginẽ, paruulũ & mulieres interficite vsq; ad internetionẽ. Oẽm aũt sup quẽ videritis Thau, nõ occidatis. Itẽ legitur in Daniele, ꝙ angelus qui reuelauit ei dñicæ mysteria incarnationis, dixit Danieli: Egressus est sermo, ego autẽ veni vt indicarẽ tibi. Vbi innuit ꝙ ad aliũ primo egressus est sermo, q per aliũ indicat Danieli. Itẽ rursus in Ezech. legit, ꝙ vnus angelus assumpsit ignẽ in medio Cherubim, & ꝙ dedit illũ ignẽ i manus alterius angeli, q designat p virũ indutũ lineis: vbi ondit ꝙ aliqs Cherub supior, influit Cherub inferiori & ille alij inferiori. Itẽ legit in Dani. ꝙ quidã angelus tãq̃ supior iniũxit Gabrieli, tanq̃ inferiori, vt faceret Danielẽ intelligere visionẽ, quã quidẽ ille supior docuit Gabrielẽ, & Gabriel Danielẽ. Itẽ colligi põt ex alijs scripturæ testimonijs, quæ tractãt de deiformi bono, ornatu cœlestiũ hierarchiarũ, cui nr̃æ hierarchiæ ordinatio scdm mortaliũ possibilitatem, assimilata, & angelicũ decorẽ in se imaginarie repræsentans, p ipm sursum agit ad deum: qui est substantialis princeps vniuersæ hierarchiæ.

¶ De principatibus, archangelis, & angelis, deq; extrema ipsorũ hierarchia Cap. IX

Reliquus est nobis in contemplationẽ * ornatus angelicas concludẽs hierarchias, a deiformibus principibus, archangelis & angelis dispositus. Et primas quidẽ dicere necessariũ æstimo, scdm ꝙ mihi possibile scõrũ earum cognominationũ manifestationes. Manifestat enĩ ipsa quidẽ cœlestiũ principũ illud deiformiter principale eductiuũ cũ ordine sacro & principalibus decentissimis uirtutibus, & ad superprincipale principiũ ea B uniuersalr̃ cõuerti, & alias hierarchice ducere ad illud ipm, q̃tum possibile, formari pricificũ principiũ, manifestareq; superessentialẽ eius * ordinationẽ, ornatũq; principaliũ uirtutũ. Ipsa aũt archangelorũ scõrum æquipotẽs quidẽ est cælestibus principatibus. Est enĩ & eorũ & angelorũ, ut dixi, hierarchia una & dispositio. Verũtamen quoniã quidẽ nõ est hierarchia nisi & primas & medias & ultimas uirtutes hñs, archangelorũ scõrũ ordo coĩcatiue + hierarchiæ medietati extremorũ recipit. Etenĩ sanctiss. principatibus cõmunicat, & scõis angelis. Ipsis quidẽ, quia supessentiale principiũ principalr̃ cõuertit, & ad ipm, ut possibile, reformat, & angelos unificat scdm bene ornatos eius, & ordinatos & inuisibiles ducatus. Istis u'o, quia & eis * prophetico est ordini diuinas illuminationes hierarchicæ per primas uirtutes suscipiens, & angelis eas deiformiter annũcians & per angelos nobis manifestãs, scdm * sacrã uniuscuiusq; diuinitus illũinatorũ analogiã, Ipsi enĩ angeli, sicut pdiximus, cõpletiue cõsumC mant oẽs cœlestiũ aĩorũ dispositiões, scdm ꝙ cõsummandũ est. Quippe in cœlestibus essentijs hñtes angelicã ꝓprietatẽ, & magis apd' nos angeli q̃ priores aptius noĩati, q̃tũ circa qd' * manifestius est ipsis hierarchia & magis circũornatus. Excellentissimã quidẽ enĩ, ut dictũ ẽ, dispositionẽ tanq̃ ipsi occulto primitus ordinatẽ ꝓximantẽ, clã formans æstimandũ + ordinare scdãm: scdãm uero q̃ cõpletur a scõis dñationibus & uirtutibus & ptãtibus, ei q̃ est principibus & archãgelis & angelis hierarchiæ pesse. Prima quidẽ hierarchia manifestius, ea uero q̃ est post eam, occultius. Principatuũ autem & archangelorũ & angelorũ manifestatiuam dispositionẽ, & humanis hierarchijs per consequentia præcipere, ut sit ꝓ ordinẽ ad deũ + ascensus, & cõuersio & coĩcatio & unitas. * Et quidẽ a deo oĩbꝰ hierarhicis optiẽ indita, et coĩcatiue supueniẽs, & cũ ornatu sacratissimo, ꝓcessio

[Marginal notes: + taxiarchice; + hierarchice; * hypophetico; * ꝓpriam; + significantius; + sanctificare.; * reductio.; + Actũ &]

Inde

Dan.10. Inde theologia nostram hierarchiam angelis distribuit, principem Iudæorum D
†aliarum gentium alteros populi Michael nominãs, & alios † gentium diuersos. Statuit enim excelsus terminos gentium iuxta numerum angelorũ dei. Si autem quis dixerit, & quomodo Hebrœorum populus reductus est solus in diuinas illuminatiões? Respon-
Dan.32 dendum, quia non angelorum rectas * dominationes accusari oportet aliarum
*scientias gentium in non existentes deos errore, sed illos ipsos proprijs inflectionibus, ex ea quę est in diuinũ recta reductione recidentes, amore ꝓprio & superbia, ipsis uisorum diuinitus & corrationabiliter cultui. Hoc perhibetur & ipse Hebræorum populus perpessus esse. Cognitionem em̃ dei, ait, repulisti, & post cor tuũ
*ꝓuisorũ existi. Neq; enim coactam habemus uitam, neq; per † prouidentiam propriam potestatẽ diuina lumina prouidę illuminationis reuelantur. Sed intellectualium uisionum dissimilitudo superplena, paterna bonitate lucis donationẽ, aut omnino non participatã facit, & ad earꝫ reformationẽ non distributã, aut participationes facit differentes, paruas aut magnas, obscuras aut claras, unius aut simplicis, & semper eodẽ mõ se habentis, & superexpansi fontalis radij. Deiñ quia & alijs gentibus ex quibus & nos, respeximus in illud oĩbus paratũ in traditionẽ, & apertũ diuini luminis, & magnũ & copiosum pelagus, non alienigenæ qdã imperabant dij. Vnum aũt oĩm principiũ, & ad ipsum reduxerunt sequentes,
†principantes. scd'm unãquanq; gentẽ * sacerdotio fungentes angeli. Melchisedec intelligendũ E
Gene.14. summũ sacerdotẽ, existentẽ dño amicissimũ existentiũ non existentiũ, sed uere existentis excelsi dei. Etem̃ non sic simpliciter Melchisedec theosophi, amicum dei tm̃, sed & sacerdotẽ uocauerunt. An ut sapientibus aperte significarent, quia non solum ex eis in ip̃m, qui uere est, deum conuertit, adhuc aũt & alijs, ut sum-
*edocet. mus sacerdos * educet ea quæ est ad uerã & solam diuinitatẽ, reductionem? Et
Gene.14. Dan.2.5. hoc aũt tuã summe sacerdotalem intelligentiã admonebimus, quia & Pharaoni apud ipsos Ægyptios imperãte angelo, & Babyloniorꝫ principi ꝑside proprio oĩm prouidentię & dñationis prouidũ & potestatuorꝫ, scd'm uisiões distributũ est, & gentibus illis ueri dei ministri duces statuti sunt, formationum ab angelis uisionis manifestatione angelorum, continuo sacris uiris Daniel & Ioseph ex deo per angelos reuelatæ Vnum est enim omnium principium & prouidentia & nullo modo æstimandum, Iudæos quidem pleniter duxisse diuinitatem. An- F
gelos autem specialiter aut æque honorabiliter, aut oppositis, aut deos quosdã alteros imperare alijs gentibus. Sed & eloquium illud, secundum ipsam sacram intelligentiam accipiendum, non ut partiente deo cum alijs dijs, aut angelis nostrum ducatũ Israel in gentis principatũ & gentis ducatũ cõtento. Sed ut ip̃a q-dem una simul oĩm excelsa ꝓuidentia oẽs hoĩes salutariter ꝓpriorꝫ angelorꝫ restitutorijs manuductiõibus distribuente, solo fere ultra oẽs Israel in ueri dei illuminationẽ & cognitionẽ cõuerso. Vñ theologia quidẽ seip̃m possedisse Israelẽ
†eum uiritim: in ueri dei famulatũ significans, fctã est portio dñi ait. Oñdens aũt & † cũ cęteris
Dan.10. gentibus distribuisse cuidã sctõrꝫ angelorꝫ in cognoscẽdũ per eũ unũ oĩm principiũ, Michaelẽ dixit Iudaicũ duxisse ppl̃m: aperte nos edocẽs unã esse oĩm ꝓuidentiã, simul oĩbus inuisibilibus & uisibilibus uirtutibus superessentialiter super collocatã: oẽs aũt per singulas gentes imperãtes angelos, in ip̃m ut ꝓpriũ principium sequentes, uoluntate essentiali quasq; uirtutes extendere.

Decla

¶Declaratio capituli huius IX. |Articulus XVIII.

Lucidatis nominibus ac proprietatibus superiorum sex ordinum ac duarum hierarchiarũ primarũ, nũc idem fit de infima hierarchia & tribus ordinibus eius. [Reliquus est nobis in contemplationẽ † conatus] id est, residuũ studium nostrũ circa considerationẽ huius materię [angelicas concludens hierarchias] id est, terminans seu consummans speculationẽ huius tractatus, loquendo de vltima angelica hierarchia [à deiformibus Principatibus, Archangelis & Angelis dispositus] id est, ordinatus inchoari à principatibus deiformibus. i. choro supremo tertię ac infimę hierarchiæ, qui chorus dicitur principatus, estque deo conformis præ sequentibus choris duobus, archangelis & angelis. [Et primas quidẽ dicere, necessariũ æstimo secundum quod mihi possibile, sanctarum eorũ cognominationũ manifestationes] hoc est, æstimo necessarium necessitate conditionata, non absoluta. Istud namque necessarium est, si tractatio ista de hoc infimo ordine erit sufficiens, & si horum ordinũ proprietates fundamentaliter intelligentur: manifestationes. i. significationes cognominationum sanctarum, id est, sanctorũ nominũ eorũ, primas dicere, id est primo loco exprimere. [Manifestat enim ipsa quidem cœlestium principum] hoc est ipsa nominatio principum cœlestiũ, id est, nomen principatuum designat, quidem. i. pro certo [illud deiformiter principale & ductiuum] id est, præcipuam eorum proprietatem, per quã in speciali hoc ordine deputantur & collocantur, & qua deo specialius assimilantur, quo ad ea quę ad rationẽ pertinent hierarchię
B & ductiuum, id est, dignitatẽ ducalem qua inferiorũ sunt duces ac principes, non solum archãgelorum & angelorũ, sed etiam hominum & regnorũ atque prouintiarum. [cum ordine sacro] i. cum sancta ordinatione, secundũ quod deus instituit absque omni fastu superbiæ & abusiõe, ac curua reflexione ad semetipsas. [& principalibus decentissimis virtutibus,] id est, cum vera & præcipua eorum prudentia, per quam agnoscunt modũ & formã regendi ac præsidendi: cũ excellenti quoque iustitia, quia non commoda sua propriumve honorem, sed dei in omnibus venerationem, & inferiorum quærunt profectum, & item zelum eorum, quo ad dei reuerentiã & subiectorum vtilitatem aut salutem feruent ac inardescunt: obedientiam quoque qua creatori obediunt, intendendo, descendendo, ac versando circa hæc inferiora: pietatem & sufferentiam, quoniam propter ingratitudines atque facinora gentium non omittunt nec desinunt benefacere ipsis, fidelitatem etiam diligentiamque ipsorum circa commissos. Hæc etenim præcipue ad principes pertinere censentur. [& ad superprincipale principium vniuersaliter eas conuerti] id est, præfatum nomen Principatuum denotat eos generaliter & in omnibus & complete cõuerti, ac cõuersos esse ad deũ in omni actu eorũ principatiuo & opere hierarchali, non habitualiter tantum, sed actualiter quoque, neque per aliquam operationem externam ab interiori synceritate, vacatione, quiete, simplificatione & contemplatione vnquam aut vllatenus impediri. [& alias hierarchice ducere]. i. mentes inferiorum ad deum reducere hierarchaliter, hoc est or-
C dinate, quantũ spectat ad ipsorum chorum & cathedram, non transgrediẽdo limites sibi præfixos. [ad illud ipsum quantum possibile formari principificum principiũ]. i. ad fontale illud & æternale principiũ, factiuũ & institutum vniuersi principatus ac principatiõis, quantum possibile formari. i. quantũ possibile est ipsos inferiores formari & actuari influentiis pricipatuũ, ac per eas deo conformari. Non enim potest totũ recipere quod superioris est chori, neque in tãta simplicitate & perfectione vt est in ordine illo superiori [manifestareque superessentialẽ eius † taxiarchiã,]. i. declarare inferioribus per effectus operũ diuinorũ, & per operationes suas hierarchicas, increatã illã exemplarẽ & excellentissimã ordinationẽ principis summi, quæ in hierarchiis ab ipsa exẽplatis exẽplariterque deductis resplendet, quẽadmodũ causa in suo effectu, quã increatã ordinationẽ omnes beati clare etiam & immediate conspiciũt in seipsa, quantũ ad principalem & essentialem ipsorũ spectat felicitatẽ. [ornatumque principaliũ virtutũ]. i. infinitũ illum decorẽ æternæ sapientię ac idealis & exemplaris prudentiæ dei, ac eius beneficentiã & munificentiam, charitatem & pietatem circa creaturas, potissime intellectuales & rationales, quæ omnia in superbeatissimo deo sunt idẽ, quamuis formaliter distinguantur & in regimine hierarchali relucent. ¶Consequenter de archangelorum nominatione, proprietate, & operatione subiungitur: [Ipsa autem sanctorũ archangelorum æquipotens quidẽ est cœlestibus principatibus]. i. nominatio ipsa sanctorũ archangelorum æquipotens est. i. æqualẽ significat potentiã in archangelis ac principatibus, loquendo de illa potentia secundum rationẽ eius communẽ, prout in ea cõueniũt tres chori inferiores, & horum conuenientia vnam & eandem constituunt hierarchiam, secundũ quod per illam potentiam deputantur ad certas & particulares executiones eorum, quæ à superioribus tribus ordinibus

Marginalia: † conatus; † ordinationem.

bus, vtpote, Dominatiõibus, Virtutibus & Potestatibus imperata, cõcepta, detetermínata sunt D fieri circa ecclesiasticam hierarchiam iuxta præhabita: ex quibus etiam constat qualiter ista æquipotentia vltimæ hierarchiæ sit intelligenda, vtpote in quodam communi & secundum quid, non simpliciter, & absolute, sicut de aliarum æquipotentia hierarchiarum prolatum est. Hinc expositorie subditur: [Est enim & eorum & angelorum, vt dixi, hierarchia vna & dispositio] id est, vnus est principatus hierarchicus in genere, & vna cõmunis dispositio hierarchialis, eorum, id est principatuum & archangelorum ac angelorum, iccirco in communi conueniunt, differunt tamen in speciali, propter quod subditur: [Veruntamen quoniamquidem non est hierarchia] id est, nihilominus cum non sit aliqua hierarchia [nisi & primas & medias & vltimas virtutes habens] id est, quæ non habeat virtutes, id est, personas vigorosas & efficaces, seu vires hierarchicas purgatiuas, illuminatiuas & perfectiuas in genere suo supremas, & medias, ac infimas. [archangelorum sanctus ordo communicatiue hierarchicæ medietati extremorum recipitur.] hoc est, sanctus ille medius ordo seu chorus archangelorum recipitur, id est consideratur & coordinatur medietati hierarchicæ, id est, in medio vltimæ hierarchiæ, communicatiue, id est, ita quod communicet vtrique extremorum suæ hierarchiæ, & in eorũ medietate consistat: recipitur quoque hierarchicæ medietati extremorũ, ita quod habeat hierarchicam medietatem, qua communicatiua est extremorum. Est enim duplex medium, vnũ per abnegationem & exclusionem vtriusque extremi, quemadmodũ virtus est media ac quædam medietas inter vitia duo extrema. Aliud est medium per participationem seu communicationẽ, sicut dicuntur medij colores inter extremos, sicque in cœlestibus hierarchijs medij ordines perhibentur, qui cum vtroque extremo suæ hierarchiæ communicant, sicut nunc de archangelis subditur. [Etenim sacratissimis principatibus communicat] id est, cum beatissimis angelis qui sunt de ordine principatuum, communionẽ & conuenientiã habet ordo archangelorum. [& angelis sanctis] id est, cum angelis gloriosis infimi chori [Ipsis quidem] id est, cum principatibus cõmunicat [quia ad superessentiale principium principaliter conuertitur] id est in omni opere suo hierarchico ad deum actualiter finaliter se conuertit, sicut & principatus. [& ad ipsum vt possibile reformatur] id est, illi se assimilare intendit, non quod sit aliquo modo deformatus, sed vt per actus sacros hierarchicos illi fiat similior, id est, purgatior, illuminatior, atq; perfectior, non per charitatis profectum, sed per ampliorem notionem diuinorũ effectuum [& angelos viuificat] id est, in deo simplificat, recolligit, & reducit omni eorum actu hierarchali & obsequio circa ecclesiasticam hierarchiam, vt semper ex multis perfectius redeant ad simplicissimum illud vnum. [secundum bene ornatos eius & ordinatos & inuisibiles ducatus] id est, secundum directiones & exemplares actus suos sapientialiter factos, per quos ad sui imitationem incitat angelos, qui actus sunt indeuiabiliter ordinati, inuisibiles, spiritales & ad deum relati, decore virtutum, sapientiæ claritate, feruore amoris, & omni discretione fulciti. [Istis vero] id est, etiam infimo choro angelorum communicat ordo archangelorum. [quia & eis hypophetico est ordini diuinas illuminatiões hierarchice suscipiẽs per primas virtutes] id est, quoniam ordo ille archangelorum à superioribus choris accipit illuminationes, F tradendas eis, id est, insinuandas angelis infimi ordinis ordine hypophetico, id est, ꝓcessu subprophetali, ab hypo, quod est sub, & propheta: non quod angelis proprie conueniat nomen & ratio prophetæ, sed similitudinarie, cum videant quasi præsentia ventura, & futura prænuncient. Cumq; arhangeli à superioribus audiunt quod inferioribus angelis nuncient, quasi hypophetæ videntur: similiter angeli prędicando hominibus, quod ab archangelis audierunt ac dicerunt, hypophetæ respectu archangelorum per metaphoram appellantur, ideo sequitur: [& angelis eas deiformiter annuncians] id est, ordini infimo, ordo archangelicus illuminationes ac futurorum cognitiones reuelans deiformiter, id est taliter ac diuinæ, sicut ipse à superiore illas accepit. [& per angelos nobis manifestans] Minora enim angeli immediate prophetis prædicunt, maiora vero ipsimet archangeli pandunt hominibus, quemadmodum Gabriel archangelus prædixit Zachariæ plurima de Iohãne ac prælectissimæ virgini de domino Iesu Christo [secundũ propriam vniuscuiusq; diuinitus illuminatorũ analogiã] .i. hæc oĩa fiunt, videlicet istæ illuminationes & manifestatioṇes, cõmunicationes & prænunciatiões, iuxta ꝓportionem, mensuram, dignitatẽ, capacitatem, habitudinẽ & dispositionẽ vniuersoꝝ & singulorum illorũ, q̃ illustrati sunt desuper. Nempe quo altiores & digniores consistunt, eo clarius & vniuersalius illustrantur à sṕioribus suis, clariusq; & diffusius illuminãt inferiores. Porro ꝗ ordo angelorũ sit vltimus, exponit subdẽdo. [Ipsi enim angeli] prout nomẽ angeli cõtracte & appro

Medium duplex.

Luc. 1 Marcam.

A & appropriate accipitur. [sicut prædiximus completiue consummant] id est, perfectionaliter terminant inferius [omnes cœlestium animorum dispositiones] id est, cunctos supernorū spirituum ordines, intra quos etiam ipsi continentur, & ita sunt finis angelicorum ordinum, quasi intrinsecus & inclusus: sunt quoq; finis consummans & complens, quoniam ad complementum & venustatem pertinent totius angelicę hierarchiæ, secundū q perfectio totius potestatiui ac integralis ex partibus suis resultat, consistit, atq; dependet. [secundum quod cōsummandum est] id est, prout dicendum est, ordines illos consummari per vltimos, cum & vltimi illi sint tantæ excellētiæ ac dignitatis, tantæ felicitatis, pulchritudinis & gloriæ, præsertim per supernaturalia charismata gratiæ & gloriæ ipsis communicata, vt capere non possimus: imo sic infimus angelus multo prę calrior gloriosiorq; cōsistit, q̄ prima & summa intelligētia, prout de intelligentijs loquuntur philosophi, qui non putabant eas posse pertingere ad claram & immediatam primæ causæ cognitionem per speciem. [Quippe in cœlestibus essentijs habentes angelicam proprietatem] id est, mentes illæ supernæ quæ habent proprietatem angelicā, quæ est hominibus annunciare minora, & singulis quibusq; particulariter præsidere, quæ inter cœlestes personas contentæ sunt [& magis apud nos angeli, q̄ priores] id est, q & circa nos magis sunt præcones ac nuncij dei, quàm ordines altiores: quoniam immediate apparēt, nunciant & loquuntur hominibus communius ac frequentius, quàm archangeli aut principatus. Hinc [aptius nominati] id est, conuenientius nuncupati sunt angeli, q̄ alij chori, præsertim p comparationem ad nos: per comparationem vero ad animos ipsos cœlestes, illi magis possent angeli appellari, qui primo à deo illuminationes & reuelationes suscipiunt, vt sunt mentes primæ hierarchiæ, & eas sequentibus annunciant choris: tanto quoq; aptius dicti sunt angeli per respectum ad nos. [quantum circa quod [†] significantius est ipsis est hierarchia] id est, quo illorum hierarchia, seu sacer principatus versatur circa ea quæ nobis sunt significabiliora. vtpote circa humana & inferiora, & quo intelligibiles illarum species magis sunt determinatæ & particulares, ac per hoc humano intellectui magis proportionatæ. [& magis circūornatus] id est, quo amplius conuenit angelis istis operiri & circumuestiri formis sensibilibus, speciosis ac splendidis, quibus frequenter quasi circumornati videntur, quando apparent hominibus. Vnde Marcus ait: Viderunt iuuenem circumamictū stola candida, & obstupuerunt. Postremo vltimus ille ordo angelicus ecclesiasticæ hierarchiæ est proximus, iccirco hominibus magis proportionatus ad apparendum, annunciandum, præsidendum, & custodiendum [Excellentissimam quidem enim dispositionem] id est, supremam hierarchiam cœlestem [vt dictum est, tanq̄ ipsi occulto primitus ordinate proximantem,] id est, veluti appropinquantē primitus, id est, primo loco, seu proximo gradu excellentioriq; modo, ipsi occulto, id est, incōprehensibili deo, qui est omni secreto secretior, & omni interiori interior, de quo loquitur Isaias: Vere tu es absconditus deus Israel. [clam formans] id est, qui est secrete & inuisibiliter imprimens, perficiens atq; efficiens angelicas stationes. [æstimandum [*] sanctificare secundam] .i. tenendum est purgare, illuminare, perficere hierarchiam secundam ac mediam [secūdam vero quæ completur à sanctis Dominationibus & Virtutibus & Potestatibus ei quæ est principibus & archangelis & angelis hierarchiæ principari.] hoc est, æstimare debemus, imo pro certo tenere, quod secunda hierarchia principetur ac præsit tertiæ hierarchiæ. Et iam dictum est sæpe, quod secunda hierarchia compleatur seu constet ex tribus ordinibus, qui sunt, Dominationes, Virtutes, & Potestates: & hæc principatur seu præsidet hierarchię tertiæ, quæ est ex principatibus, archangelis & angelis constans & aggregata. [Prima quidem hierarchia manifestius] id est, clarius ac copiosius & vtilius [illuminatur] à creatore [ea vero quæ est post eam] id est, secunda hierarchia [occultius] id est, non tam clare, nec sic tam immediate illuminatur à deo, quantum ad cognitiōem hierarchicam effectuum diuinorum, quemadmodum prima & tertia mediatius ac minus splendide illuminatur à secunda. Nempe quo deo sunt propinquiores ac similiares per naturalia atque gratuita, eo eminentius ac immediatius ab ipso illuminantur: sed quoad beatificam visionem, vniuersi immediate illuminantur diuinitus, & impletur quantum ad hoc, illud Ieremiæ: Non docebit vltra vir proximū suum, dicens: Cognosce d̄n̄m. Oēs em̄ cognoscent me, à minimo eorū vsq; ad maximū, ait dn̄s. [Principatuū aūt & archāgelorū & angelorū manifestatiuā dispositionē] i. hierarchiā illā vltimā, quę est manifestiua. i. illuminatiua ecclesiasticę hierarchię, sentiendū est [humanis hierarchijs pcipere]. i. pside re & imperare [p conseq entiā]. i. sicut hoc seqtur ex pdictis, & ordo exigit vniuersi [vt sit per ordinē ad deū [*] reductio & conuersio & cōmunicatio & vnitas] hoc est, quatenus oia & specialiter intellectuales ac rationales creaturę reducātur ac cōuertunt ad altissimū ordinate, & cōcatio

Marginal notes: [†] manifestatiu. — Marci 16 — Isaiæ 45 — [*] ordinatē — Ieremiæ 31 — [*] ascensus

B

C

catio mutua fit in eis,ita quod superiores communicent inferioribus dona sibi collata, sicque D
Proclus. per reductionē & reditionem plurimorum in vnum fontale principium, oēs sunt aliquomodo vnum in illo,ac inter se couniti.Hinc Proclus disseruit: Omnis multitudo participat vno
Idem. aliqualiter. Et rursus:Omne quod participat vno,vnum est & non vnum. Itēq; : Omne bonū
*Et quidē. vnitiuum est participantium ipso. [† Attamen & à deo omnibus hierarchicis optime indita & cōmunicatiue superueniens, & cum ornatu sacratissimo processio]. i. quis talis sit,mutua irradiatio,reductio,cōmunicatio inter ordines angelorum:attamen processio est à deo indita, optime omnibus hierarchicis. i. cunctis personis seu choris in hierarchia cōtentis. Hoc est emanatio bonitatis emanantis & concessæ à deo,communicatiue superueniens. i. liberaliter desuper data,& cum ornatu sacratissimo. i. cum pulchra & sancta dispositione,& cū donis gratijsq; annexis. Dona quippe diuina mutuo se decorant,& vnum alteri est annexum. Dona quoque gratiæ gratum facientis sunt immediate à deo efficienter,in quibus connexa sunt multa, vt fides formata,spes viua,charitas,virtutes infusæ,& septem dona spiritus sancti, sicq; vnūquodque istorum cum sacratissimo ornatu aduenit & confertur. Nec sine his donis istaq; dei promissione in nos sufficerent nobis ad salutem actiones & influxiones hierarchicæ, nobis ab angelis impartitæ. Ad quod insinuandum, Moses in Exodo ait ad dominum: Si non tuipse præ
Exod. 33. cedas nos,ne educas nos de loco isto. [Inde theologia nostram hierarchiā angelis distribuit,] id est,ex quo inferiores hierarchiæ à superioribus illustrantur & gubernantur:inde est q theologia. i. sacra scriptura nostram hierarchiā distribuit. i. ecclesiasticā hierarchiam asserit distributā & cōmissam angelis infimę hierarchię, ita q singuli angeli infimi ordinis singulis pręsunt hoībus: principatus vero. i. angeli supremi ordinis infimæ hierarchiæ cœlestis, præsunt regnis & territorijs. Vnde subiungitur:[Principem populi Iudæorum Michael nominans] Iuxta
Danie. 10 illud Danielis: Nemo est adiutur meus in omnibus his,nisi Michael princeps vester. Michael
† alios gentiū diuersos ergo tunc princeps fuerat synagogæ,sed nunc princeps est ecclesiæ. [& † aliarum gentium alteros,] id est,alios angelos illius tertij ordinis,dicit esse principes aliarum gentium,iuxta quod E
Ibidem. legitur in Daniele:Princeps regni Persarum restitit mihi. Et ecce Michael vnus de principibus
Ibidem. primis venit in adiutorium mihi. Et rursus:Cum egrederer apparuit princeps Gręcorū. Deinde ad probandum quod nostra hierarchia commissa sit angelis ad regendum,alio testimonio
Deute. 32 vtitur:[Statuit enim excelsus terminos populorum, secundum numerum angelorum dei.] Hoc scriptum est in Deuteronomio iuxta Septuaginta interpretes,& vno mō ita exponitur:Excelsus,id est,deus altissimus statuit terminos populorum, id est,diuisiones seu regiones nationum iuxta numerum angelorum dei, numerum angelorum istorum numero gentium coaptando. Porro Gregorius in homilia ad alium sensum trahit versiculum istum, probās ex eo
Grego. tot homines esse saluandos,quot angeli permanserunt. Veruntamen Hieronymus iuxta He-
Hierony. bricam veritatem sic transtulit:Statuit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel, sicq; ad literam esset & alius sensus,prout super Deuteronomium scripsi. ¶ Consequenter author soluit obiectionem,quæ contra hæc fieri posset. [Si autem quis dixerit] prædictis obijciendo:[Et quomodo Hebræorum populus reductus est solus in * thearchicas illuminatio-
† diuinas nes] id est,si angeli sancti ac præpotentes præsunt singulis gentibus,imo & suppositis etiam in fidelibus atq; idololatris,quid causæ est quod solus ppls Hebræorū,ad thearchicas. i. diuinas F & principales illuminatiōes puenit olim sub lege? Ad quod respondet[Respondendū,quia nō
† dominationes. angelorum rectas * scientias accusari oportet]. i. in hoc non oportet, imo nec licet, q accusemus scientiam angelorū,quasi ex eorum defectu illud acciderit. Linconiensis transtulit præsi-
Rupertus Linconen. dentias,quod aptius sonat[aliarū gentium in non existentes deos errore] id est,in errore gentium aliarū quæ idola coluerūt, quę non sunt dij,ideo additur:in non existentes deos. i. in hoc quod coluerunt vt deos eos, qui non existunt dij, iuxta illud Ieremiæ:Et certe ipsi non sunt
Ierem. 2 dij. [sed illos ipsos proprijs inflexionibus ex ea,quæ est in diuinum recta reductione recidentes amore proprio.] id est,respondendum est illos fuisse recidentes, id est, lapsos inflexionibus,id est,inclinationibus ac motibus proprijs ex ea reductione recta, quæ est in diuinum, id est,à cōuersione iusta ad summum bonum, ad quod angelica inspiratione admonebantur amore proprio,id est,priuato & improbo suipsius amore, qui est omniū vitiorum origo, quo ad carnalia,vana,& srperstitiosa alliciebantur. [Et superbia ipsis visorum.] id est,ex superba & pertinaci adhæsione. ex ea quæ ipsis videbantur [diuinitus & corratiōabiliter cultui,]. i. quę
Iudic. 2. 3. c. 10. apparebant eis apta cultui deitatis. [Hoc phibetur & Hebræorū populus perpessus esse]. i. in libris Iudicū & Regū,in Ieremia & Ezech. describitur,qualiter etiā populus Israel ad idololatriā
3. Regū 11. 13. 10. Ier. 2. 19. 35 Ezec. 6. 16 lapsus fit,nō obstante beatissimi Michaelis psidentia,aliorūq; angelorū custodia ipsis adhibita,

exhorta-

A exhortationibus quoque & cominationibus legis & prophetarum. [Cognitionem enim dei (ait) repulisti, & post cor tuum existi] id est, dominus ait per ora prophetarum populo Iudæorum, cognitionem enim ueri dei abiecisti, & proprij cordis adinuentionibus atque erroribus adhesisti. Vnde per Ieremiam loquitur deus: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & uerterunt ad me dorsum: Et per Oseę: Quia tu scientiam repulisti, repellam & ego te. Et rursus per Zachariam: Cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem [Neque enim coactam habemus uitam] id est uita humana non necessitati fatali nec absolute coactioni subiecta est, atque ex libero arbitrio procedunt actus humani [neque per * prouisorum propriam potestatem diuina lumina prouidę illuminationis reuelantur] id est, prouisores hominum angeli sancti seu prelati, in sua potestate non habent quod diuina ac spiritalia lumina sapientialis ac prouidę illuminationis, eruditionis seu exhortationis eorum reueletur, id est clare patescat & efficaciter innotescant cordibus horum quos exhortantur & illuminare ac conuertere student: quia in hominum libertate est, obicem ponere & oculos cordis infeliciter claudere. Possunt autem hortari, persuadere, cominari, allicere. Veruntamen intellectus euidentia demonstrationis compellitur. Sed hoc in his quæ fidei sunt & salutis, locum non habet. Porro omnipotenti deo est proprium, non solum intellectum, sed etiam uoluntatem ad placitum permutare, & sibi omnino subijcere, atque quocunque uoluerit inclinare ac uertere, iuxta illud in Iob: Deus immutat

B cor principum terræ. In Prouerbijs quoque dicitur. Cor regum in manu domini quocunque uoluerit inclinabit illud. Hinc teste Augustino, est quędam secretissima & efficacissima gratia dei, quę omnem cordis obicem aufert. Hinc admonemur: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra, [sed intellectualium uisionum dissimilitudo] id est, diuersa dispositio spiritalium oculorum, uidelicet intellectum humanorum seu considerationum eorum [superplena bonitate paterna] id est, pietati dei patris existente ac iugiter permanente superplena ac infinita [lucis donationem aut omnino non participatam facit] id est, gratiam dei quæ cunctis offertur, aut totaliter impedit, ita quod facit eam non participatam, id est, non receptam in mente [& ad earum reformationem non distributam] id est, non collatam, ad reformationem internam mentium humanarum impediendo penitus gratiæ infusionem, cuius infusio & actio esset mentis reformatio, hoc est, dum mortale peccatum manet in anima excæcata, recusante se ad radium lucis diuinę ubique fulgentis conuertere, iuxta illud ad Romanos: Secundum duritiam tuam & impęnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram [aut participationes facit differentes, paruas aut magnas, obscuras aut claras, unius & simplicis, & semper eodem modo habentis & superexpansi fontalis radij] id est, diuersa illa dispositio cordis participationis unius & eiusdem radij diuini & increati, qui est splendor lucis paternæ, simplex, fontalis & sua infinitate cunctis superexpansus ac præsens, & inuariabilis in se, facit esse uarias ac distinctas, secundum quod in

C una mente est indispositio, negligentia, remissio aut carnalis quędam affectio maior quam in alia.

Denique eorum qui sunt in culpa mortali, est differentia multiplex. Nam quidam sunt habituati in malis, quidam obstinati, quidam nondum assuefacti in uitijs. Habituati in malis, difficulter conuertuntur: obstinati, uix aut nunquam. Nondum assuefacti, facilius compunguntur & emolliuntur, ac gratiam per attritionem aliquando sortiuntur. Qui autem in gratia sunt secundum quod intentius aut remissius se disponuntt & applicant, magis aut minus participant. Cuius simile est in oculo corporali, qui si totaliter cæcus sit, nil de sensibili recipit lumine solis: & quo magis aut minus est dispositus, suscipit plus aut minus. Vnde in Euangelio legitur, quod dominus dedit unicuique secundum propriam uirtutem. Istud secundum communem cursum sic est. Veruntamen omnipotens superliberrimus deus, quosdam grauissimos peccatores subito sic præuenit & compungit, sic alterat & illustrat, sic emollit & inflammat, quod lucem miserationum dei clarius copiosiusque participant, quam multi existentes in gratia aut culpa minori. Exempla sunt in beatissimis, Paulo, Magdalena, Zachæo, Latrone. Dionysius autem hic loqui uidetur, quantum est ex parte receptaculorum secundum se, & sic aliquo modo uerificatur, quod in libro de Causis dicitur, quo legitur: Prima bonitas influit bonitates super res omnes influxione una. Veruntamen unaquæque rerum recipit ex illa influxione secundum modum suæ uirtutis, & diuersificantur bonitates & dona ex concursu recipientis. Hinc rursus propositione .xxiiij. testatur: Causa prima existit in rebus omnibus secundum unam dispositionem, sed res omnes non sunt in ea secundum dispositionem unam. Quod est: quoniam quælibet res recipit eam secundum modum suæ potentiæ. Et diuersitas receptionis non est ex causa prima, sed propter recipiens, hæc quoque in Proclo diffusius continentur, & sano indiget intellectu fuerunt enim Philosophi quidam, dicentes quod deus non sit causa distinctionis &

Iere. 2. Osee. 4. Zachari. 7. *prouidentium. Iob 12. Prouer. 21. Aug. psal. 94. Roma. 2. Hebr. 1. Mat. 25. Act. 9. Lucæ. 7. Proclus

diuersitatis ac ordinis rerum: imo quod deus non sit effectiua immediataq; causa, nisi unius dũ taxat entis causati, uidelicet primæ intelligentiæ, cuius opinionis fuerunt Auicenna & Algazel, & autor libri de Causis, imo & Aristoteles, sicut in libro de Vniuerso Gulielmus affirmat Parrhisiensis, quia in libro de cœlo & mundo Aristoteles est locutus, quod ab uno simplici inuariabili, æternaliter eodem modo se habente, non procedit immediate nisi tãtummodo unũ: quæ opinio non solum mendosa est atq; hæretica, sed etiam ualde irrationabilis, stulta ac debilissimo motiuo innitens. Etenim deus sublimis & benedictus uniuersaliter ac infinite perfectus, non est causa rerum creatarum necessitate naturæ, ac sicut agens pure naturale, sed omnipotente sua uirtute ac nobilissimo modo, utpote liberrima uoluntate ac supersapientissima ratione, Ideo sicut plura, imo innumerabilia simul & eodem actu intelligit, sic plura ac innumerabilia simul & immediate potest producere inuariabilis manens. Cumq; sapientis sit ordinare & in suis operibus ordinem ponere, ipsemet supergloriosissimus conditor opera sua distinxit ac optime ordinauit, nec prima illa distinctio potuit esse ex parte recipientium, quoniam in prima rerum productione & creatione nullum fuit reale recipiens, non causatum imo tota rerũ substantia etiam ipsa materia fuit producta: Gradus quoq; & ordo specierum uniuersi, non fuit a casu, nec a causis secundis, quę & in ipso rerum ordine continentur & includũtur: sed fontaliter, exemplariter ac principalissime fuit & est ex institutione summi opificis, unicuiq; enti creato suam speciem & naturam, suum gradum ac ordinem præfigentis. Nec his obuiat quod in textu sanctus pater & excellentissimus doctor Dionysius docet, quia non loquitur de prima illa participatione bonitatis ac perfectionis diuinæ in rerum creatione, sed secundaria in rerum creatarũ gubernatione & illuminatione, in qua diuersitas capacitatis & dispositionis ac meriti rerum, multum concurrit & operatur ad uarietatem participationum luminis prę inducti, radijq; diuini: attamen quoniã dispositio & præparatio ad lucem ac gratiam dei, donum est ipsius sub eius prouidentia cadens & eius effectus, etiam ex hac parte diuersitas participationis luminis huius radicaliter potius finaliterq; reducenda est ad deum & præordinationem seu prouidentiam eius, quam ad rerum capacitatem, dispositionem ac meritum, præsertim in rationalibus creaturis, de quibus hic mentio. Etenim merita nostra sunt dona ipsius, & effectus prouidentiæ eius. Amplius ad huc probat, quod gentilibus ab exordio boni angeli fuerunt prelati.

Acto. 11. [Deinde] supple probatur quod dictum est, [quia & alijs gentibus] qui alij fuerant & extranei à Iudæis & a Iudęis q̃ si aspernãter natiões uocabãtur, de quibus in Actis dicit: Ergo & in

Psal. 95. natiões gratia dei effusa est. Et in Psalmo: Dicite in natiõibus, quia domin⁹ regnauit [ex q̃bus & nos respeximus in illud omnibus paratum, in traditionem & apertum diuini luminis & magnum & copiosum pelagus, non alienigenæ quidam imperabant dij] hoc est, ex quibus gentilibus nos ex paganismo conuersi ac nati, respeximus iam conuersi ad fidem, in pelagus illud luminis diuini, id est, ad lumen increatum, abyssale, immensum, omnibus quærentibus illud paratum, in traditionem, id est, largitionem, utpote ad hoc quod præstet & ostendat se illis, ideo additur, & apertum quod pietatis suæ ianuam nemini claudit, & sui aditum nulli negat, sicut ait Saluator: Eum qui uenit ad me, non eijciam foras. Propter quod dixit Psalmista: Accedite ad eum & illuminamini, & facies uestræ non confundentur. Atq; Apostolus: Accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius. Vnde & libro Sapientiæ protestatur sapientia summa: Clara est & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile inuenitur ab his qui diligunt illam, & inuenitur ab his qui quærunt illam, præoccupat eos qui se concupiscunt. Quod pelagus est magnum, cuius magnitudinis non est finis: & copiosum cuius fundum nemo ualet attingere, quod figuratum est per torrentem quem Ezechiel non potuit transuadare. In hoc lumen æternum ac deitatis oceanum respicimus nunc per fidem ac sapientiæ donum, contemplationisq; gratiam iuxta illud Apostoli ad Hebræos: Aspiciamus in authorẽ fidei & consummatorem Iesum: qui utiq; omnes homines uult fieri saluos, & ut sanctus Leo papa disseruit. Misericordiam suam humano generi nũquam negauit, sed omnes in communi mortales ad sui cognitionem abundantissimis semper beneficijs erudiuit. Itaq; gentibus illis non imperabant ab initio dij alienigenæ portenta deorum, spiritus dæmoniorum, sed deus uerus & sancti angeli eius, quæ tamen gentes postea ad idololatriã sunt prolapsæ & seruierunt dijs alienis: nec tũc ã uero deo totaliter sunt relicti, sed deputauit eis angelos in custodes, & vnaqueq; gens habuit angelum de ordine principatus rectorem, quemadmodum in Ecclesiastico legitur: In unaquaq; gente rectorem præposuit. [Vnum autem omnium principium] utpote deus unus & trinus, iuxta id Malachiæ: Nunquid non pater unus omnium nostrum? Nunquid non deus unus creauit nos? [& ad ipsum reduxerunt sequentes secundum unamquamque gentem

Io. n. 6. Psal. 33.

gentem † principantes angeli ⌉ hoc est, angeli sancti infimæ hierarchiæ, principantes secundum unamquanque gentem, id est, cuiuslibet plebi seu homini ipsis commisso præsidentes, reduxerunt sequentes, id est, homines ipsis commissos, & ipsorum inspirationem ac illuminationem sequentes, conuerterunt ad creatorē. Vnde elicitur & probatur, quod ante Saluatoris aduentum multi gentilium ad deum conuersi sunt angelico ministerio siue humano, siue solo interiori instinctu & illuminatione interna, siue etiam concurrente simul exteriori apparitione atque affatu: quod in euangelica quoque lege interdum peractum est. Ad quod quidam allegant quod in Actis recitatur, quemadmodum Paulo Apostolo apud Troaden uisio per noctem apparuit: Vir Macedo quidam erat stans & deprecans deum: Transiens in Macedoniam, adiuua nos. Qui uir erat (ut dicunt) angelus Macedoniæ præsidens, in specie uiri apparens. Verum Macedones illi non uidentur conuersi ad deum sine cooperatione & prædicatione humana, utpote Pauli: nec Eunuchus, qui in Actis legitur à Philippo diacono baptizatus. Porro Cornelius Cēturio antequam ab angelo fuit admonitus, ut beatissimum accersiret Principem apostolorum, iam credebat in deum. Quod autem multi gentilium crediderunt in deum, consequenter ostendit. ⌊ Melchisedec intelligendum summum sacerdotem existentem domino amicissimum: existentem, non existentium, sed uere existentis dei excelsi ⌉ hoc est, intelligendum, id est sciendum est, ipsum Melchisedec sacerdotem summum in lege naturæ, in qua omnes primogeniti communiter erant sacerdotes, existentem domino amicissimum, id est ualde dilectum, electum & sanctum, existentem inquam sacerdotem non existentium, id est, non falsorum deorum, sed dei existentis, uere excelsi independenter & absolute sublimis, sub quo curuantur qui portant orbem, & flectitur omne genu, de quo Melchisedec scribit Apostolus: Intuemini quantus sit hic, cui decimas soluit Abraham patriarcha. Quem Melchisedec dicunt Hebræi filium Noæ, dictum alio nomine Sem. ⌊ Etenim non sic simpliciter Melchisedec ipsi theosophi non amicum dei solum, sed & sacerdotem uocauerūt ⌉ hoc est, theosophi, id est, sancti theologi qui dei sunt sapientes, uocauerunt ipsum Melchisedec non simpliciter, id est, non absolute, nec sine causa, nec imperite, non tantum dei amicum, sed etiam sacerdotem, iuxta illud in Genesi: Melchisedec proferens panem & uinum, erat enim sacerdos dei altissimi. Per quod datur agnosci, quod alios induxit ad ueri dei culturam. Hinc sequitur. ⌊ An ut aperte sapientibus significarent ⌉ id est, utique ideo sic dixerunt theosophi, ut sapientibus referarent. ⌊ quod non solum ex eis in ipsum qui uere est, deum conuertit ⌋ id est, quod non solum uertit seipsum in uerum deum ipse Melchisedec, ex eis, id est, relictis dijs alienis. ⌈ Adhuc autem & alios ut summus sacerdos † edocet eam quæ est ad ueram & solam diuinitatem, reductionem ⌋ id est, ultra ad quod dictum est etiam docuit alios, puta sacerdotes minores ac subditos, reductionem eam, id est, conuersionem salubrem ad uerum solum ac summum deum. Denique Melchisedec istum dicunt Hebræi uixisse annis quingentis usque ad tempus Isaac & Rebeccæ. Vnde quod in Genesi legitur Rebecca consuluisse dominum, exponunt quod rogauit ipsum Melchisedec ut pro ea consuleret deum super gemellis, qui in eius utero collidebantur. Præterea alijs scripturarum autoritatibus pandit: quod alij sancti regnis & hominibus etiam perfidis præsint. ⌊ Et hoc autem tuam summe sacerdotalem intelligentiam admonebimus ⌋ id est, ô tu episcope Timothee, admonebimus intelligentiam tuam summe sacerdotalem, id est, pontificalem tuam sapientiam ⌈ quia & Pharaoni apud Aegyptios imperante angelo ⌋ id est, quod ipso angelo sancto imperante, id est, præsidente Pharaoni Aegyptijs dominanti ⌊ & Babyloniorum principi, præside proprio ⌋ id est, angelo proprio præside, id est, imperante rege Caldæorum, Nabugodonosor nomine, in cuius regno urbs Babylon fuit metropolis ⌈ omnium prouidentię & dominationis prouidum & potestatiuum secundum uisiones distributum est ⌉ hoc est, distributū est tunc hominem prouidum prouidentiæ hominum, id est, circumspectum & in rebus humanis industrium consideratiuum ac prouisiuū in futurum, & potestatiuum dominationis, id est, idoneum præsidere secundum uisiones, id est, secundum quod apparitiones illę ostensę regibus illis, innuebant esse agendum, uidelicet tales uiros esse præficiendos Aegyptijs & Chaldæis.. Vel sensus est, quod tunc distributum est, id est, hominibus manifestatum & communicatum prouidum prouidentiæ hominum, id est, deus uerus qui est primum principium uniuersorum, prouidentiam habens & potestatiuum dominationis, id est, omnium potestatem atque dominium possidens. De quo cantat ecclesia: Ecce aduenit dominator dominus, & regnū in manu eius, & potestas & imperium, quod tunc patefactum est per uisiones præfatas ⌈ & gentibus illis ueri dei ministri duces statuti sunt ⌉ .i. Ioseph tunc Aegyptijs est præfectus, Daniel

Marginal notes: † sacerdos, o fuugētes; Acto. 16.; Acto. 8.; Acto. 10.; Gene. 14.; Iob 9.; Philoso.; Hebræ. 7; Gene. 14.; † educes; Gene 25; Malach. 3.

 elq

Danieli.2. elq; Chaldæis [formationum ab angelis uisionis manifestatione angelis continuo sacris uiris Daniel & Ioseph ex deo per angelos reuelatæ] hoc est, manifestatione, id est, expositione uisionis factæ regibus antedictis. Visionis inquam, formationum, id est, imaginariaq; similitudinum, quæ formatæ fuerunt in interioribus sensibus regum illorum ab angelis sanctis qui similitudines illas formauerunt ac præsentauerunt in potentia sensitiua interiori imaginatiua in somno. Nam quia exposuerunt uisiones has regibus illis, ab eisdem regibus mox promoti fuerunt ad præsidentiam magnam post reges. Visionis dico, reuelatæ per angelos continuo, id est, confestim postquam reges prætacti habuerunt huiuscemodi uisiones angelis, id est, angelicis hominibus, scilicet uiris, id est, Danieli & Ioseph. Vel angelis inferioribus per angelos superiores. Forsitan enim angeli qui regnis illis præsidebant, reuelauerunt has uisiones angelis custodibus Danielis ac Ioseph, ut eas ultra reuelarent his uiris sibi commissis, & ipsi ulterius eas exponerent regibus. Ex his innotescit, quod somniales uisiones ostensæ regi Aegypti, qui Genesi.41 uidit in somnis, primo septē boues pingues, deinde totidē macras: atq; deinde septē spicas plenas & mox post totidem uacuas & adustas diuinitus factæ sunt ministerio angelorum, ad prænunciandum, & præsignandum futura. Non tamen reges illi fuerunt prophetæ, quia non intellexerunt quid præsignabant, sed Ioseph ac Daniel, qui ex reuelatione superna eas exposuerunt. Porro Nabugodonosor uidit primo statuam grandem, deinde post plures dies arbo- E
Genesi.41 Danieli.2. rem altam & pulchram. Pharao autem uidit utranq; uisionem nocte eadem, quoniam eandē rem præfigurabant. Ex quibus ostenditur, quod deus omnipotens prouidentiam habeat actuum humanorum, atq; notitiam futurorum ac particularium rerum, cogitationumq; cordis. Cuius oppositum dixit & sepius scripsit maledictus & infidelissimus ille Auerrois. Hinc scri-
Auerrois maledictꝰ. Danieli.2 ptum in Daniele: Dixit Daniel Nabugodonosor regi: Tu rex cœpisti cogitare in corde tuo quid esset futurum post hæc, & qui reuelat mysteria deus ostendit tibi: In expositione autem
Danieli 4. Genesi.41 secundi somnij Daniel regi locutus est: Cum feris erit habitatio tua, donec cognoscas quod dominetur excelsus in regno hominum, &c. At uero in Genesi Pharao ait ad Ioseph: Quia ostendit tibi deus omnia quæ locutus es, tu eris super domum meam, & ad oris tui imperium cunctus populus obediet, uno tantum regni solio te præcedam. ¶ Præterea quoniam reges & principes habent reipublicæ curam, ipsis interdum talia ostenduntur propter bonum commune. Sicq; in istis declarata est potestas ac prouidentia dei. [Vnum est enim principium omnium.] Nam ordo rerum superius sistit in uno, quod est actus purus, ideoq; incircumscriptibilis & perfectus [& prouidentia unā] quæ est prouidentia uniuersalis, æterna, distinctissima & perfecta, in mente consistens diuina, quam negare est enormissimum scelus. Propter quod dominus dixit Ezechieli: Peccatum filiorum Israel magnum est ualde nimis. Dixerunt enim:
Ezec.8.9. Iob 34. Reliquit dominus terram, & dominus nos non uidet. De quo libro Iob habetur: Absit à deo impietas, & ab omnipotente iniquitates. Opus nanq; hominis reddet ei, & iuxta uias singulorum restituet. Quem enim cōstituit alium super terram? aut quem posuit alium super orbem F
quē fabricatus est? Et nullo modo ęstimandum est, Iudęos quidem pleniter duxisse diuinitatē id est, nequaquam credendū est quod uerus deus duxit Iudæos pleniter, id est, immediate per se sine obsequijs subiectarum creaturarum, imo per angelos duxit eos in heremo, & alibi sic
Exo 13.14 Exodo 13. eos direxit. Et quamuis scriptum sit. Dominus præcedebat filios Israel ad ostendendam uiam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, tamē ad insinuandum quod do-
Exod. 14 Exodo 33. minus fecit hoc, angelo mediante ac dei imperium exequente, scriptum est, in Exodo: Tollēsse angelus dei qui pręcedebat filios Israel, abijt post eos & pariter cum eo columna nubis. Exodi. Rursum quoq; dominus dixit ad Mosen: Ecce ego mitto angelum meū, qui præcedat te &c. Angelos autem specialiter aut ęque honorabiliter aut oppositis aut deos quosdam alteros imperare alijs gentibus.] hoc est, nemo putet sic deum uerum tribuisse ducatum præsidentiāq; Iudęis, quod alias gentes seclusit à sua prouidentia ac suo dominio, ita quod angeli soli præsint ac imperent alijs gentibus. Specialiter autem æque honorabiliter sicut deus Iudæis, ita quod sint cultu latrię honorandi a gentibus quibus pręsunt, quemadmodum dominus a Iudęis: nec tenendum est quod Iudęi & gentes regantur a dijs principijsq; contrarijs, Ita quod Iudæi regantur a deo lucis, gentes a principijs tenebrarum, creatore corporalium rerum. Aut quosdā alios deos imperare gentilibus, ut Iouem, Neptunum, Apollinem, ut dixerunt idololatrę: At
Manichæorum error. Porphyri. uero Manichæi posuerunt duo effectiua rerum principia. Porphirius autem Platonicus concessit legem Iudæorum datā a uero deo, & quod deus Iudæos sibi soli applicuit, uolens solus coli ab eis Alijs uero nationibus licentiam dederit colere deos, ut in libro de ciuitate dei nar-

rat &

rat & reprobat Augustinus. hos errores uanos & friuolos, sanctus Dionysius hic confutat, cũ & Apostolus sit locutus: An Iudæorum deus tantum? nõne & gentium? Ieremias quoq;, Leges, inquit, gentium uanæ sunt. Moses item: Qui sacrificauerit nisi domino soli moritur. Et iterum ait scriptura: Dij qui non fecerunt cęlum & terram, pereant de terra. Hinc subditur [Sed & eloquium illud] id est, uerbum illud in Deuteronomij cantico scriptum & antea tactum. Quoniam diuidebat altissimus gentes, quando separabat filios Adam. Cõstituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel: Pars autem domini popul' eius, Iacob funiculus hæreditatis eius [secundum ipsam intelligentiam accipiendum] id est exponendum & intelligẽdum est, sicut ibi & alibi docet scriptura [Non ut patiente deo cum alijs dijs aut angelis nostrũ ducatum] id est, non sic quasi ipso deo uero partiente, id est, diuidente ducatum nostrum, id est, principatum seu præsidentiam generis humani [& Israel in gentis principatum & gentis ducatum contento] hoc est, quasi Israelitico populo retento ac reseruato ipsi altissimo deo in principatum & ducatum gentis, id est, ad hoc quod deus populum illum seruaret, ut ei dũtaxat dominaretur [Sed ut ipsa quidem una simul omnium excelsa prouidentia] hoc est, sic intelligẽda est illa autoritas, ut prouidentia ipsa excelsa, id est, diuina & increata prouidentia in se una & B simplex, omnium pariter prouisiua & cuncta simul gubernãs, omnes homines salutariter propriorum angelorum restitutorijs manuductionibus distribuente. id est, prouidentia illa deputãte salubriter ac dante homines uniuersos ac singulos manuductionibus restitutorijs, id est directionibus reductiuis & conuersiuis in deum angelorum propriorum. Quia & unicuiq; p̃sonæ deputauit proprium angelum de infimo choro, atq; cuilibet genti proprium angelum de ordine tertio. Qui ad hoc hominibus sunt concessi, ut eos reducant ac ducant per uiam salutis, & qui per culpam subiecti erant diabolo, per angelorum directionem suo restituantur creatori ac legitimo domino, cui soli debent seruire de iure, quamuis frequenter alijs obsequantur de facto [solo fere ultra omnes Israel in ueri dei illuminationem & cognitionem conuerso, id est, quasi seu pene Israelitico populo conuerso & reducto in agnitionem & illuminationem ueri dei, cęterisq; nationibus ad idololatriã & alia scelera magna declinantibus, & prolapsis. Sicq; p̃pter sua facinora sunt abiecti. Populus uero Israel quantũ ad p̃destinatos & electos, ex ipso à deo assumptus est in gentem peculiarem. Quod originaliter ac principaliter ascribendum est infinitæ misericordiæ dei. Quamuis secundario, & tanquam causæ meritoriæ attribuatur meritis patrum eorum, obedientijsq; istorum, quæ omnia sunt effectus & signa prædestinationis ęternæ ac pietatis diuinæ. Idcirco Moses locutus est Israeli: Patribus tuis conglutinatus est dominus, & elegit eos, amauitq; semen eorum post eos. Et iterum testatus est: Ne dicas in corde C tuo: Propter iustitias meas introduxit me dominus [Vnde theologia quidem seipsum posse disse Israel in ueri dei famulatũ significans] hoc est, theologia, id est, diuina scriptura significãs seipsum, id est ipsummet deum possedisse per gratiam suam Israel, id est, Israeliticam plebẽ in famulatum ueri dei, id est, ad cultum diuinum [facta est portio domini ait] id est, theologia ipsa testatur, quod Israel est portio domini, id est pars generis humani, à deo electa ad eius obsequia, iuxta illud Deuteronomij: Te elegit dominus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram. Per Isaiam quoq; loquitur deus: Hæreditas mea Israel. Nempe cum deus decreuit naturam humanam assumere ex posteritate sanctorum patriarcharum, Abraham Isaac & Iacob: multis gratijs ac priuilegijs illum populum decorauit. Propter quod dixit Psalmista: Non fecit taliter omni nationi [Ostendens autem & eum uiritim cęteris gentibus distribuisse cuidam sanctorum angelorum in cognoscendum per eum unum, omnium principium, Michaelem dixit Iudaicũ duxisse populum] i. de' testatus est Michaelem duxisse, id est direxisse Iudaicum populum tanquam synagogæ principem ac rectorẽ, ostendens, ipsum deum distribuisse uiritim, id est singulatim cuidam angelorum, id est unamquamq; gẽtem cõmisisse alicui sanctorum angelorum. Quod enim de una gente Hebræorum, & uno eius custode Michaele disseruit, de alijs etiam dedit intelligi [in cognoscendum per eũ unum omnium principium, id est, ad hoc ut unaquęq; gens per illuminationem & directionem angeli sibi præsidentis, agnosceret unum uniuersorum esse conditorem, prouisorem ac iudicem. Vnde habetur apud Ioelem: Multa sunt nimis castra domini, id est, agmina seu suppo sita angelorum, fortia & facientia uerbum eius [Aperte nos edocens] id est, theologia per hoc nos manifeste informans [unam esse omnium prouidentiam] id est deum habere generalem, imo & distinctam prouisionem omnium hominum imo & rerum uniuersarum. Prouidentia tamen dei proprie dicitur respectum rationalium & intellectualium creaturarum q̃rum & curam habet. Propter quod dixit Apostolus: Nunquid cura est deo de bobus? Alio

Augustinus. Roma.3. Ieremias.10 Deutero.18 Ieremias.10 Deutero.32 Deutero.7 Deutero.10 Deutero.9 Deutero.7 Isaie.19 Psalm.147 Ioelis.2.

rū uero præſcientiam habet, prouidētiam inquam⌊ ſimul omnibus inuiſibilibus & uiſibilibus uirtutibus ſupereſſentialiter ſupercollocatam ⁊ id eſt, incompræhenſibiliter ſuperiorem & pręeminente in omnibus rerum naturis ac uiribus, non cauſatam nec dependentem a rebus, ſed cauſam earum, nec tñ imponentē rebus neceſſitatem, imo unumquodq; regentem ſecundum illius naturam. Hæc prouidentia eſt una in mente diuina, cuius excutores ſunt cauſæ ſecundæ. De qua ſubtiliter ac profunde tractat Boethi⁹ in libro de cōſolatiōe philoſophię⌊ Omnes autem per ſingulas gentes imperantes angelos in ipſum ut proprium principium ſequētes uoluntate eſſentiali quaſq; uirtutes extendere ⁊ hoc eſt theologia docet angelos imperantes per gētes ſingulas, id eſt, p̄ſidētes gētibus quibuſcūq; extendere id eſt, reducere ſeu erigere uirtutes quaſq;, id eſt, quaſlibet poteſtates humanas ac uires rationales ſequentes id eſt obtemperantes angelicis inſpirationibus, ac imitantes obedientiam angelorū promptiſſimā in ipſam prouidentiā dei, ut illā fideliter credant & ei ſe ſapiēter cōmittant, ſuperfluā curam & terrenorū accumulationem uitantes, iuxta illud Matthæi: Nolite ſoliciti eſſe in craſtinū ſeu in ipſum deum omnium prouiſorem ut in proprium principium, id eſt, tanquam ad creatorem. Sequentes, inquam non fictæ, ſed uere & ex animo, quod ſubditur: uoluntate eſſentiali, id eſt, libera & innata iuxta illud primi Paralipomenon: Tu fili ſcito deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto & animo uoluntario.

(Margin: Boethius; Math. 6.) E

PARAPHRASIS HVIVS CAP. IX

Einceps tractemus de ultima hierarchiarum, quæ continet principatus, archangelos, & angelos. Nomen ergo principatuum, ſignat principalitatem mentium illius ordinis reſpectu inferiorum, & qui ordinatione cōuenienti principali uirtuti, quantum eſt infima hierarchiarum, deducūt archangelos & angelos ad deū, qui eſt ſupprincipalis princeps, & ipſe ad eundem conuertuntur, & quas adducunt & ſe ſecundum ſingularū poſſibilitatem, deo conformant, & per ornatum ſuarum principalium uirtutum, ſuperſubſtantialem diuinæ ordinationis principatum quodammodo repręſentant. Nomen uero archangelorum, qui cum principatibus in eadem hierarchia ordinantur, ſignat eos medium ipſius hierarchiæ ordinem habere, ſcilicet, inferiorem principatibus & ſuperiorem angelis, iuxta quod quælibet hierarchia habet & primas, & medias, & infimas uirtutes. Sic ergo medius ordo archāgelorum, communicat utriq; extremo ordini ſuæ hierarchiæ. Ordini principatuum inquantum & ipſe conuertitur principaliter ad ſuperſubſtantialem principatum deum & illi ſecūdum ſuam poſſibilitatem reformatur, & angelos inferiores ſimplificat ordinate, & inuiſibiliter eos reducendo ad deum. Ordini autem angelico communicat inquātum reuelatiuus eſt cœleſtium, diuinas quidem illuminationes hierarchicæ ſuſcipiens per alias uirtutes ſuperiores ſe, & eaſdem nuncians angelis & per angelos manifeſtans hominibus, ſecundum capacitatem uniuſcuiuſq; diuinitus illuminatorum. Angeli enim, ut dictum eſt, cōpletiue terminant inferius omnes hierarchias cœleſtium mentium, iuxta quod infima proprietas cœleſtiū ordinum eis ex nominis ſignificatione attribuitur, & illi potius à nobis ſpecialiter uocantur angeli, quam ſuperiores, qui tamen cęleſtia manifeſtant; eo quod ipſorum principatus manifeſtius, quantum ad nos, exercetur, & familiarius mundo. Vt enim dictum eſt, prima hierarchia, quæ occulto, diuino præ cæteris appropinquat, occultius regit hierarchiam ſecūdam Secunda uero hierarchia manifeſtius regit tertiam, quam ipſa regatur à prima, ſed occultius quam infima regat hierarchiam eccleſiaſticā. Infima autem hierarchia, quæ continet principatus, archangelos & angelos, immediate præſidet eccleſiaſticę, hierarchiæ ita tamen quod ordo principatuum, mediantibus ordinibus angelorum & archangelorum: & archangelorū ordo mediante ordine angelorum, angelorum uero ordo proprie & immediate, ut ſecundū regiminis ſeriem ordinate fiant ad deum ſurſum actio, & conuerſio, & communio, & unitio. Et quidem diuini luminis diſtributio, a deo indita eſt omnibus hierarchijs angelicis & humanis, ordinatiſſime ſuperueniens ad communicandum omnib⁹ perſonis hierarchicis. Hinc eſt quod ſacra ſcriptura oſtendit noſtram hierarchiam regi ab infimo ordine, qui dicitur & eſt angelorum, dicente angelo ad Danielem. Conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui. i. Iudaici. Et rurſus in Daniele. Nemo eſt adiutor me⁹ in his omnib⁹ niſi Michael princeps ueſter. Oſtendit etiam ſacra ſcriptura alijs nationibus gentium præeſſe alios ſanctos

(Margin: F; Daniel. 10; Daniel. 12.)

ctos angelos. Vt in Deuteronomio: Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorũ Israel. i. sanctorum angelorum. Si quis autem quærat quomodo soli Hebræi eo tempore per fidem unius dei illuminati sunt, ex quo aliæ natiões habuerunt rectores sanctos angelos sicut ipsi: respondemus quod non fuit culpa seu defectus in angelis recte gubernantibus alias natio nes gentium, de eo quod ipse gentes idola coluerunt, sed in ipsis gentibus, quæ proprijs mo tibus decidentes, & auersi a doctrina inspiratiõis angelicæ, qua deum cognoscere & colere inui tabantur, tum propter carnales uoluptates, tum propter mentis superbiam quam conceperãt ex his quæ recta de deo cognouerant. Ex quibus etiam ratione conuincebãtur, quod deus me rito sit summe uenerandus, sed cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, nec gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Quod autem nõ angeli custodes, sed ipsi idololatrę de errore suo sint accusabiles, colligitur ex eo quod etiam ipse populus Hebræus, tam ab angelis, quam a lege & prophetis instructus, per propriam auersionem aberrauit, iuxta illud Oseæ: Scientiam dei repulisti. Et illud Hiere miæ: Abierunt in uoluptatibus suis, in prauitate cordis sui mali. Et illud: Nõ audiemus te ex ser monem, sed facientes faciemus, omne uerbum quod egredietur de ore uestro. Item non sunt culpandi angeli custodes de humana prauitate, quia non est suum cogere nos inuitos ad bo-

B na. Vtimur eñ libero arbitrio, quod est simpliciter in coactum neq; nostræ uirtutis est diuino rum luminum reuelationem acquirere, uel extorquere sed unus & simplex & semper eodem modo se habens ad omnem intelligibilem & increatam simplicitatem incomparabiliter exce dens, fons æternæ sapientię, de quo in Ecclesiastico: Fons sapientię uerbum dei in ex celsis, o mnibus intellectibus supperradiat, & iuxta intellectualiter uidentium dissimilitudinem, & ua rietatem de plenitudine luminis sui, singulis aut nullam participationem sibi eos conforman tẽ distribuit, aut participationes differentes, scilicet paruas & magnas, aut obscuras, aut claras, secundum quod mentes magis aut minus in fontem illum extenduntur, & magis & minus cã paces ipsius luminis efficiuntur. Quod autem non solum hebręis sed neq; alijs gentibus, ex qui bus nos sumus, qui ad infinitam & copiosam diuini luminis superabundantiam, tempore gra tiæ omnibus parate expositam per fidem respeximus, non præfuerunt dæmones, sed quod unum sit omnium principium, & ad illud sursum agebant sancti angeli singuli de singulis gẽ tibus suo regimini diuinitus commissis eos, qui ipsorum angelorum inspirationes recipi ebant, & sequebantur, exemplo Melchisedech colligi potest, qui fuit summus sa cerdos, dei amantissimus, non alicuius idoli, sed altissimi dei. Theologi e nim deum sapientes, non tantum uocant Melchisedec amicum dei, sed & sacerdotem uere, ut credentibus aperte signa rent, quod non solum ipse ad uerum deum erat cõuersus, sed & alijs tanq̃ hierarcha ducatum præbebat reducendo eos ad ueram & solã prin cipalem diuinitatem.

Deutero. 32
Roman. 1
Oseæ. 4.
Hieron. 7
Hiero. 44.
Ecclesia. 1.
Genesis. 14
Psal. 109
Hebræ. 7.

Epilogus atq; conclusio totius angelici ordinis. Cap. X

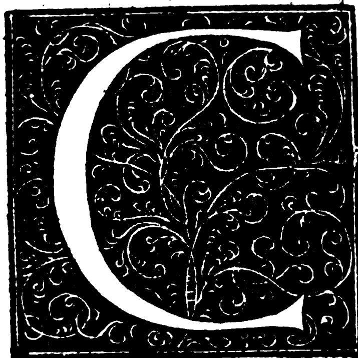

Onnexa est itaq; sic ipsa quidem honorabilissima cir ca deum animorum dispositio ex* perfectiua illumina tione * ordinata, immediate in eam ascẽdẽdo, occultior & manifestior diuinitatis illuminatione purgatur, illu minatur & perficitur. Occultior quidem, tanquam in uisibilior & magis simplificata & unificata. Manifesti or uero, ut ante data, & primo lucet, & uniuersalior & magis in eam (ut oportet) * forma effusa. Ab ipsa autẽ iterum proportionaliter secunda, & a secunda tertia, &

* teletarchica u. p fectiõali.
* sanctifi cata.
* forma.
* carate. chie.

ex tertia secundum nos hierarchia, secundum ipsum bene ornantis† ordinationis legem, in harmonia diuina & analogia ad simul omnis boni ornatus superprincipale principium & consummationem, hierarchice reducitur. Manifestatores autem omnes sunt, & angeli eorum qui ante ipsos sunt. Ipsi quidem honorabilissimi dei mouentis proportionaliter autem cæteri ex deo motorum. Tantum enim omnium superessentialis harmonia, unicuique rationalium & intellectualium sacro ornatu, & ordinata ductione præuidit, quantum ipse hierarchiarum unusquisque ordo sacre & decenter positus est. Et omnem hierarchiam uidemus in primas, & medias, & ultimas uirtutes diuisam. Sed & ipsam per * singulas specialiter dicendum dispositionem ipsis diuinis harmonijs discreuit, propter quod & ipsos diuinissimos seraphim, ipsi theologi aiunt alterum ad alterum clamare. Apte in hoc (ut æstimo) declarantes quoniam theologicas scientias ipsi primi secundis tradunt. Addiderim autem fortassis, & hoc non incongrue, quia & secundum seipsum unusquisque & cœlestis animus & humanus speciales habet & primas & medias & ultimas ordinationes & uirtutes, † addictas per unumquemque hierarchicarum illuminationum proprias anagogas proportionaliter manifestatas, per quas unumquodque in participatione fit, sicut idipsum & fas est & possibile, super incognitissime purgationis plenissimi luminis, ante perfectæ perfectionis. Est enim nihil per se perfectum, non indigens uniuersalis perfectionis, nisi perfectissimum & ante perfectum. E

*singulos

Isaiæ 6.

Zachar. 2

† additas.

¶ Expositio capituli Decimi, quod est repetitio, epilog⁹ & compendiosa perstrinctio prædictorum, Arti. XIX.

COmpleta pertractatione de tribus cælestibus hierarchijs & nouem earum ordinib⁹, iam breuiter recapitulat pinducta. Connexa est itaque sic ipsa quidem honorabilissima circa deum animorum dispositio, hoc est, ordinatio illa supernorum spirituum qui participatione diuinorum donorum imitatione deiformium perfectionum deo sunt proximi, utpote quasi in diuinitatis uestibulis collocati, sicut expositum est Nono capitulo honorabilissima, tum quoniam creatori proximior atque conformior, tum quia hierarchica dignitate ac iurisdictione sublimior, tum quia sapientia maior, tum quia causalitate & communicatione præclarior. Illuminat enim, & bona sibi desuper præstita large diffundit super hierarchias & choros sequentes. Hæ quippe sunt rationes honorabilitatis & honorationis decentis. Vnde scriptum est in Ecclesiastico: Danti mihi sapientiam, dabo & gloriam & honorem. Et Augustinus Si, inquit, posses me docere quod ignoro, libentissime merito te sufferrem, non solum uerbis increpantem, sed etiam uerberibus castigantem: Hinc magistris non potest reddi æquiualens, sicut nec deo neque parentibus, sed incomparabiliter minus deo. Sic & Aristoteles 12 primæ philosophiæ nominat deum honoratissimum intellectum, quem constat uniuersis ac singulis infinite honorabiliorem [ex* teletarchica] id est diuina & increata illuminatione† sanctificata. Non enim purgat, illuminat neque perficitur ab aliqua hierarchia cœlesti, sed immediate à deo, prout istud septimo capitulo diffusius fuit expositum. Est item connexa, id est inuicem decentissime coordinata, habens in se primas & medios ac ultimos, primumque chorum ac medium & infimum. Estque ad primum & summum bonum recte reducta & ad mediam hierarchiam rite coordinata [ineam immediate ascendendo occultior] i. hierarchia illa suprema per hoc quod primo & immediate ascendit non motu locali sed eleuatione mentali in illuminationem diuinam quam suscipit & ad primam increatamque ueritatem quam contemplatur, est occultior, i. ignotior nobis, utpote ascé

Eccles. 51.
Augustinus

Aristoteles

Idem.
† perfectionali vel perfectiua.
* ordinata.

te incompræhensibili deo propinquior, maiorisq; difficultatis ad cognoscendum, & a nostro sensu seu intellectu remotior, cuius obiectum dicitur esse quidditas rei materialis [& manifestior] .i. intelligibilior ex sua natura utpote plus habens de actualitate & formalitate. Quamuis nobis occultior fit ex nostri intellectus imbecillitate. Qui ita se habet ad manifestissima naturæ, quemadmodum uisus noctuæ ad lumen solare [diuinitatis illuminatione purgatur & illuminatur & perficitur] hoc est immediate à deo, sicut iam sæpe expressum est. Per hoc etenim deus ipsam illuminat quod ueritatem ei ostendit in seipso, qui est omnis ueritatis speculum & exemplar. Qui & intelligibiles quasdam species spiritualemq; radium mentibus imprimit beatorum. [Occultior quidem tanquam inuisibilior] id est, uiatoribus minus nota, quia præexcellentia & copia suæ lucis & actualitatis intellectum eorum magis transcendit, [& magis simplificata & magis unificata] id est, à suo creatore constituta in puriore simplicitate & simpliciore unitate, tanquam minus habens de potentialitate & plus de actualitate. Sicque minus diuisa & subtilior in natura, ac minus diuersificata: imo & per mentis conuersionem ad supersplendidissimum totius luminis fontem uehementius atque ardentius simplex effecta, tanquam totalissime illi intenta, unita, & unum in illo ac cum eo effecta: ueruntamen non consumpta neq; deperdita sua essentia seu natura, sed ea magis deiformi peracta, per exuberantiorem æternæ & increatæ unitatis ac simplicitatis participationem. Ideo absolute loquendo, à summa & incomparabili illa simplicitate ac unitate deficit infinite, quātumcunq; dicatur illi uicina & proxima: quia hoc totum comparatiue intelligendum est, quod scilicet aliorum respectu tam propinqua & similis creatori suo consistit: Quod Proclus in Elementatione sua theologica tangit dicendo: Omne quod participat uno, & unum est & non unum. Itemq;, Omne, ait, unitum, alterum est à per se uno. Hinc author libri de Causis fatetur: Intelligentia est maioris unitatis quam res secundæ, quæ sunt sub ea. Veruntamen cum mentes illæ supernæ sint immateriales, in nulla earum est substantialium partium unio, neq; materiæ & formę cōpositio. Differunt tamen in eis, esse & posse ac agere [Manifestior autē] .i. hierarchia prima ex natura sua cognoscibilior clariorq; cōsistit. Prę sertim eis q ipsam in sua lympiditate & puritate cognoscūt: nō nobis, quorum cognitio a sensibus & sensibilibus inchoatur, ex quibus ad immaterialium cognitionem ascendimus, uel potius repimus. Itaq; Manifestior est, ut ante data] id est, prior facta non tempore, sed dignitate, iuxta illud Ecclesiastici: Primo omnium creata est sapientia. Quod uerbum & aliter potest exponi, uel ante data, id est, cæteris prælata sicut in Euangelio Iohannes effatur de Christo: Qui post me uenit, ante me factus est, id est, mihi prælatus, secundum Augustinum [& prima lucens] Quemadmodum enim primo hierarchicum lumen a deo accepit sic & prima fulget in se ac alijs lucet, sequentem hierarchiam illuminando [Et uniuersalior] non in essendo, sed in intelligendo ac influendo ac operando, quemadmodum in libro de Causis asseritur, quod intelligentiæ superiores habent formas uniuersaliores, per quas tamen intelligunt plus atq; distinctius, quam intelligentiæ inferiores per formas minus uniuersales [Et magis in eam ut optet * formam effusa] idest, excellētius reducta atq; intente in forma, id est, in illuminationem diuinam principalem, hoc est in deitatem totius perfectionis causam fontalem ac principem. uel sensus est, quod in eam, id est in istam primam hierarchiam magis, id est, copiosius effusa est, illuminatio illa actiua diuina, & lux ipsa illuminans, cuius irradiationem & informationem in rationibus & mysterijs diuinorum effectuum clarius, latius & copiosius prima hæc recipit hierarchia. Præterea circa hæc multa scribit Iohannes Scotus, quæ etiam ex uerbis sancti Gregorij in moralibus super Iob sumpta uidentur, ideoque maioris merito authoritatis censentur. Hūc inqt Scotus ille, uersum citius intelligimus, si gloriam quam ante casum habuit primus angelus ad memoriam reuocemus. Cuius eminentiam conspexit propheta cum dixit. Cedri nō fuerunt altiores illo in paradiso dei Abietes nō adæquauerunt summitatem eius, Platani non fuerunt ęque frōdibus eius. Omne lignum paradisi non est adæquatum pulchritudini eius. Quoniam speciosum feci eum multis condensisq; frondibus: Hæc consequenter diffuse Scotus prosequitur. Quo circa pensandum est, quod beatus Dionysius non loquitur hic præcise nec solum nec principaliter de primo illo supræme angelicæ hierarchiæ supposito quod communiter lucifer appellatur: imo nec de ordine illo summo, qui Seraphim nuncupatur, sed directe de tota illa hierarchia, ut patet ex textu. Insuper uerba prophetæ quæ allegat, uerba sunt Ezechielis q

an

Margin notes: B (beside "non consumpta"); C (beside "factus est"); Aristotiles. Proclus. Libro Causarum; Ecclesia. I. Iohan. I. Augustin. † forma; Ioh. Scot. Gregorius; Ezech. 31.

an ad literam dicta sint de primo apostata illo, non est certum: imo multi doctores scripserunt super secundum Sententiarum quod non. Quod etiam uideri potest ex textu Ezechielis. Dicuntque aliqui quod ad literam sint prolata de rege Aegypti per methaphoram quandam, uel magis, ni fallor, de rege Assiriorum. Etenim capitulum illud Ezechielis de rege Aegypti sumit exordium, sed mox ad regem Assur diuertit: Factum est, inquit, uerbum domini ad me dicens: Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti & populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua? Ecce Assur quasi cedrus in libano, pulcher ramis & frondibus nemorosus, de quo post pauca subiunguntur uerba illa memorata, & alia multa quae certum est saltem mystice posse exponi de principe illo totius, contra deum creatorem rebellionis. At uero paradysus dei interdum accipitur pro loco quocunque multum ameno & pulchro, quemadmodum in Genesi legitur: Eleuatis Lot oculis, uidit omnem circa regionem quae uniuersa
Genn. 13. irrigabatur aquis, sicut paradysus domini & sicut Aegyptus. Verum eadem ratione posset quis dicere quod nec Isaias ad literam dixerit, quod in libro uisionum suarum scriptum est: Quomodo cecidisti de caelo Lucifer qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo, In coelum conscendam, super astra caeli exaltabo solium
Isaiae. 14. meum, & caetera. Certum est nanque, quod Isaias in illo capitulo ad literam de rege Babylonis locutus sit. De quo post uerba praeallegata confestim multa adiecit, quae de Lucifero illo uel potius tenebrifero exponi non ualent, nisi ualde improprie & extorte, quod & praetacti docto-
Hie. di. 6 in. Is. ca 14 res concedunt. Porro gloriosus Hieronymus sensisse uidetur, quod Isaias ibidem mixtim loquatur de rege Babylonis & primo apostatae. Siquidem aliqua dicit, quae ad literam proprie exponi non queunt de rege illo. Aliqua quoque quae ad literam non uidentur apte intel-
Iezech. 31. ligi de primo totius malitiae inuentore diabolo. Ideoque apparet esse dicendum de uerbis Iezechielis. Istud uerius reor, prout super prophetas illos & super secundum Sententiarum pleni-
Iezech. 8. us introduxi. Inter haec dubitatio oritur, cur de primo illo iniquissimo spiritu dicat Iezechiel: Tu Cherub extentus & protegens. Et, Posui te in monte sancto dei, repleta sunt interiora tua iniquitate, cum tamen impius ille dicatur fuisse de ordine Seraphim. Vnde uidetur dicendum fuisse, Tu Seraph, & caetera. Respondetur quod ideo, ut insinuetur, quid fuerit ei incitamentum suae ambitionis, & lapsus quod fuit excellentia suae scientiae, non diuini amoris. Cherub enim plenus scientia interpraetatur. Seraph, plenus amore. [Ab ipsa autem iterum proportionaliter secunda, & à secunda tertia] Hoc est, ab ipsa prima hierarchia illuminatur proportionaliter hierarchia secunda, proportionaliter inquam, hoc est, secundum conditionis & capacitatis seu dignitatis suae mensuram, non tam plene ut prima à deo. Et à secunda hierarchia, tertia proportionaliter illustratur, non tam excellenter sicut secunda à prima [Et tertia secundum nos hierarchia] id est, hierarchia ecclesiastica & humana illustratur a tertia hierarchia angelica proportionaliter, non penitus tam excellenter nec eo modo, quo tertia illa a secunda, quia ecclesiastica hierarchia ab ultima illa angelica illuminatur ut communiter per formas & similitudines corporales, iuxta quod dictum est: Impossibile est aliter nobis lucere diuinum radium, nisi formis sensibilibus circumtectum. Hinc sequitur [secundum ipsam bene ornantis taxiarchiae legem] id est, secundum ordinationem, institutionem ac iussionem
ordinationis. taxiarchiae, id est, principalis & increatae dispositionis, omnia bene ornantis & ordinantis, cum nihil totaliter expers sit participatione pulchritudinis summae, & infinita sapientia dei nil inordinatum relinquat finaliter [in harmonia diuina] id est, consonantia seu conuenientia ordinis rerum diuinitus instituta, in quo ordine, quemadmodum in discantu idoneo, & in complexione mixtorum, est conuenientia mira & consonantia dulcis & pulchra, ut Plato profunde con-
Plato. siderauit: qui omnia ad huiuscemodi harmoniam & numeros retulit: quem pro grandi parte in hoc secutus est Augustinus [& analogia] id est, proportionata cohabitudine unius ad alterum: Et ita [ad omnis simul boni ornatus super principale principium & consummationem hierarchice reducitur] hoc est, uniuersa sanctarum istarum hierarchiarum existentia & series reducitur, redit atque conuertitur ad deum, qui est superprincipale principium & finis ac consummatio omnis boni ornatus hierarchicique decoris: ideo additur hierarchice, id est, quemadmodum ad hierarchialem pertinet ordinem, qui requirit ut inferiora reducantur ad deum per superiora. [Manifestatores autem omnes sunt & angeli eorum qui ante ipsos sunt] id est, omnes illi intellectus coelestes sunt manifestatores & angeli superiorum, a quibus illuminantur inquantum inferioribus communicant & reuelant congrua hora, quod a superioribus perceperunt [Ipsi quidem honorabilissimi dei mouentis] id est, mentes supernae primae hierarchiae caeteris digniores, sunt manifestatores ac angeli dei a quo immediate illuminantur, mouentur seu diriguntur [proportionaliter autem caeteri ex deo motorum] id est conformiter spiritus secundae hierarchiae sunt nuncij & manifestatores spirituum primae hierarchiae, a quibus illuminantur

A nantur, & dei per illam per quam illuminantur a deo. Angeli quoq; infimæ hierarchiæ sunt im mediate manifestatores ac angeli spirituum hierarchiæ secundæ a quibus illustrantur imme diate. Et per secundam hierarchiam sunt manifestatores & angeli primæ hierarchiæ ac dei. Sicq; cæteri sunt manifestatores motorum, id est, superiorum, qui a deo mouentur immediate aut mediate. [Tantum enim omnium superessentialis harmonia unicuiq; rationalium & in tellectualium sacro ornatum & ordinata ductione præuidit] id est, omnipotens sapientia dei, causa omnis harmõiæ creaturarum in qua est idealium rationum rationabiliumq; causarum omnium rerum creatarum ac diuinorum effectuum cõueniẽtia & cõsonãtia optima contu lit omni creaturi rationali, id est, humanæ & intellectuali, id est, angelicæ, sacro ornatu, id est, per decorem rationalium ac gratuitorum donorum ordinatum ad repræsentationem increa tæ perfectionis. Et ductione ordinata, id est directione decenti, qua ducit & dirigit unum quodq; ad proprium actum ac finem, præuidit, id est, dare disposuit & donauit, tantum, id est, tam multum de gratia & uirtute [quantum ipse hierarchiarum vnusquisq; ordo sacre & de center positus est] id est, quantum ordo ipse cuiuslibet hierarchiæ requirit, & positus seu statu tus est facere. Si enim iuxta Philosophum, natura nõ deficit in necessarijs, nec habundat su perfluis, quanto magis autor naturæ in actibus gratiæ & necessarijs ad salutem & ad finem in tentum? [Et omnem hierarchiam videmus in primas & medias & ultimas uirtutes, diuisam] In qualibet enim hierarchia cœlesti tres sunt chori seu ordines, quorum unus est in ipsa hierar chia supræmus & primus, alter uero in ea est medius, tertius infimus. [Sed & ipsam per sin gulos specialiter dicendum dispositionem ipsis diuinis harmonijs discreuit] hoc est, dicendũ est quod sapientia dei discreuit, id est, distinxit, ipsam dispositionem, id est unum quemque an gelicum ordinem, harmonijs ipsis diuinis, id est, distinctis coaptationibus & coordinationi bus, ita quod in quolibet ordine sunt primi & medij ac ultimi ad eundem ordinem pertinen tes, vnde apparet nõnullis, quod angeli etiam eiusdem chori nõ sunt omnes speciei eiusdem quod sequi uideretur, si angeli iuxta gradum & distinctionem suam in naturalibus magis aut minus intense mox post suam creationem se conuerterent ad deum, ut opinatur Magister Se ntentiarum libro secundo, Et multi in hoc ipsum sequentes. Porro qui dicunt hoc, & ultra hoc ponũt in angelis tot spẽs q̃ personas haberet ad huc quãlibet harũ distinctionũ seu partiũ di stinctarũ in alias tres diuidere: q̃ Thomas cõcedẽs, fatet q̃ loquẽdo in speciali, nõ sint ibi aliq duo omino ordinis eiusdẽ. i. nõ est accipe duos angelos ęq̃les in tota cœlesti hierarchia [ppter q̃ & ipsos diuinissimos Seraphim ipsi theologi aiũt alterũ ad alterũ clamare] Sãctus, Sãctus, Sctũs, dñs deus exercituũ, ut in Isaia habet, & supra capitulo septimo expositũ est. [Aperte (ut ęstimo) in hoc declarãtes, qm̃ theologicas sciẽtias. i. diuinorũ notitias ipsi primi secũdis tradũt] i. spũs seraphici supiores tradũt spiritib⁹ seraphicis inferioribus, q secũ eiusdẽ sunt ordinis. Ve rũ istud uidetur pręinductis psertim capitulo septimo obuiare, qm̃ dictũ est ibi, q̃ prima hierar chia illuminatur immediate a deo, & solũ abeo. Ad q̃d paulo post respõdebo [Addiderim aũt hoc & fortassis nõ incõgrue]. i. istud q̃d subdit potero addere forsitã nõ inepte. Et qm̃ nõ prę sumo me nõ posse errare, recte addo fortassis [quia & secundum seipsum unusquisq; & cœle stis & humanus animus]. i. q̃ quilibet indiuidualis spiritus tam angelicus quẽ rationalis secũ dum se & in se cõsideratus & sumptus [speciales habet & primas & medias & ultimas ordina tiões & uirtutes *additas per unũquemq; hierarchicarũ illuminatiõum proprias anagogas pro portiõaliter manifestas]. i. dispositiões, coaptatiões & uires seu grad⁹ hierarchicalium illustra tiõum, per unumquodq;. i. in quolibet ordine seu supposito superadditas ipsis animorum isto rum essentijs, utpote proprias anagogas. i. sursum ductiões & eleuatiões gradatim usq; in sum mum proportiõaliter manifestas. i. notas magis aut minus secũdũ quod animi seu spiritus isti sunt magis aut minus cogniti & sublimes ac differẽtes [per quas unumquodq; in participatio ne fit sicut idipsum & fas est & possibile super incognitissimę purgatiõis plenissimi luminis an perfectę perfectiõis] hoc est, per quas uirtutes, superductiões seu anagogas unũquodq;. i. qui libet spiritus talis, fit in participatiõe. i. particeps efficitur & aliqualiter similis purgatiõis super incognitissimę. i. diuinę & increatę puritatis oia purificãtis, luminis q̃q; diuini & æternalis, sup plenissimi & immensi. Et ante perfectę pfectiõis. i. diuinę & incausatæ pfectiõis, q̃ est infinitę eminẽtię ultra & sup omnẽ perfectiõem creatam, quã pcedit æternitate, causalitate & dignita te prorsus interminata. Per has igit anagogas atq; hierarchicas ascẽsiõesq; in purgatiõe, illu minatiõe & pfectiõe uident cõsistere. fit mẽs creata participatrix & imitatrix puritatis & lumino sitatis ac pfectiõis pprij creatoris, in q̃ realiter idẽ sunt tria hęc, utpote purgatio increata, actiua illũinatio, actiua fõtalis seu lux prima supplenissima, cũcta illuminãs & anpfectio. i. summa & ab soluta pfectio abyssalis oẽm in se nobilitatẽ, beatitudinẽ & excellẽtiã supimmẽse ac sup simpli

cissime

Right margin: Ari. — *Angelis — Pet. Lom. distinctio 9 — Tho. Aqu. — Isaie. 6. — *additas

A / B / C (section letters in left margin)

cissime possidens & includens, ac omnium perfectiua, sit inquam, mens creata in huiusmodi participatione & assimilatione secundum quod fas est & possibile, id est, decens & per gratiam dantis possibile aut præfixum, non in eodem gradu aut genere aut uniuoca conformatione, imo semper manet superexcellentissima dei prorsus immensa, mensq; creata remanet iugiter infra terminos suæ institutionis & dependentiæ ac indigentiæ. Hinc subditur:

perfe & ... fectū non indiget. [Est enim nihil perfectum aut nihil non indigens uniuersalis perfectionis nisi uere perfectissimum & anteperfectum] id est, citra deum nihil est absolute simpliciterq; perfectum, imo solus deus est ens superperfectum, & anteperfectum sua incausata ac æternali perfectione, transcendēs & superans uniuersa: cuius comparatione totus mundus est tanquam puluis exiguus, & uelut gutta roris ante lucani: & sicut momentum stateræ respectu suę immensitatis, reputata sunt omnia ista: à quo intantum dependent ac indigent omnia ista, ut nec in ictu oculi sine illius conseruatione queant subsistere. Ideo scriptum est uere: Vanitati creatura subiecta est. Itemq; Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. Nempe hæc uanitas omni creaturæ secundum se consideratæ & sumptæ, intime mixta inseparabiliterq; coniuncta, est quædam priuatiua proprietas, consequens esse creatum eo ipso quo creatum est: estq; defectus ac quædam occubitus a uero, æterno, independenti & incommutabili esse. At uero perfectio dei est uniuersalis perfectio non certi generis aut ordinis limitati, imo omniū perfectionū supereminentissime contentiua, qua indiget omne creatum & ipsa nullius est egens.

Isaias.40. Romano.8 Eccles.1. Psal.15.

E

¶Introductio & solutio quæstionum quarundam concernentium præsens Capitulum. Ar. XX

MOdo diligēti⁹ pscrutādū, q̄ sint tres istæ ordinationes & uirtutes additę quę in unoquoq; animo tam angelico quam humano reperiuntur. Ad quod commentator respōdet, quod sunt esse, posse & agere, seu natura, potestas & operatio: Omnis etenim anim⁹ habet substātiā secūdū quā primo est, & uirtutē q̄ in certo ordine cōtinetur, & operatiōem qua pie agēs fert in finē. Porro secūdū Scotū tres istæ uirtutes & ordinationes sunt tres gradus uirtutum, quibus ad finem pertingitur. Primus est, oculos interiores ac intellectuales habere. Secūdus, per eosdem considerare. Tertius clare inspicere. Posset quoq; quis dicere: quod sit triplex cognitio, uidelicet, matutina & meridiana ac uespertina, de quib⁹ dictū est, super secūdum Sētētiarū. Vel sunt uirtus & ordinatio naturæ & gratiæ ac glorię. Aut certe tres actus hierarchici, qui in diuersis intellectibus pręinductis sunt, secūdum multiplicem gradum uariamq; differētiam perfectionis, secūdū quod unus animus est altior alio: Vel incremēta profectuū, secūdū quę usq; in diē iudicij crescere perhibētur in cognitiōe diuinorū mysteriorū ac operū. Scdm Albertū uero tria hæc sunt, cognitio ueritatis, delectatio in eadē, & ad bonū affectio. Deniq; secūdū Linconiēsem, tria hęc sunt cōuersio ad superius ipso, ut inde recipiat & dirigatur: cōuersio ad seipsum, ut se intelligat: cōuersio ad inferius, ut ipsum sursum ducat. Verūtamē triplex ordinatio ista ac uirtus triformis, aliter assignāda uidetur in mēte humana & aliter in mēte angelica. In mēte nāq; humana sunt tres status, uidelicet incipiētium & proficiētium, ac perfectorum, gradus quoq; uirtutum iuxta quotidianum profectum. Insuper in mēte humana sunt uirtutes ciuiles morales, uirtutes quoq; purgatoriæ, & uirtutes purgati animi. ¶Cōsequēter respondēdum ad id, quod quæsitum est paulo ante, an scilicet unus angelus purget, illuminet atq; perficiat alium, eiusdem secum ordinis existētem. Et manifeste dicit in isto capitulo sanctus Dionysius, quod imo, in tātū, q unū de ordine Seraphim ptestat aliū eiusdē chori illuminare. Ergo de cęteris eorūdē ordinū angelis hoc uidetur nonminus dicēdū, sed forsitā magis, cum sint maioris potētialitatis & à deo distantię. Quod ergo sanctus iste dixit iam supra, quod prima hierarchia illuminatur immediate a deo, & solum ab eo intelligēdum apparet per exclusiōem aliarum hierarchiarum & ordinē aliorum, ita quod nō illuminatur & sequētibus hierarchijs, nec ab earum ordinibus. ¶Insuper obijci potest cōtra probatiōem qua theologus probat hic, quod unus de Seraphim illuminat alium, quia uidelicet unus clamauit ad alium: Sāctus, Sāctus, Sāctus. Nam & inferior potest clamare ad superiorem, iuxta illud Psalmi: Voce mea ad dominum clamaui. Et in Zacharia cōscriptum est, quod angelus clamauit ad dominum: Vsquequo domine nō miserebe ris urbium Iudæ? Imo & æqualis clamat æquali & superior inferiori: Vnde in Genesi dicitur: Cum deambularet dominus in paradyso ad auram post meridiem, clamauit & dixit: Adam, ubi es? Præterea uerba illa Isaiæ ab aliquibus exponūtur quod clamauit alter ad alterum, id est, mutuo cōcorditerq; clamabant: Respōdendum quod sanctus hic doctor spiritu sancto repletus & ab Apostolo ac apostolicis uiris, instructus in autoritatem sumendus est, & Autoritatem Isaiæ rite exponit: ita quod intelligēda est de clamore quo quis informare intendēs, clamat

Ioan. Sco. di.4.qu.4 Alb. Rup. Linc. Isaie.6. Ps.76.141 Zachar. Gene.3. Isaie.6.

F

A mat ad alium, vt faciat eum attentum. Et quis vnus angelus non doceat alium de hoc, ꝙ deus est sanctus in se, tñ secundum ꝙ sanctitas eius in diuersis eius relucet effectibus, potest inferiorem aliquo modo (sicut præhabitum est) illustrare. Postremo, circa id quod dictum est, in eodem ordine esse primos, medios, & vltimos, dicit Albertus. Istud concedimus, cũ in eodẽ ordine non sint duo eiusdem ordinis. In quibus verbis insinuare videtur, ꝙ angeli singuli à seinuicem specifice distinguantur, sed vt patuit, de hoc alibi longe aliter sensit & scripsit, puta quod omnes eiusdem sint speciei, vt patet in Scripto secundi. Amplius, circa illud: Impossibile est aliter nobis lucere diuinum radium, nisi circumuelatum, &c. videtur sentire, ꝙ sine speculatione phantasmatum non possimus intelligere in præsenti, de qua re q̃ diuerse alibi sentiat, præsertim in Tractatu de intellectu & intelligibili, constat. In expositione demum huius cap. scribit ꝙ diuersitas dispositionum in animabus rationabilibus, q̃tum ad dispositionem intellectus, non est ex diuersa commixtione contrariorum, sed secundum accessum ad vnum primũ simpliciter. Diuersitas vero commixtionis, est signum diuersæ dispositionis animæ. Istud quippe videtur contra cõmune dictum philosophorũ, imo & theologorum multorũ, & contra id q̃d Aristoteles ait: Molles carne aptos mente esse dicimus. Videtur quoq; ex hoc, quod rationalium animarũ distinctio mutua esse specifica, præsertim cum intelligentiarũ distinctio, quæ secundum Peripateticos specifica est, capiatur secundum maiorem & minorem accessum ad primum ac purũ actũ. Hæc scholastice breuiter tango, de quibus super secundum Sententiarũ scripsi diffusius. Sed & ipse Albertus de his alibi aliter sensit ac scripsit, præsertim in libro de homi-

B ne, & super librum de anima.

Albertus. Aristoteles.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI X.

DIximus supra ꝙ summa hierarchia cœlestium mentiũ ab ipsa diuinitate gubernata, eo ꝙ ad ipsam immediate extenditur, occultiore & clariore principalis deitatis illuminatiõe purgatur & illuminatur & pficitur. Occultiore qdẽ, tanq̃ magis intima & magis simplificatiua & vnificatiua. Clariore aũt, prius emanante à claritate diuina cœlestibus mentibus prius apparente, & magis vniuersali, & magis ad primũ principium effusa. Ab hac vero prima hierarchia sursum agitur ad deum, secunda hierarchia, secundum ipsius possibilitatẽ, & à secunda tertia, & à tertia nostra hierarchia sursum agitur ad deum, qui est & superprincipale principium & consummatio omnis hierarchiæ, & hoc secundum eandem legem, quam ordinat diuinus principatus in sursum actione angelica: veruntamen iuxta ꝙ deum decet, & nostræ hierarchiæ est possibile. Omnes autem cœlestes animi sunt manifestatiui superiorum seriatim. Verbi gratia: Infimi angeli sunt manifestatiui archangelorum & ordinum superiorum, & sic supra. Item summi angeli, id est, Seraphim, sunt manifestatiui ipsius deitatis, quæ mouet eos: & Cherubim sunt manifestatiui ordinis Seraphim, & sic deinceps secundum singulorum ordinum proportionem. Et cõmode possunt id agere ordines singuli, quia diuina plenitudo cuncta harmoniace disponens, cuilibet hierarchiæ vel ordini angelo-

C rum & hominum abundanter prouidit & distribuit in scientijs & virtutibus, vt quilibet ordo vel persona hierarchica, sanctam sursum actionem & operationem sibi constitutam possit efficaciter perficere. Patet ergo ex prædictis, ꝙ quælibet hierarchia distinguitur in tres ordines, scilicet primum, medium, & infimum. Et præterea quilibet ordinum distinguitur in tres partes, continendo in se primas, & medias, & vltimas virtutes. Quod colligitur ex eo quod dicit Isaias vnum Seraphim clamasse ad alterum, ostendens plane ꝙ ipse qui clamauit, docuit eum cui clamauit, & ita ostendit ꝙ in eodem ordine alij alijs diuinam distribuunt cognitionem, scilicet superiores inferioribus. Addam etiam ex abundanti non inconuenienter, ꝙ vnaquæque mens angelica vel humana bene ordinata, habet in sua singulari psona speciales primas & medias & vltimas ordinationes, & virtutes addictas scd̃m vnamquãq; hierarchicã psonã, & habet in se sursum actiones hierarchicarũ illuminationũ manifeste distinctas & ordinatas iuxta pportionem suarũ viriũ naturaliũ, sicut añ annos xx. diligenter tractaui in claustro S. Victoris Parisiensis super principiũ Isaiæ: Vidi dñm, &c. iuxta nouã translationẽ Hieronymi, quas sursum actiones vnusquisq; vel homo hierarchicus participat, scd̃m propriã capacitatem super castissimam dei purgationem, & superplenũ eius lumen, & perfectionẽ ipsius, quæ præuenit & causat omnẽ creatã perfectionem. Nihil em̃ est quod sit per seipm̃ perfectum, aut quod nõ indigeat aliena perfectione, nisi solus deus, qui plenitudo est vniuersalis, & habet vniuersalem plenitudinem propria virtute & natura & autoritate, quam & habet ante omnia, & super oĩa.

Isaiæ 6. Iohan. 6

M Cœle-

¶Cœlestes substantiæ oẽs cur cõmuni vocabulo cœlestes virtutes appellentur. Cap. XI. D

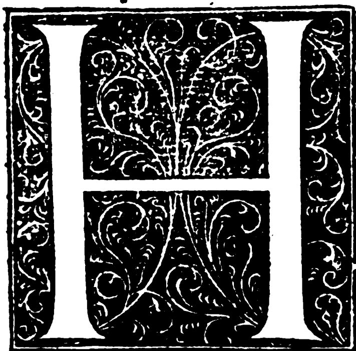
Is autem diffinitis, illud dignum intelligere, ob quam causam oẽs similiter angelicas essentias, uirtutes cœlestes uocare consueuimus. Non enim est dicendum, ut in angelis, quoniam omnium nouissima est dispositio ipsa sanctarum uirtutũ, & quidẽ nouissimarꝵ, sanctã & decoram illuminationem superpositarum essentiarum dispositiones participant. Vltimę uero primarum, nullo modo. Et huius gratia cœlestes quidẽ uirtutes omnes, diuini intellectus noĩantur. Seraphim autem & throni & dominationes, nullo modo. Participatæ enim extremæ ab excelsissimis sunt uniuersalibus proprietatibus, per primamque angeli, & añ angelos archangeli, & principatus & potestates, quos uirtutes, ab ipsa theologia ordinati. Communiter sæpe a nobis similiter cum alijs sanctis essentijs cœlestes uirtutes uocantur. Dicimus autẽ, quia cõmuniter in omibus utẽtes cœlestium nominatione uirtutum, non confusionẽ quandã uniuscuiusqꝫ dispositionis proprietatũ introducimus. Sed qm̃ in tria diuiduntur scd̃m se supermundana rõne oẽs diuini intellectus, in essentiã, uirtutẽ, & operationẽ: cũ simul omes aut eorꝵ quosdã inobseruate cœlestes essentias, aut cœlestes uocamus uirtutes, eos periphrasticos, de quibus sermo est, significare eos ęstimandũ ex ea q̃ p singl'os eorꝵ est, essentia uel uirtute. Neqꝫ em̃ suppositã ꝑprietatẽ facile est iã a nobis discretarum sctãrꝵ uirtutũ minoribus oĩno annectere essentijs, in cõuersiõe incõfusę angelicorꝵ ornatuũ *ordinationis. Iuxta em̃ sępe a nobis rectã redditã rõnem, ipse quidẽ supfirmatę dispositiões abũdanter hñt, & minorꝵ sacras ꝑprietates. Vltimæ uero maiorꝵ superpositas uniuersitates nõ hñt particulariter in eas primo apparentibus illuminationibus per primas proportionaliter eis distributis. E

*taxarchiæ.

¶Declaratio ca. huius II. Artic. 21

Stendit theologus hic cur vniuersæ mentes supnæ nuncupent virtutes cœlestes. [His aũt diffinitis]. i. ꝑinductis iã determinatis [illud dignũ intelligere]. i. cõsideratione dignũ existit [ob quã causam oẽs similr angelicas essentias]. i. cũctas ꝑsonas supnorꝵ spirituũ [ꝟtutes cœlestes vocare cõsueuimus Nõ em̃ est dicendũ vt in angelis]. i. ad istã quęstionẽ nõ est respondendũ sicut supra responsum est, cur oẽs cœlestes essentiæ angeli appellent [qm̃ oĩm nouissima ẽ dispositio ipa sctãrꝵ virtutũ]. i. ꝙ istud sit ideo, q̃a dispositio ista. i. ordo sctãrꝵ ꝟtutũ sit nouissima. i. vltimũ locũ tenẽs inter ordĩes angelorꝵ, imo q̃ntũ locũ sortit, tã ascẽdẽdo ab infimo, q̃ descẽdẽdo ab ordĩe summo: estqꝫ directe ĩ medio ordinẽ angelorũ queadmodũ sol ĩ medio planetarꝵ, q̃uis Arist. putauerit solẽ supra lunã ꝓxime collocari, eo ꝙ a luna tñmõ eclipset [Et q̃dẽ nouissimarꝵ sctãm & decorã illũinationẽ suppositarũ essentiarꝵ dispositiões ꝑticipãt]. i. chori supiores participãt illũinationẽ sanctã & pulchrã inferiorũ chororũ, vt frequẽter expositũ est: nõ tñ ꝑticipant eã ab inferioribꝰ, sed a supioribus se. [Vltimę ꝟo primarꝵ nullo mõ. i. angelorꝵ inferiorꝵ, infimorũ ve ordinũ, neq̃q̃ ꝑticipãt illũinatiões & ꝑprietates spirituũ ordinũ eminẽtiorꝵ, in ea vcꝫ plenitudine & excellẽtia, q̃ in supioribus sunt: attñ aliq̃liter eas ꝑticipãt, cũ toties habitũ sit, ꝙ inferiores a supioribus illustrẽt. Linconi. q̃qꝫ testat: Habet q̃libet intellectus angelicus. i. q̃libet infimi ordĩis angelus p grãm, vt ferueat cũ Seraphĩ vt luceat cũ Cherub, & spiritalis existẽs, dijudicet cũcta cũ thronis, itẽ cũ dñationib. dñetur sibi subiectis, & fortis sit cũ ꝟtutibꝰ, & ordinatus cũ ptãtibus: deĩn cũ principibus principet aliq̃bꝰ subditis, nũciet q̃qꝫ salutaria quædã minora minoribus cũ angelis, atqꝫ maiora cũ archãgelis. Hic ĩ ho. plenius scribit Gre. Sic ĩ illa summa ciuitate ſpãlia q̃dã singl'orꝵ sũt vt tñ sint coĩa oĩbꝰ & q̃d in se q̃sqꝫ ex parte habet, hoc ĩ alio ordĩe totũ possidet. Sed iccirco vno eodemq; vocabulo oẽs nõ cẽsent, vt ille ordo vocari priuato vniuscuiusqꝫ rei noĩe debeat, q hãc ĩ munere plenius accipit. Seraphĩ nãqꝫ incẽdiũ dicimꝰ, & tñ amore cõditoris oẽs parit' ardẽt. Cherubĩ plenitudinẽ F

Aristoteles

Rupertus Linconen.

Grego. in homilia.

A scientię,& tñ quis ibi aliqd nesciat,vbi oẽs fontẽ sciæ deũ vident? Throni,agmina illa vocanť qbus cõditor pſidet. Sed btũs esse qs põt,nisi cõditor suus eius mẽti pſideat? Quæ ergo ex parte habentur ab omnibus,eis priuato nõmine asscribuntur,qui hæc in munere plenius acceperũt [Et huius gratia cœlestes quidem virtutes omnes diuini intellectus nominãtur].i.ista de causa omnes mentes supernæ nuncupantur virtutes cœlestes.[Seraphim autem & throni & dñationes nequaq̃]id est,nullatenus vniuersi illi intellectus dicuntur Seraphim & throni ac dominationes,quia nec ad illarũ dignitatẽ eminentiãq; pertingunt:cur igitur omnes vocantur virtutes,cum quatuor ordines inferiores ad eminentiam illuminationis ac proprietatis quinti ordinis,qui virtutes dicuntur,nequaq̃ perueniant? Istud paulo post soluit. [Participatæ autẽ extremæ]id est,essentiæ seu mentes infimi chori sunt participatæ,id est, q̃tum ad suã proprietatẽ & illuminationẽ, inclusæ & comprehensæ sunt[ab excellentissimis vniuersalibus proprietatibus]id est,à proprietatibus & viribus mentium eminentiorum, queãdmodum in totis potestatiuis perfectiones ac vires inferiorum in superioribus includuntur, sicut potestas subdiaconi in potestate diaconi,atq; amborum potestas in potestate sacerdotali. Sicque potestas superior dicitur vniuersalior,quoniã maior ac latior inest in continendo ac operando. [Ipsi nanq; angeli,& ante angelos archangeli & principatus & potestates]. i.quatuor illi chori inferiores, inter quos archangeli sunt ante angelos dignitate, non duratione [post virtutes ab ipsa theologia ordinati].i.à sacra scriptura noĩati atq; dispositi in descendendo à Seraphim post virtutes.[Cõmuniter sæpe à nobis similiter cum aliis sanctis essentiis cœlestes virtutes vocãtur].i. frequenter nominantur à nobis in ecclesiastica hierarchia contentis, virtutes cœlestes cũ aliis sanctis,essentiæ.i.sicut & aliæ mentes supnæ superiores,videlicet dominationes, throni, cherubim quoq; ac seraphim.Consequenter soluit hanc quæstionẽ. [Dicimus autẽ quia communiter in omnibus vtentes cœlestium noĩatione virtutum,non confusionẽ quandã vniuscuiusque dispositionis proprietatum introducimus].i.hoc affirmamus, ꝙ vtendo noĩatione virtutum

B cœlestium in oĩbus.i.ꝙ oĩm angelicorũ chorũ pſonas seu spũs appellando virtutes,non inducimus nec facimus confusionẽ proprietatũ vniuscuiusq; dispositionis.i.cuiuscunq; chori angelici:imo qlibet chorus manet distinctus ab alio,qm̃ nomen virtutis in istis locutionibus æquiuoce sumitur.Hinc sequitur:[Sed quoniam in tria diuiduntur scd̃m se supermundanã ratione omnes diuini intellectus].i.vnusquisq; spiritus cœlestis seu mens angelica ac superna prout sumitur secundum se,vt subsistens & particularis persona in tria partitur.i.tria in se habet seu cõtinet.Diuiditur inquam[in essentiam & virtutem & operationem]non sicut in partes essentiales,nec sicut genus in species,neq; vt totum potestatiuum in partes suas:sed iuxta similitudinem quandam,sicut totum integrale in partes quantitatiuas:non ꝙ vere atq; vniuoce sint in spiritualibus naturis totum integrale & pars quantitatiua,sed metaphorice solum:q̃niam sicut in rebus corporalibus totum integrale habet partes quantitatiuas,quæ ad perfectã eius subsistentiam requiruntur,attamen sine eis,seu absq; quibusdam earum subsistere potest, non tamen perfecte,vt homo sine aure aut naso vel pede: sic ad perfectam subsistentiã angeli, concurrunt,reqruntur & pertinent tria hæc,puta essentia sua qua est, potentia seu (aptius loquendo)virtus qua in actum egreditur,& operatio qua fini coniungitur,& agit quod sibi præfixum est,& ad quod agendum est institutum & conditum. Deniq; in vnoquoq; angelo est essentia vna numero solum,quæ essentia est simplex forma in se subsistens & separata, non tñ imparticipata,nec independens, aut illimitata:quæ essentia est realiter ipsa subsistens persona.

C Est demum in quolibet angelo duplex virtus,intellectus videlicet & volũtas,& operatio multiplex,vtpote multi actus intelligendi atq; volendi,& motio actiua,& productiões diuersorũ effectuum:nec differunt in angelis realiter intellectus agens & possibilis, intellectusve speculatiuus & practicus. Sed essentia & virtus,seu potentia & operatio,in angelis realiter distinguũtur.Ideo à diuina simplicitate ac vnitate multum deficit & occumbit. [Cum simul omnes autẽ eorum quosdam inobseruate cœlestes essentias aut cœlestes vocamus virtutes] id est,dum vnumquenq; angelorum seu diuinorum intellectuum,seu quempiam eorum indifferenter appellamus essentiam aut virtutem,sumendo nomen virtutis inobseruate, id est, communiter & incontracte,non proprie,prout est speciale nomen distincti specialisque ordinis: [eos periphrasticos,de quibus sermo est,significare nos æstimandum]id est, sentiendum est nos significare istas intellectuales simplicesq; substãtias periphrasticos.i.per quandam circumlocutionem[ex ea quæ per singulos eorum est essentia vel virtute].i.sumendo nomen essentiæ ac virtutis coĩter,secundũ ꝙ vnicuiq; ordini ac personæ mentis angelicæ conuenit nomen istud essentia,& nomẽ hoc virtus,videlicet prout in quolibet tali supposito esse dicuntur: attamen cũ

 quemli-

quemlibet angelum appellamus virtutem,sumitur virtus non pro accidentali potentia, sed pro vigorosa natura atq; substantia. [Neq; enim superpositam proprietatem facile est iam bene à nobis discretarum sanctarum virtutum minoribus omnino annectere essentijs.] hoc est, est nomen virtutis proprie sumptum pro ordine speciali,iccirco non conuenit angelis vniuersis:quoniam non est facile,imo difficile & inconueniens est superpositam.i.excellentē proprietatem virtutum sanctarum,quæ sunt de quinto throno angelico bene discretarum.i. recte distinctarum à nobis,alijs angeloꝝ ordinibus annectere omino.i.sociare simpliciter, aut asscribere essentijs minoribus.i.inferioribus choris ac àngelis [in conuersione inconfuse angelicorum ornatuum * taxiarchiæ] hoc est,in reditione & reductione ornatuum angelicorum.i.angelicorum ordinum pulchre dispositorum ac sapientialiter distinctorum taxiarchiæ inconfuse.i.ordinationis diuinæ inuiolatæ & increatæ, quæ causa est & institutrix distinctionis ac decoris ordinum supernoꝝ,quorum proprietas & distinctio patet & cōsistit in reductione & reditione,seu conuersione omnium illoꝝ ad creatorem. [Iuxta enim sæpe à nobis recte redditā rationem].i.secundum rationabilem causam,quam frequenter expressimus & assignauimus. [ipsæ quidem superfirmatæ dispositiones].i.ordines superiores cæteris eminentiores ac diuiniores,ac firmiter superlocata[abundanter habent & minorum sacras proprietates].i.eminēter & copiose in se includunt,comprehendunt & possident sanctas vires, virtutes & proprietates ordinum inferiorum,quemadmodum in totis & partibus potestatiuis, imo & speciebus vniuersi virtus speciesq; superior comprehendit in se vim & perfectionem virtutis & speciei inferioris,& aliquid superaddit,modo quoq; sublimiori, quam virtus & perfectio illa in specie inferiori consistit.[Vltimæ vero maiorum superpositas vniuersitates non habent].i.inferiores ordines ac naturæ non habent,neq; includunt vniuersitates.i.vniuersas proprietates,perfectiones & vires,seu vniuersaliores proprietates superpositas eis maiorum.i.ordinum ac naturaꝝ sublimiorum. [particulariter in eis apparentibus primo illuminationibus per primas proportionaliter eis distributis]hoc est,inferiores non participant plene & vniuersaliter proprietates superiorum.Attamen suo modo aliqualiter eas participant. Et hoc dico, illuminationibus primo.i.primæue ac fontaliter à deo emanantibus, distributis.i.collatis eis, per primas.i.p superiores essentias,proportionabiliter.i. secundum mensuram & dispositionē eaꝝ, apparentibus.i. resplendentibus in eis illuminationibus,particulariter.i. partim & imperfecte Ista pro magna parte etiam à melioribus ac subtilioribus philosophis dicta inueniuntur,q̄tū ad naturalem scientiam & influxum , dispositionem & ornatum, ordinem & consistentiam ac operationes substantiarum separatarum. Nam & in libro de causis asseritur,ꝙ est in intelligentijs superioribus per modum sublimiorem, est in intelligētijs inferioribus per modum decliuiorem.Rursus in commentario decimæ propositionis libri eiusdem habetur: Formæ quę sunt in intelligentijs secundis inferioribus per modum particularem, sunt in intelligentijs superioribus per modum vniuersalem:quoniam primis intelligentijs inest virtus magna, quia vehementioris vnitatis & simplicitatis, cum sint propinquiores primo puro,vno ac simplici. Intelligentiæ vero inferiores sunt maioris multiplicitatis propter distantiā suam à primo infinito,quod est virtus virtutum.Vnde & denuo in eodem dicitur libro: Primorum omnium, quædam sunt in quibusdam per modum quo licet,vt sit vnum eorum in alio.Hæc demum in declaratione Procli diffusius continentur: Omnium(inquit) quę secundum processum multiplicantur prima,sunt perfectiora secundis,& secunda his quæ sunt post ea, & ita deinceps. Itemq;:Omnis processus per similitudinem secundorum ad prima efficitur.Et iterum: Omne producens similia ad seipsum,ante dissimilia substituit. Certe beatissimus & illuminatissimus Dionysius egit quod diu post eum sanctus Hieronymus docuit esse agendum:Istud(ait)facere solemus quando philosophos legimus,dum libri sapientiæ secularis ad nostras deueniūt manus,si quid in eis vtile inuenimus,ad nostrum dogma conuertimus: si quid vero superfluum de amore vano, aut cura secularium rerum,hæc radimus, his caluitium inducimus,& in vnguium morem ferro acutissimo desecamus. In Deuteronomio quoq; dominus iussit, vt mulieris captiuæ præsertim gentilis caput radatur, & supercilia omnesq; pili & vngues corporis amputentur,sicq; in vxorem ducatur.Quid igitur,ait,mirum,si ego sapiētiam secularem propter eloquij venustatem pulchritudinemq; membrorum Israelitem facere cupio, & quicquid in ea erroris aut falsitatis siue libidinis reperero,rado,abscindo,abijcio,sicq; ex ea domino Sabaoth filios genero?Sic ergo & nos facere congruit, nec immoderate talibus immorari, ne meliora & viciniora saluti negligamus,neq; cū Aegypti idolis spiritaliter fornicemur.

Margin notes: * ordinationes. — Proclus. — Hierony. — D — E — F

Para-

A PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI XI

Einceps quęrendum est, propter quam causam omnes angelicas substãtias cuiuscunq; ordinis consueuimus vocare cœlestes virtutes. Neq; est hic reddere rationem, quam supra diximus, omnes cœlestes mentes recte vocari angelos, cum infimus omnium cœlestium ordinum sit ordo angelorum, & superiores habeant inferiorum virtutes & illuminationes vnde denominantur. Siquidem ordo virtutum superior est quatuor aliis ordinibus. Vnde propter hanc rationem non possunt illi quatuor inferiores communicare nomen virtutum, quia non eadem plenitudine virtutes & illuminationes earum participant. Vnde prædictæ quæstioni sic respondemus: Ad ostendendum q̃ nulla confusio inducit proprietatibus aut distinctiuis nominibus angelicorum ordinum per hoc, q̃ omnes cœlestes animi communiter vocantur virtutes, quælibet mens cœlestis secundum supermundanã cœlestium rationem habet hęc tria, scilicet substantiam, virtutem, & operationem. Quando ergo aut cœlestes virtutes, aut aliquas earum indifferenter vocamus cœlestes substantias, aut cœlestes virtutes, illas de quibus tunc loquimur, sic vocamus quasi per expressionem suarum spiritualium substantiarum aut virtutum, à quibus easdem sic denominamus. Hoc enim sic faciendo non intendimns subiectis ordinibus attribuere proprietatem virtutum in ea plenitudine, qua ordo virtutum eam possidet, quod esset conuertere retrorsum, & confundere gradus ordinum angelicorum. Vt enim sæpe diximus & recte, superiores ordines habẽt sanctas proprietates subiectorum abundantius, q̃ ipsi subiecti. Inferiores vero non in ea plenitudine habent
B scientias & virtutes in qua & superiores, sed particulariter participant secundum singulorum capacitatem illuminationibus ad illos delatis per superiores.

¶ Sacerdotes inter homines cur angeli dicantur. Cap. XII.

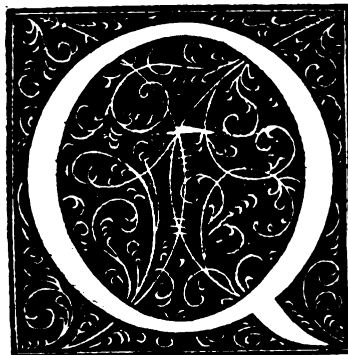
Væritur autem & hoc intelligibilium eloquiorum studiose intuentibus. Si enim participantia excelsiorũ uniuersitatum non sunt ultima, ob quam causam secundũ nos summus sacerdos angelus domini omnipotentis ab eloquiis nominatur. Est autem nõ cõtraria ratio, ut æstimo ante diffinitis. Dicimus enim quia uniuersali & superposita maiorum ornatuum uirtute relinquuntur ultimi. Mediam enim & proportionalem participant iuxta unam simul cunctorum & coniunctiuam societatem, quale est sanctorum Cherubim ordo, participat sapientiam & scientiam altiorem. Sub ipsis autem essentiarum dispositiones participant quidem et
C ipsæ sapientiam & scientiam particularem, tamen ad illos & subiectam. Et quidem omnino in participatione sapientiæ & scientiæ, esse commune est omnibus deiformibus intellectibus. Attente autem & primo aut secundo, aut infra nequaquam commune, sed sicut unicuiq; ante propria diffinitur analogia. Hæc autẽ & de omnibus diuinis mentibus non fortassis quis errans diffiniet. Etenim sicut primi abundantius habent minorum sanctas pulchrasq; proprietates, sic habẽt ultimi eas priorũ, non tamen similiter, sed infra. Nihil ergo (ut æstimo) inordinatum, si & secundum nos summum sacerdotem angelum theologia uocat, iuxta uirtutem propriam participantem angelorum † prophetica proprietate, & ad manifestatiuam eorum similitudinẽ (quantũ possibile hominibus) † extentum. Inuenies autem (quia & deos theologia uocat & cœlestes & supernas essentias) & apud nos amicissimos dei & mirabiles uiros. Et quidem diuinum † secretum superessentialiter simul omnibus & remotũ & supercollocatum, & nullum ab

Malac. 2.

† hypophetica.
† extentã.
† secretũ obscuritate.

eorum quæ sunt simile nominari proprie,& omnino ualet. Veruntamen quæ- D
cunque & intellectualium & rationalium ad unitatem eius,& qualiscunque uir tus uniuersaliter conuertitur, & ad diuinas ipsius illuminatiões(quantum pos-sibile)incessabiliter extenditur secundum uirtutem (si iustam dicere) diuina imi tatione,& diuina uniuocatione digna facta est.

¶Expositio capituli huius duodecimi. Articulus XVI.

MOVETVR ac soluitur hic quæstio ex præhabitis sumens originem. Et enim dictum est præcedenti capitulo, iccirco inferiores choros & angelos non vocari nominibus superiorum, quia inferiores non participant proprietates superiorum tam plene, vt in superioribus sunt. Vnde apparet quod personæ ecclesiasticæ non essent angeli nuncupandi, potissime cum plus distent ab angelis, quàm angeli ab archangelis. [Quæritur autem & hoc intelligibilium eloquiorum studiose intuentibus] id est, ab his qui studiose intuentur, considerant, student, inquirunt veritatem & intellectum intelligibilium eloquiorum, id est, scripturarum, quæ dicuntur eloquia intelligibilia, id est, spiritualia, pura, & quasi immaterialia: quoniam docent & hortantur nos sensibilia & terrena transcendere, atque diuina & immaterialia totis affectare præcordijs. Sensibilia quippe & intelligibilia in hoc differunt, quod sensibilia sunt grossa atque corporea: intelligibilia vero abstracta, à materia & eius appenditijs depurata. E [Si enim participantia excelsiorum vniuersitatum non sunt vltima] hoc est, si (pro quia) vltima, id est, ima & inferiora non participant vniuersitates, id est, vniuersas perfectiones, seu vniuersaliter illuminationes excelsiorum, id est, sublimiorum ordinum, vt in fine præcedentis capituli clarius expositum est. [ob quam causam secundum nos summus sacerdos,] id est, pontifex hominum [angelus domini omnipotentis ab eloquijs nominatur.] Scriptum est enim in Malachia: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Est autem non contraria ratio (vt æstimo) ante diffinitis,] id est, obiectio ista non derogat prædeterminatis. [Dicimus enim quia vniuersali & superposita maiorum ornatuum virtute relinquuntur vltimi.] id est, hoc affirmamus quod inferiores deficiunt à virtute vniuersali, & superposita, id est, à perfectione & plena ac eminenti proprietate ornatuum maiorum, id est ordinum superiorum. Attamen aliquid de proprietate partipipant eorundem. Vnde subiungitur: [Mediam enim & proportionalem participant iuxta vnam simul cunctorum & coniunctiuam societatem.] id est, omnes superiores inferioresque ordines simul participant F quandam mediam conuenientiam & virtutem omnibus comproportionatam, commensuratam & competentem iuxta societatem vnam cunctorum, & coniunctiuam, id est, vnitiuam eorum ad inuicem, quemadmodum etiam multæ species in vno conueniunt genere, cuius natura & proprietas in diuersis speciebus determinatur ad diuersos gradus perfectionum in ipsis: sic & omnes ordines illi angelici in quibusdam conueniunt, per quæ societatem habent adinuicem, omnesque simul vna integra hierarchia angelica nuncupantur, quod consequẽter declarat. [Qaule est] id est, id quod dixi, tale quid est, & ita se habet vt dixi, sicut nunc quasi exemplariter declarabo. [sanctorum Cherubim ordo parcicipat sapientiam & scientiam altiorem.] id est, mentes supernæ de ordine Cherubim, sapientiã, id est, diuinorum notitiam & scientiam rerum sortitur à deo, qui eis naturalium rerum scientiam concreauit, iuxta illud libri de Causis: Causa prima est creans sapientiam. Qualem vero seu quantam supernaturalium cognitionem habitualem aut actualem concreauerit, seu dederit eis ante eorum confirmationem & glorificationem, quis nouit? Quamuis de hoc

Marginalia: Sensibile quid. Intelligibile quid. — Malac. 2.

hoc diuersi diuersimode opinentur, de qua re super secundum Sententiarum plurimorum
A æstimationes & scripra collegi. Porro in verbo æterno cognoscunt etiam multa de creaturis. Similiter per scientiam inditam multa de naturalibus & supernaturalibus rebus agnoscunt. Summa vero eorum sapientia, beatifica visio dei est. Ex illuminatione quoq; ordinum superiorum multa sciunt inferiores. Participant ergo spiritus illi cherubici sapientiam & scietiam, imó excellentiam grandem in eis. Vnde & Cherubim, id est, plenitudo scientiæ seu pleni scientia nominantur. [Sub ipsis autem essentiarum dispositiones] id est, ordines mentium supernarum sub Cherubim bene dispositi [participãt quidem & ipsæ sapientiam & scientiam] multiplicem, sicut de Cherubim dictum est, imó sapientiam & scientiam vt sunt dona spiritussancti omnes beati à deo sortiti sunt [particularem tamen ad ipsos & subiectam] id est, notitiam nõ tã generalẽ ac latam, sed magis contractam & subiectam, id est, inferiorem sciantiam superiorum. deinde exprimit in quo omnes conueniunt. [Et quidem] id est, pro certo [omnino in participatione sapientiæ esse & scientiæ commune est omnibus deiformibus intellectibus] id est, cunctis creatis substantijs intellectualibus creatori conformibus, est commune, sapientiam & scientiam participare. Quid enim habent quod non acceperunt? [Attente autem & primo & secundo aut infra] id est, sapientiam & scientiam participare in tali vel tali gradu, puta attente, id est, speciali auiditate & attentione præcipua, & primo loco quod spectat ad Seraphim, aut loco secundo quod pertinet ad Cherubim, aut infra, videlicet loco tertio aut quarto, quod est ordinum proportionaliter inferiorum [nequaquam commune] id est, non est commune omnibus [sed sicut vnicuique] id est, prout cuilibet choro [ante propria diffinitur analogia] id
B est, cuilibet ordini conuenit sapientiam & scientiam participare, secundum mensuram sibi à deo præfixam, & prout ab æterno ei prædeterminatum est, conuenienti proportione, respectu & comparatione ad alios, vt in omnibns condecens ordo seruetur. [Hoc autem & de omnibus diuinis mentibus non fortassis quis errans diffiniet] id est, de vniuersis illis deiformibus intellectibus aliquis diffiniet, id est, affirmabit fortassis hoc, vtpote quod inferiores aliquo modo participant proprietates, virtutes & actiones superiorum [non errans] quia non errat in hoc. [Etenim sicut primi abundanter habent minorum pulchras sanctasq; proprietates, sic habent vltimi eas priorum: non tamen similiter, sed infra] id est, quemadmodum superiores ordines habent proprietates præclaras inferiorum cum plenitudine quadam, sic inferiores sortitæ sunt proprietates superiorum per imitationem & particicipationem aliquantam & deficientem. Ideo sequitur: Non tamen similiter, sed infra, id est, non tam excellenter vt sunt in superioribus choris, sed infra gradum eminentiæ tantæ. Ex quibus concludit. [Nihil ergo (vt æstimo) inordinatum] id est, nulla deordinatio est [si & secundum nos summum sacerdotem angelũ theologia vocat] id ẽ, quod scriptura potificem hoĩm nominat angelũ [iuxta virtutem propriam participantem angelorum † hypophetica proprietate] id est, ipsum sacerdotem participantem, id est, communicantem proprietate hypophetica, id est, prænunciatiua, & quasi pphetali ac annũciatiua angelorum, ita quod instar angeli desuper purgatur, illustratur, perficitur: & subditos suos purgat, illuminat, perficit: ac ea quæ dei sunt, ipsis annunciat: atque futura pericula, præmia & tormenta prænuncat ipsis iuxta virtutem propriam, id est, prout sibi possibile est, & iuxta potestatem & autoritatem sibi concessam. [Et ad manifestatiuam eorum similitudinem, quantum possibile hominibus † extentam] id est, secundum virtutem suam extentam, id est, porrectam & eleuatam ad similitudinem eorum manifestatiuam, id est, ad imitandum manifestationem angelorum, qui ea quæ dei sunt, manifestant hominibus, quod summus sacerdos pro suis viribus imitando & exercendo angelis se conformat. Quod rationabiliter dici ac fieri probat iam à maiori. [Inuenies autem quia & deos theologia vocat, & cœlestes & supernas essentias, & apud nos amicissimos dei & mirabiles viros] id est, in scripturis poteris inuenire quod tam angelicos spiritus quàm homines virtuosos deo præcharos, theologia nominet deos. Vnde in Euangelio ait Saluator: Illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, iuxta illud Psalmi: Ego dixi, dij estis. In Exodo quoque ait scriptura: Dijs non detrahes. Itemq; Seruus applicabitur ad deos. Et rursus ad Mosen: Ecce constitui te deum pharaonis. Quos certum est non esse nec dici deos, nisi participatione quadam diuinarum Proprietatum, & assimilatione aliqua virtutum ac sanctitatis, non autem naturaliter aut essentialiter deitatem veram habendo. Propterea subditur: [Et quidem diuinum secretum † obscuritate superessentialiter simul omnibus & remotum & supercollocatum. Hoc est esse diuinum & in-

Marginal notes: 1. Cor. 4. — † pphetica — † extentis — Iohan 10 — Psal. 81. — Exod. 22. — ibidem. — Exod. 7. — † nõ habet. obscuritate

creatum secretum, id est, incóprehensibile & ignotum quantum ad quod est, & sua obscuritate D
id est, caligine, hoc est, superlucidissima & incomprehensibili claritate ac maiestate remotum
& supercollocatum omnibus simul, id est, vniuersa in infinitum transcendens, super essentiali
ter, id est, extra omne genus & super omnem ordinem rerum [& nullum eorum† ab ea eorum
† ei. quæ sunt, simile nominari proprie & omnino valet] id est, nullum eorum quæ sunt à deo cre-
ata, aut facta, valet nominari simile deo proprie, id est, naturaliter & vniuoce, & omnino per-
fecte & omnifarie, sed solum imitatiue & analogice ac deficienter. Propter quod scriptum est
Isaiæ.40. in Isaia: Cui similem fecistis deum, aut quam imaginem ponetis ei? In Exodo quoque: Quis si-
Exod.15. Psal.85. milis tui in fortibus domine? quis similis tui? Atque in Psalmo: Non est similis tui in dijs
domine, & non est secundum opera tua. [Verumtamen quæcunque & intellectualium &
rationalium ad vnitatem eius & qualiscunque virtus vniuersaliter conuertitur] hoc est,
quæcunque intellectualium & rationalium creaturarum, & generaliter virtus quæcunque
angelorum aut hominum, conuertitur vniuersaliter, id est, omnibus viribus suis ad vnitatem
eius, id est, ad ipsum qui est simplicissimum vnum, quod solum ac summe necessarium est per
contemplationem assiduam feruidumq; amorem [& ad diuinas illuminationes ipsius quan-
tum possibile, incessabiliter extenditur] id est, disponit se & suspirat ad hoc quod illuminetur
Lucæ.10. à deo indesinenter, quantum conditioni creaturæ possibile est [secundum virtutem (si iustum
dicere) diuina imitatione & diuina vniuocatione digna facta ẽ] Hoc est, talis creatura per cha-
rismata gratiæ dei, digna effecta est secundum virtutem, id est, secundum gradum & excellen
tiam suæ virtuositatis ac bonitatis imitatione diuina, vt dei imitatrix vocetur, iuxta illud Apo
Ephe.5. stoli: Imitatores dei estote sicut filij charissimi. Et vniuocatione diuina, id est, nominatione vo
cabuli eiusdem cum deo, vt scilicet participatiue deus vocetur. Vnum quoque enim in illud
quodammodo transformatur, quod maxime diligit, & ad quod toto corde afficitur: atque il- E
lius nomen sortitur, cuius proprietates & actus potissime sectatur, exercet, continuat. Cumq;
supergloriosissimi & supersanctissimi dei vita sit sui ipsius æterna, superclarissima ac superpu
ra contemplatio, infinita quoque, incessabilis & superardentissima dilectio: constat quod vi-
ri heroici, contemplatiui, & in sancto amore perfecti, merito dij vocentur, maxime compre-
hensores: quorum tanta est excellentia super nos, quod qui minor est in regno dei, maior ac
Matt.11. perfectior diuiniorq; consistat (secundum id quod nunc actualiter est, seu secundum præsen-
tem iustitiam) perfectissimo viatore: quamuis secundum prædestinationem æternam longe
Plato. sit aliter. Denique iuxta hunc modum etiam Plato in Timæo inducit summum deum loquen
tem ad causas superiores secundas: O dij deorum, quorum idem pater & opifex ego. De incó-
prehensibilitate autem & incomparabili excellentia & incognoscibilitate & in cognitione ve
Proclus. ri dei, ait Proclus theoremate centesimo vicesimo tertio. Ens primum propter substantialem
suam vnitatem, incognoscibile & indicibile est omnibus simul secundis. Neque enim medica-
bile, neque opinabile, neq; intelligibile est ens diuinum & primum, imó penitus est ignotum,
cum prorsus causam non habeat. Theoremate centesimo tricesimotertio: Proprietas, inquit,
diuina distinxit vnitates & bonitates deorum. Neque enim omnes deorum existentiæ, adæ- F
Porphyri⁹ quantur vni vero deo. Tantum ille ad multitudinem deorum sortitus est excellentiam. De
hoc summo & superpræstantissimo ac supermetuendissimo deo dixit Porphyrius: Hic est vni-
uersitatis autor, quem polus, tellus pontusq; contremunt, & ipsa numina perhorrescunt. Po-
Plato. stremo vt in Timæo asserit Plato: Homini cum deo est appellationis parilitas, consortiumq;
naturæ. Verum quod dictum est, Digna facta est vniuocatione diuina, non est sic accipiendum
quod aliquid de deo & creaturis dicatur vniuoce, sed sicut expositum est.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS XII.

Værunt etiã q̃ sacras scripturas intelligere desiderãt nõ sterquare hierarcha dicatur angelus domini exercituum. cum supra dictum sit, quod inferiores non participant illuminationibus supernorum in eadem plenitudine, qua & illi. Respondemus, quod non est hoc contrarium supradictis. Inferiores enim licet, non in eadẽ plenitudine, tamen idem lumen participant. Alij sublimius, alij inferius. Vñ ab eodẽ possunt denominari. Verbi gratia. Ordo Cherubim participat sapiẽtia & cognitiõe dei sublimius q̃ inferiores ordines. Ordines aũt inferiores oẽs participãt sapiẽtia & cognitiõe, ita q̃d inferiores sp partici pãt, respectu superiorũ. Commune est enim omnibus mentibus deiformibus participare simpliciter sapientia & cognitione sed participare in gradu primi ordinis, vel in gradu secundi aut cuiuslibet inferioris, Non est omnibus commune, sed singuli participant secundum gra-

dus pro-

A dus proprios. Quod autem de ordinibus diximus, de omnibus diuinis mentibus recte sentitur. Sicut enim superiores mentes habent virtutes & scientias* inferiorum abundantius inferioribus: sic inferiores participant virtutibus & scientijs superiorum non æqualiter illis, sed inferius. Non ergo inconuenienter hierarcha noster in sacra scriptura vocatur angelus, & ipse secundum suam virtutem participat annunciatiua proprietate angelorum, & ad imitationem manifestationis angelicæ docet homines diuina & cœlestia. Etiam inuenitur in sacris scripturis, quod sacra scriptura tam cœlestes virtutes, quàm præcipuæ sanctitatis & excellentiæ viros & deo charissimos vocat deos, quamuis diuina substantia secundum se ab omnibus & omnium communione supersubstantialiter separetur, & eleuetur. & omnino nihil existentium aliquo modo sit ei comparabile. Verumtamen omnes cœlestes mentes & homines qui ad vnius vnitionem secundum vniuscuiusque virtutem omnino conuertuntur, & secundum ipsorum possibilitatem ad diuinas ipsius illuminationes incomprehensibiliter extenduntur oẽs inq̃ iuxta singulorum capacitatẽ, si licet dicere, digni habẽt & dei imitatiõẽ & diuinã æquocatiõẽ. Exod. 20. Psal. 81. Iohan. 10.

¶ Isaias propheta cur à Seraphim purgatus dicatur. Caput. XIII.

AGe & hoc secundum uirtutem inspiciamus, ut quod a theologis seraphim missus fuisse dicitur. Etenim responderit quisquam: quia non suppositorum quisquam angelorum, sed unus quidam maximis essentijs innumeris purgat sacerdotem. Quidam ergo aiunt, quia iuxta iam ante redditam cunctorum intellectuum societatis diffinitionem, non unam circa deum primarum mentium nominat eloquium in theologi purgationem uenisse: quendam uero nobis præ- † supposi torum. Isaiæ. 6.

B stantium angelorum sanctificantem prophetæ purgationem seraphim* æquiuocationem uocatum fuisse, propter igneam & cœlestem dictorum ablationem peccatorum, & purgati in diuinam obedientiam resuscitationem. Et eloquium unum ex Seraphim simpliciter dixisse aiunt, non circa deum collocatorum, sed nobis præstantium purgatiuorum uirtutum. Alter autem non nimis inconuenientem quãdam mihi præstitit apologiam super huiusmodi statu. Ait enim quia propriam sacrificatiuam purgationem magnus ille qui tunc erat uisionem formans angelus in docendum diuina theologum, in deum & post deum in purgatricem hierarchiam reponunt. Et nũquid ergo hæc ratio uerax est? Ait eñi qui hoc dixit: Quomõ diuina uirtus in omnia ueniens implet, & per omnia immensuraliter peruenit, & omnibus iterum est inuisibilis, non solum quasi ab omnibus superessentialiter remota, sed & quasi occulte in omnia† permittens prouidas suas operationes, sed tamen & omnibus intellectualibus proportionaliter † æquoce. † pmitteñs

C superlucet, & propriam illuminationem ingerẽs preciosissimis essentijs. Per eas quasi primas† in submunitas se bene ornate distribuit, secũdum uniuscuiusq̃ dispositionis contemplationem commensuratiuam. Quam, ut apertius dicam, & per ppria exẽpla, etsi deificẽtia, deo ab oĩbus remoto, uerumtñ nobis manifestiora, solaris radij distributiões in primã materiã bñ distributæ implẽt oĩm lucidiorẽ, et p eã manifestius pprios† declarat splẽdores. Accedẽs uero crassioribꝰ materijs obscuriorẽ* habẽt distributiuã sup apparitionẽ ex illuminãdarum† materiarum ad illuminatiõis distributiuũ habitũ importunitate. Et paulo post ex hoc ad pfecte uere indistributũ coartat. Iterum, ignis caliditas magis seipsam distribuit in capatiora, & ad similitudinẽ suã bñ couenientia* & facilia: ad uero reformatiõibus cõtrarias eẽntias, ipa nullũ aut abscõsũ primitiue opatiõis uestigiũ manifestat. Et hoc † in summa vnitas. † declarãs † habet. * rerum. * & bñ ducta.

eo amplius

†connata eo amplius, quia his quæ non sunt † cognata, per optima sibi habentia admittitur primum, utpote ignita facie is ab †igneis facile mobilia: et per hæc aut aquã aut alterum quid non facile ignescentium proportionaliter calefi cans. Iuxta hãc igitur naturalis ordinationis rationem, supernaturalis ipsa omnis boni ornatus uisibilis & inuisibilis †ordinatio, congrue dilucidationis claritatem primo apparentem, ut in copiosissimis effusionibus excelsissimis manifestat essentijs: & per eas quæ post sunt essentiæ, diuinum participant radium. * Hæ enim primo cognoscentes deum, & diuinam supereminenter desiderantes uirtutem, & † præoperatrices fieri, quantum possibile est, deo † simili uirtute & actione digne effectæ sunt, & post se essentias ipsæ ad similem uirtutem, ut uirtus deiformiter extẽdũt copiose ipsis traditiones ex superueniente in eas claritate: & illę iterum subiectis & per singulas, prima ei quæ est post ipsam tradit. Ipsa aqua, nonne & in oẽs proportionaliter peruenit? Est ergo simul cunctis illuminatis principium illuminandi deus quidem natura & uere & proprie, ut luminis essentia, & ipsius eẽ & uidere causalis. †Cum deiformiter & deo similiter permanens suppositũ, post se unicuiq; diuina lumina per se in illud transuehendo. Ergo excellentissimã coelestium animorum dispositionem, simul omnium reliquarum essentiæ, secundũ quod consequens est post deum principium mirantur † omnes sacræ & diuinæ scientiæ, & diuinæ imitationis, tanquam per illas in omnes & nos diuina illuminatione distributa. *Propter quod & omnem sacram & deo similem operationem in deum quidem quasi causalem referunt: deinde in primos deiformes intellectus tanquam primos operatores diuinorum & magistros. Non ergo †prima sanctorum angelorum dispositio magis simul omnibus habet igneam proprietatem & effusam diuinæ sapientiæ traditionem, & mysticam excelsissimæ diuinarum illuminationum scientiæ, & sessiuam proprietatem gestantem, diuinam susceptionem significantem. Ipsæ uero suppositarum dispositiones essentiarum, igneam, sapientem, scientem, dei susceptoriam uirtutem participant quidem infra, & ad primas aspicientes, & per eas ut imitatione diuina † præoperatiuæ dignæ factas in† deiformitatis possibile reductæ. Dictas ergo sanctas proprietates, quarum †participatio per primas post ipsas subsistentes fiunt, ipsis illis post deum tanquam hierarchijs reponunt. Ait ergo †hæc dicens, uisionem ab illa susceptam fuisse theologo per unum imperantium nobis sanctorum & beatorum angelorum, & ante illuminatiuam ipsius manuductionẽ in illam sanctam contemplationem reposuisse. Et †supersedere uidet excelsissimas essentias quantum in symbolis dicendum, post deum, & cum deo, & circa deum collocatas, & omnibus etiam ipsis superarchane sublimiorẽ, superprincipalem summitatem in medio superfirmatarum uirtutum supercollocatam. Didicit ergo uisionibus ipse theologus, quia iuxta omnem superessentialem supereminentiam incomparabiliter supercollocatum esse diuinum simul omni uisibili & inuisibili uirtuti. Atqui, quia omnibus est remotum ut uniuersale, neq; primis eorum quæ sunt essentijs simile. Adhuc & omnium ipsum principium & causam substãtificam esse, & eorum quæ sunt secreta singularitate immutabile fundamentum, ex quo & esse & bene esse etiam ipsis summe munitis est uirtutibus. Deinde easdẽ sanctissimorum Seraphim edoctus est deiformes uirtutes, sacra quidem ipsorum cogno

Marginalia: †connata; † opportuna. (D); * igne.; * taxiarchia.; † etenim.; † præoperatricem.; † senili.; † hoc.; † ois scĩe; † quapropter. (E); † sctã primorũ angelorum; † præoperatrice.; † deiformitatis.; † participatione.; † hoc.; Isaiæ. 6. (F); † dogmatizare.

A cognominatione (quod est ignitum) de quo paulo post nos dicemus, quantum nobis possibile, subintroducere in deiforme ignitæ uirtutis anagogas. Alarum uero expansa sacra formatione in diuinum, in primis, in medijs, in ultimis intellectibus, absolutam & altissimam extensionem. Sed & eorum multificum & multiforme uidens intellectuales* theologus, & alis distingui eam subtus pedes, & eam subtus faciem uisionem, & eam in medijs alis super motum, ad inuisibilem eorum quæ uisa sunt, reductus est scientiam, manifestata ei altissimorum intellectuum multiuia & multiuida uirtute: & eorum sacra formidine quam habent supermundanæ in altiorum & † inferiorum superbam & audacem & impossibilem scrutationem: & in commensuratione deum imitantium actionum incessabile & altiuolum semper motionis. Sed & illam diuinam & multum preciosam hymnodiam eruditus est formante uisionem angelo secundum uirtutem ipsi theologo, & tradente propriam sacram scientiam. Docuit ergo eum & hoc: quia purgatio est quantumcunque purgatis, ipsa diuinæ claritatis incognitę, quantum possibile, participatio. Hæc autem ex ipsius diuinitatis remotis causis, quia omnes sacros intellectus superessentiali occultatione † perficit, altissimis circa se uirtutibus manifestior† quomodo est & magis semetipsam manifestat & distribuit. Deinde secundis aut nouissimis, aut nostris intellectualibus uirtutibus, quantum ab ipsa unaquæque secundum deiforme† existit, sic manifestam suam illuminationem conducit ad propriæ occultationis laudandũ ignotum. Lucet autem per singula secundis per prima. Et si oportet breuiter dicere, primo ex occulto ad manifestum ducitur per uirtutes primas. Hoc ergo theologus didicit* ex lucem ducente cum angelo, hoc est, purgationem & omnes diuinas operationes per primas essentias relucentes in omnes reliquas distribui, secundum uniuscuiusque ad deificas participationes analogiam. Propter quod & ignitæ purgatiuam proprietatem ipsis Seraphim consequenter post deum reposuit. Nihil ergo inordinatum, si purgare dicitur theologum Seraphim. Sic enim purgat deus omnes, quorum totius causa est purgationis. Magis autem † proxime enim utemur exemplo, sicut secundum nos summus sacerdos per suos ministros aut sacerdotes purgans aut illuminans, ipse dicitur purgare & illuminare, per ipsum purgatis ordinibus per se in ipsum reponentibus proprias sacras operationes. Sic & propriam purgatiuam scientiam & uirtutem, ipse purgationem theologi perficiens angelus, in deum quidem ueluti causalem, deinde in ipsum Seraphim tanquam primo agente summum sacerdotem reponit. ueluti fortassis quis dixerit cum angelica reuerentia purgatum edocens, quia in te ante me perficiendæ purgationis principium quidem est excelsum, & essentia & creator, & causalis, primasque* essentias ad esse adducens, & circa se collatione continens & obseruans in conuersibiles & casu carentes, & seipsum mouens in primas propriarum prouidarum operationum participationes. Hoc enim hic me docens, ait ipsius Seraphim manifestare iussionem. Summus autem sacerdos, & post deum dux ipse præstatium essentiarum† ornatus, a quo ego purgare deiformiter eruditus sum. Ipse igitur est per me te purgans, per quẽ ꝓprias ꝓuidas actiões ex occulto & in nos ꝓduxit, ipsa totius causa & opifex purgatiõis

B

C

Marginalia: †ꝓpheta. | Isaiæ. 6. | †grauiorum. | †ꝓficiens | †quodã modo. | *extitit. | Ibidem. | †ex in lucem. | Ibidem. | *ꝓximo. | †essentias adducẽ. | *ornator

Hæc

Hæc ille quidem docuit me, tibi autem ego trado. Tuæ autem concesserim intellectuali & discretiuæ scientiæ, aut alteram partem dictarum causarum absolui a dubitatione, & eandem honorare: Aut alteram tanquam consequens & rationabile & æque uerum habentem, Aut a teipso, quod uere uicinius inuenire: aut ab altero discere, deo uidelicet dante, & prius recipientibus angelis, & angelorũ amicis nobis reuelare per eius magis amabilem contemplationem. D

¶ Elucidatio capituli huius decimitertij. Articulus XXII.

MOuit sanctus hic autor, cur ad Isaiæ purgatiõem dicatur vnus de Seraphim missus, quod videtur pręinductis contrarium, in quibus præhabitum est, ꝙ spiritus primæ hierarchiæ non mittantur ad exteriora agenda. [Age] id ē, eia [& hoc secundum virtutem inspiciamus] id est, pro posse consideremus [vt quod à theologis Seraphim missus fuisse dicitur] Linconiẽsis ponit sic: Cuius gratia ad vnum theologorum Seraphim missus eẽ dicitur. Sic enim in Isaia habetur: Volauit ad me vnus de Seraphim. [Etem̃ responderit qsq̃] id est, ad hoc forsitan aliquis poterit respondere. [Quia] id est, quod non [†superpositorum qs angelorum] id est, non aliquis angelorum superiorum, qui scilicet fuerit de prima hierarchia, & de primo ordine eius, q Seraphim appellatur. [Vnus vero q̃dam ex maximis essentijs in numeris purgat prophetam sacerdotem] id est, vnus quidam directus ex maximis essentijs, .i. ab aliquo supremorum spirituũ, contentus in numeris, id est, in numero inferiorum, purgat sacerdotem, id est, Isaiam prophetam. Porro aliqui habent sic: Quia non suppositorum quis angelorum, id est, ꝙ non aliquis angelorum inferiorum, sed vnus ex maximis essentijs, id est, vnus supremorum in illorum numero collocatus, seu eis annumeratus purgat prophetam. An vero Isaias fuit sacerdos, apparet incertum: quia vt dicunt Hebræi & sanctus attestatur Hieronymus, Isaias fuit de stirpe regali, & cognatus regis Hezechiæ, & per consequens ex tribu Iuda, ex cuius tribu nemo præsto fuit altari, secundum Apostolum ad Hebræos. Verumtamen tribus regalis & sacerdotalis communiter consociate erant connubio. Poterat forsitan ex vno latere esse de stirpe sacerdotali. Si autem non fuit sacerdos legalis de tribu Leui proprie dictus, dicendum quod metaphorice vocatur sacerdos, quoniam sacra dans, & sancta docens. Vnde in isto volumine sancti angeli quandoq; sacerdotes vocantur, & iuxta Iohannem Sarracenum & Scotum, hierarchia interpretatur cœleste sacerdociũ seu pontificiũ. [Quidam ergo aiunt, quia iuxta iam ante redditam cunctorum intellectuum societatis diffinitionem] id est, aliqui dicũt ꝙ iuxta diffinitionem societatis intellectuum cunctorum, id est, iuxta prædeterminatã doctrinam & explanationem societatis, id est, communionis & conuenientiæ omnium spirituũ supernorum, quod diximus in aliquibus proprietatibus, viribus & actibus conuenire. Diffinitionẽ inquam redditam ante, id est, prætacto capitulo assignatam à nobis [non vnam circa deũ primarum mentium nominat eloquium in theologi purgationem venisse] id est, ꝙ eloquiũ, vt puta sermo Isaiæ prætactus, nominat, id est, affirmat venisse in purgatiõem theologi, id est, ad purgandum peccatum Isaiæ loquentis de deo, Non vnam mentium, id est, intellectualium substantiarum existentium circa deum, id est, assistentium creatori & proximarum eidem, videlicet in eius vestibulis collocatarum, vt nono capitulo expositum ē. [Quędam vero prestantiũ nobis angelorum] id est, vnum angelorum infimæ hierarchiæ præsidentium hominibus & p̃stantium eis illuminationes. Vel præstantium, id est, digniorum eis [sacrificantem prophetæ] id est, sacra documenta dantem Isaiæ, vel sacrificantẽ Isaiæ, id est, oblationes & praeces eius offerentem deo, per quæ omnia Isaias purgabatur, quemadmodum ad Tobiam Raphael loquit: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli oratiõem tuam domino. [Seraphim æquiuoce vocatum] id est, alia ratione quam spiritus primi & summi chori ita vocantur, qui ab excessu caloris diuini amoris, Seraphim nuncupantur. Iste vero angelus dictus est Seraphim improprie & extense, propter participationem & similitudinem actus sui cũ actu seraphico: quemadmodum etiam homines in diuino amore præferuidi, ac alios eodem inflãmantes, dicuntur seraphici, sicut hic ipse Magnus Dionysius, Augustinus, Franciscus. Hinc subditur [propter igneam & dictorum cœlestem ablationem peccatorum] propter ablationem igneam & cœlestem peccatorum dictorum, id est, culparum verborum Isaiæ, quarum culparum in verbis consistentium purgatio dicitur ignea, quia per ignis contactum describitur facta & cœlestis: quoniam ministerio cœlestis nuncij, scilicet angeli, facta est [& purgati in diuinam obedientiam resuscitationem] id est, ob hoc quod angelus per præfatam purgationem

resuscita

Marginalia: Isa.6. — Isa.6. — *suppositorum. — Hiero. — E — Ioha.Sarra. — Iohã.Sco. — Isa.6. — F — Tobiæ.12. — †æquiuocati one. — Isa.6.

A resuscitauit & reaccendit Isaiam, ad obediendum deo prompte ac feruide in legatione ei commissa [& eloquium vnum ex Seraphim simpliciter dixisse aiunt] id est, isti dicunt eloquium, id est, scripturam Isaiæ præallegatam, dixisse simpliciter vnum ex Seraphim venisse ad Isaiam [nõ circa deum collocatarum, sed nobis præstantium purgatiuarum virtutum] id est, non vnam virtutum purgatiuarum collocatarum circa deum, id est, non vnum mentium supernarũ sublimiorum, quæ purgatiuæ sunt inferiorum, sed vnam virtutum, id est, vnum angelorum præstantium nobis, sicut expositum est. Verumtamen hoc expresse nõ dicit scriptura illa Isaiæ, sed præsupposito seu ostenso quod angelus ille nõ fuit de ordine Seraphim, elicitur ex prædictis quod fuit de infima hierarchia. Porro vt hęc clarius intelligantur, tangenda sunt breuiter verba Isaiæ: Vidi, inquit, dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & ea quæ sub ipso erant, replebant templum. Seraphim stabant super illud. Et dixit: Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito. Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua. Quocirca sciendum, quod totum istud ostendebatur Isaiæ in visione imaginaria, in qua videbatur ei, quod sensibiliter vidit deum sedentem in loco & solio eleuato in aere super templum ciuitatis Ierusalem: atque ꝙ duo Seraphim stabant super illud, hoc est, super templum, vnus à dextris dei, & alius à sinistris. Tunc quoque apparuit Isaiæ in visione, quod vnus de Seraphim volauit & abstulit de altari holocaustorum seu incensorum, carbonem ignitum quo incendere videbatur peccatum Isaiæ, linguam eius ita purgando. Denique visionem illam imaginariam repræsentauit angelus sanctus in interiore sensu Isaiæ, in cuius sensu interiori formauit sensibiles similitudines rerum, quas propheta postea se scripsit vidisse. Non ergo vidit illa reali exhibitione. idcirco ex istis non sequitur, quod aliquis spiritus de ordine Seraphim realiter uenit ad Isaiam. Amplius istam solutionem tangit in homilia beatus Gregorius, nec approbans eam, nec reprobans, quamuis fateatur angelos inferiores à superioribus aliquando mitti. Sed an angeli superiores interdum in proprijs mittantur personis, relinquit sub dubio. Thomas vero in prima parte Summæ hoc ipsum determinat: Secundum legem, inquiens, rebus à diuina sapientia inditam, inferiora per superiora reguntur. Verumtamen in corporalibus ordo iste aliquãdo non seruatur, propter ordinem altiorem, secundum quod deo dispensante expedit ad gratiæ declarationem, vt in illuminatione cæci nati, resuscitationeque mortui quæ immediate fiunt à deo, sine controuersia & ordine intermediarum causarum. Deus quoque posset per se immediate hominibus reuelare sua secreta ac futura & angelo inferiori, non per angelum superiorem. Attamen secundum communem cursum ita non facit. Hinc quidam dixerũt, quod quamuis secundum legem communem non mittantur ad exteriora angeli superiores, sed inferiores: ex aliqua tamen speciali ratione & dispensatione, mittuntur quam de quæ etiam superiores. Quod non videtur rationabiliter dictum, quoniã ordo angelorum attenditur penes charismata gratiarum, qui ordo est summus, nec habet altiorem propter quem omittatur, sicut omittitur ordo naturæ propter ordinem gratiæ. Rursus omittitur ordo naturæ propter fidei confirmationem, ad quam confirmationem non prodesset omissio ordinis gratiæ, cum non perciperetur à viatoribus. Insuper nullum ministerium est tam magnum, quod per angelos inferiores exhiberi non valeat, præsertim cum dicat Gregorius: Archangeli sunt qui maxima nunciant. Incarnationis quoque mysterium fuit maximum omnium, & tamen per archangelum fuit annunciatum. Si autem obijciatur quod ait Apostolus, Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hęreditatem capiunt salutis? Dicendum, quod sicut in diuinis personis est missio duplex: vna inuisibilis ratione spiritualis effectus, alia visibilis per formam creatam aut similitudinem sensibilem foris exhibitam: ita in angelis duplex est missio, vna exterior circa corpoream creaturam, & ita non omnes mittuntur: alia est missio angelorum interior secundum actiones intellectuales, prout vnus illuminat alium, sicque omnes mittuntur. Hinc cum sancto Dionysio est dicendum, quod angeli superiores ad exterius ministerium nunquam mittuntur. Hæc Thomas. In quibus cum consonet Magno Dionysio, non contradico: quamuis contrarium dicens, dicere possit quod sicut ordo gratiæ supra ordinem est naturæ, sic ordo gloriæ sit supra ordinem gratiæ naturæ, nisi vnum horum includatur in alio. attamen supra omnes hos ordines, est ordo diuinæ prouidentiæ ac infinitę sapientiæ dei, quem ordinem nulli ordines creati possunt plenarie repræsentare. Con

Marginalia: Isaiæ.6. (beside "ba Isaiæ: Vidi"); B (left, beside "bans, quamuis"); Gre.ho.34. ; Thomas. ; Iohan.9. ; Iohan.11. ; Gregorius. ; C (left, beside "maxima nunciant"); Lucæ.1. ; Hebræ.1.

tare. ¶ Consequenter tangitur alia prætactæ quæstionis solutio. [Alter autem non nimis inconuenientem quandam mihi præstitit apologiam super huiusmodi statu] id est, alius quidā talis ac tantus, quod eum de hac difficultate consulere dignum duxi, præstitit mihi apologiam id est, satisfactionem super huiusmodi statu, id est, de tali apparatu, tenore seu dispositione scripturæ præallegatæ ex Isaia, cuius tenor & apparatus videtur & his quæ dixi, esse contrarius, nisi bene intelligatur. non nimis, id est, non valde inconuenientem, imó tam conuenientem meo iudicio, quod dignum statui eam hic recitare, & consentire eidem. Itaq; autor hic minus dicit, & plus innuit. Porro Liconiensis ponit hanc literam planius: Alter non nimis inconuenientem præstitit responsionem pro præsenti instantia [ait enim quia purgatiuam propriam sacrificationem magnus ille qui tunc erat visionem formans angelus in docendū diuina theologum in deum, & post deum in præoperatricem hierarchiam reposuit] Hoc est, Ille mihi asseruit quod magnus angelus qui tunc erat formans visionem Isaiæ, sicut expositum est, qui angelus dicit magnus eo mō, quo quilibet angelus magnus est. non eñ erat de hierarchia suprema aut media, sed extrema, secundum autorem in textu. sacrificationem propriam purgatiuā id est, operationem illam seu illuminationem & allocutionem, quam exercuit circa Isaiam theologum, docendum in diuina, id est, erudiendum ab angelo ad intelligendum diuina, videlicet quid visio illa prophetica designauit, quod angelo illo reuelante didicit Isaias. Intelligētia enim est opus in visione, vt Danieli Gabriel ait, qui & ibidem loquitur Danieli: Daniel vir desideriorum, intellige. Intelligentia enim est opus in visione. Quæ operatio dicitur sacrificatio, quia per eam angelus deo obtulit sacrificium ei acceptum, hostiam laudis, obediētiæ actū. Qui sacrificationi legali præfertur, iuxta quod primo Regum libro Samuel protestatur: Melior est obdientia quam victimæ. In Ecclesiastico quoque fertur: Sacrificium salutare est, attendere in mandatis dei. Dicitur etiam purgatiua tam oris & linguæ prophetæ, quam mentis suæ quam erudiuit & illustrauit. Illam ergo sacrificationem reposuit angelus primó in deum, id est, deo eam humiliter & gratanter attribuit & asscripsit, à quo fontaliter principaliterque descendit, & post deum in præoperatricem hierarchiam, id est, asscripsit eam post deum angelo primæ hierarchiæ, vtputa Seraphim, quæ hierarchia vocatur præoperatrix. Nā sicut deo post proximus, sic primo illuminatur ab eo, & sumptam illuminationem communicat inferioribus, sicut & Seraph ille angelo huic infimæ hierarchiæ. In hac demum locutione totam sumit denominationem à parte, vt moris est. [Et nunquit igitur hæc ratio verax est?] Verba sunt hęc autoris sic sciscitantis: Nunquid responsio illa est vera & apta? quasi dicat, imó. Quod consequenter declarat. [Ait enim qui hoc dixit: Quomodo diuina virtus in omnia veniens] id est, omnipotentia dei in omnia veniens, non per sui mutationem aut motum, sed per suæ bonitatis ac prouidentiæ operationem. [Implet] ea in quæ venit. Nam & omnia implet seipso ac sua præsentia, inquantum sunt creaturæ eius, quarum essentijs illabitur, sicut per Hieremiam effatur: Nunquid non cœlum & terram ego impleo? [& omnibus iterum est inuisibilis] id est, incomprehensibilis, corporalibus quoque oculis nequit videri in suæ diuinitatis natura, qui teste Apostolo, Lucem habitat inaccessibilem. nec in vita præsenti potest videri per speciem, id est, per suam essentiam de lege communi. propter quod Mosi deprecanti, Ostēde mihi faciem tuam, respondit: faciem meam videre non poteris. Non enim videbit me homo, & viuet. Nihilominus nunc videtur per suos effectus, & quia est excellentius autem per sapientiæ donū, & per fidem rationibus credendorum & argumentis credendi illuminatam. Scriptum est nāque in Iob: Omnes homines vident deum, vnusquisque intuetur procul. Et in libro Sapientiæ: A magnitudine speciei creaturæ, poterit horum creator cognoscibiliter videri [& per omnia immensurabiliter peruenit] est enim incircunscriptibilis, nec aliqua potest mensura determinari, comprehendi, finiri. Nec obest quod ęternitas dicitur eius mensura, quia secundum actum rationis est hoc, cum ipse sit sua æternitas, & ipsemet vocatur omnium terminator, qui in numero, pondere & mensura constituit vniuersa. Primum quoque in omni genere, censetur esse mensura omnium quæ in illo sunt genere. Omnibus itaque inuisibilis est virtus dei, immensa & increata. [Non solum ab omnibus superessentialiter remota] id est, cuncta transcendens suæ perfectionis ac dignitatis immensitate, non locali distantia, cum & in Actis dicat Apostolus. Non longe est ab vno quoque nostrum. In ipso enim viuimus, mouemur & sumus. [Sed & quasi occulte in omnia * præmittens suas prouidas operationes] id est, secretas sus influentias ex sua æterna prouidentia egredientes, præmittit & præinfundit in omnia modo nobis oc

Marginalia (left): Rob. Lin. — Isaiæ. 6. — Dan. 10. Ibidem. — 1. Reg. 15. — Eccl. 35. — Ieremi. 23. — 1. Timo. 6. — Exo. 33. — Iob. 36. — Sapien. 13. — Sapi. 11. — Actu. 17. — * premittens

Marginalia (right): D — E — F

nobis occulto. Nam & causa prima plus & primo influit in omne creatum, quam quæ cunque causa secunda. Charismata vero gratiarum, lumina sapientiæ & scientiæ, splendores virtutum, charitatis feruorem, visitationes & consolationes internas, secretissime ac multipliciter valde infundit. Propter quod scriptum est in IOB: Si venerit ad me non videbo eum: & si recesserit à me, non intelligam. [Sed tamen & omnibus intellectualibus proportionaliter superlucet] id est, cunctis rationalibus & intellectiuis creaturis bene dispositis, desuper fulget, & gratię suæ fulgorem communicat, & immittit proportionaliter, id est iuxta eorum capacitatem ac merita [& propriam illuminationem ingerens preciosissimis essentiis] id est, spiritibus primæ hierarchiæ dignissimis ac valentissimis. [Per eas quasi primas † in summa vnitas] id est, tanquam eminentius cæteris reductas & recollectas in ipsum, & in primitias diuitiarum suarum. Etenim causa prima est diues in se, & diues in aliis, diues inquam, non pecunia, sed omnipotentia, perfectione ac gloria infinita [se bene ornate distribuit] id est, dona sua sapienter & ordinate liberaliterque largitur, dans omnibus affluenter. Nam & PAVLO teste, Potens est, omnem gratiam facere superabundare in nobis vltra quam petimus [secundum vniuscuiusque contemplatiuam commensurationem] id est, iuxta adaptationem & proportionem & præparationem cuiuslibet mentis creatæ speculatiuæ, applicantis se illi qui per Ieremiam loquitur: Quis est iste, qui applicet cor suum vt appropinquet mihi? Talis enim præparatio & affectuosum desiderium ad bonum diuinum, est quasi quidam hiatus atque apertio mentis ad illud suscipiendum. Cuius rei subiungit sensibilia, quædam exempla, quamuis remota & imperfecta. [Quam] scilicet dei illuminationem & eius varietatem ac multiplicem gradum [vt apertius dicam] id est, clarius exponam [&] id est, etiam per propria exempla [etsi deficientia deo ab omnibus remoto] id est, quamuis multum defectiua & occumbentia à repræsentatione dei super omnia exaltati. De quo BALAAM in Numeris disseruit: Videbo eum, sed non modo: intuebor eum, sed non prope. Et Isaias: Ecce nomen domini de longinquo venit. [Verumtamen nobis manifestiora] supple sunt illa exempla, quia à sensibilibus incipit nostra cognitio. [Solaris radii distributiones in primam materiam bene distributæ] id est, splendores luminis à sole manantis, bene distributæ, id est, conuenienter communicati & effusi in rem materialem soli propinquiorem, & lucis capaciorem [implent omnium luci diorem] id est, subiectum purius copiosius implent [& per eam manifestius proprios † declarant splendores] id est, ex huberantiam suæ luminositatis clarius pandunt, ita quod corpora sic irradiata, vlterius illuminant alia, vt Venus & Luna. [Accedens vero crassioribus materiis] id est, radius solis infundens se impurioribus obscurioribusque subiectis [obscuriorem * habet distributiuam superapparitionem] id est, debiliorem luciditatem, quæ vix potest alicui alteri lumen sibi communicatum transfundere. Et hoc contingit [ex illuminandarum † rerum inopportunitate] id est, inconuenientia, ineptitudine & dissimilitudine rerum illuminatione indigentium [ad illuminationis distributiuum habitum] id est, ad lumen illud habituale fixum, firmiterque soli inhęrens, quod aliis claritatem infundit, diuersimode secundum diuersam eorum dispositionem. aliter enim recipitur in stellis, aliter in crystallo & vitro, aliter in terra opaca ac luto. Ita lux gratiæ, illuminatio hierarchica, lux diuina, abundantius fulget primæ hierarchię spiritibus, qui ex plenitudine sibi collata idonei sunt & alios illustrare. Sicque deinceps proportionaliter descendit in secundam, ac demum tertiam, ac tandem in ecclesiasticam hierarchiam: non quod sit lux eadem numero, sed vna in genere vel analogia. [Et paulo post] ad alia adhuc minus apta descendens [ex hoc] defectu, id est, post hunc defectum [coartatur] radius solaris ex defectu materiæ [ad fere perfecte in distributum] id est, ad hoc quod nullo modo distribuatur siue participetur, sicut in colore nigro qui causatur ex defectu lucis, modicum retinens de luce ad manifestationem obscuritatis. Ad hunc modum spiritualis lux ad mentes rationales veniens, eas quas puras inuenit & defecatas, perfecte illuminat: eas vero quas minus aptas reperit, minori claritate & luce obscuriore illustrat. Deinde & aliud subiungit exemplum. [Iterum ignis caliditas magis seipsam distribuit in capaciora & ad similitudinem suam bene conuenientia † & bene ducta.] Talia enim facilius & vehementius calefacit aut in su-

Marginal notes: Iob.9. — † in submunitas. — Iaco.1. 2.Cor.9. — Iere.30. — Nume.24. Isaiæ.30. — † declarat. — † habent. — * materiam — † & facilius Aristot.

am conuertit naturam. Actus enim actiuorum sunt in patientibus bene dispositis secundum Philosophum. Secundum quem etiam susceptiuum non est contingens. Porro inter corporalia sol & ignis, splendor & calor, sunt præcipue repræsentatiua dei ac spiritualium rerum. propter quod ipsemet deus in scripturis sol sapientiæ, sol iustitiæ, sol intelligentiæ, ignis, lux, splendor vocatur. [Ad reformationibus vero contrarias essentias essentias ipsa nullum † absconso primitiuæ operationis vestigium manifestat] id est, caliditas ignis nullum primævæ operationis vestigium repræsentat, id est, nullum calefactionis effectum producit ad essentias contrarias, id est, in naturis habentibus in se dispositiones seu qualitates contrarias reformationibus, id est, calefactionibus per quas ignis conformat sibi calefactibilia. Hoc apparet in adamante & crystallo, quæ igne nequit resolui: nec salmandra igne comburitur, sed nutritur: & si forsitan forinsecus aliqualiter calefieri videatur, non tamen absconso, id est, interioribus calefiunt. [Et hoc eo amplius] id est, tanto plus ita est [quia his quæ non sunt * connata per opportuna admittitur primum] id est, caliditas permittitur operari in sibi contraria quæ non sunt ei connata, id est, conformia primum per opportuna, id est, primo per quædam sibi magis proportionata [vtpote ignita faciens ab † igne facile mobilia] id est, calefaciens ea quæ per ignis impressionem & calorem faciliter celeriterque recipiunt, vt est vas cupreum aut æneum [& hæc aut aquam aut alterum quid non facile ignescentium, proportionaliter calefiicans] id est, per vas tale intermedium calefiicans proportionaliter, id est, secundum capacitatem rei, aquam aut aliud aliquid quod non faciliter ignescit seu calefit immediate per se, vt patet in aqua contenta in olla applicita igni. ¶ Consequenter exempla ista ad propositum applicat. [Iuxta hanc igitur naturalis ordinationis rationem] id est, secundum hanc rationem, descriptionem & proprietatem ordinationis, id est, cohabitudinis naturalis, quæ est inter sensibilia ista actiua & passiua [supernaturalis ipsa omnis boni ornatus visibilis & inuisibilis † taxiarchia] id est, summa & increata potestas omnium ordinatiua, quæ est origo & causa fontana omnis boni ornatus & decoris corporalis ac spiritalis [congruæ delucidationis claritatem primo apparentem, vt in copiosissimis effusionibus, excelsissimis manifestat essentijs. Hoc est, manifestat claritatem suæ conuenientis ac ordinatæ delucidationis, id est, illuminationis ac declarationis, apparentem primo in copiosissimis effusionibus, id est, liberalissimis communicationibus bonitatum suarum in donis gratiæ & gloriæ. Manifestatur inquam primo excelsissimis essentijs, id est, altissimis spiritibus primæ hierarchiæ, quæ præ cæteris exhuberantius illustrantur, ita quod in eis prius ac euidentius apparet ac præsentatur claritas ac munificentia diuinarum illuminationum & communicationum. [Et per eas quæ post sunt essentiæ] id est, spiritus seu angeli mediæ hierarchiæ [diuinum participant radium] id est, lumen hierarchicæ irradiationis. [*Etenim primæ cognoscentes deum] id est, summæ mentes illæ Seraphicæ, Cherubicæ ac Thronicæ, deum in seipso præ cæteris clarius atque felicius contemplantes, in suis quoque effectibus ipsum lympidius agnoscentes [& diuinam supereminenter desiderantes virtutem] id est, diuinam virtutem sectari, eique ordinate assimilari optantes [& † præoperatricem fieri] id est, ante alias hierarchias effici cooperatricem dei [quantum possibile est, deo * senili virtute & actione dignæ effectæ sunt] id est, factæ sunt dignæ deo virtute senili, id est, potestate eis primo loco concessa, & ita se habente per modum senioris ac venerabilioris & præsidentis: Nam & prælati seniores vocantur in prima PETRI epistola: Seniores obsecro, Pascite gregem dei. Vnde IOHANNES in Apocalypsi, & viginti quatuor ait seniores sedentes, & actione hierarchica deo excellenter coperatiua in reductione inferiorum ad ipsum, quod est dignitas maxima. Hinc additur: [Et post se essentias ipse ad similem virtutem, & virtus deiformiter extendunt] id est, mentes primæ hierarchiæ extendunt, id est, erigunt suo exemplo & illustratione essentias post se, id est, mentes secundæ hierarchiæ deiformiter, id est, secundum quod deus ipsas extendit ad virtutem similem, id est, potestatem talem causalem illuminatiuam, qualem ipsemet desup acceperũt.

Idem. Sapien. 2. Deu. 4. Hebr. 12. Ioh. 8. 12. Hebr. 1.

* cognata & optima sibi habentia.

† igneis.

† ordinatio

† Hierarchiæ.

† cooperatricem.

† similli.

1. Petri. 5. Apoc. 4.

Et hoc

A Et hoc agūt, vt virtus. i. ingētū sunt vigorosæ, diuinitusq́ potestatē sortitæ [copiose ipsis tradentes] id est, inferioribus liberaliter communicantes [ex superueniente in eas claritate] id est, ex clara illuminatione descendente in eas à deo. [Et illæ iterum subiectis] id ē, mentes secundæ hierarchiæ transfundunt atque communicant spiritibus tertiæ hierarchiæ, non tamen in eadem perfectione ac plenitudine, sicut expositum est [& per singulas prima ei quæ est post ipsam, tradit] id est, per vnamquāque hierarchiam, hierarchicamque personam superior communicat inferiori. [Ipsa aqua nonne & in omnes proportionaliter peruenit] id est, nonne ipse humor aquæ qui se per omnes partes terræ & terrenorum corporum infundit proportionaliter, hoc est, iuxta capacitatem replet vniuersa, alia plus, alia minus humectans? Huic simile in libro de Diuinis nominibus ait: Donum quibuscunque, inest, perfecta facit. [Est ergo cunctis simul illuminatis principium illuminandi deus] id est, ipse omnipotens deus est vniuersis illuminatis prima & summa causa totius illuminationis, cum ab ipso sit omne lumen naturæ & gratiæ ac gloriæ [quidem natura & vere & proprie vt luminis essentia] id est, deus pro certo existens lumen natura, id est, naturaliter & ex propria sua natura & vere veritate rei ac sermonis ac proprie, vt luminis essentia, id est, essentialiter lux æterna, imparticipata, supersplendidissima & superpulcherrima, purissima & immensa, in qua nihil est tenebrositatis, nil imperfectionis admixtum, iuxta illud primæ Iohannis epistolæ: Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ [Et ipsius esse & videre causalis] id est, deus est totius esse ac vitæ causatiuus, quemadmodum ait philosophus: Ab hoc ente omnibus deriuatum est esse & viuere. [Hoc deiformiter & deo similiter permanens superpositum] id est, prima hierarchia, de qua dictum est pauloante, permanens superpositum, id est, superlocata atque præposita alijs hierarchijs, est permanens deiformiter, & (pro, id est) deo similiter [transuehendo] id est, transfundendo & vltra cōmunicando [vnicuique diuina lumina] sibi à deo influxa [per se] id est, immediate] in illud post se] id est, in id quod sibi subiectum est, ita quod sicut ipsa immediate illuminatur B à deo, sic & ipsa immediate illuminat, ac dona sibi concessa communicat sequenti se, hierarchice, charitatiue, copiose & gratis. [Ergo excellentissimam cœlestium animorum dispositionem simul reliquarum omnium essentiæ secundum quod consequens est, post deum principium mirantur, † omnis sanctæ & diuinæ scientiæ & diuinæ imitationis tanquam per illas in omnes & nos diuina illuminatione distributa]. Ergo, id est, cum tanta sit primæ excellentia hierarchiæ, essentiæ, id est, mentes ac spiritus omnium reliquarum hierarchiarum mirantur dispositionem excellentissimam, id est, primam hierarchiam animorum cœlestium, id est, intellectuum supernorum, secundum quod consequens est, id est prout sequitur & elicitur ex prædictis, tanquam post deum principium, id est, tanquam principium secundarium & causatum omnis sanctæ & diuinæ scientiæ, id est, totius cognitionis hierarchicæ operum diuinorum & imitationis, id est assimilationis diuinæ, quę consistit in purgatione, illuminatione & perfectione, qua superiores purgant, illuminant & C perficiunt inferiores, & eos reducunt ad creatorem, prout istud frequenter expositum est. Scientiam quippe & sapientiam quam habent beati in visione diuinæ essentiæ, & assimilationem gloriæ in eadem visione consistentem, iuxta illud: Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est, omnes beati immediate habent à deo & in deo, non vnus eorum ab alio. Sed verum est istud de illuminatione hierarchica & diuina, quæ concernit dei effectus ac rationes illorum, distributa, id est, multipliciter collata à deo per illas essentias primæ hierarchiæ, in omnes spiritus cœlestes inferiores, & in nos viatores ecclesiasticæ hierarchiæ: & hoc ordine quodam, ita quod secunda hierarchia illuminatur à deo, mediante prima & tertia hierarchia à deo & à prima hierarchia, mediante secunda. Porro ecclesiastica hierarchia à deo & prima ac secunda hierarchia, mediante tertia, à qua immediate illuminatur. [† Quapropter & omnem sacram & deo similem operationem in deum quidem quasi causalem referunt] id est, inferiores hierarchiæ omnem suam operationem hierarchalem, qua operatione deo assimilantur, referunt in deum cum gratiarum actione, sicut in causam primam, summam & principalem. [Deinde in primos intellectus deiformes] id est, in angelos primæ hierarchiæ [tanquam primos o-

1. Iohan 1.
Aristotelem.
nos & sacri
1. Iohan 3.
propter hoc

N iii pera-

peratores diuinorum] id est, in primos executores effectuum diuinorum, secundum processum ordinatum prætactum[& magistros] id est, tanquam in primos magistros & illuminatores post deum. Inferiores enim à superioribus docentur & illustrantur de agendis,& de rationibus atque mysterijs operum diuinorum. Itaque deiformes intellectus primæ hierarchiæ,non sunt simpliciter primi operatores, sed primi post deum: & eius respectum,secundi, nec sunt primi executores operum diuinorum circa exteriora, sed primi reuelatores illorum post deum, quia reuelauit hierarchiæ secundæ quæ deus ipsis insinuauit,& dirigunt eam in agendo.[Non ergo † sancta primorum angelorum dispositio magis simul omnibus habet igneam proprietatem.&cætera] Hoc SCOTVS exponit iuxta quod litera sonat, vel potius aliquid interponendo: Sola, inquiens, prima hierarchia non habet igneam proprietatem, quia & aliæ participant eam. Porro textus sic sonat,quod sancta dispositio primorum angelorum, id est, suprema hierarchia non habet igneam proprietatem magis simul omnibus, id est, plus cæteris hierarchijs. sed hoc est contra præhabita. Seraphim enim ab excellentia & excessu ardoris vocantur. Hinc HVGO sumit hic non, pro nonne: vt sit sensus, quod vtique summa hierarchia præ cæteris habet igneam proprietatem, id est, excellentiorem diuini amoris ardorem, quantum ad primum chorum & ordinem in ea contentum, videlicet Seraphim. Habet quoque prima hierarchia [& effusam diuinæ sapientiæ traditionem] id est,donationem, quoniam sapientiam atque scientiam præ inferioribus choris abundantius recipit, atque receptas inferioribus copiosius communicat,quantum ad Cherubim. [Et mysticum excellentissimæ diuinarum illuminationum scientiæ] id est,hierarchia *illa* quo ad Cherubim habet mysticum excellentissimæ scientiæ, id est, secretum intellectum præclarissimæ cognitionis illuminationum diuinarum: quia præ inferioribus choris profundius & vniuersalius eas intelligit [& sessiuam proprietatem gestantem diuinam susceptionem]id est,prima hierarchia etiam habet proprietatem sessiuam, id est, specialiter tranquillam & iudicialem, per quam est thronus & sedes diuinæ susceptionis, id est, dei, in throno seu tertio ordine primæ hierarchiæ, residentis & quiescentis. Ita exponunt Hugo & Vercellensis:& item Linconiensis,qui alia translatione hic vtitur. [Ipse vero suppositarum dispositiones essentiarum] id est, ordines inferiorum hierarchiarum ac angelorum[igneam sapientem scientem dei susceptoriam virtutem participant] id est, partim sortitæ sunt igneam charitatis virtutem: virtutem quoque sapientem scientem, id est,habitum sapientialem & scientialem & etiam virtutem ac proprietatem sessiuam, quæ susceptiuæ sunt diuinæ inhabitationis. Sumitur demum hic virtus extense, non stricte, prout contra scientiam distinguitur. [Quidem infra] id est, non tam perfecte vt prima hierarchia[& ad primas aspicientes]id est, ordines inferiores mentem suam conuertentes ad directionem & illuminationem primæ hierarchiæ, quemadmodum in libro de Causis asseritur,quod intelligentiæ inferiores proijciunt vultos suos super formas quæ sunt in intelligentijs superioribus. [Et per eas vt imitatione diuina † præoperatrice digne factas in deiformes possibile reductæ]id est,quatenus mentes angelicæ inferiores reducantur in deiforme passibile, id est,ad conformitatem diuinam eis possibilem per eas, id est, per mentes cœlestes sublimiores dignæ factas, id est, dignas effectas diuina imitatione,præoperatrice, id est,conformitate deiformi, qua præ cæteris deo sunt similes in tantum quod habent virtutem præoperatiuam,per quam sunt deo cooperantes, & eius præcepta exequentes primo loco,vtputa prius & excellentius quam chori sequentes.[Dictas ergo sanctas proprietates quarum † participatione per primas, post ipsas subsistentes sunt ipsis illis post deum tanquam hierarchijs reponunt, id est, angeli subsistentes post primas,id est,post mentes illas superiores reponunt,id est, ascribunt has sanctas prietates primæ hierarchiæ,quas participãt vt igneã pprietatẽ amoris sapiẽtiæ claritatẽ & sessiuã trãquillitatem ipsis illis hierarchijs,id est, spiritibus superioris hierarchiæ seu ordinis, quarum partici

Margin notes: † prima sanctorum angelorum. — In Ioh. Sco — Hugo.vic. — Hu. victo. Iaco. Ver. Rup. Lin. — † operatione † deiformitatis. — † participatio.

Margin letters: D — E — F

A rum participatione habent eas post deũ, quia primo ac principaliter fluunt à deo, cui & eas principaliter semper attribuũt. Veruntamẽ aduertendũ, quod sicut angeli à deo immediate creati sunt: ita ab ipso immediate acceperunt gratiam & virtutes ac proprietates, per quas in suis collocãtur ordinibus: nec inferiores hæc à superioribus habent, nisi quantum ad accidentalem quendam decorem, vsum, & complementum. Insuper per sanctas has proprietates quidam intelligunt purgationem, & illuminationem atque intensionem, quas angelus circa Isaiam exercuit, sicut præhabitum est. [Ait ergo † hoc dicens.] id est, prætactus vir sapiens de horum intellectu à me interrogatus [visionem ab illo susceptam fuisse theologo.] id est, ab Isaia acceptam esse visionem prædictam. [per vnum imperantium nobis sanctorum & beatorum angelorum.] id est, ab vno angelo infimæ hierarchiæ, cuius angeli immediate præsident hierarchiæ ecclesiasticæ. [& ante illuminatiuam ipsius manuductionem.] id est, ante illustrationem & directionem, qua angelus ille docuit & direxit Isaiã prophetam. [in illam sanctam contemplationẽ reposuisse.] id est, ipsum angelũ asscripsisse reuelationem illam angelo ordinis Seraphim, à quo eam acceperat. [Et * dogmatizare videt excelsissimas essentias.] id est, Isaias vidit in illa apparitione, quod altissimę illæ mentes Seraphim, docuerunt ipsum Prophetam, quo audiente, vnus illorum dixit ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus. & cætera. [quantum in symbolis dicendum] id est quantum licet asserere talia facta esse, quæ tunc non fiebant, nec à Propheta videbantur, nisi in symbolis, id est, per similitudines corporales, vt patuit. Essentias dico [post deum & cum deo, & circa deum collocatas.] quia inferiores sunt creatore, & tamen inter creaturas angelicas ei sunt proximæ. [& omnibus etiam ipsis superarchane sublimiorem, superprincipalem summitatem.] id est, maiestatem diuinam & increatam, cunctis supernis spiritibus sublimiorem & digniorem, superachane, id est, prorsus occultissime: imo incomprehensibiliter vidit Isaias, [in medio superfirmatarum virtutum supercollocatam.] id est, sublimiter residentem in solio eleuato inter duos de ordine Seraphim, qui sunt per gloriam confirmati in bono. [Didicit ergo visionibus ipse theologus.] id est, Isaias in apparitionibus illis sensibilium specierum didicit, quod tamen & ante aliquo modo sciuit. Quia iuxta omnem superessentialem supereminentiam incomparabiliter supercollocatum est diuinum omni simul visibili inuisibilique virtuti.] id est, quod ens æternum & increatum eminet infinite omni potestati & entitati materiali & immateriali, iuxta supereminentiam omnem superessentialem, id est, per eminentiam perfectam, quę est super omne genus prædicamentale, & super omnem legem & ordinem rerum. [Atqui quia omnibus est remotum,] id est, immensa celsitudine superexaltatum vt vniuersale. [Neque primis eorũ quæ sunt essentijs simile] id est, nec præstantissimis creaturis assimilandum. Quamuis enim quędam creata dicantur, & sunt deo similia, non tamen econtra. [Adhuc & omnium ipsum principium & causam substantificam esse.] id est, hoc ens diuinum est fontale exemplar ac effectiuum principium, causa quoque substantifica eorum quæ sunt, id est, substantiam præbens, causans, ac fulciens eorundem. [& eorum quæ sunt secreta singularitate, & immutabile fundamentum.] id est, sua incõprehensibili ac abdita singularitate, est inuariabile fundamentum & sustantamentũ omnium quæ sunt. Etenim verbo virtutis suæ portat oĩa quo sublato caderet omne creatum in nihilum, & deficeret in seipso, sicut lumen diffusum in medio sole subtracto. Verum vt primo libro sententiarum habetur, diuina essentia non dicitur proprie singularis, quum sit tribus supergloriosissimis personis cõmunicabilis, imo actu cõmunicata, atque cõmunis. Nec tamen est vniuersalis aut species, quũ superdignissimæ illæ personæ non sint diuersa, nec plura. Nihilominus à quibusdam etiã doctoribus scholasticis, præsertim Henrico de Gandauo, dicitur deus esse singularitas quædã. Quum enim sit purus actus, ex propria natura sua est ens excellentissime, purissime, & incõmixtissime, ac incommissibilissime in se, & per se subsistens, distinctum & separatum ab vniuersis. Vnde & secundum autorẽ libri de Causis: Causa prima est de se & per se maxime hæc, nec habet hyleatin. Quod si aliquis dixerit, quia est ei hyleatin: Nos (inquit) dicemus, quia hyleatin eius, est indiuiduum eius, & hoc est pura bonitas eius. Ex quibus destruitur imperitissimus error dicentium, quod deus est esse formale omnium rerum. Denique

N iiij ex hoc

† Hæc.
* suggedere
Isaiæ 6.
B
C
Hebr. 1
Petrus Lombardus
Henricus Gandauus.

ex hoc, quod deus dicitur omnium incommutabile fundamentum, confutantur fabulæ D poetarum, qui dixerunt gigantes esse sub orbe, & ipsum orbem portare. [Ex quo & esse, & bene esse, etiā summe munitis est virtutibus.] id est, ab hoc ente diuino independente, ac omnipotente, omnes reliquæ substantiæ ac virtutes, quantumcunque munitæ, aut fortes, fortitæ sunt tam esse, quo sunt, quàm bene esse, quo perficiuntur ac manent. Ab eodem etenim habet res esse, & bene esse: quia quod potest sibipsi exhibere esse, potest etiam sibi exhibere bene esse, & si quod habet esse à seipso, id est, non ab alio, non indiget alio conseruante: quia quod habet à se, inseparabile est ab ipso. Ideo errauerunt philosophi quidam, dicentes quod mundus est à deo per conseruationem & dependentiam quandam, non per realem productionē. Imo & commentator in libro de Substantia orbis, testatur: Nunquam fuit intentio Aristotelis, dicere quod cœlū sit à deo per conseruationem, & non per realem emanationem. Hinc Theoremate tricesimo primo Proclus fatetur: Omne procedens ab aliquo secundū essentiam, ad id conuertitur à quo procedit. Quod in commentario exponens, subiungit: Si enim procedit quidem, non autem conuertitur ad causam, non vtique appetit causam. Omne enim appetens conuersum est ad appetibile. Appetunt autem omnia suam causam. Per quod enim vnicuique esse, per hoc & bene esse. Hinc Proclus denuo loquitur: Omne quod secundum naturam conuertitur, ad id facit conuersionem, à quo & processum propriæ subsistentiæ suę habet. Itaque quemadmodū fundamentum totius ædificij, sustentaculum est & robur, & latet in imo: sic superbeatissimus & superuoluptuosissimus deus, qui essentialiter est ipsa sua voluptas, prorsus immensa intensiue & extensiue, id est, duratione penitus infinita, sustentamentum & fortitudo est omnium rerum, quantumlibet robustarum, quarum permanentia ex diuinæ voluntatis pendet arbitrio, quemadmodum in Timæo inducit facundissimus ille PLATO, deum E altissimum superioribus causis secundis loquentem: O dij deorum, quorum pater sum ego, opera mea vos estis, dissolubilia ex vestra natura, me tamen ita volente, indissolubilia. Omne siquidem iunctum, dissolubile est natura. Atuero quod bona ratione iunctum atque modulatum est, dissolui velle, dei non est. Quapropter quia facti generatique estis immortales nequaquam, nec omnino indissolubiles consistitis, nec tamen dissoluemini vnquam, nec mortis necessitatem subibitis, quia voluntas mea maior est nexu vestro, & vegetatior ad æternitatis custodiam. Veruntamen sanctus Thomas, & alij quidam habent in hac re alium modum loquendi, dicentes quod ex quo materia priuationi annexa est corruptionis principium, cœlestia & intellectualia ex sua natura incorruptibilia sunt. Sed hæc per distinctionē faciliter concordarentur, quia nec PLATO dixit cœlestia & spiritualia esse corruptibilia eo modo, quo mixta. Et Proclus Platonis discipulus in theologica elementatione deprompsit: Omne antipostaton ingenerabile est & incorruptibile. Similiter Iohannes Damascenus libro affirmat secundo: Omne creatum extat vertibile. Itemque: Omne quod incipit, & finitur secundum naturam. Itaque deus est vnitas, F vniuersitatem omnium rerum in se reducens & colligens: & singularitas, multiplicitatem rerum constringens, simplificans, atque consolidans. Ab ipso est omnium rerum esse, & bene esse, perfectio prima, perfectioque secunda. A quo non solum habemus quod homines sumus, sed item quod virtuosi, & salute digni consistimus, vt confundatur Pelagij hæresis. Ab ipso præterea summæ & munitissimæ virtutes angelicæ mentes habēt esse naturæ, & bene esse gloriæ, qua inauertibiles sunt à deo, nec quicquam aduersi eis potest accidere. [Deinde easdem sanctissimorum Seraphim edoctus est deiformes virtutes.] Alij textus apertius habent: eorundem Seraphim. Vel secundum Rupertum Linconiensem, ipsorum Seraphim, tamen secundum expositiones Maximi & Iohannis Sarracæni, sensus redit in idem. Est igitur sensus, quod in præfata visione Isaias non solum didicit præinductam excellentiam proprietatum dei, sed etiam angelorum ordinis Seraphim: quorum tamen proprietates seu virtutes non sunt (proprie loquendo) eædem cum proprietatibus dei: quia nec genere, nec specie, sed analogice solum conueniunt, & illo dumtaxat modo eædem censentur. [Sacra quidem ipsarum cognominatione.] id est, ex glorioso ipsorum nomine, vtputa Seraphim. [quod est ignitum.] id est, quod interpretatur inardescens.

Proclus. Idem. Plato. Tho. Aq. Proclus. Iohā. Da. Pelagij hæresis. Rupertus Linconien. Maximus. Ioh. Sarra.

de quo

[De quo paulo post nos dicemus.] id est, de quo nomine, & eius interpretatione ac pro-
A prietate infra, decimo quinto capitulo latius differemus. [quantum nobis possibile est sub
" introducere.] id est, ex sensibilium & inferiorum cognitione inducere, [in deiforme igni-
" tæ virtutis.] id est, ad notitiam proprietatum diuinarum ardentis amoris, ac Seraphicæ
" charitatis. Didicit inquam Isaias ex visione præscripta, [anagogas,] id est, anagogicas &,
& contemplatiuas eleuationes spirituum chori illius tam alti. ¶ Consequenter do-
cetur quid extensio alarum Seraphim designabat. [Alarum vero expansa sacra formatio
" ne.] id est, per mysticã illã extensionem alarum ipsorũ Seraphim, didicit illuminatione in-
" terna seu reformatione angelica, [in diuinum, in primis, in medijs, in vltimis intellectibus
" absolutam & altissimam extensionem.] id est, eleuationem valde sublimem & absolutam
id est, non impeditam, sed expeditam & liberam existentem, in intellectibus primis, id est,
mentibus primæ hierarchiæ, & medijs & vltimis, id est, intellectibus mediæ ac infimæ hie-
rarchiæ. Vel in intellectibus primis, id est, supremis chori ipsius Seraphim, & medijs ac vl-
" timis chori ordinisque eiusdem: quia (vt patuit) in quolibet choro sunt primi, & medij, ac
" vltimi spiritus. Eleuationem, inquam, in diuinum, id est, ad ens summum & increatum to-
tius salutis principium, causam, obiectum, & finem. [Sed & eorum multificum, & multi-
" forme videns intellectualis + Propheta.] id est, ISAIAS intellectualiter noscens, quæ *theologus
imaginaria visione sibi præsentabantur, videns in spiritu multificum, & multiforme eo-
rum, id est, diuersitatem sanctorum Seraphim in varietate & distinctione alarum suarum, Isaiæ 6.
& operatione earum, quia duabus alis velabant faciem eius, videlicet dei, in solio residen-
B tis, & duabus alis velabant pedes ipsius, atque duabus volabant, clamauitque vnus ad ali-
" um. [& alis distingui eam subtus pedes, & eam subtus faciem visionem.] id est, Prophe-
ta videns eam, vtputa visionem, seu speciem, hoc est, rem visam, seu potius rem repræsen-
tatam & designatam per imaginarias formas ac voces illas distingui, id est, per aliam vela-
tionem discerni ab alijs membris subtus pedes: quoniam alæ illæ videbantur descendere Isaiæ.6
vsque sub pedibus domini. Simili sensu fuit distincta subtus faciem suam. [& eum in
" medijs alis supermotum.] id est, Isaias etiam videns eum supermotum, id est, illam super-
" motionem, seu motionem ipsorum Seraphim ad superiora, ad quæ videbantur tempore
" opportuno duabus alis suis volare [ad inuisibilem eorum quæ visa sunt, reductus est sci-
" entiam.] id est, ad spiritualem cognitionem eorum, quæ imaginarie vidit, perductus est,
angelo eum interius edocente, & exponente quid vnumquodque illorum significauit.
Sicque inuisibilis & spiritualis illa scientia fuit literalis sensus visionis illius, quoniam fuit
" sensus principaliter per visionem illam intentus ac designatus. [Manifestata ei altissimo-
" rum intellectuũ multiuia, & multiuida virtute.] id est, notificata ipsi Isaiæ, virtute multiuia
id est, multas vias habente, atque multiuida, id est, multipliciter vidente & inspiciente.
Virtute (inquam) intellectuum altissimorum, id est, mentium supernarum, & angelorum
C summorum, qui varijs modis ac vijs, oculoso quoque acumine contemplantur, scrutantur
consideranque deum, & ea quæ dei sunt, in ipsomet deo, & in eius effectibus, ac sacris my-
sterijs, & in mutua collatione, responsione, & illuminatione. Vel manifestata Isaiæ multi-
uia ac multiuida virtute, id est, profunditate ac fœcunditate altissimorum intellectuum,
id est, valde sublimium sensuum visionũ, seu scripturarum ac verborum cœlestium. Quæ
multipliciter queunt intelligi & exponi. [& eorum sacra formidine, quam habent super-
" mundane in altiorum & *grauiorum, superbam & audacẽ & impossibilem scrutationem] *inferiorũ
" id est, manifestata etiam Isaiæ formidine, id est, reuerentiali timore ipsorum Seraphim,
quem habent in scrutationem, id est, ad aggrediendum scrutationem superbam & auda-
cem, id est, præsumptuosam & impossibilem eis, quo ad plenam comprehensionem altio-
rum & grauiorum difficultatum, videlicet quomodo deus sit vnus & trinus, qualiter
filius æternaliter generetur à patre, & spiritus sanctus procedat consempiternaliter ab
vtroque, de archano prædestinationis. Quamuis enim beati deum in seipso cla-
re per essentiam videant, & superbeatissimam Trinitatem summa cum iucunditate
faci ead faciem contemplentur, nequaquam tamen hæc valent plenarie penetrare, &
taliter comprehendere, sicut res ipsa est ex sua natura cognoscibilis: imo sic solus deus
compre-

 D
comprehendit seipsum. Increatum etenim & infinitum illud obiectum, infinite excedit
omnem capacitatem & vim omnis mentis creatæ. Veruntamen vniuersi beati de cogni-
tione deitatis ipsis concessa, optime contentantur. Ex his constat, quantum repre-
hensibiles & damnabiles sint homines miseri, qui imperscrutabilia fidei, ac profunda my-
steria dei, suo imbecilli ingenio scrutari, discutere, iudicareve audent, nec contenti sunt san
ctæ determinatione ecclesiæ, quum & sacratissimi angeli lumine gloriæ decorati, ac deũ fi-
ducialiter contemplantes, horreant hoc attentare. Denique formidinem talem habent
supermundane, id est, intellectualiter, non sensitiue, nec more humano, sed absque omni
pœnali affectione. Sciunt quoque se esse confirmatos in bono, nec posse peccare: ideo
non formidant, ne immoderate finant deitatem scrutari, sed talem perscrutatorem abhor-
rent: & considerata infinita eminentia supereminentia tanti obiecti, in propriam resiliunt
paruitatem, & cum summa reuerentia ac admiratione aspiciunt superexcellentissimum
Isaiæ 11 creatorem. Iuxta hunc modum spiritus timoris domini filialisque timor dei repleuit ani
Nehem 9. mam CHRISTI, & donum timoris manet in patria. Hinc per Prophetam ait scriptu-
1.Par.18. ra: Exercitus cœli cum tremore tibi assistit. Et aliqui sancti dicunt, quod Seraphim & Che
rubim non audent deum aspicere, aspectu videlicet immoderato perscrutatiuo. Vnde & in
Iob 37 IOB legitur: Non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes. Et in
Gregorius. Præfatione dicitur: Maiestatem tuam tremunt potestates. [Et in commensurationem
deum imitantium actionum incessabile & altiuolum semper motiones.] id est, visio illa
etiam designabat incessabile, supple exercitium, & altiuolum, id est, sublimiter scandens, &
volans in actum, motionis, id est, eleuationis, & contemplatiuæ actionis, qua indesinenter
feruntur in deum, in quo nihilominus immobiliter atque dulcissime conquiescunt. Fe-
runtur autem in deum, in commensurationem actionum, id est, proportionaliter iuxta vi-
res eis concessas, prout per vires suas cognoscere queunt deum, & mysteria eius per actus E
moderatos, & imitantium deum, id est, instar eorum, qui vere sequuntur deum, attenden-
Isaiæ 6.1 tes dei excessum, propriumque defectum. Hæc omnia figurabat, quod Seraphim duabus
alis velabant faciem dei, ad insinuandum eius incomprehensibilitatem: vel faciem suam,
Prouer.25 ad innuendum, quod non auderent eum irreuerenter scrutari: quia (vt SALOMON
protestatur: Sicut qui mel comedit multum, non est ei bonum: sic qui perscrutator est ma-
iestatis, opprimetur à gloria. Et insuper, quod velabant pedes eius, ad denotandum quod
nec occulta dei iuditia, nec profundiora mysteria fidei perspicere possunt. Si autem vela-
bant proprios pedes, potest hoc designare, quod extra limites sibi præfixos, non adijciunt
pedes suos extendere. Medijs demũ alis volabunt, ad propalandum quod ad omnem a-
ctum deo in eis placentem, celeriter ac discrete procedunt. [Sed illam diuinam, & mul-
tum preciosam hymnodiam,] id est, diuinæ laudis prolationem & canticum, [eruditus
est,] Isaias in visione præfata, videlicet: Sanctus, sanctus, sanctus, sicut expositum est.
Ioh.Da. Sic & Iohannes Damascenus recitat quarto libro, quod apud Constantinopolim puer qui-
dam extitit raptus, & ad se reuersus, cecinit versiculum illum: Sanctus deus, sanctus fortis, F
sanctus & immortalis, quem in illo didicerat raptu. [Formante visionem angelo,] qui
in sensu interiori ISAIAE similitudines illas formauit ac repræsentauit, [secundum vir
tutem ipsi theologo,] proportionatam, [& tradente propriam sacram scientiam.] id est,
inspirante præfato prophetæ sanctam intelligentiam visionis eiusdem. [Docuit autem
eum & hoc.] id est, angelus ille etiam docuit Isaiam, [quia purgatio est quantumcunque
purgatis ipsa diuinæ claritatis incognitæ, quantum possibile participatio,] id est, quod par-
ticipatio claritatis diuinæ incognitæ, est purgatio mentibus creatis, quantumcunque pur-
gatis. Hæc enim purgatio non est semper ab immunditia culpæ, sed sæpe solum ab igno
rantia, non culpali, seu à minoratione dissimilitudinis, & imperfectionis inculpatæ: imo
Iohan. 15 ita solum habet locum in patria. Porro in vita hac nemo est tam mundus, vt non sit ma-
Augustin. gis magisque mundandus. Propter quod apud Iohannem ait Saluator: Eum qui fert
fructum, purgabit eum pater, vt fructum plus afferat. Etiam dato ꝙ quis in seculo isto sit ad
horã absq; omĩ peccato, adhuc põt proficere & purgari à nescientia multa magna. Atuero
participatio claritatis diuinæ, est infusio, receptio, incrementũ illustrationis internæ, &
doni

A doni sapientiæ, ac scientiæ, & virtutum. Potest autem per claritatem diuinam incognitam, intelligi claritas increata, nulli plenarie cognita, seu cognitio illius per gratiam ante non habitam. [Hæc autem ex ipsius diuinitatis remotis causis.] id est, purgatio ista ortum habet ex causis remotis, id est, nobis incomprehensibilibus, & à nostro intellectu elongatis. Vnde ad Romanos dixit Apostolus: O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius. Nam & liberrima dei voluntas est causa ipsius. Etenim cui vult miseretur, & quem vult indurat. Qui dixit per Mosen: Miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. [Quia omnes sacros intellectus superessentiali occultatione † perficiens.] id est, deus omnipotens perficiens vniuersas mentes sanctas irradiatione suæ superSubstantiali occultatione † superficiens,] id est, deus omnipotens perficiens vniuersas mentes sanctas irradiatione suæ supersubstantialis incomprehensibilis lucis. [altissimis circa se virtutibus manifestior † quodammodo est.] id est, magis & clarius cognitus supremis angelicis mentibus sibi vicinioribus, & iam frequenter expositum est. [Et magis semetipsam] illis [manifestat & distribuit.] Nam & omne agens fortius agit & copiosius influit in propinquiora, quàm remotiora. Tam infinita demum est bonitas ac liberalitas dei, quod quibus dona gratiæ suæ & charitatis largitur, tribuit & seipsum ad habendum ac perfruendum. [Deinde] lux illa æterna ac increata [ex secundis aut nouissimis aut nostris intellectualibus virtutibus, quantum ab ipsa vnaquæque secundum deiforme † extitit.] id est, ab illuminatione spirituum hierarchiæ supremæ, descendens ad inferiorum illustrationem, ex secundis aut nouissimis, id est, ab angelis secundæ aut infimæ hierarchiæ, aut nostris intellectualibus virtutibus, .i. ab illuminatione rationaliũ animarum ac intellectuum humanorum progrediens ac descẽdens, quantum vnaquæque essentiarum istarum extitit, id est profluxit & facta est ab ipsa luce æterna, secundum deiforme, id est, quo ad vires superiores, in quibus supersplendidissimæ Trinitatis consistit imago; & secundum quas vires duntaxat capax est huius illuminationis internæ. [Sic manifestam suam illuminationem conducit] id est, illuminationem suam generalem, qua ordinate ac gradatim omnibus mentibus infundit, efficit manifestam. [ad propriæ occultationis lauda laudandum ignotum,] id est, ad honorandum & commendandum incõprehensibilẽ maiestatem excellentię suæ, ignotę quo ad quid est, & quantum ad eius plenam notitiam: quia ex illa illuminatione tanquam ex quodam suo effectu aliqualiter innotescit, seq; super omnia laudandam & excolendam ostendit, sicut ait Apostolus: Inuisibilia dei, id est inuisibiles proprietates creatoris, per ea quæ facta sunt intellectu, conspiciuntur: sempiterna quoq; virtus eius & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, qui deum vel nescierunt, aut cognitũ nõ debite honorauerunt. [Lucet aũt per singula secundis per prima] .i. deus in oĩbus fulget & innotescit scdis & posterioribus p priores & sublimiores intellectus, à qbus illuminant sequẽtes Quod (vt sæpissime dictum est) intelligendum est non de beatifica visione, qua omnes beati vident deum immediate in seipso, nec de cognitione eorum, quam immediate habent in verbo, sed de cognitione dei in effectibus suis, quantum ad illuminationem hierarchicam & illustrationem inferiorem à superioribus in diuinorum mysteriis, seu certis aut nõnullis ac determinatis secretis. Et qui in istis non esset bene fundatus ac rite peritus, posset ex verbis sancti huius sumere occasionem magni erroris, quod scilicet deus non videretur, nec cognosceretur
C immediate & clare in se, nisi à spiribus primæ hierarchiæ, quod esset hæreticum. [Et si oportet breuiter dicere] id est, quoniam expedit istud paucis verbis exprimere. [Primo ex occulto ad manifestum ducitur per primas virtutes.] id est, deus per angelos primæ hierarchiæ primitus manifestatur ac innotescit ex occulto, id est, de abscondito excellentiæ suæ quo ignotus est nobis. Quod iuxta prætactam expositionem est accipiendum. [Hoc ergo theologus didicit] vtpote Isaias, [† ex in lucem ducente eum angelo] id est, sancto angelo illo, transferentem ipsum ex non luce, id est, ex nescientia quadam ad illustrationem splendidiorem. [Hoc est purgationes & omnes diuinas operationes, per primas essentias relucentes, in omnes reliquas distribui.] id est, illuminationes, ac munerum dei largitiones, quantum ad hierarchicas actiones à deo conferri per primæ hierarchiæ personas reliquis mentibus ordine quodam, scilicet tertiis per secundas, iuxta præhabita. [secundum vniuscuiusque ad deificas participationes analogiam.] id est, iuxta proportionem, mensuram, & gradum cuiuslibet inferioris intellectus, ad suscipiendum à superiori participationes deificas, id est, infusiones donorum ac luminum diuinorũ

Marginal notes: Rom. 11. — Exo. 33 — † perficit — † q̃ro — † extitit. — Roman. 1.

B

diuinorum deificantium, id est deo assimilantium mentes ea recipientes. [Propter quod & ignite purgatiuam proprietatem ipsis Seraphim consequenter post deum reposuit.] id est, scriptura, seu angelus loquens Isaiæ, reposuit, id est, attribuit proprietatem purgatiuam ignite id est, per similitudinem ignei caloris, seu igniti carbonis, quo purgauit labia Isaiæ, consequenter, id est, immediate post deum, qui appellatur ignis consumens, imo innocue ardens, & suauissime flagrans. Estque primus & principalis purgator, & solus peccata dimittit, gratiamque infundit. [Nihil ergo inordinatum] id est, nulla ex hoc inordinatio sequitur [si purgare theologum Seraphim dicitur.] id est, si angelus summi ordinis dicatur Isaiam purgasse, & hoc nō immediate per se, sed per angelum infimæ hierarchiæ. [Sic enim purgat omnes deus,] tanquā causa prima & principalis, qaamuis non semper vt proxima causa, tamen in purgatione à culpa, præsertim mortali, ipse est causa purgans immediata, quamuis causæ secundæ concurrant dispositiue, vt patet in administratione sacramentorum. Purgat itaque deus oēs, id est, quosdam de omnibus: & item omnes qui purgantur, iuxta quod Iohannes ait: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Hic autem potissime sermo est de purgatione hierarchica, quam prima hierarchia à deo immediate sortitur. [Qui totius purgationis est causa.] immediata, vel mediata. Nam & prima causa plus influit, quàm quæcunque causa secunda. Ideo additur: [Magis autem] purgat ille, qui solus est essentialiter purus, & per Isaiam hortatur: Mundi estote. [† Proximo enim vtemur exemplo,] id est, exemplo sumpto ex proximo nobis ac nostris. [Sicut is qui secundum nos est summus sacerdos.] id est, pontifex in ecclesiastica hierarchia [per suos ministros aut sacerdotes purgans & illuminans, ipse dicitur purgare & illuminare.] docendo, corripiendo, sacramenta adhibendo. [Per ipsum purgatis ordinibus] id est, ministris ab eo ordinatis atque purgatis. [Per se in ipsum reponentibus.] id est, ei tanquam principaliori ascribentibus [proprias sacras operationes,] id est, actus officiorum suorum. [Sic & propriam purgatiuam scientiam & virtutem] id est, vim illuminatiuam & perfectiuam, [ipse purgationem theologi perficiens angelus in deum quidem veluti in causalem, deinde in ipsum Seraphim, tanquam primo agentem, summum sacerdotem reponit.] id est, angelus hæc deo ascribit tanquam causæ simpliciter primæ & principali, deinde Seraphim tanquam post deum primo agenti iuxta dei statutum. Est autem angelus sacerdos, id est, sacra dans, non quasi sacerdotalem characterem habens: nec enim cōsecrandi vim habet. [Veluti fortassis quis dixerit cum angelica reuerentia purgatum edocens,] idest, ac si aliquis homo alium docens, diceret ei cum veneratione præcipua ac cœlesti. [Quia in te ante me est perficiendæ purgationis principium quidem excelsum & essentia & creator & causalis.] id est, ego non sum causa præcipua tuæ purgationis, sed est in te ante & supra me principium purgationis in te finiendæ excelsum, imo altissimum. De quo scriptum est: Mementote, quoniam excelsum est nomen eius. Qui sicut solus habet esse omniformiter perfectum & plenum, sic ipse solus est pura & completa essentia: cui comparata nostra substantia, est quasi nihil, & vanitas, iuxta illud psalmi: Substantia mea tanq̄ nihilum ante te. Dei quippe essentia nullo termino nobilitatis, nullo fine perfectionis, nulla determinatione certi generis aut speciei concluditur, aut arctatur, imo infinitorum perfectionalium attributorum est pugnans & contentiua. [primasq; † essentias adducens] id est, spiritus primæ hierarchiæ ad se conuertens [& circa se collocatione cōtinens] id est conseruans in summa statione, in qua ab exordio statuit eas, [& obseruans inconuersibiles.] id est, custodiens eas quæ de cætero nequeūt mente à bono deflecti, quia inflexibiliter sunt deo coniunctæ, [& casu carentes.] quia nec malum culpæ, nec malum pœnæ potest eis accidere. Etenim deitas ipsa quum sit vniuersale, vndequaque, id est, ex omni parte perfectum in se est omnino, atque omnimode infinitæ amabilitatis, immensæ dulcedinis, vehementissime attractiuum, incomparabiliterque delectans. Si videat clare & immediate in se, intantum placet cernenti, & sic superat possidet, afficitq; eius affectum quod non potest non diligi nec displicere, quanquam aliqui circa hoc quod aliud opinentur. Quorum opinio super Sententias est improbata. [Et seipsum mouens in primas propriarum prouidarum operationum participationes] id est, deus seipsum mouet, nō loco, nec aliqua sui mutatione, sed paterna dilectione ac indeficienti prouisione in participationes primas, id ē, ad impartiendum ac dandum illis largiflue donorum suorum communicationes & illuminationes præcipuas, per quas mentes illæ sciunt exequi, & exequuntur. quod ad earum officium ac prouidentiam pertinet. [Hoc enim hæc me docens] id est, qui docuit me istam quæstionis propositæ solutionem. [Ait ipsius Seraphim manifestare missionem] id est, missio ipsius Seraphim

Marginalia: Isaiæ 6. Deuter. 4. Heb. 12. Mar. 2. Lucæ. 2. Iohan. 1. Isaiæ 1. † proxime. Isaiæ 12. Psalm. 38. † essentias ad esse deducens. Hie. — D — E — F

phim manifestauit,id est,designauit ista quæ dixi. Non q Seraphim in propria persona fuerit missus ad Isaiam,aut labia eius purgauerit,sed per angelum multo inferiorem ad innuedũ, q supremi per inferiores aliqua agunt,quæ & inferiores superioribus illis ascribunt. Sicq; obedientia,humilitas,& concordia supernorum spirituum nobis commendantur,& sectandæ docentur. [Summus autem sacerdos,& post deũ dux.] id est,valde sublimis ille Seraph, sacra hæc pandens per angelum inferiorem, & dux negotij huius post deũ, qui est vniuersaliter & incomparabiliter omium imperator. [Ipse præstantiũ essentiarũ * ornator] id est, decor mentium angelicarũ valde dignarũ,eo modo quo virtuosus sapiensq; prælatus ornamentũ est sui gregis,quemadmodũ econuerso boni obedientesq; subditi decor sunt sui prælati. Sic eñ iuxta Gregoriũ de primo illo apostata per Ezechielem asseritur: Omnis lapis preciosus operimẽtum tuũ. Quia nimirũ primus ille spiritus,nouem angelorũ agminibus coopertus describitur, quoniã ex eorũ comparatione pulchrior fuit. [à quo ego purgare deiformiter eruditus sum,] id est,Seraph ille me docuit, qualiter ego te debeam erudire,deiformiter. i. taliter sicut ipse me erudiuit. [Ipse est igitur per me te purgans] Ipse,vtpote Seraph ille [per quem proprias prouidas actiones ex occulto & in nos produxit,ipsa totius causa & opifex purgationis.] Videlicet deus,id est,per spiritum illum seraphicum deus transfudit suam purgationẽ, illuminationẽ, custodiam in me & in te: quia per Seraph in me,& per me in te omnia faciens ordinate, quod fecit ex occulto,id est,ex abscondito & profundo sanctuario sapientiæ suæ. [Hæc ille quidẽ me docuit,tibi autem ego trado.] id est,vlterius tibi cõmunico ista ò Timothee, quia vt vnus patrum perhibuit, oportet hominem Christianum diligenter discere quæ ignorat,& fideliter docere quæ nouit. Propter quod in Ecclesiastico scriptũ est: Sapientia abscondita & thesaurus occultus,quæ vtilitas in vtroq;? Sapiens quoq; alius: Sine inuidia (inquit) cõmunico bonis illius. Nam vt apud eundẽ legitur: Ipsa sapientia thesaurus est hominibus infinitus,quo qui vsi sunt,participes amicitiæ dei facti sunt. [Tuæ autẽ concesserim intellectuali & discretiuæ scientiæ] id est,tuæ sapientiali & illuminatæ discretioni cõmitto. [aut alteram partẽ dictarũ causarum absolui à dubitatione] id est,vel vnam harũ rationum missionis Seraphim iudicare verã, & approbare,ne amplius dubitemus de ea. [& eandem honorare] id est,tua autoritate firmare & commendare. [Aut alteram tanq̃ consequens & rationabile & æque verum habentem] id est,vel aliam rationũ istarum duarũ honorare, tanq̃ habentem aliquid consequens ex scriptura,& consonum rationi,& æque verũ,id est,tam verũ vt est ratio prima. Nec enim vna rationum istarum alteri contrariatur, vt patet recte intuenti, & ex ambabus simul vna integra actio rei istius potest conflari. [Aut à teipso quod vere est † veriuicinius inuenire.] id est,propria consideratione ac perscrutatione reperire,quod vero similius est, aut synceriter verum,sine admixtione erroris. Veruntamen in tali inquisitione per seipsum prospicere debet homo, ne à veritate scripturæ,aut doctrina ecclesiæ deuiet: nec proprijs viribus innitatur,sed omnipotentis opem & illuminationem efflagitet. [Aut ab altero discere] id est,vel à deo,vel ab angelo sancto, vel ab homine doctiore: deus namq; prius reuelat angelicæ menti, ideo subditur: [deo videlicet dante,& prius recipientibus angelis,& angelorũ amicis nobis reuelare per eius magis amabilem contemplationem.] id est,per amabiliorẽ dei illuminationẽ, seu considerationem. Deus ergo est primus & summus reuelator, qui primo reuelat angelis superioribus, & illi inferioribus angelis,qui suis amicis. i. hoĩbus sanctis, angelicæ puritatis, reuelant quod intellexerunt,atq; ab illis sanctis hoĩbus reuelatur & alijs,q̃uis interdum etiam prauis hominibus fiat reuelatio immediate ab angelis sanctis,sicut in libro Numerorũ patet de Balaam, qui (vt ibidem habetur) fuit hariolus. Circa hæc loquitur Hugo: Verbum mirabile angeli à deo accipiunt,& hoĩes ab angelis: ipsiq; rursus homines ab angelis docti alios homines docent, & venit doctrina veritatis per alios in alios, & ita videntur multi esse magistri & doctores veritatis. Nemo tamen docetur,qui ab eius contemplatione non illuminatur. Alij magistri ministerium adhibent. Vnus magister est,qui solus tribuit intellectum. Ille sine alijs potest docere,alij sine ipso non possunt. Tu mihi das verbum. Sed quid est verbum sine intelligentia? Per verbum quidem intelligẽtia venit. Sed ille intelligentiam in corde ponit, qui intus illuminat, non qui foris sonat. Vnctio eius nos docet de omnibus. Tu foris loqueris, sed intus non vngis. Propterea mihi amabilis est eruditio tua, sed magis mihi amabilis contemplatio illuminatioque diuina. Quod enim in tua eruditione amabile est, non nisi ex illius illuminatione seu contemplatione procedit. Hæc Hugo.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI XIIII

O Conside-

*ornatus | Ezec. 28 | Eccle 41 | Sapien. 8 | Sapien. 7 | *vere vicinius. | Nume. 24. 23.24. | Hugo Vic. | Matth. 23 | 1. Iohã. 2

Ca.XIII

Isaiæ.6 Cap.12

Onsideremus deinde, quare dicatur vnus de Seraphim mitti ad purgandũ Isaiam. Videtur siquidẽ ex forma verborum, quod ille qui missus est, non fuerit de infimo ordine angeloꝝ, sed de primo, qui dicitur Seraphim. Respondent ad hoc quidã qui dicunt, quia iuxta quod iam dictũ est, infimum ordinem nobis præsidere, & hierarchiam nostrã ordinare. Ille angelus missus ad Prophetæ purgationẽ, non fuit de summo ordine, sed de infimo, & illum dictũ esse de Seraphim æquiuoce substantijs summi ordinis propter incentiuam virtutẽ, qua purgauit labia Isaiæ, à qua denominatur Seraphim, & propter suscitationem Prophetæ purgati ad diuinã obedientiam, vt dicente deo: Quem mittã, &c. Responderet: Ecce ego, mitte me. Vnde & scriptura simpliciter dicit: Volauit ad me vnus de Seraphim, id est, de incendentibus nostrã hierarchiã, & non specificauit summũ ordinẽ, qui deo immediate assistit. Ab alio autẽ aliã didici huius quæstionis solutionẽ, q me docuit ꝙ ipse magnus angelus, qui impressit Isaiæ visionẽ imaginariã, per quam docet eundem quædam diuina mysteria suam purgatiuã operationẽ, qua purgauit Isaiã, principaliter attribuit deo, & post deũ ordini Seraphim, siue primo Seraph. Ipse tñ immediate purgans Prophetã de infimo ordine erat. Dicebat siquidẽ, q hoc me docuit, ꝙ diuina principalis virtus omnibus se cõmunicans, oĩa replet, & in omibus existens, omnibus est incomprehensibilis, & oĩa latet, & iam illa quibus præcipue illucet: & hoc fit non solum per supersubstantialem ipsius supereminentiã, qua ab oĩbus incõparabiliter separatᷓ, sed etiã per impenetrabiles & occultissimas rõnes opationũ suaꝝ, qbus incõprehẽsibiliter puidet vniuersitati. Veruntñ oĩbus intellectualibus, q̃tum in se est immobiliter exposita, & ad se extentis superillucens summis intelligentijs lumen suũ copiosius influẽs per easdem, tanq̃ primas, ipm lumen inferioribus seriatim & per ordinẽ distribuit, scdm ꝙ singuli ordines vel substantiæ inferiores capaces sunt diuinæ cognitionis. Vt aũt q̃d dixi planius intelligatur, consideremus id ex collatione exemploꝝ sensibiliũ, quæ quidẽ incõparabiliter deficiunt à significatione dei ab oĩbus segregati, sed nr̃æ infirmitati sunt manifestiora. Attendamus ergo in primis exemplum radij solaris, q primo & immediate & clarius illuminat primã sibi proximam & clariorẽ materiam, & per illam manifestius splendet, & illa immediate seriatim accedens ad crassiores materias pedetentim obscurius vel minus clare lucet, & luminis sui distributionẽ minus manifestat in capacitate materiarum illuminataꝝ, & importunitate ad eius lumen deferendum, & sic paulatim contrahitur & obfuscatur donec omnino cesset vlterius illuminare. Item aliud exemplũ apparet in igne, qui magis calefacit ea quę sibi propinqua sunt, & promptius calefiunt, & hoc successiue & seriatim. In materijs sibi naturaliter oppositis aut non, aut paꝝ manifestat operationẽ suam, scilicet calefactionem, & etiã ad opposita accedit eius operatio per mediationẽ eorũ quæ sibi congruunt, vt per testam vel ęs ad aquã: primo calefaciendo immediate testam vel æs, & per illa aquam iuxta singulorum conformitatem & capacitatem. Iuxta ergo qualemcunq; huius naturalis operatiõis similitudinẽ, deus qui supnaturaliter est princeps, & principium omnis visibilis & inuisibilis ordinationis, lucis suæ fulgorem per primã apparitionem, quantum est in angelis manifestat copiosissimis infusionibus in summis intelligentijs, & per illas summas aliæ quę post eas sibi participant diuino radio. Summæ siquidem substantiæ principaliter deum cognoscentes, & diuinam virtutem perfectius q̃ aliæ desiderantes, digne habent secundum suam possibilitatem fieri primi operatores virtutis & operationis, operantium diuinam virtutem & operationem, & ipsæ secundum suam virtutem extendunt inferiores substantias boniformiter ad consimilem virtutem certatim exercendam, tradentes eisdem copiose de diuina claritate, quam ipsa desuper accipiunt. Et iterum illę quæ primis sunt subiectæ inferioribus suis tradũt copiose de diuina claritate, & per totã ordinationis angelicæ seriẽ, prima ei quę post illã est, tradidit de diuino lumine sibi dato, & ad oẽs iuxta singularũ capacitate transeũte. Deus ergo p ppriã naturã vere & pprie est principiũ illũinationis oĩbus illuminatis, sicut q est substãtia luminis & cã ipsi esse & cognitiõis. Deiñ quęlibet supposita est cã lũinis pticularis ei q̃ est post ipsam, eo ꝙ p illã tanq̃ superiorẽ sibi, & tanq̃ inferiori desuper administrat diuina lũina. Igiť supremũ ordinẽ primę hierarchię sc; Seraphin, vniuersi angeli inferiores vt cõuenit, hñt post deũ principiũ oĩs sanctę cognitiõis & imitatiõis dei, eo ꝙ p illius ordinis mediationẽ ad oẽs alias cœlestes mentes, & ad nos hoĩes distribuať diuina illuminatio. Vnde & oẽs eædẽ inferiores substantiæ omnẽ suã sctãm, & dei imitatiuã operationem principaliter referunt ad deũ, tanq̃ causam primam. Secundario vero ad intelligentias primas, tanq̃ ad primos opatores & magistros diuinorũ luminum. Prima ergo hierarchia super omnes ordines inferiores habet incensiuã proprietatẽ, & proprietatẽ Cherubim, q significat

A ficat effusam traditionem diuinæ sapientiæ & approprietatẽ thronorum, quæ significat aptam opportunitatem recipiendi deum: hierarchię autem vel ordines inferiores participant incensiua proprietate & sapiente & cognitiua, & dei receptiua, sed inferius quàm prima hierarchia: & illi ordines inferiores respiciunt ad primas intelligentias, & per ipsas tanquam ad dei imitationem primo operantes sursum aguntur ad sibi possibilem conformitatem. Dictas ergo proprietates, quas inferiores per primas essentias participant eisdem post deum, sicut ierarchis attribuunt. Dicebat ergo qui secundam solutionem me docuit visionem domini sedentis super solium, &c. monstratam fuisse Isaiæ per vnum angelum de infimo ordine, qui nobis immediate præsidet, & Isaiam fuisse suscitatum ab illuminatiua manuductione illius angeli ad illam sanctam contemplationem, secundum quam Isaias videbat supremas substantias, vt figuratiue loquar sub deo, & cum deo, & circa deum collectas: & videbat superprincipalem diuinam summitatem à supremis substantijs, & omnibus alijs superineffabiliter segregatam, esse collocatam in medio supremarum virtutum, quæ reuera sunt deo incomparabiliter inferiores. Dicebat ergo Isaias per hanc visionem, quod diuinitas super omnem supersubstantialem eminentiam incomparabiliter collocatur super omnem visibilem & inuisibilem virtutem, & quæ ab omnibus segregatur, tanquam causa vniuersalis. Neque de primis quidem substantijs sit ei aliqua comparabilis, quin potius ipsam esse omnium principium & causam substantificam & inuariabilem stabilitatem indissolubilis mansionis existentium. A qua & esse, & bene, & beate esse percipiunt, etiam supereminentes & primæ virtutes. Deinde docebat Isaias deiformes virtutes sanctissimorum Seraphim, quæ designantur ipsorum nominatione, sumpta ab ignis proprietatibus. De quibus tractabimus infra, ad declarandas secundũ nostram possibilitatem sursum actiones, quæ per ignis proprietates designantur. Per significationem vero alarum expansarum Seraphim, dicebat Isaias absolutam & liberam & summam expansionem desideriorum & contemplationum, quibus primæ intelligentiæ sursum feruntur in deum in tribus ordinibus primæ hierarchiæ, scilicet primo, medio, & vltimo. Quod

Isaiæ 6.

Ibidem.

Cap. 15

B autem siue secundum Ezechielem, siue Isaiam, secundum aliam translationem attribuitur cœlestibus mentibus multitudo pedum & facierum, manifestat quod ipsæ abundant multa virtute proficiendi in imitatione dei, & contemplandi deum. Quod autem Seraphim volabant alis medijs, & superioribus alis velabant facies, & inferioribus pedes, manifestauerunt Isaiæ in illis primis intelligentijs earum profectum assiduum in diuina sibi cognoscibilia, & reuerẽtiam temperatam, qua cauent supra mensuram suam altiora & profundiora dei superbe & temerarie supra posse scrutari, & indesinentem & sempiternam sursum motionem in imitatiuis operationibus dei secundum mensuram suæ possibilitatis. Docebatur etiam Isaias illum valde laudabilem hymnum: Sanctus, sanctus, sanctus ab angelo formante visionem, qui ei secundum suam capacitatem tradidit, quod ipse comprehensiue cognouit. Docebat ergo Isaiã idem angelus, quod participatio supersplendentis diuinæ puritatis, secundum singulorum capacitatem, purgatio est omnibus quantumcunq; purgatis vel mundis. Ipsa autem luminum distributio à plenitudine diuina ex intima & omnium causatiua virtute procedens desuper substantiali occulto, ad omes sanctas mentes perueniens, primis intelligentijs quæ diuinitati vicinius assistunt, manifestior est, & magis se ipsam manifestat & distribuit. In medijs autem & vltimis intelligentijs angelicis & hominibus, secundum quod singuli magis vel minus distant, secundum hoc radius diuinus magis vel minus singulis apparet, & ad suæ simplicitatis ignotum occultum contrahit. Illucet autẽ singulis, ita quod inferioribus per superiores, & vt compendiose loquar, primo per primas intelligentias ex occulto ad cognitionẽ deducitur. Docebatur ergo Isaias ab angelo ipsum illuminante, quod & purgatio, & omes aliæ diuinæ operationes, per quas intelligentias primo resplendent, & omnibus inferioribus distribuuntur, secundum quod vnusquisque pius vel minus capax est diuinæ participationis. Vnde purgatiuã proprietatem, quæ in igne significatur, conuenienter attribuit dictus angelus ordini Seraphim iuxta nominis interpretationẽ. Non est ergo inconueniens, quod dicitur Seraphim purgare Isaiam, quia fuit causa purgationis ipsius, sicut & deus omes purgatos purgat, quia ipse est causa omis purgationis. Ad cuius rei declarationẽ vtar exemplo magis nobis propinquo, videlicet quod cũ summus pontifex per mediationẽ & ministeriũ sacerdotũ vel diaconorum suorum aliquẽ purgat vel illuminat, ipse summus põtifex dicit illũ purgare vel illuminare, eo quod ministri purgationes per se exhibitas attribuunt summo pontifici. Simili modo angelus opans purgationem Isaiæ, propriã purgatiuã virtutẽ principaliter attribuit deo tanq̃ primæ causæ, secũdario summo Seraphim tanq̃ hierarchæ primo post deũ opanti, q̃tũ est in angelis, quasi ipse an

Ezech. 1.
Isa. 6

C

 gelus

gelus immediate purgans Isaiæ purgato taliter diceret: Purgationis quã ego in te perfeci, deus principiũ est superexaltatum, & substantia & creator & causa omniũ, qui etiam primas intelligentias à non esse deduxit ad esse, & continet eas circa se vicinius collocatas, & conseruat eas vt sint ad esse deterius inconuertibiles, & à sua sublimitate omnino cadere non valeãt: & ipsa mouet primas intelligentias ad participandum primo & immediate suis diuinis operationibus, qbus prouidet vniuersitati. Primus aũt Seraph, q post deũ est primus hierarcha & dux primarũ substantiarũ, à quo Seraph ego, qui sum angelus ordinis infimi, edoctus sum te purgare ô Isaia. Ille inquã Seraph per me te purgat, per quem deus qui est causa & creator totius purgationis primo adduxit de occulto suo ad nos cœlestes animos, suas diuinas operationes, quĩbus prouidet vniuersis. Hoc siquidẽ quod iam dixi, dixit signari per missionẽ Seraphim, ille q me docuit hanc solutionẽ. Ista siquidẽ ille me docuit, tibi aũt ego trado sicut didici: tuæ autem intellectualis & discretiuæ scientiæ erit vnam istarũ solutionum cum rationum attestatione, ratam & veram habere, aut per proprium studiũ aliquid verisimilius inuenire, aut ab alio doctore discere, deo videlicet inspirante, & inspirantibus angelis sanctis & angelorũ amatoribus, & si possibile est magis splendidã & magis amabilem super hoc contẽplationẽ mihi reuelare. D

¶Angelis attributus numerus quid significet. Cap: XIIII.

T hoc aũt dignum (ut æstimo) intellectuali cognitiõe, quia eloquiorũ de angelis traditio millies millia esse ait, & decem millia decies millia, secundum nos sublimissimos numerorũ in seipsam reuoluens & multipliplicans, & per hos aperte signans innumurabiles cœlestium essentiarũ ordinationes. Multæ em̃ sunt beatæ militiæ supermundalium intellectuũ infirmam & coartatam superantes materialium secundũ nos numerorum cõmensurationem, & a sola gnostica diffinite secundum ipsam supermundana & cœlesti intelligẽtia & scientia ditissime † eis donatam sanitatem diuinæ multæ scientiæ, sapientifica omnium simul quæ sunt superessentialiter subsistentis principij, & causæ substantificæ & continentis uirtutis, & ambientis consummationis.

Danie. 7.

† ipsis infusa sanitate.

¶Explanatio Capituli XIIII. Articulus XXIII.

Ræcedenti capitulo exposuit autor autoritatẽ quandam Isaiæ, hic exponit autoritatẽ quandam Danielis prophetæ. [Et hoc autem (vt æstimo) dignum intellectuali cognitione] .i. consideratione mentali ac diligenti cõdignum est quod subditur: [quia eloquiorũ de angelis traditio] id est, doctrina scripturarum de numero angelorum [millies millia esse ait, & decẽ millia, decies millia.] Sic enim scriptum est à Daniele: Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. In quibus vbis ponitur numerus determinatus pro numero indeterminato. Etenim incõparabiliter plures sunt, q̃ numerus exprimit iste, præsertim cũ vnusquisq; homo hic viuens specialem habeat angelum sanctũ custodem, de infimo ordine existentẽ. Nec dubium quin iam actu multo plures sint homines in hoc mundo, q̃ numerus ille contineat. Ideo in libro Iob asseritur: Nunqd est numerus militum eius? Hinc quoq; subiungitur: [secundum nos sublimissimos numerorũ in seipsam reuoluens & multiplicans.] id est, has species numerorum simplices & maximas, atq; perfectissimas apud nos in seipsas repetens atq; multiplicãs. Nempe si maiores apud nos huiusmodi numeri extitissent, illos forsitan expressisset. [& per hos aperte significans innumerabiles cœlestium essentiarum ordinationes] id est, innumerabiles esse congregationes ac acies, coadunationes, turmas, militias supernorũ spirituum. Quocirca notandũ, q non dicit innumerabiles esse personas, sed ordinationes essentiarũ cœlestiumtque constat superinnumerabiles esse angelorũ sanctorum personas. Vnde apertissime subditur: [Multæ enim sunt beatæ militiæ supermundialium intellectuũ] .i. q̃plures sunt exercitus mentium supernarũ [infirmã & coarctatam superantes materialiũ scdm nos numerorum commensurationẽ.] Hoc mirandũ & extollendũ, glorificandũ ac diuulgandũ est magis q̃ exponendũ. Miremur ergo pro posse, & totis præcordijs extollamus, prædicemus, ac vndiq; diuulgemus infinitam oĩpotentiã, immensam

Danie. 7.

mensam sapientiã, incomprehensibilem magnificentiã, munficẽtiam, superexcellentiã, oẽmq;
A felicitatem & gloriã superbenedictissimi creatoris, qui aulam supermundani sui palatij tot innumerabilibus nobilissimorũ militum, imo & principũ, regum, ac dñorũ agminibus, gloriosis ordinibus, splendidissimis, iucundissimisq; phalangis ab exordio seculorũ impleuit, distinxit, ac decorauit: ita ꝙ multitudo illa vehementer excedit commensurationẽ, mensurã, pluralitatem materialium numerorũ ac rerum apud nos existentium, infirmã. i. respectu separatarũ illarum substantiarum tam imbecillem, ꝙ vnus de inferioribus ac ministrantibus angelus percussit & occidit celerrime, quasi in ictu oculi sine labore in castris Assyriorum, centũ octoginta quinq; millia armatorum. Multoq; plura vnus angelorum interfecit in domibus Aegyptiorum, qñ non erat domus in tota Aegypto, in qua non iacuit mortuus, & coartatam. i. angustã & paruã cõparatione numerositatis illorum immaterialiũ, & materialiter incoartabilium suppositorum, quorum intimum excedit omnẽ mundi huius decorẽ & gloriam. Deniq; vt Haymo refert, & quidam sancti patres supernaturaliter conspexerunt, aër iste caligionsus dæmonibus est tam plenus, vt atomis, quæ in radijs solis cernuntur & volitant, præ multitudine cõparent, non obstante ꝙ tam multi dæmonum sunt cũ suo principe in inferno, & in alijs locis diuersis, ac apud nos, præsertim cũ vnusquisq; hoĩm angelum malum habeat exercitatorẽ. Certumq; est ꝙ innumerabiliter plures angeli perstiterunt in cœlo, q̃ corruerunt. Siquidẽ vnus chorus dicitur cecidisse. i. tot de oĩbus choris simul, quot ad vnũ pertinent chorũ, vel circiter. [& à sola gnostica diffinitę secundũ ipsam supermundana & cœlesti intelligentia & scientia]. i. essentiæ illæ angelicæ nobis quantum ad numerũ incognitæ & innumerabiles [diffinite]. i. terminatæ & certitudinaliter numeratæ ac notæ sunt à sola gnostica. i. cognitione secundũ ipsam supmundana & diuina, iuxta naturã ita scientis & cœlesti intelligentia. i. simplici intuitione non discursu nec computatu humano, & scientia. i. certa & infallibili notitia, non labili & deceptabili, qualis est notitia rerum numeratarum in seculo isto, qm̃ subiacent variationi & corruptioni. Hoc totum exponit Hugo de increata dei cognitione, ita ꝙ soli deo notus sit numerus angelorum, & puritas, sapientia atq; scientia earundem. Linconiensis vero & Scotus, & alij qdã, & item Albertus, exponunt de notitia angelorum, ita ꝙ quilibet eorum scit quot sint omnes simul. Nam subditur: [ditissime]. i. liberalissime [ipsis † infusa sanitate diuinæ multæ scientiæ.] id est, felicitate diuinæ & multiformis notitiæ, quæ est [sapientifica]. i. sapienter institutiua [omnium] simul [quæ sunt] quæ ordinate produxit: vel sapientifica. i. sapientiæ collatiua & factiua, oĩm quæ sunt sapientiæ susceptiua. Quæ sapientia est notitia superessentialiter subsistentis principij & causæ substantificæ, & continentis virtutis, & ambientis consummationis.]. i. dei creatoris, qui est principium productiuum subsistens super omne ens creatũ, & modo in infinitum eminentiori, q̃ quodcunq; causatũ, & causa substantifica. i. substantiæ effectiua, & virtus continens ac cõseruans producta, & consummatio ambiens. i. finis & perfectio oĩa circũscribens, & intra se continens. Ecce ex his accendamur superboni & superbeatissimi dei amore, cõ
C cupiscat & inardescat mens nr̃a desiderio videndi eum clare & immediate in seipso, & existendi ac habitandi secum in domo sua, domo non manu facta, non corruptibili & terrena, sed cœlesti perpetua, in paradiso superno, in cœlo empyreo, q̃d est oĩm visibilium & inuisibilium cõtentiuum, specialiter tñ domus beatifice contemplantiũ deũ, qa melior est dies vna in illa sup millia. O q̃ beati qui cõmorantur in illa, q̃rũ vnum & incessabile ac iucundissimũ opus est, insistere ac vacare hymnis & laudibus creatoris. Beatificus vero & excellentissimus actus est clara & facialis visio, fruitiua veritatis æternæ ac bonitatis immensæ superpræstantissimæ Trinitatis, & vniuersæ suæ emanationis & cõmunicationis ad intra, ac mutuæ intuitionis, fruitiõis, ac cõplacentiæ superdelectabilissimæ ac superdulcissimæ. Ab horum participatione bonorũ, ab inflammatione diuini amoris, à contemplatione syncera nulla impediat nos cordis duritia, nulla pertinatia anima, nullus amor carnalis, nulla inordinata affectio, nulla mentis elatio, nec vlla impuritas mentis, nulla negligentia aut remissio animi, imo indefinenter coram altissimo simus timorati, solciti, custoditi. ¶ Nunc plenius disserendũ de inæstimabili multitudine angelorũ. Et videtur ꝙ non sint multi, quia scdm Philosophũ tot sunt substantiæ separatæ, quot motus cœlestes. Scdm Auicennã vero tot sunt, quot orbes cœlestes, vna cum sphæra actiuorũ & passiuorum, cui dixit præesse intelligentiam vltimam. In quã opinionẽ Peripateti communiter videntur concurrere, etiã autor libri de Causis. Amplius, cernimus ꝙ quanto aliqua sunt perfectiora & sublimiora, tanto sunt pauciora: quod etiam in operibus gratiæ ita est. Etenim perfectio q̃ maior & sanctior, eo & rarior. Similiter in prælaturis & principatibus ecclesiæ, q̃to ptãs & iurisdictio altior, eo in paucioribus inuenitur: vnde vnus solus est Pontifex

Marginalia: 4. Reg. 19; 2. Par. 32.; Isa. 37.; Exo. 12; Haymo.; Hugo Vic.; Rupertus; Linconen.; Iohã. Scot.; Albertus; *eis donatam sanitatem.; Hebr. 9; Psalm. 83; Mich. 6.; Aristoteles; Auicenna

summus,& vnus tantummodo Imperator. Plures quoq; sunt Episcopi, q̃ Archiepiscopi,& plures Archiepiscopi,q̃ Patriarchæ. Angeli autem supremum locum tenent in scripturis,ergo paucissimi esse videntur. In oppositum est autoritas sancti Dionysij, imo scripturæ canonicæ, sicut iam patuit. Ad hoc Thomas in prima parte respondet: De numero substantiarum separatarum philosophi diuersimode sunt locuti. Plato em̃ dixit species sensibilium rerum, quas appellauit ideas, esse per se subsistentes. Sicq; essent tot substantiæ separatæ, quot species sensibilium ac naturalium rerum. Hanc aũt opinionem satis improbauit Philosophus, ponens tot separatas substantias, quot sunt motus cœlestes, quod non concordat scripturis. Rabbi Moses ergo volens concordare vtrũq;, dixit ꝙ angeli in quantum vocantur immateriales substantię, numerantur iuxta numerum motuum mobilium vel cœlestiũ, sed prout angeli nuncupantur, dicuntur homines sancti,& item virtutes seu vires naturalium rerum, quæ omnipotentiam dei repræsentant ac nunciant. Verum istud videtur à consuetudine scripturæ alienum, ꝙ naturaliũ rerum virtutes angeli appellent. Idcirco dicendũ, ꝙ immateriales substãtię seu angeli sunt in maximo numero, omnem materialem multitudinẽ quasi incõporabiliter excedente, quẽadmodum xiiij. Cœlestis hierarchiæ capitulo Dionysius loquitur. Finis enim creationis rerum est, vt in eis maiestas & bonitas atq; perfectio creatoris reluceant: ideo rationabile est ea amplius multiplicari, in quibus proprietates illæ diuinæ clarius resultant atq; refulgent, vt sunt substãtiæ separatæ, seu angeli. Insuper sicut in rebus corporeis pensatur excessus secundum magnitudinem, ita in incorporeis secundũ multitudinem. Videmus autem, ꝙ corpora cœlestia & incorruptibilia, q̃tum ad magnitudinem, quasi incompatabiliter excedunt corpora inferiora: conformiter angeli quasi improportionabiliter videntur excedere multitudinem sensibilium rerum. His concordat Albertus. Insuper sancta Brigitta in reuelationibus suis testatur, ꝙ tot sunt angeli sancti, quod q̃uis homines vniuersi qui vnq̃ fuerunt, sunt,& erunt, pariter essent, adhuc vnicuiq; homini possent decem angeli deputari. Præterea, quo maior est princeps seu rex, eo co[decet] eum plures habere ministros, pugnatores ac milites. Vnde in Prouerbijs Salomon loquitur: In multitudine ministrorum gloria regis. In paucitate plebis ignominia principis. Cum ergo deus sit prorsus infinitæ & incomparabilis maiestatis, palam ꝙ deceat eũ habere tam innumerabiles cœlestis exercitus milites angelos sanctos & gloriosos, de quibus in Apocalypsi asseritur, ꝙ numerum eorum erat millia millium. Sed inter hęc dubium oritur, quia si ista intelligantur de multitudine numerali, seu indiuiduali materialium rerum, erũt multo plures angeli, q̃ arenæ in terra,& q̃ pluuiæ guttæ & gramina terrę, &c̃. quod non videtur credibile. Si autem de multitudine materialium rerum specifica, non videretur quid magnũ. Quo circa scribit Linconiensis, ꝙ intentio authoris non est hic loqui de cõparatione numerositatis indiuiduorum per successionẽ gñationis & corruptionis, quia sic adhuc staret obiectio de numerali multitudine oĩm materialiũ, quæ simul eodẽ sunt tempore. Istud (vt reor) consultius deo cõmittitur, q̃ inconsulte diffiniatur. ¶ Postremo intuendum, q̃ indicibiliter gaudiosum sit & erit in summo cœlo cũ tam innumerabilibus millibus tã nobilissimorum ac pulcherrimorum spirituũ, imo & aïarum beatarum gloriæ conditoris assistere,& tantæ societatis esse consortem, atq; de vnoquoq; eorũ gaudium speciale habere. Quemadmodum enim vnusquisque eorum quemlibet alium clare & distincte cognoscit, vehementerq; diligit, ita de vnoquoque illorum gaudium habebit speciale ac grande, congratulando & complacẽdo sibi ac alijs: quæ tamen gaudia vniuersa præmij accidentalis ita habebunt se ad gaudium præmij essentialis claræ & fruitiuæ visionis vultus diuini, sicut vna gutta aquæ ad totum Oceanum. Non ergo negligamus nosipsos, nec tantam beatitudinem amittamus, sed sobrie, iuste,& pie viuamus indefinenter.

Marginalia: Tho. Aq. — Plato. — Aristoteles — S. Brigitta — Prouer. 14 — Apo. 5 — Rupertus Linconien. — D — E — F

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI XIIII

CONgruit etiam angelico principatui quod legitur in Daniele: Millia millium ministrabant ei,& decies centena millia assistebant ei. Vbi maximus simplex numerus. i. millenarius in se reuoluitur & multiplicatur. Per quod manifeste signatur, ꝙ cœlestes substantiæ nobis sunt innumerabiles. Multæ siquidem sunt beatæ mentes cœlestes,& infirmã & constrictam mensuram nostrorũ materialiũ numerorũ excedunt,& à solo cœlesti intellectu & scientia cognitiue definiuntur, sibi datis à diuina sanctificatione infinitę cognitionis, quæ est supersubstantiale principium,& substantifica causa & virtus contentiua & terminatio comprehensiua omnium simul existentium.

Angelica,

A ¶ Angelicarum uirtutum imagines figuratiue quid sint. Caput. XV.

ER age quod restat, remittens nostrum (si uidetur) intellectualem oculum circa sublimes contemplationes *angelico uigore ad diuiduam & multipartitam latitudinem multiformis angelicarum specificationum uarietatis, descendentes iterum in ipsis tanquam in consequentibus in simplicitatem cœlestium animorum analytice reflexis. Vnum autem sit tibi præcognitum, quomodo sacræ formatarum imaginum †discretiones easdem aliquando cœlestium essentiarum dispositiones † ordinantes significant, & iterum † ordinatas & nouissimas † ordinantes * ordinatasque primas, & easdem (ut dictum est) primas & medias, & ultimas habentes uirtutes, nulla inordinata ratione introducta secũdum huiusmodi reserationum modum. Siquidem enim * ordinari quasdam a prioribus diceremus, deinde earundem † ordinantes priores iterum ordinantes ultimarum † ordinari ab ipsis illis † ordinatis uere inordinationeres & confusione multa interposita. Si uero easdem & * ordinare & † ordinari dicimus, non tamen eorundem aut ab eisdem, sed eas singulas † ordinari quidem, a prioribus * ordinare autem nouissimas. Non inconsequenter fortassis quis dixerit in eloquijs sacræ factas formas easdem aliquando posse & primis, & medijs & ultimis uirtutibus pulchre & uere circundari. Et sursum igitur conuersibiliter extendi, & erga semetipsas † firmiter conuolui & propriarum existentes custoditiuæ uirtutum, & erga uenientia sociabili processione, prouide eas in participatione uirtutis esse, omnibus non false coadunauit cœlestibus essentijs, & si alijs quidem supposite & uniuersaliter (ut sæpe dictum est) alijs uero particulariter & subiecte. Inchoandum autem ratione, & quærendum in prima formarum discretione, ob quam causam theologia fere ultra omnes inuenitur honorans ignitam sacram descriptionem. Inuenies ergo eam non solum rotas igneas conformantem, sed & animalia ignita, & uiros quasi ignem fulgurantes. Et circa eos cœlestes essentias cumulos carbonum ignis circunponentem, & flumina immensurabili sonitu igne flagrantia. Sed & thronos & igneos esse, & ipsos excelsissimos Seraphim cœlitus ardentes, ex cognominatione significare: & ignis proprietatem et operationem ipsis distribuit, et omnino sursum deorsumque ignitam honorificat selectim formarum facturam. Ergo igneum significare sentio cœlestium animorum deiformissimum. Ipsi enim theologi sancti super essentialem et informem essentiam in igne sæpe describunt, tanquam habenti multas diuinæ (si phas est dicere) ꝓprietatis q̃tum inuisibilibus imagines. Ignis enim sensibilis ẽ q̃dẽ sic dicendũ in oĩbus, et per oĩa clare uenit, et remouetur oĩbus, et lucidus est simul et quasi occultus. Incognitus ipse ꝑ seipsum, *nõ accũbẽte materia, in qua propriã manifestat actionem, immensurabilisque et inuisibilis per se

(Margin, B and C markers at left.) Margin notes: †angelorum. Ap. 16. 27. †resolutiones. *sctificãtes. †sctificãtas. †sctificãtes. †sanctificatasque. *sanctificari. †sctificare &c. †fortiter. Ezech. 1. Danie. 7. 4. Reg. 2. Ezec. 1. Dani. 7. *honorat. †attribuit. †super. *occũbente.

† sunt. † nō receptus cō tumeliā.

ipsum potens simul omnium,& quecunque in eis fiunt, ad actionem propriam mobilis, tradens seipsum omnibus quoquomodo proximātibus. Renouatiuus naturæ custodia, illuminatiuus circunuelatis splendoribus, incomprehensibilis, clarus, discretus, resiliens, sursum ferens, acute means: excelsus† non receptus cōtumelia minorationis, semper motus, per seipsum motus, mouens alterum, comprehendens incomprehensus, non indigens alterius, latenter crescens a seipso, & ad susceptas materias manifestans suimet magnitudinē: actiuus, potens, simul omnibus præsens inuisibiliter, neglectus non esse putatur. Attritu autē sicuti quadam uindicta connaturaliter & proprie subito relucens, & iterum incomprehensibiliter impalpabilis, non minutus in omnibus † ditissime suimet traditionibus. Et multas fortassis quis inueniet ignis proprietates pulchras, ut in sensibilibus imaginibus diuinæ operationis. Hoc ergo scientes theosophi, cœlestes essentias ex igne conformant, significates deiforme earum, & quantum possibile dei imitabile. Sed & humaniformes ipsas describunt propter intellectuale & sursum habendo intuitiuas uirtutes, & figuræ rectum & luculentum, & secundum naturam principale & regale, & secundum sensum, minimum quidem, quantum ad reliquas uirtutes irrationabilium animalium. † Omnium uero potens secundum intellectus magnitudinem uirtute, & secundum rationabilem scientiam continuitate, & secundum naturam animæ liberum & † potentissimum. Est autem & per singula (ut æstimo) corporalis nostræ multiplicis partitionis inuenire cœlestes uirtutes. Dicentes conspectiuas quidem significare uirtutes ipsum ad diuina luminaria clarissimum respectum, & iterum teneram & liquidam & non repercussam, sed acute mobilem, & puram, & planam impassibiliter diuinarum susceptionem illuminationum. Olfactum uero, discretiuas uirtutes, illud super intellectum suaue olentis distributionis quantū possibile receptiuum † & eorum quæ sic non sunt per scientiam discretiuum & omnino refugitiuum. Aurium uero uirtutes, illud particeps & gnosticum diuinæ inspirationis susceptiuum. Gustatiuas autem, inuisibilium escarum plenitudinem, & diuinarum & alentium promotuum susceptiuum. Tactiuas uero, conuenientis aut nocentis per scientiam † discretiuum. Palpebras deinde & supercilia, diuinarum uisionum intelligentiæ custoditiuum. Iuuenilem uero & adultam ætatem, illud innouantis semper uitalis uirtutis. Dentes autem, diuinissimum inditæ nutrientis perfectionis. Vnaquæque enim essentiæ intellectualis donatam sibi a diuiniore uniformem intelligentiam, prouida uirtute diuidit & multiplicat ad inferioris ductricem analogiam. Humeros autem & brachia, & iterum manus, factiuum & operatiuum & actiuum. Cor uero symbolum esse deiformis uitæ, propriam uitalem uirtutem deiformiter in ea quæ præintellecta sunt, † seminantis. Pectora iterum significare durum & custoditiuum, ut a supposito corde uiuifice distributionis. Dorsa uero continuū simul cunctarū fertiliū uirtutum. Pedes autem, mobile & uelox & cursile in diuina semp eūtis motiōis. Propter quod & pennatos theologia sctōrū intellectuū figurauit pedes. Pennatum nanque signat anagogicam uelocitatem, & † cœlestis sursum

Margin: D; † ditissimis.; E; † omni.; † potissimum.; † & huiusmodi per scientiam discretiuā & oīno refugitiuam.; † diagnosticum.; F; † seminātem.; Ezech. 1.

A stis sursum uersus itineris actiuum, & ab omni humili per sursum ferens re- *coelest. Gene. 19.
motum. Ipsa uerum pennarum leuitas nihil terrenum, sed totum munde & sine Gene. 18.
grauitate in excelsum ascendens. Nudũ quoq; & discalceatum, demissum & ab
solutum, & immensurabile & purum, eorum quae extra sunt appositione, & ad
simplicitatem diuinam quantũ possibile assimilatiuũ. Sed quoniam iterum sim-
pla & multum uaria sophia, & nudos uestit, & uasa quaedam dat ipsis circum
ferre, † & da animorum coelestiũ sacros, amictus & organa secundũ quod nobis *ser.
possibile, aperiamus. Claram quidem enim uestem igneamque, significare ae- †uestimus
stimo * deiforme, iuxta ignis imaginem & luculentum, propter eas quae in † deiformes.
coelo quietes, ubi lumen & omnino inuisibile dicendum, aut intellectuali- Apoca. 2.
ter illuminans, aut intellectualiter illuminatum. Sacerdotalem uero, ad diuina
& mystica speculamina ductiuum, & totius uitae uotum, zonas quoq; foecun-
darum ipsarum custoditiuum uirtutum, & cõgregantem eas habitũ in seipsum
unitae conuerti & circulariter cum facilitate casu carente a naturae similitudine
circa seipsum circunferri. Virgas etiam, regale ac † principale rectaq; omnia dif † ducale.
finiens. Tela uero & secures, dissimilitudinum separatiuum, & discernentiũ uir- Ezec. 10.
tutum acumen, & efficax & actuosum. Geometrica autẽ & tectonica uasa, fun- Iudic. 6. 2. Mac. 4.
datiuum & aedificatiuum, & perfectiuum, & quaecunq; alia reducentis & con- Ezec. 41.
B uertentis sunt secundorum prouidentiae. Est autẽ quando & in nos diuinorum Apoc. 21.
iudiciorum sunt symbola illa, quae acta sunt a sanctis angelis organa. Alijs qui- Apoc. 3. Zacha. 8.
dem declarantibus corrigentem disciplinam, aut punientem iustitiam. Alijs ue-
ro, ab angustia liberantem, aut disciplinae finem, aut prioris beneficientię resum
ptionem, aut appositionem aliorum donorum paruorum, aut magnorum, sen-
sibilium aut inuisibilium. Et omnino forsitan non dubitaret perspicax animus
pulchre inuisibilibus adunare uisibilia. Ipsos etiam uentos, nominari eorum ue- Dani. 14.
locitatem significat, & in omnes fere absq; mora peruenientem effectũ, & desur- Gene. 18.
sum in ea quae sunt deorsum, ad sursum transuectiuum, motum: erigentem qui Iohan. 1.
dem secunda ad superiorem celsitudinem, mouentemq; prima ad communica-
tiuam & prouidam minorum processionem. Dicet autem fortassis quis, aerei
C spiritus uentosam cognominationem, et deiforme coelestium significare. Habet
enim et hoc diuinae operationis imaginem et formam, ut in symbolica theolo-
gia per tetrasticam dijudicationem per plura demonstratur, secundum naturae
motiuam gignentem, & uelocem & potentem capacitatem, & ignotum nobis
& inuisibile latibulum mouentium principiorum & consummationem. Nescis Iohan. 3.
enim, inquit, unde uenit aut quo uadit. Sed & nubis speciem ipsis theologia cir- Isaiae. 5.
cunformat, significans per hoc, sacros intellectus occulti quidem luminis super
mundanę superrepletos prima apparitione, primam manifestationem pompo-
se accipientes, & ipsam copiose in ea quae sunt, secundo lucide & proportiona-
liter distribuentes. Et quia genitale eis & uiuificum & actiuum & perfectiuũ Isaię. 55. Apoc. 1.
subsistit, iuxta intellectualẽ imbriũ cõceptionẽ, & excipiẽtẽ sinũ humidis pluuijs †quasi.
in uitales partes euocatio. Ipsa etiã aeris & electri & lapidũ multicolorũ speciẽ Danie. 10.
theologia coelestibus eẽntijs circũponit. Electrũ q̃dẽ, † q̃m auriforme simul & ar-

gentum

genteum significat imputribile,ut in auro & simul largum & non minutum & D
incontaminatum splendorem,& apertam ut in argento, & luciformem,ut cœ-
lestem claritatem. Ære autem secundum traditas rationes, aut igneum, aut
auriforme attribuendum. Lapidum autem multicolores species significare æ-
stimandum,aut quasi albas luciforme,aut quasi rubeas auriforme,aut quasi pal
lidas iuuenile aut nouum,& per singulas species inuenies anagogicam typica-
rum imaginum dijudicationem. Sed quoniam quidem hæc secũdum uirtutem
a nobis sufficienter dicta esse arbitror, transeundum in sanctam reserationem
cœlestium animorum sacræ figuratæ bestialis formationis. Leonem enim signi
ficare censendum,principale & robustum, & indomitum & abditum ineffabi-
lis diuinitatis,ut uirtus assimilatiuum intellectualium uestigiorum circumuela-
mine:& mystice fortassis precioso amictu,secundum diuinam illuminationem
in semet restituto itinere. Ipsam uero bouis firmum & nouum,& intellectuales
sulcos reuocans, in susceptionem cœlestium & gignentium imbrium,& custo-
ditiuum & fortissimum. Ipsam dehinc aquilæ regale & altiferum & citiuolum,
& ad potentificum alimentum, acutum & sobrium,& agile, & bene machina-
tum,& ad copiosum & multolucentem radium diuini solis desiderio in specu-
Zacha.1. latiuarum uirtutum sanis obtutibus,immediate recte & inflexibiliter contem- E
Apoc. 6. platiuum. Illam uero equorum obediens & frenabile,& album quidem uere lu-
†quasi. †Rufum cidum,&† quam maxime diuini luminis cognatissimum: eorum autem qui ni-
*pfectius gri sunt,abditum. †Rubrum uero,igneum & actiuum,commixtorum quoque
ex albo & nigro,*perfectiua uirtute extremorum coniunctiuum, & prima se-
cundis,& secunda primis conuersibiliter ac prouide connectens. Sed si non ser-
monis terminaremus commensurationem,& per partes dictorum animalium
proprietates,& omnes corporales eorum conformationes adunassemus, fortas
se non incongrue cœlestibus uirtutibus secundum dissimiles similitudines. Fu-
ribundum quidem ipsorum intellectualem fortitudinem, cuius nouissima † fu-
†furor& ror est imago. Ipsam uero iterum concupiscentiam in amorem diuinũ, & sum-
sonus. matim dicendum,simul omnes irrationabilium animalium,& sensus & multi- F
in imateriales plices partes immateriales cœlestium essentiæ intelligentias & uniformes uir-
cœlestiũ eẽntiorũ tutes reducentes. Sufficiunt autem sapientibus non solũ hæc ipsa,sed unius signi
& vnifor ficatiuę imaginis dijudicatio in proximarum simili modo declarationem. Inspi
mes virtutes. ciendumq; & hoc,fluuios dictos fuisse,& rotas,& currus connexos cœlestibus
Danie.7. essentijs. Ignea quidem enim flumina significant diuinos promotus, copiosam
Eze.1.10 4.Reg.2. ipsis & non deficientem affluentiam donantes,& uiuifeca nutrientes fœcundita
Ezech.1. te. Currus autem,coniunctiuam similitudinum societatem. Rotæ autem penna
riæ quidem cum sint in ea quæ ante conspectum sunt,inconuersibiliter & infle-
†exitiuę. xibiliter euntes,per rectam & iustam uiam,†exeuntis operationis earum uirtutẽ
in eandem sine flexu & recte sectam uiam simul omni earum intellectuali rota-
Ezech.10 tu supermundane directo. Est autem & per aliam anagogen dijudicare,intelle-
gel,gel,gel. ctualium rotarum imaginariam descriptionem. Vocitatũ est enim eis(ut ait the
†vocem. ologus(thea,thea,thea. Signat autem hoc iuxta hebraicam †linguam reuolutio-
nes & reuelationes. Igneæ siquidem & deiformes rotæ,reuolutiones quidẽ ha-
bent circa idipsum optimũ semper mobili motu. Reuelationes uero secretorum
manife-

manifestatione,& circunsubiectorũ reductione,& altarũ illuminationum in ea
A quæ † subiecta sunt deductiua perfectione. Reliquus nobis in explanationem de gaudio cœlestiũ dispositionũ sermo. Etenĩ acceptrices om̃ino non sunt eius quę secundũ nos est passibilis delectationis. Congaudere aũt dicuntur deo de perditorum inuentione, iuxta deiforme epulationẽ, & in prouidentia & salute in deũ redeuntium deiformitatem, & incorruptionis lætitiam, & illam beneficentiam ineffabilem, in cuius participatione sæpe facti sunt & uiri sancti per deificos diuinarum illuminationum superaduentus. Tanta a me de sanctis formationibus dicta sunt diligenti quidẽ earũ manifestatione deficiẽtia. Perfecta autem (ut æstimo) ad non humiliter nos remanendum in *figuratiuis phantasijs. Si autẽ & hoc dixeris, quomodo non om̃ium deinde angelicarum in eloquijs uirtutũ, aut operationum, aut imaginum fecerimus memoriam. Respondemus uerũ, quia quarum quidem supermundanam scientiam ignoramus, in ipsis nos alium lucis ductorẽ docẽtẽ desideramus. Quędã aũt tãquã dictis ęque potẽtia prętermisimus, cõmẽsuratiõi sermõis, puidẽtes, & sup nos secretũ silẽtio honorificantes. Amen.

† subiectiua deductione. Lucæ.15. † corporalibus. Tobi.12.

¶ Expositio capituli huius decimi quinti. Articulus XXIIII.

B Declaratis inuisibilibus proprietatibus ordinum angelicorum, descendit theologus ad breuem elucidationem visibilium specierum & materialium formationũ ac rerũ, quæ ipsis in scripturis attribuuntur: & ita prosequitur hic quod supra incepit, videlicet qualiter theologia, id est, scriptura spiritibus illis sup̃nis imagines varias corporeas, interdum etiam viles & prima facie indecẽtes, interdum nobiliores ascribit. [Fer age] istæ sunt duæ dictiones aduerbiales exhortatiuæ, & idem significant. Sicq; exhortationẽ ingeminat, vt vel se animet ad prosequendum quod restat, cum iam pene vsq; ad finem peruenerit libri: vel Thimotheum hortetur ad considerandum attente quod sequitur. Sic & nos aliquando dicimus, Iam nunc videamus &c. Itaq; fer age [q̃d restat]. i. eia eia, p̃seq̃mur, supple q̃d restat dicẽdũ de ista materia [remittentes nr̃m (si videt̃) intellectualẽ oculũ circa sublimes cõtẽplatiões *angelorũ vigore]. i. relaxãtes, si videt̃ sic expedire, vigore. i. à conatu & acumine, oculũ nr̃m intellectualẽ. i. mẽtis intelligẽtiã seu rõnis indaginẽ ac discursum, q̃ fuit intẽtus & laborãs circa cõtẽplatiões. i. puras & simplices intuitiões vel cõsideratiões speculatiuas angelorũ [ad diuiduã & multipartitã latitudinẽ multiformis angelicarũ specificationũ varietatis]. i. ad cõsiderãdũ latitudinẽ. i. multiplicitatẽ diffusam diuiduã. i. p diuersa diuisam & multipartitã varietatis multiformis angelicarũ speculationũ: Hoc ẽ, remittẽtes & descẽdere faciẽtes oculũ nr̃m interiorẽ, à sublimibus speculatiõibus proprietatũ spiritaliũ angelorũ, ad cõsiderandũ q̃lit̃ ipsi angeli in scripturis notificẽt nobis p diuersas & varias figuras, formas & species sensibiliũ rerũ. Interdũ em̃ describũt̃ apparuisse in effigie hũana, interdũ in forma leonis, q̃nq; in curruũ & eq̃rũ similitudinibus [descẽdẽtes iterũ in ipsis tãq̃ incõsequẽtibus]. i. in cõsideratiõe formarũ istarũ materialiũ, quæ prima frõte incõsequẽtes. i. imptinẽtes & incõueniẽtes videñt, ad designãdũ immateriales nobilissimasq; substantias sup̃norũ spirituũ [in simplicitatẽ cœlestiũ aĩorũ analytice reflexis]. i. reductis reuocatis ac repetitis analytice. i. resolutorie, in simplicitatẽ aĩorũ cœlestiũ. i. ad cõsiderãdũ ex eis pprietates mẽtium angelicarũ, q̃d ẽ ex illis rursum ascẽdere ad intelligibiliũ speculationẽ: qa ex sẽsibiliũ notitia, ad inuisibiliũ agnitionẽ ascẽdimus. [Vnũ aũt sit tibi p̃cognitũ]. i. vnũ istud in primis agnoscas [q̃mõ sacrę formatarũ imaginũ *resolutiões]. i. q̃lit̃ diuinę scripturę, resolutiuę & expositiuę imaginũ formatarũ. i. sensibiliũ similitudinũ, quæ formatę sunt & in scripturis narrãt̃ formatę, ad significãdũ angelorũ psonas, ṽtutes & opatiões [easdẽ aliq̃n cœlestiũ eẽntiarũ dispositiões † sc̃tificãtes significãt] Hoc ẽ, ipę scripturę designãt dispositiões easdẽ eẽntiarũ cœlestiũ. i. eosdẽ angelicos sp̃us bñ dispositos, itẽrdũ vt sc̃tificãtes, supple iferiores q̃s purgãt, illuminãt, pficiũt & cõuertũt in deũ, scdm sensũ frequẽt̃ idũctũ [& iterũ † sc̃tificatas]. i. scripturæ significãt rursus mẽtes illas quę inferiores sc̃tificãt, vt sc̃tificatas. i. purgatas & illuminatas à superioribus angelis [& nouissimas *sc̃tificãtes]. i. scripturę designãt q̃d nouissimę & vltimę mẽtes angelicę sc̃tificant q̃sdã, vtputa mẽtes hũanas ecclesiasticę hierarchiæ, vel mẽtes aliq̃s pprij chori ac ordinis inferiores se: q̃a (vt dictũ ẽ sæpe) in eodẽ ordine sunt primi & medij ac vltimi [sanctificatasq; primas]. i. scripturæ

C

† angelicorum. Gen.18.32. † discretiones. *ordinantes †ordinatas †ordinãtes *† ordinatasq;.

Cap.XV scripturæ significant, quod etiam primæ ac summæ mẽtes angelicæ sunt sanctificatæ ab aliquo superiori, puta à deo, vel à spiritibus ordinis sui superioribus ipsis [& easdem (vt dictum est) primas & medias & vltimas habentes uirtutes] id est, scripturæ iuxta hunc sensum & modum designant easdem essentias seu spiritus cœlestes, habere virtutes proprietates & vires primas, per quas illuminant quosdam, qui & alijs præsunt: & medias habere virtutes, per quas inter superiores & inferiores habent se medio modo: & quosdam illuminant, qui vltra non illuminant mentes angelicas ac supernas. Habere quoq; virtutes vltimas, per quas illuminantur à superioribus: nec has virtutes oportet in eadem persona distingui realiter, sed ratiõe & respectu diuerso, seu habitudine triplici, quemadmodum homo per eandem vim intellectiuam est inferior angelo, superiorq; leone, & inter vtrunq; habens se medio modo: per eandem quoq; scientiam illuminatiuus est simpliciorum, & capax illuminationis maioris à doctiore, & inter omnino corruptibilia atq; ommino incorruptibilia se medio habet modo. In ordine etẽm vniuersi, inter multum distantia medium assignatur, & ab vno in aliud per medium itur. Hinc libro de Causis asseritur: Inter rem cuius substantia & actio sunt in momento æternitatis, & inter rem cuius substantia & actio in momẽto sunt temporis, existẽs ẽ medium: & est illud, cuius substantia est in momento æternitatis, & actio in momẽto temporis. Deniq; iuxta Platonem, medium illud est quasi ligamentum & horizon multum distantiũ, sicut in numeris inter duo & quatuor, tria sunt medium. Vnde & species rerum instar numerorum se habere censentur [nulla inordinata ratione introducta secundum huiusmodi referationum modum] id est, ex hoc quod vnum & idem tam diuersimode habet se, ita quod idem angelus est illuminans & sanctificans, illuminatus quoq; & sanctificatus, nulla confusio oritur, cum hoc fit respectu diuersorum, quemadmodum luna illuminatur à sole, & illuminat terrã. [Siquidem enim † sanctificari quasdam à prioribus diceremus, deinde * sanctificantes earundem priores] Hoc si diceremus angelos aliquos à superioribus angelis sanctificari & illuminari, & ipsos sic sanctificatos, econtrario sanctificare & illuminare suos superiores & sanctificatores [iterum † sanctificatrices vltimarum † sanctificari ab illis ipsis † sanctificatis] Hoc est, si diceremus angelos q̃ sanctificant inferiores se, sanctificari ab eisdem quos sanctificant [vere inordinatione res & confusione multa inter posita] id est, tunc res esset interposita & permixta multa inordinatione & confusione: non quod propter nostrum dicere res mutetur aut perturbet, sed quia ex nostris verbis hoc sequeretur, quantum esset ex parte sermonis nostri. Sic enim idẽ esset maius & minus, dignius & indignius, sanctius & non sanctius respectu eiusdem: quia sanctificans, dignius est sanctificato, quemadmodum iuxta Philosophũ, Agẽs est honorabilius passo: ac teste Apostolo, Absq; vlla contradictione quod minus est, à maiori seu meliore benedicitur & sanctificatur. Veruntamen in ecclesiastica hierarchia, quæ non potest in omnibus hierarchiæ angelicæ conformari, vnus frequenter illuminat & sanctificat alium, & denuo illuminatur & sanctificatur ab illo eodem: vt dum duo sibi inuicem confitentur, & se inuicem corripiunt, corrigũt, informant, ædificant. Itemq; dum prælatus errans & defectuosus, à subdito sapientiore & virtuoso reducitur & docetur. Vnde ad Corinthios scribit Apostolus: Sanctificatus est vir p̃ mulierem fidelem, & sanctificata est mulier per virum fidelem. Qui & Colossenses hortatur, vt episcopum suum admoneant: Archippo, inquiens, dicite: Vide ministerium tuum quod accepisti in domino, vt illud impleas. Qui insuper maiorem suum principem ac prælatum beatissimum Petrum corripuit & instruxit: In faciem, dicens, restiti ei. Veruntamen nec in his iidem secundum idem, aut eodem modo se habens, est sanctificans & illustrans, sanctificatus quoq; & illustratus. Nec inconueniens est, in hominibus esse excedens & excessum. [Si vero easdem & † sanctificare & sanctificari dicimus, non autem easdem ab eisdem, sed eas singulas † sanctificari quidem à prioribus, sanctificare † autem nouissimas] Istud expositione non indiget. Nam & istud asserimus, vt constat ex dictis. Ex quibus infert [Non inconsequenter fortassis quis dixerit, in eloquijs sacrosãctas formas easdem aliquando posse, & primis & medijs & vltimis virtutibus pulchre & vere circundari] Hoc est ex præhabitis illis concluditur, quod aliquis nõ inconsequenter, id est, non inconuenienter dicere potest, easdem formas sensibiles & similitudines materiales, in eloquijs sacresãctas, id est, in scripturis contentas & formatas posse circũdari, id est, applicari, deputari, seu appropriari pulchre & apte, interdum virtutibus, id est, angelis primis seu superioribus, interdum medijs angelis, vt qui de secũda sunt hierarchia: aliquando infimis, secundum quod per eandem formam & speciem sensibilem, imó & per eandem rẽ materialem, diuersa significantur secundum diuersas p̃prietates & vires & operationes ipsius, multiplicem quoq; considerationem eiusdem: quemadmodum per leonem, ratione fortitudinis & re

Marginalia: Plato. — † ordinari. — † ordinãtes — † ordinãtes — † ordinari — † ordinatis — Aristot. — Hebræ. 7. — 1.Cor.7. — Col.4. — Gala.2. — † sãtificare & sãtificari nõ tñ eorũdem aut ab eisdem. — † ordinari. — † ordinare.

Marginal letters: D — E — F

A nis & regię eminentiæ exprimitur Christus: ratione crudelitatis, diabolus. Consequenter tan- 1. Pet. 5.
guntur tria, quæ vnicuiq; angelicæ competunt menti. [Et sursum igitur conuersibiliter exten
di]. i. in deum mente conuerti per actus hierarchicos, in quem inauertibiliter ac feruentissime
stant intentæ per beatificam visionem [& erga semetipsas firmiter conuolui]. i. consolidari p
mentis custodiam atq; constantiam, ne per negligentiam excidamus iuxta illud ad Hebræos:
Oportet nos abundantius obseruare ea quę audiuimus, ne forte pereffluamus. Hinc subditur: Hebræ. 2.
[propriarum existentes custoditiuę virtutum]. i. obseruatiuæ virium suarum & actionū, gra
tiarū & officiorū, quamuis certe sint se peccare nō posse. Sic & Haggeus propheta hortatur nos: Heggei. 1.
Ponite corda vestra super vias vestras. Et in Prouerbijs docetur: Ne des alienis honorem tuū Prouer. 5.
& gressus tuos crudeli, ne impleāt alieni viribus tuis. Hinc de incustoditis fert in Oseæ: Come- Oseæ. 6.
derunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Qui ergo redit ad cor, & ad seipsum valenter colligit Isaiæ. 46.
implens quod ait scriptura: Omni custodia custodi cor tuum, ne cogitationum vanarū tumul- Prou. 4.
tu frangatur, aut inordinatarum affectionū corruptione lędat aut dissipetur: iste erga seipsum
conuoluitur firmiter, & propriarum custoditiuus est virtutum salubriter. Vnde & Proclus Proclus
155. Theoremate hic contestatur: Omnis quidem puritatis causa in custoditiuo ordine continet
[& erga venientia sociabili processione prouidere]. i. Hoc quoq; supernis spiritibus conuenit
prouidentia sociali prouidere]. i. socialiter pie & gratiose prouidere, influere, impartiri dona
cœlestia venientibus ad ipsos, hoc est, his qui se conuertunt ad ipsos, & eorum imitantur virtu
tes. Prouidere inquam [ea prouide in participatione virtutis esse]. i. ita q̄ participent gratiam
& virtutes prouisorum suorum. Itaq; tria hæc [omnibus non falso *coadunabit essentijs cœle *coadunabit.
stibus]. i. non erronee attribuet quis cunctis supernis spiritibus, q̄uis non æqualiter competāt
illis. Propterea sequitur [& si alijs quidem supposite & vniuersaliter, vt sæpe dictum est]. i. q̄uis
B quibusdam illorum conueniant supposite. i. præeminenter ac generaliter, vtputa mētibus pri
mæ hierarchiæ [Alijs vero particulariť & subiecte]. i. supposite seu mō inferiori, vt infimę hie-
rarchiæ. Vel et iā mediæ respectu superioris, & primæ, put istud iā supra sæpe inductum est. Ita
& nos p imitationē cœlestiū aīorū debemus in deū conuerti, & in ipso constabiliri p contem-
plationē syncerā ac feruentē amorē: ad nosipsos q̄q; conuolui p solicita mētis custodiā, atq; ad
proximos ac subditos charitatiue, puidentialiterq; extēdi, qcquid boni poterimus ipsis cōmu-
nicando, vt in participatione gratiæ & gloriæ sint nobiscū. Deniq; de his aliq̄ in Elementatiōe
sua theologica scribit Proclus iuxta Platonis doctrinā: Oē, iq̄s, custoditiuū in his vnūq̄dq; Proclus.
in pprio ordine suo cōseruat. Et rursus: Oē paternale in dijs pperosum est, & in boni ordi- Idem.
ne pstans secūdū oēs dispositiōes diuinas. De puidentia demū superiorū causarū, quas more Idem.
suo nominat deos, multa cōscribit, dicēdo: Oīs diuinus intellectus intelligit qdē vt intellectus,
puidet aūt vt deus. i. inq̄tū diuinus. ¶ His ptermissis, aggredit tractatū, loquēdo de sensibilibus
formis, figuris & speciebus, quę in scripturis āgelis ascribūť & cur. [Inchoādū ē aūt rōne]. i. rō-
nabiliť incipiendū est hic [& quæændū in prima formarū discretiōe]. i. pcipua ista distinctiōe
sensibiliū similitudinū, quę in scripturis angelis ascribunť [ob quā causam theologia fere vltra
oēs inueniť honorās ignitē sacrā descriptionē]. i. cur scriptura magis frequētat descriptionē. i.
C formationē symbolicā, in qua ignis memorať & nominať, in q̄ descriptiōe describunť & nobis
notificātur angeli sancti [Inuenies aūt eā nō solū rotas igneas cōformātē]. i. scripturā reperies
nō tm̄ recitantē rotas igneas ad designandū spiritalia ac diuina, iuxta illud Danielis: Rotæ eius Dan. 7.
ignis accensus [sed & animalia ignita] Vñ quarto Regū dicit: Ecce currus igneus & equi ignei 4. Reg. 2.
&c. [& viros quasi ignē fulgurantes]. i. similitudinē virorū huiusmodi Ezechiel enim ait: Vidi Ezech. 1.
quasi speciē electri, & similitudo quasi quatuor animaliū, & scintillæ quasi æris candētis. Hæc e-
rat visio discurrens in medio q̄tuor aīaliū. Splendor ignis, & de igne fulgur egrediens [& circa
ipsas cœlestes cumulos carbonum ignis circūponentē. i. virū lineis inditū, accipientē de primis
altaris, iuxta alios, sex viros, p quas cœlestes eentiæ. i. angeli exprimebanť, sicut superius habi-
tum ē, pleniusq; expositū ex autoritatibus Ezechielis [& flumina immēsurabili sonitu igne fla Dan. 7.
grātia] Vñ Daniel: fluuius ait igneus rapidusq; egrediebať à facie eius, cuius sonus impetuosis
simus fuit atq; celerrimus. Vñ alia litera habet, irretentibili. [Sed & thronos ait igneos eē] Sic
& Daniel iterum Thronus, inq̄t eius flāma ignis. Porro in scripturis aliq̄n poniť plurale pro ibidem.
singulari, & ecōtra [& ipsos excellentissimos Seraphim, cœlitus ardentes ex cognominatiōe si-
gnificare]. i. inuenies scripturā significare summos illos spiritus primi chori, qui Seraphim ap
pellať, ardentes cœlitus. i. spiritaliť in dei amore, ex cognominatiōe. i. ex propria illorū appel
latione. Seraphim qppe ardētes interptatur [& ignis, pprietatē & operationem ipsis attribuit] tribuit
i. scriptura ascribit ipsis Seraphim proprietatem & actus ignis, attamen per aliū modū. Sunt

enim subtiles,clari ac splendidi,actiui,inflammatiui,& sursum tendentes vt ignis[& omnino D
†honorifi-cat. sursum atq; deorsum ignitam honorat selectim formarum facturam].i. scriptura celebrius introducit facturam.i.compositionem ignitam formarum.i.sensibilium similitudinum,in quibus est nominatio ignis selectim.i.segregatim.Et hoc sursum & deorsum.i.circa angelos superiores & inferiores.Nam & angelus qui labia Isaiæ purgauit,Seraphim nominatur, q iuxta præhabita præcedenti capitulo,fuit de infima hierarchia.& Psalmista fatetur: Qui facit angelos suos spiritus,& ministros suos ignem vrentem.Deinde expositionem horũ orditur:[Ergo igneum significare censeo]id est,igneam formationem seu similitudinẽ iudico designare [cœlestium animorum deiformissimum,id est,id quod diuinissimum est in angelis,& per quod deo potissime assimilantur,quod est feruentissimus ac purissimus amor dei,Præsertim cum& ipsemet deus in scripturis vocetur ignis.Nam subditur:[Ipsi enim sancti theologi]id est,autores scripturæ[superessentialem & informem scientiam]id est,increatam sapientiam dei,informem,id est,nudam & simplicem,nec vlla forma superaddita limitatam [in igne sæpe describunt]id est,designant per appellationem proprietatemq; ignis,dicendo quod omnia nuda, certa &clara sunt oculis dei[tanquam habenti multas(si fas est dicere)diuinæ ꝓprietatis,q̃tum in visibilibus imagines]Hoc est,in igne tanquam in re habente imagines multas proprietatis diuinæ,id est,varias similitudines cum natura & proprietatibus dei,quantum licitum est dicere,hoc est,quantum in rebus visibilibus ac inanimatis,similitudines tales cum deo possunt relucere. ¶ Deinceps proprietates ignis ponuntur.[Ignis enim sensibilis est quidem]id est,pro certo ignis valde sensibilis est.[Sic enim dicendum]id est,vtiq; sic tenendum,imó experimentaliter patet.Ignis nanq; inter quatuor elemẽta maxime est formalis,actiuus,agibilis, & in sui naturam alia transmutat. Atq; nobilior ac altior loco[in omnibus &† super oĩa clare venit] id est,sua velocitate,subtilitate & actiuitate maxime penetrat,& lucide venit,ac alijs superfertur[& remouetur omnibus]quoniam euolat,& difficulter includitur,ac erumpit.Sicq; remouetur & recedit ab omnibus,nisi quasi vi retineatur & imbibatur materijs.& præcellit dignitate & loco,& minus de materia habet[& lucidus est simul]tamen secundum Auicennam,in propria sphæra non lucet præ subtilitate & partium incompactione,sed in materia bene compacta& solida,quemadmodum etiã de empyreo dicitur cœlo[& quasi occultus:Incognitus ipse per seipsum†occumbente materia,in qua propriam manifestet actionem]id est,præ sua subtilitate & simplicitate nequit videri nisi in materia,in qua agit & suam efficientiam pandit qua subtracta aut consumpta,amplius non apparet nec cernitur.Nempe in sua natura ipso aere decies subtilior perhibetur,cum tamen & aer non videatur[immensurabilisq;]quia præ magnitudine sua mensurari non valet,cum tamen dicatur decies aere maior.Et iuxta philosophum, crescit in infinitum.Propter quod Salomon dixit:Ignis nunquam dicit,sufficit[& inuisibilis] sicut expositum est.[Per seipsum potens simul omnium]id est,prædominans alijs elementis [& quæcunq; in eis† sunt ad actionem propriam]supple trahens[mobilis]velocissime nõ grauatus materia,& mixtis conferens mobilitatem& motum,quorum materiam per minutissimas vndiq; partes pertransit,millies in eisdem subtilior quam sit terra.Idcirco in senibus deficit calor,& virtus ignis est.Hinc & mobilitas minor,ac maior grauedo[tradens seipsum omnibus quoquomodo proximantibus]id est,vim suæ caliditatis influens omnibus appropinquantibus ei.[Renouatiuus]aliorum quorum consumit rubiginem,animaliumq; quorundam,vt aquilæ & phœnicis [naturæ custodia] quia conseruat naturam, nec videtur senescere,& ipso euaporante moritur animal.Nam & illa quæ hyemali frigore aruerunt,vernali temperato reuirescunt calore.[Illuminatiuus]sicut videmus,quia in igne abundant calor & lux[circunuelatis splendoribus]quia ad illuminandum foris,emicant & erumpunt: sed ad naturæ suæ secretum reducti,circunteguntur.[Imcomprehensibilis]id est,capi non valens,vt terra & aqua. imó celerrime transuolans[clarus discretus]id est,ab alijs distinctus & segregatus,quia formalis.Forma est enim quæ distinguit & separat.[Resiliens]quia dum deorsum impellitur, resilit & leuitate sua fertur in altum.[Sursum ferens]id est,mouens,quoniam pondere carens ascendit.[Acute means]quoniam penetrat quæ incendit,& summitates igniũ valentius agunt,acutiusq; incedunt.[Excelsus]id est,altior & præstantior cæteris elementis. [Non† recepturus contumeliam minorationis]quoniam alijs præualet & opprimit ea,quamuis à suo contrario in aliena materia corrumpatur.[Semper motus per seipsum motus]Nam & in propria sphæra incessanter mouetur,& intra se propria formalitate peragitatur. [Mouens alterum] sicut iam patuit.[Comprehendens]id est,alia inuadens,incendens,& in se transmutans.[Non cõprehensus

Margin notes: Isaiæ.6. (beside "periores & inferiores"); Psal.103. Hebræ.1. (beside "los suos spiritus"); Deu.4. Hebræ.12. (beside "res scripturæ"); Hebræ.4. (beside "diuinæ"); †per. (beside "naturam alia transmutat"); E (right margin, beside "id est,sua velocitate"); Auicenna. (beside "pria sphæra"); †tanq accumbente. (beside "per seipsum occumbente"); Philoso. Prouer.30. †fiunt. (beside "sicut expositum est"); Psal.102. (beside "tibus ei"); F (right margin, beside "tibus ei"); Aristote. (beside "imó celerrime"); † receptus cõtumelia. (beside "tiusq; incedunt").

A prehensus ab illis,quæ fugiunt ipsum vt corruptiuum. [Non indigens alterius] id est,aliena
materia pro sua conseruatione & nutritione in propria sphæra.[Latenter crescens] id est,re-
pente diffundens se per incombustibilia quæ incendit.[A seipso]id est,propriç caliditatis vir
tute.[Et ad susceptas materias manifestans suimet magnitudinem]id est,in materijs sibi appli
catis se dilatans,ostendit quam magnus virtualiter fuit,actualiterq; efficitur.[Actiuus,potēs,
simul omnibus prçsens inuisibiliter[quia in mixtis suo modo consistit,& virtualiter pluribus
inest,ac per alia elementa diffunditur,atq; in generatione mixtorum,virtute vniuersalis natu-
ræ descendere perhibetur.[Neglectus non esse putatur]id est,'scitur non faciliter negligi nec
perire,imó diligentissime consideratur,nec alicubi latens erumpat & reaccendatur, vt dum ci-
neribus operitur.[Attritu autem sicuti quadam vindicta connaturaliter & proprie subito re-
lucens]id est,ex concussione,insufflatione,percussione, repente erumpens quasi in vltionem
suæ percussionis,& proprio calore resuscitatus ac refulgens.[Et iterum incomprehensibiliter
impalpabilis]in propria natura,vt tactum est.Sed bene in aliena materia est palpabilis[non
minutus in omnibus*ditissimis in suimet traditionibus]id est,non minoratus nec debilitatus *ditissime.
directe per hoc,quod omnibus sui capacibus liberalissime se communicat:imó per hoc ampli
us inualescit,dum illa incendit,quamuis per accidens:hoc est,per diuisionem,dispersiōem aut
subtractionem materiæ nutrientis & conseruantis,aut per appositionem contrarij minuatur,
debilitetur & extinguatur.[Et multas fortassis quis inueniet ignis proprietates pulchras,vt in
sensibilibus imaginibus diuinæ operationis]id est,aliquis acute considerans actiones & vires
ipsius ignis,forsan inueniet vltra prædictas eius proprietates & operationes,adhuc alias mul-
tas,quæ sint imagines,id est,similitudines operationis diuinæ,secundum quod tales similitu-
B dines in rebus & imaginibus corporalibus irrationalibus poterunt inueniri.Etenim præter p̄-
habita,mollificat dura,induratq; mollia.Inferiora ducit & mouet ad superiora, quia terrena
resoluit in aquosa,& aquosa in aerea condensat in luto,frigescit per accidens,vt in aceto,depu-
rat vt in auro,subtiliat & nociuos humores consumit.Necessarius est valde ad conseruationē
vitæ humanæ,cum per ipsum cibi coquantur. ¶ Verum quoniam ista sunt introducta ad de-
clarandū proprietates dei & angelorum,restat breuiter tangere,qualiter hoc contingat.Ignis,
inquit,sensibilis est,& deinde sentiunt vniuersa,vt in Christi patuit passione,quando obscura-
tus est sol,& scissæ sunt petræ,ac mota est terra.Hinc scriptum est in Ecclesiastico:Ecce cœlum Matt.17. Lucæ.23.
& cœli cœlorum,abyssus & vniuersa terra,& omnia quæ in eis sunt,in conspectu dei commo- Eccl.16.
uebuntur.Et cum conspexerit illa deus,tremore concutientur. Sic & scriptum est in Marco: Mar.4.
Surgens comminatus est vento,& dixit mari:Tace & obmutesce.& statim facta est tranquilli-
tas magna.Ignis per omnia clare venit.Sic in omni opere dei relucet omnipotentia & sapien-
tia eius,clamantq; omnia:Ipse fecit nos,& non ipsi nos.Præcellit ignis cætera elemēta,& deus Psal.99.
vniuersa ac singula infinite.Remouetur ignis ab omnibus,& deus per suam infinitam purita-
tem & excellētiam differt & separatur ab vniuersis.Ignis est lucidus,& claritatis dei nullus est
C finis:cuius comparatione,omne creatum quantumlibet luminosum,est caligo. Ignis quasi oc
cultus est atq; incognitus,& deus est prorsus incomprehensibilis.Ignis in materia sibi applica
ta,propriam actionem ostendit:& deus omnem mentem ei se applicantem gratiose illustrat.
Iuxta hunc modum cætera facillime adaptantur.Nam & deus per charitatis ardorē in se trans
mutat fidelium mentes,& renouat omnia. Ipse est custos & conseruator naturæ.Resilit à mē-
tibus induratis. Acquiescentes suæ inspirationi,fert sursum.Acute meat, quoniam imperio e-
ius nil potest resistere:& dum vult, omnem gratiæ obicem tollit,ac cordis frangit duritiam. Eze.11.36.
Auferam,inquit,cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Contumeliam
non recipit,quoniam impassibilis omnipotensq; consistit,qui per Ieremiam testatur: Nūquid Iere.4.
me ad iracundiam prouocant?nonne semetipsos in confusionem vultus sui? Semper motus, Sapi.7.
omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia,sicut expositum est.Latēter crescit in suis de-
uotis,qui eum magnificant, & in cordibus quæ conuertit, quibus excellentiæ suæ pandit im-
mensitatem.In negligentibus,in quibus lux gratiæ suæ fuit pene extincta, per gratiam præue-
nientem oritur rursus vt Lucifer:& se quasi vlciscens,deijcit solo nutu aduersarios gratiæ. Ex
his patet,qualiter possent hæc angelis conuenire. [Hoc ergo scientes theosophi] qui per for-
mam,dulcem & amorosam notitiam nouerunt deum[cœlestes essentias ex igne conformāt]
id est,per ignis proprietates designant[significantes deiforme earum] id est,puram simplicem
que,naturam ac feruidam mentem [& quantum possibile imitabile dei]id est, id in quo ipsæ
possunt deum imitari & ei assimilari. ¶ Consequenter ostenditur,qualiter per humana sancti *ipsas.
angeli designantur.[Sed & humaniformes*ipsos describunt]id est theologi designant atque

notificant angelos quasi hominibus similes, seu per formas, figuras & similitudines humanæ formæ & figuræ conformes [Propter intellectuale] id est, ob hoc quod homo est rationalis & intellectualis naturæ [& sursum habendo intuitiuas virtutes] id est, qui habent visiuas potentias sursum erectas [& figuræ rectum & luculentum] id est, ob hoc quod homo habet staturã erectam & luculentam [& secundum naturam principale & regale] id est, quoniã prælatus est omni creaturæ terrenæ [& secundum sensum minimum quidem quantum ad reliquas irrationabilium animalium virtutes] id est, quia homo inter cætera animalia minus habet de exteriorum sensuum vigore, quo ad hoc quod in quolibet sensu huiusmodi ab aliquo bruto exceditur, sicut in tactu ab aranea, in visu à lynce & aquila, in adoratu à carne, secundum audi- D
*omisum. tum à lupo, secundum gustum à vulture. [Omni vero potens secundum intellectus magnitudinem virtute] id est, quia homo potens est omni virtute morali, intellectuali, ciuili, theologica, infusa & acquisita, estq; omnium capax aliquo modo per intellectum [& secundum rationabilem scientiam continuitate] id est, quantum ad spiritualem integritatem scientiæ discursiuæ qua ex vna discurrit in aliam, à creaturis ad creaturam, ac iugiter potest proficere [& secun-
†potissimum. dum naturam animæ liberum & †potissimum] id est, propter liberum arbitrium animæ datum, ac proter potissimum illud, quod communicatum est ei seu homini, quia ad imaginem
Gene.1. & similitudinem dei plasmatus est, iuxta illud Geneseos: Dixit deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris & volatilibus cœli & bestijs terræ, vniuersæq; creaturæ &c. Ob has ergo dignitates & proprietates ac alias multas, angeli bene dicti ac sancti recte per hominem designantur, & in humana depinguntur effigie. Hominibus quoq; apparere frequenter solent in forma humana, cum ipsi sint perspicacissimi intellectus, deiformesq; mente, habentes visum internum ad creatorem supersanctissimum incessabiliter inauertibiliterq; erectum: & sunt ab exordio recti corde, & linealiter sine omni reflexione ad se inordinata ad deum conuersi, ac super omnia corporalia exaltati & præsidêtes, de sensitiuis viribus nihil sortiti, vniuersis virtutibus atq; scientijs eorum statum & excellentiam cõdecêtibus repleti: liberrimi q̃q;, & præ cunctis creatis deo simillimi, sacratissima virgine & anima Christi semper exceptis: rectores, custodes, magistri, ac domini nostri: quorũ respectu quasi E
Zacha.2. si infantes & pueri sumus, in tantum quod vnus eorum etiam infimæ hierarchiæ, dixit ad alium, loquens de vno grandæuo propheta præclaro: Curre & loquere ad puerum istum.

¶ Consequenter compendiosissime tangit, qualiter quinq; sensus conueniunt eis, mêbra quoque humana. [Est autem & per singula, vt æstimo corporalis nostræ naturæ multiplicis partitionis inuenire cœlestes virtutes] Hoc est (vt æstimo), est, id est, contingit inuenire virtutes cœlestes, id est, proprietates seu vires aut actiones angelicas, esse designatas per singula partitionis multiplicis, id est, per singulas partes & vires seu membra nostræ corporalis naturæ. [Dicentes conspectiuas quidem significare virtutes] id est, quod virtutes conspectiuæ, id est, vires visiuæ quæ sunt in corporalibus oculis, seu oculi ipsi, designent [ipsum ad diuina luminaria clarissimum respectum] id est, splendidissimam vim intellectualem, seu contemplatiuam actionem ad intuendum diuina luminaria, id est, illuminationes diuinas seu rationes ideales mentis diuinæ, aut superbeatissimas increatas tres personas [& iterum teneram & liquidam & non repercussam, sed acute mobilem & puram & planam impassibiliter diuinarum susceptionem illuminationum] id est, expeditam receptionem illuminationum à deo manantium, quæ receptio est impassibiliter, id est, absq; corporali transmutatione, tenera, id est, gracilis & liquida, id est, cito fluxibilis, non repercussa, sed irreuerberata & perspicax, acuteq; mobilis, id est, fertibilis in ipsum intelligibile. [Olfactuũ vero discretiuas virtutes illud superintellectum suaue olentis distributionis, quantum possibile receptiuum] id est, per olfactum discrete discernentẽ, in angelis intelligimus receptiuũ, id est, vim susceptiuã distributionis, id est, infusionis suaue olentis, id est, dulciter redolentis contẽplationis diuinæ ac consolatiõis internæ, quæ redolet illud suaue, q̃d ẽ sup intellectũ. i. increatã dulcedinẽ, quæ omnẽ superat mẽtẽ, iuxta illud Aposto- F
Philip.4. li: Pax Chri quæ exsuperat omnẽ intellectũ, custodiat corda vestra. Et in Psalmo: Quã dulcia
Psal.118. faucibus meis eloquia tua. & eloquia tua, & eorum quæ sic non sunt per scientiam discretiuum
*& eorum quæ sic nõ sunt p sciẽtiã discretiuũ & oino refugitiuum. & omnino refugitiuum [& nõ huiusmodi per scientiã discretiuã & omnino refugitiuã] Hoc ẽ, discretiuas vires olfactuũ interiorum, dicimus significare vim discretiuã non taliũ. i. eorum quæ non sunt spiritaliter bene olentia, salubriterq; suauia: vt sunt errores & falsitates, quæ etiam est talium refugitiua, detestando & abitiendo huiusmodi, quemadmodum olfactus exterior discernit inter bonos odores atq; fœtores, illos acceptans & istos refugiens. Et hoc facit olfactus interior per scientiam salutarem, quia bene iudicat & discernit inter vtrunque. [Aurium vero virtutes illud particeps & gnosticum diuinæ inspirationis susceptiuum, id ẽ, per auditum

A interiorum aurium virtutes, id est, vires discretiuas intelligimus particeps illud & gnosticum, id est, cognitiuum susceptiuum inspirationis diuinę, id est, allocutionis internę, iuxta illud: Audiam quid loquatur in me dñs deus. & Isaias ait: Dominus deus aperuit mihi aurem, ego autē non contradico. Christus quoq; de his auribus dixit: Qui habet aures audiendi, audiat. Et Micheas tertio Regum ad Achab: Si reuersus fueris in pace, non est dominus locutus in me. Hoc auditu audiunt mentes angelicæ melos dulcissimum harmoniæ cœlestis, iuxta illud Psalmi: Benedicite domino angeli eius, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendum vocē sermonum eius. [Gustatiuas autem inuisibilium escarum plenitudinem & diuinarum & alentium *sublimitatum †susceptiuum] id est, vires discretiuas gustus interioris, dicimus significare in angelis plenitudinem escarum inuisibilium: Hoc est, plenissimam refectionem spiritaliū alimentorum paradisi cœlestis, prout Tobiæ sanctus Raphael ait: Ego cibo & potu inuisibili vtor. & susceptiuum, id est, vim susceptiuam sublimitatum diuinarum, id est, sublimiū suauitatū dei, optime alentiū mentes beatas, quarū multa sunt saluberrima fercula & gaudia copiosa. Vnus autē omniū cibus & potus obiectalis, est trinitas superuenerandissima, deitas adorāda, in qua est omium bonorū, omniūq; pulchrorū ac desiderabilium plenitudo prorsus immēsa. Vnde cecinit felix Psalmista: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrēte voluptatis tuæ potabis eos. Qm̃ apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. [Tactiuas vero cōuenientis aut nocentis per scientiam †diagnosticū] id est, tactū seu vires tactiuas, dicimus designare diagnosticū, id est, duplex cognoscitiuū & spiritaliter perceptiuū boni conuenientis & mali nociui, quod tamen in beatis locū non habet. Sic sancti prophetæ, Isaias, Ezechiel, Daniel, Iohannes quoq; in Apocalypsi se tactos diuinitus protestātur. Deniq; hij quoq; quinq; sensus interiores in nostris sunt animabus: & tā in illis q̃ in nobis, sunt realiter vna eadēq; potentia quæ potentia secundū varios actus, diuersas nominationes sortita est. Quod enim in inferioribus fit per plura, in superioribus fieri solet per pauciora. Itaq; intellectus inquantum vera intuetur, dicitur visus: in quantū verba salutis percipit, nominatur auditus: Inquantū suauitatē internam experitur, gustus: inquantum supernorū odore attrahitur, olfactus: inquantū bonum

B optatū attingit, dicitur tactus. [Palpebras deinde & supercilia diuinarū visionum & intelligētiæ custoditiuū] id est, vim conseruatiuam & custoditiuā reuolutionū cœlestium & intelligentiæ earundem, vocamus in angelis palpebras & supercilia, sicut in exterioribus palpebras & supercilia dicimus, quæ corporeos oculos vimq; visiuā custodiunt ac tuētur. Nec in angelis palpebræ & supercilia ab intellectiua oportet distingui potētia, quia in illa non cadit obliuio. [Iuuenilem vero & adultam ætatem illud innouantis semper vitalis virtutis] Hoc est, ætatē adolescentialem atq; virilem, vocamus in angelis illam vitalem virtutē, quæ in eis nec senio alteratur, neq; debilitatur, cum sit supra tempus & corporalem complexionem. Apparuerunt autem interdum in specie iuuenili, aliquando in virili. Vnde Marcus ait: Viderunt iuuenem sedētem, coopertum stola candida. Et in Actis dicitur: Ecce duo viri astiterunt iuxta illos. [Dentes autem diuisiuū inditæ nutrientis perfectionis] id est, sicut in animalibus dentes vocantur, quibus esca diuiditur: sic in angelis dentes nuncupantur, vires sapientialiter communicatiuę & distributiuæ, quibus dona spiritaliter nutritiua inferioribus impartiuntur. Itaq; dentes in eis significant diuisiuum, id est, vim discrete communicatiuam inferioribus, perfectionis inditę nu-

C trientis, id est, illuminationis eis impressæ, qua secundario nutriuntur. Principaliter quippe nutriuntur beatifica fruitione, quam vnus eorum alteri non tradit nec auget, quamuis de ea vnus alteri congratuletur. [Vna quæque enim †essentia intellectualis] id est, quælibet creatura angelica [donatam sibi à diuiniore vniformem intelligentiam]. i. illuminationē sibi ab altiore collatā, puida ṽtute diuidit & multiplicat ad inferioris ductricē analogiā. i. puidētialiť, discrete & charitatiue coaptat & influit iuxta mensuram & dispositionem inferioris, ad cuius prouisionem ducit talis analogia, id est, proportionalis cohabitudo. [Humeros autem & brachia & iterum manus factiuum & operatiuum & actiuum] id est, per humeros & manus & brachia, prout angelis ascribuntur, intelligimus vires earū operatiuas & supportatiuas ac defensiuas, quibus operantur circa nos, condescenduntq; nobis, & supportant ac portant nos, quēadmodum angelus portauit Habacuk capillo capitis sui, & posuit eum super lacum leonum in impetu spiritus sui, prout apud Danielem legitur. Et in Psalmo: In manibus portabunt te. Scapulis suis obumbrabit tibi. [Cor vero symbolum esse deiformis vitæ, quæ propriā vitalem virtutem deiformiter in ea quæ præintellecta sunt, †seminantem] cor in nobis quandoq; accipitur pro membro corporeo, quod iuxta philosophum est primum viuens in animali, & vltimū

Psal. 84. Isaiæ. 50. Lucæ. 8. 3. Reg. 22. Psal. 102. † pmotiuū. Tobiæ. 12. Boethius Psal. 35. * discretiuū Isaiæ. 6. Ezech. 1. Dan. 2. 7. Apoc. 1. Ezech. 2. Mar. 16. Actu. 1. † essentiæ. Dan. 14. Psal. 90. * seminādis Aristot.

moriens in eodem, quod & vitam diffundit per corpus. Cor sic sumptum, attribuitur angelo symbolice & metaphorice, id est, per similitudinem quandam, & designat in angelis vitam eorum seu vim intellectualem, & actum deiformem seminantem, & diffundentem vitam in ea quæ præconceperunt esse agenda à se. Nam & iuxta philosophum, Motus cœli est quasi vita quædam inferiorum, quanto magis motor cœli. Angeli quoq; ministerialiter viuificant animas nostras, illuminando & inspirando salubria. Cor vero pro intellectu acceptum, proprie competit angelis. Cor demum asscribitur angelo apud Iob: Cor eius vt lapis induratur. [Pectora iterum significare durum & custoditiuum, vt à supposito corde viuificę distributionis] id est, pectus dicimus in angelo designare durum, id est, robustum & firmum & custoditiuum distributionis viuificæ, quæ fortiter custoditur in pectore angeli, id est, influentiæ angelicæ viuificatiuæ, tanquam profluentis à corde supposito, id est, emanantis ab angelo, sicut in nobis vita fluit à corde corporeo, quod est suppositum pectori costis ossibusq; compacto, quatenus cordis teneritudo pectore muniatur. [Dorsa vero continuum simul cunctarum fertilium virtutum] id est, per dorsum designamus in angelo continuationem seu cohærentiam virtutum ac virium eius. Quemadmodum enim in medio dorsi conueniunt costæ, & spina spinæ cōiungitur, vt dorsum ad ferenda onera validum fiat, ita in angelo est compaginatio & cohærentia virium ad efficaciter operandum. Vnde Ezechiel: Dorsa, inquit, eorum plena oculis. [Pedes autem eorum mobile & velox & cursile in diuina semper eūtis motiōis] id est, per pedes in angelis designatur vis motiua, operatiua & processiua in executionem omnis actus deo placentis. Vñ Ezechiel: Animalia, ait, ibant ad similitudinē fulguris. Itaq; pedes eorū significant mobile & velox ac cursile robur motionis, id est, operationis in diuina euntis, id est, tendentis ad deo placentia. [Propter quod & pennatos theologia sanctorum intellectuū figurauit pedes] id est, scriptura in Ezechiele propheta figuratiue descripsit pedes angelorum esse pennatos. [Pennatum nanq; significat anagogicam velocitatem & * cœlestem sursum versus itineris actiuum] id est, esse pennatum, significat in angelis velocitatem anagogicam, id est, sursum ductiuam & cœlestem, quoniam velocissime atq; promptissime exequuntur quicquid iusserit deus. Significat etiam actiuum itineris versus sursum, id est, vim motiuam, qua mouent seipsos & alios sursum, per eandem item virtutem descendunt dum ratio exigit. Qualiter autem conueniat eis moueri, & an moueantur in instanti, super secundum Sententiarum tractatū est [& ab omni humili per sursum ferens remotum] id est, elongatum ab omni humili, id est, vili seu vitioso negocio. [Ipsa vero pennarum leuitas nihil terrenum, sed totum munde & sine grauitate in excelsum ascendens] id est, leuitas pennarum in angelis, signat non esse aliquid terrenæ affectionis aut molis: sed totum quod in ipsis est, videlicet esse & posse ac agere, esse ascendens in excelsum. id est, ad deū altissimū, & sine grauitate, id ē, retrahente grauamine, & sine inclinatione ad culpam. Totū eñ quod sunt, quod habent & possunt ac agunt, creatori deuotissime offerunt, nil sui sibimetipsis relinquentes. [Nudum quoque & discalceatum demissum & absolutum & immensurabile, & purum eorum quæ extra sunt appositione] Hoc est, esse nudum & discalceatum in angelis, signat eos esse relaxatos ac liberos & inconfiguratos extrinsecis circunscribentibus, ac alienos ab adiectione extrinseca [& ad simplicitatem diuinam, quantum possibile, assimilatiuū] id est, hoc quoque significat, quod pro viribus suis conformantur simplicitati diuinæ, cui nihil admixtum est, neq; compositum. Si autem quæratur, vbi in scripturis legantur angeli sancti apparuisse discalceati aut nudi, dici potest, quod per hoc quod Abraham & Lot leguntur pedes eorum lauisse, insinuatur quod nudipedes videbantur. Porro nudi in scripturis nominantur, male seu parum vestiti, sicut in libro Iob: Nudis vestimenta desuper abstulerunt. Atq; in Isaia: Cum videris nudum, operi eum. [Sed quoniam iterum simpla & multum varia sophia] id est, ex quo sophia, id est, sapientia scripturarum, quæ sophia simpla est, id est, syncera & recta per intentionem, carens omni plica duplicitatis, iuxta illud Matthæi: Si oculus tuus fuerit simplex. [Et nudos vestit & vasa quædam dat eis circunferre] id est, angelos quos iam dixit nudos, aliquando perhibet esse vestitos, & vasa quædam portantes, vt in Ezechiele & Daniele [+ Fer] Aduerbialiter, id est, Age [& animorum cœlestium sacros *vestitus & organa, secundum quod nobis possibile aperiamus] id est, exponamus quod sacræ angelorum vestes & vasa significent. [Claram quidem vestem, igneamq; significare æstimo, id est, per vestitum angelorum splendidum, & quasi ignitum, iuxta illud Lucæ: Ecce duo viri steterunt iuxta illas in veste fulgenti. De igneo autem apparatu in Ezechiele ac Daniele habetur. Hunc ergo æstimo designare [+deiformes]. i. ꝓprietates angelorū, qbus deo assimilāt, q̄ potissime sunt feruor diuini amoris & splēdor sapiētię [iuxta ignis imaginē] in q̄ sunt duę istę nobiles qualitates

Margin notes: Idem. | Iob. 41. | Ezech. 1. | Ezech. 1. | ibidem. | + cœlestis. | Dist. 2. q. 2. & 3. | Gene. 18. | Gene. 19. | Iob. 24. | Isaiæ. 58. | Matt. 6. | * & da. | tamictus. | Lucæ. 24. | Ezt. 1. | + deiforme

E

F

A qualitates,lux & calor[& luculentum]quia & esse illorum est quoddã lumen[propter eas in coelo quietes].i.propter beatas eorum requietiões in coelo præsertim empyreo,vt sit inibi proportio loci ad locatum:quia tam splendidis incolis locus & regio debetur clara,quieta,suprema,in qua metaphorice impressiones nõ fiunt[vbi lumen & omnino inuisibile dicendũ]Ibi enim lux æterna, increata,immensa,prorsus incomprenensibilis appellanda,specialiter esse & habitare asserit, quoniam ibi euidentius se demonstat,& excellẽtius operatur. [aut intellectualiter illuminãs, aut intellectualiter illuminatũ]Nam ibi est deus,qui essentialiter lumen est purum,à nullo illuminatum:natura quoq; angelica,quæ est lumen participatum,illuminatum,sapientia decoratum,in quo tamen est potentialitas quædam,ac dependentia iugis. Hinc Baruch dicit: Disce vbi sit sapientia,vbi sit virtus,vbi intellectus,vt scias vbi sit longiturnitas vitæ,vbi sit lumẽ oculorum & pax. [Sacerdotalem vero ad diuina & mystica speculamina ductiuum, & totius vitæ votum.]id est,per vestem sacerdotalem arbitror significari in angelo ductiuum,id est virtutem & autoritatem sursum eleuatiuam ad contemplationes diuinas,& ad deuotionem totius vitæ eius,per quam deuotionem ad ea quæ dei sunt,incessanter ac indefesse est promptissimus. Sacerdotum est enim deo per contemplationem & vota pia assidue inhiare,aliosq; ad hocipsum inducere. De huiuscemodi veste in Apocalypsi beatissimus Iohannes ait: Vidi similem filio hominis,vestitum podere,& præcinctum ad mamillas zona aurea. De cuius mystica significatione mox subditur:[Zonas quoque fœcundarum ipsarum custoditiuum virtutum.]id est,per zonas angelorum significari reor vim custoditiuam & iugiter conseruatiuã virtutum fœcundarum,id est donorum ac luminum,quæ in angelis indefinenter sunt in actibus suis,nec ocio vacant,imo & alios excitant & accendunt. [& congregãtem eas habitum in seipsum vnite conuerti.] id est, zona etiam designat in angelis habitum sapientialem,ipsis infusum seu concreatum,per quem intellectualiter redeunt ad seipsas,& recolligunt se in deo. Sicq; conuertuntur in ipsum per simplificationẽ & adunationẽ totius multiplicitatis ac multitudinis suæ in simplicissimo suo fontali atq; causali principio. [& circulariter cum facilitate

B casu carente à naturæ similitudine circa seipsum circumferri.] id est, angelicam mentem per sui ipsius inuiolabilem custodiam, incessanter circa seipsam intendere,vt se totã referat & trãsfundat in creatorem sine labore,imo facilime atq; celerrime sine ruina,quæ in festinantijs & celeritatibus motuum solet contingere,iuxta illud Salomonis: Qui festinus est pedibus,offendit.Et hoc agit in similitudine naturæ,id est,instar naturæ,quæ vniformiter operatur,nec solet errare.Nam & opus naturæ est opus intelligentiæ,quæ non errat. Vel,à similitudine naturæ,quoniam angelis & substantijs separatis naturale est,esse iugiter conuersiuum ad se,actusq; proprios considerare,sicut in libro de Causis asseritur: Omnis sciens,qui scit essentiam suam, est rediens ad essentiam suam reditione completa.Et Proclus testatur:Omne antipostaton ad seipsum conuersiuum est.Et rursus:Omne quod secundum operationem ad seipsum est conuersiuum,& secundum substantiam ad seipsum est conuersiuum. Et omne tale perpetuum est & immortale. [Virgas etiam regale ac † ducale,rectaq; omnia diffiniens.] id est,per virgas dicimus in angelis designari regale fastigium ac ducalem dominationem,seu iudiciariam potestatem, rite omnia iudicantem,iuxta illud Ezechielis:Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptrũ

C dominantium.Et in libro Iudicum narratur: Extendit angelus summitatem virgæ,quam tenebat in manu,& tetigit carnes & azymos panes. [Tela vero & secures dissimilitudinum separatiuum.& discernentium virtutum acumen & efficax & actuosum.] id est, per tela & secures seu gladios,intelligimus in angelis scientiam & virtutem separandi dissimilia & inconuenientia ab eisdem,& acumen virtutum discernentium inter vera & falsa, inter preciosa & vilia, actuosum & efficax separatiuum omnis aduersariæ potestatis. De qualibus armis & telis secundo Machabæorum multa conscripta sunt. [Geometrica autem & tectonica vasa] id est instrumenta mensurandi ac construendi in angelis, nominamus, [fundamentum & ædificium & perfectiuum.]id est, habitus virtuosos ac scientiales, per quos fundamenta structurarũ spiritualiũ in alijs ordinãt ac ea pficiunt. [& quæcũq; alia reducẽtis & cõuertentis sunt scdorum puidentiæ].i.cętera quæuis principia gubernatiua,puisiua,reductiua & cõuersiua inferiorum.De talibus instrumẽtis in Ezech.Zacharia,Apocal.multa legunt: Funiculus mensorũ (inqunt)in manu eius. [Est aũt qñ & in nos diuinorum iudiciorum sunt symbola,& illa q̃ acta sũt ab angelis sctis organa].i. interdũ cõtingit q̃ organa & instrumẽta seu bellica vasa ab angelis gloriosis formata,exhibita & ostensa,fuerũt symbola.i. signa repsentatiua iudiciorum diuinorum in nos.i.castigationũ dei & vltionũ eius pro nr̃is pctis[Alijs qdẽ declarãtibus corrigentẽ disciplinã aut punientẽ iustitiã].i.qbusdã signis repsentãtibus disciplinã,correctionẽ, pœnæ

Marginalia: Baruch 3 · Apo. 1 · Prouer. 19 · Proclus · Idem. · * principale · Ezech. 19 · Iudicum 6 · 2.Mach.5 · 2.Mach.5 · 2.Mach.10 · 2.Mach.11 · 2.Mach.15 · Ezech. 40 & 41. · Zach. 2. · Apoca. 11

*Hæc sententia alia exemplaria non habent. Isai 14. 21 Iere. 50. 51 Psalm. 103.

correctionis,iuxta illud:Ego ques amo,arguo & castigo. [† Alijs autẽ præfigurantibus iustã & exterminantem dei vindictam.]qualia erant signa ostensa Ieremiæ,de perpetua Babylonis euersione,de qua Psalmista vaticinans:Filia(inquit)Babylonis misera. [Alijs vero angustiæ libertatem,aut disciplinæ finem,aut prioris beneficentiæ resumptionem,aut appositionem aliorum donorum paruorum aut magnorum,sensibilium aut inuisibilium.] id est,quibusdam signis insinuantibus libertatem angustiarum,id est,liberationem & exonerationem ab afflictionibus præinductis,seu præseruatione ab imminentibus seu futuris,sicut per Zachariam locutus est deus:Sicut cogitaui vt affligerem vos,quum ad iracundiam prouocassent me patres vestri:sic conuersus in diebus istis,cogitaui vt benefaciam domui Iuda. Aut finem disciplinæ,quemadmodum per Ieremiam dominus prædixit,quod completis septuaginta annis, reduceret filios Israel de captiuitate Babylonica in Iudæam. Aut prioris beneficentiæ resumptionem,id est,iterationem beneficiorum priorum,quemadmodum per Osee & Amos aliosque prophetas communiter deus prædixit,quod filijs Israel castigatis & emendatis daret beneficia maiora prioribus,vt patuit in sancto Iob,cui omnia reddidit duplicia. Ideo subditur hic:Aut appositionem aliorum donorum,temporalium aut spiritualium,vel vtrorumque,sicut Tobiæ & Ioseph,intantum quod fidelissimus ille Ioseph deprompserit:Obliuisci me fecit deus omnium laborum meorum,& domus patris mei. Itemque:Crescere me fecit deus in terra paupertatis meæ.In omni ergo aduersitate patientissimi simus,& in aduersis gloriemur in domino,confidentes prouidentię dei,& certi de optima dispositiõe ipsius.Propter quod in libro Iob docetur:Beatus homo qui corripitur à domino. Increpationẽ ergo domini ne reprobes,quoniã ipse vulnerat & medetur,percutit,& manus eius sanabunt. Ipse equidem pœnas misericorditer moderatur,nec vindicat bis in pœnitentibus & contritis. Vnde in libro Iob Elihu loquitur:Increpat deus per dolorem in lectulo,& omnia ossa hominis marcescere facit Si fuerit angelus loquens pro eo,vt annunciet hominis æquitatẽ,miserebitur ei deus & dicet: Libera eum ne transeat in corruptionem,inueni in eo in quo propitier ei. Denique de prætactis symbolis diuinorum iudiciorum scriptum est secundo libro Machabæorum:Contigit per vniuersorum Hierosolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes & hastas,quasi cohortes armatos,& cursus equorum per ordinem digestos,congressionesque fieri. De his possent in scripturis plurima allegari. [Et omnino forsitan non dubitauerit perspicax animus.]id est,mens ingeniosa non ambigat[† proprie inuisibilibus adunare visibilia]id est,vnum eorum apte designare per alia,applicareque sensibilia ad insensibilia designanda. [Ipsos etiam ventos nominari eorum velocitatem significat,& in omnes fere absque mora peruenientem effectum.]id est,quod angeli dicuntur venti,designat eorum miram celeritatem,& quod imperceptibili velocitate adimplent quod volunt,dum volunt, quemadmodum fertur in Dniele,quod angelus in monumento restituit Habacuck in Iudæam.[& desursum in ea quæ sunt deorsum ad sursum transuectiuum motum] id est,celerrimũ & efficacissimum motum angelorum de cœlo ad terram,quo motu mouet & erigit terrigenas ad superna,ad quod præfigurandũ,vidit Iacob angelos ascendentes & descẽdentes in scala. Et Christus in euangelio: Videbitis(inquit)angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Vnde subiungitur:[erigentem quidem secunda ad superiorem celsitudinem] quia per motum illum illuminãtur & excitantur hominum corda,ad contemplandum & diligendum cœlestia & diuina. [mouentemque prima ad communicatiuam & prouidam minorum processionem]id est,inclinantem angelicos spiritus ad processionem,id est,influxionem communicatiuam,id est,liberalem & prouidentialem minorũ,id est,in inferiores,quos habent purgare,illuminare,custodire,ac donis cœlestibus adimplere. Præterea vbi in nostra translatione angeli venti vocentur,ad literam non occurrit,nisi forsitan ibi dicitur deo: Qui ambulas super pennas ventorum. Vel,quia ventus dicitur spiritus. Animæ autem rationales in scripturis,flatus sæpius appellantur,vt quum per Isaiam dominus loquitur: Flatus ego feci. Propter subtilitatem quoque naturæ suæ,& inuisibilitatem,angeli possunt venti vocari. Hinc sequitur:[Dicet autem fortassis quis,aeri spiritus ventosam cognominationem,deiforme cœlestium significare.] id est,aliquis forsitan dicet,quod cognominatio ventosa spiritus aerei,id est,quod spiritus aereus,seu aer ipse,vel ventus in aere flans,nomine spiritus designatus,deiforme cœlestium significat,id est,diuinã proprietatem dei ac angelorum per similitudinem quandã notat. [habet enim & hoc]id est,res ista,vtputa ventus vel aer secundũ quosdã, [diuinæ operationis imaginẽ & formã].i.similitudinẽ desuper formatã ac datã. [vt in symbolica theologia].i. in libro qui tractat qualiter diuina & sensibilia designantur per librũ,vt dictum est

Zach. 8. Iere. 25. 29 Osee. 11. 2 Amos 6. 7 Iob. 24. Tob. 12. Gen. 41. Iob. 5. Nahum. 1. 2. Mach. 5. † pulchre Danie. 14. Gene. 28. Iohan. 1 Psalm. 103 Isaiæ. 57

D E F

A ctum est, non habemus[per tetrasticam dijudicationem.] id est, quaternariā considerationem quatuor elementorum per plura demonstrat. Nempe illo in libro expressit & scripsit Theologus iste, qualiter in quatuor elementis latent & considerantur proprietates & similitudines diuinalium rerum, quæ proprietates sunt in elementis. [secundum naturæ motiuā & gignentem & velocem & potentē capacitatem] id est, per hoc quod in elementis est capacitas eis connaturalis, qua fœcundata sunt à superioribus causis cœlestibus: originaliter autē à deo, ad cōcurrendum causaliter in generatione mixtorum per vim motiuam & gignentem, hoc est, per motum productiuum velocē & efficacem. Motus enim est multum cooperatiuus & calefactiuus, specialiter venti nonnulli, in tantum ꝙ bestiæ quædam per ventum dicuntur concipere, Boethius vt in libro de Consolatione Boethius, in libro item de Vniuerso Guilielmus testatur Parrisiensis. Guil. Par. [& ignotū nobis & inuisibile latibulum mouentium principiorum & consummationum]. i. ventus per hoc etiam signat diuina, quod ignoramus eius latibulum & exordium, vnde incipit flare, & vbi desinat flatio eius. Latibulum vero mouentium principiorum, id est, causarū producentium ventum, & consummatio eius nos latet. Ad quod allegat scripturam ex Iohanne: Spiritus vbi vult spirat: [Nescis enim, inquit,] id est, Christus ait: Nescis [vnde venit, & quo vadit] id est, determinatum exordium venti ignoras punctualiter, & quo vadit, id est, quousque extenditur. Iuxta hunc modum dominus ait ad Iob: Indica mihi in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, vt ducas vnūquodq; ad terminos suos. Præterea per has venti seu aeris proprietates, significantur causæ rerum vniuersales & superiores, quæ potissime sunt motiuæ, influxiuæ, efficaces & celeres ad inferiorum productiones. Nam & prima causa plus influit, q̄ quæcunq; secunda. Accessus quoq; & recessus dei per suorum infusionem & subtractionem Iohan. 3 Iob. 38

B charismatum communiter latent nos, in tantum quod nescimus, an simus in charitate. Propter quod Iob protestatur: Si venerit ad me, non videbo eum: & si abierit, non intelligam. Iob 9 Hinc Sapiens dixit: Quis hominū potest intelligere viam suam? Apostolus quoq;: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Ideo denuo sanctus Iob fassus est: Etiam si innocens fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Et Ieremias: Non est, ait, in homine via eius, nec viri est, vt ambulet & dirigat gressus suos. [Sed & nobis ipsis speciem theologia circūformat.] id est, scriptura attribuit & coaptat angelis nomen & proprietates nubium, de quibus accipi potest quod per Prophetam deus minatus est: Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem. [significans per hoc sacros intellectus occulti quidem luminis supermundane suprepletos prima apparitione] id est, ipsos angelos immaterialiter & supernaturaliter esse eminenter repletos luce nobis secreta. Est enim in eis lumen gloriæ, lux beatificę fruitionis, lux multiplicis scientiæ & cognitionis, lumen hierarchicæ illustrationis, & hoc prima apparitione, id est, clara spiritali manifestatione, quod commune est cunctis angelis sanctis, comparatione ecclesiasticæ hierarchiæ, quæ secunda apparitione accipit illud per angelos sub velaminibus sensibilium specierum. Ideo sequitur: [Primam manifestationem pompose accipientes] Prouer. 20 1. Cor. 4 Iob. 9. Ierem. 10 Isaiæ 5.

C id est, reuelationem diuinam eminenter sortientes, non tamen ęqualiter nec æque immediate, cum angeli inferiores à superioribus illustrentur, vt subditur [Et ipsam copiose in ea quæ sunt secundo] id est, in angelos inferiores [lucide & proportionaliter distribuentes] id est diffundentes iuxta inferiorum capacitatem, sine obscuritate & tegmine sensibilium similitudinum. Itaq; pompa hic sumitur metaphorice pro excellentia, quemadmodum per Isaiam deus promisit ecclesiæ: Ponam te in superbiam seculorum. Porro in angelis quo altior dignitas, eo profundior humilitas, & q̄ copiosior illūinatio, eo tā increatę maiestatis, q̄ propriæ nihileitatis, indigentiæ ac dependentiæ lympidior atq; salubrior intuitio. [& quia genitale eis & viuificum & actiuum & perfectiuum subsistit]. i. ideo etiā angeli nubes vocant, q̄a in eis est virtus actiua & productiua & perfectiua. Nam per motus cœlestium corporum inferiora producunt. Et tam in angelis inferioribus, quàm in animabus rationabilibus lumen spiritale diffundūt, quod recipiētes spiritaliter magis ac magis suo mō viuificat, actuat, & perficit, in actibus saltē hierarchicis [iuxta intellectualē imbriū conceptionē]. i. scdm modū q̄ pluuiæ irrigāt & fœcundant, & ad incrementū plenū p̄ducunt terrā & terræna scentia. Et hoc vocat conceptio imbriū intellectualis. i. fœcundatio intellectualiter considerata, & spiritaliter sumpta, sicut & in Isaia habet: Quō descendit imber de cœlo, & infundit terrā, & inebriat eā, & dat semen serenti, &c. Quod etiam ad Hebræos introducit Apost. [excipientē sinum humidū pluuijs]. i. cōceptionē seu fœcundationē præfatā excipientem. i. sibi approprianté & requirentē sinum humidum. i. terræ situm humefactioni aptum. [& in vitales partus euocantē]. i. exeuntem in fructus, quos producit, qui viuunt per animam vegetatiuam, quamuis non sensitiuam. Gregorius tamen Isaiæ 60

dicit

dicit, quod non viuunt per animã, sed per viriditatem. Cui obijci posset, quod & virides panni ac gemmæ sic viuerent. Iccirco dicitur quod non viuunt per animam, prout anima dicitur principiũ vitæ aliquo modo cognitiuæ seu sensitiuæ. nihilominus viuunt, mouenturq; à principio intrinseco, à quo & aluntur, crescunt & generant. [Ipsam etiã æris & electri & lapidum multicolorũ, speciem theologia cœlestibus essentijs circumponit.] id est, sermo diuinus applicat & asscribit angelis formas æris & electri, ac lapidum plures colores habentium. Vnde Ioannes in Apocolypsi: Pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti. In Daniele vero legitur: Vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quasi chrysolitus, facies eius sicut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens, & brachia eius, & quæ deorsum sunt, quasi species æris candentis. In Ezechiele vero adiũgitur: Aspectus eius vt visio electri. Et rursus in Apocalypsi: Exierunt de templo angeli, vestiti lapide mundo candido. Hæc Theologus exponens subiungit: [Electrum quidem † quasi auriforme simul & argenteum, significat imputribilem, vt in auro: & simul largum & non minutum & incontaminatum splendorem & apertum, vt in argento, & luciformem & cœlestem claritatem] id est, electrum (de quo dictum est supra) quod ex auro & argento mixtis componitur, & propter naturam auriforme vocatur & argentiforme: designat splendorem in angelis imputribilem, sicut nec aurum putrescit, & largum, id est, largiflue radiantem, exhuberantem, non minoratum, & ratione argenti designat in angelis spiritalem claritatem munditiæ, innocentiæ puritatem, ac luciformem synceritatem. Qualiter autem hæc angelis insint, constat. Nam ipsa eorum essentia clara & pura, est nil de impuritate materiali habens admixtum, nobilis & præclara, deiformis, simplex, pulcherrima. Deinde in eis est aurum diuini amoris, argentum sanctæ & spiritalis scientiæ, incorruptibilitasq; naturæ, & beata immortalitas vitæ gloriosæ. ære autẽ secundum rationes traditas, aut igneum, aut auriforme attribuendum.] id est, per æs rubens & ignitũ, signatur iuxta expositas proprietates idẽ per ignẽ aut igneum, seu per aurũ. [Lapidũ vero multicolores species significare æstimandũ, aut quasi albas luciforme, aut quasi rubeas auriforme, aut quasi pallidas iuuenile aut nouum] hoc est, species lapidum diuersorum colorũ diuersa in angelis sanctis significant. Nam species seu colores lapidum preciosorum quasi albi & lucidi, vtpote crystalli, designant id quod electrum, in quantum argentum. Gemmæ vero rubei coloris, vt sardus atq; carbunculus, significant id quod aurum & electrum, secundum quod aureum. Porro gemmæ pallidæ, vt sapphirus & ametisthus, denotãt in angelis iuuenile ac nouum, id est, vitam & statum angelorum nunquam veterascentem, imo semper florentem ac validum, secundum quod pallor medium quoddam est firmum ac stabile, & in multis mixtus color magis egregius ac formosius. [Et] vt breuiter dicam [per singulas species] lapidum [inuenies anagogicam] id est spiritualem [diiudicationem] id est expositionem [typicarum] id est, figuratiuarũ imaginum. [Sed quoniamquidem hæc secundum virtutem à nobis sufficienter dicta esse arbitror] id est, quia de horũ mystica significatione scdm vires nobis concessas, satis (vt reor) tractauimus: [trãseundum in sanctam resurrectionem cœlestium animorum sacre figuratæ bestialis formationis.] id est procedendum iam est ad sanctã resurrectionẽ, id est, religiosam manifestationem formationis bestialis descriptionis cœlestium animorũ, qua descripti sunt in scripturis per formas similitudinesq; brutorum. Descriptionis inquam [sacre figuratæ] id est, rationabiliter sic formatæ, ad significandum aliquid sanctum, & propter rationes præhabitas, ob quas altissimæ & felicissimæ illæ mentes, etiam interdum per indigna & vilia designantur. [Leonem enĩ significare censendum, principale & robustum & indomitum ad abditum ineffabilis diuinitatis, vt virtus assimilatiuum intellectualium vestigiorum circũuelamine.] id est, per leonẽ indicamus significari principale & robustum, & indomitum, id est regalem, & principalem dei potentiã valde robustam, à nullo domabilem, vtputa omnipotentem, & assimilatiuam mentium creatarum, ad contemplandum abditum, id est, secretum diuinitatis ineffabilis, vt virtus, id est, tanquam potestas omnipotens ad hoc agendum bene idonea circumuelamine, id est, obductione & opertione vestigiorum intellectualium, id est, gressuum spiritalium, quibus mens ipsa processit ad contemplationem tam altam: quemadmodũ leo venantes fugiens, cauda sua propria sua delet & complanat vestigia, ne inueniatur, quia mens talis secretũ suũ sibi reseruat, ac alijs tegit. [Et mystice fortassis pomposo amictu scdm diuinam illuminationem in semet restituto itinere] hoc est, itinere, id est, contemplatiuo processu, quo mens ad dei intuitum ascendebat pomposo amictu, id est, excellenti apparatu gratiæ ac virtutum, secundum illuminationem diuinam sibi desuper factam, quæ quo fuerit maior, tanto mens splendidius est amicta. Hoc (inquam) itinere mystice restituto, id est, ad suspsius

Marginalia: Apo. 1. — Dan. 10. — Ezec. 8. — Apoc. 15 — † quoniam. — D — E — F

A ad suipsius considerationem reflexo, ne irreuerenter & immoderate se ingerat ad perscrutan-
dum incomprehẽsibilia dei. Nam si bestia tetigerit montem, lapidabitur. [Ipsam vero bouis]
.i. formam seu speciem bouis, dicimus designare. [firmũ & nouũ & intellectuales sulcos reuo
cans.] id est, robur fixum, ac iugiter recens, reducens spiritales sulcos cordis creati, interioris-
que agri [in susceptionem cœlestium, & gignentium imbriũ] id est, ad suscipiendum in se fœ-
cundationem cœlestium pluuiarũ, generantium fructus salubres in corde. Hæc pluuia est do-
ctrina verbi cœlestis, infusio gratię spiritalis, irrigatio cordis per prędicationẽ diuini sermõis.
Vnde ait Fulgentius præsul: Debemus fœcundari cœlestibus pluuijs, debemus congrua fructi Fulgentius ep. L. pu.
ficatione manibus respondere supremi cultoris. Bos nanq; est animal forte, firmiter gradiens,
& terram arans ad fructificandũ. [& custoditiuum & fortissimũ] .i. forma bouis etiam deno-
tat vim custoditiuam agri intime seminati, ne volucres cœli. i. dæmones auferant inde semen
præfatum & gratiam. Et fortissimum munimentum ipsius, spiritalemq; armaturam, iuxta il-
lud ad Ephesios: Induite armaturam dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. [Ipsam de- Ephe. 6.
hinc aquilæ] id est, formam aquilæ dicimus designare [regale & altiferum & citiuolam] .i. po
testatem regalem, & alte suipsius eleuatiuam volando, & volatiua celeriter: est enĩ aquila qua
si rex auiũ, alte ac celeriter volans. [Et ad potentificum alimentum acutum, & sobriũ & agi-
le] .i. acutum visu, & sobrium, & agile ad acquirendum cibum, quem conspicit à longe sibi cõ-
uenientem, suarumq; virium confortatiuum. [& bene machinatum] .i. pulchre formatum in
corpore, per quæ oĩa significantur angeli benedicti regale habere fastigium, inferiores regẽdo
& vsq; ad summũ cœlum ac regẽ cœlorũ in momento volare, & cibum de quo prædictum est
in deo iugiter possidere. Quemadmodũ etiam aqla dicitur lumini solis in sua rota acie irrep-
cussa intendere: sic honorandi ac amabilissimi angeli soli sapientiæ illęsa & impassibili acie sunt
intenti. Hinc sequitur: [& ad copiosum & multolucentẽ radium diuini solis desiderio inspecu 1. Cor. 13
latiuarum vrtutũ sanis obtutibus immediate, & recte, & inflexibiliter contemplatiuũ] hoc est
forma aquilæ designat in angelis visum spiritualem contemplatiuũ immediate, nõ per specu
B lum in ænigmate. Et recte & inflexibiliter. i. inauertibiliter cum sanis obtutibus speculatiua-
rum virtutum sapientiæ & scientiæ, ad radiũ copiosum ac multolucentem. i. ad lumen increa-
tum, persplendidissimum & immensum, quod est beatificum obiectum felicitatis ipsorum, qd
totum agunt desiderio solis diuini, qui est sol iustitiæ, sol sapientiæ & intelligentiæ: quem sic
desiderant, φ eum incessanter habent præsentem. Et sic eum amant præsentem, φ nihilomi-
nus incessabiliter eum desiderant. i. sine fastigio amplectuntur. Vnde & apud Malachiam dñs Malac. 4.
spondet: Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ. [Illam vero equorum] .i. for
mam equorũ dicimus in angelis denotare [obediens & frenabile] .i. obedientiæ sanctæ virtu-
tem, ad omne creatoris imperium paratissimã, moueri & quiescere, exequi & à rigore frenari.
[Et albũ quidem vere lucidũ, & † quasi maxime diuini luminis cognatissimum.] .i. album co- * g.
lorem equorum significare fatemur diuinæ lucis claritatem atq; munditiam, quæ per signifi-
tionem cognatissima est albo colori, qui est quasi lux quædam imbibita. [Eorum autem q ni-
gri sunt, abditum] .i. forma equorum nigrorum insinuat incomprehensibilitatem dei, qui po Psal. 17.
suit tenebras latibulum suum. [+ Rufum vero, igneum & actiuum] .i. rubeus color equorũ de * rubrum
C signat charitatis ignitam proprietatem, ac promptam actiuitatem. Nulla etenim forma prom
ptius & iucundius operatur, q̃ charitas. [cõmixtorum quoq; ex albo & nigro] .i. color equorũ
qui ex vtroq; fuit permixtus, supple designat [perfectius virtute extremorum coniunctiuum] † g. effectiua
id est, quod copulatum completius extremis illis coloribus, seu potius rebus per illos signifi-
catis. [Et prima secundis, & secunda primis conuersibiliter ac prouide connectens] id est, ex
vtroq; latere consonans & concordans, vnumq; alteri iungens. De his diuersorum equis colo
rum habetur apud Zachariã. Iohannes quoq; in Apocalypsi: Exercitus, inquit, qui sunt in cœ Zach. 1. 6.
lo sequebantur eum in equis albis. In Zacharia tamen per quatuor quadrigas, & equos qua- Apocal. 19. Zach. 6.
dripartitos in coloribus, designantur ad literam quatuor regna, secundum Hieronymũ & He- Hierony.
bræos, sicq; videretur expositio ista theologi anagogica esse ac mystica. De hoc super duode-
cim prophetas minores plenius scripsi. [Sed si non sermonis terminaremus commensuratio
nem] id est, nisi in isto capitulo proponeremus finire hunc librum, commensurando ipsius q̃-
titatem rationi, ne nimia prolixitate displiceat, grauet & offendat. [& per partes dictorum ani
maliũ ꝓprietates, & oẽs corporales eorũ conformatiões adunassemus] .i. iam sigillatim colle
gissemus, & expressissemus proprietates & figurationes aqlæ, & leonis, ac bouis, & etiam hoĩs
atq; equi, [fortassis nõ incongrue cœlestibus virtutibus secundũ dissimiles similitudines furi
bundũ qdẽ in ipsorũ intellectualẽ fortitudinẽ, cuius nouissima furor * & sonus.] .i. asscripsisse * ẽ imago.
mus

mus forsitan non inepte angelis furorem, seu esse furibundum instar leonum, & hoc, quo ad fortitudinem eorum intellectualem. i. spiritalem, qua omne corporale robur excedunt secundum similitudines dissimiles. i. imperfectas. Certum est enim quod angelis non competit proprie furor, qui est passio immoderata sensitiui appetitus cum corporali transmutatione, sed per similitudinem tenuem ratione detestationis intense culparum, & indignationis contra peccata, & ob districtionem vindictæ. Si enim & inuariabili ac simplicissimo deo ira & furor attribuuntur. Vnde Nahum ait: Vlciscens dominus, & habens furorem. Ieremias quoque: Corripe me (inquit) domine, verumtamen in iudicio. i. discretione, non in furore tuo, neforte ad nihilum redigas me. Cuius fortitudinis nouissima. i. vltima signa, & imperfectissime repræsentationes, sunt furor & sonus. i. vehemens vel irrationabilis clamor, de quo ait Apostolus: Omnis amaritudo & ira & indignatio & clamor tollatur à vobis. Clamor demum in Apocalypsi asscribitur angelo: Clamauit (inquit) voce magna, quemadmodum cum leo rugit. [Ipsam vero iterum concupiscentiam in amorem diuinum.]. i. per sensualem concupiscentiam animalium horum, intelligere possemus intellectualem ac diuinum angelorum amorem, ratione intensæ affectionis ac validæ adhæsionis in vtroque. Deo quoque asscribitur clamor leonis. Vnde Amos: Dominus de Sion rugiet. Quod & in Iohele legitur. [& summatim dicendum]. i. breuiter quasi pro regula [simul omnes irrationalium animalium & sensus & multiplices partes †in immateriales cœlestium essentiarum & vniformes virtutes reducentes]. i. quod vniuersi motus & sensus, passiones & partes corporales seu membra, possunt aliquo modo asscribi, reduci, ac deputari angelis & eorum intelligentijs. i. intellectualibus cognitionibus seu actibus vniformibusque virtutibus. i. potentijs aut virtuosis habitibus aut proprietatibus. Omnia quippe materialia sunt quædam obscuræ imagines ac resonantiæ defectiuæ immaterialium naturarum, cum sint effectus illarum. Effectus namque est participata quædam suæ causæ similitudo. Vnde & visus corporalis est similitudo aliquantula intellectualis cognitionis ac visionis mentalis. Omnesque sensus exteriores in intellectu virtualiter comprehenduntur. Propter quod & quinque spirituales sensus ponuntur in mente. Vnde & Plato disseruit: Fluens à primo bonitas, similitudo est in proximis, imago in distantibus. in vltimis vero obscura reflexio. Hinc per omnia ista prædicta ad spiritualium cognitionem reducimur. Vnde & Proclus in Elementatione sua theologica: Omnis (inquit) processio secundorum à primo, & reductio eorundem ad illud, per similitudinem efficitur vtrorumque. i. vnius ad aliud. [Sufficiunt autem sapientibus non solum hæc ipsa] quasi causa exempli. Sapientes namque norunt ex paucis multa colligere, & intelligenti sufficit tetigisse. Ideo Elihu ait in libro Iob: Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me. Iccirco quoque vt Salomon protestatur: Stultus verba multiplicat. Et: Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt & reseruat in posterum. [sed & vnius significatiuæ imaginis diiudicatio]. i. discreta consideratio vnius imaginis corporalis repræsentatiuæ rei spiritualis, sufficit sapienti, ingenioso, & optime erudito, non tamen superfluunt aliæ propter simpliciores, qui introductione & declaratione egent multiplici. Sapientes quoque ex diffusiore explanatione in sapientia crescunt, iuxta illud Prouerbiorum: Audiens sapiens sapientior erit. Et alibi: Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Sufficit ergo vna [in proximarum similitudinum declarationem,]. i. ad intelligendum consimiles. Expositio quippe vnius exempli tribuit viam & formam intelligendi similia. [Inspiciendumque & hoc]. i. istud quod sequitur est etiam considerandum, [fluuios dictos fuisse, & rotas, & currus connexos cœlestibus essentijs.] hoc est, quod scriptura loquendo de angelis, mentionem simul facit de fluuijs, quadrigis ac rotis, iuxta illud quarti libri Regum: Ecce mons plenus equorum & curruum igneorum. De quadrigis autem & rotis apud Zachariam vt tactum est continetur. Per Isaiam quoque dominus est locutus: Mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes longe, & adducent omnes fratres vestros in equis & quadrigis & lecticis & mulis & carrucis. Per quæ vehicula, secundum gloriosum Hierony. Haymonem, Bedam, ac alios, intelliguntur angelorum subsidia circa conuersionem & saluationem hominum electorum. Porro de rotis ac fluuijs apud Danielem legitur: Rotæ eius ignis accensus, fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius. Millia millium ministrabant ei. Per Isaiam etiam loquitur dominus: Ego declino in eos vt flumen pacis. Vbi & paulo post subditur: Ecce dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius. Itemque Psalmographus: Currus dei decem millibus multiplex. Et denuo: Fluuius impetus lætificat ciuitatem dei. Deinde hæc exponuntur: [Ignea quidem flumina significant diuinos promotus, copiosam ipsis & non deficientem affluentiam donantes, & viuifica nutrientes fœcunditate]. i. per flumina illa insinuantur copiosa charismata illuminationum, influxionum, ac gurgitum creatoris in mentes angelicas, quibus saluberrime ac suauissime reficiuntur, iuxta illud psalmi:

Margin notes: Furor quid. Nahum. 1. Ierem. 10. Ephe. 4. Apo. 7. Amos. 1. Iohel. 3. *immateriales cœlestium essentiæ intelligentias. Plato. Proclus. Iob. 34. Eccle. 10. Prouer. 29. Prouer. 1. Prouer. 9. 4. Reg. 6. Zach. 6. Isaiæ. 66. Hierony. Haymo. Beda. Danie. 7. Isaiæ 66. Psal. 67. Psal. 45.

D E F

A psalmi:Iusti epulentur & exultent in conspectu dei. Atq; in Canticis:Comedite amici & bibi- te,& inebriamini charissimi. Vnde apud Lucã Christus spopondet: Et ego dispono vobis re- gnum,vt edatis & bibatis super mensam meam in regno. Hoc est quod per Isaiam dominus repromittit:Ecce serui mei comedent,& vos esurietis. Ecce serui mei laudabunt prę exultatio ne cordis,& vos clamabitis præ dolore cordis,& præ contritione spiritus vlulabitis. [Currus autem coniunctiuam similitudinum societatem.] id est, quadriga in angelis notat counitã & concordem societatem similitudinum & conuenientiarum seu consodalium, seipsos ac alios ad deum vehentium ac reducentium. Vnde & Elizeus dixit Eliæ: Pater mi, currus Israel & auriga eius. [Rotæ autem pennatæ quidem cum sint]. i. celerrime moueantur & agiles sint, ac si essent pennatæ. Vel pennæ rotarum sunt radij ac circulatio eorundum. [in ea quæ ante conspectum sunt inconuersibiliter & inflexibiliter euntes.] id est, in directum ad partem inte- riorem inconuersibiliter & inflexibiliter, id est, absq; retrocessione ac deuiatione progredien- tes[per rectam & iustam viam † exitiuæ operationis earũ, virtutem in eandem sine flexu, & re- cte per sectam viam simul omni earum intellectuali rotatu supermundane directo]hoc est, ro tæ illæ designant in angelis virtutem earum exitiuæ. i. egredientis à deo causaliter. Vel à pro- prio eorum intellectu per voluntatis imperium, per viam iustam & rectam, id est, secundum legem diuinam ac dei pręceptum, in eandem virtutem dei, à qua processit, redeuntis, sine flexu id est, absq; deflexione & errore, per eandem sectam viam, id est, per iter veritatis & æquitatis, ab omni praua obliquitate diuisum. Viæ enim domini viæ rectæ, & omnes semitæ eius paci- ficæ. Omni earum intellectuali rotatu, id est, omni angelicarum mentium actione & contem- platione, qua circa deum versantur indesinenter, & in ipsum redeunt indeceptibiliter, supmun

B dane directo. i. supernaturaliter ac spiritualiter rectificato absq; peccato. Rectissime enim in fontem suæ emanationis reuertuntur, cui plenissime atq; purissime obsequuntur, & omne bo num cum summa gratitudine deputant, prout in Ecclesiastico habetur: Ad locum vnde exeũt flumina, reuertuntur vt iterũ fluant. Vnde tricesimotertio Theoremate asserit Proclus: Omne procedens ab aliquo, & cõuersum in illud, circularem habet operationem. Si enim à quo pro- cedit, ad hoc conuertitur, copulatur principio finis. [Est autem & per aliam anagogen]id est, per aliam spiritalem intelligentiam seu expositionem sursum ductiuam, conuenit & contin- git[diiudicare]. i. varijs modis discernere[intellectualium rotarum imaginariam descriptio- nem]. i. figurationem rotarum istarum aliquid spiritale significantium, Ezechieli in visione imaginaria ostensarum, vt dictum est sæpe. [Vocitatum est enim eis]. i. de rotis istis clamatũ est ab angelo[vt ait Theologus]puta Ezechiel:[* Gel, gel, gel]quod quid significet subditur.

C [Significat autem hoc iuxta Hebraicam * vocem reuolutiones & reuelationes.] Sic quippe Ezechiel ait:Rotas istas vocauit vir, id est, angelus mihi in specie viri apparens, volubiles. Cir- ca quod ait Scotus: Siue dicatur, Gel, gel, gel, siue Gal, gal, gal, idem est. Interpretatur enim, secũ dum quod Epiphanius & Hieronymus in libris suis de interpretatione Hebraicorum nomi- num tradunt, rota vel reuelatio. Ideo sanctus Dionysius vtrũq; expressit. Deinde hanc aliam aperit anagogen. [Igneæ siquidem & deiformes rotæ]id est, mentes angelicæ diuino amore flagrantes, per illas rotas designatæ[reuolutiones quidem habent,]. i. contemplatiuas circui- tiones[circa idipsum optimum]. i. circa inuariabilem deum essentialiter & infinibiliter bonũ beatificum suũ obiectum[semper mobile motu]id est actione nunq̃ cessanti ac deum laudan- te, iuxta illud Apocalypsis: Requiem non habebãt, die ac nocte dicentes: Sanctus, sanctus, san- ctus, dominus deus omnipotens. Vnde in lib. de Diuinis nominibus ait hic sanctus, quod mo uentur circulariter circa deum. [Reuelationes vero secretorũ manifestatione & circumsubie- ctorum reductione & altarũ illuminationum in ea quæ † subiectiua deductione]. i. mentes an- gelicæ habent reuelationes manifestatione secretorum. i. per hoc quod deus sua secreta ipsis reuelat. Si enim, vt scribit Amos: Non faciet dominus verbum, nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos suos prophetas: q̃to magis non faciet verbum, nisi reuelauerit secretum suum filijs, & amicis atq; domesticis suis angelis, ipsum facie ad facie͂ felicissime intuentibus: præsertim cum reuelet prophetis per angelos? & circumiectorũ reductione. i. per hoc q͏ inferioribus quoque cõicant & reuelant, quæ eis sunt desuper reuelata, ac per hoc ipsos in deum reducunt, scdm sen sum frequenter expressum. Et in perfectiua deductione. i. per hoc quod infimos suo mõ pfici- unt, transfundendo ac deducẽdo in eos mediate aut immediate contemplationes. i. illumina- tiones seu reuelationes sublimes ipsis ostensas. [Reliquus nobis in explanationem de gaudio cœlestium dispositionum sermo.]. i. residuus sermo à nobis depromendus in isto capitulo & fine voluminis huius, est de gaudio dispositionũ cœlestiũ. i. angelicorũ ordinũ optime di-

Psalm. 67. Cantico. 5 Lucæ 22 Isaiæ 65 4.Reg. 2 † exeuntis. Osee. 14. Prouerb. 3 Eccle. 1 Proclus Ezec. 1. & 10 † Thea, thea, thea. * linguam. Iohã. Scot. Hieronym. Epiphanius * subiecta sunt deductione perfectiua. Amos 3.

spositorum in explanatione huius materiæ. Et recte de hoc gaudio in fine operis huius tracta- D
bo, qm oia natura liter appetunt delectari, nec sine delectatione saltem aliquali valent diu henc
consistere: alioqui ipsum esse & viuere oibus naturaliter appetibile, vertitur eis quasi in tædium.
Aristoteles Gaudiu qq; perficit felicitatē, quemadmodu pulchritudo Iuuentutē secundu Philosophum.
Vn interdum pro beatitudine ipsa accipit, & nobis pro finali mercede promittit apud Iohanē:
Iohan. 16 Petite, & accipietis, vt gaudiu vrm sit plenu, quod de intellectuali accipiendu est gaudio. [Et=
enim acceptrices omnino non sunt eius, quæ secundu nos est passibilis delectationis.]. i. men-
tes angelicæ cum sint immateriales & simplices, non sunt capaces nec susceptiuæ delectationis
carnalis, aut sensualis, quæ in hoibus locu habet, fitq; cu passibili. i. sensibili & corporali trans-
mutatione, cuius subiectum est appetitus sentiuus concupiscibilis. Icciro nec dæmones incu-
bi in venereis proprie delectantur, qūis turpitudo atq; iniquitas ipsis cōplaceant, sicut etiā irra
tionalia spiritualis & internæ delectationis non sunt capacia. Delectari quippe consistit in eo,
quod est scdm naturam ac substantiā delectantis [Congaudere aūt deo dicuntur perditoꝝ in-
uentione]. i. de inuentione, recuperatione & saluatione eoꝝ, q per vitia perierunt & meruerūt
Lucæ. 15 damnari, qūis adhuc misericordissime tolerent, & ad agendu pœnitentiā expectent. Hinc in
euange. deprompsit Saluator: Gaudium est angelis dei super vno pctōre pœnitentiam agente.
[iuxta deiformem epulationē]. i. diuinā refectionem & iucunditatem. Vnde de filio prodigo
Ibidem. Apocal. 3 reuerso & cōtrito pius pater disseruit: Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mor-
tuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. In Apocalypsi quoq; loquitur Christus: Ego sto
ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo & cœnabo cum illo. [Et incorruptionis lætiti- E
tiam]. i. iucunditatem de pura & incorrupta bonitate & synceritate, cui semper cum ingēti cō-
placentia congratulantur, sicut de omni bono honesto. [& in prouidentia & salute in deum re
deuntium deiformitatē]. i. iuxta deiformitatem, hoc est, deiformē exultationē secundu sanctā
voluptatem penitus spiritalem, increato deitatis gaudio similem, ac suo mō assimilatā, in pro
uidentia. i. de pijssima prouisione creatoris circa electos, qūis ad tempus errantes, & salute in
deum redeuntiu, per contritionē & finalem conuersionē. [& beneficentiā illam ineffabilem.]
id est, de incōprehensibili & indicibili beneficentia & munificentia conditoris, suos fideles gra-
tiose ac liberaliter visitantis, frequenter etiā in præsenti exilio. [in cuius participatione]. i. pia
† sæpe susceptione ac dulci experientia [† frequenter facti sunt & viri sancti] & etiā fœminæ sanctæ,
[per deificos diuinaꝝ illuminationu superaduentus]. i. habundantes infusiones supernaꝝ il-
lustrationum, internaꝝq; consolationu in mentes eoꝝ, per quas ipsi quodāmodo deificant,
2.Cor. 9. sicut ait Apostolus: Deus qui potens est gratiam suam facere abundare in nobis supra q̄ peti-
mus. Ipse etenim abundantia pietatis suæ, merita supplicu excedit & vota, & adijcit quod ora-
2.Corin. 1 tio non præsumit. Vnde dixit Apost. Benedictus deus, qui consolatur nos in omni tribulatio-
ne nostra. Itemq;: Sicut pro Christo abundant tribulationes nostræ, ita per Christu abundat
Psal. 93. consolatio nostra. Hoc expertus vir sanctus, fatetur, & deo humiliter regratiatur: Secundu mul
titudinem (inquiens) doloꝝ meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animā
Climachus meam. Hinc Clymacho protestante, Sanctus vir Ephren in suis orationibus & contempla- F
tionibus constitutus, clamare consueuit ad deum: Domine, contine vndas gratiæ tuæ. Sic &
Ierem. 20. Ieremias in libro suo ait: Factus est sermo domini in corde meo, quasi ignis exæstuās claususq;
in ossibus meis, & defeci, ferre non sustinens. Hoc viri heroici experiuntur vbertim, qui & in-
opinatis frequenter excessibus sursum aguntur in deum, & quasi sopita arbitrij libertate, in di-
uitias gloriæ rapiuntur, & à corporeis sensibus alienati, velut in abyssum luminis absorbētur.
Matth. 11 Hi vero & saluberrime sciunt q̄ suaue sit iugum Christi, q̄ vere diuina sit fides catholica, q̄ perfe-
cta sit Christiana religio. ¶ Consequenter Theologus tractatu suu concludens: [Tanta] in-
quit [à me de sanctis formationibus]. i. imaginarijs apparitionibus & sensibilibus formis atq;
symbolicis descriptionibus, sacra ac diuina repræsentantibus [dicta sunt] in isto capitulo, & su
pra hinc inde pmodice. [diligenti quidē eaꝝ manifestatione deficientia]. i. occūbentia à tam
diligenti & plena diligentia, sicut deceret tractari de his ex parte materiæ seu obiecti [Perfecta
aūt vt æstimo]. i. satis cōpleta, ni fallor, [ad non remanendum nos humiliter]. i. viliter & in-
* figuratiuis. digne [in * corporalibus phantasijs] æstimādo q angeli tales sint in sua natura, qles extrinsecus
describunt. [Si aūt & hoc dixeris]. i. si interrogaueris me tu Timothee, aut lector qcūq; [qūo
non omniu deinde angelicaru in eloquijs virtutum aut operationum, aut imaginu fecerimus
memoriam]. i. cur & qualiter in hoc libro non feci mentionē de cæteris angeloru virtutibus
& actionibus, apparitionibus & figuris, quæ in scripturis tangunt [Respondemus veru]. i. qd
verū sit, q nō tractauimus de oibus illis [qa quaru qdē supermundanā scientiam ignoramus,
in his

A in his alterum nos lucis ductorem docentem desideramus]. i. nosipsi cupimus doctiorem nobis habere doctorem, & lucis ductorem. i. lucidæ veritatis præcessorem ac ostensorem in his rebus, quarum rerum supernaturalem & perfectam scientiam non habemus. Propterea in Ecclesiastico scriptum est: Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autē, sit manus tua super os tuum. Vnde & S. Iob fassus est: Insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam. Fuit autem & est quædam mundana scientia de angelis seu substantijs separatis, vel intellectibus superioribus, in qua nec ipsi philosophi concordabant. Siquidē Plato eos diuisit in calodæmōes & cathadæmōes ac cacodemōes, vt in lib. de deo Socatis Apuleius tractat. Quid inde aūt Aristoteles senserit supius tactū est. De quorum doctrina & hūana ac mūdana scientia sanctus iste Theologus multa scribere potuisset, sed non fuit hoc eius intentio: sed de supermundana scientia loqui secundū scripturas cum moderamine pio, prolixitatem vitando. [Quędā aūt tanq̄ dictis ęqpotentia]. i. ęqualentia & cōsimilia. Ideo subdit, & ad introducendū hic satis apta [prætermisimus, commensurationi sermonis prouidentes]. i. solicite præcauentes, ne in verbis excedamus mensuram. Nam & in Prouer. legitur: Qui moderatur sermones suos, prudens & doctus est. Et iterum Salomon protestatur: Qui moderatur labia sua prudentissimus est. Ecclesiasticus quoq; scribit: Sapiens seipsum in verbis amabilem facit. [& sup nos secretum silentio honorificantes]. i. ipsum quod de angelorum proprietate, natura, ac stabililitate nescimus, venerantes per hoc, q̄ impotentes ac impares nos fatemur ad tractandum de eis diffusius, sicq; silemus. Quemadmodū enim interdū vnus homo honorat alium, per hoc q̄ indignum se reputat illi seruire, astare, ipsumve tangere. Propter quod hoc beatissimus Iohannes Baptista dixit ad Christum: Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me? Princeps q̄q; apostolorum beatissimus Petrus: Exi à me, quia homo peccator sum dñe. Vnde & sanctus vir Sozymas corpusculum S. Mariæ Aegyptiacæ verebat ad sepeliendū contingere: sic aliquando vnus honorat alium, à laudibus eius cessando, aut penitus abstinendo, tanq̄ ad illius pręconia depromenda indignus, cum & scriptura testetur: Non est speciosa laus in ore peccatoris. Quæ B cum ita se habeant, quantum miserrimus & defectuosissimus ego, metuere, imo & contremere habeo, qui ad scribendum, ad loquendum, ad docendum, in & de omni materia tam promptulus existo? Porro si ille inspirat, impellit ac mouet, qui nulla lege arctatur, & solus de immūdo & indigno efficit mundum & dignum, bene res geritur. Postremo iuxta nunc prætacta, vitemus oblectamenta carnalia, & spiritualiter gloriemur in dño de iniquorū emendatione, de clementissimis prouisionibus dei super periclitantes, de beneficijs & liberalitatibus eius circa indigentissimum genus humanum, de salute conuertentium se ad deū, redeuntiumq; ad ipm. Potissime autem & superpotissime de infinita felicitate, perfectione, & gloria dei, cui inde præcordialissime congratulemur, & de omni honore, cultu, præconio, quæ ei tam in angelica, q̄ in Ecclesiastica hierarchia incessabiliter impenduntur. Atq; ad hoc indefessę conantes, vt de miserijs & imperfectionibus vitæ præsentis ad angelicæ vitæ perfectionem & gloriam transferamur.

Eccle. 5. Iob. 24. Plato. Prou. 17. Prouer. 10. Eccle. 20. Iohan. 1. Lucæ. 5. Eccle. 15. Iob. 14. Ierem. 9.

¶ QVAESTIONVM ALIQVOT HVC ATTINENTIVM expeditio perbreuis: Articulus XXV.

C HAC qualicunq; expositione finita, adhuc annectanda sunt aliqua ad præhabitorum intelligentiam plurimum conferentia. ¶ Quæritur igitur primo, an vnus angelus loquatur alteri. Et an superior inferiori, ac econuerso. Et, vtrum localis distantia angelorum allocutionem, collocutionem, aduertentiamq; impediat. Nempe cum sint spiritus simplices, instrumentis ad loquendum necessarijs caret. Et si spiritaliter solum loquantur, non videtur illa allocutio locali distantia impediri. Circa hæc scribit Iohan. Scotus ex verbis S. Gregorij: Quærendum, inquiens, nobis est, an angeli angelis illuminationes manifestant diuinas. Si enim loquuntur ad inuicem, qua lingua putandi sunt loqui? Hebræa, an Latina, an Græca? Verum angelicam locutionē distinguit à nostra Apostolus, dicens: Si linguis hoim loquar & angelorum. Qui raptus vsq; ad tertium cœlum, audiuit archana verba, quæ non licet homini loqui. Si ergo non licet ea loqui, & creaturæ alicui licet, profecto ea sunt quæ loquūt angeli sc̄ti. Quis ergo mortaliū digne concipiat modū spiritalis sermocinationis eorum? Noli ergo in eis fingere formā humanorum liniamenta membrorum, linguę corporalis officiū, distinctiones sonorum. Talia enim in eis non sunt nisi spiritalr tm̄, nec corporali indigent locutione: qm̄ cōscientias suas spūaliter inuicē contēplantes, ad alterutrū quodāmodo sine voce loquuntur, dū alter alterius voluntatē videndo intelligit. Nam & post resurrectionē futurā corda nostra erunt sibi inuicē claritate fulgentia, & puritate translucentia

QVAESTIO I. Iohā. Scot. Gregorius. 1. Cor. 13. 2. Cor. 12.

 Ipsa

Ipsa quippe eorũ claritas sibi mutuo in alternis cordibus patebit. Et cũ vniuscuiusq; vultus ac D cendetur, simul & conscientia penetrabitur. Ibi nanq; vniuscuiusq; mentem ab alterius oculis corpulentia nõ abscondet, sed patebit animus, patebit & corporalibus oculis ipsa corporis harmonia: sicq; erit tunc vnusquisq; conspicabilior alteri, q̃ nunc sibi. Cum ergo de nobis hoc indubitanter speremus, similia de illis q nobilioris & subtilioris nobis substantiæ sunt, intelligamus. Et tñ si dixerimus ꝙ oẽs angelici spũs, oẽs prorsus cogitationes suas inuicem conspiciẽt, necesse est fateamur minores scire oĩa quę sciunt maiores: q̃d nequaq̃ verũ est. Multa em̃ sciũt excellentiores quæ ignorant inferiores. Et cogitationes ergo suas inuicem contemplantur, & tñ nonnullas cogitationes maiorum nequeunt videre minores. Angelus itaq; loquitur angelo, dum aliqua sibi motibus occultis insinuat. Subtilem enim hãc locutionẽ mens eorũ illuminata intelligit. Etenim quasi audienti dicitur, q̃d videnti innuitur. Et velut quidã sonus est vocis ipsa visio voluntatis. Sermo enim quẽ vnus angelus loquitur, & alius audit, signum q̃ddã est, ꝙ inuisibiliter fit ab vno, & cernitur ab alio, nullis in medio currẽtibus ꝟbis. Pñssunt nãq; subtiles illæ essentiæ q̃dlibet sibi inuicẽ demonstrare sine sensibili verbo, sono, ac signo. Et quasi sermo procedit ex ore, dum demonstratio venit ab occulto. Hæc illi. Quoꝝ dicta ex sequentibus resolutius intelligentur. Albertus itaq; scribit: Ad locutionem in nobis tria concurrunt, simplex conceptio, ordinatio ad proferendũ, applicatio ad instrumenta corporis, q̃bus formetur vox, vt deferatur per aerẽ ad aures audientis. Quoꝝ duo prima conueniunt angelis, & nõ tertium. Quàmdiu ergo id quod sub libero eorũ arbitrio est, manet in simplici conceptiõe, nõ percipitur ab alio. Sed dum ordinatur ad alteꝝ, incipit illi esse notũ. Si aũt quæratur, q̃uo venit ad alteꝝ, cum nihil emittatur de vno in aliũ. Dicendũ, ꝙ sicut (secundum Auicennã) in intellectum possibilem necessario fluunt species ab intellectu agente, dum ad ipsum cõuertitur, ita in angelis est. Vnde lumen diuinũ irradiãs angelos vniuersos, sine quo nullus illorũ posset concipere quicq̃, est mediũ in q̃ vnus percipit conceptionẽ alterius ordinatã ad ipsum, conuertendo se ad lumen prædictum. Hinc Maximus ait, & habetur in Glossa: Nos quod rationale est repræsentamus per organum linguæ & vocis. Sic autẽ in angelis non fit, sed in incorporalitate sua manentes, in alterutros accedentes & discedentes, omni sermone expressius alterutrorum sensus. i. intellectus speculantes, mutuo disputant quasi per silentium ꝟbi, coĩcantes alterutris, in quibus verbis per accessum & recessum designatur ordo conceptionis vnius ad alterum, & eorũ ad vnum lumen conuersio, sicq; non solum est ibi præsentia loquentis. Ordo q̃q; seu ordinatio & conuersio illa, sunt tanq̃ nutus. Signa vero sunt intelligibiles species, ordinatæ ad innotescẽdum aliq̃d alteri. De quibus super epistolam ad Corint. loquit̃ Glossa, ꝙ angeli loquuntur sibi nutibus & signis. Præterea his Thomas concordat: Voluntas (dicens) mouet intellectum, vt actu intelligat. Res vero intellecta, primo est intellectu habitualiter scd̃m memoriam, secundo actualiter per actualem cõsiderationẽ, tertio per comparationẽ ad aliud. Porro ꝙ aliquid actualiter consideretur, quod habitualiter scitur, est per voluntatis imperiũ. Habitus nanq; est, quo cum quis voluerit vtitur. Conformiter, ꝙ conceptus mentis ordinetur ad alium, est voluntate monente. Cumq; intellectus actualiter considerat quod habitualiter in se tenet, loquitur sibi ipsi: quæ locutio est conceptus internus ac verbum mentale. Dum aũt quis alteri suum manifestat conceptum, loquitur alteri. Per hoc ergo loquitur angelus alteri, F q̃d mentis suæ conceptum alteri per voluntatem ostendit. Insuper oĩs illuminatio actiua, est interior quædam locutio, non econtra. Ideo angelus inferior loquitur tam angelo superiori, q̃ deo, sed nullum illoꝝ illuminat. Atuero cum locutio angelorum adinuicem abstracta sit à loco & tempore nullum illorum sibi determinans: iccirco localis distantia angelorum collocutionem non impedit, imo sicut nec impedit quin vnus alium possit videre: ita nec impedit quin vnus alium possit audire. Hæc sufficit hic tetigisse breuiter, de quibus super secundũ Sententiarum diffusius est tractatum. Consonat quoq; his, quod secundo libro loq̃tur Damascenus: Non lingua indigent, nec auditu, sed sine sermone voce prolato, tradunt sibi inuicem consilia & intelligentias.

Albertus

Auicenna

E

Tho. Aq.

Habitus ad quid.

Distin. 10. 4. 2. Iohan. Da.

QVAESTIO II

SEcundo quærit̃, an beati vidẽdo deũ per speciẽ, vniuersa & singula in ipso cognoscãt. Videtur ꝙ sic, quia vt S. testatur Gregorius: Qui lucẽ creatoris in seipsa clare conspiciunt, nihil in creaturis agit̃ quod videre nõ valeãt. Rursus, deus oĩpotens est supersplendidissimũ omniũ speculum & exemplar, in quo cũcta plene relucẽt ac præsentãtur: ergo qui speculum hoc plene cõspiciunt, cernũt oĩa quæ in ipso resplendẽt. Insuper beati hñt quicquid desiderãt, alioquin nõ essent vere beati: ergo iam oĩa noscũt quæ cupiũt scire. Estq; potẽtialitas sciendi in eis oĩno redacta in actum, & ita illuminatio nulla est vnius ab alio in patria. Amplius, incõparabiliter

plus

A plus est, diuinam essentiam in seipsa clare cōspicere, q̃ quoscūq; eius effectus cognoscere, siue in ea, siue in seipsis. Cum ergo omnibus illis datum sit primum horum, apparet ꝙ & secūdum. In oppositum est tota voluminis huius doctrina. Et respondēdum, quod propter has rationes nonnulli cōsenserūt huic cōclusioni, in tantū ꝙ dn̄s Guilielmus Parrhisiensis in libro suo de vniuerso sentire videtur, ꝙ sancti in patria noscūt numerum arenæ maris, pluuiæ guttas, gramina & capillos, vniuersa quoq; & singula particularia, à summo vsq; deorsum, à maximo vsq; ad minimum. Alioquin inesset beatis vacuitas quædam, seu potentialitas cognoscendi quod nesciūt, quod esset quædam calamitas. Veruntamē doctores communiter sancto Dionysio acquiescūt, quem à beatissimo Paulo, & apostolicæ sanctitatis viris sciūt edoctum. Nec propter prętactas atq; cōsimiles persuasiūculas, ad soluēdum perfaciles, fas est à tanti theologi documētis recedere, præsertim cum ipse ex scripturis canonicis suum processum clare probet & copiose. Iccirco firmiter sentiēdum, ꝙ q̃uis omnes beati cognoscāt & intueātur deum altissimum clare in semetipso, nō tamē æqualiter: imo in huiuscemodi visione tot sunt gradus, vt nullus hic capere possit. Et quo clarius deum videt, eo plura cognoscūt in ipso. Omnes autem cognoscunt in eo totum ordinem vniuersi, & vniuersos suos conciues, & ea quæ specialiter ipsos concernunt: ea quoq; quæ modo cognoscunt per fidem, ibi cognoscūt per speciem. Nec tamen omnina ista inferiores noscunt tam clare vt superiores. Speculum autem deitatis, est intellectuale atq; liberrimum, & iuxta censuram sapiētiæ ac iustitię suę: itemq; iuxta merita beatorum repræsentat se illis. Omnes demum beati vere & perfecte beati sunt, iuxta mensuram capacitatis suæ, dispositionis & status, & quantum ad essentiam principalis felicitatis, quæ est visio dei per speciem, in qua nunq̃ amplius crescunt, & quæ tantæ eminentiæ ac perfectionis est;

B ꝙ ipsa sola sufficiens est illos quietare ac contentare, q̃uis deus æternus ex suæ pietatis ac liberalitatis immensitate, alia plura accidētalia gaudia & præmia illis adijciat, quę ipsi beati quādo nondum assunt, suauiter & æquanimiter absq; omni pœnalitate & inquietudine præstolātur, sicut & corporū suorum resuscitationem & glorificationem. Nec verum est, quantum ad oīa illa, ꝙ omnia habent iam actu in re quæ cupiunt, sed habent illa in certa spe, imo habent illa sicut volunt: quia absolute loquendo, non aliter nec prius volunt illa habere, q̃ deus præordinauit ipsos illa actualiter habituros. Atuero potentialitas sciendi impertinentia ad salutem, non arguit in illis aliquam imperfectionē, vacuitatem, miseriam. Quod vero vsq; in horam iudicij nouas illuminationes & reuelationes circa deitatis effectus ac opera sortiutur, non nisi accidētalis gloriæ minorationem quandam in ipsis conuincit, quæ essentiali & principali ipsorum

C non derogat felicitati, cuius comparatione omnia illa sunt tanq̃ arena & puluis. Postremo, non negamus quin creator, cuius potestatis & perfectionis nullus est finis, possit cunctis beatis in seipso immediate simul ostendere quicquid per temporū vices illis ostendit per intermedios cooperatores, & per actiones hierarchicas: quia sic agit, & suam potestatem causalem, ac suę bonitatis communicationem, illuminationem, diffusionem causis secūdis ita impartit, ad ampliorem suæ magnificeentiæ, sapientiæ ac munificentiæ declarationem. Sic quippe totam ecclesiasticam hierarchiam per se immediate posset gubernare, purgare, docere, iudicare, ornare, disponere. Sed ob rationes prætactas ac alias, per angelos & prælatos regit, mundat, illuminat eam. Sicq; dignitatem prouidentialem, potentiamq; causalem communicat alijs, & varios gradus ac ordines potestatum, prælationum, præsidentiarū, atq; iudicialium autoritatū instituit & præfixit. Id itē constat, ꝙ loquendo de scientia simplicis intelligentiæ, supergloriosissimus deus infinita scit, quæ nulla mens creata intelligit: sicut & infinita facere potest, quæ nunquam facturus est.

TErtio quæritur, vtrum oēs angeli mittant in ministerium, & de quibus choris mittantur, & an plures mittantur, q̃ assistunt. Hæ quæstiones ex scripturis nascunt. Ait nanq; Aplus: Nonne oēs sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, q̃ hæreditatem capiunt salutis? Vnde apparet, ꝙ vniuersi mittantur. Daniel vero propheta: Millia (inq̄t) milliū ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. In quibus verbis inter ministrantes & assistentes distinguitur. Nunc autē summatim pstringendo, & S. Dionysij doctrinam sequendo, videtur tenendum, ꝙ angeli supremæ hierarchiæ nunq̃ mittuntur, sed tantū assistūt: quia non habent dispositionem nec operationem circa exteriora agenda. Angeli vero infimę hierarchiæ circa hoīes hn̄t determinata officia, quoniā infimi ordinis est nunciare minora, & singulis pręesse hoībus. Archangelorū vero est nunciare maiora, & eminentibus præsidere personis. Principatuum vero est præesse prouincijs, quemadmodum Michael fertur princeps ecclesiæ. Porro angeli mediæ hierarchię generalem dispositionem circa agenda sortiti dicuntur QVAES. III. Hebr. 1. Daniel. 7.

 ita ꝙ

ita q̃ dñationum sit diffinire, aliisq; præcipere qd agendum: virtutum vero, habere robur idoneum ad exequendũ quæ sibi deputata sunt ac propria: potestatum aũt, disponere quo mõ & ordine exequenda sint. Ad gubernationẽ quippe hæc tria pertinẽt & cõcurrunt, dicti initio agẽdorum, seu iussio de agendis, qd est spirituum ordinis dñationum: habere facultatem & robur implendi quæ iussa sunt, qd est chori virtutum, q̃tum ad ministerialem influxionẽ seu directionem, & ordinare quo mõ & ordine fiant quæ iussa sunt, qd ad potestatũ ordinẽ attinet. Iuxta hanc considerationẽ quinq; ordines inferiores mitti dicunt. Nihilominus oẽs dicuntur ministratorii spiritus, qa & superiores angeli mitti dicuntur ad angelos inferiores, in q̃tum inferioribus manifestant quæ circa exteriora agenda sunt. Itaq; ordo dñationum habet se quasi medio mõ inter assistentes & ministrãtes, & q̃ ad aliquid, cum vtrisq; posset annumerari, q̃uis magis cum ministrantibus. Præterea aliqui dicunt, q̃ q̃uis secundum legem communẽ, de supioribus choris angeli non mittant: tñ interdum ex speciali rõne, ex moderamine sapientiæ ac oĩpotentiæ dei aliter accidit: cuius oppositum alii tenent, specialiter S. Thomas: Ordo (inquiẽs) angelorũ attenditur penes dona gratiarũ, q̃ ordo supremus est, non hñs ordinem altiorem, propter quem intermittatur, quemadmodum ordo naturæ interdum intermittitur propter ordinem gratiæ altiorem, ad declarationem supernaturalium veritatũ aut oĩpotẽtiæ dei, vt in operibus miraculosis. Ad quod posset quis respondere, q̃ ordo grẽ habet super se ordinem gloriẽ. Vel si in nomine gratiæ gloria includatur, adhuc habet super se ordinem diuinẽ & increatæ prouidenetiæ, oĩa complectentis & excedentis, & nobis magis ignotæ, q̃ cognitæ. Iccirco de his sobrie siue incauta assertione tractandum est. Prẽterea q̃uis plures ordines mittantur q̃ assistant, tñ secundium beatissimi Dionysii doctrinam, plures angeli assistunt, q̃ mittuntur: quia, vt ait, q̃ ordo angelorũ sublimior, eo personas in se continet plures. Gregorius vero pro parte aliter sensit. De his super secundum Sentiarũ plenius dictum est. De quibus & Thomas in prima parte & super Secundum scripsit diffuse. Hic vero sufficit mihi ea breuissime tetigisse.

QVAES. IIII. QVarto quæritur, An hoĩes diuersi ad diuersos angelorũ ordines assumuntur, singuli ad singulos, & de adaptatione beati Gregorii circa hoc, qualiter sit intelligẽda. Itaque theologorum doctrina est, in regno cœlesti vnam esse totalem ecclesiam triumphantẽ ex angelis sanctis & animabus beatis, seu electis hominibus, ad quam etiam Christus secundum naturã spectat assumptam, tanq̃ caput illius, & post eum sacratissima virgo, eiusdem ecclesiæ post filium suum præstantissimum membrum. Porro præmium essentiale in patria, quod est visio beatifica, correspondet charitatis perfectioni, ita q̃ vnusquisq; ad gloriam beatificæ visionis pertinget tanto maiorem, & ad chorum angelicum tanto sublimiorem, quanto in hac vita ad synceriorem & intensiorẽ peruenerit dei amorem. Vnde asserit Augustinus: Non longiturnitas temporis, non multiplicitas operis, non difficultas exercitationis, sed maior charitas, meliorq; voluntas remuneratur à deo. Charitas quippe mentem deo vnit directe & aperit, ac patulam facit eandem ad susceptionẽ, inhabitationem, amplexumq; dilecti, per auida, feruida, lachrymosa ac pura desideria eius. Iccirco quod in homilia scribit Gregorius: Sunt pleriq;, qui parua capiunt, & ea fratribus nunciant. Isti in angelorum numerũ currunt. Et sunt, qui cœlestium secretorum summa capiunt & nunciant. Hi inter archangelos deputantur. Alii signa atq; miracula operantur, qui ad virtutum ordinem congruunt. Sunt quoq; nonnulli, qui vi acceptæ potestatis & orationis eiiciunt dæmones, hi in charo potestatum constituuntur: sicq; consequẽter per conformitatem meritorum & operum, alios aliis deputat choris: quod totum per appropriationẽ quandã rite accipitur, & cæteris paribus, vtputa charitatis gradu proportionaliter excrescenti, & ita quod opa ipsa ex charitatis procedant vigore, sine quo nec prædicare, nec miracula opari, nec dæmonia effugare, nec proximis prædere meritoriũ est vitẽ æternẽ, Christo testante: Multi dicent mihi in illo die: Domine, dñe, nonne in noĩe tuo prophetauimus, & dẽmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? &c̃.

QVAES. V. QVinto quæritur, An aliquibus sc̃tis facta sit illuminatio immediate à deo? Videt q̃ sic, qa in Genesi loqtur Iacob: Vidi dñm facie ad faciẽ. Dauid q̃q; in psal. Audiã qd loqtur in me dñs deus. Atq; in Exodo legit Moses ore ad os locutus cum dño. Ad hoc rñdet Albertus: De sanctis possumus loqui dupliciter. Primo, scd̃m statũ viæ: secundo, iuxta statũ patriẽ. Secundũ statũ patriæ supiores seu primi illuminant immediate à deo, medii vero & vltimi illuminant à deo mediate, videlicet medii per supremos, & vltimi per medios. Sed scd̃m statũ viæ, nullus sc̃torũ illuminatur immediate à deo, sed mediantibus angelis. Verũ ex his patet, q̃ iuxta prẽhabita in quolibet choro cœlesti sunt primi, medii, & vltimi. Ergo in ordine Seraphim medii illuminant

Marginalia: D; Hebræ. 1.; Tho. Aq.; Gregorius; E; Augustinus; Gre. ho. 34.; F; Matth. 7.; Lucæ. 6; Gen. 32.; Psalm. 84.; Exo. 33; Albertus

A illuminantur à primis. Sicque vnus primæ hierarchiæ ac summi ordinis, illuminatur ab alio eiusdē hierarchiæ ac ordinis:& per cōsequēs, illuminat mediate à deo. Insup hoies in hac vita illuminātur à deo, non solū acci piēdo ab eo dona gratiæ gratis datæ, sed etiā, imó & eminentius, suscipiendo ab eo dona gratiæ gratūfacientis, vt sunt sapiētia, sciētia, intellectus, cōsilium, prout sunt de numero septem donorum spiritussancti. Hæc aūt fideles recipiunt immediate à deo in seculo isto: Primo in baptismo: Deinde, si lapsi sunt, in sacramēto pœnitētiæ seu contritiōe. Hæc etenim dona non nisi per creationem & infusionem à spiritu sancto habentur. & sicut hoꝝ donoꝝ infusio est immediate à deo, sic & profectus & pfectio eorūdē, saltē vt à principali causa. Sic & de gratia gratumfaciente argui potest, cuius infusio est grandis illuminatio, & à solo creatore confertur. Amplius, mystica theologia est secretissima mentis cum deo locutio, estq; actus doni sapientiæ vnitiuæ, flammigeræ: nec inest apici mentis angelo mediante, nisi forsitan dispositiue agente & cooperante. Præterea in omi actu meritorio indigemus actuali motione spiritussancti, cuius motio vibratio seu excitatio, est quædam illuminatio mentis non minima, & immediate à deo, qui iuxta Apostolum operatur in nobis & velle & perficere per se, non solum angelo mediante. Postremo, omēs beati in patria, aliqua immediate cognoscunt & vident in deo, & quo clarius increatam lucem & summum illud exemplar contemplātur, eo plura in illo intuentnr, vt iam frequenter expressum est. Ergo vniuersa beati saltem de ali quibus immediate illuminantur à deo. Isaiæ.ii. Philip.2.

SExto quæritur, An angelus illuminat intellectum humanum. Videtur quod non, quoniā omnis nostra cognitio intellectiua, à sensitiua incipit ac dependet. Rursus intelligentem oportet phantasmata speculari: non ergo est capax influentiæ angeli sancti ac simplicis angelicæ lucis. Ad hoc Thomas respondet in prima parte: Quemadmodum infima hierarchia cœlestis illumiuatur à media, sic hierarchia ecclesiastica ab infima hierarchia angelica. Sic quoque angelus illuminat intellectum humanum, eius vim intellectiuam confortando per luminis sui irradiationem, atque per intelligibilium specierum influxum: quas angelus superior influit angelo inferiori spiritaliter, nude ac pure. Intellectus vero hominis, nō est in præsenti capax talium specierum, nisi proponantur sibi sub imaginibus sensibilium formarum. Nec est capax spiritualis luminis intellectualis substantiæ, seu illustrationis angelicæ, nisi lumen illud intellectuale primo coniungatur, & quasi imbibatur ac incorporetur phantasmati, & per illud repræsentetur intellectui. Hæc Thomas in prima parte & in scripto secundi. Cuius verba sępe miratus sum, & quod venit semper sic cum phantasmatibus suis. Si enim phantasma, quod est corporalis similitudo & subiectiue in potentia quadā organica, capax est huiuscemodi luminis spiritualis & illustratiōis angelicæ: cur nō potius, imó & immediatius ac purius, mēs hūana q̄ ē signaculū lucis primę & increatę, estq; eleuata supra tēpus atq; cōtinuū, & intelligētia obumbrata, in tm̄ yt scdm philosophū intellectus sit mixtus separatus, nulli qd habēs cōmune, & actu ens. vñ & ipse sctūs doctor in Summa cūtra gētiles, fatet & probat, quod anima rōnalis inquantum intellectualis, etiam in corpore adhuc existens, est per se subsistens. Postremo cum inter susceptiuum & susceptibile seu susceptum, oporteat esse proportionem, præparationem aut conuenientiam, dicente philosopho: Susceptiuum non est contingens. &c. nonne intellectus humanus multipliciter decoratus, deiformiter simplificatus, ac radio contemplationis perfusus ac splendens, magis proportionatus, præparatus & dignificatus est ad suscipiendum immediate & pure in se influentiam & irradiationem luminis, & illuminationes mentis angelicæ, quam phantasma. De hoc alibi plenius scripsi: & quid obijci possit, tetigi ac dissolui. Præterea Albertus multa hic quærit de assumptione corporum ab angelis, & motione ab illis, affirmans quod possint assumere corpora, quod item aliquando ea assumunt, atque quod corporea illa sunt grossa & terrena, non aerea: & quod sunt in qualibet parte corporum quæ assumunt. Ista tango, quia Vdalricus Alberti discipulus & auditor, in Summa sua recitat, quod magister ac dominus suus Albertus, etiam in magicis artibus eruditus, dixit angelos non assumere corpora, nec in corporibus assumptis vere adextra apparuisse, sed præstigialiter tantum, imprimendo exterioribus sensibus similitudines rerum. quod etiam reprobat Thomas, & verum est quod Albertus interdum sic sensit, & alicubi ita scripsit. Sed hic & super secundum Sētentiarum aliter scripsit ac sensit, & verius. In pluribus autem locis sibiipsi in scriptis suis contrarius inuenitur. Deinde hic possent multa inquiri, videlicet de angelorum custodia circa homines, & vtrum sit prælium inter angelos sanctos ratione custodiæ. De qbus & consimilibus dictum est super secundum Sententiarum. Etenim constat, vnumquēq; hominē habere angelū QVAESTIO VI. To.agnas. B Phantasma quid. Aristote. To.Agnas Aristote. C Albertus Vdalricus.

 D

bonum in custodem,& angelum malum in exercitium. Nec inter angelos beatos est proprie pugna aut dissentio, sed inuiolata concordia: quamuis pro personis & gentibus sibi commissis, agant, aduocent, proponãt, allegent, & dei iudicium concorditer præstolẽtur, ac de illo optime contententur. Propter quod de sibi commissorum culpis & condẽnatiõibus pręcipuæ nõ tr istãtur nec dolent: sed diuinæ iustitiæ plenarie conformati, de adimpletione diuinæ prouidentiæ cum tranqllitate cõtenti sunt. Ad quorũ gloriosa cõsortia pducere nos dignetur fons vniuersæ ordinationis, qui est super omĩa deus sublimis & benedictus in secula. Amen.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS XV.

De cætero reqem concedentes oculo nostro intellectuali, & cõtemplationibus angelicæ sublimitatis difficile cõtemplabilis inspiciamus diuisibiles & multarum partium varias formatiões angelicas in scripturis per sensibilia symbola. Rursus vero ab ipsis tãquam ab imaginibus reflectamus mẽtis oculũ ad inuestigandũ cœlestiũ mẽtiũ simplicitatẽ per sensibilium collationem. Attende autem inprimis, ꝙ iuxta sensibiles descriptiões in scripturis, & intellectualem earum expositionẽ cœlestes substantiæ qñqꝫ ostenduntur hierarchicę regere, quandoqꝫ hierarchice regi. & postreme alias regere & primæ regi hierarchice, & eædẽ habere & primas & medias & postremas virtutes diuersis respectibus. Neqꝫ per hoc aliqua inducitur confusio ordinibus angelicis. Confusio siqdem esset, si diceremus quasdam cœlestes substantias hierarchice regi à suis superioribus, & hierarchice regere easdem à quibus ipsę reguntur. Aut iterum ꝙ aliquæ superiores substantiæ regerent inferiores, & ab eisdẽ hierarchice regerentur. Si autem dicamus aliquas substãtias regere inferiores, & regi à suis superioribus, nullum est inconueniens. Vnde secundum hoc in sacris scripturis recte ostenditur per sensibiliũ descriptiones quod substantiæ cœlestes diuersis respectibus dicantur participare & primis & medijs & postremis virtutibus, eo quod ipse & ad superiores conuersiue extendantur, & ad seipsas fortiter couuoluantur proprias virtutes conseruando & ad inferiorum prouisiõem procedant, communicando eisdem suæ virtutis participationem. Quod quidem conuenit omnibus substantijs cœlestibus, alijs quidem plenius, alijs autem particularius. vt sæpe dictum est. E

Isaiæ.6. Eze i.10. Zacha.1.2. 2.Mach.15

Deinde inter mysticas expositiones sensibilium formarum primo inquirẽdum propter quam causam sacra scriptura pene super omnes formas sensibiles vtitur proprietatibus ignis, ad inuisibilium designationem. Siquidem Daniel ponit rotas igneas. Et Ezechiel animalia ignita, & Matthęus viros quasi ignem fulgentes. & rursus Ezechiel, cumulos carbonum attribuit cœlestibus substantijs. Et in Daniele dicitur fluuius igneus & rapidus egredi à facie dei. Et rursus ibidem dicitur, Thronus eius flamma ignis, & primas intelligentias ostendit scriptura esse incendentes per hoc quod vocat eas esse Seraphim, & ignis proprietatem & operationem ibidẽ eisdem attribuit in purgatione Isaiæ. & omnino in designatione cœlestium siue superiorum, siue inferiorum scriptura eminenter honorat proprietates ignis. Vnde inter omnia sensibilia arbitror ignem efficacissime signare cœlestia & diuina. Ipsa enim supersubstantialis & non formalis dei substantia in multis locis scripturæ figuratur per ignem tanquam habentem proprietates multas signatiuas diuinorum inuisibilium quãtumpossibile est fieri in imaginibus sensibilibus. Vnde in Deuteronomio & in Malachiæ, deus ignis dicitur. Ignis siquidem sensibilis occulto quodam modo per omnes sensibiles substantias est conspersus & per omĩa penetrat. & tamen ab omnibus segregatur, & per effectum splendens secundum substantiam suam est occultus & ignotus, non adhibita materia, per quem manifestat propriam operationem. Item teneri non valet propter mobilitatem & subtilitatem. Item secundnm substantiam suam oculis carnalibus est in contemplabilis. Item vniuersis elementis supereminet. Item eis quibus ingignitur propriam operationem inducit. Item variatiuus. Item suipsius traditiuus omnibus quolibet modo appropinquantibus. Item renouatiuus. Item incircũuelate illuminatiuus. Item visui impenetrabilis, mundus, discretiuus, inuariabilis, sursum ferens, acute penetrans, altus, non recipiens ignominiosam subiectionem semper mobilis, eodem modo mobilis, motiuus aliorum, comprehensiuus aliorum, non totaliter comprehensibilis alijs, nullo indigens, latenter augmentatiuus suipsius, & in adhibitis sibi materijs per effectum manifestans suæ occultę virtutis magnitudinem. Item actiuus, potens, vniuersis inuisibiliter pſens, neglectus videtur nõ esse, contritione vero quasi quadam inqsitione naturaliter prouocatus, subito per effectum manifestatur, & rursus subito fit incomprehensibilis & impalpabilis. Item copiosissimis sui traditionibus in nullo diminuitur. Multas etiam alias poterit quis inuenire proprietates ignis familiariter signantes diuinas operationes quantũ fieri potest per sensibiles imagines. F

Danie 7. Ezechie.1. Matt.28. Ibidem. Isaiæ.6. Deute.4. Malach.3. Hebræ.12.

Quod at-

A Quod attendentes theologi qui sacras scripserunt scripturas frequenter cœlestibus substãtijs ignis ꝓprietates attribuunt, ꝑ hoc signantes diuinã ipsaꝝ cõformitatẽ & dei imitationẽ, ꝙtũ eis dẽ est possibile. Describũt etiã angeli in forma hũana, eo ꝙ hoĩes habẽt vim intellectiuã, & ꝗa habẽt oculos ita sitos vt libere sursum respiciãt, & figurã rectam & sursum erectam, & secundũ naturã principãt aĩalibus alijs, & ea regũt & dirigũt, & scd̃m sensibiles virtutes inferiores sunt, secundum vero mentis virtutẽ & rationalẽ scientiã & libertatẽ arbitrij quod cogi non valeat omnibus animalibus præminent. Possibile est autem secundum singulas partes, humani corporis excogitare imagines conuenientes ad designationem cœlestium virtutum, verbi gratia, Vt oculi humani dicantur signare in cœlestibus mẽtibus clarissimum respectum ad diuina lumina. Item, quia oculi teneri sunt & refugiunt offendicula, & huiusmodi tanquam omnis formę susceptibiles & conformes & acutæ mobiles, signant mundam & apertam susceptionẽ diuinarũ illuminationum sine repercussione. Item vis olfactiua signat in cœlestibus animis susceptibilitatem diuinæ suauitatis super mentẽ bene olentẽ & vim discernendi persuauia, & euitandi contraria. Virtus autem audibilis signat virtutem angelicam participatiuam & cognitiue susceptiuam diuinæ inspirationis. Vis vero gustatiua signat susceptibilitatem sacietatis intelligibiliũ alimentorum & perfectuum prouenientium ex diuinis nutrimentis. Vis vero tangibilis scientiam discernentem ea quæ naturam iuuant ab his quæ lædunt. Palpebrę vero & supercilia vim custoditiuam intellectuum dei inspectiuorum. Aetas vero adolescentiæ vel iuuentutis signat viuificam angelorum virtutem semper conualescentem. Dentes vero virtutem diuisiuam ꝑfectionis luminis cuilibet superiori menti inditi & ipsam nutrientis ad communicandum inferiori. Quælibet enim mens cœlestis intellectuale lumen sibi à superiore infusum puisiua virtute diuidit tanquam portionem à massa & multiplicat ad sursum actionem inferioris secundum singulorum capacitatem. Humeri autem & brachia & manus significant virtutẽ operandi, & eiusdem virtutis executionem, & executionis effectum in inferioribus. Cor autem designat deiformem vitam quæ boniformiter distribuit propriam viuificam virtutem electis. Pectus autem vbi sedes est roboris & custodia spiritualium, signat fortitudinem nulla violentia subijcibilem & custoditiuam viuificæ distributionis prædictæ quasi ex corde procedẽtis. Dorsa autem signant continuam coniunctionem omnium virtutum quę germinãt bona opera, & omnes bonos motus, sicut ex spina dorsi quasi prodeunt & pullulant omnes costæ. Pedes autẽ virtutem motiuam acute penetrantem & velocem semper tendentem in diuina. Vnde legiť in Isaia: Duabus alis velabãt pedes eius. Vbi dať intelligi ꝙ Seraphim habebãt alas senas in pedibus, ꝗbus velabant pedes dñi, sicut ostendit pictura parietũ. Ala eñ quæ sursum fert auẽ, & est acuta in summitate & in aere suspendit & iter facit donec longe à terra separet, signat virtutem mentis sursum actiuã & acute penetrantẽ & in cœlestibus & æternis pgẽtẽ, iuxta illud Ecclesi. Gyrum cœli circuiui, & segregantẽ mentis apicẽ ab omĩ sensibili. Leuitas vero alarũ signat mẽtis virtutẽ, ab omni terrenitate expeditã & totã mundam, & ab omni deorsum trahente liberã alta petentem. Nuditas vero & discalciatio in cœlestibus mentibus signat ꝙ libere sunt & facile absoluuntur, imó omnino detineri nequeunt ab aliqua inferiori occasione, vel occupatione & ꝙ exteriora sensibilia eis non explicantur, neqꝫ adhærent, & ꝙ diuinæ simplicitati secundum naturæ possibilitatem assimilantur. Sed rursum cum sacra scriptura, quæ tota in simplici veritate vnitur, in sententiarum varietate multiplicetur, quãdoqꝫ angelos cœlestes nudatos vestiri ostendit, vt apud Zachariam: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et paulo post: Induerunt eum vestibus: Daniel ait: Vidi virum vestitum lineis. Vasa etiam deferre. Vt in Ezechiele & Apocalypsi: Ostendamus quid signant vestes & ministeria quæ cœlestibus mẽtibus attribuuntur. Vestis enim splendida & ignea signat earundem mentium conformitatem ad deum iuxta ignis proprietates supra assignatas anagogice intellectas, specialiter propter virtutem lumen dandi & accipiendi. Splendor autem eis attribuitur apud Marcum & Thobiam. Est autem necessaria hæc expositio ne quis suspicetur propter tales attributiones in cœlestibus mẽtibus quæ semper quiescunt aliquam esse temporalem varietatem & quietis interpolationem in ꝗbus est vnũ lumẽ simplex ꝗd tanꝗ fons luminis oẽs intellectualiť illuminatos illuminat. Vestis aũt sacerdotalis signat virtutẽ adducẽdi angelos vel hoĩes ad implendas diuinas voluntates quæ prius eosdẽ latebãt adducẽdos, & ad totius vitæ spiritualis sanctitatẽ. Zonæ vero signãt virtutẽ seruandi & firmiter coadunandi ꝓprias virtutes & gratias spirituales per incremẽtum propriæ & alienæ perfectionis spiritualiť pullulãtis sicut zona cingit vestes ne defluãt, & constringit ventrem in quo sunt virtutes nutritiuæ, ad hoc vt quilibet cœlestis animus in seipsum conuertatur, & sic simplicificetur per virtutum spiritualium indissipabilitatem. Signat etiam zo

B

C

Isaiæ. 6.
Eccl. 24.
Zacha. 3.
Dan. 10.
Ezech. 9.
Ezechi. 9.
Apoc. 15.
Marci. 16.
Tobiæ. 5

etiam zona virtutē cœlestis animi circa seipsam decenter ineffabiliter,vniformiter conuoluē D
di.sicut zona circa corpus conuoluitur neq; decidit. Virgę autem signant virtutem & pruden-tiā bene regendi& ad deum ducendi subditos.& quælibet negocia sibi cœlitus iniuncta certo
Psal.44. Hebræ.1. Iere.1. moderamine tēperandi,& fine debito concludendi,quia reges & iudices qui virgas & sceptra portant,talia faciunt vel facere debēt. Lanceæ vero& secures sunt vasa interfectionis, signātq;
Zacha.11. virtutē separandi reprobos ab electis,vel peccatum à bona natura & acute discernendi inter
Ezech.9 bonum& bonum,& bonum & melius,& melius & optimū.& efficaciter complendi operati-
Sapi.5. 1.Ma.11. & 15. ones suas. Instrumenta aūt mensurandi & ædificandi,signāt virtutē inchoandi virtutes vel bonam conuersationē,& promouendi &perficiendi. Et iuxta hunc modū intelligenda sunt quę-
Iob.16. Iere.16. cunq; attribuuntur deo vel cœlestibus animis pertinentia ad inferiorum sursum actionem &
Eze.4 Apoc.21. conuersionē ad deū per prouidentiā superiorum. Quandoq; autē instrumenta corporalia an-
Amos.7. gelis attributa,signant iudicia diuina in homines exercenda. Quædam aūt signant diuinā castigationem,vt ait Iere. Virgā vigilantē ego video. Quædam punientem iustitiā,vt in Ezechi. Quædam liberationem ab angustia,aut finem disciplinæ,aut renouationem prioris beneuolentiæ,aut additionē nouorum donorū paruorū aut magnorū sensibilium, aut intelligibiliū.
Iere.1. Ezech.9 Et generaliter animus perspicax sciet familiariter coaptare sensibilia signa intelligibilibus virtutibus. Quod autē angeli vocantur venti in Psal. signat velocem ipsorū actionem &ad omnia fere sine mora transeuntē,& motū eorum expedite deferentem inferiora superius& superiora
Psal.103. inferius. Angeli quidem extendunt inferiores superius,&in eis superiores influūt inferioribus & summi mouent medios ad prouisiue influendum diuina lumina inferioribus,communicando eisdem proprias illuminationes,secundum singulorum capacitatē. Præterea nominatio venti qui est quasi spiritus aeris signat conformitatē cœlestium mentium ad ipsam diuinitatem. Habet enim ventus imaginariam formam diuinæ operationis,sicut ostēdimus in sym- E
4.Reg.19. Can.4. Act.2 bolica theologia, in anagogica expositione quatuor elementorum,quorum vnum est aer,qui diuinas operationes signat,inquantum abilis est mouere alia. & germina terræ prouocare. & quod velociter operatur,& quod non valet detineri,& quod subito incipit moueri ,& subito cessat. & nos causam vel motus vel cessationis non cognoscimus,neq; videmus quo se occultet,iuxta quod de deo scriptum est in Iob: Si venerit ad me non videbo eum, & si recesserit nō intelligam. Et in Iohan. Spiritus vbi vult spirat,& vocem eius audis,& nescis vnde veniat aut quo vadit. Nomine nubium etiam designantur angeli in scripturis,quę implentur nomine ra
Iob.9. Iohan.3. dij solaris,sicut angeli lumine diuino occulte superradiante,quorum primi primam diuini luminis apparitionem intus sine exteriori iactantia suscipiunt,& eam ad inferiores copiose secūdum ipsorum capacitatem deferunt secundario,sicut nubes lumen intra se recipiunt & deorsum transmittunt. Alia etiam ratione nubes angelis comparantur,quia nubes effundunt pluuias,quas finibus humidis continent,per quas terræ virentia pullulant,viuificantur, crescunt & maturescunt. & ita terræ fructus viuificantur, ita & angeli abundantiam cœlestis sapientię in se suscipientes,& continentes,eam ingignunt inferioribus & inflammant & augent & perficiunt & sursum agunt eos. Quod autem in Ezechiele æris & electri forma,& formæ lapidum preciosorum angelis attribuuntur,sic est intelligendum vt nomine electri cuius color medius est inter colorem auri & colorem argenti.& ita quodammodo vtranq; continet quantum ad F
Ezec.1.8 25 colorem auri signat in angelis splendorem indeficientem,non valentem destrui, vel etiam minui,vel aliquo modo maculari. Quantum vero ad colorem argenti,signat in eisdem claritatem cœlestem in se splendidam & alios illuminantem. In ære autem ratione coloris sui idē qđ in auro vel igne signatur. In varijs autem lapidum coloribus per albedinem qui color est splēdidus,intelligitur cœlestium mentium splendor. Per ruborem ignis mysteria, per flauum colorem mysteria aurei coloris. Per pallorem iuuentutem,id est,immarcessibilitatem semper cōualescentem. Et iuxta hunc modum in qualibet specie inuenitur anagogica expositio sursum actiua mentium nostrarum. Sed quoniam de hac materia videtur sufficere, consideremus deinde qua ratione ferarum & aliorum animalium formæ angelis attribuuntur. Figura ergo leonis in angelis signat virtutem alios regendi & ducendi in deum,& fortitudinem spiritalē nō valentem aliqua violentia coerceri,& quod assimilatur secundum suam possibilitatem ipsi occultissime & ineffabili diuinæ maiestati in eo quod secretissime in deum tendunt,iuxta quod à luce dei secretissima ad perueniendum in ipsam illuminātur& suscitantur. Sicut leo venatores timens,vestigia sua cauda obliterat. Et ideo dicitur in Psalmo: In mari via tua,semitæ tuę in aquis multis,&vitæ tuæ non cognoscentur, Atq; Paulus ait: O altitudo diuitiarum sapientię& scientiæ dei quam incomprehensibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles viæ eius. Figura autē bonis signat fortitudinem & conualescentiam & virtutem aperiendi,quasi per sulcos mentes

A inferioꝝ ad susceptionē cœlestiū charismatū copiose influentiū, & diuinā in eis cognitionē augmētatiū. Cornua aūt bouis signāt defensionē & robur, q͞a cornu tuet͛ bouē & ē carne robustius Figura vero aq̄læ signat regalē dignitatē & sublimē ascēsum in diuina & velocem volatum cōtemplationis & virtutem penetrandi perspicaciter, sobrie, agiliter & prudenter ad haustum diuinæ dulcedinis, qui vere roborat & nutrit. Signat etiam virtutē exercendi contemplatiōes suas sine omni offendiculo recte & inflexibiliter & per sanissimas & perspicacissimas suarum cōtemplabilium virtutum suscitantes ad copiosissimum & lucidissimum radium æternæ sapientiæ quem deus pater emittit in plenitudine spiritualis luminis & feruoris, sicut sol est quædam plenitudo & fons corporalis luminis & feruoris, iuxta quod aquila à longe escam subtiliter videt, & ad eam velociter & directe compositis alis volat, & irreuerberata acie solis radios intuetur. Equorum autem figura signat ꝙ angeli deo obediunt, & ad omnem ipsius flectuntur voluntatem, sicut equus freno agitur. Albedo autem equorum signat angelos splendidos esse, & diuino lumini prę omnibus assimilari. iuxta ꝙ albedo color est clarissimus. Nigredo signat in eis secretam occultationem, quia nigredo color obscurissimus est, Rubor virtutem igneam & actiuam. Omnes vero colores medij inter albedinem & nigredinem signant in eis coniunctionem claritatis & occultationis per virtutem occultandi claritatē & declarandi occulta, & coniungendi superiores inferioribus, dū priores inferioribus influunt, & inferiores ad superiores conuersiue extenduntur. Et nisi vitaremus tractatus prolixitatē dictorū animaliū particulares proprietates & omnes eoꝝ corporales formas & figuras cœlestibus mētibus adaptauissemus aliter attribuendo cœlestibus mentibus ea quæ sunt in ipsis animalibus vt supra. Per furorem qui est in animalibus intelligendo in angelis fortitudinē à qua furor maxime distat & est eius remotissima figura. Et per animalium carnalem concupiscentiam, spiritalē in angelis dei amorem, & vt breuius dicatur, oīes sensus corporeos & multiplices animalium reducendo ad immateriales intellectus & vniformes virtutes cœlestium animorum. Sufficiunt autem sapientibus non solum ista quæ diximus, sed etiam vnius formæ vel figuræ anagogica expositio, quæ fit suo signato tam dissimilis ad consimiliū figurarum consimilē expositionem. Deinde exponamus quod scriptura attribuit cœlestibus substantijs fluuios vt in Daniele & Ecclesiast. & rotas in Ezech. Et currus sibi cōiunctos. vt in quarto Regū: Fluuius autem igneus & rapidus qui egrediebatur à facie eius. i. antiqui dieꝝ. signat plenitudinem diuini luminis & feruoris à patre luminū procedentis, quæ cœlestibus substantijs elargitur copiosam & indeficientem & affluētiam spiritualium donorum & spirituale nutrimentum ex quibus in ipsis feruentis & viuificę charitatis incrementum generatur. Currus autem propter materialem ipsorum coniunctionē signat communionem gratiæ, gloriæ, dignitatis & omnium luminum cœlestium coniunctiuā cœlestium mentium quæ coordinantur in ipsa hierarchia vel ordine. Rotæ autem prompte se eleuantes quæ leguntur ante faciem suam ire & non reuerti & indirectū ire vt in nullam partē declinarent & eleuari sursum, vt signant in cœlestibus substantijs virtutem semper proficiendi sursum in diuina indeclinabiliter & directe, vt eaꝝ cōtēplatiōes quasi circulares propter æternoꝝ interminabilitatē sursum semper intellectualiter dirigantur. Potest etiam & alius sensus anagogicus in descriptiōe rotaꝝ intelligi, dicēte Ezechi. Rotas istas vocauit volubiles audiente me. Vbi gręca trāslatio sonat reuolutiōes & reuelatiōes. Mētes siq̄dē cœlestes quę & rotis & igni cōparāt, sępiterno motu reuoluūt circa summū bonū, & reuelāt occulta, inferiores sursum agēdo, sublimia declarādo, deferēdo lumina à supioribus ad iferiores. Deinceps ostēdamus q͞d signat gaudiū q̄d angelis attribuit͛ apud Lucā, cū ipsoꝝ gaudiū nō sensibile sit sicut nr̄m q̄d recedēdo affligit & assidue deficit. Vn̄ p gaudiū & ępulationē q̄ āgelis attribuūt͛ de pditoꝝ inuētiōe & errātiū cōuersiōe ad deū, & saluatiōe sign at exultatio angeloꝝ diuino gaudio conformis, & copiosa & ineffabilis q̄ sp replet͛, quā etiā viri sc̄ti adhuc in carne mortali cōstituti interdū merēt gustare sibi radiātibus diuinis illuminatiōibus. Hęc igit͛ quæ de sensibilibus inuisibiliū descriptiōibus scripsimus nō plenarie inuisibilia manifestāt, sed nobis cōferāt & illuminant ne in imaginarijs descriptiōibus animos defigamus. nihil vltra vel superius quęrētes. Sed discamus p p̄dicta & in alijs figuris sensibilibus inuestigare inuisibilē veritatē. Si aūt obijcis ꝙ nō de oībus angelicis v͛tutibus, opatiōibus & imaginibus quæ in scripturis tāgūt͛ specialit͛ tractauimus in hoc libro. R̄ndemus ꝙ hoc veꝝ est & q̄druplici de causa plura de his ptermisimus. tū q͞a diligēs tractatus de cœlestibus hierarchijs nostrā excedit scientiā & magis indigemus de ipsis ab alio doceri q̄ docere, tū q͞a ex hijs quæ dicta sunt alia ptermissa quę cōsimilē habēt intelligētiā & difficultatē, intelligi possunt, tū etiā vt cōpendiosam mēsurā nostro tractatui prouideremus, & tandē vt occultū quod nostrā superat sciētiā p silētiū veneraremur.

Zacha. 6. Apocca. 6.

Cap. 2.

B

Dan. 7. Eccl. 14. Eze. 1. 3. 10. 4. Reg. 2.

C

Ezech. 1. 10

Ezech. 10

Lucæ. 15.

Tobiæ. 12. Prouer. 25.

COELESTIS HIERARCHIAE FINIS.

D. Dionysii

D. DIONYSII CARTHVSIANI, COMMENTARIORVM SVORVM IN LIBRVM S. DIONYSII AREOPAGITAE MARTYRIS ET EPISCOPI, DE ECCLESIASTICA HIERARCHIA.

PRAEFATIO.

Hebræ.8. Exo.19. Da.2.5.6.7 Oseæ.1. Eccl.45. Hebræ.7. Psal.109. Isaiæ.51. Isaiæ.2. Ieremi.31. Hebræ.10.

TALEM habemus pōtificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis, sanctorum minister & tabernaculi veri, quod fixit deus & non homo. Olim in lege deus per magnos & sanctos prophetas prænunciauit, in aduentu Messiæ nouum & præexcellens sacerdotium esse pręstandum, nouam quoq; legē perfectam. Siquidem translato sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat. Hinc de Christo fuit vaticinatum in psalmo: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. De cuius lege Isaias prædixit: Attendite ad me popule meus, quia lex à me exiet, & iudicium meum in lucem populorum requiescet. Et rursus: E De Sion exibit lex, & verbum domini de Ierusalem. Denique, de horum vtroq; Ieremias prophetauit simul aperte: Ecce, inquiens, dies veniunt, dicit dominus, & feriam domui Israel & domui Iuda pactum nouum, non secūdum pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti: pactum quod irritum fecerunt. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel: Post dies illos, dicit dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in deum, & ipsi erūt mihi in populum &c. Hanc legem contulit Christus ecclesiasticæ hierarchiæ ac politię, in qua ipse fuit rex & sacerdos, caput & pontifex. Primos quoq; eius sacerdotes instituit, ordinauit, & consecrauit in cœna, in qua sacrificium ac sacramentum quod ipsi eorumq; sacerdotes de cætero consecrarent, offerrent & frequentarent: ipsemet primitus consecrauit, ac formam consecrationis & celebrationis præfixit ac tradidit, & cætera euangelicæ legis instituit sacramenta. Amplius, vnum discipulorum suorum alijs præfecit in prælatum ac præsulem, atq; in plenū, summum ac generalem suum vicarium, dicens eidem: Pasce oues meas. Distinxit quoque & statuit in ecclesia sua diuersos ministros: pastores, officiatos ac præsidentes, cum multiplici differentia gratiarum, virtutum, donorum & ministrationum, prout in prima ad Corinthios epistola docet Apostolus: Diuisiones, dicens, gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministrationum sunt, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem vero dominus qui operatur omnia in omnibus. Consequenter, in eadem epistola prosequitur de his F docte, subtiliter, copiose. Prętere a, sicut in præcedenti volumine beatissimus, feruentissimus & illuminatissimus Dionysius tractauit diffuse de supernis, ordinibusq; angelicis, de quibus magister & institutor suus sacratissimus Paulus breuiter in suis tetigit epistolis: ita in isto volumine idem autor compendiose tractat de quibusdam nunc tactis, ecclesiasticæ hierarchiæ sacramentis, officijs, religionibus ac statutis. Hinc quemadmodum scientia libri de angelica hierarchia, est quædam quasi pars scientiæ secundi libri Sententiarum, in quo inter cætera de hierarchijs & choris cœlestibus agitur: sic libri huius scientia est quasi pars quædam scientiæ quarti libri Sententiarum, in quo inter reliqua de ecclesiasticis sacramentis alijsq; prætactis tractatur. Ex quibus elicitur, quæ sint subiecta libri huius ac præcedentis.

Matt.16. Marci.14. Lucæ.22. 1.Cor.11. Matt.26. Iohan.21. 1.Cor.12. 1.Co13.14 1.Co15.16

Dionysii Areo-

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARUM EPISCOPI, ET GALLIARUM APOSTOLI, DE ECCLESIASTICA HIERARCHIA, AD TIMOTHEUM EPHAESINAE CIVITATIS EPISCOPUM.

¶Ecclesiasticæ hierarchiæ quænam sit traditio, & quæ illius speculatio seu intentio. Cap. I.

Onpresbytero Timotheo Dionysius presbyter Salutem. Quia quidem secũdum nos hierarchia diuinorum†principiorum sacratissime intenta atq; diuina, habetur deifica scientia & operatione & consummatione, ex supermũdanis & sacratissimis ostendere nos oportet eloquijs, sacræq; perfectionis mysteriorum thelethen, his qui ex hierarchicis sacramentis & traditionibus perfecti sunt. Sed uide quomodo ut ex principio, deinde sancta sanctorum reuenerare.†Sed autẽ & hæc secreti dei intellectualibus & inuisibilibus scientijs honorifica, imparticipata quidem hæc & incontaminata ab imperfectis conseruans: sacris autem solis sacrorum cum sacra illuminatione, sancte & pulchre communicans. Sic enim ut theologia discentibus nobis tradidit, & ipse Iesus diuinissimus animus & superessentialis om̃is hierarchiæ & sanctificationis & deificationis principium & essentia, & diuinissima uirtus, beatis & nostrum melioribus essentijs significantius simul & intellectualius illucet, & eas ad proprium lumen assimilat secũdũ uirtutem, nostrasq; ad se extentorum, & nos extendente bono amore complicat multas alteritates, & in uniformem & diuinã consummans, & uitam & habitũ & actionem, sanctam & pulchram donat diuinę sacerdotalis uirtutẽ. Deinde in sanctam uenientes diuini sacerdotij operationẽ, proprius quidem nos efficimur super nos essentiarum secundum uirtutem similitudini manentis & immutabilis earum sacræ collocationis, & hac†ad lumen Iesu et diuinam claritatem respicientes, et quæcunq; uidere possibile sacræ explorantes, et speculationibus sciẽtiæ illuminati†mystica disciplina consecrati, et cõsecrantes luciformes, sed et deifici, perfecti et † perfectiores fieri poterimus. Quædam igitur angelorum est et archangelorum hierarchia et supermundalium principatuum & potestatum et uirtutum dominationumq;, et diuinorum thronorum aut ęquipotentium thronis essentiarum, quas theologia attente et semper circa deum esse et post deum tradit, Cherubim eas Hebrẹorum uoce et Seraphim nominans*ornatum earum et hierarchiarum secundos ordines et diuisiones consequens†inueniẽs in eis. Nobis non condigne quidem, ut possibile autẽ et ut theologia sacratissimis scripturis subintroduxit iuxta eã, hierarchia laudantibus tantum tamen necessariũ, quõ et illa et om̃is nunc laudans supra nos hierarchia, unã habet et eandem per omnẽ hierarchiã, actionem et uirtutem. Ipsumq; summum sacerdotem quomodo iuxta eum essentia et analogia et ordo habet perfici secundum diuina et deificari, et subiectis tradere secundum dignitatem unicuiq;, facta ei diuinitus sacra deificatione. Ipsosq; subditos sequi quidem meliores, extẽdere uero minores in ea quæ

Marginal notes: *puerorum. †Sic. B C †ad beatũ Iesum. †perfectores. *mystica disciplinam. †ornatuũ eorum & hierarchiarum sanctos ordines. *inueniens in eis nostrã non.

ante sunt. Quosdam autem & præesse, & quantum possibile, alios ducere, et per D
hanc diuinam hierarchicam harmoniam uere subsistens bonum & sapiens & o-
ptimum participare unumquemque iuxta uirtutem. Sed ipsæ quidem supernos
essentiæ & ordinationes quarum iam memoriam sacram fecimus, & incorpo-
rales sunt et inuisibiles, et supermundana est secundum ipsas hierarchia: eam ue-
ro secundum nos uidemus proportionaliter nobis ipsis sensibilium symbolorū
uarietate multiplicatam, ex quibus hierarchice in uniformem deificationem, in
commensuratione quæ secundum nos est reducimur, in deumq; et diuinam uir
tutem. Ipsæ quidem ut intellectus intelligunt iuxta quod eis fas est. Nos uero
sensibilibus imaginibus in diuinas (quantum possibile est) reducimur contem-
plationes. Vereq; dicendum, unum quidem est, quod omnes uniformes appe-
tunt, participant uero non uniformiter idipsum unum quod est, sed sicut unicui
que diuina iuga distribuunt iuxta dignitates partem. Sed quidem hæc nobis
in ea quæ est de inuisibilibus & sensibilibus actione latius dicta sunt. Nunc ue-
ro nostram hierarchiam principiumque et eius essentiam (quantum possibile)
dicere tentabo, omnium hierarchiarum principium & consummatiōem Iesum E
inuocans. Est quidem hierarchia omnis secundum adorabile nostræ sacræ tra-
ditionis, omnis subiectorum sacrorum ratio, aut uniuersalissima huius continu
atim hierarchiæ, aut huius sacrorum consummatio. Nostra igitur hierarchia di
*actio citur & est continens omnium quæ iuxta eam sunt, sacrorum †negotium: secun-
dum quam diuinus hierarches perfectus, omnium habebit quæ secundum
ipsum sunt, sacratissimorum participationem. utpote a hierarchia cognomina-
tus. Sicut enim hierarchiam qui dicit, omnium simul comprehensam dicit sa-
crorum dispositionem: sic hierarchiam dicens, declarat mirabilem & diuinum
*sacrum uirum, † omnis sacræ eruditum scientiæ, in quo pure sua hierarchia omnis per-
ficitur & cognoscitur. Huius principium hierarchiæ, fons uitæ, essentia bonita-
tis, una existentium causa trinitas est, ex qua & esse & bene esse est subsistentibus
per bonitatem. Hæc autem omnium summitas diuinissima principali beatitu-
dine trina, unica uere existit, secundum quod nobis incomprehensibile est. Huic
autem desiderabilis uoluntas quidem est rationalis salus, & secundum nos & F
super nos essentiarum. Hæc autem non aliter fieri potest, nisi deificatis saluatis.
Deificatio autem est ad deum quantum possibile; & similitudo & unitas. Omi
autem hæc commune hierarchiæ, summum ad deum & diuina attenta dilectio,
diuinitus atq; potenter sacrificata, & ante hæc ab eorum contrarijs perfecta &
*incōuer- †inconuertibilis reuersio, & cognitio eorum quæ sunt, quæ ea quæ sunt est intel
sibilis lectualis ueritatis & uisio & scientia, & uniformis consummationis diuina par-
ticipatio, ipsius unius quantum possibile contemplationis refectio, nutriens in-
uisibiliter & deificans omnem in se extentum. Dicamus itaq; quomodo diuina
beatitudo, uera diuinitas, principium deificatiōis, ex quo deificare deificatis bo
nitate diuina hierarchiam in salute & unitate omnium & rationalium, & intel-
lectualium essentiarum donauit, & supermundanis quidem & beatis quietibus
immaterialiter & intellectualiter. Non enim extrinsecus eas deus in diuina
*eas in se mouet, inuisibiliter autem & extrinsecus illuminatas, † in eam in se puram

& immate

A &immaterialiter diuinissimam uoluntatem. Nos autem (quod illis uniformiter & connexim donatur) ex deo traditis eloquijs, quantum nobis possibile, in uarietate & multitudine separabilium symbolorum donatum est. Essentia enim nostræ hierarchiæ est, deo tradita eloquia. Sãctissima autem eloquia hæc dicimus, quæcunque a diuinis nostræ sacræ perfectoribus in hagiographis nobis & theologicis donata sunt deltis. Atqui & quæcunque ab ipsis sacris uiris immateriali doctrina & minore quodam modo iam in cœlesti hierarchia, & intellectu in intellectum per medium uerbum corporale quidem, immaterialibus uero tamen extra scripturam duces nostri eruditi sunt. Neque hæc diuini summi sacerdotes in sacrificij commune, non uelatis inuisibilibus, sed in symbolis sacris tradiderunt. Est enim non omnis mundus, neque omnium (ut eloquia aiunt) scientia. Necessario igitur primi nostræ hierarchiæ duces ex superessentiali deitate ipsi repleti diuino dono, & in idipsum deinde prꝑire ex diuina bonitate missi sunt. Ipsi uero copiose amantes tanquam dij eorum qui post se sunt reductionis & deificationis, sensibilibus imaginibus supercœlestia & uarietate & multitudine cõnexum, & in humanis diuina, & in materialibus & immaterialia. Et his quæ sunt secundum nos superessentialia, scriptis suis & non scriptis doctrinis, secundum sacras nobis tradiderunt leges. Non propter immũdos solum, quibus nec symbola tãgere phas est. sed quia & symbolica quædam est. Quod quidem
B dixi† proportionaliter nobis ipsis nostra hierarchia desiderans sensibilia in eam ex eis ad inuisibilia* diuinorum in nostram reductionem. Reuelandæ tamen sunt symbolorum rationes diuinis sacris perfectoribus, quas non est iustum educere in adhuc perficiendos, scientes quomodo sacrorum deo tradente legislatores ornatuum statutis & inconfusis ordinibus, & unoquoque secundum dignitatem accipiente proportionibus & sacris distributionibus, hierarchiam ordinauerũt. Propter quod & tuis sacris confessionibus credens, recordari enim earum sanctum est, sic omnem quidem† suppositam hierarchiam sanctam laudem non tradas alteri, præter æque ordinatos tibi, deiformes, sacros, perfectoresque. Eosque patieris confiteri secundum legem hierarchicam, mundorum quidem munda tangere, communicareque † solum diuinis deificata, & perfectorum perfectiuis,
C sanctisque sanctissima, aliaque hierarchicorum, & hæc tradidi diuino dono.

†pporti-onabilit: †diuinio rem. †superpo sitam. †solis dei ficata di uinis:

ELVCIDATIO CAPITVLI HVIVS PRIMI. ARTICVLVS .I.

Liber iste, quemadmodum & præcedens & duo sequentes, quorum vnus tractat de diuinis nominibus, alter de mystica theologia, scriptus est per modum epistolæ. Omnes quippe scripsit ad Timotheum. Idcirco præmittitur. [Conpresbytero Timotheo Dionysius presbyter] Quæ verba in exordio præcedentis libri habentur, & ibi exposita sunt. Etenim sanctus Dionysius presbyter, id est, sacerdos, seu senior, vtputa præsul Atheniensis, scribit & mittit hæc Timotheo cõpresbytero, id ẽ, consacerdoti & coepiscopo suo. Sequitur textus. [Quia quidem secundum nos hierarchia * puerorum diuinorum sacratissime intenta atque diuina habetur deifica scientia & operatione & consummatione ex supermundanis & sacratissimis nos ostendere oportet eloquijs] Istud dupliciter potest exponi. Primo sic. Sacratissime puerorum diuinorum, id est, ó tu Timotheæ, sacratissime puerorum diuinorum, id est, valde sacer & sacrate, seu sanctificate inter pueros diuinos, id est, ministros ac discipulos, deo gratiose ac virtuose assimilatos. Secundo sic, & magis ad literã, vt ex alijs translationibus consideratur. Oportet, id est, expedit nos ostendere ex eloquijs supermundanis, id

*diuinorũ principiorũ

 est, scri

est,scripturis supernaturalibus diuinitus reuelatis:& sacratissime,id est,eminēter sanctis. quia D
Psal.112. quidem, id est, pro certo,quod hierarchia secundū nos,id est,ecclesiastica hierarchia.puero℞ diuinorū,id est,fideliū personarum,quibus dicitur:Laudate pueri dominum. intenta sacratissime,id est,deuotissime occupata,& aduertens verba scripturæ, iuxta illud Actuum: Nobiliores ex eis,cum omni auiditate susceperunt verbū dei. atq; diuina,id est,deo per actus cōtēplationis ac sancti amoris conformata,iuxta illud Apostoli:Imitatores dei estote,sicut filij charissimi. habetur,id est, consistit. scientia deifica,id est,in scientia salutari,quæ scientem deo cōformat,de qua ipse dn̄s per Ieremiā hortatur:In hoc glorietur qui gloriatur,scire & nosse me.& operatione,id est,expurgatione à culpa,iuxta illud:Pœnitentiam agite. & consummatione, id est,perfectione.Hi nanq; sunt tres actus thearchici:illuminatio,quæ nomine scientiæ designatur:purgatio,quæ per operationem exprimitur:quia operatio pœnitentialis & obseruantia p̄ceptorum,illuminationem & contemplationem præcedit,sicut ethica theoricam,& vita actiua contemplatiuam[sacræq; perfectionis mysteriorū thelechim]seu(vt alia litera habet) thelethem:hoc est,ostendere nos etiam oportet & declarare thelethen,id est,ritum ac formā sacræ perfectionis,id est,sanctæ cōpletionis.mysterio℞.i.diuinorū secreto℞,videlicet sacramētaliū operum,& benedictionum seu consecrationum,quæ fiunt & adhibentur in sacris & sacramētis ac sacramentalibus,quæ indignis & potissime perfidis sunt celanda,qualiter scilicet accedit verbum ad elementum,& fit sacramentum.Quibus autem ostendenda & publicanda sint ista, subiungit: [His qui ex hierarchicis sacramentis & traditionibus perfecti sunt] id est,qui bene sunt instituti,fundati & eruditi in fide & vsu sacramentorum,atq; catholicis documētis.Et recte ait,hierarchicis sacramentis:qm̄ per sacramenta euangelicæ legis(eo quod gratiam contineant)fit purgatio,illuminatio & p̄fectio,quæ sunt actus hierarchici.Et q̄a sacramenta p ministros ecclesiæ dispēsantur,consequēter p̄hibet mysteria ista indignis manifestari.[Sed vide] .i. considera[quō vt ex principio].i.qualiter ista mysteria sint ex deo & institutiōe diuina,non hūana,tanq̄ à principali,imó & immediato institutore.[deinde sancta sancto℞ reuenerare].i. hæc sacramēta p̄ sacramētis legis naturæ ac legis scriptæ,potissime sancta sunt:in q̄rū vno sanctus sancto℞ deus & homo,realit̄ & incōprehensibiliter continetur.Hæc inq̄,sacramenta reuenerare.i.assidue venereris,nec sine debita p̄paratione,confessione,puritate & reuerentia accipias ea.Nēpe q in mortali peccato scient̄ existens,ea consecrat,dispensat aut sumit,peccat mortaliter, vt docet sanctus Dionysius iste.Non ergo sufficit credere,sed oportet etiā efficacit̄ honorare hæc sacramenta.[Sic aūt & hæc secreti dei intellectualibus & inuisibilibus scientijs honorifica].i.mysteria ista sic honorifices p considerationes mentales ac spirituales[imparticipata q̄dē hæc & incontaminata ab imperfectis conseruans].i.ea non cōmunicans,porrigens aut dispensans carnalibus,proficere non curantibus,nec talibus ea irridenda aut violanda exponēs quæ sunt secreti dei.i.p̄tinentia ad incōprehensibilē altitudinē sapiētiæ creatoris ac saluatoris. Verūtn̄ interdum,vt scandalū euitetur,ne occultū peccatū prodatur,dandum est sacramētum indigno occulte[sacris aūt solis sacro℞ cū sacra illuminatione sancte & pulchre cōmunicās] .i.impartiens & propalans mysteria ista sancte & pulchre.i.deuote & immaculate,ita vt tu q̄q; F irreprehensibiliter conuerseris solis sacris.i.tm̄ sanctificatis fidelibus,cū sacra illuminatiōe sacro℞.i.catholica informatione de istis mysterijs,vt sciant q̄d sentire & credere debeant de eisdem.Verūtn̄ ista non dicuntur,quod minister sacramento℞ teneatur certo scire,an p̄ximi aut subditi sui sint in statu salutis & spiritaliter digni,cum hoc ei impossibile sit sine reuelatione diuina,cū & Aposto.dicat:Quis scit q̄d agat in hoīe,nisi sp̄us eius?sed vt minister faciat circa hoc diligētiā suā,iuxta illud Prouer.Diligēt̄ agnosce vultū pecoris tui,tuosq; greges cōsidera.[Sic em̄ vt theologia discētibus nobis tradidit].i.sicut scriptura docet nos addiscētes[& ipse Iesus diuinissimus aīmus].i.mēs summe diuina,p̄sertim scd̄m deitatis suæ naturā [& superessentiale oīs hierarchiæ & sanctificatiōis & deificatiōis principiū].i.fontale & sup̄exaltatū causale exordiū oīs hierarchiæ angelicæ ac hūanæ,oīsq; gratiæ sanctificantis,atq; internæ purificatiōis & p̄fectiōis,qua homo q̄dāmō deificat̄.i.deus q̄dā p participatiōem efficit̄. Vn̄ & principes ac iudices in scripturis dij vocant̄,scd̄m illud in Exodo:Dijs nō detrahes.Oīm ho℞, pater & filius ac sp̄ussctūs,sunt vnū principiū,sicut & vnus creator,cū sup̄beatissimę trinitatis indiuisa sint opa[& essentia & diuinissima virtus].i.Iesus(scd̄m q̄d deus)ē oībus illis eētia & v̄tus sup̄ma, nō formalit̄,sed effectiue,nulli inhærēs,sed cūcta efficiēs,queadmodū iuxta Aposto.deus ē oīa in oībus[beatis & nostrū melioribus eētijs significatiuis simul & intellectualius illucet].i.ipse Iesus deus incarnatus illucet.i.intus fulget significātius.i.clarius & expressius & intellectualius.i.purius atq; abstractius eētijs illis beatis.i.spiritibus illis sup̄nis & melioribus nr̄m.i.virtuosioribus ac præstantioribus quam nos,cum tam in naturalibus quam in gratuitis multum

Margin notes: Act.17. Ephe.5. Iere.9. Matt.3.4. Marci 1. Lucæ.3. Teleste q̄d. August. E *Sed. 1.Cor.2. Prouer.27 Exod.20. Ephe.1.

excedunt nos, & vident creatorem in seipso clare per speciem, & confirmati sint in bono, ac Matt. ii.
A sine interpolatione diligant deum secundum posse suum extremū. Hinc Christo testante, q mi nor ē in regno dei. i. infimus in paradiso cœlesti, maior ē in illo, puta Iohāne baptista, scdm q̄d fuit viator. Hinc demū q̄tū ad illuminatiōes hierarchicas, dn̄s multo splēdidius micat illis quā nobis [& eas ad ꝑpriū lumē assimulat]. i. lumini gloriæ suæ ac suo lumini increato, lumini q̄q; sapiētiæ suæ mētes illas cōformat [scdm v̄tutē]. i. iuxta possibilitatē & capacitatē eaꝝ, sicut in expositiōe ꝓcedētis libri frequēt̄ expositū est [nostrasq; ad se extētoꝝ & nos extēdente bono amore cōplicat multas alteritates]. i. Ch s cōplicat. i. simplificat in se alteritates n̄ras multas] . i. varias n̄ras distractiōes, curas, inq̄etudines & inordinatas affectiōes, p quas nō solū à simplicissimo illo vno (q̄d solū necessariū est) elōgamur, diuidimur, dissipamur, iuxta illud: Diuisum est cor eoꝝ, nūc interibunt. imó etiā à nobisipsis alieni efficimur, in regionē dissimilitudinis abeūtes instar filij ꝓdigi & carnalis cū q̄ sic dissipati, pascimus porcos. i. sensuales & viles affectus n̄ras inq̄ extētoꝝ ad se. i. n̄rorū q mēte nos extēdimus & leuamus ad ipsum p piū conatū, faciēdo q̄d in nobis ē, eiusq; opē & grām inuocādo, & ipm ꝓ posse aliq̄lit̄ intuēdo. Cōplicat q̄q; & nos in seipso, adunādo & recolligēdo corda n̄ra in se, dūmō nos aptemus ad hoc. Propter q̄d p Ieremiā ait: Quis ē iste q applicet cor suū, vt appropinquet mihi? Nēpe vt in lib. Iob asserit: Si direxerit hō ad deū cor suū, spūm illius & flatū ad se trahet. Sed q̄m se ita aptare & applicare, est donū dei & grāæ ꝓueniētis effectus, sapiēter depcatus est Ieremias: Cōuerte me dn̄e, & cōuertar, tāq̄ tu es dn̄s deus meus. Postq̄ em̄ cōuertisti me, egi pœnitētiā: & postq̄ ostēdisti mihi, ꝑcussi femur meū. Sic ergo nos cōplicat extēdente bono amore. i. spiritali dilectiōe, erigēte & coadunāte nos in ipso, q̄a p charitatē & eius affectū fit cōplicatio ista, p q̄ Saluator patrē orauit: Rogo
B ingens, pater, vt oēs vnū sint, sicut tu pater in me & ego in te, vt & ipsi sint vnū in nobis. Deniq; expositio ista cōsonat Glossæ, quā tn̄ rephēdit Albertus, dicēdo: Cōplicat multas alteritates nostras. i. intellectus n̄ros nō firmit̄ stātes in vno, sed ad diuersa nutantes. Nō em̄ alteritates nominat carnaliū voluptatū curas, vt dicit cōmētator, q̄a has nō cōplicat, sed abijcit. Ad q̄d dico, q̄d interdū etiā aliq̄ cōplicāt̄ & colligāt̄, vt simul iūcta abijciāt̄, iuxta illud Micheæ: Proijciet in ꝓfundū maris oīa pc̄tā n̄ra. Vel in ignē mittāt̄. Vn̄ p Isaiā loq̄tur deus de reprobis: Cōgregabuntur cōgregatiōe vnius fascis in lacū, & claudēt̄ in carcere. Vn̄ in Euāgelio dn̄s: Dicā, ait, messoribus: colligite ea in fasciculos ad cōburēdū [& †vniformē & diuinā cōsummās & vitā & habitū & actionē] hoc ē, Iesus consummās. i. ꝑfecte in nobis efficiēs vitā vniformē & diuinā. i. cōuersationē in deo fixā ac stabilē, multūq; v̄tuosam & contēplatiuā & habitū & actionē. i. habitus virtuosos eoꝝq; actus. Habitus em̄ v̄tutū gratuitaꝝ infundit, & ad eliciendū actus ex illis, excitat mouet & cooperat̄. Propter q̄d Isaias ait: Dn̄e, dabis pacē nobis, oīa em̄ opa n̄ra opatus es nobis. Itēq; Apost. Deus opat̄ in vobis & velle & ꝑficere [scām & pulchrā donat diuinæ sacerdotalitatis v̄tutē]. i. Iesus largit̄ nobis efficaciā ꝓclarā, decētē ac ordinatā sacerdotalitatis diuinæ,
C id ē, euāgelici sacerdocij desup dati, supnaturalis ac penitus spūalis, hoc ē, potestatē consecrādi, celebrādi, & sacerdotalia opa exercēdi. Nā & sacerdotalē imprimit characterē p creationē. Per diuinā q̄q; sacerdotalitatē, potest intelligi spiritalis vis immolatiua sui ipsius, q̄a q̄sq; deuotus seipsum q̄tidie offert deo in holocaustū aut hostiā salutarē, scdm illud ad Romanos: Obsecro vos, vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuētē, scām, deo placētē. Hæc virtus sacerdotalis ē latria, quæ est virtus moralis, deo cultū, ceremoniāq; impēdēs. Præterea ad hāc vitā diuinā & vniformē, vas electiōis nos admonēs: Estote, inq̄t, stabiles & immobiles, abūdātes in ope dn̄i sp. [Deinde in scām veniētes diuini sacerdotij opationē]. i. post ꝑtactā diuinoꝝ nūeroꝝ largitionē, nos ꝓcedētes in saluberrimos atq; sacerdocij iā ꝑtacti, mācipando nos totos atq; totalit̄ amori cultuiq; diuino, & oblationibus sacris ac hostijs sacri altaris, scdm illud Psalmi: Introibo ad altare dei [ꝓpius q̄dē nos efficimur sup nos eēntiaꝝ scdm virtutē similitudini manētis & immutabilis eoꝝ sacræ collocatiōis]. i. magis appropinquamus similitudini ꝑfectionis eēntiaꝝ quæ sup nos sunt. i. angelicoꝝ spirituū, q sublimiores sunt nobis scdm virtutē. i. iuxta nostrā possibilitatē. Vel, scdm virtutē. i. ꝑut amplius in v̄tutibus crescimus. Itaq; ꝓpinq̄ores efficimur similitudini collocatiōis eaꝝ sacræ & manētis & immutabilis. i. ꝑfectiōis angeloꝝ, in q̄ à deo collocati sunt & fundati, quæ ꝑfectio seu collocatio in donis naturæ & grāæ ac gloriæ ē manēs, q̄a incorruptibilis sunt naturæ, & sacrap charismata grē, immutabilis q̄tū ad dona felicitatis ac glīæ, in q̄ inuariabilit̄ sunt firmati [& hac]. i. p gratiosam istā cū angelis assimilationē & cœlisformē ꝑfectionē [ad †beatū Iesum & diuinā claritatē respiciētes]. i. mentē n̄ram ad eius intuitū dirigētes, ad vnigenitū patris Iesum Chr̄m, eēntialit̄ beatū scdm diuinitatis naturā, & scdm assumptā hūanitatē excellētissime glorificatū. & diuinā claritatē. i. lucē glīæ ac totius supbn̄dictæ trinitatis supsplēdidissimā puritatē. Vn̄ in Apoc. asserit: Ciuitas non eget sole neq; luna. Nā claritas dei

Marginalia: Lucæ. 10. Osee. 10. Lucæ. 15. Iere. 30. Iob. 34. Iere. 31. Iohan. 17. Albertus. Micheæ. 7. Isaiæ. 24. Matt. 13. †in vniformem. Isaiæ. 26. Philip. 2. Rom. 12. Latria quid. 1. Cor. 15. Psal. 42. †n̄m Iesū Apoc. 21.

tas dei illuminabit eã[& queçũq; videre possibile explorãtes sacrę].i.pscrutãtes humilit̃ ac de
Eccl.3. Prouer.25. uote oĩa illa, quę possibile à nobis ẽ inuestigare ac capere, iuxta illud Ecc. Altiora te ne quęsie- D
ris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Alioqn vt in li. Prouer. inducit̃, Sicut q mel comedit mul
tũ, nõ ẽ ei bonũ: sic q pscrutator ẽ maiestatis, opprimet̃ à glã[& speculatiõibus sciæ illuminati]
Isaiæ.11. loquẽdo de scia salutari, q̃ ẽ donũ spũsſcti, de q̃ ait scriptura: Dedit illi sciẽtiã sctõrũ. Et ad Col.
Sapien.10. Collo.1. Apost. Ambuletis digne deo p oĩa, crescentes in scia dei[mysticã disciplinã cõsecrati & cõsecrã
tes].i.p fidẽ & operũ exhibitionẽ. cõsecrãtes & honorãtes disciplinã.i. sacrã scripturã mysticã
.i. spiritalẽ, secretã, velatã. Vel mysticã disciplinã.i. vgã dei seu correctionẽ mysticã.i. iudicio oc
culto inflictã, seu à deo pmissã, q̃ psertim in primitiua ecclesia exercebãt̃ electi. Cõsecrãtes.i. pa
tiẽt̃ ferẽtes, ac iusto & sctõ creatoris iudicio illatã fatẽtes. Vñ Apost. In disciplina, inqt, pseuera-
Hebræi 12. Prouer.3. te. Et Salomõ: Disciplinã dñi fili mi ne abijcias. & cõsecrati.i.p eã purgati, exercitati, pbati, scdm
Sapien.3. * perfecti-ores. illd' lib. Sapiæ: Tãq̃ aurũ in fornace pbauit dñs iustos. [Luciformes & deifici, pfecti, &* pfecto-
res fieri poterimus].i. deo sic opante & auxiliãte, poterimus effici luciformes.i. luce grẽ infor
Ephe.5. mati ac decorati, instar lucis clari, iuxta illd' Apost. Fuistis aliqñ tenebre, nũc aũt lux in dño. &
deifici.i. deo assimilati, & ea quę dei sunt faciẽtes, deiformit̃ cõuersantes, atq; diuina iugit̃ exer-
cẽtes. pfecti habẽdo vtutes scdm gradũ earũ cõpletũ, & in termino excellẽtiæ, vt viri heroici, iu
Matt.5. xta illd' Mat. Estote pfecti, sicut & pr̃ vr̃ cœlestis pfect⁹ ẽ. & pfectores.i. alios ad pfectionẽ hmõi
1.Petri.4. pducẽdo, iuxta q̃d ait B. Petr⁹: Vnusqsq; sicut accepit grãm in alterutrũ illã administrãdo. Hoc
implẽt viri scti, q sibi cõmissos in schola vtutũ, exẽplis & documẽtis assidue trahũt ad meliora,
Collo.1. Ephe.4. vt nõ cessent cõdigne pficere, queadmodũ ad Coloss. hortat̃ Apost. Exhibete vos sctõs & im-
maculatos & irrephẽsibiles corã deo. Et ad Ephe. Renouamini spũ mẽtis vr̃æ, & induite nouũ E
hoĩem, q scdm de⁹ creat⁹ ẽ in sctitate & iustitia. Nẽpe ad hoc venit ĩ mũdũ hũc vnigenit⁹ fili⁹ dei
Lucæ.1. vt sine timore carnali, mũdano, puerili, ĩordinato, de manib⁹ ĩimicorũ nr̃orũ liberati, seruiamus
illi ĩ sctitate & iustitia corã ipo oĩb⁹ dieb⁹ vitę nr̃ę. Cõsequẽt̃ theolog⁹ repetit aliq̃ ĩpcedẽti li. in
ducta, de ãgelicis hierar. & choris, vt ex illis apti⁹ aggrediat̃ tractatũ de ecclesiastica hierar. ostẽ
dẽdo in qb⁹ differãt atq; cõueniãt. [Quędã igit̃ ãgelorũ ẽ & archãgelorũ hierarchia & supmũdia
liũ pricipatuũ.i. vna ẽ hierarchia ãgelorũ & archãgelorũ pricipatuũq; cœlestiũ, q sũt supra hũc
Aristote. mũdũ ĩferiorẽ, quẽ oportet eẽ cõtiguũ lationib⁹ supiorũ, & supra spherã actiuorũ & passiuorũ.
Isti sunt tres ordines infimæ hierar. cœlestis, de qbus tractatũ ẽ octauo cœlestis hierarchię ca-
pite[& potestatũ & vtutũ dñationũq;].i. alia ac media hierarchia ãgelica, ẽ potestatũ, quę sunt
de quarto ordine angelorũ[& vtutũ] quæ sunt de ordine qnto. & dñationũ quæ sunt de ordi-
ne sexto, de qbus tractatũ ẽ capitulo hierarchiæ angelicæ septimo[& diuinorũ thronorũ] q in-
fimus chorus tertiæ ac supmæ hierarchiæ angelicę[aut æqpotẽtiũ thronis eẽntiarũ].i. mentiũ
supnarũ cherubicarũ & seraphicarũ, quæ sunt æqpotẽtes.i. æq̃lis potẽtiæ & pfectiõis cũ thronis
in gñe, qa eiusdẽ sũt hierarchię. sicq; cõueniũt in rõne gñica, Excellẽtiores tñ sunt illis in specie,
qa supiorũ sunt ordinũ. q̃d totũ in pcedẽti lib. expositũ ẽ diffuse[qs theologia attente & sp circa
deũ eẽ & post deũ tradit].i. qs mẽtes supmę hierarchię theologia.i. diuia scriptura tradit.i. do-
cet eẽ attẽte & sp.i. diligẽt̃ & icessant̃ circa deũ.i. pximas creatori in ordĩe rerũ, iuxta q̃d loquitur
Augusti. Aug. De⁹ creauit angelũ ppe se, materiã ppe nihil. q̃uis Chr̃s scdm q̃d hõ, & beatissima vgo, p- F
pinqores sint deo p vnionẽ & grãm. Sic ergo sunt circa deũ dignitate naturæ, hierarchica ppin
qtate: qa ĩmediate illuminãt̃ ab ipo, & circa ipm obiectalit̃ vsant̃ idesinẽt̃. De qbus supma hie
rarchia & trib⁹ ordinib⁹, sexto angelicę hierarchię cap. ẽ tractatũ. Sic inq̃, sunt circa deũ & post
deũ.i. descẽdẽdo à primo supsublimi rerũ principio ad creata. [Cherubim eas hebręorũ voce &
* ornatus eorũ & hie- Seraphim nominãs].i. scriptura appellãs mentes illas in lingua hebrea. Cherubim ab excessu
rarchiarũ sacrosq; or- sciæ, & Seraphim ab ardore amoris pcipuo[* ornatuũ eorũ & hierarchiarũ sctõs ordĩes & diui-
dines. siões cõsequẽs].i. tu cõsequẽt̃ cõsiderãs diuisiões.i. distinctiões ac differẽtias ornatuũ eorũ.i. p
fectionũ, pprietatũ & donorũ ordinũ horũ. & ordĩes sctõs hierarchiarũ cœlestiũ, q̃rũ ordinũ p
* Inuenies &c. Nobis non. prietates, actiões, officia ex eorũ noĩbus ppedũt, vt in expositiõe dictũ ẽ lib. phabiti[* iuenies in
eis nr̃am nõ cõdigne q̃dẽ, vt possibile aũt, & vt theologia sacratissimis scripturis subintroduxit
iuxta eas hierarchiã laudãtib⁹].i. ĩ pdictis reperies & addisces q̃ dicta sũt nõ cõdigne q̃dẽ.i. cer
te nõ tã excellẽt̃ vt cõgruit tã sublimi materiæ. vt possibile aũt.i. sed put nob possibile fuit de-
scribere, & vt theologia.i. sermo diuin⁹ subintroduxit.i. q̃si subt⁹ iduxit ex corde hũano, scdm
q̃d supra fuit ĩspirat⁹ ex mẽte ęterna. Diuia eẽm desup reuelata, nõ valẽt tã clare pfecteq; exprimi
q̃ lucide ĩtelligũt̃ scripturis sacratissimis.i. in diuinissimis lib. laudãtib⁹ nr̃am hierarchiã iuxta
eas.i. scdm q̃d dignitas earũ reqrit, & iuxta verũ paginarũ sctãrũ tenorẽ ac intellectũ. [Tm̃ tñ di-
cere necessariũ].i. quamuis non valeamus hierarchias illas ordinesq; cœlestes digne laudare,
tm̃ tñ hoc loco oportuit seu expediẽs fuit dicere[quõ & illa].i. q̃lit̃ & cœlestis hierarchia[& oĩs
nũc laudãs supra nos hierarchia].i. oĩs seu tota ecclesiastica hierarchia laudãs nunc.i. in statu
huius exilij supra nos.i. deum sup nos existẽtem. Vel, quom odo illa hierarchia cœlestis supra

nos existẽs vnã habet & eãdẽ per omem hierarchicã actionẽ & virtutẽ.i.similẽ vim seu efficatiã
A eandem in gñali habet à deo in cunctis hierarchicis actibus,quę virtus pôt latria appellari,quę deo exhibet laudẽ & cultũ:vel sapia per quã fiunt hierarchicę actiões, q̃ sunt purgatio, illuminatio,pfectio. Hñt q̃q; eandẽ virtutẽ substantificã,causalẽ,fundamentalẽ,cui innitunt, q̃ est oĩpotens dei ṽtus,oĩa fulciens & conseruãs,in se pure subsistens,nulli innitẽs.hinc subdit[Ipsumq; summũ sacerdotẽ]i.summũ hierarchã,oĩa sacra donantẽ,q̃ est deus oĩpotens,totius hierarchici actus ac ordinis fons,dator ac princeps[q̃uo iuxta eũ essentia & analogia & ordo].i.quẽadmodũ scd̃m illius ordinationẽ ac iussionẽ oĩs essentia seu psona hierarchica,contẽta in q̃cunq; hierarchia, & analogia.i.habitudo seu pportio vel capacitas,& ordo .i. chorus seu ordinatio,[habet pfici]i.indiget à suo supiori decorari & actuari[scd̃m diuina]i.participãdo ab illo supna charismata,aut aliq̃d cõplemẽti in illis[& deificari].i.deo eminẽter cõformari[& subiectis tradere].i.inferioribus coĩcare atq; influere,q̃d est deificari.i.diuinã proprietatẽ sortiri & exercere[scd̃m dignitatẽ vnicuiq;,fctã ei diuinitus sacra deificatione].i.assimilatiõe hac fctã cum deo fctã.i.impensa, vnicuiq; ei.i.cuilibet inferiori,scd̃m dignitatẽ.i.iuxta ipsius capacitatẽ,dispositionẽ seu meritũ[Ipsosq; subditos sequi q̃dẽ meliores].i.subditos obtẽperare,acq̃escere, seq; conformare exẽplis,doctrinis,iussionibus suoꝝ maioꝝ,iuxta illud ad Hebrę.Memẽtote ppositoꝝ vr̃oꝝ,q̃ vobis locuti sunt ṽbum dei,q̃ꝝ intuentes exitũ conuersatiõis,imitamini fidem. Itẽq;:Obedite ppositis vr̃is & subiacete illis.Ipsi eñ peruigilãt q̃si pro aĩabus vr̃is rõnem reddituri:cũ gaudio hoc faciant,& nõ gemẽtes[extendere ṽo minores in ea q̃ añ sunt].i.eos q̃ psunt,oportet erigere minores.i.subditos in anteriora exhortando,ac pcedendo eos ad meliora ac viciniora saluti,put vas ait electiõis:Quę retro sunt obliuiscens,in anteriora extendo me ipm̃.Hinc psidentibus loquit Chr̃s:Vos estis lux mundi.Vos estis sal terræ.[Quosdã aũt & psesse]i.nõnullos oportet aliꝭs psidere,q̃a vt in regula sua scribit Hieron.nec ciuitas,nec domus nec cõgregatio vlla diu subsisteret,si deesset cuius imperio pareret.[& q̃tum possibile alios ducere].i.subditos ad finẽ beatũ dirigere cũ oĩ diligentia & conatu sibi possibili.Nisi eñ plati fuerint q̃d in ipsis est subditos instruẽdo,ædificando,corripiendo,corrigendo, hortando,persuadendo,cõminãdo,terrendo,subditoꝝ pctã & condẽnatio redundarent in ipsos,qui præsunt. Hebr. 13. ibidem. Phil. 3. Matt. 5. Lucæ. 6.

B Nihil ergo periculosius q̃ pesse.Hinc recte dixit Chrysost.Quis est qui cupit pesse,nisi qui nõ timet iudiciũ dei?Impleat ergo qui pest q̃d in Prouer.legit:Ducã te per semitas æquitatis,ne currens habeas offendiculũ. Et q̃d Timoth. hortat Apl̃s:Prædica ṽbum,insta opportune,importune,argue,obsecra,increpa in oĩ patiẽtia.Et rursus:Esto exemplũ fideliũ in veritate,in conuersatione,in charitate[& per hanc diuinã hierarchicã harmoniam].i. per istam discretã ac proportionatam contemperantiã in actibus hierarchicis,ita q̃ præsidentes debite purgent,illuminent,perficiantq; subiectos:& subditi econuerso rite obtemperent & ducant,purgentur, doceantur & perficiantur à superioribus suis,sicq; simul pertingant ad beatitudinẽ æternalem. Vñ subiungitur:[vere subsistens bonũ & sapiens & optimũ,participare vnũquedq; scd̃m virtutẽ].i.quẽlibet scd̃m virtutẽ tã in præsidentẽ, q̃ subditũ,participare per grãm & profectũ in pñti,& per gloriã in futuro,bonum increatũ,inuariabiliter subsistens,essentialr̃ sapiens,& incõparabiliter optimũ,in q̃ solo cõsistit oĩm nr̃m btitudo,cui(vt dixit Hilarius)nõ est accidens,sed subsistens ṽitas,manens cã & naturalis proprietas gñis. Hinc lib. de Ciuitate allegat August. Ciceronem dixisse, q̃ sicut in cantu melodia cõsurgit ex cõproportione notaꝝ, ita in vrbibus orit Ioh. Cryso. Prouer. 4. 2. Timo. 4. Hilarius Augustinus

C bonũ reipub.ex contẽperantia rõnabiliter psidentiũ ac recte obedientiũ.Hoc est q̃d gloriosiss. archiapl̃s in 1.sua deprompsit canonica:Seniores,obsecro,pascite qui in vobis est gregẽ dei,puidẽtes spontanee, neq; vt dñantes in cleris, sed forma gregis fcti,& ex aĩo, vt cum apparuerit princeps,pcipiatis immarcescibilẽ gl̃ię coronã.[Sed ipsę q̃dẽ super nos essentię & ordinatiões].i.mẽtes supnę ordinesq; angelici super nos existentes[q̃rum iã memoriã sacrã fecimus]psertim in lib.pcedẽti[& icorporales sunt & iuisibiles]pter q̃d à peripateticis intelligẽtię atq; substantiæ separatę nuncupaut[& supermũdana est scd̃m ipsas hierarchia].i.sacer principatus ex ipsis cõstans,cœlestis est,nõ terrenus[eã ṽo scd̃m nos].i.hierarchiã humanã,q̃ est scd̃m nos.i. ex hoĩbus cõstans[Videmus pportionalr̃ nobis ipsis sensibiliũ symbolorũ varietate multiplicatam].i.cernimus diuersam & plurificatã seu multiplr̃ decoratã multiplicitate similitudinũ ac signorũ corporaliũ rerũ,pportionalr̃ nobis.i.put cõnaturale est nobis p sensibilia ad intelligibiliũ,inuisibiliũ ac diuinorũ notitiã ac amorẽ sustolli. Deniq; ecclesiastica hierarchia est ipsa militãs eccl̃ia,& sicut est vna totalis ecclesia militans, ita & vna eccl̃iastica hierarchia.Rursus, sicut sunt plures pticulares eccl̃ię,ita & plures eccl̃iasticę hierar.in q̃b' sũt aliq̃ symbola & statuta ac cerimonialia plura distĩcta[ex q̃bus hierarchice ĩ vniformẽ deificationẽ ĩ cõmensuratiõe q̃ scd̃m nos ẽ reducimur in deũ & diuinã ṽtutẽ].i.ex q̃b' sensibilib' sĩgnis & symbolis reducimur hierarchice.i.p illũinatiões eccl̃iasticas & expositiões spiritales,ĩ deificationẽ vniformẽ.i.ĩ assimilationẽ cũ deo simplicẽ & coẽm, q̃ ẽ p fidẽ & charitatẽ & sacroꝝ susceptiõe in cõmensuratiõe 1. Petri 5.

Cap. I. quę scdm nos est. i. p pportionē nobis cōuenientē, atq; p hoc ita reducimur in vniformē deifi D catione, pticipando ęqlia aut consilia munera gra;: reducimur q̃q; in deū & in diuinā virtutē. Illa quippe deificatio est nr̄a formalis perfectio, cuius obiectū & cā ac finis supmus est ipsemet superprętantissimus deus, & vtus eius oipotens cui innitimur & q̄ cōseruamur ac figimur, iuxta illud Isaię: Inuitat hō super deum suū. Et Ierem. ait: Dn̄s fortitudo mea & refugiū meum, & robur meū [Ipsę qdē vt intellectus intelligunt iuxta q̄d fas est eis]. i. mētes istæ angelicę tāq̃ intellectus separati ac deiformes intelliguut claro simpliciq; intuitu sine inuolutiōe & admixtione phantasmatū ac sensitiuæ notitię, vt cōnaturale & cōdecēs ipsis est: qm̄ opatio seqt formā & modus agēdi parificat mō agēdi. [Nos vo sensibilib. imaginibus]. i. p sensibiles spēs [in diuinas q̄tum possibile est reducimur contēplatiōes]. i. ad intellectuales & spiritales notitias deuenimus, put plenius expositū est super illud 1. cap. de Angelica hierar. Impossibile est aliter nobis lucere diuinū radium, &c. q̄d ve; est q̄ad originalē spē; intelligibilium ac intellectualiū cognitionū adeptionē: qa cognitio nr̄a intellectiua à sensitiua sumit exordiū. Porro in anagogica & pure mētali contēplatiōe aliter esse censet [vereq; dicendū vnū qdē est qd oēs vniformes appetūt] vniuersæ mētes hierarchicę cœlestes & ecclesiasticę, q̄ vniformes sunt gn̄e, inq̄tum cōueniunt in intellectuali natura & immortalitate ac vere felicitatis capacitate appetunt finalr̄ vnum & idē bonū summum & increatū, totius btitudinis obiectū & causam [participāt vo nō vniformiter]. i. inęqliter adipiscunt bonum id finale: viatores em̄ in sclo isto nō obtinēt illud beatifice. i. clare per speciē: & vnus eo; maiori charitate illi vnitq̄ alter: clarius etiā illud contēplatur per fidē illuminatiuā rōnibus credēdo;, ac purificata mētis intelligētia, & per sapiæ donum ac per mysticā theologiā, q̄ alter, scdm q̄d vnus est perfectior alio. Simili mō vnus comprehenso; ad excellentiorē btificę visiōis lympiditatē ac dulciorē increatę bonitatis fruitionē E pertingit, q̄ alter, iuxta merito; diuersitatē & sanctę dilectiōis multiplicē gradum. Propter q̄d

Iohan. 14. disseruit dn̄s: In domo pr̄is mei mãsiones multæ sunt: participãt ergo inæqualr̄. [idipm̄ vnum

Psalmo 4. q̄d est] q̄d prsus incōmutabile est, & ęternalr̄ idē ipm̄ est, de q̄ Psalmi. In pace, inqt, in idipm̄ dormiam & requiescā, q̄d solum est esse tam simplicissimum, tāq; perfectum & infinitū, vt eius cōparatione alio; esse sit q̄si nō esse. propter q̄d in Exodo ait: Ego sum qui sum. Et per Ierem. asseritur: Qui fecit oia, ipse est & Israel sceptrū hæreditatis eius, dn̄s exercituum nomē eius. [sed sicu vnicuiq; diuina iuga distribuunt iuxta dignitates partē] Apud Matt. Chr̄s affirmat: Tollite iugum meū super vos, vbi per iugum designat lex saluatoris. Iuga ergo diuina pn̄t intelligi leges ęternæ, qbus cuncta subdunt ac dispensant: seu decreta puidentiæ dei, scdm q̄ oia fiunt ac bona remunerant, & itē obseruationes pceptorum altissimi, quæ per modum causæ meritorię distribuunt pmia ac participatiōes boni immensi, put Hierony. ait, q̄ regnum cœlo; nō debet psonæ, sed vitæ: rursus diuina iuga sunt iusta dei iuditia, vn̄ alia translatio habet: sicut vnicuiq; diuina statera tribuit scdm dignitatē delegatā. Alia vo trãslatio, quę fertur pfati supra Ambrosij cōtinet: Ve; vt cuiq; pro merito sortē diuina & æquissima libra distribuit, q̄ redit in idē. Distribuunt ergo iuga diuina vnicuiq; bono partē. i. certā & iustā participationē, scdm dignitates. i. iuxta merita recipiētium: veruntn̄ vniuersi & singuli recipiunt obiectaliter vnum & idē ac totum summū bonum: q̄d cum sit supersimplicissimū, partes nō habet, nō tn̄ illud suscipiunt F tote siue totalr̄. i. tam plene vt in seipso cōsistit. Ideo fertur in lib. de Cau. Quãuis cā prima existat in rebus oībus, tn̄ vnaquęq; recipit eā scdm modū potentiæ suæ. Hinc scdm modum ppinquitatis causæ primæ, & scdm modū q̄ res pōt recipere illā scdm q̄titatē illā, recipit eā & delectatur in ea. Proclus q̄q; Platonicus in Elemēt. sua theologica loquit: Omne totalius in primordialibus causis irradiat in participātia, & scd a ab illis deficiunt aliqd participantia. [Sed hęc & quidē nobis in ea quæ est de inuisibilibus & sensibilibus actiōe, latius dicta sunt] i. ista à nobis plenius sunt expressa in actiōe ea. i. in illa editione seu cōpilatione, quæ est. i. quā fecimus de inuisibilibus & sensibilibus rebus, quē codicē nō habemus: sicq; ex hoc passu & alijs constat, q̄ sublimis iste Theologus multa cōpegit volumina, q̄ nō habemus translata, & si apud Græcos sunt, vtinā transferrent. ¶ Ex præhabitis illucescit differentia inter hierarchiā ecclesiasticā & cœlestem, quibus pmissis de ecclesiastica incipit hierarchia tractare. [Nunc vero nr̄am hierarchiam principiumq; & eius essentiā, q̄tum possibile est dicere tentabo]. i. iā conabor exprimere & declarare, q̄tum mihi est possibile, ecclesiasticā hierarchiā, vtpote principiū eius formale, sc; gn̄s seu principium eius effectiuum & institutiuum, q̄d est supsapientiss. deus, & essentiā. i. speciem ac differentiā eius seu aliqua æqualentia, ex quibus sumit diffinitio hierarchiæ istius. Non em̄ intendit eā hic formaliter diffinire, sed tangere ea ex quibus diffinitio eius elici valeat ac formari, quēadmodum plenius expositū est lib. de Angel. hierar. capi. 3. [oīm hierarchiarum principium & cōsummationē Iesum inuocās]. i. viscera misericordiæ Chr̄i exorans, pro

Margin references: Isaiæ 50. Ierem. 15. Exodi. 3 Ierem. 51. Matth. 11. Hierony. Proclus.

A gratiosa directione & illuminatione ipsius in oibus. Qui Iesus scdm q̄ deus, est præcipuũ fontale exemplarisq; causa & finis consummatiuus oĩs sacri principatus. Consequẽter tangit essentialia hierarchię [Est quidẽ hierarchia oĩs]. i. oĩs hierarchia tam angelica q̄ humana, est [secundum adorabile nr̃æ sacræ * eruditionis]. i. iuxta honorabilem appellationem euangelicæ nr̃æ doctrinæ. Vñ Versellensis in libris magni Dionysij exercitatissimus ponit sic: Est qdẽ hierarchia scdm venerabilem traditionẽ, quã ab apostolica doctrina suscepimus. Sarracenus vo sic transtulit: Est qdẽ hierarchia scdm venerabile nr̃æ traditionis. i. scdm venerandã doctrinã maiorũ nostroꝝ [oĩs subiectorum sacroꝝ ratio] scdm Philoso. Omne & totum & pfectum vicissim coincidunt. Hierarchia ergo, q̄tum ad formalia sua, est oĩs rõ sacroꝝ ipsorum subiectorum, puta inferiorũ, hoc est, hierarchia est res seu principatus in se continens oẽm seu totã rõnem sacroꝝ. i. sanctarũ actionũ, influxionũ, diuinorũve opm, quę fiunt seu imprimuntur in subditos, vel exercentur ab ipsis iuxta superiorum iussionẽ. Cum eñ subiecti & pſidentes, seu suppositi & superpositi relatiue dicant ad inuicẽ, in noĩatione vnius intelligitur aliud. [Aut vniuersalissima huius continuatim hierarchiæ, aut huius sacrorũ consummatio]. i. hierarchia iuxta sensum ptactum, etiam dici põt vniuersalissima consummatio. i. res sctã, hñs in se gñalissimam consummationẽ. i. communissimã perfectionem, contentiuam sacrorũ actuum, per q̄s fit perfectio talis, spectans ad oẽs in hierarchia contentos: qm̃ superiorum est sctificare atq; pficere inferiores, inferiorũ autẽ est à superioribus sctificari ac perfici. Ideo dicitur cõmunissima consummatio hierarchiæ continuatim huius aut huius. i. hierarchicæ collectionis superiorum aut inferiorum continuatim sumptorum, scdm q̄d vna connectitur alteri cõprehenditq; aliam, put superiores sub se continent inferiores. [Nostra igitur hierarchia] puta ecclesiastica, [dicitur & est continens oĩm quæ iuxta eam sunt sacrorum]. i. continua est oĩm sacrorum ad ipm spectantium, puta sanctorũ actuum & sacramentorũ. Nam & semper sunt aliqui scti ac pfecti in ea [† dictio]. i. actionũ sanctarum congeriẽ hñs [scdm quã diuinus hierarches pfectus]

B . i. iuxta quam congeriẽ actionum sanctarũ hierarches diuinus. i. principalis hierarcha. Vnde Ambro. transtulit: Diuinus pontifex, perfectus in gñe suo: est eñ status episcopalis status perfectionis, iam habitę. i. acqsitę siue infusę, & tenet esse perfectus: quod si non sit perfectus perfectione virtutũ ac vitę, est tñ perfectus, & sanctus vocatur rõne officij & ecclesiastica ptãte ac iurisdictione, vt super quartũ Senten. librũ conscriptũ est. [oĩm habebit quæ scdm ipm sunt sacratissimorũ participationẽ]. i. merito debet habere participationẽ. i. adeptionẽ & exercitationem oĩm actuũ & operũ valde sctorum, concernentiũ suum statum atq; officiũ: vt q̄ dignior ẽ plation & altior autoritate & iurisdictiõe, eo pfectior sit in oĩ vtute oĩq; sapia, discretione & exercitatione interna: alioquin tãto officio est indignus aut certe nõ satis dignus, nisi forsan in pficiẽdi conatu sit assiduo & cõdigno [vtpote à hierarchia cognoĩatus]. i. nomẽ huiuscemodi dignitatis sortitus. Nam sicut qs nuncupat grãmaticus à grãmatica, accidẽs nãq; denoĩnat suũ subiectũ: sic ab hierarchia vocat, q pẽst, hierarcha seu hierarches [sicut eñ hierarchiã q dicit] i. sicut qui exprimit nomẽ hoc hierarchia [oĩm simul cõprehensam dicit sacrorũ dispositionẽ.] . i. designat dispositionẽ cõprehendentẽ in se simul oĩa sacra ad illam spectantia [sic hierarchẽ

C dicens]. i. q aliquẽ vocat hierarchã [declarat]. i. expresse insinuat [mirabilem & diuinũ virũ] i. hoiem pexcellenter sublimatum ecclesiastica dignitate, quæ est donum gratiæ gratis datæ, & diuinũ. i. heroicũ vtutibus in termino excellentiæ pornatũ, quæ virtutes sunt dona grę gratũ facientis [† sacrum, eruditũ sciæ]. i. in scripturis sublimiter informatũ, imo sicut & alibi docet theologus, episcopus debet esse tã doctus in diuinis, vt valeat difficillimas soluere quęstiones. Vñ in Deuteron. q̄q; iusserat dñs, vt difficiliora reseruarent iuditio summi pontificis. [in q̄ pure sua hierarchia oĩs perficitur.] . i. in q̄ hierarcha tanq̄ in capite, iudice ac magistro oĩs. i. tota sua hierarchia. i. cõgregatio ecclesiastica ei subiecta pficitur pure. i. cõplementum & ornatum magnum sortitur. Nã & totum denoĩatur à parte, pſertim cã principali: maxime autẽ dũ talis platus vocatiõe sua digne cõuersatur. Hinc subdit: [& cognoscitur] Si eñ eps vere pontificalr cõuersetur. i. irrephensibiliter, exẽplarissime, iuste ac sancte, tota ecclia ei cõmissa, in ipso, & de ipso laudatur & glorificatur, iccirco regina Saba sapiam Salom. expta ait: Beati viri tui, & beati serui tui, hi qui astant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Econuerso, insipientia atq; improbitas præsidentis nociua ac turpis est gregi suo. Propter quod in Ecclesiastico scriptum est: Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedũt: Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendũ, & nõ ad luxuriã. Itaque nomẽ rei debet correspõdere suo significato, & ecõtra queadmodũ libro de noĩe Chr̃iano pulcherrime ac deuotissime docuit August. q̄ dãnabile sit à Chr̃o Chr̃ianũ vocari, & Chr̃i virtutes

Margin notes: * traditiõis; Ioh. Sarra.; Aristote.; † negotiũ; Ambrosius; † oĩs sacræ; Col. 1.; 3. Reg. 10; Eccle. 10

tutes non imitari. Insup præinductis de excellentia perfectionis hierarchię consonant, quæ ad D
1.Timo.3. Timotheum ac titum scribit Apostolus de virtutibus ad episcopum pertinentibus: Oportet
Titum.1 (inquit) episcopum irreprehensibilem esse. Itemq; Oportet episcopum sine crimine esse, sicut dei dispensatorem. Amplius de effectiuo hierarchiæ principio subditur: [Huius principiū hierarchiæ fons vitæ, essentia bonitatis, vna existētiū causa trinitas ē]. i. superbñdicta trinitas vna oīm rerum causa, vnus creator, vnus verus ac summus deus, fons vitæ, à q̃ oīs vita naturæ, vita gratiæ, vitaq; gloriæ, quæ est ipsa bonitatis essentia naturaliter, oīformiter & interminabiliter bonus, prout libro de Diui. noībus edocetur diffusius. De quo Proclus viij. Elemētatiōis theo
Proclus logicæ loquitur: Oīa qualitercunq; participātia bono, pcedit quod primo bonum, & q̄d nihil
Ibidem. est aliud q̄ bonum. Et alibi: Oīm entiū principium & causa prima est bonum. Præterea nō admiror, φ impijssimi vilissimiq; hæretici absconderunt, ac pro viribus destruxerunt beatissimi Dionysij libros, in q̄bus tam p̄clarissima testimonia continent de superglorioss. Trinitate, ne tanti doctoris, p̄ris, ac martyris autoritatibus confunderent. [ex qua & esse & bñ esse subsistētibus est per bonitatē]. i. ex ipsa summa & incōparabili trinitate oībus subsistentibus cōmunicatum est esse, & bñ esse. i. actus primus & actus scds, seu ipm esse & eius perfectio, per bonitatē. i. rōne primæ & purę bonitatis ipsius supersanctiss. trinitatis. Bonitas quippe est ratio, & motiuū ac incitamentū coīcationis & diffusionis. Proprietas etem̄ boni, est se coīcare: & de hoc Plato-
Auicenna nici, & autor libri de Causis ac Auicenna multa dixerunt. [Hęc aūt oīm summitas diuinissima id est, trinitas ista oīm summa, imo & summitas ipsa, q̄m tres increatæ p̄sonæ sunt vna essentia & vna supremitas, vnusq; oīm finis. [principali beatitudine trina, vnica vere existit] Trinitas
Petrus Lōbardus proprie & abstracte loquēdo, non est trina, vt 1. lib. Magister in Sententijs docet. Trinitas ergo E principali beatitudine trina. i. deus in personis trinus, in q̄bus est eadē numero principalis beatitudo, sicut & par maiestas, q̄a indiuisę sunt & ęquales. Est etiam vere vnita propter identitatē naturę. [secundū quod nobis incomprehensibile est]. i. sicut istud est nobis prorsus incōprehēsibile, & est primus atq; difficillimus articulus fidei. [Huic aūt desiderabilis voluntas quidem est rationalis salus, & scdm nos & super nos essentiaꝝ] hoc est, salus. i. æterna felicitas, rationalis supple creaturæ, & essentiaꝝ quæ scdm nos, & eaꝝ quæ super nos. i. tam creaturæ humanæ q̄ cœlestiū & angelicarum creaturaꝝ, est voluntas desiderabilis. i. res volita multum desiderāda. Huic superfelicissimæ trinitati, quę ad sui p̄sius beatificā fruitionē nos condidit, iuxta quē
1.Thess.4 modū dixit Apl's: Hæc est volūtas dei sc̄tificatio v̄ra. Apud Matt. veritas quoq; p̄testatur: Nō
Matth.10. est voluntas ante patrē, vt pereat vnus ex his pusillis. Vnde per Ezechielem deprompsit: Nun-
Ezec.18. quid voluntatis meæ est mors impij, dicit dñs? Veruntamē duplex in deo voluntas distinguit,
Distin.14. 4.1. vtpote antecedens & consequens, vt primo Sententiaꝝ declaratur: per quod argumēta quędā quæ hic fieri possent, soluuntur. Frequenter etiam sumitur voluntas pro re volita, sicut & spes pro re sperata, & fides pro credito. [Hoc autem non aliter fieri pōt]. i. rōnales creaturæ salutē actualiter consequi nequeunt [nisi deificatis saluatis]. i. nisi electis deo plenarie assimilatis, q̄d in pręsenti fit inchoatiue & incōplete per gratiā & virtutes, pręsertim per charitatē, quę nuptia-
Matt.22 lis est vestis, & in futuro per lumen gloriæ, atq; plenissimā conformationē mentis creatæ cum
1.Iohan.3. creatore per clarā contemplationē ipsius, prout in prima sua epistola ait Iohā. Charissimi, nūc filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniā cum apparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. [Deificatio aūt est ad deum, quantum possibile & similitudo & vnitas]. i. deificatio ista est excellens assimilatio deiformis, & cum deo vnitio q̄tum possibile est, vtpote seruata identitate naturæ creatæ. Estq; deificatio per participationem, nō cōsumpto esse creato, sed supernaturaliter decorato, quemadmodum omnis res dicitur transformari in id, cuius actionibus magis insistit, vt homo libidinosus in porcum, gulosus in lupum. Deniq; rationalis creatura etiam per naturalia sua est creatoris imagine ac similitudine insignita, quæ imago & similitudo per supernaturalia charismata gratiæ sublimiter reformatur, aut decoratur, atq; per dona glorię plene ac beatifice consummatur. Vnde in secunda Petri episto-
2.Petri 1. la inducitur maxima & p̄ciosa nobis p̄missa donauit, vt p hæc efficiamini diuinæ consortes na-
*Hæc. turæ. [Oīm aūt *hoc cōmune hierarchiæ summū]. i. istud est summūbonū & vltimata formalis p̄fectio oī hierarchiæ angelicæ ac humanæ [ad deū & diuina attenta dilectio]. i. fixa & feruens dilectio dei ac diuinorum seu spiritalium reꝝ, virtutū & actuū virtuosoꝝ ac rationaliū creaturaꝝ, quæ sunt secundariū charitatis obiectū. Possunt quoq; per diuina intelligi inuisibiles dei proprietates & attributa diuinæ naturę æterna, seu p̄fectionalia prædicata ipsius, de qui-
Roman.1. bus ad Rom. asserit: Inuisibilia dei p ea quę f̄cā sunt cōspiciunt, sempiterna q̄q; virtus eius & diuinitas. Debemus ergo deū attente & sine distractiōe diligere, & singula quęq; ipsius attributa considera

A considerare, amare, ac vehemẽter delectari in eis, nũc eius sapiam, nũc oĩpotentiã, nunc pulchritudinẽ, nũc suauitatẽ intuẽdo, syncerit̃ diligẽdo, ardẽter honorãdo, colẽdo, laudãdo ꝓcordialr. Ideo sequr: [diuinitus atq; potenter sacrificata]. i: deiformiter ac valenter exhibita, ac deo oblata, sic ꝙ nil possit nos à diuina dilectiõe auertere, iuxta illud Apost. Quis nos separabit à charitate dei? Hæc demum dilectio deiformiter sacrificat̃ & exhibetur, qñ nos diligimus deũ sicut ipse dilexit nos, hoc est, qñ diligimus deum nõ intuitu proprij cõmodi ac honoris, sed puro intuitu suæ bonitatis immensæ, optamusq; eum ab oĩbus diligi ac honorari, quẽadmodũ ipse dilexit nos pure, nõ ad commodũ suum, sed ad nostrã verã salutẽ, & iussit vt diligamus nos inuicem. ¶ Porro dilectio talis non solum deo sacrificat̃, sed & ipsa nos sacrificat deo, & facit nos holocaustũ ipsius, incendendo nos sctõ eius amore, ita ꝙ dicimus ei: Voluntarie sacrificabo tibi. Hinc alia translatio continet: Sacrificans. de potestate vero dilectionis istius dicit̃ in Canticis: Fortis est vt mors dilectio, lampades eius, lampades ignis atq; flammarum. [& añ hoc ab eo℞ contrarijs perfecta & † inconuersibilis reuersio]. i. perpetuus recessus mẽtis ab his, quę charitati & similitudini ac vnioni cum deo contrariant̃, videlicet detestatio talium oĩm: tẽ vnũquodq; tanto plus est tale, q̃to impermixtius suo cõtrario quod spectat ad purgationẽ hierarchicam, quæ est emundatio à dissimilitudine & minoratione illuminationis internæ. [& cognitio eo℞ quę sunt]. i. contemplatio diuino℞ vere existentiũ, q̃d pertinet ad hierarchialẽ illuminationẽ [qa eo℞ quæ sunt, est intellectualis ỽitatis & visio & scĩa]. i. cognitio ista est visio interior & scĩa. i. certa notitia habitualis seu actualis ỽitatis intellectualis, quæ dicitur adæquatio ipsius intellectus ad rem intellectã. [Est] etiã [& vniformis consummationis diuina participatio]. i. susceptio sacra perfectionis stabilis ac constantis, in q̃ tangitur tertius actus hierarchicus, quę vocatur pfectio [ipsius vnius q̃tum possibile contemplationis refectio]. i. consummatio seu pfectio hæc, est spiritalis refectio contẽplationis. i. refectio in actu contẽplationis cõsistens, seu refectio contẽplatiua ipsius. i. vnius increati, quod solum necessariũ est & primũ ac beatificum sanctæ contẽplationis obiectum [nutriens inuisibilr]. i. mentẽ inauertibiliter alẽs, delectãs, confortãs, sicut Tobię Raphael fassus est: Ego cibo & potu inuisibili vtor. [& deificans oẽm in se extentũ]. i. oẽm intellectũ creatũ, in deũ reductũ, stabilitũ, & simplificatũ, assimilans suo creatori sublimit̃: nã & cognitio fit p assimilationẽ intelligẽtis ad intellectũ, scd̃m Philo. Præterea de huiuscemodi assimilatiõe cũ deo, & deificatiõe cũ deo etiã suo mõ, q̃dã eleuati ingenij solennes philosophi sunt locuti. Siquidẽ Proclus in sua Element. Oĩe inq̃t corpus diuinum ꝓpter aĩam est diuinũ ex cã dei. Oĩs aũt aĩa diuina ꝓpter diuinũ intellectũ. Oĩs aũt intellectus scd̃m participationẽ diuinitatis & intellectus q̃dẽ diuinissimus, aĩa aũt diuina, corpus ỽo deiforme. Autor q̃q; lib. de Causis: Ex intelligentijs, ait, est, quæ est intelligentia diuina, qñ recipit ex bonitatibus causæ primæ receptiõe multa & intelligẽtijs ẽ, quæ est intelligẽtia tm̃, &c. [Dicamus itaq; q̃uo diuina btitudo † natura diuinitas principiũ deificatiõis]. i. ꝓsequamur exponere qualiter increata dei felicitas natura & deitas, quę sunt vnũ esse in deo, sit fontale & causale principium totius deificationis intellectualiũ creatura℞ [ex q̃ est deificari deificatis bonitate diuina]. i. ex q̃ principio est. i. cõtingit & concedit̃ deificari. i. deo assimilari, deificatis. i. sctis angelis & ỽtuosis hoĩbus, q̃ sunt adoptiui filij dei. Quibus & dicit̃: Ego dixi dij estis, & filij excelsi oẽs. bonitate diuina. i. ꝑticipatiõe increatę bonitatis, q̃ est cã effectiua, deificationis eiusq; ꝑticipatio est ipsa deificatio. i. cũ deo assimilatio [hierarchiã in salute & vnitate oĩm & rõnaliũ & intellectualiũ essentia℞ donauit]. i. hierarchiã oĩm essentia℞, tã rõnaliũ q̃ intellectualium substantia℞ cõstituit in salute & vnitate. i. ad hoc q̃d verã btitudinẽ & vnionẽ ꝑpetuã sortiat̃ à deo & in deo, qa ad hoc oĩs ꝓsidẽtia hierarchal̃, & oĩs actus hierarchicus oĩsq; autoritas & ptãs eccelsiastica & iurisdictiõalis institutę & datę sunt atq; finalit̃ ordinãt ac tendũt, attñ differẽter. Ideo subdit̃ [& supmundanis q̃dẽ & btis qetib⁹]. i. angelicis spiritib⁹ in creatorẽ felicit̃ q̃etatis & q̃escentib⁹ datũ ẽ istud [immaterialr & intellectualr]. i. p illũinationes internas & cognitiuas cõuersiões ad deũ sine sensibilib⁹ signis & manuductionib⁹. Oĩs eñi intelligẽtia, scd̃m philosophos cognoscit suã essentiã, & redit ad eã: cognoscit q̃q; q̃d supra se ẽ, qñ illud est cã ipsius [Nõ eñ eas extrinsecus deus in diuina mouet]. i. deus uõ reducit nec cõuertit eas ad se p media exteriora aut sensibilia & sacramẽtalia signa, q̃uis aliqñ mittat eas ad agendũ aliqua exteriora, ad quę mouẽt nõ instar corporaliũ re℞, q̃q̃ nõnũq̃ i assũptis corporibus tendãt successiue de loco ad locũ, sicut tres angeli cũ Abraã & Raphael cũ Tobia, vt i Gen. et Tob. narrat̃. [inuisibilr aũt & intrinsecus illũinatas * eas in se purã & † ĩmaterialẽ diuiniss. volũtatẽ]. i. deus reducit mẽtes illas à se spiritalit̃ illustratas ad sumpius volũtatẽ diuinissimã, ĩmaterialẽ, purã, nullat en⁹ sensualẽ, cui illas rectissime inauertibilrq; cõformat, q̃ dei volũtas ẽ, lex & regula ac mẽsura totius ęqtatis ac ỽitatis, q̃d etiã cõuenit itellectui ac sapię dei, cui dr̃ in li. Sap. ỽtus tua iust. tię initiũ ẽ.

1. Corin. 13 · Iohan. 13 · Psalmo 53 · Cantico. 8 · † inuisibilis incõuertibilis · Tob 12 · Aristoteles · Proclus · † vera · Roma. 8 · Psalm 18 · Iohan. 10 · Gen. 18 · Tob. 5. 7. 9 · † in eam · † immaterialiter · Sapien. 12

Cap: 1. [Nobis vero quod illis vniformiter & connexim donatur ex deo traditis eloquijs, q̄tum nobis possibile, in varietate & multitudine separabilium symbolorum donatum est]. i. hierarchica consistentia & reductio conuersiua, quam deus præstitit angelis vniformiter & connexim, id est vno spiritaliq; modo. Vno, inquam, modo in genere, non tamen coniunctis æqualiter & coniunctim. Non enim in eis successio temporalis habet locum vt in hominibus, quæ generationi corruptioniq; subiacent, ideo simul reducti & conformati sunt voluntati diuinæ, quantũ ad angelos electos. Lucifer vero cum angelis suis apostatis à diuina voluntate auertit se, volens sibiipsi ac adhærentibus ei esse lex & legifer. Propter quod simul eiecti sunt. Quod ergo illis datum est vniformiter & coniunctim eloquijs ex deo traditis, id est, secundum scripturas diuinitus reuelatas: hoc idem in genere valde communi collatũ est nobis viatoribus in varietate & multitudine separabilium symbolorũ. i. per varias atq; multiplices similitudines corporales & formas sacramentales, quæ à rebus per eas significatis possunt separari & corrũpi: imo & nos debemus similitudines illas transcendere, eleuãdo mentem ad spiritalia per ea designata. [Essentia enim nostræ hierarchiæ est à deo tradita eloquia]. i. scripturæ à deo datæ sunt essentia nostræ hierarchiæ non realiter, sed vel partim causaliter, vel quantum ad formas sacramentorum ecclesiasticæ hierarchiæ, quæ in scripturis continentur formaliter & expresse, aut virtualiter. Per sacramenta autem & scripturas regeneramur in Christo, & ipsa ecclesia spiritaliter gignitur, iuxta illud Iacobi: Voluntarie nos genuit verbo veritatis, vt simus initium aliq̄d creaturæ eius. Vnde & Paulus: In Christo, inquit, per euangelium ego vos genui. [Sanctissima autem eloquia hæc dicimus, quæcunq; à diuinis nostris sacre perfectoribus]. i. quę ab apostolis, euangelistis ac prophetis nos sancte perficientibus [in hagographis nobis & theologicis donata sunt deltis]. i. descripta & relicta sunt nobis in scripturis canonicis. Pro eo q̄d hic dicitur, deltis, in alijs tribus translationibus dicitur libris. Proprie autem per deltas intelligi possunt pugillares seu tabulæ. ¶Porro hagiographa dicitur ab hagio, quod est sacrum, & graphos scriptura, atq; vt ait Hieronymus in prologo Galeato, Hebræi diuidunt scripturas veteris testamenti in tres partes, in legem, in prophetas, & in hagiographa. Verum hoc loco per hagiographa iuxta nominis interpretationem, intelligi potest tota sacra scriptura, sicq; quod additur, & theologicis, accipiendum est expositorie. Rursus per hagiographa accipi possunt scripta pertinentia ad agenda, per theologica vero scripta, quę pertinent ad credenda. [Atqui & quicunq; ab ipsis sacris viris immaterialiori doctrina & minori] hoc est, Atqui. i. pro certo quicunq;. i. cæteri post apostolos & euangelistas, qui à sacris viris scripturæ sacrę autoribus instructi sunt, doctrina immateriali & minore. i. informatione spiritualiori ac compendiosiori, qui scilicet subtiliores & illuminatiores fuerunt, atq; ex paucis verbis multa conceperant, nec per sensibilia & similitudines ac exempla introduci ac instrui indigebant. [* quomodo iam in cœlesti hierarchia & intellectu in intellectum per medium verbum corporale quidem, immaterialius vero tamen extra scripturam duces nostri eruditi sunt.] q̃uo. i. per quem modũ in cœlesti hierarchia fit informatio immaterialiter ac breuissime sine sensibilibus signis & pluribus verbis, sic pro parte duces nostri eruditi sunt. i. sapientiores ac profundiores magistri à beatissimis apostolis, vt Hierotheus, Ignatius, non tamen totaliter sicut in angelica hierarchia fit instructio, sed & intellectu in intellectũ. i. procedente eruditione ab intellectu vnius in intellectum alterius per sensibilia signa, sicut subiungitur, per medium verbum corporale qd̃, id est, per sermones exteriores audibiliter resonantes: immaterialius vero. i. spiritualius q̄ alij communiter, quos per plura verba & similia quædam oportet doceri, iuxta illud Apost. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tamen extra scripturam. i. per infusionem & inspirationem supernam specialius & eminentius sunt instructi, q̄ per exteriora, sicque ipsorũ informatio pro magna parte similis est illuminationi angelicæ hierarchiæ [Neque hoc diuini summi sacerdotes in sacrificij cõmune non velatis inuisibilibus, sed in symbolis sacris tradiderunt.]. i. q̃uis autores scripturæ & excellentiores eorum discipuli, fuerũt tam sublimiter & spiritualiter desuper eruditi, sicut per Ieremiam deus prædixit: Dabo leges meas in mentem eorum & in corde eorum superscribam eas. ipsi tamen non ita dederunt plebem cõmunem in commune sacrificij. i. ad communem plebis instructionem, per quã plebs ipsa deo offerretur in sacrificium, quoniam vulgus nõ est subtilium dogmatum capax. Propter quod quibusdam scripsit Apost. Cum deberetis magistri esse, rursus indigetis vt doceamini quę sunt elementa exordij sermonum dei. Hinc ergo non docuerunt spiritalia & diuina ipsis visibilibus non velatis. i. descriptis sine velamine & figuris ac similitudinibus corporalibus: imo per talia descripserunt illa, iuxta capacitatem communitatis, ideo subditur: sed in symbolis sacris tradide-

Marginalia: Iacobi 1 (beside "liter gignitur") ; 1. Cor. 4. ; Hierony. ; * q̄dã mõ. ; 1. Cor. 3 ; Ierem. 31 ; Hebræ. 5 ; margin letters D, E, F

A tradiderunt docueruntq; ea. Vnde in euangelio & prophetis refectio beatorũ in patria, interdũ per modũ corporalis refectionis describitur, ut in Luca: Ego dispono uobis regnũ, ut edatis & bibatis super mensam meã in regno. Est enim non omnis mundus id est, omnes non sunt spiritales & diuinorũ capaces, imo maior pars hominũ est carnalis neq; omniũ est (ut eloqa aiunt) scientia id est, uera & spiritalis scientia cunctis nõ inest, ut Apostolus scripsit Corinthijs, quod & in præcedenti libro est allegatum Necessario ergo primi nostræ hierarchiæ duces id est, apostoli & apostolici uiri, superiores magistri & prælati ecclesiasticæ hierarchiæ ex superessentiali deitate ipsi repleti diuino dono .i. à supersubstãtiali deo impleti dono increato, quod est spiritussanctus, iuxta illud Actuum: Repleti sunt omnes spiritusancto dono quoq; creato, utpote charitate ac gratijs, uirtutibus, charismatibus ei annexis, sicut effatur Apostolus: Nos ipsi primitias spiritus habẽtes. Hinc in Luca Christus spopõdit apostolis: Ego mittam promissum patris mei in uos & in idipsum .i. ex illa repletione in inuariabile bonũ reducti, & ipso summo bono cõpleti. Vñ & Iohãnes in eorũ psona asserit: Nos omnes de plenitudine eius accepimus ¶ Deinde pire ex diuina bonitate missi sunt id est, à deo essentialiter bono, missi sunt in oẽm terrã pdicare euãgeliũ Christi, aliosq; pire in omi exẽplaritate ac uirtutũ cõstãtia. Nõ eñ apti ac digni sunt alijs pdicare, nisi desuper illustrati. Veraciter uirtuosi & exẽplares: ne qd vbis docet ope destruãt. Ideo dñs iussit: Luceat lux uestra corã hominibus, ut uideãt bona facta vestra, & glorificẽt patrẽ vestrũ q in cęlis est Ipsi vero copiose amãtes id est, diuino amore vehemẽter succensi ac fraternę salutis zelo ardentes, quẽadmodũ sanctus Clemẽs in Itinerario suo fatet, q sacratissimus Petrus immẽsa charitate ad omniũ hominũ salutẽ feruebat. Tales etenim esse debẽt q alijs pficiunt & euãgelizãt. Propter qd Christus, electissimũ & dilectissimũ suũ Petrũ toti ecclesię pfecturus ter sciscitatus est illũ: Petre amas me? Apostolis quoq; & eorũ cõdiscipulis ad pdicãdũ

B mittẽdis, misit spiritũsanctũ in igneis linguis, qtenus corda eorũ amore succẽsa, verba loqrent flãmãtia, sic qppe pdicatorẽ vbi cœlestis ex feruore loq oportet, vt verba eius tãq faculæ cœlestes penetrẽt & inflãmẽt audiẽtiũ mẽtes. Nã & de euãgelica lege exponit illud Deut. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos. Omnes sancti in manu eius sunt, & q appropinquãt pedibus eius, accipiẽt de doctrina illius tanq dij eorũ q post se sunt id est, qsi rectores, prouisores, doctores, ac instrumẽtalis saluatores sequẽtiũ se. Vnde sup illud: Vos aũt quẽ me esse dicitis? ait Hieronymus: Illis q homines sunt, humana opinãtibus, vos q dij estis, quẽ me esse dicitis? Moysi quoq; dñs loquutus est: Ecce cõstitui te deũ Pharaõis. Hinc Paulus: Omnibus, inqt, omnia factus sum, vt oẽs facerẽ saluos. ¶ Deniq; potestatẽ habebãt multiplicẽ ecclesiasticã & punitiuã, pter quod dixit Apostolus: In prõptu habẽtes vlcisci oẽm inobediẽtiã. Dij inq reductiõis & deificatiõis .i. p participationẽ diuini, authores reductiõis & deificatiõis eorũ qs cõuerterũt & ad salutẽ traxerunt, iuxta illud Apl.: Coopatores dei sumus. Hinc Galathis scripsit: Filioli mei qs iterũ parturio, donec formet Christus in vobis sensibilibus imaginibus supcœlestia & uarietate & multitudine cõnexũ & in humanis diuina, & in materialibus immaterialia, & his q sunt secudũ nos supessentialia, scriptis suis & non scriptis doctrinis secũdũ sacras nobis dederũt leges .i. pfati nostri doctores dederũt nobis .i. docuerũt nos scriptis suis .i. p libros sacros qs ediderũt dictan

C te infallibiliterq; dirigẽte spiritusancto, & nõ scriptis doctrinis .i. p documẽta uocalia nõ descripta. Nõ eñ omia scripta sunt. Propter qd Paulus. Cętera, inqt, cũ uenero, disponã. Iohãnes qq; ait: Multa alia fecit Iesus q nõ sunt scripta in libro hoc, secundũ sacras leges .i. iuxta euangelica apostolicaq; pręcepta. Vñ in Actibus recitat, qd discipuli missi docuerũt ecclesias seruare statuta & doctrinas apostolorũ & seniorũ, docuerũt ergo supcœlestia .i. spiritalia ac diuina & bona in futuro pmissa, de qbus ait Apostolus: Oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽderũt q præparauit deus diligẽtibus se. Quę authoritas sumpta est ex illo Isaiæ: Oculus nõ uidit deus absq; te, q pręparasti expectãtibus te. Hæc docuerũt sensibilibus, imaginibus sub metaphoris & similitudinibus sensibiliũ rerũ, vt cũ in euãgelio dicit: Omis q reliquerit patrẽ uel matrẽ, aut vxorẽ cẽtuplũ accipiet. & varietate & multitudine cõnexũ .i. bonũ spiritale cõiunctũ seu simplex, docuerunt per similitudines materialium rerum diuersarum. Sic enim in Isaia & Tobia in Ezechiele quoq; & Apocalypsi status & beatitudo regni cœlestis per uaria sensibilia describuntur. Portæ, inquiunt, eius ex singulis margaritis, & plateæ eius ex auro mundissimo. Et in humanis diuina .i. per humanas res seu per actus humanos, describunt notificantq; diuina, vt cum in euangelio de seipso dixit Saluator: Amen dico vobis, quod præcinget se, & trãsiens ministrabit illis, & in materialibus immaterialia, id est, per materialia atq; corporea docuerunt immateriala, quod in Canticis canticorum præcipue patet. Et his quæ secundum nos, id est, per exteriora quibus sumus assueti, docuerunt nos superessentialia .i. bona gloriæ, sic & per dispositionem ecclesiæ militantis insinuatur & euidenter præfiguratur status & dispositio ecclesiæ triumphantis, non autem per synagogam. Vnde ad Hebræos legitur: Vmbram habens lex futurorũ

Lucæ. 22 | i. Corin. 2 | Actorũ. 2. | Romano. 8 | Lucæ. 24. | Iohan. 1. | Marci. 16 | Math. 5. | S. Clemens | Iohan. 21 | Actorũ. 2. | Deutero. 33 | Hierony. | Exodi. 7. | i. Corin. 9. | i. Corin. 10. | i. Corin. 4. | Galath. 4. | *tradiderũt | i. Corin. 11. | Iohan. 21. | Actorum | i. Corin. 2. | Isaiæ. 64 | Math. 19 | Isaiæ. 26. | Tobiæ. 13. | Ezechie. 40. 47. | Apocali. 21 | Lucæ. 12 | Ca. 1. 2. 3. 4 | C. 5. 6. 7. 8

Gregorius bonorum, non ipsam imaginem rerum. Hinc beatus in homilia scripsit Gregorius: idcirco regnum cœlorū terrenis rebus simile perhibetur, vt ex his quæ animus nouit, surgat ad incognita q̄ nō nouit: quatenus exemplo visibiliū ad inuisibilia se rapiat, & per ea quæ vsu didicit, quasi cōficatus incalescat. Vnde & sancta ecclesia organa & discantū permisit. Nam & in Eliseo factus est spiritus prophetiæ, cum psaltes caneret coram eo, vt legitur quarto libro Regum. [Non p-
4. Reg. 3. pter immundos solum [id est, sancte sic docuerunt, non tantum ob hoc quod immundi, id est, carnales, rudes ac perfidi, incapaces sunt spiritalium, nisi per sensibilia proponātur [quibus nec symbola tangere fas est [id est, quibus carnalibus & indignis illicitum est tāgere symbola, id est exteriora instrumenta consecrata siue sensibiles species ac vasa sacramentorum, vt sunt calix & corporalia, de quo verbo in fine expositiōis hui⁹ capituli aliquid dicā [sed q̄a & symbolica quędam est [id est, etiam ideo quia ecclesiastica hierarchia ex sua natura ac proprietate est symbolita, ita quod connaturale est ei sensibilibus signis figuris & similitudinibus vti, vt patuit supra.
*proportionaliter. [Quod quidem dixit proportionabiliter nobis ipsis [id est, conuenienter ad omnes nos quibus impossibile est lucere diuinum increatumq; radium, nisi circumtectum, prout expositum est,
*diuinon. [nostra i [nquam [hierarchia desiderans sensibilia in eam ex eis ad inuisibilia † diuiniorem nostram reductionem [hoc est, nostra ecclesiastica hierarchia desiderans, id est, requirens sensibilia symbola aliquando interponi scripturis, & proponi fidelibus, cupiens ex eis, id est, ex sensibilibus illis erigi nos in eam reductionem nostram diuiniorem, quę est ad inuisibilia, id est, vt ex visibilibus ad inuisibilium contemplationem & amorem pręferuidum eleuetur, iuxta illud Gre-
Gregorius gorij: Quatenus exemplo visibilium ad inuisibilia se rapiat. Et in præfatione: Quia per incarnati verbi mysterium, noua mentis nostræ oculis lux tuę claritatis infulsit: vt dum visibiliter deum cognoscimus, per hunc inuisibilium amore rapiamur [Reuelandæ tamen sunt simbolorum rationes diuinis sacris perfectoribus] id est, spiritales significationes & causæ institutionis symbolorum, id est sensibilium signorum sacramentalium, & consimilium imaginum seu formarum, sunt reuelandæ perfectoribus sacris diuinis, id est, aliorum prælatis & spiritalibus viris, qui iux-
2. Timo. 2. ta Apostolum idonei sunt & alios docere. Istæ ratiōes sunt reuelandæ à superioribus perfectoribus, puta episcopis & doctoribus perfectoribus, inferioribus minusq; doctis [quas non est iustū educere in adhuc perficiendos [id est, per quas rationes non est iustum aut licitū educere .i. palam ingerere in perficiendos adhuc, id est, in corda imperfectorum necdum capacium mysti-
Hebræo. 5 carum intelligentiarum, quæ sunt cibus solidus perfectorum, exercitatos sensus habentium [sciētes quomodo sacrorum deo tradente legislatores ornatuum [id est, qualiter legislatores, id est ordinatores ordinatuum sacrorum, id est, ecclesiasticarum obseruantiarum & sacramētalium solennitatum, puta apostoli aut eorum sequaces [statutis & inconfusis ordinibus & vnoquoq; secundum dignitatem accipiente proportionibus & sacris distributionibus hierarchiam ordinauerunt [id est ecclesiasticam hierarchiam disposuerunt regendam statutis & ordinibus seu ordinationibus decentibus, id est, sapientialibus, ita vt vnusquisq; in ecclesia agat, suscipiat exequat, q̄d ad suum spectat statū, officium, vocationem. Ideo sequitur: Proportionibus & sacris distributio-
Cori. 14. nibus, id est, debitis coaptationibus ac mensuris ac iuxta dona sibi concessa. Vnde dixit Apostolus: Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis [Propter quod & tuis sacris confessionibus credens [id est, ego firmiter tenens te impleturum, quod professus es te seruare. Profite-
16. ca. Canones q; & Septuaginta & Clemētis & Placuit. bantur nanq; in primitiua ecclesia præsules & sacerdotes in sua consecratione, se obseruaturos q̄ꝗdā statuta ab apostolis edita. Vnde in decreto frequenter fit mentio de canonibus apostolorū. Ad Timotheum quoq; scribit Apostolus: Cōfessus es bonam confessionem corā multis testib⁹ [recordari enim earum sanctum est, id est, salubre ac iustum est illas ordinationes sæpius reme-
1. Timot. 6 morari, ne negligantur, inter quas fuit & istud, quod scilicet ista secretiora & mystica ac sacramē-
*suppositā. talia symbola non referentur indignis [sic omnem quidem *superpositam hierarchicam laudē sanctam non trades alteri] id est, ita te habendo, vt scripsi, non pandes alicui laudem hierarchiæ supernaturalem de mysterijs ac sacramentis & symbolis eius. Hoc est non prędicabis talia publice coram indignis ne derideant ea [præter æque ordinatos tibi deiformes sacros perfectores] id est, non reserabis ea nisi æqualibus aut omnino multū consimilibus tibi in sapientia atq; uirtutibus qui in suis affectibus sint ordinati ac apti perficere ac regere alios [eosq; patieris confiteri secundum legem hierarchicam [id est æquanimiter tolerabis, imo & facies quantum ad te pertinet, vt iuxta tenorem prætactæ legis seu iussionis vel ordinationis ecclesiasticæ profiteātur seu spondeant nō publicare indignis hæc poti⁹ occultāda, sed solū dignis, de quibus subiungit. [mūdorum quidem tangere munda [id est, eos qui de numero sunt mundorum, decet videre, au-
Matth. 7. Matth. 15 † solis. dire, tractare vel sumere munda, cum dicat Saluator: Nolite sanctum dare canibus. Itemq; Nō est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus [communicare q̄; † solis deificata diuinis] .i. sapientialia & abdita aut sacramenta, non impartiri nisi virtuosis, deo per gratiam assimilatis &

A [& perfectorum perfectiuis]id est, ea quæ pertinent ad perfectos,communicetis perfectis,illis præsertim qui & alios queunt perficere, sicut ait Apostolus: Sapientiam loquimur inter perfectos. Vnicuiq; enim prouidendum,dandum vel influendū est,iuxta ipsius capacitatē seu dispositionem. Propter quod Salomon dixit: In auribus insipiētiū ne loquaris,qa despiciēt doctrinā eloquij tui[sanctisq; sanctissimi]id est,sacratissima legis diuinæ mysteria ac dominica sacramenta communica sanctis hominibus,vt inter recipiens & receptum seruetur proportio, nec aurum proijciatur in lutum. Nec enim turpior est cloaca quam anima vitiosa[aliaq; hierarchicorum tibi & hæc tradidi diuino dono]id est,etiam alia documenta & charismata vna cum isto ad ecclesiasticam disciplinam spectantia,tibi insinuaui in spiritusancto,qui est primum increatū ac liberalissimū donū,in quo cūcta dona gratuita conferuntur. De quo vnigenitus ait: Ego rogabo patrem,& alium paraclitum dabit vobis. Vel dono diuino,id est donatione charitatiua & liberali pro tuo profectu,non commodi mei intuitu,quę est irreddibilis datio maxime competens deo. ¶ Verum his obijci potest,quia hierarcha seu præsul seu alius quicunq; minister ecclesiæ,incertus est de alijs,an sint sancti,diuini,deiformes,perfecti ac perfectiui. Ergo periculose agit illis communicando hæc sacra,imo & de seipso incertus est,an sit talis nisi desuper sibi id reueletur,& vix potest quis talem se reputare. Et respondendum, quod in his non requiritur certitudo absoluta,infallibilis,ostensiua: sed sufficit pia atq; probabilis coniectura,præhabita tamen diligenti & debita inquisitione,ad quam faciendam per se aut per fidelem vicarium tenetur ipse. 1.Corin.2 Prouer.23 Iohan.14

¶ Postremo quæritur circa iam dicta,an immundis carnalibus & cunctis qui in mortali sunt culpa,illicitum sit tāgere symbola sacra. Videtur quod non,quia si sic valde periculosum esset ordines sacros accipere,imo cum ignoremus an amore simus digni an odio committeremus nos grandi discrimini,sacra illa tangendo. Præterea,si illicitum est tangere illa, multo plus uidetur

B illicitum,ipsa dignissima sacramenta consecrare,ministrare,sumere aut tractare. Quid ergo facturus est sacerdos carnalis seu alias vitiosus,si instet ei necessitas baptizandi,celebrandi,confessionem ve audiendi,aut corpus dominicum reperiat sacrilege proiectum? Circa hęc scribit Albertus: Dicendum quod in veritate ille qui est in peccato mortali peccat mortaliter quandocunq; tangit symbola sacramentorum,& quandocunq; induit vestes sacras: nec licet sibi omnino tradere aliquod sacramentum,nisi baptismum propter necessitatem: ita tamen vt nō exhibeat se tā quam ministrum ecclesiæ,cum sit indignus: similiter peccat,si non exhibeat cum tenetur. Non tamen perplexus est,quoniam potest pœnitere,& sic exhibere aut renunciare officio. His Thomas omnino concordat,addens quod existens in quocunq; ordine sacro,peccat mortaliter in omni actu ordinis sacri,si est indignus: hoc est, in mortali peccato scienter: quia lex in Deuteronomio pręcipit,vt quod iustum est,iuste exequamur. Idem affirmant doctores cōmuniter,Alexander,Bonauentura,Durandus,nec recolo me in aliquo doctore authentico legisse contrariū, nisi in Henrico de Gandauo,qui in quodlibetis suis tenet oppositum,in quo nō mediocriter excessisse censetur,præsertim cum in Epistola ad Demophilum sanctissimus iste theologus tam euidenter ac terribiliter asserat,omnem talem peccare mortaliter,& quasi irrisorem ac blasphemum existere,quo constat quam periculosissimum,damnabilissimumq; consistat,in sacris ordinibus conuersari carnaliter aut indigne. Eccle.9 Albertus. Thomas. Deute.16 Alex. Hal Bonauen. Durandus. Henri. Gā.

C

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS I.

Thimothee q pluribꝰ iustis Chri ministris iustior es,cōueniēs est vt his qp fecte introducti sunt in incognitionē spiritaliū mysterioꝝ & spiritalit pfecte eruditi sunt in institutiōibꝰ officioꝝ eccl'asticoꝝ & mysterioꝝ q̄ in eisdē significant,demōstremꝰ ex sacris scripturis q̄ nr̄a hierarchia habet tā sciētiā q̄ operationē q̄ vtriusq; pfectionem in deo manētē,& à deo emanātē & hierarchicas psonas deificantē. Caue aūt ne ista interiora mysteria vltra q̄ debeāt p te publicentur,sed ipsa tanq̄ dei occulta reuerere & honora,cōmunicando eadem solis intellectualibus cognitiōibus virorū spiritaliū,ea apud te ita cōseruās vt nō audiantur ab impfectis q eadē despicerēt vel irriderēt,sed solū sanctis & pfectis ipsa cōmunices sancta,& illuminatā doctrinā,sicut decet sanctū facere: Ita eñ docet nos sacra scriptura: docuisse & facere dominū Iesum,q est diuinissima mēs & supsubstantialis secūdū deitatē,q etiā est principiū & substantia sanctificationis & diuinę opatiōis oīs hierarchię angelicę & humanę & diuinissima virtus,eo qd' ipse dicit: Nolite sanctum dare canibus. Rursusq;: Vobis datū est nosse mysteriū regni dei,cęteris aūt in parabolis,vt videntes nō videant,& audiētes nō intelligant. Itē in eo q ipse cęlestibus animis qui sunt superiores nobis illucet per speciem & proprio lumini eos assimulat secūdū singuloꝝ capacitatē. Vñ in Mattheo legit: Angeli eorum semper vidēt faciem patris mei. Et Petrus ait: In quem desiderant angeli prospicere. Iohannes quoq;: Cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est, virorum vero spiritalium per multa spersorum amore ad ipsum extento,& eos extendente concludit & simplificat multiformes eorum curas & Matth.7 13. Lucæ.8. Matth.18 1.Petri.1 1.Iohan.3

Cap. affectiones, & perficiens eos ad vniformem & diuinam vitam & habitum, & operationem donat eis virtutem diuini sacerdotij, quæ decet sanctos, per quam ipsi proficientes ad sanctam sanctificationis operationem propinquiores efficiantur, animus cœlestibus per imitationem mortalibus possibilem, sanctæ collocationis eorum quæ perpetua est & incómutabilis. Nos aũt qui p fidem ambulamus, & non per speciem, per hunc modum respicientes, ad diuinũ splendorem dñi Iesu, & quæ nostræ sunt facultatis reuerenter inspicientes, & illuminati per mysticam scientiam cognitionis eorum quæ inspexerimus, poterimus fieri & sanctificari & sanctificatores & luciformes in nobis, & deificantes alios & perfecti & perficientes. Quæ autem sit hierarchia angelorum, archangelorum, principatuum, potestatum, virtutũ, dñationũ, & thronorum, & coordinatarum diuinarum thronis substantiarum quas theologia tradit proxime & semper assistere deo. Quæ substantiæ vocantur in scripturis Cherubim & Seraphin secundũ linguã hebraicã, & quales sint istorum ordinum ornatus & hierarchicæ ordinationes & congruæ distinctiones, inuenies in libro de sacro angelico principatu, in quo tractauimus de his omnibus, non quidem digne, sed secundum quod nobis est possibile & iuxta attestationes sacræ scripturæ. Hæc deinde de ibi dictis reperimus supra, quod tam angelica quam ecclesiastica hierarchia per vniuersum hierarchicũ negocium, habet eandem vitam & virtutẽ, & eundem hierarcham, secundum quem quælibet hierarchica essentia in mutua proportione hierarchcarum personarum, & singularum ordine habet perfici diuina conformitate & deificari, & sibi subiectis influere de sancta deificatione, sibi à deo ingenita, secundum singulorum subiectorum dignitatem, & vt ipsi subiecti sequant quidẽ suos superiores, & inferiores se extendant ad anteriora, propter etiam supiores extendant & alijs ducatũ pbeant, et ita per hanc diuinã hierarchicã harmoniã vnaquæq; hierarchica persona participet deo, q vere est pulcher, sapiens & bonus, secundũ singularum capacitatẽ. Sed cœlestes substãtię siue ordines, de quibus mentionẽ fecim⁹, incorporales sunt et intelligibiles, et earum hierarchia supermundana est. Nostrã aũt hierarchiã videm⁹ doceri secundũ capacitatẽ mortaliũ, per multiplicia signa sensibilia, sicut in tractatu patebit baptismi, eucharistiæ, chrismatis et aliorũ sacramentorum, vt per ipsa signa secundũ mensurã nostrã, hierarchice sursum agamur ad vniformem dei cõformitatem. Pręterea videmus quod cœlestes substantię tanq̃ purę mentes intelligunt diuinã virtutem, secundũ quod illis conuenit. Nos aut per sensibiliũ imagines, secundũ quod nobis est possibile sursum agimur ad diuinas contẽplationes, iuxta illud: Inuisibilia dei per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur. quãuis tñ varię, vnũ tñ desiderant oẽs vniformes angeli & hoĩes, vt patet infra, cap. iiij. sed eodem varie participant, secũdũ q̃d diuinę misericordię distribuũt vnicuiq; participationẽ sibi cõpetentẽ, sicut diffusius tractauimus in tractatu de intelligibilibus et sensibilib⁹. Nunc autẽ tractabo secundũ q̃d mihi est possibile, de hierarchia ecclesiastica, et de eius principio et substantia, inuocans dñm Iesum, qui est principiũ et consummatio omniũ hierarchiarũ. Est autem hierarchia secundum venerabilẽ traditionẽ quã ab apostolica doctrina accepimus, oĩs sanctus sermo vel doctrina de substantijs hierarchicis, scilicet vniuersalissima ratio mysteriorũ sacri principatus angelici vel humani. Nostra ergo hierarchia est doctrina cõprehendens omnia mysteria ad negotiũ ecclesiasticũ pertinentia, vt qui perfectus est hierarcha ecclesiasticus, omnium sacramentorũ ecclesiasticorũ habeat participationẽ sibi congruentẽ, à qua denominatur hierarcha. Sicut enim significatio huius nominis hierarchia simul cõprehendit omniũ mysteriorũ dispositionem, ita et hoc nomen hierarcha significat diuinũ virum in deo manentẽ, qui est peritus omnis sanctę cognitionis, in quo omnis doctrina ad propriã pertinens hierarchiam, mundeperficitur et cognoscitur. Principiũ autẽ oĩs hierarchię est sancta Trinitas, quę est fons vitæ, substantia bonitatis, vna existentiũ causa, ex qua et esse et bene esse est existentibus propter ipsius bonitatẽ. Huic aũt diuinissimæ omniũ summitati principalis beatitudinis, quę vere existit trina in personis, et in essentia vnica, secundũ quod nobis quidẽ ẽ incõprehensibile, ipsi autẽ fabile est voluntas ẽ rõnalis, saluatio hominũ et sabbatũ cœlestiũ animorum. Saluari autẽ non possunt nisi q deificati fuerint. Deificatio autẽ est assimilatio et vnitio ad deum secundũ possibilitatẽ creaturæ. Vniuersæ autẽ hierarchiæ finis et consummatio est dilectio intenta in deum et diuina, et diuinę et vnitiuę sanctificata, et ante hoc perfecta et inconuersibilis recessio à contrarijs, et cognitio existẽtium scdm q̃d sunt existẽtia et sancta visio, et scientia veritatis et diuina participatio vniformis perfectionis, et de ipso vno secundum quod possibile est per inspectionem cibatio, nutriens intelligibiliter et deificans omnem ad ipsam extentum. Dicimus enim quod hierarchica beatitudo quæ est per naturam diuinitas, quæ est principium deificationis, ex qua deificantur oẽs qui deificantur, per diuinam bonitatem ordinauit hierarchiam ad saluationem et deificationem angelorum et hominum, cœlestibus quidem et beatis mentibus simpliciorem, eo q̃d diuinitas eos moueat ad diuina cognoscenda et diligenda, non per inuestigationem creaturarum et scripturarũ, sed ipsas intelligibiliter et diuinitus illuminatas mouet ad diuina per purum splendorem gloriæ suæ,

Margin notes: Esaie 6. Ezech. 10. psalm. 79 — Cap. 3. & 13 — E — Romano. 1 Sapien. 13 — Mutilus erat hic liber — Hierarchia ecclesiastica quid sit. — F — Hierarcha quid. — Deificatio quid.

suę & immaterialia diuinissima appetitu dulcedinis suæ. Quod autem illis datũ est vnitiue & cõclusę in simplici v̄bo cognoscere, hoc nobis donatũ ẽ in sacris scripturis scd'm nostrã possibilitatẽ cognoscere ex inuestigatiõe vano⁊ & multo⁊ diuisibiliũ signo⁊. Substãtię siqdẽ nrę hierarchię sunt sacrę doctrinę nobis a deo traditę, q̃s nobis tradiderũt sc̃ti ap̃li ex agyographis & theologicis libris, & quas tamen ipsi didicerunt immediete a domino Iesu per doctrinã viuę vocis, quę immaterialior & simplicior est q̃ scriptura, & quodãmodo vicina est doctrinę cęlestis hierarchię in eo quod ex mente in mentem transfunditur p medium sermonem quamuis corporalem qui q̃dem simplicior, & spiritualior est, quam scriptura. Sed & hęc ipsa apostoli nobis tradiderunt ad cõmunem fidelium sanctificationem, non in puris & intellectualibus tm̃ doctrinis, sed in signis intellectualium figuratiuis vt celetur veritas indignis, vt dicit Apostolus: Non in omnibus est scientia. Erat autem ecclesię necessarium, vt Apostoli qui fuerunt, primi duces nostrę hierarchię repleti spiritu sancto a supersubstantiali deitate missi ad nos a diuina bonitate vt ipsum spiritus donum ad alios sibi adhęrentes et ipsorum seq̃ces producerent. Ipsi etiam tãq̃ pleni copiose amãtes inferiores et seq̃ces suos sursum agẽtes nos in deificatiões scd'm sc̃tãs ordinatiões nobis traderent doctrinis scriptis in signis sensibilibus supercœlestia in varietate et multitudine cõclusa vnita in humanis diuina in immaterialibus immaterialia in his q̃ secundum nos sunt supersubstantialia, et hoc non tantum de ea causa, vt veritas celetur immundis quibus non licet sancta tangere, sed, qa vt dixi, nostra hierarchia indiget sensibilibus signis ad hoc, vt per ipsa efficacius sursum agamur ad intelligibilia secundum nostrã capacitatem. Perfectis tamen doctoribus reuelantur mystice significationes signorum, quas non licet eisdem propallare imperfectis, sed solũ perfectis scientibus qd̃ diuini legislatores, iuxta q̃ eisdem diuinitus, est inspiratũ ordinauerũt hierarchiam sacrorum, ordinũ ecclesiasticorũ, firmis & inconfusis ordinationibus & mutuis pportionibus, & spiritaliũ gratia⁊ distributionibus scd'm cõueniẽtiã vniuscuiusq; hierarchicę personę. Qm̃ ergo p epistolã promisisti q̃ qdẽ cõmemorare religiosum est q̃ de vniuersa supposita hierarchica lectione non trades alicui pter episcopos & alios pfectos in doctrinis hierarchicis, et q̃d eisdem psuadebis, q̃ tibi promittant quod secũdũ legẽ hierarchicã mũda munde tegant & cõmunicẽt diuina solis diuinis & perfecta perfectis & sanctis sanctissima. Ideo mihi psuasisti vt et hoc diuinũ donũ et alia hierarchica tibi tradiderim. 1. Cor. 8 B

¶ DE PERFICIENDIS IN BAPTISMATE.

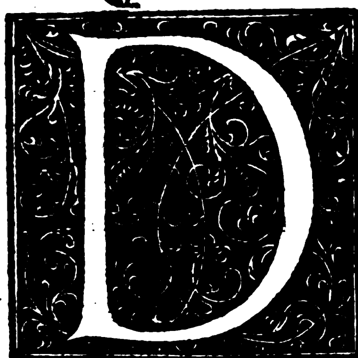

Ictum est igitur a nobis sacre quomodo ipsa est secũdũ nos hierarchię interp̃tatio ad deũ, nostra (quantũ licet) & similitudo & unitas. Huius autẽ (ut diuina docẽt eloquia) p̃ijssimorũ mandato⁊ dilectionibus & sacris actionibus iucunde perficimur. Seruabit (inquit) diligẽs me uerbum meum: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Quoddam igitur est principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis ad aliorum diuinorum eloquiorum & sacrarũ actionũ susceptiuam opportunitatem, formãs animales nostros habitus, ad supcęlestis quidẽ anagogen nostrũ iter faciẽs sacræ & diuinissimæ nostræ regn̄ationis traditio. Vt eñ cõmunis ait Magister uoster, scd'm itellectũ q̃dẽ in diuina primordialis motus est deo diuinaq; dilectiõe, ad sacrã op̃ationẽ diuino⁊ mãdato⁊ principalissima processio essendi diuinitus ineffabilissima creatio. Si enim esse diuinitus est diuina generatio, nequaq̃ aliqñ qd nouerit deo traditorũ, neq; qdẽ operatus sit, q̃ neq; subsistere diuinitus habuit. Aut nũqd & nos humanũ dicimur subsistere oportet primũ deinde operari secundũ nos, quõ non existẽtis, neq; motũ, sed neq; † subsistentiã habentis existens illud solummõ op̃antis aut patientis in quibus esse natũ est. Sed hoc quidem (ut æstimo) apertũ, deinde autẽ diuina diuinæ gñationis inspiciemus symbola. Et mihi nullus imperfectus in cõteplatione ueniat. Etenim non solares fulgores infirmis pupillis intueri non periculosum, nec his quæ supra nos sunt audere innocuum. Siquidẽ uera est iuxta legem hierarchia, Oziam Iohan. 14 C † substantiam. cõtẽplationem. 2. Par. 26. Num. 16

Cap.II quidem quia sacra tractauit, subuertens. Chore uero, quia supra se sacris: Nadab & Abiud quia prophane proprijs abusi sunt.

MYSTERIVM illuminationis siue baptismatis.

Summus quidem sacerdos assidue †ad dei similitudinē omnes uolens homines saluos esse, & in agnitionem ueritatis uenire, prędicat omnibus ea quę uere sunt euangelia deum manifestatū fuisse, his qui in terra sunt, ex propria existente & naturali bonitate, firmiter aduenisse ad unitatem suam † per humanitatis dignitatē, digna æstimantem & ad se imitati instar ignis assimilando sibi unita scdm ipsum propositū coaptantē. Quotquot em̄ receperunt eum, dedit eis potestatē filios dei fieri, his q̄ credūt in noīe eius, q nō ex sanguinius, neq; ex uolūtate carnis, neq; ex uolūtate uiri sed ex deo nati sunt. Qui aūt horꝝ diligit uere supmūdaliū diuinā participationē, ueniēs ad quēdā eruditorꝝ, suadet se duci ab eo ad summum sacerdotē uia. Ipse autē uniuersaliter subsequuturꝝ eē, pmittit tradituros, & digne accessionis eius. & simul oīs in id qd deinceps est uitę cognitionem recipere eū quidē illius salutē, † sacre amātē. At uero rei altitudinē cōtra mēsurantē humanū horror quidē & impossibilitas subito circūstāt, obediētibus tn̄ eis, pficit qd petitū est, deiformiter cōfessus est. Et q accipit eū, ducit† ad hierarchā cognominatū. Ipse uero cū letitia tanq̄ in humeris ouē recipiēs, ambobus uiris (ut diximus) primū q dē laudat per intellectuales eucharistias & corporalē adorationē unū benignū principiū: ex quo uocata uocātur, & saluata saluanī, deinde oēm sacrā dispositionē in cooperatione quidē & cōfestiuitate salutis uero, eucharistia quoq; diuinæ bonitatis in sacrū chorū cōgregās in principio quidē eloquijs incūbētē, cū oībus ecclesię plenitudinibus hymnū psallit. Et post hæc diuinā salutās mēsam, ad uirꝝ aduenientē accedit, & interrogat eum quid uolēs uenit, eo uero religiose accusante iuxta anadochi† traditionem, incredulitatē, ignorātiā ueri boni, a diuina uita desidiā dignā neq; per sacrā suā medietatem deū & diuina consequi, testat quidē ipsi profuturā uniuersalē fore propiciationem tāquam perfectissimo & immaculato deo. Et diuinam ei conuersatione introducens & interrogans si sic cōuersaturus est, post cōfessionē imponit eius capiti manū, & signās, describi impat sacerdotibus uirū & anadochum. Ipsis autem describentibus uirū, orationē sacrā facit, & hāc omni sic ecclesia† faciente, subintroducit quidē eū & exuit per ministros deinde statuens in occiduis intentum, & manus erigentē ad ipsam cōuersas regionē, exufflare quidē ipsi ter iubetur sathana, & adhuc quę sunt abrenūciationis confiteri. Et ter ei abrenunciationem contestans confitentē ter hoc transducit ad se, Et ad cœlum respicientem & manus extendētē iubet coordinari† Christo, & oībus a deo traditis sacris eloquijs. Eo uero & hoc faciente, testatur iterū ei ter cōfessionē. Et iterū ipso ter cōfitente, orāns benedicit & manū imponit. Et ad summū exuētibus eū ministris afferunt quidē sacerdotes unctionis sacrū oleū. Ipse aūt unctionē per signationē ter incipiens ceterꝝ sacerdotibus uirū ungeri omni corpore tradens, ipse ad matrē filiolitatis uenit, & tunc aquam sacris inuocationibus sanctificans, & tribus sanctissimi chrismatis cruciformibus effusionibus: perficiēs illā & chrismatis, † sanctissimis immissionibus ęqli numero* sacrū deū acceptabiliū prophetarum inspirationis † melodema cōsonās iubet uirū afferri. Et q̄dā sacerdote ex descriptiōe, † ipsum & anadochū

Marginal notes: †ad deū similitudine. 1. Tim. 2 — per hūanitatē digna æstimantem. Iohan. 1. — sacre contendunt. — ab hierarchia. Lucæ. 15 — informationem. deo diuia — cōplēte. — episcopo — sacratissimis. — *sacram. melodiā. — ipsius anadochum.

E

F

dochū ꝑdicante, ipse q̄dē a sacerdotibus ad aq̄ ducit, ad summi sacerdotis manū, & ad eū manuductus ipse summus sacerdos desup̄ stās, reclamātibus iterꝫ ad summū sacerdotē iuxta aq̄ nomē ꝑficiendi sacerdotibus ter q̄dē ipsum summus sacerdos baptizat, tribus perficiendi dimersiōibus & emersiōibus trinā diuinę beatitudinis inuocās substātiā. Accipiētes aūt eū sacerdotes, porrigūt accessiōis et anadocho & duci, & cū ipso accipiētes uestimēta ꝑficiēdorꝫ, adunatū ad summū sacerdotē iterꝫ reducūt. Ipse ꝟo deificātissimo unguēto uirū signās, participē manifestat de cætero sacræ ꝑfectissimæ eucharistię. Hæc aūt ꝑficiēs, ab ipsa in sequētia ꝓcessione, iterꝫ ad primorꝫ extēditur cōtēplationē, quasi per nullū tempus aut modum in alieno quodam præter propria conuersaturus, sed a diuinis in diuina attēdens, & semper diuino spiritu transordinandus. adduci.

THE ORIA id est, spiritualis intelligentia

Æc q̄dē est q̄ntū in symbolis, sacrę hostię diuina ḡnatio, nil inde corꝫ aut immūdū & sensibilibus habens characteribus, sed deo digną cōtēplatiōis ænigmata naturalibus & humanissimis speculis
B imaginata. Cur em̄ apparuerit refellēs, & diuiniorē rōnē ꝑficiēdorꝫ silētē ꝑsuaserit cōtēplatiua adueniētis fiduciā cōparās sacræ & oīs simul malitiæ per eximiā & diuinā uitā purgatiōe per aq̄ naturali corporalit̄ ipsi denūciās. Hæc ergo & si nihil q̄d diuinius haberet perficiendorꝫ symbolica traditio nō immūda eēt, ut ęstimo, doctrinā quidē recte uitæ introducēs, perfectāq; in malitia cōuersatiōis purgationē uniuersaliter, corpore purgato naturalit̄ per aq̄ insinuās. Sed sit quidē hic inperfectis introductiuus animarꝫ modus, & hierarchica & uniformia quantū fas a multitudine distinguēs, & cōmo
C derās immūdis ordinibus cōpactā cōuersationē Nos aūt ascēsiōibus sacris inperfectorꝫ principia respiciētes & ea diuinitus eruditi, cognoscemus q̄rꝫ sunt characterū effigies, & q̄rꝫ sunt inuisibiliter imagines. Sunt em̄ (ut in ea q̄ est de inuisibilibus & sensibilibus, actiōe apte disputādū est) q̄dā q̄dē sensibiliter sacra, inuisibiliū imaginatiōes, & in ea manuductio & uia. Inuisibilia ꝟo eorꝫ q̄ secundū sensum hierarchicorꝫ & principiū & sciā. Dicamus ergo quō diuinę beatitudinis bonitatis semper iuxta eadē & sit sic habns e proprij luminis beneficos radios in oēs copiose expandit intellectuales uultus. Siquis ergo discesserit ab inuisibili lumine aut inuisibilibus supbus. per se potēs, malitię amore intimās naturalit̄ impsas ei ad illuminādū uirtutes ꝓtēdit ꝑsentis sibi luminis nō recedētis sed suplucētis ipsa tristis & cōuertēs, a currente deiformiter: Siquidē moderate ipsa dati uisibilis uisiōes supsiliet & ad ipsas, semp̄ suū uultū claritatis obtueri fiducialit̄ audebit. Lux q̄dē operabit̄ ꝑter lumē nihil, ipsa ꝟo perfecta imperfecte cōcupiscēs eo quidē q̄ inobediens est, nō etiā intelliget, humile ꝟo inornate despiciēs, per seipsam restaurat. Verūtn̄ (q̄d quidē dixerā) bn̄fice semp̄ in intellectualibus uultibus diuinū expāsum est lumē. inestq; eis recipē ꝑsente eo, et semp̄ ad diuinā ꝓpriorꝫ traditionē existēte paratissimo. Ad hāc diuinus sūmus sacerdos format̄ imitationē luciformes suę diuinę doctrinæ claritates copiose in oīe expandens, & aduenientem illuminare dei imitator paratissimus ē, nō inuidiose neq; immūde priori apostasia immoderata q̄cq̄ semp̄ usurus, sed diuinitus semp̄ ꝓueniētibus suis in lucē ductiōibus, hierarchice relucēs in bono ornatu & ordine & analogia uniuscuiusq; ad sacra cōmēsuratiōis.

circa. q̄m diuię

occurrente.

super.

 Sed

Cap. II Sed si †quid sanctae ordinationis est principium diuinu, secundu qd' seipsos co
cōmunionis. noscūt sacri intellectus, ad cōsequens naturae uisibile recurrēs. In principio quidē
quidem. quis qn est, ipse uidebit, & hoc accipiet, primū ex respectu ad lumen sacrū donum
bene. Qui aūt propria †lumini impassibilibus oculis inspicit, ex nō lucētibus qdē reuer-
dei autē perfectissima unitate & participatione qui im pfectus ē. tetur ignorantiae obscuris †dei au tem perfectissimā unitatem & participationem
qui in perfectis est, non ipse inde concupiscet. In breui uero per ipsa sua prima
deinde adhuc priora, & †per illa praestantia & pfecta, in sublimissimā diuinam in
ordine & sacre ascendet cōmunionē. Huius est ornatus & sacri ordinis imago ad-
uenientis cōfusio & eorū q sunt, scdm seipsum cognitio ad summū sacerdotē uiq
per illā pstātia & pfectus. anadochū habēs ducē. Eū vero sic ascēdētē diuina beatitudo in suam participatio-
onē recipit & pprio lumine tanq quodam ipsi signo tradit diuinū pficiēs, & cōmu
circa ipm nicātē diuinorum partis & sacrae ordinatiōis. Quorum est symbolū sacrū a summo sa
cerdote aduenīēti donatū signaculū, & sacerdotē salutaris descriptio: in saluatis eū
cōnumerās, & memorijs sacris ponens apud eū anadochū, tanq uiuifice ad uerita
tē uiae amatorem quidem & consequentem ducis diuini, non errantemq; deo tra-
ditis ductionibus sequentis manuductorem. Sed non inest summe cōtraria simul E
participare, neq; communionem quandam ad unum habentem partitas habere ui
tas, si *unus recipit firmam participationē, sed immensurabilem esse & in ordinabi
vnius. lem in omnibus uniformitate diuisionibus. Quod quidē symbolorum traditio sa
cre expandens, aduenientem uelut priorē uitā exuens, & usq; iuxta illā habitus sol
uēs ultimos nudū & discalceatū sistit, ad occidua aspicietē & manuū abrenūciatio
ne obscurae militiae renuētē cōmuniōes & ingenitū sibi dissimilitudinis habitū tanq
expirātē, & uniuersalis cōfitentem ad deiformis contrarium abrenunciatiōes. Sic
omnino non detentum ipsum & absolutum factum in conspectu transducit in di-
uino lumine statum & respectū futurum fore munde, in perfectissimo ex malitia
reditu promittens, & sacras eius ad unū rationabili intuitu confessiones uniformi
facto per ueritatis amorem respiciens. Sed est ibi clarū (ut aestimo) hierarchicorū
eruditis, quia de uitijs in fortitudine ad unum resistentibus, & contrariorum uni- F
deuictis. uersalibus, interēptiōibus & abolitiōibus immutabile ualet ad intellectualia, deifor
mis habitudinis. Non eum redire tantū oportet ab omni malitia: sed & uiriliter du
rū esse & in trepidū contra perniciosam semper in eam subiectionē neq; tēpli ueri
tatis amoris in qete unquā fieri. Attēte uero & aeternaliter in eā, ut uirtus extēdi ad
perfectissima diuinitatis ascensionem sacrae semper augentem. Vides autē horum
diligenter imagines in hierarchice perficiendis. Deiformis quidem summus sacer-
dos inchoat sacram unctionem, sacerdotes uero sub ipso perficiunt unctionis sacri
ficiū ad sacra, in similitudine †perficiendos in certamina euocantes, secundum quae
pficiēdū. sub militante Christo factus est. Qm ut deus, est militiae creator: ut sapiens uero, le
decora. ges eius posuit, opatus est ut bonus, *decorus: uictoibus brauia: & adhuc diuinus
ascendit. qm qdē, ut optimus in militibus effectus est cū ipis sacre, p eorum libertate et uicto
ria ad mortis & corruptiōis cōcertās potestatē certātibus quidem tanquam deus
pfectis assentit gaudens. Manet aūt in sapiētis legislationibus, et secundum eas si-
ne trāsgressiōe cōtēdit ad bonorum praemiorum spem firmiter se habens, sub opti
mo militiae domino & duce ordinatus. Superans uero diuinis uestigijs mili
tum primi per bonitatem deum imitantibus militijs, ad deificationem contrarias

ei & reluctantes operationes & subsistentias cõmoritur Christo, mystice dicendũ
peccato p baptismũ, & sapienter intelligit sacra cum quanta pulchritudine habet
symbola. Etenim quoniam quidem mors est in nobis, non essentię uel subsistentię,
iuxta quod uisum est alijs. Vnitorum uero separatio in nobis inuisibile ducens a-
nimam quidem, ut in priuatione corporis semper futuram. Corpus uero in terra
occultum, aut iuxta quandam alteram corporalium mutationum, ex ea quę est se
cundum hominem specie demolitum, pulchre per aquam uniuersalis occultatio
in mortis & sepulturæ informitatis imagine accipitur. Sacre igitur baptizando-
rum symbolica doctrina mystice docet tribus in aqua dimersionibus & eleuatio-
nibus, diuinam triduo totidemq; noctibus in sepultura Iesu uitæ datoris, imitari
mortem, quantum possibile uiris diuina imitatio. In quo iuxta eloquij mysteria-
lem & occultam traditionem, nihil inuenit mundi princeps. Deinde uero lucifor Iohan.14
mia uestimenta induunt consummatum. Virili enim & deiformi contrariorum
impassibilitate & ad unum firmo contuitu in ornatum ornatur, & informe for-
mificatur, luciformi uniuersaliter uita splendens. Vngẽti autem perfectiua unctio
B odoriferum facit perfectum. Sacra enim diuinæ generationis consummatio coa-
dunat consummata diuino spiritui. Inuisibiliter autem odorificum & perfectiuũ
aduentum ineffabiliter existentem cognoscere intellectualiter, concedo dignis
secundum intellectum diuini spiritus sacra & deifica communicatione. In fine au
tem omnium summus sacerdos ad sacratissimam eucharistiam uocat perfectum,
& perfectiuorum mysteriorũ ipsi tradit communionem.

¶ ELVCIDATIO HVIVS CAP. II. ARTI. II.

Ostquã præcedẽti capitulo tractauit theolog⁹ de ecclesiastica hierarchia in
gñali, & de respectu ei⁹ ad suũ effectiuũ principiũ, q est supalmissima trini-
tas, vnus & simplicissim⁹ deus, & q̃liter ab hierarchia angelica distinguatur
nũc iã in isto capitulo tractat de ea, q̃ ad q̃sdã speciales actus ipsius, potissi-
me illos q̃s in q̃busdã sacramẽtis exercet. Et primo de e⁹ actibus in baptis-
mo, q est ianua sacramẽtorũ, & ostiũ ingressiõis in militãtẽ ecclesiã seu eccle
siasticã hierarchiã. Itaq; ait: [Dictũ est igit̃ à nobis sacræ]. i. religiose, & per
C applicationẽ ad deũ [quõ ipse est scd'm nos hierarchię interp̃tatio. i. q̃ fit si-
gnificatio intẽtio seu rõ hierarchiæ scd'm nos. Hoc qppe expressum est tertio cœlestis hierar-
chiæ capitulo, ac breuiter tactũ capitulo pręcedẽti, & nũc q̃q; breuissime repetitur, vt potest ad
deũ nostra quantũ licet & similitudo & vnitas]. i. assimilatio ac vnio ecclesiasticarũ p̃sonarũ cũ deo
prout possibile est ac decẽs, ita quod istud est formale in cõmuni hierarchiæ descriptione. Ipsa
vero hierarchia realiter est sacer principatus seu congregatio rationalium, atq; fidelium persõ-
narum, sicut ecclesia [huius autem vt diuina docent eloquia, pijssimorum mandatorum dilectio-
onibus & sacris actionibus iucunde perficimur [id est, nos formaliter perficimur, & virtuose
agendo p̃ficimus nos ipsos deo principaliter operãte & auxiliãte iucũde. i. delectabiliter dile-
ctiõib⁹ & actiõibus sacris mãdatorũ pijssimorũ. i. executionibus & exercitatiõibus interioribus
ac exterioribus charitatiuis præceptorũ, quæ data sunt desup ecclesiasticę hierarchię, q̃rũ prima Matth.
duo sunt de dilectiõe dei & proximi. suntq; pręcepta pijssima q̃a pijssime data, iuxta illud Psal-
mi: Dulcis & rectus dominus propter hoc legẽ dabit delinquentibus in via. Et, q̃a ad cultũ dei Psal.24
atq; ad inhęsionẽ cũ deo internã nos ordinãt ac indicãt. Vñ in libro Iob scd'm antiquã trãslatio Iob 28
nẽ habet: Ecce cultus dei ipsa est pietas. Hinc patet q p̃fectio cõsistit in actibus poti⁹ q̃ in habiti-
bus virtutũ, cũ & habit⁹ ordinent̃ ad act⁹, & felicitas dicit̃ optima op̃atio virtutis dignissime. De Aristoteles
niq; recte ait iucũde p̃ficimur: qm̃ actiõibus virtutũ delectatiões sunt iũctę ac mixtæ, & iuxta
Philosophũ signũ virtutis est delectatio in op̃e. Propter q̃d in Prouerbijs dr̃: Gaudiũ est iusto
facere iustitiã. Et Tul. p̃testat̃: Virt⁹ & habit⁹ rõni cõsentane⁹, n modũ naturę delectabilit̃ op̃ans.
Quod

Cap.II. Quod potissime verum est de virtutibus tam infusis quam acquisitis in viris exercitatis in quibus per vsum exercitiumq; virtutum inclinationes contrariæ & vitiorũ reliquiæ, scilicet pronitas seu inclinatio ad peccãdũ, debilitas quoq; resistẽdi tẽtatiõibus & peccatis ablatæ sunt. ¶ Insup piissima mandata ecclesiasticę hierarchię intelligi possunt statuta & iussiones data fidelibus ab
Iohan.14 ecclesia: quę delectabiliter obseruantur, qñ in consuetudinẽ conuertuntur, quod consequenter probat authoritate scripturæ [seruabit eñ, inquit, diligens me verbũ meũ] id est, Christus apud Iohannẽ loquitur: Si quis diligit me sermonẽ meũ seruabit [& pater diliget eum] secundum præsentẽ iustitiã quod si prædestinatus est, diligit eum inuariabiliter secundũ prædestinatiõem æternã [& ad eũ veniemus [.i. per diuinorũ munerũ incremẽtũ [& mãsionẽ apud eũ faciemus] p gra
1.Iohan.4 tiosam inhabitationẽ. Qm deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & de⁹ in eo.
¶ Cõsequẽter describit baptismũ [Quoddã ergo est principiũ sanctissimoꝶ mãdatoꝶ sacræ actiõis, ad alioꝶ diuinoꝶ elogorũ & sacrarũ actionũ susceptiuã opportunitatẽ formãs animales nostros habitus, ad supercœlestis quietis anagogen nostrũ iter faciens, sacræ & diuinissimę nostræ regenerationis traditio [hoc est traditio regenerationis nostræ sacræ & diuinissimę .i. sacramentum baptismi seu ipse baptismus nobis traditus & collatus regenerationis nostræ sacræ ac diuinissimæ .i. per quæ spiritaliter renascimur natiuitate sancta & valde diuina: quia per eam
Roma.8 adipiscimur esse gratuitum supernaturale, diuinum, vtputa gratiam gratum facientem & charitatẽ atq; characterẽ: sicq; efficimur adoptiui filij dei, ac hæredes regni cœlestis prout apud Io-
Iohan.3 hannẽ veritas protestatur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, nõ potest intrare regnum dei. Hic baptismus est quoddam principiũ sacræ actionis .i. meritoriæ conuersatiõis. Quẽadmodũ enim in naturalibus præexigitur forma substantialis, seu esse naturale specificũ, & ex illo mox profluit actio: ita & in spiritalibus primo oportet intellectualem seu rationalem naturam constitui in esse supernaturali diuino ac deiformi, ad meritorie agẽdum idoneo: quod fit per gratiam gratum facientem, ex qua mediante fide & charitate oritur actio virtuosa. Sacræ in quam actionis mãdatorum sanctissimorum, quæ imperant vt bene agamus, & virtuose viuamus
Matth.22 q mãdata sctĩssima potissime sunt duo charitatis pcepta in qbus tota lex pẽdet & prophetę. Principiũ dico formans .i. perficiens & actuans habitus nostros animales, id est, vires naturales operatiuas & habitus primorum principiorum eis cognatos, seu etiam naturales virtutes, acquisitas, morales, ad opportunitatem .i. aptitudinẽ & habilitatẽ susceptiuam .i. amplexatiuam & executiuam eloquiorum diuinorum aliorũ .i. verborum sacræ scripturæ docẽtiũ, exhortãtiũ & dirigentiũ nos ad omne bonum actionũ sacrarũ, quæ sunt oratio, dei laudatio & contemplatio, cõpunctio, prædicatio, correptioq; peccantium, & misericordiæ actus ac consimilia opera. faciens iter nostrũ .i. viã & vitã peregrinationis nostræ pręsentis dirigens, excitãs ac eleuãs ad anagogẽ .i. sursum ductiuã speculationẽ, aspirationem ac feruentissimã appetitionẽ quietis supercœlestis .i. beatificæ possessionis vltimi finis, ac tranquillissimę pacis q mẽs plene contentatur et quietatur in deo [Vt eñ cõmunis noster ait magister] vtpote beatus Hierothe⁹ tuus, & meus instructor [secũdũ intellectũ quidem in diuina primordialis motus est deo diuinaq; dilectione ad sacram operationẽ diuinoꝶ mãdatoꝶ] hoc est, primordialis mot⁹ noster in diuina .i. prima motio nostri in deũ, & in diuina q cadũt sub fide, secũdũ intellectũ .i. intellectiuã animę partẽ, ad operationẽ sanctã, q est executio mandatorũ diuinoꝶ, est à deo & dilectione diuina. Est eñ à deo tanquam à primo & summo motore extrinseco in omni actu meritorio actualiter cõcurrẽte & cooperante, & à diuina dilectione .i. à charitate quæ est primũ principiũ promerendi intrinsecũ & formale. [Principalissima processio essendi nos diuinitus] .i. primordialis motio illa est processio .i. influxio principalissima. p quã sortimur eẽ spiritale diuinũ, & p quã dicimur esse diuinitus ac deiformi
Habac.2. ter seu diuine. Iustus nanq; ex fide viuit, quod de fide formata .i. per charitatẽ ornata & viuifica-
Roma.1. Hebr.10. ta verificatur. Charitas quoq; imperatiue mouet omnẽ aliã virtutẽ ad operandũ: & ipsum credere quãuis sit elicitiue ab intellectu, impialiter tamẽ procedit à volũtate: cuius forma, pfectio, habitus, vita & motrix, est charitas [ineffabilissima creatio] .i. motio illa seu processio, est prorsus ineffabilis creatio, quantũ ad hoc qd' habitus illi fidei & charitatis nõ habentur nisi ex creatiua infusione: vel quo ad hoc quod procedũt à deo: qa non pręsupponit quid aliud in spiritali esse ipsius gratiæ. Et huiusmodi actio, creatio appellatur. Propter quod in libris de Causis asseritur, q esse est p creationem, cętera per informationẽ: quoniam secũdũ intellectũ psupponũt ipsum eẽ quod cõmunissimũ est, nec præsupponit nisi effectiuũ principiũ [Si enim esse diuinitus est diuina generatio] .i. cũ spiritaliter & deiformiter seu meritorie esse fit & det ex regeneratione diuina q in baptismo seu in proposito eius renascimur [Nequaquam aliquãdo quid nouerit deo traditorũ, neque qdẽ opatus sit, q neq; subsistere diuinit⁹ habuit] .i. is q nõdũ habuit subsistere diuinit⁹ .i. spiritale eẽ, qd' habet p gratiã gratũfaciẽtẽ, neqquã aliquid nouit eorum quæ à deo reuelata,

&tra

& tradita sunt per fidem, loquendo de agnitione formata, quamuis posset aliqd noscere, de reuelatis a deo informi notitia. Quemadmodum Balaam hariolus, & propheta: Talis etiam nihil meritorium operatus est [Aut nunquid & nos humanum dicimus].i. nos ipsi in rebus humanis & naturalibus non concedimus istud, ꝙ .s.id quod non est aliquid operetur: quia oportet quod actus primus pcedat secundum. Nec pōt facere actus humanos, q̄d nō habet esse humanū q̄uis facere possit quosdam actus similis actib⁹ humanis. Hinc subditur. [subsistere oportet primū: deīn opari secundū nos].i. oportet primum esse, deinde opari, cum esse sit causa operationis non tamē ipsum esse semper pcedit operari tempore, quia operationes quædā sunt ita naturales agenti, q̄d eodē instanti q̄ res incipit esse, incipit agere, vt videmus in igne & luce [Quō aut nō existētis neq; motū, sed neq; substantiā habētis existēs illud solūmō opātis aut patiētis in qb⁹ esse natū est].i. qualiter agere erit eius, aut cōpetit ei, quod nō existit, propter quod nec motum nec substantiā habet. Illud tm̄ est de numero opantis aut patientis, ꝙ habet eē eoꝝ quoꝝ actiones & passiones sibi attribuūt [Sed hoc quidē (vt æstimo) apertum].i. istud manifestum est, ut puto: nec in his esset tanta difficultas, nisi stylus esset tā intricatus. [Deīn aūt diuina diuinę gnationis inspiciem⁹ symbola].i. nūc consequenter considerabim⁹ simbola diuina.i. scā sensibilia exterioraq; signa gnationis diuinæ.i. baptismi, in q̄ multa exterius ostenduntur, q̄ aliq̄ spiritalia representant, quorum omēs non sunt capaces. Propter q̄d subdit: [Et mihi nullus imperfectus †in contēplationē veniat].i. nullus adhuc carnalis & grossus accedat ad me, vt audiat mystica ista, ne magis obtenebreť & scandalizetur, quā illustretur et ædificetur ex horum auditione. Nā & in Exodo iussum est, si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Quod consequenter probat per simile in naturalibus, puta in visu, deinde per exempla scripturæ. [Etenim non solares fulgores in infirmis pupillis intueri non periculosum].i. non est non periculosum, sed imo periculosum est intueri fulgores solares.i. splendidiua lumina solis, infirmis.i. ægris debilibusq; pupillis, quia læduntur, reuerberantur & obcæcantur, secundū q̄d sensus ab excellentia sensibilis læditur ratiōe complexiōis organi, non visiuæ potentię [neq; his quæ supra nos sunt, audere innociuū].i. non est innociuū sed nociuum & vitiosum, ingerere se audenter & pręsumptuose his, quę propriam capacitatem, mensuram, statum seu vocationem excedunt. Vnde dixit Apostolus: Noli altum sapere, sed time. Et Ecclesiasticus: Altiora te ne quęsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. [Siquidem vera est iuxta legem hierarchia] idest, scriptura hierarchica veteris legis verum narrat, [Oziam quidem, quia sacra tractauit, subuertens], id est, recitans Oziam regem Iuda fuisse lepra percussum, qm̄ vsurpauit sibi sacerdotale officiū, incipiens thurificare seu adolere incensum, prout secundo libro Paralip. legiť. [Chore vero, quia supra se sacris].i. ipsum Chore scriptura illa refert punitū, imo à terra absorptū, qm̄ intromisit se de sacerdotali officio supra gradū & ordinem suum, volens ipsi Aaron coæquari, vt paret in libro Numer. [Nadab aūt & Abihu, quia proprijs prophane abusi sunt].i. scriptura illa etiam refert ipsos Nadab & Abihu filios Aaron, igne consumptos: quia abusi sunt prophane.i. sacrilege & peruerse vsi sunt. proprijs.i. sacerdotali officio ipsis commisso, offerendo ignem alienum coram domino, vt habetur in Leuitico: per q̄ docemur ꝙ pereunt qui diuinis præsumptuose se ingerunt. ¶Præterea ex inductis Thomas motus est dicere, ꝙ gratia gratum faciens realiter differt à charitate, & immediate perficit essentiā animæ, quia videlicet sicut in naturalibus primo res constituitur in proprio esse per formā, deīn per potentias operatur: ita rationalis natura primo ponitur in esse supernaturali, gratuito, deiformi, per gratiam gratumfacientem, deinceps per charitatē aliasq; virtutes meritorie agit. Ampli⁹ de his super quartum Sententiarum, & in tertia parte Summæ disseruit, exponendo verba sancti Dionysii ac Damasceni. Damascenus equidē quarto asserit libro: Per baptismū primitias spiritussancti accipimus, & principiū vitæ alterius: & sic nobis regnatio est & sigillum & custodia & illuminatio In hoc quippe sacramento est aliqd q̄d est sacramētū tm̄, puta ablutio ipsa exterior: & aliquid quod est sacramentum & res, puta character interior, qui est lumen quoddam diuinū, increatæ nos assimilans Trinitati: & aliquid quód est res tm̄, vtputa gratia sacramentalis seu iustificatio. Damascenus itaq; diffinit baptismū, non quo ad id quod exterius agitur, quod est sacramentū tm̄, sed quantū ad id quod interi⁹ est. Propter quod posuit duo q̄ ad characterē pertinēt, scilicet sigillum & custodiam, inquantū character qui & sigillum vocatur custodit quantum ex se est, animā baptizati in bono. Duo quoq; ponit ptinētia ad rē vltimā sacramēti, videlicet regnationē pertinentē ad hoc, ꝙ hō per baptismū inchoat nouā vitā iustitiæ & illuminationē, q̄ specialiter spectat ad fidem, p quā hō spiritualē accipit vitā, iuxta illud: Iustus ex fide viuit. ¶Porro baptism⁹ ē quędā ptestatio fidei, ppter q̄d dr̄ fidei sacrm̄. Simili mōS. Dionysius diffiniuit baptismū in ordine ad alia sacra, dicēdo ꝙ ē q̄ddā principiū sanctissimorum mādatoꝝ sacræ actiōis ad alioꝝ diuinoꝝ eloqoꝝ & sacraꝝ actionū susceptiuā oportunitatē, formās aiales nr̄os habitus.

Et

Margin notes: Nu. 22. 24. — † contemplatione. — Exodi 19. Hebræ. 12. — Roma. 12. — Ecclesia. 3. — 2. Pa. 26. 4. Reg. 14. — Numer. 16. — Leuiti. 10. — Ioh. Dam. — Baptismus quid. Ioh. Dam. — Habac. 2. Roman. 1. Hebreo. 10. — Section letters: B, C.

Hebreo. 10 Et iterum in ordine ad cœlestē gloriam, quæ est vltimus finis sacramentorum, addendo ad sup D
cœlestis quietis anagogen iter nostrū faciens. Et rursus, quantū ad spiritualis vitæ principium:
subdens, & diuinissimæ regenerationis traditio. ¶ At uero id quod in hoc sacramēto est signum
seu sacramentū tm̄, cito ptransit, uidelicet corpalis illa ablutio. Quod autē est sacramentū & res
indelebiliter manet, puta character: quod vero est res tantū, amissibiliter manet, vtputa gratia.
¶ Consequenter agitur de mysterio ac ritu baptismi, iuxta morem primitiuæ ecclesiæ, quantum
ad præcipuam baptismi solennitatem, quamuis nec tunc semper ita dabatur.

De mysterio ac ritu baptismi. Articulus III

SVmmus quidem sacerdos. [i. episcopus [assidue ad † deū similitudine] id est, per confir-
† dei' simili tudinem. mationem sui ad deum, cuius gerit personam & uices agit, & cui assidue cupit assimulari
ordinate secundum exigentiam sui officij, non vsurpate & inordinate, sicut q dixit: Simi-
Isaiæ. 14. lis ero altissimo [omnes homines uolens saluos esse [id est, ad Christū couerti [& in agni
1. Timot. 2 tionem veritatis venire] id est, cognoscere necessaria ad salutē, imo & cætera quæq; utilia [prædi
cat omnibus quę vere sunt euangelia] id est, cunctis audire cupientibus euangelizat euangelica
documenta, & bona atq; salubria nunciat. Vnde Thimotheo scripsit Apostolus: Prędica verbū,
2. Timo. 4 Marci. 16 insta opportune, importune. Christus quoq;: Prędicate, inquit, euangelium omni creaturę [deū
manifestatum fuisse his qui in terra sunt] id est, vnigenitum dei per assumptam humanitatem ve
nisse in mundū & innotuisse hominibus successiue, iuxta illud Baruch: Post hęc in terris uisus est
& cum hominibus conuersatus est. Isaias quoq; ait: Parauit dominus brachium sanctum suum,
in oculis omnium gentium. Et, Videbunt omnes fines terræ salutare dei nostri. Et Zacharias
Baruch. 3. Isaiæ. 52. ait: Lauda & lætare filia Sion, quia ecce ego ipse venio, & habitabo in medio tui: & applica-
Ibidem. buntur gentes multæ ad dominum, in die illa [ex propria * existentem] id est, ex vera sua deita- E
Zachari. 2 † existente te subsistentem, non ex nostra natura, quæ est sibi vt habitus, iuxta illud Apostoli: Habitu in-
Philippē. 2 uentus est vt homo. quam tamen in suo esse personali diuino & increato suppositauit, nō quod
illa sit suppositum, alioquin essent in Christo duo supposita: sed quod in suo esse suppositali eā
consistere fecit, illud ei communicans non per inhærentiam, sed assumendo illam ad se, & fulci-
ens ac substantificans ipsam in se. [Et naturali bonitate firmiter aduenisse] id est, ipsum vnigeni
tum ex naturali atq; ingenita sua bonitate ac pietate aduenisse in carnem per incarnationis my-
sterium. firmiter, id est, certe ac vere, non illusoria aut phantastica apparitione, vt hostis veritatis
Manichæa hæresis. impijssimus Manichæus mentitus est. Factus est enim ex semine Dauid secundum carnem, vt
Roman. 1. vas electionis fatetur. Et verbum caro factum est secundum Iohannem. [ad vnitatem suam per
Iohan. 1. † humanitatem digna æstimantem id [est, gratiose reputantem ea quæ nostra sunt, si corpus &
† humanitate sua dignitatē digne æstimantem animam, digna ad vnitatem suam, id est, ad piam vnionem cum ipso, nón ex meritis nostris, sed
per humanitatem, id est, per Christi incarnationem, seu per diuinam benignitatem, iuxta illud
Titum 3. ad Titum: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, non ex operibus iustitię quę
fecimus nos, sed secundū suam misericordiam saluos nos fecit. Imo in incarnatione verbi æter
ni, apparuit infinita bonitas, pietas, charitas, liberalitas dei, qui exinaniuit semetipsum formam
Philippē. 2 serui accipiens, in similitudinem hominum factus [& ad se unitati instar ignis assimilando sibi
vnita secundum ipsum propositū coaptantē] hoc est, deum incarnatū coaptantē. i. proportio-
nantē & aptificantē suoq; mō dignificantē, ad se. i. ad vnionē cū ipso humana assimilando vnita
Lucæ. 10 sibi, id est, naturam humanam, videlicet corpus & animam, hypostatice sibi coniunctam vnita- F
ti increatæ, simplificando eam in illa, & immobiliter stabiliendo eam in ipsa, ita quod ab illo v-
no quod solum necessarium est, nūquam deflexit: supposita quoq; humana, electa, sibi per cha
Deutero. 4 Hebræo. 12 ritatem coniuncta, assimilauit vnitati diuinæ per reductionem & conuersionem ipsorum ad illā,
atq; per adhæsionem illorum cum ipsa, & hoc instar ignis qui applicata ad se calefacit, & ad suam
trahit naturam, ita & deus sibi coniunctos deificat & accendit, non tamen consumit nisi nociua,
Lucæ. 12. iuxta quod scriptum est: Etenim deus noster ignis consumens est. Qui & in euangelio contesta
tur: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? ¶ Deniq; totum hoc egit se
cundum propositum suum, id est, non casu aut improuise, nec naturali necessitate, sed iuxta suæ li
Ephesio. 1. Ephesio. 1. berrimæ voluntatis complacitum et decretum, iuxta illud ad Ephesios: Deus prædestinauit nos
Isaiæ. 46 in adoptionem filiorum per Iesum Christum, secundum propositum volūtatis suæ. Itemq;: Prę-
destinati sumus secundū propositū dei, q opat oīa secūdū consiliū uolūtatis suę. Qui ait p Isaiā
Iohan. 1. Cōsiliū meū stabit & oīs uolūtas mea fiet. Cōseqūter hęc pbat authoritate [Quotqt aūt rece-
perūt eum [p fide [dedit eis potestatē filios dei fieri [qa p fidē possunt pficere, et si fecerint qd in i
psis est, charitatē & adoptiuā dei filiationē cōsequent. Vñ dr ad Roma. Non accepistis spiritū ser
Roman. 8. uitutis iterū in timore, sed accepistis spiritū adoptiōis filiorū. Et rursus: Quos psciuit & pdestina
Ibidem. uit cōformes fieri imaginis filij sui [credētib' in noīe ei'] q ēm nō credit iā iudicat' est: qa nō cre
Iohan. 3. dit in nomine vnigeniti filij dei. [Qui non ex sanguinibus [id est, ex seminū cōmixtiōe [neq; ex
volun-

A voluntate carnis] id est, inclinatiõe seu libidine sensualitatis [neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt]. i. spiritaliter regenerati, & quantum ad esse spirituale gratuitum ex ipso producti: imo per prædestinationẽ & æternã ex ipso exorti, quoad electos. De qua natiuitate multa scribit Iohãnes beatissimus in prima sua canoni. Nos, inquiens, ex deo nati sumus. Et denuo: Qui ex deo est non peccat, sed generatio dei conseruat illum. Nihilominus constat, quod quantũ ad esse naturale humanum, ex complexu & copula maris & fœminæ nati sint non sine concupiscentia delectationeq; carnis: attamen actus coniugalis per tria bona matrimonij, quæ sunt fides, sacramentum, & proles, honestatur: & potest esse actus iustitiæ, inquantum est redditio debiti. Actus etiam latriæ, dum fit desiderio prolis ad dei obsequium educandæ. Amplius, ex hac allegatione elicitur, q sanctus Dionysius scripsit hæc, postq̃ beatus Iohannes euangelium suum descripsit, quod fuit post reditum suum ad Ephesum ab insula Patmos, in qua annis pluribus prædicauit, prout in originali eius continetur legenda. [Qui autem horum diligit vere diligit supermundialium diuinam participationem] i. baptizandus cupiens participationem charismatum & beneficiorum horum vere supermundialium. i. supernaturalium ac diuinorum, videlicet regenerationis in Christo, & bonoꝝ consequentium eam [veniens ad aliquem eruditorum]. i. accedens aliquem astantium bene eruditum in euangelica lege [suadet se duci ab eo ad summum sacerdotem]. i. rogat illum eruditum, vt ducat se ad episcopum baptizantem [via]. i. apto & consueto itinere. Vnde perpenditur q hic mentio fit de ritu baptismi celeberrimo, quo ab ipsis dabatur episcopis. Decebat autẽ duci ad præsulem, quasi nondum spiritaliter robustus ad gressum salutis: in testimonium q̃q; & certificatione, q ex aĩo peteret baptizari, atq; vt vir ille de cætero specialem haberet respectum ad baptizatũ, tanq̃ spiritalis pr ipsius. In susceptione nanq; baptismi spiritale esse suscipitur, & infunduntur virtutes ad bene agendum, ac procedendũ in salutis itinere. [Ipse aũt vniuersaliter subsecutuꝝ esse pmittit traditurос]. i. baptizandus promittit se imitatuꝝ vniuersaliter. i. in oĩbus ad suã vocationẽ spectantibus, tradituros. i. eos qui sibi sacrum baptisma ac præcepta vitæ ac fidei dabunt. vnde subiungitur [& digne accessionis eius & simul oĩs in id quod deinceps est vitæ cognitionẽ recipere] hoc est, promittit se susceptuꝝ ac disciturum cognitionẽ. i. veram notitiam accessus ad fontem baptismi, vz; quid sit, cur fiat, & quæ sit efficacia eius: cognitionem q̃q; totius vitæ, ad quã deinceps tenebitus. Quod non est intelligendũ de informi & nuda cognitione, sed de cognitione formata & practica approbatiuaq; boni, de qua scriptum est in 1. iohã. epistola: Qui dicit se nosse deum, & mandata eius nõ custodit, mendax est. Et in Marco dr: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Baptizatus quippe in baptismo abrenunciat diabolo & omibus pompis eius. [eũ qdem illius salutem sacre[+] contendunt]. i. astantes contendunt sacre. i. instãter, & quasi importune ex charitate rogant, & quasi impellunt per modum contendentium eũ q baptizandus rogauit, vt se ad episcopum duceret, salutem illius. i. vt cooperetur saluti baptizandi, ducendo eum ad præsulem. [At uero rei altitudinem contra mensurantem humanum horror quidam subito & impossibilitas circumstant]. i. timor quidam & impossibilitas. i. consideratio difficultatis, quæ causat illum timorẽ, circumstant. i. inuadunt mensurantem altitudinem rei. i. virum illum rogatum adducere baptizandum ad episcopum: virum inquam mensurantem. i. ponderantem altitudinem rei. i. difficultatem & arduitatem negocij huius, qd est fieri Christianum, & baptizari, atq; promittere obseruãtiam pertinentium ad baptizatum, cõtra humanum. i per comparationem ad imbecillitatem virium humanarum eius, qui cupit & postulat baptizari, cuius vires excedit negotium tantum, nisi desuper multum iuuetur. Propter quod & ei videtur imminere periculum, q accipit curã illius. [obediẽtibus tñ eius]. i. epõ & baptizando adherentibus deo per hoc, q constanter volunt baptismum impendi vni eorũ, puta præfato qui appetit baptizari. [perficit quod petitum est]. i. implet quod baptizãdus rogauit [& deiformiter confessus est]. i. qd baptizandus promisit diuinæ, cooperando ipsi baptizando ad talium impletionẽ [& q accipit eum] i. vir ille rogatus accipiens baptizandũ [ducit eum + ab hierarchia cognoĩatum]. i. ad hierarchã seu præsulem, qui ab hierarchia vocat hierarcha, queadmodum ab eccl'ia dr quis ecclesiasticus. [Ipse vero cum lætitia tanq̃ in humeris ouem recipiens ambobus viris]. i. episcopus ab illis duobus, vtputa baptizando & eius ductore, vnum suscipiens, videlicet baptizandum, tanq̃ ouem quæ perdita fuit per infidelitatem, & modo inuenta est. Propter quod accipit eum cum gaudio, sicut pastor in euãgelio dicitur ouẽ perditam gaudens imposuisse scapulis suis, ac reportasse ad suum ouile. [Vt diximus, primũ quidem laudat per intellectuales eucharistias & corporalem adorationem vnum benignum principium.] id est, in primis laudat creatorem naturaliter pium: per eucharistias intellectuales, id

Marginalia: 1. Iohan. 5. — 1. Iohan. 3. — 1. Iohan. 2. — Marci 16. — + tamanter — + ad hierarcham cog. nominatũ — Lucæ. 15 — Ibidem

les,id est,deuotas & præcordiales gratiarum actiones,omne bonum, omnemq; gratiam deo grataanter asscribens,qui & istum gratiose tetigit & reduxit. Deinde per corporales latriæ gestus,vt sunt genuflexio,pectoris tunsio,manuum eleuatio,totius corporis in terrã prostratio. Deum honorat & gratias agit[ex quo vocata vocantur,& saluata saluantur].i.à quo pijssime deo per interiorem inspirationem vocantur,qui salubriter vocantur,trahuntur,& perducunt ad gratiam. Cuius etiam pietate & gratia saluantur omnes,qui consequũtur salutem. De quo scriptum est:Quos prædestinauit, hos & vocauit:quos autem vocauit,hos & iustificauit. Qui apud ISAIAM effatur: Deus iustus & saluans non est præter me. Et apud Osee: Ego dominus deus tuus,& saluator non est præter me. Ideo Christus disseruit: Nemo potest venire ad me,nisi pater meus traxerit eũ. Infructuosa est ergo exterior exhortatio,prędicatio vel correptio,nisi intus operetur spiritus. Nam Cain fuit à domino increpatus, nõ tamen fuit compunctus,quia non fuit interius vnctus. Propterea dixit Apostolus:Igitur non volentis,neque currentis,sed miserentis est dei. Hinc & Ieremias fatetur:Scio domine quia non est hominis via eius,nec viri est vt ambulet & dirigat gressus suos. Nihilominus,vt Salomon fassus est, hominis est animum præparare,quamuis ad hoc quoq; quędam præueniens gratisq; data gratia requiratur:attamen si fecerit homo quod in se est,deus non deseret eum. [Deinde omnem sacram dispositionem in cooperatione quidem & consestiuitate salutis viri Eucharistiam quoq; diuinæ bonitatis in sacrum chorum congregans.]id est,post prædicta episcopus congregans & conuocans in chorum omnem sacram dispositionem,id est,totum chorũ cleri, vel vniuersos fideles astantes vocans in chorum, ita q conuenientes faciunt chorum & ordinem in cooperatione quidem.i.ad hoc q secum laudent deum,& celebrent eius præconia,in consestiuitatem salutis viri.i.congratulando celebriter baptizato de omni gratia ei concessa. Ideo subditur: In eucharistia quoq; diuinæ bonitatis,id est,in bona gratia illi data à deo, iuxta illud Apostoli ad Corint. Gratias agentes deo patri per ipsum. Et rursus:Gratias,inquit,deo super inenarrabili dono eius. [In principio quidem quoddam eloquijs incumbentem omnibus ecclesię plenitudinibus hymnum soluit.].i.episcopus primo decantat quendam hymnum.i.quẽdam canticum spirituale iucundum & regratiatorium,incumbentem eloquijs.i.innitentem sacris scripturis,& consonum ei sumptum aut factum ex ea, plenitudinibus omnibus ecclesiæ.i. vna cum omni turba credentium ibi pręsente[& post hoc diuinam salutans mensam].i.sacrũ altare deosculans,vel spiritalem dei refectionem commendans[ad virum aduenientem accedit].i.ad baptizandum[& interrogat eum,quid volens venit].i.quid cupiendo accessit,vt sic probet eius constantiam,& ad humilima responsa ipsum inducat,iuxta formam tunc præfixã à patribus sanctis.[eo vero religiose accusante iuxta anadochi† informationem].i.prout adductor suus ipsum instruxit,qui fuit eius patrinus,& tunc vocabatur anadochus, ab ana.i.sursum,& ducens,quia ad superna eum erexit. Iuxta cuius informationẽ accusauit in primis suã priorem perfidiam,& quod in illa tempus suum infructuose expendit,imo & vitiose, quia teste Apostolo:Quod non est ex fide peccatum est. Et certe quod fit intuitu finis,quem perfidus error præstituit,est iniquum,q̃uis non esset malum in se incredulitatem[ignorantiam veri boni]potissime dei & veræ felicitatis [à diuina vita desidiam.].i. acediam retrahentem à vita diuina,& quod tam tardus fuit ad fidem,quæ est exordium vitæ meritoriæ ac salubris[dignãte quoq; per sacrã suam medietatẽ* deo diuina consequi].i.hoc etiam respondet & orat cõsequi diuina.i.sacramentũ baptismi,& dona gratiæ ei annexa,deo dignante.i.dignanter & misericorditer secũ agente,per sacrã suam meditationẽ.i.per sanctã intermediationẽ epi, puta per eius orones & per sacerdotale officium bñdictionẽq; eius. Etenĩ sacerdotes, pręlati,pręsertim epi,sunt inter deum & hoies mediatores. Vnde in Deuteron. Moses filijs Israel loquens: Ego ait sequester eram inter deum & vos.[Testatur quidem ipsi futuram vniuersalem fore ppiciationem].i.episcopus baptizans,aut etiam alius minister ecclesiæ, affirmat baptizãdo affuturã ac dandam propitiationẽ vniuersalem.i.gñalem,& plenã culpaꝝ suaꝝ remissionẽ virtute dñicæ passionis,dũmodo syncere accedat. In ipsis tñ adultis reqritur contritio vel saltem attritio, & pcedere debet confessio,si opportunitas assit,& ad minus confitendi propositũ seu affectus. [tanq̃ perfectissimo & immaculato deo].i. à tanq̃ deo istud promisit existẽte infinite perfecto. Ideo non fallit neq; mentit:& essentialr puro. Ideo oẽm maculã culpę aufert ab eo q regñatur in ipso. [& diuinã ei cõuersationẽ introducens].i.eps baptizato cõmittens, vt de cætero Chri formiter conuersetur. Qui eñ baptizat scd̃m Apost. induit Chrm. Et iuxta Iohan. q dicit se in Chro manere,debet sicut ipse ambulauit & ipse ambulare.[& interrogãs si sic cõuersaturus ẽ] .i.eps quęrens de baptizando,an habeat firmũ propositũ taliter conuersandi post confessionẽ id est,

Marginal notes: Roma.8. | Isaia 54. | Osee 14. | Iohan. 6. | Roma. 9. | Ierem.10. | Prouer.16. | Colossen.3. | 2.Cor. 9. | †traditionẽ | Roma.14. | *de & diuina | Deuter. 9. | 1.Iohã.2.

A id est,post responsionem qua ait,quod imo per gratiam dei,imo &hoc promisit[imponit eius
capiti manum]in signum reconciliationis eius cum deo,cui & ipsum assignat tanq̃ ministrum
& filium adoptiuum,&cupiens gratiã dei augeri ac manere in ipso:quod fiebat cũ hac magna
cautela & circumspectione,quia ad Timotheũ scripsit Apostolus: Manus nemini cito impo= 1.Timo.5
sueris.[& signans].i.signo crucis benedicens baptizandum[describi imperat sacerdotibus vi
rum & anadochum].i.presbyteris præsentibus iubet vt baptizandum &eius anadochum scri
bant,ne quis non descriptus ficte se ingerat.[Ipsis autem describentibus virum]&eius patrinũ
[orationem sacram facit].i.episcopus orat pro illo [& hanc omni sic † complente ecclesia] .i. †faciente.
cunctis ministris ecclesiæ ibi præsentibus,orationem episcopi continuantibus,aut certe termi
nantibus,dicendo:Amen,aut aliquid tale,iuxta illud secundi Machabæorũ:Orationem facie= 2.Mach.1
bant sacerdotes,Ionatha inchoante, cæteris autem respondendentibus. [subintroducit quidẽ
eum].i.magis applicat baptizandum ad se.[& exuit per ministros.]vestes ipsius exuendo iu=
xta ritum illius temporis in toto aut parte per diaconos aliosve ministros. [Deinde statuens
eum in occiduis]id est,episcopus collocans baptizandum versus plagam & partem occiden=
talem[intentum]id est,diligenter aduertentem quæ ibi fiebant,& deo feruenter vacantem [&
manus erigentem ad ipsam conuersas regionem]id est habentem suas manus extentas versus
occidentem,quæ extensio manuũ ex spiritali feruore disponit ad mentis eleuationem ad deũ,
estq; sacrificium quoddam. De qua extentione frequenter est locutus Psalmista: Expandi(in=
quiens manus meas ad te. Et:Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Hinc in Psal.87. Psalm.140
prima epistola ad Timotheum scribit Apostolus:Volo viros orare in omni loco,leuantes pu 1.Timo.4
ras manus,sine ira & disceptatione. Et Ieremias: Leuemus,ait,corda nostra cum manibus ad Thren 3
deum in cœlis.[exufflare quidem ipsi ter iubetur sathanã].i.episcopus præcipit baptizato,vt
in detestationem diaboli & operum eius ter exufflet in eum, & in recognitionem ac dolorem,
q; superbeatissimam Trinitatem offendit,atq; corde, ore & opere sit transgressus. [& adhuc q̃
sunt abrenunciationis confiteri].i.proferre verba sanctę abrenuntiationis,dicendo:Abrenun
B cio tibi sathana &omnibus pompis tuis[Et ter ei abrenunciationem contestans].i.episcopus
baptizato tribus vicibus iniungens talem abrenunciationẽ,vel iniungens vt vicibus tribus re
nunciet,vt repetitio sit facti confirmatio,& tenatiorem ac recentiorem inducat memoriam ab
renunciationis huiusmodi.[confitentem ter hoc transducit ad se] .i. baptizatum ter ita abre=
nunciantem,& confitentem ac protestantem,q; hoc faciat,applicat sic. [& ad cœlum respiciẽ=
tem,& manus extendentem] ita q; per corporalem respectum ad cœlum,vere designat se deo
cœlorum intendere,&ei velle vniri,ac complacere,iuxta illud in Tobia:Ad te domine faciem Tob 3.
meam conuerto,ad te oculos meos erigo. Quod & Christus in euange.frequenter fecisse nar= Matt.14
ratur,non q; per exteriorem cœlorũ intuitum mens eius iuuabatur ad deitatis respectum, sed Mar.14. Lucæ.22
vt nobis præberet exemplum,vt sciamus quò nostram intentionẽ figere debeamus. Hinc & cę Iohã.11.17
cum illuminaturus,suspiciens in cœlum,ingemuit.[Iubet coordinari Christo].i.illum sic fa= Marci.7
cientem censeri veraciter Christianum[&omnibus à deo traditis sacris eloquijs].i.mancipan
dum diuinis scripturis à deo collatis, vt ipse baptizatus secundum illas iam ordinate se habe=
at. [Eo autem]videlicet baptizato[hoc faciente, testatur iterum ei ter confessionem.] id est,
episcopus rursus iniungit baptizato ter confiteri ea quæ fidei sunt, vel obseruaturum se quæ
C promisit,& quæ iniuncta sunt ei. [Et iterum ipso ter confitente]id est,baptizato exequente q̃d
præsul ei iniunxit.[Orans benedicit]id est,episcopus orans pro illo,bñdicit eundem. [& ma=
nus imponit]sicut exponit cõmentator,vt gr̃a dei confirmetur in illo.[& ad summum exuen=
tibus eum ministris].i.totaliter,q̃tum decuit,vel ad summum .i. vltimum.[afferunt q̃dẽ sacer
dotes vnctionis sacrũ oleum]cuius vsus est in baptismo.Sunt eñ & oleum vnctiõis extremę,
& oleum confirmationis distincta ab oleo isto. [Ipse aũi vnctionem per signationẽ ter incipi=
ens].i.episcopus inchoans vngere baptizandum,faciendo in determinata parte corporis eius
vt infra dicetur,tria crucis signacula cum tribus linitionibus olei. [Cæterũ sacerdotibus viũ
vngendum toto corpore tradens].i.residuam partẽ corporis viri baptizandi tradens sacerdo
tibus ad vngendum[omni corpore].i.per oĩa corporis membra,in quibus fieri decet,excepta
corporis parte ab episcopo vncta[ipse ad matrem filiolitatis venit] .i.ad fontem seu aquã ba=
ptismi,ĩ qua regeneratio agitur,& cognatio spiritalis cõtrahitur,ac filiatio adoptiua.Propter
quod aliæ duę translationes habent:ad matrem adoptionis,quarta vero ad matrem filiorum.
Itaq; sicut in Ecclesiastico terra nominatur mater omnium hominum,quantum ad materialẽ Eccle.40
productionem: sic aqua baptismi mater appellatur Christianorum,quoad spiritalem regene=
rationem. ¶Circa hæc scribit Albertus: Episcopus incipit vngere baptizandum,vt osten= Albertus

daturtota virtus sacramenti baptismi descendere ab ipso in subditos. Quibus verbis obijci potest, quia vt super quartum Magister & doctores concorditer astruunt, sacramenta euangelicæ legis virtutē à Christo & eius passione sortita est, non à ministeriastris ecclesiæ. Non ergo ab episcopo, nisi forsitan ministraliter. [& tunc aquam sacris inuocationibus sanctificans.] i. ad faciendum aliqua sacra cooptans, applicans, benedicens, aut exorcizans. [& tribus sanctissimi chrismatis cruciformibus effusionibus perficiens illam] i. aquam illam habilitans ad faciendum instrumentaliter perfectionem in baptizādo, ter fundendo in illam sacrū chrisma in figuram crucis, ita φ quælibet earum effusionum fiebat cum crucis signaculo. [& chrismatis † sacratissimis immissionibus æquali numero] i. cum trina istillatione chrismatis, sicut fuit triplex effusio chrismatis. [† sacrā deo acceptabilium prophetarum inspirationis † melodiā cōsonans] i. decantare incipiens melodiam sacram, sumptam ex libris prophetarum, hoc est, lectionem propheticam aut psalmodiam ad propositum pertinentem, ex diuina inspiratione conceptam & infusam sanctis prophetis, qui deo acceptabiles fuerant & accepti. Vnde in secunda Petri epistola habetur: Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines. [iubet virum afferri] i. præsul præcipit baptizandum adduci [& quodam sacerdote ex descriptione * ipsius anadochum prædicante.] i. sacerdote prædicante. i. sonora voce legente ex descriptione. i. charta in qua nomina baptizundorum, & eorum anadochorum erant conscripta, anadochum. i. nomen anadochi. [Ipse quidē] vtpote baptizandus [à sacerdotibus ad aquam ducitur] in qua scilicet baptizabitur [ad summi sacerdotis manum] i. ad episcopum [& ad eum manuductus] supple figit gradum. [Ipse summus sacerdos desuper stans,] i. in loco & authoritate eminente, vt videatur & audiatur ab alijs, & locus sit correspondens locato. [reclamantibus iterum ad summum sacerdotē iuxta aquam nomen perficiendi sacerdotibus] i. astantibus presbyteris rursus alte clamantib' nomen baptizandi ad præsulem. [ter quidem ipsum summus sacerdos baptizat] i. ter aquis intingit, lauat, & irrigat totū, tñ est vnus integerq; baptismus, q̄uis sint plures, vtpote tres lotiones, seu intinctiones particulares. De quibus subiungit: [tribus perficiendi dimersionibus & emersionib'] quibus ipse perficiendus seu baptizandus perfunditur vel intingitur aqua, & discooperitur eisdem ad laudem & gloriam supersantissimæ Trinitatis, de cuius inuocatione mox additur: [trinam diuinę beatitudinis inuocans substantiam] i. deum trinum in personis imo superdignissimam Trinitatem sub distincta expressione supersublimiū personarū, in quarum qualibet est beatitudo prorsus immensa, atq; in tribus simul vna beatititudo prorsus immensa, atq; in tribus simul vna beatitudo æterna, coæqualis, ac numero vna, sicut & vna indiuisa essentia. [Accipientes autem eum] videlicet baptizatū [sacerdotes] de manu episcopi, [porrigunt accessionis & anadocho & duci] i. assignant eum patrino, à quo fuit ad baptismum primo perductus [& cum ipso] scilicet anadocho [accipientes vestimenta perficiendorum] id ē, baptizandorum, quæ (vt legitur) linea erant & alba, inreriori gratiæ, nitori, puritati, ac innocētiæ baptizati correspondentia [adunatum] i. fidelibus incorporatum [ad summum sacerdotem iterum reducunt: ipse vero deificantissimo vnguento virum signans] i. episcopus baptizatum confestim consignans sacro chrismate confirmatiōis, quoniam adulti baptizati mox confirmantur: quod vngentum appellatur deificantissimum, quia per ipsum, tanq̄ per instrumentum sanctificatiuum & cooperatiuum baptizatus valde deificatur, vltra gratiam baptismo collatam, gratiam ampliorem suscipiens, per quam spiritaliter fit robustus, vt sit pugil ac miles Christi, ad puguandum in campo & spacio seculi huius contra aduersarios diuini honoris ac suæ salutis [Participem manifestat de cætero sacræ perfectissimæ Eucharistiæ] id est declarat φ ille baptizatus & confirmatus iam idoneus sit effectus sumere Eucharistiæ sacramentum, quod in se formaliter præ cæteris sacramentis, perfectum ac sacratum est, cum Christum deum & hominem vere substantialiterq; contineat, perfectissimum quoq; est in suis effectibus. [Hæc autem perficiens] id est, episcopus ista complens [& ab ipsa in sequentia processione iterum ad primorum extenditur contemplationem] id est, illis completis extendit & exercet se denuo in contemplatione, id est, in consideratione & occupatione spiritualium actuū speculando, orando, celebrando, ab ipsa processione, id est, redeundo ab exterioribus occupationibus circa baptizatum, in quas processit. Redeundo, inquam, in sequentia. i. actus cōsequēter cōplendos interiores diuinos. Sic quippe prelati, pſertim episcopi debent in secreto vacare deo, vt tñ tpe opportuno procedant ad actus pastorales circa sibi cōmissos: quibus expletis redire protinus debent ad deū. In cuius signū Chrs passione instante tribus vicibus orans, post quālibet orōnem redijt ad suos discipulos, increpans, instruēs & admonens eos. [quasi p nullum tempus

Marginalia: * sacratissimis; * sacrum. * melodiā; 2. Petri 1.; * ipsum & anadochū.; Matt. 26 Mar. 14. Lucæ. 22

Margin letters: D, E, F

A tempus aut modū in alieno ¶dam præter propria conuersaturus].i. tanq̄ nullo tempore, nullo modo, nulla occasione aut occupatione occupaturus se in rebus impertinentibus suo officio, sed solum in diuinis & spiritalibus ac congruentibus suo officio. Ideo subdit:[sed à diuinis in diuina attendens].i. ab vno actu spirituali diuino ad alium attente & considerate progrediens cum profectu assiduo. Iuxta illud: Ibunt de virtute in virtutē.[& sp diuino spiritu transordinandus].i. à spiritu sancto in omnibus dirigendus, vt in cunctis ordinate ac fructuose procedat. Hinc Timotheo episcopo, imo per illum cunctis episcopis scripsit Apostolus: Labora sicut bonus miles Christi. Nemo militans deo implicat se negotijs secularibus. Solicite cura teipsum probabilem exhibere deo, operarium inconfusibilem, recte tractātem v̄bum veritatis. Prælatus ergo, potissime pontifex nunq̄ ocio vacet, non iocis aut risibus, nec indignis carnalibusq; solatijs: sed quo pluribus præsidet, & quo pro pluribus redditurus est ratione, eo semper solicitior, operosior, timoratiorq; cōsistens: nullum temporis momentū expendat infructuose, prę cunctis æstuans charitate, feruens deuotione, & animarum intentus custodiæ cū solicitudine summa. ¶ Consequenter sanctus hic doctor exponit sensibilia signa & facta, quæ in baptismo forinsecus apparent & exhibentur, declarans q̄d illa designent. Psalm.83 1.Timo.2.

¶THEORIA seu ratio contemplatiua ac mystica prædictorum: Art. IIII.

HAEC quidem est, quantum in symbolis sacræ hostiæ diuina generatio] id est, prę habita regeneratio spiritalis in baptismo: regeneratio, inquam, hostiæ sacræ.i. hois baptizati, qui per baptismum moritur mundo, commoritur consepeliturq; Christo, atq; cum ipso resurgit, spiritaliter conuersando, iuxta illud ad Roman. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum ipso per baptismum in mortem, vt q̄uo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hæc ergo est diuina regeneratio, quantum in symbolis.i. secundum quod describi habet, & quantum spectat ad sensibilia signa & opa quæ fiunt in ipis. Nihil indecoȝ aut immundum ex sensibilibus habens characteribus].i. regeneratio ista baptismatis non habet admixtam turpitudinem aut immunditiam aliquam, ex characteribus, id est visibilibus illis signis & figuris lotioni admixtis, sicut in sacris deorum multæ erant turpitudines & fœditates admixtæ. In sacrificijs quoq; legalibus ex excoriatione & combustione corporum oblatorum & combustoȝ. Vnde & qui talia offerebant aut exercebant, erant immundi vsq; ad vesperam, vt in Leuitico legitur.[sed deo dignæ contemplationis ænigmata.].i. sunt in baptismo quædam repræsentationes obscuræ, vt prætactæ exufflationes seu mersiones in aqua, quæ sunt ænigmata contemplationis dignæ deo.i. includentia & requirentia speculationem & expositionem spiritualem, quæ condecet deū, & hoc [naturalibus & humanissimis speculis imaginata].i. ex signis & symbolis sensibilibus connaturalib' homini, quibus & assuetus est.[Cur enim apparuerit refellens, & diuiniorem rationem perficiendorum silentem persuaserit contemplatiua aduenientis fiduciam comparans sacre & omnis simul malitiæ per eximiam & diuinam vitam purgatione per aquam naturali corporaliter ipsi denuncians.].i. ipse badtizans denuncians ipsi, vtputa baptizato, comparans sacre.i. deuotionaliter, producans fiduciam aduenientis.i. confidentiam & spem ipsius adhuc baptizandi, venientis ad baptismū, purgatione per aquam naturali.i. corporali lotione & emundatione, quæ fit per aquam, corporaliter etiam designari purgationem simul omnis malitiæ.i. totius suæ iniq̄tatis, per vitam eximiam & diuinam.i. merito conuersationis Christi, in hoc seculo summe atq; mundissime, qui suæ sanctissimæ carnis tactu vim regeneratiuā contulit aquis: vel per vitam eximiā & sanctam baptizati post suū baptismū, per quā permanere poterit in gr̄a in baptismo suscepta marito conuersationis passionisq; Christi. Cur, inquam, si ita p̄suaserit baptizato, aut etiam alijs apparuerit.i. debeat apparere, refellens.i. reprobans, & silentē.i. eum qui tacet, rationem diuiniorem.i. spiritaliorem causam perficiendoȝ.i. baptizandoȝ, cur sc; baptizentur in aqua magis, q̄ in alia materia: q̄niam aqua corporaliter melius & communius lauat, sicq; per eam aptius significari, & instrumentaliter fieri pōt interior lotio siue purgatio, q̄uis non essent causę ad hoc diuiniores. Iccirco subiungitur:[Hoc ergo, etsi nihil nihil quidem diuinius haberet perficiendoȝ symbolica traditio].i. q̄uis traditio perficiēdoȝ symbolica.i. doctrina tradita de p̄ficiendis seu baptizandis, q̄ sc; in aqua sunt baptizandi, quæ doctrina per sensibilia signa collata, q̄uis non haberet causam diuiniorem, q̄ dictū est [non esset immunda, vt æstimo].i. scio p̄ fidem & conuenientiā & proportionē significationis prætactæ, imo & cōnaturalis existit [doctrinā q̄dē rectę vitę introducens].i. designans ac proponens documentū iuste viuēdi, dū p̄ corporalē lotionē in aqua instruimur de cætero pręcauere ab oī imūditia culpę: imo & si recidiuauerimus Rom.6. Leui.1.6.

uerimus purgare nos lachrymis pœnitentiæ & aqua sapientiæ salutaris. [perfectamque in malitia conuersationis purgationem vniuersaliter, corpore naturaliter purgato per aquam insinuans]. i. doctrina ista insinuans. i. designans purgationē pfectā in malitia. i. ab oi malo culpæ vitæ præteritæ, corpore vniuersaliter ac naturalr per aquam baptismi loto, & emundato per intinctionem in aqua ter repetitā. [Sed sit qdē hic imperfectis introductiuus aiaꝶ modus.]. i. modus iste assignandi causam, cur in aqua detur baptismus, q modus est aiaꝶ nondū spiritalis informatiuus & pductiuus ad spiritualiora, sit pro nunc datus atq; sufficiens imperfectis nondum capacibus mysticoꝶ. [hierarchica & vniformia. q̄tum fas à multitudine distinguens]. i. separans & occultans documenta spiritalia & mystica, quæ sunt hierarchica & vniformia. i. ecclesiastica, simplicia ac stabilia non humanis institutionibus nouis & voluntarijs subdita, in iure diuino aut naturali fundata à multitudine. i. à vulgo indocto, q̄tum possibile aut cōgruū est. [& cōmoderans immundis ordinibus compactā conuersationē]. i. solidā & spiritalem vitam perfectorum contemperans, ac proportionabiliter coaptans ordinibus immundis, id est, generibus hominum imperfectorum, vt scilicet perfectiores imperfectioribus condescendant, & eos paulatim ad perfectiora alliciant, vt sic pariter coalescant, sicut ad Rom. ait Apo-
Roma. 15. stolus: Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum portare, & non nobis placere. Sic quippe, vt in Act. legitur, apli q erant Hierosolymis, scripserunt ecclīæ Antiochiæ ex Iudæis, Gentilibusq; conuersis collectæ: Visum est spiritui scō & nobis, nihil vltra vobis oneris imponere, q̄ vt abstineatis ab immolatis symulachroꝶ & sanguine suffocato, & fornicatiōe, &c. Hinc itē ad Gal. docet: Fratres, & si pꝰoccupatus fuerit hō in aliquo delicto, vos q spūales estis, hmōi instruite in spū lenitatis. Alter alterius onera portetis [Nos aūt ascensionibus sacris inpfectoꝶ principia respicientes] alia lra habet ad perfectoꝶ principia. Est itaq; sensus: nos q sumus aliorum mgri & prælati, respicientes ad principia pfectoꝶ. i. ad virtutes & dogmata spiritaliū & heroicoꝶ virorum, [& ea diuinitus eruditi, cognoscemus q̄ꝶ sunt characterū effigies.]. i. nos desuper illustrati, sciemus, aliosq; docebimus, q̄rum characterū & formarū ac spiritalium lūinum ipsa sensibilia signa sint effigies. i. similitudines repræsentatiuæ. [& q̄rum inuisibiliū sunt imagines.] id est, quorū immaterialium bonoꝶ ipsa symbola existant, imagines. [Sunt eñi vt in ea q̄ est de inuisibilibus & sensibilibus actione aperte disputatū est, quædā qdē sensibiliter sacræ inuisibiliū imaginationes, & in ea manuductio & via]. i. sensibilia signa sunt qdē. i. certe q̄dam imaginationes. i. sensibiles repræsentationes, sacræ. i. sanctæ, q̄tum ad significationem, vt sensibiliter. i. experimentalr inuisibilium. i. graꝶ diuinarū ac supercœlestium, quæ nec oculus
Isaiæ 64. a vidit, nec auris audiuit: sed lotio corporalis exterior signū est interioris purificationis ac cœle-
1. Cor. 2. stis munditiæ. Vñ per Ezech. dñs dixit: Effundā super vos aquam mundā, & mundabimini ab
Ezec. 36. oībus inquinamentis vestris. Sunt q̄q; in ea manuductio & via. Inuisibilia eñi dei per ea quæ
Roma. 1. ā facta sunt, intellecta conspiciuntur, queadmodū dictū est in actione ea. i. in libro quē feci de inuisibilibus & sensibilibus. Qui liber etiam in præcedenti volumine memoratur, nec apud nos inuenitur. [Inuisibilia vero eorū * quæ circa sensum sunt hierarchicorū & principiū & scia]. i.
* secundū æterna & incōprehensibilis sapia & puidentia atq; benignitas dei, est cā exēplaris, fontalis, & effectiua hierarchicorū. i. actionū hierarchicaliū sensibiliūq; signorū, & sacramentorū, q̄ scdm nos. i. quæ in ecclesiastica hierar. consistunt, vt dictū est supra, tam in isto q̄ in libro phabito, & sciæ. i. cā totius sciæ nīæ mediata ac immediata. Propter q̄d dr 1. lib. Reg. q̄a deus sciarum dñs
1. Regū 2. est. Consequenter exponunt sensibilia signa, quę circa introducendū ad baptismū contingūt. [Dicamus ergo † q̄m est diuinæ btitudinis bonitas sp iuxta eadē]. i. q̄liter bonitas prima, quę & sua btitudo immēsa, sit iugiter iuxta eadē. i. in eadē sui dispositiōe subsistēs [& sit sic hñs] i. talis & nō aliter hñs se [pprij lūinis bñficos radios in oēs copiose expādit intellectuales vultui.]. i. radios sapię atq; scię suæ liberaliter superinfundit mentibꝰ cūctis creatis capacibus, & q̄tū est ex parte ipsius, put in lib. de Cau. asserit, ꝙ implet oīa scl'a bonitatibꝰ, & instar aquei elementi,
Iohan. 1. vniuersis infundit ac influit se vndiq;. Vñ & Iohā. ait: Erat lux vª, q̄ illūinat oēm hoiem veniētem in hūc mundū. [Si qs ergo discesserit ab inuisibili lūine,]. i. à luce diuina & increata, seu à splēdore grę eius mentē suā auerterit, cōsentiēdo vanitati, iniqtati vł errori [aut inuisibilibus,]. i. à spiritalibꝰ donis ipius, & ab inspiratiōib. diuinis instinctibusq; angelicis aut rectę rōnis iudicio remorsu cōscię remurmuratiōe synteresis [supbꝰ p se potēs] i. potēte se reputās p se & ex se vł ita se hñs ac si aliūde nō accepisset oīne posse q̄d habet, aut certe ex naturalibꝰ donis arbitrās se posse pmereri, pficere & saluari [malitię amore] i. sic peccās & errās ex prauitatis affectu, ex
Psalm. 35 mali electiōe, ex certa malitia, ex habitu vitioso, iuxta illud in psal. Dixit iniustus vt delinq̄t in
Apocal. 3 seipso. Vñ in Apo. dr: Dicis q̄a diues sum, & nullius egeo, & nescis q̄a tu es paup, cęcus & nudꝰ
Prouer. 21. miser & miserabil. verūtñ nemo peccat amore malitię formalr sumptę. Propter q̄d i Pro. scri-

A ptum est: Ois viri via recta in oculis ei⁹[Intimãs naturalr ei inspersas ad illuminãdũ ỽtutes].i. habit⁹ virtutũ ei connatos intrahẽs & claudẽs, nõ aperiẽs, sed excæcans. Sunt enĩ naturalr in aĩa rõnali gñalia quędã seminaria virtutũ, & habitus primorũ principiorũ, tam in opabilibus q̃ in speculabilibus: vt q̃d bonũ sit diligendũ, malum vitandũ, & q̃d totũ est maius sua parte. Hinc præcepta decalogi perhibentur de naturalis dictamine rationis, de quo in Psalmo: Signatum est super nos lumen vultus tui domine. per hos habitus habilitata est anima ad illuminãdum id est, ad participandum illuminationes supernas, si inchoatis istis virtutibus bene vtatur. Impij autem eas inficiunt & obscurant, iuxta illud Isaiæ: Transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum [protendit] id est, procul tendit ac recedit à domino, secundum illud Oseæ: Dereliquerunt dominum in non custodiendo. Hinc alia litera habet, excidit [præsentis sibi luminis non recedentis, sed superlucentis ipsa tristis & conuertens * occurrentem deiformiter] id est, ipsa mens talis, tristis, id est, in seipsa inordinata, turbata & grauis. Animus enim inordinatus sibi ipsi est grauis. conuertens, id est, à se auertens, qa & sic continet trãslatio alia. occurrentem deiformiter, id est, deum ei auersæ ad huc, pijssime occurrentem & auxiliari paratum, imó inuitantem eam ad conuersionem per se, per angelum bonum, per proximũ exhortantem, sicut ait Apostolus: Obsecramus pro Christo reconciliamini deo. Sic nanq; per Ieremiam loquitur deus animæ peccatrici: Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, ait dominus. Deum inquam luminis sibi præsentis non recedentis, sed superlucentis. deus quippe est lux infinita, inuariabilis, indefectibiliter fulgens, nec tempore nec loco recedens, imó gratia præueniente ac gratis data sæpius animam pulsans, vt in Apocalypsi protestatur: Ego sto ad ostium, & pulso. Et quamuis dicatur longe à peccatoribus esse, & à trãsgredientibus ac ingratis recedere, quantum ad quosdam effectus, attamen per essentiam, præsentiam & potentiam est vbiq;. [Siquidem moderate ipsa dati visibilis visiones supersiliet]. i. mens talis auersa superba, supersiliet, id est, transcendere præsumet visiones, id est, cognitiones visibilis sibi dati moderate, id est, obiecti quo concessum est ei cognoscere moderate puta cum discretione, vt scilicet imbecillitatem suæ intellectualitatis aduertens, non se ingerat ad illius perscrutationem immoderatam: quoniam perscrutator maiestatis opprimitur à gloria [& ad ipsas * super suum vultum claritates tueri fiducialiter audebit] id est, cum immoderata audacia præsumat intueri ad claritates ipsas super vultũ suum, id est, ad sublimes virtutes diuinas suum intellectum transcendentes, discutiendo occulta dei iudicia, & irreuerenter loquẽdo de incomprehensibilibus fidei, vt quidam quę non intelligunt paratiores docere quam discere, quemadmodum in prima epistola ad Timotheum de talibus scripsit Apostolus: Finis præcepti ẽ charitas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes, cõuersi sunt ad vaniloquium, volentes esse legisdoctores, non intelligentes quæ dicunt. [Lux quidẽ operabitur præter lucem nihil] id est, lux diuina directe nil faciet nisi quod suæ naturæ est, qa directe nullum obtenebrat nec excæcat, sed permissiue ac iusto iudicio excæcari & obdurari pmittit eos qui sponte ac pertinaciter se auertunt ab ea, quemadmodum sol non illuminat claudentem oculos suos à lumine eius. sicq; loquitur Isaias: Excęca cor populi huius. Verum tales excæcant seipsos, secundum illud Sapientis: Excæcauit illos malitia eorum. Sic & Apostolus C de præsumptuosis superbisq; loquens: Obscuratum est, inquit, insipiẽs cor eorum. Et hoc quare? Certe quia (vt scriptum est in Iob) ipsi fuerunt rebelles lumini. Veruntamen lux ista diuina inquantum iustitia, damnat & punit iniquos. [Ipsa vero perfecta imperfecte concupiscens] id est, mens auersa & elata, concupiscens, id est, desiderans, perfecta, id est, bonum increatum infinite perfectum, & bona gratiæ dona q; gloriæ in futuro imperfecte, videlicet minus quam bona carnalia & caduca, diuitias, voluptates, honores, in quibus sibi finem constituit, ideo vtitur deo, & fruitur semetipsa. Attamen aliquo modo desiderat bona perfecta, quoniam omnes naturaliter appetunt felicitatem. scientiam quoq; & virtutes cupiunt multi imperfecte, qui renuunt debite laborare pro illis. Talibus inest voluntas optatiua remissa, quæ non reputatur pro opere: non autem imperatiua & efficax, quæ pro opere reputatur. Vnde & in Prouerbijs legitur: Vult, & non vult piger. Econtra iubet se deus toto corde amari [eo quidem quo inobediens est non etiam intelliget] id est, eo ipso quo deo inobediens est, formatam diuinorum notitiam non habebit, nec scripturas profunde intelligit, imó hoc ipso q̃d videbat aut valebat habere, priuat, sicut ait Saluator: Habẽti dabitur, ei aũt q nõ habet, & q̃d videbatur habere, auferetur ab eo. Et rursus: Cõfiteor tibi pater, qa abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, id est, superbis sapientes & prudentes se reputãtibus, & reuelasti ea paruulis, id ẽ, humilibus. idcirco Psalmista cecinit deo: Declaratio sermonũ tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.

Margin: Psal. 4. | Iere. 14. Oseæ. 4. | * scurenti | Aristote. | 2. Cor. 5. | Iere. 3. | Apoc. 3. | Prouer. 15. Iere. 23. | Prouer. 25 | * sup suũ vul tũ claritatis obtueri. | 1. Timo. 1. | Isaie. 6. Sapien. 2. | Rom. 1. Iob. 24. | Aristo. Prouer. 13. | Deu. 4. Matt. 22. Mar. 12. Luce. 10. | Matt. 25. Matt. 11. Luce. 10. Psal. 118.

[Humile vero inornate despiciens] hoc est, menstalis despiciens inornate, id est, turpiter ac stolide. humile, id est, ea quæ sunt veræ humilitatis, videlicet propriam defectuositatem, culpam, imperitiamque fateri ac pandere, & informationem beneuole petere [per seipsam restaurat] id est, per se vult defectum suum supplere, & proprio intellectu inuenire. propter quod frequenter plus errat, & nouitates ad inuenit, erroresque spargit & decipit plures, sicut ad Timotheum scribit Apostolus: Superbus nihil sciens, languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, dissentiones. Hinc Salomon in Prouerbijs docet: Habe fiduciam in domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Itemque: Non sis sapiens apud temet ipsum. [Verum quod quidem dixeram] id est, quod iam dixi, verum est [benefice semper intellectualibus vultibus diuinum expansum est lumen] id est, lux increata immensa, vbique & semper obiecta est, & paratam se exhibet pie ac liberaliter mentibus sapientibus, studiosis, capacibus. [Inestque eis] id est in promptu habent faciendo quod in ipsis est [recipere præsente eo] id est, splendorem gratiæ, claritatem illuminationis internæ & omnem profectum optatum obtinere à lumine illo vere præsente, quod infinite munificentiæ, opulentiæ atque potentiæ est. propter quod subditur [& semper ad diuinam propriorum traditionem existente paratissimo] id est, pronissimo ad communicandum & influendum mentibus affectuose petentibus charismata munerum diuinorum: hinc scriptum est in Sapientiæ libro: Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt illam. Præoccupat eos qui se concupiscunt, vt se illis prior ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inueniet. Quoniam dignos se ipsa circuit quærens, & in vijs suis ostendit se illis hilariter, & in omni prouidentia occurrit illis. Istud Christus in euangelio apertissime contestatur: Petite, dicens, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Intueamur ergo dominum deum nostrum tanquam verissime nobis præsentem, imó omnia penetrantem: & ipsum intra nos contemplemur, amplectamur, ac feruentissime brachijs sancti amoris stringamus, cum ingenti fiducia ipsum incessabiliter inuocantes. oportet enim semper orare, & non deficere. Etenim aliquando differt, probans fidem & pacientiam nostram, atque vt postea copiosius salubriusque exaudiat. Id demum diligentissime prospicientes, ne ipsum in aliquo offendamus. His præmissis, declarat qualiter præsul in his deum pro posse sectatur. [Ad hanc diuinus summus sacerdos formatur imitationem] id est, episcopus regulatur ac dirigitur ad faciendum conformiter vt se illi assimilet cuius gerit vicem. [Luciformes suæ diuinæ doctrinæ claritates] id est, fulgida documenta [copiose in omnes expandens] id est, publice prædicando [& aduenientem illuminare dei imitator paratissimus est] id est, præsul dei sectatur, valde paratus est docere, & omni modo sibi possibile illustrare omnem aduenientem ad suam sermocinationem, baptizationem, aut cuiuscunque sacramenti susceptionem: imó inuitat, hortatur, rogat vt veniat, & reprehendit ac punit non venientes, instar dei qui per Isaiam effatur: vtinam ostendisses mandata mea. Et in Deuteronomio: Quis dat talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea, & bene sit eis in sempiternum? [Non inuidiose neque immunde priori apostasia immoderata quidquam semper vsurus] id est, episcopus de cętero nunquam in aliquo vsurus seu functurus ex inuidia aut alia turpi causa apostasia sua priori, immoderata, id est, pristina sua auersione aut elatione, per quas apostatauit, id est, recessit corde à deo. Vnde Ecclesiasticus ait: Inicium sapientiæ hominis, apostatare à deo: quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor eius [sed diuinitus semper prouenientibus suis in lucem ductionibus hierarchicæ relucens] id est, ecclesiastice seu prælatice fulgens proximis suis, potissime subditis, ductionibus suis, id est, exemplaribus actibus suis ac directionibus directiuis in deum, prouenientibus diuinitus in luce id est, ex diuina præordinatione in publicum, iuxta illud: Sic luceat lux vestra coram hominibus. Re lucens inquam [in bono ornatu] id est, decore virtutum [& ordine] id est, gradu officij sui [& analogia] id habitudine & proportione [vniuscuiusque ad sacra communionis] id est, ad sancta dona diuinæ communicationis, ita vt dirigat vnumquodque secundum illius dispositionem & capacitatem, & ad ea quæ magis conueniunt illi, vt ambulet digne deo, secundum tenorem & exigentiam suę vocationis aut professionis [sed si quidem sanctę ordinationis est principium diuinum] id est, si pro quia. quidem, id est, certe principium diuinum ordinationis sanctæ ad deum. i. sacrum & salubre exordium ordinationis. i. reductionis sacræ ad creatorem [secundum quod seipsos cognoscunt sacri intellectus]. i. secundum quod mentes deuotæ in primis cognoscunt seipsos, sic quod sui ipsius recta cognitio, principium est conuersionis ad deum. Exordium inquam [recurrens ad naturę visibile consequens

1. Timo. 6. Prouer. 3. Ibidem. Sapien. 6. Lucæ. 11. Lucæ. 18. Isaiæ. 48 Deute. 5. Eccl. 10. Matt. 5. *communionis. Collo. 1. *quidem.

D E F

A sequẽs] .i. aptũ suę naturæ auxiliũ, puta ad signum sacramẽtale baptismi aut confessionis, per quod connaturaliter manuducitur ad salutem. Nam baptismus est regeneratio, & initium bonorum, confessio est malorum. [In principio quidem quis quando est, ipse videbit] hoc est, aliquis videbit in principio suæ conuersionis, quando ipse est, id est, quando spiritaliter incipit eẽ cum senserit gratiam dei in se certitudinaliter aut probaliter [& hoc accipiet primum] id est, primo cognitionem & gratiam istam percipiet [ex respectu ad lumen sacrum donum] id ẽ, ex consideratione sui, per respectum & comparationem ad lumen diuinum, si scilicet ab illo se inueniat illustratum, experiendo in se actus sacros, quos lumen illud operatur in mẽte, ita vt magis diligat veritatem in cunctis, quam tenebras. i. vanitatẽ & culpam: quod vtiq; lumẽ, est sacrũ dei donum, sicut in Iohanne ait lux ipsa: Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. [Qui autem propria *bene impassibilibus oculis inspicit] id est, qui propriam conditionẽ, proprietatem & defectuositatem claris & reformatis interioribus oculis pẽsat [ex non lucentibus quidem reuertetur ignorantiæ obscuris] id est, de caligine ignorantiarum suarum & vitiorum erubescens ac pœnitens, ab illis recedet. Saluberrimum nanq; est seipsum ita cognoscere [dei autem *perfectissima vnitate & participatione qui imperfectus est] id est, qui adhuc imperfectus est, non habendo perfectissimam huius viæ vnionem & participationem cum deo. [ipse non inde concupiscet] id est, ex suprasius præfata cognitione, non protinus aut confestim accendetur desiderio perfectissimę vnionis, sed paulatim proficiet. Ideo sequitur: [In breui vero per ipsa *sui prima, deinde adhuc priora & per †illam prętantia & perfectus in sublimissimã diuinam in ordine & sacre ascendet communionem] hoc est, talis ascendet in breui perfectus, .i. cito perfectus effectus sacre, id est, per exertitia sanctitatis in communionẽ diuinam sublimissimã in ordine, id est, in gradu perfectionis, hoc est, ad perfectissimam vnionem cum deo per

Ioban. 12 | *luminis | † perfectissima vnitatẽ & participatiõem | q imperfectus | * sua. | † illa pstantia & pfecta

B actus clarissimos doni sapientiæ ac diuini amoris igniti per ipsa sui prima, id est, inchando ab hijs quæ spectant ad statum incipientium & seruorum, purgatiuamq; viam. deinde adhuc priora, id est, ab illis ascẽndendo ad actus pertinentes ad statum proficientium. & per illa præstãtia, id est, ab illis ascendendo ad actus qui ad statum pertinent perfectorum, qui actus præstantiores sunt exercitijs alijs. Oportęt enim à fundamento incipere, & in via generationis non prius est quoq; spiritale, sed quod animale. propter quod asserit Christus de homine ordinate pcedente: Assimilabo eum viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram. Verũtamẽ omipotens deus supra hunc communem ordinem agere potest, & sæpius egit, dãdo quibusdã etiam magnis peccatoribus in conuersionis exordio feruentissimum zelum iustitiæ, ardentissimumq; amorẽ, ac syncerissimũ perfectionis effectũ [huius est ornatus & sacri ordinis imago, aduenientis confusio, & eorum quæ †circa ipsum sunt cognitio ad summũ sacerdotẽ viæ anadochum habens ducẽ] hoc est, confusio, id est, erubentia de peccatis præteritis, seu illorũ confessio, aduenientis, id est, hominis accedentis ad baptismũ. & cognitio eorũ quę circa ipsum sunt id est, consideratio eorum quæ agit & intendit, vt sunt profectio eius ad episcopum baptizantem, & proprietas viæ eius qua pergit ad sacrum baptisma, habens ducem, id est, ductorem in via illa suum anadochum. Hæc inquam sunt imago & repræsentatio successiui processus ad pfectionem, incipiendo ab infimo. [Dum vero sic ascendentem] id est, baptizandum, sic progre-

Matt 7. | * secũ sed ipsum.

C dientem ad fontem baptismi & ad incrementa virtutum [diuina beatitudo in suam participationem recipit] id est, deus essentialiter beatus, suscipit illum sic, quod facit eum participẽ gratiarum suarum [& proprio lumine tanquam quoddam ipsi signo tradit diuinum perficiens] id est, impressione characteris, qui est inuisibile signum, distinguens baptizatum à non baptizato, dominus deus tradit ipsi baptizando diuinum perficiens, id est, supernaturale lumen gratiæ gratũfaciẽtis, pficiens eũ, ponendo eũ in eẽ supnaturali deiformi [& comunicãtẽ diuinorũ partis & sacrę ordinatiõis] .i. recipiẽtẽ aliqd doni ac dispositiõis diuinorũ. i. sacrorũ signorũ, aut sacramentorũ, aut spiritaliũ nũerũ [quorũ est symbolũ] id est, corporalis similitudo [sacrum à summo sacerdote adueniẽti donatũ signaculũ] sacrũ signaculũ, id ẽ, crucis signum. donatũ, id ẽ, impressum ẽ adueniẽti, vtputa baptizando ad baptismũ veniẽti, à summo sacerdote. i. ab epo [& sacerdotum salutaris descriptio] qui iuxta præhabita scripserunt nomen baptisandi in libro inter alios baptizandos, ad designandum quod per baptismum annumerandus & consociandus esset electis, prout tunc pie sperabatur. Hinc subditur [insaluatis eum connumerãs] id est, descriptio illa computans baptisandum inter saluandos finaliter, sicut & nunc inter fideles Christi sanguine liberatos fiducialiter computatur, iuxta illud Apostoli: Nos autem gloriari oportet in cruce domini nostri Iesu Christi, in quo est salus, vita & resurrectio nostra, per quem

Gala. 6.

quem saluati & liberati sumus[& memorijs sacris]id est,in scripturis libri illius, quæ conscriptio fuit memoriale personæ inscriptæ[ponens eum apud anadochum] id est, nomen baptisandi ponens iuxta nomen anadochi,qui simul cum baptisando fuit scriptus in libro illo [tanquam viuificæ ad veritatem viæ amatorem]hoc est apud anadochum tanquam apud amatorem viæ viuificæ,id est,salutaris itineris ducentis ad veritatem euangelicę legis,ac vere salutis. Vel sic,connumerans eum,vtputa baptisatum,tanquam amatorem viæ viuificæ,ad veritatem ducentis. Et ista expositio aptior videtur,quia subiungitur[quidem verum& consequentem] id est,amatorem vtiq; verum & consequentem & sequacem & assecutorem[ducis diuini]id ē, anadochi[non errantemq; deo traditis ductionibus sequentis manuductorem] id est, inscriptio illa ponens anadochū manuductorem sequentis,id est,baptisandi, qui sequitur eum seu eius ducatum.non errantemq;,id est,etiam non deuiantem ductionibus,id est,in suis directionibus & doctrinis traditis à deo,per quas & secundum quas ducit baptisandum. [Sed non inest,summe contraria simul participare]id est,nō contingit neq; possibile est,aliquid simul participare,recipere aut habere in se summe contraria,id est,ea quæ maxime inuicem contrariantur,aut simul ea habere in summo gradu,quamuis secundum gradum remissum possint simul inesse: vt quod aliquis sit aliqualiter calidus, & aliqualiter frigidus. vnde communis autoritas est, quod contraria non possunt simul inesse, & quod vnum eorum expellit aliud, atque quod vnumquodque tanto plus est tale,quantominus habet admixtum de suo cōtrario. [Neque communionem quandam ad vnum habentem]id est,non contingit eum qui habet communionem,id est,vnionem & dilectionem cum illo vno,quod solum & summe necessarium est[partitas habere vitas]id est,actiones vitales dispersas per passiones & vitia,&diuisas à deo ac vltimo fine,hoc est,quod asserit Christus: Nemo potest duobus dominis seruire: dominis inquam,contrarijs.Ideo additur:non potestis deo seruire & mammonæ.Iohannes quoque in prima sua canonica:Si quis diligit mundum,non est charitas patris in eo.Hinc alibi scriptum est:Adulteri,nescitis quia amicitia huius mundi inimica est deo? Quicunq; ergo voluerit amicus huius mūdi fieri,inimicus dei constituetur.Et in libro Iosuæ habetur:Seruite domino corde perfecto atq; verissimo.Ac per Ioelem dominus exhortatur: Conuertimini ad me in toto corde vestro. Hinc dixit Chrysostomus:Pro quanta parte cor tuum est ad aliquam rem, pro tanta minus est ad deum.Quod intelligendum est,si sit ad aliquam rem,non in deo neq; secundum deum,hoc est, secundum exigentiam vltimi finis. Istud itaque non contingit [si vnius recipit firmam participationem]id est,si habeat fixam & synceram vnionem cum illo simplicissimo vno,ita q̄d careat omni affectione inordinata contraria, iuxta illud Ecclesiastici: Esto firmus in via dei.Hinc Sapiens alius docet:In simplicitate cordis quærite dominum,id est, corde puro ac simplici. Apostolus quoq;:Stabiles,inquit estote & immobiles,abundantes in opere domini semper[sed immensurabilem esse & * inordinatum in omnibus]id est,illum q ita diuisus est & corde dispersus,oportet esse immensurabilem,id est,non regulatum,nec recta æquitatis mensura vtentem & inordinatnm,id est,ab vltimo fine auersum,nec mēte directum. iuxta illud: Pes meus stetit in directo. Verumtamen potest pœnitere, seque emendare. iuxta illud Oseæ:Conuertere ad dominum deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. Sed loquendo de eo formaliter,secundum quod talis est,istud verificatur.Inomnibus demum inordinatus est quæ ait,vt ita diuisus:attamen in tali statu potest agere bonū ex genere, vt honorare parentes,quia naturalis lex habet hoc.Iuxta hunc sensum est Ieremiæ illud eloquium: Prauum est cor hominis & inscrutabile. Hinc iuxta Apostolum,Metiamur nos intra nos, vt non in immensum inflemur,& infra terminos nobis præfixos contineamus nosipsos,ne simus transgredientes,nec simus inordinati[vniformitate diuisionibus] id est, per diuisiones, distractiones,dissipationesq; cordis ab vniformitate,id est,vnita in deo stabilitate,implendo quod Salomon ait:Omni custodia custodi cor tuū.& Moses in Deuteronomio: Custodi temetipsū & animam tuam solicite,nec vnquam obliuiscaris domini dei tui.Deinde pandit quid baptisandi exuitio signet.[Quod quidem symbolorum traditio sacre expandens,aduenientem velut priorem vitam exuens]hoc est,quod traditio symbolorum,id est,doctrina sanctorum patrum per symbola tradita,expandens,id est,extendere se iubens aduenientem,vt baptisetur velut exuens vitam priorem,id est,tanquam deponens pristinam conuersationem iniquam, iuxta illud Apostoli:Exuite veterem hominem cum actibus suis.[Et vsq; iuxta illam vltimos habitus soluens]id est,extrema vestimenta remouens,quibus vsus est iuxta illam,id est,iuxta consuetudinem vitæ prioris,in qua sunt multæ abusiones,vanitates,superfluitates & curiositates in vestibus,contra illud Apostoli:Habentes victum & amictum & quibus tegamur, his cō tenti

Lucæ.10. Matt.6. Lucæ.6. 1.Iohan. 2. Iaco.4. Iosuæ.24. Ioelis.2. Ioh.Chry. Eccl.5. Sapien.1. 1.Cor.15. *inordinabilem. Psal.25. Oseæ.14. Exodi.20. Iere.17. 2.Cor.10. Prouer.4. Deute.4. Collo.3. 1.Timo.6.

D E F

A tenti sumus[nudum & discalceatum sistit]id est,stare facit[ad occidua aspicientem]id est,ver †malitiæ
sus occidentem[& manuum abrenunciatione obscuræ* malitiæ renuentem communiones]
hoc est,abrenunciatione seu detestatione mentali facta cum aliqua manuum motione,aut si-
gnificatione tanquam cum signo sensibili.renuentem .i. abnegantem communiones,id ē,affe-
ctus &participationes malitiæ obscuræ,id ē,prauitatis tenebrosæ secundum illud Prouerbio-
rum:Via impiorum tenebrosa nesciunt vbi corruunt[& ingenitum sibi dissimilitudinis habi- Prouer.4.
tum tanquam expirantem]id ē,morientem aut suffocantem in se habitum dissimilitudinis,in Collo.3.
genitum sibi,id ē,habitualem inclinationem seu fomitis corruptionem,reprimendo motus& 1.Petri.2.
actus illicitos,iuxta illud Pauli:Mortificate mēbra vestraquæ sunt super terram. Ac principis
Apostolorū:Obsecro vos abstinere à carnalibus desiderijs,quæ militant aduersus animā. Vel
expirantē,id est, extra se spirātem & exsufflantē habitū hunc innatū,abominando eundem[&
vniuersales confitentē ad deiformis contrarium abrenunciationes] id est,profitentē abijcere
vniuersales,id est,cunctas dissimilitudines vitiorū. Vnde alia translatio clarius continet:Profi †nõ habet
tētē his integre q̃ sunt deo cōtraria.[Ad hæc sic oīno nō detētū ipm].i.baptizādū ipm,nō detē- Ad hæc.
tū ad hęc.i. non irretitū aliq̃ pctō prętacto,qa nunc resipiscere cœpit à laqueis diaboli,qbus ca-
ptus detinebatur. Iniquitates em̄ suæ capient impiū,& finibus peccatorū suorū constrīgetur,
vt in Prouerbijs dicitur[& absolutū factū]etiā in confessione sacramentali,quæ in adultis ba- Prouer.5.
ptismū præcedit. Oīa enim in confessione lauantur[in conspectu traducit]id est,ponit in lo
co patenti,puta ad orientē,vnde lumen visibile oritur nobis,ad innuendū quod baptizandus
iā consistat in lumine spiritali,vt subditur[in diuino lumine statutum & respectum] id est, in
B gratia,charitate,fide,sapiētia collocatū,atq; à deo misericorditer visitatū ac visum,iuxta illud
primæ Iohannis epistolæ:Ambulemus in luce,sicut & deus in luce est[futurę fore munde in p 1.Iohan.1.
fectissimo ex malitia reditu promittens]id est,firmiter asserens se fore futurū,id est,de cætero
conuersaturū & constituendū seu peruenturū in reditu ex malitia perfectissimo,id est,in reces
su à peccatis valde perfecto,per cōuersionē plenā ad deū. Hæc aūt professio seu prpmissio quæ
adhuc fit in baptismo,non videtur fuisse votū absolute,sed firmū quoddā propositū ac fortis
assertio quæ frequenter pro promissione accipitur. Alioquin Christiani in oīni peccato mor-
tali agerēt seu peccarēt contra promissionē seu votū,& non solū contra præceptū. Qui aūt ad
deū cōuertitur,debet ad deū perfecte conuerti,prout per Ieremiam dn̄s loqtur:Si reuerte ris ad
me,conuertere[& sacras eius ad vnū rationabili intuituconfessiones vniformi facto per veri- Iere.4.
tatis amorē recipiens]Hoc est,episcopus seu eius traditio,recipiens sacras cōfessiōes eius,vide-
licet baptizādi,qbus cōfitetur ea quæ fidei sunt, dicente Apostolo: Corde creditur ad iustitiā, Rom.10.
ore aūt confessio fit ad salutē.rationabili intuitu ad vnū,id est,ex sapiente consideratione ad de-
C um,qui est prima increataq; veritas,cui innititur catholica fides,& cuius autoritate atq; intui-
tu credimus scripturis diuinitus reuelatis, prout per miracula sufficientissima est ostensum.
vniformi facto,id est,stabiliter recollecto ipso baptizato in deoper veritatis amorē,id est,syn
cerā dilectionē,sine qua fides informis est, nec sufficit ad salutē,iuxta quod ait Apostolus. Si
linguis hominū &angelorum loquar,charitatē aūt nō habeā,factussum velut æs sonās aut cym- 1.Cor.13.
balū tinniēs. ¶ Deniq; amor veritatis valde stabiliter vniformēq; efficit hominē. Propter q̃d
Salomon:Iustus,inqt,quasi fundamētū æternū. ¶ Cōsequēter tāgit q̃d significet vnctio,q̃ vn- Prouer.10.
git baptizād⁹[sed ē ibi clarū(vt æstimo)hierarchicorum eruditū.i. bn̄ instuctū in hierarchicorum
significatiōibus & actiōibus, clarū & notum ē,vt puto.ibi,id ē,in baptismi exhibitione [quia* †de victis
deuictis in fortitudine ad vnum resistentibus]id est,peccatis,tentationibus ac dæmonibus re-
sistentibus conuersioni mentis ad vnum totius beatitudinis fontem,superatis in fortitudine,
id est,per gratiosum & grande auxiliū dei & per fortē conatū conuersi ad meliora ac viciniora
saluti. Qui enim creauit te sine te,id est,sine tua cooperatione,non iustificabit te sine te. Nec co Hebræ.4.
ronatur nisi qui legitime certauerit[& contrariorum vniuersalibus interemptionibus & abo- Augusti.
litionibus]id est,inuisibilium hostium plenis ac totalibus victorijs,& abolitionibus,id est,ex- 2.Timo.2.
pulsionibus acquisitis,quantum ad hoc quod nullum mortale actualiter dominetur in corde
[immutabile valet]id est,mens confirmata in deo,iuxta illud Apostoli ad Hebræos: Optimū Hebræ.13.
est gratia stabiliri cor[potens & apta est ad intellectualia deiformis habitudinis]id est,ad re- †valet.
ceptionem ac perfectionem diuinorum charismatum,& ad omnem profectum eorum,p quæ
habere se potest deiformiter per imitationem præcipuam. Ideo scriptum est in Amos:Præpa Amos.4.
rare in occursum dei tui. Alia litera habet:Adorna thalamum tuum Syon.[Non enim redire
tantum oportet ab omni malitia]id est,non solum oportet ab omni peccato cessare, iuxta il- Psal.36.
lud Psalmi:Declina à malo. Et in Ecclesiastico:Quasi à facie colubri fuge peccata. Vnde Salua Eccle.21.
tor dixit sanato:iam amplius noli peccare,nę deterius aliquid tibi contingat. Etenim vulnera Iohan.5.

repetita plus nocet[sed & viriliť duræ eē].i.cőstātē,nec mollitˀcedere,sed idonee eē armatā cō tra iacula vitioꝝ ac dæmonū,de q̄ salubri duritia dñs dixit Ezechieli:Vt adamātē&silicē dedi te. Atq; ad Ieremiā:Dedi te vt murū æreū &columnā ferreā:& bellabūt aduersum te,& nō p̄ ualebunt[&intrepidum] semper abijciendo carnalē, effeminatū & inordinatū,imó & seruilē timorē non innitendo proprijs viribus,sed sperando in deo. Ordinate quoq; &prudēter time re oportet,quoniam in medio laqueorum&innumerabilium hostium ambulamus. sicq; inter spem & timorem medium obseruare. Nam qui sine timore est,iustificari non potest,nec certi sumus nos esse sine peccato mortali. Propter quod in Ecclesiastico scriptum ē: De propiciatu peccati noli esse securus. Sic ergo oportet esse intrepidum[contra pernitiosam semper in eam subiectionem] id est,aduersus vilem,turpem,damnabilē recidiuationē,quæ est miserrima ser uitus,secūdū illud Iohānis:Omis qui facit peccatū,seruus est peccati. Et Petrus:Iniqui sunt ser ui corruptionis & peccati,imó & diaboli. A quo enim quis superatus est, huius & seruus est. [Neq; templi veritatis amoris in quiete vnquam fieri] id est,nunquam cōstitui in ipsa quiete id est,cessatiōe actuum sanctorum templi veritatis,id est, pertinentium ad spiritale templum veritatis æternæ & charitatis,quod est mens deuota,ecclesia quoq; militans ac triumphans,di cēte Apostolo: Templum dei sanctum est, quod estis vos. aut etiam materialis ecclesia, in qua iugiter sunt dei laudatio,adoratio,inuocatio,celebratio & saluberrima dispensatio sacramen torum. Hoc impleuit beatissima Anna prophetissa,quæ vt in Luca cōscriptū est,Non discede bat à templo,orationibus & ieiunijs seruiens deo die ac nocte.[Attente vero & æternaliter in eam vt virtus extendi]id est,ad ipsam altissimam veritatem oportet extendi, id est, mente ele uari. attente,id est,cum omni diligentia & consideratione,pensando super dignissimam & sup honorandissimam præsentiam eius. &ęternaliter,id est, modo quā diu hic degimus inchoatiue per fidem,& in futuro per beatificam contemplationem,in qua nulla est interruptio,nec in perpetuum finis. Neq; enim nobis sufficit finis consummationis,nisi cuius nullus est finis du rationis[ad perfectissimam diuinitatis ascensionem]id est,ad contemplatiōem ipsius summā, ascensiuam,id est,superaltissimum illud obiectum,vt illā adipiscamur in patria, & crescamus in ea in via. Nam subditur[sacre semper augentem]id est,assidue in mentibus feruide deuoto rum crescentem. Nempe quo amplius crescunt in sancta humilitate,charitatis feruore ac sapi entiæ dono,eo & in contemplatione nunc magis proficiunt. In patria autem cessant meritum præmiorum profectus. Ecce in verbis his compendiosissima documenta tanguntur,in quibus tota nostra consistit salus,profectus,perfectio,vt si ab omni dei offensa cessemus,virtuosisq; a ctibus iugiter insistamus,contra aciem viciorum stemus armati,salubriter duri,sapiēter intre pidi,& ita ad contemplationis fastigia properemus. & hoc est quod Christus nos docet humi li planoq; stylo,sed sensu profundo: Omnis,inquiens,qui audit verba hæc,& facit ea,assimila bitur viro sapienti,qui ædificauit domum suam supra petram. Et descendit pluuia, & venerūt flumina,& flauerunt venti,& irruerunt in domum illam:&non cecidit. Deinde hæc ad propo situm applicantur. [Vides autem horum diligentes imagines] id est, nonne aduertis imagi nes & figuras istarum spiritalium perfectionum,diligenter institutas à sanctis ex inspiratione diuina. [Deiformis quidem summus sacerdos] id est, episcopus multum diuinus ac dei vicari us[inchoat sacram vnctiōem]Incipit enim vngere baptisandum quem tribus crucis signat si gnaculis vt est dictum. [Sacerdotes vero sub ipso]id est,aliqui sacerdotum inferiorum. [per ficiunt vnctionis sacrificium]id est,obsequium illius vnctionis deo oblatum,exequūtur & cō plent in baptisando,quem in alijs cunctis membris vnxerunt secundum ritum primitiuę eccle siæ,qui modo in multis mutatus est[ad sacra in similitudine*perficiendum in certamina euo cantes]id est,excitantes& inuitantes perficiendum ,id est,baptizandum ad certamina sacra,id est,spiritalia bella contra hostes salutis. Verum vnctio ista non est confirmatio, quæ est sacra mentum,& datur ad robur fidei ac spiritalis militiæ,ne q̄s Christum publice confiteri verecū detur. Propter quod datur in fronte. Hæc autem confertur ad refrenandum dæmonis potesta tem in fomite,in præparationem pugnæ aduersus eundē,propter quod spectat ad exorcismū. sic itaq; euocant illum in similitudine,id est,per sensibilia signa quæ circa baptisandum adhibē tur,vt sunt huiusmodi vnctiones &alia quædam præfata[secundum quæ sub militante Chri sto factus est]id est,secundum quæ sensibilia symbola ipse baptisandus factus est,id est consti tutus est sub Christo militante,id est,q in hac vita militans fuit,& nunc potius est triumphās. tamen & nunc in suis fidelibus pugnatoribus militans ē & pugnās. [Quoniam vt deus est mi litiæ creator]id est,spiritualis militiæ,imó & spiritalium militum institutor est & causa. Deus nanq; est nomen vniuersalis principij causalis & prouisiui,vt in expositione præcedentis libri philoso

Marginalia: Ezechi.3. Iere.1. Eccl.1. Eccl.5. Iohan.8. 2.Petri.2. 1.Cor.6. Lucæ.2. Matt.7. *Ideleandos. D E F

A philosophice ac theologice est probatum[vt sapiens vero leges eius posuit]id est,Christus secundum q sapiens & sapientia ipsa,posuit leges eius,id est,iussiones & statuta huius militiæ,secundum quę exercenda est,vt cum in euangelio loqtur:Qui perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Et rursus:Beati q persecutionē patiuntur propter iustitiam:qm̄ ipsorū est regnū cœlorum. Item q;:Cum steteritis ante reges & præsides. &c. Et denuo:Noli timere eos q corpus occidunt. Et iter:Qui vult venire post me,abneget semetipsum,& tollat crucē suam quotidie,& sequatur me. [Operatus est vt bonum⁺decora victoribus brauia] id ē, Christus secundum q̄d bonus,promisit,parauit atq; largitus est præualentibus hostibus,diuini honoris ac suæ salutis præmia copiosa & splendida,quæ dicuntur brauia,secundum quod conferuntur in fine cursus & agonis vitæ præsentis. Vnde dixit Apostolus:Nescitis quod hi qui in stadio currunt,omnes qdem currunt,sed vnus accipit brauium?Et iter:Ad destinatum sequor,ad brauium vocationis supernæ. De remuneratione aūt vincentium multa deprompsit in Apocalypsi:Esto,dicēs, fidelis vsq; ad mortem,& dabo tibi coronā vitæ. Qui vicerit non lædetur à morte secūda:vincenti dabo manna absconditum. multaq; alia. Similiter & Sapiens ait:Spes electorū immortalitate plena est. In paucis vexati,in multis bene disponētur. [Et adhuc diuinius]id est,istud adhuc magis diuinū est[qm̄ qdē vt optimus in militibus effectus est]id est,ipse Christus inquantum pijssimus & cōmunicatiuissimus effectus est militum ac militantium vnus per incarnationis mysterium,inter homines conuersatus,& prę omnibus ac pro omnibus persecutionęm ac acerbissimam mortē perpessus,iuxta illud:Christus factus est pro nobis obediens vsq; ad mortem,mortem autem crucis. Et Isaias ait:Tradidit in mortem animam suam,& cum sceleratis

B reputatus ē. Vere languores nostros ipse tulit. Hinc subditur:[Cum ipsis sacre pro eorū libertate & victoria ad mortis & corruptionis concertans potestatem]id est, ipse Christus concertās.i. simul cū suis cōmilitonibus pugnās sacre,imó sacratissime & vtuosissime p libertate & victoria eorum,id est,ad promerendum & impetrandum eis libertatem à seruitute peccati & iugo diaboli obseruantiarumq; legalium,quæ erant onus grauissimum, quod nec patres nostri potuęrunt seruare,vt in Actibus legitur:pro libertate quoq; ab obligatione damnationis perpetuæ,quia eramus natura filij iræ. De qua libertate ipse Saluator ait: Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Et Paulus ad Galatas: Vos,inquit,in libertatem vocati estis. Ad impetrandū etiam eis victoriam,id est,gratiam & virtutem vincendi,cunctos aduersarios suæ salutis, sicut ait Apostolus:Gratias deo qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum Iesum Christū. Qui dixit discipulis:In mundo pressuram habebitis,,sed confidite, ego vici mundum. idcirco Apostolus fassus est:Omnia possum in eo qui me confortat. Sic ergo Saluator fuit concertans ad potestatem mortis & corruptiōis,id est,ad subiugandū sibi potestatiue ac meritorie ipsam mortem & corruptionem. Promeruit etenim nobis immortalitatē & incorruptionem contra

C mortem naturæ,eripuit quoq; à morte culpæ & item à morte gehennæ,quæ vt in Apocalypsi fertur,est mors secunda. Et isti sunt effectus passionis dominicæ. Hinc Christus in Apocalypsi fatetur:Habeo claues mortis & inferni. Sed & imperiū mortis habere asseritur, de quo scripsit Psalmista:Dominus fortis & potens,dominus potens in prælio. Qui in Oseæ prænunciauit: De manu mortis liberabo eos,de morte redimam eos. Ero mors tua ó mors,ero morsus tuus inferne. [Certantibus quidem tanquam deus perfectus*ascēdit gaudens]id est,Christus ad cōsolationem & exemplum certantium,ascendit in cœlum,tanquam deus perfectus,id est,quasi vere omnipotens,quamuis corporalis illa ascensio conuenerit ei secundum humanitatem assumptam. Diuina ergo & increata virtute principaliter fuit ascendens. Nihilominus etiam secundario merito suæ dignissimæ passionis,dote quoq; agilitatis,dicente Apostolo: Factus est obediens vsq; ad mortem. Propter quod & deus exaltauit illū. & ad Hebræos: Videmus Iesum propter passionē mortis gloria & honore coronatum,vt gratia dei pro om̄ibus gustaret mortem. Ascendit autem gaudens,iam glorificatus in anima & corpore. Glorificatio etenim illa resurgendo & ascendendo atq; in summo cœli empyrei residendo completa est. Quam accidētalem glorificationem ipse sibi promeruit,quæ & ratione hypostaticæ vnionis suæ humanitatis cum verbo,sibi debebatur & competebat. Hinc Micheas prædixit:Ascendit pandēs iter ante eos. Et Psalmista: Ascendit deus in iubilatione. Quæ ascensio est spes nostra,quia ascendit prę stans nobis fiduciam felicissimæ ascensionis in cœlū,primo in anima,secundo in anima & corpore feliciter reunitis. Vnde in Hymno sanctus dixit Ambrosius:Est eleuatus nubibus,& spem fecit credentibus. [Manet autem in sapientes legislationibus,& secundum eas sine transgressione cōtēdit ad bonorū p̄miorū spem,firmitē se habēs sub optimo militiæ dn̄o & duce ordinat⁹] Istud nō de Chr̄o,sed de baptizato,cōstituto sub Chr̄o exponit, q manet in legislatiōibus.i. in

Matt. 10. & 24.
Matt. 5.
Matt. 10.
Ibidem.
Matt. 16.
Lucæ 14.
⁺decertu.
1 Cor. 9.
Philip. 3.
Apocca. 2.
Sapien. 5.
Baruch. 3.
Philip. 2.
Isaiæ. 53.
Actu. 15.
Ephe. 2.
Iohan. 8.
Gala. 5.
1 Cor. 15.
Iohan. 16.
Philip. 4.
Apoca. 2.
Apoc. 1.
Psal. 23.
Oseæ. 13.
Philip. 2.
Hebræ. 2.
Michee. 2.
Psal. 46.
Ambros.

pceptis collatis sapiētissimæ euāgelicæ legis.& cōtēdit.i.certat,laborat & satagit conuersari se-
Rom.8. cundū eas sine trāsgressiōe ad spem.i.ad obtinēdū bonū speratū pmio℞ optimo℞,quæ omne desideriū spe superāt,&omnē intellectū viato℞ excedūt.Propter q̄d Apost.ē testatus:Nō sunt cōdignę passiōes huius tēporis ad futurā gloriā,quæ reuelabit in nobis:firmit habēs.i.fortit& salubrit stās ordinat⁹ sub optimo duce ac principe militiæ.i.Chro rege & capite suo.De q̄ ad
Hebræ.2. Hebræos inducit:Decebat eū ppter quē oia,& p quē oia,autorē salutis eo℞,p passiōes cōsummari.Et Propheta:Quis ē iste rex gloriæ?dñs virtutū ipse est rex gloriæ.Porro cōmētator etiā
Psal.23. am de baptizato exponit pcedētia quędā.Videlicet certātibus q̄dē vt de pfect⁹ascēdit.Quę expositio scd̄m istā trāslationē videt extranea.ve℞ scd̄m aliā potest teneri.Alia qppe habet:Certantibus q̄dē vt in diuinis pfectus.sicq; intelligi pōt,q baptizandus iā notabilit factus diuinus p pparatiōes pfatas,ascēdit gaudēs ad fontē baptismi & ad psulē baptizantē,ad ædificationē alio℞ certātiū cōtra pctā,quæ ipse iā vicit.Deinde describit spiritalis significatio mersiōis quæ agitur in baptismo.[Superās vero diuinis vestigijs militū primi p bonitatē deū imitātibus militijs ad deificationē cōtrarias ei & reluctātes opatiōes & subsistētias cōmorit Chro]hoc ē,baptizādus superans operatiōes cōtrarias.i.prauas,saluti oppositas.reluctātes ei.i.rōnis suę iudicio & subsistētias.i.spūs malignos de q̄bus Apost.Colluctatio nobis est cōtra spiritualia neq-
Ephe.6. tiæ in cœlestibus,quæ ei cōtrariāt.Ad deificationē,qa deificationē eius impediri conāt formalit has superās militijs imitātibus deū.i.exercitijs spiritalibus deo placentibus,& cōformātib⁹
i.Petri.2. vestigijs militū primi.i.sectādo vestigia Chri,q scd̄m q̄d hō,& pugnator fuit &miles,& militū primus:q teste archiapostolo,passus ē p nobis,nobis relinquēs exēplū,vt seq̄mur vestigia eius,
Iohan.12. put ipse in Iohāne loq̄t:Qui mihi ministrat,mihi seq̄tur.p bonitatē.i.p actus v̄tutū,iuxta q̄d di E
Matt.11. xit in Mat.Tollite iugū meū sup nos,& discite à me,,qa mitis sum & humilis corde.commoritur Christo.id est,simul cum Christo deserendo vitam priorem iniquam,& de cætero Christiformit cōuersando,q̄d est mori peccatis,ppterea subditur[mystice dicēdum pctō p baptismū] .i.spiritaliter loquendo moritur omni iniquitati,cui cum tanta execratione frequenter renunciat[& sapienter intelligit]ex informationibus sibi factis[sacra cū quāta pulchritudine habet symbola].i.cū quā magno decore virtutū accepit sensibilia illa signa & opera,quæ ei adhibita sunt ante baptismū,vt sunt vnctio & crucis impressio.&c.[Etem qm̄ q̄dem mors est in nobis, non essentiæ vel subsistentiæ,iuxta quod visum est alijs vnitorum separatio]hoc ē,qa pro certo mors naturalis in hoībus non est corruptio eēntiæ.i.humanitatis aut aīæ ratiōalis,nec sub-
Aristo.17. sistētiæ.i.actualis existētiæ quæ ab essentia fluit,& dicitur actus eius,iuxta q̄d visum ē alijs.i.secundū quod apparuit q̄busdā grossis philosophis,vt Epicuręis,q dixerūt aīam rōnalē eē mortalē.sed mors ista ē separatio vnito℞.i.diuisio seu recessus aīæ à corpore,psertim in hoīe,cuius
Plato. aīa immortalis cōsistit.hoc & Plato asserit in Phædone:Mors,inq̄ēs,aliud nō ē quā aīæ corpo
Proclus risq;diuisio.In q̄ lib.immortalitatē aīæ Plato fatet erudent ac pbat,quā & Proclus in elemētatione apertissime reserat & ondit,dicendo:Om̄e q̄d ad seipsum cōuersiuū est, antipostaton est.
Aristo. Et rursus:Om̄e antipostaton ppetuū est.Iteq;:Om̄e antipostaton incorruptibile est.Deniq;sicut iuxta philosophū esse pprie & supposito℞,ita gñari & corrūpi,sic q sicut generatio dicit eē coniunctio formæ substātialis atq; materiæ,sic corruptio seu mors eo℞ separatio nominatur. F
De isto tñ plenius ē dicēdū in lib.sequēti,in q̄ idē hic autor affirmat,q nō corrūpit aliq̄d existētiū.Sed modi & harmoniæ seu cōmensuratiōes circa existētia[in nobis* in inuisibile ducēs].i.
*in visibile separatio ista seu mors ducit in inuisibile nobis.i.aliq̄d nobis occultū.[Aīam q̄dē vt in priuatione corporis sp futurā].i.ppetuo māsurā post separationē à corpore,saltē vsq; ad diē iudicij & horā resurrectiōis cōmunis futuræ vel ppetuæ scd̄m philosophiæ doctrinā[corpus vero vt in terra occultū].i.mors ducit corpus in inuisibile tāq̄ sub terra sepeliēdū[aut iuxta alterā quādā corporaliū mutationē].i.pputrefactionē sub terra[ex ea quę ē scd̄m hoīem specie demolitū]
Iob.16. .i.destructū ex specie ea quæ est scd̄m hoīem.i.à forma & figura quā amittit in sepulchro,nec
Iob.14. eā recuperabit scd̄m cursum naturæ.Propter q̄d sctūs Iob ait:Viā p quā nō reuertor, ambulo. Et ite℞:Homo cum dormierit,non resurget donec atteratur cœlum, non euigilabit nec consurget de somno suo.[Pulchre per aquam vniuersalis occultatio].i.tota absconsio baptizādi in aqua baptismi,in qua ad horulā mergit[in mortis & sepulturæ informitatis imaginē accipitur].i.occultatio illa pulchre.i.condecenter accipitur in imaginem.i.pro figura informitatis .i.amissionis formæ prioris mortis corporalis ac sepelitiōis.i.quæ amissio fit p mortē& sepulturā,quas cōseq̄t resolutio & putrefactio corporis.De hac re dictū ē supra,cū allegatiōe v̄bo℞ Apostoli ad Romanos.Pręterea q̄d designet trina baptizandi immersio in aqua,subiūgit.[Sacre ergo

cre ergo baptizandorum symbolica doctrina].i.doctrina ista data de baptizandis,includens in se
A sensibilia signa & facta,seu facta significatiua.i.aliqd designantia[docet]sacre & religiose[mystice].i.spiritalit & occulte[tribus in aqua dimersioibus& eleuatioibus].i.p tres dimersiões baptizandi in aqua baptismatis,& p totide extractiões & eleuatiões eius ex illa[diuinã triduo totidemq; noctibus in sepultura Iesu vitæ datoris imitari morte].i. sectari diuinã morte corporalem Iesu q e dator vitæ:qua morte ipse mortuus fuit triduo.i.tribus diebus artificialibus,&totide noctib⁹ in sepulchro,intelligedo hoc ipsum p Synecdochẽ,vt satis vulgatũ e. Vñ in euãgelio dixit:Sicut fuit Ionas in vetre piscis tribus diebus ac noctibus,sic erit filius hominis in corde terræ. Vñ & p Oseæ pdictũ e:Viuificabit nos post duos dies,in die tertia suscitabit nos. Hanc diuinã morte triduanã seqmur,cessando totalit à triplici gñe culpæ,videlicet cordis, oris & operis. Dicit aũt mors diuina,qa mors Chri q verus e deus,quis nõ cõueniat ei secũdũ naturã diuinã. Rursus,diuina mors appellat,qm sancta e illa mors p quã diuinæ & beatæ vitæ cõsortes hæredes sumus effecti,& à multiplici morte erepti,iuxta illud Petri:Chrs semel p peccatis nostris mortu⁹ e,iustus p iniustis,vt nos offerret deo mortificatos qde carne viuificatos aut spiritu deglutiẽs morte,vt vitæ æternæ efficeremur hæredes. Præterea Chrs secundũ qd deus,e dator primus ac principalis totius vitæ naturæ & grę ac gloriæ. Secundũ naturã vero assumptã (quæ teste Damasceno lib. scdo,fuit instrumẽtũ animatũ pprium & cõiunctũ verbi ei vniti)e dator vitæ grę & gloriæ meritorius & instrumẽtalis:qa vt fert apud Iohannẽ:De plenitudine ei⁹ accepimus oẽs,gratiam p gratia. Vñ denuo ptestat:Ego veni vt vitã habeãt,& abundantius habeant. Iteq;:Ego vitã æternã do eis. Sic itaq; imitari debemus morte diuinã[quantũ possibile viris diuina imitatio].i.quantum imitatio ista diuina,videlicet cessatio ab omni peccato,e qd possibile viris diuinis, communi infirmitate & fragilitate circundatis,qui secundum lege generalem diu esse non queunt sine veniali peccato:quia & si singula,non tamen omnia venialia
B valent vitare.[In quo iuxta eloquij mysterialem & occultam traditionem].i.iuxta euangelicam doctrinam,cœlestis vitæ ac patriæ significatiuam[nihil inuenit princeps mundi].i.nihil culpæ inuenit diabolus mundanorum hominum princeps & caput,quantum ad esse iniquitatis. Nempe vt scriptum est in Isaia:Peccatum non fecit,nec inuentus est dolus in ore eius. Qui in Iohanne fassus est:Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Seqt de spiritali significatione vestimentorum alborum.[Deinde vero luciformia vestimẽta induunt consummatum].i.sacerdotes episcopo baptizanti subministrantes post præfata induunt cõsummatũ.i.baptizatũ iã in baptismo plene purgatũ ac ꝟtutib⁹ decoratũ vestes luciformes, .i.albas & mũdas,in qb⁹ magis ibibita e & abũdat,quã in colorib⁹ alijs.[Virili em & deiformi vi cõtrariorum impassibilitate,& ad vnũ firmo cõtuitu *inordinatũ ornãt].i.baptizatũ q añ suã conuersionem fuit inordinatus,ornant & induunt sacerdotes. Virili ac deiformi.i. vigore virtutum valde diuino,& impassibilitate contrariorum.i.reformatione passionum inordinatarum vt non lædatur ab illis neq; ab alijs vitijs seu inuisibilibus inimicis.& contuitu firmo .i. respectu forti ad vnum.i.ad vltimum finem.his diuinissimis bonis induunt illum vel dispositiue, vel cooperatiue ad proficiendum & persistendum in illis,vel quia designant eum hijs eẽ ornatum,per hoc quod induunt eum vestes,per quas ista signantur[& informe formificat luciformi vniuersaliter vita splendens].i.conuersatio eius prius informis,infructuosa & arida, nunc
C in baptismo formata est charitate feruente seu eius profectu,splendens de cætero vniuersalit, id e,in omnibus verbis & actibus.luciformi vita.i.actionibus exemplaribus & doctrinalibus ꝟbis,iuxta illud:Sic luceat lux vestra corã hoibus. Sicq; Philippensibus scripsit Apo. Sitis simplices filij dei in medio natiõis prauę & puerse,int qs lucetis sicut lumiaria mũdi,ꝟbũ vitę cõtinẽtes. Salomõ qq; i Prou. Iustorum,inqt,semita qsi lux splẽdẽs,pcedit& crescit vsq ad pfectã die. Sequit de mystica notatiõe vnctiõis. [Vngueti autem perfectiua vnctio].i.baptizanti vnctio consummatiua significatione.[Odoriferum facit perfectum].i.designat ipsum baptizatũ esse dulcis ac bonæ famæ,sicut ait Apostolus Christi bonus odor sumus in omi loco. Nam & chrisma per balsamum ei admixtum,odoriferum est.[Sacra enim diuinæ generationis consummatio].i.sancta baptismi completio[†coadiuuat consummata diuino spiritui].i.perfecta actualiter seu executiue coadiuuat.i.cooperatur vt quoddam instrumentum spirituisancto, qui p sensibilia signa operatur in baptizato.[Inuisibiliter autem odorificum & perfectiuũ aduentũ ineffabilit existente].i.interiore & spiritale aduẽtum spiritussancti,vere suauem & perfectiuũ, q ineffabilis est.i.plene & comprehensiue exprimi neqt,quis vocaliter exprimat [cognoscere intellectualit].i.naturalit noscere p experiẽtiã,aut certa vel pbabilia indicia[cõcedo].i fateor cõuenire[dignis scdm intellectũ diuini spiritus sacra & deifica cõmunicatiõe].i.hoibus purgatę mẽ

Matt. 12. Lucæ 11. Oseæ. 6. 1. Petri. 3. Ioh. Dam. Iohan. 1. Iohan. 10 Ibidem. Iohan. 14. Isaiæ. 53. Iohan. 14. * inornatũ ornatur. Matt. 5. Pphi. 2. Prouer. 4.

tæ mentis,qui quantum possibile est,ex dignatione & gratia dei digni sunt communicatione, id est,copiosa,sancta ac deificante influxione & participatione spiritussancti,ita q multum diuini sunt & dei amici,tanquam secretarij eius,qui vel ex reuelatione,vel ex certis experiētijs & visitationibus reuelationi quasi æqualentibus,noscunt se esse in charitate ac donis atq; effectibus ei annexis,cum & Apostolus fateatur:Ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, q filij dei sumus.Sed & princeps Apostolorum:Per opera,ait,bona certam faciatis vocationē vestram.Porro de inuisibili spiritussancti aduentu in libro Iob asseritur:Si venerit ad me,nō videbo eum:& si recesserit à me non intelligam.[In fine autem omnium].i.cūctis prædictis circa baptizatum completis[summus sacerdos ad sacratissimam eucharistiam vocat perfectū] .i.ipsum baptizatum taliter intus ornatum & consummatum,hortatur ad sacram communionem[& perfectiuorum mysteriorum ipsi tradit communionem].i.eucharistiæ sacramentū, in quo continentur & considerantur plura & magna mysteria,quorum fide,virtute & efficatia perficimur & saluamur.In huius etenī sacramenti celebratione & receptione,recordamur dilectiōis,miserationis & bñficētiæ dei ad nos,mysteriorūq; Christi,videlicet incarnationis,cōuersatiōis eius in seculo isto,vltimę cœnę ac institutiōis sacramēti istius,passionis,resurrectionis ascensionisq; eius:quorum omnium hoc superadmirabile & superuenerandissimum sacramētum,est preciosissimum memoriale.Huius vero sacramentalis communionis significatiōem & rationem hic transilit,quoniam in capitulo proxime subsequenti,tractaturus est inde.

Roma.8. / 2.Petri.1. / Iob.9.

¶ Nunc de sacramento baptismi aliqua sunt addēda.Baptismus ergo essentialiter est intinctio hominis prius non baptizati in aqua verbo vitę sanctificata,seu ablutio facta in aqua simplici naturali,sub præfixa forma verborum.Sunt demum tria ad baptismum reqsita,quæ sunt materia eius,vtputa aqua elementaris:& forma verborum,quæ est,Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritussancti.Verūtñ istud,Ego te baptizo,non est stricte loquēdo de baptismi essentia.Nam & græci vere baptizant dicendo:Baptizetur seruus Christi in nomine patris & filij & spiritussancti.Latinis tamen non licet præscriptam formam mutare.Tertium est ministri intentio,vt saltem intendat facere quod facit ecclesia.Regularis quoq; minister baptismi ē sacerdos,quamuis in necessitate homo quicunq;.Immersio quoq; in aqua siue vna siue trina, non est de necessitate baptismi:immō sufficeret,si caput solum aspergeretur.Attamen idonea nō est consuetudo ecclesiæ omittenda.¶ Deniq; modo quatuor sacramētalia pcedunt baptismū, quæ sunt exufflatio baptizandi,designans expulsionem diaboli:& insufflatio baptizantis,significans spiritussancti infusionem.Secundum est immissio digitorum in aures, denotās gratiā & sapientiam atq; à vitiorum putredine præseruationem.Tertium est contactus saliuę ad aures & nares,designans apertionem spiritualium sensuum.Quartum est vnctio olei in pectore & inter scapulas,quo designatur amor legis diuinæ,& deuota ad eam subiectio.¶ Tria qq; fiunt post baptismum,quæ sunt chrismatio in vertice,denotans gratiam Christi in mente:impositio cerei,significans claritatem fidei & amoris:induitio vestis albæ,restitutionem innocentiæ signans.De his tamen diffusius beatissimus Dionysius tractat in textu.¶ Insup triplex assignatē à Magistro lib.quarto ratio institutionis sacramentorum.Prima,vt dum homo in rebus materialibus & vilibus quærit salutem magis seipsum in cunctis humiliet.¶ Secunda,propter eruditionē,vt per exteriora signa,interiorē gratiam,virtutē & effectum addiscat. Tertia,propter exercitationē,vt in sacramentis vtiliter occupatus,nequaquam ocio resoluatur aut tœporē incurrat.Verūtñ sanctus autor huius voluminis,aliam tangit,quæ & quarta potest ratio appellari,q̄a connaturale est nobis,per sensibilia ad spiritualia introduci.Amplius,passio Christi ē q̄si vniuersalis causa & medicina salutis humanæ.Causa aūt & medicina gñalis,necessario applicatur ad diuersos effectus ac varias curationes per diuersa instrumenta seu media,quæ & sensibilia cōuenit eē.Hinc Saluator septē instituit sacramēta,p quæ tāq̄ p medicinalia vasa applicatē hoībus ṽtus,gr̃a & meritū dñicæ passiōis:p q̄d etiā edocemur,visibilia & inuisibilia,materialia & immaterialia ab eodē principio eē pducta,vt cōfundatē stultissima hæresis Manichæi.¶ Postremo,circa hoc ip̄m capitulū plurima possent inq̄ri,& q̄si oīa quæ circa sacramētū baptismi occurrūt quærēda:de qb⁹ ptrāseo,q̄m sup quartū Senten.& in Sūmis doctoꝝ plene inueniūtē.

Baptismus quid. / Tria ad baptismū reqsita sunt / Tertiū est cōtactus. / Tria fiunt post baptismum. / Primo. / Scd'o. / Tertio. / Manichæi hæresis.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS II.

Vod intētionē hierarchiæ nr̃æ.i.assimilationē & vnitionē ad deū cōsequimur diligēdo & operādo diuina mādata,& q sctā & diuina regeneratio baptismi ē principiū opatiōis mādatoꝝ dei formās & q̄si figurās nr̃m interiorē hoīem ad susceptionē & habitudinē aliaꝝ doctrinaꝝ & opationū & sanctificationū,& studiū & cōtēplationē diuinoꝝ.Hæc aūt ita se habere ōndit p dilectiōnē dei,quæ teste Hierotheo primus & principalis motus ē mētis

in diuina. Baptismus vero q in diuinum esse nos regenerat principium & quasi fundamentum est ipsius dilectionis per quam implentur mandata, qa sicut prius est esse quam scire vel moue re, vel operari, & prius est esse hominem q̃ operari humana. ita prius est esse diuinæ, q̃ scire vel operari diuina. Post arcet imperfectos à profundis mysterijs sub exemplo radiorum solis & q̃rundam hominum q leguntur de præsumptiõe correcti & puniti. ¶ Hierarcha siquidem prouocans peccatores ad pœnitentiam annunciat diuinam misericordiam & bonitatem, commemorando verbi incarnationem, & dei ad nos vnitionem sub exemplo ignis, iuxta illud Iohannis: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri his, q credunt in nomine eius, q non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. De peccatore compuncto ad conuersionem, & quærente ducem & magistrum conuersionis suæ seipsum arguente, obedientiam promittente, & ad tanta obstupescente. Quem dux ille benigne suscipiens & clementer tractans ducit ad hierarcham, quem hierarcha suscipit hilariter exemplo domini ouem perditam reportantis. Et de ipsius conuersione mentaliter gratias agendo, & adorat corporaliter, & chorum mutat ad cooperandum saluti eius q cõuertit; & ad gratias agendum deo, cum aliquo cantico sacræ scripturæ publice decantato. post hierarcha osculatur altare, deinde procedens eum qui conuertitur, quærit quid petat. Quo seipm accusante de praua conuersatione & infidelitatis errore, & boni omissione, & rogante, vt fiat ipse mediator reconciliationis suæ ad deum, hierarchia respondet, q̃ oportet eum totaliter ad deum conuerti, & vitæ præteritæ integre renunciare, & qualiter eum conuersari oportet recitans, quærit an paratus sit ita agere. Quo ita confitente imponit manum capiti, & iubet eum, & Iohan. 1. Lucæ. 15.

B susceptorem suum à sacerdotibus describi, incipiens orationem: qua completa ab vniuersa ecclesia exuit eum, sed non ex toto, per manus ministrorum. Postea facit eum prosterni ad occidentem, & ter abrenunciare Sathanæ conuersationi præteritæ vitæ. Deinde ducit ad orientem & sursum respicientem, & manus extendentem participem facit Christianorum, & sanctarum scripturarum Deinde hierarcha eidem iterum ter confitenti, vt supra orans benedicit. & tunc penitus denudant eum ministri, & hierarcha oleo sancto vngere incipit trina significatione, & sacerdotes complent vngentes eum oleo totum corpus eius, & tunc ad baptismum procedit; & præ missa benedictione super aquam hierarcha cum chrismate tres cruces facit in ipsa aqua; cum totidem decantationibus haleluia. & psalmorum secundum varias ecclesiæ consuetudines. Deinde recitata descriptiõe tam viri quam susceptoris sui, ipse vir à sacerdotibus ad aquã adducitur, dirigente eum in aqua manu hierarchæ. Deinde sacerdotibus nomẽ baptizandi recitantibus episcopus ter eum immergens in aquam, & ter eleuans baptizat eum cum nominatione sanctæ trinitatis. Quem sacerdotes mox assignant susceptori suo; & ipsi cum ipso susce-

C ptore baptizatum veste sibi congrua indutum reducunt ad hierarcham. Quem episcopus chrismate signans, concedit ei eucharistiam. Quibus completis baptizatus extenditur ad cognitionem mysteriorum quorum fidem suscepit tanquam semper profecturus in anteriora se extendens, & posteriorum oblitus, nec aliquando ad pristina reuersurus. sed in diuina à spiritu sancto semper promouendus. Quod hæc quæ symbolice in baptismo fiunt, nihil continẽt immũdum vel inconueniens. sed quod inuisibilia dei opera insinuant per signa connaturalia & hominibus congruẽtia. Nec nocet q̃ suppresso interim subtiliori mysterio negocietur persuasio conuersionis & cognitio sibi competens salutem eius q̃ conuertitur, & per aquæ ablutiõem insinuetur ei purgatio interior peccatorum suorum. Opera siquidẽ illa symbolica licet nihil aliud mysterij continerent, immunditiæ notam non haberent, cum eum qui conuertitur ad vitã ordinatam inducant, & vitæ præteritæ purgationem eidem euidenter denuncient. Sed talis denumeratio facile intelligibilis congruit inductioni imperfectorum ad hierarcham qui per huiusmodi iam distinguuntur ab immundorum multitudine, & coaptantur mysterijs inferioribus sibi congruentibus. Prouectioribus vero congruit ad principalia eorum quæ fiunt mysteria intendere, & horum characterum ex imagine occulta scrutari. Sensibilia enim viam prębẽt ad inuestiganda inuisibilia tanquam talium imaginum veritatem, & intelligibilia sunt sensibilium principium & veritas. Mysterium primi articuli huius sacramenti quod est supra, hierarcha ergo materialis cunctos ad veritatis cognitionem inuitans deũ signat, cuius bonitas semp vniformiter cunctis intellectibus superradiat seipsam offerens & exponens. Si autem mẽs à p̃sente & superradiante lumine vel intellectuales oculos clauserit vel auerterit, vel etiam mensuram suam excedens inscrutinia diuinorum præsumptuose se mergat diuinum lumẽ, nihil agit nisi quod suum est, scilicet vt prædictum est. Qui autem supra mensuram suam præsumit & illa perfectiora in quæ præsumit non consequitur, & imperfectioribus quæ cõsequi poterat pri- Philip. 3

uat. Diuinū aūt lumē vt dictū ē. Nihilominus sp mētibus se extēdit & in optiōe eas est haurire de ipso lumine sp psente & paratissimo seipsum dare. Prædictā dei bonitatē imitat eps cunctis offerēs lumē doctrinæ suæ, neq iracūde improperās infidelitatē vel malitiā vitæ pteritæ his q cōuertūt, sed benigne eos suscipiēs vel erudiēs secundū singulo capacitatē. Seqtur de eo q cōuertit seipsum cognoscēte & accusante, vt supra eodē. Vñ innuit q mētes deū cogniturę primo in se deflectant, & ex se speculis dei & imaginibus diuinas in theorias pficiscicāt. Qui aūt ppria inuisibilia sine obtusiōe & aciei reuerberatiōe clare inspicit iā tenebrosæ ignorātiæ eripit, sed ad diuinæ vnitiōis excellētiā nō statim extēdit. Necesse eñ habet de infimis gradibus ad medios, & p medios ad summū seriatim cōscēdere. Et huius mediatiōis symbolū est cōuersi verecūdi sui cognitio susceptoris ducatus ad hierarchā. Similit p pdictā mediationē mēs puenit ad diuinā participationē. De significatiōe signatiōis & descriptiōis cōuersi & susceptoris. Qd' oportet vitijs prius exui, & qbuslibet cōtrarijs, vt seqtur induitio ẏtutū & dono. hoc innuit exuitio &c. vt habet eodē ca. supra. De cui anagoge anagogica. i. angelica vel cœlestis hierarchia, sicut patet infra, videlicet decimoqnto. Itē qd signat abrenūciatio, exufflatio &c. ad oriētē reductio &c. q vitio mortificatiōib' & assiduis in deū pfectibus habitū intellectualis ornatus cōseqmur, & lumine, sicut vestimēto amicimur. Neq sufficit à malo recedere nisi assidue & pseuerāt in anteriora extēdamur. Quo symbola sunt quæ successiue hinc fiūt, sed vnctio quæ pugili cōuenit. Deus aūt p potētiā quæ patri attribuit hūc pugilē roborat. Per sapiētiā scripturarū, quæ filio attribuitur eundem instruit per bonitatem, quæ attribuitur spiritui sancto eundem remunerat. Pugil autem spiritualis luctans contra vicia & dæmones impedientia suam deificationem superans certamina ad imitatiōem saluatoris vestigijs ipsius Christi primi certatoris propter bonam gratiam vnctionis tandem baptizatus quasi Christo commoritur peccato. i. à peccato separatur. Mors enim non est rei consumptio sed coniunctorū separatio. Vel ideo baptismus morti comparatur, qa baptizatus totus aquæ immersus absconditur, sicut mortuus in sepulchro. Quod trina immersio in aqua cum totidem eleuationibus signat imitationē mortis dominicæ, cuius triduana fuit sepultura. Et q splendidę vestis induitio signat habitum splendidæ conuersationis. Quod Chrismatis iniunctio signat baptizatum ipsum ecclesiastico vnctum intellectualiter bene fragrare, & diuina dignum esse communione, vnde tandem assumitur ad participationem eucharistię.

Psal. 103. Philip. 3

DE PERFICIENDIS IN SYNAXI, ID EST, SANcta communione. Cap. III.

SED euge, quoniam huius commemoratio quidem erat, nō mihi iustum ē trāscurrēti hierarchicorū quid ante eam aliud laudare. Etenī est secundum nostrum gloriosum magistrum hostiarum hostia. Et oportet ante † alias eam sacre scribens exponentem ex diuina (iuxta eloquia) & hierarchica scientia, in sacram eius ascendere diuino spiritu contemplatiōem. Et primo quidem hoc sacre inspiciamus, propter* quid cōmune alijs hierarchicis teletis discrete huic ultra cæteras deputatur & singulariter prædicatur communio, & synaxis unaquaq pfectiua sacra actione, partitas nostras uitas in uniformem deificationem colligēte, & diuisarum deiformi complicatiōe ad unum communionē & unitatem donante. Dicimus autem, quia eas aliorum hierarchicorum symbolorum participationem, consummationem ex istius diuinis & perfectiuis inuenire est donis. Non enim inest fere quandam perfici † teletam hierarchicam, nisi diuinissimæ eucharistiæ in consummatione per singula perficiendorum, ad unum perficiente sacrificio collectionem, & deo tradita donatione perfectiuorum mysteriorū perficiēte ipsius † communionē ad dominum. Si ergo una quæq hierarcharum teletarum imperfecta quidem dum sit ud unum, nostram communionem & synaxim nō perficiet: & est teleta propter quod perfectissimum dedicat. Finis aūt toti-

†quod.
†teleten.
†cōmunionem.
†pfecta.

A totius & capitulum diuinorum mysteriorum † perfectio traditio merito hierarchica intelligẽtia cognominationẽ ei propriã exactionum ueritate inuenit. Sic et sacram diuinæ gñationis teletã, qm̃ primum lumen tradit, & oĩm est principiũ diuinarꝝ in lumine introductionũ, & prefecto ueram illuminationis noĩationẽ laudamus. Siquidem om̃ibus commune hierarchicis lucem sanctã tradere perfi ciendis. Sed † hæc primum uidere donauit mihi, & per ipsum eius principale lumen in aliorꝝ sacrorum conspectum † luciducorꝝ. Hæc autem dicentes, respiemus & uidebimus hierarchice per singula diligentem sanctissimæ teletæ actionem sacram & contemplationem. * pfecta † thoe. † lucidu cor:

¶MYSTERIVM Synaxios siue communionis.

SVmmus quidẽ sacerdos oronem sacrã super diuinũ altare perficiens, ex ipso adolere inchoans, in oẽm uenit sacri chori ambitum: rediensq; iterꝝ ad diuinũ altare, incipit sacra psalmorꝝ melodia, concinẽte ei psalmificã sacram oronem oĩ ecclesiastica dispositione. Deiñ uero per ministros ipsa professarꝝ deltarꝝ lectio conseqnter fit. Et post has foris fiunt sacro ambitu catechumeni, & cũ ipsis energumeni, & qui sunt in pœnitentia. Manent aũt diuinorꝝ aspectu & coĩcatione digni. Ministrorꝝ uero alij quidam stant ad portas templi conclusas. Alij uero, aliud quid proprij ordinis operanť. Alij aũt ministratoria disp[...]sitione di B screti cũ sacerdotibus super diuinũ altare proponũt sacrũ panẽ & bñdictionis calicem, confessa añ ab oĩ ecclĩæ plenitudine catholica hymnologia. Cũ quibus diuinus pontifex oronem sacrã perficit, et † sacrã pacẽ oĩbus ꝑmittit, & oĩbus salutantibus inter seinuicẽ, mystica sacrorꝝ uoluminũ prædicatio perficiť. Et lauantibus manus summo sacerdote & sacerdotibus aqua, summus quidẽ sacerdos in medio diuini altaris stat, circũstãt aũt soli cũ sacerdotibus ministrorꝝ selecti. Et sacras diuinas actiones summus sacerdos laudans, sacrificat diuinissima, & sub cõspectu ducit laudata, per sacre procũbentia symbola, & donationes diuinorum actuum ostendens, in coĩonem eorꝝ † sanctã, ipseq; uenit, & alios adhortatur. Accipiens uero & tradens diuinã cõmunionẽ, in eucharistiã sacrã desinit. Multis quidem in sola diuina symbola prospiciẽtibus, ipso aũt semper diuino spiritu ad sctã prınfectorꝝ principia in beatis & intellectualibus speculationibus hierarchice in puritate deiformis habitus ascendente. * sanctã. † sanctifi cans: C

¶THEORIA

VEni ergo o puer bone post imagines in ordine & sacre in deiformem principaliũ exemplorꝝ ueritatẽ. Illud perfectis in coadunatam animarꝝ suarꝝ introductionẽ dicam, quõ symbolorꝝ uaria & sacra cõpositio, nõ sine intellectu eis subsistit, & nõ usq; ad ea quæ extra sunt, apparens solummodo. Sacratissimi quidem eñ eloquiorum cantus & lectiones, doctrinam eis in uirtute uitæ denunciant, & cum his perfectam corrumpentis malitiæ purgationem. Diuinissima aũt unius & eiusdẽ & panis & calicis cõmunio & pacifica traditio, similem conuersationẽ eis diuinã, tanq̃ similiter edẽtibus ꝑmulgat, & diuinissimam cœnã et principale symbolũ pfc̃tõrꝝ in memoriã sacrã ducit. Iuxta qđ & symbolorꝝ ipe cõditor partiť sãctissime nõ sancte ei et unimode sacra cõcgnãtẽ

Cap.III Docens facile simul & deiformiter, quemodo ipsa iuxta habitũ uera in diuina D assumptio ad similitudinem eorum communionem ipsis aduenientibus donat. Hæc igitur (ut dixi) in abditorum atria bene descripta, imperfectis adhuc ad contemplationem sufficientem relinquentes, intremus a causalibus in causas iuxta sacram nostram synaxim, & decoram inuisibilium Iesu luciduco uidebimus theoriam beatam, declarãtem manifeste principalium formarum pulchritudinem. Sed diuinissima & sacra teleta, circumposita tibi symbolice uestimenta ænigmatum reuelans, nobis splendide manifestare, & intellectuales nostros uultus uniformi & non uelato lumine reple. Oportet igitur nos intus adesse, sacratissimorumque inuisibile primi agalmatum denudantes, in deiformẽ eius pulchritudinem intendere, & summum sacerdotem diuinitus uidere a diuino altari usque ad extrema templi cum suaui odore uenientem, & iterum in ipso perfectiue residentem. Ipsa enim super omnia diuina beatitudo, & si bonitate diuina prouenia in participantium † sua sacra communionem, sed non extra per substantiam immutabilem, statum & collocationem efficitur, & omnibus deiformibus proportionaliter illucendo, circa semetipsam uere existit & a propria omnino non transmutatur immutabilitate. Similiter diuina synaxeos teleta, etsi E singulare & simplex habeat complicitum principium in sacrã uarietatem symbolorum humanitus multiplicatur, & usque ad omnem implet hierarchicã imaginum descriptionem, sed uniformiter ex his iterum in propriam unitatem colligitur, & unificat in se sacre reductos. Iuxta hunc autem deiformem modum diuinus summus sacerdos, etsi unitam suæ hierarchiæ disciplinam deiformiter in subiectos deducit, sacrorum ænigmatum pluralitatibus utens, sed iterum tanquam absolutus & minoribus immensurabilis, in proprium principium indiminute restituitur, & in unum suum intellectualem faciens introitum, inde pure perfectorum uniformes rationes in secunda humanę processionis summum, in prima diuiniorem conuersionem faciens. Psalmorum autem sacra oratio conueniens omnibus hierarchicis fere mysterijs, nonne futurum est explicari omnem summo sacerdotalissimo? Omnis quidem enim sacra & hagingraphos deltos, aut ex deo existentiũ generalem subsistentiam aut dispositionem, aut legalem hierarchiam & conuersationem, aut diuini populi hæreditatum distributiones & habitationes, F aut iudicum sacrorum, aut regum sapientũ, aut sacedotum diuiniorum intelligẽtiam, aut ueterum uirorum in uarietate & multitudine anxietatũ immutabilem in patiẽtia philosophiã, aut actionũ sapiẽtes synagogas, aut diuinorum amorum cãtica & diuinas imagines aut prophetícas futurorum prædicationes, aut uiriles Iesu diuinas actiones, aut ipsorum discipulorum deo traditas, & dei imitatorias conuersationes & sacras doctrinas, aut occultã & mysticam uisionẽ ipsorum discipulorum dilectissimi & diuini ac mirabilis supermundanã Iesu theologiã ad deificationem opportunis narrauit, & sacris teletarum deiformibus anagogis corradicauit. Diuinorum autem cantuum sacra scriptura intentionẽ habens, & theologias & diuinas actiones omnes hymnizare, & diuinorum uirorum sacras orationes & sacrificationes laudare, uniuersalem facit diuinorum cantum & narrationem ad totius hierarchicæ telet susceptionẽ & traditionẽ, habitũ pulchrũ efficiens, diuinitus eam psallẽtibus. Cum igitur continua sacratissimorum hymnologia aĩales nostros

† suam sacram

stros habitus coadunare disposuerit ad paululum sacrificia exponenda, & diui-
A norum cantuum consonantia ad diuina, & nosmetipsos & inter nos inuicem cō
sensum, ut una & confessa sacrorum regione promulgauerit coordinata, & co-
adumbrata magis in intellectuali psalmorum psalmodia, per plures & apertio
res imagines & prædicationes inueniuntur sacratissimis professarum constru-
ctionum lectionibus in his aspiciẽs, sacre uidebit uniformiter unam inspiratio-
nem, ut ab uno diuino spiritu conclusam. Vnde pulchre illi mundo post anti-
quiorem traditionem nouum tastamentum prædicatur, diuina etiam hierarchi
ca ordinatione illud æstimo declarare, quomodo quidem ipsa dixit futuras Ie-
su diuinas operationes, hoc uero perfecit. Et quomodo quidem illa in imagini-
bus ueritatem scripsit, hoc uero præsentem demonstrauit. Illius enim prædi-
cationibus, hoc per seipsam perfecta operatione ueritatem cognouit. Et est theo
logiæ diuinæ operatio, consummatio. Harum alij quidem non circumtubici-
nantes uniuersaliter sacrarum teletarum neque imagines uident, impudenter ne
gantes salutarem diuinæ generationis doctrinam, & eloquijs perdite respon-
dentes, uias tuas scire nolumus. Catechumenos energumenosq́, & eos qui sunt
in pœnitentia, sanctæ hierarchiæ lex permittit quidem audire psalmicam sacrā
orationem, & diuinam sanctissimarum scripturarum lectionem. Itemque dein-
B de sacrificationes & contemplationes inuocat tales, sed perfectos perfectorum
oculos. Est enim deiformis hierarchia iustitiæ sacræ plena, & iuxta dignitatem
unicuiq; salutariter * describit compactam uniuscuiusque diuinorum partici-
pationem in commensuratione & analogia secundum tempus sacre donans. † distri-buit.
Vltimus igitur catechumenis distribuitur ordo. Sunt enim expertes & indocti
omnis hierarchicæ perfectionis, neque iuxta diuinam comprobationem diui-
nam habentes subsistentiam, sed adhuc paternis eloquijs obstetricati, & adhuc
talibus formis informati, ad eam ex diuina generatione primo uitalem, & pri-
mo illuminantem & beatam accessionem tanquam imperfecti & informes pro
iecti, secundum carnem infantes, propria obstetricatiooe, uelut obcæcati & ab-
ortiui, non genitalem, & non uitalem, & non illuminatum in terra casum habe-
bunt. Et nonne quidam sapientum bene dicit, ad manifestum respiciens lumen,
eos prægrauari tenebris a uulua alienatos? Dicit enim fortassiscorporum di- Psal. 57.
C sciplina, ad hos quæ est medicina, lumen operari in capacibus lucis. Sic & sacro Isaiæ 1.
rum sapientissima disciplina primo quidem eos formatiuorum & * uiuificanti-
uorum eloquiorum introductiuo alimento obstetricat. Perficiens autem ante † uiuifi-cantium
diuina generatione eorum substantiam, dat salutariter eis in ordine ad lumen
deiformem & perfectiuam communionem. Nunc autem tanquam ab im-
perfectis separat perfecta & bono ornatui sacrorum prouidens, & cate-
chumenorum in deiformi hierarchicorum ordine obstetricationi & uitæ.
Energumenum autem multitudo immunda quidem & ipsa, secunda uero
sursum uersus catechumenum est extremitate. Neque enim æquale est (ut
æstimo,) uniuersaliter indocto & diuinarum teletarum summe non com-
municanti, quod participationem quandam sacratissimarum habet con-
summationum. Est autem contrarius aut potestatibus, aut perturbatio-
nibus informatum. Sed & ab eis sacratissimorum diuina communicatio corri-
pitur,

†Si. pitur,& ualde merito.† Sed est enim uere ut uniuersaliter diuinus uir diuinis di D
gnus ad suæ deiformitatis summum in perfectissimis & consummatiuis deifi-
cationibus ascendens, nec quæ carnis sunt operabitur, preter natura ualde neces
saria, ut hæc, utpote annulatim. Templum autẽ simul & consequens in sua sub
limissima deificatione diuini spiritus erit, simile in simili collocans. Non for-
tassis talis aliquando a contrarijs patietur phantasijs aut erroribus. Deridebit
autem hæc, & cum aduenientibus luctabitur, & persequetur, & operabitur ma
gis quàm patietur. Et † adhuc proprio habitu in patiente & non indigente, &
†ad hoc. alijs medicus uidebitur talium operationum. Æstimo autem ego magis, aut a-
perte scio hierarchicorum purissima discretio pro talibus nouit energumenum
per pollutissimam operationem, quicunque a deiformi discedunt uita, & consen
tientes & similiter conuersantes perditis fiunt dæmonibus. Vere quidem exi-
stentia & immortaliter creata, & æternaliter delectata, per extremam & sibi-
met perniciosam insipientiam auertentes. Materialem uero & multum passibi-
lem alienationem, & perditas & corrumpentes delitias, & infirmam in alienis
non existentem, sed opinabilem delectationem concupiscentes & operantes. E
Primi ergo ipsi & potius illis a ministro discretiua uoce segregantur. Non em̃
iustum est eis alterius cuiusdam sacri participare, q̃ eloquiorum cõuersorie ad
meliora doctrinæ. Ea enim diuinorũ supermũdanæ sacrificatio ab ijs qui sunt
in pœnitentia, & ad eam iam uenientibus absconditur, non omnino ad sacratis-
simum admittens. Appellat uero & hæc castissime, quia in aliquo ad deiformi-
tatis summum imperfecte infirmantibus inuisibilis uado, & non communica-
bilis. Abigit enim per omnia clarissima uox, non ualentes coniungi diuinorum
† colcato dignе † communicationibus, multo magis passibiliter energumenum multitu-
ribus do immunda erit, & omni alienata sacrorum inspectione & communicatione.
Deinde diuino fiunt foris templo, & superexcellenti eos sacrificio teletarum in
docti & imperfecti, & cum ipsis a sacra apostate uita consequenterque his aduer
sus contrariorum & uincula & phantasias propter infirmitatem bene patientes
quippe non peruenientes ad diuina per corroboratum & non indigentem con-
tuitum in deiformis habitus incommutabile & actiuũ. Deinde cum ipsis con- F
traria quidem recedentes uita, nondum autem & phantasijs eius habitu & amo
re diuino & claro purgati. Et post hos qui non omni modo uniformes & lega-
liter dicendum immaculati, & incontaminati sunt perfectissime. Sanctissimi
tunc sanctissimorum sanctificatores, & contemplationis amatores sanctissimã
telethami sancte & decenter inspicientes, laudant hymnologia catholica benefi-
cium: & bonorum largiens principium, subintroducentes, salutares nobis reue
latæ sunt telethæ, sanctam perfectorum deificationem sacrificantes. Hymnum
autem hunc alij quidam hymnologiam uocant, alij autem religionis symbolũ,
alij uero (ut æstimo diuinius) hierarchicam eucharistiam, tanquam comprehen
siuam hymnos diuinitus præuenientium sacrorum donorum. Videtur enim
†actio. mihi laudandorum omnium diuinorum opum † actionem circa nos fieri, essen
tiam quidem nostram & uitam & deiformiter substituens, & principalibus ex
emplis, & pulchris deiforme nostrũ formans, & diuinioris habitus & renoua
tionis

A tiõis in participatione constituens, segregans autem ex negligentia ingenitam nobis † solicitudinem diuinorum, reficiens nos bonis, in antiquum reuocat, & perfectissima nostrorum assumptione consummatissimam propriorum traditionem optime operatur: & hanc societatem nobis dei & diuinorum donat. Sic autem diuina humanitate sacrelaudata, occultus quidem diuinus panis apponitur, & benedictionis calix: diuinissima autem salutatio sancte agitur, & hagiographorum uoluminum mystiae & supermundana recitatio. Non enim unum est ad unum † congregare, & unius participare pacifica unitate, non ad seipsos pacificatos. Si enim ab unius contemplatione & scientia illuminati, ad uniformem & diuinam congregationem unificamur, non fortassis in partitas rescindimur decidere concupiscentias, ex quibus materiales creantur, & passibiles aduersus secundum naturam æquiforme infestationes. Hanc igitur (ut æstimo) uniformem & inseparabilem uitam, pacis sacra actio promulgat, simili simile collocans, & a partitis separans diuina & unita spectacula. Sacrarum autam tabularum post pacem recitatio, prædicat sancte firmatos, & ad strenuæ uitæ consummationem immutabiliter aduenientes. Nos quidem per similitu-

B dinem eorum in beatissimum habitum & deiformem quietem hortans & manducens, quibus tanquam uiuentibus prædicat, & ut theologia ait, non mortuis sed in diuinissimam uitam ex morte transeuntibus. Vide autem, quia & recordationibus sacris restituuntur diuina, memoria non humanitus memoratiua a phantasia declarante, sed ueluti quis dixerit diuinitus secũdum diuinorum perfectam deiformium preciosam & immutabilem cognitionem. Nouit enim (ut eloquia aiunt) qui sunt eius. Et: Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius, morte sanctorum pro in sanctitate consummatione dicta. Et † hæc autem sacre intellige, quomodo superpositis diuino altari pijs symbolis, per quæ Christus significatur & participatur, adest indubitanter sanctorum professio. coniunctionem eorum inseparabiliter manifestans ad eum supermundana & sa-

C cra unitate. His autem ea quæ dicta sunt lege sacrificatis, stans in conspectu sanctissimorum symbolorum, aqua manus summus sacerdos lauat cum pudico sacerdotum ordine: quia quidem (ut eloquia aiunt) qui lotus est, non indiget alterius, nisi extremorũ (.i. nouissimorũ suorũ) lauatiõis, ꝑpter quã sublimissimã purgationem in castissimo deiformitatis habitu, & ad secunda deiformiter prouenìens, non retentus erit & absolutus, tanquam perfectissime uniformis: & ad unum iterum adunatum conuertens, incontaminatam & † immaculatam faciet conuersionem, quasi deiformitatis saluans plenitudinem & integritatem. Sacer igitur luter (ut diximus) in ea secundum legem erat hierarcha: nũc autem summi sacerdotis & sacerdotum manuum purgatio, ipsum insinuat. Eos enim ad sanctissimam uenientes immolationem, purgare oportet, & extremas animæ phantasias, & similitudine ipsi tantum, quantum possibile est, aduenire in manifestiores sic theophanias, † super quas donentur supermundalium fulgorum inconformium speculorum claritatem, uniuersaliorem & lucidiorem * apparentium peruenire proprium splendorem. Summi autem sacerdotis & sacerdotum usq; ad summa, id est, nouissima lauatio, in conspectu fit

sanctissimo

Marginalia: † solicitudinem. — † congregari. — Roma. 6 — 2. Tim. 2. — Psal. 115. — † hoc — Iohe. 13 — Exod. 30. 38. & 40. — † super — † appetentium

Cap.III sanctissimorum symbolorum, tanquam in Christi omnes aspicientis nostras oc- D
† subli- missime. cultissimas notiones, & † subtilissimae purgationis, in eius intensissimis subtili- tatibus & iustissimis & aequissimis iudicijs terminatae. Sic diuinus summus sa-
† sacrifi- cat. cerdos unitur, & sacras diuinas actiones laudans * sanctificat diuinissima, & sub
† deinde. cōspectum ducit laudata. Ergo esse hymnos diuinas actiōes dicimus, † deinceps narrandum quanta uirtus. Non enim omnes laudare sufficiens ego, neque aperte scire, & alios in mysteria ducere. Quaecunque a diuinis summis sacerdotibus cō-
† haec. sequenter eloquijs laudantur & sacrificantur † hic (ut nobis possibile est) dice- mus, hierarchicam inspirationem ducem inuocantes. Humanam naturā in prin cipio ex diuinis bonis insipienter perditam, multum passibilis uita suscepit, & corrumpentis mortis finis. Consequenter enim, quae uere est, bonitate perdita apostasia, sacrae in paradiso legislationis transgressione, recalcitrantem uiuifico iugo, proprijs motibus & fomentis aduersarij, & inimicis seductionibus con-
† bonorū trarijs, diuinorum † donorum tradidit. Inde miserabiliter pro aeterno quidem mortale mutauit, proprium autem principium habens incorruptibilibus gene rationibus, ad principij consequentem merito ducta est finem. Sed ex diui na, & ex sursum ducente uita, uoluntarie decidens in terram, contrariam extre- E mitatem, grauata est multum passibili mutabilitate. Errans autem a directa uia quae est ad uere existētem deum, uulnerata est, & perditis & maleficis subiecta, multitudinibus oblita est: non dijs, sed neque amicis, sed inimicis famulans. Ipsis autem immisericorditer ea secundum propriam immanitatem, ab illis autem crudeliter secundum propriam crudelitatem abutentibus, ad consummationis & destructionis miserabiliter in aliud periculum, in non substantias seruiliter in cidit & perditionis periculum. Diuinae autem bonitatis maxima humanitas, ꝑ se ipsam operatricem nobis diuinitus non indurauit prouidentiam, sed in ueri- tate in participatione quae secundum nos sunt, facta est omni sine peccato ad hu mile nostrū unificata, cum propriorum inconfuso & immaculato perfectissi- me habitu, ad se nobis communicationem tanquam congenitis de caetero dona uit, & propriorum recepit participes bonorum. Apostaticae quidem multitu- dinis (sicut secreta traditio habet) quae contra nos est, destruxit potentiam, non per uirtutem superans, iuxta uero mystice traditum nobis eloquium, in iudicio F & in iustitia. Quae autem secundum nos sunt, ad contrarium omnino benigne reparauit. Quod enim iuxta animum nostrum obscurum est, impleuit diuiti et diuinissimo lumine, & deiformibus ornauit informe pulchritudinibus. Animae uero habitaculum in perfectissima salute, tantum decidentis nostrae essentię pol lutissimis passionibus & corrumpentibus maculis liberauit, renouationem no- stram supermundanam ostendens, & multam perfectionem diuinam in ipsis ad eam nostris sacris (secundum quod possibile est) similitudinibus. Diuina ue ro imitatio quomodo aliter nobis ingenita sit, nisi sacratissimarum diuinarum actionum memoria renouata, semper hierarchicis & sacris orationibus & sacri ficationibus. Hoc uero facimus (ut eloquia aiunt) in eius recordationem. Inde
Matt. 26. Mar. 14. Lucae 22. 1. Cor. 11 diuinus summus sacerdos ad diuinum altare stans, laudat dictas sacras actiones & diuinas Iesu diuinissimae nostrę prouidentiae, quas in salutem generis nostri beneplacito sanctissimi patris in spiritu sancto (secundum eloquium) consum-

mauit

summauit: laudans autem & cultum earũ & inuisibilem contemplationem in-
A tellectualibus oculis inspiciens, in symbolicam earũ sacrificationem uenit: &
hoc, deo tradente. Vnde & reuerenter simul & hierarchice, post diuinarũ actio-
num laudes mirabiles, pro ipsa supra se actione mirabili apologiam facit, * pri- † prius.
mum sacre ad ipsum reboans: Tu dixisti, hoc facite in meam recordationem. Matt. 26:
Deinde deo simili hac actione mirabili dignus petens fieri, & ad ipsum Christũ 1. Cor. 11
similitudine diuina perficere ac dare castissime, & sancta participantes diuinitus
participare, sacrificat diuinissima, & sub conspectum ducit laudata per sacre pro-
cumbentia symbola. Velatum enim & non diuisum panem reuelans, & in mul
ta diuidens, & unionem calicis omnibus dispertiens, symbolice unitatem multi
tiplicat & distribuit, sanctissimam in his actioẽm sacram consummans. Vnum
enim & simplum & occultum Iesu diuinissimi uerbi, secundum nos in huma-
natione ad compositum & uisibile, immutabili bonitate & humanitate proue-
nit, & ad se nostram unificam societatem benige peregit, nostra humilia diuinis-
simis suis summe adunans. Siquidem & nos tanquam membra corpori compagina
mur ipsi secundum idipsum ad secundum idem immaculatæ & diuinæ uitæ: et
non corrumpentibus passionibus mortificati, incompacti & deiformes & non
inconuenientes efficimur ad diuina membra & sanctissima. Oportet enim nos si
B ad eum desideramus communionem, in diuinissimam sui secundũ carnem uitã
respicere, & ad eam similitudine mirabili impeccabilitate deiformem & imma
culatũ habitũ recurrere. Sic enim compacte nobis ad similem societatem donabit
Hæc sacris actionibus summus sacerdos manifestat uelata quidẽ dona ad mani
festum ducens, uniformeque eorum in multa diuidens, & distributorum ad ea in quibus
fiũt secundũ tempus † imitati, socioseorum pficiẽs participes. Describit enim in his † vt. iuad
sensibilibus sub conspectũ ducens Iesum Christũ inuisibilem, nostrã (quantum in
imaginibus) uitam, secundũ deum ex occulto perfectissima & inconfusa iuxta
nos inhumanatione misericorditer in naturã nostrã specificatã tñ, & ad partibile
nostrũ immutabiliter ex uno secundũ naturã prouenientẽ, & per benignã hanc
humanitatis dilectionẽ, in participationẽ sui & propriorum bonorum uocantẽ huma
nam gentẽ. Siquidẽ unimur ipsi diuinissimę uitę ad eã nostra iuxta uirtutẽ simi
litudine: & per hoc etiã ad ueritatẽ cõmunicatores dei & diuinissimarum consum-
C mationum erimus. Accipiens aũt & tradens diuinã communionẽ, in Euchari-
stiam sacrã desinit cum omni ecclesiæ sacra plenitudine. Participatio enim traditio
nem ducit, & mysticã distributionẽ mysteriorum assumptio. Ipse enim est catholi-
cus diuinorum ornatus & ordo, primũ in participatione fieri & consummatione
sacrũ ducẽ per se diuinitus aliis donandorum, sicque & aliis tradere: propter quod &
diuinis doctrinis quidã audacter abutẽtes, an scdm eas conuersationẽ & habitũ
immundi & alieni oĩno a sacra sunt legislatione. Vt enim solariũ splendorum subti
liores & clariores essentiarum primæ inflexu repletæ, oĩno eas supereminẽs lumẽ
in ea quæ post eas soliformiter inuehunt: sic in diuino oĩ nõ audendũ aliis dux esse
nisi scdm oẽm habitũ suũ factus deiformissimus, & ad diuinæ intelligẽtię & iu
dicii cõpaginationẽ approbatus. In his oĩs sacrorum dispositio hierarchice conde
scendens, & diuinissimis coĩcãs, cũ gratiarum actiõe sacra desinit, diuinorum actuũ
proportionaliter coguoscens & laudans gratias. Itaque diuina nõ participantes &

ignorantes, nō etiā in Eucharistiā ueniēt. Et quidem iuxta propriā naturā di- D gnis existentibus, gratiæ aguntur diuinissimis donationibus. Sed qđ quidē dixeram aspicere aliquādo diuina dona ex eo qui in malo est cōtuitu, nolentes ingrati ad magnas diuinorꝫ actuū permanserūt donatiōes. Gustate autē (eloquia aiūt) & uidete. Nā mirabili diuinorꝫ doctrina magnificas eorꝫ q discūt, gratias cognoscēt, etiā diuinissimorꝫ ipsorꝫ altitudinē et magnitudinē in pticipatiōe sacratissime inspiciētes, supcœlestes grose laudabūt diuinæ actiōis benignitates.

¶ELVCIDATIO HVIVS CAPITVLI III.

De his quæ fiunt in synaxi & congregatione. Articulus V.

Ræinducto capitulo tractatū est de baptismo, nunc de Eucharistiæ sacramento tractatur, non simpliciter vt est sacramentū, sed prout circa ipsum versantur actiones hierarchicæ ministrorum ecclesię. Hinc libri huius subiectum non est sacramentum euāgelicæ legis, sed ecclesiastica hierarchia, vt tactum est: nec enim de omnibus ecclesię sacramentis hic agitur, qa nec de vnctione extrema, neq; de matrimonio, neq; pœnitentia. Vnde scribit Albertus Albertus: Sacramenta hic non attenduntur, nisi secundū quod ad dispensationem hierarchicam pertinent. Hinc beatus Dionysius non determinat hic de eis, inquantū sunt sacramenta, ostendendo quid sit res in quolibet sacramento: sed secundum quasdam operationes quibus dispensantur per hierarchicas. Iterum ait: Non est intentio autoris determinare in libro hoc de omnibus sacramētis, sed tantum de his, in quibus tota virtus est ex operatione hierarchæ. Cui verbo obijci potest, q nec tota virtus, imo nec virtus sacramentorū nouę legis, est ex operatione ministrorum, sed principaliter ab increata virtute dei: secundario aūt & instrumentaliter ac meritorie à dominica passione. Ad quod supra aliqualiter est responsum. E

Tho. Aq. Insuper prætactis verbis Alberti pro maiori parte concordat quod asserit Thomas: Dionysius, inquiēs, non facit mentionem in libro de Ecclesiastica hierarchia, de extrema vnctione, nec de pœnitentia, neq; de matrimonio: quoniam non intendit determinare de sacramentis, nisi qtenus per ea innotescere potest dispositio ordinata ecclesiasticæ hierarchiæ, qtū ad ministros & actiones ministrorū ac recipientes. [Sed euge] Scripturus in isto cap. de eucharistię sacramēto, pmittit, euge, qđ est exultationis seu exhortatiōis aduerbiū: qa materia ista seu sacramentū est res pfundæ atq; iucūdæ contēplatiōis, & memoriale dilectionis diuinæ ad nos, bñficiorūq; Chri, de qbus cogitare & scribere est iucundum. [qm̄ huius cōmemoratio qdem erat]. i. ex q iam interdū & in fine pcedentis cap. tacta est mentio sacramenti istius [non mihi iustū est trāscurrenti]. i. non reputo iustum, q de sacris rebus pcurro & celeriter scribo [hierarchicorū quid añ eam aliud laudare] i. per modū laudis tractare & scribere qd hierarchicorū de aliqua re hierarchica restante, nondū tractata, anteq̄ tractem de eucharistia. [Etenī est scdm gloriosum ma-

Hierotheus gistrum nr̄m hostiarū hostia]. i. eucharistia scdm eximium nostrum doctorē Hierotheum, est excellentissima hostia, cuius oblatione in cruce oēs sumus redēpti, & ipsa cōtinet Chr̄m deū & hoiem [& oportet añ alias eam sacre scribens exponentē ex diuina iuxta eloqa & hierarchica scia in sacrā eius ascendere diuino spiritu contemplationem.] hoc est, oportet scribēs neutraliter. i. eum qui scribit de his sacre. i. religiose & fideliter esse exponentē eā, vc; eucharistiā, ante alias sequentes materias, iuxta eloquia. i. scdm scripturas ex scia diuina & hierarchica, id ē, ex cogitationibus ecclesiasticis desuper reuelatis, sicq; ascendere in sacrā eius contemplationē. i. puram & supnaturalem considerationē & intuitionē vi intellectiua abstracta ab imaginatiua, & mente eleuata supra oēm naturalem cursum ac ordinē rerꝫ, insistendo contemplationi oīpotentię dei & abyssali sapię eius ac rōnibus credendorum. Ideo addit, diuino spū. i. ex illuminatione spūs sancti, non insistendo naturalibus argumentis, ex quibus in errorē quis caderet, nisi se protinus ad dei oīpotentiam ac supernaturalem sapientiam eleuaret. [Et primo qdē hoc sa- F

* quid cre inspiciamus]. i. consideremus [propter * qđ cōmune alijs hierarchicis teletis]. i. sacris mysterijs ac sacramentalibus signis ac ritibus [discrete huic vltta cæteras deputat]. i. eucharistię attribuitur magis q̄ cæteris, puta discrete. i. singulariter & aminenter qđ exponēs adiecit [& singulariter pdicatur]. i. appellat [cōmunio] non q sit ipsa coicatio, cui excoicatio opponit: sed quid vnum in q̄plures coicant, non sicut indiuidua in natura specifica abstracte considerata, sed qd vnū numero, qđ totū & integrū à q̄libet fideli accipit, quemadmodū beatissimus dixit Andreas apls: Ego q̄tidie offero deo oīpotenti agnū immaculatū, q cū à cunctis & singulis fuerit

rit comestus fidelibus integer manet in cœlis[& synnaxis vnaquaq; sacra pfectiua actione partitas nr̃as vitas in vniformẽ deificationẽ † colligẽ].i.nõ obstante q̧ q̃libet actio sc̃tã & pfectiua.i.oĩs actio virtuosa atq; cuiuslibet sacramenti deuota pceptio ac q̃uis illuminatio hierarchalis, reducat & colligat conuersiones seu opationes nr̃as p multa inordinate diuises, ad amorosam ac stabilem adhęsionẽ mentis cum deo, cui sic eminẽter assimilat: hoc facit q̃libet actio virtuosa mediate vl' immediate, inchoatiue aut cõpletiue. Actiões nãq; hñtes deũ p immediato obiecto formalius faciunt hoc, p̃sertim sumptæ sc̃dm gradũ & statũ perfectũ[& diuisarũ deiformi cõplicatione ad vnũ, coĩonem & vnitatẽ denotante].i.actione ille virtuosa ac pfectiua, donante coĩonem & vnitatẽ.i.cõparticipationẽ, conuenientiã & coniunctionẽ ad vnũ, q̊d est oĩm finis cõpletione vniformi.i.p cõplicationẽ seu inclusionẽ simplificatã & simplificatiuã diuersarũ vitarũ, q̃ in rebus caducis & vanis quęrunt delitias, opes, honores, quæ oĩa excellentius atq; salubrius inueniũt i vno illo, i q̊ est oĩm bonorũ & desidedabiliũ ac pulchrorũ, supsimplex possessio, ac supopulentissima plenitudo. Sequitur quęstionis huius solutio: [Dicimus aũt].i. respondemus[qa eas aliorũ hierarchicorum symbolorũ perticipationẽ, consummationẽ ex istius diuinis & pfectiuis inuenire est donis].i.q̧ est seu contingit ex donis.i.gratijs & effectib' huius, vtpote secramenti eucharistiæ, q̃ sunt dona diuina recipientiũ formal'r perfectiua, inuenire eas, vc; participationẽ & consummationẽ aliorum hierarchicorũ symbolorũ.i. sacramẽtalium signorum, seu sacramentorum sub sensibilibus signis per ministeria hierarchiarũ exhibitorum. Ex contento eñ in hoc sacramento, vc; Chr̃o, cætera sacramenta suã efficatiã, gratiam & influentiam sunt sortita. Aliorum etiã sacramentorũ administrationes, celebrationes, ac sumptiones per huius sacramenti celebretionẽ & sumptionẽ pficiunt. Hinc subdit: [Nõ eñ inest fere].i.pene non accidit[quandã pfici teleten hierærchicã].i.aliquã sacramentalẽ consecrationem vel ministrationẽ cõpleri [nisi diuinissimæ eucharistiæ in cõsummatione p singula pficiendorum ad vnũ perficiente sacrificij collectionẽ] i.nisi sacrificio diuinissimę eucharistię hoc est, celebratione, oblatione aut sumptione sacramenti altaris, pficiente collectionẽ.i.aduṇationem & reductionẽ perficiendorũ, p singula.i.hoĩm q perficiunt p singula sacramenta. In consumptione.i.in cõpletione aut fine diuini obsequij. [& deo tradita donatione pfectiuorũ mysteriorũ perficiente ipsius ad dñm coĩone]hoc est, donatione mysteriorũ perfectiuorũ, vtputa corporis & sanguinis Christi, pficientium recipientes à deo concessa & pficiẽte ipsa coĩone ad deum. [Si ergo vnaquæq; hierarchicarũ teletarum].i. quodlibet aliorũ sacramentorũ, [imperfecta quidem dũ sit ad vnũ nostram cõmunionem & synaxim nõ pficiet, & est teleta, pter q̊d perfectissimũ dedicat].i.cum sit in te & per se impeperfectũ, nõ perficit coĩonem nr̃am ad vnum.i.conuentionẽ & coniunctionẽ nostrã ad deum. Ob hoc est & teleta pfecta perfectissime nos dedicans.i.consecrans ac socians deo, vc; eucharistia. [Finis aũt totius & capitulum diuinorum mysteriorũ pfecte traditio].i.sacramentum istud dignissimũ est finis.i.cõsummatiua completio totius sacramentalis exercitij, & capitulum.i. capitalis excellentia mysteriorũ diuinorum.i.mxsticorũ sacramentalium munerũ dei, & pfecta traditio.i. donatio in se pfecta eliorũq; perfectiua est eucharistia bñdicta. Q̲d cũ ita sit[merito hierarchica intelligentia].i.ecclesiastica sapĩa[cognominationẽ ei propriã ex actionũ ṽitate inuenit].i.rõnabiliter excogitauit, & dedit hoc nomen eucharistia.i.bona gr̃a, q̊d tam appropriate & eminenter cõpetit ei ex actione veritatũ.i.exigentibus veris ipsius effectibus. [Sic enim & sacrã diuinæ gñationis teletum].i. boptismi symbolicã speciẽ, hoc est ip̃m baptismũ[qm̃ primũ lumen tradit, & oĩm principium est diuinorum in lumen introductionũ ex perfecto, verã illuminationis noĩationẽ laudamus].i.pari rõne laudamus.i.laudando vocamus noĩationem verã illuminationis, hoc est imponimus ei hoc nomen illuminatio: qm̃ ipse baptismus tradit instrumental'r & concausal'r primũ.i.añ alia sacr̃a, cũ sit ianua sacramentorũ, lumẽ.i.claritatẽ gr̃æ ac fidei sanctę, estq; principium oĩm diuinorũ opum & sacramentorum atq; virtutũ, in lumen introductionũ.i. introductorium lumẽ seu fundamentalẽ illuminationẽ, q̃ est directio fidei, q̃ introductiua est in oẽ bonũ tanq̃ principium promerendi, & oculus cordis, oñdens, ei vltimũ finẽ, ad q̃ oĩa debẽt referre, sicq; rectificãs intentionẽ. [siquidẽ oĩbus cõmune hierarchicis lucẽ sanctã tradere pficiendis].i.gñale est hierarchicis oĩbus.i.oĩbus sacr̃is & actib' hierarchialib' tradere lucẽ sanctã.i. aliquã salubrẽ illuminationẽ seu gratiã sacramentalẽ pficiendis.i.hoĩbus recipienti' illa, q̃ per ea pficiunt[sed primũ hoc videre donauit mihi].i.baptismus primo cõtulit mihi sp̃ũale videre, hoc ẽ, p fidẽ cognoscere, in q̊ itẽ baptismo lumẽ gr̃æ gratũfaciẽtis primo infundit. [& p ip̃m eius principale lumẽ]p splendorẽ gr̃ę huius ac fidei[in aliorũ sacrorũ conspectũ luciducor].i. lucenter erigor ac deducor in contẽplationẽ aliorũ diuinorũ, q̃rũ cognitio fundat & inchoat in

Boethius.

B

C

Cap.III fide. [Hęc aũt dicẽtes, respiciemus & videbimus hierarchice]. i. per rõnem & fidẽ siue scripturam ecclesiasticã & per illuminationẽ supernã [per singula] de quibus tractabimus [diligentẽ sanctissimæ teletæ actionẽ sacrã]. i. decentẽ operationẽ sanctissimæ teletæ. i. eucharistiæ. Varios quippe habet effectus in aiabus deuotis [& cõtẽplationẽ]. i. sublimẽ ac subtilẽ illustrationẽ ipsius, & speculationẽ quã parit in mente syncera quæ desuper illustrat, q̃tũ condecens fuit. i. cõsonum rõni, q̄ v̄bum dei, ppter nos incarnatũ, reliq̃t nobis hoc memoriale suæ charitatis & passionis, vt per illius frequentationẽ memores simus dilectionis & bñficentię dei pr̃is in nobis, & oĩm quę vnigenitus eius assumpsit, fecit ac ptulit pro nobis, sicq; charitate accensi totis viribus regratiemur ac veneremur dñm deũ nr̃m. Ex introductis instruimur, q̄ firmissima fide, deuotissimo cultu, flãmigera charitate, electissima illa primitiua eccl'ia tractauit, celebrauit, sumpsit eucharistiæ sacramentũ: cũ q̃ta etiã charitate, concordia, puritate & reuerentia nos illud suscipere teneamur, eo q̄ ipsum sit tam præexcellenter cõmunio & synaxis, colligens in se & vnum

D

1.Cor.10. efficiens cõmunicantes. Propter q̄d dixit Ap'ls: Vnum corpus, vnus panis multi sumus oẽs qui de vno pane & de vno calice participamus. Et rursus: Deus patiẽtiæ & solatij det vobis idipsm

Roma.15 sapere in alterutrũ, vt vnanimes vno ore honorificetis deũ. Hinc q̄q; Chr's sacrum istd̄ in materijs illis consecrauit, & celebrandũ instituit, quę ex multis constãt & confluunt, vt panis ex granis & vinum ex acinis. Propterea q̄uis scd̄m diuersas considerationes ac rõnes possit in q̄libet sacramento aliqd singularis excellentiæ connotari. Propter q̄d posset aliq̃ mõ primũ atq; dignissimum nũcupari, eucharistiæ tñ istud absolute loquendo perfectissime conuenit ob rõnes prætactas. Baptismus v̄o potissimũ sacramẽtũ vocat̃ rõne necessitatis, q̄a summe est necessariũ & alioꝝ fundamentũ. Matrimoniũ rõne significationis, q̄a designat coniunctionẽ Christi atq; eccl'iæ, & vnionẽ vtriusq; naturæ in Christo. Ordo, rõne cuiusdã perfectionis & causalitatis. Confirmatio, rõne ministri, quia per solum datur episcopum, sicut & ordo. Extrema vnctio, rõne immediati effectus, q̃m statim introducit ad gloriã. Pœnitentia, rõne vtilitatis, quia depdita recuperat. Insuper iuxta Thomã, sacr'm hoc triplicẽ habet significationẽ. Vnam respectu præteriti, prout est commemoratiuũ dñicæ passionis, quæ veꝝ sacrificium fuit, sicq; sacrificiũ dr̃. Aliam significationẽ habet respectu rei p̄ntis, vtputa ecclesiasticę vnitatis, in q̄ aggregant̃ fideles: & ita vocatur cõmunio & synaxis. Tertiã, respectu futuri, q̃m est figura fruitiuę vnitionis in patria, sicq; noĩatur viaticũ. Amplius, de his loquitur Damascenus deuote lib. iiij. cap. v.

E

Tho. Aq.

Iohan.Da. Per ipsum (dicens) purgati vnimur corpori dñi & spiritui eius, & efficimur corpus Christi. Hic panis principium est panis futuri, qui est supersubstãtialis, & dr̃ etiam metalepsis. i. assumptio, quia per eum assumimus deitatẽ filij dei, etiã appellatur communio, quia per ipam Chr'o coicamus, & participamus eius carne ac deitate, & q̄a p ipsam coicamus & vnimur ad inuicẽ.

¶MYSTERIVM Synaxis, id est, communionis. Articulus VI.

SVmmus quidẽ sacerdos] Hæc pars huius capit. noĩatur mysteriũ synaxis seu coĩonis, in qua determinat de ritu & celebratione sacramenti istius à præsule, iuxta obseruãtias & ceremonialia primitiuæ eccl'iæ pro t̄pe illo, quę iam partim mutata sunt. Summus q̄dẽ sacerdos, puta ep's [orõnem sacrã super altare diuinũ perficiens]. i. iuxta altare & añ altare stans, q̄d est altare dei, iuxta illud: Introibo ad altare dei, iccirco vocat̃ diuinũ. Nã & in illo

F

Psalm 42. exercebant̃ & offerebant̃ diuina, imo diuinissima eccl'iæ sacramenta. Sic & in Apocaly. habet̃:

Apoca. 8. Stetit angelus dñi añ altare. Iuxta hunc modũ loquendi fertur & in psal. Quia ipse super ma-

Psalm.23 ria fundauit eum. i. iuxta. Vnde coĩter dicitur: Colonia sita est super Rhenũ. In Ecclesiast. q̄q;

Eccle. 39. Quasi rosa plantata super riuos aq̃rum fructificate. [ex ipso adolere inchoans]. i. thurificare super altare incipiens, & iñ procedens [in oẽm venit sacri chori ambitũ] i. in totũ circuitũ chori. Fiebat eñ thurificatio in veteri lege, quæ thurificatio inter ceremonialia cõputabat̃: quę q̄uis euãgelio diuulgato sint mortificata, aliqua tñ illorũ adhuc seruant̃, nõ vt ceremoniæ legis nec tanq̃ præfiguratiua ecclesiastici status, sed ex rationabili cã & institutione eccl'iæ militantis

Alexander Haleñ. prout Alexander in scripto Tertij, & Thomas in prima Secundę, atq; Guilielmus Parrhisiẽ. in

Tho.Aq. lib. de fide & legibus super hoc diffusius scribunt. [rediẽsq; iterũ ad diuinũ altare incipit sacra

Guil. Parr. psalmorũ melodia]. i. à psalmodia incipit diuinũ officiũ [concinente ei psalmificã sacrã orationem oĩ ecclesiastica dispositione]. i. toto clero bñ disposito ibi p̄nte, simul cum ep̄o canente aut prosequẽte psalmodiã inceptam [Deinde vero per ministros ipsa professarũ deltarũ lectio consequenter fit] id est, per diaconos aut inferiores eis, fit lectio ex sacra pagina. Vnde alia habet translatio: Deinde per ministros scriptorum librorum frequenter fit lectio, atq; vt dicit, in Græco habetur hagiographa, ab hagios, quod est sacra, & graphos scriptura. [Et post has foris fiunt sacro ambitu catechumeni.] idest, nondum satis instructi in fide, à

corpore

A corpore ecclesiæ expellunt[&cum ipsis energumeni].i.exorcizati[& q sunt in pœninētia] .i.
constituti in pœnitentia publica tanq̃ indigni aut non satis aptati ad intuendum sacramētum
altissimum,&ne scandalizarent necdum instructi. [Manent aũt diuinoꝝ aspectu & coīone di
gni].i.boni Christifideles in ecclīa remanent[Ministroꝝ vero alij quidē stant ad templi por
tas conclusas]vtpote ostiarij,qui stabant iuxta fores ecclīæ clausas,ad prohibendum indignis
ingressum.[Alij vero aliud quid proprij ordinis operant].i.exercent actum aliquē ad eorum
officium pertinentem. Sicut acolythi portantes vrceos seu ampullas. [Alij aũt ministratoria
dispositione discreti].i.differentes ab alijs per ordinem administrationis materiæ sacramenti
puta diaconi [cum sacerdotibus super diuinum altare proponunt sacrum panen,] in q̃ confici
possit[& benedictionis calicem].i.vinum benedicendum,consecrandũ & transubstantiandũ
in sanguinē saluatoris[añ confessa ab oī ecclīæ plenitudine catolica hymnologia].i.fidei sym
bolo ab apl̄is edito,à toto fideliũ cœtu,vel clero ibi p̄ñte,añ panis oblationē pronunciato,tũc
eñ non fuit aliud fidei symbolũ. [Cum q̄bus diuinus pontifex orōnem sacrã p̄ficit.] dispen
sando se ad consecrationē vel sumptionē[&* sanctã pacē oībus promittit]vel imprecat,dicen *sacram.
do:Pax dñi sit sp vobiscũ [& salutãtibus inter seinuicē oībus]Iuxta illud Apl̄i:Salutate inuicē Iohã.20 21
in osculo sancto[mystica sacroꝝ voluminũ p̄dicatio perficit] .i.vnus ex sacris libris spiritalē Roma.16.
facit collationē ad confirmandum fideles in fide & gratiaꝝ actione ac moribus,atq; ad mori 1.Cor.16
endum constanter pro fide.[& lauantibus manus aqua summo sacerdote & sacerdotibus] nō 1.Thess.5.
quasi immunditiæ aliquid sit in sacramento altaris,sed ob reuerentiam eius, ne digitis quibus
tetigit illud,tangat quid aliud,nisi prius lotis.[summus q̄dem sacerdos in medio altaris stat.]
consecraturus [circumstant aũt soli cum sacerdotibus ministroꝝ selecti].i.principales mini
stri[& sacras diuinas actiones summus sacerdos laudãs].i.ea cõmemorans q̃ Chr̄s fecit in cœ
B na protinus añ consecrationē[sacrificat diuinissima].i.post consecrationē offert deo p̄ri cor
pus& sanguinē dñi[& sub cõspectu]oīm[ducit laudata].i.cõmendata & consecrata cunctis
oñdit[p sacre procũbentia symbola].i.pp̄ſo adorante per sensibilia reuerentiæ & adorationis
inditia[& donationes diuinoꝝ actuũ oñdens].i.dona sacra seu sacramēta [in coīonem eorũ
*sc̄tificãs].i.oblatas materias in vsum fidelium consecrãs,vt coīcent[Ipseq;]vz celebrãs[ve *sanctificans
nit& alios adhortat].i.transit ad locum,in q̊ stando plebem coīcabit,& ad coīcandum admo
net alios.[Accipiens vero &tradens diuinam coīonem.].i.p̄sonaliter sumens primo,deinde
porrigens alijs sacrã coīonem,quemadmodũ Chr̄s fecit in cœsia [in eucharistiã sacrã desinit] Matt.26
.i.officiũ suum cõplet & terminat, eucharistiã accipiendo,dando & sumendo, grãꝝ actiones Mar.14
subiungens.[Multis q̄dem in sola diuina symbola,p̄spicientibus].i.simplicioribus attenden Lucæ.22 Iohan.13. 1 Corin.11
tibus exteriora quæ vident &fiunt,neq; intelligunt.[ipso aũt sp diuino spũ ad sancta perfecto
rum principia in beatis & in intellectualibus speculationibus hierarchice in puritate deifor
mis habitus ascendente].i.ipso summo sacerdote sp ascendente.i.iugiter per contemplationē
se eleuante,spiritu diuino.i.ductu &grã spũs sc̄ti,ad principia perfectoꝝ.i.ad causas eoꝝ quę
facta sunt in missæ solennijs, puta ad causam eoꝝ effectiuã,quæ est deus oīpotēs,& ad causam
institutiuã,quæ est v̄bum incarnatũ. Ad causam q̊q; finalem,quæ est multiplex fructus, vtili
tas & effectus celebrationis,& ad spiritalem rõnem & significationē causæ materialis sacramē
C ti istius. Ascendente inq̃ in speculationibus beatis & intellectualibus.i. per speculationes salu
bres,& intellectuales.i.sapientiales & puras,non imaginarias,grossas,phãtasticas,puta hierar
chice.i.scd̃m illuminationes hierarchicas & cœlestes, in puritate habitus deiformis .i. sanctæ
fidei illuminatæ rõnibus credendorũ, purificatęq; mentis intelligentia ac sapientiæ salutaris
& mysticæ theologiæ ac feruentissimæ charitatis.

¶THEORIA huius capituli,id est, sapientialis intelligentia Eucharistiæ & dictorum de ea.

VEni ergo o puer bone].i.tu Timothee Christi discipule atq; episcope,vt quę de epi
scopo sunt dicta,q̊ad sensibilia signa & opa spiritaliter intelligas [post imagines in
ordine & sacre in deiformē principaliũ exemploꝝ v̄itatem.]hoc est,veni p mentis
considerationē post imagines.i.sensibilia signa in v̄itatem deiformē.i.ad verã &spi
ritalem intelligentiã,designatã per sensibilia &sacramentalia illa. Ideo subdit:exemploꝝ prin
cipalium in veritetē figuratã per præcipua symbola illa. Veni,inquã,in ordine.i. scd̃m exigen
tiam & condecentiã ordinis tui sacerdotalis & pontificalis cum oī diligētia & maturitate. Vel
in ordine.i.cum debita ordinatiõe de figuris ad figurata,& de materialibus ad spiritualia ascē
dendo,&sacre.i.sancta intentione[Illud perfectis in coadunatã suarũ animarũ introductionē
dicã].i.istud q̊d subdit dicam perfectis,& tñ adhuc magis perficiendis,in introductionē coad
unatam.i.ad informationē p̄ambulam & simplificatiuã aĩarũ suarũ,vt corporalia spirital̄r in

telligere discant. [quo symbolorum sacra & varia cõpositio]. i. qualiter multiplex & salubris cõnexio sensibilium similitudinum & signorum, seu formarum & specierum, [nõ eis sine intellectu subsistit] i. eis non seruit sine intellectu, spirituali intelligentia imo sic potius duceret in errore, vt dictum est, atque copiose libro pcedente expositum [& non vsque ad ea quę extra sunt apparẽs solũmodo] i. & nõ apparẽs eis solũmõ esse intelligẽda, q̃ ad ea q̃ ex se sunt. i. de sensibilibus reb⁹, nec seruit
Augustinus nec confert eis, sicut nec cantus exterior sine sensu ꝟborum imo q̃ties plus delectat cãtus, q̃ id q̃d cantatur, peccat. [Sacratissimi quidẽ enim eloquiorum cantus]. i. cantus q̃ sumit ex scripturis [& lectiones doctrinã eis in virtute vitæ denunciant]. i. insinuant audientibus doctrinã moralẽ vitæ directiuam, in virtute. i. efficaciter ac potenter. Nam & ipsa cantus melodia ad deuotionem
4. Reg. 4. est prouocans. Propter q̃d magnus ille Eliseus, cũ non sentiret in se spm̃ prophetię, dixit: Adducite mihi psaltẽ, q̃ psallente venit in eum spũs prophetiæ. [& cũ his perfectã corrũpentis malitiæ purgationẽ]. i. etiã docent purgationẽ perfectã vitiorum, quę corrũpant formalr̃ peccãtẽ, suntque formalr̃ ipsæ corruptiones integritati ꝟtutũ contrarię. Hinc in lib. Sapię legit: Hõ p ma-
Sapien. 16. 1. Cor. 15 litiam occidit afam suã. Et Ap̃ls ait: Corrũpunt bonos mores colloq̃a mala. Hinc i lib. Sapiæ
Sapien. 6 asserit: Incorruptio facit esse proximũ deo [Diuinissima aũt vnius & eiusdẽ panis & calicis cõmunio & pacifica traditio similẽ eis cõuersationẽ diuinã, tanq̃ similiter edẽtib⁹ pmulgat]. i. ex ipsa susceptione eiusdẽ sacri tacite admonent, vt respectu dei pure & reuerent̃ conuersent̃, put tãti exigit dignitas sacri: & inter se charitatiue, pacifice ac cõcorditer viuãt, cũ tantã habeãt coicationem adinuicẽ, q̃a ad eandẽ mẽsam accedũt, atque eundẽ numero accipiunt cibũ & potũ. Hinc
1. Cor. 11 deprompsit Ap̃ls: Quicũque manducauerit panẽ hunc, & biberit calicẽ dñi indigne, reus erit corporis & sanguinis dñi [& diuinissimã cœnã & principale symbolum perfectorum in memoriam sacrã ducit]. i. cõmunio ista coicantibus facit renouatque memoriã nouissimę cœnæ Chr̃i, & q̃liter ac cur sacrum istud instituit ibi. Principale aũt symbolum eorum q̃ adhuc pficiunt, est crux & passio saluatoris, seu ipm̃ eucharistiæ sacrum sensibilibus formis contectũ. [Iuxta q̃d & ipse symbolorũ conditor]. i. Christus sensibilium signorũ creator & institutor partit̃ sanctissime] i. diuidit iustissime [Non sancte ei & vnimode sacra concœnantẽ]. i. Iudã proditorẽ cõcœnãtem ei, vel Christo, sacra. i. sancta cœna, vel concœnantẽ. i. in cœnãdo cũ Christo accipientẽ sacra. i. sc̃tã mysteria corporis & sanguinis Christi, non sancte. i. vitiose, neque vnimode. i. nõ vno & eodẽ mõ, q̃ ap̃li alij cũ Christo cœnabant, à q̃bus tanq̃ electis diuisit filiũ illũ pditionis. De q̃
Iohan. 17 in Iohan. dixit in ipsa cœna: Pater q̃s dedisti mihi, ego seruaui eos, & nemo ex eis perijt, nisi filius pditionis. [docens facile simul & deiformiter]. i. Christus in hocipso nos informans faciliter tanq̃ sapientissimus magister, & deiformiter. i. diuine & valde secreto iudicio [quomodo ipsa iuxta habitũ ꝟa in diuina assumptio]. i. qualiter gratiosa in deum transformatio per habitum charitatis, & etiã per condignã eucharistiæ sumptionẽ, in q̃ Christus nõ mutat̃ in nos, sed
Psalm. 88 nos transformamur in eũ imo ipse spiritualr̃ nos manducat ac sibi incorporat. Vñ in psal. Dñi est assumptio nostra. [Ad similitudinẽ etc ꝑ coionem ipsis aduenientibus donat]. i. deuote accedentibus dat sacrã coionem & diuinorũ charismatum participationẽ, ad similitudinẽ aliorũ Vtrisque enim dedit & dat verũ corpus & sanguinẽ suũ: nec q̃tum ad exteriores sensibiles species & sacramentalia signa, sed q̃ad interiorẽ effectũ est differentia: & indigne sumens, iudicium sibi manducat & bibit, alius gratiã & salutẽ. Denique ex hoc passu acceptũ est, q̃d allegant doctores dixisse Theologum, q̃d Christus in cœna præstitit traditori corpus suũ & sanguinẽ, q̃a p̃similius fuit occultũ. Deiñ tangit theoriã, seu rõnem spiritalem eorũ q̃ fiunt in celebratione circa hoc sacrum. [Igitur hęc, vt dixi, in abditorũ atria bñ descripta imperfectis adhuc ad contẽplationem sufficientẽ relinquentes]. i. nos relinquentes hęc iam introducta de sensibilibus signis sacramentorũ bene descripta in atria abditorũ. i. in pambulis & figuratiuis ad seq̃ntia, s. in ipsis præhabitis passibus, in quibus expressa sunt symbola ista, quæ sunt contentiua & occultãtia abdita. i. spiritalia significata per ea imperfectis adhuc. i. his qui adhuc inidonei sunt ad contẽplationem sufficientẽ. i. ad intelligendum spiritales & mysticas symbolorũ illorum ratiões & sensus. Ideo dimittendi sunt occupari circa exteriora & sensibilia illa. [Intremus à causalibus in causas]. i. à symbolis istis ad significata per ea, hoc est, ad spiritales & mysticos intellectus, qui sunt finalis causa materialium symbolorum, ipsaque symbola seu sensibilia signa sunt q̃si materialis causa spiritalium contentiue. [iuxta sacram nostran synaxim & decoram]. i. iuxta exigẽtiam sanctæ lucidæ nostræ communionis & congregationis, videlicet cum humilitate, reuerẽtia, & recta intẽtione, sicut docet ecclesia [Inuisibiliũ Iesu luciduco videbimus theoriã beatã] i. sic intrantes mente concipimus theoriã beatam. i. felicẽ sapientiã & contemplationẽ inuisi-

bibili-

A bilium.i.spiritalium & diuinorum [declarantem manifeste pulchritudinem.i.conuenientes & pulchras rones & significationes [formarum principalium] id est, sacramentalium illorum signorum & ceremonialium ac rituum ecclesiasticorum. & hoc Iesu luciduco.i. Christo lucidissimo ductore, cui cantamus: Deduc me domine in via tua. Ipse etenim intus veritatem ostendit, q est lux & via, veritas & vita, q iustum deducit per vias rectas. De quo scripsit Boethius: Psal. 85. Ioh. 1. 8. 14. 14. Sapien. 10. Boethius.

Principium, vector, dux, semita, terminus idem metro. 9. libro. 3.

[Sed diuinissima & sacra teleta]. i. tu Christe q es teleta, i. consecrata consummatio sancta [& diuinissima, circumposita tibi symbolice vestimenta aenigmatum reuelans]. i. declarans signa pdicta aenigmatum. i. secretorum sensuum quae sunt quasi vestimenta circumposita tibi symbolice, i. materialiter significatiue, qbus signis & sacramentalibus formis quasi vestibus in sacramento circuntectus diceris & videris [splendide nobis manifestare]. i. te ipsum nobis manifesta in praesenti per fidem radio sapientiae salutaris perfusam, & in futuro clare per speciem, quemadmodum amanti te promisisti: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum [& intellectuales nostros vultus vniformi & non velato lumine reple]. i. luce contemplationis syncere, non obscurata fumo phantasmatum, exclusa omni caligine vitiorum & ingetudine passionum, atq; perstrepentium cogitationum inquietudine ac tumultu, imó teipso q ais, Ego sum lux mundi. vt illud Micheae dicere queam: Cum sedero in tenebris, dominus lux mea est, & deducet me dominus in lucem sempiternam, videbo iustitiam eius. Et cum Psalmista: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? [Oportet ergo nos intus adesse]. i. non hinc inde distrahi, sed intus recolligi, iuxta illud Ecclesiastici: Non ventiles te in omnem ventum. Esto firmus in via domini, & in veritate sensus tui [sacratissimorumq; inuisibile primi agalmatum denudantes]. i. abstrahentes inuisibile. i. spiritalem veritatem ac deitatem primi sacratissimorum agalmatum. i. sacramenti eucharistiae, quod est primum & dignissimum agalmatum sacratissimorum. i. sanctissimarum imaginum dei, qa in ipso refulget potissime bonitas, misericordia, sapientia dei in mysterijs redemptionis humanae: ipse quoq; Christus secundum naturam diuinam, est inuisibilis dei imago, naturalis & plena, qui dixit: Qui videt me, videt & patrem. propter omnimodam videlicet similitudinem eius cum patre. Hoc sacramentum debemus denudare, id est, spiritaliter, non imaginarie contemplari, quasi sit in hostia sacra situaliter & extense, quasi locatum commensuratiue in loco [in deiformem eius pulchritudinem intendere]. i. contemplari increate eius decorem: quia teste sancto Hilario, Species est in imagine, id est, pulchritudo in filio, quae pulchritudo in summa & superbeatissima trinitate est prorsus vna, aequalis & indiuisa. Est item in Christo pulchritudo creata spiritualis & corporalis, naturalis & supernaturalis, pulchritudo naturae & gratiae ac gloriae, cui ait Psalmista: Specie tua & pulchritudine tua, intende prospere, procede & regna. Deniq; prout sanctus ait Bernardus, Non minus splendet in manibus sacerdotis quam in sinu dei patris. [Et summum sacerdotem videre diuinitus] id est, episcopum sacerdotaliter vestitum, tanquam dei vicarium aspicere [à diuino altari vsq; ad extrema templi cum suaui odoee venientem] id est, cum thurificatione totum populum in ecclesia congregatum, thuris fragrantia recreando, non fine spiritali significatione, vt tangetur [& iterum in ipso perfectiue residentem] id est, post reditum iuxta altare sedentem ad perficiendum agmen populi celebratione, doctrina, exemplo. [Ipsa etenim super omnia diuina beatitudo] id est, ipse superbeatissimus deus super omnia per infinitam excellentiam existens [& si bonitate diuina proueniat in participantium * suam sacram communionem] id est, quamuis per diffusionem suae bonitatis & per infusionem charismatum suae pietatis, pertingat in eos qui sacram suscipiunt communionem & diuinorum donorum influxionem [sed non extra per substantiam, immutabilem statum & collocationem efficitur] id est, quamuis ita per operationem in cuncta proueniat, attamen per substantiam suam immutabilem, id est, ob inuariabilem suam naturam non efficitur extra statum & collocationem, id est, nec statum neq; quietem nec locum variat per se, quamuis per accidens seu ratione effectus, desinat esse interdum vbi fuit, rebus ipsis destructis aut variatis. Ideo loquitur per prophetam: Quiescam in loco meo [& omnibus deiformibus] id est, vniuersis mentibus purgatis sibi gratiose assimilatis [proportionaliter illucendo] id est, intus fulgendo, iuxta gradum & mensuram, capacitatem & meritum earum, iuxta illud Apostoli: Deus qui dixit detenebris lumen splendescere, fulgeat in cordibus vestris [circa semetipsam vere existit] id est, in seipso inuariabiliter est & permanet, nec vlla distractione, cura, variatione discedit à se & à propria omnino non transmutatur immutabilitate] id est, à connaturali sua inuariabilitate nullatenus deficit, q solus habet immortalitatem. i. omnimodam incommutabilitatem, cui ait psalmographus

Iohan. 14. Iohan 8. 10. Michea. 7. Psal. 26. Eccl. 4. Hebrae. 1. Iohan. 14. Hilarius. Psal. 44. Bernar. * suam sacram. Ezechi. 12. 2. Corin. 4. 1. Timot. 6. Augustin.

Psal.101. graphus: Tu autem idem ipse es. De quo sanctissimus Christi frater disseruit: Apud quem nō D
Hebræ.1. est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Est etenim actus purus & ens absolute perfe-
Iacobi.1. ctum, æternaliter in superoptima sui dispositiōe consistens, cui nil perfectionis potest accresce-
Liber Cau. re nec auferri, imó vt in libro de Causis habetur, Non est diminutio neque perfectio, sed super
Proclus. omnem perfectionem subsistit. Quod & Proclus subtiliter probat. [Similiter diuina synaxeos teleta] id est, sacrum mysterium communionis vtputa eucharistię sacramentum [& si singulare & simplex habeat & complicitum principium]. i. quamuis contineat in se verbum æternū, quod in se vnicum & simplicissimum est complicitumq; principium. i. intra se inuiolabiliter
Iohan.8. impassibiliterq; firmatum, quod sciscitantibus Iudæis: Tu quis es? in euangelio legitur respondisse: Ego principium, qui & loquor vobis [in sacram varietatem symbolorū humanitus multiplicatur]. i. per diuersa sensibilia designatur, & sub varijs materialibus formis habetur [& vsq; ad omnem implet hierarchicam imaginum descriptionem] id est, verificat & ad implet vniuersaliter seu in cunctis descriptionem hierarchicam, id est, prænunciationes propheticas & figu-
Iohan.1. ras in scripturis contentas imaginum corporalium. Ideo scriptum est: Lex per Mosen data est,
Lucæ.24. gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et alibi: Oportet, inquit, impleri omnia quę scripta sunt in lege & prophetis & psalmis de me. [Sed vniformiter ex his iterum in propriam vnitatem colligitur] id est, ex tot & tantis ipsius figuris & signis ac vaticinijs, vnus & idem ac simplex in seipso esse agnoscitur, tq; cum sit vniuersaliter & infinite perfectus, per pauca plene & sufficienter exprimi neqt, nec significari, imó nec per oīa simul accepta [& vnificat in se sacre reductos] id est, eos q reducuntur & conuertuntur ad ipsum, efficit spiritaliter vnitos, imó & vnū per charitatem, vt frequenter expositum est. [Iuxta hunc autem deiformē modum] quo multa sunt vnum in deo, & per recessum ab eo multiplicanrur [diuinus summus sacerdos & si vni- E tam suæ hierarchiæ disciplinam deiformiter in subiectos deducit] id est, quāuis episcopus hierarchicam & ecclesiasticam suam scientiam in seipso tanquam in vno subiecto vnitam & plurium conscientiam transfundat in subditos, sicut magister in discipulos [sacrorum ænigmatū pluralitatibus vtens] id est, diuersis figuris, signis & exēplis, & hoc deiformiter agit, id est, liberaliter & charitatiue, deum in hoc imitando, q dat oībus affluenter, & non improperat [sed iterum tanquam absolutus & minoribus immensurabilis]. i. tamen rursus tanquam liber & libe-
Iaco 1. ratus ab huiusmodi varijs signis & ænigmatibus & immensurabilis. i. plene intelligi nequiens
1.Cor.3. ab inferioribus, q mensuram sui ingenij non attingunt, iuxta illud Apostoli: Non potui vobis loq quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus [in proprium principium indiminute restituitur] id est, in deum sine minoratione suæ scientiæ & perfectionis conuertitur, imó cum ampliori profectu sui & subditorum, quemadmodum flamma candelæ ex hoc quod aliæ candelæ accēduntur ex ea, non patitur proprie lucis diminutionem [& in vnū suum intellectualem faciēs introitum] id est, reditum & ingressum suum mentalem agens in deū, à quo processit, sicq; quasi cir-
Eccl.1. culum complens, sicut & Salomon fassus est: Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, &
Proclus. Proclus in Elementatiōe theologica contestatur: Omne quod procedit ab aliquo, & ad illud
†inde. conuertitur, circularem habet operationem [†videt pure perfectorum vniformes rationes] id est, clare contemplatur rationes vniformes, id est, spiritales ac stabiles causas, & significationes F materialium symbolorum, quę adhibentur his qui perficiuntur in sacramentis [in secunda hu-
†faciens. manæ processionis summum, in prima diuiuiorem conuersionem †facientes] hoc est, videt hu-
Psal.17. iusmodi rationes facientes conuersionem in prima, id est, in superiora principia, ad quorū speculationem inducunt diuiniorem, conuersione in secunda, id est, in symbola exteriora, quæ etiam sunt inferiora, & idcirco secunda, quoad ordinem dignitatis. Suntq; ratiōes istæ summū processionis humanæ, id est, quid supremum & vltimum piæ processionis & illuminationis dei in materialia ista: quibus cognitis, cessat perscrutatio, & restat operatio secūdum exigentiā spiritalium significationum & rationum illarum ¶ Consequenter exponit rationem psalmodiæ in missa, videlicet quoniam quicquid in alijs scripturæ libris continetur, in libro psalmorum per modum laudis diuinæ insinuatur. Nequaquam ergo scriptura psalmorum excludenda est à celeberrimo celebrationis officio. [Psalmorum autem sacra oratio] id est, sanctus sermo seu deuota inuocatio psalmorum [conueniens omnibus fere hierarchicis mysterijs] id est, cunctis diuinis officijs & ecclesiasticis actibus, suntq; orationes psalmorum ob hoc præcipue efficaces, quoniam laudibus dei admixtę sunt. Propter quod scriptum est: Laudans inuocabo dominum, & ab inimicis meis saluus ero [nonne futurum est explicari] id est, nonne cōsequēs erit decantari seu exprimi [omnium summo sacerdotalissimo]. i. celebrationis officio, quod est omniū sacerdotaliū actuū principalissimū. [Oīs qdem eñ sacra & hagiographos deltos] id ē,

id est, tota scriptura canonica et hagiographa, prout supra magis expositum est [aut ex deo existentium generalem subsistentiam & dispositionem, aut legalem hierarchiam & conuersationem aut diuini populi &c. narrauit & corradicauit] id est, simul radicauit seu p radice, fundamento aut subiecto posuit ac recitauit, & descripsit aut subsistentiam generalem existentium ex deo, id est, rerum creaturarum à deo & dispositionem earum, id est, coordinationem & gubernationem, quod fit præsertim in Genesi, & consequenter in Exodo ac aliis Mosi libris, aut legalem hierarchiam. i. principatū Israeliticæ plebis sub lege, quod specialiter fit in libro Numerorum, aut conuersationem quod in præfatis ac aliis multis fit libris veteris testamenti [aut diuini populi hæreditatum distributiones & habitationes] q̄d fit præcipue in Iosue libro, vbi describitur qualiter terra promissionis fuit sorte diuisa & distributa in hæreditatem duodecim tribuum, quæ tunc deditæ erant cultui veri dei [aut] conuersationem & gubernationem [iudicum sacrorum] De qbus in libro agitur Iudicum, & de qbus ad Hebræos scripsit Apostolus: Quid dicam de Gedeon, Baruch, Samson, Iepthe & Samuel &c. aut regum sapientum, de qbus in libris Regum & Paralipomenon, aut sacerdotum diuinorum intelligentium, vt fuerunt Esdras scriba velox, & Ieremias & Machabæi, de qbus in libris Esdræ & Machabæorum [aut veterum virorum in varietate & multitudine auxietatum]. i. gesta antiquorum virorum, in multis & variis anxietatibus, diffortuniis, tribulationibus, vtputa Iob & Thobiæ, vt patet in libris eorum [& immutabilem in patientia philosophiam]. i. firmam & inconcussam seu sapiētiam eorum, quam potissime ostenderunt in suis patientiis, in tot aduersis. Propter quod Salomon B ait: Qui patiens est, multa gubernatur prudentia. Et rursus: Doctrina viri per patientiam noscitur: q autem impatiens est, exaltat & ebullit stultitiam suam [aut actionū sapientes synagogas] . i. congregationes fideles in actibus strenuas. Alia translatio habet: Siue agenda sapientissima monita [aut diuinorum amorum cantica] videlicet cantica canticorum [& diuinas imagines] . i. personas seu typos spiritalis sponsi ac sponsæ, sicut in Canticis [aut futurorum propheticas p dicationes]. i. vaticinia prophetarum, tam quatuor maiorum, q̄ duodecim minorum [aut viriles Iesu diuinas actiones]. i. operationes Christi virtuosissimas ac eius miracula. Erāt autem operationes Christi simul diuinæ & humanæ. i. vnius & eiusdem personæ, quæ simul fuit vere deus & homo. Verumtamen quædam competebant sibi ratione naturæ diuinæ, quædam ratione naturæ humanæ. Hinc Christi operationem sanctus Dionysius alibi vocat theandricam, id est, deiuirilem. Hæc Christi opera, virtutes, mysteria, in euangeliis sunt descripta [aut ipsorum discipulorum deo traditas & dei imitatorias conuersationes] id est, vitam & gesta apostolorum & aliorum quorundam discipulorum, eis à deo concessa, & diuinæ perfectionis potissime imitatiua, vt in libro Actuum apostolorum [& sacras doctrinas] q in epistolis Petri, Pauli, Iohannis, Iacobi & Iudæ contentæ sunt [& mysticam visionem] id est, Apocalypsin ipsorum discipulorum dilectissimi] id est, sancti Iohannis prædilecti à Christo, saltem amicitia præcipue familiaritatis, & amore quodam connaturali ex inclinatione naturæ & consanguinitate. Iohannis C inquam [& diuini ac mirabilis] per excellentiam diuinorum charismatum. Quem Iohannem quam affectuosissime dilexerit sanctus iste, deo præstante patebit in expositione epistolæ quā misit beatissimo Iohāni Dionysius sctūs [supmundanā Iesu theologiā]. i. supnaturalē Chri sapiētiā descripsit Iohānes in Apo. [ad deificationē]. i. vt eā sequētes, deificemur p assimilationē nō mediocrē [opportunis narrauit & sacris teletarum & deiformib⁹ anagogis]. i. ista expressit in Apoca. anagogis. i. doctrinis sursum ductiuis, deiformib⁹ q a p eas deo supnaturalit̄ cōformamur. & opportunis. i. bn̄ cōgruētibus & sacris teletarum. i. sanctis imaginibus & figuris ac signis. Deinde subiungitur laus eximia Psalmodiæ. [Diuinorum aūt cantuū sacra scriptura]. i. scriptura sancta psalmorum, seu ipsa psalmodia [intētionē habēs & theologias & diuinas actiōes oēs hymnizare]. i. intēdēs ceteras paginas & opatiōes dei, ptinētes ad creationē aut reparationem vel glorificationē, p modū hymnorum seu laudū exprimere [& diuinorum virorum sacras oratiōes & sacrificatiōes laudare]. i. laudādo describere, q̄uis nō sp in eadē forma vborum: sed q̄tū ad sensum, & interdū in ipsa forma vborum, queadmodū illd psalmi: Exurgat de⁹ & dissipēt inimici ei⁹, & fugiāt q oderūt eū à facie ei⁹. In lib. Nūe. legit Moyses postulasse. In Gene. q̄q3 narrat: Sed & Seth natus ē fili⁹, quē vocauit Enos. Iste cœpit inuocare nomē dn̄i. Quo circa expositores aliq dicūt, q̄d aliqs speciales orones cōposuit. Similit̄ alii q̄dē sctī, quę i li. cōtinēt psalmorum mō ptacto [Vniuersale facit diuinorum cātū & narrationē]. i. de oī materia cōtexuit dei pconia atq3 historias, vt patet in Psal. Attēdite ppl̄e me⁹ legē meā. Itē, Cōfitemini dn̄o & inuocate nomē ei⁹, & duob⁹ ibi immediate sequētib⁹ [ad toti⁹ hierarchicę teletę susceptionē & traditionē habitū pulchrū efficiens, diuinit⁹ eā psallētib⁹]. i. psalmodia ipsa efficiēs habitū pulchrū. i. splēdidā mētis qualitatem, deco

Margin notes: Gene. 1. 2. 10. — Exod. 16. 12. 13. — Nume. 3. 6. 11. — Iosue. 10. in 15. — Iudic. 1. 3. 8. 16. 21. — Hebræ. 11. — 1. Reg. 12. — 3. Reg. 12. 16. 24. — 4. Reg. 1. 6. 11. 25. — 1. Esdre. 7. — Nehe. 7. — 1. Ma. 4. 16. — 2. Ma. 1. 14. — Iob. 1. 2. — Thobiæ. 2. — Prouer. 14. — Prouer. 19. — Can. 1. 2. 3. 4. 5. — Can. 6. 7. 8. — Actu. 6. 7. — Actu. 1. 4. 5. 6. — Actu. 12. 19. — Dio. Areo. ad S. Iohannem euāgelistā epi. 10. — Psal. 78. — Nume. 10. — Gene. 4. — Psal. 104. — Psal. 105. & 106.

decorē & apparatū.psallentibus.i.decantātibus eā diuinitus.i.eo spiritu q̄ cōcepta est, edita & D
descripta,vtputa ex illuminatione & inflāmatione spūsancti cū interno mētis sapore & aduertētia timorata,quēadmodū sup illud,Psallite sapient̄,sanctus ait Basilius, q̄d sicut gustus corporeus q̄libet sibi buccellā cū speciali sumit mastiectq; sapore:sic cordis palatū vnāquāq; psalmodiæ particulā cū speciali degustatiōe debet depromere. Qui sic psallit,sentit quod ipse psalmographus cecinit:Quā dulcia faucibus meis eloq̄a tua sup mel ori meo Itemq;:Exultabūt labia mea cū cātauero tibi. Ad susceptionē & traditionē totius teletæ.i.formatiōis hierarchicæ.i.ad hoc q̄d mēs omnē hmōi impressionē pfectiuā recipiat à supiore,& receptā cōmunicet inferiori [Cū ergo cōtinua sacratissimoꝝ hymnologia].i.ex q̄ iugis psalmodia, continua vel assidua. Vel cōtinua.i.omi loco & tpē opportuno exhibita[aiales nr̄os habitus].i.vires innatas seu virtutes morales,quæ circa passionū aīaliū & sensitiuaꝝ reformationē versant̄[coadunate disposuerit].i.simplificando affecerit & ad summū illud vnū reduxerit,ita q̄d cū trāqllitate sumus illi intēti[ad paululū sacrificia exponāda].i.ad exhibēda & declarāda paulisp dn̄ica sacrificia, quæ deo offerimus,& rōnē huiusmodi oblatiōis assignamus:qm̄ Chr̄s dn̄s in cœna hoc ipsum sacrificiū instituit,celebrariq; iussit in memoriā suæ incōparabilis dilectiōis ad nos,& suæ acerbissimæ passionis p nobis[& diuinoꝝ canticū*melodia ad diuina & nosmetipsos & inter nos nuicem consensum].i.cōcors illa psalmoꝝ cātatio,dispositiue ac meritorie facit cōsensum in nobis ad diuina officia alacriter ac vnanimit̄ psoluēda. Sic itē facit cōsensum ad nos, vt libēter intersimus diuinis,nō retrahēte nos carnalitate aut acedia nr̄a:& inter nos inuicē,vt iuxta Apostolū,idipm̄ dicamus oēs,& nō sint in nobis schismata. Cū em̄ gn̄alit̄ oīs cōmunicatio in eodē officio,actu seu opere amicitiā soleat quādā causare,quāto magis cōmunicatio ista in decātatione psalmorum. Vnde in Daniele habetur,quod Azarias & socij eius quasi ex vno ore cantabāt & bn̄dicebāt deū in fornace. Null⁹ ergo psallētiū in tā diuino actu sit singularis,disson⁹, sui ve capitis ne iuxta Aug. in regula,humilit̄ psallēti fraternitati faciat offēdiculū[vt vna & cōfessa sacroꝝ regiōe pmulgauerit coordinata & coadūbrata magis in itellectuali psalmoꝝ† melodia].i.put melodia coordinata & coadūbrata,i.simul disposita & obscure cōtēta, magis in intellectuali,spirituali & mystico sensu psalmoꝝ,q frequēt̄ obscurior difficiliorq; cōsistit,pmulgauerit.i.innotuerit regiōe.i,ex parte sacroꝝ.vna & cōfessa.i.publice insinuata,dū vnus psallētiū chorus alteri cōsonat & connieit[per plures & aptores imagines & prædicationes inueniunt̄ sanctissimis professarum constructionum lectionibus]hoc est,dum & prædicatiōes.i.salubres doctrinæ & sermones constructionum professarum.i.articulorum ad fidei professionem pertinentium,inueniuntur per imagines.i.figuras & similitudines plures & apertiores. lectionibus sacratissimis.i.in sacris lectionibus & doctrinis aliorū librorum sacræ scripturæ,quæ simul cum psalmodia in diuinis officijs proferūtur,quatenus veritates catholicæ ex mutua comparatione & permixta commemoratione clarius pateāt. [In his aspiciens sacre].i. ista religiose considerans[videbit vniformiter vnam inspirationem,vt ab vno diuino spiritu conclusum] id est,intelliget in vtriusq; testamenti scripturis vnam & eandem fuisse inspirationem & illuminationē contentam,vtputa ab eodem spiritusancto concessam,iuxta illud Archiapostoli:Spiritusancto inspirati,locuti sunt sancti dei homines. Paulus quoq; apostolus:Nos,inquit, eundem spiritum fidei habentes. [Vnde pulchre*in mundo post antiquiorem traditionem nouū testamentum prædicatur]id est,euangelica lex conuenienter prædicata est per totum mundū, post traditionem antiquiorem,id est,post Mosaicæ legis donationem. Figura nanq; præcedere debet figuratum,vmbra lucem,imperfectum quoq; perfectum,& dispositio formam,via & ordine generationis. Similiter in ecclesia per orbem terrarum diffusa,frequenter præmittitur lectio veteris testamenti,lectioni epistolæ & euangelij. Idcirco ad Galatas dicitur:Lex pedagogus noster fuit in Christo. [Diuina & hierarchica ordinatione illud æstimo†declarante]id est, ordinatione sanctorum pacrum ex diuino instinctu sic instituente ac ostendente [quomodo ipsa quidem]vtputa vetus lex[dixit futuras Iesu diuinas operationes]id est, prophetice prænunciauit sancta opera Christi ac diuina miracula. Vnde Isaias:Pusillanimes,inquit,confortamini & nolite timere. Ecce deus vester veniet & saluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorū, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut Seruus claudus,& aperta erit lingua mutorum. Et per Micheam dictum est:Magnificabitur in medio vniuersæ terræ ,& pax erit in terra nostra. [Hoc vero pfecit].i.nouū testamētū narrat illas ope esse cōpletas. [Et quō q̄dē illa].s. vetus lex[in imaginibus veritatē scripsit].i.veritatē credēdoꝝ & agēdoꝝ in figuris expressit. Oīa em̄ secūdū Apostolū,in figura cōtingebāt eis. Et pphetæ frequenter metaphorice sunt locuti, vt cū loquitur Isaias:Egredietur virga de radice Iessæ,& flos de radice eius ascendet. Ad huius verbis

Basylius. Psal.118. Psal.70. Matth.26 *cōsonātia 1.Cor.1. Dani.3. August. 2.Petri.1. Apostolus illi. Gala.3. †declarāte. Isaiæ.35. Michææ.5. Isaiæ.11. E F

verbi declarationem allegat Albertus illud Apostoli ad Hæbreos: Vmbram habens lex futurorum bonorum. Cui allegationi obuiare videtur, quod protinus in illa autoritate subiungitur, non ipsam imaginem rerum: quod etiam his verbis theologi videtur contrarium, asserentis quod illa in imaginibus veritatem descripsit. Et respondendum quod hoc loco imago extensius sumitur, vtputa tam pro figura obscura, quæ dicitur vmbra, quam pro figura euidenti, quæ proprie nominatur imago [hoc vero præsentem demonstrauit] id est, nouum testamentum Christum venisse & in medio suorum fidelium esse edocuit, secundum quod ipse in Mat thæo protestatur: Ecce ego vobiscum sum cunctis diebus. Est quoque præsens in sacramento. Hinc felicissimus Iohannes Baptista vocatur propheta, & plus quam propheta: quoniam Christum monstrauit præsentem: Ecce, dicens, agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. [Illius enim prædicationibus] id est, ex sermõibus & vaticiniis veteris legis. Hoc per se ipsam perfecta operatione veritatem cognouit] id est, nouum testamentum, hoc est, populus noui testamenti cognouit veritatem, id est, Christum qui ait: Ego sum via & veritas & vita, veramque eius notitiam est sortitus. Ideo Christus in euangelio ait Iudæis: Scrutamini scripturas, qa illæ sunt quę testimonium perhibent de me. Et in Actis gloriosissimus Petrus deprompsit: Huic omes prophetæ testimonium perhibent. Cognouit autem hanc veritatem nõ solum illius sermonibus, sed etiam operatione Christi per seipsam perfecta id nouit. Hinc in Iohanne disseruit dominus: Opera quæ facio in nomine patris mei, testimonium perhibent de me. Et rursus: Si mihi, inqt, non creditis, operibus credite. Etenim supernaturalia prorsus & præclarissima Christi miracula, sufficienter demonstrant veritatis suæ doctrinam, cum deus omnipotens essentialiter verus & veritas, nec confirmator nec testis esse valeat falsitatis. Idcirco apud Iohannem Christus locutus est: Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. [Et est theologiæ diuina operatio, consummatio] id est, supernaturalis miraculosaque actio, est consummatio, id est, perfectio, confirmatio & probatio, theologiæ, id est, euangelicæ prædicatiõis seu totius scripturæ canonicæ, iuxta id Marci: Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Et ad Hebræos dicitur: Salus, id est, euangelicæ legis prædicatio in nos confirmata est, contestante deo signis & portetis & virtutibus & spiritussancti distributionibus. ¶ Porro commentator per theologiã intelligit scripturam veteris testamenti: per operationem diuinam, nouum accipit testamentum, quod gratiam confert ad operandum. Sed expositio præinducta literalior fœcundiorque videtur. ¶ Cõsequenter tractat de differẽtiis eorum qui à diuinis officiis excluduntur. [Harum alii quidem non circuntubicinantes] id est, plebium prædictarum quædam spiritaliter mutæ, non circuntubicinantes, id est, non vndique sonore loquentes aut prædicantes ea quæ fidei sunt & salutis, sicut per Isaiam dominus exhortatur: Quasi tuba exalta vocem tuam. [Vniuersaliter sacrarum teletarum, neque imagines vident] id est, propter suam incredulitatem nõ permitũtur videre imagines, id est, sensibilia signa, teletarum sacrarum, id est, sanctarum consecrationum ecclesiasticorum sacramentorum [impudenter negantes salutarem diuinæ generationis doctrinam] id ẽ, sine verecundia renuentes salutarem doctrinã generationis diuinæ, id est, baptismi, de qua Saluator in Matthæo: Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris & filii & spiritussancti. Apud Iohannẽ quoque: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto &c. De qua doctrina in Actis narratur, q̃d Iudæis ad prædicationem sacratissimi Petri compũctis, atque dicentibus ad sanctos apostolos, Quid faciemus viri fratres? Archiapostolus ipse respõdit: Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi [& eloquiis perdite respondentes] illud [Vias tuas scire nolumus] id est, infideles isti ipso suo facto respondentes perdite, id est, damnabiliter & peruerse eloquiis, id est, prędicationibus scripturarum, exhortantium ad baptismum & alia ad salutem spectantia, illud in libro Iob scriptum: Dixerunt deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Tales sunt indurati, rebelles, habituati in vitiis, qui quasi de industria recedunt à fonte salutis, de quibus in Isaia legitur: Dicunt videntibus, nolite videre: & aspicientibus. Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placẽtia. videte nobis errores. [Catechumenos energumenosque, & eos q sunt in pœnitẽtia] publica, put istud in hoc ipso capitulo est expositũ [sanctę hierarchiæ lex]. i. institutio seu præceptũ ecclesiasticæ hierarchiæ pmittitq̃ de audire psalmificã sacrã orationẽ]. i. psalmodiã deuotissimis oratiõibus plenã [& diuinã sanctissimarũ scripturarũ lectionẽ] puta epistolã seu lectionẽ pphetică & euãgeliũ. [Iterũque deinde ad sacrificatiões & contẽplationes non vocat tales]. i. nõ inuitat, imó nec admittit illos, vt intersint consecrationi & eleuationi [sed pfectos perfectorũ oculos]. i. in baptismo purgatos & sanctificatos. [Est enim deiformis hierarchia sacræ iustitiæ plena]. i. sctã ecclesia militãs, omni virtute repleta ẽ. Iustitia qppe vno mõ ẽ omnis virtus [& iuxta dignitatẽ vnicuique salutariter

Albertus. Hebræ. 10. Matt. 28. Matt. 11. Iohan. 1. Iohan. 14. Iohan. 5. B Iohan. 15. Mar. 16. Hebræ. 2. C Isaiæ. 58. Matt 28. Iohan. 3. Actu. 2. Iob. 21. Isaiæ. 30. Hinuocat.

Describit. [distribuit compactam vniuscuiusq; diuinorum participationem] id est, per modum iustitię distributiuæ confert & influit cuiuslibet credenti participationem compactam, id est, communicationem conuenientem diuinorum donorum. Iuxta dignitatem, id est, capacitatem ac meritum cuiuslibet talium [in commensuratione & analogia] id est, proportione & habitudine, iuxta euangelicum illud: Dedit vnicuiq; secundum propriam virtutem [secundum tempus sacre donans] id est, secundum exigentiam temporis discrete tribuens vtputa loco & tempore oportuno. Siquidem locus & tempus sunt circunstantiæ actus virtutum. [Vltimus ergo catechusmenis distribuitur ordo] id est, infima ordinatio & collocatio inter credētes, imó proprie & complete inter fideles non computantur, cum necdum sint regenerati, imó sunt in via & dispositione ad esse Christianitatis. Hinc subditur: [Sunt enim expertes & indocti omnis hierarchicæ perfectionis] qa solum fidei rudimenta sunt docti, quod verum est loqnēdo de eis secundum quod tales sunt, & secundum cursum communem, aliquando tamen eorum speciali gratia, illuminatione & compunctione præuenti sunt, imó & sancti fuerunt: quemadmodum de beata Emerētiana scribit sanctus Ambrosius, q̄d fuit virgo sanctissima, quāuis adhuc catechumena: quemadmodum etiam in sacra religione qdam adhuc nouitij, sunt valde feruidi & quasi perfecti [neq; iuxta diuinam comprobationem, diuinam habentes subsistentiam] id est nundum sortiti sunt esse spirituale, supernaturale, deiforme, ad promerendum idoneum, quod iuxta communem legem infunditur in baptismo, quo gratia gratumfaciēs datur. Nihilominus quandocunq; quis veram habet de suis peccatis contritionem atq; propositum baptizandi aut confitendi, gratiam & charitatem mox suscipit, vel potius in eodem instanti, cum sine charitate non sit vera contritio. Nondum ergo diuinam subsistentiam sunt adepti, iuxta comprobationem diuinam, id est, secūdum quod deus instituit, approbat & aperte oportere decreuit. [Sed adhuc paternis eloquijs obstetricati] id est, spiritalibus alimonijs ad incipientes spectantibus foti, iuxta illud Apostoli: Tanquam paruulis in Christo lac dedi, non solidum cibum. Vnde & princeps ait Apostolorum: Quasi modo geniti infantes, lac cōcupiscite [& adhuc talibus formis] id est, doctrinis rudibus ac grossioribus [informati ex ea ad diuinam generationem prius vitalem, & primo illuminantem & beatam accessionem, tanquam imperfecti & informes, proiecti secundum carnem infantes, propria obstetricatione veluti obcæcati, & abortiui, non genitalem & non vitalem & non illuminatum in terra casum habebunt] id est, ad diuinam subsistē tiam seu spirituale esse, per charitatem habebunt primo accessum ex generatione diuina, id est, per regenerationem baptismatis. Accessum inquam primo vitalem, id est, primo spiritualiter viuificatiuum, & primo illuminantem: quia in baptismo gratia viuificans & illustrans primo infunditur, vt patuit capitulo præcedenti. Sicq; accessus iste vocatur vitalis atq; illuminans & beatus, ratione termini ad quem: quia ad gratiam gratumfacientem & ad salutem perducit, tāquam imperfecti & informes ante baptismum, qui. s. tales erant ante baptizationem. sicque erant similes infantibus abortiuis in terram cadentibus, obuolutis & cæcis, nō habituris casum in terram perfecte genitalem, vitalem, visuum: quoniam per exitum suum de ventre, non pertingunt ad subsistentiam & vitam naturalem completam, neq; ad visum corporalem propter organi dispositionem: quia vt ait Philosophus, oculi vltimo complentur in animali. [Et nonne quidam bene sapientum dicit] videlicet Dauid secundum quosdam expositores, salubriter sapiens dicit in psalmo [ad manifestum respiciens lumen, eos prægrauari tenebris à vulua alienatos] vbi enim Hieronymus transtulit, Alenati sunt peccatores à vulua, errauerūt ab vtero antiqua habet translatio. Ad apparens inspiciens, ad lume à tenebris ventris. &c. Verūtñ istud non est ad literam scriptū de abortiuis, sed de reprobis & iniquis. Ideo allegatio ista nō est nisi per quandam adaptationem. Hinc magis apparet, quod per sapientē istū intelligendus sit sanctus Iob qui ait: Sicut abortiuum absconditum non subsisterē, vel qui concepti non viderūt lucem. In Numerorum quoq; libro Aaron de sorore sua lepra percussa, Ne fiat, inquit, hæc quasi mortua, & vt abortiuum quod proijcitur de vulua matris suæ. [Dicet enim fortassis corporū disciplina ad hos quæ est medicina] id est, peritia medendi corporibus, quæ est medicina ęgris corporibus. Dicet forsan ad ægros, id est, mouebit medicū ad dicendū. Vnde alia trrnslatio habet, disciplinæ patronus [lumen operari * in capacibus lucis] id ē, præsumet se sanare cæcos, q̄d quandoq; naturaliter fieri potest, dum non sunt nati cæci, sed lumen visuale habent in oculis, vt legitur in Tobia de felle piscis, quod linitū super oculos Tobiæ, visum recuperauit eidem. [Sic & sacrorum sapientissima disciplina] id est, sagacissima sanctorū patrū doctrina [primo qdem eos formatiuorū & viuificantium eloqorū introductiuo alimento obstetricat] id est, spiritaliter circūligat atq; enutrit eos documentis pertinentibus ad statum incipientum, per quæ intro

Marginalia: Matt. 25. — Ambro. — 1. Cor. 3. — 1. Petri. 2. — Aristote. — Psal. 57. — Iob. 3. — Nume. 12. — * in capacibus. — Tob. 5. 11. — D — E — F

introducuntur ad meliora & viciniora saluti, pertinentia ad statum proficientium. Primo ta- Hebræ.6.
men docentur de rudimentis fidei, per quæ introducuntur & aptantur ad baptismũ & ad vir- Hebræ.5.
tutes morales. De talibus ad Hebræos asseritur. Rursum indigetis vt doceamini quæ sunt ele-
menta exordij sermonis dei, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. In horũ infor-
matione se habet ecclesia instar piæ ac discretæ nutricis, quemadmodum in prima ad Thessalo
nicenses epistola scribit Apostolus: Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix 1 Thessa.2.
foueat filios suos. Istud introductiuum alimentum, est eloquium formatiuorum & viuifican-
tiũ, id est, sumptum ex sacris scripturis, quæ afficiunt, aptant & informant ad sapientiæ ac virtu
tum profectum ac gratiæ vitam. [Perficiens autem ante diuina generatione eorum substanti-
am] id est, scriptura seu hierarchia in primis perficiens catechumenorum naturam siue perso
nam, generatione diuina, id est, baptismatis sacramento, per quod gratiam gratumfaciẽtem &
spiritale esse acquirunt [dat salutariter eis in ordine ad lumen deiformem & perfectiuam cõ-
munionem] id est, porrigit ipsis iam baptizatis salutariter, id est, salubriter communionẽ dei-
formem & perfectiuam, id est, diuinissimam eucharistiam, quæ digne sumentem valde perficit
atq; deificat, & in Christum conuertit, transformat, datq; eis communionem istam in ordine,
id est, ordinato processu, videlicet post baptismum: quia renati, spiritale indigent alimento ad
lumen gloriæ impetrandum. Vel in ordine ad lumen, id est, per ordinationem & relationẽ ad
increati luminis beatificam fruitionem adipiscendam, propter quod sacra communio appella
tur viaticum: quia de via huius exilij, perducit ea refectum & confortatum ad æternæ patriam
B claritatis. Nunc autem tanquam ab imperfectis separat perfecta] id est, ecclesia separat catechu
menos à baptizatis expellendo illos ab ecclesia ante consecrationem & eleuationem [& bono
ornatui sacrorum prouidens] id est, prospiciens decenti decori fidelium exigenti, vt vnũ quodq;
in debito sibi loco ac ordine collocetur, & immundi à mundis disgregentur, dicente Aposto- 2.Cor 6.
lo: Quæ conuentio luci ad tenebras? Et Ieremia: Quid tritico ad paleas? Vel, ornatui sacrorum Iere.32.
id est, sacramentorum, quorum dignitas exigit vt ab eorum aspectu & cõmunione arceantur
non baptizati [& catechumenorum in deiformi hierarchicorum ordine obstetricationi & vi-
tæ] id est, prouidens etiam ecclesia obstetricationi, id est, proportionatæ educationi per rudia
documẽta. & vitæ, id est, spiritali viuificationi catechumenorum, per quas constituantur in or
dine deiformi hierarchicorum, id est, ecclesiasticorum officiorum aut actuum vel fidelium ho
minum. [Energumenum autem multitudo immunda quidem & ipsa] id est, ipsi energumeni
sunt adhuc immundi, quoniam nondum baptizati, sicut & catechumeni. sunt tamen catechu-
menis aliquantulum altiores, vno videlicet gradu. Propter quod subditur: [secunda vero sur
sum versus] id est, ascendendo est multitudo energumenum secunda [catechumenum est ex-
tremitate] id est, ab extremo catechumenorum populo, qui sub energumenis ordinantur. In
energumenis nanq; potestas dæmonum magis debilitata est & depressa per exorcismos, quã
in catechumenis. [Neq; enim æquale est vt æstimo vniuersaliter indocto & diuinarum teleta-
C rum summe non communicanti, quod participationem, quandam sacratissimarum habet cõ-
summationum] id est, is qui habet aliquam participationem sacratissimarum consummatio-
num, vtputa diuinarum perfectionum seu perficientium sacramentorum, non est æqualis, id
est, per omnia similis vniuersaliter indoctus in his quæ fidei sunt & salutis, & summe non cõ-
municanti, id est, maxime alieno à teletis diuinis, id est, imaginibus seu consecrationibus, san-
ctisve signis & formis sacramentorum. Nam ille est saluti propinquior, & melior isto prorsus *contrarijs
indocto. [Est autẽ †contrarijs aut potestatibus aut perturbationibus informatũ] constat quod
genus infidelium prædictorum, omnino informatum & subditum sit potestatibus dæmonũ,
& perturbationibus passionum ac vitiorum. Energumeni quoq;, quoniam nondum baptizati,
aliqualiter tales sunt, quãuis minus. Propter quod præfato modo à diuinis & sacramentis ar-
centur, sicut subiungitur: [Sed & ab eis sacratissimorum diuina communicatio corripitur] id
est, tollitur quousq; sint baptizati, quia extunc cæterorũ saluberrimorum cõmunicatio & par-
ticipatio sacramentorum eis conceditur. [Et valde merito] id est, omnino rationabiliter & iu-
ste. [†Si enim est vere vt vniuersaliter diuinus vir diuinis dignus] hoc est, si sit aliquis vir vere *Sed enim.
heroicus tanquam vniuersaliter diuinus, id est, in omni virtute perfectus, hic vtiq; dignus est sa-
cramentis & cæteris donis, secundum mensuram & gradum suæ conditionis, non omnino sim Matt.3.
pliciter, cum beatissimus Iohannes baptista fassus sit, se esse indignum soluere corrigiã calcea- Mar.1. Iohan.1
menti domini Iesu Christi [ad suæ deiformitatis summũ in perfectissimis & consummatiuis
deificationibus ascendens] id est, proficiendo assidue tendens ad summũ suæ deiformitatis, id
est, ad apicẽ suæ diuinæ perfectionis, consistentis formaliter & realiter in deificationibus per-

fectissimis & consummatiuis, id est, excellentissimis virtutum seu donorum, præsertim charitatis & sapientiæ mysticæ actibus, per quos mens humana creatori potissime conformat. [Neque quæ carnis sunt operabitur] id est, non vltra exercebit carnalia [præter naturæ valde necessaria] quę si ad conseruationem naturæ requiruntur [& hoc vtpote annullatum] id est, tanquã q̃d vile, ad rẽ non pertinens, & occasionaliter potius ad destruendum, quantum fas est, quã ad fouendum. Hinc alia translatio continet, Idq; velut ex latere ac per transitũ faciet. [Templũ autẽ simul & consequẽs in sua sublimissima deificatiõe diuini spiritus erit] id est, talis vir erit tẽplum spiritus diuini, id ẽ, spiritussancti, iuxta illud: Templũ domini sanctum est quod estis vos. consequens, id est, imitans spiritũ sanctũ, secundum illud: Imitatores dei estote. Qui per Mosen iussit: Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum dominus deus vester. In sua sublimissima deificatione, id est, assimilatione sua cũ deo perfectissima. Hæc enim deificatio est ipsa imitatio & assimilatio, quoniã vnumquodq; quasi transformatur in illud, cuius operationes assidue & affectuose exercet. Hinc discimus quantũ debeamus sobrietati & abstinentiæ sanctę studere. Vnde Apostolus: Carnis, inquit, curam ne feceritis in desiderijs. Ideo quidã sanctorum patrũ, sicut in vitis patrum narratur, consueuit comedere transeundo, dicens: Hoc opus facimus, non quasi intentum aut aliquid principale &c. [simili in simile collocans] id est, spiritusancto puro & simplici collocans, id est, construens & exhibens templũ seipsum iam purificatum, simplificatum & assimilatũ spirituisancto, qui patri ac filio similis est, imó æqualis. [Non fortassis talis aliquando à contrarijs patietur phantasiis] id est, phantasticis apprehensionibus & vanis imaginationibus non affligetur, sed luce sapientiæ & vigore virtutũ suarum, talia exsufflabit stans stabilis coram deo in lumine, quẽadmodũ scriptum est: Homo sanctus in sapientia manet vt sol [aut erroribus] omni nanq; errori periculoso, fidei aut determinationi ecclesiæ repugnanti, toto corde renunciat. [Deridebit autẽ hæc] id est, cuncta quæ deo & saluti virtutiq; & sapientiæ contrariantur, cordialiter spernet, iusta indignatione aspernabitur inania & maligna. Quemadmodum qui in itinere videt turpe fœtidumq; cadauer, mox se inde auertit obstruẽs nares & dicens fy fy, & sic vnam syllabã proferendo ex corde, possumus vniuersas tentatiões ac vitia superare, dicendo videlicet fy, & quanto quis amplius crescit in splendore sapientiæ ac puritate virtutũ, tanto facilius ei fit implere. idcirco de homine iusto fertur in psalmo: Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. Itemq;: Despexit oculus meus inimicos meos. Sic quoque iuxta philosophum, Magnanimus est, aspernatiuus. Impius quippe, secundum quod talis, vilis est & spernendus [& cum aduenientibus luctabitur] id est, cõtra inuisibiles atq; visibiles hostes diuini honoris ac suæ salutis, victoriose certabit. Vnde in libro Sapientiæ dictũ est: Certamen forte dedit illi dominus vt vinceret. Nec enim teste Apostolo, coronabitur nisi qui legitime certauerit [& persequatur illos] Tanto fortius dando se ad omnem profectum virtutum quanto plus importune ac improbe illi conantur eũ auertere, exẽplo strennuissimi pugnatoris, qui sperando in domino, non proprijs viribus innitendo, deprompsit: Persequar inimicos meos, & comprehendam eos, & non conuertar donec deficiant. Propterea alibi scriptum est: Resistite diabolo, & fugiet à vobis [& operabitur magis quam patietur] id est, absq; sui læsione triumphabit, tamq; faciliter aut certe tam viriliter præualebit, quod magis habebit se actiuę q̃ passiue. Nec propter tentationes cessabit ab actibus virtuosis, dicens cum Isaia: Iuxta est qui iustificat me, quis contra dicit mihi? Stemus simul. Quis est aduersarius meus? accedat ad me. Ecce dominus deus auxiliator meus. [Et adhuc proprio habitu in patiente] id est, non patiente detrimentum habitu suæ virtutis, sed incrementum & robur maius sumente [& non indigente] humanis auxilijs, iugiter tamen innitente gratioso dei auxilio [& alijs medicus videbitur talium operationum] id est, proximis suis salubriter consulet, qualiter in tentationibus se habebunt, ac bonis insistent operibus. Sicq; læsionibus animarũ medebitur, iuxta illud Isaiæ: Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustẽtare eum qui lassus est, verbo. Nempe quo quis in prælijs spiritualibus magis fuerit exercitatus, eo magis idoneus est consulere alijs. Ideo scriptum est in Ecclesiastico: Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa. Denique, sicut in naturalibus cernimus quod vnumquodq; resistit suo contrario, & fortius agit cum ab illo impetitur, ita virtutes iustorum fortius agunt & reluctantur, quando à tẽtationibus ac vitijs impugnantur. Sequitur de exclusione apostatarum. [Aestimo autem ego, magis vero an aperte scio] id est, naturali lumine aliq̃liter capio, sed diuina illuminatiõe certe nosco [hierarchicorũ purissima discretio ꝑ talib' nouit energumenũ ppollutissimã opatione, q̃cũq; à deiformi discedũt vita]. i. q̃d discretio ecc̃lasticoꝝ purissima nouit, & noscẽdo facit q̃d nouit agẽ

Marginal notes: Vt hæc. — i. Cor. 3. 6. — Ephe. 5. — Le. 19. 20. — Roma. 13. — Eccle. 27. — Psal. 14. — Psal. 53. — Aristo. — Sapien. 10. — 2. Timo. 2. — Psal. 17. — Iacobi. 4. — Isaiæ. 50. — Isaiæ. 50. — Eccle. 34.

Margin letters: D — E

A nouit agendũ. Vel, nouit, id ẽ, approbat pro talibus, energumenũ, id ẽ, præ ipsis energumenis seu ante eos esse ab ecclesia excludendos. quicunq;, id est, illos omes qui descendunt à vita deiformi, id est, à conuersatione deuotissima ac diuina recedunt, per operationem pollutissimam, id est, per actiones valde iniquas: quia vulnera repetita, sunt grauiora [& consentientes] inquinationibus ipsis [& similiter] id est, inquinate [conuersantes fiunt] id est, deputantur [dæmonibus perditis] id est, damnatis, quorum sunt serui [Vere quidem existentia & immortaliter creata & æternaliter delectata, per extremam & sibimet perniciosam insipientiam auertentes] id est, à cordibus suis excludentes bona spiritalia, cœlestia & diuina, vere & salubriter existentia. & creata immortaliter, id est, ad hoc qd perpetue maneant, & delectata æternaliter, id est, ad delectationem perhennem ducentia, quod faciuut per insipientiã extremam, id est, maximã & sibipsis summe perniciosam, id est, nociuam & ignominiosam. de quibus in Baruch legitur: Et quia non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiã. Atq; vt in libro Sapientiæ scriptum est: Impius per malitiam occidit animam suam. Vniuscuiusq; ergo iniquitas & insipientia in primis & maxime nocet ipsi peccanti, & in proprium redundat autorem, prout in Ecclesiaste scriptũ est: Qui fodit foueam, incidet in eã: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. ¶ Præterea cum donũ sapientiæ sit habitus supernaturalis infusus, quod de deo & spiritalibus bene iudicamus, per connaturalitatem & conformitatẽ affectus ad ea & per internũ saporem: hinc sapientiæ huic directo contrariatur, bona caduca, carnales delicias, perituras diuitias, & mundanos honores præeligere & præferre bono increato & infinito: quod spectat ad vitium puerilitatis [materialẽ vero & multum passibilem alienationem, & perditas & corrũpentes delicias, & infirmam in alienis non existentem, sed opinabilẽ delectationẽ concupiscẽtes & operantes] hoc est, peruersi concupiscentes & operando quærentes delicias corrumpentes & perditas, id est, carnales, dãnabiles, recte rationis iudicium subuertentes, & alienationẽ, id est, excæcantia peccata, multũ materialia ac passibilia, & circa sensibilia obiecta versantia & circa passiones, vt sunt gula, auaritia, fornicatio: & delectationem opinabilẽ non vere existentem infirmã & ægram, id est, oblectationem vitiosam, quam reputant veram & firmam, cum tam facile amittatur, & ad æternæ damnationis acerbitatẽ perducat. [Primi ergo ipsi] id est, apostatæ isti qui etsi non recedant à fide, recedunt tamen à gratia & vita virtutum incepta. sicq; apostasia sumitur hic extense, secundum quod in Ecclesiastico legitur: Principium peccati hominis, apostatare à deo [& potius illis] id est, magis quã energumeni [à ministro] puta diacono, [discretiua voce segregatur] id est, speciali nomine exire iubentur. [Non enim iustũ est, eis alterius cuiusdam sacri participare] id est, rectũ non est, illis sic recidiuantibus impartire aliquid diuini charismatis, quãdiu manent in suis abusionibus [quam eloquiorũ conuersorie ad meliora doctrinæ] id est, quam donum salubris prædicationis sacræ scripturæ, qua conuertantur ad deum. Iuxta quod in euangelio loquitur Christus: Nisi conuersi fueritis & pœnitentiam egeritis, omes simul peribitis. Quod autem sic recidiuantes sint excludendi, probat per locũ à minori, quia videlicet minus rei excluduntur. [Ea enim diuinorum supermundane sacrificatio] id est, consecratio & immolatio sacramenti eucharistiæ quæ fit supermundane, id est, supernaturaliter penitus ac diuine [ab his qui sunt in pœnitentia, & ad eam iam venientibus abscondi tur] id est, occultatur à constitutis in pœnitentia publica, & à venientibus ad eandem [non omnino ad sacratissimum admittens] id est, sacrificatio illa nequaquam admittens aliquid prædictorum ad sacratissimum, id est, ad inspectionẽ diuinissimi sacramenti altaris. [Appellat vero & hoc castissime] id est, minister, puta diaconus, vel ipsa sacra communio. ipso facto, id est, sua absconsione acclamat & prædicat hoc castissime, id est, mundissima intentione [quia in aliquo ad deiformitatis summum imperfecte infirmantibus inuisibilis vado & †incommunicatus] hoc est, ego iam transeo ad summum deiformitatis, id est, ad apicẽ diuinæ assimilationis, vel ad deum altissimum, cui offeror inuisibilis infirmantibus imperfecte, id est, præ sua imperfectione adhuc ægris & pusillis, à quibus exclusis modo non aspiciat, nec communicabo cum eis in isto mysterio. [Abigit enim per omnia clarissima vox] id est, euidens valde pronũciatio diaconi, expellit ab ecclesia omnes præfatos immundos [non valentes coniungi diuinissimorum digne *communicatoribus] id est, qui nequeunt decenter associari communicatoribus, id est, susceptoribus diuinissimorũ, id est, corporis & sanguinis sancti sanctorũ. [Multomagis passibiliter energumenũ multitudo] id est, pluralitas illa tã imperfecta, quod adhuc [passibiliter] & visibiliter subiacet passionibus appetitus sensitiui [immunda erit & omnino alienata sacrorũ inspectione & cõmunicatione] id est, totaliter repulsa à visione & susceptione sacramẽti istius. [Deinde diuino fiunt foris tẽplo & superexcellenti †eius sacrificio teletarũ] id est, à templo

Marginal notes: Baruch. 3. | Sapien. 1. | Eccle. 10. | Eccle. 10. | Luc. 13. | B | C | †nõ cõmunicabilis. | †cõmunicationibus. | †eos.

Y ij mate-

materiali deo altissimo consecrato, & ab intuitu ac communione superexcellentis sacrificij e- D
ius, sensibilibus signis & formis velati[indocti & imperfecti]id est, q nondum spiritualiũ sen-
suum sunt capaces. Vel indocti teletarum, id est, nondum instructi de sacramẽtis[& cum ipsis
à sacra apostatæ vita]id est, qui recesserunt à vita virtuosa, quam ad tempus habuerunt, potissi
me suscepto baptismo[consequẽterq; his aduersus cõtrarioꝝ, & vincula & phantasias propter
infirmitatem bene patientes]id est, correspondenter & conuenienter cum prædictis expellun-
tur à templo bene patientes, id est, hi q faciliter patiuntur læsionem interiorem[propter infir-
mitatem, id est ob suam pronitatem ad mala, quia nondum armati sunt sanctis virtutibus, ad-
uersus vincula, id est, voluptates & consuetudines prauas, & contra phantasias, id est imagina-
tiones & apprehensiones phantasticas contrariorum, id est, hostium humanæ salutis. Vnde di
xit Apostolus: Resipiscant à laqueis diaboli, à quo captiui tenentur. de qbus in Prouerbijs Sa-
lomon: Iniquitates, ait, impij capient eum, & funibus peccatorum suorum constringetur. Rur-
sus quoq; de Iuuene lubrico loquens: Occurrit illi, inquit, mulier ornatu meritritio, statim seq-
tur eam quasi bos ductus ad victimam.[Quippe non peruenientes ad diuina per corrobora-
tum & non indigentem contuitum]id est, accedere non valentes sacramenta ac diuina myste-
ria per contemplationem firmam ac stabilem, & sufficienter idoneam, perducentem[in deifor
mis habitus incommutabile & actiuum, id est, ad immobilitatem mentis & indesinentem agi
litatem & actualitatem habitus deiformis, id est, pure & feruentissimæ charitatis, quæ ociosa
esse non valens, incessanter stimulat cor amantis, & excitat illud in deum. [Deinde cũ ipsis cõ-
traria quidem recedentes vita]id est, consequenter cum prætactis expelluntur templo, receden
tes à vita contraria]id est, vitiosa, vtputa pœnitentes.[Nondum autem & phantasiis eius habi
tu & amore diuino & claro purgati]id est, necdum emundati ab importunis memorijs ac reli- E
quijs pristinarum culparum, quæ reliquiæ sunt pronitas ad peccandum, & debilitas resistendi.
A quibus nondum purgati sunt habitu, id est, habituata & firma exercitatiõe in bonis, quæ cõ-
trariam dispositionem excludit & stabilit cor in bonitatis affectu, quod potissime efficit amor
diuinus, in exercitium assiduum ductus, tanquam ancora firmans & immobilitãs animam in
dilecto, qui amor est clarus à commixtione inordinati affectus.[Et post hos qui non omi mo
do vniformes & legaliter dicendum immaculati & incontaminati sunt perfectissime]id est, vl
timo post præmemoratos aggrediuntur ecclesiam, qui non sunt adhuc sufficienter perfecti, v-
niformes ac stabili in bonis perfectissime, id est, multũ perfecte, qui forsan ex humilitate egre-
diebantur cum alijs. Ex his copiose instruimur, quam ineffabiliter pręcordialem reuerentiam,
deuotionem, feruorem habuerunt sanctissimi illi primitiuę ecclesię filij, circa superuenerandis-
simum eucharistiæ sacramentum. Et heu heu quod nos miserrimi tam negligentes & desides
circa id sumus. Præterea dico, quia si omnes iam tacti modo ab ecclesia expellerentur, vereor
quod admodum pauci manerent in ea.[Sanctissimi tunc sanctissimorum sacrificatores]id ẽ,
illis expulsis, manent in templo deuotissimi sacerdotes, quorum est consecrare & offerre hoc
sacrificium laudis. quod interdum singulariter appellatur sacramentum & sacrificium, qa est
vna completa oblatio, & ad vnum completum effectum est ordinata. Aliquando vero plura-
liter dicitur sacramenta & sacrificia, propter diuersitatem sacramentalium specierum atq; ma- F
teriarum, ex quibus fit consecratio. Vnde in collecta oramus: Purificent nos quæsumus domi-
ne sacramenta quæ sumpsimus &c.[& contemplationis amatores]id est, homines contempla
tiui, in quorum persona dixit Apostolus: Nos autem reuelata facie gloriam domini speculan-
tes. Et iterum: Sapientiam loquimur inter perfectos[sanctissimam teletam]id est, ipsum sacra
mentum dignissimum seu symbolicam speciem, sub qua continetur. Hinc alia habet trãslatio.
Sanctissimam consecrationem. Tertia vero, Sacro saucta mysteria[sancte & decenter inspiciẽ-
tes]præsertim in eleuatione cum ingenti deuotione & adoratione, cum interna compunctiõe
aut aliquantula pectoris tunsione, memores suarum culparum, & quanta pertulerit filius dei.
[Laudant hymnologia catholica]id est, proferendo seu decantando symbolum fidei ab apo-
stolis editũ, quod dicitur hymnologia, id est, sermo laudatorius. & catholica, id est, vniuersaliter
continens quasi summatim, quæ spectant ad fidem, ita quod alia credenda ibi non expressa, in
cluduntur in eis, aut reducuntur ad illa. Laudant inquam[beneficum & bonorũ largiens prin
cipium]id est, deum patrem omnipotentem, qui est principium tam filij & spiritussancti, qua m
omnis boni creati. Estq; principium beneficum, id est, liberale & benefactiuum respectu crea-
turarum, quarum etiam est causa & causale principium. Filij vero secundum diuinam naturã,
& spiritussancti est quidem productiuum & fontale principium, non proprie causale, nec cau-
saq;

Margin notes: 2.Thess.2. Prouer.5. Prouer.7. Sanctificatores. 2.Cor.3. 1.Cor.2.

A sat quoniam causa est ad cuius esse sequitur aliud. nec proprie beneficum, quoniam pater non est factor filij vel spiritussancti. Porro tres supersanctæ personæ sunt vnum principium omnis entis creati, cuius tamen deus pater specialiter pater asseritur, quia ex se creatiuam habet potentiam. Filius autem & spiritussanctus quicquid habent & sunt, à patre se accepisse cognoscunt: quem & ob hoc & ob alias rationes, superæstuantissimo ac simpliciter infinito amant amore [sub introducentes salutares nobis, quæ reuelatæ sunt teletæ sanctam perfectorum deificationem sacrificantes] id est, recitantes in symbolo fidei & alijs verbis scripturę, salutares nobis, id est, sermones & gratias, donationes & visiones nobis salubres, quæ sunt teletæ reuelatæ, id est, mysteria desuper patefacta. & sacrificantes, id est, pro tota ecclesia militanti deo offerentes deificationem sanctam, id est, virtuosissimam conuersationem perfectorum, per quam ipsi perfecti fuerunt deificati, id est, deo sublimiter assimilati. Fit enim in canone sanctorum memoria, dum dicitur: Communicantes & memoriam venerantes & cætera. vt sanctorum fide ædificemur, & eorum meritis adiuuemur, qui hac fide ad sanctitatem meritorumq; copiam ac salutē peruenerunt æternam. [Hymnum autem hunc] videlicet symbolum fidei [alij hymnologiam vocant] id est, sermonem loquentem de deo ipsum laudando. [Alij autem] vocant ipsum [religionis symbolum] id est, canticum summarie continens principia & fundamenta atq; articulos fidei & legis Christianæ. [Alij vero, vt ęstimo, diuinius hierarchicam eucharistiam] id est, alij nominant eum magis diuine & alte eucharistiam hierarchicam, id est, bonam & ecclesiasticam gratiam tanquam comprehensiuam † in nos diuinitus peruenietium sacrorum donorū] * hymnos diuinit' p. uenientiū.

B id est, recitantem diuina charismata nobis à deo influxa. Nam tangit dona naturalia, dona q̄que gratuita desuper nobis collata, donaq; gloriæ diuinitus nobis promissa: mysteria quoque saluifica, quæ vnigenitus dei pro nostra assumpsit salute. [Videtur enim mihi laudandorum omnium operum diuinorum actionem circa nos fieri] id est, mihi apparet quod in symbolo isto fit actio, id est, regratiatiua commemoratio omnium operum diuinorum circa nos exhibitorum, quæ maxime sunt laudanda, tanquam pijssime, sapiētissime & potentissime facta aut fienda. Est quippe in symbolo hoc mentio de operibus creationis & recreationis ac glorificationis, de beneficijs & promissis, de mysterijs nostræ redemptionis, de omnipotentia dei, de futuro iudicio & præmijs ac tormentis æternis, de beatissima trinitate, de emanatione ad intra & ad extra. [essentiam quidem nostram & vitam deiformiter substituens] id est, inter alia substitutam affirmans nostram naturam deiformiter, id est, ad participandum esse diuinum, per dona gratiæ in præsenti, & per dona gloriæ in futuro, dum ait: Sanctam ecclesiam catholicā, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, & cetera. similiter vitā. i. animā quæ est corporis vita, vel vitam spiritalem, aut vitam beatam. dum addit: Carnis resurrectionem, vitam æternam [& principalibus exemplis] id est, exemplarissimis ac sanctissimis Christi actiōibus, tolerantijs, passionibus, cuius omnis actio & passio est nostra instructio. Propter quod dixit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Gregorius & Lucæ. 9.

C Princeps item apostolorum: Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. [Et pulchris deiforme nostrum formans] id est, supremam animæ nostræ portionem, in qua supersanctime Triuitatis imago relucet, præclare reformans, ornans, perficiens virtutibus & saluberrimis suæ effectibus passionis: quia vt ait Iohannes, de plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia. Vnde ad Ephesios scribit Apostolus, Iam estis ciues sanctorum & domestici dei. Et summus Apostolus in secunda sua canonica: Preciosa, inquit, nobis dona donauit, vt per hæc efficiamur diuinæ consortes naturæ [& † diuiniori habitu & *renouatione in participatione constituens] id est, collocans intellectualem partem animę nostrę in participatione supernorum charismatum. Habitu diuiniori, id est, recentis ac feruidæ charitatis, aut gratiæ gratum facientis, quæ est, virtutum & donorum, fluctuum quoque ac beatitudinum fundamentum. & renouatione, id est, per spiritalem & internam nostræ animæ renouationem, de qua ait Apostolus: Renouamini spiritu mentis vestræ. Et denuo: Exuite, ait, veterem hominem cum actibus suis, & induite nouum, qui secundum deum creatus est in sanctitate & iustitia veritatis [segregans autem ex negligentia ingenitam nobis *solitudinē] id est, per gratiam suam tollens ab anima nostra derelictionem, qua à deo relicta fuit & deserta virtutibus, quam contraximus per negligentiam pessimam, qua dei præcepta implere neglex imus, iuxta id Psalmi: Maledicti qui declinant à mandatis tuis. aut intimorate quantum ad substantiam facti, seruauimus secundum id Ieremiæ: Maledictus homo qui facit opus dei ne-

1. Petri. 2. Iohan. 1. Ephes. 2. 2. Petri. 1. *diuinioris †renouationis. Ephese. 4. Col. 3. *solicitudinem. Psal 118. Iere. 48.

Iaco 2. Leuit. 19. gligenter. Aut non integre, vt sanctus Iacobus loquitur: Si quis totam legem impleuit, offen- D dat autem in vno, factus est omnium reus. Vnde per prophetam minatur. Ponam te vt solitu- dinem. [Diuinorum nos reficiens bonis] id est, alens nos ecclesiasticis sacramentis, gratiarum Matt. 11 Cant. 5. Eccl. 15. muneribus, sanctis operibus, consolationibus, contemplationibusque supernis, prout CHRI- STVS effatur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Atque in Canticis: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. In Ecclesiastico quoque: Ci babit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum] in antiquum re- uocat] id est, in pristinum innocentiæ statum, saltem per imitationem & appropinquationem Psal. 36. Psal. 100. quotidianam, iuxta illud in psalmo: Custodi innocentiam & vide æquitatem. Rursusque: Per- ambulabam in innocentia cordis mei [& perfectissima nostrorum assumptione] id est, sua ve- ra & benedictissima incarnatione, in qua integre nostram assumpsit naturam, etiam cum inde Hebræ. 2. trahibilibus suis defectibus, iuxta illud Apostoli: Debuit per omnia fratribus assimilari. Aut psal. 88. Iohan. 14. perfectissima assumptione nostrorum, qua quotidie nos assumit, & sibi gratiose ac plene con- iungit. Domini est enim assumptio nostra. Assumptione quoque nostri ad gloriam & pa- triam beatorum. Vnde apud Iohannem ait: Iterum veniam, & assumam vos ad meipsum [con †largitione summatissimam propriorum † largitionem optime operatur] id est, dona gratiæ ac gloriæ suę copiose, sapienter ac ordinatissime nobis largitur. Etenim incarnatio eius est deificatio no- Leo papa. Iohan. 7. stra: & eius ad ima inclinatio, est nostra ad summa prouectio, vt asserit Leo papa. Hinc tem- pus euangelicæ legis, tempus gratiæ appellatur. Propter quod ait euangelista: Spiritus non- †societatē. dum erat datus, quia IESVS nondum erat glorificatus. [Et hanc nobis dei ac diuinorū donat † communicationem] id est, istam assimilationem, imó & familiaritatem quandam cū E deo & sanctis, & dei quo ad aliqua ad nos, Saluator nobis concessit per incarnationem suam, & per charismata benificentiæ suæ: quoniam verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Iohan. 1. Oseæ. 12. 1. Iohan. 1 Qui per Oseæ protestatur: In manibus prophetarum assimilatus sum. Et in prima Iohan- nis canonica habetur: Societas vestra sit cum patrę & filio eius. [Sic autem diuina humani- tate sacre laudata] id est, CHRISTO homine & eius mysterijs seu humanitate eius dei- ficatissima à verbo assumpta, taliter confessis & collaudatis in symbolo. Vel humanitate diuina, id est, benignitate dei, qua nos tam superpijssime liberare dignatus est. Vnde ad Titum ait A- postolus: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Quod dicitur ibi ad literam Titum. 3. non de filio, sed de patre. Siquidem paulopost ibi subiungitur: Per IESVM CHRI- STVM dominum nostrum. Sequitur de his, quæ post symboli decantationem à ministris aguntur [occultus quidem diuinus panis apponitur] id est, panis in corpus CHRISTI transsubstantiandus, apponitur super altare occultus, id est, opertus seu nondum palam o- stensus [& benedictionis calicis] id est, vinum benedicendum in calice, iuxta quod ad Corin- 1. Cor. 10. Ruth. 2. 2. Para. 15. theos scripsit Apostolus: Calix benedictionis cui benedicimus. [Diuinissima autem saluta- tio sancte agitur] id est, sacerdos populo deuotissime imprecatur salutem, dicendo: Dominus vobiscum [& hagiographorum voluminum] id est, librorum sacræ scripturæ [mystica & su- permundana recitatio] id est, lectio aliqua ex eisdem ad propositum pertinens: Quæ dicitur supermundana, quia super hominem est illa scriptura, ex spiritu sancto & reuelatione diuina F descendens. [Non enim vnum est ad vnum † congregari & vnius participare pacifica vnita- †congregare. *non pacificatos. te ad seipsos * pacificatos]. Alia translatio habet. Ad seipsos diuersos. Tertia quoque adhuc planior est, habens sic: Qui aduersus seipsos diffident atque diuisi sunt, & forsitan textus iste haberet, ad seipsos non pacificatos. Itaque sensus est. Non contingit vnum vni congregari, id est, impossibile est vnum hominem alteri spiritaliter per charitatem vniri, & participare vnitate pacifica vnius, id est, proximi sui, habendo cum illo veram concordiam ad seipsos diuisos, id est, qui intra se diuisi sunt per passiones & culpas rationi prædominantes. Sic- Isaiæ. 57. Pax quid Galat. 5. que diffident à seipsis: nec veram habent pacem cum alijs, iuxta illud Isaiæ: Non est pax impijs, dicit dominus. Pax nanque est tranquillitas mentis in deo, & gaudium imperturbatū, estque fructus spiritussancti, iuxta illud ad Galatas: Fructus spiritus est charitas, pax, bonitas, & cætera. [Si enim ab vnius contemplatione & scientia illuminati ad vniformem & diuinam congregationem vnificamur] id est, si contemplatione atque notitia summæ & primæ vnita- tis, quæ deus est, illustrati, vnum efficimur cum congregatione spiritalium hominum, qui vni- Act. 4. Iere. 32. formes & simplificati sunt mente, sicut in Actibus fertur: quod multitudinis credentiū erat cor vnum & anima vna. De qualibus dominus per Ieremiam prædixit: Dabo eis cor vnum & animam vnam. Tali congregationi per charitatem incorporamur [nō forsitan in partitas

rescin

A rescindimur decidere in concupiscentias]id est, à tali congregatione abrumpimur, cadendo in desideria praua & carnalia. De quibus in Ecclesiastico legitur: Post concupiscentias tuas nõ Eccle. 18
eas,& à voluptate tua auertere. Si præstiteris animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Quæ concupiscentiæ merito nuncupantur partitæ, quia rationi contrariæ,nec per virtutes ad vnum reductæ,dicente Apostolo:Caro concupiscit aduersus spiritum Gal. 5.
& diuidunt ab electis. Addit quoque,fortassis ad insinuandum libertatem arbitrij. [Ex quibus materiales creantur & passibiles aduersus secundum naturam æquiformæ infestationes] hoc est,ex quibus,videlicet concupiscentijs creant,id est,causantur,infestationes,id est, impugnationes & tentationes aduersus æquiforme,secundum naturam ad ea quæ sunt, id est, contra rationem,quæ semper deprecatur ad optima,vel contra synderesim,quę iugiter remurmurat malo,secundum Hieronymum,nec in damnatis in toto extinguitur, ac interdum vermis Hierony.
conscientiæ nuncupatur. Vnde per Isaiam dicitur:Vermis eorum non moritur. Quod tamẽ Isaiæ 66.
Haymo super Isaiam de materiali verme exposuit, iuxta quod in libro Iudith legitur: Dabit Haymo. Iudith 16.
ignem & vermes in carnes eorum. Quam expositionem Petrus de Tarenthasia super Isaiam secutus est,quamuis super quartum Sententiarum reprobet eam, iuxta opinionem dicentium, quod post diem iudicij nullum irrationale animal mixtum manebit:quod & communior tenet opinio. Quæ infestationes sunt materiales atq; passibiles,quia cum corporali fiunt transmutatione,& grauant deuotos. ¶Porro commentator per æquiforme secundum naturã, intelligit proximum, qui eiusdem naturæ nobiscum est. Vnde in libro beati Iob legitur: Visitans speciem tuam, non peccabis. Cui expositioni concordat translatio alia,habens sic:Ex cõ Iob 7.
cupiscentia nempe carnales ac passiuæ aduersus eiusdem naturæ consortes gignuntur inimicitiæ. Cui translationi consonat illud Iacobi: Vnde bella & contentiones in vobis, nonne ex Iacobi 4.
B concupiscentijs vestris?[Hanc ergo(vt æstimo)vniformem & inseparabilem veram promulgat]id est,conuersationem communicantium vniformem & inseparabilem, id est, virtuosam ac stabilem,atq; à deo difficulter separabilem,præsertim quantum est ex parte virtutis, quamuis subiectum sit fragile,designat & pandit. [pacis sacra actio] id est, deosculatio quę fit in missa. [simili simile collocans] id est, pacem habentibus in esse figurans ac roborans [& à partitis separans diuina & vnita spectacula,]id est,sacra mysteria seu sacramenta ac spiritalia oscula separans,denegans & occultans, partitis,id est, partialibus ab inuicem mente diuisis, sicut quibusdam scribit Apostolus:Cum sit inter vos zelus & contentio,nonne carnales estis?Deinde 1. Cor. 3.
tangit quid recitatio mortuorum post missam significet. [Sacrarum autem tabularum post † missam recitatio.] id est,expressio nominũ eorum qui pie quieuerunt in domino, descripto † pacem
rum in tabulis aut membranis[prædicat sancte firmatos] id est,notificat & collaudat eos,qui perseuerauerunt in sanctitate vsque in finem. [& ad strenuæ vitæ consummationem immutabiliter aduenientes.]id est,qui pertingunt ad finem beatificum conuersationis virtuosæ, quæ consummatio immutabilis est:quia & vita beata termino caret, & in ipso exitu suo à corpore anima immobilitatur siue in bono,siue in malo, sic quod in illa conuersione seu affectione æternaliter manet,in qua recessit à corpore, iuxta illud Ecclesiastis: Si ceciderit lignum ad au Eccle. 11
C strum,siue ad aquilonem,in quocunque loco ceciderit,ibi erit. Vnde & Damascenus libro se Iohan. Da.
cundo capitulo tertio ait:Oportet scire quoniamquidem quod hominibus mors, hoc est angelis casus. Post casum enim non est eis pœnitentia, quemadmodũ nec hominibus post mortem. [Nos quidem per similitudinem eorum in beatissimum habitum,& deiformem quietem hortans & manuducens.]id est,recitatio seu commemoratio illa feliciter defunctorum, hortatur nos illorum exemplo,& viam salutis præbet: qua illorum sequendo vestigia perueniamus quò illi iam feliciter peruenerunt. Hinc apud Iacobum scriptum est:Exemplum ac Iacobi 5
cipite longanimitatis & laboris & patientiæ prophetas. Sic igitur manuducit in beatissimum habitum,id est,charitatem perfectam,omniumque virtutum gradum supremum, vt quæ retro sunt obliuiscentes,semper ad perfectiora tendamus,nullum finem imponentes profectui, vt pertingamus in deiformem quietem,id est ad plenam & contentantem, ac prorsus quietantem felicitatem:qua adepta,cessat omnis indigentiæ motus. Oramus quoque non pro ipsis martyribus,quos vere mortuos esse cognoscimus,sicut nec pro infantulis baptizatis iam mortuis:quia qui orat pro illis,iniuriam infert ipsis:sed pro bonis fidelibus, de quorum actuali beatificatione sumus incerti. Hinc & festa sanctorum percolimus,vt eorum accedamur exemplis,protegamur subsidijs, fide atq; constantia ædificemur. Hinc de Tobia asseritur: Hanc tentationem permisit deus eueniri illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut &

Iob.2. sancti Iob. [quibus tanq̃ viuentibus prædicat.] id est, de ipsis tanquam de vere feliciterq; viuentibus sermocinatur ecclesia seu scriptura, iccirco illorum mortem seu transitum natalitia vocat. [& vt theologia ait] id est, sermo diuinus [non mortuis, sed in diuinissimã vitam ex morte transeuntibus.] id est, ecclesia prædicat de eis, non quasi de omnino, sed quasi de mortuis corpore, qui ex morte naturali & corporali perducti sunt ad diuinissimam vitam penitus immortalem. De qua apud Iohannem Christus loquitur deo patri: Hæc est vita ęterna, vt cognoscant te solum verum deũ, & quẽ misisti Iesum Christũ. Hinc in Matthæo ait saluator de Abraã, Isaac & Iacob: Non est deus mortuorum, sed viuorum. ¶ Denique subditur alia causa recordationis istius sanctorum: [Vide autem]. i. considera [quia & recordationibus sacris restituuntur diuina memoria.] id est, per has eorum cõmemorationes ostenduntur esse in memoria dei, qui sanctos suos ita mirificat & sublimat. Hinc habetur in psalmo: In memoria æterna erit iustus. In Ecclesiastico quoque: Nomina eorum viuent à generatione in generationem. Et rursus: Sapientiam sanctorum narrant populi, & laudem eorum nanciat ecclesia. [non humanitus memoratiua à phantasia declarante.] id est, memoria dei nõ est sicut humana memoria, ita quod phantasia, id est, imaginaria aut sensitiua cognitio interior declarat aut renouet in ea notitiam rei prius cognitæ siue præteritæ. [Sed veluti quis dixerit] id est, memoria altiori modo consistit in deo, puta diuinitus, hoc est, secundum quod competit excellentiæ dei, videlicet [secundum diuinorum perfectam deiformium preciosam & immutabilem cognitionem.] id est, secundum cognitionem perfectam, dignissimam & immutabilem diuinorum & deiformium, qua scilicet deus cognoscit diuina & deiformia, puta intellectualia, creatori similia, quæ inuariabiliter ¦noscit. Veruntamen memoria ista & obliuio deo interdũ ascribuntur metaphorice, quemadmodum ira, furor, dolor, quia per modum recordantis & obliuiscentis se habet. Certum est quod memoria, prout ponitur in parte sensitiua, non conuenit deo, imo nec creatis intellectibus: sed prout in intellectiua ponitur parte, secundum quod tertio de Anima, intellectus asseritur locus intelligibilium specierum, & ipsa memoria fœcunda dicitur intellectus, sic competit deo omni imperfectione seclusa, quemadmodum ei conuenit infallibilis inuariabilisq; cognitio electorum, quam ei competere probat authoritatibus Apostoli & Psalmistæ. [Nouit enim, vt aiunt eloquia] id est, scripturæ [qui sunt eius] id est, deus æternaliter scit qui sunt eius, id est, qui ad ipsum pertineant per prædestinationẽ æternã. Sic etenĩ scriptum est in secunda ad Timotheum epistola: Firmum fundamentum dei stat, habens signaculum hoc: Nouit dominus qui sunt eius. Quod & ipse dominus apud Iohannem protestatur: Ego (inquiens) scio quos elegerim. De quibus in Actis legitur: Crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Sequitur authoritas alia [Et: Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.] id est, patientia in aduersis inferentibus mortem, quibus mors temporalis est quasi ianua & ingressus eius ad vitam æternam. Porro mors per se formaliter sumpta, vt pura priuatio est, non est quid positiuum, iccirco expositorie subditur: [Morte sanctorum pro in sanctitate consummatione dicta] hoc est authoritas illa est vera, ipsa morte sanctorum sumpta pro consummatione, id est finali perseuerantia in sanctitate seu terminatione actuali felici in vita sancta. Sic enim mors sanctorum magni est meriti apud deum, & porta præmij gloriosi. Meritum autẽ proprie consistit in actu, & motus specificatur à termino ad quẽ, vt & communiter dicitur, à fine fit denominatio. [Et hoc sacre intellige] id est, deuote aduerte [quomodo superpositis diuino altari pijs symbolis.] id est sensibilibus signis atque materijs vtputa pane & vino consecrandis. [per quæ Christus significatur & participatur.] Nam ante consecrationem significatur per ea mox præsens futurus. Facta autem consecratione, vt vere sub formis illis remanentibus præsens, personaliterque contentus, sub quibus etiam participatur & sumitur, sicut ad Corinthios dixit Apostolus: Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Et ipsemet Christus apertissime loquens: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. [Ad est indubitanter sanctorum professio] id est, recitatio, vt est dictum] communionem eorum inseparabiliter manifestans ad eum] id est, designans inseparabilem eorum vnionem & societatẽ cum Christo atque adinuicẽ. [supermundana & sacra vnitate] id est, supernaturali ac spiritali vnione per charitatẽ, seu etiam per sacramentalem coniunctione, & per veram humanitatis communionẽ, dicente Apostolo: Quia pueri cõmunicarunt carni & sanguini, & ipse participauit similiter eisdem. [His autẽ ea quæ dicta est lege sacrificatis,] id est, pane & vino ante consecrationem eorum in altari oblatis, secundũ ritum

ecclsiæ

Marginal notes: Iob.2. — Iohã.17 — Matth.24 — Psalm.4. — Psalm.111 — Eccle.44. — Ibidem. — Aristoteles — 2.Timo.2 — Iohã.13. — Actuum.13. — Psalm.115. — 1.Cor.10. — Iohan.6 — Hebr.2.

A ecclesię prædictum. [stans in conspectu sanctissimorum symbolorum,] id est, ad altare ante se posita, habens panem & vinum, quæ pro tunc sanctissima nominantur, per respectũ eorũ in quo protinus conuertetur, & quæ designant, magis quàm propter id quod adhuc in se sunt. [Aqua manus summus sacerdos lauat cũ pudico sacerdotum ordine.] id est, stans ibi cum sacerdotibus castis ei coassistentibus. [Qua quidem, vt eloquia aiunt, qui lotus est, non indiget alicuius alterius, nisi extremorum, id est, nouissimorum suorũ lauationis.] Hoc vt in Iohanne legitur, Christus dixit in cœna sancto Petro, recusanti pedes suos lauari à Christo. Qui inter cætera dixit ad illum: Qui lotus est, id est, baptizatus, non indiget nisi vt pedes lauet, id est, affectus quos post baptismum forsitan aliqualiter inquinauit. Verum Theologus hic verba illa allegat, non penitus in forma & sensu, quibus ibi inducta sunt, sed dilatando sensum à simili, secundum quod subditur: non indiget nisi extremorum suorũ lauationis, id est, purgationis à minimis culpis, quas interim incidit, dato quod ex tunc à mortalibus caueritad quod insinuã dum extremitates abluit digitarum [propter sublimissimam purgationem] id est, ob significationem altissimę purgationis, ad quam tenetur [in castissimo deiformitatis habitu] id est, in habituali munditiæ passione, qua deo indesinenter assimiletur, quatinus si non quiuerit incessanter deo actualiter purissime esse intentus, saltem habitualiter agat hoc, & frequentissime atque assidue, quantum humana permittit fragilitas, actualiter deo vacet, nec maculam mentis incurrat notabilem. [Et ad secunda proueniens] id est, ad inferiores se conuertens seu pergens, aut pro se orari deposcens. Prouenienẽs inquam [deiformiter] id est, ad illorum profectum, gratiã & salutem, non ob commodum suum. [non retentus erit] id est, non impedietur nec retrahetur per illas à sua puritate eminentiori. [& absolutus] id est, ab obstaculis liber [tanquam perfectissime vniformis] id est, valde perfecte præ inferioribus stabilis & simplificatus, vt quanto

B maior est authoritate & dignitate officij, tanto fit maior sanctitate, sapientia, & omni perfectione virtutum. [& ad vnum iterum adunatum conuertens] id est, ad simplicissimum & impluri ficabilem deum denuo vertẽs se per actualem contemplationẽ & inuocationem ipsius, seipsũ adunando, & recolligendo in ipso [incontaminatam & immaculatã faciet conuersionẽ, quasi deiformitatis saluantem plenitudinem & integritatem.] hoc est, præsul conuertens se ad deũ, tanquam ad eum qui vere saluat, conseruat & consummat plenitudinem, id est perfectionem, & integritatem deiformitatis, id est, participatæ deificationis seu diuinæ assimilationis nobis ab eo collatæ. Consequenter tangit vnum ceremoniale, in quo ecclesia Christianorum cũ synagoga communicat, quamuis non teneat illud ecclesia, inquantum fuit ceremoniale præceptum in lege, sed alia ratione, vt dictum est de thurificatione. [† Sacer ergo luter in ea, vt diximus, secundum legem erat † hierarchica] id est, in hierarchia legali veteris testamenti, puta in synagoga, fuit, id est, in templo extitit luter, id est, vas contentiuũ aquæ, in quo sacerdotes templum ingredientes & ministraturi, manus suas lauabant, de quo lutere fit sermo in Exodo & tertio libro Regum, vbi vocatur mare æneum, dicitur quoque labium. [Nunc autem summi sacerdotis & sacerdotum manuum purgatio ipsum insinuat] id est, in ecclesia, purgatio, id est lotio manuum summi sacerdotis, puta episcopi & aliorum sacerdotum inferiorũ, insinuat nunc

C id est, in ecclesia modo designat luterem ipsum seu lotionem quæ fiebat in illo, ita quod lotio ista est signum memoratiuum præteriti, non figuratiuum prognosticumve futuri: de quo signo memoratiuo pręteriti dominus dixit ad Mosen in Exodo: Hoc habebis signum quod miserim te. Cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis domino in monte isto. De signo autem prognostico futuri in Isaia scriptum est: Dominus dabit vobis signũ: Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Cuius lotionis ratio moralis in nouo testamento subiungitur [Eos enĩ ad sanctissimam venientes immolationẽ] id est, sacerdotes ecclesiæ accedentes ad celebrationem, consecrationẽ & oblationem sacramenti [purgare oportet & extremas animæ phantasias]. i. etiã minimas culpas cogitationũ & phantasticarũ apprehensionũ; cũ & per Michæã dñs dicat: Vę q inutile cogitatis. Et per Isaiã: Auferte malũ cogitationũ vestrarũ ab oculis meis Multo plus à malis affectionibus oportet purgari. A leuitatibus quoque, quũ in Luca iudex summus minetur: Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis. [& similitudine ipsi tantũ quantũ possibile est, aduenire in manifestatione sic theophanias.] hoc est, culpis ita purgatis, oportet per assimilationem cum deo, quantũ possibile est, aduenire. i. ascendere in theophanias, id est, contemplationes seu apparitiones manifestiores. [* circa quas ponentur supermundialiũ fulgorẽ.] hoc est, in theophanias fulgorũ supermundialiũ. i. cœlestiũ & supnaturaliũ illuminationũ ac spiritalis luminis, circa quę theophanistæ stant & extendunt. Illuminationũ dico;

Margin notes: Iohan. 13. — † sacri luteris — † hierarchia. — Exo. 30. & 37. 3. Reg. 7. — Exodi. 3 — Mich. 2. Isaiæ 1. — Luce. 6 — † superm.

* inconformium dico[† conformium speculorum] id est, rationalium animarum, quæ sunt conformes saltem D
* apparentium. in genere, angelis sanctis illuminantibus eas. [claritatem vniuersaliorem & lucidiorem † appetentium peruenire proprium splendoren] id est, animarum appetentium splendorem proprium, id est, intellectuale lumen eis influxum, de quo in psalmo: Signatum est super nos lumen vultus tui domine. In claritatem vniuersaliorem & lucidiorem, id est, ad lympiditatem

Psalm. 4

Matt. 22. angelicam saltem post vitam præsentem, in qua erunt sicut angeli dei, vt in Matthæo habet, atq; in hac vita quotidie appropinquare ad illā, profectū & imitationem. [Summi autē sacerdotis & sacerdotū vsq; ad summa, id est, nouissima lauatio] id est, purgatio presulis aliorūq; sacerdotum, vsq; ad minimarum culparum detersionem. Alia translatio habet relauatio, quia magis q̄ semel se lauant in officio missæ. [in conspectu fit sanctissimorum symbolorum] id ē, in præsentia sacramentalium materiarum consecrandarum, atq; signorum iam positorum super altare. [tanq̄ in Christi omnes inspicientis nostras occultissimas notiones.] id est, quasi in conspectu Christi intuentis vniuersos actus nostros interiores, quantumcunq; occultos & ignotos hominibus. Quæ consideratio multum confert ad sancte viuendum. Propter quod

1. Par. 28 sanctus Dauid morti proximus dixit filio suo Salomoni: Fili mi, serui deo corde perfecto & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur dominus, & vniuersas mentium cogitatiões

Psalm. 118 cognoscit. Et rursus in psalmo: Seruaui mandata tua & testimonia tua, quia omnes viæ meæ

3. Reg. 17
4. Reg. 10. in conspectu tuo. Beatissimi quoq; Elias & Elizeus locuti sunt: Viuit dominus, in cuius conspectu sto hodie. [& † sublimissimæ purgationis in eius intensissimis subtilitatibus & iustissimis & æquissimis iudicijs terminatæ] i. etiam in cōspectu altissimæ nostræ purificationis, hoc est, in examinatione & inspectione, seu consideratione propriæ puritatis, terminatæ, id est exhibitæ & peractæ in subtilitatibus & iudicijs. i. in præsentia & consideratione subtilissimorum & diligentissimorum ac iustissimorum iudiciorum omnipotentis. Quæ qui sapienter considerat, in omnibus valde veretur, sciens q; multa videntur bona & iusta iudicio hominū, quæ dei iudicio reprobantur, & nostræ iustitiæ subtilitate & profunditate sapientiæ & æquitatis diuinæ discussæ, valde sunt imperfectæ: imo multoties iniustitiæ inueniuntur ab eo, qui protestatur: Quum accepero tempus ego iustitias iudicabo. Propterea orauit vir sanctus: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. Et Isaias ait: Quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Hinc sanctus Iob ait: Non iustificatur homo compositus deo, & si voluerit iudicio cum eo contendere, non poterit respondere vnum pro mille. Etiam si habuero quicpiā iustū, non respondebo ei, sed vt meum iudicem deprecabor. Hinc denuo ait: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Etiam si simplex fuero, hocipsum ignorabit anima mea

† istissimæ

E

Psalm. 74.
Psalm. 142
Isa. 46.
Iob. 9.

Iob. 31. ¶ Insuper de hac intentissima subtilitate diuinæ inspectionis & æquissimis eius iudicijs rursus testatur: Nonne deus considerat vias meas, & omnes gressus meos dinumerat? Iccirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum timore solicitor. Hinc & hic magnus pater Dionysius legitur iudicia dei plurimum expauisse. Similiter alij magni sancti, sicut Hieronymus, abbas Arsenius, abbasq; Agaton. Et væ nobis, q; tam intimorati ac incustoditi consistimus. Certe deus quo sapientior, eo attentius cuncta considerat: quo sanctior, eo iniquitates & fœditates nostras vehementius detestatur & odit: quo iustior, eo easdem rigorosius punit. [sic diuinus F summus sacerdos vnitur] id est, tam sancte & contemplatiue ac timorate cōiungitur sacramē-

Roma. 1. tis, imo & attributis diuinis, de quibus ait Apostolus: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, conspiciuntur. Diuinis quoq;, id est, charismatibus spiritus sancti & gratiosis huius sacramenti effectibus, & contemplatur diuina ac sacra Christi mysteria. [& sacras diuinas actiones laudans] id est, recitās ea quæ Christus in cœna nouissima circa institutionem, consecrationē, & vsum huius sacramenti peregit, sicut cum dr: Qui pridie q̄ pateretur accepit panem, &c. [sacrificat diuinissima]. i. consecrat & immolat corpus & sanguinem saluatoris. [& sub conspectu

*hymnos ducit laudata] quod fit in eleuatione mysteriorum tantorum. [Ergo esse * inter nos diuinas actiones dicimus.] id est, beneficia dei multa ac maxima, & actiones interiores sacramenti istius in cordibus nostris. Etenim quicquid corporum cibus & potus exterior operat in corporibus nostris, hoc cibus iste & potus sacramentalis in nostris suo modo efficit animabus. [Deinde narrandum quanta virtus] id est, describendum est iuxta virtutem nobis concessam, aut certe recitandum pro posse, quanta sit virtus & efficatia sacramenti istius. [Non enim omnes laudare sufficiens ego.] id est, insufficientem me reor ac fateor vniuersas gratias, operationes, vires, & secretissimos huius sacramenti effectus laudare, describere ac scire, ideo subditur: [neq; aperte scire] id est, euidenter cognoscere: imo hocipsum quod scimus de eis, imperfecte cognoscimus & obscure [& alios in mysteria ducere]. i. non valemus alios ad myste

riorum

A riorum istorum claram ac plenam cognitionem induceret: quoniam valde supernaturalia, altissima abdita & incomprehensibilia sunt. [Quęcunq; autem à diuinis summis sacerdotibus] id est, omnia illa, seu quędam de omnibus illis, seu omnia summatim & in communi, quæ à sacerdotibus diuinis & summis, id est, gloriosis apostolis & apostolicis viris [consequenter eloquijs laudantur & sacrificantur]. i. per modum laudis diuinæ de his prędicantur, & deo attribuuntur [consequenter eloquijs]. i. consonanter scriptis. Quod non seruantes hæretici, circa hoc sacramentum errasse noscuntur. Hinc enim deus loquitur: Sacrificium laudis honorificabit me [* hęc vt nobis possibile est dicemus] in isto capitulo aut alijs locis [hierarchicam inspirationem ducem inuocantes] id est, illuminationem cœlestem principatiuam efflagitantes nobis adesse pro ductore & doctore, vt vnctio eius nos doceat. Nempe vt in libro Iob asseritur: Spiritus est in homine, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. ¶ Consequenter tangit occasionem incarnationis diuinæ [Humanam naturam in principio ex diuinis bonis insipienter perditam, multum passibilis vita suscepit & corrumpentis mortis finis.] id est, humanam naturam in primis parentibus, deinde in posteris eorundem per originale peccatum infectam, inuasit vita multũ passibilis, hoc est, varijs passionibus subdita & addicta, malisq; pœnæ & culpæ subiecta atq; repleta, & tandem mors ipsa corrumpens, qua anima separatur à corpore. [Consequenter enim quæ vere est bonitate perdita]. i. amissa summa & increata bonitate, quæ sola est bonitas vere, perfecte, pure, & independenter. [apostasia] id est, per apostasiam, seu mentalem auersionem priorum parentum à summa & incommutabili bonitate per conB uersionem ad bonum creatum, caducum [in paradiso sacrę legislationis transgressione] id est in paradiso terrestri per pręuaricationẽ legis à deo latę seu datę. Quod qualiter factum sit, scriptum est in Genesi [recalcitrantem viuifico iugo proprijs motibus & fomentis aduersarij & inimicis seductionibus contrarijs diuinorũ † bonorum tradidit]. i. deus creator, iustus iudex & legislator altissimus, de quo scriptum est: Ecce deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. tradidit primum parentem recalcitrantem. i. inobedientem, remurmurante synderisi, & conscientia stimulante, viuifico iugo. i. legi diuinæ & pręcepto salubri, proprijs motibus. i. affectionibus sensualitatis & passionibus animæ & fomentis aduersarij, id est, adulationibus tentatoris & fraudibus eius hostilibus contrarijs diuinorum bonorum, id est, donis gratiæ ac salutis ac dei præceptis. Mox quippe vt diuinũ præceptum transgressus est, priuatus est originali iustitia, qua subtracta mox carnalis cõcupiscẽtia est suborta, cognouerũtq; se esse nudos per infelicem experientiam, quod & sciuerunt per concreatam eis scientiam. Veruntamen sicut ad Timotheum scribit Apostolus: Adam non est seductus præuaricationem, quemadmodum Eua. Non enim credidit sponsionem serpentis esse veram, sed veniam promereri putauit, attamen fuit seductus cooperãte diabolo, concitãte vxore, concupiscentia edulij, curiosite sciendi, prout ista super secundum Sententiarum habent elucidari. [Inde miserabiliter pro quidem æterno mortale mutauit]. i. in de, scilicet statim post transgressionem C mutauit, id est, ipse homo transgressor per infelicem commutationem recepit, miserabiliter q̃dem, id est, certe, pro bono ęterno, id est, post amissionem summi boni & vitæ, quæ esse poterat immortalis: statum & vitam mortalem & bonum caducum, videlicet terram & incolatum præsentis exilij. [proprium autem principium]. i. exordium vitæ & subsistentiæ suæ [habens incorruptibilibus † principijs] id est, corpus mixtum ex quatuor elementis naturaliter contrarijs, & in seinuicem corruptiue agentibus per qualitates suas cõtrarias. Anima quoq; rationalis, quamuis ex sua natura sit immortalis, attamen ex sua natura est valde defectuosa & fragilis mortibus culpæ & pœnæ multiplicisq; miseriæ patens, [ad principij consequẽtem merito ducta est finem.] id est, ad mortalitatem ac mortem consequentem, id est, correspondentem & consonantem suo principio ex se corruptibili, sicut expositum est, iuste ac merito est producta. Nam dictum est ei: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Ponuntur autem hic multi effectus originalis peccati, videlicet pœnæ illud secutæ. [Sed ex diuina & ex sursum ducente vita voluntarie decidens] id est, prothoplastus homo, seu humana natura in illo, propriæ voluntatis libertate & rationis consensu peccans, sicq; corruens à vita spiritali virtuosa, quam habuit, perducente ad vitam beatam, si perseueret vsq; in finem. [† ad terram contrariam extremitatem] id est, ad expulsionem à paradiso, vsq; in terram spinas & tribulos germinantem, quę exiliũ est generis humani, & extremitas contraria, id est, extremum maxime distans à patria beatorum [grauata est multum passibili mutabilitate]. i. mira ac misera instabilitate. i. afflicta vehemẽter qualitate passibili, corruptibilitate & mortalitate, innumerosisq; miserijs pœnæ & culpæ. Vñ in Eccle. scriptũ est: Occupatio magna creata est oĩbus hoĩbus, & iugũ graue sup oẽs filios Adam,

Psal. 49.
* hæc.
Iob. 32.
1. Iohã. 2.
Gen. 3.
† donorum
Iob. 36.
Gene. 3.
1. Timo. 2.
* ignitiõib.
Gene. 3.
* in terram
Eccle. 40.

Cap.III Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsq; in diem sepulturæ in matrem omnium. In cu-
Iob.3 ius rei signum legitur viri sancti maledixisse diei suæ natiuitatis, vt sanctus Iob: Pereat (inq- D
ens) dies in qua natus sum, & nox in qua dictũ est, cõceptus est homo: quia non conclusit ostia
ventris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulua mortuus sum?
Egressus ex vtero, cur non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus huberibus? Iere-
Ierem.15. mias quoq; Væ, inquit, mihi. Mater mea quare me genuisti? &c. ¶ Denique humanæ mentis in
stabilitatem etiam in orationibus ac diuinis officijs sancti & deuotissimi homines deplangũt
assidue. Et breuiter, talis ac tanta est humanæ naturę miseria, vt satis mirari non queam, ꝙ ho
mo viator tot & tantis laqueis, tentationibus, periculis & pctis circundatus, possit extolli aut in
aniter gloriari, potissime cum nihil boni habeat à seipso; sitq; de omnibus iudicandus à deo,
nec diem sciat nec horam; nisi ꝙ hoc ad infinitatem & plenitudinem miseriæ & insipientię suę
spectat, quod non obstantibus illis audet inflari ac stulte lætari. [Errans autem à recta via, quę
est ad vere existentem deum]. i. natura humana in Adam, recedens ab obedientia sancta & æq-
tatis itinere perducente ad deum, in quo solo est quicquid ad ipsius esse, perfectionem & eminẽ
tiam pertinet. [vulnerata est] specialiter quatuor vulneribus ex originali pctõ, in quatuor viri
bus animæ mox secutis, vtputa ignorantia in ratione, malitia in voluntate, infirmitate in ira-
Psalm.5. scibili, & concupiscentia in vi sensitiua cõcupiscibili. Vnde fatetur Psalmista: Ecce enim in ini-
quitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Originale quippe pecca-
tum formaliter vnum est, puta priuatio primordialis iustitiæ debitæ in esse, quæ ei fuerat
concreata, per quam caro animæ, sensualitas rationi, ratio & voluntas deo erant subiectæ:
materialiter vero est plura, si quatuor hæc ex amissione iustitiæ originalis mox consecuta. E
[& perditis & maleficis subiecta multitudinibus.] id est, aciebus vitiorum ac dæmonum de-
2.Petri.2 merito suæ transgressionis, iuxta illud secundæ Petri: Iniqui sunt serui corruptionis. A quo
enim quis superatus est, huius & seruus est [oblita est]. i. à deo obliuioni tradita ad tempus, &
quantum ad hoc ꝙ tot calamitatibus pressa est. Vel oblita est ipsa. i. debite nõ attendit dei sui
præcepta. Hinc alia litera habet: non aduertit. Sic etenim omnis peccans dicitur ignorans &
errans, imo & immemor suę salutis. Ideo in Prouerbiorum libro dicitur: Omnis via viri recta
Prouerb.21 sibi videtur. Cuius causa alio loco Prouerbiorum tangitur: Stultus illudit peccatum. [nõ dijs
Prou.14. neq; amicis, sed inimicis famulans]. i. dæmonibus & peccatis. Veruntamen multi gentilium
luminaribus cœli, seu quibusdam intellectualibus creaturis etiam bonis, vt calodæmonibus
& cathodæmonibus seruiebant, sed non erat in illis deitas vera. Propter quod Galatis scripsit
Gal.4 Apostolus: His qui non sunt natura dij seruiebatis. Ipsis autem misericorditer ea secundũ pro-
+ humanitatem priam * immanitatem, ab illis autem crudeliter secundum propriam crudelitatem abutenti-
bus] quia quotidie traxerunt naturam humanam in suis suppositis ad scelera grauiora & into
lerabiliora inferni tormenta. Quia vt loquitur Paulus: Permisit deus vnumquemq; ingredi
Isaiæ 53 vias suas. Isaias quoq; ait: Omnes nos quasi oues errauimus; vnusquisq; in viam suam decli- F
nauit. Sunt ergo dæmones immanissimi nostri hostes, qui non aliud quærunt, nec aliud eis
sufficit de nobis, nisi vt nos secum æternæ damnationi inuoluant. Cur ergo eis insipientissime
consentimus, relicto superfidelissimo deo, & angelis sanctis amatoribus atq; custodibus no-
Ierem.2 stris? Propterea in Ieremia conqueritur deus: Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis,
quia elongauerunt à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt? [ad consumptio
nis & destructionis miserabiliter in aliud periculum in non subsistentias incidit.]. i. errores &
vitia, quæ quantum ad suum formale, nihil sunt positiue, sed recessus & deficientiæ à veritate
1.Cor.8. ac bonitate, imo secũdum Apostolum: Idolum nihil est, non ꝙ ipsa forma artificialis impres-
sa materiæ nihil sit, aut ipsa materia: sed quoniam quod putatur esse, non est. In hæc seruiliter
incidit, quoniam talibus, vera perdita libertate gratiæ ac virtutum seruiuit, per quod etiã cor-
ruit. [& in perditionis periculum.]. i. in æternæ damnationis demeritum [diuinę autem bo
nitatis maxima humanitas]. i. summa & infinita benignitas dei [per seipsam operatricem no-
bis diuinitus non indurauit prouidentiam] i. non retraxit ab hominibus prouisionem suam,
ita ꝙ non exhiberet nobis liberationis remedium per propriam suam personam. Hinc subdi-
tur: [Sed in veritate in participatione quæ secundum nos sunt facta est † omnium sine pecca-
to]. i. ipsa persona verbi æterna, facta est in veritate. i. vere, non phantastice. in participatione
omnium, quæ secundum nos sunt. i. in susceptione integræ nostræ naturæ & omniũ defectuũ
eius pure naturalium, nõ detrahibilium. Quod totum factum est sine peccato, quia nec in pec
cato conceptus est in virginis vtero, nec vnquam contraxit culpam, sicut Isaias prædixit: Iniq-
tatem non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Hinc ad Galatas ait Apostolus: Vbi venit
plenitu

Plenitudo temporis, misit deus filium suum factum sub lege, factum ex muliere, id est, natum ex supermūdissima uirgine, q̄ nec ipsa unquā subiacuit culpæ. Et ad Hæbræos: Debuit, inqt per omnia fratribus simulari. ad nostrum humile unificata ⌉ id est, nostræ humili defectuosę personæ, unita est uerbi persona, & unum effecta cum ipsa, id est una hypostasis, Iuxta illud ad Philippenses. Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo: sed exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. ⌊ cum propriorum inconfuso & immaculato perfectissime habitu ⌉ .i. cum inuariabili retentione & inuiolabili possessione suę deitatis & attributorum, assumens nostra, nonmutans nec deserens sua. Etenim naturam quam assumpsit in suo esse diuino hypostatico suppositauit, nō quod illa per se sit facta persone, sed assumpta à uerbo æterno in tempore, uel potius a temporis instanti cum ipso assumente, una persona est constituta. ⌊ ad se nobis communicationem tāquam cōgenitis de cætero donauit ⌉ .i. diuinorum charismatū exuberātiam gloriosam nobis concessit, & suę diuinitatis nos quodammodo fecit consortes atq; participes, per gratiosam diuinæ perfectionis imitationem, non per uerę deitatis diuisionem aut multiplicationem, & sic sumus ei congeniti, imo & fratres eius effecti, secundum naturam suam humanam, qui & uoluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod creaturę eius. Propter quod ad Hebræos habetur: Nō cōfunditur fratres eos uocare. ⌊ & propriorum recepit participes bonorum ⌋ id est, ad suam communionem, societatē & incorporationem nos admisit & introduxit. Hinc aliæ duæ translationes habent. Propriorum ostendit participes bonorum. Nam & suos nos statuit cohęredes. ⌈ Apostaticæ quidem multitudinis, sicut secreta habet traditio, quæ contra nos est, destruxit potentiam ⌋ id est, ipse unigenitus dei per naturam assumptam uicit debilitauit, exclusit potentiam dæmonum, qui apostatauerunt à creatore, sicut traditio occulta .i. sapiātia Christiana seu sacra scriptura testatur, quæ infidelibus est ignota. Hinc in prima Iohannis canonica scriptum est: In hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Ipseq; filius loquitur: Ego si exaltat⁹ fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Ipse quippe uicit fortem armatum. Ideo ad Hebręos inducitur: Quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum. Vnde ad Collossenses asseritur: Christus expolians potestates & principatus palam triumphauit illos in semetipso. ⌈ Non per uirtutem superans ⌋ id est, non sola potestate dęmones uincens aut uiolentia, ⌊ iuxta uero mystice nobis traditum eloquium ⌋ id est, sed iuxta scripturas nobis supernaturaliter reuelatas, aut iuxta apostolica documenta nobis spiritaliter patefacta. ⌊ in iudicio & iustitia ⌋ id est, sapienter & iuste, hoc est iudicium discretionis, de quo passione imminente dixit: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Hinc etenim: Verbum caro factum est, ut per assumptum humanitatem satisfaceret pro hominum peccatis, pro culpis sustinēs pœnam, & humilitate prosternens superbum, atque in sacrificium deo patri acceptissimum, offerens patri se ipsum ex ardentissima charitate, inæstimabili pietate, obedientia summa sustinens crucem, ut sic qui in ligno uicit, uinceretur in ligno: & naturam quæ offenderat meritis suis, placaret & superogaret, faciēs opus deo patri plus gratū quā primi parentis peccatū fuerat offensuum. Vñ apud Isaiam Christus testatus est: Ego qui loquor iustitiam & propugnator sum ad saluandū de quo in Ieremia est prædictum: Faciet iudicium & iustitiam in terra. De hoc in Epistolis suis profundissime, hinc inde sapientissime locutus est Paulus, & ad Ephesios multum diffuse. ⌈ Quæ autem secundum nos sunt ⌉ id est quæ in nobis erant deformata, defectuosa & infeliciter qualificata ⌈ ad contrarium omnino benigne reparauit ⌉ id est, donis & gratijs oppositis illis malis, recuperauit & decorauit ⌈ Quod enim iuxta animum nostrum obscurum est, ⌉ id est intellectum nostrum ignorantijs & erroribus obscuratum ⌋ impleuit diuiti & diuinissimo lumine ⌉ id est, illuminatione pijssima, imo luminibus multis & copiosis, fide & donis spiritussancti, sapientia, scientia, intellectu, consilio, notitia scripturarum, sapientia quoq; & scientia, quæ sunt dona gratiæ gratis datæ, de quibus Apostolus: Alij, inquit, per spiritum datur sermo sapientię, alij sermo scientię ⌈ & deiformibus ornauit informe pulchritudinibus ⌋ id est, supergloriosissimæ trinitatis imaginem & similitudinem existentem in nobis (quæ in naturalibus solis, cōsiderata est nonformata) fulciuit supernaturalibus habitibus & actibus, donis, beatitudinibus & fructibus, meritis atq; profectibus, quibus pulcherrime formatur, uenustatur, perficitur, intantum, quod dei sui sponsa & filia, amica & hæres, anima tali imagine & similitudine insignita, censetur & appellatur, dicente ad eam ipso, superpulcherrimo amabilissimo & delectabilissimo sponso: Quam pulchra est amica mea. Et rursus: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea. ⌊ Animę uero habitaculum ⌉ id est animam rationalem quæ præfato modo ornata, est ha-

Marginalia: Hebræ. 1. | Philipp. 2 | Iacob. 1. | Hebræ. 2. | †cir a. | 1. Iohan. 3. | Iohan. 12 | Lucæ. 11. | Hebræ. 2 | Collosse. 2 | Iohan. 12. | Iohan. 1. | Isaiæ 63. | Ieremias 23 | 1. Corin. 12 | Cantico. 1. | Cantic. 4.

Sapie. 7. est habitaculum spiritussancti & sedes sapientiæ, iuxta illud: Anima iusti, sedes est sapientiæ ⌈in perfectissima salute tantum decidentis nostræ essentię pollutissimis passióibus & corrumpentibus maculis liberauit⌉ hoc est, Christ⁹ ipse eam redemit & expurgauit a passionibus & cōcupiscentijs turpissimis, de quibus ad Romanos uas scribit electionis, nominans eas passiones ignominiæ, & maculis, id est, deformitatibus uitiorum, corrumpētibus uires innatas, non eas totaliter destruendo, sed ad uirtutes inhabilitando, quemadmodum in Euangelio fertur de Samaritano, qui incidit in latrones, qui despoliauerūt eū, gratuita auferendo: & uulnerauerūt, naturalia inficiendo, in salute perfectissima, id est, ipsi animę promerendo, promittendo & iam inchoatiue partim præstando animæ seu essentiæ nostræ tantum decidenti, quia ex se ipsa non habet nisi decidere, deficere & peccare, & ipsa est nostra essentia uel potius principalior pars nostræ essentiæ seu naturæ, de qua fertur in Psalmo: Quoniam spiritus pertransibit in illo, & nō subsistet. Propter quod sanctus Iacobus: Quę est, ait, uita uestra? uapor est admodicum parēs. Et Isaias: Cecidimus quasi folium uniuersi. Psalmographus quoq;: In imagine pertransit homo. ⌈Renouationem nostram supermundanam ostendens⌉ id est, spiritalem nostram innouationem, supernaturalem declarans per multos effectus & signa, per quam peccati uetustas aufertur, & primo per baptismum confertur. Deinde per pœnitentiam, quæ est secunda post naufragium tabula, de qua fatur Apostolus: Renouamini spiritu mentis uestræ ⌈& multam perfectionem diuinam in ipsis ad eam nostris sacris, secundum quod possibile est similitudinibus⌉ hoc est, ostendens etiam perfectiōem diuinam multam, id est, copiosam perfectionē uirtutum diuinitus datam, quam ostendit in similitudinibus, id est, in assimulationibus ipsis sacris ad eam, id est, ad salutem perfectam uel renouationem completam, ad quas cotidie efficaciter proficiendo approximamus, iuxta illud Iacobi: Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. De hac re scribit Paulus in epistolis suis, recitans uitia gentilium ante eorum conuersionem, & abundantiam gratiæ post conuersionē, iuxta illud primæ ad Corinthios: In omnibus diuites facti estis in illo, in omni uerbo & in omni scientia, ita ut nihil uobis desit in ulla gratia. E

[Diuina uero imitatio] id est, operatio Christi & conuersatio, in qua ipsum imitari debemus, [quomodo aliter nobis ingenita fit] id est, qualiter potest aliter esse impressa nobis firmissime, tanquam innata, ⌊nisi sacratissimarum actionum diuinarum memoria renouata⌉ id est, per assiduam & cotidianam renouatamq; recordationem sanctissimorum operum Christi ⌈semper hierarchicis & sacris orationibus & sacrificationibus⌉ id est, in ecclesiasticis præcibus & celebrationibus ⌊Hoc uero facimus⌉ id est Christi mysterium quod ipse in cœna instituit, continuamus ⌈ut eloquia aiunt⌋ id est sicut scripturæ nos docent ⌊in eius recordationem⌉ id est, ad hoc q̄d iugiter memores simus Christi & beneficiorū ipsius, potissime suę dilectióis ad nos, & passionis suæ pro nobis. Vnde præcepit: Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriam facietis: quatenus toties accendamur eius amore quoties tantæ suæ dilectionis liberalitatis & miserationis ad nos reminiscimur in horum memoriale, id est, dignissimum accipimus sacramētū ⌈Inde⌋ id est, ob hoc ⌊diuin⁹ summ⁹ sacerdos ad diuine altare, stās, laudat dictas sacras actiones diuinas Iesu diuinissimę nostræ prouidentiæ⌉ id est, actiones Christi pro nostra salute exhibitas ex diuinissima prouidentia sua circa nos, quorum saluti ita prouidit. Vnde subiungitur: F

⌈quas in salutem generis nostri beneplacito sanctissimi patris in spiritusancto secundum eloquium consummauit⌉ id est, perfecte impleuit pro generis humani salute, ex uoluntate dei patris in spiritusancto, id est, secundum spiritussancti directionem ac placitum. Christus nāq; secundum naturā assumptā, mouebatur in omibus a spiritu sancto, imo a superdignissima trinitate, cuius indiuisa sunt opa. Idcirco per Isaiā p̄dixit: Spiritus domini super me, eo q̄d unxerit me. Hinc & repletissimus fuit donis spiritussancti. ¶ Prętereа Christi (secūdū quod deus est) & patris ac spiritussancti una est prouidentia ac prę ordinatio de nostra saluatione, quod & dicitur profundissimū consiliū sup sapientissimę trinitatis, de mō humanę redēptióis p incarnationē & passionē uerbi ęterni ⌊Laudās aūt & cultū earū⌋ id est, episcopus cū laude dei cōmemorans ac frequētās Chri actióes & uenerationes, ac exercitatióes earum cōmēdās⌉ & inuisibilē cōtēplatione itellectualib⁹ oculis inspiciēs⌋ i. mysticā rōnē ac significationē ipsarum p̄pēdēs oculis mētis ⌋in symbolicā eorum sacrificationē uenit⌉ i. ad cōsecrationē & oblationē corporis & sanguinis Chri, sub sensibilib⁹ specieb⁹ panis & uini ⌊deo traditē⌉ i. scd'm q̄d Chrus uer⁹ de⁹ instituit, tradidit ac p̄cepit ⌊unū & reuerēter simul & hierarchice post mirabiles actionū diuinarum laudes⌋ i. post laudatorias recitatióes actionū saluatoris reuerētialiter & deuote cū adoratióe secūdū ritū ecclesiasticę hierarchię pactas Vel, hierarchice, i. potestate sacerdotali hierarchica, q̄ fit cōsecratio ⌈p ipsa, supra se actione mirabili apologiā facit, i. excusationem facit suæ indignitatis pro actióe mirabili

Roman. 1 · Lucæ. 10 · Psal. 102. · Iacobi 4. · Isaias 64. · Psal. 38. · Hieron. · Ephe. 4. · Iacob. 4. · 1. Cor. 1. · Matth. 26. · 1. Corin. 11. · Isaiæ 61. · Lucæ. 4.

rabili, id est, sacrificatione tanti sacramenti, quã sacerdos recognoscit suas uires ac merita prorsus transcendere ⌐ Prius sacre ad ipsum reboans ⌐ id est ad Christum ante consecrationem humiliter & feruide loquens. ∟ Tu dixisti: Hæc facite in meam cõmemorationẽ ⌋ id est, præcepisti nobis sacerdotibus ista peragere. aliter non auderem, hæc attentare, nunc autem ex obediẽtia ago hæc, in misericordia tua immensa & in meritis tuis confidens. ⌐ Deinde deo simili hac actione mirabili dignus petens fieri ⌋ id est, sacerdos post supplicius humilem excusationem petens à deo fieri dignus ad peragendum quod instat, quantum possibile ∟ & ad ipsum Christum similitudine diuina perficere ⌋ id est, exequi & implere diuina mysteria ista similitudine ad Christum, id est, eo modo quo Christus consecrauit in cœna hoc sacramentum. Vel, similitudine ad Christum, id est, per assimulationem ad Christi uirtutes, & per imitationem suę sanctissimę conuersationis, prout fieri potest ∟ & dare castissime ⌐ id est, ut etiam dignus sit sacramentum alijs ministrare purissime ∟ & sancta participantes diuinitus participare ⌐ id est, quatenus & ipsi cõmunicantes digne ac diuine participent & suscipiant sacramentum hoc ipsum. Vnde & nũc sacerdos communicanti dicit, orando pro ipso: Corpus domini nostri Iesu Christi proficiat tibi in uitam ęternam ∟ sacrificat diuinissima ⌐ sicut expositum est [& sub aspectum ducit ⌐ id est, diuinissima illa [laudata], i. benedicta, ostendit astantibus in eleuatione [per sacre procũbentia symbola ⌋ id est, sub sacramentalibus uisibilibus speciebus, ut dictum est, quæ sensibus proponuntur & procumbunt dum sacramentum deponitur ∟ Velatum enim & non diuisum panẽ reuelans ⌋, id est panem iam consecratum ac integrum, iuxta morem (ni fallor) græcorum reuelans, id est, discooperiens ∟ & in multa diuidens ⌋ sicut & Christus in cœna dans unicuiq; apostolorum partem quasi ex integro consecrato ⌐ & unionem calicis omnibus dispartiens ⌋ id est, unum Christi sanguinem contentum in calice, præbens communicantibus cunctis potandum, ∟ symbolice unitatem multiplicat ⌐ id est, unicum corpus & sanguinem saluatoris sub uisibilibus signis quasi in multas diuidens partes, cum tamen sub qualibet diuisionis particula integer Christus sit cum integro corpore suo ac sanguine ∟ & distribuit ⌐ cõmunicantibus [sanctissimam in his actionem sacram consummans, id est, celebrationem sic finiens ¶ Deinde infert horum theoriam seu mysticam rationem ⌐ Vnum enim & simplum & occultum Iesu diuinissimi], i. deitas [uerbi] incarnati summe una, simplex & abdita, imo & incompræhensibilis [secundum nos in humanatione ad compositum & uisibile prouenit] id est, incarnatiõe descendit ad corpus humanum ex uirgine sumptum, & ex eius purissimis sanguinibus formatũ ∟ immutabili bonitate & humanitate ⌐. Bonum enim est sui diffusiuum, & pietatis est succurrere indigenti, sicq; in Christi incarnatione excellentissime apparent atq; relucent, infinita bonitas, charitas, benignitas, dignatio, imo & sapientiæ ac omnipotentiæ eius supræmitas & ęquitas summa. Vnde tertio libro loquitur Damascenus: Et monstratur simul bonitas & sapientia & iustitia & potentia dei. Bonitas quidem, quoniam non despexit proprij plasmatis infirmitatem: sed uiscera eius commota, illo cadente, & manum porrexit. Iustitia, qm̃ hoïe uicto, non alio facit uinci tyrannum, Neq; ui eripit ex morte hominem. Sapientia, quia inuenit difficillimi decentissimam solutionem. ⌐ & ad se nostram unificam societatem benigne peregit ⌋ id est pijssimam societatem secum nobis concessit, nostram naturam suæ diuinæ naturæ immediate coniungens, & ad suam personalitatem assumẽs ⌐ nostra humilia diuinissimis suis summe aduinans] id est, corpus humanũ ex se corruptibile ac decliue, & animã uere ratiõalem eiusdẽ speciei cum nostris animabus, sicq; infimi gradus in ordine intellectualium substantiarum suę altissimæ deitati, maiestati ac excellentiæ, tam proxime ac unifice iungens, quod una est persona in duabus naturis subsistens, quæ naturæ duæ ex instante quo unitæ simul sunt, nunquam abinuicem separantur, quamuis in passione corpus & anima abinuicem fuerint separata.

¶ Deniq; uno & eodem instanti corpus Christi omnipotente dei uirtute formatum est, & anima eius creata, corporiq; coniuncta, omni quoq; plenitudine gratiæ ac uirtutum summe impleta, imo & beatifica uisione excellentissime perornata, & utrumq; sic counitum, à uerbo ęterno fuit assumptum ∟ Siquidem & nos tãquam membra corpori compaginamur ipsi: ⌐ i. nos Christifideles cõiũgimur Christo capiti nostro & mystico corpori eius sicut membrum corpore naturali ∟ secundum idipsum * immaculata & diuina uita ⌋ id est, Christo capiti nostro cõiũgimur per cõuersatiõem immaculatem & diuinam, quæ ad minus careat macula culpę mortalis, secũdum idipsum, id est, uiuendo secũdum Christi doctrinam & opera, qui est omniũ nostrum exemplar, & ait: Qui sequitur me, nõ ambulat in tenebris. Et rursus: Ego sum uia. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Ideo ait Iohãnes: Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare ∟ & nõ corrũpẽtibus passiõibus mortificati ⌋ id est nõ mor

Marginalia: Ma. h 16. — Ioh. Dam. — * ad secũdũ idẽ immaculatę & diuinæ uitæ. — Iohan. 12 — Iohan. 14. — 1. Iohan. 2.

1.Timo.5 tui spiritualiter per immoderantias passionum, de qua morte ait Apostolus: Vidua que in deli-
Matthæ.8 cijs uiuit, uiuens mortua est. Et Saluator: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. L incompa
Luc.9 cti]id est distorti & inordinati [& † non deiformes]id est, deo non assimulati per gratiam &
Matth.5 uirtutes, de qua assimulatione Christus locutus est: Estote perfecti, sicut & pater uester cœle-
stis perfectus est. Itaque deiformes sunt, quia passionum excessu & uitijs sunt immunes, ac bo
†inconue nis contrarijs decorati [& non †conuenientes efficimur ad diuina membra, & suauissima]. i.
nientes. inepti ad hoc, quod sumus membra Christi atque ecclesiæ, ab omni lesione peccati prorsus sana-
Iohan.15 ti. Ideo Christus testatur: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes & arescet.
1.Cor.6 Apostolus quoque prima ad Corinthios: Nescitis quoniam corpora uestra mebra sunt Chri
sti? Quemadmodum enim corpus nostrum à nostra anima uiuificatur, ita & nos si mysticum
Christi existimus corpus & membra illius, oportet a spiritu Christi haud dubium quin a spiri
tusancto, uegetari, uiuificari, motumque gratiæ ac uitam uirtutum ab illo sortiri. Propter quod
1.Corin.6 beatissimus asserit Paulus: Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et denuo: Mē-
bra uestra templum sunt spiritussancti, & non estis uestri [Oportet enim nos si ad eum desidé-
ramus communionem] id est, si uere optamus membra & serui fideles, adoptiuique filij esse do
mini dei nostri [in diuinissimam sui secundum carnem respicere uitam]. i. considerare ad imi
tādum & assequi uirtuosissimam uitam Christi qui ait: Qui mihi ministrat me sequatur, Itemque
Iohan.12. Quid dicitis mihi domine domine, & non facitis quę dico? [& ad eā similitudine mirabili im
Matth.7 peccabilitate per deiformem & immaculatum habitum recurrere]id est, ad Christi conuer-
Lucæ.6 sationem accelerare similitudine, id est: per conformationem uitæ nostræ ad eam, impeccabi-
litate mirabili. i. mira difficultate ad peccandum mortaliter, ita ut poti⁹ uelimus occidi & mor
ri quam mortaliter transgredi, quod & utique necessarium est ad salutem, aut certe uenialí-
ter ex proposito, quod decet, & supererogationis est. Peccatum namque infinitæ est fugibilita
tis & odibilitatis, quemadmodum supersanctissimus & superdignissimus deus infinite honora E
bilitatis est & sanctitatis. Itaque impeccabilitas ista non simpliciter impossibilitas est peccandi, ut
Hierony. dixerunt quidam hæretici contra quos super Ieremiam sanctus scribit Hieronymus: sed dif-
ficultas ad peccandū non solū modo prætacto, sed etiam tanta firmatione & assuefactione ad
bonum, quod homo tam uehementer afficitur ad uirtutes & ad deum, quod ualde difficulter
possit ad malum affici culpæ & ad illud induci. Et de hac impeccabilitate scripserunt non
Socrates. solum quidam sancti theologi, sed etiam quidam solemniores morales Philosophi, ut Socra
Plato tes libro de immortalitate, & in Phędone Platonis & Seneca. Acquitur autem inpeccabili-
Seneca. tas ista per habitum deiformem & immaculatum, id est, per uirtutes heroicas præsertim per
charitatem perfectam, quæ nos potissime deo assimulat uoluntatemque mentis creatæ uolunta
ti creatoris potissime reddit conformem, ut non uelit nisi quæ deus. Nihilominus homo talis
posset paulatim euacuari, Prout in Periarcho loquitur Origenes, nisi quis esset confirmatus in
Origenes gratia sicut apostoli, & sacratissimus Iohannes baptista, attamen talis uenialiter posset peccare,
Galath.2 quemadmodum princeps apostolorum quando ei in faciem restitit Paulus, quia repræhensi-
bilis erat] Sic enim compacte nobis ad simile societatem donabit]id est, per istam assimilatio F
nem uirtutum Christus dabit nobis compacte, id est, conuenienter & ordinate societatem ad
simile. i ad seipsum cui assimulamur. Vnde & in Deuteronomio inducitur: Perfectus & absque
macula eris cum domino deo tuo. De qua societate iam dictum est paulo ante quid sit. Nam
Deuter.18 & formaliter relatio quædam realis est in creatura: rationis uero, in creatore: de qua in prima
sancti Iohannis canonica dicitur: Societas uestra sit cum deo patre & filio eius Iesu Christo.
1.Iohan.1 ¶ Deinde hæc ad propositum applicat & coaptat L hoc sacris actionibus summus sacerdos
manifestat. i. episcopus ea quæ dicta sunt manifestat & declarat per sacros actus, quos facit
in missa L uelata quidem dona]. i. sacramenta corporis & sanguinis Christi prius operta, non
ostensa [ad manifestum ducens]id est, in eleuatione & aliorum cōmunicatiōe ostendens [uni
formeque eorum in multa diuidens]. i. integrum panem consecratum in plurimas, portiones
quantum ad specierum sub quibus est, diuisionem [& distributorum ad ea in quibus fiunt se-
cundum tempus unitati socios eorum perficiens participes] hoc est, & perficiens participes,
eorum, utputa sacramentalium symbolorum. hoc est, ipsos communicantes socios in religi-
one & communicatione mensæ cœlestis. Vel ut aliqui legunt sacros, id est, sanctos & deuote
communicantes, unitati distributorum. i. sacramentalium symbolorum, ad eos in quibus sunt
. i. ad ipsos recipientes, qui consociantur in sacramentalibus istis secundum tempus, qui sunt
in charitate & per fidem ambulant, uel sic, & melius: perficiens participes distributorum. i. cor
poris & sanguinis Christi, quę communicantibus distribuuntur ad ea in quibus sunt, i. ad eos
qui

qui dona illa recipiunt ita quod reddit eos unanimes. Ideo dicitur hic socios unitati, id est ad fouendũ & conseruandũ in eis cordium unitatem L Describit enim in his sensibilibus sub cõspectũ ducens Iesum Christũ J.i. episcopus seu sacerdos in his sacramentalibus & corporalibus signis sub conspectũ ducens. i. in eleuatione ostendens Christum. describit. i. designat ┌ inuisibilem nostrã quantũ in imaginibus, uitã, secũdũ* diuinũ ex occulto pfectissima & inconfusa, iuxta nos in humanatione misericorditer in naturam nostram specificatũ J hoc est, ipsum Christum, qui est causaliter inuisibilis uita nostra, iuxta illud Iohannis: Quod factũ est in ipso uita erat, & uita erat lux hominũ. Etenim teste Apostolo, in Christo est salus, uita & resurrectio nostra, quantum in imaginibus, id est, secundum quod symbolis illis sacramentalibus significari potest specificatum. i. natura nostra specifica indutum misericorditer, quia ex misericordia sua immensa nostrã assumpsit naturam, in humanatione. i. ipsa sua incarnatione, perfectissima, qa humanitatem summe perfectam & omni supernaturali dono gratię & gloriæ decoratissimã induit, in qua assumptione, tam diuinã quam humana natura mansit inconfusa, imperturbata, nec una alteri admixta ad alicuius tertiæ naturę constitutionẽ, ideo additur & inconfusa. Iuxta nos. i. in ipsa humanatione secundum ueritatem nostræ naturæ, ex occulto secundum diuinũ . i. ex secreta & incompræhensibili sua maiestate secundum naturam suam diuinam, ex qua altitudine descendit in nostrę naturę assumptione, non illam altitudinem amittendo, iuxta illud psalmi: A summo cęlo egressio eius. Ad Ephesios quoq;: Quod descendit, quid est nisi quia primum descendit in inferiores partes terræ [& ad partibile nostrum immutabiliter ex uno secundum naturam prouenientem] hoc est eleuatio seu ostensio sacramenti, designat filium dei
B peruenientem ad nostrum corpus partibile, quod assumpsit ex præelectissima uirgine immutabiliter. i. absq; suę deitatis mutatione, ex uno secundum naturam. i. ex sua simplicissima & indiuisibili unitate secundum naturam deitatis, quam unitatem non amisit, nec minuit nostram naturam compositam ac diuisibilem hypostatice intuendo L & per benignam hanc humanitatis dilectoinem J. i. per pijssimam dilectionem diuinam, qua dilexit humanam naturam, q̃ induit, imo & totam naturam secundum se, seu ipsum genus humanum L in participationem sui & propriorum bonorum uocantem humanam gentem] hoc est, inuitantem, trahentem & perducentem gentem humanam. i. piam, seu genus humanum naturaliter sociale & mansuetum ac compassiuum, in participationem sui. i. ad participandum suam diuinitatem, per imitationem uirtutum & similitudinem gratiarum, de quibus subiungitur: & propriorum bonoꝝ, id est, diuinorum charismatum. Quotquot enim receperũt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri ┌ Siquidem unimur ipsi diuinissimæ uitæ ┐ id est, Christo & eius sanctissimæ conuersatiõi gratiose coniungimur ad eã nostrã iuxta uirtutem similitudine ┐ id est, assimilatione nostra ad eam in naturalibus atq; gratuitis. Iuxta uirtutem, id est, quãtum possibile nobis est L & per hoc etiam ad ueritatem communicatores dei & * diuinarum consumationem erimus J. i. per hanc unitionem cum Christo & imitationem suæ purissimę conuersationis, efficimur communica- †diuinissimatum.
C tores totius superfelicissimæ trinitatis, ipsius perfectionem ac mutuã intuitionem atq; dilectionem pro posse sectando, ad ueritatem. i. uere realiter. Et ita diuinarum consummationum. i. pfectionum communicatores, præsertim in patria, Iuxta illud in prima Iohannis epistola: Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quia uidebimus eum sicuti est. Tanta est equidem excellentia similitudinis gloriæ, ut similitudo naturæ respectu illius sit quasi nulla. Similitudo autem gratiæ, inter illas se habet medio modo L Accipiens autem & tradens diuinam cõmunionem ┐ id est, præsul primo personaliter eucharistiam sumens, deinde eã alijs porrigens. L in eucharistiam sacram desinit] id est, officium celebrationis finit in hac eucharistiæ susceptione seu statim post eam L cum omni ecclesiæ sacra plenitudine ┐ id est cũ toto ecclesiastico populo præsente qui egrediente episcopo, protinus exit & sequitur eum. L Participatio enim traditionem ducit ┐ id est, participatio præcedit & causat traditionem. Oportet enim prius habere atq; accipere dona dei quam possumus ea alijs communicare ac dare. Ad quod insinuandũ episcopus primo sumit communionem, deinde alijs eam tradit. [& mysticam distributionem mysteriorum assumptio ┐ id est, acceptio mysteriorum corporis & sanguinis saluatoris, præcedit & causat distributionem mysticam, id est, administrationem mirabilem, quam præsul alijs porrigit, hęc ipsa mysteria sensibilibus formis uelata [Ipse enim est catholicus diuinorum ornatus & ordo ┐ id est, iste est ordo pulcher & catholicus, id est fidelis & uniuersalis diuinoꝝ officiorum & sacramentorum, hierarchicorũq; actuum L primum in participatione fieri & consummatione sacrum ducem per se diuinitus alijs donandorum] hoc est, ducem ipsum, pu

†deum, †Iohan.

ta prælatū & hierarchā fieri primū in participatiōe & cōsummatione p se donandorū alijs.i.
ut ipse psonaliter primo participet, sumat, pficiatq̧ sacramenta ac munera bona ve opera, quę
Roman. 2 p ipsum impartienda, pdicāda seu iniūgenda sunt subditis[sicq̧ & alijs tradere Hinc ad Roma
Acto. 1. nos ait Apostolus: Qui alium doces, teipsum non doces? Qui prædicas non furandum, fura-
ris? qui gloriaris in lege, per præuaricationem legis deum inhonoras? Hinc Iesus cępit facere
& docere cuius oppositum faciunt multi, de quibus subiungitur L Propter quod & diuina do
ctrina quidā audacter abutentes, ante secundū eas cōuersationē & habitū immundi & alieni o-
mnino a sacra sunt legislatione].i. ob id nō nulli mele utētes scripturis, docēdo uidelicet q̄ nō
faciunt nec fecerūt, uidelicet ante conuersationē & habitualem exercitationē, secūdū eas sunt
immundi, presumptuosi & penitus alieni a sacra legislatione.i. donatione legis diuinæ: qa in
fructuose ad grauiorem suā dānationū acceperunt didicerūt docuerunt q̧ eā. Doctrina nanq̧
ista & practica, idcirco ordinant ad opus, quod est proximus eius finis. Qui igitur docet & p
dicat eā, & tamen opere cōtradicit male uiuendo, quātum in se est ostēdit doctrinā hāc non eē
pōderandā, sicq̧ intentionē legislatoris altissimi & scripturę euacuat, quantum in se est: quoni
am plus est opere quā sermone aliqd affirmare, Iuxta illud Sancti Leōis papę: Validiora sunt
exēpla quā uerba. Tales ergo sunt sacrilegi, & peccāt mortaliter, prędicādo qa abutūtur sacra
.i. diuina scriptura, & inordinate ac iniuste se habent non aduertentes nec formidantes, qd'
ait Propheta: Peccatori autē dixit, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētū meū
per os tuū Deniq̧ si ut Salomon loquitur. Qui declinat aurem suā ne audiat legem, oratio e-
ius erit execrabilis. quanto magis pdicatio eius. Talis etiā populū grauiter scādalizāt, quod nō
est sine culpa mortali, & dici potest unicuiq̧ tali: Medice cura te ipsum. Hinc loqtur Christ':
Quid uides festucā in oculo fratris tui, & trabē in oculo tuo nō uides? Hypocrita, eijce primū
trabē de oculo tuo. L Vt enim solariū splendorū subtiliores & clariores essentiarū prime infle- B
xu repletæ] id est, sicut lucidiores essentiæ splendorū solariū.i. radiorū solis repletæ claritatem
prime.i. ante alia eminenter inflexu.i. influxu quasi confracto & reflexo luminis fluentius ex
sole L omnino eas supereminēs lumē J.i. lucem eis splendidiorem, uidelicet luce solis L in ea q̄
post eas soli firmiter inuehūt].i. instar solis influūt[sic in diuino omni].i. in omni diuino gra
du, officio, potestate, plātiōe seu ordine[nō audendū alijs dux esse J.i. psidere ou psici alijs[nisi
secundū omnē habitū suū factus deiformissimus J.i. nisi sic promouend' ac præficiendus, fa-
ctus sit ualde deiformis.i. deo assimilatus in omni habitu uirtutū & prudētiæ atq̧ scientię, pti-
nētiū ad dignā executionē officij seu ordinis aut plāturæ, ad quē promouetur: & q̄ officiū alti
us est tanto maior debet esse in eo psectio prudētiæ ac uirtutū. Hinc additur [& ad diuinæ in-
telligentiæ & iudicij cōpaginationē approbatus.i. idoneus inuētus ad cōpaginationū.i. spirita
lē structurā & coordinationē sapientiæ salutaris & iudicij.i. uere discretionis ut sit in scripturis
erudit' & ad iudicādum acutus, in factis & uerbis exemplaris & ædificatiuis. Vnde ad Timo
theū dicitur: Esto exēplum fideliū in uerbo, in cōuersatione, in charitate. Attēde lectiōi, exhor
tatatiōi, doctrinæ. Profectus tuus manifestus sit omnibus. Alia translatio clarior est habens
sic: Nō sine piculo diuinis in rebus quibusq̧ alijs dictare aut psidere psumit, q nn p omnia simi F
limus euaserit seu fuerit deo, & ab inspiratione iudicioq̧ diuino fuerit gubernator aut declara
tor. Heu, heu, heu, quid hic dicam? Certe ut in simili quadā materia, sanctus testatur Gregori
us, flere hic potius libet quā aliqd fari uel scribere. Cuius enim etiā ferreū pectus hæc hui' san
ctissimi Dionysij documēta non emolleēt ad plorandū, sit rite psentē miserabilissimū & desola
tissimū imo & deformatissimū ecclesiæ statū rite ppēdat. Nēpe q̄ iuxta hęc uerba tā ordinato
rū quā ordināndorū, & maxime platorū, maxime uero episcoporū cōuersatio sancior & exempla
rior esset & sapiētia maior, eo iā prohdolor omnia magis cōtrario mō se habēt. Iā ingerūt se in
dignissimi & uitiosi, carnales, ambitiosi, indocti ad ordines sacros, ad gradus sublimes, ad ec
clesiasticas, dignitates ad regimen animarū, nō uocati a deo ut Aaron. Hinc ecclesia uehemen
tissime iā decrescit. Quid igitur restat, nisi lugere & uiscera misericordiæ dei pro reformatiōe
in omnib' deuotissime inuocare? Præterea præinducta nō sunt intelligenda, quasi indigni &
uitiosi non uere consecrēt aut aut sacramenta alijs non uere ministrent: sed q̄d grauissime pec
cēt indigne ista agendo: q̄ etsi agant de facto, nō tñ de iure. O quanta fuit in primitiua eccle-
sia sanctitas ministrorū & platorū ecclesiasticæ hierarchiæ. Nūc autē carnalitas, cupido, ambi-
tionisq̧ flamma cuncta deuastant, demolliuntur & corrumpunt L in his omnib' sacrorū dispo
sitio hierarchice condescēdens & diuinissimis cōmunicās].i. in psatis sacris & sacramentalibus
tota dispositio.i. uniuersa congregatio fidelis sibi inuicem condescendens & se mutuo charita
tiue

tatiue ferens ac adiuuãs atq̃ cõmunicãs sacramẽtis & actibus sanctis.cũ gratiarũ actiõe sacrã definit.i.officiũ terminat,neq̃ quã ualẽs plene regratiari,,attamẽ agens q̃d potest, & quãtũ ualet,ut subditur[diuinoꝝ actuũ proportionaliter cognoscẽs& laudãs gratias].i.iuxta suę possibilitis mẽsurã recognoscẽs& intuens extollẽs & laudãs gratiosissima beneficia, uirtutes & dona actuũ diuinoꝝ,q̃s Chrs pro nr̃a fecit salute[Itaq̃ diuina nõ participãtes & ignorãtes].i. sacra cęlestia nõ suscipiẽtes,nec ea sciẽtes[nõ etiã in eucharistiã ueniẽt].i.gr̃am bonã & optimã hui⁹ sacramẽti nõ sortient,nec regratiabunt deo pro ea[& q̃dẽ iuxta propriã naturã dignis existẽtib⁹ grẽ agunt diuinissimis donatiõibus].i.saluberrimus donis dei gratiaꝝ actiões psoluunt,secũdũ q̃d dona illa ex sua natura sunt pciosa & omni gratiaꝝ actiõe pdigna, & dicunt gratiaꝝ actiões repẽdi his qm̃ pter ea exhibent omniũ datori bonoꝝ deo omnipotẽti[Sed q̃d q̃dẽ dixerã,aspicere aliquãdo diuina dona ex eo q in mala est cõtuitu uolẽtes].i.q̃d dixi superius q̃sdã nõ uelle aliq̃n aspicere in dona diuina.i.cõsiderare bñficia dei.hoc est,& euenit ex eo cõtuitu,q est in mala.i.ex cõsensiuo intuitu ad peccata.Nã & alia trãslatio habet ex cõsensu& cętera.[ingrati ad magnas diuinoꝝ actuũ pmãserũt donatiões].i.ingrati deo mãserũt,de bñficijs ei⁹ incarnatiõis,passiõis, sacramentiq̃ hui⁹.Cõtra q̃d hortat scripturaa, ut seq̃tur [Gustate aũt aiũt eloqa,& uidete[sic q ppe ait psalmista.Nã mirabili diuinoꝝ doctrina magnificas eoꝝ q discũt gratias].i.q addiscũt ex admirabili doctrina diuinoꝝ.i.ex supnaturali instructiõe scripturę traditæ sanctis hominib⁹,in q̃ scriptura descripta sunt sacratissima Chr̃i mysteria,opa quoq̃ diuina & bñficia maxima,q̃ sunt magnificæ gratiæ.i.donatiões grauitæ]cognoscent etiã diuinoꝝ ipsoꝝ altitudinẽ & magnitudinẽ in participatiõe] .i.in ipsa sacra & deuotissimã cõmunione agnoscẽt etiã p gustũ & experẽtiã,aut p fidẽ illuminatã ac multiplicẽ effectũ & fructũ sacramẽti huius,ac ei⁹ fidelissme susceptiõis:cognoscẽtinq̃ iuxta mẽsurã suę capacitatis & illuminatiõis.Nõ em̃ plene cophendere ualet hõ uiator hęc ipsa Christi mysteria, beneficia & opera supersublimia Nihilomin⁹ altitudinẽ & magnitudinẽ eoꝝ & aliq̃liter ex scripturis ac alijs modis ptactis agnoscim⁹.Nẽpe ex illis q̃ ostendũtq̃d Christ⁹ sit uer⁹ de⁹. Vñ cõcludimus q̃d q̃ sublimior & infinitior est suæ diuinitatis maiestas,eo pciosiora,laudabiliora, uenerãdiora omniq̃ gratiaꝝ actione digniora & inęstimabiliora sunt beneficia ei⁹ opera atq̃ mysteria. *tabularum.*

B

Ideoq̃ [sacratissime inspiciẽtes].i.deuotissime cõsiderãtes & cõtẽplãtes[supercęlestes gratiose laudabũt actiõis diuinę benignitates] hoc est,extollẽt & magnificabũt gratiose.i.cum plena gratiaꝝ actiõe eis possibili,benignitates supercęlestes.i. misericordias dei circa genus humanũ cũ Isaia dicentes.Miseratiõnũ dñi recordabor laudẽ dñi dicã sup oĩbus q̃ reddidit nobis dominꝰ,& q̃ largit⁹ est nobis secundum indulgentiã suam .Et cũ Psalmista: Misericordias domini in eternũ cantabo.Et,Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Iteq̃: Benedic anima mea domino,& noli obliuisci omnes retributiones eius &c. Postremo ex isto discam⁹ capitulo efficaciter & cõdigne,q̃ recollecte & pure,quam contemplatiue & feruide quam reuerenter & timorate,quam grate & custodite,debeamus nos habere in celebratione imo & ante & postea omniq̃ tempore.

C

PARAPHRASIS HVIVS CAP. III

Vod eucharistia est perfectio perfectionũ,neq̃ añ illã aliq̃d aliud sacramẽtũ est laudãdũ.Itẽ q̃ ipsa singulariter dicit cõmunio uel cõgregatio,cũ hoc alijs sacramẽtis sit cõmune.Cõmunio q̃dẽ uel cõgregatio recta dicit q̃a uarias uitas & personas diuinit⁹ adunat.Q̃d aũt alijs est cõmune merito ei attribuit q̃a alioꝝ sacramẽtoꝝ perfectio ex eã depẽdet.Nã alia sacramenta cũ celebrant [consummatio fit in illa. Similiter q̃uis oĩa sacramẽta illuminationẽ habeãt tñ specialiter baptism⁹ illuminatio dicit q̃a iniciũ & q̃si fundamẽtũ ẽ alioꝝ sacramentoꝝ.Itẽ q̃ epũs inchoãs eucharistię celebrationẽ secũdũ cõsuetudinẽ apostolorũ incipit a thurificatione ueniens de altari ad choꝝ,& iteꝝ reuertit ad altare incipiens decãtare psal:simul cũ choro.Post ministri legũt lectiões de sacris scripturis,post ejciunt cathecumini & energumeni,& q sunt in pęnitentia.Qui aũt digni habentur communione diuinoꝝ manent.Et q̃dã ministroꝝ stãt iuxta portas templi clausas,alij ministeria propria alibi implent,& diaconi primi ad hoc ordinati cũ presbyteris apponũt sup altare panẽ sanctũ & calicẽ decãtato pri⁹ symbolo catholico a cũcta eccl'ia.Epus uero cum alijs orationẽ faciens pacẽ eis annũciat, quibus inuicem osculatis perficitur prædicatio tabularum, alia translatio habet uoluminum Lotis manibus circunstant episcopũ sacerdotes,& q̃dẽ diaconi electi, q̃n episcopus cõficit sacramentũ altaris,quod consecratum episcopus reuelat,communicat,& alios ad sacrã cõmuni

onē admittit,tandem episcopus gratias agit & sic officium implet,& alijs quibusdam uenerādi
bus symbolica sacramēta episcopus ad eorum intellectualia mysteria sursum agit. Præmissis
sensibilibus symbolis inuitat ad mysticę ueritatis intellectū cōmemorās ipsoꝝ etiā signoꝝ plu
rimā utilitatē,scilicet,maliciæ purgationē instructionē & exhortationē eoꝝ quę leguntur uel
cantantur sacramentoꝝ cōmunionē,pacis cōmunionē,pacis traditionē,dominicę cęnę cōme
Matth.26 morationē iuxta diuinū mādatū,in quo dn̄s apostolis dedit sacrā cōmunionē digne accipiētes
Marci.14 sanctificātē.Iudā uero q nō digne sumpsit cōdēnantē,ostēdēs ꝙ his q nō solū corporaliter,sed
Lucæ.22 1.Cor.11 spiritualiter accedūt similē grām largiat. Hęc ergo q̄si introductoria imꝑfectis relinquētes,q pfe
cti sunt ad hoꝝ profundiora mysteria cōtēplanda ꝓficiant,ꝑ q̄ profectu inuocat diuinitatis il
luminationē. Quod episcopi thurificatio ab altari ad choꝝ descendētis & ad ipsum altare rede
eodē cap. untis,ut supra signat ꝙ diuina bonitas ita se procedendo cōmunicat & uarie distribuit,ut nihil
ominus in sua simplici idētitate immobiliter cōsistat,& eos qbus se q̄si multiplicādo cōmuni
cat in se unit & simplificat.Ita etiā episcopꝰ doctrinā multitudini cōgruētē impartiēs,ipse nihil
ominus ad se simplicē dictoꝝ intellectuū recolligit,ex q̄ doctrina publica emanauit.Itē psalmo
rū decātatio q̄ alijs etiā adest sacramētis,huic principalissimo deesse nō debet,ostēdit quō libri
utriusq; testamēti diuinas laudes cōtineāt opatiōes & doctrinas,ut merito de singulis recitent
lectiōes uel cātica in celebratiōe diuinoꝝ sacramētoꝝ. Qd' cū decātio scripturaꝝ sensus animi
nr̄i dispersos coadunauerit ad ꝑparationē sacrę cōmuniōis,& ipsa melodię cōsonātia nos har
moniace diuinis & nobis & inuicē cōsentiētes fecerit & chorꝰ decātauerit psalmos, q copiosā
intelligētiā spiritualē cōpēdiose & obscure cōtinēt. Post ea recitant lectiones hagyographoꝝ
tractatuū qꝝ plenior est intelligētia,& q utraq; subtiliter inspicit intelligit ab eodē spiritu eadē
processisse. Vn̄ post uetꝰ testamētū legit nouū in ecclesia frequēter ad ostēdēdū ꝙ ea q̄ uetꝰ ꝑ
dixit futura nouū annūciat impleta, specialiter dominicę incarnatiōis mysteria,& ꝙ etiā incre E
dulitas Iudęoꝝ sub testamēto ueteri typus fuit Iudaicę ꝑfidię sub tēpore gratię. Quod cathecu
mini & energumini & pęnitētes ad ꝑmissa audienda admittūtur.s. Psalmos & lectiōes,sed non
ad cōsequētia,qa ecclesiastica institutio ordinat unicuiq; ꝙ sibi cōgruit. Itē ꝙ ordo catechumi
noꝝ ultimꝰ est,qa nōdū eruditꝰ,neq; in deo existēs p baptismū,sed adhuc doctrinis q̄si obste
tricātur. Vnde sicut paruuli ante cōgruū nascēdi tēpus excisi abortiui patiuntur & moriuntur
ita si isti catechumeni ante tēpus cōgruū regenerationis baptismalis ad pfectiora admitterent,
eo ipso periclitarentur. Vnde primo prouidetur diligens eruditio & post baptismus. Distin
guit autem ecclesiastica institutio sic pfecta ab imperfectis tā sacramentis reuerentiā prouidēs
quā catechuminis ordinatā eductionē in lumē & uitā,energumini autē immūdi sunt,& secūdi
catechuminis tanquā particulariter,iā instructis,& quia energumini uexantur & superantur
seductionibus & perturbationibus contrarijs,& ipsis energumenis uisio & communio omni
no subtrahitur. Vir autē perfectus diuinis dignæ communicans longe ab his contrarijs rece
dens & sursum actus uirtutibus ipsum deificantibus uoluptates carnis uitat,solis naturæ nece
ssitatibus stricte utens ex intentione & factus quasi dei templū & obediens imitator diuini spi
ritus,summe secundū suā possibilitatem collocans deū in se deo assimilato iste talis deo unitus F
non uexatur a phantasijs & morsibus maligni spiritus,sed cū his attētabitur deridebit & despi
ciet & uiriliter expugnabit & persequetur ea,& potius aget in ea quam ab ipsis patiatur,& p
impassibilitatē & irremissibilitatem propriæ uirtutis erit alijs congruus medicus talium uexa
tionum. Et plane noui ꝙ ecclesiastica institutio ante energumenos remouet a cōmunione &
uisione sacramentoꝝ eos qui immūdissima uexant opatione actualiū peccatoꝝ, q post uerita
tis agnitionē a sancta uita recedētes cōsensu & cōuersatiōe cōiūgunt dęmonibꝰ,uera & ęterna
bona postponētes & corruptiuis delectatiōibꝰ cōcupiscētia & opatiōe inhęrētes. Vn̄ & an̄ cę
teros immūdos a ministris excludūtur tales,& ad nihil sanctū admittunt nisi ad doctrinā exhor
tātē eos ad emēdationē. Si enim pœnitētes abigunt,neq; pfecte ad sacra mittunt,& ipsa sacra
cōmunio abscōsiōe sua clamat se esse impfectis inuisibilē & incōmunicabilē,& oēs nō ualētes
pfectis cōmunicatoribꝰ diuinissimoꝝ digne cōiūgi,expellant,multo magis excludēdi sunt ꝑ
dicti qui immundam habent conuersationem, Postquam autem exclusi sunt indocti & impfe
cti & apostatę prædicti,& postquā facile lędunt a prauis tētatiōibꝰ,deiñ qui prauā conuersati
onē dimiserunt & quasi longe ab ea recesserunt,adhuc tamen non purgantur a phantasijs uicio
rum,deindeq; ab hisqdē purgant,sed nondū uirtute pficiunt. His oībus exclusis pfecti fide &
uirtute laudāt deū hymno catholica.scilicet Credo in deū patrem omnipotētē. Qui uarijs no
minibus a diuersis uocatur & hoc symbolum,& uidet oīa pene mysteria incarnatiōis domini
cę cōtinere & nr̄am cōuersationē informat,& cōmemorās nobis diuina bn̄ficia nobis inpēsa
Cōple

Cōpleto autē symbolo apponitur in altari diuinus panis coopt⁹, & calix benedictiōis & datur osculū pacis: Postea recitātur quędā sacrę scripturę cōmemorātes sacrā cōuersationē & beatū finem sanctorum patrū. Datur autē pacis osculū, ante sacrā communionē, quia diuisis unitio sancta nō cōgruit, & diuinit⁹ uniformes facti ad uarias cōcupiscētias nō decidamus, ex qbus ꝓ ueniūt inter homines inimicitię q natura sunt cōformes. Scripturę uero q̄ nobis cōmemorant sanctā uitā & beatū finē sanctorū patrū nos ad eādē inuitant, q eosdē nō ut mortuos, sed ut secūdū animā uiuētes attēdimus, iuxta illud: Deus autem non est mortuoꝝ, sed uiuoꝝ. Omnes enim uiuunt ei. Diuina siquidē memoria in qua sancti reponuntur sic nō est phātastica uel obliuiosa sicut memoria humana siue cognitio trāsmutabilis, iuxta illud: Nouit dn̄s q sunt ei⁹. Et mors sanctorū, id est perfectio in sanctitate est praeciosa in conspectu eius. Superpositis autem altari sacramentis quibus Christus signatur & participatur assunt sancti ab alijs discreti ad se coadunati, in quo signatur eorum adinuicem coniunctio per fidem & charitatem, & per communionem sacramentorum unitio eorundem sanctorum ad Christum. His rite expletis hierarcha & sacerdotes manus lauant, iuxta illud: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, id est, non indiget, nisi purgatione quorundam uenialium, quae ex necessitate curę exterioris contrahuntur, & sic purgatur hierarcha, & uniformis & unitiue ac uere unum, conuersus conuersionem suam facit immaculatam saluans dicta purgatione plenam integritatem suę deiformitatis. Idem autem signat lauachrū in sacerdotibus quod in hierarcha. Accedētes eñ ad sanctū sacrificiū purgandi, sunt etiā a leuioribus phantasijs, & ipsi quē sumūt assimilādi secūdū singuloꝝ possibilitatē ꝑ hoc ipsum diuinitus illuminādi, splēdorib⁹ mētes eoꝝ tanq̄ cōformia specula copiosius, formosi⁹, & interi⁹ supfulgētib⁹. Abluūtur aūt episcopus & sacerdotes accessuri ad sacrificiū sanctū, q̄ si ꝓsentādi Chr̄o q respicit ipsoꝝ occulta cordis. Vñ summa purgatio est ipsis necessaria deo iudice, q tā diligenter & familiariter diuina inspiciūt. Sic ergo episcopus communicat & diuina sacramenta cōficit & manifestat. Deinde narrabimus operationes diuinas circa genus humanum in his sacramentis cōmemoratas, secundū quod docuerūt

Lucae. 20 / 2. Timo. 2. / Psal. 115 / Iohan. 13 / Psal. 43. / Hiere. 20

B nos apostoli iuxta attestationes sacrae scripturae. Postquam humana natura in primis parentibus lapsa est ꝑ peccatum poenalē uitā incurrit & moriendi necessitatē, & recedēte homine a uera bonitate apostasia & in obedientia ipsius tradiderūt ipsum cōsensu spontaneo diabolicis seductionibus. Vnde prima immortalitas qua potuit ineternū uiuere cōmutata est in moriendi ineuitabilem necessitatem, & naturalis incorruptibilitas in corruptionem, & a diuina & sursum agente uita sponte decidens inducta est ad contrariam extremitatem, id est, ad uitam deorsum labentem & multipliciter afflicta & errans per auersionem a uero deo, ab idolorum malefica multitudine seducta est, quę inolita ei credulitate abusi consumptionis & destructionis periculum miserabiliter incidit. Infinita uero benignitas non recusauit per seipsam nobis prouidere, sed assumptis natura & infirmitatibus nostris exceptis peccato & ignorantia sine suae diuinitatis confusione, nostrę humili humanitati unita nobis donauit suorum diuinorum communionem & quasi quodam pio dolo dissoluentem potestatem idolorum, non sola potentia, sed in iuditio & iustitia, & nos à uitijs & ignorantijs ad uirtutes transferens, & lumina & animas nostras ab immundis passionibus & corruptiuis inquinationibus liberans, dirigēs nos ad supermundanam sursum actionem & diuinae conuersationis, secundum quod nobis est possibile, assimulationem, quae nobis potissime ingignitur per memoriam recentem & sępe reno

Gene 3. / 1. Cor. 15.

C uatam operationem Christi, ꝑ decantationes & sanctificationes hierarchicas iuxta illud in Luca: Hoc facite in meam commemorationem. Deinde episcopus assistens altari laudat dictas sanctas operationes Iesu, quas ipse pro nostra salute ex beneplacito patris in spiritusancto perfecit. Quas cum ipse episcopus laudauerit, & ipsarum mysticam intelligentiam contemplatus fuerit procedit ad significatiuam ipsarum sanctificationem, prout Saluator discipulis tradidit, ut se post dictarum operationum sanctarum laudes merito excuset a sanctificatione quę ipsius meritum & possibilitatem excedit prius ad Christum clamans: Tu dixisti: Hoc facite in meam commemorationem. Deinde postulans hierarcha se dignum fieri sacrificio, & ad dei imitationem diuina perficere, & caste alijs distribuere, & alios digne participare sacramentis, ipsa sacramenta manifestat & discooperit & diuidens ea fidelibus multis distribuit, in quo significatur quod episcopus secundum diuinitatem simplex & secretus pro nobis saluandis factus compositus per humanitatem & uisibilis operatus est nostram communionem ad ipsum uniens nostra humana suis diuinis, & si coaptemur ipsi sicut membra eius diuina imitatione & uita mortificantes in nobis carnales passiones, ne nos corrumpant adunabimur per ipsum diuinis sanctissimis eius membris, quamuis prius fuerimus non coaptati, & non cohaerentes,

Lucae. 22 / Lucae. 22

&

& nō cōuenientes Christo uel membris eius. Si autē uolumus ipsum uere cōmunicare oportet nos attēdere ad sanctissimā ipsi⁹ cōuersationē in carne, quā assumpsit, & ipsam imitādo cū peccati immunitate deo conformiter & immaculate conuersatā Sic em̄ cōgrue ipsi cōmunicabim⁹ p sancta sacramenta. Sed manifestatio & diuisio & multiplicatio sacramentorum prius cooptorū & unitorum & cōmunicātiū unitio signant dominū Iesum, qui est uita nostra inuisibilis secundū diuinitatē occultā, ut simplicē per humanitatē cōpositū & uisibilē nos ad sui numerū suorum participationem benigne uocare unitos diuinę ipsius uitę, & sic dei & diuinorum uere participes effectos. Requirit autem ordo ecclesiasticus, ut hierarcha prius communicet quam alijs communionem sacram distribuat, quia primum est diuina lumina participare quā alijs tradere. His uero pręmissis hierarcha terminat officium in gratiarum actione. Quoniā autē oportet diuina prius participare quā distribuere, qui præsumunt abusiue docere diuina anteq̄ recte cōuersentur adhuc immundi, omnino à docēdi officio sunt extranei. Sicut em̄ solares radij primas, & propinquores materias capaciores clarius illustrāt & adimplēt, & per illas ad inferiores materias lumina deferuntur, sic officium docendi diuina & alios ducendi non pręsumat suscipere nisi qui habitum diuinæ scientiæ & uirtutis obtinuerit tanquam ex dei inspiratione & iudicio ad hoc officiū assumpt⁹, ut de sua abundātia alijs ualeat diuina distribuere. In his tota fideliū cōmunicatio sacramentis communicans in gratiarum actione terminat secundum singulorum proportionē sancta cognoscēs & laudās diuinorum uero nō participes, & ignari gr̄as deo nō referūt q̄uis dona dei q̄ in naturalibus bonis pcipiūt digna sint pro quibus gr̄ę referant. Sed t̄n peruersi amore mali neq̄ respicere uolentes ad dona diuina ingrati pmanēt ad operationes diuinę gr̄ę infinite, i deo persuadet scriptura, gustare & uidere. Qui em̄ sancta doctrina didicerūt magnitudinem diuinorum numerum ipsi cognoscentes dei gratiam & donorum dei altitudinem & magnitudinē & participationem inspicientes laudabunt supercœlestia dei beneficia gratias agendo. E

Psalm. 33

DE PERFICIENDIS IN TELETE MYRI ET cōfectionis unguenti. Cap. IIII.

Anta sanctissimæ synaxeos sunt, & sic bona inuisibilia ad unum nobis (sicut sæpe diximus) hierarchice sacrificantia societatē & coordinationem. Sed est huius æq potēs altera perfectiua operatio, charismatis hostiam duces nostri, quam nominant. Partes itaq̄ eius in ordine secundum sacras imagines intendentes, sic ad unum ipsius per partes hierarchicis contemplationibus ascendemus. F

¶MYSTERIVM confectionis vnguenti.

Vxta eundē synaxeos modū, imperfectorum absoluuntur ordines, accedentibus scilicet & hierarchico in omne templū bene olenti ambitu, & psalmica sacra cantione, & diuinissimorum eloquiorum lectione. Deinde chrisma summus sacerdos accipiens, superponit diuino altari circumuelatū a duodecim pennis sacris, reboantibus simul omnibus sanctissima uoce sanctū deo acceptabilium prophetarum inspiratiōis melodema. Et in ipso perficiente orationem complens in sanctissimis consecrandorum hostijs, eo utitur ad omnem fere hierarchicā perfectiuā orationem.

THEORIA

Psa igitur introductiua cōsummatiuæ huius sanctificatiōis anagogæ, per ea quæ secundū diuinū chrisma sacræ aguntur, illud (ęstimo) declarat, qđ circūuelat sanctis uiris in animo sacrū & bene redolēs, quæ diuinitus iubet sanctis uiris nō manifestas habere in gloria uana, secūdum uirtutē occulti dei bonas, & suaue olētes similitudines. Mūdę em̄ sunt dei secretæ, & super animū suaue

suaueolẽtes pulchritudines,& inuisibiliter ostẽdũtur,solummodo intellectuali bus conformes hre uolentes p uirtutẽ in aiabus incorruptibiles imagines. Quæ em̃ imago deũ imitatur,ad illã inuisibilẽ,& bene olẽtẽ aspiciẽs formã,sic seipsam figurat & effingit ad formissimã imitationẽ. Et sicut in sensibilibus imaginibus semp ad primã exẽplarẽ speciẽ scriptor inflexibiliter intẽdit ad nullũ aliud uisibiliũ retractus,aut scdm qd partitus,sed ipm illũ q est describẽdus,si iustũ dicere effingit & ostẽdit alterutrꝝ in alterutro,pter essentię differentiã,sic mũdis in animo describit ipsa ad bene olẽtẽ & occultã formã intẽta & inflexibilis cõtẽplatio,nõ errãs deiformissimorꝝ phãtasma. Iuste igitur ad supessentialit̃ suaue olẽtẽ & inuisibilem pulchritudinẽ ad deũ cõuersi intellectuali suum inconuersibiliter specificantes,nullam agunt in se deum imitantium uirtutum in aspiciendis (iuxta eloquium) hominibus,sed sancte inspiciunt tãquam in imagine,diuino chrisma ti,ab ecclesia sacratissima circũuelatã. Propter qd & ipsi secundũ uirtutẽ,sanctũ & deiformissimum intus deũ imitãtis,deumq describẽtis animi sacri circũuelãtes,ad solã respiciũt archiformẽ intelligẽtiam. Neq enim cõtẽplatores tãtum nõ sunt dissimiliũ,sed neq ipsi ad illorum trahũtur uisiõem sibimetq cõsequẽter, neq uisibiliũ decores bonorꝝ & iustorꝝ,sed eorꝝ q sunt uere,uere amãt,nec gloriã uidẽt a multitudine irrationabilit̃ beatificatã,sed bonũ uel malũ in seipso diuina imitatiõe iudicãtes,agalmata diuina diuinissimæ sunt beneuolẽtiæ quæ ex se ipsa uerꝝ bñ olax habẽs,ad multis dissimilit̃ opinabile,nõ cõuertit̃ suis ueris pul- Mat.6.a

B chritudinibus unũ formãs qd est sine simulatiõe. Fer eia reliquũ,qm̃ exterius pulchritudinẽ cõtẽplati sumus totius bonę & sacrę actiõis,in diuiniorẽ eius respiciemus formã,ipsam in seipsa reuelatã uelamina cõtẽplãtes beatã,splẽdẽtẽ, manifeste clarã & incircũuelate intellectibus replẽtẽ nos suaueolẽtiæ. Neq em̃ manifesta myri pfecta opatio his qui circa summũ sacerdotẽ sunt incõmunicabilis aut inuisibilis est,sed ecõtrario usq ad eos pueniẽs, & statuẽs supra multos cõtẽplationẽ,ab ipsis circũuelat̃ sacre,& ex multitudine hierarchice distinguit̃. Diuinis aũt uiris sacratissimorꝝ radius tanq cõgnatiõi ab inuisibili luce pure & immediate elucẽs,& intellectuales eorꝝ receptiões incircũuelate suauificãs ad subiectũ nõ prompte† puenit,sed ab ipsis,ut secretorꝝ inuisibile cõtẽplãtibus, sine põpa,dissimilibus incõtaminabile,sub pẽnatis ęnigmatibus coopitur p q sacra ænigmata, subiectorꝝ bñ ornati ordines reducunt̃ ad sacrã suã analogiã. Est ergo (qd quidẽ † puenit.

C dixerã) nũc laudãda nobis sacra teletę opatio,cõsummatiuę hierarchicorꝝ ordinatiõis & uirtutis. Propter qd & hãc diuini duces nostri tanquam ęquipotentẽ, & eadem peragentem synaxeos sacrę* perfectioni eisdem characteribus per multa,& mysticis dispositiõibus,& sacris oronibus ordinauerunt. Et quidẽ summũ sacerdotẽ tãquã ipsis aspectibus ex diuiniore loco bonã suaueolẽtiã in ea q deifi sunt sancta proferẽtẽ,& ad se* resolutiõe,docẽtẽ diuinorꝝ participationẽ simul omnibus qdẽ fieri iuxta dignitatẽ sctis;indiminutã uero eẽ† & incõmutabilẽ omino,& ęqualitate secũdũ† collocationẽ diuinã,pprietatis incõmutabilit̃ stãtẽ. Desiderio autẽ inter ęloquiorum cantus & lectiones imperfectos quidem erudiunt ad uiuiferam filiolitatem conuersionemq sanctam faciunt pollute energumenum,auferuntq contrariam uel qualemcunq tractam & insane energumenis deiformis habitus & uirtutis sublimissimum, proportionaliter eis ostendentes. *perfectionem. *reuolutionem †immutabilem † collationem.

Iuxta

Iuxta quam terrebunt maxime ipsi contrarias uirtutes & aliorum medicinā prę-
stabunt diuina imitatione,† immobilē quidem ex proprijs bonis,ad uero contra- † immobile.
rios tumultus actiuum nō habentes tantum,sed & donantes.His autem in intel-
lectum diuinum ex pessimis transeuntibus,habitum sacrum imponunt ad non
sub malitia iterum errandum. Quosdam ut sint castissimi,indigentes consum-
mate absoluunt,quosdam sacros ducunt in diuinas imagines& inspectiones ea-
rū & cōmunicationes.Reficiunt autem quosdam sacratissime in beatis inuisibi-
liter contemplationibus*complendo uniforme eorum uno& uiuificantes.Quid † contemplentes
autem?Nōne &non omnino puros(quorum iam memoriam fecimus)ordines
clare absoluit secundum eundem synaxeos nondum præsens nunc sancta telete
operatio,solis in imaginibus uidēs obtutibus diuinis,& a solis immediate sacra
tissimis hierarchicis anagogis inspecta & sacrificata?Hæc ergo iam sępe a nobis
dicta,superfluum est nobis(ut ęstimo)eisdem reuoluere uerbis,&non ad ea quę
deinde sunt,transcendere:summū sacerdotē diuinitus uidentes a duodecim pen- E
nis circumuelatum,habentem diuinum myron, & sanctissimam in eo consum-
mationem† sanctificantem.Dicamus igitur quomodo est myri compositio.Cō- † sacrificantem.
gregatio est quędā bene spirantium materiarum,in se copiose habens qualitates
odoriferas,quantum accipientes olfaciunt secundum analogiam tanto, ingeni-
tæ eis bono odore participatiōis. Credimus aūt esse diuinissimum Iesum super
essentialiter suaue olentem.inuisibilibus distributionibus intellectuale nostrum
replentem diuina delectatione.Ipsa enim sensibilium suauitatum assumptio,satu
ritatem facit & nutrit cum delectatiōe multa olfacientium discretiuum, siquidē
illęsum sit ad bene olax in cōmensuratione cōpactum,&proportionaliter.Si qs
dixerit intellectuales nostras uirtutes aduersus in malum minorationem, incor
ruptibiliter dispositas in ipsa in nobis discretiui naturali ualetudine,secundū dei
ficas mensuras &coadunatam animi ad deum conuersionem:in receptione diui F
næ suaueolentię fieri & benefacientia sacra impleri &diuinissimo alimento.Nō
ergo myri symbolica compositio tanquam informatione informium,ipsum no
bis subscribit Iesum,fontem existentem diuinarum suauium receptionum diui-
tem proportiōibus diuinis deiformiora intellectualium reddētem diuinissimas
declarantem uapores,in quibus animi †pacifice delectati,& diuinis assumptioni † benefice
bus repleti, esca inuisibili utuntur ad intellectuale eorum introitu, iuxta diuinā
participationem suaueolentium distributionum.Est autem(ut estimo) clarum,
quia super nos essentijs & diuinioribus fontalis suaueolentiæ retributio propin
quior quodammodo.Adhuc enim & magis seipsam manifestat & distribuit in
lucidissimum eorum & bene habile iuxta intellectum receptiuæ uirtutis,copio-
se supermanans,& multipliciter occultata.Aduero intellectualium subiecta, &
non eodem modo acceptiua,super uirtutem incontaminate occultans uisionem,
&participationē proportionalibus participantiū uaporibus incommensuratiōe
diuina distribuitur.Super nos igitur sanctarum essentiarum tantum suppositus
seraphin ordo in alarum duodenario significatur circa Iesum stans&collocatus Zachar. 2
beatissimis ipsius contemplationibus quātū iustū inhians,&inuisibilis distributi
onis sacre in castissimis susceptionibus repletus,&multum laudabilem(sensibili
ter dicendo)non silentibus oribus reclamans theologiam.Ipsa enim sancta super
munda

A mundalium animorum ſcientia ſimul erecta eſt,& inceſſabilem habet diuinum amorem,malitiamq; ſimul omnem ſuperat & obliuionem. Inde (ut æſtimo) hoc non ſilenti clamore inſinuat æternã eorũ & incõmutabilem in uirtute oĩ & gratiarum actione diuinorum ſcientiam & intelligentiam. Incorporales ergo Seraphin proprietates in eloquijs, ſenſibilibus imaginibus & inuiſibiliũ manifeſtatorijs,mirabiliter deſcriptas, in exornamentis ſupercœleſtiũ hierarchiarum(ut arbitror) bene contemplati ſumus,& tuis intellectualibus oculis oſtendimus. Tamen quoniamquidem & nunc ſummum ſacerdotem ſacre circumſtantes,ipſam nobis illam reformant excellentiſſimam diſpoſitionem, in breui & nunc ſanctiſſimis aſpectibus deiformiſſimam eorum claritatem uideamus. Multiforme igitur eorum & * meltipes manifeſtatiuum eſt(ut æſtimo)multiuide eorum in diuiniſſimas illuminationes proprietatis,& ſemper motus & multiuij diuinorum bonorum intelligibilium. Alarum autem(ut eloquia aiunt)expanſam poſitionem, non numerũ ſanctum indicare arbitror, ſecuudum quod uiſum eſt alijs. Sed quia circa deum ipſius excellentiſſimæ eſſentiæ & ordinis,

* multiplex. | Isaiæ 6.

B anagogica & abſoluta perfectiſſime ſunt,& ſupermundana prima & media & extrema intellectualium ſui & deiformium uirtutum, inde eloquiorum ſacratiſſima ſapientia alarum duplicationem ſanctæ deſcribens,circa facies & media & pedes eorum imponit alas, uniuerſaliter uolabile eorũ inſinuãs, largiſſimũ in id quod uere eſt anagogicæ uirtutis. Si autem facies & pedes tegunt, & ſolis uolant medijs alis,intelligere ſacre,quia tantũ exaltatus excellentiſſimarũ eſſentiarũ ordo timidus eſt circa intelligẽtiarũ eius altiora & profundiora,& medijs alis in commenſuratione ad diuinam uiſionem exaltatur, diuinis iugis ſupponens, propriam uitam & ab ipſis ſancte directus ad ſuimet cognitionẽ. Quod autem eloquijs dictũ eſt,ueluti:clamabat alter ad alterũ,iſtud æſtimo declarare quod deiuidis ſuis intelligentijs ſibijnuicẽ copioſe tradunt. Et hæc ſacra dignũ iudicamus memoria, quo modo eloquiorum Hebrea uox iuxta intelligibilem nominationem,uocat ſanctiſſimas Seraphin eſſentias, ad hoc quod ſunt igneæ,

Ibidem

C & ſuperferuentes ſecundum diuinam & immobilem uitã, ex ipſa ſecundum diuinam & immutabilem uitã perflagrantia. Dixi ergo, ut quæ Hebræorũ ſunt interpretantes aiũt,diuiniſſimi Seraphin ardentes & calefaciẽtes a theologia nominati ſunt,manifeſtatiuo ſubſtãtialis eorũ habitus nomine,diuiniq; ungenti,iuxta ſymbolicã imaginũ deſcriptionem motiuas habentes uirtutes, in manifeſtauem ipſius & efficatiorũ uaporũ diſtributionẽ euocantes. Ipſa eñ ſuper intellectum ſuaue olens eſſentia,ab ignitis & purgatiſſimis mentibus in notitiã moueri amat,& diuiniſſimas ſuas inſpiratiões in ditiſſimis diſtributionibus donat ſic ſe ſupermundane euocantibus. Non ergo diuiniſſimus ſupercœleſtiũ eſſentiarum ordo ignorauit diuiniſſimũ intellectũ in ſanctificandũ deſcendentẽ. Intelligit aũt eum ſacre in his quæ ſecundũ nos ſunt,ſeipm ſubijcientẽ per diuinã & ineffabilem bonitatẽ,& a patre ſuo, & a ſeipſo, & ſpiritu humanitus ſacrificatũ. Aſpiciens uero proprium nouit principium, in quibuſcunq; diuinitus agit ſecundum eſſentiam immutabile hñs,Inde ſymbolorũ ſacrorũ traditio ſanctificato diuino chriſmati Seraphin circũdat,incõmutabilẽ uidens & deſcribẽs Chrm

Ca. IIII in ea quæ secundum nos est, uniuersali ad ueritatẽ in humanatione. Et adhuc diuinius, quia ungẽto utitur ad oĩs diuini perfectionẽ, oñdens aperte, iuxta eloquiũ, sanctificantẽ sanctificatũ, tanq̃ semper ipsum existentem in seipso sc̃dm omnem diuinam bñficentiam. Propter quod & sacræ diuinæ gñationis perfectiua donatio, & grã in ungenti perficitur diuinissimis consummationibus. Inde (ut æstimo) & purgatiuo baptisterio ungentũ in cruciformibus symbolis infundens summus sacerdos, super conspectũ ducit contemplatiuis oculis, usq; etiã suam mortẽ per crucẽ Iesum pro nr̃a diuina gñatione demersum, hoc diuino & potẽtissimo descensu in mortẽ suam iuxta occultum eloquium baptizatos ex corrũpentis mortis ueteri absorptione diuinitus emergentẽ, & renouantem ad diuinã & æternam subsistentiam. Sed & ipsi perfecto sacratissima diuinæ gñationis teleta diuini spiritus superaduentum ungenti donat consummatiua unctio, characterizante (ut æstimo) sacram symbolorꝝ imaginaria descriptione, ab ipso propter nos humanitus diuino spiritu sanctificato, immutabili substantialis diuinitatis habitu, diuinissimũ spm̃ donatum. * Et hoc hierarchice intellige, quia & diuini altaris sacram consummationem, sanctissimarꝝ hostiarꝝ legislatio sacratissimi ungenti perficit sanctissimis effusionibus. Est aũt supercœlestis & superessentialis theoria, oĩs deificationis nr̃æ & sanctificationis principiũ, & essentiã & perfectiua uirtus. Si eñ est diuinissimum nostrũ altare Iesus, principale diuinum diuinorꝝ oblatio, in quo (iuxta eloquia) oblati & mystice holocaustomati accessum habemus, supermundanis oculis uidebimus ipm̃ diuinissimũ altare in quo perfecta perficiuntur & sãctificantur ab ipso diuinissimo ungento perfectum. Sanctificat eñ pro nobis semetipm̃ sanctissimus Iesus, & omni nos sanctificatione replet, in se perfectionẽ dispensatorie in nos tanq̃ deo genitos, de cætero benigne descendentiũ. Inde æstimo sc̃dm intellectum hierarchicũ deo traditum, diuini nostræ hierarchiæ duces pudicissimum hoc sacrificij ungenti teletã ex perfecto actuose nominant, & tanq̃ si quis dixerit dei teletam utroq; intellectu diuinam ipsius perfectam operatioem laudãtes. Est eñ ipsius hostia, & ꝓpter nos humanitus sanctificari, & deifice oĩa ꝑficere & sanctificare perfecta. Diuinum uero deo acceptabilium prophetarꝝ inspirationis melodema, aiũt q̃ Hebræorꝝ sunt scientes, laudẽ dei declarare, aut laudare deũ. Totius igiť sanctæ theophaniæ & creationis in uaria cõpositione hierarchicorꝝ symbolorꝝ sacræ descriptæ, non inconueniẽs est recordari deo motã ꝓphetarꝝ hymnologiã. Docet eñ & caste simul & diuinitus laudibus sacris dignas esse diuinas actiones.

¶ Hęc quidem diuinissimi ungenti perfecta operatio est. Tempus aũt fortassis sit post diuinas sacras actiones, ipsas exponere sacerdotales ordinationes & partes, uirtutesq; earꝝ & opationes & consummationes, & super has trinitatem supersirmãtium ordinũ, ut demonstreť sc̃dm nos hierarhię dispositio, inordinatũ quidẽ & inornatũ & cõmixtũ clare distinguens, replens uero ornatũ & inordinatum & inconfusum, in ipsis seipsam manifestans sc̃torꝝ ordinũ analogijs. Et oĩs quidẽ hierarchiæ ternariã diuisionẽ, in ipsis iam a nobis laudatis hierarchijs (ut æstimo) bñ exposuimus, dicentes, q̃ũo sc̃dm nos sacra traditio habet oẽm hierarchicã actionẽ in sanctissimas teletas diuisam, & diuinas earꝝ sciẽtias & doctrinas, & ab ipsas sacre perfectos. Ergo sanctissima quidẽ supercœlestiũ essentiarꝝ

A tiarum hierarchia, teletam quidē habet secundum uirtutē propriam dei & diui norum immaterialissimā intelligentiam, & deiformitatis integritatem, & ut est possibile deo similem habitū in lucem ducentes, & ad sanctam ipsam consummationem duces circa deū primitiuas essentias sacrosq; ordines deiformiter & proportionaliter transuehunt ad donatas semper eis deificas scientias, ab ipsa per seipsam perfecta & sapientifica diuinorꝝ animorꝝ diuinitate. Ipsæ autē primarum essentiarꝝ subiectæ dispositiones, tanq̄ per illas diuinitus exaltatæ ad deificam diuinitatis illuminationē, perfecti ordines & sunt & uere nominantur Post illam uero cœlestem & supermundanā hierarchiam, in ea quæ secundum nos sunt, benefice diuinitas sacratissimas suas donationes affert. Crassis quidē existentibus (secundum eloquiū) donauit iuxta legem *hierarchiam obscuris ueritorum characteribus & longissimis principalium exemplorꝝ imaginibus & difficilibus ad intelligendū ænigmatibus & figuris non facile discretā habentibus, occultam eis contemplationē * quę in ipsis lucet infirmis aspectibus innocue declarans. Hinc secundū legem hierarchiæ teleta quidem ad spirituale dei cultum anagoge, manuductores autē ad eam, ipsi sanctū illud tabernaculum a Mose sacre eruditi, primo secundū legem pontificū duce & doctore, ad qđ sanctum tabernaculum introductiue sacro scribens secundum legem † hierarchiā, imaginemq; formæ ostensæ ei super Sina montem, uocat omnia secundum legem sacrificanda. Ante uero perfecta a legalibus symbolis proportionaliter ad perfectiorem doctrinam reducimus. Perfectiorem autē doctrinam theologia secundum nos hierarchiam dicit, plenitudinē hanc illius uocans & † sanctum finem. Est aūt & cœlestis & legalis cōmunicatiue, medietate extremarꝝ recepta, ei quidē cōmunicans intellectualibus contemplationibus. Hinc uero quia symbolis sensibilibus uariatur, & per ea sacre in deum reducitur. Trinū aūt similiter habet hierarchicæ diuisionis in sanctissimas teletarꝝ sanctificationes diuisa, & deiformes sacrorꝝ ministros, & ab ipsis proportionaliter in sacra adducendos. Vnaquæq; uero triū nostræ hierararhiæ diuisionū consequenter & legali & diuiniori eorꝝ quę secundū nos hierarchiæ, prima & media & ultima ordinatur uirtute, & diuina analogia præuisa, & oīm bono ornatu, & secundū ordinem cōpacta & coniunctiua societate, sanctissima ergo teletarꝝ sacrificatio prima quidē habet deiformē uirtutē, sanctā imperfectorꝝ purgationē. Mediā aūt purgatorꝝ illuminatricē doctrina. Nouissimā uero et priorꝝ consummatiuā, eruditorꝝ in scīa pulchrarꝝ doctrinarꝝ consummationē. Ipsa aūt sacrificantiū dispositio in potēti uirtute, prima p̄ teletas purgans imp̄fectos, in media aūt luce purgatos ducit, in ultima uero & sublimissima sacrificantiū uirtutū p̄ficit diuino lumini coīcantes in contemplabiliū illuminationū scibilibus cōtemplationibus. Perficientiū aūt uirtus, prima quidē est purgās: media uero post purgationem illuminans, & quorundā sctōrꝝ contēplatiua: ultima aūt & diuinior aliarum, ipsa sctōrꝝ photismatū, quorꝝ efficit contēplatrix, declarās consummatiuam sciam. Sanctę ergo teletarꝝ actionis trina uirtus laudat. † Sanctæ quidem theogenesiæ ex eloquijs cōprobatæ, purgatione & purgatiua iluminatiōe. Synaxeos aūt & myri teletæ consummatiuæ diuinorꝝ actuū cognitione & scīa, p̄ quā sacerdotiū ad diuinitatē tanq̄ unificā, anagoge & beatissima coīcatio p̄ficitr.

Margin notes: * hierarchicam. — † in ipsi lucem. — B — * hierarchicam. Exo. 25 Heb. 8. a — † sacratum — C — † Sacr.

Ca. IIII. Nunc autem sacerdotalis dispositio consequenter narranda, in purgatiuam & illuminatiuam & consummatiuam ordinationem diuisa.

¶Elucidatio capituli IIII. Articulus VIII.

Ostq̃ præhabito immediate capitulo actum est de Eucharistiæ sacramento, celebratione, rituq; seu actibus hierarchicis circa illud: hic idẽ iam agit de sacro confirmationis: [Tanta sanctissimę synaxeos sunt]. i. tam magna sunt mysteria synaxeos sanctissimę. i. sacratissimę coionis, quæ & synaxis vocatur, vt patuit [& sic bona inuisibilia ad vnũ nobis sicut sæpe diximus hierarchice sacrificantia societatẽ]. i. inuisibiles effectus sacramenti istius, vt sacramentalis gratia & efficacia eius, sunt sacrificatio. i. sacram facientes societatem [& coordinationem] nrãm hierarchice. i. ecclsiastice, puta scdm doctrinam obseruantiãq; ecclesiæ sanctæ ad vnum. i. reducendo nos ad deum, qui per hoc sacramentũ spiritaliter nos confortat ad præliandũ contra diuini honoris & nostræ salutis. Hostes, in campo cursus & luctæ præsentis, sicut sæpe iam diximus, q̃ scilicet per sensibilia symbola sacramentorũ ad inuisibiles gratias peruenimus, & ad oim fontem reducimur. [Sed est huius æquipotens altera perfectiua operatio]. i. aliud quoq; opus & donum dei est, perficiens ipsos fideles in peregrinatione hac laboriosa, æquipotens. i. æqualiter potens auxiliari. Aequipotens dico in gñe. Absolute nanq; loquendo, sacramentum Eucharistiæ est isto potentius, iuxta quem modum dictum est libro præcedenti, q̃ angeli diuersorum chororũ seu ordinum, sunt æquipotentes. [chrismatis hostiam duces nostri quam nominant]. i. quam operationem seu dei effectus, duces nostri. i. apostoli & apostolici viri nominant hostiam chrismatis. i. sacramentũ confirmationis, quo consecramur ac deputamur dño deo nostro in milites ac pugiles spiritales. [Partes itaq; eius in ordine secundum sacras imagines intendentes]. i. nos considerantes partes. i. varias operationes sacramenti istius, in ordine. i. per ordinem seu ordinate, secundum sacras imagines. i. penes sensibilia signa & facta, quæ adhibentur in confirmatione. [sic ad vnum ipsius per partes hierarcrchicis contemplationibus ascendemus]. i. consurgemus contemplatiõibus hierarchicis. i. cõsiderationibus cõsonis doctrinæ ipsius ecclæ, per partes. i. p speculationẽ actuum confirmationis, ad vnũ ipsius. i. ad principalẽ eius effectũ: vel ad vnũ ipsius. i. ad contẽplationẽ institutoris ipsius. Deinde tangitur ritus seu forma consecrationis chrismatis.

¶MYSTERIVM TELETAE MYRI.

IVxta eundẽ synaxeos modũ imperfectorũ absoluunt ordines,] hoc est ordines imperfectorũ. i. congregationes imperfectorũ, q nonum aptati sunt personaliter adesse consecrationibus sacrorum, absoluunt. i. excludunt à chrismatis consecratione, iuxta modũ eundem q̃ excludunt à templo in consecratione synaxeos. i. sacri eucharistiæ, euãgelio, sc; lecto, vt in cap. dictum est pcedenti [Accedentibus, sc; hierarchico in omẽ templum bñ olẽti ambitu, & psalmica sacra cantione & diuinissimorũ eloquiorũ lectione.]. i. ipso hierarcha seu præsule procedente in omne templum. i. per totam ecclesiam, ambitu bñ olenti. i. circumitiõe flagranti, vc; cum thurificatione & cantione sacra psalmica. i. cum deuota cantione psalmorũ q̃s cecinit clerus, & lectione diuinissimorũ eloquiorũ. i. lectione aliqua sumpta ex sacra scriptura. His itaq; accedentibus excludebant pfati. [Deiñ chrisma summus sacerdos accipiẽs, supponit diuino altari, circumuelatũ à duodecim pennis sacris]. i. illis pactis prę̃sul sumpsit chrisma mox consecrandũ, superponens illud altari obiectũ & circũopertum duodecim pennis, in signum, q̃ in Isaia fit mentio de totidem pennis, vbi de Seraphim legit: Sex pennę vni, & sex pẽnæ alteri. [Reboantibus simul oĩbus sanctissima voce sanctũ deo acceptabilium prophetarũ inspirationis melodema]. i. cunctis illis ministris deuotissime concinentibus melodema sctm̃. i. canticũ sacrum aliq̃d, inspirationis. i. diuinitus inspiratũ: canticũ inq̃ prophetarũ. i. alicuius illorũ q deo accepti fuerunt, vt est canticũ illud Isaiæ: Sctũs, sctũs, sctũs, &c. [& in ipso perficientem orõnem cõplens]. i. eps cõplens orõnem, pficientẽ. i. concurrentẽ & cooperantẽ ad perfectionem seu consecrationẽ tam plebis q̃ chrismatis. [in sanctissimis consecrandorũ hostijs]. i. in materijs consecrandis diuino cultui dedicatis, q̃ p orõnes & bñdictiones cõsecrant [+ eo vtitur ad oẽm fere hierarchicã perfectiuã opationem.]. i. vtit chrismate consecrato in cunctis q̃si actionibus, q̃bus pficit alios per sacra, vtputa circa baptizatos & confirmatos. Verũtñ nõ in matrimonio & aliquibus alijs, propterea dicit fere.

Isaiæ 6. Ibidem. Reducitur.

THEORIA.

COnsequenter ponit horum theoriam, id est, sapiẽtialem & mysticã rationẽ vel significationem. [Ipsa ergo introductiua consummatiuæ huius sanctificationis anagoge] id est, sursum ductio & sapientialis significatio sanctificationis huius cõsumma-

tiuæ

A tiue,id est,sacramenti huius sanctificantis & perficientis, quia gratiam continet ac largitur,introductiua ad meliora,& ad spiritualem victoriam ac brauium patriæ,quoniam in tentationibus roborat. Hæc quippe significat[per ea quæ secundum diuinum chrisma sacre aguntur] id est,per ea quæ fiunt chrismate sanctificato in confirmato per illud à præsule.[illud æstimo declarat]id est designat[quod circumuelatur in animo sanctis viris in † omne sacrum & bene redolens.]id est,gratia sacramentalis seu diuinum chrisma suauiter redolens coram deo, occulte collocatum est in cordibus eorundem[quæ]sanctificatio,imo deus author sanctificationis[iubet diuinitus]id est desuper præcipit[sanctis viris]imo cunctis bonis hoībus[nō manifestas habere in gloria vana secundum virtutem occulti dei bonas & suaue olentes similitudines.]id est,actiones virtuosas deo assimilatiuas,non manifestare ad gloriandum inaniter,aut propria laude,quæ designantur per balsamum chrismati mixtum,suauiter odorantem. Vnde Apostolus:Christi inquit bonus odor sumus in omni loco. Istud præcipit Christus in Matthæo:Attendite,dicens,ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Actiones,inquam,bonas secundum virtutem occulti dei,id est, secundum potentem gratiam incomprehensibilis dei intus secrete agentis, cui loquitur Isaias: Vere tu es deus absconditus, deus Israel. Sed obijci potest quod in Matthæo loquitur Christus:Sic luceat lux vestra coram hominibus,vt videant opera vestra bona,& glorificent patrem. Et respondendum, ꝙ quædā sunt opera iussionis,ad quæ tenemur, quæ publice sunt agenda:qm̄ ex eoꝝ omissione possunt proximi scandalizari. Alia sunt opera supererogationis,quæ prout bono modo fieri potest, sunt occultanda. Porro opera bona iussa sic publice sunt agenda,vt nec in eis propria commoda aut gloriam quæramus humanam:sed vt proximi ad dei ædificentur honorem, quemadmodum Corinthijs scripsit Apostolus:Gratias deo,qui odorem notitiæ suę per nos ostendit in omni loco. Hinc ait Gregorius:Sic fit opus in publico, vt intentio maneat in occulto, vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum,& per intentionem qua soli deo placere optamus,semper optemus secretum. [Mundæ enim sunt dei secretæ & super animum suaue olentes pulchritudines]id est,virtutes & actiones earum, decor & ornamentum supernorum charismatum,contemplationes & sanctæ affectiones,sunt puræ ac splendidæ super omnem naturalem ornatum:imo sublimius q̄ capere aut eloqui anima queat, quibus dei sponsa venustat, cui & dicitur:Specie tua & pulchritudine tua,intende prospere, procede,& regna.[& inuisibiliter ostenduntur solummodo intellectualibus]id est, spiritalibus mentibus declarantur per gustum & participationem internam:omnibus quoq; suo modo panduntur per exteriorem exempli exhibitionem,& per sacramentalia signa. Pulchritudines dico. [conformes habere volentes per virtutem in animabus incorruptibiles imagines.].i. exigentes habere in animabus fidelibus incorruptibiles imagines, id est, spirituales assimilationes perpetuas de per se, quamuis in peccātibus per accidens corrumpantur,conformes pulchritudini & decori sanctorum,per virtutem,id est,per gratiæ firmitatem, seu per dei potentiam vel virtutum exercitationem. Vnde ait Apostolus:Nos reuelata facie gloriam domini speculātes, in eandē imaginē C transformamur à claritate in claritatem. Et Psalmista: Oīs gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbrijs aureis,circumamicta varietatibus.[Quæ enim deū imitatur imago].i.mens rationalis imago dei imitatiua dei bonitatem,pietatem,charitatē,liberalitatem, iustitiam ordinate sequens,& se illis pro posse conformans, sicut docet saluator: Estote misericordes sicut & pr̄ vr̄ cœlestis misericors est. Itemq;:Diligite inimicos vestros,& benefacite illis. Benedicite maledicentibus vobis,& eritis filij altissimi,quia ipse benignus est super ingratos & malos.[ad illam inuisibilem & bene olentem aspiciens formam].i.diuinę & increatę mentis dulcissimam formositatem contemplans,iugiterq; attendens,atq; cœlesti sponso dicens illud Canticoꝝ:Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. [sic seipsam figurat & effingit ad formosissimā imitationem].i. cōponit & aptat se ad assimilationem cum deo eximiā, vel ad imitationē formosissimam. i.ad superpulcherrimū deum,quē imitat,vt in creatura sua creator per lineas imitatiōis speciose resplendeat,& aīa ipsa per cōtemplationē splendifluā, feruentissimūq; amorē,in creatorem & sponsum suum transformet,& conquiescat in illo,obdormiens in dilecto,à q̄ gratiose p̄uenta est. Qui in Ierem. ait ad eam:In charitate perpetua dilexi te ideo attraxi te miserans. [& sicut in sensibilibus imaginibus].i. exemplaribus[semper ad primā exemplarem speciem scriptor inflexibiliter intendit].i. assidue,hoc est, diligenter considerat dispositionē & decorē illius,ad cuius assimilationē aliquid pingit[ad nullum aliud visibilium retractus]q̄diu sic occupatur[aut scđm quid partitus].i.non pro parte diuisus est,respiciēdo ad alia [sed illum ipm q̄ est describēdus].i.pingendus[si iustū dicere].i.si veꝝ est sic loqui:imo qm̄ verū est ad bonū

Margin notes: † animo; Matt. 5.; 2. Cor. 2.; Isaiæ. 45.; Matth. 5.; 2. Corin. 2; Gregorius.; Psalm. 44; 2. Cor. 3.; Matth. 5.; Lucæ 6.; Cant. 1.; Ierem. 31

Ca. IIII sensum] effingit]. i. figurat [& ostendi t alterutrum in alterutro]. i. vnum in alio, ad hunc sensum: quoniam idem est motus in figuram & rem figuratam, & vnum pro alio sumitur. Ideo ostendendo imaginem vnius effigiatam ad imitationem alterius, dicitur vnum in alio demonstrare, sicque de duobus multum similibus dicimus: vidistis istum: illum vidistis. Sic & in Ioh. 14. Iohanne asserit vnigenitus dei, plena & naturalis imago patris: Qui videt me, videt & patrem. Quod verum est de interiori visione, cum pater & filius correlatiue dicantur, & vnus per aliũ describatur. [Præter essentiæ differentiam] Hoc additur, quia in creaturis tales quantumcunque sint similes, substantialiter sunt diuersi. Propter quod similitudo dicitur rerum differentiũ eadem qualitas, quanquam similitudo non sit realiter qualitas ipsa, sed relatio in qualitate fundata. [Sic mundis in animo describit ipsa ad bene olentem & occultã formam intenta & inflexibilis contemplatio non errans, deiformissimorum phantasma] hoc est contemplatio intenta ac diligens, non reflexa (saltem ad tempus) ad alia, vtputa non distracta nec deuians ad impertinentia, describit mundis corde qui apti sunt contemplari, phantasma deiformissimorum. i. conformitatem quandam cum diuinissimis rebus seu mentibus, ad formam occultam. i. ad pulchritudinem dei incomprehensibilem supersuauissimam, quatenus simul cum mentibus sanctis assimilet assidue magis ac magis deo, cui in puritate & sanctitate sp plus conformari appetit & conatur, ab omni se satagens culpæ macula præseruare, & contractas abstergere. Capitur autem phantasma hic metaphorice & extense. Nam in spiritalibus proprie locum non habet sed sicut phantastici carnalesque amatores iugiter sunt intenti & occupati phantasmatibus & imaginationibus rerum, quibus afficiuntur & inuoluunt, sic mundi cordes & contemplatiui spiritalibus speciebus & pulchritudinibus interioribus, potissime superspeciosissimo deo, stabiliter sunt infixi. Etenim vbi thesaurus ipsorum, ibi & cor eorum. [Iuste ergo ad superessentialiter suaue olentem & inuisibilem pulchritudinem] puta [ad deum conuersi] qui est essentialiter pulcher, iccirco est sua pulchritudo: & sicut ipse est intensiue ac perfectionaliter infinitus, sic sua pulchritudo est perfectiue ac intensiue immensa. Rursus, quemadmodum sua essentia est super omne genus & speciem, super omnem essentiam & naturam, super omnem ambitũ, legem, ac ordinem rerum, sic & pulchritudo ipsius recte superessentialis vocatur. Hinc demum ipsum in seipso clare & fruitiue conspicere, est ineffabiliter & incõparabiliter delectabile, suaue, iucundum. Sic igitur ad deum conuersi sapienter ac amorose [intellectuale suum incõuersibiliter specificantes]. i. partem suam intellectiuam afficientes & formantes in deo inconuertibiliter. i. firmissime & cum ingenti proposito nusquam discedendi ab illo. [nullam agunt in se deũ imitantium virtutum]. i. nullum actum virtutum, per quas imitamur deum, exercent in se. [in aspiciendum iuxta eloquium hominibus]. i. ad hoc vt ab hominibus aspiciantur ad propriã laudem, iuxta eloquium. i. prout hoc scriptura docet & iubet hoc obseruari [tanquam in imagine diuino chrismati ab ecclesia sacratissima circumuelata]. i. sicut hoc designatur in imagine, circumuelata. i. circumligata diuino chrismati. i. per hoc quod chrisma consecratum est sensibilibus operimentis absconditum à sacratissima ecclesia & ex ordinatione eiusdem. [Propter quod & ipsi secundum virtutem sanctum & deiformissimum intus deum imitantis, deumque describentis animi sacre circumuelantes] id est, iccirco & isti Christifideles, circumuelantes sacre, id est, humiliter occultantes sanctum & deiformissimum. i. omne præcipuum culmen gratiæ eis Psal. 24. collatum. Culmen inquam animi, id est, mentis eorum deum interius imitantis & describentis, id est, suo obtutui obijcientis, ita quod iugiter pensant deum sibi esse præsentem, cum Psalmista dicentes: Oculi mei semper ad dominum. Et hoc agunt secundum virtutem, id est iuxta quod possunt, vel secundum discretionem & humilitatem [ad solem respiciunt archiformem intelligentiam] id est, principalem & increatam sapientiam dei finaliter duntaxat attendunt, in cuius præsentia atque intuitu verentur ac verecundantur se indecenter habere, vt cum Propheta vnusquisque ipsorum psallere valeat: Seruaui mandata tua & testimonia tua, quia omnes viæ meæ in conspectu tuo. De hac intelligentia reprobi in Sapientiæ libro fatentur: Sol intelligentiæ non est ortus nobis. [Neque enim contemplatores tantum † sunt dissimilium] id est non solum non intuent carnalia & terrena cũ cõplacentia & affectu [sed neque ipsi ad illorum trahuntur visione]. i. in tantum fastidiunt ea, quod nec dignant ea respicere ex affectu, & quantũ possibile est illorum aspectũ & vsum vitari, quemadmodũ in Vitispatrũ narrat de sanctissimo patre Siluano abbate montis Sinai, quod si aliquando oportebat eum exire de cella, operuit faciẽ suã dicens: Quid necesse est sensibilem istam lucem videre, in qua nihil est vtile? Sic ergo non trahuntur ad illorum aspectum [sibimet consequenter]. i. secundum quod conuenit eis, ne scilicet illa aspiciendo distractionem mentis incurrant. [neque visibiliũ decores bonorum & iustorum, sed eorum quæ vere sun-

Margin notes: D; E (at "contemplatiui"); Matt. 6. (at "biliter sunt infixi"); F (at "Propter quod"); Psalm. 118 and Sapien. 5 (at "pheta vnusquisque"); † n nõ sunt (at "telligentiæ"); Siluanus abbas. (at "abbate montis Sinai").

A sunt, vere amant hoc est, non amant pulchritudines visibilium bonorum, visibiliū ve iustorum, id est, eorum quę videntur iusta, & non sunt. Vnde alia translatio habet, putatorum bonorum: alia, apparentium. Has non amant, inquantum à deo impediunt. Sed amant vere pulchritudinem spiritualem, & sanctam eorum quę vere & immotaliter sunt, pręsertim eorum quæ nec oculis vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, iuxta quod scriptum est: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ [neq; gloriam vident à multitudine irrationabiliter beatificatam] id est, gloriam seculi huius non intuetur per complacentiā, quam gloriam multitudo vanorum & insipientium hominum amat & appreciatur, in quibus complebitur quod in Oseæ dominus comminatur: Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Deniq; de beatificantibus gloriam istam, & de beatificatis in ea, deus apud Isaiam loquitur: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt. De qua ipsa sancta Esther confessa est deo: Tu scis quod oderim gloriam iniquorum. De qua primo Machabęorum libro monetur: A verbis peccatoris ne timueritis, quoniā gloria eius stercus & vermis, hodie extollitur, & cras non inuenitur. Potest autem in his gloria accipi varijs modis, vtputa pro fama grandi, pro gloriatione inani, pro excellentia, pro obiecto gloriandi [sed bonum aut malum in seipso diuina imitatione iudicantes] id est, non superficietenus iudicant aliquid esse aut malū moraliter, sed cum debita perscrutatione aut inquisitione, secundum naturam seu rationē rei in seipsa, secundum quod deus iudicat de rebus, prout primo libro Regum ait: Non secundum intuitum hominis ego iudico. Homo enim videt ea quæ parent, dominus autem intuetur cor. Hincq; in Iohanne ait saluator: Nolite secundum faciem iudicare, sed iustum iudicium iudicate [agalmata diuina sunt] id est, imagines dei, quem taliter imitantur. Vnde alia translatio continet: Diuina simulacra [diuinissimæ bene olentiæ] id est, suauitatis diuinæ, quam & participant ita, quod intra se dulces sunt, & cum alijs pie ac dulciter conuersantur, sicut ait scriptura: Vir doctus & sapiens, suauis est animæ suę [quæ]. s. suauitas increata [ex seipsa verum bene olax habens] id ē, naturam substantialiter dulcem, imó superdulcissimam ac infinite bene flagrantem, cuiꝰ exigui riuuli sunt vniuersæ suauitates creatæ. Cui sapientiæ dicitur: O quam bonus & suauis est domine spiritus tuus in omnibus. In Canticis quoq;: Oleum effusum nomen tuum [ad multis dissimiliter opinabile non conuertitur] id est, non se vertit nec mouet ad opinabile multis dissimiliter, Hoc est, ad dulce creatum apparens, de cuius dulcedine diuersi diuersimode opinantur, cuius nec eget [veris suis pulchritudinibus vnum formans, quod sine simulatione] Pulchritudo dei increata, in seipsa est vna. ideo si pluraliter designetur, hoc erit per respectum ad creata, sicq; pulchritudines dei intelligi possent ideales rationes mētis diuinæ, quibus pulchre format creata, non tamen ficta aut simulata, secundum quod talia. Planius autem loquendo, veræ pulchritudines dei in ecclesia appellantur gratiæ ac virtutes, quibus deus format & venustat vnū in genere, quod est vere non ficte pulchrū, videlicet omne quod taliter pulchrum est, omnem scilicet mentem creatam gratijs decoratam, cui in Canticis dicit: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. De hac re, hoc est, de pulchro & pulchritudine, qualiter competant deo, infra in libro de diuinis nominibus est pertractandum. Deinde fit mentio de certis decorisq; actibus interioribus sacramenti istius. [Fer reliquum] Alia litera habet, Age, sicq; quod ait, fer, potest esse verbum, & item aduerbium, vt sit sensus: Da quod restat, vel eia agrediamur quod superest [quoniam exterius pulchritudinem contemplati sumus totius bonæ & sacræ actionis] id est, quia iam considerauimus exteriorem decorem operationū confirmationis, [in diuiniorem eius respiciemus formam] id est, interiorem & altiorem decorem eius pēsabimus & significantiam præclariorem [ipsam in seipsa reuelato velamine contemplantes] hoc est, considerantes hanc formam in se, quia velamen illud quo tegebatur & cælabatur, expositum est. Formam inquam, ipsius [beatam] id est, ad beatitudinem obtinendam cooperantem ac disponentem [splendentem] oculo illustrato, [manifeste claram] spiritualibus sacerdotibus, in sacramentalibus rite instructis [& incircumuelate intellectibus] id est, mentibus quæ sine velamine sensibilium tegumentorum capere queunt diuina [replentem nos suaue olentiæ] id est, spirituali dulcedine in horum syncera contemplationę ac sacra participatione. [Neque enim manifesta myri perfecta operatio.] Alia litera planior est, & istam quasi exponit, quæ est: Neque enim visibilis illa vnguenti confectio inuisibilis est [his qui circa antistitem sunt] id est, sacerdotibus astantibus præsuli conficienti benedicentiq; chrisma [incōmunicabilis est aut inuisibilis. Sed econtrario vsq; ad eos pueniēs]. i. ipsis ad oculū apparēs [& statuēs sup multos cōtēplationē]. i. inspectionē sui firmās, & imprimēs ipis sicut obiectū visibile iprimit aspectū sui in aspicietes in ipm, p hoc qd radij visuales ab obiecto deriuāt in intuētium visum. super multos,

Isaie. 64. 1. Cor. 2. Psal. 25. Oseæ. 4. Isaie. 3. Esther. 14. 1 Ma. 2. 1. Reg. 16. Iohan. 7. Eccle. 37. Sapien. 12. Canti. 1. B C Canti. 4. Fer reliquum. Reuelato velamine. Assistentib. sacerdotibus.

Ca. IIII id est, prę multis vulgaribus qui ab ista inspectione excluduntur. de qbus subiungitur [ab ipsis sacre circumuelatur] id est, iuste absconditur illis vulgaribus [& ex multitudine hierarchice distinguitur] id est, visio confectionis istius religiose separatur & tollitur à prędictis. Cuius ratio subditur spiritalis. [Diuinis eñ viris sacratissimorum radius tanquam congenerationi ab inuisibili luce, pure & immędiate elucens, & intellectuales eorum receptiones incircunuelate suauificans, ad subiectum prompte non peruenit] hoc est, radius sacratissimorum, id est, immateriale lumen seu spiritalis intelligentia sanctissimorum sacramentorum mysteriorumq; Christi, elucens, id est, ad illustrandum procedens & emicans pure & immediate, id est, sine inuolutiõe phantasmatum. viris diuinis, id est, contemplatiuis & sanctis, tanquam congenerationi, id est, tanquam nationi puræ & aptæ ac conformi ad illuminationem tam puram ac eminentẽ. Hinc alia translatio habet, tanquam cognatis talia, vt propinquis. Et enim actus & influentiæ agentium & illustrantium, fiunt & sunt in patiente ac recipiente disposito. qui radius suauificans, id est, suauia faciens corda suscipientium ipsum, incircunuelate, id est, spiritaliter ac pure in deo. ad subiectum non prompte peruenit, id est, tam pure & celeriter non descendit in inferiores, q non solum gradu, sed merito quoque sunt inferiores. Frequenter tamen subditi sunt præsidentibus sublimiores charitate & meritis, tuncq; radius illuminationis supernæ, purius, copiosius atq; celerius pertingit ad eos, præsertim illuminatio illa, quæ ad dona pertinet gratiæ gratificãtis [sed ab ipsis] vtputa viris diuinis [vt secretorum inuisibile contemplantibus tanquam à cõtemplatoribus inuisibilis dei, reuelatoris occultorum ac mysticorum [sine pompa dissimilib⁹ incontaminabile sub pennatis ænigmatibus cooperitur] Hoc est, incontaminabile, id est, sacramentum confirmationis in se purum & sanctũ, quod in seipso non inquinatur vitijs ministrorũ aut suscipientium illud, cooperitur, id est, tegitur dissimilibus, id ẽ, vulgaribus sine pompa, .i. aspnatiõe eoꝝ sub ænigmatib⁹. i. opimẽtis pẽnatis. i. pẽnaꝝ, seu facto de pẽnis aut alis. Boni qppe supiores nõ sep̃ ferunt superbe subditis suis: qaetsi sciant se illis maiores in p̃latione vel q busdã donis grãe gratis datę, nesciũt tñ an illis maiores sint in donis grę gratũfacientis. Et dato quod in utrisq; scirent se eminentiores, nihilominus spectaret ad eos implere quod scriptum est: Quanto maiores, humilia te in omnibus. Et rursus, quo plura ac maiora desup̃ dona sumpsissent, tanto plus grati ac subditi tenerentur esse deo in vera humilitate atq; timore: quoniã cui plus datum est, plus requiretur ab eo. [Per quæ sacra ænigmata subiectorum bene ornati ordines] id est, congregationes subditorum bene dispositę [reducuntur ad analogiam suam sacram] id est, ad cognitionem & participationem sanctam sacramenti istius, eis proportionatã: quia vt dictum est primo præcedentis libri capitulo, Impossibile est aliter nobis splendere diuinum radium, nisi circũtectum varijs velaminibus sensibilium formarum. Quo circa quęritur, quomodo illa autoritas & verba huius capituli simul stent, cum iam dictum sit hic: in diuiniorem eius respiciemus formam ipsam, in se ipsa reuelato velamine, contemplantes beatam, splẽdentem, manifeste claram incircunuelate intellectibus contemplatiuis. Item, Diuinus, inquit, radius spiritalium contemplationũ, viris lucet diuinis sine velamine. Alij vero occultatur velaminibus symbolorum. i. sensibilium similitudinũ & signorũ. Atq; vt patet ex dictis & dicendis, frequenter hinc inde scribit & docet hoc, prout clarissime patet in libro de mystica theologia. Veꝝ ad istud responsum est in expositiõe primi capituli angelicæ hierarchiæ. Nẽpe autoritas ibi cõscripta, intelligit de nr̃a cognitiõe, q̃ ad primã adeptionẽ seu acqsitionẽ notitię diuinorũ & incorporaliũ reꝝ. Aliæ autoritates intelligunt de pfectiua notitia veritatis eoꝝ, q in sciẽtijs sunt instructi. Cui rñsioni cõcordãs Alber. Quãtũ ad principiũ, ait, acceptiõis sciæ, oportet φ p sensibilia accipiãt, p quæ viri diuini ad diuinoꝝ veritatẽ sine velatiõe ptingũt, sicut hoc loco B. Diony. asserit. [Est ergo q̃d qdẽ dixerã, nũc laudãda nobis sacra teletę opatio] .i. à nobis nũc cõmẽdãda ẽ, sicut pdixi, opatio sacra teletę. i. mysterij hui⁹ [cõsummatiuę hierarchicoꝝ ordinatiõis & ṽtutis]. i. dispositiõis hierarchalis seu ecclãstice, & ṽtutis seu potestatis cõsũmatiuę. .i. pfectiuę hierarchicoꝝ actuũ: qa p hoc sacramẽtũ baptizati & coicãtes pficiũt, & vt habitũ ẽt vsus sacramẽti isti⁹ pene in oib⁹ alijs adhibet. [Propter q̃d & hãc diuini nr̃i duces tãq̃ ęqpotẽtẽ & eadẽ peragentẽ synaxeos sacrę perfectiõis eisdẽ characteribus per multa & mysticis dispositionibus & sacris oratiõibus ordinauerũt]. i. ob causam phabitã & expressam, duces nr̃i diuini, puta apostoli, ordinauerũt hãc. i. cõfirmationẽ coordinauerũt sacræ perfectiõi synaxeos. i. eucharistiæ sacramento nos pficienti, tanq̃ æqpotentẽ in genere, & quantum ad aliquid, sicut modo expositum est, & eandem peragentem, id est, consimilia quædam cum his quæ efficit eucharistia. Ordinauerũt ergo & cõsecrauerũt hoc cõfirmatiõis sacramẽtũ characteribus. i. signaculis crucis eisdem, & dispositionibus mysticis, id est, varijs actibus qui fiunt circa consecrationem & vsum

Eccle. 3. Luce. 12. Albertus. E F

A & vsum & ritum sacramenti istius: qui actus spiritalia quædam designant, vt partim iam patuit, pleniusque patebit. & orationibus sacris, per quas consecratur, & chrisma benedicitur. [Et quidem summum sacerdotem tanquam ipsis aspectibus ex diuiniore loco bonam suaue olentiam in ea quæ deinde sunt sancte proferentem, & ad resolutiõe docentẽ] id est, quod pontifex residens in loco altiori & sacratiori, in quo repræsentat suo aspectu & apparatu personam dei, venit thurificando, odorem suauem efficiens primo superius, deinde instantes inferius seu in vulgares. sicq; superius rediens, per iter suum in id vnde descendit, resoluẽs, hoc designat & docet [diuinorum participationem †similiter omnibus quidem fieri sanctis] non tamen æqualiter, ideo additur: [Iuxta dignitatem] id est, secundum singulorum capacitatem, præparationem, merita & conatum. Non enim est, personarum acceptor deus. Sed bonitatem suã communicat & gratiarum præstat charismata, iuxta recipientium diligentiam & affectum. [In diminutam vero esse & immutabilem omnino] id est. bonitatem dei immensam, in seipsa manere prorsus inuariatam, inexhaustam & imminoratam, cũ nec sol iste corporeus luminis sui patiatur vllam minutionem, illud vndiq; copiose ac largiflue diffundendo: neq; vir bonus & eruditus suæ virtuositatis ac sapientiæ dispendium sustinet, proximos ædificando ac instruendo [& æqualitate secundum diuinam collocatiõem proprietatis incommutabiliter stantem] id est, inuariabiliter subsistentem secundum collocationem diuinam, id est, secundum permanentiam quæ æternaliter manet & quasi sita est, in propria infinitate, atq; in regiõe lucis immẽsæ, quæ regio est ipsemet supergloriosissimus deus, qui in accessibilem (teste Apostolo) habitat

B lucem. qualitate proprietatis, id est, vniformi natura suæ propriæ immobilitatis. [Desiderio autem iterum eloquiorum cantus & lectiones imperfectos quidem erudiunt] hoc est, cãtus & lectiones scripturarum in consecratione sacramenti istius, erudiunt imperfectos desiderio, & causando & prouocando in eis inclinationem & aliquam tam affectionem ad deum & sacramenta [ad *viuificam filiolitatem] id est, ad regenerationem salubrem, per quam filij dei adoptiui constituuntur [conuersionẽq;. sanctam faciunt pollute] id est, maculatæ conuersationis [energumenum, auferuntq; contrariam vel qualemcunq; tractam ex †insaniæ energumenis] id est, tollunt dispositiue qualitatem virtuti oppositam, vel aliam qualemcunq; infectionem, aut pronitatem ad malum, contractam ex insania energumenis, id est, ex insaniente seu furente libidine, excæcante eum qui adhuc intus laborat ex huiusmodi quauis infectiõe [deiformis virtutis & habitus & sublimissimum proportionaliter eis ostendentes] id est, cantus isti & lectiones seu ipsi cantantes, ostendentes eis videlicet imperfectis proportiõaliter, id est, secundũ mensuram capacitatis eorum sublimissimum] id est. valde sublimem perfectionem deiformis habitus, id est, sapientiæ salutaris, seu habituationis ipsius intellectus in omni habitu & actu ad eius perfectionem spectãte, & virtutis, potissime charitatis, omnisq; virtuositatis vim affectiuã perficientis. [Iuxta quam terrebunt maxime ipsi contrarias virtutes] id ẽ, imperfecti isti sic cõuersi, donec proficiendo terrebunt deo auxiliante malignos spiritus, qui timebũt vinci ab eis, iuxta illud Apostoli: Deus conteret Sathanam sub pedibus vestris velociter. Affligũtur equi-

C dem inuidissimi dæmones humilitate & condigno conuersorum pœnitentiumque profectu. Vel, cantus isti & lectiones virtute sanctorum verborum ac deuotione cantantium, terrebunt aduersarias potestates, quæ & sonitu campanarum & organorum suo modo terreri dicuntur [& aliorum medicinam præstabunt] id est, remedia contra tentationes & vitia, iuxta illud Apocalypsis: Collyrio immunge oculos tuos. Idcirco in libro Sapientiæ legitur: Sermo tuus domine curat omnia. [Diuina imitatione] id est, sicut & deus quin principaliter facit hoc, ac mirã efficatiam concessit scripturis. Vel imitatione diuina, id est, per hoc quod inducẽt homines ad dei imitationem [immobile quidem] id est, firmam & inconcussam debuit constantiam & mẽtis immobilitatem in deo [ex proprijs bonis] id est, saluberrimis & confortatiuis doctrinis & hortamentis, quæ in scripturis abũdant. [Ad vero cõtrarios tumultus]. i. aduersus insultationes ac strepitus aduersantiũ hũanę saluti [actuũ nõ habẽt tm̃]. i. nõ solũ cõtinẽt vim bñagendi ac resistẽdi, & hoc p significationẽ [sed & donãtes] alijs, q̃s instrumẽtalit̃ ac dispositiue cõfortãt. ¶ Deniq; in v̓bis formaꝶ sacramẽtoꝶ, maxime vis est. Hinc Damascen⁹ quarto lib. disseruit: Optimũ & vtilissimũ ẽ, diuinas inuestigare scripturas. Sicut eñ lignũ secus decursus aq̃rũ plãtatũ, ita & aĩa sacris irrigata scripturis irrigat̃, & fructũ tẽporaneũ tribuit, fructuosisq; actib⁹ decoratur. Ad actionem etenim virtuosam & contemplationem immaculatam, ex sacris scripturis dirigimur. Pulsemus ergo ad paradisum optimum scripturarum, qui odoriferus, qui dulcissimus, qui speciosissimus, qui omnimode intellectualium deiferarum volucrum cantilenis circonsonat auribus nostris: qui tangit cor nostrum, & contristatum quidem consoletur, iratum substernit, afflictum æterna implet lætitia, præsumptuosum efficit timoratum, &

†simul. Actu. Ia.
I. Timo. 6.
† viuificati.
† insaniæ.
Apoc. 3.
Sapien. 16.
Ioh. Dam.
Psal. 1.
Ieremi. 17.

superbientem humiliat.[His autem in intellectum diuinum ex pessimis transeuntibus habitū D sacrum imponunt]id est,scripturæ imponunt habitum sacrum.id est,pœnitentiæ virtutem& lugubrem ac humilem apparatum his,id est,quibusdam transeuntibus per mentis conuersionem in intellectum diuinum,id est,ad diuinæ mentis notitiam & amorem. Vel,in intellectum diuinum.id est,ad proprij intellectus reformationem,vt fiat diuinus & contemplatiuus,qui fuit bestialis. Vnde subiūgit,ex pessimis,scilicet moribus. Vel,ex pessimis.i. cōsortio pessimorum,inter quos fuistis,de quibus in prima sua epistola ait Archiapostolus: Mirātur modo,nō concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem[ad non iterum sub malitia errādū] id est,vt non rursus erretis à via salutis sub malitia,id est,sub iugo impietatis.Qui enī facit peccatum,seruus est peccati.[Quosdam vero vt sint castissimi indigentes consummate absoluunt] id est,aliquos indigentes,gratia ampliori,absoluunt,id est,à nexu imperfectionum suarum eripiunt.consummate,id est,perfecte,quos ad reformationemducunt plenariam,iuxta illud ad Collossenses:Exhibete vos sanctos & immaculatos&irreprehēsibiles coram deo.[Quosdam sacros ducunt in diuinas imagines]id est,ad angelicarum mentium puritates,ita quod conuersationem habent proximam angelis[& inspectiones]id est,contemplationes[earum] id est, ad contemplationem cœlestem & angelorum intuitionem,in quorum persona asseruit Paulus:Nostra conuersatio in cœlis est[& communicationes]id est,ad actiones actibus illorū cōformes,ita quod proximis dona sibi collata amorose communicant, iuxta illud: Vnusquisq; sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes & pro posse purgant,illuminant,perficiuntq; confratres.[Reficiunt autem quosdam sacratissime in beatis inuisibiliter contemplationibus]id est,scripturæ mundos corde saluberrime alunt,recreant,refrigerant,roborant. inuisibiliter autem,id est.spiritaliter contemplatiónibus beatis. Hi sunt qui in præsenti inchoāt vitam cœlestem,quibus per Christum crucifixus est mundus,& ipsi mundo: qui per donū sapientiæ & mysticam theologiam,intenti sunt contemplationibus supergloriosissimæ trinitatis ac simplicissime deitatis:& qualiter vnigenitus dei æternaliter superincommutabiliter generetur à patre,& spiritussanctus profluat ab vtroq;:qualiter hæ supersublimissimæ personæ se inuicem æternaliter intueantur,diligant,perfruantur quam reuerenter atq; attonite tota illa curia triumphātis ecclesiæ,contemplationi,admirationi,dilectioni,venerationi ac laudibus illius summæ trinitatis inauertibiliter,indefesse ac gaudiose stat infixa. De hac refectione viæ ac patriæ loquuntur scripturæ,sicut in Canticis:Comedite amici & bibite. Per Isaiam quoq; dominus ait:Ecce serui mei comedent,& laudabunt præ exultatione cordis. Atq; in Psalmos Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ,& torrente voluptatis tuæ potabis eos. Itemq;: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? super mel ori meo[complendo vniforme eorum]id est,partem intellectiuam in deo iam tranquillatam.[Vno& *vnificante]vtputa illo vno de quo vnitas summa in euangelio deprompsit:Vnum est necessarium,quod repletos à se,vnificat in se,id est,reducit,simplificat,& per charitatem omnes tales facit vnum in se & inter se,sicut apud Iohannem protestatur:Omnes vnum sint,sicut tu pater in me,& ego in te,vt sint consummati in vnum.Iuxta hunc modum multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. Deniq; hoc vno deus omnipotens replet quosdam tam copiose,vt ferre non queant exhuberantiam tantam,viribus deficientes atq; dicentes:Domine deus,contine vndas gratiæ tuæ. In quorum persona locutus est Ieremias:Factus est sermo domini in corde meo quasi ignis exæstuans,claususq; in ossibus meis,& defeci,ferre non sustinens. Et Psalmista: Inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt,& ego ad nihilum redactus sum & nesciui. De hoc gloriosus hic autor infra tractatu de mystica theologia,profundius scribit,vt ibi deo præstante patebit. Sequitur de exclusione quorundam ab intuitu sacramenti istius.[Quid autem]id est,quid dicturus sum hic,nisi quod subditur?[Nonne & non omnino puros]id est,imperfectos & catechumenos ac energumenos[quorum iam memoriam fecimus,ordines clare absoluit secundum eundem synaxeos modum præsens nunc sancta teletæ operatio]id est,vtiq; operatio,id est,cōsecratio præsens,id est,de qua nunc tracto,vtpote teletæ sacramenti confirmationis,absoluit,i. à perfectis egredi iubet ordines,non puros omnino,id est,ordinatos & constitutos in congregationibus imperfectorum dictorum secundum eundem modum synaxeos,id est,iuxta prætactum modum,quo in celebratione eucharistiæ exire præcipiuntur [solis in imaginibus videns obtutibus diuinis]id est,operatio ista seu ecclesia operans ista, videns nunc ecclesiastica sacramenta diuinis obtutibus,id est,deuotis inspectionibus,in imaginibus solis,id est,tantum sub sensibilibus signis & sacramentalibus symbolis,à quorū intuitu corporali etiā præfatos excludit[Et à solis immediate diuinis sacratissimis hierarchicis anagogis inspecta & sacrificata]

id est,my

Marginal notes: 1.Petri.4. — Iohan.8. — Col.1. — Philip.4. — 1.Petri.4 — Gala.6. — Can.5. Isaiæ.65. Psal.35. psal.118. — *vnificantes — Lucæ.10. Iohan.17. Actu.4. — s.Ephren. Iere.20. Psal.72. — Margin letters: D, E, F

A .i. mysteria ista immediate inspiciunt & cõsecrant à solis viris diuinis, valde sacratis anagogis hi erarchicis. i. sursum ductióib⁹ cõteplatiuis ecclesiasticis, q viri exteriora sacramentalia signa corporalit intuẽdo, spiritalit eleuãt & cõteplãt cõtẽta sub exteriorib⁹ formis ac signis. Verũ sicut interdũ ꝓhabitũ est, hoc oportet sane intelligi: q nõ solũ à iustis, sed etiã ab impijs sacramẽta ecclẽæ vere cõsecrãt & administrãt de facto, nõ de iure, imó indecẽt & vitiose. [Hæc ergo iã sępe à nobis dicta, supfluũ nobis ẽ, vt ęstimo, eisdẽ reuoluere ṽbis] Vñ apparet, q̃d sub alijs ṽbis cũ additióe seu subtractióe aut interpositióe moderatis possint vtilit repeti [& nõ ad ea quę deinde sũt trãscẽdere]. i. nõ ꝓcedere ad ea quę restãt dicẽda, istis trãscẽsis. [Sũmũ sacerdotẽ diuinitus videtes à duodecim pennis circumuelatum, habentẽ diuinũ myron] id est, nos videntes sacerdotẽ summum diuinitus. i. episcopum ex diuina ordinatione supremum, habentem myrõ, id est, chrisma diuinum circunligatũ à duodecim pennis materialiter. i. totidẽ alis [& sanctissimam in ea consummationẽ sacrificantem. i. sacre efficientẽ in eo. i. per ipsum chrisma consummationẽ. i. perfectionem in confirmatis, sicut expositũ est. [† Videamus ergo quomodo est myri cõpositio]. i. confectio chrismatis ex qbus fiat materijs. [Congregatio quædã est bene spirantium materiarum, in se copiose habens qualitates odoriferas]. i. fit quædam collectio specierũ suauiter fragrantiũ [quantũ accipiẽtes olfaciunt secundũ analogiã tanto ingenite eis bono odore participationis]. i. quanto plus aliq sumunt de illis odoriferis materijs secundũ cõgruã proportionẽ cõmixtionis ipsaꝝ, tanto afficiuntur odore bono participationis ingenitæ, id est, cõmunicationis, quã faciũt illæ materię ex sua natura. [Credimus aũt diuinissimũ Iesum esse superessentialiter suaue olentẽ]. i. credimus q̃d Iesus vnigenitus dei, secundũ naturã suam diuinã sit substantialiter dulcis in se, penitusq; infinitæ dulcedinis, q secundũ suã hũanitatem participauit dona diuina tã gratiæ quã gloriæ, & perfectiones ac proprietates diuinas ineffabiliter præ cunctis creatis. Propter quod secundũ assumptã naturã diuinissimus nuncupatur [in

B uisibilibus distributióibus intellectuale nostrũ replentẽ diuina delectatióe] .i. implentẽ partẽ nostrã intellectiuã consolatione interna per inuisibilia munera gratiæ ac virtutũ atq; donorũ, in quorũ actibus consistunt delectationes spirituales valde, præsertim in actibus sapientiæ & charitatis, cũ & teste Philosopho philosophia habeat delectationes admirabiles sibi admixtas propterea in Ecclesiastico dicitur: Benedic deũ inebriãtem te ab omnibus bonis suis. ¶ Propterea aduertendũ, quod delectatio vocatur diuina dupliciter. Primo, qm̃ est de diuino & increato obiecto. Secundo, qm̃ est de creatis obiectis in deo, secundũ deum, seu per respectum ad eũ. [Ipsa enim sensibilium suauitatum assumptio] id est, experientia seu odoratio [saturitatem facit] id est, repletionem in olfactu [& nutrit cum delectatione multa olfaciẽdum discretiuum] id est, *sensus olfactus, quo percipiunt & discernũt odores, & plane sicut mirabiliter afflictiuus est fœtor, sic vehementer delectat odor prædulcis: quo quidam interdum tam valide fuerunt recreati, repleti ac refecti, quod multis diebus nec cibum sumpserunt, nec potum, imó nec appetierunt [Siquidem † ille sumpsit, & ad bene olax in commensuratione compactũ] id est, discretiuus odorum hausit bene compactum, id est, odorem sibi conuenientem in commensuratione, id est, in habitudine & proportione ad dispositionem sui olfactus. [Et proportionabiliter

C si quis dixerit intellectuales nostras virtutes aduersus in malum minorationem incorruptibiliter dispositas] id est, si quis iuxta modum huius proportionis, quæ est inter olfactum corporalem & spiritualem, dixerit vires nostras intellectuales dispositas esse incorruptibiliter aduersus minorationem, id est, inclinationem & defluxionem in malum culpæ, ita quod quamuis naturalis inclinatio, aptitudo, capacitas intellectus nostri ac voluntatis ad scientiam ac virtutes, possint per errores & vitia debilitari, infici, inhabilitari: non tamen totaliter destrui & auferri, quod verum est [in ipsa, in nobis discretiui naturali valitudine] id est, in vigore naturali nostræ rationis, qua discernimus inter bonum & malum, inter verum & falsum, inter bonum & melius ac optimum, & inter malum & peius ac pessimum [secundum deificas mẽsuras]. i. secundũ gradus dispositionũ in naturalibus, prout vnus est acutioris ingenij, meliorisq; indolis q̃ alter, quod est secundũ mensurã diuinæ donationis, iuxta illud Sapientis: Puer erã ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Et in libro de Ciuitate dei asserit Augustin⁹: Ingeniosum nasci, est felicitatis. Vel secũdũ mẽsuras deifices. i. cõnaturales & innatas habitus primoꝝ principioꝝ, tã in speculabilibus q̃ in agibilib⁹, ex qb⁹ habitib⁹ naturalit & qtũ ad fundamẽtũ incorruptibilit inclinationẽ, aptitudinẽ seu capacitatẽ habemus ad verũ & bonũ. Hinc subdit [& coadunatã animi ad deũ cõuersionẽ]. i. secũdũ ordinationẽ naturalẽ mẽtis creatæ ad creatorem.

Effectus qppe

† Dicamus.
Aristo.
Eccle. 22
* Sensus olfactiuus.
† ille sumpsit
Sapien. 7.
August.

Psal. 30. Iacobi 1. Matt 6. Iohan. 6. Effectus quippe naturaliter ad suam conuertitur causam[in receptione diuinæ suaue olentiæ fieri]id est,ad recipiendum & experiendum dulcedinem dei,iuxta illud Psalmi:Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine[& beneficentia sacra impleri]id est,affluentia beneficiorũ altissimi,qui dat omnibus affluenter[& diuinissimo alimento]De quo dicitur in oratione dominica:Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.Qui panis est Christus, qui ait in Iohanne:Ego sum panis vitæ.Diuinissimum quoq; alimentum est eucharistiæ sacramentum, contemplatio dei,confortatioq; spiritussancti.[Non ergo myri symbolica compositio tanquã informatione informium ipsum nobis†describit Iesum]id est,confectio ista Christũ non describit,id est,non designat nobis Iesum inconuenienter,velut si in formia significentur per formata,intelligendo per informia,ea quæ non habent figuram aut formam eis congruentẽ.Dicitur quoq; compositio myri seu chrismatis symbolica,quia sensibilibus rebus& signis ac verbis consecratur & operitur.Compositio ergo myri significat Iesum:quia per res odoriferas ex quibus conficitur,congruenter & euidenter Christus insinuatur.Significat igitur Iesum [existentem fontem diuinarum suauium receptiõum diuitem]id est,spiritalium dulcedinum desuper influxarum,& in mentibus creatis receptarum,cum ipse sit causa prima ac principalis omniũ actionum bonarum & conuenientium obiectorum.Est enim exhuberantissimus fons omnis boni,de quo in libro de Causis asseritur:Primum est diues in se,& diues in alijs.Qui iuxta Apostolum ad Romanos,Est diues in omnes qui inuocant eũ[proportionibus diuinis * ad deiformiora intellectualium reddentem]id est,qui reddit mentem creatam aptiorem,quam fuit vel ex se est,ad deiformiora,id est,diuiniora obiecta seu opera intellectualium naturarum aut cõtemplationum,iuxta illud Apostoli:Deus aptet vos in omni bono.Et in Iohanne dicitur:Nõ potest homo accipere quicquam,nisi fuerit ei datum de cœlo.Hoc vero facit Christus diuinis proportionibus,id est,sanctis coaptationibus,per quas efficit conuenientem habitudinem & præparationem ad altiora suscipienda & exercenda,iuxta illud:Omnem qui fert fructum,purgabit eum,vt fructum plus afferat[diuinissimos declarantem vapores]id est,ostendentẽ ac impartientem mentibus depuratis spiritualissimos odores supercœlestium suauitatum,ita quod spiramentum illarum venit ad eas in isto exilio:quo recreati singuli talium,clamant ad sponsum:Trahe me post te,curremus simul in odorem vnguentorum tuorum. De talibus sanctis veteris legis dicitur ad Hebræos:Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti,non acceptis repromissionibus,sed à longe eas aspicientes & salutantes.Hinc rursus in Canticis sponsa loquitur spõso,cœlesti odore tantisper attracta:Odor vnguentorum tuorum super oram aromata[in quibus animi * benefice delectati]id est,quibus odoribus & fragrantijs spiritus rationales ex beneficẽtia creatoris gratiose & deliciose refecti,iuxta illud psalmi:Parasti in dulcedine tua pauperi deus[& diuinis assumptionibus repleti]id est,spiritussancti visitationibus refecti,quibus eleuantur & assumuntur ad deum,secũdum illud in psalmis:Domini est assumptio nostra. Et rursus,Beatus quem elegisti & assumpsisti[esca inuisibili vtuntur]id est,internis & secretis alimonijs quæ sunt actus virtuosi,affectus flammigeri,consolationes supernæ. Quibus mens alitur,roboratur,gaudet,crescit,& ad staturam perducitur elegantẽ. Vnde apud Iohannẽ Saluator fatetur:Meus cibus est,vt faciã voluntatem patris mei.His alimonijs vescuntur cõprehensores in patria societate sobrijssima & perfecta.Porro nos catelli pauperculi, vtcunq; & interdum reficimur de micis cadentibus & descendentibus de mensa dominorũ nostrorũ. Quorũ vnus in libro Tobiæ fassus est:Ego cibo & potu inuisibili vtor.vnde & mystice fertur in psalmo:Parasti cibum illorum,quoniam ita est præparatio eius[ad intellectuale eorũ introitum].i. in gressu diuinæ visitationis seu spiritus summi visitãtis in intellectiuam partem ipsorũ,qui ingrediendo spargit suauitatis suæ participationes in illos.Hinc subditur[iuxta diuinam participationẽ suaue olentiũ distributionũ]id est,secundum mensuram cõmunicationis diuinarũ suauitatũ in mentes huiusmodi,quibus quo copiosius dona hæc infunduntur,eo exhuberantius oblectantur,imó & alios consolantur,dicente Aposto:Benedictus deus qui cõsolatur nos in omni tribulatione nostra,vt possumus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt. Sic frequenter refecit & exhilarauit deus primitiuam ecclesiam,iuxta illud in Actis:Cum orassent discipuli,motus est locus in quo erant,& repleti sunt spiritusancto. Et in eodem dicitur libro:Sumebant cibũ cũ exultatione & simplicitate cordis.Hinc dixit Psalmista:Cor meũ & caro mea exultauerunt in deũ viuũ.Iteq;:Gustate & videte quoniã suauis est dominus.[Est autem(vt æstimo)clarũ,quia]id est,quod[super nos essentijs vt diuinioribus fontalis suaue olentiæ retributio propinquiore]hoc est,retributio,id ẽ,remuneratio & frequens vel potius continuata cõmunicatio & infusio ac odoratio dulcedinis radij fontalis,id est,luminis increati seu vnigeniti filij

Marginal notes: †subscribit (beside "contemplatio dei"); Liber Cau. (beside "boni,de quo in libro de Causis"); Roma. 10. †deiformiora. (beside "stolum ad Romanos"); Hebræ. 13.; Iohan. 3; Iohan. 15.; Canti. 1.; Hebræ. 11.; Canti. 4.; † pacifice.; Psal. 7.; Psal. 88.; Psal. 64.; Iohan. 4.; Matt. 15.; Thobi. 12; Psal. 64.; 2. Cor. 1.; Actu. 4.; Actu. 2.; Psal. 83.; Psal. 33.

Margin letters: D (right margin, first line); E (right margin, beside "poteft homo accipere"); F (right margin, beside "tur,roboratur").

A ti filij, q est splendor & radius lucis ac mentis paternæ, propinquior est essentijs super nos, id ē, supernis spiritibus, qui multo præclariores sunt nobis in donis naturę, gratię ac gloriæ: quibus communicatio charismatum diuinorum prius & abundantius communicatur, quam nobis luteis & fragilibus vasis: imó oculus viatoris non vidit, nec mens concepit, quæ, quanta & qualia supergaudiosissimus deus illis ab æterno parauit & in exordio mundi dedit † quomodo adhuc & magis seipsam manifestat, & distribuit in lucidissimum earum] id est, qualiter æterna & increata dei dulcedo, clarius & copiosius pandit & ostendit se, & munera sua influit in splendidissimas mentes earum: quæ eum facie ad faciem felicissime intuentur, quod lucidissimum est [& bene habile] id est, valde capax & receptibile diuinorum, sicut speculum purū, tersum, politum lucis solaris [iuxta intellectum receptiuæ virtutis] id est, secundum naturam & dispositionem intellectualis substantiæ, quæ est eminenter receptiuę virtutis, id est, valde apta & potens recipere dona & illuminationes & influentias dei, qui est bonitas & dulcedo [supermanans & multipliciter occultata] id est, supereffluens, ita quod nulla mens creata valet eam participare & capere secundum totam plenitudinem & communicabilitatem ipsius, nec eam comprehendere potest secundum immensitatem & plenitudinem actualitatis & cognoscibilitatis ac sapiētiæ suæ, imó deficit inde multipliciter & penitus infinite: ideo manet etiā beatis mentibus occultata. Idcirco quidam sancti dixerūt, quod Seraphim & Cherubim non audent deum respicere, quia videlicet oculos suos mentales non audent aperire nec in deum porrigere, ad intuendum illum plenarie: attamen vident diuinam essentiam clare & immediate. Eandem etenim

B veritatē ac rē vnus conspicit lympidius alio. dicitur quoq; occultata quo ad nos, quia ignota est nobis, & à nostra notitia plurimum elongata. [Ad vero intellectualium subiecta] id est, inferioribus personis intellectualium essentiarum [& non eodem modo acceptiua] id est, quæ non sunt tam clare & immediate capacia visionis seu illuminationis diuinæ [super virtutem] id est, quæ vltra suam possibilitatem eam capere nequeunt [incontaminate occultans visionē & participationem] id est, eminentem illam cognitionem & participationem, qua à superioribus mentibus capitur & videtur ac participatur, recte abscondens, id est, non conferens [proportionalibus participantium vaporibus in commensuratione diuina* distribuit] id est, largitur odoramenta seu perceptiones odorum æternæ suauitatis in commensuratione, id est, congrua, proportione capacitatis ac dignitatis earum ¶ Consequenter declarat qualiter ordo Seraphicus significetur per chrismatis consecrationē, per quod signatur & Christus. [Super nos igitur sanctarum essentiarum tātus superpositus Seraphim ordo] id est, chorus angelorum sanctorum primi & summi ordinis, talis ac tantus, vt dictum est libro præcedente, qui ordo est ordo sanctarum essentiarum, id est, beatorum spirituum existentium super nos [in alarum duodenario significatur] id est, per duodecim pennas quibus circunligatum fuerat chrisma [circa Iesum stans & collocatus] id est, proximior verbo æterno, tamen inferior eo etiam eius humanitate vt assumpta à verbo, & collocato circa Iesum. Nam & deus fecit angelum prope se, materiam prope nihil [beatissimis ipsius contemplationibus, quantum fas inhians] quia vt sanctus

C Petrus deprompsit, in Christum angeli desiderant prospicere, sicut hoc frequenter expositum est [& inuisibilis distributionis sacræ in castissimis susceptionibus repletus] hoc est, ordo ille supremus adimpletus est susceptionibus castissimis, id est, purissimis influxionibus. distributionis, id est, communicationis diuinæ sacræ & inuisibilis oculo corporali [& multum laudabilem sensibiliter, dicendo non silentibus oribus reclamans theologiam] id est, ordo ille seraphicus reclamans theologiam multum laudabilem, id est, sermonem illum valde commendabilem, de deo loquentem, videlicet: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus, quem Isaias audiuit in spiritu, & quem chorus ille cecinit, clamans non silentibus oribus, sed sensibiliter dicens: Sāctus, sanctus, & cætera, iuxta illud Isaiæ: Clamauit alter ad alterum, non quod angeli sancti habeant materiata ora, aut corporales voces emittant, nisi in assumptis corporibus. Sed qa in imaginaria visione ita apparuit Isaiæ, quemadmodum Ezechiel scribit se trāslatū à Iudæa in Chaldæam, postmodum vero in montem valde excelsum. Similiter Iohannes in Apocalypsi. Porro quod dictum est, quod inferioribus angelis deus occultat sublimem suam visionem & cognitionem, quam superioribus angelis manifestat, nequaquam intelligendum est ita, quasi inferiores angeli non videant diuinam essentiam in seipsa, sed quod non in tanta sublimitate & puritate vt superiores. [Ipsa enim sancta supermūdialium animorum scientia] id est, intellectuum supernorum notitiam simul erecta ē, quoniam circa summum & increatum obiectum versatur [& incessabilem habet diuinū amorē] id est, actualis & feruētissima ac syncerissima dilectio dei, est illi notitiæ inseparabiliter iuncta, nec bonitas illa purissima prorsus immēsa, pul

BB chritu

Margin notes: Isaiæ. 64. 1. Cor. 2. † quādam & adhuc est. 1. Petri. 1. Isaiæ. 6. Ibidem. Ezec. 8. & 40. Apoc. 1.

chritudoq; infinita sine actuali dilectione, complacentia, gaudio prædominanti potest in se im D
mediate videri, vt probatior habet positio, & sancti testantur [malitiaq; omnẽ simul superat&
obliuionẽ, q̃d constat q̃d nec culpa neq; obliuio possit cadere in beatis, nec simul cõsistere que-
unt, visio deitatis per speciem, & peccatum. [Inde vt æstimo, hoc non silenti clamore insinuat
æternam eorum & incommutabilem in virtute omni & gratiarum actione diuinorum scienti
Isai. 6. am & intelligentiam] id est, ob hoc canticum illud, Sanctus, sanctus, sanctus, denotat scĩetiam
& intelligentiam angelorum perpetuam & inuariabilem, quia in eis non est obliuio. idcirco
quod semel sciunt, non obliuiscuntur: nec ipsorum scientia est informis, quia omni virtute ad
ipsorum naturam ac statum pertinente est decorata, & totis præcordijs regratiantur altissimo
super omni notitia ac virtute, cæterisq; donis præstitis eis. [Incorporales ergo Seraphim pro-
prietates in eloquijs sensibilibus imaginibus & inuisibilium manifestatorijs mirabiliter descri
ptas in exornamentis supercœlestium hierarchiarum, vt arbitror, bene cõtemplati sumus] id
est, reor quod vere considerauimus proprietates incorporales Seraphim, id est, angelorum su-
premi ordinis, præsertim septimo capitulo angelicæ hierarchiæ descriptas mirabiliter ex sup-
naturali doctrina scripturæ imaginibus sensibilibus manifestatorijs inuisibilium, id ẽ, per cor-
porales imagines, quæ manifestant & designant proprietates inuisibilium spirituum, vt sunt,
ignis, calor, lumen & splendor, de quibus præallegato capitulo est tractatum. in exornamẽtis,
id est, in descriptione ornatuum & pulchritudinum supercœlestium, id est, angelicarum hie-
rarcharum [& tuis intellectualibus oculis ostendimus] per scripta, aut etiam per sacra elo-
quia inde inter nos habita. [Tamen quoniam quidem & nunc summum sacerdotem sacre cir
cunstantes ipsam nobis illam reformant excelsissimam dispositionem] id est, ex q̃ inferiores sa
cerdotes & ministri circunstantes episcopum in consecratione chrismatis reformant, id est, re-
præsentant nobis dispositionem illam sublimissimam, id est, ordinationem hierarchicam. [In E
breui & nunc sanctissimis aspectibus deiformissimam earum claritatem videamus] id est, con
sideremus & nunc in breui, id est, compendiose aspectibus sanctissimis, id est, deuotissimis spe-
culationibus claritatem eorum deiformissimam, id est, puritati ac luci increatæ valde confor-
mem comparatione inferiorum. Nam & eorum essentiæ sunt claræ & mundæ à contagione
materiæ, & habent actus & habitus ac supernaturalia dona sanctitatem & felicitatem ineffabi-
liter nobiles, sublimes ac præfulgidas. [Multiforme ergo eorũ & multiplices] id est, diuersitas
ac pluralitas vultuum ac pedum Seraphim seu quatuor animalium, quæ vidit imaginaria visi-
Ezec. 1. one Ezechiel manifestatiuum est (vt æstimo) multiuide eorum & diuinissimas illuminatiões
proprietatis] hoc est, designat quod varijs modis sunt inspectiui & cognitiui diuinorũ, & hoc
eis quasi proprietas est [& semper motus & multiuij diuinorum bonorum intelligibilium] id
est, varietas pedum in ipsis, significat quod indefinenter atq; celerrime mouentur in diuina, &
ad omnia quæ deo sunt placita, atq; quod plurimis vijs ad bona diuina & immaterialia ac in-
tellectualia gradiuntur, & expeditissime mox pertingunt, secundum quod multiplex cognitio
conuenit eis, vtputa matutina, vespertina, & iuxta quosdam etiam meridiana. Item cognitio re F
rum in verbo æterno & indita per species eis innatas & concreatas, atq; cognitio per illumina-
tiones hierarchicas. ¶ Sequitur de alarum significatione. [Alarum autem vt eloquia aiunt, ex
pansam positionem] id est, determinatam situationem pennarum Seraphim, vt dicunt scriptu-
Isai. 6. Eze. 1. 10. ræ præallegatæ Isaiæ & Ezechielis [non numerum sanctum indicare arbitror] id est, non sen-
tio designare mysticum numerum rerum scitarum aut non scitarum, [secundum quod visum
est alijs] id est, prout alij quidam dixerunt [sed quia circa deum ipsius excellentissimæ essentiæ
& ordinis anagogica & absoluta perfectissime sunt] hoc est, arbitror pennas seu alas, earumq;
tria paria significare, quia, id est, quod essentiæ excellentissimæ ipsius, id est, supræmæ illæ men
tes ipsius chori seu ordinis Seraphim existentis circa deum, sunt perfectissime anagogica, id est,
supposita sursum ductiua, hoc est, per contemplationem eleuata, & semetipsa eleuantia & abso
luta, id est, libera tanquam ab indigna subiectione immunia [& supermũdana prima & media
& * vltima] id est, quod per virtualem inclusionem ipsa sunt agmina tam prima tamq; media,
* extrema. quam extrema] intellectualium sui & deiformium virtutum] id est, ordinis sui proprij quam
aliarum angelicarum virtutum, hoc est, quod primus & summus ille chorus includit virtuali-
ter in se perfectiones, illuminationes & cognitiones primæ ac propriæ hierarchiæ & etiam du
arum aliarum hierarchiarum. sicq; habere dicuntur illuminationes primas & medias ac vlti-
mas, id est, illuminatiuas cognitiones tã supremæ hierarchiæ, quã aliarũ duarũ sequentiũ. Supe
riora nanq; includũt perfectiones inferiorũ, & aliq̃d superaddũt, nõ ecõuerso, put istud sup an-
gelicã hierarchiam plenius est expressum. [Inde eloqorũ sacratissima sapientia], i. ob hoc do-
ctrina san-

A ctrina sanctissima scripturarum[alarum duplicationem sancte describens]id est spiritaliter recitans quod Seraphim duabus alis volabant,duabus vero velabant faciem residentis in throno,atque duabus alijs pedes illius velabant seu operiebant vel propriam faciem pedesque proprios. Tamen in Isaia habetur,Faciem eius,puta sedetis super thronum.similiter pedes eius.Propter quod subditur[circa facies & media & pedes eorum imponit alas]id est,narrat quod due alae erant circa caput ipsorum Seraphim,vtputa extentae desuper à parte corporis,ex qua egredi videbantur & porrigi ab vtraque capitis parte in altum:& quod duae alae à media parte corporis erant quasi in altum extentae,per quas volabant.Aliae vero duae versus pedes dimittebantur seu deprimebantur.[Vniuersaliter volabile eorum insinuans]id est,designans vim volatiuam,hoc est,contemplatiuam ipsorum Seraphim generaliter & perfecte[largissimum in id quod vere est anagogicae virtutis]id est,copiosissimam efficaciam ascendendi in id,quod vere pertinet ad contemplatiuam potentiam,ita quod sua vi intellectiua possunt eminenter pertingere ad omnia contemplabilia à virtute creata de lege communi,quoniam ad excellentiam contemplationis animae Christi ac gloriosissimae virginis ptingere nequeũt.[Si autem facies & pedes tegunt]id est,si(pro quia)Seraphim asseruntur tegere facies duabus alis pedesque totidem[& solis volant medijs alis]duabus,sed vt tactum est,in Isaia habetur,faciem eius.Idcirco cum dicitur hic,facies pluraliter,poni videtur plurale pro singulari[intellige sacre]id est fideliter considera[quia tantum exaltatus excellentissimarum essentiarũ ordo]id est,quod ordo Seraphim tam sublimis & prae caeteris choris tam eleuatus,[timidus est]non timore seruili aut poenali,sed reuerentiali.Hinc aliae translationes habent,reueretur[circa intelligentiarum eius altiora & profundiora]id est,scrutari & intueri non praesumit nec audet secretiora & incomprehensibiliora sapientiae atque scientiae creatoris.De quibus ait Apostolus:O altitudo sapientiae & scientiae dei,quam incomprehensibilia sunt iudicia eius?Ea quoque quae contemplantur & noscũt non conantur plenius & clarius intueri,quam eorum capacitati & meritis conuenit.Denique quidam famosi doctores,Henricus,Aegydius,ac alij super primum Sentẽtiarum,aut libris correspondentibus primo,scripserunt quod in superexcellentissimo & superincomprehẽsibili deo sunt ideae numero infinitae,infinita etiam attributa:quae omnia cognoscere,excedit in infinitũ capacitatem omnis mentis creatae. Sicque tam intensiue quam extensiue incomprehensibilis est deus.Atuero altum & profundum,praesertim in spiritualibus,pro eodem sumuntur,imó & in corporalibus saepe,vt in Iohanne:Puteus altus est.Et in Psalmo:Veni in altitudinem maris. Atque in Sapientiae libro:Ab altitudine inferorum eduxit eos.Tamen quod dicitur hic,altiora,posset referri ad absoluta,profundiora vero ad relatiua in diuinis,in quorũ notitia magis defecimus[& medijs alis in commensuratione ad diuinam visionem exaltatur]id est,ordo Seraphim ascendit ad contemplationem maiestatis diuinae in commensuratione,id est,secundum proportionem & mensuram suae possibilitatis.Alis medijs,id est,lumine naturali & gratuito,vel lumine gratiae & gloriae,vel sapientia & discretione,aut intellectu & affectu[diuinis iugis]id est,praeceptis seu legibus dei[supponens propriam vitam]id est,subijciens semetipsum & omnem suam actionem vitalem.Omnes quippe angelicae mentes seipsas perfectissime offerunt deo in holocaustum.Quemadmodum enim quicquid sunt,possunt,agunt & habent,desuper acceperunt:sic totum hoc ad datoris cultum,amorem & honorem cõuertunt iugiter,secundum extremum posse[& ab ipsis sancte directus ad suimet cognitionem]id est,ordo ille Seraphicus est sancto diuino instinctu directus ad propriam sui notitiã,ne si immemor propriae conditionis,negligat creatori in omnibus subijci ac parere,imó omnes beati infallibiliter in vniuersis ac singulis dirigunt à spiritu sancto.Ideo septem dona spiritussancti in ipsis,imó & in anima Christi permanere cẽsentur.Quo contra de quocunque rebelli dominus loquitur apud Ieremiam:A seculo confregisti iugum,rupisti vincula,& dixisti:Non seruiam. ¶Sequitur de significatione clamoris Seraphim

Isaiae.6. Roma.11. Hen.Gan. Aegid.Ro. Isaiae 6. Iohan.4. Psal.68. Sapien.10. Iere.2.

¶[Quod autem eloquijs dictum est]id est,in scripturae Isaiae[veluti clamauit alter ad alterum] id est,vnus Seraphim ad alium:recteque additur hic,veluti,quod in scriptura illa non continet,ad innuendum quod non erat verus clamor exterior,sed tantum inferior,per imaginarias similitudines intus factus[istud aestimo declarare quia deiuidis suis intelligentijs].i. intellectiuis cõtẽplatiõibus,quibus deũ vidẽt[sibi inuicẽ copiose tradũt].i.superiores angeli inferioribus charitatiue & liberalit cõmunicãt reuelatiões,notitias,illuminatiões sibi diuinitus factas modo & tẽpore desup praestitutis,put sup angelicã hierarchiã hubertim expositũ recolo.[Et hoc sacra dignum iudicauimus memoria]id est,documentum istud reputauimus dignum recordatiõe frequenti ac diligenti quoniam,valet ad probandum quod saepe protulimus de mutua ange- Isaiae.6.

Ca. IIII lorum purgatione, illuminatione, perfectione. Idcirco nunc repetiuimus istud. Vel, istud refertur ad immediate sequentia [quomodo eloquiorum Hebræa vox] id est, idioma scripturæ hebraicum [iuxta intelligibilem nominationem] id est, veram interpretationem & appellationẽ, cui ipsa res correspondit [vocat sanctissimas Seraphim essentias] id est, mentes seraphicas hoc nomine Seraphim [ex hoc quod sunt igneæ & superferuentes secundum diuinam & immobilem vitam ex ipsa secundum diuinam & immutabilem vitam perflagrantia] id est, ex spiritali charitatis ardore, quem habent in tota sua felicissima vita, ex qua nunquam mutari valent de bono in malum, vtputa confirmati in bono & gloria, de qua inamissibili & nunquam perdenda securi sunt. [Dixi ergo vt quæ hebræorum interpretãtes sunt, aiunt] id est, sicut affirmant hi qui hebraica nomina interpretantur, id est, in aliam linguam transferunt & exponunt. [Diuinissimi Seraphim] id est, spiritus de ordine Seraphim valde diuini [ardentes & calefacientes à theologia nominati sunt] id est, à scripturis atque theologis. Nam suauissimo diuini amoris incendio quo inferiores quoque incendunt, non illo incendio qui ad essentialem pertinet beatitudinem ac mercedem, & ex diuinæ essentiæ visione immediate progreditur, in quo incẽdio post punctum terminationis viæ & primum instans glorificationis suę amplius nũquam crescunt neque proficiunt, sed incendio quo ex diuinorum cognitione effectuum oritur. Et ad accidentale pertinet premium [manifestatiuo substantialis eorum habitus nomine] id est, appellatione significante habitum, qui eis quasi loco substantialis differentię conuenit: quia ab illo quãtum ad esse gloriæ specificantur, & specialem ordinẽ sortiuntur, qui habitus est præferuida charitas, de qua Christus: Ignem, inquit, veni mittere in terram [diuinique vnguenti iuxta symbolicam imaginum descriptionem] id est, secundum symbolicum seu tropologicum intellectum figuralium nominationum, ipsi Seraphim [habẽtes virtutes motiuas in manifestationẽ ipsius & efficaciorum vaporum distributionem euocãtes [id est, sicut ignis materialis adhibitus chrismati, aut simili materiæ odoriferæ causat euaporationem suauem, sic seraphici spiritus igne sui vehementis amoris, excitant & incendunt mentes angelorum inferiorum ad spiritalem fragrantiam atque flagrantiam, ex quibus sic euocant efficaciores vapores, id est, internas suauitates profluentes ex distributiõe spiritussancti. [Ipsa enim superintellectum suaueolẽs essentia] id est, deitatis essentia in infinitum suauis, & omnem mentem trãscendens creatam, iuxta illud Apostoli: Pax Christi quæ exhuperat omnem sensum [ab ignitis & purgatissimis mentibus in notitiam moueri amat] id est, appetit moueri in notitiam, id est, ad aliorum cognitionem deduci à feruentibus depuratisque mẽtibus, quæ alios verbis suis præferuidis ad deitatis accendũt amorẽ. Amat quoque in notitiam moueri à talibus, id est, quod illi ex dei amore se moueãt ad contẽplationẽ ipsius ac laudem, iuxta illud in Canticis: Ostende mihi faciẽ tuam, sonet vox tua in auribus meis [& diuinissimas suas inspirationes in ditissimis distributiõibus donat sic se supermundane euocantibus] id est, deus largitur inspirationes, id est, allocutiones, informationes, excitationes piissimas, perditissimas, id est, gratiosissimas dationes & communicatiões charismatum superiorum, sicut ait Apostolus: Deus potens est, omnem gratiam facere abundare in nobis, supra quam petimus aut intelligimus. Euocantibus eum supermundane, id est, mente purissima, oratione syncerissima, & toto cordis affectu sine distractione, cum omni compunctione & conatu interioris custodię exorantibus eum. Qui enim sic quærit, inuenit. Vnde & in Deuteronomio promittitur: Cum quæsieris dominum deum tuum, inuenies eũ: si tamen toto corde quæsieris eũ, & tota tribulatione animæ tuæ. Debemus quoque eũ sic euocare, vt de throno gloriæ suæ dignetur descendere ad nos, venire in nos, & manere nobiscum. Etenim oratio humiliantis se penetrat nubes, & oratio iusti penetrat cœlos. [Non ergo diuinissimus supercœlestium essentiarum ordo ignorauit] id est, ordo supremus seraphicus ab exordio suæ beatificationis agnouit [diuinissimum intellectum in sanctificandum descendentem] id est, verbum æternum aduenire in mundum ad sanctificandum credentes in se, pro quibus orans: Pater, inquit, sanctifica eos in veritate. Mysterium quippe incarnationis quantum ad substantiam suã cognitum fuit ab initio seculi angelis, quamuis non quo ad vniuersas circunstantias suas. [Intelligit autẽ eum sacre in his quæ secundum nos sunt se subiicientẽ] id est, ordo ille cognoscit vnigenitum dei subiicientem, id est, humiliantem se in his quæ secundũ nos sunt, id est, assumptione nostræ naturæ & indetrahibilium defectuum eius, & in hũanis obsequiis, persecutionibus & tormentis. Exinaniuit enim semetipsum, factus obediens vsque ad mortẽ. quod fecit non propter dignitatem & merita nostra, sed [per diuinam & ineffabilem bonitatẽ] iuxta illud ad Titum: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Alia trãslatio habet hic: Nõ ignorauit

Margin: D; Lucæ. 12.; E; Philip. 4.; Can. 2.; F; 2. corin. 9.; Lucæ. 11.; Deu. 4.; Eccl. 35.; Iohan. 17.; Philip. 2.; Titum. 3.

A ignorauit supercœlestium substantiarum ordo Iesum deum summum descendisse [& à patre suo & seipso & spiritu humanitus sanctificatũ] id est, secundum naturam humanam sanctificatum à patre & spiritu, imó & à seipso secundum quod deus est, quoniã indiuisa sunt opera superperfectissimæ trinitatis. Sanctificatum, inquã, eodem instanti quo producta est anima eius, & caro eius formata, non à culpa vlla mundatum, sed omni gratia, sapientia, virtute impletum. Propter quod angelus dixit ad virginem: Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius dei. Lucæ. i. [Aspiciens vero proprium nouit autorem principium] id est, ordo ille Seraphicus intuens vnigenitum, conspicit eum esse suum creatorem [in quibuscunq; diuinitus agit secundum essentiam immutabile habens] id est, in cunctis suis operibus diuina potestate expletis, prorsus inuariabilem, imó & in his quæ operabatur humanitus, immutabilis manet secundum diuinitatẽ. [Inde sacrorum symbolorum traditio] id est, doctrina data de sensibilibus signis & materijs circũponendis huic sacramento & alijs [sanctificato diuino chrismati Seraphim circundat] id est, imagine ipsius Seraphim tetigit & operit chrisma consecratum [incõmutabilẽ videns] id est, Christum significatũ per chrisma, agnoscens esse inuariabilẽ secundum quod deus [& describens Christũ in ea quæ secundum nos est humanatione vniuersali ad veritatẽ] id est, etiam notificans nobis Christũ in vera humanitate, in qua visibilis est. Humanatione inquã, vniuersali, id est, totali & integra, quoniã totam & integram assumpsit humanitatẽ. ad veritatẽ, id est, vere, non apparentẽ dũtaxat. [Et adhuc diuinius] supple est quod dicam de chrismate [quia vnguento vtitur ad omnis diuini perfectionẽ] id ẽ, sacra traditio seu ecclesia vel summus sacerdos

B vtitur vnguento, id est, chrismate in consummatione aliorum sacramentorum, sicut expositũ est [aperte ostendens iuxta eloquium] id est, secundum doctrinam scripturę, per hoc euidenter significans [sanctificantem sanctificatum] id est, Christum qui secundum diuinitatem sanctificat alios, secundũ assumptã humanitatem esse sanctificatum, vt paulo ante expositum est [tanquã semper ipsum existẽtẽ in seipso] id est, diuina virtute manentẽ eundem secundum omem diuinam beneficentiam] id est, in omi benefica & gratiosa actione circa genus humanũ. [Propter quod & sacræ diuinæ generationis perfectiua † collatio] id est, exhibitio sacra baptismi, † donatio. qua fideles regenerantur in Christo, & perficiuntur ab ipso [& gratijs] quæ in baptismate conferuntur [in vnguenti perficicitur diuinissimis consummationibus] id est, completur & terminatur in actibus sacris, qui per chrismatis linitionem vnctionem & circa baptizatum fiunt. [Inde vt æstimo & † perfectiuo baptisterio, id est, fonte baptismatis, quo fideles in sua regeneratione perficiuntur. † Purgatiuo. [Vnguentum in cruciformibus symbolis infundens summus sacerdos] id est, episcopus aliquid chrismatis infundens sensibilibus signaculis crucis, super conspectũ ducit] id est, ad intellectualem memoriam reuocat [* intellectualibus] id est, interioribus atq; mẽtalibus [oculis vsq; etiam suam mortem per crucem Iesum pro nostra diuina generatione demersum] id est, filium dei per suam crucifixiõem absorptum & extinctum vsque in mortem inclusiue, iuxta illud Isaiæ: Tradidit in mortem animam suam, & hoc pro nostra generatione, id est, pro nostra spiritali regeneratione in baptismo, in quo virtute & merito passionis Chri* cõspicati uis. Isaiæ. 53.

C sti regeneramur, dicente Apostolo: Consepulti sumus cum Christo in mortem. Nã & dimersio baptizati in aqua, designat dimersionem Christi in mortem. Hinc subditur: [hoc diuino & potentissimo descensu in mortem suam, iuxta occultum eloquium baptizatos ex corrumpentis mortis veteri absorptiõe diuinitus emergentem & renouantem ad diuinam & æternã subsistentiam] id est, per Iesum emergentem, id est, ex mortis dimersione resurgentem diuinitus, id est, virtute diuina, & renouantem credentes ad baptizatos ad subsistentiam diuinam & æternã id est, ad vitam spiritalem per gratiam in præsenti, & gloriam in futuro. ex absorptione veteri mortis corrumpentis ex antiqua deglutitione peccati originalis & mortis corporalis illud secutæ, & propter illud inflictæ. Hoc est quod ad Corinthios scripsit Apostolus: Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adã omnes moriũtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Ideo subditur: Iuxta eloquium occultum & mysticum eloquium, id est, secundum diuinam scripturam desuper reuelatam, mysterijs plenam, naturali lumine non patentem. [Sed & ipsi perfecto] id est baptizato [sacratissima diuinæ generationis teleta diuini spiritus superaduentũ vnguenti donat consummatiua vnctio] hoc est, vnctio chrismatis, pfectiua ipsius baptizati, dat ipsi baptizato supaduẽtũ spũssancti. i. grãm spiritussctĩ ad robur, quã dat dispositiue & instrumẽtalit & aliq̃ mõ coopatiue, vt tactũ ẽ, nõ principalit effectiue. Dat aũt sacratissima teleta gñatiõis diuinę. i. pcedẽte & disponẽte mysterio sancti baptismi, qd ẽ q̃si ianua cæteroꝝ sacramẽtoꝝ, nec cõfirmatio dat nisi baptizatis [characterizãte (vt æstimo) sacra symboloꝝ imaginaria descriptiõe]. i. figurãte & designãte descriptione i. Cor. 15.

BB iij sacra &

Ca. IIII sacra & imaginaria, i. edocete nos recitatione scripturæ per imaginarias species traditæ [ab ipso D
Immutabili propter nos humanitus diuino spiritu sanctificato immutabili substantialis diuinitatis habi-
Isaiæ.61 tu diuinissimum spiritum datum. i. spiritum diuinissimum. s. spiritum sanctum datum esse ho-
Lucæ.4. minibus ab ipso. s. Christo, sanctificato humanitus. i. secundum naturam assumptam humanam, repleto di
uino spiritu, sicut ait per Isaiam: Spiritus domini super me, eo quod vnxerit me. Et rursus: Requiescet super
eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus [habitu mutabili diuinitatis substantialis. i. in hu
manitate quam induit, seu corpore quo se texit, quæ humanitas fuit verbo incarnato vt habitus,
inquantum sine illa ante fuit subsistens, & adhuc sine ea subsistere posset, saltem de potentia absolu-
Philip. 2. ta. Propter quod ait Apostolus: Exinauit se, formam serui accipiens, in similitudinem hominum
factus, & habitu inuentus vt homo. [Et hoc hierarchicæ intellige]. i. catholice, sicut tenet & do
cet ecclesia dei, omnem circa hoc hæreticorum adinuentionem vesanam vitando [quia & diuini altaris
sacram consummationem sanctissimarum hostiarum legislatio sacratissimi vnguenti perficit san-
ctissimis effusionibus] hoc est, legislatio. i. iussio legis ecclesiastica vnguenti sacratissimi. i. data
de ritu & modo vtendi vnguento seu chrismate, perficit consummationem sacram altaris di-
Isaiæ.60. uini. i. consecrationem seu dedicationem sancti altaris. hostiarum diuinarum. i. oblationum spi-
Mala. 1. ritalium seu sacramentalium, quæ offeruntur in eo, iuxta illud Isaiæ: Offerentur super placabi-
li altari meo, & domum maiestatis meæ glorificabo. Et per Malachiam ait: In omni loco sacri
ficatur & offertur nomini meo oblatio munda: Fit demum consecratio ista altaris sanctissimis
effusionibus chrismatis super illud in certis partibus eius, prout habet ritus ecclesiæ. [Est autem
supercœlestis & superessentialis. Alia translatio habet [theoria omnis deificationis nostræ &
sanctificationis principium & essentia & perfectiua virtus]. i. sapientia dei increata, omni cœ-
lestium mentium sapientia maior in infinitum, est fontale principium & essentia. i. causa essen-
tiæ, & virtus per se subsistens, non accidentalis, perfectiua omnis nostræ deificationis. i. assimilati- E
onis cum deo & sanctificationis tam interioris qua purgamur a culpa, & gratia atque virtutibus
Iob. 14. decoramur, quam exterioris per consecrationes & benedictiones. Hinc sanctus Iob: Quis, in-
quit, potest facere mundum de immundo? [Si enim est diuinissimum nostrum altare Iesus princi-
palis diuina diuinorum animorum oblatio]. i. cum dominus Iesus secundum naturam assumptam
secundum quam etiam est diuina ac principalis oblatio animorum diuinorum, id est, cordium
deuotorum, fit altare nostrum diuinissimum, vtpute altare intellectuale, acceptissimum pa-
tri totique superuoluptuosissime trinitati, cuius merita ineffabiliter magna sunt. propter quod per
ea petimus exaudiri, nostraque merita adiuuari ac perfici, cum ipse sit caput nostrum, cui nos vt
membra vnimur [in quo iuxta eloquium oblati]. i. secundum scripturas deo patri sumus oblati
1. Cor. 6. in Christo, & per Christum qui reconciliauit nos patri, & exhibuit nos ei placentes. Vnde
1. Petri. 3. Petrus ait: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt offerret nos
Apoc. 1. deo. Et in Apocalypsi dicitur: Qui dilexit nos & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, &
fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo [& mystice holocaustomati]. id est, spirituali-
ter facti holocaustum altissimi, videlicet eius amore succensi, ac eius obsequiis totaliter manci F
pati, nil nostri nobisipsis proprium relinquentes, sicut ait saluator: Qui vult venire post me, ab-
Lucæ 9. neget semetipsum. Hinc alia litera habet: mystici holocausti instar incensi, accessum habemus
ad creatorem. Vnde Christus ait apud Iohannem: Nemo venit ad patrem nisi per me. Et ad Ro-
Roma. 5. manos Apostolus: Per quem accessum habemus ad gratiam istam in qua stamus. Ad Hebræ-
Hebræ. 4. os quoque: Accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius [supermundanis] id est, intellectua
Hebræ. 13. libus ac desuper illustratis [oculis videbimus ipsum diuinissimum altare] de quo dicit ad Hebræos: Per
ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper [in quo perfecta perficiuntur]. i. virtuti ac gratiæ & meritis sal
Apoc. 22. uatoris complentur & perfectiora redduntur, iuxta illud in Apocalypsi: Qui iustus est, iustificetur
adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc [& sanctificantur ab ipso diuinissimo vnguento perfecto]. i. sacro chri
smate inunguntur seu Christo designato per chrisma, cuius gratiosis donis perficimur. Alii libri ha-
bent, perfectum: & sic referri potest ad id, quod prehabitum est, diuinissimum altare. [Sanctificat enim pro nobis semet
ipsum sanctissimus Iesus]. i. Iesus sanctus sanctorum, essentialiter sanctus, secundum quod deus, sanctificat. i. san
Danie. 7. Iohan. 8. ctum ostendit ac sanctum fatetur se pro nobis i. pro nostra salute & ædificatione, dicens: Quis ex vobis arguet me
Iohan. 17. de peccato? Et rursus: Ego pro eis sanctifico meipsum [& omni vos sanctificatione replet]
per sacramenta & donorum ac virtutum infusionem, profectum & consummationem iuxta
Iacob 1. 1. Petri. 1. illud Iacobi: Sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Et Petrus ait: Secundum eum qui vocauit nos
sanctum, & ipsi sancti in omni conuersatione sitis [in se perfectionum dispensatorie in nos tanquam deo ge-
nitos, de cætero benigne descendentium] hoc est, replet nos omni sanctificatione perfectionum. i. perfe
ctarum actionum ipsarum virtutum, descendentium in nos dispensatorie. i. ex diuinæ largitatis moderata
eroga

erogatione, tanq̃ spiritaliter generatos ac natos ex deo. Omne enim donum optimum, & omne Iacobi I.
A datum perfectum, de sursum est, descendens à patre luminum: à q̃ habemus nõ solum habitus
ipsos virtutum, sed & actus & profectus earum, dicente Aplo: Deus est q operatur in vobis vel philip. 2
lle & perficere, & Isaia: Omnia opa nr̃a operatus es nobis. De qbus fertur in Iohan. Qui non ex Isaie 26 Iohã. I.
sanguinibus, sed ex deo nati sunt. Et Iacobus ait: Voluntarie genuit nos verbo veritatis [Inde Iacobi I
æstimo secundum intellectum hierarchicum] .i. secundum veram & spiritalem intelligentiã
deo traditum] id est, à deo concessum & inspiratum [diuinæ nostræ hierarchiæ duces] .i. glo-
riosi apostoli doctores & principes ecclesiasticæ hierarchiæ, ex tribubus Israel nati, iuxta illud
psalmi: Principes Iuda duces eorum, principes Zabulon & principes Neptalim. [pudicissimũ Psal. 67
hoc sacrificium]. i. mundissimum istud confirmationis sacramentum seu consecrationem vn
guẽti istius [teletam ex perfecto actuose nominant] i. quasi autonomatice appellãt illud tele-
tam. i. perfectionem, ex hoc ꝙ vngentum hoc cum quadam excellentia perfecte istud operat
communius alijs, qa in pluribus adhibet, cum tñ hoc nomen alijs q̃q; sacramentis & sacramẽ-
talibus perfectionibus actibusq; hierarchicis valeat conuenire [tanq̃ si quis dixerit dei teletã]
.i. sacrm istud nuncupet per appropriationem dei teletam. [vtroq; intellectu diuinam ipsius o-
perationem perfectam laudantes]. i. significatione vtriusq; appellationis istius significantes,
duces nostri eandem operationem completam huius vnguenti, ita vt siue dicatur teleta dei, si-
ue vnguentum, seu myron aut confirmatio, eadem res signetur. [Est enim ipsius hostia] i. ope
ratio sacramenti istius ad dei honorem peracta ac deo oblata [& propter nos humanitus san-
ctificari]. i. ad hominum salutem consecrari [& deifice omnia perficere, & sanctificare perfe-
B cta] id est, omnes qui suscipiunt sacramentum hoc, sanctificare: quemadmodum Christus, se-
cundum quod homo, sanctificatus est: & secundũ quod deus cuncta sanctificat. ¶ Sequitur de
mysterio & de cancantatione huius nois Haleluya. MYSTERIVM vocis Haleluia.

DIuinum vero peo acceptabilium prophetarũ inspiratione melodema aiunt, qui He
bræorum sunt scientes]. i. hi qui sciunt idioma Hebræorum, dicunt ꝙ melodemã
id est, canticum istud sanctis vatibus inspiratum [Haleluia * laus dei declarare, aut † laudem † dñm.
laudate † deum]. i. significare tñ sicut complexum hoc, laus dei, seu laudate deum. psalm. 104. 105. 106.
Vñ aliqui psalmi specialr continentes opera diuinæ misericordie circa pplm Israel, hñt pro ti- 110. 112. 113.
tulo Haleluia. Et in Apocaly. frequenter habetur: dixerunt haleluia. Atq; in Tobia: Per vicos & 114. Apoca. 19
eius haleluia cantabit. Hinc in primitiua eccl̃a nomen hoc cantabatur in chrismatis consecra-
tione & alijs multis hierarchicis actibus cantabatur [Totius ergo sanctæ theophaniæ & crea
tionis in varia compositione hierarchicorũ symbolorũ sacre descriptæ, non inconueniens est
recordari deo † mota prophetarum hymnologia.] id est, in conpositione & formatione mul- † motã prophetarũ hymnologiã
tiplici totius theophaniæ, & creatoris, id est, cuiuslibet apparitionis, seu illuminationis & re-
creationis, vel internæ reformationis, descriptæ sacre, id est, in scripturis expressæ per symbola
sacra, vt sæpe expositum est, non est inconueniens, imo congruum est recordari hymnologia,
C id est, in decãtatione laudis dei per hoc nomen haleluia, quę hymnologia à prophetis referata
est nobis, mota deo. i. inspirata à deo, qui mouit corda illorũ ad hymnum hunc. [Docet enĩ &
caste simul & diuinitus laudibus sacris dignas diuinas esse actiones] .i. hymnologia hæc ad-
monet nos, ꝙ operationes dei descriptæ in psalmis alijs, quæ scripturis, quibus præponitur vł
apponitur haleluia, sint dignæ sacris præconijs, tanq̃ sapienter, potenter, salubriterq; exhibi-
te, iuxta illud in Ecclesiast. Bñdicite dñm in opibus suis [hæc qdem diuinissimi vnguẽti pfectã
opatio]. i. iã ptacta congeries opationum est ptinens ad confirmationis sacrm. Deinceps tra-
ctai de actibus hierarchicalibus, p q̃s qs in gradu eminẽtię aut statu inferioritatis locat. [Tem
pus aũt fortassis sit]. i. iam hora cõsistat, q̃d exprimit optatiue, q̃si se cupiens expedire de isto tra
ctatu [post diuinas sacras actiões]. i. post determinationẽ de actibus sacralibus atq; hierarchi
cis, q sunt in sacris baptismi & eucharistiæ ac confirmatiõis. De qbus tribus sacris solũ hic tra-
ctat, ita ꝙ nõ de alijs sacris [ipsas exponere sacerdotales ordinatiões & partes]. i. distictos gra
dus [virtutesq; earũ]. i. ptãtes & opatiões, cõsummatiões, & sup has trinitatẽ supfirmantiũ or-
dinũ]. i. vltra & pter hęc etiã tangere tres ordines, q firmãt & ponũt nos sup alios, q̃rũ ẽ purga
ri, illũinari, ac pfici [vt demonstret scdm nos hierarchię dispositio]. i. q̃tenus innotescat, ꝙ di-
spositio eccl̃iasticę hierar. [inordinatũ qdẽ & inornatũ & cõmixtũ clare distiguens]. i. oẽm in
ordinationẽ, deformationẽ & confusionẽ deuitans, & ab ordinatione sapiẽtiali ac decore spiri
tali discernẽs ac separãs, put Ieremiã dñs cũ pmij pollicitatiõe hortat: Si separaueris pciosum
à vili, q̃si os meũ eris. Nempe vt idẽ loqtur Ieremi. Quid tritico cũ paleis? Et iuxta Apost. Quę Ierem. 15.
conuẽtio luci ad tñbras? [replens vero ornatũ & ordinatũ & in cõfusũ]. i. dispositio hierarchi- Ierem. 23. 2. Cor. 6.

Ca. IIII calis replens.i.efficiens,& perficiens decorem virtutum,ordinatum.i.ordinationem ſapiẽtia- D
lem,& inconfuſum.i.imperturbationem,vt non ſit admixtio,confuſio,neq; immunditię ma
cula[in ipſis ſeipſam manifeſtans].i.perfectionem ſuam declarans in his ſuis præclaris effectibus,ſecundum quod cauſa cognoſcitur ac reſplendet in ſuo effectu. Propter quod effectus vo
Ariſtoteles catur participata ſimilitudo ſuæ cauſæ.Agens etetenim producit ſimile ſibi.Hoc itaq; facit diſpoſitio iſta ſanctorum ordinum analogijs]id eſt congruis proportionibus &menſuris,ſecundum quod competit diſpoſitioni eccleſiaſticorum. [& omnis quidem hierarchiæ ternariam diuiſionem in ipſis iam à nobis laudatis hierarchijs,vt æſtimo,bene expoſuimus]hoc eſt,nos expoſuimus.i.declarauimus benediuiſionem ternariam.i.trimembrem vel tripartitam in ipſis hierarchijs,laudatis à nobis.i.in certis capitulis lib.de hierarchia angel.libri q́q; de eccleſiaſtica hierarchia,in quibus libris laudauimus, id eſt,per modum laudum deſcripſimus ipſas hierarchias ac præclaros actus earum. Hæc autem diuiſio ternaria intelligitur hic non de diuiſione in varias ſpecies,ſed in tres actus hierarchicos,vel in tres choros ſeu ordines[quomodo ſecundum nos ſacra traditio habet]id eſt, ſancta doctrina ſecundum nos catholicos continet. [omnem hierarchicam actionem in ſanctiſſimas teletas diuiſam.]pro teletas,alia trãſlatio ha
†&diuinas earum. bet,conſecrationes:alia,perfectiones:nec eſt intelligendum, ꝙ ſimplex actio hierarchicalis in tria diuidatur,ſed ꝙ tria concurrant & exigantur ad ipſam,ſicut ſubiungit: [† in diuinas eorũ ſcientias & doctrinas,& ab ipſis ſacre pfectos] Primum hoꝝ triũ eſt teleta,ſeu ipſum myſteriũ Secundum,doctrina & illuminatio inſtruentis. Tertium,perfectus,hoc eſt ſubditus ſeu inſtructus per illam ſcientiam.[ergo ſanctiſſima quidem ſupercœleſtium eſſentiarum hierarchia.] id eſt,hierarchia ſupernoꝝ & inuiſibilium ſpirituum[teletam quidem habet ſcd̃m virtutẽ propriam dei]id eſt,deiformem intelligentiam,iuxta imitationem & aſſimilationem ad increatã ſapientiam dei[& diuinoꝝ immaterialiſſimam intelligentiam].i.increatorum attributorum E
notitiam intuitiuam,quæ immaterialiſſima eſt,& ab inferioribus rebus corporeis nequaq̃ accepta[deiformitatis integritatem].i.integram aſſimilationem cum deo reſpectu inferioꝝ:q̃a ſubſtantiæ illæ ſunt omnino incorporales,non ſic homo,qui tñ dei imago vocatur[& vt poſſibile deo ſimilem habitum]q̃a in charitate & ſapiã deo pro viribus conformatur, non tñ charitas & ſapiã habitus ſunt in deo,ſed eius eſſentia.Põt tñ per habitum dei intelligi firma & inauferibilis diſpoſitio ſeu cõſciẽtia eius in oĩ perfectione,felicitate & gloria,ac inuariabili opti-
†ducentes. mo ſuo ſtatu.Habet itaq; hierarchia illa ſupna habitum [* ducentem in lucem] quæ ducit [& ad ſanctam ipſam conſummationẽ]habitus nanq; ille ducit ad lucẽ.i.in ſplendidiſſimã actualem dei intuitionem,quæ intuitio ducit ad conſummatam ac plene fruitiuã quietationem in deo[duces circa deum primitiuas eſſentias ſacroſq; ordines deiformiter & proportionaliter
†trãſuehẽt † tranſuehit ad donatas eis ſp deificas ſcientias].i.lux illa conſummatiua tranſuehit.i.ſpiritualiter transfert,ſicut in ſe quietus transferẽ de inſpectione vnius obiecti in aliud. [eſſentias primitiuas].i.mentes ſupremas,q̃ & inferioꝝ intellectuum duces ſunt, dirigendo eas ac reducendo in deum:ſacros quoq; ordines angeloꝝ inferiorũ deiformiter.i.per puram &ſimplicẽ illuminationẽ,& proportionalr̃ ſcd̃m illaꝝ diſpoſitionem & capacitatẽ: tranſuehit inq̃ eas ad donatas ſp eis deificas ſcĩas.Quæ ſunt donatæ[ab ipſa p ſeipſam perfecta & ſapientifica diuinoꝝ aĩoꝝ diuinitate].i.à vera deitate,q̃ in ſe & p ſe infinite pfecta ac ſapiẽtifica,ẽ datrix &cauſatrix F
† Ipſæ.&ce- ſubiectæ di ſpoſitiones *exaltatæ ſapię angelorum[† Ipſi autem primarũ eſſentiarũ ſubiecti ordines].i.inferiores chori mentiũ ſupernorũ[tanq̃ p illas diuinitus * exaltati].i.ad deum altiſſimum per ſuperiores reducti,quãtum ad illuminationes hierarchicas & cognitiones diuinorũ effectuum, non quo ad beatificã viſionem[ad deificam diuinitatis illuminationem].i.ad inſtructionẽ à deo, qua deificantur, id eſt deo ſimiliores conſtituuntur,& inſtruuntur ad cognoſcendum diuina myſteria, prout à deo præfixum eſt,& eorum ordini dignitatiq; cõuenit [perfecti ordines & ſunt & vere nominantur]vnuſquiſq; enim ordo angelicus in ſuo gradu & genere eſt perfectus in naturalibus & ſupernaturalibus donis,q̃uis vnus ſit altero perfectior.Diuerſi enim ſunt gradus &ſpecies perfectionis,multiſq; modis dicitur aliquid eſſe perfectum, vt etiam quinto primæ philoſophiæ aſſeritur. [Poſt illam vero cœleſtem & ſupermundanam hierarchiam.] id eſt,poſt hierarchiã angelicã[in ea q̃ ſunt ſcd̃m nos].i.in corda ſeu ſuppoſita eccleſiaſticæ hierarchię[benefice deitas ſacratiſſima] i.ſctiſſima eſſe recognita ac ſacratiſſime culta[ſuas donatiões affert] i.bñficia ſua largit̃ bñfice.i.liberalr̃[craſſis q̃dẽ exiſtentib9 ſcd̃m eloquiũ].i.Iudeis,q̃ teſte ſcriptura erãt
†donauit *hierarchicam carnales &rudes[* dedit iuxta legẽ † hierarchicã].i.ordinationẽ hierarchalẽ ſcd̃m q̃litatẽ legis eis collatę.Siq̃dẽ ille ppl̃s fuit groſſus,&legẽ eorũ duritię ac ruditati pportionatã cõtulit eis,i q̃ iuſſit carna

A carnalia sacrificia immolari,& ceremonialia plurima obseruari. Iudicialia quoq; pręcepta nō pauca illis mandauit, intantum φ beatissimus Petrus in Actibus fassus est: Quod neq; nos, neque patres nostri seruare illa potuimus. De hac re in epistolis suis plura loquitur S. Paulus, q ad Corinthios legem Mosi vocat mortis administrationem, quia nec gratiam continebat, nec iustificabat. Vnde ad Gala. Lex, inquit, pædagogus nŏster erat in Christo. ¶ Porro populo illi legis veteris Moses in Deuteron. ait: Durissimę ceruicis es populus,& non dedit vobis deus cor intelligens, vsq; in diem præsentem. [obscuris verorum characteribus,& longissimis principalium exemplo℞ imaginibus & difficilibus ad intelligendum ænigmatibus & figuris nō facile discretam habentibus multam eis contemplationem in ipsis lucem infirmis aspectibus innocue declarans.] hoc est, deus dedit eis legem sub characteribus. i. proprietatibus & descriptionibus vero℞. i. rerum significata℞, obscuris. i. ad intelligendum difficilibus, nec aperte insinuantibus quid signabant,& sub exemplis & figuris exemplo℞ principalium, longissimis. i. valde præcedentibus atq; præteritis, vt q̃d mare rubrum significabat baptismum: liberatio Israelis ex Aegypto, redemptionem gn̄is humani ex tn̄bris mundi per filium dei, nō facile discretam habentibus. i. in promptu non declarantibus, nec palam significantibus, cōtemplationem. i. spiritualem intelligentiam, discretā. i. discretiue ac proprie intentam ac significatam p illas, declarans innocue. i. sine infirmi intellectus læsione, aspectibus infirmis. i. mentibus nondum illuminatis nec confortatis, lucem. i. spiritalem quendā sensum,& veritatē in ipsis. Quemadmodum enī oculus corporis lippiens, læditur intensam lucem cernendo: sic debilis intellectus subtilem atq; difficilem veritatem conspiciendo. [Hinc autē scd̄m legem hierarchiæ teleta quidem ad spiritalem dei cultum anagoge]. i. ob hoc teleta. i. mysterium, hierarchiæ scd̄m legem. i. hierarchiæ legalis, fuit anagoge. i. introductio [ad cultum dei spiritualē] sc; euāgelicę legis, iuxta illud ad Hebrę. Nihil ad pfectum adduxit lex. Introductio vo melioris spei, p quā approximamus ad deū [manuductores aūt ad eā ipsi sctm̄ illud tabernaculū à Mose sacre eruditi, primo scd̄m legem pontificū doctore & duce] hoc est, ipsi manuductores ad eam. i. euāgelicę legis culturam, puta magistri eruditi sacre. i. spiritalr instructi, tabernaculum illud sctm̄. i. de mystica significatione illius & contento℞ in ipso, pertinentiumq; ad illud factum à Mose, primo doctore ac duce pontificum, scd̄m legem. i. legalium episcopo℞ veteris testamenti [ad sanctū quidē tabernaculum introductiue sacro scribens]. i. de tabernaculo illo scribens introductiue. i. sapienter & mystice, prout competebat templo præfiguratiuo, ideo additur, sancto. i. felici mysterio, secundum legem. i. scd̄m congruētiam legis illius [hierarchicam imagineq; formæ ostensæ ei supra Sina montem]. i. ad imitationem exemplaris ostensi ipsi Mosi sup verticem montis Sinai, iuxta illud Exodi: Inspice,& fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. [Vocat oīa scd̄m legem sacrificanda]. i. oīa legalia dicit sacre & spiritualiter esse intelligenda, ac deo mystice offerenda [Ante vero pfecta à legalibus symbolis]. i. ea olim

C fiebant sub symbolis legalibus, vtputa sub figuris & signis typicis legis. [proportionaliter ad pfectiorem doctrinā reducimus]. i. ad spiritalem intellectum, put proportionatum & coaptatum est euangelicæ legi, q̃ tn̄ spiritalis sensus in talibus frequēter est literalis, vt cū dr̄ in Isaia: Egredieť virga de radice Iessæ,& flos de radice eius ascendet. Literalis sensus nō est de radice & flore, sed de Chr̄o & eius virginea præstantissima genitrice. Similiter cū subdit: Erit iustitiā cingulum lumbo℞ eius,& fides cinctoriū renum eius. Itēq; dū ibidē subiūgit: habitabit lupus cū agno,& pardus cū hœdo accubabūt, vitulus & leo & ouis simul morabunť. sensus lr̄alis nō est de bestijs illis, sed de hoībus significatis p illas. [Perfectiorem aūt doctrinā theologia scd̄m nos hierarchiam dicit] i. sermo diuinus affirmat φ hierarcha scd̄m nos. i. hierarchia ecclesiast. sit doctrina pfectior: i. id ad q̃d ptinet doctrina illa spiritalis pfectior. [plenitudinē hanc illius vocans & sacrā finiens]. i. spiritalē istā intelligentiā scriptura dicit esse plenitudinē. i. plenariā spiritalemq; sensum ac finē lr̄alis intellectus. Ideo dixit saluator: Non veni soluere, sed implere. Atq; Apl̄s: Finis legis est Chr̄s [Est aūt cœlestis & legalis coīcatiue medietati extrema℞ recepta]. i. hierarchia ecclesiast. euāgelicę legis ē recepta. i. indicata, supple cōgruere medietat: coīcatiue extremarum, s. hierarchię cœlesti & hierarc. synagogæ, sic φ coīcat cum vtraq;,& ita est mediū p participationē, nō p abnegationē [ei q̃dē coīcans intellectualib⁹ cōtēplatiōib⁹] i. cœlesti hierarchię cōparticipās p spūalē cōtēplationē,& itē euidētiorē supno℞ imitationē in hac vita [hīc vo qa † signis sensibilib⁹ variat]. i. eccl̄iast. hierarc. cū synagoga coīcat sensibilib⁹ signis & figuris ad sacris vtēdo. Ideo dr̄ ad Heb. Vmbrā hn̄s lex futurorū bonorū, nō ipsam imaginē rerū. Lex qppe Mosaica vmbrā. i. obscurā repsentationē habuit futurorū cœlestiū bonorū, nō ipsa; imaginē. i. nō clarā significationē re℞ illatū, q̃℞ imaginē h; eccl̄iast. hierar. [& p ea sacre ad deū reducit]. i.

Act. 15. | 2. Cor. 3. | Gala. 3. | Deut. 9 | innocue | Exodi. 14 | 1. Cor. 10 | Exo. 13. | 1. Ioh. 1. | Hebr. 7. | Exod. 25 | Esaie 11. | Matt. 5. | Roma. 10 | † symbolis

Ca. IIII id est, per sensibilia & sacramentalia signa, mox ad deum conuertitur, prout in sacramētis, quę D & gratiā continent, cernimus. [trinū autē similiter habet hierarchicæ diuisionis]. i. ecclesiastica hierarchia diuiditur in tria, sicut de alijs dictum est. [in sanctissimas teletarum sacrificationes diuisa, & deiformes sacrorum ministros, & ab ipsis proportionaliter in sacra adducendos] id est ipsa hierarchia ecclesiastica diuisa in sacrificationes sanctissimas teletarum, id est, mysteria sacramentorū & oblationū, seu in consecrationes illorum, circa quæ versatur & occupatur ecclesia, & in deiformes sacrorum ministros, id est, in eos qui ecclesiastica sacramenta tractant, conficiunt, administrant, & sunt vicarij dei, & ab ipsis proportionabiliter in sacra adducēdos, id est, in subditos, quorū est purgari, & sacramenta à superioribus sumere. [vnaquæque vero trium nostræ hierarchiæ diuisionū consequenter & legali & diuiniori eorū, quæ secundum nos hierarchiæ prima & media & vltima ordinatur virtute.] id est, quælibet partium harū requisitarū ad cōplementum hierarchiæ ecclesiasticæ, aut etiam olim ad complementum hierarchiæ legalis vel diuinioris, puta angelicæ, vltra diuiditur ac subdiuiditur in virtutem primam, & mediam, ac vltimam, hoc est, in virtutem purgatiuam, & illuminatiuam, ac perfectam. [& diuina analogia præuisa] hoc est, præsupposita & præmissa moderatione dei omnipotentis, qui has virtutes & actiones hierarchicas inuicem comproportionatas facit & contemperatas, vt sit in oībus connexio ordinata & colligatio pulchra. Ideo subditur: [& oī bono ornatu]. i. decore omī hierarchico ad vnumquodque horum spectante, præmisso. Non enim quod decet & ornat vnum, ornat & aliud: quia non oībus omnia conueniunt, in aliquo tamen communi conueniunt omes & singulæ hierarchiæ. Vnde subiungitur [& scdm ordinem compacta & coniunctiua societate.] id est, conseruata etiam in omnibus istis societate. i. quadam consodalitate coīcationis alicuius, in qua fundatur societas, compacta & cōueniente & solida, & coniūctiua. i. vnitiua diuersorum in ordine vno, prout ad eundem aliquem finem ordinantur, & simul conferunt ad decorem ac ordinem vniuersi. [sanctissima ergo teletarum sacrificatio]. i. actio hierarchica, quę appellatur sacrificatio, quia sacrificat hoīem deo. i. sacrum facit formaliter [primam quidem habet deiformem virtutem sanctam] vel [imperfectorum purgationem.] hoc est, vim & actū purgandi inferiores adhuc imperfectos [Mediam autem purgatorum illuminatricem doctrinam] . i. virtutem mediam & secundam, sc3 habet illuminatiuam, quæ vocatur illuminatrix diuina doctrina: quia per eā persona hierarchica fit apta & potens alios illustrare [Nouissimam vero & priorum consummatiuam]. i. tertiam & supremam actionem & vim habet [eruditorum in facietia pulchrarum doctrinarum consummationem]. i. actiuam perfectionem eorum, q iam purgati sunt & eruditi seu illuminati. [Ipsa autem sacrificantium dispositio]. i. potestas & gratia hierarcharum, quorum est alios sacros efficere [in potenti virtute prima,]. i. per primā suā virtutem, quæ est vis purgatiua [per teletas]. i. eloquia scripturarum [purgat imperfectos] vt dictum est. [In media autem luce]. i. per illuminationem [ducit purgatos]. i. dirigit eos ad salutem. [In vltima vero & sublimissima sacrificantium virtutum]. i. virtute perfectiua [perficit diuino lumini communicantes] i. ad illuminationem pertingentes [incontemplabilium illuminationum scibilibus contemplationibus]. i. scientificis rationibus & doctrinis informationum, quæ à superioribus descendunt & fluunt in mentes inferiorum [Perficientium autem virtus prima quidem est purgans.] id est, à culpa aut ignorantia, aut à dissimilitudine quadam & minoratione puritatis & nescientiæ. [media vero post purgationem illuminans]. i. secūda virtus illorum est illuminatiua [& quorundam sacrorum contemplatiua]. i. tribuens illuminatis lucem sapientię ad contemplandum aliqua sacra. [Vltima autem & diuinior aliarū ipsa sanctorum photismatum, quorum efficitur contemplatrix, declarans cōsummatiuam scientiam] id est, tertia & suprema virtus istorum est vis perfectiua, & est contemplatiua sanctorū photismatum, id est sanctarum illuminationum, sic enim alia habet translatio: Istæ sunt tres potestates seu vires hierarchicę, quę vt communiter non sunt realiter ad inuicem distinctę, sed potius per relationem ad actus distinctos: imo & actus isti, purgatio, illuminatio, perfectio, nō distinguuntur realiter saltem in omnibus, præsertim in sanctis, in quibus non est purgatio à peccato aut errore, vt patuit supra etiam ex verbis autoris. Efficitur ergo mens contemplatrix sanctorum photismatum, declarans consummatiuam scientiam. i. ostendens in se essentiam perfectiuam, non informem, sed vnitiuam & reductiuam ad vltimum finem. Eadē ergo actio, in quantum expulsiua dicitur ignorantiæ aut erroris vocatur purgatio: & vt declaratiua seu ostēsiua veritatis, dicitur illuminatio: atque vt directiua seu reductiua in finem, nuncupatur perfectio & consummatio [Sanctæ ergo teletarum actionis trina virtus laudatur] hoc est, virtus. i. vis operatiua, actionis sanctæ. i. hierarchicæ effectiōis seu efficiētiæ teletarum. i. sacramentaliū consecrationum

E

F

A num, laudatur. i. cum laude asseritur esse trina. i. triplex, vel potius terna in operatione [sacre quidem theogenesiæ ex eloquijs combrobatæ purgatione]. i. actio illa ostenditur esse purgatiua purgatione theogenesiæ sacræ. i. sacri baptismatis, in quo regenerãdo eum qui baptizatur, habet actum purgatiuum ab originali ac alijs culpis, si insunt, illum mundando. Estq; theogenesia. i. diuina regeneratio illa, cõprobata. i. roborata & approbata ex eloquijs. i. scripturis. Vnde apud Matthæum dicitur: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Et in Marco: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. De hoc etiã habetur apud Iohã. In Actis quoq; Petrus: Baptizetur, ait, vnusquisq; vestrum, &c. [& purgatiua illuminatione.]. i. actio hierarchica non solum ostenditur esse purgatiua in baptismo, imo etiam in baptismo est illuminatiua, inquantum per baptismum infunditur gratia gratum faciens, & charisma ei annexa, character quoq; imprimitur, vt supra in expositione patuit 2. cap. vbi baptismus nominatus est generatio & sigillum, illuminatio atq; custodia. [Synaxeos autẽ & myri teletæ consummatiue diuinorum actuum cognitione & scientia]. i. operatio præfata hierarchica, symbolica ac sacramentalis, probatur etiam esse illuminatiua & perfectiua in sacra communione, quæ illustrat, pficit & coniungit communicantem fonti gratiarum, & in sacramento myri. i. confirmationis, consummat, cum sacramentum illud sit aliorũ consummatiuum. i. perfectiuum, sicut expositũ est in isto capit. Itaq; actio hierarchicalis cognitione & scientia quas largitur, instrumentaliter ac dispositiue est illuminatiua ac perfectiua teletæ. i. per teletam seu consecrationem. Græci quippe vtuntur genitiuo pro ablatiuo: per teletam inquam synaxeos. i. sanctæ cõionis & myri

B & confirmatiõis. Quæ teleta seu consecratio est consummatiua. i. perfectiua sicut ostensum ẽ, [per quam] vz cognitionẽ & scientiã, seu per quam teletam & cõsecrationẽ in sacris prædictis [sacerdotium ad diuinitatẽ tanq̃ † vnifica anagoge & beatissima cõicatio perficitur.] hoc est, sacerdotium. i. sacerdotalis potestas ad sacramentum ordinis pertinens. Vel, sacerdotiũ. i. virtus qua quisq; seipsum immolat deo hostiam viuam, sanctam, deo placentem, perficitur ad diuinitatem in donis gratiæ participãdam, colendam, seu venerandam, tanq̃ anagoge. i. sursum ductione, & eleuatiua deuotione, vnifica. i. vnum faciente cum deo, per reductionẽ & recollectionem stabilem & internam, beatissima cõicatio. i. communio saluberrima, seu aliorũ diuinorum charismatũ participatio seu receptio, perficitur & complet. ¶ Consequenter in fine huius capit. author applicat atq; continuat se ad dicenda in sequenti capit. & danda. [† Nunc ait]. i. protinus in sequenti cap. [sacerdotalis dispositio]. i. hierarchicalis seu ecclesiastica ordinatio, ac ordinata processio & executio in actibus ad se pertinentibus, est [consequenter narranda]. i. describenda [in purgatiuam & illuminatiuã & consummatiuam ordinationem diuisa]. i. q̃ sacerdotalis dispositio diuisa est in ordinatẽ. i. ordinationẽ actionem, purgatiuam & illuminatiuã ac consummatiuã. i. pfectiuã. ¶ Postremo pro introductorũ intelligentia clariori congruit scire, q; ad cõfirmationẽ quinq; necessario exigunt ac ptinent: duo ex parte sacri, quæ sunt materia, vtputa chrisma, & forma verborũ, q̃ est: Consigno te signo crucis, & cõfirmo te chrismate salutis. Hæc duo sunt de sacri huius essentia. Duo quoq; exigunt ex parte ministri, puta in-

C tentio & dignitas pontificalis, saltẽ de lege cõi. Siquidẽ aliqui opinant q; dñs papa possit inferiori cõmittere, q tñ fit ad minus sacerdos. Quintum q̃d exigit, est ex parte suscipientis, determinata vz pars corporis, puta frons. Addi põt & sextũ, q̃d fit ex parte suscipiẽtis, scdm q̃d sc; q cõfirmandus est, sit baptizatus. Materia sacri istius est chrisma, in q̃ balsamũ oleũq; cõmixta sũt. Oleo nãq; grã spũs scti signat, & affluentia eius. Balzamũ vero elegãtis est odoris, & à corruptione conseruat. Cũq; in confirmatione spũs sctũs ad robur ac copiã detur, vt de cętero sit idoneus miles Chri, & oib⁹ exemplaris, integerq; virtutibus, recte chrisma censet confirmationis materia. Et qa in confirmatione character imprimit, nõ iterat: quemadmodũ nec ordo, neq; baptismus. Contrahit item p cõfirmationẽ spiritalis cognatio matrimonij impeditiua: iccirco pximiori cognatiõe coniuncti, nõ tenẽt se in confirmatione. De his alibi vndiq; copiose habetur.

Matt. 28. Mar. 16. Iohan. 3. Actuum. 2.

† vnifica Roma. 12.

† hic aliqui libri auspicantur caput 5.

Confirmationi quinque necessaria. Forma sacramenti myri.

Materia chrismatis

Confirmationẽ non iterandam.

Cognatio spiritualis

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI IIII.

SAcramentum chrismatis coordinat sacramento eucharistiæ, & in consecratione chrismatis eodẽ modo excluduntur imperfecti, sicut in cõsecratione eucharistiæ, pmissis thurificatione epi & psalmorũ decantatione, & scripturarum lectione. Deinde episcopus superponit vngentum altari consecrandum, circumuelatum duodecim alis concinentibus fidelibus: Sanctus, sanctus, sanctus, &c. alleluia. Et post orationis completionem confecto chrismate, episcopus vtitur pene ad omnem hierarchicam operationem.

¶ CONTEMPLATIO.

Circũuel

Ca. IIII Circumuelatio Chrismatis signat, ꝙ viri sancti spirituales suas operationes & gratias D opportune cęlāt, ꝑpter fugam vanæ glorię, quod est deo bn̄placitum, iuxta q̄d occulti, & super mentem bene olentes decores diuini solis sanctis manifestantur, q se eisdē secundum suam possibilitatem conformare desiderant. Qui enim bene imitatur incircumscriptum & bene olens insigne virtutis deo conformantis, vel conformis aspiciens ad illam intelligibilem pulchritudinem per hoc sibi illam vl' potius illi se conformat, iuxta illud

2.Cor. 3. Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem, tanq̄ à domini spiritu. Sicut enim in sensibilibus si quis ad aliquod exemplar rescribendum, solum illud exemplar inspiciat indeclinabiliter ad nihil aliud tractus, secundum nihil aliud diuisus ipsum exemplar secundum artificis possibilitatem quasi duplicabit, & vtrunq; in altero monstrabit, excepta substantiæ differentia: ita intenta & attenta & indeclinabiliter contemplatio amantium diuinam pulchritudinem, & eam mentib' imprimentium, ingignet eis similitudinem deiformissimam, & non erroneam. Vnde viri spirituales sensum suum intellectualem, quasi quadam firma scriptura conformantes diuino decori

Matth. 6. supersubstantialiter bene olenti, nullum opus virtutis faciunt ad hoc vt videantur ab hominibus, sed attendunt exemplum circumuelationis sancti chrismatis, & ipsi iuxta hoc exemplū virtutes interiores, quibus deo conformantur, à deo sibi impressas celantes ad solum boni fontem respiciunt, à quo hæc percipiunt, quia non tantum à carnalibus celantur, sed neq; ad eos in his attendunt. Vnde non ea quæ vane apparent pulchra & iusta, sed quæ vera sunt, neque respiciunt ad opinionem à multitudine irrationabiliter beatificata, sed bonum aut malū ad dei imitationem in se ipsis iudicantes per hoc sunt insignes imagines diuini boni odoris, qui in se habens veram suauitatem, non attendit ad opinionem multitudinis informans vnitatē non fictam sua vera imitatione, qua bonum quod foris exhibet, intus per virtutem habet. Deinde consideremus quid signat reuelatio siue discoopertio chrismatis. Signat autem diuinam E pulchritudinem facientem à seipsa resplendere puram claritatē, adimplentē nos puro bono odore: quia sensibilis operatio chrismatis non absconditur his qui sunt circa hierarcham, sed ab eis videtur & tractatur & velatur, & à multitudine separatur. Diuinis enim & spiritalibus viris radius intelligibilis rerum spiritalium immediate elucens, & eorum mentes spiritali suauitate perfundens, ad alios minus vel non spiritales non similiter procedit, sed ab ipsis spiritalibus sicut occulti intelligibilis contemplatoribus sub ænigmatibus cooperitur, ne ab immundis contaminetur & imperfectis, per quæ ænigmata infirmiores & inferiores sursum aguntur secundū singuloꝝ facultatem. Chrismatis ergo confectio ad perfectionē pertinet hierarchici ordinis & virtutis. Vnde sancti apostoli hoc sacramentū tanq̄ eucharistiæ coordinatū, & idē efficiens eisdem imaginibus in multis & mysticis ornatibus & decantionibus ordinauerunt. Similiter & hierarcha cum thure aromatico ad chorū procedit & ad altare reuertitur, ostendens diuinam participationem omnibus sanctis ingigni secundū singuloꝝ dignitatē, & nihilominus diuinā plenitudinē in seipsa immobilem incōmutabiliter collocari. Similiter etiam cātica & lectiones sacræ scripturæ educunt imperfectos ad filioꝝ adoptionē, & conuersionem F faciunt immunde vexatorum, & auferunt contrarium timorem, & attractionē ad peccatū à timide vexatis, monstrantes illis ꝙ est deiformis habitus & virtutis, secundū ipsoꝝ proportionem, secundū quā virtutem & à se efficatius expellunt virtutes contrarias, & ad dei imitationē obtinebunt magisteriū medendi alijs, & immobiles erunt in bonis proprijs, & non solum in se habentes, sed alijs dantes virtutem actiuam contra tumultus contrarios. His aūt qui à peccatis ad bonā mentem conuersi sunt, sacræ scripturæ, odæ & lectiones imponunt habitū sctm̄, vt in bono perseuerent. Omnino vero castos perfecte mundant. Sanctos autem inducunt ad inspectionem diuinarum imaginum & communionem, cibantes ipsos beatis & intelligibilibus visionibus, & implentes vniformes eoꝝ mentes vnitate diuina & nomine. Chrismatis celebratio ordines non omnino mundos, de quibus supra diximus, ab ecclesia eijcit eodem modo, quo celebratio eucharistiæ, cum ista à solis sanctis in imaginibus visa sit, & à solis sctis immediate inspecta & sanctificata sursum actionibus catholicis. Quę ergo diximus, superflue repetere nolumus, attendentes ꝙ hierarcha sanctum chrisma cooperit duodecim alis, & sic consecrat. Cuius hæc est theoria. Chrisma continet plures materias aromaticas, quæ se olfacientes grata odoris suauitate afficiunt, secundū ꝙ magis aut minus eis participant. Vnde sanctum chrisma dn̄m Iesum signat, mētes nostras spiritalis delectationis influitiōibus adimplentem. Si eñ sensibilium aromatū susceptio moderata, vim olfactiuā nostrā sanam delectabiliter refouet, pariter & intellectualem nostrū sensum spiritalis suauitatis discretiuū ab appetitu inordi-

A inordinato purgatum secundum facultatem nobis diuinitus indultam, susceptio diuini boni odoris sancta delectatione & diuinissimo alimento replebit. Chrismatis ergo aromatica cōpositio nobis signat dominum Iesum existentem fontanam copiam susceptionum diuinarum suauitatum refundentem de sua plenitudine diuinissimas fragrantias ad deiformissimas primas intelligentias, in quibus mentes suauiter delectatæ, & sanctis susceptiōibus adimpletæ vtuntur intelligibili alimento, penetrando ad intimos suos intellectuales sinus, secundum diuinam participationem bene olentium distributionum. Manifestum est autem, ꝙ fragratio diuinæ fontalis suauitatis propinquior est primis animis cœlestibus, q̄ nobis, & eisdem se magis manifestat & distribuit, supermanans copiose, & penetrans multipliciter in summam & intimam ipsorum virtutum talium susceptiuam. Inferioribus vero angelis, tanq̄ minus capacibus, supremam visionem, quæ ipsorum excedit capacitatē, celans distribuit eisdem fragrantias proprias capacitati proportionales & commensuratas. Ordo ergo Seraphim, qui omnes alios cœlestes ordines tam sublimiter excedens, circa deū, stans & collocatus, & beatissimis visionibus ipsius intuitum insigens, & inuisibili distributione in castissimis susceptionibus adimpletus, & iugiter deo acclamare dicitur: Sanctus, sanctus, sanctus, &c. signat in duodenario alarum. Dicuntur autem supernæ mentes diuinas laudes clamare iugiter, propter infatigabilem & cōtinuam ipsarum contemplationem, & inextinguibilem & purum amorem. Vnde ꝙ eis attribuitur non tacens clamor, signat ipsarum æternam & intransmutabilem & inuincibilem gratiarum actionem, & diuinorum cognitionem siue contemplationem. Quales autem sint inuisibiles proprietates Seraphim in sacris scripturis designatæ, nos per sensibiliū collationem declarauimus in libro hierarchiæ angelicæ. Quia tamen circumstantes episcopum in chrismatis celebratione signāt ordinem Seraphim, hic aliqua de ipso ordine & de eius deiformissima claritate commemorabimus. Quod ergo dicuntur Seraphim habere multos vultus & multos pedes, signat ꝙ ipsi multum sunt perspicaces ad diuinas principales illuminationes, & semper & multum mobiles in desiderio & amore diuinorum bonorum. Quod autem Seraphim dicuntur habere senas alas, non puto vim constitui in numero, sed signari ꝙ prima, media, & vltima intellectualium & deiformium virtutum ipsius Seraph, qui est principalis & hierarcha in summo ordine perfecti sunt sursum actiua & absoluta & supermundana. Vnde scriptura attribuens ei alas, circumponit eas circa vultus & media & pedes, signans per hoc vniuersalem & largissimam sursum actionem ad vere existens. Quod autem dicuntur Seraphin velare pedes & vultus, & medijs alis volare, signat ꝙ etiam summa & prima intelligentia reuerenter cauet à præsumptuoso scrutinio altiorum & profundiorum theoriarum. In illis vero quæ sibi diuina grā cognoscenda exponit, iuxta concessam sibi diuinitus possibilitatem sursum agitur, suppones se diuinis legibus, & ab ipsis ad sui cognitionem intellectualiter disposita. Quod autem alter Seraph ad alterum clamare dicitur, signat ꝙ alter alteri, scilicet superior inferiori, influit de perceptis diuinitus theorijs. Quod autem summæ intelligentiæ Hebraice vocantur Seraphim, signat ꝙ ipsæ quasi igneæ sunt & superferuentes per diuinam & † immobilem flagrantem vitā. C Si ergo secundum Hebraicam interpretationem dicuntur Seraphim, incendentes & calefacientes, & hoc nomen declarat substantialem eorum habitum, & ipsi iuxta imagines mysticas eorum quæ fiunt in confectione chrismatis habent virtutes sursum mouentes ad manifestationem chrismatis, & potius euocantes flagratiuam distributionem operationum. Etenim diuina substantia super mentem bene olens, diligit ab ignitis & mundissimis mentibus moueri, & procedere ad cognitionem, & donat diuinissimas suas inspirationes in copiosissimis distributionibus, eis summis mentibus ipsam supermundane euocantibus. Diuinissimus ergo ordo substantiarum cœlestium, non ignorauit I E S V M descendisse per incarnationem ad hoc vt sanctificaretur, & idem ordo intelligit dominum dominum Iesum propter diuinam suam bonitatē seipsum humiliasse ad nostræ naturæ assumptionem, & ipsum à patre & seipso deo & spiritu sancto, sanctificatum tanq̄ verum hominem, & ex ipsius miraculis diuina virtute patratis, nouit ipsum esse proprium suum principium, secundum incommutabilitatē suæ diuinæ substantiæ, vel secundum indistantiam à nostra natura. Vnde symbolice apponit ecclīa Seraphim sanctificato chrismati sciens & describens Chrm inuariabilem scdm diuinitatem, factū esse nihilominus nobis totalr connaturalem in vera humanitate, & aū opationē oīs sanctæ pfectionis, manifeste innuens scdm scripturā, Christū sc̄tificantē esse sanctificatū, sicut semper eundē sibipsi scdm oēm suę diuinitatis opationē. Propter qd & donū baptismi per fectiuum, & gratia perficit in pfectionibus chrismatis. Vn̄ eps in fonte baptismi superfundens chrisma, in forma crucis cōmemorat spūalibus oculis dominum Iesum vsq; ad mortē per

Tob. 12.

Isaiæ 6.

Ibidem.

† immobiliter flagratiuam

Ca. V.

Roma. 6. crucem se demeruisse pro nostra regeneratione, & per incomprehensibilem suā diuinam humi D
Philip. 2 liationē auulsisse à veteri mortis corruptione, & fie nouasse se cundum diuinā & ęternam essen
Roman. 6 tiam eos qui secundū Apostolum in mortē ipsius baptizantur, sed & ipsi baptizato vnctio san
Gala. 3. cti chrismatis donat super aduentū spiritus sancti: in quo nobis insinuatur, ꝙ ipse Iesus à the-
rarchico spiritu sanctificatus, virtute sua diuina spiritū sanctū donatū ap̄lis in Pentecoste. Vn-
Actuum. 2. de ecclesiastica institutio habet, ꝙ altare consecratur chrismatis infusionibus. Altaris autē con
secratio typum Christi gerit, q̄ est principium totius nostræ perfectionis deificæ, & substantia
a hierarchi ca. & virtus perfectiua. Ipse siquidem est diuinissimum altare nostrum, & † therarchica sanctifica-
Ephe. 2 tio cœlestium animorum, in quo & nos sanctificati & mystice oblati accessum habemus ad deū.
Vnde in altaris nostri cōsecratione per sanctum chrisma, quasi cōtemplamur intellectualiter
dominum Iesum. Verum altare, in quo perficiuntur quæ perficiuntur & sanctificantur quę-
Iohan. 17 cunq; sanctificantur, ab ipso diuinissimo vnguento perfectum. Ipse enim dominus Iesus san-
ctificat seipsum propter nos, & omni sanctificatione nos replet perfectionibus ab eius plenitu-
dine ad nos, sicut à deo genitos diuina dispensatione dante transeuntibus. Vnde apostoli se-
cundum diuinam inspirationem hoc sacramentum ex re perfecta realiter, vocant vnguenti
perfectionem, tanq̄ hac vocatione laudantes eam dei perfectionem alterutro intellectu, scili-
cet actiue & passiue. Est enim Christi perfectio, & secundum quod homo est, sanctificari: & se-
cundum ꝙ deus, sanctificare, & perficere ea quæ perficiuntur. Haleluia autem secundū Hebrę
os, interpretatur laus dei, vel laudate deum. Oīa ergo quæ scripta sunt de Christi dei apparitio
ne & diuina operatione, in varijs signis ecclesiasticis symbolice expressa, scilicet notabiliora in
carnationis dominicæ sacramenta merito commemorantur in hymno prophetico, qui intel-
ligitur aliquis psalmorum Dauid, intitulatus per Haleluia. Docet enim ille hymnus deifica be E
neficia digna esse sanctis laudibus.

¶ DE SACERDOTALIBVS CONSECRA- tionibus, & consummationibus. CAP. V.

LEX quidem hęc est diuinitatis sacratissima, per prima secunda ad diuinissimam suam reducere lucem. *An nō sensibiles elementorum essentias uidemus, in magis eis cognatiora primum uenientes, & per illa in alia propriam diuidētes operationem? Pulchre igitur omis uisibilis & Inuisibilis ornatus principium & fundamentum, in deiformes primos infert deificos radios uenire F & per illos tanq̄ lucidiores animos, & ad participationem luminis & traditionem opportunum habentes, in subiectos proportionaliter eis illucet, & superapparet. Horum igitur est primorum, deiuidum secundis copiose in commensuratiōe quæ iuxta eos est, ostēdere, & ab ipsis sacre contemplata diuina spectacula, & docere, quæ hierarchica sunt cum * scientia consummatiua: diuina quoq; eos qui post se sunt hierarchiæ, simul omnia bene docentium, & perfectam docendi uirtutem accipientium, & tradere secundum dignitatem † sacræ, erudite & integre participantiū sacerdotali consummatione. Ergo diuinus pontificum ordo primus quidam est, deiuidum ordinationum. Sublimissimus autem & nouissimus iterum idem. Etenim in † ipsum perficitur & impletur omnis nostræ hierarchiæ dispositio. Vt enim omnem hierarchiam uidemus in Iesum consummatam sic unamquanq; in proprium diuinum summum sacerdotem. Ipsa autem hierarchici ordinis uirtus in omnibus locatur sacris uniuersitatibus, & per omnes diuinos ordines operatur proprie hierarchiæ mysteria. Discrete autem huic ultra cæteros ordines in suam operationem diuina lex distribuit diuiniores

† Aut (margin); † conscia. (margin); † sacra (margin); † ipso (margin)

sacri-

sacrificationes. Hae autem sunt perfectrices uirtutis diuinae imagines, consum
A mantes oia diuinissima symbola, & oes sacras dispositiones. Et si em a sacerdo-
tibus perficiuntur quaedam honorabilium symbolorum, sed nunquam aliquā-
do sacrā theogenysiā sacerdos operabitur sine diuinissimo ungento. Neq; diui-
nae communionis perficiet mysteria, nisi diuinissimo altari communicatiuis su
perpositis symbolis. Sed neq; ipse sacerdos erit, nisi a hierarchicis consumma-
tionibus in hoc sortitus. Inde diuina legislatio hierarchicorū ordinū sanctifica-
tionem, & diuini ungenti consummationem, & sacram altaris * purgationem, †purificationem
diuinorumq; pontificum perfectiuis uirtutibus singulariter diuisit. Est igitur †sctificatus.
* sanctificus ordo consummatiuae uirtutis repletus perfecta †hierarchicae discre †hirarchiae.
te perficiens † in scientias sacrorum manifestatiuorum eruditus, & edocet pro-
portionales eorum & sacros habitus & uirtutes. Sacerdotum autem * lucidus *luciduc
ordo in sanctas hostiarum inspectiones manuducit perfectos sub diuinorum *pon *pontificalium.
tificum ordine, & post eum sacrificans sacra proprias sacras actiones, in quibus
B hoc quidem ipse agit, deificas ostendens per sacratissima symbola, & contem-
platores aduenientes perficiens, & † sacrarū teletarum cōmunicatores: in sum- †sctārū
mum autem sacerdotem remittens scientiam contemplatarum sacrificationum
desiderantes. Ministrantium uero ordo purgatiuus, & dissimilium discretiuus
ante in sacerdotum sanctificationes accessionem purgat aduenientes, puros eos
perficiens contrarijs, & ad sacrificam inspectionem & communicationem coa-
ptatos. Inde in sancta theogenisia ministri aduenientem uetus denudant uesti-
mentum, adhuc & absoluunt, & ad occasum in abrenunciationem statuunt, &
iterum ad ortum transducunt. Purgatiuae enim sunt ordinationis & uirtutis, re
pellere uniuersaliter iubentes aduenientibus prioris uitae amictus, & prioris cō
uersationis tenebrosum ondentes & edocētes eos reordinandos, ex non † splen- †lucentibus
dentibus in lucentia transcendere. Purgatiua igitur est ministratiua dispositio
in manifestissimas sacerdotum sanctificationes reducēs purgatos, & imperfe-
ctos dijudicans & inflammans mundatiuis eloquiorum illuminatiōibus & do
ctrinis, & adhuc immundos sacerdotibus inconfuse separans. Propter quod &
C sanctis eam statuit portis hierarchica legislatio, ad sacra prouenientiā introitū
in perfectissimis purgationibus insinuans, & ad sanctos eorum † inspectiōes & †susceptiones
communicationes accessum purgatiuis uirtutibus tradens, & per eas eos impol
lutos accipiens. Ostensus est igitur a nobis pontificum quidem ordo consum-
matiuus & perfectiuus, sacerdotū autem illuminatiuus & luciducus ministran
tium uero purgatiuus & discretiuus, scilicet hierarchico ordine non perficere
tantum, sed & illuminare simul & mundare cognoscente, & sacerdotum uirtu-
te habēte in seipsa cū illuminatiua, & purgatiuā scientiā. Ipsae quidem enim mi-
nores in ea quae meliora sunt transmouere non possunt, eo qd iniustū sit eis ad hu
iusmodi conari maiestatem. Ipsae aūt diuiniores uirtutes cum proprijs, & sub-
iectas suae perfectionis sacra scientia cognoscunt. Similiter quoniam diuinarum
sunt actionū imagines ipsae † sanctificatiuae dispositiones, bene ornati & incon †sanctifi
fusi diuinarum operationū ordinis in semetipsis ostendentes ordinatas illumina-
tiones in primas, & medias, & ultimas sacras actiones, & ordinationes in di-
scretionibus hierarchicis ordinatae sunt, manifestantes (ut diximus) in seipsis di-

uinarum operationum ordinatum & inconfusum. Quoniam enim diuinitas in quibuscunque inest, * animos purgat primum: deinde illuminat, & illuminatos consummat ad deiformem perfectionem, merito pontificalis diuinarum imaginum indiscretas seipsam alternat ordinationes & uirtutes, † aperte ostendens diuinas operationes in sanctissimis & inconfusis ordinibus † ponderare, & inconfuse statutas. Sed quoniam sanctificas ordinationes & partitiones, uirtutesque earum & operationes diximus, quantum nobis possibile est, & sacratissimas earum, quantum potentes sumus, inspiciamus consummationes.

* animas
† operose
† ponderose.

MYSTERIVM sacrorum ordinum.

SVMmus quidem sacerdos ad hierarchicam consummationem accedens utroque pede inclinans ante conspectum altaris diuini, super caput habet a deo tradita eloquia, & hierarchicam manum. Et hoc modo a perficiente eum summo sacerdote sanctissimis inuocationibus consummatur. Sacerdos autem utroque pede inclinans in conspectum diuini altaris, super caput habet hierarchicam dexteram, & hoc modo a perficiente eum summo sacerdote † sacris inuocationibus sanctificatur. Minister uero unum de pedibus inclinans, in conspectu altaris, super caput habet, perficientis eum summi sacerdotis dexteram, * perficiendus ab ipso ministrantium consummatiuis inuocationibus. Vnicuique autem eorum cruciforme signatur a perficiente summo sacerdote signaculum, & per unumquenque prædicatio sacra fit, & consummatiua salutatio, salutante omni diuino præsente uiro, & consummante summo sacerdote ad aliquid dictarum diuinarum ordinationum consummatum.

† sacrificis.
* consecrandus.

THEORIA.

COmmunia quidem sunt summis sacerdotibus, & sacerdotibus & ministris in sanctificatiuis eorum consummationibus, ad diuinũ altare accessus & inclinatio hierarchicæ manus impositio, cruciforme signaculum præconium, consummatiua salutatio. Separata autem & discreta summis quidẽ sacerdotibus, eloquiorum super caput impositio, non habentibus hoc minoribus ordinibus. Sacerdotibus uero, ambobus pedibus inclinatio nõ habente hoc ministrantium consummatione. Minister uero (ut dictum est) unum inclinat de pedibus tm̃. Igitur ad diuinũ altare accessus & sufflexio, insinuat oĩbus † sanctificate perficiendis supponere uniuersaliter consummatiõis principi deo propriã uitam, & suam intellectualem uniuersitatem castissimam ipsi oblatam accedere, & conformẽ, & ut est possibile dignã existentẽ diuino, & † sanctissimo & sacerdotali altari offerente sanctificæ deiformes intellectus. Hierarchicæ autem manus impositio similiter quidem manifestat perfectiuam principalem protectionem, sub qua tanq̃ disciplinis sancti custodiuntur, paternæ quidem ipsis habitum & uirtutem sanctificatiuam donantem, contrarias uero eis uirtutes segregantem. Docet autem & oẽs simul perficere † sanctificatiuas operationes, tanq̃ sub deo agentes, perfectos & propriarum operationum eum habentes in omnibus ducẽ. Cruciforme autem signaculum, oĩm † simul carnaliũ cõcupiscẽtiarũ interdictionẽ & dei imitatricem uitã respicientẽ, recte in uirilẽ * Iesum, & diuinissimam uitam usque ad crucem & mortem cum diuina impeccabilitate uenientis, & sub uiuentes tanquam conformes signantis in cruciformi propriæ

† sanctifice.
† sanctissimo & sanctuario sanctificate sancte deiformes mẽtes sacerdotali altare.
† ministr.
* Iesu

impec

A priæ impeccabilitatis imagine. Sacram uero consummationum & consummandorum prędicationem summus sacerdos reboat mysterio declarante, quoniã amicus dei sanctificator, manifestator est diuinę electionis, non ipse propria gratia perficiendos in sanctificatiuam ducens consummationem, sed a deo motus in omnes hierarchicas sanctificationes.* Sic Moses legalis sanctificator, neq; fratrem (qui est Aaron) in sacerdotalem consummationem ducit, & amicum dei se esse, & sanctificum æstimans, donec diuinitus in hoc motus a perfectionis principe deo * sacerdotalem hierarchice perfectionem perficit. Sed & diuinus noster & primus sanctificus (factus est enim & hic propter nos humanissimus Iesus) non seipsum glorificauit, ut eloquia aiunt, sed qui loquutus est ad deum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Propter quod & ipse in sacerdotalem consummationem ducens discipulos, & quidem subsistens ut deus, perfectionis princeps, tamen in sanctissimum suum patrem & diuinum spiritum perfectionis principalem retulit hierarchice perfectionem, annūcians discipulis (ut eloquia aiūt) ab Hierosolymis nõ recedere, sed expectare promissionem patris quam audistis mei, quia uos baptizabimini spiritu sancto. Et quidem ipse discipulorum uertex cum deordinata sibi hierarchica decade in duodenarij discipulorum ueniens sanctificam consummationem, in diuinitate electionem timidus reliquit: Ostende, dicens, quem eligam, & diuina sorte diuinitus ostensum, in sancti duodenarij numerum recepit hierarchicum. De diuina autem sorte huic Matthiæ data, alij quidem alia dixerunt, nec recte, ut æstimo. Meum uero & ipse sensum dicam. Videntur enim mihi eloquia sortem nominasse diuinum quoddam donum, declarans illi hierarchico choro a diuina electione ostensum.† Pręter eñ aliqd diuinũ summus sacerdos, nõ ꝑ seipm motus debet sacerdotales facere perfectiões, sed deo submouēte eas hierarchice & coelitus perficere. Ipsa autem ad finem sanctificę consummationis, salutatio sacram intelligentiam habet. Omnes enim quicunq; assunt sanctificis existentes ordinibus. Sed & ipse perficiens summus sacerdos salutat perfectum. Cum enim sanctificatiuis habitudinibus & uirtutibus & diuina uocatione & sanctificatione ad sanctificam perfectiõem aduenit animus sacer, amabilis est coordinatis & sacratissimis ordinibus in deiformissimam ductus pulchritudinem, amantibus æquiformibus animis, & ab eis sacre adiutus, in se adinuicem sanctifica salutatio sanctificatur æquiformium animorum sacramq; societatem declarans, & inter seinuicem amabilem lætitiam, tanq̃ integre saluantem, *sanctificatiua formatione deiformissimam pulchritudinem. Hæc igitur (ut diximus) sunt communia totius sanctificę consummationis. Summus autem sacerdos discrete habet eloquiorum super caput sanctissimam superpositionem. Quoniam enim consummatiua totius sacerdotij uirtus & disciplina diuinis summis sacerdotibus a diuina donatur & perfectionis principe bonitate pulchre in hierarchicis capitibus superponuntur deo tradita eloquia contiuatim & disciplinate manifestatoria totius theologię & theoptiæ & teophaniæ, unaq; ratione omnium diuinorum & sacrorum operum & uerborum, quæ a † benefica & diuina operatione nostræ hierarchiæ donata sunt, tanq̃ deiformi summo sacerdote totius hierarchicę ꝟtutis integre participãte. Oĩm aũt hierarchicaꝝ sctãꝝ laudationũ & san

Margin notes: † Ita. Exod. 33 | † sacerdotium | Leui. 8. Psal. 109 Heb. 5 Lucæ 22. | Actuū. 1. | B | † propter | C | * sanctificatiuam formationem | † vnifica.

Ca. V. ſanctarum actionũ, uerã & deo traditam ſcientiã, nõ illuminato tm̃, ſed & alijs proportionibus hierarchicis tradente & pficiente in diuiniſſimis ſcietijs & ſublimiſſimis anagogis, hierarchiceq; ſimul totius hierarchię pfectiſſima. Sacerdotibus aũt pedũ inclinatio conueniẽs eſt ultra *miniſtratiuã diſpoſitionẽ, tãq̃ unũ inclinante illa, & hoc hierarchico ſchemate conſummante. Ipſa igit̃ inclinatio ſignificat ſubiectũ acceſſum accedentis, referente deo qđ diuinitus accedens. Qm̃ ỽo, ut ſæpe diximus, tres ſacræ conſummantiũ diſpoſitiões propter tres ſctiſſimas teletas & uirtutes † ſuperſedẽt tribus conſummandorꝵ ordinibus, & ſub diuina iuga ſalutarẽ eorꝵ ſacrificant acceſſum apte miniſtratiua diſpoſitio, tanq̃ purgatiuã † unã ſacrificat purgãdorꝵ acceſſionẽ, ſub diuinũ eã ſupponẽs altare, tanq̃ purgatis animis in ipſo ſupmundane oblatis. Sacerdotes aũt utroq; pede inclinant, ueluti a ſuis † ſacrę acceſſibus nõ ſolũ mũdantibus, ſed & manifeſtiſſimis ſuis ſacrificationibus anagogice purificatã uitã in contẽplatiuũ habitũ & uirtutẽ a ſacrifice cõſummantibus. Summus aũt ſacerdos utroq; pede inclinãs, ſup caput habet tradita a deo eloqa, dei miniſtratiua uirtute purgatos, & a ſacrifica illũinatos, ad inſpectorꝵ ab ipſis ſacrorꝵ, pportionaliter eis ſcientiam hierarchice ducens, & p eã conſummãs accedentes † ad integrã ſecundã eos oblationẽ.

† miniſtrantiũ.
† ſuperſedere.
† uitam
† ſacris.
† ut

ELVCIDATIO HVIVS V. CAPITVLI, DE SACERdotalibus perfectionibus. Articulus IX.

Ractatum iam eſt de ſacramentis quibuſdã, & ſpecialiter tribus, baptiſmo, eucharistia, & confirmatione: nunc de eorundẽ miniſtris tractat, epõ ſc; ſacerdote, & diacono. [Lex qdẽ hæc eſt diuinitatis ſacratiſſima]. i. deus creator ita inſtituit & pręcepit, hancq; rebus creatis ordinationẽ ſeu legem impreſſit [per prima ſecunda]. i. inferiora & ſequentia inanimata & irrationalia, corporalia & corruptibilia, per ſuperiora ac præcedentia, p viua & rationalia ſeu intellectualia ac ſpiritualia [ad diuiniſſimam ſuam reducere lucẽ] . i. ad ipſum ac vltimũ finem, diuineq; bonitatis participationẽ dirigere ſcdm ſingulorꝵ capacitatem, naturã aut merita. Attingit em̃ à fine vſq; in finẽ fortiter, diſponens vniuerſa ſuauiter. Vnicuiq; q̊q; naturæ pfixit, ppriũ finẽ, & indidit ei naturalẽ inclinationẽ ad illũ, & de neceſſarijs medijs cõgruẽter, puidit. Hinc ipſe veriſſime phibet̃ oĩm rector, princeps & rex, de q̃ in lib. de Cauſ. aſſerit: Cauſa prima regit res creatas, pter q̃ cõmiſceat̃ eis. Itẽq;: Primũ regit res oẽs p finẽ decoris pulcherrime. Iſtud cõſequẽter probat Theologus p ea q̃ in inferiorib' cernimus. [*An nõ ſenſibiles elementorꝵ eſſentias videmus in magis eis cognatiora primũ veniẽtes, & p illa in alia, ppriã diuidẽtes opationẽ]. i. vtiq; iſtđ videm'. Nã actiua primo agũt & influũt in, ppinquiora, & p illa in remotiora: queadmodũ ignis prius illũinat & calefacit q̊d ſibi, ppinqus applicat̃. Etem̃ à diſtãti in diſtãs itur p mediũ [Pulchre ergo oĩs inuiſibilis & viſibilis ornat' principiũ & fundamẽtũ ĩ deiformiores primos infert deificos radios venire] i. ex ſenſibili & naturali illo, pbat̃ exẽplo à poſteriori, q̃ deus oĩpotẽs, q̃ ẽ principiũ exẽplare ac effectiuũ & fundamẽtum cauſale, nõ materiale nec ſubiacẽs, ſed oĩa portãs ſuo impio & ſua ſuſtentãs ỽtute, de q̃ ſcriptũ ẽ ĩ Iob: Qui extẽdit aqlonẽ ſup vacuũ, & appẽdit terrã ſup nihili. & in pſal. teſtat̃: Ego cõfirmaui colũnas eius. Qui ẽ principiũ exẽplare totius pulchritudinis & ornatus viſibilis & inuiſibilis, material' & immaterial', natural' & ſupnatural'. De q̃ ex ỽbis Platõis in Timęo deprompſit Boethius: Tu cũcta ſupno Ducis ab exẽplo, pulchrũ pulcherrimus ipſe. Mundũ mẽte gerẽs, ſimulq; in imagine formãs. Ipſe primo & principal'r influit radios ſuos deificos. i. lumina grę & glię, qb' mẽtes recipiẽtiũ deificãt̃. i. deo ſublimit̃ aſſimilãt̃, in primos deiformiores. i. angelos altiores, creatori in naturalib' atq; gratuitis cõformiores, q̊rꝵ vni locutus ẽ: Tu Cherub ſignaculũ ſiſitudinis [& p illos tãq̃ lucidiores aĩos]. i. tãq̃ p clariores & ſapiẽtiores intellectus [& ad pticipationẽ lũinis & traditionẽ opportunũ hñtes] i. p illos tãq̃ p eos q̃ hñt opportunũ. i. cõuenietius mediũ, eminẽtiorẽ capacitatẽ & diſpoſitionẽ nobiliorẽ, tã ad pticipandũ illumiationẽ à ſupiore, q̃ ad tradẽdũ & coĩcãdũ eã inferiorib', iccirco p illos irradiat [in ſubiectos] i. ĩ angelos ordinũ inferiorꝵ, ſicq; [, pportional'r eis illucet, & ſup apparet]. i. inferiorib' illis deſup apparet atq; infulget p ſupiores, pſertim in illũinatiõib' hierarchicis, q̃ ỽſant̃ circa diuinorꝵ cognitionẽ e[illegible] [Horꝵ ergo ẽ primorꝵ]. i. ad angl'os iſtos primo [deiuidũ] . i. hoc ip; q̊d ipi cognoſcũt

Plato
Boethius.

A & videt de deo circa regimē rerum[secūdis copiose i cōmēsuratiōe q iuxta eos ē ostēdes] i. inferiorib' liberaliter reuelari secūdum proportionē discretionē q hoc fieri cōgruit, vtputa[& ab ipsis sacre cōtēplata diuina spectacula] i. obiecta ipsis desup manifestata, vt sunt mysteria grē & incerta atq occulta sapiē suę q superioribus abūdantius pādit[& docere q hierarchica sunt] i. ptinētia ad dispositionem ac regimen vniuersi, præsertim ecclesiæ militātis[cū †scientia cōsummatiua] id est, formata & perfectiua, quæ tendit ad inflammationem amoris. De his quippe superiores docent inferiores, non de increato obiecto, quod oēs beati clare & immediate conspiciunt, ac alia multa in eo, non tamen tam multa & alta vt superiores. Ideo de talibus illuminantur & docentur à superioribus, prout super angelicam hierarchiam diffusius est expressum[diuinaq eos qui post se sunt hierarchice simul omnia bene docentium & perfectam docendi virtutem accipientium & tradere secundum dignitatem †sacre, erudite & integre participantium sacerdotali consummatione] hoc est, superiorum illorum est, inferiores instruere tanquam bene docentium simul omnia quæ sunt hierarchiæ, id est, qui spectant ad hierarchiam quamcunq, quæ omnia diuina ipsi præ cæteris sciunt, & docere valent eos qui post se sunt. Superiorum dico, accipientium virtutem docendi perfectam à deo, tradere, id est, ad tradendum & communicandū inferioribus, sacre, id est, charitatiue & erudite, id est, sapienter, & integre, id est, abundanter non parce, secundum dignitatem, id est, dispositionem & capacitatem participantium. consummatione sacerdotali, id est, inferiorum qui cum superioribus ecclesiasticę hierarchię, puta cum sacerdotibus, conuenientiam habēt. Vnde & sacerdos angelus dei vocatur, vt apud Malachiam: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirent: quia angelus domini exercituum ē. Angeli quoq seipsos deo in holocaustum plene sacrificant. [†Ergo diuinus pontificum ordo primus quidem est deiuidum ordinationum] id est, ordinum seu congregationum contēplantium deum in ecclesiastica hierarchia, seu ordinum diuisorum. i. inter se distinctorum. Verumtamen episcopatus, archiepiscopatus, papatus, pprie non sunt ordo nec ordines, put ordo est sacramētum & potestas spiritalis circa verum Christi corpus ministeriū habens seu ad actus sacramentales: sed quædā dignitates, iurisdictiones & relationes, supadditæ sacerdotio, vt frequenter. Verū nunc sumitur ordo extense, p spirituali potestate ad iurisdictionē spectāte[sublimissimus autem item idē]. i. ordo episcopalis est summus inter gradus & ordines ecclesiasticos, psertim secundū q̄d sacerdotium est includens. Episcopi nanq apostolorum sunt successores. Sed sicut beatissimus Petrus princeps. i. prælatus, caput & vertex fuit apostolorum, ita & papa pontificū, non ob ordinē pprie dictum sublimiorē, sed latiorē iurisdictionē. Deniq secundū doctores sup quartum & alibi, plenitudo ecclesiasticæ potestatis tria includit, videlicet sacerdotiū, quæ est potestas spiritualis circa corpus Christi verū, in qua potestate oēs sacerdotes sunt æquales. Nec in ea est papa sup simplicē sacerdotem, nec aliquē actū habet altiorē circa verum Christi corpus, q̄ infimus sacerdos, sed circa mysticū corpus Christi. Secundū est episcopalis potestas, que est de B genere qualitatis, & manet secundum suam essentiam in episcopo degradato seu absoluto, in quo tamen non manet pristina iurisdictio. Hinc non consecratur de nouo, si in pristinū gradum reponatur. In hac q̄q potestate episcopali non est vnus eps alio maior aut altior, sed solū in tertio, q̄d est, iurisdictio, quæ in solo summo pōtifice est supma[& nouissimus idē]. i. eps ē nō solū supremus in ecclesia, sed itē nouissimus tanq̄ cæterorum fundamentū, in q̄ resolutio quædā sistit, & virtualiter agit ac manet in inferioribus, q operantur in potestate superioris: quēadmodū in prima ppositione libri de Causis, & eius cōmentario elucidatur, q̄d prima causa plus influit q̄ quæcunq causa secunda: & q̄d causa secunda retrahente suā causalitatē, prima suā nō retrahit, qm est adhærentiæ vehementioris. Idē dixerūt Plato & Proclus. Hinc subdit[Etenim in †ipso pficit & impletur oīs nostræ hierarchię dispositio]. i. tota efficatia, virtus & ordinatio ecclesiasticæ hierarchiæ, in episcopo seu episcopali potestate cōsummatur, cōtinetur & sistit tanq̄ in apice. Hierarchia etenim est vnū totū potestatiuū, cuius natura est, q potestates partiū inferiorū virtualiter & eminenter continentur in potestate partis superioris, quēadmodū in potestate regis, potestates ducis & marchiōis ac comitis. [Vt enim omnē hierarchiā videmus in Iesum cōsummatā] Chrs enim est caput & princeps, fundamentum, perfector & finis vniuersæ hierarchicæ collectionis, tam angelicæ quam humanæ, sicut docet Apostolus ad Ephesios, dicens: Deus cōstituit Christum ad dexteram suam in cœlestibus super omnem principatū & potestatem & virtutem & dominationem. Nam & Iesus etiam secundum naturam assumptam vt verbo vnitam, caput & princeps ac platus est oīs hierarchici principatus ac ordinis[sic vnāquāq in pprijū diuinū summū sacerdotem]. i. quālibet particularē ecclesiam seu hierarchiā videmus & dicimus cōsummatā, per respectum & relationem ad proprium suum episcopum, imó omne ouile, omnis congre-

Psal. 90.
†Nō scītū
†educatiō
Mala. 2.
†Nō ergo
Plenitudo ecclesiasticæ potestatis in qua includit.
Liber Cau.
Plato, Proclus.
†ipsum.
Ephese. 1.

gatio, omnis plebs, per comparationem ad suum præsidentem, pastorem seu præsulem, est qd D vnum, & vnum mysticum corpus, vna societas, & à capite suo proprio quãdam vnitatem sortitur. Hinc libro de consideratione sanctus testatur Bernardus, quod Christus dicendo ad Petrum, Pasce oues meas, commendauit vnitatem in vno pastore & in vno grege. Hinc omnis pastor, præsul & præsidens per prius comparatur ad subditos suos & ad suum ouile collectiue quam diuisiue. Vnde & dominus Petrus de Aliaco, in libro suo de ecclesiastica potestate, ostendit quod Romanus pontifex per prius comparatur ad vniuersalem ecclesiam, quam ad quamcunque ecclesiam particularem. De hoc in opusculis de autoritate generalium consiliorum & de potestate summi pontificis, plenius scripsi. In quibus etiam aliqui cõtra me scripserunt valde erroneæ, imponentes mihi errores valde enormes, quos nunquam concepi nec cogitaui, vt quod ex vna parte in opusculis illis imposuerim errorem generali consilio, ex alia parte summo pontifici, quod prorsus falsissimum est, sicut iam passim pluribus constat, quibus sæpe opuscula illa ostendi. Ex his demũ quę sacratissim' Diony. scribit hic, illorũ veritas demõstrat. [Ipsa enim hierarchici ordinis virtus]. i. põtificalis potestas quę suæ particularis hierarchię q̃dda ẽ fundamẽtũ, & oĩs illi' potestates includẽs [in oĩbus locat sacris vniuersitatib']. i. in oĩbus cõgregatiõibus & ordinibus suæ iurisdictiõi subiectis, cõtinetur ac relucet [& per omnes diuinos ordines] id est, in cunctis illis sibi commissis [operatur propriæ hierarchiæ mysteria] id est, specialia quædam officia in sua diœcesi, quæ alijs ibi illicita sunt, nisi ex superioris indulto aut licentia, vt sacros ordines dare, ecclesias aut altaria consecrare, virgines sacras velare, chrisma conficere. [Discrete autem huic vltra cæteros ordines diuina lex distribuit] id est, ecclesiastica ac diuina ordinatio concedit & committit huic, puta episcopo, vltra cæteros ordines, id est, præ inferioribus ecclesiasticis potestatibus atq; ordinibus discrete, id est, proprie ac singulariter. Sicut enim potestas episcopalis est specialis forma & virtus, sic habet & proprios actus, cum nulla res expers sit propriæ operationis, vt & Damascenus fatetur, de quibus subiungitur: [in suã operationem] id est, pro exercitio suo, imó pro operationum suarum congerie. [Diuiniores sacrificationes] id est, excellentiores quasdam sanctificationes & consecrationes, vt dictum est. [Hæ autem sunt perfectrices diuinæ virtutis imagines] id est, operationes prætactæ episcopo propriæ, sunt perfectrices aliorum sacrorum & sacramentalium actuum ac signorum: quia per operationes istas perficiuntur, benedicuntur ac terminant. Ideo operatiões istę sunt imagines virtutis diuinæ, id est, res quædam in quibus omnipotentia dei repræsentatur, quemadmodum creata & ideata sunt velut imagines quædam & similitudines exemplarium rationũ mẽtis diuinæ, ex quibus deriuantur ac deducuntur [consummantes omnia diuinissima symbola] id est, perficientes & consecrantes sacramentalia signa & sensibilia opera, instrumenta & media sacramentorum ac cultus diuini [& omnes sacras dispositiones] id est, ritus & obseruationes aut ceremonias in diuinis. Quod consequenter per exempla declarat. [Etsi enim à sacerdotibus perficiuntur quædam honorabilium symbolorum] id est, quamuis simplices sacerdotes F benedicant & consecrent sensibilia quædam, vt sunt materiæ sacramentorum, vt panem & vinum & aquam baptismi [sed nunquam in theogenesiam] id est, baptismum [sacerdos operabitur] id est, nunquam aliquem baptizabit [sine diuinissimo vnguento] id est, chrismate ab episcopo consecrato. sicq; concurrit ibi completiue effectus episcopalis virtutis. Verumtamen istud sane intelligendum est. De sacramentis enim contingit loqui dupliciter. Primo quo ad ea quæ spectant ad ea secundum eorum solennitatem, & quantum ad bene esse. Sicq; oportet baptizatum chrismate vngi, & ita loquitur hic theologus. Secundo, quo ad spectantia ad necessitatem & veritatem ac proximam efficaciam sacramenti: & ita non oportet baptizatum vngi, imó nec confirmari. [Neq; diuinæ communionis perficiet mysteria] id est, non celebrabit, nec populum communicabit licite & de iure [nisi diuinissimo altari communicatiuis superpositis symbolis] supple, pane & calice [sed neque ipse sacerdos erit] id est, homo nõ erit sacerdos [nisi ab hierarchicis consummationibus in hoc sortitus] id est, nisi per consecrationem episcopalem, potestatem sacerdotalem sit consecutus. Verumtamen sicut prætactum est, sacerdos de tacto & item ex dispensatione aut necessitate vrgente, potest celebrare sine altari diuinissimo. Sed theologus loquitur secundum legem communem. [Inde diuina legislatio hierarchicorũ ordinum sanctificationem & diuini vnguenti consummationem & sacram altaris purificationem diuinorum pontificum perfectiuis virtutibus singulariter diuisit] id est, spiritussanctus per sanctos patres, præsertim per apostolos, instituit ac præcepit, vt hęc opera per episcopos fiant, & per virtutes eorum perfectiuas, videlicet per sacerdotalem & pontificalem potestatem, per quas efficiunt sanctificationem ordinũ hierarchicorum. i. ministros ecclesiæ consecrant: quorum

Bernardus. Iohan. 21. Pet. Aliac. Ioh. Dam. Bifariã loqui de sacramentis.

quorum characteres imprimuntur à deo per creationem, episcopus vero instrumẽtaliter & di
A spositiue cooperatur. sic quod diuini vnguenti consummationem .i. consecrationem complet
& dedicationem altaris. [Est ergo sanctific⁹ ordo] alia translatio habet, Pontificalis [consum- † sanctifica tus
matiuæ virtutis repletus] .i. perfectiua vi adimpletus. Perficere enim, & maiores sanctificatio-
nes efficere, spectat ad ipsum. Ideo subditur: [perfecta hierarchiæ] id est, ea quæ in hierarchia * in sciẽtia
sunt maiora & perfecta [discrete perficiens] cum eminentia singulari [† & scientias manifesta-
tiuorum eruditus] id est, doctus mysticas significationes sacramentalium signorum, & eorum
quę aliquid spirituale designant, ita quod talia potest exponere [& edocet proportionales eorũ
& sacros habitus & virtutes] id est, habituales talium proprietates ac vires, per quas proportio
natæ sunt spiritualia seu abdita designare. [Sacerdotum autem luciducus ordo] id est, sacerdo- † lucidus
tes quorum est, luce doctrinæ per iter salutis ducere proximos [in sanctas hostiarum inspecti-
ones manuducit perfectos] id est, baptizatos & aliunde paratos, perducit ad videndum ecclesię † pōtificalium
sacramenta [sub diuinorum † pontificum ordine] quia sacerdotes episcopis subsunt, & eorum
directione reguntur [& post eum sacrificans proprias sacras actiones] id est, ordo sacerdotum
post episcopos ad dei honorem exequens & exhibens opera & sacrificia ad officium suũ spe-
ctantia. [In quibus hoc quidem ipse agit] quod subditur [deificas] .i. res diuinas & sacramen-
tales [ostendens per sacratissima symbola] .i. sensibilia signa aut vascula sub quibus latent [&
contemplatores aduenientes] i. eos qui veniunt vt videant dominica sacramenta [perficiens]
B aliqua informatione, vel admittendo eos ad inspectiōem sacrorum [& * sanctarum teletarum * sacrarum
communicatores] .i. sacramentorum participatores eodem modo perficiens. [In summũ autẽ
sacerdotem remittens scientiam contemplatarum sacrificationum desiderantes] .i. eos qui cu
piunt scire significationes, rationes & mysteria oblationum & sanctarum actionum, quas vi-
derit dirigens ad præsulem. De quibus profundius edocere populum, reseruatur episcopo tan
quam spiritualissimo, & in diuinis doctissimo. ¶ Sequitur de proprietatibus & actib⁹ diacono DIACONORVM OFFICIA.
rum iuxta ritum primitiuæ ecclesiæ, in qua solum erãt distincti tres ordines isti, episcoporum
scilicet & sacerdotum ac diaconorum. [Ministrantium vero] id est, diaconorũ [ordo purga-
tiuus] habens inferiores purgare [& dissimilium discretiuus] id est, separans immundos & infi
deles à mundis [ante in sacerdotum sanctificationes accessionẽ purgat aduenientes] id est, mũ-
dat eos qui veniunt vt purgentur. ante accessionem ad sanctificationes sacerdotum, id est, ante
quam permittat eos aggredi illuminationem à sacerdote [puros eos perficiens contrarijs] id
est, ab oppositis malis exhibens eos purgatos [& ad sacrificam inspectionem & communicati
onem coaptatos] id est, aptos eos constituens ad intuitionem sanctæ oblationis & sacræ com-
munionis tempore opportuno: vel ad communicationem, conuersando inter fideles. [Inde &
in sancta theogenisia ministri aduenientem] id est, post prædicta ministri, id est, diaconi eum
qui venit ad baptismi regenerationem [vetus denudant] id est, exuunt [vestimentum adhuc &
absoluunt] ab impedimentis accedẽdi [& ad occasum in abrenunciationem statuunt] id est, du
C cunt illum ad occidentalem plagam templi, vt ibi renunciet Sathanæ & actibus eius. qui orien
ti, id est, Christo, aduersatur, de quo loquitur Zacharias: Ecce vir, oriens nomen eius [& iterũ Zacha. 6.
ad ortum] id est, partem orientalem [traducunt] in signum quod diuinæ illuminationi iam p-
pinquauit. [Purgatiuę enim sunt ordinationis & virtutis] id est, diaconi sunt ordinis purgatĩ
ui, & vim habent purgandi [repellere vniuersaliter iubẽtes aduenietibus] .i. ipsi diaconi iubẽtes
aduenientibus ad baptismũ repellere, vniuersalit̃ id est, generaliter ac totaliter repellant & abij
ciant [prioris vitæ amictus] .i. cõsuetudinẽ & habitus vitiorũ, qbus qsi vestimẽto fuerũt opti, iu Psal. 108.
xta illud psalmi: Operiãt sicut diploide cõfusiõe sua [& prioris cõuersatiõis tenebrosum] .i. cõ-
geriẽ tenebrarũ ac caliginẽ passionũ pristinæ vitæ, quæ potius fuit mors q̃ vita. De q̃ Salomon: Prouer. 4. Iudæ. 1.
Via, inqt, impiorũ tenebrosa, nesciũt vbi currũt. De q̃ amictu alibi scriptũ ẽ: Odiẽtes eã quæ car
nalis ẽ, maculatã tunicã. Vñ & Paulus: Exuite, ait, veterẽ hoiẽm cũ actib⁹ suis [ostẽdentes] .i. per Col. 3. * splendētibus.
hãc corporalẽ nudationẽ mõstrãtes eos oportere abijcere [& edocẽtes eos reordinandos] .i. à
prioribus inordinatiõibus reformãdos, ac ordinãdos in melius, vtputa [ex nõ lucentibus in lu
cẽtia trãscẽdere] .i. ex cõsortio hoim vitijs obtenebratorũ, ad incorporationẽ fideliũ fide & gr̃a
splẽdidorũ, pcedere, sicut talibus scripsit Apls: Fuistis aliqñ tenebræ, nunc aũt lux in dño. Vnde Ephes. 5. Isaiæ. 42.
per Isaiã dñs dixerat: Deducã cœcos in viã quam nesciunt. [Purgatiua ergo est ministratiua di-
spositio] .i. officiũ istud diaconorũ est purgatiuũ [in manifestissimas sacerdotũ sanctificatiões
reducẽs purgatos] .i. aptans & ducens ita mũdatos, ad claras & salubres illuminatiões sacerdo † indicans.
tũ [& impfectos † dijudicãs] .i. salubrit̃ iudicãs p hoc, q̃d ondit eis impfectionẽ ipsorũ, vt inde do Hebræ. 6.
lẽtes ac bñ erubescẽtes, accẽdãt & festinãt, ad meliora ac viciniora saluti. Hic subdit: [& inflãmãs

mundati

Ca. V. mundatiuis eloquiorum illuminationibus & doctrinis] id est, corda illorum accendens præceptis scripturarum illuminatiuis ac salutaribus documentis. Nempe vt ait Psalmista, Præceptum domini lucidum, illuminās oculos. Et rursus: Lucerna, inquit, pedibus meis verbum tuum domine, & lumen semitis meis. Hinc in Prouerbiorum libro inducitur. Mandata, lucerna est: & lex, lux: & via vitæ, increpatio disciplinæ. Deniq; hmōi mādatiuę illuminatiōes, sunt vba ista scripturæ: Omni custodia custodi cor tuū. Maledict⁹ q facit opus dei negligent. Cū metu, timore & tremore vestrā salutē opamini. & cōsimilia pene innumera [& adhuc immūdos]. i. nōdū purgatos [sacerdotibus incōfuse separās]. i. ab inordinato & imparato accessu ad illuminationes sacerdotum prohibens, vt tactum est, inconfuse. i. ordinate vel sine illorum confusione, videlicet sapienter & charitatiue. [Propter quod & sanctis eam statuit portis hierarchica legislatio] id est, ob istud præfigurandum, legislatio hierarchica. i. præceptum legis Mosaicæ hierarchicalis, quod in libro Numerorum & in vltima visione Ezechielis habetur, statuit eum. i. dispositionem ministrantium in templo, ordinauit stare ad portas seu ianuas templi, videlicet ipsos ministros seu Leuitas [ad sacra prouenientium introitum in perfectissimis purgationibus insinuans]. i. lex statuit hoc, insinuans. i. per hoc designans. introitum prouenientiū ad sacra. i. accessum pertingentium ad sacra mysteria ac sacramenta ecclesiæ, consistere in purgationibus perfectissimis, quæ ad illuminationem & sanctificationem præparant & perducunt. Vā dicitur in psalmo: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui ingreditur sine macula. In cuius figurationem etiam multi secundum legem immundi, prohibebātur ab ingressu templi tempore legis. & [ad sanctas eorum inspectiones & communicatiōes accessum purgatiuis virtutibus tradens] hoc est, assignans exercitijs viæ purgatiuæ seu actibus virtutū purgatiuaꝝ, vt sunt actus pœnitentiæ & virtutū moralium passiones reformantium, tanquam meritorijs, accessum ad inspectrices & communicationes sacrorum locorum in mysteriorum ac sacramentoꝝ ecclesiæ [& per eas eos impollutos]. i. per præuias illas purgationes ac præparationes [accipiens] illos fideles sic mundatos, impollutos pro nunc, q̄uis antea fuerint inquinati, qualibus scripsit Apostolus: Sed mūdati estis, sed sanctificati estis. Ex his includit theologus: [Ostensus est ergo à nobis pontificū qdam ordo consummatiuus &] pro. i. [perfectiuus]. i. modo declarauimus quod ordo præsulum habet sanctificare, cōsummare ac perficere sibi immediate subditos & cōmissos. & simili sensu ostensus est à nobis ordo [sacerdotū illuminatiuus & lucidus] vt modo expositū est. [Ministrantiū vero]. i. ordo diaconoꝝ, ostēsus est à nobis esse [purgatiuus & discretiuus] iuxta expositionē nūc introductā [scilicet hierarchico]. i. principali pōtificatiue [ordine] vnde alia habet translatio, videlicet pontificalis ordo [non perficere tm̄, sed illuminare simul & mundare cognoscente]. i. sic q̄d ordo pontificalis nouit & scit nō solum pficere, sed & illuminare, iteq; purgare [& sacerdotū virtute habente]. i. virtute sacerdotū seu potente ordine eoꝝ, habente [in seipsa cū illuminatiua & purgatiuā scientiā]. i. vim & notitiam mūdatiuā vna cū virtute illuminatiua. [Ipse qdem enī minores]. i. inferiores potestates [in ea quæ meliora sunt, trāsmouere non possunt]. i. actū sublimioꝝ potestatū nequeūt exercere, nec in ea perducere aut mouere, a d quæ superiores possunt [eo q̄d iniustū sit eis ad huiusmodi conari maiestatē]. i. præsumptuosum videretur inferioribus, niti ad ea agenda, quæ eoꝝ gradum limitē, vim, ordinē & mensuram transcendunt, cum scriptū sit: Non transgrediaris terminos q̄s fixerunt patres tui. [Ipsę aūt diuiniores virtutes cum proprijs & subiectas suæ perfectionis sacra scientia cognoscunt] hoc est, diuiniores. i. excellentiores potestates & mentes. cognoscunt scientia, id est, cognitione sacra perfectiōis suæ subiectas virtutes cum proprijs, id est, tam inferiores virtutes quam proprias, imó vt in libro de Causis probatur: Omnis intelligentia scit suam scientiam, & scit quod supra se est, & quod infra est. [Similiter quoniam diuinarum sunt actionum imagines] id est, hoc quoque cognoscunt virtutes prætactæ, quod actus earum, imó & ipsemet, sunt quædam imagines, id est, assimilationes & expressiones & imitationes diuinarum operationum, id est, increatæ cognitionis & ordinationis dilectionisq; dei [ipsæ* sanctificatæ dispositiones] id est, sanctæ angelicæ mentes sapienter dispositæ [bene ornati & inconfusi decoris] quoniam habent decorem in se, & inter se, speciosum & incōfusum seu inturbatum. & quia fluxerunt à decore æterno diuino, quem repræsentant tanquā imagines eius [diuinarū opationū in semetipsis ostēdētes illuminatiōes ordinatas in primas & medias & vltimas sacras actiōes & ordinatiōes] hoc ē, mētes illę rēpsentātes seu oñdētes in seipsis illuminatiōes. i. cognitiōes seu reuelatiōes operū diuinoꝝ. ordinatas. i. distinctas in primas & medias ac vltimas. i. in supmas & infimas, & medio modo se habentes. sacras actiōes & ordinatiōes [in discretionibus hierarch

Marginal notes: Psal. 18. — Psal. 118. — Prouer. 6. — Pro. 4. — Iere. 48. — Philip. 2. — Nu. 8. & 18 — Eze. 48. — Psal. 14. — Exod. 40. — † inspectiones — 1. Cor. 6. — Deu. 19. — Prouer. 22. — Liber Cau. — † significatiuæ.

Section letters in right margin: D, E, F.

A hierarchicis ordinatæ sunt] id est, sapienter distinctæ in choris atq; ordinibus suis [manifestantes (vt diximus) in seipsis diuinarum operationum ordinatum & inconfusum] pulchrum processum, & decentissimum nexum actionum dei, quæ sunt, purgare, illuminare, perficere. Vnde subiungitur: [Quoniam enim diuinitas in quibuscunq; inest, *animos purgat primum, deinde illuminat, & illuminatos consummat] id est, ex quo deus purgat animos, id est, intellectus seu spiritus in quibuscunq; per ē charitatem & gratiam, & eos deinde illuminat: non quod prius tempore sit purgare, quam illuminare aut perficere, præsertim in angelis, imò in re ipsa actus isti coincidunt, solaque ratione distinguuntur, vt sunt hierarchici actus, ita quod idem actus vt à dissimilitudine seu nescientia quadam mundans, vocatur purgatio: & vt veritatem ostendens seu ipsa veritatis ostensio, dicitur illuminatio: & vt in deum reducens, fertur perfectio, atque consideratus vt purgatio, præcedit seipsum consideratum secundo modo, sicq; deinceps & illuminatos consummat, id est, perficit [ad deiformem perfectionem] id est, ad hoc quod deo supernaturaliter & sublimiter conformentur [merito pontificalis diuinorum imaginum] id est, episcopalis potestas suprema virtutum istarum hierarchicarum, quæ sunt imagines summæ virtutis [indiscretas seipsam alternat ordinationes] id est, in plures actus se variat. sicq; q̄si alternat, id est, alterum & alterum, hoc est, alio & alio modo habentem, se exhibet, & varias ordinationes, id est, varios actus ordinatos seu institutiones facit diuersas [& virtutes] id est, actiones bonas potentes [*operose ostendens diuinas operationes] id est, efficaciter exercēs actus deo placentes, & ad suum spectantes officium, quemadmodum vnumquenq; episcopum sanctus Paulus hortatur: Labora sicut bonus miles Christi [in sanctissimis & incōfusis ordinibus *ponderose & inconfuse statutas] id est, in ordinibus purgatiuorum & illuminatiuorum ac perfectiuorum prouide consistentes. [Sed quoniam sanctificas ordinationes & partitiones, virtutesq; eorum & operationes diximus] id est, trium ordinum horum dispositiones, diuisiones, vires & opera determinauimus [quantū nobis possibile est moderata virtute [& sacratissimas eas quantū potētes sumus, inspiciamus consummationes]. i. pfectiuas & pfectissmas íactiões.

*animatū.

*aperte.

2. T. mo. 2.
*pōderate.

¶MYSTERIVM SANCTIFICATIVVM CONSVMMATIONVM.

Articulus. IX.

SVmmus sacerdos] id est, ordinandus & consecrandus in summum sacerdotem, ad [hierarchicam consummationem] id est, episcopalem consecrationem [accedens pede vtroque ante conspectum diuini altaris] Alia translatio habet genu posito ante altare. ideo sensus est, quod vtroq; genu flexu coram altari [super caput habet deo tradita eloquia] id est, librum aliquem sacræ scripturæ. Vna autem litera habet, Euangelia & hierarchicam manum] id est, manum episcopi consecrantis. [Et hoc modo proficiente eum] vtputa cōsecrandum [summo sacerdote] id est, episcopo consecrante [sanctissimis inuocationibus] id ē, deuotissimis præcibus [consummatur] id est, ordinatur in præsulem. ¶Sequitur de consecratione sacerdotis. ¶Sacerdos autem vtroq; pede inclinans] id est, ordinādus in sacerdotem, ambo genua flectens [in conspectu diuini altaris. super caput habet hierarchicam dexteram] C .i. manum dexterā episcopi ipsum consecrantis [& hoc modo à perficiente eū summo sacerdote sacrificis inuocationibus] .i. orationibus quæ deo instar sacrificij offeruntur, iuxta illud: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo [sanctificatur]. i. in sacerdotem ordinatur. ¶Sequitur de ordinatione diaconi. ¶Minister vero]. i. in diaconū ordinādus [vnū de pedibus inclinans]. i. vnū genu flectens [in cōspectu altaris sup caput habet pficientis] .i. ordinātis [eū summi sacerdotis dexterā, †cōsecrādus ab ipso ministrantiū cōsummatiuis inuocatiōibus] .i. p oratiões quæ dicunt cōsummatiua ordinatiōe diaconoꝝ. [Vnicuiq; aūt eoꝝ]. i. tā cōsecrādo in episcopū, q̄ cōsecrandis in sacerdotē atq; diaconū [cruciforme signat]. i. signaculū crucis imprimit [à pficiēte]. i. cōsecrāte [summo sacerdote signaculū & p vnūquēq; pdicatio fit sacra] vniuscuiusq; istoꝝ nomē recitabat, vt notificaret ordinatio eiꝰ: & forsan ab episcopo vnusqsq; illoꝝ admonebat, ad cōuersandū cōdigne suscepto officio [& cōsummatiua salutatio]. i. valde charitatiua salutis imp̄catio cū deosculatiōe [salutāte oī diuino p̄sente viro]. i. toto choro p motū [& cōsummāte summo sacerdote ad aliqd dictaꝝ diuinaꝝ ordinationū cōsummatū], i. episcopo cōsecrāte, cōplēte cōsecratione eius q ad aliquē hoꝝ ordinū puehebat. Deniq; S. Dionysiꝰ breuit ista recitat & cōscribit, nec oīa exprimit quæ in hoꝝ cōsecratiōe fiebāt, nec formas sacramētaliū ꝟboꝝ, nec sensibilia symbola quæ tāgebāt: atq; vt ex suꝑficie lr̄æ huiꝰ apparet, ab vno solo episcopo tūc poterat episcopus cōsecrari, qd & aliq hic affirmāt. nec exprimit hic, an episcopus cōsecrās, archiepiscopus fuerit. Verūtā in Sūmis qbusdā habet, q ternariꝰ nūerꝰ episcopoꝝ, ē de substātialibus cōsecratiōis, ita q si à paucioribus consecrarentur, nil ageretur.

SACERDOTVM CONSECRATIO

Psal. 140.
Diaconi ordinatio.
†pficiēdus.

Theoria

¶THEORIA, ritus præscripti & de rationibus ac significationibus prædictorum. Arti. X. D

COmmunia quidem sunt] Primo hic tangitur, in quibus præinductæ consecrationes conueniant: deinde, in quibus abinuicem distinguantur. Communia quidem sunt [summis sacerdotibus & sacerdotibus & ministris] id est, episcopis & inferioribus presbyteris, itemq; diaconis ista sunt [in sanctificatiuis eorum consummationibus] id est, in eorum consecrationibus [ad diuinum altare accessus & inclinatio] id est, genuflexio [hierarchicæ manus impositio] id est, impositio manus episcopi consecrantis super eorum capita [cruciforme signaculum] id est, impressio signi crucis [præconium] id est, prætacta recitatio eius ex nomine, vel attestatio de suo idoneitate [consummatiua salutatio] modo exposita. [Separata autem & discreta] id est, propria singulis ordinum, sunt hęc [summis quidem sacerdotibus] id est, episcopis propria sunt [eloquiorum super caput impositio] id est, positio libri sacræ scripturæ super caput [non habētibus hoc minoribus ordinibus] quia nec sacerdoti, nec episcopo, neq; diacono fit hoc. [Sacerdotibus vero, ambobus pedibus inclinatio] id est, sacerdotibus competit in sua ordinatione flectere genu vtrunq; [non habente hoc ministrantium consummatione] id est, ipsis diaconis in eorum ordinatione. [Ministri enim, vt dictum est] id est, diaconi [vnum inclinant de pedibus tantum] id est, vnum genu duntaxat.

¶Sequitur de horum significatione. [Ergo ad diuinum altare accessus & sufflexio] id ē, genuflexio [insinuat] id est, designat [omnibus sanctifice perficiendis] id est, consecrandis [supponere vniuersaliter consummationis principi deo] id est, subijcere deo totius perfectiōis datori ac regi, qui solus absolute perfectus est [propriam vitam & suam intellectualem vniuersitatem] id est, omnes vires suas ex sua natura, aut per participationem rationales, regendo eas p̄ rationis imperium & per virtutes morales, compescendo impetus passionum [castissimam ipsi oblatam] id est, acceptione sacrorum ordinum deo deputatam, ad hoc vt castissima sit, iuxta illud in Ecclesiastico: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere [& conformem] id est, reformatam virtutibus, non vitijs reformatam [& vt possibile est, dignam existentē diuino & sanctissimo & sacerdotali altari] id est, ad agendū ea quæ in altari aguntur, & præsertim ad accedendum dominum Iesum Christum, qui est altare intellectuale vere sanctissimū per quem & in quo offerenda sunt deo patri, quicquid ad eius honorem & cultum offerimus, vt meritis Christi suppleatur, quicquid ex parte nostri, defectuositatis occurrerit [offerēte sanctifice deiformes intellectus] id est, diuinissimo altari, scilicet Christo, offerente deo patri sanctifice, id est, sanctificante affectu, deuotione & puritate intellectus deiformes, id est, animas rationales deo gratiose assimilatas, quas saluator patri offert tanquam sua passione recuperatas, & patri per fidē, spem & charitatem desponsatas, vt finalem gratiam & gloriam consequantur. Nam & Christus secundum quod homo & mediator, interpellat pro nobis. De quo in prima Iohannis habetur epistola: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum: & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Vnde & ad Hebræos scriptū est: Christus saluare potest in perpetuum, accedens per semetipsum ad deum, semper viuēs ad interpellandum pro nobis. Præterea de hoc altari in missa præcamur: Iube hæc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuū. Potest item exponi hic passus de materiali altari, quod dicitur sanctissimum: quia ad sanctissima in eo agenda dedicatū, quod materialiter offert ea quæ offeruntur in eo, quemadmodum inanimata & irrationalia benedicere & laudare deum dicūtur [hierarchicæ autem manus impositio] id est, positio manus episcopi consecrantis super eū quem ordinat [similiter quidem manifestat] id est, palam designat & suo modo cooperatur [p̄fectiuam principalem protectionem] id est, diuinam defensiōem super ordinatum, iuxta illud psalmi: Sub vmbra alarum tuarum protege me, à facie impiorum qui me afflixerūt. Et in Isaia dicitur: Sub tegumento manus suæ protexit me [sub quā tanquam disciplinis sancti custodiuntur paterne] id est, sub qua pia tuitione electi in hac vita conseruantur, & à periculis eruunt misericordissime, tanquam sub disciplinis, id est, doctrinalibus directionibus, imó & quasi sub paternalibus castigationibus, pijssimisq; flagellis. vt in Ieremia protestatur: Castigo te in iudicio, id est, discretione, vt non tibi innoxius videaris. Non autem te faciam in consummationem. Hinc ad Hebræos scriptum est: Quis filius quem nō corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, ergo adulteri, & non filij estis. De quo in Prouerbiorum libro saluberrimo edocetur: Disciplinam domini fili mi ne abijcias, & ne deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi. Hoc est quod in Apocalypsi fatetur: Ego quos amo, arguo & castigo. Qui ergo in corruptionibus & correctionibus indignatur & murmurat, de numero electorum dei esse recusat [ipsis quidem habitum & virtutem sanctificatiuā donante

Eccle. 18. E
I. Iohan. 2
Hebræ. 7. F
Psal. 16.
Isaiæ. 49.
Iere. 30.
Hebræ. 12.
Pro. 3.
Apoc. 3.

donantem] hoc refertur ad id,quod supra iam protulit,hierarchicæ manus impositio manife
A stat perfectiuam principalem virtutem. Et est sensus,ꝙ diuina illa protectio largitur fidelibus
habitum gratiæ & virtutem qua sanctificantur,iuxta illud Sapientis:Quoniam dextera sua te
get eos,& brachio suo defendet illos[contrarias vero eis virtutes segregantem]id est,inuisibi Sapien.5.
lium hostium potestatem & crudelitatem & omnium inimicorum salutis eorum cateruam re
pellentem ab eis,& hoc secundũ ordinem sapientiæ ac prouidentiæ suæ & superdignissimi be
neplaciti sui,ac tempore præstituto:quia ad tempus permittit eos tentari,vt magis promerean
tur,& gloriosius coronentur. De his contrarijs virtutibus scriptum est ad Ephesios:Nõ est no
bis colluctatio aduersus carnem & sanguinem,sed aduersus principes & potestates,contra spi Ephe.6. *sanctificâ tiuas
ritualia nequitiæ in cœlestibus. [Docet autem simul & oẽs perficere *sanctificas operatiões]
id est,subuentio seu protectio illa diuina,imó ipsemet protegens deus,docet suos fideles perfi
cere simul, id est,pariter seu tempore oportuno.operationes oẽs sanctificas,id est,virtuosas,
per quas formaliter sancti efficimur. Oportet enim oẽs illas exequi & implere,cum Iacobus Iacobi.2.
dicat:Quicunqꝫ totam legem impleuerit,offendat autẽ in vno,factus est omniũ reus [tãquam
sub deo agentes perfectos] id est,tanquam discipulos & ministros sub dei præceptis viuentes,
& ei totis viribus seruientes:ideo diriguntur in cunctis ab eo,& donis spiritussancti mouentur
ac edocentur:quia vt dicitur ad Romanos,Quicumqꝫ spiritu dei aguntur,hi filij sunt dei. Hos
vnctio docet de omnibus,quemadmodum vni talium scripsit Apostolus:Dabit tibi dominus Roma.8 1.Iohan.2.
B de omnibus intellectum. Propter hoc sanctus hic pater affirmat,quod agunt sub deo. Etenim 2.Timo.2.
deus operatur in eis & per eos,sicut orauit Apostolus:Faciat in vobis quod placet coram se[&
propriarum operationum eum habentes ducem] Deus ergo iustos ducit per salutis itinera, 1.Cor.16. Psal.72
sicut vir sanctus gratanter fatetur:Tenuisti manum dexteram meam,& in voluntate tua dedu Sapien.10.
xisti me. Hinc Sapiens loquitur:Iustum deduxit dominus per vias rectas. Hinc sicut infantuli
egent curriculo quo ambulare assuescant,sine quo protinus corruunt:ita & nos nisi superpijssi
mum deum habeamus incessanter ductorem,mox labimur. Quis ergo potest præsumere, aut
in se confidere,aut inaniter gloriari?[Cruciforme autem signaculũ] id est,impressio signi cru
cis in ordinatis,designat[omnium *similiter carnalium concupiscentiarum interdictionem] *simul
id est,prohibitionem & detestationem. Nempe vt asserit sanctus Paulus,Qui sunt Christi,car Galatas.5. Lucæ.9.
nem suam crucifigunt cum vitijs & concupiscentijs.& ipsemet ait:Qui vult venire post me,ab
neget semetipsum,& tollat suam crucem quotidie,& sequatur me[& dei imitatricem vitam]id
est,Christiformem conuersationem,sicut sanctus deprompsit Iohannes:Qui dicit se in Chri 1.Iohan.2.
sto manere,debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare[respicientem recte in virilem Iesum] id
est,sapienter & inflexibiliter considerantem atqꝫ sectantẽ pro viribus præcepta & opera Chri
sti,documenta & exempla ipsius,vt impleat illud in Psalmo:In lege domini voluntas eius,& psal.1.
in lege eius meditabit die ac nocte. Porro Iesus in oib⁹ prorsus virilissimus fuit,q nec prospe
ris frangebatur,neqꝫ aduersis,nec cominationibus,nec blandimentis [& in diuinissimam vi
C tam]eius,qui à primo suæ conceptionis instante in virgine,nullo momento cessauit à beatifi
ca contemplatione & suauissima deitatis fruitione:nec cessauit pro hominum salute offerre se
patri,orando & ad passionẽ se paratissimum exhibendo:& vniuersa quæ fecit ac pertulit,ad no
stram deuotissime ordinando salutem[vsqꝫ ad crucem & mortem] inclusiue in quibus oblati
onem suam pro nobis compleuit,sicqꝫ tota vita eius in mundo,fuit celebratio vna continua:
debemus ergo & nos conuersationem eius pensare,ac imitari vsqꝫ ad mortem nostram,perse
uerando in finem:& etiam pro eius amore & honore,sustinendo(si detur occasio) libenter qd
cunqꝫ mortis supplicium,iuxta illud primæ Petri:Christo passo in carne,& vos eadem cogita Matt.16. 1.Petri.4.
tione armamini. Et denuo:Communicantes,inquit,Christi passionibus gaudete,vt in reuela Ibidem.
tione gloriæ eius gaudeatis. Sic ergo intueamur & imitemur virilitatem Iesu[cum diuina im
peccabilitate venientis]id est,qui per incarnationem descendit ad homines cum impeccabili
tate diuina,quia secundum naturam diuinam impeccabilis fuit omnino,& secundum assum
ptam naturam summe confirmatus fuit in bono,vtpute fruens beatifice deo, quantum ad su
periorem animæ partem[& sic viuentes tanquam conformes signantis in cruciformi propriæ
impeccabilitatis imagine] id est,sic Christiformiter conuersantes,tãquam per gratiam assimi
lati & similes,filij dei,signantis nos cruciformi imagine,id est,crucis signaculo,quod est imago
seu imitatio & figura impeccabilitatis Christi:quia per crucis signationem significatur, quod Gala.2. Gala.6.
de cætero simus mortui mundo & nobisipsis,vt cum Apostolo dicere valeamus:Viuo autem
iam non ego,viuit vero in me Christus. Et iterũ:Mihi absit gloriari,nisi in cruce domini mei
Iesu Christi,per quem mihi mundus crucifixus est,& ego mundo. Vel tanquã cõformes Chri

Ca. V. sti, signantis vos, id est, inter suas oues nos computantis, dãdo nobis pignus spiritus & arram D
Roma. 8. Ephe. 1. desponsationis internæ, sicut scripsit Apostolus, qui etiam protestatur: Signati estis in illo. Imagine cruciformi impeccabilitatis Christi, id est, fideli & virtuosa imitatiõe vitæ illius, cui quo amplius propinquamus & conformamur, eo plus in charitate & gratia roboramur: atque per hoc impeccabilitatem ipsius participamus, non perfecte assequimur. Participamus, inquam,
1. Iohan. 2. non tam faciliter in mortalia corruendo, neq; tam sæpe in venialia. Hinc in sua prima canoni-
1. Iohan 3. ca beatus ait Iohannes: Hæc scribo vobis, vt non peccetis. Et rursus: Om̃is qui natus est ex deo, non peccat. Ad hoc iugiter studeamus, vt quantũ sinit infelix nostra fragilitas, non peccemus,
Isaiæ. 27. i. dominũ deum nostrum non inhonoremus nec offendamus. Peccatum nãq; est infinitæ fugibilitatis. Hinc loquitur Isaias: Hic est omnis fructus, vt auferatur iniquitas. hoc erit, si omnipotentis dei ac iudicis summi præsentiam assidue ac profunde pensemus. Præterea quid designet præinducta recitatio ordinandorum, subiungitur: [Sacram vero consummationem & cõsummandorum prædicationem summus sacerdos reboat] id est, episcopus alte pronunciat prædicationem sacram, id est, appellationem sanctam tam promouendorum ad ordines, quam ordinum ad quos promouebuntur. Vtrunque etenim horum clamauit episcopus [mysterio declarante] id est, reboatione illa spiritaliter designante [quomodo amicus dei sanctificator] id est, qualiter episcopus consecrator ob suam sanctitatem amicus dei vocatus, quemadmodum
Isaiæ. 41. Iudith. 8. per Isaiam dominus ait: Semen Abraam amici mei. De quo legitur in libro Iudith: Abraã per multas tribulationes probatus, amicus dei effectus est [manifestator est diuinæ electionis] id est, sua roboatione insinuat illum quem nominat, non propria præsumptione ad susceptiõem ordinis sacri venisse, sed quasi diuinitus inspiratum: cuius inspirationis seu electiõis episcopus E manifestator est, non autor sicut nunc subditur [non ipse propria gratia perficiendos in sanctificatiuam ducens consummationem] id est, non ipse episcopus ducens, id est, promouens, gratia propria, id est, proprio dono vel autoritate. Vel propria gratia, id ẽ, amore priuato eius quem promouet perficiendos, id est, promouendos in consummationem sanctificatiuam, id est, ad ordinem ad quem pertinet alios cõsummare, id est, perficere [sed à deo motus in om̃es hierarchicas sanctificationes] id est, ex dispositione diuina, cuius ipse est velut instrumentum & executor, in quascunq; sanctificationes aut consecrationes alijs largiẽdas. Quod consequẽter probat exemplis. [Sic Moses legalis sanctificator] id est consecrator ministrorum dei sub lege data per ipsum [neq; fratrem qui est Aaron] id est, nec fratrem suum, Aaron nomine [in sacerdotalem consummationem ducit] id est, ad pontificalem prouehit dignitatem, cuius est
† sanctificum. Exod. 33. Ibidem. Deut. 33. allos consummare [& amicum dei se esse & † sanctificatum æstimans] id est, quamuis pro certo ex diuina reuelatione cognosceret se esse dei amicum ac hominem sanctum, cui iam in Exodo dominus dixerat: Inuenisti gratiam coram me: Et: Teipsum noui ex nomine. Qui & in Deuteronomio loquitur de seipso ad Leui: Perfectio tua & doctrina tua à viro sancto tuo [donec
† sacerdotale hierarchice perfectionis perficit. Leuit. 8. Ibid. diuinitus in hoc motus] id est, quousq; desuper iussus [à perfectiõis principe deo † sacerdotium perfecit]. i. ipsum Aaron principẽ sacerdotum constituit, vt in Leuitico legitur. [Sed & ipse diuinus noster & primus sanctificus (factus est eñi & hoc propter nos humanissimus) Iesus] id ẽ, ipse Iesus humanissimus. i. pijssimus, diuinissimus noster & prim⁹ sanctificus. i. summus noster sanctificator ac põtifex, q verus ẽ de⁹ ab æterno: & diuinus, q̃ ad assumptã naturã, secũdũ quã d's nõ ad mẽsurã spiritũ accepisse. Et interpositorie addit, factus ẽ eñi & hoc ꝑpter nos. i. ꝑ nr̃a salute factus ẽ hõ & sacerdos in assumpta hũanitate [nõ seipsum glorificauit]. i. ex seipso secũdũ naturã hũanã nõ exaltauit se, sacerdotiũ sibi assumẽdo aut ascribendo [vt eloq̃a aiũt]. i. prout
Iohan. 8 Psal. 109. Ibidem. scripturæ testant̃ [sed qui locutus est ad eũ] in psalmo: [Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisidec] vtputa deus pater, de q̃ ibidẽ: Iurauit dñs, & nõ pœnitebit eũ, tu es sacerdos in æternũ. De his Apostolus ad Hebræos scripsit diffuse: Nemo, inquiens, assumit sibi ho-
Hebræ. 5. norẽ, sed qui vocatur à deo tanquã Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pon-
Lucæ. 22. tifex fieret, sed q locutus ẽ ad eũ: Filius meus es tu, ego hodie genui te. &c. [Propt quod & ipse in sacerdotalem consummationem ducens discipulos] id est, apostolos ad sacerdotium promouens: quod fecit in cœna, dicendo: Hoc facite in meam cõmemorationem, vt alibi ex doctoribus solidis copiose ostendi [& quidẽ subsistens vt deus perfectionis princeps] id est, secundũ
1. Reg. 2. Matt. 23. Coloss. 2. Isaiæ. 9. diuinitatis suæ naturã existens summus princeps & magister per autoritatem, & scientiarum omnium dator, de quo dicitur primo libro Regum: Deus scientiarum dñs est. Qui & in euangelio contestatur: Vnus est magister vester Christus. Qui & secundum naturã assumptã præ om̃i creatura fuit plenus scientia, tamen finita. In quo secundum Apostolum sunt omnes thesauri sapiẽtiæ & sciẽtiæ dei absconditi. Vnde & ait Isaias: Vocabit princeps pacis. [vñ in sanctissimũ

suum

A suum patrem & diuinum spiritum] id est, in deum patrem substantialiter sanctum, & in spiritum sanctum[perfectionis principalem retulit hierarchicæ perfectionem] id est, reduxit perfectionem principalem, id est, primam & increatam perfectioẽm, quæ est causa & fons totius hierarchicæ perfectionis. Hoc est, Christus secundum quod homo, omnem perfectionem suam creatam & ecclesiasticam potestatem asscripsit patri atq; spiritui sancto, imó & sibiipsi secundũ quod est verbum æternum: quoniam tota supergloriosissima trinitas ẽ vnus verus deus, summe & solus absolute perfectus, & summa ac vna perfectio increata, separata, in se & per se subsistens[annuncians discipulis, vt eloquia aiunt ab Ierosolymis non recedere, sed expectare promissionem patris, quam audistis mei] qui per me spopondit & locutus est vobis[quia vos baptizabimini in spiritusancto] Sicut em̃ scriptum est in Actis: Cõuescens, id est, cum discipulis manducans, in die videlicet ascensionis, in cœnaculo quod in Ierusalẽ fuit, præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris: quã audistis, inquit, per os meum. Porro de illa promissione legitur in Luca: Dixit eis, Sedete in ciuitate quoadusq; induamini virtute ex alto. Et ego mittam promissum patris mei in vos. De qua re Christus in sermone post cœnam sæpius tetigit: Cum venerit, inquiens, paracletus quem ego mittam vobis à patre & cætera. Præterea constat quod Apostoli erant baptizati à Christo eiꝰ baptismate ante ipsius passionem, secundum Augustinum, dempto Paulo, quem postea conuersum baptizauit Ananias. Baptizatio igitur de qua hic sermo, fuit spiritalis lotio, vnctio & repletio spiritussancti. Actuum. I. Lucæ. 24. Iohan. 16 Augusti. Actu. 9.

¶ Sequitur aliud quod difficultate non caret. [Et quidem & ipse discipulorum vertex] videlicet beatissimus Petrus, princeps, vertex & os apostolorum[cum coordinata sibi hierarchica

C decade] id est, cum aliis decem apostolis eiusdem ordinis secum, quamuis eorum superior fuerit, quemadmodum decanus est vnus canonicorum, & prior seu abbas, vnus est monachorum [in duodenarii discipulorum veniens sanctificaui consummationem] id est, disponẽs se ad cõplendum numerum duodecim apostolorum, quorum vnus perierat[in diuinitatis electioẽm timidus] id est, reuerenter se habens circa electionem restãtis, quæ potius ad spiritumsanctum pertinuit[reliquit] id est, deo commisit[ostende, dicens, quem elegam] Nostra trãslatio habet, quod apostoli duos statuerũt, & orantes dixerunt: Domine, ostende quem elegeris ex his duobus vnum. & cætera[& à diuina sorte diuinitus ostensum in sancti duodenarii hierarchicũ numerum recepit] id est, ipsum beatum Matthiam, super quem cecidit sors, suscepit Petrus & alii in numerũ hierarchicũ duodenarii sancti. i. scti agminis apostolorũ, ita quod ipse fuit vnus illorum, vt legitur in Actis. [De diuina aũt sorte huic Matthiæ data, alii quidem alia dixerunt] id est, diuersi diuersa senserunt[neq; recte, vt æstimo] id est, quidam opinati sunt aliter quã verum puto. Sobrie loquitur, quia materia tangit scripturam canonicam, circa quã oportet timorate ac sobriissime loqui. [Meum vero & ipse sensum dicam] sine pertinaci & temeraria assertione. Ideo subditur: [Videntur enim mihi eloquia sortem nominasse, diuinum quoddam donum, declarans illi hierarchico choro à diuina electione ostensum] id est, mihi apparet quod scriptura præallegata nominauit sortem, aliquod donum aut signũ sensibile, manifestans choro apostolorum ostensum, vtputa ipsum Matthiam, ex electione diuina esse accipiẽdũ. Cuius & alia subditur ratio: [Præter enim aliquid diuinum summus sacerdos non per seipsum motus debet sacerdotales facere perfectiones, id est, episcopus non per seipsum, id est, proprio motu aut fauore, debet facere perfectiones sacerdotales, id est, aliquos ad sacerdotium aut pontifitium promouere, præter aliquod motiuum diuinum aut cœleste vel supnaturale. Ideo subditur: [sed deo submouente] id est, ab intus agente & inspirante[eas hierarchice, & cœlitus perficere] id est, ordinationes & promotiones illas peragere ecclesiastice, & cœlesti reuelatione intus aut extra ostensa. ¶ Istud interdum speciali gratia datum & factum est, videlicet per descẽsum columbæ, aut splendore mirabili desuper radiante, aut angelo visibiliter apparente, aut p̃uia reuelatioue, aut aliquo simili supernaturali effectu. non tamen oportet semper sic fieri, nec beatissimus Petrus legitur sanctum Clementem ita instituisse. Ideo sancti patres ordinauerũt regularem & canonicum modum eligendi, & quod orationes debent præcedere, ac alia quędã diuina, vt deus omnipotens dignetur dirigere, prouidere, complere. ¶ Præterea quæritur, An licet per sortes eligere, & quid sentiendum de ista sancti Dionysii positione circa electionẽ sancti Matthiæ apostoli. ¶ De his super Actus apostolorum plenius scripsi, quæ non oportet hic iterare. Thomas quoque in Secunda Secundæ de his scripsit diffuse. Breuiter autem tangendo quidam magni dixerunt, quod electio illa Matthiæ per sortem, fuit talis qualis in lege Moysi solita erat, qua & Samuel vsus est in promotione Saul in regem, & Iosue in deprehensione Acham. De qua in Prouerbiis Salomon loquitur: Sortes mittuntur in sinum, & à domino tem- Actu. I. Tho. Aq. Leuiti. 16 Nu. 33. 36. I. Reg. 10. Iosuæ. 7 13 14 Iosu. 15 18 Prouer. 16

B

 peran-

perantur, & quod apostoli ante missionem spiritus sancti illa sint vsi in electione Matthiæ, non D
Actu.6. autem potest illam in electione septem diaconorum. Hæc est sanctorum Hieronymi ac Bedæ
Hierony. Beda. positio. similiter dicit Boethius, q̃ prælatus non est sorte eligendus, & hoc nunc communiter
Boethius obseruatur. Inter tantos iudicare, non est paruitatis ac imperitiæ meæ. ¶ Sequitur de significatione salutationis. [Ipsa autem ad finem sanctificæ consummationis salutatio sacram intelligentiam habet] hoc est, salutatio ordinati cum osculo charitatiuo in fine celebrationis, designat quid sacrum, vt subditur [Omnes enim quicunq; assunt sanctificis existentes ordinibus] id est, vniuersi astantes, in sanctis ordinibus existentes. [Sed & ipse perficiẽs summus sacerdos] id est, episcopus ordinans [salutat perfectum] id est, ordinatum in sacerdotem. [Cum enim sanctificatiuis habitudinibus & virtutibus] id est, sacris scientijs, donis, virtutibusq; infusis [& diuina vocatione] id est, inspiratione [& sanctificatione] id est, syncera depuratione [ad sanctificam perfectionem] id est, sacram ordinationem & consecrationem, in qua datur gratia & augetur [aduenit animus sacer] id est, mens deuota seu spiritus virtuosus, videlicet homo ordinandus, intelligendo totum per partem [amabilis est coordinatis] id est, cæteris secum ordi-
Aristoteles dinatis. Similitudo enim est causa vna amoris. & vnumquodq; totum habet de amabilitate, quantum de bonitate, cum bonum sit appetitus obiectum [& sacratissimis ordinibus] id est, cõstitutis in illis [in deiformissimã ductus pulchritudinẽ] id est, ad decorem internum valde deiformem, increatæ pulchritudinis sublimiter mutatiuum per excellentias actuum optimorũ. Amabilis inquam, est [æquiformibus amantibus animis] id est, cordibus in virtutibus sibi æ- E
Eccle.13. qualibus, vel saltem conformibus. Etenim simile applaudit simili sibi. Propter quod in Ecclesiastico dicitur: Omne animal diligit simile. sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sibi sociabitur. Deniq; conformitas gratiæ ac virtutum venustorumq; morum, multis efficacior est ad excitationem mutuæ dilectionis, quã conformitas in natura & naturalibus. Similiter amor spiritalis potentior est naturali ac sociali atq; carnali. Hinc inter veraciter virtuosos, spiritales, perfectos, est syncerissima, fortissima ac
Hierony. permansiua dilectio. Idcirco dixit Hieronymus: Illa est sola vera & spiritalis dilectio, ac glutinio charitatis Christi sociata, quam non cõmodum proprium aut carnalis affectio sed virtutũ parilitas ac societas studij scripturarum conciliant, gignunt & nutriũt [& ab eis sacre adiutus] id est, animus virtuosus & charitatiuus, à talibus amatoribus sibi conformibus, in necessarijs & honestis obsequijs pie subleuatus per opera misericordiæ spiritualia & corporalia, sicut horta-
Galat.5. Thobiæ.4. Prouer.18. tur Apostolus: Per charitatem seruite in inuicem. Tales equidem implent præcepta legis naturalis, quod sibi fieri volunt rationabili voluntate, alijs prompte exhibẽtes: & quod sibi fieri rationabiliter nolunt, nemini facientes. Et certe vt Salomon dixit: Frater qui ita iuuatur à fratre, quasi ciuitas munita. [Inde ad se inuicem sanctifica salutatio sacrificatur æquiformium animorum] id est, hac de causa salutatio ista sanctitatem imprecans & procurans animorũ in virtutibus similium, sacrificatur, id est, ad dei honorem mutuo offertur [sacram societatẽ declarans]
Gaudij ortus qui. id est, ostendens quod ita se salutantes, adinuicem habeant spiritalem & puram communicationem & sodalitatem [& inter se inuicem amabilẽ lætitiam] id est, spiritalẽ iucunditatẽ. Gaudium nanq; oritur ex apprehensione bonitatis conuenientis, & ex vnione potentię cum obiecto
Psal.132. Actu.4. 1.Cor.1. conuenienti. Tales autem apprehendunt se sub ratiõe præcipui boni, & vnusquisq; cognoscit se amari ab alio. Ideo scriptum est: Ecce quam bonum & quã iucundũ, habitare fratres in vnũ, quorum est cor vnũ & anima vna, sicut admonet Paulus: Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata [tanquam integre saluantem] hoc est, lætitiam saluantẽ, id est, conseruantẽ ac nu-
Informatio, sanctificatiua trientem [+ formationem] id est, affectionẽ seu impressionẽ. Vel informationẽ [+ sanctificatiuã] Spiritalis nanq; exhilaratio mutua suauiter allicit, charitatẽ fouet, & bene agentes conseruat in opere [deiformissimam pulchritudinẽ] id est, speciositatẽ vitæ contemplatiuæ, quæ sanctam & mutuam dilectionẽ, quietẽ & tranqllitatẽ interiorẽ, ac spiritalẽ oblectationẽ, præcipue exigit & assidue solet habere coniunctas. Ecce quanta est dignitas, quanta formositas animæ sanctæ. O quales fuerunt in primitiua ecclesia, constituti in ordinibus sacris: & proh dolor quales iã sumus. [Hæc ergo (vt diximus) sunt cõmunia totius sanctificæ cõsummatiõis]. i. oĩm cõstitutorum in sacris ordinibus, vtpute episcoporum, sacerdotũ, diaconorum, q̃rũ ꝓpria subiũgũt. [Sũmus autẽ sacerdos discrete]. i. different ab alijs. s. ꝓprie [habet eloqorum sup̃ caput sacratissimã suppositionẽ]. i. librũ sacræ scripturæ, suppositũ capiti suo dũ ordinat. [Qm̃ em̃ cõsummatiua totius sacerdotij virtus & disciplina]. i. tota potestas & autoritatiua sciẽtia sacerdotalis, quæ sunt duæ claues [diuinis summis sacerdotibus]. i. episcopis q diuini sunt, ad minus rõne sacratissimi & diuinissimi sui põtificalis officij [à diuina donat & ꝑfectiõis principe bonitate]. i. increata dei benignitate cõfert [pulchre in hierarchicis capitibus]. i. sup̃ capita episcoporum [supponũt deo tradi

A ta eloquia].i.libenter scripturarum à deo inspiratarum, vt liber euangeliorum vel Biblia[continuatim & disciplinate manifestatoria].i.connexe ac sapienter declaratiua [totius theologiæ & theoptiæ & theophaniæ] Alia translatio continet,Omnis theologia. omnisq; diuina actio & apparitio.i.tota theologica veritas & recitatio operum diuinorum,& descriptio reuelationum. Vnde videtur quod liber totius aut maioris partis bibliæ,superponebatur illorum capitib'[vnaq; ratione omnium diuinorum & sacrorum operum & verborum,quæ ab †vnifica diuina operatione nostræ hierarchiæ donata sunt].i.simili ratione & sensu continentur in libro illo totali descriptiones seu scripturæ omniū mysteriorum & sanctorum operum ac verborum desuper præstitorum & reuelatorum ecclesiæ,quantum necessarium fuit ad informationē ecclesię:non tamen simpliciter omnium,cum & alibi scriptum sit: Multa alia fecit Iesus,quæ si scribantur per singula,nec ipsum mundum arbitror posse capere eos qui scribēdi sunt,libros. In libro Iob quoq; dicitur. Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius. Et cum vix paruam stillam sermonum eius audierimus,quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? In Ecclesiastico quoq; legitur: Multa sunt abscondita maiora his,pauca enim vidimus operum eius. Quæ donata & reuelata sunt ecclesiasticæ hierarchiæ.i.vniuersali militanti ecclesiæ,quæ à primo electo homine dicitur incepisse. operatione diuina vnifica.i.à deo operante per se & per creaturas subiectas,qui cuncta vnificat.i.vnumquodq; efficit vnum,secundum quod vnum cum ente conuertitur,& diuersa in aliquam redigit vnitatem:imó vniuersa coordinauit ita,q; omnia simul sunt quasi vnus exercitus & vna totalitas:& ordo est intimus rebus[tanquam deiformi summo sacerdote totius hierarchicæ virtutis integræ participante] id ē, plenarie sortito plenitudine scientiæ

†bonifica & diuina.

Iohan.21.
Iob.26.
Eccle.43.

B & virtutis ecclesiasticæ,saltem comparatiue,& quantum ad suum spectat officium in sua dioecesi,quæ tamen potestas à pontifice summo diuersimode restringitur,dilatatur & ordinatur,ne fit in ecclesia dei confusio,sed vnusquisq; præsideat suis. Ob hanc præeminentiam potestatis atq; scientiæ pręsulis, superponitur capiti eius in sua ordinatione liber totius diuinę scripturę. [Omnium autem hierarchicarum sanctarum laudationum & sanctarū actionū veram & deo traditam scientiam non illuminato tantum] hoc est,episcopo non solum illuminato.i.docto & cognoscente scientiam verā & à deo collatam,omnium laudationum sanctarū hierarchicarum.i.laudum ecclesiasticarum,quibus ecclesia in dei officio vtitur. Vel, omnium laudabiliū preconiorum operumq; sanctorum.i.quorundam de omnibus, vt sit distributio accommoda, iuxta id Psalmi: Confitebor tibi domine in toto corde meo,narrabo omnia mirabilia tua. Et Ecclesiasticus ait: Glorificate dominum quantuncunq; poteritis.superualebit adhuc,& exaltātes eum,replemini virtute. Ne laboretis,non enim peruenietis. Etenim de ipso scriptum est vere: Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absq; numero,supple hominib' cognito. Nihilominus verum est illud Sapientis: Omnia in mensura & numero & pondere constituisti. Itaq; episcopo non tantum sic illuminato[sed & alijs proportionibus hierarchicis tradente].i.ipso episcopo inferioribus communicante dona gratiarum sibi concessa.hierarchicis proportionibus.i.discretis commensurationibus,influendo singulis secundum capacitatem,dignitatē, statum,gradum & dispositionem earum, quemadmodum in euangelio legitur: Dedit vnicuique

Psal.9.
Eccle.43.
Iob.5.
Sapien.11.
Matt.25.

C secundum propriam virtutem[& perficiente]illuminatos[in diuinissimis scientijs].i. profundioribus theorijs[& sublimissimis anagogis].i.altissimis contemplationibus sursumductiuis secundum illud Apostoli: Sapientiam loquimur inter perfectos[hierarchiceq; simul om̄ia totius hierarchiæ pfectissima].i.episcopo ita docto omnia,imó & perfectissima, spiritualissima & difficilima cognoscēte hierarchice,catholice.i.vt necessarium est ecclesiasticæ hierarchiæ vt queat ligata dissoluere, obscura exponere & ea quæ fidei sunt persuadere, defendere, corroborare ad quem potissime spectat illud Petri: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos satisfactionem de ea quæ in vobis est,fide & spe. Nempe ad episcopum pertinet, totā suā dioecesim purgare,illuminare,pficere,atq; ad difficiliora respōdere. Sed heu heu heu, ad qd deuenit ecclesia,ad q̄ miserabilissimā & pene extremā ruinā? ¶ Seqt de pprijs sacerdotū,respectu diaconorum.[Sacerdotib' aūt pedū inclinatio cōueniēs ē].i.sacerdotib' in eorum ordinatione cōuenit,qd ambo genua flectāt[vltra*ministrantiū dispositionē].i.vltra dispositos & locatos in ordine diaconatus[tāq̄ vnū inclināte illa].i.dispositiōe seu ordine diaconorum flectēte in sua ordinatiōe solūmodo vnū genu[& hoc hierarchico schemate cōsummāte]. i.isto apparatu ac ritu cōplēte epo consecratiōes pfatas. [Ipsa ergo inclinatio].i.geniculatio[significat subiectū accessum accedētis].i.ipm aditū ordinādi,puenire ex humilitate & obediētia, sicq; eē subiectum deo tā ipm q̄ psonā accedētis[referētis deo,qd diuinit' accedēs].i.deo gratāt ascribētis,qd ipso sic disponēte,sibi cōcessum est ad ordinē sacrū accedere,ita q; nō ingessit seipm.[Qm̄ vero vt se

1.Cor.2.
1.Petri.3.
*ministrationem.

Ca.V pe diximus,tres sacræ consummantiũ dispositiões].i.tres sunt gradus seu ordines, q actiue se habent circa aliorũ profectũ,videlicet ordo purgantiũ,ordo illuminantiũ,ordo perficientiũ. [propter tres sanctissimas teletas].i.ad exercendũ & exequendũ tres consecrationes, vt habet vna translatio:hoc ẽ,tres sacras actiões hierarchicas,quæ sunt purgatio,illuminatio & pfectio, vt habet trãslatio alia[& ỽtutes †supsedere tribus cõsummãdorũ ordinibus].i.ppter tres virtutes seu vires hierarchicales,quæ sunt vis purgatiua,vis illuminatiua,& vis pfectiua:virtutes inq̃ supsedere.i.quæ datæ sunt ad supsedendũ pſidendũq; aliis,vtputa tribus ordinibus cõsummandorũ,& eorũ q̃rũ est purgari,& eorũ q̃rũ est illuminari,eorũ q̃q; q̃rũ est pfici[& sub diuina iuga salutarẽ eorũ sacrificãt accessum].i.ordines illi q̃rũ est purgare,illuminare,pficere,sacrificant.i.sacrũ efficiũt accessum eorũ,q̃rũ ẽ purgari,illuminari ac pfici,sub diuina iuga.i.accessum q̃ se subdũt dei pceptis,cuius etiã pcepta sunt pcepta ecclesiæ & superiorũ[apte ministratiua dispositio]seu ordo diaconorũ[tanq̃ purgatiua vnã sacrificat purgandorũ accessionẽ].i.sacrã facit vnã actionẽ eorũ,q ad deũ accedũt.Nã facit in eis salubrẽ purgationẽ passiuã. Vel vnã accessionẽ.i.cõgregationẽ purgandorũ[sub diuinũ eã supponẽs altare].i.sacro altari subijciẽs ad humiliandũ & prosternendũ se corã altari[tanq̃ in ipso purgatis animis supmũdane oblatis].i. tanq̃ aĩabus eorũ q iã purgati sunt,spiritalit̃ deo oblatis,cui se obtulerũt in seruos fideles,in ipo altari,id est,circa illud,vel in altari,id est,Christo.[Sacerdotes autem vtroque pede inclinant] id est,ambo genua flectunt[veluti suis sacris accessibus non solum mundantibus]id est, ad designandum quod per sacros suos accessus ad deum,vt illuminentur ab illo vel ad inferiores vt illos illuminent, non solum purgent illos [sed & manifestissimis suis sacrificationibus] E id est,sacris oblationibus[anagogice purificatum vitã in contẽplatiuũ habitũ& ỽtutẽ sacrifice cõsummãtibus].i.ipsis sacerdotibus,cõsummãtibus.i.pficiẽtibus anagogice.i.supductiue erigẽdo,videlicet ad supna, vitã purificatã.i. cõuersationẽ iã mũdatã à malis prioribus,sicq; pficiendo illos,vt ptingãt in habitũ cõtẽplatiuũ.i.ad sapiẽtiã salutarẽ & ỽtutẽ pfectã, p quæ sint ad cõtẽplandũ idonei:& ita sacerdotes nõ solũ purgãt,sed& illuminãt inferiores,sacrifice,nõ ỽbis solũmodo,sed etiã sacre agendo seu iuste viuẽdo.[Sũmus aũt sacerdos vtroq; pede inclinãs] .i.ambo genua flectẽs[sup caput habet deo tradita eloq̃].i.librũ scripturæ [dei ministratiua virtute purgatos & sacrifica illuminatos ad inspectorũ ab ipsis sacrorũ proportionaliter eis scientiã hierarchice ducẽs & per eã cõsummans accedentes in integrã secundũ eos oblationẽ] .i. Episcopus ducẽs purgatos ministratiua dei virtute.i.diaconali & purgatiua potestate,& illuminatos sacrifica. i.sanctificatiua & illuminatiua vi sacerdotũ.Ducẽs,inq̃,ad sciẽtiã.i.cognitionẽ & spiritalẽ intellectũ,pportionalit̃ eis.i.secundũ quod capere queũt sacrorũ inspectorũ ab ipsis.i.mysteriorũ & sacramentorũ ac diuinorũ,quæ ipsis aliqualiter sunt ostẽsa,vel sub sensibilibus signis & formis manifestata.Et p sciẽtiã illã cõsummans.i.pficiens accedẽtes in oblationẽ integrã secundũ eos.i.ad hoc,q ipsi accedentes ad deũ per directionẽ&eruditionẽ episcopi, perfecte se offerant deo secundum exigentiam & tenorem vocationis & status eorum,& secũdũ quod dona eis diuinitus collata requiruntur:q̃a vt ait saluator,Cui plus datum est,plus requiretur ab eo. Idcirco hortatur Apostolus:Obsecro vos,vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis,cum omni humilitate & patientia. F

Luc.12. Collo.1.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS V.

Ost diuinas operationes in consecratione chrismatis dignum est exponere sacerdotales ordines,& partitiones & virtutes eorum & operationes & perfectiones & trinitatem ordinum sub ipsis constitutorum,vt ostẽdatur nostra hierarchia expellere à se inordinationem & confusionem & in ordinibus suis seruare bene ordinatam & stabilem ordinationẽ,iuxta singulorum ordinum congruentiam. Et cum de hierarchiis generaliter tractaremus,trinã eis diuisionẽ attribuimus:dicẽdo,oẽe hierarchicũ negocium diuidi in sanctas pfectiões & diuinos magistros& eos q ab ipsis pficiunt. Cœlestis aũt hierarchia pfectionẽ habet secũdũ virtutẽ,ppriã intellectũ dei & inuisibiliũ diuinorũ cõphẽsiuũ & integrã,secũdũ eandẽ suã ỽtutẽ dei cõformitatẽ & dei imitationẽ firmã,& habet primas substãtias illuminatores & docẽs inferiorũ ad sanctã pfectionẽ.Ipse enim ad subiectos ordines deferunt deificas cognitiões sibi donatas à †diuina hierarchia quæ sapientes facit diuinas mentes primis aũt substãtiis subiecti sunt. Et dicũt pfecti ordines tãq̃ ab illis sursum acti ad diuinã illuminationẽ. Post ãgelicã vero hierarchiã diuina bonitas ad nos pferẽs dona sua antiq̃ populo sub lege tãq̃ pueris secũdũ scripturã legalẽ hierarchiã tradidit,obscuris & remotis imaginibus verorũ archityporũ,scilicet spiritualiũ intelligentiarũ & difficilibus ænigmatibus ad contemplandũ

A plandū propter figurarum obſcuritatem habentibus cōtemplationem ſpiritalis intelligentię nō clare expreſſam, ſed coopertam in ipſis ſcdm capacitatē antiqui ppl̄i, tanq̄ infirmis oculis ſine læſione ſuperſplendens. Huic aūt legali hierarchiæ pfectio eſt ſurſum actio ad ſpūalem vni us dei cultum. Manuductores vo ad iſtam, q̄ à primo legis magiſtro Moſe docti ſunt de his, q̄ ad tabernaculum dn̄i ptinebant. Qui Moſes ad introductoriā notitiam tabernaculi cum ſuis ptinentijs ſcribēs hierarchiam legalem & imaginē figuræ ſibi in monte Sina oſtenſę, vocabat oia ſcdm legem ſanctificata. In hac aūt legali hierarchia pfecti erant, q̄ à dictis manuductoribus pportionaliter ſurſum agebantur ad doctrinā pfectiorem per ſigna legalia. Perfectiorem vero doctrinam theologia dicit nr̄am hierarchiam, vocans ipſam adimpletionē & finem ſanctum legalis hierarchiæ. Noſtra aūt hierarchia media eſt inter legalē & cœleſtem, tanq̄ vtriq; ſecundū aliq̄d coicans, ſc; cœleſti hierarchiæ intellectualibus cōtemplatiōibus, & legali in eo, q̄ variatur ſignis ſenſibilibus, & p illa in diuina ſurſum agitur. Et ſimiliter trinā habet diuiſionem, ſc; imperfectiores † perfectores & perfectos. Vnaquęq; em̄ harū trium diuiſionum nr̄ę hierarchiæ ordinatur ſicut & in legali & in cœleſti hierarchia, ſc; prima & media & vltima, prouidens ſanctis in ſe cōtentis virtutem & cōuenientem ſingulis pportionem, & vniuerſorū ordinatam & cōiunctiuam coionem. Perfectionum ergo ſanctificatio primam habet virtutem imperfectorum mundationem. Mediam aūt virtutē, doctrinam mundatorū illuminatiuā. Vltimā vero & priorū complexiuam perfectionem doctorū in ſcientia propriarum doctrinarū. Ordo aūt ſanctificantium in prima virtutum mundat imperfectos per perfectores, in media autem illuminat mundatos, in vltima & ſumma virtutum ſanctificantium pficit eos, qui diuino lu-

B mini cōmunicauerunt in ſcientificis perfectionibus illuminationum, quas contemplati ſunt. Eorū autem qui perficiuntur, prima virtus eſt mundatiua, media virtus illuminatiua, & quorundam contemplatiua, vltima & alijs diuinior illuminata per perfectiuam ſcientiā ſanctarū illuminationum, quarum effecta eſt contemplatrix. Laudauimus ergo triplicem virtutē ſanctificationis perfectionum: duplicem quidē in baptiſmo, ſc; mundationem & illuminationē: vnam vero in euchariſtia & chriſmate, ſc; deificam cognitionem & ſcientiam, per quam perficiuntur viuifica deductio & beatiſſima communio noſtri ad ipſam diuinitatem. Reſtat deinceps tractare quo ordine ſacerdotali, per quem iſta adminiſtrantur, qui ordo diuiditur in ordinationem mundatiuam & illuminatiuam & perfectiuam. Eſt autem generalis lex hierarchiæ vt inferiores per ſuos ſuperiores ſurſum agantur ad diuinos ſplendores ſibi illucētes, iuxta q̄d videmus in rebus ſenſibilibus & elementatis: quia cognatiora ſibi & propinquiora prius & familiarius immutant ſcdm ſuam ſimilitudinem, & illis mediantibus extendunt operationē ſuā ad vlteriora. Conuenienter igitur deus, qui eſt principium & firmamentū oīs viſibilis & inuiſibilis ordinationis, primo influit radios ſuos vitales & deificos primis & ſuperioribus ſicut ſibi conformioribus, & per illos tanq̄ idoneos ad lumen diuinū & hauriendum, & alijs influendum elucet & ſuperapparet inferioribus ſcdm ipſorū capacitatem. Primorū ergo deum ſubliſſimius contemplantium eſt, copioſe demonſtrare ſuis inferioribus ſcdm ipſorū capacitatē viſiones diuinas quas ipſi inſpiciunt, & eorundem eſt docere quę hierarchica ſunt ſcientia pfectiua

C cum ipſi bene didicerint diuina vniuerſæ hierarchiæ, & præ alijs acceperunt perfectiuam virtutem docendi: & ipſorum eſt tradere diuina his, qui ſacerdotali perfectione integre participant ſecundum ipſorū dignitatem. Ordo aūt epiſcopalis, præ cæteris ordinibus eccleſiaſticis, proximus eſt deo, & ſummus & vltimus. i. conſummatiuus aliorum, qa in ordine epiſcopali conſummatur & adimpletur omnis ornatus eccleſiaſticæ hierarchiæ. Sicut em̄ vniuerſa hierarchia angelica & humana in dn̄o Ieſu conſummat̄, ita & quælibet ſpiritualis hierarchia terminatur in proprio hierarcha. Virtus aūt ordinis hierarchici continet omnes virtutes & operationes eccleſiaſticas, q̄uis per inferiores fiat ſubminiſtratio, & ipſa opatur miniſteria ſibi appropriata per ſingulos alios ordines. Lex aūt diuina excellenter attribuit ordini epiſcopali ſuę per reliquos ordines diuiniores ſanctificationes ad opationem ſibi appropriatam. Iſtæ autem ſanctificatiōes epiſcopales ſunt perfectiuæ imagines diuinæ virtutis perficientes oīa ſigna diuina & ornatus eccleſiaſticos. Quamuis em̄ a ſacerdotibus quędā myſteria ſymbolica impleāt vt baptiſmus & confectio euchariſtiæ, cum quibuſdam pertinentijs, tn̄ baptiſmus nō celebrat̄ ſolenniter ſine chriſmate & euchariſtia conficitur in altari. Chriſma autem & altare non niſi ab epiſcopo conſecrantur, ſed neque aliquis fit ſacerdos niſi ab epiſcopo conſecratus. Vnde diuinitus ordinatum eſt ad ſolum epiſcopum pertinere ſacerdotum, chriſmatis & altaris conſecrationem. Ordo ergo epiſcopalis adimpletus eſt virtute perfectiua naturæ noſtræ;

Exodi 19

Math. 5

Roma. 10

Apo. 1

Ca.VI perficiens excellenter ea quæ perficiunt sacerdotium, & manifestatiue edoctus spiritales scientias, & edocens sacerdotes & alios inferiores spiritales scientias & virtutes. Ordo autem sacerdotum illuminatiuus, eorum qui perficiuntur à hierarchis, manuducit ad cognitionem perfectionum, & cum eisdem hierarchis operatur mysteria sibi competentia, in quibus & operatur diuinas operationes, quas & demõstrat per signa sensibilia, accedentes faciens cõtemplatiuos, & sanctarum perfectionum communicatores, & ad episcopos mittens eos qui desiderant scientiam sanctificationum, quas contemplati sunt. Ordo autem diaconorum, qui mundatiuus & separatiuus est dissimilium, accedentes mundat anteq̃ accedant ad sanctificationem, quę fit per sacerdotes. Mundat autem eos à contrarijs, & idoneos facit ad sanctificatiuam inspectionem & communionẽ. Vñ in baptismo diaconi accedentem exuunt vestem veterem, & discalciant, & ad occidentem statuunt, ad faciendam abrenunciationem, & iterum transducunt ad orientem. Ea ratione ordinis mundatiui & virtutis mundatiuę, sunt qui pręcipiunt accedentes abijcere omnino vestes prioris vitæ, & obscuritatem prioris vitæ, ostendentes & docentes illos abrenunciare obscuris, & ad illuminatiua transduci. Mundatiuus ergo est ordo diaconorum sursum agens mundatos ad manifestas sanctorum sanctificationes, & impfectiores mundans & inflammans doctrinis scripturarum illuminatiuis & exhortatiuis, mundos etiam segregans ab immundis. Et ideo constitutio ecclesiastica statuit ordinem diaconorum ad portas, per imperfectas mundationes signans introitum ad sancta, & per virtutes mundatiuas insinuans adductionem in sanctas inspectiones, & communiones sanctorum, & per istas communiones & inspectiones suscipiens eos immaculatos. Ostensum est ergo q̃ ordo episcopalis perfectiuus est, & perfecta operans. Sacerdotalis autem ordo illuminatiuus est luciducus. Ordo autem diaconorum purgatiuus & discretiuus. Episcopali ordine non solum sciente perficere, sed mundare & illuminare, & habente in se virtutem sacerdotalem & virtutem illuminatiuam & scientiam mundatiuam. Nam minores nequeunt operationes maiorum implere, neque eis licet ad talem præsumptionem conari. Sublimiores vero ordines, q̃uis & proprias & subiectas scientias cognoscant, tamen quia typum gerunt diuinarum operationum, ipsi ostendentes in se ordinis saceedotalis bene & inconfuse ordinati, illuminationes diuinarum operationum diuisi sunt ecclesiastici gradus in primas & medias & vltimas sanctas operationes & ordines secundum hierarchicas discretiones, per hoc manifestantes (vt dixi) in seipsis inconfusam ordinationẽ diuinarum opationũ. Nam quoniam diuinitas cœlestes animos prius naturaliter mundat, post illuminat, & illuminatos perficit ad operationem perfectionis deo cõformem, conuenienter ecclesiastica hierarchia diligenter imitans, diuinam seipsam diuidit in discretos ordines & virtutes: per se manifeste ostendens operationes ecclesiasticæ hierarchiæ in sanctis & mundis ordinibus firmiter & inconfuse esse collocatas. Quoniam autem sacerdotales ordines & ordinum partitiones & virtutes & operationes tetigimus secundum nostram possibilitatem, consideremus ipsorum perfectiones.

¶MYSTERIVM sacerdotalis perfectionis.

EPiscopus quidem quando consecrandus est, ambo genua flectens ante altare, super caput habet sacras scripturas, & eps cõsecrãs ipsum, ponit manũ sup caput eius, & pmissis inuocationibus ad deũ, sic eũ cõsecrat. Sacerdos aũt q cõsecrãdus est vtrũq; genu flectẽs epo eũ cõsecrãte & manũ capiti eius imponẽte, sctis inuocatiõibus consecrat. Minister vero. i. diaconus flectens vnũ genu añ altare, ab epo imponente manũ dexterã eius capiti, ordinatur,* factis ab episcopo consecrationibus ad diaconorum perfectionem pertinentibus. Cuilibet ergo eorum qui perficiuntur imprimitur signum crucis, ab episcopo eos perficiente, & quilibet specialiter edocetur, & omnes qui ibi præsentes sunt in sacrario recipiunt eum in osculo sancto.

*sanctis

¶CONTEMPLATIO.

COlligitur ergo ex prædictis q̃ episcopis, sacerdotibꝰ, diaconis coĩa sunt introductio, añ altare inclinatio, impositio manus episcopalis, signatio cruciformis, prædicatio, osculum. Episcopis aũt electũ & singulare est, q̃ liber sacræ scripturę capitibus eorũ supponit. Sacerdotes aũt genua ambo flectũt, cũ ministri tm̃ vnũ genu flectant. Adductio aũt ad altare & inclinatio signat eos, qui sacerdotaliter perficiuntur,† vniuersaliter deo supponere vitam suam, & intellectũ, & intellectuales suas opationes oĩno diuinæ maiestati psentare, & scdm suã facultatẽ se diuina pñtia dignã exhibere, & cœlesti sanctuario mẽtes deo dignas offerre. Impositio ṽo manuũ epi signat, q̃ eps eos q̃s pficit principalr ptegit tanq̃ pueros, & custodit, pr̃næ ipsis impartiens habitũ & virtutẽ sacerdotalem & cõterens cõtrarias ṽtutes. Docet etiã eos pficere sacerdotales opationes tãq̃ deo subditos & ipm hñtes ducẽ in oĩbus propriarum opationum. Cruciformis vero signatio abstinentiã ab oĩbus carnalibꝰ appetitibus &

†hũiliter

vitam deo conformem, semper intentam ad conuersationem saluatoris nostri in carne. Vel A potius ad ipsius diuinam vitam, qui vsq; ad crucem & mortem cum peccati immunitate plenissima peruenit, & ad sui imitationem viuentes insignit, propria cruciformi imagine immunitatis peccati. Sanctam autem perfectionem eorum qui perficiuntur episcopus pronunciat, in quo ostendit q ipse sanctitatis perfector in dei amore manifestiuus est diuinę electiōis: nec propria voluntate eos ad culmen gradus sacerdotalis exaltans, sed à deo motus ad omnes sacerdotales sanctificationes. Ita Moses perfector legalis sanctitatis etiam Aaron fratrem suum carnalem ad dignitatem sacerdotalem & dei amicitiam non sublimauit, neq; eum hierarchice propria gratia consecrauit: sed deus qui principalis est autor sanctitatis. Nam & ipse dominus Iesus propter nos homo factus, non seipsum glorificauit, vt dicit Apostolus ad Hebræos, sed qui locutus est ad ipsum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Vnde & ipse dominus Iesus discipulos suos in episcopos cōsecrans, quamuis ipsemet secundum diuinitatem princeps sit omnis perfectionis, tamen perfectionem eorum ipse reposuit ad patrem suum deum & spiritum sanctum, annuncians eis, sicut scriptum est in Actibus apostolorum, à Hierosolymis non recederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis, inquit, per os meum, quoniam baptizabimini spiritu sancto. Et beatus Petrus apostolorum princeps, cum alijs decem coapostolis, completurus duodenarium apostolicum, deo cōmisit electionem dicens: Ostende quem elegeris, & diuina sorte demonstratum, in numerum B duodenarij apostolici suscepit. De sorte autem illa quæ cecidit super Matthiam, aliqui non recte dixerunt. Mihi autem videtur, q sors ibi dicatur aliquod diuinum donum, demonstrans apostolicæ congregationi, quem deus in apostolum elegisset. Demonstrans etiam quod episcopum non oportet proprio motu aliquos promouere ad ordinem sacerdotalem, sed instinctu diuino, & inspiratione cœlesti. Quod autem in fine qui perficitur, in osculo suscipitur, tam ab episcopo, quàm ab alijs sacerdotibus qui præsentes sunt, signat quod mens sancta scientijs & virtutibus & diuina vocatione ad sacerdotalem perfectionem proueniens, alias sanctas mentes amat, & ab illis amatur. Vnde & mutuū sacerdotū osculum, ostendit coīonem conformiū mentium, & mutuo amabilem exultationē, sicut integre seruantē deiformē pulchritudinē per gradū sacerdotalē. Igitur quę dixi coīa sunt totius ordinis sacerdotalis. Ad solū vo episcopū pertinet, vt sancta euangelica ponantur super caput eius quum consecratur, in quo signatur, quod diuina bonitas tribuit episcopis tam virtutem, quam scientiam perfectiuam omnis sanctificationis, iuxta quod sacræ scripturæ continent & declarant diuinas operationes, apparitiones, sanctificationes, locutiones, & vno verbo omnia diuina & opera & verba donata nostræ hierarchiæ à benefica diuina operatione. Ideo scriptura sacra superponitur capiti episcopi consecrandi, tanquam à deo conformis, & omni sacerdotali virtute integre participaturi. Neq; tantum illuminandis vera & diuina scientia omnium hierarchicarum locutionum & operationum, sed alijs secundum singulorū gradum & capacitatem hoc dispensaturi & perfe C cturi alijs hierarchice in diuinissimis cognitionibus & summis sursum actionibus in omnibus perfectissimis totius hierarchiæ. Sacerdotibus autē speciale est præter ministros vtrumq; genu flectere ministris aū vnū genu tm̄ flctere. Genuuflectio vero aū altare signat, q̄d tā adducētis adductio, q̄ ipse q adducitur, deo supponit. Qm̄ aūt tres sunt ordines pficientiū, scilicet purgatores, illuminatores, & perfectores, & ipsi præsident tribus ordinibus eorum, qui perficiuntur, scilicet, purgandis, illuminandis, & perficiendis: per tres perficiendi virtutes, scilicet purgationem, illuminationem, & perfectionem, & eorum adductionem deo supponunt, congruit vt ministri, qui purgant tantum, adductionem vnam sanctificent coram sancto altari, vnum tantum genu flectendo. Sacerdotes vero qui duplicem accedentibus impendunt, adductionē deo suppositam, duo genua flectant, scilicet pro purgatorum illuminatione, & illuminatorū perfectione. Episcopus vero & ambo genua flectit, & super caput habet euangelia, quia à ministris purgatos, & à sacerdotibus illuminatos & perfectos, ad contemplationem & communionem sacrorum, secundum singulorum proportionem hierarchice adducens, per istam perficit adductos ad integram secundum istos sanctificationem.

Exodi 28
Iohan. 1.
Hebræos 5
psalmo 109
Iohan. 21
Actuum 1

¶De perfe

DE PERFICIENDORVM ORDINIBVS, Caput Sextum.

a

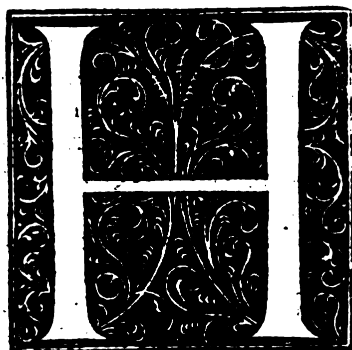

I quidem sacerdotales ordines & partitiones, uirtutesq; eorum & operationes & consummationes: sub ipsis autem trinitas consummandorum ordinum deinde narranda. Dicamus igitur q purgandi quidam sunt ordines sacrificantibus & ministrantibus distinctę multitudines †quarũ iam memoriam fecimus, eius quidem tanq̃ adhuc ante ministrantium obstetricibus eloquijs ad uitalem approbationem & reformandæ & figurandæ, eiusq; quasi ad diuinam, quia ex ea apostatauit, uitam, reuocendæ bonorum eloquiorum conuersoria doctrina, eiusq; tanq̃ adhuc a contrarijs aumultibus infirmiter timide, & a facientibus uirtutẽ eloquijs corroborandæ, eiusq; uelut adhuc ad sacras actioues ex pessimis traducendæ, eiusq; tanq̃ traductæ quidem, nondum uero castissimę conuersationem in diuinioribus habitibus & immutabilibus habentis. Isti enim sunt purgandi ordines administratiua obstetricatione & purgatiua uirtute. Hos ministri sacris suis uirtutibus perficiunt ad consummate purgatos eos illuminatrice † manifestissimarũ sacrificationum contemplationem & communicationem *transordinandos. Medius autem ordo est contemplatiuus, & quibusdam sacrificijs proportionaliter in puritate omni communicans, sacerdotibus †illuminandis se distributus. Etenim est (ut æstimo) clarum quomodo ipse purgatus omni immunda macula, & castissimum habens proprij animi immutabile fundamentũ, incontemplatiuum habitum & uirtutem sacrifice transit, & communicat per se diuinissimis symbolis in † contemplatione eorum, & in communicatiõe, simul omnis lętitię sacræ repletus, ac per hoc ad diuinum scientię eorum amorem sanctissimis ascensionibus suis uirtutibusq; proportionaliter †reuolans. Hunc ego dico sancti populi ordinem, tanq̃ per omnem uenientem purgationem, & sacra manifestatissimarum hostiarum inspectione & communicatione (quantum iustum est) dignum. Perficiendorum autem omnium altior ordo, monachorũ est sacra dispositio, omi quidem mundata purgatione, uniuersali uirtute & perfectissima propriarum actionum castitate, omniq; quantacunq;, ut decet, eam cõtemplando, sanctificatione in intellectuali theoria, & communicatiõe facta, & pontificum consummatiuis uirtutibus mancipata, & diuinis eorum illuminationibus & hierarchicis traditionibus edocta, considerans per se sacrarum hostiarum sacrificationes, & a sacra eorum scientia proportionaliter in consummatissimam ascendens consummationem. Inde diuini duces nostri nominationibus eos sacris dignati sunt, alij quidam therapentas, alij autem monachos ipsos nominantes, ex dei puro ministerio & famulatu, & non partita & singulari uita, tanquam unificante eos * inseparabilium sacris conplicationibus in deiformem unitatem, & amicam deo consummationem. Propter quod & consummatiuam eis donauit geatiam sacra legislatio, & quadam eos dignata est cõsecratiua inuocatione, non hieracchica: illa eñ in solis fit sanctificis ordinibus, sed sanctificatiua a sanctis sacerdotibus hierarchica pfectione scdb sanctificata

E

F

Marginal notes: *quorũ; †manifestissimã; *transordinandũ vel transordinando.; *in illuminãdũ.; †contemplatiõib.; †eleuatus; † separabiliũ, vel inseperabilibus.; †sanctificatam.

MYSTERIVM monasticæ consummationis.

A SACERdos quidem stat in conspectu diuini altaris, monachicam inuocationem psallens. Consummandus autem retro sacerdotem stat, non utrumque pedem inclinans, nõ unum pedibus, non super caput habens deo tradita eloquia: tantum uero sacerdoti astans psallenti, super ipso mysticam inuocationem. Perficiens autem eam sacerdos, ad perficiendum ueniẽs, interrogat primum hoc, si primum abrenunciat diuisis, non solum conuersationibus, sed & phantasijs: deinde perfectissimam ei uitam narrat, testimonium ei perhibens, qa oportet eum media superastare. Hæc autem omnia perficiente, intentiusque confitente, cruciformi similitudine signans eum sacerdos tondet, trinamque diuinæ beatitudinis inuocans substantiam, & uestem omnem exuens, alteram induit, et cum alijs sacerdotibus uiris, quicunque assunt, salutans eum, socium perficit diuinorum mysteriorum.

THEORIA.

QVod neque pedibus inclinare, neque super caput habere a deo tradita eloquia, astare aũt sacerdoti inuocationẽ psallẽti, declarat B monachicũ ordinem nõ esse prælatũ alijs, sed in seipso stantẽ in singulari & sacra statione sacerdotales sequentem ordines, & cũ ipsis tanq̃ consequentem in diuinam sacrorum per se sciam bene credens ascendentẽ. Partitis aũt non solum conuersatiõibus, sed etiam phantasijs abrenũciatio, cõsummatissimam significat monachorum philosophiam, in scia * uiuificantium mandatorum operationem. Est em̃, ut diximus, nõ mediæ perficiendorum ordinũ, sed oĩm altioris, propter qđ & multa a media ordinatiõe indiscrete * energumenũ interdicunt modo quodam singularibus monachis, tãq̃ ad unum sic debentibus unificari, & ad diuinã unitatẽ cõgregati, & ad sanctificam (ut iustum est) uitam reformari, ueluti cognationem eius * habentẽ in multis, & magis† ei ultra reliquas consummandorum ordinationes proximãtem. Cruciformis aũt similitudinis signaculum (sicut iam a nobis dictũ est) declarat ab oĩbus simul carnalibus desiderijs ocium. Capillorum uero tonsura significat † mun- C dam, nõ figuratã uitã, nõ in fictis figuris, animi libertatẽ superposite formantẽ, sed ipsam in seipsa nõ hũanis pulchritudinibus, sed coadunatis & monachicis in deiformissimũ reductã. Prioris aũt uestimẽti expulsio, & alterius assumptio, a media sacra uita in perfectiorem transordinationẽ significat, sicut in sacra theogenysia uestimẽti mutatio declarabat purgatam uitam in contemplatiuum & illuminatiuum habitũ ascendentẽ. Si autem & nunc sacerdes & omnes * quicunque assunt sancti, consummatum salutant, sanctam deiformium intellige societatem, † charitatiue in lætitia diuina condelectatam sibijnuicem. In fine autẽ oĩm sacerdos in diuinã coĩonẽ uocat cõsummatũ, significãs sacre † qũo perfectus. Si uere in monachicam peruenit, & in * coadunatam anagogen, non contemplator solummodo erit secũdum se sacrorum, neque iuxta medium ordinem in coĩonẽ ueniet sacratissimorum symbolorum, sed cum diuina a se participatorum sacrorum scientia, altero modo † super sacram plebem in assumptionem ueniet diuinæ

Marginal notes: † vnificatiuum. * inergumenum. * habentẽ † &. † nudam dominij * qui † charitate. * quoniã † coordinatam. † supra.

Ca.V. diuinæ communionis. Propter quod & sacerdotalibus ordinibus in sacre communicatiuis suis sanctificationibus, in fine sanctissimarum suarum oblationũ sanctissimæ eucharistiæ cõmunio tradit a consummãte eos summo sacerdote. Non solum quia diuinorum mysteriorum assumptio uniuscuiusq; hierarchicæ participationis est consummatio, sed quia & ipsam communionem & diuinissimam donationem proportionaliter eis secundum singulas sacræ omnes ordinationes participant ad propriam, earum positionis anagogen & consummationem. Comprehensum est igitur a nobis, quomodo sanctæ quidem teletæ purgatio sunt, & illuminatio, & consummatio. Ministri autem, purgatiuus ordo, sacerdotes uero, illuminatiuus, consummatiuus autem, deiformes summi sacerdotes. Purgatus uero ordo, sacrę inspectionis & communionis non particeps, quantum adhuc purgatus, contemplatiuus ordo sacer populus. Consummatus autem ordo est adunatorum monachorum. Sic enim secundũ nos hierarchia deo traditis ordinibus sacræ disposita, cœlestibus hierarchijs cõformis est diuinæ imitationis suæ, quantum in uiris saluans deiformes characteres. Sed dicis quia cœlestibus hierarchijs desunt omnino purgati ordines: non enim iustũ neq; uerum dicere tanquam iam quædam cœlestis dispositio sit polluta. Ego autem quia quidem immaculati perfectissimæ sunt, & castissimum supermundanæ habent, confiteor omnino, si non omnino recido sacratissimo intellectu. Si enim aliquis eorum a malitia receptus, cœlesti quidem & inconfusa † cadit diuinorum animorum harmonia in obscurum apostaticarum multitudinum euectus est casum. Sed est dicendum mirabiliter in cœlesti hierarchia, quia purgatio est in subiectis essentijs a deo tanquam ignotorum illuminatio in perfectiorem eas scientiam ducens diuinarum cognitionum & ignorantiam eorum, quorum scientiam nondum habebant, utpote purgans, per primas & diuiniores essentias reductas in superiores diuinarum contemplationum & manifestiores claritates. Sic & illuminati ordines sunt & consummati, & purgatiui, & illuminatiui, & consummatiui secundum cœlestem hierarchiam, tanquam excellentissimis & diuinissimis essentijs inferiores sacras & cœlestes dispositiones, cum omnium castitate purgantibus in ordinibus & proportionibus cœlestium hierarchiarum, implentibusq; eas diuinissimarum illuminatione, & consummantibus in sacratissima hierarchicarum intelligentiarum scientia. Etenim iam a nobis dictum est, & eloquijs diuinitus comparatur, non eas esse omnes cœlestes * dispositiones in omnibus sacris † deiuidum illuminationum scientijs, sed ex deo quidem immediate primas. Per illas autem similiter iterũ ex deo subiectas, proportionaliter eis illuminari manifestissimis diuinitatis radijs claris.

Marginal notes: * eorum. † cecidit e ciectus. * essẽtias. † deiuidis

E F

¶ ELVCIDATIO HVIVS SEXTI CAPITVLI, DE PERficiendorum ordinibus. ARTI. XI.

Iam

Am in prçcedenti capitulo actum est de tribus ordinibus perficientium, Iam agitur de totidem perficiendorum ordinibus. Cum autē dicuntur tres ordines perficiētium, nomen ordinis aliquam denotat dignitatem, non sic cum dicuntur tres ordines perficiendorum. ┌Hi quidem sacerdotales or dines, utputa ordo purgantium seu diaconorum, ordo quoq; illuminantiū seu sacerdotum, & ordo perficientium, id est, episcoporum └ & partitiões ┐ id est, diuisiones eorum: quia trimembris diuisio est illorum └ uirtutesq; eo rum ┘ quæ etiam tres sunt, ratione magis quam realiter differentes, sicut & actus earum, ut saltem in pluribus, ut sunt uis purgatiua, uis illuminatiua uisque consummatiua, ut in præcedenti capitulo est expressum └ Sub ipsis autem trinitas consummandorum ordinum, de inde narranda] id est, nunc deinceps notificandi sunt tres ordines inferiorū constitutorum sub illis, quorum est purgari, illuminari & perfici └ Dicamus ergo quia purgandi quidem sunt ordines sacrificātibus, & ministrantibus distinctæ multitudines ┘ id est: ordines purgandi seu purgandorum (ut sit constructio intransitiua) sunt multitudines hominum distinctæ, a sacrificantibus & episcopis, quorum est alios efficere sacros instrumentaliter & dispositiue, & a ministrantibus .i. diaconis, qui in diuinis ministerijs sacerdotibus atq; episcopis connumerantur, ┌ quorum iam memoriam fecimus ┐ id est de quib⁹ determinauimus, de quorum diuersitatibus subditur ┐ Eius quidem tanquam ad huc ante ministrantium eloquijs obstetricibus ad uitalem approbationem & formandæ & figurandæ] id est, fecimus mentionē eius, id est, multitudines cuiusdam tanquā formandæ & figurandæ, ad approbationem uita

B lem, id est, ad salubrem & euidentem detestationem culpæ prioris. Hinc aliæ duæ translatio nes habent. Ad uitalem abrenunciationem. Formandç, inquam, eloquijs obstetricibus, id est uerbis scripturæ spiritaliter obstetricantibus catechuminum baptizādum, quem oportet per documenta scripturæ formare, consolidare & circū ligare, ne a conuenienti figura ac forma resoluatur ac defluat instar neglecti infantuli, prout de isto paulo ante iam dictum est, ubi & uerba ista exposita sunt Sic quippe dixit apostolus, tanquam paruulis in Christo lac dedi uo 1.Cor 3.
bis, non solidum cibum, iuxta hanc similitudinem loquutus est dominus ad Iob: Quis conclu Iob.38
sit hostijs mare, quando erumpebat quasi de uulua procedens? Cum ponerem nubem quasi uestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem └ eiusq; quasi ad diuinā quia ex ea apostatauit uitam reuocandæ ┐ id est, fecimus memoriam & eius, id est, cuiusdam multitudinis recidiuantis quasi, reuocandæ, id est, per pœnitentiam reducendæ ad conuersationem diuinam & uirtuosam, in qua fuit ad tempus, quia apostatauit ab ea, iuxta illud ad Ga Galath. 1.
lathas: O insensati Galathe, quis uos fascinauit non obedire euangelio? └ bonorum eloquiorum conuersoria doctrina ┘ id est, in formationibus scripturarum salubrium quæ magis aptç Lucæ.13
sunt ,ad conuersionem, pœnitentiam & emendationem inducere. Vt quod ait Saluator: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Et quod iterum dixit, Seruus qui cognouit uo Lucæ.12.
luntatem domini sui, & non fecit, plagis uapulabit multis. Et quod in secūda sua canonica Prin

C ceps ait apostolorum: Melius erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, quam post agnitionem 2.Petri 2
retrorsum reuerti ┐ eiusq; tanquam adhuc à contrarijs tumultibus infirmiter timidæ ┘ id est, eius q̄q; multitudinis memini, q̄ adhuc ualde est prona ad mala. Ideo infirmiter timet tumultus contrarios tentationum & hostium, non habens spem fortem in deo ┘ & a facientibus uirtutē eloquijs corroborandæ ┘ id est, confortandæ, & animandæ in domino, a colloquijs facientib⁹ uirtutem, id est, per uerba scripturæ quæ ad opera uirtutum accendunt, ut illud Apostoli: 2.Timo.2.
Non coronabitur nisi qui legittime certauerit. Et, Non sunt condignç passiones huius tempo Roma.8.
ris ad futuram gloriam, &c. ┌ eiusq; uelut adhuc ad sacras actiones ex pessimis transducendæ .i. illius etiam multitudinis meminimus, quæ adhuc transferenda est ab actibus & consue Psal.52.
tudinibus uitiosis ad actus uirtutū, de qualibus scriptum: Corrupti sunt & abhominabiles facti sunt in iniquitatibus [eiusq; tanquam transductæ] id est meminimus item eius similitudinibus, id est, cuiusdam turbæ translatæ de uitijs ad uirtutes └ Nondum uero castissimæ conuersationem in diuinioribus habitudinibus, & immutabilibus habentis ┐ id est, necdum habentis conuersationem castissime, id est, purissime in habitudinibus, id est habitibus & exercitationibus diuinioribus, ut sunt uirtutes theologice & intellectuales, & immutabilibus, id est, cō firmatis & omnino stabilitis in bono ┌ Iste enim sunt purgandi ordines ┐ id est quinq; multitudines istæ, uidelicet: catechumeni, energumeni, apostatæ, uitiosi, pusillanimiter infirmi & timidi, sunt ordines quinq; purgandi └ a ministratiua obstetricatione & purgatiua uirtute ┐ id est, a persona diaconi, qui quasi obstetrix spiritualis habet istos tenere in uirtutibus & do

ctrinis, restringere & nutrire. Diaconus nanque habet purgatiuam uirtutem, & separatiuos a perfectioribus, eijciens eos de ecclesia ante consecrationē. Denicp isti magis proprie appellantur turbæ & multitudines, quàm ordo seu ordines aut collectiones, cum non sint adhuc debite coordinati, & per charitatem unum effecti, sicut perfecti: turba etenim est quasi multitudo turbata. Mali etiam magis abundat. L Hos ministri ⌋id est, diaconi ⌈ sacris suis uirtutibus perficiunt ⌉ id est, perficere incipiunt, elongando eos ab extremitate uitiosa. Proprie autem perficere competit episcopis, quemadmodum illuminare sacerdotibus [ad consummate eos purgatos in illuminatricem manifestissimam sacrificationum contemplationem & communicationem transordinando] hoc est, diaconi perficiunt istos transordinando, id est, de imperfectissimo ad meliora eos ordinando ac deducendo, scilicet ad purgatos, consummate, id est, perfecte, in illuminatricem manifestatissimam, ut scilicet, pertingant ad illam puta ad uiam illuminatiuam & contemplationem & communicationem, quoniam perducti ad uiam illuminatiuam, & ad proficientium statūcp, permittuntur sacrificationem (id est, oblationem & eleuationem) inspicere, & item communicare. Medius autem ordo est contemplatiuus, id est, medius ordo perficiendorum est, iam aliqualiter contemplatiuus, non perfecte. Tres quippe sunt ordines perficiendorum. Infimus purgatorum. Medius fidelis populi, qui ad diuinorum seu sacramentorum inspectionem & communicationem admittitur. Idcirco uocatur cōtemplatiuus. Tertius, monachorum L & quibusdam sacrificijs proportionaliter in puritate omni communicans sacerdotibus ⌉ id est, medius iste ordo conuenientiam specialem habet cum sacerdotibus ipsis proportionaliter, prout sibi possibile est quibusdam sacrificijs spiritalibus: Nam & celebrantibus astat, & simul cum illis orat, deum collaudat, dominicæ passionis recordatur, spiritaliter cp communicat. imo cum offerentibus sacerdotibus offert, repræsentando deo patri unigenitum suum & eius passionem, alia quocp mysteria pro nostra reconciliatione, gratia & salute L in illuminandum se distributus] id est, deputatus ut suæ, non aliorum uacet illuminationi, publice dicendo ⌈ Etenim est (ut æstimo) clarum, quomō ipse purgatus omni ⌉ id est, ab omni L immunda macula ⌋ id est mortali peccato, quod nitori gratiæ omnino contrariatur L & castissimum habens proprij animi inmutabile fundamentum ⌋ id est firmissimam fidem seu Christum in se habitantem per gratiam, seu mentis stabilitatem, secundum quod alia translatio continet L in contemplatiuum habitum transit ⌋ id est ad sapientiam salutarem mediocriter claram & eminentem, cuius actus est contemplatio compotens ⌈ & uirtutem sacrifice ⌋ id est ad sanctificantem uirtutem, qua & seipsum sacrificat deo. Voluntarie, inquiens sacrificabo tibi L & communicat per se diuinissimis symbolis ⌉ id est, sacramentalibus signis ac formis, sub quibus & suscepit sacramentum L in contemplationibus eorum ⌋ quia & oculis corporalibus inspicit hostiam sacram, oculiscp mentalibus contenta sub uisibilibus formis L & in communicatione simul omnis sacræ lætitiæ repletus ⌉ id est in ipsa sacramenti susceptione refertus spiritali iucunditate magna & multa, delectatus sapore mirabili, gustu interno, supernaturali dulcedine, panis supersubstantialis supercœlestes edulij angelici panis. Hoc multi electi, & sancti sacerdotes, copiose, & ineffabiliter sunt experti, quod & iam plures locales personæ puellæ ac fœminæ miro modo deuote hubertim experiuntur quanquam & circa sensibilem illam suauitatem discretione, opus sit & cautela ⌈ ac per hoc ad diuinum scientiæ eorū amorem sanctissimis ascensionibus suis & uirtutibus proportionaliter reuolans ⌉ id est per huiusmodi internam letitiam, degustationem, & consolationem celeriter rediens ad diuinitatis contemplationem, & ad fontalem scientiam increatamcp sapientiam ascensionibus contemplatiuis, ex Christi sacramentis atcp mysterijs, intuendo quantum dilexerit nos pater æternus qui unigenitum suum sic misit & dedit nobis, tradiditcp pro nobis, & incessanter ipsum nobis tam mirabiliter, incompræhēsibilitercp largitur. Istud uirtutibus, id est, fide & charitate, gratitudine, latria, sapientiæ ac scientiæ donis, inspici debet ac fieri [Hunc ergo dico sancti populi ordinem ⌉ id est, medium ordinem istum perficiendorum, uoco ordinem fidelis populi ⌈ tanquam per omnem uenientem purgationem, i. ad illuminatiuam uiam procedentē ac prouenientem per omnem purgationem, id est, cunncta exercitia uiæ purgatiuæ] & sacra manifestissimarum hostiarum inspectione & communicatione, quantum iustum est dignum hoc est, dignum præsentia personali in eleuatione summi & famosissimi sacramenti, & communicatio in eiusdē. Dignum inquam, non simpliciter, cum nec Iohannes sanctissimus dignus fuerit corrigiam soluere calciamenti illius: Sed quantum iustum est, id est debitum & necessarium ad salutem, existendo ad minus sine mortali peccato. ¶ Sequitur de tertio & supremo

Marginalia (left): +transfordinandos, vel transferendos (beside "gatos in illuminatricem … transordinando"); +dinandis; +illuminandis (beside "te L in illuminandum"); Psal.53 (beside "ad sanctificantem uirtutem"); eleuatus (beside "sensibilem illam suauitatem"); Matth.3. Marci.1. Iohan.1 (beside "munication in eiusdē … cessarium ad salutem").

Marginalia (right): B (beside "genitum suum & eius passionem"); F (beside "sancti sacerdotes, copiose").

mo perficiendorum catalogo⌈ perficiendorum autem omnium altior ordo monachorum est sacra dispositio⌉ hoc est, dispositio sacra, id est, populus sanctus, rite dispositus, monachorum est ordo altior omnium: quorum est a sacris ordinibus hierarchicarum ac præsidentium purgari, illuminari ac perfici⌈ Omni quidem mundata purgatione, id est, plene purgata⌈ uniuersali uirtute⌋ id est, execirtio ois uirtutis pertinētis ad eos. Vel, omni iustitia. Iustitia eñ gñalis est uirtus, quæ exigit culpam emendari per pęnam, & satisfacere pro peccatis, debita soluere, restituere quoq; ablata⌊ & perfectissima propriarum actionũ castitate, id est, munditia ac spiritali intentione, refrenatione etiam corporis omniumq; membrorum ab omni inquinatione, ut totũ corpus spiritualiter circuncidatur, & ab omni abusu custodiatur, sicq; impleamus illud Apostoli ad Romanos: Sicut exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita & nunc exhibite membra uestra seruire iustitiæ, in sanctificationem Roman 6. ⌊ omniq; quantacunq; ut decet, eam contemplando sanctificatione⌋ id est, purgata etiã omni sanctificatione statum illum decente,: quia ad uacandum deo, in omni puritate & sanctis meditationibus ordinatur⌊ in intellectuali theoria⌋ id est, sapiētia spiritali & contēplatiua. Status etenim monachorum, est status perfectionis, ideo religiosi tenentur ualde spiritali studere profectui, ad contemplationem se dare, puritati, paci, quieti uacare⌈ & communicatione facta⌋. i. communionem sortito⌋ & pontificum consummatiuis uirtutibus mancipata, id est tradita ꝑfectiuis uirtutum actionibus, quibus ab episcopis instituendi sunt monachi⌈ & diuinis eorum illuminatiõibus⌉ id est, spiritualioribus ac secretioribus informationibus⌊ & hierarchicis traditionibus⌋ id est præceptiuis ordinationibus⌊ edocta⌋ ad debite ac regulariter conuersandũ⌊ considerans per se sacrarum hostiarum sacrificatiões⌋ id est, iam sine diaconi informatiõe

B contemplans ac intuēs sacra mysteria celebrari⌊ & a sacra eorum scientia⌉ id est a cognitione illa symbolica sacramentalium specierum⌊ in consummatissimã proportionaliter ascendens consummationem⌋ id est, in perfectissimam contemplationem & ardentissimam unionem cum ingenti admiratione & affectuosissima intuitione pensando arcanum & supersapientiale consilium supersublimis trinitatis circa humani generis saluationem⌈ Inde diuini nostri duces⌋. i. hac de causa beatissimi apostoli⌈ nominatiõibus eos sacris dignati⌋ id est, monachos iudicauerunt dignos appellationibus specialibus, illorum spiritualitati congruentibus⌊ alij quidem therapeutas⌋ id est dei cultores seu placatores⌈ alij autem monachos ipsos nominãtes ex dei puro ministerio & famulatu⌋ id est, aliqui uocauerunt eos cultores & famulos dei, eo quod cum præcipua puritate atq; assidua deseruitione colant deum, eius uenerationi, laudi, speculationi, quantum possibile est, totis præcordijs sunt indesinenter intēti, iugiter custoditi, ac summa solicitudine præcauentes, ne maiestatem & sanctitatem eius aliquo inhonorent. Vnde & in uita beatissimi patris nostri Antonij recitatur, quod plurimi quasi speciali nomine uocabãt Athanasi. eum Deicolam⌊ & non partita & singulari uita⌉ Hic tangitur ratio, cur nũcupati sint monachi, utputa ex uita singulari & impartita, id est, quoniam singulari deuotione & cordis integritate, recollectione & simplificata unione, suo obsequũtur creatori, non distracti, hinc inde, nec

C circa plura solliciti & turbati, sed in deum reducti, stabiliti ac syncerissima adhæsione sancti amoris unum cum illo effecti. Nil creatum curantes, aspicientes nisi in deo, secundum deum, & propter deum, uidelicet inquantum utile aut necessarium eis est ad dei obsequium, amorem & unionem⌊ tanquam unificante eos inseparabilium sacris complicationibus⌋ id est tanquam singulari conuersatione monachorum, uiuente & unificante mentes eorum complicationibus sacris, id est, sanctis coniunctionibus seu adunationibus quibus diuersa quasi plicantur & includuntur in unum. Hinc alia litera habet: Conuolutionibus inseparabilium, id est spiritalium ac perpetuorum bonorum, quæ ueræ & inamissibiles diuitiæ sunt rationalium creaturarum, nec separantur, nec auferuntur ab eis ipsis inuitis: hoc est, nisi consentiat⌊ in deformem unitam⌉ id est, in præcipuam unionem cum deo, & inter se unita quasi unum sunt cum & in illo & unum adinuicem, iuxta illud: Qui adhæret deo unus spiritus est⌈ & amicam deo consummationem⌋ id est, perfectionem deo dilectam. Ideo ad perfectionem nos iugiter exhortatur:⌊ Propter quod & consummatiuam eis donauit gratiam sacra legislatio⌋ id est, doctrina euangelicæ legis ascribit monachis gratiam perfectiuam, & ipsam perfectionem secũdum statum eorum completum. Ideo iuueni qui se dixit præcepta seruare Christus respondit: Si uis esse perfectus, uade & uende omnia quæ habes & da pauperibus & c.⌊ & quadam eos dignata est consecratiua inuocatione⌉ id est, censuit eos consecrari seu dignos benedici, cum imploratione gratię benedicentis, præsertim in eorum professione⌊ nõ hierarchica⌉ id est non pontificali.⌊ Illa enim in solis fit ordinibus⌉ id est, tantum in collationibus ordinum, quo

Marginal notes: Lucæ. 10. (beside "circa plura solliciti"); inseparabili uel inseparabilibus. (beside "inseparabilium sacris complicationibus"); 1. Corin. 6. (beside "Qui adhæret deo"); Matth. 19. (beside "Christus respondit")

†sâtificata rum est alijs sacra dare seu consecrare, purgare, illuminare, perficere. ⌋Sed† sanctificatiua ¬ id est, consecratione sanctificationis impetratiua ⌐a sanctis sacerdotibus] quorum est benedicere religiosis & monachis, sanctimoniales tamen uelantur a præsule, monachi enim non constituuntur in officio dignitatis aut prælatura ⌊hierarchica perfectione secundo sanctificata ¬ id est, benedicuntur perfectione sacerdotali, quæ primo collata est benedictione episcopali. Episcopus nanq; benedicit & consecrat sacerdotem, qui sic consecratus, consecrat monachum.

¶MYTERIVM monasticæ institutionis, consecrationis & consummationis: Arti. XII.

SAcerdos quidem stat in conspectu diuini altaris monachicam inuocationem psallens ¬ .i. psalmos decantans, qui magis pertinere uidentur ad actum cõsecrationis illius⌊Cõsummmandus autem ¬ id est, perficiendus & consecrandus in monachum⌊retro sacerdotem stat, nõ utrumq; pedem inclinãs, id est, nõ ambo genua flectens coram altari, sicut sacerdos[nõ unũ de pedib⁹].i. nec unũ genu flectẽs, sicut diacon⁹⌐ nõ sup caput hñs deo tradita eloqa] id est, librũ sacræ scripturæ, ut pontifex ⌊tãtum uero sacerdoti astãs ꝑ sallẽti, super ipso mysticam inuocationem ⌋id est, psalmodiam & præcem includentem sensum arcanum & spiritalem⌊Perficiens autem eam] uidelicet mysticam inuocationem seu monachalẽ consecrationem⌊sacerdos ad perficiendum ueniens] id est, ad consecrandum in monachum ⌊interrogat primum hoc ¬ id est, istud primo inquirit a perficiendo⌊Si primum abrenunciat diuisis non solum conuersationibus, sed et phantasijs] id est, non solum actionibus terrenis inordinatis a deo diuidentibus, uitiosis, carnalibus, imo etiam uanis apprehensionibus, phantasticis cogitationibus, consensui illicito, cunctis affectibus prauis⌐ Deinde perfectissimam ei uitam narrat] id est sacerdos commemorat perficiendo conuersationem ualde perfectam, quã aggreditur⌐ testimoniũ ei perhibẽs ¬ id est, ei protestãs⌐ quia oportet media eũ superastare ¬ .i. quod oporteat eum multo perfectius & spiritalius conuersari, quam fideles seculares, qui sunt in medio gradu ac ordine perficiẽdorum⌊Hæc autem omnia perficiente intentiusq; confitente ¬ id est consecrando in monachum, dicente se esse paratum ad omnia ista, & confitente, id est promittente, ut alia litera habet, quod ea seruabit⌊cruciformi similitudine ¬ id est, signo crucis⌊signans eum sacerdos, tondet ¬ .i. capillós abradens⌐ trinam diuinæ beatitudinis inuocans substantiam ⌋id est, deum felicitatis æternæ & increatæ, trinum in personis, unum in essentia⌊& uestem omnem exuens ¬ id est, uestimenta priora exuens illum⌊alteram ¬ scilicet monasticam uestem⌊induit ¬ illum⌐ & cum alijs sacerdotibus uiris, quicunq; assunt, salutãs eum ¬ id est, osculans cum imprecatiõe, & desiderio suę salutis, ut prosperetur in sancta religione, & ualedicens ei, tanquam iam morienti huic seculo nequam, socium perficit diuinorum mysteriorum, id est sacræ communionis. E

¶THEORIA, id est spiritalis significatio horum. Articulus. XIII.

QVOD neq; pedibus inclinare⌋ id est, genua flectere⌊neq; super caput habere deo tradita eloquia ¬ id est, librum diuinæ scripturæ, supple conuenit perficiendo in monachum⌊astare autem ⌋ id est, sed astare⌊sacerdoti ¬ stando iuxta & retro eũ ⌊inuocationem psallenti] .i. psalmos & conuenientes orationes dicenti ⌋ declarat .i. significat monachicum ordinem non esse prælatum alijs ¬ iurisdictionaliter atq; prelatice, inquantum sunt monachi, quamuis unus monachorũ confratibus præficiatur in abbatem aut priorem, uel ex commissione seu indulto posset animarum curam habere⌐ sed in seipso stantem ⌋ id est, in sua humili uocatione manentem ⌐ in singulari & sacra statione sacerdotales sequentem ordines ¬ id est, obedientem sacerdotibus, & eis inferiorem, imo & diacono iuxta prehabita, saltem quantum ad actus hierarchicos in sua statione singulari, id est in loco, statu & ordine quo soli deo & sibiipsi habet intendere, propter quod monachus dicitur, quasi custos unius, a monas, quod est unum: habet tamen orare pro alijs. Porro istis temporibus & per multa annorũ cẽtenaria, monachi in sacris sunt & fuerũt ordinibus. Idcirco pro nũc aliter de eis censendum est quam in huius libri capitulis scribitur ut tangitur⌐ & cum ipsis tãqu ãcõsequẽtem in diuinam per se sacrorũ in sciẽtiam bene credẽs ascẽdẽtem ¬ id est monachicum ordinẽ cum sacerdotalibus uiris ascẽdẽtem in sciẽtiam diuinam sacrorum per se tãquam cõsequẽtem ordines illos e uicino in ecclesiastica hierarchia. Quo etenim illis propinquior est, eo amplius perfectiõi ipsorum cõformare se debet bñ credẽdo eisdem a quibus illuminatur⌊Partitis aũt F

non

non solùm conuersationibus, sed etiã phãtasijs abrenunciatio] id est, abrenunciatio qua iste ab renunciauit conuersationibus diuisis. phãtasijs secundum expositionẽ nũc introductã, cõsummatissimam significat monachorum philosophiam] id est, sapientiam eorum ualde perfectam, quæ cõsistit in hoc, quod sic respiciunt, temporalia atq; carnalia, quatenus perfectius consequantur diuina & puriori quietioriq; mente uacent altissimo [in scientia† uiuificãtium mãdatorum operantem] id est, in cognitione saluberrimorum dei præceptorum efficaciter se exercẽtem, iuxta illud: Si uis intrare ad uitam, serua mandata. Spiritalis nãq; & contemplatiua sapientia, non negligit operari tempore opportuno necessaria & utilia ad profectum. Deniq; præcepta euangelicæ legis recte dicuntur uiuificãtia, quia lex ista continet gratiam, secundum q sumitur cum inclusione sacramentorum suorum. Non aũt lex Mosi. Propter quod per Ezechielem perhibuit dominus: Dedi is præcepta non bona, & legem in qua non uiuent [Est enim (ut diximus) non medie perficiendorum ordinum] id est, abrenunciatio seu philosophia ista non est ordinum perficiendorum medio modo [sed omnium altioris] id est, ordinis monastici, qui inter ordines perficiendorum supræmus est: ideo maxime perfici debet inter eosdem [Propter quod & multa a media ordinatione indiscrete energumenum [id est, ob hoc multa quæ a media ordinatione energumenum, id est, quæ a fideli seculari, coniugatoq; populo intus adhuc laboranti, indiscrete, id est, communiter sine exceptione & prohibitione agũtur, ut sunt nuptiæ, militiæ, merctiões [interducunt quodã mõ singularibus monachis, qui singulares uocantur, non singularitate uituperabili, sed quia sunt singularis propositi & uitæ eminẽtis, ut subdit [tanquã ad unũ sic debẽtibus unificari] & ueluti his quorum professio est præcipue esse unum cum deo per recollectionem feruidumq; amorem in eo [& ad diuinam unitatem congregari] id est reduci in illud supersimplicissimũ, quod summe necessarium esse constat [& ad sanctificã, ut iustum est, reformare uitam] id est, reparari ad conuersationem internam, Christiformem & innocẽtem, atq; sanctificam, utputa sacerdotalem, cuius est aliorũ uitam facere sanctam. Hinc alia litera habet, sacerdotalem [ueluti cognationem eius habenti in multis & magis* & ultra reliquas] id est, tanquam possidenti præcipuam conformitatem & uicinitatem cum uita & ordine sacerdotum, ut dictum est, & magis & ultra reliqs [cõsummãdorum ordinationes proximantem] id est per similitudinem actuum uirtuosorum plus accedentem ad similitudinem uitæ sacerdotalis, quam reliquæ ordinationes, id est, congregatiões seu ordines consummandorum, id est, perficiendorum. ¶ Sequitur quid designet impressio signi crucis [Cruciformis autem similitudinis signaculum, sicut iam a nobis dictum est, declarat ab omnibus simul carnalibus desiderijs ocium] id est, significat cessationem & abstinentiam a cũctis concupiscentijs, delectationibusq; immundis, in quibus est maxima turpitudo, bestialitas, foetor. Ideo sanctus Petrus: Obsecro, inquit, uos abstinere a carnalibus desiderijs. Atq; ut in regula sua sanctus asserit Benedictus: Nihil sic dedecet monachum ut indigeries. Et Saluator Videte, ait, ne grauentur corda uestra crapula [Capillorum uero tonsura signat nudam domini, nõ figuratam uitam] id est conuersationem Christi synceram, non palliatam aut simulatam quam monachi potissime debent sequi. Nam contra fictam iustitiam Christus in euangelio acerrime loquitur. De qua Phariseos & scribas uehementissime ac multipliciter reprehendit. Et contra figuratam uitam sermocinans: Cum ieiunatis, inquit, nolite fieri sicut hypocrytæ tristes. Exterminant enim facies suas, & cætera [non in fictis figuris animi libertatem superposite formantem] id est, uitam non formantem, id est, non effigientem, & quasi pingentem, superposite, id est, extrinsecus & apparenter in aspectibus hominum libertatem animi a seruitute uitiorum ac dæmonum in figuris fictis, id est, apparatibus & gestibus simulatis, & quasi deuotionalibus, ut faciunt quidam uanissimi, grandem prætendentes deuotionem coram hominibus, cum sint mente corrupti, & detestabiles deo: quia ut ait scriptura: Simulatores & callidi prouocant iram dei. Hinc additur [sed ipsam in seipsa non humanis pulchritudinibus, sed coadunatis & monachicis in deiformissimum reductam] id est, uitam suam in semetipsa ornantes ueris uirtutibus, ita quod act⁹ exteriores & apparatus corporalis & compositio morum foris refulgentes procedant ex uirtuosis interioribus actibus, ex intentione syncera ad dei honorem, ad propriam salutem, ad proximorum ædificationem ex charitate, humilitate ac dei timore, nõn pulchritudinibus humanis, id est, fictis humiliationibus, uanis macerationibus, apparentibusq; iustitijs non existentibus: sed reductam in deum tanquam in ultimum finem per media recta, tanto fini proportionata, congruentia ac placita, & in deiformissimum .i. in charitatis perfectiõem & contẽplationis expeditiõem, ut ubiq; & semp prompte ac feruide

B, C (side letters)

Margin: † uiuificãtiũ mã; Math. 19.; Eze h. 20; Lucæ. 10.; † habenti * ei.; Crucis impressio qd; 1 Petri. 2.; Benedict⁹.; Lucæ 21.; * significat nudã & nõ figuratam.; Luc 6. 12.; Matth. 23.; Math. 6.; Iob. 36.

eleuare ualeant se in deum. Charitas quippe est uirtus summa, ad cuius profectum & perfectionem cętera exercitia nostra ordinare debemus. Ad futuram quoq; beatificam uisionem assidue nos appropinquare oportet, per incrementa puritatis internæ & profectum in dono sapientiæ, ac exercitia uitæ contemplatiuæ, & hoc coadunatis, id est, connexis & coordinatis uirtutum operibus splēdidis ac solidis, & monachicis, id est, unitiuis, a monas quod est unum. Vnde alia translatio continet, singularibus & solis: alia, unis: alia, solitarijs. In his compendiosissime docet sacratissimus iste theolog', quam syncera, simplex, humilis, recollecta debeat esse cōuersatio monachalis, utputa penitus aliena ab omni duplicitate, simulatione, hypocrisi, ambitione, & infectione fucata, quod etiam spectat ad uitam cuiuslibet Christi fidelis, iuxta illud ad Philippenses: Sitis sine quærela, simplices filij dei. Christo quoq; iubente, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbę. Qui & testatus est: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Et, Attendite a falsis prophetis qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Hinc dicitur ad Collossenses: Nemo uos seducat, uolens in humilitate & religione angelorum, quę non uidit, ambulans frustra, inflatus sensu carnis suæ, & nō tenēs caput, ex quo totum corpus per nexus & iuncturas subministratum & constructum crescit in augmentum dei. ¶ Sequitur de significatione exuitionis [prioris autem uestimenti expulsio] id est secularium uestium depositio [& alterius assumptio] id est, religiosi habitus induitio [a media sacra uita in perfectiorem transordinationem significat] id est, denotat mutationem & transitum hominis secularis, se transferentis a uita media sacra, id est, à conuersatiōe fidelis populi laicalis honesta & bona, ad conuersationem monachalem perfectiorem. Tria nāq; sunt genera hominum perficiendorum, uidelicet infimum purgatorum, medium fidelis populi communicātis & audientis diuina, tertium monachorum, ut patuit. Regulariterq; loquendo, ascēdebatur ab infimo per medium ad tertium [sicut in sacra theogenesia] .i. in sancto baptismo [uestimēti mutatio declarabat purgatā uitam] id est, uitam in baptismate renouatam, atq; ab omni peccato mundatam [in contemplatiuum & illuminatiuum habitum ascēdētem] in baptismo quippe non solum delētur peccata, sed & gratia gratum faciēs, & uirtutes ac dona spiritus sancti infundunt, inter q̄ sapientia illa q̄ donū est, & uirtus ac habitus cōtemplatiuus [Si autem & nūc] scilicet, in consecratione monachali [sacerdos & omnes qui assunt sancti, consummatum] id est, perfectum & consecratum in monachum [salutant] cum osculo sancto [sanctam deiformium intellige societatem] id est, per osculum illud spiritaliter intellige societatem sanctam deiformium .i. spiritale consortium hominum diuinorum [† charitate in lætitia diuina condelectatam sibi inuicē] id est, ex diuino amore ac zelo fraternæ salutis, mutuo congratulantem de spiritalibus donis ac gratijs & appropinquatione ad ueram perfectionem perpetuamq; salutem, de qua congratulatione in euangelio legitur: Congratulamini mihi, quia inueni ouem quam perdideram. Quemadmodum enim carnaliter se amantes, de temporali prosperitate sibi congaudent: sic se inuicem spiritaliter diligentes, de spiritali collætātur ac deo regratiantur profectu, prout in secūda sua canonica sanctus fatetur Iohannes: Maiorem horum gratiam nō habeo quam ut audiam filios meos in ueritate ambulātes. Hinc Corinthijs scripsit Apostolus: Multa est mihi gloriatio pro uobis, repletus sum consolatione, superhabundo gaudio in omni tribulatione nostra [In fine uero omnium] id est, circa finem actuum qui fiunt in cōsecratiōe monachorum [sacerdos in diuinam communionem uocat cōsummatum] id est, ad communicādum suscipit cōsecratum in monachum [significās sacre * quomodo perfectus] id est, taliter consecratus [Si uere in monadicam peruenit] id est, ad monachalem professionem. Vnde alia trāslatio habet: Si ad monachicum & singulare institutum ueraciter uenit [& in † coordinatam anagogē] id est, in superductiuam eleuatiōem & cōtemplationem rite dispositam [nō cōtemplator solummō erit secūdum se sacrorum] id est, nō tātum erit inspector sacramētorum ecclesiæ præsertim eucharistiæ, quæ in se sanctitatem & gratiam cōtinet. [Neq; iuxta medium ordinem in communiōem ueniet sacratissimorum symbolorū] id est, nō tātum admittetur ad sacram communionem, ut plebs laicalis secularis, fidelis [sed cū diuina a se participatorum sacrorum sciētia, altero modo super sacram plebem in assumptionē ueniet diuinæ communiōis] id est, cum spiritali intelligētia & lympida quadam cōtemplatiōe mysteriorum, accedet & communicabit cum sapore & fructu multiplici, multo eminētius quam plebs communis, quamuis deuota, utputa habens fidem cum rationibus credendorum & intelligentia animi depurati. [Propter quod & sacerdotalibus ordinibus] id est, consecratis

Margin notes: Philipp. 2. Matth. 10. Math. 6. Matth. 7. Colosse. 2. Isaiæ. 11. † quicunq; * charitatiue. Lucæ 15. 3. Iohan. 2. Cori 7. * quoniam † coadunatam

E

F

cratia in sacerdotes[in sacræ communicatiuis suis sanctificationibus]id est,in eorum ordinationibus in quibus communicant[in fine sanctissimarum suarum oblationum] qua & ipsimet deo spiritaliter offerũtur,& ipsi per episcopum offerunt deo[sanctissimę eucharistiæ communio traditur]sicut præhabitum est[a consummante]id est,ordinante Leos summo sacerdote] Non solum quia diuinorum mysteriorum assumptio]id est,acceptio sacramenti eucharistiæ, [uniuscuiusq; hierarchicæ participationis est consummatio]id est,complementum atq; perfectio aliarum cõsecrationum & hierarchicarum participationum communiter,quamuis nõ prorsus ut supra expositum est[sed quia & ipsam communionem & diuinissimam donationẽ proportionaliter eis secundum singulas sacræ omnes ordinationes participant]id est,etiam ideo,quoniam ordinationes omnes sacræ,id est, constituti in quacũq; sacra ordinatione seu ordine sacro,participant,id est,communicando suscipiunt communionem ipsam,&,pro id est, donatiõem diuinissimam,id est, rem datam,in qua idem est dator & donum, proportionaliter eis,secundum singulas,nõ sic quin unusquisq; illorum integrum & perfectum suscipiat sacramentum, sed quod unusquisq; secundum mensuram suæ præparatiõis & meriti,sumat cũ effectu fructuositatis maioris aut minoris.Cumq; unusquisq; tanto debeat,secundum cõgruentiam esse maioris uirtuositatis,quanto altioris est ordinis.hinc maiores dicũtur diuinius cõmunicare,quamuis frequenter cõtingat oppositum.Recipiunt ergo uniuersi & singuli cõmunicantes proportionaliter eis,id est,secundum mensuram suæ dispositionis & dignitatis.Ideo sequitur:[ad propriam*earum positionis anagogen & consummationem]id est,ad profectũ suum & erectionem ac consummationem in deum,ad quem sacramentum istud uocatur uiaticum. *eorum
B Ideo teste Apostolo: Quicunq; manducauerit panem hunc uel biberit calicem domini indigne,reus erit corporis & sanguinis domini. Vnde alia litera habet, Vt per sacramentũ hoc subuehantur & perficiantur in deum.¶ Consequenter recapitulans & concludens [Cõprehensum est ergo] inquit[a nobis quomodo sanctæ quidem teletæ] id est,sacri mysteriales q; actus[purgatio sunt & illuminatio & cõsummatio]id est,perfectio[Ministri autem]id est diaconi,sunt[purgatiuus ordo]id est,pluralitas coordinata ad purgandum. Ordo nãq; est qd unũ collectiue,& ipsi diaconi sunt ordinis purgatiui.Simili sensu subiungitur:[Sacerdotes uero illuminatiuus]id est,sacerdotes sunt ordinis illuminatiui[cõsummatiuus autem deiformes summi sacerdotes]id est,episcopi sunt ordo perfectiuus [Purgatus uero ordo,sacræ inspectionis & communionis particeps,nõ]est[quantum adhuc purgatus] Ordo purgatus seu ordo purgatorum uocatur,qui adhuc est in exercitio passiuę purgationis,& quam diu sic est,nõ est particeps sacræ inspectionis neq; communiõis:quoniam tales excludebantur ab ecclesia ante eleuationem,nec poterant communicare.[Cõtemplatiuus ordo sacer populus],id est, plebs communis deuota,est ordo perficiendorum medius,& dicitur contemplatiuus,quia interfuit eleuatione,& uidit eucharistię sacramentum[Consummatus autem ordo]id est perfectus inter perficiendos[est ordo adunatorum monachorum]qui in deo per charitatem reducti sunt & uniti,adinuicem quoq; speciali coniuncti amore[Sic enim secundũ nos hierarchia] id est, hierarchia ecclesiastica[deo traditis ordinibus sacre disposita]id est, sancte distincta & ornata gradibus episcoporum,sacerdotum,diaconorum & inferiorum[cœlestibus hierarchijs con¬ *1 Corin.11.*
C formis est diuinæ imitationis suæ,quantum in uiris saluans deiformes characteres] id est proprietates,uirtutes & actiones distinctiuas,quibus ab alijs differt & deo assimilatur, secundum quod hominibus uirilibus fas est[Sed dicis]id est,obijcere potest[quia cœlestibus hierarchijs desunt omnino purgati ordines]id est,in supernis choris & principatib⁹,nullus est ordo cui cõpetat purgari[Non enim iustum neq; uerum]est[dicere tanquam,iã quædam cœlestis dispositio sit polluta]id est,quod aliquis ordo maculatus sit in cœlo empyreo,cui uidelicet purgari conueniat. Veruntamem Apostolus dicit, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, quod de aereis exponitur cœlis[Ego autem,quia quidem immaculati perfectissime sunt].i. ego dico quod nulla penitus immunditia culpæ in ipsis sit[& castissimum supermundane habent]id est,puritatem intellectualem impeccabilem,confirmatam in bono per gratiam. Nec obstat illud Iob: Ecceq; seruiunt ei,nõ sunt stabiles,& in angelis suis repperit prauitatem:quia hoc fuit ante reproborum angelorum ruinam,quibus (tanquam cœlesti ac beato consortio indignis)eiectis q manserũt,in instanti sunt cõfirmati,suntq; ex sua natura mutabiles atq; peccabiles,p gratiã uero & gloriã inpeccabiles sunt effecti[cõfiteor omnino,si nõ recido omnino sacratissimo intellectu].i.nisi omnifarie a catholico intellectu discedo,imo hereticũ est in angelis *Ephes.6.* *Iob.4.*

Apoca.21. ponere culpam, aut in cœlo ruinam, cum in Apocalypsi scriptum sit: Non intrabit in illam .i. in cœlestem Ierusalem aliquid inquinatum. Si] pro quia [enim aliquis eorũ a malitia receptus id est, si quis angelorum prauitati consentiens, & per hoc in sua mente malitiam sponte recipiens [cœlesti quidem & inconfusa cecidit diuinorum animorum harmonia] id est, a spiritali comproportione concentu, & uera concordia mentium supernarum, non adhærendo creatori, qui facit cõcordiã in sublimibus suis, præsertim post confirmationem ipsorum inuiolabil ', [in obscurum apostaticarum multitudinum * electus est casum] id est, caliginosum receptaculum illorum ruinæ deputatum ac debitum, qui cum primo sceleratissimo apostata, a suo apostatauerunt conditore. De quibus scriptum est: Angelos qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni dei uinculis æternis sub caligine reseruauit. Consequenter hanc soluit obiectionem: [Sed est dicendum mirabiliter] utputa secundum supernaturalis fidei documenta [in cœlesti hierarchia, quia purgatio est in subiectis essentijs] id est, quod inferioribus choris ac personis angelicis conuenit purgari [a deo] imo & a superioribus choris, [tanquam ignotorum illuminatio] id est, informatio de ignotis [in perfectionem eas scientiam ducens diuinarum cognitionum] id est, illuminatio illa ducens mentes angelicas in notitiam ampliorem cognitionum, quas habent angeli superiores. [& ignorantiã eorum, quorum nondum scientiam habebant, utputa purgans] id est, nescientiam simplicem inferiorum angelorum, quam habebant de aliquibus dei operibus ac mysterijs remouens [per primas & diuiniores essentias] id est, per angelos superiores, qui plura & secretiora noscunt de talibus, & ea lympidius uident. Hinc sequitur] reductas in superiores diuinarum contemplationum & manifestiores claritates] id est, perductas & eleuatas ad excellẽtiores & apertiores claritates diuinarum contemplationum, id est cognitionum operum diuinorum de quibus illuminant inferiores, non autem illuminant eos de pertinentibus ad substãtiam æternæ felicitatis essentialisq; præmij, in quibus non crescunt beati, prout in expositiõe super angelicam hierarchiam diffusius dictum est, & frequenter [Sic & illuminati ordines sunt & consummati, & purgatiui & illuminatiui, & consummatiui secundum cœlestem hierarchiam] .i. isto mõ in hierarchia cœlesti sunt aliqui ordines purgati & illuminati ac consummati, id est, perfecti a superioribus suis. Et item sunt ibi aliqui purgatiui & illuminatiui & perfectiui inferiorum. Deniq; hi idem numero ordines angelorum, sunt purgatiui & illuminatiui ac perfectiui, atq; purgati & illuminati ac perfecti, & hoc respectu diuinorum: imo hoc singulis conuenit choris angelicis singulisq; ordinum illorum personis, ita quod summus de ordine Seraphim, nõ purgat nec illuminatur neq; perficitur angelo aliquo, sed tantum a deo, & item a Christo homine ac sacratissima uirgine, ut priori libro est declaratum. Istud consequenter exponitur. [tanquam excellentissimis & diuinissimis essentijs] id est, supremis illis ordinibus ac personis [inferiores sacras & cœlestes dispositiões] id est ordines inferiores [cum omni castitate] id est, puritate [purgantibus] sine fastu superbiæ, cum ingenti humilitate & præcipua charitate [in ordinibus & proportionibus cœlestium hierarchiarum] id est, per uniuersos choros angelicos respectu superiorum suorum, & iuxta capacitates eorum [implentibusq; eas diuinissimarum illuminatione rerum, & consummantibus] id est, perficientibus eas [in sanctissima hierarchicarum intelligentiarum] id est, intellectionum [scientia. Etenim iam a nobis dictum est, & in eloquijs diuinitus comparatur] hoc est, conformiter hoc in scripturis continetur. Vñ alia litera habet: Eloquia sacra dictauerunt [non eas esse omnes cœlestes † essentias in omnibus sacris deiuidum illuminatiõum scientijs] id est, nõ cũctas angelicas mentes esse deiuidum, id est, in deo immediate cognoscere & uidere in omnibus sacris, id est, in uniuersis mysterijs operibusq; diuinis, & in sacris notitijs hierarchalium illuminationum] sed ex deo quidem immediate, primas] id est, supremos illos immediate de talibus erudiri a deo [per illas autem similiter iterum ex deo subiectas] id est, mentes inferiores consequenter [illuminari] a supremis spiritibus illis [proportionaliter eis] id est, secundum earum capacitatem & dignitatẽ ex deo mediate. Nam mentes illæ subiectæ recipere nequeunt illuminationes & intelligibiles formas a primis illis spiritibus, in tanta puritate, perfectione & uniuersalitate, sicut primæ illæ a deo. Nihilominus mentes illæ subiectæ, ut spiritus Cherubici & animi thronici recipiunt lumina illa in grandi perfectione & lympiditate. Propter quod subditur [manifestissimis diuinitatis radijs claris] Etenim radij illi in se ipsis ualde sunt manifesti & clari, imo respectu inferiorũ clarissimi. Præterea quamuis in cœlestis hierarchiæ uolumine hubertim inductum sit, primã hierarchiã cœlestẽ immediate illuminari a deo, & secũdã a prima, Nihilomin⁹ in eodẽ scribit theolo

Iob.25. Iudæ.1. † electus. † dispositiones. E F

theologus, etiam in primo & summo ordine angelorum, quemadmodum & in cæteris esse primos & medios ac ultimos: mediosque illuminari a primis, & ultimos illos ab utrisque, tamen immediate a secundis. Dictum est autem, quod uniuersi beati multa cognoscunt immediate in deo, quæ scilicet cunctis beatis communia sunt, nõ tamẽ inferiores tam multa ut superiores neq; tam clare & tot rationibus: Idcirco superiores in talibus illuminant inferiores. ¶ Postremo hic quæritur, An sacerdotes seculares sint altioris uocatiõis, & ad maiorem perfectionem obligati, quam monachi, & religiosi nõ sacerdotes. Et uidetur theologus hic euidẽter sentire quod imo. Oppositum tamen apparet, quia status religiõis est status perfectiõis, saltem acquirendæ, & deo totaliter mancipatus per uotum. Vnde & sacerdotes seculares possunt religionem intrare. ¶ Ad hoc respondet Albertus, quod duplex est perfectio. Vna ex numero obseruantiarum, & secũdum hãc maior est perfectio monachorum quam secularium sacerdotum. Albertus
¶ Alia uero consistit perfectio ex modo operis, sicq; sacerdotum secularium maior est perfectio, ita quod ex maiori puritate & sanctitate tenẽtur deo seruire & sua implere officia. Contra hæc multa obijci possunt, quæ partim iam facta sunt. ¶ Simpliciter enim loquendo, religiosi in perfectiori sunt statu quam seculares presbyteri, etiam plebani. Nam & curam pastoralem possunt dimittere sine dispẽsatione, & religiõem intrare, sed & simplicem prębẽdam accipere de licentia præsulis ¶ De his pulchre scribit Thomas in Secunda Secundæ, quæstiõe 18[?]. In libro quoq; de perfectiõe charitatis. Et probat ex præinductis sancti Dionysii uerbis q; episcopi sunt in statu perfectiori quam religiosi seu monachi: quia in genere perfectionis episcopi habent se actiue tanquam perficientes, monachi passiue tãquam perfecti participaliter.
B ¶ Porro in presbyteris curatis, & archidiaconis tria pensantur. Ordo, quia sunt sacerdotes siue diaconi, officium quoniam curam sortiti sunt animarum, tamen sub episcopo & sine obligatione perpetua ac sine benedictione solẽni & status. Itaq; quantum ad statum, excedunt religiosi & monachi sacerdotes curatos & archidiaconos: sed quantum ad ordinem atque officium, sacerdotes & archidiaconi excedunt religiosos nõ sacerdotes. Perfectio autem præcipue consideratur penes statum, propter perpetuam obligationem. Idcirco religiosi, simpliciter loquẽdo, sunt in statu perfectiori quam seculares presbyteri. Quidam etiam nitũtur defendere, quod religiosi sunt in statu perfectiori quam episcopi, quorum opinio uidetur nõ solum erronea, sed etiam præsumptuosa, ut puta præhabitæ doctrinę magni Dionysii expresse cõtraria, communi quoq; patrum doctrinæ.

PARAPHRASIS HVIVS CAP. VI

C EX plicitis tribus ordinibus perficiẽtium exprimẽdi sunt tres ordines eorum qui perficiuntur. Ordines autem qui mundantur sunt multitudines separatæ a sanctis tam cogitationibus quam operationibus. Quorũ alij informantur a ministris ad uiuificam abrenunciatiõem per testimonia scripturæ eductiua a peccato. Alij aũt tãquã p doctrinã scripturarũ cõuersiuã reuocati ad sanctã cõuersatiõem, a qua peccãdo recesserunt. Alij ut a cõtrarijs tẽtationũ tumultibus timide perturbati, & a cõfortatiuis scripturis † cõformati. Alij sicut qui a prauis operibus ad bona opera trãsducuntur. Alij quidem in bona cõuersatione cõstituti, necdum tamen castissima mente in diuinioribus uirtutibus & scientijs firmiter roborati. Isti quinq; ordines purgantur ministerio diaconorum eductiuo & mũdatiuo, & istos perficiũt diaconi ex officio suo ad hoc ut perfecte mundati, idonei fiant ad illuminatiuam cõtemplationem & communionẽ sacerdotalium sanctificationũ. Medius autem ordo cõtemplatiuus est & cõmunicatiuus quorundam sacramẽtorum secũdũ suam proportionem, qui attribuitur sacerdotibus, tanquam superioribus, ut ab illis illuminetur. Qui enim mundatur ab omni macula & habet castam & immobilem suæ mẽtis collocationem, ad habitum cõtemplatiuum & uirtutem sanctificatur, & iuxta suam proportionem communicat diuinis signis, cõtemplãdo & communicãdo spiritali lætitia adimpletus & eleuatus ad diuinum amorem scientię ipsorũ signorum per uirtutes sursum actiuas. Hunc autem ordinem contemplatiuum dico esse populum fidelem laicum baptizatum, qui admittitur ad inspectionem & communionem sanctarum perfectionum excluso primo ordine. Summus autem inter eos qui perficiuntur & non perficiunt, est ordo monachorum, generali uirtute & conuersationis perfecta castitate mũdatus, & admittitur ad cõtemplationem intellectualem & cõmunionẽ sibi

† cõfortati

competẽtẽ

cōpetētē cuiuslibet sanctæ operatiōis & adijcitur episcoporum perfectiuis uirtutib⁹ & diuinis illuminationibus & episcopalibus doctrinis edoceatur inspicere sanctificatiōes qb⁹ perficitur ab ipsa sciētia ad summā pfectionē sursum act⁹. Vñ apostoloꝝ alij uocauerūt eos famulos ꝑ pter puꝝ & assiduū dei famulatū. Alij uocauerūt eos monachos a monade .i. unitate ꝑpter ipsoꝝ uitā indiuisibilē & singularē, q̄ unit eos simpliciū cōtēplatiōe & tractatu ad cōformitatē diuinæ simplicitatis, & perfectionē deo amabilē. Propter ꝙ ecclesiastica cōstitutio attribuit eis pfectiuā grām, & sacerdotali nō pōtificali inuocatiōe benedicunt, & sacerdotū ministerio a deo principe hierarchię sanctificātur. Soli gradus eīpficientiū ab episcopis cōsecrant ¶ Sacerdos qdē stat añ altare cū cātu deū inuocās ꝑ monachoꝝ bñdictiōe. Monachus aūt q benedicitur retro sacerdote stat erectus .i. nullū genu flectēs, neq̧ sup caput habet euāgelia. Sacerdos autē monachū benedicēs interrogat eū si uult abrenūciare omnibus secularibus cōuersatiōibus & phantasijs. Post enarrat ei q̄ sit pfecta cōuersatio monachorū, testificans ꝙ oporteat eū pfecti⁹ uiuere, quā ordinē mediū .scilicet fidelis populi. Hęc autē omnia eo qui perficitur attente cō fesso sacerdos eum signans in forma crucis detondet eum cum inuocatione sanctæ trinitatis, & ueste pristina exuens, induit alia: & cum omnibus fidelibus astantibus ipsum osculans, facit cōmunicare eucharistiæ. ¶ Quod monachus nullū genu flectit, nec habet euangelia super ca put, signat ꝙ non est officij sui alios adducere, & curam animarū gerere, sed sui esse sollicitum, & singulariter ad supna erigi. Quod aūt astat sacerdoti, signat ꝙ debet sacerdotibus subesse & obedire, & eis prōpte credēdo, ab ipsis ad diuinam scientiam sibi cōpetentiū sursum agi. Quod uero abrenunciat secularibus conuersationibus & phantasijs, signat perfectam monachorū ordinatam in scientia præceptorum uitalium. Est enim monachus altissimi ordinis eorum qui perficiuntur, & non perficiunt. Vnde multa ei prohibentur quę impune fieri possunt a popu lo fideli, ut sunt nuptiæ & militiæ & similia, eo quod monachi debeant uniri & ad sanctam unitatē congregari, & conuersationi sacerdotali iuxta suā proportionē cōformari, tanquā plu ra habentes sacerdotibus uicina, & præ cæteris ordinibus qui perficiuntur & non perficiunt, magis sacerdotibus appropinquantes. Signatio autem cruciformis signat abstinentiam ab o mnibus carnalibus appetitibus. Detonsio capillorum quę substantiam capitis denudat, signat mundam, & non fictam conuersationem, neq̧ mentis simplicitatem exteriori compositione fi cte ornantem, sed ipsam mentem in sui puritate ad dei conformitatem sursum actam, non per apparentiam exteriorum, sed per singularem uirtutem interiorē. Mutatio uestis signat ipsius mutationem de medio ordine ad tertiū, qui est medio perfectior, sicut in baptismo signat sur sum actionem, uitæ purgatioris. Quod aūt sacerdos & fideles qui assistunt osculantur mona chum qui perficitur, signat communionem fidelium qui conformantur deo & in ipso, sibi in uicem & in lætitia spirituali sibi mutuo condelectantur. Quod tandem monachus communi cat, signat, quod si ipse uere tenuerit monachicam conuersationem, non solum erit contempla tiu⁹ sanctoꝝ sicut popul⁹, neq̧ secūdū modū ordinis medij cōmunicabit sacramētū, sed secū dū spiritalē intelligentiā, & cognitionē diuinā sacramentorū, qbus participat perfectius q̄ fide lis populus cōmunicet diuinā cōmunionē. Vñ & hyerarchis uel sacerdotibus quādo perfici untur, in fine dat sacra cōmunio eucharistiæ ab episcopo q eos cōsecrat nō solū qa eucharistiæ assumptio consummatio est cuiuslibet ecclesiasticæ participationis, sed quia singuli ordines se gregatim secundum gradus proprios, uel diuinitates participant eucharistia tanq̄ dignissima & diuinissima inter diuinas communiones, quibus nunc participamus ad nostræ deificationis sursum actionem & perfectionem. Recapitulando ergo cōmemoramus ꝙ tres sunt perfectio nes, scilicet mundatio, illuminatio & perfectio. Item tres ordines perficientiū, scilicet ordo mū datiu⁹ diaconoꝝ, illuminatiu⁹ sacerdotū, pfectiu⁹ episcopoꝝ. Itē tres ordines eoꝝ q pficiunt, vnus eoꝝ q excludunt. Medius p p̄lus fidelis q ad sacramētoꝝ cōtēplationē & cōmunionē ad mittit q est cōtēplatiuus. Tertius monachoꝝ singulariū q est pfectus. Et ista nostra hierarchia p ordines diuinit⁹ disposita hierarchiæ angelicæ cōformat & ad dei imitationē, & deiformes hi erarchię angelicæ distinctiōes, vt moralibus cōgruit cōtinet. Obijci potest quod in hierarchia angelica nō sit aliquis ordo q purgat, vt sit in hoīb⁹ eo ꝙ ibi null⁹ sit immūd⁹. Ad qd respōdeo ꝙ uere angelici ordines oēs sint immaculati & supmūdane casti. Si qs eñ malicię maculā incur rerit, eo ipso ab harmonia cœlestiū aīoꝝ caderet in tenebras dæmonū infernales. Sed cū attri buit purgatio passiue cœlestib⁹ a is intelligēdū est, ꝙ eis à suis superiorib⁹ dei cognitiōis diuinæ augmentū, p qd fiunt puriores, & luminis diuini capaciores, q̄ pri⁹ fuerūt. Quasi ergo purgāt à quadā minoratiōe sapiētiæ & uirtutis suæ pfectiōis, dū fiūt sapiētiores & pfectiores, & etiam puriores q̄ pri⁹ fuerāt. Ita etiā i cœlesti hierarchia sūt q (vt dictū est) purgāt, sūt & ordines q illu mināt & q pficiūt: & sūt q mūdāt, & q illumināt, & q pficiūt supiorib⁹, vc; substācijs subiectos

Hierarchię cœlestis. C. p 7.

E

F

sibi ordines ab omni ignorantia id est, a quadã scientia minoritate mundantib' secũdum hierarchiarum cœlestium dispositionem & implentibus eosdem diuinis illuminationibus perficientibus ipsos sanctissima scientia diuinorum intellectuum. Iam enim diximus quod & scriptura testatur non esse æquales omnes cœlestes ordines illuminatiuis scientijs qbus deus n ficitur sed primos a deo immediate illuminari & per illas sibi subiectos diuinis splendoribus secundum singulorum proportionem.

DE IIS QVÆ IN QVIESCENTIBVS FIVNT. Cap. VII

HIS autem diffinitis, necessarium est dicere (ut æstimo) quæ a nobis sacre in dormientibus perficiẽda sunt. Etenim neq; hoc commune est sanctis & immundis, sed sicut diuersa forma est utrorũq; uitæ, sic ad mortẽ uenientes, qui quidẽ sacrã habẽt uitã in ueras promissiones diuinitatis respiciẽtes tanquam ueritatem suam in ea q̃ secũdũ ipsam est resurrectione cõtẽplaturi, cũ firma & uera spe in lætitia diuina ad mortis somnũ ueniũt uelut ad finem diuinorum certaminũ in perfectissima, & nõ deficiẽte uita & salute, quæ secundum eos erunt omnino scientes per futuram suam uniuersalẽ resurrectiõem. Sãctę eñ animæ ad eã in mala secũdũ hãc uitã potentẽ cadẽdo cõuersionẽ nõ uenientes in ea iterũ generatiõe' incõuersibile habebũt deiformissimã trãsordinationẽ. Mũda aũt sanctarũ animarũ cõiuga & coeuntia corpora, cõscripta & commilitantia secũdũ diuinas suas collocatiões, in animarũ incõmutabili, secũdũ diuinã uitã fundamẽto † recipient propriã resurectionẽ. Eo enim quod unita erãt secũdũ hãc uitã in sacris animabus uelut mẽbra Christi facta, deiformẽ & incorruptibilẽ immortalẽq; & beatã recipiẽt quietẽ. In his ergo sanctorũ est quies in lætitia & immutabili spe in diuinorũ certaminũ prouẽtura summũ. Immũdos uero alij quidẽ in nõ subsistẽtiã irratiõabiliter æstimãt redire, Alij uero corporalẽ, in simul corpori propriarũ animarũ cõiugationẽ, uelut incõpactã eis existẽtẽ deiformẽ uitã & beatã quietẽ nõ intelligẽtes, neq; satis in scientia diuina eruditi, inchoauerũt iã secũdũ nos in Christo deiformissimã uitam.

*incon uersibile uel incõuersibilẽ †cõrecipient. *immobili. *in simul

C Alij autẽ corporũ aliorũ distribuũt animabus cõiugatiões, iniuste agẽtes hoc in ipsis (ut æstimo) suspicãtes diuinis animabus, & a sacris retributiõibus nõ recte priuãtes ad finẽ uenientia diuinissimorũ cursuũ. Alij autẽ (nescio quomodo ad materiales notiones reuocati) dixerunt conformem huius uitæ sanctis promissionẽ sanctissimã & beatissimã quietẽ, & escas proprias mutatę uitæ eis qui in angelis sunt iniuste proiecerũt. Sed nõ recidet quis a sacratissimis uiris in tales errores sed cõfestim se suscepturos esse Christiformẽ quietẽ sciẽtes, cũ in fine ueniet huius uitę † incorruptionẽ suã, uiã uelut propinquiorẽ iã factã, manifestius uidẽt, & donatiões diuinitatis laudãt, & diuinę delectatiõis implẽtur ad ea q̃ retro sunt cõuersiõem, nõ in aliquo timẽtes sed bñsciẽtes quia possessa bona firmiter & ęternaliter habebũt. Coinquinatiõibus autẽ pleni & immũdis maculis, qui quidẽ sacrã quãdam cõsequuti sunt doctrinã, ipsi uero eã ex propria aĩo perdite repcutiẽtes spõte in corrũpẽtes se dederũt cõcupiscẽtias, cũ ad finẽ ueniũt huic uitę im pati ut eos bñ spernẽs manifestat eloq̃orũ diuina legislatio, ꝑditis ꝓprijs passionibus uoluptates

†corruptionem. Psalm. 4. 15. 83. Hieron. 5 Sapie. 5.

uolupates alijs oculis inspicientes,& sacram uitam(qua stulte recesserunt deificãtes, miserabiliter & coactiue rescindũtur hac uita, ad nullam sacram spem manu ducti propter pessimam uitã. Taliũ aũt nullo futuro secũdum dormitiones sanctorum uirorum. Ipsequidem ad finem ueniens, propriorum certaminũ lętitia sancta repletur, & cũ delectatione multa ad uiam ascendit diuinæ iterum generationis. Dormientis autem domestici secũdum diuinam familiaritatẽ & similẽ cõuersationem ipsum qui est, †beatificant ad psalmiferam optate uenientem finẽ, & uictoriæ causali gratulatorios cantus referũt, adhuc & se uenturos fore similẽ adodoptantis quietẽ. Accipiẽtes uero eum ad summũ sacerdotẽ ducũt, tanquam ad coronarum diuinarum †donationẽ. Ipse autem cantãs, suscipit & perficit secũdũ legẽ sacrã in †sancte dormientibus perficiẽda.

†beatificat.

†sacris

MYSTERIVM in sanctę dormientibus

Ongregans diuinus sacerdos sacrũ chorũ, Siquidẽ sanctifico fuerit ordine dormiens, in conspectu diuini altaris recũbere faciẽs eum, initiatur deo oratiõe & eucharistia. Si autem sanctis monachis, aut sacro populo coordinatus est ad honorabile sacerdotiũ ipsum recumbere facit ante sacerdotalem introitũ. Deinde perficit ad deum eucharistialem orationem summus sacerdos. Cõsequenter autẽ ministri in diuinis eloquijs prolatas nõ mendaces promissiones de sacra nostra resurrectione legentes, sacre cantant cõfitẽtes hoc, & potẽtes psalmicorum eloquiorum cantus. Deinde ministrantium primus resoluit catechumenos, & prædicat iam dormiẽtes sanctos, eum quibus dignatur modo defunctũ coordinata recitatione, & hortatur omnes in Christo petere beatam cõsummationem. Deinde accedens diuinus summus sacerdos, orationem sacratissimã super eo facit. Et post orationem ipse summus sacerdos salutat dormiẽtẽ, & post eum præsentes omnes. Salutantibus autem omnibus, infundit dormienti oleum summus sacerdos & pro omnibus orationẽ sacrã faciẽs, reponit in domo honorabili corpus cũ aliorum coordinatorum sanctorum corporibus.

E

†sacre cõfitentes hæc cantant.

THEORIA

ED hæc quidem si uiderint aut audiuerint immundi a nobis perficienda, late ridebunt, ut arbitror, & erroris nostri miserebuntur. Non oportet autem ad hoc mirari. Si enim non crediderint, ut eloquia aiunt, neq; intelligent. Nos autem inuisibilia perficiendorum inspicientes, Iesu luciduco dicimus quomodo nõ irrationabiliter summus sacerdos in eque ordinatum chorum introducit & imponit dormientem. †Signat enim mirabiliter secundum illos fore omnes in ipsa iterum generatione recubitus, puram hic propriam uitam implentes, utpote, si deiformem quis habuit hic & sacratissimã uitam, quantum uiro dei imitatio comprehensibilis est, in diuinis erit per seculũ futurum, & beatis quietibus ipsi autẽ per forme summã subsistentiam sacram similiter conformes & †ipsę sanctas recipient retributioues. Pro hac diuina iustitia summus sacerdos gratias agens orationem sacram facit, & colendam laudat diuinitatẽ tanquam destructiuam contra omnes nos iniuste & tyrannicæ potentiæ transducentem nos in proprias iustificationes, diuinarumquoq; promissionum lectio & cantus

F

Isaiæ.7.

†Significat.

†recipiet uel ipsi recipient:

†sanctis

A tus, manifestatoria quidem sunt beatissimarum quietudinum, in fragilitate habentes diuinam consummationem æternaliter † generabunt, dormientis uero diuinitus receptiua, uiuentium autem adhuc exhortatiua ad similem consummationem. Intende quia nunc non omnes iuxta consuetudinem purgandi ordines resoluuntur. Soli uero sacris expelluntur choris catechumeni. Etenim ipse quidem ineruditus est uniuersaliter omnis hostiæ sacræ, & ad nullum neq; paruũ, neq; magnum sacre consummandorum inspicere ei fas est, tanq̃ neq; sacrorum * contemplatiuæ uirtutis participans per prelucentem & † luciferam theogenesiam. Ceteri uero purgandorum ordines in doctrina quidem iam fiunt sacræ traditionis. Stulte aũt ad ea quæ inferius sunt, iterum recurrẽtes, oportet in ea quæ añ sunt propriam reductionem perficere, Diuinorum quidem, q̃tum in symbolis sacre aspectibus & communicatiõibus rationabiliter segregantur. Nocebunt eñ immundæ eorum participantes, & ad plurimũ diuinorum & suum uenient contemptum. Non inconuenienter aũt assunt in nũc perficiendis, aperte edocendi & uidentes secũdum nos formidinem mortis & sanctorum retributiones a ueris eloquijs laudatas, & caligines fore talibus immũdis infinitas. Permittitur enim eis æque utile uidentes sacre consummatum ex * ministratiua recitatione sociũ uere existentem a seculo sanctorum mirabiliter prædicatorum, fortassis & ipsi ad simile desiderium uenient, & ex ministratiua scientia edocentur beatam uere esse in Christo consummationem. Deinde accedens diuinus summus sacerdos, sacram orationem super dormientem facit, & post orationem summus sacerdos eũ salutat, deinde presentes omnes. Ipsa igitur oratio diuinam bonitatem deprecatur omnia quidem dimittere per humanam infirmitatem commissa dormienti, ordinareq; eum in lumine & regione * uiuẽtium in finibus Abrae, Isaac & Iacob, loco quo expellitur dolor & tristitia & angustia. Hæ quidem ergo (ut arbitror) clare sanctorum beatissimorum retributiones. Quid eñ fortassis fiet perfectissimæ lætitiæ & illuminatrici immortalitati componderatum, & si maximis nostris proportionibus significatiuis omni altioris animo promissiones significatæ ab actiua sua ueritate relictas habent nominatiões. Verum enim esse eloquiũ existimandũ, quia oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Sinus autem sunt (ut arbitror) beatissimorum patriarcharum & reliquorum sanctorum omnium diuinissime & beatissimæ quietes deiformes, † recipientes omnes in eis ineffabilem & * beatissimam consummationem. Dicas forte, utiq; hæc quidem recte dicta esse a nobis: dubitare uero hoc, quare diuinam bonitatem summus sacerdos deprecat̃, peccatorum petens dormienti remissionem, & deiformibus æquipotentem & lucidissimam partem. Si eñ retributiones recipiat unusquisq; a diuina iustitia, que in præsenti uita bonorum aut malorum peregit, finiuit autem secundum hanc uitam proprias operationes qui dormiuit, quomodo per quandam summus sacerdos orationem in alteram requiem transuehet ultra dignitatem eius? Et quidem huic uitæ respondentem habebit partem unusquisq;, bene scio eloquia sequens: Sepsit enim inquit deus aduersum se. Et: Feret unusquisq; per corpus ea quæ gessit, siue bona, siue mala. Quia uero iustorum oratione & secundum hãc uitam, quanto magis post mortem in his qui digni sunt sacris orationibus operantur.

[Marginalia: C; * contemplatione. † luciferẽ tem.; B; * recitatiua ministratione; * uiuorũ.; Isaiæ 35. Apo. 9.; C; Isaiæ 64. 1. Cor. 2.; * suscipientes. † felicissimum; Eccle. 12.; Iob 19. Osee 2. 2. Cor.]

FF

rantur, tantummodo eloquiorum nos docent traditiones veræ? Aut quid a Sa-
1. Reg. 28. Exo. 17. muele Saul adeptus est? Quid aūt Hebræorum populo profuit prophetica ora- D
32. 33. tio? Etenim tanq̄ si quis sole propria donante lumina illæsis oculis, in participa
Num. 11. 14. 16. 27. tione solaris luminis petit fieri, proprios aspectus exterminans, sic ad impossibi
Deut. 1. 9. les concupiscit & superfluas spes, qui sanctorum summe mirabilium orōnes, & se
Psal. 105. cundum naturam eorum sanctas operationes flagitans, per negligentiam diuinis
donis & manifestissimis & deiformibus mandatis recedet. Dico aūt eloquia se
Iacobi 5. quens, q̄ utiles omnino sunt in hac uita sanctorum orationes, secundum hunc mo
dum. Si quis diuina appetens dona, & ad participationem eorum sacrum habitū
habens, tanq̄ proprie agnoscens paruitatis, ueniens ad quendam sanctorum uiro-
rum, dignatus fuerit eum sui fieri adiutorem & conseruum, lucrabitur oīno ex
hoc omnes superantem utilitatem. Consequetur em̄ quæ petit dona diuinissi-
ma, recipiente eum diuina bonitate, & propria reuerente conscientia, & in san-
† orōnū. ctis laude petitarum sacrarum † petitionum laudabili desiderio, & consequenti &
deiformi habitu. Est enim hoc diuinis iudicijs promulgatum, dignis diuina do
na participare, in ordine diuinissimo donari, per dignos tradere. Hinc ergo si E
quis dehonorauerit sacrum ornatū, & ad militarem æstimationem ueniens, suf-
ficientem seip̄m æstimauerit ad diuinū colloquiū, & sanctos cōtempserit, & nul-
las petitiōes dignas deo, & ne sacras petierit, & desiderium diuinis non corrobo
ratum habuerit, & sibimet consequens consequetur per seipsum imperitus pe-
titionem? De dicta aūt oratione quam summus sacerdos superorat dormienti,
in nos uenientem ex diuinis nostris ducibus traditionem dicere necessarium, di
uinus summus sacerdos (ut eloquia aiūt) explanator est diuinarum iustificationū.
Psal. 118. Mala. 2. Angelus enim domini omnipotentis est. Didicit ergo ex deo traditis eloquijs,
Matt. 18 quia sancte uiuentibus lucidissima & diuina uita secundum dignitatem a iustis-
simis redditur legibus, despiciente bonitate diuinæ humanitatis ingenitas eis ex
Iob 15. humana infirmitate maculas. Quoniamquidem nemo (ut & eloquia aiunt) mū-
3. Reg. 8. dus a sorde. Hæc quidē ergo summus sacerdos scit, p̄missa ex ueris eloquijs, pe-
2. Par. 6 Eccle. 7 tit autem continuo fieri & donari sancte uiuentibus sacras retributiones. Simul
Roma. 3. quidem in dei imitationem deiformiter efformatus, & aliorum donatas sicut p̄-
1. Ioh. 1. 3 Iacobi 3. prias expetens gratias. Simul autem & non mendaces promissiones sciens futu F
ras, & præsentibus manifestans aperte, quia ab eo secundū legem sacram expe
tenda omnibus erit iuxta diuinam uitam consummatis. Non em̄ summus sa-
cerdos diuinæ iustitiæ propheta, peteret aliquando nisi a deo amabilia, & ab eo
donari diuinitus promissa propter quod immundis nō orat hæc dormientibus:
Quoniam non solum prophetico in hoc auerteretur ordine, & quid hierarchi-
* iustam. corum superbe auderet a perfectionum principe mouendus, sed quia * iniustam
orationem non consequeretur, a iusto eloquio ipse non immerito audiens: Peti
Iaco. 4. tis, & non accipitis, quia male petitis. Ergo diuinus summus sacerdos expetit
* indeficiē ter. diuinitus promissa & amabilia deo, & omnino donanda. Et hoc proprio † dei-
formiter habitu ondens bonorum amico deo & p̄sentibus aperte manifestans san
* bona ctis futura * dona. Sic & discretiuas hn̄t summi sacerdotes uirtutes manifestatori
as diuinarum iustificationum, non ut ipsorum irrationabilia desideria sapiētissi
* mini- stratione ma diuinitate, + ministratorie sequente. Sed ut ipsis prophetice submouente per-
fectionis

A fectionis principe spiritu, uacatos deo iuxta dignitatem segregantibus: Accipite enim (ait) spiritum sanctum, quorumcunque dimittitis peccata, dimittuntur: quorumcunque tenetis, retenta sunt. Et diuinas reuolationes sanctissimi patris illuminato eloquio aiunt: Quodcunq; ligaueris in terra, erit ligatum in coelo: & quodcunq; solueris in terra, erit solutum & in coelo, tanq̃ Euangelista illo & omni iuxta ipsum summo sacerdote, secundum in eo factas paternarum sanctificationum reuelationes, manifestator & consummator amicos dei adducente, & impios exhæreditante. Sacram eñ illam theologiam (ut eloquia aiunt) non per seipsum motus, neq; carne & sanguine reuelantibus, sed a deo inuisibiliter eum propria docente respondit. Diuinis ergo summis sacerdotibus, sic & discretionibus, & omnibus hierarhicis uirtutibus utendum est, † quomodo consummationis princeps eos diuinitas mouerit. Alijs aũt sic in summos sacerdotes in quibuscunq; agunt, hierarchice attendẽdum tanq̃ a deo commotos. Spernens aũt uos, ait, me spernit. Sed redeamus in dictę orationis consequentiã. Perficiens enim eam summus sacerdos, & ipse salutat dormientem, & deinde Matt. 16. †quoquo modo Lucæ 10.

B præsentes omnes. Delectabilis eñ est & honorabilis omnibus deiformibus secundum diuinam uitam consummatus. Post uero salutationem infundit oleum dormienti summus sacerdos. Memento aũt, q; secundũ sacram theogenysiã añ diuinissimum baptisma, prima participatio sacri symboli donatur perficiendo, post uniuersalem prioris uestimenti depositionem unctionis oleum. In fine autem omnium nunc super dormientem oleum* infunditur. Et tunc quidem olei unctio ad sacra certamina uocat cõsummandũ, nũc uero infusum oleum mĩfestat sc̃dm ipsa sacra certamina militãtẽ & consummatũ dormientẽ. † Hæc perficiẽs summus sacerdos, reponit in domo preciosa corpus, cum aliorum ęquepotentum sacris corporibus. Si eñ in anima & corpore deo amabilem eitam qui dormiuit uiuebat, preciosum erit cum sancta anima commilitans ei corpus secũdũ diuinas collationes, ubi diuina iustitia cum proprio corpore ipsi donabit retributas quietes, tanq̃ coeunti & cõparticipanti sacræ aut contrarię uitæ. Propter quod & sacrorũ diuina legislatio diuinas communicationes ambobus donat. *effundit †hic.

C Animæ quidem in pura contemplatione & scientia perfectorũ, corpori uero per diuinissimum tanq̃ in imagine ungentum diuinæq; communicationis sacratissima symbola, totum hominem sanctificans, & uniuersalem eius salutem sacrificans, & consummatissimam ipsius resurrectionem futuram fore denũcians per catholicam sanctificationem. Consummatiuas aũt inuocationes non est iustum scripturas interpretantibus, neq; mysticũ carũ aut in ipsis operatas ex deo uirtutes ex occulto ad commune educere: sed ut nr̃a sacra traditio habet, sine pompa eos edocens doctrinis, & ad diuiniorem habitum & anagogen amore diuino & operationibus sanctis perfectus, extra perfectiua illuminatione ascendet ad † excelcissimam eorum scientiam. Quod autem & pueros nondum diuina intelligere ualentes, sacræ participes fieri diuinæ generationis, & sacratissimorum diuinæ communicationis symbolorũ. Videtur quidem (ut ais) immundis blasphemo risu dignum, si audire non ualentes edocent summi sacerdotes diuina, & non intelligentibus imagines tradiderunt sacras traditiones. Et quod adhuc risibilius est, quomodo pro eis alij abrenunciationes dicunt & sacras con †excellentissimam

fessiones. Oportet tuam hirarchicam intelligentiam non angustari in erratibus D
*gratiam †ab eis sed & timens simul & eorum luciducatus † gratia diligens, defendere aduersus † p eis prolatas insidias, proponentem & hoc iuxta legem diuinam, quia non in nostra scientia omnia diuina circumscribuntur. Multa aut a nobis ignotorum causas
*nostrū hnt diuinas, nobis quidem ignotas, notas uero † nostrorum melioribus ordinibus Multa aut & excellentissimas essentias latuere, & a sola diligenter cognita sunt
*deitate sapientissima & sapientifica † diuinitate. Verumtn & de hoc ea dicimus, que qdē deiformes nostri sancti perfectores ab antiqua eruditi traditione in nos adducebant. Aiunt em quod quidem est uerum, quia secundum legem diuinam ducti infantes ad habitum sanctum uenient, omni purgandi errore & immunda uita: Multum hoc diuinis nostris ducibus in animum ueniens, probauerut recipi infantes secundum hunc sacrum modum, ita ut naturales adducendi pueri per pa
†bonorū †deitate. rentes, tradunt puerorum cuidam eruditorum † bono in diuina pædagogo, & de cætero puerorum sub ipso perfici, tanq sub † diuinissimo patre & salutis sacræ anadocho. Hunc ergo summus sacerdos confitentem iuxta diuinam educare puerorum uitam, repetit abrenunciationes confiteri & sacras confessiones, no ut illi forsan ri- E
*hic dentes dixerunt, aliu pro alio diuina docens. Neqz em hoc ait, sic ego pro puero abrenunciatioes aut sacras confessiones facio, sed quia puer abrenunciat, hoc est
*ueniens confiteor puerum credere in sensum sacrum † uenientem nostris diuinis anagogis: abrenunciare quidem uniuersaliter contrarijs, confiteri autem & cooparí diuinas confessiones. Nihil ergo (ut æstimo) inconsequens, si secundu diuinam puer anagogen educatur, ducem & anadochum sacrum habens, habitum sibi diuinorum insinuantem, & custodem a contrarijs peritum. Tradit autem puerum sacris symbolis summus sacerdos, ut in eis conuersetur, & neqz formetur in uitam alteram nisi diuina contemplantem semper, sociamqz eoru in profectibus
*sacrum. sanctis factu, habitumqz † sanctum in eis ualidum, educatumqz pulchre a diuino anadocho. Tanta o puer & sic bona nostræ hierarchiæ uidentur mihi uniformia spectacula. Ab alijs autem similiter intentius animo non hæc tantum uisa sunt, lucidiora aut multa & deiformia, & tibi (ut arbitror) omnino lucebut splēdidiores formæ, & diuinissimis dictis in ascensioibus utenti ad excelsiorem ra- F
dium. Trade ergo o amice & ipse mihi perfectiori illuminatioe, & ostende meis oculis quascunqz uidere poteris pulchriores formas & uniformiores. Confido em ex his q dicta sunt ego repositos in te diuini ignis accendes usqz uapores.

¶EXPOSITIO CAPITVLI HVIVS VII. De his quæ circa in Christo dormientes aguntur ART. XIIII.

Vpra iam actum est de actibus hierarchicis, q fiunt circa ingredietes ecclesiasticam hierarchia, & circa procedentes ac proficietes in ea. Iam in isto capit. tractatur de his actibus hierarchalibus, q exercent circa egredientes ex ea. [His aut diffinitis]. i. determinatis & expeditis [necessariu dicere vt æstimo & quæ à nobis sacre in dormientibus pficienda sunt] i. ea que in exequijs defunctorum deuote debemus pagere [Etem neqz hoc comune est sctis & immudis]. i. fidelibus & infidelibus no sunt eadē impartieda post mortem ipsorum [sed sicut diuersa forma est vtroruqz vitę]. i. sicut modus & norma vitæ vnius differt à modo
2.Cor.6 Eccle.13. & gnē vitę alterius, iuxta illud Apli: Et quæ pars fideli cu infideli. In Ecclesiastico quoqz: Quę coicatio homini sancto cum cane? [sic & ad mortem venientes, q qdem sacra hnt vita] i. iuxta euangelica legē sunt efficaciter conuersati [in veras promissioes diuinitatis respicietes]. i. in diuina pmissa, de quibus Apls: Qua inquit vitam promisit qui non mentitur deus. Et rursus Abraæ

A Abrahæ factæ sunt promissiones & semini eius. Vnde cantamus pro defunctis: Michael archangelus repræsentet eas in lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti & semini eius. De qua promissione in exordio primæ suæ epistolæ scripsit beatissimus Petrus: Benedictus deus, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam, & hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcessibilem, conseruatam in cœlis. [tanquam in veritatem suam,] id est, sicut in rem veram finalem & principalem eis promissam, non sicut in figuram, aut vmbram, aut in promissa terrena, qualia intuenter Iudæi & Sarraceni in paradiso terrestri. [in ea quæ secundum ipsam est resurrectione contemplaturi.] id est, in futura resurrectione, quæ est nunc in fide, & postea erit in re, secundum veritatem nobis promissam cõtemplaturi, id est, visuri ac habituri quę nunc credunt, sicut princeps ait apostolorum: In Iesum nunc non videntes, creditis: videntes autem, exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes fructum fidei vestræ, salutem animarum vestrarum. [cum vera & firma spe in lætitia diuina ad mortis veniunt summum,] id est, fideles sic in bona promissa respicientes, veniũt ad summum mortis, id est, ad terminum vitæ præsentis, cum certa & formata expectatione æternæ felicitatis, iuxta quod loquitur Isaias: Deus iudicij dominus, beati omnes qui expectãt eum. In lætitia diuina, id est, in gaudio spiritali concepto de deo, qui est spei nostræ obiectum & causa. Hæc etenim spes parit magnam lætitiam, quia confidimus bono illo infinitæ delitiositatis suauitatisq; frui. Ideo ad Roma. dr: Gloriamur in spe filiorum dei. [velut ad finem diuinorum certaminum]. i. sacrorum conflictuum, quibus pugnauerunt contra hostes suę salutis, qui sunt, propria caro infecta, imo & propria ac priuata volũtas. Mundus in maligno positus acies vitiorum ac dęmonũ. Vnde Sapiens ait: Certamen forte dedit illi dñs vt vinceret. Ista certamina durant vsq; ad mortem, in cuius articulo frequenter duriora & periculosiora instant tentationum certamina. Nunq̃ ergo simus vane securi, quia beatus homo qui semper est prouidus. Et: Homo sapiens in omnibus metuit. Stultus vero transilit & confidit. Hinc ad Hebræos monet Apostolus: Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. Perseueremus ergo vsq; in finem, quia tentatio durat vsq; in finem. Et si quæras: In quem finem? Respondeo, Quousq; finias vitam, quod erit in præmio & patria beatorum. Quia vt Sapiens loquitur, bonorum laborum gloriosus est fructus. Vnde subiungitur: [in perfectissima & non deficiente vita & salute] hoc est, in vita gloriæ sempiternæ, cuius comparatione vita præsens mors potius est dicenda q̃ vita. Iccirco de participibus vitæ illius ait vir sanctus: Credo videre bona domini in terra viuẽtium. Et rursus: Vt placeam, inquit, coram deo in lumine viuentium. Hæc est indeficiens vita, quæ est perfecta & gloriosa participatio fontis vitæ. De qua Isaias ait: Venient in Sion laudantes, & lętitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt. [quæ secundum eos erunt omnino scientes per futuram suam vniuersalem resurrectionem] id est, quæ vita & salus erũt in ipsis electis per futuram suam resurrectionem, quia in illa resurrectione pfecte & plene glorificabuntur in anima & corpore, & hoc secundum eos, id est, secundum fidem & merita eorũdem. Secundum ęos, inquam, sciẽtes omnino, id est, penitus certos de veritate fidei suæ ac spei de qua etiã tunc erunt certissimi per euidentiã rei & experientiã facti. Interdũ aũt accipit agnitio fidei p cognitione sciæ, vel econtra, vt cũ apud Iohan. sancta Martha fatetur: Scio q̃ resurget in resurrectiõe in nouissimo die. Et S. Iob: Scio q̃ redẽptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. ¶ Deniq; etsi sciæ maior est certitudo euidẽtię & ex parte obiecti, fidei tñ maior est certitudo adhęrẽtis & ex parte subiecti. Nec ista intelligẽda sunt, quasi aiæ añ futurã resurrectionem communem nõ sint remunerandæ, sed q̃ in illa plenarie & corã oĩbus præmia consequent. De qua apud Iohannem dñs protestat: Veniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius, &c. Sanctæ enim animæ ad eam in mala secundum vitam potentem cadendo conuersionem non venientes]. i. animæ virtuosæ non venientes ad illam resurrectionem, cadendo in mala secundũ hanc vitam. i. in peccata vitæ præsentis, quę vita potens est cadere & peccare per liberum arbitrium, & potens est ad cõuersionẽ, durante ista peregrinatione [in ea iter: gnatione]. i. in illa regnatione seu resurrectione [*inconuersibile habebunt deiformissimam transordinationẽ]. i. diuinissimã immutationẽ in melius, & trãslationem in statũ feliciorẽ in inconuertibile. i. ptingendo ad vnionẽ cum deo inauertibilem, ita q̃ erunt cõfirmati in bono, nec amplius poterunt transgredi, sicut in Ecclesiaste legit: Vbicũq; ceciderit lignũ, ibi erit, vt supra allegatũ atq; expositũ est. Istud est q̃d ait Apostolus. Ecce mysteriũ vobis dico: Omnes quidẽ resurgemus, sed non oẽs immutabimur. Oportet eñi mortale hoc induere immortalitatẽ, &c. [Munda aũt aiaꝝ sanctaꝝ coniuga & coeũtia corpora cõscripta &

Margin notes: 1. Petri 1. 1. Petri 1. Isaiæ 30. Roma. 5. 1. Iohã. 5. Sapien. 10 Prouer. 28. Eccle. 18. Hebræos 12 Matth. 24. Augustin. Sapien. 3. Psalmo 26. Psalmo 55 Isaiæ 35. Iohan. 11 Iob 19. Iohan. 5. *inconuersibilem Eccle. 11. 1. Cor. 15.

commilitantia].i.corpora animaꝝ sanctarum,coniuga.i. casta vel socialia instar castę cõiugis animabus suis sociata ac ipsis ascripta seu deputata, vt in libro vitæ illis conscripta,& quæ cũ animabus suis militauerunt deo,animabus obediendo,cooperando,&cum illis pariter patiẽdo,iuxta illud Apłi:Castigo corpus meũ,& in seruitutem redigo [scdm diuinas suas collocationes].i.secundũ coniunctiones suas salubres,quibus in isto exilio simul erãt locatæ ad promerendum. Vel,secundũ suas collationes & reuniones felices ad præmiandum. [in animaꝝ incommutabili secundũ diuinã vitam fundamẽto].i.in statu inuariabili &inconcussibili firmitate,quas animę habebunt,secundũ vitã diuinã.i.in vita beata prorsus [conrecipient propriã resurrectionem].i.saluberrimam resuscitationem eoꝝ,& animarum meritis proportionatã ac debitam:quia tunc gloria animarum redundabit in corpora tanto exhuberantius, quanto ipsa corpora magis cooperata & coafflicta animabus suis fuerunt, ita ꝙ corpora quatuor dotibus tanto præclarius ornabuntur,quanto animę ipsę suis dotibus sublimius fuerunt glorificatæ,quemadmodum ad Corint.docet Apłs:Alia claritas solis,alia claritas lunæ,alia claritas stellarũ.Stella enim à stella differt in claritate, sic erit resurrectio mortuoꝝ. Deinde tangit ibi quatuor dotes corporum glorioſoꝝ,quæ sunt claritas,impassibilitas, subtilitas atq; agilitas. [Eo enĩ quod vnita erant secundum hanc vitam].i.in vita ista mortali [sacris animabus] nõ vt instrumenta extrinseca,sed vt vere informata & vnificata ab aĩabus, vt substantialibus suis formis[velut membra Christi facta].i.Christo incorporata per suas aĩas sanctas,q̃bus in operibus virtuosis & actibus vere Christianis subseruierunt in vigilijs,ieiunijs, laboribus, disciplinis,& tãdem in supplicijs mortis. Hinc dixit Apost.Nescitis quoniam membra vestra templũ sunt spiritus sancti?[deiformem & incorruptibilem immortalemq; & beatam recipient quietem].i.glorificationem eis competentẽ,per quam erunt diuina & deo assimilata,prout eorum naturæ põt competere,secundum quod ait Apost. Saluatorem expectamus dñm nostrũ Iesum Christum,qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Habebunt etiam tunc quietem,quia non erunt inclinata ad alias formas substantiales, satiato appetitu eorum. Nihilominus erunt vere mobilia per dotem agilitatis, iuxta illud Sapientiæ: Fulgebũt iusti & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, nec erit in eis motus ex indigentia,sed potius ex interioris iucunditatis abundantia,prout per Malachiam dominus pollicet: Egrediemini & salietis quasi vituli de armento. [In his ergo sanctorum est quies & lætitia & immutabili spe]id est,in prætactis bonis consistit quies & salus sanctorum post vitam hanc, in ingenti lætitia ac in inuariabili confidentia futuræ glorificationis in corpore. [in diuinorũ certaminũ peruentura summum] id est,in finalem & gloriosam mercedem laborum & persecutionum atq; agonum,quæ datur in præmium his qui modo legitime certant. De qua scriptum est:Beatus vir qui suffert tentationem, qm̃ cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ. Et ad Hebræos:Omnis disciplina in pręsenti quidem videtur esse non gaudij, sed mœroris. Postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitię. Hinc scriptum est alibi: Filij sanctorũ sumus, & vitam illam expectamus,quam deus daturus est his, qui fidem suã nunquam mutant ab eo. Denique sancti quoq; in hac vita in contemplatione & præstolatione futurorum bonorum suauiter requiescunt,peruenturi in illa certissime, iuxta illud psalmi: In pace in idipsum dormiam & requiescam. ¶Deinde tanguntur errores quorundam circa animas hominum post hanc vitam. [Immundos vero alij quidem in non subsistentiam irrationabiliter ęstimant redire] id est,aliqui irrationabiliter putant immundos,id est vitiosos homines,redire per mortem in non substantiam.i. totaliter mori ac destrui, quantum ad corpus & animam,quod & ipse Epicurus Epicureiq; philosophi,Empedocles,Galenus,Democritus ęstimabant. Sadducęi quoq;,vt in Actibus tangitur,qui vt in libro Sapientię legitur, non spreuerunt mercedem iustitiæ,nec iudicabant honorem animarum sanctarum. [Alij vero corporalem in semel corrumpi propriarum animarum coniugationem]id est,alij asserebant propriarum animarum coniugationem corporalem, id est, associationem & vnionem cum corpore corrumpi in semel,id est semel duntaxat,ita quod anima semel separata à corpore, amplius ei non reunietur, & hæc fuit doctrina Aristotelis de rationabilibus animabus, quas dixit non transcorporari. Quid vero de earum immortalitate senserit,deinde traditur. Porro secũdum Augustinum libro de Ciuitate dei,Porphyrius Platonicus in hoc à Platone recessit,ꝙ animas sanctas separatas,diuinorum contemplationi iam sociatas dixit,nunq̃ amplius in corpora velle descendere:quoniam vnio illa cum corpore est contemplationis impeditiua. Vñ iã subdit: [velut incõpactã eis existentẽ deiformẽ vitã &beatã quietẽ]hoc ẽ,tanq̃ deiformẽ.i.spiritalẽ cõtemplatiuãq; vitã & beatam quietẽ,putantes esse incompactã.i.inconuenientem esse animab⁹ in corpo-

Marginal notes: 1.Cor. 9. — 1.Cor. 15 — 1.Cor. 6 — Philip. 3. — Sapien. 3. — Malach. 4 — 2.Timo. 2 — Iaco. 1. — Hebræos 12 — Tobiæ 2 — psalmo 4. — Actuum 17 — Augustin. — Margin letters: D, E, F

A in corpore, vel putantes vitam illam esse incompactam humanis corporibus, tanquam incapacibus vitæ huiusmodi. Et vt Augustinus fatetur, Opinio illa Porphyrij contra nos militaret, si diceremus animas beatas reuniri corporibus corruptibilibus, qualia nunc habemus, cum scriptum sit: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Theologus autem errorem hunc reprobat theologico argumento [non intelligentes, neq; satis in scientia diuina eruditi] id est, in scripturis [inchoauerunt iam secundum nos in Christo deiformissimam vitã] id est, quod veri Christifideles iam inceperũt in Christo habere deiformissimam vitam, etiam in corpore resuscitato & animæ suæ rursus vnito. Eadem quippe est ratio de capite & de mẽbris, & de corpore Christi ac nostris cum eiusdem sint speciei. Cum igitur corpus Christi sit suæ animæ reunitum & conglorificatum, idem de nostris corporibus est credendum: Iuxta hunc modum ad Corinthios Apostolus arguit: Si resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. ¶ Sequitur tertius error. [Alij autem corporum aliorum distribuunt animabus coniugationes] id est, animas dicunt in resurrectione futura vniendas corporibus naturę alterius, puta aereis siue æthereis, ita quod corpora illa erunt vento & aere simpliciora, eo quod corpus Christi intrauit post resurrectionem ad discipulos in conclaue ianuis clausis, & qui a Apostolus ait: Seminatur corpus animale, surget spiritale [iniuste agentes] id est, false in hoc dicentes. [Hoc in ipsis (vt æstimo) suspicantes diuinis animabus & sacris retributionibus] id est, opinãtes hoc futurum in animabus diuinis & remunerationibus iustis [non recte priuantes ad finem venientia diuinissimorum cursuum] id est, iniuste priuantes tam corpus quàm animam iustorum præmijs suis, quæ sibi inuicem communicant in meritorijs actibus, ideo iustum est, vt communicent inuicem, in præmijs gloriosis, & eadem numero reuniantur, quoniam perseuerauerunt simul vsque in finem inclusiue cursuum diuinissimorum, id est, sanctissimorum actuum, quibus spiritaliter cucurrerunt per viam huius peregrinationis ad patriam, implentes illud Apostoli: Sic currite, vt comprehendatis.

Margin: August. / Sapien. 9 / 1. Cor. 15 / Iohan. 20 / 1. Cor. 15 / 1. Cor. 9

B ¶ Sequitur error quartus. [Alij autem nescio quomodo ad materiales notiones reuocati] id est, mente reducti ad considerationem corporalium actionum eis notarum [dixerunt conformem huius vitæ sanctis promissionem, sanctissimam & beatissimam quietem] id est, promissionem sanctissimam sanctis factam & quietem beatissimam eis paratam, esse conformem vitæ huius, vtputa intelligendam esse de corporalibus refectionibus & delectationibus. vnde subiungitur [& escas proprias mutatæ vitæ] id est, corporalia alimenta conuenire vitæ futurę, quæ aliarum est proprietatum quàm præsens, & multum mutata est, sicut ait Saluator: In futura resurrectione non nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli dei. Hinc subditur: [eis qui in angelis sunt iniuste proiecerunt] id est, beatis illis resuscitatis hominibus, qui inter angelos computantur, & eis tunc assimilabuntur, erroneé deputant hominibus refectiones, veluti si qs præclarissimis viris, qui pelicatissimis soliti sunt nutriri, proijceret escas vilissimas. Vel sic, escas proprias vitæ mutatæ, id est, cibos corporales, conuenientes vitæ mutabili ac corruptibili, proiecerunt his qui angelis similes erũt. Præterea error iste fuit in multis millenarijs, & adhuc est in Iudæis & Saracenis, & partim olim fuit. [Sed non recidet quis à sacratissimis viris in tales errores] id est, nemo iam amplius relabi debet in huiusmodi falsitates, recedendo à doctrina sanctissimorum virorum [sed confestim suscepturos se esse Christiformem quietem scientes]

Margin: Matt. 22 / Lucæ. 20 / Iudæorum & Saracenorum error de animab' eorum

C id est, viri sancti scientes se esse suscepturos ac percepturos à deo quietem Christiformem, id est, requiem æternalem beatam, qualem & Christus excellentissime habet, mox [cum in finem venient huius vitæ] id est, quando recedent à corpore, dummodo nil purgandum aut satisfaciendum secum detulerunt [*corruptionem suam viam veluti propinquiorem iam factã manifestius vident] id est, clare perpendunt quod via eorum ad mortem de propinquo immineat, & terminus eius instet [& donationes diuinitatis laudant] id est, beneficia dei & gratias sibi concessas, atq; promissa cœlestia grata ac humili mente recognoscunt [& diuinæ delectationis implentur] id est, gaudio spiritali tanquam mox profecturi ad superdulcissimum & superpulcherrimum & supergloriosissimum deum, de cuius gratiosa susceptione plene confidunt ex conscientię puritate, præsertim testimonium perhibente eis interius spiritusancto, dicẽtes: Cupio dissolui & esse cum Christo. Et rursus: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum & cætera. Istud est perfectorum, & in beatissimis martyribus eminentissime fuit, quos altissimus in extremis suauissime visitauit, copiosissime illustrauit, & mirabiliter valde accendit. Præterea præfati quatuor errores idonee destruuntur autoritate Apostolica ad Corinthios: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem habemus ex deo, domum non manufactam, æternam in cœlis [ad ea quæ retro sunt conuersio

*Margin: * in incorruptionẽ. / Roma. 8 / Philip. 1 / Psal. 83 / 2. Corin. 5*

ne non in aliquo timentes] id est, in nullo pauentes se ruituros ad peccata quæ reliquerunt, aut ad rerum creatarum inordinatum affectum, implentes illud Apostoli: Quæ retro sunt obliuiscens, in anteriora extendo meipsum ad brauium vocationis supernæ [sed bene scientes, quia possessa bona firmiter & æternaliter habebunt. Coinquinationibus autem pleni & immundis maculis] id est, vitijs carnis & spiritus [q̄ qdem sacram quandam consecuti sunt doctrinam]. i. instructionem salubrem. Ipsi vero eam ex proprio animo perdite repercutientes] id est, repellentes & abijcientes à se [in corrumpentes se sponte dederunt concupiscentias] id est, concupiscentijs sensualitatis ex proposito consenserunt, desiderio voluptatis peccantes, non solum ex infirmitate, id est, vehementia passionū aut ignorātia, sed certa malitia. De q̄bus dicitur in Iob: Dixerunt deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Et Iudas ait: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes sine timore. Qui vt Princeps ait apostolorum, Recedunt ab eo q̄d traditum est sancto mandato. Porro concupiscentiæ corrumpunt rectæ ratiōis iudicium. Vñ Daniel ait cuidam: Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuū. Ideo indigemus virtutibus moralibus, per quas passiones refrenantur, & maxime dei timore ac ope gratię eius [cū ad finem vitæ veniunt] id est, dum iam morti sunt proximi [huic vitæ imparati] id est, ad cōsequendum ad vitam gloriæ indispositi & indigni [vt eos bene spernens eloq̄orum manifestat diuina legislatio, perditas proprijs passionibus voluptates alijs oculis inspicientes, & sacram vitam qua stulte recesserunt, deificantes] hoc est, inspicientes oculis alijs, id est, oculis cordis, aliq̄ quam ante dispositis, vtputa timore concussis, quibus iam vexatio aliquantulum contulit intellectum, voluptates perditas, id est, spiritales & sanctas delicias ac gaudia regni cœlestis, quas perdiderunt, id est, demeruerunt & amiserunt passionibus proprijs, id est, per inordinatos motus & affectus ac oblectamenta passionum suarum, iuxta illud Ecclesiastici: Si præstiteris animæ tuæ concupiscentias eius, facient te in gaudium inimicis tuis. Et ad Romanos: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Hinc impio grauiter cęso dicit Ieremias: Viæ tuæ & cognitiones tuæ fecerunt hæc tibi. Et sacram vitam. i. vitam virtuosam, à qua stulte recesserunt. Vnde in Prouerbijs dicitur: Reliquerunt iter rectum & ambulant per vias tenebrosas, deificantes, id est, beatificam recognoscētes. De hoc in Sapientię libro diffusius legitur: Videntes turbabuntur timore horribili, dicētes: Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quomodo ergo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est? [Miserabiliter & coactiue rescinduntur] . i. tollunt [hac vita]. i. de conuersatione seculi huius, sicut in euangelio dicitur diuiti cupido: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? In Iob quoq; libro: Viri iniq̄ ante tempus suum sublati sunt [ad nullam spem sacram manuducti] id est, spem formatā non habentes, neq; ad bona sperata perducti, de q̄bus dicitur: Credo videre bona domini in terra viuentium [propter pessimam vitam] secundum quod in Sapientiæ libro asseritur: Spes impij tanquam lanugo quæ à vento tollitur, & tanquam spuma. De q̄bus loq̄tur Isaias: Et q̄dē neq; satus, neq; plantatus in terra truncus eorum repente flauit in eos, & aruerunt. Secundum quod legislatio diuina. i. lex scripturæ diuinitus data, spernens illos, bene, id est, iuste, secūdum quod tales sunt, iuxta illud: Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. [Talium autē nullo futuro secundum dormitiones sanctorum virorum] replentur, id est, nullo talium oppositorum saluti, futuro in obitu hominum perfectorum, q̄a perfecti non abscinduntur à vita coacte, nec priuantur spe sua &c. [Ipse q̄dem] vir sanctus [ad finem veniens propriorum certaminum] id est, ad mortis horam [lætitia sancta repletur] ex confidētia beatificę visionis, sibi in proximo dandæ, sicut modo expositum est [& cum delectatione multa ad viam ascendit diuinæ iterum generationis] id est, ad iter regni cœlestis, in quo spiritaliter ac optime regenerātur, adipiscendo esse gloriæ, q̄d est consummatio ipsius esse gloriæ. Propterea obitus & martyria sanctorum, dicuntur natalitia eorundem. Vel via diuinæ regenerationis istius, est mors præsens seu peruentio ad patriam, quæ est iter ad futuram resurrectionem, ad quam non peruenitur nisi per mortem corporalem. Non enim resurgit nisi quod cecidit, vt asserit Damascenus. [Dormientis autem domestici, secundum diuinam familiaritatem & similem conuersationem] qui defuncto cohabitant, & familiares ei fuerunt sancta & spiritali familiaritate, communicando ei quotidie in exercitijs cultus diuini, & conuersatione conformi secundum voluntatem eius, qui inhabitare facit vnius moris in domo [ipsum qui est] id est, defunctum, qui iam ab esse vitæ mortalis ad immortale esse peruenit aut in re, aut in certa spe [beatificant] id est, beatum fatentur & laudant, iuxta illud Apocalypsis: Beati mortui qui in domino moriuntur [ad psalmiferam optate venientem finem] id est, tanquam iam pertingentē ad palmā salutaris victoriæ

finem

Philip. 3. Iob. 21. Iudæ. 1. 2. Petri. 2. Danie. 13. Isaiæ. 28. Eccle. 18. Roma. 6. Iere. 5. Sapien. 5. Lucæ. 12. Iob. 22. Psal. 26. Sapien. 5. Isaiæ. 40. Psal. 14. Ioh. Dam. Psal. 67. Apoca. 14.

D E

A finem beatam. Vnde ait Apostolus: Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in die illa iustus iudex. Ad quam palmam pertingunt optate, quia cum summo affectu, q assidue cecinerunt: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Itemq; Quando veniam & apparebo ante faciem dei? [& victoriæ causali] id est, deo omnipotenti, qui est causa & dator huius salubris victoriæ, iuxta illud Apostoli: Gratias deo, qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum Iesum Christum [gratulatorios cãtus referunt] id est, psalmos, orationes & laudes ad gratiarum actionem & spiritalem gratiam pertinentes: quod præcipue in exequijs martyrum fieri poterat, & etiam cõfessorum, quorum vitam & exitum deus superaltissimus per præclara approbauit miracula, iuxta illud: Scitote q̃niam mirificauit dominus sanctum suum [& se adhuc venturos fore ad similem optantes quietem] id est, cupientes perduci ad consimilem requiem sempiternam, de qua loquitur Isaias: Dabit tibi dominus requiem semper, frequenter enim, viui cernentes fideles tam feliciter, iucunde ac deuotissime mori, aut certe etiam desuper miraculis honorari, accenduntur talis finis amore, imò & impij inde multoties compunguntur, quemadmodum Balaam visis tentorijs Israelis compunctus: Moriatur, inquit, anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Quemadmodum etiam beatissimus Moses dei amicus, conspecto felici obitu Aaron fratris sui, optauit simili morte defungi, vt dicunt Hebræi. [Accipientes autem eum] puta defunctum [ad summum sacerdotem ducunt] id est, episcopum loci illius. Atuero quæ de ritibus & obseruantijs istis primitiuæ ecclesiæ seu ecclesiasticæ hierarchiæ scribit theologus, intel-
B ligenda sunt pro tempore illo, & quando opportune sic fieri poterat, & quantum ad præcipuas solennitates in talibus. sicq; accipiendum est etiam istud [tanquam ad coronarum diuinarũ †acceptionem] id est, ad vicarium eius qui sanctos coronat & præmia largitur regalia. Qui in Apocalypsi hortatur: Esto fidelis vsq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. [Ipse autem cantans suscipit] eum, id est, defunctum accipit cum psalmodia & laude. Pro martyre tamen plenario ac certo non oratur [& perficit secundum legem sacram in sancte dormientibus perficiẽda ea] videlicet quæ sancti & primitiui patres primitiuæ ecclesiæ, statuerunt perfici in exequijs defunctorum aut solennitatibus martyrum, quæ non sunt plene descripta.

2. Timo. 4. | Psal. 41. | Ibidem. | 1. Corin. 15. | Psal. 4. | Isaiæ. 58. | Num. 23. | †donationem. | Apoc. 2.

¶ MYSTERIVM in sancte dormientibus. Arti. XV.

Consequenter tanguntur, quæ per constitutos in sacris ordinibus, fiebant circa defunctum. [Congregans diuinus sacerdos sacrum chorum] id est, episcopus conuocans & colligens omnem ibidem clerum [si quidem sanctifico fuerit ordine dormiens] id est, si defunctus fuit de ordine episcoporum aut sacerdotum siue diaconorum [in conspectu diuini altaris recumbere faciens eum] id est, corpus eius collocat ante altare [initiatur deo] id est, ad dei honorem inchoat officium funebre [oratione & eucharistia] id est, gratiarum deuotissima actione. Etenim dato quod sanctus fuit & euolauit, orationes tamen conferunt alijs indigentibus, ipsi quoq; oranti fructuose, iuxta quod scriptum est: Oratio mea
C in sinu meo conuertetur. Atque vt sanctus asserit Augustinus, Orationes & eleemosynæ pro valde bonis, sunt gratiarum actiones. Denique beatissimus pater noster Antonius, sacratissimum sepeliens Paulum primum heremitam, legit super eundem psalmos solitos in exequijs legi. Quod & Zozymas vir gloriosus, sepeliendo gloriosissimam illam Mariam Aegyptiacam, creditur peregisse. [Si autem sanctis monachis aut sacro populo ordinatus est] ita quod defunctus fuit de grege monachorum aut fidelium populorum, qui erant duo ordines seu gradus perficiendorum, sicq; ordinatus est deferri & præsentari [ad honorabile sacerdotium] id est, venerabilibus sacerdotibus [ipsum recumbere facit ante sacerdotalem introitum] id est, extra & prope ingressum ad chorum, facit episcopus corpus defuncti quiescere [deinde perficit ad deum eucharistialem orationem summus sacerdos] id est, episcopus effundit pro defuncto, iuxta sensum prætactum, orationem eucharistialem, id est, valde gratiosam.

Psal. 34. | Augu.

¶ Sequitur de actibus diaconorum circa defunctum. [Consequenter autem ministro in diuinis eloquijs prolatas non mendaces promissiones de sacra nostra resurrectione legentes] vt sunt lectiones sumptæ ex epistola diuinissimi Pauli, id est, diaconi legentes ex scripturis aliqua ad futuram resurrectionem spectantia, vt etiam lectiones in officijs defunctorum, ex Iob & Ezechiele alijsve prophetis [sacre cantant] tunc tamen nondum cum notis, vt modo [confitentes hoc] quod præsul deprompsit [& potẽtes psalmicorũ eloquiorũ cãtus]. i. ipsos psalmos q magnæ sunt vtutis. decãtãt. i. alte & celebrit ac deuotissime legunt, qui ad propositum illud amplius

Iob. 7. & 14. 30. | Eze. 37.

Ca.VII ampli⁹ ptinet. Cōsequēter subiūgit de archidiaconi officio. [Deinde ministrātiū prim⁹]. i. archidiaconus q tunc solus ministrauit ad missam solenniter vt ordinatus [resoluit]. i. à fidelibus separat & expellit [cathecumenos] tanquam nondū aptos interesse diuinioribus ac secretioribus actibus diuinorum [& prædicat iam dormientes sanctos]. i. beatos in Christo, q iā regnāt cum angelis, laudat, & de eorū virtutibus sermocinatur pro confortatione fidei, & consolatione præsentiat que vt sancti orent, si opus est, p defuncto [cū qbus dignat mō defunctū, inordinata recitatiōe]. i. etiā iā defunctū laudat cū illis, non tñ cū certitudine tanta, sed cōfidentia magna aut certificatione pbabili. sicq; dignatur. i. dignū pie reputat iam defunctum, recitatiōe. i. prædicatione coordinata prædicationi sanctorum, quos memorat [& hortatur omnes petere in Christo beatam consummationem]. i. vniuersos q assunt admonet, quatenus deum præcētur, vt nunc defuncto præstet in Christo requiem æternalē. Similiter ipsismet post præsens exiliū. Quo constat, quod sanctæ animæ ante resurrectionē futurā beatificentur in Christo, cuius oppositum senserunt aliquando Græci, prout in Summa contra Græcos recitat Thomas, in qua Sūma potuisset allegare autoritates ex isto libro valde idoneas. Deinceps subiungit qd in officio circa defunctū pontifex egit. [Deinde accedens diuinus summus sacerdos orationē sacratissimā sup eo facit]. i. p defuncto sub cōditione saltē implicita, si nōdū frueret dilecto [& post orationē ipse summus sacerdos salutat dormiētē] osculādo defunctū in signū sancti amoris, & vt q̃q; beatificatus oret p nobis. Sic Carthusienses fratrē mox migraturū osculant, q̃si vale dicēdo eidē, vt & ipsi paulo post precibus eius adiuti, consocient ei in patria [& post eū psentes oēs] osculant defunctū. [Salutantibus aūt oībus] mortuū [infundit dormienti oleū summus sacerdos] aliqd forsan olei ad hoc cōsecrati sup illū aspgendo, sicut modo cū aspsorio aspgitur corpus defuncti aqua bñdicta. Etenī oīa pene hæc ceremonialia erāt & iuris positiui, & talia p loco & tēpore ex rationabilibus causis mutant. [Et p oībus orationem sacrā faciens] pontifex p vniuersis scilicet fidelibus, præsertim defunctis, & forsan pro præsentibus viuis [reponit in domo honorabili corpus] videlicet in sepulchro aut tumba, vel in basilica aut cœmeterio. Nam & patriarchæ cum ingenti cura honorifice sepelierūt mortuos suos, vt patet in Genesi de Abraham, Isaac, Iacob [cum aliorum coordinatorum sanctorum corporibus] id est, iuxta illorum sepulchra, imó interdum in eisdem sepulchris.

Tho. Aq.

Gen.23 & 35. Gene.49.

D

E

¶THEORIA SEV MYSTERIVM, hoc est, spiritalis significatio horum quæ fiunt in exequijs. Arti. XVI.

Matt.16. Mar.8. Roma.8.

Sed hæc quidem si viderint aut audierint immundi] i. infideles, quæ ea quæ dei sunt, nō sapiunt, nec spiritum dei habent [à nobis perficienda] id est, exequenda in sepulturis [late ridebunt] id est, dilatato ore ridebunt [vt arbitror, & erroris nostri miserebuntur] q̃si ex naturali pietate nostris insanijs compatiētes, præsertim quod mortuum osculemur quasi sanctus Ioseph non fuerit deosculatus patrem suum Iacob, sanctum patriarcham atq; prophetam. [Non oportet autem ad hoc mirari] id est, opus non est inde multum stupere, qa ignorant mysterium. Vnde subiungitur: [Si enim non crediderint, vt eloqa aiunt, neq; intelligent] Sic qppe scriptum est in Isaia, secundum translationē septuaginta. Vbi Hieronymus transtulit, Si non credideritis, non pmanebitis. [Nos autē inuisibilia perficiendorum inspicientes]. i. nos iam hic considerantes spiritales ratiōes istorū, quę fiēda sunt in sepulturis [Iesu luciduco]. i. lucido ductore & doctore. [Dicimus quomodo non irrationabiliter summus sacerdos in æque coordinato chorum introducit & imponit dormientem] id est, corpus defuncti poni facit in choro illo, q secum eiusdem ordinis fuerunt. [Significat enim mirabiliter secundum illos fore omnes in ipsa iterum generatione recubitus puram hic propriam vitam implentes] id est, per collocationem illam pontifex mirabiliter & fideliter signat, omnes recubitus, id est, q̃etatiōes fore, id est, futuras esse in generatione ipsa iterum, id est, in resurrectione futura, secundum illos id est, in illis ordinibus, quorum ordinum hic fuerunt, iuxta illud Apostoli: In Christo omnes viuificabuntur. Vnusq; autem in suo ordine. Vnde & sanctus pater Bernardus in Apologetico suo de canonicis loquēs: Cum cœperint, inquit, homines resurgere, vbi putas generatio ista locabitur? Agentes hic pure propriam vitam, id est, sine mortali peccato hic conuersantes. Nō enim ordinati virtuosi, tunc inter in ordinatos reprobos statuentur [vtpote si deiformem quis habuit hic & sacratissimam vitam, quantum viro dei imitatio comprehensibilis est in diuinis] id est, prout vir deuotus in isto exilio imitari potest & assequi perfectiōem diuinam, à cuius pfectione iugiter distat ac deficit infinite. In diuinis [erit per seculum futurum & beatis quietibus] id est, in seculo futuro, perpetuo erit sine fine in perfecta quietatione & plena contentatiōe desideriorū suorū, secundū illud Psalmi: Satiabor cū apparuerit gloria tua. [Ipsi autē p summā forma

Gene.49.

Isaiæ.7.

F

1.Cor.15. Bernardus

Psal.16.

A formæ ſubſiſtentiam ſacram ſimiliter conformes].i.q aſſimilati fuerint deo per ſubſiſtentiam ſacram & ſummam formæ.i.ſecundum partem ſuam intellectiuam,ſimiliter.i.taliter ſicut prę fati ſumus,quamuis non ita perfecte[& *ipſæ recipient retributiones ſanctas].i.merita glorioſa ſecundum menſuram & exigentiam meritorum ſuorũ,quamuis non tanta vt perfecti.Propter quod veritas dixit:In domo patris mei manſiones multæ ſunt,vtputa gradus multiplices præmiorum,iuxta gradus maiores meritorum.Nempe teſtante Apoſtolo,Qui parce ſeminat parce & metet.Et:Vnuſqſq; recipiet iuxta ſuum laborem.[Pro hac diuina iuſtitia]id ē,pro increata dei æqtate honoranda & commendanda,ſeu pro eius iuſta præmiatione[ſummus ſacerdos gratias agens,orationem ſacram facit,& colendam laudat diuinitatem] æternã & imparticipatam,quæ ſola cultu latriæ eſt colenda.Qui ait per Iſaiam:Ego dominus,& non eſt alter.Et rurſus:Ego dominus,hoc eſt nomen meum,gloriam meam alteri non dabo,& laudem meam ſculptilibus[tanquam deſtructiuam contra omnes nos,iniuſtæ & tyrannicæ potentię] id eſt,tanquam oĩpotentem & ſuperatiuam omnis poteſtatis iniquæ atq; tyrannicæ,contra fideles ſe erigentis.Verumtamen teſte Apoſtolo:Non eſt poteſtas niſi à deo.Abuſus autem poteſtatis,à praua eſt voluntate,quem impietatis abuſum deſtruet deus,& ſicut glorioſiſſima virgo Maria teſtat,Depoſuit potentes tales de ſede,& exaltauit humiles.Ideo in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt:Sedes ducum ſuperborum deſtruxit deus,& ſedere fecit mites pro eis.De quo ſcriptũ eſt & in Iob:Deus dicit regi Apoſtata,& duces vocat impios:nec cognouit tyrannum,cum diſceptaret contra pauperem.Qui auferet violentum abſq; manu,conteret multos & innumerabiles,& ſtare faciet alios pro illis.Nouit enim opera illorum,quoniam violenti fuerunt,ideo contererentur[tranſducentemq; nos in proprias iuſtificationes]hoc ē,laudat ipſe epiſcopus diuinitatem,quæ nos per pietatem & gratiam ſuam transfert de ſtatu damnationis & via iniquitatis,in ſtatum ſalutis & in operationes virtutum,de quo deprompſit Apoſtolus:Eripuit nos de poteſtate tenebrarum,& tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ.Deinde tangitur myſterium cantus in exequijs.

Margin: *ipſe recipiet vel,ipſi recipient. — Iohan 14. — 2.Cor.9. — 1.Cor.3. — Iſaiæ 45. — Iſaiæ 42. — Roma.13. — Lucæ 1. — Eccle.10. — Iob.34. — Coloſ.1.

B [Diuinarum quoq; promiſſionum lectio & cantus,manifeſtatoria quidem ſunt beatiſſimarum quietudinum]id eſt,lectiones illæ propheticæ aut apoſtolicæ diuinarum promiſſionum & cantuum eccleſiaſticorũ,exprimunt& deſignãt beatas requietiones ſanctorum in regno cœlorum ab omni moleſtia[infragilitate habentes conſummationem,æternaliter†generabunt]id eſt,quietudines illæ beatificæ generabunt,id eſt,in eſſe gloriæ ſtatuent & producent habentes,id eſt,eos qui habent conſummationem in fragilitate.i. imperfecte & imbelliciter,quemadmodum gratia producit& gignit hominem in eſſe ſpiritali ad viuẽdum &agendum meritorie.[Dormientis vero diuinitus receptiua]id eſt,quietes illę ſunt receptiuę dormientis,id eſt,eius qui ſine reatu & culpa obdormiuit in domino.Dicuntur autem illæ qetes receptiuæ dormientium per tropum, inquantum ipſi dormientes ſunt receptiui earum,ſicut per Iſaiam dominus loquitur:Super quem requieſcet ſpiritus meus,niſi ſuper quietum&humilem[viuentium autem adhuc exhortatiua ad ſimilem conſummationem]id eſt,felicitates illæ & gloriæ exhortantur & accendunt eos,qui adhuc degunt in valle hac lachrymarum, ad ſimilem perfectionem gratiæ in præſenti,ac gloriæ in futuro.Vnde ait Apoſtol⁹:Has ergo habentes promiſſiones,emundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore dei.

Margin: †granabunt — Iſaiæ.66. — 2.Cor.7.

C Iuxta hunc modum ſæpius admonemur & inflammamur ad iſtas quietes dulciſſimas,in epiſtola ad Hebræos,ſicut eſt illud:Fratres ſancti,vocationis cœleſtis participes &c.In Apocalypſi quoq;:Vincenti dabo edere de ligno vitæ,quod eſt in paradiſo dei mei.Sic item apud Matthæum admonet Chriſtus:Venite ad me omnes q onerati eſtis, & ego reficiam vos.Intende qa nunc non omnes iuxta conſuetudinem purgãdi ordines reſoluuntur].i.conſidera quod nunc.i.in exequijs,non reſoluuntur .i.nõ eiciunt ab ipſo officio oẽs ordines purgandi.i.cũcti cunei purgãdorũ,iuxta cõſuetudinẽ,id eſt, ſicut fieri ſolet in celebratiõib⁹ & adminiſtratiõib⁹ ſacramẽtorũ,put phabitũ ē[ſoli vero ſacris expellũt choris cathecumeni].i.nõdũ baptizati nec ſatis inſtructi in fidei rudimentis tãtũmõ expellũt à choris cœtib⁹q; fideliũ in ipis exequijs.[Etem ipe qdẽ inerudit⁹ ē vniuerſalit oĩs hoſtiæ ſacræ].i.ordo catechumenorũ iperit⁹ ē gñalit oĩs hoſtiæ ſacrę.i.toti⁹ exhibitiõis ſacramẽtorũ,nõ euchariſtię tm̃ &vniuerſalit oĩm ſpiritaliũ immolationũ,ita q paruũ ſit inde,nõ penit⁹nihil,q̃ſi nugatiõis ignorãtiã habẽs[& ad nullũ neq; paruũ neq; magnũ ſacre cõſummãdorũ].i.ſpiritalit pficiẽdorũ,vtputa cõſecrationũ ſacramẽtaliũ diuinorũq; ſecretorũ[inſpicere ei fas ē].i.corporalit ac pſentialit intueri[tanq̃ neq; ſacrorũ cõtẽplatiuę virtutis participãs].i.q̃ſi necdũ participãs aliqd virtutis ſeu idoneitatis contemplatiuæ ſacrorum,per quam ſcilicet idoneitatem ſit homo aptus inſpicere ſacramenta [per prælucentem & †luciferentem theogeneſiam].i.per ſacrum baptiſma qd

Margin: Hebræ.3. — Apoca.2. — Matt.11. — †luciferã.

eſt cæte-

Ca. VII. est cæterorum ianua sacramentorum, in quo illuminatur baptizatus per infusionem gratiæ & donorum atq; virtutum, vt frequenter expressum est Idcirco lotio illa baptismi seu intinctio ipsa in aqua, vocatur prælucens atq; lucifera, id est, lucis interioris datiua. [Cæteri vero purgādorum ordines. s. pœnitentium & hominum nondum satis spiritalium, & ab innocentia baptismali lapsorum de quibus tractatum est [in doctrina quidem iam fiunt sacræ traditionis] id est iam actualiter constituti sunt & consistunt in informatione salubri & competenter instructi sunt, intantum quod sinuntur interesse exequijs. [Stulte autem ad ea quæ inferius sunt, iterū recurrentes] id est, ipsos recidiuantes, qui insipienter recurrunt ad carnalia, ad errores ac vitia [oportet in ea quæ ante sunt] id est, ad anteriora & priora gratiæ dona ac opera bona [propriam reductionem perficere] id est, inchoatam dudum emendationem resumere & complere ac plene conuerti, etiam de ipsa recidiuatione, pœnitendo, confitendo, & satisfaciendo, quēadmodum in Apocalypsi loquitur dominus: Habeo aduersus te quod charitatem tuam primā

Apoc. 2. reliquisti. Memor esto itaq; vnde exideris, & pœnitentiam age, & prima opera fac. Alioq venio tibi cito. de talibus in Matthæo loquitur filius dei: Hi ad tempus credunt, sed tempore tē-

Matt. 13. Lucæ. 8. tationis & persecutionis recedūt. [Diuinorum quidem quātum in symbolis sacre aspectibus & communicationibus rationabiliter segregantur] id est, hi tales, iuste remouentur ab aspectu & cōmunione ac communicantia eucharistiæ & præsentia celebrationis ac diuinorum, prout in symbolis, id est, sacramentalibus formis ac signis sacre & deuote inspici queunt. [Nocebunt enim immundæ eorum participantes] id est, sacra & sacramenta ista, per accidens magis nocerent atq; damnabiles facerent participantes & suscipientes illa indigne, vt accidit Iudæ, in quē post communionem & buccellæ sumptionem sathanas introiuit. Verumtamen nocumentum

Iohan. 13. 1. Cor. 11. istud non est directe ex sacramentis, sed abusione & indignitate sumentis, qui per suam peruersitatem facit sibi de medicina cœlesti venenum. [Sicq; talis secundum Apostolum, fit reus corporis & sanguinis domini [& ad plurimum diuinorum & suum venient contemptum] id est, ex participatione indigna sacramentorum, potissime quando in consuetudinem ducitur, grauius excæcabuntur, indurabuntur, nec sua scelera debite ponderabunt, nec exhorrebunt, imó paruipendent, & tam sacramenta quam propriam paruipendent salutem. Peccata quippe quāuis enormissima, tamen in consuetudinem ducta, paruipenduntur: & ipsa consuetudo iniqua,

Prouer. 18. Psal. 68. Iere. 5. est moles grauissima superposita monumento. Hinc in libro Prouerbiorum asseritur: Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Ideo orat Psalmista: Non me demergat tempestas aquę, neq; absorbeat me profundum, neq; vrgeat super me puteus os suum. De quibus in Ieremia habetur: Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Heu quam apertissime & dolorosissime iam ista videmus ad oculum. [Non inconuenienter autem assunt in nunc perficiendis] id est, isti iniqui non irrationabiliter permittuntur interesse exequijs [apte edocendi] ex inspectione defuncti lugubrisq; officij, quam contemnenda & breuis sit vita

Aristote. Eccle. 41. præsens [& videntes secundum nos formidinem mortis] id est, quam horrenda sit mors naturali affectu, quoniam teste Philosopho, Omnium terribilium terribilissimum est mors, præsertim carnalibus & iniquis, iuxta illud Ecclesiastici: O mors, quàm amara ē memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis [& sanctorum retributiones] quarum amore accingantur ad meliora, & ad condigna pœnitentiæ opera. Nec solū nec principaliter formidāda est mors in se, vel quoniam priuat nos bonis vitæ præsentis, sed incomparabiliter plus propter metuendissimum dei iudicium ei mox iunctum, & supplicia illa durissima, quæ vix vnus de mille euadet, quæ etiam in purgatorio infliguntur. Hinc Ecclesiastes edocet: Si vixerit homo multis an-

Eccle. 11. nis, & omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi tēporis & dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. Hinc in eodem libro Salomon fatur: Nescit homo fi-

Eccle. 9. nem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo: sic homines capiuntur tempore malo, cum eis extempló superuenerit & sanctorum retributiones [à veris eloquijs laudatas] id est, præmia beatorum in scripturis veritatis copiose laudata, quāuis tanta & talia sint, quod ea nulla mens potest plene concipere, numerare, commendare, exprimere. Etenim deū infinitæ munificentiæ ac opulentiæ decet vtiq; supra condignum remunerare, cui nihilominus reuerentissime est seruiendum, nec mercedis intuitu, nec pœnarum formidine, sed syncerissimo suæ immensæ bonitatis ac honorabilitatis amore [& caligines fore talibus immundis infinitas] id ē, æternas tenebras Acherontis imminere iniquis in carne secundum carnem viuentibus, quibus dicturus est iudex altissimus: Ite maledicti in ignem æternum. Vnde sanctus Iob dixit: Dimitti-

Matt. 25. Iob. 10. te me antequam vadam ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. [Permititur enim eis

A enim eis æque vtile] id est, aliquid æque salubre conceditur præfatis purgandis, vt si sint [videntes sacre consummatum] id est, virtuose defunctum [†ex recitatiua ministratione] id est, ex commendatione & relatione diaconi [socium vere existentem à seculo sanctorum mirabiliter prædicatorum] hoc est, esse vere consortem gloriæ sanctorum, qui ab exordio mundi fuerunt, & mirabiliter prædicati ac collaudati sunt in scripturis. De quibus in Ecclesiastico legitur: Laudemus viros gloriosos patres nostros. De quibus in Genesi & per totam vtriusq; testamenti scripturam sermo est copiosissimus [fortassis & ipsi ad simile desiderium venient] id est, purgandi hæc audientes prædicari, forsitan conuertentur, & spiritalibus desiderijs succendentur, tot provocati exemplis & ædificati virtutibus. Vnde & Iacobus ait: Exemplum accipite longanimitatis & laboris & patientiæ prophetas. Ad Hebræos quoque dicitur: Ideo & nos tantam habentes nobis impositam nubem testium, deponentes omne pondus & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen [& ex ministratiua scientia] id est, ex informatione & sermocinatione ministri, puta diaconi [edocentur beatam vere esse in Christo consummationem] id est, obdormitionem finalem, sicut de Stephano legitur: Cum hoc dixisset, obdormiuit in domino.

*ex ministratiua recitatione.

Eccle. 44.

Iaco. 5.
Hebræ. 12.

Actu. 7.

¶Sequitur de mysterio gestorum episcopi. [Deinde accedens diuinus summus sacerdos, orationem sacram super dormientem] id est, pro defuncto [facit, & post orationem ipse summus sacerdos eum salutat] osculando [& deinde præsentes omnes] sicut modo expositum est. [Ipsa ergo oratio] id est, orans sua oratione [diuinam bonitatem deprecatur, omnia quidem dimittere per humanam infirmitatem commissa dormienti] id est, indulgere defuncto quicquid per fragilitatem commisit humanam illicite, aut certe omisit, vel alio modo deliquit, vel ignorantia aut ex proposito. Nam & hoc creaturæ fragilitas est, quod sic paulatim labitur ad peiora [ordinareq; eum] id est, vt bonitas dei dignetur ipsum defunctum constituere [in lumine & regione *viuorum, & in finibus] id est, quietis & securis repausationibus [Abraam, Isaac, & Iacob, loco quo expellitur] id est, in cœlo supremo, in quo nunquam inuenietur vlterius [dolor & tristitia & angustia] iuxta illud Apocalypsis: Absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor. Deniq; etiam secundum meliores philosophos, supra orbem lunæ non inuenitur malum culpæ, nec malum pœnæ. [Hæ quidem ergo (vt arbitror)] sunt [claræ sanctorum beatissimorum retributiones] non viles voluptates gustus & tactus, hominibus bestijsq; communes, in quibus etiam philosophi probauerunt non consistere rationalis creaturæ felicitatem. [Quid enim fortasse fiat perfectissimæ lætitiæ & illuminatrici immortalitati compoderatum, etsi maximis nostris proportionibus †significatiuis omni altiores animo promissiones significatæ actiua sua veritate relictas habent nominationes] Hoc est, quicquid componderemus aut comparemus perfectissimæ iucunditati sanctorum & immortalitati ac impassibilitati eorum, quæ illuminatiua est & illuminatrix inferiorum, quamuis significatæ sint proportionibus nostris maximis, id est, præstantissimis habitudinibus & mensuris significatiuis, quibus eas designare valemus, cuius sunt promissiones altiores omni intellectu, iuxta illud: Pax Christi quæ exuperat omnem sensum, & habent nominationes relictas, id est, nobis non manifestas, sed incognitas. veritate sua actiua, id est, præ excellentia & virtute ac actualitate suæ incomprehensibilis, superessentialisq; veritatis, quæ nostræ intellectualitatis capacitatem transcendunt. [Verum enim eloquium esse æstimandum] id est, autoritas illa Pauli apostoli vera est [† quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit] id est, intellectus hominis non cõprehendit [quæ præparauit deus diligentibus se] qui in vera charitate sunt finaliter perseueraturi. Sed obijci potest, quia cognoscimus quod deus præparauit illis seipsum & sui ipsius beatificam visionem atq; dulcissimam fruitionem perpetuam, quod & auribus nostris prædicari frequenter audiuimus. Et respondendum quod vtiq; verba horum significatiua audiuimus, sed quoniam res significatæ per verba, ingenium nostrum excedunt, ita vt nec capere nec conspicere nũc eas valemus, prout sunt in sua puritate ac veritate, dicimur eas nec vidisse, nec audisse, nec concepisse. Iuxta quem modum deus æternus dicitur innominabilis, quem tamẽ quotidie tot nominibus nuncupamus & effamur, etiam sibi soli conuenientibus, prout ipso propicio in sequenti exprimendũ est libro. Porro hæc verba Apostoli sumpta dicuntur ex eo quod scriptũ est in Isaia: Oculus non vidit deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te. Posset insuper obijci de beatissimis Mose & Paulo, qui bona illa in hac vita vidisse censentur. Ad quod dupliciter respondetur: Primo, quod hoc fuit ex priuilegio speciali, ista autem intelliguntur de lege communi. Secundo, quod nec ipsi beatitudinis suæ obiectum plenarie comprehendũt. Quid autẽ sit Abraæ sinus subiun

*viuentis.

Apoca. 21.

B

C

Philip. 4.

*quia.
Isaiæ. 64.
1. Cor. 2.

Isaiæ 64.
Nume. 12.
2. Cor. 12.

GG

subiūgitur. [Sinus aūt sunt (vt arbitror) beatissimorum patriarcharum & reliquorum sanctorum omni D
um diuinissimæ & beatissimæ qetes deiformes]. i. increatæ qeti dei cōsimiles. Quemadmodū
*beatissimam. eīm deus gloriæ in seipso æternaliter, immobiliter, feliciterq; qescit, ita beati in eo solo sine fine
qescunt [suscipientes oēs in eis]. i. in qbus finibus omnes beati suscipiunt [ineffabilē & * feli
cissimā consummationē] Præterea contra hæc theologus tangit instantiā. [Dicas forte vtiq;
hæc qdem recte dicta esse à nobis, dubitare vero hoc]. i. de isto te ambigere [quare diuinā bo
nitatē summus sacerdos deprecatur peccatorum petens dormienti remissionē]. i. petens defun
cto remittere sua peccata [& deiformibus]. i. cū beatis & diuinis dari sibi [æqpotentem & luci
dissimā partem]. i. felicitatē æqualē beatitudini aliorum beatorum. Vel sensus est, quare perfectis &
diuinis viris defunctis petat episcopus sortem illorum sanctorum. [Si eīm retributiones recipiat
vnusqsq; à diuina iustitia, quæ in præsenti vita bonorum aut malorum peregit]. i. cū qlibet viator
post mortē mox recipiat retributiōes, quæ in præsenti. i. pro bonis aut malis operibus quæ in
Eccle. 12. *propria. vita ista commisit, iuxta illud Ecclesiastis: Cūcta quæ fiunt adducet deus in iudiciū pro omni
errato, siue bonum sit, siue malū [finiuit aūt secundū hanc vitam *suas operationes]. i. cessauit
iam exercere opera huius vitæ [q dormiuit quomodo per quandam summus sacerdos oratio
nem in alterā regem transuehet vltra dignitates eius]. i. qualiter episcopus precibus suis pro
curabit defunctū illum perduci in alterā regem, vtputa in gloriam cœlestem vltra & supradi
gnitatem seu merita eius? [Et quidem huic vitæ respondentem habebit partem vnusqsq; bene
scio eloqa sequens]. i. ego sequens scripturas, vere cognosco quod vnusquisq; homo recipiet
partem, id est, sortem & propriam suam mercedem, correspondentem & debitam actibus suis E
in hac vita peractis. Ad quod probandum duas inducit autoritates Prima est: [Sepsit enim, in
quit, deus aduersum se] id est, scriptura ait, deus sepsit aduersus se vel cōtra illum, puta iniquū,
hoc est, viam eius obstrusit seu reclusit ita, quod redire non potest post mortem ad statum vitę
huius, videlicet ad promerendum. Vnde alia translatio habet, Reclusit deus contra illum. Alia
Iob 19. vero exclusit deus aduersus illum. Quod sumptum videtur ex eo quod in Iob legitur: Viā me
Oseæ. 2. am circunsepsit. In Oseæ quoq; dominus loquitur: Ecce ego sepiam viam tuam spinis. Verum
nulla harum autoritatum ad literam loqui videtur de hac septione in morte, sed potius de cir
cunseptione conuersationis vitæ præsentis per aduersitates diuersas, vt patet tam ex circunstā
tia textuum, quam ex expositione sanctorum. Probatio autem ex scripturis non tenet nisi ex
Augus. sensu literali, vt Augustinus & alij in scripturis resoluti ac bene eruditi, fatentur. Potius ergo
Iob. 14. apparet acceptum ex illo quod in Iob legitur: Constituisti terminos eius qui præteriri non po
terunt. Nam & quarta translatio habet, Determinauit enim deus apud se. Subiungitur demum
secunda autoritas: [Et, feret vnusqsq; per corpus quæ gessit] id est, portabit in receptione mer
cedis vnusquisq; hominum viatorum, quæ gessit per corpus, id est, quæ egit in corpore viuēs,
non solum in actu exteriori, sed vel cogitando, vel appetendo, siue loquendo. Sic nanq; ad Co
2. Cor. 5. rinthios scribit Apostolus: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat v
nusquisq; prout gessit in corpore, siue bonum siue malum. Formalis autem & plena responsio
ad hæc, paulo post inducetur. ¶ Consequenter ostendit efficaciam oratiōum iustorum. [Quia F
autem] id est, sed quod [iustorum orationes & secundum hanc vitam, quanto magis post mor
tem in his qui digni sunt sacris orationibus, operantur tantummodo, eloquiorum nos edocēt
veræ traditiones] id est, autoritates atq; historiæ scripturarum nos instruunt, quod orationes
iustorum prosunt tātummodo dignis in vita hac, & multo plus (solum dignis) post vitam istā.
[Aut quid] alia litera planius habet, Quid [à Samuel Saul adeptus est?] quasi dicat, Oratio Sa
muelis nil profuit Sauli valde superbo post promotiōem suam ad principatum, vnde videtur
Bernardus. Saul esse damnatus, quod & sanctus testatur Bernardus, & sancti quam plures. Quidam
1. Reg. 28. tamen in expositione sua super librum primum Regum, persuadere conatur quod sit saluatus,
quoniam Samuel dixit ad eum: Cras tu & filij tui mecum eritis. Insuper cum audisset à Samu
le, siue ab illo qui in eius apparuit specie, se occubiturum in prælio, nihilominus pro commu
ni bono populi sui perrexit ad pugnam. estq; verisimile quod credens se protinus moriturum,
*Hebræorum pœnituit. ¶ Sequitur aliud exēplum. [Quid autem *Iudæorum populo profuit prophetica o
Exo. 19. 32 ratio] id est, deprecatio Mosi. Verum his obijci potest, quia vt manifeste recitatur in libris Exo
Nu. 11. 14. di & Numerorum ac Deuteronomio, frequenter placatus est dominus populo illi præcibus
16. 27. Deu. 1. 9. Mosi, vt etiam fertur in Psalmo: Et dixit vt disperderet eos si nō Moses electus eius stetisset in
Psal. 105. cōfractiōe in cōspectu ei⁹, vt auerteret irā ei⁹, ne disperderet eos. Si aūt dicat qd pfuit illis orō Mo
si, q ad remissionē pœnę tpalis in sclo isto, nō q ad remissionē culpę in futuro. Propť qd in Exo.

dixit ad

A dixit ad Mosen, Ego autem in die vltionis, id est, iudicij visitabo & hoc peccatum eorum. obij Exod. 32.
citur, quia vt multi affirmant, multi illorum in suis plagationibus ac mortibus in deserto pœnituerunt, quibus valde profuerunt orationes Mosi & Aaron, quorum orationes cooperabantur ad gratiam illam. Hinc & magister Gratianus in Decreto testatur, quod illi qui in diluuio ipso generali & postea in plagationibus suis in eremo pœnituerunt, saluati creduntur: quia vt dicit Nahum, Non vindicabit dominus bis in idipsum. Idcirco quod Theologus scribit hic, referri potest ad reprobos & prorsus indignos. Deinceps probat quod dixit, exemplo sensibili. [Etenim tanquam si quis sole propria donante lumina, illæsis oculis in participatione solaris luminis petit fieri proprios aspectus exterminans] id est, sicut si quis petit illuminari à sole, & tamen exterminat proprios aspectus, id est, oculos suos claudit aut eruit, supple, non perfunditur lumine solis ex proprio suo defectu [sic ad impossibiles concupiscit & superfluas spes] id est, impossibilia cupit & spes habet inanes [qui sanctorum summe mirabilium orationes & secundum naturam eorum operationes sanctas flagitans per negligentiam diuinis donis & manifestissimis & deiformibus mandatis recedit] id est, qui excellentissimorum sanctorum petit orationes & meritoria eorundem opera rogat sibi communicari ac subuenire, & tamen per negligentiam suam auertit & recedit à donis gratiæ & manifestissimis dei præceptis, vt sunt mandata decalogi, quæ sunt de naturalis dictamine rationis, & duo illa naturalis iuris præcepta omnibus nota. [Dico autem eloquia sequens] id est, scripturas [vtiles omnino sunt in hac vita sanctorum orationes] iuxta illud Iacobi: Orate pro inuicem vt saluemini, multum enim valet oratio iusti assidua. Quod probat ab exemplo Elyæ [secundum hunc modum] videlicet [Si quis diuina appetens dona] id est, optans dona gratiæ ac virtutum desuper obtinere [& ad participationem eorum sacrum habitum habens] id est, frequens & pium desiderium [tanquam propriæ cognoscens] id est, cognoscitiuus [paruitatis] hoc est, humiliter recognoscens suam indignitatem & insufficientiam [veniens ad quendam sanctorum virorum] iuxta illud: Ad aliquem sanctorum conuertere [dignatus fuerit] id est, dignum duxerit rogare & obtinere [eum sui fieri adiutorem & conseruum] id est, virum illum sanctum fieri adiutorem sui & conseruum orando pro se, quemadmodum Iezechias rex misit ad Isaiam, dicens: Leua orationem. Quasi diceret, oratio nostra iacet, tu qui sanctus es & dei amicus, eleua & adiuua eam. Sic & Iosias rex misit ad prophetissam, vt oraret pro se & populo suo, vt legitur quarto Regum [lucrabitur omnino ex hoc omnes superantem vtilitatem] id est, promerebitur & consequetur ex hoc spiritalem profectum, meliorem cunctis temporalibus commodis, sicut subiungit: [Consequetur enim quæ petit diuinissima dona] id est, præcipua gratiarum charismata concupita, imó frequenter plus quam petit: quoniam deus naturaliter bonus & largus, abundantia pietatis suæ & merita supplicum excedit & vota [accipiente eum diuina bonitate] id est, deo illum gratiose acceptante & exaudiente [& propria reuerenti conscientia] id est, conscientia humili, qua imperfectum suum rite cognoscit, & indignum se reputat exaudiri, nisi & per alium se meliorem, per quod deum reueretur. sicque conscientia sua reuerens accipit eum, id est, per modum causæ meritoriæ facit eum accipi & acceptari à deo. Iuxta quem sensum subiungitur [& in sanctis laude] id est, laudatione qua in corde suo reputat eos quorum sanctorum subsidia quærit, vt scilicet orent pro se & [petitarum sacrarum† orationum laudabili desiderio] id est, pro religioso affectu quo cupit suffragia orationum aliorum sibi impendi, quemadmodum Apostolus in suis epistolis multoties postulauit discipulos suos orare pro ipso [& consequenti & deiformi habitu] id est, spiritali charitatis affectu, qui ex tali subuentione orationis consequitur & fouetur inter vtrosque. [Est enim hoc diuinis iudicijs promulgatum] id est, deus promulgauit hoc & publicauit in scripturis & per exempla [diuina dona dignis participare] id est, charismata gratiarum eos acquirere, qui sunt digni, id est, qui cupiunt ea ex corde, & præparant se ad ea: atque vt multi affirmant, dona hæc gratiæ gratumfacientis, nunquam dantur indignis, quoniam suscipientem faciunt dignum. Ad quod videtur dicendum, quod loquendo de subiecto suscipiente & gratia data seorsum seu diuisim, dicitur gratia interdum dari indignis. i. qui ante eius infusionem fuerunt ea indigni [in ordine diuinissimo† dari]. i. ordinatissimo processu ea conferri, prout deus in sua sapientia preordinauit. Sic nanque secundum Apostolum quæ à deo sunt, ordinata sunt [per dignos tradere]. i. à deo quoque sancitum est, conferre ea alijs per preces & merita synceriter deuotorum, qui de plenitudine sua apti sunt proximis impartire. Verum tamen non est hoc ita accipiendum, quasi & in sacramentis non percipiatur gratia, nisi per deuotos & dignos ministrentur ministros: quia in sacramentis operatur virtus & meritum Christi potius, quam ministri. Hunc ergo si quis dehonorauerit sacrum ornatum]. i. si quis negauerit istum decentem & sanctum processum in adoptione charismatum dei [& ad milita

Margin notes: Gratianus. — Nahum. 1. — Iacobi. 5. — Iob. 5. — Isaie. 37. — 4. Reg. 22. — †recipiente — †petitionum — Roma. 15. — 2. Cor. 1. — Col. 4. — †donari. — Roma. 13.

Ca. VII
Iob. 7. rem æstimationem veniens] id est, ad aliquam vocationē in qua seruiturus & militaturus esset
1. Timo. 2. deo, cōtra agmina vitiorum ac dæmonum præliaturus: quia militia est vita hominis super terram. Apostolus quoq;: Labora, ait, sicut bonus miles Christi [& sufficientem se æstimauerit ad diuinum colloquium] id est, ad alloquendum deum orando, laudando, psallēdo, absq; sanctorum subsidio [& sanctos cōtempserit] paruipendendo eorum auxilia [& nullas petitiones dignas deo & ne sacras petierit] quia spiritaliter superbus ē, & magnus in oculis suis. Propter id
Apoc. 3. dicitur ei in Apocalypsi: Qui dicis quod diues sum & nullus egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, cæcus & nudus [& desiderium diuinis nō corroboratum] id est, sanctorum precibus nō adiutum [habuerit & sibimet cōsequens] id est, sibi ipsi incōueniens, quia negatio illa cadit & super hanc clausulam [cōsequenter per seipsum imperitus petitiōem?] hoc ironice & interrogatiue profertur, tanquam dicatur, Nunquid ipse tam imperitus existens, proprijs meri
1. Cor. 4. tis exaudietur? nō vtiq;, cum dicat Apostolus: Qui se putat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. [De dicta autem oratione quam summus sacerdos superorat dormienti] id est, orat super defunctum, hoc est, pro defuncto [in nos venientem ex diuinis nostris ducibus traditiōem dicere necessarium] id est, perutile est hic scribere traditionem, id est, doctrinam veniētem in nos ex ducibus nostris, id est, sanctis apostolis quam ab eis accepimus immediate vel mediate. [Diuinus summus sacerdos explanator est, vt eloquia aiunt, diuinarum iustificatiōum] id est, sanc-
Psal. 118. ctarum scripturarum & iussionum. De quibus hubertim in Psalmo oramus: Doce me iustificationes tuas, id est, præceptorum tuorum adimpletiones. Hoc est, ad officium præsulis pertinet, scripturas elucidare & prædicare, quod est celeberrimum opus, & in nouo testamento vocatur hierarchizare ac prophetare. Quod probat autoritate Malachiæ. [Angelus enī domini
Mala. 2. omnipotentis est] id est, nūcius & præco omnipotētis. Sic quippe in Malachia habetur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Porro in Hebræo habetur, domini Sabaoth: quod secundum Hieronymum interpræ tatur, omnipotens vel exercituum. [Didicit ergo ex deo traditis eloquijs] id est, ex scripturis di
Iugibus. uinitus datis didicit præsul [quia sancte viuentibus lucidissima & diuina vita] id est, conuersatione perfecta [secundum dignitatem ab iustissimis. iugis redditur] id est, præmium datur secundum dignitatem & merita vitæ eorum à iugis iustissimis. i. æquissimis legibus iuribusq; diuinis, quæ licet in mente diuina sint vnum & idem, tamen propter diuersitatem effectuum & p relationem ad suos effectus, pluraliter designantur [despiciente]. i. non curante nec magnipendente [bonitate diuinæ humanitatis] à benignitate æternæ & increatę pietatis [ingenitas eis ex humana infirmitate maculas]. i. veniales & minutissimas culpas, quasi innatas quantum ad earum radicem, videlicet fomitem: hoc est, tam ineuitabiliter adhærentes, quasi essent innatæ. Nā etsi singulas valeam vitare, nō tamen omnes: præsertim quæ ex surreptione cōtingūt. [Quā quidē nemo vt & eloquia aiunt, mundus à sorde] originalis peccati ante illius deletionē in baptismo seu alio modo, vel actualis peccati saltem venialis, per tempus notabile. Vnde dicitur in libro Prouerbiorum: Quis potest dicere mundum est cor meum, purus sum à peccato? Et Ia
Prouer. 20. Iaco. 3. cobus: In multis, inquit, offendimus omnes. Iob item: Quid est homo vt immaculatus sit, & iu
Iob. 15. stus appareat natus de muliere? [Hæc ergo quidem summus sacerdos scit promissa]. i. ista promissa de misericordia dei nobis impendēda scit pōtifex [ex veris eloquijs]. i. ex scripturis. [Petit autem continuo fieri & donari sancte viuentibus sacras retributiones]. i. beatifica præmia postulat dari defunctis virtuosis, mox cum à corpore emigrauerint. [Simul quidē in dei imitationem deiformiter efformatus]. i. quasi extra se positus, & per charitatis viscera transformatus in deum [& aliorum donatas sicut proprias expetens gratias]. i. efflagitans indulgētiam & requiem dari alijs tanquam sibimetipsi, sicq; instar dei vndiq; affluere bonitatem, & benefacere vniuersis paratus. [Simul autem & non mendaces promissiones sciens futuras]. i. cognoscens
Eccle. 36. nequaquam falsa esse promissa diuina de bonis gloriæ nobis pollicita. Vnde Ecclesiasticus orauit: Da mercedem domine sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniātur. Et ad Hebrę
Hebræ. 6. os inducitur: Abundantius volens deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri deum, fortissimum solatium habeamus [& præsentibus manifestans aperte]. i. prædicās eas euidenter eis, q assunt exequijs [qua ab eo secundum legem sacram expetenda omnibus erunt]. i. cuncti inferiores secundum legem diuinam habent ab episcopo suo expetere, vt ipse episcopus eis declaret quæ sint diuina, pmissa, ipsis de futura beatitudine facta, sicut nūc ex Malachia
Mala. 2. est allegatū. Oibus inquā [iuxta diuinā vitā cōsummatis]. i. pfectis p imitationē Christi & suæ cōuersatiōis eis possibilē, seu iuxta euangelicæ legis directionē. [Nō enī summus sacerdos diuinæ iusti-

A næ iustitiæ propheta].i. prænunciator istarum remunerationum dei futurarum [peteret aliqñ nisi deo amabilia,& ab eo donari diuinit⁹ promissa].i.ea tm̃ postulat,quæ sunt placita deo, vt ipse sacerdos pie confidit,& quæ deus dare spopondit. [Propter quod immundis nõ orat hæc dormientibus].i. dona gloriæ non petit infidelibus seu in peccato mortali defunctis conferri [quoniam non solum prophetico in hoc auerteretur ordine].i.hoc orando non solum obuiaret prophetarum sermonibus seu ordini prophetali,orando ac dicendo quæ fieri nequeunt, cum tamen ipse quodammodo habeat prophetandi officium prædicando futura[& qd hierarchicorum superbe auderet].i.præsumptuose ingereret se actui hierarchico non pertinenti ad ipsum,q tamen actus non esset vere,sed apparenter hierarchicus:sicut cum aliqs sermocinatur non missus,aut si missus est,sermocinatur tamen non vera [à perfectionũ principe mouẽdus] .i.à deo iuste corripiendus,vel etiam misericorditer admonendus de emendatione[sed qa ⁺iustam orationem non consequeretur].i.etiam ideo non orat dari dona electis promissa immũdis & impijs,quos vel deus vel ipse nouit tales,quia pro illis sic orãdo non formaret veram & iustam orationem,cum oratio sit petitio decentium à deo, secundum Damascenum, nec hoc licet orari,quod non licet desiderari,cum oratio sit desiderij nuncius ac interpres,nec suæ petitionis consequeretur effectum[ab iusto eloquio ipse non immerito audiens] id est, increpationem scripturæ recte suscipiens.[Petitis,& non accipitis,quia male petitis] illicita appetendo seu indiscrete orando.Porro verbum hoc scriptum est à Iacobo.[Ego diuinus summus sacerdos expetit].i.dari petit[diuinitus p̃missa&amabilia deo]sicut expositũ est[&omino donanda]loco& tempore opportuno,atq; condignis seu præparatis ad illa.[Et hoc proprio⁺ indefi

⁺iniustam. Ioh. Dam. Iaco 4. ⁺ in formali ter.

B nenter habitu].i.ex charitate,discretione seu gratia[ostendens bonorum amico deo] hoc est, ipso domino deo existente amico ac benigno fautore bonorum,sicq;[& præsentibus].i.in ex equijs[aperte manifestans]docendo,orando,ac alia peragendo[sanctis futura bona].i. dona & præmia sanctis in cœlis præstanda. ¶ Sequitur de potestate clauium concessa sacerdotibus. [Sic & discretiuas habẽt summi sacerdotes virtutes].i.ecclesiasticas potestates,claues,quę sunt scientia discernendi inter lepram,& non lepram & potestates ligandi atq; soluendi. de quibus quid sint, & an realiter ab inuicem distinguantur,tactum est supra[manifestatorias diuinarum iustificationum].i.ostensiuas actuum virtuosorum,quia per eas iudicant sacerdotes quis bonus sit & dignus absolui,quis item malus & dignus ligari[non vt ipsorum irrationabilia desideria,sapientissima diuinitate ministratorie sequente,sed vt ipsis prophetice submouente perfectionis principe spiritu vocatos deo iuxta dignitatem segregantibus]hoc est,præsules sic discernunt, non vt, seu non tanquam deitate sapientissima sequente ministratorie .i.sub seruienter aut ancillariter desideria sacerdotum irrationabilia.i.affectiões corruptas aut impetus passionum,si sacerdotes passionate& imperite procedant in clauium vsu,sed tanquam ipsis sacerdotibus segregantibus vocatos à deo,vtputa bonos à malis, principe perfectionis spiritusancto submouente.i.intus mouente,prophetice.i.per inspiratiõem internam,iuxta dignitatem.i.iuxta merita hominum. Quod consequenter probatur. [Accipite enim ait]id est, Christus dixit apostolis post resurrectionem[spiritum sanctum quorumcunq; dimittis peccata,dimittũ

Leui.13.

C tur:quorumcunq; tenetis retenta sunt]Quæ verba super Iohannem exposita sunt.[Et diuinas reuelationes sanctissimi patris illuminato eloquia aiunt].i.scriptura in Matthæo ait Petro illuminato.i.docto reuelationes sanctissimi dei patris.Sic etenim legitur Christus dixisse Petro antequam contulit ei claues:Beatus es Simon Bariona,quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater. Et paulo post subditur ibi:Tibi dabo claues regni cœlorum. Tunc etiam dixit Christus ad Petrum,quod hic in textu habetur:[Quodcunq; ligaueris in terra,erit ligatum in cœlo, & quodcunq; solueris in terra,erit solutum & in cœlo]quod totum super Matthæum expositum est[tanquam euangelista illo & omni iuxta ipsum summo sacerdote secundum in eo factas paternarum iustificationum reuelationes manifestator&consummator dei amicos adducente,& impios exhæreditante].i.tanquam beato Petro existente euangelista ab autoritate & actu euangelizandi,non à conscriptioni euãgelij,iuxta quem modum Philippus vnus septem primorum diaconorum,in Actis vocatur euangelista. Et omni summo sacerdote existente euangelista hoc modo.i.omni episcopo præsertim Romano pontifice iuxta ipsum.i. secũdum potestatẽ& imitationẽ Petri,secundũ reuelatiões paternas ⁺iustificationũ.i.secũdũ illuminationes dei patris,factas in corde Petri,q ẽ manifestator.i.declarator veritatũ catholice fidei,quarũ declaratio potissime p̃tinet ad summũ põtificẽ. Vñ & Petrus in sua hortat Canonica: Parati sp ad satisfactionẽ oĩ poscẽti vos rõnẽ de ea quæ in vobis ẽ fide& spe.& cõsummator.i.p̃fector dñici gregis,qa p̃ficere ẽ actus hierarchic⁹,directe ad episcopos p̃tinẽs,quãto magis ad summũ

Iohan.20. Matt.16. Actu.21. ⁺iustificationum. I.Petri.3.

 episcopũ

Ca. VII episcopū: ipso inq̃ episcopo dei amicos. i. electos & iustos adducēte in regnū dei ꝑ hoc, q̄d eos D
absoluit, & impios exhæreditante. i. excludēte ab hæreditate regni supni, q̄d facere debet cū in
genti discretiōe ac dei timore, secundū instinctū & directionē spiritussancti, cuius piissimā gu
bernationem & illuminationē copiosamq; gratiā in oībus semper implorare ipsum oportet.
Matt. 16. Ad quod designādū, Chrs insinuauit Petro de reuelatiōe dei patris sibi facta, anteq̃ claues has
ei pmisit ante passionē. Atq; post resurrectionē anteq̃ eas sibi aliisq; apostolis cōtulit, dedit eis
Iohan. 20. spiritū sanctū ꝑ insufflationē: Accipite, inqens, spiritūsanctū: Quoꝝ remiseritis peccata, remit
tunt eis &c. Præterea si sacerdotes & ꝑsules clauibus abutunt, ob hoc deus nō seqtur errores &
2. Cor. 13. passiōes eoꝝ, nec irreum deserit. Nā & Apostolus tangens hoc, Secundum potestatē, ait, quæ
data est mihi in ędificationē, & non in destructionē. Præterea textus hoc loco intricatus est, cū
dicit, manifestator & consummator: pro quo alia habet litera, Manifestatore & consummato
re, & ita est planior. [Sacrā eīn illā theologiā, vt eloqa aiunt, non per seipsum motus neq; car
ne & sanguine reuelantibus, sed à deo inuisibiliter eum propria docente respondit] hoc est, san
Matt. 16. ctus Petrus respondit theologiam illam sacram. i. propositionē illam theologicam ac fidelē,
Tu es Christus filii dei viui, vt ait scriptura, non motus per seipsum. i. non proprio sensu indu
ctus, nec reuelantibus sibi, carne & sanguine. i. carnalibus suis propinquis, prout illo in loco e
uangelista testatur: sed deo patre inuisibiliter Petrum docente propria. i. supernaturalem & di
uinam illam fidei veritatem: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.
Leuit. 13. [Diuinis ergo summis sacerdotibus]. i. episcopis, imó & aliis quoq; presbyteris [sic & discreti
onibus]. i. autoritate separandi malos à bonis [& omnibus hierarchicis virtutibus]. i. scientia E
*quomō discernendi inter lepram & non lepram, & ecclesiasticis potestatibus aliis. sic [vtendum est]. i.
sacerdotes donis illis sic vti debent in ædificationem, non abuti in destructionem [*quomodo
consummationis princeps diuinitas]. i. deus totius autor perfectionis [mouerit eos] propter
quod tales exhibere se debent deo, vt mereantur & digni sint in omnibus moueri ab eo. [Aliis
autē] vtpote inferiorib⁹ ac subditis [sic in summos sacerdotes in qbuscūq; agūt hierarchice at
tēdendū]. i. ecclesiastice & autoritatiue seu ꝑlatice exhibere se debet [tanq̃ à deo cōmotos]. i.
1. Cor. 4. verba & censuras illoꝝ sic debent aspicere, quasi simul à deo sint instigati, bene sentiendo & iu
Roma. 14. dicando de ipsis, nisi intolerabiliter & apertissime deuiarent, dicente Apostolo: Sic vos existi
Lucæ 10. met homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum dei. Inferiorum quippe nō est,
faciliter suos iudices & superiores iudicare, præsertim cum ad Romanos dicatur: Tu qs es qui
iudicas alienū seruū? [Spernēs eīn vos, ait, me spernit] Sic nanq; in Luca ait Saluator: Qui vos
audit, me audit: & q vos spernit, me spernit. ¶ Seqtur de mystica rōne eoꝝ quæ sequūtur orati
onē ꝑ defuncto in exequiis fusam. [Sed redeamus in dictæ orōnis cōsequētiā]. i. ad cōsideratio
nē sequētiū illā. [Perficiēs eīn eā summus sacerdos, & ipse salutat dormientē] osculando vultū
defuncti [& deinde oēs ꝑsentes. Delectabilis eīn est & honorabilis oībus deiformibus secundū
diuinā vitā cōsummatus]. i. ꝑfectus in vita deiformi, atq; salubriter in ea defunctus, venerādus
est & iucūdus oībus bonis: idcirco etiā osculandus post mortē. Ad q̄d possent rōnes illæ addu
Ioh. Dam. ci, quas Damasce. lib. quarto inducit de veneratiōe reliqaꝝ, q̄d scilicet corpora sancta fuerūt tē F
pla spiritussancti & instrumēta virtutū, & futura splendidissima ornamēta cœlestis Ierusalem.
[Post vero salutationē infundit dormienti oleū summus sacerdos. Memēto aūt q a secundum
sacrā theogēsiā]. i. in celebratiōe seu exhibitiōe sancti baptismi [ante diuinissimū baptisma]. i.
ante eius cōpletionē seu actualē instinctionē in aqua [prima participatio sacri symboli]. i. pri
ma susceptio sensibilis materiæ ilico applicandæ [donat ꝑficiēdo post vniuersalē prioris vesti
menti depositionē]. i. post totius corporis exuitionem dat prima illa participatio, vtputa [vn
ctiōis oleū] q̄ vngit baptizandus, vt dictū est. [In fine aūt nūc oīm]. i. vltimo interea quæ circa
defunctū aguntur [super dormientē oleū infunditur. Et tunc qdē] videlicet in baptismo [olei
vnctio ad sacra certamina vocat]. i. designat q̄d baptizatus deinceps ad spiritalia vocetur cer
tamina cōtra suæ hostes salutis. hoc aūt in sacramento cōfirmatiōis excellentius agitur & signa
tur, secundum quod ista præhabita sunt, vocat inquam [consummandum]. i. in baptismo per
ficiendum, in quo & illuminatio condonatur. [Nūc vero] puta post mortem [oleū infusum]
id ē, superfusum [manifestat secundum ipsa sacra certamina militantem & consummatum dor
mientem] demonstrat, id est, defunctum qui viuit deo, suscitandus ab ipso cui omnia viuunt,
*Hæc. ei ad nutum subiecta fuisse, deo militantem, & iam esse consummatum, & cursum suum com
pleuisse in illo. [*Hic perficiens summus sacerdos] exequiarum officium [reponit in domo ꝑ
ciosa corpus]. i. in sepulchro decente, cōstituto in domo ad hoc facta vel cemeterio. hæc qppe
dicunt de sepelitiōe atq; exequiis ꝑcipuoꝝ, ꝑut fiebat cū solēnitate. Neq; eīn episcopus interesse
poterat se

A poterat sepelitionibus singulorum [cum aliorum æquepotentum sacris corporibus]. i. cũ corporibus eo℞ qui fuerunt consimiles sibi in virtutibus,donis,meritis atq; operibus, queadmodum in Luca fertur de Iesu,ꝙ fuit vir potens in verbis & signis. Et in Actis de Mose,ꝙ fuit potens opere & sermone. [Si enim in anima & corpore deo amabilem vitam qui dormiuit viuebat,preciosum erit cum sancta anima commilitans ei corpus.]. i exanime corpus eius,q̃d suæ animæ subseruiebat,collaborabat & communicabat,tanq̃ instrumentum viuum,animatum, coniunctum & proprium,erit post mortem preciosum & honoratum,suoq; modo particeps honoris animæ,quousq; illi denuo iunctum viuificetur & glorificetur cum illo [secundum diuinas collocatiões]. i. in receptaculis dignis. Nam & locus correspondere debet locato,quod maxime erit in patria. Propterea subditur: [vbi diuina iustitia cum proprio corpore ipsi donabit retributas quietes]. i. ipsi animæ simul cum corpore & in corpore suo ei reunito,retributas requietiones vere beatas [tanq̃ coeunti & comparticipanti]. i. corpori veluti coambulanti animę, & cõmunicante aię suæ in actionibus & passionibus: quemadmodũ enĩ ambo℞ est vnũ esse,ita & opatio. Constituũt quippe vnam naturam specificam. Hinc subdit [sanctæ aut cõtrariæ vitæ] hoc est,corpori communicanti animę suæ in conuersatione sancta aut vitiosa. [Propter q̃d & sacroũ diuina legislatio]. i. lex diuina, in q̃ cõtinent scã pcepta, salubria documẽta, btã pmissa [diuinas coicatiões ambobus donat. i. gl'iosas donatiões & pticipatiões pmittit,ac dandas affirmat,ambobus, videlicet corpori & animæ, vnicuiq; ipsorum secundum suam naturam. Hinc addditur: [Animæ quidem in pura contemplatione & scientia perfectorum]. i.

B actualicognitione diuino℞,præsertim in syncera increati obiecti notitia, prout apd Iohannẽ loquitur Christus: Hæc est vita æterna,vt cognoscant te solum verum deum. Vnde concluditur,ꝙ & magnus iste Dionysius felicitatem hominis, seu animæ rationalis,essentialiter principaliterq; constituit in actu intellectus & visione beata supergloriosissimæ Trinitatis. Quomodo ergo aliqui collocant eam in actu voluntatis? [corpori vero per diuinissimum tãq̃ in imagine vnguentum]. i. corpori in extremis adhibet dignissima sacramenta extremæ vnctionis. [deniq; communicationis]. i. eucharistię [sacratissima symbola totum hominem scificans.]. i. per sensibilia sacramentalia signa seu symbola adhibens homini hæc sacramẽta,sicq; corpus & animam seu hominem totum sanctificans, quis sacramenta propter sensibilia symbola sub quibus teguntur ac dantur,quasi prima facie ad corpus specialiter pertinere dicantur. [& vniuersalem eis salutem sacrificans]. i. glorificationem eis totalem ac perfectã in corpore & aĩa, sacram ońdens,& deo asscribens & offerens [& per consummatissimam eius resurrectionẽ futuram fore denuncians per catholicam sanctificationem]. i. per sacrales istas scificationes oĩb' gñales,ipso facto prædicit corporum resuscitationẽ oĩno futuram [Consummatiuas aũt inuocationes]. i. orones quibus sacra ad quædam sacramentalia benedicuntur,consecrantur, adiurantur. [nõ est iustum scripturas interpretantibus, neq; mysticum earum aut in ipsis operatas ex deo virtutes ex occulto ad commune educere]. i. non conuenit interpretantibus & exponẽtibus ac prædicantibus sacra eloquia educere ex occulto ad commune. i. oĩbus insinuare pręfatas

C inuocationes,nec occulta ea℞ mysteria,nec virtutes & efficatias, quas in eis & per eas opat oĩpotens,ne sancta & secreta diuina perfido℞ irrisionibus exponantur,& incapacibus proponantur. [sed vt nostra sacra traditio]. i. euangelica doctrina [habet sine pompa]. i. absq; ostẽtatione [eas edocens]. i. mysteria illa veris documentis proponens, nõ vanis nouitatibus gaudens, prout Athenienses dixerũt ad Paulum: Noua quędã infers auribus nr̃is. Volumus ergo scire quę sit hęc noua quę à te dr̃ doctrina [& ad diuiniorẽ habitum & agagogen amore diuino & operationibus sanctis perfectus extra perfectiua illuminatione ascendit ad excelsissimã ea℞ cognitionẽ]. i. proficiet & ptinget ad habitũ diuiniorẽ. i. mysticã theoriã, & anagogen. i. sursum ductiuã cõtẽplationẽ, pfectus amore diuino & actib' scis, extra. i. supra sensibilia & materialia huius mũdi se eleuãdo, illuminatiõe pfectiua. i. ex illũinatione diuina ipm pficiente, ad excelsissimã spiritaliũ rõnum ista℞ notitiã: p ardentissimũ nãq; amorẽ ad vnitiuã atq; flãmigeram scandit theoriã, qua salubriter transiliunt cuncta hęc inferiora, imo & vniuersa creata, fontiq; sapientiæ mens pura intingitur, ipso potat, in eo demergit. Deinde cuidã admirationi & obiectioni satisfacit Theologus. [Qd aũt & pueros nondũ diuina intelligere valẽtes sacre participes fieri diuinę gñationis & sacratissimorũ diuinę coicationis symbolorũ] i. qd est ꝙ infantulos nondũ ratione vtentes, participes facimus diuinę regñationis & sanctę communionis? [Videtur quidem vt ais immundis]. i. infidelibus [blasphemio risu dignũ] quẽ tñ risum. i. derisum ipsi reputãt iustũ & rõnabilẽ, qa eorũ iudicio tã insipiẽter agim' [si audire nõ valẽtes edocẽt summi sacerdotes diuina] i. qa infãtib' pdicãt spũalia, q adhuc neqũt audire aurib' cordis

Iohan. 17

Actuum 17

scientiam

Ca.VII Mat.11.13 Marci 4. Luc. 8.14. Apoc. 2.3. de quibus dicitur: Qui habet audiendi, audiat. [& non intelligentibus imagines tradiderunt sacras] id est, sacramentalia symbola seu ipsa sacramenta sub signis & formis sacramentalibus. Ideo additur, sacras [traditiones]. i. datas res sanctas. [Et quod adhuc risibilius est]. i. quod adhuc videtur esse magis derisibile [quomodo pro eis alij abrenunciationes dicunt & sacras confessiones] videlicet petrini astantes, qui in personis infantium dicunt: Abrenuncio, & credo. [Sed oportet tuam hierarchicam intelligentiam non angustari in errantibus] hoc est, nos supple volumus & monemus sapientiam tuam vere catholicam, non angustari. i. nō comprimi nec paruifieri ex perfidorum errore. [sed & timens]. i. deum reuerenter formidans, ne de archanis fidei minus aut plus dicas, q̄ fas est. [simul & eorum luciducatus * gratia diligens]. i. seriosus ad ista obiecta soluenda gratia luciducatus eorum, id est, causa ducendi eos in luce sapientiæ ad fidei veritatem. Diligens inquam [defendere]. i. ad defendēdum [aduersus pro eis prolatas insidias proponentem] id est, contra proponentem insidias prolatas, id est, prætacta obiecta pro eis, ad colorandum eorum errorem contra credētes [& hoc iuxta legem diuinā] id est, id age secundum doctrinam euangelicæ legis, vtputa timorate, non pręsumendo de tuo ingenio aut tua scientia [quia non in nostra scientia omnia diuina circumscribūtur] id est, vniuersa credenda & supernaturalia & ad deum spectantia, non limitātur, nec comprehensibilia sunt nostro intellectu aut humana notitia, imo & in infinitum deficimus inde. Ideo in Sapientiæ libro asseritur: Difficile inuenimus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum difficultate: quæ autem in cœlis sunt quis inuestigabit? Vnde sanctus Iob: Insipienter, inquit, locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam. Præterea etiam Plato in Timęo hac consideratione deprompsit: Memento tam me qui loquor, q̄ vos qui auditis, homines esse, atq; ita in rebus sublimibus mediocrem elocutionē, magnum cuiusdam esse onus laboris. [Multa autem à nobis ignotorum causas habent diuinas]. i. plura horum quæ nobis incognita sunt, causas habent diuinas. i. veras & rationabiles causas [nobis quidem ignotas. Notas vero * nr̄m melioribus ordinibus]. i. sctis apostolis & prophetis, quibus incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit deus, quorū vnus disseruit: Non faciet dominus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Et alius: Scio hominem raptum vsq; ad tertium cœlum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini. Hinc in Ecclesiaste conscriptū est: Cunctæ res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. [Multa autem & excellentissimas essentias latuere]. i. angelicas mentes latuerunt q̄plura, de quibus superiores plura & clarius noscunt q̄ inferiores, & de talibus illuminant illos, certumq; est q͂ superbenedictus & incircumscriptibilis deus, infinite plura scit, q̄ vniuersæ mentes creatæ [& à sola diligenter cognita sunt sapientissima & sapientifica * deitate] quæ alios efficit sapientes, sicut Ecclesiast. ait: Omnis sapientia à domino deo est. [Veruntamē & de hoc]. i. de ista materia [ea dicimus, quæ quidem deiformes nostri sancti perfectores]. i. apostoli [ab antiqua eruditi traditione.]. i. ab æterna sapientia, vnigenito dei Iesu Christo, quæ sapientia in Prouerbijs testatur: Ab æterno ordinata sum & ex antiquis. Et in euangelio loquitur: Sinite paruulos venire ad me. Et: Nisi quis renatus fuerit, &c. [sui nos adducebant] id est, transfuderunt in nos sua informatione. Aiunt enim q͂ quidem est verum, quia secundum legem diuinam ducti infantes] id est, quod infantes enutriti, & gubernati secundum diuinę legis tenorem ab exordio suæ natiuitatis, sub cura parentum & disciplina ac informatione [ad habitum * sacrum venient] id est, in virtutibus excrescent [omni purgandi errore & immunda vita] Aliæ literæ continent: omni purgati errore & liberi & exortes. Si enim ab originali peccato mundati sint, & deinde bene regantur, fient virtuosi. Nam & Salomon: Prouerbium, inquit, est: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Philosopho quoque testante: Non parum refert sic vel sic assuesci. Propterea verbum commune est: Quod noua testa capit, hoc inueterata sapit. [Multū hoc diuinis nostris ducibus] id est, apostolis [in animum veniens] id est ipsi hoc diligēter pensantes [probauerunt recipi infantes] id est, infantulos approbauerunt suscipi ad baptismum, [secundum hunc sacrum modum] id est, iuxta hanc formam & conditionem, [ita vt naturales adducendi pueri per parentes] vel alij loco parentum illorum, si forsan non erant superstites, aut infideles parentes. [tradunt puerum cuidam eruditorum * bonorum,] id est, puerum baptizatum assignent & committant alicui viro deuoto & docto, puta petrino [in diuina] id est, in diuinis & credendis sufficienter instructo [pædagogo] qui ductor & instructor sit pueri, seu puellæ. [& de cætero puerum sub ipso perfici] id est, informari [tanquam sub * diuino] id est, spiritali [patre & salutis sacræ anadocho] id est, alumno & sursum ductori, q & petrinus vocatus

Marginalia: D; † gratiam; Sapien. 9; Iob 14.; Plato; E; † nostrorū.; Psalmo. 50; Amos 3.; 2. Cor. 12.; † diuinitate; Eccle. 1.; Prouer. 8.; Matth. 19.; Iohan. 3; F; † sanctum.; Prou. 22; Aristoteles; † bono; * diuinissimo

A vocatur, ab ana quod est sursum, & duco. [Hunc ergo] puta anadochum [summus sacerdos cõfitentem iuxta diuinam educare puerum vitam.] id est, profitentem quod educabit puerum secundum exigentiam & tenorem vitæ veraciter Christianæ. [repetit abrenunciationes confiteri, & sacras confessiones]. i. requirit vt ille anadochus ex parte & in persona pueri, q baptizatur, respondeat & dicat: Abrenuncio & credo [non vt illi forsan ridentes dixerunt]. i. nõ ita vt infideles deridentes dicebant [alium pro alio diuina docens]. i. baptizans iste non docet eum q baptizatur infantẽ, sed alium vice & loco ipsius [Neq; eñi hoc ait sic]. i. anadochus dicit [ego p puero abrenunciationes aut sacras confessiones facio, sed qa puer abrenũciat] i. q̃d ego dico abrenuncio, non dico ad hunc sensum, q abrenunciatio ista mihi personalr ascribaẽ, sed puero huic, cuius quasi os sum ego. Ideo subditur: sed qa puer abrenunciat, hoc est [confiteor puerum credere]. i. q puer credet actualiter & elicitiue [in sensum sacrum† veniẽs]. i. dum ad vsum venerit rõnis [nr̃is diuinis anagogis]. i. prælatis & hierarchis ei prædicaturis [abrenunciare quidem vniuersaliter contrariis confiteri aũt & cooperari diuinas confessiones]. i. ita q tunc personaliter & vniuersalr seu oĩno & p effectum contrariis. i. diabolo & pompis ipsius ac cæteris vitiis abrenunciabit, & confitebitur sacras confessiones, vc; articulos fidei seu contẽta sub eis, iuxta illud Apl̃i: Corde creditur ad iustitiam, ore aũt confessio fit ad salutem. Operabit q̃q; scdm hanc fidem, & p conuersationẽ fidelem oñdet Christianum se esse, qm̃ fides sine operibus mortua est. Et ipsemet Christus locutus est: Quid dicitis mihi, dñe dñe, & non facitis q̃ dico. Qui & per Malachiã testatus est: Filius honorat patrem suum, & seruus timet dñm suum. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si dñs ego sum, vbi est timor meus? [Nihil ergo vt æstimo inconsequens] id est nullum inconueniens sequetur ex ritu ecclesię iam expresso. [si scdm diuinam puer anagogen educatur]. i. si puer baptizatus instruitur ac nutritur, & per ordinationem sui ad deum ac verã salutem, hoc est, per reductionẽ & sursumductionẽ sui ad cœlestia & ad vltimum finem [ducẽ & anadochum sacrũ hñs habitum sibi diuinorũ insinuantẽ.]
B . i. necessaria ad salutem, vt fidem, spem, charitatẽ & opera [& custodem à contrariis peritum]. i. custodientem se ab insidiis & laqueis dæmonum, bene in talibus expertum & eruditum, qui cum Aplo dicere queat: Non ignoramus cogitationes & versutias eius. [Tradit aũt puerũ sacris symbolis summus sacerdos]. i. sacramentis & sacramentalibus formis applicat & mancipat puerũ baptizatum tempore opportuno, dum competenter vel saltem aliqualiter capax est rõnis & informationis atq; deuotionis [vt in eis conuersetur]. i. enutriatur & assuescat in ipsis qm̃ consuetudo est altera natura [& neq; formetur in vitam alteram, nisi diuina contemplãtẽ semper]. i. nequaq̃ ptatur aut trahatur ad vitam mundanã, sed contemplatiuã, ne & baptismalem innocentiam perdat [sociamq; eorum] vc; diuinorũ mysteriorum & symbolorũ [in profectibus sanctis factam]. i. conuersationem in spiritalibus actibus occupatam & proficientẽ, sociam vitæ contemplatiuę, vt sit aliquid mixtum de vita actiua & contemplatiua in ipso fideli [habitumq; * sacrum in eis validum] id est, exercitationem firmam & proptam [educatumq; pulchre] id est, ab exordio discrete & sapienter corroboratã [à diuino anadocho]. i. feruido q; petrino. Deinde Theologus cũ omni modestia & humilitate tractatum suũ compendiose cõcludit [Tanta ò puer & sic bona nr̃æ hierarchiæ videntur mihi vniformia spectacula]. i. O fili
C Timothee, spectacula, id est obiecta speculabilia ac splendidæ veritates nostræ. i. ecclesiasticæ hierarchiæ, & sic bona, id est tam multum salubria ac vniformia, id est stabilia & simplicia videntur mihi, id est, visa sunt mihi, & considerata atq; descripta à me in isto volumine [Ab aliis autem similiter intentius animo non hæc tantum visa sunt]. i. ab aliis doctis fidelibus visa. i. considerata sunt non solum hęc intentius. i. valde intente animo. i. intellectu, similiter, id est, fideliter & catolice, sed & alia plura. [Lucidiora autem multa & deiformiora] id est, considerationes & speculationes de his clariores & altiores, ac diuinæ increatæ notitiæ conformiores; [& tibi (vt arbitror) omnino lucebunt] id est, etiam tibi, vt confido & reor occurrent & innotescent, videlicet splendidiores formæ] id est, imagines & similitudines diuinorum ac inuisibilium puriores & apertiores. [& diuinissimis dictis & ascensionibus vtenti] id est, etiam tibi eis vtenti in ascensionibus dictis diuinissimis, id est, præinductis considerationibus, quibus & per quas ex materialibus signis & formis scandis & eleuas te [ad excelsiorem radium] id est, ad cõtemplacionem immaterialium veritatum: imo & radii increati, qui est vnigenitus patris, qui est radius luminis sempiterni, fontalis, & improducti. [Trade ergo o amice, & ipse mihi perfectiori illuminatione,] id est, de his quæ contemplatus es vltra & super me, id est, clarius quàm ego, communica mihi, & illumina me eminentiori illustrationeq; ego te illu-

†vel ascẽdẽs
Roman. 10.
Iaco. 2.
Lucæ 6.
Malac. 1.
2. Cor. 2.
*stabilem

te illustraui. Quod est verbum bonę spei humilisq; cōfidentiæ,& q̃tum a d aliquid, potuit ita esse,hoc est,q̃ ad aliquas particulares illuminationes,considerationes,aut contemplatiões. Vñ subiungitur: [& ostende meis oculis quascunq; videre poteris pulchriores formas & vniformiores].i similitudines & species ad cognoscendū diuina prorsus immaterialia conuenientiores. [Confido enim ex his quæ dicta sunt,ego repositos in te diuini ignis accendens vsq; vapores].i. spero ꝙ ex dictis à me in libro hoc fui accendens.i. cor tuum inflammans vsq; vapores ignis diuini,repositos in te, hoc est, vsq; ad euaporationem ignitoꝝ affectuum ex igne sctī & æstuantis amoris,inclusi in superiori tua vi affectiua,qui tñ affectus magis irrumpūt & ascēdunt ex corde humano per modum vapoꝝ,q̃ candidissimæ flammæ, propter carnis grauedidinem & fomitis eruptionem,qui fomes est tanq̃ mortuū mare. Postremo vt dicta in isto cap. lympidius intelligantur,aliqua sunt addenda. Itaq; sicut in textu habetur, orationes viuorum prosunt defunctis in gratia, vtputa detentis in purgatorio,sicut & eleemosynę,& præsertim celebrationes missaꝝ,vt per exempla probat Gregorius. Quocirca quæritur,an ad tale suffragium alteri impendendum exigatur,ꝙ faciens ea existat in gratia. De ista materia possent hic multa induci,quæ in textu & commentarijs quarti Sentētiaꝝ habenť. In Aurea quoq; legenda sanctoꝝ,in de commemoratione oīm fideliū defunctoꝝ,atq; in prima Secundę beati Thomæ,vbi tractatur, an & quō vnus valeat alteri gratiam promereri. Breuiter autem tangendo, dico iuxta scripturas,ꝙ nullum moraliter & ex grē bonum manet irremuneratum, nullūq; oppositio modo malum permanet impunitū. Iccirco quod in isto capit. scribit Theologus,ꝙ deus despicit.i.non curat,& quasi non reputat deiformium & sanctorum in carne viuentium culpas,non est intelligendum,ꝙ nullam pro eis satisfactionem requirat, sed ꝙ talium culpas, quæ ex subreptione & humana fragilitate nascuntur,faciliter prorsus indulgeat,& ipsi scti viri adhuc in seculo isto viuentes pro illis varijs satisfaciunt modis:atq; cū hoc in charitate & omī virtute ꝑficiunt abundanter p opa superogationis,per feruentes diuini amoris affectiones ad deum,per zelum diuini honoris,per compunctiones & contritiones assiduas, per orōnes indesinentes,per pectoris tonsiones,per frequentiā orōnis dñicę,atq; per cętera gñalia contra veniales culpas remedia. Quod si à corpore migrent nondū pro eoꝝ venialibus plenarie satisfacto,etiam post hanc vitā in purgatorio celeriter veniam consequunť ac liberanť, suffragantibus eis orōnibus & meritis,tam beatoꝝ in pr̄ia,q̃ deuotoꝝ in via. ¶ Porro qui non satis custoditi,timorati & coram deo soliciti,in venialibus frequenter ac grosse excedunt, nisi in pn̄ti satisfaciant digne,in purgatorio grauiter puniunť & diu, scdm ꝙ magis aut minus sunt cupabiles. Qui vero de mortalibus suis contriti decedunt,satisfactione nondū expleta,adhuc acerbius & diuturnius puniunť,scdm exigentiam reatus eoꝝ,qbus tñ multipliciter pōt succurri,& iuxta hoc eoꝝ pœna minorať & breuiatur. Qui ꝟo in mortalibus moriunť, ad suffragia sunt inepti. Nihilominus qdā se occupant ac multipliciter opinanť,vtrum & qualiter suffragia generalia seu specialia ipsis prosint. De qua re nō oportet immoderate scrutari,qa tam Hieronymus q̃ Augusti. & etiā in Sententijs recitať, hoc relinquūt sub dubio:an supplicia damnatoꝝ semp maneant ęque intensa,ita ꝙ nulla habeant lucidiora mitiorave interualla,ꝑsertim cū in psalmo dicať:Nunqd in ęternū projciet deus,aut nō apponet vt cōteplacitior sit adhuc? Aut in finē mīam suam abscidit à gñatione in gñationē? Aut obliuiscеť misereri deus? aut cōtinebit in ira sua mīas suas? S.qq; Isaias testať de reprobis: Cōgregabūť cōgregatiōe vnius fassis,& claudentur in carcere,& post dies multos viuificabuntur. Super quæ & consimilia qdā ꝟba quis in vno loco scribat Hieron.: Nos ingens debemus hoc deo cōmittere,an pœna damnatoꝝ aliqñ termineť,q nouit q̃tum & q̃diu puniat pc̄tōres:attñ non obstante hoc ꝟbo,debemus absolute sentire ac firmiter credere ꝙ pœna inferni nunq̃ totaliter finieť,q̄d & ipse Hierony. alibi sępius protestať. Anuero interdū ad horā aliquā interruptionē aut alleuiationē sortiāť, securius deo cōmittiť. Præterea q̄d circa hoc Thomas, Albertus,& alij qdā absolute affirmāt, ꝙ nunq̃ securius dr̄: qa hoc magis recedit à periculoso errore dicentiū,ꝙ tandē totalr̄ finieť,q̄d nequaq̃ credendum est. Veruntñ S. Brigida in reuelationib. suis fateť, ꝙ nullus in inferno tā dire dānatus est,quin meritis seu ꝑcibus misericordissimę virginis aliquid releuaminis cōsequať. Amplius q̄d in textu asseriť,ꝙ orōnes sctōꝝ etiā in hac vita non prosint indignis,& minus post vitā hāc cum grandi moderamine est accipiendū:atq; in primis dicendū,ꝙ existens in charitate & grā nō mereť de condigno,nō existenti in charitate grām primā,cū illa nō detur ex meritis puræ creaturę: dispositiue tñ & cōgruentia quadā, scdm q̄sdā,pōt vnus alteri grām ꝓmereri,quemadmodū S. Bernardus cōtestať,beatissimum Paulū orōne & cōtactu sacraꝝ vestiū ꝓthomartyris Stephani fuisse cōuersum,imo meritis & ꝑcibꝰ q̄rundā ꝑcipuorū sctōꝝ qdā pc̄tōres fuerūt interdum

A terdum repente ac mirabiliter valde conuerti cōpuncti, accensi, in tm̄ ꝙ interior ardor cōpūn ctionisq; vehementia miro mō ꝑ apertissima signa redundabāt in corpore. Nec solum id cōtigit his q pro se petierunt orari, imo & eis q restiterūt, q̄s constat desuper misericordissime esse ꝑuentos. Prçterea opa sacralia vt celebrationes missaꝝ prosunt, q̄uis celebrātes iniqui sint, qm̄ sacra eccl'iæ contentiua sunt grę, & prosunt ex ope operante: siṁr si existens in pctō mortali agat ex commissione, vel vt instrumentū existētis in charitate, prodest q̄d agit defuncto hmōi. Sunt aūt diuersi gradus indiguoꝝ, & expedit vt oēs oremus pro inuicē & pro defunctis: qa si fiat ex sola naturali pietate & amicitia, adhuc aliquo mō prodest, cum & S. Eustachius legatur mīam consecutus, qa adhuc gentilis & idololatra fuit valde misericors. Præterea ꝙ autor videtur in lr̄a dicere, ꝙ pueris baptizatis sit eucharistiæ sacr̄m prçstandū, exponit ꝙ nō ꝓtinus fiat hoc, sed cum fuerint aliquātę deuotionis capaces. Atuero valde pium ac salutare est, defunctis oī mō possibili assidue ac feruide tam in speciali q̄ in gnāli succurrere. Quod q fideliter egerit fructum & vicē se ex hoc consequi experietur: qm̄ & suffragia ista in tm̄ prosunt defunctis, q̄tū ipsi in vita hac meruerunt vt ipsis prodessent. Sic item pro tota ecclesiastica hierarchia incessanter deuotissime exoremus, celebremus, & quicquid boni poterimus impendamus & exequamur, quatenus paulo post ab eius exili ac misero incolatu, ad cœlestis hierarchię beatificam & gloriosissimā mansionem feliciter perducamur. Ad laudem & gloriam omnipotentis, qui est super omnia deus sublimis & benedictus, Amen. Iacobi. v. Augustin.

B PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI VII.

Ost prædicta tractandū est de exequijs fideliū, qn̄ obeunt, q ita in morte vt in vita ab infidelibus & immūdis distinguunt, eo ꝙ vitā sanctā habuerūt ad veras dei ꝓmissiones respicientes, & quasi ipsaꝝ promissionū confirmationem Christi resurrectionē attendentes cū spe firma & spiritali lętitia ad mortis exitū tendentes, sicut cognoscētes se post agonū suoꝝ consummationem, perfectā & interminabilem vitā & saluationē consecuturos ꝑ futuram suā gloriosam resurrectionē vniuersalem. Sanctæ eīn aīæ q̄ dum hic in corporibus militant, possunt ad pctā decidere, in sctā resurrectione erunt confirmatæ in bono, & in dei conformitatem transmutatæ. Munda aūt corpora sanctarū aīaꝝ coniuga, cooperantia, & in sctis laboribus vel tribulatiōibus concertantia confirmatis aīabus, incōuersibiliṫ in diuina & æterna vita per primā stolam accipient gloriosam resurrectionē, per stolam secundā ipsa eīn sancta corpora iterum vnita in resurrectione sctis aīabus, qbus vnita fuerant in hoc seculo, tanq̄ Christi membra deiformem & incorruptibilem & immortalem & beatā accipient vitam. Istorum ergo consideratio, dormitio sctōꝝ in lętitia & spe immobili ꝑuenit ad finē diuinorum agonū. Infideliū aūt & reproborū alij putāt se oīno destrui & desinere esse in morte, etiā scdm aīam. Alij putāt aīam semel à corpore separatā nunq̄ deiñ ei coniungendā, quasi corporis coniunctio deiformi vitę & beatitudini obsistat. Q̄d ideo putant qa nō intelligunt neq; sufficienter ex scripturis edocentur, ꝙ iam in hoc sclō deiformē vitā inchoamus, quā in cœlo cōsummabimus. Alij aūt dicunt ꝙ aīę à corporibus separatæ alijs corporibus cōiunguntur, q q̄tum in ipsis est, iniuriā faciunt in hoc corporibus, quæ cum sanctis animabus contra vitia certauerunt in eo, quod ipsa corpora nitantur priuare sanctis retributionibus, cum ipsa cursum laborum sanctorum finaliter consummauerint. Alij vero nimis carnaliter sentientes, dixerūt futuram sanctorum beatitudinem similem esse prosperitati seculi huius, & alimenta connaturalia, cum ipsi secundum euangelium futuri sint æquales angelis. Vnde valde inconuenienter hoc asseritur. Sed nullus fidelium incidat in istos errores vel consimiles, quin potius se secundum animam & corpus confidant in fine mundi recepturos esse gloriosam resurrectionis retributionem ad imitationem resurrectionis Christi. Et hac consideratione exituri de corpore, attendunt se appropinquare per carnis dissolutionem, ad desideratam incorruptionem, & laudant diuina + munera, & spiritali dilectione adimplentur, non iam formidantes de cætero lapsum peccati: sed bene scientes, quod bona quæ post mortem perceperint, firmiter & æternaliter possidebūt. Sordidi vero & immūdi, qui rectā Chri doctrinā pceperūt, & eam propria ꝑuersitate repellentes corruptiuis concupiscentijs inhęserūt, qn̄ vitā finiunt corporalē, nō ita vt prius contēnunt catholicā doctrinam, sed prauas delectatiōes ꝓpriarū passionū vacius q̄ sole bant

Hebræos. C Ad eun. Matth. 22. Lucæ 2. 1. Cor. 15. + mysteria.

Ca.VII bant pensantes,& vitam sanctam quam ipsi stulti dereliquerant beatificantes,nolentes abscin D duntur ab hoc seculo,neq; spem habent futuræ consolationis, quia conscij sibi sunt prauæ vitæ præteritæ,neq; purgatæ per veram pœnitentiam:quare etiam tales si in fine vere pœnitent vitam æternam consequentur. Cum autem hæc quæ de immundis diximus dormitionibus virorum sanctorum non accidant,fidelis iustus quando migraturus est de seculo, in consummatione agonum suorum,sancta lætitia adimpletur,& cum delectatione multa tendit ad vitam gloriosæ resurrectionis. Qui vero spiritualiter familiares sunt sancto dormienti & vita conformes,ipsum beatificant,tanq̃ peruenientem iuxta proprium desiderium,ad finem inducentem sibi victoriam,& cum cantu gratias agunt de fine. Causa huius victoriæ optantes seipsos venire ad similem finem. Tollentes autem defunctum, ad episcopum deferunt,quasi ad donatorem sanctarum coronarum. Episcopus vero delectabiliter eum suscipit, & complet ea quæ pertinent ad sanctorum dormitionem. Congregans ergo chorum episcopus, si fidelis defunctus fuerit ordinis sacerdotalis ante altare inclinans ipsum incipit orationem ad deum, & gratiarum actiõem. Si vero fuerit monachus,vel de fideli populo,inclinat ipsum iuxta sanctuarium ante introitum sacerdotalem. Postea perficit episcopus orationem ad deum cũ gratiarum actione,deinde ministri legentes in libris sacræ scripturæ,veraces promissiones de sancta nostra resurrectione decantant psalmos ad ipsam resurrectionem pertinentes: Postea q̃ primus est inter ministros,scilicet archidiaconus,excludit catechumenos, & prædicat sanctos, q̃ feliciter dormierunt, rogans præsentem defunctum ipsis sanctis in bonis coordinari, & † adhortatur cunctos præsentes impetrare defuncto beatam perfectionem in Christo. Post accedens episcopus orat super eum,& post orationem osculatur eum qui dormiuit,& post episcopum alij presentes ipsum defunctum osculantur, deinde episcopus superfundit defuncto oleũ sanctum,&pro omnibus orationem faciens sepelit defunctum in sanctificato cemiterio cum alijs sanctis coordinatis sibi,vbi est domicilium defunctorum. Sed si increduli viderint vel audierint hæc à nobis fieri, forsitan irridebunt, & nobis quasi errantibus compati videbuntur.

† exhortat.

Esaiæ 7. Nec mirum,nam vt dicit Isaias: Nisi credideritis non intelligetis, vnde qui non credunt, non intelligũt. Nos autem intelligibilia mysteria eorum quæ fiunt visibiliter inspicientes,dicimus quia per hæc q̃ episcopus eum qui dormit ad chorum sibi coordinatũ inducit & imponit, signat q̃ omnes fideles cum illis glorificabuntur in resurrectionis præmio, quibus iuncti sunt vitæ merito,scilicet vt qui hic deiformiter & sancte vixerunt,deum iuxta suam possibilitatem imitando in futuro † percipient diuinas & beatas retributiones. Qui vero bona merita habuerint,q̃uis imperfecta & inferiora,tamen iuxta mensuram meriti recipient mercedem vitæ æternæ. Pro hac igitur * iusta dei retributione eps gratias agens orationem facit,& laudat diuinitatem,quę destruit spiritales nequitias,nobis iniuste & tyrannicæ resistentes, & nos ad gaudia iuste nobis adiudicata perducit. Cantica vero & lectiones, diuinas promissiones exprimentia declarant beatam requiem electorum,in qua ęternaliter constituentur, qui in diuinis præceptis vitam consummant. Requies autem illa eum qui dormiuit suscipit,& viuentes ad consimilem consummationem inuitat. Inspice autem, q̃ in exequijs non omnes qui adhuc mundant, F excludunt,sicut fit in celebratione eucharistiæ vel chrismatis, sed soli catechumeni & eis inferiores à choro nunc excluduntur. Iste enim gradus omnino ignarus est perfectionis, vnde nõ licet ei inspicere aliquod sacramentum,eo q̃ catechumeni nondum perceperunt virtutem inspectiuam sacramentorum per baptismum,per quem diuinum lumem initiatur & donatur. Reliqui autem gradus eorum qui adhuc mundantur,didicerunt sanctam doctrinam,sc; pœnitentes,qui à via recta quam didicerant errauerunt,& iterum pœnitendo ad eam reuertuntur, & ipsi à sublimium diuinorum sacramentorum inspectione & communione separant adhuc, quia si ad aliquod illorũ admitterentur,lęderentur,& deuenirent per hoc ad maiorem tam diuinorum q̃ sui contemptum. Conuenienter autem adsunt exequijs,pœnitentes docti veritatẽ, vt attendant & nostræ mortis contemptum,& honores sanctorum à sacra scriptura laudatos, & sic errantibus vt ipsi errauerunt interminabiles tristitias imminere. Vtile autem dictis est pœnitentibus videre fidelem defunctum, qui perfectus est enunciari & prædicari à diacono esse communicatorem sanctorũ antiquorũ præcedentium. Per hoc enim prouocant & ipsi, vt idẽ desiderent,& doceant annunciatione dicti diaconi beatam esse perfectionem in Christo. Deinde episcopus orationem facit super defunctum, & osculatur eum episcopus & omnes præsentes. Oratio autem postulat à deo, vt defuncto dimittat omnia, quæ per infirmitatem humanam peccauit,& constituat eum in lumine & regione viuentium, & in finibus Abraæ, Isaac & Iacob,in loco,à quo effugit dolor & tristitia & gemitus. Hac ergo oratione postulantur defuncto

* participant.

† iuxta dei retributionem.

A defuncto beatissima dona, quæ donant sanctis in patria. Nihil enim dici potest æquale immor talis gloriæ, quæ omnem remouet tristitiam & replet mentes diuino lumine, quis retributiões illæ summis designationibus, quas dicere vel excogitare non sufficimus aut significare omni intellectu altiores sint, & ipsę significationes minus secreta veritate contineant. Vera est enim scriptura quæ dicit, ꝙ oculus non vidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Sinus autem sanctorum patriarcharum & aliorum sanctõ rum omnium sunt diuinissimę & beatissimę consummatæ quietes, quæ electos omnes suscipi unt ad beatissimam perfectionem sine defectu. Queri aũt potest, quare episcopus rogat pecca ta dimitti defuncto, & donari ei beatam sanctorum communionem. Cum enim iustitia diui na retribuit in futuro bona & mala, quæ gessit in hac vita, & defunctus iam cuncta opera sua fi naliter compleuerit, quomodo per orationem episcopi aliam retributionem obtinebit, quam ipse meruit per opera quæ fecit in hac vita. Ego autem sacram scripturã sequens, noui ꝙ vnus quisq; habebit retributionem in futuro, quam hic promeruit. Dicitur enim Determinauit deus apud se. Et Portabit vnusquisq; in corpore secundum ea, quæ gessit, siue bonum, siue malum. Quod autem orationes sanctorum non prosint siue in hoc seculo, siue post mortem, his q se eisdem orationibus indignos exhibuerunt, scripturæ sacræ nos docent. Quid enim Sauli pro fuit oratio Samuelis? aut peruerso Hebreorum ppło prophetica oratio? Sicut enim si quis sanos & perspicaces hñs oculos, petat solaribus radiis illustrari, aliquem sibi ipsi oculos irruẽtem, ita spem vanam concipit, q sanctorum orones petit, & quasi naturali oppositione excludit sanctas ipsorum orationes, non permittens ipsas orationes in se scdm ipsarum naturã operari, per hoc ꝙ ipse negligit diuina dona, & à cõibus & bonũ cõferentibus dei præceptis recedit. Dico autem secũ dum scripturas, ꝙ orones sctorum vtiles sunt in hoc seculo hoc mõ, si quis dona dei desiderans, affectum sanctũ hñs ad ipsorum participationem, tanq̃ propriam cognoscens paruitatem, rogat

B aliquem virum iustum fieri suum susceptorem & cooratorem, iste cõsequetur ex his maximã vtilitatem, & diuina dona percipiet, deo ipsum exaudiente, mediantibus religiosa sumpsius cõ gnitione, reuerentia in viris iustis, laudabili desiderio petitarum oronum cõueniente, & deifor mi habitu pprio. Diuinitus enim decretum est, diuina dona dignis ordinate dari p eos q digni sunt ea tradere. Si qs ergo prædictum modũ obtinendi diuina dona reprobet, falsa opiniõe arbitrans se sibi sufficere ad orandũ deũ, & sctõs cõtemnat, aut etiam si petitiões indignas deo, & iniustas postulet, & tepide diuina dona desideret, & qd sibi nõ cõgruit, p propriam culpã pri uabitur cõsecutione petitiõis imperitæ. Quid aũt de dicta orone epi super defunctum nobis apli tradiderunt dicere debemus: Episcopus scdm scripturam, manifestatiuus est diuinorum iu diciorum, iuxta illud Malachiæ: Angelus dñi exercituum est. Dicit ergo eps ex sacra scriptura, ꝙ his qui sancte vixerunt, clarissima & diuina vita digne à iustissimis legibus retribuit, diuina cle mentia supportãte maculas per humanam infirmitatem cõtractas, quia nullus est, vt dicit scri ptura, mundus à macula. Hæc igitur nouit eps in scripturis promissa, & postulat eadẽ fieri & da ri his qui sancte vixerunt sctãs retributiones, in hoc deo cõformatus benignitate, ꝙ aliorum do na sicut pprias gratias petit, & in eo qd ipse sciens veras promissiões futuras præsentibus mani festat, ꝙ ea quæ ipse petit scdm attestationes scripturarum, oĩno fient his qui in sctã cõuersatione * recedunt. Eps enĩ qui recitator est diuinæ iustitię, nõ postularet nisi deo placita & à deo pro missa. Propter qd & his qui immũde moriuntur, nõ ista postulat, nõ solum quia id faciendõ

C diuinæ recitationis ordinem peruerteret, & opus aliqd hierarchicum, sine diuino instinctu p̃ sumptuose exerceret, sed quia iniuste orationis effectum nõ cõsequeretur, audiens à sacra scri ptura: Petitis & nõ accipitis, eo ꝙ male petatis. Eps ergo petit à deo, q̃ deus promisit & diligit, & omnino donabit, & proprium bonũ affectũ ondens deo, bonorum autori, & his q illi præsen tes sunt, manifestans retributiones q̃ fient sctis. Similiter epi claues hñt, qbus fideles ab immũ dis segregant, tanq̃ manifestatiui diuinorum iudiciorum, nõ ꝙ diuina oĩpotẽtia irratiõabilib' mo tibus episcoporum obsequat, sed ꝙ iusti à deo digni scdm merita discreti * recitatiue ab epis spiri tus sancti instinctu segregant, iuxta qd dñs in aplis autoritatem clauium prælatis ecclesiasticis cõferens, ait: Accipite spũm sanctum, quorum remiseritis pctã, remittuntur eis: & quorum retinueritis, re tenta erunt. Et btõ Petro diuinis illuminato reuelationibus dicit dñs: Quodcunq; ligaueris su per terrã, erit ligatum & in cœlis: & qdcunq; solueris super terram, erit solutũ & in cœlis, tanq̃ aplo & cõsimilibus illi epis scdm factas ipsis diuinas diuinorum reuelationes iudiciorum mani festando, & cõsummando ipsa iudicia, assumentibus bonos, & excõmunicando & expellenti bus reprobos. Teste enĩ dño beatus Petrus non proprio motu nec rõne, nec reuelatiõe carnis & sanguinis, sed deo ipm intelligibiliter docente protestatus est: Tu es Chrs filius dei viui. Sic

HH ergo

Margin notes: Isaiæ 87 / Isaiæ 64 / 1. Cor. 2. / 2. Cor. 5 / Iob. 19 / Osee 2 / 2. Cor. 5. / 1. Reg. 15. / Exo. 17. 32 / Num. 16 / Deut. 1 / psalm. 105 / Iacobi 5 / Malach. 2 / Iob 15 / 3. Reg. 8. / 2. Para. 6 / Eccle 6 / Roman. 3. / 1. Ioan. 1. 2. / Iacobi 3. / * decedũt. / Iacob 4 / Lucæ 11 / * recitatiue / Iohan. 20 / Matth. 16

Ca. VII. ergo vti debent epi excõmunicationibus & aliis clauium exercitiis, sicut diuina eos inspiratio mouerit, & qui episcopis subiecti sunt, eisdem tanq̃ diuina inspiratione motis, deberent obedi- D
Lucæ.10 re dicente dño ad aplos: Qui vos spernit, me spernit. Sed facta digressione, prosequamur quæ sequuntur. Episcopus completa orone osculatur defunctum, & post episcopum oẽs præsentes: quia qui laudabiliter vitam compleuit, amabilis est & honorabilis omnibus iustis. Attende autem, ꝙ in baptismi celebratione, ille q baptizatur inprimis oleo scõ inungitur, post prioris vestis totalem exuitionem. Dormientibus vero in fine cõfertur olei sci inũctio. Hac sc; rõne quia baptizandus inungitur quasi certamen aggressurus, dormiens vero quasi victor certami num. Deinde eps sepelit corpus inter sepulturas fidelium coordinatorũ. Et merito, qa q dor miuit, & per aiam, & per corpus deo deuote seruiuit. Vnde corpus q̃d cum aia concertauit in sctis laboribus, cum eadem debet coicare retributionem. Et ideo diuina iustitia retribuet aiæ mercedem simul cum corpore suo, q̃d ei in hac vita cooperatum est, & particeps fuit siue in bo na conuersatione, siue in mala. Propter quod ecclesiastica constitutio diuinitus ordinata tam aiæ q̃ corpori, in prædictis insinuat diuinas vtriusq retributiones. Animæ quidẽ p contempla tionem & spiritualem intelligentiam eorum quæ fiunt, vt supra dictum est: corpori vero per vnctionem & eucharistiam, quę sanctificant totum hoiem, & vniuersalem eius salutem opant
* retributionem & per catholicas sanctificationes denunciant pfectam fore in aia & corpore hois * resurrectio nem. Orationes autem & opationes quæ fiunt in consecrationibus, quas videor omisisse, non debent per scripturam declarari, neq ipsarum mysteria & virtutes diuinæ in ipsis factæ, debẽt ex occulto in publicum educi, sed sicut nobis traditum est, tu ea discens doctrinis secretissimis, sc; diuina inspiratione, legendo, meditando, secretius audiendo, ad maiorem dei conformita tem, & sursum actionem perfectis in diuino amore & sanctis operibus, à diuina illuminatione E
ad ipsorum supremam ascende scientiam. Item vt mihi significasti, risu dignum videtur incre dulis, ꝙ paruuli non valẽtes intelligere diuina, baptismum recipiant & eucharistiam, & ꝙ epi illos non valentes intelligere doceant diuina, & vane eis tradant sanctas traditiones, quas ipsi non intelligunt, & hoc ipsis infidelibus magis irridendum videtur, ꝙ alii pro ipsis pueris faci unt abrenunciationes & confessiones, sed non oportet tuam episcopalem discretionem erro ribus infidelium conturbari, quin potius cum modestia ad ipsorum illuminationem amabili ter excusare, quando ipsi talia improperant, adiiciendo per scripturarum testimonia, ꝙ non omnia diuina à nostra scientia circumscribantur. Multa autem à nobis incognita causas ha bent apud deum conuenientes, quas nos ignoramus, animi vero cœlestes sciunt. Multa etiã summos angelos latent, & à sola diuina sapientia cognoscuntur. Super hoc autem articulo, scilicet de pueris baptizatis dicimus, ꝙ doctores nostri à suis senioribus docti, nobis tradide runt, scilicet ꝙ infantes ab infantia secundum sanctam & diuinam institutionem educati assue scũt recte viuere, remoti ab erroribꝰ & ab immũda vita immunes. Vnde visum est sanctis aplis secundũ hunc modum suscipere infantes, ita ꝙ pater & mater pueri traderent eum alicui bo no pædagogo in diuinis mysteriis, & deinceps puer sub ipso pædagogo ageret, tanq̃ sub diui no patre, & sanctæ saluationis susceptore. Ab isto ergo pædagogo promittente educare puerum F
in sancta conuersatione, episcopus expetit vt confiteatur abrenunciationes & sanctas confes siones, non alium pro alio docens diuina, neq pueri pædagogus promittit se abrenũciare aut confiteri loco pueri, sed puer abrenunciabit & coordinabitur fidelibus, quasi dic: Promitto me persuasurũ puero meis eruditionibus ad mentem sanctam introducto, ꝙ abrenũciabit il licitis, & confitebitur & operabitur diuinas confessiones. Non ergo est inconueniens, ꝙ puer secundum diuinam sursum actionem educatur, habens ducem & susceptorem inducentem ei habitum diuinorum, & custodientem ipsum ab illicitis immunem. Tradit autem episcopus puero sancta signa, vt enutriatur in ipsis, & nõ incurrat aliã cõuersationem, nisi diuina semper considerantem, & in profectu fidei & bonoꝝ opum diuinis coicantem, & sanctum habitũ in pdictis vigentẽ, & sursum actum à deiformi susceptore tanq̃ à viro sancto. Hæc mihi ò Timo thee apparent mysteria sacramentorum hierarchię ecclesiasticę. Aliis aũt q sunt me pspicatio res non solum prædicta, sed forsitã manifestiora & profundiora apparent mysteria. Et tibi ad radium diuinum exercitato, dictis gradibus elucebunt, vt arbitror, pulchritudines splendi diores & diuiniores. Tu aũt perfectiorem illuminationẽ, cum tibi apparuerit, mihi trade, & splendidiora mysteria quę perspexeris, mihi declara. Confido aũt ꝙ per ea quæ in hoc libro scripsi ego in te repositas diuini ignis accendam scintillas.

ECCLESIASTICAE HIERARCHIAE FINIS.

D. Dio-

A D. DIONYSII CARTVSIANI, COMMENTARIORVM SVORVM IN LIBRVM S. DIONYSII AREOPAGITAE MARtyris de Diuinis nominibus

PRAEFATIO.

QVIS ascendit in cœlum atq; descendit? Quis colligauit aquas quasi in vestimento? Quis suscitauit omnes terminos terræ? q̃d nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti? Docet nos sacra scriptura dominum deum nostrum, & incomprehensibilem esse, & tamen posse aliquo modo comprehendi, præsertim cum beati in patria comprehensores vocentur, & S. fateatur Ap̃ls: Sequor autem si quo modo cõprehendam, in quo & comprehensus sum. Sic & scriptura hęc erudit nos, deum nostrum, ineffabilem innominabilemq; consistere, & nihilominus suo modo posse effari & nominari. Quomodo etẽm laudabimus eum, & alijs notificabimus maiestatem ipsius, nisi eum exprimendo & significando per nomina? Deniq;, scimus (ait prædilectus legislatoris nostri discipulus) quoniam filius dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus deum verum, & simus B in vero filio eius. Qui loquens ad patrem, dixit: Pater, manifestaui nomen tuum hominibus. Itemq;: Notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio tua in eis sit. Possumus ergo deum verum aliquo modo cognoscere, & proportionaliter nominare, potissime cum in lib. Sapientiæ scriptum sit: Vani sunt omnes homines, quibus non sub est scientia dei. Et de his q̃ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est. A magnitudine enim speciei creaturæ, poterit creator horum cognoscibiliter videri. An non & gloriosus gentium doctor hoc ip̃m deprompsit? Inuisibilia, inquit, dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; virtus eius & diuinitas. Veruntamen non obstantibus his, pandit idẽ Apostolus incomprehensibilitatem omnipotentis in seipso, qui non est minus incomprehensibilis in sua essentia, quàm in sapientia & iustitia sua. De quo in prima ad Timotheum epistola asserit: Quem nullus hominum vidit, nec videre potest. Et alibi: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. De quo & in Iob fertur: Nos quippe inuoluimur tenebris. Digne eum inuenire non possumus & enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes. Consonant demum his dicta philosophorum, cum enim Plato asserat in Timæo: Genitorem opificemq; vniuersi tam difficile inueniri, quàm inuentum impossibile digne effari. De quo in Elementatione sua theologica Proclus ait: Ens diuinum propter suã supsubstantialem vnitatẽ, indicibile est & incognoscibile omnibus simul secundis, à C participantibus autem capabile est & cognoscibile. Propter quod solum primũ penitus ignotum, tanq̃ ametectum ens. Hoc est quod sexta propositione libri de causis inducitur: Causa prima est superior omni narratione, & nõ narratur nisi per causas secundas, quoniam ipsa est super omnem causam. His & cõsimilibus difficultatibus plenus est liber iste, deo præstante iã elucidandus: qualiter videlicet prædicata & nomina ista perfectionalia deo cõueniant, & qualiter ista nũc tacta steet simul & cõcordent. Ad quorũ qualẽcunq; declarationẽ & resolutionẽ q̃s poterit esse idoneus, nisi quem talem fecerit deus? Eius igitur illustrationem totis imploro præcordijs. Est namq; reuera altissimum istud negotium, & in horum plena notitia consistit felicitas: iccirco in horum cognitione clara & amorosa, formata & affectiua proficere, est ad beatitudinem veram proficisci ac propinquare: ad quod requiritur habitaculum mundum, mens depurata, cor humile & syncerum, imo omni virtute ornatũ.

Marginalia: Prouer. 30. — Philip. 3. — 1. Iohã. 5 — Iohan. 17 — Sapien. 13 — Roman. 1. — 1. Timo. 6 — Roma. 11 — Iob. 37 — Plato — Proclus

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARVM EPISCOPI ET GALLIARVM APOSTOLI, DE DIVINIS NOMINIBVS LIBER AD TIMOTHEVM EPISCOPVM EPHESINVM.

Quæ rationis interpretatio, & quæ de Diuinis sit nominibus traditio.

CAPVT I.

CON presbytero Timotheo Dionysius presbyter salutem. Nunc autem o beate uir, post theologicos characteres, in diuinorum nominum replicationem (quantum licet) transeamus. Sit autem & nunc nobis eloquiorum lex præ diffinita, ueritatẽ nos inuenire eorum, quæ de deo dicta sunt, nõ in credibilibus humanæ sophiæ uerbis, sed * appropriatione spiritu mouente theologorũ uirtutis, per quam ineffabilibus & ignotis ineffabilite & ignote coniungimur, secundum meliorem nostræ rationalis & intellectualis uirtutis & operationis unitatem. Vniuersaliter itaq; non audendum dicere, neq; intelligere quid de superessentiali & occulta diuinitate, præter diuinitus nobis ex sacris eloquijs expressa. Ipsius enim super rationẽ & intelligentiam & essentiam superessentialis, ipsa superessentiali scientia reponẽdum in tantum sursum respicientes, quantum se infert diuinorum eloquiorum radius ad superiores claritates circa diuina * temperantia & sanctitate coarctatas. Etenim siquidem oportet sapientissima & uerissima theologia persuaderi iuxta analogiam uniuscuiusq; animorum respiciũtur diuina, & inspiciũtur thearchicę bonitatis in salutari iustitia ab his quę in mensura sunt immensurabilitatem diuinitus tanquam illocalem distinguẽtem. Sicut enim incomprehensibilia & incontemplabilia sunt * sensibilibus inuisibilia: & his quę sunt in figmento & similitudine simpla & non similata, & secundum corporum figuras formatis in corporalium intacta & non figurata informitas, iuxta eandẽ † ueritatis rationem superat essentias superessentialis magnitudo, & animos super animum unitas, & omnibus uirtutibus impossibile est quod super sensum est archanũ, quod omni ratione super rationale bonum. Vnitas unifica omnis unitatis & superessentialis essentia, & intellectus inuisibilis, & uerbum archanum, irrationabilitas, & inuisibilitas, & innominabilitas secundum nullum eorum quæ sũt ens, & causale quidem essendi oĩbus: ipsum autem nõ ON ut oĩs essentiæ * summitas, & utcunq; ipsa de seipsa proprie & scienter manifestat. De hac igitur (ut dictũ est) superessentiali & occulta diuinitate, non audendum dicere, neq; intelligere quid, præter diuinitus nobis ex sacris eloquijs expressa. Etenim sic ipsa de semetipsa in eloquijs † optime tradidit. Eius quidem qualis est, sciẽtia & contemplatio omnibus inuia est, quæ sunt tanquam ab omnibus superessentialiter separata. Et multos theologorum ĩuenimus, nõ solũ ut inuisibilẽ eam & incõprehensibilẽ laudãtus, sed inscrutabilẽ simul & inuestigabilẽ, tãquam nõ * ente uestigio ullo

Marginalia: * Sar. a. — * approbatione. — Tractatus de diuinis affectandũ, quantũ nob diuina eloquia tradunt. — * immoderantia ad sanctitates. — Deũ nulli creato intellectui cõprehẽsibilem. — * sensibus — † ylautis. — Vnitas Diuinitatis semetipsam tantũ cõprehẽdere. — * proprie — * existẽte

A ullo in occultam eius multitudinem peruenientium. †Non tamen communicabile est uniuersaliter bonum ulli eorum quae sunt, sed in seipso manens superessentialem collocatū radiū uniuscuiusq; eorū quae sunt proportionaliter illuminationibus optime supermanifestat, & ad possibilem sui contemplationem & societatem & similitudinem extendit sacros animos, quantum fas est: & sic diuinitus desiderantes, & neq; ad superius moderate indita diuina manifestatione impossibiliter glorificatos, neq; ad inferius ex ea quae in malum est minoratione resolutos, sed & bene ponderate & erecte ad radium eis superlucentem extentos, & commensurabili † iustarum illuminationum amore cum reuerentia sacra & temperate & sancte reuelantes ipsa sequentes thearchica iuga, quae etiam totas gubernant supercoelestium essentiarum sanctas dispositiones. Hoc quidē super intellectum & essentiam thearchiae occultum inscrutabile est etiam intellectualibus mentis reuerentijs. Hęc archana temperanti silentio honorantes, ad lucentes nobis in sacris eloquijs splendores intendamus, & ab ipsis in lucem † ducamus ad thearchicos hymnos, ab his supermundane illuminati, & ad sacras hymnologias formati. Ad uidendum etiam commensurate nobis per eas donata diuina luminaria, & largum principium omnis diuinę apparitionis luminis laudandū, sicut seipsum de ipso in sacris eloquijs tradidit, ut quia omnium est causa, & principium, & essentia, & uita. Et quidem recidentium ab eo, & reuocatio & resurrectio. At uero deiformitatis in corruptibile perditorum renouatio & reformatio, iuxtaq; agitationem immundam mobilium collocatio diuina, & stantium munimen, & ad ipsum reductorum restitutiua manuductio, & illuminatorum illuminatio, & perfectorum perfectio principalis, & diuinorū diuinitas, & simplicium simplicitas, & unitorum unitas, principij omnis superessentialiter superprincipale principium, & occulti, secundum quod † iustum est, optima traditio. Et simpliciter dicendum, uiuentium uita, & eorum quae sunt essentia, omnis uitae & essentiae principium & causa, per suam ut sint quae sunt actiuam continentem bonitatem. Haec autem a diuinis eloquijs didicimus. & omnem sic dicere sacram theologorum hymnologiam inuenies ad beneficas diuinitatis processiones manifestatiue & laudatiue nominationes diuinas praeparantem. Vnde fere in omni theologica actione thearchiam uidemus diuinitus laudatam, ut monadem quidem & unum propter simplicitatem & unitatem supernaturalis impartibilitatis. Ex qua ut unifica uirtute unimur, & partitis nostris alteritatibus supermundane complicatis in deiformem monaden congregamur, & deum imitantem unitatem. Vt trinitatem uero propter † subsistentis ter superessentialis foecunditatis expressionem, ex qua omnis paternitas in coelo et in terra est et nominatur. Vnde autem causam eorum quae sunt, quoniam omnia ad esse adhibita sunt per eius substantificam bonitatem. Sapientem uero & bonam, quia existentia omnia quae propria natura incorruptibilia salua sunt omni harmonia diuina, & sacra pulchritudine sunt repleta. Humanam autem differenter, quia his quae secundum nos sunt ad ueritatem uniuersaliter in una sui substantiarum communicauit, & reuocatam ad seips[u]m restituit humanam nouissimam partem, ex qua ineffabiliter simplex Iesus compositus est,

Margin notes: *existēte. | *iustorū. | † ducāur. | B | Deū sol9 bus reb9 oim rerū eē bonū. | *optimū est traditio. | Diuina no[m]ia signare beneficos a deo progressus | C | *subsistē tem. | Ephe.3 | Bonitatē diuinam oim fore existētiū causam

Ca. I & appositionẽ assumpsit temporalem æternus, & æqualis nobis factus est natura, omnium secundum naturam omnem ordines superessentialiter molitus, cũ incommutabili & inconfusa propriorum collocatione, & quæcunq; alia deifica luminaria eloquijs consequenter diuinorum nostrorum ducũ occulta traditio expresse nobis donauit. Hæc & nos didicimus, nunc quidem rationabiliter nobis per sacra uelamina eloquiorum & hierarchicarum traditionum humanitates, sensibilibus quidẽ inuisibilia, & his quę sunt superessentialia circumuelantis, & formas & similitudines carentibus formis, & circũponentis similitudinibus, & supernaturalem & non figuratam simplicitatem uarietate partitorum symbolorum, & multiplicantis & persigurantis. Cum autem incorruptibiles & immortales facti fuerimus, & Christiformi & beatissima recipiemur qete, semper cum domino (iuxta eloquia) erimus: uisibilis quidem ipsius diuinæ manifestatiõis in castissimis cõtẽplationibus repleti, manifestissimis splendoribus nos circumlustati, sicut discipulos in illa diuinissima transformatione. Inuisibilẽ aũt ipsius illuminationem impassibili & immateriali intellectu participantes, & super intellectum unitatem in superapparentium radiorum ignotis & beatis experimentis, in diuinorum imitatione supercœlestium animorum: sicut angeli em̃ (ut eloquiorum ueritas ait) erimus, & filij dei, filij resurrectionis sunt. Nũc autẽ ut nobis possibile, necessarijs quidem in diuina symbolis utimur, & ex ipsis iterum in simplam & unitam inuisibilium cõtemplationum uirtutem proportionaliter intendimus, & post omnem secundum nos deiformium intelligentiam † resecantes nostras intellectuales operationes in superessentialem radium, secũdum quod iustum est nos immittemus. In quo omnes fines omnium cognitionum superarchaneante substituti sunt, quem neque intelligere possibile est, neq; dicere, neq; omnino quoquo modo contemplari, propter quod ab omnibus ipse remotus sit, & superincognitus: & omnium quidem assentialium cognitionum et uirtutum summitates, simul et omnes superessentialiter in seipso prę ambientem: omnibus uero incomprehensibili uirtute, & supercœlestibus animis supercollocatum. Si enim scientiæ omnes existantium sunt, & in ea quæ sunt finem habent, ipsa oĩm essentia summa, & ab omni scientia est remota: etsi melior est omni ratione, & omni scientia, & super intellectum uniuersaliter, & essentiam collocatur. Omnium quidem cum sit acceptiua, et comprehensiua, et preapprehensiua, oĩbus autem per se uniuersaliter incomprehẽsibilis est, et neq; sensus eius est, neq; phantasia, neq; opinio, neq; nomẽ, neq; vbum, neq; tactus, neq; scia. Qũo de diuinis noĩbus a nobis actitabitur sermo siue uocabulo, et supernominationẽ, et superessentiali deitate ostensa? Sed quia diximus cũ theologicos characteres exposuimus, unũ incognitũ superessentiale per se optimũ quidem est, trinã unitatẽ dico, homotheon, et homagathon, neq; dicere, neq; intelligere possibile est. Sed et sanctarũ uirtutũ angelicæ unitates, quas siue speculatiuas, siue acceptiuas oportet dicere, supincognitæ et superlucẽtis bonitatis: et archanæ sunt et incognitæ, et solis ipsis subsistũt super sciam angelicã dignis suis angelis, his deiformis angelica imitatiõe, q̃tũ licet, coadunati animi, qm̃ scdm̃ oẽm intellectulẽ opationẽ reqescũt. Talis cũ sit deificatorũ aĩorũ ad summũ lumen unitas, laudant ipsum † potissime per omnium quæ sunt ablationem. † Et ex hoc

Marginal notes: 1. Thes. 4. — Matt. 17. Mar. 9 Lucæ 9 Matt. 22. — Diuinari te doceri per symbola. — † requiescentes. — Deũ oẽm essentiã cognitione m̃ q; aũ tecedere — † potentissime ain hoc

A hoc uere & supernaliter illuminati ex beatissima cum ipso †unitate, quia omniū quidem est quæ sunt causale. Ipsum autē nihil ut omnibus quæ sunt superessentialiter exaltatum. Igitur superessentialitatem diuinam qualis est superbonitatis †supersubsistentiæ, neq; ut uerbum aut uirtutem, neq; ut animam aut uitam, aut essentiam laudare est iustum. Nulla enim eorum quęcunq; super omnem ueritatem sunt ueritate dicitur. Sed ut ab omni habitu, motu, uita, phantasia, opinione, nomine, uerbo, uirtute, intelligentia, essentia, statu, collocatione, unitate, summitate, multitudine, omnibus quecunq; sunt existentia supereminenter remotam. Quomodo uero ut bonitatis †subsistentia ipsius esse omnium quæ sunt est causa optima principalis diuinitatis prouidentia ex omibus †causatis laudanda est. Quoniam & circa ipsam omnia & propter ipsam, & ipsa est ante omnia, & omnia in ipsa constituta sunt, & eius essentia omnium est ad esse deductio & substantia, & ipsam omnia desiderant. Intellectualia quidem & rationabilia scienter: subiecta uero his sensibiliter & alia secūdum uitalem motum & essentialem, & conditionalem necessitudinem. Hæc igitur scientes theologi, & tanquam innominabilem eam laudant, & ex omni nomine. Innominabilem quidem, ut cum aiunt, diuinitatem ipsam in una mysticarum symbolicę diuinæ manifestationis uisionum, increpasse dicentem: a Quod nomen tui? & sicut ab omni eum dei nominatiua scientia reducens dicere: Et ut quidem interrogas nomē meum? & hoc

B est mirabile: Aut non hoc uere est mirabile nomen b quod est super omne nomen? quod est innominabile, quod omi supercollocatum nomini nominato, c siue in hoc seculo, siue in futuro? Multiuocam uero, ut cum iterum eam introducunt dicētem: d †Ego sum e uia, ueritas & uita, f lux, g deus, & cum ipsi omium causalem theosophi multiuoce ex omibus causatiuis laudāt, ut h optimum, ut i bonum, ut k sapientem, ut l dilectum, ut m deum deorum, ut n dominum dominorum, ut o sanctū sanctorū, ut p æternū, ut q existentem, & ut r seculorum causalem, ut s uitæ largitorem, ut t sapientiam, ut u intellectum, ut x rationem, ut y scientem, ut proferentem z omnes thesauros ab omni scientia, ut a uirtutem, ut b potentem, ut c regem regnantium, ut d antiquum dierum, ut e non senescentē, ut f immutabilem, g ut salutem, ut h iustitiam, ut i sanctificationem, ut k redemptionem, ut l in magnitudinem omnia excellentem, ut m in aura leue siue tenui. Atq; & n in animis eū esse aiūt, & o in animabus, & p in corporibus, & q in cœlo, & r in terra, & simul in s eodem eūdem t immūdanū, u circa mūdū, supermū

C danū x supercœlestem, y superessentialē, z a solē, b stellam, c ignē, d aquā, e spiritū, f rorem, g nebulam, per seipsum, h lapidem, i petram: & k omnia quæ sunt, & nihil horū quæ sunt. Si igitur omniū causæ, & super omnia enti, & innominabile adunabūt, & omnia eorum quæ sunt nomina, ut diligenter sit uniuersorum regnum, & circa eam sunt omia, & ab ea: ut causa, ut principio, ut fine dependentia, & ipsa (secundum eloquium) l est omnia in omnibus. Et uere laudatur omium subsistentia inchoatiua, & continens, m custos, & n pascens, & ad o seipsam conuertens, & hæc adunans immensurabiliter & excelse. Nō enim cōtinentiæ, aut uitæ, aut consummationis causa tantum est ut a sola hac, aut altera prouidentia supernominabilis bonitas nominaretur. Omnia uero simpliciter, et indiffinite in seipsa quæ sunt præambiens, perfectissimis unius suæ & causalissimæ pro-

† unione.
† supsubsistētia.
† existētia
† causatiuis.
Diuinitas quō innoiabilis
a Gen 32.
a Iudi. 13
b Phili. 2.
c Ephe. 1.
†ego sum ON, uita lux, deus, ueritas.
d Exod 3.
e Iohan. 14.
f Iohan. 1.
g Gene. 1.
i Isaie. 42
h Lucæ. 18.
i Psal. 118.
k Iob. 9.
l Can. 5.
m Psal. 49
n Apoc. 17
o Danie. 9
p Baruc. 4.
q Exod. 3.
r Prouer. 3.
s Actu. 17.
t 1. Cor. 1.
v Ioh. 10.
x Psal 44.
y 4. Reg 8.
z Colos. 2.
a 1. Cor. 1.
b Iob. 11. 12.
c Apoc. 19
d Danie.
e Eccle. 3.
f Mala. 3.
g Matt 1.
h Isaie. 45
i 1. Cor. 1.
k Isaie 21
l Psal. 146.
m 3. Reg. 9
n 1. Pet. 2.
o Sapien 7.
p 1. Cor. 16

p i. Gor. 6. q Psal. 10. r Iere. 23. s Isaiæ. 55. t Sapien. 1. v Isaiæ. 66. x Psal. 67. y Matt. 6. z Danie. 3. a Mala. 3. b Apo. 1. c Deute. 4. d Iohan. 4. e Thre. 4. f Osea. 14. g Eccle. 43. h Psal. 117. i 1. Cor. 10. K 1. Co. 15. m Isaiæ. 21. n Eccl. 24. o Thre. 5. p Isaiæ. 6. q 3. Reg. 8. r Iud. 6. s 2. Re. ii. 12. t Exod. 6. v Isaiæ. 6. x Canti. 1. y Canti. 5. z Deute. 4. a Eze. 1. 8. b Hebr. 4. c Isaiæ. 5. d Can. 5. e Psal. 35. f Psal. 118. g Gene. 16. h Deu. 32. i Isaiæ. 52. K Exo. 33. l Deu. 33. m Isaiæ. 24. n Danie. 7. o Psal. 115. p Canti. 7. q Matt. 7. r Psal. 118.

mæ prouidentiæ bonitatibus, & ex omnibus qui sunt harmonice laudatur & nominatur. Et quidem non istas solas theologi diuinas nominationes honorant quæ sunt ab omnibus, aut partitis prouidentijs aut profusis: sed & a quibusdā & quomodo diuinis p responsis in sacris templis aut alijs formis q magistros aut r s t u prophetas illuminantibus, iuxta alias & alias causas, quæ & uirtutes nominant superdictionem, & supernominationem bonitatem, & x formas ei, & y similitudines humanas, aut z igneas, aut a electrinas circumponunt, & b oculos eius, aut c aures, & nexos d crines, & e facies, & f manus, & g posteriora, & h pēnas, & i brachia, & k dorsa, & l pedes laudāt, m coronasq; & n thronos, & o calicem, & p crateras eius: & alia quæcunq; mystica sunt ei circunformant, de quibus in symbolica theologia secundum uirtutem diximus. Nunc uero quęcunq; præsentis sunt actionis ex eloquijs congregantes, & sicut quadam regula his quę dicta sunt utentes, & ad ea respicientes ad reserationem inuisibilium diuinorum nominum proueniamus. & quę quidem semper per omnem nobis theologiam, hierarchica lex induxit, diuina contemplatiua uirtute theophanias inspiciemus proprie dicere theorias, & aures sacras, mirabilibus diuinorum nominum replicationibus apponamus, q sanctis sancta secundum diuinam traditionem collocantes, & indoctis hæc irridentibus & illudentibus auferentes. Magis autē ipsos illos, siquidem omnino sunt huiusmodi, quidam homines in hoc diuina pugna redimētes. Te quidem hæc custodire oportet, o bone Themothee iuxta sacratissimam inductionem: & neque dicta, neq; prolata diuina facere in indoctos. Mihi autem det deus diuinitus laudare, non uocatæ & non nominatæ diuinitatis beneficas multas nominationes, & r ne a uferat uerbum ueritatis ex ore meo.

¶ EXPOSITIO HVIVS PRIMI CAPITVLI, QVAE SIT RATIONIS interpretatio & quæ de diuinis nominibus traditio. Art. I.

Ractaturus in volumine isto beatissimus Dionysius de diuinis nominibus, hoc est, de his quæ deo propriè & absolute conueniunt, vtputa sine respectu saltem reali: primo continuat se ad librum quem immediate ante istum cō posuit, qui non fuit de hierarchijs, sed de superbeatissima trinitate. Deinde præmittit documenta quædam communia, primo faciens mentionem aliquam nominum, ad suam considerationem spectantium in communi. Secundo de talibus agit in speciali capitulo quarto, vbi declarat qualiter deus appelletur bonus & bonitas, nec oportet in his plurimū præuolare & præuenire dicenda, quoniam hæc omnia suis locis atq; capitulis ordinate patebunt. Nec intēdo hic intendere, nec immorari, neq; insistere, nisi taxtus expositioni, non quæstionum ventilationi, quæ quasi innumerabiles possent hic introduci, quæ super primum Sententiarum sunt expeditę. [Nūc autem ó beate vir post theologicos* characteres in diuinorum nominum replicationem, quantum licet, transeamus] hoc est, ó felix Timothee coepiscope & confrater in domino, transeamus per mentis considerationem quantum licet, id est, prout nobis possibile est, gratia operante, in replicationem, id est, frequentem & iteratam considerationem, sicut id quod replicatur, sæpe inspicitur. Vel, in replicationem, reuoluendo & repetendo quæ sanctus Hierotheus scripsit de his, aut alij quidam. Replicationem, inquam, nominum diuinorum, id est, nominum nominantiū per respectum ad nomina nominata, vtputa ad res significatas. Vel, nominū diuinorum, id est, rerum diuinarum, significatarum per nomina de quibus hic agitur, cōsiderando secundū quas ratiōes & proprietates earū cōueniāt eis nomina ista, nec dubiū qn specialiter hic agatur de rebus, siue de re eadē secundū varias ratiōes & proprietates ipsius, secundum quas potest pluraliter significari, quēadmodum cū ait Apostolus: Inuisibilia dei per ea quę facta sunt, conspiciuntur. Vbi p inuisibilia dei, nō intelliguntur inuisibiles creaturæ dei, vt angeli, sicut cū ad Hebræos dicitur Fi-

*hypotipo ses.

Roma. 1.

A tur: Fide intelligimus aptata esse secula, vt ex inuisibilibus, id est, post, vel ex inuisibilibus, id ē Hebræ. 11.
post inuisibilia visibilia fierent. Post, inquam, ordine dignitatis, nō temporis, cum scriptum sit:
Initio tu domine terram fundasti. Vel ex inuisibilibus, id est, simplicissimis idealibus ratiōibus
mentis diuinæ. Hæc itaq; consideremus post characteres theologicos, id est, post consideratio-
nes & notificationes proprietatum personalium in diuinis, distinctiuarum superbeatissimarum
personarum ad intra: vt sunt paternitas, filiatio, processio, de q̄bus tractauit theolog⁹ libro de
diuinis characteribus, quem librum (vt dictū est) nō habemus. Dicunt autē characteres isti the-
ologici, q̄a de istis tractare ad theologum spectat: & quoniā circa eos theologia. i. sermo diui-
nus atq; de deo tractans, versatur. ¶ Prætęrea character interdum sumitur in diuinis pro per-
sona distincta, vt cum ad Hebræos de vnigenito filio dicitur: Qui cum sit splendor glorię & fi-
gura substantiæ eius. In Hebræo scriptum est, & character substantiæ eius. Interdū p̄ proprie- Hebræ. 1
tate distinctiua, vt hic ¶ Consequenter primum documētum subditur generale. [Sit autē & nūc
nobis eloquiorum lex p̄diffinita, veritatē nos inuenire eorum quæ de deo dicta sunt, non incredibi
libus humanæ sophiæ verbis]. i. sicut in alijs locis ac passibus scripturarum, ita & hic præfixa &
obseruanda sit nobis lex eloquiorum. i. doctrina & iussio sacræ scripturæ, videlicet inuenire nos
veritatem. i. sciētiā nūc dicēdorum inueniamus, nō q̄si à casu aut de nouo ex proprio sensu, sicut
iuxta philosophū aliq̄ bene sunt inuētiui, alij bene iudicatiui. Hinc subditur: nō in credibilibus Philosó.
verbis hūanæ sophiæ. i. non ex humanis argumentationibus, prout Corinthijs scribit Aposto 1. Corin. 2
lus: Prædicatio mea ad vos nō fuit in p̄suasibilibus hūanæ sapiētiæ verbis, sed in sapiētia spiri-
B tus & virtutis, hoc est quod sequitur: [Sed in †appropriatiōe spiritu mouēte theologorum virtutis] †approbati one.
. i. ex rōnibus & cōsideratiōibus cōuenientibus, proportionatis ac p̄prijs virtutis. i. diuinæ pote-
statis seu oīpotētiæ dei, & virtuosorum operum eius, vt sunt potissime supnaturales effectus ac pro-
phetiæ, miracula, signa, p̄digia, q̄bus fides innititur, veritasq; scripturæ probatur. De q̄bus legi
tur ad Hebreos: Quomō effugiemus, si tātam neglexerimus salutē, quæ in nos cōfirmata est, cō
testāte deo signis & portentis & prodigijs, & spiritussancti distributionibus? Vnde in Marco re Mar. 16.
citatur: Illi autē profecti, prædicauerūt vbiq;, domino cooperāte & sermonē cōfirmāte sequenti
bus signis. Sic ergo inueniemus veritatē, mouēte spiritu theologorum. i. dirigēte nos spiritusan-
cto, quo inspirati locuti sunt sancti dei homines. In euāgelio quoq;: Nō enī vos estis qui loqui-
mini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis [per quam ineffabilibus & ignotis ineffabi
liter & ignote cōiungimur secūdum meliorem nostræ rationalis & intellectualis virtutis & o- 2. Petri. 1 Matt. 10
peratiōis vnitatem] hoc est, per quam virtutem ac opem spiritussancti cōiungimur per cogni-
tionem & affectum ineffabiliter & incognite. i. modo ineffabili & ignoto carnalibus, rudibus,
indoctis & perfidis, q̄ se supra corporalia & naturalia nequeunt eleuare. Ineffabilibus & igno-
tis. i. diuinis personis, & his quæ sola fide ac supernaturaliter cognoscuntur per mysticam con-
templationem, per saporem internū, per reuelatiōem & raptū, & per occultissima sentimēta, iu-
xta illud in Canticis: Sub vmbra illius quā desiderabā, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Cant. 2
Atq; in Psalmo: Quā magna multitudo dulcedinis tuæ dn̄e. Quæ ineffabilia & ignota cēsent, Psal. 30
C quoniā nūc perfecte & plene agnosci & exprimi nequeūt, cum & intellectus noster ad manife-
stissima naturæ se habeat sicut noctuę visus ad lumē solis, secūdum meliorem vnitatem. i. secū Philoso.
dum nobiliorem recollectiōem & simplificatiōem virtutis. i. potētiæ & operatiōis nostræ ra-
tiōalis & intellectualis. Porro ratio & intellectus & volūtas, sunt vna vis animæ, sed differūt a-
ctu & rōne. Dicitur etenī ratio, inquantum discursiuat & intellectus, prout simpliciter intuetur Ratio.
veritatem. Atuero potētiæ intellectiuæ, per vnionem & occupatiōem circa altiora & nobilio- Intellectus
ra se, meliorantur: per vnionem vero & occupationem circa inferiora & viliora, deteriorātur.
ideo subtiliter ait, secūdum meliorem vnitatem &c. Hæc q̄ppe est optima & saluberrima vni-
tas partis nostræ intellectiuæ qua circa summū & increatum obiectū recte per sapiētiā & fer-
uorē versatur, & in illo colligit, simplificatur ac stabilitur. Nēpe q̄ adhæret sic deo, vnus spiritus ē
cū eo. ¶ Seq̄tur aliud saluberrimū ac salubre sapiētissimū documētum temeritatis & præsum 1. Cor. 6.
ptiōis, curiositatis & singularitatis, hæreticarumq; prauitatū & immoderatorum scrutiniorum re-
pressiuū & euulsiuū. [Vniuersalit̄ itaq; nō audēdū dicere neq; intelligere q̄d de superessentiali Tm̄ de diuinis asseuerādū q̄tum declarat diuina inspiratio.
& occulta diuinitate, præter diuinitus nobis ex eloquijs sacris expressa] hoc est, istud in cunctis
est obseruandum, non audendum, id est, vt nemo audeat dicere aut intelligere, mente concipe-
re cum assensu. quid, id est, aliquid, de superessentiali & occulta, id est, incognita deitate, quæ
est omni secreto secretior, & omni interiore interior. Cui loquitur Isaias: Vere tu es deus ab- Isaiæ. 45.
sconditus, deus Israel. Præter expressa diuinitus nobis ex sacris eloquijs, id est, præter ea
aut certe contra ea, quæ nobis desuper sunt expressa, reuelata seu notificata ex scripturis, ita
quod

Ca.I. quod in scripturis contenta sunt explicite, aut satis implicite, & à scripturis canonicis nequaquam discordant: quod vtique adhuc vigilantius est seruandum de supergloriosissima trinitate, cuius cognitio & articuli fidei ac credenda, multo plus capacitatem nostram transcendunt, quàm quæ diuinitatis vnitatem concernunt, cum vnitas ista quantum ad quia est, naturali pateat ratione. His consonat quod primo libro loquitur Damascenus: Non est, dicens, possibile quid præter ea quæ diuinæ à diuinis eloquijs veteris & noui testamenti enarrata sunt & manifestata, dicere de deo vel vniuersaliter intelligere. [Ipsius enim super rationem & * intelligentiam & essentiam, & superessentialis ipsa superessentiali scientia reponenda] hoc est, scientia seu cognitio ipsius dei superessentialis, qui est super omnem rationem & intelligentiam essentiamque creatam, reponenda est in superessentiali sua scientia, ita quod ipse solus plene comprehendit seipsum, & sibi soli ascribenda est plena & comprehensiua suijpsius cognitio, sic quod tam perfecte cognoscit se, sicut ex sua natura cognoscibilis est. Etenim tantum habet de cognoscibilitate, quantum de entitate, actualitate, formalitate & perfectione. Hinc scriptum est: Nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis cognouit nisi filius. In Iob quoque libro: Forsitan vestigia dei comprehendes, & vsque ad perfectum omnipotentem cognosces. ideo non debemus nos irreuerenter aut immoderate ingerere ad sciendum profunda & imperscrutabilia sapientiæ suæ, præsertim cum in Prouerbijs dicatur: Sicut qui mel comedit multum, non est ei bonũ: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Hinc & nos sobrie procedemus, sicut subiungitur: [intantum sursum respicientes] id est, diuina intantum contemplantes, & ad eorum intuitum intantum nos erigentes [quantum se infert] id est, quantum nobis se infundit & intus irradiat ac infulget [diuinorum eloquiorum radius] id est, sapientia dei æterna, scripturarum inspiratrix & doctrix [ad superiores claritates] id est, ad inspiciendum & intelligendum mysteria diuinorum & mirabilia legis diuinæ, ac ea quæ deo varijs modis conueniunt. Propter quod orauit vir sanctus: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Idcirco agendum est istud [certa † moderantia diuina] id est, moderamine bene discreto, prout ad Corinthios scribit Apostolus: Secundum mensuram quia mensus est nobis dominus. Qui etiam radius infert se [*ad sanctitates coarctatas] quia largitur gratiam & virtutes secundum diuersos gradus, profectus & mensuras, prout diuersimode diuersos elegit: qui in numero, pondere & mensura constituit vniuersa. De quo legitur in libro Sapientiæ: Deus sapientiæ dux est & sapientum emendator. In manu illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia. [Etenim si quidem oportet sapientissima & verissima theologia persuaderi]. i. quia & hoc certe oportet persuaderi. i. probabiliter edocere ex theologia. i. scriptura, quæ ẽ sermo loquẽs de deo. verissima, quia nil falsi ei miscetur. & sapientissima, id est, summæ sapientiæ contentiua, quæ & mentes facit doctissimas. Hoc inquam oportet suaderi ex ea, quod [iuxta analogiã vniuscuiusque animorum reinspiciuntur diuina, & inspiciuntur thearchicæ bonitates in salutari iustitia] id est, quod quilibet intellectus fidelis iuxta suam analogiam, id est, dispositionem & proportionem contemplatur diuina & inspicit thearchicas bonitates, id est, principales dei perfectiones & attributa per fidem & dona spiritussancti. Quo enim desuper copiosius illustratur, & donis spiritussancti, sapientia, scientia, intellectu, consilio, gratiosius adimpletur, eo lympidius contemplatur diuina: & hoc in salutari iustitia, id est, conferente ad hoc vera & infusa iustitia, quæ voluntatem rectificat, & animam efficit deo charam: quoniam iustus dominus & iustitias dilexit: atque vt asserit Augustinus, Mens humana in lumine tam excellenti non figitur, nisi per fidei æquitatem purgetur, nec aliter potest esse contemplatio vera ac formata cognitio, cũ de iniquis dicat ad Titum Apostolus: Dicunt se nosse deum, factis autẽ negant. Hinc Colossensibus scripsit: Postulamus vt impleamini agnitiõe volũtatis dei in omni sapientia & intellectu spiritali, vt ambuletis digne deo. Istud docet theologia, id est, Christus in euãgelio: Dedit, inquens, vnicuique secundum propriam virtutem. Atque in Psalmo: Dilata os tuum, & implebo illud. Inspiciuntur inquam, secundũ hanc analogiam [ab his quæ in mẽsura sunt, immẽsurabilitatẽ diuinitus tanquã illocalẽ distinguentẽ]. i. secundũ istam proportionem distinguentẽ immensurabilitatem diuinitus. i. diuinam infinitatem ab his quæ sunt in mensura. i. à rebus creatis, quæ finitæ sunt & mensuratæ loco, tenpore, intellectu, differentia quoque specifica. Idcirco dicitur illocalis, quæ nec infra vniuersi terminos clauditur aut finitur. Porro hæc proportio non facit proprie istam distinctionem nisi vt signum, nec quicquam creatum, sed deus maiestatis immensæ, propria bonitate & actualitate quasi indiuiduatur, & à cunctis distinguitur, per se & in se separate ac inuariabiliter ens. [Sicut enim incomprehensibilia & incontemplabilia sunt sensibus inuisibilia] id est, quemadmodum res immateriales, separatæ, incoloratæ videri,

Marginalia: Ioh. Dam. | *intellectũ | Matt. 11. | Lucæ. 10. | Iob. 11. | Prouer. 25. | Psal. 118. | †tẽperãtia | 2. Corin. 10 | †& sctitate. | Sapien. 11. | Sapien. 7. | *quid. | Psal 10. | August. | Titum. 1. | Colos. 1. | Matt. 25. | Psal. 80. | Deus incõprehẽsibilem omni intellectui ac essentiæ.

A videri nequeunt sub propria similitudine à visu corporeo[& his quæ sunt in figmento & simi litudine simpla,& non simulata]id est,sicut simplicia & infigurabilia sunt incomprehensibilia his quæ sunt,in figmento & similitudine,id est,quæ sunt figurata atque sensibili similitudine qualificata[& secundum corporum figuras formatis,& incorporalium intacta & non figurata informitas]id est,sicut informitas seu priuatio formæ materialis,pura & intangibilis,est incomprehensibilis formatis secundum corporales figuras,his scilicet quę ex sua natura habent corporales figuras[iuxta eandem †virtutis rationem superat essentias superessentialis magnitudo]id est,secundum similem argumentationem huius medij fortis,magnitudo superessentialis,id est,deus qui est maiestas immensa super omne genus ac ordinem rerum,transcendit dignitate & genere omnem creatam ac limitatam essentiam[& animos super †animos vnitas].i. simplicissima increataq; vnitas dei,existens super omnes animos,id est,super vniuersas mētes creatas,excedit animos omnes[& omnibus virtutibus impossibile est, † quæ super sensum est arcanum]hoc est,arcanū,id est,res illa occulta consilij summi,quæ est,super sensum totius creaturæ,est quid impossibile ad comprehendendum omnibus virtutibus, id ē, intellectibus vniuersi,quemadmodum in Isaia legitur:Cum quo init consilium,& instruxit eum?Et ad Romanos:O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei,quam incomprehensibilia sunt iudicia eius &c. Apud Ieremiam quoq; dicitur:Quis affuit in consilio domini,& vidit & audiuit sermonem eius?[quæ omni ratione super rationale bonum]id est,increatum illud bonum essentialiter sapientiale & omni altius ratione,subaudi, est res quæ est quid incomprehensibile omni penitus rationi[vnitas vnifica omnis vnitatis]id est,vnitas prima & summa,causa exemplaris effectiua & finalis vniuersæ vnitatis secundæ. Vnum quippe dicitur indiuisum à se,& diuisum ab alijs,nec superaddit reale aliquid enti. Deus autem excellentię infinitæ,seipso maxime ab alijs est diuisus[& superessentialis essentia]id est,essentia incomparabilis[& intellectus inuisibilis]id est,incomprehensibilis[& verbum arcanum]quod proprie conuenit vnigenito patris,iuxta illud:In principio erat verbum. Et Ecclesiasticus ait: Fons sapientię verbum dei in excelsis[irrationabilitas & inuisibilitas & innominabilitas]Ista dicuntur de deo per excessum,qa in infinitum altior est omni ratione,cognoscibilitate & nomine,nec aliquid horum conuenit ei,prout nos capere possumus,sed eminentius infinite[secūdum nullum eorum quæ sunt ens] id est,nec esse nec essentiam habens,secundum aliquod genus prædicamentale, cum ipse sit suum actualissimum & irreceptissimum esse,penitus purum & separatum, non contractum vlla differentia,nec limitatum potentia,nec coartatum materia. [Et causale quidem essendi omnibus]id est,ipsum est vniuersis fontale,causale & effectiuum principium,sicut respondit Iudæis sciscitantibus eum: Tu quis es?Principium,inquit,qui & loquor vobis[ipsum autem nō ON] id est,creatum[vt omnis essentiæ †vnitas]efficienter,non formaliter, omnia item per reductionem in ipsum,vnitatem aliquam sortiuntur[& vt cunq; ipsa de seipsa proprie & scienter manifestat]id est,ipsa deitas de seipsa manifestat,quando & vbi & quibus voluerit non naturali necessitate,nec symbolice aut metaphorice tantum,sed & proprie ac scienter,puta per nomina intelligibilia & attributa perfectionalia,de quibus hic pertractatur. Ex his concludit quod supra iam dixit. [De hac ergo(vt dictum est)superessentiali & occulta diuinitate,non audendum dicere neque intelligere quid,præter diuinitus nobis in eloquijs sacris expressa]id est,cogitare præter hæc quæ dicta sunt nobis in scripturis,sicut expositum est. At uero quæ virtualiter & implicite continentur in illis,æquiualenter nobis in illis prolata censentur. Simili modo Moses in Deuteronomio iussit: Non adijcietis ad verbum quod ego loquor vobis,neque aufferetis ex eo. Sic & Iohannes in Apocalypsi terribiliter comminatur: Si quis apposuerit ad verba hæc,apponet super illum deus plagas: & si quis diminuerit inde, auferet deus partem eius de libro vitæ. Hinc subditur:[Etenim sic ipsa de semetipsa in eloquijs † proprie tradidit]id est,deitas ita in scripturis clare & aperte docuit & præcepit. Nempe si crimen enorme est,papales falsare mutareve literas,quanto magis sacram scripturam,quæ tota profluxit à spiritu sancto, & tanquam epistola quædam est,ab ipso directa ecclesiæ?Quis quidem qualis est scientia & contemplatio,omnibus in via est]id est,qualis sit scientia atq; cognitio dei,nulli creaturæ plene reperibile,cognoscibile aut comprehensibile est,præsertim cognitione à priori, & quantum ad quid, aliquid tamen scimus inde, à posteriori videlicet per eius effectus, & cognitione quia. Scimus enim quod deus omnipotens est, sciens & sapiens substantialiter & ab æterno, & quod eius scientia non est causata à rebus, sed potius causa rerum: quod item eius scientia est eius essentia, imó & cognitio: quia in ipso realiter idem sunt, essentia, scientia, notitia, quemadmodum esse, posse, & agere. Verumtamen sicut eius essentia, quantum est suam in

Margin notes: † virtutis. — † animum. — † quod. — Isaiæ 40. — Roma. 11. — Iere 23. — B — Iohan. 1. — Eccle. 1. — Iohan. 8. — † summitas. — C — Deu. 4. — Apoca. 22. — † optime. — Deus omni intellectui est inuisibilis.

suam infinitatem, nobis incomprehensibilis est, ita & sapientiæ atq; scientiæ eius interminabi
litatem nescimus. Nec tantam ipsius simplicitatem perspicere possumus, quod in eo sunt idem, D
esse, posse, & agere. ¶ Præterea, circa sapientiam & scientiam dei, etiam magni philosophi gra
uiter errauerunt, quibusdam dicentibus quod hæc inferiora generabilia & corruptibilia nec sci
ret, nec curaret, imó nec prouideret, nisi forsan in generali: aliis, quod inferiora etiam particularia
nosceret, non tamen quantum ad particulares proprietates, conditiones & circunstantias: aliis,
quod eius scientia & prouidentia imponeret rebus necessitatem: aliis, quod diuinus intellectus viles
sceret, si intelligeret quippiam extra se: & nisi in scripturis deus nobis veritatem insinuasset de
scientia & prouidentia sua, parum aut nil certum ac consonum inde agnosceremus. Inter præ
Plato. tactos demum Plato multo melius & sanctæ fidei concordantius sensisse ostenditur, qui scien
tiam ac prouidentiam dei vsq; ad inferiora, hoc est, vsq; ad homines inclusiue extendi, rationa
lesq; animas post mortem protinus in causam duci perhibuit, vt manifeste legitur in Phædo
ne. Qui & in secundo Timæi disseruit: Hoc quod deerat mundo, addidit opifex deus atq; vt mens,
cuius visus contemplatioq; intellectus &c. [quæ sunt tanquam ab omnibus superessentialiter
separata] id est, quæ scientia & contemplatio dei, æterna & increata, sunt à cunctis creatis sepa
rata, distincta, remota, non locali distantia, sed dignitatis excessu interminato, & excellentia pe
nitus infinita. Hinc additur, superessentialiter, id est, super omne genus entis, & super omnẽ or
dinem rerum incomparabiliter, ita quod nulla res alia, puta creata, aliam creatam sic aut tantũ
excedit, sed manus in infinitum [& multos theologorum inuenies, non solum vt inuisibilem E
eam & incomprehensibilem laudantes] hoc est, inuenire poteris in scripturis multos æditores
librorum scripturæ canonicæ, aut saltem authenticæ, qui superbenedictissimam deitatem lau
dant, non solum vt in propria sua natura inuisibilem & incomprehensibilem, vt cum fertur in
Iohan. 1. Iohanne: Deum nemo vidit vnquam. Et cum dixisset, Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve
Iohan. 6. nit ad me: confestim adiecit, Non quod patrem vidit quisquam, nisi is qui est à patre. Aposto
1. Timo. 1. lus quoq; Regi, inquit seculorum immortali, inuisibili [sed & inscrutabilem simul & inuestiga
bilem] ita quod per modum præconii sublimis soli deo conuenientis, laudant eam etiam vt
imperscrutabilem & inuestigabilem, ita quod cognoscatur quid sit. Etenim profunditas eius
fundum non habet, nec altitudo ipsius vsquam finitur: & versus omnẽ locum verum seu ima
ginarium, sine extensione protenditur infinite, estq; supergloriosissimus deus ante omnia, non
solus: post omnia, non præuentus: in omnibus, non inclusus: extra omnia, non exclusus: supra
Boethius. Iob. 11. omnia, non elatus: infra omnia, non oppressus. De quo scriptum est in Iob: Excelsior cœlo est,
Scire quid. & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius & latior ma
ri. Deniq; cum scire sit rem per causam cognoscere, ille qui solus æternus est & simpliciter pri
mus, sciri non valet nec satis mirari, nec admiratio de eo concepta, potest satiari neq; cessare. Si F
quidem admiratio cessat, dum causa eius agnoscitur super cuius nescientia admiratio oritur.
¶ Amplius, quædam cognitionem nostram pene effugiunt, propter entitatis suæ modicitatẽ,
vt tempus, nunc, punctus, momentum: quædam ob suæ entitatis & actualitatis sublimitatem,
vt substantiæ separatæ. Deus ergo superdignissimus, vniuersis & singulis infinitæ perfectior,
actualior, formalior atq; splendidior, nonne in infinitũ præ omnibus admirabilis, imperscru
Psal. 138. tabilis incomprehensibilisq; consistit? Vere ergo cecinit Propheta deo: Mirabilis facta est sci
*ente. Eccle. 43. entia tua ex me confortata est, & non potero ad eam [tanquam non *existente vestigio vllo in
occultam eius multitudinem peruenientium] id est, non apparente vllo signo repræsentatiuo
præcessionis eorum, qui peruenerunt ad plenam intuitionem & degustationem suæ excellen
tiæ & opulentiæ in seipsa. Quasi dicat: Nulli tales fuerunt, quod est signum suæ incomprehensi
bilitatis. hinc in Ecclesiastico dicitur: Glorificate dominum quantumcunq; poteritis, superua
Deus quomodo participabilis. lebit adhuc. Benedicentes dominum, exaltate eum quantum potestis. Maior est enim omni lau
de, & exaltantes eum, replemini virtute. Ne laboretis, non enim peruenietis. Quis vidit deum
Philoso. & enarrabit? & quis magnificabit eum sicuti est à principio? [Non tamen incommutabile est vni
uersaliter bonum vlli eorum quæ sunt] id est, primum & increatum bonum, nõ est penitus aut
omniformiter imparticipabile alicui secundorum: quoniam teste philosopho, ab hoc ente o
mnibus deriuatũ est esse & viuere. atq; vt denuo secundo primæ philosophiæ fatetur, id quod
est prime & maxime ens & verum, cæteris omnibus causa est entitatis ac veritatis [sed in seipso
manens superessentialem collocatum radium vniuscuiusq; eorum quæ sunt se proportionali
ter illuminationibus optime supermanifestat, & ad possibilem sui contemplationem & socie
tatem & similitudinem extendit sacros animos] hoc est, bonum summum supermanifestat se
optime, id est, valde conuenienter, liberaliter & ordinate, desuper se declarat illuminationibus
id est,

id est, per suæ æternę lucis ac sapientiæ effusionem & infusionem, iuxta illud Apostoli: Illumi 1. Timo. 1.
nauit uitam & in corruptionē. Vnde orat psalmographus: Emitte lucē tuam & ueritatem tuā. psalm. 42
Proportionabiliter. i. iuxta singulorum capacitatem, dignitatem ac merita. Attingit enim a fi Sapien. 8.
ne usq; ad finem fortiter, & disponit cuncta suauiter. Prouidens congrue uniuersis, & extendit
animos sacros, id est, mentes sanctas angelicas & humanas, erigit & perducit ad contemplatio
nem sui possibilem eis, & societatem, id est, operationis communicātiam & familiarem cōmu
nionem in actibus diuinis, contemplatione, dilectione, & aliorum directione ac illustratione
& similitudinem. i. ad sui assimilationem per actus excellentiasq; uirtutum, prout dixit p Mo Le 19 to
sen: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. In euangelio quoq;: Estote perfecti sicut & pater Math. 5.
uester cœlestis perfectus est. Hæc assimilatio potissime erit in patria per gloriæ dona, quæ si
militudo tātæ est excellentiæ, ut eius cōparatiōe similitudo hęc uitæ q̄si nulla appareat, cū & uni Isaiæ. 64.
uersæ iustitiæ nostræ in hac uita quasi pannus menstruatę dicantur. Ideo scriptum est: Nunc 1. Iohan. 3.
filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei
erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Vnde sequi uidetur, quod modo similes ei non su
mus, quod uerum est, comparatiue loquendo [quantum est fas & sic diuinitus desiderantes]
id est, istud faciet deus quantum decet & congruit, & nos tam syncere ac sapienter desiderātes.
Per desideria quippe pura, pia & amorosa, præcipue aptamur & dignificamur ad susceptionē
diuinorum charismatum, omnisq; perfectionis & gratiæ concupitæ: quoniam desiderium a Danieli. 2.
perit & dilatat mentem optantis, & est ueluti quædam hiatio uoluntatis. Hinc Danieli reuela 4. 5 7. 8
ta sunt multa, quia pro communi synagogæ salute eminenter fuit solicitus, feruide orans, forti Daniel. 9. 10. 11. 12.
B terq; laborans, ieiunando, abstinendo, plorando ac uigilādo, ut in libro suo ipse descripsit. Pro Daniel. 9.
pter quod Gabriel sanctus dixit ad eum: Vir desideriorum tu es [& neq; ad superius moderate
indita, diuina manifestatiōe impossibiliter glorificatos] hoc est, sic extendet animos sacros neq;
glorificatos, id est nō erigētes, nec magnificātes seipsos impossibiliter, id est, inordinate & supra
uirium suarum mensuram & gradum, ad suscipienda diuina charismata, manifestatione, id est
reuelatione diuina, indita, id est, a deo concessa & influxa, moderate, id est, moderamine sapiē Roma. 13
tiali, iuxta capacitates, & congruentias subiectorum & receptaculorum. Nempe ut ait Apo 1. Cori. 10
stolus, Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Qui denuo protestatur: Non prius quod spiritale, sed q
animale. Oportet ergo a fundamento incipere, uitiorum expurgationi & passionum reforma
tioni efficaciter & condigne studere, sicq; ad illuminationes aspirare supernas, & ad contempla
tiones eleuari cœlestes [neq; ad inferius ex ea quę in malum est, minoratiōe resolutos] id est, a
nimos sacros non resolutos, id est, non tepidos negligentesve factos, ad inferi9, id est, circa car
nalia & terrena, ex minoratione in malum, id est, ex praua animi deiectione aut pusillanimita
te, quemadmodum Galathis scripsit Apostolus: Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, nūc
carne cōsummemini? Itēq;: Currebatis bn̄, qs uos fascinauit ueritati nō obedire? [Sed & bene, Galath. 3.
ponderate & recte ad radium eis superlucentem extentos] id est animos sacros extentos, id est, Ibidem
spiritaliter eleuatos bene, ponderate, id est, mature ac discrete, & recte, id est, linealiter, sine du
plicitate intentionis & obliquitate peccati, ut intentio semper sit recta, ad deum erecta, non ad
se peruerse reflexa, ad radium eis superlucentem, id est, ad unigenitum dei, qui in euangelio lo
C quitur: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen ui Iohan. 8
tæ. Qui superlucet eis, quoniam ipse est lux uera, qui illuminat omnem hominem uenientem Iohan. 1.
in hunc mundum, qui & stat ad ostium mentis & pulsat, dicens: Aperi mihi soror mea, amica Apoca. 3. Cantic. 5.
mea, columba mea. Aduertamus ergo eius instinctum, eius doctrinam, & inspiciamus atq; se
ctemur eius uestigia & exempla, qui admonet: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Math. 11.
[& commensurabili iustorum illuminationum amore] id est, ex affectu ingenti illuminationū
spiritussancti, quas influit iustis, quoniam super quietum, & humilem requiescit. Amore inq̄ Isaiæ. 66.
commensurabili, id est proportionato fragilitati humanæ, quæ excessiui amoris ardorē & ęstu
antium desideriorum flammas ferre uix ualeat, absq; corporalium uirium defectione & corpo
ris debilitatione. Propter quod in Canticis effatur: Fulcite me floribus, quia amore lāgueo. Ete
nim radius ille æternus, uerbum patris desuper fulgens, est amabilitatis immensæ: nec possu Cantic. 2.
mus eum diligere amore suæ bonitati ac amabilitati proportionato. Nihilominus etiam de
bet amor iste aliquo modo esse commensuratus & proportionatus bono illi altissimo increa
to obiecto, ita quod plus cunctis & singulis incomparabiliter illud amemus per appreciatio
nem. Sic nanq; minima charitas amplius diligit deum, quam maxima cupiditas mundum,
seu libido æstuantissima carnem. Sit ergo amor noster ad deum, quantum possibile est, tanto
bono congruens & condignus, infatigabilis, alacer & intensus. Posset quoq; per radium sup

splendentem, lux gratiæ gratum facientis, donum sapientiæ salutaris, scintilla synteresis, censu D
Psalm. 4 ra conscientiæ, iudicium ingeniti intellectus, naturalis ue rationis intelligi. Vnde cantamus: Si
philoso. gnatum est super nos lumen uultus tui domine. Nam & ratio deprecatur ad optima, & syn
teresis semper remurmurat malo culpę, & cōscientia obligat etiam errans, secundum id Glos
sæ: Quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam [cum reuerentia sacra], id est, de
bita honorificentia maiestatis diuinæ ac sancto zelo diuini honoris. Vnde Ieremias: Maledi
Ieremi. 48 ctus, ait, qui facit opus dei fraudulenter, aut negligenter. In Apocalypsi quoq;: Quia tepidus
Apoca. 3 es, incipiam te euomere ex ore meo. Hinc ad Hebræos hortatur Apostolus: Seruiamus deo
Hebræ. 12. placentes cum metu & reuerentia. Etenim deus noster ignis consumēs est. Simus igitur incessa
Deuter. 4 biliter timorati, illud Iosue pensantes: Deus sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet scele
Iosuæ 24. ribus uestris [temperante & sacre[†] reuelantes] id est discrete & pure redeuntes ad patriam, & ad
†reuo ā. 48 bona opera inchoata, ad horulam intermissa, atq; confestim pennis contemplationis & orati
onis uolantes ad cœlum empyreum, ad intuendum ibidem angelicos ordines decentissime ac
Roma. 12 gaudiosissime ordinatos, in quibus omnibus ratiōabile debet esse obsequium nostrum. Sic qp
Esaiæ 40 pe ut asserit Isaias: Sancti qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut
aquilę, uolabūt & nō deficiēt [ipsa sequentes thearchica iuga] id est, leges æternas, præcepta &
iura summi imperatoris, ut ordinate & legitime omnia agant, nec terminos sibi præfixos trans
grediantur [quę etiam totas gubernant supercœlestium essentiarum sanctas dispositiones] .i.
uniuersos ordines angelorum, qui creatori suo supersanctissimo in cūctis promptissime parēt,
Psalmi. 102 iuxta illud in Psalmo: Benedicite domino angeli eius, potentes uirtute, facientes uerbum illius,
ad audiēdum uocem sermonum eius. Et in Ioele: Multa sunt nimis castra domini fortia, & fa
Ioel. 2 diui nitatis in sacris elo quijs fulgē tes ad cō templationē ducunt cientia uerbum eius [Hoc quidem super intellectum & essentiam thearchiæ occultum inscru
tabile est etiam intellectualibus mentis reuerentijs] id est, incomprehensibilis ista maiestas dei
tatis altissimæ principantis, occulta est omni menti creatæ, ita quod sibi soli plenarie nota est. E
Propter quod teste Apostolo, lucem habitat inaccessibilem. Et testante psalmographo: Ponit
1. Timo. 6 tenebras latibulum suum. Quæ tenebræ non aliud sunt, quam infinita & supersplendidissima
psal. 17 plenitudo luminis increati, a nulla creatura in sua puritate pfecte uisibilis. Hęc inq; diuinitas sup
oēm intellectū essentiāq; existens inscrutabilis est & intellectualibus mentibus reuerenda [Hęc
arcana] id est, incomprehensibilia dei secreta, quæ sunt unum in deo, quamuis pluraliter desig
nentur, uidelicet sapientia, omnipotentia, bonitas, ueritas, ęternitas, dulcedo, iustitia, beatitudo,
libertas [temperanti silentio honorantes] ita ut nec supra uires nostras de eis loquamur, nec in
Luce. 17. fra eas illa laudare ac notificare cessemus. Cumq; hoc ipsum fecerimus, fateamur humiliter
nos nil dignum egisse: imo donum & gratiam fuisse, quicquid peregimus [Ad lucentes nobis
in sacris eloquijs splēdores intendamus] id est, ueritates præclaras, lympidissimasq; doctrinas
nobis traditas in scripturis consideremus. De quibus increata sapientia ait in libro Prouerbio
rum: Iusti sunt omnes sermones mei, & non est in eis prauum quid neq; peruersum [& ab i
Prouer. 8. psis in lucem[†] ducamus] id est, ex testimonijs lucidissimis scripturarum, euidenter proferamus
† ducamur aptos sermones ac salubres materias [ad thearchicos hymnos] .i. ad describēdum ex eis laudes
diuinas, ut sunt quæ isto libro scribuntur: quæ quantum ad sensum, ex scripturis sunt sumpta F
[& ab his super mundane illuminati] id est, ex scripturis supernaturaliter eruditi [Et ad sacras
hymnologias formati] id est, ad sancta dei præconia instituti [ad uidendum etiam commensu
rate nobis per eas] id est, ad intelligendum etiam per scripturas iuxta commensurationem &
proportionem nostrę facultatis [donata diuina luminaria] id est, principales nostros doctores,
Ioelis. 2 quorum summus est Christus, de quo Ioel ait: Exultate in domino deo uestro, quia de
dit uobis doctorem iustitiæ. Deinde Apostoli & Prophetæ, qui sunt luminaria data ecclesię
quorum excellentiam, sanctitatem, authoritatem, sapientiam, uitam, miracula ex scripturis co
gnoscimus, sicq; roboramur in fide, ædificamur ad sectandum eorum uestigia accēdimur cha
ritate. [Et largum principium omnis diuinæ apparitionis luminis laudandum] id est, ad præ
conisandum principium largum apparitionis omnis diuinæ, uidelicet deum, qui est liberalis
simus fons, dator & effectiuum principium totius illuminationis & reuelationis diuinæ, est q;
principium luminis omnis diuinę apparitionis, quoniam ipse est causa luminis prophetalis, lu
†tradidit. cisq; gratiæ, & omnis interni fulgoris [sicut ipsum de seipso in sacris eloquijs[†] tradit] id est, quē
Iohan. 12 admodum hoc uniuersorum fontale principium de se asserit in scripturis. Vt est illud: Ambu
Ibidē. late dum lucem habetis. & : Dum lucem habetis, uidelicet me, credite in lucem, ut filij lucis fi
Omnium re rū bonus deus. atis [Vt quia omnium est causa] deus namq; est omnium causa effectiua formalis seu exempla
ris & finalis [Et principium] Vnde dicitur in Apocalipsi: Ego sum alpha & O principium
& finis

& finis, primus & nouissimus [& essentia & uita] id est, causa essentiae ac uitae uniuersorum [Et recid. rt
quicquid decidentium ab ipso, reuocatio & resurrectio] id est reuocator, reductor & erector Iohan 11
eorum qui peccando ab ipso recedunt, labuntur, deficiunt. Qui ait apud Iohannem: Ego sum
resurrectio & uita. [Ad uero deiformitatis incorruptibile perditorũ renouatio] id est causa spi-
ritalis renouationis, seu renouator perditorum, id est iniquorum, qui peccando perdiderunt. i.
damnatione dignos fecerunt seipsos. De quo in Apocalypsi dixit qui sedebat in throno: Apoca. 21
Ecce noua facio omnia. Vnde ad Corintheos dicitur: Licet is qui foris est noster homo, cor- 2 Cori. 4
rumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Ad incorruptibile deiformitatio,
id est, ad hoc quod consequentur ab ipso esse gratiae in praesenti, & esse gloriae in futuro, ac re
formationem internam, per quae fiunt deiformes & immortales [& reformatio] id est, causa re
formationis huiusmodi, iuxta illud Apostoli: Reformamini spiritu mentis uestrę [iuxtaq; im Ep es. 4
mundam agitationem mobilium collocatio diuina] id est, collocator & firmator eorum, qui
cito mouentur & corruunt. iuxta agitationem immundam, id est secundum impulsum, & im
petum tentationum carnalium, aliorumq; uitiorum ac passionum: quia fundati non sunt in lu
ce sapientiae ac stabilitate uirtutum, qui circumferuntur omni uento doctrinae, & mutantur ut ibidē.
luna. de quibus ait Psalmista: Non sic impij, non sic, sed tãquam puluis quem proijcit uentus Eccle. 27. psal. 1
a facie terrae. Item q; Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem uenti. Chri Psalm 82
stus quoq; apud Matthaeum: Omnis qui audit uerba mea, & non facit ea, similis erit uiro stul Matth. 7
to &c. Tales interdum deus conuertit, confortat, & stabilit, faciendo in eis cum tentatione
prouentum, & implens in eis illud Apocalypsi: Qui uicerit, faciam illum columnam in tem- Apocali 3
plo meo. [& stantium munimen] id est, conseruator ac protector existentium in charitate &
gratia, ut impleant quod monet Apostolus: Qui stat, uideat ne cadat [& ad ipsum reductorũ 1. Cor. 10
B restitutiua manuductio, id est, causa restitutiuae manuductionis eorum, qui post casum redu-
cuntur & conuertuntur ad ipsum, qui per propriam culpam facti erant serui diaboli, per poe- Ionae 3 Ioelis. 2
nitentiam uero & gratiam restituti sunt saluatori, & facti eius ministri. Ad Ephesios enim Ephes. 2
dicit Paulus: Qui eratis lõge, facti estis prope in sanguine Christi [& illuminatorũ illuminatio]
qa ab ipso est lux naturae & gratiae ac gloriae. Quod si homo illuminetur ab homine, aut certe
ab angelo, totum tamen a deo est, qui per causas secundarias frequenter purgat, illuminat ac p
ficit [& perfectorum perfectio] id est, perfector [principalis] quoniam omne donum optimũ
& omne datum perfectum, de sursum est [& diuinorum diuinitas] id est, causa participatę dei Iacobi. 1
ficationis eorum [& simplicium simplicitas] id est causa simplificationis, qua simplificãtur in
deo, ei totaliter inhęrendo, iuxta illud in Psalmo: Mihi adhaerere deo bonum est [& unitorum Psal. 72
unitas] id est, causa unitionis eorum qui salubriter uniuntur [Principij omnis superessentialiter
superprincipale principium] id est super omne genus & ordinem rerum [fontale causale prin
cipium omnis principij intrinseci & extrinseci, & omnis exordij atq; originis [& occulti secũ
dum quod optimum est traditio] id est dator omnis boni secreti [& simpliciter] id est, uniuer- tiustã & optima traditio.
saliter [dicendum uiuentium uita, & eorum quae sunt essentia, omnis uitae & essentiae principi
C um & causa] Ista patent ex dictis, quia praedicatio est causalis [per suam ut sint, quae sunt acti-
uam & continentem bonitatem] hoc est, deus per bonitatem suam causalem & efficacẽ ac o-
mnia conseruantem, est causa ut omnia illa sint ea quę sunt. Bonum quippe est communica
tiuum diffusiuumq; sui. Ideo bonitas dicitur prima causa, radix, incitamentum & ratio commu
nicationis & productionis [Haec autem a diuinis eloquijs, id est ex scripturis [didicimus, & o- De⁹ quare multis appelletur nominibus
mnem sic dicere sacram theologorum hymnologiam inuenies] id est si rite [quaesieris, reperi
es hymnologiam omnem sacram, id est, totam diuinam scripturam deum laudantem [ad be-
neficas diuinitatis processiones manifestatiue & laudatiue diuinas nominantes praeparantem]
id est, exhibentem nominationes diuinas, id est, nomina deo conuenientia, nominatiue uel lau
datiue, id est per modum nudae appellationis aut laudis ad insinuãdum processiones diuini-
tatis beneficas, id est emanatiões dei ad extra, liberales & benefactiuas [Vnde in omni fere the-
ologica actione] id est, omni pertractione & mentione scripturae [thearchiam] id est principa
lem dei bonitatem, seu deum omnium principem [uidemus diuinitus] id est, ex inspiratione di
uina [laudatam ut monaden quidem] id est, ut unitatem [& unũ, propter simplicitatem & uni
tatem supernaturalis impartibilitatis] id est suę supersubstantialis indiuisibilitatis, qua nec in par Deus ut unitas
tes, nec in species nec in supposita substantialiter diuersa diuiditur. Ex qua ut unifica uirtute
unimur,] id est ex increata dei unitate factum est, quod nos in quibus est multiplex compositio
atq; diuersitas in quandam unitatem redigimur, ita quod in quolibet nostrum est una tantũ

natura specifica ac una persona, & multi sumus unus grex, una societas, unum mysticum corpus, quod ex diuina unitate ac unione & ex eius causalitate ac ordinatione processit.

Proclus

Quod Proclus Platonicus in elementatione sua theologica diffuse ac subtilissime probat, in cuius primo

Idem.

theoremate protestatur: Omnis multitudo participat aliqualiter uno. Et probat sic in commentario: Si enim nullatenus participaret uno, neque totum esset unum.

Idem

¶ Deinde in secunda theoremate loquitur: Omne quod participat uno, & unum est, & non unum. De hoc multa inducit, quae opportune tangentur [& partitis nostris alteritatibus supermundane complicatis in deiformem monaden congregamur, & deum imitantem unitatem] id est, partibus nostris a se inuicem distinctis, complicatis, id est, in unum conuenienter reductis & collectis, uel potius potentiis animarum nostrarum, & actibus earundem circa diuersa dispersis ac distractis, in unum

*supermundane

ordinate recollectis seu coordinatis †supernaturaliter, id est, uirtute & gratia spiritussancti, congregamur in monadem deiformem, id est, ad diuinam quandam simplicitatem & unitatem reducimur, non acquirendo aliam speciem aut naturam, sed dispositionem & ordinationem conuenientiorem ac meliorem. Estque unitas ista non simpliciter dicta, sed collectiua & imitatiua: quia per eam, unitatem dei aliqualiter imitamur [Ut trinitatem uero propter *subsistentis ter

Deus ut trinitas †subsistē

supereessentialis foecunditatis expressionem] id est, superbeatissimus deus aliquando in scripturis laudatur, ut trinus ac trinitas, ad exprimendum & significandum in eo supereessentialem foecunditatem subsistentem in eo ter, id est, usque ad trium personarum existentiam, quia in patre est fe

Ephes.3

cunditas ad productionem filii ac spiritussancti. In patre autem & filio ad productionem spiritussancti. [Ex qua] foecunditate [omnis paternitas in coelo & in terra est & nominatur] id est foecunditas illa in deo perfectissime & excellentissime est, & ab ea per quandam imitationem & participationem deriuatur ac inuenitur in coelis & terris: non quod unus angelis alium genuit aut produxit, sed quod in coelis aliquando erunt patres, qui antea conuersantur in terra. E

Ibidem

Istud ex uerbis Apostoli ad Ephesios scriptum est: Flecto, inquit, genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in coelo & in terra nominatur [Ut autem cau

*substātificam Deus ut omniū cā. Gene.1.2.

sam eorum quae sunt, quoniam omnia ad esse adhibita sunt, per eius †substantiuam bonitatem] id est, scriptura laudat deum ut causam entium, quoniam deus per suam bonitatem subsistentem in se, est effectiua causa immediata aut mediata omnium rerum, qui in principio creauit coelum & terram & caetera tempore suo per se, aut per causas secundas. Attamen ut in exordio libri de Causis habetur: Causa prima in omni effectu plus influit, quam quaecunque causa secun

Deus ut sapiens & pulcher.

da [Sapientem uero & bonum] id est, scriptura laudat deum ut sapientem & bonum [Quia existentia omnia quae propria natura incorruptibilia salua sunt] id est, res creatae quae corruptioni non subiacent, quia ex sua natura incorruptibilia, utputa quia materiam priuationi annexam non habent, nec ex contrariis iuxta sunt [omni harmonia diuina & sacra pulchritudine sunt repleta] id est, proportione & connaturalitate existentium in se, plena absque contrarietate. Ex hoc sequi uidetur, quod creata, ex se seu ex sua natura incorruptibilia recte dicantur, cuius oppositum aliqui imaginantur, eo quod omne creatum, ex sua natura in nihil uertibile sit: et si sibiipsi relinquatur, protinus in nihilum uertitur. Et rursus, quoniam omne iunctum, dissolubile est in ea F

plato

ex quibus constat. Unde in secundo Timei inducit Plato deum loquentem causis coelestibus: O dii deorum, quorum opifex idem paterque ego. Opera siquidem uos mea, dissolubilia natura, me tamen ita uolente, indissolubilia. Omne siquidem iunctum, natura dissolubile est. At uero quod bona ratione iunctum atque modulatum est, dissolui uelle, dei non est. Quapropter quia facti generatique estis, immortales quidem nequaquam consistitis, nec omnino indissolubiles: Nec tamen unquam dissoluemini, quia uoluntas mea maior est nexu uestro. Denique uidetur Hen

Henr.Gā. Iohan Da.

rico in Quodlibetis suis, quod Plato multum bene sentit in istis, multoque melius quam Aristoteles. Consonat quoque his quod Damascenus ait libro secundo: Omne creabile, est uertibile. solum enim quod increabile, est inuertibile, ubi & paulo post de angelo subdit: Immortalis est non natura sed gratia. Veruntamen, ni fallor, ista satis faciliter concordantur. Praesertim cum omnis creatura tam incessabiliter indigeat creatoris conseruatione, quod si illa ei ad momentum subtraheretur, protinus in nihil relaberetur. Nihilominus uerificatur quod materia priuationi

Deus ut benignus

annexa, corruptionis est principium, ideo haec per distinctionem poterunt concordari, ut super angelicam dictum est, hierarchiam [Humana autem differenter] id est, deitas speciali ac differenti modo ab aliis appellatur humana, id est, benigna. Nam & alia translatio habet, benigna [quia his quae secundum nos sunt, ad ueritatem uniuersaliter in una sui subsistentiarum communicauit] id est, quia deitas in una trium personarum suarum communionem nobiscum ac

cepit

A cepit, nostram assumendo naturam in unitate personæ cum naturalibus proprietatibus & indetrahibilibus suis defectibus, hoc est quod ait his quę secundum nos sunt.i.nobis quo ad corpus & animã, in ueritate naturę cõmunicauit uniuersaliter, id est, in omnibus naturalibus absq; peccato. Vnde ad Hebræos dicitur: Debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret. Et rursus ibidem. Quia pueri communicauerũt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem [& reuocatam ad se ipsam restituit] id est, naturam humanam seu genus humanum, ad se reductam per uerbi incarnationem & naturam a uerbo assumptam, recuperauit [humanã nouissimam partem] seu extremitatem secundum aliam translationem .i. hominem in fine seculorum, iuxta illud Apostoli: Nos sumus in quos fines seculorum deuenerunt. Vel nouissimam partem, quia in genere ac ordine intellectualium substantiarũ extremitas quædã parsq; nouissima est humana natura. Hinc dicit ad Hebræos: Nusquã angelos apprehẽdit, sed semẽ Abrææ apprehendit. Ideo, apud Lucam effatur: Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat [Ex qua] assumpta humanitate [ineffabiliter simplex Iesus] id est, unigenitus dei simplex incomprehensibiliter secundum deitatis suæ naturam [compositus est] secundum assumptam humanitatem, ex anima rationali & humana carne subsistens [& appositionem assumpsit temporalem æternus] id est, filius dei secundum generationem a patre æternus, absq; sui mutatione induit formam serui iuxta illud ad Philippenses: Qui cum in forma dei esset, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens [Et æqualis nobis factus est] .i. conformis & similis nobis in nostra [natura omnium secundum omnem naturam ordinis superessentialiter molitus] id est, creando operatus ordines omnium, idest uniuersitatem creaturarum, secundum omnem naturam tam corporalium quam spiritualium entium. Per quod excluditur heresis Manichæorum. Hoc est quod ad Colossenses dicitur: In ipso condita sunt uniuersa in cœlo

B & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominatiões, siue principatus, siue potestates [cũ incommutabili & inconfusa propriorum collocatione] id est, cum inuariabili & imperturbabili retentione & possessione diuinarum suarum proprietatem & attributorum. Nam nostra assumpsit, sua non deposuit [& quæcunq; alia deifica luminaria eloquijs consequenter diuinorum nostrorum ducum occulta traditio expresse nobis donauit] hoc est, q̃cunq; alia luminaria deifica, id est, quoscunq; præclaros sanctos doctores aut eorum dogmata uel scripturas donauit nobis traditio occulta .i. doctrina supernaturalis expresse, id est, plano & facili stylo ducum nostrorum diuinorum puta apostolorum & euangelistarum eloquijs .i. in scripturis a se editis in quibus allegauerunt & nobis commendauerunt ac reliquerunt libros ueteris testamẽti. Nã & beatissimus Petrus in sua canonica: Firmiorem, inquit, habemus propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti, & c. [Hæc & nos didicimus nunc quidem ratiõabiliter nobis per sacra uelamina eloquiorum & hierarchicarum traditionum humanitatis] .i. ista quæ uobis catholice scribimus, nos didicimus rationabiliter nobis, id est, modo nostræ naturæ cõuenienti & apto, utputa per sacra uelamina eloquiorum, id est, per descriptiones datas in scripturis sub sensibilibus formis & similitudinibus, & traditionum hierarchicarum .i. ecclesiasticorum documentorum mysteriorumq; Christi & sacramentorum ipsius: quia ut

C patuit, Impossibile est aliter nobis lucere diuinum radium, nisi circumuelatum uarijs formis sensibilium rerum. Vnde subiungitur [sensibilibus quidem inuisibilia & his quæ sunt superessentialia circumuelantis, & formas & similitudines carentibus formis & similitudinibus circumponentis] hoc est, humanitatis Christi seu benignitatis diuinæ circumponentis, inuisibilibus sensibilia, ut per sensibilia insensibilia & inuisibilia designentur & intelligantur. Et circumuelantis superessentialia, id est, æterna & diuina ut superpræstantissimã trinitatem, hijs quæ sunt, id est, per uariabilia & creata, sicut cum pater æternus in Daniele describitur. Per antiquum dierum, cuius capilli ueluti lana alba. Et item circumponentis formas & similitudines materiales, carentibus, id est his qui carent talibus formis, ut cum angeli describuntur in formis iuuenum pennatorum, sicut in Isaia. [& supernaturalem & non figuratam simplicitatem uarietate partitorum symbolorum, & multiplicantis & præfigurãtis] hoc est præfatæ humanitatis multiplicantis & præfigurantis, id est, multipliciter ac figuraliter significantis summam dei simplicitatem prorsus infiguratam, utputa non extentam, nec quantam, uarietate symbolorum partitorum, id est per uaria symbola & materialia entia, immaterialiũ designatiua, ut cum de supersimplicissimo & incircumscriptibili deo scriptum est in Iob: Altior cœlo est, longior terra mensura eius, latior mari. In Isaia quoq; : Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Hæc facit humanitas, id est benignitas dei, condescendens imbecillitati nostri intellectus, non ualentis nunc immaterialia simplicissima infigurata

Hebræ.2. ibidem | 1.Cor.10. | Hebræ.2. | Luce.19 | Philip.2. | Colloss.1. | 2.Petri.1. | Diuina rite doceri p symbola | ca.1.cę.hie | Danie.7. | Isaie.6 | Iob.11. | Isaia.66

illa in sua puritate ac simplicitate concipere. De hoc dictum est copiose super angelicā hierarchiā [cū autem incorruptibiles & immortales facti fuerimus, & christiformi & beatissima recipiemur quiete semper cum domino, iuxta eloquium, erimus] Sic enim Apostolus ad Tessalonicēses: Simul, ait, rapiemur in nubibus obuiā Christo in aera, & sic semper cum domino erimus, quādo dicturus est Christus electis: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum à cōstitutiōe mundi. De hac requie Christiformi ꝑpetua dixit ipse discipulis: Vado parare uobis locum, & iterum ueniam & assumam uos ad meipsum. Et, Gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet a uobis. Istud quantum ad animam, conceditur sanctis mox post peregrinationis huius curriculum [Visibilis quidem ipsius diuinæ manifestationis in castissimis contemplationibus repleti] id est, post uitā hāc impleti seu implēdi cōtēplationibus castissimis, i. mundissimis, quibus nihil adulterinę auersionis, reflexionis, distractiōis miscetur, manifestationis ipsius uisibilis, quando uidelicet post resurrectionem glorificati uidebimus Christum in sua glorificatissima humanitate. Vel, repleti diuine manifestationibus, id est, claris aspectibus ipsius uisibilis, id est, Christi, in gloriosissima sua humanitate qua exterior homo miro gaudio reficietur. [manifestissimis splendoribus nos *circumlustrati] Tunc etenim erunt tres radiantissimæ dotes in anima, & quatuor pulcherrimæ dotes in corpore, quibus electi erunt undiq; perlustrati, circumlustrati & illustrati, iuxta illud Isaiæ: Implebit splēdoribus animam tuam. Et, Fulgebūt iusti sicut sol in regno patris eorum [sicut discipulos in illa diuinissima transformatione] id est, sicut tres apostolos circumfulsit claritas ingens in Christi transfiguratione. Unde Matthæus ait: Transfiguratus est Iesus ante eos, & resplenduit facies eius sicut sol [Inuisibilem autem ipsius illuminationem impassibili & immateriali intellectu participātes] id est, claram facialem & beatificam uisionem & illustrationem a Christo suscipientes intellectu iam totaliter expurgato, spiritualizato, & deificato, quādo nequaquā grauabimur corpore, quādo cognoscemus sicut & cogniti sumus, & implebitur illud Apocalypsis: Serui dei uidebunt faciem eius, & regnabunt in secula seculorum [& super intellectum unitatem, id est unionem cum deo perfectam, inauertibilem, consummatam: quæ tanto maior tūc erit, quanto eum ardentius & inæstimabilius & indesinentius diligent: ideo erit unitas super intellectum, hoc est, tam intima, quod id in præsenti nec capere possumus, nec effari, sicut & pax Christi, teste Apostolo, exuperat omnem sensum [insuper apparentium radiorum ignotis & beatis experimentis] id est, tunc etiam participabimus, affluemus, exultabimus & afficiemur beatificis ac suauissimis experientijs, gustibus, sentimentis luminū supernorum, nobis mō incognitis & inexpertis: quoniam oculus non uidit, nec auris audiuit, nec intellectus nunc capere potest, quæ præparauit deus diligentibus se [in diuinorum imitatione supercęlestiū animorum] id est, instar angelorum sanctorum [sicut angeli enim, ut eloquiorum ueritas ait, erimus] id est similes angelis gloriosis, & ad eorum ordines iuxta diuersitatem meritorum assumpti [& filij dei resurrectionis filij sunt] Sic enim in Matthęo legimus: In resurrectione non nubent, neq; nubentur, sed sunt sicut angeli dei [Nunc autem ut nobis possibile, necessarijs quidem in diuinas ymbolis utimur] id est in statu præsenti per sensibilia signa atq; similia, ad diuina & inuisibilia proficiscimur. Unde & Christus in euangelio frequenter per talia nos informat [& ex ipsis iterum in simplam & unitam inuisibilium contemplationum uirtutem proportionaliter intendimus] id est, cum uisibilibus uti cœperimus ad inuisibilia cognoscenda, tunc mox ipsa uisibilia transcendendo, dimittimus ea, sicq; nos ad immaterialia eleuando intendimus, & transimus proportionaliter, iuxta quod possumus: & prout sensibilia simbola illa aptiora fuerint ad speculandum in illis, & ex illis diuina obiecta reducendo nos introrsum ad uirtutem simplā & unitam, id est ad sapientiæ claritatem & charitatis ardorem, atq; ad mentis recollectionem & stabilitionem in deo, distractionibus & imaginationibus uanis, passionumq; motibus & cūctis inquietationibus mentis, prorsus abiectis [& post omnem secundum nos deiformium intelligentiam †resecantes nostras intellectuales operationes] id est, post omnem considerationem diuinorum nobis possibilem modo humano, resecantes, id est supergredietes ac relinquētes proprios actus interiores, non ipsos non habendo, sed non apprehendendo, nec attendendo [in superessentialem radium, secundum quod iustum est, nos immittemus] id est, aciem mentis nostræ infigemus in lumen increatum, secundum quod decens est, cum reuerentia & sobrietate. Vel potius prout præuenti aut sursum tracti aut rapti fuerimus, iuxta apostolicū illud: Nos autem reuelata facie glloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, a caritate in claritatem tanquam a domini spiritu [in quo omnes fines omnium cognitionū superarcanæ ante substituti sunt] i. in quo ab æterno idealiter & cognitiue præextiterūt

D E F

1. Thess. 4 Matth. 25. Iohan. 14 Iohan. 16 *circumlustrati Isaiæ. 58 Matth. 13 Matth. 17 Marci. 9. Lucæ. 9. 1. Cor. 13 Apocal. 22 Philipp. 4 Isaiæ. 64. 1. Cor. 2. Matth. 22. Diuina docēda per imagines. † requisiēcentes. 2 Cor. 3.

A rerunt consummationes & fines cunctarum cognitionum, imo & uniuersorum actuum & desideriorum rectorum[Quem neq; intelligere, neq; dicere possibile est]perfecte pure & plene sicuti in seipso consistit[neq; omnino quoquo modo conteplari]id est, non est possibile ipsum in uita hac intueri syncere, prout in propria maiestate ac gloria residet[propter quod ipse ab omnibus remotus sit]id est, ab omnibus distans in infinitum, non loco, sed supereminentia & excessu perfectionis immensę. Veruntamen Apostolus ait in Actibus: nō lōge est ab unoquoq; nostrum. In ipso enim sumus, uiuimus & mouemur. Ipse quoq; per Ieremiam loquitur: Putas ne deus e uicino ego sum, & non deus de longe? Nunquid non cœlum & terrā ego impleo? Verum ista faciliter concordantur, quoniam ipse est in omnibus & ubiq; per essentiam, præsentiam & potentiam: in omnibus, non inclusus, extra omnia, non exclusus qui & essentijs rerum illabitur, & infra terminos essentiarum continetur, non finitur[& superincognitus]cognitione quid est[, imo sicut notissimum est quia est, sic ignotissimum est quid est[& omnium quidem essentialium cognitionum & uirtutum summitates simul & omnes superessentialiter in seipso præambientem, hoc est]cognoscimus præambientem. i. ab ęterno in se includentē & compræhendentē in se summitates, excellentias, perfectiones cognitionum essentialium, id est principalium. Vel rationū ac diffinitionum quidditatiuarum quę admodū paucis sunt cognitæ. cum asserat Damascenus: Species specialissimas angelorum soli creatori cognitas esse, sic & omniū uirtutes ei sunt notæ, uirtutumq; summitates.[Omnibus uero incōpræhēsibili uirtute etiam supercœlestibus animis supcollocatū]id est, præminētē ac pfidētē, propter quod sępius in scripturis dicit superaltata[Si em̄ scientiæ omnes existētiū sunt]. i. cū cūctę sciētię circa realia obiecta uersentur. præsertim reales sciētiæ, sciētiæ tamē humanæ potius sunt de rebus quo ad esse essentię, quod est esse quidditatiuū: quā quo ad esse existētię, quod

B est proprie suppositorum mutationiq; subiacet[& in ea quæ sunt, finem habent]id est, circa entia atq; in entibus terminant[ipsa omniū essentia summa]puta diuina essentia[ab omni scientia est remota]. i. ab omni scia creaturæ est elōgata per excessum & incōprēhēsibilitatem. Et si melior est omni ratiōe & omni scia]. i. qa pstātior est infinitę omni ratiōe creata, ac omni sciētia depēdēte[& super intellectū uniuersaliter & essentiam collocat]. i. omni intellectu atq; natura absoluta sublimior est, [Omniū qdē cū sit acceptiua & cōprēhēsiua]id est, uniuersoꝝ cognitionē & perfectionē in se continēs & includēs, nil prorsus aliūde aut ab extra suscipiēs, cū sit actus pur⁹[& ppræhēsiua]Omnia enim ab æterno pnoscit, iuxta id Ecclesiastici: Domino deo antequam crearentur, omnia sunt cognita. Et in psalmo: Intellexisti cogitatiōes meas de longe, semitā mea & funiculū meū inuestigasti, & oēs uias meas pūidisti[Oibus autē per se uniuersaliter incōprehēsibilis est]Certe ut ait Saluator: Ex abundātia cordis os loquitur. Sic & feruentissimus iste Dionysius zelo diuini honoris uehemētissime succēsus, supbndictissimū deū toto conatu extollit, & reextollit, ac supextollit, eūdē sensum frequēter resumēs, ad inculcādū cordib⁹ nris incōparabilē incōphēsibilē, & supinfinitā excellētiā dei, ut nos ad ipsi⁹ admirationē, cultū, timorē, cōtēplationē, feruidū incessabilēq; inducat amorē. Ac simul p hoc perniciosum condemnās errorē philosophorū quorūdā dicentiū q deus nō sit in seipso simpliciter ac

C pfectionaliter infinitus, nec uniuersorum fontale ac effectiuum principiū, sed summa quędā intelligentia & causa rerū conseruatiua, put in qdlibetis suis Hēricus recitat satis prolixe, affirmās Aristotelē hoc ipsum sensisse, uerum super Sentētias præsertim sup secundū Sentētiaꝝ, copiose & euidēter ostēdi, & ex uerbis & documentis ipsius philosophi, summū & ingeniosissimū illū philosophū nequaquā tam ruditer deuiasse aut delirasse, potissime cū & cōmentator eiusdē q inter expositores ipsius grecos & Arabes, meli⁹ uidet Aristotelē intellexisse, libro de substātia orbis palā testet, nunq fuisse intētionē Aristotelis, dicere q cęlū sit a deo solū p cōseruationē, & nō etiā per uerā emanationē, atq; realem productionem[& neq; ipsius sensus est neq; phantasia, neq; opinio neq; nomē, neq; uerbū, neq; tact⁹, neq; sciētia]Certū est q nullū horum cōpetat uel insit purissimo & immaterialissimo deo, nisi quod scientia suo mō cōpetit ei quę est eius essentia. Nihilominus cōstat q nec sensu nec phātasia possit attingi, cū sensus & phātasia sint uires sensitiue organicę quę immateriale obiectū attingere nequeūt. Varię tn̄ opiniōes erronę fuerūt de deo. Sed ipse nec opiniōe ualet, neq; sciētia cōprehēdi. Hinc li. de Causis sexta propositiōe in cōmētario habetur: Res nō cognoscitur neq; narrat, nisi ex causa sua. Cū ergo res est causa tantū, nō scitur nec narrat neq; cōseqtur ipsam loquela. Quod est, qa narratio non fit nisi per loquelā, & loquela per intelligentiam, & intelligentia p cogitationē, & cogitatio per meditationē, & meditatio per sensum. Causa autem prima est sup omnia ista, nec cadit sub aliquo hoꝝ. Vnde & Procl⁹ in Elemētatiōe sua theologica theoremate. 123, fat: Esse diuinū neq; opi

Actu. 17.
Ieremię 23
Boethius
Ioh. Dam.
Ecclesi. 1.
Psalm. 138.
Math. 12.
Luce. 6.
Henr. Gā.
Liber Causarum
Proclus

nabile est, neq; meditabile, nec intelligibile, neq; opinio est ipsius, nec scientia, nec mēs, neq; intelligētia[Quomō ergo de diuinis nominibus a nobis actitabitur sermo sine uocabulo] q̄si dicat. Quō compilabo librū de diuinis nominibus, cū deus nō habeat nomina neq; uocabula? [& super nominatiōem superessentiali deitate ostēsa]. i. demōstrato q̄ superessentialis deitas sit omni nominatiōe sublimior. Ad quod cōsequēter respōdet [Sed quia quod diximus, unū incognitū superessentiale, per se optimū quidē quod est, cum theologos characteres exposuimus trinam unitatem dico homotheō & homagathō, neq; dicere, neq; intelligere possibile est] hoc est, unū est ens incognitum supersubstātiale, optimū per se, quod uere est, quod diximus. i. de quo tractauimus in libro de diuinis characteribus, cū exposuimus characteres theologos. i. dū declarauimus pro posse proprietates relatiuas, per quas distinguūtur diuinæ & increatæ personæ, quæ nobis ineffabiles & incōprehēsibiles sunt, imo nec ab angelis sanctis cōprehendi ualēt, aut exprimi perfecte aut digne, prout in se cōsistūt, nec nos capere possumus essentias illas angelicas. Hinc subditur[Sed & sanctarum uirtutū angelicæ unitates, quas siue speculatiuas, siue acceptiuas oportet dicere superincognitę & superlucētis bonitatis] hoc est unitates angelice. i. angeli sancti ac simplices, quæ ob suam simplicitatē dicūtur quædam unitates, quia sunt simplices formæ per se subsistēs. Vnde appellātur substātię separatę, quæ sunt uirtutū sanctarū quia magnarum sunt potētiarum, iuxta illud: Benedicite domino angeli eius potētes uirtutes, & uirtutibus sanctis infusis plenæ sunt a creatiōis exordio, quas mētes angelicas oporteret nos dicere uel cōtemplatiuas esse, uel susceptiuas bonitatis diuinæ ac summæ, quæ est sup incognita, quia nec illæ mentes quæ sunt quasi totaliter oculus, queūt eam comprehēdere plene imo a perfecta eius comprehēsiōe deficiūt infinitę, quemadmodum in infinitum inferiores sunt intellectiuę uirtutis & actualitatis, quam deitatas ipsa seu trinitas adoranda, que taliter sibi soli est nota, estq; superlucēs & infinita claritate, lympiditate, puritate, suauitate & amęnitate in seipsa superdeliciosissime splēdēs & fragrās. Hæ inquam mētes supernę[& arcanæ sunt]. i. secretæ[& incognitæ] nobis cognitiōe quæ est a priori, & cognitiōe distincta ac quidditatiua, quia earum proprias & essentiales differētias ignoramus. Ex quibus uerbis posset accipi argumentum, quod intellectus humanus nō ualeat intelligere in hac uita substātias separatas. Quod tamen quomodo posset quis soluere, dictum est alibi. [& ipsis solis subsistunt super scientiam angelicam dignis suis angelis, his deiformes angelica imitatione quantum licet coadunati animi] hoc est, animi, id est, intellectus humani coadunati, id est: aggregati seu unum effecti, his, id est cum mentibus perfectis cœlestibus, contemplatiuis, quantum licet, id est prout possibile est, utputa imitatione angelica. i. participando & imitando pro posse perfectionem contemplationemq; angelorum deiformes sunt. i. deo conformes ac multum diuini per unitiuam dei cognitionem, qua soli deo intenti sunt, eleuatione pura supergrediendo cuncta creata, etiā angelos sanctos. Hinc additur: [Qm̄ secundum omnem intellectualem operationem requiescunt] id est ab omni speculatione intellectiua circa creata, cessant & repausant, & actione mentali in creatore quiescūt obdormiuntq; in dilecto. Talis † cum sit deificatorum animorum ad summum lumen unitas]. i. dum mentes deificatæ uniuntur lumini increato tam abstracte ac pure, ita quod nil creatum aduertunt aut apprehendunt[laudant ipsum potissime per omnium quæ sunt ablationem] id est, per omnium citra ipsum existentium abnegationē imo per remotionem uniuersorum ab ipso prout ipsi ea capere, apprehendere, aut intelligere queunt, eo quod ipse superfelicissimus & superexcellentissimus & incompræhensibilissimus deus, uniuersa & singula penitus ac omnifarie infinite accedat, nec quicquam cum ipso conueniat specie, genere, aut categoria[& ex hoc uere & supernaturaliter illuminati] id est ex huiuscemodi dei contēplatiōne sunt pręclarissime illustrati, & ad altiorem huius uitæ contemplationem perducti atq; erecti [ex beatissima cum ipso unione] hæc quippe cognitio unitiua, abnegatiua, æstuantissima, trāsformatiua ecstatica appellatur mystica theologia, de qua libro sequenti pro posse tractabitur. Estq; unio ista beatissima, id est, ualde beata, quo ad statum peregrinationis præsentis, in qua unione quo meus supersanctissimum deum lympidius contemplatur, eo certius conspicit ipsum prorsus incomprehensibilem esse. Idcirco per omnium ablatione ab ipso laudat eūdē. Quo cōstat q̄ psumptuosus & supbus ille hęresiarcha Eunomius, q dixit se deū pfecte & plene cognoscere seu cōprędere, ad pfatā hāc dei cognitionē seu mysticā theologiā nunq̄ puenit. sed potius fidelis & humilis ille Dauid q grata mēte cōfessus ē dn̄o: Mirabilis facta est sciētia tua ex me, cōfortata ē, & nō potero ad eā[qa omniū qdē ē q̄ sunt causale] . i. qm̄ deus est, causale principiū & creator omnipotēs uniuersorum quæ sunt citra & præter ipsum[ipsum autem nihil] id est, hoc primum principium nō est, quicquam illorum, quæ nos concipe

Margin notes: Diuina mysteria & angelis & animabus ineffabilia. — Psalmi. 102. — *autem Sicut ex gratia facti angeli quomodo diuina noia constituant. — † potentissime. — †unitate. — Eunomij heresiarchæ vesania. — Psalm. 138

cõcipere aut exprimere ſecundum quod ſunt poſſumus[ut omnibus quæ ſunt ſupereſſenter aliter]exaltatum]id eſt, tanquam incomparabiliter eminens uniuerſis, quæ omnia eius compa ratione ſunt tanquam nihilum & inane, præſertim quantum ad ſuum eſſe & uiuere naturale. [Igitur ſupereſſentialitatem diuinam, qualis eſt* ſuperbonitatis ſuperſubſiſtentiæ neq; ut uerbum aut uirtutem, neq; ut animum aut uitam aut eſſentiam, laudare eſt iuſtum]id eſt, nec iuſtum nec condecens eſt, laudare aut affirmare ſupereſſentialitatem diuinam, id eſt deum ſuper eſſentialem, qualis eſt ſuperbonitatis ſuperſubſiſtentiæ, id eſt qualis ſit per ſuam propriam bonitatem uel potius ſuperbonitatem ſuperſubſiſtentem, id eſt, in infinitum ſublimius atq; perfectius ſubſiſtentem, aut aptius per ſe entem. Neq; ut uerbum aut uirtutem, non ſic ut laudetur aut eſſe dicatur uerbum aut uirtus, aut animus, aut uita ſiue eſſentia. Et hoc dico, ſecundum q̃ nos nomina iſta ſeu res ſignificatas per ea, capere poſſumus. Veruntamen ea ſumendo ſecũdum quod ex natura ſua res ipſa ſignificata ſe habet, & nomina ipſa accipi poſſunt, ſic nomina iſta & ſignificata per ea, propriiſſime itemq; ueriſſime deo conueniũt, imo & ita ei ſolũmodo, quod comparatione ipſius nõ cõueniunt alijs. Sic etenim ipſe ſolus dicitur eſſe & uiuere & ens ac uita, eſſentia, intellectus, uirtus, poteſtas ac uerbum, loquẽdo de unigenito filio, prout infra, potiſſime ſuper myſticam theologiam, ipſo præſtante, diffuſius exponẽtur: & ſupra frequenter eſt tactum, & ſuper primum Sentẽtiarum eſt introductum. Hinc ſupra illud Iohannes: In principio erat uerbum, ſcripſerunt uiri catholici, quod inueniri nõ potuit cõueniẽtius nomẽ ad deſignãdum unigenitum patris, & generationem eius æternam, intellectualem ac immanẽtem, quam hæc dictio, uerbum. ¶ Deniq; ſi iſta ſyncere intelligis, grãdem & euidẽtem habes introitum ad intelligendum pro maxima parte ea, quæ in libris diuini & magni Dionyſii de deo dicuntur. Reſolutio namq; illorum in paucis cõſiſtit. Iſtud ergo eſt ſane ac clare intelligẽdum, memoriterq; tenẽdum[Nulla eñ eorum quæcũq; ſunt ſuper omnem ueritatem, ueritate dicitur]hoc eſt deus nõ dicitur nec eſt ullum eorum, quæ ſunt per modum nobis cõprehẽſibilem, qui deus eſt ſuper omnem ueritatem[Sed ut omni habitu, motu, uita, phãtaſia, opiniõe nomine, uerbo, uirtute, intelligẽtia, eſſentia, ſtatu collocatiõe, unitate, ſummitate, multitudine, omnibus quæcũq; ſunt exiſtentia, ſupereminẽter remotam]id eſt deitatem laudare debemus tãquam eminẽter remotam, ſuper exaltatam, diſtãtem, diſtinctam ab omni habitu, motu, phãtaſia, opiniõe, & cæteris iam expreſſis, prout a nobis apprehẽdi queũt, & creaturis attribuũtur. ¶ Porro quædam iſtorum, uidelicet habitus, motus, phãtaſia, opinio, multitudo, nequaquam cõueniũt proprie deo[Quomodo uero ut bonitas† exiſtẽtia ipſius eſſe omniũ quæ ſunt, eſt cauſa optima principalis diuinitatis prouidẽtia, ex omnibus* cauſatis laudãdum]id eſt per modũ laudis diuinę nũc exprimẽdũ eſt, q̃liter eſſe ipſius dei, ut exiſtẽtia .i. tãquã exiſtẽs bonitas ſumma eſt optima cauſa oim q̃ ſunt, nõ naturali neceſſitate, Iuxta Philoſophos: ſed prouidẽtia deitatis ſuperprincipaliſſime ac ſuperliberrime, iuxta uerbum Pſalmiſtę: Omnia quæcũq; uoluit dominus, fecit. Ex ipſis cauſatis, id eſt ex rebus creatis ſumẽda eſt laudatio ſeu nominatio atq; deſcriptio iſta, quia in hac uita ex ſuis effectibus deum cognoſcimus, nõ ex immediata clara & obiectali ſui ipſius intuitiõe[Quoniam & circa ipſam omnia]id eſt cũcta creata ſunt circa creatorem tanquã eorum [illegible]ſeruatorem, ſine cuius manu tenẽtia nec ad momẽtum poſſent ſubſiſtere, ideo naturaliter inclinãtur & tẽdũt in ipſum: & ei ſuo modo cohærẽt, quoniam naturaliter appetũt eſſe & permanere. Vñ & cõtrarijs ſuis ac corruptiuis pro poſſe reſiſtunt, ideo dicũt philoſophi: a quo proceſſio, ad id cõuerſio[& ꝑpter ipſam]Ipſa nãq; eſt oim cauſa finalis. ꝑpter q̃d in Prouerbijs Salomõ dixit: Oia ꝑpter ſeipſum opat⁹ eſt dñs. Et in Eccleſiaſti: Fecit de⁹ oĩa opa ſua ut timeatur[& ipſa eſt ante oĩa]cauſalitate, æternitate, ac dignitate[& oĩa in ipſa cõſtituta ſunt]hoc eſt, in uolũtate & diſpoſitiõe ipſius, ut in lib. Eſther dr̃. Dñe rex omnipotẽs inditiõe tua cũcta ſunt poſita[& eius eſſentia omniũ eſt ad eſſe deductio] .i. diuina eſſentia eſt actiua deductio uniuerſoꝝ, hoc eſt, cauſa adducẽs cũcta ad eẽ, qm̃ uocat ea q̃ non ſunt q̃ſi ſint[& ſubſtãtia] .i. cauſa ſubſtãtię ac ſubſiſtẽtię reꝝ, iuxta illud Sapiẽtię: Quõ aũt poſſet aliqd ꝑmanere niſi tu uoluiſſes: aut q̃d a te uocatũ nõ eẽt cõſeruaretur[& ipſam omnia deſiderãt]ut cauſam cõſeruatiuã ac ultimũ finẽ ſummũq; bonũ. Siqdẽ bonũ eſt, q̃d omnia appetũt. Hinc bonũ & finis coincidũt. Etenim omniũ cõditor unicuiq; rei impreſſit naturalẽ inclinationẽ ad ꝓpriũ finẽ quẽ appetẽdo, & in quẽ tẽdẽdo dicunt appetere ultimũ finem & ſummũ bonũ, cui⁹ participatio q̃dã eſt bonũ particulare ac propri⁹ finis deitatẽ ergo deſiderãt oia, diuerſa diuerſimode, ſicut ſubiũgit[Intellectualia qdẽ & rõnabilia ſciẽter]uidelicet angeli & homines, q ꝑ uires intellectuales deũ apphẽdũt & cupiũt[ſubiecta uero his ſenſibiliter, id eſt ſenſitiue uidelicet

Iſaie. 40
*ſuperſubſiſtẽtia
Deũ nullis nominibus cõprehẽdi
Iohan. 1
*ſubſiſtẽtia
†cauſatiuis
Deus laudãdus ut creator
Pſalm. 134
Prouer. 16
Eccle. 3.
Eſther. 13
Roman. 4
Sapien. 11
De⁹ omnibus appetibilis.

uidelicet irrationalia. De quibus in Psalmo: Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et in Genesi: Dominamini piscibus maris & uolatilibus coeli & bestijs terrae [& alia secundum uitalem motum] id est, quaedam desiderant summum bonum uitaliter ut uegetatiua [& essentialē & condi
Proclus. Idem tionalem necessitudinem] id est, quaedam appetunt summū bonum naturali cupidine, id est, ex conditione suae naturae, ut inanimata: hoc est quod theoremate quadragesimo Proclus testatur: Omne ens substantialiter conuertitur, aut uitaliter, aut etiam cognitiue. Qui denuo fassus est: Bonum est saluatiuū omnium entium. Propter quod appetibile est omnibus [Haec er
Deo conuenit nullū omē aduenias go sciētes theologi], i. authores scripturae [& tāquā innominabilem eam laudant] id est deitatem laudant tanquam non ualentem laudari nomine digno eam significante, secundū quod in se est [& ex omni nomine] id est quandoq; laudant eam tanquam significabilem & nominabilem per nomina ualde multa [Innominabilem quidem quidem, ut cum aiunt diuinitatem ipsam, in una mysticarum symbolicae diuinae manifestationis uisionum increpasse dicentē, Quod nomen tui?] id est theologi insinuant deum esse innominabilem, cum aiunt diuinitatē increpasse dicentem, id est, interrogantem ipsum deum. Quod nomen est tibi? in una mystica
Genesi 32. Iudicū 13. rum uisionū, id est mysterialium apparitionum manifestationis diuinae, quia in illa deus se manifestauit symbolice, id est p formam uisibilem. Legitur quippe in Genesi, quod Iacob angel
Genesi. 32 Iudicum. 13 lum interrogauit. Dic mihi quo appellaris nomine. Insuper in libro Iudicum Manua legitur conformiter sciscitatus, sed in Genesi scribitur angelus respondisse: Cur quaeris nomen
Esaiae. 9. meum? Quod ut hic dicitur, increpatorie dictum est, ad designandum quod deus sit innominabilis. In Iudicum uero libro fertur angelus respondisse: Cur quaeris nomen meum quod est
Hiero. lib 3 sup Esai capite. 9. mirabile? ad innuendum quod admirabile, sit unum nominum dei, iuxta quod in Isaia de unigenito dei habetur: Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Quae nomina sunt secundum Hieronymum legenda & intelligenda diuisum, ita quod ibi ponuntur sex nomina dei. Angeli demum haec responderunt in dei persona E
Psalm. 8 Posset tamen responsio illa, Cur quaeris nomen meum quod est mirabile, accipi quasi ad denotandum quod nomen dei sit ita sublime, quod homo uiator non sit bene capax illius, secundū
Genesi. 32 illud in Psalmo: Domine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra [Et sicut ab omni eum dei nominatiua scientia reducēs dicere] id est, quod angelus dixit simpliciter: Cur quaeris nomen meum dicere angelum, quasi reducens, id est, abigens seu repellens ipsum Iacob ab omni dei scientia nominatiua, id est, ab omni cognitione nominum dei, quasi innominabilis [& ut quidem interrogas nomē meū] id est, quia certe quaeris nomē
* quod est † quod meum, dico tibi quod [& hoc est mirabile] id est, incomprahensibile. Quod consequenter probatur [An non uere hoc est, mirabile nomen, quod est super omne nomen † quia innominabile] nomine adaequato. ¶ Potest quoq; totum istud referri ad idem, utpute ad hoc, quod deus sit innominabilis, quia nomen eius tam admirabile est [quia omni supercollocatum est nomini nominato] id est, quoniam altius est omni nomine expresso [siue in hoc seculo, siue in futuro] Nā neq; in uia, neq; in patria erit unquā quis deo aequalis, idcirco nec nomen habebit
Philip. 2. aeq̄le nomini dei: Non enī ista dicūtur de nudo nomine nomināte, aut solo uocabulo sed de illo per respectum ad rem nominatā. Et uero uerba haec sumpta sunt de epistola ad Philipen- F
ses, ut aliqui dicūt. Verū ibi inducitur quod pater dedit Christo nomē quod est super omne no
Ephes. 1. mē, nō autē fit mētio ibi de futuro seculo. Dicēdū ergo quod uerba hęc sumpta sunt ex episto
Deo quō multa cōueniūt nois la ad Ephesios, ubi habetur quod deus pater cōstituit Christū super oēm uirtutem & potestatē, & dominationē, & super oē nomē q nōiatur nō solū in hoc seculo, sed etiā in futuro
* Ego sum, uia, uita, Iohan. 14 ¶ Deinde ostēditur q deitas multis designatur noib' [Multiuocā uero] .i. theologi asserūt deitatē esse multarū uocū seu appellationū [ut cū iterū introducūt eā dicētē: * Ego sum uia ueritas & uita] hoc enī apud Iohānē introducit Christ' dixisse ap'lo Thomę, dicēti: Dñe nescim' q̄ uadis & q uō possum' uiā scire [lux, de'. Et cū ipsi omniū causalē theosophi multiuoce ex omnibus causatiuis laudāt] hoc est theosophi .i. deū sapiētes & in scripturis periti, laudāt causalē omniū .i. deū uniuersorū & causam multiuoce .i. p uoces & appellatiōes multiplices ex omibus causatiuis .i. ex diuersis eius effectib' & causatis, ut causatiuū sumat hic q̄si passiue p causato, sicq; laudāt eū [ut optimū, ut bonū, ut sapiētē, ut dilectū, ut deū deorū, ut dñm dñorū, ut sctm sctōrū, ut aeternū, ut existētē, & ut seculorū causalē] .i. pductiuū [ut uitę largitorē, ut sapiētiā, ut intellectū ut rōnē, ut sciētē, ut pferētē oēs thesauros ab omi sciētia] .i. pbētē & cōferētē, alijs opulētiā cognitiōis [ab omni scientia sua] sicut cōfert alijs potētiam ab omipotētia sua. Oēs nāq; sciētiae atq; potētiae creatae sunt riuuli quidā, ex fonte sciētiae ac potentiae dei manantes seu deriuati [Vt uirtutem, ut potentem, ut regem regnantium, ut antiquum dierum, ut non senescentem

centem, ut immmutabilem, ut salutem, ut iustitiam, ut sanctificationem, ut redemptionem, ut in magnitudine omnia excellentem, ut in aura leui siue tenui] Vnde dictum est ad Eliam: 3.Reg.19
Non in commotione dominus, & post commotionem sibilus auræ tenuis, ibi dominus. ad designandum quod in quietis tranquillisq; mentibus dominus commoretur. Vnde nunc subditur[Atq; ut in animis eum esse aiunt]id est, in cordibus deuotorum deum esse testantur, iuxta illud Apostoli: Habitare Christum per fidem in cordibus uestris[& in animabus]iuxta illud: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea[& in corporibus]dicente Apostolo: Glorificate & portate deum in corpore uestro[& in cœlo & in terra & simul in eodem eũdem immundanum, circa mundum supra mũdum]id est, eundem deum dicunt esse in mũdo[& circa mundum]iuxta illud: Dominus in circuitu populi sui[supercœlestem, superessentialem solẽ] Vt est illud: Orietur uobis timentibus nomen meum, sol iustitiæ[stellam]Sicut in Apocalipsi: Ego sum stella splendida & matutina[ignem]ut in Deuteronomio: Deus tuus ignis cõsumens est[aquam, spiritum roris, nebulam per seipsum, lapidem, petram]hæc enim & innumerabilia alia dicuntur de deo symbolice, metaphorice, seu simili modo, ut cum dicitur secundo libro Regum: Dominus petra mea. Et alibi. Petra erat Christus[& omnia quæ sunt, & nihil horum quæ sunt].i. quædam de omnibus & proprie nihil istorum, quoniam uerius abnegantur de eo[Si ergo omnium causæ & super omnia existenti & innominabile adunabunt & omnia eorum quæ sunt nomina]id est. Si, pro, quia theologi adunabunt.i. simul attribuent causæ omnium &, existenti super omnia scilicet deo omnib⁹ altiori, noĩa omniũ q̃ sunt, id est nomina quorundam de omnibus. Vel nomina omnium secundum aliquem tropum aut modum, & etiam innominabile.i. eundem dicunt innominabilem & ineffabilem esse[ut diligenter sit uniuersorum regnum]id est rector & rex cunctorum seu actiua regnatio, iuxta illud:
B Regnum tuum regnum omnium seculorum [& circa eam † sunt omnia]id est, circa deitatem cupiẽtia ab ea conseruari. Vnde & fertur in psalmo: Synagoga populorum circundabit te[& ab ea ut causa, ut principio, ut fine dependentia]id est, a deitate uniuersa dependent, tanquam a causa & creatore. Et ut a primo principio exemplari, & tanquam a causa finali. Quę in Apocalypsi contestatur: Ego sum alpha & O, primus & nouissimus, principium & finis. Vnde & Philosophus duodecimo metaphysicæ dixit: Ab hoc ente dependent cœlum & terra & tota natura uniuersi[& ipsa secundum eloquium est omnia in omnibus]secundum Apostolũ, nõ qđ ipse sit omniũ esse formale aut causa substantiarum rerum, ut fuit quorũdam intolerabilis atq; rudissimus error: sed dicitur omnia in omnibus, per causam & omnium perfectionum inclusionem, & tanquam cõseruator dominator possessorq; omnium, sine quo omnia nihil essent, & ut omnium finis. De quo in Genesi Abraham loquitur: Leuo manum meam ad dominum deum possessorem cœli & terræ. Deniq; iuxta Apostolum deus ipse operatur omnia in omnibus. Sic & Apostolus asserit: Omnibus omnia factus sum, quanto magis deus omnibus omnia factus est, & omnia in omnibus dici potest? Sic nempe & sanctus dixit Frãcis cus: Deus meus, omnia mea. ¶ Præterea si homo recte dicitur omnis creatura, quia cum omni
C bus aliquid habet commune, quantomagis deus dici omnia in omnibus potest? Nam & qui in eadem communitate habet multa officia, & per cuius manum ibi transeunt uniuersa, dicitur ibi omnia in omnibus. Sunt quippe diuersi tropi locutionum. [Et uere laudatur omnium substantia inchoatiua]id est inchoator & primus productor substantiæ omnium, & quasi substãtia substantians cuncta, quemadmodum dicitur forma omnia formans, nil prorsus informãs [& consummatiua]id est omnium efficienter perfectiua & completiua[& circumiens]id est, muniẽs omnia: Dominus enim in circuitu populi sui. Ipse etenim tanquam uere immensus, omnia intra se continet. Vnde & murus uocatur in Isaia: Vrbs fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea murus & antemurale[custos]Iuxta illud: Custodiens paruulos dominus. Et alibi: Custos qui de nocte. Qui item ait ad Iacob: Ero custos tuus quocunq; perrexeris[Et pascens] qui pascit nos cibo multiplici, utputa sacramentali, materiali, spirituali, cœlesti. Qui & iumentis dat escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Quis enim præparat ceruo escam, quando pulli eius clamant deum uagientes eo quod nõ habeant cibos? [& ad seipsam conuertens]id est omnia ad se reducens & ordinans tanquam ad summum & ultimum finẽ. Et hæc adunãs immensurabiliter & excelse]id est cuncta quodammodo unum efficiẽs per reductionem eorum ad unum caput, rectorem ac principem. Hinc iuxta philosophum duodecimo metaphisicæ, uniuersitas specierũ ac reꝶ se habet ad deũ, sicut exercitus ad principẽ militię seu ad regem. In exercitu autem est ordinatio duplex. Vna militũ ac pugnatorum inter se,
Alia

Marginalia: 3.Reg.19 · Ephes.3. · 1.Cor.6. · psal.124. · Malach.4 · Apocal.22 · Deutero.4 · Hebræ.12 · 2.Reg.22 · 1.Cor.10. · Deus omnia in omnibus agit · psal.144. · † sunt · psalm.7. · Apoca.22. · philoso. · 1.Corin.15 · Genes.14 · Philip.2. · 1 Cor.9 · S.Francis · Gregorius · Psalm.124 · Isaiæ.26 · Psalm 114 · Isaiæ.21 · Genesi.28 · psalm.146 · Iob.38. · philosoph⁹

Alia omnium illorum ad regem principemve militiæ. Sic autem deus diuersa creata adunat immensurabiliter, id est, imperscrutabiliter nobis qui hanc rerum colligantiam coordinationem, coadunationem, discutere, perscrutari, cognoscere, eloqui non ualemus in speciali, quia nec specierum essentiales differentias nouimus. Et ut in Ecclesiastico legitur: Pauca uidimus operum eius, & maiora his abscondita nobis sunt. Et excelse, id est, etiam egregrie & sublimiter fecit hoc. Hinc. 21. theoremate loquitur Proclus: Omnis ordo ab unitate incipiens, procedit in multitudinem unitati coelementalem. Et omnis ordinis multitudo, ad unam reducitur unitatem. Propter quod & una colligatio & unus ordo totus, ab unitate in multitudinem habet descensum[Non enim continentiæ, aut uitæ, aut consummationis causa tantum est, ut a sola hac aut altera prouidentiaa supernominalis bonitas nominaretur] id est, increata bonitas dei innominabilis & super omne nomen existens, non est solum causa continentiæ, id est, cōseruationis aut uitæ uel perfectionis huius aut illius, ut nominaretur bonitas aut prouidentia solum ab ista uel illa efficiētia sua[Omnia uero simpliciter & indefinite in seipsa quę sunt prę ambiens perfectissimis & suæ unius, & causalissimæ prouidentiæ bonitatibus, & ex omnib' quæ sunt harmonice laudatur & nominatur] hoc est, bonitas summa præambiens, id est, præ includens, & habens in seipsa simpliciter & indefinite, id est, indeterminate sine exceptione omnia quæ sunt, quæ sunt in ea causaliter, idealiter ac uiuenter, iuxta illud: Quod factum est, in ipso uita erat. Laudatur & nominatur harmonice, id est, proportionaliter, consonanter, dulciter ac decenter, ex bonitatibus perfectissimis, id est, ex effectibus ualde perfectis & optimis prouidentiæ suæ unius causalissimæ, quæ scilicet prouidentia in seipsa est una simplex, causalissima & æterna, & ex uniuersis suis causatis præclarius consideratur, laudatur ac nominatur quantū fieri potest: non tamen sicut ipsa prædignior est in immensum. Hinc sicut ex proportione & magistrali tactu chordarum in cithara dulcis resonat symphonia, ita ex omnium operum dei ordinata ac perita consideratione, consurgit præclara ac suauissima dei laudatio & attributorum ipsius, quæ simul refulgent in dei effectibus. Etenim bonitas dei operata est sapiēter ac omnipotenter, sapientia dei operata est beneuole & potenter, potentia quoq; dei operata est sapienter ac beneuolenter. Recte ergo dixit Psalmista: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuū tuarum exultabo. Et in Ecclesiastico scriptum est: Gloria dei plenum est opus eius. Nonne dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ cōfirmauit dominus omnipotens, stabilis in gloria sua?[Et quidem non has solas theologi diuinas nominationes honorant] id est, honorabiliter de creatore pronunciāt[quæ sunt ab omnibus aut partitis prouidentijs aut *profusis] .i. q̄ nominatiōes deriuatæ ac sumptæ sunt uel a partitis prouidentijs, id est, a rebus creatis pertinentibus ad quasdam prouidētias dei particulares, quæ particularia quædam respiciunt, quemadmodum communiter in ecclesia laudatur omnipotens supersapientissimus deus ex effectibus prouidentiæ suæ circa populum Israel & patres eorū deinde circa sanctos euangelicæ legis. Aut profusis, id est, a prouidentijs dei circa generaliora opera atq; mysteria eius, ut sunt quæ concernunt regimen uniuersi, & statum glorificationis ac triumphantis ecclesiæ [Sed & a quibusdam est] id est, a quibusdā quoq; alijs diuinis effectibus sumitur nominatio & laudatio dei[quomodo diuinis responsis in sacris templis aut alijs formis magistros aut prophetas illuminātibus iuxta alias & alias causas] id est, qualiter deo per sua responsa angelica illuminante doctores sanctos ac prophetas ueteris testamenti, Mosen, Aaron, Iosue, Samuel, Dauid, in templis seu tabernaculis aut desertis, pro causis diuersis ut in libris Mosi, Iosuę, & alijs habetur scripturis, quod & contingit sub uarijs formis. Frequenter autem apparentibus angelis in forma humana[quæ & uirtutes nominant superdictionem & super nominationem bonitatem] id est, quæ uirtutes seu uigorosi diuinitatis effect' nominant .i. designant & repræsentant bonitatem dei, quæ est, super dictionem & nominationem .i. dignior atq; sublimior omni dictione, expressione & nuncupatione, quæ ei a creaturis possunt attribui[& formas ei, & similitudines humanas, aut igneas, aut electrinas circumponunt] id est, deū sub talibus sensibilibus similitudinibus, speciebus, seu formis describunt & apparuisse testantur, prout ista & mox sequentia super angelicam hierarchiam diffusius sunt expressa, idcirco non immoror hic. de specie autem electri apud Ezechielem habetur[& oculos ei & aures, & crines, nexos & facies, & manus, & posteriora, & dorsa, & pennas, & brachia, & pedes laudant] id est, laudando asscribunt[coronasq; & thronos & calicem & crateras eius & alia quæcunq; mystica, sunt ei circumformant] id est, circumformata affirmant[De quibus in simbolica theologia secundum uirtutem diximus] .i. pro posse tractauim', in q̄ libro fit mentio

Ecclesi. 43
Proclus.
Iohan. 1.
Psalm. 91.
Eccle. 42
Diuina nomina unde ducantur.
* profusis.
* quando
Ezechie. 1

E

F

A mentio de nominibus dei, à rebus corporalibus sumptis, quæ metaphorice & improprie ei cõ- Apoca. 5.
ueniunt, vt cum dicitur leo, lapis, vitis. Quem librum de symbolica theologia non habemus. Psal 117. Iohan. 15.
[Nunc vero quæcunque præsentis sunt actionis, ex eloquijs congregantes] id est, nos mõ in isto libro colligentes ex scripturis, quæcunque sunt actiõis præsentis, id est, huius negocij, hoc est, ea quæ spectant ad intelligibilia nomina dei, & quæ proprie competunt ei secundum modum introducendum [& sicut quadam regula his quæ dicta sunt, vtẽtes] id est, ea quæ catholice sunt introducta, præsupponentes & eis vtentes pro regula [& ad ea respicientes] id est, illa opportune intuentes, ac recolentes [ad reserationem inuisibilium] id est, spiritalium & immaterialiũ [nominum diuinorum perueniamus. Et quæ quidem semper per omnem nobis theologiam hierarchica lex nobis induxit, diuina cõtemplatiua virtute theophanias inspiciemus] hoc est, considerabimus virtute contemplatiua diuina, id est, sapientia salutari ac sacra doctrina ea quę lex hierarchica, id est, iussio ecclesiastica in scripturis contenta, induxit, id est, præfixit atque mandauit, per omnem theologiam, id est, per totam scripturam, locis & passibus opportunis. theophanias, id est, reuelatiões cœlestes [proprie dicere theorias] id est, sapiẽtiales speculationes [& aures sacras mirabilibus diuinorum nominum replicationibus apponamus] hoc est, aures nõ solum corporales, sed & potissime interiores, studiosas ac dociles applicemus replicationibus id est, resumptionibus mirabilibus, id est, altis nominum diuinorum, iuxta illud Ecclesiastici: Eccle. 5.
Auris bona cum omni concupiscentia audiet sapientiam [sanctis sancta secundum diuinam traditionem collocantes] id est, sancta documenta cordibus virtuosis infundentes, iuxta scri- Matt. 7.
B pturæ doctrinam: Nolite sanctum dare canibus [& indoctis hæc irridentibus & illudentibus, auferentes] id est, non proponentes, cum & in Prouerbijs dicatur: Qui erudit derisorem, ipse si- Prouer. 9.
bi iniuriam facit. [Magis autem ipsos illos: Siquidem omnino sunt huiusmodi quidem homines in hoc diuina pugna redimentes] id est, nos ipsi potius redimentes ipsos illos, videlicet huiusmodi derisores, à grauiore transgressione ac maiori damnatione. Siquidem homines quidã huiusmodi sunt in hoc in dei impugnatione, id est, deum impugnant, eius eloquia deridendo & impugnando, de quibus scriptum est in Iob: Ipsi fuerũt rebelles lumini. Ideo in Actis Gama- Iob 24.
liel ait Iudæis verba apostolorum impugnãtibus: Discedite ab hominibus istis, ne forte & deo Actu. 5.
repugnare inueniamini. [Te quidem hæc custodire oportet, ó bone Timothee iuxta sacratissimam inductionem] id est, hoc quod dixi, oportet te adimplere ó sancte Timothee secundum inductionem, id est, informationem & persuasionem sanctissimã Christi, qui dixit: Nolite sanctum dare canibus [& neque dicta neque prolata diuina facere in indoctos] id est, nec secreta diuina, nec spiritalia aut supernaturalia documenta ingerere obstinatis, quos videris verba salutis despicere. [Mihi autem det deus diuinitus laudare non vocatæ & non nominatæ diuinitatis beneficas multas nominationes] id est, deus mihi præstare dignetur laudare diuinitus, id est, secundum beneplacitum dei seu diuine ac religiose, nominationes beneficas multas, id est, appellationes seu nomina dei munifica, liberalitatem & beneficentiam dei circa homines designantia, quæ vtique nomina multa sunt. Nominationes, inquam, diuinitatis non vocatæ nec nomi- Diuina minime patefacienda profanis.
C natæ, id est, quæ nec aliquo nomine condigno vocata est, nec nominata, sicut in sua cõsistit natura, ita quod nomen illud à nominãtibus sit taliter intellectum. Quod dico, quia sunt aliqua nomina significantia diuinam essentiam nude, prout est in se, vt nomẽ hoc Tetragrammaton seu, Qui est [& non auferat verbum veritatis ex ore meo] id est, nõ permittat auferri, nec ob culpam meam tollat illud a me, ne mẽtiar aut culpabiliter loquar, nec priuet me gratia scribendi Ezechi. 3.
& idonee instruendi, iuxta illud ad Ezechielem: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans. Sic & Apostolus exorauit: Vt detur mihi sermo in aper- Ephe. 6.
tione oris mei. Sumptum est autem hoc verbum ex Psalmo: Beati immaculati. Psal. 118.

¶ Capituli huius primi translatio alia clarior.

POst theologicarum figurationum librum beate vir, nunc iam ad diuina nomina pro viribus explicanda me conferam. Esto nunc quoque nobis diuinorum eloquiorum, lex illa perscripta, per quã eorum quæ de deo dicuntur veritatem asseueremus, non in persuasorijs humanæ sapientiæ orationibus: sed in demõstratiõe potestatis eius, quã sanctus spiritus in theologis suscitauit. Qua quidem ineffabilibus & incognitis ineffabiliter & incognite copulamur per vnionẽ quãdã potẽtia & actiõe nostra, tũ rõnali, tũ etiã intellectuali præstatiorẽ. Nulla igitur rõne audẽdũ est aliquid de occulta deitate (quæ est superior quam essentia) dicere vel cogitare, præter illa quę sacra eloquia diuinitus nobis aperuerũt. Ipsi nanque quod excelsius est essentia sciẽtiã quæ essentia superiorẽ, quæ & ignorãtia nominatur, sed rõne & intellectu essentiaque præstãtior ẽ, debemus ascribere: eatenusque ad excelsa cõtẽdere, quatenus præcipue diuinorum eloquiorum radius seipsum 1. Cor. 2.

KK nobis

Ca.I. nobis infundit, dū videlicet ad sublimiores splēdores tēperātia & sanctitate diuinoꝝ venera- D
trici cohibiti sumus. Si qua em̄ sapiētissimæ verissimæq; theologiæ fides habēda est, ꝑ mētis cu
iusq; ꝓportiōe reuelant spectantq; diuina, vbi sane ꝓcipua dei bonitas ꝑ iustitiā oīm seruatricē,
ab his quæ sub mēsurā cadūt, immēsitatē ipsam tanq̄ incōphensibilē q̄ deū decet ꝓuidētia segre
gat. Sicut neq; sensibilibus intelligibilia cōprehēdi spectarive possunt, neq; fictis figuratisq; sim-
plicia & infigurata. Neq; ꝑ corpoꝝ figuras formatis informitas ipsa incorporeoꝝ refugiēs ta-
ctū, figuraq; carēs: eadē veritatis rōne ipsa supeēntialis infinitas oēs eēntias antecellit. Ipsa q̄q;
vnitas intellectus superior, oēs supeminet intellectus. Ipsum deniq; vnū cogitatione ꝓstantius
nullis cogitationibus potest excogitari: atq; bonū excelsius omni verbo, vbis ē ineffabile. Vni-
tas vnitatis oīs vnifica, supessentialis eēntia intellectus nequaq̄ intelligibilis, ineloqbile verbū
verbi & intelligētiæ, nominisq; vocatio. Hæc sane iuxta nullū existentiū est. Causa q̄dē oībus
vt sint: ipsa vero nō est tanq̄ omni essentia superior: & tādē queadmodū ipsa de se ꝓprie sciteq;
ꝓnunciauerit. De hac igit secretissima deitate, quæ & essentiā antecellit (sicut dictū est) nec loq;
nec cogitare qcq̄ audēdū est, ꝓter illa quæ sacra eloqa nobis diuine admodū tradiderūt. Quē-
admodū enim diuinitas in sacris literis benigne admodū de seipsa tradidit, eius quicquid tādē
est sciētia, contēplatioq; oībus quæcūq; sunt, est inaccessa. Quippe cū ab oībus supessentiali q̄-
dā excellētia sit segregata. Iam vero theologos multos inuenias diuinitatē celebrauisse non so-
lum tāq̄ inuisibilem, incomprehensibilemq;, veꝝ etiā inscrutabilē inuestigabilēq; dixisse, quasi
nullū extet vestigium eoꝝ, qui ad occultam infinitatem illius accesserint. Verūtamen summū
illud bonum nullibi alicubi existentiū sui expers esse patitur. Sed cū in seipso stabiliter superes- E
sentialem fixerit radium, benigne tamen interea pro cuiusq; existentium proportiōe vnicuiq;
fulget, atq; ad ipsius contemplationem, communionemq; & similitudinē, quatenus assequi pos-
sint, sacros intellectus extendit. Qui (vt fas est) aciem in ipsum reuerenter intendunt. Neq; ad su
periora q̄ ferat inductus ipsis pro modo suo radius frustra, insolenterve contendunt, neq; incli-
natione quapiam ad deterius vergēte, ad inferiora labuntur, sed firmiter indeclinabiliterq; ad
illucescentem sibi radium aciem intendunt: & amore decentium illustrationum congruo, sa-
cra cum reuerentia temperate sanctēq; per sublimia ꝓuolant. His ergo subditi diuinis lancibus
quæ vniuersos supercœlestium ordinum sanctos gubernant exercitus: secretum quidem illud
diuinitatis intellectu esse, entiaq; excelsius sanctis intelligentiæ nihil iam perscrutantis venera-
tionibus. Quæ vero ineffabilia sunt modesto quodam silentio honorantes, ad illos dumtaxat
qui in sacris literis nobis fulgent splendores, contendimus, atq; ab eis ad diuinos hymnos il-
luminantur, inde videlicet vltra mūdanū modū illuminati, atq; ad laudatiōes sacras i- de for-
mati. Ad hoc ipsum videlicet, vt & diuina lumina nobis inde ꝑ modo nr̄o tradita facile videa-
mus, & bn̄ficū illud principiū totius illuminationis rite laudemus, queadmodū & ipsum de se
in sacris eloquijs tradidit. Tradidit aūt hæc: Deꝰ ē causa oīm, atq; principiū, eēntiaq; & vita. Tū
vero eoꝝ qui à deo ꝓlapsi sunt, reuocatio atq; resurrectio. Eorum autē qui lapsu quodā diui-
nā in se effigiē perdiderunt, renouatio atq; reformatio. Rursus eoꝝ qui prophana q̄dā agita-
tiōe q̄tiunt cōfirmatio sacra. Permanētiū vero, tuta securitas. Ad eū q̄q; ꝓficiscētium porrecta F
manu ꝓductio, illuminatoꝝ fulgor. Eoꝝ qui perficiunt principatus ipse ꝓfectionis, q̄q; in oē
assumunt, summa diuinitas. Eoꝝ q̄q; qui simplices fiūt, ipsa simplicitas. Qui in vnū cōueniūt,
similit vnitas. Vniuersi principij rōne q̄dā supessentiā principiū supra principiū. Occulti q̄neti-
am q̄tū fas est, benefica distributio. Atq; (vt summatim dixerim) viuētiū vita, existētiū existētia
oīs vitæ essentiæq; principiū atq; causa, ob ꝓpriā bonitatē, oīa vt essent ꝓducentē atq; cōseruā
tē. Hæc tāq̄ initiati ab eloquijs sacris accepimus. Inuenies aūt vniuersam (vt ita dixerim) sacrā
theologoꝝ laudationē, ad beneficos summæ diuinitatis ꝓgressus explanādos, laudandosq; ap-
pellatiōes diuinas effingere. Itaq; in omni ferme theologica tractatione summā diuinitatē san-
cte celebratā videmus. Vt monadē q̄dē & vnitatē, ꝓpter simplicitatē vnitatēq; impartibilitatis
ipsius naturā exupantis. Ex q̄ tāq̄ vnifica potestate efficimur vnū, diuiduisq; nr̄is diuersitatibus
supra mundanū modū cōglobatis in monadē deiformē, vnionēq; deū imitātē colligimur. vt
trinitatē vero ꝓpter supessentialis fœcunditatis in suppositis tribus expressionē, ex q̄ paternitas
Ephe.3. oīs in cœlo & in terra existit atq; nominat. Præterea, vt oīm existentium causam, qm̄ oīa ꝑ bo-
nitatem eius effectricē essentiæ, vt essent acceperunt, tum vero sapientem atq; pulchrā, q̄a quæ-
cūq; ex eoꝝ numero quæ sunt naturæ suæ propria seruant inuiolata, diuinæ omnis harmoniē
sacrique decoris sunt plena. Præcipue vero generi nostro ꝓpitiam: quoniā in vna personarum
suarum naturam nostram vere integreq; assumpsit, reuocans ad se, sibiq; explanans, humanam
humilita

A humilitatē: ex qua simplex Iesus ineffabiliter compositus est. Et q̄ est æternus, tēporalē sumpsit
ꝓcessionē, atq; in intima naturæ nostræ peruenit, q̄ omnē totius naturę ordinem superessentiæ
modū eminēt̄ excedit. Propria tñ interea immutabili prorsus & incōfusa cōseruās. Hæc inq̄ tāq̄
initiati didicim⁹, & quęcūq; alia deifica lumina sacris eloquijs hausta secreta diuinoꝝ ꝓcepto-
rū nroꝝ traditio explanatiōe nobis ꝑspicua cōtulit. Nūc qdē in his erudimur ꝓ nostri ingenij
facultate. Cui sane indulgēs benignitas sctāꝝ literaꝝ, sacerdotaliūq; traditionū p sacra velami
na intelligibilia qdē sensibilibus. Quæ vero essentiā superāt, rebus quæ habēt essentiā obtegit,
formasq; & figuras his quæ formā figurāq; refugiūt, rite circūdat. Excelsam deniq; infigurabi 1. Tess. 4.
lēq; simplicitatē signoꝝ diuiduoꝝ varietate multiplicat & effingit. At qñ incorruptibiles, im-
mortalesq; facti erimus, sorteq; Chro similē, beatāq; adepti: sp(vt scriptū est) cū dño erim⁹. Vi- Matt. 17.
sibili qdē diuinoq; ipsius spectaculo p castissimā speculationē iā adimpleti, lucidissimis tūc nos Mar. 9
circūfulgēte luminibus: queadmodū discipulos suos in diuinissima illa transfiguratiōe sua. In Lucæ. 9.
telligibilis aūt illuminatiōis eius intellectu à ꝑturbatiōe materiaq; separato particeps. Vniōis
vero intellectu superioris ꝑfulgentiū radioꝝ incognitis beatisq; iactibus cōpotes erim⁹, in di-
uiniore videlicet supcœlestiū mētiū imitatiōe. Erimus eñ(vt diuinoꝝ eloqoꝝ veritas ait) æq̄-
les angelis filijq; dei, qñqdē resurrectiōis filij futuri simus. Nūc aūt ꝓ ingenij viribus cōgrue ad Matt. 22. Lucæ. 20.
diuina signa vtimur. Rursumq; ex his ad simplicē vnitāq; intelligibiliū spectaculoꝝ veritatē,
mō qdā ꝓportiōis, assurgimus: atq; post omnē nrām diuinoꝝ intelligētiā sistētes, intellectuales
actiōes nrās ad sublimiorē essentiā radiū(q̄tū fas ē) cōtēdimus. In q̄ qdē termini oēs oīm cogni-
tionū plusq̄ ineffabilit̄ ꝑexistūt: quē nec intelligere, nec eloq licet, neq; quōcūq; alit̄ speculari,
ꝓpterea q̄d est ab oībus segregatus, & eminēt̄ ignotus. Iā vero essentialiū oīm cognitionū atq;
viriū, supessentiali virtute fines simul oēs anticipauit, atq; incōprehēsibili potestate supcœlesti-
bus q̄q; mentibus altior extat: Si eñ cognitiōes oēs tū entiū sunt, tū etiā in entia definunt, q oī
B eēntia superior est, cōsequēter est ab omi cognitiōe semotus. At vero si ipsa oīm causa est, omi
sermone cognitiōeq; ꝑstātior, atq; intellectu vniuersalit̄ essentiaq; superior(q̄ppe cū amplecta
tur, cōplectat̄, anticipet oīa, ipsaq; à nullis vsq̄ cōphendi possit) rursus si neq; sensus ipsius est
vllus, nec imaginatio, nec opinio, neq; nomē, neq; sermo, nec tactus, nec sciētia, q̄nā pacto diui-
na noīa ꝑtractabimus? q̄ppe cū ostēderimus deitatē excelsiorē essentia, consequēter nec vocabu
lū, nec nomē habere. Cæteꝝ, queadmodū diximus vbi diuinas hypotyposes .i. figuratiōes vel
institutiōes exponebamus, qd sit ipsum vnū atq; bonū essentia, superius & ignotū: qd inq̄ sit in
ipā vnitate trinitas, & in trinitate q̄libet æque deus, ęque bon⁹, nec dici, nec intelligi potest. Ipse
q̄netiā sanctaꝝ virtutū cōueniētes angelis vniōes(siue eas iactus dicere oportet, siue ꝑceptiōes
circa bonitatē plusq̄ ignotā atq; ꝑfulgētē) ieffabiles sunt, nobisq; incognitę, solisq; angelis illis
insunt, q sup cognitionis angelicæ modū his digni habiti sunt. His vtiq; vniōibus, intellectus
q̄q; conformes deo, angelos imitātes(q̄tū fas est † vniri) cū p totius intellectualis actionis voca † vnire
tionē eiusmodi vnio mentiū deo raptaꝝ ad ipsum lumē excelsum confecta sit: consequēter lu-
men ipsum ꝓpria admodū ratiōe p ablationē omniū celebrāt. Ad hoc ipsum vere mirabilit̄q;
illuminati, ex beatissima ad idē vnione, q̄d videlicet reꝝ q̄dē oīm causa est, ipsum vero nihil est
ex oībus, vtpote q̄d ab oībus entibus sit supra modū essentię segregatū. Ipsum igitur deitatis ex-
celse supessentiale, ipsa scilicet supbonitatis superessentia (qcqd deniq; sit) neq; vt rōnē vel po-
testatē, neq; vt intellectū, aut vitā, vel essentiam laudare fas est vlli ex his, qui veritatis omi ve-
ritate superioris sunt amatores. Sed vt excellentissime segregatā ab omi habitu, vel motu, vita,
C imaginatione, opinione, nomine, sermone, cogitatione, intelligentia, essentia, statu, firmatione,
vnione, termino, infinitate, & vniuersalit̄ ab oībus quæ in ordine entiū collocant̄. Veꝝ quoni
am tanq̄ subsistētia bonitatis, ipso suo esse entiū oīm causa est, haud ab re excelsæ deitatis ꝓuidē
tiā bonoꝝ principiū ex oībus inde creatis laudare decet: qñqdē circa ipām oīa, atq; eius gratia,
ipsaq; est ante oīa, & in ipsa cuncta consistūt, atq; eo ipso q̄d est, ipsa vniuersa ꝓducta sunt atq;
subsistunt: iccirco hanc appetūt oīa, intellectualia qdē rationaliaq; scienter, inferiora vero his
sensuali cōditione. Sequentia rursus p vitalē motū, aut p aptitudinē quandā essentialē, & in q̄dā
habitu consistentē. Hoc igitur intelligentes theologi, diuinitatē partim tāq̄ nomine carētē, par-
tim ex omni nomine celebrāt, vt carentē qdē nomine, qñ supmā diuinitatē aiūt in vna q̄dam se- Exod. 3.
cretaꝝ occultūq; aliqd significātiū visionū apparentē increpasse eū q interrogauerat: Quod est Ibidem
nomē tuū? Ac veluti eū ab omi diuinæ appellationis cognitione deterrētē dixisse: Quid nā me- Philip. 2.
um nomen interrogas? atqui & hoc est mirabile. An vero nonne est istud reuera mirabile no-
mē, q̄d est sup omne nomē? q̄d ē innominabile, q̄d qdē omē nomē exhuperat q̄dcūq; nominat̄,
vel in hoc seculo vel in futuro, vicissim q̄q; tanq̄ plurimis nominibus ꝓditū laudāt, vbi deum

Ca. II. rursum dicētē inducunt: Ego sum q sum, vita, lumen, deus, veritas. Et qn diuina sapientia pdit
Exod. 3. ipsam oim causam varia denotatiōe ex creatis oibus pdicant: vt bonū, vt pulchrū, vt sapiētem, D
amabilē, deū deorum, dnm dnorū, sanctū sanctorum, vt æternū, vt existētē, vt causam seculorum, vt au
torē vitæ, sapiētiā, intellectū, rōnē, cognitionē: vt thesauros totius cognitionis oēs anticipātē, vt
potētiā, potētē, regē regū, antiquū dierum, insenescibilē, immutabilē, salutē, iustitiā, sanctificationē
redēptionē, magnitudine oia excedentē, in aura tenui. Iā vero & in mentibus esse deū dicunt, &
in animis, & in corporibus, & in cœlo, & in terra: atq simul in eodē, eundē in mundo, circa mū
dū, supra mundū, supcœlestē, supessentialē, solē, stellā, ignē, aquā, spiritū, roris, nubē, ipsum lapi
dē atq petrā: toia quæ sunt, nullū eorum quæ sunt. Hac igit rōne ipsam oim causam sup oia existē
tē, tū priuatio nominum, tum etiā rerum oim nomina decent: vt vniuersorum exacta rōne sit regnū,
atq circa ipsum omnia sint, & ex ipsa tāq causa, tāq principio, tāq fine depēdeāt: Ipsaq (vt scri
1. Cor. 15. ptum est) omnia sit in omnibus. Sic igit vere laudat tāq omnibus subsistentiā exhibens, incho
ans, pficiens, continens, custodia omnium atq sedes, & ad seipsam cuncta cōuertēs. Sed agit hęc
omnia vnite, absolute, eminent. Iā vero neq cōplexionis aut vitæ, aut pfectiōis dūtaxat causa
est, vt ab hac sola vel alia puidentia, bonitas illa quæ est sup omne nomen, pprie nominet: imó
vero simplicit omnia & incircunscripte in seipsa cōplectit, pfectissimis videlicet ipsius vnius o
mniūq causæ puidentiæ bñficijs: q̄obrem ex rebus omnib9 cōgrua rōne laudat atq nominat.
Philipp. 2. Neq vero hæc tm diuina nomina theologi celebrāt, quæ à puidētijs vniuersalibus, particula
ribusve. Aut ab his quę puidentia diuina regunt, originem ducunt, sed etiā à diuinis qbusdā in
terdū visis, qbus pceptores sacrorum, vel pphetæ in sacris ædib9, aut alibi illuminati sunt ex a lijs
& alijs causis atq viribus, nominare solent bonitatē omni nomine, omniq luce prorsus excel
siorē. Iā vero formas illi, figurasq hūanas, vel ignis, vel electri circūponunt, ipsiusq oculos, au E
resq & crines, facies, man9, scapulas, alas, brachia, humeros, pedes laudāt, coronas qnetiā sedes
pocula, patheras, & alia quædā id genus mystica circa deū fingunt, de qbus in significatiua the
ologia p ingenij facultate dicemus. Nunc aūt quæcūq ad psens opus ptinent ex libris theolo
gicis colligētes, atq his quæ dicta sunt tāq regula qdā vtētes, ad quā aciē dirigamus ad explicā
da intelligibilia dei nomina iā pgamus. Iā vero qd nobis in vniuersa theologia lex sacra sancit
intētissima in deū mēte diuinitus effulgentia (vt pprie dixerim) spectacula speculemur. Atq &
aures expiatas sacrorum dei nominū explanationibus adhibeamus, sancta sanctis ex traditiōe di
uina dūtaxat insinuantes: eaq à risu illusioneq prophanorum interim vindicātes, imó vero illos
ipsos si q oino sunt tales, ab hoc errore (qui diuinis repugnāt) p viribus liberantes. Te quidem
ista cōseruare oportet optime Thimothee, iuxta sacratissimā sanctionē, neq inter pphanos elo
Psal. 118. qui, aut efferre diuina. Mihi aūt præstet deus rite vt diuina decet laudare benefica & multipli
cia noia deitatis, appellatiōe, nomineque carētis: nec ori meo verbum auferat veritatis.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS I.

Ost librū de diuinis characteribus in q tractaui de distinctione diuinarum p
sonarum, trāsibo ad tractāda diuina nomina, & scdm Apli sententiā affirmo
veritatem de deo dictorum, nō in psuasibilibus hūanæ sapientiæ verbis. sed
1. Cor. 2. in demonstratione virtutis theologorum, quę à deo mouetur secundum F
quam virtutem ipsi theologi qui scripserunt sacras scripturas, vt Moyses,
Iob, Dauid, Esaias, & alij ineffabilit & ignote cōiūgūt ineffabilibus & igno
tis theorijs p vnitionem quæ efficatior est in diuinis q nra ♈tus vel exerci
tatio rōnalis aut intellectualis. Nō est aūt audendū aliquid dicere vel co
gitare de supsubstātiali & occulta diuinitate pter ea quæ nobis p sacras scripturas de deo diui
nitus sunt expssa. Oportet enim deo attribuere supsubstātialem scientiā, quæ est pfecta ignorā
tia suæ supsubstātialitatis & superat omnem rōnem & intellectū & ipsam substātiā. Nos aūt tā
Inter vel intra. Matt. 25. tū sursum respiciemus, q̄tū sapientia quæ radiat in scripturis, seipsam immittit, & nos manudu
cit ad splendores diuinos. Simus aūt & docentes & discentes cōstricti* infra terminos diuinæ
veritatis & nræ possibilitatis, & hoc sancte & tēperate in tractādis diuinis. Siquidem teste scri
ptura diuina bonitas reuelat mysteria sua electis secundū ppriā vniuscuiusq ♈tutem in iusti
tia salutari quæ distinguit infinitatem & incōphensibilitatem diuinā ab omni finito. Sicut em
intelligibilia sunt incōphensibilia sensib9 corporeis & cōpositis & figuratis simplicia & infigu
rabilia, & intāgibilis & infigurabilis priuatio formæ corporalit figuratis: sic vnitas diuina quę
est sup omnem mentem & substantiā separat cognitionem & substātiā & bonū qd est sup deli
Vbonum. Veritatem. berationem & omnem mentis tractatū: oibus deliberatiōibus est intractabile & idem bonū qd
est sup omne † ♈bū, est ineffabile oi ♈bo, & hęc est vnitas causalit vnificās omnem † causatā vni
tatem

A tatem,& substãtia sup omnem substantiã & intellectus non intelligibilis, verbũ non dicibile, nisi soli æterno patri irrationalitas & non intelligibilitas & innominabilitas per excessum rationis & intelligentiæ,& nominationis in nullius existentis natura existens,& est omnibus causa essendi. Ipsum vero est non existens per excessum existentiæ. Qualiter autem ipsum bonum sit,ipsum tantum de seipso potest proprie & scienter enunciare. De hac ergo occulta diuinitate non est audendum dicere aliquid aut cogitare,nisi quæ de illa in scriptura sacra nobis diuinitus exprimuntur. Omnis enim †vera eius scientia & contemplatio omnibus existẽtibus est impenetrabilis per hoc q̃ ab oĩbus supsubstantialiter segregatur, sicut ipsa diuina sapientia de seipsa docet in varijs locis scripturarum. Et inueniuntur plures theologi vocasse eam inscrutabilem,inuisibilem,incomprehensibilem, & non inuestigabilem,eo quod nullum sit manuductiuum & symbolicum vestigium eorum qui transierunt omne incomprehensibile vsq; ad cõtemplationem suæ occultæ infinitatis. Veruntamen bonum non est omnino incommunicabile alicui existentium,sed in seipso ita singulariter collocat sapientiæ radium,vt tamen ipse radius benigne superappareat intellectibus se illuminabilibus cuiuslibet existentium,secundum singulorum proportionem & sanctas mentes quæ se ipsi pro posse immittunt, eo moderamine vt neq; supra q̃ sibi,diuinitus concessum est præsumant,neq; inferius segniter torpeant, sed firmiter & assidue ad seipsam sibi desursum irradiantem se extendunt,& iuxta acceptam gratiam reuerenter & caste ad supernorum contemplationem eleuantur. Has inquam sanctas mentes inspirando extendit ad sui contemplationem & communionem& assimilationem,dando eis virtutem vt id possint. **†naturis**

B Nos ergo sequentes leges hierarchicas, scilicet vt quilibet infra terminos proprios se exerceat ad diuina sine præsumptiõe & negligentia q̃bus legibus gubernantur etiam omnes ordines angelici. Nos dico venerantes occultum diuini principatus inscrutabilibus & sanctis reuerentijs mentis,& venerantes indicibilia casto silentio extẽdimur ad splẽdores æternæ sapientiæ,illucentes nobis in sacris scripturis,&ab illis splendoribus extendimur & illuminamur,ad cognoscẽdas & exercẽdas dei laudes illuminati ab ipsis splendoribus sublimius,quam per visibilium manuductionem,& per eosdem splendores affectualiter dispositi,ad earundem laudum enunciationem,vt per ipsos cognoscamus secundum singulorum capacitatem lumina diuina nobis data,& sciamus laudare deum tanquam principium omnium luminum nobis cœlitus apparentium,qui dat bonum sicut ipse testatur: Pater vester qui in cœlis est spiritum bonum dabit petentibus se,sicut ille qui est omnium causa & principium&substantia,vita & reformatio & reuocatio decidentium ab ipso,& sancta collocatio eorũ qui vacillant moti tentationibus & firmitas stantium, &†suscitatiua manuductio sursum actorũ ad ipsum,& illuminatio eorum qui illuminantur,&principalis perfectio perfectorum,& deificatio deificatorum,simplicitas simplificatorum,& vnitas vnitorum,& superprincipale principium omnis principij,reuelatio occulti,secundum quod possibile est & conueniens. Et vt generaliter dicatur:ipse est vita viuentium,substantia existentium,principium & causa omnis vitæ & substantiæ,propter naturalem ipsius bonitatem,quæ omnia existentia deducit ad esse & continet. **Matt.7.** **†suscitatiua.**

C Hæc de scripturis diuinis pauca commemorauimus, generaliter autem omnia scripturæ testimonia ad laudes diuinas pertinentia sunt varie†describentia diuinas nominatiões, siue declarando dei cognitionem,siue ad cultum eius exhortando. Pluribus autem modis laudatur deus in scripturis. Vno modo secundum essentialem vnitatem,propter essentiæ suæ supnaturalem simplicitatem & impartibilitatem ex qua tãquam virtute vnifica vnimur,& varijs curis & concupiscentijs nostris,supermundane conclusis,congregamur ad monaden nos deo conformantem,& vnitionem dei imitatiuam. Alio modo sicut trinitatem propter manifestationem supersubstantialis fœcunditatis trium personarum, ex qua omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Laudat etiam scriptura hierarchiam sicut causam existẽtium, quoniam omnia deduxit ad esse propter suam bonitatem substantificam. Item vt sapiẽtem & pulchram, quia omnia existentia propriam naturam incorruptam seruãtia,plena sunt omni diuina harmonia & sancto decore. Item benignam differenter à modis prędictis,scilicet,quia in persona filij integraliter & vere assumpsit naturam nostram,reuocans eam ad se,& restituẽs humanam extremitatem,ex qua dominus Iesus ineffabiliter simplex, secũdum diuinitatem, compositus est secundum humanitatem,& æternus accepit præsentatiõem temporalem, & intra naturam nostram factus est,qui omnem ordinem secundum omnem naturam supersubstantialiter excedit,intransmutabiliter & inconfuse retinens diuina. Benigna etiam dicitur thearchia propter quælibet alia deifica lumina,quæ apostolica doctrina iuxta attestationem sacræ scripturę nobis manifestauit verbis aut scriptis. Hęc mysteria docti sumus iuxta capacitatem viatorum **†distribuẽtia** **Ephe.3.**

per sacras scripturas, in quibus ista velãtur, & doctorum siue apostolorum, siue prophetarum, D siue aliorum scribentium aut exponentium sacras scripturas, benignitatem, qui nobis per collationem sensibilium reuelant intelligibilia: & per collationem existentium supersubstãtialia. Et huiusmodi reuelationis gratia attribuunt formas & figuras informibus & infiguratis & supernaturali & infigurabili simplicitati, multiplicitatem & compositionem per symbola sensibilium varia & dissimilia. Quando autem erimus immortales, & incorruptibiles & per veram beatitudinem Christo conformabimur, semper cum deo erimus, satiati cum apparuerit gloria sua, quando castissimis contemplationibus & manifestissimis splendoribus propriæ suæ speciei irradiauerit nos & circumfulserit. Quorum splendorum fulgor designatur in lumine quo perfusi sunt apostoli in domini transfiguratione. Et tunc participabimus intelligibili luminis datione ipsius, mente iam impassibili per gloriam, & tam natura quam exercitio immateriali, & etiam vnitione quæ est super mentem in ignotis & beatis immissionibus superclarorum sapientiæ radiorum, per quam vnitionem diuinius imitabimur cœlestes angelos. Siquidem æquales angelis erimus quando erimus filij dei & filij resurrectionis. Interim autem vtimur sensibilium signis, quantum possibile est proprijs ad inuestiganda & cognoscenda diuina, & ex illorum collatione secundum singulorum capacitatem extendimur ad contemplandam simplicem & vnitam veritatem intelligibilium theoriarum, quæ cunctis contemplantibus sunt semper admirabiles. Et cum tota virtute nos vniuerimus theorijs, tunc resecantes nostras intellectuales operationes immittimus nos, quantum nobis diuinitus conceditur ad supersubstantialem radium, in quo omnes consummationes omnium cognitionum superineffabiliter præexiterunt, quem neque cogitare possibile est neque dicere, neque omnino aliquo modo contẽplari, eo quod sit ab omnibus segregatus & superignotus, & supersubstantialiter in seipso præaccepit simul terminationes omnium substantialium cognitionum & virtutum, & collocatus E sit incomprehensibili virtute super omnes mentes cœlestes. Cum enim oẽs cognitiones existentium sint, & omnia existentia finem habeant ille qui est super omnem substantiam, segregatus est ab omni cognitione & qui melior est omni sermone & cognitione vniuersaliter super mentem & substantiam collocatur. Ipse enim cum sit omnium apprehensiuus & comprehensiuus, & præapprehensiuus est vniuersaliter incomprehensibilis omnibus, & de ipso neque est sensus, neque fantasia, neque opinio, neque nomen, neque sermo, neque tactus, neque scientia. Cum ergo adeo sit incõprehensibilis & ignotus, quomodo potero tractare de diuinis nominibus, vt demonstrem diuinitatem inuocabilem, & supernominabilem & supersubstantialem? Sed sicut diximus in libro de diuinis caracteribus, vnum est quod vere est, quod est ipsum bonum ignotum & supersubstantiale, scilicet trina vnitas, siue scilicet trium personarum æternarum vna trinitas, quarum quælibet verus deus est, quælibet verum & summum bonum, nec ostendi, neque dici potest, neque cogitari secundum quod est. Sed & vnitiuæ cognitiones cœlestium animorum quas habent de superignota dei bonitate, per hoc quod diuina bonitas se ipsis copiose immittit, & ipsi beatas immissiones potenter suscipiunt, sunt nobis ineffabiles & ignotæ. Et tales vnitiuę cognitiones quamuis incomparabiliter angelis inferiores, illis solis diuinitus conceduntur, qui omnem creaturam, etiam angelicam naturam contemplando excedunt, & imitatione vnitionis angelicæ participant. Per tales igitur vnitiuas cognitiones mentes virorum spiritalium vnite deo angelica imitatione secundum singularum possibilitatem docentur laudare deum, maxime per omnium existentium ablationem, eo quod omnis talis vnitio mentium ad lumen supremum, omnem operationem intellectualem interim suspendat. Docentur etiam ipsæ mentes ex vnitione ad lumen, quod ipsum supremum lumen causa est omnium existentiũ, & ipsum non est aliquid de nũero existentiũ, cũ sit ab omnibus existentibus supersubstantialiter segregatum. Nullus ergo veritatis amator quæ est super omnem veritatem adeo efficax est, vt possit laudare supersubstantialem diuinitatem, secundum æternam & superbonam ęssentiam suam, + quibuslibet vocabulis intelligibilibus, siue vt rationem, siue vt virtutem, aut mentem, aut vitam, aut substantiam, aut alio vocabulo quantumcunque sublimi, Sed oportet laudare eam sicut excellentem, segregatam ab omni auditum & motu, vita, phãtasia, opiniõe, noĩe, vbo, deliberatiõe, intellectu, substantia, statiõe, collocatiõe, fine, infinitate, & ab omni eo quod mente concipitur: & generaliter ab omnibus existentibus. Ne tamen ab eius laude cessetur, cum ipsa sit essentia ipsius bonitatis, & causando ipsum esse, causa est omnium existentium, conuenit laudare diuinam prouidentiam principaliter bonam, & ipsum bonum creaturis communicãtem ex oĩbus effectibus suis, scꝫ omnibus causatis. Circa ipsam enim omnia

Philip. 3. 1. Tessa. 4. Psal. 16. Matt. 17. Mar. 9. Luca. 9. Luca. 20. + nostram. + quibuscunque

A em omnibus intimam & per causam, quæ ipsa est omnia efficientem, sunt oïa, & ipsa est æternaliter & causaliter añ omnia, & oïa in ipsa consistunt per conseruationẽ & continentiam. Et eius essentia est deductio oïm ad esse, & substantia omniũ, & ipsam desiderant oïa intellectualia quidem & rationalia, sc; angeli & hoïes cognitiue, irrationalia sensibiliter, terræ viuentia p motum viuificum, inanimata scd̃m aptitudinem substantialem & habitudinariã. Hoc igitur attendentes scriptores sacræ scripturæ, laudant deũ, & sicut innoïabilem, & ex oĩ noïe: innoïabilem quidem, sicut qñ quidam quæ sunt nomen dei, angelus quasi ex psona dei rñdit: a Quid quæris nomen meum, q̃d est mirabile? tanq̃ abigens interrogantem ab omni cognitione diuinitatis. Vere aũt est nomen mirabile, q̃d sicut dicit Apl̃s ad Philip. b est super omne nomen, & sicut rursus dicit ad Ephe. c est super omne nomen q̃d noïatur, nõ solum in hoc sc̃lo, sed etiã in futuro. Item laudant deũ ex multis noïbus, vt cum inducunt eum de se dicentem: d Ego sum q sum. Dicitur etiam e via, veritas & vita. f Lumen, g deus. Periti vero in diuinis qñq; causam oïm ex mulis suis effectibus laudant multis noïbus, sicut h bonum, sicut i pulchrum, sicut k sapientem, sicut l diligibilem, sicut m deũ deoꝝ. sicut n dñm dñoꝝ, sicut o sanctũ sanctoꝝ, sicut p æternum, sicut q existentem, sicut r causam sc̃loꝝ, sicut s vitæ largitorem, sicut t sapiam, sicut v intellectuem, sicut x rationẽ, sc; disponentem, iudisantem, disputantẽ: sicut y præbentẽ oẽs thesauros sapiæ qua omnia cognoscuntur: sicut a virtutem, sicut b potentem, sicut c regem regũ, sicut d antiquum dierꝝ, sicut e sine senectute. i. defectu, sicut f inuariabilem, sicut g saluationem, sicut h iustitiam, sicut i sc̃tificationem, sicut k liberationem vel redemptionem, sicut l in magnitudine omnia excedeneem, sicut m in aura subtili. Dicunt etiã ipsum esse n in mẽtibus, o in aïabus, p in corporibus, q in cœlo, r in terra, s & simul etiam in eadem natura mundanũ. i. in mundo existentem, t circa mundum, v supra mundũ, x supercœlestem, y supersubstantialem, z sup oïa. a Solem, b astrum, c ignem, d aquã, e sp̃ũm, f rorem, g nubem, h lapidem, i petram, k oĩa existẽtia causaliter, nihil existentium per substantiæ proprietatem. Sic igitur deo, qui est causa omnium, & super omnia conuenit innominabilitas, & cõueniunt ei omnium omnia nomina causaliter, & ipse generaliter gubernat omnia, & omnibus est interior, & omnibus communicabilis, & tamen omnia sunt congregata ab ipso, inquantũ ipse est causa & principium & finis omnium, & l est oïa in oïbus. Et ad laudem ipsius vere dr̃ omnium substantia principalis & pfectiua & contentiua, & m custos, & n cibus o & ad se conuertens. Et hoc operatur deus in rebus, manens nihilominus in sua simplicitate, & reꝝ multitudinem in se vniens, cunctis tamen per excessum incoïcabilis, & à cunctis separatus, quia non est solum causa continentiæ eorum quæ sunt, aut vitæ eoꝝ quæ viuunt & sentiunt, aut perfactionis rationalium & intellectualiũ, ita vt bonitas, quæ est super omne nomen, noïetur ab aliquibus prouisis determinate, & nõ ab aliis, sed in sua simplicitate præaccepit omnia, & ęternaliter pręaccepit existentia p æternas ꝟbi pcõceptiones, q̃ sunt vna pfectissima bonitas in rebus varie distributa, cuius participatiõe oïa bona sunt, & propter quã distributionẽ conuenienter laudatur & noïatur noïbus oïm creaturarum. Theologi qui scripserunt sacras scripturas, non solum deo attribuunt prædicta nomina imposita à perfectioribus vel imperfectioribus suæ bonitatis participatiohibus aut participantibus, sed nominat p supersplendentem & supernominabilem à quibusdã apparitionibus in templo, aut illuminantibus mysterioꝝ reuelatiõe doctores ppl̃i, vt q Iosue & alios iudices: & r Salomonẽ & s prophetas vt t Mosen & v Isaiam, scd̃m varias visionũ congruentias & inspirationum efficatias. Et circumponunt ipsi x formas & y figuras humanas z aut igneas a aut electrinas. Et b laudant oculos ipsius & c aures d incinnos & e vultus & f manus & g posteriora & h dorsa & i alas & k brachia & l pedes, & circũponunt ei m coronas & n thronos & o calices & p chrateres, & q̃dã alia mystica, de qbus tractabimus in lib. de Symbolica theologia In hoc aũt libro tractabimus noïa diuina, q̃ ad pñs ptinẽt negotiũ, & respicientes ad ea q̃ dicta sunt tãq̃ ad quendã canonẽ, pcedamus in expositiõe diuinoꝝ noïm, scd̃m q̃ anagogice intelligenda, & inspiciem⁹ spectacula sapię, q̃ signãt noïb⁹ diuinis, p q̃ inuisibilia dei cognoscũt ã suis cõtẽplatorib⁹, & hoc faciemus modesta & discreta inuestigatiõe, pmouente nos ad dei cõtemplationẽ, q̃d gñaliter docet & suadet sacra scriptura, & apponemus tẽperatas intelligẽtiæ aures reseratiõibus noïm diuinoꝝ, collocãtes sacrã doctrinã in sc̃tis discipulis scd̃m diuinã illã traditionẽ: Nolite sc̃tũ dare canibus. Et ipsa sc̃ta subtrahẽtes irrisiõnibus indoctorum, & liberantes eosdẽ ab occasiõe impugnãdi deũ. Tibi aũt expedit hoc, vt dictũ est, custodire, & nõ exportare diuina ad aures indoctoꝝ. Mihi aũt det deus laudare multas noïatiões deificas diuinitatis innoïabilis scd̃m naturã, sicut decet deũ, & nõ auferat ꝟbũ ꝟitatis ab ore meo.

a Gen. 32. a Iudicũ 3. b phil.p.2. c Ephe.1. d Exod 3. e Iohan.14 f Iohan 1. g Gene.1. g Isaiæ.42 h Lucæ.18. i Canti 4. k Iob.9. l Can.5. m Psal.49 n Apoc.17 o Danie.9 p Baruc.4. q Exod.3. r Prouer.3. s Actu.17. t 1 Cor.1. v Iob.10. x Psal.44. y 3.Reg 8. z Colos. 2. a 1.Cor.1. b Iob.11. c Apoc.19 d Danie.7. e Eccle.18. f Mala.3. g Matt 1. h Isaiæ 45 i 1. Cor.1. k Isaiæ.5. l Psal.144. m 3.Reg.19 n 1.Pet.2. o Sapien.7 p 1.Cor. 6. q Psal.10. r Iere.23. s Isaiæ.57 t Sapien.1. v Isaiæ.66 x Psal.67. y Matt 6. z Danie.2. a Mala 3. b Apo.2. c Deute.4. d Iohan.4. e Thre.4. f Oseæ.14. g Eccle.43 h Psal 117. i 1.Cor.10. k 1.Co 15. l 1.Cor.15 m Isaiæ.21. n Eccl.24. o Thre.5. p Isaiæ.6. p 3.Reg.8. p 2.Para.7. q Iosue.5. r Iud.6. s Ezech.1. t Exod.6. v Isaiæ.6. x Canti.1. y Canti.5. z Deute.4. a Eze.1.8. b Hebr.4. c Isaiæ.5. d Can.5. e Psal.33. f Psal. 118. g Gene.16. h Exodi 33 i Deut.32. k Isaiæ.58. l Deu.33. m Isaiæ.24. n Danie.7. o Psal 118. p Canti.7. q Matt.7. Psal.118.

DE VNITA ET DISCRETA THEOLOGIA, & quæ diuina vnitas atq; traditio. Cap. II.

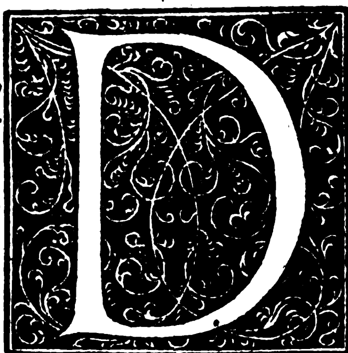

Iuinam totam subsistentiam, quia est per seipsam bonitas, segregans & exprimēs, ab eloquijs laudatur. Et quid em̄ aliud discendum est ex sacra theologia, cū ait diuinitatē ipsam subintroductam dicere: Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi solus deus. Hoc qdem & in alijs quæsitū nobis ōndit omes diuinas sp nominationes non partim, sed in tota & perfectissima et integra & plena diuinitate ab eloquijs laudari, et oēs eas impartibiliter absolute, inobseruate, uniuersaliter omi uniuersalitati in toto perfecte, et omis diuinitatis reponi. Etem̄ sicut in theologicis characteribus admonuimus, si non de tota † trinitate dixerit, qui hoc dixit, blasphemat, & scindere iniuste audet superunitam unitatē. Dicendum igitur quomodo in omni diuinitate hoc accipiēdum. Etenim ipsum ex bono, natū ait ṽbum: Ego bonus sum. Et quidam deo acceptabilium prophetarꝝ, laudat spm̄ bonum. Et iterꝝ hoc: Ego sum qui sum. Si nō secundum totam, aiunt, diuinitatē laudari, iuxta unam uero partem hoc describitur, uim faciunt quomodo audiēt hoc, cum dicit: Qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotēs. Et: Tu uero idem ipse es. Et: Spiritus ueritatis est qui a patre procedit. Et si non totam esse aiūt diuinam uitam, quomodo uerū erit quod dixit diuinū ṽbum: Sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult uiuificat? Et quia spūs est uiuificans? Quomodo uero & dominationem habeat omnium diuinitas tota, de quidem deum gignente deitate, aut genita, nil dicendum est, ut æstimo, q̊tiens in theologia in patre & filio diuulgatur dn̄s, sed & spiritus dominus est. Et pulchrum aūt & sapiens in tota diuinitate laudatur, & lumen, & deificum, & causale, & omnia quęcunq; totius diuinitatis sunt, in omnē reducūt eloq̄a diuinā hymnodiam. Complexam quidem, ut cum dicunt omnia ex * ipso. Diuisam uero, ut cum quidam ait: Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & omnia in ipso cō stituta sunt. Et: Emittes spiritum tuum & creabuntur. Et ut breuiter dicam qd' ipsum diuinū ait uerbū: Ego & pater unū sumus. Et: Oīa quæcunq; habet pr̄ mea sunt. Et: Omnia mea tua sunt, tua mea sunt. Et iterꝝ: Quæcunq; sunt pr̄is & ipsius, spiritui sancto communiter & unitim reponunt diuinas operationes, honorem, fontem, & non deficientem causam & distributionem optimarum donationum, & nullum in diuinis eloquijs incōuersibilibus notionibus tritorum æstimo ad hoc contradicere: quia diuina omnia toti diuinitati assunt secundum diuinam perfectam rationem. His igitur a nobis breuiter quidē in talibus et partim: in alijs uero sufficienter ex eloquijs & ostensis & diffinitis, qualemcunq; replicate diuinā nominationē uniuersalem conabimur in tota ipsa diuinitate accipiendam. Si autem quis dixerit confusionem nos in hoc cōtra diuinā discretionem introducere, talem rationē nos neq; ipsum ęstimamus suadere sufficientē, qūo est uerax? Siquidē enim est quod omnino eloquijs subsistēs, longe ibi uniuersaliter erit, & a nostra philosophia. Et si non ex eloquiorū sibi diuina sapīa curat, qūo etiam a nobis curabit in theologicā sciam suę manuductiuis. Si aūt in eloq̄orꝝ ueritatē respicit, hac & nos regula et lumine utētes ad apologiā q̄tū, po

Marginalia: Matt. 19 / Lucæ 18. / S. Trinitati qn̄ coia. / † diuinitate. / Iohā. 10. / Matt. 20 / Psal. 142. / Exodi. 3 / Apoca. 1 / Psal. 101 / Iohā. 15. / Iohan. 5. / Iohan. 6 / 2. Cor. 3. / Diuinis personis q̄n̄q; q̄d coia sunt q̄n̄q; propria / * deo / Rom. 11 / Psal. 103 / Iohā. 10. / Iohā. 16. / Iohā 17.

A tentes sumus, recte gradiemur, dicentes quo theologia quædam quidem unitim tradit, quædam uero discrete. Et neq; unita separare iustũ est, neq; discreta confundere, sed sequentes iuxta uirtutem diuinos splendores respicientes, & in diuinas manifestationes aspicientes, sicut quandam regulam formosissimam ueritatis, ubi posita custodire in semetipsis non multiplicata, & non minorata, & inconuersibilia festinemus, in custodia eloquior͛ custoditi, & ab ipsis incustodie- tem ea custodiendum potentes. Vnita quidem totius diuinitatis sunt, ut in theologicis characteribus per plura ex eloquijs ostẽdimus: superbonũ, superdeũ, superessentiale, superuiuens, supersapiens, & quæcunq; supereminentis sunt ablationis, cum quibus & causalia omnia optimum bonum ON, uiuentiũ parens sapiens, & quæcunq; ex optimis suis denominationibus omni bonor͛ causa denominantur. Discreta autẽ sunt patris supessentiale nomen, & res, & filij, & spiritus sancti, nulla in his reciprocatione, aut omnion communitate introducta. Est autem tantum ab his discretum ipsa scd͞m nos Iesu perfectissima & immutabilis subsistentia, & quęcũq; scd͞m nos ipsam sunt humanitatis essentialia mysteria. Oportet autem (ut arbitror) magis recipientes nos perfectissimum diuinæ & unitatis & discretionis exponere modum, utrũq; nobis bene conspiciens omni ingenita est ratio. Varium quidem omne, & non manifestum relinquens. † Discreto uero & manifeste & bene ordinate propria secũdum uirtutem considerans. Vocant em̃ quod quidem & in alijs * dexteram nostræ theologicæ traditionis sacri doctores † imitantes quidem diuinas superarchanæ & superincognitæ unitatis occultas & inremiabiles supercollocatiões. Discretiones uero optimas diuinitatis, & processiones, et manifestationes, ut aiunt sacra eloquia sectantes, et dictæ unitatis propria. Et iter͛ discretionis esse quasdam speciales, et unitates et discretiones, ut in unitate diuina siue superessentialitate. Vnum quidem est uni principali trinitati et coæternæ superessentialis subsistentia, superdeus et deitas, superbonus, bonitas omniũ, summitas, summitatum omniũ, totius proprietatis immutabilitas, superprincipalis unitas, ineffabile multiuocũ. Ignorantia omne inuisibile, omnium precium, positio omnium, ablatio omnium, super omnem positionem et ablationem inter seinuicẽ (si sic oportet dicere) principalium substantiar͛ mansio, & collocatio uniuersaliter superunita et nulla parte confusa: sicut luminaria lampadum, ut sensibilibus et proprijs utar exemplis dum sunt in domo una et tota in seinuicem totis sunt, et diligentem a seinuicem proprie substantem habent discretionem, et unita discretione et unitate discreta. Etenim uidemus in domo multis unitatum lampadibus ad unũ aliquod lumẽ unita omniũ lumina, et unam claritatem indiscretam relucentem, et non etiam, quod (ut arbitror) poterit alicuius lampadis lumen ab alijs ex omnium lumina continenti aere discernere, et uidere, si non altera parte, alteram partem totis in totis inconfuse contemperatis. Sed si etiã quis unã ardentiũ subduxerit domo, coibit & propriũ totũ lumẽ nullũ quiddã alior͛ luminũ in semetipsa cõplectẽs aut suimet alteris relinquens. Erat enim eor͛, quæ quidẽ dixi, oĩm ad oĩa perfectissima unitas incõmixta uniuersaliter & nulla parte cõfusa, & hoc existẽte in corpore aere, & ex materiali igne pendente lumine. Vbi uero superessentialem unitatem supercollocari dicimus, non in corporalibus tantum unitatibus, sed

Diuinitati quæ nã propria.

Diuinitati q̃ coĩa.

De diuiã vnitate ac discretione

†Benedi screte vero.

*dixerã.

De vnione discretioneque luminũ

ab his.

Ca. II. ab his quę sunt in aĩabus ipsis, & ipsis intellectibus, quae hn̄t incõmixtã & sup- mundane per tota deiformia & supercœlestia lumina iuxta participationẽ cor rationabilem participantibus oĩbus super remota unitate. Est aũt & discretio in superessentialibus theologijs, quam dicebam, quia & hanc unitatem incommixtim collocat, & inconfuse unaquæq; principaliũ substantiarꝝ. Sed & quia quæ sunt superessentialis theogeniæ, nõ reciprocanť ad seinuicem. Solus autem fons superessẽtialis deitatis pater, cũ nõ sit filius pater, neq; pater filius, custodiẽtibus propria laudibus recte unicuiq; diuinarꝝ substantiarꝝ. Hoc quidem scdm ineffabilem unitatẽ, & * subsistentiã unitas & discretio. Si aũt & diuina discretio est optima ꝓcessio unitatis diuinę superunitæ, semetipsam bonitatẽ & multiplicantis & plurificantis. Vnitæ quidem sunt scdm diuinam discretionẽ immensurabiles traditiones, essentialitates, uitales sapientificationes, aliæq; donationes, oĩm causæ bonitatis, iuxta quas ex participijs & participãtibus laudanť imparticipate participata. Et hoc etiam commune, & unitũ & unũ est toti deitati, oẽm ipsam totam ab unoquoq; participantiũ participari, & a nullo iterꝝ nulla parte: sicut rota in medio circuli ab oĩbus in circulo circumpositis rectis lineis: & sicut signo efformata multa participant principalis exempli signo, & in unoquoq; efformatorꝝ toto & eodem existente, & in nullo scdm nullam partem. Superponiť aũt his causalissimę deitatis imparticipatio, qũo nec attactus eius sit neq; alia quędam ad participata commixta societas. Et qdem dixerit quis, non est signum in totis efformatis totũ & ipsum, ac per hoc nõ signum causa: omnẽ eñ seipsam illa, & eadem, & unicuiq; indit. Ipsam quoq; differentiam participantium dissimilitudo facit decolorata uno, & toto, & eodem principali exemplo. Et siquidem mollia & formabilia, aut etiam plana & configurata: & neq; cõtra exemplata et dura, neq; diffusa et instabilia, purã habebũt et claram et cõsequentẽ formã. Si ꝟo quid dictæ opportunitatis defecerit, hoc causa erit inparticipatiõis et obscuritatis, et aliorꝝ q̃cũq; ĩportunitati participatiõis fiũt. Discernitur aũt bñ decora in nos diuina operatiõe scdm nos ex nobis uniuersalr et uere substantificari super essentiale ꝟbum, et operari et pati q̃cũq; humanationis eius diuina actione sunt discreta et summe miranda. His eñ pr̃ et spũs sctũs nihil coĩcare ꝟbo, nisi ibi quis dixerit scdm optimã et humanã uoluntatẽ, et scdm oẽm supereminẽtem, et archanã diuinã operationẽ, qua operatus est scdm nos sctũs incõmutabilis deus et dei ꝟbum. Sic et nos diuina & intelligere ratione, & discernere festinamus, qũo ea diuina & uniũť & discernũtur. Sed harꝝ quidẽ & unitatũ & discretionũ quascũq; in eloquijs diuinas causas inuenimus, in theologicis characteribus propria de uno quoq; percipiẽtes q̃tum possibile exposuimus: ea quidẽ relegẽtes & ꝟa rõne replicãtes, et sacrũ & reuelatũ intellectũ in manifesta eloqorꝝ spectacula adducẽtes. His ꝟo et mysticis et scdm diuinã traditionẽ superintellectualẽ opationẽ retrusi. Oĩa eñ diuina et q̃cũq; nobis manifestanť solis participijs cognoscũť. Hæc aũt qualia sunt, qm̃ scdm ꝓpriũ principium et fundamẽtũ superintellectũ sũt, et oẽm essentiã & sciam, ut superessentiale occultũ deũ aut uitã aut essentiã aut lumẽ aut rõnem noĩare aut qd alterꝝ. Nihil in his intelligimus q̃ in nos ex ipso productas uirtutes deificas, aut substãtificas aut uitæ genitrices, aut sapię donatrices. Ipsum ꝟo iuxta oĩm intellectualiũ opera-

Diuinarũ ꝑsonarũ discretio duplex.

* substantia.

Discretio diuina in creaturarũ processione.

Ob differẽtiã subiectorũ resultant differentes imagies sub idea eadẽ

A operationum per fructū desideramus, nullā uidentes deificationē, aut uitā, aut essentiā, q̄ diligenter sit simul remote iuxta oēm supeminentiā causæ. Iterꝫ qa q dem est fontalis deitas pater, filius aūt & spūs genitricis dei (si sic oportet dicere) frutices deo germinati, & ueluti flores et superessentialia lumina ex mirabilibus eloquijs accepimus. Quō autem hæc sunt, neqꝫ dicere, neqꝫ intelligere possibile est. Sed usqꝫ ad hoc omnis nostræ intellectualis actionis uirtus, quia omnis diuina paternitas et filiolitas ex omniū remota paternitate principali, & filiolitati principali deriuata est & nobis & supercœlestibus uirtutibus, ex qua dij et deorum filij, & deorꝫ pr̄es deiformes fiunt, & nominātur † dij spiritualiter, scilicet tali paternitate & filiolitate perfecta, hoc est incorporaliter, immaterialiter, inuisibiliter diuino principali spiritu super omnem intellectū immaterialem & deificationem super collocatam, & patre & filio omni paternitate & filiolitate diuina supereminenter exaltatis. Necqꝫ em̄ est diligens similitudo causatiuis & causalibus, sed quidem hn̄t causatiua causalium receptas imagines. Ea uero causalia causatiuis remouenť & supercollocanť iuxta proprij principij rationem. Et

Quæ nā vnicuiqꝫ diuinæ p sonę prō propria.

†animal

B ut scd̄m nos utar exemplis, deliciæ & tristitiæ dicuntur effectiue delectandi & contristandi: ipsæ uero neqꝫ delectantur neqꝫ contristantur, & ignis calidus & urens non dicitur uri & calefieri. Et uiuere si quis dicat per se ipsam uitam, & illuminari per se ipsum lumen, non recte dicit scd̄m nostram rationē, nisi ubi iuxta alterꝫ hoc modum dicit, quia abunde & essentialiter an̄ insunt hæc causatiuorum causalibus. Sed & hoc totius theologiæ manifestissimum, quod scd̄m nos Iesu diuina formatio & archana est rationi omni, et incognita intellectui oī, & ipsi ꝓpræstanti honorabilissimorꝫ angelorꝫ. Et quidem uiriliter eum substantificatum fuisse, mystice accepimus. Ignoramus uero quomodo ex uirginalibus sanguinibus altera ultra naturam lege formatus est, & q̄uo siccis pedibus corporalem molem habentibus, & materię grauitatem superambulauit humidam & instabilem essentiā, & alia quæcūqꝫ supnaturalis sunt Iesu physiologiæ. Hęc autem in alijs a nobis sufficienter dicta sunt, & glorioso duce scd̄m theologica sua obscura commenta laudanť ualde supernaturaliter. Quæ quidem ille siue a

Hūanitatis Christi ratio.

Matt. 14
Mar. 6
Ioban. 6

C sacris theologis accepit, siue ex disciplinata eloquiorum inuentione considerauit, ex multa circa hęc & exercitatione & peritia, siue etiam ex quadam eruditus sit diuiniore inspiratione, non solum discens, sed & affectus diuina, & ex ipsa ad hæc coaffectione (si oportet dicere) ad indocibilem eorꝫ & mysticam perfectus unitatem & fidem: & ut multa et beata spectacula potentis illius intelligētiæ in minimis addamus, Hæc de IESV ait in collectis ab eo theologicis obscuris commentis.

¶ Sanctissimi Hierothei ex libro elementorum de diuinitate & excellentia Christi.

OMNIVM causa et repletiua IESV deitas partes uniuersatis consonans saluans, et neque pars, neque totum est, et totum et pars, & omnem et partem, et totum in semetipsa coambiens et supereminens, et excellens. Perfecta quidem est in imperfectis, ut ꝑfectio principalis. Impfecta uero

De Christi diuinitate ex libro Stechiosœon S. Hierothei.

uero in pfectis tanq̃ superfecta & anpfecta. Forma formificas in informibus tanq̃ forma principalis, informis in ipsis formis, tanq̃ superformis essentia oīs essentię in cōtaminatas supergradiens, & superessentialiter omni essentia remota, tota principia & ordines destinans, & omni principio & ordini supercollocata. Et mensura est eorꝶ quæ sunt, & seculorū & super secula, & an secula plena in indigentibus superplena, in multitudinibus archana, ineffabilis super animum, super uitam, super essentiam supernaturaliter habet & supermundane, superessentialiter superessentiale. Vnde quoniam quidem & usq; naturam pro humanitate uenit, & uere essentia est, & uir super deus creatus est. Propitiatio aūt sit a nobis super animum & super rationem laudanda. Et si his habentur super naturale, & superessentiale, non solum ipsa immutabiliter nobis & inconfuse cō municauit, nihil perpessa: insuper plenitudinem suā ab ineffabili nouitate. Sed quia & hoc omnium nouorꝶ maximū nouum, in naturalibus nostris supernatrualis erat, in quibus iuxta essentiam superessentialis oīa nostra ex nobis propter nos superans. Hoc quidem sufficienter in ratiōis aūt speculationem proueniamus communia & unita discretionis diuinæ nōia scdm quod nobis possibile replicantes, & ut aperte de omnibus deinceps diffiniamus, pdiscretionē diuinam dicimus (ut dictū est) pulchras diuinitatis processiōes. Donās enim oībus quę sunt, & supereminens oīm bonorꝶ participationes unite quidem discernit, plurificat uero singulariter, & multiplicat ex uno uninremeabilr. Vt qm̄ ON est deus superessentialiter, donat aūt esse his q̃ sunt, & adducit † totas essentias, multiplicari dicitur unū ON illud ex se adductione multorꝶ existentiū quidē ente nihil minus illo & uno multiplicato & adunato iuxta processionem, & plenum in discretione, oībus essendo quæ sūt superessentialr remotū, & potēti totorum processione, & nō minorata fusione in diminutorꝶ sui traditione. Sed & unū ON & oī parti, & toti, & uni, & multitudini ab uno tradens unū est, eodē mō supessentialiter, neq; pars ON multitudinis, neq; ex partibus totū, & sic neque unū est, neq; unū habet. Longe aūt his inest super unū, ab his quæ sunt unū & multitudo impertibilis sine plenitudine superplenitudo omne unū & multitudinem adducens & pficiens & cōstituens. Iterꝶ ex se deificatio scdm uirtutem uniuscuiusq; deiformi deorꝶ multorꝶ factorꝶ, uidet quidem esse & dicit unius dei discretio & multiplicatio. Est vo nihil minus pricipalis deus, & super deus superssentialr unus, deus impartibilis impartibilibus unitus, sibimetipsi & multis incōmixtus & nō multiplicatus. Et hoc supernaturalr intelligēs coīs noster et magister, et in diuinam illuminationem manuductor, multus in diuina, lumē mundi, hæc ait diuinitus in sacris suis literis. Nam etsi sunt qui dicūtur dīj, siue in cœlo, siue ī terra: (siqdē sūt dīj multi et dñi multi) sed nobis unus deus pr̄, ex q̃ oīa, & nos ī ipsum, & unus dn̄s Iesus Chistus, p quē oīa, & nos per ipm̄. Etem in diuinis unitates discretionū potentant & anprincipantur, & nihilominus sūt unitiua etiam post unius irremiabilem & singularē discretionē. Has nos socias & unitas totius deitatis discretiones, siue decoros processiones ex manifestantibus eas ī eloquijs diuinis noībus laudare (scdm qd possibile est) tētabimus. Hoc ut dictū est præcognito, oēm bn̄ficā dei noīationē in quacunq; ponit diuinarꝶ † personarum in tota eam recipere uniuersitatem in obseruate.

Margin notes: † totis; † substantiarum

Eluet

A ELVCIDATIO HVIVS SECVNDI CAPITVLI, DE VNIta & discreta theologia, & quæ sit diuina vnitas & traditio. ARTIC: II.

Ræcedenti capitulo tractatum est de diuersis ac varijs dei nominibus in cõmuni & in generali, qualiter deus queat à viatorib⁹ cognosci & nominari, & qualiter nõ, & quomodo diuersa diuersimode de ipso dicantur. Hic docetur quid de deo enũcietur per huiusmodi nomina, vel quid cõmune tribus personis, vel quid distinctum seu proprium. Sicq; capitulum istud intitulatur: [De vnita & discreta theologia, & quę sit diuina vnitas & traditio] hoc est, de his quæ dicũtur de deo, in quibus tres superglorioſiſſimę personę vnum sunt & aliquid indistinctum: & item de his in quibus distincte. Et primo loquitur de nomine quod est, Bonus seu bonitas, de quo infra quarto capitulo diffusius ac specialius tractat. Itaq; ait iam: [Diuinam totam substantiam, quia est per seipsam bonitas, segregans & exprimens ab eloquijs laudatur] id est, bonitas laudatur ab eloquijs, id est, in scripturis, quia per seipsam est segregans, id est distinguens, & exprimens, id est, significans substantiam diuinam totam. i. diuinam essentiam, & quamlibet increatam, æternam, diuinam personam, ita q; bonus & bonitas conuenit deo absolute, & in diuinis significare potest tã substantiam seu essentiam, q̃ personam: imo vnamquanq; personam, quẽadmodum nomen hoc, Deus. [Et quid enim aliud discendum est]. i. nihil huic veritati contrarium potest addisci [ex sacra theologia]. i. ex sancta scriptura [cum ait: diuinitatem ipsam subintroductam dicere]. i. dum scriptura recitat diuinitatem, id est Christum verum deum, subintroductam dicere, id est interrogatam respondere: [Quid me interrogas de bono?] id est, cur interrogando me, vocas me bonũ? Sic etenim apud Lucã scriptum est: Interrogauit Iesum quidam princeps: Magister bone, quid faciendo vitam ęternam possidebo? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus deus. Porro in Matth. ita legimus: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus deus. Hic autem in textu habetur: Nemo bonus nisi solus deus. [Hoc quidem & in alijs quæsitum] id est, istud alibi quoq; interrogatum est seu discussum, vel in consimilibus sciscitatum [nobis ostendit omnes diuinas semper nominationes, non partim, sed in tota, & perfectissima & integra & plena diuinitate ab eloquijs laudari] id est, quod omnia nomina diuina absoluta & essentialia, in scripturis laudantur & attribuuntur non partim. i. non solum vni personæ in diuinis, sed in diuinitate toto & perfectissima & integra & plena, id est, in deo absolute accepto laudari & affirmari, ita quod sigillatim etiam cuilibet diuinæ personæ conueniunt, & in ea ac de ea laudantur & affirmantur. [& omnes eas impartibiliter, absolute, inobseruate, vniuersaliter omni vniuersalitati in toto perfecte & omnis diuinitatis reponi] hoc est omnes nominationes has dei, reponi. i. laudari & confiteri impartibiliter. i. indiuisibiliter & absolute, & inobseruate. i. indistincte ac vniuersaliter. i. communiter, quoad singulas diuinę naturæ personas, omni vniuersalitati. i. toti communitati diuinorum & increatorum suppositorum in toto, id est, in tota trinitate, perfecte & omnis. i. totius diuinitatis, quæ deitas est perfecta & tota & vna ac indiuisa in summa trinitate, & in qualibet eius persona ¶ At uero theologi modo accuratius magisq; proprie in diuinis vtuntur his terminis: partim, vniuersalitas, vniuersaliter, integrò, &c. q̃ author hoc loco. [Etenim sicut in theologicis characteribus] id ẽ, in libro de diuinis characteribus [admonuimus]. i. hoc hortati sumus atq; probauimus [si nõ de tota * trinitate dixerit qui dixit]. i. si Christus qui dixit: Nemo bonus nisi deus, nõ dixit hoc de tota diuinitate, & de deo incontracte & absolute accepto, ita vt de vnaquaq; etiã psona accipi possit [blasphemat]. i. scripturis contradicit & hæresim sapit [& scindere iniuste audet]. i. præsumptuose & infideliter scindere. i. separare ac diuidere [supunitã vnitatem]. i. simplicissimam deitatẽ, quæ in tribus superreuerendissimis psonis est superunite, imo & vnũ & vnitas: tñ & supunite, qm̃ personę vniunt, coïcant & identificãt, seu potius æternaliter vnum sunt, & nũc cognoscunt vnum esse in ea, qua vt ait Boethius, essentia in diuinis conseruat vnitatẽ, relatio multiplicat psonas. Talis igitur vnitatẽ hmõi vult scindere, non q; ipse scindere queat, sed qm̃ stolide dicit id, ex q̃ illius scissio sequeretur, ideo q̃tum in se est scindit illã. [Dicendũ ergo q̃ño in oĩ diuinitate hoc accipiendum]. i. q̃ño authoritas illa v̄ificetur de vnaquaq; diuina persona, & item de deo essentialiter dicto [etẽm ipsum ex bono ait natum v̄bum] hoc est v̄bum ipm natũ ex bono. i. ex deo p̃re, ait apud Iohan. [Ego bonus sum]. i. ego sum pastor bonus [& q̃dã deo acceptabilium propheta] vt; Dauid, q fuit acceptus deo itemq; hominibus [laudat spiritũ bonũ] i. spiritum sanctum noĩat bonũ, dicẽs ad p̃rem in psalmo: Spũs tuus bonus deducet me in terrã rectã [Et item hoc: Ego sum q sum]. i. responsum illud diuinũ dictũ Mosi in Exo.

Margin notes: Sanctissimæ trinitatis propria. — Lucæ 18 — Matth. 19 — B — * diuinitate. — C — Lucæ. 18. — Marci 10. — Boethius. — Iohan. 10. — psal. 142 — Exo. 3

Ca. II. Ego sum q sum.[Si non fcdm totam aiunt diuinitaté laudari].i. fi non fatenť hoc dictum per D
modum laudis de qualibet æterna hypoftafi[iuxta vnã ṽo partem hoc defcribit].i. fcriptum
hoc effe de vna duntaxat pfona[vim faciunt].i. violentiã inferunt fcripturę,eam extorte inter
Apocay.1. pretando[qñ audient hoc cum dicit]in Apoca. ipfe Iohannes:[Qui eft,q erat,& q venturus
pfalmo 101 eft] oĩpotens.Et:Tu vero idé ipfe es[quod habetur in pfalmo 101 nec exponiť pcife de vna p-
Iohan.50 fona,fc; patre.[Et:Spũs ṽitatis eft qui à patre procedit[qd apud Iohan.dř de fpiritu fctõ, cui
ibidem afcribitur.[&fi non totam aiunt effe diuinam vitam].i.fi ifti erronei nõ cõcedunt to-
tam trinitatem effe vitam,feu vitã dici folum de vna perfona [qño ve~ erit qd dixit diuinum
1.Iohan.5. ṽbum].i.qualiter eft ṽbum ve~ dñi ex patre æternaliter natũ,ille qui dixit:[Sicut př fufcitat
2.Corin.5. mortuos & viuificat,fic & filius qs vult viuificat:Et:Quia fpũs eft viuificans.Qño vero & de-
nominationem oĩm habeat diuinitas tota].i.qualiter vnicuiq; perfonæ diuinæ conueniat o-
mnium dñm effe.[de qdem deum gignente diuinitate vel genita nil dicendum eft,vt ęftimo]
.i.non oportet hoc loco probare, q patri & filio conueniat omnibus dñari,cũ hoc in fcriptu
ris fæpiffime affirmetur.Hinc fubditur:[quoties theologia in patre & filio diuulgatur dñs].i.
quoties,vtputa valde fæpe dñs diuulgatur.i. palam infinuatur & pdicatur in theologia.i. in
pfalm.109. fcriptura diuina in patre & filio.i.de patre ęterno & vnigenito eius,vt in pfalm. Dixit dñs dño
2.Cor.3 meo.[Sed & fpũs dñs eft]cũ dicat Apls:Vbi fpũs dñi,ibi libertas.[& pulchrũ auté & fapiés in
tota diuinitate laudaf].i.de qlibet diuina pfona enunciaf pulchritudo & fapiã,feu pulchrũ &
Hilarius 1.Corinth.1 fapiés,qũis filio magis approprieť,quia fcpm Hilariũ,fpecies é in imagine.i.pulchritudo in fi- E
Sanctiffimæ trinitati lio,q tefte Apfo eft virtus & fapia dei pris.[& lumen & deificũ & caufale[cõueniunt deo hoc
cõia fũma [& oĩa qcũq; totius diuinitatis funt].i.q deo abfolute cõueniũt[in oém reducũt eloqa diuinã
tim attribu hymnodiã.].i.fcripturæ cõuertũt in cõmuné diuinar~ pfonar~ laudé & attributioné[cõplexã
lantur que à deo. quidé].i.coniũctam,vt cum dicant omnia ex † ipfo]qd ve~ eft de deo effentialiter fumpto,&
de vnaquaq; perfona diuina[diuifam vero,vt cum quidã ait] fc; Apls[qa oĩa p ipm & in ipo
Roma.11 creata funt,& oĩa in ipfo cõftituta funt] Alia litera habet:Ex ipfo,& per ipfum,& in ipfo funt.
Et hoc planius eft,atq; ad Roma.fcriptum eft. Porro quod hic dř, in epiftolis pluribus Pauli
Ephefi.1 Coloffen.1 inducitur,puta ad Ephe.ad Coloff.&c. Sunt autem omnia ex deo ficut ex caufa efficiente,& p
ipfum,ficut per caufam exemplarem,& in ipfo tanq̃ in caufa finali:qr~ primum appropriaf pa
tri,fcdm filio, tertium fpiritui fctõ:nihilominus de qualibet perfona poffunt hæc tria exponi.
pfalm.103. [Et:Emitte fpiritum tuum & creabuntur] in q pfalmi ṽficulo notaf diftinctio perfonarum.
[Et vt breuiter dicã qd ipfum diuinum ait ṽbum].i. quod vnigenitus ait in euange.fcdm Io-
Iohan.10. Iohan.16. han.[Ego et pater vnum fumus.Et:Oĩa quæcunq; pater habet,mea funt.Et:Oĩa mea tua funt
Iohan.17. & tua mea funt.]In quibus omnibus defignatur diftinctio perfonar~. Et nihilominus earun-
dem indiuifio,vnitas & identitas in abfolutis & effentialibus, præfertim q̃tum ad patrem & fi
lium.Idem vero de fpiritu fctõ fubiungitur & probatur.]Et ite~:Quæcunq; funt patris & ipfi
us] vc; filij[fpirituifancto communiter & vnitum reponunt].i.vniuerfa quæ patri & filio ab
folute conueniunt,& effectus eorum ad extra, fcripturæ reponunt ac tribuunt fpiritui fancto
coiter.i.ficut patri ac filio,& vnitim.i.diuifim, qm fuperbenedictæ trinitatis opa ad extra funt F
indiuifa,cũ in tribus fuperfeliciffimis perfonis fit vna numero effentia & ptãs. Propter qd fili-
us ait ad patrem: Omnia mea tua funt,& tua mea funt.Quod & quælibet diuina perfona dice
re põt ad alias ambas,quia in qualibet earum eft vna numero plenitudo diuinitatis, quæ oém
imperfectionem excludit: ideo omnia attributa diuina funt eadem numero in fuperdigniffi-
mis tribus perfonis.Quę aũt relatiue ibi dicuntur ad extra,etiam eadem funt, cum non fit rela
tio illa realis in deo.Hinc fequitur:[diuinas opationes,honorem,fontem,& non deficientem
caufam,& diftributionem optimar~ donationum].i.oés iftos diuinos effectus & relatiões ad
extra,docet fcriptura effe communes tribus perfonis fuperaltiffimis : iccirco funt vnus fons,
vnus creator,vna indeficiens omnium caufa, omniũq; optimar~ donationum naturæ & grẽ
ac glorię diftributor.Idemq; hor~ fupremus,vc; latriæ cultus ipfis debetur. [& nullum in di-
uinis eloquijs inconuerfibilibus notionibus tritorum ęftimo ad hoc contradicere].i.nemin
in fcripturis peritum æftimo contradicturum his ṽbis,cum fint manifefte confona fcripturis
canonicis,ita q his contradicere effet hæreticũ:propter qd notiões.i.notitię iftę funt incõuerfi
biles.i.incõmutabiles,qa inuariabilé cõtinent ṽitaté,ficut ait faluator:Cœlũ & terra tranfibũt,
ṽba aũt mea nõ tranfibũt[qa diuina oĩa toti diuinitati affunt fcdm diuinã pfectã rõnem. His
ergo à nobis breuiter qdé in talibus & partim, in alijs ṽo fufficiéter ex eloquijs & oñfis & diffi
nitis]hoc é, ptactis iã oñfis & determinatis breuiter,in talibus.i.in his qlifcunq; fermonib~,
& partim.i.p parte,nõ totalř.In alijs aũt libris fufficiẽter & diffufius.[qlecũq; replicare diuinã
nomina

A nominationē vniuersalem conabimur].i. quasi ab exordio qͦdam tentabimus hic tractare de diuinis noībus,intelligibilibus omnibus seu amplius consuetis,seu vniuersalr [in tota ipsa diuinitate accipiendā].i.de noībus absolute acceptis,q̄ toti supersanctissimę trinitati,& vnicuiq; superbn̄dictę personæ conueniunt. [Si aūt qs dixerit nos in hoc confusionem cōtra diuinam discretionem introducere]qa ex tali conuenientia personaꝝ, in absolutis posset videri,ꝙ non essent suppositalr ab inuicem distinctæ,ꝙ esset inducere confusionem personarū contrariā diuinæ discretioni.i.distinctioni personali in diuinis. [talem rōnem neq; ipsi nos existimamus suadere sufficientē].i.non putamus talē obiectionē sufficientē ad probandū ꝓpositū. [qūo est verax].i.q̄liter vere fidelis est qui tam imperite cōtra ea quæ fidei sunt obijcit? [Siquidē eñ est q̄d omnino eloquijs subsistēs].i.scripturis innitens,& ex illis stans ac pendens. [longe ibi vniuersaliter erit,& à nr̄a philosophia].i.multum dissentiet à vera intelligentia scripturaꝝ,prout nos accipimus & intelligimus eā [& si non ex eloquioꝝ sibi diuina sapia curat].i.si nō est solicitus suæ salutis,ac veritatē addiscere ex sapia diuina eloquiorū.i.ex supnaturali doctrina scripturarum [qūo etiam à nobis curabit in theologicā sciam suæ manuductionis].i.q̄liter curā habebit suæ manuductiōis seu introductionis in veꝝ intellectum theologicę sapiæ p nos? [Si aūt in eloquioꝝ ṽitatem respicit].i.scripturam veram recte considerat. [hac & nos regula & lumine vtentes].i.huiusmōi considerationi nos etiā innitentes,ipsamq; scripturā pro regula nos dirigente ac luce docente hn̄tes [ad apologiā q̄tum potentes sumus recte gradiemur.].i. ad disputationem huius materiæ pro viribus procedemus [dicentes qūo theologia quædam quidem vnitim tradit.].i.q̄liter scriptura docet aliqua de deo vnitim.i.indistincte [quædam

B vero discrete].i.differenter,ita ꝙ quædā spectāt ad essentię vnitatem,quędam ad personaꝝ distinctionem,originem,emanationem,relationem ad intra. [& neq; vnita separare.] id est,absoluta & coīa,seu indistincta ab inuicē nō diuidere attribuendo ea vni personæ,non alteri [iustum est]imo prorsus iniustum hoc esset. Iustitia quippe vnicuiq; tribuit q̄d debetur aut cōuenit ei [neq; discreta confundere].i.ꝓpria vni nō attribuere alteri,q̄d esset cōfundere.i.vnū in alterum fundere,&distincta inordinate miscere,atq; distinctionē ac ordinem violare [sed sequētes iuxta virtutem].i.scripturam toto posse sequentes [diuinos splendores respicientes & in diuinas manifestationes aspicientes,sicut quandā regulam formosissimā veritatis].i.splendidissima dogmata scripturarum diligentissime intuentes,& salubres earum declarationes pensantes ac imitātes,tāq̄ regulam &mensurā veritatis pulcherrimam,cui nil erroris aut falsitatis admixtum est,quemadmodū dictis philosophorū & poetarum. Frequenter eñ vnus passus scripturæ declaratur per aliū,& ṽba veteris testamenti p euangelicæ legis scripturam elucidant. [vbi posita custodire in semetipsis non multiplicata & non minorata & inconuertibilia festinemus]hoc est,ea quę posita sunt in scripturis,festinemus in seipsis custodire & conseruare, non multiplicata.i. sine additione,nil apponendo aut inserendo ad textum,& non minorata, nil subtrahendo,&inconuertibilia nihil mutando aut transponendo,prout de isto superius dictū est. Et Moses in Deutero.iussit:Non addetis ad ṽbū q̄d loqr vobis,nec subtrahetis,&c. [in cu-

C stodia elogorū custoditi.].i.cauti & circumspecti in conseruatiōe scripturæ,ne corrūpat. Q̄d vtiq; sc̄ti patres & veri Christiani ab exordio diligentissime impleuerūt. Iccirco Sarraceni & Teucri stolidissime nobis imponūt,ꝙ textū euāgelij addēdo multa corrupimus [& ab ipsis in custodientē ea custodiendū potētes].i.ex eloquijs scripturarū validi ac potētes in custodiēdū custodientē ea.i.ad custodiendū, cōmendandū & iustificandū illū,q ita fideliter custodit scripturas & implet eas,iuxta q̄d ait saluator:Bt̄i q audiūt ṽbū dei,&custodiūt illud. ¶ Consequēter Theologus tangit aliqua absoluta & coīa seu essentialia in diuinis [vnita quidē totius diuinitatis sunt].i.coīa cūctis diuinis p̄sonis [vt in theologicis characteribus,].i.in lib. de diuinis characteribus [per plura ex eloquijs ostendimus].i.p diuersa testimonia scripturarū ꝓbauim⁹ Quę diuina noīa sunt [supbonū,supdeū,supessentiale,supuiuēs,supsapiēs,& quæcūq; supeminentis sunt ablationis].i.q̄ deo attribuunt p oīm ablationē seu abnegationē ab eo,& tñ supeminentiā in deo designāt,vt ineffabilis,incōprehēsibilis,incircūscriptibilis,& cōsimilia multa. [cū q̄bus & causalia oīa,optimū,bonū,ON,viuentiū parēs,sapiēs].i.cū illis noībus supeminētis ablatiōis,cōputant & ista causalia.i. quę deo p causam seu rōne causalitatis & ꝓductiōis ad extra attribuūt,vt bonū,& optimū,& principium causale viuentiū,& ꝙ sit oīm parēs & pr̄ per creationē. Veruntñ qūo deo cōueniant ista p causam, & an solū p causam,infra tractabit. [& quęcunq; ex optimis suis denoīationibus oī bonorū cā denoīant].i. vniuersa quæ noīa sortiūt ex denoīatiōibus suis optimis.i. à pręstātioribus ꝓprietatibus,à q̄b⁹ fieri solēt denoīatiōes, & noīa ipsa imponi,& hoc in oī cā bonorū,quę ꝓprie dicūt causam habere. Mala namq; potius

Scripture sacre totius theologiæ sunt principia

Iustitia qd.

Deut. 4

Luce 11

Diuinitatis cōmunia

hent causam defectiuã q̃ effectiuã, vt infra 4. patebit capit. hoc est, q̃d quęcunq; dicunt perfectio nem simpliciter, hoc est, absolute, sic q absolute simpliciterq; loquẽdo, melius est ea inesse & ha bere, q̃ deesse, vt q̃ nec materiã nec imperfectionẽ includunt: hęc cõueniuut deo simpliciter cui libet personę diuinæ, q̃d & Anselmus testat. ¶ Deiñ ponunt q̃dã noĩa respectiua & propria in diuinis. [Discreta aũt sunt pr̃is, superessentiale nomẽ & res & filij & spũs sc̃ti]. i. nomẽ pr̃is sup essentiale & ipsa paternitas, noĩa q̃q; personalia filij ac spũs sc̃ti & relationes eo℞ sunt discreta . i. propria certis ꝑsonis [nulla in his reciprocatione aut oĩno coĩtate introducta] hoc est, sc̃dm q̃d noĩa ista in diuinis sumunt proprie, relatiue, sine determinatione seu adiectione, p q̃s fiant coĩa, vt cum dr̃: Pater nr̃ q̃ es in cœlis, põt hoc nomẽ pr̃, pro tota suscipi trinitate, q̃ est vnus cre ator, & rõne creationis ac alijs causis vnus oĩm pater, iuxta illud Isaiæ: Tu dñe pater nr̃, redem ptor noster, à sc̃lo nomen tuum. In Iob q̃q; dr̃: Pater mi, ne desinas ab hoĩe iniq̃tatis, q̃ addit su per pc̃ã sua blasphemiã. [Est aũt tm̃ ab his discretum ipsa sc̃dm nos perfectissima & immuta bilis subsistentia Iesu, & q̃cunq; sc̃dm nos ipsam sunt humanitatis essentialia mysteria]. i. à p̃di ctis excipit q̃d de ꝑsona vnigeniti dei creditur, q̃m rõne incarnationis quędã dicũt de filio tm̃. Itaq; ait: Est aũt tm̃ ab his discretũ. i. ã p̃dictis solum excipit, & q̃d discretum est. i. distictũ ipsa subsistentia. i. persona Iesu sc̃dm nos. i. sc̃dm assumptã nr̃am naturã, rõne cuiualisqua sibi sunt propria, q̃d nõ fuit ab æterno, quę subsistentia Iesu sc̃dm propriã suã naturã perfectiss. immuta bilisq; consistit. & quęcunq; mysteria humanitatis essentialia. i. naturã vtrãq; concernentia, q̃ in Christo immediate coniuncta est in vnitate personæ, & non immediate, sc̃dm accidentalia, sc; q̃ ad inhabitationẽ per gratiã, vt dixerunt quidã hęretici. Vel ideo dicit mysteria essentialia q̃a in essentialibus humanitatis fc̃ã est incarnatio illa & vnio humanitatis cum ṽbo, q̃d simul in instanti assumpsit aĩam & carnẽ counitas nõ q coniunctio aiæ Chr̃i & corporis sui ad inuicẽ pręcesserit tpe assumptionẽ vtriusq; à ṽbo æterno: imo eodẽ instanti creata est aĩa Chr̃i eiusq; caro formata & organizata, & ambæ simul immediate coniunctæ sunt ad constitutionẽ veræ humanitatis, atq; humanitas illa à ṽbo assumpta. [Oportet aũt vt arbitror, magis recipientes nos perfectissimũ diuinæ & vnitatis & discretionis exponere modum]. i. necesse est nos recipi entes fidem hanc summę trinitatis incarnationisq; ṽbi, magis & diffusius ac pro posse clarius exponere modum perfectissimũ vnitatis diuinę, q̃tum ad absoluta & essentialia, sc̃dm quę tres personæ sunt vnũ & vnus deus, imo & deitas vna, & ipsa summe simplex vna diuina essentia, prout primo lib. affirmat & probat Magister Senten. [vtrunq; nobis bñ conspiciens omni in genita est ratio] hoc est, ratio. i. intellectus bene conspiciens nobis. i. ad nostrã salutẽ recte con siderans vtrunq;, vc; & vnitatem in essentia, & distinctionem in personis, esse in diuinis, ingeni ta est. i. innata omni homini. Veruntamen ratio naturalis istud non conspicit lumine naturali duntaxat, sed adiuta lumine fidei & informatione scripturæ. [varium quidem omne & non manifestum relinquens.]. i. rõ relinquens omne istud varium. i. varijs modis intelligibile, & non manifestum cognitione euidentiæ, q̃uis certum sit certitudine adherẽtię. [* Discreto viro & manifeste & bñ ordinate propria sc̃dm virtutẽ considerans.]. i. rõ in viro fideli considerans manifeste & bñ ordinate sc̃dm virtutem. i. pro posse propria persona℞, q̃uis ea comprehende re nequeat. Alia autem q̃nq; intelligi possunt tam de deo absolute accepto, q̃ de eo personali ter sumpto, vt cum dicitur: Deus pater vniuersa creauit. [Vocant enim quod quidẽ & in alijs dexteram nostræ theologicæ traditionis sacri doctores imitantes certe diuinas superarcanę & & superincognitę vnitates occultas & irremiabiles supercollocatiões]. i. doctores sacri vocãt vnitates diuinas. i. vniões persona℞ & cõuenientias ea℞ in essentialib' & absolutis supcolloca tiones occultas & irremiabiles. i. excellẽtias ipsa℞ altissimas, secretas, & incomprehensibiles, atq; incommutabiles & inconfusibiles, quæ excellẽtiæ sunt cõmunes tribus superadorãdis & & superuiuis personis, quæ per excellẽtias illas incomparabiles & immẽsas superlocãtur in in finitum oĩbus rebus dignitate magis q̃ loco, quę vnitates diuinę sunt superarcanę & superinco gnitæ. i. oĩno ac infinite incõprehensibiles. Istud q̃q; & similia his faciũt sancti doctores in alijs passibus atq; materijs, in quibus excellentiã dei in varijs attributis & perfectionibus eius com mendãt, imitãtes quidem]. i. certe dextrã. i. directiõem & ostẽsionem ac virtutem traditionis nostræ theologicæ. i. infirmatiõis sacræ scripturæ. [Discretiões ṽo optimas diuinitatis & pro cessiões & manifestatiões, vt aiunt sacra eloquia sectãtes]. i. theologi sectãtes discretiões opti mas diuinitatis. i. diuina℞ ꝑsona℞ distinctiões, ꝑut docẽt scripturę & ꝑcessus ea℞ ad intra vel ad extra, & manifestatiões. i. apparitiões, ostẽsiones ac oꝑatiões, p q̃s manifestata est mẽtib' crea tis personarum distinctio. [& dictæ vnitatis propria]. i. sectãtes etiã propria deitatis, quę sunt indiuisibilitas, imultiplicabilitas & cõmunicatio eius [& ite℞ discretiõis esse quasdã speciales & vnitates

Marginal notes: Personis in diuinis propria. — Matth. 6 — Isaiæ 63. — Iob 34 — Diuinitatis vnio atq; discretio — lib. 1. Sent. distin. 9 §. Nunc ad. — * Bñ discre to viro. — D — E — F

& vnitates & discretiones, vt in vnitate diuina siue superessentialitate.] .i. sectantes quoq; & cōsiderantes q in diuinis sunt quædā vnitates seu cōuenientię in ipsa discretione seu distinctiōe supsublimium personarū, qa in vna deitate cæteris absolutis cōueniunt, atq; in ipsa essentiali vnitate & cōueniētia sunt qdā discretiones .i. psonales distinctiones, sic q ista stant simul, nec vnū impediat aliud, propter qd fertur in Symbolo: Per oīa & vnitas in trinitate, & trinitas in vnitate veneranda sit. Tribus ergo superincōparabilib' psonis cōuenit vna deitas & supessentialitas vna [vnū qdē est vni pricipali trinitati & coęternę supessentialis subsistētia]. i. in summa trinitate est aliqd vere vnū, & cōuenit ei vna subsistētia supessentialis. i. vnū esse & vnū subsistere, q̄uis sint tres subsistentes personę: qa sicut in vna essentia, ita in vno actuali esse cōsistūt, suntq; vnus. [superdeus & deitas]. i. infinite eminētius deus q̄ creatura capere possit. Simili mō seq̄ntia cōpetunt supbeatiss. trinitati, nec multiplicāt in ea [supbonus, bonitas oim.] per causam & excellentiā [summitas summitatū oīm]. i. supmus vertex cunctorū [totius proprietatis imutabilitas] i. cā effectiua & cōseruatiua inamissibiliū proprietatū, rerū [supprincipal' vnitas, ineffabile multiuocū] i. ens inenarrabile, nihilomin' hn̄s noīa multa, sicut expositū est [ignorātia]. i. ens prorsus ignotū q̄tū ad qd est [oē mutabile]. i. oīs inuisibilitatis rōnē maxime in se cōprehēdēs [oīm pciū] p q̄ cętera vniuersa sunt dicēda & cūctorū valorē in se cōtinēs p infinitū supexcessum [positio oīm] .i. cā positiōis & affirmatiōis oīm [ablationū] i. cā oīs negatiōis & ablatiōis, qa vnicuiq; pfixit & dedit qd cōuenit illi [super oēm positionē & ablationē] existens, de q̄ nec affirmari qd pōt, neq; negari, nisi altiori mō q̄ capere valeam' [inter se inuicē si sic oportet dicere, principalium substantiarū mansio & collocatio]. i. omnia intra se claudens, continēs & cōseruans, suosq; muniens. Vñ orat vir sctūs: Esto mihi in deū protectorē & in locū munitū. Itē: Esto nobis dn̄e turris fortitudinis. Vnicuiq; quoq; creaturæ locū proprium deputauit. Etē dans formā dat consequētia formā. i. operationē, motū & locū [vniuersalr superunita] imo vna & simplex nō distincta nec diuersificata scd̄m varietatē locatorū cōmorantiumq; in eo [nulla parte cōfusum] vtputa ens prorsus immobile, inuiolabile, totius ordinationis ac ordinis cā. Deniq; horū subdit bn̄ subtile exemplū, de cuius vitate posset inquisitio fieri, vt tanget. [sicut luminaria lāpadum, vt sensibilibus & proprijs vtar exemplis, dum in domo sunt vna & tota in seinuicē totis sunt, & diligentē à seinuicē proprie substantem hn̄t discretionē, & vnita discretione, & vnitate discreta] hoc est, dum in eadē domo aut camera ponunt luminaria plura accēsa, vnūqdq; illorū diffundit lumen suum in medium, sic q plura lumina counriunt ibidē in aere, & sunt tota in totis, & nihilominus manēt discreta & distincta ab inuicē. Quod probatur, quia si vnum luminarium efferat, retrahit lumen suum duntaxat. [Etē videmus in domo multis vnitatum lampadibus ad vnū aliqd lumen vnita oīm lumina] hoc est, cernimus q in domo plena multis lampadibus vnitatum. i. existentibus de numero lampadum vnitarum, q ad lumen lampadis ibidē primo lucentis, aggregant lumina lampadum, q̄ ibi consequenter accendunt. [& vnā claritatē indiscretā relucentē] in medio ex oībus illis luminibus resultantē [Et non etiā qd, vt arbitror, alicuius lampadis lumen ab alijs ex oīm lumina continenti aere discernere & videre] .i. vt arbitror, nō erit possibile nec cōtinget, q qs possit discernere & distinctim videre lumē alicuius lampadis, ab alijs luminibus lampadum reliquarū ex aere continēti lumina oīm lampadum illarū [si non altera parte alterā partem totis in totis inconfuse contemperatis]. i. si (p qa) ex qualibet parte alia apparebunt lumina illa tam inconfusa & apte cōtemperata, & proportionate cōmixta seu counita, q discerni ab inuicē nō valebunt. [Sed si etiā vnam quis ardentiū subduxerit domo] hoc est, si quis abstulerit ex domo illa vnā ardentiū lampadarū [coibit & totum proprium lumen]. i. totum lumen qd lampas illa ibi diffuderat, simul exibit cum illa, & ipsam sequet [nullum quiddā aliorū luminum in semetipsa cōplectens, aut suimet alteris relinquens]. i. lampas illa quæ tollitur & asportat, nil de aliorum luminum claritate retrahet, includet, secumve auferet, nec aliquid luminis sui ibi relinquet. [Erat eī eorum, quæ qdē dixi, oīm ad oīa perfectissima vnitas incōmixta vniuersalr, & nulla parte confusa] .i. luminum horū in medio fuit pfectissima vnitas ad oīa illuminanda, q̄tum ad hoc q ab inuicē discerni nequibāt, & vnā claritatē efficere, atq; eandē illuminationē videbāt causare in aere, fuitq; claritas illa vndiq; contēperata & inconfusa, [& hoc existente in corpore aere]. i. hac re ita se habente in aere corporali [& ex materiali igne pendēte lumine] i. in lumine isto sensibili, qd ex igne materiali diffunditur [vbi vo superessentialem vnitatē supercollocari dicimus]. i. multo amplius erit sic suo mō, & q̄tum ad propositum pertinet, in diuinis & increatis supergloriosissimisq; personis, in quibus est vnitas superessentialis .i. vna numero essentia ac indiuidua vnio, q sc; ibi simul stant increatę lucis vnitas in essentia, distinctio quoq; personalis habētiū lucē illā in se plene oīno

Athanasius
psalmo 70.
psalm. 60
Diuinę vnitatis discretionisq; exemplum a lumine

A B C

Ca. II & imparticipate[non in corporalibus tm̃ vnitatibus, sed ab his quæ sunt in aĩabus ipsis & ipsis intellectibus, quę hñt incõmixtã & supermundane per tota deiformia & supercœlestia lumina iuxta participationẽ corrationabilẽ participãtibus oĩbus super remota vnitate]. i. hoꝝ similitudinem adhuc clarius possumus cõsiderare & assignare ab his & in his, q̃ sunt in aĩabus rõnalibus & intellectualibus substantijs, sc; angelis sc̃tis, quæ hñt vnitatẽ & vnionẽ incõmixtã. i. immaterialem, purã & simplicẽ, iuxta participationẽ corrationabilem. i. sc̃dm naturã participationis eis proportionatæ, quia altiori, simpliciori, puriori q; gradu, mõ ac ordine participãt ea quę dei sunt, q̃ inferiora. Per lumina tota deiformia & supercœlestia. i. in oĩbus donis grę & glorię imo & in naturalibus atq; gratuitis, quæ hñt sine admixtione materiæ & supermundane. i. intellectualiter, supernaturaliter ac diuinæ per participationẽ & influxũ à deo. Hinc subdit: participantibus oĩbus his superioribus creaturis vnitate superremota. i. summa & increata vnitate vniuersis & singulis in infinitũ sublimiori & eminentiori, cuius perfectionẽ in aliquo imitant. Vñ & omne creatũ est aliquo mõ vnũ, sicut & ens ac veꝝ & bonũ: quia hæc conuertibilia, trãscendentia & cõmunissima sunt. [Est aũt & discretio in superessentialibus theologijs] i. prèter præhabita est discretio. i. personalis distinctio in superessentialibus theologijs. i. in supersubstantialibus diuinis personis, de quibus tractat theologia, & nõ solum est ibi discretio[quam dicebam, quia & hanc vnitatem] personaꝝ, vc; in essentialibus, ibi[incommixtim collocat & inconfuse] id est, inuiolabiliter ponit & incõfusibiliter tenet[vnaqueq; principalium substantiarum]. i. quælibet diuinaꝝ personarum. Græci quippe concedunt in diuinis esse tres substãtias, sumẽdo substantiã pro persona. [Sed & quia quæ sunt superessentialis theogeniæ]. i. diuinæ & ęternæ gñationis & emanatiõis ad intra, quæ emanatio oẽm creatã transcẽdit essentiã & emanationẽ. [nõ reciprocantur ad seinuicem]. i. nõ conuertuntur mutuo, ita vt nomen & proprietas vnius personæ conueniat alteri, quia distinctio per relationes originis ad intra, non admittit reciprocationẽ talem, imo potius est constitutiua personæ, & distinctiua eius à qualibet alia[solus aũt fons superessentialis deitatis pater, cũ non sit filius pr̃, neq; pater filius.]. i. solus pater, pr̃ est, prout pater in diuinis relatiue & psonaliter sumit, ita ꝙ ipse pater nõ est filius, nec ecõtra. Porro pater in diuinis dr̃ fons superessentialis deitatis ac totius diuinitatis, nõ ꝙ deitas sit à patre producta, profluens aut emanãs, sed qm̃ à nullo eam accepit, & insup filio atq; spiritui sc̃tõ eã plene & æternaliter coĩcat, vni p naturalẽ gñationẽ, alteri p æternã spirationẽ actiuã. Ideo ait ꝙ pr̃ cũ nõ sit filius, pr̃ ẽ, neq; filius pr̃ est. [custodietib⁹ ppria laudib⁹ recte vnicuiq; diuinaꝝ substantiaꝝ] i. laudabilib⁹ testimonijs scripturaꝝ custodiẽtib⁹. i. docẽtib⁹ & defendẽtib⁹ recte. i. v̾e ac iuste vnicuiq; diuinaꝝ substãtiaꝝ. i. cuilibet triũ supdignissimarũ psonaꝝ, propria. i. proprietates suas distinctiuas & personalem distinctionẽ ab alijs. [Hoc quidem sc̃dm

Diuinarum personarum discretio

ineffabilẽ vnitatẽ & † subsistentiã vnitas & discretio]. i. vnitas in natura & distictio in psona agit hoc, ꝙ vnicuiq; personæ propria reseruant, vt distinguãt ab inuicẽ, & absoluta coĩa sint, vt substantialr̃ sint vnum. Preterea aduertendũ circa exẽplum hic introductũ de lumine, ꝙ de lumine fuerunt diuersę opiniones, duę principales: vna, ꝙ sit substãtia & corpus subtile, q̃d & Augusti. super Genesim, & autor hoc loco, sensisse videntur, scriptura q̃q; Geneseos dicẽte deo: Fiat lux, vbi per lucem intelligitur lucida quædam substantia. Alia ꝙ sit accidens & qualitas quędam, quæ est opinio Aristotelis & suorũ de his, quoniam dictum est plenius super Genisim ac secundo Sententiarum, pertranseo. [Si aũt & diuina discretio est]. i. cum vere in diuinis sit discretio seu distinctio personarum[optima processio vnitatis diuinæ superunitæ.]. i. conuenientissima est emanatio vnitatis. i. dei vnius supersimplicissimi in essentia, & vnitissimi in personis, quæ sic ab inuicem distinguuntur, ꝙ substantialiter vnum sunt, nec vna persona ab alijs separari potest duratione, operatione ad extra, aut subsistentia absoluta. Vnitatis, inquam, diuinæ[semetipsam bonitatem & plurificantis & multiplicantis]. i. ad sui imitationem & participationem plura creantis & producẽtis, sicq; semet bonitatẽ. i. seipsam, quæ est bonitas, plurificat: nõ ꝙ plures fiant aut sint bonitates aut vnitates diuinæ & increatæ, sed quod vna sit per essentiam, plures per participationẽ. [Vnitæ quidẽ sunt sc̃dm diuinã discretionẽ immensurabiles traditiones]. i. distributiones donorum dei, nobis immensurabiles. i. imperscrutabiles & indiffinibiles, qrũ nec multitudinẽ nec magnitudinẽ earũ plene cõprehendere possumus, sunt vnitę. i. ad vnitatẽ quandam ordinẽq; redactæ, & simplificatæ per reductionẽ earũ ad vnum, & hoc sc̃dm discretionẽ. i. distinctionẽ personarũ: nã quędã distributiões & opatiões appropriãtur patri, quędã filio, quędã spiritui sancto, queadmodũ asserit Leo papa: Vt denotaret distinctio in psonis, diuisit sibi opus nr̃ę reparatiõis mĩa trinitatis: vt pr̃ propitiaret, filius propitiaret, spũs sc̃tus igniret: sic itaq; q̃uis opa supersapientissimę trinitatis ad extra sint indiuisa, attñ p quãdã appropriationẽ q̃dã quibusdã specialiter deputant, & ita per ea perpendit etiã quędam

Substãtiã.

Lumen qd sit.
Augustin.

Genesis 1.
Philosop.
Discretio vnioq; diuina in creaturarũ processione benefica

E

F

distinctio in personis. Sed quantum ad realitatem potētiæ producētis & ipsorū effectuū, redu-
A cūtur ad vnū principiū, & vniūtur ac vnificātur in illo. Sic demū vnitæ sunt [essentialitates vi-
tales]. i. viuētes eentiæ, quarū ordo & gradus est multiplex, tam quo ad vitā naturæ, q̄ q̄ ad vitā
gratiæ & gloriæ [sapietificatiões]. i. illuminatiões faciētes eos qui se recipiūt sapiētes [aliæq; do-
natiões omnium causæ bonitatis] id est, cætera dona & beneficia naturalia atq; gratuita dei, q̄
est causa bonitatis omium. Etem nihil est naturaliter aut totaliter malum [iuxta quas ex parti-
cipijs & participātibus laudātur imparticipate participata] id est, perfectiões dei increatæ & im
participatæ, id est, aliūde nihil sortitæ, participatæ tamē à creaturis, quæ ab illis bonitatem sor-
titæ sunt. Hæ ergo perfectiões dei & attributa diuinæ naturæ, laudātur ex participijs, id est, par-
ticularibus suis effectibus & participatiõibus, & ex suppositis ac subiectis participātibus dona
dei, præsertim cum causa laudatur ex suis effectibus, quāto magis causa illa prima, fontalis, ex-
emplaris, vniuersalis & superexcellēs ex fonte propriæ sapiētiæ ac infinitate propriæ omipo-
tētiæ vniuersa producēs. De quo loquitur Isaias: Cum quo init cōsilium, & instruxit eum? Vñ Isaiæ. 40.
& Proclus disseruit: Oñes participatæ essentiæ ad imparticipatas erigūtur & reducuntur. [Et Proclus.
hoc etiam commune & vnitum & vnum est toti deitati] id est, perfectæ & summæ diuinitati &
vnicuiq; diuinæ personę est istud commune & vere attributum, & vnū inter cætera quæ ei con
ueniunt [omnem ipsam totam ab vno quoq; participari participantium] id est, eius bonitatē
& esse ac conseruationem & prouidentiam, aliquo modo sortiri & suscipi ab oñi ente creato.
Deitas q̄ppe in se vna ac simplicissima ē, & dona ei⁹ ad extra sunt indiuisa: ideo q ea participat,
participat eam totam: & qui vnā participat personam, participat quamlibet iuxta hunc modū
[& à nullo iterum nulla parte] id est, deitas nequaquam participat quicquam ab aliquo, cum sit
in seipsa perfectissima, immutabilis, infinite ditissima, nulliusq; egens. [Sicut rota in medio cir Psal. 15.
culi] hic declarat per similia quædam ea quæ dixit, sicut rota in medio circuli, id est, quemad-
B modum centrum seu punctus in medio circularis figuræ [ab omnibus in circulo circumposi-
tis rectis lineis] supple participatur à lineis vniuersis, quæ ex centro protrahuntur ad circumfe-
rentiam circuli recto ductu, quæ productio seu causatio est imaginaria. nam & indiuisibile nō
mouetur & lineæ illæ sunt inuicem circumpositæ infra concauum circuli. Sequitur aliud simi-
le [& sicut signo efformata multa participant principalis exempli signo]. i. multa formata ex si
gno. i. impressione sigilli, vel ad similitudinem alterius exemplaris, participant signo exempli
principalis. i. in ipso communicant exemplari, iuxta quod fiunt, formantur aut figurantur [&
in vnoquoq; efformatorum toto & eodem existente]. i. exemplari illo vno & eodem existen-
te in quolibet efformatorum. i. eorū quæ ex ipso formata sunt, in quibus oībus & singulis ē nō
essentialiter, sed participatiue & per suum effectum, sicut forma sigilli est in sigillatis [& in nul-
lo secundum nullam partem]. i. exemplare illud non est in aliquo formatorū ex ipso secundū
aliquā partem suæ formæ duntaxat, sed tota sua forma impressa est vnicuiq; efformatorū illo-
rum, vt patet de forma sigilli ad sigillata. [Superponitur autem his causalissimæ deitatis impar
ticipatio]. i. incommunicatio essentialis respectu creaturarū, quibus deitas nequā essentialiter
communicabilis aut participabilis est, sed exemplariter superponitur. i. altior est his exēplis.
Nec per ista potest plenarie, imó nec proprie designari [quomodo nec attactus ei⁹ fit] quia nec
aliquid eam veraciter tangit, quamuis ipsa sua incircunscriptibili simplicitate omnia penetret.
Neq; enim indiuisibile proprie tangit aut tangitur secundum probationes philosophi. Pūctus
C tamen imaginarie tangit & tangitur [neq; alia quædam ad participata commixta societas]. i.
deitas causalissima & maxime causatiua, nullā habet societatē cōmixtionalē cū rebus creatis &
participatis, q̄bus nullatenus cōmiscetur: habet tñ cū intellectualibus creaturis, amantibus & co
lētibus eā societatē & cōmunionem spiritalē & amicitialē, vt sępius patuit. Per quę v̄ba fidelis- Philosophi
simus Theologus aufert hæreticis occasionē erroris, ne impie mētiant dicēdo, q̄ deitas sit oīm
esse formale, aut anima mundi, seu omne quod est. [Et quidem dixerit quis]. i. si certe quis in-
stet cōtra prædicta, dicēs: [Nō est signū in totis efformatis totū]. i. forma seu exēplar nō est to-
tū in his quæ ex ipso formata sunt [& ipm [nō ē illa [ac p hoc nō signū causa]. i. ex hoc seq̄t q̄ si-
gnū nō ē causa rei formatæ ex eo. [Omnē em seipsam illa & eādē & vnicuiq; indit]. i. causa hmōi
exemplaris indit, ingerit, imprimit seipsam omnē. i. totā & eādē vnicuiq; suorū effectuū, q̄tū est
ex parte ipsius, ita q̄ differētia receptiōis ē ex diuersa dispositiōe recipiētiū. Vñ subiūgit: [Ipsam
q̄q; differētiā participantium dissimilitudo facit decolorata] hoc ē, dissimilitudo. i. diuersa di-
spositio participātiū. decolorata. i. inepta & distorta ad formā exēplaris suscipiēdā, facit differē
tiā ipsam in formis impressis [vno & toto & eodē principali exēplo]. i. exēplari imprimēti for-
mam suam, existenti & manente eodem. Quod consequenter declarat: [Et siquidē mollia &

Ca. II. formabilia; aut etiam plana & configurata, & neq; contra exemplata & dura, neq; diffusa & instabilia] id est, si subiecta recipientium formam singuli aut alterius exemplaris, fuerint mollia mediocriter, vt cera aliqualiter calefacta, non sicut aqua, & formabilia, id est, bene receptiua formæ imprimendæ, aut plana, non contra exemplata. id est, non habentia in se formam contrariam formæ imprimendæ, & dura, duritia impediente formæ impræssionem, neq; diffusa, id ē, minus extensa & instabilia, id est, non mansiua in eadem dispositione [puram habebunt & claram & consequentem formam] id est. similitudo exemplaris quæ eis imprimetur, erit apta & lucida. [Si vero quid dictæ opportunitatis defecerit] id est, si aliqd prætactæ aptitudinis ad formam suscipiendam desit subiectis [hoc causa erit imparticipatiōis & obscuritatis] id est, illa ineptitudo subiecti erit causa, quod subiectum formam non participabit vel non tam clare [& aliorum quæcunq; importunitati participationis fiunt] id est, aliorum impedimentorum siue defectuū quæ fiunt aut sunt adminiculantia vel cooperatiua importunitati, id est, ineptitudini & defectuositati participationis. Verum his obijci potest, quod causa diuersitatis & ordinis rerum, non est ex parte creaturarum, sed dei, qui in sapientia sua instituit ordinem rerum, estq; causa non solum formæ, sed & subiecti atq; materiæ, & omnium quæ positiuæ in creaturis cōsistunt. & respondendum, quod duplex est operatio seu influentia dei in creaturis. Vna primordialis & prima, qua res ipsas instituit & produxit ac condidit, sicq; verum est quod tangit obiectio, alia, qua operatur in rebus iam conditis, ipsas regendo, administrando, conseruando, perficiendo, sicq; verum est quod habetur in textu, quoniam influit rebus iuxta capacitates & dispositiones earum, rationalibus quoq; creaturis secundum pręparationem earum, quamuis interdum ex libertate omnipotentiæ suæ agat in eis contra præparationem & intentionem ac conatum ipsarum. Nunquam tamen optantibus se & quod in ipsis est facientibus denegat gratiam suam. Ex quibus innotescit quomodo verum sit, quod in libro de Causis fertur. Causa prima existit in rebus omnibus secundum vnam dispositionem, sed res omēs non existunt in causa prima secundum vnam dispositionem. Quod ibi consequenter in commentario subtiliter declaratur, atq; in idem redit, quod in elementatione theologica Proclus iuxta suum loquendi modum disseruit: Omnibus dij assunt eodem modo, sed non omnia assunt dijs modo eodē. Porro secundum aliam considerationē posset dici modo exposito, videlicet quod omnia sunt in deo eodem modo, vtpute potentialiter & exemplariter seu idealiter tantum. Sed deus non est eodem modo in rebus, quoniā in diuersis diuersa producit, ac diuersimode operatur, quod nihilominus ex sua sapientia ac prouidentia primæue fontaliterq; procedit. Deinde tangitur alia discretio seu distinctio inter personas ratione mysterij incarnatiōis, quæ & iam ante inducta est [discernitur autem bene decora in nos diuina operatione, secūdum nos ex nobis vniuersaliter & vere substantificari, id est, incarnari & hominem fieri, sicq; in substantia seu natura create subsistere vniuersaliter, id est, totaliter quantum ad corpus & animam, vere, non phantastice, secundum nos, id est, in statu passibili ac mortali, & iuxta modum conuersationis humanæ, secundum id Baruch: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus cōuersatus est. & ex nobis, id est, ex gloriosissima virgine immediate, & ex sanctis patribus mediate. discernitur bene, id ē, vere cognoscitur soli dei filij conuenire, operatione diuina decora, id est, per supernaturalia opera eius, & per ea quæ in euangelio recitantur, ac alibi scripta sunt [& operari] verbum, id est, ipsum verbum incarnatum exercere humana [& pati quæcunq; humanationis eius] id est, ea quæ in assumpta humanitate legitur passus, & quæ humanę naturę indetrahibiliter competūt. Cum enim per incarnationis mysterium deus factus sit homo in vnitate personæ, est in Christo communicatio idiomatum, ita quod ea quæ dei sunt, conueniunt homini illi, & quę hominis sunt, deo. In quibus semper pensandum, quid propter quid dicatur [in diuina actione sunt discreta] id est, ista sunt filio propria, & distincta ab alijs actione diuina, id est, operatione verbi æterni in natura assumpta & per eam [& summe miranda] id est, valde supernaturali, quod scilicet deus in carne sic operari dignatus est, & quod eadem operatio vere attribuitur deo & homini. [His enim pater & spiritussanctus nihil communicare verbo] id est, in his pater & spiritussanctus non communicauerunt verbo incarnato, nec ipsis ista conueniunt. Veruntamen ea quæ ɏbū incarnatū egit oīno sup naturā ac potestate diuina, egit & paf & spūsſctūs: aq in illis opera superaltissimæ trinitatis sunt indiuisa. Propter qd apud Iohannem disseruit filius: Sicut pater suscitat mortuos & viuificat. sic & filius qs vult viuificat. Nō vtiq; alios & alios, sed eosdē pater & filius, haud dubium quin & spiritussanctus. Hinc rursus fatetur: Quæcunq; facit pater, hæc & filius similiter facit [nisi ibi quis dixerit secundum optimam & humanam voluntatem & secundum omnem supereminentem & archanam diuinam operationem, qua operatus est, secūdum

Margin notes: Influētia diuina increatis duplex. — Lib. Causa. — Proclus. — Personarū discretio ratione incarnationis. — Baruch. 3. — Opera sanctæ Trinitatis indiuisa. — Ioh. ca. 5. — Ibidem.

D E F

A secundum nos factus incommutabilis deus & dei verbũ] hoc est, nisi aliquis dicat quod ea quę operatus est filius dei, existens incommutabilis deus, factus secundum nos, id est, nostra natura indutus, & homo vere factus, egit secundum voluntatem humanam & optimam, & item secundum operationem diuinam secretam, supereminentem: & ita inquãtum fecit ea tam sancte & optime, complacuit patri & spirituisancto omne quod fecit verbum incarnatum. & denuo, inquantum operatio illa fuit tam eminẽs & supernaturalis, asscribitur patri & spirituisancto, præsertim ipsa actiua incarnatio: quæ quamuis in solo filio sit terminata, ita quod ei duntaxat vnita est hypotastice natura humana, tamen actiue fuit à tota superomnipotente trinitate cuius operatio ad extra, est indiuisa & cuilibet personæ communis. [Sic & nos diuina & intelligere ratione & discernere festinamus] id est, studemus ac properamus ita catholice intelligẽre sacram scripturam, & ea quæ fidei sunt [& sapienter] videlicet ratione quod suum est faciente, vna cum directione fidei ac informatione scripturæ. & discernere, id est, discrete accipere eã [quomodo ea diuina & vniuntur & discernuntur] id est, qualiter tres supersublimes personæ vniuntur, id est, vnum sunt in absolutis & essentialibus. & discernuntur. i. distinctæ sunt in relatiuis & proprietatibus suis cõstitutiuis, ac secum ferẽtibus sua supposita. [Sed harum quidem & vnitatum & discretionũ quascunq; in eloquijs diuinis causas inuenimus, in theologicis characteribus propria de vnoquoq; percipientes, quantũ possibile exposuimus] id est, in libro de diuinis characteribus declarauimus, quantum nobis possibile fuit, causas, id est, rationes vnitatum, id est, conuenientiarum & communionum ac etiam discretionum, id est, distinctionum harum in personis æternalibus ac diuinis, quascunq; vnitates seu potius vniones & distinctiones inuenimus in diuinis eloquijs, id est, in scripturis. percipientes propria de vnoquoq;, id est, considerantes de qualibet superelegantissima & superuenerandissima persona illa, quæ ei sunt propria [ea quidem relegentes] id est, omnia illa iterum iterumq; legentes [& vera ratione resplicantes] id est, recta consideratione reuoluentes [& sacrum & reuelatum intellectum] id est, fidelem & inspiratam seu claram verborum illorum intelligentiam [in manifesta eloquiorum specula adducentes] id est, in euidentem scripturarum doctrinam, contemplationemque fidei resoluentes & constituentes [his vero & mysticis & secundum diuinam traditionem superintellectualem operationem retrusi] id est, nos repulsi à profundiori consideratione istorum, id est, à mysticis & abditis fidei mysterijs, existentibus super operationem intellectualem, id est, excedentibus nostri intellectus capacitatẽ & cognitionẽ secundũ traditionẽ diuinã. i. iuxta scripturæ eruditionẽ. [Oĩa enĩ diuina & quæcunq; nobis manifestãtur]. i. supnaturalia documẽta ac fidei testimonia, quæ nobis describũt in pagina sacra, vel illuminatiõe interna reserã: [solis participijs cognoscũt]. i. impfecte tñ ac partim, seu participatiõibus modicis. [Hęc aũt qualia sunt, qm̃ secũdũ propriũ principiũ & fundamentũ super intellectũ sunt & omnẽ essentiã & scientiã, vt superessentiale occultũ deũ, aut vitã, aut essentiã, aut lumen, aut rationẽ nominare aut quod alteꝝ]. i. qualia sunt ista? quasi dicat, Incomprehensibilia nobis, qm̃ secũdũ propriũ principium & fundamentum. i. qa secundum fontalem & diuinam originem, qua vna persona fluit ab alia, & prout relatiua illa ac personalia fundamentum habent ac soliditatem æternam in
C diuina essentia, transcendunt omnem mentem creatam, & omnem essentiam atq; scientiã creaturæ, tanquam vnum occultum superessentiale, quod posuit tenebras. i. suijpsius incomprehẽsibilitatem & infinitam ac supersplendididissimam & inaccessibilem lucem, latibulum suum, ita vt illud nominare deum aut vitam, siue essentiam, aut lumen, aut rationem, aut alterum quid. [Nihil in his intelligimus quam in nos ex ipso productas virtutes deificas aut substantificas] Psal. 17.
id est, ex illis consimilibusq; nominibus non intelligimus deum secundum quod in seipso subsistit & est, nec diuina, prout in ipso deo sunt, sed secundum processus & efficientias eorum in nobis, videlicet prout ex effectibus istis valemus superexcellentissimũ & superincomparabilissimum deum autorem, superinfinitumq; fontem vtcumq; concepere, vtputa prout superinfinita excellentia suæ essentiæ, potentiæ, suæ operationis, suæ fœcunditatis, suæ emanationis & productionis ad intra, relucet in istis effectibus suis, in quibus relucet infinite minus gloriose ac splendide, quam in ipso autore æterno, aut fonte immenso, in quo nihil vniuoce est cum creaturis. Verum verba hæc textus & sequentia verba, non sunt sic intelligenda, quasi per talia nomina intelligamus creatas essentias, & non potius ipsummet creatorem modo prætacto: imó de nulla pura creatura aut creata essentia posset hæc litera seu diuina scriptura verificari, vt intelligentibus constat, quamuis verba Theologi tam hic quam alibi sæpius sonent, ac si per nomina ista non deus significaretur aut intelligeretur, sed effectus ipsius. Quod iuxta nunc tacta intelligendum est ita, quod non ipse deus secundum

1. Tim. 6

quod

quod in seipso est,sed prout in suis effectibus repræsentatur,refulget ac conspici potest,per nomina ista significatur,intelligitur atq; exprimitur. ¶ Etsi obijciatur quod nomen dei Tetragrammaton designet diuinam essentiam pure & nude,prout in seipsa est ac subsistit: Dicendū quod ex creaturis cognoscimus quod deus in se pure & nude subsistit,infinite purius & absolutius ac eminentius quam capere valeamus. Et hoc insinuamus per nomen hoc Tetragrammaton,non tamen in vita hac valemus eum ita in seipso cognoscere. Et scimus quia sic est,nō autem quid & quomodo ita sit. Deniq; de hoc confido diffusius loqui & scribere,inquantum datum fuerit super librum de mystica theologia,vbi materia hæc amplius locum habet, quæ tamen difficilis est ad resoluendum,præsertim ꝑpter autoritates quæ prima facie videntur contrariæ. Itaq; ait: Nihil in his intelligimus,quā virtutes deificas in nobis ex ipso productas, id ē, nisi ipsum secundum quod in virtutibus istis productis,deificis & diuinis,repræsentatur, relucet atq; cognosci potest. Iuxta quem sensum subiungitur. Aut substantificas,id est,formas seu vires siue eētias,quibus formaliter subsistimus,sumus,firmamur,stabilimur ac agimus. [Aut vitæ genitrices] id est,quæ virtutes gignunt in nobis vitam naturæ aut gratiæ,secūdum quod anima dicitur principium formale intrinsecum esse ac vitæ [aut sapientię donatrices] id est,habitus sapientiales,ex quibus formaliter fluunt ac producuntur actus sapientiæ,contemplatio, formata notitia,sapor veritatis,ordinatio & tranquillitas mentis. Quæ enim desursum sapiētia est,primum quidem pudica est,quoniam erubescit se corā deo indigne habere. Deinde pacifica,modesta,suasibilis,bonis consentiens,plena misericordia & fructibus bonis. [Ipsum vero iuxta omnium intellectualium operationum per fructum desideramus] id est, deum summe ac finaliter quærimus,intendimus & optamus per fructum,gustum, profectum omnium actionum nostrarum interiorum. Ipsum inquam qui iuxta est,quia non longe est ab vno quoque nostrum,secundum Apostolum. De quo loquitur Isaias: Inuocate eū dū prope est. [Nullam videntes deificationem,aut vitam aut essentiam,quæ diligenter fit simul remotæ iuxta omnem supereminentiam causæ] id est,nullam videntes deificatiōem, id est,assimilationē cum deo,seu imitationem diuinæ perfectionis,aut vitam essentiamve creatam,quæ diligenter considerata simul sit,id est,propinqua per conformationem. Vnde alia translatio habet, Similis sit. Aliaq;,Comparabilis sit causæ primæ ab omnibus remotæ,id est,superexaltatæ ac transcēdenti iuxta omnem supereminentiam,id est,per omnifariam ac infinitam excellentiam & supereminentiam,qua imminet vniuersis. [Iterum quia quidem est fontalis deitas pater] id est, quod deitas fontalis est pater,hoc est,quod deus qui deitatem à nullo accepit,est pater in diuinis [filius autem & spiritus] id est,filius & spiritussanctus [genitricis dei si sic oportet dicere] id est, si licet & oportet sic loqui,q̄a locutio ista metaphorica est atq; impropria sunt [frutices] à [deo germinati] id est,germina quædam orta ex patre,non tamen eodē modo productionis [& veluti flores & superessentialia lumina] sumendo hæc nomina personaliter,prout etiam in symbolo legitur: Lumen de lumine. Alioquin tota superinclytissima trinitas est vnū lumen à nullo productum,sicut & vna essentia. Præterea vt primo Sententiarum probat Magister, deitati ac diuinæ essentiæ in abstracto significatis,non conueniunt actus hi personales,generare,spirare,imó nec generari,neq; spirari. idcirco propositiones istæ,Deitas gignens,deitas genita, sunt exponendæ,restringendæ,& resoluendæ,non extendendæ. Exponendæ,inquam sunt per cuncta,dicendo, Deitas gignens, id est, pater seu deus gignens [ex mirabilibus eloquijs] vtputa ex incomprehensibilibus scripturis [accepimus. Quomodo autem hæc sunt] id est, modus emanationis illius ad intra [neq; dicere,neq; intelligere possibile est] non quod impossibile sit, verba designantia hæc proferre. Imo dicimus quod sit emanatio intellectualis,immutabilis, æternalis ad intra,sed nec dicere nec capere possumus quid sit illa,nec qualis in rei natura,cum ꝓductum substantialiter idem sit producenti. Sed vsq; ad hoc omnis nostræ intellectualis actionis virtus] id est,vis nostræ intellectiuæ considerationis vsq; ad hoc intelligendum extendit se [quia omnis diuina paternitas & filiotlias] id est,quod omnis paternitas spiritualis & intellectualis & oīs filiatio talis [ex oīm remota paternitate principali & filiolitate principali deriuata est] .i. à prima & increata illa paternitate & filiatiōe æterna,tanquam ex causa exemplari fontaliq; effluxit. imó secūdū Ap̄lm à patre dn̄i nr̄i Iesu Chr̄i,oīs paternitas nō solū diuina interior,sed absolute oīs paternitas deriuaī & noīatur. Donata ē dico [& nobis] inter quos sunt aliqui patres spirituales diuini,vt virtuosi ꝑlati,doctores ac dei vicarij [& supercœlestibus virtutibus] .i. angelis sanctis non q̄ vnus angelus produxerit & creauerit alium, sicut Auicenna & Algazel & autor libri de Causis de intelligentijs confinxerunt, sed prout subiungitur: [Ex qua

Iacob.3.
Actu.17.
Isaiæ.55.
Emanatio diuina ad intra quō intelligibilis.
Pet. Lum.
Ephe.3.
Auicenna. Algazel.

[Ex qua dij & deorum filij & deorum patres deiformes fiunt] id est, ex qua paternitate etiã an-
A geli gloriosi dij efficiuntur, & angeli superiores illuminantes, regentes & perficientes inferio-
res, fiunt deiformes, id est, deo sublimiter similes, inferioribus præsidendo, influendo ac proui-
dendo, & dona diuina eis desuper collata munificenter subiectis communicando. Huiusmo-
di nanq; causalitas, prouidentia, gubernatio, sunt proprietates diuinæ [& nominantur dij spi-
ritualiter] id est, propter spirituales assimilatiões cum deo [scilicet tali paternitate & filiolitate
perfecta] id ẽ, paternitate & filiatione immateriali, pura & sancta, de qua dominus dixit ad san-
ctum Iob: Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij dei? Iuxta quem Iob.38.
modum etiam in Timæo loquitur Plato: Intelligentes iussionem patris filij [hoc est incorpo- Plato.
raliter, immaterialiter, inuisibiliter] participantes hi angeli sancti paternitatem & filiationem
has immateriales diuinas à supermundissimo creatore [diuino spiritu principali super omem
intellectum immaterialem] tam angelicum q̃ humanum [& deificationem] id est, participatã
diuinæ perfectionis imitationem [super collocatam] At vero vt tertio de anima comprobat,
Intellectus est immaterialis, immixtus, inorganica vis, ac immortalis potentia, cum sit conuer
siuus & reditiuus super seipsum, vt Proclus certissime ꝓbat [& patre & filio omni paternitate & Proclus.
filiolitate diuina] id est, spirituali creata [supereminenter exaltatis. ¶ [Neq; enim est diligens
similitudo causatiuis & causalibus] id est, inter causas & causata non est similitudo perfecta ad
modum & exacta, præter causas & effectus essentialiter subordinatas ęquiuocas. [Sed quidem
habent causatiua causaliũ receptas imagines] id est, causæ præhabent in se exẽplariter & pote-
statiue formas & ꝑfectiões, q̃s causata à causis suis recipiũt. [Ea vero causalia causatiuis remo-
uẽt]. i. causata à ꝑfectiõe causaꝝ excludũt [& sup collocãt causæ causatis [iuxta ꝓprij principij
rõnẽ]. i. tãto plus, q̃to eminẽtiori gñe causę, ẽ causa: hoc ẽ, iuxta naturã & rationẽ suæ causalita-
tis, q a de causa materiali nõ oportet istud in oĩbus verificari, hinc cõmunit dicitur quod causa
B est perfectior suo effectu, & ꝙ effectus est quædam participata suæ causæ similitudo, ꝙ item a-
gens est honorabilius passo. Proclus quoq;: Omne, inquit, causatum manet in sua causa, & pro Proclus.
cedit ab ea, & conuertitur ad ipsam, tanquã indigens ea. [Et vt secũdum nos vtar exemplis] id
est, vt ista declarem per exempla nobis consueta & nota [deliciæ & tristitiæ dicuntur effectiuę
delectandi & contristandi] id est, causatiuæ sunt ꝙ dicimur delectari & contristari, suntq; cau-
satiuæ delectationis & contristationis in genere causæ formalis informantis, nõ proprie in ge-
nere causæ efficientis. Alioquin idem esset effectiua causa suipsius. [Ipsæ vero] deliciæ & tristi-
tiæ [non delectantur neque contristantur, & ignis calidus & vrens, non dicitur vri & calefieri.
viuere si quis dicat per seipsam vitam, & illuminari per seipsum lumen, non recte dicit secundũ
nostram rationem] hoc est, si quis dicat ipsam actualem vitam seu actiõem vitalem viuere, nõ
vere hoc dicit secundum nostram considerationem, proprie scilicet loquendo. Viuit q̃ppe res
viuens, cui inest vita, vita autem non inest vitæ, de eadem vita pręcise loquendo. Si autem vita
dicatur anima seu forma vitalis, dici poterit viuere. Similiter: lumen proprie non illuminatur,
quãuis dicatur intendi [nisi vbi iuxta alterum hoc dicit modum] id est, nisi quis dicat hoc secũ-
dum alium modum loquendi, ipsaq; nomina aliter capiendo, quia interdum sumitur lux seu
lumen pro lucis subiecto, dicente Apostolo: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in do- Ephe.5.
mino. Vnde dicitur quod causis & causatis non semper eadem competunt, nec perfecte semper
assimilantur [quia abunde & essentialiter ante insunt hæc causatiuorum causalibus] hoc alia
C translatio aptius exprimit, habens sic: Affluenter & substantiue quæ causalium sunt, causis præ-
indita sunt, id est, ea quæ sunt causatorum, insunt plenius ac stabilius causis. Nil etenim potest
alteri dare siue influere quod non habet. ¶ [Sed & hoc totius theologiæ manifestissimum] id Hũanatiõ
est, inter theologica dicta in scripturis contenta, hoc valde est manifestum [quod secundum filij dei rõ.
nos Iesu diuina formatio] id est, supernaturalis formatio corporis Christi, seu diuina incarna-
tio eius [& arcana est rationi omni] id est, omni rationi naturali abscondita, ita quod non com
prehenditur plene [& incognita intellectui omni] id est, non plenarie nota nec comprehensa
[& ipsi præstãti honorabilissimoꝝ angeloꝝ] id est, supremo spirituũ supnoꝝ, qualit scilicet v-
bũ æternũ inuariabile & immẽsum, & natura creata imbecillis corporea, in vnã personã cõue-
nerint: & natura hũana suppositata sit in esse increato hypostatico, & tamen habuerit ꝓprię spe
ciei actiones & passiones. Multa demum incomprehensibilia includuntur in incarnatione vbi
æterni. [Et quidem viriliter eum substantificatũ fuisse mystice accepimus] id est, diuina & apo
stolica prædicatione didicimus, verbũ æternũ fuisse & esse hũanatũ in virili sexu. [Ignoramus Incarnatiõ
vero]. i. ꝑfecte nõ scimus nec capim⁹ [quomõ ex virginalibus sanguinib⁹]. i. ex purissimis san- nis Christi modus in-
guinibus capabilis.

Ca. II. guinibus electissimæ & incomparabilis virginis. [Altera vltra naturã lege formatus est] id est, lege supernaturali & singularissimo modo factus sit homo, non secundum cursum ordinemque naturæ, non concurrente commixtiõe virili [& quomodo siccis pedibus corporalem molem habentibus, & materiæ grauitatem superambulauit humidam & instabilem essentiam] vtputa fluidam aquam. Veruntamen constat eum hoc fecisse virtute diuina, & secundum quosdã assumpsit pro tunc dotem agilitatis, aut quid simile illi. Corpus quoque Christi fuit perfecte voluntati, atque imperio animæ suæ subiectum, potuitque actum grauitatis à naturali grauitate corporis sui suspendere pro tunc, & item humorem aquæ ab humectatione pedum Christi retrahere, quemadmodum quosdam seruauit illæsos in igne. Et quid tam mirandum de Christo, cum & felicissimam Mariam Aegyptiacam, sanctum Maurum, multosque alios sanctos legamus super aquas transisse. ¶ Denique isto multa mirabiliora fecit Christus in cœna & passione. Verum tamen in euangelio non habetur expresse, quod Iesus ambulauit super aquas siccis pedibus, sed quod ambulauit super mare. Attamen quia Theologus hic dicit hoc, credendum est. fuitque hoc etiã speciale miraculum [& alia quæcunque supernaturalis sunt Iesu physiologiæ] id est, cætera opera Christi miraculosa, & supernaturalia eius mysteria naturasque rerum nequimus intelligere plene aut enarrare. Denique Iesus secundum quod deus, est penitus supernaturalis, tanquam institutor & autor naturæ. Sed secundum assumptam naturam vt verbo vnitam, est etiam supernaturalis: quia omnia in ipso super naturam fuerunt, tam corporis sui instãtanea formatio ex sanguinibus virginalibus suæ & vnio humanitatis cum verbo. [Hæc autem à nobis in alijs sufficienter dicta sunt] id est, in alijs libris [& à glorioso duce secundum theologica sua obscura commẽta] id est, à beato Hierotheo magistro & duce meo, in theologicis suis libris difficilibus & profundis [laudantur valde supernaturaliter] id est, per modum laudis diuinæ exprimuntur mirabiliter valde. [Quæ quidem illæ siue à sacris theologis accepit] id est, an beatus Hierothæus hæc didicit à sanctis apostolis seu apostolicis viris [siue ex disciplinata eloquiorum inuentione] id est, propria inquisitiõne & ex consideratione ex scripturis timorata, circũspecta & sobria, ita quod non præsumpsit scripturas proprio sensu discutere, sed fundatus in fide cum inuocatione spiritussancti perstuduit, à fundamento ac regulis fidei nequaquam recedens [considerauit ex multa circa hæc & exercitatione & peritia] id est, ex assidua occupatione circa intelligentiam scripturarum & peritia circa easdem, quia studendo profecit in eis quotidie [siue etiam ex quadam eruditus fit diuiniore inspiratione] id est, ex supernaturali illuminatione spiritussancti, iuxta illud ad Timotheum: Dabit tibi dominus de omnibus intellectum. In libro Iob quoque dicitur: Spiritus est in homine, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiã. Hinc in prima sua canonica sanctus testatur Iohannes: Vnctio eius docet vos de omnibus. Et Iacobus ait: Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à deo, qui dat omnibus affluẽter. Postulet autem in fide nihil hæsitans [non solum discens] id est, non solum informatiõem nudam & informem accipiens [sed & affectus diuina] id est, circa diuina accensus & eadem dulciter gustans, & ita in hac inspiratione & informatione magis se habens passiue quam actiue. Vnde alia habet trãslatio, Patiendo diuina affecutus est [& ex ipsa ad hæc coaffectione] id est, ex superioris affectiue inflammatione ac alteratione salubri circa diuina [si sic oportet dicere] id est, quia expedit ita loqui ad ædificationem legentium & audientium, ista [ad indocibilem eorum & mysticam perfectus vnitatem & fidem] id est, ipse illuminatissimus Hierothæus ex huiuscemodi affectione & felici alteratione circa diuina perfectus, id est, consummatus effectus ad vnitatem, id est, vnionem amorosam flammigeram, & fidem, id est, credulitatem plenissimam, quæ est cum rationibus credendorum & sapiẽtiali intelligẽtia mẽtis purificatæ. eorum, id est, diuinorum indocibilem, quoniam per humanam instructionem nequit perfecte addisci, & quia de incomprehẽsibilibus veritatibus tractat, & mysticam, id est, valde secretam, ita quod fidei huic cõiũgitur cõtemplatio mystica, quæ est secretissima mẽtis cum deo locutio, ac serenissima quædam inspectio incomprehẽsibilis deitatis, & eorum quæ fidei sunt, atque cõnexiõis & cõsonãtiæ ac rationabilitatis eorum, quæ clare apparet, dum vniuersa quæ fidei sunt & cunctæ rationes credẽdi comportãtur & attẽdũtur. Denique ex hac cõtemplatiõe mẽs pura ac feruida pertingit ad raptum, & absorbetur in deum, & in diuitias gloriæ eius demergitur, sicque in lucis abyssum introtracta, ineffabiliter creatori cõiũgitur, ac ea quæ fidei sunt, lucidissime ac supercertissime cõtemplatur, & vere (sicut hic tangit Theologus) docetur & discit diuina ex coaffectiõe & suauissima passione ad ea, beneque iudicat de deo & diuinis, nõ tãtũ recto dictamine ratiõis & intelligentia lympidæ veritatis, sed item per conformitatem & cõnaturalitatem affectus ad ea, quod est actus doni sapientiæ, etiam secundum gradum eius perfectum in vita [& vt multa & beata spectacula potẽtis illius

Marginal notes: Matt. 14. Mar. 6. Iohan. 6. — Dani. 3. — 2. Timo. 2. — Iob. 32. — 1. Iohan. 2 — Iaco. 1. — Esaie. 11.

A tis illius intelligentiæ in minimis addamus]hoc est,vt verbi gratia addamus iam præhabitis in minimis,id est,paucissimis verbis spectacula,id est,contemplabilia obiecta,diuina ac splendidissima vera intelligentię illius potentis,id est magnifici ingenij Hierothei,quæ ipse contemplatus est & descripsit. [Hæc]quæ sequuntur[de Iesu ait in collectis ab eo]id est, à se [theologicis obscuris commentis]id est,in theologicalibus libris quos compilauit,qui ob suam difficultatem obscuri sunt. ¶ Insuper circa iam tacta videtur quod Hierotheus habuit scientiam diuinorum oībus modis ptactis,vel quædā vno modo,alia alio,seu aliq potiꝰ vno modo quā alio.

¶ Sanctissimi Hierothei verborum de laude Iesu Christi ex theologicis eius commentarijs elucidatio. Articulus tertius.

Ponuntur hic verba beati Hierothei,deinde oratio funditur pro illuminatiōe diuina ad intelligēdum tam alta. Intitulatur autem capitulum istud Sanctissimi Hierothei ex theologicis ipsius commentarijs:Et rursus,Quæ virtus orationis,& de sancto Hierotheo ac reuerentijs eiꝰ circa theologica scripta. [Omniū causa&repletiua Iesu deitas] id est,causa vniuersorum.&,pro id est,deitas Iesu,cui cum patre& spiritusancto est vna deitas. Specialiter autem exprimit Iesum,vt in primitiua ecclesia nomen Iesu in ampliori haberet honore. Propter quod etiam apostoli ad tempus baptizabant in nomine Christi. Cuiꝰ deitas est omnium repletiua,vtputa infinita & rerum essentijs illabens,infra terminos dimensionū,imo & infra terminos essentiarum consistens,atq; proximior rebus quam ipsæmet sibi aut substantiales partes earum. Idcirco per Ieremiam disseruit:Nonne cœlum & terram ego impleo? Ad quod insinuandum per Isaiam dicitur:Quis mensus est pugillo aquas,&cœlos palmo pōderauit:&c. [Partes vniuersitati consonas saluans]id est, totum mundum ex partibus&speciebus comproportionatis,& mutuo sibi conuenientibus atq; coordinatis,constituens &conseruās, ita quod ordo est intimus rebus,&coordinatio entium quasi harmonia quædam censetur. Vñ ad Hebræos scriptum est:Verbo dei credimus aptata esse secula,vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Et in libro Sapientiæ dicitur deo:Omnia in mensura & numero & pondere constituisti [& neq; pars,neq; totum est]Certum quod deitas non sit pars vniuersi,sed cunctis excellentior infinite,nullo genere rerum,nullo ordine entium comprehēsiua:sed separatissimum,supersimplicissimum & incircunscriptibile esse. Pars quoq; habet ratiōem imperfecti:deus vero est ens absolute perfectum. Nihilominus per similitudinem quandam pars appellatur,inquātum est bonum illud supremum,quod & ex omnibus,& præ omnibus eligunt sibi electi,& quod illis deputauit seipsum,sicut per Mosen ait de Leuitis frequenter:Ego hæreditas &pars eorum. Et Psalmista:Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei. Vnde in Threnis perhibetur:Pars mea dominus dixit anima mea,propterea expectabo eum. Hinc nec ipse ē totum,quia totum dependet ex partibus & indiget illis. Porro deus seu deitas ex nullo depēdet,nulliusq; indiget. Insuper ipse est prima & simplicissima vnitas. hinc in elementatione theologica loquitur Proclus:Omne vnitum,alterum est à per se & vno. Et autor libri de Causis:Causa prima est super omne nomen quo nominatur:quoniam non pertinet ei diminutio,nec complementū tātum, quoniam ipsa est super omne complementum[& totum & pars]id est,secundum aliam considerationem deitas dicitur totū & pars. Totum,quoniam omnia continet& qa perfecta. Totū nanq; & perfectum vno modo coincidunt,pars vero vocatur modo præfato,& qa inchoat& substantiat rem. Sed modus loquendi ineptus videtur[& omnē & partē & totum in semetipsa coambiēs & supereminēs & excellēs]Oīa qppe includit in se, & causaliter oīa est, essentialiter vero nihil est rerū,imó sine cōparatiōe supereminet vniuersis. [Perfecta qdē est in imperfectis] perfecte & sufficiēter,quātum in ipsa est,prouidens ac influens illis[vt perfectio principalis].i. tanquam prima & summa perfectio à nullo participata,in qua realiter idem sunt perfectū&pfectio,cū sit ens substātialiter omniformiterq; perfectum.[Imperfecta vero in pfectis tāq̄ supperfecta & ante perfecta].i. infinite perfectior etiam ab æterno,quam concipi queat aut exprimi. [Forma formificans]id est,forma nō informans, sed omnia formans,exēplariter causans, sapientissime agens:idcirco nuncupatur forma formificans,id est, formas efficiēs,quēadmodū ait Plato:Operi formam dat opifex suus. atq; Boethius:

Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo.

[In informibus]quę nōdū ad formā cōpletā redacta sunt[tāq̄ forma principalis]illa ad formā eis debitā deducēdo p se,aut p causas secūdas[informis in ipsis formis]Cū enī sit in seipsa oīno pfecta&simplex,nullo mō cōpetit ei in seipsa formari,pfici aut decorari ab aliquo,ideo dici potest forma informis.i.nō formata:nō tñq̄ ab vllo formabilis[tāq̄ supformis eēntia oīs eēntię]

MM id est, ve

Nonnulli hic inchoās cap tertiū. — De Christi diuinitate ex lib Ste. chiosco S. Hierothei. — Baptismus quare olim exhibitꝰ in nomine Christi. — Ieremię.23. — Isaiæ.40. — B — Hebræ.11. — Sapien.11. — Deut.18.32. — Psal.15. — Threno.3. — Psal.15. — Proclus. — Lib. Caus. — C — Plato. — Boe.met.9 lib 3.

Ca. II .i. velut eentia sup omnē formā speciēq; decora,& causa ois eentiæ citra se[incōtaminatas sup gredies.].i.mētes puras & sanctas in immēsum trascēdēs in oi puritate& sctitate[& superessentialiter omni essentia remota]ac super omne genus & ordinem illuminate ab omni creata essētia separatus,& per excessum perfectionis incomparabiliter distans [tota principia & ordines destinans]id est,in præordinatione sapientiæ suæ vniuersa rerum principia causalia,substantialia,integralia,intrinseca & extrinseca instituens,determinans & præfigens,quando & qbus & qualiter & vbi sint tribuenda[& omni principio & ordini supercollocata]id est,omnibus illis sublimior interminatæ.[Et mensura est eorum quæ sunt]id est,metrum &regula vniuersorum sequentium,quomodo in omni genere primum,dicitur mensura secundorum:quoniam per accessum & recessum ad ipsum & ab ipso,attenditur & cognoscitur ipsorū perfectio & imperfectio,sic & mensura[& seculorum & super secula & ante secula] Nam eius æternitas causat,determinat,finit,certificat secula cuncta [plena indigentibus] quia ex indigentia,paupertate,angustia,coartatione creaturarum,eius plenitudo,opulentia, immensitas &libertas nullū penitus sustinet detrimentum[super plena in multitudinibus]quæ eius plenitudinem exhaurire nullatenus queunt.Imó quo plura sunt,eo plenitudinem opulentiæ suæ in ipsis euidentius manifestat,gloriosiusq; declarat cum vult:comparatione quoq; illorum clarius emicat, & euidentius innotescit[archana,ineffabilis,super animum,super vitam,super essentiam]ista iam sæpe exposita sunt,& plixitas est vitēda,fastidiumq; ex nimia eoꝝ reiteratione,quamuis hi sancti & feruidissimi patres Hierotheus ac Dionysius,ex superabūdanti affectu & admiratiōe sint taliter locuti[supernaturaliter habet & supernaturale]Quid hoc mirū,quod vniuersitatis creator & omium institutor naturarum,supnaturaliter habet supnaturale.Etenim quicquid in se est & habet,est quid increatum & infinitum,incomparabiliter maius ac dignius omni ente creato.Et hoc habet supernaturaliter,id est,super omnem modum ordinemq; naturæ creatæ:qa indepēdēter,æternaliter ,infinite,simplicissime,sic quod in ipso penitus idem sunt, habens,& id quod habet,ac ipsa habitio:agens,vis agendi,& actio:quod in nulla ita est creatura. Sic qq; intelligendum quod sequitur[superessentialiter superessentiale]Deitas quippe & omne attributum ipsius,est quid superessentiale:& omne hoc superessentialiter est in deo,& superessentialiter habetur & possidetur ab eo,estq; ipsemet illa possessio.Iuxta quem modū teste Boethio æternitas est interminabilis vitæ tota simul perfecta possessio.[Vnde quoniam quidem &vsq; naturam pro humanitate venit] id est,pro saluatione generis humani descendit per incarnationis mysterium vsq; ad naturæ humanæ assumptionem[& vere essentiata est]id est, humanitati vnita[& vir super deus creatus est]id est,verus deus,qui est super deus,id est, incomprehēsibiliter excellentius deus quam intelligere possumus,creatus est vir,id est,naturam humanam assumpsit in sexu virili. ¶Iste modus loquendi,modo resolutus est ad terminos aptiores. Porro sancti intenti excellentiæ rei,magis aspexerunt ad rem quam ad proprietatem sermonis:qđ posteriores theologi propter importunitates instantiarum hæreticarum vitarunt. Itaq; qđ hic dicitur deitas descendisse & essentiata seu incarnata,exponendum est per concreta:vt sit sensus quod deus seu vnigenitus dei venit & incarnatus est,nec proprie dicitur quod deus creatus sit homo aut vir,nec concedendum simpliciter quod Christus sit creatura,ne videamur Arrianis fauere.Sed in his consimilibusq; sermonibus addenda est determinatio aliqua,dicendo quod Christus secundum quod homo,est creatus seu creatura,&sic deus creatus est vir.[Propitiatio autem sit à nobis super animum & super rationem laudanda]id est,ipsa dei infinita benignitas,& tanta miseratio eius super nos,ita à nobis laudanda est,quod ipsa excedit omnē animū, id est,mentem & rationem:tum,quoniam in se est immensa & incomprehēsibilis:tum, quia in suo effectu omnem capacitatem nostræ considerationis excedit[etsi his habentur supernaturale & superessentiale]id est,quamuis ex his pateat,quantūm ad quia est,quod deus sit supernaturalis & superessentialis.Non solum ipsa immutabiliter nobis & inconfuse communicauit] id est,deus naturam assumendo nostram,& inter homines cōuersando, communicauit nobis sine suæ deitatis mutatione & confusione[nihil perpessa]quia deitas semper impassibilis mansit[insuper plenitudinem suam ab ineffabili nouitate]id est, immensitatem perfectiōis ac opulentiæ suæ,ab ineffabili nouitate,id est,ab exordio incarnationis suæ,nobis,supple, communicauit ad cognoscendum per mysteria verbi & per beneficia gratiæ præ solito copiosa.[Sed qa & hoc oim nouoꝝ maximū nouū in naturalibus nostris supernaturalis erat]hoc est istud fuit inr oia noua & añ inuisa nec pri⁹ pacta maximū excellētissimū& incōprehēsibilissimū nouum, quod

Margin notes: Boethius. Aeternitas quid. Baruch. 3.

Right margin letters: D, E, F

quod scilicet deus existens in nostris naturalibus, id est, corpore hũano, mortali, passibili & ani
A ma rationali, naturalibus passionibus seu potius propassionibus qualificata ac subdita & cæte-
ris indetrahibilibus defectibus erat supernaturalis, id est, in seipsa mãsit in proprietatibus & at-
tributis diuinis immutatus, & supernaturalia multa per Christi humanitatem exercẽs, quæ ad
verbum æternum se habuit tanquam instrumẽtum animatum coniunctum ac proprium, quẽ-
admodum corpus nostrum comparatur ad propriam animam. De quo maximo nouo Iere- Ieremiæ.31
mias prædixit: Nouum faciet dominus super terram, mulier circundabit virum [in quibus iu-
xta essentiam superessentialis] id est, in quibus naturalibus nostris filius dei secundum essentiã
suæ deitatis superessentialis consistens [omnia nostra ex nobis propter nos superans] id ẽ, cun
ctas aduersitates, tentationes, afflictiones, quæ nobis iuste contingunt, & quæ ex nobis, id est, ex
hominibus Christo illatæ sunt, iuxta illud Isaiæ: Nos reputauimus eum quasi leprosum & per- Isaiæ.53.
cussum à deo, superans, id est, per patientiam vincens, secũdum illud Ieremiæ: Ego quasi agnus Ieremiæ II.
mansuetus qui portatur ad victimam. Et Isaias: Quasi ouis, inquit, ad occisionem ductus est, & Isaiæ.53.
quasi agnus coram tondẽte obmutuit. Propter nos, id est, ob nostram salutem, sicut in euange- Iohã.10. Lucæ.19.
lio dixit: Animam meam pono pro ouibus meis. Itemq; Venit hominis filius quærere & sal-
uum facere quod perierat. Sensum huius difficilis intricatiq; loci alia translatio recentior & cla
rior, imó & aliarum frequenter quasi expositoria, euidentius sic expressit: In his quoq; illius ex-
cellens & supersubstantiale eminet, non modo qua parte immutabiliter nobis atq; inconfuse
communicat, nihil in exuberanti sua plenitudine ex ineffabili perpessus: verum quod est no-
uitatum omnium supereminens nouitas, in naturalibus nostris super naturam erat in his, quę
sunt nr̃æ substãtiæ substãtialis, nr̃a oĩa ex nobis & supra nos excellẽt habẽs [Hoc qdẽ sufficiẽt Hucusq; ex ỽbis S. Hie rothei.
in rationis autẽ speculationem proueniamus] id est, redeamus nunc in speculatiõem ad consi-
derationem rationis inceptam. Vnde alia habet translatio: Iam vnde cœpit recurrat oratio, id
B sermo [communia & vnita discretionis diuinæ nomina secundum quod nobis possibile, repli
cãtes] id est, reuoluentes & denuo perpendentes, quantum nobis ẽ possibile, nomina commu-
nia, id est, absoluta, cunctis personis ac deitati indifferenter conuenientia. Nomina quoq; vni-
ta, id est, personis competentia, quo ad ea in quibus vniuntur & vnum sunt. ¶ [Et vt aperte Diuina di scretio qd.
deinceps de omnibus prædiffiniamus] id est, vt cõsequenter de singulis his determinemus [di-
scretionem diuinam dicimus, vt dictum est, pulchras diuinitatis processiones] hoc est, princi-
pia emanationum dei ad extra, secundum quas dicitur deus quodammodo multiplicari, & à re
bus discretus, id est, distinctus decernitur, illa quoq; principia quamuis realiter idem sint, rati-
one tamen distincta censentur. De distinctione autem personarum penes emanationes ad in-
tra & relatiuas proprietates, dictum est paulo ante. At vero processiones dei ad extra, intelligi
possunt vel ipsę bonitates creatæ, seu dona & beneficia à deo procedentia, quæ non sunt idem
in re cum discretione quæ est in deo: vel ipsæ collationes seu distributiones actiuæ & effluxiuę
donorum illorum, quæ emanationes penes terminos suos atq; effectus secundum rationem
tantum possunt distingui. Et iuxta hæc intelligenda sunt, quæ hic & alibi scripta sunt aliquali-
ter intricate. [Donans enim omnibus quæ sunt & supereminens omnium bonorum partici- Deũ manẽ re vnũ q̃uis multa producat.
pationes] id est, deus tribuens vniuersis quæ sunt, participationes bonorum omnium, & super-
eminens omnibus illis [vnite quidem discernitur] id est, cognoscitur esse vnus & indiuisus in
se [plurificatur vero singulariter] id est, sic in suis plurificatur effectibus, quod tamen in se vere
& essentialiter permanet vnus & indiuisus, & de se & ex se maxime hic, hoc est, indiuiduus &
C singularis, secundum quosdam imó secundum Henricum, deus in se est singularitas quædam. Hen. Gan. Pet. Lum.
Aliis tamen apparet, etiam Magistro primo libro, quod singulare non competit proprie in di-
uinis, cum deitas seu diuina essentia communicabilis sit, imó æternaliter communicatur patri,
filio & spirituisancto, & toti superuiuentissimæ trinitati communis [& multiplicatur ex vno
inremeabiliter] id est, ex sua propria vnitate ac vnica potestate procedit in multos effectus inre-
cessibiliter, ita quod à se & à sua vnitate nusquam & nunquam recedit nec deficit. Hinc alia li-
tera cõtinet, Nusquã decedẽdo: alia, irregressibiliter: alia, *ingressiue [vt *ON quoniam est de- †ingresse. †qm̃-ou est deus.
us superessentialiter] hoc est, vtputa quia sibi competit superessentialiter, superexcellentissime
& prorsus incommiscibiliter & multiplicaciter esse [donat autem esse his quæ sunt & adducit
totis essentias] vel vt alii habent, totas essentias, quia in creatione nihil supponitur, idcirco nõ
formæ tantum, sed & materiæ causa est [multiplicari dicitur vnum ON illud illud ex se] id est,
propria causalitate & fœcunditate in suis effectibus. Ideo additur: [adductione multorum ex-
istentiũ qdẽ ente nihil minus illo & vno]. i. ipso deo nihilominus existẽte & remanẽte in se v-
no. Sicq; vno [multiplicato & adunato]. i. in suis causatis plurificato & adunato, quia in oĩbus

Ca. II

vnum est,& ad vnum per rationem reducitur[iuxta processionem]id est, secundum quod influendo in plura procedit [& plenum in discretione].i.perfectum in rerum distinctione, & plenus in quolibet ente[omnibus essendo quæ sunt] id est, existendo in se ex infinita exuberantia sui,est cæteris omnibus causa ratioq; essendi, & ita est non solum sibi ipsi, & ad beatitudinem suam,sed alijs quoq;,sicut in Ecclesiastico scriptum est:Fili,si sapiens fueris tibi,& proximis sapiens eris[superessentialiter remotum]id est,ab omnibus separatum[& potenti totorũ processione]id est,in vigorosa emanatione entium totalium seu integrorum ab ipso [& nõ minorata fusione] id est, non minus conferenti quam competit rebus pro tunc[in diminutorum sui traditione]id est,in communicatione donorum suorum minore. Nãq; quamuis sint in vno maiora,in alio minora,in vnoquoq; tamen largitur largiflue secundum gradum naturæ illius. Vel in diminutorum,vna est dictio, & sit sensus, fusione non minorata traditionum sui,id est,donorum suorum,in quibus tribuit interdum seipsum,non diminutorum,qui dat omnibus affluenter. [Sed & vnum ON,& omĩ parti & toti & vni & multitudini ab vno tradẽs] id est,deus tradens,id est,dona impendens ab vno,id est,à seipso,seu propria pietate & amore tam totis quam partibus,& vni,quod est principium multitudinis omni multitudini ipsi,cum & ipse sit vnum[vnum est eodem modo superessentialiter]id est,inuariabiliter habens se[neq; pars ON multitudinis,neq; ex partibus totum,&sic neque vnum est,neque vnum habet]id est, non est vnum contentum in aliquo genere,neq; per modum comprehensibilem nobis,nec habet vnum tanquam partem sui.[Longe autem his inest super vnum]id est,in rebus creatis valde dissimiliter est primum ens,quod non solum est vnum,sed etiam super vnum,id est,incomprehensibiliter & supersimplicissime vnum,sicut nõ solum est ens,sed item super ens[& ab his quæ sunt vnum]id est,à rebus creatis quæ sunt vnum contentum in ordine vniuersi, & per se vel reductiue in genere[& multitudo impartibilis sine plenitudine superplenitudo]id est, plenitudo impartibilis,quæ non potest diuidi in partes quantitatiuas aut integrales,nec constitutiuas aut essentiales,quæ superplenitudo,id est,incomparabiliter & superessentialiter plenitudo sine plenitudine limitata mensurata[& omne vnum & multitudinem]est[adducẽs] id est, causans[& perficiens & constituens. ¶ Iterum ex se deificatio secundum virtutem vniuscuiusque deiformi deorum multorum factorum videtur quidem esse,& dicitur dei vnius discretio & multiplicatio]id est,discretio vnius dei,scilicet distinctio dei,qui in seipso ẽ vnus & simplex & multiplicatio eius in suis effectibus,videtur facta seu accepta, proportionabiliter deificatiõi deiformi deorum multorum,secundum virtutem vniuscuiusq; illorum ex deo:quia secundũ hoc dicuntur multi dij,secundum quod assimilationem veri dei participant. Hinc alia translatio habet sic:Rursus,cum ex ipsius deificentia dum singuli imaginem dei in se nitũtur exprimere,multi fiunt dij[est vero nihil minus principalis deus& super deus superessentialiter vnus]id est,nihilominus est verus vnus,summus principalisq; deus,qui dicitur superdeus,vt modo expositum est[deus impartibilis]id est,indiuisibilis[impartibilibus vnus] id est, indiuisibilibus ac simplicibus vt angelis coniunctus gratiose & gloriose[sibimetipsi & multis incommixtus] Cum enim in sua natura sit supersimplicissimus,& omnino immaterialis inuariabilisq; essentia,& purus ac separatissimus actus,nulli est commiscibilis neq; permixtus. Idcirco in libro de Causis dicitur ac probatur:Causa prima regit res om̃es præter quam quod commisceatur eis [& nõ multiplicatus]per plurificationem suæ veræ ac propriæ deitatis.[Et hoc supernaturaliter intelligens communis noster Magister]videlicet Paulus,supernaturaliter à deo illuminatus[& in diuinam illuminationem manuductor]id est, conuersor noster ad fidem, & deinde nos instruens,disponens & manuducens ad illuminationem præclaram & contemplationem sublimem[multus in diuina]id est,copiosus in scripturis & ad contemplandum ac penetrandum diuina præcipuus[lumen mũdi hoc ait diuinitus in sacris suis literis]id est,in vna epistolarum suarum ad Corinthios,scilicet:[Nam & si sunt qui dicãtur dij,siue in cœlo,siue in terra] id est,quamuis sint quidam qui dij vocãtur,tam in cœlo quam in terra,hoc est,à cœlestibus ciuibus ac terrenis. Aliqui quoq; habitantes in cœlo,dij appellantur,& quidam in terra degentes. Nempe de hominibus præsidentibus atq; iudicibus in Exodo legitur:Dijs nõ detrahes. Et rursus:Seruus applicabitur ad deos. De hominib⁹ autem diuinis in Psalmo:Ego dixi,dij estis. Et,Deus stetit in synagoga deorum.[Siquidem sunt dij multi & domini multi] per participationem & autoritatem commissam ac coartatam,gentiles quoq; colũt plures deos [sed nobis vnus deus pater,ex quo omnia,& nos in ipsum]id est,nos Christiani & veri deicolæ,habemus & colimus vnum verum deum patrẽ,cui quotidie dicimus:Pater noster qui es in cœlis. Quod etiam de persona patris specialiter accipi potest,ex quo tãquam ex causa efficiẽti sunt cũcta creata,&

Marginalia: Ecclesia. 6. — Iacobi. 1. — Deos multos dici participatione dei vnius. — Lib. Causa. — Hic liquet hũc S. Dionysium fuisse quẽ S. Paul⁹ cõuerterat vt dicũt Acta apostolorum. — 1. Cor. 8. — Exod. 20. — Ibidem. — Psal. 81. — Iohan. 10. — Psalmo. 81. — Matt. 6. — Lucæ. 11. — D — E — F

A ata,& nos in ipsum ordinamur ac tendimus,reductiq; sumus[& vnus domin' Iesus Christus] qui etiam est deus,nec tamen pater & Christus sunt duo dij,duove domini, cum in vtroq; sit deitas vna ac indiuisa potestas[per quem omia & nos per ipsum]quasi per causam formalem, formantem,exemplarem:Omia enim per ipsum facta sunt.[Etenim in diuinis vnitates discretionum potentantur]id est,vnitates seu vniones in diuinis,sunt potetiores discretioibus.Græci quippe genitiuo pro ablatiuo frequenter vtuntur.Vnitates autem dicuntur hic perfectioes & bonitates seu attributa diuinæ naturæ,præsertim quæ per apparitioem vocantur principia emanationum adextra:vt bonitas,sapientia,potentia:quæ omia in deo sunt vnū,& in ipso vniri dicuntur.Sed q ex diuersis creatis cognoscitur esse vnitim in deo hæ vnitates,potentiores sunt discretionibus,id est,participatioibus & distinctis earum effectibus,per quos & ex quorū consideratioe illæ vnitates distingui dicūtur secūdum ratioem,vnde per discretioes quidam intelligūt ipsas distinctioes,quibus vnitates sunt potiores,qa secūdum rem vnum,distinctio vero solū est secundum ratioem[& anteprincipātur]qa priores atq; ex parte rei,discretiones aūt ex parte ratiois.Hinc alia trāslatio planius habet,In diuinis cōiunctioes discretioibus excellūt.&c,[& nihilominus sunt vnitiua].i.nō obstāte huiusmodi distinctioe,manet in deo ipsa vnitio,& attributa quæ idētificatur in re[etiam post vnius irremeabilem & singularem discretionem].i.post discretioem & multiplicationē increati vnius in suis effectibus,irremeabilē & singularem,id est,inegressibilem ac simplicissimam,quoniam vnum illud primum altissimum,sic in effectibus suis sic multiplicatur,q tamen in seipso & in sua essentia purissime & inuiolabiliter manet irrecessibile à seipso ac propria vnitate.[Has nos socias & vnitas totius diuinitatis

B discretiones siue decoras processiones]& appellationes dei per earum respectum & comparationem ad emanationes ad extra[ex manifestantibus eas in eloquijs diuinis nominibus laudare secundum quod]nobis[possibile est,tētabimus]id est,conabimur laudare,id est,per modū laudis describere istas dei nominatioes & processus ad extra,imo deū sub eis,prout poterimus ex nominibus diuinis manifestātibus eas nobis in scripturis. Quæ processioes ex parte causæ ac fontis,sunt sociæ & vnitæ,qa ex vno principio fluūt,suntq; communes toti diuinitati,vtputa tribus personis superdignissimis.[Hoc vt dictum est,præcognito,omnē beneficam dei nominationem]id est,omne nomen dei absolutum,impositum ab emanatioe dei ad extra,pia & benefactiua,seu illam designans[in quacunq; ponitur diuinarum† personarum]id est,cuicūq; diuinæ increatæ personæ asscribatur[in tota eam recipere* vniuersitatem]id est,ipsum coueni re tam deo essentialiter sumpto,& cuilibet adorādæ personæ.Quod etiam verum est de nominibus significantibus relatioem adextra,quæ nō sunt reales,sed tātum ratiois in deo, vt dominus,rex,creator &c.[inobseruate]id est,communiter seu indistincte.

Iohan.1.

† substātia rum.
* diuia vniue.litate.

¶ Capituli huius secundi translatio alia clarior.

IPsa per se bonitas à sacris celebratur tāquam definiēs atq; exprimēs totam deitatis supremæ substantiam,qcquid tandem existit.Quid enim aliud ex sacra theologia discere licet, quādo supernum ipsum deum ait exponēdo dixisse:Quid me interrogas de bono?Nullus bonus nisi solus deus.Hoc igitur & alibi à nobis discussum est atq; demōstratum.Oēs

C semper denominatioes deo dignas nō diuisim per partes,sed tota perfecta,integra,plena deitate à sanctis eloquijs celebrari,ipsasq; oēs indiuiduæ absolute præter oēm discriminis obseruātiam,integra videlicet ratioe vniuersæ integritati perfectæ,totiusq; deitatis attribui. Iam vero(quemadmodum in theologicis institutioibus admonuimus) nisi qs hoc de tota deitate dictum cōfiteatur,scindere audet temeritate nefanda vnitatem ipsam superunitam. Dicēdum igitur de tota deitate hoc accipi oportere:Nempe verbum quoq;ipsum natura bonum:Ego,in qt bonus sum.atq;alijs ex prophetis diuinitus occupatus canit spm̄ bonum.Huc tēdit & illud: Ego sum q sum.Nisi de tota dictum deitate consentiāt,sed per vnam dūtaxat partē circūscribere annitātur,quonam modo illud accipiēt.Hæc ait qest,q erat,q venturus est,q est oīpotens?Itē illud:Tu autem idem ipse es.Nec nō & illud:Spiritus veritatis q est,q à patre procedit.Atq nisi totam deitatem esse vitam dicāt & viuificam,quoniam modo verum est verbū sacrū qd ait: Queadmodū pater suscitat mortuos & viuificat,sic & filius quos vult viuificat.Et illud:Spiritus est q viuificat.Iā vero q tota deitas habeat oīm dominatum,perspicue patet.Nempe de fecūda patris deitate,vel deitate filij,nō facile narratus est(vt arbitror) q̄ multis theologiæ locis prædicetur dominus de filio pariter atq; patre,spiritus quin etiam dominus est. Ipsum quoq; pulchrum atq; sapiēs in tota deitate laudatur.Lumē præterea,potestasq; deifica similiter atq; causa.Cūcta summatim quæ totius deitatis supremæ sunt,sacræ literæ in vniuersam deitatem referūt celebrādam.Quæ personis diuinis communia sunt literæ sacræ aliquādo summatim

Iohan.10.
Matt.20.
Psal.142.
Exod.3.
Apoc.1.
Psal.101.
Iohan.15.
Iohan.5.
Iohan.6.
2.Cor.3.
Roma.11.

Ca.II comprehẽdũt, velut quãdo dicitur: Om̃ia sunt ex deo. Aliquãdo discursiõe & quasi distinctiõe D
Psal.103. quadã, vt qñ dixerit q̃spiã: Om̃ia per ipsum, atq; in ipsum creata sunt, & in eo cũcta consistunt.
Iohan.10. Rursus illud: Emittes spiritũ tuũ & creabuntur. Atq; vt summatim dicatur. Verbũ ipsum sup̃
Iohan.16. me diuinũ inq̃t: Ego & pater vnũ sumus. Et oĩa quæ habet pater mea sunt. Et qñ sic patrẽ allo
Iohan.17. q̃tur: Mea oĩa tua sunt, atq; tua sunt & mea. Præterea quæcũq; patris sunt, atq; filij, spiritui q̃q; supremæ diuino cõmunicabiliter vniteq; attribuuntur. Deificas operationes venerationẽ fontinã, indeficientẽq; causam, optimorũ nũerũ distributionẽ. Iã vero neminẽ arbitror ex his q in diuinis eloquijs recta immutabiliq; intelligentia sunt educati, huic sententię contradicturũ. q̃d videlicet quæcunq; deo digna censentur, toti diuinitati insunt ratiõe diuinitatis absolutissima. Cũ igitur hæc in præsentia q̃dẽ breuiter atq; ex parte, alibi vero sufficienter sacrorũ eloqorum testimonio ostenderimus, atq; distinxerimus, deinceps quamcunq; diuinam denominatiõem integram explicare tentemus: hanc ad totã diuinitatem pertinere putãdum. Si quis autem obiecerit cõfusionẽ nos hac ratiõe contra distinctionẽ diuinitati cõueniẽtem introducere, nos hũc arbitramur se vera dicere, nũquã p̃suasurũ. Si eñ is est q omnino sacris literis resistat, à philosophia quoq; nostra procul admodum aberit. Atqui nisi curæ illi sit diuina sanctorum eloquiorũ sapientia, quonam pacto nobis curæ erit ad theologicam scientiam hunc adducere? Sin autem sacrorum eloquiorum veritatem quasi signum spectat, hac & nos regula luceq; freti, ad rationem nostram pro viribus contra obiecta reddendam, indeclinabili sentẽtia iã pergemus. Principio dicentes theologiã alia q̃dẽ vnitæ, alia vero discrete nobis tradere. Quare neq; vnita diuidere fas est, neq; discreta confundere. sed ipsam sequendo quantum vires suppetunt, ad diuinos splendores nos conferre expedit. Iã vero nos illinc diuinas explicationes suscipientes, tãq̃ regulã quandã veritatis pulcherrimam, quæ ibi posita sunt nobisipsis cõseruare studemus: nec addentes q̃cquam, nec minuentes, nec etiã permutantes in seruandis diuinis eloquijs nos interim conseruati, atq; ab ipsis ad conseruandos eorum obseruatores corroborati. Cõmunia q̃dẽ toti diuinitati sunt, quẽadmodũ in theologicis institutionibus latius ex sacris literis demonstrauimus, ipsum quod dicitur superbonũ, superdeitatẽ, superessentiã, super vitã, super sapiẽtiã, & quæcunq; in excellenti quadã negatiõe cõsistunt. Quorũ in ordine sunt etiã quæ ad expressionẽ causæ p̃tinẽt, scilicet bonũ, pulchrũ, ens, viuificũ, sapiẽs, & quæcũq; nomina ex bñficis ipsius donis, bonorũ oĩm causæ tribuũt. Discreta vero in diuinitate sunt supeẽtiale patris nomẽ, res q; ipsa p̃prie patri: itẽq; filij, sp̃ũsq; sc̃i. Quippe cũ nulla in his cõuersio, aut oĩno coĩtas inducat. Discreta p̃terea est p̃fecta immutabilisq; Iesu substãtia, cũ nostra natura cõmunicãs, & quęcũq; substãtialia mysteria sunt ad ipsam Iesu substãtiã, hũanitatẽq; benignissimã p̃tinẽtia. Operæp̃ciũ vero est (vt arbitror) vt planius resumentes, p̃fectũ diuinæ vnionis distinctiõisq; modum exponamus, quo sermo nobis oĩs sit conspicuus, veritatẽ q̃dẽ om̃em obscuritatẽq; deuitãs. Distincte vero & manifeste, & ordinate p̃ viribus p̃pria digerẽs. Theologiæ traditiõis nostræ p̃ceptores appellãt (vt alibi dixi) vnitates q̃dẽ diuinas excellẽtes q̃sdã ipsius plusq̃ ineffabilis & supra modũ incognitæ singularitatis stabilitatisve infirmitates, secretas penitus nusq̃ve p̃deũtes. Discretiões aũt vocãt beneficas supremæ diuinitatis p̃gressiones atq; expressiones. Iã vero F eloqorũ sacrorũ obseruatores tradunt vnionis modo dictæ p̃pria q̃dã, rursumq; discretiõis p̃prias q̃sdã vniones atq; discretiões: velut in vniõe diuina, siue natura illa essentiã superante, cõmune q̃dẽ est vnicæ principaliq; trinitati existentia essentiã superans. Deitas diuinitate superior. Bonitas bonitate p̃stantior. Itẽ idẽtitas ipsa totius p̃prietatis oĩa superantis, oĩa superans, vnitas quoq; principio eminentior. Præterea ineffabile, vicissimq; multis vocibus prædicabile. Ignoratio quin etiã, ac vicissim per omnia intelligibile. Oĩm positio, oĩm ve negatio. Excellentia quoq; omnẽ positionẽ ablationẽq; excedens. Personarũ p̃terea rõne principij dominãtium (si dicere ita licet) mãsio in se inuicẽ, atq; sedes integre supra modũ vnita, nullaq; ex parte confusa. Quẽadmodũ lumina lãpadũ, vt sensibilibus p̃prijsq; vtamur exẽplis, in domo vna cũ sint, & tota in totis mutuo sunt, & syncera interim exactaq; à se inuicẽ discretiõe p̃pria secernunt: discretiõe q̃dẽ cõiuncta, & vicissim vniõe inter se discreta. Qñ in aula eadẽ lãpades accẽsę sunt plures, videmus oĩm lumina ad vnũ aliquod coniũcta lumẽ, vnũq; splendorẽ indiuiduũ p̃ferẽtia. Neq; posset (vt arbitror) aliq̃s lãpadis huius lumẽ ab alijs ex aere cũcta lumina cõtinente secernere, & alterũ absq; altero cernere. Quippe cũ tota in totis sine mixtione sint inserta. Iam vero si quis lampadem vnam è medio tollat, lumen quoq; proprium eius totum abeuntem lampadẽ comitabitur: neq; quicq̃ aliorum luminum secum trahens, neq; ex suo cæteris aliq̃d linquens. Erat enim (vt diximus) illic totorũ ad tota exacta quidẽ vnio, nec vllo modo cõmixta, nec vlla ex parte cõfusa. Id q̃dẽ ita se habet, quamuis lumen sit in corpore, aere atq; ex igne materiali dependeat.

A pendeat. Vnionem igitur illam essentia superiorē transcendere dicimus, non vniones tm̄ quæ fiunt in corpore, sed eas etiā quę in animis ipsis conficiunt, imo & illas quæ efficiunt in mentibus. Quas qdē tota illa diuina & supcœlestia lumina, p tota rōne plus q̄ mūdana syncere admodum possident, participatione quadā vnitatis illius oībus eminentis, & vnicuiq; p cuiusq; mō seipsam impartientis. Est aūt discretio apud supremā theologiā, nō solum quā mō dicebā, qa vc; iuxta ipsam vnitatē diuina quęlibet subsistētia puram & impermixtā suam sibi seruat proprietatem, sed etiā qm̄ diuina illic gn̄atio inuicē non connectit. Nempe superessentialis deitatis fons solus est pr̄, neq; pr̄ est filius, neq; filius est pr̄. Sacri igitur hymni sua vnicuiq; diuinaꝝ psonarum pie planeq; conseruant. Hæc quidē ineffabilem vnitatē atq; existentiam vniones & discretiones existūt. Si aūt diuina q̄q; discretio est bn̄ficus vnitatis diuinę progressus, seipsam plus q̄ vnitæ bonitate sua propagantis atq; multiplicantis: vnitæ quidē sunt in discretiōe diuina traditiones ipsę donoꝝ à rebus penitus absolute, siue essentia, siue vita, seu sapiā iñ procedat cęteraq; causæ oīm bonitatis munera. Iuxta quę ex participatiōib⁹ atq; participātibus celebrāt quæ participantur, interim nequaq̄ participata. Iā sane commune vnitūq; est & vnum toti penitus deitati: ipsam vc; oēm totamq; ab vnoq̄q; participante sumi, atq; à nullo interim vlla ex parte pcipi: queadmodū circuli centrū ab oībus circūfusis rectis in circulo lineis, atq; veluti sigilli figuramenta plurima principalis figuræ participia sunt, vbi & in singulis figurationibus idē totūq; sigillum est, & in nullo vllo ex parte rursus existit. Supereminet aūt hęc incoīcabile illud deitatis oīm autoris, propterea q̄ neq; tactus illius est vllus, nec alia q̄uis ad participātia pmixta coīo. Obijciet forte quispiā sigillū, nec idē, nec totū in totis formatiōibus esse. Sed sigil

B lum nō est in cā. Illud nāq; se totum ideq; imprimit vnicuiq;. Differentia v̄o participantiū dissimiles vnius totiusq; & eiusdē exempalris primi reddit effigies. Si em̄ subiecta sint mollia formatuq; facilia & leuia figurisq; vacua, neq; resistentia, duraq;, neq; fluxa, rursus & inconstātia, figuram certe puram & expressam pmansuramq; reportabunt. Si qd v̄o ex his q̄ diximus ppa ramentis defuerit, defectus eiusmodi erit in cā, vt & figura minime congruat exemplari, & obscura contingat atq; vt cætera q̄q; accidāt, q̄dcunq; participetionis ineptitudine fiunt. In ipsa qdē opatione diuina erga nos bn̄fica, munus hoc discretū est, q̄d vc; supersubstātiale dei v̄bū scd̄m nos, & ex nobis integrā atq; verā assumpsit naturam. Item q̄ gessit & pertulit q̄cūq; diuinit atis ipsius factæ iam humanę, ppria sunt atq; pcipua. In his em̄ pater & sp̄us nullam habuere coīonem: nisi forte qs dixerit in bn̄fica clementiq; voluntate circa assumptionē eiusmodi cōsensisse, rursumq; conuenisse simul in oī operatione diuina ineffabili penitus & excelsa, humanam naturā exuperāte, quā gessit dei v̄bum, scd̄m quidē nos factum hō, sed diuinitate penitus immutabile. Hac igitur & nos rōne vnire & discernere diuina discerēdo studemus, queadmodum ipsa diuina coniunctaq; sunt atq; discretę. Sed haꝝ vnionum atq; discretionū rōnes deo dignas quascunq; in diuinis eloquijs inuenimus, in theologicis institutionibus propria seorsum de singulis distinguentes, pro viribus exposuimus. Alia quidem vera rōne euoluentes & explicantes, atq; ita sacrū tranquillumq; intellectū ad perspicua sacroꝝ eloquiorū spectacula pducentes. Alijs aūt tanq̄ mysticis ex traditione diuina superintellectualem actionem inten

C dentes. Diuina em̄ oīa etiā quæ nobis patuerūt solis participatiōibus cognoscunt. Hoc ipsum v̄o q̄lia in seipsis existant, scd̄m proprium principiū atq; sedē super intelligentiā extat, oēmq; essentiam & notitiam supereminet. Veluti si superessentiale illud atq; secretū appellamus deū aut vitā aut essentiā, velut lumen vel rationē atq; v̄bū, nihil intelligimus aliud, q̄ aliq̄s in nos ex eo profluentes participationes atq; virtutes, q̄ vc; diuini nos aliqd faciāt, vel essentiā aut vitam aut sapientiā largiant. Ipsi v̄o secretæ naturæ per quandā oīm intellectualiū actionū vocationem penitus absolutā appropinquamus, nullā iā aspicietes deificentiā aut vitā aut essentiam, q̄ oīno sīlis sit ipsi oīm causę, cuncta prorsus per oēm excellentiam superanti. Accepimus insuper à sc̄is eloquijs patrem qdē esse fontanā, vt ita dixerim, deitatē. Filium v̄o spiritūq; fœcundę deitatis, si mō ita licet loqui, germina diuinitus pullulantia, & q̄si flores & supersubstantialia lumina. Sed qua rōne hæc sint, nec loqui nec intelligere possumus. Hactenus v̄o nostra oīs intellectualis actio se extendit, vt vc; excogitet omnem patris ipsius ac filij rōnem, ab ipsa rōne patris filijq; prima oībus eminente, & nobis & virtutibus supercœlestibus esse tributam. Ex qua quidē intellectus diuinā imaginem præferentes, & dij & deoꝝ filij & deorū pr̄es fiunt atq; noīantur, dum vc; id patris filijq; munus spiritualiter vbiq; peragitur. i. incorporea, immateriali, intelligibili ratione: ipso interim diuino spiritu quicquid intelligibile, immateriale, diuinum fingitur excellentissime superante, similiterq; patre atq; filio ab omni diuino patris filijque officio eminenter exceptis. Neque enim est effectibus ad causas similitudo perfecta

sed hñt quidem effectus quas præferre possunt imagines causarum. Ipse vero causæ segregatæ ab D effectibus in se superius extant, ipsa vc; sua rõne principij, atq; (vt exemplis nostris vtamur) voluptates & dolores efficere quidẽ dicunt, vt oblectemur atq; doleamus. Ipsa vero neq; lętãt neq; mœrent. Atq; & ignis cũ calefaceat, vtraq; neq; yri tñ teq; calefieri dici solet. Tum vero si quis dixerit ipsam vitam viuere, vel lumen ipsum illuminari, meo qdẽ iudicio nõ recte loquet, nisi forte alia quadam conditione hæc acceperit: qm̃ vc; quæ pertinent ad effectus rõne quadã essentiali atq; exuberante in causis præexistunt. Præterea ꝙ inter omnia theologiæ mysteria apparet euidẽtissimum, ꝙ vc; Iesus formatus est in natura nostra diuinitus, ineffabile prorsus est omni sermoni, omniq; ignotum intelligentiæ, ipsi quoq; antiquissimorum angelorum primo. Iam vero ꝙ essentiã virilẽ assumpserit, accepimus in mysterijs. Ignoramus aũt quo pacto ex virgineis sanguinibus lege quadam non naturali formatus fuerit, & quomodo siccis pedibus corporale pondus materięq; grauitatem habentibus, liquidam instabilemq; substantiam perambulauerit, aliaq; perfecerit quodcunq; supernaturalem Iesu naturam rationemq; declarant. Hæc autem & nos alibi satis tractauimus. Et inclitus præceptor noster in theologicis elementis supra naturæ modum mirabiliter celebrauit, quæ ipse vel à theologis sanctis accepit, vel artificiosa literarum sacrarum indagatione perspexit frequenti circa illas exercitatiõe studioq; diuturno, aut etiam diuiniore quadam inspiratione percepit, nõ solum discens diuina, sed patiẽs, atq; ex quadam ad illa compassione (si mõ ita loqui licet) ad indocibilem secretãq; eorum vnionem ac fidem deniq; consummatus, sed vt plurimas beatasq; contemplatiões excellentis ipsius intelligentiæ paucissimis afferamus. Hęc de Iesu in theologicis elementis summatim collectis inquit. E

Math.14. Marci 6. Iohan. 6.

Ex sanctissimi Hierothei libro elementorum de diuinitate & excellentia Christi.

IESV diuinitas, quę oĩm cã est, & implet oĩa, ac partes consonas vniuersitati cõseruat, neq; pars, neq; totũ est: rursusq; & pars est & totũ: vtpote quę partẽ oẽm & omne totũ in se ipsa cõprehenderit, & eminẽter habeat atq; ꝓhabeat, pfecta qdẽ est in rebus imperfectis, vtpote pfectionis princeps. In rebus ꝟo pfectis impfecta. Quippe cũ pfectionẽ excellentia origineq; ꝓcedat. Præterea in rebus carentibus specie species est specifica, tanq̃ principiũ speciei. In speciebus aũt specie carẽs, vt speciem superãs. Essentia, quinetiã totis procul à contagione essentijs insidens, atq; sup essentiam extãs, ab oĩ essentia penitus absoluta, vniuersa principia ordinesq; determinãs, & sup omne principium ordinẽq; locata. Mensura entiũ est, & æuũ, atq; super æuum & añ eum. Plena qdẽ in rebus egenis, in plenis aũt exuberans, ineffabilis, non pronũciabilis, sup intellectũ, sup vitã, sup essentiã, supnaturale munus, supernaturaliter habet, supessẽtiale supessentiali etiã rõne. Quã ob rem qñ vsq; ad naturã ob summã benignitatẽ venit vereq; substantiã nrę carnis accepit, summusq; ille deus vir est appellatus: ꝓpitia ꝟo sint quę in ꝓtitia intellectũ sermonẽq; supantia laudant à nobis, tunc q̃q; in his supnaturale & supessentiale munus emicuit: nõ solũ qa immutabilr & incõfuse nobis coĩcauit, nihil in exuberãte sua plenitudine ab ineffabili exinanitione ppessus, sed etiã qa q̃d nouitatũ oĩm est maxime nouũ in naturalibus nostris supnaturalis erat: in his quæ nostrę sunt essentię, sup essentiã, oĩa nr̃a ex nobis & sup nos possidens excellenter. Sed de his satis. Ad ipsum sermonis nostri signũ iã pergamus, coĩa coniunctaq; diuinę discretionis nõia pro viribus tractaturi. ¶ Vt aũt perspicue de oĩbus quæ sequuntur añ definiamus, discretionem diuinã (vt dictum est) appellamus bñficas deitatis processiones. Cum eñ oĩbus quæ sunt, dum eminet bonorum cunctorum cõsortia largiat, vnite qdẽ discernitur, amplificatur aũt vnice, ac dum multiplicat non discedit ab vno: puta q̃niam deus est ens (vt ita dixerim) superenter. Largit autẽ esse his quæ sunt oĩbus, & oẽs ꝓducit essentias, vnum illud ens multiplicari dr̃ dum entia ex se multa producit. Manet ille nihilominus in multiplicatione vnus, & in processione vnitus, & in descriptiõe plenus, propterea ꝙ ab oĩbus entibus superenter sit absolutus, & vnico actu producat oĩa, atq; indiminuta ꝓfusiõe indeficientia ipsius munera largiatur. Atqui cum sit vnũ, omniq; parti, toti & vni & multitudini participationem vnius impartiat, vnũ ꝑmanet eodem pacto superessentiali vc; rõne. Nec pars est multitudinis alicuius, nec aliq̃d ex partibus totũ. Sicq; nec vnũ est, nec vnus particeps, neq; habet vnũ, longeq; ab his existit sup vnũ illud q̃d entibus inest. Multitudo quin etiã impartibilis, inexplebilis, superplena, omne vnũ multitudinẽq; ꝓducẽs & ꝑficiẽs atq; continẽs. ¶ Præterea ex deifico dei actu q̃ vnusq̃sq; ꝓ facultate sua deiformis euadit, dij plures efficiũt. Qua q̃dem in re videt & dr̃ deus ipse vnus discerni q̃dammõ atq; multiplicari. Est aũt nihilominus deus ipse diuinitatis princeps, & diuinitate qualibet essentiaq; sublimior, deus vnus in distributis iñ dijs, nõ distribut⁹: sed vnit⁹ ipse sibi nec ꝑmixtus mľtis, nec in mľtiplicatis multiplicat⁹.

Quare deus credo multa, manet vnus.

Deũ omni ente superiorem.

Deos multos dic: participatiõe vnius dei

Id sanc

Id sane mirabiliter contemplatus communis ille noster præceptorisq; nostri dux, q ad diuinã illuminatioñe nos prouexit, diuinis abundans, & mundi lumen. Hæc in sanctis literis sui diuinitus adflatus ait: Siquidẽ sunt q dicunt dij vel in cœlo, vel in terra, queadmodũ profecto sunt dij multi, & dñi multi: vnus tñ nobis est deus pater, ex q̃ omnia, & nos ad ipsum, & vnus dñs Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. In rebus nempe diuinis vniones excedunt discretiones atq; ducunt. Nihiloq; minus diuina secum sunt vnita post discretionẽ participẽ vnitatis, & ab ipso vno minime discedentem. Has itaq; nos cõmunes vnitasq; totius deitatis distinctiones, siue beneficas ex deo processiones ex diuinis cognomentis declarãtibus eas in sanctis literis, pro viribus celebrare conabimur, qñ videlicet hoc (vt alibi dictũ est) prius diffinierimus. Omnem beneficam appellationem dei de quacunq; diuinarum personarũ dicatur absq; vlla distinctionis obseruatione in tota simul accipi deitate.

A — Hic satis insquet hõc librũ autorẽ p̃ se ferre Areopagitam.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI II.

ER se bonitas laudatur à sacra scriptura, vt conueniens cuilibet diuinarũ personarũ, & eas ab omni existente distinguens. Hoc aũt ostenditur in Luca, vbi ipse dñs ait cuidã: Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi solus deus. Alibi aũt ostendimus omnia noĩa diuina essentialia indifferenter attribui à scripturis omnibus personis diuinis. Et sicut cõmemorauimus in lib. de Diuinis characteribus, si quis vellet dicere, q hoc non sit dictum de tota trinitate, sed particulariter de aliqua vel aliquibus personis. Respondemus ei, q ipse filius naturaliter bonus dicitur, vt ibi: Ego sum pastor bonus. Et in psalmo: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Similiter si quis dixerit q̃d in Exode vna sola persona dictum sit: Ego sum qui sum, reuincetur ex hoc q̃d dicitur in Apocal. Qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens. Et in Psalmo: Tu autem idem ipse es. Et in Iohanne: Spiritus veritatis qui à patre procedit. Item si dicatur q non quælibet persona diuina est vita, quomodo verũ erit q̃d dicitur: Sicut pater suscitat mortuos & viuificat, sic etiam filius quos vult viuificat? Dominatio autem in multis locis scripturæ attribuitur patri & filio, sed & spũs sanctus dominus dicitur. Attribuuntur etiam toti trinitati pulchritudo & sapientia & lumen & deificatio & causalitas rerum. Et generaliter oĩa vocabula pure essentialia deo conuenientia secundum diuinam naturam, attribuuntur omnibus personis, quandoq; coniunctim, quandoq; diuisim. Coniunctim, vt cum dicitur omnia ex deo esse: diuisim, vt cum dicitur: Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Et: Emitte spiritum tuum & creabuntur. Et vt breuiter dicam, quoniam diuinum ait verbum: Ego & pater vnum sumus. Et: Mea omnia tua sunt, & tua mea sunt. Quæcunq; opera sunt patris & filij, etiam spiritui sancto cõmunicabiliter vniteque attribuuntur. Itaq; deificas operationes venerationeq; fontanam indeficienteq; causam nullus in scripturis excercitatus negabit esse trinitati toti communia, nisi habeat peruersam intentionem. Quum ergo ista hic quidem breuiter alias sufficienter tractauerimus, quæcunque nomina diuina essentialia inferius tractaturi sumus, toti trinitati ipsa attribuenda decreuimus Si autem aliquis nos putet per hoc inducere confusionem in distinctione personali, respondemus q non poterit hoc ostendere veraciter. Si autem sacram scripturam nõ recipit, valde contrarius est nostræ intentioni. Et si sapientiam diuinam non curat discere ex scripturis, nos quomodo curabimus ipsum? aut ad theologicã scientiam manuducemus? Si autem secundum assertionem scripturarum procedit, nos illis tanq̃ † canone & lumine vtentes, quanto rectius possimus ista inconfuse tractabimus. Deinde aggreditur principalem materiam huius capituli, ostendens q in scriptura quædam atitribuuntur deo vnitiue, id est, secundum trium personarum vnitatem essentialem, quæ omnia, vt dictum est, omnibus personis sunt communia. Quædam autem discretiue, id est cum significatione vel cum † nominatiõe proprietatum singularum personarum, vt sunt innascibilitas, paternitas, generatio, actio, filiatio, verbum, vł generatio, passio, principium notionaliter sumptum, vel spiratio, passio cum significationibus sincathegoreumatum † notionalium, vt sunt: in, de, apud, ex, à, cum verbis & participijs & quibuslibet alijs vocabulis quolibet modo personalem distinctionẽ notantibus. Dicit ergo diligenter cauendum, ne vel vnita. i. essentialia diuisim dicantur, vel discreta, id est, personalia, cõfundant, quin potius ea quæ de his docet scriptura seruet p̃cise sine additamẽto vł diminutiõe seu corruptiõe puersa: deiñ enũerat vocabula aliq̃ essentialia & aliq̃ psonalia tãq̃ exẽplificãs de qb⁹ dixerit, addẽs etiã discretiuis ea q̃ denotãt incarnatiõis mysteria: deiñ p̃cedit ad pleniorẽ dictorũ vocabu

Marginalia: B; C; Lucæ. 18.; Iohan. 10.; psalmo. 142.; Exodi. 3.; Apocaly. 1.; Psalmo 101; Iohan. 15.; Iohan. 5.; 1. Cor. 3.; Exodi 3.; Iohan. 1.; Roma. 11.; psalm. 103.; Iohan. 17.; 1. Corin. 12.; † regula.; † notationem.; † notationalium.

Ca. II vocabulorum declarationem, assignans aliud genus vnitionis & discretionis in diuinis, sc; secundum essentiam & processum ad creata, ostendens q̃ scdm sacras scripturas in vnitate diuinæ essentiæ fit discretio personaꝝ, & in personis discretis fit specialis vnitio & specialis discretio, vc; q̃ trinitati toti vniformiter conueniunt essentialia, vt essentia, deitas, bonitas, identitas & omnium existentium simplicitatem excedens, & proprie deo congruens vnitas ineffabilis, &c. Huius vnitionis discretionem & discretionis vnitionem declarat per elegans exemplum. Verbi gratia: Esto q̃ in vna domo sint plura luminaria, omnium ipsorum lumina in vno lumine vniuntur, & vnam claritatem efficiunt, nec posset aliquis luminarium illoꝝ lumina ab inuicem discernere, in aere omnia lumina continente, quod tamē luminaria in ipsa vnitione proprias retinent discretiones: inde patet quod si aliqđ lumen illoꝝ de domo auferatur, * tantum lumen suum secum abducit præcise, nihil coauellens de lumine alioꝝ luminarium. Quod ergo in aere corporali & igne corporeo apparet, secundum creaturæ corporeę possibilitatē, multo fortius sciendū est de supersubstantiali deitate, quæ non solū corporeas, sed & mentales vnitiones incorporaliter excedit. Non solum aūt dicta discretio inconfusa est in personis diuinis in vnitione essentiali, sed & personaꝝ nulla est alia. Neq; pater filius, neq; filius pater, neq; pater aut filius est spūs sanctus, aut econuerso: & singulę personæ habent propria distictiua, quæ possumus breuiter colligere. Proprium est patri proprra authoritate æternaliter esse, & patrē esse, & filium æternaliter generare, & spiritum sanctum cum filio æternaliter spirare, & à nullo esse, aut aliquid accipere. Proprium est filio à solo patre esse, & habere quicq̃d est vel habet, & cum patre spiritum sanctum spirare. Proprium est spiritui sancto à patre simul & à filio esse, & habere quicquid est vel habet, & nullum de se existentem æternaliter habere, & hęc omnia nō ex munere gratiæ, sed ex proprietate diuinæ naturæ. Itē scdm q̃d dictū est supra, q̃ processiōes thearchiæ siue discretiones, quibus diuina bonitas summe simplex in seipsa, quasi seipsam multiplicat varie & multipliciter se communicando creaturis, siue per essentiam, siue per vitam, siue per sapientiam, aut iustitiam, aut alia sua munera. Hæc tñ omnia in deitate vnita vniformiter & communiter vniuntur in qualibet diuinarum personarum, & sunt omnes singularum personarum participationes, retentæ à singulis, & nullam retinentes, neq; singulis singulæ, sed singulis omnes attributæ, sicut punctum quod est centrum circuli, ab omnibus lineis circumferentiæ integre & vniformiter participatur, & multę sigilli impressiones, & vniformiter participant exemplari vna forma ipsius sigilli, & non vna impressio vna parte, & alia altera. Sed hęc & huiusmodi exempla incomparabiliter excedit diuiniuæ simplicitatis impartibilitas, cui nec per contactum nec alio modo intelligibili coniunguntur participantia. Quod si quis contra exemplum de sigillo positum obijciat, q̃ sigillum quamuis vnum & idem, facit tamen sæpe & inæquales, & in aliquo dissimiles impressiones. Respondeo q̃ illa dissimilitudo non prouenit ex sigillo, quod vnum & idem & vniformiter, quantum in se est, omnibus impressis se ingerit, sed ex aptitudine vel ineptitudine recipientium impressiones. Item ad discretionem diuinorū pertinent mysteria v̄bi incarnati, per quæ omnia verbū incarnatū à patre & spiritu sancto discretum est, excepto q̃ tota trinitas incarnationem verbi operata est, & ipse Iesus homo secundum quod deus est. Secundum vero modos prædictos studemus mentaliter diuina & vnire & discernere. Harum autem & vnitionum & discretionum causas deo conuenientes, quascunque in sacris scripturis inuenimus, in libro de Diuinis characteribus exposuimus, tractādo de qualibet persona ęterna proprie sibi cōueniētia, vel de qualibet dictaꝝ vel vnitionū vel discretionum proprie ei cōpetentia. Et hoc fecimus itelligibilia qdē intelligibiliter declarando: sup intellectualibus vero, nos vt possibile est vniendo superintellectualiter. Diuina eñi oīa p̄ ipsorum solas participationes à nobis pręceptas cognoscimus. Ipsa autem dei inuisibilia, scdm q̃ in se sunt, in naturę suę proprietate & plenitudine super mentē sunt, & super oēm substantiā & cognitionē, sicut supersubstantiale occultū. Et cū dicimus deū esse aut vitam, aut substātiā, aut lumē, aut rōnē, nihil aliud his noībus intelligimus, nisi p̄cessus dei in nos, & participatiōes suę plenitudines, qb' nos aut iustificat, aut substātificat, aut viuificat, aut sapiētificat. Nos aūt participationibus * subuecti diuinę plenitudini nos ignotę & superintellectualiter immittimus ab oībus intellectualibus absoluti, nullā vidētes deificationē, aut vitā, aut substantiā, q̃ aliqua proportione sit cōparabilis causæ oīm ab oībus per excessum segregatę. Rursus ex scripturis colligimus q̃ pater est deus supersubstantialiter prębens filio originē per gñationē, spiritui scto per spirationē, & filius & spiritus sctūs sunt quasi quędā pullulationes à patre naturali originē habentes, & quasi qdā flores & lumina sup̄substantialia ab ipso patre luminū existentia. Quomodo autē

Margin notes: † totam (beside "prias retinent"); ‡ subiecti (beside "cipationibus * subuecti"). Margin letters D, E, F.

A do autem hæc sunt, neq; dicere, neq; cogitare possibile est, sed omnis virtus nostræ intellectualis operationis ad hoc tantum prouenit, quod omnis spiritalis paternitas vel filiatio quæ est in angelis vel in hominibus, nobis & ipsis est à diuina paternitate ab omnibus segregata, & à diuina filiatione, ex qua & dij & deorum filij & patres † fiunt, & nominantur deiformes mentes. Et huiusmodi paternitas & filiatio non carnaliter, sed spiritaliter fieri intelligantur, & incorporabiliter & immaterialiter & intelligibiliter: ita tamen quod spiritus diuinus hoc efficiens, intelligatur super omnem intelligibilem immaterialitatem & deificationem collocari, & pater æternus & eius filius æternus ab omni paternitate spiritali per excessum segregari. Non diligens autem proportionalis est comparatio causæ proprie ad causata, sed causata sunt qualescunq; ipsius imagines contingentes, ipsæ autem causæ à causatis segregantur, & supercollocant per naturam suæ causalitatis. Verbi gratia: Delectationes & tristitiæ faciunt delectari & tristari, ipsæ tamen non delectant neq; tristantur. Et ignis calefaciens & vrens, non dicitur calefieri nec vri. Ista etsi quis dicat per se vitam viuere, per se lumen illuminari, videtur non recte & proprie dicere, nisi forte intendat dicere, quod vita & lumen causatorum abundanter & supersubstantialiter præinsunt per se vitæ, & per se lumini. Sed compositio Iesu secundum humanitatem, quam compositionem in eo operata est deitas, ineffabilis est omni verbo, & ignota omni menti, etiã summo Seraphim. Siquidem quod verbum dei verus homo substantialiter factus sit, in mysterio docti sumus: sed ignoramus quomodo præter naturam, alia ignota lege compositum sit ex seminibus virginis, & quomodo pedibus siccis & naturaliter ponderosis, ambulauit super aquam humidam & fluidam, & alia quæ supernaturaliter fecisse legitur. De his autem alibi diligenter

B tractauimus, sed & Hierotheus in theologicis obscuris commentis de eis supernaturaliter tractauit, quæ ipse didicit siue per aliorum doctrinam, siue per studium scripturarum, siue per diuinam inspirationem & diuinorum experientiam, ad indocibilem & mysticam ipsorum vnitionem & fidem, ex quibus ista commemoro.

† fratres

Matth. 14. Marci. 6. Iohannis 6.

Sanctissimi Hierothei ex Stoychiosibus Theologicis.

Deitas Iesu est causa omnium vt sint, & adimpletiua per collocatas species singularium rerum, quæ saluat partes vniuersitatis harmoniace ordinatas, & ipsa deitas neque est pars vniuersitatis, neq; totum per essentiam, & est vtrumq; per causam ipsa in se præaccipiendo, superhabendo, & præhabendo. Perfecta in imperfectis, vt perfectio principalis imperfecta in perfectis, non per defectum perfectionis, vt sunt creaturæ imperfectæ, sed per excessum præperfecta. Item forma causaliter, quia formam facit in his quæ carent forma, sicut principalis * creator, & dator formæ informis super omnem formam. Item substantia omnibus substantijs causaliter, & ab omnibus substantijs supersubstantialiter segregata, inconfuse discernens omnia rerum principia & ordinationes, & collocatur super omnem principatum & ordinem, & certis mensuris cuncta terminat & temporibus, & super æuum & ante æuum in omnibus est minus habentibus ipsa plena, & in plenis plena, & superans omnem plenitudinem: indicibilis, ineffabilis, super mentem, vitam, substantiam supernaturaliter habet supernaturalitatem, supersub-

* causalis

C stantialiter supersubstantialitatem. Vnde quia dominus Iesus de supernaturalitate venit vsq; ad naturam humanam benigne, ideo & vere homo est, & vere deus super omnia existens, & hanc suam propitiationem super mentem laudamus. In nostra autem natura constituitur supernaturaliter & supersubstantialiter, non solum in eo, quod nostra assumens diuina inconfuse tenuit nullam diuinæ plenitudinis passus diminutionem per assumptæ humanitatis naturam. Sed & in eo quod simul erat naturalis & naturalia agens, & supernaturalis & supernaturalia agẽs, & supersubstantialis & supersubstantialia agens, omnia nostra super nos habens. Deinde prosequamur capituli intentionem, explanantes diuina nomina, quæ cõmuniter tribus personis cõueniunt, & varijs processibus & distributionibus supersimplicis deitatis, quasi discretionẽ quãdã faciendo de multiplicibus ipsius simplicitatis participationibus, vnitiue eã discernunt, & multipliciter & discrete vniunt vnitate diuina in multiplici sui participatione manente ingressibili, & dum dicitur præsubstantialiter existens, & dat esse omnibus existentibus, multiplicari dicitur summe vnum existens, quia ex ipso omnia existentia in esse deducuntur: illa tamen manet & vnus in multiplicatione & in processione & plenus in particulari distributione, eo quod sit ab omnibus supersubstantialiter segregatus, & ab ipso vnitiue omnia in esse deducuntur, & distributiones suæ neq; plenitudinem minuunt, neq; inuicem tradens se vnum totum, omni parti, omni toti, omni vni, omni multitudini, vnũ indiuisibile & substãtiale est, neq; pars alicuius est multitudinis, neq; totum aliquibus partibus neq; vnum est, neq; habet vnum, quia nihil in-

tellectuale

CaIII tellectuale est, vel in se habet, sed incomparabiliter supervnum quod est in existentibus, & ipse causaliter est multitudo, sed impartibilis, secundum essentiæ suæ summam simplicitatē, & ipse D est superplenitudo sine repletione, omne vnum & omnem multitudinem ad esse adducens, & per ficiens, & in esse continens. Item ex his quæ fiunt multis existentium, scilicet angelis & hominibus deificatione gratiæ vel gloriæ, qua deo conformantur secundum variam singulorū virtutem, videtur & dicitur fieri discretio & multiplicatio simplicis deitatis. Verūtamen quodlibet & quantaslibet distributiones generatiuæ gratiæ vel gloriæ deus creaturis impartiatur, ipse nihilominus semper manet vniformiter in plenitudine suæ principalis, & omnia superantis diuinitatis supsubstātialis & summe, vnus indiuisibilis indiuisibilibus sibipsi vnitus, & multis communicatur non multiplicatus. Hinc est quod beatus Paulus, qui est lumē mundi, à deo motus dicit. Et si sunt qui dicantur dij multi, & domini multi, nobis tamen vnus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. (1. Corin. 8.) In diuinis siquidem vnitiōes naturaliter præueniunt discretiones, & in nullo dissoluuntur per eas, & nos tentabimus secundum facultatem nostram iuxta testimonia sacræ scripturæ laudare, declarando istas discretiones, scilicet processus in creaturas, quæ communes sunt omnibus æternis personis, & in singulis vniuntur. Postq̄ tetigi de personali discretione diuinæ vnitatis, quæ vere est etiam vita, ingressibilis & natura & causalitate præcedens discretionem processuum in creaturas. Vnde etiam de illa prius tractaui in libro de Diuinis characteribus, post in libro isto de ista. Hoc autem repeto ꝙ nomina dei essentialia de quacunq; dicanē persona diuina, singulis indifferenter conueniunt, iuxta quod supra determinatum est. E

¶QVÆ ORATIONIS VIRTVS, DE BEATO Hierotheo, deq; reuerenti & conscripta theologia. CAP. III.

ET primam, si uidetur, perfectissimam, & omium dei processionum manifestatoriam optimam nominationem pronunciemus, optimarū principalē et superoptimam inuocantes Trinitatē declaratiuā omniū sui optimarū prouidētiarū. (S. Trinitas ante oia inuocanda) Oportet em̄ nos orationibus primum in eam ut bonorum principium reduci, & magis ei approximantes, in hoc doceri optima dona circa eam collocata. (Qn̄ deo qs approximat) Etem̄ ipsa quidem omnibus adest, non omnia uero ei adsunt. Tunc autem cum eam inuocamus castissimis quidem orationibus, reuoluto quoq; animo, & ad diuinam unitatem opportunitate, tunc & nos ei assumus. Ipsa em̄ neq; in loco est, ut et a quodam, aut ex alijs in alia transeat, sed & in omnibus existentibus eam esse dicere relinquitur super omnia, & omnium comprehensiua multitudinis. F Nos igitur ipsos orationibus extendamus in diuinorum & optimorum radiorum excelsiorem respectum. ¶Veluti multi luminis splendorem ex cœlesti summitate suspensum in ea quæ hic sunt peruenientem, & semper in eius conspectum manibus attributis agentes, trahere quidem eam putamus. (Orātem inniti immobili deo.) Veritate autem non deducimus illam, & sursum & deorsum præsentem, sed nosipsi reducimur ad excelsiores lucidissimorum radiorum claritates. Aut uelut in nauim ascendētes & recipientes ex quadam petra extentos funes, & uelut nobis in receptionem datos: non ad nos petram, sed nosmetipsos in ueritate, & nauim ad petram adducimus. Sicut & hic in contrarium, si quis iuxta ualidam petram stans in naui repellatur, aget quidem nihil instātem & immutabilem petram: se uero ipsum ab illa segregabit: & quanto magis eam repulerit, tanto magis ab eo reuertetur. (Oratio pricipiū ois actionis.) Proinde & ante. omne & magis ex theologia oratione inchoari oportet, non ut trahentes

tes ubiq; præsentem & nusquam uirtutem, sed & diuinis memorijs & inuocationibns nosmetipsos immittentes ei & adunantes. ¶ Et hoc autem æqua defensione dignum, quia glorioso duce nostro Hierotheo theologica diligentissime elementa excellentissime congregante, nos tanquam non sufficientibus illis aliasq;, & præsentem theologiam conscripsimus. Etenim siquidem ille deinceps actitare oēs theologicas actiones dignum duxisset, & partitis ambitibus pertransisset totius theologiæ capitulum, non fortassis nos in tantum aut insania, aut stultitia ueniremus, tanquā perspicatius illo & diuinius arbitrando theologijs addere delectabiliora: Hæc superfluo dicentes, ac si paruipendendo ad hæc & iniuriam faciendo, & in magistrum & amicum existentem, & nos post Paulum diuinū in illius eloquijs formati, gloriosissimam eius & contemplationem, & explanationem nobismetipsis subripientes. Sed quoniam ueritate quæ diuina sunt pręciose introducens ille conspicuas nobis distinitiones exposuit, & in uno multo ambiens, prout possibile nobis, & his quicūq; sunt secundum nos magister nuper perfectarum animarum iubens aperire, & discernere nobis commensurabili sermone conspicuos & patentes in hoc intellectualissimę uiri illius uirtutis ambitus: & sæpe nos & tuipse in hoc hortatus es, & librum ipsum ut super exaltatum remisisti. Propterea & nos eum quidem ut perfectorum & honorabilium sensuū magistrum his qui super multos sunt segregamus, ueluti quædam secunda eloquia, & deo unctos consequentem. His autem qui secundum nos sunt, proportionaliter nos nobis diuina trademus. Si enim perfectorꝝ est solida esca tali esu alios reficere, quantę fuerit perfectionis. ¶ Recte igitur a nobis & conuenientissime hoc dictum est, per seipsam quidem contemplatiuam inuisibilium eloquiorum uisionem, & conspectiuam eorum doctrinam honorabilis indigere uirtutis. In hoc autem ferentium uerborum scientiam & disciplinam minoribus deuotis & sacratis conuenire. Atqui & hoc nobis obseruatum est ualde modulose. Itaq; ipso diuino duce iuxta expressionem lucidam bene discretis, nihil iniungendum omnino unquam ad tautologiam in propositi ab eo eloquij explanationem. ¶ Quoniā et cum ipsis deo acceptabilibus nostris summis sacerdotibus quoniam et nos (ut ęstimatur) & tu, & multi sanctorum nostrorum fratrum inuisionem uitam inchoantis, & deum recipientis corporis conuenimus. Aderat autem & dei frater Iacobus, & Petrus uertex & honorabilissima theologorum summitas. Deinde placuit post uisiōem laudare summos sacerdotes simul omnes, quomō unusquisq; erat idoneus. Multum potentem bonitatem diuinæ infirmitatis omnium dominabatur post theologos ut cognoscis aliorum sanctorum doctorum totus exiens semetipso, & ad laudata societatem patiens, & ab omnibus quibus auditus est, & uisus est, & cognitus est, & nō cognitus est deo acceptabilis est, & diuinus laudat iudicatus. ¶ Et qd tibi de his q̄ ibi theologice posita sunt dicā? Etem̄ si non a meipso loquerer sępe, scio a te & partes quasdam diuinarum illarum hymnodiarum audiēs. Sic tibi festino exparato diuina persequi, & ut ibi mystica, & ut multis ineffabilia, & ut incognita tibi relinquamus ipse multis usus erat cōmunicare & quantos poterat in eam quæ secundum nos est sacram † scientiam adducere. Quomodo supereminebat multos sanctorum magistrorum & temporis mora,

S. Hierolaus. Diuinus Pau. apo. Heb. 5 De augustissima. mr̄e semp̄ uirgine Maria. S. Iac. frater dn̄i. S. Pe. laus Preconiū S. Hiero. Mira. S. Dionysii reuerētia ergaHierotheum. † doctrinam.

Margin letters: B, C

Humilitas S. D. & mentis puritate, & ostensionum diligentia, & cæteris sacris orationibus. Itaque nequaquam aliquando ad sic magnum solem contradicere conati essemus: sic enim nosmetipsos constituimus & cognouimus, ut neque sufficienter intelligere inuisibilia diuina capiamus, neque ut in effabilia diuinæ cognitionis liceat dicere & exponere. Longe autem existentes deserimur diuinorum uirorum in theologicam ueritatem scientia: quia omnino etiam in hoc per abundantem timorem uenimus, neque omnino audire & dicere quid de diuina philosophia, si non secundum intellectum percepimus. Sic non oportet susceptionem diuinarum cognitionum negligere. Et hoc nos docuerunt nonsolum iuxta naturam appetitus animorum amabiliter super dulces, adiuncta supernaturalium contemplatione sed & ipsa diuinarum legum egregia dispositio: ea quidē quę super nos depellēs multum actitare, & ut super dignitatem, & ut impossibilia. Omnia autem quæcunque a nobis appetuntur & donant, discere attente imperās, & diuinitus alijs tradere. His igitur & nos suasi, & ad possibilem diuinorum inuentionem laborantes aut formidantes, sed & non ualentes in nostrum meliora aspicere, in adiutos relinquere non sustinentes, in conscribendum nosmetipsos perduximus, nouum quidem nihil introducere audentes. Subtilioribus autem & secundum partes singulas interrogationibus quę præclare dicta sunt uere ab Hierotheo discernentes & exprimentes. E

¶ELVCIDATIO CAPITIS HVIVS TERTII

Quæ orationis uirtus, de beato Hierotheo, & de reuerenti & conscripta theologia. Artic. IIII

Alg. his. 4 eor. cap.

T primam, si uidetur, perfectissimam & omnium dei processionem manifestatoriam, optimam nominationem pronunciemus] hoc est, pronunciemus, id est, proferamus & describamus, si uidetur, id est, quia merito ita uideri & rationabile apparere debet bene consideranti, nominationem dei primam & optimam, id est, nomen dei primum ac conuenientissimū, manifestoriam, id est declaratiuum processionū dei omniū, id est, uniuersarū diuinarū emanationū uidelicet hoc nomen bonum: cuius proprietas est, esse diffusiuum & communicatiuum suipsius, sicque in sua ratione includit id quod est radix ac ratio diffundendi & communicandi se alijs, ac per hoc est manifestatiuum omnium diuinarū emanationum, quia designat & exprimit id quod est fontalis, radicalis & prima ratio deriuandi se cæteris. Propterea dixit Psalmista: Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. Atque ut refert sanctus Hieronymus, beatus Abbas Mutius dixit discipulo: Dabit tibi dominus gratiam, bonus est enim: imo bonitas dei est ratio, causa atque principium omnium donorum ac beneficiorum suorum [optimarum principalem & superoptimam inuocantes trinitatem] id est, exorantes deum gloriosum, trinum ac simplicem, principalem & superoptimā, .i. incomparabiliter eminentem cunctis bonitatibus secundorum [declaratiuam omnium sui optimarum prouidentiarum] id est ostendentem nobis per illuminationem internam, & per scripturas aliorumve informationem, cuncta optima dona sua, naturalia atque gratuita, quę prouidentialiter nobis largitur, & ex sua prouisione æterna hominibus impartitur. Sic quippe scriptum est: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est descendens a patre luminum. Paulus quoque: Spiritum, inquit, nō huius mundi accepimus, sed qui ex deo est ut sciamus quæ a deo donata sunt nobis. Quæ omnia nobis manifestat in communi aut speciali & certitudinaliter aut probabiliter. Imo certissime scimus, omne bonum esse ab ipso & quicquid boni in nobis est, ab ipso fluxisse primordialiter non naturali necessitate, sed prouidissima atque liberrima uoluntate, cuius prouidentia conditi sumus & gubernamur [Oportet nobis primum in eam ut bonorum principium reduci] id est recte dixi inuocandam esse, sup beatissimam trinitatem, quia oportet necessitate conditionali, sicut oportet fidem & charitatem habere si debeamus saluari. Nos reduci primum, id est, primo ac principaliter reuerti & conuerti

Philosoph. — Psalmo. 118 — Hi. Mo. al. — Iaco. 1. — 1. corint. 2 — S. Trinitas inuo. — F — F

uerti in altissimam trinitatem, ut in principium bonorum, id est tanquam in primum & exem
plare totius boni causati principium, cuius auxilio indesinenter egemus. Propter quod ipsum
iugiter inuocare debem', put deprōpsit Saluator: Oportet semp orare & nō deficere [& magis Lucæ. 18
ei approximantes] id est, per mentis conuersionem & feruoris ac deuotionis affectum, omni-
umq; uirtutum profectum deo propinquius nos iungētes, cui nō loco, sed puritate & assimi-
latione imitatiua approximamus, iuxta illud Iacobi: Appropinquate deo, & appropinquabit Iacobi. 4
uobis [in hoc doceri] id est in hac approximatione illuminari ac instrui secūdum illud Psalmis: Psalmi. 33. Deuter. 33
Accedite ad eum & illuminamini. In Deuteronomio quoq; dicitur: Qui appropinquant pe
dibus eius, accipient de doctrina illius [optima dona circa eam collocata] id est, præstantissima
munera gratiæ ac gloriæ, in manu & potestate summæ trinitatis consistere, ad infundendum
& communicandum, ad conseruandum ac perficiendum ea, quibus & quando & quātum &
quomodocunq; ei placuerit: in manibus enim abscondit lucem & præcipit ei, ut rursus adue Iob. 38
niat: Annunciat de ea amico quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere. Optima quoq;
dona collocata sunt circa deum. i. in his qui creatori suo uicinius sunt uniti & quasi in eius ue
stibulis positi, prout de summa hierarchia primo libro est introductum. Dicitur itaq; aliquid eē
apud & circa seu iuxta deum, non quod sit extra eum, cum & de unigenito scriptum sit: Hoc Iohan. 1
erat in principio apud deum: sed quia non distans nec longe ab eo, aut alio modo iam tacto. Hebræ. 11 ibidē.
Verum his obijci potest, qm̄ teste Apostolo, Accedētem ad deū oportet credere quoniā est.
Nec sine fide pōt qs deo placere, nec sine charitate pōt hō meritorie deo uniri: ergo p fidē & cha Actus vi' meritorius
ritatem primum in deum reducimur, non per orationem. Et respondendum quod in eodem plures cōt:
actu meritorio plures concurrunt uirtutes secundum modum diuersum. Oratio autem est p̄ncurrunt uirtutes
B cipuum reductiuum in deum, tanquam uehiculum impetratiuum ac reportatiuū ab ipso gra Deus p̄sentiā est
tiæ concupitæ [Etenim ipsa quidem omnibus adest] Deus quippe est ubiq; & semper, atq; in vbiq;
om nibus est per essentiam, præsentiam & potentiam, sine cuius conseruatione nil creatum po
test ad momētū subsistere. Vñ in Actis asserit Paulus: Non longe est ab unoq̄q; nostrū. In i- Actus. 17
pso enim uiuimus, mouemur & sumus. Qui dixit per Ieremiam: Cœlum & terram ego im- Ieremi. 23.
pleo [Non omnia uero ei assunt] quia ut in libro Prouerbiorum scriptum est: Longe est domi Prouer. 15
nus ab impijs. Qui per prophetas frequenter conqueritur de iniquis: Auersi sunt. Et, Recesse Isaiæ. 1. Iere. 2. 35 Oseæ. 7
runt a me. Veruntamen in eius scientia omnia continentur, & in ipsius immēsitatem uniuer- Zachar. 7.
sa conclusa sunt, cui soli boni assunt per charitatem & gratiam, ac noti sunt per approbationē. Ezech. 2. 11 Malac. 2. 3
Hinc peccatoribus loquitur Isaias: Iniquitates uestrę diuiserūt inter deum uestrū & uos. [Tūc Isaiæ. 59
autem cum eam inuocamus castissimis quidem orationbus] id est, præcibus puris, deuotis ac
feruidis, in quibus nil quærritur nisi honor & gloria domini, animarumq; salus: etsi quæ alia
postulantur referuntur ad illa [Reuoluto quoq; animo] id est, mente simplificata ac recollecta
in deo, absq; inuolutione uanorum phantasmatum ac uilium distractionum, imaginationūve i. Corin. 6.
turpium [Et ad diuinam unitatem opportunitate] id est, cum conueniente coaptatione ad gra
tiosam, uirtuosam ac fixā unitionē cū deo. Qui enim adheret deo, unus spiritus fit cū eo [tūc &
C nos ei assumus] id est, in tali conuersione ad creatorem, exhibemus nos meritorie ac laudabili-
ter ei præsentes, ac uinculo dilectionis ei astringimur. Propter q̄d ait p Zachariā: Conuertimi Zachar. 1.
ni ad me, & conuertar ad uos. Ideo fertur in Psalmo: Prope est dominus omnibus inuocanti- Psal. 144.
bus eum. Et in Deuteronomio loquit Moses filijs Israel: Patribus tuis conglutinatus est domi Deuter. 10
nus. Qui itē p Ieremiam fatet: Sicut adheret lumbare ad lumbos uiri, ita agglutinaui mihi do Ierem 13.
mū Israel. Sic etiā in meditatiōibus bonis & contēplatiōibus splēdidis, psalmodijs & laudibus
dei, omniq; actu deuoto, assumus deo. Ad quod assidue enitamur, & ut uostrę orōnes castissi-
mę sint, satagam' ab omni carnali affectu, irrefrenatisq; motibus passionū & omni torpore, te
pore, neglígētia & incustodia cordis esse immunes [Ipsa em̄ neq; in loco est] id est, superessen-
tialis trinitas nō est in loco circūscriptiue nec diffinitiue, sed potius p transcēdentiā q̄ndā, & qm̄
nullibi deest, ac oīa penetrat & includit, in omnibus nō inclusus, extra omnia nō exclusus, sicut
& de hoc dictū est sępe. Trinitas igitur super exaltata, nō est in loco. Vt & a q̄dā aut ex alijs in a Boethius.
lia trāseat] .i. ita ut moueat ex uno loco in aliū, aut ex aliq̄bus in alia, seu ex termino a q̄, ad ter-
minū ad quē, q̄a nō est in loco terminatiue, cōmēsuratiue, aut uariabiliter, q̄uis multoties in scri
pturis dicat descēdisse, ascēdisse, aduenisse, abisse, & in medio ambulasse, q̄, sicut & cōsimilia af-
firmant de supsimplicissimo, incircūscriptibili, & immaterialissimo deo, metaphorice & p effe-
ctū ac more humano, uel p creaturā subiectā, sicut fert in Genesi: Ascēdit deus ad Abrahā. Et
in libro Iob: Si uenerit ad me, nō uidebo eū, & si recesserit a me nō intelligā. In Deuteronomio Genesi. 17. Iob. 9.
quoq;: Dominus deus tuus ambulat in medio castroꝝ. [sed & in omnibus existētibus eā esse Deuter. 23.

dicere relinqtur]id est, concluditur & superest, ac ex scripturis conuincitur, imo & ex naturali rõne, incõparabilẽ trinitatẽ seu interminabilẽ deũ esse in omnibus rebus nõ localiter nec tangibiliter, sed causaliter, conseruatiue: non inclusiue, sed transcẽdenter, ideo subditur[super omnia. Nempe essentijs nobilioribus congruit excellentior modus essendi in. Cũq; superdignissimus deus sit excellentiæ penitus infinitæ, conuenit sibi soli modus esse in rebus singularis ac eminentissimus: atq; in illis dicit specialiter esse, ubi eminentius aut gratiosius operatur, & ubi clarius se ostendit[& omnium compræhensiua multitudinis]id est, supersanctissima trinitas multitudinem uniuersorum in se cõprehendit, includit, cognoscit, & quasi præsentialiter intuetur[Nos igitur ipsos orationibus extendamus]id est, mentes nostras eleuemus per feruidas preces[in di-
orationis efficacia uinorum & optimorum radiorum excelsiorem respectum]id est, ad considerationem ac intuitum ualde pręclaram cœlestium & intellectualium luminũ seu supernaturalium donorũ gratiæ ac glorię illuminationumq; supernarum seu nominum diuinorum, de quibus iam infra tractabimus[¶ Veluti luminis splendorem, ex cęlesti summitate suspensum]id est, tanquã in candorem luminosum, plurima ex se lumina scintillantem ac diffundentem, a summa altitudine prodeũtẽ & q̃si obiectũ & oblatũ nobis ad intuẽdũ, ut extẽdamur in ipsum. Quẽadmodũ enĩ imaginamur g̃rãm gratũ faciẽtẽ, spũaliter ac suo mõ causaliter ratificari in habit⁹ uirtutũ ac donoꝝ: ita cõcipim⁹ lucẽ quandã creatã a deo profluere: q̃ quãuis in sua entitate sit quid particulare, tamen abstracte considerata, plurium luminum est contentiua, & suo modo causatiua, secundum quod genus causa est speciei & species indiuiduorum[in ea quæ hic sunt peruenien-
Iacobi. I. tem]id est, usq; in corda hominum descendentem, iuxta illud Iacobi: Omne donum perfectũ de sursum est, descendens a patre luminum[Et semper in eius conspectum manibus attributis agentes]hoc est, agentes, id est conantes & satagentes, in conspectum eius, id est ad eius intuitum clariorẽ pertingere, & oculos in ipsam defigere, manibus attributis. i. uiribus ad hoc ap- E
I. Timo. 2 plicatis, aut etiam corporalibus manibus præ desiderio eleuatis, iuxta illud ad Timotheũ: Vo-
Threno. 3. lo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus. In Threnis quoq;: Leuemus corda nostra cum manibus ad dominũ in cęlos. hæc enim corporalis eleuatio oculorum & manuum in ex-
Isaiæ. 40 celsum, disponit & confert ad perfectiorem eleuationem mentis in deum summum. Propter quod dicit̃ p̃ Isaiam: Leuate in excelsum oculos uestros, & uidete q̃s creauit hæc[trahere q̃dẽ eã putamus]. i. prima facie & ante acutam considerationem, æstimamus nos ipsam lucem trahere atq; deducere ad nos [Veritate autẽ non deducimus illam]id est, re uera non trahimus lucẽ illam ad nos[Et sursum & deorsum præsentem]id est, coexistentem cunctis, q̃ quærunt & cu-
Sapienti. 6 piunt ipsam ubicunq; consistant, iuxta quod de luce sapientię scriptum est: Præoccupat eos q̃ se concupiscunt, ut se prior illis ostendat. Amplius potest istud exponi de globo cathena seu
Iob. 35 columna lucis sensibilis quæ circumferentialiter se diffundit per omnem differentiam loci, emicans ex sphera & corpore solis, ad cuius luminis ortum gaudemus. Vnde & in Iob libro inducitur: Super omnes cœlos ipse considerat, & lumen ipsius super terminos terræ[Sed nos ipsi reducimur]id est, ipsimet erigimur ac redim⁹[ad excelsiores lucidissimorum radiorum cla-
Ad orãtẽ mihi immo uili deo ritates]id est, ad speculationẽ lympidiorẽ luminũ cœlestiũ, ac supernoꝝ seu diuinoꝝ charismatũ & intellectualiũ naturaꝝ. ¶ Consequẽter ponitur ad hoc ostendendũ aliud ac secundum ex- F
emplum [aut uelut in nauim ascendentes & recipientes ex quadam petra extentos funes, & uelut nobis in receptionem datos]id est, istud quod dixi, ita se habet, ac si nos ingrederemur nauigiũ, & caperemus in manibus nostris chordas fixas in magno saxo, & ex illo protensas usq; ad nos, ad quarum chordarum apprehensionem exhiberemus nos paratos[non ad nos petrã, sed
*reducim⁹ Threno. 5 nosmetipsos in ueritate & nauim ad petram adducimus]id est, in tali casu non trahimus saxum illud ad nos, imo nosipsos ac nauim mouemus ad petrã. Similiter ad immobilem deũ nosipsos reducimus, orando & contemplando, ac ipsum colendo, iuxta illud in Threnis: Conuerte nos domine ad te, & conuertemur[Sicut & hic in contrarium]id est, quemadmodum etiam accidit e conuerso [Si quis iuxta ualidam petram stans in naui repellatur]id est, uelut si aliquis stet in naui posita apud duram ac fortem petram, repellatur & elongetur a petra, truden do seu impingendo cum remo ad illam [aget quidem nihil in stantem & immutabilem pe-
Iob. 18 trã]id est, non mouebit illam de loco suo, quæ immobiliter fixa est, Iuxta illud ad beatum Iob Nunquid propter te derelinquetur terra, aut transferentur rupes de loco suo? Porro petra talis fertur immobilis quia difficulter est mobilis & immutabilis, quantum ad locũ quamuis absolute loquendo corruptibilis sit atq; mutabilis, tanquam quid mixtum. Simili modo dũ pec-

cando

cando deum offendimus ipse nequaqam mouetur, nec offensus mutatur, nec recedit localiter. Ad quod insinuandũ apud Ieremiã protestatur: Nũquid me ad iracundiã prouocãt? Nonne Ieremie.7. semetipsos in cõfusione uultus sui? se uero ipsum ab illa segregabit, & quantomagis eã repulerit, tanto magis ab eo reuertetur: Proinde & ante omne, & magis ex theologia oratione incho Oratione principii omnis actionis. ari oportet].i.in hac materia potissime ab inuocatione diuini auxilij incipere ante cętera oportet. & hoc ex scriptura constat, ex qua etiam forma orationis accepitur, cum dicat Saluator: Si Iohan.15 ne me nihil potestis facere. In Ecclesiastico quoq; docetur: Non impediaris semper orare. Hinc Eccle.18. & Plato in primo Timæi deprõpsit: Deliba cęptũ ut mos est, uocata in auxiliũ deitate. Et post Plato Idem pauca: Sit, inquit, meis pcibus cõphensum maxime quidẽ, ut ea dicantur quæ placent deo. L nõ ut trahentes ubiq; præsentẽ & nusquam uertẽtem].i.nõ sic orem⁹, ut insipienter putemus nos posse omnipotentẽ incircumscriptibilẽ deum ubiq; præsentẽ & nullibi localiter existentẽ, trahere ad nos per localem accessum & appropinquationẽ, hoc est quod ait, nõ ut trahẽtes uirtutem.i. omnipotentiã dei q est sua uirtus, præsentẽ ubiq; & nusquam, sicut expositũ est L sed ut diuinis memorijs & inuocationibus nosmetipsos immittẽtes ei].i. quatenus per assiduas cõme Ioh.Dam. morationes dei beneficiorũq; eius, & p pręces indefinentes, uniamus nos intime illi. Vnde oratio dicitur esse ascensus mentis in deũ, & qui deũ exorat, diuinę misericordiæ ac propriæ miseriæ recordatur. [& adunantes].i. unum nos cum deo facientes, secũdũ illud: Qui adhęret deo unus spiritus est cũ eo[¶ Et hoc aũt ęq defensiõe dignũ].i. hoc ipsum q ista tractare & scribere 1.Cor.6. audem⁹, dignũ est expurgatiõe, qua nosipsos purgamus a nota psumptiois & supfluitatis, nobis posset imponi eo q de hac materia edimus librũ hũc, postq̃ beatus Hierothe⁹ de ea conscripsit. Hinc alia translatio habet. Et hoc excusatione dignum: [quia glorioso duce nostro Hierotheo theologica diligentissime elementa excellentissime congregante].i. quia ductor & doctor noster Hierotheus, famosus & excellens, collegit ualde docte & diligenter elementa theologica.i. fundamenta, atq; exordia ex scripturis, quibus liber iste innititur, roboratur ac com Nomina diuina quare S.Areopa. scripserit probatur[Nos tanquã nõ sufficientibus illis aliasq; & præsentẽ theologiã cõscripsimus]id est quod illis non obstantibus compilauimus theologiam præsentem.i. istum theologicum librũ de diuinis nominibus, & alias.i. alias theologicales editiões quã plures quasi libri Hierothei nõ sufficiãt[Etenim si quidem ille deinceps actitare oẽs theologicas actiões dignũ duxisset].i. certe si Hierotheus dignatus fuisset actitare.i. pertractare ac frequenter exponere actiões omnes theologicas.i. uniuersas operationes dei, quæ in scripturis tanguntur, aut ex illis eliciuntur, [& partitis ambitibus].i. particularibus circuitionibus, declarationibus & allegationibus[pertransisset totius theologiæ capitulum].i. elucidando tractasset & percurrisset distinctiones & seriem uniuersæ scripturæ, ad suum propositum pertinentis[non fortassis nos in tantum aut insania, aut stultitia ueniremus].i. nos non extendissemus nos forsitan in tam magnũ & longũ sermonem & tractatum circa diuina, ex cordis amentia aut insipientia, ex quarũ altera istud uideretur aut uidetur procedere, si Hierotheus de his plane ac diffuse determinasset[tanq̃ perspicatius illo & diuinis arbitrando theologijs addere delectabiliora] hoc est, quasi arbitrando.i. putando seu iudicãdo nos addere theologijs.i. theologicis scriptis Hierothei delectabiliora.i. Matth.10 pulchriora suauioraq; documenta, tanquam tractaturi de his perspicatius.i. clarius ac diuinius illo, utputa Hierotheo, quod pręsumptuosum apparet cũ nõ sit discipulus super magistrũ[hęc superfluo dicentes].i. immoderate & infructuose scribentes, cum ab illo satis essent determinata. Vnde litera continet, Bis eadem dicentes. Nam & in Iob scriptum est: Semel loquitur deus, & secũdo idipsum nõ repetit[ac si paruipẽdẽdo ad hęc].i. ita nos habẽdo, ac si cõparatiõe ho Iob.33 rũ q ipsi nos scribimus, uilipenderemus scripta Hierothei tanq̃ melius illo scripturi [& iniuriã faciendo & in magistrũ & in amicũ existẽtẽ].i. inferẽdo iniuriã Hierotheo, q est magister atq; amicus noster[Et nos post Paulũ diuinũ in illius eloqis formati, gloriosissimã eius & cõtẽplationẽ & explanationẽ nobismetipsis subripientes].i. nos formati.i. informati & instructi post Paulũ diuinũ.i. post informationem quã a Paulo apostolo sumpsimus, quando ab ipso con Actor.17. uersi sumus, in eloquijs illius.i. in uerbis ac scriptis Hierothei, subripiẽtes.i. furtiue & uane nobisipsis attribuẽtes, gloriosissimã cõtẽplationẽ.i. celeberrimas ac sapiẽtissimas considerationes ipsius, & explanationẽ.i. expositiones pclaras, qbus exposuit secreta ac difficilia scripturarum [Sed qm̃ ueritate q diuina sunt pciose introducẽs].i. qm̃ Hierotheus introducens.i. tractans allegans & exponens præciose, id est, subtiliter & profunde ac sententiose. Veritate.i. re uera ea q diuina sunt.i. ad superbeatissimę trinitatis mysteriũ ac simplicissimam deitatem incarnationeq; Christi pertinentia ac consimilia[conspicuas nobis diffinitiones exposuit].i. claras de

terminatiões nobis exhibuit ac donauit, quę ex sua natura clarę & lucidę sunt, quamuis minus peritis sint prorsus obscuræ, queadmodũ secũdo primę philosophię substãtiæ separatę dicunt manifestissima naturæ [& in uno multa ambiẽs]. i. modico sermone plura cõplectẽs & cõprehẽdens [prout possibile nobis & his q quncunq; sunt secundũ nos, magister nuper pfectarũ animarũ]. i. ipse Hierothe⁹ existẽs magister animarũ fideliũ, pfectarũ nup ex illuminatiõe diuina & sublimi doctrina sanctorũ doctorũ iubẽs aperire]. i. alijs palã tradere [& discernere]. i. discrete exponere. Iubẽs inq̃ hoc nobis, & qcũq; sunt secũdũ nos. i. nobis doctoribus & consimilibus nobis, quãtũ nobis possibile est [nobis cõmẽsurabili sermone]. i. uerbis ꝓportiõatis & aptioribus intellectui nostro ꝑ simpliciorũ informatiõe. Aperire dico [conspicuos & patentes in hoc intellectualissimæ uiri illius uirtutis ambitus] hoc est, ambitus cõspicuos & patẽtes. i. cõclusiones, sentẽtias & cõtinẽtias seu tenores cõspicuos & patẽtes. i. in se claros, fortes uiri illius, utputa Hierothei uirtutis intellectualissimæ. i. potẽtiæ intellectualissimæ seu ingeniosissimę mẽtis [& sępe nos & tu ipse in hoc hortat⁹ es]. i. etiã tu Timothee frequẽter exhortatus es nos hoc facere, utputa difficillima scripta Hierothei clarius tibi exponere [& librũ ipsum ut supexaltatũ remisisti]. i. uolumẽ de diuinis nominibus a beato editũ Hierotheo, qd misi tibi ad perlegẽdũ, mihi remisisti, tanq̃ supexaltatũ. i. nimis difficile stylo ac sensu, & excedẽs tuũ ingeniũ [Propterea & nos eũ qdẽ ut pfectorũ & honorabiliũ sensuũ magistrũ, his q sup multos sunt segregamus]. i. Hierotheũ segregamus, hoc est a cõmuni hominũ grege diuidimus, adiungendo eũ his q sunt sup multos. i. eminẽtioribus uiris qui cõmune genus hoim trãscẽdũt. Perfectio nãq; q̃ maior, eo paucioribus inest hominibus, ut magistrũ sensuũ pfectorũ ac honorabiliũ. i. tanq̃ doctorẽ & conscriptorẽ sententiarũ speculatiuarũ altissimarũ, q̃ sunt de numero bonorũ honorabiliũ,
Philo' o. 1. hoc est, p se & propter se desiderabiliũ, ut in exordio libri de anima tãgit [ueluti qdã secũda eloqa]. i. tanq̃ dicta angelica desup inspirata, uerba & scripta Hierothei extollim⁹ & suplocamus, ita ꝙ uerba angelorũ sanctorũ dicant prima, quorũ cõparatiõe ista dicant secũda. Vel secũda, q̃si post uerba beatissimorũ apostolorũ ac scripturæ canonicę, merito ordinãda ꝑ excellẽtia sua [& deo unctos cõsequẽtẽ]. i. Hierotheũ reponimus mox sequẽtẽ sanctos apostolos, spiritusan- E
Roman. 8. cto prę alijs plenius unctos, iuxta illud Pauli: Nos ipsi primitias spiritus habẽtes [His aũt q secũdũ nos sunt]. i. q nõ sunt in tã pminẽti pfectiõe & gradu cõstituti [proportionaliter nos nobis diuina tradẽmus]. i. docebimus diuina & catholica documẽta, iuxta mensurã & proportionẽ seu facultatem scientię nobis cõcessæ, & scd'm capacitatem ipsorũ. Informatio qppe coaptãda est capacitati audiẽtiũ, dicente Apostolo: Sapientiã loqmur inter pfectos. Itẽq;, nõ po-
1. Corin. 2 tui uobis loq q̃si spiritalibus, sed q̃si paruulis in Christo lac dedi [Si enim pfectorũ est solida esca]. i. ex q̃ perfectis, spiritalibus & cõtẽplatiuis cõpetit spiritalis refectio, sapiẽtialis doctrina, & informatio ualde interna de grandi perfectiõe, hoc sumptũ est ex eo ꝙ ad Hebręos ait Aplus:
1. Cor. 3. Hebræ. 5
Hebræ. 5 Perfectorũ aũt est solidus cibus, eorũ q pro cõsuetudine exercitatos habent sensus ad discretionẽ boni & mali [tali esu alios reficere q̃ntę fuerit perfectiõis]. i. utiq; magnæ perfectiõis est alios talia idonee edocere, ꝓsertim cũ nemo q̃at alios efficaciter uitã internã ac uiã perfectionis exercitiaq; uirtutũ instruere, q talia in seipso per exercitatiões & gustũ mẽtalẽ expertus nõ est. Propter qd Isaias ingrit: Quẽ docebit dñs scientiã? & quem intelligere faciet auditũ? Ablacta- F
Isaiæ. 28. tos a lacte, auulsos ab hubere. In libro Iob item inducitur: Sapiẽtia ubi inuenit? & qs est locus
2. Timo. 2. intelligentiæ? Nescit hõ pciumeius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentiũ, trahit aũt sapientia de occultis. Vnde & Timotheo scripsit Apostolus: Hæc cõmenda fidelibus hominibus, q idonei sunt & alios docere. Hinc subdit. [¶ Recte ergo a nobis & cõueniẽtissime hoc dictũ est per seipsam qdẽ cõtẽplatiuã inuisibiliũ elogorũ uisionẽ & cõspectiuã eorũ doctrinã, honorabilis indigere uirtutis]. i. recte oĩno & ualde cõgrue diximus, ꝙ uisio. i. clara intuitio seu formata & affectiua intelligẽtia spiritaliũ scripturarũ, per se cõtẽplatiua. i. lympide cernẽs diuina, & doctrina taliũ cõspectiua sine inuolutiõe phãtasmatũ atq; ingetatione passionũ ac uitiorũ, indigeat & requirat uenerabilẽ firmitatẽ, uirtuositatem seu senectutẽ, uel diuturnã exercitationẽ. Vñ trãslatio alia habet, prouecta indigeat ętate. Alia uero, Senilis esse uirtutis, ꝙ & de corporali ętate põt uerificari, iuxta illud in Iob: In antiqs est sapiẽtia, & in multo tempore prudentia. Apt⁹ tñ de spiri-
Iob. 12 Ambrosius. tali canitie, q̃ (teste Ambrosio) in beata Agnete. 13. suæ ætatis anno fuit immensa. De q̃ fert
Sapient. 4 in lib. Sapientię: Senectus uenerabilis est nõ diuturna, neq; annorũ numero cõputata. Cani autem sunt sensus hois & ætas hominis uita immaculata. Nempe gr̃a spiritussancti naturæ limitibus nõ arctat, hinc perfectionem ꝓtactã qbusdã electissimis in eorũ adolescentia seu iuuentute constat esse collatã [In hoc aũt ferentiũ uerborũ scientiã & disciplinã minoribus, deuotis & sacratis cõuenire]. i. notitiã & directionem sermonũ introducentiũ ad tãtã perfectionem dixim⁹ pertine

ptinere ad eos q minus deuoti sunt, & applicati ad meliora, ut sunt incipientes & proficientes, ad quos spectat addiscere moralia & deuotioalia documēta, modū & formā proficiēdi in schola uirtutū tradētia, ut sciat unusquisq; q suā uocationē, statū & gradū cocernūt: hinc talib' scripsit Apostolus: Quasi paruulis in Chro lac dedi uobis, non solidū cibū. Sacratissimus quoq; Princeps apostolo℞: Quasi, inqt, mō geniti infantes, rōnabiles, sine dolo, lac cōcupiscite, ut in eo crescatis in salutem. Atq;].i. certe[& hoc nobis obseruatū est ualde modulose].i. nos sępe obseruam' istud multū cōueniēter ac cōsonāter, uc3 contēplatiuā uisionē seniorib' cōuenire ac reseruari[itaq; ipso diuino duce iuxta expressionē lucidā bn̄ discretis nihil iniūgēdū omino unq̄] .i. nunq̄ innectēdū, interponēdū aut adījciendū est aliqd a me discretis bn̄.i. distincte & ordinate prolatis ac scriptis ab Hierotheo doctore nr̄o, iuxta expssionē lucidā.i. q̄ntū ad ea quę ipse plane expssit[ad tautologiā].i. qsi ad cōplēdū tractatū theologicū cōpilatū ab illo[In propositi ab eo eloqi explanationē].i. ad exponendū ac declarādū uerba ab Hierotheo ꝓposita & inducta, q tāt' fuit, ꝙ & gloriosissimi apostoli sapiētiā illi collatā admirabant, quēadmodū subdit[¶ Qm̄ & cū ipsis deo acceptabilibus nostris summis sacerdotibus, qm̄ & nos (ut ęstimat) & tu & multi sancto℞ nr̄o℞ fratrū in uisionē uitā inchoātis & deū recipientis corporis conuenim'].i. qa & nos Dionysi' Areopa. ut ęstimat.i. a fidelib' pie credit, q ibi nō erāt. Alia litera habet, ut nosti & tu Timothee. & multi scōrū nostro℞ fratrū, inter q̄s fuit & Hierotheus cōuenimus corporaliter & unanimi intētiōe, in uisionē.i. ad cōspectū & cōsiderationē corporis inchoātis uitā & recipiētis deū, de q̄rū expositiōe uerbo℞ paulo post plen' tāgā[Aderat aūt & dei fr̄ Iacob.] utputa Iacob' minor, fr̄ Chri, qa ex duab' sororib' nati fuerūt. Christo q̄q; similimus erat in uultus effigie, mo℞ q̄q; maturitate. Quē primo nominat Dionysi', qa tūc Hierosolymo℞ fuit p̄sul[& Petrus uextex].i. summ' seu summitas apostolo℞[& honorabilissima theologo℞ summitas] .i. p̄stātissim' apex, princeps ac p̄sidēs primo℞ & supmo℞ illo℞ Christi discipulo℞ de deo loquentiū. Ex quib' uerbis ostēdit beatissimi Petri supioritas, principatus ac dignitas sup apostolos cęteros. Nā & alia habet trāslatio: Petr' uerticalis & senioralis theologorū summitas. Alia uero, Et Petr' supmū dec' & antiqssimū apostolo℞ culmē. Rursusq; alia, Petr' summa & pro uectissima theologo℞ summitas, qa uidelicet post Christū fuit supmus gn̄alis ac plenus pastor ac p̄sul ecclesiæ, & plenus Christi Vicarius. Circa hęc scribit Alber. Apostoli & multi ex discipulis, q̄℞ cōgregationi interfuerūt Dionysius & Hierot. conuenerūt in morte beatę Virginis. Alīj q̄q; dicūt ꝙ qn̄ apostoli alīj q; discipuli debebāt dispergi ad p̄dicādū euangeliū Christi, apparuit eis Christus pro confortatione eo℞ propter q̄d conuenerūt, de q̄ appantione intelligūt ꝙ ad Corrinthios scripsit Apostolus: Post hęc apparuit plus q̄ qngētis fratrib' simul. Sed hoc nō uidet, qm̄ illa apparitio subito facta est, nec propter eā oportuit discipulos corporaliter in Ierusalē cōuenire, cū & Petro apparuerit Romæ cum dixit: Vado Romam iterum crucifigi. ¶ Præterea non dixisset uisionem corporis Christi, sed Christi uisionem. Ipse enim non est corpus suum. Melius ergo est dicere, quod conuenerunt in morte beatæ Virginis, De qua corpus Christi acceptum est, & quæ deum dei filium suscepit in utero. Hæc Albertus. Cuius opinioni concordat quod in aurea fertur Legenda, in hystoria de assumptione beatissimæ & incomparabilis Virginis, quod non solum Apostoli, sed Dionysius quoq;, Timotheus, Hierotheus ac alīj plures discipuli, conuenerunt & interfuerunt dormitioni præstantissimæ Virginis, quæ Christum (q est uia ueritas & uita) concipiendo & pariendo, recte asseritur uitam inchoasse, & princeps uitæ uocatur. ¶ Huic expositioni uidetur obsistere, quod dormitioni dominæ gloriosissimæ omnes apostoli affuisse narrantur. Hic autem fit mentio de solo Petro & Iacobo, & infra, de tertio scilicet Paulo. ¶ Alīj exponūt de conuentione præfatorum apostolorum atq; discipulorum ad disputandum & conferendum de mysterio incarnationis filīj dei, quēadmodū sanctus Paulus ad Galathas recitat Post annos, inqens, quatuordecim ascēdi Hierosolymā, & cōtuli cū illis euāgeliū ꝙ p̄dico ingētib'. sicq; accipit Vercellēsis. Porro nōnulli meli' considerātes, affirmāt ꝙ qdā sublimes uiri ad fidē cōuersi, & profundo fulgentes ingenio, audiētes adhuc in Iudęa esse ac agere in humanis admirandissimā & unicā illā puellā, q̄ saluo uirginali signaculo concepit & peperit unigenitū dei saluatorē ac iudicē mūdi. Admirati sunt uehemēter dignitatē & excellentiā eius. Hinc desiderio uidendi eā accensi condixerūt inter se simul uenire ad eā. Huic narrationi affert & confert credulitatē, ꝙ beatus Dionysius uir profundissimi ac feruentissimi cordis, legitur a Græcia peruenisse in Iudęā, & accessisse ac exorasse Iohānē Apostolū, ut ei dignaret p̄stantissimā illā ostēdere creaturā, ex q̄ uniuerso℞ principiū nasci & prodire dignatū erat. Cūq; dn̄a ipsa se p̄sentasset, Dionysi' in tāta claritate, luce, & gloria ipsam intuebatur, quod præ admiratione deficiens uiribus, corruit mox in terram.

1. Cor. 3 | 1. Petri 2 | De augustissima matre semperq; uirgine Mariæ | S. Iaco. frater dn̄i. | B | S. Petr. uertex & honorabilissima theolo. summitas | Albertus. Mors uirginis Mariæ | 1. Corin. 15 | C | Iohan. 14 | Galath. 2 | Dio. Are.

Vbertinus. At tandẽ reuerſus ad ſe, dixit: Niſi ex ratione naturali ac fide nouiſſem eſſe aliã deitatẽ, nõ pu-
taſſem præter hanc eſſe aliam deitatem, hoc idem recitat Vbertinus libro de uita ſaluatoris, ad-
dens ꝙ Dionyſius circa præclariſſimam uirginem uidit innumerabilem exercitum angelorũ
Ignatius epiſcop⁹ & martyr. Præterea ſanctus Ignatius in una epiſtolarum ſuarũ ad ſacratiſſimã uirginem, feruide rogat eã
dem, ut pro conſolatiõe & cõfortatione ſui & plurium neophytorum, dignaretur uenire ad ſe.
Porro in alia epiſtola proteſtatur ſe intente optare illam uidere & ad eam uelle aſcendere: Quẽ
inquiens, nõ delectet illã uidere, q̃ cõcepit & peperit deum deorum? Si tamen noſtræ religiõis
amicus ſit. Rurſus in alia epiſtola rogauit pręceptorẽ ſuũ Iohannem apoſtolũ, licẽtiã adeundi
Li. 4. Ar. 5 Ieruſalẽ, ut Iacobũ Chriſti fratrẽ conſpiceret. Multo plus credendũ, magnũ illũ Ignatiũ ad ſan
ctiſſimæ uirginis exarſiſſe cõſpectũ. De his in libro de laudibus beatiſſimæ uirginis plen⁹ ſcri
Galath. 2 pſi, ubi & faſſus ſum, probabile eſſe, Paulũ apoſtolũ ſecũ ſumpſiſſe q̃ſdã pręclaros ſuos diſcipu
los iam præfatos, dũ prædicto quartodecimo anno aſcendit Ieruſalem, & geſta tunc eſſe q̃ de
uiſiõe ſummę uirginis a Dionyſio iam narraui. Deinde placuit poſt uiſionẽ laudare ſummos
ſacerdotes ſimul oẽs], id eſt, poſt præhabita bonum uiſum ibi præſentibus, quod ſummi ſacer
dotes, puta Apoſtoli, qui oẽs erant epiſcopi, ac alij quidam maiores diſcipuli[quomodo unuſ-
M ra S. Hie rothei laus quiſq; erat idoneus] unuſquiſq; illorum ſecudum facultatem & gratiam ſibi conceſſam lau-
daret [Multum potentem bonitatem diuinæ infirmitatis] id eſt, omnipotentem bonitatem
Iſaiæ. 53. atq; immenſam uirtutem, utputa deitatem uerbi incarnati, qui carnem aſſumpſit paſſibilẽ. De
quo ſcriptũ eſt per Iſaiam: Dominus uoluit eũ conterere in infirmitate[omniũ dominabatur
poſt theologos, ut cognoſcis aliorũ ſanctorum doctorũ] id eſt Hierotheus cæteros dẽptis ſum
mis apoſtolis, exceſſit & uicit ſapientia & ſermone, affectu & deuotione, quantũ ab homini- E
bus conijci potuit, ut tu ipſe noſti qui aderas[totus ex populis] id eſt ex gentibus natus & ex
2. Corin. 5. gentilitate ad Chriſtũ conuerſus[totusq; exiens ſemetipſo] id eſt, ſeipſum ſupergrediens per
Threno. 3 excellentiam diuinorũ chariſmatũ & contemplationem ęternorũ, ſecundũ illud Apoſtoli: Mẽ
te excedimus deo. Et in Threnis dicitur: Leuabit ſuper ſe[& ad laudata ſocietatem patiẽs].i.
2 Cor. 3 per mentis feruorem & eminentẽ diuinorũ participationẽ quaſi transformatus in deum, cuius
charitatem, pietatem & liberalitatẽ feruentiſſime collaudauit, iuxta illud ad Corinthios: Nos
omnes reuelata facie gloriam domini ſpeculantes, in eãdem imaginẽ trãſformamur, a claritate
in claritatẽ, tanq̃ a dño ſpiritu. Vnde alia trãslatio: ille totus excedẽs, tot⁹ ſe deſerẽs, & eorũ q̃ lau
dabat conſortium patiens. Alius uero tranſtulit, totus ecſtaſim patiens. Hinc conſtat ꝙ my-
ſtice theologiæ particeps fuit exhuberanter, & totus charitatis ardore ignitus, aſſidue altera
Ieremi. 20. tus, inflammatus, liquefactus, ęſtuanſq; in deum, atq; in regionem luminis infiniti extentus,
& ſurſum actus ac profundatus, & ubertim raptus in deum. potẽs dicere illud Ieremię: Factus
eſt ſermo domini in corde meo quaſi ignis exęſtuãs, clauſuſq; in oſſibus meis, & defeci, ferre
Coloſſ. 3 nonſuſtinẽs. Hoc eſt in homine hominem exuere[& ab omnibus quibus auditus eſt, & uiſus
eſt, & cognitus eſt, & nõ cognitus eſt, deo acceptabilis eſt, & diuinus laudator iudicatus].i. Hie
rotheus iſte tũc reputatus eſt uir deo acceptus, idoneuſq; laudator altiſſimi, prout in hoc ſtatu
& fragili carne poteſt uiator eſſe dignus ac diuinus dei laudator. quãuis p cõparationẽ ad in- F
Matth. 3. finitam excellẽtiã dei, nemo ſit talis, cũ & maxim⁹ ille uatũ cecinerit: Nõ ſum dignus corrigiã
Marci. 1 Iohan. 1 calciamẽtorũ eius ſoluere. Talis inquã reputatus eſt ab omibus ibi p̃ſentibus a qbus audiebat,
Gal. th. 2. uidebatur ac noſcebat, imo & ab alijs q añ nõ nouerãt eũ, ſicut ad Galathas ſcripſit Apoſto-
lus: Erã facie ignotus eccleſijs Iudeę q̃ erãt in Chro[& qd tibi de his q̃ ibi theologice poſita
ſunt dicam? Quaſi dicat: Tã pfunda, diuina, ſupnaturalia, incomphẽſibilia in illa ſanctorum
cõgregatione plata ſunt a glorioſis apoſtolis & apoſtolicis uiris theologicaliter ac ſaporoſe, tã
Mira S. Dionyſii reuerẽtia erga B. Hierot. ardẽter ac dulciter, ut plene deſcribere nequeã[Etem ſi nõ a meipſo eloquerer].i. ſi loquendo
non ſum meipſius oblitus. Vnde alię trãslationes habent. Si non meipſum oblitus ſum[ſępe
ſcio a te].i. frequẽter audiui & ſciui a te[& partes q̃ſdã diuinarũ illarũ hymnodiarũ audiẽs].i. au
diendo uerba tua, qbus pro poſſe & parte repetiſti prolata ab illis ſanctiſſimis uiris, utputa pco-
nia dei[Sic tibi feſtino ex parato diuina perſeq].i. dico & fateor tibi Timothe, oq feſtin⁹ feruẽs
& parat⁹ eras pſeq.i. pfecte ſeq & pro poſſe apphẽdere diuina, q̃ dicebant ab illis[& ut ibi my
ſtica, & ut multis ineffabilia, & ut incognita tibi relinq̃m⁹].i. ut iã ptermittam⁹ & omittam⁹ re
ferre ac ſcribere multa ſecreta ac myſtica, q̃ dicebant ibidẽ, q̃ & multis ineffabilia ſunt atq; inco
1 Petri 4 Prouer. 5 gnita, q̃ tñ tibi tãq̃ ſapiẽti & capaci relinqm⁹ meditãda, uel tibi q̃ q̃q; incognita ſunt.i. nõ plena
rie nota[Ipſe multis uſus erat cõmunicare].i. Hiero. conat⁹ eſt ac ſtuduit plurib⁹ talia reſerare
& manifeſtare tẽpore opportuno, iuxta illud Archiapli: Vnuſqſq; ſicut accepit grãm, in alte
rutrũ illã adminiſtrãtes. nã & Salo. Deriuent, inqt, fontes tui foras, & in plateas aq̃s tuas diuide
Nempe

cõmunitati proportionata eſt, quã poterat .i. quoſcũq; ualebat, loquẽdo eis tã plane, ut potuit, ut decet pium ac diſcretum magiſtrum, qui non quærit ſe oſtentare, ſed diſcipulos informare. [Quomodo ſupereminebat multos ſanctorum magiſtrorum] id eſt, quantum & qualiter ſplẽduit præ multis ſanctis doctoribus ac prælatis [& tẽporis mora] .i. uenerabili ſenectute ſeu diuturnitate docẽdi [& mentis puritate, & oſtenſionum diligentia] .i. demonſtrationũ ac declarationũ euidẽtia & cautela [& cęteris ſacris orationibus] .i. alijs ſanctis locutiõibus ſeu exhortationibus ac præcibus, hoc tu noſti [Itaq; nequaquam aliquando ad ſic magnũ ſolẽ cõtradicere conati eſſemus] .i. nequaquã unquã præſumpſim' contradicere aut contraſpicere tãto uiro, q ob tantam ſuæ ſapientiæ claritatem, fulgentiſſimaſq; doctrinas, ac feruida hortamenta & uerba flãmigera. recte p metaphorã ſol, imo & in ſuo ordine ſol magnus uocatur. Vñ dicit Ecclesiaſticus: Quaſi ſol refulgens ſic ille effulſit in domo domini [Sic enim noſmetipſos conſtituimus & cognouimus] .i. ita de nobis ſentimus, & tales nos inter homines exhibemus ac collocamus [ut neq; ſufficienter intelligere inuiſibilia diuina capiamus] .i. quod capere nõ ualemus diuina immaterialia ad intelligendum ac penetrandũ ea lympide & acute. Propter quod dictũ eſt primo libro: Impoſſibile eſt nobis ſplẽdere diuinũ radium, niſi circumuelatum uarietate ſenſibilium formarum [neq; ut ineffabilia diuinæ cognitionis liceat dicere & exponere] .i. nec ſic quod liceat aut poſſibile nobis ſit perfecte exprimere aut elucidare ineffabilia illa diuina, præſertim q directe cadũt ſub fide: quę tamẽ a doctoribus aliq̃liter exponũtur, perſuadenter ac probabiliter fulciuntur atq; per donũ intellectus cõſpiciũtur, iuxta illud Leonis papæ in homilia: Non ambigimus ita uobis radiũ reſplẽduiſſe diuinũ, ut quod uobis fide eſt inſitũ, id ſit etiã intelligentia compræhenſum [Longe autem exiſtentes] .i. p fidẽ peregrinantes a domino, & a cognitione beatorũ uehementer diſtantes [deſerimur diuinorũ uirorum in theologicã ueritatẽ ſciẽtia] .i. etiã priuamur ſcientia uirorum diuinorum .i. pfectorum præcipue illuminatorum, ut fuit Hierotheus introducente in theologicã ueritatem .i. claram notitiã ac luculẽtã intelligentiã ſcripturarũ [qa omnino etiã in hoc p abũdantẽ timorem uenimus] id eſt ex ingenti reuerentiali timore puenimus uſq; in hũc tractatũ huius theologicę ueritatis, ex cauſis prætactis non audentes penitus ſubticere [neq; omnino audere aut dicere quid de diuina philoſophia] .i. de ipſa deſup reuelata theologia [ſi nõ ſecundũ intellectũ pcepim'] .i. niſi id q̊d fideliter & intellectualites nouimus aut didicimus, incerta, ambigua ac ficta uitantes [ſic non oportet ſuſceptionem diuinarũ cognitionũ negligere] .i. nõ expedit omnino negligere, poſt ponere ſeu non curare adeptionẽ ſcientiæ ſalutaris, nobis proportionatæ ſiue poſſibilis, cũ & Apoſtolus dicat: Sẽper creſcentes in ſcientia dei [Et hoc nos docuerũt non ſolũ iuxta naturã appetitus animorum amabiliter ſemper dulces .i. iſtud perpẽdimus nõ ſolũ ex naturalibus deſiderijs animarum, qm̃ omnes homines naturaliter ſciri deſiderant ſecundũ Philoſophũ: quia ſcientia eſt perfectio creaturæ rõnalis amabiliter ſemper dulces .i. deſideria iſta ſunt uere ſuaui, aqm̃ excitãt ad cõſiderat iões ſciẽtiales ac delectabiles. Hinc ſecũdũ philoſophũ delectationi quæ eſt in conſiderando, non eſt triſtitia cõtaria. Philoſophia quoq; ſecundũ eundem admirabiles delectationes habet admixtas, potiſſimę dum theologice ueritatis ſpeculatione perfunditur atq; perficitur.

Margin notes, from top to bottom: Humilitas mira S.D. — Eccleſ. 50 — Leo papa — Colloſſ. 1 — philoſoph. 1 — idem — idem

C Vnde ſubiungitur [adiuncta ſupernaturaliũ cõtemplatione] .i. clara ſpeculatione eorum q per fidẽ apphendimus & conſeq ac poſſidere in æternũ cõfidimus, iuxta illud Apoſtoli: Spe gaudẽtes. Itẽq;. Oculus nõ uidit, nec auris audiuit nec in cor hominis aſcẽderũt q p̃parauit deus diligẽtibus ſe [Sed & ipſa diuinarum legũ egregia diſpoſitio] id eſt p̃clara ordinatio p̃ceptorum dei in ſcripturis [ea quidam quæ ſuper nos ſunt depellẽs multũ actitare] .i. prohibẽs nos immoderate & aſſidue exercere ſcrutari & attẽderre, q uires & capacitatẽ nr̃am excedũt, ſicut Ecclesiaſtic' ait: Altiora te ne q̃ſieris, & fortiora te ne ſcrutat' fueris: ſed q p̃cepit tibi de', illa cogita ſemper. In Prouer. q̊q; dr: Sicut q mel comedit multũ, nõ eſt ei bonũ: ſic q perſcrutator eſt maieſtatis, opprimet a gl'ia. Sic & Apl'us: Noli, ait, altũ ſapere, ſed time. Vñ & in Ieremia habetur: Quia pl' fecit q̃ potuit, idcirco perijt Hęc ergo phibuit [& ut ſuperdignitatẽ & ut impoſſibilia .i. tanq̃ excedẽtia noſtrã mẽſurã & cõditionẽ, & tanq̃ ea q plene capere nõ ualem' [Om̃ia aũt q̃cũq; a nobis appetunt & donant, diſcere attẽte imperãs & diuinit' alijs tradere] .i. diſpoſitio dei p̃cipiẽs ut illa diligẽter diſcam' & alijs deiformiter cõmunicem' q naturaliter ſcire optam' aut ex fide gr̃a & ſcripturis reuelata ſeu cõceſſa ſunt nobis. Vñ in lib. Proue. dr: Audi fili mi diſciplinã pr̃is tui. Hinc ad Colloſſ. dixit Apo. Poſtulam' ut impleamini agnitiõe uolũtatis dei om̃i in ſapiẽtia & intellectu ſpirituali [His igit & nos ſuaſi] .i. ex his ratiõibus moti [& ad poſſibile diuinorum inuẽtionẽ laborãtes] .i. conãtes acqrere notitiã diuinorum quã ſiue ex naturalibus nobis

Margin notes, from top to bottom: Roma, 12. — 1. Corin. 2. — Iſaiæ. 64 — prouer. 25 — Eccleſia. 3. — Roma. 1. — Ierem. 44 — Prouer. 1 — Colloſſ. 1

stris, siue ex dono grę dei, siue ex aliorum informatiōe inuenire, aut acqrere possum⁹ [aut formidantes].i. offēsam dei ac pęnā incurrere metuētes, si nō conamur ptingere ad talē dei cognitionē, q loqtur p Osee: Quia tu sciētiā repulisti, repellā & ego te, ne sacerdotio fungaris mihi. Itēq: Sciētiā dei uolo plus quā holocaustū: In Prouerbijs quoq scriptū est: Dic sapiētię, Soror mea es, & prudētiā uoca amicam [sed & nō ualētes in nostrū meliora aspicere inadiutos relinquere nō sustinētes].i. nō tolerātes nec ęqnimiter patiētes eos relinquere inadiutos .i. nō instructos, & quātū nobis possibile est nō refocillatos nec suffragatos p nostrā doctrinā. Non ualētes, id est nos qui nō ualēt, aspicere .i. intelligere in meliora nostrū.i. libros & documēta Hierothei & aliorū, q pfundiores sunt nobis in scribendo, & meliora scripserunt quā nos [in cōscribēdū nos metipsos pduximus].i. nosipsos excitauimus atq extendimus ad cōpilādū hęc scripta & libros [nouū qdē nihil introducere audētes].i. pro certo nō psumētes, neq uolētes docere aut inter alios seminare aliqd noui, qd scilicet dissonet a patrū & seniorū doctrinis, uel nequā aut uirtu aliter nō cōtineat in illis. Alioq teste Boethio, miserrimi ingenij est, semp uti inuētis, & nūquā inueniēdis [Subtilioribus aūt & scdm partes singulas interrogatiōibus, q pclare dicta sunt uere a Hierotheo discernētes & exprimētes] hoc est, distinguētes, discutiētes ac psequētes subtilioribus interrogatiōibus.i. quæstionibus multū subtilibus & secūdū partes singulas.i. particularibus secūdū exigētiā & tenorē partiū singulariū ea q Hierotheus cōpēdiose expressit quasi in generali, nō ita ad particularia descēdēdo. Nec uult Dionysius dicere q ipse mouebit qstiōes subtiliores quā Hierotheus, sed q secūdū altitudinē materiæ mouebit acutas & proportionatas dubitatiōes, quēadmodū sanctus humilisq Gregorius ait in homilia de angelis: Quid prodest nobis angelorum choros exprimere, si nō studeamus eorum officia subtiliter explicare? Ex introductis elicitur magna bonitas, gratitudo, humilitas Dionysij, q magistrū suū Hierotheū in tātū extollit & propria scripta cōparatiōe scriptorum illi⁹ tā uehemēter humiliat, imo & illi magis quā sibiipsi ascribit ¶ Qui insuper sapientiā & sciētiā sibi collatas tā charitatiue & exhuberāter cōmunicauit cūctis fidelibus, nec talēta sibi cōcessa abscōdit, sed fructuosissime usus est ipsis. Quo cōstat, quā uehemēter fuit succēsus zelo diuini honoris, desiderioq fraternę salutis. E

¶ Postremo claret ex dictis, quā magnū, diuinū, meritoriūq consistat, proximos salubriter informare: si tn̄ hoc fiat sicut oportet, uidelicet ordinate, charitatiue, syncere, ita q hō docēs & pdicans, in primis doceat se, & pdicet sibimetipsi. Charitas qppe incipit a se.i. a proprio suo subiecto. Alioqn uerbis docere & pdicare ac impie cōuersari, est prorsus dānabile, scandalizatiuūq maxime ac proprijs factis monstrare nō esse sicut docet, cū magis sit aliqd ope edocere quam uerbis, ut asserit Leo papa in sermone de sancto Laurētio: Maius est, ingens, exēplo docere q uerbo. Qd totū cōstat ex uerbis Apostoli, affirmātis: Castigo corpus meū & in seruitutē redigo, ne alijs pdicās ipse reprobus efficiar. Et rursus: Si q ędificaui, hęc iterū destruo, pręuaricatorē me constituo: Et ad Romanos: Qui aliū doces, teipsum non doces? Qui gloriaris in lege, per pręuaricationem legis deum inhonoras? Qui doces non furandum, furaris?

[Margin: Osee.4. Osee.6. Prouer.7. Boethius. Matth.25. Leo papa. 1.corint.9. Galat.2. Roma.2.]

¶ Cap. huius tertij translatio alia clarior.

PRincipio si placet pfectissimā, oēsq diuinas processiōes exprimētē appellationē boni cōsiderem⁹, inuocātes uel trinitatē bonorum principiū, atq supbonā optimas q sq suas prouidētias explicātē. Oportet eīn nos uotis in primis ad ipsamtanq bonorum originē prouehi, atq ita ad illā propi⁹ accedētes, in hoc ipso gradu optima queq dona penes ipsam sita pdiscere. Illa eīn omnibus adest, nō tn̄ oīa illi adsunt. Qn̄ uero illā castissimis pcib⁹ & intellectu trāqllo affectuq ad diuinā unionē apto pcamur, tūc nos etiā illi assumus. Iā uero illa nec est in loco, ut propterea absit ab ullo, aut ab alijs se ad alia trāsferat, imo etiā dicere hāc in rebus omnibus esse lōge deficit ab ipsa infinitate q & excedit & cōplectit oīa. Quāobrē nosipsos ad diuinorum salutariūq radiorum sublimiorē intuitū oīnibus eleuam⁹ ¶ Veluti si cathena qdā multis cōtexta luminibus a summo cęlo suspēsa, usq ad infima protēdat: nosq hāc manib⁹ semp alternis in anteriora porrectis apphēdam⁹, trahere qdē ipsam ad nos uidebimur, re aūt uera nō deducimus eā ad nos supra uidelicet infraq psentē, sed ipsi poti⁹ ad excelsiores radiorū uarie lucētiū splēdores feliciter prouehemur. Aut forte quēadmodū si ingressi nauim funes ex petra qdā usq ad nos extentos teneam⁹ (qppe quorum nitamur auxilio) nō petrā qdē ad nos sed nos poti⁹ nauimq reuera promouem⁹ ad petrā: quēadmodū uicissim si quis stans in naui maritimā pcutiat saxum. In illud tanquam immobile permanens, nihil efficiet, sed seipsumpotius arcebit a saxo. Et quanto uehementius contendet impellere, tanto illic longius repelletur: Quam obrem ante omnem actum præcipue theologicum, ab oratione nobis exordiendum, non quidem ut potestatem illam ubiq præsentem, & nusquam addictam ad nos quandoq trahamus F

[Margin: De boni appellatiōe. Deū omnibus psentē. Manuductio ad deū, de catena, naui & rudentibus. Omnē is niti immobili deo. Añ omnē actū pręmittēdā orationem.]

A mus, uerum ut diuinis commemorationibus, inuocationibusq; nos ipsos illi dedamus, & unióe Quare a B
iungamus. ¶ Prugatione forsan nobis opus est. Cũ eñ inclitus pceptor noster Hierotheus the Hierotheo
ologica elementa mirabiliter profecto collegerit mirabitur forte aliqs, cur nos quasi minus illa scriptare
sufficiant & alibi & hic theologica conscripserimus. Iam uero si ille omnia theologica ordine petat.
deinceps disposito digerere uoluisset, particularibusque explicationibus unumquodque to-
tius theologię caput disposuisset, nunquã nos in tantũ furoris uel ruditatis incidissemus, ut per-
spicatius, uel diuinus quam quam ille theologica penetrare posse mysteria consideremus, aut
eadem bis dicẽdo superflua frustra tractare uellemus: atq; ita præceptorem, amicumq; nostrũ Diuini' Hi
iniuria auderemus afficere & præclarissimam intelligẽtiã expositionẽq; illius, a quo post diuũ erothæi ad
Paulum instituti sumus, nobis usurpare nõ dubitaremus. Cęterum ille diuina uenerabiliter ex ga laus.
ponens summas profecto quasdam perspicatia compendiosa refertas nobis exposuit, in uno
uidelicet plurima contemplectentes. Præcipiens uidelicet nobis, cæterisq; rudium animorũ
magistris explicare pro uiribus, atq; distinguere sermone nobis congruo lucẽtia intus cõpẽdi
osaq; mysteria a uirtute illius apprime intellectualia manantia. Preterea & ipse ad idẽ sępe nos
exhortatus es, librũq; ipsum ut supra modum excellens qddã remisisti. Quãobrem nos quoq;
ipsum uelut perfectorum seniliumq; animorũ magistrũ, his duntaxat assignamus, q intelligen
tia cęteros antecellunt, tanquam secunda quædã eloqa sacre apostolicã authoritatẽ proxime
consequẽtia. Nos autẽ his q nobis propinqores sunt, pro ingenij nostri proportióe, diuina tra Hebræ. 5.
demus. Si eñ cibus solidus perfectorum est, hoc certe & alios pascere quãtę pfectionis ẽstimã
dũ esse censemus. ¶ Recte igitur id quoq; nobis est dictum. Contemplationem qdẽ intelligi- Illud quod
bilia eloqa prorsus inspicientes, compendiosamq; eorum doctrinam consummatę uirtutis ex Hierothæ.
istere. Scientiam uero sermonum ad id conducentium atq; eiusmodi disciplinam, inferioris effecit, se a
meriti præceptotibus discipulisq; congruere. Enim uero diligentissime id obseruauimus, ut q̃ fieri non
B diuinus ille precęptor plane nobis expressit, nunquam attingeremus, ne forte repeteremus et negat.
edem ad id pxponendum quod in uerborum diuinorũ explanatione fuisset ab eo propositum
¶ Conuenimus quandoq; apud pontifices nostros deo plenos (ut nosti) nos simul & ipse, mul
tiq; sancti fratres nostri uisuri corpus illud quod uitæ principem deumq; suscepit. Vbi aderãt Dormitiõi
& Iacobus frater domini, & Petrus excelsum & amplissimum theologorũ culmen. Illic ergo augu. v. Ma
post contuitum placuit, ut pontifices omnes pro uiribus quisq; suis infinitæ potentiæ delibatis riæ qui in
diuinæ bonitatem laudarent. Hierotheus aũt alios oẽs ibi doctores sacros (ut nosti) post ipsos terfuerint.
theologos supauit, tot' excedẽs, tot' extra se posit': & eorũ q̃ laudabat cõmunióem patiẽs. Quã S. Ia. fr. di.
obrẽ ab omib' q audiebãt eũ atq; uidebãt, siue cognoscerẽt ipsum seu non cognoscerẽt occu S. Petrus a
patus deo diuinusq; laudator est iudicatus. Sed quid non illa tibi referã, q̃ illic sunt theologica ra po. prin.
tione tractata: Iam uero nisi mei oblitus sum memini me partes quasdam diuinarum illarum H. mi laus
laudationum abs te sæpius accepisse, adeo studuisti, diuina diligentissime prosequi. ¶ Verum Hu. S. Dio.
quæ illic mystice tractata sunt, missa in præsentia faciamus, quippe cũm nec multis exprimi Reue erga
possint: & tibi nota sint. Quoties autem oporteret nostra multis cõmunia facere, etq̃ multos Hi. S. Dio.
possemus in sanctam disciplinam nostram introducere, erat profecto mirandum, q̃ longe Hi
C erothæus sctõrũ doctorũ plurimos antecelleret, & diuturna docendi sedulitate, & puritate mẽ
tis, & exacta diligẽtia demonstrãdi, ac cæteris omnibus quæcũq; ad sacra eloqa pertinẽt. Itaq;
nos nunq̃ aduersus solem tam ingentem figere auderemus obtutus. Sic enim nobis cõscij su-
mus, nec ignoramus nos, nec intelligibilia quidem ipsa diuinorum satis intelligere posse, vel in
effabilia diuinæ cognitionis mysteria verbis exprimere. Et profecto longe diuinorum virorũ
scientia, veritatem theologicam spectante, inferiores sumus. Huc profecto reuerentia summa
nos adduxit, vt nec audire, nec loqui de diuina philosophia quicq̃ auderemus, nisi id pror sus
incidisset animo, non oportere diuinarum rerum cognitionem (quatenus assequi licet) nos ne
gligere. Id autem nobis persuaserunt, non solum naturalia mentium desideria amatorio quo-
dam affectu contemplationem rerum sublimium quantam capere possunt desideria: sed ipsa
quoq; optima legum institutio diuinarum quæ supra nos sunt inquirere vetans, quippe cum
& nostra merita superent, & compræhendi non possint. Quæ vero pręter id quod naturaliter
appetuntur notitiæ quoq; nostræ concessa sunt studiose perdiscere, cæterisq; benigne tradere
admonẽt. His igitur & nos psuasi, nec labore, nec ignauia pterremur, quo minus diuina pro fa
cultate nobis cõcessa q̃ram'. Imo vero eos etiã q humano ingenio supiora cõtẽplari nõ possũt
absq; auxilio deserẽdos, minime iudicãtes descendim' ad scribẽdũ, noui quidẽ nihil audẽtes in-
ferre, sed munitiorib' quibusdã, & p singula dispositis inquisitionib' discernẽtes & explicãtes
ea quæ ab illo vere Hierothæo, id est, sacro quodam deo perspicatia compẽdiosa sunt tradita.

¶ PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS III Cum

VM inquarto capitulo sit aggressur⁹ principalē materiā hui⁹ libri in hoc tertio cap.orat& orare hortať ꝑ tātoꝝ mysterioꝝ reuelatiōe,ostēdēs qbus modis mēs cōtēplatiua deo appropinquat & assistit,cū͛de⁹ a nullo localiter distet,sed in oīb⁹ sit &infinitate sua cūcta impleat &excedat.Deinde ad oronē cōtēplatiuā inuitat sub exēplo cathenę multi luminis de cęlo depēdētis,& funiū a littore ad nos in naui cōstitutos extētorū,aut econuerso petrā immobilē de naue impellētiū.Vñ añ omnia est orādū:nō ut deū trahamus ad nos,sed ut nos ad deū trahamur &uniamur.Postea excusat se de eo ꝙ ista tractat,cū sanct⁹ Hierotheus ipso maior,&magister ei⁹ huiusmodi supernaturaliter tractauerit in obscuris cōmentis theologiæ.Qui si totam theologiā seriatim tractare dignatus fuisset, Dionysiu s nihil ab eo diligēter tractatum,iterū tractare præsumeret.Sed quæ ipse Hierotheus eū conspicatius docuit,multa breuiter comprehendens,hæc Dionysius & condiscipuli eius magistri præcepto minus capacibus specialiter referans,secūdum audientium capacitatem Vnde Thimotheus cui hūc librum scripsit Dionysius dictum librum Hierothei tanquam excedentem intellectum suum Dionysio remisit.Quo libro cibantur etiam perfecti,quorum solidus est cibus.Perfectissimis ergo congruit profundior scripturarum intelligentia conspicax & pura. Inferioribus autem doctoribus scientia scripturarum ad perfectiorem profunditatem dirigētiam.Hierothei autem perfectionem insinuat ex excedente & ecstatica laudatione diuinæ bonitatis humanam infirmitatem assumentis,in ciuitate Hierusalem penes sepulchrum domini in præsentia sanctorum apostolorum,Petri Iacobi Iohannis Dionysij,Thimothei,& aliorū spiritualium uirorum conuenientiū ad tractandum de mysterio incarnatiōis dominicæ.Cui etiam disputationi beatus Paulus interfuisse ostenditur ex sequētibus suppresso nomine eius. Prosequtur etiam ulterius commendans dictam laudationem Hierothei.Vnde se asserit contra solem magnum nunquam inspicere,subiungens se non sufficientem esse ad intelligendū diuina intelligibilia,nec ad eloquendum de deo dicibilia neq; doctuꝝ de deo nisi quæ a deo secundum ueritatem acceperat,sed neq; neglecturum quæ de deo nouerit.Dei autem cognitionem contingentem non negligere non solum suadent mentium desideria naturaliter sapientiam cupientia,sed sacra scriptura scrutari deum supra uires nostras & immoderate nos prohibens in his q̄ nobis cœlitus de deo cognoscere datū est,monet diligēter exerceri,& alijs benigne tradere.His ergo persuasis Dionysius postpositis pigricia & pusillanimitate subuenire cupiens eis q profundiora ipso non capiunt,tractatum diuinorum nominum assumit,non de eis noua docturus,sed quæ Hierotheus breuiter & profunde tractauerat sigillatim & specialibus tractatibus manifestaturus. E

DE OPTIMO, LVMINE, PVLCHRO, AMOre,ecstasi,zelo:& quia malum neq; ON,neq; ex eo quod est,neq; in existentibus.

Cap. IIII

I commodum ergo in eam iam sermone diuinam nominationem redeamus quam remote theologi super diuinæ deitati ab omnibus segregant,ipsam (ut arbitror) diuinam subsistētiam bonitatem dicentes,& qa existendo optimum ut essentiale optimum,in omnia quę sunt extēdit bonitatem.Etenim sicut quidem qui secundum nos,est sol non cogitans aut præeligens,sed eo esse illuminat omnia quæ participare lumen eius secundum propriam potentia sunt rationem:sic & optimum super solem,ut super obscuram imaginem excellenter principale exēplum ipsa subsistentia omnibus existentibus proportionaliter supermittit totius bonitatis radios.¶Per quos aut subsistere inuisibiles &intellectuales omnes & essentiæ & uirtutes,& operationes per eos sunt,& uitam habent,non deficientem & non minoratam omni corruptione & morte,& materia,& generatione F

Bonū sua natura radios suos per cūcta diffūdere

Angelos quicquid sunt a bono accepisse.

ne purgate, & ab inconstantia, & fluxu, & aliud aliter ferente mutabilitate sursum politæ. & incorporales & immateriales, intelliguntur, & ut intellectus supermundane intelligunt, & existentium proprie illuminantur rationes, & iterũ incognata quæ propria sunt deferunt & habitationem ex bonitate habent, & fundamentũ eis inde est, & continentia, & custodia, & refectio bonorũ, & eius appetentes, & esse, & bona esse habent, & ad eã (ut possibile) reformatæ & bene specificatæ sunt: *ex his quę post se sunt communicãt, ut diuina lex suggerit in eas ex bono prodeũtibus donis. ¶ Inde eis superornati ordines ad seinuicem unitates inter seinuicem locatiões inconfusæ discretiones ad meliores reductiuæ minorũ uirtutes, circa secunda prouidentię maiorum propriarum uniuscuiusq; uirtutũ custodiæ & circa eas nõ labentes ambitus circa appetitũ optimi immutabilitates & sublimitates, & q̃cũq; alia dicta sunt a nobis in eo de angelicis proprietatibus & ordinatiõibus. Sed quæcunq; ipsius cœlestis hierarchiæ sunt angelicæ mundationes & supermundani luciducatus, & consummationes totius angelicę perfectionis ex causalissima & fontali sunt bonitate, ex qua & deiforme eis donatũ est, & elucere in eis occultam bonitatem, & esse angelos tanquam enunciatores diuini silentij, & ut luminaria clara in † aditis existentijs interpretatiua præmissos. ¶ Sed & post illos sacros & sanctos intellectus, animæ & quæcunq; sunt animarum bona per summe optimã fiunt bonitatem, amatrices eas esse habendi essentialem uitam insolubile ipsum esse, & posse ad angelicas intentas uitas per eas ut optimas ductrices in omnium optimorũ bonitatẽ principalem reduci, & inde emanantiũ illuminationũ in participatione fieri secundum summã analogiam & deiformitatis donationem, ut uirtus participare, & quæcunq; alia a nobis in his quę sunt de anima enumerata sunt ¶ Sed & de ipsis (si oportet dicere) irrationabilibus animabus aut animalibus, quæcunq; aerem secant, & quæcunq; in terra gradiuntur, & quæcunq; in terram extenduntur, & in aquis uitam, aut in mari & in terra sortientia, & quæcunq; sub terra cooperta uiuunt & obruta: & simpliciter quæcunq; sensibilem habent animã aut uitam, & hæc omnia per optimum animantur et uiuificantur. Et germina omnia nutritiuam et motiuam habent uitam ex optimo, et quæcunq; sit inanimalis, et nõ uitalis essentia, per optimum est, et per ipsum essentialem habitum sortita ¶ Si autem et super omnia existentia est, quomodo igitur est optimum, et informe formificat? Et in se sola, et non essentiale essentiæ excellentia est, et non uiuens, superans uita et non intelligens, superans sapientia, et quæcunq; in optimo informiũ sunt supereminentissime specificationis. Et si iustum dicere optimũ quod est super omnia existentia et id quod non ON appetit, et contendit quomodo in optimo esse et hoc esse ente superessentiali iuxta omnium ablationem. ¶ Sed quod quidem nos in medio prætermissum effugit, et cœlestium principum et sublimitatum causa optimũ. nõ aucta et nominatiua et omnino immutabili eadem latitudine et consonantiũ, (si sic oportet dicere) maxima cœlesti uia motuum, et sideralium ordinum et decorositatum, et luminum, et collocationum, et singularũ stellarũ permeabilis multimode motiõis, & eius q̃ est duorũ luminariũ: quæ eloquia uocant magna ab eisdem in eadem circũmeabilis reuolubilitatis, secũdũ q̃ apud nos dies et noctes

Margin notes: B (at "sos. ¶ Sed & post illos"); C (at "bent uitam ex optimo")

*&. Angelicas ordines eẽ ab ipso bono

† abditis. Bonitatis diuinę in animas diffusio

rõnales

Irrõnalia diuinam participare bonitatem

Bonũ primũ quõ inuenit in materia prima

† minuta uel minocata.

Ab ipso bono sũt ordines dotes cœlestes moderatio q̃q; decus & splẽdo

Gene. I

ctes terminatae,& mensis,& anni mẽsurati. Temporis & eorum quæ in tempore sunt circulares motus segregant,& numerant,& ordinant & continent ❡Quę si quis dixerit de ipso per se solari radio? Ex optimo enim lumẽ & imago bonitatis. Deinde & † lucis uoce laudatur optimum,uelut in imagine principalis forma manifestata. Sic enim omnium† summitas diuina bonitas a sublimissimis & maximis essentijs usq; ad nouissima peruenit & adhuc super omnes est, neq; his quæ sursum sunt anticipantibus eius excellentiã,neq; his quæ deorsum sunt ambitum transgredientibus: sed illuminat potentia omnia,& quę non sunt facit,et uiuificat ,& continet & perficit,& mensura est existentiũ,& æternitas,& numerus & ordo,& ambitus,& causa,& finis. Sic & diuinæ bonitatis significatiua imago magnus hic & plenus luce,& semper lumine sol secundum multã cõsonantiã boni,& omnia quęcunq; participare eum possunt illuminat,& super extentum habet lumen in omnia. Expandens inuisibilem mũdum sursumq; & deorsum propriorum radiorum claritates. Et si quid eas non participat,hoc non infirmitatis aut breuitatis est illuminatiuæ eius distributionis ,sed per assumptionis luminis importunitatem,non repansorum luminis in participationem. Itaq; multa sic se habentium radius transsiens quæ, post illa illuminat,& nihil est uisibiliũ quo nõ recipiatur secundum propriæ claritatis superexcellentem magnitudinẽ. Sed & ad generationẽ sensibiliũ corporum cõmittitur,& ad uitam ea mouet,& nutrit, & auget,& perficit,et purgat,et renouat: et mensura est,et numerus horarũ,dierũ,et secundum nos totius temporis lux. Illa enim est lux,et si tunc imperfecta erat. Quam quidem diuinus dixit Moses et ipsam illã terminasse primã secundũ nos dierum trinitatem. ❡Et sic quidem omnia ad semetipsam bonitas conuertit & principaliter congregatrix est dispersorum,ut principalis et unifica deitas, et omnia ipsam ut principium et continentiã,ut finem appetunt, et optimum est (ut eloquia aiunt) ex quo omnia subsistunt et sunt,tanquam ex causa perfectissima adducta,et in quo omnia cõstituta sunt tãq̃ in † oĩpotẽti cõsulto custodita,et cõpræhẽsa: et in quod omnia cõuertuntur, sicut in propriam singula summitatẽ Et illud concupiscunt omnia. Intellectualia quidẽ et rationalia sciẽter . Sẽsualia uero sensibiliter. Sensus autẽ expertia tantũ insito motu uitalis appetitus. In animalia autẽ et tantummodo existentia,ad solam essentialem participationẽ opportunitate,secundum hanc * significationem imaginis rationem,et lux congregat et conuertit ad seipsam oĩa uisibilia mota, illuminata, caleficata, omnino ab ipsis splendoribus comprehensa. Ac per hoc & sol ,quia omnia soluta facit,et congregat dispersa,et omnia eum sensibilia desiderant,aut ut uidendi , aut ut mouendi, et illuminandi, et calefaciendi,et omnino comprehendendi a lumine appetentia. Et neq; ibi dico iuxta antiquitatis uerbum,quia deus est sol,solusq; et creator huiuscemodi uniuersitatis propriẽ procuret manifestum mundum. Sed quia inuisibilia dei a creatura mundi factura intellecta conspiciuntur ,et æterna eius uirtus diuinitatis. ❡Sed hæc quidem in symbolica theologia . Nunc autem intelligibile optimi luciuocũ nobis laudandum et dicendum, quia lux inuisibilis optimus dicitur,omnem quidem supercœlestem intellectum implendo inuisibili lumine

Lumẽ solare
† luciuoce.
† summitatis.
Sol bonitatis diuinæ.
Lumẽ diuinũ q̃re nõ oĩa illuminet.
E
Luminis solaris effectus.
Genesi. 1
Solissimilitudo ad deũ.
Rom. 11.
† in omni
Optimũ lumẽ oĩa concupiscere.
† significatoriæ
F
Supstitio Aegyptiaca.
Roma. 1
Lumẽ intelligibile

mine, omnem uero ignorantiam, et errorem abigēdo ex omnibus quibuscunq; inest animabus, & omnibus ipse sacro lumine tradendo, & intellectuales earum oculos expurgando, circumposita eis ex ignorantia caligine, & remouendo, & replicando multa grauitate tenebras condensas, & tradendo primoquidem claritate moderata, deinde illis tanquam degustantibus lumen, & magis desiderantibus magis semetipsam, intus dando, & copiose illucendo, quia dilexerunt multum, & semper extendendo eas in ea quæ ante sunt iuxta suam inspiciunt analogiam. ¶ Lux igitur inuisibilis dicitur super omnem lucem optimum, ut radius fontalis & supermanans luminis effusio omnem supermundanum, & circamundanū, & immundanū intellectum ex plenitudine sua illuminans, & intellectuales eorum, totas *renouās uirtutes & omnes continens superordinando, & omnia superans superincumbendo: & simpliciter omnem illuminatricis uirtutis dominationem, tanquam principalis lucis, & plus quam lucis in semetipsa comprehendens & superaus & intendens. & intellectualia & rationalia omnia congregans & perdita faciens. Etenim sicut ignorantia separatrix errātum est, ita inuisibilis luminis præsentia cōgregatrix, & unitrix illuminatorū est & perfectiua, & adhuc conuersiua ad uere ON, ex multorum opinione uanorū conuertens uarios uultus, aut potius dicendum phantasias, in unam uerā & purā & uniformem congregās scientiam & unā & enutrice luce implicans. ¶ Hoc optimū laudatᵣ a sacris theologis, & ut bonū, & ut pulchrū, et ut dilectio: et ut dilectissimū: et q̄cunq; aliæ dicendæ sunt formificę et gratiosæ speciositatis diuinę nominationes, Bonū autē et pulchrum non separandū in ipsa in uno omnia comprehendenti causa, hæc enim in existentibus omnibus in participationes et participantia diuidentes, pulchrum quidem esse dicimus pulchri particeps. Pulchritudinem uero participationem pulchrifice omniū bonorum causę. Superessentiale autem bonum pulchrū quidem dicitur, propter ab eo omnibus existentibus traditam proprie unicuiq; pulchritudinem, et uelut omnium bene compactionis et claritatis causale, instar luminis fulminās simul omnibus pulchrificas fontalis radij sui traditiones, et uelut omnia ad seipsum uocās. Inde et pulchrū dicitur, et uelut tota in totis se congregans. Et bonum uero, sicut omne bonum simul, et plus quam bonum, et semper ON, secūdū eadem, et similiter bonum, neq; factū, neq; solutum, neq; *acutum neq; tabidum: neq; hic quidem bonum, hic uero malum: neq; tum quidē cū uero nō: neq; ad hæc quidē bonū, ad hæc autem malū neq; ibi quidem, ibi autem non, tanquam quibusdam †totum bonum, quibusdā uero nō bonum: sed ut ipsum per ipsum, cū ipso, uniforme semper ON bonum, et ut omnis boni fontem et pulchritudinem supereminēter in semetipso præferens. Simpla em̄ et superexcellenti omnium bonorum natura omnis pulchritudo et om̄e bonū uniformiter secūdū causam an̄ substitit. ¶ Ex bono ipso om̄ibus existentibus esse secūdū propriā ratiōem singula queq; bona, et per bonū oīm copulatiōes et societates, et amicitiæ, et bono om̄ia adunāᵣ et, principiū oīm bonū, uelut factiuū causale et mouēs om̄ia et cōtinēs ea propriæ pulchritudinis amore, et summū oīm dilectissimū, uelut perfectiuū causale. Propter bonū em̄ om̄ia

Philo. 3 Lumē inuisibile

*reuocās

B

Pulchrū diuinū.

Pulchrū creatū qd Pulchritudo creata quid. Pulchrū increatū

C

*auctum

†ON

Bonū incausatū, ois causalis boni fons Oia fieri ppt bonū

fiunt & exemplabile: quia secũdum ipsum oĩa segregant. Ideo & ipsum est optimo bonũ, quia bonũ & optimũ iuxta omnẽ causam omnia concupiscunt, & nõ est quid existẽtiũ qđ nõ participat bonũ & pulchrum. Audebit autẽ & hoc ratio dicere, quia & quod non †ON participat bonũ & optimũ. Tũc enim & hoc bonũ & optimum cũ in deo secũdum omnium ablatiõem superessentialiter laudať. D

†Est

¶ Hoc unũ bonũ et optimum singulariter est omniũ multorum bonorum & optimorum causale. Ex hoc omniũ existẽtiũ essentiales subsistẽtiæ unitates, discretiões, immutabilitates, alteritates, similitudines, dissimilitudines, societates cõtrariorum, distinctiones unitorum, prouidentię superiorum, uicissitudines ęquiformium, conuersiões inferiorum omnium in semetipsis custoditiue, & immundabiles habitationes & collocationes: & iterum omniũ in omnibus propriæ unicuiq; societates, & cõpaginatiões, & inconfusæ amicitiæ, & harmoniæ uniuersitatis, in uniuerso cõcretiões, insolubiles, cõtinentiæ existẽtium nõ deficientes, susceptiões faciendorum, status omnes & motus: alij intellectualium, alij animarũ, alij corporum. Status enim & motus est omnibus, super oẽm statum, & motum omnẽ, collocãs unumquodq; in suimet ratiõe, & mouẽs in propriũ motũ.

Bonũ primũ oĩm essentiarum secũdarum, statuũ ordinũq; socialis origo.

¶ Et moueri quidẽ dicũtur diuini animi circulariter quidem, uniti nõ inchoãtibus, & nõ terminatis illuminationibus boni & optimi. In directũ uero qñcũq; pueniũt in subiectorum prouidentiam recta omnia terminantes, oblique, quia et prouidẽtes inferioribus inreuersibiliter manẽt in immutabilitate circa immutabilitatis causale bonum & optimum incessanter circumeuntes. Animæ autem motus circularis quidem est in semetipsam introitus ab his quę foris sũt, & intellectualiũ suarum uirtutum uniformis cõuersio, sicut in quodã circulo inerrabile suum donãs, & a multis quæ sunt extrinsecus se cõuertẽs & cõgregãs primum in semetipsam: deinde uelut uniformem factam adunãs adunate adunatis uirtutibus: & sic in bonum & optimum manuducta quod super oĩa existẽtia & unũ & id ipsum, & nõ inchoãs & nõ finitũ. Oblique uero anima mouetur, quãtũ proprie se ipsa diuinas illuminatur sciẽtias, nõ intellectualiter & potẽter, sed rationaliter & inuestigiose, & ut cõmixtis & transitorijs operatiõibus. Per uero directũ, qñ nõ semetipsam intrãs & singulari intellectualitate mota. Hoc eẽ (ut dixi) est, quod secũdũ siclum, sed ad ea circa se proueniẽs, & ab his extrinsecus tãquã a quibusdam symbolis uariatis & multiplicatis in symplas & unitas reducitur cõtemplatiões. E F

De angelico motu triplici, circulari, recto & obliq.

De aiarũ motibus. Motus circularis

Mot⁹ obliquus Motus rectus

¶ Horum igitur & sensibiliũ in uniuerso trium motuũ & multo prius uno quoq; mãsionum, & stationum & collocatiõum, causale est & cõtinẽs, & finis & bonũ, & optimũ, & super omnem statum & motũ. Propterea oĩs status, & motus est & ex ipso, et per ipsum, et in ipsum, et propter ipsum. Etem ex ipso et per ipsum, et essentia, et uita omnis, et mentis et animæ et omnis naturæ, paruitates, æqualitates magnitudines, mẽsuræ oẽs existẽtium corratiõalitates, et cõpactiões et cõcretiões, uniuersitates, partes, unũ oĩe, et multitudo, cõiũctiões partium totius † similitudinis unitates, cõsummatiões uniuersalitatũ, quale, quãtum, tãtum mul*tum, cõparatiões, discretiões, omnis multitudo, omne cõsummũ, termini omnes, ordines † cõtinẽtiæ, elemẽta, formæ oĩes, essentia, oĩs uirtus, oĩs operatio, oĩs habitus, oĩs sensus, oĩs ratio, oĩs intellectus, oĩs illuminatio,

Bonũ ac pulchrũ causam exemplarẽ eẽ causalẽ ac finalem ordinis uniuersi.

* multitudinis

† eminentiæ

omis

omis scientia, omis unitas: & simpliciter, omne ON, ex bono & optimo, & in bono & in optimo est, & in bonũ & optimũ conuertitur. Et omnia quæcunq; sunt & fiunt, per bonũ & optimũ sunt & fiunt. Et ad hoc omia uident, & ab ipso mouentur & continentur, & propter ipsum, & per ipsum, & in ipso omne principiũ exemplatiuũ, cõsummatiuum, intellectuale, speciale, formale. Et simpliciter ome principium, omis continentia, ome summũ: aut (ut conprehendens dicam) omia quæ sunt ex bono & optimo: & omia quæ non sunt superessentialiter in bono & optimo; & est omium principiũ & finis, & superprincipale & superfinale: quia ex ipso & p ipsum, & in ipso, & ipm sunt oia, ut ait sacer sermo. ¶ Omnibus est igitur bonũ & optimũ concupiscibile & amabile & delectabile, & per ipsum & propter ipsum minora meliora conuersibiliter amant, & sociatiue æquiformia, ęque honorabilia & meliora minora prouide: & hæc semetipsa singula queq; cõnexe, & omnia bonum & optimũ desiderantia facit, & uult omnia quęcunq; facit & uult. Audebit autem & hoc dicere uera ratio, quia & ipse omnium causalis per bonitatis excellentiã omniã amat, omnia facit & uult, omnia continet, oïa conuertit. Et est etiã diuinus amor, optimus & optimi per optimũ. Ipse enim bñfactor, existẽtium amor in optimo per excellentiam ante subsistens, non sinit ipsum infoecundum in se ipso manere. Mouit autẽ ipsum in agẽdum iuxta omniũ

B genitiuam excellẽtiam. ¶ Et ne quis nos arbitreť cõtra eloquia amoris cognominationem honorificare. Est quidẽ eñ irrationabile (ut arbitror) & stultum nõ uirtuti intẽtionis attendere, sed dictionis. Et hoc nõ est diuina intelligere uolẽtiũ proprium, sed sonos lenes recipiẽtium: et hos usq; ad aures transeũtes forinsecus cõtinẽtium et nolẽtium scire quid quidẽ talis dictio significet, quomodoue iã oportet et per alias æquipotẽtes et manifestiores dictiones declarare, patiẽtiumq; elemẽtis et literis non intellectis, et syllabis et dictionibus incognitis non ingrediẽtibus in animæ suæ intellectuale, sed foris circa labia et auditus eorũ percrepitantibus, ac si non liceat quatuor numerum per bis duo significare, aut simplã lineã per rectam lineam, aut maternitatẽ per paternitatem, aut aliis quibusdam multis orationis partibus idipsum significantibus. ¶ Oportet autẽ scire secundum re-

C ctã rationẽ, quia elementis, & syllabis, et dictionibus, et scripturis, et orationibus utimur per sensus. Sic cum anima nostra intellectualibus operationibus ad inuisibilia mouetur, abundant cum sensibilibus sensus, sicut et intellectuales uirtutes, cum anima deiformis facta per unitatem ignotę inaccessibilis lucis radiis desiderabilibus seimmittit inuisibilibus theoriis. Cum uero animus per sensibilia remoueri festinat ad cõtemplabiles inuisibilitates pręciosiores, omnibus sunt clariores sensibus prouectus per lucidiora uerba planiora uisibilibus, sicut cum non plana sunt accumbentia sensibus, neq; ipsa animo assistere sensibilia bene poterunt ¶ Veruntamen ut non hæc dicere putemur, tanquam diuina eloquia submouẽtes, audiant hanc amoris nominationẽ criminantes. Ama eam inquit et custodiet te, amplexare eam & exaltabit te: honora eam ut te conprehendat. Et quæcunq; alia secundum amatorias theologias† dicuntur. Et quidem uisum est quibusdam nostris theologis & diuinius esse nomen amoris quam dilectionis. Scribit autẽ & diuinus Ignatius: Meus amor crucifixus est. Et in ipsis introductionibus elo

Marginal notes: †omne existens. Oia fieri ça bonũ | Iohã. I. Rom. II. Oia suo mõ appetere ipm bonũ & pulchrũ. | Intentio dictorũ pot⁹ pensanda q̃ ipsa verborũ vocabula. | Verbis vtẽdũ ꝓpt sensum | Supflua intellĩgẽtia qñdeo iũgimur. | Amoris noie quõ vti liceat | Prouc. 4 | † laudantẽ | † hierologis | Ignatius episcop⁹ & martyr

Sapié. 8 quiorum inuenies quendam dicentẽ de diuina sapientia: Amator factus sum for mæ illius. Itaq; hoc amoris nomẽ ne timeamus, neq; quis nos cõturbet sermo de hoc disceptans. Mihi enĩ uidẽtur theologi commune quidem dixisse dilectionis & amoris nomẽ. Propterea autẽ diuinis magis referre amorẽ, ppter incõsequẽtẽ talium uirorum adamationem. Pulchro enĩ uero amore nõ a nobis tãtum, sed ab eloquijs ipsis laudato, multitudines non capientes uniforme amatorię diuinę nominationis proprie ad semetipsis partibile, & corporale, & diuiduum labe fece*amoris runt, cum non sit uerus amor, sed umbra: aut magis casus a uero amore. Remotũ est enim multudine singulare diuini & unius*rationis. Ideo & sic difficilius nomen multis putatũ in diuina sapientia statuitur, & ad reductionem eorũ & restitutionem in ueri amoris notitiam, & ita ut absoluatur in ipso difficultas. A nobis autem iterũ ubi & inconsequens quidem sæpe intelligendũ terrenos zelos secun-
2. Reg. 1. dum opinionẽ melioris famæ. Cecidit, quis ait, dilectio tua super me, sicut dilectio mulierum. ¶ In elucescentibus diuinis sublimitatibus in eadem uirtute statuitur a sacris theologis dilectionis, & amoris nomẽ secundũ diuinas manifestatio
Amoris uirtus q. nes. Et est hoc uirtutis unificæ & coniunctiuę, & differenter cõtemperatiue in bono, & optimo per bonum, & optimũ ante substitutæ per bonũ & optimũ, æditę & continentis quidem ęquipotentia secundum socialem uicissitudinẽ mouentis autẽ prima ad minorum prouidentiã, & collocantis inferiora conuersioni supe
Amor q̃ ecstasim efficiat. rioribus. ¶ Est autẽ & ecstaticus diuinus amor, non sinens seipsos esse amantes, sed amandorum. Et declarantur quidẽ superiora prouidentia facta inferiorum, & æquiformia inter seinuicem continentia, & minora ad prima diuiniori conuer
Diu. Pa. Galath. 2 sione. Proinde & Paulus magnus in excellentia diuini factus amoris, & mẽte excedentem suam uirtutẽ, assumens diuiniore: Viuo ait iã non ego, uiuit autẽ in me Christus. ut uere amator & mẽte excedens. Sic sic deo inquit, & non ipsam sui uiuens, sed ipsam amatoris uitã, ut nimis dilectissimã. ¶ Audendũ autẽ & hoc pro
Amorẽ diuinũ p oĩa diffundi. ueritate dicere, quia & omniũ causalis bonorũ, & optimorũ, oĩm amore per excellentiã amatorię bonitatis habitudine sua fit ut existentia omnia prouidentijs ambiens, & ut bonitate & dilectione, & amore fouetur, & ex super omnia, & omnibus remoto, ad unum omnibus iuxta educitur mente excedentẽ, super essentialẽ
Deus Zelotes. uirtutẽ redeuntem semetipso. Propter quod zęloten eum diuini sapientes appellant, uelut multũ in existẽtia amorem, & ut ad zelum suscitatorem cõcupiscentiæ suæ amatoriæ, & ut zelotẽ eam ostendentem & concupita zelantem & ut prouisis eum existentibus, per semetipsa zelantibus, & omnino bono et optimo est amabile, et amor, et in bono, et in optimo ante collocatur, et per bonum, et optimũ
Deũ dici amorẽ uel dilectionem. sunt et fiunt. ¶ Quid autem omnino theologi uolentes: Nam aliquando quidem amorem et dilectiõem ipsum dicunt: aliquando uero amatum et dilectum. Eius quidem ipse causalis, et ut præuolens et genitor. Hoc autem ipse est, et eo quidem mouetur. Eo autem mouet quando ipse suimet et sibi est præcessor et mouens.
Deũ dici amatũ uel dilectũ. Sic autem dilectum quidem et amatum eum uocat ut bonum et optimum. Amorem autem et dilectionem ut mouentem simul et reducentem uirtutem, eum qui est in seipsum solum ipsum per seipsum bonum et optimum. Et sic quidem ediscendum existentem semetipso per semetipsum excellentis unitatis optimam pro
*amatorium cession em, & amatorum motũ simplum per seipsum motũ, per seipsum actiuũ præ-

præexistentem in optimo,& ex optimo existentibus emanantẽ, & iterum in optimum conuertentem in se:& infinitum seipso,& carens principio, diuinus amor ostenditur differenter,sicut quidam æternus circulus per optimũ, & ex optimo,& in optimo,& in optimũ inerrabili conuersione circumiens,& in eodẽ & per idipsum,& prouueniens semper,& manens,& reuolutus. Hæc & communis noster sanctus perfector diuinitus introduxit ꝑ amatorios hymnos, quorũ non inconsequens recordari, & ut sacrum quoddam caput imponere de amore nostro sermoni S.Hiero.

¶Ex sanctissimi Hierothei amatorijs hymnis.

AMOrem siue diuinũ,siue angelicum,siue intellectualẽ,siue animalem,siue naturalẽ dicamus,unitiuã quandam,& continuatiuã intelligimus uirtutẽ: superiora quidem mouentẽ in prouidentiã inferiorũ, æquiformia iterum insociabilem uicissitudinem, & nouissima † obiecta ad meliorum & superpositorum conuersionem. Amor qu tuplex †subiecta

¶Ex sanctissimi Hierothei eisdem amatorijs hymnis

QVOniam ex uno multos amores ordinauimus, consequenter diximus quales quidem eorũ quæ in mundo sunt et supermundialiũ amorũ,scientiæ,& uirtutes quos supereminẽt secundũ redditã rationis speculatione intellectualiũ & inuisibiliũ amorum ordines,& dispositiones post q̊s per se inelligentes,etsi qui uere ibi bonis amoribus super apparent,& hymnum proprie hymnizant. Et nunc iterum recipientes omnes in unum & cõplicatum amorem,& omniũ ipsorũ patrẽ conuoluamus simul & congregemus ex multis primo in duas cõpræhendentes eũ amatorias uniuersaliter uirtutes, quarꝝ potentatur & principatur omnino ex omni summitate omnis amoris immensurabilis causa,& ad quam extenditur connaturaliter unicuiq; existentiũ ab existentibus omnibus uniuersalis amor. Amores oẽs ad duos referri.

B

¶Ex sanctissimi Hierothei eisdem amotorijs hymnis.

AGE nunc & has iterꝝ in unum congregantes,dicamus quia una quędã est simplex uirtus,seipsam mouens ad unitiuã quandã temperantiam,ex optimo usq; existentiũ nouissimũ& ab illo iterum consequenter per omnia usq; optimũ ex seipsa,& per seipsam, & ad seipsam seipsam reuoluens, et in seipsam semper eodẽ modo reuoluta. Amoris vis Hacten⁹ ex S.Hie.

C

¶Quid malum & vnde sit malum quæstiunculæ contra prædicta.

ET quidẽ dixerit quis: Si omibus est bonũ et optimum amabile, et ad seipsum et dilectũ,(appetit enim ipsum,et quod non est,ut dictum est,et cõtendit quõ in ipso * esse et ipsum formificum est etiã informiũ, et in ipso, et ꝙ nõ ẽ sup essentialiť dicit et est) quõ dæmoniaca multitudo nõ appetit bonũ et pulchrũ. Ad materialis ꝟo existẽs,et angelica erga appetitũ optimi stabilitate recidẽs malis oĩbus causa,et sibi ipsi et alijs q̃cũq; uitiantť dicit. Quõ aũt oĩno ex optimo aggrauata dęmoniaca gens non est deiformis? aut quomodo optimum ex optimo factum mutatum est? Et quid uitiauit ipsum? et omnino quid malum est? et ex quo principio substitit,et ex quo existentium est? Et quomodo optimus ipsum adducere uoluerit? Quomodo autem uolens potuerit? Et si ex alia causa malum, quæ altera existentibus præter optimum causa? Quomodo autem et prouidẽtia existente est malũ? aut factũ oĩno,aut nõ † interceptũ? et quõ †fiti Dæmões q̃re nõ diligant bonum. †At †intercemptum

appetit quid existētium ipsum præter optimum? D

Absolutio quæstionum

Malū nō esse ex bono. †hoc Optimi natura ē. Malum nō eē ex malo.

HÆc quidē ergo forsan q̄s dicit huiusmodi dubitatiōibus. Talis aūt ęcorū rō. Nos uero dignabimur apud rerū ueritatē respicere. Et primū quidē† hic dicere cōfidemus. Malū nō est ex optimo, & si ex optimo ē, nō est malū. Neq; em̄ ignis frigere, neq; optimi nō optima adducere, et si existentia oīa ex optimo (natura em̄ optimo adducere & saluare, malo uero corrūpere & pdere) nihil est existētiū ex malo, & neq; ipsum erit malū. Siquidē & sibiipsi malū sit. & si nō hoc nō oīno malū erit malū. Sed habet q̄ndā optimi secūdū quā oīno est partē. Et si existentia bonū & optimū desiderant, & oīa quæcūq; faciūt per inspectū optimi faciūt, & oīs existentiū speculatio principiū habet & finē optimū. Neq; em̄ in mali naturā respiciēs facit quæ facit.. Quō erit malum in existētibus aut omnino ON, tali optimo desiderio desertū? Et si existentia oīa, ex optimo, & optimū summitas existentiū, est quidē in optimo, & q̄d non ON. Malū autem neq; ON est. Si autē nō, non omnino malū, neq; nō* existens.* Nullū em̄ & uniuersaliter non ON, nisi in optimo, secūdū superessentiale dicit: Hoc erit ergo optimū simpliciter & existente, & non existente multo prius supercollocatum. Malum uero neq; in essentiali, neq; in non existentibus est, sed ab ipso non existente magis distat optimo, & non essentialius. E

†ON †nihil Malū nō eē inter essentias.

Malum vnde proueniat rebus.

VNde ergo est malū dicet quis? Si em̄ nō est malū, uirtus ac malitia idē: & aut omnis omi, & aut impartibili corrationale, aut neq; uirtuti pugnans erit malū. Et quidē contrariū tēperātia, & intēperantia, & iustitia & iniustitia. Et neq; alicubi secundum idē iustū & iniustum dico, & tēperatū & intemperatū, sed & añ foris manifestatā eius qui est in uirtute ad cōtra positū distantiā in ipsa multo prius animā uniuersaliter distiterunt uirtutibus malitiæ, & rationi passiones insidiantur. Et ex his necessarium dare quid bono malum contrarium. Non enim sibiipsi bonum contrarium, sed sicut ab uno principio & uno egenitum causali societate, & unitate, & amicitia gaudet. Et neq; minus bonum maiori contrarium: Neq; enim minus calidum aut frigidum plurimo contrarium. Est ergo in existētibus, & ON est, & opponitur bono malum. Et si corruptio est existentiū, nō expellit hoc esse malum, sed erit & hoc ON, & existentiū gignificum. Aut non sæpe huius corruptio, huius fit generatio, et erit malum in uniuersitatis plenitudinem comperfectiuum, et uniuerso (nō quid imperfectum) esse propter seipsum præstitū. F

Vnū bonū alteri nō eē directe contrarium.

Malum inquantum malum nihil efficere.

DIcet autem ad hęc uera ratio. Quia malum, si malum, nullam essentiam aut generationem facit, solum uero uitiat et corrumpit (quantum in se est) existentium substantiam. Si autē genificum quis ei esse tribuat, et huius corruptioni alteri dare generationem: Respondendū uere. Nunquid corrūpunt quę dant generationem? Sed corruptio quidē et malū corrupit et uitiat tm̄, generatio uero et essentia per bonum fiunt. Et erit malum corruptio quidem per seipsum genificū uero per bonū. Et siquidē malū, neq;† existēs, neq; existētiū factiuū. Per autē bonū &† existēs & bonū† existēs & bonorū factiuū. Magis aūt. Neq; enim

Malū nil pducere.

et bonũ et malũ,neq; eiuſdem corruptio et gñatio eadẽ,ſecũdũ idipſum uirtus neq; hęc uirtus aut hęc corruptio. Ipſum quidẽ malũ neq;* exiſtẽs neq; bonũ neq; gignificum,neq; exiſtẽtiũ & bonorũ factiuũ. ❡ Bonũ autẽ qb uſcũq; pfecte ineſt pfecta facit,& pura & integra optima. Minus vo ipſum participãtia ,& impfecta ſunt bona,& mixta per defectũ boni & nõ eſt uniuerſaliter malũ neq; bonũ, neq; bñficũ,ſed qd maius aut minus bonũ ,bono pximũ proportionaliter erit bonũ. Qm quidem ipſa per oĩa ueniẽs pfectiſſima bonitas,nõ uſq; ſola implet circũ ſe omino optimas eſſentias. Extẽditur autem uſq; ad nouiſſimas,his quidẽ uniuerſaliter aduenięs his , autẽ minus: alijs uero nouiſſime,ut unũqdq; eã participare poteſt exiſtẽtiũ. Et quædã quidẽ omino bonum participãt ,quędã uero magis & minus priuãtur: Quædã autẽ obſcuriorẽ habẽt boni participationẽ,& alijs ſecundũ nouiſſimã cõſonãtiã adeſt bonum. Si em̃ nõ proportionaliter unicuiq; bonũ adeſſet,eſſent diuiniſſima & honorabiliſſima a nouiſſimorum habẽtia ordinẽ. Quõ autẽ & eſſet poſſibile uniformiter oĩa participare bonum? Nũ quid oĩa exiſtẽtia ſimiliter in uniuerſale eius participationẽ oportuna? Nunc autẽ hæc eſt boni,uirtutis ſuperexcellẽs magnitudo , quia & priuata , & ſuimet priuatiõem poſt ſe facit,ſcdm quod uniuerſaliter eſt ſui participa re. Et ſi oportet

*ON ubi q; hic,p. exiſtens. Gradus bonorũ.

B fidũ dicere uerum,& pugnãtia ei ſua uirtute & ſunt,& pugnare poſſunt. ❡ Magis autẽ(ut cõphẽdẽs dicã)oĩa exiſtẽtia quãtũ ſunt,& bona ſunt & ex bono,quãtũ aũt priuanẽ bono,neq; exiſtẽtia ſunt,neq; bona. In alijs quidẽ em̃ habitudiuibus,q̃lis eſt caliditatis & frigiditatis,ſunt caleficata:& relinquente ea caliditate,& uitæ & mẽtis multa exiſtentium ſimul expertia ſunt,& eſſentia deus exaltatur ,& eſt ſupereſſentialiter & ſimpliciter. Aliarũ quidẽ oĩm ſimul abeunte ipſa q̃ nõ eſt in genita oĩno habitudine ſunt exiſtẽtia & ſubſiſtunt. Quod vo p omnẽ modum bono priuatum eſt nunq̃ neq; erat,neq; eſt,neq; erit,neq; eſſe põt,quale eſt incõtinẽs Et ſi priuetur bono iuxta irrationabilẽ cõcupiſcentiã, in hoc quidẽ neq; eſt,neq; exiſtẽtia cõcupiſcit,participat tamen bonum ,ſecundum ipſam unitatis & amicitiæ obſcurã conſonantiam. Et furor participat bonũ p ſe mouẽdo & appetẽdo opinabilia mala ad opinabile bonum erigere & cõuertere. Et ipſe certãtis uitę ap

C petens tanquam totus uitæ appetens,& egregiæ opinionis & hoc appetere,& uitam appetere,& ad egregiã uitam reſpicere,participat bonum. Et ſi omnino bonum cõſumpſeris,neq; eſſentia eſt,neq; uita,neq; cõcupiſcẽtia,neq; motus, neq; aliud aliquid. Itaq; et fieri ex corruptione generationẽ nõ eſt mali uirtus,ſed minoris boni præſentia,quãtũ et egretudo defectus eſt ordinis non oĩs. Si em̃ hoc fieret neq; egritudo ipſa ſubſiſteret. Manet autem et eſt ægritudo* eſſentia,habens minimum ordinem,et in ſe ſubſtitutum. Quod enim omnino expers boni, neq; ON,neq; in exiſtentibus. Quod autem mixtum per bonum exiſtentibus,ac per hoc in exiſtentibus,et ON. quantum bonum participat. Magis autem exiſtentia oĩa tm̃ erũt magis et minus et quãtũ participant optimũ. Et em̃ in eſſẽdo p ſe ipm nũq̃ nuſq̃ ON,neq; erit,hoc aũt ibi qdẽ ON,ibi vo nõ ON,q̃ntũ qdẽ recedit ab eo qd ſp ẽ,nõ ẽ,quãtũ aũt ex eẽ accepit tm̃ ẽ,et ei oĩno eẽ,et qd nõ ON ipo cõtinet et ſaluat. Et malũ qd qdẽ eſt oĩno a bono receſſio,neq; in magis,neq; in minus bonis erit. Hoc autẽ ibi quidẽ bonũ,ibi vo nõ bonũ. Pugnat qdẽ bono cuidã,nõ

*eſſentia.

omni

omi autē bono. Tenet aūt & hoc boni participatiōe,& substantificat & suimet priuatione bonū tota sui participatiōe, Omnino enim +abeunte bono, neq; totaliter quid erit bonum, neq; mixtū neq; p se malū. Si em̄ malū imperfectū est bonū, absentia perfectissimi boni,& imperfectū,& pfectū bonū aberit. Et tunc solū erit & uidebitur malū, qn̄ his quidē est malū quibus opponitur, his autē tanq̄ bonis aufertur. Pugnare enim sibijnuicem eadem per eadem in omnibus im possibile. Non ergo ON malum.

+abeunte bono qd erit bonum.

¶Malum non esse in rebus procedentibus ex bono, nec in bono, nec a bono.

SEd neq; in existentibus est malum. Si enim omnia existentia ex bono,& in omnibus existentibus bonū,& omnia cōtinet bonū, aut non erit malū in existētibus, aut in bono erit: aut in bono nō erit. Etem̄ neq; in igne frigus, neq; ille uitiatur eo,& malū bono inexistēti. Si autem fuerit, quō erit in bono malū? Si quidē ex eo incōsequēs & impossibile: Nō potest em̄ (ut eloqorū ueritas ait) arbor bona fructus malos facere, neq; illud iterū. Si autē non ex ipso, ex alio clarū, qa principio & causa. Etem̄ aut malū ex bono erit, aut bonū ex malo, aut si non hoc possibile, ex alio principio & causa erit & bonū & malū. Omnis em̄ dyas nō principiū, monas autē erit totius dyadis principiū. Et quidē incōsequēs ex uno & eodē duo omnimoda cōtraria prouenire,& esse,& ipsum principiū nō simplū & singulare, sed partitū & biforme & cōtrariū in seipsum & mutabile. ¶Imo ṽo neq; duo existētiū cōtraria principia possibile,& ea inter seinuicē & in uniuerso pugnātia. Si em̄ hoc daretur, erit & deus nō innocēs neq; sine rixa. Siquidem si sit quid eū perturbās, sequitur quod oīa erūt inordinata et semp pugnātia. Et quidē amicitiā omibus existētibus bonū tradit, et p se pax, et pacis donās, laudatur a sacris theologis. Proin̄ et amica bona, et cōpacta omnia, et una uita egenita et ad unū optimū coordinata et adunata,& similia et cōparata inter seinuicē. Itaq; nō diuinū malū et malū nō diuinū. ¶Sed neq; ex deo malū. *Si em̄ nō bonus, aut benefacit, et bona adducit, et nō aliqn̄ qdē et quędā, aliqn̄ nō et nō oīa. Trāsmutatione qdē in hoc faciet et mutabilitatē, et circa se, hoc est circa oīm diuinissimū et causam. Si autē in deo bonū subsistētia est, erit trāsferēs ex bono deus aliqn̄ qd est aliqn̄ aūt qd nō. Si ṽo participatiōe bonū est et habet et ex altero habebit, et aliqn̄ quidē habebit, aliquando aūt nō habebit. Nō igitur ex deo malum, neq; in deo, neq; simpliciter, neq; secundum tēpus.

Substātiā non esse malam

Matth.7.

E

Principia duorū rerum impossibile sibi contrariari

1.Cor.14
Ephesi.2

+Aut

F

*ON
Malū nullum esse ex deo

¶Malum in creaturis nō esse aliquid

SEd neq; in angelis est malū. Si em̄ annūciat bonitatē diuinā deiformis angelus illud, *existēs scdm participatiōem scdo, qd quidē scdm causam enūciat primo. Imago dei est angelus, manifestatio occulti luminis, speculū purū, splēdidissimū, immaculatū, incōtaminatū, incoinquinatū, recipiēs totā (si iustū dicere) speciositatē bn̄formatę deiformitatis, et pure declarās in seipso (sicut possibile est) bonitatē q̄ est in +abditis. Nō igit̄ neq; in angelis est malū. Sed puniēdo peccātes sunt mali, hac ergo rōne et cōpescētes delinquētes sunt mali et sacerdotū diuinis mysterijs immūdū prohibētes. Et quidē neq; puniri malū sed dignū fieri pęna. Neq; scdm dignitatē, phiberi sacris, sed nō sacrum et nō sanctum fieri, et in cōtaminatis inoportunum.

In angelis nō eē malum.
*ON Angelis quid
+adytis.
Punire nō malū sed dignum fieri pœna.

¶Dæmoniacam turbam naturaliter nequaquam esse malam

Sed

SEd neq; dæmones natura mali. Etenim si natura mali, neq; ex bono, neq; in existentibus neq; ex bonis conuersi natura & semper mali sunt. Sequitur: Sibimet sunt mali an alijs? Siquidem sibimet, an corrumpunt, aut qđ corrumpunt? essentiã an uirtutem, an actionem? Siquidem essentiã, primũ quidem nõ iuxta naturã. Natura enim incorruptibilia non corrũpunt, sed acceptiua corruptiões. Sequitur, Neq; hoc omnibus & omnino malum, sed neq; corrũpitur quid existentium, secundum quod essentia & natura, sed defectũ iuxta naturam ordinis harmonię & commensuratiõis ratio infirmatur, manere similiter habẽs. Infirmitas autem non perfecta. Si eñ perfecta, & corruptionẽ & subiectũ interimeret, & erit ipsa corruptio: & suimet corruptio. Itaq; huiusmodi nõ malum, sed deficiens bonũ. Quod eñ omnino expers boni, neq; in existẽtibus erit, Et de uirtutis & actiõis corruptiõe eadem ratio. ¶ Deinde quomodo a deo facti dæmones, sunt mali? Bonũ eñ bona adducit & substituit, Et quidẽ dicuntur mali dixerit quis, sed nõ secũdum quod sunt (ex optimo eñ sunt, & optimã sortiebãtur essentiã) sed secũdũ quod nõ sunt, infirmi, ut eloquia aiũt, seruare suũ principatũ. In quo eñ dic mihi uitiari dicimus dæmones, si nõ incessatione diuinorũ bonorum habitudine & actione? Sed itaq; si natura mali dæmones, semper mali. Et q̃dẽ malũ instabile est: ergo si semp̱ sic habent nõ mali, quod eñ semp̱ idipsum, optimi propriũ. Si autẽ nõ & semp̱ mali, nõ naturales, sed indigẽtia angelicorũ bonorum. Sed nõ omnino expertes boni, secundum quod & sunt, & uiuunt, & intelligunt: & omnino est quidã in eis concupiscentiæ motus. Mali autẽ esse dicuntur, propter quod infirmãtur circa naturalẽ operatiõem. Falsa ergo cõuersio est eis malũ, & a cognatis suis egressio, & informitas, & imperfectio, impotẽtia, & saluãte eis perfectiõem uirtute infirmitas, & fuga & casus. ¶ Itaq; quid in dęmonibus malũ? Furor irrõnabilis, amẽs cõcupiscẽtia, phãtasia proterua. Sed hæc & si sunt in dęmõibus, nõ õmino neq; in omĩbus, neq; hęc secũdũ se mala. Eteñ in alijs animalibus nõ motus taliũ sed interempti oẽst & corruptio animali, & malũ. Habitus eñ saluat, & esse facit hæc habentẽ animabus naturã. Nõ igitur malũ dæmonũ gẽs, quantũ est iuxta naturã, sed quãtũ nõ est. Et nõ mutatũ est datũ eis totũ bonũ, sed ipsi dato ceciderunt toto bono: & datas eis angelicas donationes, nũquã ipsas cõmotas fuisse dicimus, sed sunt & integri & clarissimi: & si ipsi nõ uidẽt participantes suas boni cõspectiuas uirtutes. Itaq; qđ sunt, & ex optimo sunt & optimi, & bonũ, & optimũ cõcupiscunt eẽ, & uiuere, & intelligere existẽtiũ appetẽtes & priuatiõi: & fuga, & casu cõnaturalibus sibi optimis dicũtur mali, & sunt mali, scđm qđ nõ sunt. & qđ nõ est appetẽtes malũ appetũt.

Malũ q̃modo nõ insit dæmonibus.

Corruptiõnẽ nõ fieri ab incorruptibili.

Infirmitas quid

Iudæ. 1

Malum semp̱ instabile

Dęmões quare dicãtur mali

In dęmonib⁹ qd sit malũ.

Dęmões a bono creatos, ipsos bonos cõcupiscere bonũ &c.

B

C

Malũ nõ inesse animabus tanquam quid existens.

SEd animas quis esse dicit malas, siquidẽ quia cõtẽdũt malis, puide & salutifere, hoc nõ malũ sed bonũ & ex bono. Et malũ bene faciẽte. Si autẽ uitiari animas dicimus in u uitiãtur, si nõ in bonarũ habitudinũ & operationũ defectu & p̱ propriã infirmitatẽ imp̱fectiõe: et p̱ditiõe? Eteñ et aerẽ hunc circa nos obscurari, dicimus defectu et absentia lucis, Ipsa autẽ lux semp̱ lux est, et tenebras illuminãs Nõ igitur neq; in dæmonibus, neq; in nobis malũ ut + existens malũ, sed ut defectus et desolatio propriorũ bonorũ perfectionis.

Malũ q̃modo in aĩabus

*ON

Malũ

Malum naturaliter non inesse animantibus irrationabilibus.

SEd neq; in animalibus irrationabilibus est malum. Si enim interemas furorem & concupiscētiam, & alia quæcunq; dicuntur, & non sunt simpliciter eorum naturæ mala: Grāde quidem & færox leo perdens, neq; leo erit. Mansuetus autem omnibus factus canis, non erit canis. Siquidem canis quoddam custoditiuum, & quoddam adueniendi domesticum abigendi uero extraneum: Itaq; quod non corrumpit naturam, non malum. Corruptio autem naturæ, infirmitas, et defectus naturalium habitudinum, & operationum, & uirtutum. Etsi omnia quę sunt per generationem in tempore habent consummationē neq; imperfectū omnino contra omnē naturam.

Malū q̄ modo in aīalibus. Infirmitas.

Rebus naturalibus non inesse malum

SEd neque in tota natura malum. Si enim non omnes naturales rationes contra uniuersalem naturam, nihil est ei contrarium, eius autem per singula, hoc quidem secundum naturam erit, hoc uero nō secundum naturam, Alij em̄ aliud est secundum naturā & hoc inde contra naturā, ut malitia, hoc contra naturam, priuatio eorum quæ sunt natu ræ. Itaq; nō est mala natura, sed hoc naturæ malū, non posse quæ sunt propriæ naturæ perficere.

Malū naturæ qd.

Corporibus non inesse malum.

SEd neq; in corporibus est malum, Inde enim & infirmum, defectus formę & priuatio ordinis: hoc autem non omnino malum, sed minus bonum. Si em̄ omnino fiat solutio boni, & formæ, & ordinis, peribit, & ipsum corpus. Quia uero neq; malitiæ causa animæ corpus, clarum ex hoc possibile esse & sine corpore extra subsistentē malitiā, sicut & in dęmonibus. Hoc em̄ & intellectibus, & aīabus corporibus malum habitudinis propriorum bonorꝝ infirmitas & casus. E

Malū in corporibus quod

Materiam inquantum materiam nō esse malū.

SEd neq; multum murmurat in materia malum (ut aiunt) secundū quod materia. Etenim & ipsa ornatus, & formæ, & speciei habet participationem. Si autē sine his dum sit materia secundū se, sine delectatiōe est, & informis, quō facit quid materia, quæ neq; pati potest secundū se haqens? Sed itaq; quomodo materia malū? siquidē em̄ nihil: Non enim est neq; bonum neq; malū, Si autē est quomodo†existentia oprotet omnia ex bono? & ipsa ex bono relinquitur, etsi bonū malifactiuum sit, malū ut ex bono existēs est bonū, aut malū bonifactiuū sit & bonū, ut ex malo malum. Aut duo iterum principia, & hæc alio uno iuncta uertice. Si autem necessarium dicunt materię ad plenitudinem totius mundi quō materia malū? Aliud enim bonū quod necessariū, Quomodo autem optimus ex malo adducit quędam ad generationē, aut quō malum optimo necessarium? Fugit enim optimi naturam malū. Quomodo autem gignit & nutrit naturā materia mala existens? Malum em̄ secundū quod malum, nullius est genitiuū aut nutritiuum: aut omnino factitiuum aut saluatiuū ¶ Si autem dicerent ipsam quidē non facere malitiā in animabus attrahere uero eas, & quō erit hoc uerum? Multæ enim suum in bonum respiciunt. Et quidem quō fiat hoc materia omnino in eas in malū attrahente. Itaq; non ex materia in animabus malū, sed ex ipso delicto. Si autē & hoc aiunt materiā omnimode sequi & necessaria instabilis materia ex semetipsis collocari nō ualētibus, quō malū necessariū aut necessariū malū. F

Materiā nō eē bonum nec malum †ON

Malū ipsum nil efficere

Aię malū vnde?

Priuatio

Priuatio quō se habeat ad rationem mali

SEd neq; hoc q̄ dicimus priuare, secundū uirtutē propriā, pugnat bono, uniuersalis em̄ priuatio uniuersaliter impotēs, Particularis u'o non secundū q̄d priuatio habet uirtutem, sed secundum quod non uniuersalis est priuatio. Priuatione em̄ boni particulari existēte, nōdū malū & facta & mali natura perijt. Priuatio duplex

Boni vnā tantū causa, mali autem multi defectus

COlligēti autē dicēdum: Bonum ex una & tota causa est. Malum ex multis & particularibus defectibus.

Deum per bona cognoscere mala

SCit deus malū aut bonū et apd' ipm causę maloꝝ uirtutes sunt beneficæ.

Malū an æternum.

SI malum æternum, & creat, & potest, & est, & agit, unde ei hæc? Aut ex bono aut bono & malo, aut ambobus ex alia causa.

Malo nō esse naturam.

Om̄e qd' scdm naturā ex causa distinita gignit' si malū in causale, & infinitū nō scdm naturā. Neq; emin natura eius cōtra naturā, neq; in artificialis arte rō,

Natura animæ an sit principiū mali.

IGitur anima maloꝝ causa sicut ignis calefaciendi & omnia quibuscunq; uicina fuerit malitia replet. Bona q̄ dē animę natura operatiōibus aut aliq̄n q̄dē sic habet, aliq̄n u'o sic. Siquidē ex natura, & esse eius malū, & unde ei esse? Ex creatrice oim existētiū optima causa. Sed si ex ea. quō scdm essentiā malū? Bona em̄ oia, eadē egenita. Si aūt opatiōibus, nec hoc ē incōmutabile. Si aūt nō sic unū uirtutes? Nō et deiformitate eius fctā? Relinq̄t ergo malū infirmitas & defectus boni eē. Aiæ essentia vnde.

Boni vna causa, mali multæ malū instabile, infinitum & indeterminatum.

OPtimoꝝ causa una, si optimo malū cōtrariū, mali causę multę. Nō q̄dē facti uę maloꝝ ratiōes & uirtutes, sed impotentia & infirmitas, & mixtura dissimilium immoderata neq; immobilia, & semper sic habentia mala, sed multa & infinita & indiuersa ferentia, & his multis.

Omnia fieri gratia boni.

OMnibus etiā malis principiū et finis, erit bonū. Propter bonū em̄ omnia, et quęcūq; bona et q̄cūq; cōtraria. Etem̄ et hoc agimus, bonū desiderātes. Nemo em̄ malū respiciēs, facit q̄ facit. Proinde neq; substātiam habet malum, sed cōtra substantiam, propter bonū, et nō ex eo factum. Nemine ex certa scia facere malū.

Malum esse per accidens, nec proprium habere principiū nec finem

MAlo eē ponēdum secundū accidēs, et per aliud, et nō ex principio proprio. Itaq; qd' factū est, rectū quidē eē putādū, q̄a ex bono eē putandū, q̄a ꝓpter bonū fit. Veritate autē non rectū eē. quāobrē quod non bonū, bonū arbitramur. ꝑpter.

Malum esse præter intentionem.

OStēditur aliud concupiscibile, et aliud factū. Nō igit' malū est ex uia, neq; ex uisiōe, neq; ex natura, neq; ex causa, neq; ex principio, neq; ex fine, neq; ex termino, neq; ex consilio, neq; ex substantia. Priuatio igit' est malum, et defectus, et infirmitas, et immoderantia, et peccatū, et incōspicuū, et informe, et non uiuēs et non intelligēs & irrationale, et imperfectū, et incollocatū, et incausale, et infinitū, et infecūdum, et pigrū, et infirmum, et inordinatū, et dissimile, et multum, et tenebrosum, et in essentiale, et hoc nunquam et nusquā nullū ON. Mali descriptio egregia.

Malum an aliquid possit ex admixtione boni

QVomō autē omnino potest malū ad bonū ex mixtione. Quod enim omni

bono expers,neq; est qd neq; potest. Etem si bonũ & ens est,& cõsultoriũ,& bene potens,& actiuum quomodo poterit quid cõtrariũ bono,& substantia,& sapientia,& uirtute,& operatione priuatum?

Malũ quid dæmoni,animæ & corpori.

NON omnia omnibus,& oĩno eadẽ secũdũ idipsum mala:Dæmoni malũ contra deiformem intellectũ eẽ,animæ cõtra ratiõnẽ,corpori cõtra naturã.

Bonũ prouidere omnibus,malisq; bene vti.

QVomõ aũt oĩno mala,puidẽtia existẽte:Nõ est malũ,si malũ,neq; existẽs, neq; in existẽtibus,& nihil existẽtiũ in,puisum.Neq; eñ est malũ ON,cõspicuũ subsistẽs bono.Et si nullũ existẽtiũ non particeps boni:malũ aũt defectus boni.Nihil aũt existẽtiũ priuat̃ uniuersalit̃ bono,in oĩbus existẽtibus diuina,puidẽtia,& nihil existẽtiũ nõ,puisum.Sed & factis malis optime & pulchre,puidẽtia usa est,ad nostrã aut alioꝝ formationẽ aut utilitatẽ. ¶ Et,pprie unicuiq; existẽtiũ ,puidet.Propt̃ qd & uanã,aut disceptãtẽ multoꝝ nõ recipimus rõnẽ, q oportere aiũt,puidẽtiã & inuitos nos in uirtutẽ ducere.Corrũpere eñ naturã nõ ẽ,puidẽtię. Vñ ut,puidẽtia uniuscuiusq; naturæ saluatrix ꝑ seipos motoꝝ,ut ꝑ seipos motorũ,puidet,& oĩa,& ea ꝑ singula,siñter uniuerso:& unicuiq; q̃ntũ,puisoꝝ natura suscipit,recipit totius largissimę,puidẽtię ęditas,pportiõalit̃ unicuiq;,puidas bonitates. B

Prouidẽ tiā regere singula,ꝓ modulo cuiusq;.

Malũ non esse habere aliquid sed nõ habere propriũ bonũ.

NOn igit̃ ON malũ neq; in existẽtibus malũ.Nõ oĩno eñ malũ,si & malũ et fieri malũ,nõ scdm uirtutẽ,sed ꝑ infirmitatẽ. Et dęmõibus q̃ quidẽ sunt ex bono,& bonũ.Malũ aũt ipsis ex,pprijs bonis casu,& mutabilitates,circaq; similitudinẽ & habitũ infirmitas cognate ipsis angelicæ perfectionis.Et appetunt bonum,scdm q̃d et esse & uiuere & intelligere substituuntur.Et si nõ appetunt bonũ,id q̃d non est appetunt,& nõ erit hoc appetitus,sed uere appetitus peccatum.

ens vel substãtiæ.

Dęmoni acũ malũ vnde

Peccatum ex certa malitia quantum malum

IN sciẽtia aũt peccãtes,uocãt eloq̃a circa nõ latẽtẽ boni sciam,aut actionẽ infirmos,& sciẽtes uolũtatẽ,& nõ faciẽtes auditores quidẽ,infirmos aut circa fidẽ, aut operationẽ boni,& imprudẽtiã quibusdã cõuenire benefaciẽdo ꝑ falsam cõuersionẽ,aut infirmitatẽ uolũtatis.Et sic oĩno malũ (ut sępe diximus) infirmitas et impossibilitas,et defectus est,aut sciæ,aut errãtis scię,aut fidei,aut desiderij,aut operatiõis boni. ¶ Et quidẽ dixerit quis,nõ uidicabile infirmitas,ecõtrario uero cõcessibile:siquidẽ non licitũ erat posse,bene se haberet ratio,si aũt ex bono posse,dãte (iuxta eloquia ea q̃ sunt oportunã oĩbus,simpliciter nõ laudabile ex boni,pprio rũ bonoꝝ habitu peccatũ et irratiõabilis conuersio,et fuga,et casus.Sed hæc a nobis quidẽ in his quæ sunt de iusta,et diuina iustificationis obseruantia,satis secundum uirtutẽ dicta sunt,secundum quã sacrã actionẽ eloquiorũ ueritas,sophysticas,et ueritatẽ,et falsitatẽ contra deũ loquẽtes infirmauit, tanquam peruerse sapientes rationes. ¶ Nunc autem quantum secundum nos sufficiẽter laudatur bonũ,ut uere mirabile,ut principium et finis omnium,ut cõtinẽtia existentiũ, ut forma fic ũ non existentiũ,ut omniũ bonoꝝ causale,ut malorũ nõ causale,ut prouidẽtia et bonitas uniuersalis,et superans existẽtia et nõ existẽtia,et mala et suam priuationem bonam facientem omnibus appetibile,et amabile,et delectabile, et quæcũq; alia in his palã uera ostendit ut arbitror ratio.

Isaiæ.47 Psalm.35 Lucæ,12 Roma.1 Titum.1. Iacob.4.

F

Delictũ ex infirmitate q̃ re nõ excusabile Iacobi.1. Libro de diuino, iustoq; iudicio S. hui⁹ pñs rationẽ & iustitiam,

Boni munera quę t existẽtẽ.

¶ Eluci-

¶ELVCIDATIO HVIVS CAPITIS QVARTI. DE optimo, lumine, pulchro, amore, ecstasi, zelo, & quia malum, neq; ON, neq; ex eo quod est, neq; in existentibus.

Articulus V.

PRæmittitur huic capitulo titulus iste. De optimo, lumine, bono, amore, ecstasi, zelo, & quia malũ nec est, neq; ex eo quod est, neq; in existẽtibus. Ad materiã ergo in superioribus inceptã rediẽs autor ait: [Si cõmodũ ergo]. i. q̃a cõmodosum atq; conueniens est proseq; inchoata [in eã iã sermone diuinã noiationẽ redeam⁹]. i. reuertamur iã loquẽdo in noiationẽ illã diuinã. i. ad tractãdum de noie illo diuino [q̃ remote theologi supdiuinę deitati & ab oib⁹ segregãt. i. q̃ nomẽ theologi segregãt. i. segregatim seu ualde specialiter attribuũt deitati supdiuinę. i. diuini⁹ q̃ exprimi ualeat. Vel deitati supdiuinę. i. supexcellẽter & ineffabiliter deę ac pfectę & increatæ. Hinc alia litera habet. Ad ipsam boni apellationem explicandã pgam⁹, q̃ theologi peculiariter summę deitati ex omib⁹ applicãt [ipsam (ut arbritror) diuinã subsistẽtiã]. i. diuinã eẽntiã [bonitatẽ dicẽtes] De⁹ nãq; naturaliter independẽter, substãtialiter & infinite est bon⁹, ita q̃ sua eẽntia ac natura est bonitas pura, perfectionaliter infinita. Qd' cõsequẽter probat à posteriori, utputa ab effectu ipsius, & q̃a existẽdo optimũ ut eẽntiale optimũ]. i. nõ accidẽtaliter nec participatiue, sed ex propria natura [in omnia q̃ sunt extẽdit bonitatẽ]. i. ppriã bonitatem cõmunicat entib⁹ uniuersis, imo ipsorũ essentia, pfectio, pprietas, & q̃cq̃d entitatis in ipsis est, participatio q̃dã est bonitatis primę & increatę [¶ Etenim sicut q̃dẽ qui secũdũ nos est sol]. i. queadmodũ sol iste sensibilis, cui⁹ cotidię perfundimur uisibili luce [non cogitãs aut pelìgens]. i. non ex prædeliberatione aut præuio cogitatu [sed eo esse]. i. ex sui eẽ naturali proprietate & concreata sibi luce, non tamẽ ex solo suo esse substantiali specifico, q̃a nec lux illa sensibilis est substãtialis aut specifica forma solis, sed forma accidentalis & q̃litas naturalis queadmodũ calor est q̃litas ignis. Itaq; sol suo esse ita [illuminat oĩa quę participare lumẽ ei⁹ secundũ propriã potẽtia sunt rationẽ]. i. q̃ ex sua natura apta sunt participare ac suscipere lumẽ solis. hoc est qd' ait, quæ secundũ propriã rõnẽ. i. naturã & speciẽ sunt potẽtia. i. ualẽtia ac disposita in se recipere lumẽ solare, quod ita est, quãtũ est ex parte solis. Deniq; lux solis suo effectu & uirtute seu influentia & uigore ad multa pertingit ac penetrat, ad quę ipsa lux essentialiter non pertingit: [Sic & optimũ super solẽ ut sup obscurã imaginẽ]. i. sic summũ bonũ qd est per infinitã eminentiã sup solem materialẽ, tanq̃ super imaginẽ seu potius uestigiũ obscurũ sui creatoris, pſertim si sol atq; cœlestia corpora inanimata dicant, qd' uerius securiusq; ęstimari uidetur [excellenter principale exemplũ]. i. summũ bonũ existẽs excellẽtissime principale & ideale exẽplar, ex quo exẽplariter ac imitatiue deducta ac producta sunt omnia. Hinc alia litera continet, segregate archetypũ. i. singulari mõ principale exẽplar. Sicq; exẽplũ improprie sumit hic pro exẽplari, cũ proprie nominet exẽplũ, q̃d ad alterius similitudinẽ factũ est seu productũ: exẽplar uero id ad cui⁹ imitationẽ aut similitudinẽ aliq̃d fit [Ipsa subsistentia]. i. ex propria sua natura [omnib⁹ existentib⁹ proportiõaliter]. i. secũdũ uniuscuiusq; capacitatem, mensurã & dispositionem [supmittit totius bonitatis radios]. i. desup infundit luciformes & claras participatiões cuiuslibet seu cuiuscũq; bonitatis seu perfectionis creatæ, q̃a ab ipso omnibus deriuatũ est esse, uiuere, agere, mouere & moueri. Vel toti⁹ bonitatis. i. dona & radios suæ bonitatis, & procedentes ab ea, quæ est bonitas tota perfecta & uniuersalis omnia bona in se uirtualiter, exẽplariter, causaliter, supereminẽter, & supopulentissime cõprehendẽs iuxta quem modũ omẽ & totũ ac perfectũ coincidũt. ¶ Per q̃s & subsistere]. i. per radios istos subsistentiã sortitę sunt tanq̃ per causas formales intrinsecas [Inuisibiles & intellectuales oẽs & essentiæ & uirtutes & operatiões per eos sunt] Intelligentiæ nanq; seu angeli sunt q̃dã radii luminis increati, potentiæ quoq; ipsorũ & actus fluũt a radijs ipsis. Sic & omnis creatura dicit q̃dã radius sui creatoris. Porro ab essentia fluit uirtus seu potentia, atq; ab essentia per potentiã causatur operatio rei simili modo, a radijs illis substantialibus. Ex quibus tanti theologi uerbis multum roborat positio dicentiũ non esse materiã ullã in angelis [Et uitã habent nõ deficientem & non minoratã omni corruptione & morte]. i. indeficientem perpetuã, à sua duratiõe imminorabilem q̃cũq; corruptiõe naturali seu morte, quę fit corruptio ipsius substantialis eẽ. Attamen mors culpæ & corruptio uitiorum inest dæmonibus, omnis quoq; creatura, inquãtum ex nihilo est, de se in nihil uertibilis est, & annihilaretur nisi a suo creatore manuteneretur in esse, ut non solum Philosophi, Plato, Proclus, Auicenna: sed, theologi quoq;, Gregorius, Damascenus, Anselmus, testantur [& materia & generatione purgatæ] id est, puræ ac libe-

Margin notes: Bonita. i. diuinę exem plũ solare | Exẽplũ q̃d. Exẽplar q̃d | Bonitatis diuinę diffusi o in ãgelos | Angelorũ immortalitas. | Plato Proclus Auicenna Gregorius Ioh. Dama. Anselmus

B C

 re a ma-

re a materia, quæ est pura passiua potẽtia, subiectum formæ substantialis ac intellectualis pfe
ctionis impeditiua [Et ab incõstantia & fluxu & aliud aliter ferente mutabilitate, sursum po-
sitæ].i.collocatæ & existentes super instabilitatem & fluxum, ac mutabilitate ferente, id est in-
ducentem aliud esse & aliter .i.facientẽ aliter & aliter se habere[Et incorporales & immateri-
Liber cau. ales intelliguntur.ideo a philosophis nũcupantur substantiæ separatæ. De hoc in libro de cau
sis multa dicunt, uidelicet: Intelligentia est substantia, q̃ non diuidit. Substantiæ unitæ intelli-
gibiles, non sunt generatę ex re alia. & omnis substantia per essentiam suam, non est generata
ex re alia: Itẽq; omnis substantia stans per seipsam, est non cadens sub corruptione. Omnis sub
stantia stans per essentiam suam, est simplex & nõ diuidit. Omnis substantia simplex, est stans
per seipsam: hoc est, per essentiã suam. Et rursus: Omnis substantia destructibilis non sempiter
Proclus na, aut est cõposita, aut delata super res alias. Hinc & Proclus probat subtiliter, quod omne cõ
uersiuũ ad seipsum necessario est simplex, indiuisibile, incorporeũ, immortale, quo ad id q̃ est
taliter conuersiuum & rediduum ad se[& ut intellectus].i.tanquã mentes separatæ, per se stan
tes sine contagione materiæ[supermundane intelligunt].i.deiformiter noscunt simplici intui-
tu sine cõpositione ac diuisione, & sine reflexione & cõuersione ad rerũ phantasmata[& exi-
stentiũ proprie illuminant rationes].i.rerũ rationes ac formæ seu species, illuminantur ac deco
rant in eis ex irradiatione altissimi super ipsas. Hinc alia litera cõtinet, & existẽtiũ proprie splẽ
didantur sermones. Porro aliæ translationes euidentiores uidentur, quarũ est una. Rerum rõ
nes diuinis illustrationibus discunt. Alia uero, Existentiũ propriæ illuminant rõnibus[& ite-
rũ in cognata, quę propria sunt deferunt].i. illuminationes & cognitiones sibi desuper factas
in angelos sibi propinquores & inferiores transfundunt & constat ex dictis, super angelicã hie-
rarchiã. Vnde alia ait translatio: Rursus ad propinquiora & cognata q̃ didicerunt transmittũt E
[& habitationẽ ex bonitate habent].i.mansionẽ in deo ac cęlo empyreo, atq; in proprijs hie
rarchijs ac choris, & in pace interna habent efficienter ex bonitate increata quæ deus est. Ete-
Philoso. nim teste Philosopho, dans formã, dat consequentia formã, quæ sunt locus & motus. Ex boni
tate demũ sua intrinseca, quæ est eorũ formalis essentia, conuenit eis formaliter mansio eis con
naturalis in choro ac ordine suo saltem inchoatiue. Ex bonitate uero & excellẽtia meritorum
suorum sortitę sunt completiue distinctas ac proprias mansiones. Vnde Saluator de prõpsit:
Iohan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. hoc est, diuersi gradus & collocationes præmio-
rum, iuxta diuersos gradus distinctionesque meritorum. Alius textus habet, Habent item
ex bonitate constantiam, id est, permanentiam seu firmitatem in bono[& fundamentum eis
inde est]id est, ex bonitate habent radicationem ac stabilimentum in deo, in quo per bonita-
tem uirtutũ & gratiæ ab exordio manserunt fundatæ, & p conuersionem ad ipsum ac beatificã
uisionem, cõfirmatæ & immobilitatæ sunt in creatore[& continentia].i.cõseruatio[& custo
dia].i.tuitio ac securitas ab omni nocumento [& refectio bonorum].i.epulatio felix, iuxta il-
Psalm. 35. lud: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ[& eius appetentes].i.eandẽ refectionẽ q̃ habẽt
1. Petri. 1. iugiter cupientes, qm̃ nunq̃ fastidiũt ipsam, imo satietas & appetitus ibi sunt simul in eodẽ. Ete
nim teste summo Apostolo in ipsum desiderãt angeli prospicere[& esse & bene esse habẽt]
ex summo bono, utputa pfectionẽ primã & secundam.i. perfectionẽ substantialẽ & acciden- F
Proclus talẽ. Propterea asserit Procl⁹: Ab eodẽ habet res esse & bene esse. In libro quoq; de Causis, pro-
Liber cau. positione 18. inducitur: Res omnes habent essentiam propter ens primũ & res oẽs uiuæ, sunt
motæ per essentiam suã, propter uitam primã, & res omnes intelligentes, habent scientiã pro-
pter intelligentiam primã.i.a primo intelligente atq; sciente, ut ibidẽ in commentario exponit
[& ad eam, ut possibile reformatæ & bene specificatæ sunt].i.ad primã ac summã bonitatem
conuersæ, reductæ & configuratæ sunt quantũ per naturam ipsis possibile est. Sunt nanq; cõ-
stitutæ in termino suæ perfectionis, & potentialitas in ipsis ad actũ perfecte redacta est, præ-
sertim quantum ad essentiale præmium earundem, felicitatemque principalem[ex his quæ
post se sunt communicant]id est, mentes illæ angelicæ superiores, ex donis & bonitatibus sibi
diuinitus distributis diffundunt ac largiuntur inferioribus angelis [ut diuina lex suggeret]id
est, secundum quod ordinatio ac iussio dei ipsis præfigit, instigat, hortatur[in eas ex bono pro
deuntibus donis].i.muneribus diuinarũ influxiõum ac illuminatiõum procedẽtibus & descẽ-
Ordines angelorũ esse ab ipso bono tibus in mẽtes illas inferiores ex summo bono per mentes superiores[¶ Inde eis super ornati]
sunt [ordines]id est, ex illa influxione & illustratiõe diuina, diuersi ac decori & pulchræ orna
ti chori & ordines sunt in angelis de quorum officijs, distinctionibus & dispositionibus tracta
tum est libro de angelica hierarchia[ad seinuicem unitates]id est mutuæ uniones, seu aptæ
con

A cognitiones, secundum quod sapientis est ordinare, [inter seinuicem locationes]. i. constitutiones omnium & singulorum in conuenientibus locis ad inuicem, secundum quod angeli dicuntur esse in locis diffinitiue, [inconfusæ discretiones]. i. distinctiones & differentiæ abinuicem ualde decore, quoniam species rerum concatenatæ & counitæ sunt, quemadmodum numeri, [ad meliores reductiuæ minorum uirtutes]. i. uires, idoneæ ad red cendum ac conuertendum mẽtes inferiores ad superiores pro illuminatione suscipienda ab illis, [circa secunda prouidentiæ maiorum,]. i. actiuæ prouisiones superiorum angelorũ circa inferiores & circa humana, [propriarum uniuscuiusque uirtutum custodiæ]. i. obseruationes uirtutum propriarum uniuscuiusque angeli. Nam unusquisque illorum incõfuse custodit & explet quod spectat ad se, nec terminos sibi præfixos transgreditur, ideo subditur: [& circa eas non labentes ambitus]. i. circunspectiones & perambulationes in executione spectantium ad se nequaquam erroneæ, [circa appetitum optimi immutabilitates & sublimitates]. i. inuariabiles ac sublimes appetitiones & affectiones summi boni, in quod indeuiabiliter feruntur, tendunt ac fixæ sunt,] & quęcunque alia dicta sunt a nobis in eo]. i. de appetitu isto seu in tractatu, [de angelicis proprietatibus & ordinationibus]. i. in libro de cœlesti Hierarchia, sed quæcunque ipsius cœlestis [hierarchiæ sunt angelicæ mundationes]. i. uniuersæ purgationes actiuæ & passiuæ quæ sunt in tribus angelicis hierarchijs. [Et super mundani luciducatus,]. i. illuminationes supernæ ac directiuæ. [Et consummationes toti⁹ perfectiõis angelicæ]. i. perfectiuæ actiones, utputa tres actus hierarchici angelicorũ spirituũ.

B [ex causalissima & fontali sunt bonitate,] . i. a primo increatoque bono, a quo est omnis causalitas, fœcunditas influentia creaturarum, & bonum illud omnipotens est incomparabiliter causale: fœcundum, operatiuum, utputa infinitæ opulentiæ in seipso, iuxta illud libri de Causis: Primum est diues in se, & diues in alijs. [Ex qua & deiformedonatum est eis] id est, ex bonitate illa præstitum est angelis quod sunt deiformes, hoc est, prę cęteris creaturis creatori similiores, utputa solum intellectuales, immateriales simplici intuitu, & infallibiliter intelligentes: [& elucere in eis occultam bonitatẽ]. i. quod incomprehensibilis bonitas, liberalitas, perfectio dei in ipsis pręclarius fulget ac repræsentatur. [Et esse angelos tanquam enunciatores diuini silẽtij,]. i. quod sunt primi præcones ac nuncij denunciantes ecclesiasticæ hierarchię ea quæ deus in seipso disposuit, concepit, decreuit, & inferioribus insinuare proposuit, prout super angelicam hierarchiam expressum est. Nam & angelus interpræta tur nuncius, estque nomen officij, non naturę, secundũ Gregorium. [Et ut luminaria clara]. i. quod uere sunt splẽdida luminaria, intellectualis luminis copiose contentiua, ac alijs infusiua [in abditis existentis interpræ tatiua]. i. expositiua secretarũ ueritatum in abscondito sapientiæ dei thesauro latentium, [præmissos]. i. nuncios ad talia reuelanda desuper missos anteque fiant. Consequenter ostenditur, qualiter animabus rationalibus suo modo communicantur diuina charismata. [¶ Sed & post illos sacros & sanctos intellect⁹] id est, post mentes illas supernas immaculatas & uirtuosas, in intellectu & affectu in se & in suis operib⁹, [animæ & quæcunque sunt animarum bona per summe optimam sunt bonitatẽ] id est animæ & cuncta naturalia atque gratuita bona earum, producta sunt a superoptima bonitate, [amatrices eas esse habendi essentialem uitam]. i. quod ipse animæ amant & cupiunt habere ac retinere uitam naturæ, & ipsum uiuere primum, quod secundum philosophum est ipsis uiuentibus esse, a quo uiuere intrinseco, primo, essentiali, animabus communicato, deriuatur ac profluit uiuere secundum, id est, actio uitalis, [insolubile ipsum esse & posse ad angelicas intentas uitas, eas ut optimas ductrices in omnium optimorum bonitatem principalẽ reduci, id est, incor

C ruptibile & immortale esse rationalium animarum, reduci ad summam bonitatem, a qua optima quæque fluxerunt, [& inde emanantium illuminationum in participatione fieri,] id est effici & constitui in participatiõe illuminationẽ emanãtium a summa bonitate, [secũdũ summã anologiã,]. i. iuxta maximã proportionẽ, capacitatẽ & habitudinẽ ipsis possibilẽ. Et deiformitatis donationem ut virtus participare]. i. partim suscipere etiam diuinas proprietates, ut immortalitatẽ, intellectualitatẽ, liberũque arbitriũ, vt virtus. i. quantũ possibile est, & potestas aię se extẽdit, quæ facta est in vmbra intelligẽtię, & vim intellectiuã habet defectuosam ac discursiuã, [& quæcunque alia a nobis in his quæ sunt de aïa, enumerata sunt]. i. alia omia dona quæ sortita ẽ aïa, quæ enumerauimus in tractatu quẽ de aïa cõpilauim⁹, habet aïa ipsa a bono illo supmo. Quo cõstat quod beatissim⁹ Diony. librũ quoque de aïa edidit, quẽ vtinã haberem⁹. [Sed & de ipsis, si oportet dicere, irrationabilibus animabus aut animalibus,] id est, si oportet aut expedit loqui de irrationabilibus animabus ac brutis, quæcunque aerem secant,] id est, volando aerem diuidunt, & percussione alarum suarum efficiunt sonum. V nde in libro Sapientię dicitur: Commotis alis aerem verberant [& quæcunque in terra gradiuntur] ut gressibilia seu progressiua [& quęcunque in terra extendunt,] sicut reptilia, [& in aquis vitam aut in mari & in terra sortiẽtia]. i. quæ gignũtur

Liber cau.

Gre. ho. 34

*a lijs.

Bonitatis diuinæ in rationales animas et ratio

philosop.

bonitatem diuinã in irrationabilibus sua ratio

Sapien. 5.

& uiuunt, uel in terra, uel in aquis, aut in utroq;, ut pisces aliqui, & aues q̃ plurimæ, & de quorum productione originali legitur in Genesi. [& quæcunq; sub terra cooperta uiuunt & obruta] id est, in fossa seu pressa [& simpliciter, quæcunq; sensibilem] id est, sensitiuam, [habent animam aut uitam & hæc omnia per optimum animãtur] id est, omnia ista uitam suam a summo bono mediate aut immediate participant per generationem aut creationem, [& uiuificantur] a fonte uitæ, nõ formaliter intrinsice, sed effectiue [germina omnia,] ut plantę & gramina, arbores, [nutritiuam & motiuam habent uitam ex optimo: & quæcunq; sit inanimalis] id est, nõ animali, [& non uitalis essentia] ut elementa & plurima mixta & mineralia, [per optimum

Roma. 11. est] id est ab optimo deo sunt, ex quo, per quem, & in quo sunt omnia, [& per ipsum essentialē habitum sortita] id est, a summo bono sumpserunt habitum essentialem, id est, formam substã

Bonitas diuina quõ inueniatur in materia prima tialem, quæ eis est ueluti habitus quiescens, inhærens, seu naturalem inclinationem. [¶ Si autē & super omnia existentia est] id est, quoniam bonum increatum æternũ excellit & excedit cũcta creata quæ sunt [quomodo igitur est optimum?] non utiq; quasi inter illa contentum, aut tanq̃ unum illorum [& informe formificat]. i. qualiter ipsum nõ formatum ab aliquo, alia format? [& in se solo & non essentiale] id est, in seipso separate existens, nec alicui alteri essentiale: [essentiæ excellẽtia est] id est, om̃is essentiæ creatæ essẽtia est, id est, causa ipsius essẽtialitatis & excellentissima est essentia [& non uiuens] uita limitata, seu ita q̃ in ipso sit aliud uiuẽs, aliud uita [superans uita] id est, uita omnem aliam uitam transcendens [& non intelligens] per intellectionem a se distinctam. Est [superans sapientia] id est sapientia transcendentissima [& quęcunq; in optimo informium sunt] id est, in deo optimo fonte exemplarium rationum, a quibus

Supereminentis reliqua cuncta formantur, & ipse a nullo formatur. Sic informia quædam censentur, sunt [supereminentissimæ specificationis] id est, distinctionis superaltissimæ. Distinctis namq; & pro- E prijs & specialibus rationibus seu exemplaribus similitudinibus ac ideis, deus ęternus uniuersa

Augusti. cognoscit & operatur, ut in libro lxxxiij. quæstionum loquitur Augustinus. [Et si iustũ] est [dicere optimum quod est super omnia existentia] . i. summum & incomparabile bonũ. [Et id quod non ON appetit] . i. materia prima naturali inclinatione formam substantialem appe

Philosop. tendo, quæ est participatio quędam primi ac puri actus, uidelicet dei, sicut ait philosophus: Materia appetit formam, quemadmodum turpe pulchrum, & fœmina masculum. Deniq; materia prima secundum se considerata, dicitur non esse seu non ens: quoniam est pura potentia & infinitum entium, sicut deus dicitur purus actus & primum ens. Esse autem est a forma. Nam forma est quę dat esse. Hinc Platonici posuerunt bonum ante ens, & bonum latius participari q̃ ens, atq; materiam primam esse bonum, quia ordinatur ad bonum, puta ad formam, non tamen esse ens. In quibus sanctus Dionysius uidetur sequi Platonem. Nam in isto volumine prius

Proclus tractat de bono, q̃ de ente. Hinc Proclus Platonicus secũdo theoremate elemẽtationis suæ theo

Idem logicæ asserit: Materia quidem ex vno subsistens, entis secundũ se est expers speciei. Et iterũ: Ipsum quod non est, appetit bonum [& contẽdit quomodo in optimo esse]. i. materia quasi conatur & certat naturali desiderio esse in optimo. i. summũ bonum participare [& hoc esse ente superessentiali iuxta omnium ablationem] . i. sic existendo in ente primo per participationem, ut sit etiam ipsa ens: quæ secundum se nec est quid, nec quale, nec quãtum, secundum philoso- F phum septimo metaphysices. Ente inquã superessentiali iuxta omnium ablationē. i. ente primo, puta in deo, qui est ens superessentiale, per abnegationem uniuersorum ab ipso: quoniam non est ens nec aliquid omnium, prout res creatæ, & prout capere possumus, sed modo in infinitum sublimiori, nobis prorsus incomprehensibili. [¶ Sed quod quidem nos in medio prætermissum effugit] . i. id quod iam supra omisimus tangere. Vnde alia translatio continet. Quod nos in medio ferme fugerat [& cœlestium principum & sublimitatuũ causa optimũ] . i. summum bonum est causa effectiua exemplaris ac finalis omnium supernorum principatũ & sublimitatum & potestatum, imo & terminationum ac finium. Omnia quippe in numero, pondere & mensura constituit, & intrinsecos rerum fines seu terminationes instituit ac effecit terminos quoq; extrinsecos, terminos item durationis, secundum illud: Constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt. Vnde & in lib. Iob asseritur: Vniuersorum finem ipse considerat. Et rursus in eodem libro: Vbi, inquit, eras quando ponebam fundamenta terræ? Quis posuit mensuras eius? Circundedi terminis mare [non aucta & nominatiua] . i. causa inaugmentabilis nec nominabilis. Vel vt alij textus habent, non variata, id est, inuariabilis causa. Vnde subiungitur [& omnino immutabili eadem latitudine] . i. iugiter est existens in amplitudine suæ potestatis eadem & incommutabili [& consonantium] id est, causa est consonantiarũ & proportionum cœlestiũ motuum. Quod non est intelligendum, quod iuxta Pythagoricos sit sonus

Bonitas diuina in corporibus cœlestibus (margin)

Sapien. 11. (margin) Iob. 14. Iob 38. Iob 38. (margin)

terminata, vel innominata (margin)

realis

realis, consonantiaq; corporalis in cœlestium motibus corporum. Propter quod alius habet textus, motuum quoq; quiete & sine strepitu vires suas agentium. Qd' doctrinæ Aristotelis cōsonat[sic oportet dicere].i. quia sic expedit loqui[maxima cœlesti via].i. bonum illud supremū est causa in amplissimo cœlorum spatio ac itinere[motuum]cœlestium[& sideralium ordinū] .i. coordinationis stellarum. Vnde dominus ait ad Iob: Nunquid nosti ordinem cœli? aut pones rationem eius in terra? [& decorositatum] id est, pulchritudinē. Nempe vt in primo Thimæi habetur, incomparabili pulchritudine mundus consistit, [& luminum,] quibus cœlestia corpora radiant & ornantur [& collocationum] .i. situum & positionum[& singularum stellarum permeabilis multimodæ motionis]id est bonum illud æternum est causa prima ac principalis, q̄uis forsan non immediata multiplicium motuum siderum', qui motus sunt permeabiles, quia complentur quotidie in reuolutionibus suis, mouenturq; motu propriæ sphæræ, ac motu mobilis primi. [Et eius qui est duorum luminarium]id est, etiam causa est motuum solis & lunæ[quæ eloquia uocant magna]. Vnde in Genesi habetur: Dixit deus, Fiant luminaria in medio cœli. Et fecit deus duo magna luminaria, quorū unū secundū apparentiā magnū uocatur, qa propinquissimū elemētis: aliud scdm̄ ueritatē, qd est in medio planetarū, scdm̄ Ptolomæum aliosq; cōmuniter, q̄uis Aristoteles putauerit solē proximū lunæ, [ab eisdē in eadē circūmeabilis reuolubilitatis] .i. summū bonū est causa reuolutiōis luminariū horū ab oriēte in occidentē, & ecōuerso[scdm̄ q̄ apud nos dies & noctes terminatę] .i. ex cursu & motu solis & lunę, accipiunt & terminant in terra dies & noctes[& mēses & anni mēsurati.] Nā ex cōpletiōe motus lunę in sphæra sua ex motu primi mobilis, sumit nomē & duratio mēsis. Porro ex huiuscemodi cōpletiōe mot⁹ solaris, sumūt anni. Hinc legit in Genesi: Sint in signa & tēpora & mēses & annos. Et in Ieremia: Hæc dicit dn̄s, q dat solē in lumine diei, ordinē lunæ atq; stellarū in lumine noctis. Ecclesiasticus quoq; ait: Luna ostētio tp̄is & signū æui, mensis scdm̄ nomē est eius. Hinc subdit:[Tēporis & eorū q̄ in tp̄e sunt, circulares motus segregant & numerant & ordinant & continent]id est, luminaria ista distinguunt, & numerabiles reddunt orbiculares reuolutiones quæ fiunt in tempore, ac tempore mensurant & ordinant eas causaliter, ac causant unam post aliam, sicq; uirtualiter continēt ipsas. [Quę si quis dixerit de ipso per se solari radio] id est quod inconueniens esset idē asserere de luce seu radio solis, quod scilicet ex primo sit bono, & causet diem distinguatq; tempora, imo & ualde diuersos, miros & multos parat effectus in terra, [Ex optimo enim lumen & imago bonitatis]id est, lumen hoc sicut & cætera lumina quæ originaliter a summo bono fluxerunt, sunt euidentes imagines bonitatis increatæ, alia ornando, se undiq; diffundendo, omnia clarificando. Nam & ipsemet deus lux appellatur. Vn̄ Iohan. Deus ait lux est, & tenebrę in eo nō sunt ullę. Hinc addit. [Deinde & lucis uoce laudat optimum] id est, deus qui summum est bonum, laudatur & designatur nomine lucis ut apud Iohannem: Erat lux uera, [uelut in imagine principalis forma manifestata,] id est, sicut uere summa & exemplaris forma, resultans, resplendens & notificata per suum effectum tanto euidentius, quanto effectius ille clarior est similitudo primi & summi opificis. [Sic enim omnium †summitas diuina bonitatis]id est, bonitas increata, apex & summitas omnium rerum, [a sublimissimis & maximis essentijs usq; ad nouissima peruenit] id est, a supremis suis effectibus supernis spiritibus, operando & influendo, non locum mutando, descendit usq; ad infimos suos effectus [& adhuc super omnes est] id est uniuersis & singulis eminet, nullibi terminatus neq; inclusus [neq; his quæ sursum sunt anticipantibus eius excellentiam] id est, ita quod nec supmæ illæ creaturæ creatoris sui excellentiam, perfectionem, immensitatem præpediant, attingant aut consequantur [neq; his quæ deorsum sunt] id est, nec inferiora creata [ambitū transgredientibus] id est, infinitatem dei qua omnia intra se claudit & continet, exeant, effugiant aut euadant. Iuxta illud Psalmi: Quo ibo a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum tu illic es &c. In Iob quoq; legitur: Excelsior cœlo est, & qd facies? profundior inferno, & unde cognosces? lōgior terra mēsura ei⁹, & latior mari. Ad ipsum ergo humiliter cōfugiamus, cuius maiestatem effugere nequaq̄ ualemus. Deniq; concordat p̄dictis quod theoremate xiiij. loquitur Proclus iuxta suum modum loquendi: Omnes deorum potētiæ desursum inchoantes, & per proprias procedentes medietates, usq; ad extrema deueniūt, & usq; ad loca circa terram. Additq; in cōmentario: Neq; enim illas impedit aliqd, nec prohibet præsentiam ad om̄ia. [Sed & illuminat potentia om̄ia] i. cuncta illuminabilia, q̄ scilicet illuminatiōis sunt protin⁹ susceptiua, deus illuminat, imo & sępe illuminatiōis incapacitatē ac obicē tollit, ac gratiæ impedimenta, ut patet in his quos gratiosissime præuenit. [Et quæ non sunt, facit] per creatiōnē p̄cipue, dicente aposto: Vocat ea q̄ non sunt, tanquam sint [& uiuificat] quædam uita

Margin notes: Philosop. | Iob 38. | Plato | Gene. 1. | Philoso. | Gene. 1. | Ieremię 31. | Eccle. 43. | De luminis nomine | 1. Iohan. 1. | Diuinitas quō lauda tur luminis nomine | Iohan. 1. | †summitatis | Psal. 138. | Iob. 11. | Proclus | Rom. 4.

B
C

naturæ, quædā uita gratiæ, quædam vita gloriæ, [& cōtinet] id est, conseruat, [& perf cit,] mouendo & inclinando ad congruam operationem ac debitum finem, [& mensura est existentium] Iuxta illud philosophi: In omni genere primum est mensura posteriorum. Verum tñ deus supbñdictus, & supsublimus est mēsura extrinseca cōmunis excedens, cunctis finē imponens, vniuersa determinans, notificans & coarctans. Hoc est, quod theoremate cxvii. asserit Proclus: Omnis deus mensura est entium. Multitudines enim entiū determinat & mensurat [& æternitas]. Deus quippe est sua æternitas, nec æternitas est dei mēsura, nisi secundū rationis consideratione, [& numer⁹]. Deus est simplissima vnitas, nec est numer⁹ de gñe quātitatis, nec numer⁹ numerat⁹ pdicamētalis, quāuis sit trinitas. Sed dicit numer⁹ numerās, supexcedēs, vt causa ōis pluralitatis, [& ordo] .i. causa ordinis vniuersi, [& ambit⁹] .i. cūcta circuiēs & intra se claudēs: sicqꝫ dicit numer⁹, ordo & ambit⁹ pcausā, [& causa & finis] .i. causa effectiua atqꝫ finalis. [Sic & diuinę bonitatis significatiua, imago magn⁹ hic & plen⁹ luce & sp lūie sol] Hic ostēdit p simile, qd dixit de deo: magnus, inquiēs, hic sol .i. sol visibilis, planetas cæteros ac sidera vehemēter excedēs magnitudine corporali, virtute causāli, luce, multeplicíqꝫ effectu: Euidēs dei imago, quantū ad multa, plenus luce in se & lumine, qd influit alijs, ideo subdit: [secūdum multā boni cōsonātiā] .i. imitatiuā assimulationē, [& oīa qcunqꝫ eū participare possunt illuminat], sicut expssum ē, [& superextētū habet lumē in oīa] qsi parat⁹ illud impriri ac supfundere oībus susceptiuis, [expādēs in visibilē mundū] .i. super totū corporale vniuersum, ad naturalē ordinē ac habitudinē spectās. Nō em illuminat cœlū empyreū, nec corpora glorificata in ipso. Vñ in Apoc. dr: Ciuitas nō eget sole neqꝫ luna. Isaias qꝫ ait: Nō erit tibi sol ampli⁹ ad lucēdū p diē, [sursumqꝫ & deorsū pprioꝝ radioꝝ claritates] immittit. [Et si qd eas nō participat, hoc nō infirmitatis aut breuitatis est illuminatiuæ ei⁹ distributiōis .i. nō cōtingit ex defectu aut puitate virtutis illuminatiuę ipsius solis, q distributiu⁹ est luminis sui cūctis capacib⁹, [sed p assumptiōis lūis importunitatē] .i. ex aliq indispositiōe materiæ ad solaris lūis assūptionē .i. pticipationē nō repāsoꝝ lūis in pticipationē. [Itaqꝫ multa sic se habētiū radi⁹ trāsiēs] .i. lumē solis multa in capaciū suæ claritatis ptrāsit, [q post illa illuminat] .i. etiā illa illustrat postq facta fuerint apta illuminari, [& nihil ē visibiliū q nō recipiat] .i. in q nō recipiat lux solis, qtū est ex parte ipsius, [scdm ppriæ claritatis supexcellentē magnitudinē] .i. iuxta exuberātissimā plenitudinē lucis solis, q tāta est, ꝙ cūctis capacib⁹ psto ē. [Sed & ad gñationē sensibiliū corpoꝝ cōmititur] .i. simul cū radijs & influētijs alioꝝ cœlestiū corpoꝝ descēdit] cōfert ac mittit ad mixtoꝝ pductionē, & ad vitā ea mouet] ppter qd ait philosoph⁹: Homo generat hoiem & sol, [& nutrit, & auget, & pficit, & purgat, & renouat.] Ad oīa em ista disponit vt causa dispositiua, vniuersalis, instrumētalis ac secūdaria, nō vt de⁹, queādmodū plurimi putauerūt. Nam vt Aristo. iij. de aīa nominat solē deorū virorūqꝫ patrē, nutrimēata etiā gñatoꝝ pducit, [& mēsura ē & numer⁹ horaꝝ, dieꝝ, & toti⁹ scdm nos tpis lux, [.i. lux illa solis seu radius, est causalit mēsura & numerus tpis. Veꝝ his obijci posset, qd loqtur Damascenus li. ij. Græci p solis & lunæ ortū & occasū & cōcursū eoꝝ, aiūt oīa dispēsari q secūdū nos sūt. Nos aūt dicim⁹ ꝙ nō sūt causa alicui⁹ eoꝝ q fiūt, nec gñatiōis neqꝫ corruptiōis eoꝝ q corrūpūt. Signa vero sūt imbriū trāsmutatiōisqꝫ aeris. Et respōdēdū ꝙ Damascen⁹ efficaciter & catholice probat, ꝙ nō sūt causę directę aut coactiuę actuū humanoꝝ, pfertim qtū ad partē hoīs superiorē, intellectualē ac liberā. Porro ꝙ ait eos nō eē causam gñatiōis & corruptiōis, nec gñabiliū & corruptibiliū, pie exponēdū ē, ꝙ scꝫ nō sūt causæ taliū dñatiuæ & ptātiuæ, vt posuerūt idololatræ: nec sūt p se, sed qsi p accidēs causę corruptiōis. Vñ secūdū philosophū, sol suo accessu ad nos in zodiaco, ē causa gñatiōis & renouationis in inferiorib⁹ istis: suo vero recessu, causa ē corruptionis, queādmodū ignis sua elongatione ferī causa infrigidatiōis, & nauta sua absentia causa naufragij. ¶ Insuper effect⁹ solis & luminis eius, sūt multi. Tēpora nanqꝫ distinguit, tēporales anni vices, ac versiones, puta ver, æstatem, autūnū, hyemēqꝫ inducit, gelida resoluit, mollia qdam consolidat, & dura qdam resoluit, fructus maturat, aperit flores, terrā & arbores ornat folijs, graminib⁹, herbis, virgultis, sicqꝫ futurę resurrectionis & renouationis atqꝫ in melius cōmutationis typū pmonstrat, vapores diuersimode eleuat & disponit, lętificat & decorat mundū inferiorē, medicinalis est & suauis oculis sanis. ¶ Præterea de hac luce subiungit princeps iste theologoꝝ vnū prosus notabile. [Illa em est lux, & si tūc imperfecta erat] .i. quis informis fuerit qñ creata est, scꝫ prima die. [Quā qdē diuinus dixit Moyses] .i. quam sanctus Moyses asseruit [& ipsam illā terminasse primam secūdum nos dierum trinitatem .i. fecisse ac formasse trinitatē dierum, id est, primos tres dies secundum nos .i. dies successiuos ac temporales, quibus homines assueti sunt, antequam quarto die factus est sol, cuius motu causatus, inceptus & terminatus est quartus dies, vt patet in Genesi.

Philosop.
Proclus
Isaie 60.
Apoca. 21.
Philosop.
Philosoph.
Iohan. Damascenus
Philoso.
Effectus solis qui
Gene. 1.
Gene. 1.

E
F

Ex quib

Ex quibus uerbis est euidẽs, ꝙ sanctus Dionysius in scripturis studiosissim⁹, & in eaꝝ intelligẽ
tia ab apostolis ac apostolicis uiris, præsertim a Paulo ac Hierotheo instructus (ut ipsemet fre
quenter testatur) dies illos primæ creationis rerũ de qbus locutus est Moses, intellexit & intelli
gẽdos edocuit de temporalibus & successiuis diebus, in quoꝝ q̃rto perhibuit solem factũ. Idẽ ibidem
Leo papa affirmat, & uniuersi doctores catholici latini & Græci atq; Hebræi, qui ante Augu- Leo papa
stinũ fuerunt. Nec Augustinus expositionẽ suam nouã, antea inauditã posuit assertiue sed o- Augusti.
pinatiue loquẽdo. Idcirco quod qdã doctores scholastici eam assertiue sequũtur non censetur
laudabile, prout de hoc super secũdũ Sentẽtiaꝝ diffusius scripsi. Per hoc quoq; asserit solẽ factũ Dist. 13. 14
esse de luce illa, insinuat solẽ esse naturæ elemẽtaris. ¶ Cõsequẽter declarat q̃liter in prætactis
bonitas increata instar luminis solis se habet. [¶ Et sic qdem oĩa ad semetipsam bonitas cõuer
tit] id est, bonitas dei, uniuersa creata ad seipsam tãquam ad omniũ principalem ac ultimum fi
nem ordinat, inclinat ac mouet, a q̃ omnia naturaliter appetũt conseruari. Vnde in Prouerb.
asseritur: Vniuersa propter seipsum operatus est dñs. Qui in Apocalypsi fatet: Ego sum prin Prouer. 16.
cipiũ & finis. Porro creata diuersimode cõuertũtur ad deum. Iuxta illud in Proclo: Omne ens Apo. 1. 22.
substantialiter cõuertitur solum, aut uirtualiter aut etiã cognitiue. Nec obstat quod quædã ob Proclus
stinate & inauertibiliter sunt a deo auersa, sicut & quidam non esse desiderant, quia hoc totum
innaturale est & prorsus per accidẽs [& principaliter congregatrix est dispersoꝝ] .i. bonitas
summa ea quę ab inuicem sunt distincta, diuisa, contraria, reducit, colligit & in unum redigit
ordinẽ rerũ, ut patet de elementis ac alijs multis, ꝙ & eminẽtius agit in intellectualibus creatu
ris. Vnde Iohãnes ait: Iesus moritur⁹ erat pro gente, ut filios dei qui erant dispersi, cõgregaret Ioan. 11.
in unum. Hinc alibi fassus est: Qui nõ colligit mecũ dispergit, &c. [ut principalis & unifica dei Matt. 12.
B tas] cuius est multa in unũ reducere. Propter ꝙ dixit: Alias oues habeo q̃ nõ sunt ex hoc oui- Iohan. 10.
li, & illas oportet me adducere, & fiet unus pastor & unũ ouile. Hinc Proclus thoeremate 13. Proclus
elemẽtatiõis theologicę fatur: Omne bonũ unitiuũ est participãtiũ ipso, & omnis unitio bonũ
& bonũ uni idẽ. Etenim bonũ est saluatiuũ entiũ omniũ, propter ꝙ appetibile est omib⁹. Hinc
additur [& omnia ipsam ut principiũ, ut continẽtiã, ut finem appetũt] .i. cuncta creata primã
bonitatẽ desiderãt, ut primũ principiũ effectiuum, & ut causam cõseruatiuã, atq; ut ultimũ fi-
nẽ [& optimũ est, ut eloqa aiũt, ex quo omnia subsistũt] Omnia quippe secũdum scripturas à Roma. 11.
summo bono fluxerũt [& sunt tãquã ex causa perfectissima adducta] id est, ad esse uocata & p
ducta, iuxta illud libri Sapientiæ: Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu uoluisses: aut ꝙ Sapien. 11.
a te uocatũ nõ esset cõseruaretur. In Iob quoq; dicitur libro: Quis ignorat ꝙ omnia hæc man⁹ Iob. 12.
domini fecerit [& in quo omnia cõstituta sunt] tanquã in primo & exemplari principio ac ul
timo fine, & in cui⁹ omnipotẽtia, dispositione ac imperio sita sunt, secũdum illud in lib. Esther: Esther 13.
Domine rex omnipotẽs, in ditiõe tua cũcta sunt posita, & nõ est q tuę possit resistere uolũtati.
Iob etiã ait: In cuius manu est anima omnis uiuẽtis, & spiritus uniuersæ carnis hominis [tãquã Iob 12.
in † omni cõsulto custodita] .i. sicu in securissimo fũdamẽto & indefectibili cõseruatorio. Hinc † alia trãslatio
C alia habet trãslatio: Sicut in omnipotẽti fundo [& cõprehẽsa] id est cõtẽta & inclusa in ipso, q
ait per Ieremiã: Ecce sicut lutũ in manu figuli, ita uos in manu mea. Qui ut in Iob libro habe Ieremię 18.
tur, cõteret multos & innumerablies, & stare faciet alios pro eis. Hinc apud Iohãnẽ ait Salua Iob 34.
tor de suis electis: Nõ rapiet eos qsq̃ de manu mea. [Et in ꝙ oĩa cõuertũt, sicut in propriã sin Iohan. 10.
gula summitatẽ] .i. cũcta naturaliter inclinãtur redeũtq; in ipsum, sicut expositũ est, & singula
cõuertunt in ipsum ut cõseruẽtur, iuxta illud: Oculi omniũ in te sperãt, sicut in propriũ summũ
bonũ, ꝙ est omniũ prouisiuũ, & influẽs eis cõseruationem ac necessaria prout in uigesima pro Psal. 144
positiõe libri de Causis inducitur: Causa prima regit res omẽs, & influit super eas uirtutem ui
tæ & bonitates, & implet omne seculũ bonitate [& illud cõcupiscũt omnia. Intellectualia qd Liber cau.
& rõnalia scient sensualia uero sensibiliter. Sensus aũt exptia [.i. ea q̃ carent sensu, uidelicet ue
getatiue tãtũ] insito motu uitalis appetitus] .i. inclinatiõe desiderij uitæ uegitatiuæ q̃ sortiũtur
[Inanimalia autem] id est, prorsus inanimata nec uiua [& tantummodo existentia ad so-
lam essentialem participationem opportunitate] id est, desiderant summum bonum, oppor
tunitate id est, cõueniente eis desiderio, ad obtinendam seu conseruandum solam participatio-
nem essentialem, id est, participationem primæ & summæ essentiæ, quo ad solum gradum es-
sendi: Summus & sanctus iste Philosophus noster magnus Dionysius ista & consimilia quę
ex Philosophia & naturali lumine didicit & cognouit, theologicis suis immiscuit libris,
inquantum ea quæ fidei sunt & in scripturis habentur, per ea clarius intelliguntur. Etenim
ista naturalẽ rõnẽ secundũ simplicẽ intelligentiã nõ excedunt & a philosophis sunt cõscripta
Prę̃ser

Præſertim a Proclo ex documētis Platōis,q̄ & Proclus in cōmentario quadrageſimi ſui theore
Proclus Idem matis,ſubtiliter ualde exponit,dicendo:Sicut res procedit,ita conuertitur:& menſuræ conuer
ſionis,determinatę ſunt &correſpōdēt menſuris ſecundū proceſſum.Ideo q̄ cognitiua ſunt dei
cognitiue conuertunt ad ipſum[ſecundū hanc ſignificatione imaginis rōnē].i.iuxta iſtā pro
ſignificatoriæ prietatē,cōſiderationē & actionē ſummę bonitatis,ſignificatione imaginis.i.quæ attenditur &
penſat ex ſignificatione & deſcriptione imaginis]lux congregat & conuertit ad ſeipſam oia
uiſibilia,mota,illuminata,caleficata].i.lumē ſolis ſeu ſol ſuo lumine trahit ad ſe,& ad ſui appeti
tionē ac participationē uniuerſa corporalia,mobilia,illuminabilia à ſe,& quæ lumine ſuo ac e
ius repercuſſione caleſieri queunt,ſicut expreſſum eſt]oino ab ipſis ſplendoribus cōphēſa]
.i.p̄fata corporalia a luminib⁹ ac radijs ſolis ſunt penit⁹ q̄lificata & circūfuſa]Ac p hoc & ſol qa
oia ſoluta facit].i.qa diſſoluta reparat atq; conſolidat[& congregat diſperſa].i.diuiſa readunat
[& omnia eū ſenſibilia deſiderant].i.luce eius pfundi naturaliter cupiunt[aut ut uidendi,aut
ut mouēdi,& illuminādi,& caleficiēdi,& om̄ino cōprehēdēdi a lumine appetētia].i.uel appeti
tu uidendi actiue uel paſſiue,iuxta illud Ecclesi:Dulce lumen & delectabile oculis uidere ſolē.
Aut deſiderio mouendi ſe aut alia,& ambulādi ac operandi,iuxta illud:Ortus eſt ſol,& exibit
Ecclesi.ii. Pſalm.103. homo ad opus ſuū,& ad operationē ſuā uſq; ad ueſperā.Aut deſiderio illuminationis forinſe
cus ſeu proficiendi in ſcientia:Aut deſiderio calefactionis,quia in die frigus plus tēperat,ſeu ap
petitione cōprehendendi.i.circumfulgendi a lumine,ſecundum illud in Actibus:Optabant
diem fieri,hinc de luce adhuc nocturna Ambroſius multa ſcribit in Hexameron & in hymno.
Actor.27. Ambroſius Hoc,inquiens.i.in media nocte aut paulo poſt gallo cātāte,excitatus lucifer ſoluit polum ca li
gine,hoc omnis errorū chorus uiā nocendi deſerit,hoc nauta uires colligit.pōtiq; miteſcūt fre
ta,hoc ipſa petra eccleſiæ,ſcilicet Petrus,canēte culpā ſuę negationis diluit[& neq; ibi dico iux E
ta antiqtatis uerbum].i.iſta non dico,nec in iſta materia loquor,iuxta errorem & morē anti
quorū gentiliū[qa deus eſt ſol].i.quod ſol ſit deus & rector machinę mundialis,prout in libro
Sapientiæ de idololatris recitat,quod ſolem & lunā putauerunt rectores orbis terrarū[Soluſq;
creator]ſcilicet uer⁹ de⁹[huiuſcemodi uniuerſitatis proprie procurat manifeſtū mūdū].i.ipſe
Sapienti 13 ſolus diſpenſat & regit mundū ſenſibilē,ſicut ad Iob dicitur:Quē cōſtituit aliū ſuper terrā?aut
Iob.34 quē poſuit ſuper orbē quē fabricat⁹ eſt?Vel iſtud de ſole dicitur negatiue[Sed quia inuiſibilia
Roman.i dei].i.inuiſibiles dei proprietates ſeu attributa,ut omnipotentia,ſapientia,bonitas,quæ quam
uis realiter idē ſint,tamen pluraliter deſignantur & exprimūtur,uel propter diuerſos ſuos effe
ctus,aut propter cōparationē ad plura[a creatura mundi].i.ab homine q dicitur omnis crea
tura,apud Marcum:Prædicate euangeliū om̄i creaturæ,quia cum omni creato aliqd habet
cōmune[factura].i.p ea quæ facta ſunt[intellecta].i.intellectualiter cognita,ſeu intellectu
Marci.16. Gregorius .i.acie mentis[conſpiciunt].i.cognoſcuntur non clare p ſpeciē,in ſeipſis,ſed a poſteriori p ef
fectus,atq; p ſpeculū in enigmate[& æterna eius uirtus diuinitatis].i.poteſtas deitatis æter
na.Creatura qppe & ordo uniuerſi,eſt quaſi ſcala & ſimulachrū aſcendendi ac pertingēdi ad
aliq̄lē creatoris notitiā.Propter q̄d in Sapiētię lib.ſcriptū eſt:Vani ſunt oēs qbus nō ſubeſt ſcia
dei.Et de his q̄ uident bona nō potuerūt intelligere eū q eſt.A magnitudine eñ ſpeciei crea F
Sapient.13. turę poterit creator horū cognoſcibiliter uideri.Hinc & Iſaias admonet:Leuate in excelſum o
Iſaiæ.40 los ueſtros,& uidete,qs creauit hęc.Siqdē cauſa cognoſcit p effectū,cū effect⁹ appellet partici
pata quædā cauſę ſuę ſimilitudo.Deniq; iſtud aſſumpſit Dionyſius ex dictis magiſtri ſui Pau
li ad Roma.[¶Sed hęc qdē in ſimbolica theologia].i.de iſto in ſymbolica theologia tracta
Roman.1. uimus,in q̄ docet,q̄liter de⁹ ex corporibus cognoſcat,laudet ac nominet[Nūc aūt intelligibi
le optimi luci uocū].i.nomē dei ſpiritale uoce luminis deſignatū[nobis laudandū & dicēdū]
De luminis intelligibilis nomine .i.a nobis eſt hoc capitulo exponēdū & extollēdū.Quo uerbo oſtēdit,q lux in ſpiritalibus ue
re ac pprie dicatur,& magis quam in corporalibus[quia lux inuiſibilis optimus dicitur]
id eſt,deus imcomparabiliter bonus,dicit lux]uere ac proprie in ſua natura,quod tñ nobis ex
eius effectibus innoteſcit.Vñ ſubiūgit[oēm qdē ſupcęleſtē intellectum implendo inuiſibili lu
mine]utputa multiplici ſapientia atq; ſcientia ac lumine gloriæ [omnem uero ignorantiam
& errorem abigendo ex omnibus quibuſcunq; ineſt animabus].i.omnem neſcientiam & er
rorem culpabilem expellendo ab animabus quibus ineſt per charitatem & gratiam,ex quibus
expellit ignorantiam iuris ad quod ſciendum tenentur,& periculoſum damnabilemq; erro
rem in quibus animabus ſucceſſiue auget ſcientiam & profectū,quouſq; in patria repleantur.
Hinc ſubditur:[Et om̄ibus ipſe ſacro lumine tradendo & intellectuales earum oculos repur
gādo].i.ex cunctis animabus fidelibus et electis purgādo & repurgādo,q̄ties op⁹ eſt,oculos ea
rum

rum interiores mentales lumine sacro tradendo.i.per gratiam gratumfacientem ipsis hanc infundendo[circumposita eis ex ignorantia caligine].i. ab excæcatione circumposita ipsis ex ignorantia præceptorũ & aliorũ spectantiũ ad salutẽ[& remouẽdo & replicando multa grauitate tenebras condensas].i. auferẽdo & discutiendo ab eis tenebras uitiorum cõdensas.i.habituatas & exaggeratas ex magna tarditate & pigritia pœnitendi & emendandi, cum tñ clamet Apostolus: Surge q dormis, & exurge a mortuis. Ac Ieremias: Vsqueq morabũtur in te cogitatiões noxiæ: Psalmographus quoq: Filij hominũ usquequo graui corde. Et denuo Paulus: Deponamus omne pondus & circunstans nos peccatũ[& tradendo primo quidẽ claritate moderata].i. primitus ipsas illustrando luce ac gratia mediocri, iuxta dispositionẽ earũ. Propter q̄ ait Bernardus: Nolo repẽte fieri summus, Paulatim proficere uolo. In cuius signum Christus in euangelio cæcũ legitur paulatim clarius illustrasse, ita q̄ fatebat: Video homines quasi arbores ambulantes.[deinde illis tanq̃ degustantibus lumen].i.cœlestis grę infusionẽ & profectũ uirtutũ experiẽtibus, iuxta illud Archiapostoli: Si tñ gustastis q̃ dulcis est dñs. Et Pauli apostoli: Gustauerunt nihilominꝰ bonum uerbum dei uirtutesq; seculi futuri[& magis desiderãtibus].i.feruẽtius cupiẽtibꝰ diuinorũ charismatũ incremẽtũ & cõsolationis internę saporẽ, scd̃m illud Eccles. Qui edũt me adhuc esuriũt. Carnales qppe delitiæ dũ nõ habent, graue in se desiderũ accẽdunt, dũ uero habent, cito p satietatẽ in fastidiũ uertunt: Spiritales uero delitiæ dum non habentur uix appetuntur: dumq; degustantur uehementius affectantur secundum Gregoriũ[magis semetipsam intus dãdo & copiose illucẽdo].i.intus fulgẽdo, qm̃ ipsum feruẽs desideriũ est quasi spiritalis hiatio ac pręparatio meritũ & dignificatio ad influxũ & susceptionem abundantioris illustratiõis ac perceptionis spiritalium gratiarum. Propter quod dictũ est: Aperi os tuum, & implebo illud[quia dilexerũt multũ] summũ bonũ & eius charismata. Charitas

B nãq; ad omne bonũ disponit, & omne bonũ meretur. Ideo in Apocalypsi dominus loquitur: Suadeo tibi emere aurum ignitum, ut locuples fias[Et semper extendendo eas in ea quæ ante sunt].i. ad meliora & uiciniora intus stimulando, trahendo ac prouocando, ita quod arbitrando parum se profecisse, & ad maiorem inardescunt profectũ, iuxta illud Apostoli: Ego me non arbitror apprehendisse[iuxta suam inspiciunt analogiam].i.ea quæ dei sunt ac suæ salutis contemplantur ac pensant penes mensuram, gradũ ac facultatẽ illuminatiõis & gratiæ eis infusæ. Vnde Paulus ait: Quæ retro sunt oblitus, ad ea uero q̃ priora sunt, extendẽs meipsum ad destinatũ persequor, ad brauiũ uocationis supernæ. Nẽpe Saluatore testante: Nemo ponẽs manũ suã ad aratrũ, & respiciẽs retro, aptus est regno celorũ. Ideo ad Hebręos hortat Apostolus: Intermittentes inchoatiõis Christi sermonẽ, ad pfectionẽ feramur, ut non segnes efficiamini. Et alibi: Cõsideremus inuicẽ in prouocatiõe charitatis, & bonorũ operũ. ¶[Lux igitur inuisibilis dicitur super omnẽ lucẽ optimũ].i. summũ bonum nũcupatur lux intellectualis, spiritalis, sublimior omne luce creata[ut radius fontalis].i. tanq̃ lumẽ primũ & omnis lucis secũdæ fontale principiũ[& supermanans luminis effusio].i.tanquam exhuberantissima lux omnibus superfulgens & causa omnis lucis effusæ[omnẽ supermundanum & circũmundanũ & immũ

C danũ intellectũ ex plenitudine sua illuminans].i.mentes superans superiores, assistẽtes omnipotenti, ad exteriora non missas: mẽtes quoq; angelicas inferiores, ecclesiasticę hierarchię proximiores: & item mentes humanas, ex propria plenitudine ac abundãtia copiose ac ordinate irradians: utputa supremas p se, & inferiores p superiores[& intellectuales eorũ totas† reuocans uirtutes].i.reducens ad se uires illarũ intellectiuas.[& omnes cõtinens supordinando].i.in se cõseruãs desup ordinãdo, puidẽdo ac moderãdo, quid uniuersis & singulis illis cõueniat atq; agendũ sit[& oĩa superãs superincũbendo].i.cuncta excedens nõ distans, imo proxime psens & ipsis intẽtꝰ[Et simpliciter oẽm illuminatricis uirtutis dominationẽ tanq̃ principalis lucis & plusq̃ lucis in semetipsa cõprehẽdẽs & superãs & intẽdẽs].i.intra se habẽs, uiuẽs & intuens cuncta ã eminẽtiã principatiuã potentię illuminatiuę omniũ intellectuũ ptactorũ, tanquam ipsa existẽs lucis pcipuę: imo plus q̃ lucis, qa in infinitũ & incõpræhensibiliter excedit omnẽ lucem creatã, & superexaltissime lux est. Hinc alia litera clarꝰ habet, Sicut principaliter lucẽs & suplucens[& intellectualia & rõnalia oĩa cõgregãs].i.angelos & hoies in eũdẽ summũ finem cõuertens & colligens in se, q fecit utraq; unũ, & hoies ad hoc electos, angelis cõcordauit[& pdita faciens].i.dãnata p culpã recupans. Venit eñ filiꝰ hois q̃rere & saluare q̄ pierat[Etenim sicut ignorãtia separatrix errãtiũ est].i.quẽadmodũ ipsi errãtes ex ignorantia sua separant a deo ac sapiẽtibus, & frequenter ab inuicẽ[ita inuisibilis luminis psentia].i.gfosa psentia dei, & gr̃a eius gratificans splendida ac donum sapientiæ salutaris[cõgregatrix & unitrix illuminatorum est & perfectiua].id est, effectiue aut formaliter congregat & unit ac perficit

Ephesio. 5
Ieremi. 4.
Psalm. 4.
Hebræ. 12
Bernardus
Marci. 8.
1 Petri. 2.
Hebræ. 6
Eccle. 24.
Gregorius
Psalm. 80.
Apoca. 3.
Philip. 3.
Ibidem
Lucæ. 9.
Hebræ. 6.
Hebræ. 10.
Lumẽ in uisibile qd
*renouans
Ephes. 2.
Lucę 19
Unitas

*ON. ficit eos qui illustrantur[& adhuc conuersiua ad uere*existens].i.cōuertit eosdē ad deum incō mutabiliter existentē[ex multorū opiniōe uanorū.i.ex diuersis erroribꝰ inaniū hoīm, ut patet in hereticis, schismaticis & falsa doctrina docētibꝰ, ac pſidis, q ex sui intellectus ignorātia, imbecillitate, deceptiōe uel diabolica suggestiōe, multipliciter ab inuicem & a catholicis sunt diuisi, quorū multi pfato modo reducti sunt[conuertēs uarios uultus, aut potius dicēdum, phantasias in unam ueram & purā & uniformē congregās scientiā].i.diuersos intellectus seu potius phātasticas imaginationes uniens in uerae ac catholicae fidei salubri doctrina[& una & unitrice luce implicās] .i. concludens, concordans, salutariterq; inuoluens eos in luce diuina & ecclesiastica theoria, iuxta illud ad Romanos: Vnanimes uno ore honorificetis deum. Ad Corinth. quoq;: Obsecro ut idipsum dicatis oēs, & non sint in uobis schismata, hoc est quod ad Philippeñ affectuosissime Apostolus exhortat: Si qua inquiens consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si q̄ societas spiritus, si q̄ uiscera misericordie, implete gaudiū meū, ut idē sapiatis, unanimes idipsum sentientes[¶Hoc optimū laudat a theologis sacris, & ut bonum, & ut pulchrū, & ut dilectio, & ut dilectissimū]id est sancti theologi laudant deū tanquā uere substantialiter bonum & essentialiter pulchrū, quod est diligens quae creauit, ac sua dilectio, & dilectissimum bonū omni menti bene dispositae, quod oēs tenemur incōparabiliter toto corde diligere. Et quęcunq; aliae dicendae sunt formificae & gratiosae & speciositatis diuinae nominationes].i.reliquę oēs appellationes pulchritudinis increatae, quae est causa omnis formae ac gratiositatis, conueniunt summo bono[Bonum autē & pulchrum non separandū in ipsa in uno omnia cōprehēdente causa].i.bonū & pulchrū non sunt ab inuicem distinguēda, saltem realiter in prima causa, q̄ est in uno suo simplicissimo esse omnem perfectionē simplicissime ac penitus infinite includit ac possidet[Haec eñ in existentibus omnibus in participatiōes & participātia diuidētes].i.duo ista uidelicet bonū & pulchrū, distinguentes saltē ratione in entibus uniuersis in participantes & participatiōes.i.secundū effectus participatos & uires illos recipiētes. Siquidē bonū magis ptinet ad uim affectiuam, pulchrū ad cognitiuā, ut infra magis clarebit[pulchrū quidem esse dicimus pulchri particeps].i.pulchrū creatū uocamus, quod participat primū & summū pulchrū[pulchritudinē uero participationē pulchrificae oīm bonorū causae].i.pulchritudinē cōditā appellamꝰ ipsam participationē causę oīa pulchra producētis sub rōne q̄ pulchra est, ut infra dicet. [Superessentiale autē bonū, pulchrū quidē dicit propter ab eo omnibus existentibus traditā proprie unicuiq; pulchritudinē].i.propter pulchritudinē traditā ab eo omnibus existentibus & unicuiq; propriae, ut puta secundū suā naturā, mensurā & dispositionē. Ex q̄ seq̄ uidetur q deus uocet pulcher & bonus per causam, quia largitus est creaturis bonitatē & pulchritudinem, q quāuis sit ita, non tamen ob hoc solū, nec principaliter attributa huiuscemodi perfectionalia ei conueniūt, ut patebit. Attñ iuxta dicta subiungit[& uelut omniū bene cōpactiōis & claritatis causale].i. ob hoc q ipse est causale principiū cōpactiōis bonę.i.cōpositiōis & consolidatiōis cōuenientis & claritatis omniū rerū[instar luminis fulminās simul omnibus pulchrificas fontalis radij sui traditiones].i.ad similitudinē lucis radiosae, emittens & cōmunicās cūctis dona suę aeternae formositatis ac luciditatis[& uelut oīa ad seipsum uocās].i.inclinans & mouēs[Inde & pulchrū dicitur, & uelut tota in totis in se congregans].i.uniuersa colligens in se, ac si quodlibet esset in quolibet. hoc est, tā tenaciter & constanter[Et bonū uero sicut omne bonū simul] .i.ipse deus est bonū tanquā bonū uniuersale totius ac omnis boni in se bonitatē & perfectionē includēs[& plus quā bonū]quia est bonitas pura, incomprehensibilis & immēsa & sempON]seu totū[scd'm eadē].i.in cūctis incōmutabilis[& similiter].i.uniformiter[bonum in se E F

*auctum. [neq; factū, neq; solutū].i.nequaq̄ corruptū[neq; *acutum, neq; tabidū].i.nō acutū neq; obtusum corporeo modo[neq; hic quidem bonū, hic uero malū].i.nō sic bonū, ut in uno loco sit bonū, & in alio loco malū[neq; cuidā quidē, cū uero nō].i.uno respectu seu habitudine bonū nō alio[neq; ad haec quidem bonum, ad haec autem malum: neq; ibi quidem, ibi autem non: tanquā qbusdā totū bonum, quibusdā autē non bonū, sed ut ipsum per ipsum cū ipso uniforme

†ON sempON bonū]hoc est, bonū istud increatū, immensum est uniformiter & omnifarie ac quolibet bonū secūdū oēm cōparationē, respectū, psonā & causam: secūdū oēm locū, & tēpus, &

Boethius opus, & ex se, & p se, & cū se omniformiter ita se habet, ut etiam libro de hebdomadibus Boethius scribit[& ut omnis boni fontē & pulchritudinē supeminēter in semetipso pferēs].i. in se ipso supexcellēter habēs & ostendēs originalē ratonē ac primā fęcunditatē atq; decorē totius boni[Simpla enim & superexcellenti omniū bonorū natura oīs pulchritudo & oē bonū uniformiter scd'm causam añ subsistit].i.oīs pulchritudo scd'a, & oēe bonū causatū, subsistit añ ac uniformiter in natura cātiua omiū bonorū simplici & supexaltata: in q̄ oīa añ & ab aeterno idealiter

Margin notes: Roma 16. — 1.Corin. 1 — Philip. 2 — De diuino pulchro. — Matth. 22. — Pulchrum quō cōueniat optimo. — Pulchrum quō attribuatur creaturis. — Pulchrū creatū quid. — Pulchritudo creata quid. — Pulchrum increatum quid.

idealiter & causaliter fuerunt, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt oia scdm Aplm. Roman.11.
A [ex bono ipso oibus existentibus esse scdm propriam rõnem singula queqꝫ bona]. i. cunctis q̃ sunt cõuenit esse, queqꝫ singula. i. particularia distincta scdm propriã rõnem ex bono illo altissimo exẽplari, q̃d oim rões, formas & species in se habet, instituit ac distinxit, vtputa ars increata rõnibus plena, que cũcta supno ducit & pducit exẽplo, mundũ mente gerẽs simulqꝫ in imagine formans. De q̃ Plato asserit in Timeo: Nihil fit, cuius ortũ nõ legitima cã & rõ pcedat aliquã. Porro operi formã dat opifex suus. Et rursus: Conditor fabricatorqꝫ vniuersi optimus dat. Ab optimo aũt inuidia longe est relegata. Itaqꝫ cuncta sibi similia effici voluit, prout vniuscuiusqꝫ natura fuit capax. Quam dei voluntatẽ si quis dicat esse reꝝ causam atqꝫ originem, recte eum putare consentiam. ¶ Insuper consonat quod in Elementatione sua theologica ex doctrina Platonis magistri sui disseruit Proclus: Omnia qualitercunqꝫ participantia bono, precedit quod primo bonum, & q̃d nihil aliud est q̃ bonũ. Si ergo aliq̃d aliud illi apponas, minuis illud, faciendo quoddam bonũ pro bono simpliciter. Oim igit principiũ & prima causa bonũ est, & illud omnimode bonum est, & non hinc bonum, hinc non bonũ. Deus ergo est primũ, perfectum, summum & simplicissimũ bonũ, ex propria natura sue bonitatis oibus coicatiuus, nec aliquid relinquens totaliter expers sue participationis. Ad q̃d innuendum Chrs quoqꝫ in euangelio est locutus: Sitis filij patris vestri q est in coelis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. [& per bonum oim copulationes & societates & amicitie]. i. ex primo bono originaliter ortum habet, ꝙ res create hñt adinuicem connexionem, coordinationem, societates & amicitias, q̃d & in lib. de Causis innuit, propter q̃d Proclus: Bonum inquit, est vnitiuum participantium ipso. Ideo subdit: [& bono oia adunãt.] oia quippe appetunt bonũ & cõuertunt ad ipm, sicqꝫ adunant in ipso. Iccirco primũ bonũ est causa ordinis reꝝ [& principium bonoꝝ oim]. i primum bonum est [velut] nõ similitudinarie,
B sed vere realiter [factiuum causale & mouẽs oia] cũ sit primus motor atqꝫ impressor desiderij naturalis cuiuslibet rei ad suũ finẽ: sicqꝫ oia mouet, queadmodũ desideratũ mouet desiderantẽ & desideriũ excitat [& continẽs ea proprię pulchritudinis amore]. i. cuncta cõseruat desiderio pfectionis eoꝝ: vnũqdqꝫ eñ appetit suã pfectionẽ, & appetit q̃tũ possibile est pmanere, imo & esse ppetuũ, participare vel in se, vel in sua posteritate aut speciẽ. [& summũ oim dilectissimũ]. i. altissimum illud bonũ est oibus maxime concupitũ [velut pfectiuũ causale]. i. tanq̃ cã oim perfectiua, que plus influit q̃ quecunqꝫ causa scda, & dum cause scde remouent suũ influxum ipsa non remouet suum, vt ait autor libri de Causis, q itidẽ protestatur: Prima reꝝ creataꝝ est esse, quod proprie dr effectus prime cause. [Propter eñ bonum oia fiunt] Hinc scdm Philo. bonum & finis coincidunt, vt infra clarius exponet [& exemplabile]. i. primum bonũ est oim primum exemplar, exemplaris causa. Et ita dr exemplabile, non ꝙ ipm ad alicuius similitudinem factum sit, aut exemplariter producibile, sed ꝙ ad eius imitationem aut assimilationẽ cetera facta sint & causentur [qa scdm ipm oia] in ipsum [segregant]. i. vniuersa exemplariter pducuntur ab ipso scdm ideales rões mentis diuine, in qua oia vnum sunt, & procedẽdo segregantur ac diuersificantur ab inuicẽ, & ab ipso, redeuntqꝫ in ipm, qa cõuertunt in ipsum sicut in causam cõseruatiuã. Hinc Proclus: Ois, ait, ordo ab vnitate incipiens procedit in multitudinẽ, & reducitur ad vnitatem eandem. Itemqꝫ: Omne, inquit, causatum manet in sua causa, & procedit ab ea, & conuertitur ad ipsam. [Ideo & ipsum est optime bonum]. i. primum bonum est
C optimo excellentissimo modo bonum, vtputa independenter, interminabiliter, & per essentiã ac extra omne genus, & supra ordinẽ vniuersum [quia bonum & optimum iuxta oẽm causam oia concupiscunt]. i. entia oia in quolibet gñe cause appetunt bonum & optimum. Alij textus hñt: Bonum & pulchrum. [& non est quid existentiũ q̃d non participat bonum & pulchrũ]. i. nulla est creatura non hñs aliquã participationem boni & pulchri. [Audebit aũt & hoc rõ dicere]. i. confidenter dicam [quia & q̃d non * est]. i. etiam id q̃d non est existens [participat bonum & optimum] puta materia prima, vt paulo añ expressum est. Alie võ translationes hñt: Bonum & pulchrũ [Tunc eñ & hoc bonũ & optimũ]. i. tunc vtre aparet qd & in q̃ sit rõ huius boni, & optimi seu primi boni & pulchri [cum in deo scdm oim ablationem superessentialiter laudatur]. i. cum deo ascribitur, & ipsemet deus esse asserit altiori mõ, q̃ vlla oñdit essentia per vniuersoꝝ abnegationẽ à deo, dicendo ꝙ deus verius ac magis proprie est non bonum, & nõ optimum, & nec bonũ nec pulchrum, q̃ bonum & optimum, seu bonũ & pulchrũ: qa in infinitum excellentius ista conueniunt ei, q̃ capere aut intelligere valeamus: imo nec ei conueniunt hoc modo, quo concipiuntur à nobis. [¶ Hoc vnum bonum & optimum] seu vnum & pulchrum [singulariter est oim multoꝝ bonoꝝ & optimoꝝ] seu pulchroꝝ [causale]. i. effectiuũ

Marginalia: Boethius; Plato; Proclus; Matth. 5; Liber Cau. Proclus.; Philosop.; Proclus; Bonũ q̃do in nõ existens; * ON; Pulchrum seu optimũ quorum sit causa.

principium cunctorum, quæ in rebus creatis vocantur bona aut optima, seu bona & pulchra [ex hoc oim existentiũ essentiales subsistentiæ, vnitates, discretiones]. i. ex illo primo bono & pulchro, tanq̃ ex causa effectiua & exemplari atq; finali profluxerunt subsistentiæ essentiales. i. essentiæ de gñe substantiæ, & actuales existentiæ earundem, vnitates, discretiões [immutabilitates] quæ creaturis pñt cõpetere, sicut beati non pñt mutari à bono in malum, nec auerti à deo. [alteritates, similitudines, dissimilitudines, societates contrariorum] vt sunt cõuenientiæ & concordiæ elementorum symbolum habentium, quę sunt connexa & consociata. [distinctiões vnitorum] quemadmodum materia & forma in rebus cõpositis counitę ab inuicẽ sunt distinctę [prouidentiæ superiorum [circa inferiora [vicissitudines ęqformiũ]. i. alternę ac mutuæ habitudines coordinatorum seu æquiualentiũ [cõuersiões inferiorum oim in semetipsis custoditiue,]. i. reditiones & respectiones inferiorũ ad sua supiora, p q̃s conuersiões custodiunt & conseruant inferiora intra limites suos. Vñ Proclus fatetur: Vniuscuiusq; bonũ scd̃m vnionẽ existit. Et iterum: Omne diuinũ prouidet scd̃is, & ereptũ est ab eis. &c. [& immutabiles habitatiões]. i. ppetuę mansiões [& collocationes] Creator nãq; oia congrue collocauit, nã & iuxta Philosop. dans formã, dat & consequentia formã, vtputa motũ & locũ. [& iterũ oim in oibus proprie vnicuiq; societates]. i. mutuę rerũ confœderationes & colligationes rerum ad inuicẽ [& cõpaginatiões]. i. cõnexiones seu iuncturę [& inconfusæ amicitię]. i. connaturales cõcordantiæ & cõsensiones siue amores plurimorũ ad inuicẽ [& harmoniæ vniuersitates.]. i. cõtemperationes & consonãtiæ comproportiones & vniones suaues entium mundi inuicẽ conferentiũ [in vniuerso cõcretiones insolubiles]. i. indissolubiles cõcernentiæ rerũ, quæ instar exercitus dispositę sunt sub deo prout 11. primę Philosophię habet [continentiæ existentiũ non deficiẽtes]. i. incessantes conseruationes, qbus quædam à quibusdã manutenent, scd̃m q̃d motus cœli fertur quædã vita & vigor inferiorũ: quia à motu cœli, motus dependet inferiorum: quẽadmodũ à motu cordis, motus membrorũ in aiali, scd̃m Rabbi Mosen atq; philosophos [susceptiões faciendorũ]. i. capacitates & aptitudines seu inchoationes q̃dã faciendorũ: vel vt alij hñt, successiones eorũ q̃ fiũt scd̃m q̃d in gñalibus & corruptibilibus vnũ alteri est succedẽs: & corruptio vnius gñatio est alterius. [status oẽs & motus]. i. qetes dispositiones, motiones & actiões. [Alij intellectualium.]. i. intelligentiarũ seu angelorũ. [alij aiarum] tam rõnalium q̃ irrationaliũ [alij corporũ.] His enĩ diuersimode conueniunt status & motus, vt patet ex introductis. [status enĩ & motus est oib9]. i. deus oĩpotens est cunctis creatis cã stationis ac motionis eorũ: qui stabilis manens dat cuncta moueri, & vnũq̃dq; mouet ad propriũ finẽ, & in illo facit quiescere. Qui est [sup oẽm statũ & motũ] sicut causa super effectum, & creator super creaturã, qui tñ interdũ fertur moueri improprie, hoc est in actum procedere [& collocans vnũq̃dq; in suimet rõne]. i. vnicuiq; tribuẽs rõnem suam specificã, inq̃tum ipse est oĩm causa exemplaris, formans singula ad similitudinẽ seu imitationẽ ideæ, quã habet in se. [& mouens in proprium motum]. i. oia inclinans & excitans ad exeundum & exercendũ motus & actus sibi conuenientes, quẽadmodũ sagittator mouet ac dirigit sagittã ad signum q̃d efficit deus vt cã prima vniuersalis ac principalis, executiue vero per causas secundas. ¶ Consequenter Theologus compendiose tangit tres species motionum & contẽplationum mentium angelicarum: [& moueri qdẽ dicunt diuini animi]. i. intellectus deiformes superni [circulariter qdẽ vniti nõ inchoantibus & nõ terminatis illũinationibus boni & optimi. i. scd̃m q̃d feruntur in deũ ac diuinis splendoribus atq; illũinationibus dei actiuis, qui est ipsa illuminatio sua actiua, vniunt. Hinc alia habet translatio: Moueri spũs illi altissimi circulariter perhibentur, dũ æternis principio ac fine carentibus, pulchri ac boni fulgoribus vniuntur. Prëterea constat q̃ motus corporalis ac localis immaterialibus illis spiritibus nõ conuenit per se aut in propria eorum natura. Vñ asseruntur moueri motu circulari mõ prætacto, qm̃ sicut in circulo non apparet principium neq; finis, sic deus seu splendor & illuminatio eius principio caret & fine. [In directum vero qñcunq; pueniunt in subiectorũ pui dentiam recta oia terminãtes]. i. motu recto mouent, dũ se extendunt ac pdeunt q̃si linealiter ad inferiorũ prouisionẽ & directionẽ. [oblique, quia & prouidentes inferioribus, irreuersibiliter manent immutabilitate]. i. motu alioquo & quasi reflexo mouentur, inq̃tũ inferioribus prouidendo non cessant moueri & ferri ac conuerti immutabili inauertibilitate [circa immutabilitatis causale]. i. ad deũ & in eum qui est causa totius salubris immutabilitatis [bonũ & optimum incessanter circũeuntes]. i. circa deũ essentialr̃ bonũ & pulchrum indesinẽter intẽti, & in ipso quietissime occupati. Alia translatio continet: Circa identitatis autorẽ pulchrũ ac bonũ indesinẽter choreã ducẽtes. Veruntñ incircũscriptibilẽ deum nil proprie circumit, imo ipse potius circumit vniuersa, de q̃ psallimus: Dñs in circuitu ppli sui. Scti vero in eius circuitu esse & stare dicum

Margin notes (left): Cassiod. / Proclus. / Philosop. / Rab. Mo. / Boetius / Motus mentium sup natũ qbus. / Psalm. 124

Margin letters (right): D / E / F

A re dicuntur, quia ipsi vndiq; tendunt in illum, qui in medio est eo℞. At uero iuxta istam descriptionem dicuntur angeli sancti circulariter contemplari deum in se, & alia intuendo in ipso: recte aūt, contemplando res in similitudinibus & rōnibus proprijs ipso℞ mētibus inditis: oblique vero, redeundo ex speculatione effectuum in summę causę notitiā. ¶ Sequit de motibus aīa℞. [Aīæ aūt motus est circularis quidē in semetipsam introitus ab his quę foris sunt]. i. circularis ac spiritalis motus aīæ rationalis, est reditio ac conuersio eius à consideratione seu dilectione rerum exterio℞ ad inspectionē suipsius. Etenī aīa rationalis cum sit spiritalis & intellectualis essentia, & super corpus eleuata, ac stans per se, inqūtum intellectualis natura est reflexiua & conuersiua ad seipsam ac proprios actus, vt patet 3. de aīa, & in Proclo ac lib. de Causis ondītur. Cumq; ab exterioribus & sensibilibus incipiat eius cognitio, ab illo℞ notitia redit, & ingreditur ad seipsam. Rursus, dū illis iam cognitis ac relictis, ad suipsius intuitionē, discussionem, prouisionē reuertit & fixa insistit, circulariter moueri asserit. [& intellectualium suarum virtutum vniformis conuersio]. i. talis motus atq; reditio est simplex reductio virium eius intellectiuarum seu virtuoso℞ habituum sapiæ, sciæ & charitatis ad interiora & ad diuina obiecta. [sicut in circulo q̊dam inerrabile suum donans]. i. intellectiuā aīæ partem, quæ vt talis, nō errat. Phantasia namq; interdum est recta, interdum non recta, scdm Philosophū. Intellectus semper est rectus. Nam & eius obiectum est ve℞, nec falsum intelligitur. Hoc ergo inerrabile donans. i. statuens ac muniens quasi in circulo q̊dam. i. repositorio firmo aut infallibili ṽitate præsertim in deo: qui, sicut circulus, principio caret & fine. [& à multis quæ sunt extrinsecus se conuertens & congregans] In illis enī est, turbatur & inquietat, iuxta illud Lucę: Martha, Martha, solicita es & turbaris erga plurima. [primū in semetipsam] nam & charitas incipit à se, vt primo oīm attendat & procuret seipsam. Propter q̄d in euangel. dr̄ Quid proficit homo si lucretur vniuersum mundum, seipsum autem perdat? In Ecclesia. q̄q;: Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Itemq;: Miserere aīæ tuæ placens deo. [deīn velut vniformē factā]. i. aīam suā simplificatam [adunans]. i. recolligens ac per contemplationem & charitatem vnū cum deo efficiens [adunate]. i. reductiue [adunatis virtutibus]. i. intellectualibus viribus seu charitate & sapia. Vel, virtutibus connexis & concatenatis [& sic in bonum & optimum manuducta]. i. ad summum ac simplicissimū deū reducta, cuius imago est ipsamet aīa, sicq; ex suipsius cognitōe ad deum ascendit, redit, dirigitur [q̄d super oīa existentia]. i. entia cuncta creata infinite excedit [& vnum & idipsum & non inchoans & nō finitum.]. i. bonum illud & pulchrum est vere ac perfectissime vnum, & vnitas ipsa, in q̊ nec partium pluralitas, imo nec modorum diuersitas, vt dr̄ in lib. de Causis, & in quo idem sunt esse, posse & agere. Est quoq; idipsum, in q̊ nulla prorsus mutatio, nulla varietas, sed oīmoda ac superfectissima incommutabilitas: cōpositio quippe & mutatio, indigentiæ imperfectionisq; signum est. Si enim compositum in vno componentium haberet quicquid ad suam spectat perfectionem, superflueret aliud. Hinc dominus ait per Malachiā: Ego dn̄s, & non mutor. De q̊ Psalmographus: In pace in idipsum dormiam & requiescā. Itemq;: Tu autem idem ipse es. Hinc fertur libro de Causis: Primum est diues in se, & est diues in alijs, & significatio hui⁹ est vnitas eius, nō q̄ vnitas eius sit sparsa in ipso, imo vnitas eius est pura, qm̄ est simplex in fine simplicitatis. Si autem aliquis vult scire q̄ causa prima est simplex, proijciat mentem suam super res compositas, & inquirat de eis inquisitiōe perscrutata. Inueniet enim omne compositum diminutum, imperfectum & indigens. Indigens quidem aut alio, aut rebus ex quibus componitur. Res autem simpliciter vna, quæ est bonitas pura, est vna tantum & vnitas, & non fit super eam influxio. Porro res reliquæ non sunt diuites per seipsas, imo indigent vero vno, influente bonitates & gratias omnes. Quod etiam est non inchoans. i. non incipiens esse, q̄uis de nouo aliquando operetur, prout ab æterno instituit & pręnouit, & non finitum, sed perfectionaliter infinitum, vtputa actus purus, in quo nulla potētialitas limitans, nulla differentia contrahens, nulla materia terminans. [Oblique vero anima mouetur, q̄tum proprie seipsa diuinas illuminatur scientias]. i. inq̄tum in seipsa, puta in intellectu, docetur & suscipit illuminationes diuinas. [non intellectualiter & potent̄]. i. non pure intellectualiter ac valide, nec deiformiter, sicut intelligentia inferior illuminatur à superiori. [sed rationaliter & inuestigiose] id est, discursiue & inuestiganter, ita q̄ scdm suam naturam & capacitatem illustratur atq; dirigitur in inquirendo & proficiendo, ideo subditur: [& vt conmixtis & transitorijs operationibus] id est considerationibus inuolutis multiplici phantasmate ac sensibilibus formis & speciebus abstractiōibusq; intelligibilium specierum ab illis, q̄d in principio profectuum scientialium maxime verum est. Anima vero iam depurata, & virtuti-

Mouerī animas qd.

Aristoteles
Proclus.
Liber Cau.
Motus circularis animarum qd.

Intellectus semper rectus.

Lucæ 10.
Matth. 16
Marci 8.
Lucæ 9.
Eccle 14.
Eccle. 30.

Lib. Caus.

Malach. 3.
psalmo 4.
psalm. 104
Hebræ. 1.
Lib Caus.
simplicitas causæ primæ qūo inquirenda

Ca. IIII. bus decorata, nonnunquam desuper anagogice illustratur, deiformiter eruditur & pure, valenter atque repente docetur, eleuatur & contemplatur: quando, vt decimoquinto de Ciuitate dei recitat Augustinus ex verbis Apulei Platonici, & secundum Platonē mens humana subito quasi in altissimis montibus superno coruscamine perfunditur, & velut in splendidissimis tenebris lumen intermicans, raptim ac instantanee intuetur. Hoc ipsum Aristoteles quoq; insinuauit dicendo, q vita nostra nostra interdum ad modicum talis est, qualis est æternaliter vita primi principij. Deniq; super angelicam hierarchiam ostensum est, hoc esse de mente magni Dionysij, quod & infra deo pręstante, in expositione libri de mystica theologia plenius ostendetur. [Per vero directum]. i. anima rationalis motu recto ac lineali mouetur, erigit, speculatur. [quando non in semetipsam intrans & singulari intellectuitate mota]. i. quando non ab exterioribus redit ad se, nec mouetur intellectualitate syncera ad deum [Hoc enim est (vt dixi) quod secundum circulum]. i. ita moueri & conuerti in se, est circularis motus & contēplatio animæ, iuxta illud Platonis in Phędone: Quoties anima per seipsam speculatur, ilico defertur in synceram semperq; existens ac immortale. [sed ad ea quæ circa se prouenien s]. i. ad sensibilium considerationem procedens [& ab his extrinsecus tanq̄ à quibusdam symbolis variatis & multiplicatis]. i. tanq̄ a sensibilibus similitudinibus multipliciter inter se differentibus. [in simplas & vnitas reducitur contemplationes]. i. ad spiritales diuinorum theorias ab inuolutiōibus phantasticis depuratas, ex creaturis intelligens creatorem, ex corporalibus incorporalia, ex breuibus æterna, secundum Hieronymum. [¶ Horum ergo & sensibilium in vniuerso trium motuum] in communi seu toto [& multo prius vnoquoq; mansionum & stationum & collocationum causale est & continens & finis & bonum & optimum, & super omnem statum & motum.] id est, summum bonum & primum pulchrum, quod est super omnem quietem & motum, est causale & conseruatiuum, atq; finale principium, mansionum & requietionum, ac localium constitutionum in quolibet ente, multo prius & principalius, q̄ quæcūq; alia causa. Prius quoq;, quia in re particularia sunt ante vniuersalia, quæ abstrahuntur à particularibus & singularibus. Istud sicut & quædam sequentia paulo ante elucidata sunt. [Propterea omnis status & motus est & ex ipso & per ipsum & in ipsum & propter ipsum.]. i. ex ipso tanq̄ ex causa efficiente, & per ipsum tanq̄ per causam formalem & exemplarem, & in ipsum reductiue, & propter ipsum sicut propter causam finalem. [Etenim ex ipso & per ipsum] profluxit [& essentia & vita omnis, & mentis & anime & omnis naturæ.]. i. omnis vita intellectualis & animalis, seu sensitiua & naturalis [paruitates, æqualitates, magnitudines, mensuræ omnes, & existentium corrationabilitates]. i. consonantiæ & coordinationes pulchræ ac rationabiliter institutæ. [& compactiones & concretiones, vniuersitates, partes] sicut expositum est. Insuper ex ipso summo bono & pulchro sunt [vnum omne] creatum [& multitudo] sicut in quinto Theoremate Proclus probat: Omnis inquiens multitudo secunda est ab vno: nec verum est (nisi ad pium intellectum,) quod quidam dixerunt, q ab vno simplici non procedit immediate nisi vnum, cum omnes angeli cœlestesq; orbes & elementa immediate à deo creata sunt iuxta illud: In principio creauit deus cœlum & terram. Ideo Auicebron in libro fontis vitæ, propositionem illam recte negauit, & quidam iniuste eum super hoc reprehendit. [cōiunctiones partium totius † similitudinis vnitates, consummationes vniuersalitatum, quale, quantū, tantum, multum, comparationes, discretiones, omnis multitudo, omne summum]. i. valde altum [termini omnes, ordines † continentiæ, elementa, formæ omnes, essentia, omnis virtus.] id est, omnis potentia [omnis operatio, omnis habitus, omnis sensus, omnis ratio, omnis intellectus, omnis illuminatio, oīs scia, oīs vnitas, & simpliciter omē † existens] est [ex bono & optimo, & in bono & in optimo est] conseruatiue, idealiter, virtualiter, cognitiue [& in bonum & optimum conuertitur] vnumq̄dq; eñ conuertitur in id à q̄ procedit: & per quot procedit, per tot conuertit, iuxta Proclū. [& oīa q̄cunq; sunt & fiunt, per bonū & optimū sunt & fiūt] scdm illud Iohan: Oīa per ipsum facta sunt, & sine ipso fcm̄ est nihil. Et ad Roma. dr̄: Ex ipso & per ipm̄ & in ipso sunt oīa. [& ad hoc oīa vident]. i. naturalē respectū ad illud, & p modū videntis se hn̄t, ipm̄ finaliter appetendo, scdm illud psalmi: Oculi oīm in te sperant dn̄e [& ab ipso mouentur] qui vnicuiq; impressit inclinationē ad proprium finem. [& continentur, & propter ipsum, & per ipsum, & in ipso omne principiū exēplatiuū, cōsummatiuū, intellectuale, speciale, formale]. i. vniuersæ causæ exēplares ad si͞tudinē in se præconceptā causantes, & pfectiuæ suoꝝ effectuū, intellectualiterq; agentes. [& simpliciter omne principiū, oīs continentia, omē summum, aut vt comprehendens dicam, omnia quæ sunt ex bono & optimo: & omnia quæ non sunt superessentialiter in bono & optimo.] id est, etiam ea quæ non sunt, nec erunt, sunt in deo cognitiue & virtualiter, imo & idealiter secundum Aegydium, & Henricum, ac

Augustin. Apuleius. Aristoteles. Plato. Hierony. Bonū primum cē ōis secundi boni. Roma. 11. Proclus. Genesis 1. Auicebrō. *multitudinis. NON. Proclus. Omnia fe rici boni. Iohan. 1. Roman. 11. psalm. 144.

D E F

alios,q ponũt in deo infinitas ideas[& est oĩm principiũ & finis, & supprincipale & supfinale, qa ex ipso,&per ipsum,& in ipso & in ipm sunt oia,vt ait facer sermo.Oĩbus est igitur bonũ & optimũ]i.summũ bonũ &pulchrũ est cũctis[cõcupiscibile &amabile &delectabile]Est eñi cõuenientissimum cunctis bñ dispositis.[& per ipsum & propter ipsum minora meliora cõuersibiliter amant].i.bona minora amant prȩstantiora tanq̃ suas causas: & econuerso, meliora amãt iferiora,tãq̃ suos effectus [& sociatiue ȩqformia ȩquehonorabilia].i.ȩq̃lia amãt coȩq̃lia sibi.[& meliora minora prouide & hæc semetipsa singula quæq; cũnexe].i.cõiunctim amant seinuicem[& bonum & optimum oĩa facit desiderantia]quia impressit oĩbus desiderium naturale ad propriam perfectionem ac finem.[& vult oĩa quæcunq; facit & vult. Audebit autẽ & hoc dicere vera rõ].i. fiducialiter dico ex vera rõne[quia & ipse oĩm causalis per bonitatis excellentiam].i.ꝙ summa & prima cã per excellẽtiã suæ bonitatis[oĩa amat]inq̃tum sunt sui effectus. Vñ in lib.Sapiȩ dr:Diligis oĩa quæ sunt,& nihil odisti eoꝝ quæ fecisti. Et hoc agit ex sua bonitate,qm̃ omne creatum est quoddã bonum participatum,& simile per hoc aliquo mõ bono primo & increato,scdm q̃d effectus vocatur participata similitudo propriȩ causȩ.Sic[& oĩa facit & vult,oĩa continet,oĩa conuertit].i.cuncta conseruat & conuertit ad se propter se,sicut & Salomon protestat:Oĩa propter seipsum opatus est dñs.Qui p Ezechi.fatetur:Propter memetipsum ego faciam,non propter vos,notum sit vobis.Hinc Proclus ait:Oĩs processus p similitudinẽ secundoꝝ ad prima efficitur.Et rursus: Oĩs conuersio per similitudinẽ efficit eorum,quæ conuertuntur ad id ad q̃d conuertuntur.[Et est etiam diuinus amor optimus].i.increatus dei amor in deo consistens, vere optimus est,& idem q̃d ipsemet deus amans.[&] est [optimi].i.præstantissimi obiecti,qm̃ deus primo oĩm amat seipsum[per optimum].i.p propriam bonitatẽ & amabilitatem. Hinc alia litera clarius continet:propter bonum.i. ob propriam bonitatem. [Ipse eñi bñfactor existentium amor].i.amor diuinus cã oĩs boni ac doni creati,bñficus rebus creatis.[in optimo per excellentiam añ subsistens].i.añ omne creatum excellentissime in deo ab ȩterno consistens[non finit ipsum infœcundum in seipso manere]id ẽ, non permisit deum in seipso manere absque germine & effectu. Veruntñ hoc non est intelligendum,ꝙ deus naturali emicatione aut necessaria seu ineuitabili emanatione creata produxerit,vt qdã Peripatetici atq; Platonici putasse videt,etiã autor lib.de Cau.& Auicenna & Algazel,Alphorabius,multiq; alij,q & dixerunt mundum ab æterno fuisse,& tñ à deo fluxisse. Non tñ senserunt deum aliqua coactiõe fecisse creata,sed ex naturali superabundantia suȩ bonitatis & coĩcabilitatis ac dilectionis,nõ potuisse se continere à suȩ bonitatis coĩcatione. Cũq; emanationẽ diuinã ad intra,qua pater gignit filium naturali emanatione,non nouerint,dixerunt deum ab æternõ procreasse creata q̃ñ naturali diffusione. Vñ & Aristot. dixit:Idem eodẽ mõ se hñs,facit idem. Ex eadẽ q̃q; dixerũt radice, ꝙ deus altissimus per seipsum immediate nõ produxit nisi primã intelligentiã,& illa scdam,primãq; aĩam mobilem & primũ orbẽ cœlestẽ, sicq; deinceps,put Auicenna in sua Methaphysica scripsit expresse,& autor lib.de Cau.in commentario nonȩ propositionis:Causa inquit prima supereminet oĩbus rebus, qm̃ ipsa est cã intelligentiæ & aĩæ & naturæ & reliquis rebus. Veruntñ est creans intelligentiam absq; medio, & creans animam & reliquas res mediante intelligentia. ¶Deniq; q̃uis opiniones istæ excellentiorum philosophoꝝ videtur aliquid subtilitatis continuisse, tñ re vera irrõnabiles sunt & stultæ:nec solum contra catholicã fidẽ,sed insup debilissimi fundamẽti. Cum etenĩ cã prima sit supersapientissimus intellectus,& per intellectum oĩa causans & operãs, hinc sicut plura & innumerabilia simul intelligit,sic & plura simul efficere põt,agitq; oĩa adextra liberrime. Q̃d ergo princeps theologoꝝ hic asserit,ꝙ amor diuinus non reliquit eum sine germine esse,intelligendum est sic ꝙ nõ aliude aut ab extrinseco,sed ex seipso & ex ꝓpria bonitate,coĩcabilitate, liberalitate & amore motus est ad rerum creationem,q̃s & prius dilexit q̃ condidit:nempe amare est alicui bonũ velle. Et q̃uis creaturas non ꝓduxisset,nõ tñ in seipso infœcũdus sterilisve fuisset aut esset,q per Isaiã deprompsit:Nunq̃d ego qui alios parere facio,ipse nõ pariam, dicit dñs? Si ego q cæteris gñationẽ tribuo,sterilis ermanebo? Q̃d q̃uis suo mõ ad istam exponat,tñ ex v̾bis illis accipit argumentũ probandi,ꝙ p̃ter oẽm emanationẽ ad extra,sit in diuinis generatio v̾a ꝓcessioq; ad intra. Propter q̃d etiã dicunt theologi,ꝙ emanatio illa in deo adintra,est cã,exemplar & rõ oĩs emanationis ad extra. Hinc q̃q; subiungit:[mouit aũt ipm in agendũ]i. diuinus amor induxit deũ ad coĩcandum se adextra & ad producendũ creata[iuxta oĩm genitiuam excellentiã].i.scdm suã causalitatem altissimã,q̃ est oĩm causatiuus,iuxta illud in Gene. Istȩ sunt gñatiões cœli & terrȩ,vbi gñatio sumit extẽse p q̃cunq; ꝓductiõe seu etiã creatiõe. Cõsequenter excludit quãdã obiectionẽ[Et ne qs nos arbitret cõtra eloqa,amoris cognoĩationẽ

 honorifi

Aegidius Rom. Henri.Gã. omnia suũ mõ appetere ipsum bonum & pulchrum.

Sapien. ii Prou. 16. Ezechi 36 Proclus

Philosophi, Auicenna Lib.Causis

A nare Rõ. Isaia 66.

Gene. 2.

Ca. IIII honorificare].i.ne aliqs putet qp contra morē sacrę scripturę honoremus nomen amoris, vtē- D
Institione vel vsu vocabuli magis spectandum, quam ipm vocabulū. do illo in diuinis, ac deo ascribendo amorē, qa in rebus carnalibus solemus vti hoc noie[est q dem enī irrōnabile, vt arbitror, & stultum nō virtuti intentiōis attendere].i.nō cōsiderare rem significatā & intentionē loquentis seu instituentis[sed dictiōis].i. principalr intendere pprietati vocabuli. Propter qd ait Hilarius: Sermo debet rei esse subiectus, nō res sermōi. Iccirco dū cōstat de re, vanū est de terminis cauillare.[& hoc nō est diuina intelligere volentiū pprium].i. abusio talis nō cōuenit cupientibus intelligere scripturas, ac diuinoꝝ adipisci notitiā, sed cōtētiosis & curiosis, iuxta illud ad Timot. Supbus nihil sciens, & languēs circa pugnas ɏboꝝ.[sed sonos leues recipientiū].i. istud cōuenit eis, q vocē ɏboꝝ aduertunt, q̄ tanq̄ successiua leuiter

1.Timo.6. sonant, ac sonando ptranseunt ac desinunt esse.[& hos vsq ad aures transeuntes forinsecus cōtinentium].i. istud illoꝝ est qui cōtuentur & intra se pensant sonos ipsos ɏboꝝ, ptingentes extrinsecus vsq ad audientiū aures.[& nolentiū scire qd q̄dē talis dictio significet].i. nō curantium discere qd vocabulum tale aut tale designet [q̄uo ve eam oportet & p alias æque potētes & manifestiores dictiōes declarare].i. aut q̄liter exponenda sit per terminos eiusdē & æqualis, aut certe clarioris significatiōis.[patientiūq elementis & lrīs nō intellectis.].i. sustinentiū aures suas immutari ac percuti sono & voce exordinatoꝝ ac lraꝝ, q̄s nō intelligunt.[& syllabis & dictiōibus incognitis].i. q̄ꝝ significationē ignorant [& nō ingredientibus in aīæ suę intellectuale].i. nō intrantibus intellectū ipsoꝝ, q̄d ad verā significationē.[sed foris circa labia & auditus eoꝝ percrepitantibus].i. in aerem mouentibus ac agitantibus forinsecus ad aures & os illorum.[ac si nō liceat q̄tuor numeꝝ].i. numeꝝ qui dr̄ quatuor, seu q̄ternariū numeꝝ [per bis E duo significare, aut simplā lineā per rectā lineam] supple designare. Qd vtiq licet, puerileq esset oppositū dicere.[aut maternitatē per paternitatē.] Interdū enī paternitatē & maternitatem accipimus, prout solā designant relationē, sicq vno pro alio vtimur indistinctè, vt cum dr̄: Pater est res hñs filium. Nam si filiā habeat, nō filium, sexus virilis nihilominus pater est. Similiter mater est, si habeat filiam, nō filium: nec in talibus locutiōibus pater, mater, filius, filia significant sexū, quia sic sunt in gn̄e q̄litatis scd̄m relationē, suntq in prædicamēto ad aliqd, aut alijs quibusdam multis orationis partibus idipsum significantibus. ¶ Oportet scire secundum

Verbis vtimur pp sensum. rectam rationem].i. vere rationabiliter[quia elementis].i. literis[& syllabis & dictionibus & scripturis & orationibus vtimur per sensus].i. ex intellectuali institutione. Vel secundum alias translationes, propter sensus.i. ad significandum ac alijs insinuandum mentis conceptum,

Psal.10. Philoso. iuxta illud Platonis in 2. Timæ: Propterea sermonis est ordinata coicatio, vt præsto fierent mutuæ voluntatis inditia. Vnde Philoso. dixit: Sunt ergo ea quę sunt in voce, earum quę sunt in anima passionum cōceptionumve notę.[Sic enim anima nostra intellectualibus operatiōibus].i. interioribus considerationibus & abstractionibus ad inuisibilia mouetur.].i. ad diuinorum ascendit notitiam & amorē[abundant cum sensibilibus sensus].i. superflui sunt sensus & sensibilia, quia oportet relinquere ac transcendere ea. q̄uis primo ministerialiter cooperentur.[sicut & intellectuales virtutes].i. vires intellectiuæ, secundum quod tales superflue sunt. F [cum anima deiformis facta per vnitatem ignotæ & inaccessibilis lucis.].i. dum anima fuerit facta heroica & diuina, atq per ardentissimam diuini amoris effigiem flammigeram increatæ luci vnita, ac per mysticam theologiam in deum absorpta[radijs desiderabilibus se immittit].i. irradiationibus supernis deificis ac summæ sapiæ splendoribus valde optandis se ingerit, vnit, infundit. Quamuis autem in tali ecstatica eleuatione vires intellectuales cōcurrant, nō tamen vt intellectuales, sed vt diuinę ac deiformes & altiores se factæ.[inuisibilibus theorijs.].i. per contemplationes theoricas & mysticas visiones, in q̄bus oportet seipsum, oēs quoq intellectuales vires ac oeprationes transcendere, prout primo mysticæ theologiæ capit. dicitur.

Mystica est intelligentia quæ potius per charitatē coniungitur deo [Cum vero animus per se sensibilia remoueri festinat].i. dum mens humana properat & conatur ex sensibilium cōsideratiōe remoueri.i. ab istis inferioribus abstrahi & eleuari[ad cōtemplabiles inuisibilitates].i. ad contemplatiuos ac sapientiales excessus, & diuinoꝝ intelligentias[preciosiores omnibus sunt clariores sensibus prouectus.] id est, aptiores & appetibiliores sunt dictiōes & sermones qui magis aperti sunt & amplius prouehunt ad intelligendū q̄ pponuntur[p lucidiora ɏba planiora visibilibus].i. clariora & faciliora ɏba ad pficiendū ex visibilibus, & p visibilia ad intelligibilia ac diuina.[sicut cum nō plana sunt accūbentia sensibus.].i. quemadmodū dū ea q̄ exterioribus sensibus occurrunt seu pcipiuntur, nō sunt euidētia[neque ipsa animo assistere sensibilia bñ poterūt].i. nō valebunt ipsa sensibilia lucide p̄sentare & cognoscibilia facere homini. Accidētia quippe magnam cōferunt partem ad cognoscendū intellectualiter substantiā rei. Iccirco dum illa nō sunt euidenter agnita, nō inducunt ad claram

sui

sui subiecti notitiam. Hinc alia translatio clarius cõtinet: Quippe si obscura sunt quæ adiacent
A sensibus, ne ipsi quidẽ animo rite suggerere sensibilia poterũt. ¶ Cõsequenter pbat autoritate scripturæ quæ dixit. [Verumtamen vt non hæc dicere putemur]. i. ne prædicta videamur asserere, vtputa nomen amoris locum habere in diuinis [tanq̃ diuina eloquia submouentes]. i. q̃si scripturis contradicentes, & eas quantum in nobis est euertentes [audiant hanc amoris nominationem criminantes]. i. reprehendentes nomen amoris diuinis attribui, & in spiritalibus locum habere, seu pro spirituali dilectione accipi posse, aduertant sequẽtia. [Ama eam, inquit, & custodiet te: amplexare eam, & exaltabit te: honora eam, vt te comprehendat] Hæc in libro Prouerbiorum sunt scripta. In libro Sapientiæ quoq; asseritur: Hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea. Sed & Christus ad Petrum: Petre, amas me. [Et quæcunq; alia secũdum amatorias theologias† dicuntur]. i. hæc & his similia, quæ in theologicis libris conscripta sunt in capitulis de diuino amore tractantibus, supple, satis probant intentum. [Et quidem visum est quibusdam nostris † theologis] id est, aliquibus nostris sermones sanctos tractantibus apparuit [& diuinius esse nomen amoris q̃ dilectionis] id est, ꝙ nomen amoris non solum sit licitum, sed diuinius quoq; in scripturis & aptius nomine charitatis, eo ꝙ euidentius exprimat vehementiã quandã & impulsum in amatũ. Hoc tamen autor iste non affirmat. [Scribit autem & diuinus Ignatius] idest, inclitissimus & feruentissimus martyr ab apostolo Iohãne cõuersus, archiepiscopus Anthiochenus, cuius excellentia demonstratur ex hoc, ꝙ tantus iste theologus ipsum pro autoritate allegat, ac diuinum appellat, [Meus amor crucifixus est] id ẽ, Christus Iesus amãtissimus meus, cruci pro me affixus est, quem beatissimus ille Ignatius non nominat solum suum amatum seu dilectum, sed & amorem, ad insinuandum vehementiam suæ dilectiõis ad illum. [Et in ipsis introductionibus eloquiorum inuenies quendam dicentem de diuina sapientia: Amator factus sum formæ eius] hoc scriptum est in libro Sapientiæ: Quem librum quidam antiq
B sancti doctores quasi editum à Salomone allegant. Hieronymus vero & Hebræi & doctores cõmuniter dicunt, ꝙ editus sit à Philone disertissimo Iudæorum, quẽ beatus Hieronymus in lib. suo de viris illustribus, scribit fuisse tempore beatissimi Petri archiapostoli. Qui Philo in lib. Sapientiæ aliquando loquitur in Salomonis persona: Præcepisti, inquiens, mihi domine ædificare templum tibi in Ierusalem. &c. Iuxta hæc remanet quæstio, cur liber ille vocetur introductorius eloqorum: respondentq; aliq, quoniam introductiuus est in libros Salomonis. sed q̃a indeterminate hic dicitur eloquiorum, verius apparet quod ideo, quia multum specialiter disponit & confert ad totius intellectum scripturæ, loquendo de Christo qui est sapientia patris, & passione ipsius ac eius operibus: ita quod quasi summarie continet totam scripturam, vt patet diligenter legenti. [Itaque hæc amoris nomen ne timeamus] id est, non vereamur eo vti in diuinis [neque quis nos conturbet sermo de hoc disceptans] id est, nullus sermo de hoc disputans aut ambigens, nos perturbet. [Mihi enim videtur theologi commune quidem dixisse dilectionis & amoris nomen] id est, mihi apparet quod autores scripturæ frequenter pro eodem sumpserunt vtrunque hoc nomen, amor & dilectio. [Propterea autem diuinis magis referre amorem] id est, ob hoc amoris nomine potius vsi sunt in diuinis rebus & scripturis. [Propter inconsequentem talium virorum adamationem] id est, ad confutandum inconuenientem amorem vel acceptionem nominis amoris, dicentium hoc nomen non congruere in scripturis, neque in spiritalibus rebus. [Pulchro enim vero amore non à nobis tãtum, sed ab eloquijs
C ipsis laudato] id est, cum nomen amoris celebriter capitur pro vero ac spiritali amore, non solum à nobis, sed etiam in scripturis. [Multitudines non capientes vniforme amatoriæ diuinæ nominationis] id est, turbæ imperitæ non intelligentes quo modo nomen amoris vniforme sit, id est, commune & indifferens ad vtrunque amorem [proprie ad semetipsos partibile & corporale & diuiduum labefecerunt] id est, viliter & indigne traxerunt ad se, tanquam quid licitum, amorem carnalem, diuisum & proprium & priuatum. De quibus ait Apostolus: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. [Remotum est enim multitudine] id est, à maiori & carnali hominum parte longe & inexpertum [singulare diuini & vnius rationis] id est, amor ille præcipuus spiritalis, qui omnes comprehẽdit, amplectitur & includit, ac vnitiuus est oĩm, amicos inimicosq; diligẽs. Propter quod scriptũ ẽ: Latũ mãdatũ tuũ nimis. Et itẽ in Isaia: Coangustatũ est stratũ vtrũq; capere nõ potest, q̃m cor hũanũ simul capere neq; carnalẽ & spiritalẽ amorẽ. Deniq; amor spiritalis dicitur vnius ratiõis, quoniam diligit vniuersos sub vna hac ratione, quia ad dei imaginem sunt creati, felicitatis capaces, ac Christi sanguine liberati. Perfectio autem quo maior, eo & rarior & paucioribus inest. Hinc Apostolus: Carnalis, inquit,

Amoris nomine quõ vt i cõuertẽ ar.

Prouer 4.
Sapientiæ. 8.
Iohan. 21.
† laudãtur.
† hierologis.
Ignat. mar.
Sapientiæ. 8.
Hieron.
Sapien. 9.
i. Corin. 1.
Philipp. 2.
Psal. 118.
Isaiæ. 28.

Ca. IIII. homo non sapit ea quæ dei sunt[cum non sit verus amor]id est, amor carnalis, non est amor D
Philoso. syncerus ac verus & vnius[sed vmbra aut magis casus à vero amore]Nempe cum amare sit alicui bonum velle, qui alteri seu sibijpsi cupit, procurat aut vult quod veræ saluti contrariatur, & ad damnationem perducit, ac maxime nocet, non vere diligit, sed potius odit alios & se, vt qui carnales delicias, vanos & mundanos honores, temporalia quoque superflua appetunt si
Psal. 10. bi seu alijs. Ideo scriptum est: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Attamen talis amor speciem quandam habet veri amoris, & obscura illius imago censetur. Hinc carnales amici sunt inimici. [Ideo & sic difficilius nomen multis putatum]id est, nomen amoris quod à pluribus imperfectis ac defectuosis difficilius capitur, qualiter sit amor verus ac spiritalis. Illis namque apparet, quod seipsum castigare, violentare ac vincere, & quasi quotidie mortificare, sit po
Iohan. 12. tius se odire quam vere amare, iuxta quorum æstimationem ait saluator: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam[in diuina sapientia statuitur] id est, ponitur in scripturis ex inspiratione æternæ sapientiæ pro vero & spiritali amore [& ad reductionem eorum & restitutionem in veri amoris notitiam]id est, ad hoc quod mente reducantur ac recollocentur in cognitionem veri & spiritalis amoris, sicq; assuescant, discant ac studeant seipsos ac proximos spiritaliter adamare, bona gratiæ ac gloriæ iugiter cupiendo, procurando ac conseruando sibijpsis in primis ac alijs[& ita vt absoluatur in ipso difficultas] id est, ita id fiat, vt amplius non sit eis difficile ad spiritalem amorem se dare ac eleuare. [A nobis autem iterum vbi & inconsequens quidem sæpe intelligendum terrenos zelos]id est, inconueniens est nobis & apud nos, terrenos zelos, id est, affectiones sensuales intensas frequenter accipere, E
vbi scriptura loquitur de amore spiritali[secundum opinionem melioris famæ] id est, secundum expositionem & æstimationem sanioris intelligentiæ promulgatæ. [Cecidit, quis ait] id est, quidam dicit, cecidit[dilectio tua super me]id est, ita dilexi te, & amor tui tam fortiter cor meum intrauit[sicut dilectio mulierum]Hoc sumptum videtur ex secundo Regum libro vbi
2. Reg. 1. sanctus & spiritalis vir Dauid propheta Ionathan deflens: Doleo, inquit, super te frater mi Ionatha, decore nimis & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater vnicum amat filium suum, ita te diligebam. Qui amor prævalidus & intensus dicitur zelus, nec tamen de carnali intelligendum est affectu, quamuis ex superficie literæ sic posset putari. Nam subditur: ¶ [In elucescentibus diuinis sublimitatibus]id est, in angelicis ac spiritalibus mentibus nobis desuper notificatis[in eadem virtute]id est, in spiritali hac significatione[statuitur]id est, ponitur[à sacris theologis dilectionis & amoris nomen] id est, proprietates & declarationes spirituales.
Amoris virtus quanta [Et est hoc virtutis vnificæ & coniunctiuæ, & differenter contemperatiuæ]id est, comparatio ista consistit in hoc, quod sicut amor carnalis facit in suo genere vnionem carnaliter viuificam prolificatiuam & animorum ac corporum coniunctiuam, atque amantium ita contemperatiuam, sic & melius ac multo sublimius spiritalis dilectio viuificat, diligentes vnit, contemperat, colligat, & in se inuicem transformat, habitareq; facit vnius moris in domo vna concorditer atque pacifice, & ita vtraque contemperatio ista, est multum differens ab inuicem & distincta. F
Psal. 67. Facit demum ista, & sic vnit spiritalis amor]in bono & optimo]puta in deo[per bonum & optimum]id est, per donum gratiæ eius. [Ante substitutæ per bonum & optimum] id est, præordinatæ à deo, qui prædecreuit eam suis electis conferre [editæ & continentis quidem æquipotentia] in est, infusæ & creatæ à summo bono, & conseruantis coordinata seu paria in vigore[secundum socialem vicissitudinem]id est, in quadam amicabili seu stabili cōnexione, quam conseruant per temporum vices. Amoris inquam[mouentis prima]id est, superiora[ad minorum prouidentiā]id est, ad prouidendum & communicandum se inferioribus[& collocantis inferiora conuersioni superioribus] id est, subiecta aptantis ad conuertendum, ad suscipiendum influxum beneficiorum à superioribus. Hinc apud Iohannem disseruit
Iohan. 17. Christus: Notum feci eis nomen tuum, vt dilectio tua in eis sit, & ego in eis. Et in prima Petrus
1. Petri. 4. canonica inducit: Seniores, pascite gregem dei spontanee, forma gregis facti. Paulus quoque:
1. Thessa. 2. Quemadmodum nutrix pascit paruulum suum, ita volebamus nos tradere vobis. ¶ Con-
De effectu amoris qui est ecstasis. sequēter docetur alia ac sublimis proprietas ac operatio spiritalis amoris. [Est autem & ecstaticus diuinus amor] id est, amor spiritalis ac feruidus extra se ponit amantem, transferendo & quasi transformando eum in suum dilectum, cui illum intense coniungit. Hinc alia habet translatio, Est aūt & ecstasim faciens amor diuinus[non sinens seipsos esse amantes]id est, non permittens eos esse tantūmodo id quod sunt in propria sua persona, sed quasi vnū faciens eos cū
Philoso. amato, sicut ait Philosophus: Amicus est alter ego[sed amandorū]id est, eorum quæ amant, & velut idem sunt cum ipsis. Vnde alia litera apertius continet, Non permittens suijpsorum esse amatores

amatores,sed amatorum. Vnde & teste Apostolo,Qui adhæret meretrici,vnũ corpus est. [Et Cor.6.
A declarantur quidem superiora] id est,eminentiores ostenduntur esse suorum inferiorũ per dilectionem ipsorum ad illos [prouidentia facta inferiorum] id est, per prouisionem quam charitatiue inferioribus exhibent [& æquiformia inter se inuicẽ continentia] id est, æqualia seu coordinata vel æquiualentia,probantur idem peragere se inuicẽ continendo,fulciendo,constabiliendo,siue sint æquiformia in genere,siue in specie [& minora ad prima diuiniore conuersiõe] .i.infima idem declarant, cõuertendo se ad superiora sua,quæ cõuersio est tanto diuinior, quanto ad diuiniores fit causas. [Proinde & Paulus magnus in excellentia diuini factus amoris] id est, Paulus Apostolus per gratiã dei cõstitutus in grandi eminentia diuini amoris, secundũ quod Chrysostomus in tractatu de laudibus Pauli effatur:Sicut ferrũ in ignẽ missum,quasi totum fit Ioh.chrys. ignis,sic Paulus pene totus factus est charitas [& mente excedentẽ suã virtutẽ assumẽs diuiniore] .i.corde valde diuino concipiens amorẽ excedentẽ suã virtutẽ .i. tã prędominantẽ & æstuãtem, quod vim suã affectiuam naturalẽ penitus vicit,ac sibi subiecit, ac corpus suũ valide alterauit. [Viuo,ait,iã nõ ego] .i.non solũ viuo naturali vita & humana. [Viuit aũt in me Christus] .i.christiformiter cõuersor,& Christi actibus me cõformans,& transformatus prorsus in ipm. Galatas. 2.
Vnũquodque etẽm illi potissime cõformatur,cuius actiones magis exercet, & in eis occupatur. [Vt vere amator] .i.Paulus hoc dixit vt verus & spiritalis Christi amator, Christus quoque sic Cantico. 8.
vixit in Paulo,vt verus & summus Pauli amator. Hinc in Canticis asseritur:Fortis est vt mors dilectio,lampades eius vt lãpades ignis atque flammarum [& mente excedens] .i.Paulus in deum ecstaticus factus [sicsic inquit,deo & nõ ipsam sui viuẽs,sed ipsam amatoris vitã vt nimis dilectissimã] .i.Paulus dicit nõ viuens propriã vitã,hoc est nõ exercens principaliter opera propriæ vi-
B tæ,sed Christi tamque vitã sibi charissimam. vnde ad Galatas testatur:Christo cõfixus sum cruci. Viuo aũt iam non ego,viuit vero in me Christus. Et alibi:Mente excedimus deo. Itemque: Galatas. 2. 2.Cor.5.
Semper mortificationẽ Christi in corpore nostro circũferentes,vt & vita Christi manifestetur 2.Cor.4.
in carne nostra mortali. ¶ [Audendũ aũt & hoc pro veritate dicere] .i.cõfidenter dicendũ est Amor diui nũ pro omnia diffundi.
& hoc [quia & oim causalis bonorum & optimorum] id est, quod deus causa cunctorum bonorum & optimorum est in ordine ac genere creaturarum [oim amore per excellentiã amatoriæ bonitatis habitudine sua fit] .i.creata cuncta amando ex sua excellentissima & amabilissima bonitate. Fit habitudine sua .i.quasi extra se & extra propriam consistentiam ponitur,non per aliquam sui mutationem aut transpositionem localem,sed obiectiue & operatiue, sicut subiungitur [vt existẽtia omnia prouidentijs ambiens] id est,sua prouisione cuncta cingens ac penetrans. Vnde alia translatio clarius continet,Extra se fit,ad omnia quæ sunt prouidentiæ multiplicis ratiõe pertingendo [& vt bonitate & dilectione & amore fouetur] id est,intra se delectatur & quasi nutritur propria bonitate,beneficentia,dilectione & amore,quas creaturis ostendit,impendit,cõmunicat,Iuxta illud Ieremiæ:Lætabor super eis cum benefecero ipsis:& Nehemias ait:Gaudium domini est fortitudo vestra [& super omnia omnibus remoto ad vnum omnibus reducitur] Ieremi.32. Nehemi.8.
id est,à propria altitudine qua omnibus eminet & transcendit,reducitur omnibus .i.ad oim prouisionem extendit se ad vnum .i.ad hoc quod in oibus fit & cuncta reducat,colligat atque adunet in se [iuxta mente extendentem superessentialem virtutem] id est,secundum suam omnipotentiã & charitatem excedentem mente,id est,intuitione & prouidentia propriæ mentis [redeuntem semetipso] id est,conuertentem se ad se propria potestate. Istud alia litera clarius exprimit ita, Et ex supremo illo statu quo supra & ab omnibus exceptus est ad id,vt intra omnia fit, excedẽte illa supersubstãtiali virtute,qua nusquam à se progreditur,semetipsum dimittit. ¶ [Propter De zelo diuino.
quod & zeloten eum diuini sapientes appellant] id est,autores scripturæ vocant deum zelotẽ ac zelatorẽ. Vnde in Exodo:Ego sum dominus deus tu9,fortis zelotes [velut multũ in existẽtia amorem] Ipse nanque & suus amor qui est multus & magnus ac multiplex in effectu [& vt ad Exod.20.
zelum suscitatorem concupiscentiæ suæ amatoriæ] id est,laudat dei amorẽ tanquam excitatorẽ ad zelũ suæ amatoriæ cõcupiscentiæ,id est,sui intellectualis desiderij amorosi,quo desiderio feruẽt, qui cupiunt deũ feruenter diligere,iuxta illud:Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. De qua intellectuali cõcupiscentia scriptũ est in libro Sapiẽtiæ:Cõcupiscẽtia sapientiæ deducet ad regnũ perpetuũ [& vt zelotẽ eã ostendentẽ] .i.bonitatẽ dei monstrantẽ quasi zelotem Psal. 118. Sapien.6.
[& cõcupita zelantẽ] intense amãtẽ [& vt prouisis eũ existentibus per semetipsa zelãtibus] .i.tanquam bonis creatis quibus ipse prouidet zelãtibus .i.feruide cupientibus ipsum per seipsa,Sicque deus vocat zelotes etiã per effectũ seu causam. Deniquet taliter amat de9 præsertim intellectuales ac rõnales creaturas maxime prædestinatos. Vñ in Deute. legitur:En dñi dei tui est cœlũ & cœli cœlorũ, terra & omnia quæ in eis sunt,& tamen patribus tuis conglutinatus est,& elegit eos,amauitque semen Deute.10.

Ieremię 13. Ieremiæ 2. me eorum post eos. Et item per Ieremiam locutus est: Sicut adhæret lumbare viri ad lumbos D
Isaiæ 49. eius, sic agglutinaui mihi domum Israel. Et rursus: Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui & fasciæ pectoralis suæ? Et si illa oblita fuerit, ego tamen nõ obliuiscar tui. Hinc in Prouerbijs
Prouer. 8. fatetur: Deliciæ meæ esse cũ filijs hominum [& omnino bono & optimo est amabile amor]. i. amor, potissime increatus, est qd amabile bono & optimo, id est, tã ipsemet deo, quã præstantioribus creatis bonis ac optimis [& in bono & optimo ante collocatur] id est, ante oĩa amor iste consistit in bono & optimo increato, & participatur (vt patuit) à creatis [& p bonũ & optimũ sunt & fiunt] iuxta illud: Oĩa per ipsum facta sunt. Siquidẽ oĩne donũ optimũ & omne datũ
Iohan. 1. Iaco. 1. perfectũ, desursum est. ¶ [Quid autẽ omnino theologi volentes] id est, qd sibi volunt theologi
Amor & dilectio quare dicatur deus. in isto [nã aliquando qdẽ amorẽ & dilectionẽ ipsum dicunt] id est, interdũ affirmant φ deus ẽ amor atq; dilectio, iuxta illud: Deus charitas est [aliquando vero amatũ & dilectũ] id est, quãq;
1. Iohan. 4. Cantic. 1. nominant deũ, ipsum amatũ & dilectũ, vt in Cãticis: Ecce tu pulcher es dilecte mi. Simili modo deũ vocamus bonũ & bonitatẽ, sapientẽ & sapientiã, in quo non differunt concretũ & abstractũ, imo ob suã omnimodã & extremã simplicitatẽ, abstracta magis proprie cõpetunt ei. Ad qd
Deus amor & dilectio. consequenter respondet: [Quis qdẽ ipse causalis] id est, deus dicitur amor & dilectio, qm causa est oĩnis amoris & dilectionis, quis etiã alijs modis [& vt præuolens & genitor] id est, tanquã ante alia volens & productor creatorũ ex amore, quo voluit eis suã bonitatẽ cõmunicare. Iuxta quod dictũ est, φ diuinus amor non reliqt deũ sine germine esse [hoc aũt ipse est] id est, deus est ipse amor in se subsistens & dilectio, quãuis incõparabiliter eminẽtiori modo quã intelligere valeamus [& eo qdẽ mouetur] id est, ex amore suo procedit in actũ benefaciendo creatis E [eo aũt mouet] id est, secundũ quod amans mouet & excitat seu inclinat se ad benefaciendũ.
Amãs qui dicatur. Etenim amans vocatur, q vult alteri bonũ [quando ipse sibimet & sibi est præcessor & mouẽs] id est, secundũ quod ipse deus opus suũ præcedit præconcipiendo ac prædiffiniendo in seipso quid facturus sit, ac seipsum inducendo ad operandũ: & ita se mouens, stabilis atq; immobilis
Deus amatus & dilectus in seipso persistens. [Sic aũt dilectũ qdẽ & amatũ eũ vocãt]. i. theologi in scripturis deũ appellant dilectũ & amatũ, præsertim & hubertim in Canticis [vt bonũ & optimũ] id est, inquantũ
Can. 1. 2. 5. 6. 7. 8. est substantialiter bonus & optimus. Bonũ qppe est ipsius appetitus obiectũ, bonũ vero intelle
Deus quare amandus. ctũ, id est, intellectualiter cognitũ, est amoris qui charitas dicitur, obiectũ. Hinc supergloriosissimus deus summe, pure, & incomparabiliter est amandus, propter seipsum. [Amorẽ vero iterũ & dilectionẽ] id est, theologi nuncupant deũ rursus amorẽ & dilectionẽ [vt mouentẽ simul & vt reducentem virtutem] id est, secundũ quod ipse mouet & conuertit vim suam amatiuam seu charitatẽ [eum qui est in semetipsum solum] id est, tantum seu principaliter in eum semetipsum, id est, in illum q est ipsemet [ipsum per seipsum bonum & optimum. Et sic quidẽ edicẽdum] id est, certe exprimendum est, φ deus per se bonus sit & optimus [existentẽ semetipso per semetipsum excellentis vnitatis optimã processionẽ] i. est seipso & ex seipso existens, loquendo de deo essentialiter, estq; pcessio optima vnitatis excellentis. i. causa cuiuscũq; optimæ emanatiõis, q in se est summæ ac simplicissimæ vnitatis. Vel emanatiõis simplicis vnitatis, qa huius
Philoso. modi emanatio ex parte sui fontis seu termini à q, vtpute dei, est pcipuæ vnitatis & simplicitatis. Deus eñi nõ motu, pprie dicto, vtpute tẽporali & successiuo, cõdidit mũdũ, vt philosophus F satis pbat. Sic qppe fuissent motus & (p cõsequens) tẽpus ante mundũ & ante tẽpus ac motum [& amatorꝫ motũ]. i. theologi vocant deũ motũ amatorꝫ. i. causam motionis & reditionis, qbus conuertuntur in ipsum vt in obiectum ac finem. Indidit nanq; eis inclinatiõem ad suum principium [simplũ per seipsum motum] id est, simplicẽ ex propria bonitate, pcedẽtẽ in actũ,

Quem non externæ pepulerunt fingere causæ,

Materiæ fluitantis opus, verum insita summi Forma boni,

Boe. met. 9 lib. 3. vt Boethius Platonis sentẽtiã in primo Timæi, versibus exprimẽs protestatur [p seipsum actiuũ] id est, propria & consubstantiali sibi potestate operatiuũ ac operantẽ, cum sit prima causa,
Romano. 11 dicente Apostolo: Quis enim prior dedit illi [fore existentẽ in optimo] id est, in ratione & eminentia summi boni [& ex optimo existẽtibus emanantẽ]. i. cõmunicantẽ ac diffundentẽ dona sua existẽtibus ex optimo. i. rebꝰ creatis profluẽtibus aut profluxis ab ipso [& iterꝫ in optimũ conuertentẽ] id est, rursus reducentẽ creata in optimũ [in se & infinitũ seipso & carens principio] hoc est, in seipsum finaliter qui est ens propria actualitate & perfectione infinitum. Est enim ens, simpliciter, absolute, formaliter ac perfectionaliter infinitum, & cõstat quod tale ens, incomparabiliter perfectius sit omni ente finito. Carens principio durationis & causatiõis, cũ sit ens perfecte æternum, primum & incausatum [diuinus amor ostendit] in rebus [differenter] id est, amor dei in creaturis diuersis diuersimode relucet ac declaratur, secundum quod se illis varijs

varijs modis communicat[ficut quidam æternus circulus]Nam & æternitas circulo quodam-
A modo comparatur[per optimum & ex optimo & in optimo & in optimum mirabili conuersi
one circumiens]id est,amor ille seu circulus circũiens,id est,intra se claudens & ambiens omñe
creatum per dei bonitatem,& ex ea,& in ea,& in eam tanquam in terminum vltimatum ine-
narrabili,id est,indeuiabili conuersione,qua omnia conuertit,reflectit ac reducit ad se[& in eo
dem & per idipsum,& proueniens semper & manens & reuolutus]id est,amor ille iugiter ma-
nens in deo,& proueniens semper in suos effectus quos amat.Et reuolutus,id est,sup ea quæ
amat conuersus & intentus.[Hæc & cõmunis sanctus noster perfector diuinitus introduxit]
id est,sanctus Hierotheus magister meus & tuus ó Timothee ista compendiosissime scripsit S.Hiero.
[per amatorios hymnos]id est,in laudibus dei ad diuinum honorem inflammatiuis [quorũ
non inconsequens recordari]id est,conueniens valde & proportiõatum est huic materiæ,scri
pta illa Hierothei recolere[& vt sacrum quoddã caput imponere de amore nostro sermoni]
id est,huic nostro tractatui inserere quoddam nouum exordium de amore.

¶Ex amatorijs hymnis Hierothei sanctissimi.

AMorem,siue diuinum,siue angelicum,siue intellectualem,siue animalem,siue natura Amor q̃druplex.
lem dicamus,vnitiuam quandam & continuatiuam intelligemus virtutem]id est,ge
neraliter omnem amorem,siue loquamur de amore increato,siue de amore angelo-
rum sanctorum,siue de amore rationalium creaturarum,dicimus esse vim seu habi-
tum aut virtutem coniunctiuam amantis cum amato,& continuatiuam amborum spiritaliter
aut corporaliter ad inuicem,ita quod fiunt quodammodo vnum,quamuis non simpliciter v-
num suppositum aut vna res numero.[Superiora quidem mouentem in prouidentiam inferi
orum]id est,ad prouidendum inferioribus suis[æquiforma iterum in sociabilem vicissitudi-
B nem]id est,coordinata atq; æqualia ad mutuam connexionem ac concordem communionẽ,
influxum,considerationem seu contemperationem,vt paulo ante expositum est[& nouissima
obiecta ad meliorum & superpositorum conuersionem]id est,amorem dicimus esse virtutem
inclinantem inferiora ad hoc,quod se conuertant ad sua superiora, vt iam dictum est sæpius.

¶Ex amatorijs hymnis eiusdem sanctissimi Hierothei.

QVoniam ex vno multos ordinauimus amores]id est,quia iã diximus ex diuino & Amores omnes referri ad duos.
increato amore oriri & profluxisse amores plurimos ordinate,quorum quidam ab
inuicem distinguuntur specifice,quidam numero tantum[& cõsequenter diximus
quales quidem eorum quæ in mundo sunt & supermundialium amorum, scientię
& virtutes]id est,docuimus qualiter agnoscantur amores eorum qui sunt in hoc mundo infe-
riori,& vires seu proprietates,vel bonitates amorum supermundanorum ac supernorum spi-
rituum [quos supeminẽt secundũ redditam rationis speculationem] id est,amoribus rerum
mundi inferiores præfulgent ac præualent,iuxta considerationem rationis præhabitam[intel
lectualium & inuisibilium amorum ordines & dispositiones]id est,species,dignitates & orna-
menta angelicorum spirituum,quorum feruentissimæ atq; purissimæ dilectiones in tantũ ex-
cedunt etiam rationalium animarum amores spirituales,q̃ qui minor est in regno cœloꝝ,ma
ior est perfectissimo viatoꝝ,quã diu in via est.[Post quos per se intelligentes & si qui vere ibi Matt.xi
bonis amoribus superapparent].i.post amores altioꝝ spirituũ supercœlestiũ,q̃ ex natura sua
intellectuales sunt sine sensibili cognitiõe,supapparẽt.i.pręminere videtur bonis amoribus in-
C feriores spiritus existẽtes ibidẽ.Vel inferiores istos nominat,spiritales viros diuinos,quoꝝ cõ
uersatio est in cœlis[& hymnũ ꝓprie hymnizãt].i.deũ collaudãt singuli iuxta suũ gradũ & sta Philip.iii
tũ.[Et nũc iteꝝ recipiẽtes oẽs in vnũ & cõplicatũ amorem]id est, omns præfatos amores re-
sumẽdo & reducẽdo ad vnũ amorẽ q̃si cõglobatũ,& oẽs amores in se gñalit̃ cõtinẽtẽ[& omniũ
ipsoꝝ patrẽ].i.ad deũ totius amoris causam fontalẽ[cõuoluamus simul & congregamus].i.iã
dicta cõpẽdiose colligamꝰ in vnũ[ex multis primo duas cõphẽdẽtes eũ amatorias vniuersalit̃
virtutes].i in primis distinguẽtes & diuidẽtes amorẽ ex pluribus suis speciebus in duas speci-
es,seu in duos amores generales,q̃ sunt duæ virtutes amatoriæ dei[q̃rũ potẽtat & principat o-
mnino ex omni summitate oĩs amoris immensurabilis causa]id est,deus immensus seu amor
eius æternus immẽsurabilis,potentior ac principalior est omnino & ex omni parte sublimita-
tis cuiuscunq; amoris,vtroq; isto amore,in quẽ iam diuidemus prætactos omnes amores [Et
ad quem extenditur connaturaliter vnicuiq; existentium ab existentibus omnibus vniuersa-
lis amor].i.ad quã primã causam amor vniuersalis,id est,amor oĩs ac gñalis cõueniẽs cuicũq;
enti.extẽdit.i.mouet & tẽdit ab oĩbus existẽtibus,id est,à qualibet re creata,à qua progreditur
huiusmodi amor connaturaliter vnicuiq;,id est,apte & congruenter iuxta naturã & speciem
singulo

singulorum,quia diuersa diuersimode tendunt in vltimum finem:& quædã paucioribus,quædam pluribus motibus seu actibus illum attingunt & adipiscuntur. D

¶ Ex hymnis amatorijs eiusdem sanctissimi Hierothei.

AGe nũc & has iterum in vnum cõgregãtes]id est,duas has species amoris denuo colligẽdo & declarãdo in vnum seu pariter[dicamus quia vna quædã est simplex virtus] id est,vna species istorum amorũ est vis simplex naturalis[seipsam mouens]id est,ex propria natura inclinans ac tẽdens[ad vnitiuam quandam temperantiam]id est,proportionatam moderantiam cõnexionem seu coordinationem[ex optimo vsq; existentiũ nouissimum]id est,à summo ordinis vniuersi seu prima intelligẽtia vsq; ad infinum entium. Vel, ex optimo,id est,effectiue à summo bono per totum ordinem rerum[& ab illo iterum consequenter per omnia vsq; optimum]id est,ab infimo rursus omnia mouens & reducens vsq; ad summum bonũ,procedendo & ascendendo per media. Aut certe virtus hæc simplex & vnitiua ac vniuersorum contemperatiua ac reductiua,est virtus diuina,simplicissima,increata,quæ efficienter,fontaliter & principaliter facit hæc. De qua subditur:[ex seipsa,& per seipsam,& ad seipsam,seipsam reuoluens]id est,propria potestate secundum sapientiã & dispositionẽ suam fontanã conuertens se ad se,iugiter redeundo ad se per contẽplationẽ,non tãquã ad finẽ,& in se ipsam semper eodẽ modo reuoluta,id est,inuariabiliter ac vniformit ad se cõuersa. vnde Proclus differuit:Omne antipostaton,ad seipsum conuersum est. Et iterum:Omne ad seipsum cõuersiuum,est antipostaton. ¶ Consequenter quærit & quasi obijcit contra præhabita.

Proclus. Idem.

¶ Ex amatorijs eiusdem sanctissimi Hierothei, Quæstionum quorundam contra dicta obiectio.

ET quidem dixerit quis]id est,aliquis circa seu contra hæc dicere potest.[Si omnibus est bonum & optimum amabile,& ad seipsum & dilectum]id est,si iuxta prehabita bonũ & pulchrũ,præsertim summũ bonũ,est cũctis creatis amabile & desiderabile ac dilectũ, & ad seipsum attractiuum seu attrahibile. [Appetit enim ipsum & quod non est]id est materia prima[vt dictum est]& sæpe expositum[& contendit quomodo in ipso sit]id est, naturaliter appetit illud ac conatur,& quasi certat ad hoc,appetens formam per quam participat primum bonum[& ipsum formificum est etiam informium]id est,primum bonum formam largitur & ornatum,his quæ ex se informia sunt & indecora[& in ipso & quod non est, superessentialiter dicitur & est]id est,in deo est exemplariter & idealiter seu coidealiter, etiam id quod non est per se actualiter,vt materia prima,seu quodcunq; creabile nondum creatum,aut nunquam creandum,quod tamen prætacto modo superessentialiter est in deo,videlicet secundum modum ipsius superessentialem & virtualiter ac idealiter[quomodo dæmoniaca multitudo non appetit bonum & pulchrum]cum sint creati à deo secundũ esse suæ naturæ, & eadem quæstio est de cunctis damnatis,qui sunt obstinati in malis, & cupiunt non esse seu mortem,oduintq; omnem bonum honestum.[†Ad materiale vero existens]id est,ad materialia affectata dæmonum multitudo. Vnde alia habet translatio,Inclinata autem ad materiam[& angelica erga appetitum optimi stabilitate recidens]id est,lapsa à stabilitate angelica circa desideriũ optimi,ad quod angeli naturaliter ac stabiliter inclinantur, imò & inauertibiliter post confirmationem suam in bono[malis omnibus causa & sibijpsi & alijs quæcunq; vitiantur]id est, causa peccãdi & vitiorũ origo,est tam sibijpsis quam hominibus qui transgrediuntur,iuxta illud libri Sapiẽtiæ:Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarũ. Imitãtur autẽ illũ qui sunt ex parte ipsius, hinc apud Iohannem loquitur Christus:Diabolus homicida erat ab initio,& in veritate non stetit. Cum loquitur,mendaciũ ex proprijs loquitur,quia mendax est,& pater eius. Verũtamẽ vt asserit Origenes:Homines ex seipsis iam proni sunt ad mala,& ad venerea afficerentur,si à dæmonibus non tentarentur. Nihilominus homines cõmuniter à dæmonibus incitantur ad vitia,ita quod dæmones eis sunt causa peccandi,quamuis ad aliqua praua ex seipsis labantur. Sunt autẽ hominibus causa peccandi non coactiua,sed suggestiua. ¶ Præterea qualiter dæmonũ multitudo sibijpsis sit causa peccandi,duplex est opinio. Vna,ꝙ primus ille apostata lucifer cæteros angelos tenebrarũ incitauit & induxit ad auersionẽ à creatore,quę est cõmunis opinio, propter quod in scripturis dæmones appellãtur angeli principis tenebrarũ diaboli. Alia,ꝙ quilibet dæmonũ ex seipso suã concepit iniquitatẽ. Quod tenet Albertus in scripto quarti Sententiarũ,Gulielmus Parrhisiensis libro de Vniuerso. ¶ Præterea quæri potest,qualiter dæmonum multitudo ad materialia fuerit ab exordio inclinata,cũ ipsi immateriales consistant. Respondetur,quod si iuxta Platonicos diceremus dæmones esse animalia corpore aerea,animoq; passiua,quæstio ista faciliter solueretur. Sed quoniã sanctus iste Theologus & plurimi alij dicũt angelos esse immateriales,dicendũ apparet ꝙ non inclinantur ad corporalia delectamenta,secundum

E

†At Lapsus dæmoniorum

F

Sapien.2. Iohan.8. Origenes. Dæmones quõ sibijpsis sint causa peccandi. Psal.77. Ephe.eo.2. Albertus. Guil.Par.

dum quod talia: sed vt sunt culpæ & immunditiæ quædam, dei offensiuæ & animarum perdi
A tiones. Vel dicuntur ad materialia inclinati, id est, ad ea quæ sunt passiuæ potentiæ ad vanita
tes & falsitates, vel ad dominandum hominibus. Nam & in dæmonibus est aliquid per modũ
materiæ habens se, scilicet quod est. Propter quod libro de Causis fertur, quod intelligentia est
habens hyliatin. Deinde mouet dubia circa prædicta. [Quomodo autem omnino ex optimo — Lib. Causa
generata dæmoniaca gens non est deiformis] id ē, vnde & qualiter accidit, quod genus dæmo — Dæmones quare summũ bonum
num creatum à deo naturaliter bono, non est simile deo in bonitate & æquitate, cum effectus — nõ diligunt
naturaliter assimiletur proprię causę? [Aut quomodo optimum ex optimo factum, mutatum
est?] id est, quomodo contigit quod angeli inter creata primum locum tenentes, & per conse
quens ex deo efficiēter atq; ex propria natura formaliter valde boni, sunt ita auersi à summo
bono? [Et quid vitiauit ipsum?] scilicet angelum. [Et omnino, quid malum est?] id est, diligē
tissime est quęrendum quid sit malum. [Et ex quo principio substitit?] id est, ex qua causa sum
psit originem [& ex quo existentium?] id est, ex quo ente positiuo & effectiuo principio sit cau
satum, vel incepit aut fluxit [& quomodo optimus adducere voluerit?] id est, qua ratione de
us qui summum est bonum, voluit malum esse aut illud producere. [Quomodo autem volēs — Posse mali
potuerit?] id est, dato quod deus voluit producere malum, quomodo potuit hoc efficere & — facere non
implere, cum malum non sit appetibile, nec sit potentiæ, sed potius impotentię facere malum? — potētię sed impotētię
[& si ex alia causa malum] id est, si malum processit ex alia causa quam ex deo [quæ altera exi
stentibus, præter optimum causa?] id est, quid aliud causa est entibus vniuersis nisi summũ bo
num? [Quomodo autem & prouidentia existente est malum aut factum omnino?] id est, si po
namus deum habere prouidentiam omnium, qualiter potest esse malum culpæ, aut qualiter fi
B eri potuit, cum optimi prouisoris sit malum excludere, præsertim per anticipationem præcauē
do ne accidat, vel saltem illud corrigendo & remouendo dum cōtigit? Ideo subditur: [aut nõ
interceptum] id est, interruptum & sublatum de medio [& quomodo appetit quid existētium
ipsum præter optimum?] id est, quomodo res aliqua appetit malum quod est præter optimũ,
& non potius appetit bonum & optimum?

¶ Solutiones quæstionum dictarum.

DEinceps ad hæc responsurus, præmittit: [Hæc quidem ergo forsan quis dicit] id est,
aliquis potest hæc tangere ad insinuandum quæstionis difficultatem. Vnde alia lite
ra habet, Ista quidem fortasse dicturus est quispiam [huiusmodi dubitationibus] id
est, diuersis rationibus pro vtraq; parte hinc inde motus. [Talis autem cæcorum ra
tio] id est, argumentatio ignorantium veritatem in ista quæstione, est talis, sicut iam tactum ē.
[Nos vero dignabimur apud rerum veritatem respicere] id est, dignanter considerabimus qd
hic respondendum sit iuxta rei veritatem. Porro aliæ duæ translationes sic continent, Nos aũt
rogabimus eum, vtputa taliter arguentem, ad rerum veritatem conspicere. [Et primum quidē
hic dicere confidemus] id est, ad hanc quæstionem in primis fiducialiter respōdebimus. [Ma — Thos.
lum non est ex optimo] id est, ꝙ malum culpæ formaliter, hoc est, inquantum est malum cul — Malũ nõ est ex deo.
pabile, non est positiue & effectiue ex summo bono, à quo tñ est permissiue: materialiter quoq;
videlicet quantum ad id quod entitatis in ipso est, efficienter est à deo, à quo omne esse & om̄e
bonum procedit. Primum equidem rerum creaturarum est esse. Porro malum pœnæ, & ma
lum pœnale positiuum, sicut aduersa & debitæ castigationes culparum, cum sint iustæ, sunt di — Amos 3.
recte à deo, iuxta illud Amos: Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecit? Qui per Isaiā — Isaiæ 45.
testatur: Ego dominus, & non est alter, Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & cre
ans malũ. Denicq; mors, vt est sola priuatio, nõ est realis ac positiuus effectus, nec directe à deo: — Mors quõ
sed vt est pro peccato iuste inflicta, est à deo secundum quod sibi competit aliquo modo esse, — sit à deo.
vt & infra dicetur. Si vero sumatur pro vitæ priuatione cum pœnalibus dispositiōibus ad can
dem, sic est iuste à deo, præsertim in ratiōalibus creaturis. Quo constat quõ intelligēdũ sit illud
Sapientis: Deus mortē non fecit, nec lætatur in perditione viuentiũ: creauit eñ vt essent om̄ia.
[Et si est ex optimo, non est malũ]. i. si malũ culpæ est à deo directe, formaliter & efficienter, nõ — Sapien. 2
est malũ culpæ. Sic ꝗppe nihil ꝓcedit à bono nisi bonũ, ꝗd & Proclus, & autor libri de Causis, — Proclus.
Auicenna & alij meliores philosophi multipliciter ac subtiliter ostēderũt, sicut & cōsequēt pro — Lib. Causis Auicenna.
bat Theologus. [Neq; eñ ignis frigere, neq; optimi nõ optima adducere]. i. sicut in naturali
bus ignis nõ habet causaliter & directe frigus efficere, sic in intellectualibus optimũ non habet — Matt. 7.
directe & efficient malũ culpæ, vt est tale, producere. Hinc & apud Matthęũ ait saluator: Om̄is
arbor bona bonos fructus facit, Mala aũt arbor fructus malos facit. Nõ potest arbor bona fru
ctus malos facere, neq; arbor mala fructus bonos. [Et si existentia oĩa ex optimo]. i. cũ oĩa que

 positi

Ca.IIII

Boni sũmi naturã esse ducere ad bonum.

positiuæ sunt, aliqd sint effectiue à summo bono imediate vel mediate. [Natura em optimo ad ducere & saluare]. i. optimo naturale ac pprium est, ad bonū deducere, & ad finē pducere salutarē [malo vero corrūpere & pdere]. i. malo & vitioso, inqtū ē tale, cōpetit corruptionē pcti inducere, modū, speciē, ordinēq; subuertere & dānationē afferre, prout damnatio ē salutis priuatio. [Nihil est existentiū ex malo]. i. nulla res positiua vt talis, est directe & effectiue ex malo, qd est priuatio boni. veq; quod his obijci posset, infra soluetur [& neq; ipsum erit malū]. i. ipm malū quod est priuatio boni, aut culpa nō erit nec ē aliqd positiue. [Siqdē & sibijpsi malū sit]. i. quis sit malū sibimetipsi. Hinc iuxta Philosophū, si aliquid esset essentialiter aut totaliter malū, corrumperet semetipsum. Attamen inqtū quod moraliter malū est, nociuū & malū est sibijpsi. Et enim vniuscuiusq; malū in propriū redundat autorē prout in Ecclesiaste legitur: Qui fodit foueā, incidet in eā. Propterea per Ieremiā afferit dñs: Nūquid me ad iracundiā prouocant? Nonne semetipsos in cōfusionē vultus sui? Hinc, Qui diligit iniquitatē, odit animā suam. Et, Os qd mentitur, occidit animā. Et impij maxime lædunt, occidunt ac destruunt semetipsos [& si non ita oīno]. i. si omnino ita non est [malū non erit malū] totaliter, nec aliqd erit malū essentialiter. Vnde alius habet textus, Quod nisi ita sit, malū nō oīno erit malū. [Sed habet quandā optimi secundū quā omnino est partē [. i. habebit quandā participationē ac portionē boni, secundū quā est omnino, inquantū illā participat. [Et si] pro quia [existētia bonum & optimū desiderant] naturali ad minus inclinatione, vt frequenter expressum est. [Et oīa quæcunq; faciunt per inspectū optimi faciunt]. i. vniuersa quæ agunt, efficiunt intuitu ac desiderio summi boni finaliter, ac mediate ad minus [& oīs existentium speculatio] id est, intuitus seu intentio [principium habet & finē optimum] id est, ex bono inchoatur & à positiua potentia, & ad finem laudabilem terminatur vere vel apparenter, ita quod operans intēdit bonum suo iudicio. [Neq; enim ad mali naturam respiciens facit quæ facit] id est, non intendit nec eligit, nec appetit malum secundum quod malum, cum obiectum appetitus sit bonum: nec malum, vt tale, est eligibile aut appetibile, sed odibile atq; fugibile. Enimuero qui mala pœnalia appetunt vt aduersa, dolores, disciplinas, & mori pro fide, seu medicinalia amara, non cupiunt illa vt mala, sed vt vtilia ac salubria, ad salutem aut sanitatem accommoda. [Quomodo erit malum in existentibus] id est, malum culpæ aut aliquid, essentialiter atq; totaliter malum esse non valet in aliquo existente, nec inter existentia computari tanquam aliquid positiue [aut omnino ON tali optimo desiderio desertum] id est, expers omnino desiderio summi boni. [Et si existentia omnia ex optimo] id est, cum entia cuncta ex summo bono manauerint [& optimum summitas existentium] id est, summū bonum sit primū principium & vertex altissimus omnium rerū. [Est quidē in optimo & quod non] id est materia seu quod fieri potest à deo, nec fiet, est in deo idealiter seu virtualiter iuxta exposita. [Malū autē neque ON est. Si autē non] id est, si ita non est [non omnino malum] id est, non est penitus malum [neque non, existens] id est, nec nihil, sed aliquid positiuum, & ita non esset purū malū. [Nullum enim & vniuersaliter non existens] id est, id quod prorsus nulla res est [nisi in optimo secundum superessentiale dicitur] id est, nō ponitur esse nisi in deo secundū supersubstantialē eius potentiā & æternā notitiā, qua potest illud producere, qui vocat ea quæ non sunt, tanquā sint. [Hoc erit ergo optimū simpliciter, & existēte & non existēte multo prius supercollocatum] id est, entibus & non entibus infinite æternaliterque præstantius. [Malum vero neque in essentiali neque in non existentibus est, sed ab ipso non existente magis distat optimo] id est, à non ente magis distat, quā à bono: quia in non existente nullatenus est, nec fundatur sicut in bono, cuius priuatio perhibetur. [& non essentialius] id est, non plus aliud positiuū aut substantia aliqua quā non ens.

Philoso.

Ecclesi. 10. Ieremię 7. Psal. 10. Sapien. 1.

ON.

Nihil.

Roma. 4. Mali non est qd cēusate.

¶ Vnde malum in rebus.

VNde est ergo malū dicet quis? Si em nō ē malū, virtus ac malitia idem]. i. bonitas & prauitas nō differēt. [Et aut oīs omni]. i. cuilibet malo idē erit qdlibet bonū [& aut impartibili corratiōale]. i. particulari malo idē & cnosonum erit bonū particulare. Hinc alia litera clari9 habet, Nisi em sit malū virt9 & vitiū idē erit, oīsq; ṽtus erit qd tota vitiositas: & quę particularis ē ṽtus, hoc erit qd vitiū itidē particulare [aut neq; virtuti purgans erit malū]. i. nihil erit purgans virtutē à malo. Porro aliæ tanslationes planius dicūt sic, Aut neq; quod virtuti aduersatur, erit malum. Neq; virtuti repugnans, erit malū. Quod improbatur cū subditur. [Et quidē contrarium temperantia & intēperantia] id est, sibijnuicē contrariant, sicut albedo & nigredo, similit [& iustitia & iniustitia. [Et neq; alicubi secūdū idē iustū & iniustū dico]. i. nullubi dico eūdē secūdū idē iustū atq; iniustū [& tēpatū & intēpatū: sed & ān foris

mani-

manifestatam eius qui est in virtute ad contrapositum distantiam]id est,ante differentiam ho-
A minis virtuosi à contraposito,id est,à vitioso manifestatam foris, id est, apparētem forinsecus per opera exteriora[in ipsa multo prius animam vniuersaliter distiterunt virtutibus malitiæ] id est,vitia multo plus in anima à virtutibus distant & diuersificant,vniuersaliter,id est, in omnibus,vt ex eorū effectibus elucescit. Virtus nāq; facit animā deo amabilem,dei amicam,sposam ac filiam,cœlestis regni hæredem,pulchrā ac nobilem,quorum opposita facit iniquitas[& rationi passiones insidiantur]id est,motus & affectus partis sensitiuæ,non refrenati vsu rationis ac luce virtutū,actū rationis obfuscant. Verūtamen passiones vt sunt solū naturales motus,nō sunt bonæ nec malę. Exteriora demū opera sunt quasi signū virtutis ac vitij,& propter testimoniū conscientiæ ædificationēq; proximi requiruntur. [Et ex his necessarium dare]id est, ex his motiuis oportet assignare[quid bono malū contrariū]id est, aliquod malū contrariū bono. [Non enim sibipsi bonū contrarium]id est,vnū bonū alteri bono nō est directe & immediate contrarium,quāuis per accidētalia quædā inuicē opponantur,iuxta illud Ecclesiastici:Respice in omnia opera altissimi,vnū contra vnū[sed sicut ab vno principio, &vno egenitum causali, societate & vnitate & amicitia gaudet]id est,vnum bonū naturaliter lætatur seu per modū lætantis se habet ex consortio,vnione & amicitia seu conuenientia sui cū alio bono,tanquam ab vno creatore & eodem causali principio procreatum.Propter quod assimilationem habent& cognationem quandam ad inuicem. Etenim similitudo omnia congregat,quemadmodū dissimilitudo disiungit,secūdū Proclū.Hinc in Ecclesiastico scriptū est:Omne animal diligit simile sibi,sic & omnis homo proximū sibi.Omnis caro ad sibi similē cōiungetur,& omnis homo sibi simili sociabitur.Per Malachiā quoque dicitur:Nunquid non pater vnus omnium nostrū? Nunquid non deus vnus creauit nos?Quare ergo despicit vnusquisq; fratrem suum? [Et neq; minus bonum,maiori contrarium est:neq; enim minus calidum aut frigidum,plurimo con-
B trarium est]id est,minus calidum non contrariatur calidiori,nec minus frigidum frigidiori: imó eiusdē sunt speciei, secundum quod maius & minus non variant speciē,distinguuntur tamen & differunt,quantum ad gradū qualitatis seu perfectionis aut dignitatis.[Est ergo in existentibus & ON est]id est,ex his sequi videtur,quod malum sit in his quæ sunt & quod sit [& opponitur bono malum]id est,quod etiam malum sit oppositū bono.Quod aliquo modo sic est,quoniam priuatiue opponuntur.[Et si corruptio est existentium,non expellit hoc esse malum]id est,quamuis malū sit formaliter corruptio boni,sicut mors vitæ,per hoc non excluditur nec impeditur quin malū sit.Istud argumentatiue inducit,& paulo post declarabitur veritas[sed erit & hoc & existentiū gignificum]id est,malum erit generatiuum seu productiuum entium.Quod probatur subdendo:[Aut non sæpe huius corruptio,huius sit generatio?] Cōmuniter etenim dicitur:corruptio vnius,est generatio alterius,& econtra,non quod idem sint in re,sed concomitantur se inuicē[& erit malū in plenitudinem vniuersitatis comperfectiuū] id est, conferens & cooperans ad perfectionem vniuersi[& vniuerso non imperfectum esse,propter se pręstitum]id est,datum ad mundi completionem propter seipsum,quasi intentum per se.Hinc alia habet translatio,Atq; vniuerso,ne imperfectum sit,per seipsum præstans. ¶Cōsequenter ponitur horum solutio.

Virtus qd cōferat homini | Ecclesia. 33 | Proclus. | Ecclesia. 13 | Malachię. 2 | Philosop.

¶Malum qua ratione malum.

C DIcęt autē ad hæc vera ratio]id est,rationabilis consideratio respōdebit ad ista [quia malum,si malum, nullā essentiam aut generationem facit]id est, quod malū secundum quod malū,non producit aliquid effectiue,nec generat. Vnūquodq; etenim agit secundū quod est in actu,& bonitatē suam communicat alteri,quod est proprietas boni. Vnde & agens dicitur præstantius passo,& causa suo effectu[solum vero vitiat &corrumpit]quod non est actio positiua,imó malum formaliter est vitiatio&corruptio ipsa,&corrumpit[quantū in se & existentiū substantiā]id est, actualem existentiam.Quemadmodū enim generatio est productio de non esse ad esse,sic corruptio est ipsius esse destructio. [Si autē genificū quis ei esse tribuat]id est,si quis ascribat malo esse generatiuū alterius[&huius corruptiōe alteri dare generationē]id est,conferre vni inceptionem & productionē sui esse per corruptionem alterius. [Respondendū vere,nunquid corrūpunt quæ dant generationē?].i.respōdendū est illi,q principia & causæ gn̄atiōis,nō sunt causæ corruptiōis directe& p se. [Sed corruptio q dē& malū corrūpit]per se,ita q est directe causa formalis ipsius corruptiōis[& vitia tm̄].i.indisponit,lædit & destruit[gn̄atio vero & eēntia p bonū fiūt].i.gn̄atio rei &,pductio suę formę substātialis,pcedūt ab eo qd bonū ē. [Et erit malū qdē corruptio p ipsum].i.p ipm malū & ab eo ortū habet corruptio. Vn̄ & priuatio quę est malū naturæ,vocat in naturalibus causa corru-

Malū nihil producere. | Gn̄atio qd.

ptionis seu materia non omnis neq; simplicit, sed priuatiói annexa: & vt illi annexa, fertur causa corruptionis, sicq; bonũ non vt tale, sed inquantũ malo coniunctũ aut substratum, est causa corruptiõis[genificũ vero per bonũ]. i. causa gñatiua est à bono. [Et siquidẽ malũ]. i. si aliqd est malũ[neq; existẽs neq; existentiũ factiuũ]. i. in q̃tũ est malũ, nõ ẽ aliqd positiue existẽs, neq; realis existẽtiũ causa. Causare etẽm p̃supponit esse, sicut & vniuersalit actus secũd' actũ primũ. Idcirco nõ causat q̃d nõ est[Per aũt bonũ & existẽs]. i. p bonũ & p id q̃d actualit est[& bonum existẽs & bonoꝝ factiuũ]. i. malũ p suũ subiectũ accipit tãq̃ ens & tãq̃ factiuũ bonoꝝ, realiũ ve effectiuũ. [Magis autẽ] supple dicendũ est, sicut subiungit: [Neq; eñ erit idipsum secundũ seipsum]. i. vnũ & idẽ scd̃m eandẽ rõnẽ seu p̃prietatẽ vel actionẽ, nõ erit[bonũ & malũ neq; eius dẽ corruptio & gñatio]. i. nõ sunt realit idẽ corruptio & gñatio rei eiusdẽ, cũ sint à causis diuersis, & à diuersis incipiant terminis, atq; ad terminos tẽdant ac finiant diuersos[secũdũ idipsum eadẽ virtus]. i. nõ ẽ hoꝝ eadẽ virtus causalis secũdũ idẽ[neq; hæc virtus aut hęc corruptio] supple idẽ sunt, neq; secundũ idẽ, sicut expositum est. [Ipsum q̃dẽ malũ] vt tale[neq; existens, neq; bonũ, neq; gignificum, neq; existẽtium & bonoꝝ factiuũ]. i. nõ est bonum neq; actu existẽs, cũ ip̃m esse sit naturaliter bonum & appetibile, nec gñatiuum alicuius entis realis, neque alioꝝ operatiuum. ¶ [Bonum autẽ q̃buscunq; p̃fecte inest, p̃fecta facit & pura & integra optima[id ẽ, bonũ ac ea in q̃bus est p̃fecte secundũ naturã seu capacitatẽ eoꝝ, facit ea p̃fecta, pura & integra, valdeq; bona in gñe & ordine suo, secũdum q̃d deus vidit cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Deniq; bonũ increatum, facit hæc efficient: bonũ vero creatũ participatũ, hæc facit formalit. [Minus vero ip̃m participãtia]. i. quæ bonum summum minus plene participant [& imp̃fecta sunt bona & mixta p defectum boni]. i. aliq̃ mõ cõposita & potẽtialia, ita q; in ipsis inueniunt q̃d est & q̃ est, actus & potẽtia, materiale & formale: q̃a sunt defectiua, & à bono p̃fectibilia. Sic & Proclus affirmat: Om̃e q̃d sit vnũ aut bonum, participatiõe vnius aut boni fit vnum seu bonum: scd̃m autẽ q̃d sustinet & suscipit participationẽ illius, est vnum aut bonum [& nõ ẽ vniuersalit malũ, neq; bonũ, neq; b̃ñficũ]. i. in creaturis nihil ẽ q̃d sit vniuersalit & oĩarie siue simplicit malũ aut bonũ, aut alijs b̃ñfactiuũ, sed solũ in gñe & ordine suo. Nẽpe q̃d vni est malũ, est alteri occasionalit seu aliq̃ mõ bonũ. Deus q̃q; multa bona ex n̄ris elicit malis, sed & oĩa cooperãt electis in bonũ. Nec malum priuat seu destruit nisi bonum sibi oppositum. Hinc scriptũ est in Eccle. Oĩa sc̃tis in bona, impijs autẽ & pc̃tõribus in mala cõuertẽt. Solum q̃q; primum & increatum ens est vniuersalit simpliciterq; p̃fectum, vt q̃nto Metaphysices Aristo. & cõmẽtator eius testãt, & illd' ẽ oĩbus influẽs, sicut in lib. de Cau. asserit, q; prima causa replet om̃e seculũ bonitate[sed q̃d maius aut minus bonum, bono p̃ximum, p̃portionalit erit bonum]. i. q̃to quid magis p̃pinquum ẽ summo bono, tãto ẽ melius, & primo bono similius, q̃d idcirco vocat mẽsura oĩm scd̃oꝝ. [Q̃m q̃dẽ ipsa p oĩa veniẽs p̃fectissima bonitas]. i. increata bonitas p vniuersa p̃cedẽs sua dona cõmunicãdo[nõ vsq; solas implet circa se optimas eẽntias]. i. cõicationẽ & influẽtiã suã extẽdit ac diffundit nõ solũ vsq; ad supremas intellectuales deiformesq; creaturas. [Extẽdit autẽ vsq; ad nouissimas]. i. vsq; ad infima, ad quæ diuina p̃uidẽtia & efficiẽtia se extẽdit[his q̃dẽ vniuersalit aduenieẽs]. i. copiosius se effundẽs, puta sup̃mis[his autẽ minus] videlicet medijs[alijs vero nouissime]. i. infime, iuxta illud Philosophi: Ab hoc ente oĩbus deriuatũ est esse & viuere: his q̃dẽ clarius, his autẽ obscurius[vt vnumq̃dq; eã participare põt existẽtiũ]. i. put quæuis creatura põt recipere, queadmodum S. Paulus lactasse vel potasse se p̃hibet, q̃ solidum cibum capere neq̃bãt, atq; in euãgelio legit dñs vnicuiq; dedisse scd̃m p̃priã virtutẽ. [Et quædã q̃dẽ oĩno bonũ participãt]. i. in abundãtia & excellẽtia magna, vt mẽtes angelicæ[quædã vero magis & minus priuãt] q̃m rõnales creaturę plus desup sortiunt q̃ irratiõales, iuxta illud in Iob: Qui docet nos sup iumẽta terræ, & sup volucres cœli erudit nos[quædã vero obscuriorẽ habẽt boni participationẽ] vt bruta[& alijs scd̃m nouissimã cõsonãtiã adest bonum] id ẽ, inaĩata scd̃m infimum gradum participãt bonum scd̃m cõgruẽtiã & p̃portionẽ ordinis vniuersi. [Si enim nõ p̃portionalit vnicuiq; bonum adesset]. i. si summum bonum se nõ cõmunicaret vniuersis & singulis ordinate, scd̃m mẽsurã, dignitatẽ seu capacitatẽ ipsoꝝ[essent diuinissima & honorabilissima nouissimoꝝ habẽtia ordinẽ]. i. sup̃ma essent in loco ac ordine infimoꝝ, dum ipsis infunderẽt dona inferiorib' cõgruẽtia. ¶ Porro supnaturalia & gratuita dona nõ dãt sp secundum naturalium dignitatẽ, dispositionẽ ac ordinẽ, sed interdũ iuxta donãtis libertatẽ ac sapiẽtiã. Ad q̃d designãdum Chr̃s apud Matt. Volo, inq̃t, huic nouissimo dare sicut & tibi. An nõ licet mihi q̃d volo facere? [Quõ autẽ & esset possibile vniformit oĩa participare bonum? Quasi dicat neq̃q̃. Nec enim lapis capax est sapiẽtiæ, aut lignum virtutis. Cũq; intelligẽtiæ participẽt bonitatẽ diuinã p modum signaculi, homines per modum imaginis, inferiora p modum vestigij, ne

Boni effectus. Gene. 1. Proclus. Roma. 8. Ecclesi. 39. Philosop. Lib. Causa. Philosop. Hebræ. 5. Matth. 25. Iob. 35. Matth. 20.

E F

A gij,nequeunt summum bonum vniformiter participare,repræsentare aut imitari.[Nunqd oĩa existentia similiter in vniuersalem eius participationem oportuna?]id ẽ,creata omnia nõ sunt æqualiter apta ad participationem summi boni perfectam seu generalem.[Nunt autẽ hoc est boni,virtutis superexcellens magnitudo]id est,istud est magnitudo permaxima virtutis,potestatis seu bonitatis diuinæ[quia & priuata & suimet priuationem]id est,ea quæ carent excellẽtioribus donis,& ipsam dispositionem ad dona proportionata[post se facit, secundum quod vniuersaliter est sui participare]id est,perducit ad participationem suæ bonitatis apta commẽsuratione,secundum quod ipse est vniuersaliter ab omnibus participabilis.Nihil enim euadit neq; effugit prouidentiam & influentiam eius,cui est cura de omnibus.[Et si oportet fidum dicere verum]id est,etiam cum expediat me confidentem & securum in ipso dicere quæ sunt vera[& pugnantia ei]id est,repugnantia & contrariantia deo[sua virtute,& sunt & pugnare possunt]id est,diuinæ virtutis participatione & conseruatione subsistunt,perdurant,& potestatem repugnandi sortiti sunt.Ideo dixit Pilato:Non haberes potestatem aduersum me vllã,nisi datum tibi esset desuper.Apostolus quoq;:Non est,ait,potestas nisi à deo.Verumtamen ipsa potestas,abusio atq; peruersitas ac malitia seu deordinatio vsus huiusmodi,non est à deo,sed à defectuosa voluntate creata.Propter quod dominus per Oseã:Ipsi, ait, regnauerunt, & non ex me principes extiterunt,& non cognoui.¶[Magis autem,vt comprehẽdens dicam]id est, vt plura compendiose perstringam[omnia existentia quantum sunt & bona sunt & ex bono].i. inquantũ sunt,sunt bona,bonitate naturæ & entitatis.Nam bonum cum ente conuertibile est [quantum autem priuantur bono]id est,participatione boni destituta sunt[neque existentia

Sapientię.6 1.Petri.5. Iohan.18. Roma.13 Oseæ.8

B sunt,neq; bona]sic enim labũtur & aliena sunt ab illo.[In alijs quidem enim habitudinibus] id est,in cæteris qualitatibus aut habitibus[qualis est caliditatis aut frigiditatis]id est, qualis ẽ habitus seu qualitas caloris aut frigoris[sunt calefacta]id est,tali aut tali qualitate informata [& relinquente ea caliditate,& vitæ & mẽtis multa existentium simul expertia sunt]id est,dũ fuerint calore priuata multa existentium,quæ scilicet solum sunt,nec viuunt,nec ratione vtũtur [& essentia deus exaltatur]id est,adhuc manent in suo esse ac natura, quam habent à deo qui tam superexaltatus est[& est superessentialiter & simpliciter]ideo participatio,influentia & effectus eius remanet in re creata, dum posteriores quædam qualitates & formæ tolluntur,vt in commentario primæ propositionis libri de Causis habetur.Hinc alia translatio clarius ait,Calefacta subsistunt etiã vbi defecerit calor &c.[Aliarum quidem simul omniũ abeunte ipsa,quę non est,ingenita omnino habitudine sunt existentia]id est,recedente & destructa habitudine, id est,qualitate omnium simul rerum aliarum,quibus habitudo talis non est omnino innata, sed separabiliter inhærens,subiecta illa adhuc manent in esse[& subsistunt]& subsistere possunt.[Quod vero per omnem modum bono priuatum est]id est,quod nullatenus fuit,nec ẽ, nec erit participans bonum[nunquam neq; erat,neq; est,neq; erit,neq; eẽ poterit quale est incontinens]id est,simile huic est in homine incontinente.[Et si priuetur bono iuxta irrationabilem concupiscentiam]id est,quamuis bono rationis priuetur per suam carnalitatem,& peccet mortaliter,ita quod spiritaliter nihil est neq; viuit.Propter quod subditur[in hoc quidem non est]id est,spiritaliter non est inquantum huiusmodi[neq; existentia concupiscit]id est,nõ appetit ea quæ vere sibi salubria sunt,iuxta illud in Iohanne:Vsq; modo non petistis quicquã in nomine meo[participat tamen bonum secundum ipsam vnitatis & amicitiæ obscuram cõsonantiam]id est,adhuc participat bonum naturæ & entis tenuem quandam vnionem,ac adamationem in genere tenet,quæ corruptione inficitur,dum per speciem inordinati amoris cõtrahitur.[Et furor participat bonum,per se mouendo & appetendo opinabilia mala ad opinabile bonum erigere & conuertere]id est,vehemẽs ira participat aliquid boni in hoc,quod mouet & appetit illa quæ sibi bona videntur,quę tamen vere sunt illicita,quamuis opinetur quod bona sint,& appetit ea erigere atq; adducere ad id,quod vere opinatur ac æstimat esse bonum, sicq; in ira est quasi aliquid apparentis iustitiæ,quod tamen per immoderatam commotionem fuscatur.[Et ipse certantis vitæ appetens]id est,ille qui appetit vitam,virtuti ac rationi rebellem,& contra honestatem certantem iuxta illud in Iob:Ipsi fuerunt rebelles lumini.[Eamque totus vitę appetens].i.viuere cupiens secundum concupiscentiam suam[& egregiæ opiniõis & hoc appetere & vitam appetere & ad egregiam vitam respicere].i.cupidus conuersationis quam ipse reputat præoptandam,& putat respectum habere ad vitam præclarã[participat bonum]vtpote vitam,& eam sub ratione boni,quæ tamen inquantum vitiosa,bona non est.[Et si omnino bonum consumpseris].i.bonũ esse negaueris,& prorsus illud abstuleris[neq; essentia est]id est,ex tuis verbis illud sequeretur,ꝙ nec essentia est[neq; vita,neq; concupiscẽtia,neq;

Lib.Causa. C Iohan.16. Iob.24.

Ca.IIII motus,neq; aliud aliquid. ¶[Itaq;& fieri ex corruptione generationem non est mali virtus].i. D
non procedit ex potestate aut influentia mali formaliter sumpti[sed minoris boni præsentia]
id ē,ex virtute boni defectuosi præsentia,in quo est aliquid boni & causalitatis,quod inchoatiue aut potentialiter in materia latuit[quantum & ægritudo defectus est ordinis]id est, conuenientis & contemperatæ ordinationis humorum seu complexionis in animali. Et in hac propositione prædicatio est causalis,qa ex illo defectu causatur infirmitas. Est aũt ægritudo defectus ordinis[non oĩs]id est,non cuiuslibet ordinis.[Si enĩ hoc fieret]id est,si in ægritudine nihil ordinatiõis maneret[neq; ægritudo ipsa subsisteret[id est,nihil esset reale,sicut nec cæcitas, nec mors,nec haberet realem effectũ.[Manet aũt & est ægritudo].i.aliquid reale manet in ea,
*essentiam. imó ipsa manet[*essentia,habens minimũ ordinem]id est,modicũ prioris ordinatiõis,cuius læsio est atq; corrosio[& in se subsistatum]id ē,in ordine illo fundatur & subiectatur infirmitas. Ideo alia litera habet,Et in ipso subsistens.[Quod enim omino expers boni]id est,nihil de bono participat[neq; ON]id est,nõ est ens[neq; in existentibus]est.[Quod autē mixtum per bonũ in existentibus]quod rebus inest ac miscetur[per hoc]quod participat aliquid bonitatis in existẽtibus[& ON,inquantũ bonũ participat]id ē,ens est,inquãtũ aliqd boni sortitur.[Magis aũt existentia oĩa erunt magis aut minus]id est,potius dico q̄ vniuersa tanto amplius, tãto vel minus sunt[quanto optimũ participant]id est,quanto magis aut minus participant summum bonũ. [Etenĩ in eendo per seipsum nũquam,nusquam ON,neq; erit,hoc aut ibi quidem ON,
ibi vero non ON]id est,cum nunquam sit ens per se seu ex se,id est,ens per essentiam seu ens im- E
participatum,nunquam erit ens istud vel illud,aut in loco isto aut alio,cum non participet bonum.[Quantũ quidem recidit ab eo quod semper est]id est,inquãtum cadit ac deficit ab ente ęterno[non est]id est,intm̃ deficit ab esse.[Quantum vero ex eē accepit]id est,inquãtum participauit esse ab illo[tãtum est & ei omino esse]supple cõuenit secundum participatiõis suæ mẽsuram[& quod nõ ON,ipso continetur&saluatur]id est,esse virtualiter cõtinetur in esse à quo est,& ad esse perducitur secundum quod creatio & generatio dicuntur productiões de nõ esse. [Et malũ quod quidem est omino à bono recessio]id est,quod nihil de bono participat [neq; in magis neq; in min⁹ bonis erit].i.nullibi inuenie,scũ prorsus nõ sit.[Hoc aũt ibi quidē bonũ, ibi vero nõ bonũ]id ē, quod ex vna parte est bonũ,& ex alia nõ,pugnat quidē bono cuidã].i. repugnat & cõtrariatur cuidam bono[nõ omi autem bono]id est,nõ repugnat bono simpliciter, nec omi bono,sed bono sibi opposito in gñe suo.[Tenet aũt & hoc boni participatiõe] id est,aliqlr̃ manet p boni participationē,inquãtũ ex aliq parte bonũ ē[& substãtificat suimet priuationē].i.suppsius priuationē sustentat,relinquẽdo in suo subiecto aptitudinē ad id q̃d deest. [Bonũ tota sui participatiõe].i.bonũ existẽs,put tota sui boni participatiõe fulcit. Nã inde sor-
neq; totaliter q̃d erit bonum. tit vt bonũ suo mõ dicat.[Oĩno enim abeũte bono].i.bono totalir̃ subtracto,+ q̃d erit bonũ] .i.nullũ erit bonũ participatũ[neq; mixtũ]q̃d scilicet ex vna parte sit bonũ,ex alia malũ[neq; p se malũ].i.nõ erit q̃d totalir̃ aut p essentiã malũ.[Si enim malũ impfectũ ē bonũ,absentia p-
fectissimi boni & impfectũ].i.impfectũ dicet p defectũ & recessum sui à pfectissimo bono[& p- F
fectũ bonũ aberit].i.rõ & veritas boni pfecti longe erit ab eo.[Et tũc solũ videbit& erit malũ, qñ his qdē ē malũ qbus opponit].i.dũ suo opposito nocet[his aũt tãq̃ bonis aufert].i.ab aliis bonis segregat,tãq̃ nõ existẽs eiusdē generis aut cõtrarietatis cũ illis. [Pugnare enĩ sibiinuicē eadē p eadē in oĩb⁹ impossibile].i.fieri neqt q̄ eadē entia p easdē q̃litates aut dispositiões sibiinuicē aduersentur ac noceãt.[Nõ ergo ON malũ].i.hoc cõcluditur ex inductis,q̄ nihil est essentialiter malũ,nec aliqua res positiua ex pura malitia,nec pura malitia est entitas.

¶Malum non esse in rebus procedentibus ex bono,nec in bono,nec à bono.

SEd neq; in existẽtibus est malũ,quasi sit aliqd positiuũ & dũ formalir̃ sumitur. Istud sæpe mõstratũ est,tamen resumit,vt clarius & multiplicius pbet,fortiusq; inculcet mẽtibus hominũ. Disputat qppe cõtra pessimũ errorē ac hæresim pfidorũ,duo principia ac gña rerũ effectiua ponẽtiũ,videlicet vnũ per se bonũ,aliud per se malũ. Quæ hæresis tẽpore beatissimi Iohãnis apostoli cœpit per Marcionē hæresiarchã,quam post modum auxit & renouauit sceleratissimus Manichæus.[Si enim omnia existentia ex bono & in omnibus existẽtibus bonũ].i.quoniã oĩa quæ realiter sunt,fluxerũt ex primo & summo bono fontaliter, mediate vel immediate:& in oĩbus quæ sunt,est aliqd boni[& oĩa cõtinet bonũ].i.bonũ cõseruat cũcta in esse, quemadmodũ & malũ est corruptiuũ[aut nõ erit malũ in existẽtibus]tãq̃ aliqd positiuũ [aut in bono erit]ita q̄ aliqd eẽntiæ mali erit bono admixtũ]& in bono nõ erit].i.nõ põt ita eē in bono. [Etenim neq; in igne frigus,neq; ille vitiat eo].i.ignis nõ vitiat frigore,tãq̃ q̃litate sibi naturalir̃ inhærẽte,aut cõueniẽte,& ipm denominãte[&malũ bono in existẽte].i.malũ nõ sit bonum per hoc,q̄

Marciõ hæresiarcha. Manichæus hæresiarcha.

Malũ non est in substãtiis.

A per hoc ꝙ ei bonum inest, qa scd̃m hanc hæresim contrariantur omnino, nec vnum per aliud à sua natura mutatur. [Si autem fuerit, quõ erit in bono malum?] .i. dato ꝙ malum formaliter sumptum, sit aliquid positiuum, quõ erit subiectiue in bono? [Siquidẽ ex ipso inconsequẽs & impossibile]. i. ineptum est dicere, & impossibile est, ꝙ malum ita acceptum sit ex bono veluti quid reale, quod probat euangelica autoritate. [Non põt enim, vt eloquiorum veritas ait, arbor bona malos fructus facere, neq; illud iterum]. i. malum non põt facere bonum, seu arbor mala non valet facere fructus bonos. Quod Christus ad literam dixit non de duabus naturis contrarijs, vt Manichæi putabant, sed de hominibus bonæ ac malæ voluntatis. Christus tñ non vult, ꝙ bona voluntas nequeat fieri mala, neq; mala bona. Porro Theologus ad hoc istã allegat hic autoritatem, quod ex bono, vt tale, non queat procedere nisi bonum, quis ex bona voluntate, scd̃m ꝙ libera & defectiua atq; errabilis, põt oriri malum. [Si aũt non ex ipso]. i. si malum non est ex bono [ex alio clarum, quia principio & cã erit]. i. certum ꝙ sit ex alio principio & alia cã. [Etenim aut malum ex bono erit, aut bonum ex malo. Aut si non hoc possibile;]. i. si possibile est istud ita non esse [ex alio principio & cã erit & bonũ & malum]. i. ex duob⁹ principijs erunt, & erunt duo prima effectiua rerum principia. Quod reprobat subdens: Omnis em̃ dyas non principium]. i. nulla dualitas seu binarius est primum & rerum principium [monas autem erit totius dyadis principium]. i. vnitas est principium dualitatis. [& quidem inconsequens ex vno & eodem duo omnimoda contrarie preuenire & esse] cum cã producat simile sibi, iccirco effectus eiusdem causæ sunt simul in eodem aliquo similes. [& ipsum principium nõ simplum & singulare]. i. inconueniens quoq; est dicere, primum principiũ nõ esse simplex singulare ac vnicum. [sed partitum & biforme]. i. diuisum seu diuisibile atq; compositum. [& cõ-

B trarium in seipsum & mutabile]. i. constare ex contrarijs, quorum vnum agat in aliud, vt sunt mixta ex elementis, & ipsum esse mutabile. Hæc eadem Proclus ex documentis Platonis subtiliter probat in elementatione theologica dicens: Omnis multitudo scd̃a est ab vno. Quod in Commentario 5. Theorematis probat pulcherrime ac diffuse. Hinc denuo protestatur: Om̃ia entia procedunt ab vna prima causa, & oĩs ordo ac multitudo ad vnam primam reducitur vnitatem. Item: Omne inquit, primo & principaliter ens, scd̃m vnumquodq; ordinẽ vnum est neq; duo plura. Consequenter demonstrat ꝙ impossibile sit esse duo rerum principia cõtraria [imo vero neq; duo existentium plura principia contraria possibile]. i. possibile non est, ꝙ sint duo entium principia inuicẽ contraria, vt per se bonum, & per se malum, [& ea inter seinuicẽ & in vniuerso pugnantia]. i. ea contra seinuicẽ pliari, & in toto mundo bellum habere, vt pacti finxerunt hæretici, quorum vesania ab Empedocle orta videt, ponẽte quatuor materialia rerum principia q̃tuor, quatuor sc; elementa: & duo formalia effectiua, litem uc; & amicitiã. [Si em̃ hoc daret, erit & deus nõ innocens, neq; sine rixa]. i. deus nõ esset immunis nec exors ab inqetudine atq; molestia. Siquidem si sit quid eum perturbans, sequit ꝙ oĩa erũt inordinata]. i. si sit aliqd deum inquietans, impugnans, molestans, cętera om̃ia erunt confusa [& semper pugnantia]. i.

C seinuicẽ impugnantia. [& quidem amicitiã existentibus oĩbus bonum tradit.]. i. cuncta entia ordinis vniuersi connexionẽ, concordiam, constabilitionẽ inter se hñt ac retinent ex bono eorum principio. [& per se pax & pacis donãs, laudat à sacris theologis]. i. deus in scripturis laudatur, & esse describitur per se summa & vera pax. i. tranquillissima quies & dator pacis. De q̃ dixit Apl̃s: Non est deus dissensionis, sed pacis. Et: Ipse est pax nostra. Itemq;: Pax Christi, quæ exuperat oẽm sensum. [Proiñ & amica bona]. i. inuicẽ sunt amicabilia & inuicẽ conferentia & influentia, cœlestia & terrena, superiora & inferiora. [& compacta oĩa.]. i. mutuo consolidata ac firmiter iuncta [& vna vita egenita]. i. ab vno fonte vitę exorta [& ad vnũ optimũ coordinata]. i. ad vnũ bonũ relata [& adunata & similia] Quædã nãq; cõueniunt gñe, quædã specie, q̃dã in accideutibus multis, quædam in paucioribus, vniuersa q̃q; & singula assimilant suo creatori in aliquo [& comparata interseinuicẽ.] . i. mutuo se adunantia, in nominibus quoq; multis communicãtia, comparantur etiam mutuo, in q̃ vnũ excedat aliud, aut ecõtra [Itaq; nõ diuinũ malum]. i. malũ ex deo nõ est tanq̃ positiuus eius effectus [& malum nõ diuinũ]. i. malũ nõ est diuinũ, nec est deus tenebrarum, q sit essentialr malum aut malus. [¶ Sed neq; ex deo malũ]. * Si em̃ nõ bonus]. i. si deus nõ est bonus [aut bñfacit, & bona adducit]. i. pducit & causat: [& non aliqñ quidem, & quædam aliqñ aũt non, & non omnia]. i. non solum facit bene interdũ, ac bona interdum, sed semper & omnium bonorum causa est: vel facit interdum sic, interdũ & quædam talia, non omnia tamen, sed aliqua mala, & aliquando male. [Transmutationem quidẽ in hoc faciet & mutabilitatem.] id est ostendet se esse mutabilem, & in se variatum, ac diuersimode dispositum. [& circa se, hoc est, circa omnium diuinissimũ & causam] id est circa primã

Matthei 7 | Proclus | Idem. | Principia duo existentiũ eẽ impossibile & bi cõtraria | Empedoclis vesania | 1 Cor. 14 | Ephe. 2 | Philipp. 4 | Ex deo nõ & in deo esse quid malũ | †Aut

& summam ac pręstantissimā causam[Si autem in deo bonū subsistentia est].i.quia in deo es B
* ON se bonum seu bonitas sua, est sua substantia seu natura[erit trāsferens ex bono deus aliquādo*
† ON. † quod est, aliquando autem † quod non.].i. deus ex sua bonitate de nō esse euocabit ad esse, qnq; quæ nondū fuerūt, qnq; vero ea q̄ sunt, trāsfert ad melius & pfectius esse in accidentalib',
1. Petri 5 iuxta illud Petri: Deus ōis gratiæ qui vocauit nos in æternam suam gloriam, ipse pficiet, solidabit, confirmabitq;.[Si vero participatione bonum est, & habet, & ex altero habebit].i. aliūde recepit. Non enim potest quid seipsum producere[& aliquando quidem habebit, aliquādo autem non habebit].i. interdum erit & manebit in suo esse, aliquando illud amittet, quantum est ex parte sui, & nisi desuper conseruetur in esse: alioquin esset instantia de substantijs separatis, corporibusq; cœlestibus perpetuum esse habentibus. Ex prædictis concludit:[Non igitur
Nullo mō deus ē mali author ex deo malum, neq; in deo, neq; simpliciter, neq; secundum tempus].i. malum culpæ secundū quod tale, nequaq̄ ex deo est, nisi permissiue: nec malum essentialiter, quia tale malum non est, neq; in deo est malum pœnę, nisi causaliter & idealiter. Veruntamen cognoscit mala culpę, sic
Osee.4 que in eo sunt cognitiue quasi per accidens. Vnde ait per Osee: Cognoui multa mala scelera vestra. Præterea actiones vitiosæ quantum ad suum materiale, hoc est quantum ad id quod entitatis & realitatis in ipsis est, dicuntur esse à deo, non quoad suum formale: quia sic sunt defor
Isai.1.5.51 mitates & obliquitates ac casus à recto & vero esse, suntq; à voluntate peruersa: quæ vt sic, est potius causa defectiua q̄ effectiua. Postremo prædictis non obuiat, q̄ deus aliquādo in scriptu
Isaiæ 1. ris perhibet se esse ab impijs molestatum, lassatum, violentatum, confixum. Loquitur nanque E metaphorice & more humano, & q̄tum ad similitudinem se habendi ac operādi, quemadmodum etiam fertur furere ac irasci. Sic quippe ait p Isaiam: Facta sunt mihi molesta. Et rursus in
Malach.2 eodem Propheta: Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis &
Malach.3 deo meo? Malachias quoq; ait: Laborare fecistis dominum in sermonibus vestris. Et iterum in eodem: Vos, inquit, configitis me gens tota. ¶Deinde ostendit quod in angelis non sit malum, & patet sententia ex inductis.

¶In creaturis malum non esse aliquid.

SED neq; in angelis est malum]quia nec malum culpæ, cum sint confirmati in bono & beati, in gloria consummati, nec malum essentialiter dictum, nec obest illud Iob: Ec
Iob 4. ce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis repperit prauitatem: quia hoc de angelis dictum est, quoad naturalia sua, & comparatione diuinę incommutabilitatis, & iuxta statum ruinæ.[Si enim enunciat bonitatem diuinā deiformis angelus].i. ex q̄ angelus gloriosus repræsentat in se creatoris bonitatē præ alijs[illud]existens[scdm participationem scdo, q̄d qdem scdm causam enunciat primo].i. angelus est participatiue per dona naturę & grę inchoantur, atq; per dona gloriæ cōpletius, q̄d est deus oīpotens, quem repsentat.i. cuius perfectionem in se ostēdit per naturam, & plene, independenter, ac infinite: cuius etiam bonitatem.i. pietatem ac gratiā angeli sancti enunciant viatoribus ecclesiasticę hierarchiæ. Angeli q̄q; primo.i. añ alias creaturas saltem dignitate enunciant & pręsentant deum intuentibus eos. Cōsequenter ponitur quasi quædam descriptio angeli[Imago est dei angelus].i. angelus sanctus est dei imago, non naturalis, sed imitatiua & repræsentatiua, eminentiori modo q̄ aīa rōalis, q̄to altioris est naturæ, gratiæ & glorię, q̄ aīa siue homo, exceptis præstantissimis aīabus Christi & virginis gloriosæ. quæ tñ in naturalibus cum cæteris conueniunt aīabus, & eiusdem sunt speciei.[manifestatio occulti luminis].i. essentia manifestissima luminis increati, incōprehensibi bilis & immensi, seu luminis gratiæ & glorię nobis occultæ & ignotæ: manifestator q̄q; & nuncius dei ac multiplicis luminis eius, de q̄ scriptum est: Nūquid est numerus militum eius? & su-
Sapient.7 per quem non splendet lumen ipsius?[speculum purū]vtpote ab omni culpa alienum, non tñ plenarie repræsentatiuum diuinę perfectionis, scdm q̄d scriptum est de sapiā æternali: Candor est lucis æternæ & speculum sine macula, dei maiestatis. Deniq; etiā diuina essentia speculū est superlucidissimū, in q̄ cuncta lucēt, q̄d intuentur beati, speculum vtiq; voluntariū, q̄d se pstat q̄tum vult & q̄liter vult[splendidissimū].i. valde splendidū, psertim q̄tum ad lumē glię & btificæ visionis claritatē[immaculatū]q̄tū ad puritatē suę essentię, q̄ caret materię macula[incontaminatū]q̄ad intellectiuā potentiā, in q̄ nullus est error, nec falsitas, neq; ignorantia, quæ sit culpa[incoinqnatū]q̄ad vim affectiuam, in q̄ nulla vnq̄ fuit puersitas neq; pctm̄.[recipiēs totā (si iustū dicere) speciositatē bn̄ formatę deiformitatis].i. ptcipās, recipiēs, repsentās, cōtemplās vniuersā pulchritudinē deitatis incircūscriptę, optię in seipsa dispositę neq̄q̄ aliūde formatę[&
* ἀγνῶς pure declarās in seipso, sicut possibile ē.[bonitatē q̄ ē in † abditis].i. sine admixtiōe falsitatis in se elucidās

elucidans,q̃tum sibi possibile est,& attinens bonitatem,perfectionem ac sapiẽtiam dei,existen
A tem in secretissimis & incomprehensibilibus thesauris diuitiarum illius,iuxta illud apl'i: In q̃
sunt omnes thesauri sapientiæ & sciẽtiæ dei absconditi. Hinc alia habet translatio:In seipso in-
sinuans,vt possibile est,sacratioris silentij bonitatem. Veruntamen angelus cum omni celsi- Colossen.2
tudine & excellentia sua, deficit infinite ab infinita perfectione, gloria & eminentia dei,
atque à plenaria repræsentatione & comprehẽsione illius, scdm quod ex sua actualitate & co-
gnoscibilitate cognoscibilis est,q̃uis ista non excellenter dicantur de angelo & eminentia eius
in genere & ordine suo,& per comparationem ad intellectum humanum inferioresq; creatu-
ras. [Non igitur neq; in angelis est malum] sicut iam patuit[sed puniẽdo peccãtes sunt mali?]
Hoc legendum videtur interrogatiue & negatiue. Quasi dicat: An dicendi sunt mali puniẽdo
iniquos? tanq̃ dicat, non: sicut nec deus cum iniquos punire ab eo,ad quem iurisdictionaliter
spectat,sit actus iustitiæ. Propterea subditur:[Hac ergo ratione & compescentes delinquen-
tes].i. hi qui compescunt & domant per pœnas eos qui peccant,sunt mali,quod nõ est verum,
nisi aliunde consistant culpabiles. Hinc alia habet translatio: An vero ideo sunt mali q̃ puni-
ant peccãtes? At vero punitio pctõr in vita præsenti,aliquando fit per angelos bonos, vt pa- 4.Reg.19
tet 4.lib. Reg. de centum octogintaq; milibus hoim,q̃s angelus dñi interfecit in castris Assy- 2.para.32
riorum,& de subuertiõe Sodomę in Gen. Interdum per angelos malos,vt in Actibus de Ana- Genesis 19 Actuum 5
nia & eius vxore. [& sacerdotum diuinis mysterijs immundum prohibentes].i. hi q̃ prohibẽt
immũdos ac publice reos ab accessu ad diuina mysteria sacerdotum,essent iniqui,quod repro-
batur & alia rõne. [Et quidem neq; puniri malum].i. reum puniri non est malum culpæ, sed
opus iustitię,& malum pœnæ,ideo illud inferre non est culpabile [sed dignum fieri pœna] q̃d
fit per culpam,est malum iniquitatis. [neq; scdm dignitatem prohiberi à sacris].i. propter de-
B merita à diuinis arceri,est prauũ. [sed non sacrũ & non sanctum fieri].i. effici vitiosum censet,
& culpabile[& incontaminatis importunum].i. inepte ad sacramenta & sacra & sacramenta-
lia seipsum ingerere, est iniquum.

¶ Dæmones natura non esse malos.

SED neq; dæmones natura mali].i. ex sua essentia non sunt mali nec vitiosi creati. [Et Natura dæmonum n
enim si natura mali,neq; ex bono].i. si essent substantialiter mali,non essent producti à malam
bono causali principio[neq; in existentibus].i. non essent inter existentia computandi
cum omne existens vt tale,sit bonum,cum bonum & ens conuertantur. [neq; ex bonis
conuersi natura].i. non essent à bono transmutati in malum à sua natura. Nempe quod natu-
raliter inest tanq̃ differẽtia aut propriũ,nõ aufertur re permanẽte[& semper mali sunt].i. à pri-
mo instãti subsistẽtię suæ fuissent inclusiue iniqui[sequitur].i. cõsequẽter est sciscitandum[sibi
met sunt mali,an alijs?].i. an praui ac nociui sunt sibi ipsis,an alijs? [Siquidẽ sibimet].i. si certe & Philoso.
vtiq; sunt sibimetipsis mali[an corrũpũt seipsos?] scdm q̃d Philoso. probat,q̃a si aliqua res eẽt
substãtialiter mala,seipsam destrueret[si aũt alijs] sunt mali,[quõ corrumpũt,aut quid corrũ-
punt[in illis[essentiam,an virtutem,an actiõem? Siqdem essentiam].i. si dicãtur in alijs corrũ-
pere illorum essentiam[primũ quidem non iuxta naturam].i. si hoc primum dicatur, hoc di-
ci nõ põt scdm naturalem entium cursum, nec naturaliter & vniuersaliter põt hoc dici neq; de- Incorruptibilia nõ efficere corruptionẽ
fendi. [natura eñ incorruptibilia].i. substãtias ex sua natura incorruptibiles,vt sunt intelligẽ-
tiæ & orbes cœlestes[nõ corrumpũt,sed acceptiua corruptiõis].i. destructibilia ex sua natura,
C de quibus 2. propositiõe lib. de Causis: Oĩs substãtia destructibilis nõ sempiterna, aut est cõpo- Lib. Causis
sita,aut delata super res alias. Sequit[Neq; hoc oĩbus & omnino malum est].i. corrumpi non
est vniuersaliter malum, cum multa sint ordinata in vsum & alimoniã aliorũ: & aliquid ma-
lum est per respectum ad naturam particularẽ,q̃d expedit q̃ad naturã vniuersalẽ[Sed neq; cor-
rumpitur quid existentium,scdm q̃d essentia & natura].i. substãtia vt sic,nõ est directe & per se
ac immediate terminus seu rõ corruptiõis: quia vt sic, nõ habet cõtrarium. [sed defectu iuxta
naturã ordinis harmoniæ,& cõmensuratiõis].i. ex disproportione & inualitudine ordinatiõis
naturalis ipsius complexionis[ratio infirmatur].i. vigor naturæ ac rõ permanẽdi deficiũt: q̃a
substãtiã talium rerum mixtarũ, ad actualem sua subsistentiã ac operationẽ naturalem, reqrit
complexionẽ & dispositionẽ aptam in corpore: q̃bus deficiẽtibus, forma substãtialis de mate-
riæ potentialitate educta,quasi per accidẽs desinit esse. Materia vero prima,ingenita & incorru-
ptibilis perhibet. [manẽte similiter habens].i. natura cui cõueniret adhuc vt añ manere & opa-
ri,si harmõia in suo maneret vigore,iuxta q̃d ait Philo. q̃ si vis visiua senis esset in organo ita
disposito, sicut dispositũ est organũ visus iunioris,tam clare videret in sene,sicut in iuniore [In-
firmitas autem nõ perfecta].i. infirmitas illa naturæ nõ est prorsus cõpleta atq; prædominãs
suo subie

suo subiecto[Si em̄ perfecta].i.si taliter esset completa ac preualens. [& corruptionē & subiectum interimeret].i.illud oino destrueret, imo & seipsam eo mō, q̄ sibi cōuenit esse. Hinc subditur:[& erit ipsa corruptio & suimet corruptio] manet ergo in infirmitate modicum qd vigoris.[Itaq; huiusmodi non malum, sed deficiens bonum].i.talis infirmitas non est purum malum, sed bonum deficiens, diminutum.[Qd' enim oino expers boni].i.nihil boni participat. [neq; erit in existentibus]i.de numero existentiū nō est[& de virtutis & actionis correptione eadē rō].i.idem dicendum de corruptione potentiæ & operationis, q̄d iam dictum est de correptione essentię, quam naturalr̄ & inseparabilr̄ consequuntur propria potentia & actio aliq̄. ¶ Deinde redit ad tractandum q̄liter malum in dæmonibus ortum est &, inuentum, arguitq; pro parte vtraq;, vt difficultas appareat quæstionis. [¶ Deinde q̄uō à deo facti dęmones sunt mali?].i.q̄liter spūs illi à deo boni creati, imo (vt multi dicunt) in grā & charitate producti, q̄a scdm August. deus fuit simul in eis condens naturam, & largiens grām. [Bonum em̄ bona adducit & substituit].i.sub se constituit bona, cum agens producat simile sibi. [& qdē mali dicūtur] imo & obstinati in malo.[dixerit quis].i.respondere aliquis pōt[sed nō scdm q̄d sunt].i. vitiosi non sunt scd'm q̄d sunt, & vt bonam h̄nt naturā[ex optimo enim sunt].i.ex summo bono p creationē fluxerunt[& optimā sortiebātur essentiā].i.valde bonam à superoptimo creatore acceperunt in sua creatiōe naturā[sed scdm q̄d nō sunt, infirmi] facti sunt[vt eloquia aiūt, non seruare suum principatum].i.ex hoc corruerunt, defecerunt & peccauerunt, q̄ nō adhæserunt firmiter suo creatori. Hoc sumptum est ex Canonica S. Iudę ap̄li dicentis: Angelos qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerūt suum domiciliū, &c̄. Suum quippe principatum nō seruauerunt.i.dignitatē & ordinē, imo à primo apostata cito ac facile pmiserūt se à creatore abduci.[In q̄ enim (dic mihi) vitiari dęmones dicimus, si nō in cessatiōe diuinorum bonorum habitudine & actione?].i.nisi in hoc q̄ cessauerunt ab adhęsione æternaliū bonoꝝ, hoc est, à debita habitudine & actione circa illa. Vñ alia litera habet: nisi in definitione diuinorum bonoꝝ, habitudine sc; & actione. Porro alia clarius continet: nisi in carētia habitus & operationis diuinoꝝ bonoꝝ? Sequit ad idem probandū rō alia. [Sed itaq;] supple dico:[si natura mali dęmones].i.si dęmones ex sua natura sunt impij[sp mali].i.ab exordio suo mali fuarunt indesinenter & incorrigibiliter[& qdē malum instabile est].i.inquietū, seu frequēter delebile.[ergo si semper sic h̄nt].i.immutabilr̄ in vna dispositione p̄sistunt[non mali].i.seqt̄ q̄ mali non sint.[Si aūt non & semper mali].i.si non iugiter mali sunt[non naturales].i.malitię eorum non sunt eis innatæ[sed indigentiæ angelicoꝝ bonorum].i.priuationes & carentiæ angelicaꝝ virtutum & p̄fectionum.[Sed non oino expertes boni scdm q̄d & sunt, & viuūt & intelligunt].i.nō sunt penitus destituti naturalibus bonis ac donis, q̄m sunt, viuunt, intelligunt.[& omnino est quidem in eis concupiscentiæ motus].i.motio seu affectio circa bonum priuatum: quæ t̄n concupiscentia non est inclinatio appetitus sensitiui, q̄ carent, sed appetitus deordinati, ad inferiora depressi, & q̄si assimilati appetitui sensitiuo: nam & terrenis honorationibus & sacrificationibus delectant̄.[Mali aūt esse dicuntur, propter q̄d infirmantur circa naturalem operationē] Naturalia nāq; per vitia inficiūtur & indisponūtur [Falsa ergo cōuersio est eis malum].i.pctm̄ eoꝝ est praua cōuersio ad seipsos, atq; à summo bono auersio. [& à cognatis suis egressio].i.recessus ab angelis bonis, qui simul cum ipsis intellectualis cōstituunt naturæ, & suo adhæserunt factori[& informitas] quia naturalia nō sunt in eis, formata & decorata per dona gratuita[& impfectio].i.carētia debitæ & supnaturalis p̄fectiōis[& impotētia] per carētiam supnaturalis cōfortatiōis. Veꝝ q̄tum ad naturalia, nō est ptās super terrā quæ cōparetur potestati illoꝝ.[& saluāte eis perfectiōem virtute, infirmitas & fuga & casus].i.imbecillitas, derelictio ac ruina à diuina virtute cōseruāte eos in sua p̄fectiōe naturali, p quā virtutē diuinā cōseruati fuissent in donis supernaturalibus, & ad beatitudinē plenam perduci, si mansissent illi innitētes ac adhærētes. ¶ [Itaq; quid in dæmonibus malū?].i.quę mala in eis sunt? Et r̄ndet[Furor irratiōabilis, amēs concupiscētia, phantasia proterua.] Iuxta præhabita huius sancti documēta, dęmones sicut & angeli sancti, sunt intellectuales & incorporales substātiæ, in quibus nō est portio sensitiua, nec passiōes eiusdē proprie atq; vniuoce: sed per similitudinē operis & effectus, iuxta quem modum etiā deo simplicissimo ascribūtur. Verunt̄n magis dæmonibus, quia in ipsis est vehemēs cōturbatio mentis, ingēs desiderium vltiōis, grauissima indignatio cordis, ferox cōceptio, intēsissima q̄q; appetitio propriæ honoratiōis, imo & cultus & adoratiōis, quæ soli deo debet̄. In tentatiōibus quoq; valde cupiūt præualere, animas ad damnationem pertrahere, & dei venerationem minuere, imo vniuersos pro posse inducere ad

irres

Margin notes: Augustin. | Iudæ 1. | Qd' em̄ sp idipm opti mi pprie | Dæmones q̄re dicantur mali | Iob 41.

Margin letters: D | E | F

A irreuerẽtiam eius. Has vitiosissimas appetitiões, atrocissimas intentiões, turbulẽtissimos animi motus, q̃uis in dæmonibus nõ fiant cum corporali transmutatiõe, vocat theologus irrationabiles furores, amentes seu insensatas concupiscentias & phantasias proteruas, quas & in hominibus causant, propter quod & causaliter competunt ipsis. [Sed hæc etsi sunt in dæmonibus non omnino, neq; in omnibus, neq; hæc scdm se mala.]. i. q̃uis hęc tria insint dæmonibus, nõ tñ sunt mala omnimode, neq; in omnibus quibus sunt, neq; sunt mala secundum se, vbicunq; inueniuntur, seu scdm rationes suas communes. [Etenim in alijs animalibus non motus talium, sed interemptio est & corruptio animali & malum]. i. in aliquibus brutis carẽtia talium motuum, est quid malum & corruptio illorum. [habitus enim saluat]. i. istorum motuum habitio est conseruatiua aïalium, quibus naturaliter insunt [& esse facit hæc habentem animalis naturam]. i. substantiam quæ habet eos, facit conseruari, vt cito dicetur. [Non ergo malũ dæmonum gens, q̃tum est iuxta naturam]. i. dæmonum vniuersitas nõ est aliquid naturaliter malũ. [sed q̃tum non est]. i. scdm q̃d deficit à vero & perfecto esse, in tantum non est bonũ. [Et nõ mutatum est datum eis totum bonum]. i. naturalia dona magna & eminentia dęmonibus ab exordio præstita, non sunt in eis omnino corrupta, aut in malum naturę variata. [sed ipsi dato ceciderunt toto bono]. i. peccãdo corruerunt in statum viliorem, & à perfectione ac excellẽtia totius boni ipsis collati, pręsertim q̃tum ad vsum bonorum illorum. [& datas eis angelicas donationes]. i. naturales vires seu concreatas scientias. [nunq̃ ipsas commotas fuisse dicimus.]. i. non fuisse ipsis ablatas. Veruntñ si in aliquibus donis & habitibus atq; virtutibus gr̃æ gratumfaciẽtis conditi erant, illas amisisse credunt, q̃m stare nequeunt cum pctõ mortali. Naturalia demũ Isaiæ 14.

B in ipsis per peccata fuerũt obtẽebrata, nõ obstante q̃d subditur: [sed sunt integri & clarissimi] i. q̃ad naturale acumen & intellectuale lumen ipsis innatũ, sunt mirę subtilitatis, nec aliq̃d naturalium, q̃tum ad suam entitatem, ipsis subtractum est: sed sunt peruersæ electionis, & circa finem corrupti, nec expediti ad aliq̃d bñ agendũ, ideo sequit: [& si ipsi non vident participãtes suas boni cõspectiuos virtutes]. i. q̃uis ipsi personalr̃ nõ aduertãt nec pensent vires intellectiuas, discernere inter bonũ & malum idoneas, ipsis concessas, ita vt conuertant eas ad inspiciendum vtiliter bona & vera, sed abutantur eis ad pessima. [Itaq; q̃ sunt ex optimo, sunt & optimi]. i. à summo bono sunt facti, & valde bonę & præclaræ sunt speciei [& bonum & optimum concupiscunt] naturali desiderio, q̃d vel raro vel nunq̃ exit in actũ nisi peruerse. [esse, viuere & intelligere, existentium appetẽtes.] verũtamen dãnati scdm documẽta autentica cupiunt absolute nõ esse, & mallent nõ esse, q̃ in tantis calamitatibus detineri, q̃uis naturalem habeant inclinationem ad has naturales perfectiones, & appetunt eas vel habitu vel aptitudine, etsi actu, hoc est nõ syncere, sed detestabili intẽtione. [& priuatione & fuga & casu cõnaturalibus sibi optimis dicunt mali]. i. vitiosi censentur, quia priuati sunt spiritalibus, diuinis & saluberrimis bonis, à quibus prolapsi sunt, & adhuc mente refugiunt ea, & mali vocantur [secundum quod Dãnati an vellent se non esse.

C non sunt]. i. prout à summo bono & actualissimo esse occumbunt [& quod nõ est appetentia, malum appetunt]. i. dæmones ipsi appetendo appetũt malum quod nõ est. i. quod spiritaliter nihil est, & formaliter sumptum, nõ est aliquid positiuum, sed vanitas, falsitas & recessus à rectitudine ac oĩ bono salubri. Pręterea aduertẽdum, q̃ beatissimus ac fidelissimus doctor S. Dionysius loquitur hic aliqualiter extreme, tractãdo de bonitate & excellẽtia dæmonum in naturalibus, quia intẽdit hic scribere cõtra hæreticos, qui vel duo rerum principia posuerũt, vel diabolum naturaliter malum asseruerunt, quorum insanias penitus volens extirpare, loquitur sic extreme. Insuper docet, qualiter in animabus humanis non sit malum, iuxta intellectum præhabitum.

¶ Animabus non inesse malum tanquam quid existens.

SED animas quis dicit esse malas]. i. forsitan aliquis dicet, animas rationales naturaliter esse prauas, ita quod ipsa malitia sit in eis quędam naturalis proprietas, & ipsis ingenita. [Siquidem quia contendunt malis prouide & salutifere]. i. quoniam animæ certant & student prudenter atq; salubriter malis, ad quæ ex naturali dispositione inclinantur, resistere ac præualere. Alia litera continet: At animas quispiam dixerit esse malas. Siquidem cũ malis nascuntur prouidentiæ salubritatis ratione [hoc nõ malum]. i. nõ est malum q̃ ita contra mala cõtendũt, imo ex hoc conseq̃, q̃ nõ sunt naturalr̃ nec incorrigibilr̃ malæ [sed bonũ] est hoc [& ex bono]. i. à deo creatore, & ex inclinatiõe ad bonũ, q̃ ipse originalr̃ indidit aïabus, vtpote ex synteresi, quæ semper remurmurat malo culpæ illicitoq; ab bona. [& malum benefaciente]. i. bonificãte per emendationẽ vitæ. Vñ alius habet textus, q̃ & malum facit bonũ. Sed obijci

Ca. IIII. Sapien. 12 obiici potest illud libri Sapient. Iniqua est natio eorum, vt Chananæorum, & naturalis malitia illorum. Et respondendum, quod aliqui à natura non integra, sed corrupta, dicuntur inclinati ad mala ex corporis dispositione, aut imitatione quadam parentum: non quod vitia ipsa sint eis innata, aut aliquid reale in ipsis, ideo corrigi possunt. Vnde præmittitur ibi verbis præallegatis: Dabas domine pœnitentiæ locum. [Si autem vitiari animas dicimus, in quo vitiantur, si non in bonarum habitudinum & operationum defectu?] id est, nisi in hoc quod defectuosæ ac negligentes sunt in executione & perseuerantia actionum virtuosorum habituum? [& per propriam infirmitatem imperfectione & perditione]. i. in imperfectione seu non profectu spirituali, & perditione. i. amissione propriæ salutis, quam amittunt peccando mortaliter. & succumbēdo tentationibus & peccatis, iuxta illud libri Sapientiæ: Iniustitia est mortis acquisitio. Impij autem manibus & verbis accerserunt illam. Et alibi: Homo per peccatum occidit animam suam. In libro Iob quoque: Quid perdis animam tuam in furore tuo? Istud ergo contingit iniquis per propriam infirmitatem, quia non sunt contra tentamenta ac vitia armati virtutibus, & ex innata pronitate ad mala. Iuxta illud: Sensus & cogitatio cordis humani proni sunt in malum ab adolescentia sua. Istud consequenter declaratur per simile in naturalibus & exterioribus rebus. [Etenim & aerem hunc circa nos]. i. aerem nobis circumfusum & totum hemisphærium [obscurari dicimus defectu & absentia lucis]. i. carentia priuationeque lucis sensibilis, quæ priuatio seu carentia non est aliquid reale ad extra. [Ipsa autem lux semper lux est]. i. lucens & clara dum modo eius subiectum non immutetur. [& tenebras illuminans]. i. subiectum tenebrosum irradians, & illud illustrādo tenebras fugans. i. cessare faciens, sicut qui loquitur expellit silentium quod nihil reale est. [Non ergo neque in dæmonibus, neque in nobis malum vt existens malum.]. i. nec in spiritibus illis malignis, nec in hominibus inuenitur malum culpæ tanquam res aliqua [sed vt defectus & desolatio propriorum bonorum perfectionis.]. i. tanquam priuatio, deornatio, seu carentia perfectionis propriorum bonorum. i. virtutum, gratiarum ac meritorum, quæ sunt spiritalia, vera ac propria bona rationalium creaturarum, quæ nec inuito queunt auferri. Deinceps idem ostendit in brutis.

Sapientiæ 1
Sapient. 16
Iohan. 18.
Genesis. 8.

¶ Malum naturaliter non inesse animantibus.

SED neque in animalibus irrationabilibus est malum] culpæ, seu quid essentialiter malum. [Si enim interimas furorem & concupiscentiam, & alia quæcunque dicuntur, & nō sunt simpliciter eorum naturæ mala]. i. si imaginarie tollas à brutis quibusdam eorum proprietates & passiones ac operationes, quæ forsan videntur alicui malæ ac vituperandæ in ipsis, quis ita non sit, loquendo simpliciter & per respectum ad ordinem vniuersi, licet interdum sint nociuæ alicui particulari. Istud, supple, inconueniens esset, quod consequenter probatur. [Grande quidem & ferox leo perdens]. i. leo desinens esse (est enim animal naturaliter magnum, forte, audax, superbum). [neque leo erit] id est, cessabit esse leo iuxta solitum cursum naturæ. [Mansuetus autem omnibus factus canis, non erit canis]. i. canis non existendo naturaliter animal iracundum, defineret esse canis secundum cursum communem, quamuis sint aliqui canes quieti & quasi mites. [Siquidem canis quoddam custoditiuum,]. i. canis est animal factum & ordinatum ad custodiam domus domini sui per latratum & inuasionem. [& quoddam aduenìendi quidem domesticum]. i. animal præbens accessum habitatoribus propriæ domus. [abigendi vero extraneum.]. i. factum ad repellendum extraneos & ignotos, sicque proprietates istæ sunt bonæ in brutis huiusmodi. [Itaque quod non corrumpit naturam, malum nō est.] quum sit non nociuum naturæ. [Corruptio autem naturæ, infirmitas & defectio naturalium habitudinum & operationum & virtutum]. i. passiua corruptio, læsio, seu destructio naturæ passibilis in ægroto, est debilitatio, deficientia dispositionum seu proprietatum naturam directe consequentium, & actionum ac virium: quibus deficientibus, sequitur corruptio rei, cum res ordinetur ad aliquem finem, quem per operationem suam consequitur. Sumitur autem hic corruptio pro corruptione passiua, & non solum pro formæ expulsione, sed item pro præuia ad hoc dispositione nociua. Et si omnia quæ sunt per generationem, in tempore habent cōsummationem]. i. cum cuncta generabilia successiue per temporis fluxum ad suā naturalem pertingant perfectionem, dicente Philosopho: Omnium natura constantium certa est mensura & ratio magnitudinis, certa quoque periodus. Iuxta illud Iob: Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. [neque imperfectum omnino]. i. nihil est penitus incompletum. [cōtra omnem naturam] Nam si defectus & imperfectio accidat ex vna causa naturali, recompensatur ex alia: & facit natura melius quod potest, ita quod effectus non est penitus imperfectus, sed partim, vt patet in monstris.

Aristotel.
Iob 14.

In tota

In tota natura non esse malum.

A SED neq; in tota natura malum]. i. non solum à brutis, sed à tota natura inferiori ac superiori excluditur malum præfatum, q; sc; essentialiter malum vocatur. [Si enim non omnes naturales rationes contra vniuersalem naturam]. i. cum vniuersæ particulares rationes seminales seu formarum præparationes, non sint contra vniuersalem naturã cœlestibus corporibus, aut eo℞ motoribus insitã, sed potius eius suo modo effectus siue * stra mentum [nihil est ei contrarium]. i. nil contrariatur naturæ vniuersali in inferioribus istis naturalibus rebus. Hinc alia translatio clarius continet: Si enim oẽs naturales rationes ab vniuersali natura ducuntur, nihil est q̃d illi aduersetur. [Eius autem per singula] i. naturæ particulari in inferioribus. [Hoc quidem sc̃dm naturam erit, hoc vero non sc̃dm naturam]. i. aliquid erit naturale atq; conueniens, aliquid econuerso, sc̃dm q̃d vna causa particularis naturalis inferior alteri tali causæ aduersatur, & impedit eius effectum. [Alij enim aliud sc̃dm naturam]. i. aliq̃d est vni naturale, quod non alteri. [& hoc inde contra naturam, vt malitia] Peccatum enim est contra naturam bene dispositam. Propterea iuxta Tullium: Virtus est habitus rationi consentaneus, in modum naturæ agens [hoc cõtra naturam priuatio eo℞ quæ sunt naturæ]. i. aliquid est innaturale contrariumq; naturę, quia priuatio est boni nauralis, vt cęcitas. [Itaq; nõ est mala natura] i. nulla natura substantialiter est mala. [sed hoc naturæ malum, non posse quę sunt naturæ perficere.]. i. hoc est nociuũ naturæ, non posse expedite peragere actus sibi cõuenietẽs.

instrumentum.

Virtus Ciceroni quid

Naturã nõ esse malã.

Malum non inesse corporibus.

SED neq; in corporibus malum est] q̃d sc; sit totaliter & essentialiter malum. [Inde eñ & infirmum] i. ex parte corporis est infirmitas, turpitudo, seu fœditas, quę est [defectus formę]. i. pulchritudinis seu decoris [& priuatio ordinis]. i. disproportio coordinationis partium in toto. Ad pulchritudinem etenim corporalem tria exiguntur sc̃dm Phi-
B losophum: elegans statura, cohabitudo partium proportionata, & superfusus viuidus color. [Hoc aũt non omnino malum]. i. defectus hmõi non est pu℞ malum, neq; totaliter auferens bonum [sed minus bonum] vtpote imp̃fectum. [Si eñ oĩno fiat solutio boni & formæ & ordinis.] id est, si bonitas rei & formatio eius ac decor totaliter dissoluantur & auferantur [peribit & ipsum corpus.] id est, destruetur. [Quia vero neq; malitiæ causa animæ corpus] id est, q; corpus non sit causa vitiorũ aĩę, qua informat. [clarum ex hoc, possibile esse & sine corpore extra subsistentem malitiam.] constat ex hoc, q; possibile est, imo & realiter sic est, q; peccatum est in substantijs incorporalibus [sicut in dæmonibus. Hoc enim & intellectibus & aĩabus & corporibus malum]. i. hoc est commune malum intellectualibus sub̃stãtijs & animabus, tam rationalibus q̃ irrationalibus ac corporibus. [habitudinis propriorum bonorum infirmitas & casus]. i. ruina, defectio, debilitas bonę habitudinis seu vigorosæ & validæ possessionis bonorum ad perfectionem suam spectantium, quod malum vocatur priuatio.

Philoso. Pulchritudini corporis tria necessaria

Materiam, vt materiam, non esse malum.

SED neq; multum murmurat in materia malum, vt aiunt, secundum quod materia]. i. malum, prout dicitur esse in materia, nõ multum reclamat prædictis, quia materia participat bonum. Ideo subditur: [Etenim & ipsa ornatus & formæ & speciei habet participationã]. i. q̃a materia participat formam substantialem, quæ est decor & actualitas atq; perfectio eius. [siue autem siue his dum sit materia sc̃dm se]. i. si materia capiat aut consideretur nude secundum se sine pretactis additamentis [sine delectatione est]. i. non delectat quenq̃, nec delectatur. [& in-
C formis]. i. indecora [q̃uo facit quid materia, quę neq; pati potest, sc̃dm seipsam habens?] i. qualiter sic accepta materia potest aliquid facere, quæ nec est habens sc̃dm seipsam, vt possit pati? quia secundum se nude non est subiectum actionis passionisve naturalis. Non eñ eam põt attingere agens naturale, nisi vt informata, & vt qualem ac quantam, cum agens naturale agat p motum. [Sed itaq;] dico [Quomodo materia malum?]. i. q; sit essentialiter malum. [Siquidẽ enim nihil, non enim est neq; bonum neq; malum]. i. si materia est nõ ens, neq; bonum, neq; malum. i. tunc non est aliquid bonum nec malum, quod positiue sit aliquid. Istud argumentatiue proponitur [Si autem est] i. si materia est ens [q̃uo existentia oportet omnia ex bono?] . i. q̃liter verum est q; necesse sit, oĩa quæ sunt, esse ex primo & summo bono? [Et ipsa ex bono relinquitur]. i. hoc tanq̃ ve℞ relinquitur, q; materia sit ex bono tanq̃ ex causali principio. [etsi bonum mali factiuum sit, malum vt ex bono existẽs, est bonũ: aut malũ boni factiuũ sit, & bonum vt ex malo malũ.] . i. aliq̃d erit bonum sc̃dm q; ex malo procedit, vel econuerso, vt si progrediens, est malum. Arguendo ista dicuntur. [Aut duo iterum principia]. i. aut rursus sequetur q; erunt duo effectiua principia re℞ [& hæc alio vno iuncta v̄tice]. i. habebunt vnum

capiat, ex quo fluunt, & in quo tanquam in vno exordio vniuntur, quia oportet pluralitatem ad vnum reducere. Alia litera habet: Et ipsa ab alio vno vertice segregata. i. ex vna origine deriuata, & per emanationem ab illo diuersificata. [Si autem necessarium dicunt materiç]. i. si ipsam materiam vere dicunt requiri & necessariam esse [ad plenitudinem totius mundi.]. i. ad perfectionem & complementum vniuersi [quomodo materia malum?]. i. sic falsum est quod ipsa sit substantialiter mala. [Aliud enim bonum quod necessarium]. i. id quod sic necessarium est, est bonum non qualecunque, sed magnum. Sic & alia translatio habet: Alterum enim bonum & necessarium. Porro aliæ duę translationes clariores ac magistrales sic continent: Aliud enim est malum, aliud necessarium. Quomodo autem optimus ex malo adducit quędam ad generationem?]. i. dici non potest quod deus essentialiter bonus, producat bona ex malo [aut quomodo malum optimo necessarium?] quasi dicat: Nullatenus. [fugit enim optimi naturam malum] tanquam sibi contrariam [quomodo autem gignit & nutrit naturam] generabilium [materia mala existens?]. i. si materia esset essentialiter mala, non concurreret ad generationem & nutritionem naturalium rerum, cum ordo sit optimum quod in rebus, nec conseruatur nisi per bona. [Malum enim secundum quod malum, nullius est genitiuum aut nutritiuum aut omnino factiuum aut saluatiuum]. i. conseruatiuum: hæ nanque sunt proprietates operationesque boni vt patuit supra [Si autem dicerent ipsam quidem non facere malitiam in animabus]. i. si eronei illi respondeant quod materia non causat directe culpam in animabus humanis [attrahere vero eas]. i. inclinare ad vitia [& quomodo erit hoc verum? Multæ enim suum in bonum aspiciunt]. i. plures animæ respiciunt ad salutaria bona. [Et quidem quomodo fiat hoc materia eas omnino in malum attrahente?]. i. istud fieri non valeret, si materia coactiue & non occasionaliter tantum traheret animas ad peccatum. [Itaque non materia in animabus malum]. i. peccatum non est primo & principaliter in animabus ex corpore seu materia [sed ex ipso delicto]. i. ex fomite aut concupiscentia. [Si autem & hoc aiunt materiam omnimode sequi]. i. si radicem illam mali dicunt sequi materiam. [& necessariam instabilem materiam ex seipsis collocari non valentibus]. i. quod materia ex se fluida necessaria sit ad subsistendum, non potentibus subsistere in se & sine fulcimento materiæ. Hoc inquam dato, [quomodo malum] puta materia, est [quid necessarium?]. i. id quod necessarium est ad tot bona, quomodo est malum ex sua natura, [aut necessarium malum?] Veruntamen sicut ait scriptura: Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & multa impedimenta bene agendi, incitamenta quoque peccandi, proueniunt nobis ex corpore, quae tamen non compellunt peccare. Propter quod Plato loquitur in Phædone: Quàmdiu corpus habuerimus, & conglutinata fuerit anima nostra huic malo, nunquam plene adipiscemur quod cupimus. Decies enim millena nobis vacationum impedimenta inde proueniunt. De hoc beatissimus Andreas apostolus cruci affixus, supnaturaliter, plene, sapientissimeque disseruit, vt lib. de Ciuitate recitat Augusti. Præterea quæri potest, cum peccatum seu delictum aut concupiscentia sit malum culpæ, non potest esse radix prima peccandi. Respondetur, quod delictum aliquando sumitur pro quodam malo habituali, seu improbo sui amore, vel voluntate fragili & caduca. Hinc scriptum est: Vnde bella & contentiones in vobis? nonne ex concupiscentijs vestris, que militant in membris vestris.

Malum nil efficit; Mali animæ vnde; Sapient. 9; Plato; S. Andreas; August.; Delictum; Iaco 4

Priuatio quomodo se habeat ad rationem mali.

SED neque hoc quod dicimus priuare]. i. nec ipsa priuatio [secundum virtutem propriam pugnat bono]. i. propria vi bono repugnat [Vniuersalis enim priuatio]. i. communis priuatio [omnis boni vniuersaliter impotens]. i. ad omnem actum est inualida, secundum quod talis, cum non sit aliquid positiuum.] Particularis vero non secundum quod priuatio, habet virtutem,]. i. vim actiuam. [sed secundum quod non vniuersalis, est priuatio]. i. inquantum priuatio particularis: sic quippe relinquit aptitudinem quandam ad aliquid. [priuatione enim boni particulari existente nondum malum] id est, malum necdum omnino præualuit [& sancta]. i. ea recedente ac sopita [& mali natura perijt]. i. malum illud sublatum est, cuius carentia inerat ante priuationis illius cessationem.

Priuatio duplex

Causa vna boni, mali defectus multi.

COlligenti autem dicendum]. i. summarie perstringendo dico: [Bonum ex vna & tota causa est]. i. ex causa totali & integra concurrentibus circunstantijs cunctis ad bonum requisitis, quod de bono morali potissime verificat [malum ex multis & particularibus defectibus] circunstantiarum & formæ siue materiæ, prçsertim si desit recta intentio, quae secundum Ambrosium imprimit operi speciem. Idem in Eticis ait Philosophus. Hinc pluribus modis contingit peccare, & vno modo facere bene, cuius simile ponit in sagittantibus.

Ambrosius; Philoso.

Deum per bona cognoscere mala.

SCit deus malum aut bonum]. i. intra se nouit de vnoquoque, an sit malum aut bonum, nec aliter posset esse omnium iustus iudex [& apud ipsum causç malorum, virtutes sunt beneficæ]. i. potentię intellectiuæ ac liberę, quae sunt subiecta virtutum ac vitiorum: & meritorie agunt per gratiam, & virtutes, sunt causæ malorum,

A sæ maloꝝ.i.demeritoꝝ ac vitioꝝ,qñ à bono auertũt se. Sunt enim potentiæ ad vtrũlibet. Peccatũ q̃q; in tantum est voluntariũ,q̃d si non esset voluntariũ,nõ esset pctm̃. Sicq; prima radix peccandi dr̃ in voluntate consistere. ¶ Consequenter arguit pertinenter contra hæreticos. Augustini

Malum an æternum.

SI malum æternũ].i.si est aliq̃d malum æternale,substantialr̃ malum,& cã productiua vniuersorum maloꝝ,vñ subiungit[& creat,& põt,& est,& agit. Vñ ei hæc?].i. à q̃ habet hæc oĩa.i.vel ex aliquo principio bono añ se[aut bono aut malo].i.vel hoc cõuenit principio bono ex principio substantialiter malo [aut ambobus,] sc; tam bono q̃ malo existentibus. [ex alia causa] ipsis priori,nisi circulatio ponatur in causis.

¶Malum non esse naturam.

OMne q̃d scd̃m naturã].i. oẽ q̃d naturalr̃ est in ordine reꝝ[ex cã diffinita gignit] ex cã determinata producitur,p̃sertim q̃d ex intentiõe causat. Causalia aũt reducunt ad causam per se,per respectũ q̃q; ad prouidentiã creatoris,certus est ordo causaꝝ. Hinc Plato:Nihil(inquit)fit cuius legitima cã non præcessit. Et Iob:Nihil in terra sine cã fit. [si malum incausale & infinitum].i.si malum causam nõ habet,& infinitũ est.i. indeterminatũ ad genus & speciẽ,& infinitũ ex parte materię[nõ scd̃m naturã].i.naturale nõ est. Vñ alia habet translatio:Si malũ causa & diffinitione caret,scd̃m naturã non est. [neq; enim in natura eius,contra naturam].i. id q̃d est contra naturã,non est in rei natura. Hinc alius textus clarius continet: Neq; enim naturæ inest,q̃d est præter naturã [neq; inartificialis in arte rõ].i. consideratio,rõ,seu descriptio rei inartificiatę,non cadit sub arte. Hinc & iuxta Philoso. Infinitum nõ cadit sub arte,imo intellectus tale infinitum abhorret. Digna Platone sententia. Iob 5.

¶Natura animæ an sit mali principium.

B IGitur aĩa maloꝝ cã] i.aĩa rõnalis per liberũ arbitriũ,inq̃tum facta ex nihilo,& defectiua ac labilis ex se,est cã culpaꝝ suaꝝ in se,q̃uis interdũ à diabolo,carne & mundo tentata,instigetur ad vitia[sicut ignis calefaciendi].i. queadmodũ ignis est principium calefactionis in alijs, ita q̃ aĩæ sit naturale esse malam atq; peccare,sicuti igni naturale est in se calidum esse & calefacere alia[& oĩa quibuscunq; vicina fuerit malitia replet] ipsa aĩa talis,q̃tum sibi possibile fuerit. Istum errorem excludit,subdendo:[Bona q̃dẽ aĩæ natura] bonitate entis & inclinatiõe naturali ad bona. Nã & rõ deprecatur ad optima. Synteresis q̃q;,quę ponit esse habitus primorũ principioꝝ in opandis,& cõscia trahunt ad v̄tuosa. [opatiõibus aũt aliq̃n sic habet.].i. prudẽt & virtuose se habet[aliq̃n sic].i. opoosito mõ,q̃m libere agit. [Siquidẽ ex natura & esse eius malũ].i.si essentia & eẽ aĩæ naturalr̃ mala sunt. [& vñ ei esse?].i. à q̃ esse accepit?[Ex creatrice oĩm existentiũ optima cã?Sed si ex ea qũo scd̃m essentiã malum?] i.ex summo bono esse sortita est q̃liter ipsa scd̃m essentiã suam iniqua & mala est,cũ illa essentia sit quędã imago & effectus & radius proprij creatoris?[Bona enim oĩa eadem egenita].i. oĩa ex cã illa producta,sunt bona bonitate naturę. [Si aũt operationibus].i.si ex actibus suis facta est mala[nec hoc est incõmutabile].i. hoc est accidentale,emendariq; põt durante huius peregrinationis curriculo. [Si autem non sic,vñ virtutes?].i.si mutari nequit in melius,vnde & qualiter præstantur ei virtutes?[Nũ Philosop. Essentia animæ vñ.

C quid & deiformis est facta?]quasi dicat: Aliquo modo facta & condita est deiformis,tanq̃ ad imaginem & similitudinem dei creata,sed in hoc multum proficere põt[Relinquit ergo q̃ malum,infirmitas & defectus boni sit].i.q̃ malum in veritate sit defectus & priuatio boni. Gene.1.

Boni causa vna,mali causæ multæ.

OPtimorum causa vna] i.q̃m vna est causa fontalis omnium optimoꝝ.i.reꝝ valde bonarum[Si optimo malum contrariũ,mali multę causę].i.diuersę & plures sunt causæ malorum,vt patuit[non q̃dẽ factiuæ maloꝝ rõnes & virtutes].i.causæ illę nõ sunt rõnes ac vires productiuæ maloꝝ,ita q̃ mala formaliter sumpta, sint termini positiui ac reales effectus opationum,rõnum,viriũq; illaꝝ, [sed impotentia & infirmitas & mixtura dissimiliũ immoderata.i.causæ illę scd̃m q̃d mala deriuant ab eis, habent se per modum impotentiaꝝ & debilitatũ ac compositionũ ex dissimilibus immoderate, ita q̃ magis sunt causæ defectiuæ q̃ effectiuæ. [neq; immobilia & semper sic & sic se hñtia mala]i.mala scd̃m q̃d talia,non sunt fixa & vniformia ac quieta,cum maxime distent à summo atq; immobili ente ac vltimo fine. [Sed multa & infinita].i. indeterminata ac inordinata[& in diuersa ferentia].i. mouentia nõ in fines certos, sed in terminos varios ac incertos[& his multis]& malis.i.hmõi finibus & terminis existentibus pluribus & iniquis:q̃uis etenim multi,potissime condemnati,sint obstinati & q̃si immobilitati in suis auersiõibus finibusq; puersis,loquẽdo in gñali:in speciali tñ nõ figunt in vno,sed in assiduis sunt cordiũ suoꝝ tumultibus ac perstrepẽtissimis inquietudinibus, iuxta illud:Peccator videbit & irascet,dentibus suis fremet & tabescet. Hinc in Apoca. legit: Cruciabitur iniquus igne & sulphure,& fumus tormẽtorũ eius ascendet in scl̃a seculorũ,& requiẽ nõ habebit Psalm.111 Apocal.14

die ac nocte. Damnati nanq; & impij in nullo salubri stabiliti, de vitijs ad vitia dilabunt, odiūt D deum, blasphemant, maledicunt, turbantur & furiunt. Hinc ait Psalmist. Deus meus, pone eos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Omnia fieri gratia boni.

OMnibus etiā malis principiū & finis erit bonū]. i. oīm actuū origo & finis est bonū aliqd vel verum vel apparens [propter eīn bonū oīa, & quęcunq; bona & quęcunq; contraria]. i. propter bonū opamur tā bona q̄ mala. [etenim & hoc agimus bonū desiderātes]. i. qdcunq; etiā prauū facimus, aliquod bonū optādo [Nemo eīn malum respiciens facit quæ facit] i. nullus agit qcq̄ cōsidrādo illud vt malum, sed sub rōne alicuius boni. Nil enim appeti pōt, nisi sub colore, apparētia, rōne ve boni, iccirco in Pro. asserit: Oīs via viri recta sibi videt. Hęc & ethicus tangit Philos. [pinde neq; substantiā habet malum]. i. malū scdm q̄d malū, nō dicit ens ratum [sed cōtra substantiā]. i. aliqd signat q̄d est cōtra consistentiā entis vel bonitatis seu vitatis [propter bonū]. i. gr̄a seu intuitu boni saltē apparētis exhibitū [& nō ex eo factū]. i. nō factum vere ex bona radice seu habitu vtuoso, imo interdū ex passiōe, ignorātia, aut certe ex mera malitia, q̄ tn̄ appeti neqt nisi vt bonū apparēs. Malū esse accidēs, necq; ppriū haber principiū nec finē.

MAlo esse ponendum]. i. in malo statuēdum esse desiderium scdm prauoꝝ & iniqꝝ æstimationē erroneā [scdm accidens & † per aliud]. i. nō de p se, sed p accidēs, & p aliud cōtingit, puta ex puia aliq̄ deceptiōe, obtenebratiōe, incōsideratiōe seu indauertētia [& nō ex principio proprio]. i. recta rōne aut intellectu syncero, nec ex cognitione prioꝝ principioꝝ innata, sed falsa subsumptione [Itaq; q̄d factum est]. i. id q̄d gestum est aut prolatum [rectū qdē esse putandum, qa ex bono esse putandum]. i. iccirco putat rectum, qa putat ex bono venisse principio aut motiuo [qa fit propter bonum]. i. faciēs indicat se illud propter bonū egisse [veritate autē nō rectum esse]. i. cōtingere pōt q re vera nō fit rectum [quāobrē q̄d nō bonum, bonum arbitramur]. i. ob hoc iudicamus esse bonum, licitum, virtuosum, q̄d nō est tale, & ita ex errore pcedimus. Hinc teste Philos. imo & magno isto Dionysio, Oīs peccās est errās, & q̄uis nō erret in vniuersali, errat tn̄ in particulari, cæcatus aliq̄ mō in iudicādo circa certū eligēdum & opandum, aut refutandum ac euitandum. Malum esse præter intentionem.

OStenditur aliud concupiscibile, aliud factum]. i. sicut cōcupiscentia seu desideriū & opus seu executio diuersificant, ita concupiscētia & factum interdum realiter ab inuicē differunt, qnq; vo materialr idē sunt, dum q̄d primo desiderat, postmodum ope exercet. [nō ergo malū est ex via] i. ex peregrinatione pn̄ti, tanq̄ ex cā necessaria, totali & directa, q̄uis peregrinatio ista multis malis pmisceat, iuxta illud in Psal. In via hac q̄ ambulabā absconderunt laqueū mihi. Et Iacob in Gen. Dies inquit peregrinationis meæ super terrē parui & mali. [neq; est ex visione] q̄q̄ in Ieremia legat: Mors ingressa est p fenestras nr̄as. Si enim visioni nō assit consensus illicitus, non est scelus. [neq; ex natura quæ regitur ab agente infallibili, & non errante, nec directe est causa mali, sed ex particulari defectu [neq; ex causa] efficiente, sed deficiēte. [neq; ex principio]. i. ex agentis potentia [neq; ex fine]. i. causa finali [neq; ex termino] ad quem [neq; ex consilio] tanq̄ realis effectus, q̄uis scriptum sit: Beatus vir qui non abijt in consilio impiorū. Et per Isaiam dominus dicit: Væ filij desertores, vt faceretis consilium, & non ex me. [neq; ex substantia] Per hæc omnia non vult sanctus pater hic affirmare nisi q malum non sit formaliter vllus positiuus effectus, vel entitas aliqua, & q non sit aliquod principium malorum effectiuum essentialiter malum. Hinc subditur [Priuatio ergo est malum & defectus]. i. casus ab ente [& infirmitas]. i. carentia laboris [& immoderantia]. i. excessus legis & modi ac ordinis [& peccatum & inconspicuum]. i. deordinatio quædam [& informe]. i. indecorum [& nō viuens & non intelligens & irrationale]. i. malum non est res aliqua viuens, intellectualis, rationem habens, vt posuerunt hæretici, asserentes omnia corporalia & obscura à principio tenebrarum creata [& imperfectum]. i. sine omni perfectione [& incollocatum]. i. illocale, nec habitans in regione infinitę tenebrositatis [& incausale]. i. nullius entitatis productiuum, q̄uanq̄ vitia capitalia dicantur multos habere effectus dispositiue seu concomitanter aut demeritorie [& infinitum,] non sicut deus, sed opposito modo per carentiam finientis perfectionis. [& infœcundum & pigrum] à diuinis retardando [& infirmum] per carentiam totius firmitatis, [& inordinatum] imo inordinatio ipsa, q̄uis deus ordinet illud per pœnam & ad multa vtilia [& dissimile] virtuti, nihil assimilationis habens cum deo, quia nihil participat bonitatis diuinæ. [& multum,] quia multū habundat, & vnum trahit ad aliud [& tenebrosum] imo caligo, [& inessentiale] nullam hn̄s essentiam [& hoc nunq̄ & nusq̄]. i. in nullo tpe nulloq; loco, tanq̄ reale qd, [nullum ON] Toties ista exaggerat & resumit, vt stultissimū sceleratissimūq; errorē prorsus

Nemo scien. certa scientia facere malum. Prou. 21. Philos.

Psalm. 141. Gene. 47 Ieremie. 9

Psalm. 1. Isaiæ 30.

prorsus eliminet. Deinde ondit q nec ex pmixtione sui cũ bono, aliqd fit, possit, aut operetur.

A [Qũo aũt oĩno põt malum ad bonum ex mixtione?]. i. qliter malum formaliter sumptũ, põt aliqd ex mixtione sui cũ bono? vel qũo põt cooperari directe ad bonum ex adiunctione sui cũ bono? quasi dicat, nequaq̃ [q̃d cum oĩ bono expers]. i. nil boni participat, sc3 malum. [neq3 est qd, neq3 põt]. i. nil penitus est, neq3 aliqd valet [etenim si bonũ & ens, est & consultorũ]. i. si poterit esse aliquid sapientialiũ [& bñpotens & actiuũ, qũo poterit qd contrariũ bono, & substantia, & sapia, & virtute & opatione priuatum?]. i. qũo malum aliqd põt, q̃d caret subsistentia, sapientia, potestate & actione.

Malum quid dæmoni, animæ ac corpori.

NOn oĩa oĩbus, & oĩno eadẽ scd̃m idipm mala]: i. eadẽ mala non sunt oĩbus mala, neque q̃d vni malum est aut vno respectu, est malum oĩno aut cunctis: sed eadẽ mala sunt oĩno in idipm. i. vnicuiq3 in q̃ est eadẽ rõ, vt hoc aut illud sit ei malum [Dæmoñi malum contra deiformẽ esse intellectũ]. i. defecisse à mente cõtẽplatiua consimili menti diuinę, & à clara ac amorosa cõtẽplatione diuinorũ, & corruisse ad phantasiã proteruã, amentẽ, furorẽ & irrõnabilem concupiscentiã [aĩæ malum cõtra rationẽ, rõnem rectã reliqsse] psertim rõnem fide ornatã ac diuinæ legi subiectã [corpori contra naturã]. i. corporis malum est non esse animæ bñ obediens, sed eã per gulam & luxũ fœdare, innaturaliterq3 ignobilitare.

Bonum prouidere omnibus malis q3 bene vti.

QVomodo aũt oĩno sunt mala, puidẽtia existente?] tanq̃ dicat: videt q diuina prouidentia merito excluderet mala, si esset [Non est malum, si malũ neq3 existens, neq3 in existentibus]. i. cũ malum nõ sit ens neq3 qd positiuũ in entibus, nõ est vtiq3 quid reale [& nihil existentiũ improuisum] à deo, cuius oculis oĩa nuda sunt & aperta. Hebreo. 4

[Neq3 eñ est malũ ON, cõspicuũ subsistens bono]. i. ens patens & euidens, in bono cõsistens. [& si nullũ existentiũ] i. si nõ est de numero entiũ [nõ particeps boni, malũ aũt defectus boni]

B . i. priuatio boni [Nihil aũt existentiũ priuat vniuersalr bono]. i. totaliter ac gñaliter [in oĩbus existentibus diuina prouidẽtia]. i. puidẽtia dei posita & dñante in cunctis q̃ sunt & nihil existẽtium nõ puisum] vt dictũ est. ¶ Deiñ ondit cur, puidentia dei non excludit mala totalr [sed & factis malis optime & pulchre prouidentia vsa est] i. iniquis opibus transgressorũ puidẽtia dei sapientissime vsa est [ad nostrã vl aliorũ formationẽ aut vtilitatẽ]. i. ad instructionẽ fideliũ seu aliã hoim cõmoditatẽ [nempe vt asserit Augusti.] tã bonus & sapiens est deus, q nõ pmitteret fieri mala, nisi sciret & posset iñ elicere bona. Ecce q̃ incõparabilr enorme scelus fuit Chri occisio, & q̃ ineffabilr magnũ bonum consecutũ est iñ, puta totius mundi redẽptio. [¶ Et proprie vnicuiq3 existentiũ puidet] qa nõ solum habet prouidentiã gñalem rerũ, q̃tum ad gña & species, vl q̃tum ad supiora & respectu rõnalium creaturarũ: sed, puidẽtia & cognitio eius pertingit vsq3 ad minima distinctissime & cõplete, iuxta illud Iob: Vniuersorũ finẽ ipse cõsiderat, & oĩa q̃ sub cœlo sunt respicit [Propter q̃d & vanã aut deceptantẽ multorũ nõ recipimus rõnem]. i. nõ approbamus argumentationẽ multorũ & contentiosam disputationẽ [q̃ oportere aiunt puidentiã & inuitos nos in virtutẽ ducere]. i. q̃ arguũt sic: Si deus habet puidentiã de q̃libet speciali, & ipse oĩpotens sit, ergo vnũqueq3 saluaret etiã vel inuitũ. Etenim voluntati eius qs resistet? qui per Ieremiã fatetur: Quis similis mei, & quis sustinebit me, & quis est iste pastor q resistat vultui meo? [Corripere eñ naturã nõ est prouidentię]. i. nequaq̃ spectat ad puidentiã supsapientissimi creatoris, sua puisione naturas rerũ corrũperet q̃d faceret, si creaturas liberi arbitrij

Auguñ. · prouidẽtiã regere sin gula p modulo cuius que · Iob. 28. · Rõman. 9. · Ierem. 49

C sua motiõe & directione necessitaret ad bñ viuendũ, cum naturale sit ipsis libere, nõ coacte moueri, nec esset ipsis meritoriũ sic moueri & inuite impelli [vñ vt prouidẽtia vniuscuiusq3 naturę saluatrix]. i. iccirco puidentia dei tanq̃ actrix & cõseruatrix cuiuslibet naturę creatæ [p seipsos motorũ vt p seipsos motorũ puidet]. i. puidentialr regit motos p se, vt congruit talibus. Hinc alia translatio clarius ait: Eis quæ per se mouentur, vt q̃ libero aguñt arbitrio, puidet [& oĩa & ea per singula similr vniuerso.]. i. vniuersa ac singula dispensat scd̃m q̃d cõgruit toti ordini rerũ ac mundo, in hoc similr oĩbus influens, q singula moderat iuxta ppriã naturã & dispositionẽ q̃rumlibet. Hinc addit: [& vnicuiq3 q̃tum prouisorum natura suscipit, recipit totius puidẽtiæ largissimæ editas proportionaliter vnicuiq3 prouidas bonitates]. i. prouidentia dei impartit & influit vnicuiq3 creaturę bonitates puidas. i. dona sapienter pręuisa prouidnetię suę largissimæ & totius. i. perfecte editas, proportionalr. i. cõicatas vnicuiq3 iuxta suã analogiã & mensuram, q̃tum natura prouisorũ. i. rerum puidẽtię subiectarũ, recipit. i. capax est & admittit. Ideo in Sapię li. de summa sapia scribit: Attingit à fine vsq3 ad finẽ fortiter, & disponit oĩa suauiter. Hinc lib. de Causis asserit: Causa prima implet oĩa secula bonitatibus. Veruntñ oĩne seculũ nõ recipit iñ, nisi scd̃m modum virtutis suæ.

Sapientię 8 · Lib Caus.

Malũ nõ esse habere aliqd, sed nõ habere propriũ bonũ

NOn ergo ON malum].i. nulla res est substantialr mala. [neq; in existentibus malum.] .i. malum nõ est in rebus tanq̃ qd positiuũ[nõ oĩno em̃ malũ[.i. malũ scd̃m q̃d tale, nequaq̃ est[si & malũ & fieri malũ nõ scd̃m virtutẽ,sed p infirmitatẽ].i. fieri aut facere malũ, nõ ẽ virtutis,sed infirmitatis,loquẽdo de malo formalr, & q pôt q̃d sibi non expedit, q̃to plus pôt hoc,tanto infirmior est. [Et dæmonibus q̃ q̃dẽ sunt,& ex bono & bonũ]i. bonũ est esse ipsoꝝ & ex summo bono datum est ipsis[malum aũt ipsis ex pprijs bonis casu] .i. malitia & miseria eoꝝ accidit ipsis ex ruina, qua corruerunt à donis eis desup pręstitis [& mutabilitates circa q̃ sĩlitudinẽ & habitum infirmitas].i. instabilitates & imbecillitates adiunctæ naturali sĩlitudini eoꝝ,q̃ ad dei sĩlitudinẽ conditi sunt,atq; habitui ipsoꝝ sciali eis concreato seu p experientiã acquisito,q̃ infirmitas est impfectio & debilitatio. [connatę ipsius angelicę pfectiõis].i. naturalis pfectiõis concreatę psonis angelicis.[& appetunt bonũ scd̃m q̃d esse & viuere & intelligere substituunt].i. naturali appetitu cupiunt bonũ,inq̃tum sunt substituti & collocati in reꝝ natura, vt sint,viuant & intelligãt[& si nõ appetunt bonum,id q̃d nõ est appetunt]vtpote malũ [& nõ erit hoc appetitus,sed ṽe appetitus pct̃m].i. defectus & casus potẽtię,q̃ ṽe & merito appetitiua vocat.

Dæmõi vñ malum

Peccatum ex certa malitia q̃ graue.

IN scia autẽ peccãtes vocant eloq̃a circa nõ latentẽ boni sciam aut actionẽ infirmos.].i. scripturæ appellãt eos q̃ peccãt scienter,infirmos circa sciam & actionẽ boni nõ latentẽ.i. non incognitã eis. Ipsoꝝ nanq; cognitio & actio bona tã imbecillis est, q̃ tentatiõibus, passionibꝰ, vitijs superat. De quibus scriptum est: Dicunt se nosse deũ,factis aũt negant, cum sint abominati & reprobi. Isaias q̃q; ait: Sapĩa tua & scia tua decepit te[& scientes voluntatẽ,& nõ facientes].i. etiã eos qui sciunt dei voluntatẽ atq; p̃cepta,nec implent. Hos inq̃, scriptura vocat infirmos circa notitiã dei. Vñ & dominus apud Lucã loquitur: Seruus qui cognouit voluntatem dñi,& nõ facit,plagis vapulabit multis. Hoꝝ scia est informis ac debilis,& grauat pct̃m, iuxta illud Iacobi: Scienti bonum facere,& nõ facienti,pct̃m est illi. Porro sciens & implens,sciam habet formatã & fortẽ,ac fortis vocat,scd̃m illud Prouer. Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus ac validus. [Auditores quidẽ infirmos aut circa fidem,aut operationẽ boni]i. scriptura auditores q̃sdam ṽbi cœlestis noĩat spiritaliter infirmos seu impotentes circa fidẽ,qui vt in in euange. legitur,ad tempus credunt,sed tpe psecutionis aut tentationis deficiunt & recedunt aut circa boni operationẽ,q̃ꝝ fides cum sit sine opibus,mortua est in seipsa. [& imprudentiam quibusdã cõuenire bñfaciendo per falsam conuersionẽ,aut infirmitatẽ voluntatis].i. scriptura q̃q; testatur quibusdã inesse insipientiã ob hoc & per hoc, q̃ non conuertunt se ad deum,& eiꝰ obsequiũ corde vero ac firmo,toto & integro,iuxta illud Iohelis: Conuertimini ad me in toto corde vestro. Ideo alibi scriptum est: Timete dñm,& seruite ei corde pfecto atq; verissimo. Et alibi: Accedamus ad deũ cũ corde vero in plneitudine fidei,aspsi corda à cõscia mala. [& sic oĩno, vt sępe diximus,malum infirmitas,& impassibilitas,& defectus aut sciæ, aut errãtis scientiæ, aut fidei, aut desiderij boni[aut operationis boni]quod totum iam frequenter expositum est. [Et quidem dixerit quis,non vindicabile infirmitas,econtrario vero concessibile].i. aliquis posset obijcere his dicendo, q̃ infirmitas non est culpabilis, iccirco nec punienda, sed potius condonanda seu ignoscenda: ergo malum non videtur esse infirmitas, cum malum sit puniendum seu vindicandum. [Siquidem non licitum erat posse,bñ se haberet ratio].i. argumentatio ista bene procederet,si ipsum posse esset illicitum. [Si autem ex bono posse,].i. si illud posse est ex summo bono [dante iuxta eloquia ea quæ sunt opportuna omnibus simpliciter].i. q̃ summum bonum iuxta scripturas dat cunctis creatis vires agẽdi,iuxta illud Apostoli: Non est potestas nisi à deo. Et illud Deuteronomij: Memento dei,quod ipse tibi vires præbuerit[non laudabile ex boni propriorum bonorum habitu peccatum & irrationabilis conuersio & fuga,& casus].i. malum istud,quod est conuersio seu potius auersio inordinata & recessus ac lapsus à tali posse desuper dato. secundum quod inde collatum est,& ab habitu boni, id est,à possessione & habitione perfectionis bonorum propriorum naturalium,pręsertim naturalis rationis ac legis & habituum ei innatorum. [Sed hæc quidẽ à nobis in his quæ sunt de iusta & diuina iustificationis obseruantia,satis scd̃m ✝virtutem dicta sunt].i. de his diximus satis in capit. seu tractatu de obseruantia iustificationis diuina & iusta,scd̃m virtutẽ.i. put nobis fuit possibile. Alia lr̃a habet: In his q̃ sunt de iustitia & diuino iudicio [scd̃m quã sacrã ✱ actionem]vc; iustificatiõis obseruantiã,eloquioꝝ ṽitas, sophisticas & ✝ ṽitatẽ & falsitatẽ cõtra deũ loquentes infirmauit tanq̃ puersæ sapiẽtes rõnes].i. scriptura ṽitatis infirmas & inanes oñdit rõnes sophisticas, loquẽtes contra deum veritatẽ & falsitatẽ. Aliæ duæ translationes habent:

Titum 1
Isai. 47
Lucæ. 12
Iacobi. 4
Prouer. 24
Lucæ 8.
Iacobi. 2
Ioelis 2
Iosue 24
Hebreo. 10
Peccare ex infirmitate q̃re nõ excusabile omnino.
Roman. 13.
Deutero. 8
Liber de diuino iusto & iudicio
✱ rationem
✝ iniustitiã

Iniusti

Iniustitiam & mendacium,& sic litera est planior. Potest nihilominus ita exponi,quod illi qui
A alios nituntur decipere, atque ad persuadendum suos errores,assumunt & applicant aliquas autoritates & veritates philosophicas aut theologicas,loquunt contra deum non solum falsitates,sed etiam veritates,quibus male vtuntur. ¶[Nunc autem quantum secundum nos, sufficienter laudatur bonum] id est,in isto tractatu prout à nobis fieri potest,sufficienter seu competenter laudatur summum bonum[vt vere mirabile,vt principium & finis omnium] id est,tanquam vere incomprehensibile bonum,& causam sui non habens, & vt vniuersorum principium atque finis[vt continentia] id est, virtus contentiua & conseruatiua[existentium] iuxta illud in hymno: Rerum deus tenax vigor[vt formificum non existentium[id est, vt formatiuũ & productiuum eorum quæ ante non erant:quippe qui vocat ea quæ non sunt, tanquam sint, ita quod esse incipiunt & protinus sunt. [vt bonorum omnium causale] id est, vt causatiuum omnium bonorum[vt malorum non causale] secundum quod mala sunt, malorumq; culpæ. Laudatur quoque[vt prouidentia & bonitas vniuersalis] per efficientiam & influẽtiam[& superans existentia & non existentia] sua dignitate[& mala & suam priuationem bonam *facientem] id est, carentiam suæ gratiosæ præsentiæ seu priuationẽ participationis suæ bonitatis, cõuertentem in suam gratiosam præsentiam,& in actualem sui participationem, ita ꝙ tali priuationi gratiæ habitus talis seu bonum succedit huiusmodi. Iuxta quem modum loquendi, scriptum est in Amos: Dominus conuertens tenebras in mane,& diem nocte mutãs. Hinc alia habet translatio, Suꝑsius priuationem in bonum conuertens. Quod summum bonum est [omnibus appetibile & amabile & delectabile] incomparabiliter nimis. [Et quæcunq; alia in his palam vera ostendit, vt arbitror, ratio] id est consimilia perfectionalia prædicata cõpetunt deo, quæcunq; ratio naturalis aut ratiocinatio ex scripturis accepta ostendit manifeste de eo.

Boni mundi ra. — Ambrosius. — Roma. 4. — *existentiæ. — Amos. 5.

¶De bono, lumine, pulchro, amore, ecstasi, zelo, quod malum neq; est, neq; ex eo quod est, neq; inter substantias est. Caput. IIII. Explanatio alia clarior.

B

AGe igitur ad ipsam appellationẽ boni explicãdã iam pergamus, quõ theologi deitati plusquam diuinæ ex oĩbus excellenter attribuunt, ipsum diuinitatis principẽ(vt arbitror) existẽtiã bonitatẽ appellantes. Quippe cũ eo ipso q̃d est bonũ, vtpote q̃d substantiãle bonũ est, bonitatẽ in oĩa quæ sunt diffundat. Nã queadmodũ hic sol nobis cõspicuus, nec cogitatiõe, nec electiõe: sed eo ipso q̃d est, illuminat oĩa quæ pro modo suo participatione lucis admittũt. Sic & ipsum bonũ nõ aliter solẽ superãs ꝙ exẽplar primũ exulẽ excellẽter antecellit imaginẽ, ipsa sua existentia per ea quæ sunt oĩa ꝑ sua cuiusq; capacitate bonitatis suę radios abũde diffundit. ¶Per ipsos bonitatis diuinæ radios subsistũt oẽs intelligibiles, intellectualesq; essentiæ & virtutes,& actiones. Per easdẽ sunt & viuũt, vitamq; indeficientem & indiminutam habent, ab omni videlicet corruptione,& morte, ac materia, generationeq; segregatæ,& ab instabili fluxaq;,& alias aliter agitata transmutatione semotæ. Iam vero tanquam incorporeæ, immaterialesq; substantiæ munus id nactę sunt, vt intelligibiles essent. Atq; insuper tanquam intellectus supra mundanam conditionem intelligunt. Rationes quin etiam rerum ipsarum illustratione diuina tanquam peculiares reportauerunt, rursumq; ad illa quæ sibi cognata sunt, sua dona traĳciunt. Ab ipsa quoq; bonitate perseuerantiam habent & firmitatem atq; inde continent, custodiunturq;: domiciliumq; illinc habent, pabulumq; bonorum. Atqui bonitatem ipsam amantes, vt & sint, beneq; sint inde sibi vendicant. Atq; ad illam pro viribus
C conformatæ bonitatis speciem præferunt, atq; vt diuina lex dictat, sequentibus donoꝝ ex ipso bono prouenientium consortium exhibent. ¶Inde illis assunt mundo superiores ordines vniones susceptionesq; mutuæ. Inconfusæ quoq; distinctiones, virtutes etiam inferiora reuocantes ad superiora. Superiorum quin etiam ad inferiora prouidentia multiplex: propriarum cuiusq; virium conseruatio. Immutabiles præterea in seipsas reuolutiones. Idẽ identitates, summitatesq; circa boni ipsius amorem,& quotcunq; alia dicta sunt à nobis in libro de proprietatibus & ordinibus angeloꝝ. Deniq; quæcunq; cœlestis hierarchiæ ꝓpria sunt, ipsæ scilicet purgatiões angelicæ, illustratiões quoq; supermũdanæ,& perfectiõis cõsummationes angelicæ, id sane totũ ex ipsa omnium causa & principali bonitate procedit. Vnde & illis boni indoles est indulta, munusq; tributum quo occultam illam in seipsa bonitatem ipsæ in se patefacerent, angeliq; existerẽt tãquã diuinũ silẽtiũ nũciantes,& quasi cõspicua quædam lumina, tanquã ẽ vestibulo bonũ ipsum in adytis latẽs, sequẽtibus declarãtia. ¶Post sacros illos sanctosq; intellectus animæ, oĩaq; animaꝝ bona per ipsam cõsistunt bonitatẽ plusquam bonã. Inde virtutẽ intellectualẽ habẽt, inde essentialem vitã & mortalẽ. Inde ꝙ ipsa eẽntia potẽtiaq; ad angelicas vitas aspirãt. Inde q̃d ꝑ angelos tãꝗ bonos duces reuocãtur ad ipsam bonoꝝ oĩm principẽ boni-

Bonum. — Manuductio de sole. — Substantias separatus cõditas ab ipso bono. — Ordines in angelis esse ab ipso bono. — Liber de proprietatibus ordinibusq; angelorũ B. patris. — Animam bonitatem ab ipso esse bono.

tatem, splendorumq; inde micantium pro modo suo cõpotes euadunt, atq; doni ipsius ad boni speciẽ pertinentis pro viribus participes fiunt. Illinc deniq; quotcũq; alia in his quæ scripsimus de anima, numerauimus. ¶ Præterea si de animabus, animalibusve irrationalibus hic loqui licet, quę vel aerem diuidunt, vel per terrã gradiuntur, vel serpunt humi, vel in aquis vitam sortita sunt, aut in aqua vicissim atq; terra, vel sub terra insita præssaq; luto viuunt: & simpliciter quæcunq; sensualem animam aut vitam habent, hæc inquã oĩa insuper per ipsum bonũ cõsequuta sunt vt animarentur & viuerent. Plantæ item omnes vitam nutritiuam, motricẽq; ab ipso bono sortitæ sunt. Et quæcunq; essentia animæ vitæq; expers est per ipsum bonũ est, atq; per idem essentialẽ habitum reportabit. ¶ Si autẽ ipsum bonum est super oĩa quæ sunt, vt certe est, nimirũ ipsum qd illic est informe, format oĩa, & in ipso solo, quod dicit expers eẽntiæ, & vitæ & intelligentiæ est excessus essentiæ, & eminentissima vita, excellentissimaq; sapientia. Et q̃tcunq; in ipso bono modo quodã informiũ nominantur, ad potestatẽ pertinẽt sublimiorẽ formis formas excellẽter efficientẽ. Deniq; (si dictu fas est) ipsum quoq; nõ ens appetit ipsum bonũ oĩbus quæ sunt excelsius, cõtenditq; quodãmodo ipsum quoque in bono esse, essentia prorsus superiore per negationẽ quandam oĩa inde tollentẽ. ¶ Verũ quod in medio disputatiõis cursu nos effugerat, bonũ ipsum causa est cœlestiũ principiorũ atq; definitionũ, hui⁹ videlicet substantiæ, quæ nec augeri, nec minui, nec oĩno variari potest. Causa rursum, vt celerrimus motus orbis immẽsi (vt ita dixerim) sine strepitu peragatur. Hinc præterea syderum ordines, decores, lumina, firmitates. Hinc planetarũ permutatio multiplex. Hinc solis & lunę (quæ magna luminaria sacræ literæ nominãt) circuitus ab eisdem ad eadem perpetuo restitutus. Quibus sane restitutionibus apud nos dies & noctes, mensesq; & anni definiuntur: quæ quidem definitiones reliquos orbiculares motus tam temporis quam temporalium determinant, numerantq; & ordinant, atque continent. ¶ Quid autem de ipsa dicam secundum se luce solari? Lumen sane ex ipso bono est atque bonitatis imago. Quapropter ipsum bonum luminis cognomento laudatur tanquam in imagine quadam exemplar expressum. Ipsa quidem transcendentis omnia deitatis bonitas à supremis, antiquissimisq; substantijs, ad infimas vsq; pertingit, atque interim extat super omnes: dum neque superiores essentiæ eminentia eius supergrediuntur, neque inferiores, quin ab ipsa contineãtur effugiunt. Sed & illuminat quæcunque lumẽ admittere possunt, & fabricat, viuificatq;, atque continet & perficit omnia. Rerum quoque omnium mensura est & æuum, & numerus atq; ordo, custodia, causaq; & finis. Simili ferme ratione euidens diuinæ bonitatis imago, magnus hic sol omnino semperq; lucens, pro exigua boni similitudine quæcunque lumen accipere possunt illuminat, habetq; lumen per omnia eminenter explicitum, & per omẽm hunc visibilem mundum supra pariter atque infra radiorum suorum splẽdores expandit. Si quid vero relinquitur lumine destitutum, id sane nec debilitati, nec paruitate luminosæ distributionis est imputandum, sed his potius quæ inepta luci percipiendæ ad participationem luminis attollere se non valent. Iam vero radius multa sic effecta pertransiens, quæ postea sunt illuminat, nihilq; visibile vsquam est quod ob excellentem lucis propriæ magnitudinem non attingat. Præterea ad ipsam quoq; sensibilium corporum generationem cõfert, eaq; ad vitam mouet, nutritq; & auget, perficit, purgat, renouat. Mensura quoque & numerus horarum atque dierum totiusq; nostri temporis est ipsum lumen. Ipsum nanque lumen est (& si tũc adhuc erat infiguratum) quod diuinus Moses ait, primam illam dierum nostrorum trinitatem ad initio distinxisse. ¶ Bonitas ad se conuertit omnia, primaq; ipsa bonitas dispersa omnia cõgregat tanquam vnitatis principium, & vnifica deitas, atque hanc omnia tanquam principium tanquam continentiam, tanquam finem appetunt. Bonumq; ipsum est (vt sacra tradunt eloquia) ex quo subsistunt oĩa, productaq; sunt inde velut à causa omniũ perfectissima, & in quo omnia constant tanquam in omnipotente fundamento penitus conseruata. Ad quod omnia conuertuntur tanquam ad suum quęque finem: quod videlicet cuncta desiderant. Intellectualia quidem ratiõaliaq; cognitrice quadam conditione: sensualia vero sensuali. Quę autem sensu carent ingenito vitalis desiderij motu, & quæ sunt expertia vitæ, solaq; sunt essentia prędita, sola quadam ad essentialem participantiam aptitudine, eadem & euidentis imaginis ratione. lumen quoque congregat & conuertit ad seipsum omnia quæ vident, quæ mouẽtur, quæ illuminãtur, quæ calefiũt, quæve oĩno ab eius radijs cõtinẽt. Quapropt̃ sol græce heleos appellat̃, q̃d cõgregabilia reddat oĩa, cõcilietq; dispersa. Oĩa solẽ sensibilia cõcupiscũt, videlicet videre, aut moueri, & illuminari atque calefieri: & oĩno ab ipso lumine cõtineri desiderantia. Neque vero hoc in præsentia dico, antiquorum sequẽs opinionem, putãtiũ solẽ esse deũ & opificem vniuersi, & iccirco, patẽtẽ hũc oculis mũdũ rõne ppria gubernare, verum hæc ideo dixi q̃m inuisibilia dei à cre-

Oĩa quocũque aiata, vel quomõlibet formata donũ ab ipso bono reportauerunt.

Boni influxũ vsq; ad materiã extendi.

Ab ipso bono sunt dotes, ordines q; cœlestes & moderatio, & dec⁹, & splẽdor.

Gene. 1.

Similitudo luminis atque solis ad deum.

Gene. 1.

Bonitatẽ ad semetipsã omnia mutare.

Roma. 1.

D E F

A dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur, sempiterna quoq; virtus eius atq; diuinitas. ¶ Sed hęc quidem ad theologiam symbolicam, id est, significatiuam pertinent. In præsentia vero intelligibilem ipsius boni appellatiõem à lumine ductã celebrare debemus. Bonus quidem ipse lumen intelligibile nuncupatur, quoniam intellectum omnem supercœlestem lumine implet intelligibili, atque ex oibus animabus, quibus seipsum infuderit, ignorantiam omnem, erroremq; expellit, easq; sacri luminis participes efficit. Intellectuales harũ oculos purgat, obductamq; ex ignorãtia caligine discutit, atque profundo tenebrarum põdere obtusos suscitat, explicatq; in lucem. Primum quidẽ his mediocre lumen impartit. Deinde postq; animæ gustantes lumen ardentius ipsum amare cœperunt huberius affluit: ideoq; illuminat abundãtius, quoniam plurimum dilexerunt, atque ita semper incendit vt gradatim vltra proficiant, quatenus sursum pro viribus se attollere valet. ¶ Ipsum ergo bonum lumine quouis excelsius lumen intelligibile nuncupatur, tanquam fontana lux, & exuberãs profusio luminis, intellectum oẽm supermũdanum, circamũdanum, intramũdanum, sua illuminãs plenitudine, totasq; intellectuales horum vires renouãs: & oẽs deniq; intellectus comprehẽdens eo ipso, q se super eos expãdit, atque oẽs excedẽs eo quod desuper existat. Et oino tãquam principium luminis super lumẽ autoritatem, dominationemq; oẽm potestatis illuminãtis in se complectens, & excedẽs, atque antecedẽs. Iam vero intellectualia rationaliaq; oĩa cõgregat atque conciliat. Nam quemadmodum ignorãtia eos qui decepti sunt, diuidit, sic ipsa intelligibilis pręsentia luminis eos qui illuminantur congregat, vnit, perficit. Cõuertit quoq; ad ipsum quod vere B est ex opinionum diuersitate, variasq; visiões, siue (vt rectius loquamur) imaginatiões, in vnam veram, puram, vniformem cognitiõem cogit, ac vno tãdem & vnifico lumine cõplet. ¶ Hoc ipsum bonum à sanctis theologis vt pulchrum & pulchritudo, sicut vt dilectio diligendum laudatur, & quæcunque aliæ appellatiões diuinæ pulchritudinem illam decent gratiosissimam, & oĩs pulchritudinis autorem. Pulchrum vero & pulchritudo in causa illa, quæ in vno oĩa colligit, distinguẽda nõ sunt. Hęc eñ in rebus quidem post deum oĩbus etiam intelligibilibus, in participatiões participantiaq; diuidimus, pulchrumq; nominamus quod est particeps pulchritudinis. Pulchritudinem vero participationem quãdam causæ primæ pulchra oĩa facientis. Ipsum vero superessentiale pulchrum, pulchritudo quidem dicitur, propter illam quam rebus oĩbus pro suo cuiusq; modo pulchritudinem tradit. Atque vt oim cõcinnitatis, nitorisq; causa luminis videlicet instar cunctis choruscans, fontani radij sui deriuatiões oĩa passim pulchra reddentes, & tãquam ad se oĩa vocãs. Vnde & à vocando pulchritudo græce calos cognominatur, ac deniq; tota in totis in vnum colligẽs. Appellatur & pulchrum, tanquã vniuersam comprehendẽs pulchritudinem atque superpulchrũ, semperq; & secũdum eadem & eodẽ modo pulchrũ. Nec vnquã ortum, neque caducum, nec adauctum. Neq; diminutiõi subiectũ C nec partim quidem hac pulchrũ, illa vero turpe. Nec alias quidẽ pulchrum, alias vero nequaq̃ Nec ad hoc pulchrum, ad illud turpe. Nec hic quidem ita, ibi vero aliter. Nec his sane formosum, illis autẽ deforme. Sed tanquã ipsum secundũ se ipsum secũ ipso vniforme semper existẽs pulchrũ, atque vt vniuersi pulchri fontanã pulchritudinẽ in seipso eminẽter anticipans. In ipsa eñ simplici & excelsa pulchrorum vniuersorum natura, oĩs pulchritudo & oẽe pulchrũ vniformiter secundũ causam præexistit. ¶ Ex hoc ipso pulchro oĩbus quæ sunt inest, vt pro modo suo sint pulchra, atq; propter ipsum pulchrũ, oĩm cõgruentiæ, amicitiæq; & cõmuniones, vniõesq; proueniunt. Idq; oĩm est principium, vt causa efficiens & mouẽs, & continẽs vniuersa, pulchritudinis videlicet suĩpsius amore. Est & finis omnium, cunctisq; amabile tanquam finis: oĩa enim pulchri gratia fiunt. Exemplaris quoq; causa est: Oĩa eñ per pulchrũ definiũtur. Quamobrẽ idem est pulchrum ipsum atq; bonum, quoniam omnia pulchrum pariter atq; bonum secundum omnem causam appetunt, nec quicquam est in rerum ordine quod non sit pulchri boniq; particeps. Audebimus quoque dicere, ipsum etiam non ens pulchri, boniq; compos existere. Nunc enim & ipsum est pulchrum atque bonnm, quando in deo per omnium ablationẽ supra modum essentiæ celebratur. ¶ Hoc ipsum bonum vnum atque pulchrum, vnice causa ẽ multorum omnium pulchrorum atque bonorum. Ex hoc oẽs rerum essentiales subsistentiæ, vniones, discretiões, idẽtitates, alteritates, similitudines, dissimilitudines. Præterea discretorum communiões, vnitorum incõfusæ proprietates, superiorum prouidentiæ, rerum eiusdẽ ordinis cõsortia mutua, cõuersiões inferiorum. Oĩm interea suimet cõseruatrices, immutabilesq; mãsiões atq; firmitates. Rursus oĩm in omnibus pro sua cuiusque proprietate cõmuniões: & cõgruẽtiæ, incõfusæq; amicitiæ, cõsonãtiæq; vniuersi: Atque oẽs in vniuersorũ totũ eorum quæ reuera sunt cõtẽperãtiæ, indissolubilesq; cõnexus, tũ eorum quæ fiũt perpetuæ successiões. Denique status omnes, motusq; mẽtiũ

Bonũ quare lumẽ intelligibile.

Bonũ quare lumẽ intellectuale dicatur.

De pulchro diuino.

pulchritudinẽ diuinã oĩa suo lumine reddere pulchra. Calos quid.

Pulchritudinẽ primã omniũ esse principiũ, finẽ ac exemplar.

Primum bonũ atq; pulchrũ idem. Pulchrũ diuinum causam eẽ omnium essentiarum.

Ca.IIII mentium animarum corporum. Status enim est omnibus atque motus, quod omni statu motuq; superius extans rẽ quãlibet in ratione propria firmat, & ad propriã dirigit motionẽ. ¶ Si intellectus diuino circulo quidẽ moueri dicuntur, dum pulchri boniq; splendoribus principio & fine carentibus coniunguntur. Recta vero linea quando ad inferiorum prouidentiã prodeunt, recta omnia peragentes. Obliqua vero, quoniã dũ sequentibus prouident, nunquã à propria identitate discedunt, videlicet circa pulchrũ atq; bonũ identitatis causam indeficientẽ choræã agentes. Animæ vero motus circularis quidẽ est ingressus in seipsam ab externis, atq; intellectualiũ eius viriũ glomeratio vniformis, velut circulo quodã acta, munus nõ erraticũ ei largiens, eãq; à multis extrinsecus circũfusus diuertens atq; colligens: primo quidẽ in seipsam, secundo tanquã vniformẽ iam effectam singulariter vnitis potestatibus copulans, tertio hinc ad pulchrũ bonũq; perducens, quod super omnia quæ sunt est vnum atq; idẽ, neque principiũ habens neq; finẽ. Obliquè vero mouetur anima, quatenus diuinis subrutilat notionibus, pro sua duntaxat proprietate susceptis, non intellectuali quidem stabiliq; sorte, sed rationali discurrenteq; conditione transeuntibus scilicet actionibus, atque permixtis. Linea vero recta mouetur quando non ingreditur in seipsam, nec intellectuali vniformiq; proprietate, mouetur, hoc enĩ est (vt dixi) circuitum agere: sed ad externa procedens ab eis velut à signis quibusdam varijs, multiplicibusq; ad simplices & vnitas contemplationes erigitur. ¶ Ipsum bonũ atq; pulchrũ omni statu motuq; superius autor est, & conseruator, & finis harum trium in mundo motionum, atq; etiam sensibilium: multoq; prius vniuscuiusq; mansionum, & statuum atq; firmitatum. Per quod sane bonum atq; pulchrum status omnis ac motus existit, ex quo, & in quo, & ad quod, & cuius gratia hæc omnia fiunt. Iam vero ex ipso, atq; per ipsum essentia, vitaq;, oĩs intellectus & aĩæ naturæq; existit. Præterea paruitates, æqualitates, magnitudines, mensuræ oẽs, proportiones reꝝ, congruentiæ, cõmixtiões, integritates, partes, quodlibet vnũ, quælibet multitudo, partium nexus, omnis multitudinis vniões, integritatum perfectiões, quale, quãtũ, quotum, eiusmodi, infinitum, cõiunctiões, discretiões, oĩm infinitudo, oĩs terminus, fines oẽs, ordines, excessus, elementa, species, quælibet essentia, quæuis potentia, oĩs actio, habitus oĩs, sensus, ratio, intelligẽtia, tactus, sciẽtia, vnio. Atq; simpliciter qcquid est, ex pulchro bonoq; existit, & in pulchro bonoq; consistit, & ad pulchrũ bonũq; cõuertitur. Nempe quæcunq; sunt & viuunt propter pulchrum bonumq; sunt & fiunt. Ad ipsum enim oĩa spectãt. Ab eodẽ mouẽtur & cõtinentur. Præterea ipsius gratia, & per ipsum met, & in eodem est omne principium exemplare, perficiens, efficiens, speciale, elementale: & simpliciter omne principium, quælibet conseruatio, vnusquisque terminus, siue (vt summatim dicam) quæcũque sunt, ex pulchro sunt atq; bono. Imó & quę nõ sunt ratiõe quadã plusquã essentiali, in pulchro bonoq; cõsistũt, ipsumq; est oĩm principiũ atq; finis, super omnẽ principij finisq; rationẽ: quoniã ex ipso, atq; p ipsum, & in ipso atq; ad ipsum oĩa pẽdent, queadmodũ sacrũ testatur eloquiũ. ¶ Ipsum ergo pulchrũ atq; bonũ est omnibus appetibile, amabile, diligendum. Rursus propter ipsum eiusq; gratia inferiora quidem amant superiora, se ad illa videlicet conuertendo. Quæ vero in eodem ordine sunt communicando inuicem consortia diligunt, sed prestantiora inferiora diligunt prouidendo: & singula semetipsa, se videlicet continendo. Cuncta denique quicquid agunt atque volunt, boni pulchriq; desiderio faciunt atque volũt. Audebit & hoc vera ratio dicere, ipsam omnium causam propter bonitatis exuberantiam omnia amare, omnia facere, omnia perficere, continere, conuertere. Est profecto diuinus amor bonus, boni propter bonum. Ipse enim amor beneficus rerum autor, cum antea in bono prorsus exuberaret, non permisit ipsum sine germine in se manere, sed ad agendum mouit per excessum omnium genitorem. ¶ Nemo vero nos arbitretur præter sacrarum literarum autorem amoris nomen colere. Est enim irrationabile (vt reor) atque absurdum non vim ipsam instituti expectare, sed dictionibus inhærere. Nec vero hoc est hominum diuina volentium intelligere, sed sonos duntaxat nudos aucupãtium, eosq; tantum ad aures obseruantium, interiora nequaquam penetrature. Neque nosse volẽtium, quid potissimum talis significet dictio, & quemadmodum deceat eam per alia tantundem volentia & apertiora verba nonnunquam exponere. Curiose nanque versantur in elementis & lineis intellectu carentibus, & syllabis dictionibusq; cognitionis expertibus, neque ad intellectualem vim animæ penetrantibus, sed extrinsecus circum labia auresq; sonantibus, perinde ac si non liceat quaternarium numerum exprimere per bis duo, figuramq; rectilineam per figuram lineas directas habentem interpretari, siue maternam humum per patriam declarare, vel aliud quoduis eorum quæ in pluribus orationis partibus tantundem significant. ¶ Decet autem recta ratione considerare nos elementis, syllabis, dictionibus, scripturis, sermonibus, vti sensuum gratia. Quapropter vbi noster animus intellectualibus actionibus ad intelligibilia se

Angelorũ motus triplex. Circularis. Rectus. Obliquus.

Animarum motus triplex. Circularis.

obliquus.

Rectus.

Pulchrũ principiũ causam omniũ motuũ, statuũ, & ordinum

Pulchrũ principiũ q̃rũ sit causa.

Roma. 11.

Diuinũ pulchrũ omnibus est appetibile ac diligibile.

Amor diuinus

De nomine amoris. Et q intẽtio auẽ loquẽtis potius q̃ verba debem⁹ ppendere.

Verba instituta pp̃ter sensum.

iam confert, superflui sunt cum rebus sensibilibus sensus: quemadmodum & vires intellectuales A superuacuæ sunt, cum animus diuinam indutus speciem, per ignotam vnionem luminis inaccessibilis, radios iam attingit perceptionibus quibusdam expertibus oculorum. Quando vero mens per sensibilia studet ad contemplatiuas intelligentias prouocari, illi præ cæteris sensuum vsus eligendi sunt, qui ad intelligenda planius introducunt, apertioresq; sermones, & quę inter visibilia videntur expressiora. Nisi enim expressa fuerint quæ sensibus occurrunt, ne ipsi quidem sensus sensibilia menti rite porrigere poterunt. ¶ Cæterum ne hęc dicere videamur sacra eloquia peruertentes, audiant illa qui in appellationem amoris calumniātur: Ama illam inquit, & seruabit te: valla te illa, atq; extollet te, honora illam vt te complectatur. Et quotcunque alia à theologicis ratione quadam amatoria celebrantur. Iam vero quibusdam ex nostris sacrorum tractatoribus, visum est amoris nomen, dilectionis, charitatisve nomine diuinius esse. Scribit enim & diuinus Ignatius: Meus amor crucifixus est. Atq; in ipsis instructionibus à sacra ducentibus, quendam, id est, Philonem, de diuina sapientia dicentem audies. Amator equidem formæ illius sum effectus. Quamobrem nomen hoc amoris minime formidemus, neque nos vlla perturbet oratio ab hac appellatione deterrens. Mihi sane videtur theologi communem quidem arbitrari dilectionis amorisq; nomē, sed propterea diuinis amorem ipsum verum potius assignare, vt istiusmodi hominum absurdam præsumptiōem feriant. Cum enim verus amor non solum à nobis, sed etiam à diuinis eloquijs (quēadmodum diuinitatem decet) celebretur, vulgus tamen vniforme illud appellationis amatoriæ capere minime potens, suo quodam amore ad particularem, corporeum, atq; diuisum amorem est prolapsum: qui profecto non verus est amor, sed imago quædam, vel potius ab amore vero ruina. Vnitas enim ipsa diuini vniusq; amoris à vulgari multitudine comprehendi non potest: quamobrem quod multis nomen videtur ingratius, in diuina sapientia ponitur, ad illos erigendos atque prouehēdos B in amoris ipsius veri notitiam, atque vt inde minus amoris appellationi succenseant. Inter nos autem vbi abiectiores ingenio nonnihil obscœnum suspicari nonnunquam possint, vocabulo quod videatur honestius scriptura vtens inquit: Cecidit dilectio tua super me, sicut dilectio mulierum. ¶ Apud illos autem qui diuina recte audiunt, nomen dilectiōis amorisq; à sacris theologis in eadem potentia ponitur, vbi exprimere diuina conantur. Est autem hæc ipsa virtus quædam vnifica, & connectens, mirificeq; commiscens, in ipso quidem pulchro bonoque propter pulchrum bonumq; primo consistens, deinde vero ex pulchro bonoque propter pulchrum atque bonum foras emicans, vbi sane quæ sunt eiusdem ordinis, alterna continet communione. Priora vero ad inferiorum prouidentiam mouet. Inferiora denique conuersione quadam superioribus alligat. ¶ Præterea diuinus amor excessum efficit, dum amantes sui iuris esse non finit, sed amatorum iubet existere, idq; declarant oīa. Nempe superiora inferiorum prouidentiæ sese dedunt. Aequalia vero conseruationi mutuę mancipare se solent. Inferiora denque diuinæ cuidam ad suprema conuersioni seipsa deuouent. Quapropter & Paulus ille magnus diuino amore iam occupatus, traductoriaq; amoris huius virtute comprehensus, ore diuinitus adflato proclamat: Viuo iam non ego, viuit aūt in me Christus, tāquā verus amator, atque in deo (vt inquit) extra se positus, viuensq; iam vitam non suam, sed amatoriam, tanquā prorsus amabilem. ¶ Audendum quoque id insuper pro veritate loqui, ipsum etiam omnium autorem pulchro bonoq; amore omnium propter bonitatis amatoriæ vehementiam extra C se prodire dum prouidet omnibus, atque bonitate & dilectione, & amore quasi mulcetur, atq; ex illo statu quo super omnia extat ab omnibus segregatus, ad id profecto vt in oībus sit, deducitur per supersubstantialem videlicet virtutem illam quæ traducit quidem ipsum interim à seipso nusquam degredientem. Quamobrem diuinarum rerum periti, zeloten illum appellauerunt, vt amore benigno erga omnia prorsus exhuberantem excitantemq; ad amatorij desiderij sui zelum, desideriumq;, ipsum declarantē zelo dignū, quo etiā quæ desiderabilia ipsi sunt promerētur & zelū, atq; ipse ad illa quæ prouidet zelo quodā videt affectus. Deniq; ipm quod est amabile, ipseq; amor pulchri boniq; est, & in pulchro bonoq; priorē habet sedē, existit, efficiturq; propter pulchrū atq; bonū. ¶ Quid vero theologi sibi volunt, cū aliquādo quidē deū amorē dilectionēq; vocant, aliquando vero amabilē atq; diligibilē nominant? Sane alterius quidē causa est, ac veluti productor & genitor, alterū vero ipse deus existit. Rursus altero quidē mouetur, altero vero mouet: quippe cū ipse sui sibiq; sit prouector & motor. Hac vtiq; rōne diligibilē ipsum nomināt, & amabilē tanquā pulchrū atq; bonū. Amorē rursus dilectionēq; cognominant propter virtutē eius mouentē, puehentemq; ad seipsum, quippe cū solū id sit per seipsum pulchrū atque bonum. Item propter quandam sui ipsius per seipsum expressionē, eminentissimæq;

Nole amoris vtimur in diuinis eūgaeitica [illegible] significat, tū etiā vt vulgarē huius nominis abusum aufferamus.
Prouer. 4.
Ignat. mar.
Sapien. 8.
Effectus amoris.
Amor verō quō amātē in amatum impellit.
Gala. 2.
Amor bonificus deēnauit vt p oīa sese diffunderet
Deus zelotes
Exod. 20.
Deum dici amorē dilectionē, amabilē & diligibilem.
Deus amabilis.
Deus amor

tissimæq; vnitatis benignam processionem, motumq; amatorium simplicem se mouẽtem per se operantem. præcedentem quidẽ in ipso bono, atq; ex ipso per omnia procedẽtem, rursumq; ad bonum se reflectentem. In quo sane munus suum fine principioq; carens, præcipue diuinus amor ostẽdit tanquam circulus aliquis sempiternus propter ipsum bonum, ex bono in bono, ad bonum reuolutione quadam nequaquam errante se glomerans. Et in eodem atq; secundũ idem progrediens semper, & manens, & deniq; restitutus. Hæc inclytus quoq; noster in sacris literis institutor diuinæ admodum in amatorijs hymnis exposuit: quos profecto commemorare fas est, & tanquam facit quoddam caput apponere nostro de amore sermoni,

¶Hierothei sanctissimi ex amatorijs hymnis

De amore quadruplici

AMorem siue diuinum siue angelicum, siue intellectualem siue animalem, siue naturalem dixerimus, vim quandam intelligamus vnificam, atq; commiscentem: superiora quidem mouẽtem ad inferiorum prouidentiam. Rursum quæ sunt eiusdem ordinis ad communionem mutuam adhortantem. Inferiora tãdem reuocantem, vt ad sublimia conuertantur.

¶Eiusdem ex eisdem amatorijs hymnis.

Amores oẽs referri ad duos, & duos ad vnũ.

HActenus multos amores ex vno pendentes disposuimus: diximusq; deinceps quales sint notiones viresq; amorum, tum mundanorum, tum mundo superiorum. Quibus sane mundanis secundum designatam orationis intentionem præsunt ordines, ornatusq; intelligibilium intellectualiũq; amorum. Super eos autem extãt ipsi per se intelligibiles atq; diuini amorum ibi reuera pulchrorum à nobis pro viribus proprie sunt celebrati. Nũc iterum resumẽtes oẽs in vnum & cõglobatum amorem, amorum oĩum patrem colligamus simul atq; cõgregemus. Primo quidem ex multis in duas cogẽtes amatorias vires vniuersales quas quidem omnes cõtinet regitq; absoluta totius amoris causa penes principiũ oĩa supereminens, ad quam cõtendit pro cuiusq; natura vniuersus rerum oĩum amor. E

¶Eiusdem ex eisdem amatorijs hymnis.

Amoris vis.

AGe iam has iterum colligentes in vnum, dicamus vnam quandam esse, simplicẽq; virtutem seipsam mouentem ad vnificam quandam commixtionem ex ipso bono vsq; ad extremum vniuersi: ab eoq; rursum deinceps per omnia ad ipsum bonũ ex seipsa & per se, & in seipsa semet in circulum reflectentem, atque in seipsam semper eodem modo se glomerantem.

¶Cum oĩa appetant bonum, cur dæmones non diligant ipsum bonum, & vnde dæmones sint mali.

Hactenus ex diuino Hierotheo verba S. Dionysii.

DIxerit forte quispiam, si pulchrum bonumq; omnibus est amabile, desiderabile, diligendum: appetit enim ipsum id quoq; quod non ens expellari solet (vt est dictum) contenditq; quodammodo in ipso esse, ipsum bonum est quod etiã in formibus formam facit, atq; in ipso non ens ratione quadam superessentiali dicitur & existit, quonam pacto turba dæmonum pulchrum bonumq; non desiderat? Sed materiæ dedita, & ab angelica circa boni ipsius desiderium identitate delapsa malorum omnium causa, & sibi ipsi, & alijs quæcunq; deprauata sunt dicitur extitisse. Quo rursus modo dæmoniaca gens ex bono pfecta speciem boni nequaquam præfert? Aut quomodo bona ex bono facta mutari potuit? Et quid nam ipsam reddidit malam? Et omnino quid est malum? & ex quo initio substitit? & in qua rerum est? Item quomodo deus ipse bon⁹, malũ facere voluit, aut volẽs potuit? Atq; si ex alia causa malum trahitur, quæ nam alia rebus causa est præter ipsum bonum? Deniq; cum sit prouidentia, quonam modo malum est, aut omnino fit, aut certe non tollitur? Et quo pacto aliqd ipsum dimisso bono desiderat? F

¶Malum vnde, & quid malum.

Natura boni quæ.

Oĩa fieri propter bonũ.

HEC forsan dicat eiusmodi disputatio dubitans. Nos autem admonebimus dubitantẽ vt rerum aspiciat veritatem. Atqui hoc primum audebimus dicere: Malũ ex ipso bono nequaquam existere, ac si ex bono fit nõ esse malum. Non enim ignis est frigefacere, nec boni facere non bona. Præterea si quę sunt omnia ex bono procedunt: Natura enim boni est producere atq; seruare, Mali vero perdere atq; dissoluere, profecto nullum existentium est ex malo, atqui nec ipsum malum erit siquidem seipso sit malum: atq; nisi ita sit, nõ omnino malum erit malum, sed boni portionem quandam per quam sit habebit. Item si quæcunq; sunt pulchrum bonumq; petunt, & quicquid agunt, propter id quod videtur bonum faciunt, omnisq; rerum intentio bonum spectat vt principium atq; finem. Nihil enim mali naturam spectans facit quæ aggreditur faciẽda. Quonam modo in ordine rerum erit malum? Aut quo pacto in rebus omnino est aliquid, cum huiusmodi bono appetitu sit destitutum? Rursus

quæcũq;

A quæcunq; sunt ex ipso bono dependent, ipsumq; bonum entibus est superius: siquidem in bono etiam quod non ens dicitur, ens existit. Malum vero, neque ens est, propterea nec est omnino malum, neque rursus est omnino ens. Nihil enim erit ipsum quod dicitur omnino non ens, nisi per rationem quandam ente superiorem in ipso bono dicatur. Bonum itaque & ipso simpliciter ente non ente multo prius in seipso consistit. Malum vero, neque in his quæ sunt neq; in his quæ nō sunt existit: sed & ab ipso nō ente alienus est & distantius quam à bono, minusq; habet substantiæ rationē. Legitur aliter. Sed & magis quam non ens à bono & essentia dissidet.

Omnē essentiā esse à bono.

Bonū omnī ente superius.

¶ Malum an esse concedendum.

DIxerit ergo aliquis. Vnde nam igitur erit malum? Nisi enim malum sit, virtus ac vitium erit idem, vniuersale videlicet vitium idem erit quod vniuersa virtus: Particulare similiter idem quod virtus particularis. Aut saltem quod virtuti aduersatur, non erit malum. Contraria profecto temperantiæ intemperantia est, iustitiæque iniustitia. Neque tamen dico iustum hominem & iniustum, rursumq; temperatum atq; intemperatum inuicem dissidere: verum etiam ante foris apparentem probi viri ad improbum discrepātiam, in ipso animo à virtutibus omnino vitia distant, & rationi motus dissident perturbati. Propterea necessarium est concedere malum aliquid esse bono contrarium. Neque enim bonum sibimet repugnat, sed vniuersum bonum velut ex vno principio ductum, vnaq; causa genitum communione quadam inuicem, & vnione, & amicitia gaudet. Neque rursus quod minus bonum est, maiori bono contrarium est dicēdum: quia nec minus calidum aut frigidū minus calido frigidove repugnat. Malum igitur est in rebus, atq; est aliquid: & ita duntaxat est
B oppositū contrariumq; bono. Cæterum si quis dixerit malum esse ipsum rerum interitum, nō propterea conuincet malum in rebus omnino nihil esse: sed ita erit malum quoq; ens aliquod tanquam conferens ad entia generanda. Nonne sæpe huius interitus generatio fit illius? Atqui malum ita conducet ad plenitudinem vniuersi ipsi per se prestans ne fit imperfectum.

Malum duplex.

Necessario cōcedendū malū bono repugnans

¶ Malum inquantum malum nihil producere nec fore existens.

AD hæc autem vera ratio respondebit. Malum qua ratione malum est nullam essentiam vel generationem facere, solum vero deprauare atq; perdere (quantum in ipso ē) rerū substantiam. Si quis autem ipsum generationis dixerit autorem, propterea q; alterius pernicie, præstet alteri genituram, Respondendum est reuera, non qua ratione perdit, generationem aliquam elargiri, sed qua corruptio malumq; est violare solū atq; deprauare: generationem vero essentiamq; effici propter bonum. Atq; malum per se quidem erit interitus. Autor vero generationis propter bonum. Et qua quidem ratione malum est, neq; est ens, neque entiū effectiuum: at propter bonum & ens est, & bonum autorq; bonorum, imo vero neque est quicquā secundum idem bonum atque malū: Neque rursus eiusdem est interitus & generatio idē. Neque qua conditione malū est, eadem & potentia, neque quædā per se potentia, aut quidam per se interitus. Ipsum nanque quod dicitur per se malū, neque ens dicendū est,
C neque bonū, neque generationis effector, neque rerū autor vel bonorum. ¶ Bonū vero quibus perfecte inest, perfecta, pura, integra, bona facit: sed quæ minus ipsum participant, imperfecta bona sunt, ac propter defectum boni permixta. Omino quidem malum non est ens, neque bonum, neque beneficū, sed quod magis aut minus propinquat bono, pro ipsa appropinquanti mensura fit bonum. Siquidem perfecta bonitas per omnia se diffundens, non solū ad illas quę sunt circa ipsam substantias optimas accedit, sed ad extremas vsque procedit, alijs quidem summopere præsens, alijs autem inferiore quadam conditione, alijs tādem infimo quodam pacto, quatenus singula percipere possunt. Iam vero alia bonum prorsus participant, alia vero magis minusve inde degenerant. Sed alia tenuiorem boni præsentiam sortiūtur: alijs denique vestigium boni contingit extremum. Atqui nisi bonum vnicuique pro modo cuiusq; se præstaret, diuinissimaq; & antiquissima infimorum ordinē obtineret. Quonam pacto fieri poterat, vt vnica ratione singula bono participarent, quippe cum non omnia sint ad exactam participationē eius accōmodata. Nūc aūt & hæc penes bonū ē magnitudo potestatis excedēs, q̄d ipsa etiā quæ priuata & ipam priuationē sui corroborat, scdm participationē sui vbiq; pductā. Deniq; si oportet vera audiētib; cōfiteri, illa etiā quæ repugnāt bono, ipa boni ỽtute & existūt, & repugnare valent. ¶ Cæterū vt summatim dicam quæcunque sunt, qua ratiōe sunt, eadem sunt & bona, existūtq; à bono: qua vero destituta sunt à bono, neque bona sunt neque subsistūt. Nempe in cæteris qualitatibus velut in calore vel frigore ita se res habet, vt quæ calefacta fuerit etiam super esse possint postquam calor illa deseruit. Pleraq; etiam sunt quidem, tametsi vitæ & intelligentiæ sunt expertia. Deus quoque semotus est ab essentia & superessentiali (vt ita dixerim) ratiōe

Malū nō est ens aliqd.

Bonū qdē̄ ... nciæ.

Bonitatem omnibus essentijs illabi.

Oē ens inq̄tū ens esse ab ipso bono.

Deū eē supra oē ens.

Ca. IIII. consistit. Iam vero in cæteris simpliciter omnibus tum habitu quouis amisso, tum etiam non assumpto: sunt tamen entia & subsistere valent. Quod autem à bono penitus destituitur, nimirum nec vsquam nec vllo pacto vel fuit vel est, vel erit, vel esse potest, velut intemperatus, & si bono caret per concupiscentiam rationis expertem, atque per eandem neque est ipse quidem, neque vlla quæ reuera sint concupiscit. Interea tamen est boni particeps per tenuem quandam amicitiæ & vnionis imaginem. Ira quin etiam est boni compos quatenus mouetur, appetitq; quæ mala videntur ad id quod videtur honestum dirigere atque conuertere. Atqui & ipse qui deterrimam vitam eligit, propterea boni particeps iudicandus est, quod vitam desiderat, & eam quidem quæ sibi videtur optima, ac simpliciter quod appetit, vitamq; desiderat, vitamq; optimam spectat vt finem. Iam vero si bonum omnino sustuleris, nec erit essentia, neque vita, neq; appetitus, neque motus, neque aliud quicquam. ¶ Quod igitur corruptioem generatio sequatur, non est id quidem mali potestas, sed minoris boni præsentia, quemadmodum & morbus defectus quidem est ordinis, sed non vniuersi. Si enim totus ordo desit, neque morbus ipse subsistet. Manet autem, estq; nõnihil morbus, quatenus essentiam habet, & minimum ordinem, in qua sane velut fundamento subsistit. Quod enim vniuersi boni expers excogitatur, neq; est aliquid, nec in existentibus reperitur. Quod autem mixtum est, id propter bonum est in ordine rerum: atque secundum hoc ipsum reperitur in rebus, atque est ens, quãtum est boni particeps, imo vero quæ sunt omnia eatenus magis minusve sunt, quatenus & boni participia sunt. Iam vero & in eo quod esse ipsum dicitur quod nec vsquam, nec vllo modo ibi est, nec erit quidem vsquam: quod autem quodammodo quidem est, quodammodo vero non, nimirum & quantum ab eo decidit quod semper est, sane non existit: quantum vero ipsius esse sit compos, tantũ quoq; consistit. Atqui & simpliciter esse quod nõ ens censetur, ab ipso quod semper penitusq; est ens continetur atque seruatur. Ipsum quoque malum ita se habet, vt quod decidit prorsus à bono, id neque inter magis neque inter minus bona sit futurum. Quod vero quodammodo quidem bonum est, quodammodo vero non bonum, aduersatur sane cuidam bono, non autem toti bono. Atqui & ipsum participatione quadam boni regitur atque continetur. Nempe bonum ipsum sua quadam participatione ipsam quoque sui priuationem quadã quasi eẽntia donat. Profecto si bonum prorsus abierit, nec erit vniuersaliter bonum aliquod, neque mixtum quicquam, neque malum ipsum. Si enim ipsum quod dicitur malum est imperfectũ bonum, nimirum per vniuersam absentiam boni, & imperfectum & perfectũ bonum aberit: tunc profecto dũtaxat erit apparebitq; malum, quando aliis quidem erit malum quibus est contrarium: ab aliis autẽ pendebit distinctũ tanquã bonis. Nequeunt enim eadẽ secundũ eadẽ inter se in oĩbus repugnare. Malũ igitur non potest existens aliquod esse. D E

Marginal note: Mensura ratio de morbo.

¶ Malum non esse in substantiis vel existentibus, nec in deo neq; à deo.

Atqui nec in existẽtibus inest malũ. Si em̃ hæc oĩa sunt ex bono, oĩbusq; bonũ inest, & cõtinet oĩa: nimirũ in his malũ esse non potest. An forsan in bono malũ esse potest? Minime: Nã nec est in igne frigidũ, nec malũ in se vllũ admittere potest quod malũ etiam reddit bonum. Sin autem fingatur in bono malũ esse, quonam pacto inerit? Si enim ex ipso concedatur existere, absurdum id quidem & impossibile: Nam (vt sacrorum eloquiorum veritas inquit) nõ potest arbor bona fructus malos facere, vel mala bonos. Sin autem bono malum ex seipso non inest, an ex alio forsan tanquam principio causaq; continget. Iam vero vel malum ex bono erit, vel ex malo bonum. Aut si hoc est impossibile, ex alio quodam principio causaq; erit bonum pariter atque malum. Nulla enim dualitas est principium, sed vnitas ipsa est dualitatis omnis initium, tametsi absurdum ẽ confiteri ex vno eodemq; duo quædã prorsus inter se contraria proficisci, atque ita ipsum quoque principiũ non esse simplex penitusq; vnũ, sed diuisum atque biforme, contrariũq; sibimet atq; repugnans. ¶ Neque rursum possibile est duo rerũ esse principia, & inuicẽ & in vniuerso contraria atque repugnantia. Si em̃ id concedatur, nec deus ipse à detrimento molestiaq; procul aberit, siquidẽ nõ desit quod ipsum quoq; perturbet. Præterea cũcta erũt inordinata, spq; pugnãtia, atqui bonũ ipsum amicitia quadã cũcta cõciliat: à sanctisq; theologis & pax, & pacis autor appellatur. Quãobrẽ bona oĩa sibi inuicẽ amica sunt & consona ex vna vita videlicet pullulantia, ad vnũq; ordine certo disposita bonũ: atque sicut eodẽ quasi generis cognomento, ita conditionis similitudine & affectione quadã mansueta coniuncta. Quapropter malũ neque est in deo, neque diuini cõmertii quicquã habet. ¶ Sed nec ex deo malũ est. Aut enim concedendũ erit deũ non esse bonũ, aut si proculdubio bonus est, bene facit efficitq; bona: neque tantum ita vt aliquando tantum vt aliqua bona faciat, aliquando vero non agat, vel non oĩa: alioquin permutationem cõditioẽ eiusmodi pa F

Marginal notes: Malum impossibile eẽ in bono. Matt. 7. — Principia duo rerum esse impossibile. — Malũ nullũ ex deo.

modi pateretur, diuersitatemq; in seipso circa id quod augustissimum est, videlicet causam. Si A vero siquidem in deo bonum ipsa sua substantia est si permutetur ex bono, deus aliquando quidem erit, aliquando vero non erit. Si autem participatione bonũ habeat, & habebit ab alio, & alias id habebit, alias non habebit. Malum igitur nec est ex deo, nec in deo, neque simpliciter, neque per tempus.

¶Angelos expertes omnis mali.

NEc in angelis etiam malum est. Si enim angelus speciem boni præferēs, diuinam exprimit bonitatem, existens videlicet per participationem id ipsum secundo gradu, quod secundum causam est in se primo illud quod exprimitur, certe imago dei est angelus, & occulti luminis declaratio, ac speculum purum, nitidissimum, incoinquinatum, immaculatum, incontaminatum, totam in se suscipiēs (si fas est dicere) pulchritudinem speciei ipsius, figuræq; diuinæ atque in seipso syncere (quantum fieri potest) splendore, declarans secretissimi illius silentij bonitatem. Itaq; nec angelis quidem inest malum, nisi forte quis dixerit propterea malos esse quod puniant peccatores. Sed eadem ratione castigatores errantium mali erunt. Similiter & sacerdotes illi qui prophanos à diuinis mysterijs arcent. Sed profecto non malum est meritis affici pœnis: imó fieri pœnis dignum. Neq; rursum malum pro merito à sacris arceri, sed contaminatum prophanumq; euadere: ideoq; nec aptum qui admittatur ad pura.

Angelica natura quæ.

Puniri nõ malum, sed pœnã fieri dignum.

¶Naturam dæmonum non esse malam.

NEq; rursus dæmones sunt natura mali, alioquin nec essent ex bono, nec essent prorsus aliquid: Atqui nec ex bonis natura mutati sunt in malos, neq; semp existere mali. Præterea vtrum sibimet an alijs mali sint. Si forte sibi ipsis mali, seipsos perdent, sin autem alijs, quonam modo interimentes iudicantur mali, aut quid potissimum interimentes, essentiam ne vel potentiam, vel actionem? Siquidem essentiam, primo quidem nõ præter naturam id efficient. Quæ enim per naturam incorruptibilia sunt, nõ corrumpunt, sed quæ corruptioni sunt obnoxia. Deinde ne id quidem omnibus & omnino malum est. Iam vero neque quicquam eorum quæ sunt perimitur quantum est essentia & natura, sed ipsa congruentiæ commensurationisq; proportio, propter ordinis naturalis defectum, iam ita debilitatur vt eodemmodo permanere non possit. Infirmitas vero non est integra. Si enim integra foret, & corruptionem ipsam & subiectum eius é medio tolleret, essetq; corruptio huiusmodi sui q̃q; ipsius interitus. Quamobrem quicquid malum dici solet, non est omnino malum, sed deficiēs bonum. Quod eñ expers omnino boni fingitur, necvsquam quidem aliquid erit. Eadẽ quoque de potentiæ actionisq; corruptela ratio est. ¶Proinde quonam pacto dæmones cum à deo facti sint, mali sunt. Nempe bonum bona producit & statuit. Verumtamen malos appellari dicet aliquis, sed non qua ratione sunt aliquid, mali sunt. Ex bono eñ existunt, bonamq; essentiam nacti sunt: imó qua ratione non sunt, quippe cum ad seruandum principium suum infirmi fuerint, quemadmodum diuina testantur eloquia. Dic age in quonam dæmones deprauari dicamus, nisi in eo quod ab habitu actioneq; circa bona diuina vacant. Præterea si natura mali sunt dæmones, semper fuere mali, tametsi malum est instabile. Non igitur si semper eodem modo se habent, mali non sunt: semper eñ idem esse, boni proprium est, sin autem non semper extitere mali, non sunt ipsa natura praui, sed indigentia quadam bonorum angelicorum. Neq; boni C prorsus sunt expertes, quatenus sunt, viuunt, intelligunt, habentq; nonnullum desiderij motũ. Praui vero censentur, quoniam circa naturalem operationem sunt inualidi. His itaq; malum est auersio quædam, excessusq; & discessus, ob quem bonis sibi conuenientibus potiti non fuerint, defectus, imbecillitas, infirmitasq; virtutis perfectionem suam conseruaturæ, fugaq; & casus. ¶Quid præterea in dæmonibus malum est? Furor irrationalis, concupiscẽtia demens, imaginatio præceps. Verum ista quamquam dæmonibus insunt, non tamen omnibus, nec omnino, neq; ipsa secundum se mala sunt. Nam & in alijs animalibus non hæc quidẽ habere, sed his carere pernities est animalium atq; malum. Horum vero habitus seruat esseq; efficit animalis naturam hæc habentem. Quamobrem dæmoniaca gens non qua ratiõe secundum naturam est, sed qua nõ est existit mala. Neque bonum illis traditum totum est permutatum, sed ipsi à toto bono sibi tradito exciderunt: Nec angelica munera his tributa aliquando permutata, sed integra sunt, penitusq; cõspicua, quamuis ipsi minime cernant: quippe cum vires eas quibus bona videri possent, iam occluserint. Quapropter hoc ipso quod sunt, ex bono sunt atq; boni, & pulchrum bonumq; desiderãt, dum videlicet esse, viuere, intelligere, quæ quidẽ existentia sunt desiderant, sed priuatione quadam & fuga, casuq; à cõuenientibus sibi bonis mali cognominantur,

Incorruptibilia non posse corrumpere.

Nullũ est sire omnino expers boni

Iudæ. 6

Dæmones, cur dicãtur mali.

Malum dæmonis quid.

tur,suntq; mali qua parte pulchri non sunt,& quod minime est appetentes malum appetunt.

¶Malas non esse animas.

D

Animæ quō dicātur malæ.

AT animas quispiam dixerit esse malas. Si igitur quia coniunguntur malis, quodam prouidentiæ conseruationisq; officio,has aliquis suspicetur malas,Obijciendum est hoc vtique non esse malum sed bonum,atque ex ipso bono proueniens:quod quidē vel quod alioquin malum est,reddit bonum. Sin autem animas quoquomodo deprauari dicamus in quo nam deprauantur. Nisi in quodam affectionum actionumq; bonarum defectu,& quoniam aberrantes aberrantes à fine ob infirmitatem propriam dilabuntur. Iam vero circunfusum quoque nobis aerē obtenebrari dicimus,defectu videlicet & absentia luminis.Ipsum vero lumen semper est lumen,quod etiam illuminat tenebras:quamobrē nec in dæmonibus, nec in nobis ita malum est quasi existens aliquid,sed tanquam defectus aliquis, per quem propriorum bonorum consummatione caremus.

¶Brutis animantibus non inesse malum,vt quid naturale.

Leōis naturale quod. Canina natura le quod.

NEque rursus in animalibus brutis est malum. Si enim iram concupiscentiamq; sustuleris,& cætera quæ in eis,& si mala dicuntur,non sunt tamen simpliciter suapte natura mala.Leo quidem fortitudine superbiaq; amissa,leo esse definet. Canis quoq; blandus effectus omnibus,non erit canis. Custodire enim latratu sua canis est proprium,atque domesticos quidem admittere, alienos vero propellere. Quamobrem conseruare naturam non est malum,imó vero malum est naturæ corruptio,debilitasq;, & naturalium qualitatum,&actionum,viriumq; defectus. Proinde quæcunque generantur per quedam temporis interualla perficiuntur,ne imperfectum quidem præter omnem naturam est omnino.

E

¶Malum non esse in tota rerum natura.

Vitium vel malū naturæ quid.

NEq; rursus est in tota natura malum. Si enim naturales rationes omnes ab vniuersali natura ducuntur,nihil est illi contrarium. Singulari vero naturæ,aliud quidem secundum naturam erit,aliud vero contra. Alijs nanque naturis præter naturam aliud accidit:quodve huic naturę consentaneum est,illi accidit alienum. Vicium vero naturæ dicitur quod incidit præter naturam,priuatio videlicet naturaliū. Itaq; non est ipsa natura mala. Id autem dicitur ipsi naturæ malum,quod propria sibi officia explere non possit.

Malum nequaquam inesse corporibus.

Accidentia corpori an mala. Corporis malū quod.

PRoinde in corporibus nec malum aliquid est. Deformitas enim atque morbus defectus quidam est speciei,ordinisq; priuatio. Id autem non omnino malum est,sed minus bonum,alioquin si pulchritudinis speciei & ordinis integra solutio fiat, ipsum quoque corpus abibit. ¶ Præterea neque corpus esse vitiorum causa animo contingentium,inde patet quod etiam absq; corpore prauitas possit oriri quemadmodum in dæmónibus. Hoc enim est mentibus & animabus corporibusq; malum,infirmitas videlicet ad bonum proprium consequendum impos atque casus.

¶Materia inquantum materia non est malum.

F

SEd neque verum est vulgatissimum illud,malū videlicet in materia esse,qua ratiōe materia. Hæc enim ornatus & pulchritudinis, speciei fit particeps. Si autem seorsum ab his materia suapte natura qualitatem,speciemq; nullam habet,quonam modo materia facit quicquam,quæ nec idipsum in se habet,vt pati possit? Præterea quonam pacto materia malum est? Si enim nec vsquam,nec vllo modo est,neque bonum est,neque malum. Sin autē quomodolibet est:quæ vero sunt omīa,sunt ex bono ipsa quoque existet ex bonō. Atque ita vel ipsum bonum effector est mali,aut malum,quatenus fit ex bono, bonum erit, vel forte malum effector erit boni,vel bonum quatenus est ex malo euadet malū:aut duo rursum erunt principia,atque hæc ex alio rursus vno quodam principio dependentia. Iam vero si materiam ad consummationem vniuersi fuisse necessariam confitentur,quo nāq; modo erit materia malū? Aliud nanque malū est,aliud necessarium. Quo autē pacto bonus ipse deus ex malo ad generationem vlla perducit? aut quomodo malū est quod desiderat bonū? Nēpe malū boni naturā fugit. Deniq; si materia naturaliter mala est,quō naturā generit atque nutrit? Malū enī quā ratiōe malū est,nihil generat aut nutrit,aut omnino quicquā facit aut seruat. ¶Si vero dixerim materiā quidē ipsam in animabus prauitatē nullā facere,sed eas trahere,quonā modo id verū erit,cū aīæ multæ aciē suā ad bonū dirigant? Atqui quonā pacto id fieri potuisset,si eas ad malū materia prorsus attraheret? Quamobrem malum in animabus ex materia non contingit, sed ex inordinato quodam & aberrante motu. Si autem & hoc affirment omnino materiam sequi, atque est materia instabilis necessaria rebus in seipsis consistere non valentibus, quonā pacto

Aliud est malū, aliud necessarium.

Materiam nō efficere malū animis.

malū

A malum est necessarium, aut quomodo quod est necessariū est & malū? ¶ Sed neque hoc quod dicimus priuatio, per vim propriam aduersatur bono. Vniuersalis nanque priuatio vim prorsus nullam habet. Particularis vero non quatenus priuatio est, sed qua ratione nō est priuatio vniuersam vim aliquam habet. Quatenus enim particularis est defectus boni, nondum prorsus est malum. Quæ si non fit vltra particularis, simul & ipsa mali natura discessit. Priuatio duplex.

¶ Bono esse vnam causam, malo defectus multos.

CAEterum vt summatim dicam, bonum ex vna totaq; causa proficiscitur. Malum autem ex multis particularibusq; defectibus accidit.

¶ Deum sub ratione boni cognoscere mala.

COgnouit præterea deus malum sub ratione boni, ac penes ipsum malorum causæ sunt beneficæ vires.

¶ Malum non esse æternum.

SI vero malum sempiternum est, & fabricat, potestq; aliquid, ipsumq; existit aliquid atque efficit, vnde nam sibi ista? an ex ipso bono, an forte bono hæc insunt ex malo, an potius ex alia causa sunt ambobus?

¶ Malum nullum habere causam vel rationem alicubi definitam.

OMne quod secundum naturam existit, ex definita quadam causa nascitur. At si malum nullam habet causam definitam, nimirum secundum naturam non existit. Neque enim est in natura, quod præter naturam est. Neque in arte ratio illius quod accidit præter artem.

¶ Naturam animæ nequaquam esse causam mali.

B AN igitur anima causa est malorum, quemadmodum ignis calefaciendi principium, & omnia quibus appropinquauerit, implet magnitudine, an potius bona quidem est animæ natura? Actionibus vero nunc quidem ita se habet, nunc vero non ita. Quod si per naturam mala est anima, essentiaq; illius mala est, vnde natura habet essentiam? Nunquid ex bona causa omnium conditrice? Verum si ex illa, quonam modo per essentiā mala est? Huius enī oēs genituræ sunt bonæ. Sin autem per actiones est anima praua, nec hoc quidem est immutabile alioquin vnde nam virtutes animæ prouenirent, nisi & ipsa boni speciem acciperet? Reliquum est igitur, malum esse debilitatem quandam, defectionemq; à bono. An anima p actus fit mala.

¶ Bonorum causa vna, malorum multæ.

BOnorum causa vna est. Si bono malum est contrarium, mali causæ multæ sunt, non tamen mala faciunt rationes atque vires vllæ, sed impotentia & infirmitas, atque incongrua quædam permixtio dissimilium. Mala nec immobilia sunt, neque semper eodem modo se habent, sed infinita & indeterminata, & in alijs semper peruagantia atque his insuper infinitis. Mala sp instabilia.

¶ Malo non esse proprium principium nec finem.

C MAlorum omnium principium atque finis est bonum. Boni nanque gratia omnia tum bona tum contraria fiunt. Nam & malafacimus, appetentes bonum. Nullus enim malum spectans, quæ facit aggreditur, quapropter neq; substātiam malum habet, sed præter substantiam existens, substantia nititur aliena, vtpote quod non sui quidem, sed boni duntaxat gratia perpetratur. Oīa fieri boni gratia

¶ Malum est per accidens.

MAlum esse dicendū ē per accidens, atque propter aliud, nec ex principio proprio. Itaque cum agitur forte rectum quidem esse videtur, quoniam boni gratia geritur: re autem vera non est rectum, quia quod bonum non est, opinamur bonum. ¶ Demonstratum est quando malum agitur, aliud quidem esse quod optatur, aliud vero quod agitur. Nonne igitur malum est præter viam, præter intentionem, præter naturā, præter causam, præter principium, præter finem, extra terminum, extra voluntatem, extra substantiam? Itaq; malum est priuatio, defectus, infirmitas, incōcinnitas, error. Scopo, id est, signo, pulchritudine, vita, intellectu, ratione, perfectione, fundamentum, causa, destitutum, interminatū, sterile, iners, imbecillum, confusum, dissimile, infinitum, tenebrosum, essentia carens, ipsumq; nullo modo ac nusquam, & nil existens. Malū fieri pter intētionem. Malum qd

¶ Malum nil posse per se.

QVonam pacto malum omnino quicquam valet, solet videlicet permixtione boni. Quod enim omnino bono vacuum est, neque est aliquid, neque potest quicquam. Etenim si bonum est & existens, & appetendum, & validum atque efficax: quonam modo boni contrarium aliquid poterit, quippe cum essentia, voluntate, potentia, actione sit captum.

¶Dæmonis malum quod.

Malum animæ & corporis quod

NOn omnibus omnino eadem, vt secundum idem mala sunt. Dæmoni quidem malum est quod intellectus eius amisit ipsam boni formam. Animæ quod ratione deficit. Corpore quod à natura desciuit. ¶Bonum omnibus prouidere, malis'q; bene vti. D

Malum in quantū malū nihil esse

QVonam modo (cum sit prouidentia) omnino mala sunt? Malum quidem, qua ratione malum, nec existens aliquid est, nec in existentibus aliquid, nec quicquam extra prouidentiam est in rebus. Neque enim est malum existens aliquid, permixtionem boni non habens. Iamvero si nihil in rebus boni participatione caret, malum vero est defectio quædā à bono, resq; nulla boni prorsus est expers, prouidentia diuina cuncta comprehendit: nihilq; prouidentiæ gubernatione deseritur. Sed his quoque qui mali fiunt prouidentia bene vtitur, ad aliquam videlicet vel ipsorum, vel aliorum, siue priuatam siue cōmunem vtilitatem. Vnicuique vero proprie prouidet, quapropter vanum multorum sermonē nequaquam admittimus, qui asserunt diuinam prouidentiam oportere nos ad virtutem vel inuitos impellere. Non enim prouidentiæ est naturam peruertere. Imo vero qua ratione est prouidentia, est vniuscuiusq; naturæ seruatrix. Quapropter his quæ per se mouentur tanquam libero motu mobilibus prouidet, totisq; & singulis, quemadmodum illis atque his proprie cōuenit, q̄tenus eoꝝ natura q̄b⁹ puidet capere potest totius vniuersalisq; puidētiæ bñfica munere prouidēter, pro modo suo vnicuiq; distributa. ¶Malum non esse aliquid.

Prouidētiā oia cōseruare.

MAlū igit nec ē aliq̄d existēs, nec ē in reb⁹ existētibus aliq̄d. Malū eīm nusq̄ existit, q̄ rōne malū. Atq; & fieri malū nō ē potētiæ, sed impotētiæ poti⁹. Nēpe dæmonib⁹ hoc ipm q̄d sunt, & ex bono ē, atq; bonū. Malū vero his ē q̄ à bonis pprijs sint plapsi, atq; circa idētitatē habituq; fuerint pmutati, pfectionēq; angelicā sibi cōuenietē ob infirmitatē ppriā nō impleuerint. Appetūt illi q̄dē bonū, dū eē, viuere, intelligere diligūt. Rursumq; nō appetūt bonū, dū q̄d nō ē desiderāt. Neq; est istud appetere, sed ab appetitione vera potius aberrare. E

¶Malum esse in cognitione non cognoscere bonum, quod cognosci potest & debet.

Titum. Iacob 4. Isai. 35.

EOS aūt in cognitiōe delinquētes sacra vocāt eloqa, q̄ circa boni notionē haut latētē, vel circa effectionē se debilit habēt. Et q voluntatē q̄dē nouerūt, neq; tñ faciūt. Qui audierūt q̄dē, infirmi vero sunt circa fidē, aut opationē boni. Iā vero nolūt q̄dā intelligere, vt bñ faciāt, ppter quādā puersionē, q̄d sæpe iā diximus, infirmitas, & imbecillitas, & defect⁹, vel simplicit cognitionis, vel cognitiōis coiter notæ, vel fidei aut appetitiōis, aut actiōis boni. ¶Dixerit vero q̄spiā infirmitatē suppliciū nō mereri, sed veniā. Si igit nō licuisset posse, recte forsan eēt obiectū. Sin aūt, ex ipo bono vires suppeditāt. Q̄d (vt sacra eloqa docet) oībus simplicit cōuenietia tribuit, nō ē ignoscēdū, si q̄s p ignauiā ab ipo bonoꝝ pprioꝝ habitu diuinit⁹ pcedēte aberrauerit, diuerteritq;, & effugerit, atq; ceciderit. Veꝝ hæc in libris de iusto diuinoq; iuditio satis à nobis p viribus sunt exposita. In q̄ q̄dē sacra disputatiōe diuinoꝝ eloqorū veritas sermones sophisticos inique mēdacisq; cōtra deū loquētes, tāq̄ delirātes cōfutauit & repulit. ¶Nūc aūt satis à nobis p virib⁹ celebratū ē ipm bonū, vt reuera admirādū, vt principiū oim atq; finis, vt reꝝ oim cōphēsio, vt speciē nō existētib⁹ afferēs, vt bonoꝝ oim causa, vt mali nulli⁹ causa, vt puidētia & bonitas vniuersa: & quæ sunt & quæ nō sunt oia supeminēs. Mala q̄q; & suꝑpsius priuationē quādā afficiēs bonitate. Oib⁹ desiderādū & amādū ad sufficiētiā diligēdū, & reliq̄ quæ in superioribus veraꝝ (vt arbitror) rō demōstrauit. Appellatiōes boni, entis, vitæ, sapiæ, nō significāt ipsam proprie in deo naturā, sed munera quædam eiusmodi rebus diuinitus distributa. F

Peccatū ex infirmitate non esse prorsus excusabile. Iaco. 1. Liber de iusto diuino iudicio. B. patris iam ꝑditus.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS IIII.

IN hoc cap. principalē materiā libri tractare incipit, iuxta q̄d in titulo ipsi⁹ p̄notat cui⁹ cōtinētiā hoc tenore decreui cōphēdēdā. Tractemus deinceps de hoc noīe bonus, q̄d deitati videt in scripturis excellēt attribui: & eā à cūctis distinguere ita vt ipsa diuina eēntia bonitas dicat, eo q̄ deitas substātialiter bona sit, & bonitatē suā ad reꝝ vniuersitatē extēdit. Cui⁹ rei q̄lecūq; iudiciū in sole corporeo ostenditur, qui non præmissa deliberatione vel electione, sed ex principali naturæ suę proprietate per seipsum quantum in se est circūquaque cuncta illuminat luminis sui capacia, & sibi exposita: & hoc secundum singulorum illuminandorum proportionem. Sic diuina bonitas incomparabiliter super solem non minus q̄ super obscuram imaginem ex proprietate naturæ suæ per ipsam essentiam suam omnibus creaturis proportionaliter immittit radios suæ vniuersalis bonitatis per quos subsistunt omnes intelligibiles substantiæ & earum virtutes & operationes, & ipsæ intelligibiles substantiæ per istos radios sunt, & viuunt sine defectu vitæ vel minoratione alicuius corruptionis, & sine

A & sine morte & pure, & immaterialiter sunt sine generabilitate & corruptibilitate, & superant omnem instabilem & fluxam ruariationem, & sicut incorporales & immateriales intelliguntur, & sicut mentes & puræ intelligentiæ supermundane intelligunt, & exemplaribus rationibus existentium per speciem verbi æterni illuminantur. & rursus ipsarum rationum cognitiones ad imagines naturales propriaꝶ mentium intellectualiter cognitiuas deferunt, per quas imagines veritates verbi repręsentantur, scdm ꝙ quęlibet mens ad imaginem ipsius verbi creata est, & ex bonitate habent firmam in deo mansionem & fundatam collocationem & continentiam & custodiam & internam bonorum refectionem, & ipsam bonitatem desiderantes habent ex ea esse, & bene esse, & ipsi quantum possunt se conformantes ab ea informantur, & perceptam ab ea conformitatem & dona ab ea sibi distributa inferioribus suis communicant secundum legem diuinam, & ex ea ordines angelici habẽt vt sibi inuicem vniantur & ab inuicem capiantur & inconfuse discernantur. Inferiores virtutes inde hñt sui sursum actiuas ad superiores, & superiores ad prouidentias inferioꝶ, & quælibet propriæ virtutis custodiam, & circa seinuicẽ intransmutabilem conuolutionẽ, & circa desiderium veri boni immutabilem identitatẽ & summum excessum, & quęcunq; alia de angelis tractauimus in angelica hierarchia, & quæcunq; sunt angelicoꝶ ordinum purgationes, illuminationes, perfectiones sunt ex fontana dei bonitate, ex qua ipsi hñt vt boniformes sint & occultã dei bonitatem in se manifestent, & diuinum silentiũ enuncient, & sicut clara luminaria secreta dei occulta interpretentur, sed & ex ipsa bonitate animæ sanctæ hñt, & quod mentes sint, & q̃d intellectuales, & q̃d immortales, & q̃d omnino sint & possint, & q̃d extendantur ad angelos, &

B q̃d p ipsos ad summũ bonum agantur sursum, & q̃d illuminationibus inde emanantibus proportionaliter participent, & diuinæ bonitati conforment, & q̃cunq; alia tractauimus de aiab' in lib. Aia. Sed & oia aialia irrationalia siue aerea, siue terrestria, siue aquatica, siue plurib' istorum vtentia, & eoꝶ aiæ propter verum bonum aiata sunt & viuunt. Sed & plantæ iñ hñt vitã vegetabilem, & inaiata inde hñt vt sint q̃d sunt. Cũ aũt bonitas sit super oia existentia, qũo ergo est & carens forma format: qũo excessus substantiæ in ipsa sola est non existens: & excedẽs vita in ipsa est non viuens: & excellens sapia ipsa est sine mente. Et ita de q̃buscunq; excessibus formationũ nõ hñtium formas, nec tñ existẽtia diuina bonitate participãt, sed & q̃d nondũ est tendẽdo in esse q̃dãmodo, & vt ita dicã, appetit bonũ q̃d est supsubstantiale p ablationẽ ab oibus. Vel sic: Q̃d oino nõ est, sc; ente superius, deo infetius, q̃dãmõ appetit esse in bono, inq̃tum ipm bonũ supsubstantiale est, & ab oi ente remouet. Vel sicut motus extremę sphęrę, q partim est, partim nõ est, ita ꝙ q̃si medius est inter ens & nõ ens, & cõtinuo motu nos ꝑtercurrẽdo assidue effugit, dum instantia simul incipiũt & desinunt. Et hoc mediũ bonũ appetit, & bonũ ẽ cã ipsius cœli, sc; summę sphęrę, q̃ vbiq; à se incipiens, vbiq; in se terminat, & neq; augmentũ suscipit, neq; diminutionẽ, & habet substantiã inuarialilem, & bonũ est cã motuũ, maxime volu

C tiõis cœli sine sono & ordinationũ stellaꝶ, & pulchritudinũ & luminũ & collocationũ ipsarũ stellaꝶ, & transituũ q̃rundã astroꝶ multi motus, vt planetarũ erraticorũ & restitutionis circularis à puncto ad idẽ punctũ duoꝶ luminariũ, quæ specialr scriptura magna vocat, sc; solis & lunæ, q̃rũ motibus mensurant à nobis dies & noctes & menses & anni, & circulares motiones tpis & eorũ quę sunt in tpe discernunt, numerant, ordinant & continent. Sed & solaris radius scdm naturã suam ex bono est & est imago bonitatis. Vñ bonũ laudat noie luminis, sicut vitas in sua imagine declarata. Sicut enim diuina bonitas oĩbus supeminens ptransit à summis substantiis vsq; ad vltimas, & adhuc super oẽs est superioribus non ptingentibus ad ipsius excessum, & inferioribus nõ transeuntibus ipsius ambitum, sed & illuminat oia luminis capacia, & creat, & viuificat, & continet, & mensurã dat rebus q̃titate continua successiua, & q̃titate discreta, & ordinat res & circũdat, & cã initialis est oĩm & finalis: ita & magnus iste sol euidens diuinæ bonitatis imago scdm potentialitatẽ creaturæ corporeæ eminentius multis aliis totus splẽdens & superlucẽs, & oia capacia luminis illuminat, q̃tum in se est, & superextendit lumen ad oẽm mundũ sensibilem sursum & deorsum, & si aliq̃d splendoribus eius nõ participat, hoc nõ est ex defectu suæ illuminatiuæ virtutis, sed q̃a radio non præsentant, vel quia non est capax illuminationis. Et talia multa transiens radius solis remotiora illuminat, & nihil est visibiliũ, ad quod non pertingat, q̃tum est in efficacia sui splendoris, sed & generationẽ corporum visibilium operatur, & ad vitam ea mouet vegetabilem, & operatur eorum nutrimentum & augmentum & consummationem, & mundat & renouat & mensurat sol motu suo tam continue, quàm discrete, horas, dies, & lumen totius nostri temporis. Ipse enim sol formatus est quarta die, & de illa luce adhuc imperfecta, quæ secundum MOSEN distinxit

Gene. i.

Gene. i.

Ca.IIII. primum triduum in initio mundi. Et sicut diuina bonitas est principaliter congregatrix dispe D
sorum, omnia ad se conuertens, vt principaliter vnifica, & omnia ipsam vt principium, & con-
1.Corinth.8 tinentiam, & finem appetunt: & bonum est, vt dicit scriptura, ex quo omnia subsistunt, & sunt
ex eo tanq̃ ex causa perfectissima adducta ad esse, & q̃dlibet ad suum esse, & in quo omnia con
sistunt, sicut in omnipotenti plantatione custodita & contenta, ad quod omnia perficienda
conuertuntur singula sicut ad proprium finem, & quod omnia desiderant, intellectualia quidẽ
& rationalia cognitiue & irrationalia sensitiue plantæ motu vitalis appetitus, inanimata apti-
tudine essendi. Ita secundum imaginariã imitationem lumen solis congregat, & ad se cõuertit
theleos omnia videntia & quæ mouentur, illuminantur, vel calefiũt, & quę omnino à fulgoribus eius
cõtinentur, propter quod * helios appellatur, quoniam omnia indestructibilia facit, & cõgre-
gat dispersa, & omnia sensibilia ipsum desiderãt tanq̃ appetentia, aut videri, aut moueri, aut ca-
lefieri, & omnino contineri à lumine. Nec hoc dico secundum errorem antiquæ idololatriæ,
Roman. 1. quasi sol sit deus & creator huius vniuersitatis, & procuret mundum, sed q̃ iuxta Aplm. inuisi
bilia dei à creatura mundi per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; vir
tus eius & diuinitas. Sed hæc in symbolica theologia tractauimus. Nunc autem tractandum
est, quomodo bonitas diuina dicatur lumen intelligibile, q̃d vtiq; ideo fit, quia implet omnẽ
supercœlestem mentem intelligibili lumine, & omnẽ ignorantiam erroneã expellit ab oĩbus
†ingignit animabus, quibus † iungitur, & omnibus illis sanctũ lumen tradit, & intellectuales eoꝝ oculos
mũdat à circũposita ipsis quasi fece, quã ex ignorantia cõtraxerũt, & mouet & aperit ipsos ocu E
los multa tenebraꝝ caligine prius cõclusos, & primo eis tradit claritatẽ suæ infirmitati com-
mensuratam: post illis lumen gustantibus & magis desiderantibus magis se infundit & abun-
Philip.3. danter superfulget, q̃m dilexerunt multum, & semper extendit ipsas aĩas ad anteriora, scd̃m va
letudinem ipsaꝝ ad respectũ diuini radij. Bonitas ergo diuina dicit̃ lumen intelligibile, q̃d est
Iohan.1. super omne lumen, tanq̃ radius fontanus & effusio luminis supereffluẽs, illuminans oẽm sup-
mundanam mentẽ ex propria plenitudine, & renouans oẽs intellectuales virtutes eaꝝ, & oẽs
incorporaliter excedens, eo q̃ oĩbus superextenditur, & oĩa cõprehendens superincumbendo,
& gñaliter in seipso coassumens & superhabens & præhabens omnem donationẽ illuminati-
uæ virtutis, tanq̃ principaliter lucens, & oĩbus superlucens intellectualia & rationalia, sc; ange
psalmo. 18 los & homines, & superfuso radio cõgregans, scd̃m illud: Ortus est sol & congregati sunt. Et
facit ea indestructibilia oĩa per naturã, q̃dã per gloriã impassibilia. Sicut eñ ignorantia est diui
siua ab inuicẽ eoꝝ q ducti sunt in errorem, vt patet in hęresum multitudine, ita præsentia lumi
nis intelligibilis est coadunatiua & illuminatiua eoꝝ q illuminant̃, & etiã eorundẽ perfectiua
& cõuersiua à multis opinionibus ad vere existens, & varias visiones vel potius phantasias cõ-
gregans ad vnam & veram & mundam & vniformem cognitiõem, & implet speculatores su-
os vnitiuo lumine. Præterea hæc diuina bonitas laudatur in sacra scriptura, sicut pulchrum & F
sicut pulchritudo, quæ effectiua est pulchri, & sicut dilectio, & sicut diligibile passiue, & alijs va
rijs vocabulis exprimentibus dona pulchrificę & gratificantis pulchritudinis. Pulchrum aũt
& pulchritudo non sunt inter se differentia, sicut causa & effectus, sicut prius & posterius, in dei
tate, quæ est causa comprehendens in summa sua causali simplicitate omnia. Hanc enin diui-
sionem pulchritudinis & pulchri facimus in creaturis, secundum participationes & participã
tia, dicentes esse pulchrum quod parcicipat pulchritudine, pulchritudinẽ autem participatiõe
causæ pulchrificantis omnia pulchra. Loquentes vero de summo bono, aliter vtimur, dicen-
tes q̃ supersubstantiale pulchrum dicitur pulchritudo, eo q̃ ipsum pulchrificat omnia existẽ
tia secundum propriam ipsoꝝ proportionem, & causat vniuersalem omnium harmoniam &
claritatem, & iuxta significationem solaris luminis cum fulgore immittit vniuersitati rerum
pulchrificas distributiones sui fontani radij, & quasi omnia ad seipsam vocat & calos, id est, pul
chritudo dicitur sicut omnia in omnibus ad idem congregans. Pulchrum autem dicitur deus
sicut pulcherrimum & superpulchrum, & semper existens secundũ eadem, & simul pulchrum,
& neq; factũ, neq; destructum, neq; auctum, neq; minoratũ, neq; vno respectu pulchrum, alio
respectu turpe, neq; hic pulchrũ, & illic nõ, neq; qbusdã pulchrũ, & qbusdã nõ pulchrũ: sed
sicut ip̃m scd̃m seip̃m cũ seipso semper existẽs vniforme pulchrũ, & sicut p̃habẽs in semetipso
excedẽter fontanã pulchritudinẽ oĩs pulchri. Oĩs eñ pulchritudo & om̃e pulchrum vniformi
ter & causaliter p̃existunt in simplici & supernaturali natura oĩm pulchroꝝ, & ex ipsa p̃existẽ-
te pulchra oĩa existentia hñt esse pulchrũ, singula scd̃m proportionem suam, & propter pul-
chrum sunt omnium concordiæ & amicitię & communiones & pulchro omnia vniuntur, &
pulchrũ

pulchrum est principium oim,sicut effectiuũ oim, & mouens,& omnia continens amore pro
A priæ pulchritudinis,& ipsum est finis omniũ sicut causa finalis. Omnia enim fiunt causa pul=
chri,& pulchrũ est causa exẽplaris oim in Vbo,quia scdm ipsum oia determinant. Vñ colligit
ꝙ idẽ est pulchrũ q̃d bonũ, q̃a oia scdm oẽm causam desiderãt pulchrũ & bonũ,& nõ est aliqd
existentiũ,q̃d non participet pulchro & bono. Quando eñ laudatur deus vt supersubstantia=
liter pulchrum & bonum, per omnium existentium ablationem, tunc ipsum non existens in
pulchro comprehenditur. Et hoc vnum bonum & pulchrũ singulariter est causa omniũ pul=
chrorum & bonorum. Et ex hac causa sunt omnes existentium substantiales essentiæ & vnitio
nes & discretiones & identitates & alteritates tam substantiales q̃ accidentales, & similitudi=
nes & communiones omniũ,etiam contrariorum sibi. Nam etiam contraria sunt sub eodem
genere,& incommixtiones vnitorum,vt ostensum est supra:& prouidentiæ superiorꝶ ad infe
riores & alternę habitudines coordinatoꝶ in eadem hierarchia, vel ordine,vel gradu,& infe=
riorum conuersiones ad superiores suos & intransmutabiles mansiones tam superiorum q̃ in=
feriorum conseruatiue in semetipsis,& communiones,& coaptationes singuloꝶ ad singula iu=
xta vniuscuiusq; proprietatẽ & proportionem,& inconfusæ amicitiæ ad inuicem,& omnino
harmoniæ vniuersitatis rerum & indissolubiles concretiones ipsius vniuersitatis & indeficiẽ=
tes rerum continentiæ & successiones creaturaꝶ, omnes stationes, omnes motus mentium &
animarum & corporum. Ille enim qui est super stationem & motum, collocans vnumquod=
que in his quæ sibi competunt † rationabiliter. Ipse enim inquam est causaliter statio omniũ † rõnaliter
stantium,& mouens omnes motus ad deum. Dicuntur autẽ mentes angelicæ moueri circula=
riter sursum extente,inquantũ vniuntur illuminationibus pulchri & boni,quę sunt sine princi
pio & fine,iuxta quod in circulo non inuenitur principium aut finis. Ipsæ autẽ dicuntur moue
B ri recte,inquantũ superiores procedunt ad inferioꝶ prouidentiam,cũctos rectificantes,& per
medios ad infimos recte transeuntes. Oblique aũt dicuntur moueri,id est neq; circulariter,ne=
que recte,quando inferioribus (vt dictũ est) prouidentes nihilominus ingressibiliter à se ma=
nent vniformiter & indeficienter laudantes intra se pulchrum & bonũ,causam suę incõmuta
bilitatis. In anima autem motus circularis dicitur, quando ipsa iuuestigando, quasi egrediens
ad se intellectualiter, quasi ad punctum de quo exijt, circulariter reflectitur, à multitudinis
deuio reuocata,& primo ad seipsam coadunata & vniformis facta, & vnitis virtutibus vnita
manuducitur ad pulchrũ & bonum, quod est super omnia existentia, & quod vere est vnũ &
idem,sine principio sine fine,vt est circulus. Oblique aũt dicuntur moueri aię,quando nõ sim=
plici & intellectuali extensione in diuina,sed scdm conditionẽ mortaliũ rationali & symboli=
ca inuestigatione creaturarum manuducuntur ad illuminationes diuinæ cognitionis. Recte
autem moueri dicuntur, quando ad exteriora progredientes non inde in seipsas reflectuntur
quod esset motus circularis, sed ex illis tanq̃ symbolis multiplicibus ad simplices & vnitas sur
sum aguntur contemplationes. Pulchrũ igitur & bonũ,quod est super omnem stationẽ & mo
tum,causa est & continens & finis istarum motionum in mentibus & animabus, & triplicis
motus reꝶ sensibilium,scilicet recti,circularis & obliqui. In hac visibilium vniuersitate,& mul
to familiarius,& quasi directius est causa mansionũ & stationũ & collocationũ omium dicto
rum,& propter pulchrum & bonũ,& ex illo & in illo & ad illud,& eius gratia est omnis statio
& oñis motus:ex ipso eñ & per ipsum est omnis substantia & vita & mentis & animæ, & oĩs
C naturæ paruitates,æqualitates,magnitudines,mensuræ omnes, & existentiũ proportiones,&
harmonię in situ congruo & vniuersitatis † congruentia, concretiones diuersoꝶ in vnũ * tota= † cõsecutia
liter partes,omne vnũ,oĩs multitudo,cõiunctiones partiũ oĩs multitudinis, vnitiões,consum † totalitates
mationes vniuersitatũ,quale,quantũ,infinitũ,cõparationes,discretiones,oĩs infinitas,oĩs finis
diffinitiones oẽs,ordines,consensus,elementa,formę,oĩs substantia,virtus, operatio,habitus,
sensus,omne verbũ, omne factũ, omis tactus, scientia,vnitio,& generaliter omne existens ex
pulchro & bono,& in pulchro & bono est,& ad pulchrum & bonũ cõuertitur,& oĩa quęcũq;
sunt & fiunt,& ad ipsum omnia inspiciunt, & ab ipso mouentur & continentur, & ipsius gra=
tia,& propter ipsum & in ipso est omne principiũ exẽplare finale efficiens, formale elementa=
rium,& simpliciter omne principium,omnis continentia,omnis summitas, & vt cuncta com=
prehendam, omnia existentia ex pulchro & bono sunt,& omnia non existentia supersubstan
tialr sunt in bono & pulchro, & bonũ & pulchrũ est ipsoꝶ oĩm principiũ & finis supprincipa
le & superperfectũ,q̃m ex ipso,& per ipum & in ipso & ad ipm oĩa sunt, sicut dicit Apostolus: Romã.xi.
Omnibus ergo desiderabile & amabile & delectabile pulchrum & bonum, & propter ipsum
& ipsius consideratione inferiores amant superiores, conuertendo se ad eos, & coordinati in
eadem

Ca.IIII. eadem hierarchia, vel ordine, vel gradu amant inuicem coordinatos sibi, & superiores amāt inferiores, eis influendo, & singuli singulos vniuersaliter, & omnia quæ desiderant pulchrum & bonum, ideo faciunt & volunt quæcunq; volunt. Possumus autem fiducialiter & veraciter dicere, quod deus qui est omnium causa, propter bonitatis suæ excessum amat omnia & facit oīa, & omnia perficit & continet, & ad se conuertit, & est diuinus amor bonus, boni propter bonū Ipse enim amor qui operatur existentia, præexistens in bono excessiue, non dimisit ipsum bonum manere sine germinis fœcunditate: sed mouet ipsum ad * creandum, res secundum excessum bonitatis, qui est generatiuus omnium. Nemo autem putet nos deo attribuere nomen amoris sine scripturę sacræ attestatione, nec attendat ad vocum sonos & dictiones & syllabas, sed ad eorundem significata, sine quibus voces vacuæ sunt, & ad dicentis intentionem & ad vocum significantium æquipollentias & circumlocutiones, & ad exprimendum cōceptum intellectum exquisitas, vt si dicatur bis duo, pro quatuor, aut maternum solum pro patria, aut simile aliquid. Attendendum est autem, quod vtimur elementis, syllabis & dictionibus & orationib', non propter ipsas voces, sed propter earum significata, quibus conceptis quasi superflue sunt voces, sicut quādo animę intellectualiter se exercent superflui quasi sunt interim sensus corporei, & eidem immittenti se ad vnitionem inaccessibilis & superintellectualis luminis, supfluæ sunt intellectuales virtutes vel operationes. Sed quando mens per sensibilium collationem studet manuduci ad intelligibiles contemplationes, tunc eam magis iuuant & prouehunt planiores orationes & planiora sensibilium simbola, quæ clariores faciunt repræsentationes. Et hac de causa nomine amoris vtimur in diuinis, & hoc iuxta sacræ scripturæ attestationem: Dilige illam. i. sapientiam: vel ama, secundum aliam translationem, & seruabit te, & arripe illam & exaltabit te, & glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. Et multæ aliæ scripturę, siue in Cantico amoris, siue in alijs libris, amoris nomine vtuntur in diuinis. Licet quibusdam catholicis de deo loquentibus indiuinius vel indecentius videatur nomen amoris, quàm dilectionis, id est, minus congruens diuinis, quāuis antiqua translatio habeat diuinius, id est magis congruens. Veruntamen sanctus Ignatius sic scripsit: Amor meus crucifixus est in Christo Et in libro Sapientiæ, qui continet multiplicem exhortationem & introductionem ad scientiam dei, inuenis Philonem dicentem de diuina sapientia: Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quæsiui mihi sponsam assumere, & amator factus sum formæ illius. Communiter ergo & vniformiter vtendum est in diuinis nomine amoris & nomine dilectionis, nisi quod videtur plus vtendum nomine amoris ad reprimendum temeritatem deprauantium nomen illud. Qui quamuis sacrę scripturæ amorem deo attribuant, quia multitudinis non capiūt simplicitatem spiritualis amoris, iuxta consuetudinem suæ carnalis cogitationis & affectionis nituntur trahere ad significationem corporalis amoris, qui non est verus amor, sed longinquū idolum veri amoris, & est casus à vero amore. Ad auferendum autem molestiam verbi à multitudine non valente intelligere vnitiuum dei amorem, propter ipsorum sursum actionem & suscitationem & cognitionem veri amoris, cautum est à theologia, vt nomē amoris in diuinis assumeretur, nec solum propter illos, sed & propter nos, ne nomen amoris, secundum apparētem formam verborum sacræ scripturæ, possemus suspicari in spiritualibus viris terrenum amorem, ex eo quod dicit Dauid: Doleo super te frater mi Ionatha, decore nimis & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater amat vnicum filium suum, ita te diligebam. Qui aūt rectè diuina intelligit, æquipollenter accipit in diuinis nomen amoris & nomen dilectionis, & indifferenter significantur vtroq; nomine virtus vnifica & coniunctiua, & concretiua dilecti & diligentis in bono & pulchro, præexistens in verbo, per bonū & pulchrū ex bono & pulchro distributa continens coordinata in vna hierarchia, aut in vno ordine vel gradu secundum alternam & mutuam ipsorum habitudinem, mouens autē prima ad prouidendum subiectis, & collocans inferiora in conuersione ad superiora. Est autem amor in deum tendens, faciens ecstasim, non permittens amatores esse suipsorum per mentis sobrietatem, sed eorum qui amantur per excessum mentis, & facit superiora esse inferiorum per prouidentiam, & coordinata sibijnuicem per mutuam continentiam, & inferiora superiorum per amoris conuersionem ad ipsa. Vnde & beatus Paulus in amore dei magnifice excellens, dicit: Viuo autem iam non ego viuit vero in me Christus. Hoc autem dicit sicut verus amator, & ecstasim passus, viuens deo, & non sibi, sed amati vita sicut valde diligibili. Audendum autem est pro vero dicere, quod ipse deus omnium causa pulchro & bono amore omnium per abundantiam amatiuæ bonitatis extra seipsum fit, prouidendo omnibus existentibus, & per bonitatem & amorem trahitur, & ex

Margin notes: D (right, line 3); * causandū (at "creandum"); E (right, at "Et hac de causa"); Prouer. 4.; Can. 2; Ignatius.; Sapientię 8; F (right, at "sursum actionem"); 2. Reg. 1; Galat. 2.

A & ex eo quod est super omnia, & ab omnibus segregatim ad id quod est in omnibus deducitur secundum virtutem supersubstantialem facientem ecstasim, sed à seipso ingressibilem. Propter quod qui profunde diuina intelligunt, deum zelotem vocant, tanquam abundanter amantem existentia, & excitantem mentes ad feruens desiderii ipsius, ostendentes ipsum esse, per quem vere amabilia amantur ab existentibus, & per quē omnia existentia fiunt amabilia, & omnino amabilitas est pulchri & boni, & amor in bono & pulchro præcollocatur, & propter pulchrum & bonum, & est, & ingignitur quibus inest. Vocant autem theologi deū quandoque amorē & dilectionē, tanquam causam & procuratorem amoris, vocant & diligibilem & amabilem, quod vere est, quia omnibus appetibilis, & inquantum amorem aliis ingignit sua supersubstantiali & vniuersali appetibilitate moueri dicitur. Inquantum vero est ipsa appetibilitas per infinitatem pulchritudinis & bonitatis omnium attractiue, sicut magnes quiescens facit ferrum moueri. Siue moueri dicitur, inquantum per bonitatem adductiuus est sui ipsius ad existentia. Mouere vero inquamtum est motiuus & adductius existentium ad seipsum. Dicitur ergo amabilis & diligibilis, inquantum ipse est plenitudo bonitatis & pulchritudinis cunctis appetibilis. Dicitur etiā amor & dilectio, inquantum ipse virtus mouens, & quasi sursum agens omnia ad se omnibus naturaliter appetendus, & bonus & processus, summe simplex, amatiuus motus suæ verę vnitatis ab omnibus segregatæ, & ad omnia perueniens, per se mobilis, per se operans, præexistens supersubstantialiter in bono, ex bono, & ad existentia emanat, & rursus ad bonum conuertitur, in quo diuinus amor monstratur: sicut quidam B æternus circulus habens sui interminabilitatem, & principii carentiā circūambulantis propter bonum, ex bono, in bono, & in bonū, per quandam circulationē non errantem, & ipse amor in eodem, & secundum idem procedens, semper in se manet, & ad se restituitur. Hæc tractauit beatus Hierotheus à deo motus, in laudibus diuini amoris, quas hic partim cōmemorabimus, quasi caput imponendo nostro tractatui.

Exodi 20 | Deutero. 6 | Cantico. 4 | Iohan 15 | Colossen 1

¶Ex amatoriis hymnis S. Hierothei.

QVando amorē nominamus, siue diuinū siue angelicū, siue intellectualē, siue animalem, siue naturalē, designamus nomine amoris quandā virtutē vnitiuā & concretiuam, mouentē superiora ad prouidentiā inferiorum, & coordinata ad communicatiuam & vnitiuā habitudinē, & inferiora ad conuersionē ad superiora.

¶Quoniam enumerauimus plures amores ex vno originē habentes, consequenter dicemus quales sunt mundanorum & supermundanorum amorum cognitiones & virtutes, inter quas excedunt ordines & ornatus amorum intellectualiū & intelligibilium, id est, mentiū, quæ intelligunt, & * bonorum, quæ intelliguntur. Post quos ordines viri spirituales, qui vel proprii C studii exercitatione, vel diuina reuelatione diuina intelligunt, præeminent existentibus aliis per vere pulchros amores: & istos amores proprie laudauimus. Iterum vero resumentes oēs amores dictos conuoluamus & refundamus eos ad vnū & conclusum amorem, qui omnes dictos amores ingignit, & congregemus eum à multis. Primū colligentes ipsum ad binarium amorem, scilicet boni & pulchri, vel intellectualium & rationalium, vel processiui & recollectiui, post quos superprincipatur omnino incomprehensibilis causa omnis amoris, ex eo qui est super omnia, & ad quam vniuersalis amor omniū existentium secundū vniuscuiusque naturam intendit. ¶Iterum ergo istos duos amores ad vnum congregantes, dicimus quod vna est simplex virtus ex se, & per se motiua ad vnitiuam omnium concretionem ex bono ad extrema existentium procedens, & iterum seriatim per omnia reflectens seipsum ad bonū ex se, & per se, & ad se semper vniformiter & eodem modo reuolutat. Huc vsque Hierotheus.

† horum.

¶Obiecerit autem aliquis sic prædictis: Dictum est supra, quod pulchrum & bonū omnibus est desiderabile & amabile: & dictum est, quod ipsum non existens desiderat bonum, & certat aliquo modo in bono esse. Et ibidem paulo ante præmittitur, quod format carens forma. Et rursus dicitur, quod omnia non existentia sunt supersubstantialiter in pulchro & bono: si ergo ita est, quomodo fit, vt quum tanta sit multitudo dæmonum, nullus eorum desideret pulchrū & bonū, sed inclinetur & inclinat ad appetitū materialium, & prolapsa ab vniformi angelico desiderio boni, & sibi & oībus causa est oīm malorum quæ fiunt? Qūo aūt fit, vt dæmonū tribus ex bono oīno producta, nō sit bono cōformis? & qūo bonus ipsam pducere voluit, aut volēs potuit? Quod si ex aliqua causa alia q̄ ex bono est malū, quę est illa causa? Qūo autē existente diuina prouidentia, potest fieri malū, aut mouere non destructū, & qūo aliquid existentiū

Ca.IIII existentium desiderat vel malum,aut aliquid præter bonum? Respondemus:Malum nō est ex D bono,etsi aliquid est ex bono,ipsum non est malum: quia sicut contra ignis naturam est vt infrigidet, sic contra naturam boni est vt producat aliquid non bonum: & cum omnia existentia sint ex bono,nihil existentium ex malo est. Siquidem naturaliter bonum producit ad esse, & saluat in esse,vel bene aut beate esse:malum vero corrūpit & destruit, & res mala oīno non erit,si secundum quod est,mala est. Si vero nō secundum quod est mala est,nō est omnino mala,sed habet aliquam boni participationem,secūdum quod omnino est. Item si existentia pulchrum & bonum desiderant & omnia quæcunq; faciunt, propter hoc ꝙ sibi videtur bonum faciunt(nihil enim facit aliquis respiciēs ad naturam mali)quō ergo erit malum in existentib' aut omnino existens desiderio boni priuabitur? Etsi omnia existentia ex bono sunt,& bonum est summitas eorum,ergo & nō existens est in bono,malum autem neq; est ens,neq; est omnino nō ens, nisi secundum q̄d nō ens substantialiter est in bono, vt dictum est supra. Bonum ergo est supersimpliciter existens,& multo superius,q̄ existens in bono collocatum. Malum aūt neq; in existentibus, neq; in nō existētibus, sed ab ipso nō existente magis absistēs,q̄ bonum,& magis sine substantia. Malum enī erit extra ens,& nō ens per defectum:bonū vero extra vtrūque est per excessum. Vnde ergo est malum? Si enim malum omnino nō est, nō est aliud q̄ virtus,neq; in generali neq; in particulari,neq; malitia in aliquo repugnat virtuti,q̄d stare nō potest,quia castitas cōtraria est impudicitiæ,& generaliter iustitia iniustitiæ,& hoc dico secundū iustum & iniustum,pudicum & impudicum,& etiam anteq̄ appareat exterius distantia virtuosi ad vitiosum multo prius in ipsa anima destiterunt vniuersaliter malitię à virtutibus, & passiones vitiorum repupnant rationi. Vnde sequitur ꝙ aliquod malum est cōtrarium bono, cū bonum nō sit sibipsi cōtrarium, sed ab vno principio & vna causa procedens gaudeat cōmunione & vnitate & amicitia. Sed neq; minus bonum cōtrarium est magis bono,sicut minus calidum nō est contrarium magis calido,neq; minus frigidum magis frigido. Videtur ergo ex prædictis ꝙ malum sit in existētibus & existens, & aduersetur bono:& si malum est corruptio existentium,per hoc non videtur excludi ab essentia:sed esse generatiuum existentium,cum videamus multoties quod vnius rei corruptio sit alterius generatio,& ita videtur ꝙ malum cōferat rebus,cōsummationem largiendo rerum vniuersitati vt nō maneat imperfecta. Ad hoc veraciter respondetur, ꝙ malum secundum ꝙ malum,nō habet substantiam,neq; est generatiuum alicuius rei,sed tantum malum facit, & q̄tum in ipso est corrumpit substantiam existētium,vt ita dicam. Item corruptio,inquantum corruptio,non dat alicui rei generationem, sed tantum malum facit & corrumpit:generatio autem & substantia à bono fit, est ergo malum secundum seipsum corruptio. Dicitur autem generatiuum propter bonum,malum secūdum se nec est existens,nec effectiuum existentium,sed propter bonam naturam existentem,dicitur bonum & existens & bonorum effectiuum. Propterea non est aliquid secundum idem bonū F & malum,neq; eadem virtus secundum idem est generatio & corruptio eiusdem:neque per se virtus est corruptio ,generatio & corruptio alicuius, nec per se corruptia est generatio & corruptio alicuius. Malum ergo secundum se,neq; existens est,neq; bonum,neq; operatiuum generationis,neq; effectiuum existentium & bonorum. Bonum autem ea quę se perfecte & integre participant facit perfecta & integra & immixta bona: quæ autem minus ipsa participant, facit bona imperfecta & mixta,propter suæ participationis diminutionem. Malum autem penitus neq; est bonum,neq; facit bonum: sed secundum q̄d aliquid magis vel minus bono appropinquat,vel magis aut minus illo participat,secundum hoc magis vel minus bonum erit. Diuina enim bonitas in summas substantias se copiose transfundens, & per media vsq; ad extrema perueniens, cunctis se communicat:primis quidem plene,medijs minus,extremis extreme. Si enim extremis æque se communicaret vt primis,essent & illa prouectissima vt prima. Non autem congruit omnia æque, & vniformiter participare bono, cum non omnia sint ad plenariam eius participationem pariter opportuna. Hæc autem est superexcellēs magnitudo omnipotentis bonitatis, ꝙ priuata se & sui ipsius priuationem facit esse, secundum quod vniuersaliter ab omnibus participatur,& omnia sibi aduersantia participatione virtutis ipsius,& sunt,& bona sunt,& aduersari possunt,& omnia existentia generaliter,inquantum sunt,& bona sunt,& ex bono:inquantum autem priuantur bono,nec bona sunt,neq; existunt. Nam in particularibus habitibus accidit,vt eis recedentibus,subiectum tamen existat,sicut aliquod calidum est aut frigidum,& tamen recedente caliditate vel frigiditate,manet quod prius erat,& multa etiam existunt quæ nec mente nec vita participant etiam ab ipsa substantia per excessum segregantur,& tamen supersubstantialis est,& omnino quolibet habitu alio aut recedēte

aut

aut non recedēte existentia aliq̄ sunt uel esse possunt. Quod aūt penit⁹ priuat bono, nullo mō fuit aut ē aut erit aut esse potest. Si aūt obijcis mihi ꝙ fornicari⁹ priuat bono, & tñ est & amor eius est, & priuat omni bono. Respondeo ꝙ inq̄tū concupiscētia eius irrationabilis est, in tātum priuat bono, & nō est nec concupiscit existēs, inq̄tū uero appetit unitiuū amorē, in q̄dā longinq̄ & obscura resonātia ꝑticipat bono & appetit existēs. Sed & motus furibūdus ꝑticipat bono, inq̄tū motus & desideriū cōuertēdi & redigēdi ea q̄ apparēt mala, ad id ꝙ apparet bonū q̄uis nō sit. Et aliqs appetēs uitā q̄ est reuera pessima, sibi tñ uidet optima, secundū hoc ipsūꝙ desiderat uitā optimā & ad illā respicit, participat bono. Si autē omnino bonū auferas, neq; relinquetur substātia, neq; uita, neq; desideriū, neq; motus, neq; aliq̄d aliud. Quod ergo unius rei corruptionē sequtur alterius gn̄atio, nō est ex aliq̄ uirtute mali, sed ex uirtute boni, licet minorati inquantū est. Et ægritudo est ex defectu ordinate proportiōis humorū, nō omni mō, qa si prorsus deficeret, etiā ipse morbus nō subsisteret, sed manet morb⁹ per modicā ordinationē quæ restat, sic ꝙ omnina expers est boni, neq; existēs est, neq; in existētib⁹. Qd̄ autē mixtū est propter bonū ꝙ habet existit, & in existēte est, & etiā omnia existētia inquantū magis & minus bono participāt, intantū magis & minus sunt & nō solū existētia, sed etiā ꝙ nullo mō est aut erit, sed excedit ipsum ens, in bono tñ existit. Quod aūt mixtū est. i. secundū naturam bonū, secundū pc̄m malū, inquantū participat bono existente, in tantū est, in quantū
B uero ab eo decidit, in tātū nō est, & omnino per esse ipsius q̄si tenetur & sustētatur nō existēs eius. i. per bonū malū. Malum aūt quod omnino ab eo cecidit, nec minus bonū erit, sed penitus nō erit. Quod aūt partim bonū, partim non bonū est (secundū ꝙ dictū est) & particularis non uniuersaliter bono aduersatur & tenet, & q̄si sustētatur boni priuatio, ipsius boni participatione, qa ubi omnino bonū subtrahit uniuersaliter, neq; bonū, neq; malū, neq; mixtū erit. Cum enim malū sit impfectū bonū, sicut malus homo, uel malus angelus, uel mala actio: ubi ergo perfecte abest bonū, ibi aberit & perfectū & imperfectū bonū, & tunc tantū erit aut esse uidebitur aliquod malū, qñ bono aduersatur uel à bono segregat. Impossibile est em̄ eadē secundū idē, uel eadē sibi in omnibus aduersari, malū ergo nō est existēs. Sed nec in existētibus est ipsum malū. Si enim omnia existētia sunt ex bono, & bonū contineat omnia quę sunt in existētibus, aut nō erit malū in existētib⁹ aut malū in bono erit. Sed in bono esse nō potest malum, sicut nec in igne frigidū, nec bonū facit malū fieri in eo ꝙ est malū. Si aūt detur ꝙ malū sit in bono, seqtur inde inconueniēs & impossibile. Non enim potest arbor bona fructus malos facere, neq; econuerso ut dicit scriptura. Si aūt malū est ex aliquo & non est ex bono, ergo est ex alio principio & ex alia causa, & sequetur ut aut sit malū ex bono, aut bonum ex malo, quod si est impossibile, ex uno principio & causa erit bonū, & ex alio malū. Sic ergo duo erūt prima rerū principia, quod esse nō potest, qa omnis binarij principiū unitas est, & omnino inconueniēs est ex uno & eodē simplici principio duo pfecte cōtraria procedere & esse, & ipsum principiū non esset uere simplex & singulare, sed diuisibile & biforme, & contrariū sibijpsi, & mutabile. Sed nec possibile est esse duo principia rerū sibi contraria, inuicē sibi uniuersaliter aduersantia. Si enim hoc detur, seqtur ꝙ deus nō sit sine lęsione & molestia rixe, sed est aliq̄d semper deo aduersans, unde sequtur ꝙ rerū uniuersitas sit inordinata, & omnia semp pugnantia. Bonum aūt omnib⁹ existētibus tribuit amicitiā, & laudatur à sc̄tis theologis, ut per se pax & pacis donator. propter quod oīa bona amica sunt & sibi cōuenientia, & unius uitæ germi-
C na, & ad unū bonū coordinata, & mansueta, & similia, & seinuicē adiuuātia. Quare malū nō est in deo, nec res mota à deo, sed nec omnino à deo est malū. Aut enim deus nō est pure bonus, aut sola bona facit, aut producit, & nō aliqñ facit bona, aliqñ non, sed semper facit bona: nec aliqua facit bona, & aliqua nō bona, sed omnia facit bona, alioquin pateretur transmutationē & uariationē circa seipsum ipse, q̄ est diuinissimus secundū causam. Cum autē essentia dei bonitas sit, si ipse transit de bono, transit & de essentia, & ita aliqñ erit existēs, & aliqñ non existens. Si aūt deus nō propria essentia, sed participatiōe habet bonitatē, ergo ab alio eā accipit qui plenius habet, ergo quantū in se est potest habere uel nō habere, uel aliqñ habere, aliqñ non habere. Propter hæc ergo incōuenientia directe cōuincitur ꝙ malū nō est ex deo, nec in deo, nec ęternaliter nec tēporaliter. ¶ Sed nec in angelis bonis est malū. Quod enim angelus boniformis enunciat diuinā bonitatē, hoc existēs est secundū ꝙ angelus ipse participat bono quasi secundario, sc; post deū & principaliter enunciat. Primū q̄dē angelus imago dei, manifestatio occulti lūis, speculū purū, clarissimū & incōtaminatū, incoinq̄natū, immaculatū, suscipiens plenitudinē pulchritudinis quantum fas est, qua deo & bono cōformatur & facit in se munde splendere quātum possibile est incognitam bonitatem, quæ latet in occulto. Vnde in angelis nō est malū, sed neq; ideò malū in eis est, qa puniūt delinquētes. Secūdū hoc enim

Matt. 7.
1. Cor. 14.
2. Cor. 13.
Ephe. 2.
Phil. 4.

sacerdotes mali essent, ideo quod castigat peccantes & peruersos & separat eos a sacramentis. Puniri siquidem non est malum, sed facere unde aliquis dignus fit poena. Neque malum est propter merita separari a sacramentis, sed malum est inquinare se & recedere a sanctitate & facere se indignum sacramentis. Sed neque dæmones mali sunt per naturam. Si enim natura mali essent, non essent ex bono, neque essent de numero existentium, neque essent transmutati ex bonis ad mala, si naturaliter & semper mali fuissent. Item si natura mali sunt aut sibi aut alijs mali sunt. Si sibi, corrumpunt se ipsos. Si alijs corrumpunt ergo in alijs aut substantiam, aut uirtutem aut operationem. Si substantiam, inprimis hoc non est secundum naturam, sed & quædam sunt naturaliter incorruptibilia, & illa non corrumpunt. Dices forte quod corrumpunt susceptibilia corruptionis, sed talium corruptio neque omnibus est malum, neque omnino est malum, ut in cibis hominum & animalium & alijs. Præterea nihil existentium corrumpit secundum quod est substantia & natura, sed ex defectu naturalis ordinaiotnis infirmat ratione harmoniæ & commensurationis quæ regit uniformem permanentiam. Infirmitas autem ista imperfecta est. Infirmitas enim perfecta subiectum destrueret, & talis corruptio seipsum corrumpit & destruit. Vnde hæc infirmitas imperfecta non est malum, sed bonum deficiens. Quicquid enim est omnino expers boni non est existens. De corruptione autem uirtutis & operationis eadem est ratio, quæ de corruptione substantiæ. Preterea si dæmones secundum naturam mali sunt, a deo non sunt, bonum enim sola bona producit & subsistere facit. Dicet fortassis aliquis quod dæmones mali sunt, non secundum quod sunt (cum ex bono sint) & bonam substantiam obtinuerint, sed mali sunt secundum quod non sunt, & secundum quod non seruauerunt

Iudæ. suum principatum & dereliquerunt suum domicilium sicut dicit scriptura testante. In quo enim malos dicimus fieri dæmones nisi in carentia habitus & operationis diuinorum bonorum. Item si dæmones per naturam mali sunt, ergo semper mali sunt, sed malum instabile est, ergo secundum quod semper & uniformiter & eodem modo se habent mali non sunt. Proprium enim boni est semper esse idem. Si autem dæmones non sunt semper mali, ergo non sunt mali per naturam, sed per defectum angelicorum bonorum. Sed nec omnino dæmones expertes sunt boni, sed participant bono in quantum sunt, & uiuunt, & intelligunt, & omnino in eis est quidam motus desiderij. Mali autem esse dicuntur quia infirmantur circa operationem quæ congruit naturæ ipsorum, ergo malum in ipsis est auersio sua a bono & excessus congruentium sibi & non consecutio, & imperfectio & impotentia, & infirmitas uirtutis saluantis ipsorum perfectionem, & fuga & casus ab eadem uirtute. Præterea quod est malum in dæmonibus, uidelicet furor irrationabilis, amens concupiscentia & fantasia proterua, sed licet ista mala sint in dæmonibus, ipsa tamen quæ numerata sunt, neque omnino, neque in omnibus in quibus sunt secundum seipsa mala sunt. Etenim in animalibus multis non talium habitus, sed ablatio seu carentia corruptio esset ipsis animalibus & malum. Habitus autem eorum saluat & esse facit naturam ipsorum animalium talia continentem. Colligitur ergo ex prædictis quod tribus dæmonum non est mala, secundum quod est per naturam, sed secundum quod non est, & totum bonum & perpetuum est, quod a bono acceperunt per naturam, sed ipsi deciderunt ab integritate boni dati, & data ipsis a bono naturalia angelica non dicimus mutata, sed sunt integra & splendidissima, quamuis ipsi non contemplentur æternam claritatem naturalibus suis uirtutibus, & intellectualibus uisi boni inspectiuis, quod ideo est quia ipsi peccando eas auerterunt & clauserunt. Quod ergo sunt, ex bono sunt: & boni sunt, & in eo quod desiderant esse uiuere & intelligere, quæ tria de numero existentium sunt pulchrum, & bonum desiderant. Per priuationem uero & recessum & casum a bonis sibi competentibus, mali dicuntur & sunt, secundum quod non sunt, & dum non existens desiderant, malum desiderant. Sed forte dicet aliquis animas esse malas, quæ quidem non ideo malæ sunt, quia cum malis cohabitant ut eos a malis retrahant, hoc enim & bonum est, & a bono, & malos quandoque facit bonos. In quo ergo malæ sunt animæ nisi in defectu bonorum habituum & operationum, & quia per propriam infirmitatem non consequuntur uirtutem, sed ab ea prolabuntur. Sic dicimus aerem propinquum nobis obtenebrari propter defectum & absentiam luminis. Ipsum autem lumen est semper quod tenebras illuminat. Sic igitur nec in dæmonibus nec in nobis est aliquid malum, sed est sicut defectus & desertum & desolatio perfectionis propriorum bonorum, sed cuiuslibet naturæ competentium. Sed neque in animalibus brutis est malum. Si enim auferas ab eis furorem, concupiscentiam & similia, natura quæ restat non est in se mala, sed neque istæ affectiones in eis malæ sunt, quia sunt naturales eis. Si enim auferatur a leone animositas & superbia, non leo erit. Et si canis fiat omnibus mansuetus non erit canis. Natura enim canis est, familiarem sibi custodire, & ad eum accedere, alienos autem repellere. Hæc ergo quæ non corrumpunt naturam sed saluant, non sunt mala. Corruptio autem naturæ est defectus & infirmitas naturalium uirtutum & operationum. Et cum omnia quæ generantur in tempore habeant perfici esse imperfectum, non est contra aut præter ipsorum naturam,

A naturam. Sunt ergo quãuis imperfecta sint. Sed neq; in tota natura est malum. Omnes enim naturæ & naturales rationes sunt a diuina vniuersali natura, cui nihil est contrarium. In particularibus autem naturis aliquid fit secundum naturam. aliquid contra naturam. Et iterum quod vni est naturale, alteri est innaturale. Malum autem est quod est, præter & contra naturam scilicet priuatio ordinis naturalium. Nulla ergo natura mala est, sed naturæ malum est impotentẽ esse ad perficiendum ea quæ sunt propriæ naturæ. ¶Sed neq; in corpore est malum. Turpitudo autem & infirmitas corporalis est defectus formæ, & priuatio naturalis ordinis. Hoc autem nõ est omnino malum, sed minus bonum. Si enim perfecte destruatur pulchritudo & forma & ordo naturæ peribit ipsum corpus. Quod autem corpus non sit propriæ causa malitiæ animæ, inde patet quia sine corpore est malitia, vt in dæmonibus. Siquidem & mentibus & animabus & corporibus, hoc est malum, scilicet infirmitas virtutis quæ est habitus bonorum sibi competẽtium & casus ab illa virtute. ¶Sed neq; materiæ, etiam corporum quæ dicitur hyle multum impingi potest malum, secundum quod est materia. Ipsa enim suscipit participationem ornatus & pulchritudinis. His autem exclusis materia secundum se ipsam sine qualitate existens & forma quomodo est aut facit malum, quę secundum seipsam neq; agit neq; patitur? Item materia quę sine forma etiam non existit quomodo facit aut est bonum aut est malum? Si autẽ des ꝙ materia existit, cum ergo omnia existentia ex bono sint, si materia malũ est, aut bonũ est, effectiuũ mali aut malum eo quod existit ex bono est bonum, aut iuxta quod dictum est supra duo erunt rerum principia, & ipsa ab vno alio principio segregatiue procedentia, quæ omnia sunt inconuenientia.

B Item si materia necessaria est ad vniuersitatis visibilis completionẽ, quomodo erit materia malum. Malum enĩ nõ necessarium. Quomodo autem bonus de⁹ ex malo deducet res ad generationem? Aut quomodo est malum quod bono est necessarium? Malum enim fugit naturam boni. Item si materia est malum. quomodo procreat aut nutrit naturam? Malum siquidem, secũdum quod est malum, neq; est generatiuum, neq; nutritiuum neq; effectiuum, neq; saluatiuũ, alicuius rei. Siquis autẽ dicat ꝗd materia non efficit malitiã in animabus, sed trahit eas ad malitiã, quomodo hoc sustineri potest, cum multæ ex ipsis animabus ad bonum respiciant & conuertantur? Quomodo autem ad bonum conuerterentur, si materia eas ad malum traheret? Non est ergo malum in animabus ex materia, sed ex inordinato motu peccati, quod si materiæ impingitur, cum omne malum instabile sit, sequitur quod materia instabilis necessaria est stabilitati reꝝ, quæ in seipsis stabiliri non possunt, quod est omnino inconueniens. Præterea quomodo potest fieri vt malum sit necessarium, vel necessarium sit malum? Sed non in hoc aduersatur materia bono quod secundum se priuatur omni bono. Perfecta enĩ priuatio formæ est penitus impotens. Particularis autem virtutem habet, non secundum quod est priuatio, sed secundum quod non est perfecta priuatio. Dum enim particularis est priuatio, nondum est malum, penitus vero recedente particulari boni participatione, quæ facit priuationem, imperfectam, etiam ipsum malũ

C destruitur. Vt autem breuiter colligamus determinationem huius tractatus de malo, dicimus, ꝙ bonum est ex vna vniuersali causa: malum autem ex multis & particularibus defectibus. Deus videt & bonum & malum, & apud ipsum causæ malorum sunt virtutes boni inquantum deficiunt: alioquin malum esset æternum. Quod si est, & creat, & potest, & est, & facit. Sed hæc vnde habet? Aut enim ex bono, aut bonum hoc habet ex malo, aut ambo habẽt ex alia causa. Quæ omnia destructa sunt superius. Quod autem diximus virtutes esse causas malorum, non est hoc secundum naturam, sed secundum defectum naturę. Omne enim quod est secundum naturam, ex causa determinata est. Cum ergo malum nõ sit ex causa determinata indefinitum, est & non secũdum naturam nec habet rationem idealem in verbo dei, quod est ęterna ars omnium. Nunquid ergo anima causa est malorum, sicut ignis causa est caloris? vt sicut ignis sibi appropinquantia replet calore, sic anima sibi appropinquantia repleat malitia? Absit. Sed natura animæ semper est bona. Operationes autem eius quandoq; bonæ, quandoq; malę. Si enim natura eius vel essentia mala est, vnde eam habet nisi ex bona causa quæ creat omnia? Et si ex ista bona causa est, quomodo potest esse mala substantia? Omnia enim bona sunt quę ex hac causa creata sunt. Si autem secundum operationes mala est anima illa malicia purgari & cessare potest, sicut patet in multis qui post peccata replentur virtutibus & bonis operationibus. Relinquitur ergo quod malum sit infirmitas & defectus boni. Item bonorum causa vna est, & malum est bono contrarium, mali autem multæ sunt causæ, scilicet virtutes naturales non secundum naturalem effectum, sed per impotentiam & infirmitatem & immoderatam dissimilium mixtionem, quando videlicet bona naturalia peruerse & immoderate exercentur. Item mala nõ sunt stabilia neq; immobiliter eodem modo se habentia, sed sunt infinita & indeterminata & va-

rie distrahētia, & his in se infinitis. Principiū autem & finis omnium malorum aliquo modo est bonū. qa cōsideratiōe boni fiunt quęcūq; fiūt, siue bona siue cōtraria. Facim⁹ eīm vtraq; desidreātes bonum. Nullus enim ad malum respiciens vel malū sibi desiderans facit quod facit, propter q̄d neq; subsistentiam habet malum, sed priuationem substantiæ fit enim non gratia sui ipsius, sed gratia boni. Malum ergo dicitur esse per accidēs & propter aliud & nō ex ꝓprio principio, quā do enim fit malum putatur bonum esse, quia amabile est propter concupiscentiam. Reuera autē malum & non rectum est propter deformitatem. Quod ergo peccans opinatur esse bonum q̄d non est bonum, ostendit quod ipse aliud desiderat, & aliud facit. Malum ergo est præter intenti onem, præter naturam, præter causam, principium, finem, diffinitum & uoluntatem & substanti am. Priuatio ergo est malum & defectus & infirmitas, & incommensuratio & peccatum & sine intentione & sine pulchritudine, sine vita sine mente, sine ratione, & est imperfectum, incollo catum incausale indefinilum infœcundum vacuum non operans, inordinatum dissimile infini tum obscurum, insubstantiatum & penitus nihil existens, & omnino quicquid potest malum, hoc potest ex commixtione ad bonum. Quicquid enim omnino expers est boni nihil est & ni hil potest. Cum enim bonum sit existens vere & voluntate appetitiuum, & potens & actiuum quomodo aliquid poterit id quod est ipsi bono contrarium & est priuatum substantia & volun tate & operatione? Item non omnia omnibus neq; eadem secundum idem mala sunt. Dæmoni eīm malū est agere cōtra boniformē itellectū, aīę vo malū ē agere cōtra rōnē, corpori cōtra natu rā. Queritur etiā quō ꝑmittunt esse mala existēte diuina ꝓuidētia. Respōdet malū sc̄d'm q̄ est ma lum, non est existens, neq; in existentibus, & nihil existentium est improuisum. Neq; enim malū existens incommixtum subsistens bono, & si nullum subsistentiū non particeps boni malum au B tem defectus boni. Nihil autem existentium priuatur totaliter bono in omnibus existentibus diuina prouidentia, & nihil existentium est non prouisum: Sed & factis malis benigne vtitur di uina prouidentia ad vtilitatem facientium mala, aut aliorum aut communem omnium & vni cuiq; existentium proprie prouidet. Vnde uarias & multorum rationes super hoc non recipim⁹ qui dicunt quod diuina prouidentia debet nos etiam inuitos facere bonos & virtuosos. Siqui dem ad prouidentiam non pertinet corrumpere naturam. Vnde neq; cogere liberum arbitrium, imo neq; auferre debet Prouidet ergo rationalibus vt proprio arbitrio et non coacto moueant, volendo & nolendo, & per hoc saluat naturam singulorum & distribuit prouisiuas bonitates vniuersalis & largissime prouidentiæ et proportionaliter singulis attributas. Vt habentia liberū arbitrium & omnia & singula iuxta omnium & singulorum proprietatem participent inquan tum suscipit natura vniuscuiusq; prouisorū. Malū ergo non existens neq; in existentibus. Omi no enim non est malum, secundum quod est malum & facere malum non est uirtutis sed infir mitatis, & in dæmonibus quod quidem sunt, ex bono est, & bonum est, Malum autem illis est ex casu a proprijs bonis, & ex mutabilitate quæ est circa identitatem & ex infirmitate habituū suorum & perfectionis conuenientis ipsis quę docet angelos, & dæmones desiderant & esse & viuere & intelligere, inquantum vero desiderant non bonum in tantum desiderant non exi stens, & hoc non est proprie desiderium, sed peccatum desiderij existentis. Scienter autem pec C cantes, dicit scriptura, eos qui cognoscunt sine obliuione quid sit bonū, sed in operatione infir mantur, & scientes uoluntatem domini non implent præcepta audita, siue circa fidem siue cir ca operationem. Et qui nolunt intelligere vt bene agant per solam infirmitatē voluntatis & a uersionem. Et vt dictum est, sæpe malū omnino est infirmitas & impotentia & defectus aut co gnitionis aut fidei aut operationis aut desiderij boni. Obijcitur infirmitas condonanda est, nō punienda. Respondetur, vtiq; condonanda est, vbi deest posse sed si deus administrat ei posse (iuxta quod dicit scriptura dat omnibus affluenter. Et Fidelis deus qui non patietur vos tenta Iaco.1 ri supra ad quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum vt possitis sustinere excusa 1.Cor.10 tionem sibimet subtrahit deficiendo ab habitu propriorum bonorum et per voluntariam auer sionē et fugam et casum, à vero bono. De his autem diligēter tractauimus in lib. de iustitia et de obseruantia iustitię diuinæ vbi per vera testimonia sacræ scripturæ contriuimus sophisticas et in sipientes eorum rationes, qui iniustitiā & mendatiū ideo pręsumunt impingere. Ecce in hoc capit tulo secūdū nostrā facultatē laudata est diuina bonitas, sicut vere amabilis, sicut principiū et finis omnium, sicut circumiens continentia existentium, sicut informans etiā nō existētia, sicut omniū causa bonorū, sicut nō causa maloꝝ, sicut prouidētia, perfecta datrix boni et supergrediens existē tia, et non existentia et redigens mala ad bonum per malitiæ priuationem sicut omnibus deside rabilis, amabilis, diligibilis, et quæcunq; alia in hoc cap. veraciter demonstrauimus

De

¶DE ENTE: IN QVO ET DE PARADIGMA tibus seu exemplaribus. Cap. V.

R ansseundũ aũt nũc ꝟe, in uere existentem uere entis theologicã essentiæ nominationem. Tantũ autem admonebimus, quia rationi intentio est non superessentialẽ essentiam, quæ superessentialis est, manifestare. Ineffabile em̃ hoc & incognoscibile est, & uniuersaliter inexplanabile, & ipsam superexaltatam unitatem, sed substantificam in existentia oĩa diuinæ essentiæ principalis processionẽ laudare. Etenim optimi diuina nominatio totas omniũ causalis processiones manifestans, & in existentia est, & in non existentia, extenditur & superexistentia & super nõ existentia est. Hæc uero entis in omnia existentia extenditur & super omnia est. Ast ipsa uitæ in omnia uiuentia extenditur & super uiuentia est. Ipsa dein sapientiæ in omnia intellectualia & rationalia, & sensualia extenditur, & super hęc omnia est. Has ergo ratio laudare desiderat prouidentię manifestatiuas diuinas nominationes. Non enim exponere eius superessentialem bonitatem & essentiam, & uitam, & sapientiam per se superessentialis deitatis promittit, quæ est super omnẽ bonitatẽ & deitatẽ, & essentiã & sapientiã, & uitã in occultis *(ut reliqua dicũt) supercollocata, sed exprimentẽ beneficam prouidentiã supereminẽter bonitatẽ, & oĩm optimorꝝ causam laudat & ON, & uitã, & sapientiã, substantificã & uiuificam, & sapientiæ datricem, causam essentiæ, & uitæ & intellectus, & rationis, & sensus percipientiũ. ¶Nõ aliud autẽ esse optimũ dicit, & aliud ON, et aliud uitã, aut sapiẽtiã: neq; multa causalia, et aliorꝝ alias creatrices deitates supereminentes & subditas. Sed unius dei totas optimas processiones, et a nobis laudatas diuinas nominationes & esse quidem uniuersalis unius dei prouidentiæ manifestatiuam: quasdã autẽ uniuersaliorꝝ eiusdem et particulariorum. Et qdẽ dixerit quis cõtra hoc, eodẽ existẽte excedẽte uitã, et uita sapientiã superextẽta: existentia quidẽ uiuẽtia. Ea aũt quęcũq; uiuũt sensualia, et eadẽ ratiõalia, et rationalia intellectus supeminent, et circa deũ sunt, et magis ei appropinquant. Et quidẽ oportebat maximarum ex deo donatiõnũ participantia, et meliora esse, et super eminere. Sed siquidẽ in essentialia et animalia quis substituat intellectualia, bñ haberet rõ. Si aũt et sunt diuini animi sup reliq̃ existẽtia et uiuũt sub alia uiuẽtia, et intelligũt, et cognoscunt sup sensum et rõnẽ, et ultra oĩa existẽtia bonũ et optimũ appetũt et participãt, ipsi magis sunt circa optimũ abũdãtius ipsius participãtes, et plures et maiores ex eo donatiões accipiẽtes sicut et cętera sensualiũ supant ditia, et sup abũdãtia rõnis: et hęc sensu, et alia uita. Et (ut arbitror) hoc uerũ, qa q̃ magis unius et eiusq; infiniti doni est dei participãt magis sunt ipsi pximiora & diuiniora reliqs. ¶Qm̃ qdẽ et de his diximus, age optimũ ut uere est ut existentiũ omniũ substantificũ laudemus qui totius esse, secundũ uirtutẽ superessentialem, est substituens causa, et creator existentis subsistentiæ, substantię essentiæ, et naturæ principium, mensura seculorum, et tẽporũ essentialitas, et ęternitas existentium, tempus factorum esse, utcunq; factorũ ex ente, ęternũ et essentia et ens et tẽpus, et gñatio, et factũ, in existẽtibus existẽtia, et utcunq; subsistentia et substantia. ¶Etem̃ deus nondũ est ens, sed simpliciter & incircũfinite totum in seip

Marginal notes: Quid sit essentiã in hoc cap. celebraturus. — Psal. 17. — *ut eloqa dicunt — Vnã esse essentiã ac uitam. — Ens primũ esse ipsum bonũ ipsam que causam oĩũ aliorum entium

B (margin, at "re desiderat") — C (margin, at "sualia")

Cap V pso esse coambiẽs. Proinde & rex dicitur seculorum tãquam in semetipso, & cir
Deũ esse separatissimũ ens ca seipsum totius eẽ & entis substitutor. Et neq; erat, neq; erit, neq; factus est, neq; D
fit, neq; fiet. Magis autem neq; est, sed ipse est esse existẽtibus, & non existentia so
1. Tim. 1. lum, sed ipsum esse existẽtiũ ex ante æternaliter ente. Ipse est enim seculũ seculorũ, subsistẽs ante secula. ¶ Reincipiẽtes igitur dicamus quia omnibus existẽtibus & seculis esse ex prouidente & omne quidem tempus & seculũ ex ipso. Totius autẽ & seculi & tẽporis, & omnis utcunq; entis quod est añ ens principiũ & causa, & omnia ipsum participant, & a nullo existẽtiũ recidit, & ipse est ante omnia, & oĩa in se constãt. Et simpliciter si quid utcunq; est, in ante ente, & est, & intelligitur, & saluatur. ¶ Et añ alia sui participãtia esse pręmittitur, & est ipsum per se maximũ per se uitam essendo, per se sapientiam essendo, & p se similitudinẽ diuinam essendo, & alia quęcunq; participantia, ante omnia esse participãdo. Magis autẽ & hoc p seipsum oĩa existẽtia participãdo idipsum per se eẽ participant. Et nihil est essentias cuius non sit essentia & seculum, idipsum per se esse. Merito igitur alijs principalius ut ON deus, ex præstantia aliorum sui donorum laudatur. Etenim præ esse, & superesse festinans & superans esse, omne hoc dico per se eẽ quod ante substitit, & ex ipso eẽ omnis, quõ ergo ens substitit? ¶ Et quidẽ principia existẽtiũ omnia ipsius eẽ participantia & sunt & principia sunt, & primo sunt, deiñ principia sunt. Et si uelis uiuẽtium, ut principium uiuẽtium, dicere per seipsam uitam, & similium, ut similiũ, per seipsam similitudinẽ, & unitorum, ut unitorum, p seipsam unitatẽ, & ordinatorum, ut ordinatorum, p seipsam ordinationẽ, & aliorum quęcunq; huius, siue huius, siue amborum, aut multorum participantia hoc aut hoc, aut ambo aut multa sunt p seipsa participia, inuenies ipsius eẽ primum ea participantia, & eo eẽ primum quidẽ existẽtia, deiñ huius aut huius principia existẽtia & participãdo eo eẽ, & existẽtia & participata. Si autẽ hæc participatiõe eẽ sunt multo magis eorum participãtia. Prima igitur ipsius p seipsum esse donationum per seipsam summa bonitate præmissa, ex maxima prima participantiũ laudant. ¶ Et sunt ex ipsa, & in ipsa, et ipsum eẽ et existẽtium principia, et existẽtia omnia, et quę utcunq; ab eẽ continẽtur, et hoc immẽsurate, et cõuolute et unite. Etenim in mona F
de oĩs numerus uniformit añ subsistit, et habet oẽm numerũ monas in semetipso singulariter, et omnis numerus unitur quidẽ in monade, quantum autẽ a monade puenit, tãtum discernitur et multiplicatur. Et in cẽtro oẽs circuli lineę, secũdum primam unitatẽ et consubstitutæ sunt: Et oẽs habet signum in semetipso simplas uniformiter unitas ad seinuicẽ, et ad unum principiũ, ex quo procedebant et in ipso q dem cẽtro uniuersaliter adunantur. Breuiter autẽ eo distantes, breuiter et discernũtur: Magis autẽ recedẽtes magis. Et simpliciter quanto cẽtro proximiores sunt, tantum et ipsi et sibiinuicẽ adunantur, et quantum eo, tantum et a se inuicẽ distãt. Sed et in tota omnium natura oẽs, secundũ singula, naturæ rationes cõuolutę sunt per unam inconfusam unitatẽ: et in anima uniformiter secundum partes omnium prouide totius corporis uirtutes. Nihil ergo inconsequens ex obscuris imaginibus in omnium causale ascẽdẽtes supermundanis oculis cõtẽplari omnia in omnium causali, et sibiinuicẽ opposita uniformiter et unitę. ¶ Principium enim est existẽtium ex quo et ipsum eẽ, et omnia utcunq; existẽtia omne principium, omnis finis, omnis uita, omnis immortalitas, omnis sapiẽtia, omnis ordo, omnis harmõia,

omnis

omnis uirtus, omnis custodia, omnis collatio, omnis distributio, omnis intellectus, ois rō, omīs sensus, omīs habitus, omīs status, omīs motus, omīs unitas, oē iudicium, omīs amicitia, oīs cōpactio, omīs discretio, omīs terminus, & alia quæcunq ab esse existētia, existētia characterizāt. ¶ Et ex ipsa omniū causa inuisibiles & intellectuales deiformiū angelorū essentiæ & animarum & totius mundi natura, & quæ utcūq, aut in alijs subsistere, aut secūdū excogitationē eē dicunt. Et quidē igitur sanctissimæ & prestātissime uirtutes uere existētes, & uelut in uestibulis superessentialis trinitatis stabilitæ, ab ipsa, & in ipsa & esse, & deiformiter esse habēt & post illas subditæ, subiectū & nouissime, extremum quantū ad angelos, quantū uero ad nos supmundanū. Et animæ, & alia omnia existētia per eandē rationem & eē, & bñ esse habent, & sunt, & bene sunt: ex ante ente, esse & bñ esse habentia, & in ipso ente & existētia, & bñ existētia, & ex ipso inchoata, & in ipso custodita, & in ipsum cōsummata. ¶ Et quidē honorabilissima ipsius esse tribuunt melioribus essentijs, quas & æternas uocāt eloquia, esse aūt ipsum existentibus omnibus nunquā deserit. Ipsum vero esse ex ante ente, & ab ipso est esse, & nō ipse eē, & in ipso est eē, & nō ipse est in eē; & eū habet esse, & nō ipse habet esse, & ipse est existēdi æuū & principiū & mēsura, ante essentias ens, & entis, & seculi, & oīm substātificū principiū, & medietas & cōsummatio. ¶ Et propter hoc ab eloquijs ipse vere ante ens & iuxta oēm existētiū intelligētiā multiplicatur, & qd erat in ipso, & quod est, & qd erit & quod factū est, & fit, & fiet proprie laudatur. Hec enim omnia diuina intelligentibus secundū omnē excogitationē ipsum superessentialiter eē significant, & ubiq existētiū causalē. Etenim neq quidē est hoc, hoc autē nō est, neq ibi qdē est ibi autē nonest, sed omnia est, ut causalis oīm, & in ipso oīa principia, oēs confines oēs cōclusiones oīa existētia coambiens et præhabēs, et super omnia est, ut ante omnia superessentialit super ens. Proinde et omnia de eo et simul prædicātur, et nihil est existētiū formosissimū et speciosissimū, sine forma et sine specie prīcipia, et media, et fines existētiū immēsurate et remote insemetipso pambiēs et oībus esse iuxta primā et sup unitā causam incōtaminate declarās. ¶ Si eñ iuxta nos sol sensibiliū eēntias et qualitates, et qdē multas et discretas existētes, tamē ipse unus ens et uniformis illuminās lux, renouat et nutrit, et custodit, et pficit, et discernit, et unit et refouet, et fœcunda esse facit, & auget, & mutat, et collocat, et plantat, et remouet, et uiuificat omnia, et omnium unumquodq proprie sibi eundem et unum solem participat, et multorum participātium unus sol causas in seipso uniformiter præābit, multo magis super terre at ipsius solis et omnium causalis + prætexisse omnium existentium paradigmata secundum unam superessentialem unitatem concedendum. Deinde et essentias adducit, iuxta ab essentia egressionem.

¶ Paradigmata autem dicimus esse ipsas in deo existētium substantificas & uniformiter prætextas rationes, quas theologia prædestinationes uocat, & diuinas & optimas uoluntates existentiū discretiuas et factiuas scdm quas ipse supereentialis existētia & omnia prædestinauit et adduxit. ¶ Si autem Philosophus dignū ducit Clmēs & ad aliquid paradigmata dici in existentibus antiquiora, prouenit quidem non per propria & perfecta & simpla nomina ratio ipsi. Concedentes autem & hoc recte dici theologiæ memorandam dicētes, quia non ostēdi tibi

Substantias oēs & separatas & cōpositas esse ab ipsa causa prima.

Bonū emunētius eē q ipm esse uel essentia.

Oīa ec qm de deo p diceturs simulatq negētur

B

C

haec exire post ea, sed ut per hoc proportionali scientia in omniũ causam quãtũ potentes sumus ascẽdamus. Oĩa ergo huic existẽtia secũdũ unam omnium excelsam scientiã referenda. Quoniamquidem ex esse substantifica processione & bonitate inchoans, & per omnia ueniens, & omnia ex seipsa ut sint implens, & in omnibus existẽtibus exultans. Omnia quidem in seipsa superat secundum primam simplicitatis excellentiã omnẽ duplicitatem respuentem. Omnia aũt simpliciter cõtinet secũdum suã supsimplificatam multitudnem, & ab omnibus singulariter participatur: sicut et uox una existens et eadem a multis audientibus uelut una percipitur.

Deũ oĩũ entiũ principiũ non ꝗ infinitatis in finitatẽ ¶ Omnium ergo principiũ & finis existentium ante ens principiũ quidem, ut causalis. finis uero, ut propter quem & extremum oĩm, & multitudo totius multitudinis & extremitatis supeminenter ut oppositorum. In uno eñi (ut sæpe dictũ est) existẽtia oĩa & supat & substituit, pñsens omnibus & ubiqꝫ, & secundũ unũ & idipsum & secundum idipsum omne & in oĩa, pueniens & manens in seipso & stãs et motus et neqꝫ stãs, neqꝫ motus, neqꝫ principium habens, aut medium aut finem neqꝫ in quodã existẽtium, neqꝫ q̃d existẽtiũ ens, aut neqꝫ oĩno ipsi appropinquat q̃d æternaliter existẽtiũ aut tẽporaliter substitutorꝫ: sed et tẽpore & æterno: & q̃ in ęterno: & q̃ in tẽpore sunt omnibus remouetur. Proiñ & ipsum æternũ, & existẽtia et mensurę existẽtiũ, et mensurata p ipsum, et ab ipso. E

¶ EXPLANATIO CAPIT. HVIVS QVINTI. DE ENTE IN QVO est, & de paradigmatibus seu exemplaribus. Articulus. VI.

Inito capitulo quarto, in quo prolixe tractatũ est de bono, qualiter ipsum sit nomen dei, & qualiter ei conueniat, & queadmodum malũ nihil sit positiue, & de eius origine, & de malitia dæmonum, ac triplici motu angelorum: in quinto isto capitulo tractat de alio ac secũdo nomine dei, quod est Esse seu Ens. [Transeundum autem nunc] processu ordinatæ considerationis, [in vere existentem veræ entis theologicam essentiæ nominationem]. i. ad nominationem theologicam vere existentem. i. realiter congruentem ac permanentem essentiæ veræ. i. diuinæ essentiæ, cui tam eminenter competit esse ac nomẽ essentiæ, ꝙ eius cõparatione omne creatum est quasi non ens. [Tantum autem admonebimus]. i. hoc in primis cõmemorabimus, [quia rationi intentio est,] quod propositum rationis meæ nũc est, [nõ superessentialem essentiam, quę superessentialis est manifestare]. i. non ostensiue docere, diffinire aut declarare, quid sit diuina & increata essentia, quæ vere superessentialis est, id est, supra omne genus & speciem, supra omnem ordinem & continentiam rerum infinite & incomprehensibilit est cuncta transcendens, neqꝫ cum aliq̃ ente scd̃o quicq̃ vniuocé habens. ideo subditur: [ineffabile enim hoc & incognoscibile,] quid sit diuina essentia in seipsa, & sicuti est in propria puritate ac luce, q̃d in vita hac cõprehendere nõ valemus. [& vniuersalit inexplanabile,] & [ipsam superexaltatam vnitatem] . i. indeclarabilis quoqꝫ & incõprehensibilis est vnitas ac simplicitas diuinę essentiæ. Quãmuis enim ex naturali lumine & scripturis ac fide noscamus, ꝙ deus sit summe & incõparabiliter simplex & vnus, quantum ad quia est, & à posteriori seu ex eius effectibus: attamen entitatem & modum ac excellentiam vnitatis ac simplicitatis illius nec capere, nec alijs sicuti est explanare valemus, neqꝫ edicere quomodo realiter idem sit cum supergloriosissima trinitate. [Sed substantificam in oĩa existentia diuinę essentię principalis processionem laudare]. i. emanationem summi entis ad extra laudando describere, quę emanatio substãtifica dicitur. i. causa substantię ac subsistentię creaturarum, & procedit in entia vniuersa distincte ac ordinate, causando diuersos gradus & species ac ordines rerum. Hanc processionem intendit describere, prout ex ea & ex effectibus eius, puta naturis productis per eam, deus altissimus, oĩpotens & æternus, cognoscibilis laudabilisqꝫ ostenditur. [Etenim diuina optimi nominatio totas omnium causalis processiones manifestans]. i. nominatio optimi dei diuina & sancta, manifestans processiones. i. influxiones & communicationes totas causalis omnium. i. dei qui est omnium causa & causatiuus, qui ex suis processionibus & effectibus cognoscitur ac nominatur, [& in existentia

Essentiam quã hic sit laudaturus.

F

existentia et in non existentia extenditur].i.pertingit vsq; ad ea quæ iam producta sunt, illis pro
C uidendo & accidentales perfectiones adijciendo: quia à deo habent esse & bene esse, ac sibi necessaria sortiuntur, & vsq; in non existentia, illa producendo immediate per se, vel mediate, per causas secundas vniuersales aut particulares, & super existentia & super non existentia est] per prouidentiam excellentiamq; immensam. [Hoc vero entis in omnia existentia extenditur & super omnia. At ipsa vitæ in omnia viuentia extenditur, & super] omnia [viuentia est].i. processio, deriuatio & influentia primæ incausatæ atq; fontalis vitæ, descendit in vniuersa quæ viuūt, cunctisq; viuentibus eminet infinite non loco, sed dignitate. [Ipsa dein sapientiæ in omnia intellectualia & rationalia et sensualia extenditur, & super hæc omnia est,].i. illuminatio sapientię æternalis, expansa est super omnes mentes angelicas & humanas, quæ ab illa participant cognitionem intellectiuam aut discursiuam, super vires quoq; sensitiuam cognitionem habentes, quę cognitio est vmbra & casus atq; obscura participatio intellectiuę notitiæ. Et super hęc omnia est, nec ista ab inuicem sunt diuersa, sed primum ens, supremum viuens, fontale intelligens, sunt vnū & idem vniuersorum entium & viuentium ac intelligentium causale et supersapientiale principium, quod vnum ac simplex ac incommutabile in se permanens, diuersos producit effectus & processiones, secundum quod actiue in ipso accipiuntur & sunt, idem realiter sunt: sed prout passiue ab ipso oriri, causari ac descendere perhibentur, diuersificantur. Intellectualia demum & rationalia à primo ente immediate creantur. [Has ergo ratio laudare desiderat prouidentiæ manifestatiuas diuinas nominationes,].i. & hæc nomina dei, declaratiua prouidentiæ & efficientię ac influentię eius intellectus, mens cupit laudare, & laudando describere: & non tantum nuda nomina nominantia, sed per respectum ad principaliter nominatum & significatum per ea: & ad ipsum finaliter laudandum, nominandum, cognoscendum & honorandum, prout in his nominibus & per ea & per designata eorum potest agnosci. [Non enim exponere eius superessentialē bonitatem, & essentiam, et vitam, et sapientiam per se superessentialis deitatis promittit,].i. ratio mea nequaquam pręsumit nec pollicetur se exposituram & declaraturam quidditatiuē superessentialem bonitatem, sapientiam, vitam & consimilia attributa diuinæ naturæ [quæ] deitas [est super omnem bonitatem, & deitatem, & essentiam, & sapientiam, et vitam] participatam, et à nobis comprehensibilem, et prout à nobis comprehendi nunc potest [in occultis, vt + reliqua dicūt supercollocata].i. quæ deitas in seipsa et in propria incomprehensibilitate nobis occultissima, et in absconditis thesauris sapientiæ suę superaltissimæ consistens, quiescens, residens ac præeminens. vt reliqua.i. vt alia loca scripturæ dicunt. Hinc alia litera habet, Sicut eloquia & cæ. [Sed exprimentem beneficam prouidentiam].i. ratio nostra promittit se declarare prouidentiam dei, i. sapientiam dei, secūdum quod ē gubernatiua et liberaliter prouisiua creaturarum. Laudat quoq; [supereminenter bonitatē et omniū optimorum].i. valde bonorum, pręsertim bonorū gloriæ [causam laudat] quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit. [& ON & vitam & sapientiam, substantificam et viuificam, quia substantiam et vitam alijs prestat [et sapientię datricem, causam essentię, et vitæ, et intellectus, et rationis, et sensus percipientium.] Ipse nanq; est fons, causa et dator omnium horum, percipientium ista ab illo primo datore. ¶ Consequenter excludit errorem quorūdam. [Non aliud autem esse optimum dicit, et aliud ens, et aliud vitam, aut sapiētiam].i. ratio seu scriptura non docet nec dicit quod aliud sit primum seu summum bonum, aliud primum ens, aliud primum viuens seu prima vita, aliud primum sapiens aut sapientia prima. [Neq; multa causalia].i. plures primos autores et causas diuinas [et aliorum alias creatrices deitates supereminentes et subditas].i. inuicem subordinatas, sicut Platonicis imponitur, quod posuerunt ordines plures deorum et separatas ideas, ita quod aliud esset per se bonum, aliud per se ens, aliud per se viuens, et ita deinceps. Et multa sunt theoremata in elementatione Procli, quę hoc videntur pręte dere. Quod qualiter ipsi intellexerunt, difficile apparet resoluere, cum et ex dictis eorundem probetur, ipsos non ita hoc sensisse, sicut à quibusdam ipsis imponitur. Et vtiq; verum est quod theologus dicit hoc, et quod illorum positio stare non queat secūdum sensum aut modum quo hic recitatur. [Sed vnius dei totas optimas processiones].i. cunctas emanationes et communicationes prætactas esse ab vno vero summo et solo deo. [et à nobis laudatas diuinas nominationes, conuenire eidem altissimo deo secūdum diuersas rationes. [Et esse quidem vniuersales vnius dei prouidentiæ manifestatiuam]. processionem et communicationem ipsius entis seu esse, quę est communissima, quia cunctis creatis impartita, manifestatiuam consistere vniuersalis prouidentię dei vnius, quia demonstrat quod causalitas, diffusio, prouidentia summi dei, pertingit, seq; extendit ad vniuersa et singula. [Quasdā autē vniuersaliorum eiusdē et particulariorum].i. aliquas processiones profluētes à deo, eē declaratiuas generaliorum prouidentiarum ipsius et aliquas eē declaratiuas magis particulariū prouisionū ipsius, sicut processio vitę est latior ac cōmunior, quam processio et cōicatio sapię dei,

Teloquia:

Essentia &

E

F

Vnū sapie vitam.

Proclus.

sicq;

sicq; processio illa communior ostendit, quod prouisio dei circa entia est generalior, & ad plures .i. viuentia extendit se, quam prouisio dei vt primi intelligentis: non quod in deo sint diuersę prouisiones seu prouidentiæ, sed quod prouidentia dei, sub vna ratione plura concernit, quam prouidentia eius sub alia ratione: quemadmodum etiam prouidentia dei circa electos, prædestinatio appellatur: & pauciores respicit quã q̃ cæterorũ. [Et q̃dẽ dixerit q̃s cõtra hoc] .i. aliq̃s his posset obijcere [eodẽ existente excedẽte vitã] .i. ipso ente seu existẽte excedẽte vitã seu viuũ, q̃a in plus est seu gñalius ens q̃ viuens & vita sapientiam superextenta] .i. viuẽte cõmuniori existente, q̃ est sapientia [existentia quidem viuentia] transcendunt quãtum ad communitatem. [Ea autem quæcunq; viuunt sensualia] .i. viua sunt communiora quàm sensitiua, cum & vegetatiua ac angeli viuant [& eadem rationalia] excedunt in communitate, quemadmodum animal hominẽ. [& rationalia intellectus supereminent] .i. in plus sint quàm intellectuales substantiæ, secundum q̃d separatæ substantiæ etiam rationales vocantur. Vel sensus est, quód viuentia excedunt eos qui solum existunt & sensitiua transcendunt illa quæ solum viuunt vegetatiue, & rationalia præeminent sensitiuis duntaxat, intellectualia quoq; rationalibus. [& circa deum sunt & magis eis appropinquant] .i. angelicæ mentes deo similiores ac propinquiores consistunt, iuxta illud Augustini: Deus fecit angelum prope se, materiam prope nihil. [Et quidem oportebat maximarum ex deo donationum participantia] .i. eos qui à deo participant dona sublimiora [& meliora esse & cætera supereminere] .i. alijs in dignitate præferri. Deinde respondet ad istud: [Sed si quidẽ inessentialia & animalia quis substituat intellectualia] .i. si aliq̃s statuat intellectuales creaturas sub eis, quæ non existunt nec sentiunt, [bene haberet ratio .i. recte concluderet. [Si autem & sunt diuini animi super reliqua existentia] .i. quia angelici spiritus excedunt reliqua creata, [& viuũt super alia viuentia] .i. nobilius quam reliqua viua [& intelligunt & cognoscunt super sensum & rationem] .i. eminentius quam bruta & homines, [& vltra omnia existentia bonum & optimũ appetunt & participant] .i. præ cunctis alijs optant & sortiuntur dona primi ac summi boni, & pulchri. [ipsi magis sunt circa optimum] .i. deo propinquiores sunt [abundantius ipsius participantes] .i. copiosius participationes diuinæ perfectionis sumentes [& plures & maiores ex eo donationes accipientes, sicut & cætera sensualium superant ditia ex superabundatia rationis] .i. quemadmodum per eminentiam rationis alia sensitiuæ naturæ [& hæc sensu & alia vita] .i. aliq̃ eminent sensu & sensitiua cognitione, ac appetitiua potentia, vt animalia vegetatiuis, vegetatiua quoq; elementis. Et est (vt arbitror) hoc verum, quia quę magis vnius & eius qui infinitẽ doni dei participantur] .i. hoc iudico simpliciter verum, quod substantiæ participantes abundantius munera dei, qui vnus est in essentia, & infinitę communicabilitatis, et indeficientissimæ communicationis [magis sunt ipsi proximiora] non loco, sed assimilatione, [& diuiniora reliquis. ¶ Quoniam quidem] .i. certe, [quia de his diximus, age] aduerbialiter, estq; vox exhortationis. [optimum vt vere et vt existentium omnium substantificum laudemus] .i. deũ incõparabilit bonũ laudemus tanquam vere, perfecte, non dependenter aut participatiue existentem, sed substantificum .i. causam et datorem totius subsistentis esse in alijs. Vnde subiungitur: [qui totius esse secũdum virtutem essentialem est substituens causa] .i. iuxta omnipotentiam suam, quę omnem creatam potestatẽ essentiamq; transcendit, est causa constituens omne esse quod citra ipsum est. [& creator existentis subsistentię, substantię, essentię, naturę principium] .i. fons et prima causa totius substantię compositæ atq; essentię simplicis, ac naturæ quę est principium motus et quietis, et à qua operatio nascitur [mensura seculorum] .i. cunctis ætatibus, generationibus, durationibus, exordium ac terminum tribuens. [et temporum essentialitas] .i. temporibus sicut et cęteris successiuis hoc ipsum esse diminutum ac fluidum quod habent, donans: qui quatuor coęqueua, q̃rum vnum est tempus, simul produxit in mundi initio: iuxta illud, Qui tempus ab ęuo ire iubes. [et æternitas existentium] .i. causa perpetuetatis perpetuorũ, et ęternitas ea pręcedens, includẽs, conseruans [tempus factorum esse [.i. causa temporis pręteriti rerum gestarũ [vtcunq; factorũ ex ente] .i. quę qualitercunq; processerunt ex causa aliqua existente [æternum et essentia et ens.] Ipse enim est ens prorsus et absolute ęternum, et essentia quę est suum esse, et ens quod est entitas sua [et tempus, et generatio] .i. causa et institutor ac moderator ipsorum. [et factum] .i. causa facti [in existenti existentia] quoniam sine virtute ipsius nihil sit positiuum in quocunq; effectu. [et vtcunq; subsistentia et substantia]. Ista per causam et supereminẽtiam enunciantur de deo. [¶ Etenim deus nondum est ens [.i. non est profecturus ad esse perfectius,] sed simpliciter et incircuminfinite,] id est, incircũscripte. [totum in seipso esse coambiens,] id est, in se comprehendens

Margin notes: D (beside line 2); E (beside "diuini animi super reliqua existentia"); F (beside "tam potestatẽ essentiamq; transcendit").

Laus primi et ipsius boni ipsamq; cum entis secũdorum. (beside "niamquidem")

Boethius met. 9. li. 3. (beside "[et æternitas existentium")

Deus est ens separatissimũ quo nihil antiquius. (beside "facti [in existenti existentia")

dens eminenter omnem perfectionem & differentiam essendi. [Proinde & rex dicitur secu- lorum] iuxta illud Aposto. Regi seculorum immortali inuisibili [tanquã in semetipso & cir- ca seipsum totius esse & entis substitutor]. i. institutor per idealium intuitum rationũ in pro- pria mente, & consequenter in opere [& neq; erat] in tempore, ita, quod desijt esse [neque e- rit] id est tanquã modo nõ ens, [neq; factus est] cum sit ęternus, nec priorem se habẽs [neq; fit, neq; fiet] cum inuariabilis sit. [Magis autẽ neq; est] eo modo, quo nos concipere possumus ipsum esse [sed ipse est esse existentibus. i. causa essendi [& non existentia solum] id est nõ tan- tum est ea quæ sunt, non realiter, sed causaliter [sed ipsum esse existentium] non formaliter & intrinsece] ex autem æternaliter ente,] id est, quæ existentia sunt effectiue & exemplariter ex ipso deo, existente æternaliter ante uniuersa creata. [Ipse enim est seculum seculorum] id est, causa omnium seculorum, [subsistens ante secula]. Porro diuersas acceptiones huius nomi- nis seculum, ponit Damascenus in principio libri secundi. [¶ Reincipientes ergo dicamus, quia omnibus existentibus & seculis esse ex prouidente] id cõmunicatum est esse ex deo, om- nia prouidentialiter gubernãte [& omne quidem seculum, & tempus ex ipso. Totius autem

B & seculi & temporis, & omnis utrunq;] id est, quomodocũq;, [entis quod est ante ens] id est, ipsum esse eternum est, [principium & causa & omnia ipsum participant, & a nullo existen- tium recedit] per motum [& ipse est ante omnia, & omnia in ipso constant] seu consistunt uir- tualiter seu idealiter. [Et simpliciter si quis utcunq; est] id est si quis sit qualitercunq;, [in ante ente & est & intelligitur & saluatur] id est, præexistit in illo ente æterno idealiter, & intelligit ab eodẽ infallibiliter, & saluatur, id est, cõseruatur & manet in ipso inuariabiliter. [¶ Et ante alia sui participantia esse præmittitur] id est, in deo præconcipitur ab æterno anteq̃ sint & in esse procedãt, q̃ increatũ esse participãt, [& est ipsum per se esse maximũ]. i. deus substãtialiter est ipsum esse non participatiue, & maximum esse, id est, excellentissimum esse [per se uitam essendo, & per se sapientiã essendo, & per se similitudinẽ diuinam essẽdo] id est per hoc quod ipse est essentialiter ipsa uita, & ipsa sapientia sempiterna, & idea increata. Omnia nanq; hæc ipse solus est in se excellentissime simplex & unus & inuariatus, nec ponendum est aliud per se ens, aliud per se uiuens, aliud per se sapiens, aliud per se exemplar, sed ipse est omne istud [& alia quæcunq; esse participantia ante omnia esse participando] id est, ipse est ante cætera cun- cta, quæ esse participant, participando esse ante omnia, id est, faciendo illa participare ipsum esse ante alia: quia esse est primum rerum creatarum, & non est aliud ante ipsum [magis autẽ & hoc per seipsum omnia existentia participando per se idipsum esse participãt] id est, ipse po- tius per seipsum est omnia existentia causaliter per hoc quod cuncta participant ipsum. [Et nihil est essentia cuius non sit est essentia & seculum] per se nisi participatione illius, [idipsum per esse] omnium afficienter [Merito ergo alijs principalius] id est, cunctis recte & rationa- biliter prestantius infinite. [Vt non deus ex prestantia aliorum sui bonorum laudatur,] id est ita quod ipse deus in se, & per se, & ex se omnino perfectus, non laudatur ex præstantia ali orum bonorum sui, id est, ex donis suis & participationibus, quasi illa sint aliquo modo præ- stantiora quam ipse. [Etenim præesse & superesse festinans] id est deus indilate & indefinẽ- ter uolens uniuersis præesse ac superesse tanq; æternis & supereminens [& superans esse om ne] id est, alia cuncta excedens. [Hoc dico per se esse, quod ante substitit,] id est, quod æter- naliter ita ante omnia fuit, [& ex ipso esse omnis,] id est, esse cuiuslibet rei fluxit ab ipso. [Quo

C modo ergo ens substitit?] id est, qualiter ante omnia fuit & eternaliter præfuit? utique, incõ prehensibili mõ. [¶ Et quidem principia existẽtium omnia ipsius esse participantia] . i. uni- uersa effectiua principia extrinseca & creata, rincpipia quoq; formalia & intrinseca, ut sũt for ma atq; materia, diuinũ esse aliquo modo participantia, & per quandam assimulationem imi tantia [& sunt, & principia sunt] participatione illius [& primo sunt] deinde [principia sũt. Et si uelis uiuentium, ut uiuentium principium dicere per seipsam uitam] . i. si quis uelit illam uitam, quæ est uita per se & ex se, appellare & affirmare principiũ primum causale uiuẽtium, ut uiuentiũ. i. cunctorũ uiuorũ q̃litercunq; uiuẽtiũ [& similiũ ut similium p seipsam similitudi nem]. i. si qs uelit primã illã increatã similitudinẽ, seu ideã exemplarẽq; rationẽ, esse primã cau sam ac fontale principiũ uniuersorum similium secũdorum, inquãtum similia sunt [& unito- rum ut unitorum per seipsam unitatem]. i. primam simplicissimam unitatem diuinã & æter nalem, q̃ ex se & per se unitas est, dicat causam oĩm unitorũ scdm q unita sunt: qa ut Proclus ait, oẽ unitũ, alterũ est a p se uno, & pticipat monade. i. unitate, & oẽ creatũ subsistẽs, aliq̃ mõ vnitum est ex quo est & q est, ex actu & potẽtia, ex esse & essentia, ex supposito & natura [& ordinatorũ ut ordinatorũ per seipsam ordinationẽ] . i. diuinæ mẽtis dispositionẽ, oĩa in se p- ordinan-

Deus rex seculorum. 1. Tim. 1.

Deus secu- lũ seculorũ

Ioh. Da. li. 2. cap. 1. primũ esse omnibus alijs entib⁹ dedit uite et sentiam

Ens primũ antiq; uitẽ ipsa uita per se sapi entia &c.

Esse prim fore rerum creatarum

ION

principia rerũ per esse participa tionem &c

Proclus

Roma.11. ordinantē, dicat causam oium ordinatoꝝ, scdm̄ q̄d talia sunt. Etem̄ q̄ á deo sunt, ordinata sūt. & sapiētis est ordinare ac effectus suos ordinate producere, [& alioꝝ q̄cunq; huius siue hui⁹, siue amboꝝ aut multoꝝ participātia hoc aut hoc, aut ambo aut multa sunt per seipsa partici pia].i. q̄cunq; aliaꝝ rerū inueneris, siue huius rei, siue alteri⁹ rei, siue amboꝝ aut pluriū partici pātia hoc aut hoc.i. hāc perfectionē aut aliā seu plures ꝑticipatiōes perseipsas, [inuenies ipsum esse primū ea participātia].i. uidebis si rite perpēdas, ꝗ esse dei ęternū & increatū sit primū ea participātia.i. sit causaliter & supexcedēter, nō formaliter illa q̄ ipsum ꝑticipāt [& eo esse pri mum qdē existētia].i. omnia q̄ existūt, esse utiq; primū.i. principaliter eo. i. efficiēter exēplariterq; per ipsum, [deinde huius aut huius principia existētia.i. illa quæ sunt principia extrinseca, siue intrinseca rei huius siue illius [& participādo eo esse & existētia & ꝑticipata].i. esse id ꝗ sunt, ex participatiōe diuini esse. [Si aūt hæc participatiōe esse sunt].i. si ista unita & participata sunt ꝑticipatiōe diuini esse, & ex cōmunione ac ex dono ipsius, [multomagis ipsoꝝ ꝑticipātia].i. principia eoꝝ intrinseca, quæ participāt q̄d sunt, & q̄d toti participato influūt ac impendūt. [Prima ergo ipsius per seipsum esse donationū, per seipsā summa bonitate ꝓmissa] .i. prima donatio & participatio ipsius diuini esse, quod uere est ꝑ seipsum, ꝓmissa.i. primo effusa per se immediate à summa increataq; bonitate, q̄ donatio est esse creatū, q̄d est prima reꝝ

†Bx creataꝝ [& maxima prima participātiū laudāt].i. cætera ꝓcipua dona inter participātia bonū summū, priora laudāt primū fontē, sicut effectus suā causam. [¶ Et sunt ex ipsa & in ipsa & ipsum esse].i. ex summa bonitate procedūt per esse causatū, q̄d primū est scdm̄ rationē inter causata [& existētium principia & existētia omnia & q̄ utcunq; ab esse cōtinētur.i. tam omnia quæ sunt, q̄ eoꝝ causæ itemq; principia, [& cūcta q̄ qualitercunq; cōtinētur ab esse].i. manutenētur in esse à primo ente [& hoc immēsurate].i. indesinēter [& cōuolute].i. per replicationē & reductionē illoꝝ in ipsum tāq̄ in causam incessabiliter cōseruatiuā, [& unite].i. omnia illa uniēdo & recolligēdo in se tāq̄ in primo principio & ultimo fine, & ordinatore omnia cōnectēte, quēadmodum numeri colligūtur in unitate, & lineę in pūcto, ac radij in axe seu luce, riuuliq; in fonte. Vnde subiūgitur. [Etem̄ in monade oīs numeris uniformiter ante subsistit].i. radicaliter, originaliter, uirtualiter sicut tota arboris moles in pusillimo semine [& habet oīum numeꝝ monas].i. inchoatiue, ut dictū ē: quēadmodū in materia ponūt rationes seminales, quę dicūt formaꝝ inchoatiōes [in seipsa singulariter].i. sine multiplicatiōe ac diuersitate

Omnia esse in ente primo ut numeri in vno [& oīs numer⁹ unit qdē].i. simplificat ac unū fit [in monade, q̄tū aūt à monade ꝓuenit].i. q̄tū recedit ab unitate [tātū discernit].i. distinguit [& multiplicat. Et in cētro oēs circuli lineæ secūdū primā unitatē cōsubstitutæ sunt].i. simul originaliter ꝓexistūt, q̄tū ad suā originalē identitatē [& oēs habet signū in semetipso simplas uniformiter unitas].i. pūctum habet uniuersas lineas ex se ꝓtractas, in se simplificatas, indistinctas, collectas [ad seinuicē & ad unū principiū].i. sc; pūctū, ex quo procedebāt].i. protrahebant [& in ipso qdē cētro].i. in pūcto existēte in medio circuli [uniuersaliter adunāt].i. oēs illę lineę gn̄aliter uniūt. [Breuiter aūt distātes, breuiter & discernūt].i. modice exeūdo & parū distādo à cētro, parū ac modice ab inuicē secernūtur. [Magis aūt recedētes, magis].i. lineę illę ab inuicē discernūt palā & certe, dum remotius recedūt à cētro. [Et simpliciter q̄tū cētro proximiores sunt, tātū ipsi & sibijnuicē adunāt] .i. tāto plusq̄ cētro i mutuo idētificāt [& q̄tū eo].i. q̄to pl⁹ distāt a cētro [tāto & a seinuicē distāt. Sed & in tota oīum natura oēs scdm̄ singula naturę rōnes cōuolutę sunt ꝑ unā incōfusā unitatē].i. in tota reꝝ natura & ordine toto uniuersi, rōes specificę & descriptiōes naturalesq; entiū proprietates, sunt inuicē cōnexę & counitę ac coordinatę per unā gn̄alē oium habitudinē, & relationē ad unū principiū unūq; finē, sicut & ipse reꝝ species instar numeroꝝ se habēt

Omnia esse in ente primo ut in cētro lineæ

Philoso. scdm̄ philosop. Iuxta quē etiā totū uniuersū reducit & ordinat ad deū, sicut exercitus ad principē suū, ꝓpterea asserit Proclus: Oīs ordinis multitudo, ad unā reducit unitatē. Vnitas nāq; habet rōnē principij, & ꝓcedit in multitudinē sibi cōuenietē, ꝓpter q̄d & una colligatio, & unus ordo tot⁹ ab unitate habet descēsū in multitudinē, multitudo uero ad unā reducit causā cōmunē. In unoq; demū ordine sūt q̄dā cōmunio, cōtinētia atq; idētitas. [Et in aīa uniformiter secūdū ꝑtes oim ꝓuidè toti⁹ corporis uirtutes].i. cūctę uires corporis & oim ꝑtiū ei⁹, sūt collectæ & adunatæ in aīa tāq̄ in radice & causa. Vn̄ & aīa dr̄ totū ꝑtatiuū. Hinc alia lfa cōtinet clari⁹. Et in aīa uniformit uirtutes ꝑtiū oim corporis totius gubernatrices cōglobatę sūt. [Nihil ergo incōsequēs, ex obscuris imaginib⁹ in oim causale ascēdētes supmūdanis oculis cōtemplari].i. indecēs nō est, ut nos ascēdentes in cōsiderationem dei, qui est omnium causale principium, ex imaginibus obscuris, id est, ex speculatiōe defectuosarum similitudinum prætactarum, cōtemplemur super mūdanis oculis.i. mētib⁹ desuper illuminatis. Porrò uniuersæ similitudines sumptæ ex creaturis deficiūt infinite a ꝑfecta & plena repſentantia diuinorum.

proclus

g p

Propter

propter quod ad Hebrę. dicitur: Vmbram hñs lex futurorum bonorum, nō ipsam imaginē rerum. Cō Hebræ.10.
A templemur, inq̃ [oĩa in oĩm causali & sibijnuicē oppofita vniformiter & vnite,] .i. in deo oĩm cā, vniformiter & vnite. i. idealiter & collectim, quia in ipso oĩa sunt, vita & lux, vnum cū ipso ac inuicē, quę inter se in proprijs naturis & proprietatibus & qualitatibus sunt oppofita, cōtraria & diuersa. ¶ [Principiū est enī existentiū, ex q̃ & ipsum esse & oĩa vtcunq; existentia] i. deus est oĩm fontale & creatiuum principium, ex q̃ est oĩm esse, & omne qualitercunq; existens. Deinde specialiter multa exprimuntur substantialia & accidentalia entia, & diuersarum categoriarum quæ oĩa fontaliter, causaliter, idealiter, mediate & immediate profluxerunt à deo, q̄rum expositioni non est necessariū immorari. [omne principium, oĩs finis, oĩs vita, oĩs immortalitas, oĩs sapiā, oĩs ordo, oĩs harmonia, oĩs virtus, oĩs custodia, oĩs collatio, oĩs distributio, oĩs intellectus, oĩs rō, oĩs sensus, oĩs habitus, oĩs status, oĩs motus, oĩs vnitas, omne iudicium, oĩs amicitia oĩs cōpactio, oĩs discretio, oĩs terminus, &c. & alia quæcunq; ab esse existentia,] .i. quæuis alia existentia actualis, ab esse diuino emanans, existentia [omnia characterizant] .i. ista & alia quęcunq; figurant, ornant ac multipliciter formant siue informant, à deo fluxerunt. [¶ Et ex ipsa oĩm cā inuisibiles & intellectuales deiformiū angelorum essentię & aĩarum, & totius mundi natura, & quæ vtcunq;] .i. quis modo [aut in alijs subsistere, aut scd̄m excogitationem] .i. scd̄m intelligentiam & cognitionem [esse dicunt] .i. etiam illa quę per abstractionē vere considerant, vt sunt vniuersalia, seu naturę coĩes, scd̄m id q̄d sunt in re, quia teste Philoso: Abstrahentium nō est mendacium, atq; vt ait Boethius: Scientia est eorum quę immutabilem sui sortiunt substantiā. Et rursus scd̄m Philoso. Rerū alię sunt vniuersales, alię particulares. Scientię q̄q; reales de realibus sunt obiectis, q̄uis obiecta nō subsistāt realiter, nec actu existāt, nisi in particularibus. Pōt nanq; natura scd̄m seipsam pure & nude considerari, & q̄tum ad ea q̃ sunt de rōne ipsius: q̄d negare, vel magnæ obtusitatis, vel contentiosæ peruersitatis esse censetur, & vt S. fatetur Anselmus
B in epistola de v̄bi incarnatione ad papam Vrbanū, dialecticę hęresis id esse videt. [& qdē ergo sanctissimę & præstantissimæ virtutes vere existentes] .i. mentes illę supernę, confirmatę & immobilitatę in creatore [& velut in vestibulis supessentialis trinitatis stabilita] .i. oĩpotēti proximiores, tanq̃ in valuis ac atrijs eius locatę, vt super Angelicā hierarch. est explanatū. [& in ipsa, & ab ipsa] trinitate [& esse] naturæ [& esse deiformiter] .i. esse grāe ac gloriæ [hñt: & post illas subditę subiectum, & nouissimę extremum, q̄tum ad angelos: q̄tum vero ad nos, supermūdanum] .i. post mentes illas supernas sublimiores supremæ hierarchię, sunt mentes illæ subditæ, sc; angeli scd̄æ ac mediæ hierarchiæ, subiectum & inferiorē locū tenentes. & nouissimæ. i. angeli infimę hierarchiæ hñtes locū extremum, q̄tum ad angelos superiores: q̄tū vero ad nos .i. per respectum ad ecclesiasticā hierarchiā, hñtes locū & ordinē supermundanū in cœlesti ac triumphanti ecclesia, quæ est in empyreo. [Et aīæ & alia oĩa existentia per eandē rōnem & eē & bñ esse hñt, & sunt & bñ sunt, & añ ente] .i. ex ente æterno [esse & bñ esse hñtia, & in ipso ente & existentia & bñ existentia] exemplariter atq; causaliter sunt [& ex ipso inchoata] ab eo nāq; est oĩs boni inceptio [& in ipso custodita, & in ipm̄ consummata] ex ipso nanq; tanq̃ ex cā efficiente, incipiuntur: in ipso sicut cā formali formante & exemplante, custodiunt: in ipm̄ sicut in causam finalem, pficiuntur, ordinant, cōplentur. Propter q̄d scd̄m Apl̄m, ex ipso, & per ipm̄, & in ipso sunt oĩa. [¶ Et quidē honorabilissima ipsius esse tribuunt melioribus essentijs] .i. præcipua illa deo attributa, q̃ sunt: potentia, sapiā, bonitas, conferunt esse sublimioribus essentijs. Roman.11. Bē diuinū omnib eētijs fore eminentius.
C [q̄s & æternas vocant eloquia] .i. q̄s scripturę dicunt esse perpetuas. Frequēter enim in scripturis æternum sumitur pro perpetuo, & econtra, vt in psalmo: Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. In Eccle. q̄q;: Terra in ęternum stat. Porro alius habet textus: Quasdā qdē dignitates essendi tribuit deus melioribus substantijs. Alius vero: At munera quidem essentiæ melioribus substantijs diuidit, q̄s & perpetuas vocat scriptura. [Esse autē ipsum existentibus oĩbus nunq̃ deseritur] .i. nunq̃ in toto illis aufertur. [Ipsum vero esse ex añ ente] .i. esse rebus cōmunicatum, est ex ente æterno omnia procedente [& ab ipso est esse] .i. ab ipso deriuatur esse secundorum [& non ipse esse, & in ipso est esse] .i. ipse non est ex esse scd̄orum, & omne esse ab ipso est [& non ipse est in esse] .i. deus nō est ipsius esse, quasi ipse sit ab esse [& ipsum habet esse,] id ē, principium primū, vc; deus, habet esse, quoniam esse significatur, quasi actus essentię seu psonę siue suppositi [& nō ipsæ habet esse] .i. nil habet seu recipit ab esse. Alia litera melius ac clarius habet: In ipso essentia, non ipse in essentia: & ipse essentiā habet, nō ipm̄ essentia [& ipse ē existēdi æuum] .i. causa æui perpetuorum [& principium & mensura ante essentias ens, & entis, & seculi, & omniū substantificum principiū] .i. origo faciens ea substare [& medietas] .i. cā connectēs prima & vltima, quemadmodū medium nectit extrema [& consummatio. ¶ Et propter hoc Psalm.75 Eccle.1.

Primū principiū dare omnib. speciales essendi proprietates.

Causas secūdas eē a cā prima.

Philosop.

Boethius Philoso.

Anselmus.

Cap. V. ab eloquijs ipse vere ante ens.] .i. vecaciter perhibetur an omne ente esse[& iuxta oẽm intelligentiam multiplicstur] .i. diuersimode & per diuersa multipliciter designaĩ scdm oẽm differentiam reꝝ, per quas ipse notificatur, & de quibus ipse ꝑdicatur, vel econuerso illa de ipso per causam, seu metaphorice, aut alio modo[& q̃d erat in ipso, & q̃d est, & q̃d erit, & q̃d factum est, & fit & fiet, proprie laudatur]. i. in deo & de deo proprie laudatur & dicitur, q̃d erat, & est, aut erit, & item q̃d factum est in præterito, & præsentialiter fit, & etiam quod fiet in futuro. Verũ istud mirabilr sonat, vt alibi sæpius dictum est) & super primum Senten. scribunt doctores. De deo inuariabili & æterno, improprie dr̃ fuisse & futuꝝ esse: proprie aũt, esse nequaq̃ autem conuenit superfectissimo deo, qui est actus purus, factum esse, nec fieri, nec esse fiundũ, q̃d etiam Plato in 1. Timęi depromsit: Dicimus, inquiens, de deo, fuit & erit, ast illi esse solum competit, iuxta veram synceramq; rationẽ. Fuisse vero & fore deinceps, illi non cõpetit, hæc quippe genituræ temporis propria. Sed ad hęc poterit aliqualiter trahi solutio ex eo q̃d subditur. [Hęc em̃ oĩa diuina intelligentibus scdm oẽm excogitationem ipsum superessentialiter esse significant] .i. ista & consimilia insinuant sapientibus in scripturis rite imbutis, aut desuper illustratis, ꝙ deus prorsus incomprehensibilis est, incomprehẽsibiliter nobis super oẽm essentiam, ita ꝙ nil conuenit ei, q̃tumcunq; perfectionale ac nobile scdm modũ q̃ hoc concipere possumus, sed infinite sublimius, intm̃ ꝙ etiam digna & vilia aptius de eo interdum dicuntur, scdm varios tropos, q̃ perfecta & eminentia, ne putemus perfectiora ei proprie conuenire, scdm ꝙ nos ea capere possumus, cui constat imperfecta illa ac viliora nequaq̃ posse proprie cõpetere, vt super Angelicam hierar. expressum est de angelis sanctis, ꝙ aliqñ aptius designantur per figuras & formas bestiarũ q̃ hoĩm, ne figuræ & formę, natura & species hoĩm, ipsis angelis proprie conueni re putentur, quibus certum est naturas & species figuras formasq; bestiaꝝ non cõuenire vere ac proprie. Hinc subditur: [& vbiq; existentium causalem] .i. prætacta iam denotant, ꝙ deus causatiuus est & causa oĩm, in q̃cunq; sint loco[Etenim neq; quidem est hoc, hoc autẽ nõ est.] .i. non potius est hoc q̃ illud[neq; ibi quidem est, ibi aũt non est]. i. non est in hoc loco, & non in illo[sed oĩa est]per causam & supereminentiam. Ideo subdit: vt oĩm causalis, & in ipso oĩa principia, oẽs confines, oẽs conclusiones.] Omnia quippe in deo sunt exemplariter, causaliter, perfectionaliter, sicut mox additur: [oĩa existentia coambiens & pręhẽs] .i. deus est cuncta in se concludens, & perfectiones eoꝝ idealesq; rõnes præcontinens. [& super oĩa est, & ante oĩa superessentialiter super ens. Proinde & oĩa de eo & simul pręcedicãt]Ex q̃ posset qs inferre, ergo deus est lapis & brutum, quẽ falsum intellectum excludit subdendo: [& nihil est existentium] ergo non prædicantur de deo absolute, seu quidditatiue, aut proprie, sed causaliter. [formosissimum & speciosissimum sine forma & sine specie] .i. deus est ens pulcherrimũ sine pulchritudine aduentitia, & distincta à sua essentia[principia & media & fines existentium immensurate ac remote in semetipso pręambiens].i. oĩm reꝝ exordia, media, terminos, proprietates, vires, & quicquid in illis est, in se æternaliter, sine temporali mensura & remote. i. longe eminentius q̃ sint in rebus includens. Hinc aliæ translationes hñt: Præcipue & excellenter. [& omnibus esse iuxta primã & superunitam causam incontaminate declarans] .i. in fulgendo cp̃icans esse entibus vniuersis scdm q̃d decet ipm̃, qui est prima & summe vna ac simplicissima entiũ causa, vc; incontaminate. i. pure, sapienter & irreprehensibiliter. Quod consequenter probatur per simile, & quasi ꝑ locum à maiori. [¶Si enim iuxta nos sol sensibilis essentias & qualitates, & q̃dem multas & discretas existẽtes, tñ ipse vnus ens & vniformis illuminans lux] .i. cum sol iste sensibilis nobis conspicuus, q̃uis sit vnus in se, vniformiterq; dispositus, nec alteratus in se, & lux. i. substantia lucida illuminans, vndiq; [resonat & nutrit & custodit & ꝑficit & discernit & viuit & refouet]essentias & qualitates sensibilium. i. naturas ac species, qualitates & vires corruptibilium reꝝ mixtarũ, & q̃dẽ. i. certe multas valde & discretas. i. ab inuicẽ differẽtes[& fecunda esse facit, & auget, & mutat, & collocat, & plantat, & remouet]nã suo recessu in zodiaco est cã corruptionis & arefactionis iuxta sensum inductum[& viuificat oĩa]sibi subiecta in actiuorum passiuoꝝq; sphæra[& oĩm vnumq̃dq; proprie sibi eundẽ & vnũ solẽ participat]. i. vniuersa & singula illa participant atq; suscipiunt influentiã, illuminationẽ, ac varias efficiẽtias, vires & operationes vnius & eiusdẽ solis [& multoꝝ participantiũ vnus sol causas in seipso vniformiter præambit]. i. vnicus sol in se continet vires & efficacias atq; causalitates multaꝝ particulariũ causarum, participantiũ influxũ & virtuositatẽ ipsius. [Multo magis sup terrę & ipsius solis, & oĩm causalis † ꝑexisse ipse omniũ paradigmata scdm vnã superessentialem vnitatem concedẽdum est]. i. multo plus debemus concedere, ꝙ ipse deus super. i. in summo existẽs causalis. i. causatiuus omniũ, sc; terræ & ipsius solis, ab æterno in seipso ꝑtepuit, pręconcepit, ac ha-

Marginalia: Quòd omnia simul de deo ꝑdicentur atq; negẽt — Plato — omnia esse in deo. — omnia re creari a sole. — † extitisse — Deũ ꝑ simplicẽ naturam omnia efficere

A ac habuit paradigmata.i. exemplares rõnes scdm vnā vnitatē superessentialē.i.simplicissime, sine oī pluralitate reali ac diuersitate,scdmq̧ ipse suā simplicissimā essentiā intelligit varijs modis imitabilem à creaturis. [Deiñ & essentias adducit].i.naturas rerū producit,à non esse ad esse transferens eas[iuxta ab essentia egressionē].i.scdm simplicē emanationē rerum à sua natura,& iuxta q̄d congruit ei,qui est agens p essentiam, non per potentiam aut actionē ab essentia sua distinctam. Veruntamē sapientialiter ac libere oīa facit ad extra,&vt ait Apost.scdm propositum suæ voluntatis. Alia litera continet:scdm excessum à substantia.i. iuxta oīpotentiā & excellentiam suam immensam,q̄ oēm transcēdit substantiam. [Paradigmata aūt dicim' esse ipsas in deo existētium substantificas & vniformes prętextas rōnes,q̄s theologia pdestinationes vocat].i.nos dicimus,q̧ paradigmata seu ideæ mentis diuinæ, sunt rationes exemplares seu intellectuales & intelligibiles similitudines ac species rerum,æternaliter consistentes in deo,dantes creaturis esse substantiale,imo & omne esse quod habēt,quæ in scripturis vocātur prædestinationes.i.præmissiones seu præconceptiones ac prçordinationes fiendorum à deo: hinc aliç translationes habēt,prædiffinitiones,de quibus ideis tractat Augustinus lib.83. quæstionum:Ideas,inquiens,Plato primus dicitur posuisse. Est autē idea factiuum principium, nō factum,sed æternum,non oriens neq̧ occidens. Vnde in Timæo loquitur Plato: Certe dubiū non est ad cuiusmodi exemplum animaduerterit mūdani operis fundamēta constituēs deus, vtrum ad immutabile,an ad factum & elaboratum,estq̧ perspicuum q̧ iuxta syncerae atq̧ immutabilis proprietatis exemplum,mundi sit instituta molitio. Itaq̧ prędestinatio sumitur hic extentius,q̄ in cōmuni modo loquendi,quo solos electos vocamus prædestinatos. Ipsaq̧ prędestinatio describitur,q̧ sit propositum miserendi,& item q̧ sit præparatio gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro. Insuper paradigmata vocat theologia[diuinas & optimas voluntates].i. practicas diuinæ mentis volitiones aut iussiones,q̄tum ad prçordinatorum executiōes imperiales,cum tamen ratio &prçcognitio ac similitudo seu exemplar & ars magis proprie spectēt ad intellectum. Voluntates dico[existentium discretiuas].i.distictiuas & determinatiuas[& factiuas,secundū quas ipse superessentiales] vtpote deus[existentia omnia prædestinauit.].i. prærordinauit[& adduxit] iuxta illud Boethij:

Roman.8. — Exēplares rōnes ideo — Roman. 8. Paradigmata quid sunt in deo. — Augustin. Plato Idea quid — B — Prędestinatio quid.

O qui perpetua mundum ratione gubernas.

Et Isaias:Cum quo,ait,inijt consilium,& instruxit eum? [Si autē Philosophus dignum ducit Clemens & ad aliquid paradigmata dici in existentibus antiquiora] Hic tangit modum loquendi cuiusdam magni,quem modum non approbat, sed cum grandi reuerentia atq̧ modestia innuit non omnifarie conuenire:Si pro quia,Clemens philosophus.i. sanctus Clemēs, beatissimi Petri discipulus,& in papatu successor,de quo Clemēte Vercellen.istud exponit:dignum ducit.i.conueniens arbitratur,paradigmata dici in existentibus ad aliquid.i. q̧ paradigmata non solum dicantur rationes mentis diuinæ,sed etiam naturæ creatæ:antiquiores.i.superiores per respectum ad inferiora,quæ in illorū vmbra producta sunt. [Prouenit quidē non per propria & perfecta &simpla nomina ratio ipsi].i.vera ratio non prouenit.i.non conuenit nec consonat illi beato Clemēti per nomina propria & perfecta ac simpla.i.per nomina q̄bus vtitur ista dicendo,quorum significationem acutius potuit attendisse,quia exemplar est,ad cuius similitudinem & imitationem fit aliud,& sic exemplar habet rationem causę atq̧ principij nec conuenit formæ aut naturę creatę,cum ipsa sit quid exemplatum ad imitationem exemplaris mentis diuinæ,& non causa naturæ creatæ inferioris. [Concedentes autem & hoc recte dici] .i.si quis velit concedere hoc recte dictum esse,q̄d dixit Clemēs,inquantum philosophus, [theologiæ memorandum dicentis].i.recolat quod ait scriptura, [quia non ostendi tibi hæc exire post ea].i.non te docui ista creata,vt illis intendas principaliter,aut immoreris finaliter. Hoc sumptum videtur ex verbo Salomonis, qui loquitur in Prouerbijs: Non transgrediaris terminos antiquos,quos posuerunt patres tui[sed vt per hoc proportionali scientia in omniū causam quantum potentes sumus ascendamus].i.per agnitionem creaturarum proficiamus in notitia & contemplatione creatoris pro viribus,&à posteriori ac imperfecta notitia nostræ capacitati nunc proportionata,secūdum quod ex effectibus cognoscitur causa, & ex creaturis creator,quæ à plena repræsentatione & notificatiōe creatoris deficiunt infinite. Hinc in Isaia scriptum est:Leuate in excelsum oculos vestros,& videte quis creauit hæc. Nempe, vt Salomon fassus est:Cuncta creauit deus vt timeatur. Qui per Ieremiam disseruit:Audi popule stulte,qui non habes cor. Me non timebitis,qui posui arenam terminum mari? Etenim ab excellētia operis,prçminentia & maiestas causæ pensantur. Propter quod dicitur in libro Sapientiæ:

Boethius — Isaię 40 — s. Clemēs — pa.ac philoso.q̄d para. — C — exēplar q̄d — Prouer.22 — Isaiæ 40 — Eccle.3. — Ieremiæ 5

Ca.V.

Sapientiæ 13. A magnitudine speciei creaturę poterit creator cognoscibiliter videri. Ideo ad Rom. affirmat B
Roman. 1. Apls, inexcusabiles esse illos, qui ex consideratione creatura℞ inducti non sunt ad creatoris debitam venerationem. [Oia ergo hinc existentia scdm vnam oim excelsam scientiam referēda] .i. cuncta creata deo sunt asscribenda, & ad eius honorem referenda, scdm vnicā & excellentissimam scientiam, qua ipse in seipso vniuersa cognoscit: quod ipsum colendo fateri debemus, & iuxta hoc agere, iccirco subiungitur: [Quoniamquidē ex esse substantifica processiōe & bonitate inchoans] .i. quia deus omnipotens in rerum productione incipiens agere & creare ex suo esse increato, communicando hocipsum creatis, non naturali necessitate, sed processione substantifica .i. emananatione sapientiali & voluntaria, quæ pręstitit creaturis esse & subsistentiam & bonitate ex beneuolentia & liberalitate suæ naturæ, quæ est bonitas superpurissima suę opulentiæ iugiter diffusiua. [& per omnia veniens] sua beneficia impartiendo [& oia ex seipsa vt sint, implens.] qui ait per Ieremiam: Nonne cœlum & terram ego impleo? [& in oibus existentibus exultans] iuxta illud psalmi: Lętabitur dñs in operibus suis. Qui per Ieremiam testatus est: Lætabor super eis cum benefecero ipsis. Hinc August. lib. de Ciuitate narrat, ꝙ Plato dixit deū gaudio elatum dum mundū creauit. Non vtiꝗ ꝙ ex creaturis aliquid gaudij deo accesserit, aut glorię quid accreuerit, sed in ipso & in vniuersa sapientia ac oipotentia sua, vt in rebus elucente ac resultante. Sic & per Salomonem deprompsit: Delitiæ meę esse cum filijs hominū non ꝙ ex hoibus deliciatio sua nascatur, sed quia ex infinita & propria sua benignitate, charitate, dignatione, affluentia, delitiæ suæ sint cum hoibus esse. [Omnia quidem in seipsa superat] E .i. seipsa excedit cuncta in omni perfectione. [scdm primam simplicitatis excellentiam.] .i. secundum propriam suæ fontalis ac primarię simplicitatis perfectionem, quæ simplicitas omnē additionem excludit, quoniam sibi in se, & ex se, & per se omnino atꝗ omnimode est sufficiens. Non enim ponenda est pluralitas sine necessitate. Porro ista simplicitas dei est perfectissima ac pura vnitas eius, estꝗ simplicitas ista simplicitas actualitatis, omnē potentialitatem excludēs, quemadmodum simplicitas materiæ est simplicitas potentialitatis, expers totius actualitatis. Ideo Proclus testatur: Hæc quidem simplicitas est perfectionis, hæc imperfectionis. [oēm duplicitatem respuentem] Simplicitas ergo mentis diuinæ, oēm duplicitatem, similationem, calliditatem, hypocrisim vehementer abhorret, detestatur, odit, condemnat. Similitudo quippe dilectionis est ratio, dissimilitudo aūt odij est origo. Hinc scriptum est in lib. Iob: Similatores & callidi prouocant iram dei. Ecclesia. q̄ꝗ ait: Ne accesseris ad deum duplici corde, & non sis hypocrita in conspectu hoim. Hinc iussit saluator: Estote simplices sicut columbę [Oia aūt simpliciter continet] .i. in se cōpræhendit & cōseruat [scdm suā supersimplificatam multitudinē] .i. scdm idealium rationū sua℞ pluralitatē, imo & infinitatē, quæ oēs in ipso sunt vna simplex essentia. [& ab oibus singulariter participatur] .i. vnicuiꝗ aliquod speciale donū largitur, iuxta illud Apli: Vnusquisꝗ donū suum habet à dño [sicut & vox vna existens & eadem à multis F audientibus velut vna percipitur] De hoc Origenes & Augustinus multa conscribunt, dicentes: quemadmodū verbum mentale in lumine mentis permanens, per v̄bum vocale, quatenus sono incorporatū, ad vniuersos & singulos quasi totum integrum pertingit: sic v̄bum æternū in corde remanens patris, per assumptam humanitatē processit ad hoies. [Oim ergo principium & finis existentium aū ens principium quidē, vt causalis: finis vero, vt propter quem, & extremū oia oim.] Nam cum cunctis subtractis ipse permanet inuariatus [& multitudo totius multitudinis] p causam & exemplar [& extremitatis supereminenter vt opposito℞] nam & oppósito℞ & contrario℞ cā est ipse. [In vno enim, vt dictū est sępe] sunt [existētia oia, & stans q̄ũ paratus ad operandum & adiuuandū [& motus] .i. egressus ad actum. Cætera huius cap. v̄ba frequenter sunt introducta atꝗ exposita. At uero de hoc noīe dei, q̄d est esse seu q̄ est, dicit Damascenus lib. 1. cap. 12. Oibus quæ de deo dicuntur, noībus principalius esse videt, esse seu, qui est, quemadmodū ipse oraculo Mosi loquēs in monte ait: Dic filijs Israel: Qui est misit me. totum enim semetipso comprehendens, est velut pelagus q̄ddam substantię infinitū & indeterminatū. Vide ergo hoc esse adeo esse certissimū, vt nequeat cogitari nō esse: nō eīn occurrit mēti hoc esse omnifarie purum, infinita actualitate perfectū, nisi in oimoda fuga totius non esse.

Margin notes: Ieremias 23 / psalm. 103. / Ierem 23 / August. / Plato / Prou. 8 / Pluralitas q̄ñ ponēda / Proclus. / Iob. 36. / Eccle. 2. / Matth. 10. / 1 Cor. 7 / Origenes / Augustin. / Quō in omni. ... ꝑdeū sit q̄dā infinitudo ac terminus, deus aūt infinitatis infinitas, terminiterminus, in omnib⁹ extra omnia

Capitis huius V. translatio alia clarior.

Quid sit in hoc cap. potissimū laudaturus.

TRanseundū v̄o nūc est ipsam apd thelogos entis ipsius vere existentem appellationem. Sed prius admonituri sumus non esse nostri sermonis ꝓpositū, essentiā ipsam supessentialē, q̄ rōne supessentialis est, explicare. Id eīn est ineffabile & cognitionem expositionemꝗ antecellit, ipsamꝗ exuperat vnionē. Sed potius celebrare quendā ab essentia diuina supereminentem processum, omnibus quæ sunt essentiam largientem. Diuina sane appellatio

pellatio boni cunctas ipsius omnium causę processiones explicans per omnia,& quę sunt & q̃
A non sunt extenditur,& super ea quę sunt,ac super illa quæ non sunt existit. Ipsius vero entis appellatio per omnia quæ sunt porrigitur,atq; super omnia quæcunq; sunt eminet. Cognomentum enim vitæ per viuentia cuncta diffunditur,ac super viuentia viget. Sapientiæ tandem denominatio per omnia intellectualia rationaliaq; & sensualia propagatur,& hęc omnia supat. Has itaq; sermo noster diuinas appellationes diuinam prouidentiam explicantes,celebrare desiderat. Non enim superessentialem ipsam profitetur exprimere bonitatem,essentiamq; & vitam atq; sapientiam superessentialis deitatis ipsius,super omnem bonitatem,deitatem,essentiam,vitam,sapientiam in occultis(vt eloquia tradūt)eminentissimę consistentis:sed beneficā prouidentiam foras iam prodeuntem,eminentemq; bonitatem,omniumq; bonoꝝ causam & ens,& vitam & sapientiam celebrat,vc; tanq̃ essendi & viuendi sapiendiq; causam omnibus, quæ essentię,vitæ,intelligentię,rationis,sensus,quoquo modo participāt. ¶ Non tamen aliud esse bonum ipsum asserimus,aliud ipsum ens,aliud vitam vel sapientiam,neq; multas esse causas deitatesq;,alias opifices aliorum,superiores inter se atq; inferiores: sed vnius dei bonoꝝ processus omnes,diuinasq; appellationes celebratas à nobis. Et alia quidem appellatione vniuersam vnius dei prouidentiam explicari. Alijs vero vniuersaliora deinceps, minusve vniuersalia dei eiusdem munera designari. Sed obiecerit forte quispiam hunc in modum: Cum ens quidem vita sit amplius,vitaq; latior q̃ sapientia,quidnam in causa est,vt viuentia rebus duntaxat existentibus pręstantiora sint,sensualiaq; solum viuentibus, sensitiuis autē rationalia, rationalibus vero ipsi similiter intellectus,qui & circa deum versantur,propinquioresq; existunt,tam etsi oportebat quæ bona maiora diuinitus acceperūt,pręstantiora q̃q; esse,cęteraq; supare. Verum si quis intellectualia fingeret essentia,vitaq; carere,recte forsan fuisset obiectum. Sin autē
B intellectus diuini & sunt super cætera quæcunq; sunt,viuunt super viuentia cætera, & intelligunt,cognoscuntq; super sensum atq; rationem:ac præ cęteris omnibus pulchrum bonumq; desiderant atq; particicipant:nimirum ipsi magis versantur circa ipsum bonū,qui & hoc vberius pfruūt,ac plura insuper & maiora illinc munera perceperunt,quēadmodū & rationalia solo sensu vtentibus eminent:quippe cum hęc illa munere rationis excedant. Sensualia similiter facultate sensus excedunt viuentia,atq; hęc similiter per vitam sequentia superant. Idq;,vt arbitror,verū est,quæ vnius dei infinitis muneribus abundantis magis participant, propinquiora quæq; sunt ipsi,diuinioraq; illis quæ minus talia perceperunt. ¶ Quoniam vero de his satis diximus,age bonum ipsum vt vere ens,atq; his quæ sunt omnibus essentiam tribuens,iam laudemus. Ipse qui est totius esse per potentiam essentia superiorem causa substātifica est,atq; opifex entis,existētiæ,substantię,essentiæ,naturæ. Item principium & mensura ęternitatū,atq; temporum entitas,& æternitas entiū,tempus eoꝝ quæ fiunt,ipsum esse his quæ q̄uolibet sunt, generatio his quæ quoquo modo gignuntur. Nempe ex ipso qui est æternitas & essentia atq; ens,rursusq; tempus & generatio & quod gignitur. Item quæ sunt in entibus,& quæ q̄uolibet existunt atq; subsistunt. Nam deus non quodam modo est ens,sed simpliciter & incircūscripte totum in se esse cōprehendens,graduq; superiore cōplectens. Quapropter & rex dicitur sęcloꝝ quippe cū in ipso & circa ipsum esse atq; ens omne subsistat, neq; erat,neq; erit,neq; factus est, neq; fit,neq; fiet:imo vero neq; est quidē,sed ipse est ipsis entibus ipsum esse. Neq; vero entia solum,sed ipsum etiam esse entium ex ipso pendet,qui ante æternitatē extat. Ille enim est seculum seculorum,qui est ante secula.
C ¶ Resumentes itaq; dicamus omnibus entibus seculisq; vt sint cōpetere,ab eo quod est superius ente,atqui omne æuum tempusq; pendet ex ipso. Ipsum nanq; oīs æui temporisq;,& vniuersi q̄uolibet existentis principium & causa est,quod excelsius ente. Omnia illius participia sunt,ipsum à nullo existentium abest,illud sane ante oīa extat. Cuncta in ipso consistūt,& omnino quicquid q̄uolibet existit, certe in illo quod eminētius ente censentur,& est,& excogitatur atq; seruatur. ¶ Ante oēs ipsius dei participationes esse præfertur,ipsumq; per se esse antiquius est,q̃ ipsa per se vita,q̃ ipsa p se sapia, ipsa per se similitudo diuina,cæteraq; q̄ꝝ quæ sunt participantia,añ hęc oīa ipsum esse participant: imo vere & oīa, quę ipsa per se censentur,q̄ꝝ quæ sunt participant,ipsius p se esse participia sunt,nullūq; est ens cuius non sit essentia, atq; æuum ipm per se esse. Merito igitur deus in primis tanq̃ ens ex antiquiore bonoꝝ suorum munere celebratur. Qua enim ratione ante est atq; supest,eadē præhabens atq; superhabens,quod simpliciter ens appellatur, nimirum vniuersum ipsum per se esse primo quidem instituit,deinde vero hoc ipso per se esse consequēter quicquid quomodolibet est produxit. ¶ Atqui & ipsa rerum principia omnia per communē ipsius esse participationē, & sunt,& principia sunt,atq; primo quidem sunt,deinde vero principia sunt. Iam vero si velis

2. Reg. 22 ¦ Essentiæ et vitæ, etc. ¦ Ens primū causam esse entiū oīm secundorū ¦ Deus est seculoꝝ perfectissimus ¦ Ens primū omniū entiū fore principium ¦ Ens diuinū ipsa p se sapientia ac vita antiq⁹ ¦ Principia rerū participatione entis primi & eē & principia esse.

viuentium omnium qua ratione viuũt, dicere ipsam per se vitam principium esse & similium, vt similium ipsam per se similitudinem, atq; vnitorum, quatenus sunt vnita, ipsam per se vnitatem, ordinatorum quoq; vt ordinatorum ipsum per se ordinem, aliorumq; similiter quæ huius, vel illius, vel amborum, vel multorum participatione euadunt hoc aut illud, vel ambo, vel multa, inuenies profecto participationes ipsas, primo quidem ipsius communiter communiter esse participare, atq; ipso simpliciter esse primum manere, deinde huius vel illius esse principia, & omnino per ipsam essentiæ participationem existere atq; participari. Si igitur hæc essentiæ participatione existent, multo magis & horum participia omnia participatione entis existent. Quamobrem supereminens ipsa per se bonitas omnibus alijs muneribus suis præferẽs cõmune ipsius essentiæ donum, merito ex antiquissima suarum participationum ante omnia celebratur. ¶ Est autem ex ipsa bonitate atq; in ea ipsum simpliciter esse, entiumque principia, atq; entia omnia: & quæ quomodolibet passim ipsa essentia continentur. Sunt, inquam, ibi hæc absolute, collectimq; & vnite. Nempe in vnitate numerus omnis præest vniformiter, habetq; vnitas omnem in se numerum singulariter, omnisque numerus vnitus quidem est in vnitate, quatenus vero inde progreditur, eatenus discernitur atq; multiplicatur. In centro similiter omnes circuli lineæ simul coniunctæ consistunt, ipsumq; punctum habet omnes in se rectas lineas simul vnitas, tam inuicem, quàm ad principium vnum, ex quo pariter processerunt. Iam vero in ipso centro penitus sunt coniunctę, parum vero discedentes inde, parum quoq; inter se discernuntur: longius autem inde distantes, latius & inuicem distare coguntur: atq; simpliciter quantum centro viciniores sunt, tantum & ipsi & inuicem sunt coniunctæ. Quantum rursus ab ipso discedunt, tantundem discedere inuicem compelluntur. Præterea in tota vniuersorũ natura sunt omnes particulares naturæ, vniuscuiusq; naturæ rationes, secundũ quandam vnionem non confusam, collectæ sunt. In anima quoque vires corporis totius singulatim gubernatorie vniformiter continentur. Non est igitur alienum, si per exiles imagines ad ipsam omnium causam ascendentes oculis mundo sublimioribus contemplemur omnia in ipsa omnium causa, etiam quæ alioquin inter se contraria sunt, singulariter, penitusq; vnite.

Oĩa esse in ente primo vt nũerus in vno.

¶ Est enim rerum principium à quo existit & ipsum esse, & omnia quomodolibet existentia, omne principium, omnis terminus, omnis vita, immortalitas omnis, omnis sapientia, totus ordo, omnis harmonia, vniuersa potestas, omnis custodia & conseruatio, firmitas omnis, vniuersa distributio, omnis intelligentia, omnis ratio, sensus omnis, omnis habitus, totus status, vniuersus motus, omnis vnio, temperies omnis, quælibet amicitia, quæuis conuenientia, cuncta discretio, quilibet terminus, vnaquæq; diffinitio, & reliqua quotcunq; eo ipso quo ipsa sunt entia, omnia entia suis quæq; characteribus imprimunt. ¶ Ex eadẽ quoq; omnium cã existunt diuinorum angelorum intelligibiles & intellectuales essentiæ, animarum quoq; substantiæ, ac potius mundi naturæ, & quæcunq; quomodolibet esse dicuntur, siue tanq̃ alijs accidentia, siue tanq̃ excogitationes quædam intelligentiæ. Iam vero sanctissimæ antiquissimæq; potestates angelicæ, quæ & verissimæ sunt & velut in vestibulis superessentialis trinitatis collocatæ, ab ipsa simul atq; in ipsa, vt & sint, & diuinæ sint acceperunt. Præterea quæ post illas secundo loco inferiores sunt, inferiore quoq; conditione idipsum habent. Extremę deniq; extrema quadam sorte: extrema inquam, si cum angelis comparentur, comparatę vero ad nos ratione quadam id habent mundo superiore. Proinde animæ & cętera omnia eadem conditione & esse & bene esse habent, suntq; & bene sunt ex ipso bono ens vniuersum exuperãte. In ipso quoq; & sunt, & bene sunt. Ab ipso quidem exoriuntur, in eodem & conseruantur, in ipsum deniq; finiuntur. ¶ Pręcipua quidem ipsius esse munera excellentioribus essentijs ille distribuit, quas etiam ęternas sacra eloquia vocant. Ipsum vero esse entium omnium nunq̃ omnino deseritur. Iam vero ipsum esse ex deo, qui est excelsior ente creatur, illius quoq; est ipsum esse, neq; vicissim. In illo rursum est ipsum esse, neq; conuerso. Item esse ipsum participat illum, neq; fit cõtra Ille quin etiam tanq̃ excelsior q̃ essentia est ipsius esse æternitas, & principiũ & mensura temporis entis & æternitas, omniumq; principium efficax, & medium atq; finis. Sacra igitur eloquia per omnem rerum intelligentiam dei superioris ente cognomenta multiplicabant. De illo nãq; dicitur: Et erat, & est, & erit. Item factum est, fitq;, & fiet. Hæc enim omnia apud eos, qui diuina, vt decet, intelligunt, deum significant per omnem intelligentiam superessentialiter esse, & omnium quomodolibet sint principium. Iam vero deus non hoc quidẽ est, illud vero non est, neq; hic quidẽ, & ita est, ibi vero, & aliter minime: sed est simpliciter omnia, vt omnium causa, omnia rursus in se principia, omnes conclusiones & terminos omniũ rerum continens, & ante habens

Principiũ primũ dare omnibus vt nõ mõ sint sed vt hũãt speciales ꝓprietates essendi

Substãtias oẽs scd'as vẽ a cã pri.

De ordinibus angelorum

Bonũ eminẽtius eẽ q̃ ipm eẽ vel essentia.

2. Corin. 4

Omnia quo modo de deo simul affirmẽtur atq; negẽt

Apocal. 1

Iohan. 1.

habens,& super omnia est vt qui ante oia præest mirabili superessentiam ratiōe. Quamobrem
A de illo simul oia prædicātur, neq; est aliquid oim, omnem figuram speciemq; possidēs, interim ab omni forma & pulchritudine segregatus, principia, media, & fines rerū absolute præcipueq; anticipans in seipso, omnibus essendi munus per vnam supremeq; simplicem causam syncerissime superlustrās. ¶ Sol quidem hic noster essentias qualitatesq; sensibilium, quamuis per multas atque differētes, ipse tamē vnus cum sit, lumēq; vnicum superlustret, renouat, nutrit, seruat, perficit, distinguit, colligit, refouet, fœcūdat, auget, permutat, firmat, producit, excitat, viuificat omnia. Rursusq; vnumquodq; ex omnibus pro natura sua vnius eiusdemque solis est particeps. Atq; ipse sol vnus causas omnium ante hæc vniformiter in seipso comprehēdit. Multo sane magis oportet in ipsa solis omniumq; causa prius extitisse rerum omnium exemplaria, secūdum singularem superioremq; essentia vnitatem, quandoquidem & producit essentias per excessum essentias eminentem. ¶ Exemplaria vero dicimus rationes in deo substantificas rerū ante hæc omnia singulariter existentes, quas theologia prædefinitiones siue prædestinationes vocat. Et diuinas bonasq; volūtates, rerum definitrices omnium atq; effectrices, per quas ipse superessentiam deus, quæ sunt omnia præscripsit atque produxit. ¶ Sin autem (vt Clemēs philosophus censet) forte dicēdum sit, etiam ad aliquid exemplaria dici quæ in ordine rerum principaliora sunt, procedit quidem eiusmodi sermo, nō per propria & perfecta simpliciaq; nomina. Cæterum vt concedamus hoc etiam recte dici, interim meminisse debemus quod theologia moneat, videlicet non ea tibi ostendit, vt post illa incederes, verum vt per cognitionem horum proportionalem ad ipsam omnium causam gradatim pro viribus prouehamur. Omnia
B igitur ipsi omnium causæ attribuenda sunt, secundum singularem vnitatem omnibus eminentem. Quandoquidem causa prima ab ipso essendi munere processum substantificum ac bonum inchoans, perq; omnia pergens, & vniuersum per virtutem suam essentia complens, & in omnibus quæ sunt exultans, omnia prorsus anticipat in seipsa, per vnū simplicitatis excessum, omnem duplicitatem respuens. Cuncta vero eodem modo compellitur per infinitatem suam se super omnia dilatantem, & vnice participatur ab omnibus, quemadmodum & vox cum vna eademq; sit, à multis interim tanquam vna sentitur. ¶ Ipse igitur qui est excelsior ente, entium omnium principium est & finis. Principium quidem tanquam autor. Finis autem, vt cuius gratia facta sunt, omniumq; terminus. Infinitas quidem omnis infinitatis, & omnis termini terminus. Et id quidem eminenter tanquam oppositorum. In vno enim (vt sæpe iam dictum est) res omnes anticipat atq; efficit. Præsens quidem omnibus, vbiq; per vnum atq; idem. Per idem inquam omne, & ad omnia prodiens: interea permanens in seipso, & consistens atque se mouens. Rursus neq; stans, neq; motus, neq; principium habens neq; medium, neq; finem: neq; est in aliquo existentium, neq; aliquid est eorum, nec omnino sibi quicquam competit eorū quæ æternę sunt, vel eorum quæ temporaliter: sed & tempore & æternitate, atq; his omnibus quæ in tempore æternitateve sunt, excellenter absoluitur. Quamobrem æternitas ipsa, resq; omnes, rerumq; mensuræ, & quæ sub mēsuras cadunt, per ipsum ab ipsoq; sunt. Sed de his quidem & in aliis diximus oportunius.

Solis effectus qui.
Exēplaria in deo seu ideæ quid.
Rom. 8.
S. Clemētis papę ac phil losophi dictum.
Prouer. 30.
Oseæ. 11.
Deum oīm entiū eē principiū, oīm infinitatis infinitatem.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS V.

IN hoc quinto capitulo ostēdit quare deus dicitur ens vel existēs, neq; intēdit manifestare diuinam supersubstātialitatē secūdū quod est, sup substātialis. Hoc enim ineffabile est & ignotum & penitus nō manifestabile, & excedēs ipsam vnitionē quæ excedit intellectualē manifestationē & cognitionē, sed intēdit laudare processum diuinæ eētiæ quę substātiam dat rebus. Sicut enim diuina bonitas ad existētia procedēs & seipsam manifestās & ad
C existētia, & ad nō existētia extēditur, & etiā sup existētia & nō existētia ē: sic & eētia diuina in oīa existētia extēdit, & super oīa est, vita autē diuina ad oīa viuētia participatiōe sui extēditur, & ē super viuētia. Sapiētia vero dei extēditur ad oīa intellectualia rōnalia & sensibilia, & ē super oīa illa. Huiusmodi ergo processus diuinæ prouidētiæ intēdit Dionysi⁹ tractare, nō promittēs enarrare per se supersubstātialē bonitatē, & diuinam substātiam, aut vitam, aut sapiētiam dei per se, quæ de occultis trahitur, & est abscōdita ab oculis oīm viuētium, nec est vt ait propheta, qui possit scire vias eius: sed laudare manifestos processus bonitatis, & prouidētiam quæ excedēter est bonifica, & omnium bonorum causa, & essentiam diuinam, & vitā & sapiētiam, secūdum quod facit substātiam, viuificat & donat sapiētiā causaliter his, quæ sciētia, & vita, & ratiōe & sensu participāt. Nec propter has nominum diuersitates credendum est quod ideo aliud sit bonitas, & aliud eētia, & aliud vita, & aliud sapiētia, aut quod sint diuersæ

Ioh. 28.
Baruch. 3.

Cap. V. causalitates, aut diuinitates excedentes & excessæ, & aliæ alias producant, sed vnius simplicis essentiæ omnes processus & dicta diuina nomina, et hanc esse manifestatiuam totius prouidentiæ vnius dei. Sub hac vero quasdam esse causas vniuersaliores quasdam inferiores. Sed obijcitur, cum naturaliter & causaliter prius sit esse quam viuere, & viuere prius quam sapere, quomodo fit vt viuentia sint digniora existentibus, & sensibilia digniora his quæ viuunt & nõ sentiũt, & ratiõalia sublimiora sensibilibus, & intelligẽtię sublimiores rõnalib⁹, & deo magis appropinquãtes cũ ea quæ in meliorib⁹ dei donis participãt meliora sint? Rñdet q̃d obijcit locũ habere si intellectualia non haberent esse & viuere, &c. sęd intelligẽtiæ habẽt eẽ melius & superius quam cætera existentia & vitam superiorem quam cætera viuentia & intelligunt & cognoscunt superiori cognitione quam sit sensibilis vel rationalis et plusquam cætera existentia pulchrum et bonum desiderant et eo participant, et ideo plus cæteris ei appropinquant per abundantiorem participationem, et quia plura et maiora dona ab ipso percipiunt, sicut rationalia excellunt sensibilibus, quia præter sensualitatem additur eis rationalitas. Item sensibilia sentiunt et viuunt, sed plantę viuunt nec sentiunt, sic plantę sunt et viuunt, inanimata uero sunt tantum & non viuunt. Et reuera quia intelligentiæ cœlestes abũdantius participant, vno deo qui in infinitum est munific⁹, ideo ipsæ sunt ei propinquiores & deo conformiores quam cætera inferiora. Et quoniam de hac præminẽtia angelorum tractauimus in angelica hierarchia. Deinceps ad propositum redeamus, & laudemus diuinam bonitatem, sicut existentem & omnibus existentibus prebentem substantiam. Ipsa siquidem est substantificatrix causa totius esse secundum suam virtutem supersubstantialem, & creatrix omnis existentis substantiæ personæ, & naturæ principium & mensura seculorum, & quæ facit esse tempora & æuum existentium & tẽpus eorum quæ fiunt esse quocunque modo existentibus ex existente, generatio quocunq; modo generatis, & æuum, & substantia, & existens, & tempus, & generatio, & generatum, & ea quę sunt in existentibus, & ea quocunque modo insunt vel subsistant. Deus enim non dicitur aliquo

1. Tim. 1. particulari modo existendi existens, sed simpliciter, generaliter, indefinite, incircunscriptæ existens eo quod essendi vel essentiæ plenitudinem in seipso accepit & præaccepit propter quod & dicitur rex seculorum, tanquam ille qui in seipso & circa seipsum factor est & substitutor cuiuslibet particularis esse, & ipsius entis, & qui neque erat, neque erit, neque factus est, neque gignitur, neq; gignetur, imó neq; est, sed ipse est esse existentibus, neq; solum causaliter est existẽtia omnia, sed ipsum esse existentium & existens ante secula. Ipse enim est æuum æuorum qui est ante secula. Aeuum dicitur quieta & tota simul vita. Resumentes igitur dicimus quod omnibus existentibus & seculis esse terminetur à deo, qui præexistit & omne æuum & tẽpus ex ipso est, & ipse est præexistens principium omnis seculi & omnis temporis, & cuiuslibet rei quocunque modo existentis. Et hæc quæ dicta sunt & omnia deo participant, & ipse à nullo existentium recedit, & ipse est ante omnia, & omnia in ipso consistunt, & vniuersaliter si aliquid aliquo modo est, ipsum in ipso præexistente & est, & intelligitur et saluatur, et ante alias omẽs dei participationes esse propositum est, et ipsum esse secundũ se anterius est, eo quod est esse per se vitam, et eo quod est esse per se sapientiam, et eo quod est esse per se diuinam similitudinẽ, et quæcunq; aliquo modo participant essentia particulariter, naturaliter prius participant ipso esse vniuersali. Prius est enim esse, quam esse vitam vel sapientiam, et est ipsa secundum quæ omnia participant existentiam, vt vita, sensus, ratio, intelligentia, et ipsa omnia eadem secundũ se participant ipso esse, et nihil est existens cuius non sit deus substantia, et æuum et ipsum esse. Conuenienter ergo alijs principalius laudatur deus sicut existens, tanquam ex illo bono dei quod est inter alia eius bona principalius et dignius, et ipse in se supersubstantialiter præhabens, et p̃ esse et superesse ex eo ipso quod est fecit præexistere ipsum esse secũdum se, et deinde per ipsum esse fecit subsistere esse omne quod aliquo modo existit. Et quidem omnia principia existentium participant esse, et per esse sunt et principia sunt, et prius naturaliter sunt, postea principia, sunt et finis uiuentium, vt dicatur per se vita esse principium viuentium, et similitudo per se dicatur principium similium secundum quod sunt similia, et per se vnitio principium vnitorum secundum quod sunt vnita, et per se ordinatio principium ordinatorum, secũdum quod sunt ordinata. Et q̃d de his dixi, de alijs ideis siue archetypis, scilicet æternis rationibus verbi sentiendum est. Verbi gratia, per se bonitas, per se veritas, per se æternitas, p se ipsa virtus et similia, quæ simpliciter æternaliter consistunt in verbo dei & primordialiter causant omnia existentia inter antiquas causas primordialior est ipsum esse per se. Quæcunq; ergo existentium participant aut vna istarum causarum aut duabus, aut vita & sensu, aut pluribus vt vita, sensu, ratione, & intellectu, bonitate gratuita, & cætera. Et inuenies ipsas participationes primordialius fundari

A dari in ipso esse. Prius enim est naturaliter esse, quam esse vitam vel esse sensum aut sapientiam &c. Vnde cæteræ causæ primordiales siue ideales, primo fundantur in ipso esse, postea principia, & causæ sunt particularium existentium vel viuentium vel sentientium &c. & ita tam existentia quam existentium causæ primordiales participant esse. Cum ergo causæ existentium participent esse, multo magis oportet quod earum causata ad hoc quod sint aut viuāt aut sentiant, aut intelligant, ipso esse participent. Diuina ergo bonitas quæ est proprie & naturaliter & per se bonitas, primum inter omnia dona sua præponens esse, laudatur inde tanquam ex digniore sui participatione, & ex ipsa bonitate, & in ipsa est per ipsum esse, & sunt existentiū principia, & omnia quæ sunt existentium & quocunque modo ab esse continentur. Et quamuis hæc in seipsis sint comprehensibiliter, & diuisim, & multipliciter, tamen omnia in ipsa bonitate sunt incomprehensibiliter & coniunctim & singulariter. Cuius qualecunque exemplum patet in creaturis. In vnitate siquidem omnis numerus præexistit simpliciter & inconfuse, & vnitas cum sit impartibilis, & simplex omnem numerum in seipsam singulariter continet, & omnes numeri in vnitate vniuntur, & inquantum ab vnitate procedendo recedunt, intantum discernuntur & in multitudinem aguntur. Ita & in centro circuli omnes lineæ ipsius circuli secundū primam vnitionem coextiterunt, & ipsum centrum omnes lineas à se ad circunferentiam totius circuli per totum circulum procedentes habet simpliciter in seipso vnitas, & sibiinuicem & ipsi centro à quo tanquam principio ipsæ lineæ fluunt, & omnes illæ lineæ in simplici centro perfectē vniuntur, & ipsæ lineæ quanto minus à centro distant, tanto minus à se inuicē distant, B & quanto magis, & generaliter quanto sunt centro propinquiores, tanto ipsi centro & sibiinuicem vniuntur. Quanto vero plus à centro distant, tanto & à se inuicem. Sed & in generali omnium natura, omnes rationes vniuscuiusq; particularis naturæ congregantur inconfuse ad vnum, quasi ad omnium principium scilicet ens. Item in animæ simplici virtute congregantur & vniuntur omnes virtutes, quibus corpus varie vegetatur, sensificatur, & vnificatur in omnibus membris partibus. Non est ergo inconueniens vt ex collatione creaturarū quæ imagines sunt inuisibilium diuinorum, quamuis obscuræ & remotæ ad deum omnē causam ascendentes intellectualibus oculis & vniformiter & vnitiue contemplemur omnia in omnium causa, etiam ea quæ sibiinuicem sunt contraria. Omnia siquidem existētia significant deum, qui est principium existentium à quo est & ipsum esse & omnia existentia, omne principium, omnis sapientia, omīs ordo, omīs harmonia, omīs virtus, omīs custodia, omīs collocatio, omīs distributio. Omīs intellectus, omīs sermo, omīs habitus, omīs sensus, omnis statio, omnis motus, omnis vnitio, oīs concretio, omnis amicitia, omnis concordia, omnis discretio, omnis definitio & alia quæcunq; per esse existētia, omnia figurans, & ex eadem omnium causa sunt intelligibiles & intellectuales substantiæ deiformium angelorum & animarum & naturæ totius mundi, quæ per se subsistunt aut quæ quocunque modo in alijs sunt & subsistunt, siue dona naturæ, siue C dona gratiæ, & quæcunque etiam per excogitationem attribuuntur, vt deificatio, & quælibet sublimis æternorum participatio. In hac autem omnium causa existunt summæ & sanctissimæ substantiæ summæ hierarchiæ, quæ collocantur in vestibulis supersubstantialis trinitatis, vt dictum est in angelica hierarchia, & ab ipso, & in ipso habet esse & beate esse, & substantiæ secundæ hierarchiæ minus excellenter quam illæ primæ, & substantiæ infimæ hierarchiæ, scilicet principatus, archangeli, angeli minus excellenter quam mediç ab eadem omnium causa habent esse & beate esse. Istæ autem cœlestes substantiæ quamuis quo ad angelos sint extremæ, tamen superiores nobis sunt & supermundane ab eadem omnium causa & animæ & omnia existentia similiter & esse & beate esse habent, & sunt & bene sunt, & in ipsa præexistunt habentia, esse & bene esse, & existentia & bene existentia, & ex ipsa incipiunt, & in ipsa custodiuntur & in ipsa terminantur. Cum autem hæc omnium causa cunctis existentibus esse conferat, sublimioribus tamen substantijs quas scriptura æternas vocat, quia indissolubiles sunt vel quia æternitati penitus inhærent & vniuntur. His inquam substantijs distribuit quasdam speciales essendi dignitates, etiam in bonis naturalibus. Hoc autē ipsum esse generaliter omnibus existentibus distribuitur, & ipsum esse est ex præexistente causa omnium, & esse est ipsius, & non ipsa esse & esse est in ipsa & ipsa non est in eo quod est esse, & habet ipsam, & participat ipsa, & non habet ipsa esse, neque participat: & ipsa est æuum & principium & mensura essendi, & ipsa est existens ante substantiam, & ante id quod existit esse & ante æuum: & ipsa est substantificatrix; & principium, & medietas & finis omnium, & ideo ipsa ve- Psal. ii.

Ca.V. ipsa vere existens secundum omnium existentium intelligentiam in scripturis multipliciter D nominatur,& attribuitur ei recte & erat,& est,& erit,& factum est,& fit,& fiet. Hæc enim & huiusmodi vocabula de deo dicta his qui recte diuina intelligunt significant ipsam omnium causam secundum omnem intentionem existentium supersubstantialiter sit,& sit omnium existentium causa semper & vbiq;.Ipsa enim non est ita hoc vt non sit illud,neque ita est alicubi vt nõ sit alibi,sed generaliter est omnia,vt omnium causa:& in ipsa sunt omnia rerum principia& terminationes,& ipsa omnia comprehendit,& præhabet,& super omnia est, sicut substantialiter superexistens ante omnia,propter quod & omnia de ipsa & simul prædicantur,& tamen nihil est omnium,& est omnis figuræ & omnis formæ,& sine forma & sine pulchritudine,principia & media & fines existentium in seipso incomprehensibiliter & excellenter præaccipiens & immaculate lucendo omnibus superfundens esse secundum vnam & super vnitam causam.Cum enim sol iste qui singulariter vnus est,lumen suum vniforme superfundens sensibilium substãtias & qualitates tam multas,tam ab inuicem differentes sua operatione & cooperatione renouet & nutriat & custodiat & perficiat & discernat & vniat & reflorere faciat & germinare,& augeat,& commutet & collocet,& ex planta vel radice plantę prodire faciat,& sursum moueat,& viuificet omnia terre nascentia,& vnum quodq; sensibilium omnium iuxta singulorum proprietatem,vno & eodem sole participantium,& singulariter vnus sol omnium sui participantium causas in seipso simpliciter præacceperit,multo magis concedendum est,* exemplata esse in causa ipsius solis& omnium existentium secundum substantialem vnitionem,cum ipsa E causa omnium perducat substantias secundum excessum à substantia. Exemplaria autem in deo dicimus substantificas rationes existentium simpliciter & singulariter,& in simplici verbo dei æternaliter præexistentes,quas Apostolus innuit dici debere prædestinationes,vbi dicit: Quos prædestinauit,hos & vocauit.Et voluntates diuinas,vt in Exodo,quæ distinguunt existentia & efficiunt,secundum quas diuina supersubstantialis essentia omnia prædefiniuit,& ad esse deduxit & perduxit.Licet autem beatus Clemens inquantum fuit philosophus, opinatus fuerit quod principalis causæ quæ in ipsis rebus sunt,& creatæ sunt,aliqua ratione dicantur rerum exemplaria,illæ tamen causæ non proprie dicuntur exemplaria, neque per se, sed & ipsæ causaliter sunt ab æternis exemplaribus verbi,quæ proprie & perfecte causant omnia,vt merito deus tanquam causa omnium adoretur,& non aliquod creatum, quod innuitur in Deuteronomio:Non vidistis aliquam similitudinem & cætera.Creaturæ siquidem dei quamuis sint nobis vtiles,non sunt tamen adorandæ,& per eas manuducendi & prouocandi sumus ad causæ primæ cognitionem & venerationem.Omnium enim existentium creatio,ipsi singulariter est attribuenda.Processus siquidem substantificans omnia existentia,ab essentia bonitatis originem habens & per omnia fluens,& ex ipsa bonitatis essentia omnia implens,& in omnibus existentibus exuberans,omnia quidem in seipsa prehabet secundum excessum diuinæ simplicitatis omnem duplicitatem respuens,& eodem modo omnia continens secundũ sup simplicem F suam infinitatem,& ab omnibus singulariter participatur.Deus ergo omnium existentiũ præexistit principium & finis.Principium quidem,sicut causa,finis vero vt cuius gratia sunt& qui est terminus omnium,& infinitas omnem infinitatem continens & excedens ,per excessum, extremitas etiam oppositorum vel quasi oppositorum.Vt enim sæpe prædictum est in simplici verbo omnia existentia & præhabet & præexistere facit,præsens omnibus & vbiq;, & secundum vnum & idem,& secundum idem esse & ad omnia procedens,& manens in seipso & status & motus,& neque stans, neque motus, neque habet principium, neque medium, neque finem,neque est in aliquo existentium, neque est aliquod existentium, neque omnino ipsi conuenit aliquod æternaliter existens aut temporaliter subsistẽs, sed segregatur ab æterno & à tempore,& ab omnibus quæ sunt in tempore.Vnde & ipsum æuum et existentia omnia & mensuræ existentium & mensurata per ipsum,& ab ipso sunt.

Margin notes: *exẽplaria; Rom.8.; Exo.25.26; Hebræ.8.; Deute.4.

De vita cap.

DE VITA CAPVT VI.

A S Ed de his quidem in aliis opportuniori tẽpore dicet. Nũc autẽ laudanda est laudabilis uita æterna, ex qua per seipsam uita,& omis uita.& a qua in oĩa utcunq; uitam participantia uiuere proprie unicuiq; ex semi natur. Igitur & immortaliũ angelorũ uita & immortalitas,& imperdibile ipsum angelicæ semper motionis ex ipsa & per ipsam est,& *substitit. Iccirco & semper uiuentes & immortales dicuntur,& non immortales iterũ,quia non a seipsis habent immortaliter esse, & æternaliter uiuere:sed ex uiuifica totius uitæ factrice & continuatrice causa. Et sicut in ente dicebamus quia& eiusdem esse est causalis,sic & ibi iterum,quia & per seipsam uitæ est diuina uita causalis & substantialis,& omnis uita & uitalis motus ex uita ipsa quæ est super omnem,& omne principium totius uitę. Ex ipsa animæ imperdibile habent,& animalia omnia,& germina secundum nouissimã cõsonantiã *aĩæ habent uiuere:qua sublata(iuxta eloquiũ)deficit uita omis & ad terrã & deficientia ad participandũ eam infirmitate iter cõuersa,iter animalia fiunt. ¶ Et donatur quidẽ primo per seipsam uitæ esse uitã& omni uitæ,

B & ab equa per singula esse proprie qua singula æstimatur natura subsistere. Et quidẽ supcœlestibus animis immaterialẽ & deiformẽ,& immutabilẽ immortalitatẽ,& inflexibilẽ,& irreprehensibilẽ semper motionẽ super extẽta per magnitudinẽ bonitatis in dæmonũ uitã. Neq; eñ illa eẽ ab alia causa,sed ex ipsa& esse & uitã & permanentiam habet. Donans aũt et uiris ut cõmixtis acceptabilẽ subeuntẽ angelicam uitã,et supermananti hũanitate,et redeũtes nos in seipsam cõuertens et reuocans. ¶ Et hoc aũt diuinius,quia et totos nos aĩas dico et cõiugata corpora ad perfectissimã uitã et immortalitatẽ pmittit transmutaturã: Rẽ uetustati quidẽ æque contra naturã uisam. Mihi aũt et tibi,et ueritati,et diuinam et supernaturã. Super naturã aũt ei,quæ secundum nos est dico uisibilem,non fortissimam diuinæ uitæ. Ipsi eñ uelut oĩm existenti uitar naturæ,et maxime diuinor,nulla uita contra naturam aut supernaturam. Itaq; ipsa de hoc insaniæ Simonis cõtradictoria uerba,longe diuino loco et tua sacra aĩa abigantur. Latuit eñ eũ(ut arbitror)hæc sapientẽ æstimatũ esse,non oportere bene sapientem prædicationi

C sensus ratione auxiliante uti contra omnium occultam causam. Et hoc ipsum est dicendum,hic contra naturam dicere. Ipsi enim nihil contrariũ. ¶ Ex ipsa uiuificantur et circũfouentur animalia omnia: et germina,et siue intellectualem dixeris,siue rationalem,siue sensualem,siue nutritiuam et auctiuã,siue qualemcunq; uitam aut uitæ principium,aut uitæ essentiam,ex ipsa uiuit et uiuunt quę super omnem uitam,et in ipsa secundum causam uniformiter ante substitit. Si enim plusquam uita et uitarum principalis uita,et omnis uitæ est causa, et uitæ genitrix,et repletiua,et discretiua uita ex omni uita laudatur secundum multiplicem generationem omnium uitarum ut largissima,et omnis uita contẽplatiua et laudata,et ut non indigens. Magis autem plusquã plena uita per seipsam uiuens,et super omnem uitam uiuificans,et plusquam uiuens,aut quomodo qs uitam ineffabilem humanitus laudabit?

Marginal notes: *subsistit. | * uitæ. | Psal. 103 | Deũ dare & omẽm uitã oẽsq; modos ac species uitæ. | Mot⁹ angelorũ eẽ sempiternos. | De resurrectione glorificationẽq; corporum. | Vitã diuinã sup omnẽ fore uitã oĩmq; uitarũ causam.

Elucida-

Stenso, qualiter cōpetat deo hoc nomen. Qui est seu Esse: nunc declaratur qualiter congruat deo quod dicitur, viuens seu vita & viuere. [Sed de his quidem in aliis opportuniori tēpore dicetur] id est, de prædictis in quinto capitulo tractabo diffusius loco ad hoc pertinentiori. [Nunc autē laudanda est laudabilis vita æterna] id est, vita æterna [ex qua per seipsam vita, & omnis vita] id est, quæ ex propria plenitudine, exhuberantia & per fectione exerit, effluit & producit omnē vitā creatā [& à qua in omnia vtcunque vitā participantia, viuere proprie vnicuiq; exseminatur] id est, à qua tanquā ex splēdidissimo ac viuentissimo fonte, cæteris cunctis qualitercunq; viuentibus viuere profluit & cōmunicatur. [Igitur & immortaliū angelorum vita & immortalitas & imperdibile ipsum angelicæ semper motiōis] id est, inamissibilitas seu incessabilitas actionis angelicæ & eleuationis ac tendētiæ eorū in deū, de quorū triplici motione ac triformi contēplatione dictum est quarto capitulo [ex ipsa & per ipsam est] id est, ex vita illa, in qua realiter idē sunt viuēs & vita ac viuere, virtus vitalis & actio viua, quæ est vita mundissima, intellectualis, prorsus ac penitus, imo & infinite immaterialis [& *substitit, id est, subsistens fuit. [Idcirco & semper viuentes & immortales dicuntur] cū sint immateriales simplicesq; essentiæ, quarum actio intellectiua, liberum velle, sancta dilectio, nō interrumpitur nec lassatur [& non immortales iterū] id est, etiam dicuntur non immortales, sed mortales [quia non à seipsis habēt immortaliter esse ac æternaliter] id est, perpetue [viuere, sed ex viuifica & totius vitæ factrice & continuatrice causa] id est, ex deo essentialiter viuente, conseruante indefinenter vitam ipsorum, sine qua conseruatione nec ad momentū viuere possent. E

Angelorum vitā, immortalitatē, motū, totū q; eē eorum fore à vita æterna.

**substitit.*

Angeli quō mortales.

[Et sicut in ente† dicimus, quia eiusdem esse est causalis] id est, quod esse diuinum & increatum & causa omīs esse & eius mensura [sic & ibi iterum] id est, sic denuo affirmamus in vita [quia & per seipsam vitæ est diuina vita causalis & substantialis] id est, quod vita dei est causatiua & substantificatiua vitæ secundæ [& omnis vita & vitalis motus ex vita ipsa, quæ est super omnem vitam] aliam à se [& omē principium totius vitæ] id est, omnis causa creata existens principiū intrinsecum extrinsecumve viuendi in genere aut ambitu suo. [Ex ipsa] puta à prima vita, quę est viuere separatum, plenum, exhuberantissimū, in se subsistens [& animæ imperdibile habēt] id est, animæ rationales habent esse immortale & inamissibile viuere ex supersyncerissimo illo fonte vitæ [& animalia omnia & germina] quæ nascūtur ex terra [scdm nouissimā consonantiā animæ] id est, quantum ad vitam animæ vegetatiuæ. Vnde alia litera habet, iuxta extremū genus vitæ [habent viuere] id est, sortita sunt viuere perobscurum, defectuosum, prorsus immersum materię, & secundum vltimam resonantiam vitæ, secundum alium textum [qua sublata] id est, qua vita destructa in materialibus atq; mortalibus istis [iuxta eloquium [id est, secundū scripturam [deficit vita omnis] in istiusmodi rebus [& ad terram] id est, vsq; ad conuersionem in puluerem terræ [& deficientia ad participandum eā] id est, viua talia, facta inualida ad participandum & permanendum in vita diutius [infirmitate iterum cōuersa] id est, instaurata seu renouata [iterum animalia fiunt] id est, reiterantur ac renascuntur, & etiam terræ nascentia, nō eadem numero, sed specie. Hoc totū sumptum est ex psalmo centesimo tertio quo legitur: Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente autē te faciē tuam, turbabuntur, auferes spiritū eorum, & deficient, & in puluerē suū reuertentur. Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciē terræ. F

†dicebamus

Animarum immortalitatē esse ab ipsa æterna vita.

Animatorum simul & inanimatorū eētiā esse ab ipsa vita æterna.

Psal. 103.

Psal. 103.

¶ [Et donantur quidem primo per seipsam vitæ esse vitam] id est, prima illa vita primitus confert vitæ creatę, quęcunq; sit illa, esse vitā per se in suo gradu seu specie [& omni vitæ] hoc datur à summa vita mediatæ aut immediate [& ab ea per singula esse proprie, qua singula æstimantur natura subsistere] id est, ab illa præstatur cunctis & singulis esse aut vita, qua vna quæq; natura subsistit. [Et quidem supercœlestibus animis] id est, angelicis ac supernis spiritibus influit vita illa increata vitam [immaterialē & deiformē & immutabilē, immortalitatē & inflexibilē & irreprehensibilē semper motiōem] sunt enī confirmati in bono inauertibilesq; à deo, in quē indefinenter mouentur, tendunt, ascēdunt, non quasi in nōdū adeptū habitū ac pręsentē, sed tanquam in eū quē desiderant indesesse prospicere, & à cuius visionis continuatione nunquam desistunt: à quo itē nouas frequenter illuminationes, quantū ad diuinorum cognitionem effectuū, sortiuntur [superextenta] desuper [p magnitudinē bonitatis & in dæmonū vitā] id est, vita illa increata, quæ deus est per infinitā abundantiā suæ benignitatis desuper se extēdit ad bene agendū dæmonibus, in quibus dona naturæ conseruauit, & quos citra condignum est puniens. [Neq; enim illa esse ab alia causa, sed ęx ipsa & esse & vitam & permanentiam habet] id est, dæmonū natura non aliunde quam à vi-

Vitā primā omnis secundæ vitæ eē creatricem.

Angelicam omnē felicitatē esse ab illa sempiterna vita.

Dæmonū vitā eē ab æterna vita.

ta in-

Ata increata, sortita est vitam, & conseruatur ab illa. [Donans autem & viris vt commixtis acceptabilem subeuntem angelicam vitam] id est, viris spiritalibus admixtis ac iunctis exercitijs virtuosis ac diuinis substantijs, vitam angelicam sibi acceptam, subeuntem libenter aduersa propter summæ vitæ amorem, in quorum persona dixit Apostolus: Nostra cõuersatio in cœlis est. Itemq;, Vobis datum est pro Christo, non solum vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro illo. Vel, vitam subeuntem, id est, conuersationem obedientem & humilem, iugo dei subiectã, iuxta illud: Tollite iugum meum super vos [& supermananti humanitate] id est, superfluenti pietate [& redeuntes nos in seipsam conuertens] id est, auersos nos ac retro cedentes, ad se reducens, retrahens [& reuocans] per prophetam: Reuertere ad me, ait dominus, & non auertam faciem meam. Hinc dicit Apostolus: Obsecramus pro Christo, recõciliamini deo. ¶ [Et hoc autem diuinius] id est, istud diuinissimum benignissimumq; consistit [quia & totos nos animas dico & corpora coniugata] id est, nos integros, quantum ad animam rationalem & corpus ei socialiter iunctum, sicut cõiunx vnitur marito [ad perfectissimam vitam & immortalitatem permittit transmutaturam] id est, spondet se perducturam ad vitam beatam & gloriosam, in qua animæ deo altissimo perfruentur, corpora quoq; electorum erunt impassibilia, clara, agilia atque subtilia, prout in prima ad Corinthios legitur, & ipse saluator ait: In resurrectione, inquit, non nubent neq; nubentur, sed sunt sicut angeli dei. Et alibi, Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui. [Rem vetustati quidem æque contra naturam visam] id est, quæ vita immortalis beata est res visa, id est, apparens vetustati, id est, veteri homini & carnali ac perfido, de quo hortatur Apostolus, Exuamus veterem hominem cum actibus suis, contra naturam, id est, impossibilis, nec credenda. quia carnalis homo non sapit ea quæ dei sunt. Deniq; verum est quod impossibilis sit per naturam, non omnipotenti, cui non est impossibile omne verbum, vt cuius & testis ille cœlestis sanctus Gabriel deprompsit, atq; Ieremias asserit: Domine deus, non erit tibi difficile omne verbum. Infinitæ nanq; potentiæ omnia sunt æque facilia, quæ nec potest in tot & tanta, quin possit in infinities plura & maiora Quod perfidus impijssimusq; Auerrois non attendit. [Mihi autem & tibi & veritati & diuinam & supernaturam] id est, res illa tam mihi q̃ tibi, quam omni vere catholico, vereq; fidei videtur diuina & supernaturalis. [Supernaturam autem ei quæ secundum nos est, dico visibilem] id est, vitam illam dico supernaturalem huic vitæ nostræ corruptibili visibili [non fortissimam diuinæ vitæ] id est, omnipotenti vitæ dei, nõ dico illam supernaturalem seu arduam. [Ipsi enim veluti omnium existenti vitarum naturæ & maxime diuinorum, nulla vita contra naturam aut super naturam] id est, vita nulla, quantũcunq; alta est supernaturalis ipsi vitæ diuinæ & increatæ, vtpote existenti causaliter vitæ omnium naturarum, & maxime diuinorum, id est, beatorum, qui ab illa vitam gloriæ sortiuntur, vt Moses ait: Ipse est vita tua & longitudo dierum. [Itaq; ipsa de hoc insaniæ Simonis contradictoria verba] id est, verba insaniæ, id est, blasphemiæ ac infidelitatis Simonis Magi, cõtradictoria de hoc, id est, contradicentia præfatæ veritati fidei [longe diuino loco & tua sacra anima abigantur] id est, abijciantur procul à sancta mente tua, & ab omni templo ac corde fideliũ. [Latuit enim eum (vt arbitror) hic sapientem æstimatum esse] id est, Simon ille æstimatus hic, scilicet inter homines, sapiens, ignoruuit, vt reor [non oportere bene sapientem prædicationi sensus ratione auxiliante vti contra omnium occultam causam] id est, non conuenire nec licitum esse, quod veraciter sapiens vtatur ratione auxiliante prædicationi, doctrinæ contra causam omnium occultam, id est, contra deum incomprehensibilem, innitendo propriæ rationi magis quam diuinæ autoritati. Quæ ratio debet seruire ac subijci prædicationi verbi cœlestis, iuxta illud Apostoli: In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Etenim fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. [Et hoc ipsum est dicendum hic contra naturam dicere] id est, huic Simoni est respondendum, quod ipse hic loquitur contra naturam, tam insipienter loquendo de deo. [Ipsi enim nihil contrarium hinc dicitur, q̃d nihil opponitur deo, nec contrarie, nec cõtradictorie, nec priuatiue, nec negatiue, cum sit supra & extra omne genus, & sua æternitas omne esse & non esse præueniat, nec in eo potest aliquid esse quod actu in eo nõ est. Veruntamen vitia, vanitates, falsitates, ei contrariari dicũtur, id est, displicere, iuxta illud libri Sapientiæ: Odio sunt deo impius & impietas eius. Et alibi, Auersatur dominus omnem impietatem. Porro quod nihil positiuum sit deo contrarium, consequẽter probatur. ¶ [Ex ipsa videlicet vita increata [viuificantur & circunfouẽtur animalia omnia & germina] terræ [& siue intellectualem dixeris, siue rationalem, siue sensualem, siue nutritiuã & auctiuam, siue qualemcunque vitam aut vitæ principium, aut vitæ essentiam, ex ipsa viuit &

Margin: Vitã spiritiferi hominis esse ab æterna vitã — Philip. 3. — Philip. 1. — Matt. 11. — Iere. 3. — 2. Cor. 4. — De resurrectiõe glorificatione corporum. — 1. Cor. 15. — Matt. 22. — Matt. 13. — Ephe. 4. — In hæreticas prauitates. — Coloss. 3. — 1. Cor. 2. — Lucæ. 1. — Iere. 32. — Auerrois infidia. — Deute. 30. — Simonis magi vesania. — 2. Cor. 10. — Gregorius. — Sapien. 14. — Deute. 25. — Vitã fontalem super omnem fore vitã omnisq; vitæ causam primã.

Ca. VI viuunt quæ est super omnem vitam, & in ipsa secundum causam vniformiter ante subsistit] id est, vniuersa ista viuentia & vnumquodq; eorum, originaliter viuunt seu viuit ex vita ista fontali, æternaliter quoque fuit in ea secundum proprietatem primę causæ, & vniformium, id est, exemplarium rationum ipsius, vel vniformiter, vt alia habet translatio, id est, idealiter & immutabiliter. [Si enim plus quam vita & vitarum principalis vita] id est, cum vita increata sit vita eminentius quam exprimi queat aut cõcipi, nec solum comprehendens in se perfectionem vitæ, imo etiam vniuersaliter & interminabiliter omnem perfectionem, principalisq; vita cunctarum vitarum [& omnis vitæ causa, ac genitrix vitæ & repletiua & discretiua vita] quia instituit & distinxit diuersa genera vitæ [ex omni vita laudatur] tanquam ex suo effectu [secundum multiplicem generationem omium vitavum, vt largissima & omnis vita cõtemplatiua] ipsa eñ supeminẽtissime ẽ viuẽs vita sapiẽtiali cõtẽplatiua] seipsam æternalit̃ ac deliciosissime intuendo [& laudata] ab oĩbus [& vt nõ indigens] laudibus creaturæ. [Magis autem plusquã plena vita, per seipsam viuens & super omnem vitam viuificans, & plusquam viuens.] Ista ex

Matt. 12. Luc. 6. dictis suo modo lucescunt. Nempe ex abundantia cordis loquens hic sanctus, & nesciens qualiter dignius & plenius superuiuentem deum laudaret, frequenter eundem sensum sub aliis &

Eccle. 43. aliis repetit verbis, sciens se in infinitum deficere à completa laude illius, iuxta illud Ecclesiastici: Benedicentes dominum, exaltate eum quantum potestis, maior enim est omni laude. Et exaltantes illum, replemini virtute. Ne laboretis, non enim peruenietis. Quis vidit eum, & enarrabit, & magnificabit eum sicuti est ab initio? Propterea subditur: [Aut quoquo modo quis vitam ineffabilem humanitus laudabit?] vtiq; non potest condigne nec plene, nihilominus agere debet quod potest, totis viribus reuerenter, ardenter, indefinenter vitam illam laudando, quę vitã naturæ viuificat vita gratiæ atq; vtrãq; vita gloriæ. Præterea aduertendum quod interdũ

Duplex vita. Philosop. distinguitur duplex vita, vtpote vita prima & vita secunda, ita quod vita prima vocatur esse vitale, iuxta quod ait Philosophus: viuere viuentibus est esse, vita autem secũda, dicitur actio ipsa vitalis. Interdum etiam anima nuncupatur corporis vita, hoc est, vita substãtialis, formalis, intrinseca. Insuper vita in inferioribus primo patet ac patuit per motum. Vnde & anima fertur principium vitæ & motus. Attamen quo vita plus eleuatur super corpus atq; materiam, eo liberior perfectiorq; consistit. Hinc superbeatissimi dei vita, qui manens immobilis dat cuncta moueri, est summe & incomparabilissime liberrima, nobilissima, perfectissima, actualissima, cũ ipse sit incircunscriptibilis, superpurissimus actus, in quo prorsus sunt idem, esse, viuere, intelligere, velle, diligere.

¶ Capitis huius sexti translatio alia clarior.

NVNC autem vita æterna laudibus celebranda, ex qua ipsa vita, omnisq; vita, & sub qua per oñia quomodolibet viuentia, viuere pro modo cuiusq; diffunditur. Iã vero immortaliũ angeloꝝ vita, immortalitasq; & perseuerantia illa sempiternæ motionis angelicæ ex ipsa, perq; ipsam ẽ, atq; subsistit. Quãobrẽ viuentes semper immortalesq; dicuntur, ac rursus non immortales: quoniã non ex seipsis habent vt sint immortales, & æternæ viuãt, sed ex causa illa viuifica, vniuersam vitã efficiente atq; continente. Et queadmodũ in ente dicebamus, ipsum quod est ente superius appellantes ipsius entis æternitatẽ, ita nũc iterũ ipsum quod est vita superius, ipsam videlicet diuinã vitã esse ipsius vitæ causam viuificãtẽ atq; firmantẽ. Oñis sane vitæ motusq; vitalis ex illa vita procedit, quæ superat omnẽ vitã, & oñe oñis vitæ principiũ. Ex illa præterea immortalitatẽ habent aĩæ, ex illa aĩalia oĩa viuunt. Ex illa plantæ per extremũ vestigiũ vitæ viuũt. Illius vitæ munere forte vitæ sublato (iuxta diuinũ eloquiũ) deficit omnis vita. Sed quæ participande ipsius infirmitate iã defecerãt, illuc cõuersa iterum reuiuiscunt. ¶ Ipsa vita dat quidem primum vniuersæ vitæ hoc ipsum vt sit vita, ac rursus vnicuique vitæ vt sit proprie quælibet quod naturaliter esse debuit: atque supercœlestibus vitis immaterialem & diuinam, immutabilemq; immortalitatem, sempiternum quoque motum, nusquam vergentem vel inclinantem. Præterea propter copiam bonitatis vsque ad dæmoniacam vitam sua munera porrigens. Nec enim ab alia causa prouenit, sed ex ipsa, & q̃d sit vita, & quod permaneat habet. Nominibus insuper velut cõpositis quantũ accipere licuit vitã condonauit angelicã, atque excessu clementiæ nos etiã illinc auersos ad se conuertit & reuocat. ¶ Quod autem longe diuinius est, deus ipse nos integros animas inquã & socia corpora ad perfectam immortalemq; vitam traducere pollicetur. Mysterium profecto quod veteribus quidem præter naturam forte videri possit, mihi, autẽ & tibi ipsiq; veritati diuinũ atque supernaturã. Super naturã inquã apud nos visibilem, non supra naturã illã oñipotentẽ vitæ diuinæ

Angelorum vitam, immortalitatem, motũ, oẽs: ipsorum esse fore ab ipsa æterna vita.

Animarum immortalitatẽ et à vi sa; æterna.

Quõ de' det oĩbus vitã, oĩsq; modos ac species viuẽdi.

De resurrectione, immortalitate glorificationeq; corporum.

diuinæ: apud quam sane tanquam vitarum omnium naturam, præsertim diuinorum, nulla vi-
A ta præter naturam est, aut supra naturam. Quamobrem dementis Simonis libri mysterio hu- Simõis Magiæ vesania.
ic aduersantes à choro diuino, tuaq; sancta anima longius arceantur. Latuit enim illum (vt ar-
bitror) quamuis se sapientem existimaret, non oportere sanæ mentis virum ratione quadam ex
sensibus palam deducta niti contra occultam illam omnium causam. Et hoc ei dicendum est
esse præter naturam dicere. Illi enim nihil est contrarium. ¶ Ex prima enim vita viuificantur
atq; fouentur animalia omnia atq; plantæ. Iam vero siue intellectualem vitam dixeris, seu ra- Vitã æternã est sup omnẽ vitã omnisq; vitæ causam.
tionalem, siue sensualem, siue nutritoriam seu auctricem, siue qualemcunque vitã, vel vitæ prin-
cipium, vel essentiam vitæ, ex ipsa viuit atq; viuificat, quæ omnem supereminet vitam. In ipsa
quin etiam secundum causam singulariter ante subsistit. Vita enim illa omni vita superior, o-
mnisq; vitæ principium, non solum vitam vniuersam procreat, sed fœcundat etiam & implet,
atq; distribuit: quamobrem ex omni vita celebranda est propter fœcunditatem suam vitas o-
mnes mirifice propagantem. Vnde tanquam omniformis omnisq; vita cogitatur atq; lauda-
tur, & tanquam nullius indiga: imó vero superexuberans omni vita. Ipsa quidem vita dicitur
& super omnem vitam vitæ autor, excelsiorq; vita, siue quomodocunq; ineffabilem illam vi-
tam humano quodam more laudare quis velit.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI VI.

Deinde tractandum est quomodo deus dicitur esse vita æterna, ex qua est per se vita & omnis vita, & à qua omnia quocunq; modo viuentia disseminan-tur iuxta proprietatem vniuscuiusq;. Ex ipsa siquidẽ & propter ipsam sunt
B & subsistunt vita immortalium angelorum & immortalitas eorum, & in-destructibilitas sempiterni motus angelici, ppter quod ipsi & viuentes sunt & dicuntur immortales per naturam simpliciter, & iterum dicuntur nõ im-mortales, quia non à seipsis habent quod immortales sunt & æternaliter vi-uunt, sed ex deo qui est causa viuifica effectiua & cõtentiua omnis vitæ. Et sicut diximus in ex-istente quod causale est ipsius esse per se, ita dicimus quod diuina vita superuiuens viuificatiua est & substantificatiua ipsius per se vitæ & omnis vita & omnis viuificatiuus motus ex ipso est, & causa est super omnem vitam & omne principium cuiuslibet vitæ, & ex ipsa habent animæ naturalem indestructibilitatem, & ex ipsa habent vitam omnia animalia & plantæ secundum vltimam vitæ resonantiam, quæ sublata deficit omnis vita, iuxta illud: Auferes spiritum eorũ (Psal. 103.) & deficient &c. Et cum illa quæ defectu participationis suæ fuerint infirmata ad illam conuer-tuntur, iterum animant, vt patet in arboribus & plantis. Vnde sequitur in Psalmo: Emitte spi-(Ibidem.)ritum tuum & creabuntur. Et ipsa dat prius per se vitæ esse per se vitam, deinde omni vitæ par-ticulari dat esse vitam secundum singularum naturam propriam. Animis quidem cœlestibus (Cap. 2. 7.) dat deo cõformem & inuariabilem sempiternum motum, vt supra in angelica hierarchia. Ex-tenditur autem per bonitatis abundantiam ad dandum dæmonibus vitam. Vita enim illorum ab alia causa esse non habet, neq; esse vitam, neq; permanere, sed ex illa sola dat etiam homini-bus qui compositi sunt ex natura rationali & corpore vitam angelicæ vitæ conformem & su-perabundantem bonitatem, nos à se recedentes ad seipsam conuertit & reuocat: & quod beni-gnius est nos totos, id est, animas & corpora se promittit translaturum ad vitam perfectam & immortalitatem, quod generaliter omnibus philosophis gentium visum est esse contra natu-ram. Mihi autem & tibi & ipsi veritati dinoscitur esse diuinum & super naturam. Super naturã autem dico, quantum ad nos, non quantum ad deum qui est vita omnipotens. Cum enim ipse sit natura omnium vitarum maxime diuinarum, ipsi nulla vita est, præter vel contra naturam,
C vel supra naturam, vnde longe expellantur à choro ecclesiæ, & specialiter ab anima tua asserti-ones & stultitiæ Simonis de resurrectione corporum, quibus contradicit resurrectioni corpo-rum, dicens quod sit contra naturam. Contra quod multi sancti patres scripserunt. Et licet Si-mon ab aliquibus putatus fuerit in hoc sapiens esse, sed latuit eũ quod bene sapientẽ non opor-tet propter iudicium sensuum exteriorum contradicere his quæ de occulta omnium causa re-cte sentiuntur, dicendo quod & aliquid sit præter naturam, cui scilicet nihil est contrarium. Ex ipsa autem omnium causa & viuificantur & florent omnia animalia & plantæ. Et siue dicas vi-tam intellectualem siue rationalem siue sensibilem, aut augmentabilem, aut qualemcunq; aliã, aut vitæ principium, aut substantiam, omnia ex ipsa & viuunt & viuificant, quæ est super omnẽ vitam, & hæc omnia in ipsa secundum causam vniformiter præextiterunt. Ipsa ergo quæ est su-per viuens & princeps vitæ & omnis vitæ causa, & generatiua, & impletiua, & discretiua omnis

Cap.VII vitæ ex omni vita laudanda est secundum copiosam fœcunditatem om̄ium vitarum, sicut lar-gissima & omnis vitæ contemplatione comprehensa & laudata, & sicut non indigens vita, sed potius super plena vita, per se viuens, & sicut super omnem vitam viuificans & superuiuens, & quomodo aliquis vitam superuiuentem & ineffabilem humanis verbis laudare poterit. D

DE SAPIENTIA, INTELLECTV, RATIONE, VERITATE & FIDE. Cap. VII.

ER autem si uidetur optimam & æternam uitam, & ut sapientem, & ut per seipsam sapientiam laudemus, Magis autem iterum om̄is sapientiæ substantialē, & super omnem sapientiam & intellectum superexistentem. Non em̄ solummodo deus plusquam plenitudo est sapientiæ, & intelligentiæ eius non est numerus, sed & om̄i rationi, & intellectui, & sapientiæ supercollocatur. Et ex hoc excellenter intelligēs diuinus uere uir communis noster, & magistri nostri lætitia & sol, stultum dei sapientius est hominibus inquit. Non solum quia omnis humana deliberatio error quidem est iudicata ad pondus & manentiam diuinarum & perfectissimatum intelligentiarum, sed quia & consuetudo est theologis, cōtraria mētis affectu in deo quæ sunt priuationis depellere, sicut & inuisibilē aiunt eloquia, claram lucem, & multum laudabilem, & multiuocum, & ineffabilem, & innominabilem, & omnibus præsentem, & ex omnibus inuentum, incomprehensibilem, & non inuestigabilem. Eodem modo & nunc diuinus Apostolus laudasse dicitur stultitiam dei, quod apparet in ea contra rationem & inconsequens, ineffabilem, & ante omnem rationem referens ueritatem. ¶ Sed quod quidem in alijs diximus, proprie nobis quæ sunt super nos, accipientes, & cum nutrimento sensuum adunati, & his quæ sunt secundum nos diuina conferentes seducimur, secundum quod uidere diuinam, & ineffabilem rationem persequentes. Oportet scire nostrum animum habere quidem uirtutem ad intelligendum, per quam inuisibilia uidet, unitatemq; superexaltatam naturamq; per quam † connectitur ad summa sui. Iuxta hanc igitur diuina intelligendum, non secundum nos, sed totos nos totis ipsis excedentes, & totos deo factos. Melius est enim esse dei, et mēbra eorum. Sic enim erunt diuina data cum deo futuris. ¶ Hanc igitur irrationalem & mente carentem, & stultam sapientiā supereminenter laudantes dicimus, quia totius est animi & rationis, & totius sapientiæ & intellectus causa, & ipsa est omne consilium, & ab ipsa omnis scientia & intelligentia, & in ipsa om̄es thesauri sapientiæ & scientiæ sunt abscōditi. Etem̄ cōsequēter hic iā prædictis plus quam sapiens & sapientissima causa, & per seipsam sapientiæ totius, & eius quę per singula est substantia. ¶ Ex ipsa inuisibiles & intellellectuales angelicorum animorꝝ uirtutes, simplas & beatas habent intelligentias: nō in partitis aut a partitis, aut sensibus, aut rationibus artificialibus colligentes diuinam scientiā, neq; a quodā communi ad hæc cōprehense. Om̄i autē materiali, & multitudine purgate pure immaterialiter, uniformiter inuisibilia diuinorum intelligunt, et est in eis intellectualis uirtus et operatio clara, et incontaminata puritate splendida, sciens et conspiciens diuinarum intelligentiarum. Impartibiles et immateriales, et conformiter uni ad intellectualem supersapientem et animum et rationem quātum pos-

Margin notes: Psal. 146. — Paulus apostolus Hierothei & Dionysii cōmunis magister. — 1. Cor. 1. 1. Tim. 6. — 1. Cor. 1. — Deū non virtute hūana sed diuina percipi. — † cōuertit — Sapientiā in causam supoiane gandā ac affirmandam. — Col. 2. — Beatificas angelorū cōtēplationes esse ab ęterna sapientia — Aiam eēn tias eē a diuina sapiētia. — E — F

A tum possibile est, reformate per diuinam sapientiam, & animæ rationale habent late artificiose quidem & circulariter circa existentium ueritatem deambulãtes, & partibili & copioso uarietatis relictæ uniformibus animis. Multorum autē in unum conuolutione & in angelorum intellectibus inquantum animabus aptū & possibile est, digne facte, sed & sensus ipsos non fortassis quis peccat uisionis sapientiæ cõsonantiā dicēs. At uero & dæmonius animus, si animus, ex ipsa est, inquãtū aūt animus est, si rõne quidē, sic cõsequi nõ appetit, nõ uidēs, neq; uolēs, casum sapiētia potius eū asserendū. ¶ Sed quia quidē sapientiæ ipsius, & totius & oīs animi & rõnis, & sensus oīs, diuina sapientia & principiū, & causa & substantia, & cõsummatio & custodia, & finis dicitur, quõ ipse deus, qui est plus q̃ sapiens, sapiētia & animus, & ratio, & cognitor laudatur? Quõ em̄ intelliget quid inuisibiliū nõ habens intellectuales operatiões? aut quõ agnoscet sensibilia, omi sensui supercollocatus? At qui oīa eū scire aiūt eloquia, & nihil effugere diuinā scientiā. Sed quod quidē diximus, sæpe diuina diuinitus intelligendū. Non intellectuale em̄ & nõ sensuale per excellentiā, non per defectū in deo ordinandū,

B sicut & irrationale reposuimus ei qui est super rõnē, & imperfectionē plus quã pfecto, & ante perfecto, & intactā & inuisibilē caliginē, luci inaccessibili per excellentiā inuisibilis luminis. ¶ Itaq; diuinus animus oīa continet, oībus remota scientia, iuxta oīm causam, in seipso oīm scientiā præambiēs, prius quā angeli fierent, sciens & adducens angelos, & oīa illa ab intus: & ab eo (ut sic dicā) principio sciens & in essentiā ducens. Et hoc arbitror tradere eloquiū, cū ait: Sciēs oīa ante generationē eo℞. Non em̄ ex existentibus existentia discens nouit animus diuinus, sed ex se, & in se secundū causam oīm scientiā, & cognitionē, & essentiā præfert, & ante coambiuit: non secundū speciē singula contēplans, sed secundū unā causæ circunstantiā oīa sciens et continens. Sicut et lux secundum causam in seipsa cognitionē tenebrarū præambiuit, non aliunde uidens tenebras, quā a lumine. ¶ Semet igitur diuina sapientia cognoscens, cognoscit omia immaterialiter materialia, et non partite partita, et multa uniuersaliter, ipso uno omia et

C adducens et cognoscens. Etem̄ si secundū una causam deus oībus existentibus esse tradit secundū eandē unicā causam, sciuit omia et ex ipso existētia, et in ipso ante substituta, et non existētibus accipiet eo℞ scientiā, sed et ipsis singulis eo℞ sciētię erit largitor. Non igitur ✝ deus propriā habet sui scientiā, alterā autē cõmunē existentia oīa cõprehendens. Ipsa em̄ seipsam oīm causa cognoscens, collocatio ubi eo℞ quæ ab ipsa sunt, et quorū est causa ignorantiæ. Hac igitur deus existentia cognoscit, non sciētia existētiū, sed ipsa sua. Etem̄ et angelos scire aiunt eloquia, quę sunt super terrā, nõ sensibus hęc cognoscētes sensibilia et terrena, per propriam uero deiformis animi uirtutē et naturā. ¶ In his autē quærere oportet, quõ nos deū cognoscimus, neq; intelligibilē, neq; sensibilē, neq; quid uniuersaliter existētiū existētē. Nunquid aliquãdo igitur uerū ē dicere quia deū cognoscimus? Non ex natura sua (incognoscibile em̄ hoc et omnē rationē et intellectū supans) sed ex oīm existētiū ordinatiõe, ut ex ipso p̄tēta, et imagines quasdā et similitudines diuino℞ eius paradigmatū, habēte in summū oīm uia et ordine secūdū ✝tutē redeūdū, oīm ablatione et eminētia, & causa oīm. Proinde & in oībus deus agnoscitur, & sine oībus, & p sciētiā deus cognoscitur et p ✝ insciētiā: et ē eius &

Mētes dęmonū eē ab increata sapientia.

Negationes in diuinis non defectū, sed excessum significant.

Eccle. 23. Hebræ. 4. 1. Iohā. 3.

Diuinam cognitionē oīa creata antecedere.

Danie. 13

Deū vnica sui forma & actum simplici oīa facere & cognoscere.

Apoc. 2

✝ videns deus.

Ibidem

Angelos cognosce re eū hęc interiora

Affirmationes de deo partim sunt affirmatiuæ partī negatiuę

✝ uirtutē

Ca. VII. intelligẽtia & ratio, & sciẽtia & tactus, & sensus & opinio. & phantasia, & nomẽ, & alia omĩa. Et neq; intelligitur, neq; dicitur, neq; nominatur, & nõ ẽ quid existẽtium, neq; in quodam existentium cognoscitur, & in omĩbus omĩa est, & in nullo nullũ, & ex omĩbus in omĩbus cognoscitur, & ex nullo in nullo. ¶ Et hæc recte de deo dicimus: & ex existentibus omĩbus laudatur, secundum omnium analogiam, quorum est causalis. Et est iterũ diuinissima dei sciẽtia, per incognitionem cognoscẽs, secũdũ super animũ unitatẽ, cũ animus existẽtibus oĩbus recedẽs, & deinde in seipsum relinquẽs, † unitur super apparẽtibus radijs: inde & ibi inscrutabilis profundo sapiẽtiæ illuminatus & quidẽ & ex oĩbus quod quidem dixi ipsa cognoscẽda. Ipsa est eñ secundũ eloquium, oĩm fatrix, & semper omnia compaginãs, & insolubilis oĩm congruẽtiæ & ordinatiõis causa, & semper fines priorum connectẽs principijs secundorum, & unã uniuersitatis cõspirantiã & harmoniam pulchram faciẽs. ¶ Ratio uero deus laudatur a sacris eloquijs, non solũ quia & rationis & intellectus, & sapiẽtiæ est largitor: sed quia & omĩum causas in seipso uniformiter præambiuit, & quia per omnia implẽs peruenit (ut eloquia aiunt) usq; ad omnium finẽ. Et ante quidẽ hæc in omni simplicitate diuina supersimplificatur ratio, & ab omnibus est super omnia, secundum superessentiale absoluta. Ipsa ratio est simpla, et uere existens ueritas, circa quam ut puram, et non errantem omnium sciẽtiam diuina fides est unicum credẽtium fundamentum, eos collocans ueritati, et eis ueritatem incredibili incommutabilitate simplam ueritatis scientiam habentibus credulis. ¶ Ipsa est enim scientia adunatrix cognoscẽtiam et cognitorum. Ignorantia uero transmutabilis semper et ex seipso ignoranti separationis causa, in ueritate credentem (iuxta sacrum uerbum) nihil remouebit eam quæ est secundum ueram fidem lætitia, in qua mansionem habebit stabili et intransmutabili uniformitate. Etenim scit ad ueritatem unitus, ubi bene habet, et si multi corripiant eum tanquam mente excedentem. Latet quidem uelut imago eos erroris a ueritate per ueram fidem mẽte excedẽs. Ipse autem uere scit seipsum, non quod aiunt illi insanientem, sed instabilitate et mutabilitate circa largissimum erroris uarium ambitum, per immobilẽ et semper secundum eadem, et sicsic habentem ueritatem liberatum. Sic igitur secundũ nos diuinæ sapientiæ principales duces, pro ueritate moriuntur omni die, testimonium perhibentes (ut est consequens) et uerbo om̃ino et opere, unice propter Christianos uere scientiæ, hoc est omnium ipsam esse et simpliciorem et diuiniorem: Magis autem ipsam esse solam, ueram, et unam, et simplam diuinã sciẽtiã.

[Margin: Deũ potius amandũ quã curiose indagandũ tuitur. — Deus q̃re nominet ratio. — Psal. 32. 118. — Isaiæ. 40. — Iohan. 1. — Hier. 23. — Sapien. 8. — Fidei diffinitio secũdum S. Dionysiũ. — De fidei catholicę firmitate. — Roma. 8. — Testimoniũ martyrum. — Psal. 43. — Lucæ. 22. — Roma. 8.]

EXPOSITIO HVIVS SEPTIMI CAPITVLI DE SAPIENTIA, INtellectu, ratione, veritate, & fide. Articulus. VIII.

PAulatim descẽdit hic autor ad tractãdũ de particularioribꝰ, oñdẽdo q̃liter cõpetãt deo. [Fer aũt]. i. nũc vero [si videt] imo qa merito bonũ videri sic debet [optimã & ęternã vitã, & vt sapiẽtẽ, & vt p seipam sapiẽtiã, laudemꝰ] .i. describamꝰ & cõmẽdemꝰ deũ, q ẽ vita æterna & optima, vt ẽ p seipsam, nõ p participationẽ, videlicet vt ẽ substãtialit sapiẽs, & ipsa p se & in se subsistẽs sapiẽtia, iuxta illud ad Roma. Soli sapiẽti deo honor & gloria, q tã sapiens ẽ, vt eiꝰ respectu sapiẽtia hũana, insipiẽtia reputet, iuxta illd' Iere. Stultꝰ factꝰ ẽ oĩs hõ à scia sua. Apl's q̃q; Stultã, inq̃t, fecit deꝰ sapiẽtiã huius mũdi. [Magis aũt iterũ oĩs sapiẽtiæ substãtialẽ]. i. potiꝰ deũ laudemus, tã q̃ dãtẽ oĩ sapiẽtiæ creatæ id q̃d ẽ de rõne & eẽntia eius, quoniam sapiẽtia & scia oĩs creata, nõ ẽ nisi radiolus ac riuulus illius sapiẽtiæ infinitæ. Omĩs enim sapientia à domino deo est [& super omnem sapientiam & intellectum superexistentem] id est,

[Margin: Sapiẽtiã increatã sup omnẽ fore sapiẽtiã creatam. — Iohan. 17. — Rom. 16. — Iere. 10. — 1. Cor. 1. — Eccle. 1.]

A id est,incomparabiliter & infinite existentem vltra & super omnem intellectum sapientiam ꝑ
causatam. [Non enim solummodo deus plus quàm plenitudo est sapientiæ.] id est, magis q̃
intelligere valeamus.[& intelligentiæ]id est,intellectionis suæ[non est numerus:].i. mensu-
ra,nec finis,iuxta illud psalmi:Magnus dominus noster,& magna virtus eius,& sapientię eius psalm.146
non est numerus.Nam & infinita cognoscit scientia simplicis intelligentię.[sed & omni ratio
ni & intellectui & sapientiæ supercollocatur.]Ideo præsumptuosi ac stulti sunt, qui deum &
opera eius seu iudicia eius ac secreta humana ratione volunt metiri & capere, nec ea credere
acquiescunt,quę ratione capere nequiunt.Ideo scriptum est in Iob:Memento ꝙ ignores opus
eius,de quo cecinere viri. Et alibi:Forsitan vestigia dei cognosces, & vsq; ad perfectum omni- Iob 36. Iob.11
potentem intelliges? [Et hoc excellenter intelligens diuinus vere vir,communis noster,&
magistri nostri lætitia].i.Paulus apostolus,præceptor & gloria[& sol].i.splendifluus doctor
tam mei q̃ Hierothei magistri mei. [stultum dei sapientius est hominibus, inquit] in prima
ad Chorinthios,quod consequenter exponitur[non solum quia omnis humana deliberatio]
id est,prudentia seu auisatio[error est iudicata ad pondus & manentiam diuinarum & perfe- 1.Cor.1.
ctissimarum intelligentiarum.].i.comparatione immobilis & pręciosissimæ sapientię atq; sci
entię dei,quæ q̃uis sit vna & simplex in se,tamen pluraliter designatur propter multitudinem
cognitorum,quemadmodum & multę ideę ac miserationes ponuntur in deo.[Sed quia & cō-
suetudo est theologis,contraria mentis affectu in deo quę sunt priuatione depellere,].i.remo-
uere à deo per priuatiua affectu mentis.i. ex deuotione & gratia dei.Remouere inquam à deo
B contraria eorum quę sunt in deo.i. illa quæ repugnant conuenientibus & inexistentibus ei[si-
cut & inuisibilem aiunt eloquia claram lucem] id est,superclarissimum dei lumen increatum,
scripturæ vocant inuisibile, quia nos illud nunc clare inspicere non valemus, cum tamē ex
sua natura sit summe visibile & intelligibile,tanq̃ actualissimum formalissimumq; consistens,
in prima ad Timotheū epistolam:Beatus & solus potens rex regum,qui solus lucem habitat in 1.Timo.6
accessibilem.[& multiuocum & ineffabilem & innominabilem].i.scripturæ dicunt deū mul-
tiuocum,id est,qui per diuersas voces & nominationes significatur,ineffabilem & innoīabilē
quia condignis nominibus & sicuti est, eumq; vt est in seipso,exprimere & significare non va-
lent.[& omnibus præsentē & ex omnibus inuentum.].i. deum cunctis præsentem per essen-
tiam,potentiam atq; præsentiam sui:ex omnibus quoq;,imo & ex quolibet ente aliqualiter in
uentum.i.cognitum:vocant, [incomprehensibilem,& non inuestigabilem.].i. imperscruta-
bilem.Vnde in libro Iob fertur:Digne eum inuenire non possumus, & enarrari non potest. Iob.37
[eodem modo & nunc].i.in præsenti iam allegata authoritate, [diuinus Apostolus laudas-
se dicitur stultitiam dei.].i.sapientiam eius immensam,nobis incomprehensibilem,& quę per- 1.Cor.1.
fidis ac mundanis videtur esse stultitia.[quod apparet in ea contra rationem & inconsequēs]
id est,id quod in ipsa & in mysterijs ac operibus eius, in fide & lege ipsius apparet proprij sen-
C sus hominibus,esse irrationabile & impertinens.[ineffabilem & ante omnē rationem referens
veritatem].i.affirmans illud esse veritatem indicibilem ac diuinam,præuenientem & excedē-
tem vniuersam rationem humanam,vt quod deus factus est homo,suspensus in ligno. Hinc
rursus dixit Apostol.Quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum, pla- ibidem
cuit deo per stultiam prædicationis saluos facere credentes. Hinc & Christianam sapientiam
sanctus iste theologus vocat insensatam,irrationabilem & amentem. [¶Sed quod quidem Deum non
in alijs diximus].i. in alijs libris ac locis[proprie nobis quæ sunt super nos accipientes.].i. al- posse hūana
tiora & incomprehensibilia nobis, audientes & addiscentes proportionaliter intellectui no- virtute ied di
stro scd̄m capacitatē ipsius[& cum nutrimento sensuū adunati].i. cōiūcti informatiōe huma- uina pcipi.
na[& his q̃ sunt scd̄m nos diuina cōferentes].i.supnaturalia,& q̃ sola fide tenent,cōparātes na
turalibus & humanis rebus seu rōnibus[seducunt]male iudicādo de illis,vt in hęreticis patuit
Hinc ad Col.monet Apl's:Videte ne qs vos seducat per philosophiā & inanē falaciā[scd̄m ꝙ Colossen.2
videre diuinā & ineffabilē rōnem psequētes].i. scd̄m ꝙ sumus psequētes seu pfecte sequētes vi
dere.i.intelligere rōnem diuinā & ineffabilē.i.sapiam fidei Chr'ianæ,nobis nūc incōprehēsibi
lem,supple ex naturalibus traditiōibus & doctrinis humanis. [Oportet scire nr̄m aīum habe-
re qdē virtutē ad intelligendū].i. spūm nostrū seu aīam rōnalem habere potentiā intellectiuā
inorganicā,à corpore liberā [per quā inuisibilia videt].i.immaterialia & insensibilia apprehē
dit ac noscit,iuxta illud ad Rom.Inuisibilia dei intellecta conspiciūtur[vnitatēq; supexaltatā] Roman.1.
.i.supaltissimā ac simplicissimā deitatē,in qua nō est diuersitas vlla modoꝝ.De qua visiōe Sal- Matthei 5.
uator:Beati,inquit,mundo corde,quoniam ipsi deū videbunt[naturamq; p quā †conuertit ad
summa sui.]id est, supremum verticem mentalem ac apicem affectiuæ eleuatam super tempus †connectis

Ca.VII. & omne continuum, per quam eleuatur super seipsam, ad speculandum angelicos spiritus, D ac triumphantem ecclesiam, ac attributa & proprietates diuinæ naturæ, iuxta illud Apostoli:
2.Cor.4. Contemplantibus nobis quæ non videntur, quæ sunt æterna. Intellectus quippe per hanc suā portionem supremam, est reflexiuus super seipsum ac super proprios actus, & discussiuus ac intuitiuus ipsorum, & ad optima illa conuertitur, in quibus sua consistit salus. De quibus scri-
Isaiæ 64. ptum est: Oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Quod Paulus
1.Corint.2 plenius allegans & exprimens, sicut id copiosius fuit expertus: Oculus, ait, non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. [Iuxta hanc ergo diuina, intelligendum] id est, supernaturalia & credenda, ac ea quæ dei sunt, accipere debemus & intelligere secundum supremum istud in mente nostra & iuxta vnionem & illuminationem eius ad deum. [non secundum nos] id est, non secundum sensum proprium ac carnalem, nec more humano. [sed totos nos totis ipsis excedentes] id est, excedendo nosipsos totaliter [& totos deo factos] id est, ita nos transcendendo, ac hominem in homine exuendo, vt
Galat.2. prorsus transformemur in deum, & simus eius totaliter, iuxta illud: Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus. Tales esse conuenit contemplatores credendorum, in quibus donum intellectus abundare oportet: per quod ea quæ fidei sunt, lympide contemplentur per credibilium rationes, præsertim ex illustratione superna, iuxta illud sancti Iohannis: Vnctio
1.Iohā.2. eius docet vos de omnibus. Vnde & sanctus Paulus: Dabit tibi dominus de omnibus intelle-
2.Timo.2. ctum. [Melius enim est esse dei & membra eorum] id est, multo salubrius est vt ita pertineamus ad deum, & simus commembra illorum. qui ita effecti sunt ministri & membra illius, vt E pote vegetati spiritu eius. Hinc ad Corinthios dicitur: An nescitis quoniam membra vestra
1.Corin.3 templum sunt spiritus sancti, & non estis vestri? Hinc continet translatio alia: Sic oportet vt intelligamus diuina toti integre à nobisipsis excedentes, & toti in deum transeuntes. Præstantius enim est dei esse, quàm proprij iuris. [Sic enim erunt diuina data cum deo futuris] id est, hoc
2.Cor.5. modo charismata gratiarum præstantur electis, qui erunt cum Christo in gloria, qui iuxta Apostolum pignus spiritus acceperunt, Quibus & scripsit: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in
Colossen.3 gloria. [¶ Hanc ergo irrationalem & mente carentem & stultam sapientiam supereminenter laudantes] id est, æternam & increatam dei sapientiam præconizantes superexcellenter, quia vocamus eam irrationalem, amentem & stultam, non quod vere sit brutalis, furiosa & fatua, sed quoniam omnem rationem & mentem creatam sapientiamque transcendit humanam, &
Sapientiā increatā super omnia laudādā, ac gaudē & affirmandam
1.Corint.1. quia secundum prætacta verba Apostoli, quod stultum est dei, id est, quod de sapientia dei credimus, stultum apparet obtenebratis hominibus, scilicet incarnari & crucifigi: sapientius est hominibus, id est, vere sapientialius est, quàm quæcunque humana sapientia. Insuper ea quæ veri & deuotissimi famuli dei docent, exercent & faciunt, videntur amatoribus huius seculi esse F inania & deliramenta, vt terrena cuncta despicere, aduersis gaudere, seipsos aspernabiles ha-
4.Regū.9. bere. Vnde principes decem tribuum dixerunt ad Iehu de discipulis Helizei: Quid venit insa-
Ezechi.12. nus iste ad te? Ad Ezechielem quoque dominus dixit: Portentum te dedi domui Israel. Atque de
Hebreo.11 sanctis veteris testamenti scriptum est ad Hebræos: Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mūdus. [dicimus quia totius est animi & rationis & totius sapientiæ & intellectus est causa, & ipsa est omne consilium] id est, causa vniuersi sani consilij [& ab ipsa omnis scientia & intelligentia.] Nam & de philosophis ait
Roman.1. Apostolus: Deus illis reuelauit. Etenim naturalis lumen ingenij à deo est. In Prouerbijs quo-
Prouer.2. que asseritur: Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia. [& in ipsa omnes
Colossen.2 thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi.] Hoc in epistola ad Colossenses scripsit Apostolus, qui thesauri sunt infinita plenitudo & opulentia ac perfectio sapientiæ atque scientiæ
Roman.11 mentis diuinæ. De quibus exclamat Apostolus: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. [Deum consequenter hic iam prædictis plus quàm sapiens & sapientissima causa.] id est, sicut in præinductis capitulis laudauimus dei bonitatem, & esse ipsius ac vitam & viuere, ita iam in isto capitulo correspondenter conformiterque ad illa, laudamus deum, vt sapientem ac sapientiam eius, dicendo quod ipse est plus quàm sapiens, id est, supersapiens, cuius sapientia in totius vniuersi ordinatione & gubernatione resplendet. [& per seipsam sapientiæ totius & eius quæ per singula est substantia] id est, causa essentiæ & existentiæ totius sapientiæ, quæ in quibuscunque creaturis consistit. [Ex ipsa inuisibiles & intellectuales angelicorum animorum virtutes] id est, virtuosæ mentes [simplas & beatas hñt intelligentias]. i. simplices &
Intuitiões cōtēplatorias angelorū esse ab ipsa sapiētia

beatificas

beatificas intuitiones. [non in partitis aut à partitis, aut sensibus, aut rationibus artificiali-
A bus colligentes diuinam scientiam.] id est, angelici spiritus non instar hominum colligunt
aut acquirunt suam scientiam à rebus diuisibilibus atq; corporeis, aut à sensitiuis potētijs, aut
artificialibus formis seu considerationibus. [neq; à quodam communi ad hæc comprehen-
sæ] id est, non ab vniuersali principio vel habitu, seu generali & confusa notitia determinati ad
particularem notitiam. [Omni autē materiali & multitudine purgatæ] id est, mentes illæ ange-
licæ, carentes omni corporali natura ac proprietate [pure, immaterialiter, vniformiter inuisi-
bilia diuinorum intelligunt]. i. sine phantasmatum inuolutione contemplantur inuisibilia &
diuina, certo ac simplici mentis intuitu per concreatam eis scientiam, seu etiam per illumina-
tionem hierarchicā. [& est in eis intellectualis virtus & operatio clara & incontaminata puri-
tate splendida, sciens & conspiciens]. i. conspectiua [diuinarum intelligentiarum] id est, cœle-
stium theoriarum. Non enim in illis est pars sensitiua, passiones, seu vitia. [Impartibiles & imma-
teriales, & conformiter vni ad intellectualem supersapientem & animum & rationem, quantū
possibile est, reformatæ per diuinam sapientiam]. i. ab exordio suæ creationis mox ab increa-
ta sapientia assimilatæ creatori, & conformiter illi reductæ ac suspensæ sunt ad super sapien-
tissimam mentem diuinam, quantum ipsis possibile est, seu proportionatum & congruū fuit.
[¶ Et animæ rationale habent late artificiose quidem & circularirer circa existentiū verita- Animarum
tem deambulantes] id est, animę humanę habent vim rationalem, discursiuā, deambulantes. i. scientias esse
considerando procedentes late, id est, ex omni parte, & certe artificialiter, seu magistraliter & ab illa sepa
circulariter, circa veritates rerum scrutandas, venandas ac cognoscendas, interdū quasi à prio- ratiss. sapia
ri progrediendo à notitia causæ ad cognitionem effectus, quandoq; velut à posteriori ecōtra
B ab effectu in causam. [& partibili & copioso veritatis relictæ vniformibus animis] id est, dere-
lictæ ac deficientes à mentibus illis supernis, quæ vniformes ac simplices sunt, per hoc q ipsæ
animæ circa diuisibilia multa & distrahentia occupantur. [Multorū autem in vnum conuolu- Lucæ 1.
tione]. i. reductione ac ordinatione plurimorū ad vnum simplicissimum, qd summe necessa-
rium est. [& in angelorū intellectibus, inquantū animabus aptum & possibile est dignæ factę]
. i. ipsę aiæ assurgunt & fiunt proficisci in consortiū qddam & conformitatē cum angelicis mē-
tibus, qrū perfectionē & simplificationem conantur sic imitari, quantū ipsis in mortali ac gra-
ui hoc corpore est possibile ac etiam aptum: quia si nimis vellent se abstrahere, & spiritalibus
sine discretionis moderamine mancipare, citius sua deijcerent corpora, debilitarentq; capita,
iuxta illud Ieremiæ: Quia plus fecit q̄ potuit, iccirco perijt. [sed & sensus ipsos non fortassis qs Ierem. 48.
peccat, visionis sapientiæ consonantiā dicens]. i. si quis dicat sensitiuā cognitionem esse aliqua- Sensus' oēs
lem imitationem & participationē intellectiuæ notitię, non errabit in hoc. Vnde in brutis qui- eē a prima
busdam videmus grandem industriam & miras calliditates, vis qq; æstimatiua, species insen- sapientia
satas ex sensatis elicit speciebus. Visq; cogitatiua in hoībus ratio particularis vocatur. [At ue-
ro & dæmonius animus, si animus ex ipsa est]. i. intellectus dæmoniacus, inqtū est intellectus,
causatus est à mente diuina. [inqtum autem animus est, si ratione quidem sic consequi non ap
C petit]. i. si non quærit nec cupit rationabiliter obtinere quod appetit [non videns neq; volēs]
. i. nō intuens sapiēter, nec volens rectitudinalr. [casum sapīa potius eum asserendū.]. i. magis
dicendum est q ipse sit quidā lapsus & defectus à vera & summa sapīa, q̄ q sit participator &
effectus sapīæ illius altissimæ: quia vt sic, non participat nec sequitur illam, sed recedit ac deui-
at ab eadē. [¶ Sed quia quidem sapīæ ipsius, & totius & oīs animi & rationis & sensus oīs, Negatiōeq
diuina sapientia & principium & causa & substantia & consummatio & custodia & finis dici- in deo non
tur]. i. ex quo increata dei sapientia vere appellatur principium effectiuum & causa prima ex- defectū sed
emplaris, & substantia. i. dator essentiæ, ac existentiæ omnis sapientiæ, & consummatio, id est excessum si
causa perfectiua, & custodia, id est, causa conseruatiua, & finis sapientiæ ipsius dæmonis, quo- gnificant
ad id quod sapientiæ est in illa, & omnis sapientiæ, & omnis animi & rationis & sensus. [quo-
modo ipse deus qui est plus q̄ sapiens, sapientia & animus & ratio & cognitor laudatur] id est
per modum præconij dicitur esse sapientia & animus, id est, mens & ratio irreprehensibiliter
operans, quod tamen de ipso sentire oportet, sicut subiungitur: [Quomodo enim intelligit qd
inuisibilium, non habens intellectuales operationes?] id est, qualiter dicimus deum intelligē-
re inuisibilia, si non habet in se actum intelligendi? qui tamen actus non est quid ab essentia sua
realiter differens. [aut quomodo cognoscet sensibilia omni sensui superlocatus] id est, super-
eminens ac superior omni sensui. [Atqui]. i. pro certo [oīa eū scire aiunt eloqa, & nihil effuge-
re diuinā sciam. In Eccle. eīn dr: Dño deo anteq̄ crearentur, oīa sunt cognita. Et ad Hebræos: Eccle. 23.
Non est

Cap. VII Hebræ. 4 Non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autē nuda & aperta sunt oculis eius. [Sed quod quidem diximus sæpe, diuina diuinitus intelligendum]. i. ea quę deo asscribuntur, D & de ipso in scripturis dicuntur, sumenda & intelligenda sunt reuerenter & condigne, secundum quod decet maiestatem illius. [Non intellectuale enim, & non sensuale per excellentiam non per defectum in deo ordinandum] id est, in deo ponimus, & de ipso interdum asserimus, quod non sit intellectiuus nec sensitiuus, non quod à perfectiōe intellectuali ac spiritaliter sensitiua deficiat, cum & in Genesi recitetur: Odoratus est dominus odorem suauitatis [sicut & irrōnale reposuimus] i. asscripsimus [ei qui est super rōnem] quia iam diximus ꝙ diuina sapiā est irrationalis. [& imperfectionē plus q̄ perfecto & anteperfecto.] i. imperfectionem attribuimus ei qui est plus q̄ perfectus, prout nos intelligere possumus, & ab æterno perfectus, quemadmodum 22. ꝓpositiōe libri de Causis inducit: Causa prima est superior omni nomine, quo nominatur., quoniam non pertinet ei diminutio, neq; complementum solum: quoniam ipsa super omne complementum & super omnem perfectionem, quia ipsa est bonitas, cui non est finis. [& intactam & inuisibilem caliginem luci inaccessibili per excellentiam inuisibilis luminis]. i. deum claritatis immensæ nominamus inuisibilem caliginem propter infinitam superabundantiam suæ lucis, ob quam inuisibilis & incomprehensibilis nobis est, vt infra libro de mystica theologia plenius exprimetur. [¶ Itaq; diuinus animus]. i. intellectus dei æternus, [omnia continet]. i. in se comprehendit ac intuetur [omnibus remota scientia]. i. per scientiā suam æternam, quę est sua essentia, vniuersis incomprehensibilis, supereminens, & in infinitū transcendens [iuxta omnem causam]. i. secundum quod decet causam vniuersorum [in seipso omnem scientiam præambiens]. i. vniuersorum notitiam præcognitioneq; habens [priusq̄ angeli fuerunt, sciens & adducens angelos & omnia alia ab intus & ab eo, vt sic dicam principio] id est, cuncta ex fonte sapientiæ ac omnipotentię suæ idealibus formis producens, hoc est, à seipso cunctorum principio [sciens & in essentiam ducens]. i. ad naturas quas habent cuncta perducens. [Et hoc arbitror tradere eloquium]. i. docere scripturam [cum ait] in Ecclesiastico, & alibi sæpe [sciens omnia ante generatiōem eorum]. i. anteq̄ facta sunt. Diuina nanq; scientia non causatur à rebus, sed est causa earum, sicut ait per Isaiam: Antequàm fierent eram, & futura prædixit. Nempe in diuina essentia relucent cuncta & singula causaliter, virtualiter, exemplariter, etiam infinita, quæ nunq̄ fient. Hinc subditur: [Non em̄ ex existentibus existentia discēs nouit diuinus animus]. i. mens diuina nil scit addiscēdo quicquam ex rebus, cum sit inuariabilis penitusq; perfecta. [Sed ex se, & in se secūdum causam omnium, sciētiam & cognitionem & essentiam præfert & ante coambiuit] id est, nullatenus aliunde, prout cōuenit diuinæ causalitati, habet, & præhabet, æternaliterq; in se comprehendit om̄ium notitiam & naturam causaliter: cognoscēdo quoque perfecte suam omnipotētiam, scit & inspicit vniuersa & singula, quæ potestatiue continētur in ea, & in quę ipsa potest. [nō secundum speciem singula contemplans] id est, vnumquodque cognoscēs nō per similitudinem à rebus acceptam. Vnde alia habet translatio: non ex his quæ sunt ea percepta nouit. Alia vero: non secundum visionem singulis se immittēs. [sed secundum vnam causæ circumstantiam] id est, secundum suæ causalitatis dispositionem & proprietatem. Vel vt aliæ translatiōes clarius habēt: secundum vnam causæ continētiam. [om̄ia sciens & continens, sicut & lux secundum causam in seipsa cognitionem tenebrarum præambiuit.] id est, lux creata si esset essentialiter intellectiua, seipsam cognoscendo nesceret caliginem sibi cōtrariam, tanquam suæ claritatis priuationem. Propter quod dicitur eadem esse sciētia cōtrariorum. [Non aliunde videns tenebras quàm à lumine.] id est, ex cōsideratione luminis, quid sit eius priuatio pensans. [¶ Semet ergo diuina sapiētia cognoscēs, cognoscit om̄ia immaterialiter materialia, & nō partite partita] id est, corporalia, materialia, sensibilia, diuisibilia & diuisa cognoscit mens diuina, intuēdo seipsam immaterialiter, insensibiliter, indiuisibiliter. Cognitio namq; cum sit actio cognoscētis, est & fit secūdum modum atq; naturam cognoscētis, nō cogniti: sicut eandem rem aliter apprehēdit sensus exterior, aliter imaginatio, aliter intellectus. Nihilominus mens diuina scit materialia, & alia talia esse qualia sunt. Istud quoq; Proclus & author libri de Causis, Auicēna & alij probāt [& multa vniuersaliter] id est, vnitiue ac vnico medio, vt alij transtulerūt. [ipso vno om̄ia & adducēs & cognoscēs]. i. per propriam essentiam, vt est omnipotēs & cūcta p̄ſitans, cuncta inspiciens atq; efficiēs. [Etem̄ si secūdum vnam causam deus oībus existētibus esse tradit]. i. sicut & q̄a deus largitur oībus esse per suam indepēdentem, fontalem & fœcūdissimam causalitatē, [scd̄m eandem vnicam causam]. i. per eandem suam productiuā virtutem. [sciuit om̄ia, vt ex ipso existentia] præsertim q̄a producit res ex p̄uia cognitiōe & libere [& in ipso an̄ substituta] id est

Gene. 8 — Lib. Caus. — cognitionē diuinā oēs res creatas ideasq; an̄ cedere — E — Eccle. 23. Isaiæ 45 — F — Deū vnica sui forma actuq; simplici om̄ia facere atq; cognoscere — Proclus. Auicenna

A ta]id est,idealiter atq; causaliter præexistētia.[& non existentibus accipiet eorum.] id est,deus
non sumet rerum scientiam ex rebus. [sed & ipsis singulis eorum scientiæ erit largitor] id est,
conferet vnicuique eam quam habet sciētiam,quibusdam per infusionem,alijs per studium &
naturalis luminis inuestigationē,alijs per angelorum vel hominum informationem. Verita-
tis quippe cognitio qualitercunq; habeatur,à deo primæuæ principalit(er)q; donatur ac deriuat,
quamuis per media pauciora aut plura. [Non * videns deus propriam sui habet scientiam,al- † igit deus
teram autem communem,existentia omnia cōprehendens,].i.deus seipsum intelligēs,&cun-
cta quoq; existentia comprehendens,nō habet in se diuersam & distinctam scientiam suipsi-
us ac aliorum,sed vna & eadem scientia scit se,& alia cuncta, quamuis scientia ista diuersas ha-
beat nominationes,& secūdum rationis variam considerationē sortiatur distinctionem mul-
tiplicem.[Ipsa enim seipsam omnium causa cognoscēs collocatio,vbi eorum quę ab ipsa sunt,
& quorum est causa ignorantiæ?].i.cum causa prima seu sapiētia eius seipsam sciat esse omniū
causam,vbi vel quomodo poterit in ea collocari,aut esse ignorantia suorum effectuū?[Hac er
go deus existentia cognoscit].i.deus cognoscit ea quæ sunt sciētia æternali[nō scientia existē-
tium].i.nō scientia à rebus accepta[sed ipsa sua]id est,sua scientia seu cognitione increata,quę
est sua substantia.[Etenim & angelos scire aiunt eloquia,quæ sunt super terram]id est scirptu- Angelos ter-
ræ docent,q angeli noscunt ista inferiora,de quibus multoties instruūt homines,& futura prę- rena scire
dicūt,vt in libris Mosi & prophetarum & euangelijs copiose docetur[nō sensibus hoc cogno- Exodi.33
scentes sensibilia & terrena]id est,nō per corporeos sensus,cū sint incorporales ac simplices spi- Isaiæ 6.
ritus:propter quod etiam dum in corporibus sensibiliter apparent, in quibus corporibus or- Ezech.1 Apocal.
B gana sensuum foris monstrantur,ipsi per organa illa nil apprehendunt nec sentiūt,nec enim
sunt substantiales illorum formæ,sed motores. [Per propriam vero deiformis animi virtu-
tem & naturam].i.per intellectualem suam potentiam & simplicem mentis suæ intuitum co-
gnoscūt terrena ac cætera,& hoc ex concreatis sibi scientijs vel superiorum illuminationibus
seu alijs modis,prout super secūdum Sententiarum diffuse tractatum est. Illuc remitto lecto-
rem,hic dūtaxat simplici textus elucidationi insistens,ac verborum inuolutionem resoluens Affirmatio-
ac reserans. [¶In his autem quærere oportet,quomodo nos deum cognoscimus neq; intel nes de deo
ligibilem]id est,non comprehensibilem[neq; sensibilem,neq; quid vniuersaliter existentium partim veræ
existentem]id est, non entem aliquid ex his quæ communiter esse dicuntur. [Nunquid ergo partim fal-
aliquando verum est dicere,quia deum cognoscimus?]id est,q eum aliquo modo scimus? & sæ.
vtiq;[non ex sua natura].i.non à priori,cum scire sit rem per causam cognoscere,& primę cau Scire quid
sæ non est causa,nec eum in seipso clare inspiciendo. [Incognoscibile enim hoc]scilicet quid
sit deus[& omnem rationem & intellectum superans] haud dubium quin infinite. [Sed ex o-
mnium existentium ordinatione vt ex ipso prætenta & imagines quasdam & similitudines di
uinorum eius paradigmatum habente in summum omnium via & ordine secundū virtutem
C redeundū]hoc est,redeundū nobis est in ista peregrinatiōe scdm virtutem.i. scdm quod vale-
mus in summum oim.i.in dei altissimi cognitionē,ex ordinatiōe.i.ex consideratiōe ordinatis- Sapien.11
simæ dispositiōis rerum vniuersaꝝ,prætenta.i.cōseruata in rebus ex deo, qui in numero,pon-
dere & mensura cōstituit vniuersa,& ipsa ordinatiōe habēte & repræsentāte imagines quasdā
& similitudines.i.imitatiōes,cōformatiōes,seu assimulatiōes paradigmatū diuinoꝝ.i.exepla-
rium rationū mentis diuinæ,iuxta quaꝝ ꝑconceptionē facta & ordinata sunt oīa: nam operi
suo formam deus opifex indidit,iuxta Platonē,& sicut in Exordio Genesis S. edocuit Moses; Plato Gene.1.
deus in exordio res ipsas creauit,deinde creatas distinxit,distinctas quoq; deinceps ornauit.
Iccirco scdm Platonem,incōparabili pulchritudine mundus est. Sic ergo redire debemus ex
effectibus in causam supremam,via.i.processu consideratiuo ac medio quodam,& ordine.i.
habitudine & cōnexiōe plurimorum ad inuicem.[omnium ablatione].i. omnia abnegando
de deo,secundum quod nos ea capere possumus:quoniam in infinitum perfectius & excellen
tius competunt ei,q̄ intelligere valeamus: iccirco & cōueniunt ei excellentissime. Vnde subiū-
gitur:[& eminentia & omnium causa].i.summa & vniuersali causalitate,per quam scimus &
demonstramus à posteriori,q omnium rerum perfectiones in deo consistant.Hinc in mystica
fertur Theologia:Opportunum in eo omnium rerum perfectiones statuere, tanq̄ in prima & Via duplex
summā omnium causa.In his verbis gloriosus Theologus triplicem tangit viam,modum ac ascēdendi
ordinem ascendendi in dei cognitionem ex creaturis:videlicet viam ablationis & eminentiæ ex creatu-
atque causalitatis. Alibi vero ponit & viam positionis seu affirmationis, prout istud super ris ad cog-
Mysticam Theologiam potius habet locum. Insuper Iohannes Damascenus in exor- nitionē dei
dio libri sui testatur: Non reliquit nos deus in omnimoda ignorantia sui. Omnibus Iohā.Da.
enim

Ca. VII. enim cognitio existendi deum, ab ipso naturaliter est incerta. Ipsa etiam creatio & permanentia ac gubernatio magnitudinem prædicat diuinæ naturæ. Quibus verbis addit tertio primi libri capitulo: Qualiter cōtrariæ naturæ elementorum in vnius mundi consistentiam ac consummationem conuenissent, & indissolubiles permansissent, nisi aliqua virtus omnipotens ea congregasset, atq; indissolubiliter conseruaret. Quid est, aut quis est qui statuit cœlestia pariter & terrena, & omnia quæ commorantur, viuūt ac mouentur in elementis? Quid est qđ manet & regit prouidetq; hæc omnia incessabili motu, ordinate ac vniformiter, nisi creator & artifex horum, qui rationem ac legem imposuit eis, secundum quam machina mundi subsistit, fertur, durat, atq; deducitur? Nō enim fortunæ aut casui attribui potest talis virtus. Et dato φ generari sit casus, cuius erit ordinare? ¶ Præterea quantitas creaturarum consistit in multitudine & magnitudine, multitudo in generibus, speciebus ac indiuiduis, in similibus quoq; & diuersis ac permixtis. Magnitudo in mole & spatio, moles in massa & pondere, spacium vero consistit in longo & lato ac profundo, decor creaturarum est in situ ac specie, motu & qualitate. [Proinde & deus in omnibus agnoscitur]. i. in vniuersis & singulis, sicut causa in suis effectibus, imo quælibet creatura in aliqbus suum repræsentat factorē, & quo plura simul pensantur cum sua coordinatione, proprietate, decore & efficientia, eo pręclarius in illis potest cognosci, potentia, sapientia bonitasq; creatoris. [& sine omnibus,] quoniam per se solum potest se manifestare qbus vult, & supmæ hierarchię angelicę sic aliqua pādit [& per sciam deus cognoscitur] qui loquitur per Osee prophetam: Scientiam dei volo plus q̄ holocausta. His consonat illud libri Sapient. Vani sunt omnes homines, quibus non subest scientia dei. A magnitudine enim speciei creaturæ, poterit cognoscibiliter horum creator videri. Vnde in Ecclesiastico scriptum est: Vide arcum, & benedic qui fecit illum. Valde speciosus est in splendore suo. [& per † iustitiam]. i. per effectus & opera iustitiæ suę cognoscitur deus, vt patuit in plagatione Aegyptiorum, in generali diluuio, in destructione Chananæorum. Hinc dominus dixit per Mosen Pharaoni: Iccirco posui te, vt ostenderem in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra. [& est eius & intelligentia, & ratio, & scientia] id est, ista conueniunt deo, & eminentissime sunt in eo. Mentes item creatæ suo modo intelligunt deum, & sciunt, & ratiocinantur de ipso, & sic habent intelligentiam, rationem, scientiamq; de ipso. [& tactus, & sensus, & opinio, & phantasia.] Constat deum tangi non posse tactu corporeo, sed spiritali, qui est realiter intellectus, nisi φ verbum incarnatum per assumptam naturam palpabile fuit: Palpate, inquiens, & videte. Vnde in prima sua Canonica S. dixit Iohan. Manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Veruntamen deus metaphorice & in suis effectibus dicitur aliquo modo attrectari seu palpari, iuxta quod loquitur Paulus: Deus diffiniuit statuta tempora, & terminos habitationis hominum, quærere deum, si forte attrectent eum aut inueniant. Sic & sensus spiritualis est de deo, iuxta illud Iohan. Scimus quoniam filius dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus deum verum. Porro diuersæ opiniones fuerunt & sunt de deo & attributis ipsius. Rursus q̄uis ipse non sit directe aut proprie subiectum aut obiectum phantasiæ seu imaginatiuæ potentiæ, vt in libro Procli & de Causis ostenditur, attamen sensitiuę potentiæ interiores & exteriores concurrunt & cooperant ad intellectuales actiones circa ipsum: sed & aliqui rudiores, qui se super omnia materialia nequeunt faciliter eleuare, grosse & indecenter phantaziari solent & imaginari de deo, inter quos fuerunt rudes & indoctissimi illi hęretici, qui dixerunt deum in deitatis natura esse corporeum, & humani corporis lineamenta habere, quod hucusq; putāt quidam perditissimi insipientissimiq; Iudæi. [& nomen]. i. appellatio etiam cōuenit deo, qui Mosi sciscitanti: Quod est nomen tuum, respondit: Ego sum qui sum. Hęc dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Et iterum: Ego dominus, qui apparui Abraam, Isaac, & Iacob in deo omnipotente, & nomen meum Adonai non indicaui eis. [& alia omnia] sunt noīa eius per causam, aut aliquo modo præfato. [& neq; intelligitur] in hac vita secuti est, & quantum ad quid est [neq; dicitur]. i. non exprimitur per verba significantia plenarie quid sit [neq; nominatur] nomine notificante essentiam eius, iuxta illud Prouerbiorum: Quod nomē eius? & quod nomen filij eius, si nosti? [& non est quid existentium]. i. non est aliquid entium ordinis vniuersi [neq; in quodam existentium cognoscitur]. i. in nullo entium agnoscitur quid sit [& in omnibus omnia est]. i. ipse est omnia in omnibus, non essentialiter, sed causaliter. [& in nullo nullum]. i. non est in aliquo nihil aut non ens. [& ex omnibus & in omnibus cognoscitur] In omnibus enim apparet & repræsentatur. [& ex nullo in nullo]. i. ex nulla re creata cognoscitur in non vllo seu nemine. ¶ [Et hæc recte de deo dicimus, & existentibus omnibus laudatur secundum omnium analogiam]. i. ex cunctis rebus hymnizatur & celebratur, iuxta earum

Marginalia: Ibidē ca. 3. — Osee. 6. — Sapientię 13 — Eccle. 43. — † iustitiā — Exo. 7. 8. 9. 10. 11. 12 — Gene. 6. 7. — Iosue 12. 13 — Exodi. 9 — Deus quō tangibilis. — Lucæ. 24. — 1. Iohan. 1 — Actuum. 17 — 1. Iohan. 5 — Proclus. — Exo. 3 — Exo. 3 — Prouer. 30. — Colossen. 3 — Deus ab oībus laudaf creatura.

earum proportionem & mensurā, videlicet prout magis & minus in eis relucet perfectio dei, A quorum est causalis.i.causatiuus. [Et est iterum diuinissima dei scientia].i.est & alia cognitio seu contemplatio dei sublimior [per incognitionem cognoscens].i.per ignorantiam eum intendens,hoc est,per oīm abnegationem ab eo. [secundum super animum vnitatem] id est,per vnionem mentis cum eo,supermentalem,secretissimam,communi generi hominum prorsus ignotam.cum animus existentibus omnibus reducens].i.cuncta creata transcendens ac deserens. [deinde & seipsum relinquens] id est,contemplando ac diligēdo deum,se prorsus transiliens,obliuiscens,transgrediens, ita quod non attendit nec apprehendit seipsum, nec propriū actum,nec aliquid sui, transformatus & absorptus in superdilectissimum deum. [vtitur,] vel potius vnitur [superapparentibus radijs] id est,fulgoribus radiosis ac radiantibus splendoribus doni sapientiæ salutaris,flammigeræ,amorosæ,ac gratiosissimę illuminationis diuinæ. [Inde ibi inscrutabilis profundo sapientiæ illuminatus] id est,repletus, vnctus & copiose perfusus altitudine incomprehensibilis sapientiæ increatę ac pelago deitatis. Ista dei per ignorantiam cognitio,hæcq; contemplatio mysticę theologiæ,quę est internissima & abditissima mētis cum deo locutio, est altissima deitatis notitia,quam de ea in hac vita habemus,qua deo cōiungimur prorsus ignoto, in qua contemplatione mens amorosa & pura præ ingenti admiratione ac ardentissima dilectione,præcordialissima quoq; complacentia superamabilissimi,supergratiosissimi ac superserenissimi dei,à seipsa deficit,alienatur,ac defluit,& absorbetur in infinitas illas diuitias glorię sui dilecti,obdormiens in eodem, iuxta quod scriptum est: In pace in idipsum dormiam & requiescam. De his in expositione mysticę theologię,prout ordinauerit & concesserit dominus,diffusius est tractādum:tantisper hic tactum sit,vt ad illud mens B magis anhelet. [Et quidem & ex omnibus,quod quidem dixi, ipsa cognoscenda] id est,deitas ex cunctis & singulis creaturis est aliquo modo prætacto consideranda & agnoscenda, vt sæpius est expressum. Quæ quis magna & admiranda sit,appareatq; in magnis,mirabiliora tamen frequenter gloriosius operatur in minimis. [Ipsa enim est secundum eloquium omnium factrix].i.creatrix [& semper omnia compaginans].i.congruenter coaptans, [& insolubilis omnium congruentię & ordinationis causa.].i.effectrix indeficiens indeficientis conuenientię coordinationisq; omnium rerum,secundum exigentiam finis vniuersi. Hinc teste Apostolo, quæ à deo sunt, ordinata sunt. Qui etiam cohortatur: Omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis. Ordo quippe est optimum quid in rebus. Hinc in lib. Sapientiæ legitur Omnium artifex est sapientia,& attingit vbiq; propter suam munditiam. [& semper fines priorum].i. vltima superiorum [connectens principijs secundorum].i.altioribus sequentium,ita q̄ illa inter habeant conuenientiam magnam atq; pręcipuam, non tamen summum ordinis inferioris æquale est in infimo ordinis superioris in dignitate & perfectione. Sic infimum animalium connexum est supremo tantum vegetatiuo. Eccclesiastica quoque hierarchia, quo ad ordinem in ea supremum,connexa est, & multum assimilata infimo choro hierarchiæ angelicæ,non tamen illi æqualis secundum hunc statum. Propter quod de beatissimo Iohanne C Baptista dixit Saluator: Qui minor est in regno cœlorum, id est, infimus angelorum, maior est illo. Hinc in Elementatione sua theologica theoremate 146. Proclus disseruit: Omniū diuinorum processuum fines & sua principia assimilantur. Et theoremate ibi immediate sequētet Omnium diuinorum ornatuum summa assimilantur vltimis superpositorum. Et post pauca: Omnis inquit diuinus ordo sibijpsi coniunctus est tripliciter, hoc est,à summitate sui & medietate ac fine. Consonat his illud libri Causarum: Creatā se adinuicem sequuntur, & oportet q̄ continuatio & ligatio fit in eis. [& vnam vniuersitatis conspirantian & harmoniam pulchram faciens] id est,imprimens speciebus & entibus vniuersi naturalem conformitatem,& quasi ęquualenter quendam consensum vnanimem ac fixam concordiam, ita quod omnia tendunt ad vnum,& inuicem sibi bona communicant,ac mutuo se constipant, quemadmodum in exercitu cernimus,atq; in cantibus & musicis sonis,in quibus ex triplicib⁹ sonis ac vocibus,pulchra, suauis,ac iucunda surgit & confluit melodia,prout de hoc Plato, & ante eum Pythagoras, & post eos Cicero subtiliter conscripserūt,sanctusq; Augustinus libro de Ciuitate dei. Gregorius quoque beatus hinc tangit super illud Iob: Nunquid nosti ordinem cœli,aut pones rationē eius in terra? Vnde & in libro Sapientię fertur, quod sapientia illa omnium dispositiua, attingit à fine ad finem fortiter,& disponit cuncta suauiter. Hinc habet translatio alia: Vnam mundi conspirationem & congruentiā decentissime faciens. ¶ [Ratio vero laudatur deus à sacris eloquijs.] id est, deus in scipturis laudat vt ratio,id est mens rōnabiliter & sapientissime operans

De vnione mētis cum deo

Theologia ye mystica

psalm. 4.

Roma. 13
1 Corin. 14
Sapientię 7

Matth. 11
Proclus

Idem.

Lib. Causa.

Pythagor.
Plato.
M. Cicero
Augustin.
Gregorius.
Iob. 38
Sapient. 8

Ca.VII. rans,quamuis in nostra translatione raro aut nunquam sub hoc nomine ita laudetur:non so
lum quia & rationis & intellectus & sapietiæ est largitor [sed quia & omnium causas in seipso D
vniformiter præambiuit] id est,vniuersorum causas & rationes in seipso immutabiliter,idea
liter,æternaliter comprehendit, prçuidit,disposuit. [& quia per omnia implens peruenit,vt
eloquia aiunt,vsq; ad omnium finem.] .i. per bonitatis & lucis suæ influxum cuncta propor
Ierem.23. tionabiliter implens,sicut ait per Ieremiã: Cœlum & terram ego impleo,per suas largitiones
Sapien.7 largissimas vndiq; se diffundit, & vbiq; pertingit,vt iam ex Sapientiæ libro est allegatum.[Et
ante quidem hæc] .i.ab æterno ante hæc omnia[in omni simplicitate diuina supersimplifica
tur ratio.].i.ratio secundum quod conuenit deo,non est discursiua & imperfecta, sicut in no
bis,sed est incomparabiliter simplicissima mens in omni,id est,perfecta simplicitate intuens si
mul vnico actu cuncta & singula.[& ab omnibus est super omnia, secundum superessentiale
absoluta.].i.eleuata & libera secundum suum supersubstantialem modũ à nullo dependens,
cunctisq; præminens infinite. Propter quod subditur:[Ipsa ratio est simpla & vere existens ve
Veritas accipi bifar. ritas].i.ratio dei,est sua æterna, simplicissima,atq; per se subsistens inuariabilis veritas. ¶De
niq; veritas duplex esse communiter dicitur,vtputa veritas rei,& veritas propositionis seu ve
ritas mentis:& sicut deo excellentissime competit esse & ratio entis,essentia & natura:ita & ve
Veritas qd ritas rei,quæ est vera sua deitas,conformissima intellectui suo & intellectioni suæ de ea. Præ
terea cum veritas appelletur adæquatio intellectus ad rem intellectã,ipse deus dignissime nũ
cupatur verus,& veritas prima perfecta,quoniam suæ naturç ad suum intellectum est adęqua
Veritas in deo triplex tio plena & maxima. In ipso est veritas vitæ,veritas sapientiæ seu doctrinæ,veritasq; iustitiæ. E
Ab ipso omnis veritas rerũ causatur,& triplex veritas in creaturis intellectualibus fluit ac deri
Veritas in creaturis triplex uatur:veritas vtiq; vitæ,vitasq; doctrinæ, veritas quoq; iustitiæ. Hinc sicut à facie vna in diuersis
speculis plures resplendent imaginęs,sic à veritate increata æterna,plures in creaturis originã
tur,imprimuntur,resultantq; veritates. Rursus quemadmodum vno in speculo plurimorum
vultuum similitudines quædam apparent,ita in ipsa vna simplici veritate diuina, omniũ crea
Fides qd. turarum veritates exemplariter splendent[Circa quam vt puram & non errantem omnium
scientiam diuina fides est vnicũ credentium fundamentum,eos collocans veritati & eis veri
Tho.Aq. tatem.]Ista est diffinitio fidei, quæ est theologica virtus,quæ diffinitio,vt sanctus Thomas di
Hebræ. 11. cit,in Secunda secundæ, tractatu de fide, est eadem cum diffinitione fidei, quam ad Hebræos
ponit Apost. Fides est,inquiens,substantia rerum sperandarũ,argumentum non apparentiũ.
Quæ descriptio quamuis non ponatur sub forma diffinitionis,omnia tamen includit, ex quibus fi
des potest congrue diffiniri,& possunt verba illa Apostoli ad formam diffinitionis sic redigi:
Fides est habitus mentis seu intellectus, quo inchoatur in nobis vita æterna,id est beatifica vi
Fidei diffinitio alia sio,faciens intellectum assentire non apparentibus. Porro diffinitiones fidei assignatæ ab aliis
Augus. sunt quædam explicationes & declarationes diffinitionis Apostoli, vt cum asserit Augustin.
Fidei diff.3 Fides est virtus,qua creduntur quæ non videntur,& dum loquitur Damascenus:Fides est con F
Iobi.Da. Fidei dif.4 sensus non inquisitus. Et rursus lib.4.cap.2. Fides est eorũ quæ sperantur,hypostasis.i.subsiste
Fidei dif.5 tia. Et cum Hugo affirmat: Fides est certitudo mentis de absentibus, supra opinionem & in
fra scientiam. Itaq; fides diuina .i. fides catholica, quæ est virtus, præsertim fides formata,est
fundamentum vnicum.i. virtus cognitiua prima,& fundamentalis credentium deo,cuius au
thoritati credunt,& cuius veritati innituntur credendo. Ideo dicitur fides esse & versari circa
scientiam omnium puram & non errantem,id est,circa increatam & infallibilem veritatem o
mnia cognoscentem,quæ est fidei huius obiectum,collocans eos veritati .i. coaptans & appli
cans ipsos veritati credendorũ,& veritatem illam ipsis couniens. Etenim fides sua luce intelle
Bona fidei. ctum perfundit, & inclinat ad consentiendum credendis. Hinc aliæ translationes clarius ha
bent:Collocans eos in veritate,& veritatem in eis. Vna etiam dicit: Fides est stabilis creden
tium sedes.[incredibili incommutabilitate simplam veritatis scientiam habentibus credulis]
.i.ipsis fidelibus habentibus scientiam simplam, id est simplicem, incompletam, seu inchoa
tam notitiam. Nam & scientia interdum accipitur pro fidei cognitione,vt in libro Iob: Scio
quod redemptor meus viuit,& in nouissimo die de terra surrecturus sim. Apud Iohannem
quoque:Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die: incommutabilitate incredibili,
id est, firmissime,ita quod maluit mori,quàm à fide recedere,sicq; stabilitate & firmitate incre
dibili adhærent fidei veritati. [¶Ipsa enim est scientia adunatrix cognoscentium & cognito
rum]id est,fides est quædam notitia, coniungens ipsos qui credunt, veritatibus diuinorum
quas credunt.[ignorantia vero transmutabilis semper.]id causa & meritoria ratio separatio
nis, qa

A nis,quia per eam meretur homo separari à deo,& separatur à veritate. Propter quod dixit Apostolus:Qui ignorat,ignorabitur:quod de ignorantia iuris,& nescientia affectata potissime verum est.[& ex seipso ignoranti separationis causa]id est,ratio diuisionis damnabilis nescienti,quod tenetur scire.Causa inquam ex seipso,id est, ex sui ipsius negligentia aut prauitate, vel causa separationis ex se,id est,à se,quia per ignorantiam huiusmodi perdit seipsum,& recedit à se ad vana & ad insanias falsas. Vnde dixit Apostolus:An nõ cognoscitis vosmetipsos nisi forte reprobi sitis. [In veritate credentem iuxta sacrum verbum nihil remouebit eã, quæ est secundum veram fidem lætitia.] id est,eum qui vere credit,vel qui credit in veritate in deũ, nulla prosperitas, nulla aduersitas auertet à gaudio spiritali, quod habet credẽdo per fidẽ formatam. De quo ait Apostolus:Deus spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo. [In qua mansionem habebit stabili & intransmutabili vniformitate.] id est, in fide & eius cognitione ac consolatione fixus immobilisq; manebit, sicut in electissimis innumerabilibusque martyribus vtriusq; sexus huberrime patuit, quorum fidem atq; constantiam deus per innumera & præclara approbauit miracula. Vnde Corinthios hortatur Apostolus:Stabiles estote & immobiles,abundantes in opere domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in domino. De hac fidei virtuositate,efficacia & consolatione diffuse scribit Apostolus ad Hebræos. [Etenim scit ad veritatem vnitus]id est,deo ac fidei veritati coniunctus. [vbi bene habet]id est,qualiter stet,& vbi sit fixus. [& si multi corripiant eum tanquam mente excedentẽ] id est,quamuis perfidi & insensati redarguãt, derideãt,persequantur eum quasi delirũ & amentem. [Latet quidem velut imago eos erroris à veritate per veram fidem mente excedens.].i.

B fidelis iste mente excedens,id est,in diuina transcendens,& in deum per raptum & ecstasim proficiscens per fidem sanctam,latet illos iniquos & excæcatos,quantum ad sua interiora, tanq̃ imago erroris,id est, sicut falsitati & erroribus totaliter deditus, secundum eorum æstimationem,à veritate,id est per recessum & alienationem à veritate. Hi tales in tormentis dicturi sunt illud libri Sapien. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam. De quibus Apost. Ludibria,inquit,& verbera experti. [Ipse autẽ vere scit seipsum].i. vere & humiliter se cognoscit Christianum & in statu salutis, saltem scientia coniecturali atq; probabili. [non q̃d aiunt illi insanientem].i.non cognoscit se esse amentem vel insanum. [sed instabilitate & mutabilitate circa largissimum erroris variũ ambitum p immobilem,& semper secundum eadem,& sic sic habentem veritatem liberatum]hoc est,ipse cognoscet se liberatũ à laqueis diaboli, ab instabilitate & mutabilitate.i.à cordis fluctuatione & inconstantia,circa ambitum,id est, per vagationem erroris variam,largissimam.i.multiplicẽ copiosam, iuxta illud: In circuitu impij ambulant,quia de vno errore labuntur in alium,per veritatem immobilem habentem se semper sic sic.i.eodem modo,& secundum dispositionem eandem,cui adhærendo stabilitur ac liberatur. Vnde ait Saluator: Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis, & cognoscetis

C veritatem,& veritas liberabit vos. Hinc Ephesios monet Apostolus: Iam non simus paruuli fluctuantes,nec circumferamur omni vento doctrinæ. Et alibi: Teneamus inquit,spei nostri confessionem indeclinabilem. [Sic ergo secundum nos diuinæ sapientiæ principales duces].i.maiores prælati,vt sancti episcopi, & perfectiores doctioresq; viri, Christianæ theoriæ magistri. [pro veritate moriuntur omni die.]quibus Christus prędixit: Trademini à parentibus & cognatis & fratribus & amicis, & morte afficient ex vobis. [testimonium perhibentes, vt est consequens,& verbo omnino & opere vnicę propter Christianos vere scientiæ].i.protestantes omnino.i. perfecte verbo prædicationis & opere conuersationis atq; constantiæ,ac proprij sanguinis effusione propter Christianos.i. ad fidelium ædificationem,scientiæ vnicæ veræ.i.doctrinæ fidei orthodoxę catholicæ,vt consequens & decens est[hoc est omniũ ipsam esse & simpliciorem & diuiniorem,magis autem ipsam esse solam,veram & vnam & simplam diuinam scientiam.].i.hanc doctrinam & fidem ac legem Christianorum,inter omnes sectas esse nunc solam scientiam salutarem,vnam, veram ac simplicem,sine omĩ plica falsitatis,duplicitatis & simulationis. Hinc in Actis princeps ait apostolorum: Iesus Christus lapis est, qui factus est in caput anguli,& non est in aliquo alio salus. Nec enim nomen sub cœlo datũ est hominibus,in quo oporteat vos saluos fieri. Qui & in epistola sua fatetur: Prophetæ contestati sunt hanc esse veram gratiam,in qua statis. Hoc est quod Christus asseruit: Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. Et rursus: Qui non credit, iam iudicatus est, q̃a non credit in nomine vnigeniti filij dei.

[Margin notes: 1.Cori. 14. | 2.Cor. 13. | Roman. 15 | 1.Cor. 15 | Hebræ. 11. | Sapien. 5 | Hebræ. 11 | Psalmo. 11 | Iohan. 8. | Ephe. 4 | Hebræ. 10 | Lucæ 21. | Actuum. 4 | Psalm. 117. | 1.Petri 5 | Iohan. 14. | Iohannis 3]

Capitis huius VII. translatio alia clarior.

Sapiētiā increatā eē super omnē creatā sapientiam. psalm. 146

AGE vero bonam illam æternamq; vitam, si placet, tanq̃ sapientem, atq; vt ipsam sapientiam celebremus: imo vero & omnem sapientiam procreantem, & super omnē sapientiam intelligentiamq; eminentem. Deus enim non solum exuberat sapiētia, sapientiæq; eius non est numerus: sed omnē rationem & intellectum sapientiamq; excedit. Itaq; mirabiliter intelligens vir ille reuera diuinus, communisq; noster nostriq; præceptoris sol ait: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus: non solum quia omnis humana cogitatio ad firmitatem stabilitatemq; diuinarum perfectissimarumq; intelligentiarum comparata, error quidam est, verum etiam quia theologorum mos est, quæ ad priuationem pertinet de deo conditione quadam opposita prædicare. Sic igitur sacræ literæ inuisibile dicunt lumen omnium fulgentissimum, eumq; qui laudes omnes & nomina iure sibi vendicat, ineffabilem, & absq; nomine nuncupant. Præterea præsentem omnibus, ex omnibusq; compertum, incomprehensibilem & nusq̃ inuestigabilem asserunt. Hac vtiq; ratione diuinus Apostolus in præsentia stultitiam dei dicitur celebrare, quod videlicet in ea præter ratiōem modumq; apparet, ad ineffabilem omniq; ratione superiorē referens veritatem. ¶ Verum quod alibi dixi, quādo more nostro, quæ supra nos sunt accipimus, atq; ea virtute confidimus, quæ vna cum sensibus alitur diuina nostris conferens, fallimur. Quippe cum diuinum illud archanum iuxta apparentem nobis speciem persequamur: operæpreciū fuerat animaduertere nostrū intellectū, partim quidem habere intelligendi virtutem, per quā intelligibilia cernit, partim vero vnionem quandam excelsiorem intelligentia, per quam his quæ super intellectum sunt, coniungitur. Eiusmodi igitur vnione cognoscenda sunt diuina, nō humano quodam more, sed quatenus ipsi toti nos totos excedimus, nosq; integros deo dedimus. Præstat enim esse dei, q̃ nostri iuris. Ita demum diuina nobis tradi poterunt, si cum ipso deo fuerimus. ¶ Hanc igitur irrationalem & amentem stultamque sapientiam eminenter celebrantes, dicamus, omnis intellectus, rationis, omnisq; sapientiæ & intelligentiæ causam esse, ipsamq; esse omne consiliū ab ipsa cognitionem intelligentiamq; omnem existere, in eo omnes cognitionis sapientiæq; thesauros absconditos esse, atq; vt consequenter ex illis quæ iam diximus prosequamur, causa illa super sapientiam vniuersam consistens, omnemq; comprehendens ipsam sapientiam, et totā vniuersalr & q̃libet procreat singulatim. ¶ Ex ipsa pfecto intelligibiles intellectualesq; angelicarum mentium vires, simplices ac beatas intelligentias habent, nec in aliquibus diuisibilibus, nec à diuisibilibus, siue sensibus, siue rationibus discurrentibus, cognitionem diuinam colligunt, nec ab aliquo communi ad ista simul comprehenduntur: sed ab omni materiali conditione multitudineq; absolute, intellectualiter, immaterialiter, vniformiter intelligibilia intelligunt diuinorum. Est sane in ipsis intellectualis virtus & actio per impermixtam incōmutabilemq; puritatem desuper illustrata. Propterea compos ad diuinas intelligentias contuendas, dum partim quidem per naturā impartibilem immaterialemq;, partim etiam per vnionē quandam, vt ita diximus, deiformem ad diuinam & plusq̃ sapientem mentem ratiōemq; pro viribus conformatur. ¶ Aiæ q̃q; facultatē rōnalem per diuinā sapiam hñt, rerum veritatē circulari q̃dā discursu quærentes. Atq; in eo q̃dē vnitis mentibus illis inferiores, q partibili variaq; cōditione speculando pcedūt. In eo vero q multa in vnū colligūt, intelligētias angelicas, q̃tum aiabus cōueniūt, assequunt. Si qs pterea sensus etiā ipsos esse vestigiū aliquod sapiæ dixerit, nō aberrabit. Dæmoniaca quoq; mens, qua ratione mens est, ex illa dependet. Quatenus vero mens est q̃dammō demens, neq; sciens, vel neq; volens eo ipso q̃d naturalr appetit pfrui, proprie vtiq; defectionē quandā à sapia noiare decet. ¶ Diuinā q̃dē sapiam esse ipsius vniuersæq; sapiæ & intelligentiæ ois, rōnisq; & sensus cuiuslibet principiū & causam, institutoremq; & perfectionē, & conseruationē atq; terminum, supra diximus. Verum q̃nam pacto deus ipsa sapia vniuersa superior celebrat tanq̃ sapia & intellectus & ratio atq; cognitor. Quo enī mō intelligibile qcq̃ intelliget, cū intellectuales nō habeat actiones? Aut q̃uo percipiet sensibilia, qui sensus vniuersi fines excedit? Scire tamen illum oia, nihilq; diuinā cognitionē effugere, sacra testantur eloquia. Cæterum q̃d sæpe iam monui, diuina mysteria, vt deū decet, accipienda sunt. Sic itaq; intelligentiæ sensusq; vacatio nō defectū in deo significāt, sed excessum, quēadmodū & irrationale ipsi q̃d sup rōnem est adhibemus, & impfectionē ei q̃d supra partes, & añ perfectionē extat, & intangibilem inuisibilemq; caliginem inaccessibili luci, qua vel ratione visibile lumen exuperat. ¶ Diuinus igitur intellectus oia cōtinet, cūctis eminēte cognitiōe p ipsam oim causam in seipso intelligentiā oim anticipās. Priusq̃ angeli fieret cognoscēs angelos atq; pducēs, cæteraq; oia ex intimis suis, ab ipso, vt ita loquar, exordio noscens, ad essentiamq; perducens.

S. Paul. Hierothei et Dionysii cōmunis magr. 1. Corint. 1

Deū nō humana sed diuina vtute percipi.

Sapiētiā in causatā sup oēa affirmādā atq; negandam.

Contēplatiões btīū angelorū eē ab æterna sapiētia

Animarum sciētias esse a diuina sapientia.

Mentes dæmonū esse ab increata sapiētia

Negatiões in diuinis nō defectū sed excessū significant.

Hebræ. 4 1. Iohan. 3

Cognitionē diuinā oēs res cāsas excedere

Idq;

Eccle. 23. Daniel. 13.

Idq; arbitror sacrum eloquium significare dicens, qui omnia nouit anteq̃ fierent. Intellectus A enim diuinus non res ipsas nouit ex ipsis: sed ex seipso, atq; in se per causam omnium notitiã, cognitionem essentiamq; anticipat, & excellenti ratione comprehendit, non distractus in singula, sed per vnam causę comprehensionẽ omnia sciens atq; continens. Queadmodũ & lumẽ per causam in seipso notitiam tenebrarum anticipat, non aliunde tenebras pręter q̃ ex propria claritate cognoscens.

Deũ vnica sui formaet actu simplici oia facere & cognoscere. Roman. 11

¶ Diuina igitur sapientia seipsam cognoscens, cuncta cognoscit. Materialia quidẽ immaterialiter, impartibiliter partibilia, vnice multa, intuitu videlicet vno cuncta cognoscens atq; producens. Nempe si per vnam causam deus essentiam omnibus impartit, per eandem quoq; causam vnicam. Scit insuper omnia, quippe cum in ipso sint, & in ipso ante subsistant. Neq; igitur ex rebus rerum accipiet notionem, sed ipse singulis id præstabit, vt & se & alia noscant. Deus igitur non aliam quidem sui, aliam vero aliorum scientiam habet Ipsa nanq; omnium causa secernens, quonam pacto cogitari potest, quæ ab ipsa sunt, quorũ ve ipsa cã est ignorare? Hac igitur ratione deus cuncta cognoscit, non quidem vlla reℽ, sed ipsa suipsius scientia noscens. Iam vero & angelos sacra eloquia tradunt terrena cognoscere, non quia per sensus sensibilia discant, sed quoniam per propriam intellectus sui quodammodo iã diuini virtutem naturamq; contemplentur.

Angeli quõ inferiora cognoscunt
Exodi. 33.
Affirmationes de deo. ptim vę, ptim falsę sũt

¶ Inter hęc quærendum est, quomodo nos cognoscamus deum, cum neq; intelligibilis sit neq; sensibilis, neq; omnino aliquid existentium. Forte vero id reuera dicemus, nos deum nõ ex ipsius natura cognoscere (hoc eñ est ignotũ, omnemq; rationẽ intelligentiãq; excedit) sed ex ipsa reℽ oĩm ordinatissima dispositione, vt ab B ipso producta, & imagines quasdam similitudinesq; diuinoℽ ipsius exemplarium præ se ferẽte, ad illud quod omnia supereminet via ordineque pro viribus nos ascendere, dum videlicet omnia de illo negamus, singulaq; transcendimus, causam duntaxat omnium asserentes. Quãobrem & in oĩbus deus agnoscitur, seorsumq; ab omnibus, & per cognitionem, & per ignorationem deus ipse percipitur, atque est ipsius intelligentia, ratio, scientia, tactus, sensus, opinio, imaginatio, nomen, cęteraq; oĩa. Rursus nec intelligitur, neq; dicitur, nec nominatur, nec est aliquid eorum quæ sunt, neq; apprehenditur in aliquo existentium. Item in omnibus omnia est, & in nullo nullum. Præterea ex omnibus cognoscitur ab omnibus, & ex nullo nulli.

¶ Etenim ista quoq; recte de deo dicimus, deusq; rite ex omnibus celebratur per quandam omniũ (quorum ipse causa est) comparationem atq; proportionem. Est item diuinissima dei cognitio, quæ per ignorationẽ quandam prouenit secundum vnionem intellectũ sublimiorem, qñ mens rebus omnibus posthabitis seipsam quoq; dimittit, atq; ita radijs superlucidis copulat, & illinc & ibi inscrutabili sapientię profundo penitus illustratur. Iam vt ex omnibus etiam (sicut dixi) deum inuestigare fas est. Ipse enim (iuxta sacrum eloquium) efficit omnia, & harmonice cuncta componit, contextumq; & ordinem rerum inuicem indissolubilem vbiq; conseruat, quatenus superiorum fines sequentium principijs vbiq; coarctat, atq; ita vnam harmonicamq; vniuersi conspirationem pulcherrime fabricat.

Prouer. 8

Deus quare nominat rõ
Iohan. 1.
Hebreo. 4.
De veritate
De fide

¶ Ratio vero deus à sacris eloquijs no C minatur, nõ solum qa rõnis & mentis sapiæq; author est, sed etiam quia causas oĩm vniformiter in se anticipat, & quoniã per singula discurrendo dispensat vsq; ad oĩm finem, vt sacra tradunt eloquia. Atq; pręterea quoniam diuina ratio super omnem simplicitatem se protẽdit, & ab omibus secundum superessentiale munus eminenter absoluitur. Hęc itaq; ratio est simplex vereq; existens veritas, circa quam vt puram & nusq̃ aberrantem vniuersorum cognitionem fides diuina consistit, stabile credentium firmamentum, quę qdem hos in veritate collocat, atque in ipsis collocat veritatem identitate quadam nunq̃ dissuasibili, simplicem veritatis cognitionem habentibus, qui iam crediderunt.

De fidei firmitate.
Roman. 8.

¶ Proinde si cognitio cognoscentes inuicem cognitaq; coniungit, ignorantia vero permutat semper, ignorantemq; à seipso seiungit: nimiℽ eum qui in veritate credit (vt sacer tradit sermo) nihil ab ipso veræ fidei firmamento vel causã dimouet, in qua sane constantiã immobilis immutabilisq; identitatis habebit. Qui enim veritati coniunctus est, q̃ bene se habeat profecto nouit, etiam si multi eum corripiant velut amentem. Latet enim eos, vt par est, hunc ipsum ex errore iam erutum per intemeratam fidem excedere, veritati coniunctum. Ipse vero reuera seipsum nouit, non vt ferunt illi furentem: sed ab instabili omnifariamq; variabili errore semotum, propter ipsam veritatem simplicem, semperq; secundum eadem & eodem modo sese habentem. Hac itaq; ratione diuinæ sapientię nostræ præcipui duces pro veritate quotidie mortem obeunt, testificantes (vt decet) omni sermone simul & opere, pro singulari Christianorum veritatis cognitione, hanc videlicet esse oĩum scientiarum simplicissimam atq; diuinissimam, imo hanc esse solam veram vnicamq; hãc simplicem diuinorum cognitionem.

Fides catholica testimonijs martyℽ solida.

PARAPHRASIS HVIUS CAPITVLI VII

Psal. 146 Audemus deinde deum, sicut sapientem, & sicut per se sapientiã, vel potius sicut omnis sapientiæ substantificatorem & superexistentẽ super omnem sapientiam & prudentiam: quia deus non tantum est superplenus sapientia & sapientiæ eius non est numerus, sed collocatur super omnem rationem, & mentem, & sapientiam. Et hoc supernaturaliter intendens beatus 1. Cor. 1. Paulus, qui est sol communis Hierotheo & mihi, dicit stultum dei sapientius esse hominibus, quod non tantum ideo dicit, quia omnis humana deliberatio error quidem esse inuenitur, si stabilitati diuinorum & perfectissimorum intellectuum comparetur, sed & quia consuetum est profundioribus theologis attribuere deo congruentes ipsi priuationes per positionem contrariorum, vt efficatior sit priuatio & sublimior insinuatio. Habac. 11 psalm. 105. Hac consideratione dicunt scripturæ clarissimum esse lumen inuisibile, & multum laudabilẽ, Genesis 3. Iudicum 13. & multipliciter noĩabilem esse ineffabilem, & noĩabilem & oĩbus præsentẽ, & ab oĩbus inuen- Roman. 11. tum, dicunt esse incomprehensibilem & inuestigabilem. Hoc ergo modo Apostolus sapien- Isaiæ 40 Ephes. 1 tiam dei vocat stultitiam, quia continet ea quæ præter rationem videntur, & secundum intellectum humanum inconuenientia. Et hoc facit Apostolus vt mentes transferat ad cognitionem ineffabilis veritatis, quæ est ante omnem rationem. Sed vt alibi diximus, nos accipientes ea quæ supra nos sunt, secundum naturæ nostræ corruptæ proprietatem, & secundum æstimationem sensuum nostrorum, quibus connutriti fallimur diuina comparãtes decipimur in eo, quod scdm sensibilium apparentiam exequimur diuinam & ineffabilem rationẽ. Sciendum est autem ꝙ mens nostra habet virtutem ad intelligendum, quam dicere possumus theoricũ intellectum, per quam mens intelligibilia inspicit. Habet præterea mens vnitionem, quam intelligimus summum affectionis apicem, quẽ proprie perficit dilectio dei, extendentẽ per exercitium naturam mentis per quam mens coniungitur theorijs, tam naturam suam, q̃ exercitia sua excedentibus. Per hanc ergo vnitionẽ oportet nos cognoscere diuina, nõ secũdum sobrietatem intelligentiæ nostræ, sed statuendo nos supra nosipsos tota virtute deo vnitos, iuxta il- 1. Cor. 1. Threno. 3. lud Leuabit se supra se. Et: Qui adhęret deo, vnus spũs est cum eo. Melior siquidẽ status est esse dei per hanc gratiæ vnitionem, q̃ esse nostri ipsorum per solam naturę conditionẽ: quia tunc tandem diuinis muneribus copiose ditamur, quando deo vnimur. Huius superintellectualis vnitionis æternam sapientiam, irrationalem & amentẽ & stultam excedenter laudantes dicimus, quod ipsa est causa omnis mentis & rationis, & omnis sapientiæ, & omnis prouidentiæ, & ipsa est omne consilium, & ab ipso est omnis cognitio & prudentia, & in ipsa sunt omnes thesauri sapientiæ & cognitionis absconditi. Etenim iuxta consequentiam prædi- Coloss. 2 ctorum supersapiens & omnisapiens causa, scilicet diuina sapientia, quæ omnem superat & continet sapientiam, est substantificatrix & ipsius per se sapientiæ & vniuersalis & cuiuslibet particularis & ex ipsa angelicæ mentes, quæ intelliguntur & intelligunt, habent simplices & beatos intellectus non congregantes diuinam cognitionem in rebus diuisibilibus, vel ab ipsis, aut à sensibus corporeis, aut à sermonibus corporeis, necꝫ ab aliquo communi ex istis collecto, sed existentes munde ab omni materiali multitudine intellectualiter, immaterialiter, & vniformiter intelligunt ea quæ in deo sunt intelligibilia. Habent etiam virtutem intellectualem & operationem resplendentem puritate munda in se, necꝫ aliunde maculata, & conspicacem diuinorum intelligibilium simpliciter & immaterialiter: Et dictæ mentes sunt diuinitus vnitæ, & iuxta angelicam possibilitatem conformiter reformatæ ad diuinam & resplendentem & mentem & rationem. Item propter diuinam sapientiam habent & animæ rationalitatem, per quam diffuse & circirculariter existentium veritatem circumquaqꝫ inquirunt, & per diuisibilem & largissimam varietatem inquisitorum deficiunt ab vniformibus mentibus angelicis. Per multorum tamen sensibilium collationem ad simplicem contemplationem manuductæ intellectibus angelicis iuxta possibilitatem suam comparantur. Si autem aliquis dixerit & sensitiuam cognitionem esse qualemcunqꝫ resonantiam & imaginem diuinę sapientiæ, in hoc non errat. Et quidem dæmonum mens, secundum quod est mens, est ab æterna sapientia dei, tanq̃ à prima causa. In quantum autem est mens deprauata, nec desiderans veram sapientiam, neque sciens, neque volens, intantum non est dicenda sapientia, sed casus à sapientia. Quod autem diuina sapientia principium est & causa substantificatrix & perfecta, & custodia & finis, dictum est. Quomodo ergo ipse deus q est supersapiẽs sapia, excedẽs oẽm sapiam & mentẽ & rõnem & cognitionẽ, dicit esse mens aut ratio aut cognitor, aut quõ intelligit deus aliquid intelligibilium, cum nõ habeat intellectuales operationes, aut quõ cognoscet

sensibilia

sensibilia cū ipse sit collocatus super omnem sensum. Patet aūt ꝙ scripturę asserunt ipsum scire Hebr. 4.
A omnia & nihil effugere diuinam cognitionem, sed vt sæpe dixi diuina intelligi debent vt decet Iob. 42.
deū, scilicet non per defectum sed per excessum, vt dicatur esse sine mente & sine sensu, quia ē & cognoscit super omnem mentem & sensum, sicut attribuimus irrationabilitatem ei qui est super omnem rationem, & imperfectionem ei qui est super & ante omnem perfectionem, & lumen inaccessibile secundum excessum. Omīs etiam inuisibilis luminis dicimus esse caliginem 1. Timo. 6. impalpabilē rationi & inuisibilem menti. Vnde diuina mens oīa continet & ab omnibus segregata cognitione præaccipiens seipsam scientiam omnium, secundum ꝙ ipsa est causa oīm, sciens & in esse producens angelos causaliter anteꝗ̄ ipsi angeli fierent. Similiter & intra se præaccepit, antequā ipsa fierent, & à seipso, tanquam principio, & ea sciēs & ad esse producens, quod innuit scriptura dicens: Qui scit oīa antequam fiant. Diuina etenim mens non nouit existentia tanquam discens ea ex collatione existentiū, sed in seipsa, & ex seipsa causaliter præhabet & pręaccepit omnium scientiam & cognitionem & substantiam, & singula singillatim inspiciens q̄si ex causis varijs ea cognoscens, sed secundum simplicis causæ continentiam in seipsa est omnia sciens & continens, sicut lux visionem tenebrarum in seipsam causaliter præaccepit, & videt tenebras non ex alia causa q̄ ex lumine. Diuina ergo sapientia in quantum seipsam cognoscit, cognoscit omnia, materialia quidem immaterialiter, & diuisibilia indiuisibiliter, & multa vnitiue & in propria simplicitate oīa æternaliter cognoscit, & oīa ad esse perducit. Cum eñ deus secū

Myst. theo. Cap. 4.

1. Iohan. 3.

B dum vnam simplicem causam oībus existentibus esse tradidit, consequitur vt secundum eandē causam causaliter sciat omnia, tanꝗ̄ ex ipsa causa existentia & in ipsa præexistentia, neꝗ percipit existentium cognitionem ex ipsis existentibus, sed singulis existentibus se & alia cognoscētibus & sui & aliorum cognitionem largitur. Non enim deus habet vnam propriam suīpsius cognitionem & aliam communem existentium omnia comprehendentem, sed cognitione sui cognoscit omnia. Ipse enim cognoscens seipsum causam omnium extra se non videtur alicui intendere, nec ignorat ea quæ à se sunt, & quorum ipse est causa. Deus igitur cognoscit existentia non scientia existentium, sed scientia suīpsius. Sed & angeli dicuntur scire omnia quæ sunt in terra, non quod cognoscant sensibilia per sensus corporeos, sed secundum propriam virtutem & naturam mentis suæ deo conformis. Præterea inquirendum est quomodo nos cognoscimus deum, cum ipse nec intelligibilis sit neꝗ sensibilis. Neꝗ omnino sit aliquid existētium. Cui veraciter respondetur quod nos deum cognoscimus non ex natura ipsius, secundum naturam enim suam ipse ignotus est, & omnem rationem & mentem excellit, sed ex consideratione ordinationis vniuersitatis rerum tanquam ab ipso nobis proposita, & habente in se quasdā imagines, & assimilatiōes diuinorum exemplarium recte & gradatim iuxta nostram virtutem ascendimus in deum, qui est super omnia existēs, & ab eo, tanꝗ̄ oīa excedente, oīa auferimus, & ipsum omnium esse causam attendimus. Vnde & in oībus cognoscitur deus, & sine oībus: &

C per cognitionem deus cognoscitur & per ignorantiam & de illo est & intellectus & sermo, & scientia, & tactus, & sensus, & opinio, & phantasia, & nomen, & alia omnia: & iterum neꝗ intelligitur, neꝗ dicitur, & ipse non est aliquid existentium, neꝗ in aliquo existētium cognoscitur, & in omnibus omnia est & in nullo aliquid, & ex omnibus cunctis cognoscitur, & ex nullo alicui. Recte quidem deo omnium nomina attribuimus, & tanquam omnium causam ex omnibus existentibus laudamus secundum singulorum proportionem. Et est iterū diuinissima cognitio dei qua ipse cognoscitur per ignorantiam secundum vnitionem super mentem, quādo scilicet mens ab omnibus intellectualibus & intelligibilibus recedens, & tandem seipsam excedens vnitur radijs æternæ sapientiæ super capacitatem intellectuum splendētibus inde illuminata inscrutabili profunditate sapientiæ. Deus siquidem recte laudatur ab oībus, qui teste scriptura, causa est effectiua oīnium semper omnia concordans, & est causa indissolubilis concordationis & ordinis omnium & semper coniungens fines priorum principijs secundorū, & pulchre operans vniuersitatis conspirationem & harmoniā. Laudatur etiam deus à sacris scripturis vt ratio. i. attribuitur ei rationis officium, & hoc non tantum ideo quia ipse est largitor rationis & mentis & sapientiæ, sed quoniam ipse omniū causas in seipso vniformiter præaccepit, & quia teste scriptura: per omnia vadens pertingit à fine vsꝗ ad finem omniū, & ante hæc, quoniam diuina ratio ante omnem simplicitatem simplificatur, & secundum suam supersubstantialitatem quæ omnibus supereminet, ab omnibus est absoluta. Hæc est ratio existens simplex, & veritas existentis, circa quam tanquam mundam & non erroneam omnium cognitionem versatur fides diuina, quæ est stabilis collocatio credentium, collocans illos in veritate, & confirmans simplicem veritatem intransmutabili identitate in ipsis credentibus habentibus

Rom. 11.

Isa. 17. 40. psa. 32. 104.

Sapien. 8.

Ca.VIII Rom.8. cognitionem veritatis. Cum enim cognitio vnitiua sit eorũ qui cognoscũt ad cognitiua ignorantia autem ex seipso ignoranti semper est causa transmutationis & diuisionis. Sed credẽtem in veritate teste scriptura, nihil mouebit à lætitia quæ secundum veram est fidem, sed habebit in ea permanentiam immobilis & intrasmutabilis identitatis. Qui enim veritati vnitus est, ex ipsa vnitione bene nouit, quam bene sentit, quamuis multi corripiant ipsum tanquam mentis †excessum passum: Qui enim ex veritate per veram fidem extasim patitur, illos, vt dignum est, latet ex ipsorum errore. Ipse autem seipsum nouit non furentem, vt errantes ei imponunt, sed per simplicem veritatem semper secundum eadem & eodem modo se habentem, liberatum ab instabili & variabili diuisiõe circa largissimam varietatem erroris. Ita igitur principes & duces nostræ sapientiæ, scilicet apostoli & eorum discipuli pro veritate quotidie moriuntur, testificãtes omnibus, sicut conueniens est & verbo & opere & vnitiua Christianorum vera dei cognitione ipsam sapientiam esse omnia simpliciorem aut diuiniorem: imo ipsam esse solam & veram & vnam & simplicem dei cognitionem.

1.Cor.15

DE VIRTVTE, IVSTITIA, SALVATIONE, REdemptione: in quo & de inæqualitate. Caput. VIII.

SED quoniam diuinam ueritatem, & plusquam sapientem sapientiam & ut uirtutem laudant, & ut iustitiam theologi, & salutem ipsam uocant & redemptionem: age & hæc, quantum possibile nobis, diuina uocabula replicemus. Et quia quidem †thearchia om̃em excellit & superat utrunq; existẽtem & excogitatam uirtutem, nõ arbitror quemquam in diuinis eloquijs possidentium intellectum ignorare. Vbiq; enim theologia, & †dominã ipsam, & ipsis supercœlestibus uirtutibus segregans tradit, quomodo ergo eam theologi ut uirtutem laudant om̃i remotam uirtute, aut quomodo in ipsa uirtutis uocabulũ accipimus? Dicamus igitur quia uirtus est deus, ut omnem uirtutem in seipso præhabens, & superhabens, & ut om̃is uirtutis causa. & ut omnia per uirtutem inflexibilem & incircũfinitam producens, & ut a se essendi uirtutem, siue totã, siue singulas quasq; causalis. ¶ Et ens, & multipotens, non solum omnem uirtutem producendo, sed & super omnem per seipsam uirtutem essendo & superando, & multipliciter multis existentibus uirtutibus alias adducendo, & non etiã aliquando ualendo multas & in multum productas uirtutes super multam suæ potentificæ uirtutis infirmare facturam, & ineffabilium & incognitorum, & super inuisibilium om̃ia superante eius uirtute. ¶ Infinita aũt essentia potẽtis, & infirmitatẽ uirtute & nouissima consonantiũ sibi comprehẽdit & superat: sic & in his quæ secundũ sensum potẽtia sunt uidemus, q̃a super lucẽtia lumina, & usq; infirmas uisiões anticipãt, & magnitudines dicunt sonituũ in non ualde facile sonorum recipientes auditus subire. Oĩno em̃ non audiẽs non est auditus, & uniuersaliter non uidẽs, non uisio. Ipsa igitur multipotens dei distributio om̃ia existentia implet, & nihil est existentium quod oĩno priuetur habere quãdã uirtutẽ: sed aut intellectualem aut rõnalẽ, aut sensualẽ aut uitalẽ, aut eẽntialẽ uirtutẽ habet. Et ipsum, si iustũ dicere esse uirtutẽ, in esse habet a superessentiali uirtute. ¶ Ex qua sunt deiformes angelicarũ dispositionũ uirtutes ex ipsa & esse incausaliter habẽt, & oẽs suos intellectuales & immortales semper motus & fortitudinẽ ipsam, & indiminutum desideriũ boni ex multũ optima uirtute acceperũt, ipsa p̃mittẽte eis posse & esse hæc, & appetere sp̃ eẽ & posse hoc posse, appetere posse sp̃. Prouenijt aũt hæc inflexibili vir-

†copia.

† diuinã.

Deus q̃re dr̃ potentia.

Potentiã increatã supomnẽ fore creatã potẽtiã

Potentiã diuinam causam eẽ angelicarũ virtutum.

D E F

A flexibili uirtute & in hoies & animalia, & germina, & totam uniuersitatis natu rã, & uirtute unita sunt ad inter se inuicẽ amicitiã & societatẽ, & discreta ad esse, secundũ propriã singula quæq; rõnẽ et terminũ inconfusa et inpturbata, et uniuersitatis ordines et cumulationes in pprior optimũ persaluat. ¶ Et immortales angelicarũ unitatũ uitas immaculatas custodit, et cœlestes, et illuminatrices, et sydereas essentias et ordinationes immutabiles, et seculũ post se eẽ facit: et temporis ambitus discernit qdẽ processionibus, colligit uero reuersionibus, et ignis uirtutes inextinguibiles facit, et aquæ fluẽta nõ deficiẽtia, et aereã effusionẽ terterminat, et terram in nihilo collocat, fœcũdos eius partus incorruptibiles custodit, et in se inuicẽ elementorũ harmoniã et tẽperantiã inconfusam et inseparabilẽ saluat, et animi et corporis copulã continet, et germinũ nutritiuas et auctiuas uirtutes mouet, et superat essentiales oĩm uirtutes, et uniuersitatis insolubilẽ mansionẽ munit, & deificationẽ ipsa donat, uitrutẽ in hoc deificandis præstãs. Et oĩno nullũ est uniuersaliter existentiũ oĩpotenti munimine & circũstantia diuinæ uirtutis priuatũ. Quod enim uniuersaliter nullã uirtutẽ habet, neq; est, neq; quid ẽ, B neq; aliqua eius omnimode positio. ¶ Et quidẽ ait Elymas magnus: Si omipotens est deus, quomodo dicitur aliqd non posse? A q̃ nostro theologo male dicitur diuino Paulo dicenti, Non posse deũ seipsum negare, addens aũt, hoc ualde expauesco. Nũqd & insipientiæ debeo? Rideo puerorum ludentiũ ædificia super harenã, & infirmũ soluere tentans, & ueluti quadã incomprehensibili uisiõe considerare festinus de hoc theologicã uirtutẽ. Sumet eñ negatio casus ueritatis est. Veritas aũt ens est, & ueritatis casus ab existente lapsus. Si igitur ueritas ens est, negatio aũt ueritatis est casus ab existente, ex ente cadere deus non potest, & non eẽ non est: tanq̃ si qs dixerit non posse non potest, & nescire secũdũ priuationem nescit. Quod qdam sophos nõ intelligẽs imitatur certantiũ imperitos luctatores, qui sæpe infirmos eẽ cõtra certãtes opinãdo, secũdũ q̃d ipsis uidetur, & ad oẽs eos uiriliter umbratim pugnantes, & aera uanis ictibus fiducialiter percutiẽtes, æstimãt cõtra luctantiũ suorũ dñari: & seipsos prædicant, nesciẽtes illo C rũ uirtutes. Nos aũt theologũ, secũdũ qd possibile cõsiderantes, plus q̃ potẽtem deũ laudamus, ut oipotentẽ, ut beatũ, ut solũ potentẽ, & dominantẽ in potentia sua seculi, ut secũdũ nullũ existentiũ cadentẽ. Magis aũt & superantẽ oĩa existẽtia per uirtutẽ superessentialẽ, & oĩbus existentibus posse esse, & esse secũdũ magnitudinẽ superãtis uirtutis copiosa effusione donantẽ. ¶ Iustitia aũt iterũ deus uelut omibus quæ sunt secũdũ dignitatẽ distribuens laudatur, & mensurationẽ & formã, et ordinationẽ, et dispositionẽ, & oẽs ỽtutes & ordines, segregans unicuiq; iuxta uere existẽtẽ iustissimũ terminũ, & oĩbus eorũ singulorũ p seipsam actiõis causalis ens. Oĩa eñ diuina iustitia ordinat et terminat, et aĩa ab oĩbus clara et incõfusa saluãs, unicuiq; cognata oĩbus existẽtibus donat, scdm unicuiq; existẽtiũ insitã dignitatẽ. ¶ Et si hęc recte dicimus, quicũq; diuinis maledicũt, iustitia eos latet, suã in institiã in apto cõdẽnãtes. Aiũt eñ debere incẽ mortalibus immortalitatẽ, et imperfectis perfectũ, et per seipsos motis alterã mouentẽ necessitatẽ, et mutabilibus immutabilitatẽ, et perfecte potentia infirmis, et æterna eẽ tẽporalia, et intransmutabilia; natura mobilia, et tẽporales delitias æternas, et oĩno quæ sunt aliorum alijs porrigunt. Oportet scire diuinam iustitiam, in hoc uere

Beatitudinẽ angeloꝝ ẽ à diuina potentia

Elymæ magi vesania

2. Tim. 2.

Laus dei vt iustitia

In blasphemantes ac calũniantes diuinã iustitiam.

Ca.VIII existentem ueram iustitiam, quia omnibus retribuit propria, secundum uniuscuiusque existentium dignitatem, & uniuscuiusq; naturam in propria saluat ordinatione & uirtute. ¶ Si quis dixerit: Non est iustitiae forsan agentes sanctos inter non adiutos a deludentibus extorquendos. Ad quem dicendum sic. Si quidem diligunt quos dicis sanctos in terra a materialibus zelando diuino penitus ceciderunt amore, & nescio quomodo sancti uocarentur iniuste agentes, uera amabilia & diuina non zelantibus, & non amantibus ab ipsis non sancte approbata. Si autem uere existentia amant, laetari oportet, quorum appetitores quando appetita assequuntur, uel non tunc magis appropinquant angelicis uirtutibus, cum ut possibile est desiderio diuinorum redeunt materialium perpessione exercitati, ad hoc ualde uiriliter pro bono instāt. Itaq; uerum est dicere, quia hoc magis est diuinae iustitiae proprium, nolle perdere potenter agentium fortitudinem materialium uinculis. Nunquid uero si quis conatus fuerit hoc facere inter non adiuuantes relinquere & non potius collocare eos in bono & irreprehensibili statione, & retribuere his talibus existentibus quae secundum dignitatem sunt. ¶ Haec igitur diuina iustitia, & salus omnium laudatur, propriam uniuscuiusq; & puram ab alijs essentiam & ordinē saluans & custodiens, & foetida purgans in omnibus propriae actionis. Si quis autem salutē laudauerit, & sic ex malis omnibus omnes uelut parturientem eripientem, omnino ibi & hunc laudabilem laudatorem largissimae salutis recipiemus. Et hanc autem etiam primam salutem omnium dignum iudicabimus eum diffinisse om̄ia in seipsis in transmutabilia, & stabilia, & inflexibilia ad subiecta saluantem & omnia custodientem nō pugnantia & non bellantia, suisq; singula quaeq; ratiōibus disposita, & omnem inaequalitatem & extraneam actionem ex omnibus exterminantem, & corrationalitate uniuscuiusq; constituentem, irrationalitates extra cadentes incontraria, & non transgredientes. ¶ Deinde & ab hanc salutem non ab respectu quis laudarit sacrae theologiae uelut omnia existentia salutari omnium bonitate propriorum optimorum casu redimentem, quantum uniuscuiusq; saluandorum recipit natura, Proinde & redemptionem ipsam nominant theologi, quantum nō sinit uere existentia ad non esse cadere, & quantum si quid ad delictum, aut inordinatum deceptum sit, & diminutionem quandam patiatur propriorum bonorum perfectionis: & hoc passione & inertia & priuatione redimit, implens indigentiam, & paterne infirmitatem despiciens & restituens a malo. Magis autem statuens in bono super timidum, bonum replens & ordinans, & ornās: inordinatum eius & inornatum, & integritatem perficiens, & omniū soluens maculas. ¶ Sed de his quidem & de iustitia dictum est, secundum quam omnium aequitas mensuratur & terminatur, & omnis iniquitas, quae est per priuationē, in ipsis singulis aequitatis exterminatur. †Aequitatem enim si quis auferet in toto, totorum ad tota differentias, & eius quae est iustitia custodem, quae non concedit commixta tota in totis facta perturbari. Custodiens uero omnia quę sunt, omnia per species singulas, in quibus & unumquodq; esse substituit.

Marginalia: D; Diuina iustitia q̄re pmittat hoies pios ac innocentes ꝗssari aduersis; E; Salutē omniū eē diuina iustitia.; Laus diuinę salutis ut redēptrix.; F; De inęq̄litate.; †Inęq̄litatē si q̄s auferret.

¶ ELVCIDATIO HVIVS CAPITVLI OCTAVI DE VIRtute, iustitia, salute, redemptione, in quo est & de inaequalitate. Articulus. IX

Hic de

Ic declarat theologus, qualiter deo conueniant nomina iam expressa. [Sed A quoniam diuinam veritatem & plus quam sapientem sapientiam, & vt virtutem laudant, & vt iustitiam theologi, & salutem ipsam vocant & redemptionem] id est, quoniam autores scripturæ laudant ac nominant deũ veritatem diuinam, & sapientiam supersapientem, qui est essentialiter sapientia ipsa, & virtutem atq; iustitiam, salutem quoq; & redemptionem. [Age] exhortatiuũ aduerbiũ [& hæc q̃tũ possibile nobis, diuina vocabula replicemus] id est, hæc dei nomina pro viribus referemus & exponamus. [Et quia quidem copia] id est, certe quod diuina potestas seu deitas, vel thearchia] id est, principat⁹ diuinus, à theos quod est deus, & archos, id est, principatus [omnem excellit & superat vtcunq;] id est, qualitercunque [existentē & excogitatā virtutē non arbitror queq̃ in diuinis eloquijs possidentiũ]. i. habentiũ [intellectũ] ignorare. Nã & naturalis rõ dictat, φ solus deus oĩpotēs sit, cui⁹ cõparatiõe oĩs creatura imbecillis est, & q̃si infirmitas quædã. [Vbiq; eñ & theologia & †diuinã ipsam & ipsis supercœlestib⁹ virtutibus segregãs tradit]. i. scriptura oñi loco opportuno tradit. i. docet ipsam esse diuinã, æternã & increatã segregans. i. discernens ac diuidēs eã à virtutibus supcœlestibus . i. angelicis potestatibus, quæ oẽs sunt creaturæ & ministri ipsius, in infinitũ illa inferiores, nec per momentũ absq; illius conseruatione durare valentes, de quo in Iob: Columnæ cœli cõtremiscunt & pauent ad nutum ipsius, quem teste Porphyrio, Cœlum & tellus ac maria contremunt, ipsaq; numina perhorrescunt, de quo secundo Macha. lib. habet: Nos in oĩpotente deo B cõfidimus, q potest nos & vniuersum mundũ vno nutu delere. Quõ ergo eã theologi vt virtutē laudant]. i. q̃liter autores & tractatores scripturæ laudant veritatē sapientiãq; diuinã, etiã vt virtutē? [omni remotã virtute]. i. supexaltatã & superiorē omni virtute? [aut quõ in ipsa virtutis vocabulũ accipimus?]. i. q̃ sensu & sub q̃ significatiõe debemus in ea accipere nomē virtutis? [Dicamus ergo qa virtus ē deus]. i. summa potestas, imó & charitas, iuxta illud: Deus charitas ē, & scdo lib. Reg. Diligã te dñe virtus mea. Primo q̃q; lib. Paralip. Tua ē dñe magnificētia & potestas & glã [vt omnē virtutē in se phabēs & suphabēs]. i. tãq̃ æternalit̃ in seipso simplicissime cõphēdēs vniuersam ṽtutē ac potestatē cũ infinito excessu, vtputa vere oĩpotēs, q ē id q̃d habet, cui idē ē eē, & virtuosum oĩpotētēq; eē. De q̃ scriptũ ē in lib. Sapi. Subest tibi cũ volueris, posse. Itēq;, Virtus tua iustitiæ initiũ ē. Ideo subdit [& vt oĩs virtutis causa, & vt oĩa p virtutē inflexibilē & incircũfinitã pducēs]. i. tãq̃ indeclinabili sua potētia faciēs oñia [& vt à se eēndi virtutē, siue totã, siue singulas q̃sq; causalis]. i. vt causa efficiēs ex seipso existēdi virtutē. i. φ aliq̃ seu aliqd sit virtus tota. i. gñalis aut singula. i. particularis. ¶ [Et ens & multipotēs nõ solũ omnē virtutē] citra se [pducēdo, sed & sup omnē p seipam virtutē eēndo & supando] Ipe nãq; ē virtus prima, indepēdēs, imparticipata [& multiplicit̃ multis existētibus virtutibus alias adducēdo]. i. virtutes à se pductas corroborãdo [& non etiã aliq̃n valēdo multas & in multũ pductas virtutes]. i. ipse sic virtus ē, nõ φ aliq̃n valeat pducere multas virtutes, & exire in eas p opatione, aliq̃n vero C nõ possit sic [sup multã suæ potētificæ virtutis infirmare facturã]. i. sup copiosam creaturã suæ potētiæ quæ ē potēt̃ factiua vniuersoꝝ quæ vult [& ineffabiliũ & incognitoꝝ & supinuisibilium]. i. tã reꝝ nobis indicibiliũ & penitus ignotaꝝ, q̃ incõphēsibiliũ: qa nõ possit in tot & tãta, quin possit infinities in plura & grãdiora, q̃tũ ex parte ipsi⁹, quis nõ subsit capacitas nec ad multitudinē penitus infinitã, neq; ad magnitudinē prorsus immēsam. Ideo tale infinitũ ē partim in potētia, nũq̃ ad actũ plenarie pducibile [Omnia supante eius virtute]. i. omnipotētia dei oñia excedēte atq; vincēte, quæ põt incõparabilit̃ plura & mirabiliora pagere, q̃ mēs hũana aut etiã angelica comprehendere, cum sit penitus infinita. Idcirco stultissimi fuerunt & sunt, qui præsumpserunt suo ingenio omnipotentiam dei includere, mensurare, arctare, quasi determinata sit ad istum ordinem rerum. ¶ [Infinita autem essentia potentis & infirmitatem virtute & nouissima consonantium sibi comprehendit & superat] id est, substantia omnipotentis immensa omnem superat, vincit, & ad placitum suum confortat imbecillitatem, iuxta id Isaiæ: Qui dat lasso virtutem, & fortitudinem his qui non sunt, multiplicat. Vltima quoque & extrema entium vniuersi sibinuicem correspondentium & coordinatorum, cognoscit non solũ superiora, vt quidam errantium putauerunt, secundum illud in Iob: An cogitas quod deus excelsior cœlo sit, nec nostra considerat: [sic & in his quæ secundum sensum potētia sunt videmus] id est, in his qui bene dispositi sunt & valentes in vsu & actu virium sensitiuarum [quia superlucentia lumina & vsq; infirmas visiones anticipant] id est, quod hi qui sunt acutissimi visus, lumina intuentur valde radiosa celerrime, & penetrant vsq; intuitum debilium obiectorũ [& magnitudines dicunt sonituum] id est, ingentes fragores sonorum [in non valde facile sonorũ

Marginalia: †dominã. Iob. 26. Porphyri. 2. Macha. 8. Deus quare dicitur potentia. 1. Ioan. 4. 2. Reg. 22. 1. Par. 17. Sapiētiæ 12. Ibidem. De⁹ quõ dicat ṽtus infinita. Potētiã diuinã super omnē forç potētiã causalem. Isaiæ. 40. Iob. 22. Virtutis dei infinitæ symbola.

Ca.VIII norum recipientes auditus subire]id est,tales sonos dicunt intrare aures difficulter atq; debiliter audientes,quo constat,quod potentiæ quanto in se validiores sunt ad agendum, tanto expeditius operantur.[Omnino enim non audiens]id est,quod omnino caret facultate audiendi, D [non est auditus]id est,auditiua potentia[& vniuersaliter non videns]id est omni videndi officio carens[non visio]id est,non est vis visiua nec visio actualis.[Ipsa ergo multipotens dei distributio]id est,actiua dei donatio multipliciter efficax[omnia existentia implet,& nihil est existentium quod omnino priuetur[habere quandam virtutem]id est, aliquam participationem virtutis diuinæ.Nam in omni creatura inueniuntur,essentia,potentia,actio.Nempe cum nihil sit frustra,oportet rem omnem per aliquam vim & operationem posse suo fini coniungi,ideo nihil est expers naturali operatione[sed aut intellectualem,aut rationalem,aut sensualem,aut vitalem,aut essentialem]id est,naturalem[virtutem habet & ipsum(si iustum dicere)esse virtutem in esse habet]id est,ipsum esse habet virtutem ad hoc quod sit[à superessentiali virtute]non est tamen in viribus istis processus in infinitum,quia non omne tale posse est seu potest per virtutem à se distinctam, sicut nec omnis differentia differt ab alia per differentiam aliam. ¶[Ex qua sunt deiformes angelicarum dispositionum virtutes,& ex ipsa esse incausaliter]id est,indestructibiliter[habent]quia non habent in se principium corruptionis,quod est materia priuationi annexa[& omnes suos intellectuales & immortales semper motus]id est,vniuersas suas actiones intellectiuas & sanctas affectiones ac tendentias in summum bonum[& fortitudinem ipsam & indiminutum boni desiderium]id est,indefessum & imminorabilem affectum ad deum[ex multum optima virtute acceperunt] id est,ab omnipotentia creatoris[ipsa permittente eis posse & esse hæc & appetere semper]Diuina quippe potestas conseruat in ipsis esse,posse,agere,appetere,& vult quod libere agant ac appetant,quamuis sint confirmatæ in bono,sicut & ipse immutabilis deus liberrime operatur. Semper inquam[esse & posse hoc posse,appetere posse semper]id est,deus concedit & permittit illis iugiter esse,& indefinenter posse appetere hoc ipsum posse quod habent,quia reflexiuæ sunt super seipsas,& super proprias vires & actiones,easq; cupiunt incessabiliter retinere,& certæ sunt quod retinebunt. Sumitur autem hic semper,pro æuo seu tempore discreto,quod ponunt quidam in angelis. Proueniunt autem hæc inflexibili virtute & in homines & in animalia & germina in totam vniuersitatis naturam]id est,esse & posse ac agere,& ipsa appetere,proportionabiliter deriuantur ad sphæram hanc actiuorum & passiuorum,& in cuncta creata ab inuariabili dei virtute [& virtute vnita sunt ad inter se inuicem amicitiam & societatem],id est,ad conseruandam mutuo naturalem colligationem ac coordinationis communionem[& discreta ad esse]id est,distincta ab inuicem in suis naturis[secundum propriam singula quæq; rationem & terminum inconfusa & imperturbata]id est,quamuis ita ab inuicem sunt distincta,nihilominus singula quæq; in suis ordinibus permanent indistorta,iuxta habitudinem & exigentiam suæ naturæ,& quantum ad species suas [& vniuersitates,ordines,& cumulationes]id est,incrementa[in propriorum optimum persaluat] id est,ordines rerum mundi conseruat ac perducit ad optimum bonum finium singulorum. ¶[Et immortales angelicarum vnitatum vitas]id est, conuersationes angelicarum personarum [immaculatas custodit]cum sint immobiliter fixæ in summo bono[& cœlestes illuminationes & sidereas essentias]id est,orbes cœlorum,planetas ac sidera illuminantia[& ordinationes immutabiles]causarum essentialiter subordinatarum,quæ à causis secundis naturali virtute nequeunt immutari[& seculum post se esse facit]id est,rerum periodos,durationes & tempora secundum suam præordinantiam esse disponit[& temporis ambitus discernit quidem processionibus] id est,temporum vices,circuitiones,reuolutiones distinguit processionibus horarum,dierum,hebdomadarum,mensium & annorum,sicut ex Genesi aliisq; scripturis est allegatum[colligit vero reuersionibus]id est,vnum ex eis tempus totale constituit per renouationes & reditus eorundem in specie[& ignis virtutes inextinguibiles facit]id est,calorem ignis elementaris,quo ad se totum fecit incorruptibilem,quamuis quo ad aliquas suas partes,possit extingui, secundum quod elementa in se inuicem agunt[& aquæ fluenta indeficientia]id est,aquarum fluenta conformiter ad se tota fecit incorruptibilia,quamuis in Apocalypsi dicatur,Mare iam non est,id est,post diem iudicii innouationemq; mundi,non erit secundum statum præsentis transmutationis & motus,quemadmodum in eodem legitur libro,Vidi cœlum nouum & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra abiit[& aeream effusionem terminat]Aer enim quamuis sit humidissimus,tamen iuxta ordinationem sapientiæ creatricis,suis terminatur limitibus inter ignem elementarem & aquam oceani,ac partim ad terram & concaua eius[& terram in nihili collocat]hoc fide beatissimus iste theologus loquitur,non iuxta philosophicam subtilitatem, qua sciuit quod natura abhorret vacuum,& elementum terræ in medio mundi sit constitutum,sed confor-

Marginalia: Angelicas virtutes esse à potentia increata. — Vitam ac felicitatem angelorum esse à potentia diuina. — Gene.1. — Apoc.21. — Ibidem. — E — F

A conformando se scripturæ, quæ in libro Iob ait de deo: Qui extendit aquilonem super vacuum; Iob. 26
& appendit terram super nihil. Hinc in eodem libro dominus ait: Super quo bases eius solidatæ sunt? Iob. 38.
Porro de toto vniuerso mirabilius ac verius dici posse videtur, quod sit collocatum in nihilo [fœcundos eius partus incorruptibiles custodit] id est, terræ nascentia & quæ generantur in terra, quæ non corrumpuntur quantum ad totam speciem, sicut nunc indiuidua mixtorum ante seculi finem [& in seinuicem elementorum harmoniam & temperantiã inconfusam & inseparabilem saluat] quemadmodum iam frequẽter fuit expositum, estq; hoc ipsum euidẽs signum gubernationis ac prouidentiæ dei [& animi & corporis copulam continet] secundum temporalem decursum in omnibus animalibus mixtis [& germinum nutritiuas & actiuas virtutes mouet ac superat] ista facit per causas secundas, per motus ac lumina & influentias cœlestium corporum [essentiales omnium virtutes] id est, naturales rerum vires [& vniuersitatis insolubilem mansionem munit] id est, tuetur ac manutenet, ne redigantur in pristinum chaos [& deificationem ipsa donat] id est, diuini esse participatam perpetuationem. Diuinę quoq; causalitatis communicationem, & prouidentiæ diuinæ imitationem. Causare enim, gubernare, & prouidere, sunt proprietates & actiones diuinæ, quas deus communicauit creaturis eminentioribus. Vnde & philosophi illas appellauerunt diuinas. Idcirco in libro de Causis inducitur: Omnis anima nobilis habet tres operationes, vtpote animalem & intellectualem & diuinam. Itemq; propositione 23. Omnis intelligẽtia scit res per hoc quod est intelligẽtia, & regit eas per hoc quod est diuina. Quibus causis cœlestibus Plato in Timeo introducit patrem loquentem: Causare, prouidere, gubernare, p̃ria deo. Ibidem. Plato.

B O dij deorum, horum sementem ego faciam, vobisq; tradam, vestrum autem par exequi erit. De his plenius scribit Proclus, & corpora cœlestia vocat diuina & deificata, quia inferiorum sunt causæ. Deniq; in scripturis homines sancti & angeli prouisores, dij dicuntur [virtutem in hoc deificandis præstans] id est, vim causalem & prouisiuam ac gubernatiuam ipsis distribuens. [Et omnino nulla est vniuersaliter existentium] id est, generaliter verum est, quod nulla res subsistens [omipotenti munimine & circũstantia diuinæ virtutis priuatum] id est, nõ totaliter destituta est custoditiõe & participatiõe potestatis supremæ. [Quod enĩ vniuersaliter nullam virtutem habet, neq; est, neq; quid est] id est, nec est, nec aliquid est [& neq; est aliqua eius omnimode positio] id est, nõ est aliqd positiuum, sed priuatiuum aut negatiuum. ¶ [Et quidem ait Elymas Magus] ad quem in Actis vas ait electionis: O plene omĩ dolo & omĩ fallacia, fili diaboli, inimice omĩs iustitię, nõ desinis subuertere vias domini rectas? [si omipotẽs deus est, quo modo dicitur aliquid non posse, à quo nostro theologo maledicitur] id est, Magus ille beatissimo Paulo nostro theologo contradixit, ac maledixit [diuino Paulo dicenti, Non posse deum seipsum negare] hoc quippe ad Timotheum scripsit Apostolus: Si, inquiens, negauerimus deum, ille fidelis permanet: negare seipsum non potest. [Addens autem hoc valde expauesco] id Proclus. Nullum ex ĩ stẽs ẽ oĩno priuatũ participatione sup̃mæ sapientiæ. Elymæ magi vesania. Actuum. 13 2. Timo. 2.

C est, huic stultæ & infirmissimæ obiectioni Magi illius ista obijciens, vereor multum. [Nũquid & insipientiæ debeo] id est, tam insipienti instantiæ respondere non teneor. [Rideo puerorum ludentium & ædificia super arenam] id est, structuras infantulorum in arena ædificantium derideo [& infirmum soluere tentans] id est, tam debile argumentum dissoluere nitens [& veluti quadam incomprehensibili visione] id est profundissima & difficilima speculatione [cõsiderare festinus de hoc] id est, de huius obiectionis solutiõe [theologicam virtutem] id est, vim ac intellectum scripturæ, loquitur autem ironice, cum argumentum istud nullius sit apparentiæ, & soluatur facillime. [Suimet enim negatio] id est, negare se esse id quod est [casus veritatis ẽ] id est, recessus & lapsus à veritate, præsertim in deo, qui est essentialiter ipsum eẽ ac veritas. [Veritas autem ens est, & veritatis casus, ab existente est lapsus] id est, à veritate deficere & abire, est veritatem relinquere. [Si ergo veritas ens est, negatio autem veritatis est casus ab existẽte, ex ente deus cadere non potest, & non esse non est] id est, deus à seipso nõ potest deficere, sicut & non esse non est [tanquam si quis dixerit, non posse nõn potest, & nescire secundum priuationem nescit] id est, non nouit ignorare priuatiue, quoniam tale nescire non est nescire. [Quod quidam sophos] id est, Magus ille sapientem se reputans [non intelligens, imitatur certãtium imperitos luctatores] id est, pugiles inexpertos [qui sæpe infirmos esse contra certãtes opinãdo] id est, qui putando quod alij contra se præliaturi, sint imbecilles [secundum quod ipsis videtur, & ad omes eos viriliter vmbratim pugnantes] id est, contra illos imaginarie fortiter dimicantes [& aera vanis] id est, phantasticis [ictibus fiducialiter] id est, audacter [percutientes] in sua imaginatione [æstimant contra luctantium suorum dominari] id est, putant se dominari luctantium contra se [& seipsos prædicant] id est, laudant seipsos quasi victores [nesciẽtes il Dionysius tuetur magistri sui B. Pauli sententiam.

Ca. VIII. lorum virtutes]id est,cum adhuc ignorẽt robur aduersariorum suorum.[Nos autem theolo D
gum secundum quod possibile considerantes]id est,nos attendentes verba Pauli pro viribus
nostris[plusquam potentem deum laudamus vt omnipotentem,vt beatum,vt solum poten-
tem]ex seipso[& dominantem in potentia sua seculi]id est,principantem toti mundo propria
Psalm. 67 potestate,iuxta illud Psalmi:Qui dominatur in virtute sua in æternum[vt secundum nullum
existentium cadentem]id est,tanquam non corruentem sub aliquo existente[Magis autem &
superantem omnia existentia per virtutem superessentialem,& omnibus existentibus posse,esse
& esse secundum magnitudinem superantis virtutis copiosa effusione donantem]id est,lauda
mus deum potius,vt fortiorem & superiorem entibus vniuersis sua superessentiali omnipotẽ
tia,atq; donantem existentibus omnibus posse essendi,& ipsum esse effusione copiosa & libera
Laus dei vi iustitia & eius li,iuxta illud Iacobi:Qui dat omnibus affluenter. ¶ [Iustitia autem iterum deus velut omni
bus quæ sunt,secundum dignitatem distribuens laudatur]id est,deus omnipotens etiam com-
Psal. 10. Psal 61. mendatur vt iustus & vt ipsa iustitia,sicut fertur in Psalmo:Quoniam iustus dominus & iusti
Ieremi. 50 tias dilexit,æquitatem vidit vultus eius,tanquam conferẽs cunctis quæ sunt iuxta dignitatem
Ezechie. 7 Matth. 16 eorum,& merita seu dispositionem & capacitatem,quemadmodum in scripturis sæpissime p-
Romano. 2. Apoc. 22. testatur se daturum cuilibet secundum opera sua[& mensurationem,& formam,& ordinatio-
nem,& dispositionem,& omnes virtutes,& ordines segregãs]id est,seorsum seu sigillatim im
Sapien. 11. pendens[vnicuiq; iuxta vere existentem iustissimum terminum]id est,secũdum decentissimũ E
finem,propter quem condita sunt.Omnia nanque in numero,pondere ac mensura constituit,
ordinauit,decorauit,confortauit & stabiliuit,diffiniens statuta tempora & terminos habitati-
Actuum. 17 onis eorum,vt in Actibus disseruit sanctus Paulus.Denique in hoc quod deus dat vnicuique
Anselmus. Iustitia dei quæ. secundum merita sua,ponitur in eo quasi distributiua iustitia.Rursus,quia retribuit sicut præ-
dixit & promisit,iustus & verus vocatur.Atque vt ait Anselmus,Iustitia interdum in deo vo-
catur condecentia qua agit,prout suam maiestatem,bonitatem,pietatemq; decet,& ita tam bo
nus & pius est deus,vt iustum sit eum aliquibus misereri,imó & omnibus,saltem in hoc quod
reprobos citra condignum relinquit & punit,& electos vltra condignum remunerat[& omni
bus eorum singulorum per seipsam actionis causalis ens]id est,existens causa actionis omni-
Philip. 2. bus illis ac singulis,sicut ait Apostolus:Deus est qui operatur in nobis velle & perficere. & Isa-
Isaiæ. 26. ias:Domine,dabis pacem nobis,omnia enim opera nostra operatus es nobis.[Omnia enim di
uina iustitia ordinat & terminat]sic etiam dici potest,quod diuina sapientia omnia ordinat &
terminat. Verum sapiẽtia agit hoc quasi prædisponendo, iustitia veluti exequendo[& omnia
ab omnibus clara & inconfusa saluans]id est,distinguens & discernens vnumquodq; ab alijs
clare & ordinate per formas & species singulorum.Nam forma est quæ distinguit & separat
[vnicuique cognata omnibus existentibus donat]id est,vniuersis generaliter quędam genera- F
Actu 17. lia influit & largitur,donans omnibus motum,inspirationem & vitam,secundum Paulum in
Ibidem. Actibus. Propter q̃d addit ibidẽ:Et in in ipso viuimus,mouemur & sumus. Singulis vero seu
vnicuiq; confert cognata,id est,connaturalia & specialia quædam dona,secundum exigẽtiam
1. Cor. 7. propriæ speciei aut conditionis,dicente Apostolo:Vnusquisq; donum suum habet à domino
[Secundum vnicuiq; existentium insitam dignitatem]id est,iuxta speciem,naturam seu perfe-
ctionem rebus innatam aut conuenientem.Veruntamen etiam dignitas,natura & species re-
ista,à deo est exemplariter præconcepta & efficiẽter collata. ¶ [Et si hæc recte dicimus]id est,
In cõtradictores diuinæ iustitiæ vtiq; recte[quicunq; diuinis maledicunt]id est,operibus dei iniuriantur,& sapiẽtiam dei blas
phemant,ac ordinem rerum peruertere moliuntur[iustitia eos latet]id est,diuinam iustitiam
non attendunt[suam iniustitiam in aperto condemnantes]id est,manifeste ostendentes,quam
irrationabilis condemnabilisq; sit ipsorum iniustitia,error,blasphemia. [Aiunt enim debere
inesse mortalibus immortalitatẽ,& imperfectis perfectũ].i.perfectionẽ[& per seipsos motis]
.i.his quæ à seipsis mouẽtur[alterã mouẽtẽ necessitatẽ].i.necessitudinẽ mouẽdi ab alio[& mu-
tabilibus immutabilitatẽ,& pfecte potẽtia].i.vires cõpletas debere inesse[infirmis,& æterna eẽ
tẽporalia].i.tẽporalia debere eẽ æterna[& intrãsmutabilia natura mobilia].i.ea quæ ex sua na
tura sunt mobilia,debere eẽ intrãsmutabilia[& tẽporales delicias ęternas].i.trãsitoria oblecta
mẽta eẽ debere ppetua[Et oĩno quæ aliorũ sunt alijs porrigũt].i.pfectiões,pprietates,naturas,
quæ aliqbus speciebus ac eminẽtioribus reb⁹ vere & ordinate cõueniũt alijs cõuenire affirmãt,
Pythagoræ error. quod est destruere ordinẽ rerũ,& confundere earum naturas.Præterea, in his partim deuiauit
Origenis error Pythagoras,dicens om̃ium materialium formas substantiales,esse speciei eiusdem:nec eas dif-
ferre.nisi secundum maiorem aut minorem immersionem in materia.Origenes quoq; in libris
periarchon,interdũ aliquid tale opinatus putatur,q̃ scilicet creator iustus oĩpotẽs, in exordio
fecit o-

fecit omnes creaturas eiusdem speciei ac dignitatis, vtpote spiritus rationales: eo quod
A sicut iniustum est æqualibus inæqualia dare, ita iniustum videtur, non inæqualibus inæqualia dare, sed ante primam rerum creationem non fuit ex parte rerum inæqualitas aliqua, ergo iniustum fuisset eis tunc inæqualia condonare. Verum ista persuasio parui existit vigoris, & quamuis teneat in donationibus debitis, quæ ex debito seu iuxta merita fiunt, non tamen in dationibus mere liberalibus, quæ ex sola dantis liberalitate procedunt, qualis fuit communicatio diuinorum donorum in prima rerum conditione. ¶ [Si quis dixerit] obijciendo iam dictis. [Non est iustitiæ forsan agentes sanctos inter non adiutos à deludentibus extorquendos] id est, quod non sit bonum aut iustum, eos qui sancte agunt & optime viuunt, relinquere nō adiutos, & inter nō adiutos, extorquēdos à deludentibus, id est, cruciandos ab illusoribus, iuxta illud in Isaia: A facie iniquitatis ablatus est iustus, cum & in Prouerbijs dicatur, Erue eos qui ducuntur ad mortem. [Ad quem dicendum sic] id est, ita respondendum est sic obijcienti. [Si quidem diligūt quos sanctos dicis in terra à materialibus zelando] id est, si isti quos asseris sanctos diligunt carnalia & terrena, quæ à materialibus, id est, carnalibus zelantur, id est, immoderate amantur [diuino penitus ceciderunt amore] id est, à spiritali dilectione penitus corruerunt, iuxta illud Apostoli: Qui in carne sunt, deo placere non possunt [& nescio quomodo sancti vocarentur iniuste agentes] nisi forsan ratione officij aut sacramentorum, sicut interdum etiam pontifex summus iniuste conuersans, vocatur sanctissimus [vere amabilia & diuina nō zelantibus] id est, ipsis qui tales sunt, non zelantibus, id est, non intense amantibus bona honesta ac virtuosa
B [& non amantibus ab ipsis non sancte approbata] id est, talibus non amantibus approbata ab ipsis non sancte & dona gratiæ ac virtutum & bona futura regni cœlestis, quæ approbauerunt & laudauerunt ficte, non syncere. [Si autem vere existentia amant] id est, deum & bona cœlestia, de quibus ait vir vere fidelis: Credo videre bona domini in terra viuentium [lætari oportet horum appetitores quando appetita assequuntur] id est, dum sustinendo persecutiones merentur protinus consequi gaudia felicitatis plenissimæ ac æternæ, propter quod dixit Saluator: Gaudete in illa hora & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis, vnde & Iacobus hortatur Apostolus: Omne gaudium existimate fratres cum in varias tentatiōes, id est, tribulationes & persecutiones inci deritis. &c. [vel non tunc magis propinquant angelicis virtutibus] id est, nonne tunc amplius appropinquant cœlestibus ciuibus [cum vt possibile est, desiderio diuinorum redeunt] id est, ad deum conuertuntur ac reuertuntur, iuxta illud Ecclesiastis: Reuertatur puluis in terram suam, & spiritus redeat ad deum [materialium perpessione exercitati] id est, corporalium tormentorum & damnorum afflictione probati, iuxta illud libri Sapientiæ: Tanquam aurum in fornace probauit illos. Et rursus, Deus tētauit illos, & inuenit eos dignos se. Denique non solum angeli sancti, sed & ipsemet Christus dominus plurimos vtriusq; sexus sacratissimos martyres in ipsorum martyrijs atque carceribus visitauit, confortauit, exhilarauit suauissime ac gratiosissime valde. [Ad hoc valde viriliter pro bono instant] id
C est, veraciter & perfecte catholici, strenuissime insistunt & conantur ad hoc obtinēdum pro bono eorum certamine, de quo deprompsit Apostolus: Bonum certamen certaui, superest mihi corona iustitiæ. [Itaq; verum dicere quia hoc magis est diuinæ iustitiæ proprium nolle perdere potenter agentium fortitudinem] id est, vere dicitur quod hoc potius competat diuinæ iustitiæ, quod non vult neq; permittit efficacem laborem & conflictum militum martyrumq; suorum vinci aut frustrari præmio suo [materialium vinculis] id est, quibuscunq; captiuitatibus & pressuris corporalium persecutorum. [Nunquid vero si quis conatus fuerit hoc facere] id ē, si quis conetur ipsos fideles per tormenta deijcere, nunquid conueniet deo ipsos [inter non adiuuantes relinquere] id est, non adiutos deserere [& nō potius collocare eos in bono & irreprehensibili statione] id est, in statu securo [& retribuere his talibus existentibus, quæ secūdum dignitatem sunt?] id est præmia gloriosa, iuxta id libri Sapientiæ: Bonorum laborum gloriosus est fructus, & ad Romanos: His qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem? ¶ De hac dignitate iudex in Apocalipsi pollicetur: Qui vicerit, dabo ei sedēre mecum in throno meo sicut & ego vici & sedi cum patre meo in throno eius. ¶ [Hæc ergo diuina iustitia & salus omnium laudatur] id est, increata hæc æquitas, quæ vere est omnium salus obiectiue & effectiue [propriam vniuscuiusq; & puram ab alijs essentiam & ordinē saluans & custodiens] id est, naturam & habitudinem cuiuslibet rei conseruans sua specie & collocatione alijs impermixtam [& fœtida purgans in omnibus propriæ actionis] id est, mūdans ipsam naturam ab impertinentijs & incongruentijs operum suorum, sic quod vna non exercet actus

Marginal notes: Iustitiā dei nō pmittere pios terrenis expoliari atque cōteri aduersis, vt gloriosi postea coronentur. — Prouer. 24. — Roma. 8. — Psal. 26. — Matt. 5. Lucæ. 6. — Iacob. 1. — Eccle. 12. — Sapien. 3. Ibidem. — 2. Timo. 4. — Sapien. 3. Rom. 2. — Apoca. 3. — Diuina iustitia quō omnibus pstet salutē

Ca. VIII. alterius. [Si quis autem salutem laudauerit] id est, si aliquis deum commendet, vt salutẽ & oĩum saluatorem [& sic ex malis omnibus omnes velut parturientem eripientem oĩnino ibi] id est, vniuersos eruentem ac producentem ex malis contrarijs ac corruptiuis omnino in sua natura & collocatione [& hunc laudabilem laudatorem largissimæ salutis recipiemus] id est, eum qui ita laudat increatam salutem liberalissimam, approbabimus. Et [hanc autem etiam primã salutem] id est, salutem istam primam fontalem [omnium dignum iudicabimus eum diffinisse] id ẽ, fatebimur eum dignum fuisse præconio, sic describendo salutem hanc æternalem [omnia in seipsis transmutabilia & stabilia, & inflexibilia ad subiecta saluantem] id ẽ, conseruantem in suis proprietatibus ac speciebus ea, quæ ex proprijs naturis intransmutabilia sunt & fixa, & ad inferiorum naturam ac proprietatem indeclinabilia [& omnia custodientem non pugnãtia & non bellantia] id ẽ, nõ corrumpentia se inuicem, quamuis quædam particularia inuicem cõtrarietur, & corrumpãt se mutuo, elemẽta tamẽ quo ad se, tota permanẽt incorrupta [suisq; singula quæq; rationibus disposita] id ẽ, distincta, locata & ordinata secũdum exigẽtiam rationum suarum [& omnem inæqualitatem] id ẽ, superfluitatem distortiõem [& extraneam actiõem] id ẽ, innaturalem ac nociuam impressionem [ex omnibus exterminantem] vnumquodq; enim resistit suo contrario [& corrationalitate vniuscuiusq; constituentem irrationalitates extra cadentes in contraria & non transgredientes] id ẽ, dando vnicuiq; quod ei cõnaturale ac proprium ẽ, facit quod oppositæ proprietates sunt cuiq; conueniẽtes & accidentales & extra rationem ipsius, ita quod cadunt sibi in cõtrarium, & nõ transgredientes, id ẽ, trãsire nequeũtes in alias naturas, quibus essent irratiõales & irrationabiliter inexistentes. ¶ [Deinde & hanc salutem nõ absrespectu quis laudauerit sacræ theologiæ] id ẽ, diuinam & increatam salutem, quicunq; voluerit, laudabit nõ absq; intẽtione & speculatione scripturæ [velut oĩa existentia salutari omnium bonitate propriorum optimorum casu redimentem] id ẽ, tanquam libertatem omnia existẽtia à defectu & casu, à proprijs perfectionibus & finibus suis, dando singulis bonitates & perfectiões cõnaturales, quibus formaliter saluantur & cõseruãtur in suis ordinibus ac naturis [quantum vniuscuiusq; saluãdorum recipit natura] id est, quantum capax est naturaliter natura cuiuslibet rei sic cõseruãdæ. [Proinde & redemptiõem ipsam nominant theologi, quantum nõ finit vere existentia ad nõ esse cadere] id est, secũdum quod entia nõ permittit labi in nõ esse, in quod protinus laberẽtur, nisi ab ipso conseruarẽtur. [Et quãtum si quid ad delictum aut inordinatũ deceptum sit, & diminutionem quandam patiatur propriorum bonorum perfectionis, & hoc passione & inertia & priuatione redimit] id est, inquantum salus ista quæ deus est, redimit, id ẽ, eruit ab incommodis & nociuis, si quis ex deceptione quacunq; deuolutus sit ad culpam & inordinationem, & patiatur diminutionem seu minorationem aliquam perfectionis propriorũ bonorum, id est, naturalium suorum, quæ data sunt sibi, aut gratuitorum, ad quæ potest pertingere: & hoc contigerit ex aliqua sensitiui appetitus passione aut afflictione, seu ex propria sua ignauia, vel priuatione gratiæ dei [Implens indigentiam] id est, deus releuans, supplensq; penuriam creaturæ [& paternæ infirmitatem despiciens] id est, oculo paternæ pietatis attendens creaturæ imbecillitatem, vel infirmitatem illam despiciens, id est, paruipendẽs inquãtum est quædam infirmitas, seu culpa ex infirmitate procedens, non ex malitia neq; proposito [& restituens à malo] id est, à peccato reducens ad gratiam. [Magis autem statuens in bono supertimidum] id est, eum qui vehementer anxius est ac timidus, in gratia ac omni virtute stabiliens. Qui enim solicitus est & timoratus ne deum offendat, meretur sic roborari ac præseruari à domino. Propter quod ait scriptura: Beatus homo qui semper est pauidus. Et rursus, Sapiens in oĩnibus metuit. Paulus quoq;: Cum metu, inquit, & reuerentia seruiamus [bonum replens] id est, bonitatem ipsius perficiens, iuxta illud Apostoli: Qui cœpit in vobis bonũ, ipse perficiet [& ordinans & ornans inordinatum eius & inornatum] id est, ad deordinationem ipsius ac deiformitatem peccati expellens, & ad ordinationem gratiæ ac decorem virtutum reformans, recuperans ac reportans [& integritatem] id est, incorruptionem [perficiens & omnium soluens maculas] nitore gratiæ ac splendore virtutum. ¶ [Sed de his quidem & de iustitia dictum est] id est, & hic & alibi dictum est de istis, & de iustitia dei [secundum quam omnium æquitas mensuratur & terminatur] Diuina nanq; iustitia verissime regula est & mensura, causa & iudex omnis creatæ iustitiæ. Propter quod ait: Dum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Hinc vere sapientes iugiter trepidant, pauentes ne eorum iustitia à summa iustitia dissonet & reprobetur, præsertim quoniam teste Isaia, quasi pannus menstruatæ sunt vniuersæ iustitiæ nostræ. Hinc abbas Agathon: Alia inquit, sunt iudicia dei, alia hominum. Abbas quoque Arsenius in extremis valde

Laus diuinæ salutis vt redemptrix.

Prouer. 28.
Eccle. 18.
Hebræ. 12.
Philip. 1.

De inæqualitate.

Psal. 56.

Isaiæ. 64.
Aga. abbas
Ars. abbas

A valde formidans, differuit: Timor qui nunc in me est, semper fuit in me. Idcirco testatus est magnus ille patriarcha atque propheta Iob: Considerans deum, timore solicitor. Et item, Semper quasi tumentes super me fluctus timui eum, & pondus eius ferre non potui [& omnis iniquitas quae est per priuatioem in ipsis singulis aequitatis, exterminatur] id est, omne peccatum quod in hominibus est per aequitatis priuationem, extirpatur ab ipsis à deo & gratia eius, iuxta illud beati Iob. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? Virtutes quippe naturales & acquisitae, non sufficiunt ad salutem, nec absolute iustificant, nec cuncta mortalia expellunt peccata. [+Aequitatem enim si quis *auferret in toto] id est, si quis tollat totaliter aequitatem seu aequalitatem & commensurationem seu proportionem à rebus [totorum ad tota differentias] id est, auferet etiam omnium ab inuicem seu ab omnibus differentias, quae semper praesupponunt conuenientiam eorum, quae per differentias distinguūtur in genere [& eius quae est iustitia custodem] id est, tolleret item custodem rerum, quae est iustitia [quae non concedit commixta tota in totis facta perturbari] id est, non permittit ea quae in totis & compositis rebus commixta & coniuncta sunt, totaliter esse aut fieri confusa & perturbata, vt patet in mixtis, in quibus elementa ad quandam contemperantiam & aequalitatem rediguntur. [Custodiens vero omnia quae sunt omnia per species singulas] id est, vnumquodque ens conseruans in sua specie ac specifica perfectione, quamdiu durat & permanet [in quibus & vnumquodque esse substituit] id est, in qua specie deus disposuit vnumquodque subsistere. Ex his error insipientium illorum, ordinem rerum confundentium, subtilissime ac euidentissime reprobatur.

Iob.23. Iob.31. Iob.14. + in aequalitatem. * afferret.

B ¶Capitis huius octaui translatio alia clarior.

VErum quoniam diuinam veritatem, ipsamque supra modum sapientiae sapientiā, theologi etiam vt potentiam & iustitiā, salutemque & redemptionem appellant: age ista quoque cognomenta pro viribus explicemus. Summam quidem deitatem omnipotentia quomodolibet vel sic, vel cogitetur eminentissime superiorem esse, neminem reor qui in diuinis literis versatus fuerit ignorare. Pluribus enim locis theologia diuinae potentiae dominationem, potestatum quoque supercoelestium palā assignat. Quo igitur pacto theologi illam celebrant vt potentiam, quae vniuersa potentia ē eminentior? aut qua ratiōe in ipsa hoc ipsum potentiae virtutisve nomen accipimus? Dicamus igitur deum esse potentiam, quoniam omnem in seipso potentiam anticipat & comprehendit, omnisque virtutis ē causa: oīaque per virtutem nusquam inclinātem incircunscriptamque producit, causaque ē & ipsa virtus siue vniuersaliter siue particulariter existat. ¶Dei virtus dicitur infinita, non solum quoniam virtutes oēs producit, sed etiam quoniam ipsam virtutem vniuersam eminēter excedit, potestque super ipm potentiae modum infinitae infinitas, praeter eas quae sunt alias proferre potentias. Ipseque vires inde productae etiam si in infinitum prodeant infinitae nequeunt effectionem plusquam infinitam virtutis eius virtutem omnem efficientis obtundere. Denique quoniam virtus eius oīa superans, nec exprimi, neque cognosci, neque excogitari potest.

Rom.1. De' quare dicitur potens vel potentia. Dei virtus quō dicatur infinita.

C ¶Diuina virtus propter exuberantiam potestatis, infirmitatem quoque corroborat, extremaque vestigiorum suorum praepotēti cōtinet potestate: quemadmodum cernimus, & in rebus quae ad mouendum sensum valētissime sunt. Nempe splendidissima lumina ad hebetiores quoque acies penetrant, fuerunt etiam ingentes sonitus in aures quoque ad audiendum minus idoneas peruenire. Quod enim audiendi munere penitus vacat, nec ē auditus: quod ve nihil videnti non est visus. Illa igitur infinitae potens diuina distributio per se omnia porrigit, neque quicquam est in rebus quod non aliquam sortiri potentiam valeat, sed vel intellectualem, vel rationalem aut sensualem, aut vitalem, aut essentialem potentiam habet. Ipsum quoque esse (si dictu fas est) potentiam ad essendum habet ab illa, quae super essentiam est, potestate. ¶Ex ipsa sunt diuinae angelicorum ordinum potestates. Nam ex illa & esse habent procul à lapsu, omnesque suas intellectuales & immortales sempiternasque motiones, indeclinabilemque constantiam, & incontaminabilem volūtatem boni ab ipsa infinitae bonitatis potentia susceperunt. Ipsa videlicet illis largiēte vt & possint, & sint haec ipsa & semper esse desiderent: ipsumque posse desiderare semper posse. Munera praeterea indeficientis virtutis illius ad homines quoque procedunt, animaliaque & arbores, & totam vniuersam naturam. Quae quidem munera quaecunque in vnionem conueniunt, corroborant ad mutuam amicitiam, atque societatem. Rursum quae discreta sunt virtute donant, per quam vt vnaquaeque secundum rationem propriam sint, atque terminum, neque confusa prorsus, neque commixta. Denique mundi ordines, directionesque ad proprium bonū vbique conseruant. ¶Diuina potestas immortales angelicarum vnitatum vitas conseruat inuiolabiles, coelorumque & luminum, & syderum substantias & ordines efficit immutabiles, autor ē aeternitatis & temporis. Temporales quoque

Potestas diuina super omnē fortitudinem. Virtutes angelicas esse à potentia increata. Vitā felicem atque angelorum esse à diuina potentia.

Ca. VIII. circuitus progressionibus quidem distinguit, restitutionibus vero colligit, vires ignis reddit in extingui biles, & aquarum fluenta perennia, aeream quoq; fusiõem terminat, super nihil firmat terram, viuificos terræ partus custodit incorruptibiles: mutuam elementorum harmoniã mixturamq; inconfusam atq; indiuiduam seruat. Animæ præterea corporisq; nexum continet, vires arborum quibus nu triuntur & crescunt mouet & suscitat. Essentiales deniq; vires omnium roborat, vniuersum conseruat indissolutum, deificum largitur munus, dum his qui diuini redduntur, ad hoc ipsum suppeditat facultatem. Deniq; nulla res est vsquam quam omnipotens virtus & conseruatio dei non vbiq; contineat. Quod enim nullã prorsus potentiam habet, neq; est quidem, neq; est aliquid, neq; prorsus est eius vlla positio. ¶ Atqui (inquit Elymas magus) si est omnium potens deus, quonam modo à theologo vestro aliquid nõ posse dicitur? diuinum hic insimulat Paulum, dicentem: Deum negare seipsum nõ posse. Ego vero vehementer timeo, ne vt amens ridear, qui puerorum ludentiũ structuras in arena fabricatas, infirmasq; euertere moliar. Atque huius rei veram theologi mentem velut inperscrutabile aliquid intentius coniectare studeam. Nempe enim seipsum negare est à veritate decidere. Veritas autẽ ens ipsum est, casusq; à veritate est ab ipso ente ruina. Si igitur veritas ens est, veritatisq; negatio est ab ente prolapsio, certe deus ab ente cadere nequit. Neq; est in eo non esse, vt ita dixerim, & nõ posse non potest, & non cognoscere, secundum priuationem non nouit. Quod quidem sapiẽs ille non animaduertens, athletas imitatur imperitos, qui sæpe aduersarios suos imbecillos esse sibi persuadentes, atq; contra absentes ipsos fortiter velut adumbrata pugna dimicantes, & aerem cassis ictibus audacter ferientes, superauisse aduersarios opinantur, seq; victores iactãt, cũ neq; illorum vires nouerint. Nos autem diuinum theologi sensum pro viribus coniectantes, deum præpotentem celebramus tanquam omnipotentem, tanquam beatum, solumq; potentem, vt dominantem æuo in potestate sua: vt qui nulla rerum essentia exciderit: imó vero excedat anticipatq; entia omnia per virtutem essentia longe superiorem. Qui his quæ sunt omnibus vt esse possint, & vt sint, propter excellentis virtutis copiam exuberãti profusiõe largitur. ¶ Deus pterea iustitia nominat, vt sua cuiq; p dignitate distribuẽs, modũq; & pulchritudinem, & ordinem, & ornatum: omnes præterea distributiones dispositionesq; definiens, vnicuiq; secũdũ ipsum terminum reuera iustissimum, singulis quoq; vt suum quæq; opus agant, autor existens. Omnia enim diuina iustitia ordine certo disponit atq; determinat. Custodit præterea singula seorsum à singulis non confusa. Singulis deniq; quod cuiq; conuenit pro dignitate largitur. ¶ Si hæc recte dicimus, quicunq; diuinam iustitiam incusant, inscij suam iniustitiam proculdubio damnant. Aiunt enim immortalitatem mortalibus adesse debere, imperfectis perfectionẽ, rebus naturaliter ab alio mobilibus sui ipsorum mouendi potentiam, mutabilibus identitatẽ, debilibus vim adultam. Item quæ temporalia sunt esse sempiterna debere, quæ natura mouentur penitus immobilia, temporaneas voluptates æternas, & omnino attribuunt alijs quæ sunt aliorum. Cum alioquin considerandum sit, diuinam iustitiam ex hoc maxime veram esse iustitiam, quod omnibus quæ sua sunt pro dignitate cuiusq; tribuit, singulorumq; naturam in ordine proprio suaq; facultate conseruat. ¶ Atuero dixerit quispiam non esse iustitię permittere viros sanctos ab improbis sine præsidio conteri. Huic igitur respondendum est, eos qui appellantur sancti, si terrena diligunt, quibus homines terreni student, à diuino amore penitus excidisse. Nescio æquidem quo pacto sancti appellari debeant: qui reuera amabilia diuinaq; iniurijs afficiunt, quatenus his illa quæ neq; amanda sunt, neq; digna studio indigne comparant: sin autem, quæ vere sunt amant, gratulari oportet eos qui aliqua cupiunt quando potiuntur optatis. Nonne tunc magis virtutibus propinquant angelicis, quãdo diuinorum desiderio pro viribus ab omni terrenorum affectione discedunt? Iam vero ad hoc admodum viriliter exercentur, dum angustias honesti gratia tolerant. quamobrem hoc dictu verius, hoc potius esse diuinæ iustitiæ proprium, nequaquam mulcere atq; eneruare virilem optimorum quorumq; animum largitionibus terrenorum. Neq; si quis id tentet efficere, eos absq; auxilio linquere, sed illos in statu potius honesto & inflexibili solidare, eisq; cum sint tales secundum merita reddere. ¶ Hæc igitur diuina iustitia salus q̃q; oĩm prędicaſ, p ropriã cuiusq; segregatãq; ab alienis essentiã & ordinẽ seruãs atq; custodiẽs, causaq; pure existẽs, vt actionẽ ppriã quælibet psequantur. Si qs pterea salutẽ laudet, q̃tenus à deterioribus singula eripit cõseruãdo, hũc ipsi laudatorẽ vniuersæ salutis libẽter recipiemus. Iã vero & hãc primã oĩm salutẽ ipm definitum existimam⁹, quæ oĩa in seipsis immutabilia, neq; dissidentia, & nusquã ad deterius deflectentia seruet, custodiatq; omnia procul à pugna & bello, singula suis distinctam rationibus exornata, omnemq; quoq; inæqualitatẽ & actionẽ se circa aliena versantẽ ex cũctis eliminet: pportiõesq; cui⁹q; ita confir-

Elymæ magi vesania. 2. Timo. 2

Laus dei vt iustitia.

In eos q. diuinã caluniantur iustitiam

Iustitiã diuinã pios pmittere aduersis quassari⁹ vt gloriosius postea coronentur.

Iustitiã diuinã oĩbus pstare salutem.

Salutẽ in creatã rite laudãdã vt retinentem.

A confirmet, vt in cōtraria neq; ruant, neq; ptranseant. ¶ Hanc q̃q; salutē nō præter intentionē sacræ theologię quispiam celebrabit, tanq̃ omnia redimentem, vtpote quæ res omnes bonitate sua omnium seruatrice à bonorum suorum casu redimat, quatinus videlicet vniuscuiusq; rei seruandæ natura capit: quamobrem theologi ipsam etiam redemptionem nominant, quoniam non permittit, quę vere sunt, ad id cadere vt vltra non sint. Rursus ex eo quod etiam si qd deliquerit, atq; extra ordinem præuaricatum fuerit, perfectionisq; propriorū bonorū passum fuerit detrimentum, hoc insuper à passione & imbecillitate priuationeq; redimit, indigentiā implens, affectuq; paterno firmans infirmitatem, erigēsq; à malo, imo vero in bono pulchro ve sistens. Et quod effluxerat boni, supplens, redigens in ordinem, dum quod præter ordinē ibi est, exornat, perficitq; ad integrum, detrimentisq; omnibus prorsus absoluit. ¶ Cæterū de his quidem & de iustitia dictum est, quæ omnium æqualitatem metitur & terminat, oēmq; inæqualitatem priuatione quadam oppositam ęqualitati singulis competenti foris expellit. Si quis enim inęqualitatem illam consideret, quæ significat differentias in vniuerso totius cuiuslibet ad totum quodlibet, hanc quoq; ipsa iustitia seruat, quatenus non permittit res totas totis commixta turbari, sed custodit omnia secundum vnamquanq; speciem, in qua esse proprium singula naturaliter susceperunt. De inæqualitate

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI VIII.

B QVoniam autem diuinam veritatem & supersapientem sapientiam theologi laudant sicut virtutem, & sicut iustitiam, & sicut saluationem, & sicut liberationem, referemus & ipsas dei nominationes, prout est possibile. Quod aūt principalis deitas per excessum segregata sit ab omni virtute quocunq; modo existente aut cogitabili, non ignorāt exercitati in sacris scripturis. Theologia enim sępe attribuit deo dominationem cœlestium etiam virtutum. Cūm ergo diuinitas segregata sit ab omni virtute, quomodo ipsam laudāt theologi tanq̃ virtutem, aut omnino quomodo accipiemus nominationem virtutis, secundū quod deo attribuitur. Dicamus ergo q̄ deus sit virtus, sicut præhabens & superhabens in se omnem virtutem, & sicut causa omnis virtutis, & producens omnia per virtutem suam, in se tamen manentem, & inflexibilem, & immobilem, & omnino infinitam, & sicut existens causa ipsius, quod est esse virtutem, siue vniuersalem, siue particularem, & sicut existens infinitæ virtutis, non tantum ex eo q̄ producit omnem virtutem, sed ex eo q̄ est super omnem etiam per se ipsam virtutem essendo & superando & multipliciter adducendo existentibus virtutibus alias virtutes multas, & quantumlibet prouectę virtutes, nunq̃ tamen possunt hebetare superinfinitam actionem virtutis diuinæ, quæ est virtutifica. i. faciens virtutem. Dicitur etiam deus virtus, eo q̄ virtus ipsius cuncta excedens, ineffabilis sit ignota & incogitabilis, quæ propter abundantiam potentiæ confirmat infirmitatem, & continet, & fortiter tenet infimas ipsius diuinæ virtutis resonantias, quæ videlicet inter cætera existentia minorem & minimam habentia virtutem, secundum quod apparet in potentijs rerum sensibilium. Verbi gratia: Splendidissimi radij solis perueniunt ad conspectum oculorum pene excæcatorum, & sonitus tonitrui percipitur auribus pene surdis. Oculus enim omnino cæcus neq; obscurum lumen videt, neq; clarissimum: & auris omnino surda neq; leues sonos audit, neq; maximos. Ipsa siquidem distributio infinitæ virtutis dei ad oēa existentia peruenit, & nihil est existentium quod perfecte priuetur qualibet virtute, sed omne existens habet virtutem aut intellectualem pure, vt angeli, aut rationalem, vt homines mortales, aut sensibilem, vt bruta animalia, aut vegetabilē vt plantę, aut substantialem saltem, vt inanimata: & si licet dicere, ipsum esse habet virtutem à supsubstantiali virtute ad hoc q̄d sit, & ex ipsa diuina virtute sunt deiformes virtutes ornatuū angelicorū, qui ex ipsa habent q̄ sunt intransmutabiliter, & ab ipso acceperunt omnes motus suos intellectuales & immortales, & ipsam suam fortitudinem & non minorabile desiderium boni ipsa virtute diuina immittente ipsis angelis posse quod possunt, & esse quod sunt secundū prædicta, & desiderare & semper eē, & ipsum posse quod possunt semper desiderare. Processus aūt indeficientis virtutis post angelos perueniūt, & ad homines, & ad animalia, & ad plantas, & ad nauram inanimatorum, & vnita confirmat ad mutuam amicitiam & communionem. Discreta vero cōfirmat ad hoc q̄ sint singula secundum propriam rationem & definitionē sicut incōfusa & incōmixta, & saluat ordines & directiōes cuiuslibet rei ad proprium bonū & immortales vitas angelicarū simplicitatum immaculatas custodit, & cœlestiū psalm. 139. Roman. 1. psalmo. 23.

C

Ca.VIII. luminarium substantias & ordines facit secundum naturam certos & inuariabiles: & æuum D posse esse facit. Dat enim temporis circumuolutionibus posse esse, & discernit eas per processus & congregat per restitutiones ad puncta, ex quibus processerunt. Ipsa etiam diuina virtus operatur inextinguibiles virtutes ignis, & indeficientes aquæ influxiones, & terminat auream fluiditatem, & terram firmiter stabilit sine exteriore corporeo fulcimento & terræ nascentium propagationes vniformes naturaliter custodit, & saluat mutuam elementorum harmoniam, & inconfusam & indiuisibilem concretionem, & continet communionem animæ & corporis, & sursum mouet plantarum virtutes nutritiuas & augmentatiuas, & inanimatorum & omnium substantiales virtutes sua fortitudine retinet, & indissolubilem vniuersitatis permanentiam firmat & naturæ rationali ipsam deificationem donat, præbens virtutes his qui deificantur, & omnino nihil est existentium segregatum à firmitate, aut exclusum ab ambitu diuinæ virtutis. Quod enim nullam penitus habet virtutem, nulla omnino est vel erit ipsius positio. Quod autem dicit Elymas magnus obijciens sancto Paulo dicenti, quod deus negare

2. Timo. 2. seipsum non potest. Si deus omnipotens est, quomodo aliquid non posse dicitur? Si hanc eius obiectionem impugno, timeo ne ridear tanquam puer, in eo quod studeam dissoluere ædificia infirma super arenam fundata, & per theologicam deliberationem impugnare intentionem omnino impossibilem. Cum enim deus veritas sit, negatio dei est casus à veritate. Veritas autem existens. Vnde casus à veritate est casus ab existente. Si ergo deus existens veritas negat seipsum E cadit ab existente, quod est manifeste impossibile. Hoc est ergo dicere deum non posse se negare, quod est dicere, ipsum non posse cadere ab esse, vel à posse, vel à scire. Quod Elymas non intelligins imitatur inexpertos certaminum, qui aduersarios suos infirmos esse supponunt secundum suam opinionem, & quasi contra illos adhuc absentes pugnant audacter, simulant, & vanis plagis aerem percutientes, cõfidenter arbitrantur se iam ipsos aduersarios expugnasse, & propriam virtutem iactant adhuc ignorantes virtutes aduersariorum. Nos autem dicta verba beati Pauli secundum nostram possibilitatem coniectantes, laudamus deum sicut potentem, sicut omnipotentem, sicut beatum & solum potentem, sicut dominantem in sua potestate æterna, sicut ab excedentibus excedentem, vel potius superhabentem & præhabentem omnia existentia secundum suam virtutem supersubstantialem & copiosa effusione largientem omnibus existentibus posse esse & esse secundum abundantiam suæ virtutis omnia excedentis. Deus etiam dicitur iustitia tanquam distribuens omnibus secundum singulorum congruentiam & commensurationem & pulchritudinem & bonam ordinationem & singulorum ordinum specialem ornatum, & sicut segregans vnicuique distributiones gratiarum cœlestium & gradus ordinationis secundum iustissimam dei definitionem vere existentem, & sicut existens causa omnibus propriæ cooperationis, qua cooperatur deo ad propriam perfectionem. Iustitia siquidem diuina omnia ordinat & termi- F nat, & singula à singulis incommixta & inconfusa, saluat etiam omnibus existentibus singulis, quæ sibi congruunt donat, secundum dignitatem à deo superuenientem singulis existentibus. Et cum ista recte dicta sint, quicunque diuinæ iustitiæ detrahunt, propriam insipientiam ignorant, & propriam iustitiam manifeste condemnant. Quales sunt qui dicunt deum debuisse eos qui mortales sunt fecisse immortales, & eos qui imperfecti fecisse perfectos, & his qui habent liberum arbitrium eligendi bonum & malum, sic induxisse necessitatem faciendi bonum, sicut lapis violenter sursum fertur, & variabilibus contulisse inuariabilitatem, & infirmis perfectam potentiam, & temporalibus æternitatem, & naturaliter mobilibus immobilitatem, & delicijs temporalibus delectationem æternam: & omnino qui sic decipiuntur singulis attribuenda arbitrantur quæ non ipsis, sed alijs conueniunt. Iustitia autem diuina in hoc declaratur esse vera iustitia: quod ipsa singulis omnibus propria distribuit, nec cuiusque rei naturam saluat in proprio ordine & virtute. Si quis autem dictis obijciat, quod iustitiæ non est homines sanctos dimittere non adiutos, quando à prauis hominibus cruciantur. Respondemus, quod si illi qui dicuntur sancti terrena diligunt, quæ ab hominibus carnalibus desiderantur, omnino deciderunt à diuino amore, nec digne vocantur sancti, qui diuinis bonis & vere amabilibus iniuriam facientes, eadem irreligiose reprobant propter temporalia, quæ non vere amabilia in eo, quod nolunt ab istis separari, vt illa æterna possideant. Quod si vera bona amant de ista separatione lætari debent, sicut lætari solent qui consequuntur ea quæ desiderant. Electi siquidem tunc magis appropinquant virtutibus, quando secundum quod eis possibile est propter desiderium diuinorum bonorum recedunt à passibili affectione temporalium valde fortiter certantes in aduersitatibus temporalibus pro bono æterno consequendo. Vnde diuinæ iustitiæ proprie conuenit virorum sanctorum constantiam non

enreua

eneruare vel destruere per commoda temporalia neq; eis subtrahere gratiam adiuuantem,
A quando aliquis reprobus ipsos ad peccatum trahere conatur, sed potius corroborare ipsos in pulchra & inflexibili statiõe sui certaminis, & completo certamine retribuere eis bona æterna secundum merita singulorũ. Ipsa ergo diuina iustitia recte etiam dicitur omnium saluatio, inquantum saluat & custodit vniuscuiusq; propriam † naturam, munde segregatam ab alijs. † substãtiã Similiter & cuiuslibet rei ordinẽ & in singulis rebus munde existit causa propriæ operationis Si aũt deitas vocatur saluatio tanq̃ ex statu peiore ad meliorem cũcta saluarorie quocũq; modo deducens, nos hãc laudem largissimę saluationis bene recipimus, & rogabimus ipsum, vt definiat hãc potentiam saluationum omnium, quæ omnia in seipsis intransmutabilia & fortia † contra peiora saluat & vniuersitatem custodit sine pugna, & singula bellantia ornata proprijs rationibus & exterminat ab vniuersitate omnem inæqualitatem & alienam operationem, & ordinat proportiones vniuscuiusq; rei, ne excidãt à proprio ordine naturæ, ne trãseant ad alienum. Neq; longe recedet ab intẽtione theologiæ, qui ita laudauerit saluationem, sicut liberantem om̃ia existẽtia à casu propriorum bonorum per bonitatem saluatoriam oĩm, secũdum q̃ natura cuiuslibet rei quę saluatur capax fuerit. Propter quod theologi vocãt ipsam liberatiõem, inq̃tum nõ sinit vere existẽtia cadere ad nõ esse, & inq̃tum peccãtes & seductos & perfectiõis bonorum suorum spiritualium detrimẽtum passos à passiõe pœnæ & infirmitate & bonorum priuatiõe liberat minus habẽtes implens, & infirmitatem paterna pietate supportans, & lapsos suscitans à malo, imo statuens in bono, & bonum diminutione læsum adimplens & ordinãs & statuens. & inordinationam vel inornatum reformando, ornans & ordinans & integritatem perficiens, & ab omnibus maculatis soluẽs. Sed de istis & de iustitia dicta sufficiant, secũdum quam omnium æqualitas mensuratur & definitur, & om̃is inæqualitas quæ priuat dictam æqualitatem à singulis exterminatur. Si enim dicatur inęqualitas differentia vnius totius ad aliud totum, quãdo vnum est magis altero, aut quia totum est maius sua parte. Hanc inæqualitatem saluat iustitia, non permittens turbari vniuersitatem commixtionẽ & vnitæ mensuræ participatione, & custodiens omnia existantia secundum speciem, in qua vnumquodq; habet naturaliter esse.

margin: † tetragona. (B)

¶ DE MAGNO, PARVO, EODEM, ALTERO, simili, dissimili, statu, motu & æqualitate. Capmt IX.

C Voniam aũt & magnũ & paruũ ponitur in oĩm causali, & idipsum, et alterũ, et simile, et dissimile, et status et motus, da et his diuinis noĩatiuis agalmatis, quęcũque nobis manifesta snnt, contẽplabimur. Magnus igitur deus in eloquijs laudat̃, et ĩ magnitudine, et in aura leui diuinã manifestante paruitatẽ, et idem ipse, cũ aiũt eloquia: Tu aũt idẽ ipse es. Et alter quando ut multũ figuratus et multiformis ab ipsis eloquijs plasmat̃. Et similis, ut similium et similitudinis substitutor, et dissimilis omnibus, ut non ente ei similis. Et stans et mouens, et ut sedens in æternum. Et motus, ut in oĩa * uadens. Et quæcunqua aliæ eisdem æquipotentes diuinæ noĩationes ab eloquijs laudantur. Magnus igitur deus noĩatur scd̃m qd' scit suũ magnũ oĩbus magnis suis tradens, & oẽm magnitudinẽ extrinsecus superexcellẽs, et superextentũ uniuersalissimũ locũ continẽs, oẽm superans uumerũ, oẽm multitudinẽ transgrediens, & scd̃m superplenitudinẽ suã et magnam operationem, et manantes suas donationes, et quantum ipse ab omnibus participate scd̃m multam et largam effusionem indiminute oĩno sunt, et eãdem habent superplenitudinẽ, et nõ minuuntur participationibus, sed et magis supermanãt. Magnitudo hęc et multa est et informabilis et innũerabilis, et hæc est superexcellentissima scd̃m absolutã et superordinatã inacceptibilis magnitudinis effusionem. ¶ Paruum aũt siue minutũ ipso dicit̃ oĩ finito spacio emu-

*margin: Deus q̃re dicatur magnus. 3 Re. 19. Psal. 101. * videlicet*

hutus

Ca.IX nitus,& per omnia consequenter locatus. Et quidem omniũ causale est paruũ.
Hebræ.4 Nusquam enim inuenies parui formam non participans. Sic igitur in deo par-uum accipiendum est, uelut in omnia & per omnia firmiter locatum, & operãs & peruestigãs usq; ad diuisionem animæ & corporis, compagumq; & medul-larum & notionum cordis, magis autem existentium omnium. Non enim est creatura non apparens in conspectu eius. Paruum tantum est, & quantum incõ prehensibile, multum, infinitum, & comprehendens omnia: Ipsum autem incõ-prehensibile. ¶ Idipsum uero superessentialiter, æternum, inconuertibi-le, in seipso menens semper secundum eadem & similiter habens, omni-bus similiter præsens, & idipsum per seipsum, a seipso firmiter & incontamina te in formissimis summis, magna immutabilitate, & naturali collatum societate intrasmutabile, incausale, inflexibile, inalienatum, purũ, immateriale, simplicissi mum, non indigens, non crescens, non diminutum, non genitum, non sicut quo modo aut factum aut imperfectum, aut ab hoc, aut hoc non factum, nullo mo-do, nunquam, nusquam, sed sicut omne ingenitum & absolute ingenitũ, & sem-per ens, & ipsum perfectum ens, & idipsum ens per seipsum, & a seipso unifor-miter & æquiformiter segregatum, & idipsum ex seipso omnibus participare opportunis superillucens, & altera alteris componens, magnitudo & causa na-turalis immutabilis societatis in seipso, et cõtraria simil'r supeminẽs scd'm unã et singularẽ totius naturalis immutabilitatis societatis, supeminẽtẽ causam. Alte rum aũt, qm̃ omnibus prouide deus adest, & omnia in omnibus propter omniũ salutem fit quoddam ens, ex seipso & propria naturali immutabilitate incon-uersibiliter per operatiõem unam & incessabilem stans, & seipsum porrigens inflexibili uirtute ad deificationem conuersorum, & alteritatem uariarum dei per multiformes uisiones figurarum, altera quædam uisibilibus perlucens significare æstimandum. Quomodo enim, si animam ipsam corporali spe cie ratio effingeret, & partes corporales impartibili circumplasmaret, aliter in-telligeremus in ipsa circumpositas partes impartibilitati, quæ est secundum ani mam proprie. Et caput quidem animum, ceruicem autem opinionem, ut in me dio rationis et irrationalitatis. Pectus uero furorem, uentrem autem concupiscẽ tiam. Crura quoq; & pedes naturam diceremus, partium nominibus uirtutum symbolis utentes. Multo magis in omnium summa alteritatem formarum, & figurarum sacris, & diuinis, & mysticis replicatiõibus soluere oportet. ¶ Con silium tria corporum scemata intacto & non figurato deo circumligauit. Lati-tudinem quidem diuinam dicendo superlatissimam in omnia dei processionẽ. Longitudinem uero super extentam in omnia uirtutem. Profundum autem oĩ bus existentibus incomprehensibilem obscuritatem & ignorantiam. Sed ut ni-hil lateat nõsipsos ex alteratum figurarum & informium replicatione: eas qui-dem incorporales diuinas nominationes his quæ sunt per symbola sensibilia cõ miscentes. Propterea de his quidem in symbolica theologia. Nunc uero hic di-uinã alteritatẽ nõ alienationẽ quandã super inconuersibilis immutabilisq; natu ralis societatis suspicabimur, sed singulare ipsius multiplex & uniformes in oĩa multæ fœcunditatis processus. ¶ Similem autẽ deum, siquidẽ unum & id-ipsum dixerit quis, sicut totum per totum in seipso singulariter & impartite ex isten

Marginalia: B (right, beside "Nusquam enim..."); E (right, beside "opportunis superillucens"); De alteritate diuina. (beside "rum aũt, qm̃"); De diuina longitudine, latitudine, & profũdo (beside "silium tria corporum"); Diuina similitudo (beside "multæ fœcunditatis")

A istentem similem, non spernendum, nobis simile diuinum uocabulum. Theologi aũt super omnia deum ut ipse est, nulli aiunt esse similem. Ipsum uero similitudinem uenatricẽ donare ad se conuersis ea secundũ uirtutẽ mediam eorum quę sunt super omnem & uisionẽ & rationem. Et est diuinæ similitudinis uirtus aduenientia oĩa ad causale cõuertens. Hæc igitur dicendum similia deo, & secundum diuinam imaginẽ & similitudinẽ: Non ẽm ipsis deum similem, quia neq; homo ꝓprie magni similis. In æquepotẽtibus ẽm possibile esse similia hęc inter se esse & cõuerti ĩ altiora similitudine, & esse ambo sibijnuicẽ similia, scdm̃ ꝓcedẽtem similis speciem. In causali enim & causatiuis nõ recipimus reciprocationem. Non ẽm solum his aut his simile esse donatur. Omnibus aũt similitudine participantibus essendi similia deus cã fit, & est, & ipsa per seipsam similitudinis substitutrix, & in oĩbus simile uestigio quodã diuinæ similitudinis simile ẽ, & unitatẽ eoꝝ cõplet. ¶ Et quid oportet de hoc dicere? Ipsa ẽm theologia dissimilem eũ esse ꝑcipit, & in oĩbus incompactũ, ut oĩbus alteꝝ: & qđ est mirabilius, qa nihil esse simile ei dicit. Et quidẽ non est cõtraria rõ ad ipm̃ similitudini.
B Eadẽ ẽm & similia deo & dissimilia. Illud quidẽ scdm̃ acceptã ipsius inimitabilis imitationẽ. Hoc ꝟo scdm̃ distantiã causatiuoꝝ a causali & mensuris multis & incõparabilibus. ¶ Reliquũ aũt & de diuino statu siue sede dicamus. Quid aũt aliud præter manere ipsum in seipso, & immobili naturali immutabilitate oĩmode fixũ esse & supercollocari scdm̃ eadẽ & circa idipsum & similiter operari, & scdm̃ stabilissimum ipsum ex seipso oĩno subsistere, & scdm̃ idipsum intransmutabilem, & uniuersaliter immutabilem: & hoc superessentialiter. Et ẽm ipse est oĩm statiõis & ædificationis causalis, qui est super ędificationẽ oẽm & stationem, & in seipso oĩa constituit ex proprioꝝ bonoꝝ statione immobili & custodita. ¶ Quid aũt & cũ iteꝝ theologi, & in oĩa prouenientẽ & mutabilem dicunt immutabilitatẽ? nonne diuinitus et hoc intelligendũ? Moueri ẽm ipsum pie arbitrandũ, nõ scdm̃ delationẽ aut alternationẽ, aut cõuersionẽ, aut lo
C calem motũ, nõ rectũ, non circulariter ferentẽ, non ex ambobus, non intelligibilem, non aĩalem, nõ naturalẽ, sed inessentiã ducere deũ, & cõtinere omnia et uniuersaliter omnibus prouidere, & ad esse omnibus omnium immensurabili circumstantia & inexistentia omnia prouidis processionibus & operationibus. Sed & motus dei immutabilis diuinitus ratione laudare concedendum. Et rectus quidem inflexibilis intelligendus, & irreuocabilis processio operationum et ex ipo oĩm gñatio. Elicoides uero. i. obliquus motus stateralis processio et fertilis status. Qđ aũt scdm̃ cyclum idipsum et media et extrema continens, et cõtinẽda cõtinet, et in idipm̃ ab ipso ꝓuenientiũ cõuersio. ¶ Si quis aũt simľr in eloquijs ipsam iustitiæ diuinã noĩationẽ in æquo accipiat, dicendũ æquũ deũ, non solũ ut nõ partitũ et inreprehensibilẽ, sed etiã ut in oĩa et per oĩa ex æquitate ꝓuenientẽ, et ut per seipsam æqualitatis substitutorẽ, iuxta quã æque operaẽ per seinuicẽ oĩm similẽ capacitatẽ, et accipiẽtiũ ex æquitate participationẽ scdm̃ singuloꝝ opportunitatẽ et ęquitatẽ scdm̃ dignitatẽ in oĩa distributũ donũ, et per oĩa æqualitatem inuisibilem, intellectualem, ratiõalem, sensualem, essentialem, naturalem, uoluntariam excellenter et uniuersaliter in seipso anticipando; secundum super omnia totius æqualitatis factricem uirtutem:

Margin notes: nõbilis simis diui num uo cabulum. — Similitu do & dis similitu do quõ deo cõue niant — Mot' dei duplex — ęqualitas diuina.

Eluci-

ELVCIDATIO CAPITVLI HVIVS NONI, DE MAGNO & paruo, eodem & altero, simili & dissimili, statu, motu, & æqualitate. Articulus X.

Eclaratur in isto capitulo quomodo simplici & inuariabili deo in scripturis attribuatur hæc nomina. [Quoniam autem & magnum & paruum ponitur in oium causali].i.quia in deo omium causa dicitur esse magnum & etiam paruum [& idipsum].i.idem [& alterum & simile & dissimile, & status & motus, da].i. age, seu eia, [& his diuinis nominatiuis agalmatis,].i. de his signis, & quasi simulacris ac diuinis appellatioibus dei noiatiuis [quęcunq; nobis manifesta sunt cōtemplabimur.].i.clare cōsiderabimus, & hic redigemus in scriptis. [Magnus ergo deus in eloquijs laudatur & in magnitudine.].i.deus in scripturis perhibetur magnus, & in nomine magnitudinis hymnizatur, iuxta illud in psalm. Magnus dñs & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nō est finis. [& in aura leui diuinam manifestāte paruitatem.].i.deus insinuatur per tenuem auram sibilumq; subtilem, iuxta quod dicitur ad Eliam: Non in spiritu dñs, & post spiritum commotio: nō in commotiōe dñs, & post commotionem ignis, nō in igne dominus, & post ignem sibulus auræ tenuis, ibi dominus. Per quod designatur, φ in quiete & silētio ac humilitate dominus inuenitur, & paruitas domini.i. subtilitas significatur: quia nec corporalis magnitudo, nec paruitas materialis cōuenit ei. [& idem ipse] id est, etiam dominus idem vocatur [cum aiūt eloquia.] id est, sacra scriptura, quæ per excellentiam nominatur eloquium & scriptura. [Tu autem idem ipse es. Et aliter, quādo vt multum figuratus & multiformis ab ipsis eloquijs plasmatur].i.alter vocatur, dum in scripturis sub diuersis figuris & formis describitur, sicut in Daniele vocatur antiquus dierum & alibi leo, aquila & columba. [& similis] id est, etiam dicitur similis [vt similium & dissimilium substitutor].i.primus oīm talium institutor. [Et dissimilis oibus, vt nō ente ei similis.] id est, dissimilis alijs perhibetur, quoniam nullū ens est simile ei, id est æquale, iuxta illud in Ieremia: Quis similis mei? Et in Iob: Nullus ei similis in legislatoribus. Nihilominus ipse locutus est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Item φ: Sancti estote, quoniā ego sanctus sum. [& stans] vt in psalmo: Deus stetit in synagoga deorū. [& mouēs] vt in Apocaly. Mouebo candelabrum tuū de loco suo. Atq; alibi: Mouebo cœlum & terram [& vt sedēs in æternum] vt in psalmo: Qui sedes super Cherubim. [& motus vt in omnia † videns,].i.cūcta inspiciens, & vt in opus procedēs. [& quæcūq; aliæ eisdem æquipotentes diuinæ nominatiōes ab eloquijs laudantur,].i.cæteri appellatiões istis ęquiualentes, à scripturis deo cum laudibus ascribuntur. [Magnus ergo deus nominatur secūdum quod scit suum magnum omnibus magnis suis tradens.].i.prout cognoscit φ perfectionis suæ infinitas communicat se cunctis magnis suis effectibus. Etenim in spiritalibus idem est esse magnum, & bonitate præclarum. Hinc sanctitate & sapientia pręcipui, vocantur viri illustres & magni. [& omnem magnitudinem extrinsecus superexcellens.] nam omnia intra se claudit & continet, & infinite supereminet vniuersis. [& superextentum vniuersalissimum locum continēs.] Nam & cœlum empyreum quod est inuisibilium & visibilium contentiuum, circumit & includit, iuxta quod Sapiētia in Ecclesiastico fatetur: Gyrum cœli circumiui sola, & profundum abyssi penetraui. In Iob quoq; legitur: Excelsior cœlo est & profundior abysso. Quod si extra cœlum imaginemur locum vndiq; infinitum, etiam illum taliter implet sine omni extensione, ita φ si ibi essent innumerabiles infinitiq; mundi, vniuersos impleret: ideo eius respectu totum vniuersum, est quasi arena perminima, & velut imperceptibile punctum. [omnem superans numerum.] nam infinita cognoscit simplici visione, & sapientiæ eius numerus nō est. [omnem multitudinem transgrediens] potestate & dignitate. [& secundum superplenitudinem suam & magnam operationem & manātes suas donationes, & quantum ipse ab omnibus participatæ secūdum multam & largam effusionem, indiminute omnino sunt, & eandem habēt superplenitudinem, & nō minuūtur participationibus, sed & magis supermanāt.].i.deus gloriosus magnus est secūdum superplenitudinem suam, quia incomprehensibiliter, incomparabiliter & interminabiliter plenus est omni perfectiōe, opulentia, felicitate & gloria, & ipse est supersimplicissima plenitudo oīm horum: est etiam magnus, secundum magnas & excellentissimas suas operationes in operib' naturę & gratię ac gloriæ, & in multis & magnis miraculis, quibus partim auditis, Ietro in Exodo testatus est: Nunc cognoui quoniam magnus dominus super omnes deos. Magnus est itidem secūdum donationes ab ipso iugiter emanantes, & quantum ad hoc quod suæ donationes à cunctis creatis participatæ, secūdum multiplicem ac liberam dei effusionem indiminutæ

Deus q̄re dī magnus
Psalm. 47
144.146.
3.Regū.19.
psalm.101.
Danie.7.
Apocal.5.
Apoca.8.
Ierem 50.
Iob.36
Genis.1.
Leuitici.1
psalmo.81.
Apocaly.1.
Haggei 2
† Vadens
psalmo.78
Eccle.24.
Iob.11.
psalm.146
Exodi.18.

E
F

A minutæ sunt ex parte fontis,& indeficientes ac perfectæ in genere suo,&eandem hñt superplè nitudinem,non æqualem vt fons,imo infinite minorem,sed repræsentatiue,& prout ad earum gradum ac speciem spectat:nec minuitur participationibus ab huiuscemodi plenitudine participata,& quãtum ad continuationẽ suam,cũ suo supexhuberãtissimo,indeficientissimo,infinitoq; fonte,iuxta quem modum gratia animæ Christi dicitur infinita,vt scriptum est apud Iohannem:Non ad mensuram dat deus spiritum, haud dubie quin Christo. [Magnitudo hæc & multa est]Est quidem in essentia simplex,in potestate autem & efficacia multa[& informabilis].i. non formabilis nec perfectibilis ab aliquo, cum sit prorsus impassibilis & superpurissimus actus.[& innumerabilis, & hæc est superexcellentissima secundum absolutam & superinordinatam inacceptabilis magnitudinis effusionem]id est ista est supereminentia dei, secundum effusionem .i. communicationem suam absolutam, independentem ac liberam in seipsa,non ab extrinseco directore superordinatam,& sapientissimam suæ magnitudinis inacceptabilis.i. nequaquam aliunde acceptæ. ¶Deinde exponit quomodo paruum & minutum dicantur de deo.[Paruum autem siue minutum in ipso dicitur]non vtiq; quantitatiue aut minoratione facta in deo,sed[omni finito spacio emunitus].i.excedens & incomprehensus [& per omnia consequenter locatus].i. conuenienter præsens vbiq; per transcendentiam & incircumscriptionem.[& quidem omnium causale est paruum].i.ad omnium productionem concurrit & cooperatur subtile seu tenue.[Nusquam enim inuenies parui formam non participans.].i.nullibi poteris inuenire rem non participantem formam parui.i. alicuius rei B subtilis seu tenuis.[Sic ergo in deo paruum accipiendum est,velut in omnia & per omnia firmiter locatũ]id est efficaciter præsens[& operans]quia causa prima plus influit & tenatius vehementiusq; adhæret causalitas eius.[& peruestigans].i. pertingens perscrutans ac penetrãs [vsq; ad diuisionem animæ & corporis, compagumq; & medullarum & notionum cordis. Magis autem existentium omnium. Non enim est creatura non apparens in conspectu eius] Ista sunt verba Apostoli ad Hebræos. [Paruum tantum est].i. hoc paruum est tam magnum, [& quantum]spiritualiter [incomprehensibile multum] virtute [infinitum, comprehendens omnia,ipsum autem incomprehensibile. ¶Idipsum verò superessentialiter æternum.]imo secundum Proclum & autorem libri de Causis,ipsum est supra,& ante æternitatem illam, videlicet de qua ipsi loquuntur,putantes & mundum & intelligentias ab æterno fuisse. [inconuertibile in seipso manens semper,secundum eadem & similiter habens.] Est enim inuariabilis,& æternaliter in vna supersimplici & superoptima sui dispositione consistens & permanẽs, & secundum eadem attributa sua penitus immutabilis. Veruntamen quantũ ad suos effectus, fertur conuerti,& mutare sententiam:& nũc mitius,nunc districtius agere, imo & pœnitere,secundum quod ait per Zachariam:Conuertimini ad me,& conuertar ad vos. Et iterum in eodem:Sicut cogitaui vt affigerem vos,sic conuersus nunc cogitaui vt benefaciam vobis,&c̃,[oĩbus similiter præsens]quantum est ex parte ipsius,vtputa incommutabiliter,sed non similiter C per effectus.[& idipsum,per seipsum,à seipso].i.independenter,non ab alio. Tales namq; propositiones affirmatiuæ,exponendæ sunt negatiue,vt cum dicimus. Deus habet esse à seipso,id non ab alio[firmiter & incontaminate in formosissimis summis].i. in suis altissimis superpulcherrimis attributis,perfectionibusq; immensis.[magna immutabilitate &naturali collatum societate].i.deus cum beatis supercœlestibus ciuibus,imo & cum omnibus sibi charitate coniunctis,ac ipsi contemplatiue,amorose,dulciterq; vacantibus, quandam habet societatem, iuxta illud Iohannis:Societas vestra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. ¶Porro diuinæ, æternæ,increatæ,adorandæ personæ tres,deus vnus, habent ineffabiliter excellentius & deliciosius & inseparabilius superbeatissimam societatem æternam ad inuicem. Et est hoc ens diuinum.[intransmutabile,incausabile,inflexibile]quoad suam naturam:frequenter tamen per modum flexibilis habet se,precibus & satisfactionibus quasi flexus & emollitus. [inalienatũ, purum,immateriale,simplicissimum,non indigens,non crescens, non diminutum, non genitum,non sicut quo modo aut factum,aut imperfectum.].i. nullo modo est factũ aut incompletum.[aut ab hoc,aut hoc non factum].i.non solum non factum ab isto vel illo causante, vel non factum dumtaxat hoc.[imo nullo modo]factum[& nusq̃ & nunq̃].i.nullo loco,nulloq; tempore.[sed sicut omne ingenitum].i.perfectũ,incausatũ.[& absolute ingenitũ semper ens,& ipsum perfectũ ens, & idipm ens per se ipsum,& à seipso vniformiter & æquiformiter segregatũ].i.æqualiter ab oĩbus distinctũ ac separatũ.[& idipsum ex seipso oĩbus participare opportunis superillucens].i.desuper infulgens,& radios suę lucis ac bonitatis infundẽs seu influens,quę opportuna.i.apta sunt ipsum sic participare.[& altera alteris cõponens] vt elementa in mi-

Iohan. 3.

Hebreo. 4.

Deus q̃re dicatur idẽ Proclus Lib. Causa.

Zacharie 1 Zachariæ 8

1. Iohã. 1.

ta in mixto,formam materiamq́ in compoſito. Magnitudo & cauſa naturalis immutabilis ſo
Iob.25 cietatis]entium ordinis vniuerſi ac ciuiũ ſupernorũ,faciens concordiam in ſublimibus ſuis[in D
ſeipſo & contraria].i.oppoſita in ſe cauſaliter continẽs. [ſimiliter ſupereminens ſecundũ vnã
& ſingularem totius naturalis immutabilis ſocietatis ſupereminentem cauſam].i.cũctis & ſin
Deus cur dicatur alter gulis dignior ratione hac generali,quia vniuerſorũ eſt cauſa. [¶ Alterũ aũt, quoniam omni-
bus prouide deus adeſt].i.deus item deſignatur hoc nomine alter,ſeu alterũ:quia omibus pro-
uidentialiter adeſt[& oĩa in omnibus propter omnium ſalutem fit].i.propter vniuerſorũ cõ-
ſeruationem ipſe in omnibus eſt,omnia cauſaliter cuncta cauſando,manutenendo & includẽ
do [quoddam ens ex ſeipſo.] non participatum nec cauſatũ ab alio. [& propria naturali im-
mutabilitate inconuerſibiliter per operationem vnam & inceſſabilem ſtans.]quæ operatio a-
ctiua in deo eſt ipſemet deus operans. Veruntamen multæ operationes in deo eſſe dicuntur
per comparationem ad diuerſos terminos & effectus,puta creatio,gubernatio,prouidentia,cõ
ſeruatio:quæ omnes in deo ſunt vna eſſentia eius. [& ſeipſum porrigens] creaturis ad be-
Iob.14. nefaciendum & auxiliandũ,iuxta illud Iob:Operi manuum tuarum porriges dexteram.[infle
xibili virtute ad deificationem conuerſorũ].i. ad aſſimilandum ſibi eos qui conuertũtur ad
ipſum[& alteritatem variarũ dei figurarũ.].i.ad oſtendendum multiplicem repræſentationẽ
dei in ſuis effectibus [per multiformes viſiones.] in quibus apparuit,qui & in ſpecie angelorũ
ac virorum quibuſdam apparuit.[altera quædam viſibilis perlucens ſignificare æſtimandũ.]
id eſt,putandum eſt, quod apparitio clara ſenſibilis,qua deus quandoq́ apparuit, deſignauit
Exo.19.20 alia inuiſibilia myſtica quædam , ſicut in monte Sinai apparuit, populo circumſtante.
[Quomodo enim ſi animam ipſam corporali ſpecie ratio effingeret , & partes corpora-
les impartibili circumplaſmaret.]ſicut videmus angelos & animas rationales ſpecie corpora E
li ſub lineamentis membrorũ depingi, cũ tamen ſint ſpiritus incorporales ac ſimplices & im-
partibiles quædam eſſentię.[aliter intelligeremus in ipſa circũpoſitas partes impartibilitati]
.i.membra illa circumpoſita impartibili animæ,exponeremus ſpiritualiter. [quę eſt ſecundũ
animam proprie].i.quæ indiuiſibilitas proprie conuenit animæ.[Et caput quidem animum,
ceruicem autem opinionem, vt in medio rationis & irrationabilitatis].i.per caput animę in-
telligeremus vim eius ſupremam,videlicet mentem ſeu intellectum.Porro per ceruicem quę
inter caput & pectus mediat,acciperemus opinionem,quæ inter ſcientiam & ſolam credulita-
tem eſt media,vel inter rationem & irrationabilitatem.[Pectus vero furorem]quia in pecto-
Eccle.23. re feruet ſanguis.[ventrem autẽ concupiſcentiam.]Vnde Eccleſiaſticus ait: Aufer à me ven-
tris concupiſcentias. [crura quoq́ & pedes naturam diceremus] .i. naturales vires motiuas
& progreſſiuas[partium nominibus,virtutum ſymbolis vtentes]i.per nomnia corporalium
partium ſeu membrorũ deſignantes animarũ potentias:ſicq́ vtentes nominibus partium pro
ſymbolis.i. ſignis ſeu ſignificantijs virium. [multo magis in oĩm ſumma alteritatem forma-
rum & figurarum ſacris & diuinis & myſticis replicationibus ſoluere oportet].i.multo plus
opus eſt in diuina natura ſoluere.i. exponere varietatem ſenſibilium figurarũ atq́ formarũ,
Dei dimensiua quantitas quæ. per replicationes.i.repetitiones & elucidationes ſacras & ſpiritales ac abditas.[¶ Conſilium
tria corporum ſchemata intacto & non figurato deo circumligauit] .i. ars pictorum deum
intangibilem & infigurabilem depinxit ſub corporali & trina quantitatis continuę dimenſio
Latitudo dei. ne.[Latitudinem quidem diuinam dicendo ſuperlatiſſimam in omnia dei proceſſionem].i. F
per latitudinem illam corpoream intelligendo proceſſionem dei valde diffuſam in omnes
Longitudo dei ſuos effectus.[Longitudinem vero ſuperextentam in omnia virtutem].i.per longitudinẽ illã
corporalem intelligendo oĩpotentiam dei æternam oĩbus,quaſi expanſam & ſuperinductam
Profunditas dei. [Profundum autẽ omnibus exiſtentibus incomprehenſibilem obſcuritatem].i.per corpora-
lem illam profunditatem ſeu altitudinem intelligimus diuinæ naturæ incomprehenſibilita-
tem,quæ vocatur diuina caligo,imo & ſupereminentiam eius ſuperſublimem. Deniq́ tria
Ephes.3 hæc tangit Apoſtolus:Vt poſſitis inquiens,cum omnibus ſanctis comprehendere quæ ſit lon
gitudo & latitudo & profundum.Vbi per longitudinem etiam intelligitur expectatio longa-
nimis futurorum:per latitudinem, charitatis diffuſio in exhibitione beneficiorum: per pro-
funditatem,imperſcrutabilitas diuinorum iudiciorum[& ignorãtiam].i. myſticam intuitio-
nem,quæ eſt per omnium ablationem & abnegatiõem de deo,de qua plenius infra,& aliqua-
liter ſupra.[Sed vt nihil lateat noſipſos ex alterarum figurarũ & informiũ replicatione].i.vt
non ignoremus ſignificationem ſenſibiliũ figurarũ & replicationẽ informiũ.i. expoſitionẽ il-
larum ꝑ ſpũales & myſticos intellectus [eas q̃de incorporales diuinas noĩationes.].i.ſpũalia
noĩa dei,quæ proprie ei conueniunt[his quæ ſunt per ſymbola ſenſibilia cõmiſcentes].i.inter

immiſcendo

A immiſcendo nominibus iſtis dictis de deo metaphorice .i. per ſimilitudinem quandã, non per proprietatẽ & veritatẽ. [propterea de his qdẽ.] ſc; ſymbolicis & metaphoricis dei noĩbus [in ſymbolica theologia dicet].i. in tractatu & libro ſic intitulato, quẽ nõ habemus tranſlatũ, iuxta quẽ modũ deus vocat agnus, leo, vitis, vnicornus, &c. [Nunc vero hic diuinã alteritatem, nõ alienationem quandã ſuperinconuertibilis immutabiliſq; naturalis ſocietatis ſuſpicabimur] .i. hoc loco putabimus, q alteritas illa diuina & ſignificatio dei p figurationes corporeas, non deſignet aliquam alienationẽ aut receſſum à ſua inconuerſibili & inuariabili identitate & ſocietate ſuperſanctę trinitatis ad inuicẽ & cum ſctis [ſed ſingulare ipſius multiplex] .i. ſimplicẽ & vnicam eius naturã in efficacia multiformẽ & in operibus variam. [& vniformes in oĩa multæ fœcunditatis proceſſus].i. progreſſiones valde fœcundas, ex parte dei vniformes in vniuerſos ipſius effectus. ¶ Deinde proſequitur quõ deus noĩetur ſimilis [Similem aũt deum, ſi qdẽ vnum & idipſum dixerit quis].i. ſi aliquis vocet deũ ſimilem, tanq̃ qd vnũ, ſimplex & inuariabile [ſicut totum per totum in ſeipſo ſingulariter & impartite exiſtentẽ ſimilem] .i. tanq̃ in oĩ ſua diſpoſitione, proprietate & habitudine eodem modo ſe habentem indiuiſibiliter ac vnite, & in nullo diuerſificatũ aut mutatum à ſeipſo. [non ſpernendum † nobiliſſimis diuinum vocabulum].i. nomen iſtud ſic ſumptum, & deo ſic attributũ, non eſt indignum nobiliſſimis dei nominibus ſociari. [Theologi autem ſuper omnia deum, vt ipſe eſt, nulli aiunt eſſe ſimilẽ] .i. deum ſuper omnia exiſtentem, affirmant non eſſe alicui ſimilem creaturæ, q̃uis quędã creata dicantur ei ſimilia quia vt habitum eſt, inter cauſam & effectum, pręſertim inter creatorem

B & creaturam, non admittitur correlatio talis vtrinq; [Ipſum vero ſimilitudinem venatricẽ donare ad ſe conuerſis] .i. dicunt q deus dat conuerſis ad ſe ſimilitudinem imitatiuam & coaptiuam ad ipſum, qua gratiam eius adipiſcuntur & gloriam [ea ſcdm virtutem mediam eo℞ quę ſunt ſuper omnem & viſionem & rationẽ]. i. illa conuertendo ad ſe ſcdm virtutem intellectualem, quæ media eſt inter ipſos & inter diuina, quę omnẽ contemplationem & rationem traſcẽdunt. Aliæ traſlationes planius habent: Ipſum vero diuinam ſimilitudinem largiri dicunt his qui ad ipſum conuertuntur, eum imitando pro viribus, qui eſt ſuper omnem diffinitionem ac rationem. [& eſt diuinę ſimilitudinis virtus] .i. hæc eſt poteſtas, proprietas ſeu actus ſimilitudinis, quam habet rationalis creatura ad deum. [aduenientia oĩa ad cauſale conuertens]. i. omnia quæ creata ſunt, & quę rationali accidunt creaturę ad deũ reducens, atq; ad eius honorẽ & gloriã referens. [Hęc ergo dicendum ſimilia deo].i. iſta ad deum ſic conuerſiua, potiſſime p diuino℞ notitiam & amorẽ, cenſenda ſunt deo eſſe ſimilia. [& ſcdm diuinã imaginem & ſimilitudinem] producta, iuxta illud Gene. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram. Quę verba à Magiſtro Sentẽtia℞ lib. 2. optime exponunt. [Non eñ ipſis deum ſimilẽ] .i. non dicimus q deus ſit ſimilis ipſis [quia neq; homo propriæ imagini ſimilis] .i. hõ nõ perhibetur ſimilis imagini ipſum imitanti. [In æquepotentibus eñ poſſibile eſſe ſimilia]. i. illa

C quæ in coordinatis & æqualibus queunt ſibiĩnuicẽ eſſe ſimilia, quæ ſc; coordinata & æqualia ſunt. [Hæc inter ſe eſſe & conuerti altiora ſimilitudine, & eẽ ambo ſibiĩnuicẽ ſimilia ſcdm præcedentem ſimilis ſpeciem.] .i. mutua ſimilitudine poſſunt inuicẽ referri, & eſſe vere ſimilia ſecundum formam ſimilitudinis alicuius præcellentis ac præcedentis. [In cauſali enim & cauſatiuis].i. inter cauſas & cauſata [non recipimus reciprocationem] .i. non admittimus talẽ correlationem & reconuerſionẽ. [Non enim ſolũ his aut his ſimile eſſe donatur] .i. deus nõ ſolũ præſtat quibuſdam ſimile eſſe. [Omnibus aũt ſimilitudine participantibus eſſendi ſimilia dominus cauſa ſit & eſt.] .i. vniuerſis ſimilitudinem admittentibus, deus eſt cauſa & autor q ſimilia ſunt. [& ipſa per ſeipſam ſimilitudinis ſubſtitutrix, & in omnibus ſimile veſtigio quodam diuinæ ſimilitudinis ſimile eſt.] .i. qd in omnibus inuenit aliqua ſimilitudo, eſt veſtigio quodam diuinæ ſimilitudinis ſimile. i. ex quadam obſcura & imperfecta participatione contingit qua oĩa in aliquo imitantur & repreſentant primæ cauſæ perfectionẽ ſeu bonitatẽ. [& vnitatẽ eo℞ cõplet]. i. deus cõplet vnionẽ & imitationẽ ipſo℞, in qua ipſo℞ ſimilitudo fundat. [¶ Et qd oportet de hoc dicere?] i. qd opus eſt iſta diffuſius humana argumẽtatione probare? [Ipſa eñ theologia]. i. ſacra ſcriptura, cuius authoritas maior eſt omni naturali & humana ratione cum innitatur & fulciatur reuelatione diuina. [diſſimilem eũ eſſe pręcipit]. i. docet ac iubet vt deũ dicamus cunctis diſſimilẽ. [& oĩbus incompactũ]. i. improportionatũ & incoordinatum [vt omnibus alte℞]. i. tanq̃ à cunctis diuerſum. [& quod eſt mirabilius, quia nihil eſſe ſimile ei dicit] Vnde apud Iſaiam dicitur: Cui ſimilem feciſtis deum, aut quam imaginem ponetis ei? Et rurſus: Cui adæquaſtis & ſimilẽ me feciſtis, dicit dñs? [& qdẽ nõ eſt cõtraria rõ ad ipſum ſimilitudini]. i. nõ eſt rõnabilis cã, cur creatura nõ poſſit dici ſimilis deo, niſi ſimile capiat p æquali

[Marginal notes:] Iohan. 1. Apocal. 5. Iohan. 15. Numeri 24 — Similis in deo quid — * nobis. — Geneſ. 1. — Similitudo & diſſimilitudo quomodo competant deo. — Iſaiæ 40 — ibidem

psalmo. 85. Ierem. 49. vt in psalmo: Non est similis tui in dijs domine. Et in Ieremia dicitur: Quis similis mei, & quis D
Exodi. 15. sustinebit me? Et in Exodo: Quis similis tui in fortibus domine? quis similis tui? [Eadem enim & similia deo & dissimilia] quia partim sunt ei similia, & partim, imo multo plus dissimilia. Nam & communiter dicitur, quod omne simile est dissimile. Si nanque esset alicui in omnibus simile, esset potius idem quam simile, sumendo simile satis extense. [Illud quidem secundum acceptam ipsius inimitabilis imitationem]. i. aliquid dicitur simile inimitabili deo, inquantum imitatur atque participat aliquid diuinæ perfectionis seu bonitatis. [Hoc vero secundum distantiam causatiuorum à causali]. i. dissimile deo est per distantiam & defectum, quibus causata distant & deficiunt à proprijs causis, & maxime à prima causa, à qua distant [mensuris multis & incomparabilibus]. i. per gradus innumeros. [¶ Reliquum autem vt de diuino statu seu sede dicamus]. i. superest nunc aliquid dicere, qualiter deo conueniat stare, sedere, quiescere. [Quid autem aliud, præter manere ipsum in seipso?]. i. quid aliud designat sessio dei, quam ipsum deum in seipso persistere ac manere? [& immobili naturali immutabilitate omnimode fixum esse] . i. stabilem inuariabilemque consistere [& supercollocari secundum eadem,]. i. per eandem suam inuariabilitatem cunctis esse eminentiorem ac præsidentem. [& circa idipsum & similiter operari]. i. agere vniformiter quantum est ex parte ipsius, & circa seipsum. i. per indistantiam à seipso, ita quod obiecta seu termini, ad quos & circa quos operationes suæ extenduntur & versantur, infra & intra suam immensitatem continentur. [& secundum stabilissimum ipsum ex seipso omnino subsistere]. i. deum ipsum iuxta suam quietissimam inuariabilitatem, ex se. i. non ab aliquo alio esse ac permanere [& secundum idipsum intransmutabilem, & vniuersaliter immutabilem, & hoc superessentialiter]. i. super omnem naturam ac ordinem rerum. [Etenim ipse est omnium stationis & ædificationis causalis] id est, deus est causale principium stationis & fixionis atque profectus omnium entium [& in seipso omnia constituit]. i. in sua infinitate cuncta locauit, & comprehendit creata in se quoque, tanquam in omnium summo ac vltimo fine, & item in sua potestate ac ditione. [qui est super omnem ædificationem & stationum, & propriorum bonorum statione immobili & custodita.] id est, omnipotente possessionis suarum æternalium diuitiarum, concessit quibusdam creatis habere immobilia & secura dona ab ipso. [¶ Quid autem] supple designat [& cum iterum theologi & in omnia prouenientem, & mutabilem dicunt immutabilem?] id est, cum sancti in scripturis affirmant deum ad cuncta procedere, & illa ei asscribunt, quæ motum & mutationem includunt, vt irasci, furere, pœnitere, placari? [Nonne diuinitus & hoc intelligendum?]. i. vtique hoc intelligendum est pie & sobrie, prout congruit deitati. [Moueri enim ipsum pie arbitrandum, non secundum delationem]. i. non per deportationem de loco ad locum aut alienationem [aut alternationem]. i. alterationem aut agitationem [aut conuersionis] alicuius in ipsum vel econtra [aut localem motum, non rectum, non circulariter ferentem, non ex ambobus] id est non secundum aliquam speciem motus localis, nec motu vertiginis, nec etiam motu spirituali, vt subditur. [non intelligibilem, non animalem, non naturalem] sicut grauia & leuia. [sed in essentiam ducere deum] id est, per motum dei significant, quod ipse alia producit ad esse. [& ipsum [continere omnia, & vniuersaliter omnibus prouidere, & adesse omnibus omnium immensurabili circumstantia] id est, circuitione cunctis hominibus inperscrutabili [& in existentia omnia prouidis processionibus & operationibus] proficisci. [sed & motus dei immutabilis, diuinitus ratione laudare concedendum]. i. permittendum, imo & instigandum est laudare motus ipsos inuariabilis dei, diuinitus, id est, prout decet hoc fieri circa deum, ratione, id est rationabili ac deuota consideratione. [Et rectus quidem inflexibilis intelligendus & irreuocabilis processio operationum, & ex ipso omnium generatio]. i. motus rectus in deo, intelligendus est esse processio seu diuinatio omnium rerum inflexibilis, & indirectum quasi linealiter transiens, ex ipso irreuocabilis, id est, à nullo impedibilis, & ab ipso irreuocabiliter præordinata. Generatio quoque, id est productio vniuersorum ab ipso, iuxta illud in Genesi: Istæ sunt generationes cœli & terræ. [Elicoides vero, id est, obliquus motus stateralis processio, & fertilis status] id est, progressio flexuosa & stabilis fœcundusque status, secundum quod procedit per multiplicationem indiuiduorum ex seinuicem & permanentiam eorundem, quantum ad esse perpetuum in perduratione specifica. [Quod autem secundum cyclum] id est, motum orbicularem seu circularem [idipsum, & media & extrema continens] id est, dico diuinam identitatem quæ continet & conseruat media & extrema. i. causas & causata, quæ [continent contineda]. i. se inuicem ambiunt & ambiuntur, & circundant & circundantur, secundum quod habent aliæ translationes. Nam causæ ambiunt causata sua virtute hæc conseruando, & sic ambiuntur & circundant ipsa causata

Marginalia: De statu diuino. — Motus dei triplex — Motus dei rectus — Gene. 2. Motus dei obliquus — Motus dei circularis — E — F

causata. [& in idipsum ab alio prouenientiũ conuersio] .i. reductio quã primũ principiũ cõ
A uertit & reducit ad se ea quæ ab ipso procedũt. Hinc in Elemẽtatiõe theologica theoremate 3. ait Proclus: Omne procedẽs ab aliquo, & cõuersum in illud, circularẽ habet opatiõnẽ. Deinde tangitur quõ deus significatur isto noie ęquale. [¶ Si quis aũt similiter in eloquijs ipsam iustitiæ diuinã noiationem in æquo accipiat] .i. si aliquis significet in scripturis iustitiã dei nomine æquitatis [dicendum deum æquum] .i. deum esse iustum siue æqualem [non solum vt nõ partitum & irreprehensibilem] .i. non tñ per hoc, q non est diuisus, nec in aliquo reprehensibiliter agens, sed vnus & simplex, recteq; agens. Vnde subiungitur: [sed etiã vt in oĩa, & per oĩa ex æquitate peruenientẽ] .i. cunctis (vt decet vel iustitia exigit) influentem & bonã præstantem. [& vt per seipsam æqualitatis substitutorem] .i. æquum & iustum appellet eum, etiam vt primam causam, institutricem æquitatis totius [iuxta quam] iustitiæ causam [ęque] .i. iuste seu cõdecenter [operatur per seinuicẽ oĩm similem capacitatem & accipientiũm ex æquitate participationem] .i. æquitas dei per seipsam instituit & donauit capacitatem vniuersoꝝ in genere similem, quoniam vnicuiq; impressit naturalem capacitatẽ scđm suam specificam dignitatem, sic quoq; operatus & donauit participationem .i. munera participata recipientium illa à superioribus. [ex æquitate scđm singulorum opportunitatem & æquitatem] .i. dispositionem, aptitudinem, seu merita eorundem [scđm dignitatem in oĩa distributum donum] .i. participantium donum superioris, distributum & effusum in omnia inferiora secundum dignitatẽ ipoꝝ [& per omnia ęqualitatem inuisibilem, intellectualem, rationalem, sensualem, essentialem, naturalem, voluntariam, excellenter & vniuersaliter in seipso anticipando.] .i. in seipso æternaliter præhabendo, & virtualiter ac idealiter includendo omnino oẽm æqualitatẽ creatam, spiritualem, intellectualem, rationalem, sensitiuam, voluntariam, &c. [scđm super oĩa totius ęqualitatis factricem virtutẽ] .i. suam fontalem oĩpotentiam, quã causauit, instituit, & distinxit vniuersorum æqualitates, æquitates, iustitias, dignitates & capacitates.
B

Proclus. De diuinã æqualitate.

¶ Capitis huius IX. translatio alia clarior.

QVoniam vero magnum & paruum causæ omnium attribuitur, idem quoq; & alterum, simile rursus atq; dissimile, status quinetiam atq; motus, age & hæc diuinarũ appellationum signa, quotcunq; nobis perspicua fuerint contemplemur. Deus igitur magnus in sacris eloquijs celebratur, atq; in magnitudine & in aura tenui diuinam paruitatem significante. Dicitur quoq; idem, quando sacrę scripturę dicunt: Tu autem idem ipse es. Prędicatur item vt alter, quando à scripturis sacris multis figuris formisq; fingitur. Pręterea celebratur vt similis, tanq̃ similium & similitudinis autor. Rursus vt dissimilis oĩbus, quippe cum nullus sit illi similis. Deniq; vt stans & immobilis, atq; sedens in æternum, vicissimq; mobilis, vt qui per omnia sese conferat, & quotcunq; alię diuinę appellationes tantũdem valentes, à sacris eloquijs celebrantur. Deus itaq; magnus appellatur iuxta propriam ipsius magnitudinem, quæ magnis omnibus participationem sui tribuit, & extrinsecus super omnem magnitudinem se diffundit atq; protendit, locum omnem complectitur, omnem numerum superat, omnem transcendit infinitatem. Magnus quoq; dicitur per virtutẽ suam exuberantem atq; magnificam, perq; ipsius dona velut e fonte manantia, quatenus hæc ab omnibus sumpta per infinitam munerum profusionem prorsus absq; diminutione perdurant, eandemq; seruant plenitudinis exuberantiam, neque largitionibus minuuntur, sed magis etiam atque magis exundant. Magnitudo hęc & infinita est, atque quantitate caret & numero atq; hoc est excessus ipse iuxta absolutam superneque se protendentem incomprehensibilis amplitudinis ipsius naturam. ¶ Paruum vero vel tenue in deo dicitur, quod vniuersam molem atq; distantiam supergreditur, quodve nullo impediente per omnia transit. Iam vero q̃d paruum est elementalem habet ad omnia rationem. Nusquam enim inuenies non participatam ideam parui. Sic igitur penes deum accipiendum est quod appellatur paruũ, tanquam in omnia & per omnia, nullo resistente, pergens atque agens, atque profecto pertingens vsq; ad diuisionem animæ & corporis, compagum quoq; & medullarum, discretor intentionum & cogitationum cordis, imo vero discretor omnium. Non enim est creatura inuisibilis in conspectu eius. Hoc vtique paruum sine quantitate & numerali qualitate est. Nusquam etiam cohibetur, infinitum interminatumq; est, comprehendens omnia, ipsum vero prorsus incomprehensibile. ¶ Dicitur præterea deus idem, quoniam super essentiæ modum est sempiternus, inconuertibilis, in se ipso manens, semper secundum eadem & eodem modo se habens,
C

Deus q̃re dr̃ magnus. Psalmo. 85 144. 146. Psalm. 47. 3. Regũ 19. psalmo. 101 Iohan. 14. psalmo. 88 Iob 36. Actuum. 7. psalmo 79. psalmo 47

Quo deus vt paruus.

Hebræ. 4.

Deus quare dicatur idẽ

omnibus eodem modo præsens, ipsum secundũ seipsum & in seipso firmiter & intemerate in pulcherrimis superessentialis identitatis finibus collocatus, immutabilis casui, nusq̃ obnoxius, indeclinabilis, inuariabilis, impermixtus, immaterialis, simplicissimus, nullius indigus. Et quoniam augeri minuiq; non potest, & quoniam est ingenitus, non quasi nondum genitus, vel quasi nondum absolutus, seu quasi ab hoc quidem non genitus: sed ab æuo, siue quasi non sit genitus secundum hoc, sed secundum aliquid aliud, seu quasi nullo modo sit quicq̃: sed ingenitum appellatur tanquam super omne quod ingenitum dici potest, & tanq̃ ingenitum absolute semperq; existens, & ex seipso perfectum, ideq; existens per sei psum, & ex se ipso vniformiter eademq; ratione determinatum omnibus participare potẽtibus, ipsum idem ex seipso tradens, & alia connectens alijs copia identitatis & causa. In seipso quinetiam contraria eodem

Deus quare dicatur alter — modo anticipans per vnam vnificamq; totius identitatis causam eminentem. ¶ Alterum vero deus dicitur, quoniam deus prouidenter omnibus adest, omniaq; propter omniũ salutẽ euadit in omnibus, manens interim in seipso & in sua identitate firmus per actionem vnam indeficientemq; consistens, atq; seipsum indeclinabili potestate tradens ad eos, qui in seipsum conuersi sunt diuinitate donandos. Præterea putandum est alteritatem variarũ dei per multiformes visiones figurarũ, alia quædam per ea quę videntur pręter id quod apparet significare. Profecto si animam corporali specie vellemus effingere, membraq; corporea animæ indiuiduæ adhibere, alia certe ratione cogitaremus in ea partes obductas, quatenus videlicet naturę ipsius indiuiduę competit. Et caput quidem intellectum, ceruicem vero opinionem, tanquam rationalis & irrationalis potentiæ mediam, pectus autem iram, ventrẽ vero concupiscentiam, crura deniq; pedesq; naturam nominaremus nominibus partium, pro quibusdam virium signis vtentes. Simili ratione multoq; magis in eo qui oĩa superem inet, formarum figurarũque diuersitatem pijs deoq; dignis mysticisq; interpretationibus purgare debemus.

Laus dei vt latus, lõgus & pfundus — ¶ Præterea si velis triplices corporũ figuras ei qui tactum figuramq; refugit, deo accommodare, latitudo quidem diuina dicenda est, amplissima per omnia processio dei. Longitudo vero potestas desuper tota quęlibet penetrans. Profundum deniq; incomprehensibile secretum illud ac prorsus ignotum. Verum neforte dum varijs figuris formisq; explicandis insistimus, imprudentes interim incorporeas diuinorum appellationes signorum sensibilium appellationibus confundamus. De his in theologia significatiua iam diximus. Nunc autem diuinam alteritatem, non mutationem aliquam identitatis illius inconuertibilis suspicemur, sed singularem

Deum dici similitudinem. — ipsius multiplicationem, atq; vniformes per omnia fœcunditatis diuinæ processus. ¶ Si quis deũ ita similem dixerit, vt idẽ, tanq̃ totum per oĩa sibi firmiter & indiuidue similẽ, spernẽda nõ erit eiusmodi in deo ipsius sĩlis appellatio. Theologi vero eũ q est super oĩa deũ (q̃ rõne est ipse) nulli similẽ esse aiunt, sed diuinã largiri similitudinẽ oibus ad ipsum conuersis, diuinã

Exo. 15. Iob. 36 psal. 85. 88 Isaiæ 40 Iere. 10. 50 — pro viribus imitatione ad ipm inquã oĩ termino rõneq; superiorẽ. Est aũt similitudinis diuinæ virtus, qua cuncta producta diuinitus cõuertit ad causam. Hęc igit dicẽda sunt similia deo atq; ad diuinã imaginẽ similitudinẽq; expressa. Neq; tñ illis similẽ fas est deũ dicere, q̃a nec hõ qdem est imagini sui similis. Ea sane q̃ eodẽ in ordine cõgruunt, pñt inuicẽ similia dici, vt similitudo vicissim conuertat vtrinq;, vt sint inuicẽ ambo similia, scdm principalem similis ipsius speciẽ. Vbi vero hoc qdem est cã, illa vero hinc effecta sunt, conuersionẽ nullam admittimus. Deus enim nõ his solis aut illis proprie vt sint similia donat, sed oibus similitudinẽ participãtibus cã deus ipse est, vt inuicẽ sint similia timo & ipse est ipsius p se similitudinis autor. Quodve in qbuslibet simile est vestigio quodã similitudinis diuinę sit simile, vnionẽq; eorũ ipse cõplet.

Similitudo & dissimilitudo quõ eõ petant deo. Isaiæ. 4. — ¶ Sed qdnam vltra loqui de hoc oportet? Ipsa nempe theologia deũ esse ipm dissimilẽ prædicat, neq; ordinẽ vllum cum vllis habere, vt ab oibus alterũ. Et q̃d est profecto mirabilius, nihil deo simile esse ait, neq; sermo hic aduersat similitudini rerũ ad deũ iam prędictę. Eadẽ enĩ deo similia sunt atq; dissimilia. Similia qdẽ, qm̃ deũ imparticipabilem pro mõ suo percipiũt, & illũ q oẽm imitationẽ refugit pro viribus imitat. Dissimilia rursus, quoniã tanq̃ iñ creata de

Dei statio quid. — ficiunt, interuallisq; infinitis incõparabilibusq; iñ distãt. ¶ Quid aũt de statu diuino vel sede dicemus? Quid ergo, nisi q deus in seipso pmanet in sua immobili identitate firmiter & accõmodatissime collocatus? Et qm̃ scdm eadẽ & circa idẽ eodẽq; mõ sp agit, nunq̃ ex seipõ migrãs vl quõcũq; motus: atq; hęc qdẽ rõne q̃dã habet sup essentiã. Ipse enim est oĩm status & firmitatis autor, q sup oẽm sedẽ statũq; existit, atq; in ipso cõsistũt oĩa, & iñ à bonorũ suorũ statu incõ

De triplici diuino motu. — mota seruãt. ¶ Quid aũt qñ rursus hũc ad oĩa pcedere theologi tradũt, & moueri eũ q est immobilis? Nonne & hoc q̃ rõne deo dignũ est interptari decet? Moueri enim deũ pie iudicãdũ est, nõ p corruptionẽ aut aberrationẽ aut variationẽ aut v̄sionẽ, modũve aliquẽ, vl localẽ motum,

tum,non rectum,non circularem,non ex vtrisq; commixtum,non intelligibilem,non anima-
A lem,non naturalem: sed quia deus ad essentiam cuncta perducit & continet,omnibus modis p
uidet omnibus,cunctis adest,comprehendens omnia,ab omnibus interim penitus absolutus.
Prouidentissimis per omnia processibus,actionibusq; cuncta vbiq; dispensans. Sed & immo-
bilis dei motus,vt deum decet,permittendum est celebrare. Et rectum quidem motum intelli-
gere decet in deo indeclinabilem potestatem processumq; actionum nusquam deflexum,omni-
umq; generationem ex eo constanter effectam. Obliquum vero vel flexuosum, stabilem inde Motus dei rectus.
processum,statumq; fœcundum. Circularem deniq; motum,identitatem ipsam:&quia media Motus dei obliquus
atq; extrema quæ continent,& quæ continentur,ipse complectitur: & quoniam quæcunq; ab Motus dei circularis
ipso processerunt,ad se conuertit. ¶ Si quis autem identitatis in diuinis eloquijs,vel iustitiæ di- De æqualitate diuina.
uinam appellationem accipiat pro æquali,dicendum est æqualem esse deum, non modo tan-
quam indiuiduum & nusquam declinantem,sed quoniam ad omnia atq; per omnia æque per-
git,ipsius per se æqualitatis est autor,per quam deus æqualiter efficit vt cuncta simili quadam
vicissitudine in se commigrent: & quæ participant æqua conditione participent,pro cuiusq; vi-
delicet facultate,& æque pro dignitate ad omnia distributio fiat. Deniq; ipsum æquale deus
dicitur, quoniã omnium æqualitatem intelligibilem,intellectualem,rationalem,sensualẽ,cen-
tialem,naturalem,voluntariam,eminenter & vnice in seipso prorsus anticipauit,per virtutem
omnis æqualitatis effectricem,omnibus eminentem.

B

PARAPHRASIS HUIUS CAPITULI IX.

Tractemus deinceps quare attribuitur deo esse magnum aut paruum, eun-
dem & alterum,similem & dissimilem,statem & motum,& æqualem. Ma-
gnitudo siquidem deo attribuitur,vt in Psal. Magnus dominus & lauda- Psal.47.144.
bilis nimis.& paruitas,vt in libro Regum,vbi dicitur apparere in sibilo au 3.Reg.19
ræ tenuis: identitas,vt in Psalmo: Tu autem idem ipse es: Alteritas cum va Psal.101. Malach.4.
rijs figuris describitur,vt solis iustitiæ,stellæ,leonis,& similium. Similitu- Sapien.7.
do eo quod similia omnia & omnem similitudinem operetur. Dissimilitu- Apoc.21. Apoca 5
do,eo q nihil in creaturis sit ei simile. Statio,Immobilitas,Sessio in secula, Mot⁹ in eo q ad oĩa Actu.7.
procedat sui participatõe,vt ibi: Omibus mobilibus mobilior est sapiẽtia. Et sic de alijs nomi- Malach.3. Isaiæ.9.
nibus quæ æquipollẽt istis & attribuuntur deo in scripturis. Magnus ergo dicitur deus,qa ma- Sapientiæ.7.
gnitudinẽ suã omibus tradit participatiõe & est æternaliter magnus,& eius magnitudo extra
& supra omnẽ magnitudinẽ est superfusa & superextẽta,cõtinẽs omnẽ locũ & supergrediẽs o-
mnẽ numerũ,trãsiens omnẽ infinitatẽ,& superplenitudo ipsius & magnificẽtia & fontana do-
na inquantum ipse ab omnibus participatur,secundum effusionem omnino sunt non minora
ta,& habent eandem superplenitudinẽ & nõ minorãtur participationibus,sed potius supereflu
unt. Hæc autem magnitudo infinita est,& sine quantitate continua & discreta,& hic est exces-
sus secundum absolutam & superextentam effusionem infinitæ magnitudinis acceptæ. Parui-
tas autem,id est,subtilitas deo attribuitur,quia ipse excedit omne pondus,& sine prohibitione
C per omnia vadit,sed & paruitas causa est omnium,quia nihil est quod ea nõ participet aliquo
modo. Ita ergo accipienda est in deo paruitas,vt significetur deus per omnia sine impedimen-
to vadens & operans & pertingens vsq; ad diuisionem animæ & corporis compagumq; & me
dullarum,& intentionum cordis. Magis autem & inter omnia existentia non est aliqua creatu Hebræ.4
ra occulta in conspectu eius. Hæc paruitas caret quantitate tam continua quam discreta,neque
valet teneri & est sine termino & sine definitione omnium comprehensiua,& ipsa omnibus est
incomprehensibilis. Deo autem attribuitur identitas supersubstantialis æterna & inconuersibi
lis in seipsa manens,semper autem secundum eadem & eodem modo se habens,omnibus eo-
dem modo præsens,& ipsa secundum seipsam in seipsam firmiter incontaminate collocata in
optimis summitatibus abundantis identitatis intransmutabilis,in oppositum non valens ca-
dere,fortis,inuariabilis,munda,immaterialis,simplicissima, nullius indigens, non augmenta-
bilis,non minorabilis,ingenita,non quasi adhuc generanda vel perficienda,sed simpliciter nõ
aliunde causata & absoluta & ingenita,& superexistens,& semper per se perfecta,& eadem exi-
stens secundum seipsam, & à seipsa vniformiter & intransformabiliter determinata, & ea-
dem ex eodem supersplendens omnibus conuenientibus ad participandum ipsa, & est a-
bundantia à varijs coordinatis varie communicata ipsis omnibus tamen causa est identi-
tatis in seipsam, & contraria eodem modo præhabet secundum vnam & singularem toti-
us identitatis excedentẽ causam. Alteritas aũt deo attribuitur,quia ipse per prouisionem adest
omnibus,& est omnia in omibus ppter oĩm saluationem,manens tñ in seipso propria identit-

Ca.IX te & ingressibiliter stans scdm vnam & incessabilē operationē,& seipsum donans inflexibili virtute ad deificationē ad se cōuersorum. Alteritas aūt variarum figurarum,quæ secūdū multiformes visiones in scripturis deo attribuitur & alia signat q̄ literæ forma ptendat. Sicut si aliquis vellet attribuere aiæ compositionē partiū vel quasi compositiōem p quā naturæ suæ simplicis proprietatem verbotenus declararet,longe aliter oporteret intelligere nomina partium aiæ q̄ partiū corporis. Verbi gratia. Caput animæ mentem,collum opinionem,quæ collocatur inter rationem & irrationabilitatem,pectus autem furorem,ventrem concupiscentiam,crura & pedes quibus totum corpus innititur ipsam animæ naturam. Cum ergo per nomina partium corporis in anima designemus varias esse potentias multo magis conuenit purgare mentē à formis creatis & compositis in sanctis & mysticis reserationibus & deo conuenientibus,quādo in scripturis attribuit alteritas formarum & figurarum deo q̄ est sup oia. Cū aūt Apls attribuit deo *impassibili & infigurabili triplicē corporis dimensionē,scilicet latitudinē,longitudinē & profunditatem. Latitudo diuina intelligenda est super latus dei, processus ad omnia lōgitudo vero virt⁹ eius extenta sup oia. Profunditas autem incomprehensibilitas eius omnibus existentibus occulta & ignota. Sed vt clarius pateat reseratio figurarum & formarum qn in scripturis incorporales alteritates & dei nominationes designātur p signa sensibilia,ideo de talibus latius tractauimus in libro de symbolica theologia. Nūc autē in diuina alteritate nemo suspicet variationem aliquā suæ supincōuersibilis indentitatis,sed intelligat vnitiuam ipsius multiplicē formationē & multę diuinæ fœcūditatis vniformes pcessus ad oia. Si qs aūt attribuat deo similitudinē in eo φ ipse idē secundum omnia sua inuisibilia sibi ipsi singularit & indiuisibiliter similis est. i. in eo φ omnia inuisibilia sua similia sunt & conformia,imo vere & summe vnum & idē sunt. Nos hanc rationē nō reprobamus. Theologi autem dicūt deū q est super oia nulli esse similē,sed dare similitudinē suā his q secundum imitatiōem virtutis, pro posse cōuertuntur ad ipsum existētē sup omnē definitionē & rōnem. Virtus aūt diuinæ similitudinis est quæ oia ad ipsum tendentia ad primā causam cōuertit. Talia ergo dicenda sunt deo esse similia secundū diuinā imaginē & assimilationem. Neq enī dicimus deū sui ipsi⁹ esse similē,sicut neq ppie dicitur φ hō sit similis suæ imagini. Siquidem coordinata possunt esse & dici sibi inuicem similia,& conuertere se ad mutuam similitudinem & esse vtcunq sibi inuicem similia secundum speciem procedentem. In causa autem & suis causatis non recipitur ista conuersio. Diuina enim similitudo non tantum istis aut illis aut aliquibus personaliter vel precise conceditur,sed omnibus diuinam similitudinē participantibus deus causa est,vt ipsa sint ei similia,& est substantificator ipsius similitudinis,& quicquid est alij simile,hoc est, ex quodam vestigio similitudinis diuinæ, & ipsa complet ipsorum coniunctionem. Et quid necesse est hæc omnia prædicta discutere? Ipsa enim theologia prædicat deum esse dissimilem omnibus & nulli coordinatum,sicut ab omnibus alterum; & quod inopinabilius videtur nihil deo esse simile dicit. Sed hoc non est contrarium ei quod diximus aliqua deo assimilari. Eadem enim vno modo deo sunt similia secundum qualemcunq ipsius imitationem,& dissimilia secundum quod ipse causa est,& illa sunt causata, & in infinitum & incomparabiliter ab eo differētia. Statio autem vel sessio diuina signat quod deus in seipso manet singulariter fixus immobili identitate & supercollocatur,& quod secundum eadem & circa idem & eodem modo operatur,& secundum quod ipse omnino intransmutabilis est ex se ipso,& quod non potest moueri in contrarium,& omnino est immobilis,& hoc totum supersubstantialiter hac prædicta statione & sessione designatur,quia stans vel sedens in eodem loco vniformiter manet. Deus etiam est causa stationis & sessionis omnium, quæ est super omnem stationem & sessionem,& in ipsa cuncta consistunt ex statiōe & immota custodia propriorum bonorum. Quod autem rursus theologi deum immobilem dicunt ad omnia procedere & moueri,hoc vt deum decet intelligendum est. Non enim mouetur deus per portationem aut imitationem,aut alterationem formalem, aut localem motum rectum, vel circularem aut animalem aut naturalem, sed moueri dicitur eo quod omnia ad esse deducat & contineat, & vniuersaliter omnibus omnia prouideat, & eo quod absit omnibus, omnia circumeundo,& ad omnia existentia prouisiuis operationibus procedendo. Motus etiam immobilis dei secundum quod deum decet sermone laudari permittitur,& attribuitur ei motus rectus secundum indeclinabilem & inflexibilem processum operationum eius & generationem omnium ex ipso. Obliquus autem secundum stabilem processum & generatiuum omnium. Circularis vero secundum identitatem media & extrema circundantia & circundata continentem & secundum conuersionem ad ipsum eorum quæ ab ipso processerunt. Cum autem in scripturis deo vel iustitiæ attribuitur æqualitas,intelligendum est deum dici æqualem vel æquum, non solum

Marginalia: Ephes. 3. *Inpalpabili.

Marginal letters: D (right, line 2), E (right, near "similitudinē"), F (right, near "ex se ipso").

A solū sicut simplicē & inflexibilē, sed sicut ad omnia & per omnia ęqualiter procedentem, & ipsius per se ęqualitatis substantificatorem, secundum quam operatur per omnia similem illorum ad inuicem promotionem, & suscipientium æqualem participationem secundum singulorum opportunitatem, & ęqualem secundum quod dignum est omnibus distributam donationem. Dicitur etiam deus æqualis secundum quod ipse omnem æqualitatem, intelligibilem & intellectualem & rationalem & sensibilem & substantialem & naturalem & voluntariam in seipso pręaccepit segregatiue & vnitiue, secundū virtutem effectiuam omnis æqualitatis & super omnia existentem.

DE OMNIPOTENTI, ANTIQVO DIERVM: IN quo & de æterno & tempore. Caput. X.

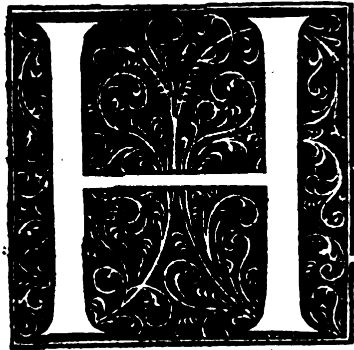

HORA autem est sermone multiuocum deum ut omnipotentem, & ut antiquum dierum laudare. Hoc quidem enim dicitur, propter quod omnium ipse sit omnipotens ædificatio, continens & ambiens tota, & collocans, & †fundans, & constringens, & infirmum in se omne perficiens, & ex se ipso omīa sicut ex radice omīa tenenti ducens, & in seipsam omīa uelut incōsultum omnipotentissimum conuertens, & continens omnia ut omnium ædificatio omnipotens comprehensa omnia secundum unam superantem omnia continentiam muniens, & nō sinens ea cadentia seipsa ut ex perfectissima refectione mutata perire. Dicitur autem omnipotens thearchia, & ut omnium potens, & pure ministrantibus præstans, & (ut omnibus præcepit) amabilis est, immittens omnibus uoluntarias copulationes, & dulces partus diuini & omnipotentis & *innumerabilis bonitatis ipsius amoris. ¶ Dierum autem antiquus laudatˀ deus propter hoc quod omnium ipse sit, & æternum, & tempus, & ante dies, & ante æternum, & ante tēpus. Et quidem ante tempus, & diem, & spacium temporis, & æternum, diuinitus eum esse dicendum, ut existentem, secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in semper mouendo manentem ex seipso, & ut æterni, & temporis, & dierum causalem. Proinde & in sacris mysticarum uisionum theophanijs, & uetus & nouus formatur. Seniore quidem antiquum existentem a principio: Iuniorem uero, non senescentem significante clarissime a principio per omnia usq; ad finem eum prouenire docente: aut (ut diuinus noster sacer perfector ait) utroq; antiquitatem diuinam declarante, Seniore quidem quod primū in tempore, iuniore uero quod secundum numerum est antiquius habente. Quoniam unitas, & ea quæ sunt circa unitatem in multum progredientium numerorum antiquior. ¶ Oportet autem (ut arbitror) & temporis, et ęterni naturam ex eloquijs scire. Etenim non quæ sunt omīno et absolute ingēita, et uere æterna, ubique aiunt æterna, et incorruptibilia, et immortalia, et immobilia, et existentia similiter et habentia se eodem modo: quomodo existentia dicta sunt: Eleuamini portæ æternales, et similia. Sæpe autem et antiquissima æterni cognominatione characterizant. Et totum iterum est quando secundum nos temporis statum æternum appellant. Quantum proprietas æterni est antiquum et immutabile, et uniuersale esse metiendo. Tempus autem uocant in generatiōe, et corruptiōe, et mutabilitate, & aliud aliter habens. Proinde & nos hic secundum tempus terminatos æterni participationem theologia dicit, cum incorruptibile & semper sic

Margin: B; C; †fundens; Oipotentia diuina; †immaterialis; Antiquus dierum. Danie. 7.; Antiquitas diuina. Iuuentus diuina.; Aeternum q̄ dicatur.

Ca.X sic se habens æternum intelligemus. Eloquijs uero est quando & in temporibus D
æternum glorificatur, & æternum tempus, & si magis in ipsis quidem & poten
*æterno. tius existentia*æuo, & quæ in generatione sunt, tempore dicta & declarata sunt.
Aeterna tẽporalia & media quæ. ¶ Oportet itaq; non simpliciter coæterna deo, qui est ante æternũ ęstimari quę æterna dicta sunt. Præciosissima autẽ eloquia inconuersibilia sequentes, æterna quidem et tẽporalia secundum cognitos ipsos ad obaudiẽdum modos. Media uero existentium et factorũ, quæcunq; alibi quidem æternum: alibi uero tẽpus participant. Deum autẽ et ut ęternum, et ut tempus laudare, et ut temporis toti
Danie. 7. us et æterni causalem, et antiquum dierum, et ut ante tempus, et plusquam tem
Psal.144. pus, et mouẽtem spacia temporum et tempora: et iterum ante æterna subsistẽtẽ, quantũ et ante æternũ est: et plusquã æternũ: et regnũ eius regnũ oĩm seculorũ.

¶ EXPOSITIO CAPITVLI HVIVS DECIMI, DE OMNIPOTENTE & antiquo dierum, in quo & de æterno ac tempore. Articulus. XI.

Ora autem est, sermone multiuocum deum vt omnipotẽtem & vt antiquũ dierum laudare] id est, tempus iam est, post præinducta laudare deum multiuocum, id est, per multas & diuersas voces ac nominationes designatum sermone præsentis capituli, vt omnipotentem & æternum. [Hoc quidẽ enĩ E
De diuina oipotẽtia. dicitur, id est, deus certe vocatur omnipotens [propter quod] id est, ob hoc
Plato. quod [omnium ipse sit omnipotens ædificatio] id est, ędificator, quẽ & Pla
Genesis.2 to mũdi fabricatorem appellat, de quo in Genesi legitur, Aedificauit dominus costam quam tulerat de Adam, in mulierem [continens & ambiens tota] id est, cuncta cõ
†fundans. seruans & potestatiue circundans [& collocans & †fundens] id est, ex opulentiæ suæ thesauro omne creatum effundens, sicut fons riuulos [& constringens] id est, certis limitibus arctans ac terminans [& infirmum in se omne perficiens] id est, debilia roborans [& ex se omnia sicut ex radice omnia tenenti ducens] .i. ex propria potestate veluti ex radice omnia virtualiter continenti, vniuersa producens [& in seipsam omnia velut in consultum omnipotentissimum conuertens] id est, in se cuncta causata reducens, sicut in causale principium ac vltimum finẽ, summe omnipotentem, securum, in quem redire, consultissimum saluberrimumq; consistit [& continens omnia vt omnium ædificatio omnipotens] sicut expositum est [comprehensa omnia secundum vnam superantem omnia continentiam muniens] id est, defendens & roborans comprehensa & producta à se, conseruatione vna actiua efficacissima, omnibus præminente ac dominante [& non finens ea cadentia seipsa, vt ex perfectissima refectiõe mutata perire] id est, nõ F
permittens illa perire, id est, annihilari cadentia, id est, deficientia à proprijs suis subsistentijs & naturis, tanquam mutata, id est, veluti seu vtpote conuenienter immutata & roborata ex refectione perfectissima, quæ est conseruatio, sustentatio & visitatio cõgrua creatoris. [Dicitur autem omnipotens thearchia] id est, potestas principalissima & diuina vocatur omnipotens [& vt omniũ potens & pure ministrantibus præbens] id est, tribuens seruientibus sibi syncere oĩe bonum quod habent, & hoc ipsum quod taliter ei obsequuntur, quia & nostra merita eius sunt
Philip.2 effectus ac munera, qui operatur in nobis velle & perficere, idcirco orat ecclesia: Deus, de cuius munere venit vt tibi à fidelibus tuis digne & laudabiliter seruiatur [& vt omnibus præcepit amabilis est] id est, summe & incomparabiliter diligenda secundum quod iussit se à cunctis summe amari [immittẽs oĩb᷑ volũtarias copulatiões] .i. spõtaneas vniões, leges, cõmuniões ac vin
Oseæ.11. cula diuersa dilectionũ, iuxta illud in Oseæ: In funiculis Adã trahã eos, in vinculis charitatis [&
†immateriabilis dulces partus diuini & oipotẽtis & *innumerabilis bonitatis ipsius amoris] .i. fructus valde su
Psal. 144. aues amoris diuini, bonitatis suæ oipotẽtis & innumerabilis .i. immẽsurabilis, quæ & in effecti
Iere.31. bus suis innumerabilis ẽ, sicut & sapiẽtiæ ei᷑ nõ ẽ finis. De hoc amore ait p Iere. In charitate ppe
Galatas. 5 tua dilexi te, ideo attraxi te miserãs. De cui᷑ fructibus ait Apl's ad Gala. Fruct᷑ spũs ẽ charitas, gaudium, pax, &c. ¶ Deinceps tractat de æternitate. ¶ [Dierum autem antiquus laudatur de
Danielis.7 us. De antiquo dierum propter hoc quod omniũ ipse sit] Vnde Daniel narrat: Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Vel propter hoc q᷑ oĩni tẽpore sit [& æternũ &
psal.89. tẽpus & ante dies & ante æternum. Aeternitas nãq; oĩne tẽpus includit & excedit. Deus quoq; ẽst ante æternũ participatũ .i. ante æuũ [& ante tẽpus: Et qdẽ añ tẽpus & diẽ & spaciũ tẽporis, & æternum diuinitus eum esse dicendum] est iuxta illud Psalmi, Priusquam mõtes fierent & formaretur

maretur terra & orbis,à seculo & in seculum tu es deus[vt existentem secundum omnem mo-
A tum intrāsmutabilem & immobilē]ita quod nulla specie mutationis seu motionis possit mo-
ueri,loquendo de mutatione & motu proprie sumptis,vt sæpe expressum est[& in semper mo
uendo manentem]in eadem & optima dispositione[ex seipso]id est,propria potestate [& vt Aeterni & temporis.
æternum & tempus dierum causalem]id est,causam.[Proinde & in sacris mysticarum visionū
theophanijs]id est,diuinis apparitionibus[& vetus & nouus formatur]id est,interdum vt an
tiquus,iuxta illud in Daniele:Capilli eius vt lana alba:Nouus,vt cum in specie angeli apparuit Danielis.7
atq; locutus est Abraæ in Genesi,Mosi quoq; in Exodo.[Seniore quidem antiquum & existen Gene.15.17.22
tem à principio,iuniore vero non senescentē significante]id est,forma illa senili signante, q ipse Exo.3.7.& 9.12.19.
deus fuit & est ab exordio: iuuenili vero similitudine designante,q nonquam senescat[claris-
sime à principio per omnia vsq; ad finem eum prouenire docēte]id est,forma illa iuniore no-
tante lucidissime,q deus ab initio vsq; in finem per suos procedit effectus.[Aut vt diuinus no
ster sacer perfector ait]videlicet Paulus aut Hierotheus[vtroq; antiquitatē diuinam declaran-
te]id est,tam similitudine illa senili, quam iuuenili figurante antiquitatem diuinam, puta eter- Senect' dei.
nitatem.[Seniore quidem,q primum in tempore]id est,vetusta forma insinuante, quod deus
alia cuncta præcessit[iuniore vero,quod secundum numerum est antiquus habente]id est, ap- Iuuēt' dei.
paratu illo iuuenili mōstrante,quod deus habet principalitatē & perfectionis eminētiam[quo
niam vnitas & ea quę sunt circa vnitatem,in multum progredientium numerum antiquior]id
est,principalior his quę progressa sunt in numerum maiorem. Hinc alia litera habet, vnum &
quæ vni vicinius in locum progressis numeris,& principalius & vetustius est. ¶ [Oportet aūt Aeterna q dicantur.
B (vt arbitror)temporis & æterni naturam]id est,proprietatem & rationem[ex eloquijs scire]id
est,ex scripturis cognoscere.[Etenim non quæ sunt omnino & absolute ingenita & vere æter
na,vbiq; aiunt æterna]id est,scripturæ multipliciter nominant aliqua æterna.Non em̄ in omni
loco dicunt & vocant illa esse æterna,quæ sunt omni modo ingenita,id est,non facta & non p-
ducta,ac vere æterna, vtpote[& incorruptibilia & immortalia & immobilia,& existentia simi
liter & habentia se indesinenter[eodem modo quomodo existētia dicta sunt portæ æternales]
id est,sicut quædam res existentes,vocatæ sunt portæ æternales,quæ non sunt incausatæ [& si- Psal.23
milia]quædam vocantur æterna per participationem proprietatum æternitatis, quemadmo- 2.Regum. Psal.75 æternitas
dum secundo Regum fertur de Dauid:Erit mihi seruus in æternum, & in Psalmo: Illuminans Deute 33.
tu mirabiliter à montibus æternis.[Sæpe autem & antiquissima æterni cognominatione cha- Psal.76.
racterizant]id est,nomine æternitatis designant,sicut in Deuteronomio de fructibus collium
æternorum,& in Psalmo,Cogitaui dies antiquos,& annos ęternos in mente habui [& totum
iterum est,quando secundum nos temporis statum ęternum appellant]id est,rursus contingit,
quod vniuersum temporis decursum ac fluxum vocant quid ęternum, qui fluxus est secundū
nos,id est,secundum successionem vitę pręsentis[quantum proprietas ęterni est antiquū & im-
mutabile & vniuersale]esse[metiendo]id est,mensurando ac reputando ea quę sunt valde an-
C tiqua aut diuturna,seu non aut difficulter mobilia,quasi ęterna & vniuersaliter esse, & semper
quantum proprietas vere ęternitatis permittit,id est,secundum quod magis aut minus sorti-
ta sunt proprietates verę ęternitatis,ad quam spectat sine principio durationis & absq; fine e- Tempus.
iusdem,stabiliter & immutabiliter esse.[Tempus autem vocant in generatione & corruptiōe
& mutabilitate]id est,tempus proprie sumptum,dicunt locum habere in successionibus & mo
tionibus generationis & corruptionis & alterationum. Attamē introductio atq; expulsio for-
mę substantialis instantaneæ asseruntur[& aliud aliter habens]id est,aliud quodcunq; nunc &
nunc aliter se habens,dicunt tempori esse subiectum. [Proinde & nos hic secundū tempus ter-
minatos ęterni participationem theologia dicit]id est,scriptura dicit nos in hoc seculo breui tē
pore victuros,participationem ęternitatis habituros [cū incorruptibile & semper sic sic habēs
se ęternum intelligemus]id est,ad claram visionem venerimus,ęternum & sic sic se habent, vi-
delicet deū.[Eloquijs vero ē qn̄ & in tpib' ęternū glorificat].i.in scripturis aliqn̄ fit,q tēpora-
le vocat ęternū,sicut iā patuit[&]ipm[tēp']noiat ęternū]dicēte Bar.Qui fundauit terrā in sēpi- Baruch.3 æterno.
terno tpe[& si magis in ipsis qdē & potēti' existētia ęuo,& quę in gnatiōe sunt,tpe dicta & decla
rata sunt].i.quis potiora & potētiora entia quę pprie in ęuo sunt,mēsuret æuo: & quæ gnatiōi
corruptiōiq; subiacēt,magis pprie declaret & mēsuret hoc ęuo,qd inter ęternitatē & tēp' habet se Aeuum. Aeterna & temporalia & media q dicantur.
medio mō.¶[Oportet itaq; nō simpliciter coęterna deo, q eā ęternū ęstimari, quę æterna dicta
sunt].i.ea quę in scriptura vocat ęterna,participādo aliqlit pprietates verę ęternitatis, nō expe
dit reputare deo coæterna,q de' ē aū ęternū,put ęternū p ęuo accipit. [Preciosissima aūt eloqa
incōuersibilia].i.scripturas dignissimas,immutabilē veritatē continētes,sequētes ęterna qdē &
tēporalia scdm cognitos ipsos ad obaudiēdū modos].i.quędā ęterna,quędā temporalia nūcu-

Ca.X pannus,secundum modos ipsos,iam declaratos,& iuxta proprietates & rationes cognatas, id est,connaturales eisdem [Media vero existentium & factorum quæcunq;] id est,entia quæ inter æternalia & temporalia medium locum tenent,& quæcunq; talia opera dei [quæ alibi quidem æternum,alibi vero tempus participant] id est,aliquid participant de proprietatibus æternorum, & aliquid de proprietatibus temporalium rerum. Ista inquam inter æternitatē & tempus sunt media [deum autem & vt æternum & vt tempus laudare] id est,ipsum vniuersorum creatorem oportet laudare tam vt vere ac proprie solum æternum,secundum perfectam æternitatis rationem,tam vt tempus per causam [& vt temporis totius & æterni causalem & antiquum dierū] de quo in Psalmo:Et anni tui non deficient [& vt ante tempus] iuxta illud:Priusquam mōtes fierent,& formaretur terra & orbis,à seculo & in seculum tu es deus,atq; in libro Iob:Numerus annorum eius inæstimabilis [& plusquam tempus] id est,supra tempus [& mouentem spacia temporum & tempora] id est,distinguentem ac moderantem temporum vices, horas ac partes [& iterum ante æterna subsistentem] id est,ante æuum ac æuiternum [quantum & ante æternum est,& plus quam æternum,& regnum eius regnum omium seculorum] Ista exposita sunt de regno autem ipsius,infra duodecimo capitulo mentio erit.

Psal.101. Psal.89. Iob.36. Psal.144.

¶ Capitis huius decimi translatio alia clarior.

Tempus iam admonet,vt deum multis laudatum nominibus,vt omnipotentem,atq; vt antiquum dierum celebremus. Omnipotens quidem dicitur,quoniā ipse sit omnitenens omnium sedes,omnia tota continens & complectens,& cuncta collocans & fundans atq; constringens,vniuersumq; infractum inseipsa perficiēs. Hæc rursus ex seipsa vniuersa tanquam ex radice omnitenente producit,& in seipsam velut ad profundū omnitenens cuncta reflectit,continetq;,& tanquam omnium firmamentum omnitenens,quæ continentur omnia vna connexione interim omnia superante communit:Neq; finit illa hęc seipsa cadere,ne forte tanquam perfectissimo firmamēto mota dispereant. Appellatur quin etiā summa illa diuinitas omnipotens,tanquam omnibus imperans,& propria syncerinate seruata dominans gubernatis. Rursus tanquam desiderabilis omnibus & amabilis,iugum annectēs omnibus voluntarium,stimulosq; dulces diuini & omnitenentis insolubilisq; erga bonitatem sui amoris incutiens. ¶ Antiquus vero dierum deus prædicatur:quoniam ipse sit æuum omnium atq; tempus,& ante dies,& æuum atq; tempus. Tametsi tempus quoq; & idem opportunitatē q; & æuum qua ratione deum decet,eum appellare licet,vt qui omni motu sit immutabilis penitus & immobilis,atq; in eo ipso quod est semper moueri,permaneat in seipso. Rursus tanquam æui & temporis dierum causa. quamobrem & in sacris mysticarum visionum apparitionibus, antiquus nouusq; effingitur. Vbi antiquior quidem priorem illum,& à principio existētem significat. Iunior autem insenibilem præfert. Forte vero ambo nos docent, deum ab initio vsq; adfinem per cuncta procedere. Forte etiam (vt diuinus noster in sacris institutor ait) ambo designant antiquitatem omnia præcedentem. Senior quidem priorem in tempore docet. Iunior autem principaliorem,prioremve in numero profert,quandoquidem vnitas ipsa,& quæ circa vnitatem sunt,numeris longius progressus principaliora antiquiorave sunt. ¶ Operepretium est (vt arbitror) temporis quoq; & æui naturam ex sacris literis discere. Non solum enim æterna dicuntur illa quæ omnino absolute q; incognita sunt,reueraq; sempiterna:sed etiam quæ incorruptibilia immortaliaq; & immutabilia,eodemq; modo se semper habētia,vt cum dicitur: Eleuamini portæ æternales,atq; similia. Sæpe etiā antiquissima æternitatis appellatione signātur:nonnunquam vero totum nostri temporis ductum,sacræ literæ vocant æuum: quatenus etiam proprietas æui est anquum & immutabile,atq; secundum totum ipsum quod dicitur esse metiri. Tempus autem scriptura in generatione corruptioneq; & mutatione ponit,aliasq; se aliter habens. Quamobrem nos quoq; in hæc vita tempore definitos,æui quoq; fore participes theologia promittit,quando incorruptibile,eodemq; modo se semper habēs,attigerimus æuum. Interdum vero & temporale æuum scriptura prædicat,& æternum tēpus. Et si scimus apud eam magis accommodatiusq; illa quidem quæ vere sunt æuo:illa vero quæ in generatione versantur tempore designari atq; declarari. ¶ Quamobrem non simpliciter coęterna deo, qui est ante æuum censenda sunt,quæ nominatur æterna,sed à sacratissimis eloquijs nusquam discedentes,æterna & tēporalia iuxta cognatos,suosq; modos debemus accipere. Media vero inter illa quæ veræ sunt,& ista quæ fluunt,quæcunq; partim quidem æternitatis, partim vero temporis participia sunt. Deinde vero & tanquam æuum,& tanquam tempus laudare fas est, vt vniuersi temporis æuiq; causam. Item antiquum dierum tanquam ante tempus,& super tēpus,permutātemq; opportunitates tempestatesve & tēpora. Rursusq; ante æternitates existentem,qui

Deus qu're dicatur omnipotens. Antiquus dierum quare dicatur deus. Dan.7. Antiquitas diuina. Iuuentus diuina. Aeterna q dicantur. Psalm.23. Aeuum qd. Timo.1. Tempus. Quę æterna, temporalia, media. Psal.144.

A tem, quoniam & ante æuum est, & super æuum: regnumq; eius est regnum omnium seculorum.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS X.

DEVS in scripturis dicitur antiquus dierum sedens: Omnipotens autem dicitur, eo q ipse sit sessio omnia continens & circumiens & collocans & fundans & circunstringens omnia firma in seipso tanquam in radice omnitenente, oia producens, & oia ad seipseipsum tanq̃ plantationem omnitenentem conuertens, & continens omnia sicut omnitenens oim sessio, & firmãs omnia contenta secundum vnam continentiam oia excedentem, & nõ dimittens ipse decidentia à seipsa sicut ex essentia perfecta mota penitus cadere & destrui. Dicitur autem diuinitas oia tenens & sola gubernatrix omnium, omnibus principans, & sicut existens omnibus media & desiderabilis & omnino interminabilis, & desuper immittens omnibus voluntarias leges & dulces partus diuini & omnipotentis & indissolubilis amoris bonitatis suæ. Antiquus aũt dierũ dicitur deus, eo q ipse est æuũ oim & ante tempus & ante dies & ante æuũ & tẽpora. Dicitur etiã deus, prout hoc eum decet & tẽpus & dies, & quarta pars anni & æuũ, sicut existens per omnem motum intrãsmutabilis & immobilis, & in eo q semper mouetur, manens tamen in seipso, & sicut causa æui & temporis & dierũ. Vnde in mysticis dei apparitionibus qñq; dicitur canus, quandoq; nouus. Canicies autem eius vel senectus signat ipsum à principio existere. Nouitas autem vel iuuentus signat ipsum nõ grauari vel deficere senectute. Senectutis vero vel iuuentutis coniunctio signat ipsum à principio vsq; ad finẽ per omnia procedere, iuxta illud: Attingens à fine vsq; ad finem fortiter, disponit omnia suauiter. Vel secundum S. Hierotheum, vtrunq; dictorum signat diuinam principalitatem. Senectus quidem quasi primum in tempore, iuuentus vero quasi primum in numero, scilicet monadem, quia sicut iuuentus est principium ætatis, ita vnitas est principium numeri, & numeri qui sunt propinquiores vnitati, sunt principaliores magis distantibus. Cõsideranda autem est natura tẽporis & æui ex testimonijs sacræ scripturæ, in quibus æterna dicuntur non solum illa quæ penitus & simpliciter & per naturam ingenita sunt & æterna, sed etiam incorruptibilia & immortalia & inuariabilia, & vniformiter existentia, vt cum dicitur angelis: Eleuamini portæ æternales: & alia similia. Quandoq; etiam antiquissima æui nominatione designantur, vt est illud: Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mẽte habui. Quandoq; etiam tota temporis continẽtia secundum nos, æuum appellatur, secundum q æuo propriũ est antiquũesse vel inuariabile vel totum totaliter metiri. Tempus autem dicitur quod est in generatione & corruptione & variatione. Quandoq; tamen aliter accipitur. Vnde & scriptura nos in hoc seculo temporaliter terminatos dicit participaturos æuo, quando cõsequemur incorruptibilitatem semper eodem modo se habentem. Quandoq; etiam dicitur in scripturis & æuum esse temporale, & tempus esse æternum. Temporibus æternis tacite, quamuis in sacra scriptura ostendatur ea quæ magis propriè sunt, vt mentes esse in æuo ea vero quæ in generatione, vt corpora magis propriè dicãtur esse in tempore. Non ergo simpliciter dicenda sunt esse coæterna deo, qui est ante æuũ, quæcunq; in scriptura dicuntur esse æterna, sed secundum prædictos modos intelligentiæ, quãdo aliqua creata dicuntur æterna. Quasi vero media sunt, quæ secundum aliquid participant æuo secundum aliquid tempore. Deus autem laudandus est, & sicut æuum & sicut tempus, tãquam causa omnis temporis & æui: & antiquus dierum tãquam qui est ante tempus & super tempus, & varians quatuor partes anni & tempora, & rursus existens ante secula, inquantum ipse est ante æuum & super æuum, & regnum ipsius regnum omnium seculorum. Amen.

Margin notes: Danielis. 7. — Danielis. 7. — Isa. 62. 64. — Sapien. 8. — B — Psal. 23. — Psal. 76. — Roma. 16. — C — Psal. 144.

DE PACE, ET QVID SIBI VVLT HOC, PER SE ipsum esse, per se ipsam vita, per se ipsam virtus, & quæ sic dicta. Cap. XI.

AGe nunc diuinam & archisynagogam pacem laudibus pacificis fauorabimus. Ipsa ẽ em oim adunatrix, & oim consensus, & connaturalitatis genitrix & operatrix. Proinde & oia ipsam appetunt, partibilẽ eorũ multitudinẽ conuertentẽ in totã unitatẽ, & ciuile uniuersitatis bellũ adunãtẽ in æquiformẽ cohabitationẽ participatione diuinæ pacis, primores congregatarũ uirtutũ ipse, et ad seipsas, et ad seinuicẽ uniuntur, et ad unã oim pacẽ principem, et quæ sibi subiecta uniunt,

Margin note: Pacẽ oĩbus appetibilem.

CCC ipsaq;

Ca.IX. ipsaq; ad seipsa, et ad se inuicem, et ad unum et perfectum omnium pacis principiũ q̃ et causam inpartibiliter superfirmata, totis uelut quibusdam claustris diuisorum conuenientium omnia terminat, et consummat, et tutificat; et non sinit separata fundi ad multum et infinitum inordinata, et incollocata, et deserta deo facta, et sua unitate exeuntia, et inter seinuicem turbulẽtissime confusa. ¶ De hac ergo quæ est diuina pace & silentio, quã sacer Iustus ineloquibilem uocat, et in omnem cognitam processionem immobilitatem, & ut silet, & silentium ducit, & ut in seipsa, & intra seipsam est, & ad seipsam totã tota supunit: & neq; in seipsam intrans & multiplicans seipsam deserit suam unitatem: sed & prouenit in omnia, intus ibi manens per excellentiam omnia superantis unitatis, neq; dicere, neq; intelligere cuidam existẽtium fas est, neq; possibile, sed ut ineffabile, & idipsum & incognoscibile in ipsam reponentes, tanquam in omnium existẽtem summitatẽ, intellectas eius & dictas participationes: & hoc ut possibile est, & nobis a multis uiris optimis relictis superspeculabimur. ¶ Et primum quidem hoc dicendum, quia per seipsam pacis, & totius, & per unũ quodq; est substantia, & quia omnia ad se inuicem contemperat, per incõfusam eorum unitatem per quam inseparabiliter unita, & indistanter æque perfecta, secundũ propriam singula speciem statuit, non superobscurata per mixturam ad opposita quicquam obcecata unitricis diligentiæ & puritatis. Vnam igitur quandam & simplam pacificæ unitatis contemplabimur naturam, copulantem omnes sibi, & sibimetipsis & inuicem, & saluantem omnia in inconfusa omnium continentia, & conspicua, & cõtemperata. ¶ Per quam diuini animi intellecti intellectibus suis uniuntur, & intelligentibus eas, & iterum in incognitum ascendunt super animum collocatorum contactum, per quam animæ largissimas suas rationes intelligentes, & ad unam intellectualem congregate puritatem progrediuntur proprie sibi uia & ordine per immaterialem & impartibilem intelligentiam in unitatem super intellectam unionem, per quam una & insolubilis omnium complicatio secũdum diuinam eius harmoniam substituitur, & compaginatur consonantia perfecta & consensus, & congerminatio congregans inconfuse inseparabiliterq; confusa. ¶ Peruenit enim perfectissime pacis uniuersitas in omnia existentia, secundum simplicissimum eius & clarum unificæ uirtutis aduentum unificans omnia, & coniungens summa per media summis, per unam connaturalem coniugata *amicitiam pfrui se donãs etiam nouissimis uniuersitatis extremitatibus, & oĩa cognata faciẽs unitatibus naturalibus immutabilibus societatibus, adunatiõibus, cõgregatiõibus, inseparabiliter diuina scilicet pace & stãte, et ab uno oĩa oñdẽte, et p oĩa ueniẽs, et ppria naturali et ĩmutabili societate ueniẽs. Prouenit em̃ in oĩa, et tradit oĩbus pprie ex seipsa supmanãs magnitudo pacificæ *gñatiõis: et manet p excellẽtiã unitatis tota ad totã, et p totã seipsam *super unitã. ¶ Quõ aũt dixerit quis, appetũt oĩa pacẽ? Multa em̃ alteritate et discretiõe gaudẽt, et nũq̃ aliqñ habẽtẽ silere uoluerint. Et si quidẽ alteritatẽ et discretionẽ, qui hoc dicit ait uniuscuiusq; existentiũ proprietatẽ. Et quia hanc existẽtium nullũ ON, quod quidẽ est, uelit aliquando perdere. Non fortassis nos adhoc contradicemus, sed hunc pacis appetitum manifestabimus. Omnia enim diligunt ad seipsa pacificare et uniri, et a seipsis, et a suis immutabilia, et incasualia eẽ, et est per unumquodq; incõmixta

pro-

Marginalia: Pax diuina quæ. Silẽtiũ diuinũ q̃d. — Pax diuina quõ sine cõfusione omnia cõuertat. — Pax diuina quõ sibi cõiungat diuinas mẽtes. — Pax diuina oia p lustrat. — *amicitia — *cognatiõis — *supunita. — Oia pacẽ desiderãt. *simile.

Right margin letters: D, E, F

proprietate perfectissima pax custoditiua, & pacem donantibus suis prouidentijs, omnia imperturbata & inconfusa, & ad seipsa, & ad seinuicem saluans, et omnia in fortitudine & inflexibili uirtute ad suam pacem & tranquillitatem statuens. Deinde mota omnia non silere, sed moueri semper eorum motu uult. Et hic appetitus est diuinæ omnium pacis omnia in seipsis incasualia saluantis, et omnium motorum proprietatem, & motiuam uitam immutabilem, & incasualẽ custodiẽtis, in mota ad se pacificantia, & sic sic habentia agendo quæ sua sunt. Si autem secundum casum pacis alteritatem dicens, confirmat non esse omibus amabilem pacem, magis quidem nihil existentium esse, quod ab omni penitus unitate cecidit. Quod enim omnino instabile & multum & incollocatum, & infinitum, neq; ON est, neq; in existentibus. ¶ Si autem talis ait paci & pacis bonis infestos esse contentionibus & furoribus, & alienationibus, & instabilitatibus gaudentes, & ipsi obscurissimis umbris pacis concupiscentiæ detinentur, ad quas passionibus turbati multum mobilibus, & eas sistere indisciplinate appetẽtes, & æstimantes plenitudine semper refluentium pacificare seipsos instructiõe tenentium uoluptatum perturbatos. Quid si quis dixerit de ipsa secundũ Christum paciflua humanitate? secundum quam non discimus adhuc pugnare, neq; nobisipsis, neq; inuicem, neq; angelis: sed & ipsis diuinam per uirtutem cooperabimur secundum prouidentiam Iesu, omnia in omnibus operantis, & faciẽtis pacem ineffabilem, & ex seculo prædestinatam, & reconciliantis nos sibi ipsi in spiritu, & per seipsum, & in seipso patri. De quibus supereminentibus donis in theologicis characteribus sufficienter dictum est, attestantium nobis sacra eloq̃orum intelligentia. ¶ Quoniam & aliud me per epistolam interrogabas, quid forsan quando dico per seipsum esse, per seipsam uitam, per seipsam sapiẽtiam. Et ad teipsum dicebas dubitare quomodo deum aliquãdo quidem per seipsum uitam dico: aliquando uero per seipsam uitæ substitutorem necessarium ęstimauimus sancte dei homo, & hac te in nobis dubitatione soluere. Et primum quidẽ ut multotiens dicta, & nunc recipiamus, non est contrarium per seipsam uirtutem, aut per seipsam uitam dicere deum: & per seipsam uitæ, aut pacis, aut uirtutis substitutorem. Quędam quidem enim ex existentibus, & maxime ex primũ existentibus, ut causalis omnium existentium dicitur, quædam uero ut super omnia etiam primo existentia super ens superessentialiter. Quid autem omnino inquis quod per seipsum esse dictum est, aut per seipsam uitam, aut quæcunque absolute & principaliter esse, ex deo primitus substitisse posuimus? Hoc aũt dicimus, non est † prauum, sed rectum & simplicem declarationem habet. Non enĩ essentiam quandam diuinam aut angelicam esse dicimus, per seipsam essendo essendi quæ sunt omnia causam. Solummodo enim essendi omnia quę sunt ipsum esse superessentialem principium, & essentia & causale. Neq; uitæ parentem aliam deitatem præter superdiuinam omnium quæcunq; uiunt, æditæ uitæ causam uitam. Neq; colligendo dicendum principales existentium, & creatrices essentias & substantias quas quidam & deos existentiũ & creatores promptos confestim perfecerunt: quos uere & proprie dicendũ, neq; ipsi formauerunt non existẽtes, neq; patres eorũ. Sed per seipsum esse, & per seipsam uitã, & per seipsam deitatẽ dicimus principaliter q̃dẽ & deiformiter, et causaliter unũ oĩm supprin-

Mouẽtia ipsa desiderare q̃dã pacem

Pacis inimicos desiderare quãdã suã pacem

Ipm p se eẽ, ipsam p se uitã, ipsam p se sapientiã, quõ deo couẽniãt.

† paruum

cipale & ſupereſſentiale principium & cauſam. Particulariter autẽ editas ex deo non participante prouidas uirtutes per ſeipſam ſanctificationem, per ſeipſam uiuificatiõem, per ſeipſam deificationẽ, quas exiſtentia proprie ſibimetipſis participant, & exiſtentia, & uiuentia, & diuina ſunt & dicuntur, et alia ſimiliter. Pro inde et primarum ipſarum optimus ſubſtitutor dicitur eſſe: deinde totarum earum, deinde particularium ipſarum, deinde totarum ipſarum participantium, deinde particulariter earum participantium. ¶ Et quid oportet de his dicere? quando quidam diuinorum noſtrorum ſacrorum magiſtrorum, et per ipſam bonitatis et deitatis ſubſtitutricem aiunt pluſquam optimam, et pluſquam diuinam per ſeipſam bonitatem et diuinitatem dicentes eſſe beneficam, et deificam ex deo procedentem donationem: et per ſeipſam formam, per ſeipſam formificam fuſionem et totam formam, et particularem formam, et uniuerſaliter bona, et particulariter bona: et quæcunq; alia quæ ſecundum eundem dicta ſunt, et dicentur modum declarantia prouidentiam et bonitatem participatas ab exiſtentibus a deo, non participante prouenientes copioſa fuſione, et ſuperſcatentes, ut diligens omnium cauſalis ſummitas omnium, et ſupereſſentiale, et ſupernaturale omnino ſuperexcellit ea quæ ſunt ſecundum qualẽcunq; eẽntiam et naturam.

Marginal notes: ſctificationem. — Bonitas diuina de ſtaſis qd ſint.

¶ ELVCIDATIO CAPITVLI HVIVS VNDECIMI DE PACE, ET quid ſibi vult hoc, per ſeipm̃ eſſe, q̃ p ſeipſam vita, q̃ p ſeipſam virtus, & quę ſint dicta. Art. XI.

E increata iam pace hic agitur. [Age] id eſt, eia [nũc diuinam & archiſynagogam pacem laudibus pacificis fauorabimus] id eſt, pacem illam ſuperdulciſſimam & æternam, quæ eſt ipſamet quies, trãquillitas, gaudium prorſus immutabile mentis diuinæ, quæ vocatur pax archiſynagoga, ab archi, quod eſt princeps, & ſynagoga quod eſt congregatio, quaſi princeps congregationis ſeu principalis congregatrix. Itaq; pacem diuinam archiſynagogam, ideſt, principaliter congregatiuam omnium viuentium & complectentem, præſertim in patria & in omnibus, quorum corda ſunt charitate coniuncta, laudibus pacificis fauoremus, & amoroſe & fauorabiliter extollamus. [Ipſa enim eſt omnium adunatrix] id eſt, cauſa effectiua adunationis pacis, concordiæ rerum ac mentium creatarum [& omnium & conſenſus & connaturalitatis genitrix & operatrix. Proinde & omnia ipſam appetunt] ſicut & omnia dicuntur beatitudinem affectare deſiderio naturali, & ſub generali aliqua ratiõe, quamuis veram felicitatem & ſpiritalem ſanctamq; pacem nec omnes ſciant, nec cupiant [pantibilem eorum multitudinem conuertentem in totam vnitatem] id eſt, quæ pax diuina & ſumma conuertit multitudinem rerum frequenter diſcordem, diuiſam, turbatam, ad vnionem pacificam, atq; ad vnitatem ordinis vniuerſi, qui ponit fines eccleſiæ potiſſime triumphantis, pacẽ [& ciuile vniuerſitatis bellum] in qua ſæpe vnum particulare ſuppoſitum ſeu agens vel elementum, alteri contrariatur [adunantem inæquiformem cohabitationem] id eſt, ad vnam cõmunem conſiſtentiam, manſionem, ſituationem [participatione pacis diuinæ, primores cõgregatarum virtutum ipſæ & ad ſeipſas & ad ſeinuicem vniuntur] id eſt, ipſæ ſuperiores eſſentiæ virtutum cœleſtium, charitatis vinculo vnitarum, participando pacem increatam, coniunguntur ſingulæ ad ſeipſas, non habendo intra ſe vllam diſſentionem, omnes quoq; mutuo pacem pleniſſimam & inuiolabilem habent ac ſeruant [& ad vnam omnium pacem principem] id eſt, principalem ac generalem, & quæ ſibi ſubiecta vniunt. [Ipſaq; ad ſeipſa & ad ſe inuicem] id eſt, vniunt & concordant illa ſubiecta, & inferiora ſingula ad ſeipſa, om̃ia quoq; ad inuicem [& ad vnum & perfectum om̃ium pacis principium]. i. ad deum, qui eſt primum cauſale principium pacis vniuerſorum, ad quem ſingula conuertuntur ſecundum modum ſuæ ſpeciei, quædam naturaliter, quædam ſenſitiue & cognitiue, quædam rationaliter, quædam intellectualiter [& cauſam quæ impartibiliter ſuperfirmata totis velut quibuſdam clauſtris diuiſorum conuenientium omnia terminat]. i. quæ cauſa prima & pax increata indiuiſibiliter om̃ibus ſuperfirmata ac ſeruidiſſime præſidens, terminat [& conſummat & tutificat] omnia illa, de numero diuiſorum inter ſe & tamen conuenientium vno fine ſeu ordine, & perficit ea, & munit velut quibuſdam clauſuris clauibus ac vectibus, infra limites proprios detinens ea [& non finit ſeparata fundi ad

Marginal notes: Archiſynagoga. — Omnia pacẽ deſiderare. — pſal. 147.

multum

A multum,& infinitum]id est,non permittit ea ab inuicem totaliter separari,& separata diffundi,effluere & dispergi ad chaos quoddam magnum atq; congeriem infinitam[inordinata & incollocata & deserta deo facta]id est,iam effecta deordinata,confusa,& naturali loco priuata,vtpote derelicta à deo & conseruatione ipsius[& sua vnitate exeuntia]id est,recedētia à propria vnitate[& inter seinuicem turbulentissime confusa. ¶[De hac ergo quæ est diuina pace] id est, de pace ista quæ est diuina[& silentio]id est,quiete[quam sacer Iustus]vtpote Paulus Apostolus[ineloquibilem]ineffabilem,& incomprehensibilem[vocat]dicendo:Pax Christi quæ exuberat omnem sensum[& in omnem cognitam processionem,immobilitatem]id est, immobilissimam quietem in se tranquillissime quiescentem,non exeuntem per aliquam sui mutationem in quemcunq; effectum,cognitumve processum,quamquam sua vi influat vniuersis,sicq; participetur à creaturis,in quibus variam facit concordiam,nexum,consensionem.In rationalib⁹ demū creaturis efficiēs pacē tēporis,pacē pectoris,pacē æternitatis[& vt silet & silētiū ducit] id est,prout in seipsa & in mente diuina ab omni motu, strepitu,inquietudine,sono, turbatione super quietissima atq; liberrima,æternaliter perseuerat[& vt in seipsa,& intra seipsam est,& ad seipsam totam tota superunitur.]Deitas ipsa essentialiter pax prima,simplicissima vnitas,inuariabiliter intuens diligensq; seipsam,& sunt in ea penitus idem in re,intuens & intuitum,diligens & dilectum,atq; intuitio & dilectio ipsa:gaudium quoq;,pax & dulcedo.hinc ineffabiliter & supersimplicissime in se,& intra se,& ad se vnitur.Imo potius incomprehensibiliter nobis est vnio,vnitio,& vnitas ipsa:& omnia ista in seipso,sunt vnum supersimplicissimum & superopulentissimum & superdeliciosissimum & superpulcherrimum esse[& neq; in seipsam intrans]per suipsius & omnium aliorum in se contemplationem[& multiplicans seipsam]non per propriæ essentiæ plurificationem,propter quod subditur,[deserit suam vnitatem,sed & puenit in omnia]cuncta replendo,& suæ bonitatis dona communicando[intus ibi manens,per excellentiam omnia superantis vnitatis]id est,per simplicissimam suam vnitatem,vniuersis in infinitum perfectiorem,& prorsus inuariabilem,†quæ intra omnia est, non inclusus: & extra omnia,non exclusus:nec per vllam sui in se mutatiōem accedit vel recedit,sed quo ad suorum diuersitatem effectuum.[Neq; dicere,neq; intelligere cuidam existētium fas est,neq; possibile] id est,nulli existentium est possibile aut licitum,istud plene effari,aut comprehēdere velle,præsertim in isto exilio]sed vt ineffabile & idipsum & incognoscibile in ipsam reponentes] tanquam[omnium existentem tanquam omnium existentem summitatem]id est,indicibile istud secretum cōmittentes ipsi inuariabili deitati,quæ est vere idipsum & incognoscibile ens,quantum ad quid ē, quæ ē vertex, summitas ac incomparabilis superexaltata excellentia vniuersorum[intellectas eius & dictas participatiōes & hoc vt possibile viris & nobis,à multis optimis relictis superspeculabimur]id est,desuper adiuti contemplabimur,considerabimus & describemus prætactas deitatis increatæq; pacis participationes,nobis aliqualiter cognitas,prout possibile est viris catholicis,viatoribus per fidem,nondum per speciem ambulantibus,& prout nobis q̄q; possibile est relictis.i.superatis & supgressis à multis optimis viris,q nobis meliores & illuminatiores fuerūt. ¶[Et primū q̄dē hoc dicēdū,q̄a p seipsam pacis & toti⁹ & p vnūq̄dq; est substātia].i.primo hoc dico,q̄ de⁹ ē substātificator & causa p se ois pacis,toti⁹q; boni in vnoq̄q; ente[& q̄a oīa ad se inuicē cōteperat].i.pportiōabilit̄ iūgit ac sociat[p incōfusā eoꝝ vnitatē].i.p cōueniētē & impturbatā eoꝝ counionē[p quā inseparabilit̄ vnita]q̄tū ad species suas in ordine vniuersi[& indistāt æque pfecta]q̄tū ad gen⁹,seu ea quæ eiusdē sunt speciei,& eque distāt q̄m instar nūeroꝝ habēt se species reꝝ,ideo q̄tū vna distat ab alia,tm̄ aliæ q̄q; ab inuicē[secūdū ppriā singula speciē statuit]in sua pfectiōe specifica[nō supobscurata p mixturam ad opposita q̄cq̄ obcæcat vnitricis diligētiæ & puritatis].i.obnubilata,fœdata & maculata p admixtiōem naturę cōtrarię,nō obcęcāt nec inficiūt aliq̄d puritatis naturalis specificę,introductę p diligētiā primæ causæ,quæ suoꝝ ē vnitiua effectuū.[Vnā ergo q̄dā & simplā cōteplabimur pacificę vnitatis naturā].i.simplicissimā deitatē,quæ causa ē toti⁹ pacificę vnitatis in cūctis[copulātē oēs sibi & sibimetipsis & inuicē].i.cōiūgētē cūcta creata suo fini supmo,& q̄dlibet sibipsi,mutuo q̄q; vniuersa[& saluātē oīa in incōfusa oīm cōtinētia]. i.in cōseruatiōe ordinata[& cōspicua].i. clara[& cōtēperata].i.recte pportiōata. ¶[Per quā diuini animi intellecti,intellectib⁹ suis vniunt].i.mētes angelicę à seipsis intellectæ,cōiūgunt,intellectib⁹ suis.i.suis potētijs intellectiuis, sup q̄s reflectūt & rediūt ad seipas reditiōe cōpleta,& ipę,inq̄tū itelligūt,sūt psonę agētes,& sunt intellectiōis suæ obiecta,inq̄tū à seipsis intelligūt[& intelligētib⁹ eas]iūgūt,sicut obiecta agentibus & iteꝝ in incognitū ascēdūt sup aīam collocatoꝝ cōtactū].i.cōteplādo erigūt denuo ad abditā vnionē & visionē diuinoꝝ & æternoꝝ,quæ supeminēt ipsis[p quā animę largissimas su

Pax diuina quæ. Philip. 4.

Silentiū diuinum.

†qui. Boethius.

1. Cor. 5. Pax diuina oīa sibi sine cōfusiōe cōiungit.

Pax diuina per quā se trahat angelicas mentes.

B

C

as rationes intelligentes].i. per quam continentiam & vnionem animæ rationales cognoscentes rationes suas largissimas.i.illuminationes multiplices eis largiflue communicatas[& ad vnam intellectualem congregatæ puritatem].i.reductæ ac perductæ ad mentis munditiam, quæ superiores purgant & sursum agunt inferiores [progrediuntur propria sibi via & ordine per immaterialem & impartibilem intelligentiam in vnitatem superintellectam vnionem] id est, procedunt discursu,perscrutatione,profectu eis connaturali,ordinate per consideratiōem spiritalem, indiuisam ac simplicem in vnitatem,id est,ad contemplationem primæ & summę vnitatis,quæ est super omnem vnionem cognitam aut cognoscibilem animabus [per quam vna & insolubilis omnium complicatio] id est,à qua vnitate altissima est complicatio,conexio, reductio vna communis & inseparabilis[secundum diuinam eius harmoniam] id est,iuxta contemperationem diuinam, à prima vnitate præconceptam & impressam[substituitur & compaginatur] id est,redigitur & consolidatur in creaturis præfatis,desuper coordinatis & subordinatis[consonantia perfecta] id est,proportione & conuenientia in genere & ordine suo completa[& consensus & congerminatio congregans inconfuse inseparabiliterqꝫ confusa] id est, ab eadem summa vnitate procedit,ac rebus ingeritur cōsensio quędam mutua,& velut cognatio atqꝫ ppinqtas quędā ex parte creatoris eiusdem,ac mutuę conuenientiæ creaturarum in genere aut specie,secundum quod dicitur apud Malachiam:Nunquid non pater vnus omnium nostrum?Nonne vnus deus creauit nos? hinc ille admirabilis Seraphicus illuminosissimusqꝫ Franciscus,cuncta creata nominibus fratris & sororis appellauit,congregans inconfuse inseparabiliterqꝫ confusa,id est,congerminatio,consensio & consonantia illa est colligens & adunās pulchre & indiuisibiliter ea,quæ ex seipsis essent confusa & inordinata,quæ redigit in vnū generalem pulcherrimum ordinem vnius totiusqꝫ vniuersi, in quo omnipotentis sapientia præsertim repræsentatur ac splendet. ¶ [Peruenit enim perfectissimæ pacis vniuersitas in omnia existentia] id est,generalis ista pax,contemperantia seu consonantia rerum,pertingit ad entia vniuersa,præsertim ad illa in quibus ordo vniuersi consistit[secundum simplicissimū eius & clarum vnificæ virtutis aduentum[id est,per impressionem eius in omnia valde simplam & manifestam à virtute diuina & pace increata,quæ omnia facit quodammodo vnum[vnificans omnia & coniungens summa[vel infima[per media summis] id est,extrema extremis, seu summa infimis per media,tanquam per nexum & ligamentum illorum ad inuicem[per vnam cōnaturalem coniugata†amicitia perfrui se donans etiā nouissimis vniuersitatis extremitatibus] id est,vltimis quoqꝫ & infimis entibus mundi concedens vti & foueri quadam naturali amicitia seu conuenientia cum rebus suæ speciei ac ordinis[& omnia cognata faciēs] id est,comproportionata & aliquo modo inuicem vtilia[vnitatibus naturalibus] id est,vnionibus seu communionibus congruis,seu vnitate in specie aut genere vel analogia [immutabilibus societatibus,adunationibus,congregationibus] quibus in ordine vniuersi connexa sunt & comparticipantia[inseparabiliter diuina scilicet pace & stante,& ab vno omnia ostēdente] id est,pace dei æterna iugiter stante ac perdurante,& per hanc pacificam rerum coordinationem tanquam p suum effectum monstrante,quod omnia sint ab vno fontali sapientissimo effectiuo principio [& propria naturali & immutabili societate veniens] id est,ad res creatas procedens ac pertingens sua communicatione,quam habet cum suis effectibus,qui & societatem habet cum intellectualibus creaturis,vt patuit iam frequenter.[Prouenit enim in omnia,& tradit omnibus proprie] id est,vnicuiqꝫ influit congruenter secundum suam capacitatem[ex seipsa supermanans magnitudo pacificæ†generationi] id est,maiestas ex propria exhuberantia superefluens,ac affluenter dans generationibus rerum pacificis,ac generatis prouidens dulciter vniuersis[& manet per excellentiam vnitatis tota ad totam] id est,per eminentiam propriæ perfectissimæ vnitatis iugiter perseuerat tota,prouidentialiter intenta ad totam rerum pacificam connexionem [& per totam seipsam†superunitam].i.immediate per seipsam rebus desuper prouisiue & conseruatiue coniunctam & omnia scientem,considerantem ac gubernantem,non tātum per causas secundas,vt putabant quidam philosophi,propter quod scriptum est:Quem constituit alium super terram?aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?Consequēter tāgitur quorundam obiectio. ¶ [Quomodo autem dixerit quis] id est,aliquis dicere potest,qualiter[appetunt omnia pacem?quasi dicat,Videtur quod non.Multa enim alteritate & discretiōe gaudēt] id est,magis inclinata sunt ad distinctionem & separationem ab alijs[& nunquam aliquando habentem simile voluerunt] id est, abhorruerunt habere consentientem & concordantem cū ipsis,nec quiescere volunt.[Et si quidem alteritatem & discretionem qui hoc dicit] id est,si is q sic obijcit [ait vniuscuiusque existentium proprietatem] id est,si per alteritatem & separationem

Malach.1.

S. Frācisci benignitas

Pacē diuinā oia pertractare.

†amicitiā.

†generationis.

†superunitā.

Iob.34.

Pacē diuinam omnia optant.

†Velle.

E

F

tionem

A tionem illam intelligit proprietatem cuiuslibet rei, quæ indiuisa est à se, & diuisa ab aliis. [& qa hanc existentium nullum ON, quod quidem est, velit aliquando perdere]. i. ꝙ nulla res existens velit istam suam proprietatẽ amittere. [Non fortassis ad hoc contradicemus]. i. non negabimus hoc [sed hunc pacis appetitum manifestabimus]. i. ostendemus ꝙ omnia sic cupiũt pacem. [Omnia enim diligunt ad seipsa pacificare]. i. cuncta ad se & cum se & intra se optant pacem habere, imo intuitu & desiderio pacis prælia fiunt. [& vniri & à suis & à seipsis immutabilia & incasualia esse]. i. cupiunt coniungi conuenientibus & consimilibus sibi, nec posse separari ac cadere à seipsis. [& est per vnumquoq; commixta proprietate perfectissima pax custoditiua.]. id pax in qualibet re est ẽ, conseruatiua ipsius rei, ex naturali proprietate rei innata ac indita, valde perfecta in omni re. [pacem donantibus suis prouidentiis]. i. actiuis rerum prouidentiis seu prouisionibus pacificis, quæ sunt in mente diuina, donantibus pacem rebus. [oĩa imperturbata & inconfusa ad causata, & ad seinuicem saluans]. i. conseruans omnia esse incõturbata, tam ad seinuicẽ q̃ ad cõcausata. Hoc in superioribus & cœlestibus palam est, sed in inferioribus ita est, quoad cursum communẽ, & q̃tum ad exigentiã ordinis vniuersi [& omnia in fortitudine & inflexibili virtute ad suã pacem & tranquillitatem statuens]. i. naturalem & irremouibilem inclinationem & vim idoneã impartiens ad acquirendum & conseruãdum pacẽ, quę conuenit eis, quemadmodum grauibus & leuibus dedit inclinationem ad motum sursum & deorsum, calorem quoq; vel aliud quid ad resistendum impedientibus huiusmodi motus.

B Sic & animalibus dedit appetitum concupiscibilem ad prosequendum conuenientia, & irascibilem ad repellendum contraria. [Deinde mota omnia nõ silere, sed moueri semper eorũ motu motu vult.]. i. deus quædam mobilia vult semper moueri motu eis conueniente, & non silere, id est non quiescere ab huiusmodi motu. [& hic appetitus est diuinę omnium pacis] id ẽ, desiderium illud est ex appetitu pacis omnium rerum, quia per huiusmodi motum & ipsa & alia consequuntur suam perfectionem. [omnia in seipsis incasualia saluantis]. i. pacis diuinæ præseruãtis omnia à casu in non esse [& omnium motorum proprietatem & motiuam vitam immutabilem & incasualem custodientis]. i. pacis diuinę conseruantis proprietatem & vitam motiuam rerum viuaꝶ mobilium, ita ꝙ non mutantur per corruptionem, nec per ruinam ab esse in non esse ante tempus opportunum. [in mota ad se pacificãtia, & sic sic habentia agẽdo quæ sua sunt]. i. pacis custodientis in rebus prædictis, agendo. i. dum res quæ sua sunt in opera sibi agunt, in mota pacificantia ad se. i. in res motas seu mobiles, pacem seu ordinationem quietam secum habentes stabiliterq; dispositas. [Si autem secundum casum pacis alteritatem dicens] Si talis alteritatem appellet defectum & ruinã à pace [confirmat non esse oĩbus amabilem pacem] id est asserit quod pax non sit cunctis amabilis. [Magis quidem nihil existentiũ esse] id est, ego potius dico, ꝙ nulla res existens est [quod ab omni penitus vnitate cecidit.] id

C est, quæ nequaquam sit vna: nam ens & vnum conuertuntur. [Quod enim omnino instabile, & multum & incollocatum, & infinitum] id est, quod per suam speciem seu naturam nullam participat fixionem, nec ad aliquam redigitur vnitatem, nec in aliquo rerum ordine collocatur, neq; finitur per aliqam formam. neq; ON est, nec in existentibus] id est, nec est res, neque pars rei, nec accidens. Hinc & Philosophus probat, ꝙ infinitum ex parte materię esse nõ potest. Philosop.
Proclus quoq; demonstrat, quod omnis multitudo participat aliqualiter vno, & quod non participãs vno, non sit. ¶ [Si autem talis ait] id est, si ita arguens affirmat [paci & pacis bonis infestos, esse contentionibus & furoribus & alienationibus & instabilitatibus gaudentes.] id est, si obiiciat quod quidã malitiosi aduersentur paci, & molesti sunt pacificis, & glorientur in his quæ pacem extinguunt, puta in rixis, &c. [& ipsi obscurissimis vmbris pacis concupiscentiæ detinentur.] id est, ad hoc ego respondeo, quod isti quoque detinentur, id est, alligati sunt vmbris obscurissimis, id est defectuosissimis imitationibus concupiscentię pacis, ita quod & ipsi etiam aliqualiter pacem desiderant. [ad quas passionibus turbati multum mobilibus & eas sistere indisciplinate appetentes.] id est, ad vmbras illas pacis afficiuntur & tendunt ipsi, turbati adhuc passionibus multũ mobilibus, id est, affectiõibus & motibus sensualitatis inordinatis valde inquietis, & appetentes illas sistere, id est, sedare, indisciplinate, id est, insipienter per ea quæ nec salubriter, nec efficaciter queunt illas sedare, refrenare aut moderari. [& æstimantes plenitudine semper refluentium pacificare se seipsos.] id est, putantes ad pacem seipsos perducere per copiam & satisfactionem delectationum, quæ fluunt & refluunt, & cito de nouo desiderium ad eas accendunt. [instructione tenentium voluptatum perturbatos.] id est, seipsos interius deordinatos, instructione, id est, impulsione &

Pacisinimicos quãdã etiã optare pacem.

inclinatione voluptatum tenentium eos spiritaliter vinctos ac victos, iuxta illud Prouerbio. D
Prouer.5. Iniquitates suæ capient impium,& funibus peccatorum suorum constringetur. Porro alia litera habet,destructione:talis namq; instructio est destructio. Dicitur demum culpa hominis
Iob.15. instituere eum,vt est illud in Iob:Docuit iniquitas tua os tuũ. [Quid si quis dixerit de ipsa secundum Christum pacifìua humanitate?]id est quid consequetur,si recitetur de Christi pietate,quæ pacem docuit & procurauit in omnibus?Vnde concluditur verum esse quod dixi, pacem omnibus appetendam[secundum quam non discimus adhuc pugnare neq; nobisipsis,neque inuicem,neq; angelis.]id est,nec contra nosipsos,nec contra proximos praua, nec contra
Matth.11 angelos sanctos ex aliqua dissensione aut discordia bonæ paci contraria:attamen contra sensualitatem,tentationes & vitia nos pugnare oportet, quia regnum cœlorũ vim patitur,& violenti rapiunt illud.[sed & ipsis diuinam per virtutem cooperabimur,]sanctis,illorum inspirationibus cooperando,& secundũ eas viuendo. [ſcdm puidentiã Iesu omnia in omnibus operantis]vt prima causa,quæ est causa causati omnis causæ secundæ, & plus influentis q̃ quæcunque causa secunda. [& facientis pacem ineffabilem.]id est,pacem æternitatis, quam perfecte in hac vita cognoscere & effari nequimus,quia in cor non ascendunt quod suis dilectori
Haiæ 64. 1.Cori. 2. bus præparauit. [& ex seculo prædestinatum]. i. à deo ab exordio præcognitam & paratam,
Matth.25 sicut in fine dicturus est:Percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Ex ver
2.Cor. 5. bis quoque Apostoli ista accepta sunt. [& reconciliantis nos sibiipsi] quia secundum Apostolum,deus erat in Christo,mundum reconcilians sibi. Christus quoq; per suam humanitatem reconciliauit nos sibiipsi secundum suam diuinitatem. [in spiritu] vtiq; sancto, & secundum E voluntatem,præordinationem ac cooperationem spiritus sancti. [&per seipsum & in ipso patri]. i. deo patri,in spiritui sancto per seipsum,tanq̃ per mediatorem dei & hominum,iuxta il
Ephes.2 lud ad Ephesios:Nunc autem in Christo Iesu,vos qui aliquando eratis longe,facti estis prope in sanguine eius. Ipse est enim pax nostra,qui fecit vtraq; vnum, per crucem inimicitias interficiens in semetipso,& veniens euangelizauit pacem, & his qui longe, & his qui prope, quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. [De quibus supereminentibus donis.]id est, supernaturalibus gratijs[in theologicis characteribus] id est, in libro de diuinis characteribus & proprietatibus, puta de superbeatissima trinitate. [sufficienter dictũ est.]id est competenter secundum quod nobis possibile fuit,quem librum non habemus translatum. [attestantium nobis sacra eloquiorum intelligentia.] id est, iuxta intellectum sanctũ eloquiorum,id est,scripturarum attestantium nobis. [¶Quoniam & aliud me per epistolam interrogabas,quid forsan,quando dico per seipsum esse, per se ipsam vitam.] id est, quomodo intelligo, quod per ipsum dico esse, per seipsam vitam,per seipsam sapientiam,&ad se ipsam. Filius enim,qui est substantialiter vita,est per patrem,id est, à patre:similiter filius, qui est per se sapientia,id est sapientia æterna absolute & essentialiter dicta,quæ est deitas summa, F quam non habet ab aliquo essentialiter alio à se,estq; filius vita & sapientia ad se substãtialiter. [dicebas te dubitare,quomodo deum aliquando quidem ipsam vitam dico,aliquando vero per seipsam vitæ substitutorem.] Quod consequenter exponit. [necessarium est maxime sancte dei homo]id est,o Timothee sancte dei[& hac te in nobis dubitatione soluere]. i. liberare te ab hac dubitatione,quam habuisti in nobis. i. verbis nostris. [Et primum quidem vt multoties dicta & nunc recipiamus.]id est, primo i:l hortor,vt ea quæ frequenter dixi & scripsi,modo pariter capiamus. [Non est contrarium per seipsam virtutem, aut per seipsam vitam dicere deum,& per seipsam vitæ aut pacis aut virtutis sustitutorem.]Quod consequenter declarat. [Quẽdam quidem enim]id est,certe quoniam aliqua[ex existentibus & maxime ex primum existentibus,vt causalis omnium existentium dicitur.]id est,deus dicitur quædam talium tanquam causa omnium talium,& quædam illorum dicuntur de ipso tanquam de causa ipsorum,vt esse,bonitas,vnitas,vita,mens,intellectus. [Quædam vero vt super omnia,etiã primo existentia super ens superessentialiter]id est,aliqua talia de deo dicũtur per supemin&tiam,vt de eo qui superessentialiter est,& supreme cuncta transcendit. [Quid autem omnino] est[inquis,quod per seipsum esse dictum est?]id est quid significat, ꝙ deus dicitur hoc aut illud esse per seipsum?[aut per seipsam vitam,aut quæcunq; absolute & principaliter esse, & ex deo primitus substituisse posuimus]. i. seu alia quæuis,quæ diximus ex deo originaliter fuisse seu substitisse,vel deũ ea substituisse,quæ absolute & principalr dicunt esse in gñe suo,& fluxisse à deo. [Hoc aũt q̃d dicimus,nõ est paruũ[. i. rñsio ista nõ est q̃d paruũ,nec ẽ curua aut praua, vt aliæ hñt translationes. [sed rectũ]. i. verũ [& simplicẽ declarationẽ habet.]. i. explanationẽ syncerã,

ſynceram,non fictam aut ſimulatam.[Non enim eſſentiam quandam diuinā aut angelicā eſſe A dicimus per ſeipſam eſſendo eſſendi quę ſunt oīa cauſam].i.non ponimus eſſentiā aliquā ſeparatam per ſe ſubſiſtentem, dicendo ꝙ aliquid ſit cauſa per ſe exiſtendi oībus id q̊d ſunt,ita ꝙ ſint plures tales eſſentiæ ſeparatæ,aut per ſe ſubſiſtentes ideæ, quarum vnaquæꝗ ſit quidā deus, & cauſa exemplaris communis oīm, ordinis aut ambitus ſuitimo ponimus vnum ſolum eſſe ſeparatum ſubſiſtens,vniuerſorum cauſale principium. Vnde ſubiungitur: [Solummodo enī eſſendi oīa quæ ſunt ipſum eſſe ſupeſſentiale principium & eſſentia & cauſale].i.ipſum vnicū eſſe primū & incauſatum, q̊d eſt ſup omnem naturam,dicimus eſſe cauſale &exemplare principium vniuerſorum,& eſſe eſſentiam.i.cauſam eſſentię eorundem, non eiuſdem ordinis aut naturæ,ſed ſupexaltatam.[neq; vitę parentem aliā deitatem].i.patrem cauſam ſeu fontē vitæ, hoc eſt, p ſe vitam non dicimus eſſe aliam deitatem [præter ſupdiuinam omnium quæcunq; viuunt].i.præter vitam primam ſupdiuinam, quæ eſt cauſa cunctis viuentibus ꝙ ſunt & viuunt.[& æditæ vitæ cauſam vitam].i.vitam illam dicimus cauſam oīs vitæ particularis cauſatæ.[Neq; colligendo dicendum.].i. breuiter ac ſummatim ꝑſtringendo non eſt dicendum, [eſſe principales exiſtentium creatores promptos,confeſtim cauſatrices eſſentias,ſubſtantias quas quidam deos exiſtentium perfecerunt].i.cauſas principales & vniuerſales,vbiq; & ſemper pręſentes,& creatores particularium rerum,qui ſunt eſſentiæ creatrices,& cauſæ oīno extrinſecæ præter & citra primam cauſam,quę ſunt ſubſtantiæ eminentes,quas quidem pfecerunt.i. ſua opinione eſſe dixerunt ac confinxerunt eſſe deos exiſtentiū particularium rerum.[Quos vere B & proprie dicēdo,neq; ipſi formauerunt non exiſtentes].i. q̊s deos ſeu vniuerſales cauſas, nec iſti falſe opinantes formauerunt.i.fecerunt,quia tales dij &cauſæ non ſunt in ꝟitate[neq; patres eorum].i.magiſtri ſeu parentes ita errantium fecerunt,nouerunt,aut formauerunt hmōi deos.[ſed p ſeipſum eſſe,& p ſeipſam vitā,& p ſeipſam deitatem, dicimus principaliter quidē & deiformiter,& cauſaliter vnum oīm ſupprincipale & ſupeſſentiale principiū & cauſam].i. affirmamus ꝙ vnum & idē ſit effectiuum vniuerſorum principiū, & cauſa oīm exemplaris atq; finalis,q̊d eſt eſſe p ſeipſm,non aliunde factum nec participatū,& q̊d eodē ſenſu eſt p ſe vita,per ſe deitas,p ſe intellectus,p ſe ſapīa,p ſe ſumma & prima virtus,&c̄. [Participaliter aūt editas ex deo,nō partipāte,puidas virtutes].i. ꝟtutes particulares & participatas dicimus eē ex deo, nil participāte ab aliq̊,nec ſuſcipiēte ab alio ꝟtutes,puidētiales,vtputa[p ſeipſam *ſctificationē p ſeipſam viuificationē, p ſeipſam deificationē] i.primā & fontalē vim ſignificatiuā,primā & imparticipatam vim ſeu actionem viuificatiuam ac deificationem huiuſmodi. Hæc enim habet in ſe,& ex ſe,& per ſe.[quas exiſtentia proprie ſibimetipſis participant,id eſt, cauſæ creatæ ſuperiores,puiſiuæ aliorum,participant iſtas,puiſiuas virtutes,p quas gubernatiuæ & puiſiuæ ſunt ſubditorum,à ſummo illo principio,non ab ideis ſeparatis,vt aliqui poſuerunt. Participant autem eas,pprie,quælibet ſc; ſcd̄m ſuam proportionem,gradum,poſſibilitatem & ordinem.[& exiſtentia & viuentia & diuina ſunt & dicuntur].i.p participationem bonitatū & virtutum illarum hn̄t eſſe viuere,& ſuo modo diuina cenſentur.[& alia ſimiliter].i.cuncta q̊q; infeC riora ab illo ſummo fluxerunt principio. [Proinde & primarum ipſarum optimus ſubſtitutor dicitur eſſe.].i.deus vnus & ſummus, eſt optimus inſtitutor & conditor ſupiorum illarū cauſarum vt ſint angeli ſpūs &cauſæ cœleſtes.[Deinde totarū earū,deinde particularium ipſarū].i.cauſarū ſecundarū illis poſteriorū[deinde totarū iparum participantium].i.deus etiā cauſa eſt oīm participationū illarū, ſeu participatarū bonitatum,ſimpliciū & abſtracte ſignificatarū qm̄ cauſa eſt ipſius eſſe,viuere,intelligere,&c̄. [deinde particulariter earum participantiū.].i. infimorum q̊q;,qui particularius & obſcurius bonitates à deo recipiunt. ❡[Et quid oportet de his dicere?].i.qd neceſſe eſt de his plura inducere? [q̄nquidem diuinorū noſtrorū ſacrorū magiſtrorum].i.cum aliqui ex noſtris magiſtri pręcipui ac diuini[p ſeipſam bonitatis & deitatis ſubſtitricē aiunt ſuperoptimam,& plusq̄ diuinam,p ſeipſam bonitatē &diuinitatē].i.bonitatem primā fontalē imparticipatā, quæ eſt ſupra genus & ordinē, & plusq̄ optima & diuina,prout nos optimum ac ſuperdiuinum capere poſſumus:aſſerunt autem ſubſtitutricem bonitatis & deitatis per ſe,hoc eſt bonitatis & deitatis participatæ, vel abſtracte vniuerſaliterq; acceptæ,quæ tamen improprie dicitur per ſeipſam bonitas ac deitas.[dicentes eſſe beneficam & deificam ex deo procedentem donationem,& per ſeipſam formam.]id eſt,bonitatē participatam,& deificationem à deo creaturis communicatam, quæ formaliter dicitur per ſe bona, ſeu bonitas,non efficiēter:eſtque forma,quam etiam dicunt[per ſeipſam formificā fuſionē].i. bonitatē à deo effuſam,formatiuā illorum quibus coīcat. [& totā formā] ſcd̄m quod per ſe abſtra-

* eſſentificationem.

abſtra-

Ca.XII abstracte accipitur. [& particularem formam,] prout ab isto aut illo participatur [& vniuersaliter bona & particulariter bona, & quæcunque alia, quæ secundum eundem dicta sunt & dicentur modum.] id est, dona simplicia & eminentia, gñaliter & abstracte considerata, à deo procedentia [declarantia prouidentiam & bonitatẽ participatas ab existentibus, à deo nõ participante prouenientes]. i. clare monstrantia prouidentiam & bonitatem, coicatas superioribus causis à deo. [copiosa fusione]. i. liberali donatione [& superscatentes]. i. supmanãtes & copiose incidentes his quibus coicant, quibus deus proprietates & virtutes suas prouisiuas, causales, diuinas coicat & infundit. [vt diligens oĩm causalis summitas, oĩm & superessentiale & supernaturaliter omnino superexcellit ea quæ sunt scdm qualemcunqȝ essentiam & naturã] id est, deus vniuersoꝝ prouisor solicitus, oĩm causatiuus, vertex cunctoꝝ altissimus, & superessentiale principium, supernaturaleqȝ ens entiũ, incomparabiliter & penitus infinite transcẽdit omnia, quæ sunt secundũ qualemcunqȝ essentiam, ac naturã. i. cuiuscunqȝ sint gñis aut speciei vel ordinis. Ex quibus patet solutio quęstionis S. Timothei, quę rationabilis fuit, nec ista solutio difficultatem illius videtur plene auferre. D

¶ Capitis huius XI. translatio alia clarior.

Pacẽ oĩa appetere

AGE iam diuinam conciliatiõisqȝ principem pacem pacificis laudibus prosequamur. Hæc enim est quæ oĩa vnit, cunctorũqȝ concordiã conspirationẽqȝ gignit & efficit: quamobrẽ hanc appetunt oĩa, quippe cum hæc partibilem hoꝝ multitudinẽ ad totam conuertat vnitatem, & intestinum vniuersi bellum fœdere concordi deuincat. Prȩterea diuinæ pacis participatione conciliantiũ potestatum antiquiores, tum ipsȩ singulȩ ad seipsas & inuicem ad vnãqȝ vniuersoꝝ principem pacẽ conueniunt, tum etiam quæ sibi subiecta sunt, ita congregant, vt & ad seipsa & inuicẽ, & ad vnum perfectum vniuersalis oĩm pacis conueniant autorem. Qui sane vniuersis indiuidue præsidens, veluti claustris quibusdam diuisa nectentibus, oĩa definit & determinat, atqȝ communit. Neqȝ finit diuisa ad infinitũ interminatumqȝ diffundi, alioquin ordine firmitateqȝ caritura, & tanq̃ deo destituta vnitatem propriam amissura, & inuicẽ omnibus mixturȩ modis penitus confundenda. ¶ De ipsa igitur quid tandem illa est, diuina pace & quiete, quam S. Iustus silentium vocat, & scdm cogitabilem processum quemlibet immobilitatem, quo pacto quiescat, & quasi silentium agat, & q̃uo in se ipsa & intra seipsam fit, & tota ad se totam eminenti ratione iungatur: ac neqȝ dum seipsam ingreditur, seqȝ multiplicat, suam relinquet vnionẽ, sed & procedit ad oĩa, intus tota manens propter excessum vnionis omnia superantis: neqȝ dicere, neqȝ cogitare alicui existentium fas est, aut possibile. Sed id quidem tanq̃ ineffabile ac prorsus ignotũ, ipsemet tribuẽtes oĩa transcẽdentiꝰ nos interim intelligibiles ipsius explicabilesqȝ participationes, idqȝ (vt viris possibile est, & vt possibile nobis, qui multis bonis viris inferiores sumus consideremus. ¶ Primo quidẽ dicendum, ꝙ pax diuina ipsius per se pacis & vniuersæ particularisve pacis est autor, & omnia contemperat inuicẽ & commiscet, vnione quadam eoꝝ inuicem non confusa, per quã absqȝ diuisione distantiaqȝ coniuncta simul tamen integra in sua quęqȝ specie permanent, per contrariorum admixtionẽ minime conturbata. Neqȝ quicq̃ obtundentia exacte summȩ illius synceritatis omnia inuicem vnientis. Vnam igitur quandã simplicẽqȝ naturã vnionis pacificæ contemplemur, cuncta sibiipsi & sibiipsis & inuicẽ copulantem, & interim conseruantem in complexu oĩm inconfuso contemperata pariter & immixta. ¶ Per diuinã pacem intellectus diuini suipsoꝝ intelligentiis vniti, rebus quoqȝ intellectis se coniungunt, rursusqȝ ad incognitã scandunt eorum quę super mentem sunt contactum. Per diuinã pacem aĩę multiformes rationes suas cogentes, ad vnamqȝ puritatem intellectualem congregantes, procedunt proprio sibi modo, via, & ordine per immaterialem impartibilemqȝ intelligentiam ad superiorẽ intelligentia vnionem. Per diuinã pacẽ vnus indissolubilisqȝ contextus oĩm iuxta diuinam harmoniam suam existit, concentuqȝ harmonico & integra consonãtia consensioneqȝ & cognatione mutua coaptatur, dum & sine confusione colligitur, & absqȝ diuisione procul dubio continet. Perfectæ pacis integritas, scdm simplicissimã synceramqȝ virtutis vnificȩ prȩsentiam, oĩa penetrat vniens atqȝ cõnectens per media, cum extremis extrema, per vnam cognatam amicitiam coniugata, atqȝ vltimis quoqȝ vniuersi determinationibus, vt se fruatur indulgens, oĩaqȝ vnitatibus, identitatibus, vnionibus, congregationibus, cognata prorsus efficiens, dum vcȝ diuina pax nulli diuisiõi perstat obnoxia: & in vno oĩa indicat, atqȝ per oĩa procedẽs, nusq̃ à propria identitate discedit: pergit eñ per oĩa, singulaqȝ pro suo quoqȝ mõ sui muneris participia reddit, & copia quidẽ pacificȩ fœcunditatis exuberat, & permanet interim per vnitatis excessum tota ad totã, ac per se totã sibimet excellenter vnita. ¶ Interrogabit forte quispiã, q̃nam pacto pacem

Margin notes: Pax diuina quę — Philip. 4. — Silentiũ in deo — pax diuina q̃o omnia sine cõfusione cõiũgat — pax diuina q̃o sibi res coniungat. — pax diuina omnia penetrat. — Pacem diuinam oĩa desiderant. — E

A pacem cuncta desideret, cũ multa alteritate discretióeq; gaudeat, neq; sponte quiescere velint. Atqui si alteritatẽ discretionẽq; q sic obijcit, suã cuiusq; rei proprietatẽ dicit, q̃d vel hãc nullum eorũ quę sunt, idipsum q̃d est existens vnq̃ perire velit, ne nos qdẽ id refragabimur: sed id q̃q; esse pacis desideriũ cõfirmabimus, quippe cũ oĩa cupiant secũ ipsis pacẽ vnionẽq; habere, atq; in eo habitu p̄manere, vt à seipsis atq; suis dimoueri decidereq; nõ possint. Iam v̄o pax illa perfecta suã cuiusq; meram custodit proprietatẽ, pacificis p̄uidentijs suis oĩa seorsum à seditione cõfusióeq; tam ad seipsam q̃ ad alia seruãs, nunc̃q; stabili & nusq̃ declinante potentia ad ipsorum pacem immobilitatẽq; stabibiliens. Quòd si quęcũq; mouent nõ quiescere qdẽ, sed suo sp̄ motu moueri cupiunt, rursus diuinę oĩm pacis desiderium est, quę qdẽ oĩa in seipsis seruat, ne forte labant, & oĩm quęcunq; mouent proprietatẽ motriceq; vitam, ne à seipsa dimoueat, decidatve custodit, quatenus quę mouent secũ ipsis pacem seruãtia, eodẽq; se mõ sp̄ h̄ntia, quę sui sunt muneris pagũt. At uero si alteritatẽ illã quispiã ruinã ab oĩ pace prorsus accipiat, affirmetque pacẽ nõ esse cunctis optabilẽ, potissimũ hoc asserimus nihil vsq̃ esse q̃d ab oĩ prorsus vnione ceciderit. Qd' eñ penitus instabile infinitũq; & nulla sede firmũ, indefinitũ fingit, neq; seipm quidẽ per se qcq̃ est, nec existit in aliquo. ¶ Si qs aũt obijciat illos paci pacisq; bonis aduersari, q litibus & furoribus mutationibusq; & instabilitatibus delectant. Respondendũ hos q̃q; exilibus quibusdã pacifici desiderij imaginibus occupari, dum affectibus multifariã agitãtibus perturbant, q̃s imperite sedare desiderant, sperãtq; se habituros pacẽ cõpletióe iugiter effluentium, p̄turbantur v̄o sp̄, siquidẽ voluptates à quibus occupati sunt, minime consequunt.

Pacẽ etiam desiderare ipsa q̃ mouentur.

Pacis inimicos quandã etiã optare pacem.

B Quid aũt de Chr̄i clementia pacẽ profundente dicemus? per quã dicimus non vltra pugnare, neq; nobiscũ, neq; inuicẽ, neq; cum angelis, sed vna cum ipsis potius diuina p̄ virib' opamur, iuxta Iesu prouidentiã: q oĩa in oĩbus operat, pacemq; cõficit ineffabilẽ ab æuo prædestinatã, nosq; sibi in sp̄ũ reconciliat, ac per se & in seipso pr̄i q̃q; conciliat: de q̄bus sane mirabilibus donis in theologicis informationibus satis à nobis est dictũ, sacrorũ eloquiorũ inspiratióe nobis testificante. ¶ Sed q̄m alias q̃q; me per epistolã interrogasti, quidnã esse dicerẽ, ip̄m p̄ se esse, ipsam per se vitã, ipsam per se sapiam, dixistiq; te multum moueri, q aliqñ deũ dixerim ipsam vitã, aliqñ vitæ ipsius autorẽ: operępreciũ existimaui sancte vir dei, ab hac q̃q; de nobis concepta dubitatione te soluere. Ac primũ quidẽ, vt q̃ sæpe iam diximus, nunc etiã repetamus. Non est inter se contrariũ dicere, deum ipsam p̄ se virtutẽ, aut ipsam vitã, atq; eundẽ appellare ipsius vitę vel pacis vel v̄tutis p̄creatorẽ. Illa quidẽ rõne ex his q̃ sunt, p̄cipue v̄o ex illis q̃ primo sunt tanq̃ oĩm cã noĩatur. Hac aũt vt super oĩa etiam quę primo sunt, mõ q̃dã sup essentiã eminens. Quæris inter hæc qd appellem ip̄m per se esse, aut ipsam vitã, vel alia q̃tcũq; absolute ac principaliter esse, & ex deo primum existere ponimus. Id v̄o non est obliquũ, sed rectũ, simplicemq; interpretationẽ habet. Non enim substantiã quandã diuinã vel angelicã esse volumus ip̄m ẽẽ velut causam, vt sint quę sunt oĩa. Solum nãq; vt sint quęcunq; sunt, itẽq; vt sit hoc ip̄m p̄ se esse principiũ est, essentiaq; & cã, illud q̃d essentiã supereminet. Neq; rursus deitatẽ aliã viuentium oĩm viuificã asserimus, p̄ter vitã illam plusq̃ diuinã, quæ & viuentiũ oĩm, & ipsius vitæ sit autor atq; (vt summatim dicã) nõ esse putem' principales illas & cõditrices eorũ, quę sunt essentias atq; substantias, q̃s nõnulli rerũ deos atq; cõditores sibi pro arbitrio fingentes p̄dicare non dubitauerunt: q̃s, vt vere p̄prieq; dixerim, neq; ipsi nouerunt (quippe q̃ nõ sunt) neq; p̄res eorũ. Sed ip̄m esse, & ipam vitã ipamq; deitatẽ asserimus principalr̃ quidẽ & diuine, & sc̄dm causam vnũ illud principiũ causãq; oĩm sup oẽm principij & essentię rõnem. Participaliter aũt v̄tutes illas p̄uisorias ex deo imparticipabili p̄cedẽtes. Ipsam inq̃ ipsius eẽntię vitę diuinitatis traditionem, q̃rũ dum oĩa p̄ suo quęq; mõ participia sunt, nimirũ & entia & viuentia, & diuina sunt atq; dicunt, cęteraq; sĩr: quãobrẽ deus ipse bonus, ipsorũ q̃q; primorũ autor p̄dicat, deiñ ipsorum vniuersorũ, subiñ ipsorũ particulariũ, post hæc eorũ q̃ vniuersalr̃ illa participant, postremo illorum etiã quæ particulari quadã conditióe participant. ¶ Quid aũt de his plura dicere me oportet? Quandoquidẽ nõnulli ex diuinis p̄ceptoribus nostris ipsius q̃q; p̄ se bonitatis deitatisq; autorem deũ, qui supra bonitatẽ deitatẽq; existit, dicentes bonitatẽ ipsam atq; deitatẽ esse beneficũ deificũq; donũ ex deo profectũ. Ipsam q̃q; pulchritudinẽ appellãt effusionẽ, pulchritudinis effectricẽ, quę qdẽ & pulchritudinẽ ipam efficiat, & vniuersalẽ pulchritudinẽ particularemq; vniuersalr̃ q̃q; pulchra & pulchra particulariter, & quęcũq; alia eodẽ mõ dicta sunt atq; dicent declarãtia vcz. p̄uidẽtias atq; bonitates reb' participatas ex impticipabili deo abũdãti p̄fusione p̄cedẽtes ac largiter emanãtes, vt q est oĩm cã exactissima rõne sit sup oĩa, & q̃d super essentiã extat atq; naturam: quæcunq; in aliqua essentiarũ nanq; sunt, penitus antecellat.

Ipm p̄ se esse, ipa p̄ se vita, ipa p̄ se sapia quo conueniunt creatori & creaturis.

C

Bonitas diuina deitas que sint.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS XI.

Deinde

Ca.IX. EINde laudatda est pax diuina pacificis laudibus, quæ est princeps congregationis. Ipsa est enim est vnitiua omnium & generatiua consensus & connaturalitatis vniuersorum. Vnde & omnia eam desiderant conuertentem diuisibilem ipsorum multitudinem ad vniuersalem vnitatem, & vnientem naturale bellum omnis rei siue vniuersitatis ad conformē cohabitationem huius pacis participatione illæ virtutes, quæ sunt inter cōgregatiuas angelicę virtutis digniores, & ipsæ ad seipsas & ad alias inuicē vniuntur, & subiectas sibi virtutes vniūt ad vnū & perfectum pacis omnium principiū & causam quę simpliciter superueniens omnibus oīa definit, & terminat & firmat, quasi quibusdam vectibus conclusiuis diuisorum, & non sint diuisiua effundi ad interminationem & infinitatē inordinata & collocata & deserta, à deo quidem bene facta, sed à propria vnitione exeuntia in se inuicem facit oīm harmonia coniungi. Hanc diuinam pacem & silentium sanctus Iustus, de quo in Actibus, vocat ineffabilitatem & immobilitatē ad omnem cognitum processum. Scripta huius apud nos non extant. Quomodo autem deus quiescit & silentium agit, quomodo etiam in seipso & intra seipsum est, & ad seipsum totum totus superunitus est, & ad seipsum ingrediens multipliciter se existentibus communicans, nō derelinquit suipsius vnitionem, sed procedit ad omnia, intus manens per excessum vnitionis omnia superantis, neq; phas neque possibile est alicui existentium dicere aut cogitare: sed hoc habetur ineffabile & ignotum in ipso tanq̄ existente super omnes intelligibiles & dictas ipsius participationes, quibus solis ab existentibus cognoscitur. Et hanc eius cognitionem inspiciemus, prout possibile est viris, imo nobis, qui à multorum virorum sapientia deficimus. Primo quidem dicimus, ꝙ deus ipsam per se pacem, tam vniuersalem q̄ particularem, facit subsistere, & facit omnia ad seinuicem concreta secundum inconfusam ipsorum vnitionem, secundum quam oīa indiuisibiliter & indistātet vnita, singula tamen pura secundum propriā speciem subsistunt, non obfuscata p cōcretionē ad sibi opposita, neq; habentia diligentem vnitionem aut simplificationem cum oppositis. Vnā igitur quandam & simplicem pacificę vnitionis contemplemur naturam, vniuersa vnientem sibiipsi & singula sibiipsis, & oīa sibiinuicem, & saluantem omnia in continentia omnium inconfusa & immixta & concreta. Propter quam diuinę mentes vnitę propriis intellectibus vniuntur, & aliis vnitis & sursum ascendunt ad ignotam communiōem collocatorum super mentē. Propter hanc etiam animæ vnientes rationes suas largissime dispersas, & congregantes eas ad vnam intellectualem puritatem, per immaterialem & simplicē intellectum perueniunt via & ordine iuxta suam conditionem, ad eam etiā vnitionē, quæ est super intellectum, propter quā etiam vnitionē pacificam subsistit vna & indissolubilis oīm complexio, secundum diuinam suipsius harmoniam, & concordatur perfecta consonanti & consensu & cōnaturalitate, & est congregata inconfuse, & contenta indiuisibiliter. Perfecta enim vniuersitatis pax transit ad oīa existentia, secundum simplicissimā ipsius & immixtam vnificæ virtutis præsentiam vniens omnia, & coniungens extrema extremis per media, secundum vnam connaturalem & coniunctam amicitiā, & extendens munera sua vsq; ad extremas creaturas, oīa consentiētia facit vnitatibus identitatibus & congregationibus pace diuina indiuisibiliter stante, & in vno omnia monstrante, & per oīa proficiente, & à propria identitate non recedente. Procedit enim ad omnia, & tradit seipsam oībus, iuxta singulorum proprietatem, & supermanat omnibus abundātia pacificæ fœcunditatis, & manet in se propter excessum vnitionis tota ad se totam, & secundum seipsam totam superunita. Obiicitur autem, quomodo dicis omnia desiderare pacem. Multa enim gaudent alteritate & diuisione, & nunq̄ vellent sponte quiescere. Solutio: Alteritas vel discretio dici potest cuiuslibet rei proprietas, & secundum hoc cōcedimus, ꝙ nulla res velit eam aliquando amittere. Et hoc ipsum pertinet ad desiderium pacis. Omnia enim appetunt ad seinuicem pacem habere & vniri, & tam sua propria q̄ quæ sunt suorum esse immobilia, & non valentia deficere. Perfecta autem pax est seruatiua puræ proprietatis singulorum per prouidentias ipsius pacem donantes, saluans omnia vt sint non bellantia & inconfusa, tam singula ad seipsam, q̄ omnia adinuicem, & omnia stabili & inflexibili virtute statuens ad suipsorum pacem & immobilitatem, & si omnia mota non quiescere, sed moueri semper motu suo appetunt, hoc ipsum pertinet ad desiderium diuinę pacis omnium saluantis omnia in eo, ꝙ nō valeant cadere à seipsis & custodientis immobilem & non valentem deficere, omnium motorum proprietatem & vitam motiuam in eo ꝙ mota & ad seipsā pacem habētia, & eodem modo habentia operantur ea quæ sibi sunt naturalia. Si autem dicatur alteritas esse casus à pace & conetur aliquis probare ꝙ non appetūt omnia pacem, quia multa appetūt talem alteritatē, Responde-

Actuum. 1.

Respondemus ꝙ nihil est existẽtium, quod ab omni vnitione pfecte ceciderit. Quod enim oĩno
A est instabile & interminatum & incollocabile & indefinitum, non existens est neq; in existentibus. Si quis autem dicat illos inimicari paci & bonis pacis, qui litibus & furoribus & variationibus & instabilitatibus gaudent. Respondemus, ꝙ etiam tales afficiuntur quibusdam obscuris imaginibus pacifici desiderij, eo ꝙ ipsi à passionibus propriæ concupiscentiæ multum impugnati, & illas sedare desiderantes, sed stulte arbitrantur se pacem habere apud semetipsos p adimpletionem desideriorum suorum semper fluentium, eo ꝙ perturbantur non consequendo delectationes quas appetunt. Magnifice autem laudanda est pax, quam diuina benignitas effudit per dominum Iesum, per quem non solum consopita est discordia hominis ad seipm, & hominis ad alium hominem, & hominis ad angelos, sed vt nos simul cum angelis secundũ nostram possibilitatem diuina operemur secundum prouidentiã Iesu, oĩa in omnibus cooperantis, & facientis pacem ineffabilem à seculo prædiffinitam, & reconciliantis nos sibiipsi in spiritu, & per ipsum & in ipso patri. De quibus supernaturalibus donis, in libro de diuinis characteribus sufficienter dictum est accedente scripturarum attestatione. Quoniam autem alias me per epistolam interrogasti quomodo intelligam, per se esse, per se vita, per se sapientiam, & te super hoc dubitasse dixisti, quomodo aliquando dicam deum esse per se vitam, aliquando autem per se vitæ substantificatorem, dignum duxi nunc te ab hac dubitatione absoluere. Et ne sæpe dicta nunc iterem, non sunt contraria deum esse per se vitam, & ipsum esse per se vitæ & per se pacis, & per se virtutis substantificatorem. Dicitur enim p se vita, &c. sicut causa existẽ
B di omnibus existentibus, & maxime primo existentibus sanctificator, aut p se vitæ, &c. sicut per omnia, & etiam super ea quæ prius sunt superexistens supsubstantialiter. Quæris autem quid omnino diximus per se esse, aut per se vitam, aut quæcunque huiusmodi quæ absolute & principaliter ponimus in deo subsistere. Dicimus autem ꝙ hoc à veritate non deuiat, sed habet simplicis veritatis manifestationem. Non enim aliquam dicimus substantiam vel diuinam iuxta idololatriæ errorem, vel angelicam per se esse, ꝙ sit causa essentiæ omnium, & ipum esse substantiale & principium rerum & substantiæ causa. Neq; dicimus aliam esse diuinitatẽ generatiuam vitæ, præter superdeam vitam omnium viuentium & causam ipsius per se vitæ. Et vt compendiose dicamus, non dicimus aliquas substantias aut personas esse principales existentium & creatiuas, quas idololatræ dixerunt esse deos existentium & creatores per se facientes. Quos vere & proprie non existentes, nec ipsi sciuerunt neque patres eorum, sed dicimus vnum omnium superprincipale & supsubstantiale principium, & causam omnium diuinæ & causaliter p se esse, & p se vitam, & per se deitatẽ. Et dicimus ipsam tamen esse per se substantificantem, p se viuificantem prouisiuas virtutes participaliter datas, & per se deificantem deificatos ex deo, qui secundum suum supersimplex esse est imparticipabilis. Istis autem virtutibus existentia omnia iuxta singulorum proprietatem participant, & ex hac participatione sunt & dicuntur & viuificantia, & existentia & diuina, & cætera huiusmodi. Propter quod diuina bonitas primo dicitur esse substantificatrix suorum inuisibilium quasi radiorum superunitæ bonitatis, vt sunt p se esse, per se vita, &c. Secundo, primitiuaꝝ naturarum quæ his omnibus perfectissime omnium creaturarum participant, vt est natura rationalis, postea particula- Deuter. 32
C rium ipsius naturæ, vt angelorum & hominum & graduum & ordinum siue angelicorum, siue humanorum. Postea inferiorum creaturarum, quæ dictis dei donis non integre, neq; omnibus participant, sed particulariter, vt inanimata, quæ tantum sunt, neq; viuunt, vel animata quæ sunt, viunt & sentiunt, &c. Dignum est etiam recitare super his sententiam quorundam sanctorum magistrorum nostrorum, inter quos specialiter intelligitur designari sanctus Hierotheus cum alijs apostolorum discipulis, qui dixerunt superbonam p se bonitatem, & superdeam p se deitatem esse substantificatricem, per se bonitatis, & per se deitatis. Dicentis etiam bonificationem & deificationem esse donum ex deo proueniens. Et idem dicunt de per se pulchritudine, secundum quod est in deo per se pulchrifica effusione, secundum quam diuina inuisibilia creaturæ se infundunt, & communicant, quibus tamen quasi profundius est in deo omnium inuisibilium suorum superunita & imparticipabilis simplicitas, secundum quam neque essentia neq; ratione ideali, nec aliquo modo cogitabili vel in intellectuali distinguitur essentia à vita vel sapientia vel bonitate, &c. Ex eodem etiam dono ducunt esse totales & particulares pulchritudines influitiones, quæ conferuntur cœlitus angelis & hominibus & inferioribus creaturis, & ipsa & pulchra, & vitam, & viuentia, & sapientiam, & sapientia, & ita de alijs quibuscunque prouidentijs & bonitatibus participatis ab existentibus & procedentibus

DDD ex deo

Ca. XI. ex deo, qui secundum se est imparticipabilis copiosa effusione, & etiam supermanantibus, & quod omnino omnium causa sit super omnia & super substantialitas & supernaturalitas omnino excedens existentia secundum quamcunque substantiam & naturam. D

¶DE SANCTO SANCTORUM, REGE REGUM, DOMINO DOMINORUM, DEO DEORUM. CAP. XII.

Danie. 9. Apoc. 19 Danie. 4. Isaiæ. 9. Mich. 5 Zach. 9. Apo. 17 Apo. 19 Iosue. 2

SED quoniã quidẽ de his quæcũque dicere oportebat, competentem acceperunt (ut arbitror) finem, laudandus est nobis magniuocus ut Sanctus sanctorum, & Rex regnantiũ, & Regnans in secula, et super secula, et adhuc, & ut Dominus dominorum, & deus deorum. Et primum quidem dicendum quid per seipsam sanctitatem esse arbitramur, quid regnũ, quid dñationẽ, quid diuinitatem, & quid uolunt declarare eloquia duplicatione nominum. Sanctitas igitur est quantum secundum nos dicendum, omni inquinatione libera & perfectissima & incontaminatissima puritas. Regnum autem est omnis finis, & ornatus, & legis, & ordinis distributio. Dominatus uero non subditorum excellentia tantum, sed & oĩs & bonorum & optimorum perfectissima & omnimoda possessio, & uera & immutabilis firmitas: propter quod & dominatus, & dominale, & dominari. E Deitas uero omnia considerans, prouidentia & bonitate perfecta, & omnia circumspiciens & continens, & a seipsa replens & superans omnia prouidẽtia sua fruentia. ¶Hæc igitur in supereminẽte oĩbus causa absolute laudãda sunt. Et addendum, ipsa supereminens est sanctitas & dominatus, & regnum, & superincumbens simplicissima deitas. Etenim ex ipsa in uno & cumulate nascitur & distribuitur, omnis clara diligentia totius synceræ puritatis, omnis existentiũ ordinatio & dispositio incõuenientiã & inæqualitatem & immensurabilitatem exterminans, & in bene ordinatã similitudinem & rectitudinem resplendens, et circumducens participare se digne facta. Omnis perfectio & omnium bonorũ omnimoda possessio, omnis optima contemplatio & continuatio eorũ quę prouisa sunt, seipsam diuinitus addens, ad deificationem desiderantium. ¶Quoniam uero superplenitudo omnium est, omnium causalis, secundum unum oĩa superantem excellentiam sanctus sanctorum laudatur, &c. secundum supermanantem causam et exaltatam supereminentiam, tanquam si quis dixerit, quantũ F †superant non existentibus existentia, sancta, diuina, dominantia regalia, et ipsa participantia, ipse per se participationes, tantum supercollocatur omnibus existentibus qui est super omnia existentia, omnium participantium, et participationum non participans causalis. Sanctos autem et reges et dominos et deos uocant eloquia, ipsas in singulis principaliores dispositiones, per quas secundæ ex dei donis accipientes illarum distributionis simplicitatem circa suas differentias multiplicant, quarum præstantes uarietatem prouide et deiformiter ad unitatem ipsam quæ est earum congregant.

†superat.

¶ELUCIDATIO CAPITULI XII. DE SANCTO SANCTORUM, REGE REGUM, DOMINO DOMINORUM, DEO DEORUM. CAP. XII

Hic ad

A HIC ad particulariora quædam nomina dei deſcenditur. [Sed quoniam quidem de his quęcunq; dicere oportebat, competentē acceperūt (vt arbitror) finem.] id eſt, ex quo de præinductis dei nominibus congruenter ſatis tractatum eſt, ita ꝙ ea quæ oportuit in hoc libro ſecundo de eis dici, iam expedita ſunt. [Laudādus eſt nobis magniuocus] id eſt, deus magnorum nominum, à nobis modo laudandus eſt [vt Sanctus ſanctorum] qui ita vocatur apud Danielem, quo ſcriptum eſt: Vngatur ſanctus ſanctorum. [& Rex regnantium, & regnans in ſecula & ſuper ſecula] id eſt, in perpetuum. Vnde in Iſaia, Michea, Zacharia, & alibi multa leguntur. [& adhuc vt Dominus dominorum, & deus deorum.] De quo in Apocalypſi dicitur: Agnus dominus dominorum eſt & rex regum. Et: Habet in veſtimento & in fœmore ſuo ſcriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et Ioſue ait: Deus veſter deus deorum eſt. [Et primum quidem dicendum, quid per ſeipſam ſanctitatem eſſe arbitramur, quid regnum, quid dominationem, quid diuinitatem, & quid volunt declarare eloquia duplicatione exiſtentium] id eſt, geminatione [nominum] horum. [Sanctitas ergo eſt quātum ſecundum nos dicendum] id eſt, ſecundum quod à nobis dicendum videtur [omni inquinatione libera & perfectiſſima & incontaminatiſſima puritas.] Iſtud increatæ ſanctitati conuenit abſolute, quæ ſola eſt perfectiſſima, loquendo ſimpliciter. Deinde per imitationem conuenit ſanctitati beatorum, qui comparatiōe viatorum ſunt ſanctitatis multum perfectæ in genere ſuo, & nuſquam vlla culpa reſperſa eſt, imo nec veniali. Poteſt quoq; aliqualiter ſanctitati

Daniel. 9. Iſai. 9. Mich. 5. Zachar. 9. Apocal. 17. Apoca. 19. Ioſue. 2. Sanctitas.

B viatorum competere, in quibus ſanctitas eſt virtutum perfectio, immunitas ab omni mortali, actio virtuoſa vndiquaq;. i. ex omni parte perfecta [Regnum autem eſt omnis finis & ornatus & legis & ordinis diſtributio.] Hoc de regnatione actiua regis ſummi, qui deus eſt potiſſime verificatur. Eius enim regnatio eſt diſtributio omnis & perfecti finis atq; ſalutis, ad quem finem ordinatur ſeu tendit regnatio eius & ornatus, id eſt, decoris, præſertim interioris ac honeſtatis & legis. i. congeriei pręceptorum, & ordinis. i. decentis ac debitæ ordinationis. Cæteris autem regnantibus per analogiam aliquam congruere poteſt iſta deſcriptio, ita ꝙ cuiuſlibet regnantis eſt, collectioni toti ſibi commiſſæ præfigere finem, ad decorem virtutum inducere, iuſſionem proponere, ad ordinatam conuerſationem hortari, extirpareq; vitia & exceſſus corrigere. [Dominatus vero non ſubditorum excellentia tantum]. i. dominatio actiua non ſolum eſt præminentia præſidentis ſuper ſubiectos [ſed & omnis bonorum & optimorū perfectiſſima & omnimoda poſſeſſio, & vera & immutabilis firmitas.] Hoc ſoli increato dominio cōuenire cenſetur, in quo duntaxat conſiſtit omnimoda bonorum & optimorum poſſeſſio & immutabilis firmitas. Hinc deo proprium eſt dominari, & dominum appellari, iuxta illud pſalmi: Dominus nomē illi. Dominus ergo quo maior, eo melior eſſe debet, & firmus

Regnum. Dñatus. pſalmo 76.

C ac ſtabilis in omni prudentia & virtute, quemadmodū & de iudice Philoſophus ait, ꝙ debet eſſe quaſi lex viua & animata iuſtitia, vt nunquam declinet à veritate & æquitate. [Propter quod & dominatus à domino, & dominare & dominari.] Hoc aliæ tranſlationes clarius expreſſerunt, dicendo: Iccirco Græco vocabulo ab autoritate & proprietate & denominatione deducitur. Et alia: Vnde ab eo quod eſt, diuinum facere, dicitur dominatio, & dominus & dominans [Deitas vero omnia conſiderās prouidentia & bonitate perfecta.] id eſt, deitas dicitur quaſi intuens vniuerſa prouiſione & virtute completa. Hinc prouidere & cauſare ſunt proprietates diuinæ. Vnde ſubiungitur: [& omnia circumſpiciens & continens, & à ſeipſa replens & ſuperans omnia prouidentia ſua fruentia.] id eſt, omnia corda quæ fruuntur ſeu ſuſtentantur prouiſione dei, excedentis in opulentia, poteſtate ac magnificentia. Hinc Damaſcenus duodecimo primi libri ait capitulo: Nomen theos, id eſt, deus, dicitur vel ab eo ꝙd eſt thein, id eſt, currere, vel curare aut fouere vniuerſa, vel ab ethin, quod eſt ardens, quoniā ipſe conſumit malitiam, vel à theaſtai, quoniam omnia contemplatur & inſpicit. ¶ [Hæc ergo in ſupereminente omnibus cauſa abſolute laudanda] ſunt [Et addendum ipſa ſupereminens ſanctitas]. i. hoc eſt adijciendum ꝙ ipſa eſt ſanctitas ſuperexcellens [& dominatus & regnum] ſicut expoſitum eſt. [& ſuperincumbens ſimpliciſſima deitas]. i. deitas vera, quæ eſt vnitas ſimpliciſſima, omnibus eſt intenta. [Etenim ex ipſa in vno & cumulate naſcitur] id eſt, ipſa in vno ſuo ſimpliciſſimo eſſe bonum includit, & quaſi collectiue complectitur, atq; ab ea oritur. [& diſtribuitur omnis clara diligentia totius ſynceræ puritatis] id eſt, ſerioſitas vera circa habendā ſeu conſeruandam vel perficiendam mentis munditiam. Etenim: Beati mundo corde, quoniā ipſi deum videbunt. In Prouerbijs quoq; dicitur: Qui diligit cordis munditiam, amicum ha-

Philoſop. Deitas. Prouidētia & cāſatio, ꝓprietates diuinæ. Iohā. Da. Sanctitatis, regni, dñatiōis, deitatis propria munera omnibusq; ōoline infula diuinitus. Matth. 5. Prou. 22.

Ca. XII Hebreo.14 bebit regem. Apostolus item ad Hebre. Pacem (inquit) sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum. [oim existentium ordinatio & dispositio,] Ab ipso enim est omne bonum, præcipue in rationali creatura, in qua potissime dei donum est, q̄ omnia peragat ordinate, dicente Apostolo: 1.Cor.14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis. [inconuenientiam & inæqualitatem & immensurabilitatem exterminans.] .i. ab electis extirpans inæqualitatem iustitiæ contrariantem, incongruentiam morum, & immensurabilitatem .i. improportionem vnius ad alterum, vt vnusquisq; studeat se alteri conformare in bonis, nec singularis existat, iuxta illud Apostoli: Ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Et rursus Roman.14 Roman.15 Vnusquisq; inquit, proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. [& in bene ordinatam similitudinem & rectitudinem resplendens & circumducens participare se, digne facta] est .i. corda digne parata ipse & circumducens in similitudinem .i. conformitatem bene ordinatam, psalmo 67. & in rectitudinem æquitatis, qui habitare facit vnius moris in domo. Contra quod dicitur de quibusdam à Iuda Apostolo: Iudæ 1. Hi sunt qui segregant seipsos, animales, spiritum non habentes. [Omnis perfectio, omnium bonorum omnimoda possessio, omnis optima contemplatio, & continuatio eorum quæ prouisa sunt, seipsam diuinitus addens ad deificationem desiderantium.] id est, is qui superexcellenter & essentialiter ac simplicissime est omnis & tota perfectio, omniumq; bonorum possessor, & possessio ipsa omni modo plenissima, contemplator summus, & contemplatio optima, continuator, & causa continuationis & connexionis eorũ, quæ prouidit & præordinauit, seipsam est addens .i. gratiose præbens & exhibens præsentem & succurrentem ad deificationem desiderantium .i. ad assimilandum eos deo pijssime, qui ipsi vnire, placere, reuerenterq; obsequi ex corde affectant. Vnde in libro Iob asseritur: Iob.34. Si direxerit homo cor suum ad deum, spiritum illius & flatum ad se trahet. [¶ Quoniam vero superplenitudo omnium est omnium causalis] .i. cum causa vniuersorum sit superplenitudo .i. plenissime comprehendens in se perfectiones rerum cunctarum [secundum vnam omnium omnia superantem excellentiam] .i. per vnam suam simplicissimam perfectionem, qua omnia in infinitum excellit. [Sanctus sanctorum laudatur, & cetera.] vtpote Rex regum, Deus deorum, &c. [secundum supermanantem causam.] id est, per suam excedentissimam causalitatem *superant. exaltatam supereminẽtiam, tanq̄ si quis dixerit: Quantum * superat non existentibus existentia sancta, diuina dominantia regalia.] id est, quàm incomparabiliter existentia sancta diuina & regia non existentibus seu non existentijs præeminet. [& ipsa participantia, ipse per se participationes.] id est, q̄tum simplices bonitates diuinæ excedunt in dignitate inferiora, quæ illas participant. [tantum supercollocatur omnibus existentibus, qui est super oia existentia,] vtpote deus [oim participantium & participationũ non participans causalis] id ẽ, cã à nullo qcq̄ participans, cã inq̄tum oim participantium .i. creaturaꝝ, quæ à deo omne qđ sunt & hñt, participant, & participationum .i. actionũ seu passionũ, p q̄s participare dicunt. Vel participationum .i. bonitatũ participataꝝ [Sanctos aũt & reges & dños & deos vocant eloqa ipsas in singulis principaliores dispositiones] .i. scripturæ illas dispositiões .i. ornatas ac decoras essentias seu psonas inter creata principaliores, vocãt sctõs & reges ac dños atq; deos. [per q̄s scdę] .i. inferiores [ex dei donis accipientes, illaꝝ distributionis simplicitatẽ circa suas differentias multiplicant.] .i. diuidunt & plurificant simplicitatẽ distributionis illaꝝ .i. simplicia dona distributa ipsis à supioribus illis circa differentias illas .i. circa diuersa & varia q̄bus influunt, vel iuxta propriã suã varietatẽ & distinctionẽ. Nempe q̄ magis dona illa à suo primo fonte recedũt, eo plus diuersificant, sicut in lib. de Cau. & Proclo ostendit. Lib. Caus. Proclus. Porro prima illa & splẽdidiora creata, c̄ p̄ ceteris abũdantius sortiunt diuinas ꝓprietates, tã in scripturis, q̄ apđ philosophos merito nũcupant rectores & reges, dij & dñi, ac etiã sctĩ, rõne saltẽ officij, put hoc supra varijs autoritatibꝰ est ostensum [Quaꝝ pstãtes varietatẽ, puide & deiformiter ad vnitatẽ ipsam quę est eaꝝ, congregãt,] q̄ꝝ essentiaꝝ pręstantes .i. digniores, congregant .i. reducunt, simplificant & conuertũt varietatẽ .i. multiplicia dona illa ab inferioribꝰ participata, reducũt, inq̄, puide & deiformiter .i. sapienter ad dei imitationẽ, oĩa ad se reducẽtis tanq̄ ad vltimũ finẽ [ad vnitatem ipsam eoꝝ] .i. ad propriã vnitatẽ, sicut ad causam illoꝝ. Finalr̃ tñ ad deũ & eiꝰ gloriã ac honorẽ, ac veluti ad causam primã ac finẽ vltimũ & supremũ. Cap. huiꝰ XII. alia trãslatio clarior.

Daniel.9 Apoca.19. psal.144. Apocal.9. Q Voniã ỽo q̄ de his dicẽda erãt, finẽ vt videt cõgruũ acceperũt, laudare iã decet deũ infinitis noibus pditũ, vt Sanctũ sanctoꝝ, vt Regem regũ, vt regnantẽ, ęternũ, & in æternũ, & vltra, vt Dñm dñorũ, Deũ deoꝝ. Ac primo qdẽ dicendũ est, qd ipam sctĩtatem esse putemus, qd regnũ, qd dñationẽ, qd deitatẽ, qd rursus sacra eloqa sibi velint dũ hęc noia geminãt. Sctĩtas qdẽ est (vt scdm nr̃a loquamur) puritas quędã ab oi scelere libera

A bera atq̃ pfecta & prorsus incōtaminata mūditia. Regnū vero est oīs termini ornatusq̃ & iuris & ordinis distributio. Dominatio autem non modo aduersum deteriora eminentia quędam, sed omnis quoq̃ honestorum atq̃ bonorum perfecta possessio, veraq̃ & immutabilis firmitas: quapropter kyriotes. i. dominatio ab authoritate & proprietate & imperio ducitur. Theiotes autem. i. deitas, est omnia prospiciens, prouidentia perfecta prouidens bonitate, & circum omnia currens & continens, seq̃ omnia replens, omnia deniq̃ supereminens quæ illius prouidentia perfruuntur. ¶ Hæc igitur in causa omnibus eminente absolute laudanda sunt, appellandumq̃ illam supereminentem sanctitatem dominationem, regnūq̃ præcellens, & simplicissimam deitatem: ex seipsa enim in vno simulq̃ exorta est & distributa, omnis absolutio mera totius syncerę munditiæ. Item omnis rerum ordo ornatusq̃ distinctus, inconcinnitatē & inæqualitatem incongruentiamq̃ eliminans, & ad ordinatissimam identitatem rectitudinemq̃ gestiens, & quæ participationem illius promeruerunt circumagens. Rursus omnis pulchrorum bonorumve omnium perfecta possessio. Omnis deniq̃ diuina prouidentia prospiciens & continens quæ prouidentur, se (vt de diuinitate dignum est) ad eos exhibens, qui conuertuntur diuinitate formandos. ¶ Quoniam vero deus ille omnium procreator, eminenter omnium plenus est, per vnum eminentem cunctis excessus sanctus sanctorum prædicatur, & reliqua per exhuberantissimam causam eminentiamq̃ supremā, ac si dicamus: Quantum ea quæ talia sunt, scilicet sancta, diuina, dominantia, regnantia antecellunt illa quæ non B sunt talia: itemq̃ participationes ipsæ participantia vincunt, tantum quæ sunt omnia & superantur ab illo qui omnia entia supereminet, atq̃ participantium participationumq̃ omnium est imparticipabilis author. Sanctos autem & reges, & dominos atq̃ deos sacræ literæ nominant gradus eos, qui in singulis ordinibus principaliores existunt, per quos deinde sequentes diuina percipientes munera, traditionis illorum simplicitatem iuxta suas multiplicant differentias, quorū varietatem illi supremi prouide atq̃ diuinę ad suam colligunt vnitatem.

Sanctitatis, regni, dñationis, deitatis propria munera oībus quōdās infusa diuinitus.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS XII

Restat laudare deum secundum q̃ dicitur sanctus sanctorum, rex regum, & regnator seculorum, & in seculum dominus dominorum & deus deorum. Primo autem videndum est quid sit sanctitas in se, quid regnum, & quid dominatio, & quid deitas. Deinde quid sibi velit talis nominum reduplicatio, vt dicatur sanctus sanctorum, &c. Sanctitas ergo, vt nobis videtur, sic recte describitur: Sanctitas est munditia libera ab omni immunditia, & perfecta, & omnino immaculata. Dominatio autem est non tantum excessus inferiorum, sed vniuersalis perfecta & omnimoda possessio pulchrorum & bonorum, & fortitudo vera, & non valens decidere. Vnde à domino tali dicitur & dominatio, & dominus & dominans. Deitas autem dicitur prouidentia, quæ videt omnia perfecta, bonitate omnia circumspiciens & continens, & se ipsam implens, & excedens omnia quæ participant prouidentia. Hæc autem, scilicet sanctitatem, dominationem, deitatem, & similia conuenit laudare in deo, qui C est causa omnium tanq̃ absoluta & simplicissima, & ab omnibus segregata. Et addendum est, ipsam causam esse excedentem sanctitatem & dominationem & regnum superpositum, & simplicissimam deitatem, & ex ipsa simplici vnitate collectiue subsistit, & distribuitur omnis mūda diligentia oīs clarę munditię, oīs existentiū ordinatio & ornatus inconuenientiā & inæqualitatem exterminans, & delectabiliter producēs ad bñ ordinatā & identitatem & directionē ea quæ apud ipm digna habentur ipsius participatione, & ex ipsa est oīs oīm pulchoꝝ perfecta possessio oīs bona prouidentia contemplatiua & contentiua electoꝝ, benigne tribuēs seipam ad deificationē ad se conuersoꝝ. Quoniā ergo deus, q̄ scdm vnū excessum oīa excedentē, causa est oīm superplenus est oībus bonis & pulchris, ideo dicit̄ sctūs sctoꝝ, rex regum & dñs dñantium, &c. scdm causam supermanentē, & segregatū ab oībus excessum, ac si diceret, inq̄tum sanctissima & diuinissima & dignissima existentia excellunt infimis, & participata participantibus, in tm̄ collocat̄ super oīa, etiam sanctissima & dignissima deus, qui est super oīa existentia, & qui est imparticipabilis in se causa oīm participantiū. Sanctos aūt reges & dños & deos vocant sacrę scripturę principaliores in singulis ordinibus, p q̄s sui inferiores accipientes diuina munera multiplicāt simplicitatē distributionis illoꝝ muneꝝ, circa differentias suspsoꝝ vnitę simplicitatis, participationes variis varie distribuendo & in se retinendo pleniores, q̄ & varias inferioꝝ ꝑprias participatiōes cōgregāt prouisiue & deiformiter ad propriam vnitatem.

¶ DE PERFECTO ET VNO CAPVT XIII.

Ca. XIII

Perfecti. diuinum

Anta & de his. In hoc autem residuum si uidetur sermonem fortissimum collocemus. Etenim theologia de omnium causa & omnia, & simul omnia prædicat, & ut perfectum solum, et ut unum laudat. Perfectum quidem ergo non solum ut per seipsum perfectũ, secundum seipsum a seipso uniformiter segregatum, & totũ per totũ perfectissimum: sed & ut plus q̃ perfectum secundũ omniũ excellentiã & oẽm quidẽ multitudinẽ terminãs. Omni ũo summitati superexpãsum, & a nullo locatum aut comprehensum, sed extentũ in oĩa simul & super oĩa, non deficientibus augmentis & infinitis operationibus. Perfectũ iterum dicitur, & uelut non auctum, & semper pfectum & ut indiminutũ, & oĩa in seipso superans & supermanans, scdm unam & incessabilem & eandem per se superplenã, & non minoratã largitatẽ, per quam perfecta oĩa pficit, & propria replet perfectione. D

Vnum diuinum

¶ Vnum uero, quia oĩa uniuersaliter est per unius unitatis excellẽtiam, & oĩm est unius irreuersibiliter causalis: nullum em̃ existẽtium est non participans unius. Sed sicut simul oĩs numerus monadæ participat, & unum duo & decẽ dicit & semis unũ, & tertiũ & decimum unũ: sic oĩa et oĩm pars unum participat, et essendo unũ, oĩa sunt existentia. Et nõ est oĩm causa unum, multis unum: sed añ omne unum et multitudinẽ, & omne unũ et multitudiem terminat. Neq; em̃ est multitudo non participans quid unius, sed hoc quidẽ multa partibus unũ toto, & hoc multa accidentibus unum subiecto: et hoc multa numero aut uirtutibus unũ specie, et hoc multa speciebus, unum genere, et hoc multa processibus, unũ principio, & nihil est existentium quod non participat quid unius, deorsum omnia singulariter omnia, et tota omnia, et opposita uniuersaliter comprehendẽtis. Et quidem sine uno non erit multitudo, sine aũt multitudine erit unũ. sicut et monas añ oẽm numerũ multiplicatũ. Et si in oĩbus oĩa unita q̃s posuerit, oĩa erunt toto unũ. Sed itaq; et hoc cognoscendũ, quia scdm q̃ uniuscuiusq; præcogitata est species, unire dicĩ unita, & oĩm est unũ exemplar. Et si interimas unũ neq; uniuersitas, neq; pars, neq; aliquid aliud existentium erit. Oĩa em̃ in seipso unum uniformiter præambit et comprehendit E F

De unitate naturæ diuinæ singulariter.

¶ Ipsa igitur theologia totam thearchiã ut oĩm causam laudat unius uocabulo, et unus deus pater, et unus dñs Iesus Christus. Vnus aũt et ipse spũs per superexcellentẽ totius diuinæ unitatis impartibilitatẽ, in qua oĩa unitiue connectuntur et superuniunĩ, et adest superessentialiter. Proinde & oĩa in ipsam iuste remittunĩ et referunĩ, sub qua, et ex q̃, et per quam, et in qua, et in quã oĩa sunt et coordinanĩ, et manent & continentur et replentur, et conuertuntur: et non inuenies quid existentiũ, quod non in uno, secundum qđ oĩs deitas superessentialiter noĩatur, et est hoc qđ quidẽ est, et pficit et saluat.

De diuinæ unitatis potentia

¶ Et oportet nos ex multis in unũ uirtute diuinæ unitatis conuersos unitim laudare totã & unã deitatẽ oĩm causam, unũ qđ est añ omne unũ, et multitudinem et partẽ et totũ et diffinitionẽ et infinitum, & summitatẽ, terminũ, et magnitudinẽ, oĩa existentia, et ipsum esse terminans, et omnium, et uniuersorũ oĩm, et simul et ante oĩa, et super omnia, et singulariter causa, et sup unũ ipm ens et ipsum

A & ipsum unum terminans, quoniam ON unum in existentibus numerabile est. Numerus autem essentiam participat. Superessentiale autem unum, & ens unum & omnem numerum terminat & ipsum est ab uno numeri omnis existentis principium & causa, & numerus & ordo. ¶ Iccirco & unitas laudatur, & trinitas super omnia deitas, non est neq; unitas, neq; trinitas, aut a nobis, aut alio quodam existentium cognita. Sed & si super adunatum eius diuinamq; fœcunditatem uere laudemus triadica & monadica diuina nominatiōe plusquā nominabilem nominamus in essentijs superessentialem. Neq; una monas, aut trinitas, neq; numerus, neq; unitas, aut fœcunditas, neq; aliud quid existētium, aut cuidam existentium cognitum educit, super omnia & uerbum, & intellectum in obscuritatem, super omne & uerbum, & intellectum superessentialiter superessentialis diuinitatis, neq; nomen eius, neq; uerbum, sed in inuijs exaltatur. ¶ Et neq; ipsum quod est bonitatis nomen, tanquā adunantes ei proferimus: sed desiderio intelligendi quid, & dicendi de ineffabili natura illa nominum preciosissimum ei primo deuouemus. Et consonabimus forsan in hoc theologis, rerum B autem ueritate relinquemur. Idcirco & ipsi per depulsiones in unum præhonorificauerunt, sic excedente anima suis cognationibus, & per omnes diuinas intelligentias proficiscente, quibus remouetur quod est super omne nomen, & omne uerbum, & scientiam, nouissimorumq; omnium ipsum contingente, quantum & nobis illud contingere possibile est. ¶ Has nos intellectuales diuinas nominationes concordantes, quantum licet replicauimus, non solum eorum diligentia deficientes. Hoc enim & uere angeli dixerint, neq; iuxta angelos ex eorū hymnodia. Et nouissimis enim relinquantur potētissimi apud nos theologorum. Neq; quidem eorum theologorum, neq; eorum philosophantium aut consequētium, sed & ipsa similiter laude nobis ordinatorum nouissimæ et subiectæ. Itaq; si recte quidem se habēt quæ dicta sunt, et quantum iuxta nos est uere tetigimus uir C tutem dei uocæ replicationis in omnium bonorum causalem actus referēdus donante primo se dicere, deinde bene dicere. Et si quid similium uirtutum prætermissum est, et illud nos secundum easdem artes ad obaudiendum deprecamur. Si autem hæc aut non recte, aut imperfecte habent se, et ueritate aut uniuersaliter aut particulariter aberrauimus, tuæ sit humanitatis corrigere nō uolūtarie ignorantem, et tradere uerbo deprecanti discere, et suffragari non sufficiētem uirtutē habēti, et sanare nolētem ægrotare: et quædam quidem a + seipso, quædam uero ab alijs inueniētē, omnia autē ex deo accipiētē, et in+uos transferre. Nunquid affliges amicum uirum bñfaciēdo? Vides enim, quia et nos nihil traditorum nobis hierarchicorum uerborū in nosmetipsos cōtraximus, sed sollicitos nos & uobis & alijs diuinis uiris tradidimus & trademus: si sic nos dicere idonei. & quibus dicuntur audire: in nulla traditione iniuriā facientes, si non forsitan ad intelligentiam aut expositiōem eorum nisi firmemur. Sed hæc quidem peto deo amicū habeat et dicat. Et sit nunc hic intellectis diuinis uocabulis secundum nos finis, quoniā symbolicam theologiam duce deo trascendemus.

De trinitate vnitateq; diuia

Bonū præ cæteris diuinis nominibus forti' laudandum. Negationes in diuinis tutiores eē affirmationibus. Humilitas ac pietas doctissimi Dio. Areopagitæ. Peroratio

+ seipso.
+ nos.

Ca. XIII ¶ ELVCIDATIO CAPITVLI HVIVS DECIMITERTII, DE PERFECTO et VNO. Art. XIII. D

Odo edocet sanctus iste Theologus, qualiter deo conueniant nomina ista, Vnus & perfectus. [Tanta & de his] id est, de nominibus quatuor, de quibus in præcedēti capitulo est tractatum, dicta sint tāta. [In hoc autē residuū si videtur, sermonē fortissimū collocemus]. i. in isto capitulo introducamus sermonē residuū huius libri fortissimū. i. de profunda materia pertractantem. Alia litera habet, breuissimū. [Etenī theologia de oīm causa & oīa & simul oīa pdicat]. i. scriptura affirmat de deo oīa, imó & omnia simul, sicut expositū est, per causam, ita φ ipse dicitur omnia causaliter seu p supeminētiā, vñ dicit Apls, Vt sit ipse deus omnia in omnibus [& vt perfectum solū & vt vnū laudat]. i. scriptura laudat deū vt perfectū, imó vt solū perfectum, quia docet eū simpliciter esse perfectū. Laudat quoq; eū, vt vnum. [Perfectū qdē ergo]. i. deus est ens certe perfectum [nō solum vt per seipsum perfectū]. i. non tantum vt ex se, & propria sua natura perfectum [secūdum seipsum] hoc est, sine respectu ad aliud, seu vt spectat ad eminētiam eius [à seipso]. i. nō per receptionē ab alio [vniformiter segregatum]. i. separatū ab omnibus vno simplici mō per infinitā excellētiā suā, nō per localē distantiam [& totū per totū]. i. in cūctis omnino & in omni attributo suo. In esse quoq; ac posse & agere [perfectissimū. Sed & vt plus q̄ perfectū]. i. magis perfectum, q̄ intelligere valeamus aut dicere [secūdum omniū excellentiā]. i. per excessum prorsus immensum vniuersarū perfectionum ac nobilitatū in ipso. [Et omnem quidē multitudinē terminās]. i. omni multitudine finē numerorūq; imponēs, nec vult aliquid in creaturis esse infinitum multitudine aut magnitudine, q in nūero & pōdere & mēsura cōstituit vniuersa. [Omni vero summitati supexpāsum]. i. omni altitudini ac vertici rerū superèleuatum & quasi omnia operientem [& à nullo locatū aut comprehēsum] cum ipse sit incircūscriptus [sed extētum in omnia simul, & super omnia] nō quantitate, sed virtute & influentia [nō deficiētibus augmētis]. i. indeficiētibus suæ maiestatis porrectionibus [& infinitis operationibus]. i. incessabilibus influxibus. [Perfectū iterū dicitur & velut nō actum]. i. nō factum à quoq̄ [& semper perfectum & vt indiminutum]. i. à nullo minoratū [& oīa in seipso superans]. i. transcēdens [& supermanās]. i. copiosissime desuper fluēs, seq; communicās [secūdum vnam & incessabilem & eandem per se superplenam & nō minoratam largitatem]. i. per suam infinitam liberalitatem, à cuius tñ plena receptiōe cuncta deficiunt infinite [per quā perfecta omnia perficit]. i. perfecta creata quæ nō sunt simpliciter & absolute perfecta: ideo perfici queunt, & quo ad hoc, etiam perfici aliqñ afferūtur, φ in cōcessa eis perfectiōe cōseruantur [& propria replet perfectiōe]. i. participatione suæ ppriæ perfectiōis, vel perfectiōe illis propria. i. proprie cōueniēte, quæ repletio fit in aliqbus successiue ac tēpore opportuno. ¶ [Vnum vero, quia omnia vniuersaliter est per vnius vnitatis excellentiā]. i. deus dicitur vnū, quia ipse est omnia, cōmuniter per excellētiam suæ simplicissimæ vnitatis, quæ in se omnem includit perfectiōnē, & causa est omniū cæterorū, ideo sequitur: [& omniū est vnius irreuersibilit causalis]. i. inseparabiliter causa, ita φ eo se abstrahēte, nihil posset fieri aut durare. [Nullū enim existētium est nō participans vnius] hoc iā frequēter expositū est, & pbatū ex Proclo. [Sed sicut simul omnis nūerus monade participat]. i. vnitate quæ est principiū numerorū [& vnū duo]. i. vnus binarius [& decē dicitur & semis vnū, & tertiū & decimū vnū]. i. dicitur vna decas & vnū dimidium & tertiū ac decimū vnum, ita φ vnū applicatur & sociatur cunctis numerorum speciebus [sic omnia & omnium pars vnum participant]. i. omnia simul & quælibet pars, participāt vnum, queadmodū Proclus probat: Omnis, inquiens, multitudo participat aliqualiter vno [& essendo vnū, omnia sunt existētia]. i. cūcta quæ sunt, existūt seu sunt vnum essendo. Vñ ait Boethius: Omne quod est, ideo est, quia vnū numero ē. Itē q; Omnia, inquit, quę à primæua rerū origine processerunt, ratiōe numerorū creata sunt. [& nō omnium causa vnū, multis vnū]. i. vnum iam pluribus communicatum & inexistens, non est omnium causa [sed ante omne vnum & multitudinem & omne vnum & multitudinē terminat] id est, vnum primum & increatum, quod est ante omne vnum causatum, omni quoq; multitudini mēsurā terminumq; præfixit Hinc alia habet translatio, neq; enim est vnum illud omnium causa, vnum ex pluribus: sed ante vnum omne, omnemq; multitudinem, vniusq; omnis ac multitudinis diffinitum. [Neq; enim est multitudo nō participās quid vnius]. i. aliquid vni⁹. [Sed hoc quidem multa partibus, vnū toto]. i. aliqd potest dici quodāmodo multa propter multitudinē vel diuersitatē partium eius, quod tamē est vnum supposito seu toto composito [& hoc multa accidētibus, vnum subiecto] vt album & musicum. [Et hæc multa numero aut virtutib⁹, vnū specie] vt indiui

A vt indiuidua speciei eiusdem. [Et hæc multa speciebus, vnũ genere] vt homo, leo, rhinoceros. [Et hæc multa processibus, vnum principio] vt creaturæ quæcunq; distinctæ abinuicem per emanationes diuersas, vnificantur in vno creatore. [Et nihil est existentium quod non participat quid vnius] id est, nullum est ens quod nõ participet vnũ quo ad aliquid [deorsum omnia singulariter omnia & tota omnia & opposita vniuersaliter comprehendentis]. i. hoc quod vnũ increatum virtualiter ac idealiter complectitur, habet & continet in se singulariter & distincte vniuersa & singula quæ sunt sub ipso, omnia scilicet tota composita & supposita, atq; eorũ opposita. Deinde probat quod vnum est ante multa. [Et quidem sine vno non erit multitudo, sine autem multitudine erit vnum, sicut & monas ante omnem numerum multiplicatum] Vnitas nanq; respectu multitudinis seu multorum, habet se in ratione causæ atq; principii, quod secundum id quod est, vtputa naturaliter sumptum, potest esse ac remanere, causato a posteriori subtracto. Et si in omnibus omnia vnita quis posuerit] id est, si omnia ponantur coniuncta in omnibus, sicut Anaxagoras dixit quodlibet esse in quolibet. [omnia erunt toto vnum] id est, adhuc nihilominus omnia simul sumpta, erunt vnum in huiusmodi toto resultante ex omnibus illis. [Sed itaq; & hoc cognoscendum, quia secundum quod vniuscuiusq; præcogitata est species, vnire dicitur vnita] id est, prout natura, forma seu ratio quarumlibet rerum præconcepta est ab agente, præsertim à primo opifice, secundum hoc connectit ea quæ illam participãt, & in ipsa conueniunt atq; communicant [& omnium est vnum exemplar] id est, talium omnium est vna ratio exẽplaris in mente potissime summi artificis, sicut & Auicenna testatur, & Aristoteles septimo primæ philosophiæ, affirmans donum & sanitatẽ quæ sunt in rebus adextra, esse ex domo & sanitate quæ sunt in mente, id est, ex formis & similitudinibus intelligibilibus, quæ sunt in præconceptione & animo artificis. Hinc aliæ translationes euidentius habẽt, Iuxta vniuscuiusq; speciem ante conceptam in animo, coniuncta esse dicuntur quæ coniuncta sunt, estq; vnum omnium, veluti elementum, id est, primordiale exordium, iuxta quem sensum dixit Boethius, ꝙ formæ quæ sunt in materia, fluunt ex formis quæ sunt in mente ac lumine primæ causæ & intelligẽtiæ. [Et si interimas vnum] id est, si dicas vnum nõ esse [neq; vniuersitas, neq; pars, neq; aliud aliquid existentium erit] id est, sequetur & cõcludetur ex verbis tuis, ꝙ nõ erit aliquid vnitum, neq; compositum, nec vniuersum: & per consequens, nihil, hoc Proclus diffuse ac subtilissime probat, dicendo: Si multitudo nullatenus participaret vno, neq; totũ eẽt vnum: neq; vnumquodq; multorum, ex quib⁹ est multitudo, esset vnum: sed esset ex aliquibus, quorum quodlibet esset multitudo, & hoc in infinitum. & vnum quodq; horum infinitorum, esset iterum multitudo infinita, vno enim nequaquam participans, neq; secundum seipsum totum, neq; secundum vnumquodq; eorum quæ sunt in ipso, sed omniquaq; infinitum erit & secundum omne. Hinc præterea ait: Omne quod participat vno, vnum est, & non vnum. Itemq;:

Anaxagoras. *Auicenna.* *Aristoteles.*

B *Boethius.* *Proclus.* *Idem.* *Idem.*

C Omne, inquit, quod fit vnum, participatione vnius fit vnum: & omne vnitum, alterum est à per se vno. Vnitum enim participat vno. Quod autem primo & per se vnum est, nullatenus vnum est, & non vnum: neq; participat vno, cum sit per se vnum. Nempe si hoc est vnum & non vnũ, rursus vnum quod in ipso est, simul vtrunq; habebit, ita quod erit vnum & non vnum: & hoc in infinitum, non existente vno ad quod standum sit, propterea omnis multitudo secunda, est ab vno: & illud à nullo, quia simpliciter primum. Hæc Proclus Platonicus in elementatiõe sua theologica. [Omnia enim seipso vnum vniformiter præambit & comprehendit] id est, vnum illud æternale, simplicissimum, ac simpliciter primum, includit in se perfectiones, vires, ratiões, exemplaresq; formas omnium cæterorum. ¶ [Ipsa ergo theologia] id est, sacrã scriptua [totam thearchiam] id est perfectam & superperfectam deitatem ac trinitatem seu personarum pluralitatem. [Vt omnium causam laudat Vnius vocabulo] id est hoc nomine Vnus, dicẽdo: [Et vnus deus pater & vnus dominus Iesus Christus. Vnus autem & ipse spiritus per superexcellẽtẽ totius diuinæ vnitatis impartibilitatẽ] id est, spiritussanctus patri filioq; æq̃lis, cõsubstãtialis & coæternus, est etiã vnus, habẽdo in se supereminẽtẽ indiuisibilitatẽ diuinę vnitatis, quæ est ipsa superbenedicta diuina essentia, prorsus immultiplicabilis, in tribus supergloriosissimis adorandis personis vna & eadem numero [in qua omnia *singulariter connectuntur]. i. in qua vnitate essentiæ, omnia in diuinis tam absoluta q̃ relatiua, plenissime vniuntur, & vnum sunt singulariter. i. simplicissime ac eminẽtissime [& supuniũtur]. i. vnũ sunt simplicius q̃ valeat cõprehendi [& adest superessentialiter]. i. in omnibus est per essentiam suam, præsentiam atque potentiam, incomprehensibili modo & super omnem naturam, ac ordinem rerum. [Proinde & omnia

De vnitate naturæ diuinæ. *1. Cor. 8.* *vnitiue.*

Ca.XIII & omnia in ipsam iuste remittuntur] id est, in vnitatem diuinam cuncta creata merito rediguntur[& referuntur, sub qua, & ex qua, & per quam, & in qua, & in quam omnia sunt & coordinantur, & manent, & continentur, & replentur, & conuertuntur]. i. sub qua diuina increata vnitate, tanquam sub superiori ac dirigente, & ex qua, tanquam ex causa efficiente: & per quam, sicut per causam exemplarem: & in qua, vt in causa finali: & in quam, in quantum tendunt in ipsum omnia, sunt sub inferiori, & coordinantur in eam tanquam ad finem supremum ac generalem: & manent in ea, tanquam in effectiuo principio: & continentur ac conseruantur in illo, tanquam in causa prouisiua: & replentur ex ea necessarijs sibi, iuxta illud libri Causarum: Causa prima replet omnia secunda bonitatibus, & conuertuntur in ipsam velut in fontem suae perfectionis. [Et non inuenies quid] id est, aliquid [existentium, quod non in vno] id est, quod non praeexistat in vno illo supremo, iuxta modum praetactum [secundum quod omnis deitas superessentialiter nominatur] id est, prout ipsa vnitas summa nominatur superessentialiter deitas omnis, id est, perfecta diuinitas, iuxta illud philosophi: Totum & omne & perfectum sunt idem. [Et est hoc quod quidem est & perficit & saluat] id est, vnitas illa est ens illud, quod vere & perfectissime (id est, omnino incommutabiliter) est, & omnia perficit secundum capacitatem seu conatum illorum, & saluat, id est, conseruat. Perfectio enim rei consistit in vnione & vnitate: destructio vero, in diuisione & dispersione a suo principio & a fine. ¶ [Et oportet nos ex multis in vnum virtute diuinae vnitatis conuersos] id est, ex rebus vanis, mutabilibus, caducis, carnalibus, erroribus, passionibus & peccatis reductos ad vnum illud altissimum, quod solum necessarium est, quod est veritas & sanctitas summa, ac nostrae felicitatis obiectum. Conuersos inquam, non proprijs viribus, sed virtute diuinae vnitatis, id est, potestate & gratia simplicissimae deitatis, sine cuius inspiratione, motione, dilectione & gratia nihil est meritorium, nihil deo acceptum [vnitim laudare] id est, vnitiue & charitatiue verbo & actibus honorare [totam] id est, perfectam [& vnam deitatem omnium causam, vnum quod est ante omne vnum] id est, vnum increatum, quod est ante omne vnum creatum [& multitudinem, & partem, & totum, & definitionem, & infinitum, & summitatem, & terminum & magnitudinem, & omnia existentia] id est, quod vnum est ante omnem multitudinem, & ante omnem partem, & ante infinitum ex parte materiae seu quantitatis, & prout conuenit creaturis, estque ante omnem summitatem, id est, supremas dignitates creaturarum, & ante omnem magnitudinem earundem, & ante omnia existentia in genere ac ordine rerum. Sic demum laudare oportet [& ipsum esse terminans] id est, primum principium quod determinat, limitatque exemplariter & efficienter esse [tam omnium quam vniuersorum & simul & ante omnia & super omnia] id est, quod est simul & semel est ante omnia & super omnia [& singulariter] id est eminentissime [causa & super ipsum vnum ens] id est, excellentius quocunque vno secundo [& ipsum vnum terminans] id est, sub certis limitibus ponens [quoniam vnum ON in existentibus numerabile est] id est, vnum, prout in rebus est participatum, numerari potest, describi & certificari [Numerus autem essentiam participat] a suis principijs, praesertim a primo vno de quo est. [Superessentiale autem vnum, & ens vnum & omnem numerum terminat] id est, vnum increatum, finit ac limitat omnem vnum existens post se, & omnem numerum terminat, quia non potest esse multitudo simpliciter & actualiter infinita [& ipsum est ab vno, numeri omnis existentis principium & causa, & numerus & ordo] id est, hoc vnum aeternum, est principium effectuum extrinsecum, & causa exemplaris atque finalis, & numerus numerans & ordo, id est, ordinator causaque ordinis omnis numeri existentis ab vno illo extrinseco, & incipientis ab vno intrinseco numerorum principio. ¶ [Idcirco & vnitas laudatur & trinitas super omnia deitas] id est, superdignissima deitas laudatur, honoratur, & esse asseritur vnitas per se subsistens, & trinitas personarum. Pater enim & filius & spiritussanctus, sunt vnus deus, vna deitas, vna essentia, imo & simplicissima vnitas. Quae namque in deo absolute dicuntur, de qualibet dicuntur persona diuina, & de duabus ac item de tribus simul, secundum nostrum modum loquendi, veruntamen in infinitum sublimius, quam nunc capere valeamus, propterea subditur: [Non est neque vnitas, neque trinitas, aut a nobis, aut alio quodam existentium cognita] id est ab aliquo viatore agnita clare per speciem secundum legem communem, imo nec a beatis cognitione perfectae comprehensionis, quo res cognoscitur tam perfecte, sicut ex sua natura cognoscibilis est. [Sed & si supadunatum ei]. i. diuinam simplicissimam vnitatem [diuinamque foecunditatem]. i. emanationem ad intra [vere laudemus triadica & monadica diuina nominatione]. i. appellatione trinitatis ac vnitatis [plus quam nominabile nominamus in essentijs superessentiale]. i. deum inter essentias supersubstantialem, omni nomine sublimiorem, nominibus designamus. [Neque vna monas aut trinitas, neque numerus, neque vnitas aut foecunditas, neque aliud quid existentium, aut cuidam existentium cognitum]. i. nullum horum omnium [educit]. i. clare designat, seu ex occulto incomprehensibilitatis in lucem plenae cognitionis deducit [super omnia & verbum & intellectum in obscuritatem]. i. diuinam supersplendidissimam caliginem, quae est super omnia

Lib. Causa.

Philoso.

De diuinae vnitatis potentia.

Lucae.10.

De trinitate ac vnitate diuina.

D E F

omnia,super omne verbum,omnemq; intellectum[super omne & verbum & intellectum su-
A peressentialiter superessentialis superdiuinitatis]id est,nullum illorum plene designat ens illud superdiuinitatis superessentialis,hoc est,rem illam,imo super rem illam, quæ est superdiuinitas,id est,diuinitas in infinitũ verius & eminentius,quam capere iam possimus, estq; diuinitas superessentialis,id est,omnem essentiam nobis modo comprehensibilem, infinite trascendens, superessentialiter,id est,incomprehensibili modo & super omnem entitatem atq; maneriem ac incomparabiliter[neq; nomen eius]est[neq; verbum]id est, nullo nomine, nulloq; verbo exprimi potest,intelligi & signari nude,clare & plene,sicuti est in se. [Sed inuijs exaltatur]id ẽ, irreperibilibus vijs ad eius notitiam ascenditur,atq; in hoc sublimitas eius monstratur, quod nulla est via perueniendi ad eius plenam & comprehensiuam cognitionem. ¶[Et neq; ipsum quod est bonitatis nomen tanquam adunantes ei proferimus]id est,nõ exprimimus neq; laudamus eum nomine bonitatis,tanquam hoc ei proprie congruat eo modo,quo nos illud capere in præsenti valemus:vel quasi per hoc ei vniamur,vt cognito in seipso[sed desiderio intelligendi quid & dicẽdi de ineffabili natura illa nominum,preciosissimum ei primo deuouemus] id est,omnium diuinorum nominum dignissimum deo ascribimus, deuote & sanctificatiue desiderio cognoscendi ac sermocinãdi aliquid,saltem à posteriori,de indicibili illa deitatis natura.[Et consonabimus forsan in hoc theologis]id est,istud dicendo,concordamus scripturis & earum autoribus,cum ipsemet dicat Saluator:Nemo bonus nisi solus deus[rerum autẽ veritate relinquemur]id est,à condigna expressione deitatis,prout ipsa in se est,deficimus. [Idcirco & ipsi per depulsiões in vnum præhonorificauerunt]id est,hinc theologi deum per abnegationes docuerunt honorabilius ac conuenientius designari[sic excedente anima suis cognationibus]id est,anima rationali per hunc loquendi modum abstracta à consueto modo loquẽdi ac sentiendi de deo,vnde alia litera habet,animam à cognatis & connaturalibus sibi auertentes[& per omnes in diuinas intelligentias proficiscente]id est,anima pergente in diuina vtcũque cognoscenda per omnes notitias etiam negatiuas,ex rebus & scripturis [quibus remouetur]id est,negatiue signatur,& ab affirmatiua speculatur & aufertur [quod est super omne nomen & omne verbum & scientiam]id est,deus immensus,incausatus,æternus,qui omnem nominationem atque scientiam viatorum,imò & comprehensorum transcendit per modum prętactum,pleniusq;(ipso præstante)tangendum paulopost super mysticam theologiam[nouissimorumq; omnium ipsum contingente,quantum & nobis illud contingere possibile est] id est, me quoque omnium infimorum infimo,contingente ipsum,id est,ad aliqualem ipsius notitiam pertingente,quantum nobis possibile fuit. ¶[Has nos diuinas intellectuales nominatiões concordantes,quantum licet,replicauimus]id est,intelligibilia hæc nomina deo proprie & positiue conuenientia,repetiuimus ex scripturis ac declarauimus cum humilitate ac reuerentia, prout licuit nobis,concordando scripturis.[Non solum eorum diligentia deficientes] id est, à condigna vigilantia cordis in horum descriptione habenda se succumbentes.[Hoc enim vere & angeli dixerint]id est,angeli possent hoc vere fateri,quod insufficientes sint ad plenã honorificentiam atque præconium dei[neque iuxta angelos ex eorum hymnodia] id est, laudatio angelorum iuxta eorum facultatem,non esset idonea ad hocipsum.[Et nouissimis enim relinquuntur potentissimi apud nos theologorum]id est,maximi theologorum nostrorum deficiunt à nouissimis angelorum pro statu vitæ præsentis,secundum quod Christus de beatissimo dixit baptista:Qui minor est in regno cœlorum,maior est illo.[Neq; quidem eorum theologorum,neque eorum philosophantium aut consequentium,sed & ipsa similiter laude nobis ordinatorum nouissime & subiecte]id est,non solum deficimus à laude, id est, condigna laudatione theologorum illorum potentissimorum,puta apostolorum, neque solum laude philosophantium eorum,id est,discipulorum eorundem,qui erant apostolici veri,& circa philosophiam,id est,sapientiam ac scripturas apostolorum versabantur intente:sed etiam deficimus à laude condiscipulorum nostrorum,quibus sumus coordinati,quantum ad ecclesiastica officia pontificalia:Nouissime & subiecte, quia impares sumus illis quãtum ad merita & spiritussancti dona.Ex quibus verbis patet huius magni ac diuini Dionysii pfunda humilitas,quæ & ex verbis innotescit sequẽtibus.[Itaq; si recte qdẽ se habẽt quæ dicta sunt,& quãtũ iuxta nos ẽ].i.iuxta vires nr̃as]vere tetigimus virtutẽ dei].i.oĩpotẽtiã & virtuosa nomina eius. [Vocẽ replicationis]id est,resumendo & elucidando dicta ab alijs [in omnium bonorum causalem actus referendus]i.deo omnium causę bonorum ascribendum est opus hoc.Causam inquam [donante primo se dicere]qui gratiam dedit ipsum in primis nominare[deinde benedicere]id est,laudare & grates ei referre,ascribendo ei hoc donum,imò & omne bonum. [Et si quid similiũ

Bonũ quò modo deo conueniat.

Mat. 10.

B

Peroratio dictorum.

C

Mat. 11.

Pia humilitas B. patris cõfessio atq; dictorum epilogus.

Ca.XIII milium virtutum prætermissum est]id est,si quas laudes & virtutes dei prætactis æquipollen-
tes omisimus hic[& illud nos secundum easdem artes ad obaudiēdum deprę camur]id est,pe- D
timus id suppleri à te & laudes eius describi secundum artem & formam, secundum quas de-
scriptæ sunt laudes diuinorum nominum præfatorum.[Si autem hæc non recte aut imperfe-
cte habent se]id est,si prolata sunt nō vere neq; perfecte,à veritate aut vniuersaliter aut particu
lariter aberrauimus]id est, si in toto aut parte à veritate recessimus[tuæ sit hūanitatis corrige-
re ignorantem non voluntarie]id est,non crasse vel ex contemptu[aut scribere verbo]id est
scribere mihi[ediscere deprecanti]id est,oranti informatioēm accipere[& suffragari non suffi
cientem virtutem habenti]id est,auxiliari mihi non habenti virtutem mihi sufficientem[& sa
nare nolentem ægrotare]id est,curare me non volentem errore aut vitio infirmari [& quædā
*teipso. quidem à *seipso,quædam vero ab aliis inuenientem]id est,me qui aliqua præhabitorum repe
ri ex me,quædam autem ab aliis cepi,veruntamen non ex me quicquam inueni,quasi ex prima
1.Cor.4. & principali virtute aut causa,sed principaliter adiutorio dei,propter quod subditur:[Omnia
*nos. vero ex deo accipiētem]dicēte Apostolo:Quid habes quod nō accepisti?[& in *vos transfer-
1.Petri.4. re]id est,ad hoc vt transfundam ea in confratres & proximos,iuxta illud Archiapostoli:Vnus
quisq; sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes.[Nunquid affliges amicum vi
rum benefaciendo?]id est,noli affligere me tuum amicum,beneficia subtrahendo, differendo,
aut minuendo.Hinc alia habet translatio,ne pigriteris amico benefaciēs.Alia quoq;,neq; pige-
prouer.3. at amicum fouere beneficio.Vnde in Prouerbiis legitur:Ne dicas amico tuo, Vade & reuerte-
Ibidem. re,cras bene dabo tibi,cum statim possis dare.Itemq;,Noli prohibere benefacere eū qui potest,
si vales,& ipse fac.[Vides enim quia& nos nihil traditorum nobis hierarchicorum verborum
in nosipsos contraximus]id est,nihil ex scientia & instructiōibus ad hierarchias ac hierarchas E
pertinentibus,nobis collatis,reseruauimus cupide nobisipsis[sed solicitos nos & nobis & aliis
diuinis viris tradidimus & trademus]id est,solicitos cernis nos ad communicandum hæc pro
Danie.12. ximis & nobis & vobis ista tradidimus & trademus,tam scriptis quam verbis,cum sanctus Ga
Prouer.5. briel dixerit Danieli:Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti:& qui ad iustitiā
erudiunt multos,quasi stellæ in perpetuas æternitates.Salomon etiam:Deriuentur,inquit,fon
Eccl.51. tes tui foras,& in plateis aquas tuas diuide.Ad quam eruditionem feruide suscipiēdam monet
Sapiens in Ecclesiastico:Congregate vos in domum disciplinæ indocti,comparate vobis sine
2.Timo.2. argento sapientiam,& collum vestrum subiicite iugo eius[si sic nos dicere idonei]id est, dum-
modo nos simus idonei sic doctrinaliter aliis loqui,iuxta illud Apostoli:hæc commenda fide
libus fratribus,qui idonei erunt& alios docere[& quibus dicūtur audire]id est,si illi quibus lo-
Prouer.1. Eccl.32. quimur,idonei sint audire & intelligere verba nostra.Sapientiam namq; & doctrinam stulti de
Hebræ.7. spiciunt,vt in Prouerbiis habetur,propterea in Ecclesiastico dicitur:vbi non est auditus, nō ef-
fundas sermonem.Et ad Hebræos:Grandis nobis sermo & interpretabilis ad loquēdum, quia
imbecilles facti estis ad audiendum[in nulla traditione iniuriam facientes] id est, tam fideliter
hæc docebimus alios,quod in ipsa doctrinali traditione nulli iniuriabimur,subtrahendo bene
3.Iohan.1. ficium instructionis,sicut in tertia sua epistola ait sanctus Iohannes:fideliter agis quicquid ope
raris in proximos[si non forsitan ad intelligentiam aut expositionem eorum informemur]id
est,dummodo etiam nos ipsi non efficiamur tardi & segnes ad intelligentiam diuinorum, &
ad explicandum & explanandum hæc aliis.[Sed hæc quidem peto deo amicum habeat & di- F
cat]hoc alia litera clarius& quasi expositorie,exprimit,dicens:Sed hæc quidem qualiter deo e-
Plato. Coloss.7. rit amicum,id est,acceptum & habeantur & dicantur. Sic & Plato in primo ait Timæi: Sit me-
is precibus comprehensum,vt ea dicantur potissime quæ placent deo. Et vas electionis ad Co
lossenses. Sermo,ait,vester semper in gratia sale sit conditus,vt stetis perfecti&pleni in omni vo
luntate dei.[Et sit nunc hic intellectis diuinis vocabulis secundum nos finis]id est, hic termi-
netur iste tractatus de vocabulis diuinis,id est,de diuinis nominibus,intellectis secundum nos
id est,expositis & elucidatis à nobis[quoniam symbolicam theologiam duce deo transcende-
mus]id est,ad illam pertractandam his transcensis & expeditis procedemus: quem librum,vt
dictum est sæpius,non habemus,ideo nunc ad expositionem quarti libri beatissimi Principis
theologorum,sacratissimi & feruentissimi Dionysii proficiscor,inter nomina electorum cupi
ens contineri in libro vitæ ab eo,cuius sancta ac præclarissima nomina in hoc libro, prout ipse
donauit,exposita sunt. Ad laudem & gloriam ipsius plane omnipotentis,qui est super omnia
deus sublimis & benedictus. Amen.

¶ Capitis huius tertiidecimi translatio alia clarior.

Hæc de

A HAEc de his dicta sufficiant. Reliquum est (si videtur) vt ad illud tractandum quod est validissimum, accedamus. Iam vero theologia de illo omnium principio omnia, & simul omnia prædicat, ipsumq; vt perfectum celebrat atq; vnum. Perfectum quidem non modo vt in seipso perfectum, & per seipsum ex seipso vniformiter, vniceq; ab omnibus segregatum, totumq; per totum absolutissimum: verum etiam tanquam plusquam perfectum ex eo quod omnia superat, omnemq; definit infinitatem, ac super omnem expandit finem, à nullo capitur vel comprehenditur, sed pertingit ad omnia simul, atq; super omnia indeficientibus actionibus atq; donis. Dicitur quoq; perfectum, tanquam nullum suscipiens incrementum, semperq; perfectum, vt nesciens decrementum. Quippe cū in seipso anticipet omnia prorsus exuberans per vnam indefinentem, eandemq; & superplenam largitionem diminutionis expertem, per quam perfecta omnia perficit, ac perfectione propria complet. ¶ Dicitur aūt deus vnum, quoniam est vnice cūcta per singularis vnitatis excessum, omniūq; causa est, nusq̃ interim à propria vnitate discedens. Nihil enim est in rebus vnius expers. Sed quemadmodū numerus omnis vnitatis est particeps. Nam binarius dicitur vnus, vnus quoq; denarius, & dimidium vnum & tertium, & decimum vnum, sic omnia omniumq; partes participationem vnius habent, atq; ex eo quod vnum extat, sunt omnia. Ipsum vero vnum quod omnium causa iudicatur, nō est aliquid è pluribus vnum, sed ante omne vnum, omnemq; multitudinem. Qđ & quodlibet vnum multitudinemq; definit: Nulla enim multitudo est quæ non particeps sit

Perfectio q̃ mō cōpetat deo

Vnū in deo quid.

B vnius. Sed id quidem quod secundum partes est plura, est totum vnum. Quod plura est accidētibus, vnum subiecto, quod plura est numero aut viribus, est vnum specie, quod speciebus plura, vnum genere, quod multa processibus, vnum est principio. Deniq; nusquam existit qcquā, vnius omnino expers. Quippe cum ipsum vnum natura sua penitus vnica, omnia atq; tota etiam inter se opposita singulariter ante comprehēdat. Præterea absq; vno quidem multitudo nō est, erit autem sublata multitudine vnum: quemadmodum & vnitas ante omnem numerum multiplicatum extat, ac si omnibus omnia coniuncta quis supponat, erunt omnia toto vnum. Animaduertendum id interea, quæ vnita dicuntur, certe secundum vniuscuiusq; speciem prius excogitatam vnita censeri, præterea vnum elementi rationem habet ad omnia. Iccirco si sustuleris vnum, neq; forma totius erit, neq; pars vlla, neq; quicquam erit in rebus, vnum nāq; omnia in seipso vniformiter anticipat atq; comprehendit. ¶ Hac igitur ratiōe theologia totā ipsam deitatem omnis principem deitatis tanquam omnium causam vnius appellatiōe concelebrat. Vnus itaq; deus & pater, & vnus dominus Iesus Christus, & vnus atq; idem spiritus propter excellens totius diuinæ vnitatis indiuiduum, eminentemq; simplicitatem, in qua quidem omnia vnice collecta sunt, excellenterq; vnita, & supersubstantialiter ante comprehensa. Quapropter & omnia ad istam iuste & vnice admodū referūtur atq; rediguntur, à qua, & ex qua, & per quā, & in qua, & ad quam omnia sunt, & constituta sunt, & permanent atq; continentur, & replent atq; conuertuntur. Nihil deniq; in rebus inuenies quod non ipso vno (secundum quod deitas oīs superessentialiter nominatur) & sit hoc ipsum quod est, & perficiatur atq; seruetur. ¶ Operæpretium est nos quoq; à multis ad vnum diuinæ vnitatis virtute conuersos, totam vnamq;

De vnitate diuinæ naturæ.

Ephe. 4.

C deitatem vnice collaudare, ipsum videlicet vnum omnium causam: quod quidem ante omne vnum, omnemq; multitudinem, & partem, atq; totum, & terminum, & indeterminationē, & finem atq; infinitatem extat. Quod rursus omnia entia & ipsum esse definit, Quod item omniū atq; totorum, & omnium simul & ante omnia, & super omnia vnice causa est. Quod præterea super ipsum vnum ens existit, ipsumq; vnum ens definit. Siquidem hoc ipsum ens vnū quod est in entibus, connumerabile est vel numerale. Numerus autem est essentiæ particeps. Ipsum vero superessentiale vnum, & hoc quod dicitur ens vnum, & numerū omnē terminat, ipsumq; est, & vnus, & numeri omnisq; entis principium & causa, & numerus atq; ordo. ¶ Quamobrē ipsa super omnia deitas, quæ quidem & vnitas, & vt trinitas celebratur, nec vnitas nec trinitas est à nobis vel ab vllo cognita. verum vt ipsum vnione superius vnum fœcunditatemq; deificam reuera laudemus, profecto trinitatis vnitatisq; appellatione diuina deitatem ipsam, quæ ē super omne nomen, cognominamus, atq; in ipsis entibus superessentialem celebrare solemus. Nulla vero monas, nulla trinitas, nullus numerus, nulla vnitas, vel fœcunditas, vel aliud quicquam existentiū, vel alicui existentiū cognoscibile, arcanū illud aperit, quod super omnē rationem intellectumq; existit. Archanū inquā super deitatis ipsius omnia superessentialiter excedentis. Iā vero neq; nomē est ipsius vllū, neq; sermo vel ratio, sed in ipso potius in accessibili supereminet. ¶ Sed neq; bonitatis quidē ipsius nomen illi quasi congruū adhibemus, verū desiderio quodā intelligēdi aliquid & dicēdi de ineffabili illi natura nomen illud scilicet bonū, nomi

De potestia diuinæ vnitatis.

De diuina trinitate & vnitate.

Philip. 2.

Bonū exteris diuinis nominibus excellentius laudāda

EEE nū

Negatiões in diuinis autiores et affirmationibus. Philip. 2. Pia humilisq; beatissimi patris cõclusio se libri huius.

num omnium maxime venerandum præcipue illi dedicamus. In quo quidem à theologis minime dissentimus, ab ipsa tamen rerum veritate deficimus. Quamobrem ipsi quoque ascensum illum qui per negationes efficitur prætulerunt, vtpote qui animam à rebus sibi cognatis auocatat, ac per diuinas omnes perducat intelligentias, à quibus longe secretum est, quod super omne nomen & sermonem cognitionemque existit. In extremo denique vniuersorum ipsi quantum & nobis illi coniungi fas est, coniungat. ¶ Has itaque nos intelligibiles appellationes dei colligentes pro viribus exposuimus, non solum summa illorum dignitate inferiores. (Id enim vere angeli quoque confitentur) neque solum angelicis laudibus impares, siquidem & summi apud nos theologi ab extremis angelis separantur, neque solum theologis ipsis aut ipsorum sectatoribus vel auditoribus inferiores fuimus, verum ipsis quoque ordinis nostri cõsortibus inæquales. Quamobrẽ si recte dicta sunt à nobis, proque nostro ordine reuera sensum explicandorum attigimus nominum diuinorum, id si bonorum omnium autori tãta res accepta referatur, qui nobis primo quidem vt diceremus, deinde vt & bene diceremus benigne concessit. Præterea si quid horum quæ tantundem valent, omisimus illud quoque eisdem rationibus atque disciplinis, supplere vos oportebit. At vero si hæc vel minus recte, aut minus sufficienter se habent, & ab ipsa veritate vel omnino, vel ex parte defecimus, erit profecto humanitatis tuæ corrigere, non sponte ignorantem, rationesque tradere discere cupienti, opemque ferre non satis per se valenti, & curare hominem ægrotare nolentem, & alia quidem ex teipso inuenta, alia vero ab alijs percepta: cuncta denique ex ipso bono suscepta, in nos quoque transfundere. Ne pigeat obsecro amicum afficere beneficio. Cernis enim quemadmodum nos quoque nihil ex traditis nobis rationibus sacris intra nosipsos continuerimus, sed illas nullo modo cõtaminatas tam vobis quam cæteris sacris hominibus tradiderimus. Trademus quoque quantum & nos dicere sufficiemus, & idonei fuerint auditores, nusquam traditiones maiorum contaminãtes, nisi forte ad intelligẽtiam explicationemque ipsorum infirmiores erimus. Sed hæc tandem vt deo placet ita prorsus se habeant atque dicantur. Hic vero sit intelligibilium appellationum dei pro instituto modoque nostro finis. Deinceps autem ad significatiuam theologiam deo duce me conferam.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI XIII.

Laudat etiam sacra scriptura deum tãquam perfectum & vnum. Perfectum autem non solum sicut per se perfectum & secundum seipsum in seipso vniformiter ab omnibus segregatum, & totum per omnia inuisibilia sua perfectissimum, sed & sicut superperfectum, secundum excessum omnium & terminantem omnem infinitatem & extentum super omnem terminũ, & à nullo captum aut comprehensum, sed extendentem se simul ad omnia super omnia immissionibus indeficientibus & operationibus consummatiuis. Dicitur etiã deus perfectus sicut inaugmẽtabilis & semper perfectus, & sicut nõ minorabilis, & sicut oia in seipso præhabens, & supermanans secũdũ vnã incessabilẽ & superplenã & imminorabilẽ largitionẽ secundum quam perficit oia perfecta, & adimplet ea propria perfectione. Vnus autem dicitur deus qui vnitiue est omnia secundum vnum vnitatis excessum & vnũ est ingressibilis causa omnium. Nihil est enim existentiũ quod non participet vno, sed sicut omnis numerus participat vnitate vt dicatur vnus binarius & vnus ternarius, & vnus denarius, & vnum dimidiũ & vnum tertium & vnum decimum, & sic de alijs ita omnia & quælibet omnium pars vno participant, & per illud quod est vnum omnia existentia sunt, & non solum vnum est causa cuiuslibet rei simul, sed & multorum, sed vere vnum verbum est ante omne vnum, & omnem multitudinem. Non enim est aliqua multitudo quæ nõ participet vno, sed omnia ea quæ sunt multa partibus sunt vnum ipsarum partium toto, & quæ sunt multa accidentibus sunt vnum subiecto, & quæ sunt multa numero & virtutibus, sunt vnum specie, & quæ sunt multa speciebus, sunt vnum genere, & quæ sunt multa processibus sunt vnum principio, & nihil est existentium quod non participet vno secundum aliquid: quod vnum secũdum ꝓpriam singularitatẽ omnia secũdum omnia, & omnia tota & omnia etiam opposita singulariter coaccepit. Et quidem sine vno non erit multitudo, sed sine multitudine potest esse vnum, & vnitas quæ est simplex, est ante omnem numerum multiplicatum, & si quis cuilibet omniũ, vt enti vel vni supponat oia etiã oia tota in ipso erãt vnũ. Alia etiã ratiõe attẽdẽdũ ẽ ꝙ vnũ sit ante oia, quoniã secũdũ ꝓcogitatã vniuscuiusque speciẽ naturalẽ vel idealẽ vniri dicũtur oia quæ vniũtur, & vnũ ẽ omniũ elemẽtatiuũ, & si auferas vnũ, neque totũ neque totalitas, neque pars neque partialitas, neque aliquid existentium erit. Vnum siquidem verbum omnia in seipso vniformiter præaccepit, & circũaccepit. Vnde sacra scriptura & diuinitatem & quamlibet diuinã personam vnam dicit sicut

vnam

A vnã omniũ causam, vt dicatur, vnus deus, vnus pater, vnus dominus Iesus Christus, & vnus & idem spiritus propter excedentem diuinæ vnitatis simplicitatem, in qua omnia singulariter cõgregata sunt & superunita & præsunt supersubstantialiter. Propter quod ad ipsam diuinam vnitatem omnia refunduntur & reponuntur tanquam ad fontalem causam, à qua per originalẽ autoritatem, & ex qua per effectiuam causalitatem, & per quam procedendo & influendo procedentem, in qua conseruante & continente ad quam conuersiue ad perfectionem oĩa sunt & in ipsa coordinata sunt & manent & continentur & adimplentur & conuertuntur. Et nõ inuenies aliquid aliud existentium quod non in vnitate, quæ supersubstantialiter attribuitur toti sanctæ trinitati, sit hoc quod est & perficiatur & saluetur. Et nos à multitudine ad vnitatem diuinæ vnitatis virtutis conuersos oportet laudare sanctæ trinitatis personarum & essentiæ vnitatem, scilicet omnium causam tanquam vnum quod est omne vnum, & tanquam multitudinem & partem & totum & definitionem & infinitatem & terminum & interminabilitatem, quia vnum omnia existentia & ipsum esse definit, & singulariter est causa omnium & partium totorum & simul & ante omnia & super omnia. Et est vnum super ipsum existens & ipsum vnum terminat existens, quoniam existenti accidit multitudo, & numerus participat essentia. Vnum vero supersubstantiale & existens vnum, & omnem numerum terminat, & ipsum super substantiale vnum est principium & causa & numerus & ordo vnius & numeri & omnis existẽtis propter quod diuinitas in qua laudatur super oĩa vnitas & trinitas, non est aliqua vnitas aut trinitas, quæ à nobis aut ab aliquo existentium sit cognita. Sed vt super vnitam vnitatem simul & fœcunditatem

B supersubstantialem diuinitatis secundum nostram possibilitatem laudemus, ideo supernominabilẽ & supersubstantialẽ nominamus nominatiõe trinitatis & vnitatis. Nulla autem nominatio aut vnitatis aut trinitatis aut numeri siue fœcunditatis, aut alterius cuiuslibet quod sit alicui existentium cognitum ad cognitionem educere potest occultum superdeitatis quod est super oĩa, & rationem & mentem, & super oĩa supersubstantialiter superexistens, neq; est ipsius nomen vel sermo, sed est ab oĩbus segregatum, vbi nulli menti patet via vel vestigiũ, neq; ei attribuimus nomẽ bonitatis quasi proprie ipsi conueniat, sed cum desideremus aliquid intelligere vel dicere de illa ineffabili natura dignissimum nominum primũ ei cum reuerentia attribuimus. In hoc etiã cum theologis concordantes qui in scripturis similiter ipsum nominant. Scimus tamen quod à rerum veritate deficimus, vnde & theologi præcipue in vocabula negatiua ipsi attribuenda consenserunt, ex quibus anima suscitatur ab his quę sibi sunt connaturalia, & per omnes diuinos intellectus pergens à quibus segregatum diuinũ occultum, quod est super oĩe nomen, & rationem & cognitionem tandem, scilicet anima excedens se & oĩa ipsi occulto coniungitur, prout possibile est nobis ipsi coniungi. Dictas ergo diuinorum nominum intelligibiles significationes prout potuimus reserauimus, non solum ab

C eorum diligenti reseratione deficientes, à qua & angeli deficerent, sed neque solum ab angelica laude deficimus eo quod potentissimi theologi mortales minus possunt in diuinis quam illorum extremi. Sed deficimus etiam à laude apostolorum & discipulorum apostolicorum, & etiam nobis extreme & subiecte coordinatorũ. Vnde si ea quæ diximus recte se habent, sicut supra tetigimus, hoc bonorum oĩum causę est ascribendum, quæ dat primum dicere, postea bene dicere. Et si quid æquipollens dictis prætermissum est, id subaudiatur secundum easdem aut consimiles rationes & regulas. Si autem ea quæ diximus aut non recte aut imperfecte dicta sunt, & à veritate aut in toto aut in parte errauimus tuæ sit benignitatis dirigere, me ignorãtem non voluntarie, & tradere meliores rationes mihi indigenti discere, & subuenire mihi non habenti sufficientem virtutem, & sanare me nolentem ægrotare. Et hoc siue per tuum studium siue per alienum inueniens omnia ex bono deo recipiens ad nos transferre. Ne autem pigriteris amico bene facere. Vides enim quod nos nullum de hierarchicis sermonibus nobis traditis ad nosipsos auare contraximus, sed nos sursum currentes tradimus & trademus ipsos tibi & alijs viris quantum nos sufficimus docere, & illi quos docemus sufficiant intelligere in nullo per nostram traditionem offendentes, nisi forte ad intelligentiam aut expositionem eorum infirmemur. Sed hæc vt deo placuerit ita habeantur & dicantur. Et hic sit finis secundũ nos de intelligibilibus dei nominatiõibus. Ad symbolicã autẽ theologiã duce deo transibimus.

D. DIONYSII CARTHVSIANI, COMMENTARIORVM SVORVM IN LIBRVM SANCTI DIONYSII AREOPAGITE MARTYRIS DE MYSTICA THEOLOGIA.

PRAEFATIO.

2. Para. 1. 3. Reg. 8. 1 Timo. 6. 1. Iohan. 3. Apoca. 22. 2. Para. 1. Hebre. 11.

DOMINVS dixit vt habitaret in caligine. Deum incomprehẽsibilem esse, vniuersitas sanctorum theologorum ac meliorum philosophorum testatur. Ait quippe Apostolus: Lucem habitat inaccessibilem. Veruntamen beatissimi illi cœlestis regni cõciues, comprehensores vocantur, quoniam vident deum sicuti est. De quibus in Apocalypsi fertur: Videbunt faciem eius. Viatoribus ergo incomprehensibilis est, beatis autem aliquo modo incomprehensibilis, & quodammodo comprehẽsibilis perhibetur. Etenim vident eius essentiam in seipsa clare & immediate, attamen non tam plene, lucide ac perfecte, vt ipsa ex sua natura, actualitate & infinite cognoscibilis visibilisq; consistit: imo inde deficiunt in immensum. Hinc deus oĩpotens in caligine dicitur habitare, quæ caligo aliud prorsus non est, nisi incircunscripta & penitus interminata atq; impenetrabilis exhuberantia, & supereffluentissima plenitudo, ac supersplendidissima copia, pulchritudo, serenitas & dulcedo lucis æternæ, quo ad suam immensitatem inuisibilis omni menti creatæ. Ad cuius beatificam intuitionem, incomparabiliter desiderabilem ac suauem, iugiter aspirare, incessabiliter, festinare, feruentissime nos præparare debemus: quatenus futuram illam superdignissimam felicitatem in præsenti quoque, prout fieri valet, prægustemus, inchoemus ac contemplemur, quemadmodum à sanctis veteris testamenti ad Hebræos legitur: Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini sunt & aduenæ super terram. Qui enim hęc dicunt, significant patriã se inquirere. Deniq; de hac supergloriosissimi dei contemplatione, non vtique naturali, informi, insipida, philosophica, intellectuali tantum, speculatiua atque scholastica: sed supernaturali, formata, suaui, theologica, affectiua, infusa, in hoc libro taractat theologus: ad quam mentis puritate ac feruentissima pertingitur charitate: imó actualissimæ charitatis ardore, cooperantibus humilitatis profundo, omniumq; virtutum profectu seu potius perfectione.

Sancti

A

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARVM EPISCOPI ET GALLIARVM APOSTOLI, DE MYSTICA THEOLOGIA LIBER AD TIMOTHEVM EPISCOPVM EPHESINVM.

Quæ diuina sit caligo. Caput. .I.

Onpresbytero Timotheo Dionysius presbyter S. ¶ Trinitas superessentialis & super deus, & super optime Christianorum inspector theosophiæ, dirige nos in mysticorum eloquiorum superincognitũ, & superlucentem, & sublimissimum uerticem, ubi noua & absoluta, & inconuersibilia theologiæ mysteria, secundum superlucẽtem absconduntur occulte docẽtis silentij caliginem, in obscurissimo quod est supermanifestissimum supersplendentẽ, & in qua omne relucet, & inuisibilium superbonorum splendoribus superimplentem inuisibiles intellectus. ¶ Mihi quidem hæc opto. Tu autem o amice Timothee circa mysticas speculationes corroborato itinere, & sensus desere, & intellectuales operationes, & sensibilia, & inuisibilia, & omne non ens, & ens: & ad unitatem ut possibile *iustius restituere ipsius, qui est super omnem essentiam & scientiam. Ea enim teipso & omnibus immensurabili & absoluto pure mentis excessu, ad superessentialem diuinarum tenebrarum radium omnia deserens, & ab omnibus absolutus ascendes. ¶ His autem uide, quomodo nemo indoctorũ auscultet. Indoctos autem dico, in his quæ sunt conformatos, & nihil superexistentia superessentialiter esse imaginantes. Sed his quidem ij quos uidere ea, quæ secundum seipsos est scientia, oportet tenebras latibulum eius. Si autem super hos sunt diuinæ in mysteria introductiones, quid quis dixerit de alijs ardẽtibus, quæcunque omnibus superpositam causam ex ipsis, in his quæ sunt nouissimis, characterizant, et nihil eum superare aiunt ab ipsis fictarum impietatum, et multiformium formationũ. ¶ In ipsa †etiã oportet oẽs existentiũ ponere et affirmare positiones, ueluti omnium causa, et omnes eas potentius negare, tanquam super omnia superexistente, et non æstimare depulsiones oppositas esse intentionibus: sed multo prius ipsam super priuationes esse, quæ est super omnem ablationem et positionẽ. ¶ Si igitur diuinus Bartholomæus ait, et multam theologiam esse et minimam, et euangelium latum, et magnum, et iterum correptum. Mihi quidẽ uidetur supernaturaliter intelligens: quia et multiloqua est optima omniũ causa: et breuiloqua simul et sine uerbo, quomodo neq; uerbum, neq; intelligẽtiam, habet, eo quod omnibus ipsa superessentialiter superposita est, et solis incircumuelate, et uere manifesta, polluta omnia, et munda transgredientibus, & omnem omnium sanctarum summitatum ascensionem superascendentibus, & omnia diuina lumina, & sonos & uerba cœlestia superantibus, & in caliginem occidẽtibus, ubi uere est (ut eloquia aiunt) omnium summitas. ¶ Etenim non simpliciter diuinus ipse Moses primum mundari iubetur, & iterum ab his qui tales nõ

B

C

S. authoris humilis ad pãtissimam Trinitatẽ ꝑ auxilio ꝑcatio.

Sensibilia oia deserẽda mystico theologo.

*inscius.

Mysticas res nõ colcãdas carnalibus acidoctis

Psal. 17. 2. Reg. 22

Mod' intelligẽdi oim causam

† eũ oportet omnium

B. Bartholomeus

Theologiã mysticã fore & magnã & paruã.

Ascensus ad deũ ꝑ purgatiõnẽ animi trãsitũ ꝙ speciẽrũ intelligibilium

Ca. I sunt segregari, & post omnem purgationem audit multiuocas tubas, & uidet lu- D minaria multa aperte fulgurantia, & multum fusos radios. Deinde multis segregatur, & cum electis sacerdotibus in summitatem diuinarum a scensionum præcurrit, & eis sic manentibus, fit deo. Contemplatur uero nō ipsum (inuisibilis est enim) sed locum ubi stetit. Hoc autem arbitror significare diuinissima & sublimissima *uisibilium & intelligibilium, hypoteticos quosdam esse sermones, subiectorum omnia superanti, per quæ super omnem intelligentiam ipsius præsentia ostenditur intelligibilibus summitatibus sanctissimorum eius locorum supergrediens, & quod ipsis absoluitur uisibilibus & uidētibus, & in caliginem ignorantiæ occidit, uere mysticam, per quam docet omnes gnosticas receptiones, & in qua omne relucet, & inuisibili innascitur omni quod est in omnium summitate: & a nullo, neq; a seipso, neq; ab altero. Omnino autem ignoto omni scientia in otio secundum id quod melius est intellectus, & nihil cognoscendū super animum sic cognoscentium.

*visorum — De æternis rōnibus q̄bus tres cognoscũtur

¶ ELVCIDATIO HVIVS PRIMI CAPITVLI, QVAE SIT DIVINA caligo. Art. I. B

Voniam mystica theologia est vnitiua sapiētia, flāmigera, theoria, donūq; sapientiç secundum gradum suum supremum in hac vita, est vere supernaturalis perfectio hominis, ac diuina possessio eius, arduissimum donum, ad q̄d nemo proprijs ac naturalibus potest pertingere viribus, sed præcipue adiutorio gratiæ dei, quod feruenti oratione acquiritur: recte autor ab oratione hunc incipit librum, dicendo: [Trinitas superessentialis & super deus & superoptime Christianorum inspector theosophiæ] id est, ô tu deus vnus ac trinus, qui es super omnem creatam essentiam, & infinite perfectionis essentiæ, quam capere aut eloqui valeamus & super deus, id est, incomprehensibiliter excellentius deus ac deitas, quam intelligere quispiam queat, inspector, id est, approbator & cognitor, dator & confirmator sapientiæ Christianorum, quorum sapiētia doctrina est euangelica, notitia credendorum, sapientia salutaris, quæ donum spiritussancti est & mystica theologia, secundum tertium & eminentiorem gradum suum [dirige nos in mysticorum eloquiorum superincognitum & superlucentem & sublimissimum verticem] id est, ad profundissimum intellectum superincognitum, id est, valde ignotum, quoad plenam intelligētiam, attamē in seipso valde radiosum ac lucidum. Vertex quoq; eloquiorum istorum, id est, secretorum sermonum scripturæ, mysteriorumq; Christi, & eorum quæ de occultis dei iudicijs in scripturis dicuntur, est ipsemet supersapientissimus deus, atq; clarissima horum notitia, quæ habetur perfecte in cœlis, & partim in visione mysticæ theologiæ [vbi noua & absoluta & inconuertibilia theologiæ mysteria secundū superlucētē abscōduntur occulte docētis silentij caliginē]. i. in quo vertice mysteria theologiæ, id est, sacra secreta scripturæ noua quantū ad tēpus euangelicæ legis, quod est tēpus gratiæ. Vnde dixit Apostolus: Nox præcessit, dies autē appropinquauit. Et absoluta. i. libera ab onere legalium obseruantiarum veteris testamēti, iuxta illud: Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Ista sunt verbi incarnati mysteria, ab omni labe peccati liberrima, & incōuertibilia. i. immutabilia, quo ad p̄ordinationē infinitæ sapiētiæ dei, prout ad Ephe. ac alibi frequēter tangit Apostolus. Abscōduntur. i. æternaliter p̄noscūtur & cōtinētur in imperscrutabilib' thesauris sapiētiæ atq; sciētiç dei, secundū suplucētē caliginē. i. iuxta tenorem supersplendidissimæ ac infinitæ & imperscrutabilis notitiæ, silētij, id est, quietissimæ præcognitionis & contēplationis mētis diuinæ docētis occulte. i. instruētis corda fideliū sine sono strepituq; forinseco, iuxta illud in Iob: Ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius. Apud Ieremiam quoque dominus est locutus: Clama ad me, & annūciabo tibi grandia & firma quæ nescis. Hinc in Mattheo fatetur saluator: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Decuius occulte docentis si-

[Margin: S. autoris oratio ad B. Trinitatem p̄ auxilio. — Esa. 11. — F — Roma. 13. — Iohan. 8. — Ephe. 3. Roma. 11. — Iob. 4. Iere. 33. Mat. 11. Luca. 10.]

A tis silentij informatione ait scriptura: Vnctio eius docet vos de omnibus. Et rursus: Audiam 1. Iohan. 2
quid loquatur in me dominus deus. Itemq; Beatus homo quem tu erudieris domine. Silen- Psalmo 84
tij inquam docentis [in obscurissimo quod est supermanifestissimū supersplendētem] hoc est, Psalmo 93
docentis, supersplendentem, id est, radiantissimam lucem increatam, in obscurissimo in ipso incomprehensibili & ignotissimo vertice iam præfato, in quo instruitur mens de deo, prout infra tangetur, quod obscurissimum est & ignotissimum nobis, quantum ad quid est: superma nifestissimum, id est, clarissimum & cognoscibilissimū ex sua natura, entitate & actualitate, Philosoph.
iuxta quem modum dixit etiam Philosophus, quod intellectus noster se habet ad speculationem manifestissimorum naturę, quemadmodum visus noctuæ ad inspectionem radij solis. [& in qua omne relucet.] id est, in qua caligine, id est, supersplendidissima deitatis luce, cuncta idealiter virtualiterq; resplendent, tanquam in supersapientissimo fonte & superpulcherrimo speculo, iuxta illud Iohannis: Omnia per ipsum facta sunt, quod factum est in ipso, vita erat. Iohan. 1.
Apostolus quoq;: Ex ipso, inquit, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. [& inuisibilium super Roman. 11
bonorum splendoribus superimplentem inuisibiles intellectus.] hoc est, supersplendentem caliginem superimplentem, id est, desuper ac copiose implentem intellectus inuisibiles, id est, mentes angelicas, splendoribus, id est fulgentissimis contemplationibus, superbonorum inuisibilium, id est, incomprehensibilium attributorum & æternalium perfectionum altissimi, de Roman. 1
quibus ad Roman. habetur: Inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; virtus eius & diuinitas. Et ad Hebræos: Fide intelligimus Hebreo. 11
B esse aptata secula, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. De huiuscemodi splendoribus fertur in psalmo: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum. Isaias etiam ait: psalm. 109
Requiem tibi dabit dominus, & replebit splendoribus animam tuam. [Mihi quidem hæc Isaiæ. 58
opto.] id est, perfectionem istam mihi desuper dari desidero. [Tu autem o amice Timothee, circa mysticas speculationes corroborato itinere.] id est, processu considerationis tuæ confortato per fidei lumen, virtutum mundiciam, & per sapientię donum, circa adipiscēdas contemplationes mysticæ sapientiæ. [& sensus desere & intellectuales operationes, & sensibilia, & inuisibilia, & omne non ens & ens.] id est, cuncta creata transcendas, hoc est, vires sensitiuas & intellectiuas, operationes quoq; earum atq; obiecta, ita vt illis non sis intentus, nec detinearis in ipsis: sed tam amorose & clare ac valide infigaris & intentus sis increato obiecto, vt aliorū Sensibilia, intelligibilia; deserenda mysticæ theologiæ
nihil actualiter apprehendas & penses, sed totus ac totaliter in deum demersus sis, secundum 2 Corin. 3
illud Apostoli: Nos reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Et denuo: Mente excedimus 2. Cor. 5.
deo. [& ad vnitatem, vt possibile] est [, iustius restituere ipsius, qui est super omnem essentiam Iustius
& scientiam.] id est, ad vnionem feruentem ac claram eius ac cum eo, videlicet dei & cum
C deo, qui omnem essentiam scientiamque creatam transcendit, restituere, id est, reducaris, & cōuertaris à deo, & pro posse reduc & præpara temetipsum. Iuxta illud: Conuertere anima mea Psalm. 114
in requiem tuam. Et: Conuertere ad dominum deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate Osee. 14
tua. Iustius, id est, integrius ac purius. [Ea enim teipso & omnibus immensurabili & absoluto puræ mentis excessu] id est, supergressione mentis depuratæ, libera ac simplici à teipso & cunctis creatis, hoc est, eleuando te super te, & vniuersa quæ facta sunt, ea, id est, per vnionem prætactam. [ad superessentialem diuinarum tenebrarum radium omnia deserens, & ab omnibus Threno. 3
absolutus ascendes,] id est, contemplando te eriges ad radium superessentialem, id est, ad lumen increatum ac splendifluum eius intuitum, tenebrarum diuinarum, id est, incomprehensibilium claritatum & illustrationum ipsius actiuarum, derelinquendo & supergrediendo hæc omnia, & absolutus, id est, ab omni inspectione, affectione & occupatione ad ea. Nempe cum dicat Philosophus: Contingit plura scire, sed vnum intelligere: non potest mens actualiter lympide ac perfecte vni simplicissimo deo esse intenta, nisi prætacto modo abstracta ab alijs. Nam & vis vnita fortior est quàm dispersa, & ad vnionem perfectam cum deo requiritur simplificatio maxima. [¶ His autem vide quomodo nemo indoctorum auscultet.] id est, attende in his, & caue ne quis insipientium atque carnalium hominum videat aut audiat ista. [Indoctos autem dico in his quæ sunt conformatos.] id est, illos certe voco indoctos ac dono sapientiæ destitutos, & omni salutari sapientia carentes, conformatos, id est, qui per affectum assimilati sunt his, quæ sunt, id est, rebus sensibilibus & mundanis, quas ipsi præcipue appreciantur, & quibus intenti sunt. [& nihil Indoctus unusquisque est.

Ca.XI super existentia superessentialiter esse imaginantes,] .i. non reputantes esse aliqua superessen- D
tialiter spiritalia ac diuina super existentia ista inferiora. [Sed his quidem hi, quos videre, ea
psalmo.17 quæ secundum seipsos est scientia, oportet tenebras latibulum eius.] Hoc aliæ translationes
euidentius exprimunt. Vna sic: Putant scientia sua assequi eum, qui posuit tenebras latibulum
suum, id est, per scientiam propriam præsumunt se satis cognoscere deum, qui posuit tene-
bras, id est, incompræhensibilitatem suæ superpræclarissimæ lucis, latibulum suum .i. simplicem
Isaiæ 45 spiritalem abscōsionem, seu occultationem, iuxta illud Isaiæ: Vere tu es deus absconditus, deus
psalmo 17. Israel. Deniq; verbum hoc sumptum est ex psalmo, in quo legitur: Qui posuit tenebras latibu-
lum suum. Porro alia translatio continet: Putantes scire ea, quæ secundum seipsos est, cogni-
tione eum, qui posuit tenebras latibulum sum, & est idem sensus. [Si autem super hos diuinæ
sunt in mysteria introductiones] id est, cum introductiones, notiones, seu doctrinæ diuinæ, du-
centes nos ad sacra & arcana noscenda, vtpute ad deum & diuina sint altiores quàm imagina-
tiones hominum præfatorum carnaliū. [quid quis dixerit de alijs ardentibus?] id est, mente
furentibus & insanientibus, [quicunq; omnibus superpositam causam] id est, deum excellentis-
simum vniuersorum causale principium [ex ipsis in his quæ sunt nouissimis characterizant.]
id est, figurant ex ipsis nouissimis, id est, infimis & vilissimis rebus, quæ sunt in his sensibilibus
rebus ac entibus. [& nihil separare eum aiunt ab ipsis fictarum impietatum & multiformium
formationum.] id est, dicunt causam illam altissimam excedere nihil, id est, per nullam realita
tem, seu nil penitus impietatum, id est, vanitatum & falsarum deitatum, quas miserrimi illi fin
xerunt, & formationum multiformium, id est, figurationum variarum formationum, de qui E
Roman.1 bus ad Romanos scripsit Apostolus: Qui mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in simi-
litudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum & serpentium & quadrupedum, &c.
Isaiæ.65 Iere.19.32. De qua impijssima idololatria in Isaia, Ieremia, atq; Ezechiele multa leguntur. ¶ Consequen-
Eze.16.20 ter ponit modum cognoscendi deum ex suis effectibus per viā positionis, hoc est, affirmatiue.
Modus in telligendi oim causas [In ipsa enim oportet omnium existentium ponere & affirmare positiones.] id est, perfectio-
nes omnium creaturarum necesse est deo ascribere [veluti omnium causa.] tanquam fontali
oim principio [& omnes potentius eas negare, tanquam super omnia superexistente]. i. easdē
perfectiones oportet principalius auferre & negare de deo, tanquam de ente omnia incompara
biliter transcendente. In hoc insinuatur alius modus cognoscendi deum ex creaturis, per
omnium ablationem ab eo. [& non æstimare depulsiones] id est negationes seu ablatiōes [op
positas esse intentionibus]. i. affirmationibus in diuinis. Iccirco cum dicimus: Deus est bonus
& deus non est bonus, non est contradictio: quia extrema istarum propositionum difformiter
capiuntur, non tamen æquiuoce. [sed multo prius ipsam super priuationes esse] id est, causam
primam oēm priuatiōem & negationem præcedere [quæ est super oēm ablationem & positio
Theologia myst. simul & fere magnā & minimam nem] quoniam esse increatum & independens, est ante omne aliud esse & non esse æternitate, F
causalitate, infinitaq; dignitate. [¶ Sic ergo diuinus Bartholomeus ait & multam theologiā
esse & minimam] id est, S. Bartholomeus apostolus asseruit scripturam seu locutiōem de deo
tractantem, esse multam. i. copiosam in verbis: quoniam omnia affirmantur de ea secundum
expositiones præhabitas, & etiam ab eadem negantur, quod fit per plurima verba, & minimam
quoniam nihil conuenit deo per modum, quo nos intelligere possumus. [& euangelium latū
& magnum] id est, simili sensu perhibuit, q̄ sermo euangelicus sit extensus & grandis [& iterū
correptum] id est, breue, q̄d consequenter exponitur. [Mihi quidem videtur supernaturaliter
intelligens] id est, mihi apparet q̄ beatissimus Bartholomeus istud supernaturaliter intellexit
iuxta reuelationem diuinam, non secundum rationem humanam ac naturalem, quæ nō attin
git ad hāc veritatem, saltem tam perfecte & clare, vt supernaturalis illuminatio fideiq; doctri
na. [quia & multiloqua est omnium optima causa] id est, per multa verba & nomina designa
tur. [& breuiloqua simul.] id est, paucissimorum nominum, quæ eam proprie & complete no
tificent. [& sine verbo, quomodo neq; verbum, neq; intelligentiam habet.] id est, nec verbis
Diuinitas quibus se manifestat plene & proprie nominatur, neq; intellectu comprehenditur sicuti est, & quid est in se ipsa [eo
quod omnibus ipsa superessentialiter superposita est.] id est, incomparabiliter & incompreh
sibiliter eminet vniuersis. [& solis incircumuelate & vere manifesta polluta omnia & munda
transgredientibus] id est, innotescit duntaxat vere & clare eis, qui per intellectum se eleuant
vltra cuncta sensibilia, & terrena, vana, vitiosa, erronea. [& omnem omnium sanctis
rum summitatum ascensionem superascendentibus.] id est, qui non solum hæc inferiora, va-
na, fœda transcendunt, imo etiam mente transuolant oēm speculationē & apicē nobilissimarū
creatura

A creaturarum, supermundanorum videlicet animorum [& oia diuina lumina] id est, charismata gratię & glorię, virtutes, dona, fructus, beatitudines & consimilia, splẽdida dei dona [& sonos & vba cœlestia] intus seu foris formata [superantibus]. i. supergredientibus [& in caliginẽ occidentibus]. i. in supsplendidissimã ac incomprehensibilẽ nobis ignotã claritatem intrantibus, & quasi absorptis forisque perditis & sibimet mortuis. [vbi vere est, vt aiunt eloquia, oim summitas]. i. in qua caligine veraciter est, manet ac habitat deus incomparabiliter summus, q̃ nul libi verius est, q̃ in seipso, & inaccessibilem lucem inhabitat, estque in regione lucis immensa. 1. Timo. 6

Consequenter gradum & modum seu formã huius contemplatiui ascensus declarat per simile corporale, vtpote per processum quo Moses ascendit ad deum in vertice montis Sinai, prout in Exodo recitatur. Exod. 19. [¶Etenim non simpliciter]. i. non sine spiritali significatione ac certo mysterio. [Diuinus ipse Moses primum mundari iubetur.] Iussit etenim dñs populo Israel, vt vestimenta sua lauarent, neque vxoribus suis approximarent, sicque sanctificarent se & præpararent in occursum dñi, descendentis de cœlo in Sinai montem, & Moses iussus est seipsum primo mundare & sanctificare. [& item ab his qui tales non sunt, segregari.]. i. à non sanctificatis se elongare. [& post omnem purgationem] sui ipsius ac plebis [audit multiuocas tubas] id est, buccinas diuersorum sonorum [& videt luminaria multa aperte fulgurantia, & multum fusos radios] id est, claritates copiose diffusas. Hinc in Exodo legitur: Iam aduenerat dies tertius, & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat. De quibus ad Hebrę. scribit Apostolus. [Deinde de multis segregatur]. i. à communi populo Moses deo iubente secessit. [& cum electis sacerdotibus in summitatem diuinarum ascensionum præcurrit] id est, cum Aaron & filijs eius sacerdotibus alijsque nonnullis, præcessit ad quædam altiora loca montis Sinai, in cuius superioribus fuit accessus ad ascensiones, eleuationes & reuelationes diuinas. [& eis sic manentibus,] in loco medio montis. [fit deo] id est, Moses specialiter coniungitur deo, accedendo ad ipsum in supremo vertice montis illius, vt scriptum est in Exodo. [Contemplatur vero nõ ipsum,] id est, Moses protunc non vidit deum in propria essentia aut persona, sed in creatura subiecta. [Inuisibilis est enim] id est, deus sic ab homine viatore nequit videri de lege communi, ipsoque homine viuente vita sensitiua humana. Vnde in Exodo legitur: Cum Moses dominum exorasset, Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam. Dominus maiestatis respondit: Faciem meam videre non poteris, non enim videbit me homo & viuet. [sed locũ vbi stetit] id est, non ipse dominus in propria persona, sed angelus in persona dei apparens & loquens, quem Moses videndo & alloquendo dominum, vidisse facie ad faciem, familiariter allocutus frequenter narratur. Pręterea in Exodo dñs ait ad Mosen: Est locus apud me, & stabis in foramine petrę [Hoc aũt arbitror significare diuinissima & sublimissima *visorum & intelligibilium hypotheticos quosdam esse sermones subiectorum omnia superanti]. i. q̃ Moses vidit non ipsum deum, sed locum in quo stetit, reor figurare, q̃ diuinissima atque altissima creata, inspecta & intellectualiter cognita, sunt æquiualenter quasi sermones & verba. i. signa & repręsentatiua hypothetica. id est suppositiua & significatiua subiectorum. i. rerum quæ subiectæ sunt & inferiores superanti omnia, id est deo altissimo, qui vniuersa excedit. [per quæ super omnem intelligentiam ipsius præsentia ostenditur] id est, per quæ creata monstratur præsentia dei, seu deus vbique præsens, sicut causa ostenditur per effectum, quæ pręsentia, seu q̃ præsens excedit omnem intellectum mentis creatę [intelligibilibus summitatibus sanctissimorum eius locorũ supergrediens] id est, supereminens omni spiritali altitudini ac supremitati mẽtium angelicarum, quę sunt veluti sedes & loca & receptacula omnipotentis, residentis ac stantis in eis, iuxta illud: Deus stetit in synagoga deorum. Propter quod ipsius impressiones & efficientiæ, tanquam quædam vestigia in illis apparent ac lucent, ipsumque repræsentant. [& quod ipsis absoluitur visibilibus & videntibus] id est, quod Moses tandem segregatur, & abit à sacerdotibus ac cæteris quos viderat, & à quibus videbatur. Spiritaliter vero abtrahitur à cunctis sensibilibus & intelligibilibus, & actibus quibus circa illa versabatur. [& in caliginẽ ignorantiæ occidit.] id est, intrat & absorbetur, sicut expositum est. [vere mysticam,] id est, secretam, imo abditissimam, quia caligo illa inuisibilis est & ignota. [per quam docet omnes gnosticas receptiones]. i. per illam caliginem & in ea deus instruit mentem cunctas rõnes sapientiales & spiritales significationes atque inflexiones [& in qua oino relucet]. i. in illa caligine seu in incomprehensibili ac supersplendidissima luce æterna, omne ens creatũ idealiter causaliterque relucet [& inuisibili innascitur] id est, incomprehensibili deo immergitur, cũ q̃ per charitatẽ & mysticam

Margin notes: Exod. 19. — Ascensus ad deum per purgationem animi — Ibidem — Hebr. 12. — Exod. 24. — Exod. 33. — Numer. 12. — Exod. 33. — * visibilium — De æternis rationibus quibus res cognoscuntur in deo — Psalmo 81

& mysticam visionem vnum efficitur[oĩ q̃d est in oĩm summitate.].i. in ente illo perfecto, q̃d est in oĩm vertice supremo aliqualiter cernitur, tanq̃ causa oĩbus superexaltata & oĩm conseruatiua[& à nullo, neq; à seipso, neq; ab altero].i. summũ illud incomprehensibile à nullo clare conspicitur, neq; ab ipso caliginem introeunte, neq; ab alio [Omnino aũt ignoto oĩ scia].i. ente illo incomprehensibili permanente prorsus ignoto, quo ad quid: omni scia .i. ita q̃ nulla scientia comprehenditur. [in ocio secundum id quod melius est intellectus.] id est, in vacatione, cessatione, seu ocio, ab omni actione & operatione circa creata obiecta versante, cognoscitur, supple id increatum, secundum id q̃d est melius in intellectu. i. per apicem intellectiuę potentiæ, prout potentia illa eleuata est super tempus & omne corporeum, hĩs respectum & ordinem ad increatum illud lumen æternum, cuius ipsa est quoddam signaculum & imago, hĩs sibi impressum & insignitum lumen vultus diuini, & habitum rectitudinemq; synderesis, malo iugiter remurmurantis.]& nihil cognoscendum super aĩm sic cognoscentium.].i. ab hoĩe nil altius aut clarius põt cognosci de deo, quoniam de eo cognoscitur ab intellectu deũ sic cognoscente. Altissima nanq; contemplatio quę habetur à mente humana in hac vita, est hæc visio seu contemplatio mysticæ theologiæ, vt patuit, pleniusq; patebit.

¶Capitis huius primi translatio alia clarior.

Or. Dionysij ad Trinitatem.

TRInitas essentia, deitate, bonitate, superior diuinæ Christianorũ sapientiæ dux, dirige nos in ipsum superignotum & pręfulgens excelsumq; mysticorũ eloquiorum culmen. Vbi simplicia & absoluta immutabiliaq; theologiæ mysteria latent adoperta, præfulgente quadam silentij (clam sacra docentis) caligine: quæ quidem vbi maxĩe videtur obscura, ibi supra modum lucem profert exuberantem. Illic sane quod tangi videriq; nullo modo potest, splendoribus plusq̃ pulchris ad exuberãtiam implet omnes, quasi captos oculis intellectus. ¶Hæc equidem orauerim, tu vero amice Timothee intentissimo circa mystica spectacula studio linque sensus intellectualesq; actiones, & sensibilia & intelligibilia oĩa, & quæ sunt & quæ non sunt, atq; vt ipsi iungaris, q̃d omni essentia & cognitione superius est, teipsum intende pro viribus quasi cognitione vacantem. Sola enim extensione quadam tum à teipso, tum ab omnibus expedita, ad ipsum diuinę caliginis radium essentia sublimiorem, sublatis omnibus, & absolutus ex omnibus euolabis. ¶Hæc autem caue, ne quis prophanus audiat. Eos autem sic appello, qui occupati duntaxat in his quæ sunt, atq; entia nominantur: nihil excelsius entibus, vt ita dixerim, superessentialiter esse putant, sed arbitrantur cognitiõe sibi propria illum apprehendere, qui tenebras posuit latibulum suum. Iam vero si nos diuina mysteria supereminent, quidnam de illis quispiam dixerit, qui longe prophaniores supremã illam omnium causam ex infimis quoq; rebus effingunt, nihilq; hãc antecellere putant impia symulachra, vel imaginamenta varijs formis à se conficta? ¶Debemus sane omnes rerum positiones affirmare de deo, tanq̃ de omnium causa, vicissimq; potiori quadam ratione easdẽ omnes de deo negare, tanq̃ cunctis excelsiore. Neq; vero putandum est negationes huiusmodi affirmationibus repugnare, sed ipsam vniuersi causam, quæ omni non solum ablatione, sed etiam positione altior est, longe prius priuationes omnes exuperare. ¶Hac igitur ratione diuinus Bartholomeus ait theologiam esse plurimam atq; paucissimam, ipsumq; euangelium esse tum latum magnumq;, tum concisum. Mihi quidem mirifice intellexisse videtur eum, q̃ circa bonã oĩm causam versatur, rite posse tũ multis verbis vti, tũ etiã paucis, tũ deniq; nullis quippe cum penes eam & verbũ, & intelligentia, sed etiam pura esset, propterea q̃ quadã super essentiam ratione omnia supereminet, solisq; illis sublato velamine reueraq; fulget, quicunq; omnia non solum impura transilierunt, omnemq; omnium sanctorum culminũ ascensum iam transcenderunt, & cuncta diuina lumina & sonos sermonesq; cœlestes deseruerunt, atq; eam protinus caliginem subiere, vbi ille reuera est, vt sacra tradunt eloquia, qui omnibus est excelsior. ¶Iure igitur diuinus Moses diuinitus admonetur, primo quidem vt mundet ipse, rursumq; vt se separet ab immundis, atq; post omnem expiationem buccinarum varios clangores audit, cernitq; lumina multa, purosq; multiplices radios diffundentia. Post hæc à turbis vulgaribus segregatur, atq; cum electis sacerdotibus ad diuinarum ascensionũ fastigia sese confert, ibiq; non cum ipso quidem deo commertium habet, nec ipsum cernit (Non enim est visibilis) sed locum potius vbi stetit. Hoc autem, vt reor, significat diuinissima & suprema quæq; visibilium atq; intelligibilium esse rationes quasdam suppositorias, significãsq; eorum quæ subiecta sunt omnia transcendenti deo, per quæ dei præsentia omnem intelligentiam superans super intelligibiles sanctissimorum ipsius locorum summitates incedens. Tum igitur

Sensibilia oia mysticę thelogiæ studioso deserenda

Mysticas res carnalibus nõ cõmendandas.

Modus intelligendi omniũ causam.

S. Bartholomeus aposto. Theologiã mysticã, & multã eẽ & minimam.

Ascẽsus ad deũ per a[i] purgatione transitũ que specierum intelligibilium.

A igitur quoq; ipsa visibilia & videntia intelligibilia ve dimittens, ipsam ingreditur ignorationis mysticam reuera caliginem. Vbi omnes cognitorias perceptiones excutit, atq; in eo qui tactum penitus, visumq; refugit, iam consistit totusq; euadit ipsius, qui omnia supereminet. Tunc sane nec sui iuris est, nec est alterius, sed ipsi qui penitus est incognitus, cognitionis oia vacatione per aliquid cognitione præstanius est vnitus. Ex eo enim q; cognoscit nihil, intelligentiam transcendendo cognoscit.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS I.

TRInitas supersubstantialis, superdea & superbona inspectrix, & approbationem diuinæ sapientię Christianorum, quæ est optima portio Mariæ, cui ancillatur sapiētia Gentilium philosophorum. Dirige nos ad contemplationem æterni verbi, quod est summus vertex fontalis sacrarum scripturarum, superignotus & supersplendēs: in quo verbo profunda mysteria scripturarum ęternaliter & incomprehensibiliter sunt clausa & abscondita, & in arce simplicissima coarctata, & à verborum siue symbolorum inuolucris absoluta, & omnino inuariabilia. Sunt autem cooperta per caliginem, id est, inaccessibilem lucem verbi, quod pater inaudibiliter loquitur, supersplendentem & facientem deū superclarissimū & supersplendere in summa inuisibilitate & incomprehensibilitate, & desursum superinfluentem mentibus super intellectualiter vnitis superpulchras claritates, vbi neq; ratio inuestigando palpat, neq; intelligentia contemplando considerat. Hæc igitur oratione postulo, pro mea & lectorum illuminatione. Tu autem amice Timothee, ad hoc q; capax fias mysticarum contemplationum, quas in hoc libro docere intendo, sic cooperare radio diuino. Derelinque sensus & sensibilia exercitia, & etiam intellectuales operationes, & omnia sensibilia & intelligibilia, & oia existentia & nō existentia, forti conatu mentis hęc cōprimente. Et sicut est tibi possibile cōsurge ignote & supintellectualiter supsubstantialr ad vnitionē dei, q̄ est super omnem substantiam & cognitionem. Cum enim teipsum & omnia per mentis excessum nullo inferiori retinaculo prępeditus, transcenderis ab omni concupiscentia & cura absolutus & purgatus, tunc tandem sic cuncta auferens, & ab omnibus expeditus sursum ageris, ad supersubstantialem radium diuinæ incomprehensibilitatis. Caue autem ne quis indoctorum ista audiat. Indoctos autem dico eos, qui secundum philosophiam mundanam cognitionem existentium ad obtinendam dei cognitionem & veram sapientiam firmiter innituntur, existimantes nihil esse substantialiter superexistentia omnia & super ipsum ens. Vnde putant se per inuestigationem existentium creaturarum sibi connaturalem comprehēdere deum, qui ponit tenebras latibulum suum, id est, supersubstantialem incomprehēsibilitatem suam omni cognitioni subtrahit. Et volucres quoque cœli latet. Si autem doctrinæ diuinarum profunditatum tantorum philosophorum scientiam incomprehensibiliter excedunt, quanto magis scientiam aliorum minus intelligentium, qui per idololatrię errorem figurant deum, qui est superposita omnium causa ex extremis materijs, scilicet lapidibus & metallis, quæ inferiora sunt animatis & animalibus per naturam, neq; putant deum aliquid in se habere sublimius figuris & formis, quas ipsi impie compofuerunt. Qui autem de deo recta sentiunt, omnem formam & figuram & existentiam & omnino omnem creaturam deo attribuunt, tanq̄ omniū causæ, & eadem omnia ab ipso magis proprie remouent, tanq̄ super omnia superexistenti. Neque illæ negationes sunt illis affirmationibus contrariæ. Causa enim omnium incomparabiliter excedit omnem negationem & affirmationem. Vnde ipsa secundum se nulla affirmatione ponitur, nulla negatione aufertur. Quoniam ergo recte omnia deo attribuuntur secundū vnum modum, & secundum alium modum eadem omnia recte ab eo remouentur. Ideo dicit B. Bartholomeus apl's theologiam & prolixam esse & coarctatam, & euangelium latum esse & magnum, & item arctum esse & paruum: in quibus verbis vt mihi videtur idem Apl's supernaturaliter intendit, quod causa bona omnium & multis sermonibus designatur & tractatur, & iterum paucissimis, inqtū neq; rōne capitur neq; intellectu, eo q; ipsa supersubstantialiter sit omnibus superposita, & illis solis reuelate & vere apparet, qui per mentis excessum, non solū transcendunt sensibilia & imaginabilia, sed pure quoque intelligibilia, & superant omnem ascensum summorum spectaculorum intelligibilium, & omnia diuina lumina & derelinquunt etiam inspiratione reuelatorias intellectuales ambiguas vel certas, & intrant in caliginem

Marginalia: Lucæ 10. (beside "Mariæ"); B (beside "sum superinfluentem"); Psalmo. 17 (beside "qui ponit"); Iob. 28. (beside "omni co-"); C (beside "gis scientiam"); [illegible] (beside "compofuerunt")

caliginem,id est,vniuntur incomprehensibilitati diuinæ,in qua vere & proprie est deus,vt di-
Exo.20. cit scriptura,quia est super omnia. Quod innuitur in eo,ꝙ Moses non solum iubetur in seipso D
Psal 87.97 Ephe. mundari ad hoc,vt præ cæteris deum contempletur,sed etiam ab immundis separari,& post
Exodi.19 omnem mundationem audit sonitum buccinę & tonitrua,& videt fulgura micantia & emittē
tia multos & multum effusos radios. Tandem segregatus à multitudine populari cū Aaron
Exod. 24. & 25. & Nadab & Abiud & lxx. senioribus Israel,ascendit ad videndum deum,quis per hæc Moses
nondum sit cum deo, sed videt nō ipsam dei substantiam,quę inuisibilis est,sed locū vbi deus
est. Cuius loci nomine arbitror designari summas & æternas archetypias siue rationes,siue ex
exemplaria omnium creaturarum,quæ sunt in verbo æterno,quorum intellectuali speculatio
ne deum cognoscimus. Vnde dicuntur eius loca diuinissima, quibus nihil diuinius oculis in-
tellectualibus intuemur. Istæ autem sunt rationes omnium subiectorum deo,qui cuncta exce
dit,& per has cognitiue præsens fit nobis deus,nobis se superinfundens, & manifestans prin-
cipaliores & superiores earundem rationum,quæ tamen nobis sunt speculatiuę intelligibiles.
Sed adhuc restat principalior eius cognitio,quæ figuratur in eo,ꝙ Moses post prędicta separa
tur ab his,qui dei locum secum viderant,& subtrahitur ipsis visis,& intrat ad caliginem igno-
rantiæ,id est,vnitur incomprehensibilitati diuinæ,quam non penetrat intelligentia,quæ vere
est omnium clausiua,& in se claudit & secretissime cælat omnes comprehensiuas cognitiones,
tanꝗ in prima omnium causa,& per eam omnis vnitus deo,qui est super omnia, constituitur
in excellentia,quā neq; ratio inuestigat,neq; intellectus speculatur,& ab omnibus & quasi à se
ipsa segregatur, & per vnitionē dilectiōis, quæ effectiua est veræ cognitionis vnit deo intel-
lectualiter ignoto cognitiōe multo meliori,ꝗ sit cognitio intellectualis,& in eo ꝙ intellectua-
lem cognitionem derelinquit,super intellectum & mentem deum cognoscit. E

¶QVOMODO OPORTET VNIRI ET HYmnos referre omnium causæ & existenti super omnia. Cap. II.

Deū videre & cognoscere quid sit

IVxta hāc nos fieri superlucentem oramus caliginem, & per inuisibilitatē & ignorantiam uidere & cognoscere ipsum super deum,et scientiam. Hoc non uidere et scire,idipsum est uere uidere et cognoscere,et superessentialem superessentialiter laudare,per omnium existentium ablationem,sicut per seipsum naturale agalma facientes, auferunt ea quæ superadiecta sunt pura occulti uisione uetantia,et ipsam in seipsa ablatione sola occultant manifestam formam. Oportet autē,ut arbitror,ablationes in contrarium positiōibus laudare. Etenim illas quidā a præstantissimis inchoantes,et per media in nouissima descēdentes apponimus. Hinc uero a nouissimis ad principalissima ascēsiones facientes, omnia auferimus, ut F incircumuelate cognoscamus illam ignorantiā ab omnibus ignorantibus in oībus existentibus circumuelatam et superessentialem illam uideamus caliginē ab omni in existentibus luce occultatam.

Qūo affirmatiue & negatiue ꝓcedēdū in dei cognitione

¶ELVCIDATIO CAPITIS HVIVS SECVNDI, QVOMOdo oportet & vniri,& hymnos referre omnium causæ,& super omnia existenti. Articulus Secundus.

EX profunda consideratiōe contēplationis mysticę theologię,author rursus
q̄si recenter desiderio eius succensus, denuo deprecat ad ipsam gratiose per
duci[Iuxta hāc]inqens[nos fieri suplucentē oramus caliginē]. i petimus vt
deus dignet nos ad prętactā secū vnionē sustollere,& suę supclarissimę & in
cōprehensibili luci sic applicare[& p inuisibilitatē & ignorantiā videre & co
gnoscere ipm superdeū & sciam.].i. cognoscēdo lympide inuisibilitatē &
incomprehensibilitatē ipsius,cognoscendo quoq; ignorantiā eiusdem,id ē,
ignorātiā nr̄am,q̄ ab ipsius clare in seipso cognitiōe deficimus:videre nūc p speculū in ęnigma
1. Corin.13. Actuum.10 te,& cognoscere per fidem ac donū sapię,ipm q est supdeus.i. infinite excellentius omnium
dīs &

dominus & prouisor, quam quis capere queat, qui item est super omnem creaturæ scientiã. Cum enim in libro Iob scriptum sit, Mem ẽto quod ignores opus eius de quo cecinere uiri, quantomagis ipsum immẽsæ potestatis factorem nescimus? Hæc scientia dei confortata est, id est, firmissima, & nõ poterimus ad eam. ⌊ Hoc non uidere & scire ⌉ id est, deum intueri & apprehendere ut tam inuisibilem, quoad quid est, est non uidere & non scire, non quod sit pura negatio, nec pura priuatio uisionis cognitionisq; dei. De quo in Iob asseritur: Omnes homines uident deum, unusquisq; intuetur procul. Cognitio quoq; existẽdi deum, omnibus naturaliter est inserta. ⌊ id ipsum est uere uidere & cognoscere, & super essentialem superessentialiter laudare per omnium existentium ablationem ⌉ ita ut superessentialitas laudationis huius perpendatur ex laudati, non ex laudantis parte: quoniam creatura laudans cum sit in genere certo, determinataq; specie, nequit habere actum transcendentem limites suæ naturæ ac creatæ essentiæ. Itaq; superessentialiter deum laudare, est reuerẽtialiter recognoscere ac fateri, qđ ipse incomparabiliter eminet super cuncta creata, & super omne genus ac ordinem rerum. Et quanto quis clarius cernit hoc, quo reuerentialiter id fatetur mente, ore ac opere, tanto deũ perfectius honorat, atq; limpidius contemplatur. Deniq; quanto quis abundantius desuper illustratur, tanto syncerius speculatur & clarius inspicit quod deus prorsus incomprehensibilis sit. Hinc Eunomius & Photinus præsumptuosissimi hæresiarchæ, asseruerunt se deum in B præsenti plene comprehendere, & quid sit cognoscere: quoniam ab omni illuminatione pijssima spiritus sancti fuerunt penitus alieni, & miserabiliter excęcati, cum (etiam teste philosopho) intellectus noster ita se habeat ad cognitionem substãtiarum immaterialium, ut oculus uespertiliõis ad intuitum luminis solis. ⌊ Sicut per seipsum naturale agalma ⌋ id est, imaginẽ seu statuam ⌈ faciẽtes, auferũt quæ superadiecta sunt, pura occulti uisione uetãtia ⌉ id est, quẽadmodum artifices abscindũt a lignis partes exteriores prohibentes seu impediẽtes uisum a pura & clara inspectione latentis agalmatis, quod præerat potentialiter in interioribus partibus ligni, non actu, ⌊ & ipsam in seipsa ablatione ⌉ id est amputatione ⌊ sola occultam manifestant formam ⌋ supple artificialem. Deinde circa hæc introducit congruũ documẽtum. Oporttet autem (ut arbitror) ablationes in contrarium positionibus laudare ⌉ id est, prædicata affirmatiua & negatiua, attribuenda sunt deo opposito ordine, non quod unum tale sit contrarium alteri, cum simul conueniant deo. ⌊ Etenim illas quidem a præstãtissimis inchoãtes, & per media in nouissima descendentes apponimus ⌉ id est, affirmatiua deo ascribimus, incipiendo eius præconia a communissimis aut principalissimis prædicatis: sicut cum dicimus, Deus est ens, deus est bonus, deus est unus, deus est uerus: seu ista in abstracto ei attribuẽdo. Et item dum dicimus, Deus est intellectus, deus est sapientia, deus est beatitudo & sanctitas. Nempe ista & consimilia magis sunt a materia elongata, seu magis inde terminata, ideo simplicissimo & illimitatissimo deo amplius competunt. ⌈ Hinc uero a nouissimis ad principalissima ascensiones facientes, omnia auferimus, ⌋ id est, ascendendo ab indignioribus attributis seu prædicatis ad præclariora, auferimus hinc, id est, negamus de deo hęc inferiora & uiliora, dicendo: deus non est corpus, deus non est brutum aut lapis ⌈ ut incircumuelate ⌋ id est, sine C phantasmatum inuolutione & sensibilium uelatione ⌈ cognoscamus illam ignorantiam ⌉ .i. deum ignotum ⌊ ab omnibus ignorantibus in omnibus existẽtibus circumuolutum ⌉ id est, in cunctis entibus uelatum & occultatum: quia q̃uis in omnibus sit per essentiam suam, præsentiam atq; potentiam, propria tamen supersubstantialitate & incomprehensibilitate omnibus intellectibus occultatur & manet absconditus, quantum ad quid est, tamen per suos effectus patescit ⌊ & superessentialem illam uideamus caliginem ⌉ id est, super candidissimam & nobis incomprehẽsibilem lucem ⌊ ab omni inexistentibus luce occultam ⌉ id est, obscure notam, ab omni luce, id est, intellectuali mente in uniuersis quæ sunt. Itaq; ex incomprehensibili infinitaq; plenitudine & claritate luminis increati & imbecillitate mẽtis creatæ, caligo ista nomen suum sortitur, & quasi resultat ac integratur, pręsertim primo, quamuis utrunq; istorum interdum separatim caligo uocetur. Ad horum demum intelligentiam clariorem ualebunt, quæ infra dicentur.

Iob 36. | Psalm. 138. | Iob 36. Deum uidere & cognoscere quid sit. | Eunomij & photini ac consimiliũ hæreticorum præsumptio | Philosop. | Agalmata | Quõ negatiue & affirmatiue p̃cedendũ in cognitiõe dei | † incircumuelatam. | † occultatã.

¶ Capitis huius secundi translatio alia clarior

HAnc nos per lucidam caliginem ingredi precamur, atq; per uisus cognitionisq; uacationem uidere, & nosce quod est uisione notitiaq; superius. Ex hoc ipso uidelicet q̃ nec uideamus, nec aliquid cognoscamus. Hoc enim est reuera uidere ac nosce, & eum qui essentia eminẽtior est, modo quodam superessentiam ex omnium uidelicet quæ sunt ablatione laudare, quemadmodum qui statuam indigenam fabricant, auferẽtes

Deũ uidere ac cognoscere qđ sit

Quō negatiue & affirmatiue procedendū in cognitiōe dei

omnia quæ circū apposita impediūt perſpicuū formę latētis intuitū ſolaq; ablatione pulcritudinem ipſam in ſe pādentes occultā. Oportet aūt ablationes (ut arbitror) cōtra ac poſitiōes celebrare. Poſitiōes em̄ inchoātes a primis, ac per media ad ultima deſcēdentes adhibeam⁹. At in auferēdo uiciſſim a poſtremis ad prima diſpoſitis gradibus aſcēdentes oīa tollimus, ut ſublato uelamine ignorationē illā cognoſcamus, q̄ ſub omnibus cognoſcibilib⁹ in entibus omnibus delitēſcit, illamq; caliginem eſſentia ſuperiorem perſpiciamus, quę ab uniuerſo lumine in his quæ ſunt emicāte nobis occulitur.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS II.

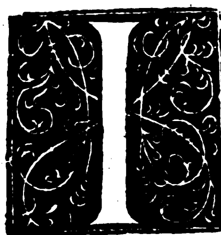

IN hac ſuper lucēti caligine precamur nos cōſtitui, & per mētis exceſſum (vbi intellect⁹ neq; uidet neq; aliquo mō cognoſcit) ſupintellectualiter cognoſcere deum per intellectualis cognitiōis remotionē q eſt ſuper omnē uiſionem & cognitionē, & precamur nos laudare poſſe ſuperſubſtātialē ſuperſubſtātialiter p ablationē oīm exiſtētium. Sicut artifices faciētes aliq̄ imaginē de qualibet materia in animata ſculpēdo uel incidēdo auferūt exteriores partes ipſius materiæ, q occultāt & cooperiūt & uideri prohibent illam purā imaginē, quæ naturaliter e potētialiter eſt interius & per ſolā ablationē taliū offendiculorum ſine aliqua additiōe manifeſtātes imaginis pulchritudinē in propria ſpecie, q̄ prius latebat in occulto. Alio aūt ordine hic utendū eſt, ubi deum laudamus per oblationē oīm quā in libris ſuperioribus fecim⁹, ubi laudauimus eū per affirmationē. Ibi em̄ appoſitiōe principaliorum inchoātes per media deſcēdimus ad ultima. Hic aūt ad ultimorū ablationē principaliorum ſeparatim per media aſcēdimus. & iterum ad ultima reflexi omnia pariter ab eo auferimus, ut non ſub uelis creaturarū, ſed per unionē ad ipſa cognoſcamus diuinā incōprehēſibilitatem latentem ſub myſticis uelis oīm exiſtētium quę poſſunt dici uel cogitari. Et cōtemplemur illam ſuperſubſtantialem caliginem occultam in creaturis ab omni lumine. E

QVÆ CATHAPHATICÆ ET APOPHATICÆ hoc eſt, affirmatiuæ & negatiuæ theologiæ. Cap. III.

De diuina Vnitate, bonitate ac trinitate

De incarnatione Christi liber diuinorū nominum

✱ON liber ſymbolicæ theologiæ

Sermonē de rebus celſiorib. oportere cē breuiorem

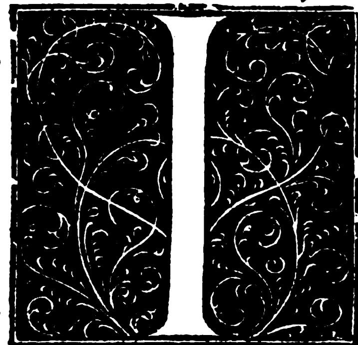

IN theologicis igit characteribus potētiſſima affirmatiuę theologię laudauimus, quō diuina & optima natura unica dicitur, quomō triadica, quæ ſcdm̄ ipſam dicta & paternitas, & filiolitas. Quid ergo eſt, aut q̄d uult declarare in ſpiritu theologia, quō ex immateriali & impartibili optimo in corde bonitatis germinata ſunt lumina? Et q̄uo ipſius in ipſo, & in ſeipſis, & inter ſe inuicē coæterno ingerminatione manſionis ſeruauerūt reditū, q̄uo ſupeſſentialis Ieſus humanis naturalibus ueritatibus eſſentia factus eſt, & quæcunq; alia ab eloq̄jis expreſſa ſūt ſcdm̄ theologos charecteres. In eo aūt q eſt de diuinis noībus, q̄uo optimus noīatur? q̄uo ens, q̄uo uita, & ſapiētia & uirtus, & quæcunq; alia intelligibilis ſunt diuinę nominatiōis. In ſymbolica uera theologia, q̄ ſunt a ſenſibilibus in diuina tranſnoīationes q̄ diuinę formę, q̄ diuinę figurę & partes, & organa, q diuini loci, & mūdi, q furores, q̄ triſtitię & inanię, q̄ ebrietates & crapulæ, q̄ iuramēta, q̄ execratiōes, q̄ ſomni, q̄ uigilię, & quęcunq; alię ſymbolicę ſunt diuinę ſimilitudinis ſacrę figuratæ formatiōes. ¶ Et te arbitror cōſideraſſe q̄uo uerbis copioſiora magis ſūt nouiſſima primis. Etem̄ oportebat theologicos characteres, & diuinorū noīm reſerationem breuiorē uerbis eſſe ſymbolica theologia. Qm̄ quidē quantū ad ſuperiora reſpicimus, tm̄ uerba cōtemplatiōis inuiſibiliū coarctant: ſicut & nūc in ipſam ſuperintellectū occidētes caliginē nō breuē ſermonē, ſed ſermonis defectū & noīatiōis inueniemus. Et ibi quidē deſurſum ad nouiſſima deſcēdens ſermo iuxta q̄titatē eius q̄ eſt uniuerſaliter, ad proportionalem F

nalem

nalem multitudinē inuētus est. Nunc aūt ab his q̄ deorsum sunt ad superpositū ascēdēs scdm̄ mensurā inuij corripit, & post oē inuiū totus sine uoce erit, & totus adunabit uoce carēti. ¶ Quare aūt oino inquis ex præstātissimo ponētes diuinas positiones a nouissimis inchoamus diuinā ablationē, quia qd sup oēm ponentes positionē ex †magnis ipsi †cognatioribus conditionalē affirmationem oportuit ponere. Quid aūt super oēm ablationē auferētes ex magis ipso distāti bus auferre. An nō magis est uita & bonitas, q̄ aer & lapis? Et nō magis nō crapulæ, & non maniæ q̄ non dici neq; intelligi?

affirmationem de deo alia via pcedere q̄ negationem
† quod
† magis
† cognatiori

¶ ELVCIDATIO CAPITIS HVIVS TERTII. QVAE CATAphaticæ & quæ apophaticæ: hoc est, affirmatiuæ & negatiuæ theologiæ. Articulus tertius.

IN theologicis ergo characterib˚]. i. in li. de diuinis characterib˚ seu increatis & distinctis ac distinctiuis proprietatib˚ diuinaꝶ & æternaliū personarum. [potentissima affirmatiuæ theologiæ laudauimus]. i. dignissima prædicata ac nōia, quæ summæ trinitati singulisve personis in scripturis attribuuntur, affirmatiuo sermone expressimus [quō diuina & optima natura unica dicit, quō triadica]. i. trina, quis nō proprie appelletur trina, nisi qa tribus psonis cōmunis [q̄ scdm̄ ipsam dicta & paternitas & filiolitas]. i. quō paternitas & filiatio couenīūt patri æterno & unigenito ei˚ scdm̄ naturā diuinā. [Quid ergo est, aut qd uult in spiritu declarare theologia?]. i. qd scriptura uelit nos docere de spiritu sancto [quō ex immateriali & impatibili optima]. i. qualiter ex simplicissimo & summo bono, uc3 deo patre [in corde bonitatis germinata sunt lumina]. i. producta sunt productionę adintra luminosissimæ psonę in corde bonitatis. i. in mēte aut uolūtate fontalis paternæq; bonitatis seu dei patris, de cui˚ intellectu emanat uerbū ęternū, atq; de cuius uolūtate procedit spirit˚ sctūs, q profluit ab utroq;. Etem̄ nec in creaturis amor procedit a uolūtate, nisi & a uerbo seu notitia. [Et quō ipsius in ipso & in seipsis & inter se inuicē coęternę in germinatione mãsiōis seruauerūt reditū]. i. qualiter supergloriosissimę & superbńditissimæ istæ personę ęternaliter inuariabiliterq; intra se tenuerint conuersionē seu reditionē unius ad aliā & ad seipsam, & inter se mutuo. Nam pater ęternaliter amat & conspicit filiū, & ecōuerso, & unusquisq; seipsum. Ambo etiā spūm sctūm, & ecōuerso singulæ quippe personę in singulis uere & incōfuse ac circūincessibiliter sūt in germinatiōe mansiōis coęternæ. i. in emanatiōe illa æterna adintra, q̄ coęternaliter manēt & quiescūt in inuicē [. Quō superessentialis IESVS] q secundū diuinitatis naturā coessentialis & cōsuperessentialis est patri [humanis naturalibus ueritatibus essentia factus est]. i. incarnatus & natus est ex supermūdissima uirgine in humanitatis essentia, in corpore uere humano & in aīa uere rationali [& q̄cunq; alia ab eloqijs expressa sunt secūdū theologicos characteres]. i. secundū proprietates personaꝶ diuinas. Hæc, inq̄, in librōillo tractauimus, in quo etiā diximus spūm sctūm a patre procedere, nō cū explicita additiōe q & a filio: qa tunc nondū fuit error exortus, dicentiū q spūs sctūs procedit solū a patre. [In eo autē qui est de diuinis noībus]. i. in lib. sic intitulato diximus, [quō optim˚ nominat, quō †ens, quō uita & sapiētia & uirtus]. i. q̄liter nomina ista cōpetāt deo [& q̄cunq; alia intelligibilis sunt diuinę nominatiōis]. i. q̄liter cōsimilia nomina intellectualia & spiritualia dicāt de deo [. In symbolica uero theologia]. i. in lib. ubi descripsimus q̄liter q̄dā dicunt de deo transsumptiue, metaphorice & impropriè diximus [q̄ sunt a sensibilib˚ in diuina trāsnominatiōes]. i. q̄ nomina ex rebus sensibilib˚ & humanis accepta, deo attribuant [quæ diuinæ formæ]. i. sensitiuę formationes [quæ diuinæ figuræ & partes & organa, q diuini loci & mūdi]. i. quæ sunt loca & secula, quæ in scripturis deo ascribūt [qui furores, quæ tristitię & manię]. i. iracūdię furibūdę. Mania nanq; species est furoris secundū Damasce. li. ij. [quæ æbrietates & crapulæ.] Iuxta illud Psalmi: Excitat˚ ē tāq̄ dormiēs dñs, tāq̄ potēs crapulat˚ a uino [quæ iuramēta, q̄ execratiōes] scdm̄ illud psal. Et abominat˚ est dñs populū suū [q somni, q̄ uigilię & quęcunq; alię symbolicæ sunt diuinæ similitudinis sacræ figuratæ formatiōes]. i. imaginariæ descriptiōes, quæ positæ sunt sancte & diuine in scripturis, ad insinuandū simile qd in deo. [¶ Et te arbitror cōsiderasse, quō uerbis copiosiora magis sunt nouissima primis]. i. tractatus describētes, qualiter deo cōueniāt materialia & humana, copiosiores sunt uerbis, qa loquunt de uocioribus rebus. [Etenim oportebat theologicos caracteres, & diuinoꝶ nominū reserationē breuiorē uerbis esse]. i. librum de diuinis characterib˚ & de diuinis noib˚, esse in uerbis breuiores [symbolica theolo-

B — De diuina bonitate, vnitate, ac trinitate
D. incarnatiōe Christi
C — Nominū diuinorū liber †ON
Theologię symbolicæ liber
Ioh. Da.
Psal. 77.
Psal. 77.
Sermonem de altioribus rebus debere esse breuiorem

gia, quāquidē quantū ad superiora respicimus].i. quanto plus de altioribus ac diuiniorib' reb'
loquimur & tractamus [tantū uerba contēplationibus inuisibiliū coarctant].i. tāto plus uerba
abbreuiātur in contēplationibus supernorū. prae altitudine ac difficultate illorū. [Sicut & nūc
in ipsam super intellectū occidētes caliginē].i. ingredičtes prefatā tenebrositatē quae oēm in-
tellectū & lucē infinite excedit, & quā intrādo deficimus, & a nobisipsis defluimus ac aliena
mur [non brē sermonem, sed sermonis defectū & nominationis inueniemus].i. tandē reperi
emus non breuiloquum tantū, sed omnimodā innominationē, ineffabilitatē, silentiū uniti altis
simo tanq̄ prorsus ineffabili, innominabili & ignoto. [Et ibi qdem].i. in theologia affirmati-
ua, ut in libro de diuinis nominibus. [desursum ad nouissima descēdens sermo].i. a ptractatio
ne nominū digniorū ad materialia, quę transsumptiue de deo dicunt [iuxta quātitatē ei', quae
est uniuersaliter ad proportionalē multitudinē, inuētus est].i. ipse sermo factus est extensior
& magis diffusus iuxta quantitatē materiae, quae gñaliter uersat circa multitudinē proportio-
nalē. i. circa materialia ista, quae proportionaliter & cōmensurate sunt multa secūdum diuisio
nē materiae nobis notā. [Nunc aūt ab his quae deorsum sunt, ad superpositū ascēdens].i. per-
tractatio ista a creaturis ad creatorē se eleuās [scdm̄ mensurā inuij corripit].i. iuxta gradū super
gressionis quae certā uiam nō habet, abbreuiat. Nam & eleuatio ista per ardētissimū fit amo-
rem. Locutiones aūt plurimū amorosę, truncatae sunt & defectiuae: qa pdominatio dilectiōis
uerba abrūpit [& post oē inuiū].i. post plenā & summā supergressionē, puta in ipsa cū dilecto
unione & in caliginis intuitione [totus sine uoce erit].i. absq; nominatione [& totus adunabit
uoce carēti].i. obmutescet & obsorbebit in deo silētissimo & quietissimo, q intra se loqtur in
audibiliter & qete. Deinde tangit quādā quaestio Timo. [¶ Quare aūt omnino, inqt, & prę
stātissimo ponētes diuinas positiōes].i. cur superdignissimo deo ascribētes, nomina affirmati E
ua, ipsum decētia, incipiēdo a praestātiorib' [a nouissimis inchoamus diuinā ablationē].i. a ui
lioribus incipimus negationes de deo, sicut iam dictū est. Et respōdet: [Quia qd super oēm
ponētes positionē].i. aliqd attribuētes ei q oēm affirmationē trāscēdit [ex magis ipsi cogna
tiorib' cōditionalē affirmationē oportuit ponere].i. necesse fuit accipe noīa positiua seu affir
matiua cōditionalia. i. q̄ ei ascribunt, si & inq̄tū sic cōgruit, salua supexcellētia dei, ex magis
deo cognatioribus. i. a sublimiorib', deitati cōgruentioribus & indeterminatiorib', ut ē tactū.
[Quid aūt sup oēm ablationē auferētes].i. aliqd negātes a summo, q oēm quoq; negationē
excedit, [ex magis ipso distātibus auferre].i. oportuit ablationē hanc inchoare ab his, q̄ diffor
miora & distantiora ab ipso cōsistūt. Qd' probat: [An nōne magis ē uita & bonitas, quā aer
& lapis?] tanq̄ dicat: Cōuenietius dr̄ deus uita & bonitas, q̄ aer & lapis [& nō magis crapulae
& maniae].i. aptius dicimus q deus nō est crapulosus nec furiosus [q̄ nō dici neq; intelligi].i.
quam quód nō dicitur nec intelligitur, uel quód non est uerbum nec intellectus.

Quōd ad diuina ascēdendo deficit vox & sermo

Affirmatione de deo alia via procedere atq; negatione, quod magis cognatior.

¶ Capitis huius tertij translatio alia clarior. Cap. III

IN eo libro quē de theologicis institutionibus inscripsimus, quae sint affirmantis theolo
giae praecipua diximus, quō diuina bonaq; natura dr̄ unica, quō ibidē trinitas, q̄ penes
hanc ipsam naturā sit ipsa patris, quae filij notio, qd significet spūs scti theologia. Qua
ratiōe ex incorporeo indiuiduoq; bono intima bonitatis lumina pullularūt, pmanētq;
intus, non exeūtia, nec discedūt a māsione in ipso, & in seipsis, & inuicē, quippe cū haec ipsa p
mansio pullulationē ppetuo comitet. Quo itē pacto superior essentia Iesus uerā possidet hu-
manae naturę substantiā, & quęcunq; alia a sacris līis demōstrata in eo ope celebrauim'. Sed
in lib. de diuinis noībus, quō bonus appellet, quō ens, uita, sapiētia, potestas, caeteraq; eiusmo
di ad appellationē diuinā, scʒ intelligibilē ptinētia: in theologia uero p figuras significatiua tra
ctauimus, quae sint a rebus que sentiunt appellationes ad diuina trāslatae, quae formae diuinę,
quae figurae, mēbra instrumēta: quae loca diuina, quae ornamēta, q furores, quae tristitiae, indi
gnationes, aebrietates, crapulae, iuramēta, execrationes, somni, experrectiones: & quaecunq;
aliae significatiuae theologiae figurātis deum formationes sunt sacra ratione cōfictae. ¶ Reor F
aūt te deprehēdisse extrema uerbis esse prolixiora supremis. Oportebat sane theologicas insti
tutiōes, explicationēq; noim diuinorū breuiori q̄ theologiam significatiuā sermone tractari.
Quatenus em̄ ad subliniora cōtendimus, eatenus sermoes ipsis intelligibiliū cōspectibus con
trahuntur. Quēadmodū nunc caliginē illā subeūtes, quae superat intellectū, nō solū in sermo-
nis breuitatē, sed etiā in silentiū omnino, uacationēq; intelligētiae protin' incidem'. Iam uero
illic qdē a supremo ad infima descēdens oratio, p quātitate descensus ad latitudinē descensui
congruā gradatim extendebat. Nunc aūt ab inferioribus ad sublime sermo conscendens, pro
mō ascensus paulatim euadat angustior. Itaq; post omnem ascēsum obmutescet omnino, to
tusq; ineffabili cōiungetur. ¶ Fortasse q̄res, quare cū a primo diuinas positiones inchoare so

De bonitate, unitate, trinitateq; diuina.

De Christi humanatione.

Nominū diuinorū liber

Theologię symbolicae liber

Sermonem de altioribus rebus oportere esse contractiorem.

Affirmatione aliter de deo procedere quam negatione.

A leamus uicissim auferre ab extremis incipiamus, qm̃ ucꝫ qñ ponimus circa illud ꝙ positionẽ omnẽ exhuperat suppositoriã affirmationẽ, oportet ab eo ꝙ est illi cognatius exordiri. Cõtra uero qñ circa illud auferimus, ꝙ ablationẽ oẽm excedit ab his quæ longius ab eo distant, rite inchoamus ablationem. Nonne deus magis est uita & bonitas, q̃ aer atq; lapis? uicissimq; potius non crapulatur nec irascitur, q̃ nec dicitur, nec intelligitur.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITIS III.

IN libro siquidem de diuinis characteribus. i. personalib⁹ distinctionibus maxime usi sumus affirmationibus siue positionibus in laudibus diuinis, ostendentes ꝙ diuina natura singularis est in essentia & trina in personis, & qualiter intelligẽda est in deo paternitas & filiatio & ꝓprietas spũs sancti, & qũo plenitudo ęternorũ inuisibiliũ diuinæ bonitatis in corde patris fixe manens pullulat ex illo immateriali & simplici bono. i. persona patris scꝫ per gñationem filij. & ꝑ processionẽ spũs sct̃i, quoꝝ uterq; a patre accepit eandem plenitudinẽ per hoc ꝙ filius & spũs sct̃us manent in patre & in seipsis, & oẽs tres personę in seinuicẽ, ipsa luminũ plenitudo in filio & spiritu sancto permanet coæternæ patri a quo uterq; ipsoꝝ originẽ habet, quæ tñ nihilominus tota manet in patre. In eodem li. etiam tractauimus qũo Iesus q est supersubstãtialis scdm̃ deitatẽ, factus est homo secundũ ueram humanitatẽ, & alia plura ibi tractauimus iuxta expressa scripturę testimonia. In libro aũt
B de diuinis nominib⁹ tractauimus qũo dicitur deus bonus, qũo existens, qũo uita aut sapiẽtia, & sic de alijs intelligibilibus dei nominationib⁹. In symbolica aũt theologia tractauimus, trãssumptiones uocabuloꝝ rerũ sensibiliũ ad designãdũ anagogice inuisibilia diuina, ostendẽdo qualiter accipiendũ sit ꝙ deo attribuãt. a. formę, aut b figurę, quasi c leena, aut d partes, aut e instrumẽta, f thrulla cemẽtarij, aut g loca, h ornat⁹, i zona aurea, aut k furores, aut l tristitię, aut m insaniæ, aut n ebrietas & crapulę, o iuramenta, aut p maledictiões, aut q somnũ, aut r euigilationes, & sic de alijs cõpositis formationib⁹ deo attributis in lib. de symbolica theologia. Te aũt arbitror cõspexisse qũo libri posteriores plus habũdãt in uerbis, q̃ priores. Oportuit eñ libros de diuinis characterib⁹, & de diuinis nominib⁹ nimis esse prolixos in uerbis, q̃ symbolicã theologiam. Quanto eñ tractamus materiã profundiorẽ & remotiorẽ †sensu uel imaginatiõe, tãto minus utendũ est uerbis sensibilib⁹, & magis exercẽdus est intellectualis oculus. Vñ & in ꝑsenti lib. ubi tractamus de diuina incõprehẽsibilitate, q̃ est super mentẽ, incurremus nõ solũ breuitatẽ uerboꝝ, sed ꝑfectã irrationabilitatẽ & imprudentiã. i. ratiõis & prudẽtiæ incõparabilẽ excessum. Et in ꝑdictis siqdẽ libris sermo nr̃ a superiorib⁹ ad inferiora descẽdẽs scdm̃ maiorẽ uel minorẽ descẽsum dilatabaẗ ad maiorẽ uel minorẽ uerboꝝ prolixitatẽ. Hic aũt ab inferioribus ad superiora cõscẽdens scdm̃ mensurã ascẽsiõis cõtrahiẗ, & cũ ad mẽtis excessum ꝑuentũ fuerit, †tũc deficit oĩs sermo & mẽtis & corporis, neq; restat mẽti nisi uniri uerbo ineffabili & æterno. Forte aũt q̃ris q̃ sit ratio q̃re positiões incipimus a digniorib⁹ & ablatiões ab inferiorib⁹. Hæc aũt est ratio, qa qñ uolum⁹ ꝑ positionẽ designare deũ q est sup oẽm positionẽ, cõgruit ut ipsi digniora & magis ei propinqua attribuam⁹ principali⁹. Qñ uero deũ uolum⁹ designare ꝑ ablationẽ, primo congruit ab eo illa auferre q̃ magis ab ipso uideñ distare. Verbi
C gr̃a. Propinqus & cõgruẽtius ei attribuiẗ uita uel bonitas, q̃ aer aut lapis, aut cõgruẽtia euidẽtiori remouetur ab eo crapula & insania, quàm dici uel intelligi.

a Phil. 2. b Hebræ. 1. c Olee 13 d Tre. 3. e Isaiæ 6. f Amos. 7. g Ezech. 3. h psal. 67. i Apoca. 1. k Psal. 63 7 l Isaiæ. 42. †a sensu m Olee. 6. n Psal. 77. o Psal 109. p Matth. 2. q psal. 3. 4 5 r Hier. 1.

†omnino

QVIA NIHIL SENSIBILIVM EST IS, QVI EST OMNIS REI SENSIBILIS CAUSA. Cap. IIII.

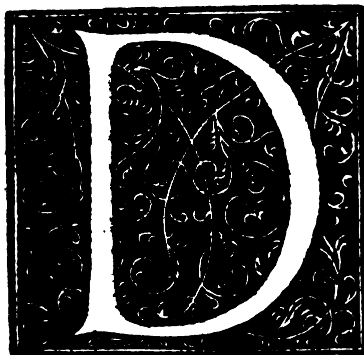

DIcamus igitur sic. Omniũ causa, & super omnia ens, neq; carẽs essentia est, neq; carens uita, neq; irrationabilis est, neq; insensualis, neq; corpus est, neq; figura, neq; species, neq; qualitatẽ aut q̃titatẽ, aut timorẽ habet, neq; in loco est, neq; uideẗ, neq; tactũ sensibilẽ habet, neq; sentiẗ, neq; sensibilis est, neq; inordinationẽ habet, neq; ꝑturbationẽ a passionibus materialibus cõmota, neq; impotẽs ẽ sensibilibus succũbẽs casibus, neq; indigẽs est lucis, neq; mutationẽ, aut corruptionẽ, aut ꝑtitionẽ, aut priuationẽ, aut fluxũ, neq; aliud q̄d sensibiliũ ẽ, neq; habet.

Authorẽ sensibiliũ oĩm esse extra omnẽ sensum.

¶QVOD NIHIL SENSIBILIVM EST IS, QVI EST OMNIS rei sensibilis causa. Arti. IIII.

VIA præhabitum est, quod omnia de deo negantur, ita quod ipse est super omne ens, & uerius atq; subtilius omnia ab ipso auferūtur, quā affirmētur de ipso, qui uniuersa & singula excedit in infinitum: idcirco nunc explicat author, qđ nihil ex rebus sensibilibus atq; corporeis uere aut proprie enuncietur de ipso, nec est ulla difficultas in isto capitulo. [Dicamus ergo sic]. i. sicut subiungitur: [Omnium causa & super omnia ens, id est, quod deus omnium rerum creator, & super cuncta creata per infinitam excellentiam existens, [neq; carens essentia est, neq; carens uita]. i. nō caret essentia neq; uita, imo ipse est sua essentia & uita purissima. Hoc præmittit, ne putetur uelle asserere, quod deus penitus non sit neque uiuat [neque irrationabilis est] cum sit author rationis & fons totius discretionis [neque insensualium,] id est, non sine sensu spirituali. Vnde aliæ literæ habent, neque sine mente [neque corpus est, neque figura, neque species,]. i. corporea pulchritudo [neque qualitatem habet aut quantitatem, aut timorem habet, neque in loco est,] circumscriptiue [neq; uidetur] oculo corporali, [neq; tactum sensibilem habet, neq; sentitur] corporaliter, [neq; sensibilis est, neq; inordinationem habet, neq; perturbationem a passionibus materialibus commota, neq; impotens est sensibilibus succumbens casibus, neq; indigens est lucis, neque mutationem, aut corruptionem, aut partitionem, aut priuationē, aut fluxum, neq; aliud quid sensibilium est neq; habet] Ista satis patent.

Authorem omnium sensibilium extra omnē esse cā.um

¶Capitis huius quarti trāslatio alia clarior.

Causam omniū sensibilium esse extra oēm sensū

Ausa omnium omnia supereminens, nec essentia, nec uita, nec ratione, nec mente capta est, neq; est corpus, nec figuram uel speciem, nec qualitatem aut quātitatem, aut molem habet, nec est in loco, neq; cernitur, neq; sensibilium tactum habet, nec sentit, neq; est sensibilis: neq; pturbationi ordinis experti obnoxia est a passionibus ue3 materialibus agitata. Rursus nec est inualida sensibilibus, ue3 subiecta casibus, nec luminis indiga, nec alterationem, uel corruptionem, aut diuisionem, aut priuationem ullam admittit, nec aliud quicq; sensibilium aut est, aut habet. E

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI IIII.

Tactiuam & cōplexionalē inordinationem

Rimo ergo à remotissimis incipientes auferimus à deo non substantiatū aut non ens quod remotius est his, quæ tantum sunt, nec uiuunt: & carēs ratione & mente quod remotius est his, quæ sunt & uiuunt, nec ratiocinantur neq; intelligunt. Deinde remouemus ab eo omne corporeū, uel omnia corpora, uel corporea accidentia, ut est figura, forma, qualitas, quātitas, pondus, localitas, uisibilitas, sensuum tangibilitas, & actiua & passiua inordinationem carnalis concupiscentiæ, aut completionē turbidam materialis passionis. Et remouemus ab eo inualetudinem subiectam casib⁹ sensibilibus & luminibus indigentiam & generationem, & corruptionem aut diuisionem, aut passibilitatem. & fluxū temporalē. Neq; enim deus est aliquid istorū aut in se habet etiam aliquid sensibiliū.

QVIA NIHIL INTELLIGIBILIVM OMNIS INTELLIGIBILIS per excellentiam causalis. Cap. V.

Authorē oīm intelligibiliū esse remotum oīn intelligibili

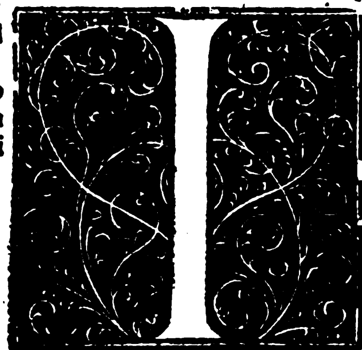

Terum aūt ascendentes dicamus quod ON neq; aīa est, neq; intellectus, neq; fantasiam aut opinionem, aut uerbum, aut intelligentiam habet, neq; ratio est, neq; intelligentia: neq; dicitur, neq; intelligitur: neq; numerus est, neq; ordo, neq; magnitudo, neq; paruitas, F neq; æqualitas, neq; similitudo aut dissimilitudo: neque stat, neq; mouetur, neq; silentium ducit, neq; uirtutem habet, neq; uirtus est, neq; lux, neq; uiuit: neq; uita est, neq; hostia est: neq; seculum, neq; tempus, neque tactus est eius intelligibilis, neq; scientia, neq; ueritas est, neq; regnum, neq; sapientia, neq; unum, neq; unitas, neq; deitas, neq; bonitas, neq; spiritus est, sicut nos scimus, neq; filiolitas, neq; paternitas, neq; aliud quid nobis aut alicui exi-

stentium cognitum, neq; quid non existentium, neq; quid existentium est, neq; existentia eam cognoscunt, an ipsa sit, neq; ipsa cognoscit, existentia an existentia sunt: neq; uerbum eius est, neq; nomen, neq; scientia, neq; tenebrae est, neq; lumen, neq; error, neq; ueritas, neq; est eius uniuersaliter positio, neque ablatio, sed eorum quae post eam sunt positiones & ablationes facientes, ipsam neque auferimus, neq; ponimus: quoniam & super omnem positionem est perfecta & singularis omnium causa, & super omnem ablationem excellētia omnium simpliciter perfectione & summitas omnium.

ELVCIDATIO CAPITIS HVIVS QVINTI, QVIA NIHIL intelligibilium omnis intelligibilis per excellentiam causalis Articulus quintus.

QVemadmodum praeinducto cap. Theologus docuit sensibilia oīa negari de deo, q̄d difficultatem non habet: ita hic edocet uniuersa quoq; intelligibilia separata incorporalia, de oīm supexcellentissimo creatore auferri: ꝙ difficilius est, & mirabilius sonat. [Iterū aūt ascendētes] a particularioribus ad uniuersaliora, & a causatis ad oīm causam [dicam⁹ ꝙ O N neq; anima est, neq; intellectus]. i. ꝙ deus nō est aīa rationalis, nec angelus [neq; phantasiam aut opinionē aut uerbum aut intelligentiā habet.] Phantasia nāq; est sensus interior, uisq; organica, q̄ in supsimplicissimo deo locū nō habet. Opinio quoq; est cognitio imperfecta cū formidine de opposito, q̄ nō inest nec cōuenit infinitę sapientię deo, nec habet uerbū intra se substātialiter diuersum a se, nec intelligētiā. i. actū intelligēdi a se realiter differētem. Nec ista (sicut nec cōsequentia) uere enuncinat de ipso, scd̄m ꝙ comphendi possunt a nobis, sed modo infinite sublimiori & perfectiori. Vnde subiungit. [Neq; ratio est] q̄ est uis discursiua [neq; intelligētia]. i. actiua intellectiua aut separata substātia [neq; dicitur] .i. significari nō potest scd̄m ꝙ est in semetipso [neq; intelligit] prout in sua subsistit natura, neq; numerus est] scd̄m eundē sensū, q̄uis trinitas psonaꝝ in ipso sit, & ipse sit trinitas scd̄m q̄d credit, nō prout nos cōcipere possumus [neq; ordo] in q̄ sunt prius & posteri⁹, q̄uis in diuinis esse dicat ordo originis p modū cōphensibilē nobis [neq; magnitudo, neq; paruitas, neq; aeq̄litas, neq; similitudo aut dissimilitudo] q̄uis ēm ista & multa sequētia uere cōueniūt & affirmētur de deo in ppositionib⁹ affirmatiuis, & ex rei natura, oī imperfectiōe seclusa, nihilominus magis pprie negant ipso: qm̄ nō scd̄m ꝙ nos capere aut intelligere ea ualem⁹ cōpetūt ei, sed incōparabilit eminētius [neq; stat, neq; mouet] situalit siue localiter [neq; silētiū ducit] q aeternaliter intra se loqtur [neq; habet uirtutē, neq; uirtus est, neq; lux, neq; uiuit, neq; uitā est] cum reb⁹ creatis uniuoce [neq; hostia est, neq; seculū, neq; tp̄s] cū haec proprie inter sensibilia conputent [neq; tact⁹ est eius intelligibilis]. i. nec spiritualiter tāgi potest modo cōprehēsibili nobis [neq; sciētia, neq; ueritas est, neq; origenē, neq; sapiētiā, neq; unū, neq; unitas, neq; deitas, neq; bonitas, neq; spirit⁹ ē sicut nos scim⁹]. i. prout cognoscere possum⁹. Per ꝙ breuiter tangit, q̄liter oīa sint intelligēda [neq; filiolitas, neq; paternitas, neq; aliud qd nobis aut alicui existētiū cognitū] a priori, & q̄ ad qdditatē ipsi⁹ [neq; qd nō existētiū neq; qd existētiū] ē, tāq̄ in ordine aut gn̄e existētiū cōphēsum [neq; existētia eā cognoscūt] plena cōphēsiōe & scd̄m suā essentiā in p̄nti [an ipsa sit, neq; ipsa cognoscit existētia an existētia sunt, neq; uerbū ei⁹ ē, neq; nomē, neq; sciētia, neq; tenebrę ē neq; lumē.] Ista frequēt exposita sūt [neq; error] in ea ē, q̄uis de ea sint multi errores [neq; ueritas, neq; ē ei⁹ uniuersalit positio, neq; ablatio]. i. nec affirmatio alicui⁹ de ea conuenit ei, neq; negatio [sed eoꝝ q̄ post eā sunt positiōes & ablatiōes faciētes ipsā, neq; auferim⁹ neq; ponim⁹]. i. ea q̄ sūt citra deitatē de ea negātes simplicit, uel de ea affirmātes p causa & supereminētia ipsam, neq; aufferim⁹ neq; ponim⁹. i. de ea scd̄m ꝙ in seipsa est, nil affirmam⁹ neq; negam⁹ scd̄m ꝙ nos illud cōcipere possum⁹. Nō ēm sic cōueit illi, sed excellēti⁹ infinite: nec aliq pprie inest illi, cū simplicissima sit [qm̄ & sup oēm positionē]. i. affirmationē & pfectionē de ea affirmatā [ē pfecta & singularis oīm causa] singularis, qa neq̄ q̄ multiplicabilis, & p se ab oībus summe distincta ac differēs, sicut in li. de Causis asserit, ꝙ causa prima ē de se maxime hęc, ēq; quoddā separatissimū eē, & est supior oī naratiōe, & sup nomē q̄ designat, & nō pertinet ad eā diminutio neq; cōpletio, cū ipsa sit super oē cōplmētū [& super oēm ablationē excellētia oīm]. i. ratiōe excellētię suę super oīa excedit, etiā oēm ablationē q̄ fit de ea, ut ꝙ nō ē sensibiliū quicq̄ [simpliciter perfectiōe & summitas oīm]. i. ipsa haec deitas prima causa, est summitas omniū uertex superaltissimus uniuersoꝝ: perfectiōe simpliciter, id est, ratione suae perfectionis absolute accepte ac penitus infinite.

Marginal letters: B (beside "est, neq; intellectus"); C (beside "q̄liter oīa sint intelligēda").

Marginal notes: Auferuntur omnium intelligibiliũ oim principiũ remotũ est oium intelligibile. Phantasia quid. Opinio quid. Ratio quid. Liber Causarum.

¶ Capitis huius quinti trãslatio alia clarior.

Intelligibi lidõim p I cipiõremo tum esse omni in el ligibili

ITerum ascendẽtes dicimus deum nec esse animam, nec habere sensum, uel fantasiam, uel opinionẽ, uel rationẽ, uel intelligentiã: nec esse intellectũ, neq; intelligentiã, nec dici, nec intelligi. Nec esse numerũ, nec ordinẽ nec magnitudinẽ, nec paruitatẽ, nec æqualitatẽ, neq; similitudinẽ uel dissimilitudinẽ, nec stare, nec moueri, uel quietẽ agere, nec habere potentiã, nec esse potentiã, neq; lumen, neq; uitã, nec essentiã, nec æternitatẽ, aut temp⁹, nec esse tactũ ipsius intelligibilẽ, neq; sciẽtiã. Quinetiã neq; est ueritas, nec regnũ, nec sapiẽtia, nec unum, nec unitas, nec bonitas, nec deitas, nec spũs est, quẽadmodũ ipsi perpẽdimus, nec paternitas est eiusmodi, nec ratio filij, neq; aliud quicq̃ eoꝝ quæ nobis uel alijs reb⁹ ullis sit cognita, nec est aliqd eoꝝ quæ nõ sunt, uel eoꝝ quæ sunt. Item nec ea quæ sunt, deum sicut est, ipse cognoscũt, nec deus res pro ipsa rerũ conditione cognoscit, nec ipsius dei sermo est, neq; nomen, neq; cognitio, neq; tenebræ, neq; lumen est, neq; error, neq; ueritas, nec est ipsius positio prorsus ulla, nec ablatio. Verũ nos quę post deũ sunt ponentes auferentesue, nec ipsum ponimus, nec auferimus. Quippe cũ omni positiõe superior sit singulis illa, & omnino perfecta omnium causa: & omni rursum ablatione altior excellentia illius qui ab omnibus est simpliciter absolutus, totisq; superior.

PARAPHRASIS HVIVS CAPITVLI V.

ITerum etiam incipientes negationes ab altioribus, dicimus q̃ omniũ causa, neq; est anima, neq; mens, neq; habet fantasiã inferiorẽ, aut superiorem, neq; opinionem, neq; rationẽ, neq; intellectũ, neq; est ratio, neq; intellect⁹, neq; dicitur, neq; intelligit. Et ut decurramus p media ad extrema, neq; est numerus, neq; ordo, neq; magnitudo, neq; paruitas, neq; æqualitas, neq; similitudo, neq; dissimilitudo, neq; stat, neq; mouet. Et ut ad summa p quædam media reuertamur, & in summis negatiões terminemus, neq; uirtutem habet, neq; est uirtus, neq; lumen, neq; uiuit, neq; uita est, neq; substãtia est, neq; æuũ, neq; tempus, neq; etiã intelligibiliter tãgibilis scdm̃ essentiã suã, neq; scientia, neq; ueritas, neq; regnum, neq; sapientia, neq; unũ, neq; unitas, neq; bonitas, neq; deitas, neq; spũs (scdm q̃ nos intelligimus spũm) neq; filiatio, neq; paternitas, neq; aliqd aliud plene cognitũ a nobis uel ab aliq̃ existente, sc; homine puro uel angelo. Sed neq; deus est aliqd nõ existentiũ, aut aliqd existentiũ, neq; existentia ipsum cognoscũt scdm̃ q̃ ipse est, neq; ipse cognoscit ea scdm̃ q̃ ipsa sunt in seipsis, sed scdm̃ q̃ sũt in uerbo, neq; est ipsius rationalis inuestigatio, neq; nomen, neq; cognitio, neq; ipse est tenebræ a lumine deficientes, neq; est lumen intelligibile, neq; est error neq; ueritas. Et omnino nulla est ipsius aut positio, aut ablatio, sed cũ aliq̃ quæcunq; sub ipsa sunt ponimus, uel negãdo auferimus, ipsum neq; ponim⁹ neq; auferimus, quoniã & sup omnem positionem est pfecta & unica oĩm causa, & sup omnem ablationem est excessus ipsius, ab omnibus absoluti & super omnia eminentis E

DIFFICVLTATVM PRAECIPVARVM PRAECEDENTIVM

librorum absolutiones breues ac necessariæ

NVNC circa præhabita tam in libro isto q̃ præcedentib⁹, mouendæ sunt aliquæ quæstiones, ex quarum solutione omnia ista clarius intelligentur. Cumq; in libris his magni Dionysij frequenter iam dictum sit, qđ deus sit prorsus innominabilis, ineffabilis, incognoscibilis, inuisibilis, indiffinibilis.

Quæstio

Quęritur, Vtrum & qualiter uera sint ista, pręsertim cum nulla res tot nominibus nominetur, exprimatur, & describatur ut deus, nec aliqua res ex tot representatiuis & similitudinibus, effectibus & exemplis, ex tot rationibus, argumentis & medijs, ex tot uestigijs & doctrinis agnoscatur ut ipse. Porro si ad ista respondeatur ut plurimi responderunt, qđ idcirco innominabilis & ineffabilis appellatur, quia ab eius cognitione deficimus & imperfecte eum cognoscimus, quoniam non nisi ex creaturis cognoscimus ipsum: obijcitur, quod fides & scriptura potissime sunt de his, quæ ex reuelatione diuina innotuerunt hominib⁹. Cum ergo deus seipsum plenissime noscat, nomina quæ ipse nobis de seipso reuelauit, ei uere ac proprie competunt. Ipse aũt Mosi sciscitanti, Qđ est nomen tuum? respondit, Ego sum qui sum. Hæc dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Et rursus ibidem: Ego sum deus Abraam, deus Isaac, & deus Iacob. Hoc nomen mihi in æternum, F

obiectio

Ibidem

ternū, & hoc memoriale meū in generationē & generationē. Denuo quoq; in Exodo: Nomen inqt meū Adonai non indicaui eis. Atq; per Isaiam: Ego, inqt sum dñs: hoc est nomen meum. Idem argui potest de hoc noīe dei Tetagrāmaton, ꝙ designat essentiā dei nude in se. Sic & de unigenito dei filio Isaias, spū scō reuelāte præfatus est: Vocabitur nomē eius, admirabilis, cōsiliarius, deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Præterea aliq dicunt, ꝙ deum non cognoscimus nisi ex creaturis, quæ oēs a pfecta repræsentatiōe bonitatis diuinæ desiciunt infinite. Idcirco per eas seu ex eis nō ualemus deū perfecte cognoscere nec nominare. Exod. 3. Isaia. 42. Isaia. 9.

In noībus quoq; duo possunt perpēdi, uc; res significata & modus significādi. Cumq; nomina a nobis imposita sint, semper deficiunt a repræsentatione perfectiōis diuinæ, quātū ad modum significādi, qa significant perfectiones diuinas secundū modū quo participātur a creaturis, si aūt consideremus rem nomine designatā, inuenimus quædā imposita ad significandum principaliter ipsā perfectionē, exemplatā ac deriuatā a deo, non cōcernendo in sua significatione speciale modū participādi: quædā uero inuenim⁹ imposita ad significādū perfectionē receptam seu participatā scdm̄ modū participādi talē aut talē, quēadmodū nomen hoc sensus, significat cognitionē deriuatā per modū materialis receptionis. Porro hoc nomē cognitio, in principali sua significatiōe nō includit specialē modū participādi notitiā. Hinc nomina imposita ad significandū perfectionē aliquā absolute, proprie dicunt de deo, & per prius cōueniūt

B ei quantū ad res seu perfectiones significatas, q̄uis nō quo ad modū significādi, ut bonitas, ueritas, sapientia. Alia aūt nō dicunt de deo proprie, sed metaphorice, inquantū aliqd perfectionis continet ac repræsentatur in rebus per ea signatis. Verum, ut tactū est, his obijci posset, ꝙ plura supernaturalia & ex sola reuelatione diuina de deo cognoscimus, & quę omnino cadūt sub fide, seu quæ ex infusa noscūtur scientia. Deniq; si nomina designātia perfectionē simpliciter, principaliter designarēt pfectiones exemplatas & deriuatas a deo, etsi eas significāt secūdum modū quo participāt a creaturis, nullo mō cōpeterent deo, nec prædicari possent de eo. Perfectiones nanq; exemplatæ & deriuatæ, sunt participatę, limitatæ, finitæ & imperfectæ, quas constat deo non conuenire. Et rursus, si nomina huiusmodi significāt perfectiones diuinas secundū modū quo participant a creaturis, non possunt enunciari de deo, cui nequaquām secundū illum modū cōueniūt, nec huiusmodi noīa essent deo & creaturis cōmunia, qa in sua ratione includerēt imperfectionis modū, participationē & limitationē, quæ enti primo simpliciterq; perfecto ac infinito nō cōpetunt. Præterea, sicut in hebræo sunt aliq̄ nomina, deum essentiāq; diuinā significātia nude & absolute in se, absq; habitudine & circūuestitiōe seu cōparatione ad creaturas, ita & in latino. Etsi dicatur, ꝙ nō, negari nō potest quin possint. Nempe iuxta ptacta secundū ꝙ deum cognoscimus, ipsum significare iam possumus. Cūq; sciamus ꝙ deus est in seipso esse purissimū, simplicissimū, separatū, immēsum, & bonitas pura, sapiētia in se subsistēs, beatitudo penit⁹ infinita, ens absolute perfectū, possumus eū per nomina significantia hæc nominare: etsi instituta non sunt, possumus ea instituere, qa nominib⁹ ad placitū utimur. Circa hæc scribit Albertus circa exordiū expositiōis suæ super librū de diuinis nominib⁹: Dicimusq; substantiā dei qa est, oēs beati uidebūt, qd aūt sit: nullus creat⁹ intellectus uidere poterit. Cum eñ cognitio qd est, p principalē sit causam, oporteret si cogno In nominibus duo attendenda Sensus Cognitio Obiectio Perfectiones exemplatæ Albertus responsio.

C sceret ꝙ quid est ut circūspicerentur termini, essentiæ eius & totum esse clauderetur in intellectu creato, & per cōsequēs intellectus creat⁹ deo cōsisteret maior, cū oē claudēs, maius sit eo quod in ipso clauditur. Verum istud nō uidetur rite sonare, qa cognitio qa est, habet de deo etiā in præsenti, estq; talis cognitio obscura & per speculū in ęnigmate, q̄ mētem creatā cōtentare & quietare non ualet. Præterea in scripturis promittitur nobis pro pmio agnitio dei clara & immediata, q̄ uocat Apo. facie ad faciē: Ex parte inqt, cognoscimus &c. Cum aūt uenerit ꝙ perfectū est, euacuabitur ꝙ ex parte est. Videmus nūc p speculū in ænigmate, tūc aūt facie ad faciē. Nūc cognosco ex pte, tūc aūt cognoscā sicut & cognitus sum. Vñ in prima sua canonica sctūs testatur Iohā: Videbimus eū sicuti est. Ampli⁹ in Numeris scriptū est: Dixit dñs ad Aaron & Mariā: Si fuerit inter uos propheta dñi, in uisione apparebo ei, aut per somnium loquar ad eū. At nō talis seruus meus Moses, q in omni domo mea fidelissimus est. Ore eñ ad os loquor ei, & palā & non per ęnigmata uidet deū. Ex qbus uerbis Augustinus in li. de uidēdo deum probat & asserit, ꝙ Moses in hac uita uidit deum per speciē, hoc est clare & immediate diuinā essentiā. Nec obstat ꝙ in Exodo dñs legitur illi dixisse, faciem meam uidere non poteris. Non enim uidebit me homo, & uiuet, quia quod ibi narratur ei negatum, postmodum fuit ei concessum, ut in Numeris fertur. Hoc ipsum affirmat August. lib. præallegato de Paulo Apo. pro tempore illo quo fuit raptus in tertiū cœlū. Si ergo hi famuli dei adhuc in carne mortali uiuētes, uiderūt ita diuinā essentiā, q̄tomagis beati in patria beatifice Cōtra Alb. 1. Cor. 13. Ibidem 1 Iohan. 3. Numer. 12. Augusti. Numer. 12. Augusti. Exodi. 33. 2. Cor. 12.

& incessabiliter intuent eandem? Et quis fortassis aliqñ licuit circa hoc diuersimode opinari, nũc tñ postq̃ determinauit ecclesia qd circa hoc sentiẽdũ sit, nõ licet aliter opinari. At uero in cõstitutione & diffinitione Benedicti papæ duodecimi, inter cætera cõtinet: Post passionem Christi, sancti uiderũt, uidet & uidebũt in regno cœlorũ diuinã essentiã uisiõe intuitiua & etiã faciali nulla creatura mediante, habẽte se in ratione uisi obiecti: sed diuina essentia immediate, nude & clare se illis ostẽdente, q̃ q uidẽt, eadẽ diuina essentia pfruunt, ex qua uisione atq; fruitione sunt & sine fine erũt uere beati. Hæc ibi. Et certe ut in Secunda secũdæ tractatu de fide Thomas fatet, Contra determinationẽ Romani põtificis nulli doctorũ licet suã opinionẽ defendere. Insuper de hac ipsa materia Albertus uir ualde catholicus, in alijs locis meli⁹ scripsit: Nam ut in expositione mysticæ theologiæ quæstione q̃ qrit, An Moses uidit deum in accessu, uc; ad diuinã caliginẽ & ad deum, Respõdet: Videre faciẽ dei cõtingit dupliciter. Primo, in se absq; uelamine: sicq; uidet in patria. & sic Moses non uidit deũ in uisione, de q̃ in Exodo agit. Secũdo, in nobilissimis suis effectib⁹, sc; gratijs theophaniarũ, quæ sunt expressæ similitudines bonitatis diuinæ, & ita tũc Moses uidit deũ, iuxta illud Exodi: Loquebat dñs ad Mosen facie ad faciẽ, sicut solet loq hõ ad amicũ suũ. Amplius Thomas sup quartũ Sententiarũ scribit his cõsonãter: Quidã, dicẽs, theologi posuerũt q intellect⁹ human⁹ nunquã potest ad hoc puenire, ut deũ p essentiã uideat. Quod dictũ nullatenus stare potest, qa repugnat authoritati scripturæ canonicæ, ut in lib. de uidẽdo deũ asserit Augustinus. Alij qdam dixerũt, nõ ipsam diuinã essentiã increatãq; lucẽ immediate uideri in patria, sed quẽdã eius fulgorẽ seu radium. Quod eadẽ ratiõe destruit. Idcirco dicendũ q beati in patria clare & immediate uident diuinã essentiã, per hocq; ipsamet diuina essentia ipsis unit, q̃si intelligibiles species, similitudo seu forma, non p inhærẽtiã: sicq; diuina essentia est beatis obiectũ & forma seu q̃si mediũ intelligẽdi. De hoc loqtur Thomas ibidẽ & alibi satis diffuse. Veruntñ de isto non est hic principalis intẽtio, quõ sc; uel utrũ deus uideat per essentiam a beatis, sed q̃liter in uisione mysticæ theologiæ conspiciatur. Idcirco de illo pertranseo.

Quæritur ergo, An mens humana in uisione & cõtemplatione mysticæ theologiæ, uideat seu intelligat uere & obiectiue ipsummet deũ. Etsi sic, an uideat ipsum intuitiue an abstractiue. Et insuper an habeat de deo cõceptũ distinctũ ac pprium, uel quidditatiuũ, an solũ cõfusum seu gñalẽ: Ex quorũ solutione patebit respõsio ad q̃sita ptacta. Qd' aũt in cõtẽplatione tam theologiæ affirmatiuæ seu propriæ dictæ (de q̃ tractat theologus li. de diuinis nominibus & magister Sentẽtiarũ lib. primo) q̃ theologiæ negatiuæ seu mysticæ (de q̃ iam in libro de theologia mystica actũ est) deus uere & obiectiue intelligat, probat sic: In omni intellectione actuali reali & uera, est aliqd uerũ & reale obiectũ, sed utraq; ista dei cognitio, ẽ uera realis & actualis intellectio dei, ergo habet uerũ & reale obiectũ, circa q uersat & cui infigit ac intẽdit. Alioquin esset apphensio uana, phantastica & friuola. Hoc ergo obiectũ reale uel est ens creatũ aut increatũ. Si increatũ, habet propositũ. Si creatũ, oẽs illæ cognitiones seu contẽplationes sunt falsæ, cũ nullũ ens creatũ proprie dicat, pdicet aut uerificet de supbeatissimo infinitæ excellẽtiæ deo. Præterea cũ uerbi gratia dico, Deus est ens oĩarie pfectũ seu pfectionaliter infinitũ. Deus est actus purus, deus est uniuersorũ creator: istæ & cõsimiles propositiões sunt uere atq; catholicæ ac proprie dictæ, nõ metaphorice aut symbolice seu trãslatiue. In omnib⁹ aũt his apphendẽdo æternũ & increatũ obiectũ, de q̃ solo uerificant, & illud aliq̃ mõ intelligo & agnosco, ergo & illud intueor, cũ istud intelligere sit mentaliter intueri. Vñ & distinctũ ac propriũ de hoc obiecto cõceptũ apphẽdo, formo ac habeo q de alio nullo uerificat, & ad dei essentialia ptinet, in q̃ nullũ est accidẽs. Similiter in propositionib⁹ mysticæ theologiæ cũ dico, Deus non est ens, nec esse, neq; essentia, nec uiuens nec uita: Itẽ deus nõ est unus nec unitas, nec trinus nec trinitas, nec sapiens, nec sapientia, nec uirtus neq; omnipotens, nec uerus nec ueritas. In his ac consimilibus propositionibus non est pura priuatio, quæ locum nõ habet in inuariabili deo, nec pura negatio: alioquin non plus esset dicere: Deus non est uerus nec ueritas &c. q̃, deus non est chimera neq; non chimera: uel q̃ dicere, chimera neq; chimera, imo in huiuscemodi propositionib⁹ negatiuis relinq̃t ac supponit seu psupponit positio & affirmatio aliq̃ sensusq; positiu⁹, utputa q supgloriosissimus & supessentialissim⁹ deus, ẽ ens & eẽ atq; essentia, & deus ac deitas, unus & unitas, trinus & trinitas, uiuens & uita, sapiens ac sapientia, infinite sublimius, pfectius & gloriosius q̃ capere ualemus: ita q nihil horũ intelligimus, concipimus, intuemur secũdũ naturã & modũ qbus in ipso est, & ei cõuenit & est q ipse est, quia nihil horum intelligimus quantum ad quid est & a priori aut in seipso: sed ex suis affectib⁹ & in illis, & quantum ad quia est, puta a posteriori. Attamen ipsum ens increatum, est obiectum apprehensionum & contemplationum istarum. In cõtrarium hui⁹ arguitur primo sic:

Marginalia: Bene. papa — Tho. Aq. — Albertus — Videre deũ contingit bifariam — Exodi. 33. — Idem Tho. Aq. — Augusti. — Dilutio — E — Quæstio — Petrus Lombardus — F

Si in p̄fatis cognitionib⁹ deus est immediatū proximūq; obiectū, immediate inspicim⁹ ac cognoscim⁹ eū, & intuemur eius essentiā, q̄ est ipse. Amplius, sctūs Dionysius in epistola ad Caium ait: Si quis uidēs deum, intellexit quod uidit, nō ipsum uidit, sed aliquid eorum quæ sunt circa ipsum, id est, aliquid diuinorum effectuum. Idem affirmat libro mysticę theologiæ. Sed & Damascenus primo asserit libro: Quæcūq; dicimus de deo affirmatiue, nō naturam eius, sed ea quæ sunt circa naturam eius ostendunt. Et iterum: Oportet singulum eorū quę de deo dicūtur, nō quod ipse est secūdum substātiam significare, sed ꝙ nō est ostēdere: aut habitudinem quādam, aut aliqd eoꝝ a qbus separatur & distinguit, aut aliqd eoꝝ quæ assequunt naturam aut operationē. Præterea secūdum frequēter p̄habita, ꝑfectissima dei cōtemplatio in p̄senti est qua coniūgimur ei tanq̄ prorsus incognito: nō ergo ipsum obiectiue cognoscimus. Verum his denuo cōtraire uidētur quędam uerba sanctorum, ut quod in libro Dialogorum sctūs depromsit Gregorius: Animæ uidēti creatorem, angusta est omnis creatura. Quamlibet em̄ parū de luce creatoris aspexerit, breue fit ei oē qđ creatū est: qa ipse luce intimæ uisionis mētis laxat̄ sinus, tātumq; expāditur in deo, ut superior existat mūdo. Hieronymus itē in regula sua fatet̄ se sæpius ꝑ hebdomadas raptū fuisse, increatamq; lucē. i. ipsam super beatissimam trinitatē, cōspexisse. Et multi sanctoꝝ multoties in hac uita rapti fuerūt in diuitias glorię dei, & in abyssum lucis immēsę absorpti. Vn̄ & gloriosus pater Ber. in episto. ad f̄res de Monte dei, iuxta sublimē suā experiētiam scripsit: Quicqd in uia hac de uisione & cognitione dei fidelibus impartit̄ speculū est, & enigma, tm̄ distans a uisiōe futura & cognitiōe, quantū a ueritate distat fides, umbra a luce, tp̄s ab æternitate, nisi dū aliqn̄ fit ꝙ de deo in libro Iob legitur: Qui abscōdit lucē in manib⁹, & præcipit ei ut rursus oriatur, & annūciat de ea dilecto ꝙ possessio eius sit, & ad eam possit ascēdere. Electo etenim & dilecto dei aliquādo lumen quoddā uultus dei ostēditur, sicut lumen clausum in manibus, quod patet & latet ad tenētis arbitriū: ut per hoc ꝙ q̄si in transcursu seu puncto uidere permittitur, inardescat animus ad possessionem æterni lūis plenā, hæreditatemq; gloriosam beatificæ uisionis. Cui ut aliquatenus innotescat id quod ei deest, nōnunq̄ quasi pertransiens gratia perstringit sensum amātis, & eripit eum sibi, & rapit in diē qui est sine tumultu, ad gaudia silētij, & pro modulo suo ad momētū ad punctum, idipsum ostendēs ei uidendū sicuti est. Interim etiā efficit ipsum in idipsum, ut sit & ipse pro modulo sicut illud est. Amplius, de hac difficultate tangit Iohannis de Gerson in tractatu suo de mystica theologia: Si diuinū, inquiens, Dionysium edoctum a cōscio secretorum cœlestiū Paulo placet inspicere, ubi de mystica disseruit theologia cum expositorib⁹ suis, inuenimus eum tenere modum auertēdi se a phantasmatib⁹ corporeis, ut abnegatis omnibus quæ uel sentiri possunt uel imaginari siue intelligi, ferat se spiritus per amorem in diuinam caliginem, ubi ineffabiliter & supermentaliter deus cognoscit. Dat exemplū de statuęfico, sculptore, qui ex ligno aut lapide abradēs format agalma pulcherrimū, hoc est, simulachrum per solam ablationem. Conformiter sp̄us remouēs oīa per abnegationē, q̄hic potest cognoscere, q̄ suā utiq; secū gerūt impfectionē uel potētialitatis, uel depēdentię, uel priuationis, uel mutabilitatis, inuenit oībus his ablatis tandē pulcherrimū dei agalma, i. notitiā rei actualissimę sine potētialitate, supmę sine depēdentia, ꝑfectę & purę sine priuatiōe, necessariæ sine priuatione. At uero an notitia illa sit solū experimētalis in affectu sup̄mo deitati ꝑ amorē unito, an uero possit dici etiā intellectualis, nō quidē intuitiua, sed abstractiua: & nō solū cōnotatiua, sed absoluta, cōsideratiōe & inq̄sitiōe dignissimū esset. Nā habet pars q̄libet suos eleuatissimos defensores. Sunt nempe q exponētes Dionysium, primū tenēt: sunt alij, dicētes posse haberi ultra p̄dictā experimētalē seu experimētatiuā de deo notitiā intellectiuā, cōceptū propriū absolutū esse diuini, q̄uis nō intuitiuū, si impfectio ab ipso remoueat̄ & abstrahat̄. Idem de uita, de bonitate, de sapiētia, de potētia & cōsimilib⁹ p̄dicatis ꝑfectionalib⁹ dicūt. Flecti uidet̄ in istā sententiā Augustinus in plurib⁹ locis, p̄sertim de trinitate, docēs ibi ferri in bonū absolutū. Bonauētura quoq; in suo Itinerario cap. vi. Vnde uidet̄ ꝙ abstracto ab ipso esse omni potētialitate, depēdentia, priuatiōe & alia omi impfectiōe ac finitate, resultet cōceptus dei absolut⁹ ac proprius. Præterea aduertendū, qa ut ait etiā in Scripto quarti, Abstractio ista potest tot modis cōtingere q̄t modis inuenit̄ dissimilitudo. Primo em̄ cōtingit dissimilitudo, dū forma pticipat̄ scdm̄ eandem rationē speciei, sed non secūdum eundem modum seu gradum perfectionis, ut in duobus quorum unus est albior alio. Secundo, dum forma participatur secundum eandem generis rationem, non speciei, ut inter duos coloratos, quorū unus est albus, alius niger. Tertio adhuc minor est similitudo, dū aliq nō cōueniūt in gn̄e, sed in analogia, ut est similitudo coloris ad hominē, in hoc ꝙ utrūq; est ens, sicq; deficiēs est oīs similitudo creaturę ad deū.

Insuper

Margin notes: Episto. prima ad Caiū — Ioh. Da. li. 1. Cap. 4. — Idem — Gregorius — Hierony. — Bernardus — Iob. 36. — Ioh. Gers. — August. — Bonauētu. — Dissimilitudo; section letters B, C in left margin.

Rab. Mo. Auicenna. Insuper quidam (ut Rabbi Moses & Auicenna) dixerunt, quod perfectiones creaturarum non conueniunt deo nisi dupliciter, utputa negatiue & causaliter. Negatiue, dupliciter: primo, ad remouendum priuationem seu defectum oppositum, ut cum dicimus deum sapientem, ad innuendum quod in eo non est insipientiæ malum. Secundo, prout ex negatione relinquitur seu consequitur aliquid ut ex hoc quod quis dicitur immaterialis, relinquitur quod sit intelligens, sicque secundum istos huiusmodi nomina deo attribuuntur magis ad remouendum quam adponendum quicquam in eo. Per modum quoque causalitatis, dupliciter: Primo, secundum quod causat perfectiones in creaturis, ut dicatur bonus & sapiens, quia sapientiam & bonitatem influit rebus. Secundo, quia ad modum creaturæ se habet, ita quod dicitur uolens & pius, quoniam in causando instar uolētis & pij se habet, sicut dicimus eum iratum. Et iuxta istam positionem omnia quæ dicuntur de deo & creaturis, dicuntur de eis pure æquiuoce, & nulla similitudo est creaturæ ad cteatorem, ex hoc quod creatura uocatur sapiēs, Auicenna obiicit. iusta seu pia &c. quod & expresse asserit Auicenna. Quibus obijcitur, quod simile modo deus posset dici lapis & lignum, quia est causa horum. Nec sic ex cognitione creaturarum duceremur in ueram dei cognitionem, nec uerum uideretur quod dominus dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quod item in Ezechiele habetur: Tu Cherub signaculum similitudinis dei. Omnis quoque effectus dicitur participata suæ causę similitudo. Veruntamen huic opinioni concordare uidetur, quod super mysticam theologiam scribit Albertus: Deus nō habet aliquod commune quod sit in ipso & creaturis, neque ut species, neque ut genus, neque ut analogiæ principium, sed est ibi tantum imitationis communitas, qua creata imitantur creatorem ut queunt, & hæc non est uera communitas. Propter quod etiam non est aliqua apud nos prædicatio uera de deo. Quæ uerba inepte sonare censentur, nisi forsitan sumat prædicationē ueram pro prædicatione proprie dicta. Est ergo alia positio quod perfectiones creaturarum sunt in deo præeminenter, & hoc quantum ad tria. Primo quantū ad uniuersalitatem, quia in deo sunt omnes perfectiones adunatæ. Secundo, quantum ad plenitudinem, quia in deo sunt cum infinita perfectione. Tertio, quo ad simplicitatem & unitatem. Quæ enim in creaturis sunt diuersa ac multa, in deo sunt unum. Hæc est doctrina sanctorum Dionysij & Anselmi, ac plurium aliorum, quam doctores præcipui, Thomas, Alexander, Bonauētura, Richardus, Petrus, Aegydi⁹ & alij multi sequūtur, rationabilior quoque uidetur. Veruntamen Scotus in scripto suo super primum Sententiarum tenet quod cōceptus aliquis sit uniuocus & cōmunis deo & creaturis, atque uel ens uniuoce prædicetur de eis, negat tamen deum esse in aliquo prædicamento. Aliqui uerō dicunt quod in prædicamento existat, ut Frācīscus de Maronis, & qui Nominatistæ dicuntur, quod super primum Sententiarum improbatum est satis. Denique Guilielmus Parrhisiēsis in Diuinali suo de Trinitate, & dominus Antisiodoren. in Summa sua. Henricus etiā de Gandauo in Summa sua & quodlibetis, tuentur deum in prædicamento non esse, nec aliquid de ipso & creaturis dici uniuoce, sed analogice tantum. Quæ positio non solum est uerior, sed item subtilior, reuerentialior & congruentior infinitæ super incomparabili & super essentiali maiestati diuinæ, ac consonantior beatissimi Dyonysij documentis: qui deum in libris suis tam frequenter supersubstantialem, superessentialem, supermagnum, supersapientem, & prorsus ineffabilē, incognoscibilem, indiffinibilem, illimitabilem nominat. Si autem esset in prædicamento, haberet genus & differentiam, ex quibus posset cognosci, describi seu diffiniri & notificari. Ad istud Thomas in pluribus locis respōdet, & etiā super Boethium de Trinitate. Et uis omniū respōsionum suorum in hoc consistit, quod cognitio fit per formam seu speciem & similitudinem cogniti, idque dupliciter: primo, per propriam formam seu speciem, iuxta illud Philosophi: Lapis nō est in anima, sed species eius. Secundo per formam alterius similis sibi, ut causa per similitudinem sui effectus, & homo per formam suæ imaginis. Porro per propriam formam aliquid uidetur dupliciter: Primo, per formam quæ est ipsamet res, quemadmodum deus cognoscit se per suā essentiā, similiter angelus per propriā essentiam cognoscit seipsum. Secundum, per formam quæ est ab ipsa re, siue sit abstracta ab ipsa re, ut quando forma seu intelligibile species est immaterialior quam res, ut species lapidis abstracta a lapide: siue sit impressa intelligenti ab intellecto, ut dum res intellecta simplicior est quam species eius, sicut secundum Auicennam, Intellectus humanus cognoscit substantias separatas per impressionem earum in ipsum. Cumque deum in hac uita non cognoscamus nisi per suos effectus, quia plena repræsentatione diuinæ essentiæ deficiunt infinitā, neque adæquaunt potentiam creatoris, imo ab adæquatione ac perfecta repræsentatione omnipotentię eius distāt atque occumbunt

Marginal notes: Gene. 1. Ezech. 28. — Albertus — E — Perf. diuis. creaturarū quo sint in deo. I II III — Anselmus — Iohan. Sco. — Fran. mar. — Guil. par. Guil. Anti. Hen. Gan. — Thomas Aqui. Cognitio cogniti fit per formā bifariam. Philoso. II — F — Auicenna

A bunt penitus in immensum: non possumus deũ in via cognoscere clare in se & immediate, seu q̃tum ad quid est, sed solum à posteriori, & quia est. Verunt̃n in hac cognitione dei qa est, est gradus & ordo, ita ꝙ vnus ita cognoscentiũ deum, cognoscit eum multo pfectius & clarius, q̃ alius. Causa nanq; ex suo effectu tanto pfectius cognoscitur, q̃to per effectum plenius apprehẽditur habitudo causæ ad suum effectum, quę habitudo in effectu non pertingente, ad adęquationem suæ causę, attenditur penes tria, vc3 q̃d progressum effectus à cã, & scdm hoc ꝙ effect⁹ cõsequitur plus de similitudine suæ causæ, atq; scdm hoc ꝙ deficit à perfecta eius consecutiõe. Sicq; mens humana tripliciter proficit in cognitione dei ex suis effectibus. Primo scdm q̃d pfectius cognoscitur efficacia dei ad producendum. Scdo, prout nobilioꝝ effectuum noscitur esse cã. Cum enim causata aliquã dei similitudinẽ gerãt, eminentiora quę illi similiora sunt, excellentiam eius magis cõmendant. Tertio, prout cognoscitur magis elongatus ac eminens à cunctis creatis & ab oĩbus quę resplendent & sunt in illis. Vnde de diuinis noĩbus Dionysius loquitur, ꝙ cognoscitur deus ex omniũ causalitate & excessu & elongatione. In hoc demum cognitionis profectu maxime iuuat mens humana, dum naturale lumen ipsius confortat supernaturali lumine, fidei ac doni sapientiæ & intellectus ac noua illustratione supna, quę p mẽtis puritatem & virtuosam cõuersationẽ adipiscuntur: per quę oĩa mens in contemplatione supra se eleuatur, inq̃tum cognoscit deum esse supra omne q̃d apprehendit. Verunt̃n quia ad ei⁹ essentiam videndã nequit ptingere, dicitur in seipsa quasi reflecti ab illius lumine superexcellẽti, iuxta illud Gene. Vidi dñm facie ad faciẽ. Quocirca scribit Gregorius: Visus aĩæ dum in deũ intenditur, immensitatis illius coruscatione reuerberat. Ex his certum censet, ꝙ in cognitione

B dei per ppriam speciem atq; essentiã, ipse superpręstantissimus deus clare & obiectiue, q̃dditatiue & intuitiue cognoscitur: non t̃n simpliciter comprehensiue. i. non tam clare & plene sicut ex natura cognoscibilis est. Etenim sicut infinitę est actualitatis, entitatis & pfectionis: ita & infinitæ est cognoscibilitatis, sicq; sibi solus cõprehensibilis & cognitus est, à qua cõprehensione oẽs beati infinite deficiunt, att̃n plenarie contentant & quietant, q̃m vident illũ sicuti est, & tota ipsoꝝ naturalis capacitas impleta est & superimpleta. Hinc & cõprehensores vocant. At uero in contemplatione dei in vita pñti per affirmatiua de ipso proprie, non metaphorice dicta, (de q̃bus in lib. de Diui. noĩbus agit) cognoscitur deus mõ ptacto qa est: att̃n obiectiue & immediate, ita ꝙ non est mediũ per q̃d in rõne obiecti, est t̃n medium per q̃d in rõne speciei intelligibilis, quia per formas similitudinesq; creatas & non clare in seipso cognoscitur, ita ꝙ sua essentia fit q̃d & q̃, seu obiectũ & species per quam. In contemplatione aũt seu visione mysticæ theol. q̃ deus per oĩm ablationẽ & abnegationẽ cognoscitur, clarius & sublimius noscit & videtur, q̃ in contemplatione pdicta per affirmationes, ideo & obiectiue, non t̃n q̃d est, sed qa est, sed per appropinquationẽ grandem ad notitiam q̃dditatis. Verunt̃n in hac contemplatiõe fertur apex mentis & intelligentiæ vertex deo vniri tanq̃ oĩno ignoto, in oĩmoda q̃q; caligine fieri,

C nihilq; penitus de illo cognoscere, non ꝙ ab illius inspectione oĩfarie vacet, pſertim cum ista sit altissima, clarissima, pfectissima ac profundissima deitatis contemplatio, cognitio, visio huic vitæ possibilis, vt ipsemet magnus Dionysius & expositores ipsius testantur: sed qa in hac contemplatiua & sapientialissima ac feruẽtissima vnione cũ deo, mens acutissime & lympidissime conspicit, q̃ supincõprehẽsibilis & supsplendissimus & supluminosissi. & superpulcherrimus & supamabilissimus & supgaudiosissimus sit ipse dñs deus oĩpotens & immensus, atq; q̃ infinite & indicibilr à plena illius cognitione & btifica eius fruitione visione faciali, immediate & clare intuitiua distet, deficiat & occumbat. Ideo præ admiratione & amore deficit & defluit à seipsa, gaudiose q̃q; ac dulciter absorbetur, obdormit, & quiescit in supdilectissimo deo, creatore, saluatore ac miseratore: imo & supgratiosissimo suo sponso totius beatitudinis suę super pijssimo fonte, oĩpotẽtissima & liberalissima causa. Præterea aduertendum, ꝙ S. Thomas in huius quæstionis determinatione, sicut & alibi sæpe, imo sępissime multum affirmat & fortiter tenet, ꝙ intellectus noster intelligere nequit nisi speculando phantasmata. Q̃d quis hubertim & euidenter ac copiose improbatum sit, pſertim super scdm Senten. & in Elementatione philosophica seu Compendio philosophię, hic t̃n aliqua sunt addenda vel potius repetẽda. Itaq; super Boethium & alibi ait multoties: Intellectus noster scdm statum viæ habet habitudinẽ determinatam ad phantasmata, q̃m comparatur ad ea sicut visus ad colores: phantasmata autem ab exterioribus formis abstrahuntur, iccirco non põt deum in hoc statu p essentiã ipsius cognoscere, nec p aliquã speciẽ spiritalem, quę sit dei similitudo, propter ipsius intellectus connaturalitatẽ ad phantasmata. Quibus obijcit, qa vt ipsemet Doctor sctũs affirmat, ac bñ idonee probat in Summa contra Gentiles: Anima rõnalis adhuc manẽs in corpore, q̃tũ ad vires

GGG suas

Mens hũa in agnitiõe dei ex suis effectibus perficit trifariam.

Gene. 32

Gregorius

1 Iohan. 3.

Tho. Aq.

Phantasmata Thomistica.

Propositione 45.

suas inorganicas, immateriales, intellectiuas, supremas, super corpus est eleuata & per se subsistens: nec q̄ ad totum suum esse, cōprehensa à corpore, nec enim potentiæ eius sunt nobiliores aut eleuatiores, q̄ sua essentia, vt Proclus insolubiliter probat: ergo vires illæ superiores iam actuatæ scia competenti & intelligibili forma, agere queunt ex sua natura sine coione & conuersione ad corporale phantasma, & absq; adminiculo viriū sensitiuarum, cum modus agendi sequatur modum essendi, & ꝓprietas actionis naturā agentis. Præterea si istud negetur nō poterit naturali rōne ostendi immortalitas aiæ, cuius oppositum S. Thomas sæpius scripsit. Nempe vt libro de Aia ait Philoso. Si aia rōnalis in vita hac non habet aliquā opationem liberā, propriā, ac separatā à corpore, non pōt extra corpus subsistere: si aūt habet actionem hmōi, pōt à corpore separari. Quòd si dixeris, ꝙ separata habet alium modum essendi, ergo & operādi, iā præsupponis q̄d restat probādum. Amplius, in ipsa scia rei & intelligibili specie eius sufficiēter relucet natura obiecti, etiā purius & illimitatius, q̄ si species illa ad phantasma retorqueat: ergo per speciem illā purius cernit, q̄d & experimento docetur in his, q interdum oīno abstrahunt à corpore. Verum qm̄ Thomas pro se quinq; allegat & beatissimi Dionysij vba, potissime illud: Nō est possibile aliter nobis lucere radium diuinum, nisi circū tectum varijs tegumentis sensibilium formarum, q̄d supra expositum est atq; solutum, quia intelligendum est q̄tum ad primā intellectus informationē, sicut & illud Philosophi: Intelligētem oportet phantasmata speculari, nūc tn̄ ex dictis in mystica theologia ostendendum est istud de mente Dionysij non fuisse, sicut hoc supra ostensum est ex alijs eius libris. Ait quippe 1. Mysticæ theolo. caplo: Tu circa mysticas visiones forti attritiōe & sensus derelinque, & intellectuales operationes, & oia sensibilia & intelligibia & oia existentia, eo enim tu ipsius & oīm irretentibili & absoluto excessu ad supersubstātialis caliginis radiū cuncta auferens, & ab oībus absolutus, munde & pure sursum ageris. Quid fortius, quid sententiosius dicere potuit sanctus ille? Certe qui phantasmata speculatur, non deserit nec transcendit pure ac penitus omnem sensum & sensibilia vniuersa. Nec tn̄ in ista mystica contemplatione sufficit ista relinquere, nisi & intelligibilia omnia deserantur, & cuncta creata operationesq; propriæ, & ipse qui contemplatur, nec seipsum intueatur. Quid in ista contemplatione conferrent phantasmata, qm̄ iam apex mentis soli increatæ luci intentus est & vnitus per theorica lumina, per sapiæ radium, per impressiōes deificas? Rursus eodē dixit caplo: Omnium causa solis incircumuelate & vere apparet transcendentibus oia immunda & materialia, & omnes animos supercœlestes. Audis ꝙ ait incircumuelate. i. sine sensibiliū formarum velamine? Et si oportet in hac intuitione etiā angelicas purissimas mentes transcendere, quomodo non magis vilia & materialia ista phantasmata? Adhuc autem, si sine phantasmate nequit mens humana quicq̄ cognoscere, quomodo vera sunt quæ de anagogica ac pure mentali contemplatione & superna illustratione sancti locuti sunt & scripserunt? Cur beatissimus Dauid cæteris præfertur prophetis, qui imaginarias visiones sortiti sunt, cum ipse anagogice & pure immaterialr sine phantasmatū velamēto diuinæ ꝓuidit mysteria, & sacra cognouit abscondita: Incerta, inquiens, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi? Aduerte, & ꝓspice quod secundo Regum libro loquitur de seipso: Spiritus domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meā, sicut lux auroræ oriente sole mane absq; nubibus rutilat, & sicut pluuijs germinat herba de terra. Atuero dicunt illi, ꝙ mens humana non illuminatur immediate à mente angelica luce immateriali, sed lux illa vnitur phātasmati, & prout relucet in illo, à mente hūana conspicitur. Et nonne mens humana simplex, immaterialis deiformis capacior est directe & immediate illūinationis ac lucis angelicæ, q̄ materiale phantasma? Hæc alibi plenius introducta pertranseo. Q̄d aūt ex B. Dionysio Damasceno obijcitur, ꝙ ea q̄ de deo & creaturis ꝑdicantur, nō ipm̄ deū designāt, sed aliq̄d eorū q̄ sunt circa ipm̄, & q̄d nō est, ita videtur intelligendū ꝙ nō significāt deum pure & plene, prout est in seipso, sed prout in suis relucet effectibus, seu secundum quod cognoscitur ex eisdem, non quod significent quid creatum in recto, quamuis denotent tale quid in obliquo, & quod aptius negentur de deo, secundum quod nos ea concipere possumus. Attamen magna est differentia nominum diuinorum, & quamuis quædam designent deum secundum modum proprium sibi, non tamen talia intelligimus quoad significata, nisi quantum ad quia, non quo ad quid. Ex quibus rite pensatis & intellectis, soluuntur omnia obiecta præhabita. ¶ Denique, si cognitio inuitiua dicatur, qua res in seipsa, & quo ad suam quidditatem cognoscitur, mentaliterque videtur, dicendum est quod deum in hoc seculo non valemus intuitiue cognoscere. Si autem loquendo extētius,

Proclus. Tho. Aq. Philoso. Psalmo 50 2. Reg. 23

A extensius, dicatur in tuitiua cognitio, dum quid obiectiue agnoscitur, & quo ad essentialia sua
seu propria sibi, q̃uis non clare ac distincte, secundum quod in seipso est: potest dici quod in vi
ta hac cognoscimus deum etiam intuitiue, & quo ad quia est, non autem quo ad quid est, nisi
valde obscure & imperfecte. Nihilominus distictam de deo habemus, ita ꝙ multa de ipso co
gnoscimus quæ ei soli conueniunt: vt ꝙ est esse increatum, independens, purum, perfectum, &
penitus separatum, q̃uis ignoremus qd hoc sit. Hinc super librũ Boethij de trinitate Thomas Tho. Aq.
fatetur: De nulla re potest sciri an est, nisi aliquo modo sciatur de ea quid est, aut perfecte, aut cõ
fuse, secundum Philosophum in principio Phisicorum. Ex his quoq; apparet dicendum, ꝙ vltra Philosop.
& præter notitiam dei experimentalem, affectiuã & mysticam, haberi etiam potest iam de deo
notitia intellectualis, mystica, abstractiua & absoluta, iuxta modum prætactum, abstrahen
do ipsum esse ab omni prorsus imperfectione, accipiẽdoq; illud cum omnimoda excellentia,
nobilitate & perfectione ac perfectionali infininitate, quemadmodum etiam Alphorabius & Alphorab.
Auempothe dixerunt, ꝙ intellectus noster cognoscendo quidditates sensibilium ac materia Auempot.
lium substantiarum, abstractissime cognosceret quidditatem substantiæ separatæ: quorum
tamen opinio fuit non vera, quia ex tali sensibilium abstractissima cognitione nõ sciretur pro
pria & vltima differentia cuiuscunq; separatæ substantiæ, quemadmodum etiam ex prætacta
deitatis abstractiua contemplatione non agnosceretur quidditas esse diuini. Postremo pa
tere videtur ex dictis, quomodo deus dicatur innominabilis, ineffabilis, indesignabilis: quia
videlicet nullo nomine exprimi potest, quo clare & plene insinuari atq; intelligi possit, quid sit,
B & qualiter in seipso sit ens. Nihilominus numerabilia nomina sunt ipsius, quæ ipsum aliquo
modo, imo & varijs modis designant, quædam perfectius, quædam minus perfecte. Quod ve
ro in libro de Causis asseritur, ꝙ prima causa non narratur nisi per causas secundas, non est in Lib. Caus.
telligendum ꝙ nomina secundarum causarum proprie & vniuoce conueniunt causæ primæ,
sed ꝙ sicut cognoscitur per causas secundas, omni illarum imperfectioni tandem exclusa, sic
nominatur per eas, veruntamen per excellentiam infinitã.

CONsequenter quærendum, quid sit mystica theologia, & de eius subiecto atq; obiecto, QVAESTIO.
& an sit scientia: & si sic, an speculatiua, an practica. Multi itaq; eam definiunt, dicentes:
Mystica theologia est secretissima mentis cum deo locutio. Alij, ꝙ sit ardentissima diuinæ ca Theologiæ mysticę diffinitiones.
liginis intuitio. Quæ descriptio aptior videtur quàm prima. Non enim in mystica theologia
dirigitur iugiter sermo mentis ad deum, sed ipsa mentis in deum defixio, admiratio maie
statis, suspensio animi in lumen immensum ac æternale fruentissima ac quietissima, & transfor
matiua, seu absorptiua inspectio dietatis, est mystica ista theologia, præsertim si accipiatur pro
actu. Si autem sumatur pro habitu, realiter idem est quod præstantissimum donum spiritus
sancti, quod sapientia nuncupatur, sumendo sapientiam non vt est donum gratię gratis datæ
C de qua ait Apostolus: Alij per spiritum datur sermo sapientiæ. Sed vt est donum gratiæ gratũ 1. Cori. 12.
facientis supernaturale infusum, charitati inseparabiliter iunctum, de quo loquitur Isaias:
Requiescat super eum spiritus sapientiæ & intellectus. Quemadmodum etiam triplex est gra Isaiæ 11.
dus charitatis, ita & sapientiæ huius, quæ secundum gradum suum tertium ac supremum
est ipsa mystica theologia: quæ non est proprie scientia, prout scientia est habitus acquisitus, Theologia myst. an sit scientia.
aut etiam infusus informis, qui in speculatiuum practicumq; diuiditur: imo sapientia ista nũ
quam informis est, sicut nec charitas. Hinc sicut donum sapientiæ realiter ac subiectiue est in
intellectu, quamuis quantum ad suum extrinsecum complementum, quod est feruentissimus
amor, in voluntate ponatur, ita & mystica theologia, quod etiam constat ex hoc, ꝙ vocatur vi
sio, contemplatio, intuitio, interiorq; locutio: quæ omnia spectant ad intellectum, & in ipso
realiter esse censentur, quamuis aliqui videantur aliter æstimasse. Nam & Iohannes de Gerson Iohannes Gerson.
in lib. suo de mystica theologia ait, ꝙ theologia speculatiua est in intellectu, mystica in affe
ctu seu voluntate, cum tamen ipsemet dicat, ꝙ theologia mystica est experimentalis cognitio
de deo per amoris vnitiui complexum. Et rursus: Theologia mystica est sapiẽtia, i. sapida de
deo notitia, &c. Preterea cum mystica theologia sit donũ sapiæ scdm gradum suum supremũ, Theo. my. qbus cõpetat.
nõ inuenit proprie nisi in personis perfectis, quę p exercitia vitę purgatiuæ & illuminatiuæ ad
viã pfectiuã ac vnitiuã perducti sunt. Hinc coiter fertur, ꝙ myst. theologia consistit in vnione
cũ deo p ardentissimũ charitatis ardorẽ, in tñ ꝙ Henricus de Balma in lib. suo de triplici via,
asserit ꝙ vnio illa amoris intuitionẽ seu cognitionem intellectus pcedit. Cuius oppositũ in Volũtatis obiectũ qd.
lib. de contemplatione probatum est, cum & voluntatis obiectum sit bonum intellectum, id
est, intellectualiter apprehensum seu cognitum.

MOdo quæritur, an ad mysticā theologiam peruenerunt philosophi, & apparet ꝙ non, quia philosophoꝝ sapiā fuit insipida & informis, nec eñ charitatem habebāt. S. quoqꝫ Dionysius mysticam theolog. appellat Christianoꝝ sapiā, quia fidelibus, nō infidelibus condonat. Et respondendū, ꝙ meliores philosophi pſertim Plato & Socrates, & eoꝝ sequaces, erant virtutibus politicis, naturalibus, moralibus, acquisitis valde intenti, naturali quoqꝫ dei amori, ad quē cęteras ordinauerunt virtutes & actus illaꝝ. Qd Augustinus in lib. de Ciuitate dei p diuersa cap. ex vbis Platonis probat, quę alibi frequenter sunt allegata. Porro ad supernaturalē dei amorē, q charitas noïatur, sapiamqꝫ infusam, quę donū est spūs sc̄ti, nō peruenerunt: ideo nec ad mysticā theolo. sed ad aliquid simile, hoc est ad sapiam seu diuinoꝝ notitiā, quæ ex consideratione reꝝ creatarum ac ordinis vniuersi pōt acquiri, quę naturalis & philosophica nuncupat, in qua felicitatē hoïs speculatiuam cōstituerunt. Vñ & Aristoteles asseruit eādem speculationē optimi speculabilis, q etiam fassus est & exptus, ꝙ philosophia admirabiles habet delectationes in actibus suis. Denuo quoqꝫ acutius dixit, ꝙ vita nr̄a interdum ad modicū talis est, qualis est vita primi entis inuariabiliter. Hinc xv. de Ciuitate dei S. recitat Augusti. Summus deus (teste Apuleio) sic à Platone laudatur, ꝙ imbecillitate atqꝫ penuria humani sermonis exprimi nequit, & humano intellectu attingi vix pōt, & hoc à sapientibus, dum se toto ad hoc conatu pcinxerint: quibus nonnunq̄ velut in altissimis montibus rapidissimo coruscamine intermicans supcandidissimū lumen raptim apparet. Porro viri fideles, heroïci & pfecti longe sublimius mysticā theolo. sortiuntur, experiuntur, venantur per supnaturalia charismata spūs sc̄ti: qd & dupliciter accidere solet. Primo, per eoꝝ pparitionē, cooperationem & conatum, ad hoc dando seipsos ad abstractiōem à cunctis creatis, & ad feruidā vnionem cum deo, per recollocationē mentis suæ ad intra, & per affectuosissimā diuini inuocationem auxilij, & considerando inflammatiua diuini amoris. Scd̄o fit istud modo mirabiliori & eminentiori, quāuis forsan non magis meritorio semper, vcꝫ dum feruens amator absqꝫ conamine proprio præparationeqꝫ pręuia repente pręuenit, pręstringitur, inflammatur, & super se tollitur, cōtemplationisqꝫ luce exuberanter pfunditur, præoccupatur ac vincit, in tm̄ vt etiam si velit resistere, nequeat, neqꝫ euadere possit supergratiosissimi spirituum sponsi amplexum, à quo in regione luminis infiniti transfertur, in quo vere idem sunt regio ipsa & habitator. De his lib. de Consideratione, hoꝝ expertus deprompsit Bernardus: Quidam trahuntur, qui dicere possunt: Trahe me post te, nonnulli ducuntur, qui dicunt: Introduxit me rex in cellam vinariam. Alij rapiuntur. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animas suas. Secundi feliciores, qui ex voluntate sua confitentur domino. Tertij felicissimi, qui in profundissima dei misericordia, quasi sepulta arbitrij libertate, in diuitias gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, q spreto ac supergresso adminiculo rerum ac sensuum vsu, non ascensorijs gradibus, sed inopinatis instantaneisqꝫ excessibus feruntur in patrem ac dominum luminum, in quo & aliquādo non ad momentum tantum, sed & diutius detinentur in eleuatione tam supernaturali, mira, deifica, quousqꝫ sibimetipsis restituantur. Deniqꝫ quidam his raptibus anagogicis & amorosis excessibus assueti, de contemplatiuis exercitijs scriptitando, scd̄m spūs sui feruorē interdū scripserunt satis extense: qd alij qdam non aduertētes, illos immoderate & indiscrete reprehenderūt: quēadmodū & Iohan. pctactus in tractatu suo de myst. tholo. redarguit acriter nimis, & nō vere deuotiss. viꝝ innocētēqꝫ Iohannē Ruysbroick, ꝙ voluerit qūdā hæreticoꝝ renouare errorem in lib. suo de spūalibus nuptijs. Sic & redarguit inconsiderate quędā vba Iohānis Climachi. Et in opusculo de abstinētia ab esu carniū, psuadere conatus est, ꝙ Carthusien. nō peccaret mortalr carnibus vescēdo, qd in tractatulo de laude & approbatione ordinis Carthusien. euidenter à me est reprobatum, nisi in casu necessitatis extremæ.

Plato Socrates August. Esaiæ 11. Philos. Augustinus. Apuleius Plato Homines spūales bifariā rapiūtur in theologiā myst. Bernard. Cantico. 1. Cantico. 2. Lucæ 21. Psalmo 51. Gersōis temerariū de qdā iudiciū Climachus incōsiderate a Gersōe notatus

PERORATIO.

QValiter ad adipiscendū mysticę theologię culmē ordinatius ac cōpendiosius sit tendendū, nunc prout dn̄s dederit, breuiter tāgam: nempe de his in opusculis alijs ac pluribus locis multa cōscripsi. Summatim igitur pstringēdo, nil nos à deo rephensibilr separat & elōgat, nisi ppria culpa. Qui igit cupit deo approximare, ad amicitiā ei' ptingere, diuino amore succendi, ad diuinaꝝ illuminationū fulgores ptingere, mysticā theolo. gustare & expiri, deo familiaris ac intimus fieri, & tanq̄ secretarius & cōsiliarius ei' cōstitui, studeat incessanter in pn̄tia summi ac metuēdissimi iudicis sui, oïpotentis, cunctaqꝫ inspicientis, considerantis ac iudicantis dei, sollicite ambulare, timorate incedere, reuerentialr se habere, hoc ē, oēm ignauiā, acediā & torporē tanq̄ infernalia mala vitare, & ne deum suum offendat in aliquo iugiter cum ineffabili diligentia præcauere, præsentiā omnipotentis assidue intueri ac ponderare, & corām illo seipsum sępissime increpare dicendo: O tu miser & negligens, quomodo tam irreuerenter & intimorate, tam dissolute & infructuose habes te coram deo, cui exercitus cœli astat, psallit,

Theologus verusqꝫ sic fit probetur

A atq; obsequeretur cum tremore. Vbi est quod sanctus deprompsit Apls: Cum metu, timore, & tremore vestrã salutẽ operamini? Itẽq;: Seruiamus deo cũ metu & reuerẽtia. Cui cõcordans Psalmograph. Seruite, ait, dño in timore, & exultate ei cum tremore. Nonne dñs in suo obsequio despicit indeuotum, euomit tepidum, detestatur somnolentum & pigrum? Aspiremus cũ gemitu omni hora ad dominum, vehementer dolẽtesq; maiestati suæ immensæ tam imperfecte seruimus, tam instabiliter adhæremus, tam parum afficimur, sicq; imperfectum nostrum videant ac deplorent oculi nostri. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Certe talis cõpunctio huiusmodi spiritus nostri quotidiana scopatio, hęc aspiratio iugis ad dominum plus confert ad cordis munditiam, ad omnem gratiam impetrandam, ad mysticam theologiã degustandam, q̃ mille libros percurrere & studere. Quàm multę & magnæ vniuersitates in Christianitate fuerunt & sunt? quàm multa studentium milia fuerunt & sunt in illis? & tamẽ solus Thomas de Aquino ex illis canonizatus videtur, paucissimi alij. Cur hoc? nisi quoniã altiora se quæsierũt, & fortiora se scrutati sunt. Quæ autem deus præcepit ipsis, nõ debite seu nõ tam perfecte aduerterunt. Veruntamen oculi nostri sint semper ad dominum, ipsum toto corde feruentissime diligamus: ad quod certissime cito perueniemus, si iuxta modum prætactum coram ipso timorati, soliciti, custoditi fuerimus, atq; nosipsos non nisi in deo sapienter dilexerimus ac syncere, omnia æquanimiter tolerantes, hilariter patientes: per quæ à vitijs nostris purgari, deo placere, in sancta religiõe proficere possumus: hoc est, priuatum amorem, qui vere sui ipsius est odium penitus extirpare, subiectione & abiectione gaudere: non sequi Diotrephen, qui amauit gerere primatũ inter fratres, nec primũ illũ apostatam, qui traxit post se tertiam partem stellarum, sed vnicum illum magistrum qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, qui quæsitus vt promoueretur in regem, fugit: quæsitus vt ignominiosissimam & acerbissimam mortem subiret, sponte occurrit. Heu, heu, q̃ multi in sancta religione perdunt animas suas, ac pereunt in æternum: hi plane, qui in subiectionis statu locati, non satagũt iuxta suæ vocationis seu professionis exigentiam digne deo conuersari, proficere, reformari: & pro eo q̃ deberent de die in diem humiliores magisq; custoditi ac pauidi fieri, non verent nec erubescunt quotidie dissolutiores & seculariores animo effici. Porro his grauius dilabuntur & horribilius damnabuntur, qui in gradu præsidentiæ constituti, non audent præceptũ paternæ correctionis ac fraternæ correptiõis intrepide adimplere, nec sine personarum acceptione delinquentes, negligentes, pigros, somnolentos, verbosos & garrulos, impatientes ac duros debite increpare, hortari, disciplinare: & hoc timore carnali mundano, ne à statione sua expellatur, ne à suo ministerio deponãtur. Siquidem proprijs commodis, solita libertate, consueto honore priuari verẽtur. Hi cum morte fœdus percusserunt, malentes dei iniurias, animarum pericula, ac proprię salutis grauissima dispendia dissimulare, sufferre ac pertransire, quoniam in valle hac lachrymarum, in loco huius exilij humiliari ac subijci, & coram deo vere discutere, recognoscere & emendare seipsos. Heu quàm infelicissima & immensa est horum ambitio, insipientia, excæcatio? Redite pręuaricatores ad cor, & pensate quod sanctus dixit Gregorius: C Vnusquisque præsidens toties ad apostasiæ crimen collabitur, quoties præesse hominibus delectatur. Nunquid tales sunt mysticæ theologiæ capaces? Nos igitur horum abhorrentes consortia, detestantes exempla, fugientes vestigia, in omnibus verissime cognoscamus proprias nostras miserias, pefectuositates, irrationabiles motus, quotidianos defectus, multiplices quoq; excessus, & reuera innumerabiles culpas: ex quorum diligentissima consideratione, profundissime humiliemus, cordialissime contemnamus, assidue deploremus nosipsos, operibus pœnitẽtiæ strenue insistamus, carnem cum vitijs & concupiscentijs crucifigamus, virtutum profectui infatigabiliter insudemus: in indefessa recordatiõe, exercitatiõe, cõpassione, imitatione dominicę passionis, sit nostra præcipua philosophia: zelo diuini honoris, desiderio boni communis, generalis reformationis, saluatiõisq; omnium inextinguibiliter ardeamus.

Psalmo 2. · psalm. 118 · Ieremiæ 6 · Eccle. 3. · Matth. 22 · 3. Iohã. 1. · Apocal. 12 · Matth. 11 · Iohan. 6 · Iohan. 18. · Colossen. 2 · Isaiæ 28. · Isaiæ 64.

B

Ad laudem & gloriam omnipotentis, qui est super omnia deus sublimis & benedictus. A M E N.

CONCLVSIO PARAPHRASTICA DIVINORVM nominum ac mysticæ theologię.

TITE tot à me didicit Timotheus, quod nescio si qua nouerim theologica mysteria quæ ipse ignoret. Et inter cętera in symbolica theologia, quā eidem scripsi, diligenter & distincte ei exposui omnes illas scripturas, quæ videntur aliquid deo attribuere prodigialiter. Tales siquidem attributiones, nisi spiritualiter intelligantur, imprimunt duram incongruentiam imperfectis animabus, quando scilicet sancti patres sapientiam æternam secretius concipientes per quædam ænigmata occulta, & iuxta aliquas sensibiles proprietates transsumpta manifestant diuinam veritatem, quæ in se clausa est, & animis aut non, aut minus purgatis inuia. Vnde fit vt multi increduli sint his, quę tali modo dicuntur de diuinis mysterijs, quia intelligunt illa tanquam adiuncta sensibilibus signis, quibus describuntur. Ideo oportet ipsa mysteria ita declarare, vt in seipsis nuda & munda intelligantur. Quod faciendo fontem vitæ honoramus deum, ostendendo ipsum ad omnia sensibilia procedentē, dum per eadē cognoscitur quasi in seipsum refusum, vt in se fixe stantem, nec per processus seipsum relinquentem, & existentem veram & summam cognitionem omnium cognitionum, & semper per se operantem, & per opera sua etiam extremas mentes in se contemplandum & desiderandum reducentem. Tibi ergo & TIMOTHEO & alijs, prout possumus exponemus qualiter intelligendæ sint formæ & passibilitates, quæ significatiue attribuuntur deo: cum increduli ex talibus signis ad irrisionem inducantur, vt cum dicitur de supersubstantiali dei fœcunditate sub figura corporalis gnationis vel spirationis, vt ibi a Num-
a Isaiæ 66. quid ego qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit dominus? Et in psalmo: b Eructauit cor
b psal. 44
c psalm. 103 meum verbum bonum. Et c Emittes spiritum tuum & creabuntur. Et d: Spiritu oris eius ois
d psalm. 32
e Iohan. 3. virtus eorum. Et apud Iohannem e: Spiritus vbi vult spirat. Et f: Vnigenitus qui est in sinu pa-
f Iohann. 1 tris, ipse enarrauit. Et in Isaia g: Qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. Aut
g Isaiæ 46 sub figura plantarū pullulātium, vt in Ecclesiastico h: Quasi plantatio rosæ in Iericho. Aut ar-
h Eccle 24 borum, vt ibidem i: Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris. Aut surculorum, vt ibidem
i Eccle. 24
K Eccl. 24 k: Et inebriabo partus mei fructum. Aut florum, vt ibidem l: Et flores mei fructus honoris &
l Eccle. 24
m Cantic. 2 honestatis. Et in Canticis m: Ego flos campi. Et in Isaia n: Et flos de radice eius ascendet. Aut
n Isaiæ 11 radicum, vt ibidem o: Radix Iesse qui stat in signum populorum. Aut fontium, vt in Ecclesia-
o Isaiæ 11.
p Eccle. 1. stico p: Fons sapientię verbum dei in excelsis. Et in psalmo q: Apud te est fons vitę. Et apud Io-
q psalm 35
r Iohan. 4 hannem r: Fons aquæ salientis in vitam æternam. Aut splendorem, vt ad Hebręos s: Qui cum
s Hebræ. 1. sit splendor gloriæ. Et in Psalmo t: In splendoribus sanctorum. Et similiter de alijs figurati-
t psalm. 109 uis locutionibus scripturarum, quæ significant supsubstantialia dei inuisibilia, vel cum per fi- F
guras & formas sensibiles designantur prouidentiæ diuinæ prædestinationis, vt cum dicitur
v Deute. 32 in Deuteronomio v: Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. Aut earundem exe-
x psal. 103. quutiones per munera gratiarum, vt est illud in psal. x: Aperiente te manū tuā oīa implebū-
tur bonitate. Et y: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Aut manife-
y psal. 144.
z Lucæ 3. stationes, vt apud Lucam z: Pater in voce, spiritus sanctus in columba, filius in homine mani-
festatur. Aut essentię simplicitas in igne simplicissimo elementorum, vt in Exodo a: Apparuit
a Exod. 3 dominus in flamma ignis de medio rubi. Ignis enim est potenter actiuus, clare illuminatiuus & calefactiuus, iuxta trinam personarum æternarum attributionem. Aut virtutes, vt in psal-
b psal. 24. mo b: Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Et c: Deus iudex iustus, fortis & patiens.
c psalm. 7.
d Iob 12. Et in libro Iob d: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligen-
e Osee 13 tiam. Aut proprietates quorum animalium, vt in Osee e: Ego ero eis quasi leæna, & vt pardus
f psalm. 71 in via Assyriorum. Aut termini loci, vt in psalmo f: Et dominabitur à mari vsq; ad mare. Aut
g psal. 89. temporis, vt rursus in psalmo g: A seculo & vsq; in seculum tu es deus. Aut mansiones, vt in
h Isaiæ 56 Isaia h: Domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis. Et in Iohanne i: Ad eum ve-
i Iohan. 14. niemus, & mansionem apud eum faciemus. Et ibidem: In domo patris mei mansiones multæ
K psalm. 18 sunt. Aut processus, vt in psalmo k: Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Aut
l 1. Cori. 12 discretiones, vt est illud l: Diuisiones gratiarum sunt. Et m: Vnicuiq; sicut deus diuisit. Aut vni-
m Rom. 12 tiones, vt apud Iohannem n, Ego & pater vnum sumus. Vel discretio pertinet ad distinctio-
n Iohan. 10 nem personalem, & vnitio ad vnitatem essentialem, sicut tractatur in libro de Diuinis
o psalm. 32 nominibus. De hac discretione dicitur in psalmo o, Verbo domini cœli confirmati sunt. De
p Deut. 6 vnitione in Deuter. dicit, Deus tuus, deus vnus est. Aut coaptationem humanę figurę ad deū,
vt est

A Vt est illud in Canticis: q Lectulū Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. Et: r Egredimini filiæ Sion, & videte regē Salomonē. Et: s Caput eius aurum optimū. Et Isa. ait: t Gaudebit spōsus sup spōsam, & gaudebit sup te deus tuus. Aut ferarū, vt in Prouer. v Sicut rugitus leonis, ita & tremor regis. Et Ioel ait: x Dñs de Siō rugiet. Aut alioꝝ aialiū, vt ē apud Ieremiā: y Ego q̄si agnus māsuetus, q portatur ad victimā. Aut plantaꝝ, vt in Canticis: z Ego flos campi, & liliū cōualliū. Aut lapidū, vt in Apoc.: a Et q sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis & sardij. Aut ornatus muliebres, vt in Isaia: b Quasi sponsum decoratū corona. Et in Psal. c Amictus lumine sicut vestimēto. Aut b. barbaras armaturas, vt in Apoca. d Hæc dicit qui habet rhumphæā ex vtraq; parte acutā. Et in lib. Sapiētiæ: e Accipiet armaturā zelus illius, & armabit creaturā ad vltionē inimicoꝝ. Et in Psal. f Apphende arma & scutū. Aut artificiū formādi quaslibet figuras, vt apud Oseē: g Propter hoc dolaui in prophetis. Et in Iere. dr̄. h Nūquid sicut figulus iste nō potero facere vobis domus Israel? Aut cōflādo in igne, vt in Iere. i Frustra cōflauit cōflator malitiæ eoꝝ nō sunt cōsumptæ. Et in Isa. K Excuoquā ad purū scoriā tuā. Et l Excoxi te, sed nō q̄si argētū. Aut equos, vñ Habacuk: m Qui ascēdis sup eq̄s tuos. Et curr⁹, vñ ait Psal. n Currus dei decē milib⁹ multiplex. Aut thronos, vt dicit Daniel: o Aspiciebā donec throni positi sunt. Aut cibos, vt apud Iohan. p Cibus me⁹ ē vt faciā volūtatē patris mei. Et: q Cibū ego habeo mādūcare quē vos nescitis. Aut potū, vñ dr̄ in Can. Guttur tuū sicut vinū optimū dignū dilecto meo ad potādū. Et inebriationē, vt in Iere. ex psona dñi: s Factus sum sicut vir ebrius. Et dormitionē, vt in Psal. t Exurge, q̄re obdormis dñe? Et v Et excitatus ē tāq̄ dormiens.

B Aut crapulā, vt rursus in Psal.: x Et tāq̄ potēs crapulat⁹ à vino. Attribuit etiā deo in scripturis ira, vt iteꝝ in Psal. y Et iratus ē furore dñs in populū suū. Tristitia, vt in Gene. z Tactus dolore cordis intrinsecus. Iuramēta, vt in Psal. a Iurauit dñs & nō pœnitebit eū. Et in Gene. b Per memetipm iuraui dicit dñs. Et in Isa. c In memetipso iuraui, Egredieī de ore meo iustitiæ ṽbū. Pœnitētia, vt in Gene. d Pœnituit eū q̄ hoiem fecisset in terra. Maledictiōes, vt in Thre. e Maledixit dñs sctificatiōi suæ. Et in Mala. f Maledicā bñdixiōibus vestris. Insania, vt in Isa. g Ardēs furor ei⁹, & grauis ad portādū. Et cōminatiōes multæ siue ꝓmissiōes quæ ꝓprie videtʀ fuisse sophisticæ & nō cōpletæ, vt cū Ionas ait: h Adhuc q̄draginta dies, & Niniue subuerteī. Et q̄si pugna cū gygātibus, vt in Gene. i vbi legiī dñs q̄si cū cōsilio tractasse q̄liī ipsoꝝ opus destrueret q̄si timeret eos: quis ex forma ibi colligi possit q̄ ipsi parabāt machinā, nō ad alioꝝ iniuriā, sed ad ꝓpriā saluationē. Et q̄si cōsiliū dolosum, vt in scđo li. Reg. ibi legitʀ: k Quis decipiet Ahab? Et ṽba Cātic. quæ videī exprimere carnalē & materialē amorē, & inhonestas passiōes, vt cū dr̄: l Quia amore lāgueo. Et quæcūq; alia scripturæ testimōia ꝓsumpta sunt, ad designādū occulta mysteria p formas sensibiles. Et simplicia & impartibilia, p res compositas. Et infigurabilia, p figuras sensibiles. Quoꝝ signoꝝ q spūalē intelligētiā cognouerūt, inuenient ea plena cœlestibus & diuinis mysterijs. Nō eñ arbitramur q̄ hmōi sensibiliū descriptiōes p seipsis in scripturis cōtineant, sed ad significādū secretā & à multis ignotā spūalē intelligētiā, ea scilicet intētione vt ipsa spūalis intelligētia nō facile ꝑpedat ab immūdis, sed solū amatoribus sanctitatis reueleī q feruēt studēdo

C veræ sapiētiæ in sanctis signis reꝝ materialiū, abolita oī inepta & phātastica expositiōe p intelligētiā puræ veritatis & amorē bonitatis veræ trāseūt ad cōtēplationē simplicis & supnaturalis, & añ oīa collocatæ veritatis dictoꝝ signoꝝ. Præterea ad excusationē sensibiliū signoꝝ attēdendū est, q̄ duplex est traditio theologoꝝ de diuinis in sacra scriptura, quaꝝ vna est secreta & clausa quæ cœlestia & diuina mysteria sub obscuris figuris signat. Vñ ipsi⁹ impfectio indiget declaratione spiritualis intelligētiæ, iuxta cōgruētiā sensibiliū ꝓprietatū, qbus & animus prius impeditur, & tamen de inuisibilium cognitione suadetur, cum cœlestes animi animalium figuris designantur in Ezechiele & Apocal. & Oseæ. Alia autem euidēs & notior est & philosophica & naturali rationi acceptor quæ ineffabilia tractat quantum fieri potest euidentius, vt cum dicitur: In principio erat verbum. Et: Ego & pater vnum sumus, & in Psal. Laudate dominum omnes angeli eius. Et in Danie. Milia milium ministrabant ei. Et ista mouet & figit mentem in spirituales theorias inexplicabilibus mysteriorum exercitijs, neq; solum in testamento veteri sed etiam in nouo designantur cœlestia & diuina, per obscuras sensibilium figuras, vt in Apocalypsi: Sancti angeli designantur per lampades & per quatuor animalia, & ipse dominus Iesus sæpe in Euangelio legitur locutus fuisse parabolice. Vnde Matthæus: Absq; parabolis nō loquebatur eis, vt impleretur q̄d dictū est per prophetā dicentem: Aperiā in parabolis os meū. Et ipse sub formis sensibilibus se tradidit apl̄is in cœna. Neq; solū ꝓpter incōtaminatā cōseruationē sctōrū mysterioꝝ ab immūda multitudine cōgruit p formas sensibiles designare spūalia

Marginal references: q Can. 3. r Ibidem. s Ibidem. t Isaiæ. 62. v Pro. 20. x Ioelis. 3. y Iere. 11. z Can. 2. a Apoca. 4. b Isaiæ. 61. c Psal. 103. d Apoc. 2. e Sapien. 5. f Psal. 34. g Oseæ. 6. h Iere. 18. i Iere. 6. K Isaiæ. 1. l Isaiæ. 48. m Haba. 3. n Psal. 67. o Danie. 7. p Iohan. 4. q Ibidem. r Can. 7. s Iere. 23. t Psal. 43. v Psal. 77. x Psal. 77. y Psal. 105. z Gene. 6. a Psal. 109. b Gene. 22. c Isaiæ. 45. d Gene. 6. e Thre. 2. f Mala. 2. g Isaiæ. 30. h Ionæ. 3. i Gene. 11. k 3. Reh. 22. l Can. 2. Ezechi. 1. Apoc. 4. Oseæ. 13. Iohan. 1. Iohan. 10. Psal. 102. Danie. 7. Apoc. 4. Matt. 13. Psal. 77.

& diuina,sed etiam ideo,vt homo qui constat ex duabus naturis,scilicet anima rationali quæ D
simplex est in essentia & corpore composito iuxta vtriusq; naturæ suæ proprietatem illumine
tur diuinis cognitionibus,vt & mens eius puras & simplices & intimas sensibilium signorum
intelligentias segregate ab ipsis signis conspiciat & sensualitas eiusdem per naturæ suæ propri
etatem possibilitatem cooperetur mentali cognitioni,& sic ad diuina extendatur cum figura-
tiua signa scripturarum,ita sint ingeniose coaptata,vt & sensualitati cognata & connaturalia
sint ipsa spiritualis intelligentiæ velamina,& tamen congruenter significent puram & theolo-
gicam veritatem,quam sine velamine audientes quanto potest clarius exprimi cōciperent, q̄d
est,per hoc quod dicta signa imprimunt animo imaginem manuducentem ad dictam theolo-
gicam veritatem. Non solum autem sensibilia signa scripturarum,sed & totus ipse mūdus sen
Roma.1. sibilis,secundum quamlibet sui partem est quasi propositio significans diuina inuisibilia, iuxta
illud Apostoli:Inuisibilia dei per ea quæ facta intellecta conspiciuntur. Hinc est quod theolo-
gi quædam secundum capacitatem multitudinis & consuetudinem veteris testamenti de deo
tradunt,quædam autem pure & clare,quædam autem mediocri doctrina, quędam supermun
dana & perfectiua,& aliquando doctrinæ suæ materiam,assumunt à dictis historijs,vel sensibi
lium rerum proprietatibus,aliquando ab occultis theorijs siue intime sapientię spectaculis. Et
istæ differentiæ dispertiuntur secundum quod conuenit sacris literis & mētibus angelicis & hu
manis animabus. Sacra enim scriptura non habet historiam vacuam,sed in ea continet per to-
tum vnificam perfectionem intelligentiæ spiritalis siue tropologice,siue allegorice,siue anago-
gice. Ad remouendam ergo indebitam suspitionem quam de dictis symbolis concipit popu-
laris multitudo quæ suspitio mentes ligare videtur,ne ad veram intelligentiam perueniant, o-
portet nos ipsa signa inuestigando penetrare,& non inhonorare ipsa signa quæ sunt quædam
germina diuinarum scripturarum,& expressiones,& manifeste imagines secretarum & super-
Superfubstantialia. naturalium visionum. Nec solummodo diuina inuisibilia quæ supernaturalia sunt & simpli-
cia signis sensibilibus varijs in sacra scriptura designantur,vt cum dicitur deus ignis,& eloquia
Deute.4. Psal.118. eius ignita. Sed & angelici ordines qui intelligunt & solo intellectu cognoscūtur varijs formis
Prouer 30. sensibilium,describuntur & spiritualiter ignea vt in Psalmo:Qui facit angelos suos spiritus,&
Iere.23. ministros suos ignem vrentem. Oportet autem aliter coaptare proprietates ignis vel aliarum
materiarum supersubstantiali deitati,aliter autem diuinis prouidentijs intelligibilibus aut ra-
tionibus,& aliter angelis. Deitati quidem secundum causalitatem prouidentijs ipsius secundū
essentiam,angelis secundum participationem,& inferioribus varie secūdum singulorum pro-
portionem,quam diuina ordinatio singulis constituit. Et non oportet attendere dicta signa,
tanquam casu & sine,arte & confuse proposita,sed conuenienter singula coaptare,vt dictum ē,
siue causæ,siue essentijs,siue virtutibus,siue quibuslibet ordinationibus aut dignitatibus,quo- E
omniū dicta signa sunt manifestatiua. Et ne vltra quam conuenit epistolam extendamus, exe-
quamur deinceps quæstionem quam per epistolam nobis exposuisti,scilicet de domo & conui
Prouer.9 uio sapientiæ,de quibus tractatur in Prouerbiorū libro. Dicimus igitur quod omne alimentū
quod perfectiuum effectum habet huiusmodi,adimplet enim imperfectionem & indigentiam
eorum quæ aluntur,& infirmitatem ipsorum curant,& vitam seruat,& reflorere facit & reno-
uat,& viuificum illis beneficium donat,& omnino à tristitia & imperfectione liberat,& lætiti-
am ipsis & perfectionem largitur. Recte igitur supersapiens & vere bona dei sapientia dicitur
Prouer.9. Can.7. in scriptura sacra statuere cratherem,vbi nos habemus proposuit mensam,vel in Cāticis:Cra-
ther tornatilis,& propinare potum suum sanctū & sublimius his proponere sua fortia alimen
Hebræ.5. ta,scilicet solidos cibos. Vnde ibidem legitur:Immolauit victimas suas. Et infra:Venite & co-
Prouer.9. medite panem meum,Et dicitur benigne offerre se amatoribus suis,& cum publica denuncia-
tione dicens:Misit ancillas suas vt vocaret ad arcem. Vt ergo ex prædictis colligitur diuina sa-
pientia duplex alimentum proponit. Vnum forte & manens. Aliud humidum & profusum.
Nomine ergo Cratheris intelligitur diuinaq; distributio bonitatum,notatur autem in crathe-
re quod rotundus est & patulus:dicitur etiam tornatilis. Apertio eius, significat aperte exten-
tam ad omnia simul diuinam bonitatem. Rotunditas significat æternam eius prouidentiā oīa
circumeuntem,& complectentem,carentem principio & fine. Quod autem crather tornatilis
mouetur in loco & non de loco,& ita simul mouetur & figitur,significat quod dei sapientia ad
omnia procedit,& tamen semper in seipsa manet,& figitur immobili identitate,& penitus in-
gressibili in seipsa singulariter collocata. Quod autem sapientia dei dicitur ædificare domum
sibipsi,& in eadem alimenta fortia & potus & cratherem,vt dictum est,his qui diuina recte in-
telligunt,insinuat quod perfecta dei prouidentia causa est omnium,& ad omnia procedit,& in
omnibus

A omnibus est,& continet omnia,& tamen ipsa in seipsa tanquam propria domo manens in eo quod excedit omnia,nihil est in aliquo,& secundum quod nihil est segregatur ab omnibus, ipsa in seipsa eodem modo,& æternaliter existens & stans & manens,& secundum eadem semper& eodem modo se habens,nunquã extra se facta,neq; à propria collocatione & immutabili mãsione & essentia deficiens,sed in seipsa omnes & perfectissimas prouidentias optime operans & in omnia proueniens,& in seipsa manens & stans & semper mota & neq; stans neq; mota, sed vt ita dicam prouisiuas operationes & mansiones in prouidendo connaturaliter simul & supnaturaliter habens. Restat autem quærere quid sit alimentum,forte & quid humidum. Ista enĩ duo dare simul & prouidere dicitur sapientia. Puto ergo quod forte alimentum signat intellectualem & manentem perfectionem & immutabilitatem secundum quam diuina intelliguntur,& per firmam & fortem & vnitiuam & indiuisibilem cognitionem ab intellectualibus mẽtis sensibus percipiuntur,quibus illorum sapientissimus Paulus Apostolus ex ipsa sapientia accipiens vere forte alimentum tradidit in familiaribus doctrinis,sicut ipse dicit:Sapiẽtiam loquimur inter perfectos. Humidũ vero alimentũ,signat cognitiõem dei ad se* misericorditer manuducentis imperfectos iuxta ipsorum capacitatem quam in sua simplicitate non capiunt. Et hęc doctrina liquido nutrimento comparatur,quia sicut res liquida prompte & cito fluit vndiq;, & per varia diuiditur:ita hæc doctrina capitur à multitudine& per plurima signa variatur. Vñ comparatur rori, aquæ,lacti,vino & melli. Rori & aquæ propter virtutem vitæ generatiuam. Lacti,propter vim augmentatiuam. Vino,propter vim reuiuificatiuã. Melli propter vim mũB dificatiuam & seruatiuam. Hæc enim spiritualiter donat copiose diuina sapientia amatoribus suis,& horum alimentorum affluentiam eis indeficienter largitur & superemanat. Hæc autem largiri est vere alere,& propter ista dicuntur scripturæ sacræ & viuificatiuæ & puerorum nutritiuæ & perfectorum perfectiuę. Secundum huiusmodi alimentorum intelligentiam deus qui est omnium optimus dicitur inebriari,propter abundantiam spiritalis alimenti superãtem omnem plenitudinem & intellectum. vel potius,quia ipse habet perfectam & ineffabilem & omnino immensurabilem bonitatem. In nobis siquidem ebrietas in malo dicitur,scilicet incommensurabilis adimpletio & excessus mentis & sensuum. Deo autem attribuitur ebrietas in bono,quæ non est aliud nisi superplena omnium bonorum incommensuratio,præexistens in ipso secundum causam. Sed & per excessum sciendi qui consequitur ebrietatem,oportet intelligere in deo excessum qui est super omnem intellectum,secundum quem deus segregatur ab intellectu & ab omni quod intelligit vel intelligitur,& ab ipso esse,& simpliciter ab omnibus quæcũque sunt. Dicitur ergo deus inebriatus & excessum passus,in eo quod his omnibus superemínet excedendo omnem incommensurationem,& est iterum extra & super omnia suppositus. Horum consideratione moti iuxta consimilem modum accipimus conuiuium sanctorum in regno dei,de quo legitur:Faciet illos discumbere,& transiens ministrabit illis. Quibus verbis significatur communis quædam & consentanea communio sanctorum in diuinis bonis,& specialiter ecclesiã sanctorum primitiuorum descriptorum in cœlis,& generaliter spiritus iustoC rum omnibus bonis perfectos,& omnibus bonis adimpletos reclinationem à multis laboribus,& vitam sine læsione,& diuinam conuersationem in lumine & regione viuentium adimpletam omni delectabili & sancto affectu,& copiosam donationem copiosissimorum & beatissimorum bonorum in patria,secundum quam sancti adimplentur plena & vniuersali lætitia. Et hoc est quod legitur dominus Iesus lætari & facere sanctos discumbere,& ministrare eis æternam quietem,& omnium bonorum adimpletionem eis dare & infundere. Somnus aũt deo attributus,signat ipsum esse segregatum etiam ab electis,& omnibus incommunicabilem per excessum. Vigilia autem in eo signat attentionem ipsius ad prouidẽdum indigentibus per disciplinam aut saluationem. Multa siquidem signa theologica hic à me prætermittuntur,quę ex dictis conijcies,quæ & tractaui in symbolica theologia,vnde superfluum videtur hic eadem iterare tãquam noua,licet cognoscamus esse bona. Hic ergo epistolam finiemus,cum plura exposuerimus quam tuæ literæ postulauerunt. Ad intellectum autem eorum quæ hic prætermittimus,totam ipsam nostram symbolicam theologiam mittimus tibi,in qua inuenies & sapientiæ domum mysticam,& columnas septem discretas,& forte alimẽtum ipsius diuisum in sacrificio & pane. Et quæ sit dei ebrietas,quæ crapula,& etiã ea quæ hic dicta sunt breuiter,ibi diffusius tractantur & euidentius discernuntur. Et in libro illo vt breuiter comprehendam est ars inueniendi omnes symbolicas theologias iuxta consonantiam scripturarum.

LIBRI DE MYSTICA THEOLOGIA FINIS.

Ad Ec

Marginalia: 1.Cor.2. (at "Sapiẽtiam loquimur"); * vniformiter; Deute.32. Eccli.; 1.Cor.3.; Hebræ.5.; Can.1.; Isaiæ.50.; Psal.18.118.; Ezechi.3.; Apoc.10. (beside lines of the B section); Lucæ.12 (at "Faciet illos discumbere"); ibidem (at "facere sanctos discumbere"); Prouer.9. (at "sacrificio & pane").

AD ECCLESIASTICAM HIERARCHIAM DOcti cuiſpiam hominis Appendix, decẽ dominicæ orationis partes, decem eccleſiaſticæ Hierarchiæ ordinibus eruditiſſime accommodans. D

PONTIFICES

I Pater noſter qui es in cœlis

SACERDOTES

II Sanctificetur nomen tuum.

DIACONI

III Adueniat regnum tuum.

SVBDIACONI

IIII Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra.

MINISTRI

V Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

MONACHI

VI Et dimitte nobis debita noſtra.

PLEBS SANCTA

VII Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. E

ENERGVMENI

VIII Et ne nos inducas in tentationem.

CATHECVMINI

IX Sed libera nos à malo.

OMNES SIMVL ECCLESIASTICI GRADVS

X Amen.

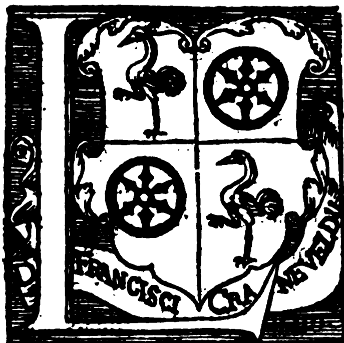

Luc. 11. Legimus in Luca: Cum eſſet Ieſus in quodam loco orans, vt ceſſauit orare: dixit vnus ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare: ſicut docuit Iohannes diſcipulos ſuos. Et ait illis: Cum oratis dicite: Pater, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Panem noſtrum quotidianum, da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata noſtra. Siquidem & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem. ¶ Nos vero: quia in ea oratione, duæ particulæ deſunt (ſcilicet: Fiat volũtas tua, & hæc Sed libera nos à malo) potius eandem orationem ex Mattheo depromemus. F Mat. 6. Cum (inquit dominus) oratis: non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis & in plateis viarum ſtantes, orare: vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem cũ oraueris: intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio: ora patrem tuum in abſcondito. Et pater tuus qui videt in abſcondito reddet tibi. Orantes autem, nolite multum loqui: ſicut Ethnici faciunt. Putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pater veſter: quid opus ſit vobis antequam petatis eum. D. Diony. ¶ Sic ergo vos orabitis: Pater noſter qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Panem noſtrum ſuperſubſtantialem, da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra. Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentatiõem. Sed libera nos à malo. Hanc ergo dominicam orationem rite in nouem partes diſtributam: ſingulis eccleſiaſticæ hierarchiæ ordinibus ſacriſque functionibus aptabimus. ¶ Sicut enim à diuo Dionyſio angelica illa primaria functio (quæ in deum per ſe ac ſine medio: ſacris aſcenſibus prouehitur) in nouem beatiſſimos ordines perpulchre digeſta eſſe oſtenditur: ita & eccleſiaſtica quoque ſiue humana inſtitutio (quæ ſecũdo loco poſt angelicam perque traduces angelos in deum nititur) ad illius imitationem: in ter trinos gradus congrue diſtributa eſſe ab eodem demõſtratur. Seraphin. Pontifices. ¶ Seraphico quippe ordini reſpondere pontifices tradit: cum primatum illos in omni ſacra hominum functione gerere pronunciat. Cherubin. Sacerdotes. ¶ Sacris deinde Cherubin ſacerdotum ordinem confert: quibus ſecundas partes in eccleſia tribuit. ¶ Eminentiſſimos dein thronos à ſuadiſſa miniſtrorum inſtitutione in terris explicari contendit: dum tertio eos gradu in eccleſiaſtica functione collocat. Quia tamen per miniſtrorum ordinem cæteros quoque inferiores gradus (qui

in ipſis

A in ipsis templis ministerium aliquod ex offitio adepti sunt)complectitur,veluti quos nunc dyacones,subdiacones,ostiarios,clauigeros,aliosq; huiusmodi,ideo nos ad complendum humanæ totius functionis nouenarium,ipsum ministroꝝ ordinē aliter diducimus,in dyacones,subdiacones, & inferiores gradus, quos nunc minores ordines appellare solent. ¶ Dyacones igitur tertio in gradu collocamus, eosq; thronoꝝ sacratissimę functioni conferimus. ¶Subdiacones vero quarta sede collocatos,potentissimis dominationibus coaptamus. ¶ Ad eos qui minoribus ordinibus initiantur vno nomine ministroꝝ complectentes,honestissimis virtutibus quinto loco comparamus. ¶Sub autē ministroꝝ ordine,monachica institutio à diuo Dionysio stabilitur,quæ sexto in loco sublimes ipsas potestates imitatur. ¶Monachico cetui succedit sancta plebs piusq;,vt ait,populꝰquē summos ipsos principatꝰcōgrue emulari asserimus. ¶Sanctam plebem,sequitur pœnitentium,turba quos energuminos vocat, qui quāquam pro merito perfectissimis archangelis conferri nequeant,illis tamen sola numeri & supputationis graduū causa(octauo inquam loco)respondere probentur. ¶Extremi omniū sunt cathecumini,quos diuinoꝝ mysteriorum ex toto rudes & nondum sacræ alicuius rei participes esse Dionysius ostendit.Hi pariter,quāquam purgatissimis angelis digne conferri nequeant,esto tamen numerotenus nono ve gradu illos quomodolibet emulentur. ¶Ad hunc ergo modum ecclesiasticæ toti hierarchiæ(ad angelicæ functionis instar in nouē gradus diductę)dominicā orationē accommodare studuimus,cuius interpretatiūculam pro modulo nostro aggressi,de ea per singula capita partesq; dicemus.

Throni. Dyacones. Dñatiōes. Subdiacōes. Virtutes. Ministri. Potestates. Monachi. Principat⁹. Plebs sancta. Archāgeli. Energumeni. Angeli. Cathecumini.

PONTIFICES

B Ater noster qui es in cœlis

¶Expræssit dominus sacræ ipsius orationis accidentia qualitatē & quantitatem, priusquam eiusdem prompserit substantiā.Dixit imprimis,tu cū oraueris, intra in cubiculū tuū.Et clauso ostio,ora patrē tuū in abscondito. Deinde subiunxit. Orantes autē nolite multū loqui.His em̄ dictis edocuit gemina esse orationis accidentia,qualitatē(ꝙ inquā occulta)Quantitatē vero,quod breuiloqua esse debeat.Postremo ipsius orationis substantiam,sacro ore profudit dicens. Sic ergo vos orabitis:Pater noster qui es in cœlis. Hæc em̄ particula & sequentes ad ipsius orationis substantiā spectant.Cęteꝝ eiusdē substantia sine quantitate proferri non potuit,vtpote cū ex natura sui habeat oratio, ꝙ breuis sit vel longa.Prolata tamen est sine qualitate,quādoquidē haud ex suaipsius natura,sed ex nobisipsis habeat oratio,quod aut in abdito aut in aperto profertur. ¶Proposuit igitur nobis dominus orationē breuem,vt cætera om̄is nostra oratio ad huius imitationē à nobis concinne struatur atq; limitetur.Sed quēadmodū accidit arcu sagittam excussuris, ita & nobis accidere debet orare volentibus.Illi quippe directam oculoꝝ aciē in signū aliquod intendunt,nec vspiam auertere audent,quoad in illud sagittam excusserint.Ita & orantes oportet imprimis mētis acumen in deū intendere,nec vsq; auerti permittere quoad consummata sit finitaq; oratio. Leuaui em̄ (inquit scriptura)oculos meos in montes vnde,id est,é quibus montibus cœlestibusve thalamis veniet auxilium mihi. ¶Propterea & dominus ipse (qui nobis propositus ac datus est in exemplū)cum aut patrem oraturus erat aut sanitatem cuipiam redditurus, solebat eleuatis in

Matt.6. Gemina orationis accidentia.

C cœlum oculis sursum intendere,nec incassum,hoc est in aera,sacra orationis verba effundere, sed ad ipsius patris fontane deitatis personam,veluti sagittam ad signum, oculatissimus pijssima præcamina dirigebat. Quemadmodumcum dixit: Confiteor tibi domine pater cœli & terræ,quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,& reuelasti ea paruulis,ita pater,quoniam sic placitum fuit ante te.Similiter & in suscitatione lazari.Eleuatis enim Iesus sursum oculis dixit:Pater gratias ago tibi,quia audisti me.Et cum item penderet in cruce,ignoscens infectoribus suis:Pater ignosce illis,quia nesciunt quid faciunt.Et sursum sacram animam efflaturus:Pater in manus tuas cōmēdo spūm meū. ¶Cū ergo illū q naturalis dei filius ē,ac p̄uium totius instituēdæ nr̄æ vitæ signaculū,nos dei filij adoptiui p oīa imitari studeamꝰ,docemur ab eo in p̄sentis oratiōis exordio,haud q̄q̄ in incertū,aut in lacera effundere oratiōis verba,sed eleuatis sursum mētis oculis,mitissimū ip̄m patrē,à quo & oē donū & spiritale robur p̄stolamur,religiose atq; humiliter affari dicētes:Pater noster q es in cœlis.Quotq̄t enim dei filiū in terris receperūt,quotcūq; in eū crediderūt,hi accipiūt ab eo potestatē filij dei & fieri & vocari. Si ergo accipiūt ab eo potestatē filij dei fieri,vtiq; & potestatē accipiūt deū ip̄m pie inuocādi,nō iā vt dominū,sed vt clemētissimū patrē.Ipse enim filiꝰ dei, nos neutiq̄ dixit eē seruos,qa seruus inquit, nescit quid faciat dominus eius.Nec seruus hæres efficitur,neq; manet in domo inæternū. Verum nos potius vocauit amicos,quia omnia quæcunq; audit à patre, nota fecit nobis. Introduxit

In oratiōe necessaria mētis in deum directio. Psal.120. Psal.11. Iohan.11. Matt.27. Lucæ.23. Matt.6. Iohan.1. Iohan.15. Iohan.8. Iohan.15. Can.2.

duxit item nos in cellaria sua: vt in illis perfruamur immortalitate. Claritatem suam dedit D nobis: fecitq; naturalium suorum bonorum cohęredes. Et sicut nos ex seruis trãstulit in filios: ita & deum ipsum ex domino conuertit in patrẽ. Conciliauit prius iratum, placauit offensum: coniunxit separatum. Scidit velum. Abstulit interstitem illam nubem: de qua Ieremias dicit: Opposuisti nubem tibi, ne transiret oratio. ¶ Finge etenim prius aut hominem ipsum, aut deum ipsum, aut certe vtrunque, circũdatum tectumq; nube antea fuisse, ac delituisse in tenebris. (Nempe & deus ipse dicitur tenebras posuisse latibulum suum. Et prisci quoq; patres, sub nube à beatissimo Paulo fuisse prædicãtur) hoc pacto: aut vnius, aut duarum nubium interstitiũ, totis prioribus seculis humanitatem à deo diremit abiunxitq;, prohibens ne & in deũ scanderet humanitas: & ne mentis humanę oculus: suum deum agnoscere conspicariq; posset, hominis quoq; ad deum fusa oratio: geminis hisce nubibus (tanquam imperuijs obscurisq; obicibus) intercludebatur, ne exaudiretur à deo, neve vsque in deum perlata, illum in miserationem nostri pulsaret, cieret, commoueret. ¶ Ad quid igitur filium dei aduentasse in mundum credimus, nisi vt hic ambarum huiuscemodi nubium pessulum dissiparet? quo nuda humanitas, nudam pariter attrectaret palparetq; diuinitatem, quo imperturbatus humanę mentis oculus discussis nubibus, syncerum pariter purumq; diuini solis iubar contemplari sufficeret. ¶ Quemadmodum si rursum intellexeris in hoc mundo duorum hominum immortales animas, quæ dum ambæ proprij corporis amictu conteguntur: altera alteri nuda syncera, puraq; (vti est) patere prohibentur. Deinde resolutis earum corpusculis, easdem imperturbatas ac nudas vti sunt in mutuum venire complexum, & vtramque alterius liquido agnoscere intueriq; decorẽ. E

Iere.31. Analogia nubium. Psal.17. 1.Cor.10.

Hoc pacto intelligere sufficies dei filium diremisse chaos litemq; peccati: quæ erat inter deum & humanum genus ab initio. Diuinas quippe tenebras conuertit in lucem. Humanam quoq; nubem, hoc est ignorantiam, in scientiam totiusq; veritatis agnitionem pariter transtulit. Separata prius extrema (deum inquam & hominem) coniunxit. Immortale inter ea fœdus sanxit. Statuit grata vtrinque commertia: vt hinc, hoc est ab homine manans oratio, nullo medio obsistente perferatur vsq; in deum. Illinc vero, id est, à deo: largissima gratiæ dona (pro orationis fœnore) mox homini redderentur. Transtulit dei filius ipsa extrema (deum inquam & hominem) aliquo pacto in contraria. Nam deum, qui natura in cœlis est, in terras ipse deuexit. Et hominem cui natiua est terreno in orbe sedes, in cœlũ reportauit. Et nõ modo hoc, sed & in eo factum est vt deus esset homo: & vt homo esset deus. Hæc em̃ in vnitate personæ Christi (quæ est diuinæ humanæq; naturæ integra inconfusaq; complexio) palam veritatem suam recipiũt. ¶ Vnde fit vt persona Christi sit verissima clauis merumq; commertium intelligibilium & sensibilium, vtpote per quam intelligibilia in sublunaribus, & sensibilia in supercœlestibus fieri nata dinoscuntur.

Matth.3. Persona Christi intelligibiliũ & sensibilium cõmertium.

SACERDOTES

Anctificetur nomen tuum, F

¶ Prior propositio: duntaxat diuinam & substantiam & sedem pulsitauit, nihil adhuc aut tribuens deo, aut expetens ab illo. Substãtiam quidẽ exciuit his verbis: Pater noster. Pulsauit vero & diuinam sedem sequentibus verbis: qui es in cœlis. Vt enim sacra canunt eloquia. Cœlum cœli domino, terram autem dedit filijs dominum. Nã quamquam deus sit vbiq;, præcipuam tamẽ illi honestioremq; sedem tribuimus in cœlis, quẽadmodum & rationalem animam quæ toti corpori inest, honestius in corde residere prædicamus. Hominibus vero natiua sedes tribuitur in terris, quorum cum mansio sit extera & adulterina à cœlesti mansione, opus est vt è longa peregrinatione in patriam remeare volentes, fores imprimis paternæ domus pia oratione pulsitare incipiant, & non modo hoc, sed & inhabitantem intus patrem nominatim citent, idq; non temere: quemadmodum virgines fatuę, quæ irreligiose dixerunt. Domine domine aperi nobis: audieruntq; ideo iratum dominum dicentem: nescio vos. Sed sicut filius ille qui per lemargiam cuncta postquam assumpserat ad patrem redijt, confidens quidem in paterna clementia: sed tamen ob & religionẽ & patris honorem: veritus sese appellare filium dixit. Domine, nõ sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Quid enim obsecro hic ob humilitatem à patre audire meruit? Cito inquit proferte stolam primam: & date annulum in manu eius, & occidite vitulum saginatum: & epulemur & manducemus quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuetus est. Ecce enim filium eum vocat, qui vt seruus recipi & introduci præcabatur. Filio quoque alij maiori de agro redeunti: dixit: Frater tuus hic mortuus erat & reuixit, perierat & inuetus est. Fratrẽ eius illum appellans: quem etiã vt filium exceperat. ¶ Sed percunctabitur aliqs an sicut Christi

Psal.113. Matt.25. Quãta cũ humilitate deus exorãd9. Lucæ.15. Percunctatio

filij dei

A filij dei oratio fiebat in terris ad solam patris personam: ita & oratio nostra qua inchoamus dicere: Pater noster, fit pariter ad solam patris personam discrete referenda, & non potius ad totam diuinam substantiam, siue ad totum deum coniunctim & sine discretione personarũ sumptum. ¶ Dicimus Christum dominum cuius diuinitas vna erat (quippe secunda) é tribus personis sacratissime trinitatis, omnem suam orationem ad suum patrem, id est, ad fontanã ipsam primogenitamq; deitatem direxisse, & non ad seipsum neq; ad spiritum, neq; coniunctim ad deum totum nisi fortassis secundum naturam sui humanam: quæ diuinę sublimioriq; naturæ per omnia subdebatur. Hoc enim pacto Christi humanitas, orationem ad patrem & ad filium & ad spiritum atq; ad deum ipsum coniunctim fundere potuit, cum nihil differat substantia humanitatis Christi à cæterorum hominum humanitate, præter id quod deo coniuncta fuit, quod de virgine nata, quod munda ab omi peccati macula, & ex consequenti per se siue natura immortalis. ¶ Ac cæterorum orationes hominum, quintuplici modo absoluũtur. Aut eñ peculiariter ad deum patrem fiunt, vt cum dicimus: Pater de cœlis deus, miserere nobis. Aut ad filiũ, vt hæc: Fili redemptor mũdi deus, miserere nobis. Aut ad spiritum, vt: Spiritussancte deus, miserere nobis. Aut simul ad vniuersam trinitatẽ, vt: Sancta trinitas vnus de⁹ miserere nobis. Hęc eñ oratio fit ad totam quidem diuinam substantiam, sed sub discrimine atq; explicito numero trium personarũ. Aut deniq; ad deum totum coniunctim, & sine expressione interni numeri nostra dirigitur oratio, vt hæc: Miserere mei deus secũdum magnã misericordiã tuam. Aut: Deus misereatur nostri & benedicat nobis, vel Domine exaudi orationẽ meam, & clamor meus ad te veniat. Hæ eñ nouissimæ orationes, neq; peculiariter ad aliquam personarum, neque ad deum totum sub expressiõe interni eius numeri, hoc est trinitatis triumve personarum, sed ad eundem vnice coniunctimq; sumptũ à nobis pie funduntur. ¶ Præterea sunt & aliæ quędã orationes, quæ ipsi Christo secundum vtranq; ipsius naturam, à nobis sacratius dicantur. Alię que ad latus, aut angelis, aut nonnullis sctorum offerri solent. Vnde fit vt in totũ duplex sit oratio. Alia directa, Alia indirecta siue reflexa. ¶ Directa est qua deus ipse vel Christus sine medio à nobis interpellatur. ¶ Indirecta vero, quæ sanctos tam angelos quam homines interpellat, vt illi deum nobis siue Christum conciliare dignentur. Hæc enim oratio, propterea reflexa dicitur, quia per eam sanctos præcamur non simpliciter, vt ea munera quæ petimus ipsi largiãtur, sed vt nobis ea elargiri à deo expostulent. Oramus eñ eos, vt orent pro nobis. Hoc autem de deo dici nequit, vtpote qui eminentiorẽ non habet quem deprecetur, sed eum ipsi interpellamus tanquam vnicum & solum omium munerum nostrorum autorem benignumq; largitorẽ. ¶ Directa oratio non habet obliquam siue reflexam. Reflexa tamen directam semper habet annexam. Nam qui sanctum quẽpiam precatur, deũ sibi medio huius sancti conciliat. Duæ igitur ibi accidunt orationes, prima hominis ad sanctum aliquem, quæ indirecta vocatur. Secũda vero sancti ipsius ad deum, quã constat esse directam. ¶ Primã orationẽ fundit homo propter seipsum, non tamen ad deũ. Secundã fundit sanctus ad deum, non tamen propter seipsum sed propter hominẽ, qui adhuc in mundo conuersatur. ¶ Directa oratio fit à principio ad finẽ sine medio: vt ab homine ad deũ. Aut à medio ad finem, vt ab ipsis sanctis ad deum. Indirecta vero fit ab imo ad mediũ, vt ab homine peccatore ad cetum sanctoꝝ. Est eñ finis & summum totius orationis obiectũ: Deus Medium Sancti. Principiũ & vltimũ siue imum, homo adhuc in terris degens. ¶ Recta oratio præcipue sanctoꝝ est, & eorum qui nullo peccati pessulo à deo diuiduntur, quiq; tanquam coniuncti deo, ad illũ verba familiarius dirigere audent, & ab eodẽ facile exaudiuntur. Obliqua vero oratio eorum est, quos tetra peccati labes dissimilitudinisq; permixtio à deo alienos efficit, & qui haud aliter quam per sanctoꝝ mediũ, possunt deũ habere propitium. Obliqua quippe peccatoris ad quẽpiam sanctoꝝ oratio directa infert sancti illius ad deũ, pro eo precamina. Deinde ex obliqua pœnitentis & recta sancti alicuius prædirecta elicitur peccatoris iamiam mundi à labe ad deum oratio.

Respõsio.

Cęterorum hominũ orationes quĩtuplici mõ fiunt.

Alij orandi modi.

In totũ duplex oratio.

DIACONI

Adueniat regnum tuum.

¶ Aduerte obsecro benigne lector quam concinnum seruet ordinem dominica oratio. Prima quippe propositio, Pater noster qui es in cœlis: omium est absolutissima, nihil (vt diximus) aut tribuens deo: aut expetens ab eodem. Nam dũtaxat & deũ nominatim exciuit: & cœlestis ipsius domicilij fores propulsauit. Propterea rationabile est illam summis pontificibus decenter attribui. Hi enim in humana hierarchia, longe præ omibus ipsi deo propinquare, & ante illũ angelico more astare dicuntur. Insuper & illum oculos attollere, noiare excitareq; eundẽ, ac propemodũ foribus instare domicilij sancti eius ex of

ficio & pio sui instituto habent. ¶ Secunda vero propositio quæ est: Sanctificetur nomen tuũ, iam proprie particularior esse incipit. Hæc eñ tametsi nihil ab ipso deo expostulet, illũ tamen in primis collaudandum sanctificandũq; præcipit. Inquit enim sanctificetur nomen tuũ, hoc est sanctum habeatur, magnificetur, collaudetur, prædicetur. Extollatur in om̃i terra. Hi siquidem qui assumunt nomen dei inuanum, non illud sanctificant, sed magis irritant, habentq; ludibrio nomen dei, quod tamen quanto in honore quantoq; cum tremore in oĩm ore habendũ sit, docet id Mala. ꝓpheta: Filius honorat patrẽ, & seru⁹ dñm suũ. Si ergo pr̃ ego sum, vbi ẽ honor me⁹? Et si dñs ego vbi ẽ timor meus? dicit dñs exercituũ ad vos ó sacerdotes, q despicitis nomen meũ? Et dixistis in quo despeximus nomen tuũ? Offertis super altare meũ panem pollutũ. Non est mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituum, & munus nõ suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsq; ad occasum, magnum est nomẽ meũ in gentibus & in omni loco, sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gẽtibus dicit dominus excercituum. & vos polluistis illud. ¶ Similiter & paria docet id Ezechiel: Et ingressi sunt ad gentes, & polluerunt nomẽ sanctum meum, cum diceretur eis, populus dei iste est, & de terra eius egressi sunt. Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in gentibus ad quas ingressi sunt. ¶ Et paulo post, non propter vos ego faciã domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. Et sanctificabo nomen meum magnum, quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. Moyses quoq; & Aarõ, nõ ne non meruerunt ingredi terram promissionis, fluentem lacte & melle, quia non sanctificauerũt deum coram populo, ad aquas contradictionis in cades? Viderunt enim terram, & non ingressi ad illam mortui sunt in deserto. Sacratissima virgo Maria mater domini responso accepto ab angelo, mox sanctificans nomen domini dixit: Magnificat anima mea dominũ. Et exaltauit spiritus meus, in deo salutari meo, Quia respexit humilitatem ancillę suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, Quia fecit mihi magna qui potens est & sanctum nomen eius. Vult ergo nimirum sanctificari à nobis nomen sanctum suum, qui præcepit: Non assumes nomen domini dei tui in vanum. ¶ Hæc autem diuini nominis sanctificatio siue diuinarum laudum concelebratio, absq; iniuria in humana hierarchia, secũdo, id est, sacerdotali ordini deputatur. Quanto enim quispiam ordo deo magis propinquat, tanto cum maiore silentio illius arcana revereri atq; honorare præcipitur. Nempe & deus ipse in summo dicitur habitare silentio, in quo penitus omnis vox obmutescit, & à quo statim vbi digredimur, mox orationis vocisq;, deum ipsum mire extollentis, multiplicitas oboritur. ¶ Vnde illam profecto plenam horroris vocem quatuor animalium, deum die ac nocte collaudantium exaudimus: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus sabaoth, Plena est omnis terra gloria ei⁹. ¶ Sicut enim primi ac põtificij ordinis officium est, vt duntaxat diuini habitaculi fores propulsent, vt ve ipsum dei nomen inclament, ita & secundi hoc est sacerdotalis ordinis, hæc pariter est honestissima functio, vt iamiam exciti conuersiq; in nos, dei laudes studiose decantent. Excitat nempe quasi è sopore primus ordo deum, vt à secundo ordine suas ipse laudes decantari propitius exaudiat. ¶ Sed quid succedens ordo qui dyaconorum proprius est & ordine tertius, implet ministerij? Vide quęso quã congruo ordine sensim fit ad specialiora descensus. Primus ordo, nihil aut deo tribuit, aut expetijt ab eodem. Secundus nihil cum expetierit illum tamen laudibus ac sanctitudine decorauit. Tertius vero iam petitorius esse incipit. Primus, deum dũtaxat exciuit cõuertitq; in nos. Secundus, laudauit. Tertius iam aliquid ab eodem, velut secundi ordinis laudibus placato expostulare aggreditur. Hic autem ordo Dyaconorum est, quibus præsentem propositionem adaptamus, vt dicant ac iugiter orent. Adueniat regnum tuum. ¶ Sicut enim diuinum absolutum nomen, prius est sua laude, laus vero prior oratione, ita & in ore primi ac pontificij ordinis statuimus ipsum dei nomen. In ore sacerdotum collocamus eius laudem. In dyaconorum vero labijs, ipsam ponimus orationem nostrorum bonorum expostulatricẽ. ¶ Primus ordo propior deo astans, diuinas virtutes pene in silentio speculatur easq; admirat. ¶ Secundus easdem virtutes quas à priore & prestantiore didicit ordine, sanctis vocibus effert atq; collaudat. ¶ Tertius vero inferiorum prouidentiam gerens orat, vt in huiusmodi virtutum decore admirandoq; splendore adueniat ille rex, cuius regnum erit perpetuum & immortalitatis plenum. Quid enim obsecro aliud est postulare à deo vt adueniat regnum eius, quam expetere vt adueniet ille desideratus cunctis gentibus rex & princeps pacis ac pater futuri seculi, cuius regnum erit regnum omnium seculorum, & dominatio eius in omni generatione & generationem de huiusmodi rege locutus Esaias dixit: Ecce in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt. Et pro eius aduentu orauit dicens: Emitte agnum domine dominatorem terræ,

Malach. i.

Ezechi. 36.

Moses. Aaron.

Sacratissima virgo Maria.

Diuina oratio sensim ad specialiora descendens.

terræ,de petra deserti ad montem filiæ Sion. Si enim nequit aduenire regnũ nisi rex imprimis Esaie. 16.
A aduenjat,idem profecto est orare: Adueniat regnum tuum: Et adueniat rex ille noster, filius agnusq; tuus,qui est expectatio gentium.

SVBDIACONI

Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra.

¶ Quartus ecclesiasticus ordo,qui subdiaconorum proprius est orat: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Hæc autem oratio,ex priore dyaconorum oratione infertur. Si enim adueniat regnum dei,necesse est vt fiat voluntas dei in terris sicut & in cœlis. Necesse item est,vt in sublunari mundo pareat omnis homo diuinæ voluntati,sicut & in supercœlesti regione,nullus angelus non eidem diuinæ voluntati obtemperare credit. ¶ Vñ fit vt ferme nil aliud sit aduẽtare regnũ dei,quam fieri voluntatem dei in terris sicut & in cœlis. Siue vt sicut,iuxta eloquia, deus noster in cœlo omnia quæcunq; voluit fecit, ita in terris nihil illius voluntati ausit obsistere. ¶ Sed age forsitan dices: Si deus sanctus est, ita vt nullo pacto imminui sanctitas eius valeat,cur orare iubemur vt sanctificetur nomen eius? Si item regnat deus & non potest tolli eius regnum,cur oramus vt regnet vtue adueniat regnum eius? Et si rursum quicquid vult ipse facit,ita vt nullus illius vultui resistere possit,cur orãdum à nobis est vt fiat voluntas eius? ¶ Ad hæc omnia præsens respondet propositio. Nõ enim hęc ipsa postulat simpliciter,vt fiat dei voluntas,sed vt fiat dei voluntas sicut in cœlo & in terra, vt ve tales sint hominum in terris ad obtemperandum deo mentes,quales sunt in cœlis angelicę mentes,quæ diuina iussa vltro exequuntur. ¶ Vnde fit vt hæc particula sicut in cœlo & in terra,possit non inelegãter addi superioribus orationibus hoc pacto: Pater noster qui es in cœlis. Obiectio. Responsio. Illatio.

B Sicut es in cœlis ita esto & in terra. Sicut videaris ab angelis in cœlis,ita & videaris ab hominibus in terris. Deinde Sanctificetur nomen tuum,sicut in cœlo & in terra. Sãctificatur enim dei nomen ab angelis in cœlo,nec est quisquam angelorum qui nomen dei temere aut incassum assumat. Nullus item angelus,à diuinis pro modulo suo temperat laudibus. ¶ Oramus ergo, vt ita sanctificetur nomen dei in terris ab homininibus,quemadmodũ & sanctificatur mirisq; laudibus extollitur ab angelicis choris in cœlo. ¶ Rursum cum dicimus: Adueniat regnum tuum subintellige sicut in cœlo & interra. Nullus quippe in cœlis rex est,præter regem regum qui regnat in secula seculorum. Nullum in cœlis est regnum,præter dei regnum,in quo diuinæ illi & ternæ & increatæ monadi,oĩs angelorum sacra chorea vltro nullis legibus coercita subditur, suumq; principium & agnoscere gaudet,& pro viribus imitari studet. ¶ Oramus itaq; vt tale sit regnũ dei in terris,quale est & in cœlis. Vt euacuetur in terra oĩs aliena à deo potestas, principatus ac dominatio. Vt reducatur oĩs creatura,ad solius primæve supersubstantialisq; monadis imperium: Vtve id vnicum ac solum ens cuncta moderetur ac regat entia,à quo & ipsa substantiam sortita sunt. Non igitur solum cum præsenti propositione fiat voluntas tua, sumenda est hæc adiectio,sicut in cœlo & in terra,sed etiam (vt docuimus) rite superioribus propositionibus est annectenda. Et non modo cum illis,sed & cum inferioribus annexa, nihil earum

C præcem immutare reperitur vt postea ostendemus. ¶ Præterea quãquam deus sit non minus in cœlis quam in terris,sit item æque sanctus in terris sicut & in cœlis. Regnum quoq; eius & cœlum & terram obtineat. Insuper & voluntatem suam tam in terra quam in cœlo ipse perficiat, hæc tamen accidunt dũtaxat ex ipsius dei natura & non statim ex hominum voluntate. Nam cum deus sit & substantia & potestate infinitus,ipse nimirum vbiq; est,imó & plusquam vbiq; in cœlis enim est & in terra,vbiq; sanctus est. Vbiq; dominatur eius regnum. Vbiq; fit sacra eius voluntas,ita vt nihil sit in rerum natura,quod excludere deum aut illi obsistere valeat. Petimus tamen atq; oramus, vt diuinæ huiusmodi naturæ siue potentiæ siue voluntati,sit conformis omnis creata voluntas,angelica scilicet atq; humana. Vtve vltro omnis creata volũtas id velit,idq; factitet,quod natura diuinæ inest bonitati. Inest enim deo vbiq; esse, vbiq; sanctum esse regnare vbiq;. Id ergo velle debet,omnis angelica atq; humana voluntas. ¶ Vnde fit vt hę nostræ orationes Pater noster qui es in cœlis: Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra,haud quaquam ad diuinam immutabilem & eodem semper modo se habentem naturam referendę sint,sed dũtaxat ad angelicam & humanã voluntatem,vt id perpetuo & vltro velint,quod naturaliter inest deo,vt scilicet nolint,deum non esse vbiq;,vt nolint eum non esse sanctum. Vt nolint non regnare. Vt deniq; nolint non fieri vbiq; eius voluntatẽ. ¶ Quod si itẽ instes non possunt angelica atq; humana voluntas, obsistere deo. Cur ergo orandũ est vt nolint deo repugnare,cũ propter dæmonũ aut hominũ velle,nihil mutari queat in diuina natura aut in diuina voluntate? Potest item deus cum sit in Illatio. Alia instantia.

 fini

finitæ potens, cogere omnem dæmonum & hominum voluntatem, vt suæ subdantur voluntati, & ne quicquam velint, ausint aut possint quod nolit deus. ¶ Ad hæc dicimus duntaxat in deo idem esse velle & posse, non autem in creaturis in quibus plerũq; potestas, reperitur volũtate inferior. Ambiunt enim nonnunquam ex voluntate plura, quam opere patrare valeant, voluntq; plerũq; mala quædam quæ tamen perficere atq; implere nequeunt. Et vellent quidẽ fortassis dæmones (& si qui hominum sint dæmonum imitatores) non esse deum, non esse sanctum, non regnare, non fieri eius voluntatem, quæ tamen iniqua & peruersissima eorum volũtas, probatur fore irrita. ¶ Porro volũtatis est proprium, vt libera, vltronea & spontanea suos perficiat actus. Si igitur deus omnem creatam voluntatem liberam esse à natura instituit, non est ipsius dei (vt diuus Dionysius ait) violare naturam, hoc est cogere quod voluit esse spontaneum. Neq; enim (vt ille sanctus ait) liberi arbitrij gratia diuinitus indulta mortalibus, prouidentiæ diuinæ luce ac splendore obtunditur. Quippe deus (vt sacra volunt eloquia) vnũquẽque in manu consilij sui reliquit. Propo suit mortẽ & vitam. Addit leges & præcepta, ad quodcũq; volueris extende manum tuam. ¶ Quid ergo dicemus? An orationes istæ nostræ postulant à deo, vt omnis creata voluntas coerceatur ab opere malo cogaturq; insuper operari bonum. ¶ Dicimus ꝙ non. Nam contra naturam est, coerceri cogiq; voluntatem, perinde atq; cõtra naturam est, facere de voluntate vt non sit voluntas, hoc est, vt non sit libera. Tolle quippe à voluntate liber tem, facis eam non esse voluntatem. Orationes autem nostrę nihil eorum à deo expostula re præsumunt, quæ sunt præter naturam. ¶ Quæ est itaq; nostrarum istarum orationum sacra petitio? Respondemus earum petitionem esse, vt omnis creata voluntas sit quã maxime fieri potest ex seipsa diuinæ voluntati similis, illi concors atq; vniformis, vt pro natura sua, sine lege, sine præcepto non coacta, sed per se vltro ac sponte malum omne oderit, bonũ diligat idq; prosequatur ac totis viribus implere gaudeat. Hoc enim pacto voluntas manebit voluntas, & erit bona voluntas, volens recta, sequens honesta, perficiens quæ deo grata & accepta. ¶ Sed dices iterũ: Omnis volũtas à deo creata est bona, diuinæ similis voluntati. Cur ergo oramus vt bonæ fiant voluntates quæ per naturam bonæ sunt diuinæq; voluntati simillime. ¶ Fatemur omnem voluntatem creatam, esse naturaliter bonam, cum à deo naturaliter bono, nihil nisi substantialiter bonum oriri potuerit. Dicimus tamen imprimis dæmonum voluntatem ex instabilitate sui à bonitate decidisse, eamq; nũc viceuersa ea cupere & velle, quæ diuinis sunt bonis contraria, quæve mala esse dicuntur. Humanam quoq; voluntatem quæ ab initio dæmonicę voluntati potius quam diuinæ paruit, dicimus parem & instabilitatem & imbecillitatem contraxisse. Vt pleraq; nunc sub apparentis boni specie velit, quæ sunt non vere bona, sed intus mala, diuinisq; bonis contraria. ¶ Rursum igitur percunctaberis. Petunt ne ergo orationes istę nostræ, vt sanetur ab instabilitate & imbecillitate oĩs creata voluntas, tam dæmonica quam humana? ita vt rursum diuinæ sint conformes volitioni, nec aliud cupiãt aut velint q̃ quod bonum est, q̃ ꝙ præcipit deus, quod natura instituit quod ratio faciendum ostendit. ¶ Respondemus ꝙ non: Nam id minime postulant, quod nunquam fiet. Dæmonum autẽ voluntatibus, nulla est data periodus qua ad bonum conuertantur, qua rursum diuinæ sint cõcordes volũtati, redeãtq; ad pacẽ diuinæ vnitatis, vtpote q̃bus indictũ ẽ ꝑpetuũ & à deo & à seipsis dissidiũ. Potẽs ẽ tñ deus illos iteꝝ cõuertere sibiq; (vt pri') inserere. Veꝝ eñ vero illi huiusmodi sunt q̃bus nõ parcet deus verbis potẽtibus, & ad deꝑcandũ cõpositis. ¶ Similit̃ & plereq; hominũ volũtates (cuiusmodi sunt eoꝝ q̃ ex hac sublunari vita impœnitẽtes migrarũt) haud ad similẽ à dæmonũ volũtatibus sorte cõsequẽt. Quapropter dãnatas volũtates siue dæmonicas, siue hũanas, nihil oratiões nrę iste immutari à malo ꝑcãt, q̃ppe quæ immutabiles sunt, & ad bonũ incõuertibiles. Nihil eteñi (vt sacer Dionysius ait) nr̃a oratio eoꝝ expetere ꝑsumit, nisi quæ deo ipsi scit grata eẽ & accepta, & quæ illũ esse largituꝝ nõ ambigit. ¶ Quas ergo volũtates expetũt oratiões nr̃æ, rediuiuas fieri an sanctoꝝ angeloꝝ? ¶ Minime. Nam sanctorum angelorũ volũtates, cõfirmatę in bono sunt, vt neq̃q̃ amplius decidere à bono, & cõtraria deo aut velle aut oꝑari valeãt. Nulla siq̃dẽ oratio fundẽda ẽ ꝑ eo, q̃d ẽ immutabile siue à bono siue à malo. Supeꝛ̃t itaq; vt expetãt oratiões istæ nr̃æ, eas dũtaxat hũanas volũtates angelicis volũtatibus euadere pares, quæ nõdũ excessere ẽ medio quæve ꝑsentanea adhuc luce ꝑfruũt. Hæ nẽpe instabiles & impfecte sunt, patetq; illis via siue in bonũ siue in malũ. ¶ Sed rogabis denuo. ¶ Nũq̃d aliud aliq̃d expetũt oratiões nr̃æ, q̃ huiusmodi hũanaꝝ volũtatũ statũ à bono inconuertibilẽ? ¶ Dicimus quod ea expetunt, quæcunq; necessaria sunt vt adueniat regnum dei. Stare autem nequit regnum dei, nisi imprimis, vt canit quidam, pax sit & in toto surgat concordia mundo. Vniuersalis autem atq; perfecta pax, quopacto consurget nisi dæmonica oñis & humana, quæ deo aduersatur, voluntas vinciatur coerceaturq; à malo, aut, vt aiunt sacra eloquia, mittatur in

Margin notes: Responsio. — Quæ voluntatis pp̃ria. — D. Diony. — Sacra eloquia. — Interrogatio. — Responsio. — Alia interrogatio. — Responsio. — Alia obiectio. — Responsio. — Alia interrogatio. — Responsio. — Dãnatæ voluntates immutabiles. — Dionysius. — Vlterior interrogatio. — Responsio. — Alia percunctatio. — Responsio. — D — E — F

A tenebras exteriores, aut claudatur in abysso, ne cuiquam creaturæ deinceps nocere valeat, ne ve suæ nequitiæ vires exercere. ¶ Duo igitur postulant orationes nostræ ad regnum dei necessaria. Primum est perfectio humanarum voluntatum imperfectarum & instabilium, vt diuinæ angelicæq; voluntatibus euadant simillime. ¶ Secundum vt adimatur omis nocendi potestas voluntatibus nequam, siue dæmonum siue hominum, vt ve ille perpetuis in tenebris clausæ deliteant. ¶ Ex his itaq; concludimus regnū dei, haud aliud esse quam trium harum volūtatum diuinæ angelicæ & humanæ vnitatem, pacem atq; concordiam. Diuina quippe voluntas instabilis non fuit, neq; à bono infirmari potuit. Angelica minime quidem decidit. Cadere tamen & infirmari cum potuerit, à deo in bono confirmari meruit. Humana vero omnis (præter geminas hoc est Christi & sacratissimæ matris eius voluntates) instabilis est effecta atq; à bono prolapsa, illam tamen deus clementer & à malo erexit, atq; ad inconuertibile siue ad sui pacem & concordiam reduxit.

Duo ad regnū dei necessaria.

Illatio.

MINISTRI

PAnem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

¶ Hi quibus à domino dictum est, petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis, ab Apostolo quoq; in quodam loco audiunt. Petitis & non accipitis, eo q male petatis, haud enim simpliciter & prima fronte satis est petere, sed in petitiōe seruare ordinem oportet, cum minime careat suis circunstantijs oratio. ¶ Habet enim oratio circunstantias quatuor, substantiales duas, & accidentales totidem. Substantiales orationis circunstātiæ sunt totius orationis substantialia extrema, à quo scilicet & ad quem fit ipsa oratio. Qui enī orat aut angelus est aut homo. Qui vero exoratur, aut deus est ant sanctorum aliquis, angelorum aut hominum. Est enī (vt diximus) duplex oratio, alia directa, alia indirecta. In his igit duobus substantialibus extremis à quo scilicet & ad quem, non contingit vt erret aut peccet oratio. ¶ Accidentarie vero orationis circunstantiæ, sunt aut circa statum orantis aut in cōsideratione rei, quam expetit cupitve consequi. Veluti si aut bonum & deo gratum sit quod petit, aut si recta cum intentione & syncera nitidaq; mente id expostulet. Propterea nāq; hi male petere dicuntur, qui aut petunt iniqua & ea quæ deo minime accepta sunt aut qui præpostera intentione, vel duntaxat dubia mente animoq; insyncero præcantur. ¶ Vt si peteret quispiā nunquam mori, statim ex ipso petito venit merito arguendus cum sit omi peccatori statutum causumq; diuinis legibus semel mori. Vel esto petat aliquis quod ex seipso rectum & acceptū deo est vti sapientiam. Si tamen ea intentione petierit vt amplas inde sibi gazas cumulet, vel si certe petens se eam consequi posse hæsitauerit, aut illius anima sceleri sit obnoxia, palam profecto est eundem nunquam per se imperita huiusmodi petitione potiturum. Opus enim est vt non modo bonum, sed etiam bene sancteq; postulemus. ¶ Petimus autem bonum, si illud aut fuerit honestum, aut iucundum aut vtile. Petimus vero bene, si recta intentione, aut si nihil hæsitātes, aut si mente munda & ab impuris maculis repurgata. In maliuolam quippe animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Scimus etiam (vt canit scriptura) quoniam peccatores deus non audit, sed si quis est cultor eius, hūc merito exaudit. ¶ Sed quid rursum de ordinandis orationum nostrarum intentionibus scriptura dicit audiamus: Reddite inquit primum quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt dei deo, quam præpostere intelligere debem⁹ hoc pacto: Reddite primū ea quæ sunt dei deo, & quę sunt Cæsaris Cæsari. In alio enī loco (quod idem ferme sonat) dicit: Petite primum iustitiam dei & regnum eius, & cætera omnia adijcientur vobis, quam propositionem si tripartito diuidimus, comperiemus eandem præsentis dominicæ orationis, totam complecti substantiam. Proponit enim duntaxat tria, iustitiam scilicet dei, hinc regnum eius. Deinde cætera omnia per quæ intellige cūcta nostra bona, oēsve humanas necessitudines. ¶ Vide ergo quam decenti ordine pergat præsens dominica oratio. Pertinent quippe ad iustitiam dei duæ primæ propositiōes: Pater noster qui es in cœlis. Et hæc Sanctificetur nomen tuum. Hæ nanq; duæ laudem dei & honorem sanciunt. Prima cœlestem illi tribuens sedem nomenq; paternum. Secunda sanctitudinem. Duæ vero sequentes scilicet: Adueniat regnum tuum, & hæc: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, manifeste (vt docuimus) ad regnum dei pertinere probantur. ¶ Ad præsens propositio, scilicet. Panem nostrū quotidianum da nobis hodie & cunctæ residuæ, palam ad humanas necessitates attinere declarantur. Totius igitur dominicæ orationis, prima & secunda propositiones, soli diuinæ iustitiæ famulantur suntq; diuinarum buccinatrices laudum. Tertia vero & quarta, diuinū expostulant regnum. Quinta demum & cunctæ sequentes, nostris bonis quotidianisq; necessitatibus decenti ordinę opitulantur. ¶ Quare nimirum, si præsens propositio inferioris minorisq; boni pro-

Circūstantiæ orōis quatuor. Tm̄ duo orōnis sub. recta. Angelus & homo.

Ex̄plum male petitionis.

Dñicæ oratiōis mira ordinatio.

Mattheus. Lucas. curatrix, inferiori quoque ministrorum ordini ut congrua & apta à nobis designetur. ¶ Quod D autem in diuo Matthæo legimus panem nostrum supersubstantialem, Et in beato Luca: Panē nostrum quotidianum, id allucinationem nullam habet. Nam per quotidianum panem, intelligere possumus fluxam temporalemve escam, quæ ad instaurandam corporis nostri fluxionē quotidie nobis est necessaria. Per substantialem vero panem, intellige eum panē qui viuus ab æthere fulsit, quique nobis tam ad animi quam ad corporis salutem, à deo clementer indultus ē. Hoc enim est sacratissimum Christi corpus, de quo scripū est: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descēdit: Et caro mea vere est cibus, Et sanguis meus vere est potus. Qui comederit carnem meam & biberit meum sanguinem, viuet in æternum. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Sicut enim fluxus temporalisve panis præsentaneam corpori vitam largitur eamque conseruat, ita & spiritalis sacræ eucharistiæ supersubstantialisve communio, tam corpori quam animæ medetur, vitamque præstat immortalem. ¶ Unde fit ut quomodocunque sumatur præsens propositio siue de pane supersubstantiali, siue de pane quotidiano dici ipsa potest expostulatrix esse omniū & animi & corporis habituum, quæ nostra bona vocātur. Sunt enim animi habitus, sapientia, disciplinæ, virtutes, quæ sunt ut pastus animi & verissima eius esca. Corporis vero habitus sunt cibus, potus, vestimentum, sanitas. Cibus quippe ac potus, necessitates sunt præcipue quæ intra corpus mittuntur. Vestimētum vero extera est & minus præcipua corporis indigentia. Sanitas autem medius est habitus, qui cibo potu ac vestimētis, elicitur atque cōseruatur. ¶ Cum ergo a præsenti propositiōe ea cūcta nobis donari expetantur, quæ sunt ad integram nostri vitam conducētia ac necessaria, opus est ut ab eadem uterque hominis panis emendicetur, quādoquidem nō in solo pane, hoc est, in sola temporali esca viuit homo, sed in omi verbo quod egreditur de ore dei. In supersubstātiali quoque pane, in habitu item sapientiæ & plenitudine omium virtutū. E

Illatio. Qui habitus animi. Qui corporis habitus.

MONACHI

ET dimitte nobis debita nostra.

¶ Hactenus ecclesiastici ordines orauerunt, hi inquam qui sacro aliquo ministerio, in ipsis templis coram deo funguntur quique sacris ipsis ad hoc ipsum initiantur, veluti Pontifices, Sacerdotes, Dyaconi, Subdiaconi, Ministri, qui & altari seruiunt & de altari viuunt. Præsens vero oratio cum sequentibus eorum est, qui (iuxta saltim ritum primitiuæ ecclesiæ) alieni sunt ab altaris ministerio, nullū ad hoc ipsum ordinē sacrumve officiū cōsecuti. Præsens tñ ecclesia, monachicam gentē sacris ordinibus imbuit, eosque in altaris ministerium accersere solet. Utcūque ergo sit nos priscæ consuetudinis normam secuti, cū diuo Dionysio monachorum ordinē sub ministris ipsis collocamus. Inquit enim ille in epistola ad demophilū monachū. Sacerdotes angeli sunt, diuinorum iudiciorum cōtinuo post pontificem magistri. Tu igitur ab ipsis diuina cōgrue ac suo ordine, per medios ministros disce. Hoc em̄ testimonio monachorum cetum, ordini ministrorum subditū esse declarauit. ¶ Liquet igitur præstantiores eminētioresque fuisse superiorum ordinū orationes, quam deinceps esse incipiant. Expetierūt quippe superiores oratiōes, aut iustitiam dei aut regnū eius, aut naturalia hominum bona, quæ docuimus esse duplicia, alia quidem animi alia vero corporis. Hæc enim bona præcedens propositio (Panem inquam nostrum quotidianum aut supersubstantialem da nobis hodie) expostulasse monstrata est. ¶ Oratio vero præsens quæ est: Et dimitte nobis debita nostra, inferius aliquid à superiore emendicat. Haud em̄ postulat naturale aliquod hominis bonum, sed nos potius ab innaturalibus malis & graui onere peccatorum liberari precatur. Meo autem iudicio imperfectius quiddam est, precari ut à peccatis soluamur, quam ut virtute repleamur, aut quam ut panis nobis, siue cœlitus siue humanitus donetur. ¶ Unde manifestum est sicuti sensim à præstātioribus ordinibus, ad inferiores minusque præstantes ordines deuoluimur, ita simul orationem totam dominicam à perfectioribus, progredi deuoluique ad imperfecta. Præcedentes enim orationes, positiuæ atque assertiuæ extiterunt. Ab hac vero sequētes negatiuæ atque destructiuæ esse incipiūt. Sicut em̄ priores, bonum quodpiam statuūt inēe, Nempe aut dei laudem, aut regnum eius, aut peculiare aliquid hominis bonum, ita & sequentes ab ista malum aliquod innaturale, hoc est peccatum, succidere tollereque nituntur. Est enim peccatum malum quoddam, quod præter naturam, hoc est ex primi parentis lapsu nobis inest. ¶ Duplex autem est peccatum. Aliud siquidem est peccatum originis, Aliud peccatum voluntatis. Peccatum originis, cunctis inditum est à parentibus primis, idque ideo mox ex ipsa regeneratiōe abluitur. Peccatum vero voluntatis, vnicuique spontaneo motu adest. Idque rursum bipartitum esse reperitur. Aliud enim est omissionis: Aliud transgressionis. Peccatum omissionis est cum nequicquā facimus quod facere debemus. Transgressionis vero labes, est cum ea facimus quæ facere vetamur. ¶ Quid ergo præsens expetit oratio

Dionysius.

F

Quid peccatum. Duplex pec. Pctm voluntatis duplex

A ratio? an pro omni peccato orat, vt ab eo soluamur? Dicimus quoniam non pro originali macula, quandoquidem hæc in cunctis priusquam orare sufficiant ex impressione caracteris diluitur. Orat autem aboleri omne peccatum voluntatis, quod nobis post sacræ regenerationis tēpus inhæsit, vt quo sponte aut quicquam omisimus aut dei legē transgressi sumus. ¶ Sed quæres quomodo dimittentur nobis à deo debita nostra? an sola oratione, si inquam dūtaxat orauerimus ea nobis dimitti? Dicimus in debitorum dimissione, tria hæc ab ecclesia institui. Contritionem, Confessionem & Satisfactionem. Quem enim non pœnitet offensarum, quonāmodo dimittentur illi? Aut qui se peccasse negauerit, vel qui peccatis contraria agere renuerit, quo pacto misericordiam consequetur? Cum enim omne peccatum sit nimirum corporeo persimile morbo, Est enim peccatū morbus ac pestis animi, prçuia peccati contritio, similis est amarulente potiōi. Confessio vero, vomitum humorum morbum causantium emulatur. Satisfactio autem similis est receptioni sanitatis. Sicut enim amarulentam potionem comitatur mox corruptorum vomitus humorum, ita & contritionē statim subsequitur confessio. Et sicut humorum nauseæ succedit optima valitudo, ita & confessionem subsequi oportet satisfactionem.

Interrogatio. Rñsio. Interrogatio Rñsio. Analogia peccati.

¶ Quæres autem rursum, quo pacto satisfactio impleatur? Dico in tribus: Oratiōe, Ieiunio, Eleemosyna. Sunt enim hæc tria opera bona, per quæ & à debitis soluimur & deum nobis ipsi cōciliamus. ¶ Sicut nempe trinus est amor, Alius quo deum plusquam nosipsos amare sacra lege præcipimur. Alius quo nosipsos ex æquo naturaliter amamus. Tertius vero quo proximum, hoc est consimilem nobis hominem tanquam nosmetipsos æqualiter etiam amare iubemur.

Alia percunctatio. Rñsio. Trinus amor, dei, proximi.

B Ita etiam tria sunt sancta ac bona opera, per quæ trini huiusmodi sanciuntur saluanturq; amores. ¶ Etenim Oratio ad deum fit, eūq; in nobis saluat ac statuit amorem, quo deū, vtpote nostræ substantiæ indultorem, plusquam nosipsos merito reueremur atq; honoramus. ¶ Ieiuniū vero fit vnicuiq; ad seipsum, perq; ieiuniū is consiliatur amor, quo vnusquisq; seipsum naturali amore prosequitur. Nam per ieiunium, anima & corpori imperat & corporis salutem ipsa p curat. ¶ Eleemosyna autem cum sit vniuscuiusq; ad proximū, ipsa inter pares amorem conciliat & amborū salutem operatur. Prodest quippe eleemosyna duobus, animæ scilicet donātis & corpori accipiētis. Nam huius alit corpus, illius vero animam, & à labe abluit & virtutibus opplet. ¶ Porro sicut ex oratione elicitur ieiuniū, ita & eleemosyna infertur ex ieiunio. Nam vt frequēter iterari queat oratio, vtve discutiātur animi nubes quę sunt ipsam orationē perturbant, interdū opus est ieiunio. Deinde is præcipue cibus qui quotidianis sumptibus superest q que ob ieiuniū neutiquam absumitur, pauperibus, vt liber pastoris testatur, est à nobis erogandus. In ijs ergo tribus operibus, oratione, ieiunio & eleemosyna, sita est, vt dicimus, omnis satisfactio peccati, tam ad deū quam ad seipsum quam ad proximum.

Orō ad deū. Ieiuniū ad seipsum. Eleemosyna ad proximum.

Oratio	Ieiunium	Eleemosyna
Amor dei	Amor sui	Amor proximi

¶ Ex his autem tribus, Maius bonū est oratio & amor dei. Minus bonum, ieiunium & amor sui. Mediocre vero bonum, eleemosyna & amor proximi. Quod enim amor sui sit minus bo-

C num quam amor proximi, hinc liquet, quia impossibile est quēpiam amare proximum, qui seipsum non amet. Possibile vero est quēpiam amare seipsum, qui tamen proximum neutiquam amabit. Facilius itē peccant oēs in amore sui, q̄ in amore proximi. Cōtingit eñi aliquē peculiari ac proprio amore duci, q tñ neq; deū neq; proximū amauerit. Ex amoribus igitur extremis dei inquā & proximi, medius propriusve amor cōtinuo infertur. At ediuerso ex amore medio ac proprio, haud statim oportet amores inferri extremorū. ¶ Sed instabis si maiora ac præstātiora bona sunt oratio & eleemosyna q̄ ieiuniū, cur omissio ieiunij maius apparet malū, q̄ orationis & eleemosynæ omissio? cū debeat maius malū maiori aduersari bono, & minus minori. ¶ Ad hæc geminis causis rñdemus. Prima qa oratiōis & eleemosynæ omissio, dūtaxat primitiua mala sunt nō positiua. Qui eñi nō orat aut pauperibus nō erogat, dūtaxat id bonū omittit quod faciūdū erat. Omissio aūt ieiunij, plerūq; causa est transgressionis & positiui peccati, vtpote ex qua in intemperantiam facile prolabimur. ¶ Secūda, qa vt plurimū sola ieiunij omissio, & orationis & eleemosynę omissionem affert. Si eñi ex ieiunij omissiōe quispiā in intēperantiā labitur, animo efficitur perturbato & ad sacram orationem minime idoneo. Lapsus quoq; in intemperantiam, vt voluptatibus illecebrisq; quibus assuescit latius lōgiusq; perfruatur, mox vt ab eleemosyna temperet oportet. Non autem si quispiam oratiōes omittit, ideo & à ieiunijs & ab eleemosynis abstinet, neq; itē si ab eleemosynis abstinet q́s, ideo nō ieiunabit aut nō orabit. Maioris igit dispēdij ac pniciei causa ē ieiunij omissio, q̄ aut orōnis aut eleemosynę ptermissio:

Instantia. Responsio.

PLEBS SANCTA

Icut & nos dimittimus debitoribus nostris. B

¶ Hanc propositionem sanctæ plebi, quæ post monachicum ordinem locata est accommodamus. Ipsa autem nihil orat aut postulat à deo, sed magis præcedentem confirmat: offerens persuasiunculam vnam, qua inducatur summa illa bonitas, vt petitis annuat nostris, dimittatq; nobis debita nostra. Præsens enim ostendit meritum, cuius præcedens expetebat præmium. Vel si malueris, præsens manifestat profertq; semen, cuius præcedens expostulauit à deo fructum. ¶ Si enim iuxta Apostolum, quæ seminauerit homo, hæc & metet: necesse est vt qui dimiserit debitoribus suis, dimittantur & illi sua debita à deo. Si enim, dicit scriptura, vis vt miserear tui, oportet & te imprimis misereri proximi tui. Propterea & eum, cuius erat misertus quidem dominus, qui tamen recedens non est misertus conserui sui, sed tenens suffocabat eum, & misit in carcerem, increpauit dominus eius dicens: Serue nequam, nonne ego misertus sum tui, & omne debitum dimisi tibi? Oportuit ergo & te misereri proximi tui. Et iratus dominus iussit eum tradi tortoribus, & mitti in carcerem, donec redderet nouissimum quadrantem. ¶ Sed instabit forte aliquis: Opera nostra bona non sunt à nobis, neque coram deo, neque coram proximo efferenda. Alioquin velut propriarum laudum interpretes, cœlesti præmio iudicabimur indigni, contingetque nobis quod & iustificanti se pharisæo ac dicenti: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quę possideo. Si hęc ergo ita se hñt quo pacto tuto coram deo effari audebimus: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Haud enim hæc dicentes procul aberimus ab inani gloria. ¶ Huic instantiæ facit satis hęc sola euangelica propositio: Cum feceritis omnia quę præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Huius enim propositionis prima pars, scilicet serui inutiles sumus, omnem explodit inanem gloriam, estq; totius humilitatis plena. Secunda vero, quod debuimus facere fecimus, cum præuia humilitate ipsa bona opera quæ facere iubebamur, pro viribus esse impleta confitetur. Nullo igitur pacto perabsurda est bonorum nostrorum operum confessio, modo id ostentationis causa nequaquam patretur. Nempe & bonorum nostrorum operum memoria interdum & alios ad paria, & nosipsos ad deinceps plura & maiora patranda opera, excitare atq; animare solet. Per pręcedentem autem propositionem nosipsos fatemur seruos inutiles, hoc est debitores esse. Per præsentem vero dominicum mandatum pro viribus implesse prędicamus. Nihil ergo reor incommodi est, si nos qualiter erga proximum gessimus, coram deo humiliter pronũciauerimus, vt ille eadem erga nos forte se habere facilius exoretur. Ostendimus enim nos fuisse fratres, vt ille sit nobis pater. Nam qui proximo dimittit, fratrem se esse ostendit, isq; deum indubie experietur vt patrem. Et qui proximum non recipit vt fratrem, deum quonam modo vt patrem præstolari ausit? ¶ Sed quæres, per quæ, aut quot modis erga deum debitores aut peccatores efficimur? ¶ Dicimus tria esse obiecta peccati, tres eiusdem potentias, & duo tantum subiecta. Obiecta enim peccati sunt hæc: deus, nosipsi, & proximus noster. Offendit enim vnusquisq; deum peccato, offendit seipsum, offendit & proximum. Attamen hæc duo, peccatum in deum & peccatum in seipsum conuertantur. Quandoquidem omnis qui in deum peccat, iuxta sacrum eloquium, odit animam suam, ipsamq; mortem diligit. Et omnis qui peccat in seipsum, peccat & in deũ. Si enim nos non sumus nostri, sed dei, à quo precio magno empti sumus, necesse est vt is qui propria substantia abutitur, haud secus deum offendat, q̃ qui destruit ea quæ dei sunt. Et rursum, omnis q peccat in proximum, peccat & in deum. Non tamen omnis qui in deum offendit, in proximum ilico peccare dicitur, nisi forte eo modo, quo si quis dominum offenderit, dici potest & omnem illius familiam offendisse. Propterea ꝙ tam filius q̃ seruus, patris aut domini tueri habent honorem. ¶ Sunt ergo tria hæc obiecta peccati, circa quæ peccatum versatur, Deus, quilibet hõ, & proximus eius. Vel si vis hæc tria, Deus, angelus, homo, quę specie diuersa sunt. ¶ Subiecta autem peccati tantum duo sunt, angelus scilicet & homo. Nam substantia angelo superior deus est. Creatura vero inferior homine, brutum animal. Atqui neq; in deo, neque in brutis animantibus peccatum collocamus in deo, siquidem propter excellentiam & immensitatem tam substantiæ ipsius, quàm voluntatis, quæ à bono decidere immutarique in malum non potuit. In brutis vero animantibus, ob defectum voluntatis ac liberi arbitrij. Hæc enim sola creatura peccare potuit & peccauit, quæ liberi arbitrij naturali munere insignis, diuinæ voluntati scienter ac sponte aduersari potuit, vt angelica & humana. ¶ Porro pec-

Paulus. Instantia. Solutio. Interrogatio. Solutio. Quæ peccati obiectio. Quæ potentiæ. Quæ obiecta. Quæ subiecta.

cati potentia in hominibus trina reperitur. In dæmonibus vero aut simplex aut tãtum duplex
A aut, vt nonnulli volunt, etiam triplex. Peccant enim homines, aut cogitatiõe aut sermone aut opere. Cogitatione bifariam, aut per se, aut à sensibus illecta. Sermone vero & opere per se. Dæmones autem cum corporibus careant, cogitatione equidẽ per se peccant, quos si, vt pleriq; volunt, aliena interdum assumere corpora fatebuntur, & sermone & carnali opere perinde atque homines peccare posse fateri libebit. ¶ Quæ sunt ergo ea debita, quæ sunt à nobis, iuxta præsens eloquium, proximo dimittenda? ¶ Hęc ipsa sunt quibus ille aut cogitatione aut loquutione aut opere, nobis aduersari aut nocere studuit, quę quanta sedulitate proximis ignouerimus, tanta facilitate deus nobis cuncta debita nostra dimissurus celebratur. Interroga. Responsio.

ENERGVMENI

ET ne nos inducas in tentationem.

¶ Quid magis est energuminorũ propriũ, quam sedulo orare & expetere à deo? Ne nos inducas in tentationem? Hos quippe energuminos diuus Dionysius censet, qui nondum ad eum plane mentis statum peruecti sunt, quo à diuino habitu diuinisq; bonis conuelli aut amoueri nequeant. Superioris autem ordinis hominem hunc in modum diffinit. Nũquam, inquit, profecto qui eiusmodi est, aduersis imaginibus terroribusq; vexabitur, sed ridebit potius, accedentesq; profligabit, agetq; magis quam patietur, pro ea constantia habitus quam induit, nulli perturbationi violabili nullisq; cedenti, alijsq; huiusmodi vexationum præstabit se optimum medicum, Et paulo ante diffiniens energuminos cum cathecuminis, dicit: Porro energuminorum, eorum scilicet qui vexantur à spiritibus immundis, D Dionys.
B multitudo insyncera quidem & ipsa est, secundo tamen atq; altiore gradu Cathecuminis eminet. Neq; enim quod sacratissimorum mysteriorum participationem aliquam habuit, meo iudicio æquandum illi est quod horum omnino rude est nulliq; diuinarum rerum vnquam cõmunicauit. Ad hunc modum beatus ille pater, Energuminos eos esse ait, qui diuinis quidẽ participarunt mysterijs, sed stolide ad deteriora prolapsi, cum debuerint potius semper in anteriora contendere, in tentationem inciderunt, vexati à spiritibus immundis, quorum etiam terroribus, ex inconstantia & imperfectione habitus sui agitantur. Cathecuminos autem extreme sortis esse dicit, tãquam diuinorum mysteriorum penitus rudes, siue qui diuinarum rerum nullam vnquam participationem habuerunt. ¶ Ergo non ab re præsentem orationem, Et ne nos inducas in tentationem, Energuminis aptamus, vtpote qui eam nondum adepti firmitatem sunt, quiq; nondum eo animi robore in amore bonorum solidati, vt omnino à tentationibus dæmonum violari nequeant vtve nullo pacto contrarijs assentiantur. Nam per firmissimum ad diuina consensum, nequaquam ad statum illum plane efficacem peruenerunt, quo à diuinis abrumpi non possint, ideoq; immaculati omnino incontaminatiq; non sunt. Quod si vt ait, vnius contemplatione ac scientia illuminati, vnice illi ac diuinæ, nos ad se cogeti, luci iungi vnumq; effici cum illa studeremus, nunquam profecto in varias diuiduasq; concupiscentias deijci pateremur. Qui Energumeni. q; Cathecumeni.
C ¶ Qui ergo superiores energumenis sunt cuncti ecclesiastici gradus, diuinæ vnius illius contemplationis ac scientiæ consecuti sunt habitum, quo iam à diuinis incõuertibiles euaserunt. Energumini autem & si diuinorum participes nonnunquam fuerunt, citra tamen habitum illustrati, non omnino infirmi non erant. ¶ Vnde fit vt supremi ordines, sint veluti habitus. Energuminorum ordo, velut dispositio & habituum inchoatio. Cathecuminorũ autem turba, tanquã aut purę negationis aut prauę dispositionis ignoratio. Nempe à philosophis diffinitur habitus immobilis à subiecto. Dispositio vero facile ab eodẽ exturbabilis. Ignoratio autem puræ negationis, quæ nondum aut habitu aut dispositione est initiata. Ignoratio vero dispositionis prauę, quæ contrarijs habitibus violatur. Hi autem minime à dissimilibus agitari tentariq; solent, qui habitu ipso conuestiti sunt, nec illos sequitur pœnitentia facti. Patent autem contrarijs, tentariq; suggestionibus dæmonum possunt ij qui nondum profecerũt in habitum, illosque pœnitentia operum comitari solet. ¶ Et vt ex effectu ipso doceamus, quinam huiusmodi sint superiorum ordinum viri, qui dæmonum minime pauoribus vexantur, quique eorum insultus mox profligant, agentes magis quam patiẽtes, exemplum vnicum adducemus in medium. Refert Cæsarius de quodam archiepiscopo cardinea dignitate insigni, qui cum à Romano põtifice legatus in Græciam mitteretur, quadam die accidit vt ingruentibus noctis tenebris, in quoddam idolorum templum nimia præ vetustate semirutu diuertere hospitij causa cogeretur. Pernoctans autem ibidem vna cum familia, Illatio.

varios

varios audiebat dæmonum stridores, diuersorum brutorum animalium figuras sonosq; imi D
tantium, quibus illi: Aut eius interpellare quietem, aut illum è suo templo, hoc est idolis cōse
crato, exturbare moliebantur. Cardinalis vero (vt doctus erat, & firmo Christi munitus amo
re, pro constanti habitu quem induerat) nihil fictos dęmonum cachinnos ronchosq; expaue
scens, nihil se loco mouens, intrepid⁹ hæc verba in dæmones iactauit: Bene vobis contigit mi
seri, quia superbe deo similes esse voluistis, cogimini amodo feras & vilia quæque terræ ani
mantia fœde imitari. His auditis eius verbis, confestim omnis illa aut dæmonum turba dispa
ruit, aut eius sonora illusio obmutuit. Ille profecto Cardineus vir, haud energumenus, hoc est
infirmus apparuit: sed superioris se esse ordinis liquido demonstrauit, constanter dæmonum
Antonius cultor eremi. insultus profligans, agēs magis q̃ patiens, ac terrens potius eos, q̃ ab eis terreret. Talis erat &
nominatissimus ille eremi cultor Antonius, qui visibiliter irruentes in se dæmonicarum pote
statum cateruas, hoc tantum psalmiloquio versu in fugam conuertebat: Hi in curribus & hi
in equis, nos autem in nomine domini dei nostri inuocabimus. Et profligatis mox dæmoni
bus exultans de victoria, ac gratias agens deo addebat: Ipsi obligati sunt & ceciderunt, nos aūt
Dubietas surreximus & erecti sumus. Sed hinc forte nascetur dubietas: An sit quispiam hominum, qui
q̃diu super terram vixerit, mortali circundatus amictu, omnino tentationibus non pateat? siue
Solutio qui tam firmus sit vt cadere nequeat? ¶ Hanc dubietatem nonmodo Christiani, sed philoso
phi cuncti facile discutiunt, dicentes habitum nullum esse ex toto à subiecto immobilem, sed
tantum difficile separabilem. Quod enim astruunt difficile separabilem, satis innuunt illum
posse aliquo pacto dimoueri à subiecto, & decidere à vita priore eum posse, qui habitum E
ipsum induerat. Est etiam & hæc promulgatissima philosophorum assertio: Ante obitum dici
nullum debere beatum. Est enim nullus tam inpræsentiarum felix, qui nequeat infelix esse.
Nemo tam acceptus deo in mundo hoc, quin possit & sentire deo contraria: quandoquidē ni
hil est sub orbe volubilis fortunę, quod oīno comperiatur esse immutabile. ¶ Vnde & huius
meminisse debemus sacri eloquij: In die luctus, memēto gaudij: & in die exultationis, memen
to amaritudinis. ¶ Nullus itaq; est ecclesiasticus in terris ordo, qui oīno decidere & immuta
ri non possit, & qui hac non egeat oratione: Ne nos inducas in tentationē. Hanc tamen ideo so
lis energumenis attribuimus, quia hi prę cęteris facile tentationes incurrunt. Superi vero gra
dus difficile ab eisdem violantur. Sentiunt equidē fortassis passiones, attamen eas solum diju
Joh. euāg. D. Diony. dicant, nihil ab eis patientes, quod & de Iohanne Euang. dilecto dn̄i discipulo, diuus Dionysi
Analogia armorū & habituum us his verbis testatur: Et te, inquit, non adeo insanus sum, vt arbitrer aliquid pati. Verum pas
siones ea duntaxat in parte sentire, vt eas solum dijudices. ¶ Idem quippe est tentare habentē
habitum, quod & ferire in bello armatum. Idem quoq; allicere energumenum, siue sola dispo
sitione præditum, & ferire inermem, aut duntaxat ex parte armatum. Non enim arma, quæ
sunt habitui persimilia, vetant vt quispiam non in bello feriatur, sed faciunt vt nequaq̃ vulne F
retur. Qui vero feritur inermis, vulnera accipiat oportet. ¶ Sed rursum instabit aliquis, an
Instantia sanctorum animæ in cœlo, & angeli etiam ipsi penitus tentari à malo nequeant? Dicimus, q
Responsio. neq; tentari, neq; superari, aut interire possunt. Similes enim sunt armatis longe à bello positis
quorum tabernaculo, iuxta sacra eloquia, appropinquare malum nequit. Omnes enim qui in
mundo hoc viuunt, in arena belli siti, aduersus mortis imperium decertant, & eorū quidam in
ermes, alij vero armati, cuncti tamen feriuntur, ictusq; malorum excipiunt, sed vulnerantur
soli inermes, armati vero perseuerant incolumes. Quæ aūt in cœlis animæ receptæ sunt, ipsi
quoq; etiam angeli procul ab arena belli absunt, clangorem tubæ non audiunt. A malo neq;
feriuntur, neq; superentur. Nam angeli naturalibus armis potiuntur. Animæ vero nostræ, cū
natura nudæ atq; inermes sint (nullus quippe illis à natura habitus inest tam moraliū q̃ intel
lectualium virtutum) superest vt acquisitis in mundo hoc plurimo sudore spiritalibus ar
Quorū sit pīis oro, & q̄rū minimè. mis, nunc cum angelis impassibiles & inconuertibiles exultent. Haud est igitur præsens
oratio angelorum propria, neq; etiam beatarum animarum, quæ nunc cum angelis in cœlo
lætantur, sed duntaxat præsentium ecclesiasticorum ordinum, quam nondum triumphantē,
sed adhuc militantem ecclesiam vocant. Est enim triumphus eorum qui vicerunt. Militia
vero eorum, qui vincere peruigiles conantur.

¶ Oret ergo omnis ecclesiasticus gradus, præcipue energumenorū: Ne nos dn̄e inducas in
tentationnm. Aut si tentari quidem finis nos, ne tn̄ superari ac vinci permitte. Intelligentiam
largire, qua cæcos versutissimi hostis laqueos, & deprehendere & effugere valeamus. Vi
res insuper tribue, vt à nobis ille profligatur, aut certe tuipse, o deus optime, in nobis athle
tis cer

A tis certatoribusq; tuis illum vince. Ne inducas nos in eam tentationẽ, de qua scriptum est: Necesse est vt eueniant scandala. Vę tamen homini illi p quem scandalum venit. Erit eñ tentatio super terram, qualis non fuit ab initio creaturæ. Cuius nisi breuiasset dñs dies, non fieret salua oïs caro. Sed propter electos breuiauit deus dies. Habe ergo & nos in numero electoꝝ tuorũ, atq; in ea hora quæ ventura est tentare oẽs habitantes in terra, tu nobis benigniss. pr̃ adesto.

CATHECVMENI.

SED libera nos a malo.

Hanc extremam orationẽ cathecumenis hac de causa aptari voluimus, q̃ hęc hominem postulat liberari à malo simpliciter, hoc est, à toto malo. Malum aũt simpliciter siue totũ malũ, est quempiã oïno esse expertẽ diuinoꝝ bonoꝝ, & adhuc militare sub vexillis mortis, ac degere sub ptãte principis tñbraꝝ. Qui aũt necdũ renati sunt, tametsi aliquantisper instructi sunt (hos enim cathecuminos vocãt) ñ nondũ diuina professi sunt, necdũ contrariis abrenunciarunt, & adhuc sub hoste militant. ¶Sicut enim is, q nondũ natus est, q necdũ substantiam accepit, cum nihil sit, inferior est eo qui natus est, quiq; substantiam accepit, tametsi morbo qualicunque vexetur, ac male habeat, ita & cathecuminus cum renatus non sit, inferior est energumeno. Ille siquidem est, vt substantiam in Christo non habens. Hic vero vt substantiam quidem habens, sed virtutis defectu in Christo valetudinarius atq; infirmus. Qd ergo per pcedentem orationẽ expetit energumenus sanari, hoc est liberari ab infirmitate, siue non vinci à perturbatione & passione, hoc per pręsentem precẽ postulat cathecuminus esse. i. substantiam in Christo accipere per regñationem, per contrarioꝝ abrẽnunciationẽ, per diuinorũ professiõem. Et ad hunc sensum congrue sumi põt pñs oro. ¶Potest aũt & aliter ipsa intelligi, vt respectum habet ad sextã orationem, quæ est: Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Nam sexta illa oratio expetit nos liberari à malo adiacente, hoc est à pctĩs propriis, quæ actu insunt, quibus ve obnoxii sumus, & debitores siue transgressores erga deum appellamur. Præsens vero collatione illius intelligenda erit de malo nondum adiacente, sed de absente futuroq; malo, ne inq̃ illud insit, ne eueniat, sed vt auertat illud deus, neq; euenire sinat. ¶Et hoc pacto sumpta atq; intellecta, præsens oro. confirmatio erit oronis præcedentis. Nempe pręcedens orabat nos neutiq̃ induci in tentationem, quæ vtiq; est intelligẽda de tentatione nondum pręsente, sed quę tñ euenire possit, & in quã contingit ex infirmitate nos labi. Pręsens aũt huic astipulata precatur liberari nos ab oï eo malo, in qd per tentationem, ex indita nobis humana fragilitate, labi possumus.

¶Quod si etiã malueris, hanc intelligere potes de oï malo, tam adiacente, q̃ nondũ præsente: tam de eo, in qd sponte ipsi proruimus, q̃ de eo qd à dæmonibus lacessiti, tentati atq; allecti pa-tramus. ¶Cęterũ percũctaberis, an hęc oro, libera inquã nos à malo, deceat cœlestium accolas thalamorum. ¶Quod si dixeris nihil ad eos attinere, hoc erit quia liberati ab omni malo sunt, & nõ modo malum patrare nõ pñt, sed neq; velle malum pñt, ita vt simul succisa sit ab illis omnis & mali potestas & voluntas. Atqui dictum est prius voluntatem semp esse liberã, & ex natura ipsius esse vt queat ferri in cõtraria, fietq; semp in eoꝝ medio, ad hoc vel ad illud indifferens. Alioqui redibit accidetq; cõtrariũ eius qd prius diximus, voluntatẽ, inq̃, desinere esse voluntatẽ, hoc est, liberã, spontaneã, vltroneã, & liberi arbitrii gratiã diuinitus indultam creaturis, cũ angelicis, tum humanis diuinę splendore lucis obtundi, atq; in altero cõtrarioꝝ, vt in bono & recto coerceri. ¶Si enim angeli & sctõꝝ aïæ nequeunt velle malũ, qũo illis aderit velle liberũ? Et si dixeris tã angelos q sctõrum aïas interdũ velle quidẽ malũ, sed tñ patrare illud nõ posse, fateberis illos perinde atq; cęteros mortales, cadere in tentationem mali, ac nonnullis illius agi stimulis, coerceri tñ eorũ à deo vires, vt qd volunt malum operę implere nequeant. Hoc aũt quis cum pace sanctorũ de eis asseuerare audebit? Haud enim procul abessent sancti à miserorum sorte mortalium, quos aut sola dei reuerentia, aut timor pœnarum à malis reuocat, cogitq; stare in bono. Huic quæstioni fecerimus satis, si docuerimus sanctorum voluntatem non posse velle malum. Nihilo tamen minus illam semper esse voluntatem ac pmanere liberam, neq; cogi vt malum nolit, aut vt contineat in bono, deuietq; nusq̃ à recto.

¶Cęterũ vt hæc aũt peramplius colliquescant, reuocentur in mente quæ paulo ante de sctõꝝ volũtatibus diximus, eas inquã q̃maxime fieri possit esse cũ diuina voluntate vnanimes, illiq; p oïa cõsonas, cõcordes, easdẽ cõiũctas insitasq;, ita vt illi iã dissentire atq; ab ea disiũgi neqant.

¶Si diuina ergo voluntas, perfecta voluntas est: erunt & sanctorum (quippe entium maxime deo similium) voluntates, perfectę voluntates. Atqui perfectę voluntatis non est velle imperfectum.

Analogia

Alius sensus huius orõnis

Alius sensus

Responsio

B

C

fectum. Malum autem omne est imperfectum. Non est igitur perfectæ voluntatis velle malum. Nam perfecta voluntas non magis potest velle malum, q̃ non potest perfectum esse imperfectum. ¶ Rursum meminerimus, quid in quodam loco sacer Paulus de deo proloquitur. Ait enim: Deus fidelis est, seipsum negare non potest. Hoc autem, id est seipsum negare non posse, haudquaq̃ (vt diuo Dionysio placet) infirmitatis, impotentię aut imbecillitatis alicuius, sed cuiuspiam potius immensitatis est argumentum. ¶ Dicere enim deum seipsum negare nō posse, est censeri deum non posse non esse deum, aut fateri illum nō posse non esse. Siue deum esse ens suapte natura immensum, infinities distans à non esse, & φ omnino non possit decidere in non ens, aut non esse nihil. Hæc autem prędicata manifestę perfectionis sunt, & impotentiam omnem abnegantes, summam potius perfectionem arguere probantur. ¶ Dic igitur eadem de diuina voluntate, quæ nuper de diuina potestate enunciauimus, diuinam inquam voluntatem esse infinite bonam voluntatem, quæ velle nequit nisi bonum. Deum autem nō esse, bonum non est. Deum à deo cadere, alienum est à bono. Non vult ergo deus, non esse deus. Non vult deus diuidi aut separari à seipso. Et non modo hæc non vult, sed neq̧ ea velle pōt: quippe impossibilia, & à summi entis natura infinities, vt ita dicamus, elongata. Quis tñ diuinam illam voluntatem, quæ non potest velle nisi bonum, dixerit non esse voluntatem, siue nō esse liberam? cum non queat non esse libera, quæ cæteris, vt essent volūtates, & vt libere essent, indulsit? ¶ Si enim vellet diuina voluntas malum, & non posset malū, imperfecta esset atq̧ à semetipsa diuisa, vtpote cuius in malum extenderetur voluntas, ad quod eius potentia extendi non posset, aut cui inesset aliquod velle sine posse, quæ de deo perabsurda sunt, & à ratione aliena. Nempe mera dementia est dicere, perfectum ens ideo non esse perfectum, quia aut non vult, aut non potest esse imperfectum. Sentire bonum, ob hanc causam non esse bonum, quia non nouit, neq̧ vult esse malum. Arbitrari voluntatē ideo non esse liberā, quia velle seruā esse & malo assentiri, illi adiacere nequit. ¶ Quæ ergo de diuina diximus voluntate, eadem & de angelorum ac sanctarum animarum voluntatibus dicito. Nam quæ diuinæ voluntati naturaliter quodammodo & per se insunt (nolle inquam patrare malum, nolle dimoueri aut immutari à bono) eadem angelorum sanctarumq̧ animarum voluntatibus per gratiam adesse dicuntur. Indulsit enim eis summa illa dispensatio sacrum suæ diuinitatis habitum, per quem stabiles & fixæ in bono, ad diuinam imitationem semper ex bono per bonum in bonum ferūtur. Et neq̧ eas posse malum, neq̧ velle malum, neq̧ simul posse velle malum fatemur. Eas tamen nihilosecius dicimus esse voluntates, & quàm maxime liberas: id ex consummatione & pfectione sui habentes φ cōfirmatæ in bono sint, φ malū omne respuāt, φ nō mō illud nolint, sed velle non possint. ¶ Rursum diuina volūtas cū increata sit, & nullius indiga, p se & ex natura sui habet, φ pfecta volūtas est, φ stabilis in bono, & ex toto immutabilis. Oīs aūt creata voluntas, cū ex sese habeat φ impfecta & instabilis sit, aliūde vt per gratiam, sui statū & perfectionem emendicat. Ab insito quippe diuino habitu, diuinæ voluntati euadit vnanimis ac per oīa concors. ¶ Si hæc igitur ita se hñt, manifestū est eū q dicit angeloꝝ sanctaꝝq̧ aīaꝝ volūtates post insitū illis diuinū habitū, nō esse liberas sentire ipm diuinū habitū obesse libertati atq̧ arbitrio voluntatis, imo vero esse contrariū. Nam illius insitione desineret voluntas esse voluntas, hoc est esse libera. Quę enim libera non est, voluntas nō est. Atqui sacer ille diuinus habitus, q̃ efficacissimus ille status in angelis sanctisq̧ aīabus formatur, perfectaꝝ huiusmodi voluntatū fulcimentū est, eaꝝq̧ in bono permansio. Per eū quippe penitus à malo secedunt, ac malaꝝ concupiscentiaꝝ seruituti minime censent obnoxiæ. ¶ Si eñ concupiscentia, ira, passio, oīsq̧ animi perturbatio, seruitus quędā est voluntatis (haud enim liber est aīus, q̃diu pturbationibus ducitur), liquet aūt moraliū aut intellectualiū vtutū habitū in nobis, nequaq̃ obesse aī libertati, sed poti⁹ opitulari eidē ne in miserā decidat passionū seruitutē. Erigūt eñ vtutes aīum à malo, eundē in bono stabiliūt, dñm cōpotēq̧ sui illū efficiūt, q̃maximā illi libertatē pcurātes. ¶ Sed hinc rursum scrupus orit, an sicut angeloꝝ sctāꝝq̧ aīaꝝ volūtates stabilitę in bono sunt, ita & dæmonū volūtates à malo sint incōuertibiles? Et sicut illę neq̄unt velle malū ita & hæ bonū velle nō pñt? Ad hęc dicimus coīem theologoꝝ assertionē eē, dęmōes nō posse rursum cōuerti ad pœnitētiā, eosq̧ ex habitu & plusq̃ diuturna cōsuetudīe ita malis gaudere, vt nūq̃ scelerꝝ pœniteat. Fatemur tñ eos posse bona q̃dā patrare opa & hoīb⁹ forte vtilia. Cęterū bona hęc faciūt nō bñ. i. sine intētiōe boni, sed vt forsitā vł ab ipo deo, vł hūanis qbusdā artibus, vt aliqbus placet, aut cogūt aut sese cogi mentiunt. Propterea si qd boni interdū, alterno horum modorum operetur: nihil inde meriti cōsequuntur. ¶ De impœnitentia autem dæmonū non incommodū erit, si exemplū vnū produxerimus in mediū ex Cęsario deprōptū

Astitit

Secundo rō sacer Paul. D.Dionys.

Tertia rō.

Dubietas.

Responsio Dæmones bonū non posse operari.

Exemplū de impenitentia dæmonum.

D

E

Astitit semel cuidam sacerdoti in templo sedenti: dęmoni hominis iuuenis specie, cui cum innumera q̄ gesserat flagitia, pro confessionis more expressisset: territus eorū & multitudine & magnitudine sacerdos dixit. Et si mille annorum esses: vix tanta scelera patrare potuisses. Cui demō: Ego (inquit) plusquam mille annorū sum. Et sacerdos: quis ergo es tu? Ego ait demō, vnus sum: ex his, qui cum Lucifero cecidimus. Quomodo ergo dixit sacerdos presumpsisti, ad me huc in templum introire: qui sum seruus dei? Cui respondit demō. videbam eos homines, qui ante me ad te accesserunt: intus refertos, esse maculis ac omni spurcicia, qui tamen a te recedētes, mox dealbabantur clariq; fiebant, volui ergo sicut & illi, abs te dealbari: atq; huiusce rei causa, huc accedere curaui. Admiratus autem plurimum sacerdos, dixit: Et vis igitur penitētiam tantis pro scelribus agere: si forte clementissimus deus noster tibi indulgeat? (Si inquit demon) leuē mihi pęnitentiam iniunxeris illam procul dubio suscipiam. Multo leuiorem dixit sacerdos tibi pœnitentiam designabo: quam cæteris hominibus, quos huc ante te, ad me accedere vidisti. Vade inquit: & ammodo vsque ad extremam iudicij diem, cadens ter in terram, facie ad cœlum conuersa quotieie in hæc verba prorumpe. Deus meus & creator meus peccaui in te miserere mei. Qđ audiēs dęmō: cū miro eiulatu, statim exclamauit. Dura nimis, est mihi illa pęnitētia: dura nimis mihi est. illam omnino implere non valeo. Et sacerdos: cur inquit implere illam nequis cum leuissima sit? Quia inquit dæmon: nullo pacto illi deo humiliari valeo nec possum in tantum coram illo flecti: vt verba quæ dixisti pronunciem. Audiens autem hæc sacerdos: ad extremum illi dixit. Si ergo o nequissime dęmon: tanta est superbia tua, vt non valeas illum aut agnoscere, aut fateri creatorē tuū, qui vere creator tuus & vniuersorū deus est: pręcipio nūc tibi, in virtute & no

B mine eius: vt illico recedas a me & egrediaris de hac domo orationis eius: quia neq; in hoc seculo neq; in futuro misericordiā ab illo, cōseq̄ris. Et hoc dicto: dęmon, cū ingenti clamore disparuit. Hoc igitur exemplum: formam quidem habet dæmonis, pœnitentiam agere volentis: cui tamen manifeste deerat, pœnitentiam implēdi facultas. Nulli enim dubium est: haud aliter dæmonibus deesse potestatē diuinæ recuperādę gratiæ quā bonis angelis ac sanctis animab⁹: nulla præuaricande eiusdem gratię, facultas adesse creditur. ¶Et sicut diximus tam bonis angelis, quā sanctis animabus: non modo deesse male agendi potestatem, sed ipsam etiam voluntatem, adeo vt non solum non possint malum, sed etiam nequeant velle malum: ita & expnsito de cacodæmonibus, hoc est malis angelis arbitrandum est, non modo non posse eos agere bonum: sed etiam non posse, velle bonum. Vtpote qui ex maxima & assidua imperfectione volūtatis: omnino malis perseuerant affixi, quemadmodum & eos etiam homines, asseuerant morales philosophi, esse

C ex toto factorum impęnitentes, qui ex contrario moralium virtutū habitu, mala ipsa patrare assuescunt. ¶Est enim impęnitentia, habituū siue bonorum, siue malorum propria. Neq; enim angelos, neq; itē sanctos: bonorum penitet, neq; pariter dæmones malorum. Eorum vero est pęnitētia: q vtrinq; citra extremos habitus, in medijs adhuc dispositionibus luctatur. Vt hominū in hoc mundo: priusq̄ aut ex virtutis habitu, boni: aut ex habitu vitiorū, mali euaserit. ¶Quod aūt sancti, reuocari nequeant in actū malorū: neq; item damnati iniqui, ad actum bonorum. hoc sacrum eloquiū palam attestatur. Pater Abraham: mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua. Et hic similiter mala. Nunc autem hic consolatur: tu vero cruciaris. Et in his omnib⁹: inter nos & vos, magnnm chaos firmatum est, vt hic qui volūt hinc transire, ad vos non possun, neq; inde huc transmeare. Sicut igitur sancti & iniqui, immutabiles loco sunt in æternum abinuicem disclusi: ita sunt & potestate immutabiles & insuper proposito ac voluntate, siue in bono, siue in malo affixi Et vt etiam reipsa doceamus, dæmonnm voluntatē perpetim addictā esse malo, ita vt nequeant bonum velle: nō incongruū erit aliud ex Cęsario depromere exemplum. ¶Obsederat quidem dęmūculus, mulierem, q̄ cum ad sacerdotē, ejiciendi dęmonis causa pertraxissent: cæpit inter adiurationes non nulla, sacerdos forte curiosior, à dęmone percunctari. Nonne inquit, aliquando in cœlo fuisti? Dixitq; illi dęmō. In cœlo fui aliquando. Et sacerdos. Qualis est ergo deus. Respondit dęmon. Si omnis ea lux solis, quę ab initio mundi resplenduit: colligeretur in vnū cum omni residua luce, quę ad extremū vsq; mūdane durationis diem, vibranda est à sole: haud quaquam tanta lux, punctum diuinę claritatis exprimere sufficeret. Ad hæc, Sacerdos. Velles ne ergo denuo, in cęlū redire: vt tanta frueretis claritate? Cui dæmon. Mallem inquit cum vna anima a me decepta, descendere in abyssum, q̄ denuo redire in cœlū. Attonitus aūt huiusmodi respōso sacerdos, dixit: Quō hoc fieri potest? Respondit dæmon: Quid miraris inq̄t, si nolo in cœlū redire? Nam tanta est mea nequitia: vt nō possim denuo aliquid boni velle. Huius ergo dæmonis indicio palam arguimus dęmonib⁹: nō mō recuperādæ diuinæ gratiæ, deesse potestatē: sed ipsam etiā volūtatem. Sed de his abunde dictum sit.

Pœnitētia habituum propria. Pœnitētia dispositio nū ꝓpria

Aliud impœnitētię dæmonum exemplum.

Men.

¶Vox publica hæc est,& oim ecclesiasticoꝝ ordinū cōmuni. Est em̄ oim particularium orōnū,q̄s sigillatim p̄misimus,vnanimis & a cūctis ecclesiasticis gradib⁹,vna voce cōcinēda,efferēda resonādaq; assertio. ¶Dicam⁹ igit̃ q̄m primus ecclesiastic⁹ ordo q pōtificibus est attributus, diuinitatē ipsam imediatius pulsitat noīe paterno illā cōcelebrās,& cœlestē illi designās honorē. ¶Secūdus sacerdotū ordo,illius nomē sanctificat aut sanctificari,siue laudibus efferri p̄cat. ¶Tertius diaconoꝝ gradus,expetit aduētū regni dei,vt in quā sit in mūdo,vna fides,vnus iā regnet in oīa princeps. Quartus gradus subdiaconoꝝ, ferme eadē expostulat,vt oīs volūtas,diuinę sit subdita volūtati,vt sicut in cęlis,paret oīs creatura deo, ita & in terris,sit oīs creatura diuino subiecta imperio. ¶Ministri quinto loco orāt,panē supsubstātialē donari hoībus,quē panē,& de spirituali & de corruptibili terreo vē pane intelligi posse docuimus,hoc est & de virtutibus,q̄ sunt animi alimonia. Et de p̄sentanea esca,ac potu,q̄bus indies nr̄a corpora refocillari egēt. Monachi sexto in gradu,remissionē pc̄tōrū à deo expetierūt. ¶Plebs vo sancta in ordine septimo,monachoꝝ orōnem cōfirmauit,asserēs ea nos patrasse in p̄ximos q̄ ipsi à deo donari postulamus,hoc est dimisisse nos p̄ximis nr̄is offēsas,vt iñ p̄suadeat̃ deus nobis dimittere & cūcta indulgere delicta. ¶Nono aūt gradu Energumeni p̄cant,vt fugiat à nobis cōis diaboli versutia, oīs illius astus ac dolus,q̄ nos mortales,assidue circūuenire ac fallere tētat. Cathecumini nono & extremo gradu,liberari nos à cūctis malis siue adiacētibus siue futuris siue naturalibus siue vltroneis postulauerunt. Oēs autem simul ecclesiastici gradus,vnica & cōcordi voce,cōcināt Amen. hoc est ita fit: siue sic imprimis laudet̃ deus,& ea nobis mortalibus deinceps largiatur,quō aut q̄ cūcti ecclesiastici gradus sensim orauerūt. ¶Petierūt em̄ quatuor primi gradus,iustitiā dei & regnū eius. Postremi vero,cętera oīa postularūt q̄ sunt hominibus necessaria. E

¶Nēpe quinta orō,ea oīa precata ē indulgeri a deo: q̄ sunt hoī p̄ naturā necessaria. Hęc aūt tria sunt,imprimis virtutes,q̄ sūt esca animi. Deinde alimonia corporis,q̄ cibo ac potu diuisa est. Insuper & vestimenta, q̄ ad exterā corporis necessitatē attinere probantur. Hæc em̄ tria sub noīe aut panis supsubstātialis,aut panis quotidiani scōtinere docuimus. ¶Sup̄mę aūt orōes quatuor,ab in naturalibus malis,eximi ac liberari hominē impetrare satagerūt. Nam sexta & septima à debitis p̄priis,siue à p̄sentibus adiacētibusq; malis,hominē purgauere. Octaua vero & nona, ab euēturis, aut à totis malis eundē liberari orauerūt. ¶Vniuersam igitur dn̄icam orōem, rite in tria p̄timur. In expetitionē diuinaꝝ laudū,aut diuinoꝝ honoꝝ. In expetitionē naturaliū,siue positiuoꝝ hoīs bonoꝝ. Et in expetitionē sublatiōs maloꝝ. Siqdē q̄tuor primę orōnes,diuinis laudibus honoribusq; manifeste fauēt. Quinta vero & oīm media,totius hoīs(tam inq̄ aīę q̄ corporis) bona p̄curat. Quatuor aūt sup̄mę,homini cōpluribus malis irretito,opitulant̃ eiusq; mala,siue p̄sentia siue nondū adiacētia,p̄uide auertere moliunt̃. ¶Monstrauimus demū esse quandā p̄ticulā in orōne dominica,q̄ nō ineleganť,cū cunctis orōnibus resumi possit,hāc inq̄ sicut in cœlo & in terra,hoc pacto. ¶Pater noster q es in cœlis: sicut es in cœlis,ita & esto nobiscū in terra. ¶Sanctificetur nomen tuū,hoc mō sup terrā ab hoībus,q̄ sanctificať ab angelis in cœlo. ¶Adueniat regnū tuū ita in terras & in nos hoīes,sicut nūc in cœlis & in angelis viget. ¶Fiat volūtas tua, ita in terris ab hominibus sicut fit in cœlo à cūctis angelis. ¶Panem nostrū quotidianū,aut supsubstantialē da nobis hodie in t'ris,sicut illū vltro largiris angelis in cœlo. ¶Et dimitte nobis debita nr̄a.i.sic fac nos esse in terra sine pc̄tis,quēadmodū angeli sine peccatis habitāt in cœlo. Nō em̄ ita intelligere istā potes,dimitte nobis debita nostra in terra sicuti dimissa sunt angelis debita sua in cœlo, q̄nquidē (& vult diuus Dionysius)in cœlesti angeloꝝ hierarchia,purgādi ordines desunt, nullusq; oino cœlestis ordo,obnoxius est sceleri. Nam si q̄ cœlestis turma dedit(vt ait)malicię manus,mox incōfusa decidit diuinoꝝ spirituū cōgruentia,inq; obscurā turbaꝝ à deo deficientiū,est prolapsa ruinam. Omnis ergo angelus q p̄seuerauit in cœlis: pc̄tūm nō habuit. Non est ergo dicendū de angelis, dimitte nobis peccata nostra,sicut & dimissa sunt angelis in cœlo,cū ipsi pc̄tm̄ non fecerint sed p̄seuerauerint(diuina bonitate illos in vero bono & pulchro cōseruāte)mūdi à labe. Prędictā ergo orōnem intellige,sicuti diximus: dimitte nobis debita nr̄a.i.fac nos viuere & esse super terram insontes,ac sine macula,sicut p̄stant angeli in cœlis innoxij. Aut si uis eādē hoc mō accipito: Dimitte nobis debita nr̄a,sicut dimissa sunt in sanctis aīabus in cœlo. Ac largire etiā nobis,vt vsq; adeo faciles,dimittere possimus p̄ximis nostris,sicut & illi proximis suis, dū in terris viuerēt perceruūt. Et ne nos inducas intētationē sup terrā,sicut neq; angeli,neq; sctōꝝ aīæ in cœlis, in tentationē incidere formidūt. Sed libera nos à malo,in terris,sicut & angeli & animæ sctōrū in cœlis, tuti sunt ab omni malorū formidine. Angeli quippe boni,malū nunq̄ viderūt,neq; culpę,neq; pœnę. Beatorū animę oēs p̄ter vnicā Christi & sacratissimę matris eius animā,malū eqdē culpę, aut ab origene,aut à voluntate contraxerunt. Earū t̃n q̄dā malū pœnę ad tēpus viderūt,q̄dā vero non viderūt. Oēs aūt animæ q̄ cœleste regnū adeptę sunt ab vtroq; malo,tā interioris peccati,quā exteri

Margin notes: Pontifices. Sacerdotes. Diaconi. Subdiaconi. Ministri. Monachi. Plebs sctā. Energumeni. Cathecumeni. Vniuersi simul. Vniuersa dominica oratio tripartita. Dionysius. F

cæteræ pœnæ in æuũ vſq; liberatæ creduntur. Libera ergo nos a malo, tã in pſenti ſeculo q̃ in fu
A turo. Et introduc in regna ſanctorũ animas noſtras, ibidẽ potituras ſpe beatiſſimæ reſurrectiõis in ſecula ſeculorũ. Amen: ſicut ab vniuerſis angelis & animabus ſanctis cõcinitur vnanimiter in cælo, ita & a cũctis hominibus cũ omni iubilo, concorditer decãtetur in terra. Amen.

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARVM EPISCOPI ET galliarum apoſtoli epiſtolæ undecim ad diuerſos.

¶ Meminerit lector ſtudioſus S. Dionyſii martyris XI. epiſtolas abſq; cõmẽtariis idcirco hic ordinatas, q̄ noſter Dionyſius in earũdẽ elucidatione, nõ veteri, nec eadẽ ſemper (q̄d in prioribus libris fecit) ſed nũc Sarraceni, nũc Camalduleñ. vſus ſit verſione. Ne igit quicquã a nobis deſideretur & hic eiſdẽ typis integre veterẽ, ac paulo inferius, & Sarraceni & Camalduleñ. exhiberi curauimus verſiones.

¶ Ad Gaium therapeutam, Quæ diuina ignorantia. Epiſtola. I

Enebræ quidẽ obſcuræ fiũt lũine, & magis multo lũine. Ignorantiã occultãt ſciẽtiæ, & magis multæ ſciẽ. Hæc ſupemineter, ſed nõ ſcdm priuationẽ accipiens, appba ſupuere, q̄a latet habẽtes ON lumen, & uera ſcientia, ſecundũ deũ ignorantia, & ſuperpoſitæ ipſius tenebræ, & uelantur ab omni lumine, & abſcondunt omnẽ ſcientiam. Et ſi quis uidens deum, intellexit quod uidit, non ipſum cõtẽplatus ẽ, ſed quod eorum ab ipſo exiſtentiũ & cognitorũ. Ipſe autẽ ſuper animũ & eſſentiã ſupercollocatus, uniuerſaliter non cognoſcendo neq; uidendo, & eſt ſupereſſentialiter, & ſuper animũ cognoſcitur: & ipſa ſecundũ quod melius perfectiſſima ignorantia, ſcientia eſt eius ſuper omnia cognita.

¶ Ad eundem Caium, Cur ens ſuper omnia celebretur. Epiſtola. II

Vomodo omnium ſummitas & ſuper diuinitatẽ eſt & ſuper bonitatẽ Si deitatẽ & bonitatẽ intelligas ipſam rẽ benefici & deifici muneris, & inimitabile imitationem ſuper dei & ſuperoptimi, ſecundũ quã deificamur & optime agimur. Etenim ſi hoc principiũ ſit deificandi & bonos faciẽdi deificatos & optime factos, omnis principij ſuperprincipalis, & ſic dictæ deitatis & bonitatis, ut diuinitatis & bonitatis eſt ſummis quãtũ inimitabilis & immenſurabilis ſuperat imitationes & participationes, & imitantes & participantes.

¶ Ad eundem Caium, Ex occulto quid ſit. Epiſtola. III

X occulto eſt quod cõtra ſpem, & ex eo uſq; obſcurũ in manifeſtũ deductum. Aſt ſecundũ Chriſtũ humanitate. Et hoc arbitror theologiã declarare ex occulto ſupereſſentialẽ in noſtrã manifeſtationẽ humanitus eſſentiatã perueniſſe. Occultus autẽ eſt, & poſt manifeſtationẽ, aut ut hoc diuinius dicam, & in manifeſtatione. Et hoc enim Ieſu occultatur, & nullo uerbo, neque intellectu ſecundum ipſum inueſtigatur myſteriũ, ſed & dictũ ineffabile manet, & intellectum incognitum.

¶ Ad eundem Caium, De diuinitate & humanitate Chriſti. Epiſtola. IIII

Vomodo inquis Ieſus omnium ſummitas, omnibus eſt hominibus eſſentialiter coordinatus? Non enĩ ut cauſalis hominũ hic dicitur homo, ſed ut hoc ſecundũ eſſentiã totam uero homo ON. Nos autẽ Ieſum nõ humanitus ſegregamus. Neq; enim hõ tm̃, neque ſupereſſentialis ſit homo tantũ, ſed homo uere, differenter humanus, ſuper homines, & ſecundum homines, ex ho

minum essentia superessentialis essentiatus. Est autem nihil minus superessentiali D
Iohan. 1. tatis superplenitudo semper superessentialis: Itaq; tali magnitudine & in essentiã
Lucæ. 1. 2 uere ueniens super essentiam essentiatus est, & super hominẽ operatur quæ sunt hominis. Et declarat uirgo supernaturaliter parturiens, & aqua instabilis materialium terrenorũ & pedũ sustinens grauitatẽ, & non imaginatiua, sed supernaturali uirtute ad insolubile constituta. Quid si quis cętera plurima existentia pertrãseat: per quæ diuinitus uidens super animũ cognoscet, & in humanitate Iesu intentiões uirtutẽ supereminentis depulsionis habentes. Etenim ut colligẽtes dicamus, neq; homo erat, non ut nõ homo, sed deus ex hominibus hominũ summitas, & sup hominẽ uere homo factus. Cæterũ non secundũ deũ diuina operatus est, neq; hũana scdm hoẽm, sed humanatio deo nouã q̃dã dei hũanã opationẽ nobiscũ p̃satus ẽ.

¶ Ad Dorothæum ministrum, Quæ diuina fit caligo. Epistola. V.

Diuina caligo est inaccessibile lumen, in quo habitare deus dicitur, & inuisibili existente, propter supereminentẽ claritatẽ, & in accessibili eodẽ per super excellentiã superessentialis luminũ manationis. In hoc fit oĩs deum scire & uidere dignus eo non uidendo neq; cognoscendo, uere in quo super uisionẽ & cognitionẽ factus, hoc ipsum cognoscens: quia post omnia est sensibilia & intelligibilia, & prophetice uidens: mirabilis facta est scientia tua ex me, confor E
Psal. 183. tata est & non potero ad eam. Sic ergo diuinus Paulus cognouisse deũ dicitur, co-
Rom. 11.
Philip. 4. gnoscens eũ super omnẽ existentẽ intellectũ & scientiã. Propter quod & inuestigabiles esse uias eius ait, & inscrutabilia iudicia eius, & inenarrabiles donatiões eius, & pacem eius superantem omnem intellectum, sic inueniens super omnia: & hoc super intelligentiam cognoscens, quia omniũ est summitas omniũ causale ens.

¶ Ad Sosipatrum sacerdotem, De discreta reprehensione. Epistola. VI

Noli hoc ęstimare uictoriã sacre Sosipater, in religionẽ aut gloriã iniuriã facere non optimã manifestã. Neq; enim oportet iudicatã eam redarguas, iam Sosipatri bona. Possibile enim & te & alios multos falsis & manifestis. Vnde ON & occultũ uerũ latere. Neq; enim si quid non rubeũ, iam albũ: F si quis nõ equus, ex necessitate homo. Sic aũt facies mihi credẽs. Dimittes q̃dẽ hoc scd̃m alios dicere. Pro ṽitate aũt ṽe dicẽs sic, oĩ mõ eẽ irrep̃hẽsibilia q̃ dicta sũt.

¶ Ad Polycarpum hierarcham, Ad conuitia & maledicta sophistæ Apollophanis responsio. Epist. VII.

EGO quidẽ nescio ad Græcos aut alteros dicens, sufficere arbitrans optimis uiris si uerũ ab ipso in seipso potuerint & cognoscere & dicere, an uere habet. Hoc enim quo dcunq; est iuxta legẽ ueritatis, recte ostẽso & puro stante, omne aliter se habens, & ueritatẽ affectans, redarguetur, & uere alterum ontis, & dissimile & opinabile illud magis quã on. Supfluũ igitur est ueritatis manifestatorẽ ad hos aut illos dimicare. Dicit enim unusquisq; habere numisma regale, & utiq; habet quandã puri cuiusdã, eius uere fallacẽ umbram. Et si hunc redarguas, alter & iterũ alter de eodẽ cõtẽdet. Eodẽ aũt uero posito recte rõne, & ab alijs oĩbus se lecto ridente, omne q̃d non sic per oĩa habẽs, id ipsum ex seipso irreprehensibili statu, uere uero expelliť. Hoc igitur, ut arbitror, bene cognoscens, nõ acceleraui ad Grecos aut alteros dicere, sed idoneũ mihi, & hoc deus det, de ueritate scire primũ, deinde sciẽtẽ ut oportet dicere. Vbi aũt inquis maledicere mihi sophistã Apollophanẽ, & p̃rnã sñiam reuocare tanq̃ Græcorũ in Grecos nõ

sancte utenti,& quidem ad ipsum nos uerius erat dicere,quo Graeci diuinis nō san
A cte in diuina utuntur per sapientiā dei diuinū expellere tentantes cultū. Et sic non
multam ego quidem dico gloriā quibusdā poetarꝝ materialiter & passibiliter re
manentiū,& creaturae contra creatorē seruiētiū.Sed & ipse Apollophanes nō san 1. Cori.1.
cte diuinis in diuina utitur. Ea enim existentiū scientia benedicta ab ipso philoso
phia,& a diuino Paulo sapientia dei uocata,& ad causalē ipsorū existentiū & scie
tiae eorum,oportuit reduci ueros philosophos. Et ut non ipsam aliorū aut ipsam
ipsius ultro quod putandū est redarguā opinionē,oportet cōsiderare Apollopha
nem sapiens qui est,nō aliter aliqñ potuisse coelestē transcēdere ordinationē & mo
tionē,si non ipsum essendi ipsam & bene eminentē,& causalē habuisset in hoc mo
uentem facientem omnia,& transformantē secūdum sacrū uerbū.Quo igitur non Daniel.2
colit cognitū nobis,& ex hoc & uere existentē, & uere deū ducens eum causalissi Iosue.10.
ma,& super ineffabili uirtute,cum sol ab ipso & luna secundū uirtutē & statū sup
naturalissimū simul uniuerso ad omnino immobile diffiniuntur,& in mensurā di
B ei totius in eisdem stant omnia signis? Aut q̄d eo amplius.Siquidē omnibus & me
lioribus,& continentibus sic euectis,non circūducta sunt quae continentur. Et cū
alia quaedam dies secundū continuitatē fere triplicatur, & in uiginti omnibus ho 4.Reg.20
ris fit quod non omni tēpore uias contrarias redit & reuertitur. Sic ualde superna 2.Par.32.
turalibus econtrario circūductionibus sol proprio cursu quinquiformē suū mo Isaiae.38
tum in horis decē conuoluens,analitice iterū totū in aliis decē nouā quandā semi
tarum uiam retrograditur.Hoc & Babylonios merito inflexit,& sine pugna He
zechiae subegit,tanq̄ in aequali deo cuidā & superāti homines. Et neq; hic dico in
Ægypto magnas operationes,aut alia quaedam alicubi diuina signa facta, sed cō Exo.7.8.
munia & coelestia,& in uniuerso,& in oībus triūphātia. Ait aūt oīno Apollopha Exodo:9 10 11.12
nes nō esse haec uera.Magis quidē hoc Persarꝝ & sacerdotibus infertur memoriis,
& adhuc † Magi memoranda triplasii mitri perficiunt. Sed licitū sit ipsi his propt †Magis
ignorantiā aut magnā incredulitatē.Dic aūt ei:Quid dicis de ipsa in salutari cruce Matt.27.
C facta eclypsi? Nam utriq; tunc iuxta solis ciuitatē simul aduenientes & consistētes Marc.15 Lucae 23.
mirabiliter soli lunam incidentē uidimus.Non em̄ erat coitus tēpus.Iterū autē ip
sam a nona hora usq; ad uesperas in solis dyametrū supnaturaliter ecōtrario cōsi
stentē.Admone aūt quiddā & alterū ipsum.Scit em̄ quia & occasum ipsum ex O
rientalibus uidebamus inchoantē,& usq; solarē summitatē uenietē,deiñ retrogra
dientē.Et iterꝝ nō ex eadē,& occasum & repurgationē, sed scd̄m dyametrū ex cō
trario factā.Talia sunt tūc tēporis supernaturalia,& solo Christo causalissima uir Ioh.5.
tute faciente magna & ampla,quorū nō est numerus.Hęc si tibi iustū dic & possi
bile Apollophani redargue,& mihi tūc & cōuenietē tibi & cōspeculantē,& cōqui
rentem omnia,& conferentem. Negligit & diuinationis tunc nescio.Inde Apollo
phanes abiit,& ad me sicut facta conferens,ait:Hoc o bone Dionysi diuinarum ui
cissitudines rerum. Tanta per epistolam a nobis dicta sunt. Tu autem idoneus, &
quae desunt adimplere adducere perfecte deo uiro sapientem multum existentem
& sane non indignantem mansuete discere super sapientem religionis nostrae ue
ritatem.

¶ Ad Demophilum Therapeutam, De mansuetudine, benignitate, & bonitate. Epistola. VIII.

HEbreorū hystoriȩ aiūt o nathe Demophile,& sacrū illū Mosen ꝑ multā D
māsuetudinē diuīa amicitia digne factū. Et si aliqn̄ eū extra diuinū mul
Num.12. tū scribūt,nō tñ pria māsuetudīe expellūt. Dicūt vero qa ualde arrogāti
Num.11. & resistenti diuinis cōsilijs,iratus furore sit dn̄s. Cū aūt ipm̄ ꝑdicatorē faciūt diuīs
Num.12. iudicibus dignis,ex an̄ habita boni diuīa imitatiōe ꝑdicat̄. Etem̄ erat māsuetus ni
Iosue.1. mis,& ꝓpter hoc dr̄ famulus dei,& in diuinā uisionē simul oībus ꝓphetis dignior
Num.16 Sed & ad eū & Aarō duri qdā de principali sacerdotio & gentis principatu cōtē-
debant supare,oī quidē amore honoris & amore principatus,& accepit deo iudi-
ce ppl̄i ꝑstantiā. Qm̄ quidē & supīposuerūt ei,& de prioribus īpperātes minabāt
& iam fere ꝑualuerūt, clamauit quidē māsuetus deū in salutē. Cōfisus ē aūt ualde
hūilis,qm̄ oībus eēt malis inchoatis inaccusabilis. Iam em̄ (nā oportuit colloquētē
deo optio,ad hoc ꝑcipua sīlitudīe qt̄ū licet reformari) intelligebat deo amabiles o
1 Regū peratiōes. Quid aūt dei patrē Dauid faciebat dei amicū? Etem̄ optimus existebat,
24.16 & erga inimicū optimus. Inueni suꝑoptimus amicus uirū scd̄m cor meū. Et qui-
1 Re.13. Psal.88 dem lex optīa donata ē,& subiugatis inimicoꝝ ꝓuidere. Et Iacob ut malitiā nō hn̄s,
Exod.23 Iob iustificatus ē. Et Ioseph in suꝑgredientes fr̄es nō uindicauit. Et Abel simpl̄r & insu
Gene.28. spectē cōuenit fr̄icidæ. Et oīs theologia deiformes ꝑdicat,nō an̄ ītelligētes mala,nō E
Gene.42. an̄ facientes. Sed nec ab alioꝝ malitia ex optīo mutatos ecōtra deiformit̄,& in ma
43.44. Genesi.4 los bn̄facientes & expandentes in ipsos multā bonitatē,& ad sīl̄e clemēter euocan
tes. Sed supius respiciemus,nō uirorū sacroꝝ honestates,nō hūanoꝝ angelorū bo
nitatē enunciantes,ꝓpiciantiū gentibus,& obsecrātiū ꝓ eis deū,& ꝑditis & male a
gentibus cōminātiū multitudinibus,& cōtristantiū quidē de malis. Lætātiū aūt sa
lute in optīa transuocatorū,& qcūq; alia de bn̄factoribus angl̄is theologia tradit.
Sed & vero optimi & suꝑoptimi Chr̄i bn̄faciētes radios,in silētio accipiētes,ab ipīs
in diuīas optīas opatiōes eius clare ducimur. Nā nōne ē potētissime,& supintelle-
ctū bonitatis,quia nō existentia,existētia eē facit: & quia oīa hȩc ad eē duxit,& oīa
uult sp fieri appximātia sibi,& cōicātia eorū quȩ sunt eius,scd̄m singulorū opor-
tunitatē? Quid aūt quia & redeūtibus amabilit̄ habet̄,& cōtēdit & desiderat,non F
indignādo amātes,& deliciosos ipsos & īuanū accusantes sustinet, & ipse defēdit
magis,ꝓmittit curare,& ipsis ꝑfectis sic accedētibus accurrit & obuiat,& totus to
tos āplectēs salutat,& nō accusat de prioribus,s3 diligit aduenientē,& diē festū agit
Lucæ.15. & cōuocat amicos,uc3 optios,ut sit oīm lætātiū habitatio. Demophi. aūt,& si qs
alijs optimis infestus ualde iuste īcrepat̄,& docet̄ bn̄,& meliorat̄. Quō em̄ nō opor
Ibidem tebat inq optimū in salute ꝑditorū lȩtari & uita mortuorū? Itaq; & in hūeros tollit
Math.5. Lucæ.6 qd uix ab errore cōuertit,& optīos āgl̄os in lȩtitiā suscitat,& bonus ē sup īgratos,
Iohan.10 & oriri facit solē suū s.b.& m. Et ipsā aīam suā ponit ꝓ refugiētibus. Tu vero (ut lr̄ȩ
tuæ declarāt) ꝓcidētē sacerdoti,ut ais,īpiū & malū, nescio quō de ipso pn̄s recalci
trasti. Deīn qp qdē oportuit cōfitet̄ ad medicinā maloꝝ uenire. Tu aūt nō exhorru
isti,s3 bonū sacerdotē cū ferocia detraxisti,misertū eē poenitētis,& īpiū iustificātē
Et ad finē uade,ais,sacerdoti cū sīlibus,& īsiluisti dū nō eēt iustus ad adyta,& scā
scōrū ꝓhibuisti,& scribis nobis qa futurū eēt corrūpe sacra,ꝓuide saluaui: & ad
huc incōtamīata custodio. Nūc ergo ausculta nr̄is: Nō ē iustū sacerdotē sup te mi
nistrātibus, aut æquepotētibus tibi famulis corrigi: etsi īpie agere in diuīa uideat̄,
& si aliud quid inter dictorū redarguatur agēs. Si em̄ inornatā et inconsequētia di
uinissimorū sunt,& finibus & legibus expellis,non habet rōnē pro deo, deo tradi
Mat.12. Lucæ.11. tā subuerti ordīationē: Nō em̄ in seipm̄ deus partitus ē. Quō em̄ stabit regnū eius.

Et si dei ē (ut eloq̃a aiūt) iudiciū, sacerdotes aūt angeli & ꝓphetę post sūmos sacer- Isaię.3
dotes sūt diuinoꝝ iudicioꝝ, ab his diuina cōuenienť tibi ꝑ medios ministros, cū sit Malac.2.
tēpus disce ꝑ q̃s & ēē famulus digne factus es. Aut nūq̃d & sacra symbola hoc cla
māt. Etem̄ nō simpliciť oībus q̃dē exaltanť scā scōꝝ. Appximat aūt magis his sa
crę pficiētiū ornatus, deīn sacerdotū dispositio. Cōseques aūt his ipa ministrātiū,
ordinatis aūt famulis portę taliū sūt segregatę, ad q̃s & pficiunť, & astāt, nō ad cu-
stodiā eaꝝ, sed ad ordinationē & cognitionē suā, magis populo q̃ sacerdotales ap
ꝓximātes. Īn sacerdotū scā ordinatio pricipalis recipe eos sacrę ponit diuinis, alijs
uēz īterioribus ipis, dationē q̃dē tradēs. Etem̄ circa diuinū (ut symbolice dicať) su
ꝑstātes altare amāt, et audiūt diuina dare eis reuelata, & p̄cedētes deiformiť ad ea q̃
sūt extra diuina uela subiectis famulis, et sacro populo, & purgatis ordinibus ma
nifestāt, scdm̄ dignitatē sacra bñ incōtaminata custodia, usq̃ dū tyrānice eis insiliēs
triūphari tibi scā scōꝝ coegisti nolētia, & hr̄e inq̃s sacra et custodire. Et q̃dē neq̧
B uidisti, neq̧ audisti, neq̧ habes quid ꝑtinētiū ad sacerdotes, sicut neq̧ ueritatē eloq̃
oꝝ cognouisti, q̃tidie ad hęc ṽbo pugnās, subṽtēs auditores. Et si q̃dē gētis prici-
patū q̃s obtinuit iordīate sibi cōtra regē, iuste punitus ē. Et si pricipē iustificātē q̃s
dā aut cōdēnātē astās q̃s sub ipo ordinatoꝝ redarguere ausus sit (nōdū em̄ dico de
trahere, et siť, ex pricipatu expellere) tu hō sic audax es cōtra māsuetū et optimū, et
hierarchicā eius legislationē? Et hęc oportuit dicere, cū suꝑ dignitatē quis tētās tñ
cōueniētia agere uidebať. Etem̄ neq̧ hoc licitū ulli. Quid em̄ inordinatū Ozias fa 4.Reg.15
ciebat, adolēs deo. Quid aūt Saul īmolās, q̃d ue tyrānici dęmōes ṽo theologizātes 2.Par.26.
Iesū? Sed inť dictus theologia oīs extraneus ep̄us, & unusq̃sq̧ in ordine ministra- 1.Reg.13 Marc.13
tiōis suę erit, et solus sūmus sacerdos in scā scōꝝ intrabit, et semel in anno. Et hoc Nehe.13.
in omi (scdm̄ legē) hierarchica purificatiōe, et sacerdotes circūprēdūt scā, et leuitę Leuit.16. Hebræ.9
nō tāgēt scā, ut nō morianť. Et iratus est furore dn̄s suꝑ ꝓteruia Ozię, et Maria le 2.Par.26.
pra ꝑcussa legislatori legē ponere tentās, & in Scęue filios insiluere dęmōia. Et nō Num.12. Actor.19
mittebā eos inq̃t, & ipi currebāt, & nō loq̃bar ad eos, & ipi ꝓphetabāt, & ipius im- Iere.23
molās mihi uitulū sicut occidēs canē, & simpliciť dicēdū. Nō sustinet iniq̃s pfecta Ezec.13. Isaiæ.66
C dei iustitia. Dicētibus aūt ipis, In noīe tuo, uirtutes multas fecimus. Respōdeť, Nes Matth.7.
cio uos. Ite oēs opatores iniq̃tatis. Itaq̧ nefas (ut sacra eloq̃a aiūt) scā ultra dignita Lucæ.13.
tē ꝑseq̃. Attēdere ṽo unūquēq̧ sibi ipi oportet, et nō excelsiora et pfūdiora noscere,
intelligere ṽo sola scdm̄ dignitatē sibi ordinata. Quid ergo inq̃s, nō oportet sacer- Romā.2.
dotes impie agētes, aut aliud aliq̃d inordinatoꝝ redarguēdos corrigi? Solis aūt li
citū erit gloriosis in lege ꝑ p̄uaricationē legis deū dehonorare? Et quō sacerdotes
manifestatores sūt dei? Quō annūciāt populo diuinas uirtutes, nō cognoscētes suā
uirtutē. Aut quō illumināt obscurati. Quō aūt diuino tradēt spiritu, Neq̧ si ē spūs
scūs habitu & ṽitate credētes? Ego aūt defēdā te ad hęc. Etem̄ nō inimicus Demo
philus. neq̧ patiar te ꝑcuti sathana. Nā unaq̄q̧ circa deū dispositio deiformior ma
gis distāte est, et illūinātior, simul & illūinatior: Magis ṽe lumini ꝓximior, & nō lo
caliť excipiēs, sed scdm̄ dei receptricē oportunissimā ꝓximitatē. Si igiť sacerdotū ē
dispositio, illūinatrix, oīno decidit ex sacerdotali ordine et ṽtute, q̃ nō ē illūinator
aut ubi magis nō illūinatus, et audax mihi uideť hierarchica taľ tētās, et neq̧ metuit
neq̧ erubescit diuina ultra dignitatē ꝑseq̃ns, et arbitrās deū ignorare q̃ q̃dē ipe a
seipo cognouit & seducere arbitrādo falsi uoce a se patrē uocatū et audet pollutas
suas blasphemias. Nō em̄ dicerē orationes in diuia symbola Chriformiť suporare

Non em̄ est ipse, sacerdos non est, sed inimicus, dolosus illusor suimet, & lupus in diuinā plebē ouina pelle armatus, sed nō Demophilo hoc iustū corrigere. Nō em̄ theologia iniuste iustificatiōes iubet p̄seq. Iusta aūt est p̄seq, cū distribuere uult q̄s unicuiq̧ scd̄m dignitatē, iuste hoc oībus p̄sequēdū nō ultra eoꝝ dignitatē & ordinē. Qm̄ & angelis iustū distribui qd̄ scd̄m dignitatē & distribuit. Verūtn̄ nō a nobis o Demophile: Per ipsos autē nobis ex deo, & ipsis per iā praecellentes angelos. Et simplicit̄ dicēdū in oībus existentibus p̄ prima scd̄is distribuunt, q̄ sunt secūdū dignitatē ab oīm ordinatissima & iustitia p̄uidētia. Ipsi q̄dē ergo & aliis subsistere a deo ordinati, distribuūt post se, & obediētibus scd̄m dignitatē. Demophilus aūt ūbo & furori, & cōcupiscētię q̄ sūt scd̄m dignitatē segreget, & ne iniuriā faciat sui ordinatiōi sed principet̄ subiectis supius ūbū. Etem̄ in ecclesia uidētes seruū dn̄o, & seniori iuniorē, aut & filiū patri maledicētē simul, & sequētē & plagas supponētē impie agere putaremur, nisi melioribus accurrētes adiuuissemus: & q̄dē sane illi antea iuste fecerūt. Quō nō & cōfundemur, p̄sentes a furore & cōcupiscentia in iustificatū ūbū, & ex deo datū magisteriū expellēs, & in nobis impietatē, & iniustā inordinationē, & seditionē & inornatū suscitātes. Merito beatus noster ex deo legislator nō dignat̄ ecclesię dei p̄esse, nisi p̄prię domui bene iā p̄sidentē. Etem̄ ordinans seipsum, & alteꝝ ordinat: & qui alteꝝ et domū: & q̄ domū, & ciuitatē, q̄ ciuitatē & gētē. Et simplicit̄ dicēdū (ut eloq̄a aiūt) q̄ in pauco fidelis, & in multo fidelis est, & q̄ in pauco infidelis, & in multo īfidelis est. Ipse q̄dē ergo cōcupiscētia & furore & ūbo q̄ sunt scd̄m dignitatē, segrega. Tibi aūt p̄sunt diuini ministri, & his sacerdotes: summi ūo sacerdotes, sacerdotibus: & summis sacerdotibus Apostoli & apostoloꝝ successores. Et sicubi q̄s & in illis, eo q̧ debet errauerit, ab aeq̄potētibus sanctis iteꝝ diriget̄, et non circūuertet̄ ordo sup̄ ordinē, sed unusq̄sq̧ in ordine suo et in administratiōe sua erit. Tāta tibi a nobis de sciēdo et agendo q̄ tua sunt. De autē in uirū (ut inquis) impiū et peccatorem in humanitate nescio quō defleā cōtritionē dilectissimi mei. A q̄ em̄ ęstimas famulos a nobis ordinari? Etem̄ si non in bono, oīno ubi et nobis necesse sit te esse, et scd̄m nos famulatu omni alienū. Et uide a te etiā deū q̄rere et sacerdotes alios, et ab illis curari magis q̄ perfici et esse consuetae in humanitatis in mansuetū ministrū. Nūquid nos ipsos ad oīno factū perfecimus, et non indigemus diuinę ex seipsa humanitatis? An duplū peccatū (ut eloq̄a aiūt) scd̄m impios peccamus, nesciētes in q̄ offendimus, sed et iustificātes nosipsos et ęstimātes uidere ūe aūt nō uidētes? Expauit cęlū sup̄ hoc, et exhorrui ego, et diffido in meipso. Et si nō tuas inseq̄rer, q̄si nō debere bn̄ cognoscere lr̄as, nō fortassis rep̄hēsę sunt. Siquidē alij me q̄dā de te cōsulere dignū ducebāt, q̄a Demophilus ęstimat optimū in oīa deū nō eē humanū neq̧ seip̄m indigere miserētis aut saluātis Sed et sacerdotes ex p̄creatiōe digni bonitate portare ignorātias populi bn̄ sciūt: q̄a et ipsi circūuoluunt̄ infirmitate. Sed diuinus sc̄tūs p̄fector ad alienatā exiuit: et p̄pterea pc̄tōribus (ut sacra eloq̄a aiūt) segregatus, et in seipso dilectiōis ostēsiōem facit oui ūclementissimā pastoralitatē. Et malū q̄dē uocat nō dimittentē cōseruo debitū, neq̧ particularit̄ tradentem donāte sibi oīe multa bonitate. Iusti aūt p̄pr(ij)s eius p̄fruunt̄. Sup̄ his necessariū timere et me, et Demophilū. Etem̄ et in ip̄m impie agentibus in se patiendo, remissiōem ducit a patre cōminat̄ et discipulis, quia et impietate immisericordit̄ dignū duxere iudicare, persequentes eum Samaritanos.

Margin notes: Deute. 16; 1. Tim. 3.; Lucae. 16.; Ierem. 9.; Iohan. 9.; 1. Petri. 2; Iohan. 12; Matth. 18; Lucae. 23.; Lucae. 9

Hoc

A Hoc aũt toties dictũ non fœroci epistola. Sursum enim & deorsum fremis. Sic nõ Luc.c.23. Lucæ.9.
teipsum, sed deum uidicasti propter maliciã, dic mihi, bonũ? Cessa. Nõ habemus Heb. 4. Matt.12.
summum sacerdotẽ non potentẽ cõpati infirmitatibus nostris, sed & sine malicia Isaiæ.42.
est & misericors, non contendet neq; clamabit, & ipse mansuetus, & ipse propiti- Ierre.2. Amos.2.
atio est de peccatis nostris. Itaq; non recipimus tui non zelandos motus, neq; simr 1.Ioh.2.
toties recipies Phinees & Eliã. Hæc enim audiente Iesu, non placebãt mitis tũc & Num.35 3.Re.18.
optimi spũs imparticipes discipuli. Etenim sacratissimus noster mirabilis ordina
tor, in mansuetudine docet oppositos doctrinæ dei. Doceri enim, nõ puniri opor Ezec.34.
tet ignorantes: sicut & cæcos non crucifigimus, sed manuducimus. Tu uero & re Lucæ.15.
spicere in lumen inchoantẽ uirũ quasi puer nouus dans repellis, & cũ multa cõfu-
sione procidentẽ fœrocitate recalcitras. Hoc aũt multo horrore dignũ, quod Chri
stus super montes optimus ens errantẽ inquirit, & refugientẽ aduocat, & inuentũ
uix in humeros tollit. Nunquid rogo non male sic de nobisipsis conciliamur? Nũ
quid in nosipsos impellimus telũ? Quod quidẽ iniuste facere quosdã siue econtra- 1.Thes.4
B rio bene facere conantes, illis quidẽ non semper egerunt quæ uoluerunt. Sibimet
aũt maliciã aut bonitatẽ consociantes, qui diuinis uirtutibus, aut diuinis pleni pas
sionibus erunt. Et ipsi quidẽ angelorũ bonorũ sequaces & comites, & hic & illic
cum omni cõsecratione & libertate ab omnibus malis in semp existẽtia secula bea
tissimas sortientia quietes, & cũ deo & sp erunt, quod est omniũ bonorꝝ maximũ.
Isti aũt discedent diuina simul & sua pace, hic & post mortẽ similiter simul obscu
ris erunt dæmonibus. propterea nobis multa solicitudo cũ deo optimo fieri, & es
se cum dño sp, & non malis ex iusto consegregari, quæ secũdũ dignitatẽ ex nobis
metipsis sustinentes. Quod quidẽ ego omniũ maxime timeo, & oro oĩm malorũ
particeps non esse. Et si uis & diuinæ uisiõis sancti cuiusdã uiri recordabor, & nõ
ridebis. Vera em̃ dicã: Dũ eẽm aliqñ iuxta Cretã, sanctus introduxit me Carpus,
uir & si quis alius, per multã puritatẽ animi ad diuinas uisiões ualde opportunus
Et quidẽ neq; sctis mysteriorũ sacrificijs conabat, nisi prius ipsi scdm añ pfectas
orões sacras, & propiciatas uisiõe supmanifestata. Dicebat igitur se aliqñ cõtrista
tum ab infideliũ quodã. Tristitia aũt eius erat, quia ab ecclia ille quedã bonũ sedu
C xit, adhuc lætis ipsis diebus cõsummatis. Oportebat utrũq; diuinitus supglorifi-
care, & deũ saluatorẽ cõphendentẽ, accipientẽ eũ quidẽ cõuertisse: hũc uero boni
tate uicisse & nõ relinqre admonitũ, & p uitã oẽm usq; hodie, & sic in diuinã eos
ducere cognitionẽ, tanq; iã & circũextinctis ipsis lucidatis & irrationabilibus fœ
rocibus in lege iusta sape coactis. Sed in seipso nõ prius hoc patiẽs, nescio quo tũc
multã quandã inclemẽtiã & amaritudinẽ intexẽs. Infirmatus est quidẽ sic male ha
bens, Vespera enim erat. Circa aũt medias noctes (solebat em̃ in hoc tẽpus ipse ex
seipso ad diuinas laudes euigilare) surgit quidẽ, neq; somnis ei multũ existẽtibus,
& sp offendẽtiũ extrinsecus perturbatiõe abutẽs, stans tñ in diuinũ eloquiũ, nõ re
cte frœnatus ẽ, & indignatus est, nõ eẽ iustũ dicẽs si uiuerẽt uiri impij, & subuertẽ Acto.13.
tes uias dñi rectas. Et hęc dicẽs, petijt a deo igne qdã cęlesti utriusq; insimr imiseri
cordit qescere uitas. Hęc aũt dicẽs, ait putasse uidere subito domũ in q quidẽ sta-
bat cõcussam prius ex tecto in duo media diuisam, & quedã rogã multę lucis ĩ cõ
spectu suo, & talẽ (uidebat em̃ cæterꝝ sub æthere locus) ex cęlesti regiõe usq; ad se
descendentem, cœlũ aũt reflagrans, & in dorso cœli ipsum Iesum innumeris hũa-
niformiter ipsi astantibus angelis: & hæc quidem uidisse desursum, & se mirari.

Deorsum uero incuruãs Carpus, uidebam inquit & terram profundam. Hoc ad tristitiam est chasma, & tenebrosum separatum, & quidem uiros illos quibus ca- D
lumniabatur ante ab ipso iuxta ostiolum stetisse chasmatis subtremulos miseros tantum nondum descendentes a propriorum pedũ instabilitate. Deorsum autem a chasmate serpentes repere, & circa pedes eorum suppositos, aliquando uero retrahere inuolutos simul & aggrauantes & trahentes. Aliquando autem dentibus, aut palatis tumescentes aut suburgentes, & semper in tristitiam immittere machinantes. Esse autem & uiros quosdam in medio cum serpentibus contra uiros superadiectos, concutientes simul & subuertentes & percutientes. Videbantur autẽ esse ad interrogandum illi quædam quidam nolentes, quædam uero uolẽtes a malo post pauca uim facientes simul & interrogantes. Dixit autem Carpus seipsum delectari deorsum uidentem, eorum autem quæ sursum negligere. Indignari autẽ & paruipendere, quia non ceciderunt iam, & rei toties super adijcientem, & nõ ualentem contristari, & fatigari, & respicientem uix uidere quidem iterum cœlum, sicut prius uidebat. Iesum autem miserentem facti exurgere super cœlesti throno, & usque eos descendentem manum optimam præstare, & angelos cum ipso accipientes alium aliunde recepisse uiros & dicere Carpo. Iesum mauu iam ante præordinata puer secundum me residuum. Paratus enim sum iterum pro hominibus resaluandis pati. Et amabile mihi hoc, non aliis peccantibus hominibus. Verũtamẽ uide si bene habere tibi in chasmate, & cum serpentibus mansionem, communicatione eius quæ est cum deo, & optimis & humanis angelis. Hæc sunt quæ ego audiens credo uera esse. E

¶Ad Titũ pontificẽ, De theologia symbolica, quæ sapiẽtiæ domus, quis chrater, quis eius cibus & potus. Epist. IX

SAnctus quidem Thimotheus o bone Tite, nescio an quid cognitorũ mihi theologicorum symbolorum recescit relinquens. Sed in symbolica theologia bene discreuimus ei omnes eloquiorum de deo æstimationes esse multis monstruosas. Etenim in consequentiam contaminatam extergentes imperfectionibus animarum, quandocunque arcanæ sophiæ patres per quædam occulta & audacia ænigmata manifestant diuinam & mysticam, & inuiam immundis ueritatem, propterea non credimus mulii de diuinis mysteriis rationibus. Cõtemplamur enim solummodo ea cum connaturalibus nobis sensibilibus symbolis. Oportet autem & exuentes ea in semetipsis nuda & pura facta uidere. Sic enim contemplantibus apparerent quidẽ fontem uitę in seipsum fusum, & in seipso stantẽ uidentes, & unã quandã uirtutẽ simplã, & per seipsam motã, per seipsam operãtẽ, seipsam non deserentẽ, & scientiã omniũ scientiarũ subsistentẽ, & semper per seipsam contẽplantẽ. Oportere igitur et ipsi et aliis apud nos æstimauimus quãtũ possibile esset replicare uariabiles deformitates de deo symbolicæ sacræ figurationis. Quod enim extra eã, hoc omni repletur incredibili et fictiformi monstruositate, ut pote in superessentiali quidã diuina generatione, uentrẽ dei corporaliter deũ gignentẽ reformantis, et uerbũ in aera profusum ex corde uirili eructãte ipsum, et spiritũ expiratũ ab ore describẽtis, et sinus deo fœcũdos gremio gestãtes, deũ filium corporaliter nobis laudãtis, aut plantatim hæc figurãtis, et arbores quasdã et frutices et flores, et radices p̃mittẽtis, aut fõtes aq̃rũ emanẽtis, aut claritatib. p̃cessiuas lũinis gñatiões, aut alias q̃sdã supeẽntialiũ theologicorũ manifestorias sacrs descriptiões. De F

Deinde inuisibiliũ dei, puidẽtiaꝝ, aut donoꝝ aut manifestationũ, aut uirtutũ aut proprietatũ, pcussionũ, aut mansionũ, aut, pcessionũ, aut discretionũ, aut unitatum humanũ, figm[illegible]tũ deo, & bestiaꝝ, & animaliũ alioꝝ, & germinũ, lãpadũ uariam formationẽ [illegible]ũfingentis, & ornatus ei muliebres, aut barbaricas armoꝝ factu-ras, circũponentis figulariã aut conflatoriam, ut artifici cuidã apponẽtis & equos & currus ei, & thronos substernentis, & quotidianas escas pulmẽtificas præparã[illegible]s, & bibentẽ & inebriatũ, & somnolentũ, & crapulatũ transformãtis. Quid si q̃s dicat iras, tristitias, uaria iuramenta, insanias, maledictiones, furores, multiformia & obliqua repulsionis peccati promissionũ sophismata. In Genesi gygãtiũ pugnã per quã deliberare ex timore dicitur potentibus illis uiris, & hæc ædificationẽ nõ iniuria quorundã alioꝝ, sed pro salute eoꝝ machinantibus, & consilium illud iuxta cœlũ in dolo & seductione Achab paratũ, & canticorũ materiales & adulteras multas passiones: & quæcunq; alia omnia audacis sunt diuinæ formationis sacrę composita declaratiua occultorũ problemata & multiplicata & partita unitatum & carentiũ partibus & figuratiua & multiformia carentiũ formis et figuris. Quorum si quis uidere potuerit intus occultã pulchritudinẽ, inueniet mystica et deiformia omnia, & multi theologici luminis repleta. Nõ enim arbitramur manifesta cõpositorum propter seipsa reformari. Prætendi autẽ ante p̃tenta, & inuisibili multis scientia, ut non immundis facile accepta sint sacratissima. Solis autẽ reuelentur diuinitatis synceris amatoribus, tanquã omnẽ puerilẽ phantasiã in sacris symbolis formantibus, & idoneis transcendere simplicitate animi, & contẽplatiuæ uirtutis opportunitate, ad simplã & supernaturalẽ & præcollocatã symbolorũ ueritatem.

C Sed itaq; & hoc intelligere oportet, duplicẽ esse theologoꝝ traditionẽ. Vnã quidem arcanam & mysticã. Alteram uero manifestã & notiorẽ. Et eam quidẽ symbolicam & perfectiuã: hanc uero philosophicã & approbatiuã, & cõplectitur effabili ineffabile. Et illud quidẽ patitur & indiget dictoꝝ ueritatis. Hoc uero agit & collocat deo ineffabilibus doctrinæ introductiõibus. Et quidẽ neque scd̃m sanctoꝝ mysterioꝝ theletas alij secundũ nos, alij legalis traditionis sacri magistri diuinorum defuere symbolorum. Sed & sacratissimos angelos per ænigmata diuinę mystice producentes, uidemus & ipsum Iesum in parabolis theologantẽ, & deifica mysteria tradentẽ per typicã coẽã. Etenim erat consequens non solũ incõtaminata multis saluari sancta sanctoꝝ: sed & hoc humanã uitam non partibilẽ simul et partitam subsistentẽ proprie seipsa diuinas illuminari scientias: et hoc quidẽ impassibile animę in simpla et intima deiformiũ agalmatũ segregare spectacula. Passibile aũt eius connaturaliter famulari simul et extendi in diuinissima pręmachinatis typicoꝝ symboloꝝ per formationibus sic cognata huiusmodi genuit uelamina. Et declarant quicũque et ante uelamina extra theologiã manifestam relinquẽtes, in seipsis reformant similitudinẽ quandã ad intelligentiã se dictę theologię manuducentẽ. Et hęc uisibilis uniuersitatis mundi factura inuisibilibus dei pręmissa est, sicut ait Paulus, & uera ratio. Proinde et theologi quędã quidẽ ciuiliter et legaliter inspiciũt, quædã autẽ purgatiue et incõtaminate: et quædã quidẽ humanitus et medie. Quędã aũt supmũdane et pfectiue, et tũ q̃dẽ ex legibus manifestorũ. Cũ

ꝟo ex occul

occultorũ legibus scđm cõsequẽtiã suppositis sacris lrĩs & intellectibus & aĩabus. Non enim hystoriam nudam, sed uitalem habet perfectionem preposita eis simul omnis, & per omnia ratio. Oportet igitur & nos propopulari de ipsis susceptione palam sacrorum symbolorum sanctam pulchritudinẽ permittere, & non spernerere eã diuinorum cum sint characterum poscere formationes & imagines manifeste archanorum & supernaturalium speculaminum. Etenim non solum super essentialia lumina, & inuisibilia, & simpliciter diuina typicis peruariantur symbolis, sicut supernaturalis deus ignis dictus & inuisibilia dei eloquia ignita. Insuper autem & inuisibilium simul & intellectualium angelorum deiformes ornatus uarijs formis describuntur, & multis speciebus & in igneis figurationibus. Et aliter oportet eandem ignis imaginem iuxta superintelligentiã dei dictam excipere. Aliter autem secundum ipsam inuisibilium eius prouidẽtiarũ, aut rationum: & aliter in angelis. Et eam quidem secundum causam istam uero secundum subsistẽtiam, Hanc uero secundum participationem & alia aliter secundum hæc theoria & disciplinalis ordinatio intentionem ponit, & non ut consequebatur sacra symbola cõfundere, sed conuenienter ea causis aut subsistentijs, aut uirtutibus, aut ordinibus E
aut dignitatibus replicare, quorum sunt manifestatoria composita. Et ut non ultra quod oportet extendamus in ipsis, iam proposita nobis quæstio scienda. Et dicimus, quia omnis esca perfectiua est nutriendorum imperfectionem eorum & indigentiam replens, & infirmum curaus, & uitam eorum custodiens, & florere faciens, & renouans & uitale eis beneficium donant, & simpliciter contristantem, & imperfectum respuens, & lætitiam eorum & perfectionem largiẽs. Bene ergo super sapiens, & optima sophia ab eloquijs laudatur, chratera mysticũ statuens, & sacrum eis potum profundens. Magis autem ente hos solidas escas proponẽs, & cũ excelsa prædicatione, ipsa desiderantes se optimæ & pulchræ desiderans. Duplicẽ igitur escam diuina sapientia proponit, unam quidem solidam & manducabilem alteram uero humidam & profusam, & in chratere porrigit prouidas suas bonitates. Ipse igitur chrater, rotundus dum sit & repandus, symbolum fit expanse si- F
mul & in omnia circueuntis sine principio & infinite bonorum omnium prouidentiæ. Veruntamen quoniã & in omnia proueniens manet in seipsa, & stat in immutabili naturæ similitudine, & perfectissima irremeabiliter seipsa collocata uniformit & fixe, sic chrater stat. Ædificans aũt & sapientia domũ sibi dicitur & in ipsa solidas æscas & potus, & chratera proponens. Sic esse diuina diuinitus symbola facientibus clarum, quia & prouidentia perfectissima est ipse essendi & bene essendi omnia causalis. Et in omnia procedit, & in omni fit, & continet omnia. Et iterum ipse in eodem per excellentiam nullum in nullo per nullum est, sed exaltatur oĩbus ipse in seipso, similiter & æternalit ens, & stans, & manens, & semper scđm eadem sic sic habens, & nullo modo extra seipsum factus, neq₃ propria grauitate & incommutabilitate mansione & bonitate relictus: sed & in seipsa totas & perfectissimas prouidentias optime operans & proueniens in omnia, & manens in seipso, & stans semper & motus, & neq₃ stans, neq₃ motus. Sed o si quis dixerit prouidas operationes in mansione & mãsionem in prouidendo connaturaliter simul & supernaturaliter habens. Sed quæ solida esca, & quæ humida: Has enim optima sapiẽtia donare simul & prouidere laudatur. Ipsam quidem solidam escam cõ
positio

positionem gestare arbitror intellectualis & nutritoriæ perfectionis, & naturalis A immutabilitatis secundũ quã diuina cõstiterũt, & potentẽ & uniformẽ & inseparabilẽ scientiã participant cũ intellectualibus sensibiliũ illorum, quibus sapientissimus Paulus ex sapientia accipiens, uere solidã escã tradit. Humidam autem perfusse simul & in oĩa puenire festinantis uirtutis, & adhuc per uaria & multa, & partita, in simplam & non tremulãtem diuinam cognitionẽ nutritos familiariter ipsis bonitate manuducentis. Propter quod et rore, et aqua diuina et inuisibilia eloquia & lacte, & uino, & melle ad imaginantur propter uitę fęcundã eorꝝ, ut in aqua uirtutem & auctiuam, ut in lacte & reuificatiuam, ut in uino & purgatiuam simul & custoditiuam, ut in melle. Hæc enim diuina sapientia donat prouenientibus copiose eis, & non deficientibus æpulis affluentia largiente & supermanante. Hoc autem uere æpulari, & propter hæc uiuificatrix, simul & paruulorꝝ nutrix, & renouatrix, & perfectrix laudata. Secundũ hanc autem sacrã æpulationis apertionem, B & ipse omnium bonorum causalis deus inæbriari dicitur, propter superplenitudinẽ & supintelligẽtiã æpulatiõis. Aut potius dicendũ æpulatiõis dei pfectissimã & ineffabilẽ deterius immẽsurabilitatẽ. Vt eñ in nobis sedm qđ ębrietas & immoderata repletio est & mente, & sensibus ecstasis: sic sedm qđ melius in deo æbrietatem non aliud quid oportet intelligi præter abundantissimam & causam prouenientem in ipso omnium bonorꝝ immensurabilem. Sed & consequens æbrietatis sapientię ecstasis supereminens dei super intelligentia intelligenda, secundum quam & exaltatur intelligendo super intelligere ens, & super intelligi et sup ipsum esse, & simpliciter ipse omnium quæcunq; sunt optima, inæbrians simul, & satians, est deus, tanquam omnium ipsorum simul, & superplenorum immensurabilis uniuersitatis superexcellentia, & iterum extra & summitas omnium sursum positus. Ab his autem uolentes & in regno dei sanctorum conuiuia, iuxta eundem accipiemus modum: Transiens enim ipse rex ait discumbere eos faciet, & ipse ministrabit eis. Significant autem hæc communem quandam & æquesanctorum inuisibilem in diuinis bonis societatem, & ecclesiam primogenitorum descriptorum C in cęlis, & spiritus sanctorum omnibus optimis perfectos, & primũ optimis repletos. Et recubitum requiem arbitramur multis doloribus. Et uitam illesam, & cõuersationem diuinam in lumine & regione uiuentium omni sensu sacro repletã, & largissimorum & beatorum optimorum copiosam donationem per quam lętitia omni replentur. Hoc autem est lætari Iesu, & recumbere eos faciente & ministrante, & æternam requiem donante & plenitudinem bonorum distribuente simul & infundente. Inquisitione uero bene scio, & bene dictum somnum dei, & euigilantiam aperuisse, cum dicimus diuinum somnum esse remotum dei, & incommunicabile prouisis. Vigilare autem in prouidendum eis aut doctrina, aut salute deprægantibus succursum. Multa autem theologica symbola prætermissa. Ideo superfluum arbitrantes esse eadem eisdem reuoluentes alia uideri dicere. Simul etiam uobis in bonum obediendum, & cognoscentes quæ quidem sunt epistolæ ab his quæ dicta sunt quiescimus, excedentes (ut æstimo) & in plus quam uestris literis debita. Hanc autem totam nostram symbolicam theologiam mittimus, per quam inuenies cum sapientiæ domu columnas septem bene discretas, & solidam æscam eius in thymiamata, & panes diuisam, & quæ uini temperantia:

Hebræ. 5

Lucæ. 12.

iterumq; quę ab ębrietate dei crapula. Et hęc quæ nunc dicta, latius in ea declaran tur. Et est (ut arbitror) omniũ symbolicarũ theologiarum inuentrix optima, et cõ ueniens eloquiorũ sacris traditionibus & ueritatibus. D

¶AD B. IOHANNEM THEOLOGVM, APOSTOlum & euangelistam, relegatum in Pathmos insula. Epist. X

APpellans sacrã animã dilectissime. Et est mihi hoc apud te supra Apostolos inseparabilius, Aue y'e dilectissime, uere amabili & desiderabili, & dilecto ualde dilectissime. Quid mirum si Christus uere dicat, & discipulos iniusti ciuitatibus exagitent. Ipsi q̃ sunt secundũ dignitatẽ sibimet attribuentes & a sanctis polluti distincti & redeuntes uere significatiuas imagines in ea quæ sunt uisibilia inuisibilium. Neq; eñ in seculis uenturis causalis erit ex se iustarum separationũ deus: sed ex deo omnino seipsos segregantes, sicut etiam alios uidemus hinc iam cum deo factos, quoniam qui sunt ueritatis amatores, passibilitate quidem recedunt materialiũ: In omni autẽ omnibus malis libertate & amore diuino bonorum omnium pacem diligunt, & sanctificationem, & ex præsenti uita incipiunt futuram, angelice & pulchre in medio hominum conuersantes, cum omni impassibilitate & diuina nominatione, & bonitate, & alijs optimis. Vos igitur non, & si aliquando sit insaniam ducebamini quid pati, sed & corporis passiones solummodo iudicare eas sentiendo credo. Iniuste autem affligentes uos, & circumscribere æstimantes non recte euangelij solem, iuste interueniens oro: hæc dimittentes quæ in seipsos agunt, in bonum conuerti, & ad seipsos nos attrahere & recipere lumen. Nos autem non ecõtrario priuari Iohanne clarissimo radio. Nũc quidem præparatos in memoria & renouatiõe tuæ ueræ theologię, paulo post etiam (dico enim etiam audacius) nobis ipsis aduna- E

ꝑparuũ aũt restat dos. Dignus autem fide omnino sum hæc præcognita tibi & discens ex deo et dicens, qa & ab ea quæ in Pathmo est custodia dimitteris, & in Asiacam terrã reuerteris, & operaberis ibi optimi dei imitationes: & his qui tecum sunt trades. F

¶AD APPOLLOPHANVM PHILOSOPHVM De prodigiosa eclypseos nouitate tempore passionis Christi, Epistola XI.

IAM nunc mihi ad te oratio ꝑcordialis amor, multos tibi solicitudinum mearum angores de te replicans, teq; miti mente super uecordi notę tibi friuolitatis diutina ꝑtinacia arguẽs, et de te phanatica illusionũ fantasmata insultans supernaturalem modificatiõem benignitatis dei magnificentissime et diligentissime adorando, tibi bene resipiscenti pars animæ meę coniubilo, tuisq; te despectiõibus cõpellabo, ut illa tibi iterata commendem, quæ pridẽ cõtẽpseras notionẽ. Frequẽtissime qdẽ et diligẽt

Genesi. 1. Gene. 6. 7 satis dilucidaui tibi Mose, pdẽre a dño hoiem de limo factũ, et trãsgressiões eius cataclysmo piatas. Sequent ꝗq; eũ in amicitia sumptũ, multaq; in Ægypto et egres-

Ex. 7. 8. Ex. 10. 11 Exod. 13. siõis suę itinere, p eo et fecisse magnalia atq; theologos multimodos fecisse: quæ pnoscẽtia deus hũanatus fieri ex uirgĩe ẽ dignatus. Vñ mihi respõsalia multoties re

Luc. 1. 2

missisti

Amisisti, nõ solum te hęc esse uera funditus ignorare, uerũ & quis idem Moyses fuerit pernescire, euangelium IesuChristi dei totius maiestatis, quod meum uocabas renuere. Paulum uero hominem mundi circumitorem & semini uerbium de materialibus ad immaterialia non uelle suscipere, imo me refellendo, quoniam paterna religiõis iura degener omittens, in sacrilegia nepharia me transfuderim. Hortabaris autem ea quibus innitebar dediscere. aut his deletis paterer mea mihi sufficere, & non numina diuina, seu leges patrias derogare. Vt autem lux superna paternæ gloriæ splendorem in tuę mentis tenebras radiare suo proposito destinauit, penetralibus cordis mei infudit, ut tibi memoriale prissimum recordarer, qualiter in Heliopoli pene coęuem mihi, ego quinq; & uiginti annorũ fere tempus euoluẽs, pariter morabamur. Cum feria quadam sexta, ferme hora etiam quasi sexta, luna se ei inijciente, sol est horribiliter obscuratus: quia non deus, sed creatura dei lucis suę occubitu lucere nequiuit. Quęstusq; sum apud te quid hinc tibi prudentissime uideretur. Ex quo prudentia tua respondit, quod adeo tenaciter cordi mentis meę

B inhæsit, ut nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine ualeat aboleri. Obfuso nanq; orbe uniformiter tenebrarum caligine tabescente, ut purgatam redijt solis dyametrum, regulam philippi Arridei assumpsimus. Cumq; reperimus quod & erat notissimum eatenus fatigatione eclyptica solem pati molestias non debere, & lunam ab Oriente solarem fulgorem uelis æthiopicis obducentem solere in occidua ora captare perfugia. Tunc autem lucigenos thesauros caligenes quas genuerunt, usq; in †Italicos terminos (ut putauimus) proferentes recondere occidentes, præsertim cũ lunæ deesset, & nec cõuentus tempus propinquaret. Aio ad te peritię uastæ sacrarium, adhuc nescius tãtę rei mysterium. Quid inquam speculum doctrinæ Appollophani his secretis adscribis? Ad quæ tu mihi inquiens omne diuino, & non humani sensus sermone. Ista o bone Dionysi diuinarũ retributiões sunt rerum. Deniq; notatum ferię diem & annum annunciationis quam Paulus noster auribus suspensis intonuit, signis acclamantibus concordari expertus, dedi ueritati manus, & falsitatis sum nexibus absolutus. Quam ineffabiliter *effero, tibiq; in *Iliacos.* *affecto *Iohan. 1*

C fero, quæ est & uia, & uita, ac uerum lumen est, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundũ, cui tu tãdem ut uere prudens cessisti. Cessisti nempe uitæ, cum abdicasti mortem cuiq; bñ facies inhærendo, cũ hinc nobis artius iunctus fueris, Os enim illud est, cuius me fulgore obtenebrans eras solitus hincinde fucis multicolorijs & multiplicibus etiam intra penetralia infuliginare, & acuminatis spiculis terebrare: quoniam ut fatebare illius notitia sapida nosci ut inhiabas mentali palato resultabat, & dedignans in uentre tuæ notitiæ sedem sumere abnuebat. Sic sic modo cognoscentia & prouida corda gerens suspice, ne pro his qui non sunt, est uerum remittes & pertinacior ad falsa tentantibus esto quam ad uerum est suggerentibus nostris uotis extiteras. Ita nam in Iesu esse & uita mea letus iam moriar cum ipse in eo uiues.

D. DIONYSII CARTHVSIANI COMMENTARIORVM SVORVM IN VNDECIM EPISTOLAS S. DIONYSII AREOPAGITAE MARTYRIS PRAEFATIO.

Eccle. 13. Math. 7 Marci. 4. Lucæ. 6. Idete qm̃ nõ solum mihi laboraui sed oĩbus exq̃rẽtibus ṽitatẽ. Ex euãgelio edocemur, ꝙ q̃ mensura mẽsi fuerimus ꝓximis nr̃is, remetief nobis diuinitus. id circo q dona desup sibi cõcessa ꝓximis charitatiue liberaliterq; cõicat, id meretur ut deus oĩpotens gr̃aꝝ suaꝝ charismata ei munificent impartiat. Hinc beatissimus aplorꝝ Princeps hortat: Vnusqsq; sicut accepit gr̃am, in alterutrũ illã administrãtes. Itaq; hoĩes studiosi, ꝓsertim etiã cœlitus illustrati eminẽterq; eruditi, nõ sibi dũtaxat laborauerũt, sed cæteris q̃q; q informari desiderãt. Propterea Salomõe testãte, Pretiosi spũs vir eruditus. Et iuxta scripturã: Sapiẽtes in pp̃lo hereditabũt honorẽ. Tales ab exordio eccl'iæ populo christiãno fuerũt, qꝝ vnus nõ mediocrit gloriosus fuit, magnus ac diuinus Dionysius: ad quẽ in dubijs suis recursũ habuerũt nõ tm̃ mediocres, sed magni q̃q; & ap̃lici viri, Titus, Timotheus ac alij plures, atq; Caius iste, ad quẽ & sctũs Iohan. ap̃lus tertiã suã scripsit ep̃l'am canonicã. Ex q̃ habet, ꝙ fuit charitatiuus hospes peregrinorũ ac deuotorꝝ. De q̃ putat sctũs Paulus scripsisse: Salutat vos Caius hospes meus. Qui postmodũ charitate succẽsus maiore, cũctis relictis, factus est monachus. Et informationem à beato Dionysio petijt super his quæ in libro de mystica theologia de diuina caligine & ingressu in eam, locutus est.

1. Petri. 4
Prouer. 17. Eccles. 37.
3. Joh. a. b.
Roman. 16

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARVM EPISCOPI ET GALLIARVM APOSTOLI, EPISTOLAE VNDECIM ad diuersos.

AD CAIVM MONACHVM — EPIST. I.

Enebræ occultant lũine, & magis multo lũine. Ignorãtiã occultãt cognitiões, et magis multæ cognitiões. Hæc excessiue, sed nõ scd'm priuationẽ accipiẽs, enũcia superuere, qd' latet habẽtes existẽs lumẽ & existẽtiũ cognitionẽ, secũdũ deũ ignorãtia & suppositæ ipsius tenebræ, & cooperiunt omni lumini, & abscondunt omni cognitiõi. Et si aliqs uidẽs qdẽ deũ intellexit quod uidit, nõ ip̃m uidit, sed aliquid eorꝝ q̃ sunt eius, q̃ existũt & cognoscunt. Ipse aũt supmẽtẽ & supsubstãtiã supcollocatus in ipso vniuersaliter nõ cognosci neq; esse. Et est supersubstãtialiter & sup mentẽ cognoscitur, & scd'm melius pfecta ignorãtia, cognitio est eius, q est sup oĩa q̃ cognoscũtur.

ELVCIDATIO HVIVS PRIMAE EPISTOLAE AD CAIVM MONACHUM. Quomodo ignorantia quadã cognoscitur deus, & quõ visus sit ab illis qui vidisse cũ leguntur. Artic. I.

Enebræ occultãtur lumine] .i. ipsæ tenebrositates tam in spiritualibus q̃ in corporalibus, expellunt & q̃si in nihilum redigunt luce adueniente, quãuis tenebræ positiuæ nihil sint, sed tm̃ priuatio luminis [& magis multo lumine] .i. lumine copioso plenius depellũt, & effugant quod & in spiritualibus ita est. Vñ subiungitur [Ignorantiã occultãt cognitiones] .i. illuminatiões atq; notitiæ veritatum extirpant & fugant imperitiã & nescientiam mentis, quemadmodum nitor gratiæ, maculam culpæ. [& magis multæ cognitione] id est, ueritatum scientiæ quo fuerint ampliores, eo magis remouẽt ignorantiæ nebulas.

las. Hinc alia translatio clarius cōtinet: Tenebrę luce vanescunt, eoq; magis, quo maior fuerit cō

A pia luminis, ignorantiā agnitiones excludunt, atq; eo itidē magis, quo illæ fuerint plures. Deniq; in scripturis peccata tenebræ appellantur, similiter peccatores, iuxta illud Apostoli: Fuistis aliquando tenebræ. Atq; in Iohanne: Lux in tenebræ lucet, & tenebræ eam non comprehenderūt. Hinc alibi scriptū ē: Qui odit frēm suū, in tenebris est & in tenebris ambulat, & nescit q̄ eat, q̄niam tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Ista videtur fuisse verba Cai obijcientis verbis Dionysii, quibus dixit abundantiā incomprahensibilem lucis diuinæ, tenebras appellari. Cui obiectioni respondet theologus [Hæc excessiue] .i. ꝙ dixi lucem illam diuinam immēsam tenebras dixi propter infinitum excessum lucis illius quæ sua plenitudine supat atq; reuerberat omnem aciem mentis creatæ, propter quod in accessibilis dicitur. Hinc alia litera habet, hæc superęmineter, sed non secundum priuationem accipiens enuncia] .i. loquere de ista materia, non accipiens, id est, non intelligens quod dixi de diuina caligine secundum priuationem, id est, ita ꝙ deus dicatur caligo ob imperfectionem & carentiam claritatis [superuere quod latet habentes existens lumen] .i. lux diuina est lux superuere .i. superclarissime & incomparabiliter lumen purū existēs ꝙ latet habentes .i. eos qui illud habent in se per grātiā & aliqualem notitiā, quia non valent plene cognoscere ac penetrare idipsum [& existentiū cognitionē secūdū deum ignorantia] .i. lux illa tam infinita, latens cognitionem existentiū scilicet rōnalium creaturarū nominatur ignoran-

B tia secundū deum .i. secundū quod de deo ignorantia fertur haberi, & caligo inipso reponi: quia lux illa ignota est & ignorata a creaturis, quo ad suam interminabilitatem. sicq; ignorantia dicit quoniam causa est ꝙ nescitur ob suam inaccessabilitatem & inconprahensibilitatem. Propter ꝙ scriptum est, quod ponit tenebras latibulū suum [Et superpositæ ipsius tenebræ] id est, excellentissima plenitudo incomprahensibilisq; immensitas luminositatis dei [& cooperiuntur omni lumini] .i. intellectui creato quantumcunq; claro ac luminoso velantur ac manent ignota [& absconduntur omni cognitioni] .i. omni notitiæ intellectuali præinfinita sua puritate, actualitate, cognoscibilitate, incomprehensibiles sunt. Nulla namq; proportio est naturalis ac propria dicta creatæ potentiæ ac limitatæ virtutis ad increatum ac infinitum illud obiectum [Et si quis vidēs quidē deum .i. si quis deum cognoscens per naturalem rōnem aut fidem seu sapientiæ donum in seculo isto, [intellexit quod] videlicet deū prout in vita præsenti potest intelligi: vel si plenarię cōprehēdit id ꝙ vidit .i. rē & formā in q̄ & p q̄ deum cognouit [non ipsum vidit] .i. deū non vidit immediate, clare & comprehensiue in semetipso [sed aliquid eorum quæ sunt eius] .i. aliqd diuinorum effectuū, in quo artifex ille summus aliq̄ modo repræsentatur, cernitur ac refulget, iuxta illud libri Sapientię: A magnitudine creaturæ creator horū intelligi poterit [q̄ creata [existunt & cognoscunt] per propriā speciē, aut p adequatū effectum seu intentionē menti impressam, seu aliquo modo possibili [Ipse autē super mentem & supsubstātiam supcollocatus] id est, deus omnem mentem substantiamq; creatas infinite transcendens [in ipso vniuersaliter non cognosci neq; eē] .i. in ipso reperimus ꝙ oino incognoscibilis est ac sup oē genus, ac ordinē rerum fit su-

C peressentialiter in seipso vt frequēter expositū est. Vñ subiungit. Et est supersubstantialiter & sup mentē cognoscitur] id est, hoc scitur de eo, quod omni mente ac mentali cognitione sit altior, [Et secundum melius perfecta ignorantia] id est, illa nescientia eius, qua in contemplatione mysticæ theologiæ intelligendo dicitur prorsus nesciri quia non cernitur quid sit, nec cognoscitur clare in se [cognitio est eius] .i. perfectior ac melior eius notitia, quā in præsenti conspici potest, [qui est super omnia quę cognoscuntur] dignitate non loco, & tanto perfectius eum cognoscimus in hac via, quo clarius atq; profundius intuemur quā incomprehensibilis nobis sit, tum, q̄niam causam non habet, quia scire est rem per causam cognoscere tum propter incomparabilem simplicitatem ipsius, quia in ipso sunt idem, esse & posse & agere, tum propter omnimodam inuariabilitatem eius, cum tamen libere ac sponte operetur ad extra, imo & in seipso ab æterno multa libere ordinauit, statuit, prędestinauit, reprobauit, voluit & dilexit: tum propter incomprehensibilia sua iudicia & imperscrutabiles suas vias: tum & maxime propter incomprehensibiles emanationes & communicationes eius ad intra, in quibus cum reali distinctione emanantium & cōmunicantium se personarum stat vnitas vere essentię ac summa simplicitas supergloriosissimę deitatis. ¶ Postremo circa hęc scribit Albertus, quod intellectus creatus nunquam lympidę videbit claritatem luminis increati, sed in quadam obscuritate, propter defectum sui luminis naturalis. Et rursus tam in via quam in patria verum est, quod intellectus creatus confusæ & deficienter videt deum: sed certe (vt in quęstionibus circa mysticam theologiam expressum est) oēs beati in patria vident deum distincte, clare seu lympide & immediate in seipso sicuti est, secundum Iohannem: Et facie ante faciem, iuxta Paulum. Veruntamen non penitus comprehensiue, neq; tam plene ac lympide, sicut deus omnipotens & immensus ex sua natura cognoscibilis est,

Marginalia: Iohan. 1 / 1. Iohan. 2 (line 2); Deus quare dicitur igno rantia / Psalm. 17 (line "Propter ꝙ"); Talis quis (line "quidē deum"); Sapie. 13 (line "iuxta illud libri"); esse (line "peressentialiter"); Roman. 11 (line "rabilitatem"); Albertus (line "nationes"); 1. Iohan. 3 / 1. Corin. 13 (line "beati in patria").

imo ab infinitate claritatis & gloriæ cognitionis & intuitionis increatæ, qua deus se in se æternaliter contemplatur, deficiunt infinite. Sicq; comparatiue loquendo, vident deum aliquo modo obscuræ nec lympide & quo ad hoc pie potest interpraetari, qd' ait Albertus. Attamen absolute est concedendum, q videt superpræstantissimum deum facialiter immediate ac lympide, defectu naturalis luminis non obstante; quoniam naturale lumē iuuatur, confortatur ac eleuatur in ipsis lumine gr'æ. Diuina q̄q; essentia vnit felicissimis mētibus illis vice seu loco intelligibilis formę, estq; q & q̄ in beatifica visiōe; quēadmodū etiā in hac vita in oī meritoria actiōe coopaf, mouet & excitat etiā immediate spūs sanct', iuxta illd' Aplī: De' opaf in vobis velle & pficere. D

Philipp. 2.

AD CAIVM MONACHVM EPIST. II

Vomodo qui est super omnia, & super thearchiam est, & superboni principatū, si deitatem & bonitatem intellexeris id quod est usus benefici & deifici doni, & nō imitabilis imitatiōem, & superdei & superboni, scdm q̄ deificamur, & boni efficimur. Etenim si hoc prīcipium sit deificandi & bonos faciendi deificatos & bonos factos qui est superprincipalis omni principio, ita ut supraprę dictā deitatem & bonitatem est, sicut thearchiam & boni principatum, inquantū non imitabilis & incōprehensibilis excedit imitationes et habitudines, & imitantium & participātiū. E

¶ ELVCIDATIO HVIVS EPISTOLAE SECVNDAE AD CAIVM MONACHVM. Quomodo deus benignefico suo munere aliquo modo intelligatur Art. II

N libro de diuinis nominibus sanctus Dionysius scripserat, q deus est super deitatē principalē, & sup bonitatē principalē. Ex quibus verbis etiā Sanctus Timotheus motus fuit ad quærendū & obijciendū, vt in illius patet expositione voluminis. Similiter Caius illa verba admirans, pro illorū declaratiōe secundam scripsit sancto Dionysio epistolam, ad quam sanctus pater Dionysius epistolam istam rescripsit. [Quoniāquidem super omnia, & super thearchiam est & super boni etiam principatum.] Ista fuit obiectio Caij, tanquā dicat: Quoniamquidem (vt scripsisti in libro præfato deus est super omnia, imo & super thearchiam, id est, principalem deitatem & etiam superprincipatum boni. i. super bonitatem principalem: ergo est super seipsum. Vnde alia habet translatio. Quo nam modo is qui vniuersa transcēdit, ipsam quoq; celsitudinem deitatis ac bonitatis transcendit? Id est, hoc sciscitaris. Ad qd' Theologus mox respondit: [si deitatem & bonitatem intellexeris, id quod est vsus benefici & deifici doni] id est si nomine deitatis ac bonitatis intelligas vsum. i. participatiōem doni benefici atq; deifici. i. deitatis ac bonitatis creaturis communicatæ, per quam formaliter bonę ac diuinę seu deificatæ efficiuntur [& non imitabilis imitatio & superdei & superboni] id est deitatem & bonitatem intelligas id, quod est imitatio seu assimulatio non imitabilis superdei & superboni. i. perfectæ & summæ verę q; deitatis, quam nulla creatura potest plene & consubstantialiter imitari, q̄ etiam est super deus & superbonus. i. infinite eminentius deus & bonus, quam comprehendere valeamus [secundum quam deificamur] id est, per quam imitationem seu assimulationem diuini [efficimur] formaliter [boni] id est, virtuosi. Etenim si hoc] id est, si ita acceperis [principium sit deificandi & bonos efficiendi deificatos & bonos factos, qui est superprincipalis, id est, tunc ille qui est superprincipalis, id est, deus vere æternus ac summus, sit, id est, esse asseritur, & sequitur q sit principium effectiuum deificationis participatę ac bonificationis creaturarum intellectualium, quæ diuinæ ac virtuosę dicuntur. Superprincipalis, inquam [omni principio] id est, authoritate, ratiōe, ac iure primęuitatis ac fontalitatis, qua ipse vniuersorum effectiuum exēplare ac fontale principium perhibetur [et supra prædictam deitatem & bonitatem est] id est præfatam participatam deitatem ac bonitatem excedit [sicut thearchiam & boni principatum] id est, tāquam diuinitatē quandā secundariam participatam principantem sub vera & simpliciter summa deitate [inquantū non imitabilis & incompræhensibilis] id est, secundum quod absolute summa deitas a nullo potest plenarie imitari & comprehendi [excedit imitationes & habitudines] id est participationes participatasq; bonitates, perfectiōes atq; diuinas, proprietates ac respectus & dispositiones [& imitantium & participationum] id est omnium secundorum quę participant & imitantur bonitatem & perfectionem superaltissimi dei, qui solus reliqua vniuersa incomparabiliter incōpræhensibiliterq; transcēdit. In hoc stat ista solutio, quod duplex est principium deificās: vnū effectiuū, videlicet summus de': aliud formale, qd' est bonitas seu diuinitas vl' diuina ppri F

Malachi. ...

Ibid. ...

citas participata, et huius cā est prima vacq deitas. Idcirco ē sup eā c̄lititate, ęternitate & pfectiõe imēsa.

A AD EVNDEM CAIVM EPIS. III

Vbito est qđ ē pter spem, & non ex apparēte ad manifestū eductū. In benignitate aūt scđm Chrm et hoc arbitror theologiam significare, ex occulto supersubstantiali ad nostrā manifestationem humanę substantiā factū peruenisse. Occultus autē & post manifestatiõem, aut ut diuinius dicā, & immanifestationē. Et hoc em̄ Iesu absconditū ē, & nullo sermõe, nulla mēte qđ scđm ipm eductū, ē mysteriū, sed et dictū ineffabile manet & intellectu ignotum.

ELVCIDATIO HVIVS EPISTOLAE TERTIAE AD CAIVM MONACHUM. Quod non modo diuinitatis, sed & humanitatis Christi mysteriū & dictu arcanum sit & intellectu ignotum. Artic. III

Aius iste ex gētilitate cõuersus studiosus fuit in scripturis. Dubiūq; cõcepit ex eo qđ scriptū ē in Mala. Statim veniet ad tēplū suū dñator quē vos qritis, vt puta Chrus. Hoc em̄ diu añ fuerat pphetatū, ergo nõ venit statim nec subito, vt in greco habet. Idcirco sup hoc petijt à diuino Dionysio informari. Qui rescripsit illi [Subito ē qđ est pter spē] .i. qđ inopinate & insperate cõtingit, dicit subito fieri siue accedere [& nõ ex apparēte ad manifestū eductum] .i. nõ id quod ex occulto aut ignoto pducit in manifestū [In benignitate aūt secūdum Christum] .i. in mysterio incarnationis Christi benignissime facta [& hoc arbitror theologiā significare] scripturā teor id insinuare, cū dicit ipm subito aduenisse [ex occulto supsubstātiali] .i. ab incõprehēsibili sua deitate oēm substātiā excedēte ad nr̄am manifestationē humanā substātiā factū puenisse .i. descēdisse de cœlo ac patris sinu, & factū substātiā humanā .i. hoiem verū ad hominū psentiā & cõspectū, iuxta illud Baruch: Post hęc in terris visus ē, & cū hoib⁹ cõuersatus ē, q in Prouerb. p dixit: Delicię meę eē cū filijs hoim. Porro ex supsubstātiali occulto venit, nõ penitus illud reliquēdo. Nā subdit [Occultus aūt est, & post manifestationē] .i. vnigenitus dei adhuc incõphensibilis ē etiā post incarnationē, & cū hoibus cõuersationē. Verūtn̄ nõ tā occultus vt añ, imo secūdū vtrāq; suā naturā notior fact⁹ ē. Iuxta illud psalmi: Notū fecit dn̄s salutare suū. Atq; ad Titū: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nr̄i dei. Descēdit demū nõ locū mutādo, sed naturā humanā assumēdo, seq; in ea hoibus psentē præbēdo, iuxta illud Isaię: Propt hoc sciet populus me⁹ nomē meū in die illa, qa ego ipse q loqbar, ecce assū [aut vt diuini⁹ loqr] .i. mirabilius ac subtili⁹ fidei vitatē pnūcię [& in manifestatiõe] .i. dū actualiter se mõstrauit psentē, fuit & mā sit ignotus, quis nõ penitus. Vñ scriptū ē: Medi⁹ vr̄m stetit, quē vos nõ scitis. Perfectā qq; sui manifestationē Chrus promisit nobis pro pmio, loquēs: Qui diligit me diliget a pr̄e meo, & ego diligā eū, & manifestabo ei meipm [Et in hoc Iesu abscõditū est] .i. mysteriū incarnatiõis filij dei occultū est, nõ plene cõprehēsū [& nullo sermõe, nulla mēte qđ secūdū ipm est eductū est mysteriū] .i. incarnatio vbi æterni, nullo põt sermõe plene & lympide insinuari: nec aliq intellectu creato pfecte cõphēdi, quõ scilicet in vnitate psonę Chrus est deus & hõ, quõ tn̄ eē increato hypostatico vbi ęterni, natura hūana ē suppositata, multaq; alia incõphēsibilia credunt de ea. Hoc aūt mysteriū eductū est de secreto in publicū p Chri & aplo᷑ doctrinā, secūdū ipm & magnificētiā eius. De q̄ itē mysterio secūdū qsdā scto᷑ exponit & illud Isaię: Gnationē eius qs enarrabit? [Sed & dictū ineffabile manet] .i. pdicatū & descriptū, prout ab hoibus exprimi potuit & describi, manet indicibile: qa secūdū magnitudinē rei, neqt condigne ac plene effari [& intellectū] .i. cognitū prout a viatoribus poterat capi [ignotū] id est, manet incognitum modo iam dicto. At uero aliquid dicitur subitum ultra modum præhabitum, quia instantaneum aut celerrime factum.

Malach. 3.
Humanam.
Baruch. 3.
Prouerb. 8.
Psalm. 97.
Titum. 3.
Isaiæ. 52.
Idcircam
Iohan. 1.
Iohan. 14.
Isaiæ. 53.

B

C

AD EVNDEM CAIVM EPIS. IIII

Vomõ dicis, Iesus qest sup oia oibus ē hoibus substātialit ordinatus. Nõ em̄ sicut causa hoim hic dr̄ hõ, sed sicut ipe scđm substātiā totā vere hõ existēs. Nos aūt Iesū nõ hūane diffinimus, neq; em̄ hõ ē tm̄, neq; supsubstātialit scđm q hõ tm̄, sed scđm quod homo uere, q differēter est amator hoim super hoies, & secundum homines ex substantia hominum, qui est supersubstantialis substantia factus. Est autem nihil minus supersub-

D

 stantia-

stantialitate superplenus, qui semper est substantialis, uidelicet huius abundantia
Lucæ. 2 Iohan. 1. & ad substantiam uere ueniens supersubstantiam est substantia factus, & super hominem operatur ea quæ sunt hominis, & monstrat uirgo supernaturaliter cõcipiens, & aqua instabilis materialiũ & terrenorum pedum sustinens grauitatem, & nõ succedens, sed supernaturali uirtute ad indiffusum consistens. Quid quidem aliquis reliqua existentia, multa pertranseat, per quæ diuinius uidens super mentem cognoscit, & ea quæ sunt in benignitate Iesu affirmata, uirtutem excedentis negationis habentia. Etenim ut colligentes dicamus, neq; homo erat, non sicut non homo, sed sicut ex hominibus ultra homines, & supra hominem uere homo factus. Et reliquum non secundum deum diuina faciens non humana secundum hominem, sed deo homine facto, noua quadam dei & hominis operatione nobis cõuersatus.

¶ELUCIDATIO HUIUS EPISTOLAE QUARTAE AD CAIUM MOnachum. Quomodo Iesus qui super essentialis est, essentiatus substantiatusq; dicatur
Artic. IIII

Ecundo capitulo libri de diuinis nominibus Theologus scripsit, quod Christus inquantum hõ, coordinatus est hominibus cæteris, vtpote eiusdẽ rõnis cum ipsis quantum ad veritatem naturę quam induit. Cõtra hoc Caius arguit dicens [Quomõ dicis]. i. Dionysi tu dicis quomodo [Iesus qui est sup omnia] inqñtũ deus, imo etiã secundum naturam vt à uerbo æterno assumptam. Hinc scriptum est: Qui de cęlo venit, super omnes est omnibus est, hominibus substantialiter coordinatus]. i. eiusdem speciei ac ordinis cum hominibus cæteris quoad ipsam humanitatem qua cum alijs hominibus vniuocè homo est [Nõ enim sicut causa hoim hic dicitur homo] id est, Christo non conuenit esse hominem causaliter sicut dicitur esse omnium [sed sicut ipse secundum substantiam totam]. i. secundum verã integramq; naturã humanam [vere homo existens] Ad istud respondet Theologus [Nos autẽ Iesum non humane diffinimus]. i. non dicimus vnigenitũ patris incarnatum, esse diffinitum, circũscriptum & dignitatis finitæ, vt cæteros homines, nec iudicamus de eo sensu humano, sed intellectu diuinitus illustrato. Vnde & ipsemet in euangelio ait: Nolite secundum faciem iudicare. Apostolus quoq;: Etsi, inquit, Christum secundum carnem cognouimus, tamen iam nũc non nouimus. Vnde alia habet translatio. Nos autem Iesum non humana ratione secernimus. At uero Iesus in scripturis euangelicæ legis supponit increatã personam, hoc est, vnigenitum in natura subsistentẽ humana. Hinc subditur [Neq; enim homo est tantum] id est non est hõ purus [neq; supersubstantialis ut homo]. i. secundum naturam suam humanam non est super omne genus & speciem [sed homo vere qui differenter est amator hominum] quia vt ait Apostolus, Dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis hostiam & oblationem deo in odorẽ suauitatis. Denique Christus sic amator est hominum ꝙ amor suus increatus, est causa effectiua totius nostri boni: amator ṽo suus creatus gratuitus, totius nr̃i boni gratuiti meritoria causa ẽ [sup hoies] secũdũ deitatis naturã, ꝑ multiplicem quoq; grãm iudiciariã potestatẽ, excellẽtiãq; sapientiæ atq; sciẽtiæ, donorũ, & fructuũ, meritorũ, beatitudinũ ac virtutũ [& secundũ hoies, q̃a vt Damasc. testat: Quicqd plantauit in nr̃a natura, assumpsit ex substãtia hominũ] Factus est enim ex semine Dauid secundum carnem, vt dicit ad Roma.: & ex substantia patrũ descẽdit, atq; ut fert in symbolo, Homo est ex substãtia matris in seculo natus. Hoc est, ex purissimo sanguine sacrosanctissimę virginis [q ẽ supsubstãtialis] scd'm ꝙ deus ex substãtia p̃ris añ secula genitus [substantia factus] q̃a factus est homo, id est substantia animata, imo & corpus animatum, secundum quod corpus dicit quid totum, imo vt in Iohanne habetur: Verbum caro factum est, sumendo carnem pro homine toto. Simul quippe assumpsit corpus & animam in ipso assumptionis instanti sibi inuicem formaliter counita [Est autem nihilominus supersubstantialitate superplenus]. i. non obstante humanitatis suæ humilitate ac humili conditione fuit verus deus: Et fuerunt in eo ac sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ dei absconditi, Habitat quoque in eo omnis plenitudo diuinitatis, [qui est semper supersubstantialis] vtpote æternaliter deus, qui apud Iohannem testatus est: Anteq̃ Abrahã fieret, ego sum. Vñ & Pau. ait ad Hebręos: Iesus Chrus heri & hodie, ipse et in secula. Etenĩ p̃sona vbi q̃ noib' istis supponit, ẽ ęterna. Propt' ꝙ sctũs Iudas in sua dicit canonica: Iesus saluãs ppl'm de terra Aegypti, scd'o eos nõ q credideruñt, perdidit. [uidelicet huius abundantia] id est, ex suæ deitatis exhuberantissima copia: quia cum esset diues, propter nos egenus factus est, [& ad substantiam vere veniens] id est, ad nostræ naturæ assumptionem dignanter descendens, non loco & motu, sed dignatione, miseratione ac opere. Qui in Genesi locutus est:

Descẽ

Iohan. 3. Iohan. 7 2. Cor. 5. *substãtialiter scd'm q̃ homine *secũdum q̃d homo. Ephesio. 5. Ioh. Dam. Athan. Sim. Iohan. 1. Colloss. 2. 1. Timo. 6. Iohan. 8. Hebræo. 13 Iudæ. 1. 2. Corin. 8.

A Descendam & videbo. Ad quẽ ab Isaia clamatum est: Vtinam disrumperes cœlos & descenderes. [supersubstantiam est, substantia factus] id est, incarnatus est, supernaturaliter, & factus est substantia limitata. vtpote homo, qui inquantum deus, est supersubstantialis & super substantiam, imo & super seipsum, quo ad naturam assumptam, q̃ fuit illi ut habitus & vestis ac tegumẽtũ, q̃ntũ ad hoc ꝙ ad subsistẽtiã eius non reqrebat. Sicq̃ dẽ teste Apl'o: Exinaniuit semetipsum formã serui accipiẽs, & habitu inuẽt⁹ vt hõ. Vñ & dixit, Pr maior me ẽ. Verũtñ qm formã seu naturã deitatis nõ deposuit, nec amisit, verissime fassus ẽ: Ego & pr vnũ sumus. Hinc alia habet trãslatio: Ad nr̃a etiã infirma veraciter descẽdẽs, vltra humanum modũ substantiã nostrę carnis accepit ac supra hominẽ q̃ sunt hois, gessit. Hinc subdit: [& super hoiem opat ea q̃ sunt hois] .i. diuina & supernaturali potentia fecit humana, videlicet suipsius cõceptionẽ in virgine, & natiuitatẽ ex ea integerrima ipsa pmanẽte, quẽadmodũ exiuit de clauso sepulchro, ac ianuis clausis introiuit cęnaculũ. Vñ subiũgit [& mõstrat virgo supnaturalit cõcipiẽs [de spiritu sc̃tõ sine viri cõsortio, iuxta illud Lucæ: Spirit⁹ sc̃tus supueniet in te, & virtus altissimi obũbrabit tibi. Ideoq; & ꝙ nascet ex te sc̃tm, vocabit filius dei. Etem spũs sc̃tus virgini dedit fœcũditatẽ, & cõseruauit eãdem integritatem, vtrumq; mysterij ac tẽplũ spũsancti & matrẽ veri dei, deinceps ab omi tactu & cõtagiõe viri pseruauit purissimũ & immunẽ. Nõ etẽ sublimis & pclarissimus partus decuit deũ n'. Erubescat Iudeus infelix, erubescat hæreticus maledictus, erubescat ois incredulus aut fictiẽs, [& aq̃ instabilis] .i. fluida ex sua natura [materialiũ & terrẽoꝝ pedũ sustinẽs grauitatẽ] hoc miraculũ contigit, dũ dñs nr̃ Iesus Chus adhuc passibilis sup mare ambulauit, vt in euãgelio legitur & nõ succedẽs] .i. indiuisa & q̃si fixa ac solida habẽs se nõ cedẽs toti⁹ corporis Chri grauitati [sed

B supnaturali virtute ad indiffusum cõsistẽs] .i. instar materiæ solidioris habẽs se. Est nãq; in omni creatura q̃dã obediẽtialis potẽtia, q̃ ad nutũ suo obedit creatori: & cui⁹ oipotente virtute ac libero prorsus impio facta est eiusdẽ volũtate ac nutu mutat, cedit, obsequtur ad oẽ, ꝙ illi placuerit hæc ergo pbauit & demõstrauit aq̃ materialiter queadmodũ inaiata & irrõnalia laudãt, bñdicũt honorãtq; deũ. Hinc ait & Damas. Agebat dñator Chrus secũdũ alterutrã naturaꝝ suaꝝ, & agit alterutra natura in ipso cũ alterius cõmuniõe ṽbo opante, q̃ ṽbi sunt, & corpore pficiẽte & exeqnte q̃ corporis sunt: queadmodũ supsubstãtialit substãtiat⁹ de virgine natus, ita & sup hoiem quæ sunt hominũ egit, in instabili aq̃ pedibus ambulans, nõ terrestri facta aq̃, sed deitatis supernaturali virtute cõsistente ad indiffusibile, & grauedini materialiũ pedũ nõ cedẽte. [Quid qdem aliqs reliq̃ existentia multa pertrãseat] .i. quid opus est reliq̃ Chri opa mystica atq; mysteria multa cõmemorare & cõsiderando pcurrere: [per quæ diuinius sup mentẽ vidẽs] .i. gratiosius illuminatus ac deuotius pensans [cognoscit & ea q̃ sunt in benignitate Iesu affirmata] .i. intelligit illa quę scripta sunt de pijssimus Chri factis & gratiosis mysterijs [virtutẽ excedentis negationis habentia] .i. talia esse ꝙ sunt talia & nõ talia. Quod cõsequẽter declarat [Etem vt colligẽtes] .i. ea q̃ de Christo sunt scripta, summarie cõgregãtes ac breuiter perstringẽtes asseramus [neq; hõ erat, nõ

C sicut non hõ] .i. Christus erat non hõ, nõ tñ sic ꝙ nõ fuit hõ. Hoc est nõ fuit hõ purus, nec hõ tm, sed fuit hõ, nõ factus homo, nec cõceptus nec natus ordine naturali ac solito mõ, sed supnaturali ordine ac uirtute. Propterea subditur [sed sicut ex hominibus vltra homines, & sup hoiem vere hõ factus] .i. incarnatus & natus ex incõparabili & sup mũdissima virgine sup hominẽ .i. supra humanã ac solitã põtestatẽ, tñ ex hominibus, cũ dicatur filius Dauid, filius Abrahæ, sed supra homines, quoniam natus est caput saluatorq; hominũ, imo deus & homo [& reliquũ] .i. vltra hæc [non secundum deum diuina faciens] .i. miracula operans non pure diuine, sed & concurrente operatione suæ humanitatis & carnis, sicut tangendo sanauit ægrotos, quia eius humanitas fuit instrumentum coniunctum animatũ ac propriũ diuinitatis verbi sibi vniti [non humana secũdũ hominem] id est, faciens humana non humane, sed diuine, seu diuina & supernaturali virtute, sicut per mediũ hostium inuisibilis fugit quando volebant eũ lapidare, præcipitare & rapere [sed deo homine facto] .i. verbo ipso æterno incarnato [non quadam dei & hominis operatione nobis conuersatus] .i. cum hominibus & inter homines vixit atq; versatus est, exercendo operationes ante non visas, quæ processerunt ab vna persona agente, cuius eædem operationes erant diuinæ & humanæ: quia suppositum agens, fuit in vnitate personæ deus & homo. Quas operationes alia translatio vocat deiuiriles, alia theandricas. Nam & vtraq; natura in Christo agebat cum alterius communione, & suppositum agens fuit unum & idem, secundum vtramq; naturam operãs. Veruntamen in talibus attendendum, quid propter quid Christo attribuatur ac affirmetur. Nam & deus dicitur passus quæ passus est homo, & homo dicitur operatus quæ deus operabatur: & hoc operabatur: & hoc propter vnitatem suppositi, in vtraq; natura, quia humana natura fuit supposita ta & subsistens in hypostatico esse verbi. Hæc eadem capitulo tertij libri sui scribit Damascenus quasi verbis eisdem, ita videatur ex ista beatissimi Dionysii epl'a ṽba illa sumpsisse.

AD DOROTHEVM DIACONVM. EPIS. V.

Diuina

Genes. 18. Isaiæ. 64. Philip. 2. Iohan. 14. Iohan. 10 Iohan. 20. Lucæ. 1. Matth. 14. Marci. 6. Iohan. 6. Io. Damas. li. 3 cap. 15. Matth. 14. Matth. 1. Roma. 1. Iohan. 10. Lucæ. 4. Iohan. 6. Ioh. Dam. li. 3. cap. 15.

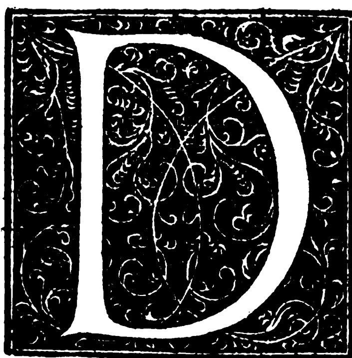

Iuina caligo est inacceſſibile lumē,in q̄ habitare deus dr̄
et inuiſibili exiſtente propter excedentē claritatē, & in D
acceſſibilis idēpter exceſſū ſuperſubſtātialis lūinis effu
ſiōis.In hac fit oīs q deū cognoſcere & uidere eſt dignus
habitus p̄ ipm nō uidere neq; cognoſcere in eo q ē vere ſu
per uiſionē & cognitionē factus,hoc ipm cognoſcēs qd'
poſt oīa eſt ſenſibilia & ītelligibilia & pphetice dicēs:Mi
rabilis facta ē ſcia tua ex me,fortis facta eſt,nō potero ad
eā.Sic quidē & diuinus Paulus cognouiſſe deū dicitur
Rom.11. Philip.4. cognoſcens ipſum ſuper omnē exiſtentē intellectum et cognitionem.Propter qd'
& inueſtigabiles eſſe uias eius dicit,& inſcrutabilia iudicia eius,& inenarrabilia do
na eius et pacem eius excedentem omnem mentem,ſicut qui inuenit exiſtentem ſu
per omnia:et hunc ſuperintellectum cognouit,qm̄ ultra oīa eſt oīm cauſa exiſtēs.

¶ELVCIDATIO HVIVS EPISTOLAE QVINTAE
ad Dorotheum diaconum.Quæ ſit diuina caligo Artic. V.

N exordio hui⁹ ep̄lę Theolog⁹ clare definit,qd vocet̄ diuina caligo in myſti
ca theologia[Diuia caligo ē inacceſſabile lumē,in q̄ habitare dr̄ de⁹]q habitat
in ſeipō ſicut ęternalit̄ eſt in ſeipō,ꝑut ſupra expoſitū ē,Vbi exp̄ſſū ē qcq̄d hic
de iſta caligine videret̄ dicēdū,idcirco nec immorādū [Et inuiſibilis qd ē exi- E
ſtēs].i.deus inuiſibilis ē[propt̄ excedētē claritatē.i.ꝑpter infinitā plenitudinē
ſuę luminoſitatis ſeu actualitatis,p q̄ incōparabilit̄ excedit capacitatē et facul
tatē oīs mētis createę[& inacceſſibilis idē].i.deus q̄q; inacceſſibilis dr̄.i.incō-
p̄nēſibilis,ita q̄ ad eū imediate attingēdū,& in ſeipō clare vidēdū & cognoſcēdū qd ſit,non vale
mus in hac vita accedere,nec etiā in futura accedere poſſumus ad eū cōprehēdēdū.i.ad intuē-
dum eū in ꝑpria luce tā pfecte & clare,ſicut ex ſua natura,cognoſcibilitate & actualitate cognoſ
cibilis eſt.Verūtn̄ nō eſt penit⁹ nec omiſarie inacceſſibilis,cū ſcriptū ſit:Accedite ad eū,& illumi
Pſalm.33 Hebræo.11 namini.Itē q; ad Hebręos:Accedētē ad deū oportet credere qa eſt.Deniq; p̄cipimur eū cognoſce
Hæbre.10 Matth.22. reat q; diligere,& hoc eſt ipſum accedere.In Exodo q̄q; legit̄:Acceſſit & ingreſſus eſt Moſes in
Exodi.20 caliginē in q̄ erat deus:Prætacto igit̄ modo inacceſſibilis ē deus[propt̄ exceſſū ſupſubſtantialis
luminis effuſiōis].i.p̄ improportiōata ſeu infinita magnitudine & exuberantia,ſeu copia & lympi-
ditate ſuæ naturæ & emanatiōis ſuę ad intra.Hoc eſt q̄ ait,ꝑpter exceſſū effuſiōis.i.cōmunicatio
nis & emicatiōis ſui luminis ſupſubſtātialis,imo nec effuſionē eius ad extra plene cognoſcere iā
valemus,& tn̄ p illa accedim⁹ ad ipſius deitatis notitiā.Nā & Ap̄lus:Grās,inq̄t,deo ſup inenar
1.Corin.9. 1.Cor.13. rabili dono eius[In hac fit oīs q deū cognoſcere & videre eſt dignus habitus].i.oīs fidelis quē
deus reputat & facit dignū ſcd'm mēſurā humanę imbecillitatis,cognoſcere p ſpeculū in ænig-
mate,& videre p donū ſapiētiæ ſeu per viſionē myſticę theologię deū,q eſt finis totius deſide- F
rij nr̄i,& fons vniuerſæ nr̄æ ſciæ:fit in hac.i.conſtituit̄ in iſta caligine.Oīs,inq̄,q dignus eſt deū
cognoſcere & videre[p ipm nō videre neq; cognoſcere vere in eo q ē ſup viſionē & cognitionē fa
ct⁹].i.p hoc q̄ mēte cōſpicit ſe nō poſſe clare & plene agnoſcere deū,ſed penit⁹ caligare,ignorā
tē q; fieri in cōtēplatione illi⁹,q factus eſt.i.eleuatus ſup oēm viſionē cognitionē q; creaturę,& vi
det hoc ſolū de ipſo poſſe cognoſci nūc q̄ inuiſibilis incōp̄hēſibiliſq; cōſiſtit.Et q̄ mēs id clari⁹
intuet̄ eo ipm lympidius videt & cōtēplat̄.Hinc alia habet trāſlatio:Ad hāc ptingit,eaq; abſor
bet̄ qſqs deū videre ac noſſe meruerit,eo q; ipſo q̄ neq; videt,neq; cognoſcit,illi q oēm viſionē &
cognitionē trāſcēdit,familiarius iūgit̄[hoc ipſū cognoſcēs,q̄ poſt oīa eſt ſēſibilia & ītelligibilia]
.i.hoc certiſſime ītuēs q̄ deus vniuerſa ſēſibilia & intelligibilia p̄cedit cauſalitate,æternitate atq;
imēſa pfectiōe,etiā manet poſt oīa illa,poſito q̄ illa nō ſint ac prorſus perit,& poſt reſolutionē
cauſatoꝝ in primā cām,& itē poſt ordinationē cūctoꝝ in ſupmū finē,ſic q; poſteri⁹ nobilius.Hinc
iuxta beatū Grego.Deus eſt oia nō ſolus:& poſt oia,nō præuent⁹.Verūtn̄ alia trāſlatio cōtinet.
Gregorius. Hoc ipm noſcēs q̄ poſteriora ſunt q̄ in ſenſum & intelligētia cadūt q̄ trāſlatio nō cōſonat alijs[&
Psalm.138. prophetice dicēs].i.prophetalia vba decātās,vtputa vba Pſalmiſtę ſequētia[Mirabilis facta eſt
ſcia tua ex me].i.teſtimonio ac iudicio meo id teſtor ac patet,q̄ ſcia tua ó de⁹ mirabilis eſt &
mirabilit̄ magna,tā ſcia tua increata,q̄ ſcia q̄ in ſcripturis docet̄ & dat̄ de te,fortis facta ē.i.capaci
tatē nr̄am excedit[nō potero ad eā]pſpiciēdā attigere,ſicut qdā & diuinus Pau.deū cognouiſſe
2.Corin.12 dr̄ cognoſcēs ipm ſup oēm exiſtētē intellectū].i.ſciēs deū excedere infinite oēm mentē creatā &
cognitionem,propter quod & inueſtigabiles eſſe vias eius dicit,& inſcrutabilia iudicia eius] ſic
Roma.11. etem ait ad Romanos:O altitudo diuitiaꝝ ſapientię & ſcię dei quam incōpræhenſibilia ſunt iudi
cia eius & inueſtigabiles viæ eius.Quæ verba ibidē expoſita ſunt L & inenarrabilia dona eius.

Hoc alibi dixit. Et sumptum videtur ex eo, quod in prima Corinthiorum habet epistola: Gratias deo super inenarrabili dono eius[& pacem eius excedentem omnē mentē] sic em̄ scribit Apostolus ad Philippenses: Pax dei qui exhuperat omnem sensum[sicut qui inuenit existentem, sup omnia]id est, Paulus apostolus dixit hæc tanquam à deo illuminatissimus qui p rationem cōtemplationem & dilectionem ad deum accessit, deumq; attigit, iuxta illud in Canticis: Inueni quem diligit aīa mea. Et alibi: Qui q̄rit inuenit[& hūc sup intellectū cognouit].i. sciuit q deus excedit oēm intellectū creatū[qm̄ ultra oia est oim causa existēs]Circa hęc rursus, sicut in q̄busdā alijs locis scribit Albertus: Intellectus creatus sub q̄dā cōfusiōe cōiūgit deo, ut excedenti, qa nō potest de deo accipi, qd est ipsius, qa nō habet terminationē, neq; propter qd qa nō habet causam, neq; q̄ sicut determinatū qa, nō habet causam remotā, nec effectū pportionatū, iō nec in via neq; in patria videt deus, nisi sicut cōfusum. Istud sicut phabitū est, est simpliciter falsum, & contra apostolicę sedis determinationē ac diffinitiuā sententiā, & cōtra scripturā cononicā catholice intellectā, dicente apostolo: Nūc cognosco ex parte, tūc aūt cognoscā sicut & cognitus sum. Iteq;: Videmus nūc p speculū in enigmate, tūc autē facie ad faciē. Sācto q̄q; Iohāne: Videbimus eū sicuti est. Ex psuasiōe etiā tacta uideret seq q nec ipsemet deus essentiā suam cognosceret, quia non habet causam. Idcirco verbum illud Philosophi: Scire est rem per causam cognoscere, est intelligēdum in genere certo ac ordine.

1. Corin. / Philippe. 4. / Canticor. 3. / Matth. 7. / Lucæ. 11. / In Albert. / 1. Corin. 13 / Ibidem. / 1. Iohan. 3. / Philophus.

¶AD SOSIPATRVM SACERDOTEM EPI. VI.

Sopatri

B 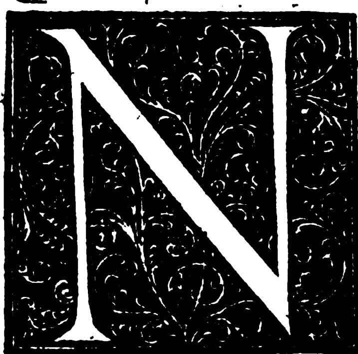

NE opineris hoc uictoriā sancte Sosipr̄ q cōtra religionē aut opinionē nō bonā apparētē facies cōtumeliā. Neq; em̄ oportet si iudicare ipsam redargueris, iā ea q̄ sunt Sosipari bona. Possibile em̄ est te et alios in multis falsis et apparētibus unū existēs, et occultū uerū latere. Neq; em̄ si aliqd nō est rubeū, iā est albū, neq; si aliqs nō est equus, de necessitate est hō. Ita aūt facies mihi credēs, abstinebis quidem ne dicas cōtra alios pro ueritate aūt v̄e dicas sicut omnino esse irreprehēsibilia quę dicuntur.

¶ELVCIDATIO HVIVS EPISTOLÆ SEXTAE AD SOSIPAtrum sacerdotem, de discreta reprehensione. Artic. VI.

C SAnctus psul, doctor ac martyr Dionysius, in ep̄la ista pie ac dulciter increpat Sosipatrū de aliq̄ indiscretiōe in ope bono, qa frequenter & acriter reprehendebat idololatras, cū eis aūt non exposuisset rationabiles causas reprobationis sectę ipsoꝝ, nec rationes credibilitatis fidei christianę[ne opineris hoc victoriā sācte Sosipr̄, q cōtra religionē aut opinionē nō bonā apparentē facias cōtumeliā].i. nō putes te infidelibus pualere p hoc q religionē & opinionē eoꝝ q̄ tibi uident supstitiosę ac false, redarguis p v̄ba accerrima, q̄ cōtumeliosa uident, & magis ad indignationē q̄ ad cōuersionē puocāt audiētes[Neq; em̄ oportet iudicare ipā redargueris].i. dato q idololatraꝝ supstitionē redargueris recte adhuc nō oportet iudicare.i. cōcludere[iā eaq; sūt Sosipri bona].i. q fides & lex q̄s tū Sosipr̄ tenes sint rectę[possibile ē em̄ & te & alios in multis falsis & apparētibus vnū existēs & occultū veꝝ latere.] .i. fieri pōt vt te ipsum ac alios int̄ diuersos errores lateat vnū salubre, seu vnitas v̄i dei, & verum occultū.i. religio v̄a nōdū v̄aciē publicata. Qd' cōsequēt p silia pbat[Neq; em̄ si aliqd nō ē rubeū iā est albū] cū int̄ albū & rubeū sit mediū, sicut & ipm rubeū, mediū est int̄ albū & nigrū, alij q̄q; sunt colores pter istos[Neq; si aliqs nō est æquus]ut leo[de necessitate est hō. Ita aūt facies mihi credēs].i. si mihi credideris & acqeueris, facies sicut hortor[abstinebis qdē ne dicas cōtra alios].i. à cōsueta rephēsiōe cauebis, nec cōtra alios eris cōtētiosus queadmodū ad Timotheū scripsit Apl'us: Noli verbis cōtendere, ad nihil em̄ vtile est nisi ad subuersionem audientium. Et alibi: Si quis videtur cōtentiosus esse, nos talē cōsuetudinem nō habemus, neq; ecclesia dei [Pro v̄itate autem vere dicis]id est, pro fidei defensione constanter ac discrete loqueris queadmodū scriptū est, ad Titū de epo & sacerdote: Potēs sit exhortari in doctrina sana, & cōtradicentes redarguere[sicut omnino irreprehēsibilia esse q̄ dicunt].i. ita vt probes ac doceas prorsus vera & iusta esse, q̄ in nostra religione tenemus, iuxta illud ad Titum: Verbū sanum irrepræhensibile, vt q ex aduerso est, nihil mali habeat loqui de nobis. Itaq; qui infideles cupit conuertere, aut errātē seu iniquum conuertere, discrete, piē, charitatiue rationabiliter debet procedere, non dure & aspere, aut aspere nimis.

2. Timot. 2. / 1. Corin. 11 / Titum. 1. / Titum. 2.

¶Ad

AD POLICARPVM SVMMVM SAcerdotem. Epist. VII

GO quidem non sum aduersus græcos, aut aduersus alios dicens, sufficere arbitror sanctis uiris si uerũ ipsum in seipso possint & cognoscere & dicere secundũ quod uere habet. Hoc enĩ qđcunq; est secundũ legẽ ueritatis recte demonstrato & puro existente, omne quod aliter habet & ueritatẽ similat reprehendetur: & alterum existens a uere existente, & dissimile & apparens illud magis quam existens. Superfluum igitur est ueritatis manifestatorem aduersos istos aut illos dimicare. Dicit enim unusquisq; se habere numisma regale. Et forsan quidẽ habet quãdam deceptiuam imaginẽ cuiusdã ueri numismatis. Et si istũ redargueris, & alius, & rursus alius de eodem litigabit. Vera autem ipsa posita ratione, & ab omnibus alijs irrepræhensibili manente, omne quod non ita secundum omnia se habet, ipsum in seipso inuincibili statione uere ueri deponitur. Igitur hæc quidem (sicut arbitror) uere cognoscens, non studui aduersus Græcos aut aduersus alios dicere, sed sufficiens mihi (& hoc deus donet) de ueritate scire primum, postea scientem dicere ut oportet. Tu autem dicis, improperare mihi sophistam Appollophanem, & patrum uerberatorem appellare, & sicut his quæ sunt Græcorum contra Græcos, non †sancte utentem. Et quidem aduersus ipsum esset uerius nos dicere, quod Græci diuinis non sancte †contra diuina utuntur, per sapientiam dei tentantes expellere diuinam uenerationem. Et non multorum ego dico opinionem affectu materię & passibiliter in dictis poetarum permanentium, & creaturæ præter creatorem diuinum cultũ exhibentiũ. Sed & ipse Apollophanes, non sancte diuinis, †contra diuina utitur. Etenĩ existentiũ cognitione pulchre dicta ab ipso philosophia, et a diuino Paulo sapientia dei appellata, ad causam & ipsorum existentiũ & cognitionis ipsorum oporteret sursum agi ueros philosophos. Et ut non aliorum quã ipsius propter hoc quod uidetur opinionem repræhendam, oporteret Appollophanem sapientẽ existentẽ cognoscere non aliter aliquando posse aliquid uerti coelestis ordinationis & motus, nisi cõtentorem essentiæ ipsius, & causam haberet ad hoc mouentem, qui facit omnia, & mutat secundum sanctum sermonẽ. Quomodo igitur non ueneratur cognitum nobis, & ex hoc & uere existentẽ deum, mirans ipsum de omnium causa, & superineffabili uirtute, quando ab ipso sol & luna, secũdũ uirtutẽ & stationẽ supernaturalissimã, simul cũ omĩ ad oĩno immobile diffiniunt, & tota die in eisdẽ signis stãt oĩa. Aut tm̃ qdẽ qđ amplius si totis & melioribus, & cõtinẽtibus ita portatis nõ circũagebant cõtẽta. Et qñ alius qdẽ dies scdm cõtinuitatẽ fere triplicat, & in uiginti oĩbus horis aut omĩ tãti tẽporis cõtraria portatiõe regredit & cõuertit, ita supnaturalissimis cõtrarijs circũactiõibus, aut sol ꝓprio cursu motũ ipius omĩ mõ in horis decẽ colligẽs, resolutiue rursus toto illo nouã uiã qndã terẽs in alijs. Hoc qdẽ fuit qđ et Babylõios cõuenient in stuporẽ mouit, et sine pugna Hezechię subiecit, sicut cuidam æquali deo & hoĩes excedenti. Et non dico eas quę fuerũt in Ægypto magnas operationes, aut alia quædam aliubi dei signa facta, sed communia & coelestia in omni & in omnibus triumphantia.

Marginalia: †recte. †circa — †circa — Danie. 2. Iosue. 10 — 4. Reg. 20 2. Par. 32. Isaiæ. 38 — Ex. 7. 8. 9. 10. 11. 12. — E

Dicit

A Dicit autem omnino Apollophanes, non esse ista uera. Igitur maxime quidem
hoc Persarum sacerdotalibus effertur memorijs. Et adhuc + Magis memoria- +Magi.
lia triplicati solis perficiunt. Sed liceat illi hæc propter ignorantiam aut inexpe- Mat. 27
rientiam non credere. ¶ Dic aũt ipsi, quid dicis de defectu facto in cruce salua- Mar. 15 Luc. 23
toris? Ambo eñ apud Heliopolim tũc præsentes & coastãtes inopinabiliter so
li lunam incidentem uidebamus: non enim erat conuentus tempus. Et rursus i-
psam a nona hora usq; ad uesperam ad solis diametrum supernaturaliter resti-
tutam. Rememora autem & quiddã aliud ipsi. Nouit enim q eclypsim ipsam
ex Oriente uidimus inchoatam, & usque ad solarem terminum uenientem, po-
stea regredientem, & rursus non ex eodem & defectum & repurgationem, sed Iob. 5
econtrario secundum diametrum factam. Talia sunt eius temporis supernatura
lia, & soli Christo, qui est omnium causa, possibilia: qui facit magna & mirabi
lia, quorũ non est numerus. Hæc dicta tibi. Et si possibile est Apollophanes re-
prehende, & me tunc compresentẽ tibi, & simul inspicientem, & simul iudican-
B tem, & simul admirantem. Siquidem & diuinationem tunc nescio, unde Ap-
pollophanes tunc incipit & ad me, sicut quæ fiunt, conferens dixit: Hæc o bo
ne Dionysi, sunt mutatiões diuinarum rerum. Tanta ut in epistola a nobis sunt
dicta. Tui autem erit sufficienter & deficentia adimplere, & adducere perfecte
deo uirum sapientem in multis existentem, & forsitan nõ dedignaturum man-
suete discere supersapientem religionis nostræ ueritatem.

ELVCIDATIO HVIVS EPISTOLAE VII. AD POLYCAR-
pum Smirneorũ Episcopũ, in qua cõuicia & maledicta Apollophanis sophistæ retor-
quet. De eclypsi in morte Christi, alijsq; prodigijs quibusdã. Articu. VII.

Olycarpus iste fuit à beatissimo ap̃lo Iohãne conuersus, & mirabiliter illu-
stratus, ac martyr pręclarus, cuius intuitu scripsit Theologus istam episto-
lam, cuius tenor ex eius expositione patebit. [Ego quidẽ nõn sum aduersus
Græcos aut aduersus alios, dicens]. i. nec Græcis nec alijs cõtentiose, detra-
ctorie aut irrationabiliter cõtradico [sufficere arbitror sanctis viris, si verũ
ipsum in seipso possint & cognoscere & dicere, scd̃m q̃d vere habet]. i. fide
libus reor ad salutem sufficere veritates catholicę fidei firmiter noscere, &
tp̃e opportuno confiteri, prout v̈itas ipsa se habet, nisi in speciali aliud exigatur, & scd̃m fidem
viuatur. Hinc dixit Ap̃ls: Corde creditur ad iustitiã, ore aũt confessio fit ad salutẽ. Verũ vt S. Ia Roman. 1.
cobus addit, non prodest fidẽ habere, & fidei op̃a non implere, atq; vt denuo testatur: Scienti Iacob. 2.
bonum & non facienti, peccatũ est illi. [Hoc enim q̃dcunq; est, scd̃m legem v̈itatis recte demõ Iacobi. 4
C strato & puro existente]. i. eo q verũ est, efficaciter declarato, & probato q v̈um sit & purum,
vc; sine admixtione erroris ac falsitatis. [Omne q̃d aliter habet]. i. falsum, ei contrarium [&
veritatem simulat.]. i. non solum q̃d manifeste falsum est, sed item q̃d apparentiã habet veri
deceptoriã [reprehendetur]. ia falsum esse patebit [& alterũ existens à vere existente, & dissimi
mile, & apparens illud magis q̃ existens]. i. hoc cognoscetur de illo, q alienum & alterum seu
distinctum sit à veritate syncera, & dissimile ac dissonum ab eadem, apparẽtiam tñ v̈itatis, nõ
existentiã continens, sicut sunt vitia quędam, quæ videntur esse virtutes, nec sunt, quẽadmodũ
aũt virtutes sunt quędã medietates inter vitiosa extrema, ita & veritas fidei medietas est inter
errores extremos. [superfluum est igitur veritatis manifestatorem aduersus illos aut istos di
micare]. i. contendere contra aduersarios veritatis ac fide, ac non potius modeste ac rõnabilr
loqui ac agere. Veruntamen nonnunq̃ oportet contra aliorum deceptores ac dyscholos se-
riose ac feruide disputare, sicut ait Ap̃ls: Si scd̃m hoiem ad bestias pugnaui Ephisi. i. q̃a rõnabi Coloss. 1.
liter contra bestiales hoies disputaui in Epheso, sic tñ vt seruet q̃d alibi docetur: Seruũ dñi non 2. Timo. 2.
oportet litigare, sed docibilẽ esse ad oẽs, patientẽ, cum modestia corripientẽ. Istud consequen-
ter quasi p̃ simile declaratur [Dicit enim vnusquisq; seipsum habere numisma regale]. i. bonũ
nummũ imagine regis signatũ [& forsitan q dẽ habet quãdã deceptiuã imaginẽ cuiusdã, partis
veri numismatis]. i. fortasse habet denariũ signatũ fallaci figura, partim valentem tantũ, q̃tum

valet verum nũmiſma. [& ſi iſtum redargueris]probando ꝙ dixerit falſum. [rurſus &alius & rurſus alius de eodẽ litigabit.] id eſt, plures ſimul aut ſucceſſiue de eadem re contra te contendent,&requiem non habebis ſic corrixando. Sic & quilibet dicit ſe rectam fidem & legem habere,& qui voluerit contra ſingulos contendere,turbabit atq; turbabitur,& parũ proficiet[Vera aũt ipſa poſita rõne,& ab aliis oĩbus irreprehẽſibili manente] .i.introducta iam rñſione ſeu declaratione vere idonea,ita ꝙ ab aliis nequeat rõnabilr reprehendi. [omne q̃d non ita ſcdm oĩa ſe habet].i.q̃d non in oĩbus conſonat hmõi rõne [ipſum in ſeipſo inuincibili ſtatione vere veri mihi deponitur]i.inſuperabili illa rõne ſtante,in ſuo vigore deiicitur,& ad profectum ſeu conſolationẽ meam proſternitur.[Ergo hoc quidem ſicut arbitror vere cognoſcens,non ſtudui aduerſus Grçcos,aut aduerſus alios dicere].i.ad hoc conatus non ſum,neq; intẽdi contra q̃ſcunq; errantes vbis cõtendere,illos ve refutare, ſed potius ad viam veritatis charitatiue reducere,queadmodũ de iniquis in Ieremia habetur: Venite,cogitemus contra eum, & radicem verbi inueniamus aduerſus eum. [Sed ſufficiens mihi & hoc deus donet de veritate ſcire primum,poſtea ſcientem dicere vt oportet].i.id reor mihi ſufficere,& id tribuat mihi deus ꝙ hoc mihi ſufficiat in hoc caſu, ſcire in primis de veritate potiſſime ad ſalutem neceſſaria, puta de fidei veritate,quç oportet cognoſcere de eadẽ per fidem, aut per rõnem fide inſtructam ac regulatã.Deinde me ſic cognoſcere,loqui,ſcribere,diſputare de veritate iã cognita,iuxta illud

Iob 13. Iob: Intellige prius,& ſic loquamur [Tu aũt dicis improperare mihi ſophiſtã Apollophanẽ] .i.mihi ſcripſiſti,ꝙ Apollophanes logicus ſophiſtice agens,mihi improperet: q̃d q̃ iniquũ ſit,

Eccle.37. conſtat ex illo Eccli: Qui ſophiſtice loquitur odibilis eſt,in oĩ re defraudabitur. Nõ eſt illi data gratia à dño, omni enim ſapiã defradatus eſt. [& patrum vberatorem appellare].i. reprobatorem me noĩnet magiſtrorũ & ſeniorum meorũ Græcorũ, ex quibus & corporaliter natus E

1. Corin.8. ſum. De huiuſmodi ſpiritali verberatiõne ſcribit Apls: Peccantes in fratres,& percutientes cõſcientias eorũ infirmam,in Chriſtum peccatis. Vñ alia litera habet,& patricidã appellare. Obiecit nanq; Dionyſio,ꝙ Græcos irrationabiliter reprobaret,& ſciã quam ab eis didicerat,con

† ſancte. tra ipſos vteretur. Hinc ſubditur[& ſicut his quç ſunt Græcorũ,cõtra Grçcos nõ * recte vtentẽ]

1. Regũ.17 .i.tanq̃ puerſe vtentem documentis Græcorũ cõtra eoſdẽ,queadmodũ Dauid occidit Goliam proprio gladio. Et verum eſt ꝙ S. Diony. philoſophica ſua ſciã vſus eſt ad reprobandũ q̃ſdã aliquorum Græcorũ errores. Hoc tñ egit ex charitate pro illorum conuerſione ad dei honorẽ [Et quid iam aduerſus ipſum eſſet nos verius dicere].i.nos poſſemus verius dicere cõtra Apollophanem[ꝙ Grçci diuinis non ſancte * circa diuina vtunt].i.naturali ſciã abutunt,ideo ſub

† contra. ditur [per ſapiam dei].i.per philoſophicã ſciam quam hñt de deo,ꝙ ſcз ſit actus purus,ens incommutabile,impaſſibile &perfectum omnino in ſe.[tentantes expellere diuinam venerationem]præſertim legem & fidem ac ritum Chriſtianiſmi,in quibus docetur ꝙ deus ſit incarna

Lucæ.1.2. Matth.1.2. tus,paſſus & mortuus,& item,ꝙ deus trinus ſit in perſonis. [& non multorum ego dico opi

Iohann.1. niõem].i.modo non profero erroneam opinionem plurimorũ idololatrarũ.[affectu materiç

Matth.27 Mar.14.15 & paſſibiliter in dictis poetarum permanentium].i.in figmentis poetarũ pſiſtentium ex carna

Lucæ 23 Iohan.19 li & ſenſuali affectu,ex q̃ alliciuntur ad obſcœna ſacra deorum, iuxta dogmata poetarũ,quæ

Iohan.5.10 & 15. ſunt pabula dæmoniorũ.[& creaturç præter creatorem diuinum cultũ exhibentiũ].i. omiſſo vero veri dei cultu,colentium varia idolorum ac falſorum deorũ portenta,de quibus Apoſt.

Roman.1. ad Rom. Coluerunt,inquit,& ſeruierunt creaturç potius q̃ creatori. [Sed & ipſe Apollopha

† contra. nes non ſancte diuinis † circa diuina vtitur].i. ſacrilegus eſt abutendo diuinis circa diuina. F

[Etenim exiſtentium cognitione pulchre dicta ab ipſo philoſophia,& à diuino Paulo ſapien

1. Cor. 1 tia dei appellata, ad cauſam & ipſorum exiſtentium & cognitionis ipſorum oporteret ſurſum agi veros philoſophos].i.ſapiẽtes naturales,ſua ſciã bñ vtentes,oporteret merito eleuari ex philoſophica notitia creaturarũ,quam & Apollopha. conuenienter vocat philoſophiã. Paulus q̃ꝙ Apls ad Rom. & alibi noĩat ſapiam dei.i.de deo tractantem,q̃ & ad Corin. ſcribit

Roman. 1. Quia per ſapientiam dei non cognouit mundus in ſapiã deum. Ad cauſam ſummam omniũ

1. Corin. 1. rerum,quæ etiam cauſa eſt cognitionis illarum. [& vt nõ aliorũ,q̃ ipſius propter hoc q̃d videt opinionem reprehendam].i.vt pro pñte nõ reprobem noĩatim errorem aliorũ,q̃ Apolloph. iſtius,ob id ꝙ iam videtur expediendũ [oporteret Apollophanã ſapientem exiſtentẽ cognoſcere,non aliter aliquando poſſe aliqd vti cœleſtis ordinatiõis & motus].i.neceſſe eſſet quod Apollophanes naturali ſapiã vel propria æſtimatiõe ſapiens exiſtens, perpenderet nõ poſſe aliquid variari circa motus cœleſtes & naturales curſus ordinantiaſq; eorũ, atq; cœleſtiũ corporum. [niſi cõtentorẽ eſſentiæ ipſius & cauſam haberet ad hoc mouẽtem] .i.niſi inordinatio & motio illa cœleſtis haberet ipſum cõtentorem.i.cõſeruatorem ſui eſſe, cauſam mouentẽ &

incitantem

incitantem ad talem insolitã & supnaturalem mutationem.[q facit oĩa,& mutat scdm sanctũ sermonem].i.qui conseruator est vniuersorum factor & cõditor, & mutat ea secundũ bñplacitum suum,iuxta sacrã scripturã in psalmo:Oĩa quęcunq; voluit dñs,fecit in cœlo & in terra. Alibi quoq;:Creatori creatura deseruiẽs,atq; alibi:Qui præcepit soli,& nõ oritur:& stellas claudit quasi sub signaculo.[Quõ ergo non veneratur cognitum nobis,& ex hoc & vere existentẽ deum?].i.cur igitur nõ colit verũ deum,nobis iam notũ ex illa supnaturali mutatiõe, quę fuit tpe Iosue,ad cuius inuocationem vel potius iussionem,vt ex forma vborum ipsius Iosue videtur,sol & luna steterũt in medio cœli spacio vnius diei,vt legitur in lib.Iosue:Dixit Iosue dño, Sol,contra Gabaon ne mouearis,& luna contra vallem Aialon. Ex quibus error Rabbi Mosi reprobatur dicentis,ꝙ sol tunc reuera nõ stetit,sed scdm quendã tropum loquendi, ꝙ item cã longioris diei fuit,ꝙ Moses veniẽs ex Aegypto, quæ est ad meridiem ad terrã promissionis, quæ est ad aquilonem respectu Aegypti,ingressus est latius clima,iccirco & diem longiorem: qd & si ita aliqualiter fuerit,illa tñ prolongatio diei fuisset pmodica, qd Albertus hic probat diffuse.[Mirans ipsum de oĩm causa& superineffabili virtute].i.ipsum deũ admirans ex suá vniuersali causalitate & indicibili ptãte,quæ apparuit in prætacta illa cœlestiũ motuum mutatione.[qñ ab ipso sol & luna scdm virtutem & stationẽ supnaturalissimã simul cum oĩ ad oĩno immobile diffiniunt].i.q tpe sol & luna cum cœlo toto arctabantur & determinabãtur à deo figi,& stare immobiliter omnino scdm virtutẽ.i.dei oĩpotentiã & quietẽ.i.stationem ad tempus aliquarũ horarum, vt infra dicetur:supnaturalissimã,quia statio & mutatio illa fuit valde ac multipliciter supernaturalis,vt mox tanget. Deniq; circa miraculum istud fuit duplex opinio:vna,ꝙ quiescentibus tunc sole & luna, cætera cuncta cœlestia corpora quieuerunt. Alia, ꝙ sole & luna tunc stantibus,alia cœlestia corpora motu solito mouebantur. Prima aũt opinio tangitur in vbis prætactis,cum dicit:qñ ab ipso sol & luna scdm virtutem & stationem supernaturalissimã simul cum oĩ.i.cum toto cœlestiũ corporũ vniuerso ad oĩno immobile diffiniuntur.[& tota die in eisdem signis stant omnia].i. scdm istam opinionem omnia corpora illa in eisdem signis seu imaginibus quiescebant.Deinde tangitur scda opinio. [Aut tantũ quidem qd amplius].i.si dicat ꝙ mirabilius extitisset,vc; ꝙ tm sol & luna steterunt,& cætera mouebantur. Vnde subiungitur[si totis & melioribus & cõtinentibus ita portatis].i.si oĩbus aliis corporibus cœlestibus,sc; orbibus & astris ac planetis,quorũ aliqua sunt maiora & meliora, id est,digniora sole & luna,vtputa ipsi orbes:& sunt continentia,quia intra se cõtinent & ambiunt solem & lunam,ita portatis.i.solito more vectis,delatis,seu motis.[nõ circumagebant cõtenta].i.sol & luna cõtenta & clausa intra illa,nõ circumferebantur. ¶ Consequenter tangit aliud mirabile & supernaturale,qd cõtigit circa motum cœlestem sub rege Ezechia,quando illo optante & Isaia propheta eximio deprecante sol retrocessit. [Et qñ alius quidem dies].i.cõtigit,& vere creditur factum,qñ.i.tpe quodam alius quidem dies tempore egrotatiõis Hezechiæ[scdm cõtinuitatem fere triplicatur].i. quasi tantæ duratiõis & longitudinis efficitur, vt sunt tres dies artificiales. Nam in Iosue legitur,ꝙ dies illa sub Iosue fuit prolongata spacio vnius diei. qd dedit naturali.i. spacio xxiiij.horarum exponitur.Si enim de die artificiali,id ẽ, spacio q sol super nostrum est horizontem,intelligeretur, nõ videret verum qd subditur ibi: Non fuit ante & post tam longa dies. ¶ Sub Ezechia nanq; vt dicitur hic,dies fuit triplicatus, & hoc scdm cõtinuitatem, quia nõ incidit notabile aut perceptibile tempus inter regressiõem solis & iteratam reditiõem.Nihilominus,vt libro de audito physico probat Philoso. mobile in puncto reflexiõis oportet quiescere,ergo in retrocessiõe & reascensiõe solis hoc fuit,præsertim si per lineam rectam sic & sic mouebatur.[& in viginti oĩbus horis].i.totidem integris horis sol solus[aut omne].i.tota vniuersitas cœlestiũ corporũ simul cũ sole.Quẽadmodũ ẽm iuxta iam tacta duplex opinio est circa stationẽ solis & lunę tpe Iosue,an sc; oĩa alia cœlestia corpora simul steterunt cum sole & luna, an illis duobus stantibus ipsa cõtinuo mouebantur, sic circa istam retrogradationẽ solis sunt duę opiniões:vna,ꝙ alia cœlestia corpora simul cum sole regressa fuerũt.Alia opinio,ꝙ nõ iccirco nũc subdit:aut oĩe.i. totũ illud cœlestiũ corporũ [tanti tpis cõtraria portatiõe regredit]vel retrocedit portatiõe cõtraria.i. latiõe opposita,seu motu cõtrario motui, q añ ascendit:motu inquã tanti tpis.i.decem horarũ. Siquidẽ per decẽ horas sol rediit,& per alias decem horas mox subsequẽtes rursus ascendit eadẽ via,qua paulò añ descenderat,ideo dictũ est:in viginti oĩbus horis. Vnde per Isaiam dñs ait:Hoc tibi signum erit à dño,quia faciet dñs verbum hoc qd locutus est:Ecce ego reuerti faciam vmbrã linearũ, per quas descẽderat in horologio Achaz, in sole retrorsum decẽ lineis. Et reuersus est sol decẽ lineis. De qua re mirabili & præclarã etiam scriptum est in 4. Regum lib. Dixit Isaias ad Hezechiam

Margin notes: A; psalmo:134; Sapientiæ; Iob.9.; Iosue.10.; Albertus.; B; 4.Reg.20.; 2.Para.32.; Isaiæ 38.; C; Iosue.10.; Ibidem; Philoso.; Isaiæ 38.; 4.Reg.20.

chiam: Vis vt ascẽdat vmbra decẽ lineis, aut vt reuertaꝛ totidẽ lineis. Et dixit Hezec. Facile est
2.Paral. 32 vmbrã crescere x. lineis, nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertaꝛ retrorsum x. gradibus. De hoc iti D
dem in 2. Parali. lib. tangiꝛ [& cõuertiꝛ]. i. vniuersitas illa cœlestiũ corpoꝝ rediȷ̃t simul cũ sole
scdm vnã opinionẽ [ita supnaturalissimis cõtrarȷ̃s circũactióibus]. i. motióibus maxie supna
turalibus, contrarȷ̃s illis motionibus, qbus naturaliter solet moueri, & quibus paulo añ ascen
dit cum sole. Deinceps tangitur opinio alia. [Aut sol proprio cursu motum ipsius omnimodo
in decem horis colligens]. i. si sol solus proprio cursu motum ipsius. i. proprium motum col
ligens. i. complens & integrans spatio decem horarum in primo suo ascensu seu reditu diei il
lius [resolutiue rursus toto illo nouam viam quandam terens]. i. infra spacium totum tempo
ris illius regressionis currens in descendẽdo miraculo se terens. i. incedens nouã quandam viã
. i. insolitum iter prorsus miraculosum. [in alȷ̃s] decẽ regreditur. i. in decem alȷ̃s horis denuo
ascendit vsq; ad id, vnde cœpit miraculose descendere [Hoc quidem fuit]. i. opus istud tã mul
tipliciter mirum & supernaturale fuit [quod & Babylonios in stuporem mouit cõuenienter]
. i. Chaldæos rationabiliter ad vehementem admirationem induxit. Erant enim Astronomiç
intenti, & considerauerunt facta illa nimis supernaturalia esse. [& sine pugna Hezechiæ subie
cit sicut cuidam æquali deo & homines excedenti.] Cum enim Babyloniorum rex & astrolo
gi eius percepissent, ꝙ ad instantiam Hezechiæ regis Iudæoꝝ mirabilia illa contigissent, admi
rati sunt excellentiam eius, nec audebant se opponere ei, cui omnipotens deus tam amicabilis
fuit. Propter q̃d reputabant Hezechiam deo quasi æqualem. i. multum consimilem, puta dei
4.Reg. 19. 2.Para. 32. amicum, & excedentem in gratia accidentaliq; dignitate commune hominum genus. Propter
Isaiæ 37. quem Ezechiam etiam deus paulo ante interfecit per angelũ sanctum centũ octoginta quinq;
milia hoim paganorum in castris Assyriorum, q̃d & Claldçi isti perceperant. ¶ Præterea tot E
& tanta mirabilia diu postmodum permanserunt in memorȷ̃s hominum, intantum ꝙ cũ po
stea diu Nabuchodonosor rex Babylonis obsideret Ierusalem, putabant plurimi ꝙ non obti
Threno. 4 neret eandem, quemadmodum Ieremias testatur in Threnis: Non crediderunt gentes & reges
4.Reg. 19. terrç ꝙ ingrederetur hostis per portas Ierusalem. Hinc quoq; 4. Reg. lib narratur, quemadmo
dum rex Babylonis misit Hezechiç libros. i. epistolas & munera, & gentes in circuitu ipsum ti
2.Paral. 32 mebant. Cur autem rex ille misit legatos suos ad Ezechiam, 2. lib. Paralipo. aperitur, q̃ legitur
Missi erant vt interrogarent eum de portento, q̃d acciderat super terram, hoc est, de admirabi
Exod. 10. li illa solis retrogressione & reditu [Et non dico eas quæ fuerũt in Aegypto magnas operatio
nes]. i. pro pñti nõ recito admirabilia quç deus per Mosen in Aegypto effecit, inter quç magni
ficum fuit, ꝙ tribus diebus sol lumen suum retraxit ab ipsis Aegyptȷ̃s, nõ ab Hebræis nec alȷ̃s
Daniel. 3 Dan. 6. 14. gentibus. [aut alia quædam alibi dei signa facta] sicut ꝙ tres viri manserunt in æstuantissimo
fornace illæsi, Daniel q̃q; à leonibus intactus. [sed coïa & cœlestia in omni & in omnibus triũ
phantia]. i. signa ista in cœlestibus facta corporibus, notaq; in vniuerso & gentibus cunctis, vt
sit distributio pro generibus singulorum, ac conuincentia incredulos ad confitendum omni
potentiam ac prouidentiam dei. [Dicit autẽ oïno Apollophanes non esse ista vera]. i. respon
debit ꝙ falsa sint & conficta, quod protinus reprobatur. [Igitur maxime quidem hoc Persarũ
sacerdotalibus effertur memorȷ̃s]. i. in historȷ̃s Persarum & memorabilibus scriptis sacerdo
tum illorum istud narratur. [& adhuc Magis memoralia triplicati solis perficiunt]. i. perfecte F
faciunt Magis. i. sapientibus certas memorias solis triplicati. i. diei vllius quasi tam longi, vt
sunt tres dies artificiales, sicq; sol quasi triplex fuit in suo effectu. [Sed liceat illi hæc propter
ignorantiam aut inexperientiam non credere]. i. dato ꝙ non teneatur ad credulitatem istoꝝ
quæ nec vidit, neq; expertus est, aut forsan ignorat [Dic autẽ ipsi]. i. tu Polycarpe obȷ̃ce Apol
lophani: [Quid dicis de defectu]. i. eclypsi [facto in cruce]. i. in passiõe [saluatoris. Ambo eñ]
Heliopolis sc; Apollophanes & ego [apud Heliopolum] vrbem Aegypti, quæ dicitur, Ciuitas solis [tunc
præsentes & coastantes, inopinabiliter soli lunam incidentem videbamus]. i. ibi cõspeximus
ꝙ luna inopinate & supnaturalr se supposuit soli [nõ enim erat cõuentus tempus]. i. tunc non
erat naturale tempus cõiunctionis illius, qa nõ fuit incensio, imo fuit tunc oppositio & plenilu
nium. [Et rursus ipsam à nona hora vsq; ad vesperam ad solis diametrũ supernaturalr resti
tutam]. i. vidimus lunã hora vesperaꝝ recollatã in occidente, ex opposito solis quasi per lineã
rectam, protractã seu imaginatam recte à sole vsq; ad lunam, vt videmus in oppositione, & ita
Matth. 27 Marci. 15 cœpit luna redire, seq; à sole sub quo stetit, retrahere, quia vt ait Euangelista, à sexta hora vsq;
ad nonam tenebræ factæ sunt super vniuersam terrã, q̃d fuit vehementer supnaturale, & scd'm
mirabile in illa eclypsi. Sequiꝛ tertiũ in eadem mirabile [Rememora aũt & quiddam aliud ipsi]
. i. tu Polycarpe reduc ad memoriã Apollophani aliud magnũ. [Nouit eñ ꝙ ecclypsim ipsam
ex oriẽ

ex oriente vidimus inchoatam] qm̃ luna ab oriente rediẏt versus solem. [& vsq; ad solarem terminum venientẽ] quia paulatim se soli supposuit, donec totũ solem ab inferiori parte operuisse, atq; hoı̄bus abscondisse videbatur.] postea regredientẽ]. i. vidimus lunam se retrahere à parte solis, quã vltimo texerat, sicq; reuerti ad orientem. Sequitur quartum mirabile [& rursus non ex eodem & defectum & repurgationẽ, sed ecõtrario scd̃m diametrum factũ]. i. cõspeximus non ex eadem parte factam defectionem seu eclypsim, & solis repurgationem. i. claram resplendentiam, quæ ab obscuratione seu absconsione illa apparebat quasi purgata [sed contraria parte scd̃m diametrum. [Incepit enim ab oriente obscuratio solis, vt patuit, & detectio seu illustratio cœpit ab occidente. In naturali enim eclypsi fit contrario modo, qm̃ luna partẽ solis quam primo tegit & occupat, prius dimittit. [Talia sunt eius temporis supernatnralia] . i. tam magnifica & præclara erant miraculosa opa illa, quæ tpe passionis dñicæ contigerunt, [& soli Christo qui est oı̄m causa] . i. vnigenito filio dei patri æquali, & nulli substantialiter à Christo distincto [possibilia] sicq; per solum, nec pater nec spiritus sanctus excluduntur. [qui magna & mirabilia, quoꝝ non est numerus] nobis cognitus, nihilominus in numero sibi noto, pondere & mensura constituit vniuersa. Istud scriptum est in lib. Iob: Ad deum ponam eloquiũ meũ, qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absq; numero. [Hæc dicta tibi] . i. hæc dixerim te alloquendo ò Polycarpe. [Si possibile est, Apollophanes reprehende & me]. i. si rationabil'r potes, redargue tu Apollophanes me [tunc compræsentem tibi.] . i. qui tunc tecũ in Heliopoli eram [& simul inspicientem, & simul iudicantem, & simul admirantem.]. i. qui tecũ tunc ista inspexi, mirabilissima iudicaui, vehementer mirabar. [Siquidem & diuinationẽ tunc nescio vnde, Apollophanes incepit]. i. Philosophus iste cœpit tunc quasi vaticinari, & de futuris coniẏcere, quo spiritu nescio. [& ad me sicut quæ fiunt conferens dixit:] id est, mihi tunc loquebatur, tanq̃ conferens mecum de his quæ fiebant. [O bone Dionysi, mutationes diuinarũ rerũ sunt hæc]. i. supernaturales hæ variationes operũ diuinoꝝ ac cœlestium motuum abditum quid prætendunt. [Tanta vt in epistola sunt à nobis dicta.], i. ista tam compendiose conscripsi, prout in epistola decuit me breuitati studere. [Tui autem erit sufficienter & deficientia adimplere]. i. cum sis vir sapiens, spectat ad te supplere si quid minus locutus sum [& adducere deo perfecte]. i. ad deum plene conuertere ministerialiter, deo principaliter agente. [Virum sapientem in multis existentem]. i. Apollopha. philosophum naturali sapı̄a & acquisita prudentia eruditum, qualis fuit & Ietro, qui ipsum Mosen de aliquibus erudiuit, vt in Exodo narratur. [& forsitan non dedignatuꝝ mansuetete discere]. i. qui forsan non indignabit nec contemnet patienter ac mititer discere [supersapientẽ nr̃æ religionis veritatẽ]. i. diuinam & supernaturalem theoriã fidei Christianæ ac euangelicæ legis, iuxta illud Eccli: Esto mansuetus ad audiendum ṽbum dei. Et Iacobus ait: In mansuetudine suscipite insitum ṽbum, q̃d põt saluare animas vestras. Nempe vt alibi scriptum est: Auris bona cum omni concupiscentia audiet ṽbum dei. Postremo circa hęc scribit Thomas in 3. parte, vbi ex ṽbis Chrisostomi addit quintum mirabile, quia durauit multo diutius q̃ naturalis eclypsis. Veruntamen naturalis eclypsis etiam diu durat, qñ in epicylo sol mouetur in ipsa eclypsi, quemadmodum vidi: tunc tamẽ nõ fuit plena eclypsis, sed q̃si pallidus apppàruit color. De his sup Iosue & Regũ ac Isaiã plura conscripsi, ex qbus hęc clarius possent intelligi. Ex qb' cõstat eẽ erroneũ q̃d in scholast. seri histor.

Margin: B (beside "to, pondere"); Sapien. 11; Iob. 5; Exo. 18; C (beside "naturalem theoriã"); Eccle. 5.; Iaco. 1.; Eccle. 3; Tho. Ag.; Iosue 10.; 4. Reg. 20; Isaiæ 38.

¶AD DEMOPHILVM MONACHVM epistola Octaua.

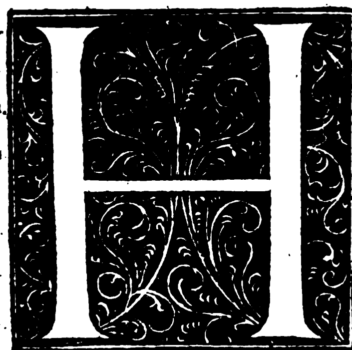

HÆbræorum historiæ dicunt o nobilis Demophile, & sanctũ illum Mosen propter multã mansuetudinẽ dei apparitione dignum habitum. Et si aliqñ ipsum extra diuinam uisionem describũt, non ante deo excludũt, q̃ a mansuetudine. Dicunt autem ꝙ ualde superbienti & diuinis consiliẏs resistenti iratus est furore dñs. Qñ aũt ipsum commendabilem faciunt a deo iudicatis dignitatibus ex præminenti mansuetudine boni dei imitatione commendatur. Etenim erat mansuetus ualde, & propter hoc dicitur famulus dei, & ad dei inspectionem uniuersis prophetis dignior. Sed & quando aduersus ipsum et Aaron crudeles quidẽ pro principa

Margin: Num. 12.; Num. 11.

Num.16. tu sacerdotij & principatu gentis litigabant, excessit quidē uniuersam iactantiā D
& ambitionē, & concedebat a deo iudicato ppl'i plationē. Postq̄ aūt & cōsurre
xerūt in ipm, & de prioribus improperātes minabant, & iā pene pualuerant,
inuocabat qdem mansuetus bonū ad saluationē, cōfidebat aūt ualde mansuete,
q̄ aggressis nullorꝝ erat cā malorꝝ. Sciebat em̄ q̄ oportet colloquentē deo bo-
no, ad quē maxime simillimū (sicut est possibile) figurari, et sibijpsi consciū esse
1.Re.24. &26. deo amabiliū operationū. Quid aūt & dei prēm Dauid faciebat dei amicū? Et-
1.Re.13 em̄ de isto bono existente & circa inimicos bono, dicit superbonus & amator
Psal.88 boni: Inueni uirꝝ scd'm cor meū. Et quidē & lex bona data est, iumentis inimici
Act.13 Exod.23. puidere. Et Iacob (sicut innocentiā hn̄s) iustificatus est. Et Ioseph de insidiatori-
Gen.28 bus fratribus nō se uindicauit. Et Abel simpliciter & sine suspitione ambulabat
Gene.42. 43.44. cū fratre occisore. Et oīs theologia bonos cōmendat, nō pintendentes mala, sed
Gen.4. neq̄ ab aliorꝝ malitia ex bono transmutatos, sed econtrario deiformiter malis
bn̄facientes, & extendentes ad ipsas multā ipsorꝝ bonitatē, & ad simile mansue-
te uocantes. ¶ Sed ad superius respiciamus, nō uirorꝝ sctōrꝝ mansuetudines, nō
hoīes amantiū angelorꝝ bonitates enunciantes miserantiū gentes, & p ipsis bo- E
num depcantium, & perditas & malū operantes multitudines increpantiū, &
contristatorꝝ quidē in malis, lætantiū aūt in saluatiōe ad bona trāsductorꝝ, neq̄
q̄cunq̄ alia de bn̄ficis angelis tradit theologia. Sed ipse boni & superboni Chr̄i
bn̄ficos radios in silentio recipientes, ab ipsis ad diuinas eius operationes illumi
nemur. Nunquid em̄ nō est ineffabilis & super intellectū bonitatis, qd' existētia
esse facit, q̄ oīa ipsa ad esse perduxit, & oīa uult semper fieri similia ipsi, & par-
ticipantia his quæ sunt eius, scd'm singulorꝝ oportunitatē? Quid aūt? qd' & rece
Luce.15 dentes amabiliter habet & certat & rogat nō despici ab amatis & contendentibus
seipsos, & uane incusantes sustinet, & ipse excusat & magis pmittit se curaturꝝ.
Et adhuc ipsis longe existentibus, tn̄ accedentibus accurrit & obuiat, et totus to
tos implectens osculat̄, & nō accusat de prioribus, sed diligit p̄sentem, & festum
facit & cōuocat amicos, uidelicet bonos, ut sit oīm lætantiū habitatio. Demo-
philus aūt (& si q̄s alius bonis inimicat̄) ualde iuste increpat̄ & edocet̄ bona &
bonū ei impendit̄. Q̄uo em̄ oportebat (dicit) bonū in saluatiōe perditorꝝ letari, F
Ibidem. Matt.5. et uita mortificatorꝝ? Siquidē & super humeros leuat difficulter ab errore con-
Luce 6. uersum, & bonos angelos ad lætitiā aggregat, & bonus est ingratis, & oriri fa-
Iohā.10. cit solem suū super bonos & malos, et ipsam aīam suā ponit p refugiētibus. Tu
aūt sicut lr̄æ tuæ monstrant, & pcidentē sacerdoti (ut dicis) impiū & pctōrem,
nescio q̄uo cōtra ipsum pn̄s retrusisti. Postea ille quidē deprecabat̄, et ad medici
nam malorꝝ uenisse confitebat̄: tu aūt nō horruisti, sed et bonū sacerdotē teme-
re cū iniuria corporis repulisti, dicens miserabilē esse q̄ poenitentem et impium
iustificauit. Et ad finem dixisti sacerdoti: Exi cū similibus, et insilijsti cū nō esset
† cōstrin xisti. fas ad adyta & sctā sctōrꝝ † irrupisti, et scribis nobis corrūpenda sctā, p ui salua
ui, & adhuc immaculata custodio. ¶ Nūc igit̄ audi nr̄a: Non est fas sacerdotē a
ministris q̄ sunt super te, aut coordinatis tibi monachis, corrigi, q̄uis impie age-
re circa diuina uideat̄, & si aliquid aliud aliorꝝ phibitorꝝ fecisse redarguat̄. Si
em̄ inornatus et inordinatio diuinissimarꝝ & diffinitionum et legum sunt exces-
sus, non

A sus,nõ habet rõnem pro deo a deo traditũ peruerti ordinem. Non eñ in seipso uerbum diuisum est. Quõ eñ stabit regnum eius? Et dei si est iudiciũ (ut eloq̃a dicunt) sacerdotes aũt post hierarchas sunt angeli & recitatores diuinorꝝ iudiciorum ab ipsis sicut tibi conuenit per medios ministros diuina edocere,ꝑ quos & esse monachus dignus habitus es. An nõ sancta signa istud clamant? Etenim nõ simpliciter ab uniuersis quidem segregata sunt sctã sctõrꝝ: appropinquat autem magis ipsis sctitatis perfectorꝝ ornatus,postea sacerdotum ornatus, post illos aũt consequẽter ornatus ministrorꝝ. Ordinatis autem monachis portæ adytorum sunt segregatæ,iuxta quas et perficiunt et assistunt nõ ad custodiã ipsarꝝ sed ad ordinationem & cognitionẽ suijpsorꝝ, magis q̃ populus sacerdotalibus propinquantes. ¶ Vnde sanctus sctõrꝝ ordinationis principatus sancte statuit ipsos sumere de diuinis alijs,uidelicet interioribus ipsorꝝ traditiõem imponens Etenim circa diuinũ altare stantes(ut significatiue dicat)uidẽt et audiunt diuina clare ipsis reuelata,et procedentes boniformiter ad ea quæ sunt extra diuina uelamina subiectis monachis,et sctõ populo,et ordinibus qui purgant manifestãt B scdm dignitatem sancta incontaminata pulchre custodita,donec tyrannice ipsis insiliens,educi tibi sancta sctõrꝝ non uolentia coegisti: et dicis te habere sancta,et custodire. Et quidẽ neq; nouisti,neq; audiuisti,neq; habes aliquid conuenientiũ sacerdotibus,sicut neq; ueritatem eloquiorꝝ cognouisti,unaquaq; ipsa die uerbo impugnans in peruersionem audientium. ¶ Et quidem de principatu gentis aliquis inuasisset qd' sibi a rege ordinatũ non fuisset,iuste puniret. Et si principem iustificantẽ quosdã aut condemnantẽ, assistens aliquis sub ipso ordinatorum redarguere ausus esset,nondum enim dico contumelia,contactu corporis repellere,simul & a principatu expellere uideret. Tu autem homo audax es cõtra mansuetum,& pium & hierarchicã ipsius legislationem. Et hæc oporteret dicere,qñ super dignitatem quis præsumens, tamen cõuenientia facere uideret, etenim neq; hoc desiderabile est ulli. Quid eñ inconueniens Ozias faciebat deo incensum offerens? Quid aũt Saul sacrificans? Quid autem tyrannici dæmones uere theologizantes Iesum? Sed interdictus est a theologia omnis alienus episcopus,& unusquisq; erit in ordine suæ ministrationis. Et solus princeps sacerdotum ad sancta sanctorꝝ ingreditur,& semel in anno, & hoc in omni secundũ legem hierarchica munditia, & sacerdotes cooperiunt sancta,& leuitæ non tangent sancta ut non moriantur,et iratus est furore dominus in proteruitate *Ozę C et Maria leprosa fit,legislatori legem ponere conata,et in filios Sceuę insiluerũt dæmonia. Et non mittebam eos(dicit)et ipsi currebant,et non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant, et impius qui sacrificat mihi uitulum, sicut qui occidit canem. Et ut simpliciter dicatur,non sustinet peruersores legis perfecta dei iustitia. Dicẽtibus autem rursus ipsis: In nomine tuo uirtutes multas fecimus: Non noui uos,respondetur. Discedite a me omnes operatores iniquitatis. Quare autem non est fas(sicut sancta eloquia dicunt) neq; ea quæ sunt iusta non scdm dignitatem exequi. Oportet aũt unũquenq; sibijpsi attendere,et nõ altiora et profundiora intẽdere. Deliberare aũt ea sola quę sunt scdm dignitatẽ ipsi ordinata. ¶ Quid igitur dicis? Non oportet sacerdotes impie agentes, aut de alio quodã

Matt. 12. Lucæ 11. Isaiæ 30. Mala. 2
2. Par. 26 1. Reg. 13 Marci 3 Nehe. 13. Hebræ. 9 Nume. 4.
* Oziæ. 2. Reg. 6. Num. 12. Act. 19. Iere. 23 Exec. 13. Isaiæ. 66 Matt. 7 Lucæ 13.

inconuenientiũ reprehensos castigari. Solis aũt gloriãtibus in lege, licebit p trãs- B
gressionem legis deũ inhonorare? Et quomodo sacerdotes dei sunt manifestato
res? Quõ em̃ annunciant populo diuinas uirtutes ipsarũ potestatem nõ cogno-
scentes? Aut quõ illuminabunt q sunt tenebrati? Quõ aũt diuinum tradent spiri
tum, cum (si sit spũs sanctus) habitu & ueritate non crediderũt? Ego aũt respon
debo tibi ad hæc. Etenim non est inimicus Demophilus, neq; sustinebo te acqui
ri a Satana. Etem̃ unusquisque ornatus eorum qui sunt circa deum est diuinior
magis absiste, & luculentiora simul & magis illuminata sunt, magis uero lumi-
ñi propinqua. Et non localiter accipias appropinquationem, sed scd̃m recipien
aperfecte endi dei idoneitatem. Si igitur sacerdotũ ornatus est illuminatiuus, + profecto ce
cidit a sacerdotali ordine et uirtute, qui non est illuminatiuus: magis aũt qui non
est illuminatus. Et audax quidem mihi uidetur talis sacerdotalibus manum ap-
ponens & non timet neq; uerecundatur diuina præter dignitatem exequẽs, et pu
tans deum ignorare que ipse in seipso agnouit, & decipere æstimat falso nomi-
ne ab ipso patrem appellatum, & audet ipsius immundas infamias (non em̃ di-
cam orationes) super diuina signa Chistiformiter enunciare. Non est iste sacer-
dos, non est, sed inimicus dolosus, delusor suijpsius, & lupus super diuinum po
pulum pelle ouina armatus. ¶ Sed neq; Demophilo est fas ista castigare. Et-
* Si enim. Deu. 16 enim theologia iusta iuste prępicit exequi (iusta aũt exequi est, qñ attribuere ue E
lit aliquis unicuiq; scd̃m dignitatem,) iuste hoc est omnibus exequendum non
præter dignitatem ipsorũ aut ordinem. Qm̃ & angelis iustum est determinare
+ nec a Demophilo ea, quæ sunt scd̃m dignitatem, & determinantur, sed nõ a nobis + o Demophile,
sed per ipsos nobis ex deo, & ipsis per præeminẽtes amplius angelos. Et ut sim
pliciter dicatur, in omnibus existentibus per primos secundis attribuuntur ea,
quæ sunt secundũ dignitatem, ad oĩm bene ordinata & iustissima prouidentia.
¶ Igitur qui sunt ordinati a deo ut alijs principentur, distribuũt sequentibus &
obedientibus ea quæ sunt secundũ dignitatem. Demophilus aũt sermoni, & fu
rori, & concupiscentiæ, ea quæ sunt scd̃m dignitatem determinet, & nõ iniuriã
faciat ipsius ordinationi, sed principetur subiectis superposita ratio. Si enim in F
foro uidentes seruum domino, & iuniorem seniori, aut & filiũ pr̃i maledicentẽ
simul & superuenientẽ, & plagis imponentẽ, impie agere uideremur, nisi super
currentes melioribus auxiliaremur (& si illi forsan quidẽ prius iniuriã accepis-
sent) quõ nõ uerecũdabimur sustinẽtes a furore & concupiscẽtia iniuria affectũ
ṽbũ, & a principatu a deo dato expulsum, & in nobisipsis impiam & iniustam
ordinationẽ & litem & inornatũ excitantes? Conueniẽter beatus noster ex deo
legislator nõ dignat̃ ecclı̃æ dei p̃ponere eũ, q proprię domui bñ iã nõ p̃fuit. Et-
1. Tim. 3. enim q ordinauit seipsum, & aliũ ordinabit: & qui alium, & domũ: & q domũ
Lucæ. 16 & ciuitatẽ: & qui ciuitatẽ, & gentẽ. Et ut simpliciter dicat̃ (ut eloquia aiunt) qui
est in minimo fidelis, & in multo fidelis erit: & qui est in minimo infidelis, & in
mlto ĩfidelis erit. Igitur ipsę quidem cõcupiscentiæ & furori & sermoni, scd̃m
dignitatem determina, tibi autem diuini ministri, & istis sacerdotes, hierarchæ
uero sacerdotibus, & hierarchis apostoli, & apostolorum successores. Et si ali-
quis in illo conueniente deficiat, a coordinatis sanctis corrigetur, & neque per-
uertet̃ ordo sup̃ ordinẽ, sed unusquisq; in ordine suo & in ministratiõe sua erit

¶ Tanta

¶ Tanta igitur a nobis, ut scias & facias quæ ad te pertinent. Sed de inhumani-
A tate in uirū (sicut dicis) impiū & peccatorem, nescio quō plangam contritionē
dilecti mei. Etem̄ cuis arbitraris famulū te esse a nobis ordinatū. Etenim nisi bo
ni oīno & a nobis & a famulatu toto, qui est scd̄m nos, necesse est te esse alienū.
Et uide tibi & deū aliū quærere, & sacerdotes alios, & ab illis deprecari magis
q̄ perfici, & esse amice inhumanitatis inflexibilem ministrū. Nūquid enim nos-
ipsi ad oīno sanctū perfecti sumus, & non indigemus diuinæ in nobisipsis beni-
gnitatis, aut duplex pct̄m (sicut eloquia dicūt) scd̄m impios committimus, nesci
entes in quo offendimus, sed iustificantes nosipsos, & arbitrātes uidere, uere aūt Ierem.2.
non uidentes? Obstupuit cœlum super hoc, & horrui ego, et incredulus sum mi Iohan.9.
hijpsi. Et bene scias, nisi tuas nactus essem sicut nollem literas, sed alij quidam de
te persuadere dignarentur, non persuasissent q̄ Demophilus putat deū (qui est
bonus ad oīa) non esse & amatorem hominū, neq̄ se indigere miserantis aut sal
uantis. Sed & sacerdotes degradat, dignatos bonitate portare ignorantias ppl̄i,
& bn̄ scientes q̄ & ipsi circūuallāt infirmitate. ¶ Cæterū thearchicus sanctita-
tis perfector alia profectus est uia, & hoc cum a pctōribus (ut eloquia dicunt)
B fuerit segregatus, & suæ dilectionis demonstrationem facit ouiū pascendarum
mansuetissimū officiū. Et malignū quidem uocat ad se non dimmittentē conser 1.Petri.2.
uo debitū, neq̄ particulariter donantem de donata sibi multa bonitate. Iudicat
aūt ipsum ppria recipere, qd' necessariū est timere & me et Demophilū. Etenim Ioha.21.
et ipsis in eū impie agentibus, in ipsa passione remissionē producit a patre. Incre Matt.18.
pat aūt & discipulos, qui immisericorditer precati sunt iudicare de impietate Sa Lucæ.23
maritanos, ipsum persequentes. Hęc quidem multiplex est locutio, tuæ quidē Lucę.9.
temerariæ epistolæ. Sursum enim & deorsum fremis, q̄ non teipsum, sed deum Heb.4.
uindicasti. Per malitiā dic mihi bonū? Absit. Non habemus pontificem non ua- Matt.12.
lentem compati infirmitatibus nostris, sed & innocens est & misericors, non cō Isaiæ 42.
tendet neq̄ clamabit, & ipse est mitis, & propitiatio pro peccatis nostris. Ierem.2. Amos 2. 1.Iohā.2.
¶ Quare non recipimus tuos non zelabiles motus, sed neq̄ si millies resumas +Hic
Phinehes & Heliam. + Hic enim audienti Iesu nō placuerunt, tunc mitis & boni Num.25.
C spūs nō participes erāt discipuli. Etem̄ diuinissimus noster sanctitatis perfector 3.Re.18.
in māsuetudine docet resistētes doctrinæ dei. Doceri enim, non puniri conuenit
ignorantes, sicut & cæcos non punimus, sed manuducimus. Tu aūt & uiro re-
spicere ad lumen incipienti contra maxillam dans impegisti, & eū multa uere-
cundia accedentem temerarie reppulisti. Hoc igitur multo horrore dignū, qm̄
Christus bonus existens in montibus errantem inquirit, & fugientē aduocat & Ezec.34.
inuentū difficulter super humeros leuat. Ne rogo, ne male ita de nobisipsis con- Lucę.15.
siliemur, neq̄ in nosipsos ensem impingamus. Etenim qui iniuriam quidem ali
quibus facere aut econtrario facere nituntur, illis quidem oīno non fecerūt, quę
uoluerunt, sibijpsis aūt malitiam aut bonitatem conquirentes, aut diuinis uirtu-
tibus, aut humanis pleni sunt passionibus. Et isti quidē angelorū bonorū sequa-
ces erunt, & coambulantes, & hic & ibi cum omni pace & liberatione ab oībus
malis, in æuo semp existētē beatissimos hęreditabūt fines, & cū deo semper erūt, 1.Thes.4
qd' est oīm bonorū maximū. Illi uero cadunt a diuina simul & sua pace, & hic

& post

& post mortẽ simul cum crudelibus erunt dæmonibus. Cuius quidẽ gratia nobis est multũ studiũ cũ deo bono fieri, & eẽ sp̃ cũ dño, & nõ cũ malis a iudice segregari scd̃m meritũ ex nobisipsis sustinẽtes: qđ ego plus q̃ oĩa timeo, & rogo nõ particeps eẽ oĩm maloꝝ. Et si uis, & diuinã uisionẽ sctĩ cuiusdã uiri memorabo, & non rideas, uera enim dicam. Me existentem aliq̃n in Creta, S. hospitio recepit Carpus, uir (etsi aliquis alius) propter multam mũditiam mentis ad dei inspectiones aptissimus. Et quidẽ neq; sanctis mysterioꝝ perfectiõibus manũ apponebat, nisi prius in orõnibus quæ sunt añ perfectionẽ ipsi sancta & amica uisio inferretur. Dicebat igitur, q̃ cũ contristasset eum quidã infidelium: tristitia aũt hæc erat, q̃ ab ecclĩa ille quendam ad infidelitatẽ errarẽ fecerat. Adhuc lætis diebus ipsi sanctis oportebat pro utrisq; benigne orare, & deum saluatorẽ susceptorẽ sumentem, hunc quidẽ conuertere, illũ aũt bonitate uincere, & nõ deficere admonentem per uitã oẽm usq; hodie, & ita ad diuinã ipsos sursum agere cognitionẽ, sicut iam & his quæ erãt dubia ipsis ĩdicatis, & quæ irrõnabilr et temerarie fecerant, legali iustitia castigari cõpulsis. ¶ Sed in seipso non prius hoc patiens, nescio quõ mltas quasdã inimicitias & amaritudinẽ intexens, infirmatus est quidẽ ita male hñs, uespera eñ erat. Circa medias ṽo noctes (cõsueuit eñ in hoc tempore ipse apud se ad diuinos hymnos euigilare) cõsurgit quidem neque a somnis multis quidem ipsi existentibus, & semper incisis extra turbationem expergiscens, stans tñ ad diuinam locutionem, nõ religiose tristabat, & mo-
Acto. 13. lestatus est dicens, non esse iustum si uiuant hoĩes impij, & peruertentes uias dñi rectas. ¶ Et hæc dicens, rogabat deum ut combustione quadam amborum simul immisericorditer abrumperet uitas. Hæc aũt dicens, dicebat apparere uidere subito domum, in qua stabat cõmotã prius ex uertice in duo mediã diuisam, & quandam fornacẽ multi luminis in conspectu eius: & hanc uidebatur ei postea sub ęthere locus ex cœlesti choro usque ad ipsam descendentem. Cœlũ aũt ipsum uidit apertum, & super dorsa cœli Iesum infinitis humana specie ipsi assistentibus angelis: & hæc quidẽ uidere desuper, & ipsum mirari. Deorsum autẽ inclinatum se Carpus dixit uidere, & solum ipsum ad tristem hiatum & obscurum discissum, & uiros quidem illos quibus calumniabatur añ ipsum iuxta os astare hiatus, tremulos & miserabiles, iam pene deponendos a proprioꝝ pedũ instabilitate. Deorsum aũt ab hiatu serpentes sursum repere, & circa pedes ipsorum suppositos, aliquando quidem abstrahere inuolutos, simul & grauantes & trahentes, aliquando aũt dentibus & palatis percutiẽtes & suburgentes, & per omne ad tristitiam immittere machinatos. Esse aũt & uiris quosdam in medijs serpentibus, contra uiros constitutos cõmouentes simul & impingentes & percutiẽtes. ¶ Videbantur aũt esse casuri illi, partim quidem inuiti, partim autẽ & uoluntarij, a malo quidem coacti, paulatim simul & persuasi. Dicebat aũt & Carpus seipsum delectari deorsum inspicientem, superiore uero negligere, molestari autem & pusillanimem esse, quoniam nondũ ceciderant. Et rei multotiẽs suppositũ & debilitatum & contristatũ fatigari, & respicientẽ difficulter, Videre quidẽ rursus cœlũ sicut & prius uiderat. Iesum aũt miseratũ qđ fiebat, cõsurgere ex supercœlisti throno, & usque ad ipsos descẽdentem, manum bonam extẽde-

extendere, & angelos cum ipso accipientes † aliū aliumq; tenere uiros, & dicere Carpo Iesum. Manu iam extenta percute contra me de cęteris, paratus em̃ sum rursus ꝓ hoībus saluãdis pati. Et hoc amicũ mihi, nõ ꝙ alij peccēt hoīes. Sed uide si bñ habet tibi mansionē in hiatu & cũ serpẽtibus cõmutare, ꝓ mãsione cum deo & bonis amatoribus hoīm anglis. Hęc sũt q̃ ego cũ audierim credo ṽa esse.

ELVCIDATIO HVIVS EPISTOLAE VIII. AD DEMOphilum Therapeutam, de propria mansuetudine & benignitate. Arti. VIII.

DEmophilum istum reprehẽdit Theologus de indiscretione & ira ac cordis duritia, sicut ex processu epistolæ innotescit. [Hebræorum historiæ dicunt] .i. libri scripturæ veteris testamenti primo datę Hebręis per Mosen. [ô nobilis Demophile] q̃ quis in aliquibus rephensibilis sis, in alijs tñ virtutibus clarus es. [& sanctũ illum Mosen & propter multã mansuetudinẽ dei apparitione dignũ habitũ] Mansuetudo nanq; tranquillã & quietã efficit mentem, sicq; ad diuinam illuminationẽ & apparitionẽ ac reuelationẽ disponit eandem, præsupposita charitate alijsq; virtutibus. Iam em̃ est mentio de mansuetudine infusa quæ fidei, spei & charitati, alijs q̃q; virtutibus est annexa atq; formata, de q̃ in Eccle. edocetur: Mansuetu do
B Fili in mansuetudine opa tua fac, & super gloriã hoīm diligeris. Deniq;, qm̃ deus decreuit sanctum Mosen illum ꝑficere in prelatum durissimo pplo Iudęorũ, cõtulit ei ꝑcipuam mititatẽ, imo & charitatem, pietatem, patientiam, oīmque perfectionem virtutum. Gregi enim duræ ceruicis necessarius talis est prelatus. [Et si aliqñ eum extra diuinã visionem describunt.] id ẽ, dum interdum referunt eum priuatum consueta apparitione & familiaritate diuina. [non antea deo excludunt] .i. non prius aiunt ipsum dei visitatione & gratia destitutũ [q̃ à mansuetudine]. i. quam referunt ipsum Mosen à mansuetudine defecisse [Dicunt autem, ꝙ valde superbienti, & diuinis consilijs resistenti, iratus est furore dominus.] Quod fuit ad aquas contradictionis, vbi turbatus & exasperatus est Moses, victus durissimi populi improbitate. Vnde dñs dixit ad eum ac Aaron: Quia non credidistis mihi, non introducetis hos populos ad terram, quam daturus sum eis. [Quando autem ipsum commendabilem faciũt]. i. vbi scripturæ ipm commendant, [à deo iudicatis dignitatibus]. i. per hoc ꝙ dignus effectus est primatum & honorificentiam tantę plebis habere. [ex præminenti boni dei imitatione commendatur] . i. de excellenti mititate laudatur, per quam imitatus est pijssimum deum, de quo in psalmo: Quoniam tu domine suauis & mitis, ac alibi: Benignus & misericors est, patiens & multę misericordiæ, & præstolabilis super malitia. [Etenim erat mãsuetus valde.] Sic quippe scriptum est: Erat Moses vir mitissimus super omnes hoīes qui morabantur in terra. [& propter hoc dicit famulus dei] per excellentiã quandã. Num in lib. Iosue dominus ait: Moses seruus meus mortuus est. Et ad Hebr. Moses fidelis erat in tota domo dei, tanq̃ famulus, Christus vero tanq̃ filius. [& ad dei inspectionem vniuersis prophetis dignior.] De qua inspectione in Exodo legitur: Loquebatur dominus Mosi facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suũ. Alibi quoq;: Ore ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata videt deum, vbi & dominus ait ad
Gregi duræ ceruicis q̃s ꝑficiendus prælatus
Num. 20
psalm. 85.
Iohel. 2.
Numeri 12
Iosue. 1.
Hebreo. 3
Exod. 30.
Numeri 12
C Aaron ac Mariam: Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somnum loquar ad eũ. At non talis seruus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Vnde & in Deutero. dicitur: Non surrexit propheta vltra in Israel sicut Moses, &c̃ [Sed & quãdo aduersus ipsum & Aaron crudeles quidam pro principatu sacerdotij & principatu gentis litigabant] videlicet Dathan & Abiron ac Hon, nati ex Ruben primogenito Iacob, qui ratione primogenituræ nitebãtur in ciuilibus præsidere. Core autem cum suis, cum essent Leuitæ, ad pontificium aspirabant, prout in Num. recitatur [excessit quidem]. i. Moses vicit [vniuersam iactantiam & ambitionem, & concedebat à deo iudicato populi prælationem]. i. dictauit vt ille esset supremus, quem dominus per certum signum sensibile ostẽderet se ad hoc elegisse, vt in Num. dicitur: Tu Core & omnis congregatio tua, accipite thuribila, &c̃. Et quemcunq; elegerit dominus, ipse sit sanctus. [Postq̃ autem & cõsurrexerũt in ipsum, & de prioribus improperantes minabantur] Occisis enim præfatis qui erant de maioribus, multa milia die sequenti insurgebãt & stabãt contra Mosen & Aaron, dicẽtes: Vos interfecistis pplm dñi. Cũq; seditio augeretur, & tumultus incresceret, Moses & Aaron fugerunt ad tabernaculum, prout in Nume. legit. Hinc subdit [& iã pene ꝑualuerant]. i. prope videret vt extenderẽt manus violentas in Mosen & Aaron [inuocabat qdẽ mansuetus bonũ]. i. mitis Moses deũ naturalr̃ & interminabiliter ac inuariabilr̃ bonũ rogauit [ad saluationem] qa orauit pro populo, & dixit ad
Deute. 34.
Numer. 16
Ibidem
Aaron

Ibidem Aaron, vt impleto thuribulo suo festinaret ad populum, ad intercedendum pro eo. [Confidebat aūt valde mansuete, q aggressis nullorum erat causa malorum]. i. q ipse non fuit populo cā peccandi, nec interfecit occisos. [Sciebat enim q oportet colloquentem deo bono, ad quē maxime similium, sicut est possibile, figurari]. i. Moses sciuit q eum qui vacat & loquitur deo, necesse est similimū. i. valde cōsimilem deo, & q̄tum bono modo fieri potest, ei conformari per tranquillitatem & sapientiæ ac virtutum imitationem. [& sibiipsi consciū esse deo amabilium operationū.]. i. consciam bonam habere de operibus deo acceptis, q habea eat. Consequēter inducit exemplum de Dauid rege. [Quid autem & dei patrem Dauid]. i. Dauid regem patrē Christi, qui verus est deus, cuius Dauid est pater mediatus secundum Christi assumptam humanitatem, Dauid vero seruus & adoptiuus est filius CHRISTI secundum diuinitatem. [faciebat dei amicum? Etenim de illo,] vc3 rege Dauid, [bono existente & circa inimicos bono] quia aduersarijs suis benefecit, eruendo ipsum Saul ac Seme à morte, quando Abisai voluit eos occidere. Vnde ait in psalmo: Si reddidi retribuentibus mi hi mala. Aliquando tamē zelo iustitiæ quosdam peremit. [disit superbonus & amator boni,] sc3 deus, qui diligit omne bonum, & nihil odit eorum quæ fecit, ait: [Inueni virum secundum cor meum]. i. deus loquens de Dauid dixit: Inueni Dauid filium Iessæ, virum secundum cor meum, quod in Act. allegat Apost. [Et quidem & lex bona data est, iumentis inimici prouidere.]. i. deus per Mosen iussit, vt etiam aduersariorum iumenta à deuio reducamus, dum ea errare viderimus, vt patet in Exodo: Non videbis inquit bouem, &c. Et rursus: Si occurrereris boui inimici tui aut asino, reduces eum. [Et Iacob sicut innocentiam habens iustificatus est.]. i. iustus reputatus à deo, persequentibus ipsum Iacob fratre suo Esau, & socro suo Laban, vt patet in Gen. [& Ioseph de insidiatoribus fratribus non se vindicauit] attamen discrete ipsos afflixit atq; exercuit per aduersa, circumuentione benigna purgans eos, vt paulo post ab ipso reciperent beneficia copiosa, vt patet in Gene. per diuersa capitula. [Et Abel simpliciter.] simplicitate columbina, [& sine suspitione ambulabat cum fratre occisore] quando crudelis & impius Cain ait ad eū: Egrediamur in agrum, vt legitur in Gennesi, tunc enim Abel iustus & innocens nil mali suspicabatur de Cain. [Et omnis theologia]. i. tota scriptura [bonos commendat,] locis opportunis [non præintendentes mala]. i. non peccantes ex intentione seu proposito aut certa malitia q̄uis aliquando peccent ex ignorantia aut fragilitate humana. [sed neq; ab aliorum malitia ex bono transmutatos]. i. non victos, nec ex virtute deiectos iniurijs, scandalis, peruersitatib^9 iniquorum, quemadmodum de Loth scribit Princeps apostolorum in secunda sua epistola. Tales quippe implent illud Apost. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Hinc subdit: [Sed econtrario deiformiter malis benefacientes]. i. ad similitudinem imitationemq; dei beneficia impendentes prauis ac aduersarijs suis. [& extendentes ad ipsos multam ipsorum bonitatem]. i. copiosam suam virtuositatem. [& ad simile mansuete euocantes]. i. suis exemplis excitantes peruersos ad similem mititatem. Hinc ait Saluator: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vobis. Et: Eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. [Sed & ad superius respiciamus.] id est, aliquid altius intueamur [non virorum sanctorum mansuetudines.] id est, non solum aspiciamus opera mititatis & patientiæ sanctorum virorum. [non homines amantium angelorum bonitates enunciantes]. i. non tantum describentes pietates sanctorum angelorum, q diligunt homines [miserantium gentes, & pro ipsis bonum deprecantium]. i. angelorum qui miserentur hominibus, & inuocant pro eis deum incircumscriptibiliter bonum. [& perditas & malum operantes multitudines increpantium.] Angeli nanq; increpant multitudines vitiosas mala culpæ agentes, vt patet in libro Iudicum & Danielis, &c. [& contristatorum quidē in malis, lætantium autem in saluatione ad bon transductorum]. i. angelorum, qui per modum dolentium habent se quando peccamus. Non enim vere & proprie contristantur, q iam vere beati sunt, lætantur vero in saluatione: in conuersione transductorum ad bona. i. pœnitētium, sicut Christus disseruit: Gaudium est angelis dei super vno peccarore pœnitentiam agēte. [Neq; quæcunq; alia de beneficis angelis tradit theologia]. i. non solum commemorantes alia quæq; quæ docet scriptura de gestis angelorum beneficialibus ac diuinis, quoniam custodiunt, illuminant, regunt, ac tuenter nos. [Sed vere boni & superboni Christi beneficos radios in silentio recipientes]. i. spiritalia lumina in quiete æterna participantes, iuxta illud Isaiæ: In silentio & spe erit fortitudo vestra. [Ab ipsis ad diuinas eius operationes illuminemur]. i. intus instruamur ad considerandum salubriter, & ad imitandum efficaciter actus Christi diuinos, cuius omnis actio nostra est instructio. [Nunquid enim non est ineffabilis & super intellectum

Marginalia: 1. Reg. 19; 2. Reg. 3. 16; psalm. 07.; Sapientiæ; 1. Re. 13. 16; psalmo 88.; Actuum 13.; Exod. 23.; Ibidem; Gen. 27. 28; Gene. 31.; gen. 24. 43. 44.; Gene. 45.; Gene. 4.; Hebr. 11.; 2. Petri 2; Roma. 12.; Matth. 5.; Lucæ. 6.; Iudicum. 2.; Dan. 9. 10. 12.; Lucæ. 15; Isaiæ 30.; Gregorius.

E

F

lectum bonitatis, quod existentia esse facit: id est, hoc est utique bonitatis indicibilis. & omnē intellectum excedentis, quod deus ea quæ sunt, iussit esse[& quod omnia ipsa ad esse perduxit,] prout quarto capitulo de diuinis nominibus & alibi patuit, atque in psalmo: Quoniam ipse dixit, & facta sunt[& omnia vult fieri semper similia ipsi] id est, cūcta creata vult assimulari ipsi omnium creatori [& participantia his quæ sunt eius] id est, vult quod uniuersa participent perfectionibus & bonitatibus eius [secundum singulorum opportunitatē] id est, iuxta uniuscuiusque capacitatem & conuenientiam. De hoc introductæ sunt supra multę authoritates theologorum & philosophorum. Vnde & Plato in primo Thimæi: Dicendum, inquit, cur conditor uniuersi omne hoc instituendum putauerit. Optimus erat, porro ab optimo, inuidia longe religata est. Itaqꝫ consequēter sui similia cuncta, prout cuiusque natura capax beatitudinis esse poterat, effici uoluit. Hinc quoque per Mosen frequenter locutus est: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et in euangelio per seipsum: Estote misericordes, sicut & pater uester cęlestis misericors est. Itemqꝫ, Estote & uos perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est. ⌐ Quid autem ¬ id est, ualde pium & magnum est istud L quod & recedentes amabiliter habet: ⌋ id est, ad eos qui uitio se & sponte ab ipso recedūt per mentis auersionem, habet se gratiose L & certat ¬ id est, quantum in se est, ad hoc satagit, & quasi conatur, ac per suos ministros pugnat ⌐ & rogat ¬ sicut ait Apostolus, Obsecramus pro Christo, recōciliamini deo ⌐ non despici ab amatis & conterētibus seipsos ¬ id est, a bonis & castigantibus seipsos quotidie, qui diligunt deum, & diliguntur ab ipso, quos hortatur ut orent pro impijs, nec eos despiciant, inquātum sunt homines & uiatores L & uane incusantes sustinet ¬.i. deus pie tolerat eos qui alios accusant inaniter, & de eorum interioribus temere iudicant, & ipse excusat: ⌐ & magis promittit se curaturum ¬ id est, non subito punit aut damnat, sed spondet se indulturum. ⌐ Et adhuc ipsis longe existentibus ¬ id est, nondum uere pœnitentibus L tamen accedentibus, ¬ id est, ad ueram contritionem se præparantibus ⌐ accurrit ⌋ id est, ipsis se applicat ⌐ & obuiat ¬ id est paratum se exhibet ad suscipiendum, quia emendationem nostram desiderat: & ut faciamus quod in nobis est exhortatur, propter quod ait per Ieremiā: Quis est iste qui applicet cor suum, ut appropinquet mihi: ⌐ per Isaiam quoque ¬ locutus est: Vtinam attendisses mandata mea L & totos totus amplectes ¬ id est, ipse simplicissimus deus pleno corde illos secundum animam & corpus ad misericordiam suscipiens L osculatur ¬.i. charitatiue & intime sibi cōiungit, iuxta illud in Iob: Si direxerit homo ad deum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet ⌐ & non accusat de prioribus ⌋ quia præteritas culpas indulget, & quasi non recordatur, imo ubi abundauit iniquitas superabundare gratiam facit. L Sed diligit præsentem ¬ id est, actu pœnitentem, conuersum & in charitate iam existentem, ⌐ & festum facit ¬ id est, diem solennem, exercendo opera gratiæ specialis atque lætitiæ spiritualis L & conuocat amicos, uidelicet bonos ¬ id est, deuotis istud insinuat, & ad congratulandum hortatur, ⌐ ut sit omnium lætantium habitatio ¬ id est, stabilis permansio in charitatiua iucunditate omnium in tanta pietate gaudentium. Istud ex euangelio sumptum est ex duabus Christi parabolis, quarum una est de filio prodigo pœnitente, & a patre suo pijssime amplexato: Alia, de pastore ouem perditam recuperante. ⌐ Demophilus autem, & si quis alius bonis inimicatur, ualde iuste increpatur ⌋ id est, Demophilus iste & quicunque similis ei iustissime reprehenditur, dum durum & incompassiuum se exhibet bonis, id est, pœnitentibus & conuersis, cum & Apostolus dixerit: Confirmate illum, utputa pœnitentem, in charitatem, imo & Christus: Beati, inquiens, misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur L & edocetur bona ⌋ id est, dum pœnitens salubriter informatur, ⌐ & bonum ei impenditur, ⌋ id est, gratia ei infunditur. ⌐ Quomodo enim non oportebat dicit bonum ¬ id est, scriptura seu quiscunque uir bonus, ait qualiter non decuit eum qui bonus & pius est, ⌐ in saluatione perditorum lætari ⌋ id est, in recuperatione peccatoris ac pereuntis gaudere, L & uita mortificatorum L.i. de spiritali uiuificatione eorum qui per mortalia uitia mortui erant, de quibus saluator: Dimitte, inquit mortuos sepelire mortuos suos. Vnde & alibi loquitur indulgentissimus pater: Epulari & gaudere oportebat, quia hic frater tuus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. L Siquidem & super humeros leuat ¬ id est, supportationi suæ pietatis imponit ⌐ difficulter ab errore conuersum ¬ id est, eum qui iam in uitijs fuit assuetus, L qui difficulter conuertitur, ¬ nisi speciale gratia præueniatur, ⌐ & angelos bonos ad lætitiam aggregat, ¬ quia de iniquorum pœnitentia quoddam nouum accidentale concipiunt gaudium. Hinc etiam legitur, quod inuentam ouem imponit in humeros suos, & gaudium est angelis dei super uno peccatore pœnitentiam agente, [& bonus est ingratis] eorum emendam longani

Ps. 32. 148. | Plato. | Leu. 19. 20. | Lucæ. 6. | Matt. 5. | 2. Cor. 5. | E | Iere. 3. | Isaiæ. 48. | Iob. 34. | Roma. 5. | F | Lucæ. 15. | 2. Cor. 2. | Matt. 5. | Matt. 8. | Lucæ. 15. | ibidem | Ibidem

ganimiter præstolando, & beneficia naturæ præstando, propterea subditur: [& oriri facit solem suum super bonos & malos, & ipsam animam suam ponit pro refugientibus] id est, uitam suam corporalem exposuit morti pro redemptione confugiētium ad misericordiam suam, uel pro refugientibus, id est, recedentibus a deo iniquis. [Tu autem sicut literæ tuæ] mihi a te missæ [monstrant, & procidentem sacerdoti, ut dicis, impium, & peccatorem nescio quomodo contra ipsum patris retrusisti] id est calcibus abiecisti pœnitentem, qui coram sacerdote humiliter procidit: quem pœnitentem tu uocas impium & transgressorem, & hoc fecisti contra ipsum patris, id est, contra id quod ad paternam pertinet pietatem, quod miror, & nescio quo temerario ausu feceris, [postea ille quidem deprecabatur] id est, petijt sibi ignosci, [& ad medicinam malorum uenisse confitebatur,] id est, asseruit se uenisse ad pœnitentiæ ac confessionis sacramentum, quod est secunda post naufragium tabula. [Tu autē non horruisti, id est, non expauisti te tam inordinate habere, imo adiecisti peccata peccatis, ut subditur: [Sed & bonum sacerdotem temere cum iniuria corporis repulisti] impingendo seu manus ei inijciendo [dicens miserabilem esse, qui pœnitētem & impium iustificauit] id est, absoluit & & inter iustos locauit. Non puto quod iste Demophilus in alijs bonis ac feruidus, quamuis minus discretus indignatus sit peccatori illi de hoc, quod uenit ad confitendum, aut sacerdoti quod illum absoluit: sed quod contra consuetudinem ecclesiæ pro tunc, mox locum sacratiorem, uidelicet chorum, intrauit ex sacerdotis inductione, & quia sacerdos instigauit eum ad hoc, cum pœnitens ille debuisset stare inferius in pœnitentium loco. [Et ad finem dixisti sacerdoti: Exi cum similibus] id est, egredere chorum cum isto & cōsimilibus tibi [& insilijsti,] id est, irruisti in sacerdotem, eum irreuerenter tangendo. [Et cum non esset fas, ad adyta & sancta sanctorum† irrupisti] id est, contra ritum ecclesiæ & statuta pro tunc, erupisti in chorum, & in secretiora, quod tunc nec monachis licuit, ut patet ex dictis in ecclesiastica hierarchia. [Et scribis nobis, corrumpenda sancta pro ui saluaui, & adhuc immaculata custodio,] id est, gloriaris quasi iuste peregeris, quia omni posse tuo præseruasti loca sanctissima a uiolatione qua uiolari ceperunt: & adhuc plus prophanata fuissent, nisi tu restitisses. [Nunc igitur audi nostra] id est, sententiam nostram. [Non est fas sacerdotem a ministris] id est, diaconis [qui sunt super te aut coordinatis tibi monachis corrigi,] .i. disciplinari a monachis qui eiusdem tecum sunt ordinis, idcirco minus id licet tibi quam diaconis [quāuis impie agere ministris qui sunt super te circa diuina uideatur,] id est, quamuis diaconis appareat quod sacerdos circa diuina se reprehensibiliter habeat, [& se aliquid aliud aliorum prohibitorum fecisse redarguatur] id est, aliud quid contra præcepta dei aut ecclesiæ conuincatur fecisse. Quo circa sciendum, quod fraterna correptio ut est actus charitatis, est cuiuslibet in quemlibet, dummodo corripiens non sit indignus corripere ob scelera sua, sed ut est actus iustitiæ & habens uim coercitiuam, requirit in corripiēte authoritatem seu iurisdictionem super correptum, potest tamen inferior superiorem reuerenter & charitatiue hortari imo, & coram iudiec seu prelato humiliter accusare [Si enim inornatus & inordinatio diuinissimarū & diffinitionum & legum sunt excessus] id est, quia deformitas cōtraria decori iustitiæ & uirtutum, & uiolatio debite ordinationis seu diuinissimarum determinationum ac iussionum, sunt transgressiones & uitia: [non habet rationem, pro deo a deo traditum ordinem peruerti] per hoc aufertur excusatio, qua Demophilus aut alter illum excusare uolēs, dicere posset, zelo iustitiæ & effectu honorificentiæ dei illud fuisse peractum, tanquam dicat: non est iustum nec rationabile, pro dei honore transgredi ordinationem institutam ac iussam a deo. Videtur iste Demophilus similis fuisse pharisæo, qui Cristum reprehendit eo, quod a muliere peccatrice, sed pœnitente, se tangi permisit: quæ si ad pharisæi illius pedes fuisset aggressa, forsan calcibus fuisset repulsa. ¶ Insuper Demophilum hunc sequuntur, qui cum in grauioribus peccatis sint, alios de leuioribus indiscrete reprehendunt & acriter. Similiter illi qui dum alios uolūt mente curare, aut a minoribus culpis purgare, seipsos grauius per iram, impatientiam, indignationem, inuectionem, dijudicationem ve ledunt, quod inordinatum & stultum est ualde, non enim debes teipsum uulnerare, aut perdere, ut alium lucreris & salues, cum dicat Saluator: Quid proficit homo, si lucretur uniuersum mundum, seipsum autem perdat? atque alibi: Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides? hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. Omnia ergo agenda sunt ordinate. & a seipsa charitas debet incipere. [Non enim in seipsum uerbum diuisum est] id est, unus passus scripturæ non est contrarius alteri, nec uerbum incarnatum unigenitus dei, est contrarium sibimetipsi [quomodo enim stabit regnum eius?] si sibijpsi contrariatur, cum in euangelio scri-

Margin notes: Matt. 5. Luce. 6. Iohan. | †præsens | †feceris | Hieron. 7. | †consiliaxi sti. | Correptio fraterna qualis licita | Luce. 7. Grego. | Matt. 16. Matt. 7. Luce. 6. | Luce. 11.

Margin letters: E, F

lio scriptum est: Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur. [Et si dei est iudicium, ut elo quia dicunt] id est, iudiciaria potestas & actus iudicandi principaliter spectāt ad deum, ut sæpissime dicunt scripturæ. Quod cum ita sit, non potest uerbum in seipsum esse diuisum. [Sacerdotes autē post hierarchas] sunt angeli, id est, post episcopos sunt sacerdotes, qui in ecclesiastica hierarchia succedunt septuagintaduobus discipulis, sicut episcopi apostolis. Veruntamen inter episcopatum & sacerdotium, modo sunt in ecclesia aliquæ ecclesiasticę dignitates, ut abbatia, archidiaconatus, præpositura, decanatus &c. Sacerdos autem angelus domini nūcupatur a Malachia, ut supra expositum est, [& recitatores diuinorum iudiciorum] id est, sacerdotum est populum informare de uerbis & factis ac censuris iustitiæ dei, ut Malachias ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius. Quod de sacerdote curato & eius uicario, imo & religioso priuilegiato uerificatur [ab ipsis sicut & tibi conuenit, per medios ministros conuenit diuina edocere] id est, ea quæ dei sunt, decet te discere a sacerdotibus mediate, & a diaconis immediate, prout tunc seruabatur, per quos, scilicet sacerdotes [& esse monachus dignus habitus est] quia ad sacerdotes pertinet, monachos consecrare. Luc. xi. i. Mat. xii. Malachia. Malach. ii.

B [An non sancta signa istud clamant:] id est, istud etiam per exteriora signa ostendit, utputa per distinctiōes & gradus locorum, in quibus stabant personæ præfatæ, unde subiungitur: [Etenim non simpliciter ab uniuersis quidem segregata sunt sancta sanctorum] id est, non sine spiritali significatione ac congrua ratione, sancta sanctorum, id est, altaria, quia per ea designātur deus & gloriæ bona. [Appropinquat autem ipsis magis sanctitatis perfectorum ornatus] id est ordo sanctus episcoporum, quorum est pficere alios, propter quod dicūtur perfectores, propinquius stat sanctis sanctorum. [Postea sacerdotum ornatus] id est, splēdidus & sacro caractere insignitus ordo sacerdotum, post episcopos sanctis sanctorum amplius appropinquat. [Post illos autem consequenter ornatus ministrorum] id est, diaconorum. [Ordinatis autem monachis] id est, consecratis in monachos [portę adytorum sunt segregatę] id est, ianuæ chori sunt deputatæ, ut scilicet stent extra & prope eas [iuxta quas & perficiuntur] id est, consecrantur ita, ut sint in summo gradu inter eos quorum est purgari, illuminari ac perfici [& assistunt] stando iuxta eas [non ad custodiam ipsarum] quia hoc potius ianitoribus conuenit. [Sed ad ordinationē & cognitionē suipsorum] id est, ad hoc quod ex collocatiōe sua perpendant ad quē pertineant ordinē, & agnoscant seipsos, q; scilicet inferiores sunt, nō solum episcopis & sacerdotibus, sed itē diaconis [magis q̄ populus sacerdotalib⁹ propinquātes] .i. maiorem conuenientiā habentes cum sacerdotibus & factis ipsorum, q̄ laici, tanq̄ medij inter illos. [Vnde sanctus sanctorū ordinationis principatus] .i. sacer principatus ordinationis sancto℞, sc; principalis uertex seu chorus apostolo℞, qui ordinatiōes istas sancto℞ instituit & distinxit [sacrē] .i. deuote statuit ipsos uc; monachos [sumere de diuinis, alijs uc; interioribus, ipsorum traditionem imponēs] .i. sacerdotib⁹ cōmittens, ut sacra tradāt monachis per diaconos, qui sacerdotes atq; diaconi sunt interiores altioresq;, magis propinquando sanctis sanctorum quæ intima sunt. [Etenim circa diuinū altare stantes] .i. sacerdotes & diaconi [ut significatiue dicatur] id est, expositorie exprimatur quid illa designent [uident & audiunt diuina,] uidelicet sacramenta & cantus ac psalmodiam [clare ipsis reuelata] id est, exposita & ostensa [& procedentes beneformiter] .i. charitatiue cōmunicando alijs sibi cōcessa [ad ea quæ sunt extra diuina uelamina] .i. ad loca uel agmina stantia extra chorū, [subiectis monachis, quorum est pfici, & sctō populo quorū est illuminari, & ordinibus q purgant .i. catechuminis & energuminis, manifestant .i. exponūt seu monstrāt, scd̄m dignitatē .i. secūdum ipsorū inferio℞ capacitatē. Manifestant inq̄ illis sctā incōtaminata pulchre custodita .i. quæ illibate custodierūt scd̄m exigentiā sui officij, donec tyrannice ipsis insiliēs .i. quousq; tu uiolenter quasi irrupisti in sancta sancto℞, educi tibi sancta sancto℞ non uolētia coegisti .i. cōpulisti tibi pandi & a te uideri sacra illa q̄ non uolūt .i. qbus non cōuenit sic educi .i. tibi ac cōsimilibus reserari, & dicis te habere sancta & custodire .i. affirmas & scribis q; habeas ea in reuerentia, & custodias ne uiolentur. [Et quidem neq; nouisti neq; audisti] .i. ordinationem & ritum ecclesiasticæ, hierarchiæ neq; habes aliquid conuenientium sacerdotibus .i. nil habes sacerdotalis perfectiōis, sicut neq; ueritatem eloquiorum, id est, scripturarum, cognouisti unaquaq;die .i. quotidie, ipsa uerbo impugnans in peruersionem audientium, qui scandalizantur & in erroemlabuntur ex tuæ disputationis loquacitate. [Et quidē si de principatu gentis aliquis inuasisset, quod sibi a rege ordinatum non fuisset. Hic probat per simile quod intendit: quia si in ciuili regimine aliquis sibi usurparet officium, sibi a præsidente non commissum, iuste puniretur. Et si principem iustificantem quosdam aut condēnantem, assistens aliquis sub

C

ipso ordinatorum redarguere ausus esset, id est, si quis eorum qui ordinati sunt sub rege, id est, aliquis inferiorū officialiū auderet cōtradicere principi unū approbanti, alterū reprobāti nō dum em̄ dico cōtumelia, cōtactu corporis repellere].i. nō dico qui esset ausus regē cōtumeliose impellere corporali retrusiōe [simul & a principatu expellere uideret].i. principē suo dn̄o niteret priuare. Tu aūt homo, scd̄m ꝙ homo accipit ab eo ꝙ sonat in malū, qd̄ sc3 cōmuniter 1.Cor.3 in hoibus ꝑdominat, ꝗd est sensualitatis & corruptę naturę, scd̄m ꝙ ait Aposto. Cum sit inter uos zelus & contētio, nōne hoies estis, & scd̄m carnē ambulatis? Interdū uero dicit de homine, ab eo ꝙ sonat in bonū, ꝙ sc3 piū & rationabile est, unde ꝙ tale est, uocat humanū, [ita †bonum audax es].i. tam ꝑsumptuosus [cōtra mā suetū & †piū].i. sacerdotē illū benignū [& hierarchicam ipsius legislationē].i. cōtra iuridicā eius sentētiā. [Et hæc oportet dicere].i. expediet hęc publice recitare [qn̄ sup dignitatē qs ꝑsumēs].i. dū aliqs intromittit se de his q̄ autoritatē suam excedūt [tn̄ conueniētia facere uideret].i. iudicaret agere ea q̄ nō sunt mala in se, sed bona ex genere. Etem̄ neq3 hoc desiderabile est *nulli].i. tale qd agere alicui cōuenit, q scilicet ad hoc a*ylli gendū habet authoritatē. [Quid em̄ incōuenies Ozias faciebat, deo incēsum offerēs].i. opus illud nō fuit malū in se, sed ex pte agētis, cui ex officio nō cōpetebat: qa nō fuit sacerdos nec pō 4.Re.15. tifex, sed rex, q tn̄ ob suam ꝑsumptionē lepra fuit pcussus, ut iiij. Re. & ij. Paralipo. libris scri 2 para. 26. ptum est. [Quid aūt Saul sacrificās].i. qd mali egit sacrificādo nisi ꝙ metas sui excessit officij, 1.Re.13 15 ut legit pmo Re. [Quid aūt tyrānici dæmones uere theologizātes Iesum?].i. qd fore fecerūt, dicēdo ad Iesum: Tu es filius dei, ut in euangelio fert. [Sed interdict⁹ est a theologia].i. in Marc.3. scripturis ꝓhibet [oīs alienus episcop⁹].i. episcopus nō legittim⁹, nec de semine Aaron natus, B [& unusquisq3 erit in ordine suæ ministratiōis].i. officiū sibi incūbens explebit [& solus princeps sacerdotū ad sc̄tā sanctoꝝ ingredit, & semel in anno].i. pōtifici tm̄ licuit in ueteri testamēto ingredi semel in anno in sc̄tā sanctoꝝ, ut patet in Exodo & Leuitico, & ad Hebræos. [Et Exo. Leu 16. hoc in oī scd̄m legē hierarchica mūditia].i. in cūctis actib⁹ licitis iuxta legē seruabat [& sacer Hebræ. 9 dotes cooperiūt sc̄tā].i. solis sacerdotib⁹ ilege Mosi licitū fuit inuoluere, uelare seu cooperire Nume. 4. sacra uasa cult⁹ diuini &c. ut in Numeris & alibi recitat. Et Leuitę nō tangēt sc̄tā, hoc em̄ dn̄s iussit, ut nō tangerēt ea nisi uelata, ut nō moriant, morte culpæ aut plaga ultionis diuinæ. [Et 2.Re.6. Oziæ irat⁹ est furore dn̄s in ꝑteruitate Oze].i. cōtra Oza, qa tetigit arcā ut legit ij. Re. ꝑpter ꝙ fuit Numer. 12 occisus [& Maria leprosa fit legislatori legē ponere conata].i. Maria Mosi soror, lepra pcussa est, qm̄ uisa est ipsum Mosen refrenare. Et in filios Sceuæ insiluerūt dæmonia, qa filij illius ar Acto.19. chisynagogi tētabāt dęmones adiurare atq3 eijcere illegitimo mō, & nō mittebā eos, dicit dn̄s, [& ipsi currebāt].i. deus p sc̄tōs ꝓphetas dixit frequēter de pseudoprophetis: nō misi eos, & tn̄ Iere.23. dixerūt se missos a deo [& nō loqbar ad eos, & ipsi prophetabāt].i. instar ꝓphetātiū loqbant, quēadmodū legit .i. Re. ꝙ spūs dn̄i mal⁹ inuasit Saul, & ꝓphetauit in medio dom⁹ suæ. Ve 1.Re.16. runtn̄ de uera prophetatiōe legit in .ij. Petri: Nō uolūtate humana allata est aliqn̄ prophetia, 2.Pe.1. sed spū sc̄tō inspirati, locuti sunt sc̄ti dei hoies. Et impius q sacrificat mihi uitulū, sicut q occi Esaiæ.66. dit canē, hoc in Isaia dn̄s ait de transgressorib⁹ legis, quoꝝ sacrificia erant dn̄o inaccepta. [Et ut simpliciter dicat].i. summatim ac gn̄aliter ꝙ uerū est dicam, [nō sustinet puersores legis ꝑfecta dei iustitia].i. transgressores legis nō approbat nec impunitos dimittit, quis ad tp̄s dissi Matt.7. Luce.13. milet. [Dicētibus aūt rursus ipsis, In noīe tuo uirtutes multas].i. miracula multa fecim⁹, respō F detur apud Matt. [Non noui uos, discedite a me operatores iniqtatis. Quare aūt nō est fas, sicut sc̄tā eloqa dicūt, neq3 ea q̄ sunt iusta, nō scd̄m dignitatē exequi?].i. cur scd̄m scripturas nō Col.2. licet act⁹ iustitiæ exercere sine legitima authoritate? [Oportet aūt unūquēq3 sibi ipsi attēdere] .i. diligēter cōsiderare seipsum ac propriā uocationē, sicq3 implere quæ ad suū pertinēt statum [& non altiora & profundiora intēdere].i. nō scrutari immoderate, nec cōprehendere uelle, Eccle.3. nec exequi attētare ea quæ suā capacitatē, potestatē aut dignitatē excedūt, iuxta illud Ecclesi. Altiora te ne quæsieris &c. [Deliberare aūt ea quę sunt sola secundū dignitatē ipsi ordinata] .i. proponere ea tantūmodo facere, quæ sibi conueniūt ordinate, iuxta mensurā & gradum iurisdictionis aut cōmissionis sibi factæ. Consequēter tanguntur quæ Demophilus ad hæc potuit respōdere & dictis obijcere. [Quid igitur dicis? Non oportet sacerdotes impie agētes, aut de alio quodā inconueniētium reprehensos castigari?].i. tu forsan respondebis ad prædicta. Nonne licet, imo & necesse est, sacerdotes peccātes in deum & proximos, corripi & corrigi? [Solis aūt gloriantib⁹ in lege?].i. an legisperitis & doctis, de sua peritia inaniter gloriantibus, licebit per transgressionē legis deum inhonorare? ita ut peccent impune, dicis quoq3, [Et quo Roma.2. modo sacerdotes, dei sunt manifestatores].i. qualiter prædicant populo deum, si inique se habent, nec corriguntur? [Quo modo enim annunciant populo diuinas uirtutes?].i. uirtuosas

seu

seu potētes dei opatiões quō[ipsaꝝ ptātes].i.efficaciā, significationē, mysteriū nō cognoscē- tes? [Aut quō illuminabūt, q sunt obtenebrati?].i.qliter alios illustrabūt, q uitijs & ignorātijs sūt cęcati? ergo uidet ꝙ sūt coercēdi & corrigēdi a quis fideli. [Quō aūt diuinū tradēt spūm].i. quō dabūt spūm sc̄tūm ꝓximis sacramēta amministrādo [cū si sit spirit⁹ sc̄tūs, habitu & ueritate nō crediderūt?].i. firma uirtute seu exercitata fide, & ueritate syncera necdū crediderūt? Ego autē tibi respondebo ad hęc: Etenī nō est inimic⁹ Demophilus].i. diligo te, nec ex auersiōis ra- dice, sed charitatis feruore prodijt increpatio ista [nec sustinebo te acquiri a Sathana] q̄tum in me est, sed ab errore te reuocabo, ne te secū pertrahat diabolus in gehēnam. [Etenī unusquis- que ornatus eoꝝ qui sunt circa deum].i. quilibet ordo seruientium ac adhærentiū deo [est di- uinior magis absistēte].i. ordine distantiore ab illo [& luculētiora].i. splēdidiora [simul & ma- gis illuminātia sunt. Magis uero lumini propinqua].i. propinquiora lumini increato, de quo dicitur a quodā: Erat lux uera. Et: Tenebrę transierūt, & uerum lumē iam lucet. [Et nō loca- liter accipias appropinquationē].i. maiorē istū accessum seu uicinitatē, non intelligas de cor- porali approximatiōe [sed sc̄dm recipiendi deum idoneitatē].i. spiritaliter de maiori aptitudi- ne, pręparatiōe seu dignitate participādi dona gratiarū cœlestiū. [Si igitur sacerdotū ornatus est illuminatiuus].i. cum ordini sacerdotali cōpetat alios illustrare [†profecto cecidit a sacerdo tali ordine & uirtute, q non est illuminatiuus].i. aliorū instructiuus, ita q̄d inferior est, [magis autē qui nō est illuminatus] quoniā talis prorsus impotēs est alios informare. [Et audax qui- dem mihi uidetur].i. intimoratus [talis, sacerdotalib⁹ manū apponēs].i. sacerdotale officium

B exercens seu exequēs [& non timet neq; uerecūdatur diuina præter dignitatē].i. indigne exe- quens, & putans deum ignorare quę ipse in seipso agnouit, uidelicet sua peccata. Quid enim agatur in homine, quis scit nisi spiritus hominis sc̄dm Apostolum? Ueruntamē id deum non latet. Porro talis audax putat.i. per modum putantis se habet, ꝙ deus uicia sua ignoret, tam in- uerecunde & informidolose se coram deo habēdo [& decipere æstimat falso noie ab ipso pa trem appellatum].i. ita se habet, quasi æstimet se posse decipere deum, quē mendaciter uocat patrem: quia non timet, nec diligit, neq; honorat eum, qui per Malachiam disseruit: Filius ho norat patrē suum, & seru⁹ timet dn̄m suum, si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? et si do minus ego sum, ubi est timor meus? [& audet ipsius immūdas infamias] id est, stulta audacia audet facere, quæ redundāt in diuinę maiestatis inhonorationem, inquinationem & aspnati- onem, qui per Ezechielem loquitur ad iniquos: Maculastis nomē meū. Et rursus, Nomen meum per uos pollutum est inter gentes. Uel, audet ipsius immūdas infamias.i. facit quę tur- pitet diffamatiua sunt suijpsis, cum tamen specialiter teneatur cōsistere exemplaris. [Non eū dicam orationes super diuina signa enunciare].i. nō dico nec sentio ꝙ uere formet preces su- per sacramētalia symbola aut super materias consecrādas. [Christiformiter].i. deuotionaliter. Et sicut Christus instituit. [Nō est iste sacerdos] quantū ad cōuersationē & condignā sui offi- cij executionē, q̄uis sacerdos sit quo ad ordinis seu characteris ueritatē, alioquin nō cōsecra- ret neq; absolueret, [n ō est,] repetitio & confirmatio est sermonis, sed inimicus dolosus, delu- sor suijpsius, quia ut Salomon protestatur, Stultus illudit pc̄tūm [& lupus super diuinū popu- lū].i. gregē Christianū, quē enormiter scandalizat & perimit, quantū in ipso est, pelle ouina armatus, fictione aut sacerdotio se defendēs. Ecce q̄ terribiliter sanctissimus iste præsul loqui- tur cōtra sacerdotes iniquos, carnales scādalosos: quos asserit dei inimicos, dolosos, lupos, mē

C daces, nec ueraciter sacerdotes, hinc cōmuniter affirmāt doctores, ꝙ talis in omni actu sacer dotalis ordinis atq; officij, peccat mortaliter, imo Albertus hic scribit: Sacerdos mal⁹ apponēs manum sacerdotalibus, audax est præsumptione, q̄ est peccatū mortale. Ex quo cōfirmatur sentētia magistroꝝ, dicentiū ꝙ sacerdos q est in pc̄ō mortali, qñcunq; tāgit sacras uestes, aut cantat, aut facit aliquid de ordine suo, peccat mortaliter, hæc Albertus. Idem asserit Thomas super quartū, atq; ad hęc cōfirmāda allegat ꝙ rursus sc̄tūs Dionysius loquitur: Non est audē dum alijs ducem fieri in quocunq; ordine sacro, nisi quis secūdum omnem uirtutē deiformis simus sit, quod & super ecclesiasticā allegatum est hierarchiam. [Sed neq; Demophilo est fas ista castigare].i. punire seu pœnaliter coercere: quia ut monachus, est sacerdote inferior, & quāuis monachus sit sacerdos, non tamen potest nisi sibi subditum castigare. [Etei theologia iusta iuste ꝑcipit exeq].i. scriptura iubet ut q̄ bona & iusta sunt, bn̄ & iuste fiant cū circūstātijs debitis, & ab eis ad quos pertinent. Sic eni in Deuteronomio legit: Iuste ꝙ iustū est exeq̄ris. [Iusta autem exequi est, quando attribuere uelit aliquis unicuiq; secundum dignitatem iuste]

Iohan.1. 1.Ion.2.

†perfecte.

1.Cor.2.

Mal.1.

Ezech.36. ibidem

†eū n

Prouer.14.

In sacerdotes iniquos

Albertus.

Thomas.

†Si enim

Deu.16.

.i. vnicuiq; secundum quod dignus est, ordine æquitatis rite seruato. [hoc est omnibus exequendum]. i. adimplendum loco & tempore opportuno [non præter dignitatem ipsorũ aut ordinem]. i. non absq; authoritate & ordine. [quoniam & angelis iustum est determinari ea quæ sunt secundum dignitatem]. i. angelis sanctis iuste præfigitur & iubetur quid agere debeant, secundum gradum chori seu ordinis in quo sunt [& determinantur. Sed non à nobis, †nec à Demophilo] quia angelis multum sumus inferiores [sed per ipsos nobis ex deo]. i. deus per angelos nobis iubet atq; insinuat, quod scire & fieri pertinet ad nos [& ipsis per preeminentes amplius angelos]. i. angelis inferioribus per superiores [Et vt simpliciter dicatur in omnibus existentibus, per primos secundis attribuuntur ea quæ sunt secundum dignitatem]. i. inferioribus per superiores præstantur congruentia inferioribus in toto ordine rerum [ab omniũ bene ordinata & iustissima prouidentia.]. i. à diuina prouidentia, quæ in seipsa sapientissima est atq; iustissima, & omniũ bene ordinatiua. [Igitur qui sunt ordinati à deo vt alijs principentur] .i. constituti in officijs vt alijs præsint [distribuunt sequentibus & obedientibus ea quæ sunt secundum dignitatem]. i. subditis sibi conferunt congruentia subditis ipsis. [Demophilus autẽ sermoni & furori & concupiscẽtiæ, ea quæ sunt scdm dignitatẽ determinet]. i. proprijs verbis suis ac motibus passionum suarum discat & assuescat dominari & mensuram determinare [& non iniuriam faciat ipsius ordinationi]. i. propriæ vocationi statuiq; monachali non deroget vsurpando quod gradum suum transcendit [sed principetur subiectis superposita ratio] id ẽ, ratio sua præeminens sensitiuę parti ac corpori debite regat eas [Si enim in foro videtes seruũ domino, & iuniorem seniori, aut & filium patri maledicentem simul & superuenientem,] id est, præualentem [& plagas imponentem]. i. vulnera infligentem [impie agere videremur, nisi supercurrentes melioribus auxiliaremur] eruendo eos pro posse & iuxta condecentiam nostri status defendendo, aut opem aliquam inferendo, iniuriantes hortando vt cessent. [& si illi qdem forsitan prius iniuriã accepissent]. i. dato quod filij aut serui seu iuniores perpessi essent iniuriæ aliquid à dominis & patribus suis [quomodo non verecundabimur sustinentes à furore & concupiscentia iniuria affectum verbum?] id est, merito erubescemus, si toleramus verbum & præceptum dei violari per irrationabiles iræ & concupiscentiæ impetus. [& à principatu à deo dato expulsum.] id est sacerdotem illum benignum impie à sua dignitate deiectũ, & conculcatum à te simplici monacho. [& in nobisipsis impiam & iniustam ordinationem & litem & inornatum.] id est vitiorum deformitatem [excitantes] non reprimendo nec superãdo in nobis tantam vitiorum deformitatem. [Conuenienter beatus noster ex deo legislator] id est congrue sanctus PAVLVS, qui diuina authoritate & inspiratione multa nobis dedit præcepta, non vt principalis legislator [non dignatur ecclesię dei prẹponere eum, qui propriæ domui bene iam non præfuit.] In epistola namq; ad Timotheum prima, describens qualis debet esse episcopus, inter cætera dicit: Suæ domui bene præpositum. [Etenim qui ordinauit seipsum]. i. qui personaliter ordinate & rationabiliter vixit [& alium ordinabit]. i. aptus est regere alium. [& qui alium, & domum.]. i. qui vnum efficaciter rexerit, potest & plures seu vnã familiam gubernare. [& qui domum, & ciuitatem,]. i. debite regens vnam domum, potest regere vrbem [& qui ciuitatem, & gentem]. i. idonie regens vrbem, regere potest & patriam. [Et vt simpliciter dicatur, vt eloquia dicũt, qui est in minimo fidelis, in multo fidelis erit: & qui in minimo infidelis, & in multo infidelis erit.] Istud in luca scriptum est, & ibidem satis reor expositum. [Igitur ipse quidem concupiscentiæ & furori & sermoni secundum dignitatem determina]. i. tuipse in teipso determina. i. præfige & præcipe secundum quod dignum est p rationis censuram sermoni tuo, concupiscentiæ & furori, id est vehementi iracũdiæ, ne contra iustitiam oriantur aut moretur in te, cum in Prouerbijs scriptum sit: Qui moderatur labia sua prudentissimus est. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati spiritus ferre quis poterit? [Tibi autem diuini ministri]. i. diaconi determinent quid agendũ. [& istis sacerdotes] id est, presbyteri præsint diaconis [hierarchæ vero]. i. episcopi præsint & iubeant [sacerdotibus, & hierarchis apostoli] id est, archiepiscopi [& apostolorum successores.] id est, summi prælati, præsertim pontifex summus, beatissimi Petri successor. [Et si aliquis in illis à conueniente deficiat]. i. si quis pręedictorum deficiat à conueniente .i. ab opere bono ad ipsum spectante [à coordinatis sanctis corrigetur] id est, à pælatis qui secum eiusdem sunt dignitatis & ordinis in specie, aut saltem in genere. [& non peruertetur ordo super ordinem.]. i. non continget confusio ordinũ, vno vsurpante q̃d spectat ad alterum. [sed vnusquisq; in ordine suo & in ministratiõe sua erit. Tanta igitur à nobis] supple hæc dicta sunt] vt scias & facias quæ

Marginalia: †ὁ Demophilus.] (beside "angelos nobis iubet"); 1. Tim. 3. (beside "bet esse episcopus"); Lucæ. 16. (beside "positum"); Prouer. 20. (beside "prudentissimus est"); section letters D, E, F in right margin.

quę ad te pertinent] Nam qđ in vno laudabile est,in alio est vituperabile. Deinde reprehēdit Demophilum de sua duritia & inuiscerositate.[Sed de inhumanitate in virū (vt dicis) impiū] qui tñ pœnitens fuit,& ,pcidēs veniam pcabatur,iuxta iam dicta[& pctōrem] q pœnitēdo seq̃ humiliando fctūs iam fuit iustus[nescio quō plangam cōtritionē dilecti mei].i.q̃liter satis deflebo spiritalem destructionē tuam dilecte mi.[Etenī cuius arbitraris te famulum esse à nobis ordinatum]Quo cōstat q gloriosusDiony.consecrauitDemophilum istū in monachū,tūcq̃ monachi dicebant specialr famuli dei,propter assiduum atq̃ præcipuū famulatū, quē deo iugiter exhibebant.[Etenim nisi boni].i.nisi fatearis te famulum esse factum summi boni naturaliter & oīfarie boni.[omnino & à nobis,&à famulatu toto,q̃ est scdm nos,necesse est te esse alienum].i.prorsus esses extraneus à nobis & à toto cultu Christiano.[&vide tibi & deū aliū quærere].i.incumbit tibi quærere aliū deū[& sacerdotes alios,teq̃ ab illis deprędari].i.oī spiritali bono priuari[magis q̃ pfici]Ironice dicit hęc[& esse amicę inhumanitatis inflexibem ministrum].i.esse seruum induratū inhumanitatis quam amas.[Nunquid enim nosipsi ad oīno sanctum pfecti sumus].i. ipsi nos nō sumus perfecti comparatione dei, oīformiter & substantialiter sancti. [& non indigemus diuinę in nobis ipsis benignitatis?] q̃si dicat:oēs indigemus mia dei.[Aut duplex pctm̄,sicut eloquia dicunt,scdm impios committimus.].i. instar iniq̃s peccamus dupliciter,iuxta tenorē scripturæ [nesciētes in q̃ offendimus].i.in q̃ re peccauimus, q̃d est contra doctrinā scripturę,quę docet vt propriā vitam conscientiāq̃ scrutemur.In Threnis:Scrutemur vias nr̃as.Atq̃ in Haggæo:Ponite corda vr̃a sup vias vr̃as.[sed &iustificantes nosipsos,& arbitrantes videre.] id est, æstimantes & reputantes nos iustos esse ac sapientes[vere autem non videntes.]id estnon intelligentes ea quę dei sunt & salutis. Contra quod scriptum est:Væ qui sapientes estis in oculis vestrisEt:Si iustificare me voluero,os meum condemnabit me. Et:Non te iustifices ante deum.[Obstupuit cœlum super hoc]id est,ihabitātes & contenti in cœlo de tanta impietate in monacho sunt mirati, & p modū stupentiū se habebant.Vñ Ierem.ait:obstupescite cœli super hoc[& horrui ego].i.tanta abhorrui scelera [& incredulus sum mihi ipsi].i.q̃uis iam satis agnosco te ita peccasse,tñ vix mihiĳpsi persuadere valeo te taliter corruisse.[& bñ scias nisi tuas nactus essem lr̃as sicut nollem].i.nisi recipissem ppria tua scripta de hac re,quæ mallem me non vidisse. [* sed aliĳ quidē de te psuadere dignarētur].i.aliĳ mihi ista de te recitassent,& quasi probassent[non psuasissent].i.non potuissent me inducere ad credendum[q Demophilus putat] formalr vel interpretatiue seu ęquiualenter.[deum q̃ est bonus ad oīa].i.qui diligit cuncta quæ fecit,& nulli precanti mīam suā negat [nō esse & amatorē hoīm]de q̃ scriptum est: Misereris oīm dñe, qm̄ oīa potes,& dissimulas peccata hoīm propter pœnitentiā.Et rursus: Nihil odisti eoꝝ quæ fecisti,parcis aūt oībus, qm̄ tua sunt,qui amas aīas.[neq̃ se indigere miserantis aut saluantis].i.se Demophilum indigere venia & gratia dei,cum tñ dicat Apl's:Omnes peccauerunt & egent gloria dei.[sed & sacerdotes degradat].i.viliter tractat & deĳcit,quasi non habeant autoritatē absoluendi pœnitentes,[dignatos bonitate portare ignorantias ppl'i].i.qui ex sua pietate dignanter supportarunt ignorantias plebis,& pctā ex ignorantĳs facta[& bñ scientes q & ipsi circumuallantur infirmitate].i.humiliter attendentes propriā fragilitatē.[Cæteꝝ thearchicus sanctitatis perfector].i.diuinus totius perfectionis completor,vȝ Christus[alia profectus est via]misericorditer indulgēdo[& hoc cū à pctōribus, vt eloquia aiunt,fuerit segregatus.].i.non obstante q ab omni pctō fuit immunes.[& suæ dilectionis demonstrationē facit ouiū pascēdaꝝ mansuetissimū officiū].i. charitatē suā ad hoīes demonstrauit, exhibendo misericordissimū officiū circa oues, qa inuentam ouē imposuit humeris suis.[Et malignū qdē vocat]ad se[nō dimittentē cōseruo debitum].i.seruū ingratū & immisericordē,q noluit suo misereri cōseruo,iussit vocari ad se.[neq̃ particulariter donantē de donata sibi multa bonitate].i. seruū illum qui noluit de remissione debiti sibi integraliter fctā,saltē partē aliquam impendere suo conseruo,sicut in euangelica parabola continetur.[Iudicat aūt ipsum propria recipere].i.seruum illum nequā iudicat totum debitum soluere,& pro suis demeritis debitas luere pœnas. [q̃d necessarium est timere & me &Demophilū.] ne scilicet propter ingratitudinē nostram etiam peccata nobis dimissa,denuo nobis suo modo imputentur.[Etenim & ipsis in eum impie agentibus, in ipsa passione remissionem,pducit].i.procurat seu petit [à patre] Pater,inquiens,ignosce illis qa nesciūt q̃d faciūt [Inctepat aūt & discipulos]scȝ Iacobū & Iohannē [q & immisericorditer pcati sunt iudicare de impietate Samaritanos ip̄m psequētes].i.ob hoc q inclemēter dixerūt: Dñe vis dicam?,vt descēdat ignis de cœlo,& deuoret illos?qa scȝ noluerūt Christū recipere,qb' ipse tūc dixit:Nescitis cui' sp̄us estis. Filius hoīs nō venit aīas pdere,sed saluare,vt legit in Luca.Deiñ reprobat

Marginalia: Terapētæ. — B — Iere. 2. — Thre 3. — Hag. 1. — Isaiæ. 5. — Iob. 9. — Eccle. 7. — Iere 2. — † — Sapien. 11. — Ibidem — C — Roma. 3. — Hebr. 4. (? "n Te.H.2.") — Iohan. 21. — Lucæ. 15. — Matt. 18. — Lucæ. 23. — Lucæ. 9.

palliationem Demophili, qui zelum suũ amarum uult reputari zelum iustitię. [Hoc quidem multiplex est locutio tuæ temerariæ epistolæ]. i. frequẽter istud resumis in tua epistola imperita. [Sursum eñ & deorsum fremis]. i. acriter scribis in principio & in fine seu undiq; in tua missiua [quod non teipsum, sed deum uindicasti]. i. zelo diuini honoris & æquitatis inductus sis in illa uindicta. Quod reprobat, subdens: [Per malitiam dic mihi bonum?]. i. responde mihi, Putas tu quod bonum uirtutis per malitiam sit agendum? [Absit. Non habemus pontificem non ualentem compati infirmitatibus nostris,] ut dicitur ad Hebræos [. Sed & innocens
Hebræ. 4. est & misericors, non contendet neq; clamabit] ex irrationabili commotiõe, nihilominus qui
Matt. 12. hæc uerba dixit per Isaiam, loquitur per Ieremiam: Ecce ego iudicio contendam tecum, eo
Isaiæ. 42. Jer. 2. quod dixeris, Non peccaui. Amos quoq;, Ecce ego stridebo super uos, sicut stridet plaustrũ
Amos. 2. 1. Ioan. 2. onustum fœno [& ipse est propitiatio de peccatis nostris, ut ait Iohannes: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, [Quare non recipimus] id est, non approbamus, [tuos non zelabiles motus,] id est, tuas indignationes, iras, impatientias, quæ non sunt ortæ ex uero zelo iustitię, [neq; si millies resumas Phinehes & Eliam,] id est, q̃uis millies allegares pro te opera Phinehes & Eliæ, quorum primus ex amore dei atq; iustitiæ perfodit fornicantes Zambri & Corbi: & secũdus
Numeri. 25. procurauit ignem de cœlo, qui quingenarios cum suis combussit: quia ex uero zelo iustitiæ
4. Re. 1. Hæc. hoc fecerunt contra impœnitentes. [Hic enim audienti Iesu non placuerunt, tunc mitis & boni spiritus non participes discipuli] id est in seculo isto non placuerunt Christo pręfati apostoli, in hoc quod ultionem optabant in Samaritanos: quia tunc nondum erãt participes pij & boni spiritussancti tam copiose ut postea, uel spiritus, id est, animæ eorũ nondum erant tam mites. [Etenim diuinissimus noster sanctitatis perfector,] uidelicet Christus [in mansuetudine docet resistentes doctrinæ dei,] hoc exemplo suo docuit semper circa scribas & pharisæos. [Doceri enim non puniri conuenit ignorãtes] ignorantia non affectata, nec crassa [sicut & cęcos corporaliter non punimus, sed manuducimus. Tu autẽ & uiro respicere ad lumen incipienti] id est, pœnitenti qui cœpit misericordiam dei implorare, [contra maxillam dans impegisti]. i. ictum seu alapas dans ad maxillam, trusisti eundem, & cum multa uerecundia accedentem ad deum seu sacerdotem uel ad sctã sanctorum temerarie repulisti, zelo uidelicet penitus indiscreto. [Hoc igitur multo horrore dignum]. i. ualde est abhorrendum [quoniã Chri-
Lucæ. 19. stus bonus existens, in montibus errantem inquirit & fugientem aduocat] uenit, inquiens, filius hominis quærere & saluum facere quod perierat [& inuẽtum difficulter, super humeros leuat] hoc ex euangelica est sumptum parabola. [Ne rogo ne male ita de nobisipsis consilie- mur] id est, nequaq̃ tam male consulamus aut prouideamus nobismetipsis, [neq; in nosipsos
Sapien. 16. Sapien. 1. eiusdem impingamus] id est, non occidamus spiritaliter animas nostras, iuxta illud Sapiẽtiæ: Homo per malitiam occidit animam suam. Os item, quod mẽtitur, occidit animam. [Etenĩ qui iniuriã quidẽ aliquibus facere aut econtrario facere nituntur,] . i. qui cupiũt prodesse aliquibus aut nocere [illis quidem non omnino fecerunt quæ uoluerunt]. i. nec semper nec solum prosunt aut nocent illis ut optauerunt. [Sibijpsis autem malitiam aut bonitatem conquirentes] quia si ex uitiosa radice cupiunt alteri nocere, peccãt mortaliter: & mortem culpæ, de- F
inde mortem gehennæ incurrunt. Si autem alteri optant prodesse ex charitate, merentur gratiam seu gratiæ incrementum in uia, & gloriam in futuro, aut diuinis uirtutibus, aut inhumanis pleni erunt passionibus. Nam boni illi ac benefici replentur infusis uirtutibus ac uarijs charismatibus spiritussancti. Mali uero replentur pœnalibus, passionibus irę, amaricationis, inuidię, tristitiæ & rancoris. [Et isti quidem angelorum bonorum sequaces erunt] quorum charitatem, pacem, beneficentiam imitantur, [& coambulantes] eundo de uirtute in uirtutem, [& hic & ibi] id est, tam in uia quã patria [cum magna pace,] pectoris & æternitatis, & liberatione ab omnibus malis, culpæ ac pœnæ [in æuo semper existente] id est, in perpetuũ [beatissimos hæreditabunt fines]. i. mansiones & terminos regni cœlestis, & cum deo semper erunt, ut in
Apo. 22. Apoc. Serui dei uidebunt faciẽ eius, & regnabunt cũ eo in secula seculorũ, quod est oĩm bonorũ maximũ, utpote uera & plena felicitas, q̃ est status oĩm bonorũ aggregatiõe pfect⁹ [. Illi uero] uc; impij [cadũt a diuina simul & sua pace]. i. interna trãquillitate in deo ac mutua priuant cõcordia, & hic & post mortẽ simul cũ crudelib⁹ erũt dæmonib⁹, a qb⁹ mõ tentant ac superant, & post modũ sine fine cruciabunt. [Cui⁹ qdem gr̃a]. i. desiderio euadẽdi tãtã calamitatẽ & obtinẽdi btitudinẽ tã immẽsam [nobis ẽ multũ studiũ]. i. copiosus & in efessus conat⁹ [cũ deo bene fidei]. i. ei indesinẽt uniri cũ q̃tidiano pfectu, & eẽ sp cũ dño, & nõ cũ malis a iudice segre
Matt. 25. gari, q dicturus ẽ reprobis: Ite maledicti in ignẽ ęternũ [scdm meritũ ex nobisipsis sustinẽtes]
Apoc. 22. . i. scdm demerita & uitia nostra q̃ ex nobisipsis habem⁹ patiẽdo, iubẽte eo q ait: Ecce uenio

cito,& merces mea mecū eſt, dare unicuiq; ſcdm opera ſua. [Qd' ego plus q̄ oīa timeo].i.
magis q̄ omnia huius mundi ſupplicia & aduerſa. Nam & uiri perfecti,in qbus perfecta cha 1.Iohan.4.
ritas foras mittit timorē ſeruilem,interdum ex cōſideratione propriȩ fragilitatis, formidant dā
nari & diiudicari,ſicut & ſanctus dixit Hieronymus: Semper uidetur mihi tuba illa terribilis
ſonare,in aurib' meis: Surgite mortui,uenite ad iudicium, [& rogo non eſſe particeps omniū
malorū].i. non eſſe de numero infeliciſſimorū reproborū,quorū uniuerſa & ſingula mala re
dundāt quodāmodo in oēs & in ſingulos,queādmodū & cœleſtis Ieruſalem participatio eſt
in idipſum. Deniq; ex his magni Dionyſii uerbis puto acceptumq̄d narrari ſolet de eo,quod Hiero.
ſcilicet uehemēter expauit futuri diſtrictionē iudicij,miſeriasq; inferni. Quid ergo oportet nos
defectuoſos ac miſeros agere? & cur unq̄ lætamur inaniter? Conſequēter pro dictorum con
firmatione recitat uiſionem notabilē.[¶ Et ſi uis,& diuinā uiſionē cuiuſdam ſancti uiri memo
rabo,& non rideas] putando φ fingo eam,uera enim dicā,me exiſtētem aliquādo in Creta ci
uitate,in qua forſitan Titus fuit epiſcopus,[ſanct' hoſpicio recepit Carpus uir: & ſi aliquis ali
us,propter multam munditiā mentis ad dei inſpectiones aptiſſimus].i. ualde diſpoſitus ad ui
ſiones diuinas,ſi aliquis alius fuit talis,& hoc propter cordis ſui eximiā puritatē.[Et quidē ne
que ſanctis myſteriorū perfectionib' manum opponebat].i. ad celebrandū miſſarum ſolen
nia non acceſſit [niſi prius in orationibus quæ ſunt ante perfectionē].i. in ſuis orationib' quas
celebrationi præmiſit.[ipſi ſancta & amica uiſio inferretur].i. cœleſtis apparitio ſeu reuelatio
fieret,ut celebraret. [Dicebat ergo φ cum contriſtaſſet eum quidā infideliū, triſtitia aūt hæc
B erat].i. cauſa cōtriſtationis ſancti Carpi hæc fuit,[quod ab eccleſia ille quendam ad infidelita
tem errare fecerat].i. quia perfidus ille quēdam conuerſum retraxit ab eccleſiaſtica unitate ac
fide ad infidelitatis errorē [adhuc lętis dieb' factis].i. infidelis ille in diebus paganicę hilaritatis
ac feſtiuitatis de maleficio ſuo gaudebat [oportebat pro utriſque benigne orare,] tam ſcilicet
pro deceptore illo,q̄ pro decepto,[& deum ſaluatorem ſuſceptorē ſumentem, hunc quidem
conuertere].i. orare Chriſtum oīm ſaluatorē,ſuſceptorē.i. pie exaudientē & accipientem ſuo
rum fidelium orare inquā cōuertere.i. ut dignaretur ad fidem reducere illum abductū. Illum
aūt bonitate uincere.i. deceptorē illum per patientiā, charitatē & cōpaſſionem a ſua prauitate
reducere [& non deficere admonentē].i. Carpum non deficere in orando pro illis,admonen
doq; illos [per uitam oēm uſq; hodie].i. q̄diu uel ipſe Carpus, uel illi uixiſſent uſq; in præſens,
[& ita ad diuinam ipſos ſurſum agere cognitionē].i. per talē charitatē, pietatem, admonitio
nem, tam deceptum q̄ eius deceptorē,perducere ad ueri notitiā formatam ac ſalutarē,[ſicut
iam & his q̄ erant dubia, ipſis indicatis].i. quouſq; per euidentiā facti indicaretur tam Carpo
q̄ aliis,& etiam illis duobus, an ſcilicet exhortatio pia ipſis prodeſſet [& quę irrationabiliter &
temerarie fecerant legali iuſtitia caſtigari cōpulſis].i. tam diu q̄ illi duo per rationabiles infor
mationes inducerent,imo & cōpellerētur ad caſtigationē pro ſuis exceſſib' legali iuſtitia.i. iu
xta tenorē iuſtitiæ euāgelicæ legis,q̄ tradit φ peccator primo ſeorſum admoneat: & ſi nō acq Matt.18.
eurit ſecretæ correptiōi,teſtes adhibeant: & tandē ſi opus fuerit,publice denūciet.[Sed in ſe
ipſo pri' hoc nō patiēs].i. Carpus in proprio corde nō tolerās æquanimiter exceſſus illoꝝ du
orum,nec p̄fato mō charitatiue ac ordinate procedēs ad emēdationē ipſoꝝ [neſcio qūo mul
tas quaſdā inimicitias & amaritudines intexēs].i. ipſe Carpus q̄nā mō ignoro permittēte deo
intexēs.i. intra ſe fabricās & colligēs inimicitias & amaritudines multas.i. auerſiōes indignati
C ones,ac iracūdias copioſas aduerſus ambos illos,infirmat' quidā eſt ex aīo dolore & mœrore
de iniqtate illoꝝ [ita etiā male habens] utpote mēte turbat' & aggrauat' [ueſpera eīm erat] qn̄
iſtud ei cōtigerat [circa medias uerono ctes.i. circa duodecimā horā noctis [cōſueuiteīm in hoc
tēpore ipſe apud ſe].i. in ſuo ſecreto cubiculo [ad diuinos hymnos euigilare].i. expergiſci ad
peragēdum matutinale officiū,iuxta illud: Media nocte ſurgebā ad cōfitendū tibi, conſurgit Pſal.118.
quidē a loco dormitiōis [neq; a ſomnis multis quidē ipſi exiſtētibus,& ſemp inciſis,extra tur
bationē expergiſcēs].i. euigilās non a ſomno copioſo ac diuturno, ſed a dormitionib' potius
interruptis ac breuibus ac turbulētis, ut moris eſt hominibus in magno mœrore ac mētis in
quietudine conſtitutis.[Stans autē ad diuinam locutionē] id eſt, ad pſallendum & orandum,
& ad ſuſcipiendum modo ſibi conſueto allocutionē & reuelationem a domino,non religioſe
triſtabatur,id eſt,indiſcrete,non pie & compaſſiue [& moleſtatus eſt,dicens non eſſe iuſtum,
ut uiuant homines impij] ſcilicet duo iſti, [& peruertentes uias domini rectas,] id eſt, diuina
præcepta & documenta,ſicut & Paulus in Actibus ait ad Magum.[Et hæc dicens,rogabat Acto.13.
dominum,ut combuſtione quadam amborum ſimul immiſericorditer abrumperet uitas].i.
ut ambos cœleſti igne repente ac ſeuere ſeu iuſto rigore combureret. [Hæc aūt dicēs,] Car-

pus,

pus⌊dicebat apparere uidere⌋id est, φ apparuit sibi φ uidebat⌊subito domũ in q̃ stabat cõmotã⌋.i.agitatã & tremulã⌊prius ex uertice in duo mediã diuisam,⌋per mediũ eius ruptã ac partitã in duas partes, facta cõcussione prius in superioribꝰ domus⌊& quandã fornacẽ multi luminis in cõspectu eius⌊.i. fornacẽ ualde luminosam & calidam corã se apparuisse,⌈& hãc uidebat ei postea sub ęthere locus ex cœlesti choro usq; ad ipsum descẽdentẽ⌉.i. hãc fornacẽ uidit descẽdentẽ ex cœlesti choro usq; ad ipsum Carpũ, & postea uidebat ei ucȝ Carpo, locus sub ęthere, puta sub diuo. Stilis iste multũ est intricatus.⌊Cœlum aũt ipsum uidit apertũ⌉ui sione imaginaria in plena uigilia, quemadmodum in coruscatione apparet in cœlo apertura quædam⌊& super dorsa⌉id est, conuexum cœli Iesum humana specie ipsi infinitis assistentibus angelis⌋id est, conspexit Iesum quasi insidere illi conuexo, cum innumerabilibus angelis in humana effigie assistentibus ei, iuxta illud Daniel. Decies millies centena millia assiste-
Daniel.7. bant ei.⌊Et hęc quidem uideri desuper & ipsum mirari⌋id est, Carpus dixit se uidisse hęc desuper, & se inde esse miratum.⌈Deorsum autem inclinatum se Carpus dixit uidere & solum ipsum⌉id est, cum inclinasset se ad uidendum inferius, uidit tantummodo ad tristem hiatum, obscurum, discissum⌋id est, ad furnum præfatum in se tetrum & retro grandem, q̃uis ex igne clarificatum⌊& uiros quidem illos quibus calumniabatur⌉id est, quos coram deo indiscrete accusauit⌈añ se ipsum⌋.i. ante⌊iuxta os stare hiatus tremulos & miserabiles, iam pene deponendos⌋.i. casuros⌈a propriorum pedum instabilitate⌉.i. prę imbecillitate & tremore suorũ pedum ac crurium.⌊Deorsum autem ab hiatu⌉.i. ex fornace⌈serpentes sursum repere, & circa pedes ipsorum ipsos suppositos⌉.i. applicatos pedibus uirorum illorum,⌊aliquando q: dem abstrahere inuolutos⌋.i. pedes illorum, quibus se circumuoluerunt, hincinde pertrahere [simul & grauantes & trahentes].i. pondere suo pedes illorum grauarunt & uiolenter traxe- E
runt, aliquando autem dentibus & palatis percutientes & suburgentes].i. serpentes illi quoq; mordebant dentibus & caudis suis pungebant uiros illos,[& per omne ad tristitiã immittere maginatos].i. per omnia que agebant, incutere maximum mœrorem & pauorem miseris illis, paratis seu datis ad tanta supplicia[. Esse autem & uiros quosdam in medijs serpentibus].i. uidit quoq; inter serpentes stare uiros tortores, id est, dæmones in forma uirorum[contra uiros prædictos, constitutos, commouentes simul & impingentes & percutientes]id est, qui uiri seu dæmones in specie uirorum erant constituti contra illos duos, & trahebant ac impingebant eos]uidebantur autem esse casuri ipsi]id est, duo uiri illi uidebantur mox in fornacẽ ruituri[partim quidem inuiti, partim autem & uoluntarij]quod exponitur per uerba sequentia[a malo quidem paulatim coacti]id est, uiolentèr impulsi a malis ipsis[simul & persuasi]quia nõ possent euadere uel ut citius eruerentur a pręsentibus pœnis, sicut refert Gregorius clamasse
Grego. fratrem a dracone oppressum: faciat quod facturꝰ est [dicebat autem & Carpus seipsum delectari deorsum inspicientem, superiora uero negligere]id est, in tantum dixit se delectatũ fuisse in illorum tormentis, quod non curauit sursum aspicere Iesum & angelos[molestari autẽ & pusillanimem esse, & moleste ferre[quoniam nondũ ciciderant].i. quia non tam cito corruerunt in fornacem ut ęstimabant.[Et rei multoties suppositum].i. frequenter intuitum, qñ laberentur in ignem[& debilitatum & contristatum fatigari].i. lassatum se dixit pręstolando illorum demersionem in ignem, cum suꝑius debilitatione & contristatione ex combustionis illorum dilatione,[& respicientem difficulter]ad superiora[uidere quidẽ rursus cœlũ, sicut & prius uiderat, Iesum aũt miseratũ]id est, misericordia motũ sup id φ fiebat circa duos illos [cõsurgere ex supcœlesti throno]ad succurrẽdũ illis,[& usq; ad ipsos descẽdentẽ manũ bonã extẽdere]ad illoꝝ liberationẽ[& angelos cũ ipso accipiẽtes aliũ, aliũq; tenere uiros].i. unũ angelũ accipientẽ & tenentẽ unũ illoꝝ duoꝝ, ne caderet in fornacẽ: & aliũ angelũ tenentẽ alium duoꝝ illoꝝ ne caderet, sicq; tenuisse uiros illos[& dicere Carpo Iesum]scđm φ retulit mihi Carpus:[Manu iã extẽta pcute cõtra me de cætero]φ dixit, nõ ut sic fieret, sed ad aliqd designandũ, sicut subiungit.[Paratus sum eñ & rursus pro hoibus saluãdis pati].i. in tantũ diligo eos, φ q̃tum in me est, mallẽ pro eis iteꝝ crucifigi, q̃ eos dãnari permitterẽ ex defectu meæ subuẽtiõis, si scȝ passio mea semel impẽsa, nõ sufficeret pro illoꝝ saluatiõe.[Et hoc amicũ mihi, nõ φ alij peccẽt hoies].i. id ꝑcipue chaꝝ ẽst mihi, ut hoies quicunq; nõ peccẽt. Sed uide, ô Demophile,[si bene habet tibi].i. an placeat & bene stet in aio tuo,[mansionẽ in hiatu & cũ serpentibus cõmutare].i. mansionẽ mutare post hãc uitã, demorãdo in fornace tartarea cum serpentibꝰ infernalibꝰ[ꝓ mansiõe cũ deo & bonis amatoribꝰ hoim angelis]φ si commutatio ista tibi nõ placet, acqesce scriptis huiꝰ epistolæ[Hæc sunt q̃ ego cũ audierim, credo uera eẽ] Carpus nanq; fide dignissimus fuit ob suam eximiam sanctitatem, qui & matyr effectus est.

A AD TITVM PONTIFICEM. EPISTO. IX

¶ Tito pontifici per epistolam interroganti quæ sit sapientiæ domus, quæ patera, qui cibi eius, & qui potus. Episto. IX.

Anctus quidē Thimotheus honestissime Tite, nescio an aliquid scripserim de theologicis signis, cuius ille ignarus abscesserit: cæterum in significatiua theologia, oīa illi quæ in diuinis literis de deo indigne dici plerisq; uidētur, diligētissime enucleare curauimus, Nam absurditatē profecto maximam imperitis ac rudibus animis imprimunt, arcanę illius sapientiæ patres, cum per obscura quædam ænigmata diuinā illam, plenamq; mysterijs ac prophanis inaccessam ueritatem enunciant. Atq; ea ratio est cur plurimi diuinorū mysteriorum uerbis difficile credimus. ea enim cum adhærentibus sibi tantum uernaculis & carnalibus signis aspicimus, cum his amotis ipsa in seipsis nuda atq; ad purū liquidā intueri debeamus. Ita enim uitæ fontem digna demum ueneratione prosequimur, si hunc in seipsum fundi & in semetipso stare uideamus. Atq; unam quandam uim simplicem se mouentem, per se operantem, secq; ipsam non deserentem intelligamus, scientiarumq; omnium scientiā esse, ac semper seipsam per seipsam intueri fateamur. [Significatiua theologia.]

B Oportere igitur existimauimus a nobis cū illi, tum cęteris omnigenas formas exponi, quæ de deo sacratissime simbolice significatiueque finguntur. Namq; exteriora uelamina perquā sane multa indignitate plena sunt, quæ instar efficta prodigij, minus probabilia uideantur, puta cū in supersubstātiali illa diuina generatione uentrem dei, deum corporaliter gignere fingunt, uerbumque in aere ex corde uiri illud eructante profundi, & spiritum ex ore spirantis prodire describunt, ac sinus dei patris corporeo more filium ulnis complectentes, nobis cum laude pronunciant. Siue cum ista, per inferiora quęlibet & quæ humo pro-

C deunt signant, atque cum arbores quasdam & uirgulta & flores, radicesque inducunt, siue cum inundantes aquarum fontes aut splendorum, lucis productiuas generationes, seu alias quaslibet descriptiones (quæ supersubstantialia multiplicis theologiæ sacramenta dignissime referent) ponunt. Item cum intelligibilibus dei prouidentijs, aut donis, aut insinuationibus, aut uirtutibus, aut proprietatibus, aut terminis, aut mansionibus, aut processibus, aut discretionibus, aut coniunctionibus, humanam deo effingunt formam, & ferarum, & aliorum animalium ac plantarum, lapidumque uarias species, & ornatum illi muliebrem, aut barbaricas armorum instructuras applicant, & uasorum fictoriam seu conflatoriam ueluti opifici uulgari attribuunt, & æquos illi, & currus sedesque substernunt, ac dapes quasdam ueluti cocorum commentis & arte conficiunt, bibētemque & ębrium ac dormitātem, crapulaq; distentum dicunt, Quid memorem iras, dolores, omnimoda iuramenta, pœnitētias, maledicta, furores, multimodas itē obliquasq; frustratarū promissionū ratiōes, giganteā illā in Genesi expugnationē, qn̄ uiris illis potētibus ex metu dicitur insidiari. idq; cū ædificiū illud nō pro aliorꝫ iniuria, sed ꝓ salute sua molirent. Conciliū quoq; illud quid referā aduersus Achab fraude ac deceptiōe capiendū in cœlo cōcinnatum.

[Psal. 109. Psal. 44. Psal. 32. Iohan. 1. Prouer. 8. Apoc. 2. Isaiæ. 53. Isa. 11. Iere. 2. Psal. 35. Psal. 109. Psal. 144. Gen. 18. Exo. 3.]

Quid

Matt. 11. Luc. 6. Exo. 20. Apoc. 1. 3 Re. 22. Can. 4. 5.

Quid item canticorum carnales, ac adamatorios q̄plurimos affectus, & quęcp alia sacra & uisibilia signa occultis obducta, & in multitudinē excrescētia diuina fictio sacris audacius inseruit, atcp effinxit singularibuscp & indiuiduis, quę diuisionem admittunt, & figuratiua atcp multiformia: ijs quę formam figurāq; non capiunt. Quorū profectū si quis intueri possit intimū, secretumcp decorē: mystica esse oīa, & diuina mirabit̄, atcp ingēti theologię lumine plena. Necp eñ putandum est uisibilia signa sui causa fuisse conficta, uerum arcanæ illius pluri miscp inuisibilis scientiæ, idcirco uelata, ne prophanis fierent peruia quæ sacratissima sunt, solisque ueris ac legitimis† diuinitatis amatoribus aperta paterent, quippe qui puerilem omnem sensum, atcp imaginem sacra signa discutiēdo deponerent ac simplicitate animi & contemplatiue ratione uirtutis ad simplicem illam, atcp omnino mirabilem, ac supereminentem signorum ueritatem penetrare sufficerent. Et hoc præterea operepreciū est animaduertere, duplicē esse theologorum traditionem, archanam alteram ac mysticam, alterā uero manifestam atque notiorem, & alteram quidem significatiuam ac perficientem, alteram uero sapientiæ esse studiosam ac demonstratiuam, connexum uero, intextumque est effabili, quod dici non potest, atcp illud quidem persuadet, colligit ac confirmat ueritatem, hoc autem agit atcp indocilibus, occultisque docēdi modis cōciliat, collocatque in deo. Ne in ipsa quidem sanctissimorū sacramentorum celebratione sancti illi nostrę, seu legalis traditionis magistri, diuinis atque honestissimis abstinuere signis, sed & ipsos quoque sanctissimos angelus diuina, mystice per ęnigmata† propalare cernimus, ipsumque Iesum in parabolis diuina, per typicę mensæ apparatum deifica mysteria tradere, fuit enim profecto cōueniens, ut non modo illibata plurimis seruarentur sancta sanctorum, uerum ut & ipsa quoque hominū uita (quæ in diuidua simul, ac diuisibilis est) pro captu & mō suo diuinis cognitionibus illustrata doceretur, & impassibilis ipsius pars ad simplices atque intimas diuinarum imaginum species contuēdas secerneretur, quę uero passibilis est, uernacule (ut ita dixerim) illiceretur una, atque ad capienda quæ sunt augustissima præelaboratis typicorum signorum fictionibus intēderetur† cui quidem nimirum natura cognata sunt huiusmodi ex nostris sumpta uelamina. Quod indicant quicūque (cum apertam & extra uelamina audierint theologiam) in seipsis imaginem aliquam fingunt, quæ illos ad dictæ theologię intelligentiam manuducat. Sed & ipsa mundi uisibilis fabrica, inuisibilibus dei (quemadmodum & paulus, & uerax ratio docet)† subsignatur. Quocirca & theologi alia quidem ciuiliter atque legittime alia, uero purgate & incontaminate perspiciunt, & alia humanæ ac mediæ, alia ultra humanam consuetudinem, atque perficiendo discutiunt atque interdum quidem a uisibilibus legibus, interdum uero ab inuisibilibus (prout subiectis sacris literis, & mentibus, & animis congruit) docet, neque enim historia simplici & uacua, sed uitali perfectiōe sub nixus est illorum omnis, & per omnia sermo, oportet igitur & nos omissa de hisce opinione uulgari, intra sacra signa tota inten tione penetrare, neque ea debito honore priuare cum sint diuinarum fugurarum germina, expressiones atque formæ ac secretissimorum excellētiumque spectaculorum euidentes imagines, non enim sola supersubstātialia & intelligibilia ac diuina lumina typicis

uarian-

Marginalia: †dei — Duplex theologorū traditio — †pducere — Ratio quare duplex ē theologiæ traditio. C — †trāhā vim habent eiusmodi propinq — †obducit — Partitio theologiæ. Roma. 1. Deut. 4. Psal. 103. Luc. 2.

uariãt signis,sicuti cũ sup̃substãtialis deus ignis dr̃,et ĩtelligibilia eloq̃a dei igni-
A ta memorãt,uero℞ & intelligibiliũ intellectualiũq; angelo℞ sacræ illæ distinctio-
nes,uarijs formis& multiplicibus igneisq; figuris describũt. Atq; alit̃ ip̃am ignis
imaginẽ cũ de deo(q̃ omnẽ intelligẽtiã sup̃at)dr̃ optet accip̃e,alit̃ cũ de ĩtellectu-
alibus eius p̃uidẽtijs siue rõnibus,alit̃ q̃q; cũ de ãgelis enũciat,ac priorẽ q̃dẽ illã
imaginẽ scd̃m causam,seq̃ntẽ ỽo scd̃m substãtiã,tertiã scd̃m participationẽ at-
q; alia alit̃ sicuti digna cuiusq; speculatio & erudita dispositio sancit,accipere cõ
uenit,& nõ temere ac passim sacra signa miscere,sed ip̃a cõgrue causis siue sub-
stãtijs siue ỽtutibus siue ordinibus meritisue ac dignitatibus discernere,q̃rũ etiã
sunt enũciãtia signa. ¶ Et ne modũ excedamus ep̃læ,ad ip̃am iã p̃positã a nobis Hic q̃stiõi
q̃stiõẽ ueniamus. Dicimus itaq; escã omnẽ uim habere eos p̃ficiẽdi q̃s nutrit, pontificis
dũ imp̃fectũ illo℞ atq; indigẽtiã replet,& infirmitatẽ curat,uitãq; custodit,& re Titi satis
uirescere facit ac renouat,& uitalẽ illis iucũditatẽ copiãq; largit̃,prorsusq; mœ facit.
stitiæ & imp̃fectiõis oĩs expultrix,lætitiæ uero ac p̃fectiõis indultrix ẽ. Rite igit̃ Esca siue
& sapiẽtissima benignissimaq; sapiẽtia diuinis laudat̃ eloq̃ijs,q; mysticũ crate cibi.
B rẽ statuat,sacrũq; ip̃sius p̃pinet poculũ,solidiores q̃q; añ cibos p̃ponẽs,& cũ al-
ta p̃dicatiõe ip̃sam desiderãtes benignissime inuitãs. Duplicẽ ergo diuina sapiẽ- Duplex
tia p̃ponit escã,solidã alterã atq; durabilẽ,alterã liq̃dã & quę p̃fundit̃,in cratere cib⁹ atq;
q̃q; p̃uidẽtissimæ benignitatis suę,gratiã copiãq; largit̃. Crater eñ rotũdo& pa esca.
tulo ore cũ sit p̃uidẽtiæ oĩm(q̃ initio & fine caret,patẽsq; & explicita oĩa ambit
& cõtinet)signũ p̃fecto ẽ. Ve℞ q̃m & ad oĩa p̃diẽs in seip̃sa manet subsistitq; in
immobili idẽtitate sua,neq; prorsus a seip̃sa discedit stabilit̃ firmit̃q; locata, ip̃se
q̃q; crat̃ stare memorat̃. Ædificare aũt sibi domũ sap̃ia dr̃ & in ip̃a solidos cibos Domus.
& pocula,craterẽq; p̃ponere,ut oĩbus diuina digne cõgiẽtibus p̃spicuũ sit illũ
eẽ p̃fectã p̃uidẽtiã,q̃ oĩbus ut sint ac bñ sint autor ẽ & causa,& p̃cedit ad oĩa,& in
oĩbus fit & oĩa cõtinet. Atque eadẽ rursus in seip̃sa p̃ eminẽtẽ excellentiã,nihil in
nihilo scd̃m nihilũ ẽ,sed excipit̃ ab oĩbus ip̃a in seip̃sa idẽtidẽ ac sempiterne sub-
C sistẽs & stãs & manẽs,sp̃q; eodẽ mõ ac similit̃ se habẽs,& nequaq̃ extra se fit,ne
que a sede p̃pria & immobili mãsiõe atque substãtia deficit. Verũ & in ip̃sa p̃ui-
dẽtię suę integra p̃fectaq; bonitate cũcta disponit,& p̃cedit ad oĩa,& in seip̃a ma
net & stat sp̃ atque mouet̃:& neque stat neque mouet̃,sed p̃uidẽtiæ(ut ita dixe-
rim)officia & actiões dũ stat immobilis,p̃agit:atque dũ p̃uidet in sua illa stabili
tate diuinæ rõne naturæ oĩno mirabilit̃ manet. Sed eñ dixerit q̃spiã,q̃s solidus ẽ
& q̃s liq̃dus cibus?hmõi eñ benigna sap̃ia largiri simul ac p̃uidere laudat̃. Arbi Cibus so
tror itaque solidũ cibũ intellectualis p̃seuerãtisq; p̃fectiõis atque idẽtitatis signi- lidus.
ficationẽ p̃ferre,p̃ quã intellectuales illi sensus scd̃m stãtẽ ac potẽtissimã & singu
larẽ indiuiduãq; sciẽtiã,diuĩa participãt,q̃bus B.Pau. solidi ueracit̃ cibi a sap̃ia
accepti,cõsortiũ & participiũ tradit. Porro liq̃dũ cibũ inũdãtiã illã large manã-
tẽ atque ad oĩa p̃dire festinãtẽ,sed adhuc p̃ uaria& plurima atque diuidua ad sim
plicẽ & fixã atque cõstãtẽ dei sciẽtiã eosq̃s alit p̃ captu ac mõ singulo℞ bonitate
p̃cipua manuducẽtẽ,signare certũ ẽ. Idcirco diuina ac spiritualia eloq̃a,et rori&
aq̃ & lacti & uino ac melli merito assimilãt̃,q; & uiuificãdi atq; fœcũdãdi uelu-
ti in aqua,& ad incremẽtũ p̃ducẽdi ut in lacte,& recreãdi ut in uino,& purgãdi
simul atque cõseruãdi ueluti in melle,habeãt uim. Hęc eñ sapiẽtia diuina accedẽ
tibus ip̃sis p̃stat affluẽtiã ĩdeficiẽtiũ dapũ inũdãtiã largiẽs,sup̃emanãs atque su-

pereffundēs. Istud nēpe uraciť æpulari est, atque ideo uiuificās simul & paruulos nutriēs & renouās atque pficiēs celebrať. Iuxta hāc nēpe sacrā cōuiuij expositionē, & ipe bonorꝝ autor oīm deus inebriari phibeť, ppter plenissimā & q̄ omnē intelligētiā superet diuinæ æpulatiōis siue (ut uerius loquar) bonitatis pfectissimā atque ineffabilē imēsitatē. Sicut em̄ nostro more in deteriorē partē ebrietas capiť (estq; repletio immodica, p quā mēte & sensu excidimus) ita & in deo meliorē in partem accipiendo, ebrietas nihil aliud q̄ plenissima bonorꝝ oīm immensitas (quæ in ipso scdm̄ causam pexistit) intelligenda est. Sed & illū q ebrietatem comitať excessum sensus atque sciendi, dei excellentiā q̄omnē refugit intellectū accipi oportet, p quā excipiť ab intelligendi rōne, cū ea sit excellentia ut intelligere atque intelligi ipsumq; esse transcēdat ac oīa sinpliciť q̄cūque sunt bona. Inebriatus ergo esse atque excedere dr̄ deus, qppe q eis oībus immēsitatis totius eminentia & plenissimus est & rursus extra oīa & ultra oīa segregatus. Ex his igiť admoniti, sanctorꝝ q̄que in regno dei sacra conuiuia eadē rōne suscipiemus trāsiēs em̄ inqt rex ipse faciet illos discūbere, & ipse ministrabit eis. Insinuāt enim ista cōmunē quandā sanctorꝝ in diuinis bonis concordēq; lætitiā, & cōsentientē societatem, & ecclesiā primitiuorꝝ q descripti sunt in cœlis ac iustorꝝ spūs, bonis oībus consummatos & oīm uirtutū plenos, totiusque beatitudinis participatione fœlices. Porro discubitū illū regem ex multis laboribus & inuiolabilē uitā cōuersationemque diuinā in lumine ac regiōe uiuentiū oī sacra iucunditate repletā uberrimorꝝ ac beatissimorꝝ bonorꝝ affluentissimā largitatē, significare putamus, p quā lætitiæ totius plenitudo tribuiť. Hoc pfecto lætari est autore Iesu, q illos & recūbere facit & illis ministrat ęternāque regem donat ac bonorꝝ oīm largissime distribuit copiā. Pergens aūt inqrere nō fallor, si & laudatissimū illū dei somnū & euigilationem explicare pergimus, dicendo diuinū sumnū esse, dei illā excellentiā exceptā a creaturis oībus et nulli coīcabilē ex ijs q̄ puidentiæ rōne gubernanť. Euigilationem uero, attentionem ipsius ad eorꝝ puidentiā qui disciplina uel salute indigent. Cōtinuo alia theologica signa, in significatiua theologia offendes. Idcirco superfluū esse arbitrati eadem eisdem de rebus replicando alia uideri dicere simulque nostri rōnē habentes & qd ratio sibi poscit, hic finem epistolę faciamus, cū plura etiā ut reor psoluerimus q̄ lr̄is tuis deberemus. Ipam uero nr̄am significatiuā theologiā integrā mittimus, in qua una cū sapiæ domo colūnas q̄que septē elucidatas inuenies & solidū ipsius cibū, in uictimas panesque diuisum, quæ sit etiā uini cōmixtio, quæ itē crapula ex dei ebrietate proueniens. Et ipsa etia q̄ modo diximus, in ea latius tractata reperies, est em̄ (ut reor) equidē omnium significatiuarum theologiarum inuentrix optima & sanctarum scripturarum sacris traditionibus ac ueritatibus congruens.

Margin notes: Inebriatio diuia. — Excessus mentis ebrietatē sequens. — Discubitus sctōꝝ. — Sōnus diuinus. — Euigilatio diuia. — Significatiua theologia.

EXPOSITIO EPISTOLAE NONAE QVAE EST AD TITVM, de symbolica theologia quę sit sapientiæ domus, quę patera, q cibi, q potus. Art. IX.

[S]Ancť' qdē Timothe' ó honestissime Tite, nescio an aliqd scripserim de theologicis signis, cui' ille ignarus abscesserit]. i. ó Tite virtutū pbitate clarissime, Timotheus sctis, ad quē scripsi phabitos 4. lib. & alios q̄sdā, q̄s nō habem' [didicit] à me tāta de theologicis signis. i. de significatiōe symbolorꝝ seu figuraliū rerꝝ, p quę de' in scripturis figuraliť seu metaphorice designať ꝗ nescio an aliqd scripseri inde, cui' Timo. ille abcesserit à studio & lectiōe eorꝝ, quę sibi ipsi ignat'. Docuit nāq; Timotheum Dio. p scripta, & interdū forsan p verba vocalia, hinc subditur [Cæterꝝ in significatiua]. i. symbolica theologia [oīa illi

quæ in diuinis litteris de deo indigne dici plerisq; videt, diligentissime enucleare curauim'] vt dñi in scripturis deo attribuuntur, ira furor, crapulatio, expergefactio. [Nam absurditatem profecto A maximam imperitis ac rudibus animis imprimunt arcanæ illius sapientiæ patres] id est, actores sacræ scripturæ [cum per obscura quædam ænigmata] id est, per signa materialia & vilia & indigna [diuinam illam plenãq; mysterijs, ac prophanis inaccessam] id est, superstitiosis & immundis hominibus ignotam [veritatem enunciare præsumunt] id est, diuinam & increatam veritatem, seu sacræ scripturæ sapientiã manifestare conantur, quod imperitis præsumptuosum videtur [atq; ea ratio est] id est, ob hoc contigit [quod plurimi diuinorum mysteriorum verbis difficile credimus] hoc beatus Dionysius dicit in persona imperfectorum, quibus indignū indecensq; videtur, q diuina secreta quæ vere præstantissima & spiritualia sunt, per corporalia & infima describuntur, quod cur fiat, in expositione angelicæ hierarchiæ expressum est. [Ea enim ei adhærentibus sibi tantum vernaculis & carnalibus signis aspicimus] id est, diuina & mystica illa consideramus non pure in se, sed vt inuoluta sensibilibus symbolis [adhærentibus sibi est] id est, quæ in ipsa eorum manifestatione & descriptione ipsis adhibentur & applicatur, suntq; vernacula, id est, ministratoria ad spiritualia intelligenda, qa ex corporalibus manuducimur ad spiritualia & diuina [cum his amotis, ipsa in seipsis nuda, atq; ad purum liquida intueri debeam'] id est, dum ad diuinorum mediocrem notitiam peruenerimus, tunc materialia & indigna ista B remouemus & abnegamus ab ipsis. Sicq; diuina illa in seipsis pure & nude conspicimus, quantum in hac via nobis possibile est, & prout in anagogica & mystica contemplatione fieri potest, nondum tamen clare per speciem sicut in patria, hinc constat, verba illa frequenter præhabita (impossibile est aliter nobis lucere diuinum radium) intelligenda esse quo ad primam talium instructionem atq; notitiam, quod consequenter exemplariter declaratur. [Ita enim vitæ fontem digna demum veneratione prosequimur] id est, sic reuerentialiter dicimus & monstramus deum esse fontem. [Si hunc in seipsum fundi & in seipso stare videamus] id est, si perpendamus quod deus intra se emanatione interna diffundat & communicet se, & nihilominus in se æternaliter stet & quiescat, imo & in emanatione ad extra quietissimus manet in se. Sed & intra se propria opulentia ac munificentia quasi fluere perhibetur, quemadmodum fons purus ac plenus infra aluei sui ripas. [Atq; vnam quandam vim simplicem se mouentem, per se operantem, se ipsam non deserentem intelligamus] id est, si vere fontem illum diuinum æternum esse, simplicem & immaterialem quandam virtutem se mouentem, id est, ex propria bonitate immobiliter trāseuntem in actum, aliunde non inductum nec motum, propria quoq; virtute operātem. Idcirco est primum agens, & omnium fons bonorum, qui suam bonitatē alijs communicādo, non deserit se, sed inuariabiliter & incōmiscibiliter pfectus & totus manet in se, non sic fons corporalis, cuius aliquid exit ab eo, & desinit esse in ipso, & quātum ad hoc, fons deserit semetipsum, nec manet fugitiet fons idem numero, sicut nec eadem flamma candelæ. [Scientiarumq; omnium scientiam esse, & semper seipsam per seipsam intueri fateamur] id est, recognoscamus deum C esse scientiam scientiarum per causam & excellentiam, sicut dicitur rosa flos florum. Vnde & in Ecclesiastico asseritur: Fons sapientiæ verbum dei in excelsis. Alibiq; dicitur: Deus scientiarum dominus est. Est autem deus in seipso scientia increata, in qua idem sunt sciens & scientia & res scita seu scitum. hinc semper, imó æternaliter scientia illa seipsam per seipsam cognoscit, vtpote reditiua perfectissime super seipsam, idcirco in libro de Causis propositione decimaquinta fertur: Omnis sciens qui scit essentiam suam, est rediens ad essentiam suam reditione cōpleta. Porro alia translatio habet, [Per se mobilem] & dicit Albertus q translator transtulit male, videlicet mobile pro motiuo, quæ reprehensio sonat inepte, cum supra frequēter patuerit, q sanctus Dionysius more Platonis sæpius dicat deum moueri, id est, in actum procedere, sicut & primo capitulo angelicæ hierarchiæ: Omnis, inquit, illuminatio patre moto &c. Alibi quoq; de increata sapientia legitur: Omnibus mobilibus mobilior est sapientia, & loco hoc theologus ait deum esse vim simplicem, se mouentem, ergo mouet seipsum, & ita mouetur à se. ¶ Præterea circa hæc affirmat Albertus, illud in Numeris scriptum de Mose, palam & non per ænigmata & figuras videt deum, esse intelligendum de altissima contemplatione vitæ præsentis. Verum ast August. in lib. de vidēdo deū, ptestat hoc eē intelligendū de clara visione diuinæ essentiæ in seipsa, propter qd addit ibidē, q Moses in hac vita vidit deū per speciē, sicut & Pau. in raptu suo vsq; ad tertiū cœlū. put Tho. hoc ipm allegat & affirmat multoties. [Oportere igit existimaui mus, à nobis tū tibi tū cæteris oīgenas formas exponi]. i. expediēs arbitramur, vt exponamus tā tibi q̄ alijs Chrifidelib', aut etiā nōdū cōuersis ad fidē, ne per corporalia illa deo ascripta, retrahant à fide [omigenas formas]. i. oīm corporaliū rerū figuras & species [quæ de deo sacratissime signanterq; fingunt]. i. purissima intētiōe ac sanctissima rōne, & notāt seu significatiue deo

Eccl. 1. 1. Reg. 2. 2. Causa.

Sapien. 7. Albertus. Nume. 12.

Augus. 2. Corin. 12. Thomas.

Ose. 12. attribuuntur, & de ipso in scripturis formatur, imó in prophetarũ visionibus imaginariis sunt
Hebr. 1. formatae, prout Oseae dominus loquitur: Ego multiplicaui visiones, & in manibus prophetarum D
assimilatus sum, vnde ad Hebraeos inducitur: Multifarie multisq; modis olim deus loquens patribus in prophetis. [Nam & exteriora velamina] id est, corporalia illa figuramẽta seu symbola [p̃q̃] id est, valde [sane multa indignitate] id est, incõuenientia [plena sunt] si corporaliter intelligant [quae ad instar effictũ prodigii minus p̃babilia videant] i. quae formata ad similitudinẽ rei valde mirãdae, dũ immaterialissimo deo attribuũtur, videãtur i. apparere forsitã possent alicui, nõ satis p̃babilia [quia cũ in supsubstãtiali illa diuina g̃natione ventrẽ dei deũ corporaliter gignere fingũt] i. dũ autores scripturae fingũt nõ more poetico fictione inani, sed sapientialiter ex inspiratione diuina formãt in g̃natione incõp̃hensibili & aeterna ventrẽ, ac per hoc deũ ipsũ corporaliter g̃nare, insinuare videñt, sicut in Psalmo. Ex vtero ante luciferũ genui te. [Verbũq; in aere ex corde viri illud eructante profundi, & spiritum ex ore spirantis prodire describunt] id est, patres sancti docuerunt & in scriptis relinquerunt, verbum, id est, vnigenitum dei profundi, id est, nasci ex mente seu intellectu dei patris, in aere, id est, quasi ex ore proferentis exiret ac sonaret in aere, secundum illud in Psalmo: Eructauit cor meum verbũ bonũ. Sic & q̃s describũt & spiritũ p̃dire quasi ex ore spirantis, iuxta illud: Spiritu oris eius ois virtus eorũ [ac sinus dei patris corporeo more filiũ vlnis complectentis, nobis cũ laude p̃nunciant] i. cõmendant nobis q̃si corporale gremiũ dei patris, amplexãtis q̃si tenellũ adhuc filiũ suũ in p̃prio sinu, vt cũ narrat Iohannes: Vnigenitus filius q̃ est in sinu patris, ipse enarrauit. [Siue cũ ista simplicissima & diuina [p̃ inferiora quaelibet & quę humo p̃deũt] i. p̃ terrenascẽtia] signant, atq; cũ arbores q̃dã & virgulta & flores radicesq; p̃ducunt] quẽadmodũ in Eccle. E summa sapientia: Ego quasi vitis fructificaui, ego q̃si therebintus. [Siue cũ inundãtes aquarum fontes aut splendoris lucis productiuas g̃nationes seu alias quaslibet descriptiones (quae supersubstãtialia multiplicis theologiae sacramẽta dignissime referet) ponunt] i. cũ patres introducunt fontes & flumina copiosos & clariores luminosioresq; trãsfusores sensibiliũ luminũ, ex q̃bus abundantia fulgoris diffundit, aut similes materiales formationes ad referandũ dignius q̃ queũt supsẽntialia secreta theologiae, quę multiplex est in suo p̃cessu, efficatia & virtute, vt sunt mysteria emanationũ diuinarũ ad intra, & supsubstãtialissimae trinitatis, sic etem in Eccle. habetur: Ego sapientia effudi flumina, ego q̃si trames aquae immensae, ego q̃si fluuius dorix. [Item cũ intelligibilibus dei prouidentiis aut donis] i. muneribus gratiae [aut enunciationibus] i. sermocinationibus [aut virtutibus aut p̃prietatibus] q̃s indidit rebus [aut vocabulis, aut mansionibus] q̃bus dicitur in creaturis aliq̃bus habitare [aut processibus] in suis effectibus [aut discretionibus] i. differentiis q̃bus ab inuicẽ distinguuntur [aut coniũctiõibus] q̃bus cõmunicant [humanã deo assigunt formam] i. deũ in specie hoĩs diciunt apparuisse in Ezechiele: Sup similitudine throni similitudo q̃si hoĩs. [Aut] formas [ferarum & aliorum aĩaliũ] Oseę: Occurram eis q̃si vrsa raptis catulis, dirumpam interiora eorũ, & consumam eos vt leo [& plantarum] in Eccle. q̃si cinamomũ & balsamum [lapidũq; varias species] vt in Apoc. [& mundum illi muliebrem] i. ornatũ fœmineum, videlicet in specie sponsę [aut barbaricas armorum facies applicant] in Isaias [illud] vestes visionis [& creatam figuli seu fornacem veluti opifici vulgari attribuũt] i. figulariam aut fusoriam formam [& equos illi & currus sedesq; substernunt] describendo eum quasi sedentem in quadriga aut equo. In Psalmo: Currus dei decem millibus multiplex [& dapes quasdam veluti coquorum cõmentis & arte cõficiunt] describendo eum, vt lautissime epulantem. In Psal. Inebriabuntur ab vbertate domus tuae &c. [bibentẽq; & ebriũ ac dormitantẽ crapulaq; distentum dicunt. Excitatus ẽ tanq̃ dormiens dñs, tanq̃ potẽs crapulatus a vino. [Quid memorem iras, dolores, oĩmoda iuramenta, pœnitentias, maledicta, furores, multimodas item obliquas & frustratas p̃missionum rationes?] i. q̃d necesse est iam allegare ac recitare ad plenũ, qualiter legitur deus in scripturis iratus, dolens, iurans, pœnitens, maledicens, varias q̃q; causas ob quas deus non impleuit quae populo Israeli, Dauid regi & patriarchis promiserat, q̃ scilicet terram Chanaan, regnũ & posteritatem daret eis in sempiternum, quod sub conditione fuit intelligendum, nisi scilicet peccando obicem ponerent. Ad haec singula possent copiose autoritates allegari, nisi breuitati esset studendum [giganteam illam in Genesi expugnationem, quidd viris illis potentibus ex metu dicitur insidiari, idq; cum aedificiũ illud nõ pro aliorum iniuria, sed pro sua salute molirentur?] id est, quid iam opus est memorare [illegible] deus in Genesi describitur quasi timens, insidiaturus gigantibus & ceteris [illegible] qui cœperant Babylonicam construere turrim, non in aliorum perniciem, sed pro sua [illegible] [illegible] & vt eo [illegible] [illegible]

Marginal references (left margin, top to bottom): Psal. 109. · Psal. 44. · Psal. 32. · Iohan. 1. · Eccl. 24. · Eccl. 24. · a iaf. enunciationibus. · sermonis. terminis. · effingunt · Ezech. 1. · Ose. 13. · Eccl. 24. · Apoc. 21. · ornatum · instrumenta · vasorum · formam seu effigiem · Psal. 67. · Psal. 35. · Psal. 77. · Gene. 6 · Gene. 11. · Gene. 11.

quitur,descendit dominus vt videret turrem &c.[Consilium quoq; illud quid referam aduer-sus Achab fraude ac deceptione capiendum,in coelo concinnatum?]de qua re legitur tertio Re- 3.Reg.22.
A gum,vbi Micheas propheta fatetur deum dixisse:Quis decipiet Achab regem Israhel &c.quæ historia speciales continet difficultates,& ibidem diligenter ac plane exposita est. [Quid item canticorum carnales ac amatorios meretriceosq; quamplurimos affectus?]id ē,quid opus est illos referre affectus,qui carnales valde videntur,cum tamen in veritate sint spiritales maxime ac interni?[& quæcunq; alia fictio]id est,formatio[diuina,quæ cuncta præsumit inseruit sacra & visibilia signa]id est,quæ omnia signa sacra & visibilia confidenter assumpsit,inseruitq; scri-pturis,formatio illa[occultis obducta]id est,secretis sensibus obscura[& in multitudinem ex-crescentia]quoniam multa sunt valde[singularibusq; & indiuiduis]id ē,diuersis personis quæ in Canticis introducuntur,conueniunt diuersimode,propter quod subditur:[quæ diuisionem admittunt]id ē,discretionem & differentiam inter se habent,ideoq; diuersis diuersa competūt [& figuratiua atq; multiformia his quę formam figuramq; non capiunt]id est,significatiua ac multiformiter declaratiua sunt inuisibilium rerum ac proprietatum,in quibus non est forma sensibilis,neq; figura materialis.[Quorum profecto si quis intueri possit intimum secretumq; decorem,mystica esse omnia & diuina mirabitur,atq; ingenti theologiæ lumine plena]id est, si quis desuper illustratus,intellexerit interiorem & abditum decorem figuratiuorum illorū,
B vel potius rerum figuratarum,per ea mirabitur,& cum admiratione contemplabitur omnia il-la esse diuina,ac luce sapientiæ redundantia atq; fragrantia.[Neq; enim putandum est,visibilia signa]id ē,corporalia symbola[sui causa esse conficta]id ē,adinuēta,formata & introducta prin-cipaliter propter seipsam,vel ob dignitatem propriam eorundem.[Verum arcanæ illius pluri-misq; inuisibili scientiæ idcirco†circundata]id ē,symbola illa sunt circumuoluta & superexpan- †velata.
sa secretæ & puræ scientiæ veritatis theologicæ,quæ maiori hominum parti est incognoscibi-lis[ne prophanis fierent peruia]id ē,ne indignis & carnalibus perfidis ve paterent,iuxta illud: Nolite sanctum dare canibus &c.[quæ sacratissima sunt]vtpote supernaturalia & diuina[so- Matt.7.
lisq; veris & legitimis†dei amatoribus]quorum charitas sanctis actibus decoratur[aperta pa- †diuinitatis
terent,quippe qui puerilem omnem sensum atq; imaginem]id ē,carnalem intellectum ac sensi-bilem formam,imaginationemq; fœdam[sacra signa discutiendo]id est,significatione eorum scrutādo[deponerent ac simplicitate animi]id est,immateriali acumine mētis[& contempla-tiuæ ratione virtutis]id ē,intellectu sapientiæ salutaris[ad simplicem illam atq; omnino mira-bilem ac supereminentem signorum veritatem penetrare sufficerent]id ē,idonei essent perspi-cere & intueri diuinas & supernaturales syncerissimas veritates,per sensibilia symbola designa tas,puta anagogicos sensus.[Et hoc præterea operæpretium est animaduertere,duplicem esse theologorum traditionem]id ē,bipertitam doctrinam de deo [arcanam alteram ac mysticā] id ē,vnam secretam & per abnegationes & per symbolica signa[alteram vero manifestam atq; notiorem]id ē,per affirmationes & per propria,de qua in libro de diuinis nominibus.[Et alte- Iudic.9.
C ram quidem significatiuam]quia per symbola quibus vtitur,aliud significatur,quā quod ver-ba sonant.In ea quippe sensus literalis est,non qui prima facie significatur per verba,sed qui si-gnificatur per res & rerum proprietates,significatas per verba,sicut in libro Iudicum:Ierunt li-gna vt vngerent super se regem.Et alteram quidem,scilicet symbolicam theologiam,esse signi ficatiuam per signa sensibilia,per quæ significat immateriales virtutes & proprietates,vt cum deus vocatur petra,agricola,leo[ac perficientem]studiosum ad eam cognoscendā,dum veri-tatem in ea velatam & occulte contentam intelligit[alteram vero]id est,theologiam intellectu-alem,proprie dictam[sapientiæ esse studiosam]id ē,circa diuina & intelligibilia directe intentā [ac demonstratiuam]id ē,veritatis synceriter ostensiuam,vt cum deus dicitur essentia,sapientia, bonitas,veritas,vita.[Connexum vero intextumq; est effabili,quod dici non potest]id ē,theo-logicum dogma,quod quantum ad aliqua,indicibile & incomprehensibile est,coniunctum & permixtum partim est effabili,id ē,veritatibus comprehensibilibus & effabilibus.Vnde & Da-mascenus asserit primo libro,q; diuina non sunt omnia effabilia,nec omnia ineffabilia.Etenim deum esse vnum æternum,omnipotentem,perfectum,ratione quoq; ostēditur,hinc subditur: [Atq; illud quidem persuadet colligit]id ē,rationabiliter aliqua probat efficaciterq; cōcludit, vtpote theologia ꝓprie dicta[ac cōfirmat]dicēdo,&[veritatē].i.directe de deo designat,qđ ei ꝓ prie cōuenit,vel signat.i.ligat & claudit veritatē,qm nō valem⁹ adhuc intelligere ipa diuina,secun dū qđ sunt pure in se.[Hoc aūt]& symbolica theologia[agit].i.scrutat,discurrit,inquirit vera & spiritalē sensum ꝑ sensibilia denotatū[atq; indocibilibus occultisq; modis docēdi].i.secretis si gnificatiōibus,de qbus vix pōt dari regula certa[cōciliat collocatq; in deo].i.cōiungit nos deo.

Nã p eandẽ rẽ interdũ significant diuersa, scdm diuersas eiusdẽ rei pprietates, quẽadmodũ p leonẽ exprimit Chrs ppter leonis fortitudinẽ & regiã eminẽtiã, diabolus qq ppter leõis fortitudinẽ. Cõsequẽter declarat, q theologia cõnexa ẽ & pmixta mõ ptacto. [Ne in ipa qdẽ sanctissimorũ sacramẽtorũ celebratiõe] nec in celebri descriptione & frequẽtatiõe sctõrũ mysteriorũ vtriusq testamẽti [sẽti illi nrẽ seu legalis traditiõis magistri]. i. Chrs & apli ac euãgelistæ, doctores & descriptores euãgelicę legis, Moyses qq & pphetæ magistri legis antiquę [diuinis atq honestissimis abstinuerunt signis]. i. à sensibilibus similitudinibus & symbolis aptis, vt cõstat in oibus sacramẽtis. [Sed & ipsos qq sanctissimos ãgelos diuina mysticę p ænigmata pducere cernim9] vt patet p imaginarias visiões pphetarũ, in qb9 p corporeas imagines insinuauerũt pphetis diuina & abdita, quẽadmodũ Isaias vidit dñm sedẽtẽ sup soliũ eleuatũ. Ieremias ollã succẽsam & virgã vigilãtẽ. Amos dñm stãtẽ sup murũ litũ, & thrullã cemẽtarij in manu ipsius. [Ipsumq Iesum in parabolis diuina] Iesus em in euãgelio multa spiritalia p signa parabolica docuit [per typicæ mẽsæ apparatũ]. i. p escã, & potũ nouissimæ suæ cœnæ [tradere deifica mysteria]. i. Eucharistię sacramẽta, quæ cõsecrauit in azymo pane ac vino, qbus tũc vescebat. Fuit em pfecto cõueniens vt nõ mõ illibata plurimis seruarent scta sctõrũ]. i. vt diuina & sacratissima dei mysteria nõ solũ pseruarẽt ab indigna cõtrectatiõe & carnali intellectu carnaliũ hoim, ppter quã causam tradũt symbolis occultata [verũ vt & ipsa qq hoim vita, quæ indiuidua simul ac diuisibilis ẽ]. i. etiã ideo diuinitus ordinatũ & factũ ẽ hoc, qtenus vita hoim. i. aĩa rõnalis quæ qtũ ad vires suas inferiores vel reflexas, diuisibilis ẽ, i. organis vtens & circa materialia ac diuisibilia multũ intenta [p captu & mõ suo]. i. iuxta suã capacitatẽ & dispositionẽ [diuinis cognitionibus illustrata doceret] p exteriora & sensibilia symbola [& impassibilis ipsius pars]. i. portio eius pure intellectualis & immortalis, à corporalibus passiõibus libera [ad simplices atq intimas diuinarũ imaginũ species cõtuẽdas secerneret]. i. à parte sensitiua abstraheret & eleuaret ad cõtẽplandũ veritates & simplices formas diuinaliũ rerũ, significatas p diuinas imagines, p species sacramẽtales & similitudines, ad designandũ talia institutas. [Quæ vero passibilis ẽ]. i. pars aĩæ inferior [vernacule (vt ita dixerim) illiceret vna]. i. parit traheret ministerialit p exteriora sensibilia ad superiora, ideo subdit [Atq ad capiẽda ea quæ sunt augustissima]. i. ad intelligendũ diuina pfundissima [p elaboratis typicorũ signorũ fictiõibus intẽderet]. i. cõfortaret p aptas formatiões & repsẽtatiões sẽsibiliũ similitudinũ ac formarũ figurãtiũ spiritalia & diuĩa natura. Cui qdẽ nimirũ cognata sunt hmõi. [Tantã vim habẽt huiusmodi ppinqua]. i. sensibilia signa nobis cõnaturaliora, nroq sensui viciniora [ex nris sumpta velamina]. i. sacramentalia tegumẽta ex sensibilibus nobis notis accepta, [Qd indicãt]. i. designãt & verũ eẽ demonstrãt [qcũq cũ apertã & extra velamina audierint theologiã]. i. theologiã purã intellectiuã, nõ symbolicã, vtpote velaminibus & symbolis nõ vtẽtẽ [in seipsis imaginẽ aliquã fingũt]. i. sensibilẽ aliq similitudinẽ formãt [quæ illos ad dictæ theologiæ intelligentiã manuducat]. i. quæ adiuuet eos ad spiritalia plenius capienda, quẽadmodũ exẽpla hmõi multũ cõferunt ad perspiciendũ interiora. [Sed & ipsa mũdi visibilis fabrica inuisibilibus dei, quẽadmodũ & Paulus & verax rõ docet, obducit]. i. mũdus iste sensibilis obducit. i. opponit hoi inuisibilibus dei. i. p intelligẽdis diuis pprietatib9 dei. i. hoc ad cognoscẽdũ p hæc opa, dei sapiẽtiã, bonitatẽ, munificẽtiã, oipotentiãq illius, put ad Roma. docet Apls: Inuisibilia, ingens, dei. &c. vt allegatũ ẽ sæpe & ratio docet & experiẽtia, q p effectũ cognoscit causa. Quo circa & theologi alia qdẽ ciuilit atq legitime, alia vero purgate & incontaminate pspiciũt]. i. quædã cõsiderãt scdm leges hũanas, naturaleq ius, dicẽdo, qd tibi vis fieri fac alteri, & ecõtra, quædã vero ad expurgationẽ à culpis, vt sacramẽta & sacramentalia [& alia hũaniter ac medie], i. pure moralia. [Alia vltra hũanã cõsuetudinẽ atq pficiẽdo discutiunt]. i. iuxta tenorẽ supnaturaliũ diuinarũq legũ & rõnũ superiorũ [atq interdũ qdẽ à visibilibus legibus, interdũ vero ab inuisibilibus legibus, interdũ vero ab inuisibilibus, put subiectis sacris literis & animis & mẽtibus cõgruit, docẽt]. i. theologi docẽt interdũ, sumẽdo doctrinas qs pponũt fidelibus, à legibus visibilibus. i. hũanis ac naturalibus, interdũ vero ab inuisibilibus legibus. i. diuinis & supnaturalibus. Docẽt inq p posse quis vix plene, id qd cõgruit literis sacris. i. diuinis scripturis, & animis. i. spiritibus & medijs viribus & mẽtibus. i. viribus summis. [Neq em historia simplici & vacua, sed vitali pfectione subnixus ẽ illorũ oĩs & p oĩa sermo]. i. doctrina & pdicatio sctõrũ theologorũ nõ tm innitit & fulcit historia simplici, sed & vitali pfectiõe. i. spiritali intelligẽtia inflãmatiuo eulogio. i. allegorica & tropologica ac anagogica eruditiõe replet ac flagrat. [Oportet igit & nos, omissa de his opiniõe vulgari, intra sacra signa tota intẽtione penetrare]. i. necesse ẽ vt tota diligẽtia ingramus, scrutemur & pspiciamus intra nos sacra hæc signa, & significatiões, pprietates ac vires eorũ, abiecta æstimatiõe vulgariũ, q ea vilipẽdũt [neq ea debito ho

bito honore priuare] sed congrue venerari[cum sint diuinarum figurarum,germina expressi-
A ones atq; formæ] id ẽ,effectus & similitudines characterum diuinorum,formati & instituti ad illa repræsentanda[ac secretissimorum excellentiumq; spectaculorum euidentes imagines] .i. expressæ similitudines mysteriorum diuinorum valde abditorum,atq; sublimium obiectorũ, spiritaliumq; effectuum & illuminationum ac charismatum spiritussancti in anima. Non enim sola supersubstantialia & intelligibilia lumina ac diuina] id ẽ,non solum increatæ personę & diuina ipsos directe concernẽtia[typicis variantur signis] id ẽ,varijs modis designãtur per signa figuratiua,& materialium rerum nominibus[sicut cum supersubstantialis deus dicitur ignis] ad Hebræos: Deus noster ignis consumens est[& intelligibilia] id ẽ,sapientia lia[eloqa dei ignita memorantur] in Psalmo: Ignitum eloquium tuum vehementer. Salomõ quoq;: Oĩs,ait,sermo dei ignit⁹ ẽ. [Verum & intelligibilium] id est,immaterialium[intellectualiumq; angelorũ sacræ illæ distinctiones] id est,sancti distinctiq; ordines[varijs formis & multiplicib⁹ igneisq; figuris describuntur] vt patet ex dictis super angelicam hierarchiã[atq; aliter ipsam ignis imaginem cum de deo qui omnem intelligentiam superat,dicitur,oportet acciperealiter,cum de intellectualibus eius prouidentijs siue sermonibus,aliter cũ in angelis enũciatur] .i. ignẽ eiusq; formam aut proprietatem oportet diuersimode sumere,dum attribuitur intelligibilibus prouidentijs eius,id est,donis ex sua prouidentia præstitis nobis,vt sunt bonitas,sapientia,vita,lumen,charitas,virtus,sermo diuinus,& dũ attribuitur angelis,quod consequenter declarat.[At tamen priorem quidem illam imaginem secundũ causam] id est,deus dicitur ignisper causam. Hebr. xii. Deuter. 4. Psal. 118. Prouer. 30.
B Verumtamen etiam per similitudinem aliquam actionum,quia mentem accendit,leuat,subtiliat & illustrat. Alioquin deus posset dici lapis & terra[sequentem vero secundum substantiã] id est,aliqua bona ex prouidentia dei collata,possunt ex sua natura vocari[tertiam secundum participationem] id est,angeli ignis vocantur,quia participant ipsius ignis proprietates,& propter suæ naturæ subtilitatẽ,actiuitatẽ,formalitatẽ atq; charitatis eorum ardorẽ. Psalmista: Qui facit angelos suos spiritus,& ministros suos ignem vrentem[atq; alia aliter] id est,alia quæuis alijs rõnibus appellatiões tales ignis,alia ęve rerũ sortiũtur[sicuti digna cuiusq; speculatio] .i. vera & diligens cõsideratio[& erudita dispositio sancit] .i. sagax ordinatio statuit[accipere cõuenit] signa ista,sicut iã tactũ est[& nõ temere sacra signa miscere] .i. nõ irrationabilit̃ symbola vnius alteri attribuere. [Sed ipsa congrue causis siue substantijs,siue virtutibus, siue ordinibus ac dignitatibus discernere] id est,discrete adhibere. [Quorũ etiã sunt enunciatiua] id est, significatiua signa. [Et ne modum excedamus epistolæ] nimiũ ptrahendo sermonẽ[ad ipsam iã ppositam nobis quæstionẽ veniamus] soluendo quod interrogasti à me. [Dicimus itaq;,escã omnẽ vim habere perficiendi quos nutrit] Esca etenĩ corporalis conueniens,eos quos alit,confortat, auget,conseruat,ideo subdit,multos tangendo effectus alimenti corporei[dum imperfectum illorũ atq; indigentiã replet,& infirmitatẽ curat,vitãq; custodit, ac reuirescere facit ac renouat, Psal. 103.
C & vitalẽ illis iucũditatẽ copiamq; largitur,prorsusq; mœstitiæ & imperfectiõis oĩs] requisitæ ad consistentiã bonã in corpore[expultrix,lætitiæ vero ac perfectionis indultrix est] ¶ [Rite igit̃ & sapientissima benignissimaq; sapiẽtia diuinis laudatur eloquijs,ꝙ mysticũ craterẽ] id est, scyphum seu calicem spiritale aliqd designantem[statuat] in mensa ecclesiæ[sacrumq; ipsius propinet poculum] id ẽ,spiritalem potum in scypho mystico fundit[imo prius quoq; solidos proponat cibos] quos prius & principaliter prioritate perfectionis non generationis proponit,verum hæc infra exponuntur[& cum excelsa prædicatione ipsa per se,eos q sui indigẽt, benignissime inuitet & ambiat] Ista ex libro Prouerbiorum sunt sumpta,& possunt ex libro Sapientiæ accipi. Sapientia itaq; increata sublimi prædicatione vocat ad se eos q indigent sui, iuxta illud Prouerbiorum: Nunquid non sapientia clamitat in summis excelsisq; verticibus & loquitur, Prouer. 8.
dicens: O viri ad vos clamito,& vox mea ad filios hominum. In Sapientiæ quoq; libro asseritur. Præoccupat eos qui se concupiscunt &c. Quæ item in euangelio cõtestatur. Venite ad me omnes qui laboratis,& ego reficiam vos,& ambit eos,dñs enim in circuitu populi sui. [Duplicẽ ergo diuina sapientia proponit escam,alterã solidã & durabilẽ] videlicet documenta pfecta, ad Hebræos: Perfectorũ est solidus cibus[alteram liqdam & quæ profunditur] .i. ad plurimos fluit ac deriuat,vt documẽta ad incipientiũ statum spectantia,liqdum enim seufluidum,alieno termino coartatur. Hinc Paulus: Tãquam paruulis in Christo lac vobis dedi. [In cratere quoque prouidentissimæ benignitatis suæ gratiam copiamq; largitur] hoc est, in spiritali scypho seu vasculo,vtpote in mensura seu dispositione ac moderamine prouidentiæ suæ diuina nobis impartitur charismata. [Crater quippe rotundo & patulo ore cũ sit] est enim superius apertus, Sapien. 6. Matth. 11. Psal. 124. Hebr. 5. 1. Cor. 3.

rotundus ac latus[prouidentiæ omnium(quę initio & fine caret,patetq; & explicita, oĩa ambit & continet)signum profecto ẽ].i.per craterẽ ita formatum,designatur prouidẽtia dei,quæ cũcta complectitur,estq; æterna & manifesta,omnium comprehẽsiua & conseruatiua.[Verũ quia & ad omnia prodiẽs].i.quia prouidentia dei ad cuncta procedẽs per suam influentiam,prouisionẽ atq; multiplicẽ operationẽ[in seipsa manet subsistitq; in immobili idẽtitate sua,neq; prorsus à seipsa discedit stabiliter firmiterq; locata ipse quoq; crater]per quem prouidentia figuratur[stare memoratur]in libro Prouerbiorum,præsertim secundum aliam trãslationẽ.[Aedificare autem sibi domum sapientia dicitur]Aedificauit nanq; militantem ecclesiam, vnde ad Hæb.Christus in domo sua,quæ domus sum⁹ nos[& in ipsa solidos cibos & pocula,craterem quoq; proponere dicitur,vt omnibus diuina digne conijcientibus].i.sensum scripturarũ fideliter inquirentibus[perspicuum fit,illum esse perfectam prouidentiam].i.sapiẽtissimum prouisorem[qui omnibus vt sint & bene sint,autor est & causa & procedit ad omnia]sine sui mutatione ac motu[& in omnibus fit]absq; sui recenti dispositione[& omnia continet]sine quo nec ad momentum possent manere.[Atq;†idem rursus in *eodem]vtpote in seipso & in inuariabili permanens statu[per eminentem excellentiam].i.per suam infinitam & incomparabilem maiestatem[nihil in nihilo secundum nihilum est].i.ipse deus qui non est aliquid entium, qa est infinitum super omne ens limitatum est in nihilo.i.in seipso,vel in mundo,qui comparatione superinfiniti creatoris,qui solus pure & simpliciter est,quasi non est,secundum nihil,id est, secundum sui̇psius,qui prætacto modo nihil est,naturam ac eminentiam seu transcendentiã.[Sed excipitur ab omnibus*ipse,in seipso identice ac sempiterne subsistens]Iuxta illud: Tu autem ipse es,qui ait per Malachiam:Ego dominus,& non mutor[& stans & manens semperq; eodẽ modo ac similiter habens,& nequaq̃ extra se fit,neq; à sede propria & immobili mansiõe atq; substantia deficit,verũ & in ipsa prouidẽtiæ suæ integra perfectaq; bonitate cuncta disponit,& procedit ad omnia,& in seipsa manet & stat semp atq; mouetur,& neq; stat neq; mouetur]Ista frequenter præhabita sunt atq; exposita.Etenim nõ stat situaliter neq; mouetur localit᷑,sed stat inuariabiliter inseparabiliterq; essendo,& mouetur semper nunquam cessando à progressu in actũ,neq; à miseratione.Hinc expositorie subditur:[Sed prouidentiæ(vt ita dixerim)officia & actiones,dũ stat immobilis,peragit,atq; dum prouidet,in sua illa stabilitate diuinæ ratione naturæ omnino mirabiliter manet]Ista sunt plana. [Sed enim dixerit quispiam:Quis solidus est,& quis liquidus cibus?]hoc restat declarandum.[Huiusmodi enim].i.hunc duplicẽ cibum[benigna sapiẽtia largiri simul ac prouidere laudatur]in scripturis,sicut iam patuit. [Arbitror itaq; solidũ cibũ,intellectualis pseuerãtisq; pfectionisatq; significationẽ idẽtitatis pręferre]id ẽ, reor ꝙ solidus cibus significet doctrinam internæ ac constantis & vniformis perfectionis[per quam]doctrinam & perfectionem[intellectuales illi sensus]id est,mentes contemplatiuæ[secundum stantem ac potentissimam & singularem indiuiduamq; scientiam diuina participãt] id est,superna charismata sortiuntur,secundum liberalitatem & imitationem scientiæ ac sapientiæ dei,quæ vere inuariabiliter est & stat ac manet potentissima,singularis & vnica ac indiuisa quibus spiritualibus mentibus[beatissimus Paulus solidi veraciter cibi à sapientia accepti, consortium & participium tradit].i.Apostolus communicat spiritalibus tanquam dignis & capacibus participationem & communionem solidi cibi,quem ipse à sapiẽtia æterna accepit, de quibus ad Corinthios scripsit:Sapiẽtiam loquimur inter perfectos,& alibi:Perfectorũ est solidus cibus,eorũ qui pro consuetudine exercitatos habent sensus.[Porro liquidum cibum,mundantiã illam large manantem,atq; ad omnia prodire festinantem,sed adhuc per varia & plurima atq; diuidua ad simplicem & fixam atq; constantem dei sciẽtiam eos quos alit,pro captu ac modo singulorum,bonitate præcipua manuducentem signare certum est].i.cõstat ꝙ liquidus cibus designet mundantiam illam large manantẽ.i.abundantiam salubris sciẽtiæ,quę communitati proportionata est,idcirco fluit & currit ad omnes per diuersa ac plurima hortamẽta,exempla & documenta moralia,& per similitudines grossas,ad compũctionem proficuas. Sicq; eos quos spiritalit᷑ alit,ducit ad sciẽtiã altiorẽ,simplicẽ,stabilẽ & salutarẽ,siue in pñti,siue in futuro,& vtiq; ad scientiam illam,quæ est donum spiritussancti,quæ inest cunctis charitatem habẽtibus,p quã cũ gustu mẽtali cognoscunt in rebus creatis,caducis,vanitati subiectis,statuẽdũ nõ eẽ vltimũ finẽ.Istudq; fit pcipua dei bonitate,iuxta capacitatẽ,modũ & merita singulorũ.[Idcirco diuina & spiritalia eloqa & rori & aquæ & lacti & vino ac melli,merito assimilantur]c̃ in Deute.scriptũ sit:Cõcrescat in pluuiã doctrina mea,fluat vt ros eloqũ meũ,q̃si imber sup herbã.Et p Ezechi.dñs loqtur:Effundã sup vos aquã mũdã.Per Isa.etiã:Repleta ẽ terra sciẽtia dñi q̃si aquę maris.Apls itẽ:Quasi paruulis,inqt,in Chro lac dedi.Sed & in Pro.Sapiẽtia miscuit vinũ.

Prouer.9. Ibidem. Hebre.3. Eadem. †eipsa. *ipsa in se ipsa. Psal.101. Malach.3. 1.Corin.2. Hebre.5. Deute.32. Ezechi.36. Esaie.11. 1.Cor 3. Prouer.9.

[illegible] Factum est in ore meo quasi mel dulce. [Quod & viuificandi atq; foecun- Apoc. 10.
C dandi velut in aqua, & ad incrementum perducendi vt in lacte, & recreandi vt in vino, & pur-
gandi simul atq; conseruandi velut in melle habeant vim] diuina eloquia comparantur his re
bus [illegible] habent vim viuificandi spiritaliter, quemadmodum aqua & ros viuificant ter-
ram [illegible], habent etiam vim spiritaliter augmentandi animam per profe
ctum [illegible] & auget foetus, vimq; recreandi & [illegible] instar vini,
vim [illegible] & conseruandi audientes, & mel modice sumptum [illegible] ran-
ter [illegible] sapientia diuina]. i. sacra scriptura seu sapientia increata [ac-
cedentibus [illegible] indeficientis dapū inundantiā]. i. [illegible] refectio
nem [illegible] superinundans atq; supereffluens [illegible] influ
endo, [illegible]. Vnde Iere. Factum est, ait, sermo dñi in ore meo quasi ignis Iere 20.
[illegible] hinc in Eccle. Transite [illegible] me, Eccl. 24. Psal. 67.
& a generationibus meis implemini. [Istud nempe veraciter epulari est] iuxta illud [illegible] Cantic. 5.
[illegible] in cōspectu dei. In Canticis quoq; Comedite amici & bibite, & inebri
amini [illegible] viuificans simul & paruulos nutriens, & renouans atq; perficiens
celebratur a diuinis] eloquijs. i. sapientia diuina hac ratione [illegible] spiritaliter viuifica-
re innocentes, & [illegible], renouare, perficere. In lib. Sapientiae. Sapientia est in vna, omnia Sapien. 7.
B potest, & in se permanens, oia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert. [Iuxta hāc
nempe sacri [illegible] expositionē, & ipse bonorum autor oim deus, inebriari perhibetur, propter
plenissimam & quae omnem intelligentiam superet, diuinae epulationis (siue vt verius loquar)
bonitatis perfectissimam atq; ineffabilem immēsitatē] vnde in Apoc. Si qs, inqt, aperuerit mihi
intrabo ad illum, & cenabo cū illo. [Sicut em̄ nostro more in deteriorem partem ebrietas ca- Apoc. 3.
pitur [illegible] videlicet corporalis, sic ebrietas spiritualis laudatur, iuxta illud in Hymno: Lae
[illegible] spiritus. Iere. quoq;: Factus sum quasi vir ebrius, et quasi homo ma
didus vino, a facie domini, & a facie verborum sanctorum eius [estq; repletio immodica] id ē, Iere 23.
non modica [per quam & mente & sensu excidimus]. i. vsu rōnis priuamur [ita & in deo me-
liorē in partem accipiendo, ebrietas nihil aliud q̄ plenissima bonorum omniū immensitas, quae in
ipso secundum causam praeextitit, intelligenda est]. i. ab aeterno fuit in deo secundū plenitudi-
nem suam [illegible] & secundum primordialē causalitatē, non tamen solū causaliter est in deo.
[Sed & illa [illegible] committur, excessum sensus. i. sentiendi defectum, q̄ sequitur corpora-
lem ebrietatem] [illegible] dei excellentiam quae omnē refugit intellectū, accipi oportet] id ē,
incomprehensibilitatem ipsius [per quam excipitur ab intelligendi ratione, cum ea sit excellen
tia] [illegible] excellentia dei [vt intelligere] quod dicitur [atq; intelligi ipsumq; esse transcē-
dat]. i. [illegible] excedit omnium cognitionem actiuam & passiuam, ac omnium esse [ac simplici
ter omnia [illegible] sunt bona, inebriatus esse atq; excedere dicitur deus]. i. omni bonitate & p-
fectione simpliciter dicta, superplenissimus est, cunctisq; plenior infinite [quippe q̄ eis omnibus
immensitatis totius eminentia & plenissimus est] imo potius ē ipsa plenitudo & eminētia, finem
non habens [& rursus extra omnia, & vltra oia segregatus] id est, nullo inclusus, & omnia infi-
nite excedens. [Ex his igitur admoniti, sanctorum quoq; in regno dei sacra cōuiuia eadem ra-
tione suscipiamus]. i. spiritaliter esse intelligenda approbamus ea, quę in scripturis dicantur de
epulis & refectionibus beatorum in patria. [Transiens enim, inquit, ipse]. i. Christus rex re
E gum in euangelio: Faciet illos discumbere, & ipse ministrabit [illegible] Lucae [illegible] Amē Lucae 12.
dico vobis, q̄ praecinget se & &c. [Insinuant ista communem [illegible] omnis
bonis concordemq; laetitiam & consentientem societatē]. i. ista [illegible] spirita
liter & anagogice denotant, q̄ beati inter se & cum deo inuiolabiliter [illegible] concordes [illegible] solo
deo vniuersi inauertibiliter perfruuntur, ac inuicem dulciter sibi congaudēt de omni [illegible]
& gloria sua [& ecclesiam primitiuorum q̄ descripti sunt in coelis, [illegible] spirituum bonis o-
mnibus cōsummatos] Ista ex epistola ad Hebraeos sumpta sunt, & designant [illegible] ē, Hebr. 12.
quorum nomina scripta sunt in coelis esse [& omnium virtutum plenos [illegible] beatitudinis
participatione felices] ita q̄ beatitudo vnius redundat in alium, imo [illegible]
[illegible] vniuersos & singulos. ¶ [Porro discubitum illum requiem ex multis laboribus & [illegible]-
bilē vitā cōuersationēq; diuinā in lumine ac regiōe viuētiū, oī sacra iucunditate repleta, vberri Psal. 123.
morum ac beatissimorum bonorum affluentissimā largitatē significare putamus]. i. existimamus q̄ in Ose. 13.
verbis illis Christi per accubitū intelligenda sit beatifica requies electorum, q in coelis plene & si 1. Corin. 15.
ne fine quiescit ab omni labore, afflictione, inquietudine & dolore vitae praesentis, & dicūt: Laque-
us contritus ē, & nos liberati sumus. Itēq;: laetati sumus p diebus qbus nos humiliasti. Et rursus,
Vbi est

Vbi est mors victoria tua?& habet in se omnia genera condecentium voluptatum[per quas laeti tiae totius plenitudo tribuitur hoc profecto laetari est autore Iesu q illos & recumbere facit, & illis ministrat,aeternamq; requiem donat ac bonorum omnium largissime distribuit copiam]i. id est,Christo existente beatis autore,id est,causa tantae laetitiae ac salutis.[Pergens autem ingre rere non fallor]id est,non erro mente pergendo ad ingrendum[si & laudatissimum illum dei somnum & euigilationem explicare pergimus]id est,exponamus qd dignissimus dei somnus euigilatioq; significent,& postquam dixerimus & exposuerimus[dicendo diuinum somnum esse dei illam excellentiam exceptam à creaturis omnibus]id est,praeminentem cunctis creatis [& nulli communicabilem ex his quae prouidentiae ratione gubernantur]id est,nulli creaturę commiscibilem aut essentialiter communicabilē,quae gubernatur censura prouidentiae omnis potentis,qua in seipso speratissime & trāqllissime qescit.[Euigilationē vero attētionē ipsius].i. expergefactionē dei dixerimus esse attentionē ipsius,q̄ intētus est[ad puisionē salubrē eorum q correctione,salute,liberationeve egent,continuo transibis]id est,animū transferens[ad alia theologica signa]id est,ad considerationem aliorum symbolorum,quę in scripturis attribuuntur rebus spiritalibus ac diuinis[Idcirco superfluum esse arbitrati,eadem eisdem de rebus replicādo,alia videri dicere]id est,iudicantes hoc esse superfluū videri i.q videamur dicere alia,dicēdo eadē de rebus eisdē,qa hoc verbosum replicando.i.repetendo eadem verba aut documenta de rebus eisdē,nisi forsan cū additione & pro explanatione clariore[simulq; in his quae sunt honesta nobis]id est,in his quae decent nos[obtemperare decernentes]id est,tuis petitionibus pro posse satisfacere & acqescere diffinientes[hic finem epistolae facimus,cum plura etiam (vt reos)persoluerimus].i.ad plura responderimus[quam literis tuis]id est,scriptis & quaestionibus vestrae epistolae[deberemus]debito condecentiae.[Ipsam vero nostrā significatiuam theologiā integrā mittimus].i.librū quē de symbolica theologia edidimus,tibi charitatiue destinamus[in q̄ vna cū sapientiae domo colūnas qq; septē elucidatas].i.spiritalit expositas[inuenies] de qbus Prouer.nono[& solidū ipsius]scilicet sapientiae[cibū in victimas].i.hostias[panesq; dimisum.Quę fit etiā vini cōmixtio].i.qd designet vbi sapientia loqtur,bibite vinum qd miscui vobis[quae itē crapula ex dei ebrietate proueniēs.Et ipsa etiā quae modo diximus].i.in ista epistola[in ea].i.symbolica theologia[latiūs]id est,diffusius[tractata reperies.Est eīm(vt reor)eqdem totius significatiuae theologiae]quae multiplex est[inuētrix optima]id est,certe (vt sentio) theologica symbolica quam tibi iam mitto,est inuentrix valde bona totius theologiae symbolicae,quae in tota Biblia continetur,quia ex dictis & contentis in libro nostro de symbolica theologia,patet faciliter intellectus illorum quae in speciali prosecuti non sumus,quae tamen hinc inde contenta sunt in scripturis.Deniq; symbolica theologia quae est vna & simplex in generali,multiplex est & diuersa in speciali.Haec demum nostra symbolica theologia[& sanctarū scripturarum sacris traditionibus]id est,doctrinis catholicis[& veritatibus congruens]id est,consona est tam testimonijs scripturarū ac fide quam veritatibus scientiae naturalis,quia ex notitia proprietatum naturalium rerum,multum accipitur ac dependet doctrina & elucidatio symbolicae theologiae,propter quod asserit Augustinus:Notitia naturalium proprietatum pandit abdita scripturarum.

IOHANNI THEOLOGO ET APOSTOLO ET euangelistae in Pathmos insula relegato. Epistola X.

SAluto te sacram animā dilectissime, & est mihi istud ad te prę multis peculiarius. Exulta dilectissime ueraciter ei(qui uere amabilis ac desiderabilis & diligibilis est)nimium dilecte. Quid mirum si Christus uera loquitur,& iniqui discipulos ciuitatibus pellunt, illi ipsi sibi quę merētur profecto tribuentes,dum a sanctis scelesti dirimuntur atq; recedunt. Visibilia ueraciter,inuisibilium manifestae imagines sunt. Neq; enim in seculis futuris autor erit deus iustarum ab se separationum,sed ij qui prorsus se a deo sequestrarunt. Quemadmodū & alios cernimus hic iam dei consortio & familiaritate beatos,quia cum sint ueritatis amatores,ab affectu oī materialiū rerū lōgissimę secedūt,& in oī libertate malorum omium

omnium & amore diuino bonorum uniuersorum pacē diligunt & sanctificatio
nem,atq; ex præsenti uita futuræ primitias sumunt inter homines angelico mo-
re conuersati,cū om̄i trāquillitate animi ac denominatiōe dei & sanctitate & uir
tutibus reliquis. Et te quidē non adeo insanus sum ut arbitrer aliquid pati, imo
& passiones corporis hac tm̄ in parte sentire credo ut eas solum dijudices. Cæte-
rū qui te iniurijs impetunt,& exilio relegare se euangelij solē putāt nō recte eos
iure culpans cupio his omissis quæ in seipsos peragunt ad bonum conuertātur,
& te ad se attrahendo fiant participes luminis. Nos autē nulla procella,nulla ad-
uersitas priuabit Iohannis clarissimo radio. Id quidem cōsecuturos memoria ac
renouatione tuæ uerissimæ theologiæ,post paululū uero(dicā em̄,et si audax di
ctu uideatur)tibi charissima societate iungemur. Ero autē prorsus dignior cui fi
des habeatur,si(quæ tibi præcognita sunt)quæ ex deo didici,hæc loquar: quod
scilicet et ex Pathmi custodia dimittendus es liber,et in Asiaticam terram reuer
surus,illicq; perages boni dei imitationes,easq; posteris trades.

B EXPOSITIO DECIMAE HVIVS EPISTOLAE, QVAE EST AD beatissimum Iohannem apostolum & euangelistam Articulus X.

SAluto te sacram animam dilectissime]Hanc sanctus & feruentissimus Dio
nysius epistolam misit beatissimo Iohanni apostolo,relegato in exilium in
insula Pathmo,in qua gloriosus Iohannes fecit quasi innumerabilia & præ
clara miracula,conuertitq; multa milia hominum,vt in originali eius nar-
ratur legenda,quam sanctus Procorus edidit,vnus de septem primis dya-
conis,fidelissimis sancti Iohannis discipulus & minister ac indiuiduus co-
mes. Itaq; Dionysius sancti Iohannis excellentiam admirandam in gratui-
tis intuens,& ipsius amore vehementer succensus. Salutote,inqt,sacramq; animam, ponendo
partem pro toto,& quia Iohannes tam spiritalis diuinus & deuotissimis fuit,quasi totus in spiri
tum esset conuersus. [Et est mihi istud à te præ multis peculiarius] id est,valde peculiare & pro
prium mihi est te excellenter diligere,imó & præ cæteris apostolis quantum ad aliqua, quam-
uis absolute inter apostolos sit mihi Paulus,à quo conuersus sum,summe dilectus. [*Aue dile *Exulta di
cte veraciter ei,qui vere amabilis ac desiderabilis & diligibilis est]scilicet Christo,qui secundū lectissim.
vtranq; suam naturam præamandus est,& secundum diuinam in infinitum amabilis. O[nimi
um dilecte]Porro à Christo fuit Iohannes inter discipulos prædilectus,saltem amore natura-
li familiari & sociali. [Quid mirum si Christus vera*prosequitur]id est,veritatem in cunctis de †loquitur.
C nunciat,cum ipse sit veritas?[& iniqui discipulos ciuitatibus pellunt]id est,de vna in aliam fu-
gant,vnde ipse prædixit:Si me persecuti sunt,& vos persequentur. Et iterum: Cum persecuti Iohan 15 Math. 10
vos fuerint in vnam ciuitatem,fugite in aliam. [Ipsi sibi quæ merentur,profecto restituunt] id
est,malum pœnale sibi infligunt,quod merentur incidere sanctos persequendo,quod faciēdo,
indignos se faciunt præsentia,cohabitatione,informatione sanctorum,& tam damnosissimum
malum sibiipsis inferunt,illos à se repellendo,hinc in Actibus Paulus talibus ait: Quia repuli-
stis verbum dei,& indignos vos iudicastis vitæ æternæ,conuertimur ad gentes [dum à sanctis Act. 13.
scelesti dirimuntur atq; recedunt]id est,dum ipsi iniqui sanctorum persecutores scelerati, diui-
duntur & separantur à sanctis. Quæ enim pars infideli cum fideli?& vt loquitur Ieremias,quid 2. Cor.
paleæ tritico? hinc denuo Chrs in euāgelio dixit:Quicūq; nō receperint vos,etiā puluerē pedū Iere.
vestrorum excutite sup illos[visibilia veracit inuisibiliū manifestę imagines sunt].i. euidētia signa, Math. 10
sic & corporalis illis separatio,imago est interioris diuisiōis. Pręterea,qm̄ visibilia sunt effectus
& opa inuisibiliū eentiarum,repsentāt illa,queadmodū effectus,ppriā causam,ppter qd ad Hebrę. Hæbr. 11. Dan. 12.
dr:Fide intelligim' aptata eē secula,vt ex inuisibilib' visibilia fierēt. [Neq; em̄ in seculis futuris]
puta post diē iudicij,de qbus seculis legit in Dani. Fulgebūt qsi stellę in ppetuas ęternitates[au-
tor erit de' iustarum à se sepationū].i. cōdēnationū reproborum. [Sed hi q prius se à deo segregaue
rūt].i. q in statu pegrinatiōis ac vię se à deo finalit diuiserūt p mortale pctm̄,qd in hoībus fit in
morte,in angelis factum est in casu. Ideo asserit Damascenus:Quod in angelis est casus, hoc in Eccl. 11.
hominibus mors. Salomon quoq; in Ecclesiaste: Vbicunq; ceciderit lignum,siue ad austrū,siue
ad aqlonem,ibi erit. Verū his obijci potest,qa cum duplex sit malum, vtpote malum culpæ &
malum

Amos.3. malum pœnæ, deus eſt cauſa efficiens mali pœnalis, de quo in Amos legitur: Si erit malum in
Isaiæ.28 ciuitate q̄d dn̄s nonfecit? Et reſpondendū q̄ deus dicitur non eſſe cauſa damnationis ac puniti D
Sapien.1. onis prauorum, quia non eſt illius cauſa radicalis ac directa, ſed quaſi per accidens & indirecte,
Isaiæ.1. Matth.25. videlicet propter & per iniquitatem illorum, idcirco Iſaia teſtante, hoc opus eſt alienū & pere-
grinari ab eo. & in libro Sapientiæ conſcriptum eſt: deus mortem non fecit, nec lætatur in per-
ditione morientium, qui & per Iſaiam fatetur: Heu ego conſolabor ſuper hoſtibus meis. Nihi-
lominus ipſe realiter & efficienter ſeparabit hædos ab agnis, prout in Matth. habetur. Porro
iniqui ſunt meritoria cauſa ſuæ damnationis ac ſeparationis à deo[quemadmodū & alios cer
nimus hic iam dei conſortio & familiaritate beatos]id eſt, in vita præſenti, qui per donum ſapi
entiæ in ſuo gradu tertio conſummate, & per ardentiſſimam charitatē ſunt quaſi ſecretarij & cō
ſiliarij dei, ac myſticæ theologiæ participes, & ita ſunt ſancti atque beati beatitudine inchoata,
nondum completa, quorum ſpiritibus teſtimonium reddit ſpiritusſanctus, q̄ ſunt filij dei, qui-
bus incerta & occulta ſapientiæ ſuæ deus reuelat, quales potiſſime erant in primitiua eccleſia
glorioſi apoſtoli & apoſtolici viri. [Quia cū ſint veritatis amatores, ab effectu omniū materia-
2.Timo.3. lium rerum longiſſime recedunt]id eſt, ab omni carnali & inordinata affectiōe, de qua fat Apo
ſtolus: erunt homines ſeipſos amantes[& in omni libertate malorum omnium]id eſt, in vera
& ſpiritali libertate, ab omni ſeruitute peccati ac iugo diaboli[& amore diuino bonorum vni-
uerſorum]præcipue bonorum gratiæ ac ſalutis, imó & in amore hominum iniquorum in deo
& propter deum[pacem]temporis & pectoris atq; æternitatis[diligunt & ſanctificationem]
iuxta illud ad Hebræos: Pacem ſequimini cum omibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo deum E
Hebre.12. videbit. [Atq; ex præſenti vita futuræ primitias ſumunt]id eſt, in ſeculo iſto futuræ felicitatis
ſuauitatem prælibant, prægustant, experiuntur, vt ex perceptione præſentium munerum firma
& certa ſit expectatio futurorum. Ex vita item præſenti, id eſt, ex præcipuis meritis vitę ſuæ ſan
ctæ in via, ſortiuntur primitias gloriæ ſempiternæ in patria[inter homines angelico more cō-
Philip.2. uerſantes]Iuxta illud ad Philippenſes: Inter quos lucetis &c. [cum omni tranquillitate animi
& denominatione dei]id eſt, cum inuocatione, laudatione & confeſſione creatoris altiſſimi[&
ſanctitate & virtutibus reliquis]quæ connexæ dicuntur. [Et te quidem, non adeo inſanus ſum
vt arbitrer aliquid pati]id eſt, non ſum ita inſipiēs, vt rear vos ſanctos apoſtolos & apoſtolicæ
ſanctitatis viros, pati immoderantias paſſionū animæ, à quibus eſtis reformati [immo & paſſi-
ones corporis hac tantum in parte ſentire credo, vt eas ſolum diiudicetis]id eſt, non credo vos
ſanctos viros pati in corpore eo modo vt alij, ſed ſolum vt diiudicetis, id ē, diſcernatis idonee.
non quod ſancti apoſtoli ac martyres in ſuis martyrijs nullum ſenſerūt corporalem dolorem,
ſed quod exteriores pœnæ ſenſibilesq; dolores tanto plus remittebantur & mitigabantur in e-
is, quanto excellentior contemplatio & copioſior redundantia conſolationis internæ, à parte
ſuperiori in vires inferiores tunc erant in illis, quia ſecūdum hoc, vires inferiores à ſuis actibus
magis aut minus retrahebantur. Imó in aliquibus tanta interdum fuit redundantia & conſola F
tio illa, quod actualiter non ſenſerunt pœnas ſenſibiles, vnde ſancto Tiburtio ambulāti ſuper
prunas, apparuit q̄ ſuper roſas incederet. [Cæterum qui te exilio impetunt]id eſt, in exiliū mit
tunt[& exilio relegare ſe euangelij ſolē putant non recte]id eſt, erronee æſtimant ſe poſſe ob-
ſcurare, extinguere, impedire prædicationem & irradiationem euangelicæ veritatis ac lucis ſo
le ſplendidioris[eos iure culpans]id eſt, iuſte increpans[cupio his omiſſis quæ in ſeipſos pera-
gunt]id eſt opto vt relictis actibus vitioſis, quæ contra propriam operantur ſalutem[ad bonū
conuertantur, & te ad ſe attrahendo]id eſt, vos ſibi alliciendo ac inuitando ad informationem
ipſorum. [Fiant participes luminis]id eſt, euangelicæ ſapientiæ ac optimæ conuerſationis. Se-
quitur verbum bonæ ſpei, non præſumptionis. Nos autem nihil aduerſum priuabit Iohannis
clariſſimo radio]id eſt, nulla aduerſitas tollet à nobis ſplendidiſſimam ſancti Iohannis doctri-
nam. [Quandoquidem memoriam ac renouationem tuæ veriſſimæ theologiæ]id eſt, ſapienti
alis tuæ doctrinæ repetendo, id eſt, aſſidue recitando ac iterando, quam prędicando iam effudi
ſti & docuiſti, voluimus, præſertim cum & eam deſcripſeris, Apocalypſim vero in Patmos de-
ſcripſit. Sed an ante huius epiſtolæ deſtinationem quis nouit? [poſt paululum vero]id eſt, poſt
modicum tempus fiet, ſupple quod dicam, & ita aliqua interponit[dicā enim etſi audax dictu
videatur]id eſt, ſecretum aliquid tibi ſcribam & pandam, quamuis videatur immoderatæ au-
daciæ, quod ſic loq̄ audeo[tibi chariſſima ſocietate iungemur]id ē, cōmunionē ſocialē & amoro
ſā adhuc ſimul habebimus, cū ſc; à Patmos redieris. [Ero aūt priꝰ dignior cui fides habeat]
.i. ſide dignior reputabor. [Si q̄ tibi ꝑcognita ſunt quę ex deo didici]. i. ex diuīa reuelatiōe per
ſpiritū ꝓphetię cognoui, quę & tibi añ ſunt reuelata[hęc loq̄r q̄ ſcilicet ex Patmi cuſtodia]. i. ab

exilio

exilio insulæ sic vocatæ, in qua vndiq; ambulãs prędicasti, de quã adhuc egredi tibi nõ licet [di
A mittendus es liber, & in Asiaticam terram reuersurus] quod factum est, Domitiano imperatore ob suam crudelitatem à senatu occiso, quo facto, senatores reuocauerunt facta à Domitiano qui sanctum relegauit Iohannem. [Illicq; perages boni dei imitatiões] id est, Christi imitatoris, docendo, agendo & sustinendo [easq; posteris trades] id est, ad futurorum informationem ac salutem describes. Ex quibus ostenditur, quod sanctus Dionysius spiritu quoq; prophetiæ resplenduit.

AD APOLLOPHANEM PHILOSOPHVM Epistola XI.

NVNC nunc mihi sermo ad te dirigitur præcordialis amor multos solicitudinũ mearum angores de te replicans, tecq; miti mente super uecordia tibi ex friuolitatis diutina pertinacia arguens, & phanatica illusionum phantasmata insultans supernaturalem modificationẽ benignitatis dei magnificentissime & diligentissime adorando, tibi bene respicienti pars animæ meæ coniu-
B bilo, tuisq; te despectionibus cõpellabo, ut illa tibi iterato commendem quorum pridem contempseras notionem. Frequentissime quidem & diligenter satis dilucidaui tibi Mose prodente a domino hominem de limo factum, & transgressiones eius cathaclysmo piatas. Sequenter quoq; eum in amicitia sumptum, multaq; in Ægypto & egressionis suæ itinere pro eo, & in eo fecisse magnalia, atq; theologos multoties fecisse, quorum præcognoscentia deus humanatus fieri est dignatus ex uirgine. Vnde mihi responsalia frequenter remisisti, non solum te hæc esse uera funditus ignorare, uerum etiam quis idem Moyses fuerit pernescire, euangelium Iesu Christi dei totius maiestatis (quod meum uocabas) renuere. Paulum uero hominẽ mũdi circuitorem & seminiuerbium de materialibus ad immaterialia non uelle suscipere, imo me refellendo, quoniam paterna religionis iura degener omittens in sacrilegia nepharia me transfuderim. Hortabaris autem ea quibus innitebar de-
C discere, aut his deiectis paterer mea mihi sufficere, & nõ numina diuina seu leges patrias derogare. Vt autem lux superna paternæ gloriæ splendorem in tuæ mẽtis tenebras radiare suo proposito destinauit, penetralibus cordis mei infudit, ut tibi memoriale pijssimum recordarer, qualiter in Helyopoli pene coæuo mihi, ego quinq; & uiginti fere annorum tempus euoluens pariter morabamur, cum feria quadam sexta, ferme hora etiam quasi sexta. luna se ei inijciente sol est, horribiliter obscuratus: quia non deus sed creatura dei lucis suæ occubitu lucere nequit, questusq; sum apud te, quid hinc tibi prudẽtissime uideretur. Ex quo prudentia tua respondit quod adeo tenaciter cordi mentis meæ inhæsit, ut nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine ualeat aboleri. ¶ Obsuso nanq; orbe uniformiter tenebrarum caligine tabescente, ut purgatum redijt solis dyametrum regulam Philippi Aridei assumpsimus. Cumq; reperimus quod & erat notissimum, eatenus fatigatione eclyptica solem pati molestias non debere, & lunã ab oriente solarẽ fulgorẽ uelis æthiopicis obducentem solere in occidua hora captare profugia. Tũc autem lucigenos thesauros caligines quas genuerunt usque in Iliacos terminos ut putauimus proferentes, recondere occidentes præsertim cũ

Gene. 1.
Gen. 6 7.
Exo. 7. 8. 9. 10 11. 12
Ex. 13. 14
Iohan. 1.
Lucæ. 2.

lunæ deesset & nec conuentus tempus propinquaret. Aio ad te peritiæ uastæ sacrarium. Adhuc nescius tãtæ rei mysterium. Quid inquam speculum doctrinæ Apollophane his secretis adscribis. Atq; tu mihi inquiens ore diuino & non humani sensus sermone. Ista o bone Dionysi diuinorum retributiones sunt rerum. Deniq; notatum feriæ diem & annum, annunciationis quam Paulus nostris auribus suspensis intonuit signis acclamantibus concordari expertus, dedi ueritati manus, & falsitatis sum nexibus absolutus. ¶ Quam ineffabiliter effero tibiq; infero, quę est & uita & uia, ac uerum lumen est quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Cui tu tandem ut uere prudens cessisti. Cessisti nempe uitæ, cum abdicasti mortem. Cuiq; bene facies inhęrendo, cũ hinc nobis arctius iunctus fueris. Os enim illud est cuius me fulgore obtenebrans eras solitus hinc inde fucis multicolorijs & multiplicibus, etiam intra penetralia insul liginare, & acuminatis spiculis terebrare, quoniam (ut fatebare) illius notitia sapida notio ut inhiabas mentali palato se resultabat, & dedignans in uentre tuæ notitiæ sedem sumere abnuebat, sic sic modo cognoscentia & prouida corda gerẽs suspice ne pro his qui non sunt quod est uerum remittes, & pertinacior ad falsa tentantibus esto, quam ad uerum quod est suggerentibus nostris uotis extiteras. Ita nanq; in Iesu (qui esse & uita mea est) lætus iam moriar cum ipse in eo uiues.

Iohan. 1.

D

E

EXPOSITIO EPISTOLAE HVIVS VNDECIMAE ET VLTImæ, quæ est ad Apollophanum: De mirabili eclipsi tempore passionis Christi. Articulus XI.

Pollophanus iste est, qui in epistola ad Polycarpũ Apollophanes vocatur, & fuit beati Dionysii in studio astronomiæ consocius ante conuersionem eorum ad Christum, conuerso autem Dionysio, ille distulit, imo & restitit sapientiæ Christianæ, tandem cõuersus est per sanctum Polycarpum, quo cognito, sanctus Dionysius scripsit ei gratulabundus & feruens epistolam istam. [Nunc nunc mihi] id est, ad meam consolationẽ [ad te meus sermo dirigitur præcordialis amor]. i. tu ó præcordialiter chare, quem tam præcordialiter amo, vt non amatum aut amicum te nominem, sed amorem. [Multos tibi solicitudinum mearum angores de te replicans] id est, tibi in epistola ista reiterans atq; notificans varias curas & earum anxietates de te, id est, de tua conuersione [teq; miti mente super vecordia quæ tibi ex friuolitatis diutina pertinacia arguẽs] id est, increpãs te de diuturna immansione proprij sensus ex friuolis causis, quæ te abstrahebant à fide [& phanatica illusionum phantasmata insultans] id est, charitatiue tibi improperans vana simulacra, quorũ apparitione in phanis seu templis deorum illudebaris, quod faciendo, tango tibi [supernaturalem modificationẽ]. i. supplissimam moderationem benignitatis dei adorandi [magnificentissime & diligentissime] circa te, id est, quæ magnificentissime & cum summa prouidentia tibi prouidit de tua conuersiõe per mirabilia illa, quæ in Christi passione fiebant te conspiciente [adorando. Tibi bene resipiscenti pars animæ meæ coniubilo] id est, cum ineffabili gaudio congratulor tibi salubriter resipiscenti, id est, reuertenti ac pœnitenti à pristinis tuis erroribus & peccatis. O pars animæ meæ id est, mihi ita dilecte, ac si esses pars meæ essentiæ, secundum quod amicus dicitur alter ego, & dimidium diligentis [tuisq; te despectionibus* complebo] id est, addam & vtar in bonum aspernationibus, quibus credentes in Christum spreuisti [vt illa tibi iterata commendem] id est, illa cum repetitione eorundem commemorem pro tua conuersione vel potius confortatione in fide [quorum pridem contempseras notionem [id ẽ, quæ paulo ante noscere despexisti [frequentissime quidem ac diligenter satis dilucidaui] id est, clare exposui tibi [Mose prodente]. i. in Genesi describente [à domino hominem de limo factum] quod non credebat Aristo. mundũ & generationẽ ęstimãs ab æterno fuisse, qui tñ fatetur alicubi, necessario concedendũ, prius fuisse hominẽ q̃ hominis semen, quo concesso, sequitur fuisse aliquem hominem non generatum ex semine, sed productum à creatore [& transgressiones eius] id est, peccata generis humani [cataclysmo piatas] id est, diluuio expiatas seu vltas, imó & indultas his qui in diluuio vere pœnituerunt. [Sequenter quoque eum in amicitiam sumptum] id est, consequenter post diluuiũ

F

*compellabo

A luuium in amicitiam dei receptum, quantum ad eos qui post diluuium iusti fuerūt, inter quos
Abraam specialiter amicus dei vocatus est[multaque in Aegypto & egressionis suæ itinere pro
eo & in eo fecisse magnalia]id est deum fecisse diuersa & magna miracula pro liberatione he-
bræorum ab Aegyptijs, & in populo illo in exitu eius de terra Aegypti[atq; theologos multo-
ties effecisse]id est, prophetas & doctores frequenter constituisse ex plebe illa[quorum præco-
gnoscentia]id est, iuxta quorum præcognitionem & vaticinationem[deus humanatus] vni-
genitus patris[fieri]id est, homo effici[ex virgine est dignatus. Vnde mihi responsalia] id est,
responsa[frequenter remisisti, non solum hæc esse vera te funditus ignorare]id est, te non solū
nescire quod ista sint vera. [Verū etiam quis idem Moses fuerit pernescire]id est, omnino nesci
re quis fuerit Moyses ille. [Euangelium quoq; Iesu Christi, dei totius maiestatis, quod meum
vocabas, rennuere]id est, negare nec acceptare euangelium Christi, qui est deus perfectus. Imó
euangelium illud aspernatorie dixisti esse euangelium Dionysii, tanquam credentis præconi-
zantisq; valde illud. [Paulum vero hominem mundi circuitorē]id est, gyrouagum [& semi-
uerbium]id est, verbosum & seminatorem verborum inanium esse dixisti, sicut in Actibus le-
guntur dixisse quidam Athenienses philosophi: Quid vult semiuerbius hic dicere? [de materi Actuum.
alibus ad immaterialia non velle suscipere]id est, dixisti te nō velle suscipere nec sentire nec cre
dere de corporalibus quasi de incorporalibus, vt q̄ homo sit verus deus. [Imó me referiendo]
id est, quæ improperatorijs verbis repercutiendo ac refellendo[quoniam paterna religiōis ve-
B ra degener dimittens]id est, q̄ relinquens legem & iussa patrum meorum, quam personaliter
diu seruaui, vt quasi illegitimus & bastardus consisterem[& in sacrilegia nepharia me transfu
derim]id est, ad superstitiosa & falsa abusiuaq; diuinorum transtulerim me. [Hortabaris autē
ea quibus innitebar dedissere]id est deserere illa quibus iam cœpi inniti, & reprobationes illo-
rum accipere[aut his deiectis]id est, illis contemptis[paterer mihi mea sufficere]id est, conten
tus essem lege quam assumpsi, nec alias reprobarem[& non numina diuina]id est, deos [nec le
ges patrias]id est, paternas vel propriæ terræ[derogare]id est, bralphemare. [Vt autem] id est,
postquam[lux superna]id est, pater æternus[paternæ gloriæ splendorē]id est. vnicum & na-
turalē consubstantialēq; filium suum, qui est splendor paternæ gloriæ[in tuæ mentis tenebras]
id est, in mentē tuam vsq; tunc tenebrosam radiare, id est, sapientię lumen ac fidē infundere[de
stinauit]id est, decreuit[& penetralibus cordis mei infudit, vt tibi memoriale pijssimum recor
darer]id est, recordando describerē mirabilissimam scilicet eclipsim, ad fidei firmamentum pi-
issime exhibitā[qualiter in Heliopoli]ciuitate Aegypti[pene coęue mihi ego quinq; & vigin-
ti annorum fere tēpus euoluens, pariter morabamur]quasi æqualis ætatis, ita quod tunc toti-
dē eramus annorum, vel quod tot anni interim fluxerunt[cum feria quadam sexta, fere hora e-
tiam quasi sexta, luna ei se inijciēte, sol est horribiliter obscuratus]supponente se ei luna tēpore
oppositionis[quia non deus, sed creatura dei, lucis suæ occubitu lucere nequit]id est, nō quod
impossibile fuit deo lucere, sed sole ex prætacto impedimento non lucēte, non q̄ soli subtracta
sit lux, sed emicatio lucis super terram ex interposito opaco obstaculo, vel sic, quia non deus, sed
C creatura dei, id est, quia sol qui non est deus, sed creatura, nequiuit lucere in occubitu, id est, de-
fectu & morte lucis suæ, id est, Christi qui est causa lucis solaris. [Tunc questus]id ē, cōquestus
& sciscitatus[sum apud te, quid tibi hinc prudētissime videretur. Ex quo]id ē, ex qua questione
& ad quam[prudētia tua respondit, quod adeo tenaciter cordi mētis meæ] id ē, memoriæ spi-
ritus mei[inhæsit, vt nulla oblitteratioue]id ē, nulla amotione ex aliarum specierum impressio
ne[abradi, nulla mortis imagine]id ē, quacunq; graui ægritudine, quæ est quasi mortis imago
[valeat aboleri]id ē, à memotia mea deleri. [Obfuso nanq; orbe vniformiter tenebrarum cali-
gine tabescēte]id ē, orbe elemētari tenebris cooperto, quæ tenebrę fuerunt nobis causa vehemē
tissimæ admirationis[vt purgatum redijt solis diametrum]id ē, postquam corpus seu globus
solis purgatum, id ē, à caligine emundatum redijt ad pristinam claritatē secundum totam solis
diametrum[regulam Philippi Aridei]id ē, tabulam astronomi sic vocati[assumpsimus]ad sciē
dum ex arte & canone viri illius, qualis esset illa eclipsis. Cūq; repperimus quod & erat notissi-
mum]etiam sine inquisitione[eatenus fatigatione ecliptica solē pati molestias non debere] id
ē, tunc naturale tēpus non eē quod sol eclipsaretur[& lunam ab oriēte solarē fulgorē velis æthi
opicis obducētē solere in occidua hora captare profugia]id ē, cognouimus quoq; q̄ luna quæ
solet tēpore naturalis eclipsis lucē solis quasi nigris caliginibus obscurare, & in occidētē moue-
ri, quæ luna tunc venit ab oriēte ad supponēdum se soli. [Tunc autē lucigenos thesauros] id ē,
solē & lunam in quibus abundat lumē[caligines quas genuerunt]id ē, tenebras quas fecerunt
ex situatione vnius sub alio[vsq; in Iliacos terminos]id ē, fines Troianos[proferētes]id ē, cau-

lantes[recondere occidentes]id est,radios tunc deficientes abscondere incolis terræ [præsertim cum lunæ deesset naturalis facultas]eclipsandi tunc solem[& nec conuentus]id est,coniūctionis & incensionis[tempus appropinquaret]quia tunc oppositio fuit. [Aio ad te peritię vastæ sacrarum]id est,dixi ad te o vas sacrum magnæ & latæ peritiæ. [Nescius tantæ rei mysterij mysterium]id ē rationem abditam ac diuinam tam supernaturalis eclipsis.[Quid inquam speculum doctrinæ Apollophane his secretis asscribis]id est,quid causæ & rationis ipsis attribuis?[Ad quæ tu mihi inquiens ore diuino,& non humani sensus sermone]id est, ad verba mea mihi loquens respondisti ore diuino,& non sermone sensus hūani,id ē,occulto oraculo. [Ista o bone Dionysi, diuinarum retributiones sunt rerum] id est,quidam iusti effectus contingentes ob iniuriā & irreuerentiam illatam deo seu diuinis substantijs. [Deniq; notatum feriæ diē] videlicet sextam feriam parasceues,qua contingit istud[& annum annunciationis]id est,prædicationis[quam Paulus nostris auribus intonuit,signis acclamantibus concordare expertus] id est,plene certificatus euidentia facti,ꝙ dies ille & annus concordabant mirabilibus, quæ prędicauit atque peregit Paulus, inter cætera dicens,quod ignorantes colitis, hoc ego annunco vobis. [Dedi veritati manus]id est,intellectum meum & voluntatem subieci & acquiescere feci doctrinæ prędicatiōis beatissimi Pauli[& falsitatis sum nexibus absolutus]id est, liberatus à vinculis infidelitatis & culpæ.[Quam] veritatem[ineffabiliter affecto]id est,amo ac omnibus innotescere cupio[tibiq; infero]id est,tuis præcordijs imprimo[quę est & via & vita]iuxta ꝙd dixit,ego sum via & veritas & vita[& verum lumen est]id est,essentialiter lux immensa super simplicissima & æterna[quod ille illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum] saltem lumine naturali.]Cui tu tandem vt vere prudēs cessisti]id est,obedisti.[Cessisti nempe vitæ]quæ est Christus[cum abdicasti]ab anima tua [mortem]infidelitatis& culpæ [cuiq; bene facies inhærendo]id est, in ea vsque in finem perseuerando salubriter ages [cum hinc nobis arctius iunctus fueris]id est,de cætero charior & præcordialior nobis consistes. [Os enim illud est,cuius me fulgore obtenebrans]id est,os tuum est cuius apparentibus argumentis me aliquando quasi obcæcans[solitus eras hinc inde fucis multicolorijs & multiplicibus]id ē, coloratis multipliciter,& ornatis instantijs[quæ intra penetralia insuliginare& acuminatis spiculis terebrare]id est,quæ præcordijs nostris instar fulgurum & acutissimorum iaculorum infligere consueuisti[quoniam vt fatebare]id est,dicebas nondum conuersus[illius notitię sapida notio]id est,cognitio veritatis fidei,quæ vere est sapida virtuosa[vt inhiabas mentali palato se resultabat]id est,resiliebat à cordis tui palato,quia non sapuit tibi,& maluisti quod quasi retrusa abiret[& dedignans in ventre tuæ notitiæ sedem sumere abnuebat] Iuxta illud Gregorij:veritas eam quam non inuenit humilem,fugit mentem,quæ & in Prouerbijs exclamat: Si quis est paruulus,veniat ad me,& in Ecclesiastico:Superborū & sublimium colla propria virtute calcauit.[Sic sic modo cognoscentia & prouida corda gerens]id est,tu modo habens illuminatas & prouidas mentis considerationes ac habitus sapientiales[suspice]id est,sursum attende & deum præ oculis habe[ne pro his qui non sunt]id est,falsis dijs & simulacris[quod verum est remittas]id est,cognitam veritatem dimittas[& pertinacior ad falsa tentantibus esto] id est, firmius resiste conantibus te à fidei veritate retrahere, quam ad verum quod est suggerentibus nostris votis fueras]id est,quam eras resistēs exhortationibus & desiderijs nostris charitatiuis suggerentibus tibi quod verum est,id est,Christianæ fidei veritatem,catholicam ac saluberrimam vitam.[Ita nanq; in Iesu esse]te volo per fidem,spem & charitatem,perseuerantiamq; finalem,imó & per quotidianum condignum profectum[& vita mea lætus iam moriar] id est,libenter & iucunde moriar in hac vita[& emigrabo ex ea]id est,circa horam mortis hilarior ero de sua salute gaudendo.Porro in puncto mortis gaudere,non est multorum[cū ipse in eo viuas]qui est vita,salus & gloria nostra,deus:ad quem iugiter aspirare,feruere ac gemere in valle hac lachrymarum nos congruit, atq; ex corde dicere ei: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum,ita desiderat anima mea ad te ó creator & saluator animæ meæ,qui es super omnia deus sublimis & benedictus.Amen.

¶Vndecim epistolarum Sancti Dionysii Areopagitæ
FINIS.

In diui

A IN DIVINI IGNATII MARTYRIS ET EPIscopi Antiocheni, tertij a beato Petro apostolo, discipuli beatissimi Iohannis apostoli ac euangelistæ epistolas quindecim, ad diuersos, Symphoriani Champerij Lugdunensis. Prologus.

Gnatius Iohannis Euangelistæ discipulus apud Antiochiam post Petrum tertia successione episcopatum sortitus est. Quem sermo tradidit de Syriæ partibus ad vrbem Romam transmissum, & pro martyrio Christi ad bestias datū. Quiq; cum per Asiam sub custodia nauigaret, singulas quasq; pergrediens ciuitates ecclesiæ populos euangelicis cohortationibus edocebat in fide persistere, & obseruare se ab hæreticorum contagijs, qui tunc primū copiosius cœperant pullulare, & diligentius ac tenacius apostolorum traditionibus inhærerent. Omnes in itinere Christianos oratione vel literis in fide confirmabat, sic inquiens, vt Iesum Christum inueniam, ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, & totius corporis contritio, & tormenta diaboli in me veniant, dummodo Christo fruar. Cum autē iam audiret leonum rugitum frumentū, Christi sum, inquit, dentibus bestiarum molar, vt panis mūdus inueniar. Mariam quidem matrem domini, vt diuus scribit Bernardus, in pluribus quas ad eā B scripsit epistolis, Christiferam consalutat. Egregius plane titulus dignitatis, & cōmēdatio amoris immēsi. Et, vt inquit Marcus Michael presbyter Cortonēsis, extant epistolæ Ignatij ad Euāgelistam Iohannem præceptorem suū, & ad Mariam beatissimam Virginē, & domini nostri saluatoris humilimam matrem. Ad quem & ipsa responsiuam & breuem epistolam reddere humiliter non dedignabatur. Admonent igitur diui Ignatij ad Christiferam virginem epistolæ, vt de intemerata virgine & gloriosissima dei matre perpauca (cum multa nequeat imbecillitas mea) in mediū proferenda esse videantur, Vna cunctis seculis, quæ mortalis conditionis dignitatem antecelleret & gloriam, Maria inclyta est regina cœlorū, quæ vel in ipso matris vtero à totius peccati labe atq; culpæ oīnis exempta contagio: æternæ prædestinatiōis felicitatē auspicata est. Quæ mundo exorta quasi stella matutina & aurora veri solis prænuncia, venturo saluatori purissimum habitaculū præparauit. A Gabriele archangelo salutata concepit de spiritu sancto ac grauis facta, confestim humanæ pignus redemptionis accepit. Illū gestauit in vtero quem præcursor gloriosus, matris aluo clausus & sensit & admirando exultauit gaudio. Quando & benedicta inter mulieres à cognata Elizabet prædicata est, & benedictus fructus ventris eius. Quippe quæ saluatorem mundi genuit, & post partū virgo permāsit. Sed & quem adorat multitudo angelorū Anno. xiiij, concepit ætatis, quintodecimo peperit: legitimo tempore præsentauit in templo. Tres circiter ac. xxx. cū illo vixit annos. Ad duodecim (vt pleriq; tradunt) post filij passionem superstes tandem ad regni gloriam translata & in cœlū & superbeatorum C sedes siue in corpore siue extra corpus fatetur se nescire Hieronymus, vel si cū Augustino sentire malumus, & anima simul & corpore: vel quod sanctæ mulieri Saxonię diuinitꝰ reuelatū est, prius qdem anima, mox vero etiam corpore, nūc cū eo, quem eūdem patrem habet, & filium cœlestis regni assecuta immortalitatem æuo sempiterno fruitur. Et illū intuetur gloriosum in cœlesti solio, quem passum aspexerat pro salute humani generis in crucis patibulo. Quo nos magni empti pretio, supplices deprecemur illam, quæ hūc salutis autem mūdo edidit, & illum sacris lactauit huberibus, vt eius interueniente ope, viuētes in hoc seculo mūdi huius vitemus insidias. Et corporū laxi vinculis, non quidem per speculū in enigmate, sed glorificati deū facie videamus ad faciem. Quapropter pie legendæ & pronūciandæ sunt epistolæ diui Ignatij ad Mariam virginem & Mariæ ad Ignatiū & ad diuersos cæteræ nō remisse, eneruo emollitoq; animo, sed cū feruore, sic etenim scripsit ad diuersas ecclesias totus ardens, totus gestiens, totus inflammatus, cupiens dissolui & esse cū Christo sacratissimus martyr diuino iā amore inebriatus. Primam eius epistolam scribit ad Iohannem apostolū & euangelistam: Secūdā pariter ad eūdem apostolū. Tertiam ad Mariam virginem matrem domini. Quartam ad Mariam Cassobolitam. Quintam ad Trallianos, Sextam ad Magnesios, Septimā ad Tarsenses, Octauā ad Philippenses, Nonā ad Philadelphienses, Decimā ad Smyrnæos, Vndecimā ad Polycarpum episcopum. Duodecimam ad Antiochenses. Decimātertiā ad Heronem. Decimam quartam ad Ephesios. Decimāquintam ad Romanos.

Scripsit ad diuersas ecclesias diuꝰ Ignatius.

Marcus. Michael. Mariæ responsiua epistola ad Ignatiū.

Mysterij incarnationis domini.

Lucæ. 1.

Hieron. Augustinus

1. Cor. 13

Philip. 1.

¶ Ad beatam uirginem salutatio.

Sit benedicta dies, qua te regina polorum
Anna parit nobis, sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, qua tu virguncula Christi
Concipis é cœlo, sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, vteri qua numen adorat
Elizabeth vates: Sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, hominem qua virgo: deumq;
Ad præsepe paris, Sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, qua tres duce sydere reges
Dona ferunt domino, Sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, stygio qua Christus ab antro
Surrexit victor: Sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, tuus in qua filius arces
Scandit in æthereas: Sit benedicta dies.
Sit benedicta dies, qua te quoq; regia cœli
Accepit semper, Sit benedicta dies.

¶ Testimonium uirorum illustrium in epistolas diui Ignatij.

¶ Hieronymus in libro de viris illustribus.

¶ Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum apostolum episcopus, persecutionẽ commouente Traiano damnatus ad bestias Romam vinctus mittitur. Cumq; nauigãs Smyrnam venisset vbi Polycarpus auditor Iohannis episcopus erat, scripsit vnam epistolã ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Collossenses, quartam ad Romanos, & inde egrediẽs scripsit ad Philadelphenos & ad Smyrnæos & proprie ad Polycarpum. Commendans illi Antiochensem ecclesiam. In qua & de euangelio quod nuper à me translatum est super personam Christi ponit testimonium dicens: Ego vero & post resurrectionem eum in carne vidi, & credo quia sit, & quando venit ad Petrum & ad eos qui cũ Petro erant dixit eis: Ecce palpate me, & videte quia non sum dæmonium incorporale, & statim tetigerunt eum & crediderunt. Dignum autem videtur quia tanti viri fecimus mentionem, & de epistola eius quam ad Romanos scripsit pauca ponere. De Syria inquit vsq; Romã pugno ad bestias in mari & in terra nocte ac die ligatus cum duodecim Leopardis, hoc est militibus qui me custodiunt, quibus si benefeceris peiores fiunt. Iniquitas autem eorum mea doctrina est. Sed non idcirco iustificatus sum, vtinam fruar bestijs quæ mihi præparatæ sunt. Quas & oro veloces mihi esse ad interitum, & alliciam ad comedendum me. Ne sicut & aliorum martyrum non audeant corpus attingere. Q si venire noluerint, ego vim faciã vt deuorer. Ignoscite mihi filioli, quid mihi prosit ego scio. Nunc incipio esse discipulus Christi, nihil de his quæ videntur, desiderans, vt Iesum Christum inueniam: Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorumq; diuisio, & totius corporis contritio, & tormenta diaboli in me veniant, tantum vt Christo fruar. Cumq; iam damnatus esset ad bestias & ardore patiendi rugientes audiret leones, ait: Frumẽtum Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis viuus inueniar, passus est autem vndecimo Traiani anno, reliquiæ corporis eius Antiochiæ iacent ad portam Daphniticam in cœmiterio.

¶ Eusebius libro tertio ecclesiasticæ historiæ.

¶ In nostra quoq; tempora famæ celebritate vulgatus est Ignatius quem sermo tradidit de Syriæ partibus ad vrbem Romam transmissum, & pro nomine Iesu Christi ad bestias datũ. Qui cum per Asiam sub custodia nauigaret, singulas quasque disgrediens ciuitates ecclesiæ populos euangelicis exhortationibus edocebat in fide persistere, & obseruare se ab hæreticorũ contagijs, qui tunc primum copiosius cœperant pullulare, deniq; cum Smyrnam venisset, vbi erat Polycarpus, scripsit vnam epistolam ad Ephesios, eorundemq; pastorem. Aliam Magnesiæ ciuitati, sed & ecclesiæ quæ erat Trallibus tertiam scripsit epistolam, quartam autem scripsit ad Romanos.

¶ Diuus Bernardus Abbas Claræuallensis.

¶ Magnus ille Ignatius auditor discipuli quem diligebat Iesus martyr & ipse, cuius preciosis reliquijs nostra est ditata paupertas. Mariam quidem in pluribus quas ad eam scripsit epistolis Christiferam consalutat. Egregius plane titulus dignitatis, id est, commendatio amoris immensi.

Marcus

¶Marcus Michael presbyter Cortonensis in libro de viris illustribus.

A ¶Ignatius vir vtiq; illustris & celeber, tantæ autoritatis & dignitatis esse prometruit vt etiam Dionysius ille magnus Ariopagites Pauliq; discipulus, quem ferunt in diuina philosophia summum & in scientia perfectum & clarum, sententiam ipsius Ignatij ad confirmationem dictorum suorum pro autoritate adduxerit. Namque idem Dionysius librum de diuinis nominibus scribens, de Ignatio sic ait: visum est plerisque extractoribus nostris diuinius esse amoris quam charitatis nomen. Scribit enim diuinus Ignatius: Amor meus crucifixus est, & in primis scripturarum institutionibus quædam de sapientia diuina scripsisse comperies. Amator factus formæ illius.

¶Sunt qui ferant illustrem Ignatium in tormentis & supplicijs positum ab inuocatione nominis Iesu Christi nunquam cessasse. Quem cum tortores inquirerent, cur hoc nomen toties replicaret, respondit: hoc nomen cordi meo inscriptum habeo, & ideo ab eius inuocatione non cesso, post cuius excessum hi qui huiusmodi verba perceperant volentes quod dixerat curiosius experiri, cor ab eius corpore euulserunt. Quod aureis literis inscriptum nomen Iesu repererunt, sicq; factum, vt quod ille verbis protulerat, ipsi operibus certius comprobarent. Scripsit autem Ignatius ad diuersos epistolas quatuor, sermone quidem claro simul & eloquentia perornato, harum siquidem primam ad Ephesios edidit, secundam vero ad Magnesios destinauit, tertiam autem partem ad Colossenses direxit. Quartam porro Romanis gentibus applicauit. Extant & epistolæ eius ad euangelistam Iohannem præceptorem suum, & ad Mariam beatissimam virginem & domini nostri saluatoris humilimam matrem. Ad quem & ipsa responsiuam & breuem epistolam reddere humiliter non dedignatur.

B

¶DIVINI IGNATII EPISCOPI ET MARTYRIS ad diuersos, epistolæ quindecim ad sanctum Iohannem apostolum & euangelistam

Epistola .I.

¶Iohanni sancto seniori suus Ignatius, & qui cum eo sunt.

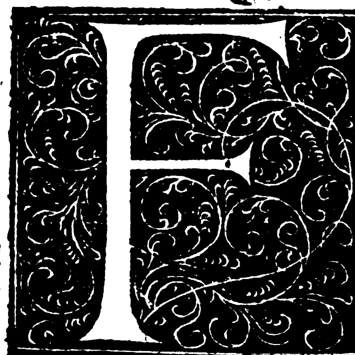

RATER de tua mora dolemus grauiter, allocutionibus & cōsolationibus tuis roborandi. Si tua absentia protendatur, multos de nostris destituet. Properes igitur venire, quia credimus expedire. Sunt & hic multæ de mulieribus nostris Mariam Iesu videre cupientes, & quotidie à nobis ad vos discurrere volētes, vt eam contingant, & hubera eius tractent, quæ dominū Iesum aluerunt, & quædam eius secretiora percunctentur ipsam Mariam Iesu. Est & Salome, quam diligis filia, anno Hierosolymis & quinque mensibus apud eam commorans, & quidam forte nos tificauere eandem matrem dei omnium gratiarum abundantē, & omnium virtutum more virginis, virtutis, & gratiæ fœcundam, quæ (vt dicunt) in persecutionibus & afflictionibus est hilaris, in pœnurijs & indigentijs non querula. Iniuriantibus grata & molesta re lætatur. Miseris & afflictis condolet coafflicta: & subuenire nō pigrescit, contra vitiorum autem pestiferos conflictus in pugna fidei disceptās enitescit. Nostræ nouæ religionis & pœnitentiæ est magistra, & apud fideles omnium operum pietatis ministra. Humilibus quidem est deuota, & deuotis deuotius humiliatur, & mirum ab omnibus magnificatur, cum à scribis & pharisæis ei detrahatur. Præterea multi multa referūt de eadem, tamen omnibus per omnia non audemus fidem concedere, nec tibi referre. Sed sicut nobis à fide dignis narratur in Maria Iesu humanæ naturæ, natura sanctitatis angelicæ sociatur. Et hæc talia excitauerunt viscera nostra, & cogunt valde desiderare aspectū huius si phas sit fari, cœlestis prodigij, & sacratissimi monstri. Tu autem diligenti modo disponas cum desiderio nostro & valeas, Amen.

C

¶Ad eundem. Epist. II.

¶Iohanni sancto seniori suus Ignatius.

I licitū ē mihi apud te ad Hierosolymæ partes volo ascēdere & videre fideles sanctos, qui ibi sunt, præcipue Mariam Iesu, quam dicunt vniuersis admirandam & cūctis desiderabilē. Quē ēm nō delectet videre eā & alloq, quæ verū deū de se pe perit, si nr̄ę sit fidei & religiōis amic⁹. Similit̄ & illū venerabilē Iaco. q cognominat̄ Iust⁹, quē referūt Chr̄o Iesu similimū facie & vita & mō cōv̄satiōis, ac si ei⁹ dē vteri frat̄ eēt gemell⁹.

Quem dicunt video si videro ipsum Iesum secundum omnia corporis eius liniamenta? Praeterea D ceteros sanctos & sanctas, heu quid moror? Cur detineor, bone praeceptor properare me iubeas & valeas.

Ad beatam Mariam uirginē, matrē domini nostri Iesu Christi. Epi. III.

Christiferae Mariae suus Ignatius.

ME neophitum Iohannis ꝙ tui discipulū confortare & consolari debueras: De Iesu enim tuo percepi innumera dictu & stupefactus sum ex auditu. A te autē quae semper ei fuisti familiaris coniuncta, & secretorum eius conscia, desidero animo fieri certior de auditis, scripsi tibi etiam alias & rogaui de eisdem. Valeas & Neophiti qui mecum sunt ex te & per te & in te confortentur. Amen.

Mariae uirginis ad Ignatium episcopum & martyrem epistola.

Ignatio dilecto discipulo, humilis ancilla Christi Iesu.

DE Iesu quae à Iohanne audisti & didicisti vera sunt. Illa credas, illis inhaereas & Christianitatis votum firmiter teneas, & mores & vitam voto conformes, veniam autem vna cum Iohanne te & qui tecum sunt videre, sta, & in fide viriliter age, nec te commoueat persecutionis austeritas, sed valeat & exultet spiritus tuus in deo salutari tuo. Amen.

Ad Mariam Cassobolitam. Epist. IIII.

Ignatius, qui & Theophorus, misericordiam consecutus, & gratiam dei patris altissimi & domini nostri Iesu Christi qui pro nobis mortuus est, fidelissimae & deo dignae Christicolae filiae Mariae plurimam in deo Salutem.

DEprima quidem figuratio literae, velut pars chori sensus continēs, non solum his quibus impartit affectum honorat accipientem, sed & in ipsis qui suscipiunt amplius auget desiderium. Et quomodo nauigantibus in tempestate gratus est portus, ita & nobis literarum tuarum acceptabilis est modus. Quem tanquā tutissimū solatium à tua fidelissima mente de longinquo suscepimus conspicientes in eo illud quod est bonum. Omnium nanque bonorū ó sapientissima mulier, tuam animā purissimis fontibus assimilamus, illis videlicet quae transeuntes etiā non sitientes visione sui attrahunt potum haurire, ita & tuae prudentię pollicitatio constringit nos iubens de illis sanctis liquoribus qui in anima tua redundant haustū sumere. Ego autē optaui non in eis tantū nunc quantū aliorum publicanorum contrarijs sententijs exagitor. Quę quidem sunt fugae & carceres ac vincula. Sed nihil horū recuso. In iniustitijs autē eorum magis edoceor vt Iesum merear adipisci. Lucror ego periculis mihi praeparatis. Quia non sunt condignae passiones huius tēporis ad futurā gloriam, quae reuelabitur in nobis. Quae aūt per epistolam àte intimata sunt prompte adimpleui, de nullo eorum dubitans quos tu bene habere probasti. Agnoui te eīm iudicio dei testimoniū memoratis viris perhibuisse & non gratia carnali. Non valde autem assidua fuerunt spatia, in quibus tua scripta perlegerem. Neque adhuc in te negociū perceperam. Nec eīm habui quomodo oculis percurrerem illam ineffabilē tuae sententię relationē, pro anima tua ego effigiar, quia diligis dominū Iesum, filiū dei viui, propterea & ipse tibi dicit: Ego eos qui me diligunt diligo & qui quaerunt me inueniunt pacem. Obuenit itaque mihi dicere quia verus est sermo quem audiui de te causante Romae apud beatū Papā Anacletū, cui successit beatitudine dignus Clemēs Petri & Pauli auditor. Et nunc adiecisti super eū centupliciter, & adhuc adijcies teipsam, valde eīm desiderabam venire ad vos & conrequiescere vobiscū, sed non mihi fuit opportunum, praepediebat enim propositū meum non sinens illo pergere militaris custodia. Quia nullus talia perfecit vel passus ē, q̄lia ego. Quapropt̄ secunda consolatio est inter amicos scriptis seinuicē re[illegible]are. Saluto sacratissimā animam tuam rogans superadijcere ad propositum tuum. Pręsens eīm labor paruus est, merces vero quae speratur multa est. Fuge eos qui negant passionem Christi, & natiuitatem eius secundum carnem. Multi sunt enim qui hanc sanitatem infirmare conantur. Sed tu contra huiusmodi consuesce etiam alios monere. Quia in omni opere & verbo bono perfecta es, potens & alios erudire in domino. Salutant te presbyteri & dyacones, prae omnibus vero sanctus Hyeron. Salutant te Cassianus hospes meus, & soror mea cōiunx eius, & dulcissimi filij eorum. Incolumē & carnali & spirituali salute te dominus sanctificet semper, & videam te in domino consecutam coronam.

Ad Trallianos ex Smyrna. Epist. V.

Trallis vrbs est Asiatica in vertice quodam plano qui promontorium natura montium habet sita. Asiati-

carum

carum vrbium opulentissima, vnde & dicuntur Tralliani.

Ignatius qui & Theophorus, dilectæ à deo patre, & domino Iesu Christo ecclesiæ sanctæ quæ est in Trallibus, electæ deo dignæ, pacificatæ in carne & spiritu Iesu Christi spei nostræ in passione per crucem, & mortem atque resurrectionem, quam & saluto in plenitudine apostolicæ formæ, & opto plurimum in deo gaudere.

A

Immaculatum animum & sine dolo in perseuerantia cognoui vos habere, non in hæsitationem, sed in fidei possessionem, prout significauit mihi Polybius episcopus vester, qui peruenit voluntate dei patris Iesu Christi filij eius cooperatione spiritus Smyrnam, & sic mihi congratulatus est vincto in Christo Iesu, vt omnem plenitudinem in ipso conspicerem. Suscipiens ergo eum secundum deum, vestram beneuolentiam per ipsum agnoui, inueniens vos imitatores esse Iesu Christi saluatoris nostri. Polybius.

Episcopo subiecti estote, sicut domino. Ipse enim vigilat pro animabus vestris tanquam rationem redditurus deo, propter quod videmini mihi non secundum carnem viuere, sed secundum Iesum Christum, qui pro nobis mortuus est, vt credentes in mortem eius, per baptismum participes resurrectionis eius efficiamur. Necessarium est enim vos nihil præter episcopum facere, neque aliquid agere. sed & presbyteris subditi estote vt apostolis Iesu Christi spei nostræ, in quo perseuerantes in ipso inueniamur. Oportet ergo & dyaconis, qui sunt in ministerium Iesu Christi omnimodo placere. Non enim in cibo & potu sunt ministri, sed ministerij ecclesię dei. Oportet ergo præcepta eorum obseruare, sicut ignem ardentem. Ipsi vero sint tales, vos tamen B reuereamini eos tanquam dominum Iesum Christum, quoniam custodes sunt loci eius, sicut episcopus forma est patris omnium, presbyteri vero sicut consessus dei & coniunctio apostolorum Christi. Sine ipsis enim ecclesia electa non est, neque collectio sanctorum, neque congregatio sancta. Confido enim & vos sic consistere, exempla enim charitatis vestræ accepi & habeo penes meipsum in episcopo vestro, quoniam ipsius constitutio magna doctrina est. Nam & mansuetudo eius virtus est, quam arbitror etiam illos qui sine deo sunt reuereri. Quia autem diligo vos, parco frequentius vobis scribere, ne videar aliquibus contrarius aut tediosus esse, vinctus sum enim pro Christo, sed nondum Christo dignus sum. si autem consummauero forsitan ero. Obedientia circa epm.

Non sicut Apostolus præcipio, sed metior meipsum, ne in gloriatione mea peream, bonum est enim in domino gloriari. Et si saluatus fuero apud deum, plus me oportet timere, & non attendere ad eos qui magnificant me. Hi vero qui me laudant, potius flagellant. Eligo enim pati, sed nescio si dignus sum. Zelus enim inimici, multis nõ videtur, me autẽ impugnat. Debeo ergo esse mansuetus, vt dissoluatur princeps seculi huius diabolus. Nunquid non poteram vobis secretiora scribere, sed timeo ne paruulis vobis constitutis, læsionem imponam. Et igitur scite mihi quia nõ valetis ferre vinculorum onera, quemadmodum ego vinctus sum. Et possum quidem intelligere cœlestia angelorum scilicet atque archangelorum ordines, militia- C rum diuersitates, virtutum & dominationum differentias, sedium atque potestatum distantias, thronorum magnificentias, cherubin & seraphin excellentis spiritus sublimitatem, domini regnum, & super hæc omnia omnitenentis dei incomparabilitatem. Hęc igitur ego cognoscens, non omnino perfectus sum, aut discipulus esse possum, qualis Paulus aut Petrus. Multum enim mihi restat, ne à deo derelinquar. Rogo autem vos non ego, sed dilectio Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis scismata. Sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. B. patris humilitas.

Sunt enim quidam vaniloqui & mentis seductores, non Christiani sed Christũ mercantes, seductione circunferentes nomen Christi, & cauponantes verbum euangelij, & venenũ erroris commiscentes dulci blandimento, sicut puro melli virus admiscentes, vt qui biberit illius potus sensuales illecebras, dulcedine captus inobseruanter morti addicatur. Monet autem quidam antiquorum vt nemo bonus dicatur, qui malum bono admiscuerit. Nominant enim Christum, non vt Christum prædicent, sed vt Christum spernant. Et legem proferunt non vt legem statuant, sed vt legi contraria adnuncient. Christum enim alienant à patre, legem vero Christi, & natiuitatẽ ex virgine abijciũt, crucẽ erubescẽtes, & passionẽ negãtes, & resurrectioni nõ credẽtes, dñm incognitũ ꝓfitẽtur, Chrm ingenitũ putant, & neque qᵃ ẽ spũs sctũs cõfitẽt. Quidã vero eoꝝ filiũ hominẽ puꝝ eẽ dicũt, alij aũt ipm patrẽ eẽ dicũt ipm filiũ, ipmque spũmsctũm. Et creaturã nõ opa dei eẽ p Chrm dicũt, sed alteriꝰ cuiusdã extraneę ꝟtutis. Cauete ergo à talibꝰ ne sumatis laqos aīabꝰ vr̃is, & vitã vr̃am inexplorabilẽ opponite oibꝰ hoibꝰ, ne efficiamini muscipula exploratiõis, & sicut retia extẽsa. Qui enĩ sibi nõ pcit in opibꝰ suis, fratꝰ ẽ polluẽtis semetipm. Si ergo & vos deponatis naturalẽ supbiã, inflatilẽ & tumidã extollẽtiã, possibile erit vobis inseparabiles eẽ à deo, ppe ẽ enĩ dñs timẽtibꝰ eũ. Et in quẽ (inqt) respiciã nisi in humilẽ & qetũ & tremẽtẽ verba mea? Contra hæreticos. Veneremini aũt & episcopũ vr̃m sicut Chrm, scdm qd vobis btī apli pcẽperũt. Qui enĩ intꝰ altare ẽ cõstitutꝰ, mũdus ẽ, ppter qd obedire episcopo vestro & presbyteris. Veneranda sunt in epis sunt?

Qui enim extra altare constitutus ē, extra episcopum ē & presbyteros & dyaconos aliquid agēs D
qui talis fuerit pollutus ē cōsciētia, & ē deterior infideli. Quid ē enim episcopus, nisi omnē principatum & potestatē omnium illorum tenēs queadmodum deceat hominē tenere, imitatorem dei factum secundum virtutē? Quid ē presbyterium nisi institutio sancta consiliarij, & confessoris episcopi? quid etiam diaconi, nisi imitatores Christi ministrantes episcopo, sicut Christus patri, & operantes illi opationē mūdam & immaculatam? quo modo sanctus Stephanus beatissimo Iacobo, & Timotheus & Linus Paulo, & Anacletus & Clemens Petro. Qui igitur istis inobediēs fuerit hic sine deo omnino erit, & impius & contēnēs Christum & ordinationē ipsius minorans. Ego vero hæc vobis mando, non φ aliquos inter vos tales agnouerim (nec permittat deus aliquid huiusmodi aliquando in aures meas introire, qui filio suo non pepcit propter sanctam ecclesiam) sed præuidēs seditiones iniqui pro monitione conforto vos, sicut filios meos charissimos & fideles in domino præparans vos medicamine præmuniente contra imminētē pestilētiam, quam etiam vos tanquam morbum fugite beneplacētes in Christo domino nostro. Vos ergo succincti mansuetudine imitatores estote passionum Christi, & dilectionis eius qua dilexit nos, dans semetipsum pro nobis redēptionē, vt nos sanguine suo mūdaret ab antiqua impietate, & vitam nobis præstaret, incipiētibus nobis iam perire pro malitia quæ erat in nobis. ¶ Nemo ergo vestrum aduersus proximum aliquid habeat, dicēte domino: Dimittite & dimittetur vobis. Nolite occasionē dare gētib⁹, ne propter aliquos paucos insipiētes, verbum domini & doctrina blasphemetur, ne in vobis compleatur quod propheta ex persona dei ad huiusmodi dicit, quoniam per vos nomē meum blasphematur in gētibus. Obturate asit aures vestras, quando vobis quis sine Iesu Christo filio dei loquitur, qui factus ē per Mariam ex semine Dauid, qui vere natus ex deo & ex virgine, quia hoc ipsum ē, quod & deus, suscepit enim vere corpus, verbum (inquit) caro factum ē, & habitauit in nobis, sine peccato, quis enim ex vobis arguet me de peccato? Manducauit enim vere & bibit, & crucifixus ē & mortuus sub Pontio Pilato, sed & secundum placitum voluntatis suæ vere crucifixus ē, & vere mortuus, vid/entibus cœlestibus, & terrestribus, & infernis, cœlestibus quidē tanquam incorporalibus creaturis, terrestribus vero, vt Iudæis & Romanis, & cæteris hominibus, qui tunc eodem tempore præsto erant, quando crucifixus est dominus. Infernis autē, vt multitudine eorum qui cum domino resurrexerunt. Multa (inquit) sanctorum corpora dormientium resurrexerunt de monumentis patefactis, descendit autem in infernum solus, ascendit vero cum multitudine, & dirupit macheriam quæ erat à seculo, & medium parietem eius dissoluit & resurrexit tertia die, resuscitante eum patre, & post dies quibus conuersatus est cum apostolis, assumptus est ad patrē, & sedet ad dexteram eius, expectans donec ponantur omnes inimici eius scabellum pedum eius. Die ergo parasceues tertia hora accepit sententiam à Pilato permitēte pater, sexta vero crucifixus est, nona autē emisit spiritum. Ante vero solis occasum de cruce depositus est, & sepultus in monumento nouo, sabbato vero mansit sub terra in sepulchro, quo posuit eum Ioseph ab Arimathia. Dominica autē die, resurrexit à mortuis, secūdum quod dictum ē ab eo, sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Continet autem dies parasceue passionem eius: Sabbatum vero sepulturam & requiē. Dominica autē resurrectionem. ¶ Quidam autem tanquam sine deo increduli & infideles, dicunt eum putatiue tantum fuisse hominē, & non verum corpus suscepisse, atq; putatiue passum & mortuum. Ego vero pro passione & morte domini mei vinctus sum, & opto ad bestias pugnare. Si enim putatiue & non vere passus est & mortuus, ergo ego gratis moriturus sum, mendacia de cruce domini confingens, sed & propheta superflue dixit: videbunt in quem compunxerunt, & plangent inter seipsos tanquam super dilectum, & dolebunt dolore tanq̄ sup primogenitum. Ergo infideles illi, & increduli non minus sunt, quam illi qui eum crucifixerunt. Ego sic deuoui spem habere in eum, qui pro me vere mortuus est, quia alienum est ab eo mēdacium, vere etenim peperit Maria corpus, deo in eo habitante, & vere natus est, deus verbum ex virgine corpus sine nobis, passibile sine peccato induens, vere conceptus est in vtero, & factus est in vtero, formans & faciens sibi corpus ex virgine, sine semine scilicet & collocutiōe viri, portat⁹ q; in vtero, sicut & nos tp̄e portati sumus, & vere lactatus est & nutritus, sicut & nos, & cibo & potu sicuti & nos vsus est, & triginta annos agēs, baptizatus est à Iohanne in veritate & non in phantasmate, & tribus annis prædicauit euangelium, & fecit signa & prodigia coram falsis Iudæis, & à Pilato præside iudex iudicat⁹ ē, flagellatus est, colaphis cæsus ē, consputus ē, spineam coronam purpureamq; vestem portauit, condēnatusq;, crucifixus est vere, voluntarie complacēs non imaginarie, neq; fallaciter mortuus est, sed vere & sepultus est & resurrexit à mortuis, sicut ipse alicubi orans patrem dicebat: Tu autē domi-

E

F

Dilectio proximi.

Iohan. 1.

Chri gesta.

De dñi resurrectione Christus verus hō non putatiuus.

De partu virginis.

domine resuscita me & reddam illis. Et pater qui semper eum exaudit respondens ait: Exurge deus, iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus, qui ergo resuscitauit eũ pater, ipse etiam nos per eum resuscitaturus est, non sine vera vita, hoc est, nõ sine ipso qui ait: ego sum vita, qui credit in me non morietur in æternum. Fugite illas sine deo hæreses. Diaboli enĩ sunt adinuentio, serpentis autoris malorum qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri. Fugite vero & malas soboles eius. Simonem dico primogenitum generis ipsius & Menandrum & Basilidem & totam collectionem malignitatis ipsius & illos hominis cultores Hebionitas, quos maledictos esse Hieremias propheta asseruit. Fugite quoq; & illos immundissimos Nicolaitas amatores libidinis, malos calumniatores, nam talis fuit apostolorũ minister Nicolaus. Fugite etiam ipsius nequissimi nepotes: Theodotum scilicet & Cleobolum, qui generant fructum mortiferum, de quo si quis degustauerit statim morietur, non morte temporali, sed æterna. Hi autem omnes non sunt plantatio dei patris, sed progenies maledicti. Omnis aũt plantatio (inquit deus) quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Quod si fuissent rami patris, non vtiq; essent inimici crucis Christi, sed sunt rami illorum, qui occiderunt dominum gloriæ, nunc autem crucem negantes & passionem erubescentes operantur Iudæorum iniquitates, illorum scilicet qui & deo rebelles extiterunt, & dominum occiderunt. Parum est enim eos dicere prophetarum esse interfectores. Vos ergo inuitat Christus ad suam incorruptionem, per passionem suam & resurrectionem, qui estis membra eius. Saluto vos ex Smyrna vna cum præsentibus mihi ecclesiis dei quæ & præsentes me id requiescierunt in omni carne & spi-
B ritu. Postulant vos vincula mea quæ propter Iesum Christum porto rogans deum vt mereamini in sensu & oratione in inuicem permanere. Decet enim vnum quemq; vestrum bene obsequi presbyteris, episcopum in honorem dei patris, & in honorem Iesu Christi, atq; apostolorũ venerari. Deprecor vos ex affectu audire me, vt nõ sit in testimonium quod vobis scripsi, & eorate pro me indigente misericordia dei ac vestra charitate, vt merear consequi sortem cui subiaceo ne reprobus inueniar. Salutat vos dilectio Smyrneorum & Ephesiorum memores vestri, ecclesiaq; quæ est in Syria, vnde non sum dignus dici vltimus eorum qui ibi sunt. Incolumes estote in Christo Iesu, subiecti estote episcopo, similiter & presbyteris & dyaconis, omnes inuicẽ corde inseparabili. Castificet vos spiritus meus, non solum nunc, sed & quando deum meruero adipisci. Adhuc enim in periculo sum, sed fidelis est pater Iesu Christi adimplere petitiõem meam & vestram, in qua inueniamur immaculati, & acquisiti in domino. Amen.

¶ Ad Magnesianos ex Smyrna. Epist. VI.

¶ Magnesia æolica ciuitas est, quæ ad Meandrum dicitur, Nam vt inquit Strabo ei proxima est, vnde Magne-
C sii & Magnesiani.

¶ Ignatius, qui & Theophorus benedictæ ecclesiæ Magnesianæ.

Ratia dei patris in Christo Iesu saluatore nostro, in quo saluto ecclesiam quæ est in Magnesia iuxta Meandrũ, & oro in deo patre & Iesu Christo domino nostro in quo plurimum vos gaudere opto. Cognoscens vestram secundum deum bene dispositam dilectionem, exultans assumpsi in fide Iesu Christi alloqui vos, dignus effectus sancti atq; desideratissimi nominis in his quæ gesto vinculis. Laudo ecclesias in quibus iubilare opto carne & spiritu Christi Iesu qui est saluator omĩum hominum, maxime fidelium, cuius sanguine redempti estis, per quem cognouistis deum, immo cogniti estis ab eo, in quo sustinentes seculi huius tentationem effugite, fidelis est autem qui non permittit tentari vos super id quod potestis sufferre. Cæterũ ego merui videre vos, per deo dignum episcopũ vestrum Damam, & deo dignos presbyteros vestros Bassum scilicet & Appollonium & conuiuã meũ Socionẽ quẽ ego nutriui, qm̃ subditus est episcopo & p̄sbyteris in gr̃a dei & lege Iesu Christi. Et vos oportet nõ cõtẽnere ætatem epi, & scd̃m dei pr̃is omnẽ venerationẽ ei exhibere, & scd̃m q̃d cognoui etiã sanctos p̄sbyteros, ei deferre nõ p̄pter iuuẽtutem (quæ in eo videtur) arbitrantes contemnendum, sed in sapientia dei ei obedire, quandoquidem non

Sancti dice[illegible] nomẽ Christianum.

longi temporis

longi temporis sunt sapientes neq; senes sciunt prudentiam sed spiritus qui est in hominibus. Denique Daniel sapientissimus duodecim annorũ effectus, spiritu sancto repletus est, & illos seniores canitiem vanam habentes, calumniatores & alienæ pulchritudinis appetitores esse manifestauit. Samuel etiam cum esset pusillus nonagenarium Heli sacerdotem per increpatiõem redarguit quod filios suos honorificaret super deum. Similiter & Hieremias audit à domino, noli dicere quia iuuenis sum ego. Salomon quoq; & Iosias in iuuentute mirifici & sapientes in operibus suis apparuerunt. Salomon quidem duodecimo anno ætatis suæ regnare incipiẽs arduam & in interpretabilẽ mulierum pro paruulis quæstionem, terribili iudicio dissoluit. Iosias vero octo annorum existens, aras & monumenta subuertere cœpit, lucos excidere, templa deijcere, quæ non deo sed dęmonibus fuerant consecrata. Nã & falsos sacerdotes interfecit vt corruptores & seductores hominum, non diuinitati sed diabolo seruientes, propter quod non est contemnenda iuuentus cum deo adiacuerit atq; adhęserit, sed illa ætas quæ ex sententia nocet, etiam si inueterata fuerit dierum malorum. Iuuenis fuit etiam Christophorus Timotheus, sed audite quid ei scripsit magister: Nemo (inquit) iuuentutem tuam cõtemnat sed forma esto fidelium in verbo in conuersatione. Dignum est ergo & vos obedire episcopo vestro, & in nullo ei contradicere. Terribile est enim tali contradicere, non enim istum visibilem quis spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit qui non potest à quoquã contemni, hic enim nõ ab homine, sed à deo habet promotionem, dicit enim deus Samueli de contemptoribus eius, non te spreuerunt sed me. Nam & Moyses populo aduersus se murmuranti ait: non enĩ aduersus nos murmurastis, sed aduersus dominum deum. Nemo enim inultus remansit, qui se cõtra potiores extulit. Deniq; in lege: Dathan & Abiron Moysi resistentes viui ad inferos depositi sunt. Sed & Chore & qui conspirauerunt cum eo aduersus Aaron ducenti quinquaginta, igne consumpti sunt. Absolon etiam parricida existens diuino iudicio arbori appẽsus est, sed & cor eius (quod mala cogitauerat) sagittis transfixum est. Nam & Achab & Namam nihilominus propter similem causam morte plexus est. Ozias quoq; leprosus factus est, qui contra sacerdotes sacerdotium ausus est arrogare. Saul etiam sacrificare præsumens regali dignitate dehonoratus ẽ nõ expectãs principem sacerdotum Samuelem. Oportet ergo & nos reuereri potiores, & dignum est non solum nos vocari Christianos, sed etiam esse, non enim dicere, sed esse, facit beatum. Quidam autem episcopum quidem vocant, & præter ipsum omnia faciunt. Talibus igitur etiam ipse Christus dicit (qui & verus & primus est episcopus & solus natura pontifex) quid me vocatis domine domine, & non facitis ea quæ dico: Tales enim non bonæ scientiæ, sed derisores esse mihi videntur. Quoniam vero negocia finem habent & adiacet quidem vita ex obseruatione, mors vero ex inobedientia, & necesse est vt vnusquisq; in loco quem sibi de præteritis elegerit, in futuro esse præcipiatur, fugiamus igitur mortem, & eligamus vitam, duos enim characteres dico in hominibus inueniri, vnũ quidẽ veræ monetæ signaculũ, alterũ vero adulterinę. Pi⁹ enĩ hõ & religiosus vera moneta ẽ quæ à deo formata, vel expressa ẽ, impi⁹ vero & irreligiosus falsa moneta ẽ noxia adulterina praua, quę nõ à deo, sed à diabolo facta ẽ. Hęc aũt asserẽs nõ duas naturas hoim eẽ dico, sed vnũ eundẽq; hoiem qui aliqñ quidem dei, aliquãdo autem diaboli efficitur. Si quis igitur pius fuerit homo, dei est, si vero quis impius extiterit, diaboli est, non ex natura, sed ex sententia factus. Infideles enim imaginẽ habent principis nequitiæ, fideles autem formam habent autoris omnium dei patris, & Christi Iesu filij eius, propter quod si non elegerimus pro veritate mori in passione ipsius, vita eius nõ est in nobis. Et quoniã in præscriptis personis multitudinem vestri contemplatus sum, in fide & dilectione moneo vt vnanimes in deo omnia facere festinetis, assidente episcopo in loco dei, & presbyteris in loco consistorij apostolorum & dyaconis dulcissimis, mihi quibus creditum est ministerium Iesu Christi, qui ante secula genitus est à patre deus verbum, vnigenitus filius, & in consummatione seculorum ipse permanet regni eius non erit finis, inquit Daniel propheta: Omnes in concordia inuicem diligamus, & secundum carnem nemo consideret propositum sum, sed secundum Iesum Christum. Nihil sit in vobis, quod vos possit separare, sed adunamini episcopo, subiecti ꝑ ipsum deo in Christo. Sicuti ergo dominus sine patre nihil facit (non enim possum inquit à me ipso facere quicquam) sic etiam & vos sine episcopo, siue presbyteri, seu dyaconi siue laicus. Nõ ergo aliquid rationabile vobis videatur, extra ipsius sententiam. Tale enim iniquũ est, & ideo odiosum. Omnes in idipsum ad orationem simul cõuenite, vna deprecatio sit communis, vnus animus, vna spes, dilectio immaculata in fide Iesu Chri, q̃ nihil aliud melius ẽ. Oẽs adunati ad tẽplũ dei cõcurrite, sicut ad vnũ altare, sicut ad vnũ Iesum Christum pontificẽ ingeniti dei patris. Nolite errare in aliena gloria, neq; intendatis fabulis, & genealogijs interminatis & Iudaicis

Iuuentus nõ spernenda. (D)

Salomonis sapientia. Iosiæ prudentia.

E

F

Oratio fidelium.

daicis inflationibus. Vetera enim transierunt,& ecce facta sunt omnia noua. Si enim nunc vsque secundum legem Iudaicam & circuncisionem carnis viuamus, negamus nos gratiam accepisse.
A Sancti etenim prophetæ secundum Iesum Christum vixerunt, ideoque & persecutionē passi sunt, inspirante grã ad manifestationē incredulis, quia vnus est deus omnipotens qui manifestauit se ipsum per Iesum Christum filiũ suum qui est verbum ipsius non prolatiuũ scilicet, sed substantiale, non locutio articulatæ vocis, sed operatio deitatis, substantia scilicet genita, in omnibus beneplacens suo genitori. Si ergo ex antiquis scripturis conuersi ad vacuam spem venerũt expectantes Christum (sicut ipse dominus docet dicēs, si crederetis Moysi, crederetis vtique & mihi, de me enim ipse scripsit. Nam & Abraam (inquit) pater vester exultauit vt videret diem meum, vidit & gauisus ē. Ante Abraam eñ (inquit) ego sum) quomodo nos poterimus viuere sine ipso, cui & prophetæ serui fuerunt, spiritu præuidētes eum, & tanquam magistrum expectabant, & sperabant vt dominum & saluatorem dicētes: ipse veniet & saluabit nos. Non ergo sabbatizemus Iudaicis ferijs gaudentes. Qui enim non operatur, non manducet. Et iterũ: In sudore vultus tui manducabis panem tuum, dicunt eloquia. Sed vnusquisque vestrum sabbatizet spiritaliter, meditationi legis congaudēs, non corporis dimissione fabricationē dei admirans, velut Iudæus, non omnia comedens, & tepidum bibens, & mēsurate ambulans, & saltationes atque plausum manuum nunc habēs. Sed pro sabbatizatione diē festum celebret omnis Christianus, dominicam resurrectionem regalē eminentissimam omnium dierum, de qua propheta expectans dicebat: in finem pro octauo in quo die & vita nostra exorta ē, & mortis in Christo facta victo- Dies dñica
B ria; quam filij perditionis negant, inimici scilicet saluatoris, quorum deus venter est, qui terrena sapiunt, amatores voluptatum & non dei, speciem quidem pietatis præ seferētes, virtutem autē eius abnegantes, Christum mercantes, verbum dei in tabernis prædicantes, & dominum nostrum Iesum Christum vendentes, mulierum corruptores, aliena concupiscentes, & pecuniarum amatores, à quibus eruamini, misericordia faciente, per dominum nostrum Iesum Christum. Non enim sentimus vtilitatem eius, nisi nos tentauerit. Secundum autem quod agimus iam non erimus, nisi ipse nos miseratus fuerit, si enim iniquitates obseruarit, quis sustinebit? Efficiamur ergo digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio nomine præter istud vocatur hic non est dei, non enim suscipit prophetiam dicētem de nobis, quoniam vocabitur nomine nouo, quo dominus vocauit eum, & erit populus sanctus. Quod & completum est primo in Antiochia Syriæ, vbi acquisierunt discipuli nomen Christianum Paulo & Petro fundātibus ecclesiam. Abijcite ergo malum vetus fermentum, quod corrũpit & putrefacit, & percipite nouum gratiæ fermentum. Exultate in Christo, vt non alienus dominetur vestri. Ineptum est eñ Iesum Christum lingua tantum proferre, & iudaismum in animo habere. Non enim Christianitas in iudaismum credidit, sed iudaismus in Christianitatem. Omnes denique gentiles æqualiter crediderunt. Omnis lingua Christum confessa ad dominum collecta est, & facti sunt lapides corde, filij amici dei Abrahæ, & in semine eius benedicti sunt omnes, qui in vitam æternam deputati sunt in Christo. Hæc autem dilectissimi mihi taliter scribēs, non agnoui aliquos ex vobis sic haberi, sed sicut minimus vestrum volo vos conseruatos esse, vt non incidatis in hamos inanis glorię, sed vt ad plenũ instructi sitis in Christo, qui ante secula genitus est à patre, postea autem factus est ex Maria virgine sine collocutione viri, & nobiscum conuersatus sancte & sine querela, omnem infirmitatem, omnemque languorem curauit in populo, & signa atque prodigia pro beneficijs hominum fecit, & illis qui longe erant, & illis qui prope, in multitudine vnum & solum verum deum patrem suum annunciauit, & passionem pertulit, & ab interfectoribus suis Iudæis sub Pontio Pilato præside & Herode Rege, crucem sustinuit, & mortuus est atque resurrexit, & in cœlos ascēdit ad illum qui misit eum, & sedet ad dexteram eius, venturusque est in consummationem seculi in gloria paterna iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique secundũ opera sua. hæc qui in pleno cognouerit & crediderit, beatus ē, quomodo & vos amici dei & amatores Christi estis in plenitudine spei vestræ, à qua nulli vestrum auerti contingat. Acquisiui vos in omnibus, si quidē dignus ero, si enim vinctus sum, sed ad solutionē omnium vestrum, non sum victus. Scio enim quia non inflammamini, quia Iesum habetis in vobis. Et magis cũ laudauero vos, scio quia reueremini sicut scriptum est, quoniam iustus sui accusator est in primordio sermonis, & dic tu (inquit) primus peccata tua vt iustificeris. Cum feceritis (inquit) oĩa quæ mandata sunt vobis, dicite serui inutiles sumus, quoniam in hominibus qui se exaltauerit delinquit ante deum, dicit enim deus: propitius factus sum peccatori, propter quod magni illi Abraham & Iob terram & cinerem semetipsos ante deum nominauerũt. Et Dauid: Quis sum ego (ait) coram te domine, quoniam glorificasti me vsque nunc? Nam & Moyses supra oẽs ho-

Nomen Christianũ.

minter mansuetissimus dicit ad deum, gracilis voce & tardus lingua sum ego. Humiles ergo estote, & vosipsi vt exaltemini. Qui enim se humiliauerit exaltabitur, & qui se exaltauerit humiliabitur. Studete ergo confirmari in dogmatibus domini & apostolorum, vt ex omnibus quæ facitis dirigamini in viam rectam carne & spiritu, fide & dilectione cum honore digno episcopo vestro, & secūdum deum dyaconis. Subiecti estote episcopis & inuicem, quomodo Iesus patri vt laus sit in vobis secundum deum per videntes vos repletos omnibus bonis. Compendiose rogaui vos in dilectione Iesu Christi, mementote mei in orationibus vestris (vt deum merear adipisci) & ecclesiæ quę ē in Syria, cuius nō sum dignus vocari episcopus. Indigeo eñ illa laudabili vestra oratione, vt dignus sim illam quæ in Syria est ecclesiam per bonam operationem vestrā pascere in Christo. Salutant vos Ephesii de Smyrna, vnde scribo vobis, præscientes quomodo in gloria dei in omnibus refecistis me simul cum Polycarpo, & cæteræ ecclesiæ in honore Iesu Christi salutant vos. Incolumes estote, in vnanimitate possidentes inseparabilem spiritum in Christo Iesu per voluntatem dei. Amen. D

¶ Ad Tarsenses ex Philippis Epist. VII.

¶ Tarsus ciuitas Metropolis Ciliciæ prouinciæ Pauli apostoli natalibus celeberrima ab Argiuis, vt scribunt geographi condita, hinc Tarsensis.

¶ Ignatius, q & Theophorus, salutē cōsecratæ in Christo ecclesiæ, laude dignę & memoria dignæ, & dilectiōe dignæ quæ ē in Tharso & misericordia & pax à deo patre & dño Iesu Chro.

Alias Sau-ius.

Autiatus sum in omnibus à Syria Romam vsq; cum bestijs depugnans, non ab irrationabilibus scilicet bestijs voratus. Ille eñ volūtate dei pepercerūt Danieli, sed humanam figuram habentibus, quæ sunt immanes bestiæ. Obsidēt enim me nocte, dieq; ac deuorant, sed nulli iniquorum istorum facio sermonem, neq; habeo naturam meam tam honorabilem mihi vt plus eam quam dominum diligam, propter quod paratus sum ad ignem, ad bestias, ad gladios, & crucem tantum, vt Christum videam saluatorem meum & deum, qui pro me mortuus est. Rogo ergo vos ego vinctus Christi qui per terram & mare exagitator, state in fide confirmati, quoniam iustus ex fide viuit. Estote inclinabiles & vnanimes in fide, quoniam dominus habitare fecit vnanimes in domo. Agnoui enim quoniam quidam ex ministris sathanæ voluerunt vos conturbare, quorum quidā dicunt quia Iesus putatiue natus est, & putatiue crucifixus, quidam vero quia non est filius eius q fecit mundum, alij autem quia ipse est ille qui est super omnia deus. Alij quoq; quia homo est purus, quidam vero quia caro eius non resurrexit, & quia oportet terminabilem vitam haberi, atq; hanc esse finem bonorum quæ non multo post corrumpitur, quibus quidem multorū malorum ager cumulatus est. Sed vos non intendatis mendacijs eorum. Pauli enim estis ciues & discipuli, qui ab Hierosolymis & in circuitu vsq; ad Illyricum cuncta repleuit euangelio, & stigmata Christi in corpore suo portauit. Cuius memores estote omnibus modis, & cognoscite quia dominus Iesus Christus vere natus est de Maria, factus ex muliere, & vere crucifixus est, in qua cruce gloriatur Paulus dicens: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, & vere passus est & mortuus, & resurrexit, si enim passibilis (inquit) Christus, & si primus ex mortuis resurrexit, & qui mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem viuit, viuit deo. Insuperq; necessitas vinculorū, Christo non mortuo quæ necessitas tolerantiæ, aut quę necessitas flagellorum. Quid quod Petrus crucifixus est: Paulus & Iacobus gladijs obtruncati sunt, Iohannes in Pathmon relegatus est, sed & Stephanus à domini interfectoribus Iudæis lapidibus extinctus est. Sed nec quidem in hoc est victoria, vere enim crucifixus est dominus ab impijs, & quia iste qui natus est ex muliere filius est dei, & qui crucifixus est primogenitus est omnis creaturæ, & deus verbum, & ipse fecit omnia iussiōe patris, quod Apostolus corroborat dicens: vnus deus pater ex quo omnia, & vnus dominus Iesus Cchristus per quem omnia, & iterum vnus enim deus, vnus & mediator dei & hominū homo Christus Iesus, qui est imago dei inuisibilis, primogenitus vniuersæ creaturæ, quoniam in ipso creata sunt omnia quę sunt in coelo & in terra visibilia & inuisibilia, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et quia nō est ipse ille qui est super omnia deus, sed filius ipsius, qui & ascendere se ad eū profitetur dicēs: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, & ad deum meum & deum vestrum. Et quādo ei fuerint omnia subiecta, tunc & ipse subiectus erit illi qui ei subdidit omnia, vt sit deus omnia in omnibus, ergo alius est ille qui subiecit filio omnia, & qui est omnia in omnibus, & alius filius cui subiecta sunt omnia, qui & post hæc omnia subiectus erit illi qui & subdidit omnia, & non est homo purus ille per quem & in quo facta sunt omnia. Omnia enim inquit per ipsum facta sunt. Et in libro Sapientiæ ipse de seipso refert dicens: cum faceret coelum aderā illi, & iterum

E

F

rum:Ego eram apud eum cuncta componens,& congaudebat mihi quotidie. Quomodo aūt homo purus audiret:sede ad dexteram meam?aut quomodo diceret:antequam Abraham fie A ret ego sum, vel illud quod ait:gloria illa glorifica me,quam habui apud te priusqum mundus fieret?Quis autem homo posset dicere:descendi de cœlo,non vt faciam volūtatem meam, sed voluntatem eius qui misit me?Vel de quo homine diceretur:erat lumē verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,in hoc mundo erat & mundus per ipsum factus est,& mundus eum non cognouit?In propria venit,& sui eum nō receperunt: Quomodo ergo huiusmodi homo est purus,ex Maria demum habens initium vt esset,& non potius deus verbum & filius vnigenitus de quo dictum est:In principio erat verbum & verbum erat apud deum & deus erat verbum,omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil.& paulo post:vidimus gloriam eius,gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis.Et iterum:vnigenitus qui est in sinu patris,ipse enarrauit,qui&per Salomonem refert dicens:creauit me dominus principium viarum suarum in opera sua:ante secula fundauit me,ante aūt omēs colles genuit me.Et resuscitaturus est corpora nostra.dixit enim:Amen dico vobis, quoniam venit hora in qua omēs qui in monumentis sunt,audient vocem filij dei,&qui audierint viuēt. Quod etiam Apostolus confirmat dicens:oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.Et quia oportet caste ac iuste viuere,iterum dicit:nolite errare,neq; fornicarij,neq; molles,neq; masculorum concubitores,neq; maledici,neq; ebriosi,neq; fures,neq; rapaces,regnum dei possidebunt.Et si mortui non resurgunt neq; Christus B resurrexit,vacua est ergo prædicatio nostra,vacua est fides vestra,& adhuc estis in peccatis vestris.Ergo & qui dormierunt in Christo perierunt.Si in hac tantum sperantes sumus in Christo,miserabiliores sumus omnibus hominibus si mortui non resurgunt,manducemus & bibamus crastina enim moriemur.Si autem sic congdimus,quæ est differentia hominum& canum vel asinorū,qui nihil de futuro cogitant?qui comestionis tantū modo appetitores sunt,& post comestionē inscij sunt quid interi⁹ moueatur.Acquisiui vos in domino, elaborate vnusquisq; omnem malitiam deponere,& ferocem animum & maliloquia, & calumniam,&turpiloquiū, malam conuersationem,susurrationem,inflationem malignā,auaritiam,inanē gloriā, inuidiā & omnia quæ his similia sunt.Induite autē dominū nostrū Iesum Christū.Et carnis curam ne feceritis in concupiscentijs.Presbyteri subditi estote episcopo,dyaconi presbyteris,populus dyaconis.Pro animabus hanc ordinationem custodientibus ego efficiar,& dominus sit cum eis indeficienter.Mando vobis ó viri diligite coniuges vestras,filij honorate patres,& vos parentes nutrite filios in eruditione & disciplina domini.Eas quæ in virginitate sunt honorate,sicut sacras Christi,viduas pudicas vt sacrariū dei veneremini,domini cum parcitate estote,serui cū timore dominis seruite,nemo ociosus in vobis sit mater enim egestatis est vacuitas. Hæc autē dicens non impero quantum oportet & si quidem vinctus sum tanquā fratres cōmoneo. Et si C dominus est vobiscum,acquisiui vos orationibus vestris incūbite vt Iesum merear adipisci,cōmendo vobis ecclesiam,quæ est in Antiochia.Salutant vos & electæ ecclesiæ Philippensiū, vnde & scribo vobis.Salutat vos Philon dyaconus vester,cui & ego gratias ago bene mihi seruienti in omnibus.Salutat vos Agathopus dyaconus. de Syria qui me sequitur in Christo. Salutate inuicem in osculo sancto.Saluto vniuersos & vniuersas qui sunt in Christo.Incolumes estote corpore & animo & spiritu,& mei ne obliuiscamini,& sit deus vobiscū.Amen.

¶Ad Philippenses de baptismo per Euphanium lectorem nauim iam ascēsurum Epist. VIII.

¶Philippis ciuitas est in prima parte Macedoniæ,& hinc quoq; dicti Philippenses.

¶Ignatius qui & Theophorus,ex imperio dei patris misericordiam consecutæ in fide&patientia,& dilectiōe sine dolo ecclesiæ quæ est Philippis misericordia& pax à deo patre &domino Iesu Christo,qui est saluator omnium hominum maximeq; fideliū.

E mores charitatis vestræ & solicitudinis quæ est in Christo,quam ostenditis in nobis,decēs esse arbitrati sumus scribere ad fraternā in domino vnanimitatis vestræ dilectionē commonitos vos faciens cursus nostri,vt idipsum dicatis omnes, vnū sentientes,in hoc ipso fidei regulas,præceptaq; feci,sicut & Paulus erudiens vos dicit:vnus est enim omnium deus pater Christi,ex quo oīa &vnus dominus noster Iesus Christus filius dei vnigenitus,dominator vniuersorum,per quē omnia. Vnus aūt etiā spiritussanctus quem operabatur in Moyse & prophetis & apostolis,vnū quoq; est baptisma,quod datur in morte Chri,vna itaq; ecclesia etiā esse debet & vna fides,quæ est in Christo secundum dictum eiusdem apostoli dicentis:Vnus deus,vna fides,vnum baptisma.Vnusdeus

pater omnium, qui est super omnes & per omnes & in omibus. Vnus est ergo deus pater, & nō D
duo vel tres. Vnus scilicet qui est, & non est præter eum solum verus. Dominus enim (inquit) deus tuus, deus vnus est. & iterum: Nonne vnus dominus creauit nos & vnus pater est omniū nostrum? Vnus quoq; & filius, deus verbū, vnigenitus (inquit) qui est in sinu patris. Et rursum, vnus dominus Iesus Christus, & alibi quod est nomen eius aut quod est nomen filij eius. Scito te autem quia vnus est etiam spiritussanctus paracletus. Sicut idem Paulus ait vnus spirit⁹, sicut vocati estis in vnam spem vocationis vestræ. Et iterum: omnes inquit in vno spiritu parati sumus manifeste autem omnia dona gratiarum ipse vnus atq; idem spiritus operatur. Ergo neq; tres sunt patres neq; tres filij, sed neq; tres paracleti, sed vn⁹ pater & vn⁹ fili⁹ & vnus paracletus, propter quod & dominus mittens apostolos docere omnes gentes, præcepit eis baptizare eas in nomine patris, & filij & spiritussancti. Non in vnum quendam trinomium, neq; in tres vnius eiusdemq; honoris, quia vnus est tantum qui homo factus est, non pater scilicet neq; paracletus, sed solus filius non putatiue neq; in phantasmate, sed certissima veritate. Verbum enī caro factum est, & inhabitauit eam. Sapientia nanq; ædificauit sibi domum, & factus est, sicut homo deus cum corpore, quod suscepit ex virgine non ex collocutione scilicet aut semine viri. Virgo enim inquit in vtero concipiet & pariet filium. Vere natus est, vere creuit, vere manducauit, & bibit, vere crucifixus est & mortuus & resurrexit. Qui hæc credit vt vera eius continet natiuitas, beatus est, qui autem hæc non credit distat nihil ab eis qui eum crucifixerunt. Princeps enim huius mundi in hoc gaudet, quando quis crucem negauerit. Interitum enim sibi ipsi esse cognouit confessionem crucis, hoc enim tropheum est cōtra eius virtutem, quod videns expauescit & audiens timet. Nam & ante quam facta esset crux festinabat facere hoc & operari in filijs diffidentiæ, operatus est autem inuidia in pharisęis & saducęis, in senioribus & iuuenibus, & in sacerdotibus. Cum autem properaret vt fieret conturbabatur, & postea desperationem immisit proditori, & laqueum ei ostendit & suspendium eum docuit, & mulieri immisit timorem in somno ipse, conturbans & compescere tentans patibulum crucis, ipse omnia euocans mouet in suam pernitiem, non recognoscens, intantum enim mala erant non omnia. Malignus autem sentiebat suam perditionem, initium enim illi fuit ad damnationē crux Christi principium mortis, initium perditionis, propter quod in aliquibus quidem operatur negare crucem, passionem erubescere, qui vt funestum putant vocari de virgine generationem circuncidere ipsam naturam & diffamare quasi odiosam. Iudæorum auxiliator est ad negatiōem crucis, paganorum ad calumniam Mariæ, hæreticorum ad phantasiam. Multiformis est enim malitiæ princeps, furans sensus, contrarius sibimetipsi, & alia quidem suggerens, alia vero ostētans. Sapiens est enim ad malefaciendum, quod bonum est autem nescit aliquando, ignorantia enim repletus est per inobedientiam. Quomodo enim non sit talis qui nō sibi proponit suum sermonem? Si enim homo purus est dominus ex anima & corpore, quid circuncidis natiuitatē communem naturæ hominum? Quid tanquam paruam gloriam in homine factam passiōem simulationem vocas & mortem immortalis gloriam existimas? Si deus est homo quid vnicū vocas dominum gloriæ illum videlicet natura immutabilem? Quid sine lege dicis legislatorē qui non humanam naturam habuit: Verbum caro factum est, verbum homo, sed non in homine. Quomodo igitur magnus est ille qui in principio omnem sensibilem & intelligibilem naturam voluntate patris præparauit, qui cum esset in carne omēm infirmitatem atq; languorem curauit? Quo modo autem nō est deus ille qui mortuos resuscitauit, claudos sanauit, leprosos mundauit, cæcos illuminauit, aquam in vinum conuertit, tuumq; exercitum verbo tantum fugauit? Quid ergo dejicis naturam virginis, & membra turpia vocas, hæc ergo pręseminas, & nudari iubes masculos in facie fœminarum, fœminas vero in illicitum desiderium masculorum, tunc omnia turpia videntur, & pudicum teipsum facis, cum tu sis fornicationis spiritus. Ignoras quia tunc fit aliquid turpe, quando illicite perpetratur? Cæterum nihil turpe est quod sine peccato geritur, nihil prauum sed omnia bona valde. Et tu non videns pessundas eā. Quomodo rursum non tibi videtur natus esse Christus ex virgine, sed ille qui est super omia deus, ille scilicet omnia potens, quis ergo est qui hunc misit dicito, quisve huic dominatur vel cuius sententiæ subiectus fuit, aut cuius legem adimpleuit? Tu qui nullius sententiam vel potestatē habes, Christum separas à generatione, legislatorem ingenitum esse pronuncias, & cruci affixum illum qui est sine principio. Cuius ergo permissu hoc factum est, non est dicere. Non enī me latuit tuum antiquū consilium, neq; ignoro qm̄ curve & lubrice incedis, tu aūt ignoras quis est q natus est, qui omnia scire te fingis. Multa enim te latent, virginitas scilicet Mariæ, gloriosus partus de cui⁹ corpore deus processit, stella orientis quæ apparuit, munera ferentibus magis, ar
changes

A changeli salutatio ad virginem facta, virginis gloriosa conceptio, desponsatæ puellæ prædicatio, & virginis in vtero infantis præuisio, angelorum hymno gloriæ ad gentium pastores annunciatio. Herodis timor in extollentia regni, præceptio ad paruulorum necem, in Aegyptū transmigratio, atq; exinde reuersio, cunabila infantilia, descriptio humana, lactis nutritio, nomē patris non seminantis, præsepe vbi positus est, eo q non fuerit locus, nulla humana præparatio, prouectus ætatis, crementum corporis, humana loquela. Sed & q esuriit, sitiuit, iter ambulauit, laborauit, sacrificiorum oblatio, circūcisio, baptisma. Vox dei desuper ad baptisatum, qd vel vnde fuerit testificatio spiritus & dei, vox Iohannis prophetia significantis, passionem per agni appellationem, diuersorum signorum operatio, variæ curationes, imperium domini quo mari imperauit & ventos sedauit, & spiritus iniquos fugauit, teipsum torquens & manifestatione virtutis suæ affligens hæc omnia, videns non habes quid facias, nisi tenebrosas vertigines. Et q virgo peperit ignoras, sed confundit te angelorum laudatio, Magorum adoratio, stellæ apparitio. Ignorantiam igitur olim incurristi per contumaciam: parua tibi videntur cunabula, passiones, circūcisio, lactis nutritio, indigna tibi deo esse hæc videntur. Iterum ne vidisti hominem quadraginta diebus & quadraginta noctib⁹ ingustato cibo humano, & angelos ei ministrantes, quos & tu timebas: videns primo quasi communem hominem, baptizatū & causam ignorās, post ieiuniū vo esurienti insidiabaris & tētabas q̄si cōiem hoīem, ignorās quis esset. Dicebas enim: Si filius dei es, ignorantiæ id est: nam si vere cognosceres, scires sine dubio: quia quæ impossibilia videntur ad faciendum, & difficilia ad conuertendum, factori omnia possibilia sunt. Et propter ventrem tentans eum, qui pascit omnes esca indigentes: audes tentare dominum gloriæ, oblitus per tuam malitiam, quia non in pane solo viuit homo, sed in omni
B verbo quod procedit ex ore dei, scires quia filius dei erat. Cognosceres vtiq;, quia in quadraginta diebus & quadraginta noctibus nullo egens, reddens corruptibile corpus, etiam in continuatione hoc facere poterat. Sed iccirco esuriit, vt ostenderet quia vere suscepit corpus passibile simila hominibus: propterea & primo ostendit quia deus erat, & secundo quia & homo fuit. Tu ergo qui tanq̄ fulgur de sublimi gloria cecidisti, audes dicere domino: mitte te deorsum? Cui ea quæ sunt æstimantur quasi quæ non sunt, & ad inanem gloriam prouocas eum q non extollitur, & fingis te scripturas de eo legere, dicens: Scriptum est enim, quoniam angelis suis mandauit de te, nequando offendas ad lapidem pedem tuum, & fingis te sequentia ignorare, auferens ea quæ de te ac de tuis ministris Propheta dicit: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Si ergo conculcatio es pedum domini, quō tentas intentabilem? immemor legislatoris qui dixit: Non tentabis dominum deum tuum. Et audes impudentissime opera dei assumere, & dicere quia tibi traditus ē principatus eoꝝ, & casum tuum ostendis contra dominū deū tuum, & promittens te ei dare quæ sunt ipsius, dicens: Hæc omnia dabo tibi, si cadens in terram adoraueris me. Quomodo, non timuisti talem vocē contra dominum emittere, tu qui omnium malignorum spirituum malignissimus es? Et pro malitia ventre & pectore super terram repere iussus es, & per inanē gloriam inhonoratus est
C Qui per auaritiam & arrogantiam ad impietatem deductus es? Tu incensor, draco, apostata, serpēs proplexus à deo discedēs, à Christo separatus, à spiritu sancto alienus, & à choro angelorum exulans? Iniuriator legis dei, & legitimorum inimicus, qui super protoplastos insurrexisti, & à mandato dei auertisti eos, qui nihil te læserunt, qui aduersus Abel Caim parricidam excitasti, qui in Iob mala exercuisti? Tu ergo huiusmodi dicis domino: si cadēs in terram adoraueris me? O audacia, ô puniende serue fugitiue, serue flagellande, exterminator bonorum, domino dominorum, perfecto deo omnium intelligibilium atq; sensibilium dicis: Si cadens adoraueris me? Dominus autem longanimis est, qui non in præsenti & ilico interficit eum, qui per ignorantiam & audaciam talia dicit, sed mansuete respondet dicens: Vade Satana. Non dixit, reuertere post me, non enim es reuersurus aliquando, sed vade inquit Satana in ea quæ tibi elegisti loca, vade in ea, quibus prouocatus es à tua malitia. Ego autem scio quis sum, & à quo missus sum, & scio quem debeo adorare. Dominum, inquit, deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Scio ei, & noui vnum solum, cui non denego seruire, à quo tu apostata factus es. Non enim sum antitheus, hoc est contrarius deo, sed confiteor eius eminentiam, & non recuso adorare eum, quem noui natiuitatis meæ autorem & dominum, atq; meæ perseuerantiæ custodem. Ego enim viuo propter patrem. Hæc autem fratres per dispositionem dei coactus sum mittere ad vos, monens vos ad gloriam dei, non quasi extraneus, sed sicut frater. Subiecti estote episcopo & presbyteris & diaconis. Diligite inuicē in domino, sicut dei symula chra. Videte ergo viri vt diligatis vxores vestras vt propria membra, mulieres vero sicut vni

tatis tactu viros vestros amate. Qui castus vel continens est,non extollatur,ne perdat mercedem suam.Dies festos nolite inhonorare,quadragesimam vero nolite pro nihilo habere:imitationem enim continet dei conuersationis.Hebdomadam etiam passionis nolite despiceere. Quarta vero & sexta feria ieiunate,reliquias pauperibus porrigentes. Quicunq; dominicam aut sabbatum ieiunauerit præter vnum sabbatum paschæ,ipse est CHRISTI interfector, Orationes vestræ protendantur ad ecclesiam Antiochiæ,vnde & vinctus ducor Romam. Saluto sanctum episcopum Polycarpum.Saluto sanctum episcopum Vitalem & sacrosanctum presbyterum,& conseruos meos diaconos,pro quorum animabus ego efficiar. Adhuc dico episcopo & presbyteris in domino,quicunq; cum Iudæis pascha egerit,aut solēnia dierum festorum eorum susceperit,comparticipabit eis qui dominum & apostolos eius occiderunt. Salutant vos Philon & Agathophus diaconi. Saluto congregationem virginum,legionem viduarum,à quibus adiutus sum. Saluto populum domini à minimo vsq; ad maximum. Transmisi vobis hæc mea scripta per Euphanium lectorem,virum deo honorabilem & fidelissimum, qui mihi occurrit in regionem iam nauim ascensuro. Mementote vinculorum meorũ,vt consummer in domino. Incolumes estote carne,& anima & spiritu,perfecta sentientes,deuitantes operarios iniquitatis & corruptores verbi veritatis,confortati in gratia domini nostri IESV CHRISTI. AMEN.

¶ Ad Philadelphienses ex Troia, Epistola IX.

¶ Philadelphia Misiæ vrbs frequētibus terræ succussionibus patens,frequentibusq; agitata terræ tremoribus,iccirco malefidos parietes concussionum iniurijs discutiantur, rimisq; pateant. Hinc Philadelphienses.

¶ Ignatius,qui & Theophorus, ecclesiæ dei patris & domini nostri Iesu Christi(quæ est in Philadelphia)misericordiam consecutæ in dilectione & confirmatione & concordia & exultatione dei, in passione domini indiuisæ & in resurrectione eius, repletæ omni misericordia, quam & saluto in sanguine Iesu Christi,quod est gaudium sempiternum & singulare,maxime his, qui sunt in vnū cum episcopo, cum presbyteris & diaconis probatis in voluntate dei patris,per dominum Iesum CHRISTVM, qui secundum suam voluntatem solidauit firmiter ecclesiam eius super petram,ædificio spirituali non manufacto, quam flumina inundantia & flātes venti non valuerunt subuertere, nec valebunt aliquando spiritus nequitiæ,sed debilitantur virtute domini nostri Iesu Christi. E

IDENS autem episcopum vestrum,cognoui quia non à semetipso,neq; ab hominibus promotus est in ministerium & communionem pertinens,neq; per inanem gloriā,sed in dilectione Iesu Christi & dei patris, qui resuscitauit eum à mortuis,cuius expauesco mansuetudinem, quomodo tacens amplius pōtest à loquēte. Aptus est enim mandatis domini,& iustitiæ eius sicut chordę citharæ,& est irreprehensibilis non minus à Zacharia sacerdote,propter quod beatificat anima mea illius secundum deum dispositionem,cognoscens innocentem & perfectam & immobilem,& sine ira circa omnes eius mansuetudinem tanq̄ dei viui. Sicut ergo filij lucis fugite diuisionem vnitatis,& malam doctrinam hęreticorum,ex quibus exit coinquinatio in omnem terram. Vbi ergo pastor est,illuc sicut oues congregamini. Multi enim lupi pellibus ouium induti voluntate mala captiuant decurrentes ad deum, sed in veritate vestra non inueniunt locum. Abstinete itaq; vos à verbis malis, quæ Iesus Christus non seminauit,sed hōim interfectrix bestia: propter quod non sunt plantatio patris,sed seminarium nequissimi. Non ergo separationem inueniens apud vos hæc scribo,sed vt muniens vos vt filios dei. Quotquot sunt Christi,ipsi sunt episcopi. Qui autem declinant eum vł communionē eius,& sociant se cum maledicis,ipsi cum illis simul abscinduntur. Non enim sunt agricolæ Christi,sed inimici seminarium,à quibus eruamini sp ꝑcib⁹ assidentis pastoris vestri fidelissimi & mitissimi. Rogo itaq; vos in domino,quicunq; pœnitentes venerint ad vnitatem ecclesiæ,suscipite eos cum omni mansuetudine,vt per vtilitatem & bonam demonstrationem,de luto & muscipula diaboli eruti, & digni Iesu Christo effecti,sempiternam salutem participent in regno Christi. Nolite ergo errare fratres. Quicunq; enim separatum à veritate fuerit secutus,regnum dei non hæreditabit. Et qui non discesserit à multiloquo prædicatore,in gehennam damnabitur. Vnde nec à iustis discedere,neq; iniustis appropinquare oportet. Quicunq; enim in aliena sententia ambulauerit, ipse non est Christi,nec passionis eius particeps,sed est fraudator & corruptor vineæ Christi. Tali ne commisceamini,nę simul cum eo pereatis,nec si pater sit vel filius,aut frater aut domesticus,

sticus: Non em̄, inquit, parcat oculus tuus super eum. Qui ergo odio habet deum, oportet etiā vos eos odire, & super inimicos eos tabescere, non quidē persequi eos, aut percutere eos oportet secundum gentes, quæ non nouerunt deum, sed inimicos arbitrari & separari ab eis, & monere eos & ad pœnitentiam prouocare, si forte audiant & acquiescant. Amator enim hominum est deus noster, & vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitioēm veritatis venire, propter quod & solem oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Cuius vtilitatis etiam nos dominus volens esse imitatores dicit: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Ego confido in vobis, quoniam in domino nihil aliud sapitis. Propterea fiducialiter scribo deo dignæ dilectioni vestræ rogans vos, vt instetis vni fidei, vni prædicationi, vna gratiarum actione vtentes: vna est enim caro domini Iesu, & vnus est eius sanguis, qui pro nobis effusus est, vnus etiam panis pro omnibus confractus, & vnus calix totius ecclesiæ, & vnus episcopus simul cum oībus presbyteris & diaconis conseruis meis, quia & vnus est ingenitus dei pater, & vnus vnigenitus filius deus, vbum & homo, & vnus paracletus, spiritus veritatis, vna etiam prædicatio, & fides vna, & vnum baptisma, & vna ecclesia, quam fun-
B dauerunt sancti apostoli à finibus vsq; ad fines, in sanguine Christi proprijs sudoribus & laboribus. Et vos ergo oportet sicut populum sacerdotalem & gentem sanctam, ad concordiā omnes in Christo consummari. Mulieres vero subditæ estote viris vestris in timore dei. Virgines Christo in incorruptione, non execrantes nuptias, sed meliora diligentes, non in criminatione contagij, sed propter legis meditationem. Filij, subditi estote parentibus, & diligite eos tanq̄ cooperarios dei ad vestram generationem. Serui, subditi estote dominis vestris in deo, vt Christi liberti efficiamini. Viri, diligite vxores vestras sicut cōseruas in domino, vt proprium corpus, sicut socias vitæ, & cooperatrices ad filiorum procreationem. Virgines solum Christū prę oculis habete, & eius patre in aīabus vr̄is, illuminatę à spū sancto. Memor sum sanctitatis vr̄æ, sicut Heliæ, sicut Iesu Naue, sicut Melchisedech, sicut Helizæi, sicut Ieremię, sicut Iohannis Baptistæ, sicut dilectissimi discipuli, sicut Timothei, sicut Titi, sicut Enodij, sicut Clementis, vel eorum qui in castitate de vita exierunt. Non detraho autem cæteris beatis, qui nuptijs copulati fuerūt, quoꝝ nūc memini: opto em̄ deo dignus ad vestigia eoꝝ in regno ipsius inueniri, sicut Abrahā & Isaac & Iacob, sicut Ioseph & Isaias & cæteri prophetæ, sicut Petrus & Paulus & reliqui apostoli, qui nuptijs fuerunt sociati, qui non libidinis causa, sed posteritatis subrogandæ gratia coniuges habuerunt. Patres, nutrite filios vestros in eruditione & disciplina domini, & docete eos sacras literas & artes honestas, vt non ocio gaudeant. Bene enim (inquit) nutrit pater iustus, in filio autem sapiente lætabitur cor eius. Domini benigne in dome-
C sticos vestros intendite, sicut sanctus Iob docuit. Vna enim est natura & vnum genum hominum. In Christo autem neq; seruus neq; liber. Principes subditi estote Cæsari, milites principibus, diaconi presbyteris, vt sacrorum administratoribus. Presbyteri vo & diaconi atq; omnis clerus simul cum omni populo, & militibus atq; principibus: sed & Cæsares obediant episcopo, episcopus vo Christo, sicut patri Christus: & ita vnitas per omnia seruatur. Sint autem viduæ non vagæ, neq; gulosæ, neq; proteruę: sed pudicæ & sobrię, sicut Iudith & Anna. Hæc aūt non sicut Apostolus præcipio. Quis enim sum ego, aut & quę domus est patris mei, vt ęqualē me illis dicam: sed sicut commilito vester obedientię ordinem continens. Fratres mei, valde pronus sum ad dilectionem vestram, superexultans de vnanimitate vestra. Moneo enim vos non ego, sed dominus Iesus per me, in quo vinctus sum. Adhuc magis timeo, quia nondum perfectus sum: sed oratio vestra faciet me perfectum apud deum, vt eum in quo vocatus sum merear adipisci, confugiens ad euangelium tanq̄ ad corpus Iesu Christi. Ad ap̄los, tanq̄ ad presbyteros ecclesiæ. Et prophetas quidem diligo, vt Christum prænunciantes, continentes eius spiritum sicuti & apostoli. Sicut enim pseudo prophetæ & pseudoapostoli vnū eundemq; malignum & seductorem & populum errare facietem spiritum assumpserunt: sic iterum veri prophetæ vt veri apostoli vnum eundemq; sanctum principalem, bonum & verum atq; doctorem per Christum acceperunt spiritum. Vnus enim deus veterū & noui testamenti, vnus & mediator dei & hominum, ac facturam intelligibilium & sensibilium, & prouidentiam gerens omnium. Vnus quoq; & paracletus, qui operabatur in Mose & prophetis & apostolis. Omnes enim sancti cum CHRISTO saluati sunt, per ipsum in ipsum sperantes, atq; ipsum expectantes, & per ipsum salutem adepti sunt, qui erant digni dilectione, & digni laude, sanctificati à Christo Iesu, testificantes in euangelio spei communi. Si quis deum legis & prophetarum vnum prædicauerit, Christum autem negauerit filium esse dei, mendax est, quomodo & pater eius diabolus: & est huiusmodi inferioris circuncisionis pseudo Iudæus.

Si autem quis confitetur Christum Iesum dominum, negat autem deum legis & prophetarũ patrem esse Christi, hic in veritate non stat, quomodo nec pater eius diabolus, & est huiusmo D di Simonis magi, & non sancti spiritus discipulus. Si quis autem dicit vnum deum, confiteturq; Iesum Christum, hominem vero purum putans dominum, & non deum vnigenitum & sapientiam, sed & verbum dei, sed ex anima & corpore eum solum esse existimans, huiusmodi serpens est seductor, errorem prædicans ad perditionem hominum: huiusmodi pauper est sensu, sicuti vocatur, & adinuentor ipsius erroris Ebion. Si quis enim hæc confitetur, corruptionem autem & coinquinationem vocat legitimam commixtionem & filiorũ procreationẽ, aut aliquam escam, execrabilem putat, huiusmodi habet cohabitatorem Draconem apostatam. Si quis enim patrem & filium & spiritum sanctum cõfitetur, & creaturam laudat, simulationem vero dicit incarnationem, & passionem erubescit confiteri, huiusmodi fidem abnegat nihilo minus q̃ interfectores Christi Iudæi. Si quis aũt hæc confessus fuerit, & quia deus v̄bum in humano corpore habitauit, sicut & anima in corpore, propter quod inhabitare dicimus deum in corpore, sed non in humana anima: dicit autem quasdam iniquas mixtiones aliquid boni esse, & finẽ beatitudinis voluptatem ponit (qualis ille falso nomine Nicolaita) hic neq; dei amicus, neq; Christi amator esse potest, sed corruptor proprię carnis, & propterea à spiritu sancto desertus est, & à Christo alienus, huiusmodi omnes statuæ exanimes sunt, & sepulchra mortuorum, in quibus scripta sunt tantum nomina defunctorum. Fugite ergo malas artes insidias spiritus, qui operatur in filijs seculi huius, nequando tribulati infirmemini in dilectione, sed omnes idipsum: estote inseparabiles corde, & in vnanimitate vnum semper sentientes in idipsum, de hocipso glorificantes in requie, & in periculis & in tristitijs & in gaudijs. Gratias ago deo per Christum, quia bene mihi conscius sum in vobis, & non habet quis vnde gloriari, ne- E que clam, neq; palam & publice, q̃ grauauerim aliquem aut in modico aut in magno. Et oẽs quibus locutus sum, precor vt non in testimonium illud possideant. Si enim secundum carnem me voluerunt quidam oberrare, sed spiritus meus non oberrat, à deo etenim eum accepit noui enim vnde venerit, & quo eat, & occulta arguet. Clamaui enim voce magna inter eos q̃bus loquebar, non meum sermonem, sed dei proferens, episcopo intendente, & presbyteris & diaconis. Hi vero despexerunt me tanq̃ prohibentem diuisionem quorundam fieri, hoc autẽ dicenti testis ille est, propter quem ego vinctus sum, quia de humano ore hæc non cognoui, sed spiritus mihi præconizauit dicens: Hæc præter episcopum ne feceritis, vnitatem diligite, diuisionem fugite. Imitatores estote Pauli & cæterorum apostolorum, quomodo & ipsi Christi. Ego quidem quod meum fuit feci, vt homo in vnitate perfectus, adijciens etiam hoc, quia vbi dissentio mentis & iracundia & odium, illic deus non habitat. Omnibus igitur pœnitentibus dimittit deus, si ad vnitatem CHRISTI concurrunt, & ad consensum episcopi. Credo gratiæ Iesu Christi, quia soluit à nobis omne vinculum iniustitiæ. Rogo autem vos, vt nihil secundum iracundiam agatis, sed secũdum Christi militiam. Audiui enim quosdam dicẽtes: Si non inuenero euangelium in antiquis, non credam. Talibus autem ego dico, quia mihi antiquitas Iesus Christus est, cui non obedire manifestus & irremissibilis interitus est. Principatus enim eius est crux & mors ipsius & resurrectio & fides in omnibus his, in quibus volo vos & nos in orationibus vestris iustificari. Qui non credit euangelio, omnibus simul nõ cre- F dit, qui non præiudicat antiquitati spiritus, durum est enim cõtra stimulum calcitrare, durum etiam Christo non credere, durum quoq; apostolorũ prædicationẽ spernere. Boni enim sunt sacerdotes & sermonis ministri: melior aũt est pontifex, cui credita sunt sancta sctõrũ, cui soli cõmissa sunt secreta dei. Bona sunt etiam officia virtutis dei, bonus q̃q; sp̃us sanctus, q est sup oĩa sancta sanctissimus, & v̄bi minister, sed sup oẽs sanctos. Sanctissimus est summus pontifex & princeps pontificũ, q est legatus & minister patris, & princeps legionum militiæ cœlestis, p̄ quem pater omnia fecit atq; omnem prouidentiam gerit. Ipse enim est via quæ ducit ad patrẽ, ipse est petra, macheria, clauis, pastor, sacerdotiũ, ianua sciæ & agnitionis, per quam introiuit Abrahã, & Isaac & Iacob. Moses quoq; atq; oĩs chorus prophetarum, & columnę mundi apostoli, & sponsa domini ecclesia, pro qua sanguinem suum fudit vt eam redimeret: oĩa igitur hæc in vnitate vnius & vnigeniti veri dei. Quid autem præcipuum habet euangelium? præsentiam aduentus saluatoris nostri Iesu Christi, passionem, sed & ipsam resurrectionem. Quæ enim prophetæ annunciauerunt dicentes: Donec veniat cui repositũ est, & ipse erit expectatio gentium. Hæc in euangelio completa sunt, dicente domino: Pergite, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Oĩa ergo bona sunt simul, lex, prophetæ & apostoli, omnis congregatio quæ per ipsos credidit. Solum autem restat, vt nos inuicem

A cem diligamus quoniã secundum orationem vestrã & viscera quæ habetis in domino Iesu annunciatum est mihi pacificare ecclesiam quæ est in Antiochia Syriæ, decet enim vos tanquam ecclesiam dei ordinare episcopum ad mittendum illuc visitationẽ dei, cõcedere eis in idipsum constitutis glorificare nomen dei. Beatus est in Christo Iesu, qui dignus effectus fuerit tali ministerio. Et vos quidem festinantes glorificamini in Christo. Volunt autem vobis quod non est omnibus impossibile pro nomine dei quomodo & semper vicinæ ecclesiæ consueuerũt mittere vobis episcopos, presbyteros & dyaconos. De Philone vero dyacono viro religioso à Cilicia qui nunc mihi ministrat in verbo domini, vna cum Gaio & Agathopo viro multũ electo, qui à Syria me sequitur, testificor vobis quia renunciauerunt seculo & martyrium consummare elegerunt. Et ego gratias ago pro vobis rogans vt suscipiatis eos in domino, vt & vos suscipiat Iesus Christus. Qui enim eos diffamauerunt redempti sunt in gratia Iesu Christi, qui non vult mortem peccatorum, sed pœnitentiam. Salutat vos dilectio fratrũ qui sunt in Troia, vnde & scribo vobis per Burgum qui missus est simul Ephesiis & Smyrnæis ad verbum honoris, quos Iesus Christus redimat, in quem sperant carne & anima spiritu & fide, dilectione & cõcordia. Incolumes estote in domino Iesu Christo cum omni spe nostra in spiritu sancto. Amen.

¶ Ad Smyrnenses ex Troia Epist. X

¶ Smyrna (vt scribit Hieronymus) ciuitas est Liciæ prouinciæ in Asia, eamq; iuxta Ephesum inter Tracheam & Lepramactam ponit Strabo, vnde Smyrnæi, Troia inter propontidos flueta & montem Idam sita memoratur monti vicinius adiacens. Asiaticarũ vrbiũ vatũ poetarumq; monumẽtis famatissima.

B ¶ Ignatius, qui & Theophorus, ecclesiæ patris altissimi filij eius Iesu Christi misericordiã consecutæ & gratia repletæ in fide & dilectione fundatæ, & totius gratiæ deo decentissime sanctissimeq; sanctificatæ (quæ est in Smyrna) immaculatæ spiritu & verbo dei, plurimam salutẽ.

Glorifico deum & patrem domini nostri Iesu Christi qui per seipsum vos tantum illuminauit. Agnoui enim vos perfectos esse in fide immobili tanquã clauis affixos cruci domini Iesu Christi carne & spiritu confirmatos in charitate in sanguine Christi, & vere ad plenũ istructos in domino Iesu Christo filio dei primogenito totius creaturæ, deo verbo vnigenito filio, qui est ex genere Dauid secundum carnem ex Maria virgine, baptizatus à Iohanne, vt adimpleretur omnis iustitia, qui conuersatus sancte sine peccato, sub Pontio Pilato & Herode tetrarcha vere clauis confixus est pro nobis in carne, à quo & nos redempti sumus per diuinam & beatam eius passionem, vt tollat secũ sibi coniunctos in secula per resurrectionem ad sanctos & fideles suos, siue ex Iudæis, siue ex gẽtibus in vnum corpus ecclesiæ suæ. Hæc enim omnia passus est pro nobis, & vere passus est, nõ putatiue, sed vere sicuti & resurrexit. Sed non vt quidam infidelium erubescentes plasmationẽ hominis, & crucẽ & ipsam mortem, dicunt quasi putatiue & non vere suscepit corpus ex virgine, & putatiue passus est, immemores illius qui dixit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum: Soluite templum hoc, & ego in triduo resuscitabo illud. Et in alio loco: Cũ C exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Ergo verbum habitauit in carne, sapientia enim ædificauit sibi domum. Verbum ergo templum suipsius, ab aduersarijs dissolutum, resuscitauit tertia die, verbum vtiq; exaltata carne sua veluti illo æneo serpente in eremo, attraxit ad se omnes ad salutem æternam. Ego autem non solum natum eum & crucifixum in corpore factum scio, sed etiam post resurrectionem in carne eum noui, & credo esse. Nam cum ad eos qui cum Petro erant venisset, ait illis: Palpate me & videte, quia non sum dæmonium incorporeum. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. & Thomæ dixit: Infer digitũ tuum in fixuram clauorum, & affer manum tuam & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Et statim crediderunt, quia ipse erat Christus. Propter quod & Thomas ait illi: Deus meus, & dominus meus. Propterea ergo mortem contempserunt, parum ducentes esse iniurias, & plagas, & alia nonnulla propter ipsum sustinere. Nã & postquam ostendit se eis, quia vere & non putatiue resurrexit, manducauit cum eis & bibit. Et sic videtibus eis assumptus est cum carne ad eum qui miserat illum, in qua & iterum venturus est cum gloria & virtute, secundum quod dictum est ab angelis ad apostolos: hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Si ergo sine corpore dicunt eum venturũ esse in consummationẽ seculi, quomodo visuri sunt eũ illi qui cõpunxerunt in eũ & cognoscentes plangent inter se? Nã incorporaliũ, neq; species, neq; figura, sed neq; effigies quidẽ aliqua animalis formæ haberi poterit, in qua figuræ clauorũ vel lanceæ foramen appareat propter simplicitatẽ naturæ. Hæc autẽ moneo vos charissimi, sciens quia & vos sic habetis, præcustodio

Articuli si. dei. Matt. 3. Lucæ. 2. Vere resurrexit Christus Iohan. 1. Iohan. 2. Iohan. 12. Prouer. 9. Num. 21. Lucæ. 24. Iohan. 20. Actu. 1. Zachar. 12.

ſtodio autem vos à beſtijs hominum figuras habentibus, quas non ſolum deuitare ſed etiam fugere oportet vos. Tantum orate pro illis, vt forte pœniteant. Si enim putatiue in corpore fu D
it dominus, & putatiue crucifixus eſt, ergo & ei putatiue ego vinctus ſum. Quare autem & meipſum tradidi ad mortem, ad ignem, ad gladium, ad beſtias? ſed non putatiue, ſed vere omnia ſuſtineo propter Chriſtum, ad compatiendũ ei, ipſo me confortante, quia non eſt mihi tanta virtus. Quem profecto quidam ignorantes negauerunt, & conſentiunt magis mendatio quã veritati, qbus nec perſuaſerũt prophetæ neq; lex Moyſi, ſed nũc nũc vſq; euangeliũ, nec noſtræ ſpeciales paſſiones. Nam & de nobis hocipſum ſentiunt. Quid enim me iuuat ſi me quis laudauerit, dominum autem meum blaſphemauerit, ſi non eum confeſſus fuerit incarnatum eſſe deũ, hoc autem qui non dixerit, perfecte eum negat, ſicut mortuum baiulans. Nomina vero eorum infidelia non mihi eſt nunc viſum ſcribere, ſed neq; contingat mihi vt mentionem eorum faciam donec pœniteant. Nemo ſeipſum ſeducat. Si enim non crediderit Chriſtum Ieſum incarne fuiſſe conuerſatum, & confeſſus fuerit crucem eius, & paſſionem & ſanguinem, quẽ effudit pro mundi ſalute, vitam æternam non conſequetur, ſiue rex ſiue ſacerdos, ſeu principes ſeu priuatus, ſeu dominus ſiue ſeruus, ſeu vir, ſiue mulier, qui capit capiat, & qui audit audiat. Locus ergo & dignitas atq; diuitiæ neminem inflet, ignobilitas & paupertas nullũ humiliet. Sed cũ his
Matt.22. omnibus, fides eius ſit in deum & in Chriſtum, & ſpes fruitionis futurorum bonorum cum di-
Iohan.12. lectione quæ eſt circa deum & circa proximũ tuum. Diliges enim dominum deum tuum ex to-
Iohan.13 to corde tuo, & proxmum tuum ſicut teipſum. Sed & dominus dicit: hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, & illud Iohannis: Mandatũ E
nouum do vobis vt diligatis inuicem, in his enim duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Dicite ergo eis qui taliter docent, quomodo legem ponunt, incognitum eſſe patrem Chriſti prædicantes. Quomodo etiam: Cum infidelem inimicitiam inuicem habent dilectionẽ aũt futurorum negligunt, præſentia diſſimulant, quæ ventura ſunt, tanquam præſentia eſſe putant & tanquam ſomnia & phantaſiam exiſtimant, mandata contemnunt, viduam & orphanũ deſpiciunt, vinctum derident, reſurrectionem negant. Huiuſmodi omnes nepotes ſunt illius inue-
Gene.3. terati malorũ ſpiritus qui & Adã per mulierẽ mandatũ tranſgredi perſuaſit, qui & Abel per Ca-
Gene.4. Iob.1. yn occidit, qui & Iob decipere conatus eſt, qui & Ieſu filio Ioſedech reſiſtere tentauit, qui & apo-
Zach.3. Lucæ.22. ſtolorum fidem ſubuertere voluit, & Iudeorum multitudinem aduerſus dominum ſuſcitauit, qui & nunc operatur in filijs diffidẽtiæ, à quibus eruat nos dominus Ieſus Chriſtus, qui patrem deprecatus eſt vt non deficeret fides appſtolorum, non quod non ſufficeret cuſtodire eam, ſed gaudens de patris eminentia, ipſum deprecatus eſt pro eis, dignum eſt ergo à talibus abſtinere, & neq; proprium cum his, neq; commune colloquium habere, Sed intendere legi & prophetis, & euangelizantibus vobis ſalutare verbum. Nefandas vero hæreſes & ſciſmata facientes fugi-
Eucharistia te, ſicut principatum malorũ. Omnes epiſcopũ ſequimini ſicut Chriſtus Ieſus patrẽ, presbyteros ſicut apoſtolos, dyaconos autem veneramini ſicut dei mandato miniſtrantes. Nemo præter e- F
piſcopum aliquid agat eorum quæ ad eccleſiam pertinẽt. Firma Euchariſtia reputetur quæ ab epiſcopo conceſſa fuerit, vbi epiſcopus præſens fuerit illuc & plebs congregetur, ſicuti & vbi Chriſtus eſt omnis cœleſtis militia adeſt tanquam principi militiæ virtutis domini, & ipſe eſt
Eccl.12. diſpenſator totius intelligibilis naturę. Propterea nõ licet ſine epiſcopo, neq; offerre neq; ſacri-
1.petri.2. ficium immolare, neq; miſſas celebrare. Sed ſi ei viſum fuerit, ſecundum beneplacitum dei, tũc demum tutum & firmum erit. Ergo omnia quæcunq; agitis & facitis iã mutabilia ſunt vt corrigamus nos in deo eũ tempus habemus pœnitendi. Quod enim incertum eſt, non habet confeſſionem. Ecce enim homo inquit, & opera eius cum eo. Sicut ſcriptum eſt: honora (inquit) fili deum & regem. Ego autem dico: honorate quidem deum vt autorem omium & dominum, epiſcopum autem tanquam principem ſacerdotum, imaginem dei ferentem, principatum quidem ſecundum deũ, ſacerdotiũ vero ſecundũ Chriſtum, & poſt hunc honorare etiã oportet regem. Nemo enim potior eſt deo, neq; ſimilis ei, neq; epiſcopo honorabilior in eccleſia ſacerdotium deo gerenti pro mundi ſalute, neq; regi quis ſimilis eſt in exercitu, pacem & beneuolentiã
Coloss.1. omnibns principibus cogitanti. Qui enim honorat epiſcopnm honorabitur à deo, & qui inhonorauerit eum à deo inhonorabitur. Si enim quis contra regem inſurgens damnatiõe dignus eſt, quomodo vltionem euadere poterit qui præter epiſcopum aliquid egerit? Sacerdotium eñ ſumma ẽ omnium honorũ, q̃ in hoĩb⁹ cõſiſtũt, q̃d ſi quis inhonorauerit, deũ inhonorat & dñm Ieſum Chrm primogenitũ totius creaturę, & ſolũ natura principẽ ſacerdotẽ dei. Oĩa bene vobis ordi

Abis ordinate quę mãdata sunt in Christo: Laici dyaconis subditi sint, dyaconi presbyteris, presbyteri episcopo, episcopus Christo, sicut ipse patri. Secũdũ quod vos me refecistis fratres, & vos dominus Iesus Christus, absentem me & præsentem dilexistis retribuat vobis de⁹ propter quã tanta in vincto eius ostendistis, & siquidem non sum sufficiens, sed tamen deuotio vestra grandis est. Si quis enim honorauerit propphetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Manifeste & qui honorat vinctum Christi Iesu, mercedem martyrum accipiet. Philoni & Gaio & Agathopo, qui me sequuntur in verbo dei, qui sunt ministri Christi, bene fecistis suscipiendo eos sicut ministros dei, qui & maximas gratias agunt domino pro vobis, quoniam refecistis eos omnibus eos modis. Nihil vobis reputabitur ad peccatum de ijs quę eis impendistis. Det vobis dominus inuenire misericordiam apud deũ in illa die pro animabus vestris, spiritus meus & vincula mea sint, quæ non spreuistis & non erubuistis. Hęc ẽ perfecta spes in Christo Iesu. Orationes vestræ appropinquauerunt ad Antiochenam ecclesiam cui & pacifici estis. Vnde & vinctus omnes saluto, & non sum dignus esse vltimus eorum. Sed secundum dei voluntatem dignus effectus sum, non ex mea prouidentia, sed ex gratia dei. Quam opto perfectã mihi tribui, vt per vestras orationes deum merear adipisci, vt opus vestrum perfectũ sit in cœlo & in terra: Decet ergo vos in honorem dei gerere curã deo dignę ecclesiæ dei quæ est in Syria, & gratulari eis, quia pacifici sunt, & perceperunt suam magnificentiã, & restituta est in corpore eorum. Sed mihi visum est mittere illuc cũ epistola, vt glorificent tranquillitatem quæ eis secundo contigit, & quietem. Ego vero merui portum tutissimum orationibus vestris. Cum

B sitis perfecti, perfecta cogitate, sentite, sapite, volentibus enim vobis bene agere, etiam deus paratus est vobis præstare. Salutat vos dilectio fratrum vestrorum quæ est in Troia, vnde & scribo vobis per Burgum, quẽ misistis mecum vna cũ ephesiis fratribus vestris, qui me refecit in omnibus, & debuerant quidem omnes imitari, quia exẽplum est ministerij dei, retribuet ei dominus gratiam in omnibus. Saluto deo dignum episcopum vestrum Polycarpum, & deo decentissimum presbyterum, & Christophorus dyaconus meus, & conseruus, & specialiter & generaliter omnes in nomine domini Iesu Christi, & in sanguine ipsius & in passione & in resurrectiõe carnali & spirituali in vnitate dei & vestra. Gratia vobis & misericordia, pax & patientia in oĩbus in Christo, Saluto domos fratrum meorum cum vxoribus & filijs, sed & virgines & viduas. Incolumes estote in virtute dei patris. Salutat vos Philon condiaconus qui est mecum Saluto domũ Graniæ, quam opto firmari in fide & deuotione carnali & spirituali. Saluto Alcẽ desiderabile nomen mihi & Daphnium spiritalem & bonum filium, Et omnes nominatim incolumes estote in gratia dei domini nostri Iesu Christi repleti spiritu sancto & sapiẽtia sancta atq; diuina. Amen.

Matt.10.

¶ Ad Polycarpum episcopum Smyrnensium de illuminatis Epist. XI

¶ Ignatius episcopus Antiochiæ, qui & testis Iesu Christi, Polycarpo episcopo Smyrnẽsium.

C SVscipiens autem tuam sententiam tanquam super immobilem petram fundatã, quoniam desidero promereri faciem tuam immaculatam, quam acquisiui in domino. Rogo te in gratia dei qua inductus es, adijcere ad cursum tuũ, & rogare oẽs vt saluentur in Christo. Defende locum tuum in omni diligentia. Vnitatis curam habeto, qua nihil melius est. Omnes baiula, quomodo & te Christus. Omnes suffer in dilectione, orationibus indesinenter vaca, ampliorẽ prudentiã quã habes postula. Vigila inobdormibilem spiritum possidẽs, secundum adiutorium dei loquere, omniũ infirmitates porta, vt perfectus athleta quomodo & dominus omnium. Ipse enim, inquit, infirmitates nostras portauit, & lãguores nostros abstulit. Vbi enim magnus fuerit labor ibi etiam maius lucrum est. Si bonos discipulos amaueris, non est tibi gratia, magis autẽ pestiferos sub iuga in mansuetudinem. Non omne enim vulnus vno emplastro curatur, acredines atq; vehementias, embrocha compesce. Astutus esto vt serpens, & simplex vt colũba, ppterea enim ex aĩa & corpore carnaliter & spiritalit̃ extas, vt oĩa quæ tibi ostẽsa fuerũt in facie corrigas. Quæ aũt tibi inuisibilia fuerint pete vt tibi manifestẽtur, vt tibi nihil restet, sed totius gratiæ abũdãs sis. Tẽpus deposcit te tãq; gubernatorẽ pspérũ petere, & sicut naui periclitãti portũ aptũ ad salutẽ reqrere. Sic & te dei athletã præsta, vt vestẽ incorruptionis & vitã æternã pcipias, p q̃ & tu cõfidis in oĩbus p aĩa tua ego efficiar, & vincula mea quæ dilexisti. Qui se arbitrant, fide dignos eẽ & aliẽ docẽt, nõ te circũueniãt, sed sta firmus sicut incus quæ pcutit. Magni enim athletæ ẽ vapulare & vincere, maxime aũt p deo oĩa oportet nos sustinere, vt ipse sustineat nos in regno. Plurimũ adde ad festinationẽ cõtinuãt̃ curre, tpa cognosce, vt in ipsis sp vincas. Hic ẽ enĩ stadiũ, illic corona expectat

Esaie.53.

Christus

Chrm filiū dei, intēporalem in tempore, inuisibilē natura, visibilem in carne, impalpabilem & intactum, vt corporeum vero propter nos & contrectabilem, impassibilem vt deum, passibilē D
vero propter nos vt hominem. Amen.

¶ Ad Antiochenses ex Philippis. Epist. XII

¶ Antiochia ciuitas est Syriæ, prima Petri apostoli sedes, prima in qua Christiani (qui baptisma suscepissent) à Christo nuncupati cœperunt, in qua Paulus & Barnabas ordinati sunt, quæ & postea diui Ignatij moderationibus credita est, à qua Antiochenses.

Actuum.11. ¶ Ignatius qui & Theophorus, ecclesiæ Antiochensi misericordiam à deo consecutæ, habitanti in Syria (quæ prima Christi cognomē accepit) quæ est in Antiochia in deo patre & domino Iesu Christo salutem.

LEVIA mihi & inonerosa fecit dominus vincula, cum didicissem pacificos vos esse, & in omni concordia carnali & spirituali vos trāsigere. Rogo igitur vos vinctus in domino digne ambulare in ea vocatiōe qua vocati estis, custodientes vos ab introeūtibus hæresibus malignis, ad seductionem & perditionem consentientium eis, intendere autē apostolorum doctrinæ, & legi atq; prophetis credere, omniumq; Iudæorum aut Paganorū errorem abijcere, & neq; deorum multitudinem admittere, neq; Christum ad excusationem, vnius dei negare, Moyse fideli famulo dei ad populū dicēte: dominus deus tuus deus vnus est, & vnum atq; solum prædicans deum, confessus est statim
Deute.6. (margin)
etiam dominum nostrum dicens: Pluit dominus super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur à domino de cœlo. Et iterum, & dixit deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et rursum: Et fecit deus hominē, ad imaginē dei fecit illum, & paulopost: Ad imaginem dei fecit hominē. Et quia nasciturus erat homo, sic ait propheta: suscitabit vobis dominus deus vester sicut me. Nam & prophetę ex persona dei dixerunt: ego deus primus, & ego post hæc, & præter me non est deus. Hoc autē de patre omnium dixerunt. De domino nostro Iesu Christo rursum prophetæ proclamauerunt dicentes: Ecce puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium est desuper, & vocabitur (inquiunt) nomen eius magni cōsilij angelus, ammirabilis consiliarius, deus fortis, potestatē habens, princeps pacis. nam & de incarnatione eius ex virgine dicunt: Ecce virgo concipiet in vtero & pariet filium, & vocabitur nomē eius Emanuel. Et de passione eius nihilominus adiecerunt dicentes: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondēte sine voce. Et iterū ipse de seipso referens dicit: Ego autem sicut agnus innocens ductus sum ad immolandum. Nam euangelistę vnū solum testantes verum deum esse patrem, etiam ea quæ ad dominū nostrū Iesum Christum pertinent non prætermiserunt, sed potius exacte scripserunt dicentes: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbū. hoc erat in principio apud deum, & omia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sed & de incarnatione eius subiunxerunt dicentes: Et verbū caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum: Liber (inquiunt) generatiōis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahæ. Apostoli quoq; Christi asserentes quia deus vnus est, adiecerunt dicentes: Vnus deus, vnus & mediator dei & hominum. Et de incarnatione eius ac passione eius non erubuerunt, sed potius fiducialiter subiunxerunt dicentes: Homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum pro seculi vita. Omnis ergo qui vnū deum annunciat, intercipit autē Christi diuinitatē, filius est diaboli, & inimicus omnis iustitiæ. Qui autem non confitetur Christū filium eius esse qui fecit mundū, sed alterius cuiusdam incogniti præter eum quē prædicat lex & prophetæ, hic organum est ipsius diaboli. Quicunq; autē incarnationem Christi recusat, & crucē eius erubescit, propter quam ego vinctus sum, hic est Antichristus. Quicunq; vero purū hominem dicit esse Christū, maledictus est secundū dictum prophetæ, non in deū fidēs, sed in hominē tantū. Propterea & infructuosus est quēadmodum Tamariscus quæ est in deserto. Hæc scribo vobis cū sim Christi nouella oliua, non ignorans vos taliter sapere, sed præcustodio vos sicut pater filios suos. Videte ergo malignos operarios, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum deus venter est, quorū gloria in confusione eorum, videte canes rabidos, serpētes super pectus repētes, dracones squamosos, & aspides basilicos, scorpiones. Hi enim sunt thoes, vulpes, & simiæ humana imitantes. Pauli & Petri sancti estis discipuli, nolite perdere depositū quod vobis cōmandauerunt. Mementote digne beatissimi Enodij pastoris vestri, qui primus vobis ab apostolis antistes ordinatus est, non confundamus patrem, sed efficiamur certi filij, & non adulterini. Scitis qualiter conuersatus sum inter vos. Quæ ergo præsens dicebā vobis, hæc nunc & absens scribo vobis. Si quis non diligit dominum Iesum, sit anathema. Imitatores mei estote, pro animabus vestris ego efficiar quando Christum meruero adipisci, mementote vinculorum meo-

rū, pre

A rum,presbyteri pascite gregem qui vobis commissus est,donec ostēdat deus eum qui futurus est in vobis rector. Ego autem nunc festino vt Christum lucrifaciam,dyaconi agnoscāt cuius sint dignitatis,& studeant esse inculpabiles vt sint Christi imitatores,populus subditus sit presbyteris & dyaconis,virgines agnoscant cui se consecrauerunt,viri diligāt vxores,memores q̄ vna vni in principio creaturæ datæ fuit in possessionem,mulieres honorificent viros suos sicut carnem suam,& non audeant proprio nomine eos vocare. Sciant autem solos viros suos cōpares esse quibus & coniunctæ sunt secundum ordinationem dei. Parentes erudite filios eruditione sancta,filij honorate parentes vt bene sit vobis,&sitis lōgæui super terram,domini nolite superbe seruis vti,imitantes patientissimum Iob,dicentem:si praue iudicaui seruum aut ancillam meam,iudicer ego ab eis,quid enim faciam si interrogationem fecerit dominus de me? & cætera quæ sequuntur bene nostis. Serui nolite ad iracundiā in aliquo prouocare dominos, ne forte aliqui malefaciant vobis,& vos ipsi eritis rei. Nemo ociosus manducet,ne vagus&fornicarius efficiatur. Ebrietas,iracundia,inuidia,maliloquium,clamor,blasphemia,non nominentur in vobis,viduæ non in delitijs agant,ne per luxuriam abijciant verbum. Cęsari subditi estote in ijs in quibus sine periculo est ipsa subiectio. Principes nolite exasperare,ne detis occasiōes aduersum vos quærentibus eas. De maleficijs autem & veneficijs vel homicidio ex abundanti est scribere vobis,quando hæc etiam in gentibus abominabile sit agere. Hæc autem non sicut Apostolus præcipio,sed sicut vester conseruus commemorans vobis. Saluto sanctum presbyterum vestrum. Saluto sanctos dyaconos,& desiderabile mihi nomē eius quem reseruaui post

Gene.2. Exod 20. Iob.31.

B me in spiritu sancto cum Christum meruero adipisci,pro cuius anima ego efficiar. Saluto subdyaconos,lectores,cantores,ostiarios,laborantes,exorcistas atq; confessores. Saluto custodes sanctarum portarū dyaconissas quæ sunt in Christo. Saluto susceptrices Christi virgines quas ego nutriui in domino Iesu. Saluto pudicissimas virgines. Saluto plebem domini à minimo vsq; ad maximum & omnes sorores meas in domino. Saluto Cassianum hospitem meum & coniugem eius & amabiles natos eius. Salutat vos Polycarpus digne decentissimus episcopus qui & curam vestri gerit,cui & commendaui vos in domino,& omnis ecclesia Smyrnensium, memor est vestri in oratione apud deum. Salutat vos Honosymus Ephesiorum pastor. Salutat vos Damas Magnesiæ episcopus. Salutat vos Polybius Trallianorū antistes. Salutāt vos Philon & Agathopus dyaconi,qui me sequuntur. Salutate inuicem in osculo sancto. Hæc autem à Philippis scribo vobis. Incolumes vos ille qui est solus ingenitus per illum(qui ante secula natus est)spiritu & carne custodiat,& videam vos in Christi regno. Saluto eum qui pro me futurus est princeps vester,quem & acquisiui in Christo. Incolumes estote deo & Christo illuminati spiritu sancto. Amen.

¶Ad Heronem ecclesiæ Antiocheniæ dyaconum quem ei dominus ostenderit sessurum in sede ipsius ex Philippis. Epist. XIII.

¶Ignatius qui & Theophorus,deo honorabili,desiderabili,pudico,Christifero, spiritifero C in fide & dilectione Heroni dyacono Christi ministro dei. Gratia & misericordia & pax ab omnipotente deo & Christo Iesu domino nostro vnigenito filio eius,qui dedit semetipsum p̄ peccatis nostris, vt redimeret nos de hoc præsenti seculo in ligno, & saluos faceret in regnum suum cœleste.

ROgo te in domino adijcere ad cursum tuū,defendere dignitatem tuam,cōcordiæ quæ est ad sanctos curam gerere. Infirmiores suffer,vt adimpleas legem Christi, ieiunijs & orationibus vaca,sed non vltra mensuram ne te ipsum deijcias, vino &carnibus non ex toto abstineas,non enim ex toto sunt abominabiles. Bona(inquit)terræ comedetis,& carnes & holera manducabitis. Sed & vinū lætificat cor hominis,& oleū exhilarat,& panis confirmat,sed & mensurate & ordinate tanquam deo concedente. Quis enim manducat aut q̄s bibit præter eū? Quoniam quicquid bonū est eius est, & quicquid optimū est ipsius. Lectioni intende vt non solus ipse scias leges,sed etiam alijs eas expone,vt dei athleta. Nemo militans Christo implicat se negocijs secularibus,vt placeat ei cui se probauit. Sed nec athleta coronabitur,nisi legitime certauerit,pro anima tua ego vinct⁹ sum. Omnis igitur q̄ dixerit præter illa quæ tradita sunt,tametsi fide dign⁹ sit,tametsi ieiunet,tametsi virginitatem seruet,tametsi signa faciat,tametsi prophetet,lup⁹ tibi appareat in grege ouiū corruptionem operans. Si q̄s crucem negauerit & passionem erubuerit,sit tibi tanquam aduersarius,tametsi substantiam suam pauperibus distribuat,tametsi montes transferat, tametsi corpus suum combustioni tradat,sit tibi execrabilis & abominabilis. Si q̄s infalsauerit legē & prophe-

Isaię.1. Gene.9. Psal.103. 1.Cor.13.

tas quos Christus præsens adimpleuit fit tibi tanquam antichristus. Si quis hominem tantum dixerit dominum, Iudæus est Christi interfector. Viduas honora, quæ vere viduæ sunt. Pupil- D los tuere, deus est enim pater pupillorum, & iudex viduarũ. Sine episcopis nihil agas, sacerdo-
1. Timo 4. Psal. 145. tes enim sunt, tu vero minister sacerdotum, illi enim baptisant, sacerdotiũ agunt, ordinant ma-
1. Timo. 4. nus imponũt, tu vero eis ministras sicut sanctus Stephanus Iacobo & cæteris presbyteris in hierosolymis. Congregationem noli negligere, nominatim om̃es require. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo & conuersatione, domesticos ne cõfundas, communis est enim nobis & ipsis natura. Mulieres noli execrari, ipsę enim pariunt & nutriunt diligi ergo oportet eas generationis causa tantum in domino, quia sine muliere vir omino generare non potest. Honorare ergo oportet eas vt cooperarias generationis, quia neq; vir sine muliere, neq; mulier sine viro aliquando originem sortiri poterit nisi in solis illis protoplastis,
Gene. 2. quia corpus Adæ ex quatuor elementis est factum. Aeua vero de latere Adæ, gloriosum vero habitaculũ domini de sola virgine. Execrabilis quidem videtur legitima commixtio, sed deo condecens est ipsius generatio. Decebat enim opificem non secundum humanam consuetudinem natiuitate vti, sed gloriose & noue vt decebat nasci factorem. Superbiã fuge, Superbis em̃
1. Petri. 4 Psal. 5. deus resistit. Falsiloquium execrare, perdes enim omnes (inquit) qui loquuntur mendaciũ. In-
Gene. 4. uidiam caue, autor enim eius est diabolus, & successor ipsius Cain fratri inuidens, & de inuidia homicidiũ ꝑpetrãs. Sorores meas mone deũ diligere, & solis viris suis sufficere debere. Similit̃
Iob. 12. frẽs meos mone, suis cõiugibꝰ sufficere debere. Virgines custodi, tãq̃ Chr̃i sacramẽta. Longanimis esto, vt multꝰ sis prudẽtia. Paupibꝰ scd̃m q̃d habueris, bñfacere ne neglexeris. Eleemosyna E em̃ & fide purgãt peccata. Teipsum castũ custodi tãq̃ dei habitaculũ. Templũ Christi cõstitutꝰ & organum spiritussancti existẽs, scito quomodo te enutrierim. Et si minus quidem sum, æmulator meus esto & imitare conuersationem meam, non enim glorior in mũdo, sed in domino.
1. Cor. 10 Heronem filium meum moneo, vt qui gloriatur in domino glorietur, cuius & memini filij de siderabilis, cui custos fiat ille ingenitus deus & dominus Iesus Christus non omnibus credere,
Eccls. 19 neq; de omnibus præsumere, ne quis te subintret, multi enim ministri sunt sathanæ, & qui cito credit leuis est corde. Memento dei, & nunquam peccabis. Noli esse duplex animo in oratione tua, beatus ẽ enim qui nõ dubitauerit. Credo ergo in patrem domini nostri Iesu Christi, & in vnigenitum filium eius, quia ostẽdit mihi Heronem in sede mea. Ergo adde ad cursum tuum, præcipio tibi coram deo qui est super omnia & coram Christo præsente, & spiritu sancto, & coram ministrantibus legionibus, custodi depositum meum quod ego & dominus Christus cõmendauimus tibi. Et ne indignum te iudicaueris eorum, quę ostẽsa sunt mihi de te à domino. Commendo ergo tibi ecclesiam Antiochensium. Commendaui vos Polycarpo in domino Iesu Christo. Salutant te episcopi Honesymus, Vitus, Damas, Polybius, & omnes à Philippis, vnde scripsi tibi. Saluta deo decentes presbyteros. Saluta sanctos condiaconos tuos, quos ego enu F
Deute. 14. triui in domino in carne & spiritu. Saluta populum domini à minimo vsq; ad maximum secũdum omnia quæ tibi commendo, sicut Moses Iesu duci exercitus, & non tibi videatur onerosum quod dictum est de te, & si tales non sumus quales illi fuerunt, sed tamen oramus vt tales simus, quia filij Abrahæ sumus. Confortare ergo Hero potẽter & age viriliter. Tu enim introduces, & educes ex hoc nunc populum domini, qui est in Antiochia & non erit synagoga domini sicut oues non habentes pastorem. Saluta Cassianum hospitem meum, & illam pudicissimam eius coniugem, & dilectissimos filios eorum, quibus det deus inuenire misericordiam apud deum in illa die ministrationis quæ est ad nos quos & commendo tibi in Christo. Saluta eos qui sunt in Laodicia fideles omnes, secundum nomina in Chirsto. Eos qui sunt in Tharso noli negligere, sed assidue eis intende confirmans eos in euangelio. Mariumepiscopum qui est in Neapoli secus Zarbo saluto in domo. Intende etiam pudicissime Mariæ filiæ meæ, quæ est abunde doctissima, & ei quæ in domino eius ecclesiæ quæ facta est mihi pro anima mea exemplum ꝓssimarum mulierum. Sanum te & in omnibus probabilem, pater Christi æuo longiore per ipsum vnigenitum suum custodiat, ad vtilitatem ecclesiæ. Incolumis in domino ora pro me vt consummem. Amen.

¶ Ad Ephesios de unitate ex Smyrna. Epist. XIIII.

¶ Ephesus ciuitas in Asia ab Amasonibus olim condita sepulchro Iohannis euangelistæ dilectissimi apostoli celebris, à qua & Ephesii.

¶ Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ magnitudine repletæ dei patis & prædestinatæ ante se

A ante secula, vt sit semper in singulari gloria inconuertibilis & adunata, & electa in passione vera
in voluntate dei patris & domini nostri Iesu Christi saluatoris, ecclesiæ beatitudine dignę, quę
est Ephesi in Asia plurimam in Christo Iesu & immaculato gaudio Salutem.

Vscepi vestrum in domino multum desiderabile nomen quod possidetis natu-
ra iusta secundum fidem & dilectionem in Christo Iesu saluatore nostro, cum si-
tis imitatores humanitatis dei vt viuificati in sanguine Christi regeneratiōis, cha
ritatis geminum opus consummate, audiētes me de Syria vinctum pro Christo,
spe communi confidentem orationibus vestris, vt merear Romæ bestijs dimica-
re, vt per martyrium possim discipulus eius esse, qui pro nobis seipsum obtulit deo hostiam &
oblationem in odorem bonæ suauitatis. Quoniam ergo suscepi multitudinem in nomine do Ephe.5.
mini Christi in Honesymo dilecto scriptore nostro, vestro autem episcopo, obsecro eum secū-
dum Iesum Christum diligere vos, & vos omnes in concordia eius ipso esse. Benedictus enim
deus qui vobis talibus talem episcopum donauit habere in Christo, pro conseruo nostro au-
tem Burro secundum deum dyacono vestro & in omnibus benedicto, deprecor permanere eū
immaculatum in honore ecclesiæ, & beatissimi episcopi vestri. Crocus vero deo dignus, quem 1.Cor.8.
tanquam exemplar dilectionis vestræ suscepi, in omnibus me refecit, & cathenam meam non
erubuit, cum Honesiphoro & Burro & Euplo, & Phrontone quibus refrigeret pater domini
nostri Iesu Christi per quem vos omnes in dilectione habui. Acquisiui vos in omnibus, siqui-
B dem dignus fuero, dignum est enim omnibus modis vos glorificare Iesum Christum qui vos
glorificauit, vt in vna perfectione perfecti sitis in eodem sensu & in eadem sententia, vt idipm
dicatis omnes de eo ipso vt subiecti episcopo & presbyteris secundum omnia sanctificati. Nō
præcipio vobis, quasi aliquis sim. Et si quidem vinctus sum pro nomine Iesu Christi, tamen nec
dum consummaui. Nunc enim initium habeo eruditionis, & alloquor vos tanquā conseruos.
Me autem oportebat à vobis commoneri fide, monitione, patientia, longanimitate, quoniam
dilectio non permittit me tacere de vobis, propterea præueni rogare vos vt concurratis dispo
sitioni dei, quia & Iesus Christus omnia secundum dispositionē patris agit, sicut & ipse in quo-
dam loco dicit: Ego quæ placita sunt ei facio semper. Ergo & nos oportet secundum dispositi- Iohan.8.
onem dei viuere in Christo, & æmulari secundum quod Paulus ait: Imitatores mei estote, sic- 1.Cor.4.
ut & ego Christi, vnde & vos decet dispositionem pastorum sequi, qui secundum deum vos pa
scunt. Quod etiam ipsi facitis sapienter à spiritu sancto instructi. Illud ergo digne nominandū
& deo dignum presbyterium ita coaptatum sit episcopo, quomodo chordæ in cithara colliga-
tæ. Ita & ipsi in concordia & consona dilectione, cuius dux & custos est Iesus Christus. Et qui
sunt sigillatim omnes vnus chorus fiant, vt consonantes facti in vnitate, coniunctionem do-
mini in similitudinem morum recipientes in vnitate vnum effecti consensu, deo patri & dile-
ctissimo filio eius Iesu Christo domino nostro, secundum quod ipse patrem rogans dicit: Da il Iohan.17.
lis pater sancte vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & hi in nobis vnum sint. Vtile est enim vos si
ne macula in vnitate coniunctos deo imitatores esse Christi, cuius & mēbra estis. Si ego in par-
C uo tempore talem consuetudinem habui circa episcopum vestrum quæ non humana, sed spiri
tualis fuit, quantomagis vos beatifico qui pendetis ad eum quomodo ecclesia ad dominum Ie-
sum, & ipse dominus ad deum patrem suum, vt in vnitate omnia sibi consonantia sint. Nemo
oberret. Si quis non fuerit intra altare, fraudabitur pane dei. Si enim vnius aut duorum animo
tantum habet virtutem vt Christus in eis consistat, quātomagis sacerdotis & sancti populi sup
plicatio consonanter ascendens ad deum persuadet præstare eis omnes petitiones in Christo. Matt.18.
Qui ergo à talibus separatur & non conuenerit in congregatione sacrificiorum ecclesiam pri-
mogenitorum descriptorum in cœlo, lupus est in grege ouium, mansuetam demonstrans figu
ram. Festinate ergo dilectissimi subditi esse episcopo & presbyteris & dyaconis. Qui enim istis
subditus fuerit, Christo obedit qui eis hoc concessit. Qui vero eis non consenserit, Iesu Christo
non consentit. Qui autem filio non consenserit, non videbit vitam, sed ira dei manebit super Iaco.4.
eum. Huiusmodi ergo temerarius, & horribilis & superbus, qui non est subditus potioribus. Psal.118.
Superbis enim (inquit) deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Et iterū, superbi iniquæ ges- Lucæ.10.
serūt vsquequaq;. Dicit etiam dominus sacerdotibus. Qui enim vos audit, me audit, & qui me
audierit audiet illum qui me misit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum
qui me misit. Quando enim videtis tacere episcopum plus eum timete. Omnem itaq; quē mit-
tit paterfamilias pro sua dispensatione sic nos oportet suscipere queādmodum ipsum qui mit-
tit. Ergo episcopum manifeste sicut ipsum dominum oportet contemplari, domino assistentē,
prospectorem enim verum & acutum in operibus suis regibus oportet assistere, & non assistē-

re,& hominibus infirmis. Ipse enim Honesimus laudat vestram dispensationem, quia omnes
secundum deum viuitis,& quia nulla hæresis inter vos habitat. Sed nec obeditis alicui,nisi Iesu D
Christo vero pastori ac doctori;& estis quemadmodum Paulus vobis scripsit vnum corpus&
Ephesio. 4 vnus spiritus,quoniam in vna spe fidei conclusi estis,vnus enim dominus,vna fides, vnum ba
ptisma,vnus deus & pater omnium,qui super omnes & per omnia,& in omnibus. Vos ergo e
stote tales,qui à tali eruditi estis. Hoc est à Paulo Christifero & Timotheo. Quidam autem fal
laces consueuerunt dolo maligno nomen Christi circumportare. Sed aliquanta indigna deo
Prouer. 16. agentes,& contra doctrinam Christi sapientes,ad interitum suũ sibimetipsis consentiunt,quos
Esaiæ 56 oportet vos tanquam bestias declinare. Iustus inquit declinans euadet interitum,extraneus est
enim atq; alienus erit ab impiorum perditione. Sunt igitur canes muti non valentes latrare,ra
bidi occulte,quos obseruare oportet insanabilem languorem habẽtes. Medicus autem noster
Iohan. 1. est solus verus deus ingenitus,& inuisibilis dominus omnium vnigeniti pater & genitor. Ha
bemus autem medicum etiam dominum nostrum Iesum Christum ante secula filium vnige
nitum&in principio verbum,postea vero & hominem ex Maria virgine. Verbum enim(inqt)
caro factum est,incorporalis in corpore,impassibilis in corpore passibili,immortalis in corpo
re mortali. Vita in corruptione,vt de corruptione&morte liberet animas nostras & sanet eas,
infusas morbo impietatis & iniquis desiderijs. Nullus ergo vestrum seducatur,quod & de vo
bis confido,homines etenim estis. Quando etenim nihil in vobis fuerit quod vos potuerit co
inquinare & tormentum superinducere,secundum deũ viuetis,& erit Christi subiectio vestra,
& ecclesiæ Ephesiorum quæ est auxiliatrix,& multum amabilis. Carnales enim spiritu alia nõ E
possunt agere,neq; spirituales carnalia,sicut nec fides ea quæ sunt infidelitatis, neq; infidelitas
ea quæ sunt fidei. Vos ergo repleti spiritu sancto,nihil carnale,sed omia spiritualia agite,vnus
1. Timo 4 quisq; vestrum perfectus sit in Christo Iesu,qui est saluator omnium hominum,maxime fide
lium. Agnoui enim aliquos ex vobis à via veritatis discedentes,malam doctrinam habere alie
ni & nequissimi spiritus. Quibus non tribuistis secus viam seminare zizania,obturantes aures
ad non suscipiendum errorẽ,qui ab ipsis est prædicatus,scientes quia huiusmodi spiritus est er
roris,non ea quæ sunt Christi,sed sua loquens,falsiloquus etenim est. Sanctus autem spiritus
Iohan. 14. non sua propria loquitur,sed ea quæ sunt Christi. Neq; Christus sua nunciat. Sermo(inqt)quẽ
Iohan. 16. audistis non est meus,sed eius qui me misit,de spiritu sancto dicit. Non enim loquetur à se,sed
Iohan. 17 Iohan. 16. quæcunq; audierit à me:de se autem patri,Ego te glorificaui super terram, opus perfeci quod
dedisti mihi vt facerem,manifestaui nomen tuum hominibus:de spiritu sancto ait:Ille me glo
rificabit super terram,quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Ergo vterq; eorũ ipsum glo
rificat,à quo & accepit quod faceret & ipsum prædicat atq; eius verba pronunciat. Erroris aũt
spiritus seipsum prædicat,sua ꝓphetia dicens,sibi placens etenim est,& seipsum glorificat,acer
bus nanq; est plenus existens falsiloquio, seductor,lubricus,superbus,arrogans,verbosus, dis
sonus,immensuratus,nigriformis,tumidus,de cuius operatiõibus liberauit nos IesusChristus, F
fundans nos super petram tanquam lapides electos(qui apti sunt ad ædificium dei patris ele
Psalm. 118. uati in altum à Christo qui pro nobis crucifixus est)confortatos spiritu sancto in fide intro
Iohan. 14. ductos,in spe & dilectione eleuatos à terra in cœlum ambulantes immaculate. Beati enim (in
quit)immaculati in via,q̃ ambulant in lege domini. Via enim sine errore est Iesus Christus sic
ut ipse ait:Ego sum via veritas &vita. Deducit autem hæc via ad patrem. Nemo enim(inquit)
veniet ad patrem,nisi per me. Beati ergo estis vos deiferi Christiferi,spiritiferi,sanctiferi,tẽpli
1. Petri. 2 feri,in omnibus ornati in mandatis Iesu Christi regnũ sacerdotale,gens sancta,populus in acq
sitionem. In quibus exultans,dignus effectus sum per quos scribo,alloq sanctos qui sunt Ephe
si,fideles in Christo Iesu. Gaudeo enim in vobis quia vanitati non intenditis,neq; ea quæ secũ
dum carnẽ sunt diligitis,sed ea quæ secundũ deũ sunt. Sed pro alijs hominibus orate indesinen
Psalm. 40. ter. Est enim in illis spes,vt deũ mereãtur adipisci. Nũqd q̃ cadit(inqt)nõ adijciet vt resurgat,
Hiere. 8. aut q̃ auertitur non conuertetur? Conuertimini ergo ad doctrinã,estote ministri dei,& os Chri
Hier. 15. Matth. 5 Numer. 12. sti. Dicit enim deus:Si abduxeritis pretiosum ab indigno,os meũ eritis. Estote ergo ad iracun
1. Regu. 24 2. Timo. 2. dias eorũ humiles,renunciate blasphemijs eorum,vos vero orationi instate,illis errãtibus,vos
Psalm. 7. stabiles estote radicati in fide,vincite eorum ferocem consuetudinem per vestram mansuetu
dinem,& iracundiam per lenitatem. Beati enim(inquit) mites,nam & Moyses mansuetus
supra omnes fuit,& Dauid mitis valde,propter quod Paulus monet dicens: Seruum autem
domini non oportet litigare,sed mitem esse ad omnes,docibilem,patientem cum omni mode
destia corripientem eos qui resistunt veritati. Nolite festinare, vlcisci volentes vos. Si reddidi

retri

retribuentibus mihi mala, fratres eos faciamus, per mansuetudinem, dicite itaq; his qui oderũt
A vos fratres nostri estis, vt nomen domini glorificetur. Imitemur scilicet dominum cui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, cum crucifigeretur non contradicebat, sed pro inimicis suis orabat dicens: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. 1. Petri 2
Cui plus nocetur ampliora sustineat. Beatus qui abiectus & reprobatus fuerit propter nomen Lucæ. 14. Matth. 5
domini, ipse etenim verus est Christi, videte ne herba diaboli inueniatur in vobis, amara etẽ
est & falsa. Ergo sobrij estote & casti in Christo Iesu, iam enim nouissima tempora sunt. Reue 1. Iohan. 2
reamur & timeamus longanimitatem dei & non simus diuitiarum aut vtilitatum rerum appetitores, futuram iracundiam plus timeamus, quam præsentem gratiam diligamus, pręsens ẽm gratia est vt inueniamur in Christo Iesu, & in veritate viuamus. Extra hoc autem, nec respirare oportet aliquando. Hæc est enim spes mea, hæc exultatio, hæc deniq; indeficientes diuitiæ. In quo & vincula mea à Syria Romam vsq; suffero spirituales margaritas, in quibus mihi contingat consummari orationibus vestris, participem passionum Christi communem & mortis eius fieri & à mortuis resurrectionis & vitæ æternæ, quam mihi contingat percipere vt in sorte Ephesiorum Christianorum inueniar. Qui & cum apostolis semper conuersati sunt in virtute Iesu Christi, Paulo, Iohanne & Timotheo fidelissimo. Scio qui sunt & quibus scribo. ego itaq; minimus sum, & supplex sub periculis & iudicijs & longe constitutus, vos vero consecuti estis misericordiam firmi in Christo. Traditus sum autem propter deum generi interfectorũ à san
B guine Abel iusti ad sanguinem Ignatij minimi. Pauli enim sancti estis comministri, & testimo Actor. 9.
nium consummatis eius qui est vas electionis. Sub vestigia eius merear inueniri & cæterorum sanctorum, quando Iesum Christum meruero adipisci, qui semper in suis orationibus memor
sit vestri. Festinate ergo frequenter accedere ad eucharistiam & gloriam dei. Quãdo enim assi Eucharistię frequẽtatio
due hoc ipsum agitur, expelluntur potestates sathanæ qui actus suos conuertit in sagittas ignitas ad peccatum. Vestra autem concordia & consonans fides, ipsius est interitus & consentaneis eius tormentum. Nihil enim melius est quam pacem habere, in qua omne telum euacuatur aeriorum & terrestrium spirituum. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem,
sed aduersus principatus & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, aduersus Ephesio. 4 Ephesio. 6
spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Ergo nolite vos vulnerare in aliqua contagione diaboli, sicuti & Paulus dicit habentes in Christum spem & dilectiõem, quæ est principium vitæ & finis. Principium quidem vitæ est fides, finis vero eius est dilectio. Ambæ vero simul iunctæ in vnitate factæ hominem dei perficiunt. Sed & reliqua omnia quæ in beniuolentia sequuntur consummant. Nemo enim fidem annuncians debet peccare, neq; dilectionem possidens debet fra Deutero. 6 Matth. 23
trem suum odire. Qui enim dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ipse iterum ait, & proximum tuum sicut teipsum. Qui enim annunciant esse Christum, non ex ijs quæ dicunt tantummodo, sed ex ijs quæ agunt agnoscuntur. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Me
C lius est eum igitur tacere & esse, quam dicere & non esse, quia non in verbo est regnum dei, sed
in virtute. Corde enim creditur ad iustitiam, oris autem confessio fit ad salutem, bonũ est igi Matth. 12 Roma. 10
tur docere, sed si fecerit ea quæ dixerit. Qui docuerit & fecerit, hic magnus vocabitur in regno Matth. 5. Actor 1.
cœlorum. Dominus autem noster & deus Iesus Christus qui est filius dei viui, primo videlicet 1. Corin. 3.
fecit & sic docuit sicut testatur Lucas, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Nihil ẽm latet dominum, sed etiam occulta nostra coram ipso sunt. Omnia ergo faciamus tanquam ipso in nobis habitante, vt simus eius templa & ipse habitet in nobis. Dominus itaq; Christus in nobis loquatur, sicut & in Paulo, spiritussanctus nos doceat, quæ sunt Christi respondere. Adiuncti illi nolite errare fratres mei, & ne sitis masculorum concubitores, quia huiusmodi regnum 1. Corin. 6.
dei non possidebunt. Qui enim habitacula corrumpunt, morti condemnabuntur. Quomodo non magis qui Christi doctrinam disrumpere conantur, sempiternam damnationem percipient, propter crucem & mortem quam sustinuit dominus Iesus vnigenitus dei filius? Cuius doctrinam quicunq; deprauauerit, abiectus & pollutus in gehennam proijcietur. Similiter autem 1. Corin. 6.
& omnis homo qui spreuerit quod à deo accepit condemnabitur. Qui imperitum pastorem secutus fuerit & falsam gloriam tanquam veram susceperit particeps Christi esse non poterit. Quæ enim societas luci cum tenebris? aut Christo cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Aut templo dei cum idolis? Dico autem & ego, quæ communicatio veritati ad mẽdacium? Psalm. 132. Cantic. 1.
aut quæ societas iustitiæ cum iniustitia? aut veræ gloriæ cum falsa gloria? propterea vnguentum accepit deus in capite ait in ecclesia vt fragret in incorruptione, vnguentum enim exinanitum nomẽ tuũ, ꝑpterea adolescentulæ dilexerunt te, attraxerunt te naribus, post te in odorẽ vnguẽtoꝝ tuoꝝ curremus, ne vnguatur qs fœtore huius sęculi sancta dei ecclesia nõ captiuet ab

astutia illius, sicut mulier primò Aeua. Quapropter cũ simus rationabiles non efficiamur stulti. Quare plantationem quam à deo per Christum accepimus, non custodimus, sed in iudiciũ per ignorantiam incidimus, ignorantes gratiam quam accepimus & nescientes perimus, quia Christi crux infidelibus quidem scandalum, fidelibus autem salus, & vita æterna. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor, vbi exultatio dictorum. Filius autem dei qui ante secula natus est, & omnia dispositione patris constituit, ipse in vtero portatus est à Maria secundum dei dispositionem ex semine Dauid & spiritu sancto. Ecce enim inquit virgo in vtero concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Ipse enim baptisatus est à Iohanne, vt fidelem faceret ordinationem, quæ tradita est prophetis à deo, & latuit principē huius seculi virginitas Mariæ, & partus eius similiter & mors domini. Tria mysteria clamaui, in silentio dei enim opera nobis manifestata sunt. Stella in cœlo fulsit super omnes, quæ ante ipsam erant. Et lux eius inestimabilis & noua atq; peregrina apparuit videntibus eam. Cætera vero sydera simul cũ sole & luna, corusca facta sunt illi stellæ, illa vero superabat omnes splendore suo, & facta est perturbatio, vnde fuisset illa nouitas quæ apparuerat. Hinc hebetata est sapientia huius mundi, iniquitas & malitia exterminabantur, maleficia adnullabantur, magica deridebantur, tenebræ & ignorantiæ dissipabantur, & tyranni principatus abolebantur, deo & homine apparente, & homine sicut deo operante. Sed neq; primo gloria, neq; secundo puritas, sed illa veritas & conuersatio, principatum accepit à deo, perfecta omnia in illo constabāt, propter quod meditatus est mortis solutionem. State ergo fratres firmi in fide Iesu Christi & in dilectione eius atq; resurrectione omnes, in omnibus enim his gratia. In eius nomine congregamini, communiter in vna fide dei patris & Christi filij eius vnigeniti & primogeniti totius creationis secundum carnem quidem ex genere Dauid, Eruditi à paracleto, obedientes episcopo & presbytero impræuaricabili sensu frangentes panem qui est medicamentum immortalitatis, antidotum, non moriendi sed viuendi per Iesum Chtistum in deo catharticum expellens malum, sit in vobis. Pro animabus vestris ego efficiar, & eius quem misistis in honorem domini ad Smyrnam, vnde & scribo vobis, gratias agens domino, diligens Polycarpum quomodo & vos. Memores estote mei, sicut & vestri Iesus Christus, qui est benedictus in secula. Orate pro ecclesia Antiochensiũ, quæ in Syria est, vnde & vinctus ducor Romam, qui sum vltimus illorum fidelium, vnde sum vltimus ego dignusq; effectus in honorem dei has sufferre catenas. Incolumes estote in deo patre & domino Iesu Christo, communi spe in spiritu sancto. Amen.

1. Cor. 1. Esaie. 7. Rom. 1.

¶ Ad Romanos de Smyrna per Ephesios. Epist. ·XV.

¶Roma (à qua & Romani) notior est quam vt historiæ lucem requirat. Italicarum vrbium præclarissima, olim iam orbis caput, & vrbs per excellentiam dicta. Et hæc pro communi argumento abunde dicta putentur.

¶ Ignatius, qui & Theophorus, misericordiam consecutæ in magnitudine dei altissimi, patris Iesu Christi vnigeniti eius filij ecclesiæ sanctificatę & illuminatæ in voluntate dei (qui fecit omnia quæ sunt secundum fidem & dilectionem Iesu Christi dei & saluatoris nostri) quæ & præsidet in loco regionis Romanorum deo dignæ, eminentia dignæ, beatitudine dignæ, laude dignæ, fide dignæ, fundatæ in dilectione & fide Christi paternum nomē habenti, spiritiferæ, quã & saluto in nomine domini omnipotentis, & Iesu Christi filij eius qui est secundum carnem & spiritum, adunatis in mandatis eius repletis gratia dei inseparabiliter, & ablutis ab omni alieno colore atq; immaculatis plurimam in deo patre & domino Iesu Christo Salutem.

Eprecans deum obtinui vt videre merear dignos vultus vestros, sicut plurimũ optabam promereri, vinctus enim in Christo Iesu spero vos salutare, siquidem fuerit voluntas illius qui dignum me faciat vsq; in finem propositum meum cõsummare. Illa vero principia bonæ conuersationis sunt, si quidem per gratiam meruero sortem meam vsq; in finem sine impedimento percipere. Timeo enim dilectionem vestram, ne ipsa me lædat, vobis enim facile est quod vultis facere, mihi autem difficile deum promereri, tamen potero si vos peperceritis mihi occasione amicitiæ carnalis, Nolo igitur vos homini placere, sed deo, sicuti & complacuistis. Nec enim ego habui aliquando tale tempus vt deum promeruissem. Ergo si & vos tacueritis de me, ego efficior dei. Si enim dilexeritis carnem meam, iterum forsitan absoluar. Multũ enim mihi præstatis, si me offeratis deo, cum iam altare paratum est, vt in dilectione chorus effecti cantetis deo patri in Christo Iesu (Quoniam episcopo cum Syriæ dignum fecit deus inueniri in occidente, aboriente præmittens suam passionem, martyrem bonum, proficiscentem de mundo ad deum) vt in ipso oriar. Nunq̃ læsistis aliquē, alios docuistis. Ego autem rogo vt secũdum illa firma quæ

Epistola multa pietate referta, qui veraciter Christianus, sine lachrymis nõ leget.

docti

docti estis ex omni virtute oportetis mihi,vt non solum dicar,sed etiam inueniar Christianus.
A Si autem inuentus fuero,& dici possum,& tunc esse fidelis, quando mundo non comparuero,nihil enim de ijs quæ videntur æternum est.Quæ enim videntur (inquit) temporalia sunt quæ autem non videntur æterna sunt,non solum in opere,sed etiam in magnitudine. Christianitas enim est quæ oditur à mundo,amatur à Christo,quia non est ab hominibus,sed à deo.Si enim essetis(inquit)de mundo,mundus quod suum erat diligeret.Nunc autem quia non estis de mundo,propterea odit vos mundus,sed ego elegi vos,manete in me.Ego scribo omnibus secclesiis & omnibus mando,quia voluntarie pro deo morior,si vos non præpedieritis. Rogo itaq; vos vt non frustra sit in me dilectio vestra.Sinite me vt bestiarum esca sim,per quam possum deum promereri. Triticum enim dei sum,dentibus bestiarum molar,vt possim panis dei mundus inueniri. Magis autem blandiamini bestijs,vt mihi sepulchrũ sint,& nihil de meo corpore relinquant,vt non obdormiens grauis alicui inueniar. Non sicut Petrus & Paulus præcipio vobis,illi enim apostoli sunt Iesu Christi,ego autem minimus,illi vero liberi sunt serui dei, ego autem vsq; nunc seruus,sed si passus fuero,libertus ero Iesu Christi,& resurgam in eo liber. Nunc disco vinctus nihil mundi concupiscere,aut aliquod vanum à Syria Romam vsq; cũ bestijs depugno per terram & mare,die ac nocte vinctus cum decem leopardis(hoc est,cum militari custodia)qui ex beneficijs peiores fiunt,in iniustitijs autem eorum magis edoceor,sed nec
B in hoc quidem iustificor,vtinam fruar bestijs quæ mihi paratæ sunt,quas & opto mihi veloces esse ad meum interitum,& allici,vt celerius me comedant,ne sicut in alijs territæ sint,& non eos tetigerunt. Et si ipsæ noluerint,ego ipsis vim ingeram ego vrgebo.Ignoscite mihi, ego scio quid mihi expediat.Nunc incipio esse discipulus,nulli æmulor visibilium & inuisibilium,vt Iesum Christum merear adipisci.Ignis, crux,bestiarumq; cõstantia abscisio,separatio,cõfractio, dissipatioq; membrorum,interitus totius corporis,& flagella diaboli omnia in me veniant,vt Iesum Christum merear adipisci. Nihil me iuuat quæ sunt mundi huius,neq; regnum temporale,bonum est mihi mori in Christo Iesu,quam regnare in finibus terræ. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur,animam vero suam perdat?dominum nanq; desidero filium veri dei,& patrem Iesu Christi,ipsum vtiq; quæro,& illum qui pro nobis mortuus est & resurrexit. Ignoscite mihi fratres ne mihi impedimẽta opponatis ad vitam,Iesus est enim vita fidelium vt ne velitis me mori,quia vita mors est sine Christo. Dei volens esse,mundo non placeam. Sinite me puram lucem percipere,illuc perueniens homo dei ero. Concedite mihi vt sim imitator passionum dei mei.Qui enim vult in seipso habere,intelligat quod volo & compatiatur mihi sciens quid sit in me. Princeps eñ mundi huius diripere me vult,& in iudicio dei mei dirumpere. Nemo ergo de præsentibus vobis auxilietur ei, magis autem mei adiutores estote,hoc est dei. Nolite dicere Iesum Christum mundum honorantes. Facinus in vobis non habitet,neq; si vos pręsens rogauero consentiatis mihi,his autem consentite quę scribo vobis.
C Viuus enim vobis scribo desiderans mori pro Christo. Meus enim amor crucifixus est,& non est in me,aqua autem alia viua manet in me intrinsecus mihi dicens,veni ad patrem non comedam escam corruptionis,neq; voluptates huius mundi desidero,panem dei volo,panem cœlestem,panem vitæ qui est caro Iesu Christi filij dei viui(qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ)& potum volo sanguinem eius,qui est dilectio incorruptibilis,& vita æterna. Iam nolo secundum homines viuere,hoc autem erit si vos volueritis Christo crucifigor, quia iam ego nõ viuo viuit vero in me Christus. Per modica scripta rogo vos,ne mihi obseruetis. Credite mihi quia Iesum diligo,quoniam & ipse dilexit me,& seipsum tradidit pro me. Quid retribuam ei,pro omnibus quæ retribuit mihi? Ipse autẽ deus & pater domini nostri Iesu Christi,& ipse dominus Iesus Christus,manifestauit nobis hæc omnia,quia verũ dico & vos simul cum deprecamini mecum vt laborem consequar in spiritu sancto. Non secundum carnem vobis scripsi,sed secundum dispositionem dei. Si autem passus fuero,dilexistis me. Sed si reprobatus fuero,odio me habuistis. Mementote in orationibus vestris illius qui pro me recturus est ecclesiam,quæ est in Syria. Credite domino dicenti: Ego sum pastor bonus, qui visitauit eam, & sit vestra in eo dilectio. Ego autem & erubesco,ex ipsis dici. Non enim sum dignus esse vltimus aut purgamẽtũ sed miserabilis sum nũc,donec deũ merear adipisci. Salutat vos spũs meus,& dilectio ecclesiarũ,quæ me susceperũt sicut nomẽ Christi, Habẽtes eñ me nõ q̃si transeuntẽ viã meã aspiciebãt,& p ciuitatẽ me deducebãt. Hæc igit scribo vobis de Smyrna, p Ephesios beatitudĩe dignos. Est aũt mecũ simul cũ alijs Crocus desiderabile mihi nomẽ ex ijs q aduenerũt de Syria ad Romã in glĩa dei. Credo vos agnoscere quę mihi mãdastis adhuc pxime cõstituto.

1. Cor. 4. — Iohan. 15. — Sancti Ignatii patris servor ad martyrium. — Matt. 16. — D. Dionysius id ex Ignatio 4. ca. di. no. — Gala. 2. — Psal. 115. — Iohan. 10.

Omnes enim digni sunt deo,& apud vos me oportet requiescere. Scripsi vobis hæc nono kalendas Septembris, incolumes estote vsq; in finem in patientia Iesu Christi. Amen. D

Epistolarum diuini Ignatij Martyris.

FINIS.

POLYCARPI MARTYRIS SMYRNEORVM EPISCOPI DISCIPULI IOHANNIS EUANGELISTÆ AD PHILIPPENSES, EPISTOLA.

¶Polycarpus & qui cum eo sunt presbyteri ecclesiæ dei quæ est Philippensis, misericordia vobis & pax à deo omnipotente, & Iesu Christo saluatore nostro abundet.

Ongratulatus sum vobis magnifice in domino nostro Iesu Christo, suscipiens imitabilia verba dilectionis, quam ostendisti in illis (qui præmissi sunt) viris sanctis decoris vinculis connexis, quæ sunt coronæ electæ deo, illius veri regni, per dominum nostrum Iesum Christum, & quia firmitas fidei vestræ à principio vsq; nūc pmanet, & fcificat in dño Iesu Chro, q sustinuit p pctis
1.Petr.1.
nris vsq ad mortē quē resuscitauit de⁹, dissoluēs dolores inferni, quē cū nō viderītis, nunc diligitis in quem nunc non aspicientes, creditis. Credentes autem, gaudebitis, gaudio inenarrabili, & glorificato (in quo multi desiderant introire) scientes quia gratia facti estis, non ex operibus, sed in voluntate dei per Iesum Christum. Propter quod succincti lumbos vestros, seruite domino cū timore & in veritate. Dimisso inani vaniloquio & multo errore. Credite ergo in illum qui resuscitauit dominum nostrum Iesum Christum ex mortuis, & dedit gloriam & sedem in dextera sua. Huic subiecta sunt oīa, cœlestia & terrestria, & subterranea, cui E omnis spiritus seruit, qui venturus est iudicare viuos & mortuos. Huius sanguinem requirit deus ab eis qui non crediderunt in eum, qui & resuscitauit eum à mortuis, qui & nos resuscitaturus est in vitam si fecerimus voluntatem eius, & ambulauerimus in mandatis ipsius & dilexerimus quæ & ipse dilexit, auocantes nos ab omni iniustitia, hoc est à concupiscentia, ab auaritia, à detractione, à falso testimonio, non reddētes malum pro malo, aut iniuriam pro iniuria, aut contumeliam pro contumelia, aut maledictum pro maledicto. Memētote quod dominus do-
Iohan.6 cens dixit: Nolite iudicare ne iudicemini, dimittite & dimittetur vobis, misereminì, & dominus
Matth.5. miserebitur vestri, qua enim mensura mensi fueritis, remetietur eadē & vobis. Mementote & illius quod dictum est: Beati pauperes spiritu, & qui persecutionem patiuntur propter iustitiā, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hæc autem fratres mei non à meipso imperans, scribo vobis de iustitia, sed quoniam vos prouocastis. Propterea quia neq; ego neque similis alius mei, poterit sequi sapientiam beati & gloriosi Pauli qui fuit apud vos, & visus est secundū faciem illis qui tunc erant hominibus, qui docuit certissime atq; firmissime verbum veritatis, qui & absens scripsit vobis epistolas ad quas deflectimini vt possitis ædificari in fide quæ data est vobis, quæ est mater omnium nostrum subsequente spe, præcedente dilectione, quæ est in deo F & in Christo, & in proximo. Si enim quis horum intrinsecus repletus fuerit mandatis iustitiæ,
1.Timo.6. & habuerit dilectionem longe est ab omni peccato, principium omnium malorum est auaritia. Scitote autem quia nihil intulimus in hunc mundum neq; auferre possumus. Armemur armis iustitiæ, & doceamus nosmetipsos primum ambulare in mandatis domini & post hæc mulieres vestras, in fide quæ data est eis & dilectione & castitate, amantes suos viros in omni veritate & charitate, diligentes omnes æqualiter in omni continentia, & filios erudite in omni di-
Matth.6 sciplina, & timore dei, viduæ vero pudice circa fidem dei interpellent incessanter pro oībus, elongantes se ab omnibus diabolicis detractionibus, & falso testimonio & ab omni malo, cognoscentes seipsas, quia sunt sacrarium dei, quoniam omnia deus prospicit & nihil eum latet, neq; cogitatio neq; conscientia neq; aliquid abditum cordis. Scientes autem quia deus non irridetur, debemus digne in mādatis eius & gloria ambulare. Similiter dyaconi inculpabiles sint in conspectu iustitiæ eius, sicut dei & Christi ministri, & non hominum, non criminatores, neq; detractores, neq; auari, sed omnia tolerantes, in omnibus misericordes, diligentes in omnibus, ambulantes in veritate domini, qui factus est minister omnium. Huic si placemus in hoc seculo percipiemus ea quæ futura sunt secundum quod repromisit resuscitare nos à mortuis.
1.Cor.6. Et si digne in eo conuersati fuerimus, & si crediderimus, conregnabimus cum eo. Iuuenes similiter inculpabiles sint in oībus, omnē ignorātiā puidētes, refrenantes se ab oī malo. Bonū ē eñ abscindi ab oībus cōcupiscētijs, quoniā oīs concupiscentia aduersus spiritū militat, qa neq; fornicarij, neq; molles, neq; masculorū cōcubitores regnū dei possidebūt, neq; illicita facientes, ppter qd abstineri oportet ab oībus his. Subiecti estote pšbyteris & dyaconis sicut deo & Chro,

virgines

virgines casta conscientia ambulate. Presbyteri simplices sint, in omnibus misericordes, omnes
A ab errore conuertentes, omnes infirmos visitantes, viduas, pupillos & pauperes non negligentes, sed semper prouidentes bona coram deo & hominibus. Abstinete vos ab omni iracundia & iudicio iniusto. Longe ab omni auaritia estote, non cito consentiatis aduersus aliquem, ne prę uaricemur in iudicio scientes quia debitores sumus peccati. Si ergo deprecamur dñm vt nobis dimittat, debemus etiam nos dimittere. Ante conspectum oculorum domini sumus, & oēs oportet nos astare ante tribunal Christi, & vnumquemq; pro se rationem reddere. Seruiamus ergo ei cum timore & reuerentia, secundum quod euangelizauerunt nobis apostoli domini, & prophetæ annunciauerunt aduentum domini nostri Iesu Christi zelantes bona, abstinete ab scandalis & falsis fratribus, qui inuanum portant nomen domini, qui oberrare faciūt inanes homines. Omnis enim qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, hic antichristus est. Et q nō confitetur mysterium crucis ex diabolo est. Et qui deuiauerit eloquia domini ad propria desideria, & dixerit neq; resurrectionem neq; iudicium esse, hic primogenitus sathanæ est, propter q̄d relinquētes vanitates multorum & falsas doctrinas, ad illud q̄d traditū ē nobis à principio verbū reuertamur. Sobrij simus, in orationibus ieiunia tolerantes, & supplicatiōibus petentes oīm ꝓspectatorē dñm ne nos inducat in tētationē scdm q̄d dicit dñs: spūs qdē prompt⁹ ē, caro aūt infirma. Indeficient aūt toleremus ꝑpter spem nostrā & pignus iustitiæ q̄d ē Chrs, q sustulit peccata nr̄a in corpore sup lignū, q peccatū nō fecit, nec inuētus ē dol⁹ in ore ei⁹, sed ꝑpter nos oīa sustinuit, vt viuamus in ipso. Imitatores ergo efficiamur tolerantiæ eius, & si passi fuerimus pro
B noīe eius glorificemus eū, hoc em̄ nobis iudiciū posuit de seipso, & nos hoc credimus. Rogo ergo igit oēs vos insistere verbo iustitiæ, & patiētiæ, quā oculata fide vidistis, nō solū in beatissimis illis Ignatio scilicet & Zozymo & Rufo, sed in alijs q ex vobis sunt, & in Paulo, & in cæteris aplis, cōfidētes qa hi oēs q nō in vacuū cucurrerūt, sed in fide & iustitia, & ad debitū sibi locū cū dño, cui & cōpassi sunt, abierūt, qa nō hoc seculū dilexerūt, sed eū q ꝑ ipsis & ꝑ nobis mortuus ē, & à deo resuscitatus. In his ergo state, & dñi exēplar seqmini, firmi in fide & immutabiles, fraternitatis amatores, diligentes inuicē in veritate sociati, mansuetudinē dñi alterutri præstantes, nullum despicientes. Cum potestis benefacere nolite differre, quia eleemosyna de morte liberat. Om̄es vobis inuicē subiecti estote, cōuersationē vestrā cōsiderātes irrephēsibilē in gētibus vt ex bonis opibus vr̄is, & vos laudē accipiatis, & dñs in vobis nō blasphemet. Væh aūt illi p quē nomē dñi blasphemat. Sobrietatē ergo docete oēs, in q̄ & vos cōuersamini. Nimis cōtristatus sum ꝑ Valēte, q p̄sbyt factus ē aliqn̄ apud vos, ꝙ sic ignoretis locū q datus ē ei. Moneo itaq; vos vt abstineatis ab auaritia, & sitis casti veraces. Abstinete ab om̄i malo. Qui aūt in his nō potest se gubernare, quō alij ꝓnūciat hoc? si qs nō abstinuerit ab auaritia, ab idolatria coinqnabit, & tāq inr gētes iudicabit. Quis ignorat iudiciū dñi? An nescimus qa sancti mūdū iu-
C dicabūt? sicut Paulus docet. Ego aūt nihil tale sensi in vobis vel audiui, in qb⁹ laborauit B. Paulus q estis in principio epistolæ eius, de vobis etem̄ gloriat in oīb⁹ ecclesijs, quæ deū sole tūc cognouerāt. Nos aūt nōdū noueramus. Valde ergo fratres cōtristor ꝑ illo & cōiuge eius qbus det dñs pœnitētiā vestrā. Sobrij ergo estote & vos in hoc, & nō sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia mēbra, & errātia eos reuocate, vt oīm vestrū corpus saluetis, hoc em̄ agētes, vosipsos ædificabitis. Cōfido em̄ vos bn̄ exercitatos eē in sacris lr̄is, & nihil vos latet (mihi aūt nō ē cōcessum mō) vt his scripturis dictū ē. Irascimini & nolite peccare. Et sol nō occidat sup iracūdiā vestrā. Beat⁹ q meminerit, q̄d ego credo eē in vobis. De⁹ aūt & pr̄ dñi nr̄i Iesu Chri, ipse sempiternus pōtifex dei filius Iesus Chrs ædificet vos in fide & veritate & oī mansuetudine & sine iracūdia & in patiētia & in lōganimitate & tolerātia & castitate, & det vobis sortē & partē inter sanctos suos, & nobis vobiscū & in oībus q sunt sub cœlo q credituri sunt in dñm nostrū Iesum Chrm, & in ipsius patrē, q resuscitauit eū à mortuis. Pro oībus sanctis orate. Orate etiā ꝑ regibus & potestatibus & principibus, atq; ꝑ ꝓsequētibus & odiētib⁹ vos, & ꝑ inimicis crucis vt fructus vester manifestus sit in oībus vt sitis in illo ꝑfecti. Scripsistis mihi & vos & Ignatius, vt si qs vadit ad Syriā deferat lr̄as meas q̄s & dedero ad vos si habuerimus tp̄s opportunū, siue ego seu legatus quē misero ꝑ vobis. Epl̄as sane Ignatij quę trāsmissę sunt vobis, habeo, & alias, q̄tascūq; apud nos habuimus trāsmisimus vobis, scdm ꝙ mādastis, quæ sunt subiectę huic eplę, ex omnibus em̄ vobis magnus erit ꝓfectus, Cōtinēt em̄ fidem patientiam & omnem ædificationem ad dominum nostrum pertinentem, & de ipso Ignatio & de ipsis qui cum eo sunt quod certius agnoueritis significate. Hæc vobis scripsi per Crescentem quem in præsentem diem commendaui vobis, & nunc commendo. Conuersatus est nobiscum inculpabiliter, credo quia vobiscum similiter. Sororem autem eius habebitis commendatam, cum venerit ad vos. Incolumes estote in domino Iesu Christo in gratia cum omnibus vestris. Amen.

Roma. 12. Matth. 6. 2. Corin. 5. 1. Iohan. 4. Matth. 26. Matth. 26. 1. Petri. 2. Huius loci meminit Eusebius & vertit. Tobiæ. 12. 1. Corint. 6. Philipp. 1. Psalm. 4. Ephesio. 4. Orōnes ſ. Ecclium. Ignatij epl̄e.

IN DIVI PATRIS ANTONII, MERITO MAGNI SEPTEM EPISTOLAS, SYMPHORIANI CAMPERII AD HECTOREM DALLUM apostolicæ sedis Protonotarium.

PRAEFATIO.

Ccepi tandem quas diu desideraui à te literas,cumq; hijs simul diui patris Antonij epistolas septem,quas sacer Theodorus,totius monasticæ Archipræsul,communicauerat. Quorum vtrunq; tam iucũdum mihi fuit,quam quod iucundissimum. Præcidisti mihi dubitatiõem,quæ peracerbe animũ turbabat. Mirifice lætatus sum,cum audiui ingenij tui literas, testes veras seruatæ amicitiæ,quæ,quia mihi non erant redditæ,tuli iniquo animo. Nã conscius laborum tuorum,quos & in superandis cæteris periculis, & transeundis Burgundiorum paludibus maximos perpessus eras,diui Antonij epistolas auidius expectabam,vt reducem te & incolumem reuertisse in Lotharingiam possim solidius gaudere. Itaq; tabellionum vitio factum est,vt in eam suspitionem perducere, & te accusarem iniuria. Quamuis difficile credam tantam amicitiam tam cito obsolere,cuius optime iacta essent fundamenta. Venio igitur ad diui Antonij epistolas,quas & Aegyptiacę scriptas,& Græce interpretatas,nuper vero à Valerio de Sarasio latine scriptas, ad me misisti. Quarum grauitatem ne an suauitatem plus admirer nescio. Namq; aptissime exorditur, Antonius; lucide prophetarum narrat historias,inuehit acriter,varie ornat,artificiose complectitur,tam apte,tam ornate,tam copiose,tam pulchre in epistolis orauit Antonius. Quid hac Antoniana oratione perfectius? Quid absolutius? Quis modus,quis ordo? Nunquam mi Hector æquæ dilectatus sum. Huius Antonij vitam scripsit Athanasius,testatus quod visitauerit Maximinum imperatorẽ,vt martyr fieret,qui & præuidit in spiritu futurum scandalum ecclesię,per Iulianum apostatã de Christiano futurum paganum. Adhinc descendẽs per Thebaidam, visitauit Dydimum episcopum Alexandrie,à natiuitate cæcum. Paulum primũ heremitam,deo iubente,sepeliuit. Nec est idonea causa,cur aliquis diuum Anthonium theologiæ ignarum fuisse censeat. Nam si sic haberet Aegypti sacerdotes Anthonium,vt symbolo fidei magni Athanasii testimonium daret aduersum Arrianos,nõ conuocassent. Eodem argumento,& Athanasius,& Dydimus, cæteriq; Aegyptij,qui Anthonium conuocarunt,theologiæ rudes dicerentur. Obijt autẽ hic sanctissimus pater,omni præconio dignus,in Thebaida, Anno domini, ccclx, ætatis suæ anno centesimo quinto. Cuius cum corpus diu latuisset,postea imperante magno Imperatore,diuina reuelatiõe repertum fuit,& ex Thebaida Alexandriam primo delatum,postea in Galliam Allobrogũ trãslatum prope Viennam,vbi condigno honore nunc vsq; requiescit. Quod à summis pontificibus Innocentio octauo,& Alexandro sexto fuit confirmatum.

¶ Hieronymus de sancto Anthonio in eo libro quem de viris illustribus ædidit.

Nthonius monachus,cuius vitã Athanasius Alexãdrinæ vrbis eps,insigni volumine prosecutus est,misit Aegyptiace ad diuersa monasteria,apostolici sermonis sensusq; epistolas septem,quæ in Græcam linguam translatæ sunt,quarum præcipua est ad Arsenotas. Floruit Constantino & filijs eius regnãtibus.

BEATISSIMI PATRIS ANTONII MEmerito magni Abbatis sanctissimi ad frẽs suos. Epist. I.

Modi tres sequẽdi deum vocãtẽ ad suũ obsequium. Primus modus. Gene. 12. Acto. 7

Rimum saluto vos in domino. Existimo autem animas quascunq; apprehenderit gratia dei vocantis ad prædicationem suã habere tres modos,seu masculos seu fœminas. Quidam enim per testamentariam legem & inditum in eis semel bonum à prima sui conditione, pertingere verbo dei ad eos morati nõ sunt, sed perrexerunt parati cum eo, sicuti & noster progenitor Abraham, cui primo quia porrexit indaginem deus per testamentariam legem apparuit dicens: Exi de terra tua, & de cognatione tua & de domo patris tui,& veni ad terram quam ostende

ostendero tibi. At ille in nullo hæsitans, paratus fuit in vocatione, hic autem figura erat primæ
A viæ huius institutionis, quæ nunc vsq; persistit in eis qui eius sequuntur vestigia. Vnde & iterū
si animæ sic sustineant & ita egerint, facile easdem virtutes assument, eo quod parata sint corda
earum repleri spiritu dei. Et hæc institutio prima. Huic vero secunda existit de ijs qui audiunt II.
scriptam legem testificātem eis vniuersa supplicia, quæ peccatoribus præparantur, & annunci
antem de sanctis promissionibus ad eos qui proficiunt, quibus & per testimonia inscriptę legis Psal. 18. Psal. 118.
sobria voluntas existit, & per hanc quæsierunt intrare in vocationem vocantis. Sic & Dauid te-
stificatur dicens: Lex domini immaculata conuertens animas. Et: Declaratio, inquit, sermonū
tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Sed & alia quamplurima, de quibus modo non
possumus enarrare. Porro tertia institutio est, in qua duris cordibus sæpe inter vitia, & in pec-
cati operibus permanentibus, aliquoties benignus deus infert labores ad increpandum, donec III.
sentiant per ærumnam, & pœnitentes ex toto accipientes & ipsi virtutes, quemadmodum & il
li de quibus prædixi. Hæ igitur sunt introductiones tres in animabus quę ad pœnitudinem ve
niunt, donec adipiscantur gratiam & vocationem filij dei. Sed puto, quod eos prius vocet spi-
ritus qui ingrediuntur ex toto corde certamen, & ordinant semetipsos ad sustinendum in omī
luctatione aduersarij, donec deuincant, cum præstat vero eis & lenitate in omnibus iuuans eos
spiritus, vt indulcentur in illis opera pœnitentiæ, ponit eis terminos modum quendam pœni-
tudinis in corpore & anima eorum, vsq; quo doceat eas etiam conuersationis modum, ad con-
ditorem proprium deum. Necnon & præbet eis violentiæ compulsionem in animam discurrē
B tem & corpore, vt vtraq; sanctificari queant, vt eodem modo hæreditatem vtraq; sumant, cor
pus quidem in ieiunijs crebris & vigilijs atq; solertia, ministerijs quoque quæ facit in corpore.
Conandum hoc in omni fructificatione carnali. Spiritus quoq; pœnitentiæ deductor efficitur Tertio salubris.
in istis, & tentat eum in his, ne qua sit in amicitia ad conuertendum forte retrorsum. Tū vero
ille deductor spiritus, incipit adaperire animæ oculos ad pœnitentiam exhibendam, & vt san-
ctificetur etiam sensus, distinctionem inter mediam præbet, incipiens doceri à spiritu sanctifi-
care corporis & animæ pœnitentiam, sensu per spiritum edocto, deducentem nos ad illud ani-
mæ corporisq; agendum, qui sanctificans omnia ac districtionem præbens, vt & carnis misceā
tur fructus ad vniuersa corporis naturalia, ex quibus transgressio fuit, & adducit vnumquod-
q; corporum naturalium ad priorem conditionem, non habens aliquid alienū aut hostile spi-
ritus. Corpus siquidem redigitur sub potestatem sensus, doctum à spiritu secūdum eloquium
Pauli. Obculco corpus meum, & in seruitutem redigo. Quoniam vero sensus antea semetipsū Castigo. 1. Cor. 9.
sanctificat in escis & potationibus à sopore, & semel ac simpliciter iunctis motibus suis, quique Tres corporis motus.
& naturalem copulam segregauerat sanctificationi propriæ. Reor autem tres corporis existe-
re motus. In ipso enim est naturale corporis concretum illi, quod tamen non operatur, aut effi- Primus. II.
C cit aliquid sine animæ voluntate, nisi quod indicat in corpore solum. Nam & alius motus exi-
stit ex pastu corporis multorum ciborum ac potuum, ex quibus adiflati o sanguinis orta, per
escas oppugnat totius animæ corpus epularum sumptione permotū, ob hoc & Apostolus ait:
Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Deinde domino nunciante, discipulis suis in euange- Ephe. 5.
lio dicitur: Videte, ne quando grauentur corda vestra in esca & potu, siue delitijs. Inquirētibus Lucæ. 21.
præsertim mensuram sanctificationis debitum est istud afferre. Castigo corpus meum, & in ser- 1. Cor. 9.
uitutem redigo. Tertius vero motus, est spirituum malignorum tentantium per liuorē, ac vo- III.
lentium flaccidiores efficere eos, qui conantur sanctificare semetipsos. Verūtamen si in ijsdem
tribus modis sustineat anima semetipsam testimonijs quibus spiritus docuerit sensum, sanctifi
cabitur in vtroq; ab illo lāguore triformi. Sin vero dimiserit semetipsum sensus à testimonijs
quibus spiritus testificatur ei, tunc maligni spiritus superferunt congregationi corporis, & op-
pugnant illo motu vsq; dum anima fatigetur, & incipiat requirer vnde auxilium veniat, cōuer Pacē veram esse à solo deo
saq; reprehendat spiritus testimonia ac sanetur. Tunc etiam ei dat, q vnica sit reqes postulāda Si sui corpo
à deo, & qa sic sit pax eius. Hæc aūt asserui ad pœnitēdū in corpore & aīa, & qliter oportet mū- ri quō rē
dari eā, cūq; sumpserit tale certamē, tūc nūcia spūs absunt, & incipit discernere etiā ægritudines formandū.
sīales, quę accedūt & p pprias voluptates. Tūc siqdē erit participatio spūs, cū sensum p custodiā
mādatoꝝ quæ ei tradidit, & docet eū curare oēm lāguorē ppriæ aīæ, vnūqdq; eoꝝ discernēs ei
permixtione accepta in corpore naturalium ac reliquorum quæ sunt peculiariter ei extra cor-
pus à capite vsq; ad pedes ppriam voluntatem permixtā habēs in illis, & oculis qdē terminū vt
recte & cōfidēter cōspiciatur, nihil vltra peregrinū gerentes. Deinde vt aures audiāt in pace, nec
oblectentur amplius obtrectationem ac contumelias spiritales audire, sed potius vt omnium
corre-

correctionem & miserationem incessuram, præ omni desideret possessione, quoniã in illis ægrotabat prius. Deinde rursus vt linguam propriam doceat sanctitatem, quoniam huiusmodi languor insederat ei dudũ, vt quibus ægrotabat, ex ipsis semper aliqd loqueretur tradens linguæ promenda organo, vtpote exstanti sibi. Hic ergo languor abundantius magnificatus est illi in hoc membro, quod est lingua. Vnde & Iacobus apostolus testificatur: Si quis videtur religiosus esse, non refrenans propriam linguam, semetipsum fallit, & huius religio vana est. Idemq; ait: Et lingua parua pars est, maculans totũ corpus, & alia multa, quæ non possum adijcere cuncta. Quod si præualuerit sensus sumere à spiritu, ipse prius sanctificabitur, & tandem perscrutans sermones, tradet quidem propriæ linguæ, sed nihil habentes paruũ aut animæ volũtariũ, per quæ verbũ Salomonis implebitur, dicentis: Mei sermones dicti, sunt à deo, nec est in illis aliqd paruũ aut perplexũ. Idem rursus in alio loco ait: Lingua sapientiũ sanat, & alia q̃plurima. Deinde iterũ manuũ motus intra me si erant aliquando motæ, in qbus non oportebat animæ voluptatibus, sed nũc ei spiritus vnus terminat sensum, vt in sanctitate, in orationibus & misericordijs moueantur, huiusmodiq; opera perficiant. Quin etiam in his illud eloquij compleat orationũ causa prolatũ: Eleuatio manuũ mearũ sacrificiũ vespertinũ. Item Salomon: Et qa manus fortiũ ditantur. Sicq; post modũ vt ipsam escam ventris & potũ emũdet, etiam si ad satietatem eis vtatur, aut si aliquando in illis animę voluptas paululũ in desiderijs fuerit, considerans quod nonnulli in satietate escæ vel potus, dæmonibus obtemperarint, de qbus spiritus per Dauid ait: Superbo oculo & insatiabili corde, cũ hoc non edebam. Nam & isti si iterũ domini inquisierint sanctitatem, etiam spũs rursum terminat eis eadem sanctimonia, vt moderate & sufficienter ad sustinendũ corpus vtantur, & vltra non habeant in eo cõcupiscentiam aut voluptatẽ. Sicq; eloquiũ Pauli complebitur dicẽtis, Siue comeditis, siue bibitis, siue qd aliud facitis, om̃ia in gloriam dei facite. Deinde & his quæ per cogitationem coitus sub aluo metitur, rursus sensus à spũ doctus, discretionẽ tribuit motibus eorũ in supradictis tribus modis, & innitit ad sanctificationem, auxiliatorem spiritũ habens. Extinguitur etiam mot⁹ ille per virtutem spiritus pacificantis totũ corpus, & perimentis totũ illũ motũ. Vnde est illud eloquiũ quod à Paulo prædictũ est: Mortificãtes mẽbra vestra quę sunt super terram, fornicationẽ, immũdiciam, concupiscentiam malam, & quæ deinceps. Si denuo pedes, q̃ licet aliquando non erant habentes in columẽ gressum nec secũdũ deũ ambulabant, hos iterũ sensus q̃ sub spiritus fuerit volũtate ad pergendũ ministrare operibus optimis cogit, vt immutatũ corpus fiat sub spiritus potestate. Sed æstimo, q̃ talis habitatio iam acceperit etiã in hæc partẽ quandã spiritualis corporis, quã acceptura erat in resurrectiõe iustorũ. Hæc vero dixi, propter animæ ægritudines, quæ vsurpãt permixtionem inter naturalia corporis, cũ inde anima mouet in illis, sectatrix effecta malignorũ spirituũ, vt operentur in membris. Sed etiam prædixi vt habeat proprie etiam ipsa discretionem horũ. Nam superbia languor est eius, & corporis iactantia, idem ægritudo est ei extra corpus. Item inflatio, odiũ, inuidia, ira atq; pusillanimitas, impatientia q̃q; ac reliquæ minutiæ horũ. Quod si vero crediderit se deo ex toto corde, tũc benignus deus tribuit ei spiritũ pœnitẽtiæ, & testificatur illi, vt de vno q̃q; languore pœniteat, propter quæ aduersarij prohibent eam tentantes vsurpare sibi, nec sinũt pœniteri. Quæ si sustinuerit obediens, hortantem se spiritũ ad pœnitendum, creator quoq; illius, miserationis visceribus motus supra labores eius, quibus in ęgestatibus corporeis, id est, ieiunijs plurimis, in vigilijs, in meditationibus multis, in verbo dei ac præcibus largis, vel in abdicationibus mũdanis, in humilitate, in paupertate spiritus, in quibus cũctis sustinentem, deus benignus aspiciens & considerans, & patientiam eius in tentationibus perdurantem miserans, adiuuabit eam.

Marginalia: Iaco. 1. Ibidem. Prouer. 5. Prouer. 12. Psal. 140. Prouer. 12. Psal. 100. Lucæ. 21 1. Cor. 10. Coloss. 3. Peccatio. Superbia. Cõsiderãtia a deum. Margin letters: D, E, F.

¶ Beatissimi patris Antonij abbatis ad Arsenoytas Epist. II.

Ntonius omnibus dilectissimis, qui sunt in Arsenoyte & in parochia eius, vel qui cum illis, in domino salutem. Vniuersos vos paratos abire ad deum saluto in domino charissimi à minore vsq; ad maximum, & à masculis vsq; ad fœminas. O filij Israelitæ, secundũ sensualem vestram extantiam. Vere etenim filioli, grãdis vobis in generatione vestra promissio. Decebat quippe vos, propter eũ qui visitationem vestri fecit, nequaquam fatigari certantes, donec vosmetipsos offerretis sacrificium deo in omni sanctimonia, sine qua nemo poterit hæreditare deum. Nam pro certo charissimi magnũ est vobis istud, vt percontemini de cognatione sensualis extantiæ, in qua non est masculus neq; fœmina, sed substantia tantum immortalis existit, habens quidem principium, finem vero nequaquam, debitumq; vobis erat cognoscere, & de eo quomodo omnino deciderit in tantam humilitatem, & in confusionem eximiam, quæ pertransiens in omnibus vobis, aduenit. Igitur

quando

quando substantia immortalis existit,non cōsoluenda corporibus: hanc ob causam deus eandem plagam aspiciens irremediabilem effectam,& quia magnificata esset vehementer,per suā indulgentiam visitationem eorum faciens, propter propriam bonitatem post aliquantum temporis legem posuit eis: vnde & operatus est per Mosen,præbendo legem. Et Moses quidē fundauit eis veritatis domū, curare volens eandem validam plagam. Sed perficere nequiuit ędificium domus,insuper autem & omnis sanctorum chorus collectus in vnum,petijt patris bonitatem de salutari nostro, vt calcaret in terris pro nostra cunctorum salute. Ipso vtpote extante nostro magno & fideli pontifice ac medico vero,qui solus sanare posset hanc enormem plagam, vnā & voluntate patris exinaniuit semetipsum propria gl'ia,deusq; existens formā serui assumpsit,tradens se propter nostra peccata. Et delicta quidem nostra humiliauerunt eum,sed liuore eius nos oēs sanati sumus. Quamobrem dilectissimi filioli, in domino scire vos volo, ꝙ pro nostra stultitia elegit stulta,& pro nostra infirmitate formā infirmitatis assumpsit, ob quā nostram pauperiem effectus est pauper,& ob nostram mortem figuram induit mortis. Ergo quia in his omnibus sustinuit propter nos,vere dico dilectissimi in domino,quia non debemus dare somnum oculis nostris,neq; palpebris nostris dormitationem, postulantes ac perurgentes dei patris inæstimabilem bonitatem,vsq; quo egrediatur nobiscum,& in hoc requiem habeamus,aduentus Iesu atq; virtutis,vt obsequamur sanctis,qui nos excolere festinant tempore negligentiæ nostræ,alacritatem animorum dantes ei, ad iuuandum nos in tempore tribulationis nostræ. Tunc enim seminans pariter cum metente gaudebit. Nosse etiam vos cupio filioli,quam
Exo. 31 Actuum 6.
Phil. 2.
Roman. 5
Isaiæ 53.
1. Cor. 1.
2. Cor. 8 Philip. 2.
psalm. 131.
B plurimum dolorem meum,quem habeo pro vobis,aspiciens grandem illam confusionē,quę super vniuersos aduenit,& considerans multum illum laborem sanctorum omnium atq; gemitum,quem emittunt pro vobis semper ad deum, cernentes laborem proprij conditoris, oēsq; malitias paruipendentes,necnon & decipulas diaboli & angelorum eius insidiātium iuges,ad perditionem nostram. Quoniam etenim portio eorum in infernū habet ire, iccirco & illi volunt nostrum quoq; † scidium vna secū attrahere. Vere igitur charissimi in domino, sicut prudentibus loquor,vt cognoscatis cunctas opificis nostri dispensationes pro nobis factas. Quæ & visitationē nostri faciunt per manifesta & occulta præconia. Nos sumus rationabiles nuncupati,sed gerimus irrationabilē sensum, dum ignoramus occultas calliditates & artes diaboli multiformes,quæ sint, qualesq; noscantur. Quando enim compererint conari nos confusionem nostram cognoscere,& ꝙ quæramus modum efficatiæ illorum operantes in nobis,& non ti tantum & non obediamus malitijs eorum,aut hortamentis quæ disseminēt in cordibus nostris: sed & neq̄ plurimi nostrorum profiteantur studia eorum,ipsi quoq; cognoscentes indulgentiam conditoris, ꝙ mors his fiat in terris,illis vero sit præparatum hæreditare gehennam propter negligentiam suam. Scire autem vos volo filioli, ꝙ non desino obsecrans pro vobis deum,vt vobis oculos cordis vestri ad peruidendum crebrius occultam malignitatem illorum, quam per singula supra nos effundunt in isto nunc tempore. Quæso etiam,vt concedat vobis scientiæ cor,ac discretionis spiritum præstet, vt possitis offerre proprium cor, hostiam sanctā in conspectu patris in multa sanctitate & sine querela. Vere enim filioli,inuident nobis per omnem horam in suo maligno concilio,& persecutione q̄plurima & malitia sua,necnon & spiritibus erroris,siue cogitationibus blasphemis, infidelitatibus nostris quoq; quæ seminantur ab ipsis in cordibus ac doloribus multis,quæ irrogant nobis per omnem horam. Animi etiā
psalm. 125.
† spiritum
Roman. 12
Exercitia dæmonum
C defectionibus, in q̄bus per singula labefacere aīm nō desistunt in vniuersis q̄q; iracundijs suis & obtrectationibus,quas docent nos habere & aduersus alterutrū, & vt iustificemus nosmetipsos in his quæ facimus,& condemnationem,quæ seminatur ab ipsis in mentib' nostris, etiā quum existimus singulares: quumq; faciunt nos proximum iudicare,nec tamen ipso extante nobiscum,præsumptionibus siquidem quas ingerunt cordibus nostris, in superbia duri cordis extantes, & inuicem spernentes,amaritudinem habentes, omni hora vituperantes alterutrum,& non nosmetipsos,opinantes laborem nostrum & propria constare virtute,iudices existentes manifestorum,totum intra domum nostram inuitante latrone,& in iurgijs atq; simultatibus aduersumq; alterutrum affectibus,donec sermonem proprium constare faciamus, vt pareamus in conspectu nostro iustificati,animositatem nobis præbentes, ac facientes studia, quæ tamen impossibile est geri. Intempestiue enim facientes nos resolui,ob id quod sumus ex illo,quod emolumēti est nobis? Propter quæ ridere nos faciunt tempore fletus,& flere in tempore risus. Et vt semel atq; simpliciter dixerim,transponunt semper à recta via in alijs quàmplurimis erroribus,per omnia nosipsos sibimet in famulos redigerunt, quorum tempus non

est in propatulo fieri modo. Quumque vero his omnibus corda nostra repleuerint, & inebriati fuerimus illis, tunc indulget deus quàmdiu gerit malitia nostra, ac de reliquo visitationem nostri faciens resolutione grauissimi corporis huius, relinquentibus illud: tunc maligna opera quæ gerebamus male, reuelat nobis in corpore pœnæ exposito, quod induti fuerimus per negli-
Lucæ 11 gentiam conditoris. Tunc etiam fiunt nouissima nostra peiora prioribus. Propter quod nolite affligi, obsecrantes benignitatē patris, vt semper possitis habere vobiscum adiutorium eius, doceatque vos cognitionem sui qui se bene habet. Vere etenim dico vobis nati mei, quia vas istud in quo sumus inhabitantes, in perditionē nobis existit, & domus est plena bellis. Pro certo filioli dico vobis, quod omnis homo illectus in voluptatibus suis, & prostratus à cogitationibus proprijs, complexusque à maligno, seminauit in corde. Qui congaudet eis, & recipit sensu veluti magna existentia sacramenta, in eo quod agit iustificans semetipsum. Huiusmodi anima coexistit malignis spiritibus consiliatrix in malum, corpus quoque illius custodia est horrendorum archanorum, quæ occultat in semetipso. Præualebunt autem aduersus huiusmodi, quoniam non traduxit eos coram omnibus. At, nunquid & ipsi nescitis, quod non huiusmodi capturas habeant, quas non cognoscentes procul dubio fugiamus? Cæterum, etsi quæsieris non inuenies peccatum eorum, nec iniquitatem corporaliter manifestam. Corpus enim est animæ recipiens malignitatem eorum, quam cum susceperit, tunc si velit in propatulo punit, per corpus istud in quo sumus inhabitantes. Nunc itaque filioli non demus ei locum vllum, alioquin nobismet dei excitabimus iram, & illi permiscentur in domibus nostris irridentes nos, quoniam hoc nouerunt quod perditionis est nostræ, quæ tamen & ipsa de proximo consistit, sicuti & vita de prope. Quis enim vnquam deum aspexit, vt videns congauderet E ei de re tanta apud semetipsum, neforte aufugeret eum, sed vt adiudicaret etiam veluti habitanti in hoc pondere tanto? Aut quis aliquando aspexit diabolum oppugnantem nos, & prohibentem beneficia adipisci, aduersantē nobis & stantem in loco corporali secreto, vt præuidens fugeret ab ipso? Sed illi quidem habitant in occulto. Nos autem propalamus eos per studia meliora. Quoniam igitur ex vno creatore sunt omnes secundum sensualem extantiam eorum. In fugiendo vero eos à deo, & multa diuersitas est in illis effecta ob diuersas operationes ipsorum. Iccirco autem omnia hæc nomina adiecta sunt istis propter vniuscuiusque eorum operationem. Ideo & nunc quidam ipsorum vocantur Archangeli, alij Sedes & Dominationes & Potestates & Cherubim. Hæc autem eis nomina sunt addita, pro eo quod conditoris
Angeli proprij custodierunt voluntatem. Item ob crimen aliorum motum necessario fuit nominari,
Dæmones etiam istos propter malignas adinuentiones ipsorum diabolum & Sathanā. Porro, alij nuncupati sunt dæmones spiritusque maligni, etiam mundi, flatus erroris, principes quoque seculi huius. Aliæque cōplures in eis aduersitates existunt. Rursum vero & in his qui obuiauerunt sibi in grauissimo corpore isto, in quo & sumus inhabitantes, & ipsi etiam nuncupati sunt. Quidam etiam patriarchæ, alij vero prophetæ & reges ac sacerdotes, nonnulli iudices & apostoli, atque alij multi electi effecti propter egregium motum suum. Vniuersa autem hæc nomina adscita sunt eis, siue masculi, siue fœminæ ob diuersitates operationis eorum, & iuxta principatum ipsorum: quia ex vno sunt omnes. Propterea ergo quicunque in proximum peccauerit, in semetipso delinquit. Qui & malefecerit proximo, semetipsum efficit malum. Itidem F qui benefecerit proximo, sibimet hoc facit. Sin vero quis qui aliquando peccare potuerit in deum, vel quis est qui eum vnquam reficere queat? Quis vero erat, qui ei ministrauerit aliquādo, aut quis benedicat eum vnquam, vt opus habeat benedictione eius? Quis enim potuit honorare illum vt ipse honorandus existit, vel quis est qui valeat exaltare eum sicut excelsus habetur? Quam ob rem dum sumus vestiti grauissimo corpore isto, alieno inuitamento suscitemus deum in nobis, vt hoc agentes commendemus illam circa nos bonorum viscerum essentiam. Non autem simus nosmetipsos amantes. Sin minus, illorum inconstantis portionis erimus. Nam qui cognouerit semetipsum, vniuersos cognouit. Ideo & scriptum est: Qui voca
Sapien. 1. uit ex nihilo vt essent cuncta. Hoc autem dicentes, significant de sensuali natura, quæ occulta est in hoc corruptibili corpore, extante in principio increpanda ab eo. Aut qui potuerit dili-
Hebræ. 11. gere semetipsum, nihilominus diliget omnes. Charissimi filioli mei, quæso vos vt non laboretis, neque fatigemini inuicem diligentes: sed tollite corpus quod estis induti, & facite illud altare, superponentes desuper omnem deliberationem vestram, omnemque malignū in-
Psalm. 133. structum relinquite in conspectu domini. Extollite manus cordis vestri ad eum, id est, sensus agendorum, & precamini deum vt donet vobis illum inuisibilem & magnum ignem, qui descendens

scendens cœlitus comedat altare, & omnia quæ in eo sunt, uniuersiq́ue sacerdotes Baalim, qui quidem existunt operationis aduersæ timeant fugientes a facie uestra, quemadmodum Eliæ prophetæ. Tunc demum uidebitis uestigium hominis in mari, adducens specialem imbrem, quod est paracleti spiritus consolatio. Dilectissimi mei nati in domino, filij Israelitæ sanctissimi, non opus est beatificari corporum nostrorum uocabula transitura: nec enim ignoratis charitatem quam habeo in uobis, quia nō est charitas corporalis sed spiritualis, & amans deum. Dilecti in hoc & repleor, quod beatitudo uobis facta sit in tempore isto. Sermo igitur uobis existat iudex, ac non æstimetis perfectū uestrum institutū. Quod est ergo obsequiū dei, nostram in tantum operationē existere? Sed est uirtus quędā cooperās uobis. Certantes itaq́ue uosipsos offerre hostiam deo, continue præbere cooperāti uobis uirtuti & requiē Christi Iesu: quoniā unita est uniuerso sanctorum choro, sed & mihi deterrimo habitāti in hac lutea & tenebrosa domo. Quam enim ob causam differerem uobis, nisi ut requiem exhiberem? Vnde & obsecro, ut quia omnes creati sumus unius substantiæ inuisibilis, & initiū sine fine unice diligamus alterutrum. Quotquot enim cognouerint semetipsos, cognoscent quod unius substantiæ immortalis existant. Siue quod uolo, quod Iesus Christus dn̄s noster ipse patris uerus est sensus, in quo omnis plenitudo totius naturæ rationalis effecta est: eorū maxime, qui sunt imaginis eius cōformes effecti, caput totius creaturæ & corpus ecclesiæ. Nam & iccirco nos oēs membra sumus in alterutrum, & corpus Christi. Nec potest dicere caput pedibus, non uos habeo opus: sed si patitur unum membrum, totum corp⁹ mouetur cum eo & patitur. Alienatorum uero membrorum corporisq́ue propria non sunt capiti sociata, sed fœditati dedita & propter proprias libidinum passiones, irremediabilis eorum effecta est plaga: quia obliuionem acceperūt principij atq́ue finis, in quo & creaturarum genitor uisceribus motus, pro plaga nostra quæ sanari non poterat a nullo creaturarum, nisi per solam ipsius bonitatem, misit unigenitum nobis: ut per seruitutem nostram, seruitutis assumeret formam, traderetq́ue se pro peccatis nostris. Et peccata quidem nostra humiliauerunt eum, sed liuore eius nos omnes sanati sumus. Hic congregauit nos ex omnibus regionib⁹, usquequo resurrectionem cordiū nostrorum de terra faceret, docens cunctos nos unius esse substantiæ, & membra in alterutrum. Propterea debemus diligere uehementer, quia quicunq́ue dilexerit proximū diliget animam propriā. Et hic sermo manifestus fit uobis charissimi nati in dn̄o filij Israelitę sancti, qui parastis uosmetipsos ad deum ire, offerre uosmetipsos hostiam deo in omni sanctitate: quoniam nec potest hæreditatem capere quispiam sine sanctitate. Aut nunquid ignoratis dilectissimi, quod aduersarij uirtutis ueritati semper insidiatur? Et iccirco charissimi, obseruate ne detis oculis somnū aut dormitationem palpebris, proclamantes ad proprium conditorē die ac nocte, ac si forte quod egrediatur uobis adiutorium ab excelso: quo protegente corda uestra & cogitationes in Christo. Nam uere o filioli, in domo sumus latronis inhabitātes, & in uinculis mortis extamus uincti. Pro certo etiam dico uobis quod nostra negligentia & humiliatio, extranea cōmotio, nō nobis solis est detrimento: sed angelis labor existit, & omnibus sanctis in Christo Iesu, quia nondum usq́ue requieuerunt propter nos. Vere nati mei, hæc nostra humiliatio, illis omnibus tristitia est: sicut iterum salus & gloriatio nostra, lætificationem eis ac requiē omnibus præbet. Vt autem cognoscatis, quia benignitas patris non cessat a quo motio facta est, beneficijs fulciens semper usq́ue in hodiernum diem, ut obnoxios faceret nos propriæ morti, quoniam in nostra sumus potestate creati: unde & illi postulant pro nobis semper, sicut scriptum est: Immittit se angelus domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos. Ergo filioli scire uos uolo, ex quo factus est mundus usq́ue nunc uniuersa quæcunq́ue extra uirtutē fuerunt, cōpleta malitia ipsorum, & ipsi cognoscuntur inter filios esse diaboli reputatos, propterea quod conantur unicuique nostrum ingerere propriam uolūtatem. Nam pro certo est, quod cum se nouerit diabolus per superbiam & inanem gloriā cœlitus fuisse deiectum, ideo & illi eos qui peruenerit in magna mēsura, aggrediuntur: in primis artifices existentes per superbiam & inanē gloriam, ut sint aduersum se alterutrū, scientes quod per ista segregent nos a deo. Et qa nouerunt quod qui dilexerint proximum diligant deum: ideo & illi cum sint uirtutis inimici, propriū semināt fomitem simulationum in corde nostro, ut possideamus inimicitiā magnam aduersus alterutrū, ne uel de longe proximo colloquamur. In toto uere filioli uolo uos etiā istud cognoscere, esse quamplurimos qui sustinuerint maximū certamen in conuersatiōe sanctissima, sed indiscretio interfecit eos. Vere filioli, quia nō est tm̄ mirandū si negligatis uosmetipsos, quantum si nō discernētes propriū opus incidatis in mēsura diaboli, arbitrātes quod iam uicini dei sitis effecti, & expectātes forte lucem, tenebris occupemini. Quid enim olim fuerat opus, ut pcingēs se Iesus linteo, ac ponēs pel

Marginal notes: 3.Re. 18. Ibidem. Roma. 12. Roma. 8. 1 Cor. 6. 1.Cor. 12. Ephe. 5. Gala. 4. Isaiæ. 53. 1.Petri. 2. Isaiæ. 53. Psal. 120. Liberum arbitrium. Psal. 33. Magnos viros terū cē tari superbia Iohan. 13.

uim, inferiorum sibi lauaret pedes? Sed exemplū istud effecit, significās de cōuersuris ad propriū illud supernūq; principiū. Initiū qppe mot⁹, supbia existit, q̄ facta est in primis. Et ne si rursus post multa consoderis in corde tuo, & in tota aīa tua, & in toto spū tuo, in tota etiam aīa, & in corpore toto nō poteris hereditarie capere regnū dei. Vere filioli mei i dño q̄so creatorē meū die ac nocte, a q̄ & habeo spūm cōmendatū, ut aperiat oculos cordis uri ad cognoscendā dilectionē nr̄am a uobis, q̄ habeo erga uos: & ut patefiāt audit⁹ aię urę, ad cōspiciendā cōfusionē
Cognitio sui. propriā. Quisqs etenī cognouerit dedec⁹ suū, hic demū regret & electā gloriā suā. Et qcūq; cognouerit propriā mortē, iste itez cognoscet etiā suā æternā uitā. Quasi prudentib⁹ loquor uere filioli, qa timeo ne forte fames nos cōprehēdat in uia, & in loco q̄ poteram⁹ diuites fieri si uelim⁹. Volebā aūt uidere uos ad faciē in corpe. Sed iā expecto tps, q̄ est ppe, in q̄ possim⁹ ex
Apoc. 7. ipo nos cōtuitu alterutrū puidere, cū aufugerit dolor, tristitia ac gemit⁹, cūq; sup caput exulta-
Prouer. 9. tio extiterit uniuersorum. Erāt & alia multa q̄ uelim dicere, sed si dedero occasionē sapiēti, sapiētior erit. Saluto omnes desideratissimos meos natos in domino per nomen.

Epistola tertia sancti Antonij abbatis.

SCitis grām dñi nr̄i Iesu Christi, q̄ ppt nos paup fact⁹ est cū diues eēt, ut nos pau
2 Cor. 8. ptate illi⁹ ditaremur: seruit⁹ aūt illi⁹ liberauit nos, & infirmitas ei⁹ cōstituit nos ualidos. Stultitia illi⁹, nos sapiētes effecit. Sitn̄ itez p mortē propriā, resurrectionē faciat nr̄am, ut in hac possim⁹ uocē magnā eleuare dicētes: Tāetsi nouim⁹ scdm
2. Cor. 5. carnē: Sed creatura ē in Christo noua. Vere charissimi in dño, dico uobis, q̄ iuxta minutias uerbi libertatis, in q̄ cūcti liberi sumus effecti, alia habeo multa q̄ dicā uobis: sed nō est hoz tps dicēdi mō. Saluto interim uos oēs charissimi mei, nati in dño, filij Israelitæ scti scdm urām sensualē extātiā. Vere inq̄, decebat uobis quasi ppinquātib⁹ proprio cōditori, ad ingrendū salutē aīaz uestraz p testamētariā legē, licet ppter multitudinē malitię & malignitatis distinctionē ac libidinū uoluptates restrixerit testamētaria illa lex, aīęq; uræ sensus officio
1. Cor. 15. obierint. Et idcirco nequaq̄ potueritis animaduertere sensualē & gloriosam essentiā, ppt mortē q̄ corruerūt. Ideoq; scriptū est in scriptura diuina, q̄ sicut in Adā oēs moriūt, ita & in Christo oēs uiuificabūt. Ergo ipse est uita toti⁹ rationalis naturæ creatæ, in ipso scdm effigiē imaginis eius. Ipse etiā existit sensus uer⁹ patris. Sed imago qdē genitoris inuersabilis est, q̄ assumpta est. Præter illā tn̄ uobis accidit malitia, in q̄ & uniuersi mortui sumus, extra naturā: Si qdē est substātię sensualis in deo, Ergo oībus inqt extra naturā est, acqsiuim⁹ domū tenebrosam ac p
Lucæ 1. lijs plenā: Et in hoc testificamur uobis, q̄ toti⁹ uigoris sciētia deficit a nobis. Ob quā etiā causam aspiciēs genitor noster de⁹ infirmitatē nostrā, q̄ impossibiles sim⁹ effecti gestare ueritatē, ex q̄ huius rei gratia, bonitate ppria uenit uisitationē facere creaturaz suaz, p ministeriū sctōrum. Obsecro uos uniuersos in dño charissimi, ut intelligatis q̄ scribo uobis. Quia nō dilectionē corporalē habeo in uos, sed charitatē spirit⁹, culturę dei. Præparate uosmetipsos ad cōditorem uestrū ire. Scindite corda uestra, & nō uestimēta uestra: & scitote, q̄ poscim⁹ restituere do-
Iohel. 2. Psal. 115. mino, p cūctis donationib⁹ q̄ dedit nobis: Cuiq; & usq; & hic in ista habitatiōe memoriā no- E
Psal. 78. Gene. 1. Matt. 5. stri facit ppter immēsam bonitatē suā, & infinitā dilectionē, nō faciēs nobis scdm pctā nostra. Qui & solē usq; fecit ministrare nobis, in tenebrosa domo. Lunam quoq; ac sydera cūcta, iubens deseruire uanitati periturę creaturę, propt corpoz cōstabilitionē. Aliasq; uirtutes multas nobis ministrare pfecit: quas neq; uidimus corporis oculo. Quid ergo dicemus, q̄si in aliq̄ boni fraudemur ab eo q̄ ipse nō fecerit nobis? Nunqd patriarchę nō passi sunt pro nobis, aut sacerdotes nō docuerūt nos? Nunqd prophetę pro nobis mortui nō sunt? Aut apostoli persecutionē nō sustinuerūt pro nobis? Nunqd filius dei dilect⁹, nō p nobis oībus mortu⁹ est? Ob quę uniuersa, debem⁹ & ipsi properare, ad pgendū in oī sanctitate ad propriū conditorē. Qui cernēs creaturā nō posse curare plagā q̄ facta fuerat Iudęis, pprijs ucz mēbris, pater ipse creaturaz sciēs infirmitatē, ac sēsus eoz, mot⁹ est uiscerib⁹ circa eos, & scdm multā dilectionē suā
Roma. 8. 1. Pe. 2. Isaiæ 53. Isaiæ 56. Ezechi. 11. nō pepercit unigenito filio suo: sed ob nostrā oīm salutē tradidit eū, & propter nostra pctā. Et iniqtates qdē nostrę humiliauerūt eū, Liuore aūt ei⁹ nos oēs sanati sum⁹. Hic cōgregauit nos ex oībus regionib⁹ uerbo uirtutis suę, donec illā sensus nostri resurrectionē effecerit, docēs nos alterutrū existere mēbra. Docet idcirco uniuersis nobis properātib⁹ ad propriū cōditorē, exercere habitudines nostras, ac sensus officia ad agnoscendā dignitatē, boni maliq; discrimē: ut sciamus oēs illas Iesu dispēsatiōes, quas ille proprio dedit affectu, similis nobis fact⁹ per omia, excepto peccato. propter uero multam malitiam nostram districtionemq; malitię, & grauedinem inconstantiæ nostræ, factus est aduentus eius quibusdam quidem stultitia, alijs uero
1. Cor. 1. scandalū, alteri parti emolumentū: itemq; alij sapientia & uirtus, porro alij resurrectio & uita.

Hoc quoque manifestum fit uobis, quod aduentus illius factus sit omni mūdo iudicium. Ecce Iohan. 8.
enim, ait, ueniūt dies dicit dominus, & omnes sciunt me a minimo usque ad maximum eorum, Ieremi. 31. Roma. 3.
& auditum faciam usque ad extremum terre, ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mū Roma. 1.
dus deo. Quia cum cognouissent deum, non ut creatorem proprium glorificauerunt. Et id 1. Cor. 2.
propter uecordiam suam, per quam nec potuerunt capere sapientiam eius. Sed unusquisque
nostrum, uendidit semetipsum proprijs uoluptatibus in mala, & ipsis seruus addictus est. Ob Philip. 2.
quæ ipse Iesus exinaniuit semetipsum a gloria, formam serui accipiens, ut illius seruitus nos
liberaret. Stulti fuimus, & in stultitia nostra facinus gessimus. Assumpsit ille habitus stultitię,
ut nos faceret sapientes: inopes eram⁹, & in paupertate nostra omnis defecerat uigor a nobis.
Item ille ob hæc assumpsit inopiæ formam, ut paupertate sua nos in omni sapientia & intelle Ibidem.
ctu ditaret. Non solum autem hæc, sed insuper & infirmitatis nostræ figuram assumpsit, ut
propria infirmitate nos robustos efficeret, obediens factus patri in omnibus usque ad mortem,
mortem autem crucis: ut in sua morte & humilitate, illam cunctorum resurrectionem efficeret,
ret, eumque destrueret qui mortis habebat imperiū, hoc est diabolum. Igitur si pro certo libera Hebræ. 2.
B bimus nosmetipsos in eius aduentum, profecto inueniemur discipuli Iesu, & diuinæ hæredi
tatis instituemur hæredes. Charissimi in domino, turbor uehementer & moueor in spiritu
meo, quod nominibus amici sumus, & cunctorum schemata baiulans in conspectu infide
lium gloriantes. Sed metuo ne illud Pauli oraculum impleatur in nobis, quo ait: Habentes 2. Timo. 3.
formam pietatis, uirtutem autem eius negantes. De charitate uero quam habeo in uos, oro
pro uobis ad deum, ut consideretis uitam uestram, & hæreditate capiatis ea quæ non uiden
tur. Nam uerum filioli est, quod etiam si demus nosipsos ex tota uirtute inquirere deum, nec
sic quidem condigna gratia erit. Id enim inquirimus, quod nostrum existit, & quod naturale
est substantiæ nostræ. Vere etiam charissimi in domino, qui in omni sanctitate parastis uos Roma. 12.
metipsos offerre hostiam deo, quia nihil de ijs quæ expediebant celabimus uobis: sed perspi
cua facientes testificabimus ea, quod aduersarij uirtutis subripiunt ueritati. Hoc quoque co
gnoscite scientes, quod hic qui secundum carnem est, semper insectetur eum qui secundum
spiritum, & quod omnis qui uoluerit pie uiuere in Christo, persecutionem patitur. Propter 2. Timo. 3.
quod Iesus cognoscens tribulationes omnes ac tentamēta, ueniens in mundo ad apostolos,
& sciens quod p patientiā suam resolueret uniuersam inimici uirtutem, id est, idololatriam,
consolabatur dicens: Vos tribulationem habebitis in mundo: sed constantes estote, quia ego Iohan. 16.
uici mundum. Docebatque eos dicens, Nolite timere mundum, quia omnes afflictiones mun Matt. 10. Roma. 8.
di condigne non sunt ad eam quæ expectatur gloriam. Nam si eos qui ante uos fuerunt pro Iohan. 15.
C phetas insecuti sunt, & uos persequentur. Et: Si me oderunt & uos oderint. Sed confidentes
estote, quia uestra sapientia soluetis omnem inimici uirtutem. De minutia uero uerbi liberta
tis, in qua liberati sumus, habeo alia multa dicere uobis: sed si dedero occasionem sapienti sapi
entior erit. Opus tamen habemus, consolari inuicem exiguis quibusque sermonibus. Quod Prouer. 9.
si uere perspexerit mens, iam nequaquam egebit loquelæ corporalis mendacio. Gaudeo au
tem in omnibus uobis, dilecti in domino uiri Israelitæ sancti secundum propriam sensualem
extantiam. Quia primum quidem decebat rationabilem uirum cognoscere semetipsum, de
inde ut cognoscat ea quæ sunt dei, & uniuersas ipsius gratias, quascunque semper cum eo fa
cit. Ac deinceps nouerit, quod omne peccatum & totum quicquid querulosum existit, extra
naturam est sensualis extantiæ. Denique uidens conditor noster nos hæc extra naturam pos
sidere arbitrio liberali, in quo hic moriebamur, horum causa uisceribus pro nobis motus, pro
pria bonitate uoluit conuertere nos ad illud sine fine principium, uisitationem fecit creatura
rum, non parcens sibimetipsi ob nostram uniuersorum salutem. Tradidit quippe se pro pec 1. Petri. 2.
catis nostris: & iniquitates quidem nostræ humiliauerunt eum, sed liuore eius nos omnes sa Isaia. 53.
nati sumus. Verbo etiam uirtutis suæ, congregauit nos ex omnibus regionib⁹, ad extremum Ezechi. 11.
terrę usque ad ultimum orbis: docens quod essemus alterutrum membra. Quamobrē si pro 1. Cor. 12.
certo parauimus nosmetipsos liberos facere in eius aduentu, scrutetur semetipsum rationalis
homo, quidnam possit retribuere deo, pro cūctis donis quæ fecit in nobis. Vnde & ego quo Psal. 115.
que deterrimus, qui hanc descripsi epistolam, expergefactus a dormitione mortis, plurimum
illud temporis quod mihi fuit supra terram factum, existimo luctum & fletum: lugens quid
nam possum retribuere domino, pro omnibus quæ fecit mihi. In nullo enim frustrati sumus
eorū quæ non pfecerit nobis in humilitate nostra. Angelos etenim suos nobis ministrare fe Hebræ. 1.
cit, prophetasque proprios uaticinari pręcepit, Apostolos etiā suos nobis euangelizare iussit.

Insuper uero illud omnium insigne est præceptorum, quod unigenitum suum formam serui
Philip. 2. fecit assumere pro nobis. Obsecro itaque charissimi in domino uos, qui sanctorum existitis
cohæredes, ut excitare uelitis proprias mentes in timore dei. Sermo enim uobis iste sit mani-
festus, quod Iohānes quidem præcursor Iesu baptizauerit in remissionem peccatorum pro-
Iohan. 1. pter nos: spiritu autem sanctificati fuerimus in Christo. Præparemus nosipsos nunc in omni
sanctitate, ad purgandam sensualem mentem nostram, ut simus mundi in baptismate Iesu ad
offerendum nosmetipsos hostiam deo. Hic uero paracletus spiritus qui consolatur nos, con-
uertit rursus ad principium nostrum ad recuperandas hæreditates proprias, & magisteria e-
iusdem spiritus, consolantis. Huius rei gratia quotquot in Christo baptizati sunt, Christum
Roma. 6. induti sunt. Nec est masculus aut fœmina, non est seruus aut liber. Omnis etiam lingua cor-
porum destruitur apud illos: accipientibus eis doctrinam sancti spiritus, in tempore quo su-
Iohan 4. ment hæreditatem sanctam, & adorabunt patrem sicut oportet in spiritu & ueritate. Mani-
festus siquidem sit uobis sermo iste, ne expectare uelitis iudicium futurum in illa præsentia Ie
su. Iam etenim aduentus illius omnibus nobis iudicium existit. Scitote etiam quod omnes in
se gestantes spiritum, recipiantur & uestiantur uestimento illo, quo sumus exuti iuxta sensua-
lem nostram extantiam. Nam & sæpe fit uox, ueniens semper a deo patre ad omnes illos qui
Isaiæ. 40. in seipsum gerunt, dicens eis: Consolamini consolamini popule meus dicit dominus, & sa-
cerdotes loquimini ad cor Ierusalem: Deus quippe uisitationem continuo fecit creaturarum
suarum, manifestans propriam bonitatem. Et uere charissimi, secūdum minutias uerbi liber-
Prouer. 9. tatis in qua liberati sumus, sunt & alia quamplurima quæ dicantur uobis. Sed si dedero occa
sionem sapienti, sapientior erit. Deus autem pacis, det uobis gratiam discretionis, ut cogno-
scatis quæcunque scribo uobis, quod mandatum sit domini. Custodiat uos idem totius gratiæ
deus sanctos in domino usque ad nouissimū flamen. Oro autem deum semper pro omnium E
uestrum salute in domino dilectissimi. Gratia domini nostri, Iesu Christi cum omnibus uo-
bis. Amen.

Epistola quarta sancti Antonij abbatis.

Charissimis & honorabilibus, in domino salutem. Vere dilectissimi in domino,
quia non in uno tempore tantum uisitationem facit deus creaturarum suarum,
sed a constitutione mundi quotquot uenerint ad opificem deum per testamen-
tariam legem, his coadest deus singulis in simplicitate, secūdum gratiam per spi-
ritum suum. De rationabilibus autem naturis in quibus illud testamentarium
refriguit, & officia animorum illorum mortificata sunt, ita ut ultra non inquirant cognoscere
semetipsas secundum suam priorem conditionem: Aliæ irrationabiles omnino effectæ, ser-
Roma. 1. uierunt creaturæ potius quam creatori. Idem uero conditor, propria bonitate nostri uisitati-
onem effecit per testamentariam legem, quoniam substantia immortalis existit. Quotquot F
Roma. 8. igitur digni habiti sunt gratia, & concreuerunt per suam cardinalē legem edocti sunt per spi
Iohan. 4. ritum sanctum, accipientes filiorum adoptionis spiritum. Hi etiam præualuerunt adorare cō-
Hebræ. 11. ditorem proprium sicut oportet. De quibus & Paulus, Quia non perceperunt promissiones
propter nos. In sua uero sibi dilectione uolens ipse cunctorum deus uisitationem facere refri-
Exo. 32. gidationis nostræ ac dispensationis, excitauit Mosen doctorem legis, qui daret nobis legem
Acto. 6. in litera. Et fundauit nobis ueritatis domum, quæ est ecclesia catholica, quam creauit uolens
conuertere deus ad primum initium. Et quia Moyses quidem ædificauit ut præcedens: Iccir-
co non timebimus asserere eundem latorem legis unum esse ex precursorib9. Et quia spiritus
qui fuit cum Mose idem sit operatus & in choro sanctorum: omnesque petierūt de unigenito
Matt. 11. dei. Item Iohannes unus de præcursoribus extat, & ideo lex atque prophetæ usque ad Iohan-
nem regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti diripiunt illud. Præuidentes autem hi qui spi-
ritu ferebantur, quod nulla creatura possit curare illam grandissimam plagam, nisi sola beatitu
do dei, qui est unigenitus eius, quemque & destinauit salutem totius orbis: qui & est medicus
magnus, potens curare ingentem plagam sua bonitate, pater creaturarum non pepercit uni-
Roma. 8. genito propter nos, eum pro nostra uniuersorum salute tradens, pro peccatis nostris & pro
Philip. 2. Isaiæ. 53. iniquitatibus. Et ipse quidē semetipsum, humiliauit, sed illius liuore nos omnes sanati sumus:
Ezechi. 11. uerboque uirtutis suæ congregauit nos ex omnibus regionibus, ab extremo terræ usque ad ul-
timum orbis, faciēs resurrectionem cordium nostrorum a terra: docuitque nos alterutrum ex-
1. Cor. 12. istere membra. Obsecro ergo uos charissimi in domino ut intelligatis scripta, quia dei mādata
sunt.

sunt: Magnum quippe nobis est hoc, ut aduertamus mentem ad formam quam assumpsit Iesus propter nos, eo quod per omnia nobis similis fuerit excepto peccato. Decet etiam ut & nosipsi liberemus ipsos nos in eius aduentum, & illius stultitia nos sapientes efficiat paupertas ipsius ditet, & infirmitas robustos ostendat, & ut ipse omnium resurrectio fiat, destruens eum qui mortis habet imperium. Hebr. 2. Tunc enim cessabimus opus habere secundum carnem in Iesu aduentu. Namque Iesus cooperatur nobis in bono seruitio, usquequo destruamus malitiam omnem. Roma. 8. Tunc quoque dicet nobis Iesus, Iam non uocabo uos seruos, sed fratres. Iohan. 15. Quando igitur sic eos uocauit deus, ut acciperent spiritum filiorum adoptionis, tunc & spiritus sanctus docuit eos adorare patrem, sicut oportebat. Roma. 8. Iohan. 4. Vnde & mihi quoque deterrimo iuncto Iesu tempus istud in quo aduenimus factum est lætificatio, & luctus, & fletus: quoniam & multi de genere nostro induerunt indumenta pietatis, uirtutem uero negauerũt. 2. Timo. 3. Quamobrem & ego in his quidem lætificor, qui præparauerunt semetipsos liberare in aduentu Iesu: in illis uero lugeo, qui interpellant nomen Iesu & faciunt uoluntates cordis & carnis. Necnon & eos defleo, qui intuentes longitudinem temporis, pusillanimes effecti sunt, & spoliauerunt se pietatis amictu, facti sicut bestiæ.

B Agnoscant uero huiusmodi dicentes, Quia iam nõ uocabo uos seruos, sed amicos & fratres: quia quæcunque nota fecit mihi pater, manifestaui uobis. Iohan. 15. Confitentes igitur mente, quod agnouerunt semetipsum secundum sensualem suam substãtiam, dederunt uocem dicentes: Quia etsi cognouimus te aliquando secundum carnem, sed nunc iam non nouimus: 2. Cor. 5. quique accipientes filiorum adoptionis spiritum, exclamauerunt dicẽtes: Non enim accepimus spiritũ seruitutis iterum in timore, sed accepimus spiritum adoptiõis in quo clamamus, Abba pater. Roma. 8. Nunc ergo deus cognouimus quæcunque donasti nobis, & scimus quoniam filij sumus, & hæredes erimus. Hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi. Manifestus igitur fit uobis iste sermo, quod nisi quis præparauerit emendationem propriam, nec creatus fuerit ex tota uirtute, quod huic aduentus Saluatoris in iudicium fiet. 2. Cor. 2. Quibusdam enim est odor mortis, in mortẽ, quibusdam autem odor uitæ in uitam: propterea quod in ruinam & in resurrectionem multorum positus fit in Israel, & in signum contradictionis. Lucæ. 2. Ioel. 2. Quapropter obsecro uos, ne negligatis salutẽ propriam: sed unusquisq; uestrum scindat cor, & non uestimenta, ne forte amicti habitu iniusto, paremus nobis iudicium. Ecce enim iam appropinquabit tempus, in quo probẽtur uniuscuiusque uestrũ opera. De minutia uero uerbi, erant alia quę scriberentur uobis, sed scriptum est: Da sapienti occasionem, & sapientior erit. Prouer. 9. Saluto uos omnes in domino, a minimo usque ad magnum. Deus autem pacis custodiat uos uniuersos charissimi.

C

¶ Epistola quinta sancti Antonij abbatis.

Ntonius dilectissimis natis filijs Israeletis secundum sensualem ipsorum extantiam, Non enim necesse est nominari uocabula quæ transeunt, quia filij estis Israel. Adhuc uere nati mei, dilectio quam habeo in uos, non est dilectio corporalis: sed est charitas spiritus culturæ dei. Propterea autem nec defatigor, obsecrans deum die ac nocte pro uobis, ut possitis cognoscere gratiam quæ cõcessa est uobis. Quia non in uno tempore uisitationem facit creaturarum suarum: sed a constitutione mundi moderatur deus proprias creaturas per generatiões singulas, experge faciẽs quęque occasionibus quibusdam & gratia. Nunc itaque filioli, nolite negligere proclamãtes ad dominum die & nocte, compellantes benignitatem patris ut hoc donet uobis adiutorium de cœlo, docẽs uos usquequo cognoscatis, quid in se habeat. Nam uere filioli, qui in propria nece consistimus, habitantes & in latronis domo & manentes, necnon & mortis uinculis obligamur nunc. Quapropter ne dederitis somnum oculis uestris, nec palpebris dormitationem, Psal. 131. offerentes uosmetipsos sacrificium deo in omni sanctitate, quem nemo hęreditare potest sine sanctimonia. Vere charissimi in domino, manifestus fit uobis iste sermo & id quod bonum est faciatis, in quo & uniuersos reficietis sanctos, alacritatem animorum præbentes obsequium angelorum, & lætificationem Iesu. Quoniam necdum requiem habuerunt propter nos, usque ad hanc horam. Sed & mihi deterrimo hac habitanti in lutea domo, eandem lætitiam in spiritu meo. Vere etenim filioli, quia nostra incommoditas & inutilitas dolorem eis omnibus præbet, utuntur lachrymis atque gemitibus pro nobis in cõspectu conditoris, & ob hoc cunctorum etiam deus irascitur supra opera nostra maligna, propter gemitum sanctorum, sicuti iterum profectus & emendatio nostrorum animorum, alacritatem præbet choro sanctorum. Et utuntur prece multa atque lætitia in exultatione coram creatore nostro.

Ipse

Ipse quoque cunctorum opifex lætatur in operibus nostris, & propter testimonium sanctorum donat nobis charismata immensa. Igitur ut cognoscatis quod deus diligat semper propriam creaturam, eo quod sit immortalis extantiæ non est resoluenda corporibus, aspiciens sensualem naturam ipse quod mortua omnino perrexisset in abyssum: & illud testamentarium refriguisset. Tum idem deus propria bonitate eandem uisitat ex morte, per Mosen ædificare uolens & magnam curare plagam, & gestiens conuertere eam ad pristinam concordiam. Sed potens discessit ab eis. Adhuc insuper & omnis prophetarum chorus, ędificauerunt super fundamentum Mosi. Sed nec isti ualuerunt mederi ingentem plagam membrorum suorum. Cernentesque quod cessasset uirtus eorum, iterato adhuc uniuersus sanctorum chorus collectus in unum, orationes refert in conspectu proprij conditoris, dicens: Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus inibi? Quare ergo non ascendit sanitas filiæ populi mei. Domine curauimus Babylonem, & non est sanata. Nunc fugiemus ab ea, petentibusq; cunctis benignitatē patris de unigenito quod nisi ipse in terris calcaret, nulla creatura curare posset ingentem plagam. Huius rei causa, bonitate propria uocem dedit, dicens: Fili hominis, facito tibi uasa captiuitatis. Voluntas itaq; patris unigenito non pepercit pro nostra omnium salute, sed tradidit eum pro peccatis nostris. Et iniquitates quidem nostrę humiliauerunt eum, sed liuore eius nos omnes sanati sumus. Congregans ipse nos ex omnibus regionibus, a summo terre usque ad extremum orbis: faciens resurrectionem sensuum nostrorum de terra, & docens nos quod alterutrum membra sumus. Attendite ergo filioli, ne forte illud oraculum Pauli impleatur in uobis. Habentes quidam formam pietatis, uirtutem autem eius negantes. Quamobrem unusquisque nostrum scindat proprium cor, deflens in conspectu eius dicens: Quid retribuam domino, pro omnibus bonis quæ retribuit mihi? Formido iterum filioli, ne forte illud eloquium impleatur in nobis: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Vere filioli, quia sicut prudentibus loquor, intelligatis quæ dico uobis: Qd' nisi unusquisque uestrum exuerit omnem puluerem naturæ huiuscemodi materiæ, & abrenunciauerit ei & omni operationi eius ex toto corde, expāderitq; manus cordis sursum ad uniuersorum patrem, & ipse uisceribus moueatur circa laborem eius, & donet ei inuisibilem ignem qui comburat omnem immunditiam ab eo, ac principalem ipsum expurgans, tunc spiritum suum sanctum faciat habitare uobiscum. & sic poscim' habitare patrem sicut oportet. Nam quamdiu satiscimus naturali materiæ uelut inimici existimus angelorum, dei atq; sanctorum eius. Nunc ergo obsecro uos dilectissimi in nomine domini nostri Iesu Christi, uti ne uelitis negligere propriam uitam: nec confundat exiguitas temporis illud sine fine tempus, ne pellicula carnis corruptibilis confuscet regnum ineffabilis lucis, neq; condemnationis locus exitialis in angelis exterminet sedes. Vere filioli, quia anima mea phantasma patitur, & spirit' meus in pauore consistit, quod uniuersi nos uelut gurgite immersi sumus, & ut ebrij musto consistimus, cum unusquisque nostrum propriæ distrahitur uolūtati. Huius enim dominio subiugamur, nolentes attollere oculos nostros ad cœli gloriam inquirēdam, & illam sanctorum omnium operationem illustrem, ipsorum uestigijs inhærentes. Vt ergo sciatis quod cœli sancti siue angeli, siue sedes, siue dominationes, siue Cherubim, siue Seraphim, siue sol, siue luna, siue astra, siue patriarchę siue prophetę, siue apostoli, siue diabolus, siue Sathanas, siue spiritus maligni, siue principes aeris huius: & ne plura dixerim, siue masculus, siue fœmina secūdum principium creaturæ suæ ex uno sunt, omnes excepta sola perfecta ac beata trinitate patris & filij & spiritussancti. Propter bonum uero quorundam motum, opus fuit ut deus horum nomina uocitaret, & secundum studia ipsorum, his qui amplius profecerunt attribuit superexcellentem gloriam dignitatis.

Ier. 8. Iere. 51. Ezech. 12. Roma. 8. Isaia. 53. Ezechi. 11. 2. Timo. 3. Ioel. 2. Psal. 115. Psal. 29. E F

¶ Epistola sexta beati Antonij abbatis.

Ebet rationalis homo paratus esse, ut liberet semetipsum in aduētu filij dei, cognoscens se esse secundum sensualem suam extantiam. Quia quicunque cognouerit semetipsum, cognoscet & dispensationem proprij conditoris: uel quæcunq; facit in proprijs creaturis. Dilectissimi nobis in domino, mēbra nostra & cohæredes sanctorum, obsecro uos in nomine Iesu Christi facere ut præstet ipse uobis omnibus discretionis spiritum, in addiscendum & sciendum dilectionem quam habeo in uobis: quia non est corporalis dilectio, sed est spiritualis charitas diuinę culturæ. De nominibus uero corporum nostrorum, non opus est nominari ea: pertranseunt enim. Cognoscat autem homo id quod uerum est nomē, propter quod

& Iacob

& Iacob luctāti per totam noctem cum Angelo, nomen illi erat Iacob. Mane autem facto, uocauit nomen ipsius Israel, qđ est mens uidens deum. Puto etenim non ignorare uos, quod aduersarij uirtutis obsideant ueritatem. Vnde nec in uno tantum tempore deus uisitat proprias creaturas, sed ab exordio mundi. Nonnulli enim parauerunt se uenire ad proprium conditorem per testamētariam ipsius legem, edocti ab illo adorare opificem suum sicut oportet. Quoniam uero per passionem infirmitatis, & grauedinem corporis, ac distinctionē malignā, refriguit testamentarium illud: & officia sensus animæ lassauerunt. Iccirco non potuerūt exquirere proprie secundum suam creationem, quod esset substantia immortalis non corresoluenda corporibus. unde nec præualuit semetipsam liberare iniustitia. Huius rei gratia aggressus est eos deus per scriptam legem, ut doceret eos adorare patrem sicut oportet. Sed quoniam deus unus existit, & scđm sensualem essentiam in idipsum est unitas, sit iste uobis sermo manifestus quod omnis locus in quocunque non fuerit consonantia, illic bella congerunt sibi, & iudicia faciunt oriri apud semetipsos. Videns autem conditor quod plaga eorum magnificata fuerit uehementer, & opus haberet remedium Iesu medici ueri (Ipse enim unigenitus creator illorum existit, & ipse curat eos) misit ante se instructorem domus, ac ille nequaq̃ proficiens abijt sibi. Itemque deus excitauit prophetarum choros per spiritum suum, qui ædificauerunt quidem super fundamentum Mosi. Veruntamen nec isti quidem potuerūt, sed eodem modo derelinquentes abierunt sibi, & ipsi cuncti spiritum in se gerentes peruiderunt

B plagam quod insanabilis esset, & quia per nullam creaturarum curari possit, nisi per unigenitum qui sensus est patris, & imago eius existit: cuius etiam imaginis effigie tota facta est creatura. Agnoscentes liqdo quod hic saluator & medicus existeret magnus, collecti sunt in idipsum omnes, & retulerunt orationes pro commembraneis suis, qui sumus nos, proclamātes ac dicentes, Nunquid resina est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non ascendit sanitas filiæ populi mei? quia curauimus eam, & non est sanata. Nunc ergo ibimus ab ipsis. At ipse deus supereminenti & nō simulata dilectione sua affuit nobis per sanctos suos, dicēs: Fili hominis, facito tibi captiuitatis uasa. Ipse quoque in forma dei existens, non rapinam arbitratus esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, & obediens factus est usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu Christi omne genu curuetur cœlestium, terrestrium, & infernorum: omnisque lingua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Nunc ergo charissimi, sermo iste sit uobis manifestus, quod benignitas patris nō pepercit unigenito propter nos: sed tradidit eum propter nostram omnium salutem, tradens ipse semetipsum propter peccata nostra. Et iniquitates quidem nostræ humiliauerunt eum: sed liuore eius nos sanati sumus. Ipse quoque uerbo uirtutis suæ, cōgregauit nos ex omnibus regionibus, ab extremo terræ usque ad ultimum orbis, faciens resurrectionem sensuum nostrorum, & remissionem peccatorum: docens nos alterutrum existere membra. Quapropter obsecro uos fratres in nomine Iesu Christi, ut cognoscatis hanc tam magnam dispensationem, quod similis nobis per omnia fuerit excepto peccato. Debet

C autem uniuersa rationalis natura, propter quam maxime saluator aduenit, ut diiudicaret habitudinem suam & ignorantiam proprij sensus, distinctionemq̃ dare inter medium mali ac boni, liberari quærens per eius aduētum. Etenim quotquot liberi facti sunt per illius dispensationem, hi uocati sunt serui dei. Quod tamen necdum perfectum est, nisi quod tantum in tempore suo iustum existit, & deducit ad filiorum adoptionem. Nam is saluator noster, sciēs quod appropinquaret accipere spiritum filiorum adoptionis, dedit ut etiam cognoscerent eū, docti a spiritu sancto, quod aduentus Iesu factus sit hominibus iudicium. Vnde & uos charissimi in domino, cognoscite uosmetipsos, ut ad hæc & tempus possitis cognoscere, & parati sitis offerre uosipsos sacrificium deo. Vere charissimi in domino hæc tanquam rationalibus uobis scribo, qui & potuistis cognoscere uosmetipsos. Scio enim quod quicūq; cognouerit semetipsum agnoscet & deū. Qui uero cognouerit deū, agnoscet & dispensationes illius, quas effecit in proprijs creaturis. Manifest⁹ q̃q; sit uobis iste sermo, q̃ nō corporeā dilectionē habeo in uobis, sed charitatē spūs culturæ dei: ei⁹ uc; dei, q̃ gloriat in cōsilio iustoꝝ. Parate ergo uosipsos dū habetis q̃ pro uobis exorēt, & postulātes pro uestra salute: ut ignē quē uenit ipse mittere sup terrā, immittat cordib⁹ uestris, ut possitis exercere habitudines uestras. Et det sensuū officia ad cognoscēdū discernere malignū a bono, a sinistra dexterā, a substātia i substātiā.

Sciens

Gen. 32.
Isa. 41.
Ioan. 4.
Ibidem.
Deut. 6.
Hebr. 1.
Ier. 8.
Iere. 51.
Ezech. 12.
Philip. 2.
Roma. 8.
Isai. 53.
Ezechi. 11.
Psal. 88.
Luca. 12.

Matt.6. Sciens enim Iesus quod imperium diaboli materia facit, aduocans discipulos dixit eis: Nolite thesaurizare uobis super terram, nec solliciti sitis de crastino. Crastinus enim dies sollicitus erit de se. Vere fratres scitis, quod tempore uentorum prosperitatis, omnis gubernator plaudet sibi: in cōtraria uero quęque uentorum, omnis gubernator manifestatur. Intelligite ergo tempus in quod aduenimus, quale sit. De minutia autem uerbi libertatis erant plurima quae Prouer.9. dicerentur uobis: sed si dedero occasionem sapienti, sapientior erit: Saluto uos a minimo usq; ad maximum.

Epistola septima Sancti Antonij abbatis.

Ntonius omnibus dilectissimis fratribus, in domino salutem. Non deficio memorans uestri, qui estis catholicę membra. Agnoscere autem uos uolo dilectionem quam habeo in uobis: quia non est corporea, sed est dilectio spiritus culturæ dei. Corporum quippe nostrorum amicia insubstantia & inconstantia: sæpe ab extraneis uenit. Cuncti uero, qui timēt dñm & custodiunt mandata eius, serui sunt dei. Sed non est in ipsa seruitute pfectio, nisi q̄ tm̄ iusta tenet, deducēs filioꝝ adoptionē. Propter q̄ & prophetæ & apostoli omnisq; sanctorū chorus deo suscepti, ut crederetur ei apostolica prædicatio, p uoluntatē patris uincti Christi, effecti sunt. Deniq; Paulus ait: uinctꝰ Iesu Christi uocatꝰ apostolꝰ. Scripta itaq; lex cooperatrix fiat uobis in hoc seruitio, usq; quo dñari possumꝰ oī uitio, & pficiamur in optimo ministerio uirtutis per apostolicū mandatum.
Iohan.15. Quia si prope fuerimus effecti ad accipiendum donum, tunc dicet nobis Iesus: Quia iam nō uocabo uos seruos meos, sed amicos & fratres: quia quęcunq; nota fecit mihi pater, reuelaui uobis. Quotquot enim proposuerunt, edocti sunt per spiritum sanctum, hi cognouerunt semetipsos secundum sensualem suam extantiam, in ipsa uero sui cognitione proclamauerunt, E
Roma.8. dicentes: Non enim accepimus spiritum seruitutis, iterum in timore: sed accepimus spiritum filiorum adoptionis in quo clamamus, Abba pater, ut cognoscamus quanta nobis donauerit deus, quia & filij sumus & hæredes: hæredes quidem dei, & cohæredes sanctorū. Fratres Ibidem. dilectissimi, & cohæredes sanctorum, omnis uirtus non est aliena uobis, sed uestra existit: si Sapien.1. tamen inculpabiles sitis a mala uita, deo autem manifesti: In mala enim anima nō intrabit spiritus dei, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sancta quippe est uirtus, fugiens ab omni dolo. Vere dilectissimi, quia sicut rationalibus scribo uobis, & quasi potentibus cognoscere uosmetipsos. Quia qui semetipsum cognouerit, deum cognouit. Qui uero cognouerit deū, Iohan.4. hunc adorare debet sicut oportet. Et charissimi in domino cognoscite uosmetipsos, quia qui semetipsos cognoscunt, & tempus cognouerūt: qui uero cognouerunt tempus, ij poterunt statuere semetipsos immobiles a diuersitate linguarum. De Arrio uero qui in Alexādria sur-Arrius hæresiarches rexit, & loquitur aliena uerba de unigenito, cuiq; & qui sine tempore est, tempus non adsciuit. & ineffabilis finem inter creaturas non dedit, immobilis immobilitatem non affixit.

Epistolæ regis Abagari ad dominum nostrum Iesum Christum Argumentum. F

Otam Syriam aliasque circūiectas terras impleuerat prędicationis Christi ac miraculorum fama. Qua Abagarus Edissenlorum Toparcha (erat autem ea gens ultra Euphratem posita) impulsus, literas dedit ad Iesum, in sententiam infra positam. Cui & dominus noster Iesus Christus per eūdem Ananiam cursorem qui literas attulerat, respondit. ¶ Hæc (ne quis cōmentitia arbitretur) in publicis se archiuis inuenisse ait Eusebius Edissenæ, ubi Abagarus ea regnauit tempestate, his chartis notata, quæ ipsius regis gesta continerent: factaque ad uerbum ex Syris Græca commentarijs, que ijs sunt ab eo inserta, quos de euangelica præparatione inscripsit. In quibus nihil sum ipse mutare ausus, ut integer maneret sensus & uerborum ordo. Tatheus, ex. lxxij. discipulis unꝰ, ad Abagarum missus est: cuius prædicatione & miraculis, rex & multi cum eo sunt uerę fidei cultum cōplexi. Inde a rege discessurus, quum aurum sibi daretur repudiasse fertur, hæcque subiecisse: Si nostra relinquimus, quo modo accipimus aliena? Sed hæc aliquanto postq̄ Christus passus est, sunt apud Edissenios facta, quorum ciuitas, Christiani nominis studiosissima, gloriari sit solita: quod (ut idē author scribit) Saluatoris humani generis ad se missam haberet epistolam.

¶ Abagarus Vchanæ filius Toparcha Iesu Saluatori bono, qui in Hierosolymorum locis apparuit, Salutem.

Vditum mihi est & de te, & de sanitatibus quas facis, quod sine medicamentis aut herbis fiant ista per te, & quod verbo tantum cæcos facis videre, claudos ambulare, & læprosos mundas, & immundos spiritus & dæmonia eijcis, & eos qui longis ægritudinibus affliguntur curas & sanas, mortuos quoque suscitas. Quibus omnibus auditis, id statui in animo meo, vnum esse de duobus, aut quia tu sis deus, & descenderis de cœlo vt hæc facias, aut quod filius dei sis qui hæc facis. Propterea ego scribens rogauerim te, vt digneris vsque ad me fatigari, & ægritudinem meam, qua iam diu laboro, curare. Nam illud comperio quod Iudæi murmurant aduersum te, & volunt tibi insidiari. Est autem ciuitas mihi, parua quidem, sed honesta, quę sufficiat vtrisque. ¶ Et hæc ille. Cui Iesus per Ananiam cursorem qui literas attulerat, in hunc modum respondit.

¶ Domini nostri Iesu Christi ad eundem epistola responsiua, per Ananiã cursorem perlata.

Eatus es qui credidisti in me, cũ me non videris. Scriptum est enim de me, quia hi qui me vident non credent in me, & qui non vident me in me ipsi credẽt & viuẽt. De eo aũt q̃d scripsisti mihi vt veniam ad te, oportet me omnia propter quæ missus sum hic explere, & posteaq̃ impleuero recipi me ab eo, à quo missus sum. Cũ ergo fuero assumptus, mittam tibi aliquẽ ex discipulis meis, vt curet ægritudinẽ tuam, & vitam tibi & his qui sunt tecum præstet.

B

¶ Publius Lentulus Senatui Romano Salutem.

PPAruit temporibus nostris, atque adhuc nobiscum est homo magnę virtutis, quẽ eius discipuli filium dei vocant, suscitans mortuos, & languidos sanans. Homo quidem statura procerus, mediocris & spectabilis, vultum hñs venerabilem, quẽ intuentes possunt diligere & formidare: capillos in modum coloris nucis auellanæ præmaturę, planos fere vsque ad aures, ab auribus vero vsque ad humeros cincinnos & crispos, aliquantulũ ceruliores & fulgentiores, ab humeris ventilãtes. Discrimen habet in medio capitis iuxta morem Nazaræorũ, frontẽ planam & serenissimã, cum facie sine ruga aut macula aliqua, quam rubor moderatus venustat. Nasi & oris nulla prorsus est reprehẽsio. Barba copiosa & capillis concolor, non longa, sed in medio bifurcata. Aspectus simplex & maturus, oculis glaucis, varijs & claris existentibus. In increpatione est terribilis, in admonitione blandus, amabilis & hilaris, seruata vbique maturitate. Hic nunq̃ visus est ridere, flere autẽ persæpe. Statura corporis propagatus & rectus, brachia vero & manus visui delectabiles. In colloquio grauis, rarus & modestus ac speciosus inter filios hoim. Iesus Christus Mariæ filius.

¶ Pontius Pilatus Claudio Tiberio Cæsari Salutem.

Vper accidit, q̃d & ipse probaui, Iudęos per inuidiam in se suosque posteros crudeli damnatione arsisse. Nam cũ promissum haberent patres eorũ, quod deus ipsorũ illis in terras vnicũ suum per virginẽ nasciturũ mitteret filium, q eorũ Rex merito diceretur & Messias. Iste me prędside Hebræorũ deus cũ venisset, & vidissent eum cęcos illuminasse, lęprosos mũdasse, paralyticos curasse, dæmões ex hoibus fugasse mortuos suscitasse, ventisque impasse, ac siccis pedib' sup vndas maris ambulasse, multaque alia miracula fecisse. vñ cũ ois populus hunc filiũ dei diceret, inuidiã contra eũ passi sunt sacerdotes sacerdotumque principes, & mihi eum occidendũ tradiderunt, aliaque alijs mentientes dixerunt eũ magum esse, & oia contra ipsorũ agere legem. Ego ita esse credens eundẽ flagellatum & coronatum tradidi arbitrio eorum. At illi crucifixerunt eum, & sepulcho eiuscustodiã fortissimam adhibuerunt. Ille vero militibus meis sepulchrũ custodientibus, cũ tertia die à mortuis resurrexisset, intantũ nequitia exarsit Iudæorũ contra Christum, vt copiosam custodibus darent pecuniam, quateus populo dicerent, quia discipuli eius nocte venientes corpus ipsius rapuerũt. Verum milites mei cum accepissent pecuniã, q̃d factum fuerat tacere non potuerunt. Nam & illum resurrexisse publice coram omni populo testati sunt, & se à Iudæis accepisse pecuniam, vt silerent quod factum fuit. Hæc ideo tibi scripsi, ne quis aliter mentiatur, aut mendacijs credat Iudæorum, qui de Christo omne malum mentiuntur. Vale.

C

S.Diony

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS INCLYTI, ATHENARUM EPISCOPI, GALLIARUMQUE APOSTOLI, COELESTIS Hierarchiæ libri, ad Timotheum Ephesiorum episcopum translatio Iohannis Sarraceni, quæ secunda fertur. D

LECTORI.

QVOniam sanctissimi martyris Dionysij opera, propter maiestatem eorū ac grauitatem sæpius à diuersis trāslata sunt, idq; non frustra, nam bonarum rerum non debet esse satietas, alijsq; alia magis placent: ne quis huius aut illius versionem desideret, atque vt alia aliam elucidet, visum est hic post præmissa adhuc duas alias translationes subijcere, videlicet Sarraceni & Camaldulensis: vt qui hanc operum S. Dionysij martyris æditionem sibi compararit, nihil vltra quicq̃, quod ad Dionysium attinet, quærere possit.

¶ Iohannis Sarraceni ad Magistrum Iohannem de Saresberijs in librum de Cœlesti hierarchia Prologus.

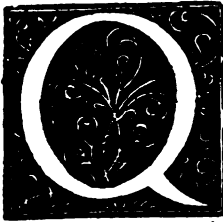

Voniam prudentiæ vestræ serenitatem in libris beati Dionysij perpendi delectari, librū eius de Angelica hierarchia vestræ transtuli charitati. Fateor tamen elegantias me dictorum eruditissimi & disertissimi viri oratione latina exprimere nequiuisse. Nam apud Græcos quædam compositiones inueniuntur, quibus eleganter & proprie res significantur: apud Latinos aūt eædem res duabus aut pluribus dictionibus ineleganter & improprie & quandoq; insufficienter designantur. Ad commēdationem etiam alicuius E personæ vel alterius rei, pulchre articuli apud eos repetuntur, & per eosdem articulos multæ orationes sibijnuicem perpolite connectuntur. Taceo de insigni constructione participiorū & infinitorū articulis coniunctorū. Huiusmodi autem elegātiæ apud Latinos nequicuerūt inueniri. Contingit etiam, q̄ si dictiones eo ordine quo sunt positæ transferantur, aut difficulter intelligantur, aut aliam sententiam facere videantur. Ea propter vbi congruum duxi, dictionum ordinem conseruaui, alicubi vero propter faciliorem intellectum ordinem commutaui: vbi vero Græcis dictionibus æquipollentes Latinas non repperi, vel locutionem à Latinorū idiomate discrepare comperi, vel Græcas dictiones detorsi, vel de sensu authoris, quod potui, & vt potui, Latinis dictionibus designaui. Sæpe autem vbi duas vel tres dictiones latinas pro vna græca posui, eas quasi vnam coniunxi: non q̄ vnam dictionem ex his esse vellem, sed vt planior intellectus fieret, & quātum elegantiæ ex inopia latinæ locutionis tractatus iste perderet, appareret. Confert aūt liber iste plurimū ad intelligentiā oīm diuinarum scripturarum, in q̄bus de factis aut dictis agitur angelorum. Nam tribus hierarchijs omnes diuinos spiritus cō- capit. 36. prehendit. Singulas autem hierarchias in tres ordines distribuit, & de singulis altissime disse- capite 7. rit. Ponit autem quasdam de angelis quæstiones, & earundem apponit solutiones. In fine capite. 15 vero rationes exponit figurarum in sacris scripturis asscriptarum. Erit autem vestræ discretionis hanc meam translationen cum translatione Iohannis Scoti comparare. Quod si forte commodius illo visus fuero transtulisse, vt librum quoq; de Ecclesiastica hierarchia transferam, F poteris impetrare.

Ratio quare ueteri translationi Iohannis Scoti, noua ista subiungitur.

Tilitati legentium, quantum nobis possibile, deo dante prouidere cupientes, quia non ignoramus antiquam translationem librorum magni Areopagytæ Dionysij, authoritate & imperio Imperatoris Caroli Magni à Iohanne Scoto editam, q̄ plurimum fere per totum ad intelligendum difficilem, nouam istam translationem, quam Iohannes Sarracenus edidit, eidē subiungere curauimus. Et hoc ideo vt ex ista illa clarius elucescat, cum ista multo minus illa esse difficilis intellectu comprobetur. Ille nanq; (quoniam expresse verbum ex verbo transferre studuit, & eum qui in græco est verborum ordinem ac proprietatem, prout potuit seruare voluit) opus suum valde latebrosum obscurumq; legentibus dereliquit. Iste vero (quia in quibusdam locis prout opportunum esse iudicauit, verborum ordinem transmutauit, in quibusdam autem non verba, sed sensum verborum verbis alijs & planioribus transferre curauit) viam intelligentiæ scientiam quærentibus patefecit. Igitur si fortassis alicubi vetus translatio legenti, siue in sententia, siue in constructione verborum obscurior occurrerit, protinus ad istam transeat, vt quod ibi durum & asperum Sapien. 1. videbatur, per hanc leuius atq; faciliori intelligentia capiatur. Verūtamen q̄m in maliuolam ani

lam ani

lam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis, antequam ad lectionem lector accedat, ad purgandum interiorem oculum, quo inuisibilia videntur, diligẽtiam adhibeat, vt mentis purgationem illuminatio, intelligentię illuminationem perfectio sapientiæ subsequatur: vt sic ascendens de virtute in virtutem diuina & cœlestia (de quibus in libris istis supermundane sermo agitur) in via per fidem, in patria per speciem contemplari mereatur, adhærens consilio beati Hieronymi, vbi dicit: Ea discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cœlis.

¶ Epigramma in beatum Dionysium ad librum de Cœlesti hierarchia, duobus uersibus hexametris apud Græcos comprehensum.

Angelicarum scripturarum splendores multos cum comprehenderis, hominibus manifestasti, vt viderent mente compositum austrum.

¶ Liber de cœlesti hierarchia continet capita XV.

¶ Primum, Quòd omnis diuina illuminatio secundum bonitatem varie ad prouisa procedens, manet simpla, & non hoc solum, sed & vnum facit illuminata.

Secundum, Quod conuenienter diuina & cœlestia & per dissimilia signa manifestantur.

Tertium, Quid est hierarchia, & quæ secundum hierarchiam vtilitas.

B Quartum, Quid significat angelorum nominatio.

Quintum, Quare omnes cœlestes substantiæ communiter angeli dicuntur.

Sextum, Quis primus cœlestium substantiarum ornatus, quis medius, quis vltimus.

Septimum, De illo qui est Seraphim & Cherubim & thonorum, & de prima eorum hierarchia.

Octauum, De Dñationibus & Virtutibus & Potestatibus, & de media eorum hierarchia.

Nonum, De Principatibus & Archangelis & Angelis, & de postrema ipsorum hierarchia.

Decimum, Repetio & congregatio angelicæ bonæ ordinationis.

Vndecimum, Quare omnes cœlestes substantiæ communiter cœlestes virtutes vocantur.

Duodecimum, Quare hominum hierarchæ angeli vocantur.

Tertiumdecimum, Quarę à Seraphim dicitur purgatus fuisse propheta Isaias.

Quartumdecimum, Quid significat traditus angelicus numerus.

Quintumdecimũ, Quæ formatiuæ angelicarum virtutum imagines, quid igneum, quid humaniforme, qui oculi, quæ nares, quæ aures, quæ ora, quis tactus, quæ palpebræ, quæ supercilia, quæ iuuentus, qui dentes, qui humeri, quæ brachia & manus, quod cor, quæ pectora, quæ dorsa, qui pedes, quæ alæ, quæ nuditas, quis vestitus, quæ splendida vestis, quæ sacerdotalis, quæ zona, quæ virgæ, quæ lanceæ, quæ secures, quæ geometrici funes, qui venti, quæ nubes, quod æs, quod electrum, qui colores differentium lapidum, quod leoniforme, quod bouiforme, quod aquiliforme, qui equi, quæ differentiæ equinorum colorum, qui fluuij, qui currus, quæ rotæ, quod dictum gaudium angelorum.

CONPRESBYTERO TIMOTHEO DIONYSIVS PRESBYTER Salutem.

C

¶ Quod omnis diuina illuminaio scd'm bonitatem uarie ad prouisa procedens, manet simpla: & nõ hoc solum, sed & unũ facit illuminata. Cap. I.

MNE datum bonum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Sed & cunctus à patre moto luminis apparitionis processus, ad nos bonitatis dono veniens, rursus sicut vnum faciens virtus suscitatiue nos adimplet, & conuertit ad congregantis patris vnitatem & deificam simplicitatem. Etenim ex ipso omnia, & ad ipsum, sicut sanctus dixit sermo. ¶ Igitur Iesum inuocãtes, qui est paternum lumen, quod est, quod verum est, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, per quem ad principem luminis patrem adductionem habuimus, ad sanctissimorum eloquiorum à patribus traditas illuminationes (sicut est possibile) respiciemus, & ab ipsis significatiue nobis & sursum actiue manifestatas cœlestium mentium hierarchias, sicut potentes sumus, inspiciamus. ¶ Et principalem & superprincipalem thearchici patris luminis donationem, quæ

Iacobi I. Rom. II. Iohan. I.

angelorum nobis in formatiuis signis manifestat beatissimas hierarchias immaterialibus & non trementibus mentis oculis intus suscipiētes, rursus ex ipsa ad simplicem ipsius suscitemur radium. Etenim neq; ipsa aliquando à propria singulari vnitate relinquit, sed ad sursumactionem & vnificam prouisorum coniunctionem, vt decet, bonam multiplicata & procedens, manet intra seipsam fixe in immobili identitate singulariter fixa & ad ipsam, sicut est fas, respiciētes, iuxta proportionē suam extendit & vnum facit scd'm simplificatiuam ipsius vnitionem. Etenim neq; possibile aliter nobis supersplendere thearchicū radium, nisi varietate sctōrum velaminum sursum actiue circumuelatum, & his quae sunt scd'm nos, prouidentia paterna cōnaturaliter & familiariter apparatum. ¶ Quapropter & sanctissimā nostrā hierarchiā perfectiōis principis sancta positio coelestium hierarchiarum supermundana imitatione dignata, & dictas immateriales hierarchias materialibus figuris & formatiuis cōpositionibus varians tradidit, vt iuxta proportionem nostri ipsorum à sanctissimis formationibus ad simplices & nō formabiles reducamur sursumactiōes & assimilationes. Qm̄ neq; possibile est nostrę menti ad immaterialem illam sursum excitari coelestium hierarchiarum & imitationē & contēplationē, nisi scd'm se materiali manuductione vtatur apparentes qdē pulchritudines, nō apparētes decoris imaginationes reputans, & sensibiles bonos odores, expressiones intelligibilis distributiōis & immaterialis luminis donationis imagines materialia lumina, & scd'm mentē contemplatiuę adimpletiōis diffusiuas & sanctas disciplinas, & conuenientis ad diuina & ordinati habitus, ornatiuum quę hic sunt ordinationes, & Iesu participationis diuinissimę eucharistiae assumptionem, & quęcūq; alia coelestibus qdē substantijs supermundane, nobis aūt significatiue tradita sunt. Huius ergo gr̄a nostrę scd'm proportionē deificationis, benignus pfectionis principatus, & coelestes hierarchias nobis manifestans, & cooperatricē ipsarum faciēs nostrā hierarchiā, scd'm virtutē nostram assimilatione deiformis ipsarum sctificationis sensibilibus imaginibus supercoelestes descripsit mentes in sancte scriptis eloquiorum cōpositiōibus, quatinus nos agat p sensibilia ad intelligibilia, & ex sancte formatis signis ad simplices coelestiū hierarchiarum summitates. E

Quod conuenienter diuina & coelestia per dissimilia signa manifestant. Ca. II.

Onuenit ergo (sicut aestimo) primum exponere quam quidem esse intentionem vniuersae hierarchiae existimamus, & qd vnaquęq; iuuat ipsius chorum agentes: deinde aūt coelestes hierarchias laudare scd'm ipsarum in eloquijs manifestationem. Consequenter vero post haec dicere, qualibus sanctis formationibus coelestes figurant ornatus eloquiorum sanctae scripturae, & ad qualem reduci oportet p formationes simplicitatem, quatenus non & nos similiter vt multi, immunde arbitremur coelestes & deiformes mentes, & multipedes esse quasdam, & multorum vultuum, & ad boum animalitatem, aut ad leonum ferinam formationē formatas, & ad aquilarum curui rostri speciē, aut ad volatiliū tripartitā alarum naturalem positionē formatas, & rotas quasdā igneas super coelū imaginemur, & thronos materiales deitatis principatui ad reclinationē opportunos, & equos quosdā multorum colorū, & lanceas ferentes principū militiae princeps, & quaecunq; alia ab eloquijs nobis sancta formatione in varietate manifestatiuorū signorū tradita sunt. Etem̄ nō sine arte theologia poeticis sanctis formationibus in non figuralibus mentibus vsa est, nostrā (vt dictum est) mentem respiciens, & familiarē ipsi & connaturalem sursumactionē prouidēs & ad ipsam reformans sursumactiuas sanctas scripturas. ¶ Si videtur autē alicui sanctas qdē recipere cōpositiones sicut simpliciū in seipsis & ignotorum, & incontemplabilium nobis existentium: à significatione autem recedentes arbitratur sanctarū mentium in eloqūjs imaginū scripturas, & omne, vt ita dicā, inconueniens hoc angelicorum nominum tabernaculum, & oportere dicit theologos ad corporalem formatiōem totaliter incorporeorū venientes familiaribus ipsa, &, sicut possibile est, cognatis & reformare & manifestare figurationibus ex preciosissimis apud nos quodammodo & immaterialibus substantijs & oībus superpositis, & nō coelestibus & deiformibus simplicitatibus in terra vltimas circumponentes multiformitates. Hoc em̄ ad sursumagendum nos quidem esset futurū opportunius, & supermundanas manifestationes non deorsum ageret ad inconuenientes dissimilitudines. Illud vero & in diuinas illegitime iniuriam faceret virtutes, & nostram forsitan aberrare faceret mentem ad immūdas ipsam inferens compositiones. Et forsitan etiam arbitrabitur supercoelestia leoninis quibusdam & equinis examinibus esse adimpleta, & mugitiua hymnologia & volatili angelorū principatu, & aīalibus alijs & materijs vilioribus quaecunq; ad inconueniens & ignobile & passibile declinare describunt scd'm omne dissimiles huiusmodi manifestatiuorū eloquiorū similitudines. ¶ Sed veritatis, vt arbitror, inquisitio demonstrat eloquiorū sanctissimā sapientiam in F

coelestium

A cœlestium formatioibus vtrunq; pfecte prouidentē, qd neq; in diuinas (sic forsan dicat aliqs) iniuriā faciat virtutes, neq; nos qdem in viles passibilir infixi simus imaginum humilitates. Et enim qd cōuenienter qdem propositæ sunt non formabilium formę & figurę infigurabilium, nō solam causam dicat aliquis esse nostrā proportionē, non valentē sine medio ad intelligibiles extendi contēplationes, & indigentē familiarium & cōnaturalium sursumactionū, quę possibiles nobis formationes prendunt informabilium & supnaturalium visionum, sed q & mysticis eloquijs est conuenientissimū, p arcana & scā ęnigmata abscondi, & inuiā multis ponere sanctam & occultā supermundanarū mentium veritatē. Est enim nō oibus sanctus, neq; oim vt eloquia dicunt, cognitio. Si autē nō apparentes imaginum scripturas accusat aliqs, verecundum esse dicens reponere ita turpes formationes deiformibus & sanctissimis ornatibus, sufficit ad ipsum dicere, q duplex est sanctæ manifestationis modus. Hic quidem sicut est cōueniēs per similes procedens sancte formatas imagines, ille aūt per dissimiles formationes ad perfectissime inconueniens & nō apparens formatus. ¶ Igitur ad venerabilem supersubstantialis deitatis principatus beatitudinē manifestatiuorū eloqorum mysticæ traditiones aliqñ quidē sicut, rationē & mentē & substantiā laudāt deo conuenientē rationabilitatem & sapientiā eius monstrātes, & vere existentem essentiā, & existentiū essentiæ causam verā. Et sicut lumen ipsam reformāt & vitā vocāt, talibus sanctis reformationibus venerabilioribus qdē existentibus, & sup materiales formationes iacere quodāmodo apparentibus, sed minus habentibus & ita thearchica ad veritatē cōparabilitate. Est enim super oēm substantiā & vitā, nullo qdē ipsam lumine figurante: oī aūt rōne & mente à similitudine ipsius incōparabilir derelictis. ¶ Aliqñ aūt dissimilibus manifestationibus ab eisdē eloquijs supermundane laudat, inuisibilem ipsam & interminabilem & incōprehensibilem appellātibus, & ea ex qbus nō qd est, sed quid non est significatur: hoc enim, sicut arbitror, & magis propriū est in ipsa. Quoniā sicut oculta & sacerdotalis traditio suggessit, nō esse qdē scdm aliquid existentiū, ipsam vere dicimus. Ignoramus autē supersubstantialem ipsius & incōprehensibilitatē & ineffabilem infinitatē. ¶ Sic ergo negationes quidem in diuinis sunt verę, affirmationes autem inconuenientes, occulto arcanorū cōuenientior magis est in visibilibus per dissimiles reformationes manifestatio. Honorāt igif nō turpitudine adimplent cœlestes ornatus eloquiorū sanctæ scripturę dissimilibus ipsos formationibus manifestātes, & per istas demonstrātes à materialib' vniuersis supmundanæ excedentes. Qd autē & nostrā mentē sursumagunt, magis à significatione recedētes similitudines, nō arbitror quenq̄ bonū sensum habentium cōtradicere. Nam & per pciosiores quidē sanctas formationes cōsequens est & decipi quosdā, arbitrātes esse cœlestes substātias luciformes qsdam viros & fulgurātes, decētissime vestitos veste splendida, & igneum sine læsione à se cum splendore emittentes, & qbuscūq; alijs similr formabilib' formis theologia cœlestes figurauit mentes. Quod vt nō patiātur hi q nihil apparentibus pulchris altius intenderunt scōꝝ theologorum suscitatiua sapia, & ad incōuenientes dissimilitudines sancte deponit, nō pmittēs materiale nrm ad turpes imagines manens quiescere, sed valde suscitās hoc aīæ qd sursumfert, & C subleuās deformitate cōpositionum sicut non cōueniente, neq; vero apparente esse, neq; valde materialib' qd ita turpibus cōparabilia ad vitatem sunt supcœlestes & diuinę visiones. Et aliter etiā hoc intendere oportet, nihil existentiū esse vniuersalr boni participatione priuatum, quoniā vt eloquioꝝ vitas dicit, oīa bona valde. Est ego ex oibus intēdere bonas contēplationes, & intelligibilib' & intellectualibus ex materialib' reformare dictas dissimiles similitudines, alio mō intellectualib' habentibus q̄ sensibilibus aliter sunt attributa. ¶ Etenim furor irrationabilibus qdē ex passibili motu ingignit, & oī irrōnabilitate est plenus furibundus ipsorum motus. Sed in intellectualibus alio mō oportet furibundū intelligere, monstrās, vt æstimo, virilem ipsoꝝ rōnabilitatē, & durum habitum in deiformibus & immutabilibus collocationibus. Similiter concupiscentiā qdē esse dicimus in irrōnabilibus, nō circumspectā quādam & materialē ex naturali motu aut consuetudine inuariabilibus in nō valente teneri ingenitam ad aliqd passionē & irrōnabilem corporalis appetitus victoriā, vniuersum animal impingentis ad concupiscibile scdm sensum. Quādo aūt dissimiles similitudines intellectualib' circumpotentes, concupiscentiā ipsis circūformamus, amorē diuinum ipsam intelligere cōuenit, sup mentē immaterialitatis & indeclinabile, & irremissibile desiderium supersubstātialiter castæ impassibilis contēplationis, & ad illum mundum & supremum splendorē & sine errore existentē & pulchrificum decorē æternæ, veræ & intelligibilis coīonis, & non valens teneri, accipiamus in forti, & non conuersibili, & à nullo incidi valente propter purum & inuariabilem diuinæ pulchritudinis amorem, & totalem declinationēm ad vere desiderabile. Sed & ipsam

1. Cori. 8
Diuina significādi modus duplex
Iohan. 1
Iohan. 8.
Iohan. 1.
Ibidem
Iohā. 5
B
1. Timo. 1. & 6
Psal. 144.
Rom. 11.
Genesis 1
Concupiscentia in spūalibus substātijs

irrationabilitatē & insensibilitatē in irrationabilibus quidem aīalibus, aut inanimatis materijs priuationē rationis & sensus ꝓprie vocamus. In immaterialibus aūt & in intellectualibus sub stantijs, vt decet sc̄titatem, excessum ipsarū sicut supermundanarū confitemur nr̄æ transibilis & corporalis rōnis, & materialis, & alieni ab incorporalibus mentibus sensus. Est igit̄ non dissonas reformare cœlestibus formas, & ex vilissimis materiæ partibus, qm̄ & ipsa à vere bono essentiā cum habuerit, sc̄dm oēm ipsius materialem ornatū resonantias quasdā intellectualis decoris habet, & possibile est p̄ ipsas sursumagi ad immateriales archetypias, dissimiliter (sicut dictum est) similitudinibus acceptis, & eisdē non eodem mō, sed conuenienter & familiariter in intellectualibus & sensualibus ꝓprietatibus diffinitis. ¶ Hęc mysticos theologos inueniemus nō solum cœlestium ornatuum manifestationibus sanctè circumformātes, sed & ipsi aliqñ thearchicis manifestationibus. Et aliqñ quidē ipsam ab apparentibus preciosis laudant, sicut solem iustitię, sicut stellā matutinā in mente sanctè orientē, & sicut lumen non circūuelate & intelligibilit̄r resplendēs. Aliqñ aūt à medijs, sicut ignem sine læsione illuminantē, sicut aquā viuificę adimpletionis largitricē, & vt significatiue dicaē, in ventrē subeuntē, & fluuios manare facientem immensurabilit̄r defluentes. Aliqñ aūt ab vltimis, sicut vnguentū bn̄ olens, sicut lapidem angularē. Sed & ferinā formationē ipsi circūponunt, & leonis ipsi & panthere ꝓprietatē circūaddunt, & pardū ipsam esse dicunt & vrsam sæuientē. Addā aūt & oībus vilius esse, & magis dedecere apparens, q̄d & ꝟmis speciē ipsam sibijpsi circūformantem diuinorū docti tradiderūt Ita oēs deum sapientes & occultę inspirationis recitatores, ab imꝑfectis & immundis immaculate distinguunt sc̄ā sc̄orū, & dissimilem sanctā formationē honorāt, vt neq̧ diuina immūdis sint capi facilia, neq̧ sancta insignia videndi amatores, sicut ꝟis permaneāt in formis: & vt diuina honorent ꝟis negationibus, & ad vltima familiariū resonātiarū diuersis assimilationibus Nihil ergo inconueniens, si & cœlestes substātias ex recedentibus à significatione dissimilibus similitudinibus reformāt sc̄dm dictas causas. Non enim forsitā neq̧ nos ad inq̄sitionē q̄dē ex dubitatione, & ad sursumactionē per diligentē sanctorū ꝑscrutationē venissemus, nisi deformitas nos turbauisset angelorū manifestatiuæ reformationis, non dimittens nostrā mentē ꝑmanere in dissonātibus formatiōibus, sed * luctās vt recusent materiales ad aliq̄d passiones, & † assuefaciens sanctè extendi p̄ apparentia ad supmundanas sursumactiones. Tanta q̄dē à nobis dicta sint propter materiales & à significatione dimouētes sc̄orū eloquiorū angeliformes imaginum scripturas. ¶ Deinde aūt diffinire cōuenit q̄d q̄dē ipsam esse hierarchiā æstimamus, & q̄d ab ipsa hierarchia iuuari hierarchiā sortitos. Dux aūt sit sermonis Chr̄s, si est mihi fas dicere meus, qui est oīs hierarchicæ manifestationis inspiratio. Tu aūt ô puer sc̄dm sanctā nostræ sacerdotalis traditionis legislationē, & ipse, vt decet sanctum, audi sanctè dicta, diuinus diuinorum in doctrina fc̄tus, & mentis occulto sancta circumabscondens ab immunda multitudine vt vniformia custodi. Non enim est fas, vt eloquia dicunt, ad porcos abijcere intelligibilium margaritarum mundum & luciformem & pulchrificum bonum ornatum.

Irrōnabilitas i intellectualibus substantijs

Malac. 4. Apoca. 2. Iohn 3. 5 Exod 3. Iohan 7. Canti. 1 Isaiæ 28. Osee 5. 10 Osee 13 Psal. 21

+ luctātē †assuefacientem

Math. 7.

Quid est hierarchia, et quae secundum hierarchiam utilitas. Cap. III.

EST quidē hierarchia, sc̄dm me ordinatio sancta, & sc̄ia & operatio ad deiforme (sicut est possibile) assimilata, & ad inditas ipsi à deo illuminationes iuxta proportionem ad dei imitatiuum sursumacta. ¶ Deo autem conueniens pulchritudo, sicut simplex, sicut bona, sicut theletarchica, munda quidē est vniuersaliter ab oī dissimilitudine. Distributiua aūt proprij luminis sc̄dm dignitatē vniuscuiusq̧ & perfectiua imperfectione diuinissima sc̄dm perfectorū conuenienter ad ipsam intransmutabilem formationem. Intentio igitur hierarchiæ est ad deum, sicut est possibile, assimilatio & vnitio, ipsum h̄ns oīs sanctæ & sc̄iæ & operationis ducem, & ad ipsius diuinissimum decorem indeclinabiliter quidem videns, & (sicut est possibile) formata. Et ipsius chorum agentes insignia diuina faciens, specula clarissima & immaculata susceptiua principis luminis & thearchici radij: & indita quidem claritate sanctè impleta. Hanc aūt rursus copiose ad ea quæ sequunē cum splendore emittētia sc̄dm thearchicas leges. Non enim fas sc̄orū perfectoribus aut sanctè perfectis operari aliquid vniuersaliter præter proprias perfectionis principis sanctas ordinationes. Sed neq̧ existere aliter nisi deificam ipsius claritatem desiderent, & ad ipsam, vt decet sanctos, respiciant, & reformentur sc̄dm vniuscuiusq̧ sanctarum mentium proportionem. Igitur hierarchiā dicens, sanctum quendā vniuersaliter mōstrat ornatum, imaginem thearchicæ pulchritudinis in ordinibus & scientijs hierarchicis proprię illuminationis sanctè operantem mysteria, & ad proprium principium, sicut est fas, assimilatum. ¶ Est enim vnicuiq̧ hierarchiā sortitorum perfectio, sc̄dm propriā proportionem ad dei imitatiuum esse reductum, & quod

Hierarchia.

E

F

& quod oĩbus est diuinius, vt eloqa dicunt, dei cooperatorem fieri, & monstrare diuinã opationem in seipso, scd̃m quod est possibile manifestatã: sicut qm ordo hierarchię est, alios qdem purgari, alios vere purgare: & hos qdem illuminari, illos aũt illuminare: & hos qdem perfici, illos aũt perficere, vnicuiq; dei imitatiuum conueniet scd̃m hunc modum. Diuina beatitudo sicut in hoĩbus dicatur, munda qdem est ab vniuersa dissimilitudine, plena autẽ lumine sempiterno, perfecta & non indigens vniuersæ perfectionis, purgãs & illuminãs & perficiens. Magis autẽ purgatio sancta & illuminatio & perfectio, super purgationẽ, super lumen, præperfecta, per se perfectionis principatus, & oĩs qdem hierarchiæ causa, & ab oĩ scõ scd̃m excessum segregata. ¶ Oportet ergo, sicut æstimo, purgatos qdem mundos perfici vniuersalr, & ab omni liberari dissimili cõmixtione: illuminatos autem adimpleri diuino lumine, ad contemplatiuũ habitum & virtutẽ in castissimis mentis oculis sursumactos: perfectos vero ex imperfecto traductos, participes fieri inspectoꝝ scõꝝ pefectiuæ sciæ. Purgatiuos autem, abundãtia purgationis aliis tradere de propria castitate: illuminatiuos vero, sicut clariores mentes, & ad participationem luminis & traditionem familiariter se habentes, & ditissime sancta adimpletos claritate, scd̃m omne ipsorum superfusum lumen ad dignos lumine supervehere: perfectiuos aũt sicut scientes perfectiuã traditionem, perficere eos q perficiuntur sanctissima doctrina per inspectorum sanctorum scientiã. ¶ Igitur vnusquisq; hierarchici ornatus ordo scd̃m propriam proportionem sursumagitur ad diuinã cooperationem, illa faciens gratia, & à deo data virtute, quæ thearchię naturaliter & supernaturaliter insunt, & ab ipsa essentialr fiunt, & ad possibilem amantium deũ mentium imitationem hierarchice manifestantur.

B

Quid significat angelorum nominatio. Cap. IIII.

Igitur hierarchia ipsa quodcũq; est, sicut æstimo, bene à nobis diffinita, angelica hierarchia est deinceps laudãda, & sanctæ ipsius in eloquiis formationes supmũdanis oculis inspiciendæ, quatenus sursumagamur ad deiformissimã ipsaꝝ simplicitatem per mysticas reformationes, & vniuersæ hierarchicæ sciæ principium laudemus, in deum dicente veneratione, & teletarchicis gratiarum actionibus.

¶ Primum vniuersorum illud dicere verum, q̃d cum bonitate oĩ supersubstãtialis thearchia existentium essentiãs substituens, ad esse deduxit. Est enim hoc oĩm † causæ, & super oĩa bonitatis proprium, ad coĩonem suipsius existentia vocare, sicut vnicuiq; existentium diffinitũ est à propria proportione. Ergo cuncta quidem existentia participãt prouidentia ex supersubstãtiali & oĩm causa deitate emanante. Non enim essent, nisi existentium essentia, & principio participauissent. Igitur * inanimata quidẽ vniuersa per esse ipsa participãt. Etenim esse oĩm est q super esse est deitas: viuentia aũt eiusdem super oẽm vitã viuifica virtute: rationalia vero & intellectualia eiusdẽ super oẽm & rationem & mentẽ per se perfecta & præperfecta sapiã. Manifestum aũt q circa ipsam illæ substantiarũ sunt, quæcunq; in pluribus ipsa participauerunt.

† causa

*(existentia.

¶ Igitur scti cœlestium substãtiarum ornatus super solum existẽtia, & irrõnabiliter viuentia, & ea quæ scd̃m nos sunt rationalia thearchicæ traditionis in participatione facti sunt. Etenim intelligibilr ad dei imitatiuum seipsos reformãtes, & ad thearchicã comparabilitatem supermundane videntes, & formare desiderantes intellectualem suã speciem, copiosiores conuenienter hñt ad ipsam coĩones, attenti manentes, & semper ad supernũ, sicut fas est, in fortitudine diuini & indeclinabilis amoris extenti, & principales illuminationes immaterialiter & munde intus suscipientes, & ad ipsas ordinati, & intellectualem hñtes oẽm vitam. Ipsi igitur sunt qui primo & in pluribus in participatione diuinitatis sunt facti primo, & in pluribus manifestatiui thearchici occulti. Quapropter & præter oĩa angelica noĩatione excellenter sunt digni haberi, iccirco q primo ad ipsos ingignitur thearchica illuminatio, & per ipsos ad nos deferunt illæ quæ super nos sunt manifestationes. Ita igitur lex, sicut theologia dicit, per angelos nobis donata est. Gloriosos aũt & añ legem & post legem nostros patres angeli ad diuinũ sursumagebant, aut ad id q̃d est agendum ducentes, & ad rectã veritatis viã ex errore & vita immunda traducentes, aut ordines sanctos, aut mysteriorum supermundanorum, aut occultas visiones, aut diuinas quasdã prænunciationes hypophetice manifestãtes. ¶ Si aũt aliquis dicat, & per se sine medio fieri quibusdã sanctorum dei apparitiones, discat & hoc sapienter ex sanctissimis eloquiis, q ipm qdem q̃dcunq; est dei occultum nullus vidit, neq; videbit. Dei aũt apparitiones sanctis factæ sunt, scd̃m conuenientes deo per quasdã quidem sanctas, & videntibus proportionaliũ visionum manifestationes. Omnisapiens aũt theologia visionem illam, quæ in ipsa descriptam manifestauit diuinã sicut in formatione non formabilium similitudinem, ex videntium ad diuinum sursumactione, conuenienter vocata dei apparitionẽ, sicut p ipsam

C

1. Cor. 3. 2. Iohã. b

Gene. 19. 22. 31 Iudicũ 6. Daniel. 7 Math. 2. Act. 10 Num. 12. 1. Tim. 6.

videntibus diuina facta illuminatione, & aliqd diuinorum ipsis sancte edoctis. Has aut diuinas D
visiones gloriosi patres nostri docebantur per medias coelestes virtutes. Aut nunqd & legis
Exod. 32 sctam legislationem eloquiorum traditio sicut per se quidem dicit ex deo Mosi datam: quatenus nos vere doceat diuinę ipsam esse & factae subformationē. ¶ Docet aut hoc sapienter theologia per angelos ipsam ad nos puenire, sicut ex deo noiato ordine illud lege ponente, p prima scda ad diuinum sursumagi. Etenim non solum & in superpositis & subiectis mentib', sed & in his quę sunt eiusdem ordinis ista lex diffinita est ab oim supersubstatiali ordinatiōis principatu, scdm vnamquaq; hierarchia primos & medios & vltimos esse & ordines & virtutes, & minorum esse diuiniores magistros & manuductores ad diuina adductionem & illuminationē & coionem. Video aut q & diuinu Iesu benignitatis mysteriu angeli primum docti sunt, postea per ipm ad nos cognitionis gra transiuit. Sic igit diuinissimus Gabriel Zacharia quidem hierarcham docebat propheta esse futurum ex ipso preter spem gra diuina gignendu puerum, cius quę (vt decet bonos) & saluatorie mundo erat manifestada, virilis Iesu dei operationis Mariam aut, quo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis dei formationis mysteriu. Alter aut angelorum Ioseph docuit, q vere adimpleta sunt diuinitus promissa pgenitori Dauid. Alius aut pastoribus sicut a multis recessione & silentio purgatis euagelizauit, & cum ipso multitudo exercitus coelestis multum laudabilē illam tradidit existentibus in terra glorificationē. Respicia aut & ad supremas eloquiorum luminis apparitiones. ¶ Video enim q & ipse Iesus supcoelestiu substatiarum supersubstantialis substatia, ad nostrum intransmutabiliter veniens, nō resilit ab ordinata ab ipso & electa hoibus conueniente bona ordinatione, sed obedienter subijcitur patris & dei per angelos formationibus, & per medios ipsos nunciat Ioseph, a patre dispensata Iesu ad Aegyptum recessio, & rursus ad Iudea ex Aegypto traductio: & per angelos ipsum videmus sub paternis legislationibus ordinatum. ¶ Dimitto enim dicere, sicut scienti sacerdotibus nris traditionibus manifestata, & de angelo q confortauit Iesum. Aut q & ipse Iesus scdm nostra salutarem boni opationē ad manifestatiuu veniens ordinē, angelus magni consilij est appellatus. Etenim sicut ipse dicit, vt decet angelum, quaecunq; audiuit a patre, annunciauit nobis.

Margin notes: Act. 6; Math. 1.; Luc. 1. 2; Dan. 8. 9. & 10; Lucae 1. 2.; Luc. 1; Matt. 1; Luc. 2; Ibidem; Matt. 2 E; Luc. 23; Isaiae 7; Iohan. 15

Quare oēs coelestes substātiae coiter angeli dicuntur. Cap. V.

HAEC igitur est quidē, sicut scdm nos, ca angelicae in eloquijs noiationis. Scrutari aut, sicut reor, couenit, propter qua causam theologi oēs quidē simul coelestes substantias angelos vocant. Caeterum ad manifestationē venientes, supermundanoru ipsorum ornatuum ordinē, angelicu pprie noinant cōpletiue terminātē diuinos & coelestes ordines. Ante hunc aut superposite ordināt angelicos ornatus & principatus & ptātes & virtutes, & quascunq; istas supergressas substātias eloquiorum sciunt manifestatiuae traditiones. ¶ Dicimus autē q scdm oēm sanctum ornatu ordines quidem supergressi hnt & subiectoru ornatuum, & illuminationes & virtutes: nō participes aut ipsis suppositoru sunt postremi. Igitur sanctissimos quidē supremarum substantiarum ordines & angelos vocant theologi. Etenim sunt manifestatiui & ipsi thearchicę illuminationis. Ordinē autē coelestium mentiu vltimu nō hnt rōnem principatus, aut Thronos aut Seraphim noiare. Neq; enim est in participatione supremaru virtutum, sed sicut ipsa nostros diuinos hierarchas sursumagit ad cognitos sibi thearchię splendores, ita & aū ipsam substantiarum sanctissimę virtutes, sursumactiuae ad diuinum sunt adimplētis angelicas hierarchias ornatus. ¶ Nisi forsita aliquis & hoc dicat cōmunes esse oēs angelicas noiationes scdm oim coelestium virtutum ad deiforme, & ex deo luminis donationē subiectam & praehabentē cōmunionem. Sed vt magis nobis sermo bene discretus sit, consideremus sancte in eloquijs manifestas sanctas conuenientes proprietates vniuscuiusq; coelestis ornatus.

Margin notes: Angeli; Hebr. 1; F

Quis primus coelestium substantiarum ornatus, quis medius, quis postremus Cap. VI.

QVot quidem sunt & quales supercoelestiu substantiarum ornatus, & qliter scdm ipsos hierarchiae perficiuntur, solum manifeste scire dico deifica ipsaru teletarchiam. Praeterea & ipsos * cognouisse pprias virtutes & illuminationes, & ipsorum sctam & supermundana bona ordinationem. Impossibile est eni nos scire supcoelestium mentium mysteria, & sctissimas ipsaru perfectiones, nisi dicat aliqs, quaecunq; per ipsas sicut ppria bn scientes nos thearchia erudiuit. Igit nos qdē nihil pprio motu dicemus. Quascunq; aut angelicaru visionum sctī theologi cōteplati sunt, istas docti nos sicut possumus exponemus. ¶ Oēs theologia coelestes substantias, nouē vocauit manifestatiuis nominationibus. Istas diuinus noster sanctitatis perfector, in tres separat trinos ornatus. Et primum

Margin notes: * ignorasse.; Ordines angeloru nouem; Coloss. 1

A mum quidem esse dicit circa dei substantiã semper & attente ipsi, & añ alios sine medio vnitũ esse traditum. Sanctissimos enim Thronos, & multorum oculorũ, & multarum alarũ ordines Cherubim Hebræorũ voce & Seraphim noîatos, scdm oîbus superpositã propinquitatem circa deum sine medio collocari, dicit tradere sctõꝝ eloquiorum manifestationẽ. Trinũ igit hũc ornatũ sicut vnũ & coordinatũ, & ꝟe primã hierarchiã gl'iosus nr̃ dixit dux, q̃ nõ est altera dei formior, & prius opantibus diuinæ hierarchię illuminatiõibus sine medio attentior. Secundũ autẽ esse dicit ex Potestatibus & Dñationibus & Virtutibus cõpletum. Et tertium postreme cœlestium hierarchiarum & Angelorum & Archangelorum & Principatuum ornatum. Hierarchia angelica I. Ezech. 1. Isaiæ. 6 Ephe. 3 Coloss. 1. II. III.

De Seraphim, Cherubim & Thronis, & de prima ipsarꝫ hierarchia. Ca. VII

Hanc nos recipientes sctãrum hierarchiarum ordinationẽ, dicimus q̃ oîs cœlestiũ mentium noîatio manifestationẽ habet vniuscuiusq; deiformis proprietatis. Et sctãm quidẽ Seraphim noîationẽ dicunt qui Hebræorum sunt scientes, aut incendentes significare aut calefacientes. Cherubim ꝟo multitudinẽ cognitionis, aut effusionem sapiæ. ¶ Conuenienter ergo prima cœlestium hierarchiarũ ex supremis substantijs sanctificatur, ordinẽ hñs oîbus altiorẽ, eo q̃ circa deum sine medio collocatur, & prius operantes dei apparitiones & perfectiones ad ipsam sicut proximã principalius deferuntur. Calefacientes igitur noîantur & Throni, & effusio sapię, manifestatiuo deiformium habituum ipsorum noîe. Etenim semper mobile quidẽ ipsorum circa diuina, & indefinens, & calidum, & acutum, & superferuens attẽte, & irremissibilis, & indeclinabilis sempiternę motionis, & subiectorum sursumactiue & operatiue assimilatiuum, sicut feruere faciens illa, & resuscitãs ad similem caliditatẽ, & incensiue & holocaustice purgatiuum, & non circumuelatã & inextinguibilem habentem eodẽ mõ semper luciformẽ & illuminatiuã ꝑprietatẽ oĩs obscuræ obtenebrationis expulsiuã existentẽ & destructiuã Seraphim nominationis manifestatio docet. Hierarchia I. Seraphĩ Cherubĩ Thronĩ Seraphĩ functio

B ¶ Cherubim ꝟo, cognitiuum ipsorum, & dei inspectiuum, & supreme luminis donationis susceptiuum, & contemplatiuum in prius operãte virtute thearchici decoris, & sapientifica distributione repletum, & coîcatiuum copiose ad scda effusioni donatæ sapientiæ. ¶ Altissimorum autem thronorum & eleuatorum, ab omni diligenter eleuari pedestri subiectione, & ad superius supermundane sursumferens, & ab omi extremitate ineffabiliter sursum positum, & circa vere altissimum totalibus virtutibus inconcusse & stabiliter collocatum, thearchici superaduentus in impassibilitate omni & immaterialitate susceptiuum, & deiferum, & † famulariter ad diuinas susceptiones apertum. Hæc quidem nominum ipsorum, sicut scdm nos, manifestatio. ¶ Dicendum autem quam hierarchiam ipsorum æstimamus. Etenim vniuersæ hierarchiæ intentionem à dei imitatiua deiformitate dependentem ineffabiliter esse, & diuidi omne hierarchicum negocium in participationem sanctam, & traditionem purgationis mundæ, & diuini luminis, & perfectiuæ scientiæ, sufficienter iam à nobis dictum esse reor. Nunc autem opto dicere digne supremis mentibus, quõ scdm eos hierarchia per eloquia manifestatur. Primis substantijs quæ post substantificã ipsarum thearchiã collocatæ sunt, & sicut in vestibulis eius ordinatę oẽm inuisibilem & visibilem supergressæ sunt factam virtutẽ propriam arbitrandum est esse, & scdm omne conformem hierarchiã. ¶ Igitur mundas quidẽ ipsas esse arbitrandum est, non sicut ab immundis maculis & inquinationibus liberatas, neq; sicut materialium susceptiuas phantasiarum: sed sicut omni subiectione munde altiores, & omni subtus veniente sancto, scdm supremã castitatẽ super oẽs deiformissimas virtutes collocatas, & à proprio per se mobili, & eodem modo mobili, scdm in amore dei inconuersibile ordinis ineffabil'r obtentas, & ad deteriora scdm aliquid minorationem, neq; totaliter scientes, sed non occiduam semper & intransmutabilem habentes propriæ deiformis proprietatis mundissimam collocationem. Contemplatiuas autem rursus, non sicut sensibilium signorum intellectualiter contemplatrices, neq; sicut varietate sanctæ scripturæ contemplationis ad diuinum sursum actas, sed sicut omnis immaterialis cognitionis altiori lumine adimpletas, & pulchrificæ, & pulchritudinis principalis & supersubstantialis, & ter lucentis contemplationẽ, sicut est fas, repletas. ¶ Iesu aũt coîone similiter dignas habitas, non in imaginibus sancte formatis formatiue designantibus deificã similitudinem, sed sicut vere ipsi appropinquantes in prima participatione cognitionis deificorũ ipsius luminũ, & q̃d q̃dem dei imitatiuum ipsis supreme datũ est, & coîcant, scdm q̃ est ipsis possibile, in prius opante virtute, deificis ipsius & benignis ꝟtutib'. Perfectas aũt similiter, nõ sicut varietatis sanctę resolutoria scia illuminatas, sed sicut prima & excedente deificatione adimpletas, scdm supremã, vt in angelis, dei operationum scientiam. Cherubĩ functio Thronorũ functio †familiariter. C Mũditia mentium supernarum qd Cõtẽplatio mentiũ supnarum qd Cõuersio supnorũ spirituũ ad Iesum Christũ

Non enim per alias sanctas substãtias, sed ab ipsa thearchia sunt hierarchice gubernatæ, eo ꝙ ad ipsam sine medio extenduntur, omni excedẽte virtute & ordine, & ad castissimum, & scdm omne ineffabile collocãtur, & ad immaterialem & intelligibilem decorem, sicut est fas, ad contemplationem adducuntur, & ad diuinarum operationum scientificas rationes, sicut primæ & circa deum existentes docentur ab ipsa teletarchia supreme hierarchice gubernatæ. ¶Hoc igitur theologi plane monstrant subiectos quidẽ cœlestium substantiarum ornatus à superuenientibus bene ornate doceri deificas sciās: omnibus autem altiores ab ipsa thearchia, sicut est fas, doctrinis illuminari. Etenim quasdam quidem ipsarum inducunt à prioribus sancte do-
Psalm. 23 ctas dominum esse cœlestium virtutum, & regem gloriæ ad cœlos, vt decet hominem assumptum. Quasdã autem ad ipsum Iesum quæstionem facientes, & pro nobis ipsius diuinæ operationis sciam discentes, & istas ipsum Iesum sine medio docentem, & primo dono ipsis mani
Isaiæ 63. festantem ipsius benignum beneficium: Ego em̃, dicit, disputo iustitiam & iudicium salutaris. Miror autem, ꝙ & cœlestium substantiarum primæ, & tantum quantũ vniuersis suppositæ thearchicas illuminationes sicut mediç volentes reuerenter desiderant. Etenim non per se inter-
Ibidem rogant: Quare tua rubra vestimenta? sed ad seipsas quæstionem faciunt prius; monstrantes quidem quod discunt, & deificã cognitionem desiderant: sed non præsilientes ab indita secundũ diuinum processum illuminatione. ¶Igitur prima cœlestium hierarchia ab ipsa teletarchia hierarchice gubernata, eo ꝙ ad ipsam sine medio extenditur, castissima purgatione multo lumine præperfecta, perfectionis operatione iuxta proportionem suam impleta, purgatur & illuminatur & perficitur ab om̃i quidem subiectione munda: primo autem lumine plena, & primo datæ cognitionis & sciæ particeps perfecta. Comprehendens autem & hoc dicam non inconuenienter, ꝙ purgatio est, & illuminatio, & perfectio thearchicæ scientiæ assumptio, ab ignorantia quidem quasi mundans, secundum ordinẽ indita cognitione perfectiorum doctrinarum. Illuminans autem ipsa diuina cognitione, per quam & purgat eam, quæ prius non inspexit quæcunq; nunc manifestantur per altiorem illuminationem; & perficiens rursus ipso
Distinctio angelicarũ mẽtiũ prima. lumine, scdm habitum scia luculentarum doctrinarum. ¶Igitur hic quidẽ est, secundũ meã scientiam, primus cœlestiũ substantiarum ornatus, in circuitu dei & circa deũ sine medio stans, & simpliciter & indesinenter ambiens æternam ipsius cognitionẽ, secundũ supremam vt in angelis semper mobilem collocationẽ: multas quidẽ & beatas videns pure contemplationes, simplicibus autẽ & immediatis splendoribus & illuminatus esse diuino nutrimento adimpletus. Multo quidẽ primo data effusione, vno autẽ inuariabili & viuifica thearchicæ epulationis vnitate: multa autem coĩone dei, & cooperatione dignus habitus ad ipsum, sicut est possibile, assimilatione bonorum habituum & operationũ. Multa aũt diuinorum suprapositorum cognoscens, & thearchicæ sciæ & cognitionis in participatione, scdm q̃d est fas, sanctus. Quapropter & hymnos ipsius theologia existentibus in terra tradidit, in quibus sancte manifestat supremç ipsius illuminationis excessus. Etenim hi quidẽ ipsius, vt sensibilr dicat, sicut vox aquarum clamãt:
Ezech. 3 Benedicta gloria dñi ex loco isto. Alij aũt multũ laudabilem, illam & venerãdissimã reclamãt
Isaiæ 6 theologiã: Sanctus, Sctũs, Sctũs, dñs deus Sabaoth. Plena est oĩs terra gloria ipsius. Istas autẽ F
Liber diuinorũ hymnorũ btĩssimi patris necdũ inuentus. supremas supercœlestium mentiũ hymnologias, iam quidẽ in his quç sunt de diuinis hymnis (sicut est possibile) replicuimus, vt dictum est de istis in illis, sicut scdm nos, sufficienter. A quibus ad recordationẽ sufficit dicere tm̃ scdm p̃ns tempus, quod theologica scia primus ornatus (sicut est fas) illũinatus à thearchica bonitate, de hac sicut boniformis hierarchia, & ijs q sunt post ipsam, deiñ tradidit. Illud vt breuiter dicaẽ, subinducẽs venerabilem ipsi & superlaudabilẽ & oĩno laudabilem thearchiã fas rõnabiliter esse à deũ recipientibus, sicut est possibile, cogno-
Isaiæ. 66 sci & laudari mentibus. Istæ enim sunt sicut deiformes diuina loca thearchicæ, sicut eloquia dicunt, requiei. Et q̃dẽ ꝙ monas est & vnitas triũ personarum, à cœlestibus substãtijs vsq; ad vltima terræ extendens optimã ipsius ad oĩa existentia prouidentiam, sicut omnis substantiæ superprincipale principium & causa, & cuncta supersubstãtialiter immensurabili continentia cirumsumens.

De Dominationibus & Virtutibus & Potestatibus, & de media ipsarum hierarchia. Cap. VIII.

Scda hierarchia

Ransceundum autẽ nunc est nobis ad medium cœlestium ornatum, Dñationes illas supermundanis oculis, sicut est possibile, inspicientibus, & vere potentes visiones diuinarum Potestatũ & Virtutũ. Etenim vnaquæq; sup nos substantiarũ noĩatio, dei imitatiuas ipsarũ significat deiformes ꝓprietates. ¶Igit sctãrum q̃dẽ Domina-

Dñationum manifestatiuã noïationem arbitror monstrare non seruilem quandã,& ab omnĩ pedestri subiectione liberã sursum actionem, nulla tyrannicarũ dissimimilitudinũ, nullo mõ vniuersalr inclinatã, ipsam vt decet liberã, sicut durã dñationem super oẽm minoraturã serui effectum positam irremissibilem ad oẽm subiectionẽ,& segregatã ab vniuersa dissimilitudine verã dñationem & dñationis principatum indesinenter desiderantẽ,& ad ipsius propriã cõparabilitatem, sicut est possibile,& seipsam,& ea quæ sunt post ipsam boniformiter formantem, ad nullum vane apparentium, sed ad proprie existens totalr conuersam,& deiformitate principis dñationis sp in participatione scdm q̃d est ipsi possibile. ¶ Sanctarũ aũt virtutum, virilẽ quandã & inconcussam fortitudinẽ ad oẽs scdm ipsarũ deiforme oparationes ad nullã susceptionem inditarũ ipsi thearchicarum illuminationũ debiliter infirmatã, potẽter ad dei imitatiuũ actam, non derelinquentẽ ipsius timiditate deiformẽ motum, sed firme inspicientẽ ad supsubstantialem & virtutẽ facientẽ virtutem,& huius imaginẽ virtutiformẽ, scdm q̃ est possibile factam,& ad ipsam q̃dem sicut principẽ virtutũ fortiter cõuersam: ad scda aũt dono virtutis & deiformiter pcedentem. ¶ Sanctarũ aũt Potestatũ ordinata diuinis Dñationibus & Virtutibus bñ ornatã & incommixtã circa diuinas susceptiones bonam ordinationẽ,& ordinatũ sup mundanę & intellectualis ptãtis, nõ tyrannice ad inferiora potestatiuis virtutibus abutentis, sed potenter ad diuina cum bona ordinatione & sursumacte,& eas quæ sunt post ipsam boniformiter sursumagentis,& ad potestatem facientẽ potestatis principatum, sicut est fas, assimilatæ:& hunc, vt est possibile, angelis resplendere faciẽtis in bñ ornatis, scdm ipsum ordinibus potestatiuæ virtutis. Has hñs deiformes pprietates, medius cœlestium mentium ornatus purgaẽ q̃dem & illuminaẽ & pficitur, scdm quem dictum est modum à thearchicis illuminationibus inditis ipsis secundario p primũ hierarchicũ ornatum,& permedium illum scda luculentia delatis. ¶ Igitur p alium dictũ ire ad alium angelum auditũ, signũ faciamus à longe missæ,& p pcessum obscuratæ ad secundationem perfectionis. Etẽm sicut sapientes circa sctãs nr̃as perfectiones dicunt, per se apparentes diuinorũ adimpletiones, eis q̃ sunt per alias dei inspectiuas participationes esse pfectiores. Ita arbitror & angelicorũ ordinum immediatã participationẽ, qui primo ad deum extenduntˀ, manifestiorem esse per medietatem pfectis. Quapropter & à sacerdotali nr̃a traditione perfectiuæ & illuminatiuæ & purgatiuæ virtutes primę mentes nominantur subiectorũ, sicut per ipsas ad oĩm supersubstãtiale principiũ sursumactarum,& teletarchicarum purgationum & illuminatiõum & perfectionum in parcicipatione, scdm q̃d est ipsis fas sctãrum. Hoc enĩ est vniuersalr diuino principi ordinum, vt decet deum, decretum, p prima & scda thearchicis participare illuminationibus. Inuenies autem & hoc in multis locis à theologicis manifestatum. Igitur q̃ñ & diuina paterna benignitas, quæ Israel conuersiue ad sctãm ipsius saluationem castigauit,& punientibus & inhumanis gentibus ad correctionẽ dedit, vniuersali prouisorum ad melius traductione,& à captiuitate relaxauit,& ad priorẽ mansuete reduxit bonum affectum. ¶ Vidit theologorũ vnus Zacharias vnum primorũ, sicut arbitror,& circa deum angelorum. Commune enĩ, vt dixi, est omnibus angelos noïari, ab ipso deo discentem de hoc consolatorios, vt dictum est, sermones. Alterum autem subiectorum angelorum ad obuiationem primi præambulantem, sicut ad illuminationis susceptionem & assumptionem: postea ab ipso diuinum consilium sicut ab hierarcha doctum,& docere theologum conuersum, q̃ fructuose habitabitur Ierusalem à multitudine hoĩm. Alius autẽ theologorum Ezechiel,& ab ipsa, dicit hoc sanctissime decretum esse, quæ superat Cherubim supergloriosa deitate. Etẽm Israel, sicut dictum est, paterna benignitas per disciplinã ad melius traducens iustitia deum decente à puniendis secerni non puniendos iudicauit. Hoc docetur primo post Cherubim, q̃ lumbum sapphiro erat cinctus, qui poderem iuxta signum hierarchicum erat indutus. Reliquos autem angelos, qui secures habebãt, diuinus ordinum principatus pręcipit à priori doceri de hoc diuinum iudicium. Huic enim dixit quidem, vt transiret mediam Ierusalem,& daret signum in frontes non puniendorum virorum. Alijs autẽ: Ite in ciuitatem post illum,& cędite,& nõ parcite oculis vestris. Ad oẽs aũt in q̃bus est signum ne appropinquetis. Quid dicat aliquis de angelo qui dixit Danieli: Exiuit sermo? aut de ipso primo, q̃ ignem ex medio Cherubim accepit? aut quod isto est abundantius, ad bonæ ordinationis angelicæ demonstrationem, q̃ Cherubim immittunt ignem in manus sanctã stolam indutũ, aut de illo q̃ vocauit diuinissimum Gabrielem,& dixit ipsi: Fac itelligere ipsum visionẽ? aut quæcunque alia à sanctis theologis sunt dicta de cœlestium hierarchiarũ deiformi bono ornatu? Ad quem nr̃æ hierarchiæ bona ordinatio est, scdm hoc quod est possibile, assimilata,& angelica de-

Marginalia: Dominationes. — Virtutes — zacha. 2 — zacha. 1 — Apo. 7. 14 — Iohe. 12. — 2. Mac. 6 — zachar. 1 — Supra capite 5. — Zacha. 2 — Zach. 2 — Ezech. 10 — Ezech. 9. — Ibidem — Danie. 9 — Ezec. 10. — Ibidem — Danie. 9.

B — C (section letters in margin)

lico decore sicut in imaginibus formata per ipsum & sursum acta ad supersubstantialem vniuersæ hierarchiæ ordinationis principatum.

¶ De Principibus & Archangelis & Angelis, & de postrema ipsorum hierarchia. Cap. IX.

Postrema hierarchia Principatus.

Eliquus est nobis ad cōtemplationem sanctam ornatus angelicas concludēs hierarchias, q ex deiformibus Principatibus & Archangelis & Angelis exornat. Et primas qdem dicere necessariū reor, scdm q̄d est mihi possibile, sctā ipsoꝝ noīationum manifestationes. ¶ Significat eñi cœlestium qdē Principatuum deiformiter principale & ducale cum ordinatione sancta & principalibus conueniētissima virtutibus, & ad superprincipalem principatū & ipsas totaliter esse conuersas, & alias principaliter ducere, & ad ipsum illum, vt est possibile, formari: qui principatus facit principatum, & manifestare supersubstantialem ipsius ordinationis principatū, principalium bono ornatu virtutum. ¶ Sctoꝝ aūt archangeloꝝ coordinata quidē est cœlestibus principatibus. Est enim & ipsoꝝ & Angelorum, sicut dixi, hierarchia vna & ornatus. Sed qm̄ non est hierarchia nisi & primas hñs & medias & vltimas virtutes, Archangeloꝝ sanctus ordo coīcatiue hierarchica medietate ab extremis contrasumit. Etenim sanctissimis Principatibus coīcat & sanctis Angelis. His quidē qm̄ ad supersubstantialem principatū principaliter est conuersus, & ad ipm̄ sicut est possibile reformatur, & angelos vnum facit, scdm bñ ornatos ipsius, & ordinatos & inuisibiles ducatus. Illis aūt qm̄ & hypophetice est ordinationis thearchicas illuminationes hierarchice per primas virtutes suscipiens, & angelis ipsas boniformiter nunciās, & per angelos nobis manifestans, scdm sanctam vniuscuiusq; diuinoꝝ illuminatorum proportionē. ¶ Etenim Angeli, sicut prædiximus, cōpletiue terminant totos cœlestium mentium ornatus, scdm hoc q vltimā sicut in cœlestibus substantijs hñt angelicam proprietatē, & magis à nobis angeli, q̄ priores manifestatiui priorū proprie nominati, q̄tum & circa manifestius ipsis est hierarchia, & magis circamundana. Etenim supremum, sicut dictum est, ornatum, sicut occulto prima ordinatione propinquantem, occultius arbitrandum est hierarchice regere secundū. Secundū aūt, q complet ex sanctis Dñationibus & Virtutibus & Potestatibus, Principatuū & Archangelorum & Angeloꝝ hierarchiā ducere. Prima quidē hierarchia manifestius, illa aūt quæ est post ipsam, occultius. Principatuum vero & Archangelorum & Angelorum manifestatiuum ornatum humanis hierarchijs per seinuicem præsidere, quatenus fit scdm ordinē ad deum sursumactio & conuersio & cōmunio & vnitio. Et quidē à deo oībus hierarchijs vt decet inditus & coīcatiue superueniens, & cum bono ornatu sanctissimo processus. Inde theologia nostrā hierarchiam angelis attribuit principem Iudaici populi Michaelem noīnans, & alios gentium aliarum. Statuit enim altissimus terminos gentium iuxta numerum angelorum dei. ¶ Si aūt aliquis dicat, & qūo Hebrçorū ppl's sursum agebatur solus ad thearchicas illuminationes. Respondendum, q non angelorum rectos principatus accusari conuenit de aliarū gentium ad non existentes deos ab'errratione, sed ipsos illos proprijs motibus ex sursumactione recta, ad diuinum decidentes amore sui & superbia, & eorum quæ ipsis apparebant deū decentia, irrationabiliter veneratione. Affirmatur aūt testimonio hoc & ipse Hebræorū populus pertulisse. Cognitionē enim dei, dicit, abiecisti, & post cor tuum perrexisti. Neq; enim coactam habemus vitam, neq; propter prouisorum liberam potestatem diuina lumina prouisiuæ illuminationis hebetantur, sed intellectualium visionum dissimilitudo superplenā paternæ bonitatis luminis donationem, aut omnino non participabilem facit, & ad ipsorū contra formationem distribui non valentē, aut participatiōes facit differētes paruas aut magnas, obscuras aut claras, vnius & simplicis & semper eodē mō habentis, & supsimplificari fontani radij. Etenim q̄d & alijs gentibus, ex qbus & nos respeximus in illud oībus paratū ad traditionē aptū thearchici luminis, & infinitū & copiosum pelagus, nō alienigenæ qdā præsidebant dij. Vnū autē principium oīm, & ad hoc sursum agebant sequentes, q scdm vnamquāq; gentē hierarchiam obtinebāt angeli. Melchizedec est attendendus, hierarcha existens dei amantissimus, nequaq̄ nō existentium, sed vere existentis altissimi dei. Etenim non simpliciter Melchidec deum sapientes, nō amicū dei tantum, sed & sacerdotē vocauerunt, vere vt habentibus prudentiā aperte significent, q non solum ipse ad vere existentē deum erat conuersus, sed etiā & alijs, sicut hierarcha ducatum præbebat ad veram & solam thearchiam reductionis. ¶ Hoc autem & tuæ hierarchicæ prudentiæ rememorabimus, quod & Pharaoni ab angelo Aegyptijs præsidente & Babylonioꝝ principi præside proprio, & omnium prouidentiæ, & dominationis curatiuum, & potestatiuum secundum visiones deferabatur, & gentibus illis veri dei famuli duces

Archangeli — Angeli — Deut. 32. — Iеremi. 2 — Ozee 4 — Liberum arbitriū. — Gene. 14. — Ibidem — Gene. 41 — Daniel 2.

E — F

duces erant constituti formatarum ab angelis visionum, manifestationis angelorũ proximis sanctis viris Danieli & Ioseph ex deo per angelos reuelatæ. Vnũ eñ est oĩm principium & puidentia, & nunq̃ arbitrandum est Iudæis quidem quasi sortis participatione principari thearchiam. Angelos aũt proprie, aut æquo honore, aut opposite, aut deos quosdã alios præsidere alijs gentibus. Sed & eloquium illud scdm hanc sanctam intentionem est accipiendum, non sicut partito deo cum alijs dijs aut angelis nostrum principatum, & ab Israel in gentis principem, & gentis authorem hæreditate possesso, sed q̃d ipsa quidem vna vniuersorum altissimi puidentia, omnes homines salutarie propriorũ angelorum suscitatiuis manuductionibus distribuerit: solus aũt pene præter oẽs Israel ad veri domini luminis donationem & cognitionem sit conuersus. Vnde theologia ipsum quidem hæreditate possessum Israel ad veri dei famulatum manifestans, factus est pars domini dicit. Monstrans autem & ipsum æqualiter vt reliq̃s gentes attributum esse cuidam sanctorum angelorũ, ad hoc quod per ipsum vnum vniuersorum principium cognosceret, Michaelem dixit Iudæorũ ducem esse populi; plane nos docens vnam esse prouidentiam totarum vniuersarũ inuisibilium & visibilium & virtutũ supersubstantialiter supercollocatam. Omnes aũt secundũ vnamquãq; gentem præsidentes angelos ad ipsam sicut proprium principium sequentes voluntarie, iuxta virtutem extendens. Ecci 7. Isaiæ 19. Psal. 134 Dan. 10

B Repetitio & congregatio angelicæ bonę ordinationis: Cap. X.

Collectum est igitur nobis, q̃ dignissimus circa deum mentium ornatus à teletarchica illuminatione hierarchice gubernatus, eo q̃ ad ipsam immediate extenditur, occultiore & clariore thearchiæ luminis donatione purgatur & illuminatur & perficitur. Occultiore quidem, sicut intelligibiliore & magis simplificatiua & vnificatiua. Clariore autem, sicut prius data & prius apparente, & magis tota, & magis ad ipsum sicut clarum effusa. Ab isto vero rursus iuxta proportionẽ secundus, & à scdo tertius, & à tertio nostra hierarchia scdm eandẽ bene ornati ordinationis principatus legẽ, in conuenientia diuina & proportione, ad vniuersi boni ornatus superprincipale principiũ & terminationem, hierarchice sursum agitur. Manifestatiui aũt oẽs sunt, & angeli añ ipsos existentium, dignissimi quidem dei mouentis: iuxta pportionem aũt, reliqui à deo motoꝝ. Tantum eñ oĩm supersubstantialis conuenientia vniuscuiusq; & intellectualiũ & rationaliũ sanctum bonum ornatum & ordinatam sursum actionẽ prouidit, q̃d & ipsi hierarchiarũ vnicuiq; ordines, sanctitatẽ dicentes, posuit. Et oẽm hierarchiã videmus in primas & medias & vltimas virtutes distributã. Sed & ipsum vnumquẽq;, vt specialiter dicã, ornatum eisdem diuinis conuenientijs discreuit. Quocirca & ipsos diuinissimos Seraphim theologi dicunt alterum ad alterum clamauisse. Plane in hoc sicut arbitror monstrãtes, q̃d de diuinis & rõnabilibus cogitationibus, primi secũdis distribuũt. Isaiæ 6 ¶ Addã aũt & hoc nõ incõuenienter, q̃ & scdm seipsam vnaquæq; & cœlestis & humana mens speciales habet primas & medias & vltimas, & ordinatiões & virtutes addictas secundũ vnumquẽq; hierarchicarũ illuminationum sursumactiones iuxta proportionem manifestatas, scdm quas vnusquisq; in participatione fit, scdm hoc q̃ ipsi C est fas & possibile, supercastissimæ purgationis superpleniluminis præperfectæ perfectionis. Etenim nihil per se perfectum, aut non indigens vniuersaliter perfectionis, nisi vere per se perfectum & præperfectum.

Quare oẽs cœlestes substãtiæ coĩter uirtutes cœlestes uocant. Cap. XI.

Istis aũt determinatis, illud dignũ attendere propter quã causam vniuersas simul angelicas substantias virtutes cœlestes vocare consueuimus. Non enim est dicere sicut in angelis, q̃d oĩm est vltimus ornatus virtutũ sc̃tarum. Et ea quidẽ q̃ est vltimorũ, sc̃tos docente, illuminatiõe suppositarũ substantiarũ ornatus participant: vltimi aũt primorũ nunq̃. Huius gratia & cœlestes q̃dem virtutes vniuersi diuini intellectus noĩantur: Seraphim aũt & throni & Dñationes, nunq̃. Non participabiles enim vltimi supremorũ totaliũ sunt proprietatum. Etenim Angeli & añ Angelos Archãgeli, & Principatus & Potestates, & hi post virtutes à theologia ordinati coĩter multoties à nobis simul cum alijs sanctis substantijs cœlestes virtutes appellantur. Dicimus autem q̃ coĩter in oĩbus vsi cœlestiũ noĩatione virtutum, nõ confusionẽ quandã vniuscuiusq; ornatus proprietatum inducimus. Sed q̃m in tria diuisæ sunt, ea quæ scdm ipsas est supermundana ratione oẽs diuinæ mentes in substantiã & virtutẽ & operationẽ, q̃n vniuersas aut quasdam ipsarũ sine obseruatione cœlestes substantias, aut cœlestes virtutes vocamus, ipsas per peryphrasim, de q̃bus sermo est, significare nos est arbitrandũ ex ea quæ scdm vnamquãq; ipsaꝝ est substantia aut virtu

 D

aut virtute. Neq; enim superpositam proprietatem facile est iam bene nobis discretarum sanctarum virtutum & subiectis totaliter adiungere substantijs, in conuersione inconfusi angelicorum ornatuum ordinationis principatus. Etenim iuxta multoties à nobis recte assignatam rationem, supereminentes quidem ornatus abundanter habent, & subiectorum sanctas proprietates. Vltimi autẽ digniorum superpositas totalitates, non habent particulariter ad ipsas prius apparẽtibus illuminationibus per primas iuxta proportionem suam delatis.

¶ Quare homiuum hierarchae angeli uocantur. Cap. XII.

Vaeritur autem & hoc intelligibilia eloquia videndi amatoribus. Si enim non apta participare supremis totalitatibus sunt postrema, propter quam causam noster hierarcha angelus domini omnitenentis ab eloquijs nominatus est. Est autẽ
Malac. 2. non contrarius sermo (sicut arbitror) praediffinitis. Dicimus eñ q; totalem & superpositã digniorum ornatuũ virtutũ non habent postremi. Etenĩ particulari, & iuxta pportionem existente participant secundum vnam vniuersorum conuenientem & coniunctiuam coionem, sicut sanctorum Cherubim ordo participat sapientia & cognitione altiore. Illarum aũt quę post ipsos sunt substantiarum ornatus, participant quidem & ipsi sapientia & cognitione, particulari tamen, sicut ad illos & subiecta. Et totaliter quidem in participatione sapientiae esse & cognitionis, cõmune est oibus deiformibus intellectibus. Continue autem, primo aut secundario, & subiecte non est commune, sed sicut vnicuique à propria proportione diffinitum est. Hoc autem & de oibus diuinis mentibus aliquis sine delicto diffiniat. Etenim sicut primae abundanter habent subiectarum sanctos decentes proprietates, ita habent pòstremę priorum, nõ quidem similiter, sed subiecte. ¶ Nihil igitur, vt reor, inconueniens, si & nostrũ hierarcham angelum theologia vocat, qui secundum virtutem propriam participat angelorum in pro- E
Ibidem phetica proprietate: & ad manifestatiuam ipsorum similitudinem, sicut est possibile hominibus, extenditur. Inuenies autem q; & deos theologia vocat & coelestes, & supernas essentias, &
Exod. 9. & 20. apud nos dei amicissimos & sanctos viros, q̃uis thearchico occulto supersubstãtialiter ab vni
Psal. 81 uersis segregato & supercollocato: & cum nihil existentium proprie & totaliter ipsi compara
Iohan. 10 bile valeat nominari. Caeterum quaecunq; & intellectualium & rationalium ad imitationem ipsius secundum virtutem totaliter sunt conuersa, & ad diuinas ipsius illuminationes, sicut est possibile, incomprehensibiliter extenduntur secundũ virtutem, si est fas dicere, dei imitatione, & diuina aequiuocatione digna sunt habita.

¶ Quare a Seraphim dicitur fuisse purgatus propheta Isaias. Cap. XII.

GE igitur, & hoc secundum virtutẽ inspiciamus, cuius gratia ad vnum theologorum Seraphim mitti dicitur. Etenim dubitare possit aliquis, q; non subiecto-
Isaiae 6 rum aliquis angelorũ, sed ipse qui dignissimis substantijs connumeratur, purgat Prophetam. ¶ Igitur quidam quidẽ dicunt, q; secundum iam praeassignatam F
oĩm existẽtium coionis diffinitionẽ, non vnã circa deum primarũ mentium nominat eloquium ad Theologi purgationem venisse. Quendam vero nobis praesidentiũ angelorum sicut sanctum operatorẽ Prophetae purgationis, Seraphim aequiuocatione vocatũ fuisse propter incensiuam dictorũ peccatorũ ablationem, & purgati ad diuinam obedientiã suscitationem. Et eloquiũ illud vnũ ex Seraphim simpliciter dixisse dicunt, nõ ex his qui circa deũ collocantur, sed ex his quae nobis praesident purgatiuis virtutibus. Alius aũt non valde inconuenientem mihi quandam praebuit excusationẽ pro praesenti instantia. Dixit eñ q; propriam purgatiuã sanctam operationẽ magnus ille quicunq; erat, qui visionẽ formauit, angelus ad docendum diuina Theologum ad deum, & post deum ad primã hierarchiã reposuit. Et nunq̃d igitur iste sermo verus est? Dicebat enim qui hoc dixit, q; thearchica virtus ad omnia veniens capit, & per omnia non valens teneri transit, & omnibus rursus est non apparens, non solum sicut ab omnibus supersubstantialiter segregata, sed & sicut occulte ad omnia dimittens prouisiuas ipsius operationes. Atuero & omnibus intellectualibus iuxta proportionem suam supparet, & propriã luminis donationẽ tradens dignissimis substantijs, per ipsas sicut primas in subiectas, ipsa bene ornate distribuit secundum vniuscuiusq; ornatus dei conspectiuam commensurationem. ¶ Aut planius vt dicam, & per própria exempla, q̃uis indigentia deo ab omnibus segregato, sed nobis manifestiora. Solaris radij distributio ad primam materiam bene distributiue vadit omnibus clariorem, & per ipsam manifestius resplendere facit proprios splendores. Accedens autem ad grossiores materias, obscuriorem habet distributiuam manifestationem ex illuminatarum materiarum ad luminis donationis delatiuum habitum importunita

portunita

portunitate: & paulatim ex hoc ad perfecte fere non distributiuum contrahitur. Rursus ignis calor magis seipsum distribuit a magis susceptiua, & ad ipsius assimulationem facile euntia, & duci facilia. Ad substantias autem contraformatas aut contrarias, aut nullum aut obscurum quoddam ignificatiuæ operationis uestigium manifestatur. Et isto est amplius quod ad non cognata familiariter ad ipsum se habentia accedit, primum, si contingat, ignea faciens ad ignificationem facile imitabilia, & per ipsa aut aquam, aut aliud quid eorum que non facile ignificantur iuxta proportionem calefaciens. Igitur secundum eandem physicæ bone ordinationis rationem supernaturalis omnis boni ornatus uisibilis, & inuisibilis ornationis principatus, propriæ luminis donationis fulgorem prima apparitione in ditissimis effusionibus supremis substātijs manifestat: & per istas que post ipsas sunt substantiæ diuino radio participant. Ipsæ em̄ cognoscētes primæ deum & diuinā uirtutē superposite desiderantes, & primi operatores fieri, sicut est possibile, dei imitatiuæ uirtutis & operationis dignæ sunt habitæ: & quę sunt post ipsas substantias, ipse ad concertationē scdm uirtutem boneformiter extendūt, copiose ipsis tradentes de illa q̄ in ipsas est superueniente claritate, & rursus illæ subiectis. Et scdm unamquanq; prima illi q̄ est post ipsam tradit de dato, & ad omnes iuxta proportionē prouidētia transeunte diuino lumine. Est igitur uniuersis illuminatis principiū illuminationis deus qdem natura, & uere & propriæ sicut luminis substātia, & ipsius esse & uidendi causa. Positione aūt & dei imitatione particulariter supposita post ipsam, unicuiq; eo q̄ lumina diuina per ipsam ad illam superuehūtur. Igitur supremum cœlestiū mentium ornatū, reliquorum uniuersoꝝ angelorum substātię, scdm hoc q̄ est conueniēs, post deum principiū ducūt omnes sanctæ & dei cognitiōis & dei imitationis, sicut per illas ad omnes & nos thearchica illuminatione distributa. Quamobrē & oēm sanctam & dei imitatiuā operationem ad deum quidem, sicut causam referunt: ad primas aūt & deiformes mētes, sicut primo operatrices diuinorum & magistros. Igitur primus sanctoꝝ angelorum ornatus, magis uniuersis habet incensiuam proprietatem, & effusam thearchicæ sapiētiæ traditionē, & cognitiuum supremæ

B diuinarum illuminationū scientiæ, & thronorum proprietatē apertam dnm recipiēdi opportunitatem significantē. Subiectarum aūt substantiaꝝ ornatus, ignea, sapiēte, cognitiua dei receptiua uirtute participant quidē, sed subiecte, & ad primos uidētes, & per ipsos sicut dei imitatione, prima operatiōe dignos habitos ad deiformis possibile sursumacti. Dictas igitur sanctas proprietates, in quarum participatione per primas hæ q̄ sunt post ipsas substantiæ factæ sunt, ipsis illis post deum sicut hierarchis reponunt. Dicebat igitur qui ista dixit uisionem quidem illam fuisse monstratam theologo per unum præsidētium nobis sanctoꝝ & bonoꝝ angelorum, & ab illuminatiua ipsius manuductione ad sanctam illā contēplationem fuisse suscitatum, scdm quam uidebat supremas substantias, sicut in signis dicatur, sub deo, & cū deo, & circa deū collocatas, & ab uniuersis, & ipsis ineffabiliter segregatam superprincipalē summitatem in medio subiectarū uirtutum super collatā. Discebat igitur uisis theologus, qd secundum omnem supersubstantialē eminētiam, incōparabiliter collocatum erat diuinum supuniuersam uisibilem & inuisibilē uirtutem. Et quidem quod omnib' est segregatum sicut uniuersaliter, neq; primis existentium substantijs comparabile. Amplius & omnium ipsum & principium & causam substantificam esse, & existentium indissolubilis mansionis inuariabilē collocationē, a qua & esse, & bene esse ipsis quoq; supereminentibus est uirtutibus. Postea ipsorum sanctissimorum Seraphim docebatur deiformes uirtutes. Sancta quidem ipsorū nominatione, igneum significante (de quo paulo post dicemus) sicut nobis est possibile recitare ad deiforme igneæ uirtutis sursumactiones. ¶ Alarum aūt expansa sancta formatiōe ad diuinū *summe munitis.* *Isaiæ. 6.*

C in primis, in medijs, in postremis intellectibus absolutam & supremam susceptionē. Sed infinitatem pedum ipsorum, & pluralitatem facierum uidens intellectualis theologus, & alis distingui existentem sub pedibus & sub faciebus contemplationē, & in medijs alis sempiternā motionem, ad intelligibilem uisorum sursumagebatur cognitionem, manifestata ipsi supremarum mentium multum ambulandi, & multum uidendi uirtute, & sancta ipsorum reuerētia quam habent supermundane ad altiorum & profundiorum superbam & temerariā, & impossibilem perscrutationem, & in cōmensuratione dei imitatiuarū operationū indesinēte, & alta petente sempiterna motione. Sed & thearchicam illam, & multū honorabilē hymnodiā docebatur formāte uisionē angelo scdm uirtutē theologo, tradēte de propria sanctoꝝ cognitione. Docebat igitur ipsum & hoc, q̄ purgatio est quocūq; mō mūdis thearchicę splēdidę castitatis, sicut est possibile pticipatio. Ipsa aūt ab ipsa thearchia excellētibus causis, ad oēs sanctas mentes supersubstantiali occulto perfecta, his quę sunt circa ipsam sicut supremis uirtuti- *Ibidem.*

bus manifestior quodammō est, & magis seipsam manifestat & distribuit. In secūdis aūt, aut postremis, aut nobis intellectualibus uirtutib⁹, sicut ab ipsa unaqueq; scdm deiforme distat, ita apparentē ipsius illuminationē cōgregat ad proprij occulti unitiuū ignotum. Illucet aūt singulis secundis per primas. Et si oportet compēdiose dicere, primum ex occulto ad apparens agitur per primas uirtutes. Hoc igitur theologus docebatur ab illuminăte ipsum angelo, purgationem & oēs hierarchicas operationes per primas substantias resplendentes, ad omnes reliquas distribui, scdm uniuscuiusq; ad deificas participatiōes proportionē. Quapropter & ignee purgatiuā proprietatē Seraphim conuenienter post deum reposuit. Nihil ergo incōueniens, si purgare dicitur theologum Seraphim. Nam sic deus purgat oēs, eo quod ois purgationis est causa. ¶ Magis aūt, propinquo enim utar exemplo, quemadmodū qui scdm nos est hierarcha per ipsius diaconos, aut sacerdotes purgans, aut illuminans, ipse diciturpurgare aut illuminare per ipsum sanctificatis ordinibus, q̄ fiunt per ipsos ad ipsum reponentibus proprias sanctas operationes. Ita & propriam purgatiuam scientiā, purgationem theologi perficiens angelus, ad deum quidem sicut causam, ad Seraphim autem sicut prius operantem hierarcham reponit. Sicut si aliquis dicat cum reuerentia angelica ab ipso purgatum docens, quod in te a me perfectæ purgationis principium quidem exaltatum, & substātia, & creator, & causa est, qui & primas substantias ad esse deduxit, & circa ipsum collocatione continet & conseruat, & cōuersibiles, & cadere impossibiles, & ipse est mouens ad primas propriarum prouisiuarum operationum participatiōes. Hoc enim me ista docens, dixit Seraphim significare uisionem. Hierarcha autem, & post deum dux primarum substantiarū ornatus, a q̄ purgare ego deiformiter sum edoctus. Iste igitur est per me te purgās, per quem proprias prouisiuas operationes ex occulto & ad nos adduxit cunctę causa & creator purgationis. Ista quidem ille docebat me: tibi autē ego trado. Tuæ aūt sit intellectualis & discretiuæ sciētiæ, aut alteram dictarum causarū absolutam esse a dubitatione, & hanc honorare, aut alteram sicut cōueniens & rationabile, & forsitan uerum habentem, aut a teipso aliquid uere uero magis cognatum inuenire, aut ab alio discere: deo uidelicet dante uerbum, & conciliantibus angelis, & amatoribus angelorum nobis reuelare splendidam magis, si possibile est, & mihi magis amabilem contemplationem.

Ibidem (margin)

¶ Quid significat traditus angelicus numerus. Cap. XIIII.

T hoc autem dignum (ut arbitror) intellectuali principatu quod eloquiorū de angelis traditio millies mille esse dicit, & decies millies decē millia apud nos summos numerorū in seipsos reuoluens & multiplicans, & p̄ istos manifeste significans nobis innumerabiles cœlestiū substantiarū ordinationes. Multi enī sunt beati exercitus supermundanarū mentium, infirmam & constrictam excedētes nostrorum materialium numerorum cōmensurationem, & a solo cognitiuo diffiniti, qui secūdum ipsos est supermundano & cœlesti intellectu, & scientia ditissime ipsis data a thearchica infinitæ cognitionis sapientificatione omnium simul existentiū supersubstantiali existente principio, & causa substantifica & contentiua uirtute, & comprehensiua terminatione.

Dani. 7. (margin)

¶ Quæ formatiuæ angelicarum uirtutum imagines, & quæ deinde. Cap. XV.

Ge igitur de cætero ad requiē ponentes nostrū (si uidetur) intellectualē oculum de angelos dicēte circa altas cōtemplatiōes fortitudine, ad diuisibilē & multarū partium latitudinē multiformis angelicarū formationū uarietatis, descēdētes rursus ab ipsis sicut ab imaginibus ad simplicitatē cœlestiū mentiū resolutorie reflectamus. ¶ Esto aūt tibi præcognitū q̄ sanctæ formatarū imaginū repurgatiōes, eosdē qn̄q; cœlestiū substantiarū ornatus hierarchice regentes significant, & rursus hierarchice rectos, & postremos hierarchice regētes, & hierarchice rectos primos, & eosdē (sicut dictū est) & primas & medias, & postremas habētes uirtutes nulla inconuenienti ratione male inducta, secundū talē reserationū modū. Si enī hierarchice qdem regi quosdā a priorib⁹ diceremus, postea eosdē hierarchice regētes, & priores rursus hierarchice pręsidētes postremis, & hierarchice rectas ab ipsis, illis hierarchice gubernatis, uere incōueniens esset q̄ fieret, & confusione multa plena. Si aūt eosdē hierarchice regere, & hierarchice regi dicimus, nō adhuc aūt eosdē, aut ab eisdē, sed ipsum unūquēq; hierarchice qdem regi a priorib⁹, hierarchice aūt regere postremos, non incōuenienter aliquis dicat in eloquijs sancte formatas formationes easdē aliqn̄ posse & primis, & medijs, & postremis, & uirtutib⁹ familiariter & uere circūponi. ¶ Igitur & ad superius conuersiue extendi, & circa seipsas fortiter conuolui, propriarum existentes serua

tiue

E (margin)

F (margin)

tiuę uirtutū, & circa secunda cōmunicatiuo processu prouisiue ipsas in participatione uirtu-
tis esse, omnibus sine mendacio conueniet cœlestibus substantiis: quis istis quidem superposi-
te, & totaliter, ut multoties dictum est, illis autē particulariter & submisse. ¶ Incipiendus est
autem sermo, & quærendum in prima formarum repurgatione, propter quā causam theolo-
gia pene preter oēs inuenitur honorans igneam sanctam descriptionē. Inuenies igitur ipsam Dani. 7.
non solum rotas igneas formantem, sed & animalia ignita, & uiros sicut ignem fulgurantes, 4 Reg. 2.
& circa ipsas cœlestes substantias cumulos carbonum ignis circūponentes, & fluuios immē- Ezech. 1.
surabili sonitu ignis flagrantes. Sed & thronos dicit igneos esse, & ipsos supremos Seraphim Daniæ. 5.
incendentes existentes ex nominatione significat, & ignis proprietatem, & operationem i- Ibidem
psis attribuit: & totaliter sursum & deorsum igneam honorat eminenter formæ actionem.
Igitur igneum quidem significare arbitror cœlestium mentium deiformissimū. ¶ Etenim Ignis proprietates quæ.
sicut theologi supersubstantialem & non formabilem substantiam in igne multis in locis de-
scribunt, sicut habente multas thearchice (si fas est dicere) proprietatis, sicut inuisibilibus ima-
gines. Etenim sensibilis ignis est quidem, ut dicatur ita, in omnibus & per omnia munde ue-
nit, & segregatur ab omnibus, & omnino splendens existens simul, & sicut occultus, ignotus
ipse secundum seipsum non proposita materia ad quam manifestet propriam operationem,
& non ualens teneri, & incontemplabilis per se superans uniuersa, & ea in quibus ingignitur
ad propriam agens operationem, uariatiuus, traditiuus sursum omnib⁹ quoquomodo pro-
pinquantibus, renouatiuus, non circumuelatus illuminationib⁹, incōprehensibilis, mundus,
B discretiuus, inuariabilis, sursum ferens, acute pergens, altus, nullam recipiens pedestrem sub-
iectionem, semper mobilis, eodem modo mobilis, motiuus, aliorum comprehēsiuus, incom-
prehensibilis, non indigens altero, fallenter augmentatiuus sursum sui, & ad susceptas materias
manifestans sursum sui magnitudinem, actiuus, potens, uniuersis præsens, inuisibiliter negle-
ctus non esse apparens: Contritione autem quemadmodum quadam inquisitione connatu-
raliter & proprie subito manifestatus, & rursus incomprehensibiliter inpalpabilis, non mino-
rabilis, in omnibus ditissimis ipsius traditionib⁹. Et multas alias inueniet quis ignis proprieta-
tes familiares, sicut incensibilibus imaginibus thearchicæ operationis. Hoc igitur scientes de-
um sapientes, cœlestes substantias ex igne formant, significantes ipsarum deiforme, & (sicut
est possibile) dei imitatiuum. ¶ Sed et humaniformes ipsas describunt, propter intellectuale, Angeli quare describūtur humaniformes.
& quia ad superius habent inspectiuas uirtutes, & propter figuræ rectum & erectum, & secū-
dum naturam principale & ducatiuum, & secundum sensum quidem minimum sicut ad re-
liquas irrationabilium animalium uirtutes. Superatiuum autem cunctorū mentis secundum
abundantiam uirtute, & secundum rationabilem scientiam obtinendi potestate, & secūdum
naturam animæ liberum, & non ualens teneri. Est autem & secundum unumquodq; (sicut
æstimo) corporalis nostræ partium multitudinis imagines conuenientes inuenire cœlestium
uirtutū, dicentes inspectiuas quidem significare uirtutes, ad diuina lumina clarissimum respe-
ctum, & rursus mollem & humidam, & non contraformatam, sed acute mobilem, & mun-
dam, & apertam, impassibiliter susceptionem thearchicarum illuminationum. Olfabilium au- Nares.
C tem, discretiuas uirtutes super mentem bene olentis distributionis, sicut est possibile, recepti- Aures.
uum, & non talium in scientia discretiuum, & totaliter effugatiuum. Aurium autem uirtutes,
participatiuum, & cognitiue susceptiuum thearchicæ inspirationis. Gustatiuas autem, intel- Gustus.
ligibilium alimentorum adimpletionem, & diuinorum nutritiuorum prouentuum suscepti- Tactus.
uum. Tactiuas autem, iuuantis naturam, aut lædentis in scientia discretiuum. Palpebras uero Palpebræ
& supercilia, dei inspectiuorum, intellectuum seruatiuum. Adolescentis autem & iuuenis æ- Supercilia.
tatem, quod conualescat semper uiuifica uirtus. Dentes autem, diuisiuum inditæ nutritiuæ Adolescētia.
perfectionis. Vnaquęq; enim substantia intellectualis, datum ipsi a diuiniore uniformem in- Iuuētus.
tellectum prouisiua uirtute, diuidit & multiplicat ad indigentioris sursum actiuam proportio- Dentes.
nem. Humeros autem & brachia, & rursus manus, factiuum, & operatiuum, & actiuum. Humeri.
Rursus autem cor, signum esse deiformis uitę propriam uiuificam uirtutem boniformiter ad Brachia.
prouisiua disseminantis. Pectora autem, rursus significare indomabile, & seruatiuum, sicut in Manus.
subiecto corde uiuificę distributionis. Dorsa uero, contentiuum germinatiuarum uniuersa- Cor.
rum uirtutum. Pedes autem, motiuum & acutum, & uelox ad diuina ambulatione sempiter- Pectora.
næ motionis. Propter quod & alatos theologia sanctarum mentium figurauit pedes. Ala e- Dorsa. Pedes.

 Ezech. 1.

nim ſignificat ſurſumactiuum acumen, & cœleſte, & ad ſuperius uiæ factiuum, & ab om
Alarum leuitas. niterreſtri propter ſurſumferens ſegregatum. Alarum uero leuitas ſecundũ nihil terrenum,
Nuditas. ſed totum munde & ſine pondere ad altum redactum. Nudum uero & diſcalceatum, demiſ
Diſcalceatio. ſum & facile ſolui, & non ualens teneri, & mundum ab exteriorum additione, & ad ſimplici
tatem diuinam aſſimulatiuum, ſicut eſt poſſibile. Sed quoniam rurſus ſimplex & multum ua
ria ſapientia, & nudos ueſtit, & uaſa quædam dat circumferre ipſis, age & cœleſtium menti
Veſtis ignea. um ſancta opertoria, & inſtrumenta, ſecundum quod eſt nobis poſſibile, reſeremus. Etenim
ſplendidam quidem ueſtem & igneam, ſignificare arbitror deiforme, ſecundum ignis imagi
nem, & illuminatiuum, propter eas quæ ſunt in cœlo quietes. Vbi eſt lumen, & quod uniuer
Veſtis ſacerdotalis. ſaliter intelligibiliter eſt illucens, aut intellectualiter illuminatum. Sacerdotalem autem, ad di
uinas & myſticas uoluntates adductiuum, & quod eſt totius uitæ ſanctificatum. Zonas uero,
Zonæ. germinatiuarũ uirtutum ipſarum habitum ad ſeipſum unitiue fuiſſe cõuerſum, & in circum
Virgæ. itu cum bono ornatu non ualente cadere identitate circa ſeipſum conuolui. Rurſus autem
Lanceæ. Secures. uirgas, regale & ducatiuũ, & rectè omnia terminans. Lanceas autem & ſecures, diſſimilium
Vaſa geometrica. diuiſiuum & diſcretiuarum uirtutum acutum, & operatiuũ, & actiuum. Geometrica autem
& architecti uaſa, fundatiuum & ædificatiuum, & perfectiuum: & quæcunque alia ſurſumac
tiuæ & conuerſiuæ ſunt ſecundorum prouidentiæ. Eſt autem quando, & in nos iudiciorum
diuinorum ſunt ſigna formata ſanctorum angelorum inſtrumenta, his quidem monſtranti
bus correctiuam diſciplinam, aut punientem iuſtitiam. Illis autem ab anguſtia liberationem,
aut diſciplinæ finem, aut prioris boni affect' reſumptionẽ, aut additionem aliorum donorum
paruorum aut magnorum, ſenſibilium aut intelligibilium. Et totaliter non dubitet perſpicax E
Venti. mens familiariter aptare non apparentibus apparentia. Ventos autem & ipſos nominari, ue
Dani. 14. Pſal 103. locem ipſorum ſignificat & ad omnia fere tranſeuntem ſine mora actionem, & a ſuperiorib'
Geñ. 28. ad inferiora, & rurſus ex his quæ ſunt infra ad ſuperius delatiuum motum, extendentem qui
Iohan. 1. dem ſecunda ad ſuperiorem altitudinem: mouentem autem prima ad communicatiuum &
Liber ſymbolicæ theologiæ non dum inuentus. prouiſiuum ſubiectorum proceſſum. Dicat autem aliquis, aerei ſpiritus uentoſam nominati
onem & deiforme cœleſtium mentium ſignificare. Habet enim & hoc thearchicæ operati
onis imaginem & formam, ſicut in ſymbolica theologia ſecundum quatuor elementorum re
purgationem nobis per plura demonſtratum eſt, ſecundum naturæ motiuam & germinati
uam, & uelocem, & non ualentem teneri capacitatem, & ignotam nobis & inuiſibilem oc
Iohan. 3. cultationem motiuorum principiorum & terminationũ. Non enim nouiſti, dicit, unde ue
Nubes. niat aut quo uadat. Sed & nubis ipſis ſpeciẽ theologia circumformat, ſignificans per hoc ſan
Iſaiæ. 5. ctas mentes occulto quidem lumine ſupermundane adimpletas. Prius autem apparentẽ pri
mam apparitionem ſine pompa intus ſuſcipientes, & hanc copioſe ad ſecunda, ſecunda appa
ritione, & ſecundum proportionem, deferentes. Et quidem quod generatiuum ipſis & uiuifi
cum, & augmentatiuũ & perfectiuũ ineſt, ſecundum intelligibilem imbrium partũ ſuſcepti
Apoc. 1. bilem ſinum humidis pluuijs ad uiuificas parturitiones euocantem. Si autem æris, & electri,
Dani. 10. & lapidum multorum colorum ſpeciem theologia cœleſtibus ſubſtantijs circumponit: ele
Electrũ. ctrum quidem ſicut auriforme ſimul & argentiforme ſignificat imputribilem ſicut in auro, &
inconſumptibilem, & imminorabilem, & immaculatum ſplendorem, & ſplendidam, ſicut in
Aes. argento, & luciformem & cœleſtem claritatem. æri autem, ſecundum aſſignatas rationes,
Gemmæ aurigneum auriforme eſt attribuendum. Lapidum autem, multorum colorum uiſiones ſigni
ficare eſt arbitrandum, aut ſicut albas luciforme, aut ſicut rubeas igneum, aut ſicut flauas au
riforme, aut ſicut pallidas iuuenile & conualeſcens. Et ſecundum unamquanque ſpeciem in
uenies ſurſumactiuam formatiuarum imaginum repurgationem. Sed quoniam iſta ſecun F
dum uirtutem a nobis ſufficienter dicta eſſe arbitror, tranſeundum eſt ad ſanctã reſerationem
Leo. cœleſtium mentium ſancte formatę ferinæ formationis. Et leonis quidem formam ſignifica
re eſt putandum ducatum, & forte, & indomabile, & ad occultũ ineffabilis thearchiæ, ſecun
dum uirtutem aſſimulatiuum intellectualium ueſtigiorum circũuelatione, & myſtico & non
pompoſo operimento ſecundum diuinam illuminationem, & ad ipſam ſuſcitatiuæ ambula
Bos. tionis. Bouis autem, forte & conualeſcens, & intellectuales ſulcos incidens ad ſuſceptionem
Cornua. Aquila. cœleſtium & germinatiuorum imbrium: & cornua, ſeruatiuum & robuſtiſſimum. Aquilæ
autem,

autem, regale & alte ambulans, & uelociter uolans, & ad uirtutem faciens alimentũ, acutum & sobrium, & bene currens, & ingeniosum & ad copiosum & multi luminis radium thearchicæ solaris emissionis in conspectiuarum uirtutum sanctissimis suscitationibus sine impedimento secundum rectum & indeclinabiliter contemplatiuum. Equorum autem, obediens & frœnabile & alborum quidem existentium, splendidum & quam maxime diuini luminis cognatum, nigrorum uero existentium, occultum: rubeorum autem, igneum & actiuum, commixtorum autem ex albo & nigro, delatiua uirtute extremorum coniunctiuum, & prima secundis conuersiue aut prouisiue coniungens. Sed nisi ad sermonis contenderemus commensurationem, & particulares dictorum animalium proprietates, & omnes corporales ipsorum formationes adaptauissemus quidem, non inconuenienter cœlestibus uirtutibus secundum dissimiles similitudines, furibundum quidem ipsorum ad intellectualem fortitudinem, cuius est ultima furor resonantia. Rursus autem concupiscentiam ad diuinum amorem. Et ut summatim dicatur, uniuersos irrationabilium animalium & sensus, multiplicitatẽ partium ad immateriales cœlestium intellectus & uniformes uirtutes reducentes. Sufficiunt autẽ sapientibus non ista solum, sed & unius a significatione recedentis imaginis repurgatio ad proximorum eiusdem modi manifestationem. Inspiciendum autem, & fluuios dictos esse, & rotas, & currus coniunctos in cœlestibus substantiis. Etenim ignei fluuij significant thearchicos profluxus, copiosam ipsis & indeficientem affluentiam largientes, & uiuificæ nutritiuos generabilitatis. Currus autem coniunctiuam coordinatorum communionem. Rotæ uero alatæ quidẽ existentes, & ad anteriora sine conuersione & indeclinabiliter procedentes, secundum rectam & erectam uiam ambulatiuæ ipsorum operationis, uirtutem ad eandem indeclinabilem & recte sectam uiam uniuersa ipsorũ intellectuali rotatione supermundane directa. Est autem & secundum aliam sursumactionem repurgare intelligibilium rotarum imaginis descriptionem. Vocatum est enim nomen ipsis (ut dicit theologus) Gel, Gel. Significat autem hoc secundum Hebraicam uocem, reuolutiones, & reuelationes. Igneæ nanque & deiformes rotæ, reuolutiones quidẽ habẽt circa idem bonum semper mobili motu. Reuelationes autẽ occultorum manifestatione, & humilium sursumactione, & sublimium illuminationum ad subiecta depositiua delatione. ¶Reliquus nobis est ad manifestationem de gaudio cœlestium ornatuũ sermo. Etenim non susceptibiles omnino sunt nostræ passibilis delectationis. Congaudere autem deo dicuntur perditorum inuentione, secundum deiformem epulationem, & in prouidentia & salutatione ad deum conuersorum boniformem & copiosam exultationem, & bonum affectum illum ineffabilem, in cuius participatione multoties facti sunt & uiri sancti, secundum deificos diuinarum illuminationum superaduentus. Tanta a me de sanctis reformationibus sint dicta, a diligente quidem ipsarum manifestatione deficiẽtia. Conferentia autem sicut arbitror, ad hoc, ut non humiliter nos remaneamus in formatiuis phantasiis. Si autem & hæc dicas, quod non omnium consequenter angelicarum in eloquiis uirtutum, aut operationum, aut imaginum fecimus mentionẽ: respondemus hoc uerum, quoniam supermundanorum quidem scientiam ignorauimus, & magis in ipsis nos alio docente indigemus. Eandẽ autem uirtutẽ prædictis habẽtia pretermisimus, & commensurationem sermonis prouidentes, & super nos occultum silentio uenerantes.

Equi. Furor. Concupiscentia. Fluuij. 4.Re.6. Zach.6. Isaiæ.66. Dani.7. Currus, Rotæ. Echi.10. Gaudiũ cœlestium animorũ. Lucæ.15.

B C

¶Libri de cœlesti hierarchia finis.

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARUM EPISCOPI ET GALLIARUM APOSTOLI, DE ECCLESIASTICA HIERARCHIA, AD TIMOTHEUM EPHAESINAE CIVITATIS EPISCOPUM.

IOHANNIS SARRACENI AD MAGISTRUM Iohannem de Saresberris in librum de Ecclesiastica hierarchia. Prologus.

OST translationem angelicæ hierarchiæ, translatione ecclesiasticæ distuli, quia super ea transferenda tuam uoluntatem ignoraui. Verebar autem & meorum nimius approbator, & contra Salomonem liminum amici odiosus frequentator. Veruntamen ad transferendum magister scholarum me commouit, qui eius hierarchiæ factam a me translationem te approbare, & huius postulare cõfirmauit. Eundem autem modum transferedi in hac hierarchia, quam in Cœlesti obseruaui: hoc excepto, quod latinas dictiones multas pro una græca positas, non ubique coniunxi, & alicubi sensum potius quam uerba sum sequut⁹. Poterit autem aliquem mouere, quare placuerit latinorum ecclesiæ quædam mutare, quę constat uirum sanctissimum, & ab apostolis eruditum tradidisse: imo tradita ab antecessoribus suis narrauisse, & quare tradita fuerint, rationes ostendisse. E

Epigramma in sanctum Dionysium ad librum de Ecclesiastica hierarchia, duobus uersibus hexametris apud Græcos comprehensum.

¶ Signa reuerendorum sacrorum uniformi oratione ad singularem resoluisti unius luminis unam claritatem.

¶ Hæc sunt in sermone de Ecclesiastica hierarchia. Cap. VII.

I Quæ ecclesiasticæ hierarchiæ traditio, & quæ huius intentio.
II De his quæ fiunt in illuminatione. F
III De his quæ fiunt in congregatione.
IIII De his quæ fiunt in unguento, & de perficiendis in ipso.
V De sacerdotalibus perfectionibus.
VI De his ordinibus quæ perficiuntur.
VII De his quæ fiunt in his qui hic dormierunt.

Con-

CONPRESBYTERO TIMOTHEO DIONYSIVS PRESBYTER S.

¶ Quæ ecclesiasticæ hierarchiæ traditio, & quæ huius intentio. Capitulum primum.

QVOD nostra quidem hierarchia puerorum sanctorum sanctissime, in deo manentis & diuinæ est & deificæ scientiæ, & operationis, & perfectionis ex supermundanis & sanctissimis eloquijs nos conuenit demonstrare, his qui sanctæ mysteriorum introductionis perfectione ex hierarchicis mysterijs & traditionibus sunt perfecti. ¶ Sed uide, ut non extra terminum suum mittas sancta sanctorum. Reuereberis autem & ea quæ sunt occulti dei, & intellectualibus ac inuisibilibus cognitionibus honorabis, non participanda quidem ipsa & immaculata ab imperfectis conseruans: sanctis autem solis sancta cum sancta illuminatione (ut decet sanctum) communicans. Apo. 1. Ita enim sicut theologia diuinorũ chorum agentibus nobis tradidit, & ipse Iesus thearchicissima mens, & supersubstantialis, qui est omnis hierarchiæ & sanctificationis, & diuinæ operationis principium & substantia, & thearchicissima uirtus, & beatis, & melioribus quam nos sumus substantijs manifestius simul & intellectualius illucet, & ad propriũ lumen ipsas assimulat secundum uirtutem, & nostro bonorũ amore ad ipsum extento, & nos extendente concludit multas alteritates, & ad uniforme & diuinam perficiens uitam. ¶ Et habitum pręterea et operationem sanctos docentem, donat diuini sacerdotij uirtutem. Ex qua ad sanctã uenientes sanctificationis operationem, propinquiores quidem ipsi efficiamur his quæ super nos sunt substantijs, per imitationem & manentis, & incommutabilis ipsarum sanctæ collocationis secundum

B uirtutem. Ita autem ad beatum & thearchicum Iesu splendorem respicientes, & quęcunque uidere possibile sancte inspicientes, & uisionum cognitionis mystica scientia illuminati, sanctificati, & sanctificatores luciformes, & deifici perfecti, & perficientes fieri poterimus. ¶ Igitur quæ quidem est hierarchia Angelorum & Archangelorum, & supermundanorũ Principatuum, & Potestatum & Virtutum & Dominationum, & diuinorum Thronorum, aut coordinatarum Thronis substantiarum, quas theologia proxime & semper circa deum esse, & cum deo tradit, Cherubim ipsas Hebræorum uoce & Seraphim nominans, ad ornatum ipsorum, & hierarchiarũ sanctas ordinationes, & diuisiones contingens, inuenies in istis, nobis laudantibus ipsam hierarchiam non digne quidem, sed sicut est possibile, & sicut theologia sanctissimarum scripturarum nos subinduxit. Isaiæ. 6. Ezech. 10. ornatum Tantum autem dicere tamen est necessarium, quod & illa & omnis nunc laudata a nobis hierarchia, unam habet & eandem per uniuersum hierarchicum negocium uirtutem: & ipsum hierarcham sicut secundum ipsum substantia & proportio, & ordo habet perfici secundum diuina, & deificari, & subiectis tradere secundum dignitatem unicuique de ingenita ipsi a deo sancta deificatione: & subiectos sequi quidem meliores, extollere autem inferiores ad anteriora. Istos autem & antecedere, & ut possibile est, alijs ducatum præbere, & per hanc diuinam & hierarchicam harmoniam uere existente pulchro, & sapiente, & bono, participare unumquęque secundum uirtutem. Angelos esse incorporeos. ¶ Sed illæ quidem quæ super nos sunt substantię & ordines, quorum iam memoriam sanctam feci-

C mus, & incorporales sunt, & intelligibilis & supermundana est ipsarum hierarchia: Nostram autem uidemus iuxta proportionem nostri ipsorum sensibilium signorum uarietate multiplicatam, a quibus hierarchice ad uniformem deificationem in cõmensuratione secundum nos sursumagamur. Intelligentia angelica quæ. ¶ Deum autem & diuinam uirtutem illæ quidem, sicut mentes intelligunt, secundum quod ipsis conuenit: nos autem sensibilibus imaginibus ad diuinas (sicut est possibile) sursumagimur contemplationes. ¶ Verum est autem dicere, unum quidem est quod omnes uniformes desiderant: participant autem non uno modo, eodemque & uno existente, sed sicut unicuique diuinæ trutinæ distribuũt, secũdum dignitatem, participationem.

Sed

Sed hæc quidem a nobis in negotio de intelligibilibus & sensibilibus diffusius dicta sunt. ¶ Nunc autem nostram hierarchiam, & principium ipsius & substantiã (sicut est possibile) dicere tentabo omnium hierarchiarum & principium & perfectionem Iesum inuocans. ¶ Est quidem hierarchia omnis secundum uenerabile nostræ sanctæ traditionis, omnis de subiectis sanctus sermo, scilicet uniuersalissima complexio sacrorum huius hierarchiæ, aut illius. Igitur nostra hierarchia dicitur & est comprehensiuum uniuersorum sacrorum secundum ipsum negocium, secundum quod diuinus hierarcha perfectus, uniuersorum habebit, secundum ipsum sanctissimorum participationem, sicut a hierarchia denominatus. Sicut enim hierarchiam qui dixit, uniuersorum simul summatim dixit sacrorum ornatum: ita hierarcham dicens, monstrat, & in deo manentem, & diuinum uirum, qui est omnis sanctæ peritus cognitionis: in quo & munde, secundum ipsum hierarchia omnis perficitur & cognoscitur. ¶ Huius est principium hierarchiæ, fons uitæ, substantia bonitatis, una existentium causa trinitas, ex qua & esse & bene esse, est existentibus propter bonitatem. Huic autem existenti supra omnia thearchicissimæ beatitudini, quæ est trina, quæ est unitas, quæ uere est, secundum quod nobis quidem est incomprehensibile, ipsi autem scibile. Voluntas quidem est rationabilis saluatio, & earum quæ sunt secundum nos, & quæ super nos substantiarum. Hæc autem aliter fieri non potest, nisi deificentur, qui saluantur. Deificatio autem est ad deum, sicut est possibile, & assimulatio, & unitio. Vniuersæ autem hic communis hierarchiæ finis, & ad deum & diuina intenta dilectio, & diuine & unitiue sanctificata, & ante hoc a contrariis perfecta & inconuersibilis recessio, & cognitio existentium secundum quod existentia sunt, & sancte ueritatis, & uisio, & scientia, & uniformis perfectionis diuina participatio: & te ipso uno, sicut est possibile, quæ est ex inspectione cibatio, nutriens intelligibiliter, & deificãs omnem ad ipsam extetum. ¶ Dicimus igitur quod thearchica beatitudo, quæ est natura deitas, quæ est principium deificationis: ex qua est deificari his qui deificantur bonitate diuina, hierarchiam ad saluationem, & deificationem omnium rationalium & intellectualium substantiarum dedit: & super mundanis quidem & beatis finibus, & immaterialiorem & intellectualiorem. Non enim ab exterioribus ipsas deus ad diuina mouet, sed & intelligibiliter, & intus illuminatas ipsas in splendore puro, & immateriali diuinissimo consilio. Nobis autem quod illis unitiue & concluse datum est, ex eloquijs a deo traditis, sicut nobis est possibile, in uarietate & multitudine diuisibilium signorum donatum est. Substantia enim nostræ hierarchiæ, sunt a deo tradita eloquia. ¶ Venerandissima autem eloquia ista dicimus, quæcunque a diuinis nostris sanctitatis perfectoribus nobis in hagiographis & theologicis donata sunt libris. Et quæcunque etiam ab eisdem sanctis uiris immaterialiore doctrina & uicina quodammodo iam cœlesti hierarchiæ, ex mente ad mẽtem per medium sermonem corporalem quidem, sed immaterialiorem, tamen extra scripturam duces nostri docti sunt. Neque ista diuini hierarchæ ad sanctificationis commune non uelatis intelligibilibus, sed in signis sanctis tradiderunt. Est enim non omnis sanctus, neque omnium (ut eloquia dicunt) cognitio. Necessario igitur primi nostræ hierarchiæ duces a supersubstantiali thearchia, & ipsi adimpleti sancto dono, & ad sequentes ipsum producere a thearchica bonitate missi. Et ipsi etiam ut diuini copiose amantes inferiorum sursumactionem, & deificationem sensibilibus imaginibus supercœlestia, & uarietate, & multitudine conclusum, & in humanis diuina, & immaterialibus immaterialia, & in nostris supersubstantialia scriptis ipsorum & non scriptis doctrinis secundum sanctas nobis dederunt leges. Non immundorum causa solem, quibus neque signa tangere licet: sed quoniam & significatiua quædam est. Quod dixi iuxta proportionem nostri ipsorum, nostra hierarchia indigens sensibilibus, & diuiniorem nostri sursumactionem ex ipsis ad intelligibilia. ¶ Reuelate autem tamen sunt signorum rationes diuinis sanctitatis perfectoribus, quas non licet educere ad illos qui adhuc sunt perficiendi, scientibus q; sacrorũ iuxta traditionẽ, legislatores dei ornatiuum firmis & incõmixtis ordinationib⁹, & proportionalib⁹, & sanctis distributionib⁹ conuenientis secundũ dignitatẽ uniuscuiusq; hierarchiã ordinauerũt. ¶ Quo-

Liber de sensibilibus & intelligibilibus necdũ inuẽtus.

Hierarchia ecclesiastica quæ.

Principiũ hierarchiæ quod.

Voluntas S. Trinitatis, saluatio est hominũ & angelorũ.

Angeli quomõ illuminent.

Exo. 20. Leui. 20.

Scriptura sacra quæ sit.

1. Cor. 8.

Matth. 7. Immũdis nõ tangẽda diuina symbola.

¶Quocirca & tuis sanctis confessionibus persuasus (nam memorare ipsas religiosum est) quod de uniuersa quidem superposita hierarchica sancta loquutione non tradas alteri, praeter coordinatos tibi deiformes sanctitatis perfectores. Et ipsis persuadebis consiteri secundum legem hierarchicam, ut munda quidem munde tangant: communicent autem solis diuinis deifica, & perfecta perfectiuis, & sanctis sanctissima. Et alia hierarchica tibi & hoc tradidi diuinum donum.

De his quæ fiunt in illuminatione. Cap. II.

Ictum est igitur a nobis sancte, quod hæc est nostræ hierarchiæ intentio, ad deum nostra (ut est possibile) assimulatio & unitio. Hanc autem (sicut docent eloquia) uenerandissimorum præceptorum dilectionibus & sanctis operationibus, solum consequemur. Seruabit enim, dicit, diligens me sermonem meum, & pater meus diliget ipsum: & ad ipsum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. ¶Igitur quod est principium uenerandissimorum præceptorum sanctæ operationis? Quod & aliarum sanctarum loquutionum & sanctificationum susceptionem opportunissime format animales nostros habitus, quod ad supercœlestis finis sursumactionē nos conducit, quod sanctam & diuinissimam nostram regenerationem tradit. Sicut enim nobilis noster dux dixit, secundum mentem ad diuina primus motus, dilectio est dei. Sanctæ uero dilectionis, qui est ad sanctam operationem diuinorum præceptorum, principalissimus processus est essendi diuine nos ineffabilissima dispensatio. Si enim essendi diuine, est diuina generatio, nequaquam aliquid noscat a deo traditorum, neque etiam operetur, qui neque esse in deo habuit. An non & nobis humane dicimus, existere conuenit primum, postea operari ea que sunt secundum nos? Quod enim nullo modo est, neque motum, sed neque essentiam habet: illud uero quod aliquo modo est, illa solum operatur aut patitur, in quibus est natum. Sed hoc quidem (sicut arbitror) planum est. Consequenter autem diuina dei generationis inspiciemus signa. Et mihi nullus imperfectus ad uisionem eat. Etenim neque splendoribus quos sol parit, infirmis pupillis intuitum figere est sine periculo, neque ad hæc quæ sunt super nos conari est sine lesione, si uera est secundum legem hierarchia. Oziam quidem auertens, quoniam sanctis manum apposuit: Chore uero, quoniam his sanctis quę erant super ipsum: Nadab autem, quoniam proprijs immunde abusus est.

Margin: Obseruatoribus præceptorū dei quę necessaria. — B — 1. Timo 2. — 2. Pa. 26. Num. 16. Leui. 10.

¶Mysterium illuminationis.

Hierarcha quidem semper per hoc quod se deo assimulet, cunctos homines uolens saluari, & ad cognitionem ueritatis uenire, prædicat omnibus ea quæ uera sunt euangelia, deum misericordem existentem his quæ sunt in terra, ex propria & naturali bonitate, ipsum ad nos uenire propter amorem hominum dignatum, & uniendo ipsi ad similitudinem ignis assimulare unita, secundum ipsorum ad deificationem aptitudinem. Quotquot enim receperunt deum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Qui autem istorum supermundanorum diligit sanctam participationem ueniens ad aliquem doctum mysteriorum, suadet quidem ipsum ducem fieri uiæ ad hierarcham. Ipse autem totaliter se obsequuturū promittit, quæ tradentur: & rogat, & adductionis ipsius & uniuersæ sequuturæ uitæ magisterium recipere. Illum autem, saluationem quidem illius sancte amantem, sed ad rei altitudinem contra metiētem humanum, fremitus quidem subito & stupor circumdant: postremo autem se facturū tamen quod petitum est benigne confitetur. Et assumēs ipsum, agit ad denoiatū a hierarchia. Ille uero cū letitia, sicut sup humeros ouē recipiens uirum, ueneraí quidē prius per intellectualē gratiarū actionē & corporalē adorationē

Margin: 1. Timo 2. — Iohan. 1. — C — Baptizādus qūo incipiat. — Anadochus.

unum,

Roma. 9. Gratiarũ actio. unum, cuius est bonum operari principium: a quo uocantur quæ uocantur, & saluantur quæ saluantur. Deinde omnem sanctum ornatum ad cooperationem quidem uiri salutionis, & consolennitatem, & gratiarum actionem diuinæ bonitati ad sanctum chorum cógregans, in principio quidem hymnum quendam eloquijs positum simul cum omnibus ecclesiæ plenitudinibus decantat.

Cõfessio malorũ. Post hæc sanctam osculatus mensam, ad uirum præsentem procedit, & quærit ab ipso, quid uolens uenit. Illo autem cum dei amore, secundum susceptoris traditionem, accusante impietatem, ignorantiam uere pulchri, a diuina uita cessationem: rogante autem per sanctam ipsius meditationem deum, & diuina consequi testificatur quidem ipsi debitum totalem fieri accessum, sicut ad perfectissimum & immaculatum existentem deum. Et quæ in deo est, ipsi conuersationem recitans, & interrogans, an ita sit conuersaturus, post confessionem imponit ipsius capiti manum, & signans præcipit sacerdotibus describere

Man' impositio. Inscriptio. uirum & susceptorem. Qui cum descripserint, orationem sanctam facit. Et hanc cum uniuersa cum ipso ecclesia compleuerit, soluit quidem ipsum, & exuit per ministros.

Expoliatio uestiũ. Abrenũtiatio. Deinde statuens ad occidentem attendentem, & manus impingentem ad eandem conuersas regionem, præcipit quidem ipsi exufflare ter sathanam, & amplius ea quæ sunt abrenuntiationis confiteri. Et ter abrenuntiationem ipsi testificatus, postquam confessus fuerit ter, ipsum traducit ad

Cõfessio trina. orientem, & ad coelum respicientem, & manus extendentem, præcipit coordinari Christo, & omnibus a deo traditis sanctis eloquijs. Cum autem hic & hoc fecerit, testificatur rursus ipsi ter confessionem. Et rursus ipso ter confesso, orans benedicit, & manu tenet. Et perfecte E

Unctio. Benedictio aquę. cum exuerint eum ministri, portant quidem sacerdotes unctionis sanctum oleum. Ille uero unctionem per trinam signationem incipiens, de cætero sacerdotibus uirum ungere per totum corpus tradens ipse ad matrem filiorum positionis uenit. Et huius aquam sanctis inuocationibus cum sanctificauerit, & tribus sanctissimi unguenti ad modum crucis effusionibus ipsam perfecerit, & in unguenti sanctissimis immissionibus æquali numero sanctam melodiam inspirationis deo acceptorũ prophetarum simul superen unciauerit, præcipit uirum apportari.

Baptizatio. Et cum quidam sacerdotum ex descriptione, & ipsum & susceptorem prædicauerit, ille quidem a sacerdotibus in aqua agitur ad hierarchæ manum ab ipsis manuductus. Hierarcha uero desuper stans, clamantibus rursus sacerdotibus ad hierarcham in aqua nomen eius qui perficitur. Ter quidem ipsum baptizat, tribus eius qui perficitur depositionibus & eleuationibus trinam diuinæ beatitudinis superclamans personam.

Anadochi susceptio. Cõfirmatio. Communicatio. Actus hierarchæ. Et assumentes illum sacerdotes, tradunt adductionis susceptori & duci, & cum ipso circumponentes uestem ei qui perficit conuenientem, rursus agunt ad hierarcham. Ille uero deificetissimo unguento uirum signans, participem decernit perfectissimæ Eucharistiæ. ¶ Hæc autem ubi perfecerit, a processu ad secunda, rursus ad primorum extenditur contemplationem, sicut nullo tempore aut modo, in alieno quodam præter propria conuersus, sed a diuinis ad diuina attente, & semper thearchico spiritu traductus.

F

Contemplatio.

HAEC quidem est sicut in signis sanctæ perfectio dei generationis, nihil incóueniẽs aut immundum, neq; sensibilium habens imaginum, sed dignæ deo cõtemplationis ænigmata, naturalibus & hominem decentibus speculis imaginata. Quid enim uideatur peccare, & si diuinior sermo eorum quæ fiunt taceatur, persuasibilitate & contemplatione accedentis bonam uitam sancte negociata, & uniuersæ simul malitiæ purgationum per uirtutum uitam, & diuinam per aquam naturali purgatione corporalius ipsi denuncians? Hæc igitur eorum quæ sunt significatiua traditio, & si nihil diuinius haberet, non immunda esset ut arbitror, doctrinam quidem benepositæ uitæ inducens: perfectam autem purgationem conuersationis quæ fuit in malitia, totaliter corpore mundato naturaliter per aquam significans. Sed sit quidẽ hæc imperfectis introductiua animę actio, & hierarchica & uniformi cũ multitudine (sicut est fas) distinguens, & commetiens particularibus ordinationibus conuenientem actionem. ¶ Nos autem ascensionibus sanctis ad eorum quæ fiunt principia respicientes, & ista sancte docti cognoscemus, quorum characterum sunt expressiones, & quorum occultorum imagines.

Liber de intelligibilib' & sensibilibus: necdum repertus. Nam sicut in negocio de intelligibilibus & sensibilibus plane enunciatum est, quædam quidem sensibiliter sancta sunt intelligibilium imaginationes, & ad

ipsa

ipsa introductio & uia: intelligibilia uero, sensibilium hierarcichorum principium & scietia. Dicimus igitur quod est diuinæ beatitudinis bonitas, semper secundum eadem & eodem modo habens proprij luminis bonum, operantes radios extendens copiose ad omnes intellectuales uisiones. ¶ Siue igitur recedat ab intelligibili lumine intellectualium spontanea propria potestas, malitiæ amore claudens naturaliter insitas ipsi ad illuminandum uirtutes, suspẽditur a præsenti ipsi lumine non recedente, sed supersplendente ipsi oculos claudenti, atque auerse ab accurrente benigne: siue supersileat terminos uisibilis mensurate ipsi dati, & ad splẽdores qui sunt super uisionem ipsius contra inspicere audacter conetur, lumen quidem operabitur præter ea quæ sunt luminis nihil. Ipsa autem perfectis imperfecte se ingerẽs, quæ non sunt propria quidem non cõsequetur: id autem quod est secundum mensuram inornate contemnens, per seipsam eo priuabitur. Verum quod dixi, benefice semper intellectualibus uisionibus diuinum lumen est extentum: & est in ipsis sumere de præsente ipso, & semper ad deo conuenientem propriorum traditionem existente paratissimo. Ad hanc diuinus hierarcha figuratur imitationem, luciformes ipsius diuinæ doctrinæ splendores copiose ad omnes extendens, & accedentem illuminare ad dei imitationem paratissimus existens, non inuidia, neque immunde furore de priore apostasia aut intẽperantia utens, sed diuinę semper accedentibus, per ipsius illuminationes hierarchice elucens in bono ornatu, & ordinatione, & proportione commensurationis uniuscuiusque ad sancta. ¶ Sed si bonæ ordinatiõis principium diuinum est, secundum quod sui ipsarum sunt cognitrices sanctæ mentes, qui ad proprium uisibile naturæ recurrit, in principio quidem quis ipse est uidebit & hoc sumet ex respectu ad lumen primum sanctum donum. Qui autem propria bene non compatientibus oculis inspexerit, ab obscuris quidem claustris igorantiæ recedet, dei autem perfectissimam unitionem & participationem imperfectus ipse existens, non per se concupiscet: paulatim uero per ea quæ sunt priora ipso ad amplius priora, & per illa ad prima, & perfectus ad summitatem thearchicam in ordine, & sancte sursum agetur. ¶ Huius est bene ornatæ & sanctę ordinationis imago accedentis uerecundia, & eorum quæ sunt secundum ipsum cognitio, uięque ad hierarcham susceptorem habens ducem. Ita sursumactum diuina beatitudo ad sui ipsius participationem recipit, & de proprio lumine, sicut quodam signo ipsi tradit, diuinum faciens & communicatorem in deo manentium adimpletionis & sanctę ordinationis. Quorum est signum sanctum, a hierarcha accedenti data signatio & sacerdotum salutaris descriptio his qui saluantur ipsum cõnumerans, & memoralib⁹ sanctis reponens cũ ipso & susceptore sicut uiuificę ad ueritatẽ ambulationis. ¶ Hunc quidem amatorem uerum & sequacem ducis in deo manentis, illum uero certũ sequentis manuductorẽ ducatib⁹ a deo traditis. Sed nõ est summe cõtrarijs simul participare, neque cõmunionẽ q̃dam ad unũ habentẽ diuisibiles habere uitas, si ab uni⁹ obtinet forti participatiõe, sed esse teneri impotentẽ, & inordinabilẽ in oĩbus ab uniformi diuisionib⁹. Quod signorum traditio sancte significans, accedentem sicut priori uita exuens, & usque ad ultimas habitudines illius soluens, nudum & discalceatũ statuit ad occidentẽ aspicientẽ, & manuum impactiõe obscurę militię exprobrantẽ cõmuniões, & ingenitũ ipsi dissimilitudinis habitum, sicut exufflantem, & totales confessum abrenuntiationes ad deiformis contrarium. Ita imperfecte impotentem teneri ipsum, & incõmunicabilem factum, ad Orientem traducit in diuino lumine, & statum & respectum fore munde in perfecta a malitia recessione denunciãs, & sanctas ipsius uniformis facti totales consensus ad unum confessiones cum amore ueritatis recipiens. ¶ Sed est manifestum alicubi (ut arbitror) hierarchicorum peritis quod assiduis in fortitudine, ad unum surrectionib⁹, & contrariorum totalibus mortificationibus & cõsumptionibus inuariabile deiformis habitus firmat intellectualia. Non enim recedere solum oportet a malitia uniuersa, sed & uiriliter inflexibilẽ esse & interitum semper, ne p̃dita submittatur ad ipsam: neque in fine sancti amoris ueritatis aliq̃n fieri, sed attẽte & æternaliter ad ipsam secũdum uirtutem, extendi ad perfectiora thearchiæ sursumactionẽ sancte semper negotiantem. ¶ Vides aũt istorum manifestas imagines in his quæ hierarchice fiunt. Nam deiformis quidem hierarcha incipit sanctam unctionẽ: sacerdotes uero in ipso perficiũt unctionis sanctam operationem, ad sanctos agones in figura eum qui perficitur euocantes. In quibus suppositore certaminũ Christo factus: q̃m sicut deus est certaminũ positiõis creator, sicut sapiens aũt leges ei⁹ posuit. Operat⁹ est aũt ut pulcher cõuenietia uincẽtib⁹ p̃mia. Et q̃ est adhuc diuinius, q̃m sicut bonus in certatoribus factus est, cum ipsis sancte pro ipsorum libertate & uictoria,

Auddẽti o baptizãdi ad hierarchã qd

Expoliatio uestium quid. Abrenũtiatio qd.

Versio purgãdi ad orientem quid

Inunctio initiati qd

ria, aduersus mortis & corruptionis certans potestatem. Certaminibus quidem sicut diuinus qui perficitur superueniet gaudens, manebit aũt in sapientis legislationib⁹: & scdm ipsas intransgressibiliter certabit ad pulchrorum præmiorum spem, fortiter se habens sub bono certaminum positionis domino & duce ordinatus. Superueniens aũt diuinis uestigijs certatorum primi propter bonitatem ad dei imitationẽ certaminibus luctans contra cõtrarias sibi ad deificationem & operationes, & essentias, ut mystice dicatur, cum Christo moritur peccato scdm baptismum. ¶ Et mihi prudẽter intende, cum q̃ta familiaritate habent se sancta signa. Etenim, quoniam mors est in nobis, non substãtiæ cõsumptio, scdm q uidetur alijs, sed unitorũ discretio a nobis occultum agẽs. Animam quidem, sicut in priuatione corporis inuisibilẽ faciẽs: corpus uero sicut in terra coopertum, aut scdm aliam q̃dam corporalium uariationẽ ex uisione scdm hominem occultatũ, propriæ per aquam totaliter coopertio ad mortis & sepulchri inuisibilis imaginem accepta est. Igitur sancte baptisatum, significatiua doctrina docet tribus in aqua depositionib⁹ & eleuationibus, thearchicam trium dierum & noctium sepulchri Iesu uitæ datoris imitari mortem, sicut est possibile, hominib⁹ dei imitatiuum: In quo (scdm uerbi mysticam & occultam traditionẽ) nihil inuenit mundi princeps. ¶ Deinde aũt luciformes uestes imponit ei qui perficitur. Etenim uirili & deiformi cõtrariorum impassibilitate & consensu ad unum, in fortitudine inornatum ornatur, & informe formificatur luciformi uniuersaliter uita splendidum factum. ¶ Vnguenti uero perfectiua unctio bene olentem facit perfectum. Etenim sancta dei generationis perfectio unit perfectũ hiearchico spiritui. Intelligibiliter autẽ bene olere facientem, & perfectiuũ superaduẽtum ineffabilissimum existentem cognoscere intellectualiter dimitto dignis habitis sancta & deifica communione diuini spiritus in mente. ¶ In fine uero oĩm hierarcha ad sanctissimam Eucharistiam uocat perfectum, & de communione perfectiuorum mysteriorum ipsi tribuit. E

Mors qd homini. — *Immersio & emersio trina in baptizato quid.* — *Iohan. 14* — *Vestes mũdę qd significent.* — *Vnctio chrismatis in baptizato quid sit.*

¶ De his quæ fiunt in congregatione. Cap. III.

Ed euge, quoniam huius mẽtionem fecimus, quoniam transcurrenti non est fas hierarchicorum aliquid aliud ante hanc laudare. Etenim est scdm gloriosum nostrum ducem, perfectionũ perfectio. Et oportet ante alias ipsam sancta scriptura exponentem ex diuina & hierarchica scientia (scdm eloquia) ad sanctam ipsi⁹ sursumagit hierarchico spiritu contemplationem. ¶ Et primum quidẽ istud sancte inspiciemus, cuius gratia quod est commune & alijs hierarchicis perfectionibus, excellenter ipsi præter reliquas attribuitur, & singulariter enunciatur & communio & congregatio. Vno quoq; sanctitatis perfectiuo negotio, & diuisibiles nostras uitas ad uniformem deificationem congregante, & diuisibilium deiformi conclusione ad unum communionem, & unitionem donãte. Dicimus aũt quod aliorum hierarchicorum signorum participationibus perfectio est ex huius thearchicis & perfectiuis donis. Non enim est fere aliquam perfici perfectionem hierarchicam, nisi diuinissima Eucharistia in capitulo particulariter factorum sanctificante congregationem perfecti ad unum, & dono a deo tradito perfectiuorũ mysteriorum perficiente ipsius ad deum communionem. ¶ Si ergo unaquæq; hierarchicarum perfectionũ imperfecta quidem existens, ad unum nostri communionem & congregationem non perficiet, & esse perfectionem propter imperfectum ablatum est: finis autem uniuersæ & capitulum est thearchicorum mysteriorum ei qui perficitur traditio, conuenienter hierarchica prudentia nominationem ipsi propriam ex rerum ueritate adinuenit. Ita igitur & sanctã dei generationis perfectionem, quoniam primum lumẽ tribuit, & omnium est principium diuinarum illuminationum, ex eo quod fit uera illuminationis nominatione laudamus. Si enim & alijs commune est hierarchicis lumen sanctum dare his qui perficiuntur, sed ipsa primum uidere dedit mihi, & per huius principalissimum lumen ad aliorum sacrorum inspectionem illuminor. Hæc autem dicentes, respiciemus & uidebimus hierarchice secundum unumquodq; diligentem sanctissimę perfectionis sanctificationem & contemplationem. F

Eucharistiæ sacramentum cur cõmuniodicat. Efficaciã oĩm aliorũ sacramentorũ atq; consumationẽ esse ab ipsa Eucharistia. — *Illuminatio prima inest nobis a baptismo.*

Mysterium congregationis siue communionis.

Hierarcha quidem orationem sanctam super diuinum altare perficiens, ex ipsa thurificatione incipiens, ad omnem uenit sancti chori ambitum. Resoluens autem rursus ad sanctum altare, incipit a sancta psalmorũ melodia, concinẽte ipsi psalmorum sancta eloquia omni ecclesiastico ornatu. Deinceps autẽ per ministros hagiographorum librorum lectio cõsequenter fit. Et post istos eijciuntur sancto ambitu catechumeni, & cum ipsis energumeni, & qui

Ritus cõficiẽdi Eucharistiæ sacramẽtuł. tpe apostolorum.

& qui sunt in pœnitentia. Manent aũt hi, qui sunt diuinorum inspectione & coĩone digni. Ministrorum vero alij quidẽ stant iuxta sanctuarij portas cõclusas, alij autẽ aliud q̃d propriẽ ordinationis operantur. Ministerialis vero ornatus electi, cum sacerdotibus super sanctum altare apponunt sanctum panem & bñdictionis calicẽ, cum prius confessa fuerit oĩs ecclẽ plenitudo catholicum hymnum. Ad q̃s diuinus hierarcha orõnem sanctam facit, & sctã pacẽ vniuersis denunciat. Et osculatis seinuicẽ vniuersis mystica sctãr tabularũ prædicatio perficit. Et postq̃ lauerint manus aqua hierarcha & sacerdotes, hierarcha quidem in medio diuini altaris constituitur: circumstant autẽ soli cum sacerdotibus ministrorũ electi. Et sctãs diuinas operationes hierarcha perficiens sanctificat diuinissima, & sub visum agit laudata per signa sancte ppõsita. Et dona diuinarum operationum demonstrans, ad cõmunionem sanctam ipsorum & ipse venit, & aliosa dhortatur. Participans aũt thearchica communione & tradens, in gratiarũ actiõe sancta definit. Multis quidem ad sola diuina signa inclinatis, ipso autẽ semper thearchico spiritu ad sancta eorum quæ fiunt principia in beatis & intelligibilibus visionibus hierarchice in munditia deiformis habitus sursumactio.

Panis & calicis apparatus. Pacis imprecatio. Lotio manuum. Cõfectio sacramẽti. Coĩo sacra. Gratiarũ actio.

¶ Contemplatio.

VEni igitur ô puer pulcher, post imagines in ordine sancte ad deiformẽ archetyporũ veritatem, illud adhuc perficiendis ad consonã ipsorum introductionem dicẽs, q neq3 signorum varia & sctã cõpositio inutilis ipsis existit, & vsq3 ad exteriora apparens solum. Etenim sanctissimæ quidẽ eloquiorũ odę & lectiones, doctrinam ipsis virtutum vitæ subinducunt: & añ hoc, perfectã corruptiuæ malitię purgationẽ. Diuinissima vero vnius & eiusdem & panis & calicis coĩs & pacifica traditio, & victum similem ipsis in deo manentem sicut simul alimenta sumẽtibus, decernit. Et diuinissimę cœnæ & principis signorum eorũ quæ fiunt, ad memoriã sanctam agit: quemadmodũ & ipse signorum creator segregat iustissime, nõ sancte & vno victu cum ipso sancta cænatum, docens & religione simul & vt conuenit deo, quod scd'm habitum verus ad diuina accessus ad simile ipsorũ coĩonem accedẽtibus largitur. Igitur hæc quidem, sicut dixi, in adytorum portubus pulchre descripta imperfectis adhuc contemplationẽ sufficientia relinquẽtes, introeamus à causatis ad causas scd'm sanctam nostram congregationẽ, & conuenientem intelligibilem Iesu illuminante videamus cõtemplationem beatã, splendere facientem manifeste archetyporum pulchritudinem. Sed ô diuinissima & sancta perfectio, circumpositis tibi significatiue velaminibus ęnigmatũ discooperta splendide nobis demonstrare, & intellectuales nr̃as visiões vnitiuo & discooperto lumine adimple. ¶ Igitur oportet nos intra sanctissima, vt arbitror, intelligibile primi insigniũ demonstraturos ad deiformem ipsius pulchritudinem intendere, & hierarcham diuinæ videre à diuino altari, vsq3 ad vltima sancti chori cum bono odore euntem, & rursus ad ipsum perfectiue restitutum. Nam quæ est super oĩa thearchica beatitudo, & si bonitate diuina procedit ad participantium ipsa sanctam coĩonem, sed non extra immobilem scd'm substantiã, stationẽ & collocationem fit. Omnibus autem deiformibus proportionaliter illucet, circa seipsam vere existens, & à propria totaliter non mota identitate. Eodem mõ diuina congregationis perfectio & si singulare & simplex & conclusum hñs principium, ad sanctam tñ varietatem signorum benigne multiplicatur, & vsq3 ad oẽm vadit hierarchicã imaginum scriptionẽ. Sed vniformiter ex istis rursus ad propriam vnitatem congregatur, & venit ad ipsam sancte sursumactos. Secũdum autem eundem deiformẽ modum diuinus hierarcha, & si vnitiuã ipsius hierarchiæ scientiam benigne ad subiectos deponit, sanctorum ænigmatum multitudinibus vtẽs, sed rursus sicut absolutus, & à minoribus non valens comprehendi, ad proprium principium sine minoratione restituitur, & ad vnum suipsius intellectualem faciens introitum, videt mundas eorũ q̃ perficiuntur vniformes rationes, benigni processus ad secunda finem, ad priora diuiniorẽ conuersionem faciens. ¶ Psalmorum vero decãtatio coexistens omnibus fere hierarchicis mysterijs, non debuit suspendi ab omnium principalissimo. Etenim omis quidem sanctus & hagyographus liber, aut ex deo generatiuam & essentiam & ornatum, aut legalem hierarchiam & cõuersationem, aut diuini populi hæreditatum distributiones & possessiones, aut iudicum sanctorum, aut regum sapientium, aut sacerdotum diuinorum prudentiam, aut veterum virorũ in varietate & multitudinẽ contristantium inconcussam in patientia philosophiam, aut agendorum sapientes suppositiones, aut diuinorum amorum cantica & diuinas imagines, aut futurorum hipophericas prænunciationes, aut viriles Iesu diuinas operationes, aut ipsius discipulorum à deo traditas & dei imitatiuas conuersationes & sanctas doctrinas, aut occultã & mysticam inspectionem discipulorum dilecti & mirabilis, sc3 supermundanã Iesu theologiã

Cantica psalmorũ. Lectiões scripturę sacræ q̃d sint.

Oratio ad S. Eucharistiã.

Thurificatio & ambitus hierarchę quid.

Btitudo diuina oĩbus pro captu recipientiũ illucet.

Psalmorum cantio quid.

VVV ad

D

ad deificationē opportunis narrauit,& sanctis perfectionum,& deiformibus sursumactionibus corradicauit. Diuinarum ꝟo odarum sctã scriptura intentionē hñs,& theologicas & diuinas operationes vniuersas cantare,& diuinorum virorum & sctã eloquia & sctãs operationes laudare, vniuersalem facit diuinarum odarum recitationē ad oĩs hierarchicæ perfectionis susceptionem & traditionē,habitum proprium faciens ipsam diuine cantantibus. ¶ Quãdo igitur cõprehensiua sanctissimorum decãtatio animales nostros habitus cõcorditer disposuit ad ea, quæ paulo post sunt sanctificanda, & diuinarum odarum consonantia & ad diuina, & ad seipsos,& ad alios inuicē consensum, sicut vna & confessa sacrorum chorea constituit; cõcisa & coadumbrata magis in intellectuali psalmorum decantatione per plures & planiores imagines & enunciationes dilatantur sanctissimis hagyographorum tractatuum lectiõibus. In istis qui videt sancte, videbit vniformem & vnã inspirationē, sicut ab vno thearchico spiritu motã. Vnde conuenienter in ornatu post antiquiorem traditionē nouum testamentum ꝓdicatur, diuina & hierarchica ordinatione illud, vt arbitror, monstrante, q̃d illa qdem dixit futuras Iesu diuinas operationes, hæc ꝟo perficit. Et q̃d illa quidem in imaginibus ꝟitatem scripsit, hęc aũt præsentem monstrauit. Illius enim prænunciatio scd̃m istam perfectionis operatio, ꝟitatē scire fecit. Et est theologiæ diuina operatio, complexio. ¶ Qui istorum quidem buccinas non senserunt vniuersaliter, neq; sctãrum perfectionum imagines vident, impudenter negantes salutarem dei gñationis doctrinam,& contra eloquia perdite loquuntur: Vias tuas scire nolo.

Scripturã sacrã esse a b vno eodemq; spiritu. Testamẽti veteris lectio q̃re præcedat noui. Iob. 21. Isaiæ. 38.

¶ Catechumenos autē energumenosq; & in pœnitentia existentes, sanctæ hierarchiæ lex permittit quidem audire psalmorum decantationem,& diuinã sanctissimarũ scripturarũ lectionē: ad consequentes autē sanctificationes non conuocat istos, sed perfectos perfectionē operantiũ + occultos. Est enim deiformis hierarchia iustitia sancta plena, & scd̃m dignitatē vnicuiq; saluatorie distribuit conuenientem vniuscuiusq; diuinorum participationem, in commensuratione & proportione scd̃m tempus sancte donans. Ideo vltimus quidem catechumenis attribuitur ordo. Sunt enim non participes,& indocti omnis hierarchicæ perfectionis, neq; scd̃m diuinam ordinationem in deo habentes essentiam, sed adhuc à paternis eloquiis in lucem educti,& viuificis formationibus compositi ad principem vitæ & principem luminis, & beatam adductionem ex dei gñatione. Sicut igitur semiperfecti,& non formati scd̃m carnē infantes, ꝑexcidant à propria in lucē eductione, sicut abortiones,& extrusiones,& ingenitum,& sine vita,& sine lumine in terra casum habebũt. ¶ Et non aliqs sapiens ad apparẽs aspiciẽs dicat ad lumen istos produci à tñbris ventris abductos. Dicet enim corporum perita magistra medicina, lumen operabitur ad susceptiua luminis. Ita & sacrorum oĩsapiens scia, prius qdem ipsos formatiuorum & viuificorum eloqorum introductione sicut alimento in lucem educit. Perficiens aũt ad dei gñationem ipsorum essentiã, dat ad salutē ipsis in ordine ad luciformia & perfectiua coĩonem.

Immũdi quare admittebãt ad scripturæ lectiones. + oculos. Psal. 57. De catechismo.

E

¶ Nunc aũt sicut ab imperfectis distinguit perfecta,& bonũ ornatum sacrorum prouidens,& catechumenorum in lucē eductionē,& vitã in deiformi hierarchicorũ ordine. Multitudo vero energumenorum immunda quidem est & ipsa. Secunda aũt ad superius à catechumenorum est extremitate. Neq; enim æquale est, vt arbitror, perfecte indocto, & diuinarum perfectionum summe non participi, quod participationem quandam sanctissimarũ habuerit perfectionum. Adhuc autē contrariis, aut seductionibus, aut turbationibus est superatum. Sed ad illos sanctissimorum visio & communio contrahitur,& maxime conueniēter. Si enim est verum q̃d vniuersalr̃ diuinus vir, qui est diuinorum dignus coĩcator ad summum deiformium scd̃m ipsum in perfectis & perfectiuis deificationibus sursumactus, neq; ea quę sunt carnis operabitur, præter valde necessaria secundum naturam,& hoc si contingat pręter studium, templum autem simul & sequax thearchici spũs erit in summitate secundum ipsum in simili simile collocans: non quidem talis aliquando à contrariis vexabitur, aut phantasiis, aut morsibus. Ridebit autem illa,& accedētia expugnabit, & persequetur,& faciet magis q̃ patietur: & cum proprii habitus impassibili & irremissibili,& aliis medicus videbitur talium vexationum. Arbitror autem ego cum hoc, magis autem noui plane, ꝙ hierarchicorum mundissima discretio, aũ istos nouit vexatos immundissima operatione quicunq; à deiformi recedentes vita,& consentientes & conuiuentes perditis fiunt dæmonibus. Vere quidem existētia,& immortaliter creata,& ęternorum exempla propter vltimam & sibiipsis perditam imprudentiam auertentes: materialem autem,& plurimæ passionis variationem, & destructiuas & corruptiuas delectationes,& infirmam in alienis non existentem, sed apparentem suauitatem cõcupiscētes & operantes. Igitur isti primi & magis ꝓprie q̃ illi, à ministri discretiua voce excluduntur. Non enim est fas ipsis alio quodam sancto participare, q̃ eloquiorum conuersiua ad

Energumini cur catechumenis ꝓponant. De apostatis

F

melio-

meliora doctrina. Si enim diuinorum supermundana sanctificatio, & in poenitentia existentes, quis ad ipsam iam effectos, abigit: qđ non est perfecte sanctum non assumens. Acclamat autē & hoc castissime, & qđ scdm aliquid ad deiformis summum imperfecte infirmitatem patienti bus inuisibilis sum & incoicabilis. Expellit enim scdm omne mūdissima vox, & non potentes coniungi à diuinissimorum cōicatoribus dignis. Multo magis passibiliter vexatorum multitudo immunda erit, & ab omni aliena factorum inspectione & cōmunione. ¶ Postq̄ autem facti sunt extra diuinissimum templum, & excedentem ipsos sanctificationē perfectionū indocti & imperfecti, & cū ipsis à sancte apostate vita: & consequenter post istos q̄ à contrariorum morsibus & phātasijs propter timiditatē facile patiunt, sicut per sortem & irremissibilē consensum ad diuina, non peruenientes ad deiformis habitus immobile & actiuum, postea cum ipsis qui à contraria quidē recesserunt vita, nondum autem & à phantasijs eius habitu & amore diuino & mundo sunt purgati. Et post ipsos qui non sunt imperfecte vniformes, & vt legaliter dicaṫ, immaculati, & incontaminati perfecte, tunc sanctissimi sanctissimorum sanctificatores, & vidē di amatores, sanctissimā perfectionē, vt decet sanctos, inspicientes, laudant hymno catholico bñficium, & cuius est bonum dare principium. A quo salutares nobis demonstratę sunt perfectiones, sanctam eorum qui perficiuntur deificationem sancte operantes. Hymnum aūt istum alij quidē confessionem vocant, alij vero religionis symbolum, alij aūt, vt arbitror, diuinius hierarchicam eucharistiā, sicut comprehensiuam donorum à deo prouenientium. ¶ Videtur em̄ mihi laudatarum oīm diuinarum operationum negocium circa nos factum esse, substantiam quidē nostram & vitam benigne constituens, & archetypis pulchritudinibus deiforme nostrū formans, & in participatione diuinioris habitus & sursumactionis statuens: prouidens aūt ex negligentia ingenitum nobis desertum diuinorū donorum, & superstructis nos bonis ad antiquum reuocare, & perfecta nostrorū assumptiōe perfectissimā propriorum traditionem benigne operari, & ita coionem nobis dei & diuiniorū dare. ¶ Ita autē thearchica benignitate sancte laudata, coopertus quidē diuinus panis apponitur, & bñdictionis calix. Diuinissimum aūt

B osculum sancte agitur, & hagyographarum tabularum mysticarum & supermundana enunciatio. Non enim est ad vnum congregari, & pacifica vnitione vnius participare ad seipsos diuisos. Si enim ab vnius contemplatione & cognitione illuminati, ad vniformem diuinam congregationem vniamur, non quidē ad diuisibiles sustineamur decidere cōcupiscentias: ex quibus materiales & passibiles inimicitiæ creantur aduersus id qđ scdm naturā est cōforme. Igitur hanc, vt arbitror, vniformē & indiuisibilem vitā pacis sanctificatio decernit, simili simile collocans, & à diuisibilibus distinguēs diuinas & vnitiuas visiones. ¶ Sanctarū aūt tabularum post pacē pdicatio, prædicat illos qui sancte vixerunt, & ad virtutū vitæ perfectionē intrāsmutabiliter peruenerunt. Nos quidē ad beatissimum habitum & deiformem finem p similitudinē iporum pparans & manuducēs, illos autem vt viuentes pdicans, &, sicut theologia dicit, nō mortuos, sed ad diuinissimā vitā ex morte translatos. Inspice aūt qđ & memorialibus sanctis reposita sunt diuina memoria, non humane in memorabili phantasia monstrata, sed sicut aliqs dicat, vt decet deum, scdm pciosam & intransmutabilem cognitionē in deo perfectorum & deiformium. Nouit enim, dicunt eloquia, qui sunt eius. Et: Preciosa in conspectu dñi, mors scōrum eius. Morte sanctorum dicta pro perfectione in sanctitate. Et hoc autem sancte intende, q̄ superpositis diuino altari venerandis signis, per quem Christus significatur & participaṫ, adest indistanter sanctorum descriptio, coniunctum ipsorum supermundanę & sanctę vnitionis ad ipsum indiuisibile manifestans. ¶ Istis aūt scdm legem dictā sanctificatis, stans hierarcha cum venerabili sacerdotum ordine añ sanctissima signa, aqua manus lauat. Quoniamquidē, vt eloquia dicunt, qui lotus est, non indiget quadam alia, nisi summorum, id est, extremorum sui

C ipsius ablutione. Per quam summā purgationem in castissimo deiformis habitu, & ad scda pcedens benigne, erit teneri impotens, & absolutus sicut perfecte vniformis, & ad vnum rursus vnitiue conuersus, in q̄ inquinatam & immaculatā faciat conuersionē, sicut deiformis saluans plenum & integrū. Igiṫ scdm lauacrum, vt diximus in hierarchia, scdm legem, nunc autē hierarchæ & sacerdotum manuum mundatio idem significant. Etenim ad sanctissimū euntes sacrificium, mundari conuenit & ab vltimis aīę phantasijs, & ad ipsam accedere per similitudinē scdm quod est possibile. Nam ita manifestioribus dei apparitionibus circumilluminabunṫ supermundanis splendoribus ad conformium speculorum claritatē totaliorē & lucidiorē, dimittentibus transire proprium fulgorē. ¶ Hierarchæ autē & sacerdotum vsq; ad summum, i. vltimum ablutio fit añ sanctissima signa, sicut añ Christum inspicientē oēs nostras occultissimas intentiones, & suprema mundatione in ipsius oīa inspicientibus diligentijs & iustissimis, & nō corrupti-

Apostatę qre magis eijciūtur phano alijs īpuris

Vexatorum ipura turba repellēda a diuinis

Symboli nostræ fidei decātatio qđ signet.

Hymnus fidei catholicæ

salutatio mutua qđ signet

Cōcupiscētia quā sit malorum

Sapien. 4.
Roma. 6
1. Ioha. 3.

2. Timo. 2
Psal. 115.

Ablutio manuū quid.

Iohā. 13
Exod. 30
Liber de legali hierarchia necdū repertus

Ablutio manuū cur fiat corā symbolis sacris.

corruptibilibus iudicijs diffinita. Ita diuinis hierarcha vnitur, & sanctas diuinas operationes laudans, sancte operatur diuinissima, & sub visum agit laudata. ¶ Igitur quas quidem ad nos esse diuinas operationes dicimus, consequenter est narrandũ scdm virtutẽ. Non eñ vniuersas laudare sufficiens ego, nedũ plane videre & alios docere. Quæcunq; aũt à diuinis hierarchis, iuxta consequentiam eloquiorum laudantur & sanctificantur, hæc vt nobis est possibile dicemus, hierarchicã inspirationem adiutricẽ inuocantes. ¶ Humanã naturam à principio à diuinis bonis insipienter prolapsam, multæ passionis vita subsequtur, & corruptiuæ mortis finis. Cõsequenter enim à vera bonitate perdita apostasia, & sanctæ legislationis in paradiso transgressio recalcitrantem à viuifica lege seductiuis, & inimicis cõtrarij deceptionibus contrarijs diuinorum bonorum proprijs motibus tradiderunt. Inde miserabilr pro æterno quidem mortale cõmutatum est: proprium aũt principium in corruptiuis gñationibus hñs, ad principio cõuenientem acta est finem. Sed & à diuina & sursumagente vita voluntarie decidens, ad contrariam extremitatẽ inducta est, sc; multæ passionis variationem. Errans aũt & à recta via, quæ est ad vere existentẽ deum auersa, & destructionis & in malum operãtibus multitudinibus subiecta decepta est, non dijs neq; amicis, sed inimicis famulans. Illis aũt crudelr ipsa scdm ppriã crudelitatem abutentibus, ad consumptionis & destructionis miserabilr incidit periculum.

Inobedientiã primorũ parentum q mala sint secuta

¶ Thearchicæ aũt bonitatis infinitissima benignitas, per se operantẽ nobis conueniens in bono nostri non recusauit prouidentiã: sed in vera participatione nostrorũ oĩm facta sine pctõ, & humili nostro vnita cum propriorũ inconfuso & immaculato perfecte habitu ad ipsam nobis coĩonem sicut eiusdẽ gñis de cætero donauit, & propriorũ monstrauit particeps bonorũ. Apostaticę quidẽ multitudinis (sicut occulta traditio habet) quæ cõtra nos erat soluens potestatem, non scdm virtutẽ sicut superpotens: sed scdm mystice nobis traditũ eloquium in iudicio & iustitia. Nostra aũt ad contrarium omne benefice transtulit. Nam nostrę mentis quidẽ obscurum impleuit copioso & diuinissimo lumine, & informe deiformibus ornauit pulchritudinibus. Animę aũt habitaculum in perfecta saluatione nostræ substantię iam pene casuræ, immundissimis passionibus & corruptiuis inquinationibus liberauit, sursumactionẽ nobis supramundanã monstrãs, & cõuersionẽ diuinã in nostris sctis, scdm q͂ est possibile assimilationibus ad ipsam.

Iesu benignitas

Hebr. 2
Coloss. 2
Iohan. 3

¶ Dei imitatiuum aũt quõ aliter nobis ingignatur, nisi sanctissimarum diuinarũ operationum memoria renouata, semper hierarchicis decãtationibus & sctificationibus? Hoc eñ facimus, vt eloquia dicunt, in ipsius memorationem. ¶ Inde diuinus hierarcha super diuinum altare stans, laudat dictas sanctas operatiões diuinas Iesu qui est diuinissima nostra prouidentia, quas ad saluationẽ generis nostri, complacito sanctissimi patris in spũ sancto, scdm eloquium, perfecit. Postq͂ aũt laudauit, & venerãdam & intelligibilem ipsarum contemplationem intelligibilibus oculis inspexit, ad significatiuam ipsarum sanctificationẽ venit, & hoc vt à deo traditum est. Vnde & religiose simul & hierarchice post sanctos hymnos diuinarũ opationum, pro sanctificatione quæ est super ipsum, se excusat, prius sancte ad ipsum clamãs: Tu dixisti, hoc facite in meã commemorationẽ. Postea postulãs dignus fieri hoc sacrificio, quod fit ad dei imitationẽ, & ad ipsius Christi imitationem diuina perficere & distribuere castissime & sacris participaturos, vt conuenit sctis, participare sacrificat diuinissima, & sub visum agit dicta proposita sancte signa.

1. Cor. 11
Iohan. 6. 8. 15
Matt. 26
1. Cor. 11

¶ Etem̃ coopertum & indiuisibilem panem discooperiens & in multa diuidens, & vnitiuum calicis oĩbus partiens, significatiue vnitatem multiplicat & distribuit sanctissimum in istis sacrificium perficiens. Etem̃ quod est vnum & simplex & occultum Iesu thearchicissimi verbi in humanatione scdm nos, ad compositũ & visibile inuariabilr boni tate & benignitate proueniens, & ad ipsum nostram vnificã coĩonem benefice operatus est, nostra humilia diuinissimis scdm ipsius summum vniens, siqdem & nos sicut membra corpori coaptemur ipsi, scdm idem immaculatæ & diuinæ vitæ, & non corruptiuis passionibus mortificati, nõ coaptati & non cohærẽtes & nõ cõuenientes efficiamur diuinis membris & sanissimis. Oportet enim nos, si coĩcare ipsi desideramus, ad diuinissimã ipsius scdm carnẽ vitã respicere, & nos ipsi assimilando in sancta immunitate pcti ad deiformem & immaculatũ habitum recurrere. Ita enim cõuenienter nobis ad simile coĩonem largietur. Hæc per sancte facta hierarcha manifestat, cooperta quidẽ dona ad manifestum agens: vnitiuum aũt ipsorum in multa diuidens, & diuisorum vnitione ad ea in q̃bus fit scdm summum coĩcatores ipsorum faciẽs participantes. Describit eñ in istis sensibilr sub visum agens, sicut in imagine Iesum, q est Christus, q est intelligibilis nostra vita, ex occulto scdm diuinũ perfecta & incõfusa scdm nos in humanatione benigne ex nobis formatum, & ad diuisibile nostrũ inuariabiliter ex eo vno, q̃d est scdm naturã procedentem, & per beneficam hanc benignitatem, ad participationẽ sui ipsius

Partitio idiuidui panis & calicis qd

De Christi imitãdis vestigijs omni Christiano.

& propriorum vocantẽ bonorum humanã tribum, si vniamur ipsius diuinissimę vitæ, nos ipsi scdm virtutem assimilando, & ita in veritate coicatores dei & diuinorum efficiemur. ¶ Participans autẽ & tradens thearchicã coionem, in gratiarum actione sancta definit, cum oi ecclię sancta plenitudine. Etenim participatio traditionẽ præcedit, & mysticã distributionẽ mysteriorum assumptio. Hic eñ est catholicus diuinorum bonus ornatus & ordo, primum in participatione & impletione fieri sanctum ducẽ eorum quę per ipm à deo alijs sunt donanda, & ita & alijs tradere. Propter quod & diuinis doctrinis audacter abutentes, añ conuersationẽ scdm ipsas & habitum, immundi & extranei à sancta sunt legislatione. Quia sicut in solaribus splendoribus subtiliores & clariores substãtię primæ influente fulgore adimpletę, lumen supereffusum scdm oẽm partem ipsarum ad sequentes ad modum solis superuehunt: ita & in diuino oi, non est audendum alijs ducem fieri, q scdm oẽm habitum in ipso nõ est factus deiformior, & à diuina inspiratione & iudicio adaptator demonstratus. In istis omnibus sctorũ ornatus hierarchice congregatus, & diuinissimis coicans, cũ gratiarũ actione sctã definit diuinarum operationum proportionaliter, & cognoscẽs & laudans gratias. Quare diuinorũ nõ participes & nescij, non quidẽ ad gratiarum actionẽ peruenient, quis scdm propriã naturã dignis existentibus diuinis donis, vt de ipsis gratiæ referant. Sed qd dixi neq̃ prospicere aliqñ ad diuina dona ex consensu ad peiora volentes, ingrati ad infinitas diuinarũ operationum permanserũt grãs. Gustate, dicũt eloqa, & videte. Nam sctã diuinorũ doctrina docti magnorũ munerũ existens ipsorum cognoscent gratias, & diuinissimã ipsorũ altitudinẽ & magnitudinem in participatione sanctissime inspicientes, super cœlestia bene gratias agendo laudabunt thearchice beneficia.

Marginalia: Culpabiles ecclesiastes, q nõ efficit q alijs faciẽda pdicat — Psal. 33 — B

De his quæ fiunt in vnguento, & de perficiendis in ipso. Cap. IIII.

TAnta sanctissimæ congregationis sunt, & ita pulchræ intelligibiles visiones, ad vnum nostri, vt multoties diximus, hierarchicæ & sanctæ operantes coionem & congregationem. Sed est huic coordinata altera perfectionis operatio vnguẽti, perfectionem ipsam duces nostri nõminãt. Partes itaq̃ eius in ordinẽ scdm sctãs imagines inspiciẽtes, ita ad vnũ ipsius per partes hierarchicis contẽplationibꝰ sursum agemur.

Marginalia: De sctõ chrismate.

Mysterium perfectionis vnguenti.

SEcundum eundem congregationis modum, imperfectorũ soluuntur ordines, pcedentibus vcꝫ & hierarchica circumitione bñ olente ad oẽm sanctum chorum, & psalmorũ decantatione, & diuinissimorũ elogorum lectione. Postea vnguẽtum hierarcha sumẽs superponit diuino altari circumuelatũ duodecim alis sanctis, clamãtibus cunctis sanctissima voce sctãm inspirationis deo acceptorum prophetarum melodiã. Et super ipsum factam orationem adimplẽs, in sanctissimis sanctificãdorum perfectiõibus, ipso vtitur ad oẽm fere hierarchicã perfectionis operationem.

Marginalia: Ambitus altaris cũ thurificatione — Vnguẽtũ impositũ altari — Chrismatis vtilitas.

Contemplatio.

IGitur introductiua quidem perfectiuæ huius sanctificationis sursumactio per ea quæ fiunt sancte in diuino vnguento, illud arbitror monstrat, circumuelari diuinorum virorũ qd est scdm mentem, sanctum & bene olens, quæ diuinæ præcipit sanctis viris non apparentes habere in gloria vana scdm virtutẽ occulti dei pulchras & bñ olentes assimilatiões. Nam immaculati sunt dei occulti, & super mentẽ bñ olentes decores, & intelligibiliter manifestantur solis sanctis, cõformes habere volẽtes, scdm virtutem in animabus incorruptas imagines. Nam qd est deiformis virtutis incircũscriptum bñ imitans insigne, aspiciens ad intelligibilem illam & bñ olentem pulchritudinem, ita sibi ipsi format & componit ad optimã imitationem. Et quemadmodum in sensibilibus imaginibus, si archetypam formã scriptor indeclinabiliter inspicit, ad nihil aliud visibilium tractus, aut scdm aliquid diuisus, ipm illum q est scriptus, si est fas dicere, duplicabit & monstrabit alterutrum in alterutro præter substantiæ differentiã. Ita amantibus pulchritudine in mente scribentibus ad bñ olentem & occultã pulchritudinem intẽta, & indeclinabilis contemplatio, nõ erroneã & deiformissimã dabit similitudinem. Conuenienter igitur ad supersubstantialiter bene olentẽ & intelligibilem decorem diuini scriptores intellectuale ipsorum inconuertibiliter formantes, nullam faciunt existentiũ in ipsis ad dei imitationem virtutum, ad hoc vt videantur scdm eloquium hoibus, sed sancte inspiciũt sicut in imaginẽ diuino vnguento ea quæ sunt ecclesiæ sanctissima circumuelata. Propter qd & ipsi qd est scdm virtutem, sanctum & deiformissimum, intra mẽtẽ deum imitantem, & à deo scriptã sancte circumuelantes, ad solum respiciunt archetypum intellectum. Neq̃ enim inuisibiles solum sunt dissimilibus, sed neq̃ ipsi ad illorũ trahuntur visionẽ. Vnde scdm consequentiam sui ipsorum

Marginalia: C — Optio diuini vnguenti qd — Qua intẽtione bona opera pagenda Math 6. & 23.

neq; apparentiam suipsorū, neq; apparentia vane pulchra & iusta: sed vere existentia amāt, neque ad opinionem inspiciunt à multitudine irrationabilr beatificatā, sed pulchrū aut malum in seipso ad dei imitationē iudicātes, in signa diuina thearchicissimi sunt boni odoris, qui in se ipso verum bñ olens hñs, ad hoc dissimiliter q̄d multis apparet non cōuertitur, veris ipsis imaginibus informans non fictum. ¶ Age igitur de cætero, q̄m exteriorem decorem cōspeximus pulchre huius sanctificationis, ad diuiniorē ipsius respiciamus pulchritudinē, ipsam in seipsa reuelatam velaminibus conspicientes, beatā resplendere facientem à seipsa claritatē, & non velato intellectualibus bono odore nos adimplentē.

Alæ 12. integētes diuinā vnguentum quid.

Neq; enim apparens vnguenti pfectionis operatio his qui sunt circa hierarcham est incōmunicabilis aut inuisibilis, sed econtrario vsq; ad ipsos perueniens, & stare faciens eam quæ est super multos contemplationē, ad ipsis sancte circumuelatur, & à multitudine hierarchice distinguit. Etenim diuinis viris sanctissimorū radius, sicut cognatis intelligibilis munde & immediate elucens, & intellectuales ipsorum susceptiones non circumuelate bene olere faciens, ad subiectum nō iam similr procedit: sed ab ipsis sicut occultis intelligibilis lucis contemplatoribus inegressibilr (vt à dissimilibus nō contaminetur) sub alatis ænigmatibus cooperitur, per quę sancta ænigmata subiectorum bene ornati ordines sursum aguntur ad sanctam secūdum ipsos proportionē.

Excellentia diuini chrismatis.

¶ Igitur est q̄dem, q̄d dixi, nunc laudata à nobis scā perfectionis operatio, perfectiui hierarchicorū ordinis & virtutis. Propter q̄d & hāc diuini duces nostri, sicut coordinatā cōgregationis sanctę perfectioni, & idē operantē eisdem imaginibus, in multis & mysticis ornatibus & decātationibus ordinauerūt.

Thurificatio pontificis q̄d Scripturæ sāctæ recitatio quid.

¶ Et hierarcham quidē similiter videbit à diuiniore loco pulchrum bonū odorem ad sequētia scā proferentem, & resolutione ad ipsum docentē diuinorū participationem, vniuersis quidem sanctis ingigni scdm dignitatem, non minorabilem aūt esse & immobilem oino, & intra proprietatem scdm diuinam collocationē incommutabilr stantem. **E** Aequaliter aūt rursus eloquiorum ode & lectiones imperfectos q̄dem educunt ad vitā ferentem filiorū positionem: eō uersionem aūt sanctā faciunt immunde vexatorū. Auferunt autē contrarium timorē & attractionem extimidè vexatis, quod est deiformis habitus & virtutis summum iuxta proportionē suam ipsis monstrantes: scdm quam expellent magis ipsi contrarias virtutes, & aliorum medicinæ magisterium obtinebunt, ad dei imitatiōem immobile quidē ex proprijs bonis: aduersus autem contrarios tumultus actiuum non hñtes solum, sed & dantes. ¶ His aūt q̄ ad mentem sanctam ex peioribus transierunt, habitū sanctum imponūt, vt non rursus à malitia capiātur. Illos aūt q̄ non sunt oino casti, perfecte mundant. Sanctos autem agunt ad diuinas imagines & inspectiones ipsorum & cōiones. Cibant aūt sanctissimos in beatis & intelligibilibus visionibus, adimplentes vniforme ipsorum vno & vnientes. Quid autē? Nunquid & non omnino mundos ordines, q̄rū iam mentionem fecimus, munde soluit, scdm eundem congregationis modum pñs nunc scā perfectionis operatio, à solis scīs imaginibus visa, & à solis sanctissimis immediate hierarchicis sursumactiōibus inspecta & sanctificata? Hæc quidem igitur multoties iam à nobis dicta, superfluum est, vt arbitror, eisdē reuoluere verbis, & non ad sequentia trāsire, hierarchā diuinę vidētes sub duodecim alis habentē coopertū diuinū vnguentū, & sanctissimā in ipso perfectionē sancte operantē. **F**

Cōpositio diuini vnguēti quid.

Dicimus igitur q̄ vnguenti cōpositio cōgregatio quædā est bene spirantium materiarū: in seipsa large hñs qualitates bene olentes, q̄ participantes bonis odoribus afficiunt scdm proportionē q̄titatis ingenitæ, ipsis bñ olentis participationis. ¶ Credimus aūt esse thearchicissimum Iesum substantialiter bene olentē, intelligibilibus distributionibus diuinæ delectationis intellectuale nostrum adimplentem. Si enim sensibilr bene olentium susceptio delectari facit, & nutrit cum delectatione multa nostrorum olfactuū discretiuū si & illęsum sit, & ad bene olens in commensuratione conueniens, proportionaliter aliqs dicat, & intellectuales nr̄as virtutes aduersus subiectionē ad peius incorruptibilr dispositas in naturali fortitudine nostri discretiui, scdm deificas mensuras, & conuenientē mentis ad diuinum conuersionē, in susceptione thearchici boni odoris fieri, & delectatione scā impleri, & diuinissimo alimento. Igitur vnguenti significatiua cōpositio, sicut informatione non formabilium ipsum nobis describit Iesum fontanā existentem copiam diuinarū bene olentium susceptionū proportionibus hierarchicis ad deiformissima intellectualium reddentē diuinissimas fraglantias, in quibus mentes suauiter delectatæ, & sanctis susceptionibus adimpletæ, alimento intelligibili vtuntur, scdm introitu bene olentium distributionum ad intellectuale ipsorum, secundū diuinā participationem. ¶ Est aūt, vt reor, manifestum q̄ substātiis quę sunt super nos sicut diuinioribus, fontani boni odoris redditio propinquior quodāmodo est, & magis seipsam manifestat & distribuit ad deiformissimū ipsorum & bene hñs scdm mentē susce-

ptiuæ

ptiuæ,& virtutis copiosæ supermanans & multipliciter intrans. Subiectis aūt intellectualibus & non similiter susceptibilibus, supremā quę est sup virtutē immaculatæ abscōdens visionem & participationem proportionalibus participantiū fraglantijs in cōmensuratione thearchica distribuit. Igitur sctās substantiaꝝ super nos existentium Seraphim ordo tm̄ superpositus in duodenario alarū significat,circa Iesum stans & collocatus beatissimis ipsius visionibus, sicut est fas,intuitum figens,& intelligibili distributione sancte in castissimis susceptionibus adimpletus,& multum laudabilē vt sensibilr dicatur,nō tacentibus buccis clamans theologiam. — Seraphi opiantes vnguetū quid

¶Nam scā supmundanarum mentiū cognitio,& infatigabilis est,& indesinentē habet diuinū amorē,& ponit super malitiā vniuersam & obliuionē. Vñ vt æstimo nō tacens clamor,significat æternā ipsorū & intransmutabilem in fortitudine oī & grarum actione,diuinorū sciam & intellectum. Igitur incorporales quidē Seraphim proprietates in eloquijs sensibilib' imaginibus intelligibilium manifestatiuis sancte descriptas,in ornatibus cœlestiū hierarchiarū; sicut arbitror,bn̄ conspeximus;& tuis intellectualibus oculis demonstrauimus. ¶Tamen qñiam & nunc hi q circa hierarchā sancte stant, illum ipm nobis figurat supmum ornatū in cōpendio, & nunc in materialissimis visionibus deiformissimā ipsorum claritatē videamus. Igitur infinitas quidē vultuum ipsorū & multiplicitas pedum,manifestatiuum est,vt ęstimo,ipsorum ppríetatis multū videntis ad diuinissimas illuminatiōes,& sp mobilis,& multum ambulabilis intellectuum diuinorū bonoꝝ. Alarum aūt,sicut eloqa dicunt,expansam positionē,nō numerum sctūm significare puto scdm qd videt alijs;sed ꝙ prima,& media,& vltima intellectualiū & deiformium virtutū ipsius existentis circa deū supmæ substātię & ordinis sursumactiuā & — Clamor sanctorū Seraphi quid — Facies pedūq innuitas brōrum Seraphim qd. Isaiæ 6 Ezechi. 1

B absoluta pfecte sunt & supmundana. Vñ elogiorum sctissima sapiā alarum formationē describens,circa vultus & media & pedes ipsorū ponit alas, vniuersale alatū ipsorum significans,& largissimū vtutis sursumactiuę ad vē existens. Si aūt vultus & pedes velāt,& solis volant medijs alis,intende qd supmarum substantiarū tm̄ eleuatus ordo reuerens est circa intellectibus suis altiora & pfundiora,& medijs alis in cōmensuratione ad dei visionē sursumagit; diuinis legibus supponens ppriam vitā,& ab ipis intellectualr dispositus ad sunpsius cognitionem. Qd aūt in eloquijs dictum est,ꝙ clamabat alter ad alterum,illud reor monstrare,ꝙ de intellectibus ipsorū dei inspectiuis sibijnuicē copiose tradunt. ¶Et hoc aūt sctā dignabimur memoria,qd eloqorum Hebræa vox scdm manifestam noiationem vocat sctissimas Seraphim substantias,ex hoc ꝙ sunt igneæ & superferuentes scdm diuinā & immobilē vitā. Si igitur, sicut Hebręorū vocē interptantes dicunt,diuinissimi Seraphim incendentes & calefacientes à theologia nōiati sunt,manifestatiuo substantialis ipsorū habitus noīe diuini vnguenti scdm significatiuam imaginū scriptionē vtutes hn̄t sursum mouentes ad manifestationē ipsarum; & magis operantiū fraglantiarū distributionē euocantes. Etenim substantia super mentē bn̄ olens, ab igneis & mundissimis mentibus ad manifestationē sursum moueri diligit; & diuinissimas ipsius inspirationes in ditissimis distributionibus donat,ita ipam supermundane euocātibus. — Isaiæ 6

¶Igitur diuinissimus supcœlestiū substātiarum ordo nō ignorauit thearchicissimum Iesum

C ad hoc vt sctificaret descendisse. Intelligit aūt ipm sancte in nr̄is seipm submittentē,propter diuinam & ineffabilem bonitatē,& à pr̄e & à seipso & à spū (vt decet hoiem) sctificatum,videns propriū principiū in qbus qdem thearchice opera scdm substantiā inuariabilē hn̄s. Vñ sctōrum signorū traditio diuino vnguēto Seraphim apponit,inuariabilē sciens & describens Christum,in totali scdm nos in humanatione ad vitatē. ¶Et adhuc diuinius,quia diuino vnguēto vtitur ad oīs sancti perfectiōis operationē,manifeste innuens scdm eloquium,sctificantem sanctificatum,sicut sp eundē sibijpsi scdm oēm thearchicā boni operationē. Propter qd & sanctæ dei gnationis pfectiuū donum & grā in vnguenti perficit diuinissimis perfectionibus. ¶Vñ sicut reor,& mundatiuo baptisterio vnguentum in cruciformibus missionibus superfundens hierarcha,sub visum agit cōteplatiuis oculis vsq; ad ipsam mortē per crucē Iesum pro nostra dei gnatione descendentē,ipso diuino incōprehensibili descensu eos q in mortē ipsi' scdm occultum vbum baptizant,ex corruptiuæ mortis veteri absorptione benigne auellentē,& renouantem ad diuinā & æternam essentiam. ¶At vō ipsi profecto sanctissima dei gnationis pfectione,thearchici spūs superaduentum vnguenti donat perfectiua vnctio,subfigurante (vt reor) sancta signoꝝ imaginatione,ab ipso propter nos, vt decet hoiem,per therachicum spiritū sctificato inuariabili substantialis deitatis habitu,diuinissimum spiritū donatū. ¶Et hoc aūt hierarchice intende,ꝙ & diuinissimi altaris sanctam perfectionē sanctissimaꝝ perfectionum legislatio sanctissimi vngēnti perficit sanctissimis infusionibus. Est aūt supercœlestis & super substantialis hæc diuina operatio,oīs deificæ nr̄æ sanctificationis principium & substantia & — Ordinē supmūdanorū gelorū nō latuisse Christi incarnationis mysterium. Hebræa — Signū vnguēti cruciforme i baptisterij aqua quid — Cōfirmatio i baptizato qd

1.Pet. 3 perfectiua virtus. Si enim est diuinissimum nostrum altare Iesus, qui est thearchica diuinarũ
Iohã.19 mentium sanctificatio, in quo secundum eloquium sanctificati, & mystice holocausta facti, ac cessum habemus, supermundanis oculis inspiciamus ipsum diuinissimum altare, in quo quæ perficiuntur, perficiuntur & sanctificantur ab ipso diuinissimo vnguento perfectum. Sanctificat enim propter nos seipsum benignissimus Iesus, & omni nos sanctificatione implet, in ipso perfectis dispensatorie ad nos sicut à deo genitos de cætero benigne transeuntibus. ¶ Vnde sicut reor, scdm intellectum hierarchicum vt est à deo traditum diuini nostræ hierarchiæ duces, venerandissimam istam sanctificationem vnguenti perfectionem ex re perfecta realiter nominant, sicut si aliquis dicat dei perfectionem alterutro intellectu diuinam ipsius perfectionis operationem laudantes. Est enim ipsius perfectio, & propter nos (vt decet hoiem) sanctificari, & deifice vniuersa perficere, & sanctificare ea quæ perficiuntur. ¶ Sanctam aũt inspirationis deo acceptorum prophetarum melodiam dicũt hi, qui sunt Hebræorũ scientes, laudẽ dei monstrare, aut laudate dñm. Vniuersa igitur sancta dei apparitione, & diuina operatione in varia compositione hierarchicorum signorum sancte scripta, non inconueniens est memorare à deo motum prophetarum hymnum. Docet enim & religiose simul, & vt decet sanctos, laudibus sanctis digna esse deifica beneficia.

Haleluia quid

De sacerdotalibus perfectionibus. Cap. V.

HAEC quidem est diuinissima vnguenti perfectionis operatio. Tempus autẽ sit post diuinas sanctas operationes, exponere & sacerdotales ordines & partitiones & virtutes ipsorum, & operationes, & perfectiones: & sub ipsis trinitatẽ subiectorũ ordinum, vt demonstretur nostræ hierarchię ornatus, inordinatum qdẽ & inornatum, & confusum munde distinguens & expellens: ornatum autem & ordinatum & stabile ostendens in sanctorũ ordinum scdm ipsam proportionibus. ¶ Et vniuersæ quidem hierarchiæ trinã diuisionem in hierarchijs laudatis iam à nobis, vt arbitror, bene exposuimus, dicentes, sicut scdm nos sacra traditio habet, omne hierarchicum negociũ diuidi in sanctissimas perfectiones, & diuinos ipsarum doctos & magistros, & eos qui ab ipsis sancte perficiuntur. B

Actionis diuis hierarchicæ tripartita sectio

¶ Igitur sanctissima quidem cœlestiũ substãtiarum hierarchia, perfectionem qdẽ habet scdm virtutem propriam dei, & diuinorũ immaterialissimũ intellectum, & deiformitatis integrum, & sicut est possibile, ad dei imitationẽ habitum: illuminatores autẽ & ad sanctam perfectionẽ duces, circa deum primas substantias. Ipsæ enim ad subiectos sanctos ordines, vt bonẽ & proportionaliter, deferunt semper deificas cognitiões, donatas ipsis à per se perfecta, & sapientes faciente diuinas mentes thearchia. ¶ Primis autẽ substantijs subiecti ornatus, & sicut per illas sursum acti, ad deificã thearchiæ illuminationem, qui perficiuntur ordines sunt & vere nominantur. Post illam autem cœlestem & supermundanam thearchicã, ad ea quæ sunt scdm nos beneficio thearchia sanctissima ipsius dona proferẽs, puris qdẽ existentibus, secundũ eloquiũ dedit iuxta legem hierarchiã obscuris verorum imaginibus & remotissimis archetyporũ imaginationibus & difficilibus ad contẽplandũ ænigmatibus & figuris, non bñ discretã habentibus coopertã in ipsis contemplationẽ proportionali lumine, sicut infirmis oculis sine læsione supersplendens. Huic aũt secundũ legem hierarchię perfectio qdẽ est ad spũalem cultũ sursum actio. ¶ Manuductores aũt ad istam, illi q sanctũ illud tabernaculum sancte docti sunt à Mose primo scdm legem hierarchiarũ magistro & duce. Ad qd sanctũ tabernaculum introductiue sancte scribens, scdm legem hierarchicã imaginẽ figuræ monstratæ ipsi in Sina monte, vocabat cuncta scdm legem sanctificata. Qui aũt perficiebantur erant hi, q à legalibus signis proportionalr ad perfectiorẽ doctrinã sursum agebant. Perfectiorẽ aũt doctrinã theologia nrãm dicit hierarchiã adimpletionẽ ipsam illius vocans & sanctum finem. Est aũt & cœlestis & legalis coicatiue medietati sumpta, huic quidem coicans intelligibilibus contemplationibus: illi autem, qm & signis sensibilibus variatur, & per ipsa sancte ad diuinum sursum agitur. ¶ Trinã autem hierarchicæ diuisionis similiter habet in sanctissimas perfectionum sanctificationes diuisã, & deiformes sanctorum ministros, & illos qui ab ipsis proportionaliter ad sancta sunt adducti. Vnaquæq; autẽ trium diuisionum nostræ hierarchiæ scdm consequentiam legalis & diuinioris nostra hierarchia, prima, & media, & vltima ordinatur virtute, & proportionẽ sctis conuenientem prouidens, & vniuersorum bene ornatam & secundum ordinem conuenientem, & coniunctiuam coionem. Igitur sanctissima quidem perfectionũ sanctificatio, primam qdem habet deiformẽ virtutẽ, sanctam imperfectorũ mundationẽ: mediam autem mundatorum illuminatiuã doctrinam, vltimam aũt & priorum cõpletiuam doctorum in sciẽtia F

1.Cor. 15
Gala. 3

de hierarchia legalis perfectione
Exod. 24

Ecclesiasticæ hierar. diuisio triplex

propriarum

propriarum doctrinarum perfectionem. Sanctificantium autem ornatus, in virtute prima per Sctificãtiũ ordo
perfectiones mundat imperfectos, in media autẽ illuminat mundatos, in vltima autẽ & sum-
ma sanctificantium virtutum, perficit eos qui diuino lumini communicauerunt in scientificis
perfectionibus illuminationum, quas contemplati sunt. Eorum autem qui perficiuntur virtus pficiẽdorũ ordo
prima quidẽ est, quæ est mundata: media autem post mundationẽ, quæ est illuminata, & quo-
rundam sanctorũ contemplatiua: vltima autẽ, & diuinior alijs, quæ est illuminata, perfectiua
scientia sanctarum illuminationum, quarum effecta est contemplatrix. Igitur sanctæ quidẽ per- pfectorũ ordo.
fectionum sanctificationis, triplex virtus laudata est. Sanctæ quidem dei generationis ex elo-
quijs demonstrata mundatione & illuminatiua lucis apparitione: congregationis autẽ & vn-
guenti perfectione diuinorum operum cognitione & scientia, perq̃ sancte ad thearchiam vnifi-
ca eductio & beatissima cõmunio perficiuntur. Nunc autem sacerdotalem ornatum conse-
quenter narrare conuenit, in mundatiuã & illuminatiuam & perfectiuam bonam ordinatio-
nem diuisum. ¶ Lex quidẽ ista est thearchiæ sanctissima, per prima & secunda ad diuinissi- Ornatꝰ sacerdotalis diuisio triplex
mum ipsius sursum agi splendorem. Nunquid & sensibiles substantias elementorũ videmus
ad magis ipsis cognata primum euntes, & per illa ad alia propriã transferentes operationem?
Conuenienter ergo omnis inuisibilis & visibilis boni ornatus principium & collocatio, ad dei
formiores primos dat deificos radios iræ, & per illos sicut deiformiores mentes, & ad partici-
pationem luminis & traditionem propriæ habentes, subiectis iuxta proportionẽ ipsorum elu
cet & superapparet. Istorum igitur deum primo inspicientium, est secundis copiose in commẽ
suratione ipsorum demonstrare, ab ipsis sancte inspectas diuinas visiones: & docere hierarchi
B ca eorum qui cum scientia perfectiua diuina vniuersa hierarchiæ, quæ est secundũ ipsos, bene
sunt docti, & perfectiuã docendi virtutem præacceperunt. Et tradere secundũ dignitatẽ sancta,
est eorum qui scienter & integre participauerunt sacerdotali perfectione. Igitur diuinus hie-
rarcharum ordo, primus quidẽ est ordinũ deum inspicientiũ: summus autẽ rursus & vltimus,
idem. Etenim in ipso terminatur & adimpletur omnis nostræ hierarchiæ ornatus. Sicut enim
vniuersam hierarchiã videmus in Iesu terminatã, ita vnamquãq; in proprio diuino hierarcha
¶ Hierarchici autem ordinis virtus, in omnibus sanctis capit totalitatibus, & per omnes sctõs Hierarcharꝰ ordinis virtus.
ordines operatur proprię hierachię mysteria. Excellenter autẽ ipsi præter reliquos ordines ad
propriã operationem diuina lex attribuit diuiniores sanctificationes. Istę autem sunt perfecti-
uæ thearchicæ virtutis imagines perficientes omnia diuinissima signa & omnes sanctos orna-
tus. Si enim & à sacerdotibus perficiuntur quædam venerandorum signorum, sed nequaq̃ san-
ctam dei generationem sacerdos operabitur, sine diuinissimo vnguento, neq; diuinę cõmunio
nis perficiet mysteria, nisi diuinissimo altari cõmunicatiuis impositis signis. Sed neq; ipse sacer
dos erit, nisi à hierarchicis perfectionibus ad hoc sortem fuerit consecutus. ¶ Vnde diuina Pontifici q̃ ꝓpria sit officia
legislatio sacerdatalium ordinum sanctificationem, & diuini vnguenti perfectionem, & san-
ctam altaris perfectionis operationem, diuinorum hierarcharum perfectiuis virtutibus singu
lariter segregauit. Est igitur hierarchicus ordo perfectiua virtute adimpletus perfectiua sacer-
C dotij excellenter perficiens, & scientias sanctorum manifestatiue docens & edocens propor-
tionales ipsorum & sanctos habitus & virtutes. Sacerdotum autem illuminatiuus ordo ad
sanctas perfectionum inspectiones manuducit eos qui perficiuntur à diuinis hierarchis, & cũ Sacerdotalis ordinis officia
ipsis sancte agens proprias sanctas operationes. In quibus quidem ipse operatur diuinas ope-
rationes, monstrans per sanctissima signa, & contemplatiuos procedentes faciens, & sanctarũ
perfectionum communicatores. Ad hierarcham autem mittens desiderantes scientiam sancti
ficationum quas sunt contemplati. ¶ Ministrorum autem ordo, qui est mundatiuus, & dis- Diaconi ordinis officia
similium separatiuus, ante accessum ad sanctificationes sacerdotum, mundat accedentes, mun
dos ipsos faciens à contrarijs, & ad sanctificatiuam inspectionem & communionem opportu
nos. Vnde in sancta dei generatione, ministri accedentem vetere exuunt veste, amplius quidẽ Supra capite 3.
& discalciant, & ad occidentem ad abrenunciationẽ statuunt, & rursus ad orietẽ traducũt. Nã
mundatiui sunt ordinis & virtutis, abijcere totaliter pręcipientes accedentibus prioris vitę ve
stis & prioris vitæ obscurum ostendentes, & docẽtes illos abrenũciantes obscuris ad illuminatiua
traduci. Mũdatiuus igĩ est ministrorum ornatus, ad manifestas sanctorum sanctificatiões sursum
agens mundatos, & imperfectiores mundans & educens mundatiuis eloquiorum illumina-
tionibus & doctrinis, & adhuc immundos à mundis munde segregans. Propter quod & ad
sanctas ipsum statuit portas hierarchica legispositio accedentium ad sancta introitũ imperfe
ctis mundationibus, significãs & ad sactas ipsorũ inspectiones & cõmmuniones adductionẽ

mundatiuis virtutibus tradens,& per istas illos immaculatos suscipiēs. ¶ Demōstratus est igit hierarcharum qdem ordo perfectiuus & perfectos operans: sacerdotum autē illuminatiuus & discretiuus,vc3 hierarchico ordine non perficere solum,sed illuminare simul & mūdare sciente,& sacerdotum virtute habente in seipsa cum illuminatiua & mundatiuā sciam. Nam minores ad maiores transilire nequeunt. Insuper neq3 est fas illis ad talem conari iactantiam. Diuiniores vo virtutes cum propriis & subiectas ipsoꝝ sanctę perfectionis scientias cognoscūt. Tamen qniam diuinaꝝ operationum sunt imagines sacerdotales ornatus, bene ornati & inconfusi ordinis diuinarum operationum ordinatas illuminationes inseipsis ostendentes, in primas & medias & vltimas sanctas operationes & ordines in discretionibus hierarchicis diuisi sunt,manifestantes quemadmodum dixi,inseipsis diuinarum operationum ordinatum & inconfusum. Nam qm̄ thearchia illas mentes in quibus est mundat prius,post illuminat,& illuminatas perficit ad deiformem perfectionis operationem, conueniēter hierarchica diuinarum imaginum diligentia indiscretos seipsam diuidit,& ordines & virtutes,manifeste ostendens thearchicas operationes in sanctissimis & mundissimis ordinibus firme & incōfuse stantes. Sed quoniam sacerdotales & ordines & partitiones & virtutes ipsoꝝ & operationes diximus sicut nobis est possibile,& sctissimas ipsorū sicut possumus inspiciamus perfectiones.

Ornatus sacerdotales esse imagies diuinorū operum.

Mysterium sacerdotalis perfectionis

Hierarcha quidē ad hierarchicā perfectiōem adductus, ambos pedes inclinans diuinū añ altare,super caput habet à deo tradita eloqa & hierarchicā manum. Et hoc modo à perficiente ipsum hierarcha sanctissimis inuocationibus perficitur. Sacerdos autē ambos pedes inclinans añ altare,super caput habet hierarchicā dexterā. Et hoc mō à perficiente ipsum hierarcha sanctificis inuocationibus sanctificatur. Minister vero vnū pedē inclinans corā altari, super caput habet perficiētis ipm̄ hierarchę dextrā,perfectus ab ipso per fectiuis ministroꝝ inuocationibus. Vnicuiq3 aūt ipsorum cruciformis signatio fit à perficiēte hierarcha. Et scd̄m vnumquenq3 ꝑdicatio sancta fit,& perfectiuū osculum, osculante oī sacerdotali pn̄te viro,& ꝑficiente hierarcha eū q ad aliquē dictoꝝ sacerdotaliū ordinū erit ꝑfectus. E

Modus cōsecrādi hierarcham. Sacerdotes Diaconię Salutis iprecatio.

¶ Contemplatio.

COmmunia quidem sunt & hierarchis & sacerdotibus & ministris in sacerdotalibus ipsorum perfectionibus ad diuinum altare introductio & inclinatio, sacerdotalis manus impositio,cruciformis signatio,prædicatio,perfectiuum osculum. Segregata autem & electa hierarchis qdem elogorum super caput appositio,nō habentibus hoc subiectis ordinibus:sacerdotibus autē,amborum pedum inclinatio, non habente hoc ministrorum perfectione. Nam ministri,quēadmodum dictum est,vnum inclināt pedem tantū. ¶ Igitur ad sanctum qdem altare adductio & inclinatio, significāt oēs qui sacerdotalr perficiuntur,supponere vniuersalr perfectionis principi deo propriā vitam,& eorum intellectualem totalitatem castissimā ipsi,& sanctificatā offerre conformē,& vt est possibile,dignā existentem thearchico & sanctissimo,& sanctuario,& altari,sanctificante sancte deiformes mentes. F

O dinib. sacris q̄ nā coīa,q nā,ꝑpria.

Geniculatio añ altare quid

¶ Hierarchice aūt manus impositio,simul quidē manifestat perficientis principalem perfectionem,sub qua sicut pueri scti custodiuntur. Quæ paternæ qdē ipsis habitum & virtutē sacerdotalem tribuit,contrarias autē ipsorum virtutes conterit. Docet autē simul & oēs perficere sacerdotales operationes,sicut sub deo agentes perfectos,& propriaꝝ operationum in omni ipsum ducem habētes. ¶ Cruciformis vero signatio,ab vniuersis simul carnalibus appetitus vacatione,& vitā ad dei imitationē aspiciētē,indeclinabilr ad virilē Iesu deitatem,aut vt magis dicatur,diuinissimam vitam,q vsq3 ad crucē & mortem cum thearchica peccati immunitate peruenit,& ita viuentes sicut conformes insignit cruciformi propriæ peccati immunitatis imagine. ¶ Sanctam autē perfectionum & eorum q perficiuntur ꝑdicationem hierarcha clamat mysterio monstrante,q sanctitatis perfector in amore dei declaratiuus est thearchicę electionis, nō ipse ꝑpria gratia eos qui perficiuntur ad sacerdotalem agens perfectionem, sed à deo motus ad omnes sacerdotales sanctificationes. Ita Moses legalis sanctitatis perfector, neq3 fratrem existentem Aaron,ad sacerdotalem agit perfectionem,& amatorem dei ipsum esse,& sacerdotalem arbitratus, vsquequo à deo ad hoc motus super perfectionis principe deo sacerdotalem perfectionē hierarchice consummauit. Sed & thearchicus noster & primus sctitatis perfector(factus est enim & hoc propter nos)benignissimus Iesus non seipsum glorificauit, sicut eloquia dicunt,sed q locutus est ad ipsum: Tu es sacerdos in æternū,scd̄m ordinē Melchisedec

Impositio manꝰ

Impressio crucis

Exo.29

Johan.8. Hebræ.5 Psal.109

Propter

Propter q̄d & ipse ad sacerdotalem perfectionē agens discipulos, q̄uis existens vt deus pfectionis princeps, tn̄ ad sanctissimū ipsius patrem & thearchicū spūm principalem reponit hierarchice perfectionē, annuncians discipulis, sicut eloqiua dicunt, à Ierusalem nō discedere, sed expectare promissionem pr̄is, quā audistis à me, q̄m vos baptizabimini spū sc̄tō. Et q̄dē & ipse discipulorum summus, coordinato sibi & hierarchico denario, ad duodecim discipulo⁊ sacerdotalem veniens perfectionē thearchiæ religiosę dimisit electionē dicēs: Demonstra quē elegeris. Et à diuina sorte deiformiter demonstratū, ad sc̄ti duodenarij hierarchicū suscepit numerum. De diuina aūt sorte, quæ super Matthiā diuinitus cecidit, alij q̄dē alia dixerunt, non religiose sicut arbitror. Meam aūt & ipse intentionē dicā. Videntur enim mihi eloqa sortē noīare thearchicum q̄ddā donum, demonstrans illi hierachico choro à diuina susceptum electiōē. Sed & hoc q̄d diuinum hierarchā non proprio motu oportet sacerdotales facere pfectiones, sed sub deo mouente istas hierarchice, & vt decet, cœlestem pficere. ¶ Osculum aūt in fine sacerdotalis pfectionis, sc̄tām demonstrationē habet. Oēs enim q̄cunq̄ præsentes sunt de sacerdotalibus existentes ordinibus, sed & ipse qui perficit hierarcha, osculatur eum q̄ est perfectus. Nam q̄n sacerdotalibus habitibus & virtutibus & diuina vocatione, & sanctificatione ad sacerdotalem mens sancta puenit perfectionē, amabilis est coordinatis & sanctissimis ordinibus ad deiformissimā pulchritudinē sursumacta, amans conformes mentes, & ab illis sancte amata. Vn̄ ad seinuicē sacerdotale osculum sc̄tificatur conformium mentium sc̄tām coīonē monstrans, & in seinuicem amabilem exultationē, sicut integre saluātem sacerdotali informatione deiformissimā pulchritudinem. Igitur hæc quidem, sicut dixi, sunt cōia totius sacerdotalis perfectionis. ¶ Hierarcha aūt segregatim habet eloqo⁊ super caput sanctissimā impositionem. Q̄m enim perfectiua oīs sanctificationis virtus & sc̄ia diuinis hierarchis datur à thearchica & perfectionis principe bonitate, cōuenienter super hierarchica capita superponūtur à deo tradita eloqa cōprehensiue & scienter, manifestatiue oīs theologiæ, diuinæ opationis, dei apparitionis, sanctificationis, sanctæ locutionis, sanctæ opationis, vno q̄ v̄bo, oīm diuino⁊ & sc̄torum operum & sermonum à beatifica thearchia nostræ hierarchiæ donato⁊, sicut deiformi hierarcha: oī q̄dē sacerdotali virtute integraliter participaturo, oīm aūt hierarchica⁊ sc̄tarū locutionum & sc̄ta⁊ operationum v̄a & à deo tradita sc̄ia, non illuminando tm̄, sed & alijs ꝓportionibus hierachicis traditurō, & perfecturo in diuinissimis cognitionibus & summis sursum actionibus hierarchice vniuersa totius hierarchiæ perfectissima. ¶ Sacerdotibus autem duorum pedum inclinatio segregata est p̄ter reliquum ornatum, sicut vnum inclināte ministrorum ordine, & ita hierarchica figura pfectio. Igitur inclinatio quidem significat subiectā adductionem edducentis, supponentis deo hoc q̄d sancte est adductum. Q̄m aūt, vt multoties diximus, tres sanctitatis perfecto⁊ ornatus per tres sanctissimas pfectiones & virtutes p̄sident tribus eorum q̄ perficiuntur ordinibus, & sub diuina iuga salutare ipsorum sancte operant̄ adductionem, conuenienter ministrorū ordo, sicut tantum mundatiuus, vnā sanctificat mundatorum adductionē diuino altari ipsam supponens, sicut in ipso mundatis mentibus supermūdane sc̄tificatis. Sacerdotes aūt ambos pedes inclinant, sicut adductis sancte ab ipsis, non tantum mundatis, sed & manifestissimis ipsorū sc̄tis opationibꝰ purgata vita sursumagendo ad contēplatiuum habitū & virtutē sanctifice pfectis. Hierarcha aūt ambos pedes inclinans, sup caput habet à deo tradita eloquia, hierarchice agens à ministrorum virtute mūdatos, & à sacerdotali illuminatos ad sacrorum inspectorum ab ipsis proportionalem ipsis sc̄iam, & per ipsam perficiens adductos ad integram secundum ipsos sanctificationem.

Marginal notes: Actuū 1. — Ibidem — Ibidem — Cōsalutatio consecratorū in osculo sācto quid. — Impositio eulgē in capite pōtificis quid. — Curuatio genu vtriusq̄ pōtificis quid. — Diaconorū vnius pedis īclinatio qd. — Sacerdotū pedum amborū īclinat. qd

De his ordinibus qui perficiuntur. Cap. VI.

Isti q̄dē sunt hierarchici ordines & ptitiōes & v̄tutes ipso⁊ & opatiōes & pfectiones: trinitatē āt eo⁊ ordinū q̄ ab ipsis pficiūt, cōsequēter cōuenit enarrare. Dicimꝰ ergo q̄ ordines q̄dē q̄ mūdāt sunt à sc̄tis opationibꝰ & pfectiōibꝰ segregatę multitudines, q̄rū iā memoriā fecimꝰ. Huius q̄dē sicut adhuc à ministris p eductiua eloqa ad viuificā abrenūciationē & formatæ & cōpositæ: illiꝰ aūt, sicut adhuc ad sc̄tam vitā a q̄ recessit, reuolutæ p bonorū eloqorū cōuersiuā doctrinā. Alterꝰ aūt, sicut adhuc à cōtrarijs tumultibꝰ timide & pturbatę, & ab eloqorū virtute facientiū cōuersiuā doctrina cōfirmatę. Alius aūt sicut q̄ adhuc ad sc̄tās opationes ex peioribus traducit, alius v̄o sicut traducti q̄dē, nondū aūt castissime incōuersibile in diuiniorībꝰ habitibus & in cōmotis habēs. Ipsi enim sunt ordines q̄ purgant à ministrorū eductione & mūdatiuā virtute. Istos ministri sanctis ipsorū virtutibus perficiunt ad hoc, vt perfecte mundati ipsi ad illuminatiuā manifestissimarū sc̄tificationum & contēplationē & coīonem traducant. Medius autē ordo est contemplatiuus, & quorundam

Marginal notes: Qui sint purgādi ordines. — Ordo medius illuminandorū quis.

rundam sacrorum proportionaliter in munditia omni coicatiuus, q sacerdotibus ad illuminandum ipsum est attributus. Etenim est, vt arbitror, manifestum, quod mundatus ab omni immūda macula, & castissimā hñs propriæ mentis immobilem collocationem, ad contemplatiuum habitum & virtutem sanctifice traducitur, & coicat scdm ipsum diuinissimis signis in contemplationibus ipsorum, & coicationibus vniuersa sancta lætitia adimpletus, & ad diuinum scientiæ ipsorum amore sursumactiuis virtutibus proportionaliter eleuatus. Hunc ergo dico sancti populi ordinem, sicut per omnē qui venit mundationem, & dignus est habitus sancta clarissimarum perfectionū inspectione, vt est fas, & cōmuniōe. ¶ Eorum aūt qui perficiuntur vniuersorum altior est ordo monachorum sanctus ornatus, oī quidē mundatione emundatus per totalem virtutem & perfectam propriarum operationum castitatē. Oīs autē sanctæ operatiōis quam est fas illi contemplari in intellectuali contemplatione, & cōmunione factus, & hierarcharum perfectiuis virtutibus traditus, & diuinis ipsorum illuminationibus & hierarchicis traditionibus edoctus, inspectās sanctarum perfectionum quæ ad ipsum pertinent sanctificationes, & à sancta ipsorum scientia proportionaliter ad perfectissimam perfectionem sursum actus. Vnde diuini duces nostri noīationibus sanctis ipsos dignati sunt, alij quidē famulos, alij vero monachos ipsos noīantes, ex dei puro seruitio & famulatu, & indiuisibili, & singulari vita, vt vniente ipsos indiuisibilium sanctis cōuolutiōnibus ad deiformē vnitatem & amabilem deo perfectionem. Propter quod & perfectiuam ipsis donans gratiam scā leg slatio, & quadā ipsos dignata est sanctificatiua inuocatione non hierarchice (illa enim in solis fit sacerdotalibus ordinibus) sed sanctificatiua à sanctis sacerdotibus secūdò à hierarchico perfectionis principatu sanctificantur. E

Plebs scta

Monachorum ordo

Therapeutæ monachi

Mysterium monachicæ perfectionis.

SAcerdos quidem stat ante diuinū altare, monachicā inuocationem decantās. Hic autē q perficicitur post sacerdotem stat, non ambos pedes inclinans, non vnum pedem, non super caput hñs à deo tradita eloquia, sed autē astans sacerdoti cantanti mysticā inuocationem super ipsum. Perficiens aūt ipsum sacerdos, ad eum q perficitur veniens, interrogat ipsum prius, si omnibus abrenunciabit diuisibilibus, non tantū vitijs sed & phantasijs. Post perfectissimā illi vitā narrat, testificās quod oportet super mediā ipsam consurgere. Hęc aūt oīa eo qui perficitur attente confesso, cruciformi figura signans ipsum sacerdos detondet, trinam diuinæ beatitudinis inuocās personā: & veste omni exuens, alia induit, & cum alijs sctis viris, quotcunque assunt, osculās ipsum, coicatorem perficit thearchicorū mysteriorū.

Monachorū scti ficatio

Abrenunciatio diuisibiliū

Tonsio capillorū

Vestis mutatio.

¶ Contemplatio.

NVllum pedem inclinare, neque super caput habere à deo tradita eloquia, astare autē sacerdoti inuocationē decantāti, monstrat monachicum ordinē nō esse adductiuū aliorum, sed in seipso stantē in singulari & sctā statione, & sacerdotales ordines sequentem, & ab ipsis sicut sequacem, ad diuinā sctorum qui sunt scdm eum, scientiā, facili fide sursumactum. Abrenunciatio aūt diuisibilibus, non mō vitijs, sed etiā phantasijs, perfectissimā significat monachorum philosophiā in scia viuentium præceptorū operātem. Est enim, sicut dixi, non medij ordinis eorum q perficiuntur, sed omnibus altioris. Propter qd & multa sctorum incondemnabilia à medio ordine, prohibentur modo omni singularibus monachis, sicut ad vnum ipsis debentibus vniri, & ad sctam vnitatem congregari, & ad sacerdotalē vitā, sicut est fas, reformari, sicut cognatum eius in multis habentem, & magis ipsi q reliqui ordines q appropinquār perficiūtur. ¶ Signatio aūt cruciformis figuræ, sicut iam à nobis dictū est, monstrat ab omnibus simul carnalibus appetitibus vacationē. Detonsio aūt capillorū significat mundā & non formabilem vitā, nō supercompositis figuris informe mentis appositiuæ decorantem, sed ipsam in seipsa nō humanis pulchritudinib', sed singularibus & solitarijs ad deiformissimū sursumactā. ¶ Porro verò vestis abiectio & alterius sumptio, à media sctā vita ad perfectiorē trāsmutationē significat, quemadmodū in sctā dei gñatione vestis mutatio monstrabat vitæ mundatæ ad contemplatiuū & illuminatiuum habitū sursumactionem. ¶ Si aūt & nunc sacerdos & oēs quotcunque adsunt scti perfectū osculātur, sctām deiformiū intelligecoionem, amabilr in lætitia diuina condelectatorū sibijnuicē. ¶ In fine aūt oīm, sacerdos ad thearchicā coionem vocat perfectum, significās sanctè quod perfectus (si vere ad monachicā & singularē puenit actionē) non contemplatiuus solum erit sctorum quę sunt scdm ipm, neque scdm mediū ordinē ad coionem veniet sanctissimorū signorū, sed cū diuina cognitione sctorū qb' participauit, alio mō q sctus ppls veniet ad sumendū thearchicā coionem. ¶ Propter qd & hierarchicis ordinibus in pfectiuis ipsorū sctificationib' in fine sctissimarū sctificationū sctissimę Eucharistiæ F

Monachorū cōsecratiōis modusqs

Abrenūtiatio qd:

Impressio viuificæ crucis

Tōsio crinium qd mōacho.

Mutatio vestis qd

Colo diuina quid sacre ordinatis

Eucharistiæ coio traditur à pficiente ipsos hierarcha,non solum ꝙ thearchicorum mysteriorum assumptio vniuscuiusq; hierarchicæ participationis est capitulum,sed qm̄ & ipso coicabili & diuinissimo dono oẽs sancti ordines,singuli per se iuxta pportionem suam participant ad propriam ipsorum deificationis sursumactionẽ & perfectionẽ. ¶Igitur collectum est à nobis,ꝙ sanctæ quidẽ perfectiones sunt mundatio,& illuminatio,& perfectio. Ministri autẽ, mundatiuus ordo:sacerdotes vero,illuminatiuus:perfectiuus autẽ,deiformes hierarchæ. Ordo autẽ q mundatur,est q non est particeps sanctæ inspectionis & coionis,sicut q adhuc mundatur. ¶Contemplatiuus autẽ ordo,est sanctus ppl's. Perfectus autem ordo, est singularium monachorum. Ita enim nostra hierarchia à deo traditis ordinibus sancte disposita sanctis, & cœlestibus hierarchijs conformis est,ad dei imitationẽ & deiformes ipsorum vt in hoibus saluans characteres. ¶Sed dices,ꝙ cœlestibus hierarchijs deficiunt oino ordines q purgantur. Non enim est fas neq; verum dicere,ꝙ est quidẽ cœlestis ornatus immundus. Ego autẽ ꝙ immaculati qdẽ perfectæ sunt,& castissimũ supermundane hñt, confiteor omnino,nisi perfecte cadã à sanctissima mente. Si enim aliquis ipsorum à malitia captus esset,a cœlesti quidẽ & munda diuinarum mentium harmonia cecidisset,&ad obscurum apostaticarũ multitudinũ vectus esset casum. Sed est dicere sancte,in cœlesti hierarchia, ꝙ mundatio est subiectis substantijs à deo vsq; tunc ignotorum data cognitio,& ad perfectiorẽ ipsas agens scientiã thearchicarũ cognitionum,& ab ignorantia quorũ nondum scientiã habuerant mundans sursumactas ad superiores & clariores splendores per priores & diuiniores substantias. Ita & qui illuminantur ordines sunt,& qui perficiuntur,& mundatiui,& illuminatiui, & perfectiui, scd̃m cœlestem hierarchiam,sicut supremis & diuinioribus substantijs, subiectos sanctos & cœlestes ornatus ab ignorantia quidem vniuersa mundantibus in ordinibus & proportionibus cœlestiũ hierarchiarum:implentibus aũt ipsas diuinissimis illuminationibus,&perficientibus in sanctissima thearchicorum intellectuũ scia. Etenim iam a nobis dictum est,& in eloquijs diuinitus enunciatum est,non eosdem esse oẽs cœlestes ornatus in oibus sanctis diuinarum illuminationũ, quibus deus inspicitur scientijs. Sed a deo quidẽ immediate primos,per illos aũt rursus a deo subiectos,iuxta proportionẽ suã,illuminari clarissimi thearchici radij splendoribus.

Ordo purgandus quis
Ordo contéplatiuus
Ordo perfectus
Casus angelorũ apostatarum

B

De his quæ fiunt in his qui dormierunt. Cap. VII.

ISTis autẽ determinatis,necessarium est dicere,vt arbitror,& ea quę fiunt à nobis sancte in his qui dormierunt. Etenim neq; hoc cõmune est & sanctis & immundis: sed sicut varia species est alterutrorum vitę,ita & ad mortẽ euntes,q qdem sanctam habuerunt vitã, ad veras promissiones thearchiæ respicientes,sicut veritatem ipsarum in ipsius resurrectiõe contemplati,cum forti &vera spe in lætitia diuina ad mortis finem vadunt,sicut in fine sanctorum agonum in perfecta & interminabili vita & saluatione, sua futura esse omnino scientes, per futuram ipsorum totalem resurrectionem. Nam sanctæ quidẽ animæ ad peiora decidere conuersione valentes in hoc seculo,in regeneratione ad inconuersibile habebunt deiformissimam transmutationẽ. Munda aũt corpora sanctarum aĩarum coniuga & coambulabilia cõdescripta,& quæ certauerunt in diuinis ipsarũ sudoribus in aĩarũ inconuersibili scd̃m diuinam vitã collocatione,simul accipient propriã resurrectionẽ. Vnita enim his sc̃tis aĩabus,quib' vnita fuerũt in hoc sc̃lo,sicut membra Christi sc̃tã,deiformẽ & incorruptibilẽ & immortalẽ&beatam accipient vitã. Igit in istis quidẽ sc̃torũ est dormitio in lętitia & immobili spe,ad diuinorũ agonũ pueniẽs finẽ. Immundorũ aũt alij quidẽ ad consumptionẽ irrõnabilr putant pficisci:alij aũt corporalẽ semel abrũpi à pprijs aĩabus coniunctionẽ, sicut incõuenientẽ ipsis in deiformi vita & btis finibus, nõ intelligẽtes neq; sufficienter in scia diuina docti, inceptã iã in Chr̃o nostram deiformissimã vitã. Alij aũt corporũ aliorũ attribuũt aĩabus cõiunctionẽ, iniuriã (vt arbitror) facientes q̃tum in ipsis est corporibus, q cũ sc̃tis aĩabus certauerunt,& sc̃tis retributiõibus nõ religiose priuãtes ea quæ ad finẽ diuinissimorũ cursuum puenerũt. Alij aũt q̃uo nescio ad materiales intentiones declinãtes, dixerũt consimilẽ huic sc̃lo sanctissimũ & beatissimũ finem sc̃tis pmissum,& alimenta ppria variabili sc̃lo, his q erunt æq̃les angelis inconuenienter adiecerunt. Sed nõ cadat aliquis aliqñ sanctissimorũ virorũ ad tales errores,sed totos seipsos accepturos Chr̃iformẽ finẽ scientes,qñ ad finẽ veniunt huius seculi viã ad incorruptionẽ ipsorũ sicut ppinquiorẽ factã manifestius vident,&dona thearchię laudãt,&diuina delectatiõe adimplentur,ad peiora cõuersionẽ iã nõ formidãtes,sed bñ sciẽtes,ꝙ bona possessa fortiter & æternaliter habebunt. Qui aũt sordib' sunt pleni & immundis maculis,si sc̃tam quidẽ cõsecuti sunt doctrinã:ipsi aũt hãc ex ppria mente pdite cõterẽtes,ad corruptiuas conati sunt cõcupiscẽtias, qñ ad finẽ veniũt huius vitę, nõ iã similr ipsis cõteptibilis videt eloquiorum diuina legislatio.

suffragia pro mortuis
De aĩarũ resurrectione cũ corpibus
Errores circa resurrectionem
Primus
II.
III.
IIII.
Luc. 20
Mat. 22
Fides recta circa resurrectionem

Destructas autẽ propriarum passionum delectationes alijs oculis inspicientes,ad sanctã vitã,à qua stulte ciciderunt, beatificantes,miserabiliter & contra voluntatem abscinduntur ab hoc seculo,ad nullam sanctam spem manuducti propter pessimã vitam.Istorum autem nullo futu ro in dormitionibus sctõꝝ virorum, ipse qdem q ad finem venit propriorum agonum,lætitia sctã adimpletur,& cum delectatione multa ad viã superuenit sanctæ regñationis.Familiares autẽ eius q dormiuit,scdm diuinã familiaritatem & vitæ similitudinẽ, & ipsum quisqs est, beatificãt ad finem victoriã ferentem,iuxta votum,peruenientem,& causæ victoriæ cum gratiarum actione odas referunt,insuper optãtes & seipsos venire ad similem finem.Sumẽtes aũt illum ad hierarchã agunt,sicut ad coronarũ sanctarum donationẽ. Ille vero delectabilr suscipit & perficit ea quæ fiunt,secundũ legem sanctã,in his q sancte dormierunt.

[Mors iustorum]

Mysterium in his qui sancte dormierunt.

[Exequiæ cõsecratorum. Exequiæ monachorum & plebis sanctæ. Actus diaconorũ circa defunctum. Cõmẽdatio defũc. Funeris inunctio. Sepultura.]

Congregans diuinus hierarcha sanctum chorũ (si sacerdotalis qdem ordinis factus fuit q dormiuit)añ sanctũ altare inclinãs ipsum,incipit ad deum orationẽ & gratiarum actionẽ.Si autẽ religiosis monachis aut sctõ populo coordinatus fuit,iuxta preciosum sanctuariũ ipm inclinat añ introitum sacerdotalem : postea perficit ad deũ cum gratiꝝ actione hierarcha orõnem. Consequenter autẽ legentes ministri in diuinis eloquijs dictas veraces promissiones de sctã nrã resurrectione, sancte cantãt eiusdem rationis & idem potentes odas psalmicorum eloqorum. Postea ministrorũ primus absoluit catechumenos,& pdicat sctõs qui iam dormierunt:cum qbus rogat fieri coordinatæ pdicationis, eum q nunc perficitur,& adhortat cunctos petere in Christo beatã perfectionem. Postea accedens diuinus hierarcha orationem sanctissimam superipsum facit, & post orationem & ipse hierarcha osculatur eum qui dormiuit,& post ipsum præsentes vniuersi. Osculatis autem omnibus superfundit oleum hierarcha ei q dormiuit, & pro oĩbus orationẽ sanctã faciens, deponit in domo preciosa corpus,cum alijs eiusdem ordinis sanctis corporibus.

¶Contemplatio.

HAEC quidem si videant aut audiãt immundi à nobis fieri,late ridebũt,vt arbitror, & de errore nostri miserebuntur. Non oportet aũt ad hoc mirari. Nam si non crediderint, vt eloquia dicunt,neqꝫ intelligent. ¶Nos autem intelligibilia eoꝝ quę fiunt inspicientes Iesu illuminãte,dicimus ꝙ non irrationabilr hierarcha ad coordinatum chorum inducit,& imponit eum qui dormiuit.Significat enim sancte qd in illis erunt participationibus oẽs in regñatione, in quibus hic propriã vitam sortiti sunt:sicut si deiformem & sanctissimam(sicut viro dei imitatiuũ est possibile)hic habuit vitã,in diuinis erit & beatis finibus in seculo futuro.Si autem à deiformi, & scdm summum,subiectã habuit vitam, sanctam aũt,conformes & ipse recipiet sanctas retributiões.Pro hac diuina iustitia hierarcha grãs agẽs orõnem sanctã facit,& venerandam laudat thearchiã,sicut destructiuã cõtra oẽs nos existentis iniustitiæ & tyrannicę potestatis:traducentem autẽ nos ad propria iustissima iudicia.

[Isaiæ 7. Sepultura iustorum quid. Gratiarũ actio & oratio hierarc. qd]

¶Thearchicarum autẽ promissionum ode & lectiões,manifestatiue quidem sunt beatissimorum finium:in qbus q diuinam habuernnt perfectionem,æternalr constituentur.Eius autem q dormiuit,sanctæ sunt susceptiuæ:adhuc autẽ viuentium, adhortatiue ad similem perfectionem. ¶Inspice autẽ ꝙ nunc non oẽs ordines q mundantur, secundũ consuetudinem absoluuntur:soli autem catechumeni a sanctis choris excluduntur. Etenim hic ordo qdem indoctus est vniuersalr oĩs sanctæ perfectionis,& nihil non paruum,non magnum eorum quę sancte fiunt inspicere ipsi licet, sicut neqꝫ participanti sanctorum inspectiua virtute per dei generationem & luminis principem,& luminis donatricem. Reliqui autem eorum qui mundantur ordines,in doctrina quidem iam facti sunt sanctæ traditionis, imprudenter autem ad deteriora rursus cucurrerunt. Opportune aũt ad priora sursumactionẽ pficientes à thearchicis quidẽ inspectionibus & coĩonibus,sicut in signis sctis distinguunt. Lędentur enim immunde ipsis participantes,& ad maiorẽ diuinorũ & suipsorũ venient contemptum. Non inconuenienter aũt assunt in his quę nunc fiunt manifeste docti,& videntes nostræ mortis † contemptũ, & sctorum honores à veris eloquijs laudatos,& qs cõminantur fore immundis sicu ipsi sunt interminabiles tristitias. ¶Erit eñ ipsis ad vtilitatẽ videntibus eũ q sancte perfectus est,à ministri enunciatiõe coĩcatorẽ vere existentẽ sctorum à sctõ sancte pdicatoꝝ. Et forsitan & ipsi ad simile desiderium venient,& à ministrorũ scia docebunt beatã vere esse in Christo pfectionẽ. Postea procedens diuinus hierarcha orõnem sanctã facit super eũ q dormiuit. ¶Et post orõnem & ipse hierarcha ipsum osculat,& consequenter pñtes vniuersi. Igitur orõ quidẽ precatur

[Catechumini cur soli arceãtur à phano. Immundi qre a coĩone diuinorũ separentur. † incertũ]

thearchic ã

thearchicã bonitatem, vt dimittat quidẽ ei q dormiuit oĩa quæ per humanam infirmitatẽ peccauit, & constituat ipsum in lumine & regiõne viuentiũ, in finibus Abrahę, & Isaac, & Iacob, in loco à q̃ aufugit dolor & tristitia & gemitus. Igitur, vt arbitror hæc quidẽ sunt manifesta sctõꝝ beatissima dona. Quid enim fit perfecte tristitia carenti, & illuminatiuæ immortalitati æq̃le? quis maxime significatiõibus nobis ꝓportionalibus, promissiões illę oĩ intellectu altiores sint significatæ, & à reali ipsarũ ỽitate minus continentes hñt significationes. Nam arbitrandũ est verum esse eloquium, ꝙ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hoĩs non ascendit, quę ꝑparauit deus diligentibus se. Sinus aũt sunt, sicut reor, beatissimoꝝ patriarcharum, & reliq̃rũ sanctorũ vniuersorum diuinissimi & beatissimi fines, q deiformes suscipiunt oẽs ad pfectionẽ in ipsis sine senectute, & beatissimã. Dicas aũt forsitan, hæc qdem esse recte dicta à nobis, dubitare aũt gratia cuius thearchicã bonitatem hierarcha rogat, petẽs vt ei q dormiuit pctã dimittat, & deiformibus coordinatã & clarissimam partitionem tribuat. Si enim oĩs recipiet à diuina iustitia retributiones illorum bonorũ aut alioꝝ quæ gessit in pñti vita, pfecit aũt proprias opationes q dormiuit, à q̃ hierarchica orõne ad alium finẽ trãsferetur, q̃ dignum ipso, & q pro pñti vita retribueť? Ego aũt bñ noui eloquia sequens, ꝙ vnusquisq; qdẽ habebit quã ꝓmeruit portiõem. Dicitur enim: Determinauit dñs apud se. Et: Portabit vnusquisq; in corpore scdm ea quæ fecit, siue bonũ siue malum. Qđ aũt orões sanctorum indignos sctis orõnibus õpant, non solum in pñti sclo, nedum post mortẽ, eloquiorũ nos docent veræ traditiones. Quid eñi vtilitatis à Samuele Saul consecutus est? Quid autẽ Hebręorum ppl̃m iuuit prophetica orõ? Etenim sicut si aliquis sole propria donante lumina, illęsis oculis in participatiõe solaris luminis petit fieri, ꝓprios visus destruens, ita ad impossibiles & supfluas spes eleuat, q sctõrum orões petit, & scdm naturã ipsorũ sctãs operationes excludit negligentia diuinorũ donorum, & à manifestissimis & bonum cõferentibus ꝓceptis recessione. Dico aũt eloqa seq̃ns, ꝙ vtiles oĩno sunt in hoc sclo sctõrum orões scdm hunc modũ. Si aliqs sctã desiderans dona, & ad participationẽ ipsorũ habitum sctũm hñs sicut ꝓpriæ cognitor paruitatis, veniens ad aliquẽ sctõrum virorũ, rogat ipm̃ fieri susceptorẽ & cooratorẽ, cõsequeť oĩno quæ petit diuinissima dona, recipiente ipm̃ thearchica bonitate, & ꝓpria religiosa supplius cognitione, & sctis reuerẽtia & petitarũ sctãrum petitionum laudabili desiderio, & cõueniente & deiformi habitu. Est eñi & hoc thearchicis iudicijs decretũ, diuina dona dignis participatiõe in ordine deo incõuenientissimo donari, p eos q sunt digni tradere. Igiť si qs improbet istum sctm̃ ornatũ, & ad miserã opinionẽ veniẽs, sufficientẽ seipm̃ arbitreť ad thearchicã collocutionẽ, & sctõs contẽnat, & etiã si petitiones indignas deo, & nõ sctãs postulet, & desiderium diuinorũ nisi forte habet, & sibi ipsi cõueniens, p seipm̃ priuabitur cõsecutione petitiõis impiæ. ¶ De dicta aũt orõne q̃ hierarcha orat sup eũ q dormiuit, ad nos venientẽ ex diuinis nr̃is ducibus traditionẽ, dicere necessarium est. Diuinus hierarcha manifestatiuus est, sicut eloqa dicunt, thearchicorum iudiciorum Angelus enim dñi oĩtenentis dei est. Didicit ergo ex eloquijs à deo traditis, ꝙ his q sancte vixerunt clarissima & diuina vita, scdm dignitatẽ à iustissimis legibus retribuiť, supportãte bonitate thearchicę benignitatis ingenitas ipsis ex hũana infirmitate maculas: qm̃ nullus, vt eloqa dicunt, mundus est à macula. Igiť hæc qdẽ hierarcha nouit ꝓmissa à ỽis eloquijs. Postulat aũt ipsa fieri & dari his qui sancte vixerunt sctãs retributiones. Simul quidem ad dei imitatiuum benigne figuratus, & aliorum dona sicut proprias expetens gratias, simul aũt & ỽas ꝓmissiões sciens futuras: & pñtibus manifestatiue significãs, ꝙ ea q̃ ab ipso scdm legẽ sctãm sunt petita, oĩno erunt his qui scdm vitã diuinã sunt pfecti. Non enim hierarcha thearchicæ iustitiæ recitator, postularet aliq̃n ea q̃ nõ sunt deo amicissima, & ab ipso dari deiformiter ꝓmissa. Propter q̃d & his q immunde dormierunt nõ ꝓcatur ista, nõ solum ꝙ à recitatiuo in hoc puerteť ordine, & aliquid hierarchicorũ supbe audebit, nõ à principe perfectionũ motus, sed qm̃ & immũdam orationẽ nõ cõsequeť à iusto eloquio, & ipse nõ incõuenienter audiẽs, petitis & nõ accipitis, iccirco ꝙ male petitis. Igitur diuinus hierarcha expetit ea quæ diuinitus sunt ꝓmissa, & amica deo, & oĩno donãda, q̃d est ꝓprij boni habitus monstrans amatori bonorũ deo, & pñtibus manifestatiue significãs sctis futura dona. Ita & segregatiuas hñt hierarchę ỽtutes, sicut manifestatiui diuinoꝝ iudicioꝝ: nõ sicut irrõnabilib' motib' ipoꝝ oĩ sapiente thearchia (vt vsualr dicať) famulariť obsequẽte, sed vt ipsis sub spũ pricipe pfectiõis mouẽte recitatiue iudicatos à deo scdm dignitatẽ segregãtibus. Dicit eñi: Accipite spũm sctũm. Si aliqꝝ dimittitis pctã, dimissa sunt: si aliqꝝ tenetis, retẽta sunt. Et illi q diuinis reuelatiõibus sctissimi pr̃is erat illũinat', eloqa dicũt: Qđcũq; ligaueris sup terrã, erit ligatũ & ĩ cœlis. Sicut illo & scdm ipm̃ oĩ hierarcha scđ; sctãs ĩ ipo reuelatiões pr̃noꝝ iudicioꝝ manifestatiue & delatiue dei amicos assumẽte, & impios expellẽte.

Lucæ 16
Apo. 7
Isaiæ. 64
1. Cor. 2
Sinus patriarcharum
Gal. 6
1. Reg. 15 & 15
Ierem. 14
Vtilitas mutuę orationis quanta.
1. Iohã. 5
Iacobi 5
Cã vtilitatis mutuę oratiõis
Oratio hierarchalis qd mortuo cõferat
Malach. 2.
Ieremi. 9
Psalm. 61
Matt. 16
3. Reg. 18
Iob 15
Hierarcha qd petat defuncto
pro dãnatis nõ orandum
Iacobi 4
De vsu ac ptãte clauium
Iohan. 20
Matth. 16

B

C

Ibdem.

Obediētia q̄ra debeatur p̄ laro Lucæ. 10

expellente. Etenim sanctam illam theologiam, vt eloquia dicunt, non proprio motu, neq; carne & sanguine reuelantibus, sed deo intelligibiliter ipsum propria docēte locutus est. Igitur diuinos quidem hierarchas ita segregationibus, & oībus hierarchicis virtutibus vti conuenit, quomodo princeps perfectionis ipsos hierarchia mouerit. Alios autem ita hierarchis in his quæ faciunt hierarchice est obsequendum, sicut à deo motis. Dicit enim: Qui spernit vos, me spernit. Sed reuertamur ad dictę orationis consequentia. Perficiens enim ipsam hierarcha, & ipse osculat eū q dormiuit, & consequenter p̄ntes vniuersi. Dulcis est enim & p̄ciosus vniuersis deiformib⁹, q scd̄m diuinā vitā est p̄fectus. Post osculū aūt supfundit ei q dormiuit oleum

Olei infusio sup defunctum quid.

hierarcha. Recordare aūt q̄ in sctā dei g̃natione an̄ diuinissimū baptisma, prima participatio scti symboli dat ei q p̄ficit post totalē vestis prioris spoliationē, vnctiōis oleū: In fine aūt vniuersoꝝ nūc sup illū q dormiuit oleū effundit. Et tunc qdē olei vnctio ad sctōs agones vocabat eū q̄ p̄ficiebat: nunc aūt superfusum oleū significat, scd̄m eosdē sctōs agones certauisse, & p̄fectum fuisse eum q dormiuit. Hec p̄ficiens hierarcha, deponit in domo p̄ciosa corpus cū alijs sctis eiusdē ordinis corporibus. Si enim in aīa & corpore deo amicā vitā q dormiuit viuebat,

Assertio resurrectiōis corporū cum aīabus sctis.

p̄ciosum erit cū aīa sctā & corpus, qd cōcertauit ipsi in sctis sudoribus. Vn̄ diuina iustitia ipsi donat retributiuos fines cū p̄prio corpore sicut coambulabili, & cōparticipi sanctæ aut cōtrariæ vitæ. Propter qd & sctōꝝ diuina legispositio thearchicas coīones ambobus donat, aīæ q̄dem in munda contemplatione & scia eoꝝ q̄ fiunt: corpori aūt scd̄m diuinissimū vnguentum, vt in imagine & thearchicę coīone sanctissima signa totū hoiem significans, & totalem ipsius saluationem sancte operans, & p̄fectissimā ipsius resurrectionē fore denuncians catholicis sctificationibus. Perfectiuas aūt inuocationes non est fas in scripturis supexponere, neq; mysticū ipsarū aut factas in ipsis ex deo virtutes, ex occulto ad cōmune adducere: sed sicut nr̄a sctā traditio habet, inegressibilibus doctrinis ipsas discens, & ad diuiniorē habitū & sursumactionem amore diuino & op̄ationibus sctis p̄fectus, ab illuminatione principis p̄fectionis, sursumagēs ad supremā ipsoꝝ scientiā. Pueros aūt nondū diuina intelligere valentes sanctę participes fieri dei g̃nationis, & sanctissimorū thearchice coīonis signoꝝ, videt qdē, vt dicis, immundis rōnabili risu dignū, si audire nō valentes edoceant hierarchæ diuina, & nō intelligentibus vane tradant sctās traditiones. Et hoc adhuc magis ridendū, q̄ p̄ ipsis alij abrenunciationes dicunt & sanctas confessiones. Oportet aūt tuā sctām hierarchicā prudentiā nō molestari in errantibus, sed & reuerenter simul, & illuminationis ipsorū gr̃a amabiliter excusare ad p̄latas ab ipsis instantias opponentē, & hoc scd̄m legem sanctā, q̄ nō in nr̄a cognitione oīa diuina circūscribūtur. Multa aūt à nobis ignotoꝝ causas hn̄t deo cōueniētes, nobis quidē ignotas, scibiles aūt ordinibus q̄ nos sumus, melioribus. Multa aūt & sup̄mas latent substantias, & à sola diligēter sunt cognita oīsapiente & sapientifica thearchia. Sed & hoc, q̄ & de isto ista dicimus q̄ deiformes nr̄i sctitatis p̄fectores ab antiqua docti traditione ad nos produxerunt. Dicunt enim

De baptismo infantium.

Error infidelium.

De fide iussione anadochorum pro infantibus

(qd est & verū) q̄ scd̄m legem sanctā sursumacti infantes ad habitū sanctum habebunt cōsuetudinem ab oī remoti errore, & mundæ vitæ expertes. Hoc diuinis nostris ducibus ad mentē venit, & visum est suscipere infantes scd̄m istum sanctū modū, q̄ naturales adducti pueri patres traderent pueꝝ cuidā docto mysteriorū bono in diuinis pædagogo: & reliquum ab ipso puero ageret, sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore. Ab isto ergo confitente sursumagere puerum scd̄m sctām vitā, hierarcha appetit vt abrenunciationes confiteat, & sanctas confessiones, non sicut illi ridentes dicunt, alium pro alio diuina docens. Neq; enim hoc

Abrenunciatio susceptorū p̄ filijs spiritalibus.

dicit, q̄ pro puero ego abrenunciationes aut sanctas facio confessiones, sed q̄ puer abrenūciabit, & coordinabit. Hoc est, confiteor me persuasuꝝ puero venienti ad sanctā mentē meis diuinis sursumactionibus, q̄ abrenunciabit quidē totaliter contrarijs, confitebitur aūt & op̄abitur diuinas confessiones. Nihil igitur, vt arbitror, est inconueniens, si scd̄m diuinā sursumactionē puer sursumagitur, ducē & susceptorē sanctum hn̄s, habitū ipsi diuinorū efficientē, & custodientem contrariorū expertē. Tradit aūt puero sancta signa hierarcha, vt nutriat in ipsis, & non habeat vitā alteram nisi diuina contemplantē sp̄, & coīcatricē ipsorum in p̄fectib⁹ sctis

Peroratio S. patris hūilis ac pia ad Timoth.

factam, & habitū sanctū in istis vigentē, & sursumactū, vt decet sanctum, à deiformi susceptore. Tantas o puer & ita pulchras nr̄æ hierarchię videā deiformes visiones. Ab alijs aūt forsitan perspicatioribus mentibus, nō ista solum contemplatione cōprehensa sunt, sed manifestiora multo & deiformiora. Et tibi aūt (sicut arbitror) oīno elucebūt splendidiores pulchritudines, & diuiniores dictis gradibus vtenti ad radium superiorē. Trade igitur o amice & ipse mihi p̄fectiorem illuminationē, & monstra meis oculis quas videre possis conuenitiores pulchritudines & vniformiores. Cōfido enim q̄ p̄ dicta ego repositas in te diuini ignis accendā scintillas.

Libri de Ecclesiastica hierarchia finis.

A S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENIENSIVM EPISCOPI, ET GALLIARVM APOSTOLI, AD TIMOTHEVM, LIBER DE DIVINIS NOMINIBVS.

¶ Iohannis Sarraceni ad Odonem sancti Dionysij Reuerendum abbatem, de Diuinis nominibus. Prologus.

MEmor hospitij & meæ sponsionis, diu literas vestræ sublimitatis expectaui. Quas qm̃ multis de causis non misisse potuistis, sponsioni meæ satisfeci, & beati Dionysii libros de Diuinis nominibus, & de mystica theologia, & eius epistolas vestræ transtuli paternitati. Sciẽdum est autem quod ante librum de diuinis nominibus quendam alium composuit, quem theologicas hypotyposes appellauit. In quo qualiter diuina natura singularis, & trina dicatur, & quomodo personarum in seinuicem mansio, & filij & spiritus sancti à pa-
B tre naturalis egressio siue pullulatio intelligi debeant, & quæcunque de qualibet trium personarum non secundum dona, neq; secundum sensibilium figurationem, sed proprie per affirmationem proferuntur, demonstrauit. Arbitror autem illum, & alios sanctissimi Dionysii libros duabus ex causis rarius inueniri. Vna est, quod hæretici libros ipsos, sicut contra se manifeste agentes, pro viribus suppresserunt. Alia vero q; Catholici obtestatione beati Dionysii erãt astricti, ne imperitę multitudini, sed solis doctis & dignis sua scripta quasi multorum capacitatem excedentia reuelarent. Doctis autem deficientibus, culpa eorum maxime (vt reor) qui prælationes ecclesiarum suis qualibuscunq; conferunt, & literatos respuunt, quibus committerent nõ habuerunt. Forsitan etiam inde Hieronymus excellentissimum Areopagitam inter ecclesiasticos scriptores non connumerauit, quoniam eius libros sicut eminentes ad communem notitiam deponendos non putauit. A translationis autem mõ in ecclesiastica hierarchia obseruato non recessi. Cæterum, si in aliquo forte deliqui, vestræ sit oro & fratris Guilielmi diligentię errata emendare. Transtuli autem quartum & nonum capitulũ libri de diuinis nominibus quadã festinatiõe domino magistro Gullielmo sanctę Romanę ecclesię Cardinali Reuerẽdo. Quæ translatio vtrum huic posteriori conueniat, mihi non constat. Cęterum, si in aliquo dissenserit ad hanc illam reor referendam.

C ¶ Hæc sunt in sermone de diuinis nominibus capitula. XIII.

I Quæ sermonis intentio, & quæ de diuinis nominibus traditio.
II De vnita & discreta theologia, & quæ est diuina vnitio & discretio.
III Quæ orationis virtus, & de beato Hierothæo & de reuerentia & tractatu theologico.
IIII De bono, lumine, pulchro, amore, ecstasi, zælo, & q; malum neq; existens, neque ex existentibus.
V De existente, in quo & de exemplis.
VI De vita.
VII De sapientia, mente, ratione, veritate, fide.
VIII De virtute, iustitia, saluatione, liberatione, in quo, & de inæqualitate.
IX De magno, paruo, eodem, altero, simili, dissimili, statu, motu, æqualitate.
X De omnipotente, vetere dierum, in quo, & de æuo, & tempore.
XI De pace, & quid vult per se esse, quę per se vita, quę p se virtus, & quę ita dicitur.
XII De sancto sanctorum, rege regum, domino dominorum, deo deorum.
XIII De perfecto & vno.

CONPRESBYTERO TIMOTHEO DIONYSIVS PRESBYTER S.

¶ Quæ sermonis intentio, & quæ de Diuinis nominibus traditio. Cap. I.

XXX. Nunc

VNC autem ó beate post theologicas hypotiposes, ad diuinorum nominum reseratione, sicut est possibile transibo. Esto aũt & nunc à nobis eloquiorum lex prædiffinita, veritatem de deo dictorum nos asseuerare, non inpersuasibilibus humanæ sapiẽtiæ verbis, sed in demonstratiõe à spiritu motæ theologorũ virtutis: secundũ quã ineffabilibus & ignotis, ineffabiliter & ignote coniungimur, secundum meliorẽ nostræ rationabilis & intellectualis virtutis & operationis vnitionem. ¶ Igitur vniuersaliter non est audendum dicere aliquid, nec etiam cogitare de supersubstantiali & occulta deitate, præter ea quæ diuinitus nobis ex sanctis eloquiis sunt expressa. Nam supersubstantialem scientiam ignorantiæ supersubstantialitatis, quæ est super rationem & intellectum & substantiam ipsam, ipsi attribuere conuenit tantum ad superius respicientes, quantum thearchicorum eloquiorum radius seipsum immittit ad splendores superiores. Et simus circa diuina temperãtia & sanctitate constricti. Etenim si aliquid conuenit omni sapienti & verissimæ theologiæ credere, secundum proportionem vniuscuiusq; mentium reuelãtur diuina, & inspiciuntur thearchica bonitate, in salutari iustitia, à mensuratis immensurationem sicut incomprehensibilem, vt decet deum segregantem. ¶ Sicut enim incomprehensibilia & incontemplabilia sunt à sensibilibus intelligibilia, & his quæ incompositione sunt & figura simplicia & infigurabilia & formatis secundum corporum figuras incorporalium intangibilis & infigurabilis formæ carẽtia, secundum eandem veritatis rationẽ superponitur substantiis quæ est supersubstantialis, & mentibus quæ est super mentẽ vnitas, & omnibus deliberationibus est indeliberabile, quod est super deliberationem, & ineffabile verbo omni quod est super verbum bonum, vnitas vnificans vniuersam vnitatem, & supersubstantialis substantia, & intellectus non intelligibilis, & verbũ non dicibile, & irrationabilitas & non intelligibilitas, & innobilitas, secundum nihil existentium existens, & causa quidem essendi omnibus. Ipsum autem non existens, sicut supra omnem substantiam, & sicut ipsum de seipso proprie & scienter enunciet. De hac igitur, sicut dictum ẽ, supersubstantiali & occulta deitate, non est audendum dicere, neq; cogitare aliquid, præter illa quæ diuinitus nobis ex sanctis eloquiis sunt expressa. ¶ Etenim sicut ipsa de seipsa in eloquiis (vt decet bonam) tradidit. Ipsius quidem quicquid est scientia & contemplatio omnibus est inuia existentibus, sicut ab omnibus supersubstantialiter segregata. Et multos theologorum inuenies, non solum sicut inuisibilem ipsam, & incomprehensibilem laudauisse, sed & inscrutabilem simul & non inuestigabilem, sicut non existente vestigio vllo eorum qui ad occultam ipsius infinitatem transierunt. ¶ Non tamen incommunicabile est vniuersaliter bonũ vlli existentiũ, sed in seipso singulariter supersubstantialẽ collocans radiũ vniuscuiusq; existentiũ proportionalibus illuminationibus benigne superapparet, & ad possibilẽ ipsius contemplatiõem, & communionem, & assimilationem extendit sanctas mentes, quæ ipsi (sicut est fas, & vt decet sanctos) se immittũt. Et neq; ad superius quam conuenienter data dei apparitione superbe præsumunt: neq; ad inferius ex subiectione ad peius prolabuntur, sed firme & indeclinabiliter ad radium ipsius supersplendentem extenduntur, & commensurato amore conuenientium illuminationum cum reuerentia sancta, & caste, & sancte altius eleuantur. ¶ Has sequentes thearchicas leges, quæ & totos gubernat supercœlestium ordinum & substãtiarum sanctos ornatus, q̃d quidem est super mentem & substantiam thearchie occultum, inscrutabilibus & sanctis mentis reuerentiis. Indicibilia autem casto silentio venerantes ad illucẽtes nobis in sanctis eloquiis splendores extendimur, & ab ipsis illuminamur ad thearchicos hymnos, ab ipsis supermundane illuminati, & ad sanctas hymnorum enunciationes figurati, & ad videndum per ipsos commensurate data nobis thearchica lumina, & laudandum principium vniuersæ sanctæ luminis apparitionis, quod donat bonum sicut ipsum de seipso in sanctis eloquiis tradidit: sicut q̃ omnium est causa, & principium, & substantia, & vita, & decidentium ab ipsa reuocatioq; & resurrectio. Eorum autem quæ ad deiformis corruptiuum prolapsa sunt reuocatio & reformatio, eorum autem quæ secũdum quãdam commotionem immũdã mouẽtur collocatio sancta, & stãtiũ firmatio, & ad ipsam sursum actorum suscitatiua manuductio. Et eorum quæ illuminãtur, illuminatio. Et eorum quæ perficiuntur, perfectiõis principatus. Et eorum quæ deificãtur, thearchia. Et eorum quæ simplificãtur, simplicitas. Et eorum quæ vniũtur, vnitas principii vniuersi supersubstãtialiter superprincipale principiũ: & occulti secũdum q̃ est cõueniẽs, bona traditio. Et vt simpliciter dicatur, viuẽtiũ vita, existẽtiũ substãtia, omnis vitæ & substãtiæ principiũ & causa

Marginal notes:

1. Cor. 2.

Tñ tractãdũ de rebus diuinis q̃tũ habemus ex eloquiis diuinis.

Cõtẽplatoribus supsubstãtialiũ discreta moderamina necessaria.

De incõphẽsibilitate diuinorum.

Quõ se intellectus eleuare debeat ad cognitionẽ superiorum.

De eẽtię diuinæ incõphẽsibilitate.

Purgationẽ, illuminationẽ, pfectionẽq; eẽ a deo.

& causa, propter bonitatem ipsius quæ & deducit ad esse existentia & continet. ¶ Hæc autem à
A diuinis eloquijs memoramus. Et vt sic dicatur, omnem sanctum theologorum hymnum inuenies ad bonos thearchiæ processus manifestatiue & laudatiue dei nominationes diuidentem. Vnde in omni fere theologico negotio, thearchiam videmus sancte laudatam: sicut monaden quidem & vnitatem, propter simplicitatem & vnitatem supernaturalis impartibilitatis. Ex qua vt vnifica virtute vnimur, & diuisibilibus nostris alternitatibus supermũdane conclusis ad deiformem monaden cõgregamur, & dei imitatiuam vnitionem. Sicut trinitatem autem, propter trium personarum supersubstantialis fœcunditatis manifestationem: ex qua omnis paternitas in cœlo & in terra est & nominatur. Sicut causam autem existentium, quoniam omnia ad esse deducta sunt propter ipsius substantificam bonitatem. Sapientem autem & pulchram, quoniã existentia omnia propriam naturam incorruptam seruantia, omni harmonia diuina & sancto decore sunt plena. Benignam autem differenter, quoniam nostris ad veritatem totaliter in vna ipsius natura personarum communicauit reuocans ad seipsam & reponens humanam extremitatem ex qua ineffabiliter simplex Iesus compositus est, & præsentationem temporalem accepit æternus, & intra nostram factus est naturam, qui omnem ordinem secundum omnem naturam supersubstantialiter excedit cum intransmutabili & inconfusa propriorum collocatione, & quæcunq; alia deifica lumina, iuxta consequentiam diuinorum eloquiorum nostrorum
B ducum occulta traditio manifestatiue nobis donauit. ¶ Hæc & nos docti sumus, nunc quidem iuxta proportionem nostram per sancta velamina eloquiorum & hierarchicarum traditionũ, benignitate sensibilibus intelligibilia & existentibus supersubstantialia circumuelante, & formas & figuras informabilibus & non figurabilibus circumponente, & supernaturalem & infigurabilem simplicitatem varietate diuisibilium signorum, & multiplicante & cõponente. Tũc autem quando incorruptibiles & immortales erimus, & Christiformem & beatissimum consequemur finem, semper cum domino, secundum eloquium, erimus: visibili quidem ipsius dei apparitione in castissimis contemplationibus adimpleti, manifestissimis circa nos splẽdoribus refulgente, sicut circa discipulos in illa diuinissima transformatiõe. Intelligibili aũt luminis datione ipsius, impassibili & immateriali mente participantes, & super mentem vnitione, ignotis & beatis immissionibus superclarorum radiorum in diuiniore imitatione supercœlestiuũ mentium. Nam æquales angelis erimus, vt veritas dicit eloquiorum: & filij dei, resurrectionis filij existentes. ¶ Nunc autem sicut nobis est possibile, proprijs quidem ad diuina signis vtimur, & ex ipsis rursus ad simplicem & vnitam intelligibilium miraculorum veritatem proportionaliter extendimur, & post omnem secundum nos deiformium vnitionem, sedantes nostras intellectuales operationes, ad supersubstantialem radium, secundum q̃ fas est, nos immittimus. In quo omnes fines omnium cognitionum superineffabiliter præextiterunt, quẽ neque cogitare possibile est, neque dicere, neque totaliter aliquo modo cõtẽplari, propter hoc quod ab omni-
C bus ipse est segregatus & superignotus, & omnium quidem substantialium cognitionum & virtutũ terminationes simul & omnes supersubstantialiter in seipso præaccepit, & super omnes cœlestes mentes incõprehensibili virtute est collocatus. Si enĩ cognitiones omnes existentium sunt & si existentia finem habent, qui est super omnẽ substantiam, & ab omni cognitione est segregatus. ¶ Et quidem si melior est omni sermone, & omni cognitione, & super mentẽ vniuersaliter & substantiã collocatur. Oĩm quidẽ existens circũapprehensiuus, & cõprehensiu', & ꝓapphẽsiuus omnibus autẽ ipse vniuersaliter est incõprehensibilis, & neque sensus eius est, neque fantasia, neque opinio, neque nomen, neque sermo, neque tactus, neque scientia. Quomodo de diuinis nominibus à nobis tractabitur sermo, inuocabili & supernominabili, supersubstantiali deitate demonstrata? Sed quod diximus quando theologicas hypotyposes exposuimus, vnũ ignotũ supersubstantiale ipsum bonũ quod est, trinam vnitatẽ dico, quæ est simul deus & simul bonum, neque dicere, neque cogitare est possibile. Sed & sanctarũ virtutũ angelis conuenientes vnitiones, quas siue immissiones siue susceptiones oportet dicere, superignotæ & superpręclaræ bonitatis ineffabiles sunt & ignotæ, & solis ipsis insunt qui super angelicã cognitionẽ digni habiti sunt ipsis angelis. Istis deiformes ad angelorũ imitationẽ, sicut est possibile, vnitæ mentes, quoniã secundum omnis intellectualis operationis quietem talis fit deificatarũ mentiũ ad supremum lumen vnitio, laudant ipsum proprie, maxime per ablationem à cunctis existentibus. Hoc vere & supernaturaliter illuminatione docti ex beatissima ad ipsum vnitionẽ, quod omnium quidem existentium est causa, ipsum autem nihil vt ab omnibus substantialiter segregatum. ¶ Igitur subpstãtialitatẽ quidẽ thearchicã quodcunq; est superbonitatis superessentia, neq; vt rationẽ aut virtutẽ, neq; sicut mentem aut vitã aut substantiã laudare possibile nulli eorum

Marginal notes: De diuina vnitate. — Trinitas. — Ephe. 3. — Causa. — Sapiens. — Pulchrũ. — Benignũ. — Diuina à mõ viatoribus cognoscibilia. — Supsubstantialia quõ in cœlestib' cognoscentur. — 1 Tess. 4. — Mat. 17. — Marci. 9. — Lucæ. 9. — Matt. 22. — De diuina incõphensibilitate. — Deũ oĩm scientiarũ cognitionũq; finẽ ac terminum. — Liber theologicarũ hypotyposeon.

rum quotcunque sunt veritatis amatores, quæ est super omnẽ veritatẽ. Sed sicut ab omni habitu D motu, vita, phantasia, opinione, nomine, verbo, deliberatione, intellectu, substantia, statiõe, collocatione, vnitione, fine, infinitate, vniuersis quæcunque existentia sunt excellenter segregata. Quoniam autẽ sicut bonitatis essentia per ipsum esse omniũ est existentium causa, boni principem thearchiæ prouidentiã, ex oĩbus causatis laudare conuenit. Quoniam & circa ipsam oĩa, & ipsius causa, & ipsa est ante omnia, & omnia in ipsa constiterunt, & esse hanc est totorũ deductio & substantia, & omnia ipsam desiderant. Intellectualia quidẽ & rationalia cognitiue: istis autem subiecta sensibiliter, & alia secundum viuificum motum aut substantialẽ & habitudinariam aptitudinem. ¶ Hoc igitur scientes theologi & sicut innominabilem ipsam laudant, & ex omni nomine. Innominabilem quidẽ, sicut quando dicunt thearchiam ipsam in vna mysticarũ visionum dei apparitionis, significatiue increpare eum qui dixit, Quod est nomẽ tuũ? Et sicut ab omni cognitione ex dei nominatione ipsum abigentem dicere: Et quare interrogas nomẽ meũ? & hoc est mirabile. Nunquid autẽ non hoc vere est mirabile nomen, quod est super omne nomen? quod est innominabile, quod est collocatum super omne nomen, quod nominatur siue in seculo isto, siue in futuro? Multorum autem nominum, sicut quando ipsam rursus inducunt dicentem, Ego sum qui sum, vita, lumen, deus, veritas. Et quando ipsi periti deitatis, oĩum causam multis nominibus ex multis causatis laudant, sicut bonũ, sicut pulchrum, sicut sapientem, sicut diligibilem, sicut deum deorum, sicut dominum dominorum, sicut sanctũ sanctorũ, sicut æternum, sicut existentem, & sicut seculorum causam, sicut vitę largitorem, sicut sapientiã, E sicut mentem, sicut rationem, sicut cognitorem, sicut præhabentem omnes thesauros vniuersæ cognitionis, sicut virtutẽ, sicut potentem, sicut regẽ regnantium, sicut veterem dierum, sicut sine senectute & inuariabilẽ, sicut saluationem, sicut iustitiam, sicut sanctificationem, sicut liberationem, sicut in magnitudine cuncta excedentem, sicut in aura subtili. Et quidem & in mentibus ipsum esse dicunt, & in animabus, & in corporibus, & in cœlo, & in terra, & simul in eodem eundem mundanum, circa mundanum, supermundanũ, supercœlestem, supersubstantialẽ, solem, astrum, ignem, aquam, spiritũ, rorem, nubem, ipsum lapidem & petram, omnia existentia, & nihil existentium. ¶ Ita igitur omnium causæ & super omnia existenti & innominabile conueniet, & omnia existentium nomina, vt diligenter sit totorum regnum & circa ipsam sint omnia, & ab ipsa sicut causa, sicut principio, sicut fine segregata, & ipsa secundum eloquium sit omnia in omnibus. Et vere laudatur omniũ substantia principalis & perfectiua, & contentiua, custodia & cibus, & ad ipsum conuersiua, & hæc vnitiue & communicabiliter segregate. Non enim continentiæ aut vitæ, aut perfectionis solum causa est, vt à sola hac aut alia prouidentia bonitas quæ est super nomen, nominetur: sed omnia simpliciter & incircumfinite in seipsa existentia præaccepit perfectissimis vnius & eiusdem & omnium causæ prouidentiæ bonitatibus, & ex existentibus vniuersis conuenienter laudatur & nominatur. ¶ Et quidem non istas solas theologi dei nominationes commendant à perfectis aut particularibus prouidentiis aut prouisis, F id est, quando à quibusdam apparitionibus diuinis in sanctis tẽplis aut alibi, magistros aut prophetas illuminantibus, secundum alias & alias & causas & virtutes, nominant supersplendentẽ & supnominabilẽ bonitatẽ, & formas ipsi & figuras hũanas aut igneas aut electrinas circũposuerũt, & oculos ipsius, & aures, & cincinnos, & vultus, & manus, & spinas, & alas, & brachia, & dorsa, & pedes laudant, & coronas, & thronos, & calices, & crateres ipsi, & alia quædam mystica circũponunt. De quibus in symbolica contemplatione secundum virtutẽ dicemus. Nunc autẽ quæcunq; sunt præsentis negocii, ex eloquiis congregantes, & sicut quodam canone dictis vtentes, & ad ipsa inspicientes ad referationem intelligibilium dei nominationũ procedamus. Et quod semper secundum omnem theologiam, hierarchica lex inducit dei inspectiua deliberatione inspiciamus, vt proprie dicatur, quibus deus appareat contemplationes. Et aures sanctas sanctarum dei nominationũ referationibus apponamus, in sanctis sancta secundũ diuinã traditionem collocantes, & ipsa ab indoctorum risibus & delusionibus auferentes, magis autẽ ipsos illos si totaliter sunt tales quidem homines, ab impugnatione dei in hoc liberantes. Igitur tibi quidem hæc custodire vtile ó pulcher Timothee secundum sanctissimam memorationem, & neq; dicibilia neq; exportabilia diuina ad indoctos facere. Mihi autem det deus, vt decet, deum laudare, inuocabilis & innominabilis deitatis, deificas multas nominationes, & non auferat verbum veritatis ab ore meo.

Prouidẽtia.
Qũo oĩa desiderẽt ipsum sũmũ bonũ
Diuinitas qũo innominabilis ac simul noĩabilis significãtem.
Gene. 32.
Iudith. 13
Philip. 2.
Ephe. 1.
Nominũ diuinorũ cathalog⁹ in scripturis diuinis expressorũ.
Exo 3.
Iohan. 14
Ioh. 1. 4. 14
Colo. 2.
Col. 3.
Oĩa ab æterno fuisse i deo.
Liber theologiæ symbolicæ.
Hierarchica.
Matt. 7
Psal. 118.

¶ De unita & discreta theologia, & quæ est diuina unitio & discretio.

Thearchica

A THearchicam totam essentiam,quodcunq; est, per se bonitas determinans & manifestans,ab eloquijs laudatur. Etenim quid aliud dicere est ex sancta theologia, quando dicit thearchiam ipsam narrantem dicere,Quid me interrogas de bono? Nullus bonus,nisi solus deus. Igitur hoc quidem & in alijs inquisitum, à nobis est demonstratum,omnes semper deo conuenientes dei nominationes non particulariter,sed in tota & perfecta & integra & prima deitate ab eloquijs laudari,& omnes ipsas simpliciter absolute, &. inobseruate totaliter vniuersæ totalitati perfecte & omnis deitatis apponi. Et quidē sicut in theologicis hypotyposibus memorauimus,si non de tota deitate dicat aliquis hoc dictum esse,& audet abscindere inconuenienter superunitam vnitatem. Dicendum igitur quod & ipsum bonum natura verbum dixit:Ego sum bonus. Et quidam deo acceptorum prophetarum,laudat spiritum bonum. Et rursum:Ego sum qui sum. Si non de tota dixerint deitate laudari, secundum autem vnam partem ipsum circunscribere conentur,quomodo audient,Hæc dicit, qui ē, qui erat,qui venturus est omnipotens? Et tu autem idem ipse es. Et spiritus veritatis est, qui à patre procedit. Et si non totam thearchiam dicunt esse vitam,quomodo verū quod dixit sanctum verbum,Sicut pater suscitat mortuos & viuificat,sic& filius quos vult viuificat? Et quod spiritussanctus est qui viuificat? Quoniam autem & dominationem totorum habet tota deitas de deigena deitate quidem aut filiali,neque dicere est,sicut arbitror,in quot locis theologiæ in

Personis diuinis q̄ nā cōia.

Liber theologicarū hypotyposeon. Matt. 20 Iohan. 10 Psal. 142 Exo. 3 Apoc. 1 Psal. 103 Iohan. 15 Iohan. 5 Iohan. 4 1. Cor. 3

B patre & filio frequentatur dominus. Sed & dominus spiritus est. Et pulchrum autem & sapiens in tota deitate laudatur, & lumen & deificum,& causa,& omnia quæcunque totius thearchiæ sunt,ad omnem reducunt eloquia thearchicam laudationem. Comprehensiue quidem, sicut quando dicunt,omnia ex deo. ❡ Diffusiue autem,sicut quando dicunt,Omnia per ipsum,& in ipso facta sunt,& omnia in ipso consistunt. Et:Emitte spiritum tuum,& creabuntur. Et vt summatim dicat aliquis,ipsum thearchicum dixit verbum:Ego & pater vnum sumus. Et:Cuncta quæcunq; habet pater,mea sunt. Et:Cuncta mea tua sunt,& tua mea. Et rursum, Quæcunque sunt patris & ipsius,thearchico spiritui communicatiue,& vnitiue attribuit diuinas operationes,honorem,fontanam & indeficientem causam,& distributionem benignorum donorum. Et nullum in diuinis eloquijs non peruersis intentionibus conuersatorum arbitror ad hæc contradicere,quoniam deo conuenientia omnia,toti thearchiæ insunt secundum perfectū in deo verbum. Igitur istis à nobis breuiter quidem,in his & particulariter, in alijs autem sufficienter ex eloquijs demonstratis & determinatis,quæcunq; dei nominationem totaliter resecare conemur,in tota deitate ipsam recipere conuenit. ❡ Si autem quis dicat,confusionem nos inducere in isto contra diuisionem deo conuenientem,talem sermonem nos non arbitramur ipsum persuadere sufficientem,quod est verus. Si enim aliquis quidem est, qui totaliter eloquijs resistat,longe omnino erit & à nostra philosophia. Et si non ipsi cura est dei venerationis ex eloquijs, quomodo nobis cura sit illius manuductionis ad theologicam scientiam? Si autem ad eloquiorum

Coia q̄dā q̄dā eni p̄pria ē p̄sonis diuinis. Rom. 11 Psal. 103 Iohan. 10 Iohan. 16 Iohan. 17 Noiatiōes coēs nō efficere in diuinis cōfusionem

C rum veritatem respicit,hoc & nos canone & lumine vtentes,ad excusationem sicut possumus indeclinabiliter vadimus,dicentes quod theologia quædam quidem tradit vnitiue, quædam autem discretiue. Et neq; vnita licet diuidere,neq; discreta confundere:sed sequentes ipsam secundum virtutem, ad diuinos splendores conuenit respicere. Etenim inde diuinas manifestationes assumentes,,sicut quendam canonem veritatis optimū ibi posita custodire in nobis ipsis non multiplicata & non minorata,& non peruersa studemus in custodia sanctorum custoditi, & ab ipsis ad custodiendum custodientes ipsa confirmati. ❡ Igitur vnita quidem totius deitatis sunt,sicut in theologicis hypotyposibus per plura ex eloquijs demonstrauimus,superbonū, superdeum,supersubstantiale,superuiuens,supersapiens,& quæcunq; excedentis sunt remotionis. Cum quibus & causalia omnia,bonum,pulchrum,existens,vitæ generatiuū,sapiens,& quæcunq; ex benignis ipsius donis,omnium bonorum causa nominatur. Discreta autem patris supersubstantiale nomen,& vsus,& filij,& spiritus nulla in istis conuersione aut totaliter communione superinducta. Est autem rursus cum hoc discretum secundum nos Iesu perfecta & inuariabilis essentia:& quæcunq; secundum ipsam sunt benignitatis substantialia mysteria ❡ Oportet autem,vt arbitror,magis resumentes nos perfectum diuinæ & vnitionis & discretionis exponere modum,vt nobis conspicuus omnis fiat sermo. Varium quidem omne & non planum respuens:discrete aūt & ordinate & plane,propria secundū virtutem terminās. Vocant enim(quod & in alijs dixi)nostræ theologicæ traditionis sancti magistri,vnitiones quidem di-

Diuinis p̄sonis quā coia. Nōia dei causalia. Nomina Christo Iesu solo p̄pria.

De vnitate diuina atque discretione.

uinas quæ sunt superineffabilis & superignotæ singularitatis, occultas & irregressibiles supercollocationes. Discretiones autem bono conuenientes thearchiæ, & processiones, & manifestationes. Et dicunt sancta eloquia sequentes, & dictæ vnitionis propria, & rursus discretiōis quasdam esse proprias, & vnitiones, & discretiones, sicut in vnitione diuina, id est, supersubstantialitate. Vnitum quidem est principali Trinitati & commune supersubstantialis essentia, superdea deitas, super bona bonitas, quæ est super omnia identitas totalis proprietatis existentis super omnia super principatum vnitas, ineffabile, multiluminis, ignorantia, perfecte non intelligibile, omnium positio, omnium ablatio, quod est super omnem & positionem & ablationem, mansio principalium personarum in seinuicem, si ita oportet dicere, & collocatio totaliter superunita. quemadmodum lumina luminarium, vt sensibilibus & propriis vtar exemplis, existentia in domo vna, & tota in se inuicem totis sunt, & diligentem habent ad se inuicem discretionem proprie subsistentem, vnita discretione, & vnitione discreta. ¶ Et quidem videmus in domo, multis existentibus luminaribus, ad vnum quoddam lumen vnita omnium lumina, & vna claritate indiscreta resplendentia & non aliquis, vt arbitror, possit huius luminaris lumen ab aliis ex aere omnia lumina continente discernere, & videre sine altero alterum totis in totis sine mixtione concretis. Et si vnum aliquis luminarium educat à domo, coegredietur & proprium vniuersum lumen, nihil aliorum luminum coauellens in seipso, aut sui ipsius aliis derelinquens. Erat enim ipsorum, quod dixi, totorum ad tota perfecta vnitio, non mixta vniuersaliter, & nulla parte confusa: & hæc totaliter in corpore, aere, & ex materiali igne pendente lumine. Ibi autem supersubstantialem vnitionem collocari dicimus, non super solas vnitiões quæ sunt in corpore, sed & super illas quæ sunt in animabus ipsis, & in ipsis mentibus, quas habent non mixte & supermundane tota per tota deiformia & supercœlestia lumina, secūdum participationem vnitionis ab omnibus supersegregate proportionalem participantibus. ¶ Est autem & discretio in supersubstantialibus theologiis, non quam dixi tantum, quod secundum ipsam vnitionem incommixte & inconfuse collocatur vnā quæque principalium personarum, sed quod & ea quæ sunt supersubstantialis dei fœcunditatis non conuertuntur ad se inuicem. Solus autem fons supersubstantialis deitatis est pater, nec filius est pater, nec pater est filius, custodientibus hymnis propria religiose vniciuique thearchicarum personarum. Istæ quidem sunt secundum ineffabilem & vnitionem & essentiam & vnitiones & discretiones. ¶ Si autem & diuina discretio, est processio bono conueniens vnitionis diuinæ & superunitæ, seipsam bonitatē in pluralitatem agentis & multiplicantis, vnitæ quidem sunt secundum diuinam discretiōem incomprehensibiles traditiones, substantificationes, viuificationes, sapientificatiōes, & alia dona bonitatis, quæ est omnium causa secundum quæ ex participationibus & participātibus laudantur, non participabiliter participata. Et hoc commune & vnitum & vnum est toti deitati, omnem ipsam totam ab vno quoque participantium participari & à nullo nulla parte, quemadmodum punctum in medio circulo ab omnibus in circulo circumpositis lineis, & sicut sigilli expressiones multæ participant archetypo sigillo, & in vnaquaque expressionum toto & eodem existente, & in nulla secundum nullam partem. Excedit autem & hæc omnium causæ deitatis impartibilitas, eo quod neque tactus eius est neque alia quædam ad partes commiscendi communio. ¶ Quamuis dicat aliquis non est sigillum in totis expressionibus totum & idem, huius autem non sigillum est causa. omne enim seipsum illud, & idem vnicuique ingerit, sed participantium diuersitas, dissimiles facit expressiones vnius & eiusdem & totius principalis formæ: sicut si mollia quidem sint & facile figurabilia, & plana, & immaculata, & neque contrariæ figuræ, & dura, neque facile fusibilia, & instabilia mundam habebunt & planam permanentem figuram. Si autem aliquid de dicta opportunitate deficiat, hoc causa erit imparticipati, & non plani, & aliorum quæcunque importunitate participatiōis fiunt. ¶ Discretum autem est à benigna ad nos diuina operatione secundum nos, ex nobis totaliter & vere substantiam factum esse supersubstantiale verbum, & facere & pati quæcunque humanæ ipsius contemplationis sunt, electa & semota. Istis enim pater & spiritus secundum nullam communicauerunt rationem, nisi aliquis dicat secundum bono conuenientem & benignam voluntatem, & secundum omnem superpositam & ineffabilem diuinam operationem, quam faciebat secundum nos factus inuariabilis, secundum quod deus & dei verbum. Ita & nos diuina & vnire verbo & discernere studemus, sicut ipsa diuina & vnita sunt & discreta. ¶ Sed harum quidem & vnitionum & discretionum quascunque in eloquiis deo conuenientes causas inuenimus, in theologicis hypotyposibus propria

Luminū

De vniōe triū psōnarum in vna eēntia exemplū.

Diuinę increata discretiōis processus

Modi participādi diuinā eēntiā exēplū

Hūanitas Christi discreta à diuinitate

A pria de vnoquoq; tractantes,sicut erat possibile,exposuimus. Quædam quidem reuoluentes vero sermone & referantes,& sanctum & reuelatum intellectum in manifestas eloquiorum visiones adducentes:quibusdam autem,sicut mysticis secundum diuinam traditionem,super intellectualem operationem vniti.Omnia enim diuina & quæcunq; nobis sunt manifestata,solis participationibus cognoscuntur.Ipsa autem qualiacunq; sunt,secundum proprium principium & collocationem,super mentem sunt,& omnem substantiam & cognitionem.Sicut si supersubstantiale occultum deum aut vitam,aut substantiam,aut lumen,aut rationem nominemus,nihil aliud intelligimus,quam ad nos ex ipsa productas virtutes deificas,aut substantificas,aut viuificas,aut sapientificas:ipsi autem secundum absolutionem ab omnibus intellectualibus operationibus nos immittimus,nullam videntes deificationem,aut vitam, aut substantiam,quæ diligenter comparabilis sit ab omnibus segregatę secundum omnem excessum causæ. ¶ Rursus,quod pater quidem est fontana deitas,filius autem & spiritussanctus deigenę deitatis,si ita oportet dicere,pullulationes diuinæ naturæ,& sicut flores,& supersubstãtialia lumina à sanctis eloquijs accepimus.Quomodo autem hæc sunt neq; dicere,neq; cogitare est possibile,sed vsq; ad hoc omnis nostræ intellectualis operationis virtus est,quod omnis diuina paternitas & filiatio,data est & nobis & supercœlestibus virtutibus,ex patriarchia ab omnibus segregata,& filiarchia,ex qua & dij & deorum filij,& deorum patres deiformes fiunt & nominantur mentes,spiritualiter videlicet tali paternitate & filiatione perfecta.Hoc est,incorporaliter, immaterialiter,intelligibiliter,thearchico spiritu super omnem intelligibilem, immaterialitatem,& deificationem supercollocato & patre & filio,ab omni paternitate & filiatione diuina

Propria quam vnicuiq; diuinæ sint personæ. Isa.6a

B excedendo segregatis. ¶ Neq; enim est diligens comparatio causatis & causis:sed habent quidem causata causarum contingentes imagines.Ipsæ autem causæ à causatis segregãtur,& super collocantur secundum proprij principij rationem.Et vt nostris vtar exemplis,Delectationes & tristitiæ dicuntur effectiue delectandi & tristandi.Ipsæ autem neq; delectantur,neq; tristantur. Et ignis calefaciens & vrens,non dicitur calefieri aut vri.Et si iterum si quis dicat per se vitam,aut illuminari per se lumen,non recte dicit secundum meam rationem,nisi secũdum alterum ista dicat modum:quoniam abundanter & substantialiter ea quæ sunt causatorum,preinsunt causis. ¶ Sed quod est omnis theologiæ manifestatiuum,Iesus secundum nos diuina compositio, & ineffabilis est verbo omni,& ignota menti omni,& ipsi primo dignissimorum angelorum. Et viriliter quidem ipsum substantiam factum esse,mystice accepimus.Ignoramus autem,quomodo ex virgineis sanguinibus altera præter naturam lege compositus est, & quomodo siccis pedibus corporale pondus habentibus,& materiæ grauitatem ambulauit,humida & instabili substantia:& alia quæcunq; sunt Iesu supernaturalis luminis apparitionis,aut naturalis ratio

Manuductio a delicijs,tristitijs & igni.

Rõ hũani tatis Christi ineffabilitatis. Matt.14 Mar.6 Iohan.6

C nis. ¶ Hæc autem & à nobis in alijs sufficienter dicta sunt,& à nobili duce in theologicis ipsius stechiosibus laudata sunt valde supernaturaliter.Quę ille siue à sanctis theologis accepit,siue & experita eloquiorum perscrutatione conspexit,& multa circa ipsa luctatione & contritiõe, siue etiam ex quadam doctus est diuiniore inspiratione non solum discens,sed & patiens diuina,& ex compassione ad ipsa(si ita oportet dicere)ad indocibilem & mysticam ipsorum perfectus est vnitionem & fidem.Et vt multas & beatas visiones potentis illius deliberationis in minimis apponamus.Hæc de Iesu dicit in congregatis ab ipso theologicis stechiosibus.

¶ Ex sanctissimi Hierothei theologicis stechiosibus.

OMnium causa & ad impletiua est Iesu deitas,quæ partes totalitati consonas saluat, & neq; pars est,neq; totum,& totum & pars,sicut omnem & partem & totũ in seipsa coaccipiens,& superhabens,& præhabens.Perfecta quidem est in imperfectis,sicut perfectionis princeps:imperfecta autem in perfectis,sicut superperfecta & præperfecta.Forma formam faciens in carentibus forma,sicut formæ princeps,sine forma informis,sicut superformam.Substantia totis substantijs immaculate superueniens,& supersubstantialiter ab vniuersa substãtia segregata,tota principia & ordines determinãs,& super om̃em principatum & ordinem collocata.Et mensura est existentium,& æuum & super æuum,& ante æuum. Et plena in minus habentibus,superplena in plenis.Indicibilis, ineffabilis,super mẽtem, super vitam,super substantiam,supernaturaliter habet supernaturale,supersubstantialiter supersubstantiale.Vnde quoniam & vsq; ad naturam à benignitate venit,& vere substantia factus est,& vir superdeus extitit.Propitiatione autem sint à nobis hæc super mentem & rationem laudata.Quamuis & in istis habet supernaturale & supersubstantiale,non solum secundum quod inuariabiliter & inconfuse nobis communicauit,nihil passus ad superplenum ipsius ab ineffabili exinanitione,sed qm̃ & quod est oĩbus nouis magis nouũ,in naturalibus nostris sup̃natura

 liter erat,

Hactenus ex verbis S.Hiero.

liter erat, in substantialibus supersubstantialiter, omia nostra super nos habēs. ¶ Igitur de istis quidem satis est. Ad verbi autem intentionem procedamus, communia & vnita discretionis D diuina nomina secundum quod est nobis possibile, reuoluentes. Et vt plane de omnibus consequenter prædeterminemus, discretionem diuinam esse dicimus, sicut dictum est, bono conuenientes thearchiæ processiones. Donans enim omnibus existentibus & superfundēs totorum bonorum participationes, vnitiue quidem discernitur, & in pluralitatem agitur singulariter, & multiplicatur ex vno inegressibiliter. Postea quoniam existens est deus supersubstātialiter (dat autem esse existentibus, & deducit totas substantias) multiplicari dicitur vnum existens illud, quia ex ipso multa existētia deducūtur. manet autem nihil minus illud vnum in multiplicatione, & vnitum in processiōe, & plenū in discretiōe, eo ꝙ ab omnibus existentibus supersubstātialiter segregatū est, & ꝙ ab ipso vnitiue tota deducūtur, & ꝙ nō minoratur effusio nō minorabilium ipsius destributionū. Sed & vnū existēs & omni parti, & toti, & vni & multitudini, vnū tradēs vnum est similiter supersubstātialiter, neq; pars existēs multitudinis, neq; ex partibus totū, & ita neq; vnum est, neq; vnum habet. Lōge autem ab istis vnum est super vnum, quod est in existētibus, & multitudinē deducēs & perficiēs, & cōtinens. ¶ Rursus ex ipsius deificatiōe deiformi, vniuscuiusq; secundum virtutem multis dijs factis, videtur quidem esse & dicitur vnius dei discretio & multiplicatio. Est aūt nihilominus princeps deus, & superdeus, supersubstātialiter vnus deus, indiuisibilis in diuisibilibus, vnitus sibijpsi, & multis immixtus, & nō multiplicatus. Et hoc supernaturaliter intelligens cōmunis noster & ducis ad diuinam illuminatiōem manuductor, qui est multus in diuinis, qui est lumē mūdi. Hæc dicit motus à deo in sanctis literis suis. Etenī si sunt dicti dij siue in cœlo siue in terra, sicut quidē sunt dij multi & dñi multi, sed nobis quidem vnus deus pater ex quo oia, & nos in ipso, & vnus dñs Iesus Christus per quē oia, & E nos per ipsum. Etenī in diuinis vnitiōes discretiōes superāt, & præprincipātur, & nihilominus sunt vnita, & post vnius inegressibilem & vnitiuā discretiōem. Istas comunes & vnitas totius deitatis discretiōes, siue bono cōuenitētes processiōes, nos ex dei nominationibus manifestātibus ipsas in eloquijs laudare secūdum quod est possibile, tētabimus. Hoc quemadmodum dictum est, præcognito omnem beneficam dei nominatiōem, in quacūq; ponitur thearchicarum personarum, in tota ipsam accipi thearchica totalitate inobseruanter.

Deificationes secūdas oēs eē à pria. Paul⁹ sanctissimi bti patris ad diuinitatē dux ac magister. 1.Cor. 8.

¶ Quæ orationis uirtus: & de beato Hierotheo, & de reuerentia & tractatu theologico. Caput III.

T primam, si videtur, perfectam, & totarū dei processiōum manifestatiuā boni nominatiōem inspiciemus, boni principem & superbonam inuocātes Trinitatē, quæ est manifestatiua totarum prouidētiarum benigne ab ipsa donatarum. Oportet enim nos oratiōibus primum ad ipsam, sicut boni principem produci, & magis ipsi propinquātes, in hoc doceri optima dona circa ipsam collocata. Etenim ipsa qdē vniuersis adest, nō aūt oia ipsi adsunt. Tūc aūt ipam innocauimus castissimis quidē oratiōibus, & reuelata mēte, & ad diuinā vnitiōem aptitudine, tūc & nos ipsi adsumus. Ipsa eīn neq; in loco est, vt & absit à quodam, aut ex alijs ad alia trāseat: sed & dicere in oibus existētibus ipsam eē F relinquitur ab infinitate, quæ est super oia, & comprehēdit oia. ¶ Nos igitur ipsos oratiōibus extēdamus ad diuinorum bonorum radiorum altiorem respectum. Sicut si multi luminis cathena, ex cœlesti summitate pēdēte, ad anteriora autem descēdēte, semper ipsam mutatis manibus ad anterius capiētes, trahere quidem ipsam deorsum videremur: reuera autem nō deponeremus illam, & sursum & deorsum præsentē, sed nos ipsi sursum ageremur ad alteriores multorum luminum radiorum splēdores. Aut sicut si nauem ascēdissemus & teneremus quosdam funes, ex quadā petra ad nos extēsos, & sicut nobis ad auxilium datos, nō ad nos petrā, sed nos ipsos vere & nauē ad petrā adduceremus. Sicut & ecōuerso, si quis stās in naui, impingat petrā stātem iuxta mare, aget quidē nihil cōtra petrā stātem & immobilē, sed seipsum ab illa separabit, & q̄to amplius impinget, amplius ab illa impinget. Propter q̄d & añ oē, & magis theologiā ab oratiōe incipere ē vtile, nō sicut trahētes vbiq; p̄sentē & nusq̄ virtutē, sed sicut diuinis memoratiōibus & inuocatiōib⁹ nos ipsos ipsi tradētes & vniētes. ¶ Et hoc forsitā excusatiōe dignū, q̄d cū nobilis dux noster Hierotheus theologicas stechioses supnaturalit̄ cōgreget, nos q̄si ille nō sufficiāt, & alias & p̄sentē theologiā cōscripsim⁹. Etenī si ille cōsequēt tractare oia theologica negotia dignat⁹ eēt, & particularibus reuolutiōibus trāsisset vniuersæ theologię capitulū, nō nos ad tm̄ aut furoris aut prauitatis puenissemus, ꝙ aut arbitraremur nos immittere theologijs p̄spicaci⁹ illo & diuini⁹, aut bis eadē dicētes vana loqueremur. Præterea & iniuriā faceremus, et magistro et amico existēti, et nos ex ei⁹ eloquijs post diuinū Paulū introducti, nobilissimam ipsius

Trinitas S afi oia inuocāda Deo adēe ēsse q̄si dicimur.

Orōnē ſ. mine udā oi actui ac studio

cōtē

contemplationē & manifestationem nobisipsis arripientes. Sed qm̃ ille prudenter reuera indu- S. Hierot.
A cens diuina, conspicaces nobis diffinitiones exposuit, & in vno multa comprehendens, pr̨e- laus.
cipiens nobis & quicunq; sunt secundum nos magistri animarum nouiter quæ perficiūtur, sic-
ut est possibile, reserare & discernere commensurato nobis sermone, conspicaces & vnitiuas in
tellectualissimæ virtutis illius viri conuolutiones, & multoties nosipsæ ad hoc hortatus es, &
librum ipsum sicut superexcedentem remisisti. Ideo & nos hunc quidem sicut perfectarum de-
liberationum magistrum his qui sunt super multos determinamus, sicut qųedam secunda elo Heb. 5
quia, & Christorum dei sequentia: his autem qui sunt secundum nos iuxta proportionem no-
stram nos diuina trademus. Si enim perfectorum est fortis cibus, isto cibare alios, quantæ sit p
fectionis? ¶ Recte igitur à nobis & hoc dictum est, visionem quidem & intelligibilium eloqui-
orum per se inspectiuam & conspicacem ipsorum doctrinam, prouecta indigere virtute. Scie-
tiam autem verborum ad hoc ferentium & disciplinam, subiectis sanctificatoribus & sanctifi-
catis conuenire. Quamuis & hoc à nobis obseruatum est valde studiose, quod discretis ab ipso
diuino duce secundum planam manifestationem, nec totaliter manum apposuimus; aliquan-
do ad eandem propositi eiusdem eloquij manifestationem. ¶ Quoniam & apud ipsos deo ac-
ceptos nostros hierarchas, quando & nos (vt nosti) & ipse & multi sanctorum nostrorum fra- De sacratissima
trum conuenimus ad visitationem corporis vitæ principis, & quod deum suscepit. Adderat sempq; virgine
B autem & frater domini Iacobus, & Petrus summa & prouectissima theologorū summitas. Po- Maria.
stea visum est post visionem, vt vniuersi hierarchæ lauderent (sicut vnusquisq; erat sufficiens) Iaco. frat domini
infinitæ virtutis bonitatē thearchicæ infirmitatis: omnes alios sanctos magistros post theolo Pet' apo.
gos (vt nosti) superabat, totus excedens, totus ecstasim paciens à seipso, & ad laudata commu-
nionē patiens, & à cunctis à quibus audiebatur, & videbatur, & cognoscebatur, & nō cognosce-
batur, deo acceptus est, & diuinus laudator iudicatus. ¶ Et quid tibi de theologisatis ibi dicam?
Etenim si non & meipsum oblitus sum multoties noui à te, & partes quasdam audiens illorum
hymnorum à deo motorum, ita tibi fuit studium non ociose diuina exequi. Et vt mystica illa
(& sicut multis non dicenda) & sicut cognita tibi prætermittamus, quādo multis oportebat cō
municare, & quos est possibile ad sanctorum cognitionem quæ est secundū nos adducere, quō Humilis
excedebat multos magistrorum sanctorum, & temporis tritione, & mentis puritate, & demon B. patris
strationum diligentia, & reliquis loquutionibus sanctis. Quare nunquam ad ita magnum sole reuerētia
contra inspicere conati sumus: ita enim nobisipsis consentimus, & scimus quod neq; sufficien- erga S.
ter intelligere intelligibilia diuinorum capimus, neq; quæ sunt dicibilia dei cognitionis dicere Hierotē.
& eloqui. Longe autem existētes deficimus à diuinorum virorum scientia ad theologicam ve
ritatem, quoniam ad hoc omnino propter abundantem reuerētiam venimus, vt neq; totaliter
audeamus aut dicamus aliquid de diuina philosophia, nisi secundum mentē acciperimus: sicut
non oportet contingentem diuinorum cognitionem negligere. Et hoc nobis persuaserūt, nō
C solū secundum naturam desidesideria mentiū amabiliter semper cupientia, quā capere possunt
supernaturaliū cōteplationē: sed & ipsa diuinarū legū optima dispositio, phibens qdē ea q̃ sunt
super nos multū scrutari, & sicut sup dignitatē, & sicut impossibilia. Oīa aūt quæcunq; à nobis
desiderātur & data sunt, discere attētē pcipiēs, & alijs tradere benigne. Igitur istis & nos persuasi
& ad possibilē diuinorū inuentionem non pigritantes aut formidantes, sed & non valentes nō
bis meliora contēplari sine auxilio relinquere non patientes, ad conscribendum nosipsos depo
suimus, nouum quidem introducere nihil audentes sed subtilioribus & particularibus singulo
rū inquisitionibus, ea quæ sunt dicta vere à Hierotheo, cōspicaciter discernētes & manifestātes

¶ De bono, lumine, pulchro, amore, ecstasi, zelo, & quod malum neq; exi- stens, neq; ex existente, neq; in existentibus. Caput IIII.

SI oportet igitur iā sermone ad ipsam eamus boni noīationē, quā excellenter attri- Bonū per
buūt theologi sup deæ deitati, & ab oībus determināt ipsam, sicut reor theologi- oīa se diffundit.
cā essentiā, bonitatē dicētes. Et qm̃ ea quæ ē bonū vt substātiale bonū, ad oīa existē
tia extēdit bonitatē. Etenim sicut noster sol nō rōcinās, aut peligēs, sed p ipm eē il- Manuductio a so
luminat oīa, participare lumine ipsius secūdū ppriā rōnē valētia. Ita qdē & bonū le.
sup solē sicut sup obscurā imaginē, segregrate archetypū p ipsam eēntiā oībus existētibus ppor Eentiam
tioālit immittit toti' bonitatis radios. ¶ Propter istos substiterūt intelligibiles & itellectuales omnē an
oēs. & substātiæ, & virtutes, & operationes. Propter istos sunt, & viuunt, & vitam habēt indefi gelicā ee
cientem & imminorabilem ab vniuersa corruptione, morte, & materia, & generatione mun- a sūmo bono.
dæ exi-

dæ existentes,& ab instabili & fluxa,& aliquando aliter ferente variatione eleuatæ. Et sicut in corporales & immateriales intelliguntur,& sicut mentes supermundanæ intelligunt,& existẽtium proprie illuminantur rationibus,& rursus ad cognata propria deferunt:& mãsionem ex bonitate habent,& collocatio ipsis inde est,& continẽtia,& custodia,& cibus bonorũ,& ipsam desiderantes,& esse,& bene esse habent.& ad ipsam sicut est possibile,figuratæ,& boniformes sunt,& sequentibus coicant,sicut diuina lex inducit dona ad ipsas ex bono veniẽtia. D

Ordines angelorũ eẽ a bono

¶ Indeipsis supermundani ordines,ad se inuicem vnitiones,in se inuicem captiones,inconfusę discretiões subiectarum ad meliores sursumagentes virtutes,circa secundas prouidentię prouectiorum ꝓpriatum vniuscuiusq; virtutum custodiæ,& circa seipsas intransmutabiles conuolutiones,circa desiderium boni identitates & summitates,& quæcũq; alia dicta sunt à nobis in tractatu de angelicis proprietatibus & ordinibus. Sed & quæcunq; cœlestis hierarchiæ sunt angelis conuenientes mundationes,supermundanæ illuminationes,& perfectiua totius angelicæ perfectionis ex omnium causa & fontana sunt bonitate,ex qua & boniformæ ipsis donatum est,& manifestare in ipsis occultam bonitatem,& esse angelos sicut enunciatiuos diuini silentij,& sicut lumina clara interpretatiua eius,quod est in adytis præpositos & præmissos.

Liber angelicarũ ꝓprietatũ.

Aias rõnales non fore expertes.

¶ Sed & post illas claras & admirabiles mentes,animæ & quæcunq; sunt bona animarum,sunt propter superbonitatem bonam,intellectuales ipsas esse habere substantialem vitam,incõsumptibilem,ipsum esse & posse,extentas ad angelicas vitas,per ipsas sicut bonos duces ad omnium bonorum bonum principatum sursumagi,& inde emanantium illuminationũ in participatione fieri secundum illorum proportionem,& deiformi dono secundum virtutem, participare,& quæcunq; alia à nobis in sermone de anima sunt enumerata. E

Liber de anima.

¶ Sed& de ipsis irratiõabilibus animab⁹ aut animalibus,si oportet dicere,quæcunq; aerea secant,& quæ cunq; in terra vadunt,& quęcunq; in terra extenduntur,& in aquis vitam,aut ambigue sortita,& quæcũq; sub terra cooperta viuunt,& puluere affecta ac obruta,& simpliciter quæcunq; sensibilem habent animam aut vitã,& hæc omnia propter bonũ animata sunt & viuificata. Et plantæ oẽs nutritiuam & motiuã habent vitam ex bono. Et quæcunq; inanimata & non viuens substantia propter bonum est,& propter ipsum substantialem obtinuit habitum.

Irrõnalia oĩa ipm participare summũ bonũ

¶ Si autem & super omnia existẽtia est,sicut quidem est bonum,& carens forma format,& in ipso solo non existens substantiæ excessus & non viuens excedens vita,& sine mente existens excellens sapientia,& quæcunq; in bono nõ formatorum sunt excedentis formationis. Et,si fas est dicere,bonum quod est super omnia existentia,& ipsum non existens desiderat,& certat aliquo modo in bono,& ipsum esse quod ẽ vere supersubstantiale secundum ab omnibus ablationem.

Bonũ primũ quõ inuenitur

Cœli oẽs motus,omnesq; ornat⁹ eẽ a bono.

¶ Sed quod nos in medio prætercurrens effugit,& cœlestium principiorum & terminationum causa est bonum,& non augmentabilis,& non minorabilis,& tamen inuariabilis huius substantiæ,& sine sono(si ita oportet dicere)maxime cœli volutionis motiuum,et stellarum ordinationum,et pulchritudinum,et luminum,et collocationum,et quorundam astrorum transitiui multi motus,et duorũ luminarium quæ eloquia vocant magna,ab eisdem ad eadem circularis restitutionis,secũdum quæ à nobis dies diffiniti,et noctes,et menses,et anni mensurati,circulares motiões temporis,et eorum quæ sunt in tempore determinant,et numerant,et ordinant,et continent. F

Gene. I.

Lumẽ solare esse a summo bono.

Sol diuinę bonitatis

¶ Quid dicat quidem aliquis de ipso secundũ se solari radio? Ex bono eñ est illud lumẽ,et imago bonitatis,propter qđ et luminis nominatione laudatur bonũ,sicut in imagine archetypũ manifestatum. Sicut enim super oĩa existentis deitatis bonitas à supremis et prę uectissimis substãtijs,vsq; ad vltimas trãsit,et adhuc super omnes est,neq; superioribus pertingentibus ad ipsius excessum,neq; inferioribus ambitum transeuntibus. Sed et illuminat illuminari valentia omnia,et creat, et viuificat, et continet,et perficit,et mensura est existentium, et æuum,et numerus,et ordo, et ambitus, et causa,et finis. Ita quidem et diuinæ bonitatis manifesta imago,magnus iste et totus splendens et semper lucens sol,secundum multam resonantiã boni,et omnia quæcunq; participare ipso possunt illuminat,et sup extẽtũ habet lumẽ,ad omnẽ extẽdẽs visibilẽ mũdũ, et sursum et deorsum ꝓpriorũ radiorũ splẽdores. Et si aliqđ ipsis nõ participat,hoc nõ infirmitatis aut paruitatis est illuminatiuę ipsius distributiõis,sed nõ extẽtorũ ad luminis participationẽ,ꝓpter luminis accipiẽdi importunitatẽ. Siquidẽ multa sic se habentia,radius transiẽs sequẽtia illuminat:et nihil est visibiliũ ad quod nõ pertingat secundũ proprij splẽdoris excedẽtẽ magnitudinẽ. Sed ad gñationẽ visibiliũ corporũ confert,et ad vitã ipsa mouet,et nutrit,et auget et perficit,et mundat,et renouat,et mensura est,et numerus horarũ dierum,et omnis temporis nostri lumen. Ipsum enim est illud lumen(quamuis tunc informe erat)quod diuinus dixit Moses,et quod ipsam determinauit primã nostrorum dierum trinitatem. ¶ Et sic oĩa ad seipsam bonitas conuertit,

et prin-

& princeps congregatrix est dispersorum, sicut principalis & viuifica deitas,& omnia ipsam vt
A principium,vt continentiam,vt finem desiderant:Et bonum est(vt eloquia dicunt) ex quo o-
mnia subsistunt & sunt,sicut ex causa perfecta deducta,& in quo omnia consistunt,sicut in omni- Rom. I
potenti plantatione custodita & contenta,& ad quod omnia conuertuntur, quemadmodum Lumē ol
ad proprium singula finem,& quod desiderant omnia intellectualia quidem & rationalia co- tus appe
gnitiue. Sensibilia autem sensibiliter,expertia vero sensus,naturali motu viuifici desiderij,carē tibile.
tia autem vita,& tantum existentia aptitudine ad solam substantiæ participatiōem secundum
eandem manifestæ imaginis rationem:& lumen congregat & conuertit ad seipsum omnia vi
dentia quæ mouentur,quæ illuminantur,quæ calefiunt,quæ totaliter à fulgoribus eius conti-
nentur. Propter quod & Ilios appellatur,quoniam omnia indestructibilia facit,& cōgregat di-
spersa,& omnia sensibilia ipsum desiderant,aut sicut videre,aut sicut moueri,aut sicut illumina Ilios.
ri & calefieri,& totaliter contineri à lumine concupiscentia. Et non dico secundum antiquita-
tis rationem,quod deus existens sol & creator huius vniuersitatis proprie procurat manifestū Aegyptio
mundum,sed quod inuisibilia eius,videlicet dei,à creatura mundi per ea quæ facta sunt intelle orū super
cta conspiciuntur,& sempiterna ipsius virtus & diuinitas. ¶ Sed hæc quidem in symbolica the- stitio.
ologia. Nunc autem intelligibilem boni luminis nominationem laudare nos conuenit. Et di- liber sym
cendum quod lumen intelligibile bonum dicitur,propter hoc quod omnem quidem superce- bolicç the
B lestem mentem implet intelligibili lumine. Omnem autem ignorantiam & errorem expellit ologiæ
ab omnibus quibus ingignitur animabus,& omnibus illis sanctum lumen tradit,& intellectu Lumē in-
ales ipsarum oculos mundat à circumposita ipsis fece ex ignorantia,& mouet & aperit multa telligibi-
grauitate tenebrarum conclusos. Et tradit prius quidem mēsuratam claritatem,postea illis sic- le.
ut gustantibus lumen,& magis desiderantibus magis seipsum immittit,& abundanter super-
fulget quoniam dilexerunt multum. Et semper extendit ipsas ad anteriora, secundum ipsarū
ad respectum proportionem. ¶ Igitur lumen intelligibile dicitur,quod est super omne lumen Lumē in
bonum,sicut radius fontanus & supermanans luminis effusio,omnem supermundanam & cir- telligibile
ca mundanam & immundanam mentē ex plenitudine ipsius illuminans,& intellectuales ipsa- quod.
rum totas virtutes renouans,& omnes excedens,eo quod superextendatur: & omnia compre-
hendens eo quod superiaceat:& simpliciter omnem illuminatiuæ virtutis dominationem,sic-
ut principaliter lucens,& superlucens,& in seipsa coassumens,& superhabens,& præhabens,&
intellectualia & rationalia omnia congregans,& indestructibilia faciens. Etenim sicut ignorā-
tia diuisiua est eorum qui in errorem ducti sunt,ita intelligibilis luminis præsentia congrega-
tiua & vnitiua est eorum qui illuminantur,& perfectiua,& adhuc conuersiua ad vere existens,
à multis opinionibus conuertens,& varias visiones,aut (vt magis proprie dicatur) phantasias
ad vnam veram & mundam,& vniformem congregans cognitionem,& vno & vnitiuo lumi
ne implens. ¶ Hoc bonum laudatur à sanctis theologis,& sicut pulchritudo & sicut pulchrum,
C & sicut dilectio,& sicut diligibile:& quæcunq; aliæ conuenientes sunt pulchrificæ & gratiosæ Laus sū-
habitæ pulchritudinis nominationes. Pulchrum autem & pulchritudo non sunt diuidenda in mi boni.
causa quæ in vno tota comprehendit. Hæc enim in existentibus in participationes & participā Pulchrū
tia diuidētes,pulchrum quidem esse dicimus quod participat pulchritudine, pulchritudinem creatū qd
autem,participationem pulchra facientis tota pulchra causæ. Supersubstantiale vero pulchrū, Pulchritu
pulchritudo quidem dicitur propter traditam ab ipso omnibus existentibus iuxta proprieta- do crea-
tem vniuscuiusq; pulchritudinem:& sicut vniuersorum consonantiæ & claritatis causa, ad si- ta quid.
militudinem luminis cum fulgore immittēs vniuersis pulchrificas fontani radij ipsius traditi- Pulchrū
ones,& sicut omnia ad seipsum vocans. Vnde & calos dicitur,& sicut tota in totis congregās. increatū.
Pulchrum autem,sicut pulcherrimum simul & superpulchrum,& semper existens secundum
eadem & similiter pulchrum,& neq; factum,neq; destructum,neq; auctum, neq; minoratum:
neq; in aliqua parte quidem pulchrum,in aliqua autem turpe:neq; aliquando quidem,aliquā-
do autem non:neq; ad hoc quidem pulchrū,ad aliud autem turpe:neq; hic quidē,illic autē nō:
sicut quibusdā quidē existens pulchrū,quibusdam autem non pulchrū:sed sicut ipsum secūdū
seipsum,cū seipso vniforme & semper existēs pulchrū,& sicut oīs pulchri fontanā pulchritudi
nē excedēter in seipso præhabens. Etenī simplici & supernaturali totorū pulchrorū natura, o-
mnis pulchritudo,& oīe pulchrū vniformiter secundū causam præextiterunt. ¶ Ex pulchro
isto oībus existētibus est esse,secūdū propriā rationē singula pulchra,& ꝓpter pulchrū oīm cō-
cordiæ

cordiæ, & amicitiæ, & communiones, & pulchro omnia vniuntur, & est principium omnium pulchrum, sicut effectiua causa, & mouens tota, & continens amore propriæ pulchritudinis, & finis omnium sicut finalis causa. Etenim pulchri causa cuncta fiunt, & exemplaris, quoniam secundum ipsum cuncta determinātur. Propter quod & idem est bono pulchrum, quoniam bonum & pulchrum secundum omnem causam cuncta desiderant, & nō est aliquid existentiū quod non participet pulchro & bono. Audebit autē & hoc dicere sermo, quod & non existens participat pulchro & bono. Tunc enim & ipsum pulchrum & bonum quando in deo secundum omnium ablationem supersubstantialiter laudatur. ¶ Hoc vnum pulchrum & bonum singulariter est omnium multorum pulchrorum & bonorum causa. Ex hoc omnes existentium substantiales essentiæ, vnitiones, discretiones, identitates, alteritates, similitudines, dissimilitudines, communiones contrariorum, incommixtiones vnitorum, prouidentiæ superiorum, alternæ habitudines coordinatorum, conuersiones minus habentium, omniū eorundem conseruatiue & intransmutabiles mansiones & collocationes. Et rursus, omnium in omnibus iuxta proprietatem vniuscuiusque communiones, & ad aptationes, & inconfusæ amicitiæ, & harmoniæ cunctæ rei, in omni concretiones indissolubiles, continentiæ existentium, indeficientes successiones eorum quæ fiunt, stationes omnes, & motus qui sunt mentium, qui sunt animarum, qui sunt corporum. Statio enim omnibus est & motus, quod est super omnem stationem & omnem motum collocans vnumquodque in ipsius ratione, & mouens ad diuinum motum. ¶ Et moueri quidem dicuntur diuinæ mentes. Circulariter quidem vnitæ sine principijs & interminabilibus illuminationibus pulchri & boni. In directum autem, quando procedunt ad subiectorum prouidentiam, recte omnia transeuntes. Oblique autem quando prouidentes minus habentibus inegressibiliter manent in identitate circa identitatis causam, pulchrum & bonum indesinenter circum chorum agentes. Animæ autem motus est circularis quidem ad seipsam introitus ab exterioribus & intellectualium ipsius virtutum vniformis conuolutio, sicut in quodam circulo non errare ipsius largiens, & à multis exterioribus ipsam conuertens, & congregans primum ad seipsam, deinde sicut vniformem factam vniens vnitiue vnitis virtutibus, & ita ad pulchrum & bonum manuducens, quod est super omnia existentia, & vnum & idem, & sine principio & interminabile. Oblique autem anima mouetur, inquantum secundum proprietatem suam diuinis illuminatur cognitionibus: non intellectualiter & singulariter, sed rationabiliter & diffuse, & sicut commixtis & transitiuis operationibus. In directum autem, quando non ad seipsam ingressa, & singulari intellectualitate mota. Hoc enim est (sicut dixi) secundum circulum, sed ad ea quæ sunt circa seipsam progreditur, & ab exterioribus sicut à quibusdam signis variatis & multiplicatis, ad simplices & vnitas sursum agitur contemplationes. ¶ Igitur istarum & sensibilium trium motionum in hoc omni & multo prius vniuscuiusque mansionum, & stationum, & collocationum causa est & contentiua & finis, pulchrum & bonum, quod est super omnem stationem & motum, propter quod & omnis statio & motus, & ex quo, & in quo, & ad quod, & cuius gratia. Etenim ex ipso, & per ipsum, & substantia, & vita omnis, & mentis & animæ, & omnis naturæ, paruitates, æqualitates, magnitudines, mensuræ omnes, existentium proportiones, & harmoniæ, & concretiones, totalitates, partes, omne vnum & multitudo, & coniunctiones partium, omnis multitudinis vnitiones, perfectiones totalitatum, quale, quantum, quotum, infinitum, comparationes, discretiones, omnis infinitas, omnis finis, diffinitiones omnes, ordines, excessus, elementa, formæ, omnis substantia, omnis virtus, omnis operatio, omnis habitus, omnis sensus, omne verbum, omne factum, omnis tactus, omnis scientia, omnis vnitio: & simpliciter omne existens, ex pulchro & bono, & in pulchro & bono est, & ad pulchrum & bonum conuertitur. Et omnia quæcunque sunt & fiunt, propter pulchrum & bonum sunt, fiunt, & ad ipsum omnia inspiciunt, & ab ipso mouentur & continentur, & ipsius gratia, & propter ipsum, & in ipso omne principium exemplare, finale efficiens formale, elementarium. Et simpliciter omne principium, omnis continentia, omnis finis: aut (vt comprehendens dicam) omnia existentia ex pulchro & bono, & omnia non existentia supersubstantialiter in pulchro & bono, & est omnium principium & finis, superprincipale & superperfectum: quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso, & ad ipsum omnia, sicut dicit sanctus sermo.

¶ Omnibus igitur est pulchrum & bonū desiderabile, & amabile, & diligibile, & propter ipsum & ipsius gratia, & minora, meliora conuertendo se ad ea amāt, & communicatiue ordinata, coordinata

Pulchri gratia omnia fieri.

Essentias omnium existentiū esse ab ipso pulchro.

De motu angelorū triplici, circulari, recto & obliquo.

Motus animæ triplex, circularis, Obliquus. Rectus.

Oīa existentia fore, propter pulchrū, in pulchro & ad pulchrum.

Oīa fieri pulchri gratia. Rom. 11

Bonū pulchrū quoi omnibus appetendum.

D

E

F

ordinata

A ordinata, & meliora minora prouisiue, & ipsa singula seipsa contentiue, & omnia pulchrum & bonum desiderantia faciunt & volunt omnia quæcunque faciunt & volunt. Confidit autem & hoc dicere verus sermo, quod & ipse omnium causa propter bonitatis excessum cuncta amat, cuncta facit, cuncta perficit, cuncta continet, cuncta conuertit: & est diuinus amor bonus boni propter bonum. Ipse enim bonum operans existentium amor in bono secundum excessum præexistens, non dimisit ipsum sine germine in seipso manere. Mouit autem ipsum ad operandum secundum omnium generatiuũ excessum. ¶ Et non aliquis nos opinetur præter eloquia amoris nominationem commendare. Est enim irrationabile quidem & prauum (vt arbitror) non virtuti intentionis intendere, sed dictionibus. Et hoc non est diuina intelligere volentium proprium, sed sonos leues suscipientium, & istos vsque ad aures intransibiles extra continentiũ & non volentium videre quid quidem hæc talis dictio significat. Quomodo autem ipsam oportet & per alias æquipollentes & manifestiores dictiones explanare, sed compatientium elementis & lineis non intelligibilibus, & syllabis & dictionibus ignotis, non transeuntibus ad animæ ipsorum intellectuale, sed extra circa labia & auditus ipsorum resultantibus, sicut non sit possibile quatuor numerum per bis duo significare, aut rectilineum per habens rectas lineas, aut maternum solum per patriam, aut aliquid aliud significantium idem multis orationis partibus.

Intẽtio dictorũ potius pensanda q̃ ipsa verborũ vocabula.

¶ Oportet autem videre secundum rectam rationem, quod elementis & syllabis & dictionibus, & lineis, & orationibus vtimur propter sensus, sicut quando nostra anima intellectualibus operationibus ad intelligibilia mouetur, superflui quidem sunt sensibilium sensus, sicut & intellectuales virtutes, quando anima deiformis facta per vnitionem ignoti inaccessibilis luminis se immittit radijs non oculorũ immissionibus. Quando autem mens per sensibilia moueri studet ad contemplatiuos intellectus, preciosiores omnino sunt manifestiores sensuũ partitiones, sicut planiores orationes planiora visibilium, sicut quando nõ plana sunt apposita sensibus, neque ipsi præsentare menti sensibilia bene poterunt.

Verbis vtẽdũ propter sensum.

¶ Sed vt non ista dicere videamur sicut diuina eloquia peruertentes, audiant illa qui amoris nominationem accusant. Ama eam (dicit) & seruabit te, complexare ipsam & exaltabit te, honora ipsam vt te comprehendat, & quæcunque alia in amatiuis theologijs laudantur. Quamuis visum fuit quibusdam nostrorum sanctos sermones dicentium, diuinius esse amoris nomen nomine dilectionis. Scribit autem & diuinus Ignatius: Meus amor crucifixus est. Et in introductionibus eloquiorum inuenies quendam dicentem de diuina sapientia: Amator factus sum pulchritudinis eius. Quare hoc quidem amoris nomen ne timeamus, neque aliquis turbet nos sermo de hoc dubitans. Mihi enim videntur theologi commune quidem ducere dilectionis & amoris nomen. Propter hoc autem diuinis magis apponi verum amorem propter inconuenientem talium virorũ acceptionem.

Amoris noĩe quõ vtendum
Prou. 4
S. Ignatij epũs et martyr in epistola ad Roma.
Sapien. 8

Nã vt deum decet, vero amore non à nobis solum, sed & ab eloquijs ipsis laudato, multitudines C non capientes vniforme amatiuę dei nominationis, iuxta familiaritatem suam, ad diuisibilem & corpori conuenientem & diuise prolapsæ sunt, qui non est verus amor, sed idolum, aut magis casus à vero amore. Non enim valet capi à multitudine vnitiuum diuini & vnius amoris, propter quod & sic molestius nomen multis apparens, in diuina sapientia ordinatũ est ad sursum actionem ipsorum, & suscitationem ad veri amoris cognitionẽ, & vt à molestia absoluantur, quæ in ipso est. In nobis autem rursus hoc & inconueniens aliquid multoties esset opinari terrenos zælos secundum quod videtur famosius. Cecidit (dixit quidã) dilectio tua super me, sicut dilectio mulierum.

2. Reg. 1

¶ Ab audientibus autem recte diuina, in eadem virtute recte ordinatur à sanctis theologis dilectionis & amoris nomen secundum diuinas manifestationes. Et est hoc virtutis vnificæ & coniunctiuæ, & differenter concretiue in pulchro & bono propter pulchrum & bonum præexistentis, & ex pulchro & bono propter pulchrum & bonum tributæ, & continentis coordinata, secundum communicatiuam alternam habitudinem. Mouentis autem prima ad subiectorum prouidentiam, & collocantis minus habentia in superioribus conuersionem.

Amoris vis quæ.

¶ Est autem faciens & ecstasim diuinus amor, non dimittens suiipsorũ esse amatores, sed amatorũ. Et monstrant quidẽ superiora prouidentiæ facta minus habentiũ, & coordinata sui inuicẽ continentiæ, & subiecta diuinioris conuersionis ad prima. Propter quod & Paulus magnus in cõtinẽtia diuini factus amoris, & virtute ipsius ecstasim faciẽte participãs diuino ore, Viuo ego, dicit, iã nõ ego, viuit aũt in me Chrs, sicut verus amator, & ecstasim passus, sicut ipse dicit, deo & non suiipsius viuẽs, sed amati vita, sicut valde diligibili.

Amor ecstaticus.
D. Paulus.
Gala. 2

¶ Audendum autem & hoc pro veritate dicere, quod & ipse omniũ causa pulchro & bono omniũ amore per abundantiã amatiuę bonitatis extra seipsum fit, ad omnia existentia prouidentijs. Et sicut bonitate, & di

Amorem diuinũ quomõ sese p oia diffũdat.

& dilectione,& amore trahitur,& ex eo quod est super omnia & ab omnibus segregatur,ad id quod est in omnibus deponitur,secundum ecstasim facientē supersubstantialem virtutem,à se D ipso inegressibilē. ¶ Propter quod qui fortes sunt in diuinis,ipsum zelotē appellant,sicut multum in bono amore ad existentia,& sicut excitatiuū ad zelū desiderij ipsius amatiui,& sicut zeloten ipsum demonstrantes,per quem & desiderata sunt zelabilia, & sicut prouisis ipsis existētibus zelabilibus,& totaliter pulchri & boni est amabile & amor,& in pulchro & in bono praecollocatur,& propter pulchrum & bonum est & gignitur. ¶ Quid autem totaliter theologi volentes,aliquando quidem amorem & dilectionem ipsum dicunt,aliquando autem amabilem & diligibilem. Huius enim est quidem causa,& sicut emissor & sicut progenitor. Hoc autem ipse est,& hoc quidem mouetur,illud autem mouet,aut quoniam ipse suipsius & sibipsi est adductiuus & motiuus. Ita autē diligibilē quidē & amabilē ipsum vocant,sicut pulchrum & bonū. Amorem autem rursus & dilectionem,sicut mouentem simul & sicut quod est virtus sursum agens ad seipsum,quod solum ipsum propter seipsum pulchrum & bonum est,sicut quod est manifestatio suipsius per seipsum,& segregatae vnitionis bonus processus & amatiuus motus, simplex per se mobilis,per se operans,praeexistens in bono,& ex bono existentibus emanans, & rursus ad bonum conuersus. In quo & interminabile suipsius,& non habens principium diuinus amor monstrat differenter,sicut quidam aeternus circulus,propter bonum,ex bono & in bono,& ad bonum,in non errante conuolutione circūambulans,& in eodem,& secundum idē, & procedens,& manēs semper,& restitutus. ¶ Haec & nobilis noster sanctitatis perfector,à deo motus recitauit in amatiuis hymnis,quos non inconueniens est memorare, & sicut sanctum quoddam caput imponere sermoni de amore.

Deus zelotes. Deū dici amorē & dilectionem. Deū dici diligibilē. S. Hiero.

¶ Ex sanctissimi Hierothei amatiuis hymnis. E

Amor triplex

AMorem siue diuinum,siue angelicum,siue intellectualem,siue animalem,siue naturalem dicamus vnitiuam quandam & concretiuam intelligemus virtutem. Superiora quidem mouentem ad prouidentiam minus habentium:coordinata autem rursus ad communicatiuam alternam habitudinem & in extremis,subiecta ad meliorum & superpositorum conuersionem.

¶ Ex sanctissimi Hierothei eisdem amatiuis hymnis.

Amores oēs ad duos referri

QVoniam ex vno multos amores ordinauimus,consequenter dicemus quales quidem sunt mundanorum & supermundanorum amorum cognitiones & virtutes, ex quibus excedunt secundum assignatam intentionem intellectualium & intelligibilium amorum,& ordines & ornatus. Post quos per se intelligibiles & diuini, existentibus ibi vere pulchris amoribus praeeminent,& à nobis proprie laudati sunt. Nunc rursus resumentes vniuersos ad vnum & conclusum amorem,& omnium ipsorum patrem conuoluamus simul & congregemus à multis. Primum ad duas colligentes ipsum amatiuas vniuersaliter virtutes,ex quibus superat & principatur omnino incōprehensibilis causa omis amoris,ex eo qui est super omnia,& ad quam extenditur secundum naturam vniuscuiusque existentibus vniuersis totalis amor. F

¶ Ex sanctissimi Hierothei eisdem amatiuis hymnis.

Vis amoris Hucusque ex S. Hierotheo.

AGe igitur & istas ad vnum rursus congregantes,dicimus quod vna quaedam est simplex virtus per se motiua ad vnitiuam quandam concretionem ex bono vsque ad extremum existentiū & ab illo rursus consequenter per omnia ad bonum ex eadem,& per eandem, & in eadem, seipsam reflectens, & ad eandem semper eodem modo reuoluta.

¶ Quid malum & unde malum.

Daemōes quare nō diligāt bonum.

ET quidem dicat aliquis,Si omnibus est bonū,& pulchrum,& amabile, & desiderabile,& diligibile,desiderat enim ipsum,& quod non est (vt dictū est) & certat aliquo modo in ipso esse,& ipsum est quod format informia,& in ipso & non existens,supersubstantialiter dicitur & est, quomodo daemonum multitudo non desiderat pulchrum & bonum? Inclinata autem ad materiam, & ab angelica identitate circa desiderium boni prolapsa malorum vniuersorum causa & sibipsi & alijs efficitur, quaecunque mala fieri dicuntur. Quomodo autem totaliter ex bono deducta daemonum tribus non est boniformis? Aut quomodo bonum ex bono factum variatum est? Et quid est quod malum fecit illud? Et totaliter, quod est malum, & ex quo principio consistit & in quo existenti

existentium est? Et quomodo bonus ipsum producere voluit, quomodo autem voles potuit? Et si ex alia causa est malum, quæ alia est existentibus præter bonum causa? Quomodo autem & prouidentia existente est malum, aut factum totaliter, aut non destructum? Et quomodo aliquid existentium desiderat ipsum præter bonum?

¶ Absolutio obiectorum.

IGitur hæc quidem forsitan dicet talis dubitans sermo. Nos autem rogabimus ipsum ad rerum veritatem perspicere. Et primum quidem hoc dicere confidemus. Malum nõ est ex bono: & si ex bono est, non est malum. Neq; enim ignis est infrigidare, neq; boni non bona producere. Et si existentia omnia ex bono (natura eñ est bono producere & saluare: Malo autem corrumpere & destruere) nihil est existentiũ ex malo. Et neq; ipsum erit quod malum est, si & per seipsum malum sit. Et si non hoc, non omnino malum est quod est malum, sed habet quandam boni partem, secundum quam totaliter est. Et si existentia pulchrum & bonum desiderant, & omnia quæcunq; faciunt, propter hoc quod videtur bonum faciunt. Et oĩs existentium intentio principium habet & finem bonum. nihil enim ad mali naturam respiciẽs facit quæ facit quomodo erit malum in existentibus, aut totaliter existens à tali bono appetitu segregatum? Et si existentia omnia ex bono, & bonum supra existentia est quidem in bono & non existens. Malum autem non existens est: alioquin non omnino malum, neq; non existens. Nihil enim est vniuersaliter non existens, nisi in bono secundum supersubstantiale dicatur. Igi- B tur bonum erit quidem & supersimpliciter existens, & non existens multo prius collocatum. Malum autem neq; in existentibus, neq; in non existentibus, sed & ab ipso non existẽte magis absistens quam à bono, & alienum, & magis non substantia.

Malũ nõ eẽ ex bono. Natura optimi ẽ.

¶ Malum in rebus unde.

VNde igitur est malum, dicat aliquis? Si enim non est malum, virtus & malitia idem, & omnis toti & particularis proportionali, aut neq; repugnãs virtuti erit malũ. Et quidẽ contrariæ sunt castitas & impudicitia, & iustitia & iniustitia. Et non dico secundum iustum & iniustum, & eum qui est pud cus, & qui est impudicus. Sed & ante apparentem extra distantiam habetis virtutem ad oppositum, in ipsa anima multo prius vniuersaliter destiterunt à virtutibus malitiæ, & ad rationem pass ones pugnant, & ex istis necesse est dare quoddam malum bono contrarium. Non enim sibiipsi bonum contrarium, sed sicut ab vno principio, & genitum ab vna causa, communione & vnitate, & amicitia gaudet, & neq; minus bonum maiori est contrarium. Neq; eñ minus calidum aut frigidum, amplius existenti est contrarium. Est igitur in existentibus & existens est, & aduersatur bono malum. Et si corruptio est existentium, non excludit istud ab essentia malum, sed erit & ipsum existens, & existentium generatiuum. Aut nunquid multoties cuiusdam corruptio, alterius fit generatio? Et C erit malum ad omnis completionem conferens, & toti non imperfectum esse per seipsum largiens.

Malũ nõ esse inexistentibus.

Bonũ vnũ nõ posse alteri directe esse cõtrariũ.

¶ Malum qua ratione malum an aliquid efficiat.

DIcit autem ad hæc verus sermo, quod malum secundum quod est malum, nullã substantiam aut generationem facit. solum autem malum facit & corrumpit existentium substantiam quantum in ipso est. Si autem generationis operatiuum ipsum aliquis esse dicat, & huius corruptione alij dare generationem: Respondendum est vere, Non corruptio dat generationem, sed & corruptio quidem & malum corrumpit, & malum facit solum. Generatio autem & substantia propter bonum fit, & erit malum corruptio quidẽ propter seipsum, generatiuum autem propter bonum. Et secũdum quod quidem est malum neque existens est, neque existentium effectiuum, propter bonum autem & existens & bonum existens & bonorum effectiuum. Magis autem. Neque enim erit idem secundum idem, & bonum & malum, neque eiusdem corruptio & generatio eadem secundum idem virtus, neque per se virtus, neque per se corruptio. Igitur ipsum malum quidem neque existens est, neq; bonum, neq; generationis operatiuum, neq; existentium, neq; bonorum effectiuum. ¶ Bonum autem in quibus perfecte quidem ingignitur, perfecta facit & immixta, & integra bona. Quæ autem minus ipso participant, & imperfecta sunt bona & mixta, propter defectũ boni, & non est vniuersaliter malũ neq; bonũ, neq; faciens bonum: sed quod magis & minus bono appropinquat, proportionaliter erit bonũ. Qm̃qdẽ p vniuersa vadẽs pfecta bonitas, nõ vsq; ad solas quæ circa ipsam sunt, pficiscitur sanctissimas substantias: sed extenditur vsq; ad vltimas, his quidem totali

Malum nihil pdũcere.

Gradus boni

totaliter præsens, illis autem subiecte, alijs autem extreme, sicut vnum quodq; existentium ipso participare potest. Et hæc omnino bono participant, illa autem magis & minus priuantur. Alia autem habent boni obscuriorem participationem, & alijs secundum vltimam resonātiam adest bonū. Si enim non proportionaliter vnicuiq; bonum adesset, essent quidem diuinissima & prouectissima extremorum habentia ordinem. Quomodo autem & esset possibile vniformiter omnia participare bono, cum non omnia existentia eodem modo ad totalem ipsius participationem sint opportuna? Nunc autem hæc est boni virtutis excellens magnitudo, quod & priuata & suipsius priuationem firmat secundum totalem ipsius participationem. Et si oportet cōfidentem dicere vera, & aduersantia ipsi, ipsius virtute & sunt & aduersari possunt. ¶ Magis autem vt comprehendens dicam: Omnia existentia inquantum sunt, & bona sunt, & ex bono. Inquantum autem priuata sunt bono, neq; bona neq; existentia sunt. Nam in alijs quidem habitibus, sicut caliditate aut frigiditate sunt calefacta, & derelinquente ipsa caliditate, & vitæ & mentis multa existentium sunt expertia, & à substantia deus segregatur, & est supersubstantialis. Et simpliciter quidem in vniuersis alijs, & abeunte & non ingenito omnino habitu sunt existentia, & subsistere possunt. Quod autem secundum omnem modum bono priuatum est, nunquam vllo modo neq; erat, neque est, neq; erit, neq; eē potest, sicut impudicus, quamuis priuatus est bono secundum irrationabilem concupiscentiam, in hoc quidem neq; est, neq; existentia concupiscit, participat autem bono secundum ipsam vnitionis & amicitiæ obscuram resonantiam. Et furor quidem participat bono secundum ipsum moueri & desiderare apparentia mala, ad apparens pulchrum redigere & conuertere, & ipse pessimam vitam desiderans, & optimam ipsi apparentem secundum ipsum desiderare, & ad optimam vitam respicere participat bono. Et si omnino bonum auferas, neq; substantia erit, neq; vita, neq; desiderium, neq; motus neq; aliud aliquid. Quare & fieri ex corruptione generationem non est mali virtus, sed minoris boni præsentia, inquantum & morbus est defectus ordinis non omnis. Si enim hoc fiat, neque morbus ipse subsistet. Manet autem & est morbus substantiam habens minimum ordinem, & in ipso subsistens. Quod est enim omnino expers boni, neq; existens est, neque in existentibus. Quod autem est mixtum propter bonum est in existentibus, & secundum hoc in existentibus existens secundum ꝙ ipso participat. Magis autem existentia omnia in tantū erūt magis & minus inquantum bono participant. Etenim in ipso esse quod nusquam nullo modo existit, hoc non potest esse neq; erit. Quod autem secundum aliquam partem quidem est, secūdum aliquā autem non est. Inquantum quidem cecidit à semper existente non est. Inquantū autem esse participat, intantum est, & totaliter esse, & non existens ipsius tenetur & saluatur. Et malum quod quidem omnino à bono cecidit, neq; in magis neq; in minus bonis erit. Quod autem secundū aliquā partē qdē est bonum, secundum aliquam autem non bonum, aduersatur quidem bono cuidam, non toti autem bono, tenetur autem & ipsum boni participatione, & substātificat ipsius priuationem bonum totaliter ipsius participatione. Omnino enim abeunte bono, neq; vniuersaliter aliquid erit bonum, neq; mixtum, neq; ipsum malum. Si enim malum imperfectum est bonum, absentia perfecti boni, & imperfectum & perfectum bonum aberit, & tunc solum erit & videbitur malum, quando istis quidem est malum quibus aduersatur, ab istis autem sicut bonum segregatur. Aduersari enim sibi inuicem eadem secundum eadem in omnibus est impossibile. Non igitur existens est malum.

Essentiā omnē eē bonā & à bono

¶ Malum sit ne in rebus procedentibus ex bono.

Substantiam nō eē malam. Matt. 7.

Sed neq; in existentibus est malum. Si enim omnia existentia ex bono, & in omnibus est existentibus, & omnia continet bonum, aut non erit malum in existētibus, aut in bono erit. Et quidem in bono non erit. Etenim neq; in igne frigidum, neq; malum in eo fieri, quod & malum bonum facit. Si autem erit in bono malum, siquidem ex ipso inconueniens & impossibile. Non enim potest (sicut eloquiorum veritas dicit) arbor bona fructus malos facere, neq; quidem econuerso. Si autem non ex ipso, manifestum quod ex alio principio & causa. Etenī malū ex bono erit aut bonū ex malo, aut si nō hoc ē possibile, ex alio principio & causa erit & bonum & malum. Omnis enim binarius non principium. Vnitas autem erit omnis binarij principiū. Et qdē inconueniens ex vno & eodem duo perfecte contraria procedere & esse, & ipsum principium non simplex & singulare esse, sed diuisibile & biforme, & contrarium sibi ipsi & variatum. ¶ Et quidem neq; duo existentium contraria principia possibile est esse, & ista in seinuicem & in omni aduersantia. Si enim hoc datum sit, erit & deus non sine læsione, neque extra molestiam si sit aliquid ipsi aduersans. Postea erunt omnia inordinata & semper pugnantia. Et q

Principia duarū rerū nō posse sibi per oia eē cōtraria.

A tia. Et quidem de amicitia omnibus existentibus bonum tribuit, & per se pax & pacis dona tot laudatur à sanctis theologis. Propter quod & amica bona & conuenientia omnia, & vnius vitæ germina, & ad vnum bonum coordinata & mansueta, & similia, & seinuicem adiuuantia. Quare non in deo est malum, & malum non est res mota à deo. ¶ Sed neq; ex deo est malum. Aut enim non est bonus, aut bona facit, & bona producit. Et non aliquando quidem & quędã aliquando autem non, & non omnia. Transmutationem enim in hoc patietur, & variationem circa seipsum quod est omnium diuinissimum secundum causam. Si aut in deo bonum essentia est, erit transiens ex bono deus, aliquando quidam existens, aliquando non existens. Si autem participatione bonum habet, & ex altero habebit, & aliquando quidem habebit, aliquãdo aũt non habebit. Non igitur ex deo malum, neq; in deo, neq; simpliciter, neq; secundum tempus.

1. Cor. 14 Ephe. 2 Malũ nõ eẽ in deo

¶ Malum an aliquid sit in causatis.

SEd neq; in angelis est malum. Si enim enunciat bonitatem diuinam boniformis angelus, illud existens secundum participationem secundario, quod est secundum causam enunciatum primo. Imago dei est angelus, manifestatio occulti luminis, speculum purum, clarissimum, incontaminatum, incoinquinatum, immaculatum, suscipiens totam (si est conueniens dicere) pulchritudinem boniformis deiformitatis, & munde resplendere faciens in seipso, quemadmodum possibile est bonitatem silentij quod est in adytis. Non igitur neq; in angelis est malum. Sed eo quod puniunt peccantes sunt mali? Hac igitur ratione & castigatores peccantium sunt mali, & sacerdotes qui immundum à diuinis abigunt mysterijs. Et quidem neq; puniri est malum, sed fieri pœna dignum. Neq; secundum dignitatẽ abigi à sanctis, sed inquinatum & non sanctũ fieri, & ad incontaminata nõ idoneum.

B

Malũ nõ ieẽ angelis. Angelus quid. Punire nõ malũ, sed dignũ fieri pœna.

Natura dæmonum an sit mala.

SEd neq; dæmones sunt natura mali. Etenim si natura mali, neq; ex bono, neq; in existẽtibus: neq; quidem ex bonis transmutati essent natura, & semper mali existẽtes. Postea. Igitur sibipsis sunt mali aut alijs? Si sibipsis quidem, & corrumpunt seipsos. Si autem alijs, quomodo corrumpentes, aut quid corrumpentes? substantiam aut virtutem, aut operationem? Si substantiam quidem, prius quidem, non præter naturam. Nam natura incorruptibilia non corrumpunt, sed susceptibilia corruptionis. Postea, Neq; hoc omnibus & omnino malum. Sed neq; corrumpitur aliquid existentium secundum quod est substãtia & natura, sed defectu ordinationis, quæ est secundum naturam harmoniæ & commensurationis ratio infirmatur, manere similiter habens. Infirmitas autem non perfecta. Etenim perfecta & corruptionem & subiectum destrueret, & erit talis corruptio & suimet corruptio. Quare tale non malũ, sed deficiens bonum. Quod enim est expers omnino boni, neq; in existentibus est. Et de corruptione virtutis & operationis eadem ratio est. ¶ Deinde quomodo à deo facti dæmones sunt mali? Etenim bonum bona producit & subsistere facit. Et quidem mali dicuntur dicat aliquis, sed non secundum quod sunt (ex bono enim sunt, & bonam obtinuerunt substantiam) sed secundum quod non sunt, infirmi existentes (vt eloquia dicũt) seruare suipsorum principatum. In q̃ eñ (dic mihi) malos fieri dicim⁹ dæmones, nisi in carẽtia habitus & operatiõis diuinorum bonorum? Et aliter: Si natura mali dæmones, semper mali (Et quidem malum instabile est) igitur si semper eodem modo se habent, non mali: quod enim est semper idem, boni est proprium si autem non semper mali, non natura mali, sed defectu angelicorum bonorum, & non omnino expertes boni, secũdum quod & sunt, & viuunt, & intelligũt, & totaliter quidam est in ipsis desiderij motus. Mali autem esse dicuntur propter hoc quod infirmantur circa operationem secundum naturam. Auersio est igitur ipsis malum & conuenientium ipsis excessus, & non cõsequutio, & imperfectio, & impotentia, & saluantis ipsius perfectionem virtutis infirmitas, & fuga & casus. ¶ Et aliter, quid est in dæmonibus malum? furor irrationabilis, demens concupiscẽtia, phantasia proterua. Sed ista & si sint in dæmonibus non omnino, neq; in omnibus, neq; ipsa secundum seipsa mala. Etenim in alijs animalibus non habitus horum, sed ablatio & corruptio animali & malum. Habitus autem saluat, & esse facit ista habẽtem animalis naturam. Nõ igitur mala est dæmonum tribus secundum quod est secundum naturam, sed secundum quod non est. Et non variatum est datum ipsis totum bonũ, sed ipsi deciderunt à dato toto bono: & data ipsis angelica dona, nequaquam ipsa mutata esse dicimus, sed sunt & integra & splendidissima, quamuis ipsi non videãt, claudentes ipsorum boni inspectiuas virtutes. Quare quod sunt & ex bono sunt, & boni, & pulchrum & bonum desiderãt esse, & viuere, & intelligere, quæ sunt existentia desiderantes. Et priuatione, & recessione, & casu à conuenientibus ipsis bonis dicuntur mali, & sunt mali secundum quod non sunt, & nõ existũt desiderantes malum desiderant.

C

Malũ q̃ mõ insit dæmonibus. Corruptio vnde. Infirmitas. Iudæ. 1 Dæmões quare dicãt mali.

¶ Malum an aliquod insit animabus.

Malũ q̃mõ insit animab⁹.

SEd animas dicit aliquis esse malas, si ideo quidem quia coassistũt malis prouisiue & sal uatiue: hoc non est malum, sed bonum & ex bono, quod & malum bonum facit. Si aũt malas fieri animas dicimus, in quo malæ fiunt, nisi in bonorum habituum & operatio num defectu, & propter propriam infirmitatem non consequutione & prolapsu? Ete nim & aerem qui est super nos, dicimus obtenebrari defectu & absentia luminis. Ipsum autem lumen est quod & tenebras illuminat. Nõ igitur neq; in dæmonibus, neq; in nobis est malum vt existens: sed est sicut defectus & desertum perfectionis propriorum bonorum.

¶ Malum an naturaliter insit brutis.

SEd neq; in animalibus irrationabilibus est malum. Si enim auferas furorem & concu piscentiam, & alia quæcunq; dicuntur, & non sunt simpliciter eorum naturę mala. E te nim animosum & superbum leo cum perdiderit, neq; leo erit. Mansuetus autem omni bus factus canis, non erit canis. Siquidem canis est custodire, & accedere, quidem ad fa miliarem, abijcere autem alienum. Quare quod non corrumpit naturam, non malum. Corru ptio autem naturæ est defectus & infirmitas naturalium habitudinum, & virtutũ & operatio num. Et si omnia per generationem in tempore habent perfectum, neq; imperfectum omnino præter omnem naturam.

¶ Malum an insit naturalibus rebus

E

SEd neq; in tota natura malum. Si enim omnes naturales rationes sunt ab vniuersali na tura, nihil est ipsi contrarium. Particulari autem hoc quidem secundum naturam erit, illud autem non secundum naturam. Alij enim aliud est præter naturam, & hoc huic se cundum naturam, illi autem præter naturam. Naturæ autẽ malitia est hoc quod est pr ter naturam, scilicet priuatio ordinis naturalium. Quare non est mala natura, sed hoc est natu ræ malum, impotentem esse ea quæ sunt propriæ naturæ perficere. ¶ Sed neq; in corpore est malum. Turpitudo enim & infirmitas, est defectus formæ & priuatio ordinis. Hoc autem nõ omnino malum, sed minus bonum. Si enim perfecta fiat solutio pulchritudinis & formæ, & or dinis, peribit & ipsum corpus. Quoniam autem neq; malitiæ causa est animæ corpus, manife stum est ex eo quod potest & sine corpore malitia esse, sicut in dæmonibus. Hoc enim est & mẽ tibus & animabus & corporibus malum, habitus propriorum bonorum infirmitas & casus. ¶ Sed neq; multum vulgatum in materia est malum (sicut dicunt) secundum quod est materia. Etenim ipsa ornatus & pulchritudinis, & formæ habet participationem. Si aũt extra hoc ma teria existens secundum seipsam sine qualitate est & sine forma, quomodo facit aliquid materia quæ neq; pati posse secundum seipsam habet. Et aliter: Quomodo est materia malum? Si enim nusquam quidem nullo modo est, neq; bonum neq; malũ est. Si autem existens, existentia au tem omnia ex bono sunt, & ipsa ex bono fit. Et aut bonum mali est effectiuum, aut malum sic ut ex bono existens est bonum, aut malum boni ẽ effectiuum, aut bonum sicut ex malo existẽs est malum, aut duo rursus principia, & ipsa ab alio vno vertice segregata. Si autem necessariam dicunt materiam ad completionem omnis mundi, quomodo materia est malum? Aliud enim est malum, & aliud quod est necessarium. Quomodo autem bonus ex malo deducit quædam ad generationem? Aut quomodo est malum, quod est necessarium bono? Fugit enim boni na tura malum. Quomodo autem gignit & nutrit naturam materia existens mala? Etenim malũ secundum quod malum, est nullius generatiuum, aut nutritiuum, aut totaliter effectiuum aut saluatiuum. ¶ Si autem dicant ipsam quidem non facere malitiam in animabus, attrahere autẽ ipsas, quomodo erit hoc verum? Multæ enim ipsarum ad bonũ aspiciunt. Et quidem quomo do factum est hoc, materia omnino ipsas ad malum attrahente? Quare non ex materia in ani mabus malũ est, sed ex inordinato & peccante motu. Si autẽ & hoc dicunt materiæ esse omni no consequens, & necessaria est instabilis materia his quæ in seipsis collocari non possunt, quo modo malũ est necessarium, aut necessariũ malũ? ¶ Sed neq; hoc quod dicimus priuationem, secundũ virtutem propriã aduersatur bono. Etenim perfecta priuatio vniuersaliter impotens particularis autem non secundum hoc quod priuatio est habet virtutẽ, sed secundũ hoc quod non perfecta est priuatio. Priuatione enim boni particulari existente, nondũ est malũ, & rece dente & mali natura abijt.

Malũ nõ inest corporibus.

F

¶ Boni causa una, mali autem multi defectus.

Est aũ-

A Est autem colligẽtem dicere: Bonũ ex vna & tota est causa, malũ autem ex multis & particularibus defectibus. ¶ Vidit deus malum aut bonum, & apud ipsum causæ maloꝝ, virtutes sunt bonum facientes. ¶ Si autem malum æternum est, & creat, & potest, & ẽ, & facit, vñ ipsi hoc? Aut ex bono, aut bono ex malo, aut ambobus ex alia causa. ¶ Omẽ quod est secundum naturam, ex causa determinata generatur, sed malum est sine causa, & indiffinitum non est secundum naturam, neq; enim in natura omnia, neq; contra naturam, neq; in artificijs aut in arte ratio. ¶ Vtrum anima malorum est causa, quemadmodum ignis calefaciẽdi, & omnia quibus appropinquat malitia implet. Bona quidem est animæ natura, operationibus autem aliquando quidem habet ita, aliquando aũt non ita. Si natura quidem & esse ipsius est malum, & vnde ipse est esse nisi ex creatiua totorum bona causa? Sed si ex ista, quomodo secundum substantiam est malum? Bona enim cuncta sunt ex hac genita. Si autem operatiõibus, neq; hoc est intransmutabile, alioquin vnde sunt virtutes & boniformiter ipsa facta? Relinquitur igitur malum, infirmitatem & defectum boni esse, ¶ Bonorum causa est vna. Si bono malum est contrarium, mali causæ sunt multæ. Non quidem quæ efficiunt mala sunt rationes & virtutes, sed impotentia & infirmitas, & mixtio dissimilium non commensurabilis. Neq; immobilia sunt & semper eodem modo habentia mala, sed infinita & interminata, & in alijs portata, & istis infinitis. ¶ Omnium & malorũ principium & finis erit bonum. Etenim boni gratia sunt omnia quæcunq; bona, & quæcunq; contraria. Etenim ista facimus, bonum desiderantes. Nullus enim ad malum respiciens facit quæ facit, propter quod neq; subsistentiam habet malum, sed priuationem substantiæ, boni gratia, & non suipsius factum. ¶ Malo esse ponendum est secundum accidens & propter aliud, & non ex principio proprio. Quare quod fit rectum quidem esse apparere, quoniam boni gratia fit. Reuera autem nõ rectũ esse, iccirco quod

B bonum, bonum opinantur. ¶ Demonstratum est aliud esse desideratum, & aliud factum. Igitur malum est præter viam, & præter intentionem, & præter naturam, & præter causam, & præter principium, & præter finem, & præter diffinitionem, & præter voluntatem, & præter substãtiam. Igitur priuatio est malum, & defectus, & infirmitas, & incommensuratio, & peccatum, & sine intentione, & sine pulchritudine. & sine vita, & sine mente, & sine ratione, & imperfectum & non collocatum, & sine causa, & indefinitum, & sine germine & vacuum, & non operãs & inordinatum, & dissimile, & infinitum, & obscurũ, & sine substantia, & ipsum nullo modo vsquã nihil existens. ¶ Sicut totaliter potest aliquid malum ad bonum mixtione. Quod enim omnino boni expers, neq; est aliquid, neq; potest. Etenim si bonum & existens est, & voluntate appetitum, & potens & actiuum, quomodo poterit aliquid quod est bono contrarium, quod est substantia & voluntate & operatione priuatum? ¶ Non omnia omnibus & omnino eadem secundum idem mala. Dæmoni est malum præter boniformem intellectum esse, animæ præter rationem corpori præter naturam. ¶ Quomodo autem totaliter mala sunt, & prouidentia existẽ-

C te? Non est malum secundum quod est malum, neq; existens, neq; in existentibus. Et nihil existentium est improuisum. Neq; enim est malum conspicuum subsistens bono. Et si nullum existentium non particeps boni, malum autem defectus boni. Nihil autem existentium priuatur vniuersaliter bono, in omnibus existentibus diuina prouidentia, & nihil existentium non prouisum. Sed & factis malis benigne prouidentia vtitur, aut ipsorum aut aliorum, aut propriam aut communem vtilitatem. ¶ Et proprie vnumquodq; existentium prouidet. Propter quod & vanam multorum non recipiemus rationem, qui oportere dicunt prouidentiam & inuitos nos ad virtutem agere. Etenim corrumpere naturam, non prouidentiæ. Vnde sicut prouidẽtia vniuscuiusq; naturę ẽ saluatiua, per se mobilia ꝓuidet vt per se mobilia, & tota particularia iuxta proprietatem totius, & vniuscuiusq; inquantum prouisorum natura suscipit totius largissimæ prouidentiæ proportionaliter attributas vnicuiq; prouisiuas bonitates. ¶ Non igitur existens & malum, neq; in existentibus est malum. Nusquam enim est malum secundũ quod est malum. Et fieri malum non est secundum virtutem, sed propter infirmitatem. Et dæmonibus quod quidem sunt, & ex bono est, & bonum. Malum autem est ipsis ex casu à proprijs bonis, & variatio quæ circa identitatem, & habitum infirmitas conuenientis ipsis, angelos decentis perfectionis. Et desiderant bonum inquantum esse, & viuere, & intelligere desiderant. Non existẽs bonum desiderant, & non est hoc desiderium, sed peccatum desiderij existentis. ¶ In cognitiõe autem peccantes vocant eloquia circa cognitionem boni non obliuiscibilem, aut actionem infirmos existentes, & scientes voluntatem & non facientes, qui audierunt quidem, infirmantur autem circa fidem aut operationem boni, & quod nolunt quidem intelligere vt bene agant, se

De quõ cognoscat mala

Malũ an sit æternum

Malũ an habeat naturam

Boni vna causa, mali multæ

Gratia boni an oĩa fiant

Malũ eẽ ꝑ accidẽs

Malũ fieri ꝑter intentionẽ.

Malũ an aliqd possit ex admixtione boni

De boni ꝓuidẽtia.

Malũ nõ eẽ habere aliquid.

Pẽm malitiosum.
Isaię. 47
Psal. 35
Lucæ 12.

Roma.1. Titum:1. Iacob.4. Iaco.1. Liber de de diuino iustitiaq; iudicio.

cundum auersionem aut infirmitatem voluntatis. Et totaliter malum (vt multoties diximus) est infirmitas & impotentia, & defectus, aut cognitionis, aut fidei, aut desiderij, aut operationis boni. ¶ Et quidem dicat aliquis, Non est punienda infirmitas, sed econtra condonanda. Si nō quidem esset posse, bene quidem se habet sermo. Si autem ex bono posse, quod dat (secundum eloquia) omnibus simpliciter conuenientia, non est laudabile peccatum habitus propriorum bonorum ex bono, & auersio, & fuga, & casus. Sed hæc quidem à nobis in his quæ sunt de iustitia, & diuinæ iustitiæ obseruantia secundum virtutem sufficienter sunt dicta. In quo sancto negocio eloquiorū veritas, sophisticas & iniustitiā, & mendacium contra deum loquentes contriuit sicut insipientes rationes. ¶ Nunc autem sufficienter sicut secundum nos laudatū est bonū, sicut vere amabile, sicut principium & finis omnium, sicut circuitus existentium, sicut informās non existentia, sicut omniū bonorū causa, sicut malorū non causa, sicut prouidētia & donatrix boni perfecta, & supergrediens existentia & non existentia, & mala secundū ipsius priuatiōem ad bonū redigens, omnibus desiderabile & amabile, & diligibile: & quæcunque alia in prioribus verus sermo demonstrauit. D

¶ De existente: in quo & de exemplis. Cap. V.

Quā substantiam sit hic laudaturus.

TRansfeundum autem est nunc ad vere existentem, vere existentis dei theologicam laudationem. Tantum autem memorabimus, quod sermoni intentio est, non supersubstantialem substantiam, secundum quod supersubstantialis est manifestare. (Ineffabile enim hoc & ignotum est, & perfecte non manifestabile, & ipsam excedens vnitionem) sed substantificū thearchicæ substantiæ principatus processum ad oīa existentia laudare. Etenim boni dei nominatio, totos causæ omnium processus manifestans, & ad existentia & ad non existentia extenditur, & super existentia est. Vitæ autem ad omnia viuentia extenditur, & super viuentia est. Sapientiæ vero ad omnia intellectualia, & rationalia, & sensibilia extenditur, & super omnia ista est. Istas igitur prouidentiæ manifestatiuas dei nominationes, sermo laudare desiderat. Non enim promittit enarrare per se supersubstantialem bonitatem, & substantiam, et vitam, et sapientiam per se substantialis deitatis, quæ est super omnē bonitatem, et deitatem, et substantiam, et vitam, et sapientiam in absconditis (sicut eloquia dicūt) supercollocatā, sed manifestatam bonitatem, et excedenter beneficam prouidentiam, et omnium bonorum causam laudat, et existentem, et vitam, et sapientiam, quæ facit substantiā et viuificat, et est sapientia donatrix causa his quæ substantia, et vita, et ratione, et sensu participant. ¶ Non aūt aliud esse bonū dicit, et aliud existens, et aliud vitā aut sapientiā, neq; multas causas et aliorū alias productiuas deitates, excedentes et subiectas, sed vnius esse omes bonos processus, et à nobis laudatas dei nominationes. Et hanc quidem esse perfecte vnius dei prouidentiæ manifestatiuā, quasdā autē vniuersaliorū eiusdē, et magis particulariū. Et quidē dicat aliquis: quare existente excedente vitā, et vita sapientiā, existentibus quidē viuentia, viuentibus autem sensibilia, istis aūt rationabilia, et rationabilibus mentes excellūt, et circa deū sunt, et magis ipsi propinquant. Et quidē oportet ea quæ maioribus donis ex deo participāt et meliora esse, et reliquis excellere. Sed si non subsistentia quidem, & non viuentia aliquis supponeret esse ea quæ sunt intellectualia, bene quidem se haberet sermo. Si autem & sunt diuinę mētes super reliqua existentia, & viuunt super reliqua viuentia, & intelligunt & cognoscunt super sensum & rationem, & plus quam omnia existentia pulchrum & bonum desiderant, & eo participāt, ipsæ magis sunt circa bonum abundanter ipso participantes, & plura & maiora ex ipso dona possidentes, sicut & rationalia sensibilibus excellunt, abundantia rationis plus illis possidentia, & quædam sensu, & alia vita. Et est (sicut arbitror) hoc verū, quod magis vno & infiniti doni deo participantia, magis ipsi sunt proprinqua & diuiniora derelictis. ¶ Quoniam autem & de istis diximus, Age bonum sicut vere existens & existentium vniuersorum substantificum laudemus, quod totius esse secundum virtutem supersubstantialē est substantificatrix causa & * causatrix existentis, mentis, personæ, substantiæ naturæ, principium & mensura seculorum, & quod facit esse tempora & æuum existentium, tempus eorum quæ fiunt, esse quocunq; modo existētibus generatio quocunq; modo genitis ex existente est æuum & substantia & existens, & tempus, & generatio & genitum, & ea quæ sunt in existentibus, & ea quæ quocunq; modo insunt & substant. ¶ Etenim deus non quodā modo est existens, sed simpliciter & incircunscripte totum in seipso esse, qui accepit & præaccepit, propter quod & rex dicitur seculorum, sicut in seipso & circa seipsum omī esse, & substantia, & existēte, & neq; erat, neq; erit, neq; factus est, neq; gignit, neq; gignetur, magis aūt neq; est, sed ipse est esse existētibus, et non existētia solū, sed et ipsum esse existen- E F

Psal.17. *creatrix. 1.Timo.1

existentium est ex existente ante secula. Ipse enim est æuum æuorum quæ est ante secula. ¶ Resu-
mentes igit dicimus, ꝙ omnib⁹ existẽtibus & seculis est esse a præexistẽte & oẽ quidẽ æuum
& tempus ex ipso. Omnis aũt & seculi & tẽporis, & omnis quocunq; mõ existẽtis, p̃existens
est principiũ & causa. Et omnia ipso participãt, & a nullo existentiũ recedit: & ipse est ante o-
mnia, & oia in ipso consistũt. Et simpliciter, si aliquid quocunq; mõ est in p̃æexistente & est,
& intelligitur, & saluat: Et ante alias ipsius participatiões esse propositũ est, & est ipsum scdm
se esse. Senius eo ꝙ est per se uitã esse, & eo ꝙ est per se sapientiã esse, & eo quod est per se simi
litudinem diuinã esse, & alia quęcũq; existẽtia participãtia, ante oia illa esse participãt. Magis
aũt & ipsa secundũ seipsa oia quib⁹ existẽtia participãt ipso scdm se esse participãt. Et nihil est
existens cuius nõ sit substantia & æuum ipsum esse. Conuenienter igit cunctis alijs principalius
sicut existẽs deus laudat ex digniore aliorũ donorũ eius. Etenim præesse & superesse p̃habẽs,
& superhabens ex ipso ꝙ est, ipsum dico scdm se esse p̃existere fecit, & per ipsum esse, oẽ quo-
cunq; mõ existens subsistere fecit. ¶ Et quidẽ principia existentiũ oia esse participant, & sunt,
& principia sunt, & primum sunt, postea principia sunt: & si uis uiuentiũ sicut uiuentium prin
cipium dicere per se uitam, & similium, sicut similiũ per se similitudinem, & unitorũ sicut uni-
torum per se unitionem, & ordinatorum sicut ordinatorũ per se ordinationem: & aliorũ quæ-
cunq; hoc aut hoc, aut ambob⁹, aut multis participant, hoc aut hoc, aut utraq;, aut multa par-
ticipata, per se participatiões inuenies ipso esse primum illas participãtes: & ipso esse quidem
B primum existentes, postea huius aut huius principia existentes, & participare esse, & existen-
tes, & participatas. Si autẽ ista essendi participatione sunt, multo quidẽ magis ea quæ ipsis pri-
mum participant. Primum igitur per se essendi donum, per se bonitas proponẽs, digniore pri
ma participationum laudatur. ¶ Et est ex ipsa, & in ipsa, & ipsum esse, & existentiũ principia,
& existentia omnia, & quæ quocunq; mõ ab esse sunt cõtenta: & hoc incõprehensibiliter, &
coniuncte, & singulariter. Etenim in unitate oĩs numerus uniformiter p̃existit, & habet oẽm
numerum unitas in seipsa singulariter: & oĩs numerus unitur quidẽ in unitate. Inq̃tum autẽ
ab unitate procedit, tantũ discernitur: & in multitudinẽ agitur. Et in cẽtro oẽs circuli lineę se-
cundum unam unitionem coexstiterunt, & oẽs habent signum in seipso lineas uniformiter
unitas, & ad se inuicem, & ad unum principium, a quo processerũt. Et in ipso quidem centro
perfecte uniuntur, parum aũt ab ipso distantes parum & discernuntur, magis autem distãtes
magis, & simpliciter, inq̃tum centro sunt propinquiores, intãtum & ipsi & sibi inuicem uni-
untur, & inq̃tum ab ipso procedunt, intantum a se inuicem †discernuntur. Sed & in tota to- † distant.
torum natura, omnis naturæ uniuscuiusq; rationes congregatæ sunt secundum unam incon
fusam unitionem, & in anima uniformiter particularium oĩm prouisiue totius corporis uirtu
tes. Nihil igitur est incõueniens, ex obscuris imaginibus ad oĩm causam ascendẽtes, supermũ-
danis oculis cõtemplari omnia in omniũ causa, & sibi inuicem cõtraria uniformiter & unite.
¶ Principium enim est existentium, a quo & ipsum esse, & omnia quocunq; modo existẽtia
C omne principium, omnis finis, omnis uita, omnis immortalitas, omnis sapiẽtia, omnis ordo,
omnis harmonia, omnis uirt⁹, omnis custodia, omnis collocatio, omnis distributio, omnis in-
tellectus, omnis sermo, omnis sensus, omnis habitus, omnis statio, omnis mot⁹, omnis unitio,
omnis concretio, omnis amicitia, omnis concordatio, omnis discretio, omnis diffinitio: & alia
quæcunq; per esse existentia. ¶ Existentia omnia figurant, & ex eadem omnium causa sunt, Angeli-
& intelligibiles & intellectuales deiformium angelorum substantiæ, & animarum, & omnis cas substã
mundi naturæ, & quocunq; modo alijs inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et qui- tias esse a
dem sanctissimæ & prouectissimæ uirtutes existentes, & sicut in uestibulis supersubstantialis primacau
Trinitatis collocatæ, ab ipsa & in ipsa & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiectę, sa.
subiectæ: & extremę extremę sicut ad angelos. Sicut ad nos aũt supmundanæ. Et aiæ & alia
omnia existentia secundũ eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt,
ex præexistente esse & bene esse habentia, & in ipso et existentia, et bene existentia, et ex ipso
incipiẽtia, et in ipso custodita, et ad ipsum terminata. ¶ Et quasdam quidem dignitates essen- 2. Cor. 4.
di distribuit meliotibus substantijs, quas et æternas uocant eloquia. Esse autem ipsum ab exi-
stentibus omnibus nequaq̃ derelinquitur. Et ipsum autem esse est ex præexistẽte, et ipsius est *essendi.
esse, et non ipse est *esse, et in ipso est esse, et non ipse est in eo quod est esse, et ipsum habet esse,
et non ipse habet esse: et ipse est essendi æuum, et principium, et mensura ante substantiam ex- Apoca. 1.
istens, et ante id quod existit, et ante æuum, et omnium substantificator, et principium, et me-
dietas, et finis. ¶ Et propter hoc ab eloquijs, qui uere præexistit secundum omnem existenti-
um intentionẽ multiplicatur, et erat in ipso, et est, et erit, et factum est, et fit, et fiet proprie lau-

datur. Ista enim omnia ut decet deum, intelligentibus ipsum secundum omnem intentionem supersubstantialiter esse significant, & existentium ubiq; causam. Etenim non hoc quidē est, hoc autem non est, neq; alicubi quidem est, alicubi autem non est: sed omnia est ut omnium causa & in ipso omnia principia, omnes terminationes, omnium causa totorum, comprehēndens & præhabens, & super omnia est, sicut ante omnia supersubstantialiter superexistens. Propter quod & omnia de ipso, & simul prædicantur, & nihil est omnium: omnis figuræ, omnis formæ sine forma, sine pulchritudine: principia, & media, & fines existentium incompræhensibiliter & excellenter in seipso præaccipiens, & omnibus esse secūdum unam superunitam causam, immaculate lucendo superfundens. ¶ Si enim noster sol sensibilium substantias & qualitates, & quidē multas & differentes existentes, tamen ipse unus existens, & uniforme lucendo superfundens lumen, renouat, & nutrit, & custodit, & pficit, & discernit, & unit, & reflorere facit, & germinabilia esse facit, & auget, & cōmutat, & collocat, & ex planta prodire facit, & sursum mouet, & uiuificat omnia, & totorum unumquodq; iuxta proprietatem suam, eodem & uno sole participat, & multorum participantiū unus sol causas in seipso uniformiter præaccepit: multo magis in causa & ipsius & omnium præexistere omnium existētium exemplaria secundum unam supersubstantialem unitionem est concedendū, quoniam & substantias producit secundum excessum a substantia. ¶ Exemplaria autem esse dicimus in deo existentium rationes substantificas & singulariter præexistentes, quas theologia prædiffinitiones uocat, & diuinas & bonas uoluntates, existentium determinatiuas & effectiuas, secundum quas supersubstantialis essentia omnia prædiffiniuit & produxit. ¶ Si autem philosophus Clemens probat & ad aliquid exemplaria dici in existentibus principaliora, procedit quidem non per propria et perfecta, et simplicia nomina sermo illi. Concedentibus autem et hoc recte dici, memoranda est theologia dicens, quod non demōstrabo tibi illa ut eas post illa, sed ut per istorum proportionalem cognitionem ad omnium causam sicut possumus sursumagamur. Igitur omnia existentia ipsi secundum unam omnium segregatā unitionem sunt attribuenda, quoniā ab essentia substantifice processionis et bonitatis incipiens, et per omnia uadens, et omnia ex ipsa essentia implens, et in omnibus existentibus exultās: omnia quidem in seipsa præhabet, secundum unum simplicitatis excessum omnem duplicitatem refutans, omnia autem eodem modo continet secundum supersimplificatam ipsius infinitatem, et ab omnibus singulariter participatur: quemadmodum et uox una existens, et eadem a multis † audientibus sicut una participatur. ¶ Omnium igitur existentium est principium et finis, qui præexistit. Principium quidem sicut causa, finis autem sicut cuius gratia, et terminus omnium, et infinitas omnis infinitatis, et finis excedenter sicut oppositorum. In uno enim (sicut multoties dictum est) existentia omnia et præhabet et subsistere facit, præsens omnibus, et ubiq;, et secundum unum et idem, et secundum idem oē, et ad omnia procedens, et manens in seipso, et stans & motus, et neq; stans, neq; motus, neq; principiū habens, aut mediū, aut finem, neq; in aliquo existentium, neq; aliquid existentium existens: et neq; totaliter ipsi conuenit aliquid æternaliter existentium, aut temporaliter subsistentium, sed & a tēpore et æuo, et his quę sunt in æuo, et his quæ sunt in tempore omnibus segregatur, propter quod et ipsum æuum et existentia, et mensuræ existentium, et mensurata per ipsum et ab ipso.

[Marginal notes: De paradigmatibus. Roma. 8. S. Clemēs philosophus, papa & martyr. Osee. 13. † auditib⁹ Deū oīm enūīfore principiū † Imo.]

[Marginal letters: E, F]

De Vita. Cap. VI.

SEd de istis quidem in alijs opportunius dictum sit. Nunc autē laudanda est nobis uita æterna, ex qua est per se uita, et omnis uita, et a qua ad omnia quocunq; modo uita participantia uiuere iuxta proprietatem uniuscuiusque disseminatur. Et quidem immortalium angelorum uita et immortalitas, et ipsum non destructiuum angelici sempiterni motus, ex ipsa, et propter ipsam, et sunt et subsistūt, propter quod et uiuentes semper et immortales dicuntur et non immortales rursus, quoniam non a seipsis habent immortales esse, et æternaliter uiuere, sed ex uiuifica et omnis uitæ effectiua et contentiua causa. Et sicut in existente dicebamus quod et ipsius quod est per se esse, est æuum, ita et hic rursus, quod et ipsius per se uitæ superuiuēs diuina uita est uiuificatiua et substantificatiua, et oīs uita et uiuificatiu⁹ mot⁹ est ex uita q̄ est super oēm uitā, et oē principium omnis uitæ. Ex ipsa et animæ non destructibile habent, et animalia omnia et plantæ secundum ultimam resonantiam uitæ habent uiuere. Qua destructa (secundum eloquium) deficit

[Marginal notes: Essentiā angelorū esse ab æterna vita. Essentiā aiorū esse ab æterna vita. Psal. 103.]

ficit ois vita,& ad quam,& ea quæ infirmitate ad participandum ipsa defecerunt,rursus cōuer Psal.103.
sa, rursus aīalia fiunt. ¶Et dat qdem prius per se vitæ esse vitam, & oī vitæ & particulari esse
proprie vnamquāq; ꝙ esse naturalr̄ habet. Et supercœlestib⁹ quidē vitis immaterialem & dei
formem & inuariabilem immortalitatē,& fortē & indeclinabilem motum sempiternū super-
extenta propter abundantiam bonitatis & ad dæmonum vitam. Neq; eñ illa esse ab alia cau-
sa,sed ex ipsa & esse vitam & permanentiam habet. ¶Dans aūt & viris sicut commixtis cōtin-
gentem ad angelorum formā vitam,& superemanatione benignitatis,& recedentes nos ad se
ipsam conuertens & reuocans. ¶Et qd qdem est diuinius, ꝙ & totos nos, dico aīas & coniu-
ga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translaturam. Rem quidē an-
tiquitati æqualiter præter naturā apparentem,mihi autē & tibi & veritati & diuinam & super
naturam apparentem. Super naturam autē secundū nos dico visam,non omnipotentem diui
næ vitæ. Ipsi enim sicut oīm existenti vitarum naturæ,& maxime diuinorum,nulla vita præter
naturam aut super naturā. Quare de hoc stultitiæ Simonis contradicentia verba,longe à diui- Simonis magi vesania
no choro & tua sancta anima expellantur. Latuit enim ipsum,sicut arbitror,& in istis sapientē
putatū esse nō oportere,bn̄ scientē vti manifesta sensus ratiōe, cōpugnāte contra oīm occultā
causam:& hoc est dicendum ipsi præter naturam dicere. Ipsi enim nihil est contrarium. ¶Ex
ipsa viuificantur & circumflorent & animalia omnia & plantæ. Et siue intellectualem dicas,si-
ue rationalem,siue sensibilem & augmentatiuā,siue qualemcūq; vitā,aut vitæ principium,aut
vitæ substantiam,ex ipsa & viuunt & viuificant,quæ est super omnem vitā,& in ipsa scdm cau
B sam vniformiter præexstiterunt. Etenim superuiuens & princeps vitæ, vita,& oīs est cā,& vi
tæ generatiua & adimpletiua,& diuisiua vitæ,& ex omni vita est laudanda scdm multā fœcū-
ditatem omnium vitarum sicut largissima, & omnis vita cōteplatione cōprehensa & lauda-
ta,& sicut non indigens:magis autē superplena vita,per se viuens,& sicut super omnem vitā vi
uificans & superuiuens,aut quō aliqs vitā superunientem & ineffabilem humanē laudet?

De sapientia,mente,ratione,ueritate,fide. Cap. VII.

AGE autem si videtur bonam & æternam vitā,& sicut sapientem,& sicut per se sa-
pientiam laudemus,magis autē sicut oīs sapię substantificatiuā & super oēm sapi Psal.146.
entiam & prudentiam superexistentem. Non enim tm̄ deus est superplenus sapīa,
& prudentiæ ipsius non est numerus,sed super oēm rationē & mentem & sapien- S.Paulus apo. cois h⁹ scti patris ac Hierothei p̄ceptor ac dux.
tiam supercollocatur. Et hoc supernaturalr̄ intendens diuinus vere vir coīs nostri
& ducis sol,stultum dei sapientius hoībus esse dicit,non solum qm̄ oīs humana deliberatio er
ror quidē est iudicatus ad stabile & manēs diuinorum & perfectissimoꝶ intellectuum: sed qm̄
consuetū est theologis contraria passione in deo ea quæ sunt priuationis dicere. Ita & inuisibilē
dicunt eloqa,clarissimū lumen,& multum laudabilem & multū noīabilem,ineffabilem & in-
noīabilem,& oībus p̄ntem,& ex omnibus inuentum, incomprehensibilem & non inuestiga-
bilem. Hoc mō igir & nunc diuinus Apl̄s laudare dr̄ stultitiam dei,ꝙ apparet in ipsa præter ra
C tionem,et inconueniens, ad ineffabilem et añ rationem oēm sursum agens veritatē. Sed qd in
aliis dixi,iuxta proprietatē nostrā ea quæ sunt super nos accipientes,et rationi connutritę sen-
sibus infixi,et nr̄is diuina cōparantes decipimur, scdm apparens diuinā et ineffabilem rationē
exequentes. Oportet aūt videre mentem nostram habere quidē virtutem ad intelligendum,ꝑ
quā intelligibilia inspicit:vnitionē aūt excedentem mentis naturā, per quā coniungitur ad ea
quę sunt supra ipsam. Scdm hanc igitur oportet diuina intelligere, nō scdm nos, sed nosipsos
totos extra nosipsos statutos et totos deificatos. Melius est enim esse dei, et non nostrīpsoꝶ.
Ita enim erunt diuina data cum deo factis. ¶Hanc igitur irrationabilem et amentē et stultam
sapientiam excedenter laudantes, dicimus ꝙ oīs est mentis et rationis et oīs sapientię et prudē
tię causa,et ipsa est oīmeconsiliū,et ab ipsa est oīs cognitio et prudētia,et in ipsa sunt oēs thesau Cola
ri sapientiæ et cognitionis absconditi. Etenim iuxta consequentiā iam p̄dictorum supsapiens
et omnisapiens causa,et ipsius per se sapientiæ,et totius et particularis est substantificatrix.
¶Ex ipsa intelligibiles et intellectuales angelicarum mentiū virtutes, simplices et beatos hn̄t Cōtēplatiōes btōꝶ angelorū eē ab ęterna sapia
intellectus,non in diuisibilibus aut à diuisibilibus,aut sensibus,aut sermonibus diffusis cōgre-
gātes diuinam cognitionē,neq; ab aliq̄ coī ad ista simulactæ. Ab omni aūt materiali et multi
tudine mundæ existentes,intellectualiter,immaterialiter, vniformiter intelligibilia diuinorū
intelligunt:& est ipsis intellectualis virtus & operatio,munda & immaculata puritate resplen
dens,& conspicaci diuinorum intellectuum simplicitate & immaterialitate, & diuinitus vni-
tio ad diuinum supersapientem & mentem & rationē(sicut est possibile)figurata,propter diui

nam sapientiam & animæ rationale habent. Diffusiue quidem & circulo circa existentium ve-
ritatem circumeuntes, & diuisibili & largissimo varietatis deficientes ab vnitiuis mentibus.
Multorum autem ad vnum conuolutione & intellectibus æqualibus angelis (inquantum ani-
mabus est proprium & possibile) dignæ habitæ. Sed & aliquid non peccet ab intentione, dicēs
sensus ipsos esse resonantiam sapientiæ. Et quidem & dæmonum mens secundum quod mens
est, ex ipsa est. Inquantum autem mens est rationis deprauatæ consequi quod desiderat, neque
sciens neq; volens, casum à sapientia magis proprie ipsam oportet appellare. ¶ Sed q̄d quidem
sapientiæ ipsius & omnis & mentis omnis, & rationis & sensus omnis, diuina sapientia & prin
cipium est & causa, & substantificatrix, & perfectio, & custodia, & finis dictū est. Sic autem ipse
deus qui est supersapiens sapientia, & mens & ratio, & cognitor laudatur. ¶ Quomodo enim
intelliget aliquid intelligibilium non habens intellectuales operatiōes? Aut quomodo cognō
Eccl. 23. scet sensibilia super omnem sensum collocatus? Et quidem omnia ipsum scire dicunt eloquia,
Hebræ. 4. & nihil effugere diuinam cognitionem. Sed quod dixi multoties, diuina vt decet deum, intelli
1. Iohā. 3. gere conuenit. Etenim sine mente, & non sensibile secundum excessum, non secundum defectū
in deo est ordinandum, sicut & irrationabile reponimus ei qui est super rationem, & imp̄fectio
nem ei qui est superperfectus & præperfectus, & impalpabilem & inuisibilem caliginem lumi-
ni inaccessibili secundum excessum visibilis luminis. ¶ Quare diuina mens omnia continet, ab
omnibus segregata cognitione, secundum omnium causam, in seipso omnium scientiam præ
accipiens. Antequam angeli fierent sciens & producens angelos, & cuncta alia intus & ab ipso
(vt ita dicam) principio sciens, & ad substantiam agens. Et hoc arbitror tradere eloquiū quan- E
do dicit, qui scit omnia, antequam fiant ipsa. Non enim ex existentibus existentia discens nouit
diuina mens, sed ex ipsa & in ipsa secundum causam omnium scientiam, & cognitiōem, & sub-
stantiam præhabet, & præaccepit non secundum visionem singulis se immittens, sed secūdum
Eccl. 23. vnam causæ continentiam omnia sciens & continens, sicut & lumen secundum causam per se-
Danie. 13 metipsum tenebrarum præaccepit visionem, non aliunde videns tenebras quā à lumine. ¶ Igi-
tur seipsam diuina sapientia cognoscens, cognoscit & omnia, immaterialiter materialia, & in-
diuisibiliter diuisibilia, & multa vnitiue, in ipso vno omnia & cognoscens & producens. Etenī
si secundum vnam causam deus omnibus existentibus esse tradit, secundum eandem causam
sciet omnia, sicut ex ipso existentia, & quæ in ipso præextiterunt, & non ex existentibus sumet
ipsorum cognitionem, sed & ipsis singulis eorum, & alijs aliorum cognitionis erit largitor. Nō
igitur deus propriam habet suipsius cognitionem, aliam autem communem, existentia oīa
comprehendētē. Ipsa enim omnium causa seipsam cognoscens vacat alicubi, si ea quæ sunt ab
ipsa & quorum est causa ignorauerit? Ita igitur deus existentia cognoscit nō scientia quæ sit ex-
istentium, sed quæ sit suipsius. Etenim & angelos scire dicunt eloquia ea quæ sunt in terra, non
Apoc. 2. secundum sensus ipsa cognoscentes sensibilia quidem existentia, sed secundum propriam dei-
formis mentis virtutem & naturam. ¶ Propterea inquirere oportet, quomodo nos cognosci-
mus deum, neq; intelligibilem, neq; sensibilem, neq; aliquid vniuersaliter existentium existen- F
tem. Nunquid igitur verum est dicere, quoniam deū cognoscimus? non ex natura ipsius, igno-
tum enim est hoc, & omnem rationem, & mentem excedens? sed ex omnium totorum ordina-
tione, sicut ex ipso proposita & imagines quasdam & assimilationes diuinorum ipsius exem-
plariū habente, ad illud q̄d est super omnia via & ordine secundum virtutem ascendimus in o-
mnium ablatione & excessu, & in omnium causa. Propter quod & in omnibus deus cognosci-
tur, & sine omnibus, & per cognitionem deus cognoscitur, & per ignorantiam, & est ipsius & in
tellectus & sermo, & scientia, et tactus, et sensus, et opinio, et phantasia, et nomen, et alia oīa.
Et neq; intelligitur neq; dicitur, neq; nominatur, et non est aliquid existentium, neq; in aliquo
existentium cognoscitur, & in omnibus omnia est, & in nullo nihil, & ex omnibus cunctis co-
gnoscit, & ex nullo nulli. ¶ Etenim & hæc recte de deo dicimus, & ex existentibus vniuersis lau
datur secundum proportionem omnium quorum est causa. Et est rursus diuinissima dei co-
gnitio, quæ est per ignorantiam cognita secundum vnitionem super mentem, quando mens
ab alijs omnibus recedens, postea & seipsam dimittens, vnita est supersplendentibus radijs
inde & ibi non scrutabili profundo sapientiæ illuminata. Et quidem & ex omnibus (quod
dixi) ipsa est cognoscenda. Ipsa enim est secundum eloquium, quę est omnium effectiua, & sem
per omnia concordans & indissolubilis omnium concordationis & ordinis causa, & semper fi
Prou. 8 nes priorū cōiungēs principijs secūdorū, & vnā oīs cōspirationē & harmoniā pulchre operans.
De° quare noiet ratio. ¶ Ratio aūt deus laudat à sctīs eloquijs, nō tantum quoniam & rationis, & mentis, & sapientię
est largitor, sed quoniam & omniū causas in seipso vniformiter præaccepit, & qm̄ p oīa vadit,
pertin-

pertingens,vt eloquia dicunt,vsq; ad finem omnium. Et ante hæc qm̃ super omnem simplicitatem diuina simplificatur ratio,& ab omnibus est super omnia secundũ supsubstantiale absoluta. Hæc ratio est simplex & existens existentis veritas,circa quam sicut mundam & non erroneam totorum cognitione diuina fides est, quæ est manens credentium collocatio, quæ istos collocat in veritate,& in ipsis veritatem intransmutabili identitate simplicem veritatis cognitionem habentibus credentibus. ¶Si enim cognitio est vnitiua eorum qui nouerunt,ignorantia autem est semper transmutationis causa,& diuisionis ignoranti ex seipso, credentem in veritate secundum sermonem sanctum,nihil mouebit à causa quæ est secundum veram fidem, in qua permanentiam habebit immobilis & intransmutabilis identitatis. Bene enim nouit qui veritati vnitus est q̃ bene habet,q̃uis multi corripiant ipsum,sicut ecstasim passum. Latet quidem sicut est conueniens, ipsos ex errore per veram fidem ecstasim passus veritati vnitus. Ipse enim nouit seipsum,non ꝙ dicunt illi furentem, sed ab instabili & variabili portatiõe circa largissimam erroris varietatem per simplicem & semper secundum eadem & eodẽ modo habentem veritatem liberatum. Ita igitur nostrę sapientiæ principes & duces pro veritate moriuntur omni die,testificante sicut est conueniens & verbo omni & opere, & vnitiua Christianorum vera dei cognitione,oĩbus ipsam esse & simpliciorem & diuiniorem,magis autem ipsam esse solam veram & vnam simplicem dei cognitionem.

Ierem.23 Sapieu.8. Fides qd Roma.8. De catholicæ fidei firmitate Testimonia martyrum. Psal.43 Lucæ 22. Roma.8.

¶De uirtute,iustitia,saluatione,liberatione,in quo,& de inæqualitate. Cap. VIII.

B

SED quoniam diuinam veritatem,& supersapientem sapientiam,& sicut virtutẽ laudant,& sicut iustitiam theologi,& sicut saluationem,& sicut liberationẽ,age & istas dei nominatiões,sicut est possibile nobis,referemus. Et ꝙ quidem thearchia ab omni quocunq; modo & existente & cogitata virtute segregata est & superat, nõ arbitror aliquẽ in diuinis eloquijs cõuersatorum,ignorare. Multoties enim theologia & dominationem ipsi & ipsarum cœlestium virtututum determinans tradita est. Quomodo igitur ipsam theologi & sicut Virtutem laudant ab omni segregatam virtute? Aut quomodo in ipsa virtutis nominationem accipiamus? ¶Dicimus igitur ꝙ virtus est deus, sicut omnem virtutem in seipso præhabens & superhabens,& sicut omnis virtutis causa, Et omnia secundũ virtutem indeclinabilem & incircumfinitam producens:& sicut ipsius quod est esse virtutem aut totam aut particularem causa existens. ¶Et sicut infinitæ virtutis, non tantũ eo ꝙ omnem virtutem producit, sed & eo ꝙ est super omnem & ipsam per se virtutem,& eo ꝙ superpotest, & infinite infinitas alias ab existentibus virtutibus producere,& eo ꝙ nunq̃ possunt infinite & infinitum productę virtutes superinfinitam ipsius virtutem facietis virtutis hebetare actionem,& eo ꝙ ineffabilis & ignota & incogitabilis est, cuncta excedens ipsius virtus, quæ propter abundãtiam possibilis & infirmitatem firmat, & vltimas resonantiarum ipsius continet, & fortiter tenet, quemadmodum & in possibilibus secundum sensum videmus ꝙ supersplendida lumina & vsq; ad hebetes visiones perueniunt,& magnos sonos ducũt ad auditus,nõ valde facile recipientes sonos,introire. Quod enim est omnino non audiens,neq; audit:& quod vniuersaliter est non videns, neq; videt. Ipsa igitur infinitæ virtutis dei distributio ad omnia existentia vadit,& nihil est existentium cui perfecte ablatum sit habere quandam virtutem,sed aut intellectualem,aut rationalem,aut sensibilem,aut vnificam aut substantialem habet virtutem, & ipsum etiam esse, si fas est dicere, virtutem ad hoc ꝙ sit, habet à supersubstantiali virtute. ¶Ex ipsa sunt deiformes angelicorum ornatuum virtutes,ex ipsa & esse intransmutabiliter hñt,& omnes ipsorum intellectuales & immortales sempiternos motus,& fortitudinẽ ipsam & non minorabile desiderium boni ab infiniti boni virtute acceperunt, ipsa immittente ipsis posse & esse ista,& desiderare quod semper est,& ipsum posse desiderare quod semper possunt. Procedunt autem ea quæ sunt indifficientis ỽtutis,et ad hoĩes et ad aĩalia et plantas, et totã oĩs rei naturã,et firmat vnita ad suinuicẽ amicitiã et coĩonem, et discreta ad hoc ꝙ sint singula secũdum propriã rõnem et diffinitionẽ incõfusa et incõmixta,et oĩs rei ordines et directiões ad bonũ ꝓpriũ saluat. ¶Et immortales angelicarum vnitatũ vitas immaculatas custodit: et cœlestes et illũinatiuas et stellares substãtias,et ordines inuariabiles, et æuũ põsse esse facit: et ipsis circũuolutiões discernit qdẽ processibus, cõgregat aũt restitutiõibus. Et ignis ỽtutes inextinguibiles facit,& aquæ influxiões ideficiẽtes,et aeream effusionẽ terminat,et terrã in nihilo collocat,et vitæ generatiuos ipsius partus indifferentes custodit. Et elementorum in seinuicẽ harmoniã et concretionẽ inconfusam et indiuisibilẽ saluat,et aiæ et corporis cõiunctionẽ cõtinet, et plantarũ nutritiuas et augmentatiuas virtutes sursum mouet,et fortiter tenet substantiales

De' q̃re dicitur potentia. C Angelos esse a virtute prima.

totorum virtutes,& oīs rei indissolubilē mansionē firmat,& deificationē ipsam donat,virtutem ad hoc his qui deificātur præbens. Et totaliter nihil est vniuersaliter existentium ab omnipotentis firmitate & ambitu diuinæ virtutis segregatum. Qđ enim vniuersaliter habet nullā virtutē, neq; est,neq; erit aliqua ipsiusoino positio. ¶Et quidē dicit Elymas magus: Si oīpotēs est deus,qūo dr̄ aliquid nō posse à nostro theologo? Improperat autem diuino Paulo,q dixit deum non posse negare seipm. Apponens aūt hoc,nimium timeo ne & stultitiæ debeā risum, puerorum effrenorum ædificationes super harenā & infirmas dissoluere moliens,& sicut cōtra quandam impossibilem intentionē iaculari studens contra theologicā de isto deliberationē. Etenim suꝑpsius negatio casus est à veritate, ṽitas aūt existens est & à ṽitate casus,ab existente est casus. Si igitur ṽitas existens est,negatio aūt ṽitatis est ab existente casus,ab existente deus cadere non pōt. Et hoc nō esse non est. Sicut si aliquis dicat,non posse non pōt,& nō scire secūdum priuationē non nouit. Qđ sapiens non intelligens imitat pugilum inexpertos, q multoties infirmos esse aduersarios supponentes scđm ꝙ videtur sibiꝑpsis,& contra absentes illos viriliter vmbram pugnæ facientes,& aërem vanis plagis confidenter percutientes,opinantur aduersarios ipsos obtinuisse,& ꝑdicant seipsos,neq; scientes illorum virtutē. Nos aūt dicta theologi,scđm ꝙ est possibile,coniectantes,deū superpotentē laudamus sicut oīpotentē,sicut beatum & solum potentē,sicut dn̄antem in ptāte sua æuo,sicut scđm nihil ab existentibus excidentem,magis aūt & superhabentē & ꝓhabentē oia existētia scđm virtutē supsubstantialē, & oīb' existentibus posse esse,& hoc esse scđm abundantiā excedētis ṽtutis copiosa effusiōe largientē.

¶Iustitia aūt rursus laudatur deus sicut oībus scđm dignitatē distribuens,& commensurationem & pulchritudinē &bonā ordinationē & ornatū,& oēs distributiones & ordines segregās, vnicuiq; scđm ṽe existentē iustissimā diffinitionem,& oībus propriæ operationis ipsorum cā existens. Oīa enim diuina iustitia ordinat & terminat,& oīa ab oībus immixta &non confusa saluat,omnibus existentibus conuenientia vnicuiq; donat scđm dignitatem vnicuiq; existentium supuenientem. ¶Et si ista recte dicimus,qcunq; improperant diuinę iustitiæ,latet se,sui ipsorum iniustitiā manifeste condemnantes. Dicunt enim debere inesse mortalibus immortalitatem,& imperfectis perfectum,& per se mobilibus per aliud mobilem necessitatē,& variabilibus identitatē,& infirmis esse perfecte potentia,& temporalibus esse æterna,& natura motis esse immutabilia,& tpales delectationes esse æternas,& totaliter ea quæ sunt aliorum alijs attribuunt. Oportet aūt videre diuinā iustitiam in hoc verā iustitiā,ꝙ omnibus attribuit propria scđm vniuscuiusq; existentiū dignitatē,& vniuscuiusq; naturā in proprio saluat ordine & virtute. ¶Si dicat aliquis,non est iustitiæ hoīes sc̄tōs dimittere non adiutos à prauis cruciatos. Ad q̄d dicendum,ꝙ si illi q̄s dicis sc̄tōs, diligunt quidē ea quæ sunt super terram, ab inhærentibus materiæ zelata, à diuino omnino ceciderunt amore,& non noui qūo sc̄ti vocent,iniuriā facientes vere amabilibus & diuinis propter inzelabilia et inamabilia ab eisdem non religiose reprobatis. Si autem vere existentia amant, lætari conuenit quędam desiderantes quando desiderabilia consequuntur. Aut nunquid tunc magis appropinquant angelicis virtutibus, quando sicut est possibile, desiderio diuinorum recedunt à materialium passibili affectione,luctantes ad hoc valde viriliter in aduersitatibus pro bono? Quare verum est dicere,ꝙ hoc diuinæ iusttiiæ magis est proprium, non mollire et destruere optimorum animositatem materialiū donationibus. Neq; si aliquis conetur hoc facere dimittere non adiutos,sed collocare ipsos in pulchra et inflexibili statione,et attribuere ipsis talibus existentibus scđm dignitatem. ¶Ipsa igitur diuina iustitia et Saluatio totorum laudat,propriā vniuscuiusq; et mūdam ab alijs substantiam et ordinē saluās et custodiens,et causa munde existens in totis propriæ operationis. Si aūt aliquis saluationē laudet,et sicut ex prioribus tota saluatorie abripientē oīno alicubi,et hunc nos laudatorē largissimæ recipiemus saluationis. Et hanc primā saluationē totorum rogabimus ipsum diffinire, q oīa in seipsis intransmutabilia et nō pugnātia et fortia contra peiora saluat,et omnia custodit non pugnātia et non bellātia,singula suꝑpsorum rationibus ornata, et omnem inæqualitatem et alienam operationem ex totis exterminat, et proportiones vniuscuiusq; constituit,non valentes cadere ad contraria nec transire. ¶Quoniā et ita saluationē aliquis laudabit,non longe ab intentione sanctæ theologiæ, sicut oīa existentia saluatoria omnium bonitate à casu propriorum bonorum liberātem, scđm q̄d vniuscuiusq; eorum quę saluāt suscipit natura. Propter q̄d et liberationē ipsam nominat theologi,inq̄tum nō sunt vere existētia ad nihil esse cadere,et inq̄tum et aliq̄d ad peccatum et inordinatum fallatur,et minorationem quādā patiatur perfectionis propriorū bonorum:et hoc à passione et infirmitate et priuatione liberat,implēs minus hn̄s,et paterne infirmitatē supportans,et suscitās à malo magis

autem

Elymas magus.

2.Tim.2.

Deus q̄re noiatur iustitia.

E

F

Deus q̄re dicat saluator

Deus q̄re noiet redemptor

autem statuens in bono, et percussum bonum adimplens, et ordinans et statuens, et ornans inordinationem ipsius & inornatum, & integrum perficiens, & ab omnib' maculatis solues. ¶ Sed de istis quidem & de iustitia dictum est, secundum quam omnium æqualitas mensuratur & diffinitur, & omnis inæqualitas quæ est secundum priuationem æqualitatis, quæ est in ipsis singulis exterminat. Etenim inęqualitatē, si quis accipiat differētias in toto toto⁊ ad tota, & huius iustitia est seruatiua, nō cōcedēs cōmixta tota in totis facta turbari, custodiēs autē existentia omnia, secūdum speciem unumquodq; in qua unumquodq; esse scdm naturā habet. De inęqualitate.

De magno, paruo, eodē, altero, simili, dissimili, statiōe, motu, æq̄litate. Cap. IX.

Voniam autem & magnum & paruum attributum est omniū causæ, & idem & alterum, & simile & dissimile, & status & motus, age & horū insignium quibus deus nominatur, quæcunq; sunt nobis manifesta contēplemur. Igitur Magnus quidem in eloquijs deus laudatus est, & in magnitudine, & in aura subtili, diuinam manifestantem paruitatem. Et Idem quando dicunt eloquia: Tu autem idem ipse es. Et Alter, sicut quando multæ figuræ, & multę formę ab eisdem eloquijs cōponitur. Et Similis, sicut similium & similitudinis substantificator. Et Dissimilis omnibus, sicut quod non sit ipsi simile. Et Stans, & immobilis, & sedens in secula. Et Motus, sicut ad omnia ambulans: & quæcunq; alia istis æquipollētes dei nominationes ab eloquijs laudātur. Igitur Magnus quidem deus nominatur secundum magnitudinem ipsius, quę seipsam tradit omnibus æternaliter magnis, & extra omnem magnitudinem est superfusa, & superextenta, omnem locum continens, omnem numerum supergrediens, omnē infinitatem transiens, & secundum superplenum ipsius & magnificum, & fontana ipsius dona inquantum ipsa ab omnibus participata, secundum infiniti doni effusionem non minorata omninó sunt, & eandem habent superplenitudinem, & non minorātur participationibus, sed & magis supermanant. Magnitudo hæc & infinita est, & sine quantitate & sine numero. Et hic est excessus secundum absolutam & superextentam infinitæ acceptæ magnitudinis effusionem. ¶ Paruum autem, id est, subtile in ipso dicitur quod omne pondus & distantiam excedit, & quod per omnia sine prohibitione uadit. Et quidem & omnium causa est paruum. Nusquam enim inuenies parui formam non participatam. Ita igitur in deo paruum est accipiendum, sicut ad omnia, & per omnia sine impedimento uadens, & operans, & pertingens usque ad diuisionem animæ & corporis, & compagum, & medullarum, & intentionum cordis magis autem existentium uniuersorum. Non enim est creatura occulta in conspectu eius. Hoc paruum sine quantitate est, & sine numero, & incomprehēsibile, non ualens teneri, sine termino, sine diffinitione, & comprehensiuum omnium: ipsum autem incomprehensibile. ¶ Idem autem est supersubstantialiter æternum et inconuersibile, in seipso manens, semper secundm eadem, et eodem modo habens, omnibus eodem modo præsens: et ipsum secūdum seipsum in seipso firme et incontaminate in optimis finibus abundantis identitatis collocatum, intransmutabile, in oppositum non ualens cadere, forte, inuariabile, mundum, immateriale, simplicissimum, non indigens, non augmentabile, non minorabile, ingenitum, nō sicut nōdum genitum aut imperfectum, aut sicut ab hoc aut istud non factum, aut nusq̄, nullo modo existens, sed sicut omne ingenitum, & absolute ingenitum & semper existens, & se perfectum existēs, & idem existens scdm seipsum, & a seipso uniformiter, & idētitatis forma determinatum, & idem ex eodem omnibus ad participādum cōuenientibus supersplendēs, & alia alijs coordinans, abundātia & causa identitatis in seipso, & cōtraria eodem mō præhabēs, scdm unam & singularē totius idētitatis excedētem causam. ¶ Alterū aūt, qm̄ prouisiue deus omnibus adest, & omnia in omnibus propter omniū fit saluationē manēs in seipso & ꝓpria idētitate, & inegressibiliter scdm operationē unā et inpausabilē stās, et seipsum donās indeclinabili uirtute ad deificationē cōuersorū, et alteritatē uariarum figurarū dei scdm multiformes uisiōes altera quædā præter hoc ꝙ apparēt, apparētibus significare, putādum est. Sicut enim si animā ipsam sermo formaret corporaliter, et ptes corporales simplici circūponeret, aliter intelligerem' in ipsa partes circūpositas simplicitati scdm proprietatē animæ. Et caput quidem mentem, collum autem opinionem sicut in medio ratiōis et irrationabilitatis. pectus autem, furorem, uentrem autem cōcupiscentiam. crura autem et pedes, naturam dicerem', partium nominibus signis potētiarū utentes. Multomagis alteritatē formarū et figurarum in eo qui est super omnia sanctis et deo cōuenientibus et mysticis reseratiōibus purgari cōuenit. ¶ Et si uis triplices corporum figuras inpalpabili et infigurabili deo circumponere: latitudo quidem diuina est dicēda, superlatus dei ad omnia processus. Lōgitudo autē uirtus super tota extēta.

Deus q̄re d cat magnus.
3. Re. 19.
Psal. 101.
Magnus deus.
B
Paru' de'
Hebrę. 4.
Idem de'
C
Alter de'
Diuina lōgitudo, latitudo & profunditas.

Profunditas autem omnibus existentibus incōprehensibile occultum & ignorantia. Sed ne lateamus nosmetipsos ex reseratione figurarum & formarū alteritatis incorporales dei nominationes his quæ sunt per signa sensibilia cōmiscentes, propter ꝙ de istis quidem in symbolica theologia. Nunc aūt ipsam diuinam alteritatē non uariationem quandam superincōuertibilis identitatis suspicemur, sed unitiuam ipsius multiplicē formationē, & uniformem multæ fœcunditatis ad oīa processiones. ¶ Similem autē deum si dicat aliquis quidē, ut eundem sicut totum per totum sibiipsi singulariter & indiuisibiliter existentem similē, non est improbanda nobis similis dei nominatio. Theologi autē existentē super omnia deum scdm quod ipse est, nulli dicunt esse similem. Ipsum autē similitudinem diuinā dare ijs qui ad ipsum existētem super oēm & diffinitionem & rationē conuertuntur scdm uirtutem imitatione. Et est diuinæ similitudinis uirtus, quæ aduenientia omnia ad causam conuertit. Ista igitur dicere conuenit similia deo, & ea secūdum imaginē diuinam & assimulutionē. Neq; enim ipsis deum esse similem, quoniam neq; propriæ homo imagini est similis. Etenim in coordinatis quidem possibile est & similia ipsa sibi inuicem esse & conuertere ad alterutra similitudine, & esse ambo sibijnuicem similia scdm præcedentem similis speciem. In causa autē & causatis, nō recipiemus cōuersionem. Non enim solis istis, uel istis simile esse donatum est: omnibus autem similitudine participantib⁹ deus fit causa ꝙ sint similia, & erit & ipsius substantificator similitudinis, & quod est in omnibus simile, uestigio quodam diuinæ similitudinis est simile, & unitionem ipsorum complet. ¶ Et quid oportet de isto dicere? Ipsa enim theologia Dissimilem ipsum esse prædicat, & non omnibus coordinatū, sicut ab omnibus alterum. Et hoc quidem est inopinabilius, quod neq; esse aliquid simile ipse dicit. Et quidē non est cōtrari⁹ sermo assimulatiōi ad ipsum. Etenim eadem similia sunt deo & dissimilia, hoc quidem secundum cōtingentem non imitabilis imitationē: hoc aūt scdm ꝙ causata minus habent causa & mensuris infinitis, & incōparabilibus deficentia. ¶ Quid aūt & de diuina statione aut cessione dicimus? Quid autē aliud quidē præter hoc ꝙ manet in seipso ipse deus, & immobili idētitate singulariter est fixus & supercollocatus, & ꝙ secundū eadē & circa idem, & eodem modo operatur, & secundum hoc quod ipse intransmutabilis est ex seipso oīno, & ꝙ non potest ipse in contrarium moueri, & totaliter est immobilis, & hoc supersubstātialiter? Ipse enim est omniū stationis & sedis causa, quæ est super omnem sedem & stationem: & in ipso cuncta cōsistunt ex propriorū bonorū statione incōmota custodita. ¶ Quid autem, & quādo rursus theologi, & ad omnia procedētem & motum dicunt immobilē? Num ut decet deum, & hoc est intelligēdum? Moueri enī ipsum religiose æstimandum est, non scdm portationē, aut mutationem, aut alterationē, aut modalem, aut localē motum, non directum, non circularē, non ex ambob⁹, non intelligibilē, non animalem, non naturalē: sed eo quod adsubstantiā agat deus, & cōtineat oīa, & totaliter omnia prouideat, & eo ꝙ assit omnib⁹ omnium circūitu immensurabili, & ad existentia oīa prouisiuis processibus & operationib⁹. ¶ Sed & motus dei immobilis, ut decet deum, laudari sermone permittitur. Et rectum quidem intelligere cōuenit, indeclinabilē & inflexibilē processum operationū, & ex ipso totorū generationē. Obliquum aūt, stabilem processum & generatiuum statum. Secundum circulum aūt identitatem & media, & extrema circūdantia & circūdata continere, & conuersionē ad ipsum eorū quæ ab eo processerunt. ¶ Si aūt aliquis in eloquijs dei nominationē eiusdem aūt iustitię. Inæquali sumat, dicendū est ęqualē esse deum, non solum sicut simplicē & indeclinabilē, sed & sicut ad omnia, & per oīa æqualiter procedētem, & sicut ipsius per se æqualitatis ssbstātificatorem, scdm quam ęqualiter operat per omnia similem illorū inuicem ambulationē, & suscipientiū æqualem participationē scdm singulorū oportunitatem, & ęqualem scdm dignitatē ad omnia distributam donationē: & scdm hoc ꝙ omnē præaccepit æqualitatē intelligibilē, intellectualē, rationalē, sensiblē, substantialē, naturalem, uoluntariā, segregate & unitiue in seipso, secūdum uirtutem omnis æqualitatis effectiuam super omnia existentem.

Similitudo diuina
Psal 85.
Isaiæ. 40.
Ier. 10. 50
Dissimilitudo diuina.
Satio diuina.
Motus diuinus.
Motus diuinus duplex.
Aequalitas diuina

De omnipotente, uetere dierum: in quo & de æuo, & tempore. Cap. X.

Olpotentia diuina

Vide autē uerbo multorū nominū deum, sicut oīpotentē & sicut ueterē dierū laudare. Hoc enim dicitur quidē propter hoc ꝙ oīm ipse est oīpotens sessio, cōtinēs & circūiens tota, & collocans, & fundās, & circūstringens, & firmū in seipsa oē perficiens, & ex seipsa tota queādmodum ex radice omnitenēte producēs & ad seipsam omnia, quemadmodū ad plantationem omnitenentē conuertens, & cōtinens ipsa sicut oīm sessio omnitenēs cōtenta omīa scdm unam excedentē omnia continentiam firmans, & non dimittens ipsa decidentia a seipsa sicut ex essentia perfecta mota destrui.

Dicitur

Dicitur autẽ omnitenẽs thearchia, et sicut om̃ia tenẽs, et immixte gubernatis principans, et sic
A ut omnibus desiderabilis et interminabilis existẽs, et supermittẽs omnibus voluntarias leges, et dulces partus diuini et omnipotentis, et indissolubilis amoris ipsius bonitatis. ¶ Dierum autem antiquus laudatur deus, propter hoc ꝙ omniũ ipse est & æuũ et tẽpus, et ante dies, et ante æuum, et tẽpora. Et quidẽ et tẽpus, et diẽ, et quartam partẽ anni, et æuum, vt decet deum ipsum dicere conuenit, sicut existẽtem secundum omnẽ motũ intransmutabilẽ et immobilẽ, et in hoc quod semper mouetur manẽtẽ in seipso, & sicut æui, & tẽporis & dierũ causam. Propter quod & in sanctis mysticarũ dei visionũ apparitionibus, & canus & nouus cõponitur. Seniore quidẽ significãte antiquũ & à principio existẽtẽ iuniore autẽ sine senectute, aut ambobus docentibus ipsum à principio vsq; ad finẽ per oĩa ꝓcedere, aut sicut diuinus noster sanctitatis perfector dicit diuinam principalitatẽ vtroq; monstrante, seniore quidẽ primũ in tẽpore, iuniore aũt secundum numerum principalius habente, quoniam vnitas & ea quæ sunt circa vnitatẽ, sunt principaliora numeris q̃ multũ processerunt. ¶ Oportet aũt (sicut arbitror) & tẽporis & æui naturam ex eloquijs videre. E tem non oĩno & absolute ingenita & vere æterna, vbiq; dicit æterna, sed & incorruptibilia, & immortalia, & inuariabilia, & existẽtia eodẽ modo, sicut quãdo dicit: Eleuamini portæ æternales, & similia. Multoties autẽ & antiquissima æui nominatione figurat, & totam rursus tẽporis appositionẽ secundũ nos est quando æuũ appellat, secundũ quod & propri
B etas æui est antiquũ & inuariabile, & totũ secundũ totũ metiri. Tẽpus aũt vocant quod in gñatiõe & corruptione, & variatione, & aliquando aliter se habet. Propter quod & nos hic secũdũ tẽpus terminatos, æuo participaturos theologia dicit, quando incorruptibile & semper eodem modo habens æuũ cõsequemur. Est autẽ qñ in eloquijs & tẽporale æuũ glorificatur, & æternũ tẽpus, quamuis scimus ipsis magis & magis proprie existentia æuo, & ea quæ sunt in generatione, tẽpore & dicta & monstrata. Oportet aũt non simpliciter coæterna deo, qui est ante æuũ, arbitrari æterna dicta. Sequentes autẽ venerandissima eloquia inconuersibiliter, æterna quidẽ & sine tẽpore secundum cognitos sibi subaudire modos, media aũt existentiũ & factorũ quęcũq; secundum aliquid quidem æuo, secundum aliquid vero tẽpore participant. Deum aũt & sicut æuum, & sicut tẽpus laudare conuenit, sicut tẽporis omnis & æui causam, & antiquum dierum sicut ante tẽpus et super tẽpus, et variantẽ quatuor partes anni et tẽpora. Et rursus ante secula existentem, inquantum ante æuum est et super æuum, et regnum ipsius regnum omnium seculorum. Amen.

Antiquus dierum. Dan. 7. Senectus dei. Iuuentus dei. Aeternitas. Psal. 13. Tempus. Lucæ. 20. Psal. 80. Dan. 7. Psal. 144.

¶ De pace: & quid uult, per se esse, quæ per se uita, quæ per se uirtus, & quæ ita dicuntur. Caput. XI.

Age igitur diuinam et principẽ congregationis pacẽ, hymnis pacificis laudemus. Ipsa enim est omniũ vnitiua, et vniuersorum et consensus, et connaturalitatis ge
C neratiua et operatiua. Propter quod et omnia ipsam desiderant diuisibilem ipsorũ multitudinẽ conuertentẽ ad totã vnitatẽ, et naturale omnis rei bellũ vnientem ad cõformẽ cohabitationẽ participatiõe diuinæ pacis, digniores cõgregatiuarum virtutũ, et ipse ad seipsas et ad alias inuicẽ vniuntur, & ad vnũ totorũ pacis principatũ & subiecta vniũt, & ipsa ad seipsa & ad alia inuicẽ, et ad vnũ et perfectũ omniũ principiũ pacis et causam. Quæ simpliciť supueniẽs totis sicut quibusdã vectib⁹ diuersoꝝ cõclusiuis oĩa diffinit, terminat et firmat, et non sinit diuisa effundi ad interminatũ et infinitũ inordinata et nõ collocata, et deserta à deo facta, et ab vnitiõe sui ipsoꝝ exeuntia, et in seinuicẽ om̃i mixtione cõspersa. ¶ Igit de ipsa quidẽ diuina pace quodcunq; est et silẽtio, & quod sanctus Iustus ineffabilitatẽ vocat, et ad omnẽ cognitũ processum immobilitatẽ, et quõ qescit et silẽtiũ agit, et quõ in seipsa, et intra seipsam est, et ad seipsam totã, tota superunita est, et neq; ad seipsam ingrediens et multiplicans se ipsam, derelinquit suipsius vnitionẽ, sed et procedit ad omnia, intus tota manens, per excessum oĩa superantis vnitiõis, neq; dicere, neq; cogitare alicui existẽtiũ, neq; est fas, neq; possibile, sed sicut ineffabile, et hoc et ignotũ ipsi attribuẽtes, sicut existenti super oĩa, intelligibiles ipsius et dictas participatiões, et hoc vt ẽ possibile viris et nobis, à multis bonis viris deficiẽtibus inspiciemus. ¶ Et primũ quidẽ hoc est dicendum, quod ipsam per se pacẽ, et totã particularẽ subsistere facit, et q̃d oĩa ad se inuicẽ cõcreta facit secũdũ incõfusam ipsoꝝ vnitionẽ secũdũ quã idiuisibiliť vnita et indistãť, tñ pura singula scdm̃ ꝓpriã speciẽ subsistũt, nõ velata p cõcretionẽ ad opposita, neq; ebetãtia aliqd vnitiuæ diligẽtiæ et puritatis. Vnã igiť quãdã et simplicẽ pacificę vnitiõis contẽplemur naturam vnientem vniuersa sibi ipsi, et illis ipsis et sibi inuicem, et saluantem omnia in non confusa omnium continentia et immixta, et concreta. ¶ Propter quam diuinæ mentes vnitæ intellectibus suis vniũtur et vnitis, et rursum ad ignotã ascendũt sup mẽtẽ collocatorũ

Pax diuina. Pax diuina quæ.

catorũ coniunctionẽ. Propter quã animæ largissimas ipsarũ rationes vnientes,& ad vnã intelle D
ctualẽ congregantes puritatẽ,proueniũt iuxta proprietatẽ suã via & ordine per imaterialem& simplicẽ intellectũ ad eam quæ est super intellectũ vnitionẽ. Propter quã vna & indissolubilis omniũ cõplexio secundũ diuinã suipsius harmoniã consistit,& concordatur consonantia perfecta,& consensu,& connaturalitate,& congregata inconfuse,& indissolubiliter cõtẽta. ¶ Trãsit enim perfecte totalitatis pax ad oĩa existentia,secundũ simplicissimã ipsius & immixtã vnificæ virtutis præsentiã vniens omnia,& coniungens extrema per media extremis, secũdum vnã connaturalẽ coniuncta amicitiã,& frui ipsa donans,& extremis oĩs rei terminationibus,& omnia consentientia faciens vnitatibus,identitatibus,vnitionibus,congregationibus,indiuisibiliter,videlicet diuina pace stante,& in vno oĩa monstrante & per oĩa proficiscente, & à propria identitate non recedente. Procedit enim ad omnia,& tradit oĩbus seipsam iuxta ipsorũ proprietatẽ,& supermanat abundantia pacificæ fœcunditatis,& manet propter excessum vnitiõis tota ad totã,& secundũ totã seipsam superunita. ¶ Quomodo autẽ dicat aliquis,desiderant omnia pacẽ? Multa enim alteritate & discretione gaudent,& non aliquando velint sponte quiescere. Et si quidẽ dicens hæc,dicit alteritatẽ & discretionẽ vniuscuiusq; existentiũ proprietatẽ, & quod hanc neq; vnũ existentiũ existens quod est,velit aliquando perdere. Non quidẽ neque nos ad hoc contradicemus,sed & hoc pacis desideriũ esse enunciamus. Omnia enim diligunt ad seipsa & pacẽ habere et vniri,et sua et quæ sunt suorũ esse immobilia,et cadere non valẽtia. E
Et est et mundæ singulorũ proprietatis perfecta pax seruatiua,prouidentijs ipsius pacẽ donantibus,omnia non bellantia et inconfusa,et ad seipsa,et ad seinuicẽ saluans,et omnia instabili et indeclinabili virtute ad suipsorũ pacẽ et immobilitatẽ statuens. Et si mota omnia nõ quiescere sed moueri semper ipsorum motu velit,et hoc desideriũ est totorũ diuinæ pacis,omnia in se ipsis cadere non valentia saluantis,et omniũ motorũ proprietatẽ et motiuã vitã immobilẽ et cadere non valentẽ custodientis,in eo quod mota ad seipsa pacẽ habentia,et eodẽ modo habẽtia,operantur ea quæ sunt suipsorũ. Si autẽ secundũ casum à pace alteritatẽ dicens conatur probare non esse omnibus amabilẽ pacẽ,maxime quidẽ nihil est existentiũ quod ab omni perfecte vnitione ceciderit. Quod enim est omnino instabile,et interminatũ,et incollocabile, et indefinitũ,neq; existens est,neq; in existentibus. ¶ Si autẽ istos dicit paci et pacis bonis inimicari, qui litibus,et furoribus,et variationibus,et instabilitatibus gaudent,et isti obscuris imaginibus pacifici desiderij tenentur,à passionibus multũ mouentibus impugnati,et istas sedare stulte desiderantes & arbitrantes,ad impletione semper fluentium pacem habere seipsos,non consequutione delectationum se tenentium perturbatos. Quid dicat quidem aliquis de benignitate pacẽ effundẽte secũdũ Chrm, scdm quã nõ iã didicimus,bellum facere,neq; nobipsis,neq; alijs,neq; angelis,sed & cum ipsis diuina secundum virtutem operabimur secundum prouidentiã Iesu,omnia in omnibus cooperantis,& facientis pacem ineffabilem,& ex seculo predefinitam,& reconciliantis nos sibipsi in spiritu,& per ipsum,& in ipso patri. De quibus supernaturalibus donis in theologicis hypotiposibus sufficienter dictum est,testimoniũ perhibente nobis & sancta eloquiorum inspiratione. ¶ Sed quoniam & alibi per epistolam me interrogasti, quid forte dicam per se esse,per se vitam,per se esse sapientiam. Et ad teipsum dixisti dubitasse, quomodo deum aliquando quidem per se vitam dico,aliquando autem per se vitæ substantificatorẽ, necessarium arbitratus sum sancte dei vir,& ab hac dubitatiõe in nobis te absoluere. Et primũ quidem vt multipliciter dicta,& nunc assumam,non est contrarium per se virtutem,aut per se vitam dicere deum,& per se vitæ aut pacis aut virtutis substantificatorem. Hæc enim quidem ex existentibus,& maxime ex primo existentibus,sicut causa omnium existentium dicitur. Illa autem sicut super omnia,& etiam quæ prius sunt superexistens supersubstantialiter. Dicis autẽ, quid totaliter dicimus per se esse,aut per se vitam,aut quæcũq; absolute & principaliter esse,& ex deo primo subsistere ponimus? Hoc autem dicimus,non est obliquum sed rectum & simplicem habens manifestationem. Non enim substantiam quandam diuinam aut angelicam esse dicimus per se esse quod est causa quod sint oĩa. Solũ enim quod sint existentia oĩa, & ipsum esse supersubstantiale est principiũ,& substantia,& causa,neq; vitæ generatiuã aliã deitatẽ dicimus præter superdeã vitã omnium quæcunq; viuunt,& ipsius per se vitæ causam,neq; vt colligendo dicamus principales existentium & creatiuas substantias & personas,quas & deos existentiũ & creatores per se facientes dixerũt. Quos vere & proprie dicẽdũ õn existẽtes,neq; ipsi sciuerũt,neq; patres eorũ. Sed per se esse & p se vitã & p se deitatẽ dicimus,& diuine & causaliter vnũ oĩm supprincipale & supersubstãtiale principiũ & causam: participabiles aũt datas ex deo imparticipabili prouisiuas virtutes,per se substãtificationẽ,per se viuificationẽ,per se deificationẽ,
quibus

A quibus existentia iuxta proprietatem suam participantia,& existentia,& viuentia,& diuina & sunt & dicuntur,& alia similiter. Propter quod & primo ipsorũ bonus substantificator dicitur esse,postea toto℞ ipsorũ,postea particulariũ ipso℞,postea totaliter ipsis participantium. ¶Et quod oportet de istis dicere? Quandoquidẽ diuino℞ quidã nostro℞ magistro℞ sanctorum,& ipsius per se bonitatis & deitatis substantificatricẽ dicunt superbonã & superdeam per se bonitatẽ & deitatẽ,dicentes esse beneficũ & deificũ,ex deo proueniens donũ, & per se pulchritudinẽ,p se pulchrificã effusionẽ,& totã pulchritudinẽ,& particularẽ pulchritudinẽ,& totaliter pulchra,& in parte pulchra,& quæcunq; alia secundũ eundẽ dicta sunt,& dicentur modũ,monstrãtia prouidentias & bonitates participatas,ab existentibus ex deo imparticipabili procedentes copiosa effusione,& supermanantes,vt diligenter oĩm causa sit supra oĩa,& excedat oĩno super substantiale & supernaturale existentia secundũ quãcũq; substãtiã & naturã.

¶De sctõ sctõrũ,Rege regũ,Domino dominorum,Deo deorum. Cap.XII

Ed qm̃ & de istis quæcunq; dicere oportebat,conuenientem(vt arbitror)acceperunt finem,laudare nos conuenit eum qui est infinito℞ nominũ,& sicut Sanctum sanctorum,Regem regnantiũ,& regnatorem seculorum & in secula, & adhuc vt Dominũ dominorum,& Deũ deorum. Et primum quidem est dicendum; quod quidem per se bonitatem esse arbitramur,quid autem regnum,quid autem dominationem,quid autem deitatem, et quid volunt monstrare eloquia duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est (vt secundum nos dicatur)ab omni immunditia libera,& perfecta, & omnino immaculata munditia. Regnum autem omnis finis & ornatus,& legis & ordinis distributio. Dominatio autem,non peiorum excessus tantum,sed & omnis & pulchrorum & bonorum perfecta omnimoda possessio,& vera & cadere nõ valens fortitudo. Vnde & ab eo q̃d est dominium facere dicitur dominatio,& dominus,& dominans. Deitas autem quæ oĩa videt prouidentia & bonitate perfecta,omnia circũspiciens & continens,& seipsa implens,& excedens omnia prouidentia ipsa vtentia. ¶Igitur hæc quidem in causa excedente omnia absolute laudare conuenit,& addendum est ipsam esse excedentem sanctitatem,& dominationem, & regnum,superpositam & amplissimam deitatem. Etenim ex ipsa in vno collectiue subsistit, & distributa est omnis munda diligentia oĩs clare munditiæ,omnis existentiũ & ordinatio, & ornatus,inconuenientiam & inæqualitatem,& incommensurationem exterminans,& ad bene ordinatam identitatem & directionem exultans,& circũagens participatiõe ipsius quę sunt digna habita. Omnis perfecta & omnium pulchrorum perfecta possessio,t omnis prouidentia bona contemplatiua & contentiua prouiso℞,seipsam benigne tribuens ad deificationem conuersorum. ¶Quoniam autem superplenus oĩbus qui est omnium causa secundũ vnum oĩa excedentem excessum Sanctus sanctorum laudatur,& reliqua secundum supermanantem causam & segregatum excessum. Sicut si aliquis dicat,inquantum excellunt non existentibus existentia sancta aut diuina,aut dominia,aut regalia,& rursus participantibus participationes,ita tantum collocatur super omnia existentia qui est super omnia existentia,& omnium participãtium & participationum imparticipabilis causa. Sanctos autẽ & reges,& dominos,& deos vocant eloquia in singulis principaliores ornatus,per quos secundi ex dei donis accipientes illorũ distributionis simplicitatẽ circa suπpso℞ differentias multiplicant,quorũ varietatẽ primę,p uisiue & deiformiter ad vnitatẽ suπpsorũ congregant.

Marginal notes: Danie.9 / Apoc 19 / Danie.4 / Isaię.9 / Miche.5 / Zacha.9 / Apoc.17 / Apoc.19 / Iosue.2

B

C

¶De perfecto & Vno. Caput. XIII.

Anta & de istis. Ad ipsum autem reliquum si videtur sermonem breuissimum eamus. Etenim theologia de omnium causa,& omnia,& simul omnia prædicat,& sicut perfectum ipsum,& sicut Vnum laudat. Igitur perfectum quidem est non solum sicut per se perfectum,& secũdum seipsum à seipso vniformiter segregatum, & totum per totum perfectissimũ: sed & sicut superperfectũ secundum omniũ excessum,& oĩm q̃d infinitatẽ terminãs,sup omnẽ aũt terminũ extẽtũ,& à nullo captũ aut cõphẽsum,sed extẽdẽs se ad oĩa simul & sup oĩa indeficiẽtibus immissioĩb⁹ & interminabilib⁹ opatioĩb⁹. Perfectũ aũt rursus dr̃,& sicut inaugmẽtabile & sp pfectũ,& sicut nõ minorabile, sicut oĩa in seipso præhabens & supmanãs secundũ vnã inpausabilẽ & eãdẽ,& supplenam,& imminorabilem largitionẽ,secũdũ quã perfecta oĩa perficit,& propria adimplet perfectione. ¶Num autẽ, qm̃ oĩa vnitiue est secundũ vnius vnitatis excessum,& oĩm est vnũ inegressibiliter causa. Nihil enĩ existentiũ est non participans vno. Sed sicut omnis numerus vnitatẽ participat,& vnus binarius & denarius dicitur,& dimidiũ vnum,& tertium,& decimum vnũ,ita oĩa & omnium pars vno participant,& per id quod est vnum,oĩa sunt existentia. Et non est quod oĩm ẽ causa vnũ multo℞ vnũ,sed ante oẽ vnũ & multitudinẽ,& oẽ vnũ & multitudinem determinans.

Marginal notes: Perfectũ diuinum. / Vnũ diuinum.

Neq; enim est multitudo non participans vno,sed ea quæ sunt multa partibus,sunt vnum toto,& quæ sunt multa accidentibus,sunt vnum subiecto:& quæ sunt multa numero aut virtutibus,sunt vnum specie,& quæ sunt multa speciebus ,sunt vnum genere.& quæ sunt multa processibus,sunt vnum principio. Et nihil est existentium quod non participet secundum aliquid vno quod in eo quod est singulare secundum omnia,omnia & tota omnia & apposita,& singulariter coaccepit. Et sine vno quidem non erit multitudo,sine multitudine vero erit vnum,sicut & vnitas ante omnem numerum est multiplicatum. Et si omnibus omnia vnita aliquis supponat,omnia erunt in toto vnum. Et aliter:Et hoc sciendum est,quoniam secundum vniuscuiusq; præexcogitatam speciem vnita dicuntur esse ea quæ sunt vnita,& omnium est vnum elementatũ. Et si auferas vnum,neq; totalitas,neq; pars,neq; aliud quid existentium erit. Omnia enim in seipso vnum vniformiter præaccepit,& circumaccepit. ¶ Ita igitur theologia totã thearchiam sicut omnium causam laudat vnius nominatione. Et vnus deus pater,& vnus dominus Iesus Christus,& vnus & idem spiritus propter excedentem totius diuinæ vnitatis simplicitatem,in qua omnia singulariter congregata sunt,& superunita,& præsunt supersubstantialiter. Propter quod & omnia ad ipsam iuste remittũtur & reponũtur,à qua & ex qua,& per quã, & in qua,& ad quam omnia sunt,& coordinata sunt,& manent,& continentur,& adimplentur & conuertũtur. Et non inuenies aliquid existẽtium quod non in vno secũdum quod om̃is deitas supersubstãtialiter nominatur, & fit hoc quod est,& perficiatur,& saluetur. ¶ Et oportet & nos à multis ad vnum virtute diuinæ vnitatis conuersos vnitiue laudare totam & vnam deitatem scilicet & omnium causam,vnum quod est ante omne vnum ,& multitudinem,& partẽ totũ & vnũ,& diffinitionem,& infinitatem,& terminum,& interminabilitatem,quod omnia existẽtia & ipsum esse diffinit,& om̃ium est,& totorum om̃ium,& simul & ante om̃ia, & super omnia,& singulariter causa,& super ipsum vnum existẽs,& ipsum vnũ existẽs terminat:quoniam existẽs vnum,quod est in existẽtibus numerabile est,numerus autem essentia participat. Supersubstantiale autem vnum,& existens vnum,& omnem numerum terminat & ipsum est vnius & numeri & omnis existentis principium,& causa & numerus, & ordo. Propter quod & vnitas laudata,& trinitas quæ est super omnia deitas nõ est neq; vnitas,neq; trinitas,quæ à nobis aut ab alio quodam existẽtium sit cognita. Sed & super vnum ipsius & deigenum vere laudemus,Trinitatis et vnitatis dei nominationem supernominabilem nominamus,et existentibus superessentialem. Nulla autem monas aut trinitas,neq; numerus neq; vnitas,aut fœcũditas neq; aliud aliquid existẽtium aut alicui cognitum educit existens super omnem et rationem et mẽtem occultum superdeitatis,super oĩa supersubstãtialiter superexistẽtis,neq; nomẽ ipsius est neq; sermo,sed in inuijs segregatum. ¶ Et neq; afferimus ipsum nomẽ bonitatis sicut concordantes ipsi,sed desiderio intelligẽdi aliquid et dicẽdi de ineffabili natura illa,nominum dignissimum sanctificamus ipsi primum. Et cõcordabimus quidem in hoc theologis,à rerum autem veritate deficiemus. propter quod et ipsi per negatiões ascẽsum præhonorauerũt,sicut exuscitãtes animam ab his quæ sunt ipsi cõnaturalia,et per omnes diuinos intellectus pergẽtem,à quibus segregatum est quod est super omne nomẽ,et omnem ratiõem,et omnem cognitiõem. In vltimis autem totorum ipsi coniũgentem,inquantum nobis illi cõiungi ẽ possibile. ¶ Has nos intelligibiles dei significatiões colligẽtes,sicut est possibile,reseraimus,nõ solum ab earum diligentia deficiẽtes(hoc em̃ vere & angeli dicãt)neq; à laude ipsarum ab angelis. Nam apud nos potẽtissimi theologi minus habẽt quam illorum extremi,neq; à laude philosophantium illis aut comitãtium,sed & nobis coordinatorum extremæ & subiectæ. Quare si recte se quidẽ habẽt dicta,& sicut secundum nos vere tetigimus deliberatione reserationem dei nominatiõum ad omnium bonorum causam res est referenda,quæ dat primum ipsum dicere,postea bene discere. Et si aliquid æquipollẽtium est prætermissum,& illud nos secũdum easdem ratiões & easdẽ regulas subaudire oportet. Si aũt ista aut nõ recte,aut imp̃fecte se habẽt,& à veritate aut totaliter aut particulariter errauimus,tuæ sit benignitatis dirigere nõ volũtarie ignorãtẽ,& tradere rõnes discere indigẽti,& subuenire sufficiẽtẽ virtutẽ nõ habẽti,& sanare ęgrotare nolẽtẽ. Et hęc q̃dẽ p̃ teip̃m,alia aũt p̃ alios inueniẽtẽ,oĩa aũt ex bono recipiẽtẽ,& ad nos trãsferre. Ne pigriteris aũt amico bñfaciẽs. Vides enim q̃ & nos nullũ traditorum nobis thearchicorũ sermonum ad nosipsos cõtraximus,sed sursum currẽtes ipsos & vobis & alijs sanctis viris & tradidimus & tradem⁹,sicut q̃dẽ et nos sum⁹ sufficiẽtes dicere,et q̃bus dr̃ audire,secũdũ nihil traditiõi iniuriã facientes,nisi forsitã ad intelligẽtiã aut expositionẽ ipsorum infirmemur. Sed hæc quidẽ q̃liter deo erit amicũ,ita et habeantur et dicãtur. Et sit quidẽ iste intelligibilibus dei nominatiõibus secũdum nos finis,ad symbolicam autem theologiam (duce deo) transibimus.

Libri de diuinis Nominibus. Finis.

De natura diuinæ vnitate.

Pia humilitas S. patris huius libri cõclusio.

Perorõ.

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARVM EPISCOPI ET GALLIARVM APOSTOLI, AD TIMOTHEVM EPHAESINAE CIVITATIS EPISCOPVM, LIBER DE MYSTICA THEOLOGIA.

A

¶ IOHANNIS SARRACENI AD ODONEM SANcti Dionysij abbatem, in librum de mystica Theologia. PROLOGVS.

ANte mysticam theologiam symbolica theologia esset transferenda. Nam post librum de Diuinis Nominibus ipsam esse compositam, ex verbis beati Dionysii declaratur. Sed in partibus illis Græciæ in quibus fui, ipsam sollicite quærens, non inueni. Quod si forte per illum vestrum monachum qui in Græciā profectus esse dicitur, ipsam & alios libros, de quibus fratri Gulielmo verba feci, obtinueritis, rogo quatenus mihi vestro clerico id designetis. Interim à me translatam mysticam suscipite theologiam. Videtur autem dici mystica, quasi occulta & clausa. Quia cum iuxta eam per ablationem ad dei cognitionem ascenditur, tandem quid sit deus, clausum & occultum relinquitur. Potest etiam dici mystica, quia multa de deo doctrina sic quoque operitur. Myo vero vnde mystica dicitur & claudo, & disco, & doceo interpretatur.

Cap. 13. diuinorum nominū.

B

¶ Hæc insunt in libro de mystica theologia Capitula quinque.

I De mystica theologia.
II Quomō oportet & vniri, & hymnos reponere omnium causæ, & existenti sup oīa.
III Quæ sunt affirmatiuæ theologiæ, quæ negatiuæ.
IIII Quod nihil sensibilium est, qui est omnis sensibilis causa, secundum excessum.
V Quod nihil intelligibilium est, qui est oīs intelligibilis causa, secūdū excessum.

CONPRESBYTERO THIMOTHEO DIONYSIVS PRESBYTER S.

¶ De mystica theologia. Capitulum primum.

C

TRinitas supersubstantialis & superdea, & superbona inspectrix diuinæ sapientiæ Christianorum, diriges nos ad mysticorum eloquiorum superignotum, & supersplendentem, & summū verticem: vbi simplicia & absoluta, & inconuersibilia theologiæ mysteria cooperta sunt, secundum supersplendentem occulte docti silentij caliginem, in obscurissimo superclarissimum supersplendere facientem, & in omnino impalpabili & inuisibili superpulchris claritatibus superimplentem, non habētes oculos mētes. ¶ Igitur ista mihi quidem sint oratiōe postulata. Tu autem ó amice Timothee, circa mysticas visiones forti contritione & sensus derelinque, & intellectuales operationes, & omnia sensibilia & intelligibilia, & omnia non existentia & existentia: & sicut, est possibile, ignote consurge ad eius vnitionem qui est super omnem substantiam & cognitionē. Etenim excessu tuipsius & omnium irretentibili & absoluto munde ad supersubstantialem diuinarum tenebrarum radium cuncta auferens, & à cunctis absolutus sursum ageris. ¶ Vide autem vt nullus indoctorum ista audiat. Istos autem dico qui in nxistentibus sunt formati, nihil super existentia supersubstantialiter esse opinantes, sed putantes scire ea quę secundum ipsos est cognitione eum qui ponit tenebras latibulum suum. Si autem super istos sunt diuinæ doctrinæ mysteriorum, quid dicat quidem aliquis de magis indoctis, quicunque omnibus superpositam causam, & ex postremis in existentibus figurant & nihil ipsam habere dicunt super cōpositas ab ipsis impias & multiformes formationes? ¶ Oportet enim in ipsa, & omnes existentium ponere & affirmare positiones sicut omnium causa, & omnes ipsas magis proprie negare, sicut super omnia superexistēte, & non negationes oppositas opinari esse affirmationibus, sed multo prius ipsam superpriuationes esse, quæ est super omnē & ablationem & positionem. ¶ Ita igitur diuinus Bartholomeus dicit

Orō ad prestātis. Trinitatē

Indocti terum diuinarum qui sint.

Psal. 17.

us dicit,& multam theologiam esse & minimam, & Euangelium latum & magnum, & rursus concisum. Et mihi videtur illud supernaturaliter intendens: quia & multorum sermonum est bona omnium causa, & breuium dictionum simul & irrationabilis, sicut neq; rationem habēs, neq; intellectum, propter hoc quod omnibus ipsa supersubstantialiter est superposita, & solis non velatæ & vere apparet his qui & immunda & munda transeunt, & omnem omnium sanctarum extremitatum ascensum superueniunt, & omnia diuina lumina & sonos & sermones cœlestes derelinquūt, & ad caliginem introeunt, vbi vere est (sicut eloquia dicunt) qui est super omnia. ¶ Etenim non simpliciter diuinus Moses mūdari ipse primū p̄cipit, & rursus à nō talibus segregari, & post omnem mundationem audit multarum vocū buccinas, & videt lumina multa cum fulgore emittentia mundos & multum effusos radios. Postea à multis segregatur, & cū electis sacerdotibus ad summitatem diuinarum ascensionum pertingit. Quamuis per hæc quidem non fit cum deo, sed contemplatur, nō ipsum (inuisibilis est enim) sed locum vbi est. Hoc autem puto significare diuinissima visorum & intellectorum esse subiectas quasdam rationes subiectorum omnia excedenti, per quæ præsentia eius qui est super omnē cogitationē monstrat intelligibilibus summitatibus sanctissimorum locorum eius superueniens. Tunc & ab ipsis absoluitur visis & videntibus, & ad caliginem ignorantiæ intrat, quæ caligo vere est mystica, in q̄ claudit omnes cognitiuas susceptiones, & in non palpabili omnino & inuisibili fit omnis existens eius qui est super omnia, & nullius, neq; suipsius, neq; alterius, omnino aut ignoto vacatione omnis cognitionis secundum melius vnitus, & eo quod nihil cognoscit super mentem cognoscens.

Ephe.4. Exod.19. D E

¶ Quomodo oportet & uniri, & hymnos reponere omnium causæ, & existenti super omnia. Cap. II.

Videre ac cognoscere deum quid sit.

IN hac superlucenti caligine fieri nos precamur, & per non videre, & per ignorare, videre & cognoscere eum qui est super omnem visionem & cognitionem, in ipso non videre & non cognoscere, & supersubstantialem supersubstantialiter laudare per omnium existentium ablationem, sicut ipsius naturæ insigne facientes, auferentes prohibitiones officientes mundæ occulti visiōi, & ipsam in seipsa ablatione sola occultam manifestantes pulchritudinem. Oportet autem (sicut arbitror) ablationes laudare contrarie quam positiones. Etenim illas & à primis incipientes, & per media & vltima descendentes, ponebamus. hic autem ab vltimis ad principaliora ascensus facientes, & per media rursus ad extrema, omnia auferimus, vt reuelate cognoscamus illam ignorantiam ab omnibus noscibilibus in omnibus existentibus circūuelatam, & supersubstantialem illam videamus caliginem ab omni lumine in existentibus occultatam. F

¶ Quæ sint affirmatiuæ theologiæ, quæ negatiuæ. Cap. III.

Liber theologicæ hypotyposeon. Psal.44 Liber diuinorum nominū. cap.4.5. cap.6.7.8 Liber theologicæ symbolicæ.

IGitur in theologicis quidē hypotyposibus maxime p̄pria affirmatiuę theologiæ laudauimus, quomodo diuina & bona natura singularis dicitur, quomodo trina quæ secundum ipsam dicta paternitas & filiatio, quid vult monstrare spiritus theologia, quomodo ex immateriali & simplici bono in corde manentia bonitatis pullulauerunt lumina, & quomodo à mansione in ipso, & in seipsis, & in seinuicē coæterna pullulatione permanserunt inegressibilia, quomodo supersubstantialis Iesus humanæ naturæ veritatibus substantia factus est, & quæcunq; alia ab eloquijs expressa in theologicis hypotyposibus laudantur. In libro autem de Diuinis Nominibus, quomodo bonus nominatur, quomodo existens, quomodo vita & sapientia & virtus, & quæcunq; alia intelligibilis sunt dei nominationis. In symbolica autē theologia, quæ sunt à sensibilibus ad diuina dei nominationes, quæ sunt diuinæ formæ, quæ figuræ diuinæ, & partes & instrumenta, quæ diuina loca, & qui ornatus, & qui furores, quæ tristitiæ & insaniæ, quæ ebrietates & crapulæ, quæ iuramenta, & quæ maledictiōes: qui somni, & quæ vigilatiōes, & quæcūq; aliæ sanctæ formationes compositæ sunt symbolicæ deiformationis. Et te arbitror cōspexisse quomodo pluriū sermonum sunt vltima quam prima. Etenim oportebat theologicas hypotyposes, & diuinorum nominum reserationem pauciorum sermonum esse, quam symbolicam theologiam. Quoniam quantum superius respicimus, tantum sermones conspectibus intelligibilium cōtrahūtur, quēadmodum & nūc & caliginem, quæ est super mētem introeūtes, nō sermonum breuitatem, sed irrationabilitatem perfectam & imprudētiam inueniemus. Et ibi quidem à superiori ad extrema descēdens sermo secūdum quantitatem descēsus ad proportiōalem dilatabatur multitudinem. Nūc aūt ab inferioribus ad supremum ascēdēs, secūdum mēsuram ascēsiōis cōtrahitur, & post omnē

post omnem ascēsionem totus sine voce erit,& totus vnietur ineffabili. Dicis autem, quare to-
A taliter à primo ponētes diuinas positiōes,ab vltimis inchoamus diuinam ablationem, quoniā
hoc quod est super omēm positionem ponētes,à magis ipsi cognato superpositiuam affirmati-
onem oportebat ponere. Illud autem quod est super omnem ablationem auferentes à magis
distantibus ab ipso auferre. An non magis est vita & bonitas,quam aer & lapis,& magis nō est
crapula,& non insania quam non dicitur neq; intelligitur?

¶ Qđ nihil sensibiliū est q est oīs sensibilis causa secūdū excessum. Cap. IIII.

DIcimus igitur φ omnium causa,& super omnia existēs,neq; sine substantia est,ne-
q; sine vita,neq; sine ratiōe,neq; sine mēte,neq; corpus est,neq; figura,neq; forma
neq; qualitatem aut quātitatem aut pōdus habet,neq; in loco est,neq; videt,neq;
tactū sensibilē habet,neq; sentitur,neq; sensibile est,neq; inordinationē habet, ne-
q; turbationē à passiōibus materialibus perturbata,neq; impotēs est, sensibilibus
subiecta casibus,neq; indigentia est luminis,neq; variationē,aut corruptionē,aut diuisionē, aut
priuationē, aut passionem,aut fluxum,aut aliquid aliud sensibilium neq; habet,neq; est.

¶ Qđ nihil intelligibiliū est,q est oīs intelligibilis causa scđm excessum. Ca. V

RVrsus autem ascendentes dicimus,φ neq; anima est,neq; mens, neq; phātasiam,
aut opinionem,aut rationem,aut intellectum habet,neq; ratio est,neq; intelle-
B ctus,neq; dicitur,neq; intelligitur,neq; numerus ē,neq; ordo, neq; magnitudo,
neq; paruitas,neq; æqualitas,neq; similitudo,neq; dissimilitudo,neq; stat,neque
mouetur,neq; silentium agit,neq; virtutem habet,neq; virtus est,neq; lumē,neq;
vita est,neq; viuit,neq; substantia est,neq; æuum,neq; tempus,neq; tactus est eius intelligibilis,
neq; scientia,neq; veritas,neq; regnum,neq; sapientia,neq; vnū,neq; vnitas,neq; deitas aut bo-
nitas,neq; spiritus est sicut nos videmus,neq; filiatio,neq; paternitas,neq; aliqđ aliud cognitū à
nobis aut ab alio quodā existētiū,neq; est aliquid ex istētiū,neq; aliquid nō existētium est, neq;
ipsam cognoscunt existētia secundum quod ipsa est,neq; ipsa cognoscit eā quæ sunt existētia se
cundum quod existentia sunt,neq; ratio ipsius est,neq; nomē,neq; cognitio est, neq; tenebræ,
neq; lumen,neq; error,neq; veritas,neq; est ipsius vniuersaliter positio,neq; ablatio,sed eorum
quæ sunt post ipsam positiones & ablatiōes faciētes ipsam neq; ponimus neq; auferimus,quo
niam & super omnem positionem est perfecta & vnitiua omnium causa,& super omnem abla
tionem est,excessus ab omnibus simpliciter absoluti,& super tota.

Mysticæ theologiæ finis.

S. DIONYSII AREOPAGITÆ MARTYRIS, ATHENARVM EPISCOPI ET GALLIARVM APOSTOLI, EPISTOLAE VNDECIM AD DIVERSOS.

C

¶ AD Caium monachum. Epistola I.

TEnebræ occultātur lumine,& magis multo lumine. Ignorātiam occultant
cognitiōes,& magis multæ cognitiōes. Hæc excessiue,sed nō secūdum pri-
uationem accipiēs,enūcia superuere quod latet habētēs existēs lumē & exi-
stētium cognitiōem,secūdum deum ignorātia,& suppositę ipsius tenebrę,&
cooperiūtur oī lumini,& abscōdūt oī cognitiōi. Et si aliqs vidēs qdem de-
um intellexit quod vidit,non ipsum vidit, sed aliquid eorum quæ sunt eius
quæ existunt & cognoscūtur. Ipse autem super mentem & super substantiā
supercollocatus,in ipso vniuersaliter non cognosci,neq; esse. Et est supersubstantialiter & sup
mētē cognoscit,& secūdū meli⁹ perfecta ignorātia,cognitio ē eius,q ē sup oīa quæ cognoscūt.

¶ Ad eundem Caium. Epistola II.

QVō q est super oīa,& super thearchiā est,& super boni principatū, si deitatē & bo-
nitatē intellexeris id qđ est vsus benefici & deifici doni, & nō imitabilis imitatio
nē & superdei & superboni,secundū quam deificamur & boni efficimur. ¶ Etem
si hoc principium sit deificādi & bonos faciēdi deificatos & bonos factos,q ē sup-
principalis oī principio,ita vt supra pdictā deitatē & bonitatē ē,sicut thearchiā &
boni principatū,inqtū nō imitabilis & incōphēsibilis excedit imitatiōes & habitudines, & imi-
tātiū & participātiū.

¶ Ad eundem Caium. Epistola. III.

Vbito est quod est præter spem,& nō ex apparente ad manifestum eductum. In benignitate autem secundum Christum,& hoc arbitror theologiā significare,ex occulto supersubstantiali ad nostram manifestationem humanæ substātiam factum peruenisse. Occultus autem & post manifestationem,aut vt diuinius dicam & immanifestationem. Et hoc enim Iesu abscōditum est,& nullo sermone, nulla mēte q̄d secūdū ipm est eductū,est mysteriū,sed & dictū ineffabile manet, & intellectu ignotū. D

¶ Ad eundem Caium. Epistola. IIII.

Vomō dicis,Iesus qui est super omia oibus est hominibus substātialiter ordinatus. Nō em̄ sicut causa hominum hic dicitur homo,sed sicut ipse secūdum substātiam totam vere homo existēs. Nos autē Iesum non humane diffinimus,neq; em̄ homo est tm̄,neq; supersubstātialiter secūdum q homo tm̄,sed secūdūq homo vere q̄ differēter est amator hominum super homines,& secūdū homines ex substātia hominū qui est supersubstantialis substātia factus. Est autem nihil minus supersubstātialitate superplenus,qui semper est supersubstantialis, videlicet huius abundantia,& ad substantiam vere veniens,super substantiam est substantia factus, & super hominem operatur ea quæ sunt hominis,& monstrat virgo supernaturaliter concipiēs,& aqua instabilis materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem,& non succedens, sed supernaturali virtute ad indiffusum consistēs. Quid quidem aliquis reliqua existentia multa pertranseat,per quę diuinius vidēs super mentem cognoscit & ea quæ sunt in benignitate Iesu affirmata, virtutem excedentis negationis habentia. Etenim vt colligentes dicamus, neq; homo erat, nō sicut non homo,sed sicut ex hominibus vltra homines,& supra hominem vere homo factus. Et reliquum non secundum deum diuina faciens non humana secundum hominem,sed deo homine facto,noua quadam dei & hominis operatione nobis conuersatus.

Iohan.1
Lucæ.2
E

¶ Ad Dorotheum dyaconum. Epistola. V

Iuina caligo est inaccessibile lumen,in qua habitare deus dicitur. Et inuisibilis quidem existēs propter excedentem claritatem,& inaccessibilis idem propter excessum supersubstantialis luminis effusionis. In hac fit omnis qui deum cognoscere & videre est dignus habitus per ipsum nō videre neq; cognoscere in eo qui est vere super visionem & cognitionem factus,hoc ipsum cognoscēs quod post oīa est sensibilia & intelligibilia,& prophetice dicēs: Mirabilis facta est scientia tua ex me,fortis facta est,nō potero ad eam. ¶ Sic quidē & diuinus Paulus cognouisse deū dicitur,cognoscēs ipm super omnē existētem intellectū & cognitionē. Propter q̄d & inuestigabiles esse vias ei⁹ dicit,& inscrutabilia iudicia ei⁹,& inenarrabilia dona ei⁹,& pacē ei⁹ excedētē omnē mētē,sicut q inuenit existentē sup oīa,& hunc sup intellectū cognouit,quoniam vltra omnia est oīm causa existēs. F

Roma.11
Philip.4

¶ Ad† Sosipatrum sacerdotem. Epistola. VI.

Alias†So patrum

E opineris hoc victoriam sancte Sosipater,quod contra religionem aut opiniōem non bonam apparentem facies contumeliam. Neq; em̄ oportet si iudicare ipsam redargueris,iam ea quæ sunt Sosipari bona. Possibile enim est te & alios in multis falsis & apparentibus vnum existens,& occultum verum latere. Neq; enim si aliquid non est rubeum,iam est album,neq; si aliquis non est equus,de necessitate est homo. Ita autem facies mihi credens,abstinebis quidem ne dicas contra alios,pro veritate autē vere dicas sicut omnino esse irreprehensibilia quæ dicuntur.

¶ Ad Polycarpum summum sacerdotem. Epistola. VII.

Go quidem non sum aduersus Græcos,aut aduersus alios dicens,sufficere arbitror sanctis viris si verum ipsum in seipso possint & cognoscere & dicere secūdum quod vere habet. Hoc enim quodcunq; est secundum legem veritatis recte demonstrato & puro existente,omne quod aliter habet,& veritatem similat reprehendetur,& alterum existēs à vere existente,& dissimile & apparens illud magis quam existens. Superfluum igitur est veritatis manifestatorem aduersus istos aut illos dimicare. Dicit enim vnusquisq; se habere numisma regali. Et forsan quidem habet quandam deceptiuam imaginem cuiusdam veri numismatis. Et si istum redargueris,& alius,& rursus alius de eodem litigabit. Vera autē ipsa posita ratione,& ab omnibus alijs irreprehensibili manente,omne quod non ita secūdum omnia se habet,ipsum in seipso inuincibili statione vere veri deponitur. ¶ Igitur hoc quidem (sicut arbitror) vere cognoscens,non studui aduersus Græcos aut aduersus alios dicere,sed sufficiens mihi (& hoc deus donet) de veritate scire primum,postea scientem dicere vt oportet. Tu

autem

autem dicis,improperare mihi sophistam Apollophanem,& patrum verberatorem appellare,
A & sicut his quæ sunt Græcorum contra Græcos nō *sancte vtentem. Et quidem aduersus ipm *recte
esset verius nos dicere,quod Græci diuinis non sancte contra diuina vtuntur,per sapientiā dei †circa
tentantes expellere diuinam venerationem.Et non multorum ego dico opiniōem affectu ma-
teriæ,& passibiliter in dictis poetarum permanentium,& creaturæ præter creatorem diuinum
cultum exhibentium. ¶Sed & ipse Appollophanes,non sancte diuinis †cōtra diuina vtitur. Et †circa
enim existentiū cognitione pulchre dicta ab ipso philosophia,& à diuino Paulo sapientia dei 1.Cor. 2.
appellata,ad causam & ipsorum existentium & cognitionis ipsorum oporteret sursum agi ve-
ros philosophos. Et vt non aliorum quam ipsius propter hoc quod videtur opinionem repre
hendam,oporteret Appollophanem sapientem existentem cognoscere non aliter aliquando
posse aliquid verti cœlestis ordinationis & motus,nisi contentorē essentiæ ipsius & causam ha-
beret ad hoc mouentem,qui facit omnia,& mutat secūdum sanctum sermonē. Quomodo igit̄ Denie.2.
non veneratur cognitū nobis,& ex hoc & vere existentem deum,mirans ipsum de omniū cau- Iosue.10.
sa,& super ineffabili virtute,quando ab ipso sol & luna,secundum virtutem & stationem super 4.Reg.20
naturalissimam,simul cum omnia ad omino immobile diffiniūtur,& tota die in eisdem signis 2.Par.32.
stāt omīa. Aut tantum quidem quod amplius,si totis & melioribus,& continentibus ita porta Isaiæ.38.
tis non circumagebantur contenta. Et quando alius quidem dies secundum continuitatem fe- Ex.7.8.9
B re triplicatur,& in viginti omnibus horis aut omne tanti temporis contraria portatione regre 10.11.12.
ditur & conuertitur,ita supernaturalissimis contrarijs circumactionibus,aut sol proprio cursū
motum ipsius omnimodo in horis decem colligens,resolutiue rursus toto illo nouam viam
quandam terens in alijs. ¶Hoc quidem fuit quod & Babylonios conuenienter in stuporē mo-
uit,& sine pugna Hæzechiæ subiecit,sicut cuidam æquali deo,& homines excedenti. Et nō di-
co eas quæ fuerunt in Aegypto magnas operationes,aut alia quædam alibi dei signa facta,sed
communia & cœlestia in omni & in omnibus triumphantia. Dicit autē omnino Appollopha-
nes,non esse ista vera. Igitur maxime quidem hoc Persarum sacerdotalibus effertur memorijs.
Et adhuc,*Magis memorialia triplicari solis perficiunt. Sed liceat illi hæc propter ignorātiam *Magi.
aut inexperientiam non credere. ¶Dic autem ipsi,quid dicis de defectu facto in cruce saluato- Matt.27.
ris? Ambo enim apud Heliopolim tunc præsentes & coastantes,inopinabiliter soli lunam inci Mar.15
dentem videbamus,non enim erat conuentus tēpus. Et rursus ipsam à nona hora vsq; ad ve- Lucæ.23.
speram ad solis dyametrum supernaturaliter restitutam. Rememora autem & quiddam aliud
ipsi. Nouit enim quod eclysim ipsam ex Oriente vidimus inchoatam,& vsq; ad solarem termi
num venientem,postea regredientem,& rursus non ex eodem & defectum & repurgationem
sed econtrario secundum diametrum factam. Talia sunt eius temporis supernaturalia,& soli
Christo (qui est omnium causa) possibilia,qui facit magna & mirabilia,quorum non est nume Iob.5
rus. Hæc dicta tibi. Et si possibile est Apollophanes reprehende,& me tunc cōpresentem tibi,&
simul inspicientem,& simul indicantem,& simul admirantem. Siquidem & diuinationem tunc
C nescio,vnde Appollophanes tunc incepit & ad me,sicut quæ fiunt,conferens dixit: Hæc ó bone
Dionysi sunt mutationes diuinarum rerum. Tāta vt in epistola à nobis sunt dicta. Tui autem
erit sufficienter & deficientia adimplere,& adducere perfecte deo virum sapientē in multis ex-
istentē,& forsitan nō dedignaturum mansuete discere supersapiētem religiōis nostræ veritatē.

¶Ad Demophilum monachum. Epistola. VIII.

Abreorum historiæ dicunt ó nobilis Demophile,& sanctum illum Mosen pro
pter multam mansuetudinem dei apparitione dignum habitum. Et si aliquando Nume.12
ipsum extra diuinam visionem describunt,non antea deo excludūt,quam à man- Nume.12
suetudine. Dicunt autem quod valde superbienti & diuinis consilijs resistenti ira- Nume.12
tus est furore dominus. Quando autem ipsum commendabilem faciunt,à deo iu Iosue.1
dicatis dignitatibus ex præminenti mansuetudine boni dei imitatione commendatur. Etenī Nume.16
erat mansuetus valde,& propter hoc dicitur famulus dei,& ad dei inspectionem vniuersis pro
phetis dignior. Sed & quando aduersus ipsum & Aaron crudeles quidem pro principatu sacer
dotij,& principatu gentis litigabant,excessit quidem vniuersam iactantiam & ambitionem,&
concedebat à deo iudicato populi prælationem. Postquam autem & consurrexerunt in ipm,
& de prioribus improperantes minabantur,& iam pene præualuerant,inuocabat quidem mā-
suetus bonum ad saluationem †confidebat autem valde mansuete quod aggressis nullorū erat †confide.
causa malorum. Sciebat enim q̄ oportet colloquētem deo bono ad quem maxime simillimū 1.Reg.24
(sicut est possibile) figurari,& sibijpsi conscium esse deo amabilium operationum. ¶Quid autē 26
& dei patrem Dauid faciebat dei amicum? Etenim de isto bono existente,& circa inimicos bo- 1.Reg.13
Psal.88

no, dicit super bonus & amator boni: Inueni virum secundum cor meum. Et quidem & lex bo- D
na data est, iumentis inimici prouidere. Et Iacob (sicut innocentiam habens) iustificatus est. Et
Actu.13. Exod.23 Ioseph de insidiatoribus fratribus non se vindicauit. Et Abel simpliciter & sine suspitione am-
Gene.28. bulabat cum fratre occisore. Et omnis theologia bonos commendat, non prætendentes ma
Gene.42. la, sed neq; ab aliorum malitia ex bono transmutatos, sed econtrario deiformiter malis bene
43.44 facientes, & extendentes ad ipsos multam ipsorum bonitatem, & ad simile mansuete vocantes.
Gene.4. ¶ Sed & ad superius respiciamus, non virorũ sanctorũ mãsuetudines, non homines amantiũ
angelorũ bonitates enũciãtes miserãtiũ gẽtes, & p ipsis bonũ depcãtiũ & pditas, & malũ opantes
multitudines icrepãtiũ, & cõtristatorũ qdẽ in malis, lętantiũ aũt in saluatiõe ad bona trãsductorũ, neq; quæcũq; alia de beneficis angelis tradit theologia. Sed vere boni & super boni Christi
beneficos radios in silentio recipientes, ab ipsis ad diuinas eius operationes illuminemur. Nun-
quid enim non est ineffabilis & super intellectum bonitatis quod existentia esse facit, quod oia
ipsa ad esse perduxit, & omnia vult semper fieri similia ipsi, & participantia his quæ sunt eius,
secundum singulorum oportunitatem? Quid autem? quod & recedentes amabiliter habet &
Lucæ.15. certat & rogat non despici ab amatis, & conterẽtibus seipsos, & vane incusantes sustinet, & ipse
excusat, & magis promittit se curaturum. Et adhuc ipsis longe existentibus tamen accedẽtibus
accurrit & obuiat, & totus totos amplectens osculatur & non accusat de prioribus, sed diligit
præsentem, & festum facit, & conuocat amicos, videlicet bonos, & sit omnium lætantium ha-
bitatio. Demophilus autem (& si quis alius bonis inimicatur) valde iuste increpatur, & edoce- E
tur bona, & bonum ei impenditur. Quomodo enim oportebat (dicit) bonum in saluatione per
Ibidem ditorum lætari, & vita mortificatorum? Siquidem & super humeros leuat, difficulter ab erro-
Matt.5. re conuersum, & bonos angelos ad lætitiam aggregat, & bonus est ingratis, & oriri facit solem
Lucæ.6. Iohan.10 suum super bonos & malos, & ipsam animam suam ponit pro refugientibus. Tu autem sicut
literæ tuæ monstrant, & procidentem sacerdoti (vt dicis) impium & peccatorem, nescio quo-
modo contra ipsum præsens retrusisti. Postea ille quidem deprecabatur, & ad medicinam ma
lorum venisse confitebatur, tu autem non horruisti, sed & bonum sacerdotem temere cum in-
iuria corporis repulisti, dicens, miserabilem esse qui pœnitentem & impium iustificauit. Et ad
finem dixisti sacerdoti: Exi cum similibus, & insiliisti cum non esset fas ad adyta & sancta san-
*constrinxisti. ctorum irrupisti, & scribis nobis corrumpenda sancta, pro vi saluaui, & adhuc immaculata cu
stodio. ¶ Nunc igitur audi nostra. Non est fas sacerdotem à ministris qui sunt super te, aut eos
ordinatis tibi monachis, corrigi, quamuis impie agere circa diuina videatur, & si aliquid aliud
aliorum prohibitorum fecisse redarguatur. Si enim in ornatus & inordinatio diuinissimarum F
& diffinitionum & legum sunt excessus, non habet rationem pro deo à deo traditum peruerti
ordinem. Non enim in seipso verbum diuisum est. Quomodo enim stabit regnum eius? Et si
Matt.12. dei est iudicium (vt eloquia dicunt) sacerdotes autem post hierarchas sunt angeli & recitatores
Lucæ.11. diuinorum iudiciorum ab ipsis sicut tibi conuenit per medios ministros diuina edocere, per quos
Isaiæ.30. & esse monachus dignus habitus es. An non sancta signa istud clamant? Etenim non simplici-
Mala.2. ter ab vniuersis quidem segregata sunt sancta sanctorum, appropinquat autẽ magis ipsis san-
ctitatis perfectorum ornatus, postea sacerdotum ornatus, post illos autem consequenter orna-
tus ministrorum. Ordinatis autem monachis portæ adytorum sunt segregatæ, iuxta quas & p
ficiuntur & assistunt, non ad custodiam ipsarum, sed ad ordinationem & cognitionẽ suipsorũ,
magis quam populus sacerdotalibus propinquantes. ¶ Vnde sanctus sanctorum ordinationis
principatus sancte statuit ipsos sumere de diuinis alijs, videlicet interioribus ipsorum traditio-
nem imponens. Etenim circa diuinum altare stantes (vt significatiue dicatur) vident & audiũt
diuina clare ipsis reuelata, & procedentes boniformiter ad ea quæ sunt extra diuina velamina
subiectis monachis, & sancto populo, & ordinibus qui purgantur manifestant, secundum di-
gnitatem sancta incontaminata pulchre custodita, donec tyrannice ipsis insiliens, educi tibi san
cta sanctorum non volentia coegisti, & dicis te habere sancta & custodire. Et quidem neq; no-
uisti, neq; audiuisti, neq; habes, aliquid conuenientium sacerdotibus, sicut neq; veritatem elo-
quiorum cognouisti, vnaquaq; ipsa die verbo impugnans, in peruersionem audientium. ¶ Et
quidem si de principatu gentis aliquis inuasisset quod sibi à rege ordinatum nõ fuisset, iuste pu-
niretur. Et si principem iustificantem quosdam aut condemnantem, assistens aliquis sub ipso
ordinatorum redarguere ausus esset, nondum enim dico contumelia, contactu corporis repel-
lere, simul & à principatu expellere videretur? Tu autem homo audax es contra mansuetum,
& pium, & hierarchicam ipsius legislationem. Et hæc oporteret dicere, quando super dignita-
tem

tem quis præsumens, tamen conuenientia facere videretur, etenim neq; hoc desiderabile est vl 2.Para 26
A li. Quid enim inconueniens Ozias faciebat, deo incensum offerens? Quid autem Saul sacrifi- 1.Reg 13
cans? Quid autem tyrannici dæmones vere theologizantes Iesum? Sed interdictus est à theolo Mar.3
gia omnis alienus episcopus, & vnusquisq; erit in ordine suæ ministrationis. Et solus princeps Nehe. 13
sacerdotum ad sancta sanctorum ingreditur, & semel in anno, & hoc in omni secũdum legem Hebræ.9
hierarchica mundicia, & sacerdotes cooperiunt sancta, & læuitæ non tangẽt sancta, vt nõ mo- Nume.4
riantur, & iratus est furore dominus in proteruitate † Ozæ, & Maria læprosa fit, legislatori le- †Oziæ 2.Re.6
gem ponere conata, & in filios Sceuæ insiluerunt dæmonia. Et non mittebam eos (dicit) & ipsi Nume 12
currebant, & non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant, & impius qui sacrificat mihi vitulum, Acto.19
sicut qui occidit canẽ. Et vt simpliciter dicatur, non sustinet peruersores legis perfecta dei iusti- Iere.23
tia. Dicentibus autem rursus ipsis: In nomine tuo virtutes multas fecimus. Non noui vos re- Ezeh.13
spondetur. Discedite à me omnes operatores iniquitatis. Quare autem non est fas (sicut san- Isa 66
cta eloqa dicũt) neq; ea quæ sunt iusta nõ secundũ dignitatẽ exequi. Oportet autẽ vnumquẽq; Matt.7
sibijpsi attendere, & non altiora & profundiora intendere. Deliberare autem ea sola quæ sunt Lucæ.13
secundum dignitatem ipsi ordinatã. ¶ Quid igitur dicis? Non oportet sacerdotes im-
pie agentes, aut de alio quodam inconuenientium reprehensos castigari, Solis autem glo-
riantibus in lege licebit per transgressionem legis deum inhonorare? Et quomodo sacerdotes
B dei sunt manifestatores? Quomodo enim annunciant populo diuinas virtutes, ipsarum pote-
statem non cognoscentes? Aut quomodo illuminabunt, qui sunt obtenebrati? Quomodo au-
tem diuinum tradent spiritum, cum (si sit spiritussanctus) habitu & veritate non crediderunt?
Ego autem respondebo tibi ad hæc. Etenim non est inimicus Demophilus, neq; sustinebo te
acquiri à satthana. Etenim vnusquisq; ornatus eorum qui sunt circa deum est diuinior magis
absistente, & luculentiora simul & magis illuminantia sunt, magis vero lumini propinqua. Et
nõ localiter accipias appropinquatiõem, sed secũdum recipiendi deũ idoneitatem. Si igitur sa-
cerdotum ornatus est illuminatiuus † profecto cecidit à sacerdotali ordine & virtute qui non †perfectè
est illuminatiuus, magis autem qui non est illuminatus. Et audax quidem mihi videtur talis
sacerdotalibus manum apponens, & nõ timet neq; verecundatur diuina præter dignitatem ex
equens, & putans deum ignorare quæ ipse in seipso agnouit, & decipere æstimat falso no-
mine ab ipso patrem appellatum, & audet ipsius immundas infamias (non enim dicam ora-
tiones) super diuina signa Christiformiter enunciare. Non est iste sacerdos, non est, sed inimi-
cus dolosus, delusor sui ipsius, & lupus super diuinum populum pelle ouina armatus. Sed neq;
Demophilo ẽ fas ista castigare. † Etenim theologia iusta iuste præcipit exequi (iusta autem ex e †Si enim
qui est quando attribuere velit aliquis vnicuiq; secundum dignitatem) iuste hoc est omnibus
exequendum non præter dignitatem ipsorum aut ordinem. Quoniam & angelis iustum est de Deut.16
terminare ea quæ sunt secundum dignitatem, & determinantur, sed non à nobis † ó Demophi- †nec à Demophilo
le, sed per ipsos nobis, ex deo, & ipsis per præeminentes amplius angelos. Et vt simpliciter dica-
C tur, in omnibus existentibus per primos secundis attribuuntur ea quæ sunt secundum dignita-
tem ab omnium bene ordinata & iustissima prouidentia. ¶ Igitur qui sunt ordinati à deo vt a-
lijs principentur, distribuunt sequentibus & obedientibus ea quæ sunt secundum dignitatem.
Demophilus autem sermoni, & furori, & concupiscentiæ ea quæ sunt secundum dignitatem
determinet, & non iniuriam faciat ipsius ordinatiõi, sed principetur subiectis superposita ratio.
Si enim in foro videntes seruum domino, & iuniorem seniori, aut & filium patri maledicẽtem
simul & superuenientem, & plagas imponentem, impie agere videremur nisi supercurrẽtes me
lioribus auxiliaremur (& si illi forsitan quidem prius iniuriam accepissent) quomodo nõ vere-
cundabimur, sustinentes à furore & concupiscentia iniuria affectum verbum, & à principatu à
deo dato expulsum, & in nobisipsis impiam & iniustam ordinationem, & litem, & inornatum
excitantes? Conuenienter beatus noster ex deo legislator non dignatur ecclesiæ dei præpone- 1.Tim.3
re eum qui proprie domui bene iam non præfuit. Etenim qui ordinauit seipsum, & alium ordi Lucæ.16
nabit, & qui alium & domum, & qui domum & ciuitatem, & qui ciuitatem & gentẽ. Et vt sim-
pliciter dicatur (vt eloquia dicunt) qui est in minimo fidelis, & in multo fidelis erit. Et qui est
in minimo infidelis, & in multo infidelis erit. Igitur ipsæ quidem concupiscentiæ & furori &
sermoni, secundum dignitatem determina, tibi autem diuini ministri, & istis sacerdotes, hierar
chæ vero sacerdotibus, & hierarchis apostoli, & apostolorum successores. Et si aliquis in il-
lis conueniente deficiat, à coordinatis sanctis corrigetur, & neq; peruertetur ordo super ordi-
nem, sed vnusquisq; in ordine suo & in ministratione sua erit. ¶ Tanta igitur à nobis, vt scias &
facias quæ ad te pertinent. Sed de inhumanitate in virum (sicut dicis) impium & peccatorem,

nescio quō plāgam cōtritionē dilecti mei. Etem̄ cuius arbitraris famulū te esse, à nobis ordina- D
tum. Etem̄ nisi boni oīno, & à nobis & à famulatu toto q est secundū nos, necesse est te esse ali-
enū. Et vide tibi & deū aliū querere, & sacerdotes alios, & ab illis depdari magis q̄ perfici, & eē
amicæ inhumanitatis inflexibilē ministrū. Nūqd em̄ nosipsi ad oīno sanctum perfecti sumus,
& nō indigem' diuinę in nobisipsis benignitatis, aut duplex pctūm (sicut eloqa dicūt) secundū
impios committimus, nescietes in quo offendimus, sed iustificantes nosipsos, & arbitrantes vi-
Iere.2. dere, vere aūt nō vidētes? Obstupuit cœlū super hoc, & horrui ego, & incredulus sum mihipsi.
Iohan.9. Et bene scias, nisi tuas nactus essem sicut nollē literas, sed alij qdā de te persuadere dignarēt, nō
persuasissent ꝙ Demophilus putat deū (q est bonus ad oīa) nō esse & amatorē hominū, neq̧ se
indigere miserentis aut saluantis. Sed & sacerdotes degradat, dignatos bonitate portare igno-
rātias populi, & bene sciētes qd & ipsi circūuallātur infirmitate. ¶ Cæteꝝ thearchicus sanctita-
tis perfector alia pfectus est via, & hoc cū à peccatoribus (vt eloquia dicūt) fuerit segregatus, &
1.Petri.2. suę dilectiōis demonstrationē facit ouiū pascēdaꝝ māsuetissimū officiū. Et malignū qdē vocat
Iohan.21 ad se nō dimittētē cōseruo debitū, neq̧ particulariter donātē de donata sibi multa bonitate. Iu-
Matt.18. dicat aūt ipm propria recipere, qd necessariū est timere & me & Demophilū. Etem̄ et ipsis in eū
Lucæ.23.
Lucæ.9. impie agentibus, in ipsa passiōe remissionē pducit à patre. Increpat aūt & discipulos q immise-
Hebræ.4 ricorditer pcati sunt, iudicare de impietate Samaritanos, ipsum persequētes. Hęc qdē multiplex
Mat.12. est loquutio, tuæ qdē temerariæ epistolæ. Sursum em̄ & deorsum fremis, qd nō teipsum sed de-
Isaiæ.42. um vindicasti. Per malicia dic mihi bonū? Absit. Nō habemus pontificē nō valentē cōpati in- E
Iere.2. firmitatib' nostris, sed & innocēs est & misericors, nō cōtēdet neq̧ clamabit, & ipē est mitis & p
Amos.2.
1.Iohā.2. piriatio p peccatis nostris. ¶ Quare nō recipimus tuos nō zælabiles motus, sed neq̧ si millies re
*Hæc. sumas Phinehes & Hæliā. * Hic em̄ audieti Iesu nō placuerūt, tūc mitis & boni spiritus nō par-
Nume.25 ticipes erāt discipuli. Etem̄ diuinissimus noster sanctitatis perfector in māsuetudine docet resi-
3.Reg 18 stētes doctrinæ dei. Doceri em̄ nō puniri cōuenit ignorantes, sicut & cæcos nō punimus, sed ma-
Ezec.34. nuducimus. Tu aūt & viro respicere ad lumē incipiēti cōtra maxillā dans impegisti, & cū mul-
Lucæ.15.
1.Tess.4. ta verecūdia accedētē, temerarie reppulisti. Hoc igitur multo horrore dignū, qm̄ Christus bo-
nus existēs in montibus errātē inqrit, & fugientem aduocat, & inuētū difficulter sup humeros
leuat. ¶ Ne rogo ne male ita de nobisipsis cōsiliemur, neq̧ in nosipsos ensem inpingamus. Et-
em̄ q iniuriā qdē aliqbus facere aut ecōtrario facere nitunt, illis qdē oīno, nō fecerūt quæ volu-
erunt, sibijpsis aūt malitiā aut bonitatē cōquirētes, aut diuinis virtutibus aut hūanis pleni sunt
passionibus. Et isti qdē angeloꝝ bonoꝝ sequaces erūt, & coambulantes & hic & ibi cū oī pace
& liberatione ab omnibus malis in æuo semper existente beatissimos hæreditabunt fines, & cū F
deo semper erunt, quod est omium bonorum maximū. Illi vero cadūt à diuina simul et sua pa-
ce, & hic & post mortem simul cum crudelibus erunt dæmonibus. Cuius quidem gratia nobis
est multum studiū cū deo bono fieri, & esse semper cū domino, & non cū malis à iudice segre-
gari, scdm meritū ex nobisipsis sustinentes. Quod ego plus quā omnia timeo, & rogo non par-
ticeps esse omniū malorum. ¶ Etsi vis, & diuinā visionē sancti cuiusdam viri memorabo, & nō
rideas, vera enim dicā. Me existente aliqn̄ in Creta, sanctus hospicio recepit Carpus, vir (& si a-
liquis alius) propter multam mundiciā mentis ad dei inspectiōes aptissimus. Et quidē neq̧ san-
ctis mysterioꝝ perfectionibus manū apponebat, nisi prius in orationibus quæ sunt ante perfe-
ctionē, ipsi sancta & amica visio inferretur. Dicebat igitur ꝙ cum contristasset eū quidā infide-
lium, tristitia aūt hæc erat, ꝙ ab ecclesia ille quedā ad infidelitatē errare fecerat. Adhuc lætis di-
ebus ipsi factis oportebat pro vtrisq̧ benigne orare, & deū saluatorē susceptorem sumentem,
hunc quidem conuertere, illū autem bonitate vincere, & nō deficere admonētē per vitā omnē
vsq̧ hodie, & ita ad diuinam ipsos sursum agere cognitionem, sicut iam & his quæ erant dubia
ipsis indicatis, & quæ irrationabiliter & temerarie fecerant, legali iustitia castigari compulsis.
¶ Sed in seipso non prius hoc patiens, nescio quomodo multas quasdam inimicitias & amari-
tudinem intexens, infirmatus est quidem ita male habens, vespera enim erat. Circa medias ve-
ro noctes (consueuit enim in hoc tempore ipse apud se ad diuinos hymnos euigilare) consur-
git quidē neq̧ à somnis multis quidem ipsi existentibus, & semper incisis extra turbationē ex-
Actu.13. gisscens, stās tn̄ ad diuinā loquutionem, non religiose tristabatur, & molestatus est dicens, non
*decens. esse iustū si viuāt homines impij, & peruertentes vias dn̄i rectas. ¶ Et hæc dicēs, rogabat deum
vt cōbustione quadā amboꝝ simul immisericorditer abrumperet vitas. Hæc aūt dicēs: dicebat
apparere videre subito domū in qua stabat cōmotā prius ex vertice in duo mediā diuisam, &
quandā fornacem multi luminis in conspectu eius, & hāc videbatur ei postea sub æthere locus
ex cœlesti choro vsq̧ ad ipsam descēdere. Cœlū aūt ipsum vidit apertū, & sup dorsa cœli Iesum

insi

infinitis humana specie ipsi assistentibus angelis,& hæc quidem videre desuper & ipsum mira
A ri. Deorsum aűt inclinatum se Carpus dixit videre,& solű ipsum ad tristē hyatum & obscurű discissum,& viros quidē illos quibus calumniabatur ante ipsum iuxta os astare hyatus, tremulos & miserabiles,iā pene deponendos à propriorű pedű instabilitate. Deorsum aűt ab hyatu serpētes sursum repere,& circa pedes ipsoꝝ suppositos,aliquando quidem abstrahere inuolutos,simul & grauantes & trahentes,aliquando autem dentibus & palatis percutientes,& suburgentes & per omne ad tristitiam immittere machinatos. Esse autem & viris quosdam in medijs serpentibus,contra viros constitutos commouentes simul & impingentes & percutientes. ¶ Videbantur autem esse casuri illi,partim quidem inuiti,partim autem & voluntarij, à malo quidem coacti,paulatim simul & persuasi. Dicebat autem & Carpus seipsum delectari deorsum inspicientem,superiora vero negligere,molestari autem & pusillanimem esse, qm̄ nondū ceciderant. Et rei multotiēs suppositum & debilitatū,& cōtristatū fatigari,& respicientē difficuliter. Videre quidē rursus cœlū sicut & prius viderat. Iesum autē miseratum quod fiebat,consurgere ex supercœlesti throno,& vsq; ad ipsos descendentē,manum bonam extēdere,& angelos cum ipso accipientes alium aliumq; tenere viros,& dicere Carpo Iesum: Manu iam extenta,percute cōtra me de cætero,parat⁹ enī sum & rursus ꝑ hoib⁹ saluādis pati. Et hoc amicū mihi,nō ꝙ alij peccēt hoies. Sed vide si bn̄ habet tibi māsionē in hyatu & cū serpētibus cōmutare,ꝑ māsiōe cū deo & bonis amatoribus hoim angelis. Hæc sunt quæ ego cū audierim,credo vera esse. *alia alijs unde.

B ¶ Ad Titum pontificem. Epistola XI.

Anctus quidem Tymotheus ó honestissime Tite,nescio si aliquid cognitorum ē mihi theologicorum signorum quod non audierit. Sed in theologia symbolica bene discreuimus ipsi eloquiorum omnes de deo visas multis esse prodigiales loquutiones. Etenim omnem incongruentiam duram imprimunt imperfectis animabus,quando secretæ sapientiæ patres per quædam occulta quidem & præsumpta enigmata manifestant diuinam & mysticam,& inuiam immūdis veritatem. Propter quod & increduli sumus multi sermonibus & diuinis mysterijs. Videmus enim illa cum sensibilibus signis assistentibus illis. Oportet autem & reddentes ipsa in seipsis nuda & munda facta videre. Ita enim videntes honoremus fontem vitæ ad seipsum effusum,atq; in seipso stantem, videntes & vnam quandam virtutem simplicem,per se mobilem,per se operantē,seipsam non relinquentem,sed cognitionem omnium existentem,& semper per seipsam inspicientem. ¶ Igitur arbitrati sumus oportere & ipsi & alijs à nobis sicut possumus referare largissimas formatiões significatiue de deo sanctæ compositionis. Nam exteriora eius quam incredibili & compositiuo adimplentur prodigio,sicut in supersubstantiali dei fœcunditate ventrem dei corporaliter deum gignentem componentis,& verbum in aera à corde virili eructuante ipsum,& spiritum
C emissum ab ore distribuentis,& sinus deigenos in vlnis portantes dei filium, vt decet corpus nobis laudantis,aut ad modum plantarum ista componentis,& arbores quasdam & surculos & flores,& radices proponentis,aut fontes aquarum emanantes,aut splendorem productiuas lucis generationes,& alias quasdam supersubstantialium theologiarum manifestissimas sanctas scripturas. ¶ Intelligibilibus autem dei prouidentijs,aut donis,aut manifestationibus,aut virtutibus,aut proprietatibus,aut finibus,aut mansionibus,aut processibus,aut discretionibus aut vnitione,hominis compositione deo,& ferarum & animalium aliorum, & plantarum, & lapidum variam formationē componētis,& ornatus ipsi muliebres,aut barbaricas armaturas circūponentis,& figulariam & fusoriam sicut operanti in igne cuidā apponentis, & equos ipsi & currus,& thronos substernētis,& cibos pulmētificos cōstruētis,et potatū et inebriatū, et dormiētē et crapulatū cōponētis. ¶ Quid si dicat q̄s iras,tristitias,oīmoda iuramēta,penitētias,maledictiões,insanias,multiformia et obliqua peccati promissionū sophismata in Genesi gigantiū pugnam insidiari ex timore dicitur potētibus illis viris,et hoc ad ędificationē,nō ad iniuriā quorūdā alioꝝ,sed pro saluatione suipsoꝝ machinatis,et consiliū illud in cœlo, in dolo et deceptiōe Achab cōstructū,et cāticoꝝ materiales et amatorias,et multas passiões,et quecūq; alia sunt oīa audēris dei cōpositiōis,sanctæ cōpositiōes apparētes occultoꝝ ꝓposite et multiplicatę et diuisibiles singulaꝝ et indiuisibiliū,et figuratiue et multiformes infigurabilium et informabiliū. Quoꝝ si quis posset videre intus absconditū decorem,inueniet mystica et deiformia oīa, et multo theologico lumine adimpleta. ¶ Non enim æstimamus apparētes cōpositiōes pro seipsis esse cōpositas,sed esse propositas causā secretæ et inuisibilibus multæ scientiæ,q̄d nō ab immundis facile capiantur sanctissima,solum autem reuelantur sanctitatis proprijs amatoribus, sicut omnem puerilem phantasiam in sanctis signis destruentibus & sufficientibus transire mētis simpli

Theologia symbolica.

tis simplicitate,& contemplatiuæ virtutis bonitate ad simplicem & supernaturalem & præcol
locatam signorum veritatem. ¶ Et aliter & hic intendere oportet duplicem esse theologorum D
traditionem,hanc quidem secretam & mysticam,illam apparentem & notiorem. Et hanc qui-
dem significatiuam & perfectiuam,illam autem mysticam & receptiuam, & complicitum est,
dicendo non dicendum. Et hoc quidem persuadet & ligat veritatem, illud autem operatur &
collocat in docibilibus mysteriorum perfectionibus. Et quidem neq; in sanctorum mysterio-
perfectionibus,nostræ autem legalis traditionis sancti magistri adeo conuenientibus,abstinu
erunt signis. Sed & sanctissimos angelorum per ænigmata mystice diuina producentes vide-
mus,& ipsum Iesum in parabolis theologizantem,& deifica mysteria per figuratiuam cœnam
tradentem. ¶ Etenim conueniens erat non solum incontaminata seruari à multis san-
cta sanctorum,sed & ipsam humanam vitam indiuisibilem simul & diuisibilem,existentem,iu-
xta proprietatem suam diuinis illuminari cognitiõibus. Et impassibile animæ quidem ad sim-
plices & intimas deiformium insignium segregare visiones,passibile autem ipsius connaturali-
ter currere,simul & extendere ad diuinissima ingeniose ante compositionis figuratiuorum si-
gnorum figurationibus,cui cognata talia naturaliter sunt velamina. Et monstrant quicunque
& ante velamina extra theologiam planam cum audierint in seipsis componunt figuram quã-
dam,ad intellectum dictæ theologiæ ipsos manuducentem. ¶ Et etiam ipsa apparentis omnis
mũdi operatio est inuisibilium dei propositio,quemadmodum dicit & Paulus,& verus sermo.
Propter quod & theologi quædam quidem ciuiliter & legaliter inspiciunt, quædam autem su-
permundane & incontaminate,& quædam quidam humane & medie,quædam autem super-
mundane & perfectiue. Et aliquando quidem à legibus apparentibus, aliquando quidem ab E
occultis legibus,secundum hoc quod conuenit subiectis sanctis rebus, & mentibus & anima-
bus. Non enim historiam habet vacuam,sed viuificam perfectionẽ propositus ipsis & vniuer-
sis,& per omnia sermo. Oportet igitur & nos pro litigatiua de ipsis suspitiõe intra sancta signa
(vt decet)sanctos transire,& neq; inhonorare ipsa diuinorum characterum existentia germina
& expressiones,& imagines manifestas,secretas,& supernaturalium visionum. ¶ Etenim non
sola supersubstantialia lumina & intelligibilia,& simpliciter diuina figuratiuis variãtur signis,
sicut supersubstantialis deus ignis dictus,& intelligibilia simul & intellectualium angelorum
deiformes ornatus formis varijs describuntur,& multiformibus & igneis formationibus. Et
aliter oportet eandem ignis imaginem de deo quidem super intellectum dictam accipere,ali-
ter autem de intelligibilibus ipsius prouidentijs aut rationibus. Et quidem hãc secundum cau-
sam,illam autem secundum essentiam quandam,aut secundum participationem, & alia aliter
sicut secundum ipsa contemplatio & sapiens ordinatio constituit,& non sicut casu sancta signa
confundere,sed conuenienter ipsa causis,aut essentijs,aut virtutibus,aut ordinationibus,aut di
gnitatibus aperire,quorum sunt manifestatiuæ compositiones. ¶ Et vt non infra quã conuenit
epistolam faciamus,ad ipsam propositam à nobis quæstionem iam est eundum. Et dicimus q̃d
omne alimentum perfectiuum est eorum quæ aluntur imperfectionem ipsorum & indigenti-
am adimplens,& infirmum curans,& vitam ipsorum seruans,& reflorere faciens,& renouãs, F
& viuificum ipsis bonum affectum donans,& simpliciter à tristante & imperfecto liberans, &
lætitiam ipsi & perfectionẽ largiens. Vnde ergo supersapiens & bona sapientia ab eloquijs lau-
datur,craterã mysticum statuens,& sanctum ipsius potum propinans. Magis autem ante hæc,
fortia alimenta proponens,& cũ alta prædicatione ipsam rogantibus ipsa benigne immittens.
Duplex igitur alimentum diuina sapiẽtia proponit. Vnum quidem forte & manens. Aliud au-
tem humidum & profusum,& in cratere donat prouisiuas ipsius bonitates. Igitur crater quidẽ
rotundus existens & apertus,signum fit existente simul & ad oĩa circũeuntis carentis principio
& interminabilis totorum prouidentiæ. Sed quoniã ad omnia procedẽs manet in seipsa,& stas
immobili idẽtitate,& perfecte,inegressibili à seipsa collocata singulariter & fixe & ipse crat̃ stat,
¶ Aedificãs aũt & sapia domũ sibiipsi dr̃,et in ipa fortia alimẽta,et pot⁹,et craterẽ ppõnẽs,q̃d sis
diuĩa,sicut decet deũ,cõferẽtib⁹ manifestũ q̃dẽ ẽ,et puidẽtia pfecta ẽ,quę ẽ causa vt sint oĩa,et ad
oĩa pcedit,et in oĩ fit,et cõtinet oĩa,et rursus ipa in seipa scd̃m excessũ nihil in nihilo secũdũ q̃d
nihil ẽ,sed segregat̃ à totis ipsa in seipsa eodẽ mõ et æternalit̃ existẽs,et stãs et manẽs,et sp scd̃m
eadẽ et eodẽ modo habẽs,et nũquã extra seipsam facta,neq; à propria sede et immobili mãsiõe
et essentia deficiẽs,sed in seipsa totas et perfectissimas prouidẽtias optime operãs,et pueniẽs in
oĩa,et manẽs in seipso,et stãs semper motus. Sed sicut aliquis dicat prouisiuas operatiões in mã
sione et mãsionem prouidẽdo,et naturaliter simul et supernaturaliter habẽs. Sed quod est forte
alimentum,et quod humidũ. Ista eñ bona sapientia dare simul et prouidere laudatur, ¶ Igitur
forte

forte quidem alimentum compositionem fore arbitror intellectualis & manentis perfectiōis
A & identitates, secundum quam diuina secundum fortem & stantem & vnitiuam, & indiuisibilem cognitionem participantur ab intellectualibus sentiendi instrumentis illis, quibus diuinissimus Paulus ex sapientia excipiens, vere forte alimentum tradit. Humidum autē diffusiue simul & omnia procedere studendis affluentiæ, & adhuc per varia & multa & diuisibilia ab istis ad simplicem & non tremulam dei cognitionem nutritos iuxta proprietatem suam bonitate manducentis. Propter quod & rori, & aquæ diuina & intelligibilia eloquia, & lacti, & melli, & vino assimilantur, propter vitæ generatiuæ ipsorum sicuti in aqua virtutem, & augmentatiuā sicuti in lacte, & reuiuificatiuam sicuti in vino, & mūdificatiuam simul & seruatiuā sicut in melle. Hæc enī diuina sapientia donat accedentibus copiose ipsis & indeficienter alimentorum affluentiam largiens & supermanans. Hoc igitur vere alere, & propter ista viuificata simul & puerorum nutritiua & renouatiua, & perfectiua est laudata. ¶ Secundum istam autem sanctam alimenti reserationem, & ipse omnium optimus inebriari dicitur propter superplenam & superintellectum alimenti, aut vt magis proprie dicatur, bonæ habitudinis dei perfectam & ineffabilem immensurationem. Sicut enim in nobis secundum peius ebrietas incommensurabilis adimpletio est, & mentis & sensuum excessus, ita secundum melius in deo ebrietatem non aliud aliquid oportet cogitare quam superplenam secundum causam præexistentem in ipso omnium bonorum incommensurationem, sed & excessum sciendi qui consequitur ebrietatem, & excessum dei qui est super intellectum conuenit arbitrari, secundum quem segregatur ab intellectu, qui est superintelligere & intelligi, & ipsum esse, & simpliciter ab vniuersis quæcunque sunt bona inebriatus simul & ecstasim passus est deus, omnibus ipsis simul & superplenus existens immensurationis omnis excessum, & rursus extra & vltra tota sursum positus. ¶ Ab istis quidem moti & conuiuia sanctorum in regno dei secundum eundem accipiemus modum. Transiet enim tunc ipse rex, & recumbere faciet ipsos, & ipse ministrabit illis. Manifestant enim hæc communem quandam & consentientem sanctorum in diuinis bonis adimpletorum & reclinatorum communionem & ecclesiam primitiuorum descriptorum in cœlis, & spiritus iusto & omnibus bonis perfectos, & omnibus bonis adimpletos. Et reclinationem quietem opinamur à multis laboribus, & vitam sine læsione, & conuersationem diuinam in lumine & regione viuentium, vniuerso bono affectu sancto adimpletam, & copiosissimorum & beatissimorum donorum copiosam donationem, secundum quam lætitia vniuersa sunt adimpleta. Hoc idem est lætari Iesu recumbere facientis ipsos & ministrantis, & æternam quietem & adimpletionem bonorum distribuentis simul & infundentis. Inquirens ante benenotum & diuulgatum somnū dei & euigilationem reserari. Et quando dicimus diuinum somnum esse segregatum dei & incommunicabile à prouisis, euigilationem autem attentionem ipsius ad prouidendum indigentibus disciplina aut saluatiōe, ad alia theologia signa transibilis. Quapropter & superfluum eē arbitrati eadem eisdem reuoluentes, alia videri, dicere simul aut nos cognoscentes ad credēdū bona, ea quidem quæ sunt epistolæ in dictis finiemus cum exposuerimus (sicut arbitror) plura quam nostris literis debeantur. Ipsam autem totam nostram symbolicam theologiam mittimus, in qua inuenies cum sapientiæ domo & columnas septem discretas, & forte alimentum ipsius in sacrificia & panes diuisim, & quæ vini mixtio, & rursus quæ ab ebrietate dei & crapula, & ipsa etiam non dicta, diffusius in ea sunt discreta, & est (vt arbitror) omnium symbolicarū theologiarum inuentio bona, & conueniens eloquiorum sanctis traditionibus & veritatibus.

Hæbre. 5.

B

Lucæ. 12.

C

¶ AD sanctissimum Iohannem apostolum & euangelistam.

Epistola X.

SAluto te sanctam animam ô dilecte, & mihi est hoc ad te præter multos magis proprium. Gaude vere dilecte, vere amabili & desiderabili, & diligibili valde dilecto. Quid est mirabile si CHRISTVS est verax, & discipulos iniusti ciuitatibus expellunt, ipsi secundum dignitatem sibiipsis attribuentes, & à sanctis immundi delecti & recedentes. Vere manifeste imagines sunt visibilia inuisibilium. Neque enim in seculis venturis causa erit iustarum segregationum ex ipso dei, sed à deo perfecte seipsos segregantes, sicut & alios videmus hic iam cum deo factos, quoniam veritatis existentes amatores, ab effectu quidem recedente materialium, in omī autem omnium malorum libertate & amore diuino bonorū vniuersorū pacē diligūt & sanctitatē, & ex psenti

vita incē

vita incipiunt futuram, vt decet angelos, in medio hominum conuersati cum impassibilitate omni & dei nominatione & sanctitate, & alijs bonis. ¶ Igitur non aliquando ita insaniam q̃d putem nos aliquid secundum corporis passiones, sed solum iudicare ipsas sentire credo. Iniuriam autem nobis facientes, & relegare arbitrantes, non recte euangelici solem iuste causam habens opto ab istis dimissos, qui contra seipsos faciunt ad bona conuerti, & ad seipsos nos trahere & sumere de lumine. Nos autem neq; contrarium priuabit Iohannis splendidissimo radio, nunc quidem consequuturos memoria, & renouationem tuæ veræ theologiæ paulo autẽ posterius, dicam enim, quamuis est audacie nobisipsos vniendos. Dignus autem credi sum omino præcognita tibi, & dicentes ex deo & dicens, quod ex custodia quæ est in Pathmos dimitteris, & ad terram Asiæ reuerteris, & facies ibi boni dei imitationes, & his qui erũt post te trades.

Ad Appollophanum philosophum. Epistola. XI.

NVnc nunc mihi sermo ad te dirigitur præcordialis amor multos solicitudinum mearum angores de te replicans, teq; miti mente super vecordia tibi ex friuolitatis diutina pertinacia arguent, & phanatica illusionum phantasmata insultans supernaturalem modificationem benignitatis dei magnificentissime & diligentissime adorando, tibi bene respicienti pars animæ meæ coniubilo, tuisq; te despectionibus compellabo, vt illa tibi iterato commendem quorum pridem contempseras notionem. Frequentissime quidem & diligenter satis dilucidaui tibi Mose prodente à domino hominem de limo factum, & transgressiones eius cathaclysmo piatas. Sequenter quoq; eum in amicitia sumptum, multaq; in Aegypto & egressionis suæ itinere pro eo, & in eo fecisse magnalia, atq; theologos multoties fecisse, quorum præcognoscẽtia deus humanatus fieri est dignatus ex virgine. Vnde mihi responsalia frequenter remisisti, non solum te hæc esse vera funditus ignorare, verum etiam q̃s idem Moyses fuerit pernescire, euangelium Iesu Christi dei totius maiestatis (quod meum vocabas) rennuere. Paulum vero hominem mundi circuitorem & seminiuerbiũ de materialibus ad immaterialia non velle suscipere, imo me refellendo, quoniam paterna religionis iura degener omittens in sacrilegia nepharia me transfuderim. Hortabaris autem ea quibus innitebar dediscere, aut his deiectis paterer mea mihi sufficere, & non numina diuina seu leges patrias derogare. Vt autem lux superna paternæ splendorem gloriæ in tuæ mentis tenebras radiare suo proposito destinauit, penetralibus cordis mei infudit, vt tibi memoriale pijssimum recordarer, qualiter in Helyopoli pene coæuo mihi, ego quinq; & viginti fere annorum tempus euoluens pariter morabamur, cum feria quadam sexta, ferme hora etiam quasi sexta, luna se ei inijciente sol est horribiliter obscuratus, quia non deus, sed creatura dei lucis suæ occubitu lucere nequiuit, questusq; sum apud te, quid hinc tibi prudentissime videretur. Ex quo prudentia tua respõdit quod adeo tenaciter cordi mentis meæ inhæsit, vt nulla obliteratione abradi nulla mortis imagine valeat aboleri. ¶ Obfuso nanq; orbe vniformiter tenebrarum caligine tabescente, vt purgatum redijt solis dyametrum, regulam Philippi Aridei assumpsimus. Cũq; reperimus q̃d & erat notissimum, catenus fatigatione eclyptica solem pati molestias non debere, & lunam ab Oriente solarem fulgorem velis æthiopicis obducentem solere in occidua hora captare profugia. Tunc autem lucigenos thesauros caligines quas genuerunt vsq; in Iliacos terminos vt putauimus proferentes, recõdere occidentes præsertim cum lunæ deesset & nec conuentus tẽpus propinquaret. Aio ad te peritiæ vastæ sacrarium. Adhuc nescius tantę rei mysterium. Quid inquam speculum doctrinæ Appollophane his secretis adscribis? Atq; tu mihi inquiens ore diuino & non humani sensus sermone. Ista ó bone Dionysi diuinorum retributiones sunt rerum. Deniq; notatum ferię diem & annum, annunciationis quam Paulus nostris auribus suspensis intonuit, signis acclamantibus concordari expertus, dedi veritati manus, & falsitatis sum nexibus absolutus. ¶ Quam ineffabiliter effero, tibiq; infero, quæ est & vita & via, ac verum lumen est quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Cui tu tandẽ vt vere prudens cessisti. Cessisti nempe vitæ, cum abdicasti mortem. Cuiq; bene facies inhærendo, cũ hinc nobis arctius iunctus fueris. Os enim illud est cuius me fulgore obtenebrans eras solitus hinc inde fucis multicolorijs & multiplicibus, etiam intra penetralia infuliginare, & acuminatis spiculis terebrare, quoniam (vt fatebare) illius notitia sapida notio vt inhiabas mẽtali palato se resultabat, & dedignans in ventre tuæ notitiæ sedem sumere abnuebat. Sic sic modo cognoscentia & prouida corda gerens suspice, ne pro his qui non sunt quod est verum remittas, & pronatior ad falsa tẽtãtibus esto, quam ad verum quod est suggerentibus nostris votis extiteras. Ita nanq; in Iesu (qui esse & vita mea est) lætus iam moriar, cum ipse in eo viues. FINIS.

[Margin notes: Gene. 1. Gene. 6. 7 Exo. 7. 8. 9. 10. 11. 12 Ex. 13. 14 Ioban. 1. Lucæ. 2 Iohan. 1.]

In nouam

IN NOVAM OPERVM SANCTI DIONYSII MARTYRIS TRANSLATIONEM, IACOBI FABRI STAPVLENSIS AD PIOS LECTORES EPISTOLA.

LVmen quãto soli vicinius est, tãto splẽdet illustrius, vimq̃ mortalium superat oculorum.
Et vnumquodq̃ quanto suæ ꝓpinquat origini, tãto quoq̃ puriorẽ suã retinet naturã, atq̃
seruat. Neq̃ id aliter in diuinis, aliter vero in humanis euenire putandũ est. Hinc oĩm sane
scripturaꝝ supremũ dignitatis apicẽ, summũq̃ decus, augustã reuerentiã, & autoritatem
obtinere dinoscunt̃ sacrosancta euangelia, vt q̃ à deo proximè manauerint in dispositos
animos trãsfusa. Mox ea sequũtur sanctæ & arcanæ Iesu reuelatiões, apostoloꝝ acta, &
epistolæ, & prophetaꝝ monumẽta: q̃ veteris legis cõtinent̃ organo, & hęc vniuersa dupli
ci testamẽto & vetere scz & nouo contẽta, eloquia nominant̃. Porro eloq̃a proxime & di
gnitate & autoritate sequunt̃ ea agiographa, sctãq̃ scripta, q̃ apostolorũ auditores ad fidelis ecclesiæ instituendã
futuram sobolẽ reliquere. Inter q̃ sunt diui Dionysii Areopagitæ sacratissima opera, tãta excellẽtiæ dignitatate e
minẽtia, vt cõmẽdationis eoꝝ null⁹ vnq̃ verbis valeat assequi summã. Vt eñ dilectissim⁹ deo discipul⁹ Iohãnes,
ob euãgelij sui sublimitatẽ int̃ euãgelistas aq̃la noĩatur, ita & sctũs Iohãnes Chrysostom⁹ hũc beatissimũ patrẽ su
orum scriptoꝝ altitudinẽ demirat⁹, totus pene effect⁹ attonitus, volucrẽ cœli exclamat. Hũc scti viri singulari do
ctrina fulgẽtes sanct⁹ Maxim⁹, sctũs Michael hierosolymitan⁹, sctũs Andreas Cretẽsis & vniuersa docta Gręcia,
B miris laudib⁹ effert, magnũ appellat, angelũ appellat, & cui similis nõ successerit sacroꝝ interpr̃ætẽ. Et cum aliq̃ñ
in obscuris theologicis Eusebij Pamphili de motu monadis in dyada, & statu in triade (q̃ ad intimos diuinitatis
processus, ineffabileq̃ intimoꝝ illoꝝ processuũ statũ in Trinitate, ptinere videt̃, & discussum à btissimo patre in
libro hypotyposeon) ita legẽs incidissem. Non ens eñ ex negatiõe, primũ finit̃, q̃ entiũ nihil existat, effectrix siq̃
dem causa, & prestantius illis est, ex negatione identidẽ finit̃ vltimũ, q̃ entiũ nihil existat, sed ipsis quoq̃ deterius.
Et iterũ. Quia supra vnionẽ huiusmodi est vnio & supra diuisionem diuisio, q̃ etiã meli⁹ quispiã superunitũ & su
perdiuisum nũcupauerit. Visus est mihi ipse Eusebi⁹, aut Dionysiũ lectitasse aliq̃ñ, aut eos q̃ suis verbis, suoq̃ phi
losophãdi mõ fuissent vsi. Verum vt solẽ conspiciam⁹, face nõ egem⁹. Idcirco cætera testimonia patrũ de ipso, vt
Polycarpi, Dionysii Corinthiorũ episcopi, Methodij, Athanasii, Eugenij, Gregorij Turonẽsis, & Fortiniati nũc
prætereũda iure censeo, vt q̃ aliena luce, ad persuadendũ, minime indigere videamur. Hęc sacratissima opa, has di
uinitatis opes, & cœlestes ambrosias nõ quas fabulose fundit cornu Amalthęę, voluit summa dei benignitas nr̃is
tẽporib⁹ latinis, intelligibili⁹ restitui, ex illa plenitudine apostolicoꝝ temporũ deprõptas. Et plane literaria monu
menta ex apostolicis tẽporib⁹ ad nostra deriuata: ęque mihi à cæteris differre vident̃ ac viuẽtia à mortuis, cœle
stia à terrenis, & à mortalib⁹ immortalia: aliq̃d viuificũ atq̃ mirifice lucis vltra cætera in se seruãtia. Attamẽ illa
ipsa eoꝝ lux, spiritalisq̃, & viuifica intelligẽtia sine certo duce occulta manet, prorsusq̃ incognita. Ad quã pro
culdubio percipiendã, nullũ hoc sacratissimo autore inuenire valebim⁹ certiorẽ ducem. De q̃ nimiũ vere dicere
C poterimus (q̃ ipse de Hierotheo dicere solebat) nos nunq̃ illustriorẽ solẽ offendisse, cui infigere conaremur ob
tut⁹. Hic sctissimus autor vn⁹ eorũ est, de q̃bus beatissim⁹ Paulus aiebat: Sapientiã aũt loq̃mur int̃ pfectos. & pfe
ctorũ, solidũ esse cibũ, siq̃dem hoꝝ diuinorũ opum intelligẽtia, solidus cib⁹ est. Et testor illorũ sctõrũ tẽporũ fe
licitatẽ, à quib⁹ oĩs sapientiæ lux p oĩa gratiæ tẽpora effluxit: mihi nũq̃ post sacrosctã eloquia, min⁹ quidẽ & sub
tile, intelligentiæ nr̃æ puia, quicq̃ his magni & diuini Dionysii operib⁹ occurrisse sacrati⁹, & si reliq̃ (q̃ iniu
ria temporũ perierũt) ad manus prõpta haberent̃, sufficere haud dubie possent ad totius orbis uiuificã illumina
tionẽ, magis reuera deplorãda q̃ q̃cunq̃ opũ, regnorũ, aliarũq̃ fortunarũ iacturæ, q̃ q̃cunq̃ detrimenta. Et eloq̃a
p̃similia sunt arce in q̃ sapientiæ thesauri latenti⁹ occlusi occultiq̃ manent, nunq̃ oculis purij nisi sit qui reserat, sa
crumq̃ inferat lumen. Hic aũt cœlestis, & supramũdanus theologus diuinã arcã apit, & sacrũ lumen infert. In quo
reseratorũ eloquiorũ mirificũ decorẽ contemplari valemus, q̃ vniuersa idoneis lectorib⁹ magis obuia patebũt,
q̃ nos ipsi p̃monere, aut scribere sufficiam⁹. ¶Quare dũ paucorũ adhuc ammonuerim⁹, q̃si patefactis atrijs, ad di
uinarũ opũ sanctuariũ (deo oĩm numerũ autore, & sacratissimo martyre ducib⁹) vos admitti orabimus. Primũ
itaq̃ est. Sacrosctã eloquia, & hæc insup diuina opa, illisq̃ similia (q̃ eloquiorũ mysteria detegũt) attente in orãtis
modũ ad deũ humili, prostrata, ꝓuolutaq̃ mente, oĩ cũ reuerentia & tractãda & legenda esse. In humanis eñ stu
dijs hoies vtcunq̃ placet gerãt habitũ: in diuinis aũt sola attentio, deuotio, pietas, religio, reuerentia, & humilitas
iuuãt, mentemq̃ adaperiũt. Et qui ad ea secus accedũt, nõ mõ nihil proficiũt, sed plerũq̃ euadũt deteriores, impij,
prorsusq̃ diuinis p̃sidijs capti, ne scientes diuina & sctã, diuine & pure fuisse tractãda, & humana humane. ¶Se
cundũ est, Hunc sacratissimũ diuinæ reseratiõis sapientiæ autorẽ, neq̃ Platonicũ, Aristotelicũ, Stoicũ, aut Epicu
reum, sed Iesu vitæ autoris & spũs scti sub diuinissimis Paulo & Hierotheo p̃ceptorib⁹, esse philosophũ, non q̃
nescierit, q̃ Plato & Aristoteles scierũt, imò vero vterq̃ (si tempora dedissent) se etiã beatũ putasset, eius nominari
discipulum. Et iccirco nolite eos audire, qui eum nominãt Platonicum, sapientius cogitate: est enim aliquid lon
ge sublimius, & his profecto nominibus sacrorum adimitur autoritas, & diuina impie trahuntur ad humana,
perinde ac si Iohannem euangelistã Pytagoricum voco, aut voco Platonicum (vt nonnulli prophanorũ fecerũt)
& non potius cœlestem & supramundanũ scribam, siue Iesu Christi & sancti spiritus super omnes diuiniloquã
tubam. Sancta sanctis relinquant̃, & prophana prophanis, siue vt modestius loquamur, humanis reliquantur hu
mana. Scio quid loquor, scio quid scribo, & cur scribo; non in alicuius odium, sed longe minus q̃ par est, q̃ dei
sunt

Eloquiã. Chrysostom⁹ in vltimo libro sermonum. S. Maximus. S. Micha. hierosolymitanus. S. Andre. Cretensis Eusebius Pamphili in theologicis obscuritatibus. Polycarpus. Dionysi⁹ Corinthiorum. Methodius. Athana. Eugeni⁹. Gregori⁹ Turonensis. Fortuniatus. Qũo eloquia, hæc opa & his similia tractãda & legẽda sũt. Diuinum Dionysi. nõ eẽ Platonicũ aut alicuius sectę humanorũ philosophorũ: sed lõge supra. vt Iohan. euangeli. & Paul⁹.

Protesta- sunt veneratus. Credite potius beatissimo patri de seipso à terrenis philosophis præsidia non quæsisse tradenti, tio diuini atque ita cap. 1. diuinorũ nominũ protestanti. Sit aũt modo quoque nobis ea (quæ semper) definita lex, eorũ quæ de Dionisii deo dicuntur tueri veritatẽ, non in persuasibilib⁹ humanæ sapientiæ verbis, sed in ostentione theologorũ a sctõ se a munspiritu agitatæ virtutis, per quã ineffabilibus & incognitis, ineffabiliter & ignote cõiungimur, prestantiore illa danis phi vnione rationalis nostræ, spiritalisque virtutis, atque actionis. Nulla ergo ratiõe præsumendũ aliqd de supsubstãtia- losophis li, secretissimaque deitate aut dicere aut cogitare, præter illa, quæ nobis sacra eloquia tradiderunt. Hactenus sacra- nihil accetissimus pater. Qui solummodo euangelia, Petrum, Iacobum, Iohãnem, Iudam, Bartholomeũ, Ioseph iustum, pisse. i his Paulum, Hierotheum, Ignatium, & prophetas ad suorũ dictorũ robur, & confirmationẽ solet adducere. Et nihil sanctissi- hic vos iterũ moueat Nicolaum Cusanũ altissimæ sapiẽtiæ beatissimi patris studiosum, cõmuni errore delusum mis tradẽ etiam vocasse platonicũ. Eũm em̃, ipsorũ furta latebãt. Et ideo post epistolã testes citabimus platonicos, more ri dis disci- dicule apud Flaccũ corniculę, falsis plumis ornatos, sibique vanũ diuinitatis nomẽ ex furto scriptorũ, pręsertim hu plinis. ius sanctissimi patris, & supramũdani philosophi quæsiise, & sacra ex adytis prophanasse, diuinitatẽque de cœlo Nicolaus ad terrena deturbasse, & diuinis aduersus diuina (quod beatissimus pater de Apollophane scribit ad Polycarpũ) Cusanus nefarie vsos. Digniores profecto qui ad caucasiam rupẽ religati a vulturib⁹ roderẽtur, q̃ fabulosus ille Prome- Apollo- theus, qui sacrũ de cœlo ignẽ subiecta ferula ad terrena eliciuisset. Neque quis hũc sacrũ interpretẽ platonicũ ideo pu- phanes. tet, quia verbis disserẽdo de diuinis vsus sit Platonicis. Quinimo & verba, & sentẽtiæ & Platoni, & reliquis phi losophis pro maiori parte (ne dicã pro toto) de deo digne loquẽdi ante apostolorũ tẽpora deerãt. Et proinde pro- fusum equidẽ risum (ne si Heraclit⁹ quidẽ fuissem) tẽperare haud valuissem, cum aliqñ apud platonicos ita legẽ- dum occurrisset. Post apostolorũ, apostolicorũque virorũ contiones & scripta à Philone & Numenio incepeũt scri pta Platonis intelligi. Tertium, cognoscatur aperte ex sacris literis, & earũ spiritali & viuificãte intelligẽtia (put à beatissimo Paulo & diuino Hierotheo, & spũ sancto, quod oĩm maximũ est, fuerat edoctus) oia deprõsisse sa- cratissimus pater. Et cum eloquia citat, vtitur editione septuaginta duorũ interpretũ, quorũ nominatim meminit Aristeas. Non em̃ tẽpore apostolorũ alia fuisse ab ea quæ septuaginta duorũ erat, & quæ nunc septuaginta dici- tur, præter originalia legit. Et proinde quando ex nostra traductione eadem adducuntur, interdum aliquanta apparet varietas, sed spiritus omnia concordat, & viuificat omnia.

Furta plã tonicorũ. Basilius.

DE FVRTIS PLATONICORVM, QVAE ex libris S. Dionysij quasi propria inuenta extraxerunt testimonia. E

Magnus Basilius.

Magnus Basilius de Numenio, in oratiõe qua exponit euãgelium In principio erat verbum. Non ignoro (in- quit) plurimos veritatis inimicos, & mundana sapiẽtia se plurimum iactãtes, sic ammiratos ista fuisse, vt in suis libris conscribere ausi sint. Furatur enim nostra diabolus, & suis ea largiri conatur.

Ambrosi⁹

Ambrosius Camaldulensis.

Sciendum multos externorũ philosophorum & maxime Proclum: sentẽtijs Dionysii, imò vero ipsis quoque vocabulis nudis vsos plerũque fuisse. Vnde suspicari possumus: ab ijs qui Athenis philosophabantur, libros beati Dionysii (quorum ipse meminit) cęlatos fuisse, vt quę inde sumebãt: inuenisse ipsi putarẽtur, sed diuina prouiden- tia (his modo libris adinuentis) inanis gloria illorum, & malicia patefacta est. hæc Ambrosii scholium.

Marsilius

Marsilius ficinus platonicus.

In libro de religione christiana: Marsilius capite secundo & vicesimo de platonicis ita habet. Ego certe reperi præcipua Numenij, Philonis, Plotini, Iamblici, Proculi mysteria à Iohanne, Paulo, Hierotheo, Dionysio Areo- pagita accepta fuisse. Quicquid enim de mente diuina, angelisque & cæteris ad theologiam spectantibus magnifi- cum dixere, manifeste ab illis vsurpauerunt. Hæc Marsilius. Et nisi in aduersarios Christianæ sapientiæ mollior esse maluisset, plane dixisset, furati sunt.

Ambrosij oratoris & monachi Camaldulensis ordinis, in translatiõem suam librorum sancti Dionysij Areopagitæ martyris PRÆFATIO. F

Acto. 17.

Obilitatem generis, diuitiarumque copiã magni Dionysii, Athe- niẽsium cõcilium cuius per electionẽ particeps erat oñdit apte. Nam vt diuinus nos Lucas in scribẽdis apostolorũ actibus do- cuit. Areopagitarũ fuerat vnus. Cumque em̃ Apl's Paulus Athe- nas petijsset, atque cũ philosophis tum Epicureis, tum Stoicis ver ba fecisset, Christũque ipsis dñm nostrũ, mortuorũ resurrectionẽ & gñale iudiciũ pdicasset, captus atque ad Areopagitas ductus, p dicatiõe sua nõnullos etiã ibi cõfestim lucratus, ad veritatis lucẽ reduxit, q & recedẽtẽ secuti sunt. In his Dionysiũ q̃que Areopagi- tã fuisse, mulieremque Damarim noie, aliosque cũ ipsis nõnullos tra- didit. Ego aũt nõ arbitror absque causa pter cęteros q tũc diuina Pauli prædicatione credid erunt: Dionysium à scriptore qui spiritu dei mouebatur, tantum- modo ipsa etiam addita dignitate nominatum fuisse. Areopagita enim, inquit, Dionysius fuit, sed credo ita factum, quia & sapientia præcipuus fuit, & vitæ apud Athenienses sanctissimę. Non enim quoslibet, sed genere, diuitijs, vitæque sanctimonia primos atque præclaros ad con- cilium illud deligebant. Et antiquitus quidem vt Androcio in secundo rerum Atticarum li- bro refert, ex nouem primis magistratibus, nouem primi deligebantur, postea vero Areo- pagita-

Dionysi⁹ Damaris

Conciliũ Areopa- gitarum. Andro- cio.

pagitarum numerus vsq; ad quinquaginta virum concreuit, primarij tamen semper viri (vt diximus) eligebantur, vt etiam Philochorus in tertio rerum Atticarum scribit. Erat autem pagus martius extra vrbem Athenas, vbi Areopagitarum cõcilium, leges contemnentium causas cognoscebat, quas oẽs Androtio in primo, & Philochorus in secũdo & tertio rerum Atticarum enumerat. Ita & diuinus Paulus quasi nouos deos prædicans, à fatuatę sapiẽtiæ studiosis ad martiũ trahitur pagum. Sed pręcipuus inter eos, veritatisq; amator diuus hic Dionysi, integro suo Pauli p̃dicationẽ iudicio cõfirmauit, atq; ilico inani Areopagitarum grauitate relicta, lucẽ prædicatiõis Pauli dñm nostrum Iesum Christum secut⁹ est. Nã etsi Romani tẽporibus illis imperio suo domuerãt oĩa, Atheniẽses tamẽ atq; Lacedemonios legibus moribusq; suis libere viuere permiserunt. Vnde Martij pagi cõcilium, dignitatem adhuc suam retinebat. Ita igitur veritati iã adhærẽs Dionysius, primũ à Paulo salutis dogmata percepit. Deinde maximo Hierotheo (vt ipse ait) secũdo vsus est preceptore, & demũ (vt in septimo apostolicarum institutionum libro scribitur) episcopus à Paulo Atheniensium qui credebant statuitur. Huius B. Dionysii, Dionysius alter antiquissimus Corinthioꝝ episcopus meminit, & Polycarpus, in q̃dã eius ad Athenienses epistola. Sed rectam magnãq; sanctissimi huius viri doctrinam mirari omnes maxime debẽt, qui traditiões ecclesiæ inculpabiles, & exquisitam disciplinã nouerũt nihil coinquinatũ, nihil impuꝝ ex adulteratis philosophorum dogmatibus immiscẽtis. Et plerisq; vt miseris cõdolẽdum est, qui propter suã ignorãtiã acerbos se iudices atq; cẽsores p̃buerũt, qui acuta cęterorum inuenta, prout ignorantia sua dictat acerbe carpẽtes, cũ legant quæ nõ intelligũt, scriptorẽ statim cõdemnant, neq; eos pudet, q̃ nec redarguere, nec emẽdare possunt, quę male putãt conscripta, ad seipsos ergo iram suam cõuertant, sibijpsis acerbi sint qui per negligẽtiam altiora discere nequiuerũt, quiq; à doctioribus petere dedignati in dubijs suis cõtabuerũt. Hæc dixi quia nõnulli beatum hũc Dionysium quasi hæretice multa cõscripsisse vituperãt, qui mihi hæreticorum etiã peruersas opiniones ignorare videtur, nam si scirẽt, certe cõferendo hæc illis, viderent tantũ ab eis differre, quãtum lumen à tenebris distat. Quid enim dicent de theologia istius viri qui trinitatem solam adorabilem prædicat? Quid dicent q̃ animam, corpusq; humanum (hoc est totum hominem) ab vno trinitatis Iesu Christo vnigenito dei verbo absolute assumptũ fatetur? Quid dicẽt de intellectualium, intelligibiliũ, sensibiliumq; ipsius doctrina, aut in quo reprehendere poterũt, quæcũq; de generali hominum resurrectione, de gloria iustorum, & impiorum supplicijs docuit? Hæc enim vt summatim dicatur, salutem cõtinẽt nostrã, quæ latius exponere, modo tempus nõ est, præsertim cum oportune scholiorum commẽtarij illa indicaturi sint. Sed non enumerauit libros ipsius (aiunt) Eusebius Pamphili, neq; Origenes eius meminit. Nos aũt multa fuisse ab Eusebio prætermissa (quæ forte ad eũ nõ peruenerãt) respõdemus, imo vero ille ipse respõdet, qui se fatetur innumerabiles credere libros ad se nõ peruenisse, nam vel nõnullorum regiõis suæ hominũ libros legisse nullo modo videt, vt Hymenei & Narcissi hierosolymitanę presbyterorũ ecclesiæ, nec Pãtheni opeꝝ meminit, nec clemẽtis Romani, duabus solum exceptis epistolis, multos insuper ab eo prætermissos numerare possem, si opus esse putarem. Origines autem non omnium, sed vix quatuor solummodo meminit virorum. Mihi vero dyaconus quidam Rhomanus nomine Petrus, omnes diui Dionysii libros in Romana sacrorum bibliotheca librorum inueniri affirmauit, quorum plurimos ad beatum Timotheũ Pauli discipulum & Ephesinũ episcopum scripsit. Is enim ab Ionice philosophiæ studiosis (qui tũc apud Ephesinos florebant) vehemẽter agitabat, atq; ideo beati Dionysii oĩs externæ philosophiæ doctissimi, patrociniũ petebat, ab Areopagita vero Dionysio hos lib. cõscriptos fuisse, illud etiã testat̃ q̃ multoꝝ meminit & nõnulloꝝ dicta p̃ponit q̃ tẽporibus illis floruerũt, q̃rũ & actuũ liber, & ep̃læ Pauli meminerũt, sed p̃cipue oĩm synceritas dogmatum, istud ostendit.

Philochò. Pag⁹ martius. Apostolicę institutiones. Dio. corinthioꝝ. Polycar. Eusebi⁹. Orige. Hymene. Narciss⁹. Panthen⁹. Clemens. Orige.

INDEX CAPITVM OPERVM DIONYSII huius nouæ translationis.

Cœlestis hierarchiæ.

1 Qđ omnis diuina lux (licet varie per summam benignitatem ad creaturam prodeat) simplex tamen manet; neq; id solum: verum & quæ illustrat, vnum efficit, capitulum primum
2 Qđ congrue diuina atq; cœlestia, etiam per dissimilia signa tradantur, cap. secundum
3 Quid sit hierarchia, & quænam eius vtilitas, cap. tertium
4 Quid significet angelorum appellatio, cap. quartum
5 Cur omnes cœlestes spiritus communi appellatione dicantur angeli, cap. quintum
6 Quænam sit cœlestium substantiarum prima, quæ media, quæ extrema distinctio, cap. sextum
7 De seraphim & cherubim & thronis, & de prima eorum hierarchia, cap. septimum
8 De dominationibus, virtutibus, ac potestatibus: & de media illorum hierarchia, cap. octauum
9 De principatibus, archangelis & angelis: deq; extrema illorum hierarchia, cap. nonum

10 Epilogus & conclusio totius angelici ordinis, cap. decimum.
11 Cur omnes cœlestes substantiæ communi uocabulo cœlestes uirtutes appellantur, cap. vndecimum
12 Cur sacerdotes inter homines dicantur angeli, cap. duodecimum
13 Cur a seraphim purgatus fuisse dicatur Esaias propheta, cap. decimumtertium
14 Quid significet is qui traditur angelicus numerus, cap. decimumquartum
15 Quæ sint figuratiue angelicarum uirtutum imagines, & reliqua, cap. decimumquintum

Ecclesiasticæ hierarchiæ.

1 Cõpresbytero Timotheo Dionysius presbyter, quænam sit ecclesiasticæ hierarchiæ traditio, & quę illi⁹ intentio, capitulum primum
2 De is quæ in illuminatione baptismatis fiunt, pars prima. cap. secundi
Mysterium illuminationis, siue baptismatis, cap. secundi. pars secunda.
Spiritalis intelligentia, contemplatio, theoria, sanctaq; anagoge, cap. secundi pars tertia
3 De ijs quæ in synaxi sanctaq; communione fiunt, pars prima. cap. tertij
Mysterium synaxeos siue communionis, cap. tertij pars secunda
Spiritalis tantæ rei sensus, cap. tertij pars tertia
4 De ijs quæ in vnguento fiunt, & quæ in ipso consummantur, pars prima cap. quarti
Mysterium confectionis vnguenti, cap quarti pars secunda
Spiritalis sensus, contemplatio, cap. quarti pars tertia
5 De sacerdotalibus consecrationibus, & consummationibus, pars prima cap. quinti
Mysterium sanctorum ordinum, cap. quinti pars secunda
Spiritalis intelligentia, cap. quinti pars tertia
6 De initiandis ordinibus, pars prima cap. sexti
Mysterium monasticæ consummationis, cap. sexti pars secunda
Spiritalis sensus, cap. sexti pars tertia
7 De ijs quæ in quiescentibus fiunt, pars prima cap. septimi
Mysterium super ijs qui sanctæ quieuerunt, cap. septimi pars secunda
Spiritalis sensus, cap. septimi pars tertia

Diuinorum nominum.

1 Quænam sit institutio operis, & quæ de diuinis nominibus tradita sint, cap. primum
2 De coniuncta & discreta theologia, & quænam sit diuina coniunctio atq; discretio, pars prima cap. secundi
Ex sanctissimi Hierothei libro elementorum, cap. secundi pars secunda
3 Quæ sit orationis virtus, de beato Hierotheo & de reuerentia & conscriptione theologica, cap. tertium
4 De bono lumine siue luce, pulchro, amore, ecstasi, zelo. & quod malum neq; est, atq; ex eo quod est, neq; inter substantias est, pars prima cap. quarti
Hierothei sanctissimi ex amatorijs hymnis, cap. quarti pars secunda
Eiusdem ex eisdem amatorijs hymnis, cap. quarti pars tertia
5 De ente in quo etiam de exemplaribus, cap. quintum
6 De vita, cap. sextum
7 De sapientia, sensu, ratione, ueritate, fide, cap. septimum
8 De virtute, iustitia, salute, redemptione in quo, & de æqualitate & inæqualitate, cap. octauum
9 De magno, paruo, eodem, altero, simili, dissimili, statu, motu, æqualitate, cap. nonum
10 De omnipotente, antiquo dierum, in quo & de seculo, & de tempore, cap. decimum
11 De pace, & quid sibi vult in deo ipsum esse, quæ sit ipsa vita, quæ ipsa virtus, & quæ hunc in modum dicuntur, cap. vndecimum
12 De sancto sanctorum, rege regum, domino dominorum, deo deorum, cap. duodecimum
13 De perfecto & vno, cap. decimumtertium

Mysticæ theologiæ

1 Cõpresbytero Timotheo Dionysius presbyter, quænam sit diuina caligo, cap. primum
2 Quomodo oportet ei cõiungi, & laudes referre autori oĩm cuncta excellenti, cap. secundum
3 Quænam in theologia sint affirmantia, quæ negantia, cap. tertium
4 Qđ nil sensibilium est, qui sensibilis omnis eminenter est autor, cap. quartum
5 Qđ nil intelligibilium est, qui intelligibilis omnis rei autor est, cap. quintum

Epistolarum Dionysij.

1 Ad Caium cultorem, epistola prima
2 Ad eundem Caium, epistola secunda
3 Ad eundem Gaium, epistola tertia
4 Ad eundem Caium, epistola quarta
5 Dorotheo ministro, epistola quinta
6 Sosipatro sacerdoti, epistola sexta
7 Polycarpo episcopo, epistola septima
8 Demophilo monacho de benignitate, epistola octaua
9 Tito pontifici per epistolam interroganti, quæ sit sapientiæ domus, quæ patera, qui cibi eius, & qui potus, epistola nona
10 Iohanni theologo, & apostolo, & euangelistæ: in Pathmos insula relegato, epistola decima
11 Apollophani philosopho, epistola vndecima

INDICIS FINIS.

S. Dionysii

S. DIONYSII AREOPAGITAE MARTYRIS INCLYTI, ATHENARUM

Episcopi, & Galliarum apostoli, cœlestis hierarchiæ libri, ad Timotheum Ephesiorum episcopũ, translatio noua Ambrosij Florẽtini, philosophi, rhetoris & theologi luculentissimi, Abbatisq́ generalis ordinis Camaldulensis.

A Quod omnis diuina lux, licet varie per summã benignitatẽ ad creaturã prodeat, simplex tamẽ manet, neq; id solũ, verũ & q̃ illustrat, vnũ efficit. Cap. I.

Mne datum optimũ, & omne donũ perfectum, de sursum est, descendens à patre luminũ. Sed & candidissimæ illius lucis, quæ à patre motus initium sumit, processus omnis, benigna in nos largitione manans, rursus vt summa virtus, per quam vnum secũ efficimur, vi intentionis præcipue nos parat & explicat, atq; ad cogentis ad se patris vnitatem ac deificam simplicitatẽ conuertit. Ex ipso eñ, vt sacra testantur eloquia, & in ipso sunt omnia. ¶ Itaq; Iesum inuocantes paternã lucem, quæ est, quæ vera est, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, per quẽ ad patrem principale lumen accessum habemus, ad sanctissimarũ scripturarũ intelligentias (prout illas à patribus accepimus) contendas, pro viribus pergamus: & quas illi nobis vel per signa, vel per intelligentiæ sacratioris arcana tradiderunt, cœlestium spirituum distinctiones & ordines, inquantũ possumus, speculemur. ¶ Cumq́ principalem illã, imò principium omne transcendentẽ summi patris lucem, quæ nobis angelorũ beatissimos ordines typicis exprimit signis, purgata mentis acie, nec trepidante cordis aspectu susceperimus, ex ipsa rursus ad eius simplicẽ radium tota animi intentione dirigamur. Nam profecto ne ipsa quidẽ vnquam singulari suo arcano, & (vt ita dixerim) propria sua intimitate deseritur. Cæterũ quum ad eos qui prouidentia reguntur, subuehendos ac sibi coniungẽdos cõdescensione & connexione mirabili, benignissime multiplicet & prodeat, manet tamen intra semetipsam firmissime, in sua immobili identitate stabiliter fixa: eosq́ qui ad ipsam (vt fas est) aspirare nituntur, pro modo virium suarũ intendit ac prouehit, ac secundũ simplicem illam vnionẽ suã coniungit sibi, atq; vnũ efficit secum. Neq; eñ aliter fas erat, infirmitati nostræ lucere diuinũ illũ radiũ, nisi sacrorũ varietate velaminũ (quibus ad superiora ferremur) opertum, & his quæ nobis familiaria sunt, prouidentia paterna naturæ mortalium sese accommodante, vestitum. ¶ Quocirca & nostri quoq; sacerdotij sacratissimã functionẽ, diuina illa sanctio cœlestium ordinũ, excellenti mũdanis omnibus imitatione dignata, memoratas illas spiritales distinctiones carnalibus figuris expressas, & formarũ cõpositionibus varias tradidit, vt ipsi pro modulo nostro ex hisce fictionibus sacris, ad simplices illas, nullisq́ figuris vmbratas, cœlestiũ rerũ intelligentias, assimilationesq́ subuehamur. Nã neq; possibile est humanæ menti, ad spiritalẽ illam cœlestiũ distinctionũ imitationem intelligẽtiamq́ cõscendere, nisi ad hãc mortaliũ rerũ similitudinibus formisq́ ducatur: vt scilicet visibilẽ pulchritudinẽ, inuisibilis decoris imaginẽ putet: odoresq́ sensibus peruios, spiritalis fragrantiæ similitudinẽ extimet: & intimæ lucis indiciũ, ex lucidi solis ducat imagine: suauitatis item illius, quam deum sitiens animus atq; in diuina contemplatione requiescens capit, sacrarum literarũ lectionem & flagrans studium arbitretur, effigiem: habitus quoq; illius congruentissimi, & perpetuæ intentione atq; ordine ad diuina tendentis, ex vitæ præsentis ordinibus capiat coniecturam: Iesu item felicissimam societatem, de sacrosancti mysterij cõmunione coniiciat. Et cætera in hunc modũ: quæ cœlestibus quidẽ spiritalibusq́ substãtijs diuinẽ ac nudè, nobis vero per signa traduntur. Vt igitur pro captu nostro dij efficeremur, clementissima illa diuinitas, cœlestium quoq; distinctiones ordinũ nobis exponẽs, nostriq́ functionem sacerdotij illis ministerij societate coniungens, dum pro viribus diuina illorũ sacratissima officia imitari nitimur, terrenis imaginibus cœlestes spũs pinxit, carnaliq́ velamine, dum in sacris literis de illis loquitur, æternos animos texit: vt nos ex visibilibus ad intelligibilia, & ex fictione signorum ad simplices cœlestium ordinum prouehat summitates.

Iaco. i. Roma. xi.

B C

Quod cõgrue diuina atq; celestia, etiã per dissimilia signa tradanť. Cap. II.

PRimum igitur oportet (vt reor) exponere, quam esse totius simul cœlestis hierarchiæ * destinationem putemus, & quid vnaquæq; conferat sectatoribus suis: tum cœlestes quoq; distinctiones, iuxta id quod de illis sacræ literæ tradũt, laudare conueniet: deinceps vero, cuiusmodi formis atq; figuris cœlestes illas distinctiones sacræ literæ tradunt honestissime si-

* diffinitionẽ atq; determinationẽ.

me fictas: & ad quam simplicitatem per hæc figmenta nobis condescendendũ sit, explicare cõ- D
sequens fuerit: ne nos quoq; vulgi errore seducti, passim existimemus cœlestes ac diuina specie
Ezech. 1. præditos spũs, multis pedibus, multisq; esse faciebus: & siue ad boum stoliditatẽ, siue ad feritatẽ
leonũ esse formatos: seu ad aquilarũ recuruis rostris effigiem, seu ad pilosam auium plumescen-
Daniel. 7 tiam fictos: seu rotas quasdam igneas, & materiales sedes, ad accubitum summæ diuinitati neces-
Zacha. 1. sarias, supra cœlum imaginari stolide incipiamus, & equos discolores aliquos, & satellites arma-
2. Macha. 3 tos ac duces, & cætera id genus, quæ nobis euidenti & expressa varietate signorum, sacratissime
Iosue. 5 ficta traduntur. Nempe eñ poeticis fictionibus theologia, vt eos describeret spũs qui formis ca-
rent, affatim vtitur: humanæ scilicet mentis (vt diximus) infirmitatem non ignorans, eiq; propriã
& cognatam viam, per quam ad altiora feratur, benignissime prouidens: ac ipsius modo, in sa-
cris literis huiusmodi ascensionis itinera sternens. ¶ Porro si cui videtur, sacras quidem huiusce cõ-
positiones non esse admittendas: quippe quum simplex diuinarũ rerum substantia in seipsa, &
incognita sit nobis, & intelligentiam fugiat nostram: cæterũ eas, quæ in sanctis libris & literis re-
periuntur imagines angelorũ, absonas atq; incongruas putat: & omnem hanc duram nimis, vt
ita dixerim, angelicorũ nominum improbat scenam, dicens oportuisse theologos (quandoquidẽ
ad incorporalia corporeis lineamentis ac formis describenda omnino venissent) proprijs, inquam
tũ possent, illa cognatisq; figuris exprimere: ex his scilicet, quæ sunt apud nos pretiosissima, sub-
stantiamq; suam ex humo altius attollunt, & sese in altitudinẽ vendicant: & non cœlestibus ac
diuinis simplicibusq; naturis, terrenas quasq; infimas & varias circũdare formas: ita eñ & mens E
nostra sese melius ad celsa sustolleret, commodiore freta adminiculo: & sublimes illæ ac mundo
celsiores significationes, ad incongruas dissimilitudines & inconcinnas non deducerentur. At id
profecto eiusmodi est, vt & diuinas virtutes nefarie iniurijs violet, & nostram etiam fortassis mẽ-
tem in ꝓcipitia erroris impellat, prophanis illam cõpositionibus prorsus affigens. Et fortasse non
desit, qui arbitretur cœlestia illa, leonũ & equorũ agminibus plena, vt pro laude mugitus resonẽt:
& auium gregibus, & animãtibus reliquis, & materijs quibuslibet vilibus, & cæteris in hunc mo-
dum, quæq; vel absurde vel corrupte vel passiue describũt, dissimiles per omnia in sacro eloquio
similitudines, quibus ista signantur. ¶ Atqui veritatis ista inquisitio, abunde (vt reor) scripturę san-
ctæ altissimã sapientiam indicat, vt quæ in cœlestium descriptione spirituũ, vtriq; rei vigilantissi-
ma cura prospexit, vt neq; diuinis virtutibus iniuria vlla (vt sic dixerim) fieret, neq; nos infimis hu-
milimisq; affigeremur imaginibus. Nempe eñ q̃ informibus formæ, figuræq; carentibus figurę
admoueantur dispensatione salutari: nõ modo ea causa fuerit, quã prædiximus, infirmitatis no-
stræ scilicet ratio, quæ conscendere ad celsiora, ac spiritalia cõtemplari sine adminiculis nequit,
indigetq; proprijs & de sua fragilitate petitis auxilijs, quibus ad superiora nitatur, vt scilicet spe-
ctaculis illis eximijs, & forma omni naturaq; sↄpioribus, familiares nobis imponant formæ: verũ
q̃ id quoq; mysticis scripturarũ eloquijs decentissimũ est, sacrã & obstrusam cœlestium spirituũ
veritatẽ, huiusmodi arcanis velamentis & sacratissimis signis occultare, & prophanæ multitudi-
1. Cor. 8 ni inuiam ponere. Non eñ omnes sacri sunt, neq; (iuxta scripturæ sententiam) omniũ scientia est. F
Quod si quis absonas & absurdas imagines in ius vocet, vereriq; dicat, diuinis illis sanctissimisq;
Tres super spiritibus formas adeo fœdas imponere: illũ ita admonuisse sufficiet, duplicẽ in sacris literis tra-
substãtiales di significãdi modũ: ex his alterũ ꝑ similes imagines figurasq; procedere, nihilq; à sua natura de-
beatitudies uiare: alterũ per dissimiles formas promouere ita effictũ, vt diuersa prorsus & alia q̃ videatur, insi-
noiant, pr̃, nuet. ¶ Deniq; & reuerendã illam supersubstantialis deitatis ineffabilemq; beatitudinẽ, diuinorũ
filius, spũs eloquiorũ mysticæ traditiones dũ exprimere cupiunt, aliquãdo vt verbũ & intellectũ & essentiã
sanctus. laudãt, vt ꝑ istas appellationes, diuinã eius* eloquẽtiã & sapientiã & substantiã verissime existẽtẽ,
Eloquutio- atq; omniũ quæ sunt subsistẽtẽ, verã causam significent: interdũ vt lucẽ ipsam concelebrant, & vi-
tionẽ, expli- tam vocant. Enimuero huiusmodi sacra figmẽta honestiora quidẽ sunt, & terrenis ac materiali-
cationẽq; bus formis eminere videnť. Cæterũ ne sic quidẽ ad diuinæ similitudinis veritatẽ prope accedũt:
excedit eñ illa substantiam omnẽ, vitamq; transcendit: nulla hanc exprimit lux, omnisq; sermo,
omnis mens atq; ratio, absq; vlla cõparatione, illius similitudine inferior est. ¶ Aliquãdo item ab
1. Timot. 6 eisdem laudatur scripturis honestissime ac pene diuine, dũ in eius laude dissimilibus vtuntur si-
Psal. 144 gnis: eamq; inuisibilẽ & infinitam, incõprehensibilẽ prædicant, his eam appellantes nominibus,
quibus nõ quid sit, sed quid nõ sit, dicitur. Hoc eñ verius (vt arbitror) in ipsa est, & de illa proprie
magis asseritur. Nam sicuti secretior illa sacerdotalisq; traditio docuit, dũ illam esse aliquid nega-
mus ex his quæ sunt, verũ profecto loquimur, etsi modũ quo illa indiffinita est, quippe quæ sↄp-
substantialis & incõprehensibilis atq; ineffabilis est, prorsus ignoramus. ¶ Si ergo in diuinis re-
bus negationes quidẽ veræ sunt, affirmationes vero nequaq̃ tantis arcanorũ latebris congruunt:
illa sane conuenientior in rebus inuisibilibus erit expressio, quæ per dissimilia signa monstratur.
Honorant igitur illos cœlites ordines, non probro afficiunt aut vllo dedecore sanctarũ literarum
descriptiones, dum eos dissimilibus formis ac fictionibus exprimunt, ac per eas indicant, terrenis
ac mortalibus rebus absq; vlla comparatione ꝓcellere beatissimos spũs. Porro q̃ mentem atque
animũ

A animum nostrũ similitudines illæ quæ videntur absurdæ, potentius iuuent, atq; ad diuina commodius subuehant: nemo qui recte sentiat, arbitror, inficiabitur. Nam siquidẽ quæq; sunt apud nos pretiosiora, sumantur: quis non videat fore, vt per huiusmodi figuras oberrare incipiat animus, putans cœlestas illas æthereasq; substantias, rutilantis auri pferre speciem, virosq; esse aliqs lucidos, & oris maiestate coruscos, decoros, & vestis candore conspicuos, ignemq; innocue de se mittentes, & cætera id genus, quibus theologia sublimes illos spũs pingit, & figurarũ varietate describit? Quod vti ne illi paterentur, qui nihil celsius mortali hac luce & corporũ specie contueri queunt, excellens illa sanctorũ virorũ (qui diuina nobis monimẽta reliquerunt) sapientia, vt adminicula necessaria infirmis animis daret, ad eas quoq; dissimilitudines, quæ videntur absurdæ, singulari dispensatione descendit: nequaquã permittens imbecillam mentẽ nostram fœdis inhærere imaginibus, atq; illis prorsus acquiescere: sed potius erigens animæ partem ad superiora tendentem, atq; inhonestate formarũ à visibilibus omnibus reuocans, quasi fas non sit, neq; verisimile omnino esse videatur, ne his quidẽ qui stolidiores, crassiorisq; intelligẽtiæ sunt, cœlestia illa & diuina spectacula cũ fœdis rebus reuera similia esse. Ad hæc illud quoq; cogitandũ est, nihil esse in rebus humanis, quod boni participatione sit omnino priuatũ. nã vt sese scripturæ sanctæ veritas habet, fecit deus omnia bona valde. Fas igitur fuerit, ex his omnibus pulcherrimas elicere Gene.i.

B intelligentias, spiritalibusq; & intelligibilibus rebus ex humilioribus atq; terrenis dissimiles similitudines: sic enĩ *dicuntur effingere, cum eadẽ aliter spiritalibus insunt, aliterq; carnalibus. ¶ Nempe enĩ iracundia mutis quidem animantibus ex affectu & commotione passiua prouenit, estq; iracundus eorũ motus omni prorsus ratione destitutus. At in spiritalibus omnino substãtijs, longe alio modo ira intelligenda est. Significat enĩ, vt reor equidem, masculam illarũ (vt & ita dicã) & penitus insitam rationem atq; sapientiam, & habitum in diuinis atq; immutabilibus rebus cõstantem, & perpetua firmitate locatum. Eadem ratione concupiscentiam in mutis quidem esse dicimus affectum quendam improuidũ atq; terrenum, ex insito motu seu consuetudine in his quæ sunt mutabilia absq; vlla moderatione feruentem, & irrationabile dominium corporalis appetitus: ex quo animal omne ad id quod sensibus concupiscendum occurit, impellitur. Vbi vero spiritibus angelicis dissimiles similitudines admouendo, concupiscentiam illis applicare pergim⁹, diuinum hanc amorem intelligere necesse est eius, qui omnẽ rationem, omnemq; intelligentiam superat munditiæ atq; puritatis, desideriumq; iuge & constans castissimæ atq; felicissimæ illius, atq; ab omni perturbatione remotissimæ contemplationis, & inexplebilem auiditatem æternæ profecto atq; inuisibilis societatis: per quam ad serenũ illud supremumq; iubar aspirant, & inuisibilem illum decorem, totius authorem pulchritudinis, ambiunt. Porro incontinentiam in his accipiamus rigidam seueritatem, intentionemq; perpetuam: quam nihil inflectere, nihil intercipere possit, ob meracissimum & immutabilem diuinæ pulchritudinis ac simplicitatis amorem, cum ad id quod vere summeq; expetendum est, semper anhelent. Ipsum quoq; irrationabile atq; insensibile in brutis quidẽ animalibus, inanimatisq; naturis, rationis ac sensus priuationẽ proprie

dicimur

C dicimus. Cæterũ in spiritalibus intellectualibus substantijs, singularem ipsarũ excellentiam (vt quę mundo superior sit) congruentissime fatemur: per quam sermoni nostro corporeo atq; transeunti, terrenoq; sensui, & à supernis virtutibus alieno, longe antecellunt. Licet igitur non incongruas cœlestibus etiam ex vilissimis materiæ partibus formas effingere: quippe quæ & ipsa à summo bono nacta substantiam, per omnes sui partes atq; distinctiones, intellectualis decoris quasdam præ se ferat imagines, per quas ad spiritales illas primitiuasq; formas possimus ascendere: similitudines (vt dictum est) haud simili ratione capientes, & easdem non eodem modo, sed cõuenienter & proprie in spiritalibus corporalibusq; proprietatibus diffinientes. ¶ Hisce figmẽtis, non modo cum de cœlestibus ordinibus loquerentur, vsos theologos inueniemus, vt eos sacratius, veriusq; signarent, verũ & cũ de ipsa summa diuinitate dissererent. ¶ Deniq; illam interdum ex visibilibus istis pretiosisq; concelebrant, vt quũ solem iustitiæ stellamq; matutinã in corde fidelium sacratius orientem, atq; vt lucem absq; vllo velamine spiritali fulgore perstringentem mentis obtutus, appellant. Aliquando ex his quæ sunt media, diuinã prædicant maiestatem, Malach.4 quum scilicet illam, ignem innocua flamma lucentem, aquam vitalis plenitudinis indultricem, & Apoca.2 (vt significantius dixerim) in intima ventris penetrantem, emanantemq; flumina perpeti lapsu Exod.3. decurrentia, dicunt. Aliquando item ex infimis rem tantam collaudant, quum deum vel fragrans Iohan.7 vnguentum, vel lapidem angularẽ vocãt. Ferarum quoq; illi applicant formas, leonis ac panthere Cantic.5 re proprietatem ei ascribentes, vt pardum fore dicentes, vrsamq; *sæuientem. Addã & quod omnium vilissimũ atq; absurdissimum esse videatur: nanq; & vermis speciem, diuinã illam excellentiam sibi affixisse, hi qui diuina sacratius callent, tradiderunt. Adeo omnes quos diuina impleuit sapientia, occultæ illius ac diuinæ inspirationis enuntiandæ functi ministerio, sancta sanctorum ab imperfectis ac prophanis absq; vlla commixtionis macula dirimunt, dissimilemq; sacrarum rerum fictionẽ profitentur ac prædicant: vt neq; diuina prophanis perceptu facilia sint, neq; rursus sacratissimorũ signorũ studiosi inspectores, figuris tanquã veris inhæreant: vtq; diuina verissimis

indigentem
Esa.28
Osee.5.13
Psalm.21

nissimis profecto negationibus honorentur, dum extremis creaturæ suæ partibus, à sua licet natu- D
ra remotissimis, similis dicitur. Nihil igitur ineptum aut absurdũ facere videntur, qui ob eas quas diximus causas, cœlestibus illis immortalibusq; substantijs, dissimiles omnino similitudines ex inferioribus petitas, affigunt. Nam fortasse ne nos quidem ex ambiguo ad inquirendum excitati essemus, neq; ad sacratiora intelligentiæ per diligentiorem scrutationis indaginem venissemus: nisi nos commouisset inhonesta fictionum facies, qua proprietas exprimitur angelorum, nulla ratione permittens mentem nostram fœdis formarum insidere figmentis, sed excitans potius ad omnes mortales affectus rennuendos, atq; salubriter consuefaciens per ea quæ videntur, ad sublimiora contendere atq; ad cœlestia subuehi. Sed hæc hactenus dixerim, ob eas quæ in sacris literis habentur effigies descriptionesq; angelorum: ex quibus id constet, eas ab inferioribus, multumq; remotis, rationabiliter vtiliterq; petitas. ¶ Deinceps vero diffinire oportet, quid hierarchiam ipsam esse arbitremur: quidve illa conferat his, qui se illi deuouentes, in eius sortem concessere. Sit autem dux verbi Christus (si mihi dicere liceat) meus, qui de tanta re quid dicere debeamus, inspiret. Est enim ipse, totius scientiæ fons, cœlestisq; afflatus indultor. Tu autem ô fili, iuxta quod sancit nostra pijssima & sacrosancta traditio, & ipse quæ sancte dicuntur, congrua suscipe pietate: ac diuina discendo, diuinus efficere: & sancta mentis recessibus condens, ea vt eximia & coniungendi nos deo vim habentia singularem, à prophana multitudine inuiolata custodi. Nefas enim est, vt sacra testantur eloquia, spiritalium margaritarum purissimum illum, ac permixtionis ignarum, perlucidumq; decorem & ornatum, totius venustatis authorem, in porcos abijcere.

Matth. 7.

Quid sit hierarchia, & quænam eius vtilitas.

Cap. III.

Est itaq; hierarchia, vt mihi quidem videtur, ordo sacratior & scientia & operatio, quæ ad dei similitudinem pro viribus nititur, ac pro modo suo ad illius imitationem ex indulta sibi diuinitus intelligentiæ luce subuehitur. ¶ Porro pulchritudo diuina, vt simplex, vt bona, vt perfectionis author, pura quidem est, nullamq; prorsus admixtionem dissimilitudinis suscipit: verum singulos pro meritis, lucis suæ participes facit, & sacrosancto mysterio perficit, quantum quisq; initiatus, congrue illius in se immutabilem exprimere effigiem nititur. Est ergo sacratissimæ huius functionis intentio, deo quantum fieri potest similem euadere, vnũq; cũ illo fieri. Quæ profecto* destinatio deũ ipsum habet, totius sacratioris scientiæ & actionis præceptorem: inq; illius augustissimam speciem intenta semper ac firmiter, atq; ad illam se pro virium modo componens, eos etiam qui secum diuina sectantur, dei signa & imagines efficit, ac perlucida specula & omni labe pura, dignaq; quibus principalis illius ac diuinæ lucis suauissimus radius influat: quæ vbi indultum sibi sacratissimum iubar affatim hauserint, hoc ipsa postmodum absq; inuidia sequentibus fundunt, atque in hocipso diuinis obtemperant legibus. Neq; enĩ fas est his qui sacra mysteria tradunt, siue qui illa percipiunt, operari prorsus aliquid, nisi quod officij sui diuina sanxit institutio. Ne aliter quidem esse, quàm sunt, confuso licebit ordine, si candorem illum lucis, per quam dij efficiuntur, in se suscipere cupiunt: in quam prospicientes iugiter, pro ratione cuiusq; sanctorum spirituum, se ad eam effingere student. Quum itaq; hierarchiam dicimus, sacram penitus quandam distinctionem indicamus, quæ sit imago diuinæ pulchritudinis, fulgorisq; sui & intelligentiæ arcana mysteria, ordinibus ac discipulis sacratioribus peragit, principijq; sui similitudinem (vt fas est) in se conatur exprimere. ¶ Ea enim demũ cuilibet diuinæ illi distinctioni dedito, perfectio est, pro modo suo ad dei imitationem totis conatibus eniti: quodq; præstantius omnibus ac diuinius est, vt sacra testantur eloquia, dei cooperatorem fieri: diuinamq; in se operationem, quantum potest, palam cunctis ostendere. Puta quoniam sacræ illius functionis ordo est, vt alij purgentur, alij purgent: & alij mysterijs imbuantur atq; illuminentur doctrina salutari, alij id opus exequantur: ad perfectum alij ducantur, perficiant alij: vnicuiq; diuina imitatio hoc modo coueniet. Diuina illa beatitudo, vt humano loquamur affectu, nullius dissimilitudinis admixtione violatur: plenaq; est sempiterni luminis, perfecta, nullius perfectionis egens, totius perfectionis indultrix, purgans & illuminans atque perficiens: imo vero sacra ipsa purgatio existens & illuminatio atque perfectio, supra purgationem omnem, supra lucem, ante perfectionem inextimabili modo locata, ipsa perfectionis author, ac totius quidem sacræ functionis causa: cæterum à sacris omnibus ratione excellentiæ* singularis excepta. ¶ Oportet igitur (vt arbitor) eos quidem qui purgantur, omni prorsus labe puros effici, ac dissimili omni commixtione liberari: qui vero illuminantur, eos diuina luce repleri, atque castissimis mentis obtutibus, ad contemplationis habitum virtuteq; conscendere: porro qui perficiuntur, eos (quum gradatim ad superiora ferantur) participes fieri perficientis illius scientiæ sacrorum, ad quæ contuenda prius illuminati erant. At vero quibus purgandi cæteros officium est, ingẽti munditiæ copia tradere alijs suæ sanctimoniæ consortium decet: qui vero illuminandi consequuti

E

intẽtio, imitatio, sacraq; functio.

F

S. Iohan. Matth. 5

vnicæ ac simplicis

A quati sunt munus, eos vtpote lucidiores spiritus, ad percipiendam atq; tradendam alijs participationem ac societatem lucis idoneos; sacriq; illius fulgoris gratia opulentissime plenos; exundantem omni ex parte lucem in eos qui merentur, effundere: qui autem perficiendi funguntur vice, eos vt perficientis disciplinæ peritissimos; sacratissima institutione scientiæ sanctarum (quas contemplati sunt) rerum, ad se accedentes huius rei causa, perficere. ¶ Quilibet itaque supernæ distinctionis ordo pro modo ac ratione sua, vt deo cooperetur, enititur: ea per gratiam indultæ sibi à deo virtutis efficiens, quæ ipsi diuinitati excellenti, quodammodo naturaliter insunt, & quæ ab ea supersubstantialiter fiunt, quæq; se ad imitationem cœlestium angelorum sublimiter pandunt.

Quid significet angelorum appellatio. Cap. IIII.

QVoniam itaq; quid sit hierarchia ipsa, conuenienter à nobis (vt reor) diffinitum est, ipsam iam angelorum functionem suo ordine laudare necessario conuenit, sacrasq; illius formas, quas sacræ literæ fingunt, eleuatis mentis luminibus cernere: vt per sacratiora figmenta, ad excellentem illarum prorsusq; diuinam simplicitatem conscendamus: atq; cum debitæ venerationis honore, gratiarumq; actionibus congruis, totius supremæ scientiæ laudemus initium. ¶ Primum omnium illud verissima ratione dixerimus, vt bonitate sola, summa illa diuinitas rerum essentias statuit, atq; ad esse produxit. Est enim omnium causæ, excellentisq; bonitatis id proprium, vt ad consortium sui, quæ sunt, inuitet & attrahat omnia, singula scilicet pro captu & modo rationis suæ. Igitur omnia quæ subsistunt, prouidentiæ ratione reguntur, ex summa illa omnium authore deitate manātis, illiq; participant. Alioquin essent profecto nulla, nisi substantiæ rerum atq; principio communicarent. Itaq; inanimata omnia, hoc ipsum quod sunt, inde suscipiunt. Quippe esse omnium est ipsa diuinitas, quæ modum totius essentiæ superat. Porro quæ viuunt, omnia ex hac ipsa quæ supra omnem vitam est, cunctaq; viuificat, vt viuant, acceperunt: rationalia item atq; intellectualia, eiusdem, supra mentem omnē atq; intellectum perfectæ, & omnia ad perfectum ducentis, sapientiæ sunt participatione felicia. Liquet autem, illas in conspectu eius versari substantias, quæq; multis modis illi communicant. ¶ Sanctæ itaq; cœlestium spirituum distinctiones, eis & quæ solum sunt, & quæ sine rationis vsu viuunt, & quæ humana vtuntur ratione, diuinæ illius participationis dignitate & copia, longe præcellunt. Nam cum se ad imitandum deum spiritualiter intelligibiliterq; componant, atq; diuinam similitudinem vltra humanum morem intuentes, ad eam intellectualem speciem suam effingere cupiant, merito vberiore illius participatione beatæ sunt. Astant enim propius illi cohærentes ac semper in anteriora, quantum fas est, eximia diuini & nunquam fatiscentis amoris intentione contendunt, diuinos illos fulgores absq; vlla materia & admixtione iugiter haurientes, atq; in illorum formæ naturam transeuntes, vitamq; omnem habentes spiritalem. Hæ sunt igitur, quæ principali & multiplici modo, diuinæ societatis honore sunt præditæ: secretumq; diuinum præcipue, multisq; enuntiant modis. ¶ Idcirco & præ omnibus angelicum cognomen meruerunt, q quum in eas primo diuinæ claritatis fulgor emanet, ipsæ postmodum in nos enuntiationes illas sublimiores superne traijciant. Sic deniq; & lex (vt scriptura diuina testatur) per angelos nobis indulta est, inclytosq; illos patres nostros, qui ante legem, quiq; fuere post legem, angeli ad deum subuexere: siue quid agendum esset admonentes, atq; ab errore sacrilego vitaq; prophana, ad rectum veritatis iter traducentes: siue sacra quæuis instituta seu cœlestium sacramentorum occultas visiones, siue diuinas aliquas prædictiones docendo pandentes. ¶ Enimuero si quis fortasse dixerit, ex deo ipso absq; vllo medio quibusdam sanctorum diuinas apparitiones cōtigisse, is illud quoque de sacratissimis libris sapienter intelligat, vt secretū ipsum dei quodcūq; tandem illud est, nemo vnquam vidit, neque videbit. Cæterum diuinæ illæ apparitiones sanctis viris per signa deo conuenientissima, sacris quibusdam atq; intuentium modo ac viribus accommodatis, visionibus contigere. At vero sapientissima theologia, visionem illam quæ in semet ipsa descriptam ostendit diuinam veluti effictam ex rebus formas non capientibus similitudinem, q ad deum cernentes adducat, diuinam apparitionem rectissime appellat: per quam intuentibus diuinius ille fulgor irradiet, eosq; sacratius aliquid atq; augustius doceat. Huiusmodi vero diuinas visiones, celeberrimi illi patres nostri ministerio cœlestium virtutum ediscebant. An non ipsam quoq; legis sacram sanctionem, vt ex deo Mosi traditam, scripturæ sanctæ traditio loquitur? At id quidem nos verius instruit, diuinæ illam fuisse sacratiorisq; legis effigiem. ¶ Ex quo & illud sapientissime theologia videtur innuere, quod scilicet idcirco illa per angelos ad nos vsq; manauerit, vt id sanctissimæ ac diuinæ legis institutione caueretur, priora sequentibus iter ad deum sternere: non enim solū in superioribus inferioribusq; spiritibus lex ista constituta est, verum in æqualibus quoq;, & qui eiusdem ordinis sunt. Quippe statuit summus ille ac supersubstantialis omnium ordo, per singulas distinctiones, primos & medios extremosq; esse ordi-

(Margin: B beside "cellentisq; bonitatis"; C beside "meruerunt"; Acto. 7 beside "gelos nobis indulta est"; Daniel. 7 beside "non ipsam quoq; legis"; Deut. 5 beside "loquitur"; Acto. 7 beside "ad deum sternere"; Gala. 3 beside "verum in æqualibus")

 nes atq;

nes atq; virtutes, vt scilicet inferiorum spirituum excellentiores quiq; præceptores ac duces sint, D
per quos illi accessum habeant ad deum, & ad lucem illam secretissimam dei societatem'q; perueniant. Intueri autem libet, vt diuinum illud sacramentum, quo nostræ humanitatis Iesus benignissime factus est particeps, angeli primũ didicerunt: deinde per illos, ad nos quoq; scientię istius gratia diriuauit. Sic deniq; Gabriel Zachariam quidem pontificem (vt legimus) docuit, nasciturum ex se præter spem sola diuina gratia filium, prophetam fore, ac præuium illius, quæ mundo clementissime atq; saluberrime reuelanda erat in humana carne Iesu, diuinæ operationis. Mariam vero, quo pacto in ea diuinum illud atque ineffabile susceptæ à deo humanitatis sacramentum perficeretur, instruxit. Alius item angelus Ioseph pium erudiuit, & quæ patriarchæ Dauid diuinitus promissa fuerant, impleta præmonuit. Alius item pastores, vt solitudinis recessu & quiete purgatos, alloquitur, eis'q; nuntiat gaudium: atque cum illo multitudo cœlestis exercitus, hymnum illum celeberrimum atque laudatissimum mortalibus tradit. ¶ Libet ad ipsas quoq; supremas sanctorum altissimas'q; intelligentias cordis lumen attollere. Cerno enim, vt ipse quoque Iesus, cœlestium substantiarum author mirabilis atq; incomprehensibilis, ab humana (quam ipse statuerat & elegerat) lege atque ordine non desciuerit, quum ad infirma nostra sine vlla sui mutatione venisset, imo obtemperanter patris ac dei institutis, quæ per angelos dederat, fuerit obsequutus. Illorum item ministerio nuntiatur Ioseph, à patre summa dispensatione decretus Iesu vel in Aegyptum discessus, vel ex Aegypto in Iudæam denuo reditus: ipsum quoq; per angelos cernimus paternis legibus subditum. ¶ Omitto enim ea dicere, quæ sacrosanctis nostris traditionibus exponuntur, scienti enim loquor, vt scilicet Iesum angelus passioni proximum & orantem, E
confortasse memoretur: & ipse quoq; Iesus quum ob nimiam charitatem suam, saluti'q; nostræ nimis necessariam, ad suæ pietatis opus implendum in ordine venisset nuntiantis, magni consilij angelus sit prædicatus. Nam profecto (sicut ipse suo ministerio conuenientia loquutus ait) quæcunq; audiuit à patre, nuntiauit nobis.

Luc. 1. Ibidem. Ibidem. Matth. 1 Psal. 131 Luc. 2 Matth. 2 Osee. 2 Luc. 22 Esa. 9 Iohan. 15

Cur omnes celestes spiritus, communi appellatione dicantur angeli. Cap. V.

HAEC igitur est (quantum ipsi sapimus) angelicæ, quam in scripturis sanctis inuenimus, appellationis causa. Dignũ vero videtur inquirere, diligentius'q; rimari, quamobrem hi qui nobis de deo rebus'q; diuinis disseruerunt, omnes quidẽ simul cœlestes substantias angelos vocent. Vbi vero altissimas illarũ distinctiones exponere & enarrare pergunt, angelicum eum proprie ordinem nominant: qui diuina & cœlestia agmina cõplet, extremo'q; in loco positus perficit. Ante hunc vero archangelos eminentius statuunt, principatus deinceps, & potestates, ac virtutes: quas'q; his etiam superiores substantias norunt, atq; enuntiant sanctorum voluminum traditiones, graduum inter se celsitudine differentes. ¶ Dicimus itaq;, in omnibus sacratissimis distinctionibus superiores quosq; eminentiores'q; ordines, inferiorum quoq; agminũ non carere fulgoribus atq; virtutibus: posteriores vero, superiorum intelligentiæ exortes esse. Igitur sanctissima illa summorũ spirituum agmina, etiam angelos theologi appellant: & ipsa enim F
vim superni illius diuini'q; fulgoris enuntiant. Porro extremum sanctorũ spirituum ordinẽ, principatus aut thronos aut seraphin dicere, absurdũ est & à ratione prorsus alienũ. neq; eñ supremis illis virtutibus societate aut participatione coniungitur. Cæterũ quemadmodũ ipse hic venerãdos diuinos'q; põtifices nostros, ad familiares sibi & cognitas summæ diuinitatis intelligentias prouehit: ita & quæ illi prælatæ sunt, & longe eminent sacratissimæ distinctiones, impletem cœlestes angelicas'q; functiones, ad deum subuehunt ordinẽ. ¶ Nisi forte istud quoq; quis dixerit, idcirco angelicas omes appellationes esse cõmunes, q̃ omniũ cœlestiũ virtutũ sit æqua societas: atq; ad dei similitudinẽ, lucem'q; diuinã, licet aliæ alijs excellant, gradus'q; diuersi sint, vna tamen intentione nitantur. Verum vt huius rei ratio liquidius constet, & quod dicimus magis perspicuum sit, intueamur alto mentis obtutu cuiusq; cœlestis ordinis * expositas in sanctis literis proprietates.

Psal. 102 Matth. 25

* expressas atq; tactas

Quænam sit celestium substantiarum prima, quæ media, quæ extrema distinctio. Cap. VI.

QVot nempe & cuiusmodi sint sanctorum spirituum distinctiones, & quo pacto sacræ illorũ functiones peragantur, solam examussim nosse dixerim summã, per quam illi in deum assumuntur, deitatem. Ad hæc ipsos quoq; cœlites virtutes proprias, atq; fulgores, & sacratissimũ suum cœlestem'q; ordinẽ, non ignorare par est. Neq; eñ scire possumus nos beatissimorũ spirituũ abstrusa mysteria, vt'q; illi sanctissime perficiantur: nisi illa forte nos scire quis dicat, quæq; illorũ ministerio, sua scilicet rite callentiũ, diuina nos pietas docuit. Itaq; nos quidẽ nihil motu proprio, instructiu'q; dicemus: cæterum quæ à sanctis theologis notata sunt angelicæ proprietatis insignia, ea nos edocti pro viribus exponemus. Omnes simul

A mul cœlestes, immortalesq; substantias, in nouem ordines diuinus sermo distinxit, proprijsq; ac significantibus vocabulis appellauit. Has eximius *præceptor noster in ternas tertio repetitas distinctiones, ad sanctæ trinitatis diuisit imaginem. Ac primam quidem eẽ ait, quę coram deo versetur semper, idq; ex diuina dignatione susceperit, vt illi inhæreat iugiter, nullisq; medijs interiectis spiritibus, inseratur. Nam sanctissimos thronos, & oculis plurimis, alisq; ꝑditos ordines, cherubin. s. & seraphin Hebręorũ voce appellatos, iuxta deum, nullis medijs insertis agminibus, eminenti propinquitate locatos ait, idq; sanctarum scripturarũ tradere expositionẽ. Hanc igitur ternariam distinctionẽ, vt vnã, & ꝑ oĩa æqualẽ, primãq; re vera hierarchiã, illustris dux noster ac magister eẽ ait, qua non sit præstãtior altera, primoribusq; dei summi splendoribus maiori propinquitate cõiuncta. Secũdã vero asseruit, ꝙ potestatibus, dñationibus, virtutibusq; cõficit. Tertiã itẽ, ꝙ in cęlestibus functioĩb⁹ extremũ teneat locũ, ex angelis & archãgelis pricipatibusq; cõstãtẽ.

beatissim⁹ Paulus Ephe. 5. Coloss. 1 Ezech. 1. Esaiæ. 6

De seraphin & cherubin & thronis, & de prima eorum hierarchia. Cap. VII.

HVnc nos quoq; suscipiẽtes functionum cœlestium ordinem, aptissimamq; distributionem: dicimus primo, omne sanctorum spirituum cognomen, insinuationem atq; inditium præferre diuinę cuiuslibet ipsorũ proprietatis. Ac sanctorum quidem seraphin appellationem, ij qui Hebrææ linguę periti sunt, incendentes siue calefaciẽtes: cherubin B vero, multitudinem scientiæ, siue sapientię effusionẽ significare aiunt. Merito igitur prima illa cœlestis functio, ab altissimis spiritibus agitur: cui sit ordo oĩbus celsior atque sacratior, vt ante cõspectum diuinę maiestatis continẽter assistat, perpetuoq; locata sit, atq; in ipsam, vtpote propinquissimam, primores illæ diuinę apparitiones ac perfectiones, pręcipue ac peculiarius penetrent. Appellantur nempe calefacientes, & throni, & sapientię effusio, congruo scilicet ac diuino illorũ habitus signante nomine. Nam quod diuinis rebus sempiterno motu & nunquam lacessente studio inseruiant, ardoreq; ac celeritate mirabili ac feruore perpetui illius & nunquam cedentis aut inclinantis æterni motus sui, inferiora etiam agmina ad sui similitudinem potentissime subuehãt, illa veluti incendentes, atque ad similem feruoris gratiam exuscitantes, pręterea ꝙ summa vi flãmantis incendij expurgent, lucidaq; & illuminante proprietate beatissimi spiritus, apertaq; & inextinguibili, & quę semper eodem se habeat modo, totius obscurissimæ caliginis ac cæcitatis expultrice ac profligatrice sint pręditi, seraphin accepere cognomen. At vero sanctorum cherubin appellatione, illorũ eximia scientia deiq; speculatio, summæq; & exuberantis lucis capacitas atq; contemplatio, qua diuinam speciem non per traduces vllos, sed primaria vi sua intuentur, gratiæ quoque copiosa traditio & communicatio, inuidiæ liuore carens, qua indultam sibi sapientiam in sequentia & inferiora transfundunt, designatur. Porro altissimarum & eleuatarum sedium nomine, illas ab omni terreni affectus humilitate longissime remotas eẽ, sursumq; ad ardua inuiolabili studio ferri edocemur, dum illæ ab infimis omnibus iugi intẽtione disiunctę, ac circa illum ꝙ vere excelsus est, totis viribus inconcussę, stabiliterq; locatę, diuinum illius aduentum absq; vllius ꝑturbationis ac materiæ impedimento suscipiunt, deumq; ferentes obsequij deuotione, ad ipsius C percipiendos fulgores semper patent. Ista quidem nominum ipsorum, quãtum ipsi intelligimus, ratio est. ¶Dicendum vero, quam eẽ ipsorum hierarchiam arbitremur. Nempe enim ꝙ omnis huiusce sacræ functionis intentio, ex diuina imitatione ac specie dependeat, ꝗdq; officium ipsius omne, in participationem sacram, traditionemq; purgationis immixti & diuini luminis consummantisq; scientiæ diuisum sit, supra iam satis dictum esse arbitror. Nunc vero digne pro merito tantarum rerum dicere cupio, quonam modo hęc altissimorum spirituum functio in sanctis literis traditur, Primis illis substantijs, quæ post authorẽ suum deum locatę, ac veluti in ipsius valuis positæ, omnem inuisibilem, visibilemq; virtutem conditam longe transcendunt, propriam quãdam eẽ atq; adesse in nullo dissimilem functionem, arbitrandũ est. Puritate quoq; singulari præditas existimandũ, non quasi maculis impuris, colluuionibusq; liberatas, * neq; vt materiales non suscipientes imagines, sed vt omni summissione atq; admixtione celsiores, sacraq; oĩni re, excellenti licet, per supremam atq; inuiolabilem puritatẽ, diuinisq; ipsis virtutibus oĩbus superne eminentes, atq; ordinẽ suum sempiterno pariliq; & constanti vigẽtem motu, fixum atq; inuertibilem diuina dignatione tenẽtes, nullãq; in deterius *imminutionẽ penitus scientes, sed stabili semper atq; immobili diuinæ proprietatis suæ, purissimaq; sede subnixas. Contemplatiuas item pari ratione sentiendum est, non quasi illæ sensibilia vel spiritalia contemplentur signa, neq; vt quę traditæ in diuinis literis speculationis ad deum varietate ferantur, sed vt totius spiritalis scientiæ celsiore luce repletas, principalisq; atq; pulchra cuncta facientis speciei, supersubstantiali ac liquidissima contemplatione, plenitudineq; beatas. ¶Eadem quoq; ratione Iesu felicissima societate dignatas, intelligendum, non quod ex fictis imaginibus ac formis illæ deificam similitudinẽ nitant exprimere, sed ꝗd veraciter in prima participatiõe sciẽtiæ deificorũ ipsius luminũ illi propinquę sint, ac ꝑterea ꝗd ipsis diuina imitatio excellẽtiore mõ donata sit, cõmunicãtq;, quantũ par est, in

Seraphin. Cherubin. Throni. nõ q̃si libe ratas a feci materialiũ imaginatio nibus. immutatio nẽ, offensio nẽ atq; iniuriam.

primæ conditionis suæ potestate deificis ipsius, benignissimisq; virtutibus. Perfectas autem itidẽ D fatendum, non quasi eam scientiam didicerint, qua signorum sacra varietas, perplexaq; soluantur inuolucra, sed vt quæ primæ illius, eminentisq; gratiæ, per quam deo inseruntur, plenitudinẽ sint consecutæ, iuxta supremam illam, cuius capaces sunt angeli, diuinorum operum disciplinã. Neq; enim per sanctos alios spiritus, sed à diuinitate ipsa sacratius erudiuntur in illam perpetua se intẽtione dirigentes excellenti cunctis virtute atque ordine ad summum quoq; puritatis & nusquam deuiantis constantiæ verticem perue𝑐tæ, & in eo stabilitæ, decorem illum omni materia celsiorẽ, intelligibileq;(vt fas est)contemplari pergũt, diuinorumq; operum profundas, & quæ sciri possunt rationes, vt primariæ & quæ iuxta deum sint, discunt, ab ipsa sancta trinitate supreme eruditæ. ¶ Istud nempe theologi apertius indicant, inferiores scilicet cœlestium spirituum ordines, à superioribus diuinorum operum scientiam honestissime discere: qui vero celsiores omnibus sunt, à deitate ipsa(vt fas est)seorsum sacratius erudiri. Quosdam enim ex ipsis inducunt, à prioribus sacramẽta perdiscere, dominumq; cœlestium virtutum eẽ ac regem gloriæ (qui humana forma
Psal. 23 assumptus esset in cœlum, alijs docentibus nosse. Quosdam item ad Iesu ipsius hæsitantes aspe-
Esa. 62 ctum, diuiniq; illius operis & pro nobis assumptæ carnis scientiam discere cupientes, quos ipse Ie-
Esa. 63 sus per se doceat, eximiamq; benignitatem suam primo ipsis insinuet. Ego enim, inquit, loquor iustitiam & iudicium salutaris. Dignum vero miraculo est, cur primæ illæ quoq; virtutes angelicæ, quæ cæteras tanto celsitudinis honore transcendunt diuinarum intelligentias rerum, quasi nõ summæ, sed mediæ sint, à deo reuerenter addiscere cupiant. Non enim ad ipsum statim verba E dirigunt, interrogantes quare rubra sunt vestimenta tua, sed prius inter se hærentes inquirunt, vt ostendant quidem se discendi auidas & diuini operis scientiam cupere, verum hanc sibi nequaquam ante diuinæ illustrationis gratiam, suo ordine procedentis, vsurpare præsumere.

¶ Prima igitur cœlestium spirituum sacratissima functio, ab ipso deo(vt diximus)eruditur. Cũq; ad illum nullo medio tota intentione feratur, purgatione castissima, ingenti lumine, & exactissima, primaq; perfectione pro modo & captu suo plena, purgatur & illuminatur atque perficitur. Omnis quidem summissionis admixtione pura, cæterum primo plena lumine, & primitus indultæ notionis ac scientiæ effecta particeps. ¶ Illud quoque paucis non inconuenienter addiderim, quod participatio ipsa diuinę scientiæ, & purgatio & illuminatio fit atq; perfectio, dum per indultam sibi ordinatissime perfectorum mysterioꝝ notionem, veluti ab ignorantia purgat. Ipsaq; diuina scientia illuminat, per quam etiam purgat, dum quæ antea non videbantur, sublimioris nunc intelligentiæ luce panduntur: perficit itidem hoc lumine, dum altissimorum sensuum firmam, perseuerantemq; scientiam tradit. Hæc igitur est, quantum ipse sapio, cœlestium spirituũ prima distinctio, quę deum iugiter ambiẽs, & circa illum nullis medijs interpositis agminibus astans, ęternam ipsius scientiã simpliciter & indeficienti circũstat affectu, secundum altissimã illius angelicę firmitatis sempiterno vigentis motu, rationẽ. Ea quippe plurimas ac beatissimas speculationes, purissimis intuetur obtutibus, simplicesq; & continentes diuinę claritatis radios suscipit, atque diuini cibi alimonia pascitur: qui primæ quidem est largitionis profusione plurimus, cę F terũ diuinæ refectionis vnitate non varia, & quos repleuerit sibi inserente, vnus est. Permulta itẽ diuinę societatis gratia & familiaritate & cooperatione beata, dum eius in se pro viribus similitudinem exprimit, præclaros habitus, actionesq; imitatur, plurima ex diuinis rebus excellenti ratione cognoscens, diuinæq; scientiæ & agnitionis, quantum fas est, particeps facta. Quocirca ipsius quoque laudes scriptura sacra mortalibus tradidit, in quibus aperte supremę illius lucis & augu-
Ezech. 3. stissimæ intelligentię notatur eminentia. Nanq;(vt humano more dixerim)alij ex his spiritibus,
Esa. 6 aquarum voces imitantur, dum exclamant, benedicta gloria domini de loco suo, alij laudatissimã illam, & horroris reuerentiæq; ac sacratioris intelligentiæ plenam clamantes emittunt vocẽ. Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria illius. Has autem altissi-
Liber diuinoꝝ hymnorum. mas cœlestium spirituum laudationes, iam quidem cũ de diuinis hymnis scriberemus, satisq; tũc hac de re pro modulo nostro in illo opere diximus. Ex quo admonendi causa id tantum impręsentiarum dixisse sufficiat, ꝙ theologiæ scientiã prima ista distinctio à diuina bonitate(vt fas est) intimi fulgoris accipiens, hãc ad diuinæ bonitatis imaginem, deinceps ijs etiam qui post eã sunt, ordinibus tradit, illud(vt breuiter dixerim)docens, venerandam illam, excellentiq; laude ab omnibus prędicandam deitatem, fas esse, laudabiliter à diuinis, tantæq; maiestatis capacibus spiritibus agnosci, atq; pro merito ac modo singulari celebrari. Sunt enim isti plane, quod sacrę tradunt li-
Esa. 66 teræ, vt diuinam speciem præ se ferentes, diuinæ requiei beatissimæ sedes. Illud præterea monadem esse, atque in tribus personis vnitatẽ, quæ à summis illis angelicisq; substantijs, vsque ad terræ nouissima ineffabili benignitate pertingat, & quæ sunt, omnia prouidentię suę ratione moderetur, vt totius prouidentiæ singulare principium & causa, & quod omnia supersubstãtialiter inuiolabili modo comprehensa contineat.

De dominationibus, virtutibus, ac potestatibus, & de media illarum hierarchia. Cap. VIII.

Tran-

A TRansfeundum iam nobis est ad mediam cœlestium spirituum distinctionem, dominationesq; illas & potentissima omnino spectacula diuinarum potestatum atq; virtutū, erectis in æterna luminibus, pro captu nostro cōtemplandum. Quælibet enim supernarum virtutum appellatio, proprietates illarum diuinam imitantes speciem, signat. Sanctarum igitur dominationum pleno mysterij nomine, signari arbitror celsiorem intelligentiam quandam, totius seruitutis ignaram, omniq; summissione infima liberam, nulliq; tyrannicæ dissimilitudini vllo omnino modo seipsam subijcientem. Quæ cum suam asserit libertatē, vt nullis blanditijs cedens, veraq; dominatio, seruili omni & imminutioni obnoxio opere superior est, nulliq; summissioni cedit, atque omni dissimilitudine celsior, veræ dominationis, imo deitatis ipsius summe dominantis, indeficienti, ardentiq; flagrat desiderio, atque ad illius propriam similitudinem seipsam, inquantum potest, & quæ post se sunt, ad summi boni exemplar effingit, atq; ad nihil eorum quæ * frustra videntur, sed ad id solum quod vere ac proprie est, tota intentione cōuersa, summe semper dominantis deitatis pro viribus particeps fit. Enimuero beatissimarum appellatione virtutum, virilem quandam & (vt sic dixerim) masculam, inconcussamq; fortitudinem signari, certum est, qua in omnibus diuinis suis actionibus prædite, ad nullius superne illabētis diuini fulgoris perceptionem inualidæ fiunt, atq; ad dei imitationem potenter assurgunt, neq; per imbecillitatis ignauiam diuinos suos deserunt motus, cæterum intentione perpetua supremam illam (per quam valent omnia) virtutem intuentur, eiusq; potens imago pro viribus fiunt, atq; ad ipsam vt virtutis totius authorem, vi summa cōuersæ, ad ea quæ inferiora secundo loco sunt, virtutis largitate ad diuinæ bonitatis effigiem prodeunt. ¶ Porro sanctarum potestatum vocabulo, (margin: vane, cadu ce.)

B quæ vnam & æqualem cum altissimis dominationibus atque virtutibus sortem accepere, significari dicimus ornatissimum, & nulla permixtione confusum ad diuina suscipienda, ac pulcherrimum ordinem & aptissimam seriem cœlestis, spiritalisq; potentiæ, nequaquam tyrannice atque in deterius viribus suæ potestatis abutentis, verum insuperabili constantia ordinatissime ad diuina tendentis, & quæ post se sunt agmina, dei imitatione promouentis. Hæ vero summę illius potestatis (ex qua, vt sint potentes acceperunt) similitudinem in se nitūtur exprimere, eamq; (vt angelis fas est) in suis ordinibus * decore potentissimæ virtutis insignibus præferūt. His diuinis proprietatibus freta cœlestium spirituum media illa distinctio, purgatur quidem & illuminatur atq; perficitur (modo quo diximus) ex sacris intelligentiæ diuinæ fulgoribus, in illam per primæ superiorisq; distinctionis officium secundo loco manantibus, perq; mediam illam hac liquidiore penetrantibus * luce. ¶ Denique q; legimus per angelum in alium angelum cuiusdam rei peruenisse notitiam, euidens inditium eē arbitramur perfectionis ex longinquo venientis, ac processus ratione in secundum perfectionis locum deriuantis. Nempe em̄ vt hi qui nostra venerāda mysteria probatissime callent, eas diuinarum perceptiones rerum, quæ à deo ipso sumuntur, nullius intercedente ministerio, perfectiores eē aiunt ijs diuinæ contemplationis participationibus, quæ per alios veniunt, ita reor angelicorum quoque ordinum gradum, qui sine vllo medio diuina cōtemplatione fruuntur, dum in deum ipsum præcipue tendunt, longe esse certiorem & efficaciorem, quàm illorum qui per alios medios id assequuntur. Quocirca nostra quoque sancta, sacerdo- (margin: forma & pulchritudine. / quę in secūda p primā suscipit hierarchia. / Zacha. 2 / Nræ hierarchiæ disciplina.)

C talisq; traditio, primores illos spiritus, sequentium perficientes & illuminantes ac purgantes appellat, quorum illi ministerio, ad summum illud omnium principum subuehuntur, diuinarumq; purgationum, & illustrationum ac perfectionum, vt sibi fas est, participes fiunt. Id quippe diuina & æterna lege atque ordine sancitum est, vt per prima secundis diuini fulgoris radius influat. Inuenies hoc plerisq; in locis docuisse theologos. Nam cum diuina paternaq; clementia, Israeliticam plebem pro salute sua ad conuersionis gratiam erudiret, ferisq; & immitibus gentibus ad emendationem, & ad pœnam de illa sumendam exponeret, omniq; prouidentiæ genere errantes ad meliora conuerteret, vbi ad pœnitentiæ remedia confugissent, & liberos à captiuitatis iniuria dimittebat, & ad priores per summam clementiam delitias, copiasq; reuocabat. (margin: Zacha. 1. / Apoc. 9. 14 / 4. Re. 24. 25 / Hier. 40. / 1. Esdr. 1 / 3. Esd. 2)

¶ Cernit nempe Zacharias vnus ex theologis, vnum ex primis (vt arbitror) angelis, qui oculis diuinæ maiestatis semper assistunt (cōmunis quippe est, vt supra iam diximus, cœlestibus omnibus angelica cognominatio) verba cōsolatoria de hoc ipso à deo didicisse, vt dictum est. Aliū vero ex inferioribus angelis in occursum primi processisse, vt diuinæ per illum intelligentiæ capax & particeps fieret. Deinde cum ab eo veluti ab antistite diuinum consilium didicisset, vt prophetam quoq; doceret, fuisse pmissum, q; vbertim habitabitur Hierusalem à multitudine hominum. Alius item ex theologorū numero, Ezechiel, hoc & à deitate ipsa sedente sup cherubin in suæ gloria maiestatis, sacratissime fuisse constitutū ait. Israeliticam em̄ (vt diximus) gentē paterna clementia per disciplinā ad meliora traducens, iustitia conuenientissima insontes à reis discernendos instituit. Primus hoc post cherub in discit, qui lumbos sapphiro erat accinctus, qui talarē tunicā, pontificalis vestis inditiū, induebat. Porro angelos reliqs, q securibus armati erāt diuina & ornatissima dispositio iubet à priore discere diuinū de re tāta discrimē. Nā illi qdē p mediā Hieru- (margin: Hier. 1. 12. 28 / Zacha. 1. / Zacha. 2 / Ezech. 10 / Ezech. 1 / Ezech. 9 / Ezech. 9)

Hierusalem transire iubet,& signa frontibus insontium virorum imponere: alijs vero,ite,dicitur D
in ciuitatem post ipsum,& occidite,neque parcatis oculis vestris.Super omnes autem in quibus
Daniel.9 est signum,nolite propinquare.Quid autem de illo dicemus angelo,qui Danieli ait,exijt sermo:
Ezech.10 aut de illo,qui primus ignem de medio cherubin sumpsit: siue (quod ad demonstrationem angelici pulcherrimi ordinis profecto plus valet) q͂ cherubin ipsa,ignem in eius manus iniiciunt, qui sanctam induerat stolam: siue de illo,qui eximij meriti Gabrielem vocauit & dixit:Fac intelligere istum visionem,siue quæcunq; alia à sanctis theologis de cœlestium spirituum diuina specie,ac decoro ordine dicta leguntur. Ad cuius sane imaginem dum nostra quoq; sacrosancta functio se componit,eiq; similis euadere pro viribus nititur,angelicum decorem veluti in figuris consequetur,formas inde capiens,ac per illum ad summum totius sacræ functionis authorem deum, eius freta adminiculis, scandens.

Danie.8

De principatibus,archangelis & angelis,deq; extrema illorum hierarchia. Cap. IX,

Reliqua nobis ad speculandum superest sacra illa distinctio,quę ordines concludit angelicos,quæ profecto in diuinos principatus & archãgelos,angelosq; distinguitur.Ac primo quidem necessario dicendum puto,in quantum vires suppetunt, quid ipsorum significet nomen.Exprimitur nanq; cœlestium principatuũ nomine,illos ad dei imaginem principari ac duces esse,cum sacrosancto,principalibusq; virtutibus conuenientissimo ordine.Atq; id præterea,ad summum eos principatum tota intentione conuersos,aliorum quoque præcipua dignitate duces esse,ac pro viribus in se effingere supremum illum, suiq; authorẽ principatum student,principaliumq; decore virtutum,summum illius, diuinumq; ordinem promere. E

Principat⁹

Archãgeli. ¶Porro sanctissimus archangelorum ordo,æqualis quidem cœlestibus principatibus dicitur. Est enim (vt diximus) ipsorum atque angelorum functio vna,vnaq; distinctio.Quia tamen nulla est huiusmodi sacratissima functio,quæ non & primas habeat & medias,extremasq; virtutes, sanctus archangelorum ordo,quod sit in medio functionis constitutus,communi quodam, socialiq; iure extrema complectitur.Altissimis nanq; principatibus, & sanctis communicat angelis: illis quidem,quoniam ad supremum illum principatum præcipue intẽtus est,& ad eius (quãtum fas est) formatur imaginem, ac præterea honestissimis atque ordinatissimis & inuisibilibus ductibus suis,angelos etiam iungit,atq; vnum facit.His autem, quia etiam docendi atque dictãdi alijs ordinem tenet,dum diuinarum intelligentias rerum à primarijs virtutibus sumens,eas angelis quoq; gratuita nuntiat bonitate,ac per angelos nobis pro modo ac ratione cuiusq;, diuinorum sensuum aperiens lucem.

Angeli. ¶Angeli nanq; (vt supra iam diximus) implendi peragunt munus omnesq; cœlestium spirituum ordines cõplent,extremo in loco inter eximias illas,immortalesq; substantias,angelicam proprietatem consecuti. Atq; ideo à nobis angeli rectius,quàm superiores appellantur,quod scilicet & ipsorum ordo magis circa euidentiora & apertiora versatur, ac mundana ferme negotia ab eis disponuntur.Nam supremam illam (vt diximus) distinctiouem, vt secreto illi sacratissimo primo ordine proximam,secundæ moderari ac scientiæ lucem secretius & abditius dare putandum est: sequentem vero,ex altissimis dominationibus & virtutibus, potestatibusq; constantem,tertiæ illi quæ principatibus,archangelis,angelisq; conficitur,pręesse. F
Priori quidem supremaq; distinctione,manifestius: sequenti autem extremaq;,secretius.At vero principatuum,archangelorum,angelorumq; postremam distributonem, enuntiandi munus adeptam,humanis ordinibus ac functionibus sacris vicissim præesse credendum est,vt illius ministerio,suo ordine ferantur ad deum & conuertantur, fintq; ipsius societate & coniunctione felices,dum diuinus processus eximia dignatione cunctis sacris ordinibus indulgetur, & socialiter ac
Danie.10 diuino cum ornatu reuelatur.Hinc profecto humanam istam,sacramq; functionem angelis sacra scriptura distribuit,quæ Michaelem principem Iudaicæ gentis appellat,& alios cæterarum
Deute.32 nationum.Statuit enim altissimus terminos gentium, iuxta numerum angelorum dei.

¶Porro si quis inquirere pergat,quid sit cur Hebræorum populus, solus ad dei diuinarumq; rerum intelligentiam subuectus sit: respondendum,non oportere imputari rectissime gubernantibus angelis,si gentes aliæ ad eorum (qui dij non sunt) culturam deuolutæ sint,sed illis ipsis in primis,qui motibus proprijs à recto calle,quo ad deum ascendere possent, sua sponte deuiarunt. Cuius erroris adeo pernitiosi,causa illis fuit amor sui atque superbia,& (quod sequi necesse erat)
Exod.32 eorum cultura,quæ diuinum aliquid habere putauissent.Huius rei etiam ipsi Hebræorum popu
Osee.4 lo crimen impingitur,atque ideo idipsum passus memoratur.Scientiam enim,inquit, dei repulisti,& post cor tuum ambulasti.Neq; enim coactam habemus vitã,neq; liberi arbitrij gratia diuinitus indulta mortalibus,prouidentiæ diuinæ luce & splendore obtũditur. Cæterum dissimilitudo spiritalium luminum facit,vt affluentissima paternæ benignitatis lux,aut omnino capi,participariq; non possit,quippe quæ ipsos obtutus intimos suo fulgore pstringat,aut certe ipsa lucis participatio pro suscipientiũ meritis varia sit,parua.s.vel magna, obscura vel lucida, cum tamen radius

A radius ille diuinus vnus ac simplex sit, eodemq́ modo se habeat, super omnia semper *explicitus. Nempe enim & alijs gentibus, ex quibus & nos ad immensum & infinitum diuini luminis pelagus, quod paratum semper est, & patet omnibus ad participandum, ex præteriti erroris cæcitate respirauimus, nunq̃ præfuerũt alieni aliqui dij, sed vnũ illud omnium ac singulare principium. Ad quod sane obsequentes ducebant angeli præfecti singulis gentibus. Considerare libet Melchisedec illum pontificem charissimum deo, qui nequaquam inanium deorum, sed altissimi, æterniq́ dei sacerdos fuit. Non enim sine ratione sapientia diuina illustres viri: Melchisedec non modo amicum dei, verum etiam sacerdotem dei appellarunt: siue vt prudẽtioribus aperte indicarẽt, non modo ipsum ad verum ac sempiternũ deũ esse conuersum, verum & cæteris ad verã & solam, supremamq́ deitatem prouehendis, authorem, ducemq́ fuisse. ¶ Illud quoq; sacerdotale pectus tuum, sanctamq́ prudentiam admonere curabimus, vt Pharaoni ab Aegyptiorum præsule angelo, Babyloniorumq́ principi à suæ itidem gentis præside, & prouidentis & dominantis omnibus dispensatio atq; potestas p visum innotuere, & illis gentibus veri dei famuli atq; cultores, duces constituebantur: dum ea visionum expositio quæ figurata prius ab angelis fuerat sanctissimis viris, & qui angelis ferme pares euaserãt, Danieli ac Ioseph à deo reuelata p angelos fuit, vnum quippe omnium principium est, vnica prouidentia, neque vllo modo putandum est, Iudæis quidem pfuisse deum quasi id sorte consecutum, cęteris autem gentibus angelos proprie ac seorsum, siue æqualiter, siue aduersanter, siue deos alios quosdam præsules esse. Sed & illud quoq; diuinæ scripturæ iuxta hunc sensum sacratius accipiendũ est, nõ quasi deus cum dijs alijs aut an-

B gelis, humani generis gubernaculũ, regimenq́ diuiserit, & Israeliticæ gentis princeps & dux ipse cõstitutus sit: sed q vna illa quidẽ altissimi in cunctis prouidentia mortales omnes in salutem, angelorum suorum ductibus ad se peruehendos distribuerit. Solus autem ferme Israel præ omnibus ad verissimi domini intelligentiam, cognitionemq́ conuersus sit, vnde Israeliticã plebem sese diuino cultui deuouisse, illumq́ hæreditario iure suscepisse, sacra scriptura indicat, dicens: Factus est pars domini. Cæterum ipsum quoq; populũ signans, æquali cum gẽtibus cæteris iure, alicui sanctorum angelorũ fuisse assignatũ (cuius officio & ministerio vnum illud omnium principiũ noscere t) Michaelem ait Iudæorũ præfectũ esse gẽti, apertis profecto inditijs comprobãs, vnã esse omnium prouidentiã, quæ omnibus inuisibilibus, visibilibusq́ virtutibus longe vi summæ maiestatis eminea t: omnes aũt angelos singulis præfectos nationibus, ad ipsam veluti ad principium suum eos qui voluntarie sequerentur (quantum fas est) prouehere atq; perducere.

expãsus, extẽsus, superfusus

Gene. 14

Ad Timotheũ logẽ.

Gene. 41.

Daniel. 2

Psal. 134

Dañ. 10. 12

Epilogus & conclusio totius angelici ordinis. Cap. X.

Colligitur itaq; ex ijs quæ supra diximus, vt sanctorũ spirituum qui diuinis conspectibus semp assistunt, prima illa antiquissimaq́ distinctio (quippe quæ à diuino illo totius perfectionis authore, radio erudiatur: ad quem, nullis interpositis ordinibus alijs, perpetua intentione subuehitur) secretiore diuinitatis & candidiore luce purgatur, illustratur atq; perficitur: secretiore quidem, q intelligibilior sit, magisq́ simplicitati diuinæ nos iungat at-

C que inserat: candidiore autem, vt quæ primo indulta sit, primoq́ apparuerit, totamq́ se in illam beatissimorum spirituum seriem, vtpote capaciorem sui fulgoris, effuderit. Ab hac autem tã excellentis meriti functione, secunda pro modo & ratione sua rursus imbuitur, atq; à secunda, itidem tertia, à qua nostra quoq; sancta functio, eodem pulcherrimæ atq; ordinatissimæ dispositionis iure * cõueniẽtia & ratione diuina, ad totius pulchritudinis atq; ordinis summum illud, æternũq́ principium ac finem officio sacratissimi muneris fertur. Sunt autem & angeli omnes ita instituti, vt inferiores superioribus obaudiant, eorumq́ nutus enuntient, ac primi illi quidẽ, vt summi dei se mouẽtis, consilia & voces exponant: reliqui vero proportione debita, eorum qui à deo mouentur, exprimãt voces. Intantum enĩ summa illa omnium & supereminẽs cõgruentia, quorumlibet rationaliũ ac spiritalium sacro decori & ordinatissimo instituto prospexit, vt ipsis quoq; distinctionibus sacris ordines decentissimos poneret. Deniq; hierarchiam omnem cernimus in primas & medias, extremasq́ virtutes distributam, imo & ipsas quoq; singulas (vt proprie dixerim) distinctiones ita discreuit, vt in eisdẽ cõuenientiæ pulchritudo seruetur. Quocirca & ipsa sacratissima Seraphin, alterum ad alterum clamasse theologi aiunt, apertissime per hoc (vt reor) indicantes, q diuinarũ rerũ notiones, prima sequentibus tradunt. Et hoc præterea non inconuenienter addiderim, esse quibusq́ seorsum cœlestibus, humanisq́ animis proprias ac primas & medias, extremasq́ virtutes atq; ordines, quibus memoratæ pro cuiusq; modo singulorum cœlestium ordinum proprie de deo intelligentiæ expressæ videantur, per quas vnusquisq; quãtum sibi fas est, quantũq́ penetrare sufficit, castissimæ illius & eminẽtissimæ purgationis, plenissimiq́ luminis, & principalis perfectionis particeps fit. Nihil enĩ est quod absolute pfectum sit, aut omnino pfectione non egeat, nisi quod vere pfectum est, ipsaq́ perfectio.

coaptatiõ, cõgruentia harmonia, diuina ratione, diuinaq; analogia.

Esa. 6

Cur omnes cęlestes substantiæ, cõmuni vocabulo cęlestes virtutes appellantur Cap. XI.

His

His ita diffinitis, illud quoq; considerare dignũ est, quã ob causam omnes simul angelicos spũs, cœlestes appellare virtutes consueuimus. Neq; eñ vt de angelis dicere possumus, ꝙ omnium sit extrema distinctio, sanctarũ virtutũ ordo. Atq; inferiorũ quidẽ scientiæ, sanctiq; fulgoris superiorũ spirituum ordines participes sunt: non aũt identidem superioribus ac primis inferiores, nouissimiq; cõmunicant. Cuius igitur rei gratia cœlestes quidẽ virtutes, sublimes illæ substantiæ omnes nominantur: non aũt seraphin & throni & dominationes pari ratione dicuntur? extremæ nanq; supremis illis proprietatibus omnibus non cõmunicant: angeli eñ & ante ipsos archangeli, principatusq; ac potestates, quũ à sanctis viris ac theologis post virtutes statuuntur, cõmuni sæpe à nobis vocabulo vnà cum alijs sanctis spiritibus, cœlestes virtutes appellantur. ¶ Dicimus aũt quia dum cõmuniter in omnibus vtimur cœlestiũ appellatione virtutũ, nullam cuiusq; ordinis proprietatũ confusionẽ introducimus, sed qm̃ diuini omnes spũs altissima ratione sua in tria diuiduntur, substantiam scilicet, virtutẽ atq; actionẽ, quoties aut omnes, aut aliquos ipsorũ omissa diligentiore obseruatione, substantias cœlestes siue virtutes appellauerimus, ipsos (de quibus sermo est) nos significare circumloquutione putandũ: ex ea, q̃ in singulis est, substãtia atq; virtute. Neq; eñ eminentẽ illam sanctarũ virtutũ proprietatem à nobis iam rite digestã, inferioribus quoq; putandi sumus per omnia applicare substantijs. Vnde profecto summi illius & in confusi cœlestium spirituũ ordinis peruersio sequeretur. Nã iuxta rectissimã illam rationem, quã sæpe reddidimus, superiores illæ distinctiones, inferiorum quoq; proprietates abunde in se habent: extremæ vero, priorũ excellentioribus meritis carent, cum primitiui illius luminis fulgor, in illas pro captu suo, superiorum officio deriuetur.

Cur sacerdotes inter homines dicantur angeli? Cap. XII.

Malach. 2 Quæri aũt & illud solet ab his, qui diuinorũ librorũ studio & amore flagrant, si extrema integre non cõmunicant summis: quã ob causam sacerdos homo inter homines, dñi omnipotentis angelus à sacra scriptura nominatur. Est aũt ea ratio nequaq̃ his, quæ supra diffiniuimus, aduersa. Dicimus eñ extremos illos ordines, licet integerrima & summa priorũ distinctionũ virtute indigeant, eius tamen pro captu suo vel ex parte, iuxta vnã omniũ concinnam, seq; mutuo iungentẽ societatem esse participes. Exempli causa, sanctorum Cherubin ordo, sapientiæ celsiori scientiæq; cõmunicat; qui vero sub illis sunt sanctorũ spirituũ ordines, & ipsi sapientiæ ac scientiæ participes sunt quidẽ, particularis tamen pro modo suo atq; inferioris. Nempe eñ sapientiæ ac scientiæ cõmunicare, prorsus cõmune omnibus diuinis spiritibus est. At vero continenter & primo siue secundo loco & humiliter id agere, cõmune iam nõ est, sed vt singulis pro modo suo & ratione diffinitum est. Hoc aũt & de omnibus diuinis spiritibus qui statuerit, nequaq̃ peccabit. Nam quẽadmodũ primi sanctas inferiorũ proprietates affatim habent, ita & vltimi priorũ proprietates habent, licet modo nõ simili, sed inferiore. Nihil igitur (vt reor) absurdũ est, si sacerdotẽ quoq; hominẽ theologia angelum vocat, qui pro viribus angelicæ proprietati docẽdo participat, atq; ad angelorũ similitudinẽ (vt homini possibile est) pernuntiandi officium nititur. Inuenies aũt, cœlestes illas angelicasq; substantias, in sacris literis deos
Psal. 64. 38 quoq; appellari: sanctos item viros & dei familiaritate dignissimos, deos dici. Et certe quũ diuinũ
Gene. 32 illud secretũ exceptum ab omnibus, & summæ potentia maiestatis super omnia locatum sit, ni-
Iohan. 10 hilq; in rerũ natura simile illi dici proprie & per omnia possit: si tamen quæcunq; spiritalis ratio-
Exodi. 7 nalisq; substantia (dũ id totis viribus, totaq; sit intentione) contendit, vt ei coniuncta, vnũ cũ illo fiat, atq; ad diuinos eius fulgores hauriendos (quantũ fas est) indefinẽti studio ac desiderio aspirat, ꝙ deũ pro viribus (si dici licet) imitari pergat, diuino quoq; cognomine digna censetur.

Cur a Seraphin purgatus fuisse dicatur propheta Esaias. Cap. XIII.

Esaiæ. 6 Age illud quoq; pro viribus inspiciamus, cuius rei gratia ad vnũ ex theologis Seraphin mitti memoret: merito eñ inde scrupulus nascitur, ꝙ non ex inferioribus angelis quispiam, sed ipse qui inter primas excellentioresq; substantias numeratur, prophetam expurgat. Sunt qui dicant, iuxta id quod supra diffiniuimus de spirituũ omnium societate, & suarũ inter se proprietatũ cõmunione, non vnũ ex altissimis illis primisq; spiritibus, ad purgationem theologi aduenisse à scriptura memorari: sed aliquẽ ex his qui nobis præfecti sunt, angelis purgandi prophetæ officio functũ, Seraphin appellatum esse cognomine, ob incendendi ministerium: quo & peccata deleta sunt, & is qui purgatus fuerat, ad diuinæ obedientiæ reparatus ardorem. Aiuntq; scripturas vnũ ex Seraphin simpliciter dixisse, non ex his qui prope deum astant excessi ordinis dignitate, sed ex his virtutibus quæ purgandis hominibus p̃sunt. ¶ Alius itẽ huiusce quæstionis non improbabilẽ mihi rationẽ ita assignauit: aiebat eñ magnũ illum (quicunq; tandẽ is fuerit) angelũ, qui visionẽ adeo insignem effinxerat, vt prophetã diuinis rebus instrueret, purgandi munus quod sui erat officij, in deum: & post deum, ad primũ illum ac primo conditũ retulisse ordinẽ. Et vera fortassis ea ratio fuerit. Dicebat eñ huius author scientiæ, ꝙ diuina virtus super omnia pergens gradit, & per omnia ineffabili penetrat modo, omnibusq; item inuisibilis

A uisibilis est: non solũ q̃ excellentior super omnia sit, verũ & q̃ occulto ac secretissimo ordine, suæ prouidentiæ vires ac munera cunctis immittat. Nempe enĩ & spiritalibus omnibus pro suo quibusq; captu apparet, antiquissimis illis primoribusq; substantijs lucis suæ radios tradens ac p̃ illas vt eminentiores ac primas, inferioribus quoq; pro modo cuiusq; ordinis, & cõtemplandi viribus, eiusdẽ lucis distribuit iubar: siue vt apertius loquar, exemplisq; vtar ex nostro vsu petitis, & si longe inferioribus deo, qui superne omnibus eminet: apertioribus tamen, solaris distributio radij in eam primo materiam tota facilitate concedit, quæ omnibus lympidior & clarior sit, ac per illam aptius & euidentius fulgores suos iaculatur: vbi vero crassiores materias offendit, minus valet ad splendoris sui vires diffundendas, q̃ hæ materiæ in quas lucis spicula incidunt, ad exhuberantis lucis traducendos radios idoneæ non sint: atq; ideo sensim ad hoc vsq; contrahitur, vt distribui ferme omnino non possit. Rursus ignis calor in ea quæ ad percipiendũ aptiora sunt, sese diffundit magis: & quæ illi facilius cedunt, & in eius traducuntur effigiem. Porro in reluctantes penitus contrariasq; substantias, aut nullũ, aut prorsus exiguũ ignei vigoris & muneris vestigiũ apparet iniectũ. Et quod his maius est, his quę sui generis nõ sunt, per ea quę sibi familiaria sunt, si adsint, vim sui feruoris immittit: ea igniens, quæ in ignis facile vertuntur effigiem: ac per illã siue aquam, siue aliud quippiam eorũ quæ difficile ignescunt, pro cuiusq; calefaciens modo. Iuxta hunc igitur naturalis consequentiæ ordinẽ, summus ille totius venustatis visibilis atq; inuisibilis or B do, ineffabili in primis modo lucis suæ exhuberantẽ claritatem altissimis illis primisq; substantijs largissimo insinuat lapsu: ac per illas ipsas, inferiores quoq; substantiæ diuini radij participes fiũt. Nempe enĩ hæ cũ primo loco dei cognitione beatæ sint, diuinæq; virtutis desiderio summe ardeant: id quoq; meruerũt, vt primæ (quantũ fas est) ad imitationẽ diuinæ virtutis & actionis assurgerent, sequentesq; substantias ipsæ ad eandẽ imitationẽ pro viribus, summi boni exemplo subueherent, affatim illis eius (quam accepere) lucis participationẽ absq; inuidia vlla tradentes, atq; illæ itidem inferioribus. Et hunc in modũ singulæ faciunt, dum quæ prima est, sequenti secũdo loco, indultæ sibi diuinæ lucis consortium tradit, atq; ita in omnes diuinus ille fulgor emanat. omnibus igitur qui illuminantur, percipiendæ lucis initiũ est deus quidẽ per naturam & omnino proprie, vtpote substantia lucis, ipsiusq; essentiæ & visionis author. Cæterũ positione & illuminatione dei per partes, superior quæq; inferiori principiũ luminis est, dũ per ipsam in illam diuinũ iubar deriuatur atq; diffunditur. Itaq; summã illam cœlestium distinctionẽ animorũ, reliquorũ angelorũ omnium substantiæ, totius sacrosanctæ scientiæ, diuinæq; imitationis authorem (vt ratio docuit) arbitrantur, vtpote per illam in omnes atq; in nos diuinæ claritatis manãte splẽdore. Quocirca omnẽ quoq; sacratiorẽ, & ad dei imitationẽ tendentem actionẽ, ad deũ quidẽ (vt causam principalẽ) referunt, deinde vero diuinis quoq; illis, summisq; spiritibus (vt qui primi diuina operentur & doceant) acceptã nihilominus referunt. Habet igitur prima distinctio sanctorũ angelorũ, plus cæteris igneam proprietatẽ, effusamq; diuinæ sapientiæ traditionẽ, ac scientiam diuinarũ illustrationũ diudicandarũ summã, thronorumq; proprietatem apertã, ac patulã C dei susceptionem indicantem. Porro inferiorũ spirituum ordines igneæ sapientis, scientis, deiq; capacis virtutis participes sunt quidẽ, sed minore modo: atq; ad primos illos intuentes altissimos spũs, per illos, vt qui dei imitatione primi dignati sint, ad consequendã diuinæ speciei similitudinem scandunt. Sanctas igitur (quas diximus) propritates, quarũ per primas cæterae quoq; substantiæ participes sunt, his illis post deũ vt primoribus ac principibus sacris, assignant. Dicebat ergo qui ista me docuit, visionem quidẽ illam per vnũ ex præsulibus nostris sanctis ac beatissimis angelis ostensam esse theologo: atq; ab ipsius illuminante ductu ad sacram illam speculationem fuisse subuectum, in qua summas illas altissimasq; substantias veluti per signa (vt ita dixerim) sub deo & post deũ atq; circa deum collocatas vidit, summitatemq; illã ante omne principium omnibus, atq; illis ipsis ineffabiliter eminentẽ, in medio excellentium virtutũ excelse residentẽ. Admonebatur ergo theologus ex his quæ cernebat, vt secundũ omnẽ supersubstantialem eminentiam, cunctis visibilibus inuisibilibusq; virtutibus absq; vlla comparatione deus excelsior sit: ac præterea q̃ ita exceptus ab oĩbus, vt ne ipsis quidẽ primis, cœlestibus, immortalibusq; substantijs similis per omnia putari possit. Ad hæc principium quoq; illũ esse omniũ & subsistendi causam, atq; insolubilis cœlitũ mansionis immutabilem sedẽ: ex qua, vt essent, & bene essent, excellẽtiores quoq; illæ virtutes acceperunt. Deinde ipsorũ quoq; Seraphin diuinas profecto virtutes, ex ea visione sacratissima, propheta discebat, incendium sacro illorũ significante cognomine: de quo paulo post dicturi sumus, quantũ nobis explicare fas fuerit igneæ virtutis altissimas intelligentias, vtq; incentiua illa vis ad diuinã speciem ferat. ¶ Porro illa sex alarũ sacratissima fictio, absolutissimã, summamq; in deũ intentionẽ, in primis ac medijs & vltimis intelligentijs signat. At quando multos quoq; illorũ pedes & cõplures facies cernens theologus inclytus, vtq; alis & pedum & vultuũ arceretur aspectus, alæq; mediæ perpetuo ferrentur motu, ad intelligibilem eorũ quæ cernebat, scientiam ducebatur. Aperiebatur nempe illi per hæc altissimorũ spirituũ vis multa peragrans, multaq; prospiciens: sacraq; illorũ & plena horroris veneratio ac religio: qua vltra Esaiæ. 6

humanũ modum,celsioꝝ,profundiorũq; mysterioꝝ insolentẽ & temerariã,neq; omninò promouentem indaginem exhorrescunt. Præterea & indefessus ille atq; alta petens, sempiternus motus: quo præditi,pro modo suo diuinas quoq; actiones imitantur. Ad hęc & diuinam illam ac ꝓtiosissimam laudationẽ in secreto ille discebat,quippe angelo(qui formabat visionem)pro virib⁹ prophetã sacratioris scientiæ suę participẽ faciente. Docebat igitur ipsum & hoc, *vt ijs q̃ quomodolibet mundi sunt,munditiæ, purgationisq; suæ causa, est diuini fulgoris, diuinæq; munditię pro captu cuiusq; participatio. Cæteꝝ purgatio huiusmodi, à diuinitate ipsa ꝑcipuis causis in omnes angelicos spũs summo & secretissimo ꝑficitur modo,atq; altissimis illis virtutibus,q̃ propinquiores ipsi sunt,euidentior ferme est,magisq; se insinuat atq; distribuit. Porro in ijs quæ secundo loco sunt,siue in extremis medijsve substantijs intellectualibus,quantũ singulæ ab ea meritis distant,pro modo distantię,claram intelligentiæ suę lucem ad secreti sui singularis,atq; ignoti laudem colligit. Datur aũt ea lux singulatim, prioꝝ officio secũdis atq; sequentibus. Et si summatim dicere necesse est,primo loco ex occulto illo sacratissimo ꝑ primas virtutes in apertum educitur. Hoc itaq; theologus ab angelo se instituente discebat,purgationem.s.& cæteras diuinas actiones,per primas,celsioresq; substantias,vim suæ claritatis aperire,atq; in omnes reliquas diuidi,quantum quæq; deificæ illius participationis est capax. Atq; ideo purgationis illã proprietatem,quæ incendio fit,altissimis seraphin post deũ rectissime omnino assignauit. Nihil igitur absurdum est,si seraphin purgare theologum dicitur. Sicut enim deus purgat omnes,q̃ sit ipse purgationis author,imo(vt similiore vtamur exemplo) queadmodum apud nos pontifex homo cũ ministrorum suorum siue sacerdotum officio purget,aut gratia doctrinæ salutaris illuminet,ipse purgare & illuminare dicitur,cum hi qui ab eo consecrati sunt ordines,ad ipsum vt authorem,sacra functionis suæ munera referant,ita & purgantem scientiam suam atq; virtutem is,qui purgationem prophetæ peragit angelus,ad deum quidem vt authorem,ad seraphin vero quasi primo post deum operantem pontificem refert,eum qui à se purgabatur,angelica cum reuerẽtia(vt ita dixerim)ita docẽs eius,quę in te meo ministerio perficitur,purgationis principium quidem pręcipuum,& substantia & conditor & author,ille est qui primas quoque substantias ad esse produxit,& ꝑpetua circa se continet sede,& ne mutari queant atq; decidere,sola clementia seruat,ipseq; eas ad prima prouidentissimarum actionũ suarum consortia promouet. Hoc enim is à quo didici,missionẽ seraphin signare ait. At vero princeps ille,& post deũ dux,primaꝝ antiquissimarum substantiaꝝ sacra distinctio,ex qua purgare ipse ad dei similitudinẽ didici,illa est, q̃ te meo ministerio purgat,per quã author ille totius purgatiõis atq; opifex,prouidẽtiæ suæ opa ex abdito illo secretissimo ad nos q̃q; deduxit. Ista q̃dẽ ille me docuit,q̃ tibi ego itidẽ trado,tuæ iã erit spiritalis discretæq; scientiæ,aut altera ex his causis omi ambiguitatis absolui scrupulo,eãq; alteri in honore ꝑferræ,vt quę consentanea ratione ac fortassis veritate subnixa sit,aut abs teipso aliquid inuenire,siue ab alio discere,quod sit integerrimæ veritati propinquius,deo scilicet verbum tribuẽte,ac subministrãtibus angelis. Idq; ipsum nobis quoq; angelorum studiosis reuelare,vt liquidiore intelligentia,mihiq; gratiore,si fieri potest, & ipse tecum fruar.

Margin: q̃liter, quo pacto. — D — E

Quid significet is,qui traditur,angelicus numerus. Cap. XIIII.

Daniel.7.

AT hoc item spiritali discussione & magisterio dignũ puto,quãobrem scripturæ sanctæ traditio de angelis loquens,millia millium eẽ dicat,& decies millies dena millia, supremos humanos numeros in seipsos inuoluẽs atq; multiplicans perq; hos,cœlestiũ substantiaꝝ ordines nobis eẽ innumerabiles, apertis rationibus pandens. Sunt eñ profecto plurimæ cœlestiũ militiæ spirituũ,quæ mortalium nostroꝝ numeroꝝ infirmũ,breueq; modum longe transcendãt,atq; ab sola sua eminentissima & cœlesti intelligentia,atq; notione scitæ sint ac diffinitę: quam illis opulentissime largita est summa diuinitas, immensæ author scientiæ, atq; sapientiæ fons,& principiũ omibus simul existentibus,excellentis ratione substãtiæ ipsa existens & causa substãtiæ,& continẽs oĩa virtus,& cõsummatio cũcta complectens. F

Quæ sint figuratiuæ angelicaꝝ virtutum imagines & reliqua. Cap. XV.

AGe vero iam,si placet,relaxantes parumper intentionẽ nostrã,& mentis aciem à sublimibus illis angeloꝝ speculationibus tantisper auertentes,ad diuiduam atq; in plura discissam latitudinẽ multiplicis angelicaꝝ imaginũ varietatis descẽdamus,atq; ab ipsis rursus veluti ab imaginibus,ad simplicitatẽ cœlestium spirituum ꝑ illaꝝ solutionẽ redeamus. ¶Id aũt ante omnia compertũ tibi sit velim,q̃ imaginũ sacratiora signantiũ designatiões, easdem interdũ substantiaꝝ cœlestiũ distinctiones ꝑfectas atq; docẽtes inducũt, aliquando discentes atq; subiectas,& vltimas sæpe docentes,primariasq; discentes,deniq;(vt dictũ est)& primas & medias & extremas virtutibus pręditas,ac ꝑ hunc expositionis explicite modũ, nihil absurditatis inseritur,nihil quod sit à ratione alienũ. Nam si q̃dem regi ac doceri aliquas à prioribus diceremus,deinde easdem regere atq; docere,prioresq; rursus extremas docere,& postmodũ ab ipsis illis discentibus discere,eẽt profecto ea res perabsurda, & ingenti confusione plena. Sin aũt

Apoc.5.16 17 — Gene.16 — Danie.8 — Zachar.1.2 4.5.

easdem

A easdem & docere & doceri dicimus, verũ nõ easdẽ & ab eisdẽ, sed singulas à superioribus regi ac discere, extremas vero docere atq; regere: non inconuenienter infertur, eas quæ in sacro eloquio cõtinentur, sacratius effictas formas, *easdẽ aliquãdo & primis & medijs extremisq; virtutibus proprie ac vere circumponi posse. ¶ Igitur & illa vel in anteriora conuersio ac iugis intentio, vel suis in locis mansio, atq; tuendarũ virtutũ suarũ causa nusquã progressio, status ille pterea, per quẽ sociali ad sequẽtes secũdo loco cõmunicabiliq; processu prouidẽtissimæ virtutis participes fiunt: oĩbus profecto cœlestibus spiritibus aptissime ac verissime congruit, etsi alijs eminentissime atq; integre quidẽ, quod sæpe iam diximus, alijs vero ex parte atq; submissius. ¶ Aggrediamur itaq; quod instituimus, illud statim in prima figurarũ expositione inquirentes, quã ob causam diuina eloquia igneam descriptionẽ præ oĩbus ferme honorare videntur. Deniq; inuenies in his nõ modo igneas rotas effingi, verũ ignita quoq; animalia: & viros ignem veluti ex se coruscationis instar emittentes, ac iuxta ipsas quoq; cœlestes substantias, cõgestos carbones ignis apponi, & flumina ingenti fragore ignis feruorẽ emittentia. Sed & thronos esse aiunt igneos, & ipsa eminentissima Seraphin, incendendi munus ipsa noĩs sui appellatione signare: ipsisq; proprietatẽ & officium ignis in primis assignant, ac prorsus vltro citroq; ignis figuras pcipue honorant. Per ignem itaq; signari arbitror cœlestium spirituũ faciem, dei maxime specie insignẽ. Nã profecto sanctissimi qui de deo loquuti sunt viri, summã illã & nullis obnoxam figuris formisq; substantiã, varie in igne describunt: quippe qui diuinæ proprietatis, si dici liceat, in rebus visibilibus plurimas seruat imagines. Nempe eñ ignis sensibilis in oĩbus (vt ita dixerim) est, & per oĩa sine vlla sui admixtione proficiscitur, & ab oĩbus prorsus excipitur. Cũq; lucidissimus sit, ipse tamẽ nõ admota materia, in qua suã vim suũq; ostendat officiũ, in seipso occultus atq; incognitus manet, neq; admittit habitũ, neq; patet aspectui: ipse oĩa superat, & ea quibus insederit, in suũ traducit officiũ: oĩbusq; quomodolibet sibi appropinquãtibus, sui consortiũ tradit: renouat oĩa calore vitali, ac fulgoribus apertis illuminat, teneri miscerique nõ potest: discernendi vim habet, atq; immutabilis est: superiora semper petit, & in acumen tendit, agilis, celer, sublimis, nullaq; vi vt inferiora petessat adigi potest: semper mobilis, eodẽq; motu vigens: alia mouet, cõplectitur oĩa, cum tñ astringi ipse non possit: cumq; alio ipse non egeat, sibi ipsi tamen clam incrementa suppeditat, atq; in qualibet suscipiente materia suæ maiestatis potentiam indicat, efficax, potens, oĩbus inuisibiliter psens: si negligatur, non esse videtur: attritu aũt veluti irritatione quadã naturaliter ac propie cõtinuo lucẽtem excitatur in flammã, rursusq; incõprehensibili abuoluat modo: cũq; affatim omnibus participationẽ sui locupletissimã præbeat, nunq̃ tamen ipse minuitur. Complures itẽ alias ignis proprietates inuenies, diuinæ actioni (quantũ humanis imaginibus fas est) prope accedentes. Hoc itaq; non ignorantes viri illi, diuina sapientia repleti, cœlestes substantias ex igne maxime effingunt, vt illarũ diuinã speciem ad dei imitationẽ tendere pro viribus indicent. Humana quoq; illas forma describunt, q̃ mente vigeant homines, vidẽdiq; vires habeant ad superna tendentes, sublimiq; ore & erecto sint statu, & per naturã ad imperandũ ac regẽdum idonei: cumq; sensu ac viribus brutorũ animalium cõparatione minimũ valeant, præstanti tamen virtute animi ac rationabilis scientiæ dominatu, & q̃ anima naturaliter libera seruire vinciq; non possit, oĩa superant. Possumus aũt & per singula plurifariã diuisa humani corporis membra, nõ inconcinnas (vt reor) imagines cœlestiũ inuenire virtutũ. Dicimus eñ visu quidẽ in sanctis angelis clarissimã signari aciem, quia diuinis hauriendis luminibus inhiant: simplicemq; pterea illam, & liquidam, nihilq; obluctantẽ sed motus celeritate constantem, puramq; & patulã suscipiendis absq; perturbatione vlla diuinæ claritatis fulgoribus qualitatẽ. Porro naribus olfaciendi ac dijudicandi vi præditis, capacem eorũ perceptionẽ, qua summã illam suauissimãq; fragrantiam pro viribus admittentes, cætera quæ huiusmodi non sint, scite dijudicant ac penitus fugiunt: auribus vero vim illã participandi, diuinamq; participationẽ scite suscipiendi: gustu aũt, intelligibilis alimoniæ refectionem, & diuinorũ nutrientiũq; liquorũ admissionẽ. At vero tactu constãtiam illam exprimi putamus, qua quid vtile, quid noxium sit, perite discernũt. Palpebras aũt & supercilia, statũ illũ significare arbitramur, quo diuinæ speculationis sensus atq; intelligentias cautissime seruant: pubescentem vero ac iuuenilem ætatẽ, vitalis virtutis constantiã sempiterne vigentis. Porro dentes, diuisionem indultæ sibi perficientis alimoniæ, alentisq; perfectiones exprimere credimus. Quælibet eñ substantia spiritalis, quã ab augustiore perceperit vnicã & vniformem intelligẽtiam, prouida virtute diuidit atq; multiplicat, eãq; inferiorem quoq; pro captu suo promouet, atq; ad altiora sustollit. Humeros aũt atq; vlnas & manus, faciendi & operandi strenuam ac potentissimã vim in diuinis spiritibus interpretamur. Cor item, signũ esse dicimus diuinã speciem præ se ferẽtis vitæ, quæ vitalẽ vim summi boni instar in inferiora dissseminat. Porro pectora, virtutẽ insuperabilẽ seruãdiq; vim, vt est à subiecti cordis viuifica distributione, significant. Dorsa vero, vim indicãt vitales omnes virtutes continentẽ. Pedes aũt, mobilitatẽ, celeritatẽ, atq; cursum insinuant sempiterni motus ad diuina tendentis. Quocirca & sanctorũ spirituum pennatos theologia pedes effinxit. Quippe alis signatur celeritas alta conscendens, & cœlestis vitæ cursus iter in anteriora

[Marginal notes: queadmodũ de alis & vultib' sanctissimorũ seraphĩ ca. 13. supra dictum est. | Ezech. 1. 10 | Danie. 7. 10 | Matth. 28. | Hebr. 12. | Ignis. | Ignis pprietates & philosophia ad ascensum anagogicũ mirabilis. | B | Humana forma. | C | Gene. 18 | Gene. 8 | Exodi. 3 | Gene. 19 | Gene. 32 | Psal. 10 | Marci. 16 | Daniel. 7 | Deute. 33 | Danie. 10 | Ezech. 10 | Danie. 2 | Apoca. 1 | Ezech. 1 | Ezech. 1]

Apoca.10 semper ac celsiora consternens,& ꝙ ad superiora feratur,mortalibus atq; infimis omnibus exce D
Danie.9 ptus.Sed eñ alarũ leuitas id in sanctis angelis indicat,ꝙ terreni corporis sarcina liberi, toti absq;
vlla admixtione vel pondere ad celsa ferantur.Quod aũt nudi ac discalceati describuntur, hoc si
Gene.18 gnat, ꝙ liberi & absoluti & expediti, atq; exterioris oĩs adiectionis labe sint puri, & ad diuinæ
simplicitatis similitudinẽ pro viribus tendant.Verũ quia rursus simplex illa multiformisq; sapien
tia nudos etiam operit,& vasa quædã illis circũferenda largitur:age ipsa quoq; cœlestiũ spirituũ
Luc.24 sacra operimenta atq; instrumẽta,inquantũ possumus,explicare pergamus. Perlucidã nempe ac
ꝗ igneã vestẽ,signare arbitror diuinã speciem,secundũ illã quã diximus,ignis imaginẽ:illuminã
di ꝑterea vim,ob præmia in cœlo posita,vbi lux est,& ꝙ prorsus intelligibiliter illustrat, siue in-
Apo.1 tellectualiter illustratur.Porro sacerdotalẽ vestem,vim illã adducẽdi ad diuina & sacratiora spe-
Apoca.1.15 ctacula,totiusq; vitæ cõsecrationem insinuare puto.Zonas vero,fœcundarũ ipsarũ virtutũ custo
diam diligentẽ,cogentemq; ipsas in habitũ,qui in semet singulari facilitate conuertit, ac per gy-
Iudi.6 rum circa seipsum immutabili identitate versat. Virgas itidem, regis ac ducis insigne ꝑferre,ꝗd
2.Mach.11. oĩa recta perficiat,dicimus.Hastas vero atq; secures,vim dissimilia diuidendi,discernentiũq; vir-
Ezech.9 tutũ habilitatem & efficientiam atq; strennuitatem,intelligimus. Vasa quoq; geometrica atq; fa-
Ezech.40 brilia,fundandi & cõstruendi ac ꝑficiendi vim,& quæq; alia sunt prouidentiæ illius munera,quę
inferiora promouet atq; cõuertit,interdũ & diuinorũ in nos iudiciorũ signa sunt,quę fingunt san
ctorũ angelorũ instrumenta:aliis quidem significantibus emendãtem disciplinã, siue iustitiã pu-
nientem:aliis vero mœstorũ casuũ ereptionem,siue disciplinæ finẽ,siue prioris felicitatis receptio
nẽ,seu aliorũ quoq; munerũ adiectionem,siue illa parua,siue magna,siue carnalia, siue intelligibi- E
lia sint:prorsusq; mẽs diuinis in rebus exercitata,nunꝗ dubitabit inuisibilibus rebus rerũ visibiles
Dani.7 coaptare imagines.At vero cũ ventorũ appellatione censent, naturæ summa celeritas, ꝙ cuncta
ferme absq; vlla mora temporis penetrat, motusq; ille ex summis ad infima,rursusq; ex imis ad
summa in momento pertingens,profecto signat,inferiora & secũdo à se loco posita, ad superio
rem celsitudinẽ tollens,primasq; substantias ad tradẽda inferioribus lucis suæ cõsortia,prouiden
Symbolica tissime mouens.Dicet fortasse aliquis,hũc aereum spm̃ qui ventus dicitur,diuinã quoq; cœlestiũ
theologia. spirituum ꝑferre spẽm.Habet eñ & ipse diuinæ actionis imaginẽ atq; figurã(sicut in symboli-
ca theologia,iuxta quatuor elementorũ expositionẽ,pluribus documẽtis ostendimus)secundũ na
turalẽ mobilitatẽ vimq; animandi, & celerẽ insuperabilemq; discessum, & mobiliũ principiorũ
Iohan.3. atq; finium incognitas nobis atq; inuisibiles latebras.Non eñ scis,inquit, vnde venit & quo va-
Apoc.10 dit.Nubis quoq; spẽm diuina scriptura illis effingit,per id profecto innuens,sanctos spũs occul-
to quidẽ lumine supra mũdanũ impleri modũ:cæterũ primitiuã illam, primoq; apparentẽ lucẽ,
modeste reuerenterq; suscipere,eamq; sequentibus absq; inuidia pro suo cuiusq; captu secunda
deriuatione transfundere.Præterea ꝙ illis & fœcunditas,& vis item animãdi & augendi ac per-
Ezech.40 ficiendi adsit,iuxta intelligibilis imbris fœcunditatẽ,quæ subiectũ gremiũ ad vitalẽ partũ pingui
bus euocet pluuiis,rectissime nube signãtur.Et si quærit,quã ob causam æris quoq; & electri ac
discolorũ lapidũ speciem diuinæ literæ sanctis angelis applicant,id profecto dixerim:electro,ꝗd F
Ezech.1. auri atq; argenti spẽm ꝑfert,ex qua parte auri color ostendit,splẽdorẽ illũ inuiolabilẽ designari,
ꝙ neq; cõsumi neq; imminui possit,neq; vlla ratiõe maculari:qua vero argentũ lucet,nitidũ illud
ac purũ cœlesteq; iubar ostẽdi.Porro æri,iuxta eas quas supra exposuimus rationes, ignis aut au
Ibidem. ri spẽm oportet asscribi.At vero gemmarũ species colorũ varietate distinctas,ita accipiendas pu
Apoca.4 to,vt siue illæ sint candidæ,nitorẽ lucis insinuent:siue rutilę,ignis speciem signent:siue fuluæ,ruti-
lans referant aurũ:siue virides,vigorẽ ac robur iuuentutis enuntient. Inuenies deniq; per singulas
figurarũ imagines dignissimos sensus,quibus ad superiora feraris. Verũ quia de his pro modo vi
rium nostrarũ satis dictũ puto,ad cætera discutienda transeamus,& cœlestibus spiritibus effictas
Ibidem. bestiarũ effigies explicemus.Leonis faciem signare putamus,vim illam in angelis principalem ac
Ezech.1. robustã & indomabilem,per quã occultissimo illi ineloquibilis diuinitatis arcano, pro viribus si-
miles nituntur euadere,operti spiritalibus vestigiis, & expedita illa atq; ineffabili celeritate itine-
Ibidem. ris,ad diuini fulgoris secreta tendentis.Bouis aũt imaginem,fortitudinis ac robustatis ꝑferre spe-
ciem,& qua spiritales sulcos suscipiendis cœlestibus fœcundisq; imbribus scindunt.Cornua item
Apoc.5 seruatricẽ illam signãt atq; insuperabilem vim.Porro effigiem aquilæ, regiã dignitatẽ,motumq;
Apoc.8 ad superna tendentem,celeremq; volatũ,atq; ad captandũ necessarium reparãdis viribus cibum,
Ezech.1. agilitatẽ atq; vigilantiã,& cursum & facilitatem summã,ac ꝑterea vim illam singularem specu-
landi atq; intendendi libere,directe,in nullã partem inclinando aciem luminũ in radiũ illũ vberri
Zacha.6 mum lucidissimũ deitatis,quem ex se instar solis emittit. Equorũ quoq; figuram, obedientiam in
sanctis angelis significare dicimus,qua diuinis obtemperant iussis.Qui siquidem albi sint,cando-
rem ac diuinæ propinquitatẽ lucis ꝗ maxime signant:sin vero pulli,occulta diuinitatis insinuant:
si autem rubei, vigorem ignis & strenuam efficaciã indicant:ꝙ si ex albo nigroq; permixti, vis
illa signatur,qua traducente nectuntur extrema:& prima secundis,ac secunda primis,conuersio
nis ac prudentiæ ratione iunguntur. Enimuero nisi cohibendæ prolixitatis rõnem haberemus,
particu

A particulares quoq; memoratorum animalium proprietates, corporalesq; illorum descriptiones omnes, cœlestibus illis virtutibus dissimilium similitudinum ratione aptissime cōgruere profecto doceremus: feruorē iracundiæ ad spiritalē fortitudinē, cuius extremū ira vestigiū est: cōcupiscentiā quoq;, ad diuinū amorē: & vt totū simul explicem, oēs mutorum animātium sensus & partes in plura discissas, ad virtutū cœlestium altissimas intelligentias & vnicas virtutes referentes. Verum prudentibus non modo ista sufficiunt, sed vel vnius obscuræ imaginis expositio, ad similia pari ratione soluēda sufficiet. Illud inspiciendū, quid sibi velint flumina, rotæ & currus, qui cœlestibus virtutibus cōiuncti referuntur. Nempe eñ ignea flumina diuinos significant latices, largissimā angelis atque indeficientē inundationis copiam largientes, vitalisq; fœcunditatis altores: currus aūt, coniunctā similiū & æqualium societatē signant: rotæ vero, quæ altæ quidē sunt, cæterum in anteriora semper absq; vlla cōuersione in nullā partem declinando incedunt, vim profecto actionis angelicæ, qua rectā semper viam atq; arduam pergūt, insinuant. Quippe oīs illorum cursus, spiritalisq; rotatus, ad viam illam erectā atq; arduam cœlesti intentione dirigitur. Possumus aūt & iuxta aliū sensum, intellectualiū rotarum figuralē descriptionē exponere. Est eñ eis (vt propheta ait) cognomē inditū, gel, gel, quod Hebræorum voce reuelationes ac reuolutiones significat. Igneæ nāq; atq; diuinæ rotæ, regyrationes quidē habent, q; sempiterno motu circa summū idē versentur bonū: reuelationes aūt, q; occulta sacramēta reuelent, & humiliores quosq; promoueant, sublimesq; diuini fulgoris radios in inferiora agmina descendēdo transfundāt. Reliqua nobis ad exponendū est gaudij cœlestiū ordinū ratio. Sunt eñ illi passiuæ voluptatis nostræ prorsus ignari. Congaudere aūt dicuntur deo, in eorum qui perierant inuentione, iuxta congruā sibi diuinā prorsus tranquillitatē & benignissimā copiosissimāq; lætitiam, quā de illorum prouidentia & salute capiunt, qui conuertunt ad deū: ac voluptatē illam prorsus ineffabilē, cuius & sancti viri sæpenumero participes effecti sunt, cū in eos diuinæ illius ac deificæ lucis fulgor influeret. Sed hæc hactenus de figuris ac fictionibus sacris: quæ licet ad diligentiorē huiusmodi signorum enodationē non attigerint, multū tamē (vt reor) conferent intelligentiæ nostræ, ne in humilitate literæ figamur, figuralibusq; imaginib⁹ inhæreamus. Quod si obijcias, nos nō omnium deinceps imaginū, quæ in sacris literis angelicas virtutes actionesq; significāt, fecisse mentionē: respondebimus q; verum est, fatebimurq; ingenue diuinarum & earum quæ supra mūdum sunt rerum, partim liquidā nos ignorasse scientiam: atq; ad ea ediscenda quæ supra nos sunt, doctore ac duce indigere: partim quædā omisisse ex industria, vt quæ ex antea expositis colligi possent, tantundem ferme valentia. Simul & ne modū liber excederet prospicientes, arcana cœlestia silentio honoranda putauimus.

Apoc. 10
Zacha. 8
Psalm. 44
Daniel. 7.
4. Reg. 6
Danie. 7
B
Lucæ. 15
Matth. 18

¶ Libri de cœlesti hierarchia, finis.

C

S. DIONYSII AREOPAGITAE DE ECCLESIASTICA HIERARCHIA LIBER AD TIMOTHEUM.

¶ Compresbytero Timotheo, Dionysius presbyter.

Quænam sit ecclesiasticæ hierarchiæ traditio, & quæ illius intentio. Cap. I.

Acerdotij quidem nostri functionem, sanctissime fili Timothee, augustioris esse ac diuinæ & diuinitus indultæ scientiæ, actionisq; & perfectionis, his qui sacratioris doctrinæ institutionē, ex sacerdotalibus mysterijs traditionibus acceperunt, de sanctarum scripturarum maiestate necessario demonstrare institui. ¶ Sed obserua diligentius, ne sancta sanctorum efferas, neu prophanis luminibus violāda permittas, verum reuerebe ris magis, occultiq; dei mysteria spiritalibus inuisibilibusq; notionibus honorabis, atq; intemerata seruabis, nequaq̄ ea passim rudibus tradēs, sed sanctis solis sanctarum rerum intelligentias sacratius pandens. Sic enim (vt theologia nobis suis studiosis cultoribus tradidit) ipse quoq; Iesus, diuina profecto atq; omni substantia superior mens, & hierarchiæ oīs & expiationis ac diuinæ actionis initiū & substātia, augustissimaq; virtus, beatissimis illis spiritibus & nobis naturali dignitate longe pstantibus, manifestius simul atq; spiritalius lucet, eosq; pro viribus ad lucis suæ similitudinē transfert. Nostros itē varios & inconstātes motus honestarum amore rerum in eū intento, nosq; intendēte, cōstringit & cōplicat, & in vnā ac diuinā perficit vitā. ¶ Habitu pterea & actione dignissima donat, diuini scilicet virtute sacerdotij: ex qua dū ad sacerdotale sacrosanctū mu-

Cœlest. hierarch. ca. 7
Apo. 1.

mus accedimus, superioribus virtutibus propinquamus, imitando pro viribus illarum constantiam ac perpetuã firmitatẽ. Cuius vbi similitudinẽ (quantũ fas est) fuerimus adepti, hinc iam ad beatissimũ ac diuinũ Iesu radiũ aciem mentis intendimus: & quæcq; videre permittimur, digna cũ veneratione intuentes, atq; eorum quæ viderimus dinoscendorum mysticã scientiam vi interni luminis hic edocti, sacrati ac sacrantes, illuminati & illuminãtes, perfecti ac pficientes, poterimus fieri. ¶Quænã ergo sit angelorum atq; archangelorum sacra distinctio, cœlestiũq; principatuum & potestatũ ac virtutũ, dominationũ item, thronorũq; sublimiũ, æqualiũ item thronis substantiarum, quas inhærere deo, & semp circa illũ & cũ illo esse theologia tradit, Cherubin illas atq; Seraphin Hebræorum voce appellãs: in his quæ de huiusmodi beatissimorum spirituũ distinctionibus, ordinibus ac diuisionibus scripsimus, discere: in quibus nos, etsi nõ satis pro merito, quantũ tamẽ penetrare potuimus, quantũq; theologia suggerere, & ex diuinis literis dictare dignata est, ipsam eorum sacratissimã functionẽ laudare studuimus. ¶Illud tñ necessario dicendũ, q & cœlestis illa, & oĩs (quã modo laudare pergimus) functio, vnã habet & eandẽ per omne sui officij munus intentionẽ atq; vim, vt scilicet & ipse pontifex pro suæ ratione substantiæ & captus atq; ordinis, diuinis in rebus perficiatur, atq; in deitatis cõsortium transeat: inferioribusq; atq; subditis gradibus, cuiq; pro merito, indultũ sibi diuinitus tradat tantæ excellẽtiæ munus, per quod ipse participatione euasit in deum. Subiecti quoq; & inferiores, pstantiores sequantur, qui & ipsi minores in anteriora promoueant: illiq; itidẽ perpetuo successu ad altiora enitentes, etiã prouehendis alijs duces pro viribus fiant. Perq; hanc diuinã profecto ac dispositissimã congruentiã, singuli pro modo suo, eius q vere & pulcher & sapiens ac bonus est, euadant participes. ¶Sed enĩ substãtiæ illæ superiores atq; ordines, quorum supra facta est mentio, & incorporales & intelligibiles sunt, estq; mundo celsior illorũ sacra distinctio. Nostrã aũt hanc sacerdotalẽ functionẽ, cernimus visibiliũ varietate signorum pro captu nostro multiplicem fieri, per quæ pontificali munere ad statũ illum vnicũ, quo transimus in deũ, pro modo nostro quiq; prouehimur. Atq; deũ diuinamq; virtutẽ cœlestes quidem illæ substãtiæ (quippe quæ spũs ac mẽtes sunt) intelligũt, iuxta quod eis fas est: nos aũt visibilibus imaginibus ad diuinas intelligẽtias pro viriũ nostrarum modo, cõscendimus. Et vt vere ac proprie dixerim, vnũ quidẽ est quod appetunt omnes, qui vnius speciem pferunt: sed nõ vno modo eius quod vnũ atq; idem est, participes fiunt, verum vt cuiq; pro merito sortẽ diuina & æquissima libra distribuit. Verum enĩ ista in libro, quem de intelligibilibus ac sensibilibus scripsimus, latius disputata sunt. Nunc aũt sacerdotalẽ ordinẽ nostrũ, principiumq; eius atq; substãtiam (quãtum vires suppetant) aggrediar eloqui, Iesum primo inuocãs, ordinũ omniũ cœlestiũ atq; terrestrium principẽ, initium & cõsummationẽ. ¶Est itaq; hierarchia oĩs, vt se habet venerãda ac sacrosancta nostra traditio, oĩs sacrarum rerum illi quidem subiectarum ratio, generalisq; prorsus eorum q in hanc ferme cadunt functionẽ, siue sacrarum eius rerum cõprehensio. Nostra igitur functio & dicit & est illius sacra omnia cõtinens munus, per quod cõsummatus diuinus pontifex, eorum omniũ quæ ad eum pertinent, & sacratissima sunt, vt sacerdotij nomine honoratus, particeps erit. Vt enim qui sacerdotium dixit, sacrorum simul omnium vno vocabulo signauit ordinem: ita & qui sacerdotem seu pontificẽ dicit, augustiorẽ prorsusq; diuinũ insinuat virũ, totius sanctæ scientiæ peritissimum, in quo liquido ac perspicue sacratus oĩs ordo suus, & pfectus sit, & possit agnosci. ¶Huius profecto sacræ functionis initiũ est fons vitæ, bonitatis essentia, vnica rerum omniũ causa beatissima trinitas. Ex qua sola bonitatis causa, q sunt, oĩa vt & essent, & bñ essent, acceperũt. Huic trãscendẽti oĩa diuinæ beatitudini, trinæ atq; vni (cui soli vere esse inest modo nobis quidẽ incognito, sed sibi plane perspecto & noto) volũtas quidẽ est, rationalis salus humanæ oĩs cœlestisq; substantiæ. Ea vero aliter prouenire nõ potest, nisi hi qui saluant, in dei cõsortiũ transeant. Porro ea in deũ transitio fit, cũ illi similes euadũt atq; inserũtur. Omni aũt sacræ functioni cõmunis hic finis est, integerrima dei diuinarũq; rerum dilectio, quæ sublimiter oĩno, singulariterq; operat, & (quæ hãc præit) omniũ quæ illi aduersant, exactissima & nunq retro aspiciens fuga, notio earum q sunt (qua parte sunt) rerum, sanctæ veritatis visio atq; scientia, vnicæ illius pfectionis (qua in vnũ ipm trãsitur) diuina pro viribus participatio, visionis ipsius vnius & cõtemplationis felix illa refectio, qua intelligibiliter alitur & euadit in deũ, quisquis in illã ardẽti studio intẽdit. ¶Dicimus igitur q beatitudo diuina, naturalis deitas, & pstãdæ diuinitatis initiũ (ex qua vt in deũ trãseant hi, q illius participationẽ promerẽtur, accipiũt) bonitatis instinctu sacratissimæ functionis munus, in salutẽ oĩm rationaliũ intellectualiũq; substantiarum (vt scilicet dei cõsortio fruerẽtur) indulsit; atq; illis quidẽ altissimis beatissimisq; spiritibus, liquidius & purius ac spiritalius. Neq; enĩ illas ad diuina deus extrinsecus mouet, cæterum intelligibiliter & intus diuinũ consiliũ & voluntatẽ purissimi candoris fulgore discunt: nobis aũt quod illis *vnice & collecte præstitũ est, ex diuinis libris in signorum diuisibilium multitudine ac varietate donat. Substantia enĩ sacerdotij nostri, scriptura sacra est, nobis diuinitus tradita. Porro huiusmodi plena venerationis eloquia dicimus, quæq; à beatissimis patribus nostris, à quibus sacris mysterijs imbuti sumus, in sanctis ac theologicis commendata sunt libris. Ac præterea quæq; ab eisdem sanctissimis viris, sacratiore & purgatiore & propinqua

Margin notes: Cœlest. hie ra. ca. 7. 8. 9 — Liber de intellig. & sensibilib. — *vno simplicíq; modo

quodã

A quodam modo cœlesti hierarchiæ doctrina, sancti duces ac p̄ceptores nostri didicerūt, ex animo
in animū (medio intercurrēte verbo, corporali q̄dem, sed q̄d carnis penitus excedat sensum) sine
literis transfusa sunt. Et ipsi q̄q; sanctissimi principes nostri, dum sacra publicè agēda instituerūt,
non apertis ac patulis sensibus, sed signis augustioribus tradiderūt. Est em̄ nō om̄is sanctus, neq;
omniū scientia est, vt sacra testātur eloquia. Necessario itaq; primi illi nostri sacerdotalis muneris 1.Cor.8
duces, cum ex summa, supersubstantialiq; deitate ipsi sancti muneris plenitudinē percepissent, &
id ipsum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate missi essent, ipsiq; (vt q transissent in
deum) posteros ad diuina prouehere affatim cuperēt, visibilibus signis cœlestia sacramenta texe
runt, varietateq; ac multitudine, q̄d vnicū est & collectū, tradiderūt: & in humanis imaginibus res
diuinas, materialibusq; figuris spiritaliū maiestatē: atq; in ijs quæ nobis sunt familiaria, summa il-
la & supersubstantialia partim scriptis, partim nō scriptis institutionibus suis (iuxta q̄d sacræ dif- Matth.7
finiunt leges) nobis tradiderūt: nō modo prophanæ multitudinis causa, cui ne ipsa q̄dem fas est
signa contingere, verū ob id quoq;, q̄d hæc nostra sacratissima functio, significatiua est, plenaq;
(vt dixi) signis pro modo & ratione captus nostri, indigetq; visibilibus figuris, quibus veluti ad-
miniculis ad eorū augustiorē intelligentiā subuehamur. ¶ Non sunt tamē opertæ diuinis ponti-
ficibus signorū rationes, quas in eos efferre fas nō est, q adhuc fidei rudimēta p̄cipiunt. Sciunt e-
nim profecto, vt ij qui de sacris rebus diuinitus instructi leges dederūt, ac cōstantissimis & omni
admixtione puris, inconfusisq; sanctarū distinctionū ordinibus, distribuēda cuiq; pro merito &
B captu suo prouidētissima rōne censentes, functionē ipsam instituerūt. ¶ Quocirca tuis sacris pol-
licitationibus inductū, sanctū est profecto & me admonere, & te earū meminisse, vt eminentissi-
mam pōtificalis muneris rationē nemini tradas, præterq̄ æqualibus tuis †reuerēdissimis p̄sulibus, reuerendissimis.
quibus sacra tractare institutū est, ipsosq; illos pontificio iure monebis, mūdi vt mūda contingāt,
solisq; cōmunicent diuina diuinis, p̄fecta perficientibus, sanctisq; sanctissima. Ego em̄ tibi vt re-
liquorū sacrorū, ita huius quoq; diuini muneris consortium tradidi.

De ijs quæ in illuminatione baptismatis fiunt. Cap. II. Pars prima.

DIximus itaq; rite ac pie (quantū sentio) nostrā hāc functionē hoc intēdere, hoc agere,
vt similes deo pro viribus efficiamur, ipsiq; iungamur. Hoc aūt ita demū potiemur, si
(vt diuinis monemur eloquijs) augustissima dei mādata diligam⁹ atq; operemur. Ser- Iohan.14.
uabit em̄ (inq̄t) sermonem meū is qui diligit me, & pater meus diliget eū, & ad eū ve-
niemus, & mansionē apud eū faciemus. ¶ Quod igitur initiū est, reuerēdissima dei mādata pera-
gendi? Quod animales habitus nostros ad alia suscipiēda sacrata eloquia & opera cōmodissime
format, quod nobis vt ad cœlestia p̄mia subuehamur, viam sternit, & sacratissimæ ac penitus di-
uinæ regenerationis nostræ traditio. Vt em̄ dux ille & p̄ceptor noster eximius ait, primus animi 2.Timo 1.
ad diuina motus, dei dilectio est. Porro sacræ dilectionis ad diuina mandata facienda principalis
omnino progressus, est secretissima illa & ineffabilis prorsus operatio, qua diuinus in nobis status
efficitur. Si em̄ diuinus hic status diuina natiuitas est, nunq̄ ille aliq̄d sciet ex ijs quæ à deo tradi-
ta sunt, neq; operabitur, qui neq; diuinū hunc statū consecutus est. An vero nobis quoq; ipsis, nō
C dicimus prius eē necessarium humanæ vitæ statū, vt sic demū humana possimus operari? Quip
pe quod nō est, id neq; motū vllum, neq; substantiam omnino habet, q̄d aūt quoquo pacto est, ea
solū & agit & patitur, quæ substātiæ statusq; sui sunt. Verū id q̄dē (reor) perspicuum est. Iam ve
ro diuina sanctæ regenerationis contemplemur signa. Et mihi nemo prophanus obstrepat, nul-
lus q rudimentis cœlestibus careat, pergat ad videndum: nam neq; infirmis pupillis aduersam so
laribus radijs aciem intendere tutum est: ita ne nobis q̄dem ea quæ supra nos sunt tentare velle,
innocuum fuerit. Siq̄dem vera legalis sanctaq; institutio Oziam q̄dem, ꝙ sibi sacerdotale mu- 2.Para.26
nus assumeret: Core aūt, ꝙ celsiora sese sacrosancta munera vsurpare p̄sumeret: Nadab vero & Nume.16
Abiu, ꝙ suo munere indigne abuterentur, abiecit, repulit, perdidit. Leuitic.10.

Mysterium illuminationis siue baptismatis. Cap. II. Pars secūda.

ITaque pontifex quidem in dies ad dei similitudinem omnes homines saluos fieri cupiens,
& ad agnitionem venire veritatis, prædicat omnibus vera profecto euangelia, annuntians 1.Timot.2.
deum, cum sit mortalibus ex propria & naturali bonitate propitius, ipsum eximiæ benigni-
tatis gratia, ad nostra infirma descendere dignatum esse, nosq; sibi iungendo atq; inserēdo Titum.3.
ignis instar, quos iunxerit, iuxta singulorū propositum atq; aptitudinē sibi similes facere. Quot-
quot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, qui Iohan.1.
non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Por-
ro qui tam sublimium ac tam cœlestium munerum sacro fuerit desiderio & amore captus, acce-
dit ad aliquem ex fidelium numero, oratq; vt se ad pontificem ducat, secuturū omnia quæq; sibi
tradētur, penitus atq; ex toto animo spondens: precaturq;, tum vt se adducat, tum vt reliquæ de-
inceps regendæ vitæ suæ suscipiat curam. Illum, etsi salutis eius sacro amore succenditur, celsitu-
dinem tamē rei humanāq; infirmitatē metientē, cōtinuo horror & angustia difficultatis inuadit,

D

Luc. 15 Postremo tamen facturum quod ille postulat, benignissime pollicetur: assumensq; hominem, ad pontificem ducit, ille magna cum lætitia (nō secus quàm ouem perditam) in humeris virum suscipiens, primum quidem secretius ex corde gratias agit, tum in orantis quoq; habitum sternitur, adoratq; supplex, atq; veneratur summum illud beneficumq; principium, à quo & vocanda vocantur, & saluanda saluantur. Deinde sacros omnes gradus vt sibi cooperentur, ac pro salute viri

Roma. 9 simul congaudeant, agantq; diuinæ clementiæ gratias, in sanctam ecclesiam cogit: atq; initio quidem hymnum aliquem sacris libris insertum, simul cum omnibus ecclesiæ ordinibus canit. Post hæc deosculatis sanctis altaribus, ad virum astantem proficiscitur, percontaturq; ab eo quidnam volens eò venerit. Illo aūt (iuxta quod à susceptore suo fuerat edoctus) impietatē & veri boni ignorantiam accusante, ac diuinæ vitæ opere tam diu se fuisse destitutum ingemiscente, atq; orante vt eius sacratissimo munere ac prece, deo diuinisq; mysterijs frui mereatur: contestatur ei, oportere

Hebr. 6 ex integro totoq; corde accedere ad deū, per cūcta pfectum & immaculatū. Tum diuinæ quoq; conuersationis ac vitæ illi explicans rationē, an ita velit deinceps viuere sciscitatur. Quod vbi ille pollicitus fuerit, imponit eius capiti manū, consignansq; illū, sacerdotibus mandat, vt virū susceptoremq; describant. Postea vero quàm illi descripsere, sacram effundit precē, quam cū omnis secum ecclesia terminauerit, discingit quidem ipsum, ac ministrorū manibus exuit. Deinde occidentem versus illū statuens, intēdentē, manusq; impingētē ad eandē regionē conuersas, insufflare illū ter satanam iubet, ac pterea abrenuntiationē profiteri. Et cū post trinā abrenuntiationis contestationē tertio se ille abrenūtiare professus fuerit, ad orientē illū traducit aspicientēq; in cœlū, atq; intendentē manus, Christo, sacrisq; omibus diuinitus traditis, cōsentire iubet. Postq̄ vero & hoc ille fecerit, rursus ter illū profiteri monet. Trina vero ea confessione peracta, rursus ille orans benedicit, eiq; manus imponit. Et cū illum ministri pfecte exuerint, deferūt sacerdotes sanctum vnctionis oleum. At vero pontifex trino crucis sanctæ signaculo vnctionē inchoans, inungendum iam sacerdotibus toto corpore hoīem tradit, ipse ad adoptionis matrē proficiscitur: eiusq; aquas sancta prece ac inuocatione sanctificans, terq; in eas ad crucis effigiem sanctissimum fundēs vnguentum, illasq; hoc ritu pficiens, terq; ad numerum sacræ effusionis carmen (q̄d prophetæ deo pleni, diuinitusq; afflati cecinere) pronuntians, semel scilicet per angelos sancti vnguinis iactus, iubet afferri hominē. Et cum illū, eiusq; susceptorem quispiam sacerdotum ex descriptione, celsa voce pdicauerit, ille quidem à sacerdotibus se tenentibus in aquam ducitur ad pontificis manū. Pontifex autem superne astans, cum rursus per aquas sub pontificis manu sacerdotes eius q· ini-

E

aquis imergit. tiatur, inclamauerint nomen, ter illum *pontifex mergit, hac trina illius mersione & emersione, tres beatitudinis diuinæ psonas inclamās. Assumētes autem illum sacerdotes, susceptori suiq; accessus duci consignant, & vna cum ipso illum, vestem baptizati munditiæ congruam induunt, sicq; indutum, rursus ad pontificē ducunt. Ille diuino ac deifico prorsus vnguento virum signās, sacratissimæ communionis participē facit. ¶ His ita peractis exteriori ex munere, suoq; ad sequētia & secunda progressu, rursus præsul ad prima & potiora speculanda sustollitur, vt q nullo tēpore, nullo modo ad aliena vlla q̄ sola ad munera sua conuertitur: sed à diuinis ad diuina continenter ac semper diuino spū diuinaq; ratione transfertur.

F

Spiritalis intelligentia, contemplatio, theoria, sanctaq; anagoge. Cap. II. Pars tertia

Ista quidem veluti in signis, sanctæ ac diuinæ regenerationis consummatio est. Quæ profecto nihil habet in se indecens, nihil vel ex ipsis carnalibus imaginibus fœdum: sed assunt illi dignissimæ intelligentiæ signa, naturalibus & humanis ac decentissimis speculis informata. Quid enim illi dignitatis defuisse videatur, etiam si mysteriorum diuinior ratio sileatur: cū & persuasione certa, & diuinis eloquijs, eius qui accedit vitæ optimum statum sacratius moliatur, totiusq; simul vitiositatis emundationem, diuiniore ac virtutibus dedito vitæ genere succedentē denuntiat, vt naturali aquæ expurgatione dum corpora diluuntur, vitia quoq; mundata credantur. Hac ergo ratione, etsi nihil sacratius haberet mysteriorum significatiua traditio, nihil puto haberet fœditatis: quippe cum & rectioris vitæ magisterium præferat, & totius vitiosæ cōuersatiōnis ablutionem integram, corpore naturaliter aquis omnino purgato, significet. Sed sit illa plane rudibus introductio salutaris, quæ & sacratiora quibus deo iungimur quantum fas est, à multitudine dirimat, & in partes distributis ordinibus, cuique pro captu suo congruum subministret ad altiora successum. ¶ Nos autem sacris ascensibus visibilium rerum aspicientes initia, vbi ea sacratiore modo didicerimus, sciemus quænam exemplaria formæ huiusmodi, & quæ inuisibilia imagines istæ significent. Sunt enim (vt in libro de intelligibilibus & sensibilibus aperte docuimus) visibilia sacramenta intelligibilium imagines quædam, quibus ad ea recto itinere ducimur. Porro intelligibilia, visibilium sacramentorum initium sunt atque scientia. Dicimus igitur esse diuinę beatitudinis bonitatem, cui cum semper assint per eadē & eodem modo suæ lucis benefici radij, eos in omnia spiritalia lumina affatim explicantē. ¶ Siue itaq; motu proprio ab intelligibili lumine, spi-

Liber de intelligibilibus & sensibilibus

A ne,spiritalis natura libertate arbitrij donata discedat,& insitas sibi naturaliter vires, qbus illuminari valeat,amore nequitiæ claudens,lucis excidat gratia, cum præsens illa nequaquam discedat, sed cæcutienti suffulgeat,aduersantiq; vi summæ benignitatis occurrat, siue indulti sibi *modice luminis terminos transilire nitatur,atq; ad excelsioris(quàm imbecillitas oculorum suorum ferre possit)lucis radios intendere aduersos conetur obtutus, lux qdem illa nihil præter lucis operabitur munus.Cæterum ipsa dum perfectioribus imperfecte intendit,non modo quæ nihil ad se ptinent nequaquã attinget,verum ea quoq; lucis mediocritate,qua capere potuisset, proterue superbiens,ac de se magnũ sapiens,excidet.Diuina tamen(vt diximus)lux spiritalibus semp oculis benignissime patet,licetq; haurire psentem ac paratissimã semp sua munera diuina dignatiõe volentibus tradere. ¶Ad huius æternę lucis effigiem atq; imitationẽ,diuinus formatur antistes,atq; doctrinæ suæ cœlestis plucidos radios sup omes affatim fundit,accedentem semp ad diuinæ bonitatis imaginẽ illuminare paratus. Nõ aũt inuidia vlla tangitur,neq; ad prioris erroris aut defectionis culpã ira infausta & immoderata mouetur,sed ad dei exemplar accedẽtibus semp doctrinæ cœlestis fulgorẽ pontificaliter explicat,maxima cũ dignitate atq; ordine singulis(pro modo & captu suo)diuini sermonis iubar impartiens. ¶At si qdem sacri ordinis atq; constantiæ deus principiũ est(per quam seipsas diuinæ mentes noscũt)ad propriã naturæ suæ speculationẽ scientiamq; recurrẽs,in principio qdem quisnã ipse sit intuebitur,istudq; primũ ex illa cõsideratione

B ad agnitionis lumẽ sacrũ accipiet munus.Porro q sua omia oculis omni pturbatione liberis diligẽter inspexerit,profundas qdem effugiet ignorãtiæ tenebras.Verũ pfectissime illius cõiunctionis,participationisq; diuinæ rudis adhuc & ignarus existẽs,ipse nõ statim ex seipso cõtinẽter hãc cupiet,verũ sensim ac p gradus,ad priora semp & digniora atq; excellẽtiora cõscendet. Sicq; pfectus,ad supremũ illũ tandẽ diuinũq; ordinem gradu proficiẽte subuehet. ¶Huius honestissimi atq; augustissimi ordinis imago,est accedẽtis verecũdia,suorũq; oĩm cauta sciẽtia: quæ,hominẽ ducẽ inquirit,p quẽ recto itinere ad pontificẽ eat.Hũc ita accedẽtẽ diuina maiestas in sui consortium intus admittit,eiq; lucẽ suã perinde ac signũ aliqd tradit,sanctũ efficiens,& sanctorũ sortis ordinisq; participẽ.Hoc aũt significat id signũ,qd accedẽti põtifex primo largitur, salutarisq; illa descriptio sacerdotũ,p quã ille saluandis inserit.Neq; ille modo,verũ & susceptor eius sacris monumẽtis inscribit, vtpote viuifici ad veritatẽ itineris dux,atq; ille qdẽ, q amator veritatis verus fuerit,ducẽq; pium secutus sit:hic aũt,q ductu diuinitus instituto,sequẽtẽ data manu sine errore prouexerit.Atqui fas nõ est,vt qs eorũ quæ sibi sunt omnino aduersa,vna simulq; particeps fiat: neq; is qui illius qd vnũ est,consortiũ aliqd ceperit, diuiduas habeat vitas, siqdem vnius(quam cepit) participationẽ, firmam inconcussamq; custodiat.Cæterũ eiusmodi eo in statu eẽ debet,vt nullis affectibus(qui vnum illud diuidãt atq; discindãt)vllo pacto violabilis fit,quod profecto significat signorũ illa sacrosancta traditio,quæ accedentem veluti priori exuit vita,& ad extremos vsq; illã affectus expolians,nudũ illũ discalceatũq; cõstituit,ad occidentẽ cõuersum,& impulsiõe manuũ obscuræ militiæ cõsortia renuẽtẽ, atq; indutũ sibi dissimilitudinis statũ velut exufflantẽ, profitentẽq; ijs ex integro abrenuntiare quæ deo contraria sunt. Sic exutum penitus affectibus vitiosis,atq; his inuiolabilem factum,ad orientem sancta traditio transfert,statũ per id atq; pro-

C spectũ diuini luminis purissimũ fore is qui perfecte vitia effugerint,innuens: sanctãq; illius professionẽ,qua vnus effectus,ad vnũ prorsus aspirãte voto consentit,verissime suscipit. ¶Sed enim omnibus liquet(vt puto)qui sacra didicerunt,vt ppetua in vnũ illud cõstantissimaq; intẽtione, dũ contraria omnino mortificantur atq; abolentur,constantem illum atq; immutabilem diuini habitus statum intellectualia capiunt.Neq; enĩ solum à vitiositate oĩni discedere necesse est,verum masculo quoque vigore ad omnem ipsius perniciosam subreptionem,inflexum interritũq; durare,& nunquam sacro veritatis amore satiari,nunquam illum consenescere vlla ratione pmittere:cæterũ id pro viribus eniti,vt ad pfectiora diuinitatis hauriẽda,ppetua semp intentione feramur. ¶Cernis nẽpe harũ rerũ diligentes imagines in ijs,q põtificali gerunt officio.Diuinus nãq; põtifex sacræ vnctionis inchoat munus. Sacerdotes aũt post ipsum, vnctionis officiũ peragunt, ita inunctum ad sacra certamina in figura euocantes,in qbus sub editore munerum Christo cõstitutus est.Ipse sane certantibus pręmia proponit vt deus,leges autem certaminis tulit vt sapiẽs, pręmiaq; vincentibus decora constituit ipse pulcherrimus:& quod est profecto diuinius,ipse vt summe bonus & clemens,in suis bellatoribus vincit,dum in illis habitans, pro ipsorum salute ac victoria aduersus mortis & corruptionis imperium pugnat. Certamina qdem vt diuina is qui initiatur,aggredietur gaudens,perseuerabitq; in sapiẽtis sacratissimis legibus,earumq; iure viuẽs, sine vlla earum puaricatione pugnabit,pręmiorum cœlestium spe firmissima felix,& sub præstãtissimo certaminis domino ac duce constitutus,innitens aũt sacris vestigijs primoris athletæ,quę ille sola bonitate calcauit,dei imitatione pugnãdo,actiones & substantias sibi ne in deum trãseat aduersantes,deuincit ac superat:Christoq; in baptismo,vt mystice dixerim, peccato commoritur.Et mihi quęso sapienter attende,quàm sacramenta proprijs inuoluta sunt signis.Quia enĩ in nobis mors est non substantiæ abolitio,vt qbusdam visum est,sed coniunctarum rerum separatio,

moderate.

De duce siue suscepto re.

Quid q pontifex initiãdũ suscipit, manũ ipo nit & signat

Quid descriptio,& cur susceptor de scrib.tur.

Quid ad occidẽtẽ conuersio & exin pcẽ manuũ impacto & exufflatio.

Quid ad orientẽ conuersio.

Quid initiati sacra inunctio.

Quid trina in sanctificantẽ aqua imersio & emersio

ratio, ad id quod nobis obscurum est atq; inuisibile ducens, animam qdem quasi priuatione corporis euanidam, disparentemq; effectam, corpus autem vt humo abditū, aut iuxta aliam quandā corporalium immutationum humana ex specie exterminatum, proprie & conuenientissime mersio illa qua totus homo aquis operitur, ad imaginem mortis ac sepulturæ informis, accipitur. Eū igitur q sacro fonte renascitur, sacrosancta mysteria docent trina illa lauacri mersione & emersione, diuinam triduanæ sepulturæ Iesu authoris vitæ mortem imitari, quantum attingere homines ad dei imitationem possunt. In quo, vt sese habet diuini eloquij plena mysterij & occulta traditio, nihil mundi princeps inuenit. ¶ Deinceps ita initiatum, candentes induunt vestes. Dum em̄ virili atq; ad dei imaginem formata constantia nullis ꝑturbationibus cedimus, & ad vnum illud intentissima deuotione flagramus, id quod fuerat turpe, componitur: & quod sine specie, formæ gratiam sumit, ac lucentis vitæ fulgore euadit prorsus illustre. ¶ Enimuero illa perficiens vnctio facit ita ꝑfectum, fragrantia suauissimi odoris insignem, quippe diuinæ generationis sacrosancta perfectio, diuino spiritui quæ fuerint ꝑfecta, coniungit Porro aduentum illum secretissimū spūs, qui intelligibiliter odore suaui fragrantes facit ac perficit, cum sit prorsus ineffabilis, illis spiritaliter intelligendum dimitto, q diuini spūs sanctam ac deificam societatem in anima sua ꝑcipere meruerunt. ¶ In fine autem omnium, pontifex ita perfectum ad sacratissimam eucharistiam vocat, atq; consummantium illi sacramentoꝝ communionem deificam tradit. D

1 Cor. 15
Iohan. 14
Quid mūdæ & cādidæ vestis acceptio.
Iohan 3.

De ijs quæ in synaxi, sanctaq; communione fiunt. Pars. I. Cap. III.

SEd euge quoniam huius pulchre sane ac tempestiue meminimus, quam profecto negligenter omittere, seu sacramenta quæuis alia ante eam laudare, fas mihi omnino nō fuerit. Est em̄ iuxta inclytum præceptorē nostrum, sacramētorum consummatio. Operæ pretium igitur est, prius illam exponere, & eius veluti corporalia lineamenta describere. Tum vero, vbi eam ex authoritate scripturæ, sacerdotaliq; institutione didicerimus, ad illius contēplādam sacratissimam dignitatem diuino spū subuehi. ¶ Ac primum qdem illud pie inspiciendum, cuius rei gratia, quod alijs quoq; venerandis, diuinisq; mysterijs cōmune vocabulū est, huic præ cæteris ꝑcipue ac peculiariter applicetur, vt singulariter cōmunio, siue societas & synaxis, siue collectio dicatur. Nempe em̄ & vnaquæq; sacramentalis institutio id agit, vt nostras vitas in plura diuisas, in vnicum illum statum (quo deo iungimur) colligat, diuiduorumq; nostroꝝ diuina collectione, nobis eius quod vere vnū est, societatem vnitatemq; indiuiduam largiatur. Dicimus ergo cætera sacrarum reꝝ signa, quorum nobis societas indulgetur, huius diuinis profecto, cōsummātibusq; muneribus perfici. Neq; em̄ ferme fas est sacerdotalis muneris mysteriū aliqd peragi, nisi diuinum istud eucharistiæ, augustissimumq; sacramentū compleat: quæ singula, cum peragūtur, & eius q perficitur, collectionem ad vnum, illud vnicum sacratius operetur: & diuinitus indulto sacramentoꝝ cœlestium munere, ipsius ad deum consortiū peragat atq; perficiat. Si igitur vnūquodq; sacerdotale mysterium ex se imperfectum, nostram ad vnū illud communionē, collectionemq; non perficit, ac per id quod perficiendi vim non habet, ferme etiam nomen amittit. Finis autem ac principalis omnium ratio in eo est, vt diuinoꝝ mysteriorum is qui perficitur, particeps fiat, merito sacerdotalis sacrosancta prudētia ex reꝝ effectu proprium illi verūq; cognomen inuenit. Sic igitur & sacrū diuinæ generationis sacramentū, qa primi luminis consortiū tradit, omniumq; diuinaꝝ illustrationū principiū est: ex effectu ipso, verissimo illud illuminationis cognomine ꝑdicamus. Etsi em̄ alijs quoq; sacerdotalibus sacramētis cōmune est, ijs qui perficiuntur, sacri luminis consortiū dare: istud tamen in primis mihi videndi præstitit munus, ipsiusq; principali maxime lumine ad alia inspicięda sacramēta lucis gratiā cepi. Veꝝ his generaliter ꝑmissis, diligentius intēdamus, inspiciamusq; p singula mysterij sanctissimi ritū, exactissimamq; cōfectionem: & quid spiritaliter signet indagare pergamus. E F

Cur deificę eucharistiæ sacramētū, cōio peculiariter appelletur
Cur baptismus sacræ regñatiōis sacramētū, appelletꝛ sacramētū illuminationis

Mysterium synaxeos siue cōmunionis. Cap. III. Pars secūda.

ITaq; pontifex quidem vbi orationem sanctam supra diuinum altare peregit, ex ipso incensum adolere inchoans, omnem phani ambitum circuit. Demum ad sanctum altare iteꝝ rediens, psalmorum incipit melos concinentibus secum sacra carmina omnibus ecclesiastici ordinis gradibus, deinde ministrorum officio, sanctarum scripturarum lectio suo ordine recitatur. Post hæc extra delubrū *cathecumeni fiunt, & cum ipsis *energumeni, & ij quoq; q in pœnitentia sunt. Manent autem intus soli, qui diuina spectare merentur, atq; ꝑcipere. Porro ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus astant, alij proprij aliqd muneris agunt. Qui vero ipsius ordinis præcipui sunt, vnà cum sacerdotibus sanctū panē & benedictionis calicem, sacrosanctis altaribus imponunt, cum ante præcesserit ab omni clero vniuersalis laus atq; cōfessio. Ad hæc venerandus antistes orationem sanctissimam peragens, pacem sanctam omnibus nūtiat, & cū se mutuo oēs salutauerint, mystica sanctoꝝ recitatio fit, vbi vero manus tum antistes tum sacerdotes aqua lauerunt, pontifex ad medium diuini assistit altaris, circūstant autē soli cū sacerdotibus, electi qq; ex ministroꝝ nūero. At vero pōtifex cū diuina munera laude ꝓsecutus fuerit, sacro-

instructi. vexati, arreptitij.

A sacrosancta & augustissima mysteria conficit,& quæ ante laudauerat venerandis operta atq; abdita signis,in conspectũ agit,diuina'q; munera reuerenter ostendẽs,ad sacrã illorũ communionẽ & ipse conuertitur,& reliquos vt cõmunicent hortatur. Sumpta demũ atq; oĩbus tradita cõmunione diuina,gratias referẽs,finẽ mysterijs imponit. Ac multi quidẽ sola in signa diuina prospiciunt:Ipse aũt semp diuino spũ ad excelsa signorũ initia,felicibus & intelligibilibus intuẽda luminibus,pontificia dignitate ac merito,mũditia'q; singulari diuini capacioris'q; sensus,attollitur.

Spiritalis tantæ rei sensus. Cap. III. Pars tertia.

AGe itaq; fili honestissime,post imagines rerũ,ad ipsam quoq; primitiuorũ exemplariũ veritatẽ profecto diuinã, deinceps contuendã veniamus. Illud aũt ante oĩa his qui adhuc rudes imbuuntur,pro cõuenienti illorũ vsu ac solatio dixerim, q; ne ipsa quoq; varia signorũ & sancta cõpositio,illis stolida seu inutilis est, neq; solis in exterioribus figitur signis. Nanq; sacratissima scripturarũ cantica & lectiones, integerrimæ illis vitæ magisteriũ dictant,&(quod ordine præit)exactissimã malitiæ totius ac pernitiosissimæ vitiositatis emundationẽ docent.At vero augustior illa vnius eiusdem'q; & panis & calicis,cõmunis pacifica'q; communio,cõcordiæ illis vt fratribus vnà educatis, diuinas statuit leges:atq; cœnæ illius sacratissimę, ex qua signa ista sumpsere principiũ,sacrã memoriã renouat:in qua & author ipse signorũ,eum qui secũ non pie neq; concorditer sacra in cœna perceperat,à contubernaliũ sorte iustissime separat,probabili simul ac diuina ratione nos admonẽs,* vt verus ille ad sacra percipiẽda & cõgruo captu firmatus accessus id accedentibus tribuit,vt ex cõmunione diuina, ad dei similitudinẽ atq; consortiũ transeant.Hæc igitur(vt diximus)ad ipsas adytorũ valuas honestissime picta, rudibus adhuc respicienda linquẽtes,(neq; enĩ altiora capiunt)iuxta sacratissimę synaxis nostræ rationẽ, ex causalibus ingrediamur ad causas:atq; intelligibiliũ(illustrante Iesu)decorã prorsus intelligentiam intueamur,ex qua primitiuorũ exemplariũ beatissima emicat pulchritudo. Sed ô diuinũ penitus sanctum'q; mysteriũ,obducta tibi significantiũ operimenta signorũ dignãter aperiens,nobis palàm atq; aperte lucesce, nostros'q; spiritales oculos singulari & aperto tuæ lucis fulgore imple. ¶Oportet igitur nos,vt reor, nudata primi ac præcipui intelligentia signi, intra sacrosancta transire,diuinam'q; principalis huius signi speciẽ intueri, ac pontificẽ augustius cernere à diuino altari vsq; ad phani nouissima cũ odoris suauitate pergentẽ,ac rursus ad altare ipsum cõsummãdi sacrificij causa remeantẽ.Summa nanq; illa atq; diuina maiestas,quæ sup omnia est,etsi bonitate diuina procedit,vt sacrã sui cõmunionẽ accedentibus tradat, non tamẽ extra substantialem atq; immobilẽ sui status * crepidinẽ fit.Cæterũ oĩbus qui diuinã præferũt speciẽ, singulis pro captu suo vim sui fulgoris impartit,in seipsa verissime subsistẽs, atq; suam identitatẽ nunq̃ penitus deserẽs.Pari profecto ratione diuinũ synaxeos venerãdum'q; mysteriũ, singulari licet ac simplici,collecto'q; principio præditũ sit,benignissime tamẽ in sacra signorũ varietate multiplex fit,pertingit'q; ad omnẽ vsq; sacerdotalis descriptionis imaginẽ . Sed enĩ vnitatis ratione, ex his rursus ad propriã se colligit monadem:eos'q; secũ vnũ efficit,qui ad illud purgatiore intelligẽtia subuehuntur.Iuxta eundẽ igitur diuinũ modũ venerãdus psul,etsi functionis suæ singularẽ scientiã ad subiectos quoq; diuinæ bonitatis imitatione deriuat,sanctorũ * ænigmatũ varietatibus vtens,rursus tamẽ vt absolutus atq; ab inferioribus liber,ad suũ principiũ sine vlla sui imminutione reuertitur, peracto'q; in vnũ illud singulare ingressu suo spũali, cernit puro lumine mysteriorũ signorum'q; sacrorũ liquidas atq; vnicas rationes:clementis'q; illius ad inferiora & secũda processus,finem facit diuiniorẽ ad prima & principaliora reditũ. ¶Porro psalmorũ sancta modulatio, quæ oĩbus ferme sacerdotalibus mysterijs iungitur, & substantiæ ratione cohæret, summo omnium principali'q; mysterio deesse non debuit : oĩs quidẽ scripturæ sanctæ textus,aut rerũ substãtiam ac distinctionẽ à deo conditã prædicat,aut legale sacerdotiũ viuendi'q; denuntiat modũ,aut sortes dei populo distributas ac possessiones narrat,aut iudicũ sanctorũ, aut sapientium regũ, aut piorum sacerdotũ sensum ac prudẽtiam celebrat:aut veterũ hominũ inter varios & multiplices tristium casus mirabilẽ constantiã, immobilem'q; philosophiã eloquitur:siue agendæ vitæ sapientia monita,siue diuinorũ amorum dulcia carmina & diuinas effigies præfert,siue futurorũ plenas doctrina salutari prædictiones enuntiat,siue diuina dñi Iesu in humano corpore opera loquitur, siue discipulorum eius mores atq; instituta diuinitus tradita,& ad dei similitudinem imitando ducentia,sanctissimas'q; doctrinas: siue arcanam illam ac mysticã omnino visionẽ dilecti discipuli, diuinam'q; domini Iesu & altissimã theologiam,eis qui dij fieri merentur,exponit, eos'q; per mysteria sacra & diuina sustollit atq; confirmat.Porro diuinorũ carminũ sacrosancta scriptura,cum id pcipue intendat,vt oĩa dei eloquia operationes'q; cõcelebret,sacratissime'q; vitã instituentium virorum verba simul atq; opera laudet, diuina vniuersaliter canit atq; exponit, ad omnia sacerdotalia sacramenta suscipienda atq; tradenda eis habitum aptissimum inserens, qui illam pie dignis'q; affectibus promunt. ¶Cum igitur huiusmodi hymnorum modulatio, quæ sacra omnia cõtinet,animales habitus nostros congrua dispositione præparauerit ad ea quæ paulo post sunt celebrán

Quid cõis panis & calicis pacifica cõmunio
Matth. 26
Iohan. 13
quo pacto

Suffragij diuinissimi mysterij pia inuocatio.

sedem

obscurarum velationum

Quid psalmorũ modulatio.

Testat Dionysius,diuinã Apocalypsim esse diui Iohan. Euãgelistæ

Ad quid sacrarum scripturarum recitata lectio.

celebranda mysteria, diuinorumq; carminũ concentu atq; consensu, vnicã illam ad diuina & ad semetipsos atq; ad alterutrũ consensionem & concordiã, quasi vna concordi & consona sacrarum rerum choræa instituerit: ea quæ in psalmorum modulatione spirituali concisiora sunt atq; adumbrata magis, pluribus manifestioribusq; figuris ac recitationibus, sacratissima diuinarum scripturarum lectione dilatantur. In his si quis pie intendat, vniformem atq; vnicã conspirationẽ admirabitur, quam scilicet vnus ac diuinus spũs mouerit. Vnde consequenter & ex ordine post antiquioris traditionis lectionẽ, testamentũ nouum recitatur: illud (vt reor) diuino pontificaliq; significante ordine, vt vetus illud quidẽ instrumentũ diuina Iesu opera futura præcinuerit, nouũ vero facta prædicauerit: atq; illud quidẽ veritatem imaginibus texerit, præsentem vero istud ostẽderit. Illius enim prædictionum veritatem, huius effectus aperuit & credi fecit: estq; diuinæ loquutionis, operatio diuina complementũ. ¶Harum rerum hi qui sacramentorum cœlestium omnino rudes sunt, ne ipsas quidẽ imagines cernunt, salutari diuinæ generationis institutione se imbui peruicaci contentione renuentes, & contra scripturæ sacræ monita, in pernitiem suã ita pronunciant: Vias tuas scire nolo. Porro catechumenos & energumenos, & eos qui in pœnitentia sunt, sacrosancta sacerdotalis institutio psalmodiam quidẽ piam, & diuinã sanctarum scripturarum lectionem audire permittit: ad ea vero quæ deinceps in hostiæ salutaris oblatione geruntur cõtuenda, non hos plane, sed perfectos & tantæ rei dignorum admittit obtutus. Est enim diuinus sacer ordo sanctæ iustitiæ plenus, & vnicuiq; pro meritis digna salubriter diuidit, congruam singulis diuinarum rerum participationem, iuxta illorum modum & rationẽ, suo tempore sacratius largiens. Extremus igitur catechumenis ordo tribuitur: sunt enim nullius perficientis mysterij participes aut eruditi, carentq; diuinæ formationis pia substãtia, patrumq; adhuc solis fouentur eloquijs, formisq; viuificis ad diuinã illam vitæ ac lucis authorẽ & beatam (quæ ex diuina regeneratione prouenit) effinguntur vitã: quemadmodũ igitur carnales infantes, priusq̃ perficiantur atq; formentur, si cura sua destituantur, & absq; obstetricum manibus excidant, vt abortiui & emortui, casum illum ingenitũ & vita luceq; carentem, in terra habituri sunt. ¶Neq; profecto quispiam recte sentiens dixerit, ad id quod videtur intendens, in lucẽ illos è tenebris ventris emergere. Obijciet enim perita corporum seruatrix medicina, lucem in his solũ operari, quæ lucis capacia sint: ita & sanctarum rerum sapientissima disciplina, rudes primo atq; informes animos in cunabilis fidei & tenero alimento sermonũ dei (quibus & illuminandi, & viuificandi vis adest) curat, fouet, ac nutrit. Vbi vero illorum substantiã ad id perfectionis adduxerit, vt ad diuinã regenerationem idonei sint, tum demũ suo ordine salubriter illis consortium ad ea quæ sunt lucis ac perfectionis, indulget. ¶Nunc vero veluti ab imperfectis perfecta secernit, vna & sacramentorum ordinatissimæ dispositionis, & catechumenorum educationis ac vitæ, iuxta sacerdotalis functionis diuinũ ordinem, curã ac prouidentiam gerens. Porro energumenorum (qui scilicet vexantur à spiritibus immundis) multitudo insyncera quidẽ & ipsa est, secundo tamẽ atq; altiore gradu catechumenis eminet. Neq; enim quod sacratissimorum mysteriorum participationẽ aliquam habuit, iudicio meo, æquandũ illi est, quod horum omnino rude est, nulliq; diuinarum rerum vnquam penitus cõmunicauit. Præterea illis quoq; energumeni superiores sunt, qui contrarijs, aut voluptatibus fœdisq; libidinibus, aut perturbationibus obnoxij sunt. Quippe & illi sacratissimis rebus & aspiciendis & sumẽdis arcentur, & merito id quidẽ. Si enim id verum est, quod qui se deo omnino deuouit vir, qui dignissime diuinis participandis admittitur: qui quantũ fas homini est, ad summã peruectus est diuinæ imitationis effigiem: idq; consequutus est perfectissimis illis ac perficientibus modis, quibus in deũ transit mortalis infirmitas: is neq; ea quę carnis sunt geret, nisi inquantũ vrgebit necessitas naturæ, idq; veluti ex latere ac per transitum faciet, templumq; simul & sequax (in summa illa pro modo suo in deũ transitione) diuini spũs erit, simile in simili collocans: profecto qui eiusmodi est, nunquam aduersis imaginibus terroribusq; vexabitur: sed ridebit potius, accedentesq; profligabit ac persequetur: agetq; magis q̃ patietur, pro ea constantia habitus quã induit, nulla perturbatione violabili, nulliq; cedẽti: alijsq; huiusmodi vexationũ præstabit se optimũ medicum. Ad hæc reor quidẽ, imò scio & compertum habeo, vt meracissima illa sacrorum sanctaq; discretio, eos nouit scelesta & impura actione vexari, quiq; à diuina vita defecere, perditisq; dæmonibus & sententia & moribus similes fiunt: dum ea quidem quæ & vere sunt, & immortaliter possidentur, & sempiterne iucunda sunt, per extremã sibiq; pernitiosam stoliditatẽ auersantes, terrenã potius ac materialem, innumerisq; perturbationibus subditam immutationẽ, perditasq; & corrumpẽtes voluptates, atq; in his quæ aliena sunt, fluxam & instabilem, neq; existentẽ, sed apparentem delectationẽ ambiunt & operantur. Primi isti igitur, & quidẽ rectius q̃ illi, ministri officio & voce separentur. Neq; enim fas eis est, alterius cuiuslibet sacræ rei esse participes q̃ eloquiorum dei, quorum magisterio possint ad meliorem conuerti frugem. Nam si diuinorum veneranda illa altissimaq; celebratio, eos quoq; qui in pœnitentia sunt, quanq̃ sui fuerint aliquando participes, respuit, eum qui per omnia consummatæ virtutis sanctitatisq; non fuerit, nequaq̃ admittens, & ita ferme castissime pronuntiare videtur: ego his etiam, qui ad supremũ diuinæ imitationis culmen imperfectionis suæ gratia non assurgunt, neq; visibilis,

Quare prius veteris test. deinde noui recitabatur.

Iob. 21

Quare catechumeni, energu. & pœnitentes ad psalmodiã & lectionũ recitatione admittebãtur, & postea extra delubrum fiebant.

Cur catechuminis, energumeni præponantur.

Quod energumini superiores sint apostatis, atq; deficientibus.

A visibilis,neq; communicabilis sum. Arcet em̃ purissima illa & syncera per omnia vox eos quoq;, qui diuina digne sumentibus munera coniungi, connectiq; non possunt : longe profecto magis prophana & impura illorum turba erit,qui passibiliter iactandos se fœdis voluptatibus præstãt,& ab aspectu omni & communione sacramentorum prorsus aliena. ¶Vbi vero diuino excessere phano,& excellentiore meritis suis sacrificio amoti sunt,sacramentorum omnino rudes, & necdũ initiati,ac præterea qui à sacratiore vita defecerunt,tertioq; demum loco hi,qui ob ignauiam suam aduersantium spirituum terroribus visisq; agitantur: quippe qui per cõstantem ac firmissimum ad diuina cõsensum, nequaq̃ ad statum illum plane efficacem peruenerint, quo à diuino habitu conuelli moueriq; non possint,deinceps illi etiam qui licet à contraria vita discesserint,nondũ tamẽ imaginum ipsius habitu altius impresso caruere,& necdum amore diuino atq; purissimo purgati sunt. Post hos aũt & illi qui vsquequaq; ad vnius effigiem non peruenerũt,atq;(vt legis vtar verbis)immaculati omnino incontaminatiq; non sunt. ¶Tum vero castissimi sacratissimorum signorum ministri,& studiosissimi spectatores,sacrosancta mysteria digna cum veneratione contuentes,beneficum illud principium ac totius indultorem bonitatis, catholica laudatione concelebrant,ex quo salutaria nobis signa monstrata sunt,quibus vt hi qui initiantur,in deum transeant, sacratius fit. Hunc aũt hymnum alij laudationem, alij religionis symbolũ vocant,alij diuinius(vt mihi quidem videtur)pontificalem gratiarum actionem, vt quæ omnia diuinitus in nos emanantia sacra dona,contineat. Videtur nanq; mihi omnium quæ laudãtur à nobis diuinorum operum,circa nostram salutem ratio & causa versari, dum substãtiam quidem nostrã atq; vitam ad boni similis effigiem,& primitiuis illis venustatibus diuinam in nobis speciem format, diuiniorisq; habitus & celsioris intelligẽtiæ participes efficit,insuper prouidens,vt nos (qui per negligẽtiam nostram atq; desidiam,diuinis deserti atq; destituti muneribus sumus)paratis atq; ad id institutis bonis,in antiquum statum dignitatemq; reuocet:perfectaq; nostrorum assumptione, exactissimã proriorum munerum participationem tradat, & tandem nobis dei diuinorumq; communio largiatur. ¶In hunc aũt modum vbi suprema illa dei & excellẽtissima benignitas laudata fuerit, opertus quidem proponitur diuinus panis,& benedictionis calix. Porro sacratissima consalutatio idcirco celebratur,sanctorumq; descripta noĩa mystice & modo supramundano p̃dicantur, q̃ fas nõ sit eos ad vnum colligi,atq; vnius illius pacifica coniunctione frui,eiusq; participes fieri, qui aduersum seipsos dissident,atq; diuisi sunt. Nam si vnius cõtemplatione ac scientia illuminati,vnicæ illi ac diuinæ nos ad se cogenti luci iungi,vnumq; effici cũ illa studeremus, nunquã profecto in varias diuiduasq; concupiscẽtias deijci pateremur. Ex his nempe carnales ac passiuæ, aduersus eiusdem naturæ cõsortes,gignuntur inimicitiæ. Hanc itaq;(vt reor) vnicã & vniformem atq; indiuiduam vitam,sacra illa pacis conciliatio sancit, simile in simili collocans,& diuina singulariaq; spectacula à diuiduis dirimens. ¶Enimuero sanctorum post pacem illam nominũ prædicatio,eos p̃conio attollit,qui pie sancteq; vixerũt:& ad finem vsq; , virtutis vitam constãter nusquã ab ea deflectendo tenuerunt,nos quidẽ ad imitandum beatissimũ illorum habitum,atq; ad diuina appetenda præmia prouocans ac ducẽs. Illos aũt veluti viuentes prædicãs,qui(vt theologia ait)non mortificati,sed in diuinã penitus vitam ex morte translati sunt. Inspice aũt vt sacris quoq; memorijs,asscripti sunt:nempe em̃ diuina memoria nõ humano more,in phantasia eius partis vbi sedes est memoriæ,insinuamur,sed sacratiore quodam modo,iuxta eam quã in deo intelligimus, vt ita dixerim, pretiosam & nunquã migrantem scientiam, eorum qui in dei imaginem excessere, atq; in deo consummati sunt. Nouit em̃ (vt ait scriptura) qui sunt eius, & pretiosa in conspectu dñi,mors sanctorum eius. Quæ profecto sanctorum mors,pro consummata in sanctitate dicitur vita. Sed & illud quoq; sacratius intuere,q̃ impositis sancto altari venerabilibus signis,per q̃ Christus signatur ac sumitur,adest protinus atq; incunctanter sanctorum* descriptio, coniunctionẽ eorum indiuiduam,vnionemq; cũ illo altissimam & sacratissimã,indicans. ¶His aũt eo quo diximus iure peractis,astans coram signis sanctissimis pontifex,manus lauat cum sacerdotũ honestissimo ordineq; quidem iuxta saluatoris eloquium,is qui lotus est,nulla alia nisi tantum summitatũ extremitatumve suarum lotione indigeat:per quam profecto supremã munditiam, illud consequit, vt castissimo in habitu diuinæ speciei constitutus,ad sequẽtia quoq; ad diuinæ bonitatis imaginẽ prodeat,vinculis omnibus mortalium affectionum liber atq; expeditus,vt qui in vnius omnino transierit speciem:& dũ ad vnum rursus singulari illo pacisq; cognito modo conuertitur,immaculatam eam conuersionẽ faciet atq; illibatam, quippe qui diuinã plenitudinem integritatemq; custodiat,& dudũ lauacrũ illud in veteri p̃figurabat lege,vt in libro de legali sacerdotio diximus, & modo in põtifice ac sacerdotibus hæc ablutio manuum signat. Eos em̃ qui ad sacramenta cœlestia conficienda procedũt,ea oportet esse munditia, vt ipsas quoq; animæ extremas imagines purgatas habeant,sicq; ad reuerenda mysteria(quantũ fas est)similitudine puritatis accedere. Ita enim liquidiore diuinæ apparitionis luce cingẽtur eximijs illis altissimisq; fulgoribus,in specula ad sui similitudinem lucentia,vberius atq; lympidius proprium immittentibus iubar. ¶Enimuero pontificis illa sacerdotumq; exactissima,& ad summa vsq; siue extrema ablutio, coram signis

B (margin, beside "tus & celsioris intelligẽtiæ")

C (margin, beside "morijs,asscripti sunt")

Marginalia: 1. Pet. 1. — Ad q̃d symboli nostræ pijssimæ fidei decantatio. — Imponitur sacris altaribus opertus panis & benedictionis calix. — Ad q̃d p̃cõ sanctorum noĩa laude prosequens post pacis osculũ prædicatio. — Iohan. 5. — Psal. 115. — prædicatio — Iohan. 13. — Exodi. 30. — Liber de legali sacerdotio.

Cur ea ablutio, corã sacratissimis signis agitur.

sacratissimis agitur: vt ostendatur sub Christo nos arbitro degere, cunctas nostras secretissimas cogitationes inspectante. ¶ Vbi vero suprema illa expiatio, ipsius patulis & cuncta spectantibus oculis, & iustissimis incorruptisq́ inclinationibus probata præcessit, tunc iam diuinis pontifex iungitur: exactaq́ diuinorum operũ laude, venerandaq́ mysteria conficit, atq́ in conspectum agit. ¶ Quænam vero esse diuina in nos opera existimemus, deinceps exponẽdum pro viribus. Neq́ enĩ laudare omnia sufficio equidem, nedum aperte scire aliosq́ docere. Quæ tamen à san ctissimis viris iuxta sacrarum scripturarum fidem laudantur atq́ celebrantur, ea nos pro captu nostro dicemus, cum primum diuinam inspirationem in auxilium nostrũ inuocauerimus. ¶ Hu manam naturam initio stolide à diuinis beneficijs prolapsam, obnoxia passionibus varijs vita suscepit, & mortis corruptibilis finis. Quippe pernitiosa illa à vera bonitate defectio, & sacræ in paradiso legis præuaricatio, eam (quæ sponte sua blande mulcentibus atq́ infestis aduersarij frau dibus cedens, vitale excusserat iugum) his quæ sunt diuinis bonis contraria, tradidit. Hinc iam mi serabiliter æternitatem mortalitate mutauit: & quæ initium corruptibilis generationis acceperat, ad consentaneum principio finem iustissime properauit. Sed & ab sublimiore vita propria voluntate delapsa, & ad contraria extrema deuecta, immutationem tenuit varijs perturbationibus subditam. Oberrans itaq́, & à recto itinere ad eum qui veraciter deus est tendente, auersa, & per ditis atq́ maleficis subiecta turmis, minime aduertit se pro dijs & amicis, infestis hostibus fuisse obsequutam. His vero illa inclementer pro suæ immanitatis libidine abutentibus, in id deuenerat, vt substantiam suam miserabiliter periclitaretur amittere, atq́ omnino perire. ¶ At vero diuinæ illius bonitatis infinita clementia, benignissime omnino prouidentiam nostri ne sic quidem omisit per seipsam operari, nostrorum omnium sine peccato veraciter particeps facta, nostræq́ humilitati inserta, absq́ confusione vlla & maculatione veræ & integerrimæ diuinitatis suæ: cuius nobis consortium, vtpote iam congeneis, largita est: suorumq́ bonorum participes declarauit, aduersariæ potestatis (vt habet occulta traditio) imperio quod aduersum nos erat, profligato: non viribus veluti præualens, sed iuxta nobis traditum mystice eloquium, in iudicio & iustitia. Nostra vero, in contrarium penitus clementissime transtulit, quippe qui animi nostri cæcitatem diuino impleuit atq́ opulẽtissimo lumine, deformitatemq́ diuinis exornauit speciosissimisq́ muneribus. Porro animæ nostræ habitaculum in salute perfecta iam labentis nostræ substantiæ fœdissimis passionibus, pernitiosisq́ inquinamentis liberauit, quo pacto mundo superiores euadamus insinuans, cœlestemq́ nobis conuersationem sternens, per quam illi pro viribus similes efficiamur. ¶ Enimuero diuina ista imitatio quomodo nobis aliter obueniat, nisi memoria tam excellentium beneficiorum dei, iugiter innouetur sacerdotalibus prædicationibus atq́ mysterijs? Hoc enĩ facimus (vt sacra eloquia admonent) in eius commemorationẽ. ¶ Hinc iam venerandus antistes diuinis altaribus astans, sancta & diuina laudat Iesu opera, quæ ineffabilis prouidentiæ ratione in salutem generis nostri, voluntate sanctissimi patris in spũ sancto (vt eloquia diuina tradunt) consummauit. Peracta vero laude, venerandaq́ ipsorum & intelligibili speculatione spũalibus inspecta luminibus, tum vero etiam ad sacra mysteria in signis celebranda progredit, idq́ ex traditione diuina. ¶ Quocirca reuerenter simul & ex pontificali officio, post sacras diuinorũ operum laudes, quod hostiam salutarẽ (quæ supra ipsum est) litet se excusat, ad ipsum primo decenter exclamans, tu dixisti: Hoc facite in meam cõmemorationem. Deinde tanto ministerio ad imitationem dei instituto dignus fieri postulat, & similis ipsi Christo pro viribus euadere, vt & sacramenta sancte conficiat, & caste distribuat: & qui ad communionẽ accessuri sunt, digne participent: sicq́ venerandissima mysteria cõsummat, & laudata oculis subijcit, in signis sancte propositis. ¶ Sane opertum panẽ & indiuiduum aperit, in frusta concidens, & singularem calicẽ omnibus impartiens, vnitatẽ signãter multiplicat atq́ distribuit: inq́ his consummat cœleste mysterium. Vnum enĩ illud & simplex atq́ secretum Iesu diuini verbi nostræ humanitatis assumptione, ad compositum atq́ visibile sine immutatione sui, per summã clementiam benignitatemq́ processit: societatemq́ nostrã qua sibi iungeremur, beneficentissime excogitauit, nostra humilia diuinis suis excellentijs iungẽs, si quidẽ & nos illi tanq̃ membra corpori congruamus, & per vitæ syncerae ac diuinæ similitudinẽ compaginemur: ne corrumpẽtibus mortificati vitijs, ad diuina & sanissima membra incongrui efficiamur, vt qui hærere, eademq́ vita viuere nequaquã valeremus. Oportet enĩ nos, si ad illius aspiramus societatem, diuinã ipsius in carne vitam intueri assidue, sanctamq́ ipsius impeccantiam imitãdo, pro viribus ad sacratiorem habitũ exactissimamq́ recurrere intelligẽtiam: ita enĩ conuenienter nobis societatẽ ad simile consortium largietur, ita his quæ mystice fiunt, pontifex signat, dũ operta munera in apertũ ducit, ipsorumq́ vnitatem in plurima diuidit: & perfecta sacramentorum sic distributorum, ad ea in q̃bus fiũt insitione, socios eorum illos qui ea præceperint efficit. Describit enĩ in his, ferme sensibiliter in conspectũ dans, Christum Iesum nostram spiritalem (vt in imaginibus) vitam, ex diuinitatis occulto (perfecta & inconfusa nostræ mortalitatis assumptione) clemẽtissime proprietatẽ ex nobis accepisse: atq́ ad diuisibile nostrum, sine immutatione sui ex vnitate naturali processisse, perq́ hanc beneficam cle mentiã

Margin notes: Lapsus miserãdus & tristis priorum parentum. — Gene. 3 — Hebr. 2 — Iohan. 12 — 1. Cor. 11. — Iohan. 6 — Matth. 26 — Quid indiuidui panis & singularis calicis in plura diuisio. — 1. Cor. 6 — Ephe. 5 — Iohan. 17 — D — E — F

A mentiam, ad participationem sui suorumq́ bonorum, inuitare genus humanum, si tamen ipsius sacratissimæ inseramur vitæ, ipsam quantū fas est imitando: sicq́ veraciter consortes dei, diuinorumq́ participes efficiemur. ¶Sumptis vero, traditisq́ mysterijs sacris, in gratiarum actiones cum omni ecclesiæ sancta multitudine definit. Enimuero participatio communionē præcedit, mysticamq́ distributionē mysteriorum sancta perceptio. Est em̄ hic diuinarum rerum decentissimus ordo, vt prius communicet atq; impleatur sanctus præsul his (quæ per illum distribuenda sunt cæteris) diuinis donis, & sic alijs tradat. Quocirca & hi qui diuinis magisterijs (priusquam digna illis conuersatione capaces effecti sint) abutuntur audacter, impuri atq; à sacra lege extranei omnino censentur. Vt em̄ in solis radijs tenuiores lympidioresq́ substantiæ primæ influenti luce replentur, sicq́ exhuberantem lucē in subsequentes solis vice transfunduntita non sine periculo diuinis in rebus quibusq́, alijs se ducem præstare præsumit, qui non per omnia euaserit simillimus deo, & ab inspiratione iudicioq́ diuino fuerit gubernator declaratus. In his omnis sacerdotalis functio pontificaliter congregata, post diuina percepta mysteria, cum gratiarū actione desistit, vbi scilicet diuinorum beneficiorum gratias pro modulo suo recognouit atq; laudauit. Qui em̄ diuinorum exortes sunt, atq; omnino rudes, nequaquam ad agendas gratias conuertur, quamuis ex natura sua, dignissima sint gratiarum actione dona diuina. Cæterum vt dixi, cū neq; tunc diuinis muneribus aciem intendere voluerint, ꝙ ad deteriora magis inclinarint, ingrati ad infinitas diuinorum beneficiorum gratias perstiterunt. Gustate, inquit, & videte, profecto qui sacrosancta diuinarum rerum disciplina initiantur, per magnificas ipsarum recognoscent gratias: & excellentissimam illarum celsitudinē, ac magnitudinem participatione speculantes, cœlestia diuinitatis beneficia grate laudabunt.

Cur pontifex prius ipse cōicat ꝙ alijs cōionis cōsortiū tradat, & cur in grarum actiōes desinit

Psal. 33

B

De his quæ in vnguento fiunt, & ꝙ in ipso consummantur. Cap. IIII. Pars I.

HAEC habuimus quæ de sanctissima synaxi diceremus, adeo pulchra spiritualiaq́ spectacula, quæ nostram ad vnum (vt sæpe iam diximus) societatem atq; collectionē pontificaliter permouerent. Sed enim alia est huius finitima veneranda confectio vnguenti: consecrationem eam vocant præceptores nostri. Huius itaq; partes cum iuxta sacras imagines suo perspexerimus ordine, sic demum ad vnum ipsius per partes sacris intelligentijs subuehemur.

Mysterium confectionis vnguenti. Cap. IIII. Pars secunda.

IVxta eundem synaxis modum, eorum qui necdum initiati sunt, absoluūtur ordines: vbi scilicet præcessit pontificis circum omnem phani ambitum redolens thure profectio, psalmorumq́ modulatio, & lectio scripturarum diuinarum. Sumptum deinde vnguentum pontifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis circumtectum, resonantibus omnibus voce sanctissima melos sacrum, quod diuinitus afflati prophetæ didicerunt. Completaq́ oratione super eo solenni in sanctissimis eorū, quæ sacrantur, consummationibus, eo vtitur ad omnem ferme sacerdotalis officij functionem.

C

Spiritalis sensus contemplatio. Cap. IIII. Pars tertia.

VT autem in huiusmodi quoq; consummante mysterio, sacratiora quæramus intelligentiæ, per ea quæ in sacro vnguento fiunt, illud reor exprimitur, ꝙ in sanctis viris obtectam esse oporteat sacram animi virtutem atq; fragrantiam. Siquidē illis diuina semper voce suggeritur, ne ad inanē gloriam, quādo per virtutis studia ad speciosas illas atq; odoratas secreti dei similitudines tendunt, ostentationi inseruiant. Sunt em̄ intemeratæ secretæ dei sensumq́ excedentes odoratæ pulchritudines, solisq́ spūalibus spiritaliter insinuant, habereq́ cupiunt similes in animabus, atq; inuiolabiles virtutis imagines. Quippe diuinæ virtutis incorruptū ac præclare expressum sigillū, ita demū sibi format ac fingit imitatione præstanti, si à spūali illa fragrantiq́ pulchritudine nusquā deflectat obtutus. Denique sicut in sensibilibus imaginibus, si ad primitiuam speciem pictor cōstanter intendat, ita vt ad nihil aliud visibile pertrahatur, aut in aliquo diuidat secundū se, ipsum illū quisquis est qui pingitur, si dicere liceat, duplicabit: veritatēq́ in similitudine, & archetypū in imagine reddet: ac præter substātiæ differētiam, vtrūq; in vtroq; referet: ita &*industrijs quibusq́ spūalibusq́ pictoribus intentus ille ad fragrantē & occultā pulchritudinē, & nusquā declinās obtutus, id largiet, vt sine errore diuinā in se imaginē exprimāt. Congrue igit pictores diuini, mentē suā eminētissime ad*odorum spiritaleq́ decorem formātes, nullā earum quæ in eis sunt diuinarum virtutū, operantur (secūdum Euāgelium) vt videantur ab hoībus, sed sacratius veluti in imagine sancti vnguenti, speculātur sacratissima quæq; ecclesiæ circuntecta. Quocirca ipsi quoq; virtutis sacratiora & diuiniora intra animū, dei imitatione & inscriptione sublimē sancte obtegētes, ad solā primitiuā intelligētiam aspiciunt. Neq; em̄ dissimilia solum nō vidēt, sed ne ipsi quidem ad illorum trahuntur aspectū. Ex quo profecto fit, vt congrue sibi nequaq̄ quæ frustra videntur, sed quæ veraciter sunt ꝑclāra & iusta, fortius amentur: neq; eam gloriam æstimēt, quam vulgo irrationabiliter beatam putāt: sed bonū aut malum in

Quid designat id ꝙ lanctū vnguentū portatur contectum.

ingeniosis, solertibus

odoriferum

Matth. 23

 seipsis

Quid alæ vnguētum integentes insinuent.

seipsis ad dei æmulationē iudicantes, signa diuina sunt supremæ illius augustioris'q; fragrantiæ, quæ in seipsa odorē veraciter habens, ad id quod plurimū dissimiliter se habere videtur, nunquā conuertit, veris suis imaginibus nihil imprimens simulatū, nihil fictū. ¶ Age vero iam quādo pulchri omnino mysterij, quod totū pulchrū est, exteriorē inspeximus decorē, sacratiorē ipsius pulchritudinē intueamur: ipsum in seipso sublatis velaminibus inspicientes beatissimum aperte iubar emittere, nos'q; ea replere fragrantia, quæ spritalibus operta non est. Neq; eñ visibilis illa vnguēti confectio, illis est inaccessa vel inuisibilis, qui circa antistitem sunt: sed contra ad illos quoq; pertingens, figens'q; intelligētiam eminentē, plurimis ab eis reuerenter obtegitur, sacerdotali'q; officio à turba dirimitur. Quippe sacratissimorū signorū radius, diuinis viris vt propinquis intelligibilis lucis, pure ac cōmuniter infulgens, spūalia'q; ipsorū adminicula (amoto tegmine) odore imbuens, ad id quod inferius est, nō iam similiter prodit. Cæterū ab ipsis, vtpote occultis inspectorib' intelligibilis lucis, secretius (ne à dissimilibus quibusq; violetur) sub pennatis opertionibus operit, per quæ profecto sacra signa, subiecti honestissimi ordines, ad sacram proportionē suam promouentur. ¶ Est igitur, vt dixi, quod nunc laudatur à nobis, sacrosanctū mysterium eius ordinis atq; virtutis, vt sacerdotalia cuncta perficiat. Atq; ideo sancti præceptores nostri istud quasi æquali ordine atq; officio, sacro synaxeos coniunxere mysterio, eisdē imaginibus vt plurimum & distinctionibus mysticis, & eloquijs subnixum sacris. ¶ Et pontificem quidē aspicies, pari modo ex sacratiore loco præclarū odorem ad sequentia sacra proferentē: reditu'q; ad eundem locum suo, edocentem diuinarū rerum participationē in omnibus quidem sacris pro meritis fieri, verum ipsam neq; moueri vlla ratione, nec minui, intra diuinæ crepidinis suæ proprietatē sine vlla mutatione perstantem. Pari rursus ratione scripturarū cantica & lectiones, rudibus adhuc ad vitalem adoptionē obstetricum funguntur officio: conuersionem'q; efficiunt sacram eorū qui agitantur à dæmonibus, contrarios'q; pauores tollunt, & male mulcentia voluptatū, ab his qui pro imbecillitate sua arripiuntur, supremū diuini habitus sui atq; virtutis illis pro modo capacitatis suæ insinuantes: qua scilicet virtutis excellentia terrebunt ipsi magis potestates aduersas, aliorum'q; curæ præfecti erunt: atq; ex imitatione dei, cum in nullo proprijs bonis efferantur, aduersus contrarios pauores non tantummodo habent vim efficacem, verūetiam largiuntur. Porro his qui à deterioribus conuersi, ad mentis rediere munditiam, sacrū inserunt habitum, ne rursus manus vitijs & nequitiæ dent: quibus autē aliquid deest ad consummatā exactissimam'q; castimoniam, eos expiant: sanctos vero ad diuinas imagines subuehunt, & earum contuitum atq; consortium. Pascunt itidem exactissime sanctos beatissimis spūalibus'q; spectaculis, implentes vnicū ipsorū vno, atq; vnum facientes. Quid illud? Nonne & eos ordines qui non omnino mundi sunt, quos iam memorauimus, sine admixtione dimittit, eodem quo synaxis modo, id quod nunc in manibus est sacrum consummans'q; mysterium? quod solis ac sanctis imaginibus cernitur, atq; à solis cōsummatæ sanctitatis viris, cōtinenter sacratissimis intelligentijs inspicitur atq; conficitur. Hæc itaq; à nobis iam sæpius dicta, superfluum est (vt reor) eisdem iterare sermonibus. ¶ Ad ea igitur magis quæ sequuntur, transeamus: intueamur'q; pontificem alis duodecim circumtectū, habentem sacrum vnguentū, castissimam'q; in eo perfectionem cōsummantē. Dicimus igitur vnguenti compositionē, collectionem esse quandā spirantium suauiter materiarū, habentem in se affatim odoratas qualitates: cuius qui participes sunt, pro quantitate eius (quæ in illis fit) fragrantis participationis, odoris suauitate replentur. ¶ Scimus autem augustissimū Iesum, supersubstantialiter odorum esse, intellectuale nostrum spiritalibus distributionibus diuina voluptate replētem. Si eñ carnalium odoramentorū perceptio, suauiter fouet ac nutrit magna cum voluptate narium nostrarū iudicium, modo illabefactum adsit, atq; ad odores in cōmensione respondens: rationabiliter dixerit quispiam, spūales etiam virtutes nostras nulla ratione ad deteriora vergentes, naturali vigore iudicij nostri secundum diuinæ operationis modos, congruam'q; ad eum animi conuersionem, ad perceptionē diuini odoris euadere, & sacra voluptate ac pabulo diuiniore cōpleri. Ipsa itaq; vnguenti compositio mystica (vt ea interim formemus, quæ formā nequaquam admittunt) ipsum nobis pingit Iesum, principalem scilicet diuinorū odorū opulentiam, sacris proportionibus in augustissima quæq; spiritalium diuinos vapores immittentē: in quibus spūs suauiter affecti, sacris'q; perceptionibus pleni, spūali vtuntur alimonia, odoratis distributionibus ad ipsorū intellectuale diuina participatione subeuntibus. ¶ Liquet autē, vt reor, q superioribus substantijs, vtpote diuinioribus, principalis fragrantiæ gratia propinquior est ferme, magis'q; seipsam insinuat ac diffundit, in ipsarū liquidissimam lucem & spūalis virtutis valentiam affatim inundans ac multipliciter subiens. Porro ad inferiora spiritualium, neq; ita capacia, supremā illam speculationem ac participationem immaculate occulens, vaporibus pro modo participantium congruis, in cōmensuratione diuina distribuitur. Sanctorū itaq; Seraphin ordo, cœlestibus sanctissimis'q; substātijs adeo eminens, in alis duodecim circa Iesum firmiter stare describitur, beatissimis'q; illius speculationibus pro viribus defigere obtutus, ac distributione spūali in castissimis susceptionibus sacratius imbui, laudatissimam'q; theologiam (vt carnaliter dixerim) linguis nunquam

Marginal notes:

De excellētia sancti chrismatis, & affinitate ad sanctissimā eucharistiam. E

Cur foris agunt, dum sanctū conficit vnguentū, catechumeni, a posta. energu. & pœnitentes.

Sup. cap. 3 parte. 3

Quæ materia compositionis vnguenti F

Quid sctā Seraphim vnguētum integentia signent.

A quam tacentibus exclamare. ¶Sacra enim cœlestium spirituum scientia, & infatigabilis est, & nunquam deficientem diuinũ habet amorem, omniq; malitia & obliuione superior est. Vnde clamor ille nunquã quiescens, designat (vt reor equidem) sempiternã illorum & nusquã migrantẽ scientiam, & intelligentiam deo constantissime gratias agentem. Sanctorum ergo Seraphim incorporeas proprietates *descriptas in sanctis sanctis literis, imaginibus spũalia declarantes, in distinctionibus cœlestium ordinũ (puto) diligenter inspeximus, tuisq; spiritalibus subiecimus oculis. Cœlest. hierarch. ca. 7

¶Quia tamen nunc quoq; qui pontificẽ reuerenter circunstant, ipsam illã nobis altissimã figurant distinctionẽ, breuiter modo itidem purgatissima acie illorum intueamur augustissimã lucem. Ipsorum itaq; facies varia, pedumq; multitudo, signat (vt arbitror) perspicacissimã diuinis hauriendis fulgoribus proprietatẽ, intelligẽtiamq; bonorum diuinorum semper mobilem & multa peragrantem. Porro ter geminã alarum positionẽ, vt sanctæ tradũt literæ, non sacratiorem numerũ signare arbitror, quod quibusdam placuit: sed id potius, quod eius qui deo proximus est, excellentioris ordinis supremæq; substantiæ, absoluta penitus supermundana prima & media atq; extrema sint, spũales ipsius subuehentia diuinasq; virtutes. Quocirca sacratissima scripturæ sanctæ sapientia pennarum describens fictionem, circa facies ipsorum & media & pedes, pennas imposuit, quod sint in totum pennata significans, & modis omnibus ad id quod vere est, potenti virtute ferantur. Quod si facies ac pedes velant, solisq; medijs alis euolant, intellige sacratius hunc ordinẽ tantũ, excellentem, supremarum altissimarumq; substantiarum celsiora ac profundiora intelligentijs suis reuereri: medijsq; alis modice ad dei speculationem ferri, diuinis lancibus propriam subijciẽdo vitã, à quibus ad sui notionẽ apte promouetur. Quod aũt propheta ait, Clamabant alter ad alterum: illud re- Esaiæ. 6 Ibidem.

B or insinuat, quod diuinarum intelligentiarũ suarũ sibi inuicem participationem sine inuidia tradunt. ¶Et hoc item nequaquam silebimus, quod Hebræorum lingua plene significante cognomine, ex eo sanctissimas Seraphim substantias vocat, quod per diuinam semperq; mobilem vitam ignescant & ferueant. Si igitur (vt aiunt qui Hebræam linguam callent) altissimi Seraphim incendentes & calefacientes à theologia appellati sunt, proprio plane & substantialem habitũ suum signante nomine, sacri vnguenti (iuxta quod significatiua ipsius describit imago) sursum agentes habent virtutes, quæ ad ipsius expositionẽ, efficaciorumq; vaporũ distributioẽm euocent. Quæ enim sensum superat odora substãtia, ab ignitis purissimisq; spiritibus moueri in notitiam amat: sacratissimasq; inspirationes suas his, qui sic illam excellentiore modo euocant, in opulentissimis distributionibus donat. ¶Non ignorauit igitur altissimus supercœlestium substantiarum ordo, Iesum deum summum, vt sanctificaretur, descendisse: sed eum plane intelligit, per diuinã ineffabilemq; clemẽtiam sancte ad nostra seipsum deiecisse, atq; à patre, seq; ipso ac sancto spũ, se humano more sanctificatum cernens, suũ recognouit initium, in his quæ diuina virtute ipse operatur, substantiæ immutabilitate subnixum. Quocirca signorum sacrorum veneranda traditio, Seraphim sancto (dum sacratur) circumponit vnguento, Christum indemutabilẽ sciens, atq; describens in vera & integra assumptione fragilitatis humanæ. ¶Et quod præterea diuinius est, ad omnis sacræ rei consecrationem vtitur vnguento diuino, aperte indicans sanctificantẽ eum, qui sanctificatur iuxta scripturæ testimonium, vt qui semper sibi ipsi similis atq; idem sit in omni diuinæ benignitatis operatione. Quid Seraphim vis ignea ad vnguentũ prætendat.

C Idcirco & sacræ regenerationis perficiens donũ & gratia, vnguenti sacratissima cõsummatione perficitur. ¶Vnde (vt reor) purganti quoq; baptisterio vnguentum iactibus in crucem formatis infundens pontifex, palam speculatiuis oculis indicat, ad ipsam vsq; mortem per crucẽ, Iesum pro diuina generatione nostra, sacro ipso & qui teneri à morte non posset, descensu inferna penetrantem: eosq; qui in morte ipsius (iuxta arcanũ eloquium) baptizati essent, ex antiqua absorptione corrumpentis mortis benignissime auellentem, atq; renouantẽ ad diuinam perpetuamq; substantiam. ¶Sed & ipsi qui sacratissimo regenerationis mysterio cõsecratur, aduentum sancti spũs consummans inunctio largitur vnguenti, subsignificante (quantũ arbitror) sacra descriptione signorum, ab ipso qui propter nos in assumpta carne diuino spũ sanctificatus est, immutabili substantialis deitatis habitu sanctissimũ spiritum dari. ¶Et hoc item sacratius aduerte, quod diuini quoq; altaris consecrationem, sanctissimorum mysteriorum lex, sacratissimi vnguenti castissimis infusionibus perficit. Est autẽ supercœlestis & supersubstantialis hæc diuina operatio, totius nostræ diuinitus indultæ sanctificationis, initium atq; substantia & perficiens virtus. Nam si sacratissimũ altare nostrum Iesus est, diuina scilicet spirituum sanctorum consecratio, in quo (iuxta scripturæ fidem) sanctificati & mystice holocausti instar incensi, accessum habemus, purgatis luminibus ipsum profecto sanctissimũ speculamur altare (in quo quæ fiunt, consummantur & sanctificantur) ab ipso sacratissimo vnguento perfectũ. Sanctificat enim pro nobis semetipsum totius sanctitatis apex Iesus, omniq; nos sanctificatione replet, his quæ in eo mira dispensatione geruntur, ad nos velut iam diuina generatione dignatos, summa benignitate manantibus. ¶Vnde (vt opinor) iuxta sacratiorẽ sensum, traditione diuina sancti nostræ sacerdotalis functionis duces, honestissimũ istud vnguenti consecrandi munus, teleten ab effectu rei quæ in eo perficitur, nomi- Cur i aquã baptisterij vnguẽtum in crucis modũ fundit. Quid signi ficet baptismo peracto chrismatis inunctio. Ephe. 2 Iohan. 17

 nant,

nant. Nec defuere qui hanc dixerint teleten, de vtroq; sensu diuinã ipsius confectionẽ prædican D
Haleluia tes. Est enĩ ipsius telete, etiam q nostri gratia sanctificatur in carne, & q diuina operando cũcta perficit, ac perfecta sanctificat. ¶ Porro sacrũ diuinitus inspiratorũ prophetarũ * melos, aiunt qui Hebraice norunt, laudẽ dei significare, siue laudate dñm. Cũ igitur sacra omnis diuina apparitio & operatio, in varia sacerdotaliũ cõpositione signorũ descripta sit, nequaquã indecens fuerit me minisse laudationis, quã prophetæ afflati spũ sancto perdocti sunt. Docet enĩ honeste simul & sancte, digna esse sacris laudibus opera beneficiaq; diuina.

De sacerdotibus, consecrationibus, & consummationibus. Cap. V. Pars prima.

HOc ordine sanctissimũ consecratur vnguentum. Tempus vero iam admonet, post diuina istiusmodi munia, ipsos exponere sacros ordines, ac distributiones virtutesq; ipsorum, & actiones atq; consummationes, subiectamq; illis trinitatem excellentium ordinum: vt ostendatur sacerdotij nostri perfunctio, inordinata omnia & incõposita atq; confusa, ab se arcere semper atq; cohibere: ornatum vero atq; ordinem & grauitatem, in proportionibus sanctorũ ordinũ suorum exhibere. ¶ Et quidem hierarchiam omnẽ cur in trinitatis distri-
Cap. 6 buerimus numerũ, in libro de cœlesti hierarchia congrue satis (reor) exposuimus, dicentes (vt ha-
sanctifica- bet sacra nostra traditio) omnẽ sacrorum ordinũ functionem, in sanctissimas * teletas diuidi, & in
tiones eos qui diuina probe callent, aliosq; sacratius imbuunt, inq; eos qui ab his sanctissime promouentur. ¶ Itaq; suprema quidem supercœlestium substantiarũ hierarchia, teletem habet pro viribus propriam, dei scilicet diuinarumq; rerum liquidissimã intelligẽtiam: capaxq; diuinitatis est integre, & deum, quãtum fas est, cõtendit imitari. Porro illuminãtes atq; ad sacram hanc efficientiam duces, eas quæ circa deum sunt, primas essentias. Hæ nanq; in inferiores sacros ordines, benigne indultas sibi semper deificas notiones à per se perfecta, altissimoq; spiritus sapientia replẽte deitate, pro ipsorum modo transfundunt. ¶ Qui vero primis substantijs subiecti sunt ordines, vt qui per illas sancte promoueantur ad deificam diuinitatis notionem, perficiendæ distinctiones & sunt, & appellantur. Post illam vero cœlestem supramundanamq; hierarchiam, ad nostra E
Heb. 5 quoq; summa illa diuinitas, sua sacratissima munera benigne deriuans, cum paruuli (iuxta eloquium) essemus, legale indulsit sacerdotium: obscuris verarum rerum imaginibus & figuris, à primitiuis suis remotissimis, signisq; haud facile penetrabilibus ac typis opertam habentibus, neq; discerni facilem intelligentiam, congruam & viribus nostris conuenientem lucem, vt imbecillioribus oculis, innocue infulgens. Huic autem legali sacerdotio telete fuit, ad cultum spiritualem
Exod. 35 obsequiumq; prouectio. ¶ Duces vero ad eam hi sunt, qui sanctum illud tabernaculum à Mose sacratius didicerunt, primo scilicet legalium sacerdotum præceptore ac duce. Ad quod sacrum
Matth. 5 tabernaculum cum imbuendis rudibus legale sacerdotium pingeret, ad ostensi sibi in Sina monte exemplaris imaginem, omnia quæ secundum legem consummarẽtur, euocabat. Instructi vero hi dici possunt, qui suo ordine à legalibus signis ad perfectiorem instructionem promouẽtur. Porro perfectiorem eruditionẽ hierarchiam nostram theologia vocat, impletionem hanc illius, F
sacrumq; appellans finem. Est autẽ tam cœlestis illa perfunctio, quàm legalis: quarũ nostra hæc, q sit media, vtriusq; extremitates apprehendit societate mirabili: ac superiori illi quidem, spiritualibus intelligẽtijs fulgoribusq; communicat: inferiori vero, q signis carnalibus variatur, perq; ipsa sacratius promouetur in deum. ¶ Porro ternarium numerũ pontificalis distributionis æque habet, dum in augustissimas mysteriorum sacrorũ sanctificationes diuiditur, & in augustiores sanctarum rerum ministros, atq; in eos qui ab his ad sacramenta suo ordine & pro captu suo quiq; subuehuntur. At vero quæq; ex tribus hierarchiæ nostræ diuisionibus, ad legalis & illius sacratioris quàm nostra est, functionis imaginem, prima & media & extrema statuitur: tum sacratioris proportionis, tum venustissimæ ac suo ordine congruæ & cuncta nectentis societatis virtute subnixa. ¶ Itaq; sanctissima quidem mysteriorum operatio, prima quidem ei innititur diuinæ virtuti, quod rudes hactenus purgat: media, quod purgatos ratione sacratioris eruditionis illuminat: vltima, quæ & priores concludit & complet: quod ita eruditos suarum instructionum scientia perficit. ¶ Porro ministrorum sacra distinctio, in prima sui potentia, per mysteria rudes eatenus purgat: in media, purgatos illuminat: in vltima, quæ & suprema sacratius operantium virtutum est, eos qui diuini luminis communione dignati sunt, in perceptorũ radiorum peritis consummationibus perficit. ¶ At vero initiandorũ vis prima est, quæ purgat: media, post purgationẽ quæ illuminatur, & ad sacramentorũ quorundã intelligentiam admittitur: extrema vero sacratior cæteris, q sacrarũ (quas intellexerat) rerũ consummantẽ assequit diuino fulgore scientiam. Sanctæ itaq; operationis mysteriorũ triplex celebrata est virtus: ostẽsumq; de sacris literis, sanctã regenerationẽ, purgationẽ esse illuminantemq; scientiam. Porro synaxim & vnguẽti cõfectionẽ, consummantẽ diuinorũ operũ scientiã & disciplinã: per quam prouectus ille sublimis,

qui

A qui deo nos iungit,& vnum cum illo facit,beatissimaq; communio sancte perficitur. Nunc iam sacerdotalis perfunctio suo est loco exponenda,in purgantem atq; illuminantem,consumãtẽq; ordinem distributa.¶Ista qdem diuinitatis sacrosancta lex est,vt per prima,sequentia ad augustissimam illius subuehantur lucem.An vero non videmus,vt ipsæ quoq; sensibilium substantiæ elementorum,cum primum in propinquiora naturæ suæ ierint,tum demũ per illa, in alia actionem traducant suam? Merito itaq; totius inuisibilis ac visibilis speciei initium ac sedes,in eos primo deificos radios ire permittit,q deo similiores euasere, ac per illos, vtpote lympidiores spũs, idoneosq; ad participationem traditionemq; lucis,ad inferiores pro captu ipsorum,fulgorem deriuat luminis proprij.Istorum igitur est,q primitiuo radio deum speculantur, sequẽtibus sine inuidia pro modo ipsorum,quæ ab ipsis sublimiter inspecta sunt,diuina insinuare spectacula:atq; docere sacramenta nostratia,eorũ est,q cum perficiente scientia functionis suæ, diuiniora quæq; præclare didicerũt,consummatamq; docendi alios virtutem acceperunt:tradere item pro meritis sacramenta,illorum est,qui scite atq; integre sacerdotalis perfectionis participes sunt. Pontificũ itaq; ordo sacratior,primus est diuina speculantium ordinum,idemq; & summus & vltimus:qppe in quo definit & impletur sacerdotij nostri distinctio omnis. Sicut enĩ hierarchiam omnẽ in Iesum terminari conspicimus,ita vnamquãq; functionẽ in diuinũ pontificem propriũ. ¶Porro pontificalis ordinis virtus,in sacris om̃ibus distinctionibus capitur, & per omnes sacros ordines

B operatur propriæ hierarchiæ mysteria.Præcipue vero illi pręter ordines cæteros,in sui ministerium diuina lex officia sacratiora distribuit.Istæ qdem sunt perficiẽtes diuinæ virtutis imagines, quibus & sacratissima signa om̃ia,& sanctę omnes distinctiones consummãtur.Etsi enĩ à sacerdotibus quædam perficiuntur venerabilia signa,nunq̃ tamen diuinã regenerationẽ sine sacratissimo consummabit vnguento.Neq; sacrosanctæ communionis sacramenta perficiet, nisi signis tanti mysterij altaribus venerandis,impositis.Ne ipse quidẽ sacerdos erit,nisi pontificalibus officijs ad hoc fuerit promotus.¶Quocirca diuina lex pontificalium ordinationum sanctimoniam, & diuini confectionem vnguenti,sacramq; altaris consecrationem reuerendissimorum pontificum officijs atq; virtutibus æterna sorte distribuit. Est igitur pontificalis ordo, qui cõsummanti virtute suffultus,perficientia quæq; hierarchiæ præcipuo & proprio peragit munere,sacramẽtorumq; disciplinas exponendo tradit,edocetq; pro ratione constantes & sacros ipsorum ordines atq; virtutes.¶Sacerdotum vero illuminans ordo,ad contuenda sacra mysteria eos qui initiantur,adducit:sub sanctorum tamen pontificum ordine,cum quibus propria officia peragit,in his quæ ipse operatur,diuina mysteria per sacratissima signa subindicans:& eos q accedunt,speculatiuos efficiẽs,mysteriorumq; participes.Cæterum ad pontifices eos mittit, qui inspectorum sacramentorum scientiam atq; intelligentiam cupiunt.¶At vero ministrorum ordo est,qui purgandi & dissimilia discernendi vim habens,priusquam accedatur ad sacra sacerdotum mysteria, accedentes purgat,synceros omnium aduersariorum admixtione ac puros efficiens, atque ad sacra contuenda & sumenda pro viribus idoneos.Vnde in sancta regeneratione ministri accedẽtem antiqua exuunt veste,atq; discalceant:& ad occidentem vt abrenuntiet,sistunt, rursumq; ad orientem transferunt.Sunt enim purgantis ordinis atq; virtutis,eos qui accedunt, vt prioris vitæ

Quæ sunt ppria pontifici.

C integre amictum ponant,hortantes:præteritiq; erroris tenebras aperientes,atq; docentes vt ipsi abrenuntiantes obscuris,ad illuminantia transeant.Est igitur purgãdi officio præditus ministrorum ordo sacer,ad liquidiora sacerdotũ munera eos qui purgati fuerint,ducẽs:& necdum initiatos emundans,eosq; fouens purgãtibus scripturæ sanctæ fulgoribus atq; doctrinis,prophanosq; præterea à sacerdotibus dirimens.Quocirca & sacris hunc ianuis præfecit pontificalis institutio, significans ad sancta accedentium introitum præcipua & summa niti oportere munditia : officiumq; huiusmodi introducendi ad sacras eorum speculationes ac participationes, purgantibus virtutibus tradens,perq; has illos omni macula liberos introducens. ¶Ostensum est igitur, antistitum ordinem perficientem esse,& perfectionis authorem:sacerdotum vero,illuminantem atque ad lucem promouentem:porro ministrorum,purgantem atq; discernentem. Videlicet pontificalis ordo non perficere solum,verum & illuminare & purgare nouit : Sacerdotũ vero virtus, in se cum illuminante habet purgantem quoq; scientiam. Verum quæ inferiores sunt,ad præstãtiora transire nequeunt,propterea q fas illis non est,ad istiusmodi prosilire superbiam.Porro sacratiores virtutes vnà cum suis,inferiores quoq; sua ipsa perfectione scientias sacras nequaquam ignorãt.Quia tamen diuinarũ actionum imagines sunt sacerdotales distinctiones,ornatissimi atque inconfusi diuinarum operationum ordinis insitos sibi fulgores indicantes,in primas ac medias & vltimas sanctas actiones atq; ordines pontificali discretione distributæ sunt,insinuãtes(vt dixi)in seipsis diuinas actiones ordinatas esse atq; impermixtas.Quia enim summa illa diuinitas eos(quibus se insinuat)spiritus purgat primo,consequenter illuminat,& illuminatos ad diuinam effigiem perficit:merito sacerdotalis diuinas imagines præ se ferens æmulatio,discretos seipsam in ordines,virtutesq; distribuit,aperte indicans,diuinas actiones in castissimis purissimisq; ordinibus constanter atque incõfuse persistere. Verum enim posteaquã de sacerdotalibus ordinibus

ac distributionibus, virtutibusq; illorum & actionibus, quantũ penetrare potuimus diximus, sacratissimas quoq; illorum consummationes pro viribus speculemur. D

Mysterium sacrorum ordinum. Cap. V. Pars secunda.

PRæsul igitur vbi sacrandus offertur, vtroq; genu posito ante altare, supra caput habet à deo tradita euangelia, manũq; pontificis: atq; hoc modo à consecrante pontifice castissimis imprecationibus consummatur. Sacerdos vero coram sancto altari ponẽs vtrũq; genu, in capite habet pontificis dexteram, & in hunc modum à sacrãte præsule sanctissimis inuocationibus consecratur. At vero minister altero tantum coram sanctis altaribus posito genu, sacrantis se pontificis dexteram in capite præfert, atq; ab eo perficitur precationibus ad eã rem accommodatis. Cuilibet autem ipsorum à benedicente pontifice crucis imprimitur signum & per singulos sacra prædicatio nominis, consummãsq; consalutatio fit, cunctis sacri ordinis viris, ipsoq; sacratore pontifice, eum salutantibus, qui ad aliquem sacrorum (quos diximus) ordinũ ea fuerit consecratione promotus.

Spiritualis intelligentia. Cap. V. Pars tertia.

Quæ cõia & quæ propria in mysterijs sacrorũ ordinũ.

SVnt quidem ista præsulibus & sacerdotibus ac ministris in ipsorum consecratione communia: accessus ad altare diuinum, positio genuum, manusq; pontificalis impositio, crucis impressio, prædicatio, cõsummansq; salutatio. Præcipua vero & propria episcopis, euangeliorum supra caput impositio, qua inferiores ordines carẽt: sacerdotibus vtriusq; pedis inclinatio, cum id non habeat diaconorum consecratio: illi enim, vt dictum est, alterum tantum genu ponũt. ¶ Itaq; accessus ille qdem ad sanctum altare, & positio genuum, illud omnibus præscribit, qui ad sacrorum ordinũ promouẽtur officia, vt authori mysteriorum deo suã integre subijciant vitam, & spũalem integritatẽ suã, castissimumq; & sacratũ accessum: per quẽ illi similes fiant, & diuinis castissimisq; & sacrosanctis altaribus (vnde consecratio in eos spũs, q diuinã speciem præferunt, sanctissime prouenit) pro viribus digni. ¶ Porro põtificalis impositio manus, insinuat vna & protectionem dei, qua vt sancti filij paterno fouentur affectu, ipsis habitum virtutemq; sacratiorem largientem, aduersariasq; virtutes ab eis procul abigentem: docet itidem sacras oẽs, consummantesq; actiones, quasi sub deo eos q sacris ordinibus mancipantur, efficere pfectos, ipsum operationum suarum habẽtes in omnibus ducem atq; rectorem. ¶ Cæterum signi vitalis impressio, omniũ simul carnalium desideriorum vacationẽ, vitamq; ad dei imitationem effictam signat, nusquam obtutus auertendo, intuentem in hominis Iesu sacratissimam vitã, ad crucem vsq; ac mortem progressi, diuina semp impeccantia comite: atq; ita viuentes, vt sui similes, imagine suæ impeccantiæ in crucẽ formata signantis. ¶ At vero sanctã & consecrationũ, & eorum qui sacrantur, prædicationem pontifex resonat, id insinuante mysterio, q sacrator ille diuinus, diuinæ est electionis expositor, non ipse sua gratia promouendos ad sacros ordines ducens, verum afflatu dei, quo in omnibus sacris officijs *agitur. Ita Moses legalium ceremoniarum promotor, neque fratrem Aaron ad sacerdotale munus inungit, & qdem cũ deo & charũ, & sacerdotio non ignoraret esse dignissimum, donec ad id diuinitus agitatus, sub deo principe sacerdotalem consecrationem põtificaliter consummauit. Ipse quoq; noster augustissimus & primus pontifex (& hoc eñ propter nos fieri voluit benignissimus Iesus) non seipsum glorificauit, vt scriptura ait, sed qui locutus est ad eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Quocirca & ipse discipulos ad sacerdotalem functionem promouẽs, & quidem cum eẽt mysteriorum princeps, quippe cũ deus: ad patrem tamen sanctissimum diuinumq; spiritum, huiusmodi cõsummationis officium refert, discipulos (vt legimus) admonens, ne ab Hierusalem discederẽt, sed expectarent promissionẽ patris: Quam audistis, inquit, ex me, quia vos baptizabimini in spũ sancto. Cum ipse quoq; supremus † discipulus, cum æquali sibi sacerdotali decade, ad sacrum duodenarium discipulorum numerum perficiendum eẽt progressus, deo reuerenter electionis permisit munus: Ostende, inquiens, quem elegeris, eumq; quem diuina declarauerat sors, in duodenarium suffecit sacratissimum numerum. Porro de sorte illa diuina, quæ Matthiæ diuinitus obtigit, alij qdem alia sensere, meo iudicio non recte: aperiam autem & ipse quid sentiam. Videtur mihi scriptura sortem appellasse, diuini quiddam & præcipui muneris, per quod illi choro sacratissimo insinuaretur, qui eẽt diuina electione declaratus. Oportet enim pontificem sanctum non motu proprio sacerdotales ordinationes conficere, sed sub deo *agente, has pontificaliter cœlestiq; celebrare munditia. ¶ Illa vero salutatio quæ in fine consecrationis offertur, sacrum aliquid innuit. Cuncti enim qui astant ex sacris ordinibus, ipseq; qui consecrauit præsul, ita consummatum salutant. Postquam enim sacerdotalibus intelligentijs atque virtutibus, diuinaq; vocatione & sanctimonia ad sacerdotalis officij consummationem peruenerit sacratior animus, amabilis est æqualibus & sacrosanctis ordinibus: atque ad excellentem peruectus pulchritudinem, amat & ipse sibi similes spiritus, & ab ipsis vicissim æque diligitur. Eius rei gratia, consalutatio illa sacerdotalis adinuicẽ celebrat; per quã signat æqualiũ spirituum sancta societas, mutuaq; & iucũda lætitia, vtpote diuinam pulchritu

Marginal notes: E (beside "qui ad sacrorum ordinũ promouẽtur officia"); Quid pontificalis supra caput manus impositio; Quid nois cõsecrati pdicatio. (beside "At vero sanctã & consecrationũ"); *mouet, ducitur; Exod. 29.; Iohan. 8.; Hebr. 5; Psal. 109; F (beside "nos fieri voluit benignissimus Iesus"); Acto. 1.; Petrus. (beside "supremus † discipulus"); Acto. 1.; *suggerẽte, mouente.

A chritudinem p sacerdotales formas integerrime seruans. Ista igitur (vt dixi) cōmunia sunt totius sacerdotalis consummationis. ¶Habet vero pontifex peculiarē euangelioꝝ supra caput impositionem. Quia eñ consummatrix totius sacerdotij virtus atq; scientia, sanctis præsulibus à diuina & pfectionis authore bonitate clemēter indulta est, congrue tradita diuinitus eloquia sacrandoꝝ præsulū capitibus imponūtur: quibus cōtinetur ac scite exponit theologia oñis, omnisq; diuina actio & dei apparitio, sacra item elocutio & operatio, atq; (vt breuiter dixerim) diuina oñia & sacra opera atque verba, quæ à benefica deitate nostræ functioni indulta sunt: quasi profecto sanctissimus præsul sacratioris virtutis omnis sit futurus particeps, omniumq; sacraꝝ eruditionū atq; actionum veram traditamq; diuinitus scientiam, non solum percepturus, verum alijs quoque pontificali ratione traditurus: exactissimisq; notionibus atq; promotionibus altissimis sacerdotaliter consummaturus oñia, quæ ad totius nostri pontificij perfectionem tendūt. ¶Enimuero sacerdotibus amboꝝ positio genuum peculiaris est pręter ministroꝝ ordinem, q vnū tantū curuant genu, atq; hoc à pontificali cōsecratione non discrepās. Itaq; curuatio genuum subiectum accedētis signat accessum, p quē subijcitur deo, q̄d sacratius est adductū. Quoniam vero (vt sæpius diximus) tres sacrę erigentium ordines, p tres itidem sanctissimas actiones atq; virtutes tribus initiandorum ordinibus præsunt, salubremq; illoꝝ sub iuga diuina accessum molluntur, merito ministrorum ordo vt solum purgans, vnum efficit eorum q purgantur accessum, eos diuino altari subijciens: quippe in quo purgandi spūs, altissimo litentur more. Sacerdotes aūt vtrūq; genu curuant: à quibus qui sacre offerūtur, non solum purgantur, verumetiam liquidissimis eorum ministerijs (purgata per excellentem intelligentiam vita) in contemplationis habitum atq; virtutem sacerdotaliter consummantur. B At vero pontifex vtroq; posito genu, supra caput habet euāgelia: qui eos quos ministrorum purgauit virtus, sacerdotalisq; functio illuminauit, ad eoꝝ quæ conspexere sacrorum pro modo cuiusq; scientiā, pontificio munere prouehit, perficitq; per illā accedentes, vt pro captu suo integre dicentur deo.

Quid supra caput pontificis euāgeliorum impositio

Quid sacerdotū peculiaris pter ministroꝝ ordinē, amboꝝ genuum positio ministroꝝ vero vnius tantum.

De initiandis ordinibus. Cap. VI. Pars prima.

Diximus de sacris ordinibus ac distributiōibus, virtutibusq; illaꝝ & actionibus atq; cōsummationibus: exponemus deinceps subiectam illis initiandorum ordinum trinitatem. Dicimus igitur eos qui purgantur ordines, turbas eē à sacris actionibus & consummationibus segregatas, quarum superius fecimus mentionem. Atq; alius quidem ex his à ministris hactenus obstetricantibus verbis, ad vitalem abrenuntiationem formatur atq; effingitur: alter vero adhuc ad eam qua excessit, vitæ sanctimoniā reuocatur, sanctoꝝ eloquioꝝ blanda & refouente doctrina: alius autem hactenus à contrarijs pauoribus ignaue terretur, atq; à potentificis roboratur eloquijs: atque alius quidem iam à peruersis operibus ad sacras transfertur actiones: alius vero licet euaserit ad meliorem frugem, nondum tamen id est consecutus, vt in sacratioribus intelligentijs caste & inconuertibiliter immobiliterq; persistat. Sunt enim isti ordines, qui à ministrorum tenera institutione mundanteq; virtute purgantur, eos ministri ad id sanctis suis virtutibus prouehunt, vt perfecte purgati, ad illuminātem liquidissimarum diuinarum actio- C num speculationem consortiumq; transferantur. Medius autem contemplatiuus ordo est, & sacrorum quorundam pro captu suo in omni munditia particeps, qui ad illuminandum sacerdotibus est distributus. Liquet enim, vt reor, omni hunc funesta labe purgatum, castissimamq; consecutum atque immobilem sui spūs sedem, ad contemplatiuum habitum virtutemq; sacerdotali ministerio transuehi: & communicare ijs (quæ sibi fas est) sanctissimis signis, in ipsorum speculationibus atq; communione sacra omni cū voluptate acquiescentē, & ad diuinū ipsorum scientiæ amorem, subnixum eorum subuehentibus virtutibus pro modo suo, euolantem. Hunc equidem sanctæ plebis ordinem dixerim, vtpote per omnem purgationē profectū, sanctissimorūq; mysteriorum contuitu sacro, vt fas est, consortioq; dignatū. ¶Porro initiandoꝝ omniū excellētior ac sublimior ordo, monachorum est sancta distinctio, expiatione oñi, tota virtute, atq; exactissima suarum operationum castitate mundata: omnis item (quantam sibi licet inspicere) sacræ operationis spūaliter speculatrix & particeps facta, pontificumq; cōsummantibus virtutibus tradita: quorum diuinis fulgoribus & pontificalibus traditionibus, cōspecta pro ordine suo sanctorum mysterioꝝ sacrificia ediscens, à sacra eorum scientia ad exactissimam perfectionem diuina ratione subuehit. Vnde sancti præceptores nostri, diuinis eos appellationibus sunt prosecuti, partim therapeutas, id ē, cultores, à syncero dei famulatu atq; cultu, partim monachos, ab indiuidua & singulari vita appellantes, vt quæ illos sanctis diuisibilium complicationibus, in diuinā & deo gratam monadem perfectionemq; promoueat. Idcirco & perficientem eis indulsit gratiā diuina sanctio, eosq; consecrante quadam inuocatione dignata est, non pontificali quidem, illa eñ solis in sacerdotalibus ordinibus fit, sed sacerdotali plane, & quæ ab honestissimis sacerdotibus secūdo in loco à pontificali functione peragitur.

Electi

Plebs sctã

Monachi

Mysterium monasticæ cōsummationis. Cap. VI. Pars secūda

Stat

STat quidem sacerdos ante sacrum altare, monasticā imprecationem psallens; ille autem post sacerdotē astat, non vtrūq; ponens genu, non alterū, non habens imposita sacra eloquia capiti, verum solum sacerdoti astans, mysticā super illum inuocationē prosequenti. Ea vero finita, sacerdos ad eum accedens, interrogat primum, an renuntiet *diuisibilibus omnibus nō solum vitis, verum imaginibus quoq; ac phantasiis. Deinde exponit illi pfectissimā vitam, illud aperte contestās, oportere illū medio longe antecellere. Vbi vero ille ista omnia intē te promiserit, consignans eum crucis signo sacerdos, tondet, trinas diuinæ beatitudinis personas inclamans; exutumq; veste omni, aliam induit. & cum sanctis alijs (qui astant) viris ipsum salutans, diuinorum mysteriorum participem efficit.

vitæ seculari, mūdanæ.

Spiritualis sensus. Cap. VI. Pars tertia.

Quid solū erect⁹ monastice con summād⁹ assistat sacerdoti.

QVod neutrum genu ponat, neq; habeat euangelia imposita capiti, assistatq; sacerdoti imprecationem psallenti monasticū significat ordinem nō alios ex officio adducere, sed in seipso subsistere, in vnico sacroq; statu sacerdotales sequentem ordines ab ipsis, vt asseclā, ad diuinā sacrarū rerū pro ordine suo scientiam obtemperanter adduci. ¶Porro diuisibilium nō modo vitarū, verū imaginationum quoq; abrenuntiatio, supremā illā monachorū philosophiam indicat, dū in scientia operatur vnientium mandatorū. Est eīm (vt dixi) nō medij ordinis, sed omnibus celsioris. Idcirco plurima quæ impune à medio gerūtur ordine, monachis omnino interdicuntur; quippe q vnum ipsum ambire debet, & ad sacram monadem cogi, atq; ad sacerdotalem (quantū fas est) formari vitā, & vt in plurimis illi congruentē. Nullus quippe ex ordinibus reliquis illi propinquat magis. ¶At vero crucis sanctæ signaculū, vt iam dictum est, mortificationē omniū simul carnaliū cupiditatū signat. ¶Porro tonsura crinium vitam mundissimā indicat, & nulla figura fucatam, & quæ nullis fictis coloribus inductis animi deformitatē exornet; sed ipsa in seipsa nō humanis venustatibus, sed singularibus & vnicis, ad dei exactissimam similitudinem properet. ¶Prioris aūt vestis positio, alteriusq; assumptio, migrationē illam à media vita (sacra licet) ad pfectiorem, significat; sicut in diuina regeneratione, promotionem indicabat à purgata vita ad contemplātem illuminātemq; habitū illa vestis candētis immutatio. ¶Quod si modo quoq; tam sacerdos q̄ circūstantes reliqui viri sancti, sic dicatum consalutant; sacram intellige dei præferentium speciem societatem, qua sibi inuicem cum lætitia & charitate gratulantur. ¶In fine vero omniū, sacerdos ad diuinam ita instructum communionem vocat, aperte satis insinuans, eum q sic consummatus est, si ad monachicum & singulare institutum veraciter venit, non modo contemplatorem fore sacrarum secūdum seipsum rerum, siue medij ordinis in morem, ad communionē sanctissimorū signorum accessurū; verum eorū quæ percepit sacramentorū augustiore scientia fretum, alio quàm sanctus populus modo, ad communionis diuinæ participationem admittendū. ¶Quo circa sacris quoq; ordinibus, quando proprijs officijs & expiationibus cōsummantur, in fine sanctissimarum consecrationum suarū sanctæ eucharistiæ communio traditur à sacrante pontifice; nō solum quoniam diuinorum participatio mysteriorū cuiusq; sacrosanctæ participationis est summa, verum qa ipsius quoq; cōmunicabilis & sacratissimi muneris, sacri omnes ordines (pro sua quiq; ratione) participes sunt, vt per id subuehantur & perficiantur in deum. ¶Cōclusimus igitur, sancta qdem mysteria purgationem eē & illuminationem atq; perfectionem; ministros vero, purgantem ordinem; sacerdotes aūt, illuminātem; cōsummātem aūt siue consecrantem, diuinos eē pontifices. Porro purgandorū ordo is est, q sacræ speculationis & cōmunionis est exors, qppe q purgaт adhuc; at speculatiuus ordo, pius est populus; cōsummatus vero, singulariū monachorū est proprius. Ita nostra sacra pfunctio, dū ordinib⁹ diuinitus traditis aptius cōgruit, hierarchijs cœlestibus similis est, ipsius (quātū viris fas est) ad dei imitationē effictos diuinosq; characteres seruās. Verū obijcies forte, cœlestibus hierarchijs purgandos deesse ordines. Neq; eīm fas est dicere, neq; dici veraciter potest, vllam eē cœlestē distinctionem obnoxiam sceleri. Equidem integras omnino eē, & castitate eximia excellentissime pditas, constanter asseuerauerim, nisi pijssima intelligentia penitus excidam. Nam & si qua ex his dedit malitiæ manus, cœlesti atq; inconfusa decidit diuinorū spirituū congruentia, inq; obscurā turbarum à deo deficientium est prolapsa ruinam. Verū enimuero dicere possumus, in cœlesti hierarchia purgationem eē spiritibus inferioribus, cum à deo edocētur quæ interim ignorabant, fulgore illos diuini radij ad pfectiorem ducēte diuinarū notionū scientiā, atq; earū rerū ignorantia, quarū nondum scientiam habuerant, veluti expiante p primas diuinioresq; substātias, vt sic ad superiores diuinarū speculationū liquidioresq; fulgores subuehanт. Ita sunt & q illuminantur ordines, & qui consummantur, purgantes item & illuminantes ac perficientes in hierarchia cœlesti, quando supremæ illæ diuinioresq; substantiæ inferiores sacras cœlestesq; distinctiones ignorātia omī emūdāt in ordinibus ac proportionib⁹ cœlestiū functionū, ipsasq; sacratiorū doctrinarū fulgore implent, atq; pficiunt castissima diuinarū intelligentiarū disciplina. Et nos eīm iā diximus, & eloquia sacra diuinæ dictarūt, nō easdem eē cœlestes distinctiones oēs, neq; tātundē valere in omni-

Quid signa culi sanctæ crucis impressio. E

Quid sacer dotis & assi stētiū sic cō summati cōsalutatio.

Epilogus multorum præcedentium. F

De casu dęmonum

Cęlesti hie rar. cap. 6.

A omnibus sacris perceptionibus illustrationum diuinarum: cæterum ex deo quidem continenter primas illustrari, per illas vero ex deo rursus inferiores quoq; pro captu suo edoceri, ac percipere clarissima diuini radij lumina.

De his quæ in quiescentibus fiunt. Pars prima. Cap. VII.

HIs vero ita definitis, necessarium reor & ea exequi, quæ à nobis in his qui obdormierūt, caste geruntur. Nam ne istud quidē * sacris *prophanisq; commune est: verū vt vtrorumq; vitæ est species varia, ita vbi in mortem ierint, hi quidem qui sacram tenuere vitam, in veras dei repromissiones intuentes, vt qui veritatem ipsarū in*sua inspexerint resurrectione, firma & certissima cū spe, diuinaq; lætitia ad mortis tendunt finē, quasi ad sanctorū certaminū vacationē, non ignorātes in exactissima & immortali vita & salute fore sua oīa, per futuram integrā resurrectionē suam. Sanctæ profecto animæ cū in hac vita possint ad deteriora conuerti, in*regeneratione id habituræ sunt, vt ex dei similitudine ad inconuertibile transeant: at vero casta sanctarū animarū corpora, cum quibus vnà & vitæ mortalis iter egerunt, & simul descripta sunt, simulq; certarunt, pro sacris sudoribus suis in animarū immutabili secundū diuinam vitam firmitate ac sede, resurrectionē quoq; vnà recipient propriam. *Inserta enī animabus sanctis, quibus hac in vita iuncta fuerāt, vt Christi effecta membra, diuinā atq; mortalē beatamq; B recipient requiem. In his ergo est sanctorū quieta obdormitio in lætitia & spe immobili, cum ad sanctorū certaminū peruenerint finem. Porro ex prophanis partim quidem animas in id euanescere vt non subsistāt, arbitrantur irrationabiliter omnino, partim corporalem coniunctionē à suis animabus abrumpi penitus, vt eis diuina in vita & beatissima requie minus congruentē: non intelligētes, neq; satis magisterio diuino edocti, vt iam cœpta sit nostra in Christo sacratissima vita. Alij vero animabus aliorū corporū coniugia tribuunt, iniurijs (vt reor) quantum in se est afficientes corpora, quæ cum sanctis animabus laborarunt: sacrisq; retributionibus parum honeste priuantes, quæ ad finem sanctissimi cursus peruenerunt. Alij rursus nescio quo pacto ad carnales cogitationes declinantes, dixere præsenti vitæ similem, eam quæ sanctis promissa est, sanctissimam & beatissimā requiem: ciboscq; vitæ variabilis proprios, his qui æquales angeli sunt euasuri, nefarie applicuerunt. Sed absit vt vnquam sanctus aliquis vir in istiusmodi errores incidat. Norunt profecto se totos percepturos exactissimā ad Christi speciem requiem, cum ad præsentis finem vitæ peruenerint: viamq; ad immortalitatē suam è vicino iam clarius intuentes, diuinitatis laudant munera, diuinaq; lætitia gestiunt, non iam ad deteriora conuersionē metuentes, sed parata bona se firmiter perpetuoq; habituros probe noscentes. Qui vero inquinamentis, impurisq; maculis pleni sunt, si quidem aliquid sacræ instructionis hauserunt, eaq; perniciose ab animo abiecta, ad corruptrices libidines sunt deuoluti, cum ad vitæ huius peruenerint metas: non iam eis æque despicabilis apparebit scripturæ sacræ diuina sanctio: perniciosasq; vitiorū suorum voluptates alijs aspicient oculis, beatamq; vitā (qua imprudēter excidere) laudantes, inuiti miserabiliter excedunt seculo, nulla subnixi spe propter deterrimā vitā. Cum vero nihil ex his cōtingat in sanctorum virorum dormitione, is quidem qui ad finem suorum certaminum properat, C sancta lætitia impletur, magnaq; cum iucunditate feliciſſimæ regenerationis iter scandit. Defuncti vero propinqui sancta propinquitate, morumq; similitudine, ipsum qui talis est prædicant, q ad optatum victoriæ peruenerit finem: authoriq; victoriæ laudes cū gratiarum actione persoluunt, seipsos quoq; orantes ad similem requiem admitti. Sumentes aūt ipsum, ad pontificem ducunt, quasi coronis donandū sacris: hanc ille libenter suscipit, eaq; peragit, quæ diuino instituto super sancte quiescentibus fiunt.

initiatis nō initiatis ipsius dei resurrectiōe Iuncta, vnita Marci.12.

Mysterium super his qui sancte quieuerunt. Cap. VII. Pars secunda.

C*Oacto sancto cœtu, venerādus antistes (si quidē sacerdotalis ordinis fuerat qui obdormiuit) ante sanctū altare inclinans eum, orationē ad deū inchoat & gratiarū actionem. Si aūt aut honestissimis monachis, aut sanctæ plebi insertus erat, ad venerādum *sacrariū ipsum ante sacerdotū reclinat ingressum: deinde precē cū gratiarū actione peragit psul: deinceps vero ministri diuinis inserta eloquijs, verissima de nostra resurrectione promissa recitantes, cōsentanea tantundemq; valētia canunt psalmorū cantica: deinde ministrorum primus dimittit catechumenos, sanctosq; iam defunctos cōcelebrat, cū quibus & nuper vita functum pari laudatione prosequitur: hortaturq; omnes, vt sibijpsis identidem postulent beatam in Christo cōsummationē. Postea accedens venerabilis præsul, precē super eo sacratissimam peragit: & post orationē ipse quoq; pontifex defunctū salutat, & post illū qui astant omnes. Vbi vero cuncti consalutauerūt, super defuncto fundit oleū pontifex, Et oratione pro oībus facta, honesto in loco ponit corpus cū æqualibus alijs corporibus sanctis.

Cōuocato cōgregato. sanctuariū Iob.19 Psal.145 Threnī.4 Ezech.73 Marci.12 Luc.14 Ioh.5.6.11. 1.Cor.15

Spiritualis sensus. Cap. VII.

Pars tertia.

Cæterū

Esa. 7. CAEterũ ista si viderint prophani, vel fieri à nobis audierint, late puto ridebunt, nostrũ D
q; miserabunt errorẽ: neq; est sane cur miremur: nisi enim crediderint, iuxta scripturæ fidem, non intelligent. ¶ Nos aũt intelligentias eorũ quæ geruntur speculantes, Iesu duce præuioq;, dicamus pontificem non irrationabiliter in sacrum introducere chorũ, imponereq; defunctum. Ostendit per id profecto, omnes in *regeneratione illas consecuturos sortes, ad quas hic vitam propriam direxerunt: puta si ad diuinam hic imaginem quispiam sanctissime vixerit, quantum viro possibile est deum imitari, diuina in seculo futuro & beatissima donabitur requie. Sin autem ad summam illam non peruenit effigiem, sancte tamen se in vita habuit, paria & iste meritis præmia referet. ¶ Huius diuinę iustitiæ causa pręsul gratias agens, orationem sacram peragit: venerãdamq; diuinitatem laudibus celebrat, qua destructum est iniquũ & violentum contra nos om̃es imperium, nosq; ad sua iustissima iudicia translati sumus. ¶ Porro diuinarũ promissionum cantica & lectiones explicant quidem beatissimã requiem, ad quam subuehuntur sempiterne, q sancte consummati sunt: suscipiunt vero & amplectuntur vita functum, viuẽtesq; præterea ad consummationem similem prouocant. ¶ Inspice aũt vt nũc non omnes (vt solitum est) purgandi ordines dimittuntur, soliq; cathecumeni sacris arcentur locis. Est enĩ hic ordo, sancti omnis mysterij penitus rudis: neq; sibi fas est, quicquam aut paruum aut magnũ ex ijs quę sacratius consummantur, inspicere: quippe q necdũ eius virtutis est particeps, quę assurgit ad contẽdã diuina, ex sacra lucis indultrice generatione proueniens. Reliqui vero purgãdorũ ordines, sacram qdem traditionem iam ferme didicerũt: sed q̃ stolide prorsus ad deteriora prolapsi sunt, cum debuerint in anteriora cõtendere intentione ꝑpetua, diuinis qdem venerabilium signorum speculationibus & participationibus arcentur merito: lædẽtur enĩ magis, si indigne sancta percipiant, atq; ad maiorem deuenient diuinarũ rerum suiq; contẽptum. Non incõueniẽter aũt assunt ijs quæ modo geruntur, patentius discentes atq; intuentes nostræ mortis incertum: sanctorumq; munera de scripturis celebrata diuinis, & *intentata sibi similibus impuris infinita supplicia. ¶ Ex his enĩ forte proficient, cernentes eũ qui sancte obijt, ministrorũ prædicatiõe celebrari, vt vere cõsortem sanctorum omniũ. Fortasseq; & ipsi ad simile desiderium venient, ministrorũ officio edocti, quàm sit beata & vere felix in Christo consummatio. ¶ Accedens deinde venerãdus antistes, precem sacram super mortuũ peragit: postq; precem & ipse eũ pręsul salutat, & suo deinceps ordine q astant omnes. Precatur oratio illa diuinã clementiam, vt cuncta dimittat ꝑ infirmitatem humanã admissa peccata defuncto: eumq; in luce statuat & regione viuorum, in sinibus Abrahę, Isaac & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Ista, vt reor, perspicua sunt beatissima sanctorũ præmia. Quid enĩ immortalitati perfectæ omniq; tristitia vacuæ, ac plenæ perpetui luminis, conferri possit? licet multũ sane promissiones illæ omni sublimiores nostra mente sint, quæ vocabulis nobis congruis designantur, longe tamẽ inferiores earũ re & veritate appellationes habent. Verũ enĩ profecto illud existimandum eloquiũ est, q̃ oculus non vidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascendit, quæ pręparauit deus diligentibus se. Sinus autẽ beatorũ patriarcharum, reliquorumq; sanctorum omnium, sunt (vt reor equidem) sacratissimæ illæ ac beatissimæ sedes: quæ omnes diuinam effigiem præ se ferentes, in sua suscipiunt insenescibili & beatissima requie. ¶ Ac fortasse inquies, ista quidem recte à nobis dici: verum ambigere, cuius rei gratia præsul diuinam precatur clementiam, defuncto peccatorum veniam postulans, & æqualẽ sanctis ac lucidissimam sortem. Si enim eorum quę in vita gessit, bonorum aut malorum à diuina iustitia percipiet ꝓmia, perfecit autẽ actiones suas in vita ista defunctus, quæ nam hunc oratio ꝑsulis ad aliam (præter illam quam meruit, vitę hic actæ respondentẽ) transferet requiem? Nõ ignoro quidem & ego diuinis eloquijs accedens, singulis reddendam pro meritis sortem. Cõclusit enim dominus (inquit) apud se & referet vnusquisq; ea quæ per corpus gessit, siue bonũ, siue malum. Quod autem & iustorum preces etiam in vita ista, & nedum post mortem, ijs solis prosint qui digni sunt, scripturæ nos edocet sacrosancta traditio. Quid enĩ Sauli profuit Samuelis oratio? quid Hebræorũ iuuit plebẽ prophetica interpellatio? Nam profecto idem fit, ac si quis sole suos radios sanis largiente oculis, sibi oculos eruens, solaris luminis particeps fieri postulet. Sic impossibilium superflua spe ille suspensus est, q sanctorum flagitat preces, & naturæ ipsorũ consentaneas sacras operationes abigit, diuinis nequaquam intendẽdo muneribus, & à sanctissimis beneficisq; recedendo mãdatis. Itaq; scripturæ sacræ acquiescẽs, vtiles eẽ in hac vita dixerim sanctorum preces, hoc modo scilicet, si quis sanctorum munerum desiderio incensus, ad eaq; percipiẽda pie affectus, paruitatis tamen propriæ conscius, quempiam sanctorũ virorũ adeat, oretq; sibi adiutorem & precatorem accedere, capiet ex hoc omnino vtilitatem commoda cũcta excedentem. Fruetur enĩ ijs quæ petit sacratissimis donis, suscipiente diuina clementia: atq; in primis in eo amplectẽte religiosam cognitionem sui, reuerentiamq; sanctorum, & laudabile sanctarum petitionum à se postulatarũ desideriũ, consentaneumq; his sacratiorem habitum. Est enĩ & hoc diuinis sancitum iudicijs, vt diuina munera ijs qui digni sunt sumere, decentissimo ꝑ eos tribuantur ordine, q ea tradere non sunt indigni. Hanc si qs spernat sacrosanctam disciplinam, atq; infelici

E

F

Marginal notes: resurrectiõe — Quid pontificis orõ, & grãrũ actio. — Quid diuinarũ ꝓmissionũ cãtica & lectiones. — cõminata, parata. — Quid destũ cti panegyris, & pia cũ cæteris defunctis laudis prosecutio — Esa. 64. 1. Cor. 2 — Dubitatio circa orãdi & petitiõis modum — Galat. 6 Gene. 20 Iacobi. 5 2. Mach. 12 1. Reg. 15. — 1. Iohan. 5 Iacobi. 5

A electione seductus, dignum se diuina arbitretur familiaritate, sanctosq; despiciat: hic certe si petitiones indignas deo, neq; sacras postularit, intentoq; careat diuinorum desiderio, sibiq; ipsi consentaneo, imperita postulatione per seipsum nunquam potietur. Quænã vero de huiusmodi pce quam sup defuncto peragit præsul, ex diuinis *ducibus nostris traditio puenit ad nos, operæ pretium est vt dicamus. Venerandus antistes, vt scriptura ait, interpres est iudicioꝝ diuinoꝝ: angelus eñ domini omnipotentis est. Didicit igitur de scripturis diuinitus traditis, vt his qui pie vixerunt, lucidissima diuinaq; vita pro merito ab æquissimis lancibus redditur, non recordante diuina bonitate per summã clementiam maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt. Nullus eñ (inquit) est mundus à labe. Ista quidẽ nouit pontifex promissa à sanctis eloquijs: petit autem ea fieri, donariq; eis, qui pie vixerunt præmia sacra: simul quoq; seipsum ad imitationes dei benignius formans, & alioꝝ dona quasi proprias expetens gratias: neq; ignorans veras repromissiones futuras, præsentibus etiam aperte demonstrat, q̃ quæ ab eo sacro iure postulantur, omnino illi consequẽtur, qui in vita diuina cõsummati sunt. Neq; eñ vnquã peteret pontifex diuinæ iustificationis prædicator, quæ deo sciret nõ esse gratissima, & quæ largituꝝ se ille nequaquã promisisset. Quocirca prophanis vita functis non ista imprecatur, non modo quia in hoc proprium desereret ordinẽ, & aliqua pontificalis officij præsumeret à diuino spũ nequaquã agitatus: veꝝ quia & indigne orans non exaudiretur, atq; ad ipsum nõ immerito illud diceretur eloquiũ iustitiæ plenũ: Petitis, & non accipitis, quia male petitis. Postulat itaq; sanctus antistes quæ sunt

B promissa diuinitus, atq; accepta deo, & quæ largienda nõ ambigit, vnà & diuinũ ac benignũ habitum præferẽs clementissimi dei, & præsentibus aperte insinuans quibus bonis donãdi sunt sancti. Sic eñ nituntur secernentibus virtutibus præsules, quasi interpretes iustificationũ diuinarum, non eoꝝ irrationabilibus motibus sapientissima diuinitate (vt honeste dixerim) obsequẽte seruiliter: sed ipsis pro merito eos qui à deo iudicati sunt, ministerio suo separantibus, spiritusq; sancti inspirationi obtemperantibus. Accipite eñ (inquit) spũ sanctum: quoꝝ remiseritis peccata, remittũtur eis: & quoꝝ tenueritis, retenta sunt. Eiq; qui reuelationes diuinas à patre summo didicerat, dicitur: Quodcunq; ligaueris super terrã, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutũ & in cœlis. Sic profecto * ille, omnisq; illi similis præsul, iuxta paternarum iustificationũ sibi indultas reuelationes, declarando & traducendo deo charos admittit, & excludit impios. Sanctã deniq; illam theologiam, vt sacra eloquia testantur, non suo motu neq; carne & sanguine reuelantibus, sed à deo illum spiritaliter imbuente edoctus, pronuntiauit. In hũc igitur modum sancti antistites & separationibus & sacerdotalibus virtutibus omnibus vti debent, vt ipsos mysterioꝝ author diuinitus mouerit. Cæteros vero ita pontificibus oportet animum intendere, quæcunq; illi gesserint, tanquã à deo agitatis: Qui eñ (inquit) vos spernit, me spernit.

¶ Sed iam ad consequentia dictæ orationis redeamus. Ea peracta, pontifex & ipse salutat defunctum, & deinceps qui astant omnes. Est eñ iucundus atq; honorabilis omnibus diuinæ imaginis æmulis, is qui in sancta cõsummatus est vita. ¶ Exacta salutatione, defuncto infundit oleum pontifex, Memento aũt vt in prima sancta regeneratione ante sacrum baptisma, prima sancti

C symboli participatio tradit initiãdo, post priorem omnẽ abiectã vestẽ sancti chrismatis oleũ, & nũc in fine omniũ defuncto itidẽ infunditur oleũ. Atqui tunc quidẽ olei vnctio, baptizandũ euocabat ad sacra certamina: nunc autem infusum oleum, signat eum qui defunctus est, eadem sacra exegisse certamina, sicq; fuisse cõsummatum. ¶ Peractis his, pontifex condit in loculo dignissimo corpus cum alijs sui ordinis corporibus sacris. Si eñ in anima & corpore vitam sanctã qui defunctus est, duxit: honorabile erit cũ sancta anima & quod sacris sudoribus cũ illa decertauit, corpus. Hinc diuina iustitia cum suo corpore digna illi largitur præmia, vt comiti atq; consorti diuinæ siue contrariæ vitæ. Idcirco & sanctoꝝ sacra functio diuinas participationes largitur vtriq;: animæ quidẽ in speculatione purissima, & vera eoꝝ quæ geruntur scientia: corpori vero per sacratissimum (vt in imagine loquamur) vnguẽtum, & per diuinæ cõmunionis augustissima signa totum sanctificans hominem, integramq; ipsius salutem operans, atq; vniuersalibus lustrationibus exactissimam eius resurrectionem fore denuntians. At vero efficientes consecrationis preces, fas nõ est scripto interpretari: neq; ipsaꝝ arcanum, siue illas quæ in his ex deo fiunt virtutes, è secreto in publicum efferre. Sed sicuti nostra habet sacrosancta traditio, vbi eas secretioribus instructionibus hauseris, atq; ad sacratiorem habitum capacioremq; intelligẽtiam diuino amore sacrisq; actionibus cõsummatus euaseris, ad supremam ipsaꝝ scientiam subueheris, diuina luce radiatus. ¶ Illud vero, q̃ pueri quoq; qui necdũ possunt intelligere diuina, sacri baptismatis altissimorumq; cõmunionis sacrosanctæ signoꝝ participes fiant, videtur quidem prophanis (vt dixisti) rationabiliter irridendũ, si auditores minus idoneos episcopi diuina edocent, & nõ intelligentibus sanctas traditiones ne quicquã tradunt: & quod adhuc ridiculosius est, alij pro ipsis abrenuntiant, sanctaq; ineunt fœdera. Verum oportet tuam sanctam prudẽtiam errantibus nõ indignari, sed religiose simul & instructionis illoꝝ gratia cum charitate rationem reddere, & confutare obiecta: & illud insuper addere, iuxta diuinas leges, quo pacto non augustiora omnia nostra sci-

entia

apostoli
Malach. 2
Hiere. 25
Matth. 16
3. Reg. 8
Iob. 15
Iaco. 4
Iohan. 20
Matth. 16
S. Petrus
Luc. 10
Quid super defunctum olei infusio.
Cur honesto in loculo honesta q̃ capsula quiescentis depositum ponatur.
De baptismo puerorum & infantium Timotheum alloquens.

D

entia circumscribũtur:& plurima ex his quæ ignoramus, causas habẽt dignissimas, nobis quidem ignoratas, verũ præstantioribus ordinibus cognitas. Cõplura item summas illas altissimasq; substantias latent: soliq; sapientissimę ac sapientiæ authori, diuinitati nota sunt. Verũ em̃ ea de re ista quoq; dicimus, quæ sancti præceptores nostri ex pristina traditione edocti, ad nos deriuarunt. Aiunt em̃ quod est verissimũ, Infantes si sancta lege formentur, ad sacrũ peruehendos habitum, omni errore liberos & vitæ exortes impuræ. Istud cũ p̃ijssimis ducibus nostris in mentẽ venisset, visum est admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parẽtes, puerũ vni ex fidelibus tradãt præclaro diuinaꝝ rerũ magistro, sub quo iã puer sit quasi sub patre diuino, sanctæq; salutis alumno. Hunc itaq; p̃sul spondentẽ, puerũ iuxta sanctã educatuꝝ vitam, requirit vt abrenunciationem profiteatur, fidemq; cõfiteatur: non, vt illi ridẽtes aiunt, alium pro alio imbuit sacris. Neq; em̃ hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei sacramẽta profiteor, sed ita puer renunciat & profitetur: id est, spondeo pueꝝ inductuꝝ, quũ ad sacrã intelligẽtiam venerit, sedulis adhortationibus meis, vt abrenunciet cõtrarijs omnino, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicet. Nihil igit (vt reor) indignũ est, si ad diuinũ institutũ puer adducit, sanctum habens p̃ceptorẽ, qui illi diuinaꝝ reꝝ habitũ tradat, malorũq; seruet immunem. Tradit aũt puero sancta mysteria pontifex, vt nutriatur in ipsis: neq; vitã aliã habeat, nisi hãc quæ diuina inspiciat semp, & quæ huiusmodi sancta cõmunione proficiat, atq; in his sacrũ possideat habitũ, promoueaturq; studiose à susceptore suo. ¶Ista fili tã multa & adeo p̃clara, singularisq; functionis nostræ spectacula, videre mihi datũ est. Alij fortasse q̃ perspicaciore aĩo sunt, nõ ista solũ inspexere, verũ & manifestiora multo ac diuiniora. Et tibi ipsi (arbitror) illucebũt clariores longe, augustioresq; pulchritudines, si ad excellẽtiorem radiũ his veluti gradibus nitaris. Mihi igit ipse quoq; ô amice, perfectioris intelligẽtiæ consortiũ trade, meisq; ostende luminibus, quascũq; videre potueris decentiores, vniusq; illius sacratissimæ effigiẽ præ se ferentes, venustates. Nã confido equidem ex his quæ dicta sunt, insitas tibi, diuini ignis excitandas excudendasq; scintillas. E

De susceptore puerorum in baptismo.

Pia & humilis sacri patris conclusio ad Timotheum.

¶Ecclesiasticæ hierarchiæ, finis.

S. DIONYSII AREOPAGITAE, ATHENIENSIS EPISCOPI, AD TIMOtheum episcopum Ephesinum, liber de diuinis nominibus.

Liber hypotyposeõ. 1. Cor. 2

Vnc iam vir dei post theologicarum hypotyposeon librum, ad explicanda pro viribus diuina nomina transeamus. Sit autem modo quoque nobis ea (quæ semper) definita lex, eorum quæ de deo dicuntur, tueri veritatem non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione theologorum à sancto spiritu agitatæ virtutis: per quam ineffabilibus & incognitis, ineffabiliter & ignote coniungimur, præstantiore illa vnione rationalis nostræ spiritalisq; virtutis atq; actionis. ¶Nulla ergo ratione præsumẽdum est aliquid de supersubstantiali secretissimaq; deitate aut dicere aut cogitare, præter illa quæ nobis sacra eloquia tradiderunt. Nam suprema diuinaq; scientia ignorationis illius, sermonem omnem & sensum substãtiamq; superãtis, qua ipsum supersubstãtiale noscitur, ipsi adscribẽda est: tantumq; fas est ad celsiora cõtendere, quãtum seipsum diuinoꝝ eloquioꝝ radiis insinuare dignatur: comparamusq; vires nobis ad supremos illos fulgores hauriendos innocue, si diuina sobrie & pie casteq; reueremur. Nam si quid sapientissimæ verissimæq; theologiæ credendum est, pro captu animoꝝ diuina reuelantur atq; spectãtur, dei scilicet bonitate per saluberrimam iustitiam, immẽsitatem (quippe quæ incomprehensibilis) ab his quæ sub mensurã cadunt, quemadmodum decet, dirimente. ¶Sicut em̃ spiritalia carnales percipere & inspicere nequeunt, & qui figmentis ac figuris inhærent, ad simplicia figurisq; vacua non aspirant: & quæ secũdum corporum lineamenta affor mãtur, incorporearum rerum informabilitatem, nec tactui nec figuris obnoxiam, nequaquam attingũt. Eadem quoq; veritatis ratione supereminet substãtijs omnibus supersubstãtialis infinitas, sensusq; excellit omnes vnitas sensu eminẽtior ac mentibus omnibus. Inexcogitabile est vnum illud mente superius, ineffabileq; est verbis omnibus bonum quod superat verbum, vnitas vnifica totius vnitatis, supersubstãtialisq; substantia, & intelligentia nequaquam intelligibilis, & ineffabile verbum, sermonis & intelligentiæ nominisq; priuatio, quæ iuxta nullam substantiarum est, & cum omnibus vt sint causa sit, ipsum non est, vtpote omni essentia superius: & vt ipsum de se proprie periteq; negantibus verbis enunciat. De hac igitur, vt dictũ est, su F

Ephe. 4 1. Cor. 12

Matth. 11.

A est supersubstãtiali secretissimaq; deitate, neq; dicere quicquam, neq; cogitare præsumẽdum est aliter, q̃ sacra nobis eloquia pie admodum casteq; tradiderunt. ¶Nanq; vt ipsa de se in sanctis literis benignissime tradidit, eius (quicquid tandem ipsa est) & scientia & intelligẽtia omnibus est inaccessa substantijs, vtpote ab omnibus, altissimis modis excepta. Deniq; theologos plures inuenias illam non modo vt inuisibilem incomprehensibilemq; laudasse, verũ & inscrutabilem inuestigabilemq; dixisse, quasi nullum extet vestigium eoꝝ, qui ad eius secretissimam infinitatẽ penetrarunt. ¶Non tamen vsquequaq; summũ illud bonum vlli substantiæ cõmunicabile nõ est, sed quũ in seipso stabiliter supersubstantialem fixerit radium, congruis tamen cuiusq; substantiæ captibus sese clementer insinuat, & ad ipsius speculationem & societatem ac similitudinem, quãtam assequi possunt, intendit spiritus altissimos: qui (vt fas est) cœlestes ipsi reuerenter intendunt, & neq; ad superiora q̃ ferat indultus illis pro modo suo radius, insolenter aspirant: neq; q̃ ad inferiora vergant, ad deterius labuntur: sed constãter ac firmiter nusquam obtutus declinando, ad illucescentem sibi radium aciem intendũt: atq; amore congruo illustrationum diuinarum, quas haurire fas est, sancta cum reuerentia sobrie ac pie euolant. ¶His igitur inhærentes diuinis lancibus, quæ totas cœlestium ordinũ ac substantiarum distinctiones gubernant, arcanum quidem diuinitatis, quod intellectum omnẽ substantiamq; transcendit, inscrutabilibus & sacris animi venerationibus: ineffabilia vero, casto honorantes silentio, ad eos quos ex sanctis literis haurimus fulgores intendimur: atq; ab * his ad diuinos hymnos dirigimur, ab his quidem vltra mundanum modum illuminati, atq; ad sacras laudationes effingimur. Ad id ipsum vt etiam aspiciamus, quæ nobis pro captu nostro ex ipsis indulgentur diuina lumina, & principium sacræ totius Matth. 11. Coloss. 1. Roma. 11 * fulgoribus

B illustratiõis, à quo omne prouenit bonum, celebremus: vt ipsa de se in sacris eloquijs tradidit. puta q̃ sit omnium causa & initium & substantia & vita, eos qui ab illa cadunt, reuocans atq; erigẽs: & qui ad id prolapsi sunt, & in se diuinam effigiem corruperint, renouans ac reformans: quiq; impura aliqua agitatione quatiuntur, eos sacratius firmans stantes corroborans, eosq; qui ad se promouentur & assurgunt porrecta veluti subuehens manu: eis qui illuminãtur, fulgor intimus: & qui perficiuntur, cõsummationis princeps: quiq; in deum assumuntur, summa diuinitas: & qui simplices fiunt, vera simplicitas: quiq; in vnum transeunt, vnitas: principij totius omnia superans initia per excellentem substantiam principium, occultiq; sacratissimi (quantũ fas est) benigne participationem tradens, atq; (vt paucis dixerim) viuentium vita, subsistentiumq; substãtia, vitæ omnis ac substantiæ initium & causa, q̃ bonitate sua cuncta quæ sunt, vt essent produxerit, atq; vniuersa contineat. ¶Ista ex diuinorum eloquiorum fontibus haurimus, inueniesq; omnem ferme (vt ita dixerim) theologorum laudationem ad beneficos diuinitatis progressus exponendos atq; laudandos, diuina effingere nomina. Quorcirca in omnibus ferme sanctis libris aduertimus diuinitatem sancte prædicari, vt singularem quidem atq; vnicam, ob simplicitatem atq; vnitatẽ excellentis illius indiuidui, ex quo veluti vnifica virtute in vnum euadimus, diuiduisq; nostris alteritatibus supra mundanum modum conglobatis, in diuinam monadem atq; vnionem deũ imitantem colligimur. Vt trinitatem vero propter diuinæ fœcunditatis in tribus personis expressio Iohan. 5. Noia dei. Vnum. Trinitas

C nem, ex qua omnis paternitas in cœlo & in terra est, & nominatur. Vt vero causam rerũ omniũ, quia omnia per substantificam ipsius bonitatem, vt essent, acceperũt. Porro sapientem & pulchram, quia quæ sunt omnia & quæ naturã suam inuiolabilem seruant, omni diuina congruentia sacroq; decore sunt plena. Supra modũ vero benignam, quia in vna personarum suaꝝ infirma nostra integre verissimeq; suscepit, ad seipsam reuocans atq; astringens humilitatem nostrã, ex qua ineffabiliter compositus est simplex Iesus, æternusq; temporales subijt metas, atq; intra naturæ nostræ terminos venit, qui omnem totius naturæ ordinem eminẽter excedit, suis proprietatibus immutabiliter atq; incõfuse subnixus, & quæq; alia deifica lumina sacris ex literis hausta, secreta sanctorum præceptorum nostroꝝ traditio nobis explanando tradidit, quæ & nos quoq; didicimus. ¶Et nunc quidem pro captu nostro per sacra velamina sanctarum literarum, sacerdotaliumq; traditionum benignitas, carnalibus spiritualia, & subsistentibus supersubstantialia contegit, formasq; & figuras his quibus ista per summã excellẽtiam desunt, circũponit, ac supremam illam neq; figurabilem simplicitatem diuiduorum varietate signorum multiplicat atq; effingit. Tunc vero quãdo incorruptibiles immortalesq; facti erimus, & ad imaginem Christi beatissima dignati requie: semper (vt scriptum est) cum domino erimus, visibili quidẽ ipsius diuina præsentia castissime contemplando fruentes, lucidissimis nos circumfulgente luminibus, non secus ac discipulos in sacratissima illa transfiguratione sua. Porro spiritalis ipsius & intelligibilis lucis (mente, perturbatione omni & materia libera) participes facti, eius quæ sensum omnem superat vnionis lucidissimorum radiorum incognitis & beatissimis iactibus erimus (supercœlestes spũs diuinius imitando) consortes. Erimus enĩ (vt ait veritas) æquales angelis, & filij dei, cum sim' resurrectionis filij. ¶At enĩ pro modulo nostro in diuinis rebus familiaribus nobis vtimur signis, & ex eis rursus ad simplicẽ atq; vnitã spiritualium speculationũ veritatem congrue nobis assurgimus, & post omnem pro humano captu diuinarum intelligentiam rerum feriati, spiritualibus Ephe. 3. Causa. Sapiens Pulchum Benignissimum 1. Thess. 4 Matth. 17 Marci. 9 Lucæ. 9 Luc. 20

d 2 actio

actionibus nostris supremũ illũ radium (quantũ fas est) haurire contendimus, in quo termini omnes omnium scientiarum plusquã ineffabiliter præsubsistunt, quę neq; intelligere, neq; eloqui possumus, neq; omnino quomodolibet intueri, q̃ sit exceptus ab omnibus & excellenter ignotus, & cũ omnium substantialium scientiarum atq; virtutum fines simul omnes in se ineffabili modo ante acceperit: omnibus etiam spiritibus angelicis eminet incõprehensibili virtute superne locatus. Si eñ scientiæ omnes rerum subsistentium sunt atq; in substantias desinunt, qui substantiam excedit omnem: scientia quoq; omni superior sit necesse est. ¶At qui si sermone omni, omniq́; scientia præstantior est, si supra *sensum prorsus atq; substantiam eminet, & percipiens circumambiat & comprehẽdat atq; anticipet omnia: ipse tamen omnino incõprehẽsibilis permanet, & neq; sensus vllus eius est, neq; imaginatio, neq; opinatio, neq; nomen, neq; sermo, neque tactus, neque scientia. Quomodo ergo scribemus & de diuinis nominibus aggrediemur (cum docuerimus supersubstantialem deitatem carere vocabulo, atque omne nomen excedere? Cæterum quod diximus, cum theologicas hypotyposes, id est institutiones, exponeremus, vnũ illud (quod incognitum, quod supersubstãtiale est, ipsum bonũ quod est) trinitatis vnitatem scilicet, vnũ simul deum, atque simul bonũ, neque explicare neque intelligere possumus. Sed & ipse sanctarum virtutũ angelis congruæ coniunctiones (siue eas iactus dicere oportet, siue perceptiones) plusquã incognitæ eminentissimæq; lucentis bonitatis, & ineffabiles simul & ignotæ sunt, solisq; ipsis insunt, qui ex angelorum numero supra scientiæ angelicæ modũ his digni habiti sunt, his coniuncti ad imitationem angelorum (quantum fas est) sublimiores quiq; sanctorum spiritus, quando per vacationem totius spiritalis operationis huiusmodi spirituum in deũ contendentium, ad supremã dei lucẽ peruenit vnio, ipsam proprie ac decentissime omnium ablatione concelebrant, illud verissime & excellenter edocti ex beatissima ad eam lucem vnione, vt illa quidem substãtiarum omnium sit author, ipsa vero nihil sit ex his, vt quæ ineffabiliter emineat omnibus. ¶Itaq; supersubstantiale illud diuinum (quicquid tandem id est) supremæ bonitatis substantia eximia, neque vt verbũ aut virtutem, neque vt sensum aut vitam aut substãtiam laudare licet vlli ex his, qui excellẽtis omnẽ veritatem veritatis amatores sunt, sed vt ab habitu omni, motu, vita, imaginatione, opinatione, nomine, sermone, mente, intelligẽtia, substantia, statu, sede, vnione, fine, infinitate, & his (quę sunt) omnibus eminentissime exceptam. Quoniam vero vt bonitatis subsistentia ipso esse suo est omnium subsistentium causa, boni authorem summæ diuinitatis prouidẽtiam ex omnibus creatis laudare conueniet. Circa ipsam eñ & ipsius causa sunt omnia, ipsaq; est ante oĩa, & in ipsa cũcta consistunt, atq; eo ipso q̃ est, vniuersa producta sunt atque subsistunt, ipsamq; desiderant omnia. Spiritualia quidem & rationalia scienter, his autem inferiora sensibiliter, alia vero vitalis ratione motus, aut per substantialem habitualemve aptitudinem. ¶Ista deniq; non ignorantes *theologi, ipsam & vt carentem nomine, & ex omni nomine celebrant, vt carentem quidem nomine, cum deum ipsum aiunt in vna sacratissimarum visionum apparentem, eum increpasse qui dixerat, quod est nomen tuum? Ac veluti ab omni eum diuini nominis cognitione abducentem dixisse, cur de nomine meo interrogas, quod est mirabile? An vero istud non est mirabile nomen, quod est super omne nomen, quod est sine nomine, quod omne exuperat nomen, quod nominatur siue in hoc seculo, siue in futuro? Vt plurimis vero nominibus præditum laudant, cum ipsum rursus inducunt dicentem, Ego sum qui sum, vita, lux, deus, veritas: & cum ipsi diuina sapientia illustres, authorem omnium ex creaturis omnibus multis nominibus prædicant, vt bonum, vt pulchrum, vt sapientẽ, vt diligibilem, vt deum deorum, vt dominũ dominorum, vt sanctũ sanctorum, vt æternum, vt existentem, vt seculorum authorem, vt indultorem vitæ, vt sapientiam, vt mentem, vt verbũ, vt scientem, vt thesauros omnes totius scientiæ in se eminẽtissime habẽtem, vt virtutem, vt potẽtem, vt regem regũ, vt antiquum dierum, vt insenescibilem & immutabilem, vt salutem, vt iustitiam, vt sanctificationem, vt redemptionẽ, vt magnitudine excellentem oĩbus, & vt in aura tenui. Sed & in spiritibus ipm esse aiunt, & in animabus, & in corporibus, & in cœlo, & in terra, & simul in eodẽ eundem in mũdo, circa mũdum, supra mũdum supercœlestem, supersubstãtialem, solem, stellã, ignem, aquam, spm̃ roris, nubem, ipsum lapidẽ & petram, oĩa quæ sunt & nihil eorum quæ sunt. ¶In hunc ergo modũ omnium causæ quæ supra oĩa est, & priuatio nominis congruet, & omnia subsistẽtium nomina, vt sit profecto omnium regnũ, & circa ipsam sint omnia, & ex ipsa veluti causa, veluti principio, veluti fine dependeant, ipsaq; iuxta scripturæ fidem sit omnia in oĩbus, verissimeq; laudatur vt substãtiæ indultrix atq; consummatrix continensq; custodia & domicilium, & ad seipsam conuertẽs, atque ista coniuncte, incircunscripte, excellenter. Non eñ comprehẽsionis solũ aut vitæ, aut cõsummationis est author (vt ab hac sola seu altera, prouidẽtia, bonitas illa quæ supra omne nomẽ est denominetur) verum simpliciter omnia, atque indefinite in seipsa comprehẽdit exactissima vnius ipsius, authorisq; omnium prouidẽtiæ bonitate, atque ex rebus oĩbus conuenientissime prædicatur ac denominat. ¶Nempe eñ non hæc tantum diuina noĩa ex absolutis omnium seu singularibus prouidẽtijs, seu ex his quæ prouidẽtia agũtur, theologi prædicãt, verum à quibusdã interdũ visis, quæ in sacris ædibus seu alibi

Intellectũ

Liber hypotyposeõ theologicarum.

Prouidẽtia

prophetæ.

Noĩa dei

alijs

A aliis atq; aliis ex causis ac virtutibus institutores seu prophetas illustrarũt,lucem omnẽ, omneq́ nomen transcendentẽ bonitatẽ nominant,formasq́ illi & effigies humanas seu ignis seu electri circũponunt,ipsiusq́ oculos & aures & crines & facies & manus, scapulas & alas & brachia & posteriora & pedes laudant,coronas quoq; & sedes & calices & chrateras, & alia quædã id genus mystica illi applicant,De quibus in significatiua theologia pro viribus differemus.Nunc autem quæq; sunt præsentis operis de scripturis sanctis colligentes,& his quæ dicta sunt veluti norma quadã & linea vtentes, atq; ad ea aciem dirigẽtes intelligibilia diuina noĩa explicare pergamus,& quod nobis semper in oĩbus sacris eloquiis sacra lex dictat,mente in deum intentissima,diuina(vt proprie dixerim)spectacula contemplemur. Expiatasq́ aures sanctis diuinorũ nominũ expositionibus applicemus,sancta sanctis ex traditione diuina insinuantes, eaq́ à risu & illusione rudium hactenus atq; infidelium vindicantes, imo illos ipsos,si qui sunt istiusmodi hoĩes,hoc errore liberãtes. Te quidem ista seruare conuenit præclare ô Timothee iuxta sacratissimã sanctionem,neq; inter imperitos eloqui aut efferre diuina. Mihi aũt deus largiri digneť, vt congrue laudare possim benefica multiplicia noĩa,appellatione ac nomine carentis deitatis,neq; de ore meo auferat verbum veritatis auferrive permittat.

De coniuncta & discreta theologia, & quænam sit diuina coniunctio atq; discretio. Cap. II. Pars prima.

B Diuinam totã substãtiam quicquid illa est,ipsa bonitas diffinire atq; aperire à sacris eloquiis dicit,quid enĩ aliud ex sancto Euãgelio discimus,cũ deum ipsum ait exponẽdo dixisse:Quid me interrogas de bono? nemo bonꝰ,nisi solus deus. Hoc sane & in aliis locis discussum à nobis ac demonstratũ est,vt omnes semp deo digne denominationes,non per partes,sed in tota ac perfecta atq; integra & plena deitate à scripturis sanctis celebrantur,& omnes ipsæ indiuiduæ,absoluteq́ ac pter omnẽ obseruationẽ,integre tota integritate,exactissime,totiusq́ deitatis intendũtur. Deniq; sicuti in theologicis institutionibus admonuimus,nisi quis hoc de tota deitate accipiat dictũ, blasphemare ac scindere nefario scelere præsumit coniunctã supremę vnitatem. Dicendũ itaq; hoc de tota deitate oportere accipi,nãq; vt verbum quoq; ipsum natura bonũ,ait:Ego bonus sum, Et quidã ex prophetis diuinitus afflatus pdicat spm̃ bonum,& illud rursus,ego sum qui sum,nisi de tota dictũ deitate sentiant, & vna tantum ex parte nitantur circũscribere,quomodo illud intelligent,hæc dicit qui est,qui erat,qui venturus est omnipotẽs,& illud,tu aũt idẽ ipse es,& illud,spũs veritatis qui est,qui à patre procedit. Et nisi totã esse dicant vitalem vitã,quomodo verũ est verbum sacrum quod ait,sicut pater suscitat mortuos & viuificat,ita & filius quos vult viuificat,& illud,spũs est qui viuificat. Cæterum q́ dominatum quoque omnium habeat tota diuinitas,de patris quidem fœcũda deitate,vel filii dici non potest(vt reor),q̃ multis in locis diuinarũ scripturarum de patre & filio legitur, dominus, C sed & dñs spiritus est. Pulchritudo quoq; & sapientia in deitate celebratur,& lux itidem,& deificum,& causa,& omnia quæ totius deitatis sunt,à sanctis literis in totius deitatis laudes assumuntur. ¶Complexiue quidẽ,vt cum dicitur,omnia ex deo,diffusius vero cũ dixerit quispiam,omnia per ipsum & in ipso condita sunt,& in ipso consistunt vniuersa,& illud,emittes spm̃ tuũ & creabuntur. Et vt perstringã breuiter,diuinũ ipsum ait verbum:Ego & pater vnum sumus. Et,Omnia quæ habet pater,mea sunt. Et,Omnia mea tua sunt,& tua mea. Et rursus quæq; patris & ipsius sunt,diuino quoque spiritui socialiter & couiuncte applicat,vt diuinas operationes,venerationem principalem & indeficientem causam ac distributionẽ cœlestium munerũ, neminemq́ arbitror ex his qui in diuinis eloquiis rectissima piaq́ intelligẽtia sunt enutriti,huic sententiæ contradicturum,q́ diuina omnia iuxta exactissimã rationem toti diuinitati insunt. His igitur breuiter hic & ex parte,aliis vero in locis satis de scripturis ostensis ac definitis,quamlibet explicare nitamur integram dei nominationem,ipsa in tota deitate sumẽda est. ¶Quod & si quis dixerit cõfusionem nos contra sacratissimã personarũ distinctionem hac ratione introducere,is nostro iudicio se vera prosequi persuadere nunq̃ poterit. Nam siquidem est qui omnino sacris scripturis resistat,longe omnino aberit & à philosophia nostra, ac nisi illi curæ sit diuina sanctarum literarum sapientia,quomodo nobis erit curæ ipsum ad castissimorum eloquiorũ scientiam adducere? Sin vero scripturæ sanctæ veritatem intuetur,ista nos quoque regula & luce freti,ad rationẽ pro viribus reddendam nusquã declinando pergemus. Illud ante oĩa dicentes, vt scriptura sacra alia coniuncte tradit,alia discrete,& neque coniuncta dirimere neque discreta confundere fas est,sed ipsam sequendo,quantũ vires suppetunt,ad diuinæ lucis radios aspirare nos conuenit & subinde diuinas percipientes interpretationes veluti regulam quandam præclaram veritatis,quæ ibi cõdita sunt seruare in nobisipsis, nihil addendo, nihil minuendo, nihil peruertendo curamus intra sanctarum literarum præsidium nos continẽtes, à quibus vt seruemur(dum ea seruamus) robur

Bonitas. Luc. 18 In libro hypotyposeõ.

Noĩa dei.

Nomĩa dei coniuncta.

Nomĩa dei discreta.

Nomina dei com[m]unia. Nomina discreta.

D accipimus. ¶ Atqui coniuncta quidem totius deitatis sunt (vt in theologicis institutionibus latius de scripturis sanctis ostendimus) quod supra bonitatem, supra deitatem, supra substantiã, supra vitam, supra sapiẽtiam sit, & quæcq; eminẽtissimæ priuationis sunt, quibus & causalia omnia adijciuntur, bonitas scilicet, pulchritudo, essentia, viuificatio, sapientia, & quodlibet ex ipsius benignissimis donis, bonorũ omnium causa denominatur. Porro discreta sunt patris supersubstantiale nomen & persona, filijq; ac sancti spũs, cum nulla in his conuersio, aut omnino cõmunitas inducatur. Est præterea discreta Iesu ex nobis sumpta perfecta immutabilisq; substãtia & quæcq; sunt assumptæ carnis substantialia sacramẽta. ¶ Est aũt (vt reor) cõueniẽs, vt resumentes exponam[us] perfectum diuinæ coniunctionis ac discretionis modũ, vt sermo omnis nobis apertus sit, atq; cõspicuus varietatem omnẽ & obscuritatem fugiens, dum facile & manifeste atq; ordinate quæ sua sunt pro viribus ponit. Aiunt (quod alibi etiam dixi) nostræ theologicæ institutionis præceptores sancti, coniunctiones diuinas illius plusq̃ ineffabilis, plusq̃ incognitæ singularitatis occultas esse, & quæ nusquam extra suas prodeant sacratissimas sedes. Porro discretiones benignissimos deitatis processus expressionesq; definiunt. Et autumant sanctis inhærentes eloquijs, & memoratæ coniunctionis seorsum, & discretionis itidem quasdã etiam & coniunctiones & discretiones proprias esse, puta in vnione diuina siue supersubstãtiali illo eximio, coniunctũ quidem est vnicæ trinitati atq; cõmune substantia substãtiam superãs, deitas deitati superior, bonitas eminentissime bona cuncta transiliens, totius proprietatis identitas oĩa superans, vnitas superprincipalis, ineffabile quod multis vocibus prædicatur, ignoratio quæ per cuncta intelligitur, omnium positio, omnium ablatio, quod positionem omnẽ ablationemq; transcendit, principantium personarum in inuicem (si sic dicere expedit) mansio & sedes, integre & superexcellenti modo coniuncta & nulla ex parte confusa. Quemadmodũ cæreorum lumina (vt sensibilibus ac familiaribus vtamur exemplis) in domo vna cum sint, & tota in totis mutuo sunt, & integra tamen atq; perfecta & ab se inuicem discretione separãtur, discretione coniuncta, & coniunctione discreta. E

Manuductio luminarium.

¶ Deniq; cernimus in domo plurimis tedis illustri, ad vnũ quoddã lumen coniungi oĩa lumina, fulgoremq; vnũ indiscretũ indiuiduumq; præferre. Neq; reor posset quispiam huius facis lumẽ ab alijs ex aere lumina cuncta continẽte distinguere, & alterũ sine altero cernere, cũ tota in totis mere cõmixta sint. Verũ & si qui facem vnã tecto subducat, oĩs quoq; ipsius lux vnà exibit nihilq; secũ ex luminibus reliquis subtrahet vel ex suo cæteris linquet. Erat eñi illi (vt dixi) omnium ad oĩa exacta coniunctio mera penitus, & nulla ex parte cõfusa, idq; cũ esset lumen in corpore, aere & ex materiali igne penderet. Supersubstãtialem itaq; coniunctionẽ illam longe eminere dicimus, nõ modo corporalibus coniunctionibus, verũ & animalibus & spũalibus ipsis, quas habent impermixte & supra mundanũ modũ tota in totis diuina effigie prædita supercœlestia lumina, participatione excellentissimæ cunctisq; eminẽtis vnionis pro captu suo cuiq; indulta.

¶ Est autẽ & discretio in supremis diuinis eloquijs non ea (quã dixi solũ q; secundũ ipsam vnionem quælibet principãtium personarũ impermixta atq; inconfusa firmitate nitatur) sed quia ineffabilis quoq; diuinæ fœcunditatis ratione ad inuicẽ nequaquã conuertũtur, solusq; fons supersubstãtialis deitatis est pater, cum non sit filius pater, neque pater filius sit, seruãt autem diuinæ laudes honestissime, proprietates suas cuiq; diuinarũ personarũ. Istæ quidẽ sunt iuxta ineffabilem coniunctionẽ ac substãtiam coniunctiones ac discretiones. ¶ Si vero diuina quoque discretio est benignissimus ille coniunctionis diuinæ processus, excellẽti vnitate seipsam propagantis ac multiplicantis, coniunctæ quidẽ sunt iuxta diuinæ discretionis legem, absolutę cõmunicationes substantiæ, vitæ, sapientiæq; traditiones, & alia munera omnium authoris bonitatis secũdum quę ex participationibus & ex participãtibus laudãtur, quæ sine participatione participãdo sumuntur. Et istud commune & coniunctũ atque vnũ est toti bonitati, q; ipsa oĩs ac tota ab vnoquoque participante sumitur & à nemine vlla ex parte percipitur, Non secus ac centrũ punctum scilicet in medio circuli, ab oĩbus circumpositis rectis lineis, ac veluti sigilli formationes plurimæ primitiui sigilli participes sunt, & in singulis totũ atq; idem est, & in nulla vlla ex parte est. Supereminet his quoque authoris omnium deitatis incommunicabile illud, q; neque tactus eius sit, neque alia aliqua (ad ea quæ participant) commixta societas. ¶ Enimuero dixerit quispiam, sigillum in oĩbus formationibus totũ, atque idem non est. Atqui huius rei non sigillum causa est (totum eñi se illud atque idem vnicuiq; insinuat) verũ participãtium differẽtia vnius totius, eiusdemq; primitiuæ formæ dissimiles reddit effigies. Ac siquidem subiecta sint mollia, formatuq; facilia & leuia suscipiendisq; lineamentis idonea, non reluctantia, nec dura, neque fluxa & inconstantia, figuram nitidam & apertam, permanẽtemq; habitura sunt. Sin vero aliquid ex his, quæ diximus idonea, desideretur, ea in primis causa erit, vt & forma archetypo minime congruat, & obscura sit: aliaq;, quæcunque ea sint, ex habilitate participationi minus idonea fiunt.

Manuductio circuli & sigilli.

F

¶ Discretum est autem à diuinis operibus in nos benigne manantibus, q; secundũ nos atq; ex nobis integre & vere substantiam sumpsit supersubstantiale verbũ, eaq; & gessit & pertulit quę sunt humanæ ipsius assumptionis electa atque præcipua. His eñi neque pater neque spũs vlla rõne cõmunicat

A municat, nisi forte quis asserat benignitate, clemétiaq́, & communione voluntatis atq; in omni sui peremin entissima & ineffabili operatione diuina (quam homo pro nobis factus adimpleuit immutabilis profecto deus, & dei verbum) illos q́q; accessisse consortes. In hūc nos modum diuina & connectere & distinguere oratione studemus, sicuti diuina ipsa & cōiuncta profecto & discreta sunt. ¶ Verū em̄ harū nos coniunctionum ac discretionū quascūq; in sanctis literis deo dignas inuenimus causas: in theologicis institutionibus seorsum de singulis differētes (vt licuit) exposuimus. Alia q̄dem vera ratione enodantes atq; explicātes, expiatumq́; & tranquillum animū perlucidis scripturarū intelligētijs admouētes: alijs vero vt mysticis ex traditione diuina supra intellectualem operationem intendētes. Diuina sane om̄ia & quæ nobis enodata patuere, solis participationibus noscuntur. Porro ipsa cuiusmodi in suo principio, suaq́; sede sint: nullus sensus attingit, nulla substātia, nullaq́; sciētia penetrat. Deniq; siue supersubstantiale illud occultū: deū aut vitam, siue substantiam, seu lucē, seu verbū appellemus: nihil intelligimus aliud quàm ex eo in nos emanantes participationes atq; virtutes, quibus assumamur in deum, & quæ nobis vel substantiam, vel vitam, vel sapientiā largiantur. Enimuero secreto illi om̄ibus feriati & absolui spiritalib⁹ actionibus cōgredimur: nullā aspicientes deificentiam, seu vitam seu substātiam quæ per omnia similis sit causæ illi, cūctis per omnem excellētiam eminenti. ¶ Rursus q̄ primordialis & fontana sit deitas pater: filius vero & spūs sanctus fœcūdæ deitatis (si fas est dicere) germina plantata diuinitus, & veluti flores ac supersubstantialia lumina à scripturis sanctis accepimus. Quonam vero modo ista sint, neq; eloqui, neq; intelligere possumus. Sed hactenus omnis nostri spūalis operatio progreditur, q̄d diuina omnis patris ac filij notio, ex transcendēte omnia patris ac filij prin-

B cipatu, & nobis & cœlestibus est indulta virtutibus, ex quo & dij, & deorum filij, deorumq́; patres spūs diuina effigie insignes, & fiunt & dicuntur, eo. s. patris ac filij spiritaliter exacto munere, id est incorporaliter non materialiter, intelligibiliter ipso q̄dem diuino spū immateriale om̄e, ac diuinum superne eminente, patreq́; & filio: ab omni & patre & filio diuino patris & filij munere excellenter exceptis. ¶ Neq; em̄ est exacta similitudo causalibus & causis, sed habent causalia quidem causarum pro viribus impressas imagines, causæ vero ipsę à causalibus exceptæ emicāt sui ratione principij: atq; (vt nostratibus vtar exemplis) voluptates & dolores vt lætemur ac tristemur authores eē dicuntur, cum tamen ipsa neq; delectentur neq; angantur. Ignis quoq; cum calefaciat & vrat, neq; vri neq; calefieri dicitur. Et si quis vitam viuere, aut illuminari lucem dicat, meo quidem iudicio non recte loqutur, nisi forte per alium hæc dixerit modū, q̄ affluenter, ac substantifice quæ causaliū sunt causis præindita sint. ¶ Imo & quod theologiæ totius vel euidētissimum est, ipsa Iesu in carne apparitio & ineffabilis est sermone omni, & omni ignota intelligentiæ: ipsi quoq; antiquissimorū angelorū primati nō cognita. Et q̄dem q̄ virilem substantiam assumpserit, in sacramentis accepimus. Ignoramus aūt quomodo ex virgineis sanguinibus altero quàm naturali iure formatus est, quove pacto siccis pedibus corporale pondus habentibus, materiæq́; grauitatē: liquidā perambulauit, instabilemq́; substantiam, & alia quæq; excellentem Iesu naturā signāt. ¶ Ista & nos alibi satis tractauimus, & ab inclyto p̄ceptore nostro in ipsius theolo-

C gicis elementis celebrata sunt sublimiter penitus, quæ ille siue à theologis sanctis accepit, siue etiā ex solerti scripturarū indagine comprehendit longo exercitio ac tempore, siue aliqua sacratiore inspiratione perdidicit, non modo discendo assecutus, verumetiam patiendo diuina, atq; ex passionis ad ea societate (si dici liceat) ad indocibilē eorū, mysticamq́; vnionem ac fidem consummatus. Et vt plurimas, beatissimasq́; intelligentias præclarę ipsius mentis, paucis apponamus. Hæc de Iesu in collectis ab eo theologicis elementis ait.

Liber hypotyposeō

Eñ. eō

Manuductiones voluptatū, dolorū, ignis & vitæ.

Ex sanctissimi Hierothei libro elementorum. Cap. II. Pars secūda

Ex lib. theochioseō beatissimi Hierothei.

OMnium est causa, cunctaq́; replet Iesu diuinitas, quæ partes vniuersitati consonas seruat, & neq; pars, neq; totū est, & pars est, & totū: vt quæ omne, & partem & totum in seipsa comprehendat & excellenter habeat, anteq́; habeat. Perfecta est q̄dem, in imperfectis: vtpote perfectionis princeps. Porro inter perfectos imperfecta est, quippe quæ perfectionem excellentia, temporeq́; transcendat: species specifica inter specie carētes, vt speciei author: specie carens inter species, vtpote speciem superans: substantia omnes substātias sine inquinatione perlustrans, ac supersubstantialiter ab omni excepta substantia: principia omnia, ordinesq́; disseparans, & supra omne principium, ordinemq́; locata: mēsura est rerum, & seculum, & supra seculum, & ante seculum: plena inter ægenos, inter plenos exuberans, ineffabilis, ineloquibilis supra sensum, supra vitam, supra substantiam excellenter habet excellentiam, supersubstātialiterq́; substantiam superat. Vnde quoniam & vsque ad nostram naturam per summam clementiam venit, veræq́; substantiam nostræ carnis accepit, & vir, summus ille deus appellatus ē. Propitia sint igit̄ q̄ sensum oēm & sermonē superātia laudātur à nobis. In his q̄q; illius excellēs ac sup̄substātiale eminet, nō modo q̄ parte im̄utabiliter nobis atq; incōfuse cōicauit, nihil in exuberanti sua plenitudine ex ineffabili exinanitione perpessus. Verū quia q̄d est nouitatum omniū

Hic finiunt dicta diuini Hierothei.

supereminens nouitas, in naturalibus nostris supra naturā erat, in his quæ sunt nostræ substātiæ supersubstātialis, nostra oīa ex nobis & supra nos excellenter habēs. ¶Sed de his satis, illuc iam vnde cœpit recurrat oratio, & cōmunia atq; coniuncta diuinæ discretionis noīa, pro viribus explicare pergamus. Atq; vt apertius de oībus deinceps dicendis ante diffiniamus, discretionē diuinam esse dicimus (vt pmissum est) processus benignissimos deitatis. Cum em̄ his, quę sunt, omnibus affatim bonoꝝ omnium consortia largiatur & supereffundat, coniunctim quidē discernit, crescit aūt singulariter & multiplicatur, neq; vsquā ab vno discedit. Puta qm̄ supersubstantialiter ens deus est, & his (quæ sunt) esse largitur, omnesq; producit essentias, vnū illud quod est, multiplicari dicitur, multas ex se producendo substantias. Manet aūt illud nihilominus & in multiplicatione vnum, & in processu coniunctū atq; in discretione plenū, ꝙ sit substantijs oībus eminenter exceptū, & singulari productione omnium atq; indiminuta profusione ipsius indeficientium munerum. Sed & cum sit vnū, omniq; parti & toti & vni & multitudini vnius consortium tradat, vnum similiter est supersubstantialiter, neq; pars existens multitudinis, neque ex partibus totum. Sicq; nec vnū est, neq; vnius particeps, longeq; ab his vnū est, super vnū illud quod in substantijs est, & multitudo indiuidua inexplebilis, plusq; plena, omne vnū multitudinemq; producens & perficiens & continens. ¶Rursus ex ipsius deificentia, dū singuli imaginem dei in se nituntur exprimere multi fiunt dij, ac videtur esse quidem & dicitur vnius dei discretio & multiplicatio. Est aūt nihilominus principalis & suppremus deus supersubstātialiter vnus deus, in his q̄ diuisionē admittāt indiuisus penitus sibipsi cōiunctus, & impmixtus plurimis, & q̄ multiplicari penitus nequeat. Istud mirabiliter profecto intellexit cōmunis & noster & nostri præceptoris ad diuinam illuminationē eximius ductor, diuinis in rebus celeberrimus, lux mundi. Hæc em̄ in suis

1. Cor. 8

sanctis literis diuino spiritu afflatus ait. Nam siquidem sunt qui dicuntur dij siue in cœlo siue in terra (sicuti profecto sunt dij multi & dn̄i multi) sed nobis vnus deus est, pater, ex quo oīa, & nos in ipso: & vnus dn̄s Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Porro & in diuinis coniunctiones discretionibus excellunt ac præsunt, & nihilominus post vnius nusquā procedentem singularemq; discretionem coniuncta diuina sunt. Istas nos cōmunes atq; coniunctas deitatis totius distinctiones siue benignos processus, ex diuinis nominibus eas in scripturis sanctis exponentibus, pro viribus laudare conabimur. Cum istud (vt prædictum est) prius diffinierimus omnē beneficam dei appellationem in quacunq; diuinarum personarum ponatur, absq; obseruatione vlla, in tota simul accipi trinitate.

Quæ sit orationis virtus, de beato Hierotheo, & de reuerentia & conscriptione theologica. Cap. III.

AC primum quidē perfectissimā, omniumq; dei processuum interpretē boni appellationem intueamur si placet vbi primū authorē boni, & supreme bonā trinitatē inuocauerimus, oēs suas benignissime exponētē prouidētias. Oportet em̄ nos votis inprimis ad ipsam veluti bonitatis principē prouehi, atq; è vicino discere benignissima illi insita munera. Nam ipsa quidē adest oībus, non aūt illi adsunt omnia, vbi vero ipsam castissimis precibus, animoq; purgato & peruio, atq; ad diuinā idoneo coniunctionē inuocamus, tunc nos quoq; illi assumus. Ipsa nanq; neq; in loco sic est vt vsquā absit, seu ex alijs ad alia migret, imo etiam in rebus omnibus eam esse dicere, minus est q̄ vt colligatur infinitas illa quæ super omnia est, & cūcta comprehēdit. Itaq; nosipsos ad celsiorem diuinoꝝ clarissimorumq; radioꝝ contuitum orationibus in primis comparamus. ¶Veluti si lucidissima catena ex cœlesti summitate suspensa, &

Manuductio de catena, naui, & rudētib⁹

hucusq; pertingēte, nos semp eam manibus alternis in anteriora porrectis capiamus, trahere quidem ipsam videmur, re aūt vera non illam ipsi deducimus (quippe quā supra infraq; habeamus præsentem) sed ipsi magis ad sublimiores illustrium radiorum fulgores promouemur, aut certe quemadmodum si nauim ingressi rudentes ex saxo quodam ad nos vsq; porrectos teneamus, quippe quorum nitamur auxilio, non saxum ad nos, sed nosipsos magis, nauimq; ad saxum promouemus. Sicut & contra, si qui maritinum saxum in naui stans percellere pergat, nihil quidem stans & immobile saxum violabit, sed sese potius ab eo magis arcebit, quantoq; in illud violentius impulerit, tanto ab eo longius repelletur. Quocirca ante omnem actum (& in theologia maxime) ab oratione inchoandum nobis est, non vt vbiq; & nusquā præsentem virtutē attraham⁹, sed vt memoria diuinarum rerum, atq; inuocationibus pijs nosipsos illi dedamus atq; iungam⁹. ¶Atq; huius rei fortassis afferenda sit ratio, cur cum eximius præceptor noster Hierotheus theologica elementa mirabiliter profecto collegerit, nos (quasi illa non sufficiant) & alias alia, & præsens de theologia nunc opus conscripserimus. Nempe enim si ille omnes theologicos tractatus deinceps explicare voluisset, & expositionibus, vel succinctissimis theologiæ totius summam explanasset, nunquam nos ad id insaniæ vel stoliditatis venissemus, vt aut liquidius illo, ac diuinius arbitraremur eloquia sacra penetrare posse, aut eadem bis dicendo superfluo, casso labore sudare vellemus. Præterea magistrum nostrum & amicum violasse merito conuinceremur,

A remur, si nos post beatũ Paulum, illius eloquijs imbuti atq; instituti, ipsius celeberrimã & intelligẽtiam & expositionẽ nobis ipsis applicare studeremus. Verum quia diuina ille exponẽs profecto gnauiter, & scite: breues nobis exposuit, compẽdiosasq; diffinitiões: & quæ in vno multa cõprehenderẽt, præcipiens nobis idipsum studij, prout possemus. Et quicunq; rudium adhuc magistri animarũ ad id nos sunt adhortati, vt explicare, & enucleare oratione nobis cõgrua, breuia quæq; & singularia pergamus: qbus summi illius viri spiritalis virtus eniteat. Ipse item sæpenumero nos ad id hortatus es, librumq; ipm vt excellens quiddam remisisti. Eum igitur nos quoq; vt perfectorum, seniliumq; sensuũ magistrũ ijs assignamus, q celsiora capiũt, veluti secũda sacra eloquia, & eorũ qui à deo vncti sunt sequentia. His vero q nobis similes sunt, nos diuina pro modulo nostro trademus. Si enĩ perfectorũ est solidus cibus, eo & alios pascere quãtæ perfectionis est? ¶ Recte itaq; diximus & hoc, per seipsam diuinorũ eloquiorum apertã contẽplationẽ, perspicacemq; & cõsummatã disciplinam, senilis esse virtutis. Porro sermonum (qui ad id manuducãt) scietiam atq; disciplinã: inferioris meriti pceptoribus, discipulisq; cõgruere. Atqui id qq; & qdẽ diligenter obseruauimus, vt quæ diuinus ille prçceptor aperta expositione digessit, nequaquã attingeremus, neu eadem diceremus ad id explanãdum, quod de scripturis fuisset ab eo propositum. ¶ Nãq; & apud ipos diuino spũ plenos pontifices nostros, cum & nos (vt nosti) & pleriq; ex sanctis fratribus nostris ad contuendũ corpus illud quod authorem vitæ, deumq; cçperat, cõuenissemus (aderat aũt & frater domini Iacobus & Petrus supremũ decus & antiquissimum theologorũ columẽ) vbi post contuitum placuit vt infinitç potentem diuinæ infirmitatis bonitatẽ pontifices laudarent omẽs, quisq; pro captu suo. Ille deniq; (vt nosti) post apostolos: omnibus alijs laudatoribus, superior erat, totus excedens, totus se deserens, & eorum quæ laudabat consortium patiens. Ab omnibus deniq; à quibus audiebatur & videbatur & agnoscebatur & nõ agnoscebatur afflatus deo, diuinusq; laudator eẽ iudicatus est: ecquid ea tibi referre (quæ ibi sacratissime sunt dicta) cõtendimus? Nempe enĩ (nisi mei oblitus sum) scio me sæpius partes quasdam laudationũ illarum diuinarũ abs te accepisse, adeo studuisti diuina nõ persunctorie in transituq; persequi. ¶ Enimuero vt quç illic mystice sunt dicta (vt quæ plurimis nequaq̃ perceptibilia, tibiq; notissima) prætermittamus, quando opus erat plurimis nostræ fidei consortium tradere, & q̃ multos possemus ad nostram sacrosanctam scientiã attrahere, multum ille cõpluribus sanctorum doctorũ eminebat, & maturiore æuo, & munditia animi, & demonstrationũ diligẽtia, & reliquis institutionibus sacris. Nunquam denique illustriorẽ solem offendimus, cui infigere conaremur obtutus. Ita enĩ nobis sumus cõscij, nec ignoramus: vt neq; satis intelligere (quæq; diuinarũ scripturarũ intelligibilia) possumus: neq; arcana diuinæ cognitionis edicere, aut eloqui sufficimus, longeq; à sanctorũ virorum sciẽtia: in exponẽda scripturarũ veritate inferiores sumus. Ad hoc enĩ prorsus p abundantẽ reuerẽtiam venimus, vt neq; audire omnino, neq; dicere aliqd de philosophia diuina auderemus, nisi id insedisset animo, nõ oportere diuinarũ rerũ sciẽtiam pro captu nostro negligere, idq; persuasissent nõ modo naturalia sublimiũ animorũ desideria, amatorie semp ambientia (quantam capere possunt) diuinarũ intelligentiã rerum. Verũ ipsa quoq; præstãtissima legũ diuinarum institutio, quæ supra nos sunt (vt & quæ merita excellant nostra, & penetrari à nobis nequaq̃ possint) inquirere prohibens. Oĩa vero quç permissa nobis, & indulta sunt, intente discere, atq; alijs benigne tradere admonẽs. His itaq; nos etiam obtemperãtes ad indaganda pro viribus diuina, nequaquam lacessimus, aut trepidamus, eosq; qui præstantiora q̃ nos nequaq̃ valent intueri, absq; auxilio deseri nõ tolerantes ad scribẽdum descẽdimuu. Nihil qdem noui inferre psumentes: cæterum subtilioribus & per partes singulas appositis disquisitionibus (quæ cõpendiose à vere Hierotheo sunt dicta) distinguentes atq; exponentes.

De augusta & sacro sancta virgine Maria

De bono lumine siue luce, pulchro, amore, extasi, zelo, & q malum neq; est, neq; ex eo qd est, neq; inter substantias est. Pars prima. Cap. IIII.

AGe ergo ad ipsam iam boni appellationẽ pergamus explicandã, quam theologi peculiariter summç deitati ex oĩbus applicant, ipsam vt reor substantiam diuinã, bonitatem appellantes, & quia eoipso quod est bonũ, vt substantiale bonũ: in oĩa quæ sunt pertendit bonitatẽ. Nam quemadmodũ sol iste nõ cogitatione aut electione, sed eo ipo quod est, illuminat oĩa q pro modo suo participationẽ lucis admittunt, ita & summũ illud bonum solẽ superãs (nõ secus ac obtusam imaginẽ primitiua excellenter forma) ipsa sua substantia oĩbus quæ sunt pro captu cuiusq; totius bonitatis inijcit radios. ¶ Eorũ deniq; gratia, subsistũt intelligibiles omnes, spiritalesq; substantiæ & virtutes atq; operationes: perq; eos sunt & viuunt, vitamq; habent indeficientem & inuiolabilem: corruptione omni, & morte, & materia & generatione libere, omniq; instabili, ac fluxa, & alias aliter se habẽte mutatione longissime remote, ac p eos incorporales, atq; oĩ materia carẽtes intelligũtur: & tanq̃ spũs supra mundanum intelligũt modum, rerũq; rationes diuinis illustrationibus sibi accõmodatis discũt. Et rursus ad propinquiora & cognata, q̃ didicere transmittũt. Habẽt item ex bonitate constãtiam, sedesq; illis ac firmitas non

Manuductio de sole

non aliunde est. Inde cõtinentur atq; seruãtur, inde illis bonorũ refectio, ipsamq; appetẽtes, & vt D
sint & bene sint, habẽt. Atq; ad illã sese pro viribus formantes ipsius etiã bonitatis speciem prę-
ferunt: & (vt diuina lex dictat) inferioribus, donorũ quæ ex summo bono prouenisit, consortium
Liber de angelicis proprietatibus & ordinibus. tradũt. ¶ Inde illis assunt mũdo superiores ordines, cõiunctiones ad seipsas, mutuę in seinuicẽ pro
fectiones, incõfusę distinctiones, & quæ inferiora superioribus iungũt subuehendo virtutes. Inde
potiorum ad sequentia prouidẽtia multiplex, propriarũ cuiusq; virtutũ conseruationes, mutui in
seipsas & nunq̃ labẽtes circuitus, atq; circa summi boni desideriũ immutabilitates ac summita-
tes, & quæq; alia à nobis in libro de angelicis proprietatibus atq; ordinibus dicta meminimus.
Sed quæq; cœlestis hierarchiæ sunt angelicis. s. congruę lustrationes, q̃ supra mundũ sunt illumi
nationes & quæcũq; angelicã totam pfectionẽ consummãt: ex authore omniũ, & principali bo
nitate proueniũt. Ex qua etiã illis boni indulta species est, & à qua vt in seipsis exprimerẽt occul-
tam bonitatẽ, & essent angeli (veluti diuinũ silentium enũtiantes & prominẽtes, quasi lucida lumi
na eum qui in adytis est interpretãtia) sunt cõsecuti sortem. ¶ Post illos q̃q; sacrosanctos spũs a-
nimæ, & quæq; animarũ bona, p supremæ bonam consistunt bonitatem, q; scilicet intellectuales
sunt, q̃d habent substantialem, immortalemq; vitam, q̃d sunt & possunt ad angelorũ aspirare vi-
tas: ac p illos veluti optimos duces ad bonorũ omniũ principẽ bonitatẽ promoueri, atq; inde ma
nãtium fulgorũ pro captu suo participes fieri: & deinde illis insignis boni speciei cõsortes accede-
Liber de anima re (quãtum suppetũt vires) & quæq; alia (in ijs quę de anima scripsimus) enumerauimus. ¶ Sed &
de ipsis (si dicere fas est) irrationalibus animabus seu animalibus, vel quæ aerem findunt, vel quæ
supra humũ incedũt, & q̃ in terram porrecta sunt, & quę in aquis vitã acceperũt, vel quæ in ter-
ris & in aquis viuũt, & quæ sub terra adoperta, & ruderibus pręssa vitam agũt, & quę sensibilem E
animã aut vitã accepere, ea omnia p ipm bonum vt animarentur & viuificarẽtur, sunt cõsecuta.
Plantæ item omnes, ex bono ipo nutritiuã, motabilemq; vitam acceperũt, & quæq; est anima &
vita destituta substãtia, propter bonũ ipm est per quod etiã substãtialem accepit qualitatem. ¶ Si
autem sup oĩa quæ sunt, est (vt est profecto summũ illud bonũ) eius q̃d est informę: forma for-
mans est, idq; in seipo solo, & eius q̃d substãtiam nõ habet, substãtiæ excellentia est, quodq; vitã
desiderat, eminẽtissima vita: & quod mẽte non nititur, suprema sapiẽtia est: & quæq; in ipso bo-
no, informium ipsorũ excellentissima forma sunt. Et (si dicere fas est) bonum illud quod omnes
substãtias superat, ipsum quoq; quod nõ est appetit, & ipm quodammodo in bono veraciter su
persubstantiali p omniũ ablationẽ esse cõtendit. ¶ Verum (quod nos in medio ferme oratiõis ef-
fugerat cursu) cœlestiũ quoq; principiorũ & finium causa, bonum ipm est, cũ neq; augeri, nec mi
nui possit illa substantia, neq; omnino variari. Motuum quoq; sine sono & strepitu suas agentiũ
vices, huius (si sic dicere oportet) amplissimi cœlestis itineris, sydereorũq; ordinũ decentiæ, & lu-
minum atque stabilitatum non aliunde causa est. Syderum etiam quorundam vt multiplex giret
Gene. 1. motus, duorumq; luminarium (quæ magna à scriptura appellantur) vt ex eisdem ad eadem sem
per remeet circulus (quo syderum cursu dies nostri ac noctes peraguntur, mensesq; concludũtur
atq; anni: & quæ temporis & eorum quę sunt in tempore orbiculares motus terminãt, numerãt,
Lux siue lumen. ordinant, continent) causa à bono ipso proficiscitur. ¶ Quid aũt de ipso dicemus in se solari ra-
dio: ex ipso nãq; bono lux est, & imago bonitatis. Idcirco lucis quoq; appellatione laudatur bo-
num: veluti in imagine expressa primitiua forma. Sicut enim transcendentis omnia deitatis boni- F
tas à supremis, antiquissimisq; substantijs ad extremas vsq; pertingit, & supra omnes est, cũ neq;
superiores ipsius attingant eminẽtiam, neq; inferiores (quin ab ipsa cõtineantur) effugiant: sed il-
luminat quæ lucem admittũt oĩa, & creat atq; viuificat, cõtinetq; ac perficit: mensuraq; subsi-
stentium est, & seculũ, & numerus, & ordo, & cõtinentia, & causa atq; finis. Ita profecto & liqui-
da diuinæ bonitatis imago magnus iste & placidus, semperq; lucẽs sol pro exigua boni similitu
dine: oĩa q̃ haurire ipm possunt illuminat, habetq; lucẽ eminẽter explicitã expandẽs illam sup
omnẽ hũc visibilẽ mundũ, supraq; atq; infra vibrans radios suos. Quos si q̃d est q̃d nõ hauriat,
id nõ aut imbecillitati aut breuitati luminosę ipsius distributionis imputandũ: sed ijs quæ perci-
piendæ luci minus idonea sunt, neq; se ad cõsortiũ lucis extendũt. Cõplura deniq; istiusmodi p-
trãsiens radius, cõtigua illis illuminat, nihilq; visibile est, q̃d ille nõ penetret excellenti lucis suæ ma
gnitudine. Sed ad ipsam q̃q; generationẽ sensibiliũ corporũ confert, ipsaq; ad vitã mouet & nu-
trit, & auget, & perficit, purgatq; & renouat, mensura q̃q; & numerus est horarũ, dierũ, totiusq; ha
Gene. 1. bẽtis tẽporis lux. Ipsa est eñ ea lux (etsi tũc erat informis q̃d & diuinus Moses ait) quæ primam
distinxit & diffiniuit dierũ nostrorũ trinitatem. ¶ Et sicuti oĩa bonitas ad se cõuertit, & quę dis-
persa sunt congregat veluti vnitatis author atq; vnifica deitas, omniaq; ipsam veluti principiũ,
1. Cor. 8 veluti continẽtiam, veluti finem desiderant: bonumq; illud est (vt sacra testãtur eloquia) ex quo
subsistunt oĩa: suntq; veluti ex absolutissima causa producta, & in quo oĩa cõstãt, ac veluti in
omnipotente recessu, præsidioq; seruantur. Et ad quod oĩa cõuertuntur veluti ad suũ quęq; fi-
nem, & q̃d appetunt oĩa: spiritalia quidem & rationalia, scienter & gnauiter: sensibilia vero, sen-
sibiliter atque carnaliter: quæ aũt sunt sensus expertia, ingenito vitalis desiderij motu, & quæ vita
carent,

A carent, solumq; sunt, sola aptitudine participandæ substantiæ. Iuxta eandem liquide imaginis rationem: lux quoq; ad se cogit omia atq; conuertit, quæ vident quæ mouentur, quæ illuminātur, quæ calefiunt, quæq; omnino ab ipsius radijs continentur. Idcirco sol quoq; Elios græco vocabulo ex eo dicitur, q̄ seruet inuiolata omia, congregetq; dispersa. Omniaq; ipm sensibilia appetunt aut sicut videre, aut moueri, & illuminari, & caleneri, atq; omnino à luce contineri cupiētia. Neq; id plane dixerim iuxta obsoletā vetustatis ratione, vt deus cū sit sol & mundanæ machinæ conditor, visibilem procurat peculiariter mundū, sed q̄d inuisibilia dei à creatura mūdi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciunt, sempiterna quoq; eius virtus & diuinitas. ¶ Ve͞r ista quidē in significatiua theologia plenius diximus, nūc boni illius intelligibilem à luce ductam appellationem celebrare nos conuenit. Dicendum itaq; vt intelligibilis lux, bonū ipm dicitur, q̄ omnē supercœlestem spm̄ spiritali impleat luce, omnēq; ignorantiā pellat, errorem q; abigat ex animabus (q̄bus sese insinuauerit) omnibus, eisq; sacræ lucis consortiū tradat, spiritalesq; illa͞r oculos purget, obductamq; ignorantiæ caliginē tergat, & ingenti tenebrarum pondere obtusos ac ferme cæcatos renouet atq; excitet: tradatq; illis primū quidem exigui consortia luminis, deinde (vbi ille degustauere lucem, maioreq; eius tanguntur desiderio) sese eis magis infundat, & copia vberiore lucis infulgeat, q̄a dilexerūt multum, semperq; eas in anteriora intendat, quantum aspirare ad ea pro captu suo possunt. ¶ Lux igitur intelligibilis dicitur bonum illud, omnē superans lucem: vt principalis radius & exuberans effusio lucis omnem vel mūdo præeminentem vel circa mūdum vel intra mundū agentem spiritum ex sua illustrans plenitudine, & spiritales ipso͞r totas renouans vires, omnesq; transiliens & continēs: q̄ superne extenta sit, & cunctis excellens, q̄ superemineat,

Romañ. 1
Liber significatiuæ theologiæ
Luc. 10

B prorsusq; omnē illuminantis virtutis ditionem (vt lucis princeps, omnēq; superans lucem) in seipsa comprehendēs & excellenter habens, spiritalia atq; rationalia omnia colligens, & immortalia faciens. Nam sicut ignorantia eos qui seducti sunt, separat: ita p̄sentia intelligibilis lucis eos q̄ illuminantur, colligit, coniungit ac perficit: atq; à multis, erroneisq; opinationibus, ad id quod vere est, conuertit, variasq; visiones (siue vt rectius loquamur phantasias) in vnā veram & liquidā, vnicamq; scientiam cogit, & vno atq; vniente lumine complet. ¶ Bonum præterea istud vt pulchrum quoque à theologis sanctis prædicatur, & vt pulchritudo, & vt dilectio, & vt diligibile, & quæq; sunt aliæ decentissimæ speciei illius venustificæ, plenæq; gratia͞r diuinæ appellationes. Porro pulchrum & pulchritudo in causa suprema cūctaq; in vnum colligente, distinguēda nō sunt. Ista eñ in subsistentibus omnibus in participatiōes participantiaq; diuidimus: pulchrū eē dicētes quod sit pulchritudinis particeps, pulchritudinē vero participationē venustificæ pulchrorum omnium causæ. Enimuero supersubstantiale illud pulchrū, pulchritudo quidem dicitur: propter illam quam tradit subsistentibus omnibus (pro captu cuiusq;) pulchritudinem: & vt author oīm cōuenientiæ atq; claritatis lucis in morē, omnibus specificas principalis sui radij distributiones infulgens. Et veluti ad se omia vocās (vnde etiā pulchritudo græco vocabulo calos à vocando dicitur) & vt tota in totis ad vnū atq; idem colligens. Pulchrū vero & p̄ omia pulchrū, & supreme pulchrū, q̄ semp̄ sit secūdum eadem, & eodem modo pulchrū, & neq; oritur, neq; occidit, neque augetur, neq; interit. Neq; hoc q̄dem loci pulchrū, alibi vero deforme, neq; alias est: alias nō, neque ad aliud q̄dem pulchrū, ad aliud vero est fœdū, neq; hic q̄dem est, ibi vero nō est: quasi quibusdam sit pulchrum, alijs non: sed vt ipm in seipso, atq; secum vniforme semper est pulchrū: & vt pulchri omnis principalem pulchritudinē excellentissime in seipso ante omia habēs. Simplici etenim & præexcellenti pulchro͞r omnium naturæ: pulchritudo omnis atq; omne pulchrū vniformiter secundum causam præadest. ¶ Ex hoc q̄q; pulchro ijs quæ sunt omnibus, prouenit: vt sint pro modo suo pulchra singula, efficitq; pulchrū istud: rerum omniū congruentias, & amicitias ac societates, pulchroq; isto coniungūtur omia, initiumq; omnium id est veluti effectiua causa, & mouens omia, & continēs amore pulchritudinis propriæ, finisq; est omniū, & diligibile vt finalis causa (pulchri eñ gratia omia fiunt) & exēplar, quia iuxta id diffiniuntur omia. Quocirca pulchrū idem eē quod bonū, perspicuū est. Pulchrū eñ & bonū per omnes causas cūcta desiderant, neq; est aliquid in substātijs re͞r quod pulchri & boni non sit aliquatenus particeps. Et illud item dicere differendo p̄sumimus: id quoq; q̄d non est, pulchri & boni particeps eē. Tunc eñ & ipm pulchrū est ac bonū, cum in deo p̄ omniū priuationē supsubstātialiter celebrat. ¶ Istud vnū bonum atq; pulchrū: omniū multo͞r, pulchro͞r ac bono͞r est singulariter causa. Ex hoc eorum quæ sunt, substantiales essentiæ sunt, coniunctiones, discretiones, identitates, alteritates, similitudines, dissimilitudines, societates, fœderaq; contrario͞r: & eo͞r quæ vniuntur incōfusæ distinctiones, superiorum prouidentiæ, æqualium alternæ adinuicem vicitudines, conuersiones inferiorum, omniumq; suimet ipso͞r seruatrices atq; immobiles mansiones, ac sedes, rursusq; omniū in omnibus pro singulo͞r modo societates & congruentiæ, inconfusæq; amicitiæ & cōueniētiæ vniuersi, & quæ in mundo sunt contēperantiæ, indissolubilesq; re͞r cōtinentiæ, indeficiētes nascentiū successiones, status oēs, atq; motus spirituū, aīa͞r, corpo͞r. Status eñ est oībus ac motus, q̄d sup statum omnē, omnēq; motum vnūquodq; in suiipsius ratione firmat, & agit ad propriū motum.

C

Pulchrum
Cantic. 1.
Psal. 44
Hiere. 31
Coloss. 1
Matth. 24

¶ Et

Circularis spirituum motus. ¶Et moueri sane altissimi illi dicuntur spûs circulariter quidẽ, dum æternis illis principio ac fine carentibus, pulchri ac boni fulgoribus coniunguntur. Per rectã vero lineam, quãdo ad inferiorũ prouidẽtiam prodeunt, recta omnia peragentes. Reflexe aũt, quia & inferiorũ prouidẽtiam agentes in sua identitate nusquã discedendo perdurant, circa identitatis authorem pulchrũ ac bonum indefinenter choreã ducentes. Porro animæ quidẽ motus circularis, ingressus est in seipsam ab exterioribus omnibus spiritaliumq́ue sui virium vniformis glomeratio, veluti in orbe quodam ei vt nusquã oberret largiens, eamq́ue ab extimis erroribusq́ue plurimis conuertens & colligẽs: primũ in seipsam, deinde vt vniformem effectã singulariter coniunctis virtutibus iungens. Atq́ue ita ad pulchrum illud & bonũ ducens, quod super omnes substãtias est, vnum atq́ue idem, principioq́ue & fine carens. Oblique vero mouetur anima, inquantum sibiipsi conuenienter diuinas notiones non spũaliter & singulariter, verũ rationaliter & latius ac veluti pmiscuis transitorijsq́ue actionibus haurit. Recta vero linea mouetur, cum nõ in se ingrediens, neq́ue singulari spûs effectu acta (hoc ẽnim est, vt dixi, in orbem moueri) sed ad ea quæ sunt circa se prodiens, ab exterioribus veluti à quibusdã signis varijs ac multiplicibus, ad simplices atq́ue coniunctas intelligẽtias promouetur.

Rectus motus. Reflexus motus. Circularis aiæ motus. Motus obliquus aiæ. Motus aiæ rectus.

¶Harũ itaq́ue etiam sensibilium in mundo isto trium motionũ, & multo prius cuiusq́ue mansionũ, statuumq́ue ac firmitatũ, causa est & continens, & finis pulchrũ ipsum atq́ue bonũ, quod supra omnium statũ omnemq́ue motũ est, per quod status omnis atq́ue motus ẽ, & ex quo, & in quo, & ad quod, & cuius gratia sunt omnia. Ex ipso nanq́ue & per ipsum & substãtia & vita omnis est, & sensus & animæ naturæq́ue omnis decremẽta, æqualitates, augmenta: mensuræ omnes & proportiones rerũ & congruentiæ & contemperamẽta, integritates, partes, totum, vnũ atq́ue multitudo: colligationes partium, omnes multitudine coniunctiones, integritatũ perfectiones, quale, quantum, quotum, infinitũ: comparationes, discretiones, infinitas omnis, omnis finis, termini omnes, ordines, eminẽtiæ, elemẽta, species, omnis substãtia, omnis virtus, omnis operatio, omnis habitus, omnis sensus, sermo oĩs, omnis intelligentiã, tactus oĩs, omnis scientia, oĩs vnio, simpliciterq́ue omne quod est ex pulchro & bono, & in pulchro & bono, & ad pulchrũ bonumq́ue conuertitur. Et oĩa quæcunq́ue sunt & fiunt, ob pulchrũ & bonũ sunt fiunt, ipsumq́ue aspiciunt oĩa, & ab ipso mouenť atq́ue continẽtur, & ipsius gratia, & per ipsum, & in ipso est principium omne à quo exempla dicuntur, principium consummãs, efficiens, formaleq́ue atq́ue materiale. Prorsusq́ue omne principiũ, continẽtia omnis, oĩs finis: siue (vt perstringam breuiter) omnia quæq́ue sunt, ex pulchro & bono sunt: & q̃ nõ sunt, omnia supersubstãtialiter in pulchro sunt & bono: estq́ue ipsum initium omniũ & finis, omne principium, omnemq́ue superãs finem: quia ex ipso & per ipsum & in ipso atq́ue in ipsum omnia sunt, vt sacra testantur eloquia. ¶Omnibus igitur est pulchrũ ac bonũ desiderabile & amabile ac diligibile, & per ipsum atq́ue ipsius gratia, & inferiora conuersionis ratione prę stantiora amant, & paria socialiter æqualia diligũt, & præstãtiora minoribus prouidẽdo amore iunguntur, & ipsa se amãt, singula suæ ratione continẽtiæ, & oĩa quæcunq́ue faciunt & volũt, pulchri & boni desiderio & faciunt & volũt. Considẽter id quoq́ue verissima ratione dicemus, q̃ ipse quoq́ue author omniũ pro bonitatis magnitudine oĩa amat, oĩa facit, oĩa perficit, oĩa continet, cõuertitq́ue oĩa. Est etiam & diuinus amor bonus & boni & propter bonũ. Ipse eñ author beneficus entium amor (cũ antea in bono excellẽter esset) nequaquã* ipsum in seipso manere infœcundum permisit, sed ipsum ad operãdum mouit per excellẽtiam cũcta gignentem ¶Et nemo nos arbitretur pter scripturæ sacræ authoritatem, amoris cognomẽ introducere. Est eñ (vt reor) perquàm sane irrationabile atq́ue peruersum, non vim inspicere ac sensum, sed affigi dictionibus, idq́ue fuerit hominũ non plane diuina intelligere cupientium, sed simplices captãtium sonos, eosq́ue aure tenus ita continẽtium vt ad intima nequaq̃ penetrare permittãt, nec scire volentium quidnã iustiusmodi significet verbũ & quomodo oporteat illud per alia æquiualẽtia & planiora verba declarari. Affigũtur eñ elemẽtis & literis haud intelligẽtiæ peruijs, & syllabis ac verbis ignotis neq́ue animæ suæ intelligẽtiam penetrantibus, sed extra circum labia & aures perstrepẽtibus, quasi non liceat quaternarium numerũ per bis duo signare, aut simplices lineas per lineas rectas exprimere, siue maternã humũ per patriam exponere, seu aliud quodlibet ex his quæ in plurimis orationis partibus tantundem significãt. ¶Sciendum eñ est iuxta rectã rationem, q̃ elemẽtis & syllabis & vocabulis & scripturis & sermonibus vtimur sensuum gratia. Vbi vero anima nostra spiritalibus actionibus ad intelligibilia moueri iam cœperit, superflui iam sunt cũ rebus sensibilibus sensus. Quemadmodũ etiam spiritales virtutes vacare dicũtur, quãdo anima diuina specie dignata, per ignotam coniunctionem inaccessibilis lucis radios luminum (nequaq̃ sensibilium) iactibus hauserit. Cum vero mens nostra per sensibilia agi ad intelligibiles studuerit motus, illi prorsus in honore sensus præferũtur, qui liquidius nostram intelligẽtiam adiuuant, quemadmodũ & apertiores sermones & quæq́ue sunt ex visibilibus clariora: quippe si obscura sunt quæ adiacent sensibus, ne ipsi quidem animo rite suggerere sensibilia poterũt. ¶Sed eñ ne ista dicere videamur vim scripturæ sacræ inferentes, audiant illam qui amoris vocabulũ in ius trahunt: Ama illam (inquit) & seruabit te: circunda illam tibi, & exaltabit te: honora illam, vt complectatur te: & quæq́ue alia in sacris

Roma. 11. Amor.

bonum

Prouerb. 4

E

F

A sacris literis amatoria celebrantur. Atqui visum est plerisq; ex tractatoribus nostris diuinius esse amoris quàm dilectionis nomen. Scribit enim & diuinus Ignatius: Amor meus crucifixus est. Et in primis scripturarum institutionibus quendam de sapientia diuina dixisse comperies, amator factus sum formę illius. Nō ergo metuamus hoc amoris nomē, neque nos vllus perturbet sermo, terroreve concutiat. Mihi enim videntur theologi, commune quidem arbitrari dilectionis & amoris nomen. Cæterum idcirco diuinis magis verum amorem assignare, vt huiusmodi hominum stultam præsumptionem feriant. Conuenientissime eñ cum verus amor non à nobis modo, verum & à scripturis ipsis celebretur, turbæ nequaquam capientes vniforme illud amatoriæ in deo appellationis, pro infirmitate sua ad diuiduum, & corporalem, diuisum'q; delapsę amorem sunt: qui verus amor profecto non est, sed imago potius, seu magis à vero amore prolapsio. Est eñ incapax multitudini, vnicū illud & singulare diuini atq; vnius amoris. Quocirca (vt q̃d videatur multis ingratius nomen) in diuina sapientia ponitur, ad eos subuehendos atq; intendendos ad veri amoris scientiam, & vt eo errore liberentur. In nobis autem rursus (vbi crassiores quicq; obscenum aliquid opinari possent) honestiore (vt videtur) vocabulo scriptura vtitur. Cecidit enim (ait quidam) dilectio tua super me, sicut dilectio mulierū. ¶Et id tamen apud eos qui diuina recte audiunt, tantundem valet, neque à theologis differenter ponitur dilectionis & amoris nomē, quando illi diuina exponere pergunt. Est'q; hoc virtutis cuiusdam vnificæ & connexiuę & distinctæ atq; inconfusæ, adunatiuę, quæ in pulchro & bono propter pulchrum & bonum antea substitit, & ex pulchro & bono, pulchri & boni causa emanat ad nos, continet'q; æqualia, sociali inuicem connexione, & priora ad inferiorum prouidentiam mouet, inferiora'q; superioribus

B conuersione firmiter iungit. ¶Est autem mentis secessum, ecstasim'q; faciens diuinus amor, amatores sui iuris esse non sinens, sed in ea quæ amant penitus transferens. Id'q; indicant superiora quidem, quæ inferiorum sese prouidentiæ deuouerunt. Aequalia vero, q; se mutuo continent, inferiora porro, quia ad prima diuiniore conuersione contendunt. Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, excessiuæ illius virtutis particeps factus, Sacro ore viuo, inquit, iam non ego, viuit vero in me Christus, tanquam verus amator mentis excessum patiens (vt ipse ait) deo viuens, & non suam, sed amatoris vitam vt valde diligibilem.

¶Audebimus & id pro veritate loqui, q; ipse quoq; author omnium, pulchro & bono amore omnium pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra se fit, ad omnia quæ sunt, prouidentiæ multiplicis pertingendo ratione, & veluti bonitate ac dilectione & amore mulcetur, & ex supremo illo statu (quo supra omnia & ab omnibus exceptus est) ad id vt inter omnia sit excedente illa supersubstantiali virtute sua (qua nusquam ab se progreditur) semet demittit. Quocirca zeloten illum hi qui diuina probe callent, appellant, vt vehementem ad ea quæ sunt clementer amanda, & vt ad zelum excitantem amatorij ipsius desiderij, & vt ipsum quoque amoris desiderium appetibile monstrantem (per quem & quæ desiderantur sunt expetēda) & vt qui eorum (quæ prouidentia reguntur) zelotes sit, ea'q; pariter illi in amore sint, prorsus'q; pulchri & boni est, vt sit amabile, atque amor, & in pulchro ac bono sedem antea fixit, & pulchri & boni gratia est & sit.

C ¶Quid autem sibi volunt theologi, qui aliquando amorem * ipsum ac dilectionem vocant, aliquando vero amabilem ac diligibilem dicunt? Alterius nempe author & veluti productor & genitor, alter vero ipse est, atque altero quidem mouetur, altero autem mouet, siue quia ipse sui ipsius & sibiipsi prouocator ac motor est. Hinc diligibilem quidem ipsum atque amabilem vocant, vt pulchrum atq; bonum, amorem vero rursus vocant ac dilectionem, vt qui sit mouens simul & vt prouehens virtus ad seipsum, quod solum ipsum, per se pulchrum ac bonum est, & veluti qui sit suimet per seipsum expressio, & eximiæ illius coniunctionis benignus processus, atq; amatorius motus, simplex se mouens, per se operans, qui ante erat in bono, & ex bono substantijs emanans, ac rursus se ad bonum conuertens, in quo quidem q; fine careat atq; principio diuinus amor, excellenter ostendit, veluti circulus quidam sempiternus, propter bonum, ex bono in bono, & ad bonū certa & nusquā oberrante glomeratione circuiens, & in eodē ac secundū idem, & procedens semper & manēs ac remeans. Ista & inclytus noster in sanctis literis institutor, in amatorijs hymnis, diuinis afflatibus exposuit, quæ profecto in memoriam reuocare nō indignū fuerit, & veluti sacrum quoddā caput nostro de amore sermoni inserere.

Diuin⁹ Ignatius in epistola ad Romanos.
Sapiæ. 8
2. Reg. 1.
Ecstasis.
Gala. 2
Sacra Pauli pietas.
Zelus.
Exodi. 20
deum
Liber diuinorū hymnorū Hierothei.

Hierothei sanctissimi ex amatorijs hymnis. Cap. IIII. Pars secunda.

AMorem, siue diuinum, siue angelicum, siue spiritualem, siue animalem, siue naturalem dixerimus, *insitiuam quandam intelligamus, commiscentem'q; virtutem, superiora quidem mouentem ad inferiorum prouidentiam, æqualia vero rursus ad socialem sui inuicem communionem, ac postremo loco inferiora vt ad potiora & sublimiora conuertantur adigentem.

coniunctiuam

Eiusdem ex eisdem amatorijs hymnis. Cap. IIII. Pars tertia.

QVoniam plurimos amores ex vno profluentes dispofuimus, diximusq; deinceps cuiusmodi sunt mūdanorum, eorumq;(qui supra mundum sunt) amorum cognitiones ac virtutes. Quibus supereminent(iuxta assignatam orationis intentionē) spiritalium atq; intelligibilium amorū ordines atq; distinctiones, post quas qui per se intelligibiles sunt ac diuini, pulchri ibi veraciter amores antistant, & à nobis pro viribus, proprie sunt celebrati. Nunc rursus resumentes omnes in vnū & conglobatum amorē, ipsorumq; omnium parentem colligamus simul, atq; congregemus, ex multis primū in duas omnino ipsum contrahentes amatorias vires, ex quibus obtinet, atq; dominatur omnibus causa illa absolutissima amoris omnis, omnia longe antecellens, & ad quam intenditur pro modo cuiusq; substātiæ amor ille integer atq; vniuersus, qui ex his quæ sunt omnibus nascitur. D

Eiusdem ex eisdem amatorijs hymnis. Cap. IIII. Pars quarta.

AGe itaq; & has rursus in vnum colligētes dicamus, vt vna quædam est simplex virtus seipsam mouens ad institiuam quandā concretionē ex summo bono ad extremam vsq; substātiam, à qua rursus deinceps per omnia ad bonū ipsum, ex seipsa & per seipsam & in seipsa seipsam circuiens, atq; in seipsam semper eodem modo remeans.

Hactenus ex diuino Hierotheo. De malo.

¶Atqui dixerit quispiam, si omnibus & pulchrum & bonū amabile est & desiderabile ac diligibile(desiderat eñ ipsum & quod non est, vt antea diximus, & in ipso ferme esse contendit, ipsumq; est quod speciem etiam informibus facit & in ipso etiam quod non est supersubstantialiter dicitur & est) quo modo dæmonū turba pulchrum ac bonū non desiderat? sed affixa materiæ, & circa bonū expetendū angelicā identitate delapsa, malorū omnium causa & sibiipsi, & alijs(quæcunq; malitiæ dederunt manus) esse dicitur? Quo item pacto cū ex bono deducta sit dæmonica cohors, boni speciem nequaquā præfert? Aut quomodo bona ex bono facta, mutata est? & quid est quod ipsam efficit malam? & omnino quid est malū? & ex quo initio subsistit, & in qua substantiarū est? & qua ratione qui summe bonus est, ipsum producere voluit, vel si voluit, potuit? & si alia ex causa dicitur malum, quænam alia his quæ sunt, præter summum bonum est causa? E

Venatio mali.

Quomodo vero prouidētia cum sit, malum est, aut omnino fit, aut certe non tollitur? & quo pacto ipsum, aliquid ex his quæ sunt(bono omisso) desiderat? ¶Ista quidem forte dicturus est quispiam huiusmodi dubitationibus motus, at nos contra orabimus vt in rerū aspiciat veritatem. Ac primū quidē istud confidēter dicemus, quod malū ex bono nequaquā est, & si ex bono sit, malum profecto non est. Neq; eñ proprium est ignis refrigerare, neq; boni non bona producere. Et si quæ subsistunt, omnia ex bono sunt, natura est eñ bono, producere atq; seruare, malo aūt, corrumpere ac perdere. Nulla igitur substantia ex malo est, neq; quidē ex malo ipsum erit malum, si quidē sibiipsi sit malum. Quod nisi ita sit, malum non omnino erit malū, sed boni quandā secūdum quam subsistat, habebit portionē. Et si quæ sunt pulchrū, bonumq; desiderant, & oīa quæcunq; faciunt propter id quod videtur bonū faciunt, omnisq; substātiæ destinatio principiū habet, ac finem bonū illud(neq; eñ quicquā mali naturā aspiciens, ea facit quæ facit) quo modo ergo erit inter substantias malum? aut quo pacto substantia est, cū sit istiusmodi bono appetitu destitutū? Et si quę sunt, oīa ex bono sunt, bonumq; ipsum oīa superat, est quidē in bono & quod non est *substātia. Malum vero neq; substantia est(alioquin non omnino malū est) neq; nō substantia est, nam nihil erit quod omnino substātia non sit, nisi in summo bono per substantiæ superexcessum dicatur. Igitur bonū quidem erit longe prius, & eo quod simpliciter est, & eo quod non est, atq; excellentius fixum. Malum vero neq; in his quæ sunt est, neq; in his quæ non sunt, sed ipso quoq; quod non est, à bono alienius est malum, multoq; à substantia remotius. ¶Vnde ergo malum est dicet quispiam? nisi eñ sit malum, virtus & vitium idem erit, omnisq; virtus, ipsum erit quod tota vitiositas, & quæ particularis est virtus, hoc erit quod vitium itidem particulare, aut neq; quod virtuti aduersatur, erit malum, atqui contraria castitati luxuria est, iustitiæq; iniustitia, neq; profecto dixerim, iustum & iniustū, castumq; & luxuriosum idem esse. Verum & antequam foris appareat virtutis aduersus improbitatem diffidentia, in ipsa longe prius anima prorsus distant à virtutibus vitia, perturbationesq; contra rationem rebellant, atq; ex his necesse est dare aliquod contrarium bono, malū. Neq; eñ sibiipsi aduersatur bonū, sed veluti ex vno initio vnaq; causa genitum, societate & coniunctione & amicitia gaudet, & neq; minus bonū, maiori contrarium est, quia nec minus calidum aut frigidū, amplius calido aduersatur, aut frigido. Est igitur inter substantias atq; subsistit, oppositumq; aduersatur bono malū, & si corruptio substantiarum est, non id excludit à substātia malum, sed erit ipsum quoq; substātia, & substantias generans. An vero non sæpe alterius corruptio, alterius generatio fit? eritq; malū ad totius perfectionem confetēs, atq; vniuerso(ne imperfectum sit) per seipsum præstans. ¶Dicet ad hæc vera ratio, malum qua parte est malum, nullam substātiam aut generationem facere, solumq; violare atq; corrumpere(quoad in ipso est) substantiam rerum. Quod si quis ipsum dicat generationis authorem, quod alterius corruptione alteri generationem largiatur. Respōdebimus verissime, quod nō F

Malum ex bono nō ē. Malum nō est ex malo. Malū inter substantias non est. Simplr ens. Obiectiōes quod sit malū. Malū nihil producere

qua

A qua parte corrumpit, tribuit generationẽ, sed qua corruptio & malum est, corrumpit ac violat sõ lũ, generatio vero atq; substãtia, propter bonũ fit, & erit malũ ex se quidẽ corruptio, generationis aũt efficiens propter bonũ. Et qua parte quidẽ est malum, neq; substantia est, neq; substantiarum efficiens, propter bonum aũt & substantiam, & bonum & bonorũ efficiens erit, imo vero neq; erit idem in eodem & bonũ & malum, neq; erit eiusdem corruptio & generatio eadem secundum idem virtus, neq; ipsa virtus aut ipsa corruptio. Quod eñ ipsum malum est, neq; substantia, neque bonũ, neque generans, neque substantiarũ aut bonorum efficiens est. Bonum vero quibuscunq; se perfecte insinuauerit, perfecta facit & mera atque integra bona, quæ vero minus ipsi participant, per defectũ boni & imperfecta sunt & mixta bona. Neq; est oĩno malum neq; bonũ, neq; beneficum, sed quod magis aut minus appropinquat bono, pro modo suo erit bonũ. Nam quæ per omnia pergit perfecta bonitas, non ad eas solum quæ circa se sunt eximie bonas substãtias penetrat, verum ad extremas quoq; pertingit, alijs penitus præsens, alijs inferiore modo, atque alijs in fine, vt singula capere possunt, atq; alia omnino participant bono, alia vero magis eo, minusve priuata sunt, alia autem perexiguam habent participationem, atque alijs extremo modo adest bonum. Nam nisi pro captu cuiusq; singulis adesset bonum, augustissima quæq; & antiquissima extremorum profecto tenerent ordinem, & qui fieri posset, vt vno modo omnia bono participarent, cum non sint idonea omnia ad eius participationem exactissimã proue hi? At nunc ista est excellens magnitudo virtutis boni, ꝙ ea quoque quæ priuata sunt, & suipsius priuationem sustentat, vt integre ad ipsius participationem admittantur, & si confidentius astipulari oportet veritati, etiam quæ illi repugnant, ipsius virtute & sunt & repugnare possunt.

B ¶Imo vt breuius loquar, quæ sunt omnia, inquantũ sunt & bona, & ex bono sunt: inquantũ vero priuata sunt bono, neque bona sunt, neq; subsistunt. Nam sub alijs quidẽ affectionibus subsistunt, puta calore aut frigore, vt quæ calefacta sunt, perstant etiam vbi ea deseruerit calor, & vitæ ac sensus pleraq; expertia sunt. Et substantiam supereminet deus, & est supersubstantialiter atq; simpliciter. In alijs quidem omnibus iam aliquanto labescente, neque omnino indito habitu, substantiæ sunt & subsistere possunt. Quod autem per omnẽ modum bono priuatum est, nusquã nequaquã, neque fuit, neque est, neque erit, neque esse potest. Verbi gratia, Impudicus etsi per irrationabilem concupiscentiam bono priuatus est, in eo quidem non est, neque concupiscit ea quæ sunt, iuxta tamen ipsam coniunctionis atque amicitiæ vel tenuem imaginem, est particeps boni. Et ira item boni est particeps ex ipso motu, quo appetit quæ videntur mala ad id quod videatur bonum dirigere atque conuertere. Et ipse qui deterrimam appetit vitam (vt qui omnino vitam desideret, etiam quæ sibi videatur optima) ex eo ꝙ desiderat, vitamq; desiderat, & ad optimam aspicit vitam, boni est particeps. Et si omnino sustuleris bonũ, neque substantia erit, neque vita, neque desiderium, neque motus, neq; aliud quicquã. ¶Itaq; & ꝙ ex corruptione fiat generatio, non est mali virtus, sed minoris boni præsentia. Sicuti & morbus defectus est ordinis, non omnis, nam si hoc fit, neq; morbus iste subsistet. Manet autẽ & est morbus substantiam habens minimum ordinem, & in ipso fere subsistens. Nam quod est omnino expers boni, ipsum neque est, neque inter substantias est. Quod autem mixtum est in rebus, boni causa secundũ id quoque

Manuductio ex morbo.

C inter substantias est, atq; subsistit, inquantũ est particeps boni, imo vero quæ sunt omnia, in tantum magis minusve erunt, inquantũ ad boni cõsortium accedũt. Nam & in eo quod esse ipsum est, quod nusquã, nulloq; modo est, ne erit quidẽ. Quod autẽ alicubi est, alibi vero nõ est, inquantum quidem ab eo quod semper est decidit, non est: inquantũ vero vt esset accepit, in tantum est, & eo ipso id totum quicquid ipsius est, & etiam quod ipsius non est, tenetur atq; seruatur. Nempe malum id quidẽ quod bono penitus excidit, neque inter magis neque inter minus bona erit. Quod aũt alicubi bonũ, alibi non bonum est, aduersatur quidẽ bono cuidam, non autẽ integro & absoluto bono, teneturq; & ipsum participatione boni, substãtiamq; addit bonũ ipsum etiam priuationi suæ aliqua participatione sui. Nam si bonũ prorsus abscedat, neque omnino bonum erit, neque mixtũ, neque ipsum malũ. Nam si malum, imperfectũ est bonũ, per vniuersam absentiam boni, & imperfectũ & perfectũ aberit bonũ, tuncq; solum erit atque apparebit malum, cum alijs quidẽ est malum quibus aduersatur, ab alijs vero tanq̃ bonis exceptum est. Pugnare enim ad inuicem eadem secundũ eadem in omnibus, possibile non est. Non igitur substantia est malum. ¶Sed neque est in substantijs malum. Nam si quæ subsistunt, omnia ex bono sunt, & in omnibus substantijs est, & omnia continet bonum: non igitur erit malũ in substantijs, aut in bono erit malum. Atqui in bono non erit, quippe neque in igne frigidũ est. Neq; quidẽ erit malum eo ipso ꝙ bonũ efficit malũ. Si igitur erit, quomodo erit in bono malũ? Siquidẽ ex bono esse dicatur, ineptũ simul id est & impossibile. Neq; eñ potest (ait veritas) arbor bona fructus malos facere: neq; item econuerso. Si aũt ex ipso non est, ex alio profecto principio & alia ex causa erit si est. Nam aut malũ ex bono erit, aut ex malo bonũ, aut (si & idipsum possibile non est) ex alio initio & causa erit & bonũ & malum. Nulla eñ dualitas principium est, vnitas vero dualitatis erit initium, ac fieri non potest, vt ex vno atq; eodem duo penitus contraria prodeant, & vt sit ipsum

Item malũ in entibus non esse.

Matth. 7

 principiũ

principium non simplex & singulare, sed diuisum & præferens dualitatem, cōtrariumq; sibi ipsi atq; immutatū. ¶ Nempe neq; duo rerū contraria principia esse possibile est, & ea in se mutuo & in mundo esse repugnantia. Nam si hoc detur, erit deus quoq; non exors difficultatis atq; molestiæ, siquidē sit aliquid quod ipsum quoq; perstringat, deinde cuncta erūt inordinata, semperq; pugnantia, cum certe bonū ipsum, quæ sunt omnia amicitiæ fœdere copulauerit, ipsaq; pax & D

Ephe. 2. Hebr. 13 pacis largitor celebratur à theologis sanctis. Quocirca & bona omnia amicitiæ nectuntur fœdere, sibiq; consentiunt, vna ex vita progenita, atq; ad vnū compacta bonū, & placida atq; similia & pari appellatione coniuncta. Itaq; non est in deo malum, & malū diuinū non est. ¶ Sed neque est ex deo malum. Aut enim bonus non est, aut bona facit, & bona producit: neq; aliquando quidē atq; aliqua, aliquando vero non, & non omnia. Pateretur enī in hoc mutationē ac varietatem etiam circa id quod est omnium augustissimū atq; causa. Sinautem in deo bonū substantia est, & in eo malū erit quidē transiens ex bono deus, aliquando ens, aliquādo vero non ens. Quod si participatione bonū habet, & ab alio habeat necesse est, sicq; aliquando habebit, aliquādo vero non. Non igitur ex deo malū est, neq; in deo, neq; simpliciter, neq; secundū tempus. ¶ Sed ne in angelis quidē est malū. Nam si enuntiat diuinā bonitatem boni speciem præferens angelus, illud per participationē existens secundo loco quod secundū causam est id quod enuntiatur primo: imago dei est angelus, manifestatio inuisibilis lucis, speculū purum, lucidissimū, nitidum, incoinquinatū, immaculatū, suscipiens in se totam (si fas est dicere) pulchritudinē diuinæ speciei præclaræ insignitæ, & in seipso syncere insinuans (vt possibile est) secretioris adytorū silentij bonitatem: itaq; neq; in angelis est malum. An vero ideo sunt mali, φ puniant peccatores? Ea ratione & qui peccantes plectunt mali erunt, & qui de sacris ordinibus prophanos à diuinis mysterijs arcent. Atqui plecti non malū est, sed dignū supplicio fieri, neq; pro merito sacris arceri, sed scelestum & prophanū fieri, & indignum qui ad sacramenta admittatur. ¶ Sed neq; dæmones natura mali sunt. Nam si sunt per naturam mali, neq; ex bono sunt, neq; inter substantias sunt: neque item ex bonis per naturam mutati, semperq; mali sunt. Deinde sibi an alijs sunt mali? Siquidem sibi, etiam seipsos perdunt. Si autē alijs, quomodo corrumpunt aut quid corrumpunt substantiā, an virtutem aut operationē? Si substantiam, primū quidem non vltra naturā. Nam quæ per naturam sunt incorruptibilia, nequaq̄ corrumpunt, sed q̄ corruptionem admittunt. Deinde ne istud quidem omībus, & omnino malum est, sed neq; quicq̄ corrumpitur ex his quæ sunt, inquantum substantia & natura est, sed defectu naturalis ordinis congruentiæ & cōmensurationis infirmatur ratio, cum eodē modo manere debeat. Infirmitas vero perfecta non est, nam si perfecta esset, & corruptionem perimeret atq; subiectum, essetq; huiusmodi corruptio, suimet quoq; corruptio, atq; istiusmodi non esset malū, sed deficiens bonū. Nam quod omnino expers boni est, neq; inter substantias erit, eadem & de corruptione virtutis atque operationis ratio est. ¶ Deinde, quonam modo dæmones à deo facti mali sunt? bonum enī bona producit & statuit. Ac mali dicuntur dixerit quispiam, sed non secundū φ sunt: ex bono enī sunt, bonamq; sortiti substantiam, sed ex eo φ non sunt, φ iuxta sacra eloquia infirmati sunt ad seruandū suum principatū. In q̄ enī obsecro, malos fieri dæmones dicimus? nisi in vacatōie diuinorū bonorū habitus atq; opationis. Præterea si natura mali sunt dæmones, semper ergo mali, atqui malū instabile est. Itaque si semper eodem modo se habent, non sunt mali: semper enī idem esse, boni proprium est. Si aūt non semper mali, nō natura mali sunt, sed angelicorū bonorū indigentia. Neque tamen omnino exortes boni sunt, quia & sunt & viuunt & intelligunt, estq; in eis quidā desiderij motus. Mali vero esse dicuntur, φ circa naturalem operationē infirmentur: auersio itaque est illis malū (φ exciderint, potiusq; non sint naturalibus bonis) imperfectioq; & imbecillitas, & infirmitas, ac fuga & prolapsio virtutis conseruantis eis inditam perfectionē. ¶ Ad hæc quidnā est in dæmonibus malum? furor irrationabilis, demens concupiscentia, imaginatio præceps, atque proterua. Verum ista quanq̄ in dæmonibus sunt, non prorsus, neq; in oībus, neq; ipsa secundū se mala sunt. Nanq; in alijs animantibus non ista habere, sed his carere, potius corruptio est animantis & malū, sicuti contra, his niti, saluat, & esse facit istis subnixam animantis naturā. Non itaque mala est dæmonum gens, qua parte secundū naturā est, sed qua parte non est. Neque immutatū est, traditum illis totū bonum, sed ipsi dato sibi toto bono exciderunt, neque indulta illis angelica munera, immutata dicimus, verū sunt & integra & lucidissima perstant, licet ipsi non videant occlusis scilicet viribus, quibus bona sua intueri possint. Itaque φ sunt, & ex bono sunt & boni sunt, & pulchrum, bonumq; desiderant vt sint & viuant & intelligant quæ subsistunt, desiderantes. Cæterū priuatione atque effugio, prolapsioneq; conuenientium eis bonorū, mali dicuntur, & sunt mali in quo non sunt, & (quod non est appetentes) malū profecto desiderant. ¶ Ac animas quispiam esse dixerit malas, siquidem ideo quia attendunt, inuigilantq; malis, vt prouideant atque saluent. Hoc malum non est, sed bonum, & ex bono prouenions, quod malū etiam efficit bonum. Et si malas fieri animas dicimus, in quo fiunt malæ? nisi in bonarū qualitatum, operationumq; defectu, atq; proueniente ex infirmitate propria priuatione ac prolapsione fruendi bonis suis. Nam & circūfusum

Margin notes: Ex deo nec in deo esse malum. — In angelis nō eē malū — E — Dæmones natura malos nō esse — In dæmonibus malū, neq; natura neque vt quid existēs adesse. Iudæ. 1. — F — Quid in dæmonibus malum. — In aīab⁹ nō eē malū vt qd existens

A fusum nobis aerem obfundi tenebris dicimus, defectu atq; absentia lucis: ipsa vero lux semper lux est, quæ etiam illuminat tenebras. Itaq; neq; in dæmonibus neq; in nobis est malũ quasi existens, sed vt defectus ac desertio cõsummationis propriorũ bonorum. ¶ Sed ne in mutis quidem animantibus est malũ. Nam si sustuleris iram & concupiscẽtiam & cætera quæ dicuntur (& nõ sunt simpliciter per sui naturã) mala, leo fortitudine & ferocitate amissa, leo esse desistet: blandus item oĩbus effectus canis, canis non erit, quippe latrare canis proprium est, & domesticos admittere, alienosq; propellere. Itaq; naturã non corrumpi malũ non est, naturæ vero corruptio infirmitas est, ac defectus naturalium qualitatũ, & operationũ atq; virtutũ. Et si cuncta quæ nascuntur, perficiuntur in tempore, ne imperfectũ quidẽ omnino per vniuersam cõperias naturã. ¶ Sed neq; in tota natura est malũ. Si eñ oẽs naturales rõnes ab vniuersali natura ducuntur, nihil est q̃d illi aduersetur. Porro singulari naturæ partim secundũ naturã erit, partim non. Est eñ præter naturam alij, aliud, & quod huic secundũ naturã, alteri præter naturã est, naturæ vero vitium, quod præter naturã est, ipsaq; priuatio naturalium, non est itaq; natura mala, sed hoc est naturæ malum, q naturæ suæ propria nequit efficere. ¶ At eñ ne in corporibus quidẽ est malum. Fœditas eñ & morbus, defectus est speciei, & priuatio ordinis, hoc vero non vsquequaq; malũ, sed minus pulchrum est. Nam si fiat omnino pulchritudinis & speciei, ordinisq; solutio, peribit ipsum quoq; corpus. ¶ Quod autem neque malitiæ causa sit corpus animæ, ex eo constat, q etiam sine

B corpore malitia possit irrepere, sicuti in dæmonibus. Est eñ hoc & spiritibus & aĩabus & corporibus malũ, si infirmentur, & excidant bonorũ suorũ habitu. ¶ Sed ne in materia vulgatissimum quidẽ est (vt aiunt) malũ, inquantũ materia est. Et ipsa eñ ad ornatus & pulchritudinis, & speciei accedit cõsortium. Si aũt extra hæc materia existens in seipsa, qualitatẽ speciemq; desiderat, quo pacto facit aliquid materia, quæ nec vt pati possit secundũ seipsam habet? Præterea quõ malum est materia? Nam siquidẽ nusquã nulloq; pacto est, neq; bonũ profecto est neque malum. Sin autem quomodolibet est, & quæ sunt omnia ex bono sunt, & ipsa ex bono sit necesse est: & aut bonũ mali efficiens erit, aut malũ quasi ex bono sit, bonum erit: aut malum erit efficiens boni, siue etiam bonũ (vt ex malo ductũ) malum erit: aut duo rursus erunt principia, & hæc alio quodã dependentia capite atq; principio. Si aũt asserunt materiam ad perfectionẽ mundi totius fuisse necessariam, quomodo erit materia malũ? aliud est eñ malum, aliud necessariũ. Qua eñ ratione, bonus ex malo aliqua ad generationẽ ducit? aut quomodo malũ bono necessariũ? fugit sane boni naturã malum. Quomodo item gignit ac nutrit naturã materia, si mala est? malũ eñ eo quo malũ est, nullius est gignẽs aut nutriens aut oĩno efficiẽs aut seruans. ¶ Quod si dixerint ipsam quidẽ in animabus malitiã non facere, verũ eas attrahere, quomodo hoc verũ erit? plurimæ nãq; ex his bonũ intuentur, ad id qui fieri posset, si eas materia ad malũ prorsus attraheret? Non itaq; ex materia malũ animabus prouenit, sed ex inordinato & delinquente motu. Si aũt & hoc asserant omnino materiam sequi, estq; necessaria instabilis materia his quæ in seipsis figi non valẽt, quomodo malum est necessarium, aut quomodo necessarium malum? At neq; id quod dicimus priuationẽ, viribus proprijs reluctatur bono: nam priuatio si vniuersa ponitur, viribus omnino destituitur: singularis vero, nõ ex eo q priuatio est vires habet, sed quia priuatio perfecta nõ est.

C Nempe eñ si priuatio boni particularis sit, non vsquequaq; malũ est, qua abeunte, simul & mali natura discedit. ¶ Atq; vt paucis expediam, bonũ ex vna & tota causa, malũ ex multis, particularibusq; proficiscitur defectibus. ¶ Nouit deus malũ vt bonum, atque apud ipsum malorum causæ, virtutes beneficæ sunt. ¶ Quod si malum sempiternum est, & creat, & potest, & est, & agit. Vnde sibi ista, an ex bono, an bono ex malo, an vero ambobus ex causa alia? ¶ Omne quod secundum naturam est, ex definita nascitur causa: si aũt malum causa ac definitione caret, secundũ naturam non est, neq; enim naturæ inest, quod est præter naturam, neq; inertiæ, in arte est ratio. ¶ Num ergo anima, malorũ est causa, sicuti calefaciendi ignis, & oĩa quibus se insinuarit malitia replet? An vero bona est quidẽ animæ natura, operationes vero suas aliquãdo sic peragit, aliquando nõ sic? Nempe si per naturam est animæ mala substãtia, vnde illi substãtia est? An ex causa illa bona conditrice omniũ? Sed si ex ea, quomodo per substãtiam mala? Bona sane sunt oĩa quę ab illa progenita sunt. Sin autem per operationes, neque istud est immutabile: alioquin vnde illi virtutes inessent, nisi boni hausissent speciem? Restat igitur vt malum infirmitatis sit atque à bono defectio. ¶ Bonorũ causa vna est, & si bono malum cõtrarium, mali causæ sunt plurimæ, nõ tamen efficientes malorũ rationes atque virtutes, sed impotẽtia & infirmitas, & dissimilium incongrua permixtio. Neque vero immobilia & eodem modo se semper habẽtia mala sunt, sed infinita & indeterminata, & in alijs aliter peruagãtia, & ipsis quoque infinitis. ¶ Omnium etiam malorum initium & finis, bonum erit. Boni eñ gratia omnia sunt, & quæq; bona, & quæq; contraria, & hæc eñ appetitu boni aggredimur, nemo etenim in malum intuens, agit quæ operatur, idcirco neque substantia nititur malum, sed substantiæ simulachro, dum boni gratia, & non sui ipsius geritur. ¶ Malo secundũ accidens est applicanda substantia & propter aliud, non ex initio pro-

Itidẽ n eq; in brutis animãtibus malum eẽ.

In tota natura nõ esse malum.

In corporibus malum non esse.

Corpus animæ mali cã non est.

Materia in quantũ materia malũ nõ est, neq; quidẽ in eo malum est.

Gene. I. Sap. II.

prio, vt quod cũ fit, rectũ quidem esse videatur, quia boni gratia fit: reuera aũt rectum nõ fit, quia quod bonũ non est, arbitramur bonũ. ¶Ostensum est aliud esse quod expetitur, aliud vero quod agitur. Itaq; malũ est præter viam, præter intentionẽ, præter naturã, præter causam, præter initium, præter finẽ, præter diffinitionẽ, præter voluntatẽ, præter substantiã. Est igitur malũ priuatio & defectio, infirmitas, incõuenientia atq; frustratio, *destinatione, pulchritudine, vita, sensu, ratione, perfectione ac sede & causa priuatum, indefinitũ, infœcundũ, otiosum, imbecillum, inordinatum, dissimile, infinitũ, tenebrosum, carensq; substantia, & ipsum nullo modo, nusquã & nihil existens. ¶Quomodo potest omnino aliquid malum? Permixtione boni: quod eñ boni prorsus expers est, neq; est quicquã, neq; quicquã potest. Nam profecto si bonũ substantia est, & cõsilio, ac valentia, & actione præditũ, quomodo quod huic aduersatur aliquid poterit, substantia, prudentia, virtute, atq; operatione priuatum? ¶Non oĩa omnibus, & prorsus eadẽ secundũ idem mala sunt: verũ dæmoni malum est, q̃ boni specie insignẽ, animũ repulit animæ, q̃ à ratione defecit: corpori vero, q̃ à natura desciuit. ¶Si prouidentia est, quomodo oĩno sunt mala? Non est malũ qua parte malũ, neq; substantia, neq; inter substantias, nihilq; in rebus prouidẽtiæ gubernatione deseritur. Neq; eñ malum substãtia est conspicua & in aperto in bono subsistẽs. Et si nihil in rebus existẽtibus boni participatione caret, malũ vero est à bono defectio (nihil reuera in substãtijs bono vsquequaq; priuatũ est) in oĩbus quæ subsistunt diuina prouidẽtia est, nihilq; ex his nõ prouidentia agitur, sed his quoq; qui fiunt mali, benigne prouidẽtia vtitur ad illorũ, siue aliorũ cõmnem seu priuatã vtilitatẽ, & propriæ cuiq; substãtiæ prouidet. Ideo & absurdã plane multorũ rationẽ non admittimus qui asserunt oportuisse prouidẽtiam inuitos etiã nos ad virtutem ducere: neq; eñ est prouidentiæ violare naturã. Quocirca vt prouidentia cuiusq; naturę est seruatrix, eis quæ per se mouentur (vt libero aguntur arbitrio) prouidet, oĩbusq; & singulis proprie vt omniũ, singulorũq; natura capit, & totius ac vniuersæ prouidẽtiæ, pro modo cuiusq; prouidẽtissimas bonitates impartit. ¶Non igitur est substãtia malũ, neq; est inter substãtias malum, nusquã eñ malũ est qua parte malũ, & fieri malũ, non virtutis, sed infirmitatis est, atq; dæmonibus quod sunt quidẽ, & ex bono simul & bonũ est, malũ vero illis est à proprijs bonis prolapsio atq; defectio, & immutatio identitatis atq; habitus, infirmitas est (quę illis cõsentanea esse debet) perfectionis angelicæ, atq; expetunt bonũ, qua parte esse & viuere intelligere appetunt, & nõ appetunt bonum, dum quod non est appetunt, neq; est istud appetitio, sed veræ frustratio appetitionis. ¶Eos aũt in scientia peccantes scriptura vocat, qui circa boni notionẽ haud eos latentem, atq; actionẽ infirmantur, & qui sciunt voluntatem, & nõ faciunt: qui audierunt quidem, sed infirmantur circa fidem aut operationem boni: cum nolint quidam intelligere, & bene faciant, ex puersione siue infirmitate voluntatis. Prorsusq; malum est, vt sæpe iam quoq; diximus, infirmitas & imbecillitas ac defectus vel scientiæ vel notionis vel fidei vel appetitionis vel operationis boni. ¶At dixerit quispiam, non puniri meretur infirmitas, sed contra veniæ digna est. Nempe nisi licuisset obsistere, non ignaua esset ratio. Si autem bonum illud suppeditat vires (quod iuxta scripturæ fidem, dat omnibus omnino congrua) laudandum est, si ex bonorum nostrorum habitu à summo permanente bono frustremur, & auertamur, & effugiamus, atq; decidamus per ignauiam nostram. Sed hæc in his quæ scripsimus de iustitia, iudicioq; diuino satis pro viribus dicta sunt, quo in sacro opere, scripturæ veritas sophisticas & iniustitiam, ac mendacium contra deum loquentes rationes, vt stolidas omnino confutauit & repulit. ¶Nunc autem pro captu nostro satis laudatum est bonum, vt vere admirandum, vt principium omnium ac finis, vt quod contineat omnia, vt speciem his faciens q̃ nõ sunt, vt bonorũ omnium causa, vt malorũ non causa, vt prouidẽtia & absoluta bonitas, & q̃ sunt & q̃ non sunt oĩa superãs, & mala secũdũ boni priuationem, in bonũ conuertẽs, omnibus expetendum, & amabile, ac diligibile, & quæcq; alia in superioribus verax (vt reor) oratio demonstrauit.

[Margin: intentione. — Lucæ. 12 — Iaco. 1. — Liber de iustitia diuinoq; iudicio.]

De ente in quo etiam de exemplaribus. Cap. V.

TRansceundũ iam ad eminentissimã (eius qui vere est) substantialem appellationem, iuxta theologiæ fidem explicandam, si prius admonuerimus nos nequaquam intendere supremã illam ineffabilemq; substãtiam qua parte est supersubstãtialis exponere, id eñ & ineffabile est, & cognitionẽ nostram omnino expositionemq; refugit, & ipsam vnionẽ antecellit, sed substãtificum diuinæ principalisq; substantiæ (ad ea quæ sunt omnia) laudare progressum. Nam boni quidẽ diuina appellatio, causæ omnium processus omnes exponens, & ad ea quæ sunt & quæ nõ sunt extenditur, & sup omnia quæ sunt & quæ nõ sunt eminet. Porro vitæ denominatio ad viuentia cuncta porrigitur, & supra viuentia est, sapientiæ quoq; appellatio ad spiritalia oĩa & rationalia, sensibiliaq; pertenditur, & super hæc oĩa est. Has itaq; laudare nostra cupit oratio (quæ prouidentiam explicent) diuinas appellationes: neque eñ ipsam eminẽtem substãtijs omnibus bonitatẽ & deitatẽ & substãtiam vitãq; ac sapientiã supersubstantialis ipsius deitatis pollicetur eloqui, quę super bonitatem, deitatem & substãtiam vitãq; & sapiam in occultis

[Margin: Bonitas. Vita. Sapientia]

A occultis, vt scriptura ait) superne locata est, sed patentem, beneficamq́ prouidētiam, supremāq́ bonitatē & bonorum omniū celebrat causam, & quod est, & vitā & sapientiā substātiæ effectricem, & causam viuificā, sapientiæq́ indultricē: ijs quæ substātiæ, ac vitæ, & mētis, & rationis, & sensus capacia sunt. ¶ Nō aūt aliud eē bonū docet, aliudq́ quod est, & aliud vitā, siue sapientiam: neq; plures causas, & alioꝝ alias effectrices deitates superiores & inferiores, sed vnius dei bonos processus oēs, & eas (quæ celebrātur à nobis) diuinas appellationes. Et hāc qdem omnino vnius dei prouidētiæ eē enunciatricē, alias vero generaliorum, & alias magis particularium eiusdē interpretes dici. ¶ Ac dixerit quispiā cuius rei gratia cum eē vitam, vitaq́ antecellat sapientiā, & ijs quæ sunt solum ea quæ viuunt, & viuētibus sensibilia & ijs quę rationalia, & rationalibus angelici spūs præcellūt: & circa deum sunt magis quę illi plus appropinquāt. Attamen oportebat quę maiora munera à deo acceperūt: præstantiora quoq; esse, cęterisq́ præeminerre. Atqui siquidē substantia & vita carere spiritalia quispiā poneret, recte istud diceretur. Sinautem & sunt diuini spūs supra reliqua quæ subsistūt, & viuunt supra viuentia reliqua, intelligūtq́ & agnoscūt supra sensum supraq́ rationem: & super oīa quæ sunt pulchrū ac bonum desiderāt ac capiunt ipsi magis circa bonum sunt, vt qui eo vberius fruuntur, maioraq́ ex ipō dona percipiunt: sicuti & rationalia sensu præditis eminēt, vincūtq́ rationis excellētia, & vltra sentiendi facultatem, eā quoq; superant & alia vita. Estq́ vt reor equidem hoc verissimum, quodq́ vnius, & infinitis muneribus præditi dei participatione: feliciora sunt, illi & viciniora sunt & diuiniora, q̄ quæ minus illud perceperūt. ¶ Quoniam vero & de his satis dictū est: age bonū ipm vt veraciter ens & omnibus quæ sunt, substantiā largiens, laudare pergamus ipm qui est. Essentiæ totius supersubstantiali virtute fundatrix causa est atq; opifex: existentis subsistentiæ, substātiæ, essentię, naturæ principium, & mēsura seculoꝝ, atq; tempoꝝ entitas, & æternitas entium, & tēpus eoꝝ quæ fiunt: esse autem ijs quæ quomodolibet sunt: & generatio ijs quæ quomodocūq; gignuntur. Ex eo enim qui est, seculū est, & essentia, & ens, & tempus, & generatio, & quod gignitur, & ea quę in existētibus sunt, & quæ quomodolibet subsistūt atq; extant. ¶ Nā deus nō quoquo pacto est ens, sed simpliciter & incircūscripte totū in se esse pariter ambit, & pręambit superapprehendēs. Idcirco etiā rex seculorum dicit, vt in quo, & circa quē totū esse, & ens, subsistensq́ versetur. Et neq; erat, neq; erit, neq; fuit, neq; fit, neq; fiet: imo vero neq; est, sed ijs quæ sunt, eē ipse est, neq; ea quæ sunt solū: verum ipm q̄q; eoꝝ esse ex eo est, q est ante secula: ipse vero est seculū seculoꝝ, q ante secula est. ¶ Resumētes itaq; dicamus, vt ijs quę sunt omnibus & seculis eē: ab eo est qui ante est. Et oīe qdem seculū ac tēpus, ex eo est, oīs aūt seculi, ac temporis, & omnis q̄d quomodolibet est: ijs qui ante est initiū, & causa est, omniaq́ ipō participāt, & à nullo existente discedit, ipseq́ est ante oīa & oīa in ipō consistunt, prorsusq́ si quid quomodolibet est, in eo q ante est & est, & noscitur atq; seruatur. ¶ Et ante alias ipsius participationes, esse præpositū est, & est ipm per se esse antiquius quàm ipsam vitā, ipsamq́ sapientiā, & ipsam similitudinem diuinā esse, alijs quibuscunq; participantia. Ante hęc omnia ipō esse participant, imo & ipsa per se oīa (quibus ea quæ sunt, participant) ipso per se esse participāt. Nullumq́ ens est, cuius non sit substātia, & seculū, ipsum, atq; per se esse. Merito igitur reliquis alijs principalius vt qui est, deus ex antiquiore alijs ipsius donis celebrat. Etenī ipe præesse & superesse ante habēs, & supereminēter habēs, idipsum (dico ipsum per se esse) præeminere fecit, atq; p idipm esse (quicquid quomodolibet est) vt subsisteret, effecit. ¶ Enimuero & reꝝ principia oīa, ipsius eē participatiōe & sunt, & principia sunt: & prius quidem sunt, & subinde principia sunt. Et si velis vitam ipsam viuentium, vt viuentiū initium dicere, & similiū vt similium similitudinē ipsam, & coniunctoꝝ, vt cōiunctoꝝ ipsam per se vnionem & ordinatoꝝ: vt ordinatoꝝ per se ordinem, & alioꝝ quæq; huius vel illius vel amboꝝ vel plurium participatione gaudent, & hoc, aut illud, aut ambo vel multa per se participata. Inuenies profecto ipsas participationes: primū ipso esse participare, & eoipso eē primum existentes: mox vero huius aut illius principia esse, & ipso eē participādo, & existere & participatas eē. Si autem ista, participatione ipsius eē sunt: multo magis & ea quę ipsoꝝ participia sunt. ¶ Primum igitur ipsius eē munus cæteris pręponēs ipa suprema bonitas, ipso eē antiquiore qdē & prima participationū celebrat. Estq́ ex ipsa, & in ipsa, & ipm eē & principia reꝝ, & quæ sunt oīa, & quæ quomodocūq; ab ipō esse sunt cōtenta, idq́ immēsurate, inuolute atq; vnice. Nāq; in monade oīs numerus vniformiter præest, habetq́ monas oēm in se numeꝝ vnice: & oīs numerus, complicatus qdem in monade est, quantū vero à monade progredit, tantū discernit & multiplicatur. Et in centro oēs circuli lineæ, in vnitione præextiterunt, habetq́ punctū oēs in seipso rectas lineas vniformiter iunctas ad se inuicē & ad vnū initiū, ex q̄ processere: atq; in ipso qdem centro perfecte cōiuncte sunt. Modice vero ab ipō discedētes, modice q̄q; discernūtur, magisq́ recedētes, magis, prorsusq́ quāto cētro viciniores sunt, tāto plus & illi & sibi inuicē iunguntur: quo vero se ab illo dimouēt magis, eo etiā ab inuicē distāt. Sed & in tota ipsa vniuersoꝝ natura oēs naturæ cuiusq; rationes collectæ sunt: per vnā incōfusam vnionē, & in aīa vniformiter virtutes partiū oīm totius corporis gubernatrices, conglobatæ atq; cōplicatę sunt. Nihil itaq; alienū à

Psal. 17

Idē ens bonū vita sapientia.

Ens siue q̄ est.

Rex seculorum. 1. Timot. 1.

Bonitas

Manuductio monadis & centri circuli.

nostro instituto facimus,si per exiles imagines ad authorem omniū causam ascendentes, purga- D
tissimis & mūdo superioribus oculis inspiciamus om̄ia in oīm causa,& adinuicē cōtraria vnifor-
miter atq; counite. Est em̄ principiū reꝝ ex quo est & ip̄m eē,& om̄ia quæ quomodolibet sunt,
omne initiū,om̄is finis,om̄is vita,immortalitas oīs,om̄is sapiētia,omnis ordo, harmonia omnis,
omnis virtus,om̄is custodia,firmitas om̄is,omnis distributio,om̄is intelligētia,omnis ratio, om̄is
sensus,habitus om̄is,om̄is status,om̄is motus,omnis vnio, temperamentū omne,omnis amicitia
omnis cōtinentia,discretio om̄is,omnis diffinitio,& alia quæq; ab ipso eē cum sint,quæ sunt oīa,
exculpūt. ¶Ex eadem quoq; omnium causa ducūtur angelorum sanctorum intelligibiles, spiri-
talesq; substantiæ,& animarum totiusq; mūdi naturæ,& quę quoquo pacto,vel in aliis subsiste-
re,vel secūdum intelligētiam eē dicūtur. Deniq; sanctissimæ illæ antiquissimæ virtutes, cū verissi-
mę sint & veluti in valuis supersubstantialis trinitatis collocatę,ab ipsa & in ipsa vt sint,& ad dei
effigiem sint acceperūt:& quæ post illas inferiores sunt,inferiore quoq; modo vt sint habēt, ex-
tremeq; extremo modo quātum ad angelos,quātum ad nos aūt excellenter & supermundane.
Animæ item & alia quæq; sunt om̄ia,eadē ratione & vt essent,& vt bene eēnt,acceperūt. Suntq;
& bene sunt:ab eo q ante est,vt & sint & bene sint cōsecuta:atq; in ipso sunt & bene sunt,& cū
ex ipso initium ceperint,in ipso seruantur,atq; in ip̄m finiūtur. ¶Ac munera q̄dem ipsius eē ho-
2.Cor.4. norabilissima prę stātioribus substātiis diuidit,quas etiā æternas scriptura vocat. Ipsum vero esse
iis quæ sunt omibus nunq̄ omino destituitur,& ip̄m quoq; eē ex eo qui ante est,ducitur:& ipsius
essentia est,nō ipsæ essentiæ,atq; in ipso essentia:nō ip̄e in essentia est,ipseq; essentiā:non ip̄m ha
bet essentia,& ip̄e est ipsius eē seculū,& initiū,& modus atq; mēsura:qui & ante essentiam est,&
Apoc.1. entis & seculi & omniū:substantificum principiū,& mediū,ac finis est. ¶Ideoq; in sanctis literis E
qui vere ante est per omnē rerum multiplicat intelligētiam,atq; in ipso & erat & est & erit & fit
& fiet proprie laudantur. Hæc em̄ om̄ia iis qui conueniēter intelligūt, per omnē intelligentiam
ipsum supersubstantialiter eē significāt,& eoꝝ quæ sunt vbilibet,causam. Nā profecto nō istud
quidem est,illud vero non est,neq; alicubi est,alicubi nō est:sed om̄ia est vt omniū causa,& in se
omnia initia,omnes cōclusiones & terminos rerum omnium cōtinens & antehabens: & sup om
nia est,vt qui ante omnia per substantiæ eminentiā præest. Idcirco & omnia ipsius sunt, simulq;
prædicantur:& nihil est omnium,omni figura,& omni specie præditum,formaq;,carens,ac spe-
cie:principia & media & fines reꝝ immense & eminenter in se ante comprehendit, omnibusq;
Manuductio solis esse per vnam & supreme coniunctā causam sine contaminatione infulget,atq; infundit. ¶Si em̄
visibilis sol sensibilium substātias & qualitates permultas licet atq; differentes: ipse tamē vnus est
sit,& vniformem infundēdo lucem,renouat,nutrit,seruat,perficit,discriminat, cōiungit,refouet,
fœcundat,auget,immutat,firmat,implet,sustollit,viuificatq; om̄ia,& quodlibet ex omibus mo-
do sibi congruo,vnius eiusdemq; solis est particeps,plurimorumq; participantiū sol vnus in se-
ipso causas ante vniformiter cępit,multo magis omnium exemplaria rerum:vna supersubstan-
tiali vnitate in solis & omnium causa,ante subsistere est concedendum,quia & substantias produ
Exemplaria q̃ & paradigmata cit:secundum quod à substantia excedit. ¶Exemplaria vero eē dicimus rationes in deo substan-
tificas rerum,& singulariter ante subsistentes,quas prędestinationes theologia vocat,& bonas di
uinasq; voluntates,eorum(quæ sunt)definitrices atq; effectrices:secūdum quas ipse supersubstā- F
Clemens philosoph⁹ tialis deus quæ sunt,omnia prædestinauit atq; produxit. Si autem & philosophus Clemens vult
etiam ad aliquid dici exemplaria(quæ sunt in rebus)magis principalia. Procedit q̄dem illi oratio
non per propria & absoluta,& simplicia nomina. Cæteꝝ vt cōcedamus & hoc recte dici:memi
nerimus quid sacra protestētur eloquia,quia nō ea tibi ostendi,vt post illa incederes, sed vt p ra-
tionalem horum scientiam ad omnium causam,prout possumus,prouehamur. Om̄ia igitur ipsi,
quæ sunt secundum vnicā om̄ibus eminētem vnitatē accepta sunt referenda:quandoquidem ab
essentia substātifici processus atq; bonitatis inchoans,& p oīa pergens,& cūcta ex seipsa,essentia
implens,atq; in omibus quæ sunt,exultans:om̄ia q̄dem in se ante cōplectitur,p vnā simplicitatis
excellentiam om̄e renuens duplex. Cūcta vero similiter cōtinet secūdum superexpansam simpli-
cem infinitatem suam,atq; ab omnibus vnice participat,queadmodū & vox vna cū sit,atq; ea-
dem: à multis auribus vt vna percipitur. ¶Omnium itaq; initium & finis rerum est, qui ante est:
initium q̄dem vt author,finis vero vt alicuius gratia,finisq; omnium atq; infinitas totius infini-
tatis,& finis excellēter quæ velut opposita sunt. Imo em̄(vt sæpe iam dictū est) quæ sunt om̄ia:
& ante habet,& subsistere facit,om̄ibus & vbiq; præsens,& secundū vnū atq; idem,& secūdum
idem eē,& ad oīa prodiens:& manēs in seipso,& stans,& se mouēs,& neq; stans,neq; se mouēs,
neq; initiū habēs,aut mediū,vel finē,neq; in aliquo subsistentium est,neq; aliq̄d est subsistentiū:
& neq; ei vlla rōne cōpetit,aliq̄d eoꝝ q̃ æterne sunt,aut q̃ tēporaliter subsistūt,sed tēpore & secu
lo & iis quæ in tēpore & seculo sunt,om̄ibus eminēter excipit,quia & ip̄m seculū,& quæq; sunt,
& mensurę rerum,& quæq; sub mēsuras cadūt: per ipsum & ab ipso sunt.

De vita. Cap. VI.

Sed

A SEd de his quidem in aliis opportunius dicatur, nunc vero celebranda laudibus est vita æterna, ex qua ipsa vita, & vita omnis est, & à qua in omnia quæ vitam quomodolibet hauriunt viuere pro modo cuiusq; diffunditur. Nempe & ipsa immortalium angelorum vita, & immortalitas & constantia illa angelici sempiterni motus nunquam deficiens, ex ipsa & per ipsam est atq; subsistit: quocirca viuentes semper immortalesq; dicuntur, & rursum nõ immortales, quia nõ ex se habẽt vt immortales sint & sempiterne viuãt, sed ex viuifica, & vitæ oĩs efficiente atq; continẽte causa. Et sicuti in ente dicebamus, ꝙ ipsius quoque esse ipsa est secului, ita & hic rursus ꝙ vitæ ipsius quoque supereminens illa & diuina vita vitæ est author atq; substãtiæ. Et vita oĩs ac vitalis motus ex vita illa ducitur, q̃ est supra omnẽ vitã & omne totius vitæ principiũ. Ex ipsa, & aĩæ immortalitatẽ habent, & animãtes oẽs, & plantæ iuxta extremã vitæ harmoniã vt viuant acceperũt, qua sublata, iuxta eloquiũ oĩs deficit vita, & ad quã ipsa deficiẽtia quæ participãdæ, ipsius infirmitate defecerũt, si rursum cõuertantur, rediuiua fiunt. ¶ Ac largitur primũ quidẽ ipsi per se vitæ, vt sit vita, & omni vitæ & particulari, vt sit vnaquæq; idipsum proprie q̃d esse à natura habet. Atque supercœlestibus quidẽ vitis spiritalẽ & diuinã, immutabilemq; immortalitatẽ, & nusq̃ vergentẽ aut inclinantẽ sempiternũ motũ, sese etiã per bonitatis copiam ad dæmonũ vsque vitã superextendẽs. Neque em̃ vita illa ab alia prouenit causa, sed ex ipsa, & ꝙ sit vita, & ꝙ perseuerãs sit, habet. Sed & viris q̃q; vt promiscuis quantũ licuit angelicã condonans vitã, superabundãtia pietatis à se auersos nos cõuertit atque ad se reuocat. ¶ Quod vero lõge diuinius est, nos totos (aĩas dico & socia corpora) ad perfectã vitã & immortalitatẽ transferre pollicetur. Quod veteribus quidẽ præter naturã fortasse videatur, mihi vero, tibiq;, & veritati & diuinũ, & supra naturã, vt est, videtur: supra naturã nostrã dixerim visibilẽ, nõ supra omnipotentẽ illi per se & diuinæ vitæ æqualẽ. Ipsi quippe (vt q̃ sit vitarũ omniũ natura, maximeq; sacratiorũ) nulla vita p̃ter naturã aut supra naturã est. Itaque demẽtissimi Simonis hac de re cõtradictorij libri, procul à choro diuino, tuaq; sancta aĩa pellãtur. Fugit em̃ illũ, puto (& quidẽ cũ sapiẽtem se existimaret) nõ oportere eũ qui recte sentiat manifesta sensus ratione inniti adiutrice, contra inuisibilẽ omniũ causam, & hoc est q̃d ei dicendũ, id esse præter naturã dicere: ipsi em̃ nihil cõtrariũ est. ¶ Ex ipsa viuificãtur & cõfouentur, & animãtes cunctæ atque arbores, & siue spiritalẽ dixeris, siue rationalẽ, siue sensitiuã, siue nutritiuã, siue vegetatiuã, siue quãlibet vitã aut vitæ initiũ aut vitæ substantiã, ex ipsa & viuit & viuificat, quæ supra omnẽ vitã est, & in ipsa secundũ causam vniformiter ante subsistit. Nã vita illa suprema & principalis, & vitæ oĩs est author, & fœcundat, & replet, & diuidit vitã, & omni ex vita prædicanda est, pro omniũ fœcunditate vitarũ, vt omnigena, omnisq; vita intelligentia cõprehensa laudataq;, vt nullius egens, imo vitæ affatim plena per se viuens, & vt supra omnẽ vitam, vt vitam viuificans, vitaq; superior, siue quomodocunq; ineloquibilẽ vitam quisq; humano more laudare velit.

Vita. Deute. 30
Psal. 103
B
Simon magus.

De sapientia, sensu, ratione, veritate, fide. Cap. VII.

C AGe vero ipsam si placet verã perennẽq; vitã, & vt sapientẽ, & vt sapientiã ipsam celebremus, imo vt toti sapientiæ substantiã largientẽ, & supra omnẽ sapientiã, intelligentiamq; longe eminentẽ. Non em̃ solũ est sapientiæ exuberãs deus, & sapientiæ eius nõ est numerus, sed & supra sermonẽ omnẽ, & mentẽ, & sapientiã locatus eminet. Intellexit hoc mirabiliter profecto diuinus vir cõmunis noster, nostriq; præceptoris sol, qui stultum dei sapientius hoĩbus dixit. Non modo quia humana mens oĩs, firmitati & stabilitati diuinarũ, exactissimarũq; intelligentiarũ cõparata, error quidẽ est. Verũ quia etiã solenne theologis est, passione reciproca, in deo quæ sunt priuationis asserere. Ita & inuisibilẽ aiunt sanctæ literæ clarissimam lucẽ, eumq; qui celeberrimus est, & eũ qui multis insignis nominibus est, ineffabilẽ & sine nomine appellãt, præsentemq; oĩbus, & qui inuenitur ex oĩbus, incõprehensibilẽ, atque inuestigabilẽ dicunt. Hoc modo nunc quoque diuinus apostolus stultitiã dei laudare perhibetur, quod in ea irrationabile, indignũq; videtur, ad ineffabilẽ, rationemq; omnẽ præcellentẽ referens veritatem. ¶ Verũ (quod in aliis dixi) quæ supra nos sunt, si more nostro accipiamus, familiaribusq; inuersemur, sensibus diuina nostris cõferentes, fallimur, qui diuinũ illud arcanũ, iuxta visibilem speciem persequamur. Cũ scire profecto debeamus animũ nostrũ partim habere intelligendi virtutem, per quã intelligibilia aspicit, partim vnionẽ mentis naturæ præcellentẽ, per quã his quę sunt supra se iungitur. Hac itaque diuina oportet intelligamus non humano more, sed toti integre à nobisipsis excedẽtes atque prorsus in deũ transeuntes. Præstat em̃ dei esse, q̃ iuris nostri. Sic deniq; tradi diuina nobis poterũt, si cũ deo fuerimus. ¶ Hanc itaque irrationabilẽ & amentem stultitiãq; sapientiã, eminentia singulari prædicãtes, dicamus, oĩs sensus & rationis, omnisq; sapientiæ & intelligentiæ authorẽ esse, ipsius esse omniũ cõsilium, atque ab ipsa omnẽ scientiam intelligentiamq; profluere, & in ipsa oẽs esse thesauros sapiẽtiæ & sciẽtiæ absconditos. Atque vt ab his quę supra iã diximus nõ discedamus, causa illa supreme atque omniũ oĩno sapiens, sapientiã ipsam & totã & particularẽ subsistere facit. Ex ea intelligibiles angelicorũ spirituũ, intellectualesq; virtutes

simplices

Sapientia.
Psal. 146
Paulus apřs Hierothei, & Dionysij cõis p̃ceptor
Iohan. 1.
1. Timoth. 1
Psal. 112
Exodi. 3. 6
Psal. 138.
Prouer. 8
Roma. 11.
2. Reg. 24
Coloss. 2

simplices,& beatas intelligẽtias habẽt,nõ in diuisibilibus,aut à diuisibilibus,siue sensibus, siue verbis latioribus diuinã colligẽtes scientiã,dum neq; cõsortio aliquo ad hæc ipsa agglutinãtur,& materia omni ac multitudine persistũt pure,spiritaliter & extra materiã,vniceq; intelligibilia diuina penetrãt:estq; in eis spiritalis virtus,& operatio impermixta,& immaculata irradiata mũditia,cõtemplatio diuinorum sensuum indiuidua & spiritalis:& quæ augustiore illo singulari ad diuinũ, ac sapientissimum & sensum & verbum pro viribus formatur. ¶Per diuinam item sapiẽtiam,& animæ ratiocinãdi vim habet,discursione & longo ambitu ad rerum veritatem annitentem,atq; in eo singularibus illis spiritib⁹ inferiores: q diuiduis,atq; omnigenis varietatis vtunt signis,in eo vero q plurima in vnum colligãt,intelligẽtijs quoq; æqualibus angelis(quantum fas est animab⁹ ad id aspirare)illustrari promerentur. Ac*sensus ipsos quoq; si quis sapientiæ aliqua ex parte dicat eẽ participes,nõ errabit,extraq; propositum aget. Certe & dæmonicus sensus, ex ipsa ducit, inquantum sensus est. Inquantum vero sensus est irrationalis,frui eo quod appetit nesciẽs ac nolens:rectius à sapientia defectio potest appellari. ¶Sed eñ q sapientiæ ipsius & oĩs mentis & omnis rationis,ac sensus omnis:diuina sapientia & initium,& causa sit,& substantia,& perfectio, & custodia,& finis dictum sit. Verum deus ipse q est plusquam superq; sapiens:quo modo sapientia,sensus,& ratio, & cognitor laudatur ? quomodo eñ intelligibile aliqd sentiet,cũ intellectualibus operationibus careat? aut quomodo sensibilia noscet,qui sensu omni superior eminet? Atqui scire illum omnia scriptura testatur,nihilq; diuinam sciẽtiam fugere : verum(quod sæpius dixi)diuina digne deo sunt intelligẽda. Sane animi,sensusq; priuatio,excellentiam in deo,nõ defectum signat,sicq; accipi oportet, queãdmodũ etiã irrationale ei applicamus, q supra rationem est,& imperfectionem ei qui summe perfectus est excellentia & duratione:& intangibilem,inuisibilemq; caliginem inaccessibilis lucis,p excellẽtiam visibilis luminis. ¶Itaq; diuina mẽs omnia continet,cunctis supereminẽte sciẽtia,secũdum omniũ causam, omniũ in se notionẽ ante complexa,priusquam angeli fierent sciens,angelosq; producẽs:& alia oĩa in intimis,& ab ipso (vt sic loquar)initio noscens,atq; ad substãtiam ducẽs. Et hoc arbitror id signare quod dicitur:q nouit omnia antequam fiant. Nõ eñ ex ijs quæ sunt ea qdem discẽs, diuina mẽs nouit,sed ex se & in se secundum causam,omniũ notionẽ & sciẽtiã atq; substãtiam anticipat,& ante cõprehẽdit, non singula ex cuiusq; specie ducẽs,sed secũdũ vnicã causæ cõplexionem oĩa sciens & continẽs,sicuti & lux secũdum causam in seipsa tenebrarũ sciẽtiã præambit,nõ aliunde quàm ex luce tenebras noscẽs. ¶Seipsam itaq; diuina sapiẽtia noscẽs,oĩa scit:materialia sine materia,& indiuiduæ quæ diuisionẽ admittũt,& vnice plurima,vno ipo cũcta sciens & proferẽs. Nã si secundũ vnam causam deus oĩbus eẽ impartit,vna eadẽ profecto causa sciet oĩa,vtq; ex seipso sint,& & in ipso ante subsistant,neq; ex his quæ sunt eorũ capiet notionẽ,sed ex ipsis singulis suæ & aliorum alijs sciẽtiæ erit indultor. Non habet itaq; deus peculiarẽ sciẽtiã sui,aliã vero communẽ oĩa cõprehendẽtem:ipsa eñ seipsam omniũ causa cognoscens,qua tandem ratione quæ ab se sunt,& quorum est causa,ignorabit? Hac itaq; deus cũcta cognoscit,non rerum,sed sui profecto scientia. Nãq; & angelos ea scire quæ in terra sunt,scriptura testatur: Non ea sensu hauriẽtes quæ quidem sunt sensibilia,sed propria ad dei imaginem effictæ mẽtis virtute atq; natura. ¶Ad hæc quærendũ,quomodo nos deũ scimus? q neq; intelligibilis,neq; sensibilis,neq; omnino quicq; intelligibilium est? Forte id veraciter dicemus, nos deũ non ex ipsius natura cognoscere(id nempe ignotum est,omnẽq; superat rationẽ ac sensum)sed ex creaturarũ oĩm ordinatissima dispositiõe vt ab ipso producta,& imagines quasdã ac similitudines diuinorum ipsius exemplariũ præ se ferente,ad id quod oĩa transcẽdit via & ordine pro viribus scandimus in omnium eminẽtissima priuatione,atq; in omniũ causa. Idcirco & in omnibus deus agnoscitur,& seorsum ab oĩbus,& per sciẽtiã,& p ignorationẽ noscitur deus. Estq; ipsius & intelligẽtia,& ratio, & notio, & tact⁹, & sensus,& opinio,& imaginatio,& nomen, & alia oĩa:& neq; intelligit,neq; dicit,neq; nominatur,neq; est aliqd eorũ quæ sunt,neq; in aliqua creatura cognoscitur:& in oĩbus oĩa est, atq; in nihilo nihil:& ex omnibus cunctis agnoscitur,& ex nullo nemini:Enimuero & ista de deo rectissime dicimus:& ex substãtijs omnibus celebratur iuxta omnium rationẽ quarum est author. Et est item augustissima dei scientia quæ per ignorationem scitur,in coniunctione illa quæ superat sensum,quando mens omnia alia transiliens,& seipsam demũ linquens, coniuncta fuerit lucidissimis radijs,inde atq; illic inscrutabili sapiẽtiæ profundo illustrata, & ex oĩbus qdem(vt dixi) ipsa noscẽda est: ipsa eñ ẽ,iuxta scripturæ fidẽ effectrix omniũ,& semp cũcta coaptãs,ipsiusq; oĩm indissolubilis cõueniẽtiæ atq; ordinis causa, semp priorum fines sequentiũ initijs iungens, vnamq; mundi conspirationem & cõgruentiam decentissime moliens. ¶Ratio quoq; deus dicitur in sanctis literis,nõ modo qa & rationis,& sensus,& sapiẽtiæ indultor est,sed qa & omnium causas in se vniformiter ante cõplexus ẽ,& qa per oĩa pergit penetrãs(vt scriptum est) vsq; ad omniũ finem. Et supra hæc etiã qa supra simplicitatẽ omnem diuina expanditur ratio, estq; ab oĩbus supra oĩa supremæ substãtiæ rõne absoluta. Hæc ratio est simplex,vereq; subsistẽs veritas,circa quã vt liquidã & nusquã oberrantẽ sciẽtiã oĩm,diuina fides est stabilis credẽtiũ sedes, quæ hos

Marginal notes: *intellectus (beside "Ac*sensus"); 1. Iohan. 3. (beside "Atqui scire illum"); E (right margin, beside "continet"); Ecci. 23 / Daniel. 13 (beside "sic loquar" / "uit omnia"); Manuductio a luce. (beside "nẽs,sicuti" / "tenebras"); Apoc. 5 (beside "quidem sunt"); F (right margin, beside "ignotum est"); Prouerb. 8 (beside "ipsa noscẽda"); Iohan. 1. Ratio siue verbum (beside "vnamq;" / "tur in sanctis" / "causas"); Sapiæ. 8 (beside "omniũ finem"); Veritas. (beside "oĩbus supra"); Fides. (beside "tas,circa")

A quæ hos in veritate locat, in ipsisq; veritatem impersuasibili identitate certam & simplicem veritatis notionem habentibus ijs qui crediderunt. ¶ Nam profecto si scientia cognoscentiũ & cognitorum coniunctrix est, ignorantia vero mutationis semper & ex se ignorãti suę diuisionis est author: eum qui in veritate credit iuxta scripturæ fidem nihil remouebit à vere fidei authore, in quo constantiam immobilis atq; immutabilis identitatis habebit. Nouit enim penitus is qui veritati coniunctus est, quàm bene se habeat etiam si plures illum corripiant, quasi amẽtem & extra se factum. Fugit enim (quemadmodum & par est) illos quomodo velut ex errore ille per intemeratam fidem veritati extra se fit, extasimq; patitur. Porro nouit ipse seipsum veraciter, non (quod illi aiunt) insanire, sed ab instabili ac variabili circa latissimam erroris varietatem motu, per simplicem & semper secundum eadem & eodem modo se habentem veritatẽ euasisse liberum. Ita deniq; nostratis diuinæ sapientiæ principes, ac duces: pro veritate moriuntur omni die testimonium perhibentes (vt dignum est) & verbo & omni opere, singulari Christianorum, veræq; scientiæ: omnibus hanc eẽ & simpliciorem & diuiniorem, imo ipsam eẽ solam veram & vnicam & simplicem diuinam notionem. Roma. 8. Testimoniũ martyrum.

De virtute, iustitia, salute, redemptione: in quo & de æqualitate & inæqualitate Cap. VIII.

B VErum eñ quoniam diuinã veritatem, supremãq; sapientiam, vt virtutem theologi celebrant, & vt iustitiam, salutem quoq; ipsam, & redemptionem appellant: age ista pro viribus diuina nomina explicare pergamus. Nempe eñ q̃d deitas summa virtute omni (quomodolibet aut est aut intelligitur) eminẽtissime superior sit: neminẽ reor qui diuinis literis sit inuersatus ignorare. Plurimis eñ in locis scriptura sacra, etiam dominationem illi virtutũ quoq; cœlestium assignans tradidit. Quomodo igitur illam theologi etiã vt virtutẽ laudant, quæ virtute omni longe eminenter excipitur? aut quomodo in ipsa virtutis accipimus nomen? Dicamus ergo quoniam virtus est deus, q omnẽ in se virtutẽ supreme habet & tẽpore & excellẽtia, & vt omnis virtutis author, omniaq; per virtutem nusquã inclinãtem atq; incircũscriptam producẽs, & sicut eius quæ est virtus siue vniuersalis siue particularis causa efficiẽs, & vt infinitæ virtutis, non modo q̃d virtutem proferat omnẽ, verum & q̃d supra omnẽ, & ipsam quoq; virtutem sit, & q excellẽtissime possit, & infinite infinitas præter eas quæ sunt, alias proferre virtutes, eo q nullo modo possint vel infinite vel in infinitum productæ virtutes, supremę infinitã vim ipsius potentissime virtutis obtundere. ¶ Ac vero ineloquibili, & incognito, atq; incogitabili modo supereminentis omnia virtutis suæ siue per potentiæ copiam, infirmitatem quoq; corroborat, extremasq; substantias continet, ac potenter firmat: sicuti & in ijs quæ sensuũ sortita sunt potentiam, cernimus superlucẽtia lumina ad hebetiores quoq; acies penetrare, maioresq; crepitus aiunt in aures q̃q; obtusiores, & haud facile sonitus haurire idoneas, ingredi. Quod eñ audiẽdi officio penitus vacat, neq; auris est, & q̃d omnino nõ videt, neq; acies est. Hæc deniq; infinite potens diuina distributio, in oĩa quæ sunt se intẽdit atq; permeat, & nihil est in rebus, quod nõ sit virtuti alicui percipiendæ idoneũ, sed aut spiritalem, aut rationalẽ, aut sensibilem, aut vitalem, aut Psal. 13. Virtus. Psal. 23.

C substantialẽ habet virtutẽ. Ipsum quoq; esse (si fas sit dicere) virtutẽ, vt sit à supersubstantiali virtute cõsequitur. ¶ Ex ipsa sunt altissimę angelicarũ distinctionũ virtutes. Ex ipsa vt & sint sine lapsu habent, omnesq; spiritales suos, atque immortales sempiternos motus, ipsamq; constantiam boniq; desiderium inuiolabile ab infinitæ bonitatis virtute perceperũt, ipsa illis largiente vt possint, & ista sint, & semper esse desiderent, ipsumq; desiderare posse, vt semper possint. Procedunt ipsius indeficientis virtutis effectus ad homines quoq; & animãtes, & arbores, totamq; mũdi naturam, & coniuncta corroborant ad amicitiam mutuam ac societatẽ: & quæ discreta sunt vt sint singula iuxta rationẽ propriam ac diffinitionem inconfusa atq; impermixta custodit, mundiq; ordines & dispositiones in proprio conseruat bono. ¶ Atq; immortales angelicarũ vnitatũ vitas inuiolabiles, & cœlestes luminariũ, syderũq; substãtias atq; ordines, immutabiles seruat, ac seculũ vt eẽ possit indulget: temporũ q̃q; orbitas progressu distinguit, & reditu colligit, ignisq; vires inextinguibiles facit, & aquarũ fluenta perennia. Aereã quoq; fusionẽ terminat, & terrã sup nihilũ firmat, eiusq; viuificos partus incorruptibiles custodit, elementorũq; congruentiã & temperantiam inconfusam, atq; indiuiduam seruat: & animæ ac corporis continet nexũ. Arborũ q̃q; virtutes q̃bus nutriunt & crescũt, mouet, substãtialesq; omniũ roborat vires, & mundi indissolubilem constantiã tutatur, deificumq; ipsum statũ cõdonat: virtutem vt hoc possint (ijs qui in deũ transeunt) præstans. Prorsusq; nihil in substantijs est, quod ipsius omnipotens diuina virtus nõ tuteatur atq; contineat. Quod eñ omnino nulla virtute fulcitur, neq; est, neq; aliq̃d est, neq; est penitus ipsius vlla positio. ¶ Atqui, inquit Elymas magus si est omnipotens deus, quomodo à vestro theologo aliquid non posse dicitur? beatum insimulans Paulũ qui ait deum seipsum negare non posse. Illud autem si adijciam vehementer timeo, ne vt amens ridear, q puerorũ ludentiũ structuras, & supra arenã fundatas, & infirmas euertere moliar, atq; huius rei diuinũ sensum veluti arduũ Elymas magus.

aliquid

Vbi hic deus & a deo frequenter dicitur originale habet nomen dei on, hoc est ens & q est, & nō eē non posse, nō nosse nominaliter itelligunt.

aliquid ac pdifficile intentius aperire aggrediar. Nempe eñ seipm negare, à veritate decidere est. D Porro veritas deus est, & à veritate cadere à deo est cadere. Si igitur veritas deus est, veritatisq; negatio est à deo prolapsio, à deo cadere deus nō potest, & nō esse (vt sic dixerim) non est, & nō posse nō potest, & nō nosse secundū priuationē nō nouit: id sapiens ille non intellexit, imitaturq; athletas imperitos, q sæpe imbecillos sibi aduersarios eē suadentes, contraq; absentes ipsos fortiter adumbrata pugna dimicātes, & aerem cassis ictibus cōstanter ferienter, aduersarios ipsos supe rasse arbitrātur, seq; victores buccinātur, cum neq; illo: nouerint vires. At nos diuinū ipm Paulum pro viribus assequētes, eum q supra virtutem ē deū vt omnipotētem celebramus, vt beatum solumq; potētem, vt dominātem in virtute sua seculo, vt qui in nullo à substantijs exciderit, imo quæq; sunt omia excellēter & ante tempora habeat supersubstantiali virtute sua: qui ijs quæ sunt omibus, vt eē possint & hoc sint, excellētis virtutis copia & exuberāti profusione largitur.

Iustitia Psal. 110. Psal. 118. Sapiæ. 1.

¶ Iustitia vero rursus deus vt omibus secūdum merita retribuēs dicitur, mensuramq; & pulchritudinem & ordinē ac dispositionē, omnesq; distributiones atque ordinationes iuxta verissimam ac iustissimā diffinitionē singulis segregans, & omibus quibusq; proprij operis author existēs. Cūcta eñ diuinæ iustitiæ legibus ordinat atq; determinat, & omia ex omnibus mera atq; impermixta custodiens, pro singulorum meritis ijs quæ sunt omibus cōgrua cuiq; largitur. Hæc vero si recte dicūtur, q diuinam iustitiam insimulant, dum nō aduertūt, suam iniustitiā apertissime dānant. Aiunt eñ immortalitatē inesse debere mortalibus, imperfectisq; perfectionē: & ijs quæ ex se mouētur necessitatem qua aliunde moueātur, mutabilibusq; identitatem, & infirmis, quæ perfectæ virtutis sunt adesse oportere. Itē sempiterna eē temporalia & immutabilia quæ natura mouentur, temporariasq; voluptates oportere eē æternas, & omino quæ aliorum sunt, alijs reddūt. E Verum in hoc operæpretiū est cognoscere diuinam iustitiā veram eē iustitiā, q omibus quę sua sunt tribuit pro singulorum merito, & cuiusq; naturam in suo ordine seruat atq; virtute. ¶ At dixerit quispiam non eē iustitiæ, quod viri sancti sine adiutorio dimittantur à pessimis conteri. Ei dicēdum, q si qdem terrena quæ carnalibus in studio sunt, diligūt: hi quos sanctos appellat, diuino amore prorsus exciderūt, & nescio quo pacto sancti appellari possint, q amabilia veraciter ac diuina iniurijs afficiunt, dum ea quæ neq; amari, neq; haberi in studio merentur, minus plane honeste cōgerunt, minusq; reprobāt. Sin autem quæ vere sunt, amāt, lætari cōuenit eos q aliqua cupiunt, quādo fruuntur optatis. An vero nō tūc magis angelicis propinquāt virtutibus, cū diuinorum desiderio pro viribus ab omni carnalium affectione discedūt: atq; ad hoc viriliter multū exercētur, dum pressuras, casusq; varios honesti gratia tolerāt. Itaq; (vt verum dixerim) hoc magis est diuinæ iustitiæ propriū nequaq emollire atq; eneruare optimorum quorūcunq; masculū sensum largitione carnaliū. Neq; si quis id conetur agere, eos sine adiutorio linquere, sed illos in

Salus psal. 26 Iohan. 4

præclaro, inflexibiliq; statu solidare, eisq; cum sint huiusmodi secūdū merita reddere. ¶ Hæc deniq; diuina iustitia salus quoq; omnium pdicatur: propriā cuiusq; & syncerā ab alijs substantiam & ordinem seruans atq; custodiēs, causaq; pure existens proprię in quibusq; actionis. Si qs vero salutē laudet (vt etiam ne à deterioribus qdem abstineat) cuncta saluando rapientem, & hunc ipsi laudatorē profusissime salutis plibenter admittemus. Et hanc sane primam vniuersorum salutem ipm diffinire cupiemus quæ omia in seipsis immutabilia, neq; dissidentia & nusquam deflectentia ad deteriora præseruet, custodiatq; omia sine pugna & bello, singula suis rationibus, ordinibusq; distincta, & inæqualitatem omnē, & alienam actionem ex omibus eliminet, & cuiusq; F proportiones ad id confirmet vt in diuersa cadere, aut commigrare nequaquam possint. ¶ Vere

Redēptio 1. Cor.

eñ profecto & hanc salutem nō præter intētionem scripturæ sanctę vt bonitate cūcta saluante quæ sunt omia, ab suorum prolapsione bonorum, redimentem: prędicare merito possumus, quātum cuiusq; saluādorum admittit natura. Idcirco etiam redemptionem illam theologi nomināt, ex eo quod non finit quæ vere sunt, ad id cadere vt nō sint. Ex eo item qd etsi quid deliquerint, & ab ordine suo aberrauerint, & imminutionē aliquam perfectionis bonorum suorum passa fuerint. Hac etiam in parte à passione & imbecillitate ac priuatione redimit, implens quod deest, & paterno affectu infirmitatem supplens, atq; à malo erigens, imo in pulchro sistens, & qd effluxerat, bonū reparans ac disponens, & ordinis quod deest in illo atq; positionis exornans, integrūq; perficiens, & ab omnibus absoluens inconcinnitatibus. ¶ Sed de his quidem & de iustitia dictū

Aequalitas Psalm. 9 Sapiæ. 6 Philip. 2

est. Secundum quam omnium æqualitas, emetitur atq; terminatur omnisq; inæqualitas quæ secundum priuationem est eius (quæ in ipsis singulis est) æqualitatis, extorris agitur. Vere eni muero inæqualitatem si quis differentias omnium ad omnia in omnibus accipiat: huius quoq; iustitia seruatrix est, non permittens promiscua omia fieri ac perturbari, sed custodiens quæ sunt oīa secundum speciem in qua singula quæq; esse acceperunt.

De magno, paruo, eodem, altero, simili, dissimili, statu, motu, æqualitate. Cap. IX.

Quoniam

A QVoniam vero,& magnum,& paruum authori omnium applicatur, idem'q; & alter, simile quoq; ac dissimile & status & motus, age & hæc nominum diuinorum signa liquide, quantum possumus, speculemur. Magnus itaq; deus in sacris literis prædicatur & in magnitudine,& in aura tenui, diuinam signāte paruitatem. Atq; idem dicitur sicuti cum scriptura dicit: Tu autem idem ipse es. Alter quoq;, quādo multiformis, multis'q; figuris à sacris eloquijs fingitur. Et similis, vt similium & similitudinis opifex. Et dissimilis omnibus, vt cui similis non sit. Et stans atq; immobilis,& sedens in æternum. Et mobilis, vt qui omnia penetret, & quæq; alia diuina nomina tantundem valentia à sacris prædicantur eloquijs. Magnus quidē appellatur deus, iuxta propriam ipsius magnitudinem, quæ magnis omnibus suimet consortium tradit,& extrinsecus super omnē magnitudinem funditur & supra expanditur, omnem continens locum, omnē transcendens numerum, omnem transiliens infinitatem,& per ipsius plenitudinis exhuberantiam, principalia'q; ipsius dona qua parte ipsa ab omnibus participata, per infinitam donorum profusionem sine diminutione omnino perdurant, eandem'q; habēt plenitudinis exhuberantiam, neq; participationibus minuuntur, sed magis ac magis exundant. Magnitudo hæc & infinita est,& quantitate caret,& numero, atq; hoc est excellentia secundum absolutā,& superne expansam incomprehēsibilis magnitudinis redundantiam. ¶ Paruum vero siue tenue in eo dicitur, quod molem omnē excedit, atq; distantiam, & quod absq; impedimento per omnia pergit. Enimuero omnium causa pusillum est, nusquā enim inuenies pusilli speciem imparticipatam. Ita igitur in deo pusillum accipiendū, vt quod in omnia,& per omnia sine impedimēto pergat,

Magnum. Paruum. In aura tenui. Idem. Alterum. Simile. Dissimile. Stans. Mobile. Magnum. — Paruum. — Heb. 4

B & operetur, atq; pertingat vsq; ad diuisionem animæ & corporis, cōpagum quoq; & medullarum,& discernens cogitationum & intētionum cordis, imo eorū quæ sunt omnium: nō enim est creatura inuisibilis in conspectu eius. Hoc itaq; pusillum & quantitate caret & qualitate, tenetur nullo, infinitum est,& interminatum, comprehēdens omnia, & ipsum comprehensibile nulli. ¶ Idem vero supersubstātialiter æternum est, inuertibile in seipso manens, semper secūdum eadem & eodem habens modo, oībus eodem modo præsens, ipsum'q; secūdum seipsum in seipso firmiter & intemerata in pulcherrimis excellentis identitatis finibus collocatū, immutabile, casui minime obnoxium, forte & constans, inuariabile, impermixtū, immateriale, simplicissimū, nullius egens quod augeri minui'q; nō possit: ingenitum nō quasi nondū genitum, seu quasi imperfectū sit, seu ab hoc, aut hoc nō sit, neq; vt quod nusquā nullo'q; modo sit, sed vt quod super omnia ingenitum,& absolute ingenitū, semper'q; sit & in se perfectū sit, atq; idem sit secūdum seipsum, atq; à seipso vniformiter eadē'q; specie determinatū, idem'q; illud ex seipso oībus participare idoneis insinuans,& alia connectens alijs, copia identitatis & causa, in seipso etiam contraria eodem modo ante habēs secūdum vnam atq; vnicam totius identitatis supereminētem causam. ¶ Porro alterum dicitur, quia oībus prouidentiæ ratione deus adest,& omnia in oībus pro omnium salute fit, in seipso & in sua identitate manens, & nusquā progrediendo per vnam indeficientem'q; operationē stans,& seipsum virtute nusquā inclināte ad eos, qui conuersi sunt, in deum assumendos largiens. Alteritatem quoq; variarum dei iuxta multiformes visiones figurarū, alia quædam per ea quæ videntur præter id quod videtur, significare putandum est. Quemadmodū enim si animam ipsam corporali specie vellemus effingere, partes'q; ipsi indiuiduæ applicare corporeas, aliter cogitaremus in ea partes ei circumductas ab indiuiduo animæ nō discedendo, vt caput quidem intelligētiam, ceruicem vero opinionē, vt in mdio rationalis atq; irrationalis positā, pectus iram, ventrem cōcupiscentiam, crura & pedes naturā diceremus, nominibus partium, virtutum signis vtentes: multo sane magis in eo qui supereminet oībus, alteritatem formarū atq; figurarū pijs & deo congruis sacratioribus'q; explanationibus vt purgemus oportet. ¶ Et si velis triplices figuras corporū ei qui tactum figuram'q; refugit deo applicare: latitudo diuina dicenda, amplissima dei ad cuncta progressio: longitudo vero, virtus peruagans omnia: profundū autē abdita illi virtus, atq; ignoratio his (quæ sunt) oībus incomprehēsibilis. Verum enim ne imprudētes (dum varijs formis ac figuris exponēdis insistimus) incorporalia diuina nomina signorum carnalium nominibus cōfundamus, de eis ipsis profecto in significatiua theologia iam diximus. Nunc diuinā alteritatem, nō immutationē aliquam inuertibilis identitatis suspicemur, sed multiplicationē ipsius singularem, atq; vniformes ad omnia fœcunditatis diuinæ processus. ¶ Enimuero similem deū si ita quispiam acceperit, vt totū per omnia sibi firmiter atq; indiuidue eundem atq; conformē, aspernanda nō erit similis in deo appellatio. Porro theologi eum, qui est super oīa, deū, qua parte ipse est, nemini similem esse aiunt: ipsum vero diuinā largiri similitudinē his qui ad ipsum conuertuntur, eum imitando pro viribus qui supra diffinitionē omnem ac rationem est. Et est diuinæ similitudinis virtus, per quā quæ producuntur omnia, ad authorē conuertuntur. Hæc deniq; deo similia dicenda sunt,& ad diuinā imaginem ac similitudinē ficta. Non autem illis similis dicendus est deus, quia neq; homo est imagini suæ similis. In his nēpe quæ sunt æqualia, possunt & ipsa sibi inuicem esse similia,& ad vtraq; potest similitudo cōuerti, vt sint inuicem ambo similia secundū principalem similis speciem. In causa vero atq; causalibus, conuersionē nequaquā admittemus,

Idem. — Alterum. — Manuductio ex aia sumpta. — Figuræ. Longitudo. Latitudo. Profundum — Significatiua theologia. — Simile. — Esa. 40

C (margin letter beside "mam ipsam corporali specie…")

 D

mus. Non enim his solis aut illis vt sint similia donatum est, sed oibus quae similitudinem admittunt, vt similia sint, deus author est. Est autem ipsius quoque suae similitudinis opifex, & quod est in omnibus simile, vestigio quodam diuinae similitudinis simile est, eorumque coniunctionem complet.

Dissimile ¶ Et quid de hoc dicere oportet? ipsa nempe theologia ipsum esse dissimilem praedicat, & extra ordinē omnium, vt ab omnibus alterū, & quod est profecto mirabilius, nihil illi simile esse ait. Et certe non aduersatur istud propositae diuinae similitudini, nam eadē deo & similia sunt & dissimilia: illud quidē quia pro viribus ei participat, qui nō potest participari: hoc autem quia causalia authore suo multum inferiora sunt, & infinitis & non comparandis mēsuris, ab eo longe absunt.

Status ¶ Quid autem de diuino statu siue sessione dicemus? Quid? nisi quod ipse in seipso deus manet in sua immobili identitate stabiliter fixus atque fundatus, secundumque eadem & circa eadem eodēque modo operatur, penitusque subsistit, nusquam ex seipso migrando, & mutatione omni ac motu omnino carendo, istaque ineffabili modo: ipse enim est omnium status ac sessionis author, qui supra sessionem omnē ac statum est, & in ipso consistunt omnia, atque à bonorum suorum statu immota seruantur.

Motus. ¶ Quid autem quando hunc procedere ad omnia & moueri theologi dicunt, qui est immobilis, nonne id quoque pie est intelligendum? Moueri enim eum religiose putandum est, non per corruptionem aut immutationem aut variationem seu successorium localemve motum, nō rectum, non orbicularem, non ex vtrisque constantem, non intelligibilem, non animalem, non naturalem, sed ex eo quod ad substantiam perducat deus, & cuncta contineat, & modis omnibus omnium prouidentiam gerat, adsitque omnibus, cuncta absolute continens prouidentissimis suis (ad ea quae sunt) processibus atque operationibus. Sed & motus immobilis dei digne & pie laudari cōueniet. E

Motus dei rectus. Ac rectum quidem intelligere oportet in deo, indeflexibilem constantiam, processumque actionumque nusquā inclinantem, & (quae ex eo prodit) omnium generationē.

Motus obliquus. Porro flexuosum progressum, stabilem, foecundumque statū. Orbicularem vero, identitatem, & quod continet media atque extrema, quae ambiunt atque ambiuntur, & eorum (quae ab ipso processerunt) ad ipsum conuersionem.

Aequalitas ¶ Si quis autem vel identitatis in sanctis literis, vel iustitiae diuinā appellationē in aequo accipiat, dicēdum aequum esse deum nō modo vt indiuiduum & nullam in partem vergētem, sed vt ad omnia & per omnia aeque pergētem, atque vt ipsius, ac per se aequalitatis authorem, per quā vt vniuersa per se inuicem similiter permeent, & vt participātia pro cuiusque captu aequa ratione participēt, & aeque pro meritis ad omnia diuina profluant munera, aeque operatur, per id sane quod aequalitatem omnē intelligibilem, spiritalem, rationalem, sensibilē, substātialem, naturalem, volūtariam, eximio & singulari modo in seipso ante comprehēderit virtute illa sua superāte omnia totius aequalitatis authore.

De omnipotente, antiquo dierum, in quo & de seculo, & de tempore. Cap. X.

Omnipotes Gene. 15 TEmpus iam admonet, vt praeditū multis nominibus deū, vt omnipotentē, vt antiquū dierum celebremus. Enimuero omnipotens dicitur, quod ipse sit (quae potest omnia) omnium sedes, omnia continens atque complectēs, & cuncta stabiliens, fundans, atque cōstringens, & hoc omne indisruptum atque indissolutū in seipsa perficiens, & ex se, veluti ex omnipotēte radice, cūcta producens, atque ad se, vt ad omnitenens profundū, vniuersa conuertens atque conseruās, vt omnium sedes omnicapax, quae cōtinentur omnia, vna cuncta excellēte virtute cōmuniens, neque sinens ea ab se cadere, ne tanquam exactissimo domicilio mota dispereant. F

Dicitur aūt omnipotēs summa illa diuinitas, & vt omnia superās, & omnibus (quae prouidentia regūtur) mere imperās, atque vt omnibus amabilis atque desiderabile perstās, & immittens omnibus voluntarias leges, dulcesque partus diuini & omnipotētis ac tranquillissimi suae bonitatis amoris insinuans.

Antiquus dierum. Daniel. 7 ¶ Antiquus vero dierū deus praedicatur, quod sit ipse omnium & seculum & tempus, & ante dies, & ante seculū ac tempus. Quamuis & tempus & diem & momētum, & seculum eū conuenientissime appellare possimus, vt qui per omnē motū incommutabilis atque immobilis sit, quique cū semper moueatur, in seipso manet, vt seculi & temporis ac dierum author.

Iuuenis. Quocirca & in sacris mysticarū visionū apparitionibus, & antiquus & nouus effingitur, seniore quidē antiquitatē eius quae ab initio est, iuniore autē insenescibilitatē signāte ipsius, vtrisque vero eū ab initio ad finē vsque per cuncta procedere monstrantibus, siue (vt diuinus noster institutor ait) vtroque diuinā eminētiam subinsinuante: seniore quidē eminētiam temporis, iuniore vero numeri praestabilitatē prae se ferēte. Vnū enim & quae ab vno vicinius pendēt, in longū progressis numeris, & principaliora & praestabiliora sunt.

Seculū siue aeternitas. ¶ Operaepretium autē est, vt reor, & seculi & temporis naturā ex sacris literis discere, nō enim omnino & absolute ingenita sunt, ac vere aeterna vbicūque dicūtur aeterna, sed incorruptibilia potius atque immortalia & immutabilia, & eodē modo sese habētia: sicuti cum dicitur, Eleuamini portae aeternales, & similia.

psalm. 23 Saepe vero etiā antiquissima seculi appellatione signātur, & tota rursus interdum nostri fugacis temporis series seculum appellatur.

Tempus. Verum seculi proprietas est antiquum & immutabile, & totū impartibiliter secūdūque totū esse

A esse metiens, tempus autē vocant quod in generatione & corruptione & variabilitate, & alias aliter se habet. Idcirco nos quoq;, quibus est hic diffinitum tempus, seculi fore participes theologia pollicetur, quando incorruptibile & eodē modo semper habens attigerimus seculū. Interdū vero & temporale seculū scriptura concelebrat, & seculare tempus, quanq; scimus magis apud eam & rectius quæ sunt seculi, & quæ nascuntur, temporis appellatione & dici & intelligi. ¶ Non itaq; simpliciter deo qui ante secula est, coæterna putanda sunt quæ secularia seu æterna dicuntur, sed sacratissimis eloquijs tenaciter inhærendo, secularia quidē ac temporalia iuxta cognatos ac proprios modos intelligenda, media vero eoꝝ quæ sunt & q̄ nascunt, quæq; alicubi seculi, alibi vero participant temporis. Enimuero deum & vt seculū & vt tempus laudare conuenit, quippe qui temporis totius ac seculi author sit, & vt antiquū dierū, vt qui ante tempus & supra tempus sit, & momenta immutet & tempora, & ante item secula subsistat, quia & ante seculū & supra seculum est, eiusq; regnū, regnū omnium seculorū. Amen. Lucæ. 20 Psal. 73

De pace, & quid sibi vult in deo ipsum esse, quæ sit ipsa vita, quæ ipsa virtus, & quæ hunc in modum dicuntur. Cap. XI.

Age itaq; diuinā complectentemq; omnia pacē, pacificis efferamus laudibus. Hæc est enī quæ cuncta connectit, concordiamq; omniū atq; cōsensum gignit & efficit, cuius rei gratia ipsam quoq; desiderant omnia, vt quæ diuisibilem ipsorū multitudinē, ad totam conuertit vnitatem, intestinumq; mundanæ machinæ bellum (quo fœdere mirabili cōgruat) efficit. Diuinæ participatiōe pacis, antiquiores vnientiū virtutū & ipse ad seipsas, & B ad inuicē coniunguntur atq; ad vnā omniū principatū gerentem pacē, etiam & quæ sibi subiecta sunt iungunt, ipsaq; & ad se & ad inuicem, & ad vnū atq; perfectū omnium pacis initium, authoremq; stringuntur, hæc non per partes cuncta perlustrans quæ diuisa sunt, veluti vectibus quibusdā astringentibus conciliat, finit, terminat atq; cōmunit, nec permittit diuisa in infinitum interminatumq; diffundi, neq; inordinata, & sede carentia, deoq; destituta, suiq; egressa vnitatē, inuicem cōfuse misceri. ¶ De ipsa ergo (quicquid tandē illa est) diuina pace, quiete & silentio (quā sanctus iustus ineloquibilitatē vocat, & ad omnē noscibilem processum immobilitatē, quo pacto quiescat, agatq; silentium, vtq; in se & intra se sit & tota ad se totam eminenti ratione iungatur, & neq; dum in se ingreditur, seq; multiplicat, suam linquit vnionem, sed & procedit ad omnia tota intrinsecus manens per excellentiam cuncta superantis vnionis, neq; dicere cuiquā, neq; cogitare, neq; fas est, neq; possibile. Verum enī istud quoq; vt neque eloquibile, neq; noscibile ipsi applicantes cuncta sane transilienti, participationes eius (quæ & intelligi & dici possunt, & id qq; vt possibile est viris, & nobis potissimū qui multis bonis viris inferiores sumus) inspiciamus. ¶ Ac primū quidem id dicendum q ipsius per se pacis & vniuersæ & particularis illa est author, omniaq; ad inuicem temperat atq; cōmiscet iuxta inconfusam ipsorū vnionem, per quā absq; diuisione vlla distantiaq; coniuncta, integra nihilominus in sua quæq; specie durant, nihil aduersantiū admixtione turbata, neq; quicquā confœderatricis illius diligentiæ ac puritatis offendentia, vnā C igitur quandā ac simplicem pacificæ coniunctionis intueamur naturā, sibi & eis atq; inuicē cuncta iungentē, seruantemq; omia, inconfuse continendo ea, & mera & incōmixta. ¶ Per quā diuini spiritus suismet intelligentijs inserti, his quoq; quæ intelligunt coniunguntur, rursusq; ad incognitam scandunt (eorū quæ menti supereminent) coniunctionē, per quā animæ varias suas nectentes rationes, atq; ad vnā spiritalem puritatē congregantes procedunt, sibi congrua via atq; ordine per spiritalē indiuiduamq; intelligentiam ad coniunctionē illam (quæ omnē intelligentiā superat) annitentes ab quā vna omnium, indissolubilisq; connexio, iuxta diuinā ipsius subsistit cōgruentiam, concentuq; mirabili & concordia perfecta atq; consensu coaptatur, dum & sine confusione colligitur, & sine diuisione atq; dissolutione continetur. ¶ Nimirū perfectæ pacis integritas, ad ea quæ sunt omnia per simplicissimā ipsius & merā vnificæ virtutis præsentiam penetrat, coniungens omia, & extremis extrema per media connectens per vnā quidem cognatā amicitiam copulata, atque vltimis quoque mundanæ machinæ molitionibus, vt se fruantur indulgens, cognataq; efficiens omnia, vnitatibus, identitatibus, insitionibus, collectionibus, quandoquidē diuina pax nulli diuisioni perstat obnoxia, & in vno indicat omnia, & per omnia pergit, & nusquā à propria identitate discedit, sane ad cuncta procedit, suiq; participationem omnibus tradit pro singulorū modo, ac pacificæ copia fœcunditatis exhuberat, manetq; per vnionis excellentiam tota ad totam & per totam seipsam supreme coniuncta. ¶ Et quo pacto dixerit quispiam, cuncta desiderant pacem: quando plurima alteritate ac discretione gaudent, neque sponte quiescere volunt. Atqui si alteritatem ac discretionē qui sic loquitur, cuiusq; rei proprietatem dicit (cum hanc & eorū quæ sunt, ne vnū quidem quod existens est vnquā perire velit) ne nos quidē id refragabimur: verū idipsum quoq; pacis desiderium esse statuemus, amant enī omnia ad seipsa & habere pacem, & esse coniuncta, atque in eo esse statu vt à seipsis & suis moueri decidereq; non possint. Enimuero perfecta illa & cuncta perficiens pax, mere atque impermixte p singula pro-

Pax

Ioseph iustus.

prietatis custos atq; seruatrix est, pacificis prouidentijs suis omnia seditione & confusione vacua & ad seipsa & ad inuicem seruans, cunctaq; stabili & constante virtute ad propriam ipsorũ pacem atq; immobilẽ constantiam figens. Nempe em̃ si quæ mouentur, omnia non feriari, otioq; torpere, sed operari semper pro eorũ motu cupit, id profecto diuinę omniũ pacis desiderium est, quæ omnia in seipsis ne possint cadere seruat, & cunctorũ quæ mouentur proprietatẽ, ac mobilem vitam (ne dimoueatur, neve decidat) custodit, dumq; mouentur ad seipsa pacem seruantia, & eodem modo semper habentia, quæ sui sunt muneris peragunt. Cæterũ si alteritatem ex pacis prolapsione venientem dicat, asseratq; non esse amabilẽ omnibus pacẽ. Maxime quidem nihil est, quod omni prorsus coniunctione deciderit, quod em̃ penitus instabile & infinitũ & nusquã cõsistens, prorsusq; indiffinitũ est, neq; ipsum est, neq; in his quæ sunt est. ¶ Verũ si eos dicat pacem, pacisq; bona aduersari, qui litibus, & furoribus, & immutationibus atq; instabilitatibus gaudent. Illi quoq; perexiguis quiqusdã pacifici desiderij simulachris detinentur, dum perturbationibus varijs aguntur, quas imperite desiderant sistere, & arbitrantur se pacẽ habere, si semper fluentibus voluptatibus hauriendis insistant, perturbanturq; si eis (quæ seipsos obtinuere) frustrentur. Quid vero de Christi pacẽ profundente clementia dicemus, per quã discimus, non vltra bellare, neq; nobiscum, neque ad inuicem, neque aduersus angelos, sed cũ ipsis potius diuina pro viribus agemus, iuxta Iesu prouidentiam, qui omnia in omnibus operatur, facitq; pacem à seculo prædestinatã, & nos sibi in spiritu reconciliat, & per se, ipsi quoq; conciliat patri. De quibus excellentissimis donis in theologicis informationibus satis disseruimus, astipulantibus assertioni nostræ sacris eloquijs. ¶ Verum em̃, quando alias quoq; me per epistolã rogasti: quidnam esse putarem ipsum esse, ipsam vitam, ipsamq; sapientiam, dixistiq; te multũ moueri, quod aliquando deũ, ipsam dixerim vitam, aliquando vitæ ipsius authorem, operæpretium existimaui sancte vir dei, hac te de nobis concepta hæsitatione liberare, ac primũ quidem vt quæ alias latius diximus, nũc quoq; paucis repetamus. Non sibi aduersatur deum ipsam virtutem, ipsamq; vitam dicere, & ipsius vitæ seu pacis seu virtutis authorem. Nam partim quidẽ ex his quæ sunt, & ex his maxime quæ primo sunt condita, vt omnium quæ sunt, author appellatur: partim vt ipse qui super omnia etiã primo cõdita, supreme & supersubstantialiter est. Quid aũt inquies ipsum esse, aut ipsam vitã dicim⁹, aut quæq; absolute eẽ ac principaliter & ex deo primo subsistere ponimus? At istud quidẽ curuum non est, sed rectum, simplicemq; habet explanationẽ: neq; em̃ substantiam aliquã diuinam seu angelicam esse dicimus ipsum atq; per se esse, quod quidẽ causa est vt sint quæ sunt omnia, verũ ipsum quoq; esse quod supersubstantiale est, initium, & substantia, & causa est, neque viuificam deitatem aliam præter supremã illam, diuinamq; vitam omniũ quæ viuunt, & ipsius quoq; vitæ causam, neq; (vt breuiter dixerim) dicendũ est principales rerum conditrices essentias cœlestes, atq; substantias (quas non defuerunt qui creaturarũ deos, atque opifices sibi protinus effingerent, & dicere auderent) quos vt vere proprieq; dixerimus, neque ipsi nouerunt (quippe qui non sunt) neque patres eorum. Cæterum ipsum esse, ipsamq; vitam, & ipsam deitatem dicimus, principaliter quidẽ ac diuine & secundũ causam vnũ principia cuncta excellens, & supersubstantiale principiũ, & causam: participabiliter vero virtutes suas illas prouidentissimas ex deo minime cõmunicabili prouenientes, ipsam scilicet substantificationẽ, ipsamq; viuificationem, & ipsam per se deificentiam, quibus dum congruo sibi modo creata participant, & existentia, & viuentia, & diuina & sunt & merito prædicantur, & eodem item modo alia. Quocirca etiam eorũ quæ prima sunt, author esse qui supreme bonus est dicitur. Deinde ipsorũ integre omnium, deinde ipsorũ particularium, tum eorum quæ integre ipsis pleneq; participant, tum vero eorũ quę ipsis ex parte cõmunicabunt. ¶ Et quid me plura de his dicere necesse est? quandoquidẽ nonnulli ex nostris diuinis præceptoribus, ipsius quoq; bonitatis ac deitatis authore eum dicunt, qui supreme bonus ac summus est deus, ipsam bonitatẽ ac deitatẽ esse dicentes, beneficũ illud atq; deificũ ex deo proueniens donũ, ipsamq; pulchritudinẽ pulchritudinis effectricẽ largitatẽ, & totam pulchritudinẽ & particularem pulchritudinẽ & omnino pulchra & in parte pulchra, & quæq; alia eodẽ modo dicta sunt, atque dicentur, prouidentiasq; ac bonitates quæ creaturis participãtur indicantia, ex deo nequaquã participabili profusione copiosa procedentes atq; emanantes, vt qui author est omniũ, vltra omnia profecto sit, & qui omnẽ substantiã naturãq; transcendit, eis prorsus emineat, quæ substantiæ ac naturæ quomodocunq; participant.

D

Liber theologicarum institutionũ. Quid ipm esse. Ipsa vita Ipsa sapia Quid ipsa, atq; per se virtus, & reliqua quæ in hũc modũ dicuntur.

E

F

De sancto sanctorum, rege regum, domino dominorum, deo deorum. Cap. XII.

Danie. 9 Psal. 144 Exod. 15 Psal. 135 49. 135

VErum enimuero quoniam quæcunq; de his dicenda erant, congruum (vt reor) finem acceperunt, laudare iam conuenit infinitis nominibus præditũ, & vt sanctũ sanctorũ, & regem regum, & regnantem in seculũ & in æternum & vltra, & dominũ dominorum, deumq; deorũ. Ac primo quidem dicendũ, quid ipsam sanctitatem esse putem? quid regnũ, quid dominationem, quidve deitatem, & quid scriptura hac geminatione nominum signifi-

A significare velit. Itaque sanctitas quidem est vt secundū nos loquamur, omni scelere libera perfectaq; & penitus incoinquinata munditia. Porro regnū est omnis termini, & ornatus, legisq; & iuris ordinisq; distributio. Dominatio vero, non modo inter deteriores eminētia, verū omnis quoq; honestorū ac bonorū pfecta possessio, veraq; indemutabilis firmitas: vnde & à libera potestate dominandi facienda, & dominatio, & dominus, & dominans dicitur. At deitas græce, theiotes itidem, q prospiciat cūcta prouidentia bonitateq; mirabili, & circum omnia currat, cunctaq; cōtineat, & se omnia repleat, atq; vniuersa transcendat quæ prouidentia illius vtuntur. Hæc igitur in superemitente omnibus causa absolute laudanda sunt, appellandūq; illam excellentē sanctitatem & dominationē, regnumq; supremū, & simplicissimā deitatem. Ex ipsa eñ continuo ac repente exorta est & distributa omnis mera diligentia totius synceræ munditiæ, omnis rerū ordo, lex atq; distinctio, inconcinnitatē & inæqualitatē atq; incongruentiam eliminās, & ad ordinatissimam identitatē ac rectitudinē gestiens, & quæ ipsius participationē promeruerunt circumagēs, omnis perfecta, bonorumq; omniū exacta possessio, omniū benigna prouidentia inspectrix, & oīa continens quæ prouidentur, seipsam ad eos qui conuertuntur in deum assumēdos clementer insinuans. ¶Quoniam vero exuberāter plenissimus est omniū author, per vnā excellentem cuncta excellētiam, sanctus sanctorum prædicatur, & reliqua similiter per exuberātissimā causam præcipuamq; eminētiam, ac si dicamus, quantū excellunt his quæ nō sunt, ea quæ sunt sancta, aut diuina, aut dominantia siue regnantia, quātumq; rursus participantibus eminēt, participationes ipsæ, tantū his quæ sunt oibus, is qui super oīa est superior emicat, participantibusq; omnibus,
B atq; participationibus imparticipalis author. Sanctos aūt & reges & dominos & deos scripturæ appellant, quæ in singulis sunt magis principales distinctiones, per quas secundæ atq; sequentes diuina percipientes munera, distributionis illarū simplicitatē circa suas multiplicant differentias, quarum primæ varietatē, prouide ac diuine ad suam colligunt vnitatem.

Sanctitas. Regnum. Dominatio. Deitas. Sanctus sanctorum. Rex regū. Dñs dño. Deus deorum.

De perfecto & vno. Cap. XIII.

Ista & de his dicta sufficiant. Iam vero ad id quod est validissimum (si placet) differendum pergamus. De authore sane omnium scriptura diuina & omnia, & simul omnia prædicat, & vt perfectum ipsum, & vt vnū celebrat. Perfectū quidē est non solū vt in seipso & per se perfectum, & seorsum vniformiter per seipsum separatū, totumq; per totum perfectissimum, verū & vt perfectionē superans, ex eo q supereminet oibus, omnemq; terminet infinitatem, & supra omnē expanditur finē, atq; à nullo capitur seu cōprehenditur, sed pertingit ad omnia simul, & super omnia, indeficientibus largitionibus & nunquam desinentibus operationibus. Perfectū item dicitur & vt incrementa non capiens, semperq; perfectū, & vt imminui nesciuim, quippe vt in seipso omnia antea excellenter habēs atq; exuberans secundū vnam indesinentē & eandem plenissimamq; & nunquā imminuibilē largitatē, per quam omnia perfecta consummat, suaq; perfectione replet. ¶Vnum vero deus est, quia omnia vnice est secundū vnicā eminentiam vnitatis, omniumq; vnū est causa nunquā egrediendo, discedendoq; ab vno: nihil eñ
C ex his quæ sunt, vnius expers est, cæterū vt numerus omnis, est monadis particeps, & vna dualitas, vnaq; dicitur decas & dimiduum vnū, & tertium, & decimū vnū, sic omnia & omnis omniū particula, vnius est particeps, & quia est vnū, sunt cuncta quæ sunt subsistentia. Neq; eñ vnū illud omnium causa, vnū ex pluribus, sed ante vnū omne, omnemq; multitudinē, vniusq; omnis ac multitudinis diffinitiuum. Neq; eñ est multitudo, quæ vnius sit expers, sed id quidē quod plura partibus est, vnū est toto, & q plura accidentibus, vnū subiecto est, quodq; plura numero aut virtutibus, vnū est & specie, & quod plura speciebus, vnū est genere, & quod plura processibus, vnum principio est, nihilq; est in rebus quod non vnius aliqua ex parte sit particeps, eius scilicet quod singulare per oīa, omnia & tota, oīa etiam aduersantia singulariter quoq; coapprehendit, & sine vno quinē multitudo non est, erit vero vnū sine multitudine, sicuti & monadem ante omnē multiplicatum numerū ponimus. Et si omnibus oīa coniuncta, counitaq; quis ponat, erunt omnia toto vnū. Et id præterea sciendū, q secundū vniuscuiusq; speciem ante animo præconceptam, coniuncta esse dicuntur quæ coniuncta sunt, estq; vnū, omnium veluti elementū. Denique si vnū tollas, neq; totum erit, neq; pars aliqua, neq; aliud quicquā in rebus. Omnia eñ in seipso vnū vniformiter præaccipit atq; complectitur. ¶Hac nempe ratione sacra eloquia diuinitatem totam vt omnium causam, vnius appellatione concelebrant, & vnus deus ac pater, & vnus dominus Iesus Christus, & vnus atq; idem spiritus per excellens totius diuinæ vnitatis indiuiduum, eminētemq; simplicitatem, in qua sunt oīa singulariter collecta atque coniuncta & ante supersubstātialiter cōprehensa. Quocirca & oīa ad ipsam iuste referūtur atque redigūtur, à qua & ex qua & p quam, & in qua, & ad quam oīa sunt, & constituta sunt, & permanēt, & continētur, ac implentur atque conuertuntur. Nihil denique in his quæ sunt inuenies quod nō vno (secundum quod omnis diuinitas supersubstātialiter nominatur) sit id quod est & perficiatur atque seruetur. ¶Expedit vt nos quoque à multis ad vnum virtute diuinæ vnitatis conuersi, vnice laude-

Perfectū. Vnum. 1. Cor. 8 Ephe. 4

D mus totam atque vnã deitatem, vnũ, omnium causam, quod ante omne vnũ omnemq́ multitudinem, & partem, & totum, & terminũ & indeterminationem, finemq́, & infinitatem est, quod omnia quæ sunt, ipsumq́ esse determinat, quod omnium & totorũ omnium simul, & ante om̃ia & super omnia singulariterq́ est causa, quod super ipsum vnũ est, ipsumq́ quod vnũ est terminat, nanq; vnũ quod est, inter ea quæ sunt cõnumeratur. Porro numerus substãtiæ particeps est, vnum vero illud supersubstantiale, & vnũ quod est, & omnem numerũ terminat, ipsumq́ est & vnius, & numeri, & quæ sunt omnium principium & causa & numerus & ordo. Idcirco & vnitatis ac trinitatis appellatione celebratur, quæ est super omnia deitas, neq; vnitas, neque trinitas aut à nobis aut à quouis alio cognita est, verũ vt & ineffabilẽ ipsius vnionem & diuinam fœcunditatem celebremus, trinitatis atq; vnitatis sacratissima appellatione omne nomen excedẽtem appellamus, subsistentibusq́ supersubstantialẽ nominamus. Porro nulla monas aut trinitas, neque numerus, neque vnũ, neque fœcunditas, neque aliud quicquã conditũ, aut creaturæ alicui cognitum, arcanũ illud (quod sermonẽ omnem & intelligẽtiam superat) summæ deitatis quæ sup omnia altissime eminet, aperit, neq; nomen ipsius est, neque sermo, sed inaccessibilis emicat. E ¶ Et ne ipsius quidẽ bonitatis quasi congruum illi nomen offerimus, sed affectu ac desiderio aliquid de ineffabili natura illa intelligendi ac dicendi, reuerẽtiæ plenum in primis illi nomen dedicamus, in quo tamẽ à theologis non dissentimus, licet multũ à rerum veritate destituamur. Idcirco ipsi quoq; ascensum qui fit per negationes prætulerunt, vtpote animã à cognatis sibi auertentem, & per omnes diuinas intelligẽtias incedentem, à quibus excipitur longe quod super omne nomen est, omnemq́ sermonem, atque scientiam. Postremo autem omnium ipsi coniungentem, quãtum & nobis illi iungi fas est.

Pia & humilis beati patris conclusio, & libri peroratio.

¶ Istas nos intelligibiles diuinas appellationes cõgessimus, & vt potuimus explanare studuimus, nõ modo non satis digne ac diligenter id munus exequuti (id enĩ veraciter & de se angeli dicerent) neque quidem angelicas laudes assequuti, quãdoquidem extremis etiam angelis præstantissimi theologi nostri sint inferiores, neque theologis ipsis, aut ipsorum philosophiam assequentibus & consequentibus pares, verũ ne his quidem qui nostri ordinis sunt accedentes, illisipsis longe inferiores sumus. F Itaq; siquidem rite ista diximus, & pro modulo nostro diuinis explicandis nominibus satis animo inuigilauimus, authori bonorũ omnium res tanta accepta referatur, qui dedit primo vt diceremus, deinde vt bene diceremus. Sed & si qd à nobis omissum ẽ ex his quæ tantundem valent, illud quoq; eisdem rationibus, eisdẽq́ intelligẽtiæ modis supplere oportebit. Porro si hæc aut minus recte, aut minus plene diximus, & à veritate seu in toto seu in parte deuiauimus, erit humanitatis tuæ corrigere non sponte ignorãtem, scientiamq́ tradere discere cupienti, atq; ferre opem non satis neruorũ habenti, & curare nolẽtem ægrotare, & alia quidem ex teipso inuenta, alia vero ab alijs mutuata, cuncta autem à summo bono accepta, transfundere in nos. Neq; pigeat amicũ fouere beneficio. Vides nempe vt nos quoq; nihil ex traditis nobis sacer dotalibus rationibus intra nosipsos continuimus, sed integras illas, atque in nullo violatas & tibi & sanctis alijs viris tradidimus, faciemusq́ id quoad & nos dicere sufficiemus, & hi quibus dicitur, idonei erunt ad audiendũ, in nullo traditionem violantes, nisi forte ad intelligendum aut eloquendum infirmiores erimus. Verum ista quidem vt deo placitum erit, explicabũtur. Erit autem iste spiritalium dei nominationum, quantum ad susceptum opus pertinet, finis. Transibimus autẽ nunc, deo duce, ad significatiuã theologiam conscribendã.

Significatiua theologia.

¶ Libri de diuinis nominibus finis.

S. DIONYSII AREOPAGITAE AD TIMOTHEVM DE MYSTICA Theologia, liber.

A

¶Compresbytero Timotheo Dionysius presbyter.

Quænam sit diuina caligo. Cap. I.

TRinitas supersubstãtialis deitate ac bonitate superior, diuinæ Christianorũ sapiẽtiæ præsul, dirige nos ad mysticorũ eloquiorũ supreme incognitũ & lucidissimũ, atq; eminẽtissimũ verticẽ, vbi simplicia & absoluta atq; inuertibilia theologiæ mysteria secundũ superluminosam silentij in occulto docẽtis, superliquidissimã'q; caliginẽ sunt adoperta: in densissimis tenebris eũ qui plusquã excellẽtissime splendet superillucescentẽ &
B in refugiente omnino tactum atq; inuisibili, honestissimis fulgoribus, & plusquã pulchris excellẽter implentẽ vacuos oculis spũs. ¶Hæc interim paucis orauerim: tu vero Timothee charissime intẽtissima cõtuendis spectaculis mysticis exercitatione: & sensus linque & intellectuales operatiões, & sensibilia & intelligibilia oĩa, & quę nõ sunt, & quæ sunt oĩa: & vt illi iungaris q̃ super oẽm substantiã, oẽm'q; scientiã est, ignote pro viribus teipsum intẽde. Enimuero abs te ipso atq; ab omnibus libere & absolute, ac pure excedẽdo: ad supersubstãtialẽ diuinæ caliginis radium sublatis omnibus, & absolutus ex oĩbus euolabis. ¶Hæc aũt caue, ne q̃s imperitus ac rudis exaudiat, eos aũt sic appellauerim, q̃ visibilibus affixi, nihil supra ea quæ obtutibus ac sensibus patẽt supsubstãtialiter eẽ arbitrãtur, putãt'q; scientia sua illũ assequi: qui posuit tenebras latibulũ suũ. Si vero eos q̃ sunt hmõi longe supereminẽt diuinorũ mysteriorũ notiones: quid de illis dicemus q̃ longe imperitiores, supremã illã omniũ causam ex infimis quoq; creaturis effingũt, nihil'q; hãc excellere fictis ab se impijs, varijs'q; sculptilibus autumãt: cũ debuerint potius ipsi oĩm causæ, oẽs etiam rerũ applicare atq; affirmare positiones, rectius'q; de ea illas oẽs (vt q̃ super oĩa sit) negare, neq; arbitrari negatiões aduersari affirmatioĩbus, sed longe prius ipsam supra priuationes eẽ, quæ super oẽm & ablationẽ & positionẽ est. ¶Sic itaq; diuinus Bartholomæus ait, & plurimã theologiam esse & minimã, euangeliũ'q; & latũ & magnũ, rursus'q; cõcisum. Mihi quidẽ illud mirifice intellexisse videtur, q̃a & plurimis verbis exprimit bona oĩm causa & breuibus simul & nullis, vt quæ neq; verbũ, neq; intelligentiã admittat, q̃ oĩbus supsubstãtialiter & excellẽter emineat, solis'q; illis
C amoto velamine veraciter luceat, q̃ impura oĩa & pura trãsiliũt, oẽm'q; omniũ sanctarũ summitatũ ascẽsum transcẽdũt, cũcta'q; diuina lumina, & sonos, sermones'q; cœlestes deserẽtes, caliginẽ subeunt, vbi veraciter ille est (vt scriptura ait) q̃ supra oĩa ẽ. ¶Neq; eñ ab re diuinus Moses primũ vt mũdet admonet, & rursus vt ab ijs q̃ nõ sunt hmõi separet, & post oẽm illã expiationem buccinarũ clãgores varios exaudit, cernit'q; lumina plurima, plures atq; multifidos vibrãtia radios. Mox vero segregat à vulgaribus turbis, & cũ electis sacerdotibus ad summitatẽ ascẽsionũ diuinarũ cõtendit, ibiq; nõ ipsi cõgredit deo, neq; ipm cernit (est eñ inuisibilis deus) sed locũ vbi stetit. Hoc aũt reor insinuat augustissima quælibet & suprema visibiliũ atq; intelligibiliũ, rõnes congruas, ac signa quædã eẽ eorũ quæ subiecta sunt, omnia transcendẽti deo: per quæ, ipsius p̃sentia omnẽ intelligentiã superãs, demonstrat supra spiritales sanctissimorũ ipsius locorũ summitates supergressa. Tum vero ipsa quoq; visibilia atq; intellectualia contẽplator linquẽs, ingredit ignorationis mysticã profecto caliginẽ, in qua omnia scientiæ & cognitionis præsidia terminãs, totus in eo fit (qui tactũ penitus, visum'q; refugit, transcẽdit'q; omnia & q̃ nullius est, neq; suimet, neq; alterius) penitus aũt ignoto, scientiæ omnis & cognitionis vacatione, præstantiore modo cõiunctus, & eo quoq; ipso q̃ nihil cognoscit, supra sensum, mentem'q; cognoscens.

2.Reg.22. Psalm.17.

Diuin⁹ Bartholomæus

Ephe.4. Exod.19

Quomodo oportet & coniungi, & laudes referre authori omnium cuncta excellenti. Cap. II.

AD hanc nos perlucidam, liquidissimam'q; caliginem admitti oramus, & per visus, sciẽtiæ'q; priuationem videre, ac scire eum qui aspectum omnem, sciẽtiam'q; transcẽdit. Et hoc ipsum non videre, & non scire: est veraciter videre ac scire, & eum etiam qui substãtia superior est supersubstantialiter ex omnium quæ sunt ablatione celebrare, veluti qui natiuam effigiem ex quauis materia faciunt, omnia tollentes quæ impedire possint liquidum p̃lli latẽtis decoris intuitũ, ipsam'q; in seipsa pulchritudinẽ occultã sola sublatiõe pãdẽtes. Oportet autem vt

Manuductio ex sculptili

tem vt reor ablationes,ac contra positiones collaudare,illas enim à primis inchoantes,& per media ad extrema descendentes ponebamus:hic autem ab extremis ad prima gradibus factis ascendẽtes,omnia tollimus,vt ignorationẽ illam velamine amoto noscamus,quæ à noscibilibus cũctis in ijs quæ sunt omnibus operta monstratur,supersubstantialẽq; caliginẽ illã intueamur,quæ ab omni in substantijs emicante luce occultatur.

Quænam in theologia sint affirmantia, quæ negantia. Cap. III.

Liber theologicarum īstitutionũ. Psalm. 44.

ITaq; in eo quidẽ opere q̃d de theologicis institutionibus scripsimus,q̃ sint affirmãtis theologiæ in primis propria celebrauimus, qũo diuina illa benignissimaq; natura,vnica,qũo itẽ trina dicitur.Quænã secundũ hãc sit patris,quænã filij appellatio:quid itaq; istud est,aut quid significare vult sancti spũs theologia:quo pacto ex spiritali,indiuiduoq; bono in cordis intimo,bonitatis exorta sunt lumina.Quo itẽ modo in ipso & in seipsis atq; inuicẽ coæterna mãsiones germinatiõe permanẽt,nusquã ab se excedẽdo psistunt.Quomodo supsubstantialis Iesus humanæ naturæ veritatẽ,substãtiãq; suscepit,& quæq; alia à sacris literis exposita,in *memorato ope celebrata sunt.Porro in libro de diuinis nominibus qũo bonus appellet, quomodo ens, qũo vita,& sapiẽtia,& virtus,& istiusmodi cætera ad spiritalem diuinãq; appellationẽ pertinẽtia,diximus.In significatiua aũt theologia,quænã sint à sensibilibus ad diuina deductę appellationes,quæ formæ diuinæ,quænã diuinæ figuræ,q̃ mẽbra & instrumenta, quę diuina loca,q̃ ornatus,q̃ furores,quæ tristitiæ,& iræ,quęnã ebrietates & crapulæ,q̃ iuramẽta,& quæ maledictiones, qui somni & q̃ euigilationes.Et si quę aliæ significãtis figurationis:sacratius fictę formatiões exprimũtur. ¶Et te arbitror deprehendisse,vt sint extrema prolixiora prioribus.Oportebat enim theologicas institutiões,diuinorũq; explicationẽ nominũ minus habere verboꝝ, breuitatiq; studere magis,q̃ significatiuã theologiã. Nã quãto ad altiora cõtendimus,tantũ ipso cõtuitu intelligibilium,verba cõtrahi necesse est.Queadmodũ nũc q̃q; caliginẽ illã subeuntibus (quæ omnem intelligentiam superat)nõ breuitas,sed defectus omnino sermonis,atq; intelligentiæ occurret.Atq; *illic q̃dem à supremo ad infima deriuans oratio,pro quãtitate descensus, ad congruã latitudinẽ extendebat.Nũc vero ab inferioribus ad id q̃d supremũ eminet conscendẽs, pro modo ascensus breuiatur:& post ascensum omnem,omnino obmutescet,atq; ineloquibili illi tota iungetur.¶Sed fortassis inquiras,cur à primo positiones diuinas inchoare pergẽtes,diuinã ablationẽ ab extremis inchoamus?Ob id scilicet q̃d cum id ponamus quod sup omnẽ positionẽ est,eius rei significantẽ affirmationẽ oportuit ponere,quæ sibi propinquior sit, cum vero id tollimus, q̃d omni ablationi eminet:ab ijs quæ magis ab eo distãt auferre.An vero nõ magis est vita & bonitas, quàm aer & lapis?& magis non crapulatur & non furit,q̃ non dicitur & non intelligitur?

hypotyposeon. Diui. no. ca 4.5.6.7.8 Significatiua theologia.

in symbolica theologia.

Quod nil sensibiliũ est,qui sensibilis omnis eminẽter est author. Cap. IIII.

DIcimus itaq; vt omnium causa super cũcta cum sit,neq; sine substantia,neq; sine vita est,neq; ratione,neq; mẽte caret,neq; corpus est,neq; figura,neq; species,neq; qualitatem,aut quantitatem,aut molem habet,neque in loco est, neque cernitur, neque tactum sensibilem habet,neq; sentit,neq; sensibilis est, neq; temeritati & perturbationi est obnoxia à carnalibus agitata passionibus,neq; inualida est sensibilibus subiecta casibus,neque indiga luminis est,neq; immutationẽ aut corruptionẽ seu diuisionem siue fluxum admittit, neq; aliud quicquam sensibilium,aut est,aut habet.

Quod nil intelligibiliũ est,qui intelligibilis omis rei author est. Cap. V.

RVrsus aũt ascendentes dicimus,vt neque anima est,neq; sensus,neq; imaginationẽ,aut opinionem,aut rationẽ,aut intelligentiam habet,neq; ratio est, neq; intelligẽtia,neque dicitur,neq; intelligitur,neq; numerus est,neq; multitudo,neq; ordo,neque magnitudo,neq; paruitas,neq; æqualitas,neq; similitudo,neq; dissimilitudo,neq; stat,neq; mouetur,neq; agit quietem,neq; virtutẽ habet, neq; virtus est,neq; lux est,neq; viuit, neq; vita est, neq; substantia est,neq; seculum,neq; tempus,neq; tactus est ipsius spiritalis, neq; scientia,neque veritas est,neq; regnum,neq; sapientia,neq; vnum,neq; vnitas,neq; deitas aut bonitas,neq; spũs est quantũ scire ipsi possumus,neq; filij,neq; patris est denominatio,neq; aliud aliquid ex ijs quæ nobis aut alteri cuiquam in mundo est cognitũ,neq; aliquid eorum quæ non sunt,neq; eoꝝ quę sunt,est:neq; ea quæ sunt illam sciunt,sicut ipsa est,neq; scit ipsa quæ sunt, sicuti sunt,neq; sermo ipsius est,neq; nomen,neq; scientia,neq; tenebræ,neq; lux est,neq; error,neq; veritas,neq; est ipsius vlla omnino positio,neq; ablatio. Cæterum cum eorum quæ post ipsam sunt positiones & ablationes faciamus,ipsam neq; ponimus,neq; auferimus.Nam & super omnem positionem est perfecta & singularis omniũ causa,& super ablationẽ omnem excellentia ipsius illius,qui simpliciter absolutus ab omnibus & vltra omnia est.

¶Libri de mystica theologia finis.

S. DIONYSII AREOPAGITAE, EPISCOPI ET MARTYRIS AD DIVERSOS epistolæ vndecim.

A

1 Prima ad Caium monachum.
2 Secunda ad eundem.
3 Tertia ad eundem.
4 Quarta ad eundem.
5 Quinta ad Dorotheum ministrum.
6 Sexta ad Sosipatrum sacerdotem.
7 Septima ad Policarpum summũ sacerdotem.
8 Octaua ad Demophilum monachum
9 Nona ad Titum summũ sacerdotem.
10 Decima ad Iohannẽ apostolum, & euangelistam
11 Appollophani philosopho.

Ad Caium cultorem Epist. I.

B

TEnebræ luce vanescunt, eoq; magis quo maior fuerit copia luminis, ignorantiam, agnitiones excludunt: atq; eo itidem magis quo ille fuerint plures. Hæc autem per eminentiam & non per priuationem dicta accipe, & vere prorsus enuntia, q; lateat profecto eos (qui hanc habent) vera illa lux, rerumq; scientia, ea scilicet quæ dicitur in deo ignoratio, & quæ illi supereminent tenebræ, totoq; ille operiũtur lumine, omnẽq; scientiam fugiũt. Ac si quis conspicatus deum, idipsum quod vidit intellexit, non ipsum intuitus est, sed eius aliquid ex ijs quæ sunt, & in notitiam cadunt. Cæterum ipse (quod supra mentem omnem, atq; substantiam locatus emineat) eo ipso, q; omnino, neq; sciri, neq; eẽ dicitur; & supersubstantialiter est, & super omnẽ mentẽ atq; intelligentiã noscitur, prçstansq; illa & perfecta ignoratio, eius vera cognitio est, qui omnibus noscibilibus eminet.

Ad eundem Caium Epist. II.

QVonam modo is qui vniuersa transcendit: ipsam quoq; celsitudinem deitatis ac bonitatis excellit? Si deitatem atq; bonitatẽ rem ipsam intelligas benefici, ac deifici muneris, imitationemq; illam summi dei, summiq; boni nequaquam imitabilis (per quam dij, ac boni efficimur) cogites. Nam si hoc ijs qui ad id euasere dignitatis vt dij bo
C niq; fierent initium est: profecto is qui principium omne vi suæ maiestatis excellit, eam quoque (quam sic dicimus deitatem atq; bonitatem) hũc in modum deitatem, boniq; principatum superat, quemadmodum qui imitationi, captuiq; non patet: imitationes, captusq; præcellit, & imitãtes atq; participantes.

Ad eundem Caium. Epist. III.

REpente dicitur, cum quid præter spem, ac veluti ex abdito quodam profertur in lucẽ. Malach. 3
Porro in sacramento humanitatis Christi: hoc etiam arbitror theologiam significare voluisse, q̃d ex occulto supersubstantialis ille deus, in conspectum nostrũ repente processerit humana substantia & carne vestitus. Occultus autem etiam post reuelationem illam (siue vt diuinus loquar: in ipsa quoq; sui reuelatiõe) perdurat. Et hac enim ex parte Iesus secretus occulitur, nulloq; vel sermone vel animo ipsius mysteriũ promitur, sed & cũ profertur, arcanum: & dum intelligitur, manet incognitum.

Ad eundem Caium. Epist. IIII.

QVonam modo (inquis) Iesus qui cuncta transcendit, hominibus cæteris essentiæ communione coordinatur? Non eñ vt author hominũ hoc loco homo dicitur, sed vt re vera homo, tota substantiæ veritate circundatus. Nos autem Iesum non humana ratione diffinimus. Neq; eñ ille homo tantũ est (neq; supersubstantialis eẽ posset, q homo tantum eẽt, sed est homo verus, qui singulari benignitate amator hominum supra homines, ac secundum homines ex hominum substantia carnem supersubstantialis accepit. Est autem nihilominus altissimę illius, diuinæq; substãtiæ (is q semp supsubstãtialis est) perq̃ plenus, atq; exuberans. Itaq; à tanta magnitudinis celsitudine ad nostra etiam veraciter infirma descendens, vltra huma-

humanum modū substantiam nostræ carnis accepit, ac supra hominē, quæ sunt hominis gessit. D
De semper sancta virgine Maria
Cuius rei euidens indicium est, virgo excellentis miraculi nouitate concipiens, & aqua instabilis ac fluida, materialium, terrenorumq́ pedū sestinens pondus, nec cedens, sed supermundana, admirandaq́ potentia constans, ad materiæ solidioris imaginē. Quid vero cætera quę sunt permulta cōmemorem? per quæ (si quis ea digne & vltra modū capacitatis humanæ mentis discuiat) animaduertet ea etiam quæ in summa illa Iesu benignitate affirmatiue dicuntur, vim excellentioris negationis habere reconditam. Nanq; vt breuiter dixerim, neq; homo ille erat non quasi non homo, humanæq́ conditionis exors, sed veluti ex hoibus vltra homines ac super hominē homo veraciter factus. Iam quoq; neque diuina, vt deus, neque vt homo humana perficiens, sed deo hoīe facto, nouam quandā ac inusitatam ex diuinitate atq; humanitate permixtā operationem nobiscū quidē conuersatus ostendens.

Dorotheo ministro. Epistola. V.

Caligo diuina est inaccessibilis lux, in qua inhabitare dicitur deus, & quidem cum sit illa inuisibilis propter eximiam, & quæ substantiæ supereminet claritatē, eademq́ inaccessibilis pro immensa ex se manantis supersubstantialis luminis copia. Ad hanc pertingit, eaq; absorbetur quisquis deum nosse ac videre meruerit, eoq́ ipso q̄ neq; videt neque cognoscit, illi qui visionem omnē cognitionemq́ transcendit, familiarius iungitur, hoc ip
Psal. 138
sum noscens, quod post ea omnia est quæ in sensum atq; intelligētiam cadunt & cum propheta pronuntians mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & nō potero ad eam, quemadmodū profecto & sanctus & mirabilis Paulus deum cognouisse memoratur, illū supra omnem scientiam atq; intelligētiam esse cognoscens. Quocirca & vias eius inuestigibiles esse dixit, & in E scrutabilia iudicia illius atq; inenarrabiles gratias, pacemq́ eius omnē sensum superare testatus est. Inuenerat etenim eum qui est super omnia, eumq́ supra modū humanæ intelligentiæ nouerat, quoniā is cuncta transcendit, qui author omnium est.

Sosipatro sacerdoti. Epist. VI.

Noli hoc putare victoriam venerande Sosipater, si in eam religionem, seu opinionem quæ mala esse videatur inueheris. Neq; eñ eam si vel grauiter & vere coarguas, continuo Sosipatri quoq; recta erit opinio. Fieri etenim potest vt & te & alios inter multa, quæ falsa & euidentia sunt, vnū illud quod est opertū, verumq́ lateat. Neq; eñ si quid rutilū non sit, iam etiam candidū erit, nec si quis non equus, necessario iam homo est. Sic autem si mihi obtemperaueris facies, desistes aduersus alios dicere: cæterū ita pro veritate loqueris, vt ea quæ dicuntur argui, refelliq́ non possint.

Polycarpo episcopo. Epist. VII.

Non sum mihi equidem conscius aduersus Græcos, seu alios quoslibet aliquando dixisse. Sufficere eñ arbitrabar bonis viris, si id quod verum est, ipsum in seipso vt sese habeat, & scire & eloqui possent. Hoc eñ quid sit rite iuxta legem veritatis ostenso, inuiolabiliterq́ constante, quodlibet quod se aliter habeat, & veritatē simulet arguetur, aliudq́ esse, q̄ id q̄d vere est atq; oīno dissimile, & quod illud magis videat esse q̄ sit, deprehētur. Itaq; superuacaneū est veritatis p̄dicatorē, cōtra hos illosve pugnare. Dicit eñ fere quisq; nūmisma habere se regiū, & habet ille fortassis quandā (vt ita dixerim) particulā fallaceq́ veritatis imaginē. Ac siquidē istud confutaueris, alius rursum, atq; alius eadē de re pertinaci intentione cōtendet. Porro ipsa veritatis ratione cōparata & rite firmiterq́ constante, atq; ita vim suam præferente, vt à nullo prorsus hominū coargui possit, quicquid illud erit quod in aliquo dissideat, nec se ita in oībus habeat, ipsum ex seipso, insuperabili statui veritatis obiectū detegitur, atq; prosternitur. Hoc itaq; instituto rite (vt mihi videor) vsus, nō aduersus Græcos, aut alios quoslibet disserere studui, sed satis esse putaui, si mihi ex diuina largitate contingeret, primum, vt de veritate bene sentirem, eaq́ probe tenerem, tum vt de ea quā nossem verba cōuenienter facere possem. Tu
Appollophanes sophista.
aūt asseueras sophistā Appollophanem in me intorquere maledicta, & paricidā appellare, vt qui Græcoꝝ dictis atq; sentētijs in eosipsos parum iuste vtar. Atqui nos contra, verius obijcere possemus, Græcos potius aduersus diuina diuinis vti iniustissime, ac nefario scelere per sapiētiam dei diuinæ religionis cultum euacuare moliri. Neq; vero ego quicquā nunc de multitudinis opinione loquor, quæ poetaꝝ fictionibus carnaliter (vt ita dicā) & passibiliter ac perlibēter inhærēs creaturæ potius q̄ creatori famulatur: verum & ipse Appollophanes, diuinis aduersus diuina nefarie
1. Cor. 2
vtitur. Nam per hanc rerū scientiam, quæ ab ipso philosophia rite nominatur, & à Paulo beatissimo sapientia dei appellatur, ad authorē omniū, & eiusmodi quoq; scientiæ parentē, oportebat viros philosophos subuehi. Ac ne aliorum q̄ ipsius opinionē contra institutū meū à veritate deuiare conuincā, scire atq; intelligere Appollophanes debuit cū sapiens sit, nihil vnquā cœlestis ordinis ac motus immutari vlla ratione potuisse, nisi authorē suum à quo & vt esset, accepit, & cuius maie-

A maiestatis potentia continentur: in hoc se incitantem habuisset, qui (vt sacra testantur eloquia) facit omnia & transfert. Qua ergo ratione nõ colit eum, quem ex hoc ꝗꝙ cognouimus veraciter esse Danie. 2
omniũ deũ, admiraturq́ ipsius ineffabilem, inextimabilemq́ virtutẽ: per quam cũcta subsistũt: Iosue. 10
quandoquidem sol & luna per summã vim statu omnino mirabili vna cũ cœlo, vt essent prorsus immobiles, ipsius imperio paruerũt, atq; ad diei totius mensurã in eisdem signis oĩa cõstiterũt. Erit aũt profecto maius aut mirabilius, si alia atq; etiam prestantiora quæ continent ita ferri, quæ vero cõtinẽtur nõ simul acta memorent. Et cũ item alia quędã dies perpetuo lumine triplo ferme ꝗ solet maior effecta est, & cœlũ intra viginti horas (quem iam exegerat cursum) retrogre- 4. Regũ. 20
diens repetit, dignissimisq́ miraculo cõtrarijs orbitis tãta mora temporis remeat sol, miro atque insolito cursu motũ illum annuum varia tempoꝝ dimẽsione cõstantem intra decẽ horaꝝ spacium contrahit, ipsumq́ totum rursus intra decẽ alias nouam quandam tenens semitam cõficit. Hoc profecto miraculũ Babylonios tũc merito terruit, & absq; pugna Ezechię (vt qui deo pu- Exo. 7. 8. 9.
taretur æqualis, ac mortalibus cæteris virtute prestare) subiecit. Omitto quæ in Aegypto magnifi 10. 11. 12
ce contigere, & alia quędã signa alibi diuinitus facta. Sola hæc memoro quæ cõmunia sunt atq; cœlestia, & orbi toti, atq; oĩbus nota. Sed forte dicturus Appollophanes est, hæc vera nõ esse. Ac istud quidem Persaꝝ, sacerdotum monumentis reseruata historia continet, magiq́ nũc vsq; triplicis mitri, id est solis memoriã celebrant. Verum liceat illi sane his per ignorantiam, siue per hæ

B sitationem, fidem non accommodare. Age itaq; illũ rursus aggredere. Quid de illo qui tempore Matth. 27
crucis dñicæ factus est solis defectu, dicturus est: Eramus tũc ambo apud Heliopolim, amboq́ si- Marc. 15
mul incidentem mirabiliter soli lunæ globũ notabamus (non eñ eiusce cõiunctionis, tunc aderat Luc. 23.
tempus) ipsamq́ rursus ab hora nona ad vesperam ad solis diametrum supra naturę vires restitutam. In memoriam autẽ illius reuoca & aliud quiddã. Nempe eñ (vt ipse nõ ignorat) eã lunæ incidentiam ab oriente cępisse, & vsq; ad solaris corporis finem peruenisse: ac tum demũ resilisse notauimus. Neq; vero eadem ex parte vt assolet, & incidentia illa & repurgatio facta est, sed ex aduerso diametri. Hæc sunt quę tunc temporis cõtigere naturã profecto superantia, ac soli Christo possibilia, qui author est omnium, facitq́ magna & stupenda, quoꝝ nõ est numerus. Ista illi (si licuerit) dicto. Ea si potes Appollophanes argue: nẽpe eñ presens vna tecũ affui, vnaq́ aspe Iob. 5.
xi, ac diiudicaui oĩa, dignaq́ sum admiratione prosecutus. Deniq; tũc nescio quo afflatus spiritu ad diuinationem quoq; prorupit Appollophanes, atq; ad me cõuersus. Hæ (inquit) ô præclare Dionysi diuinarum sunt vicissitudines rerum: ista interim quantũ epistolaris patiebatur angustia, dixisse sufficiat. Potes autem ipse ea etiam supplere quæ desunt, ac deo perfecte offerre hominẽ compluribus in rebus sapientem: fortasse non dedignabitur, mansuete, atq; humiliter discere sapientissimam religionis nostrę veritatem.

Demophilo monacho de benignitate. Epist. VIII.

HEbræorum tradit historia animose Demophile, etiam sanctũ illũ viꝝ Mosem eximiæ mansuetudinis merito, diuina amicitia, & familiaritate dignatũ. Ac si quando ipsum diuino aspectu excidisse commemorãt non id ei priusquam à mãsuetudine defecerit cõ- Nume. 12
C tigisse describunt. Sed cum aliquando nimium insolesceret & cõsilijs obsisteret diuinis: Numer. 15
Iratus est (inquit) furore dominus, cũ vero ipsum diuinis meritis, atq; à deo indultis honoribus fa Nume. 12
cit illustrem, ex ea inprimis excellenti, ac diuina prorsus summi boni imitatione concelebrat. Erat Nume. 16
enim inquit mansuetus valde, atq; ideo dei famulus dicitur, digniorq́ prophetis oĩbus, cui deus visionis suæ gratiam largiretur. Sed & cũ aduersus eũ & Aaron pro pontificatus honore ac principatu gentis, improbi quidã atq; impudentes proterue contenderent omni honoris ac primatus ambitione superior fuit: paratus qdem cuicũq; deus decreuisset populi gubernacula credere. Verum vbi insurgere in eam ceperant, prioraq́ exprobando minari, & iam ferme in opus erumpere: mitissimus ille deum quidem in salutem inclamauit: magna vero cõstantia, singulariq́ modestia cõtestatus est, se insontem eẽ calamitatũ omniũ quæ subditis obuenissent. Nouerat eñ oportere eum, q deo bono familiariter iungitur, quàmmaxime conari ei pro viribus simillimum fieri, ac præterea sibi esse bonorum operum conscium. Quid vero Dauid quoq; illum dei parẽtem fe- 1. Re. 24. 26
cit diuina amicitia dignum: Nempe cum eẽt bonus, atq; eẽt in hostes benignus: inueni (inquit ille 1. Reg. 13.
summe bonus, ac benignitatis amator) hominẽ secundũ cor meũ. Preceperat & diuinitus indul- Psalm. 88.
ta lex: ipsa quoque inimici iumenta non negligi. Iob quoque vt innocentię tenax, iustificari pro- Acto. 13.
meruit, & Ioseph fratrum insidias in se vlcisci noluit. Abel itidem simplici animo & absque suspi- Exod. 23
tione vlla, cum fratre parricidiũ gestiente pergebat. Omnes deniq; theologia prædicat bonos, q Iob. 2. 3. 7
mala antea nec cogitare nec facere norunt, sed ne aliena quidem malitia à bonitate decidũt, imo Geñ. 37. 41
contra, penitus ad diuinæ bonitatis imaginem malos quoq; bonos efficere curant, effundentesq́ Gene. 4
in eos omnia benignitatis viscera: sensim eos etiam ad similia prouocãt. Verum ad altiora ac di- Psalm. 4
gniora feramur. Non sanctorum viroꝝ mansuetudines, non angeloꝝ: præ se ferentes boni speciem homines amantium, euidẽtissima benignitatis & propensioris in eos studij inditia, enũtiare

intendi-

Zacha. 12. intendimus, vt scilicet illi gentibus misereant, ac pro ipsis diuinæ bonitati offerant preces, perniciosasq́ ac perditas multitudines increpēt, & malis nostris condolētes, eorū saluti læti congaudeant qui se ad meliora conuertūt, & quæq; alia quæ de beneficis angelis diuinæ literę tradunt, sed his oībus obmissis Christi (q vere ac supreme bonus est) beatissimos radios alto corde in silentio excipiamus, & ab ipsis illustrati, ad diuina eius, & benignissima opera contuenda pergamus. An nō ineffabilis, incomprehensibilisq́ bonitatis, q̄ quę nō erāt, subsistere voluit, & q̄d ea oīa ad esse produxit? quodq́ oīa itē semper similia sibi, pro cuiusq; captu euadere cupit, suisq́ cō-

Hiere. 31 municare muneribus? Quid? q̄ à se auersos ac resilientes amatorie sequitur, cōtēditq́ ac depreca-

Luc. 15 tur: ne se deserāt ij quos tāta vi amoris inquirit. Quid? q̄d delitijs quoq; resolutos, ac per id redire differētes, & eos frustra insimulantes, benignissime tolerat, rationemq́ reddere per se ipse dignatur, imo & promissionibus releuat, blanditijsq́ demulcet. Cūq; adhuc procul sint qui ad se redeunt, lætus occurrit: atq; obuius fit, & totus totos complexus osculatur, nec prioris illos auersionis culpat. Verum pręsenti cōuersione cōtentus, & diem festum agit, & cōuocat amicos: eos scilicet qui singulari benignitate sunt p̄diti, vt sit omnium lætātium habitatio. At vero Demophilus & quisquis alius si aduersetur bonis, iuste omnino corripitur, edoctusq́ quid congruat, bonus efficitur. Quo modo enim (inq̄t) nō oportuit eum qui bonus esset, de eorū qui perijssent salute, &

Ibidem. qui mortui essent vita, lætari? Deniq; & super humeros attollit ouem vix ab errore conuersam, &

Matth. 5. benignos angelos ad lætitiam excitat. Ingratis quoq; clemētissime vtitur, & oriri facit solē suum

Lucæ. 6 super bonos & malos, atq; ipsam animam suam pro auersis à se, ac refugientibus ponit. Tu vero vt tuæ literæ indicāt, procidentē sacerdoti impium (vt ais) atq; peccatorem: nescio quo pacto

Confessio hic & pœnitentiæ sacramētū intelligitur. cōtra disciplinæ ordinē astans calce abiecisti ac repulisti. Cum ille q̄dem verecunde (quod oportuit) fateretur se ad peccatorum remedia quęrenda venisse: neq; exhorruisti insup & sacerdotem optimum lacerare conuicijs, miserabilem eum dicēs qui pœnitentē, atq; impium iustificasset. Ac tādem exi inquiens sacerdoti, cum similibus tuis: cōtra fas omne irrupisti in adyta, & sancta sanctorum prophanare ausus es. Et scribis nobis te sancta cum violanda essent, summa cura, prouidentiaq́; seruasse, eaq́; hactenus illibata custodire. Nūc ergo q̄d ipsi sentiamus, attende. Nefas est sacerdotē à ministris (qui te superiores sunt) atq; à tui ordinis viris iudicari (etiam si impius in diuina eē videatur, etiam si quid aliud ex ijs quæ interdicta sunt, egisse deprehenditur. Nā si distinctiones, ordinesq́ cōfundere, sacratissimas dei sanctiones, & iura transgredi est: omni profecto ratione caret, dei causa peruertere traditū diuinitus ordinem. Neq; eñ in seipsum, dei sermo diui-

Esaię. 30 sus est, alioquin quomodo ipsius staret regnum? Et si dei est iudiciū (vt sacra eloquia testātur) sa-

Roma. 2 cerdotes aūt angeli sunt, diuinorum iudiciorum cōtinuo post pontificem magistri: ab ipsis tu di-

Malach. 2. uina congrue, ac suo ordine per medios ministros cū tempestiuum fuerit disce, per quos etiā cultor esse meruisti. An vero nō hoc ipsum sacra signa proclamant? neq; eñ sancta sanctorū simpliciter oībus sunt inaccessa: verum his appropinquat magis pontificum sacra distinctio, deinde sacerdotum ordo, quos deinceps & ministrorū sequitur gradus. Porro ijs qui cultores sunt ordinati, adytorū portæ segregatę sunt, iuxta quas & initiantur & astant, non ad custodiam, sed vt ordinem recognoscāt suum, suntq́ ipsi populo propinquiores, q̄ hi qui sacra administrāt, & quā populus ipsis quoq; sacerdotibus magis accedētes. Vnde & sacrorum sanctus ordo, sacerq́ principatus, eos diuina percipere sacre instituit: alijs quidē qui intra adytorū valuas sunt, sacrorū administrationem concedens, Nam hi qui diuinū (vt expressius dixerim) altare circūstant, diuina intuentur, atq; audiunt aperte sibi reuelata, procedētesq́ benignissime ad exteriora sacrorū velaminū subiectis cultoribus, & sacro populo, & ijs qui purgātur ordinibus sacra mysteria pro meritis pādunt. Quæ profecto rite immaculata tam diu seruata sunt, quoad ipse tyrannice nimium in ea irrupisti, sanctaq́ sanctorū & quidem nolētia, tibi publicari coegisti. Et post hæc haberi abs te sacra, atq; seruari dicis: cum ea neq; videre, neq; audire merueris, neq; aliq̄d habeas sacerdotio dignum. *Sicuti* ne veritatē quidem scripturarū nosti, cum eas quotidie sermone impugnes ad subuersionem audientium. Nempe eñ si quis non permissum sibi à rege principatum gentis, vsurpare tentasset, iustissima in eum pœna deseuiret. Idem quoq; putaretur si principe quempiā vel absoluente vel damnāte: nōnullus ex astantibus subditis præsumeret latam à dño retractare sententiam, & ne id modo, verum & dñm afficere iniurijs, pulsare, atq; ex imperio deturbare molitetur. An vero tu homo tam audax ac temerarius es, aduersus mitissimum atq; optimū virum, sacratissimamq́ ipsius functionem, & sacerdotalis dignitatis iura? Et hæc q̄dem nos oportuit dice-

2. Para. 26. re, cum q̄s supra merita ac dignitatem suam ausus, aliqua præsumpsit attentare, quæ tamen non

1. Reg. 13. 15. indigna videretur, nam neq; hoc cuiquam omnino fas est. Quid eñ q̄d nō cōueniret fecit Ozias,

Marci. 3. incensum offerēs deo? quid item Saul victimas faciens? quid violenti nimium dæmones, cum Ie-

Nehem. 13. sum dei filium verissime pręedicarēt? Sed profecto à theologia omnis alienus, interdicitur episco-

Leuitic. 16. pus: vnusquisq; eñ ministerij sui ordinem seruare debebit, solusq́ pontifex semel in anno ingre-

2. Para. 26. ditur in sancta sanctorū: & hoc seruata diligēter oīi (quam lex præcipit) mundítia pontificali.

Nume. 18. Sacerdotes aūt sancta circūtegunt, & leuitæ sancta non tangūt, ne moriantur, & iratus est furore domi-

A dominus, contra Oziæ temeraritatem, & Maria lepra respargitur, quæ legifero fratri legem co-
natur imponere. Et super filios Sceuæ insiliere dæmonia. Et non mittebã eos (inquit) & ipsi curre Acto. 9.
bant: & non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant. Et impius qui mihi immolat vitulum, sicut Hiere. 23.
qui occidit canem. Atq; vt summatim dicam, eos non tolerat qui diuina peruertunt, perfecta illa Esaiæ. 66
dei supremaq; iustitia, dicentibusq; illis, In nomine tuo virtutes multas fecimus, respondet, nescio Matth. 7
vos, recedite à me omnes operarij iniquitatis. Nefas itaq; est (vt diuina testãtur eloquia) ea etiam Luc. 13
quæ iusta sunt, non secundũ dignitatẽ, meritaq; exequi. Cæterũ debet sibi quisq; cautius intende-
re, vt non sublimia & quæ se altiora sunt sapiat, solaq; ea meditari, quæ sibi pro meritorũ modo
credita sunt. ¶ Quid igit inquis, non oportet sacerdotes q vel impie vel perperã aliquid facere de Argumentũ Demophili.
prehensi fuerint, corrigi? solisq; licebit gloriantibus in lege, per præuaricationem legis deum in-
honorare? Et qua ratione sacerdotes, prædicatores dei sunt? quo eñ pacto diuinas populo virtu
tes enuntiant, qui nec earũ vires penitus norunt? Aut quomodo illuminabũt alios, qui ipsi sunt te
nebris obsiti? Quomodo item diuini spiritus gratiam præstabunt, qui neq; an sit spiritus sanctus
habitu, atq; veritate crediderunt? ¶ Ad hæc tibi ipse respondeo. Non eñ inimicus Demophilus
est, nec patiar te circũueniri à satana. Vnusquisq; profecto circa deũ astãtium ordo sacratior est, Satisfactio sanctissimi patris.
magis absistente atq; diuinior, & lucidiora simul sunt, vimq; illuminandi seruantia maiorem, quę
vero lumini magis sunt propinquantia. Neq; localiter accipias velim huiusmodi propinquitatẽ,
sed secundũ idoneitatem qua ad deum recipiendũ sunt accõmodatiora. Si igitur, quæ illuminat,
sacerdotum est sancta distinctio, proculdubio ille à sacerdotali ordine & virtute omnino prola-
B psus est, qui illuminãs nõ est, multoq; sane magis q neq; illuminat⁹ est. Atq; vt mihi quidẽ videt,
audax nimium huiusmodi est, si sacerdotalia munia sibi assumit, neq; metuit, neq; veretur, ea quę
sunt diuina præter meritũ persequi, putatq; ea latere deum, quorũ sibi ipse conscius sit, & se deũ
fallere existimat, quem falso nomine appellat patrem, audetq; scelestas blasphemias suas (neque
eñ preces dixerim) sacris aris inferre, easq; super signa illa diuina ad Christi similitudinẽ dicere.
Non est iste sacerdos, nõ est, sed infestus, atrox, dolosus, illusor sui, & lupus in dominicũ gregem
ouina pelle armatus. Ac Demophilo fas nõ est, ista corrigere. Nam si diuinus sermo iusta iuste
prosequi iubet (iuste vero prosequi, est vnicuiq; quod suũ est pro meritis reddere) iuste hoc om-
nis prosequi nõ præter suum meritũ aut ordinem debet. Nanq; & angelis iustũ est, officia secun
dum merita diuidi, vt & profecto diuisa sunt. Verũ hoc illis non à nobis ô Demophile, sed per il-
los nobis ex deo & ipsis quoq; per superiores angelos. Atq; vt breuiter dixerim, in omnibus quæ
sunt, per prima secundis à dispositissima omnium ac iustissima prouidẽtia, iusta pro meritis tri-
buuntur, vt hi quidẽ quos deus præesse alijs statuit, inferioribus atq; subiectis secundũ merita tri
buant. Verũ eñ Demophilus iræ & concupiscẽtiæ, ratione moderetur, eisq; secundũ merita tri-
buat, neq; suum violet ordinẽ, sed regat subdita supereminẽs ratio. Nam si cũ forte in foro aspi-
cimus famulũ domino seniori adolescentulũ, siue etiam filium patri maledicere, simulq; impetu
facto plagas inferre, pietatem violare videmur, nisi accurrentes præstãtioribus opem ferre stu-
deamus, quãtumlibet illi fortasse prius perpessi iniuriam sint. Cur quæso nõ erubescimus qui ra-
C tionem ab ira & concupiscentia violari & à tradito sibi diuinitus principatu deijci videmus, atq;
negligimus, & inter nosipsos impiam & iniustã temeritatem ac seditionẽ, confusionemq; excita
mus. Merito sane noster à deo nobis indultus legifer, ecclesiæ dei præfici prohibet eum qui do-
mui suæ eatenus nõ bene præfuerit. Qui eñ seipsum regere nouit, & alterũ reget: qui alterũ, etiã
domũ: & qui domũ, ciuitatem quoq;: & qui ciuitatem, etiam gentẽ, atq; vt summatim dicam iu- Luc. 16
xta veritatis vocẽ, Qui in modico fidelis est, & in multo erit fidelis: & qui in modico infidelis, &
in multo quoq; infidelis erit. Ipse igitur concupiscentiæ & iræ atq; verbo, congrua iure tuo im-
partire, tibi aũt venerandi ministri moderentur, ministris sacerdotes, sacerdotibusq; pontifices, at
q; illis ipsis apostoli, apostolorumq; successores cõuenientia dictent. At si qui forte & inter ipsos
à recto tramite deuiarit, is ab æqualibus atque sui ordinis sanctis corrigatur, vt non ordo in ordi-
nem ruens cuncta permisceat, sed vnusquisq; in suo ordine, suoq; officio maneat. Ista tibi inte-
rim idcirco dixerimus, vt & scias, & facias quæ tui muneris sunt. Porro de illa in virũ (vt tu ais)
impium ac perditũ immanitate, nescio quo fletu plangã contritionem dilectissimi mei. Cuius eñ
te arbitraris à nobis constitutũ esse cultorem? nisi eñ illius summe boni cultor es, profecto & à
nobis & ab omni nostræ religionis cultu alienus sis necesse est, iamiamq; tibi ex hoc deus inqui- insolescas
rendus est alius, & alij sacerdotes, vt apud illos* effereris potius q̃ perficiaris, sisq; amice crudelita
tis minister atrox. An eñ & nosipsi ad supremæ sanctitatis imaginẽ perfecti sumus? aut non in
nobisipsis diuinæ clemẽtiæ largitate indigemus? An vero iuxta diuinas literas, peccatũ duplex im
piorum more peccamus, dum & nescimus in quibus offendimus, insuper & nosipsos iustificare Hiere. 2
præsumimus, putamusq; nos videre, cũ reuera minime videamus. Obstupuit cœlũ super hoc, &
exhorrui ego, mihiq; ipsi vix credo, ac idipsum bene scias velim, nisi tuas legissem literas (quas vti
nam nunquã vidissem) nemo vnquã persuasisset (quicunq; mihi hæc de te persuadere moliretur)
vt ad credendũ adductus essem, Demophilum non arbitrari deum super omnia bonum ac be-

 nignum

nignum esse, seq; putare ipsius miserãtis ac saluãtis gratia nõ indigere, imo & sacerdotes abroga re, qui promeruerunt bonitate pcipua plebis ignorantias portare & nõ seuere corripere, sed eis de um propitium facere, nõ ignorãtes q & ipsi circũdati sunt infirmitate. Sed profecto diuinus ille ac summus pontifex, altera ingressus est via, idq; cũ (vt sacra testantur eloquia) à peccatoribus esset segregatus. Atq; hoc eximiæ in se dilectionis argumentũ capit, si oues eius modestissima gu bernatione pascamus, & nequã eum appellat qui cõseruo non dimiserat debitũ, neq; illi indulgente sibi largissimæ bonitatis ne minimã quidẽ tradiderat portionẽ. Atq; ideo in illũ intorquet iustam omnino sentẽtiam, vt (quod mihi ac Demophilo valde metuendũ est) ab eo quæ semel fuerant, repetantur. Nempe em̃ & his qui impias in se manus iniecerãt in ipso suæ passionis tempo re, veniam à patre precabatur. Discipulos item corripuit, q persequẽtes se Samaritanos vt impie tatis cõdemnaret, optauerant. Hoc sane illud est quod imprudenti illa & prolixa nimis epistola tua inculcas & replicas, q scilicet non teipsum, sed deum vltus es. Dic oro te, per malitiã eum qui summe bonus est vindicas? absit. Non habemus pontificẽ qui compati nõ possit infirmitatibus nostris, verũ & innocens & misericors est. Non cõtendet neq; clamabit, & ipse est mitis, & ipse propitiatio est pro peccatis nostris. Non itaq; suscipiemus improbos conatus tuos, ne si millies quidẽ Phinehes atq; Heliam te dicas æmulari. Hæc em̃ minime probauit Iesus, cũ ea sibi discipu li, mitis ac benignissimi spiritus eatenus rudes, ignariq; suggererẽt. Deniq; & sacratissimus noster institutor, in mansuetudine docẽdos admonuit eos, qui doctrinæ dei aduersarẽtur. Doceri quip pe ignaros decet, non suppliciis affici: sicuti & cæcos non cruciamus, sed ad manũ ducimus. Cõ tra vero, tu respirare in lucem inchoanti viro, ictum in caput impingẽs emergendi facultatẽ adimis, accedẽtemq; summa cũ verecundia, repellis audacter. Hoc igitur ingentis horroris est, q is quẽ Christus summe bonus errantẽ in montibus requirit, fugientemq; reuocat, & vix repertum sacris humeris reuehit, abs te affligitur, repudiatur, abiicitur. Ne quæso tã male nobisipsis consu lamus, neq; gladiũ in nosipsos impellamus. Nam hi quidẽ qui alios violare iniuriis, aut beneficiis fouere nituntur, cũ illi forte quæ voluerint facere nequeant, sibi tamen aut malitiã secundũ propo situm aut bonitatẽ consciuere. Atq; ideo euadunt, aut virtutibus diuinis, aut atrocitatibus inhumanis pleni, & hi quidẽ angelorũ sanctorũ sectatores & comites, & in præsenti & in futuro seculo cũ omni pace liberati à malis omnibus, beatissima requie in perenni vita, perpetua hæredita te potientur, & (quod bonorũ omniũ maximũ est) cum deo semper erunt. Porro hi qui à diuina simul, ac sua pace deciderunt, & in vita & post mortẽ cũ immitibus atrocibusq; dæmonibus futuri sunt. Cuius rei gratia nobis summo studio curandum est, vt bono inhæreamus deo, simusq; cum dño semper, & non cũ malis occulto illo iustissimoq; iudicio segregemur, atq; ex nobisipsis pœnas debitas subeamus. Quod ego maxime omniũ timeo, malorũq; omnium exors esse, & cu pio & oro. Ac (si vis) diuinã quoq; sancti cuiusdã viri visionẽ memorabo. ¶ Cũ aliquãdo in Cre tam venissem, sanctus Carpus me suscepit hospitio, vir ob eximiã animi munditiã ad dei speculationẽ vltra ferme omnes aptissimus. Deniq; nunq̃ sancta mysteria celebrare cœpisset, nisi prius inter eas preces (quæ antea cõsummantur) sacra illi ac propicia visio apparuisset. Hunc igitur (vt ipse referebat) infidelis quispiam contristarat aliquãdo. Erat aũt causa tristitiæ, q ille quendã ab ecclesiæ fide, ad impietatẽ erroris abduxerat. Cumq; eius celebritatis (quã vulgus * hilarias vo cat) agerentur dies, qui debuerat pro vtrisq; benignissime orare, atq; dei saluatoris auxilio alterũ ab errore conuertere, alterũ bonitate superare, nec desistere quin eos admoneret per omnẽ vitam donec pœnitentiæ tempus superesset, & ita eos ad dei cognitionẽ attrahere, vt iam tandẽ & quę illis erant ambigua, & obscura patescerent, & ab his quæ præter rationẽ audacter admiserant, resipiscere legitima seueritate cogerentur, nescio quo pacto (cũ intra semetipsum id antea passus nõ esset) tunc vehementẽ indignationẽ, atq; amaritudinẽ imbiberat animo. Sic itaq; affectus obdormiuit, erat em̃ vespera. Circa vero mediam noctẽ, quo tẽpore consueuerat ipse semper apud se ad diuinos euigilare hymnos, expergiscitur quidẽ & surgit cũ somnos parum quietos & crebro interruptos, nec absq; perturnatione cœpisset. Stans tamẽ ad diuinã precem, & colloquutionem non satis intente, irreligiose tristabatur, & ferebat grauiter, iniquũ esse dicens, si impii hoĩes & q vias dñi peruerterent rectas, adhuc viuerent. Et hæc dicens precabatur deũ, vt amborũ vitã turbine aliquo, & fulmine prorsus extingueret. His dictis, repente se vidisse referebat domum in qua consistebat, primitus vehementer agitari, ac tum demũ à summo culmine per medium diuidi, & quendã ante se ingentis luminis rogũ, eumq; (videbatur em̃ iam sub diuo esse locus) ẽ cœlo ad se vsq; deferri. Cœlum vero ipsum patere apertũ conspiciebat, eiusq; cardini Iesum insidere, innumeris illi humana specie astantibus angelis. Et ista quidẽ vidisse, cũ superne aspiceret, & se esse admiratũ memorabat. Vbi vero ad inferiora deflexit obtutus Carpus, ipsum quoq; solũ instar vasti ac tenebrosi cuiusdã profundi discissum se vidisse ait. Atq; viros illos (quibus mala imprecatus fuerat) ante se ad os illius profundæ voraginis stare trementes ac miserabiles, & qui ipsa pedũ suorũ labilitate iam mergendi viderentur. Porro ab inferiori parte voraginis serpentes cernebat emergere, qui circa illorũ pedes ita instabiles ac nutantes, interdũ quidẽ in globũ colligi & ingrauari

De dño sal uatore nro
I.Pet.2
Iohan.21
Matth.18
Lucæ.23
Luc.9
Heb.4
Esa.42
Matth.11.
Nume.25
3.Reg.18
1.Macha.2
2.Timot.2
Visio Carpi sancti viri de benignitate Iesu amatoris vitæ.
lætitias, voluptates

D E F

nari vna,atq; pertrahere,interdum vero dentibus & caudis, ore,gutture, linguis ac toto corporis motu vim immẽsi pauoris viderentur incutere, vt qui modis omnibus deorsum illos præcipitare molirẽtur. Fuisse aũt & viros quosdã in medio,qui contra eos vnà cũ serpẽtibus impetũ facerent,exagitantes vna,& impellentes,atq; ferientes. Videbantur aũt illi lapsui proximi partim vi, partim etiã inuiti,partim etiã sponte,cũ à malo sensim & cogerentur simul,& inducerẽtur. Referebat aũt Carpus,se(dũ inferiora aspiceret)fuisse delectatũ,atq; superiora neglexisse,grauiter autẽ & indigne ferentẽ q illi necdũ cecidissent,& cũ sæpius eo desiderij ferretur impetu,eosq; & ipse niterẽt impellere,semperq; frustra moliretur,molestissime tulisse,& cõtra eos imprecatũ esse. Cũ ecce vix tandẽ reuocatis ad superna luminibus,vidit cœlũ sicuti & prius aspexerat,Iesumq; miseratum quod fiebat,de cœlesti illa sede cõsurgentẽ,ad eos vsq; descendere,& porrigere clemẽtissimam manũ,angelosq; vnà opem ferẽtes,aliunde aliũ tenuisse viros,ac dixisse Carpo Iesum, stanti porrecta adhuc manu,iam percute aduersum me. Paratus eñ sum etiam iterũ pro saluãdis hominibus pati,gratũ mihi istud est,dum nõ alij hoĩes peccent. Tu aũt inspice,an tibi vtile sit hanc istius profundi & cũ serpentibus mansionem, dei ac bonorũ clementiumq; angelorum præferre consortio? Hæc sunt quæ ego audita,vera esse credo.

Tito pontifici per epistolam interroganti,quæ sit sapientiæ domus, quę patera,qui cibi eius, & qui potus. Epist. IX.

B SAnctus quidẽ Timotheus, honestissime Tite,nescio an aliquid scripserim de theologicis signis,cuius ille ignarus abscesserit. Cæterũ in significatiua theologia,oĩa illi quæ in diuinis literis de deo indigne dici plerisq; videntur, diligẽtissime enucleare curauimus. Nam absurditatẽ profecto maximã imperitis ac rudibus animis imprimũt,arcanæ illius sapientiæ patres,cũ per obscura quędã ænigmata diuinã illam,plenãq; mysterijs ac prophanis inaccessam veritatẽ,enuntiãt. Atq; ea ratio est cur plurimi diuinorũ mysteriorũ verbis difficile credimus. Ea eñ cum adhęrẽtibus sibi tantũ vernaculis & carnalibus signis aspicimus,cũ his amotis ipsa in seipsis nuda atq; ad purũ liquida intueri debeamus. Ita eñ vitæ fontẽ digna demum veneratione prosequimur,si hunc in seipsum fundi & in semetipso stare videamus. Atq; vnam quandã vim simplicem se mouentẽ,per se operantẽ,seq; ipsam non deserentẽ intelligamus, scientiarũq; omnium scientiam esse,ac semper seipsam per seipsam intueri fateamur. Oportere igitur existimauimus à nobis cũ illi,tum cæteris omnigenas formas exponi,quæ de deo sacratissime,symbolice,significatiueq; finguntur. Nanq; exteriora velamina perq̃ sane multa indignitate plena sunt, quæ instar efficta prodigij,minus probabilia videantur, puta cũ in supersubstantiali illa diuina generatione ventrẽ dei,deum corporaliter gignere fingunt,verbumq; in aere ex corde viri illud eructante profundi, & spiritũ ex ore spirantis prodire describunt,ac sinus dei patris corporeo more more filium vlnis cõplectentes, nobis cũ laude pronuntiant. Siue cũ ista,per inferiora quælibet,& quæ humo prodeunt signant,atq; cũ arbores quasdã,& virgulta & flores, radicesq; inducunt,siue cũ inundãtes aquarũ fontes,aut splendorũ,lucis productiuas generationes,seu alias quaslibet descriptiones (quæ supersubstãtialia multiplicis theologiæ sacramẽta dignissime referẽt)ponunt. Item cum intelligibilibus dei prouidẽtijs,aut donis,aut insinuationibus, aut virtutibus,aut proprietatibus,aut terminis,aut mãsionibus,aut processibus,aut discretionibus,aut coniunctionibus,humanã deo effingũt formã,& ferarũ,& aliorũ animaliũ ac plantarũ, lapidumq; varias species,& ornatũ illi muliebrẽ,aut barbaricas armorũ instructuras applicant,& vasorũ fictoriam seu cõflatoriam veluti opifici vulgari attribuunt,& equos illi, & currus sedesq; substernunt, ac dapes quasdã veluti cocorũ cõmentis & arte coficiunt,bibẽtemq; & ebriũ ac dormitantẽ,crapulaq; distentum dicunt. Quid memorẽ iras,dolores,omnimoda iuramẽta,pœnitentias,maledicta,furores,multimodas item obliquasq; frustratarũ promissionũ rationes, giganteã illã in Genesi expugnationẽ,quando viris illis potentibus ex metu dicitur insidiari, idq; cũ ædificium illud non pro aliorũ iniuria,sed ꝓ salute sua molirẽtur. Cõciliũ q̃q; illud q̃d referã aduersus Achab fraude ac deceptione capiendũ,in cœlo cõcinnatũ. Quid item canticorũ carnales, ac adamatorios q̃plurimos affectus,& quæq; alia sacra & visibilia signa occultis obducta, & in multitudinẽ excrescẽtia,diuina fictio sacris audacius inseruit,atq; effinxit, singularibusq; & indiuiduis, quæ diuisionẽ admittunt,& figuratiua atq; multiformia,his quæ formiã,figuramq; nõ capiunt. Quorũ profecto si q̃s intueri possit intimũ,secretũq; decorem,mystica esse oĩa,& diuina mirabitur,atq; ingenti theologiæ lumine plena. Neq; eñ putandũ est visibilia signa sui causa fuisse conficta, verũ arcanæ illius plurimisq; inuisibilis scientiæ,idcirco velata,ne prophanis fierẽt peruia quæ sacratissima sunt solisq; veris ac legitimis * diuinitatis amatoribus aperta paterẽt, quippe qui puerilẽ omnem sensum,atq; imaginẽ sacra signa discutiendo deponerent, ac simplicitate animi & cõtemplatiuæ ratione virtutis ad simplicẽ illam atq; omnino mirabilẽ ac supereminentẽ signorũ veritatẽ penetrare sufficerent. Et hoc ꝑterea operæpretiũ est animaduertere, duplicẽ esse theologorũ traditionem,arcanã alterã ac mysticã,alterã vero manifestã atq; notiorẽ,& alterã quidẽ significatiuã ac

Significatiua theologia.

Psal. 109 Psal. 44 Psal. 32 Iohan. 1. Prouer. 3 Apo. 2 Esaię. 53 Esaię. 11. Hiere. 2 Psal. 35 Psalm. 109 Psalm. 144 Gene. 18 Exodi. 3 Matth. 11 Luc. 6 Exo. 20 Apo. 5. 3. Regũ. 22. Cantic. 4. 5

C

* dei

Duplex theologorũ traditio.

perficientem,alterã vero ſapientiæ eſſe ſtudioſam ac demonſtratiuã,cõnexum vero intextumq́ B
eſt effabili,quod dici non poteſt,atq; illud quidẽ perſuadet,colligit,ac cõfirmat veritatẽ, hoc aũt
agit,atq; indocibilibus,occultisq́ docẽdi modis conciliat,collocatq́ in deo. Ne in ipſa quidẽ ſan-
ctiſſimorũ ſacramentorũ celebratione ſancti illi noſtræ,ſeu legalis traditionis magiſtri,diuinis at-
q; honeſtiſſimis abſtinuere ſignis,ſed & ipſos quoq; ſanctiſſimos angelos diuina,myſtice p ænig-
producere gmata*propalare cernimus,ipſumq́ Ieſum in parabolis diuina,per typicæ mẽſæ apparatũ dei-
fica myſteria tradere. Fuit eñ profecto conueniens vt nõ modo illibata plurimis ſeruarent ſan-
Ratio quare duplex ẽ theologiæ traditio cta ſanctorũ,verũ vt & ipſa quoq; hominũ vita(quæ indiuidua ſimul ac diuiſibilis eſt)pro captu
& modo ſuo diuinis cognitionibus illuſtrata doceretur,& impaſſibilis ipſius pars ad ſimplices at
q; intimas diuinarũ imaginũ ſpecies cõtuendas ſecerneretur,quæ vero paſſibilis eſt,vernacule(vt
ita dixerim)illiceretur vna,atq; ad capienda quæ ſunt auguſtiſſima præelaboratis typicorũ ſigno
tantã vim hñt hmõi propinqua rum fictionibus intenderetur,* cui quidẽ nimirũ natura cognata ſunt huiuſmodi ex noſtris ſum-
pta velamina. Quod indicant quicunq;(cũ apertã & extra velamina audierint theologiam) in ſe
ipſis imaginẽ aliquã fingunt,quæ illos ad dictæ theologiæ intelligẽtiam manuducat. Sed & ipſa
mundi viſibilis fabrica,inuiſibilibus dei(quemadmodũ & Paulus,& verax ratio docet,* ſubſigna
obducitur. tur. Quocirca & theologi alia quidẽ ciuiliter atq; legitime,alia vero purgate & incontaminate p-
ſpiciunt,& alia humane ac medie,alia vltra humanã conſuetudinẽ, atq; perficiendo diſcutiunt,at
Roma. I. q; interdũ quidẽ à viſibilibus legibus,interdũ vero ab inuiſibilibus(prout ſubiectis ſacris literis,& E
mentibus,& animis congruit)docent. Neq; eñ hiſtoria ſimplici & vacua, ſed vitali perfectione
ſubnixus eſt illorũ omnis,& per oĩa ſermo. Oportet igitur & nos omiſſa de hiſce opinione vul-
gari,intra ſacra ſigna tota intentione penetrare,neq; ea debito honore priuare, cũ ſint diuinarũ fi
gurarũ germina,expreſſiones atq; formæ,ac ſecretiſſimorũ excellẽtiumq́ ſpectaculorũ euidentes
imagines. Non enim ſola ſuperſubſtantialia & intelligibilia ac diuina lumina typicis varian-
tur ſignis(ſicuti cũ ſuperſubſtãtialis deus ignis dicitur,& intelligibilia eloquia dei ignita memorã-
tur)verũ & intelligibilium intellectualiũq́ angelorũ ſacræ illæ diſtinctiones varijs formis,& mul
Deute.4 tiplicibus,igneisq́ figuris deſcribunt. Atq; aliter ipſam ignis imaginẽ cũ de deo(qui omnẽ intelli
Pſal. 103 gentiam ſuperat)dicitur,oportet accipere,aliter cũ de intellectualibus eius prouidẽtijs ſiue ratio-
Lucæ.12 nibus,aliter quoq; cũ de angelis enuntiatur,ac priorẽ quidẽ illam imaginẽ ſecundũ cauſam,ſequẽ
tem vero ſecundũ ſubſtãtiam,tertiã ſecundũ participationem,atq; alia aliter ſicuti digna cuiuſq;
ſpeculatio,& erudita diſpoſitio ſancit,accipere conuenit,& nõ temere ac paſſim ſacra ſigna miſ-
cere,ſed ipſa congrue cauſis ſiue ſubſtãtijs,ſiue virtutibus,ſiue ordinibus,meritisve ac dignitatib⁹
Hic q̃ſtioni pontificis Titi ſatiſfacit. diſcernere,quorũ etiam ſunt enuntiatiua ſigna. ¶Et ne modũ excedamus epiſtolæ,ad ipſam iam
propoſitã nobis quæſtionẽ veniamus. Dicimus itaq; eſcam omnẽ vim habere eos perficiendi
quos nutrit,dũ imperfectũ illorũ atq; indigẽtiam replet,& infirmitatẽ curat,vitãq́ cuſtodit,& re
uireſcere facit ac renouat,& vitalẽ illis iucunditatẽ,copiamq́ largitur, prorſuſq́ mœſtitiæ & im
Prouer. 9 perfectionis oĩs expultrix,lætitiæ vero ac perfectionis induſtrix eſt. Rite igitur & ſapientiſſima,
Matth.15 benigniſſimaq́ ſapientia diuinis laudatur eloquijs,q̃ myſticũ chraterẽ ſtatuat,ſacrũq́ ipſius pro
Luc.14 pinet poculũ,ſolidiores quoq; ante cibos proponẽs,& cũ alta p̃dicatione, ipſam deſiderãtes be-
nigniſſime inuitans. Duplicẽ ergo diuina ſapientia proponit eſcam,ſolidã alterã atq; durabilem F
Duplex cibus atque eſca. alterã liquidã & quæ profunditur. In chratere quoq; prouidentiſſimæ benignitatis ſuæ,gratiã,
copiamq́ largitur. Chrater eñ rotundo & patulo ore cũ ſit,prouidẽtiæ omniũ(quæ initio & fi-
ne caret,patenſq́ & explicita oĩa ambit & cõtinet)ſignũ profecto eſt. Verũ quoniã & ad oĩa
prodiens in ſeipſa manet,ſubſiſtitq́ in immobili identitate ſua,neq; prorſus à ſeipſa diſcedit ſta
biliter,firmiterq́ locata,ipſe quoq; chrater ſtare memoratur. Aedificare aũt ſibi domũ ſapien-
tia dicitur,& in ipſa ſolidos cibos,& pocula,chraterẽq́ proponere, vt oĩbus diuina digne conij-
cientibus perſpicuũ ſit,illũ eſſe perfectã prouidẽtiam,qui oĩbus vt ſint,ac bene ſint author eſt &
Idem rurſus in eodem. cauſa,& procedit ad oĩa,& in oĩbus ſit & oĩa continet, atq;*eadẽ rurſus in ſeipſa per eminẽtem
excellẽtiam,nihil in nihilo ſecundũ nihilũ eſt,ſed excipitur ab oĩbus * ipſa in ſeipſa identidem,
ipſe in ſeipſo idẽtifice. ac ſempiterne ſubſiſtens,& ſtans & manẽs,ſemperq́ eodẽ modo ac ſimiliter habens,& nequa-
quã extra ſe ſit,neq; à ſede propria,& immobili manſione atq; ſubſtantia deficit. Verũ & in ip-
ſa prouidẽtiæ ſuæ integra,perfectaq́ bonitate,cũcta diſponit,& procedit ad oĩa, & in ſeipſa ma-
net,& ſtat ſemper,atq; mouetur,& neq; ſtat,neq; mouetur,ſed prouidẽtiæ(vt ita dixerim)offi-
cia,& actiones dũ ſtat immobilis,peragit,atq; dum prouidet,in ſua illa ſtabilitate diuinæ ratione
Quis ſolid⁹ cibus & q̃s liquidus. naturæ omnino mirabiliter manet. Sed eñ dixerit quiſpiam, quis ſolidus eſt & quis liquidus ci-
bus? huiuſmodi eñ benigna ſapientia largiri ſimul, ac prouidere laudatur. Arbitror itaq; ſolidũ
cibũ intellectualis perſeuerantisq́ perfectionis,atq; identitatis ſignificationẽ præferre, per quam
intellectuales illi ſenſus ſecundũ ſtantẽ ac potentiſſimã & ſingularẽ,indiuiduamq́ ſcientiã diuina
Hebræ.5 participant,quibus beatiſſimus Paulus ſolidi veraciter cibi à ſapientia accepti,conſortiũ & parti-
cipium tradit. Porro liquidũ cibũ inundantiã illam large manantẽ atq; ad oĩa prodire feſtinantẽ
ſed adhuc per varia & plurima,atq; diuidua ad ſimplicẽ & fixam atq; conſtantẽ dei ſcientiã,eos

quos

A quos alit pro captu, ac modo singulorum bonitate præcipua manuducentem, signare certũ est. Idcirco diuina ac spiritalia eloquia, & rori, & aquæ, & lacti, & vino, ac melli merito assimilantur, quod & viuificandi atque fœcundandi, veluti in aqua, & ad incrementũ perducendi, vt in lacte, & recreandi, vt in vino, & purgãdi simul atque cõseruandi, veluti in melle habeant vim. Hæc enim sapientia diuina, accedentibus ipsis præstat affluentiã, indeficientiũ dapũ inundantiam largiens, superemanans atque supereffundens. Istud nempe veraciter epulari est, atque ideo viuificans simul, & paruulos nutriens & renouans atque perficiens celebratur. Iuxta hanc nempe sacrã conuiuij expositionem, & ipse bonorum author omniũ deus inebriari perhibetur, propter plenissimã, & quæ omnẽ intelligẽtiam superet diuinæ epulationis, siue (vt verius eloquar) bonitatis perfectissimã atque ineffabilem immensitatẽ. Sicut enim nostro more in deteriorẽ partẽ ebrietas capitur (estque repletio immodica, per quã mente & sensu excidimus) ita & in deo meliorẽ in partẽ accipiendo, ebrietas nihil aliud quam plenissima bonorum omniũ immensitas (quæ in ipso secundũ causam præexistit) intelligenda est. Sed & illũ qui ebrietatẽ comitatur excessum sensus, atque sciendi, dei excellentiã quę omnem refugit intellectũ accipi oportet, per quã excipitur ab intelligendi ratione, cũ ea sit excellentia vt intelligere, atque intelligi, ipsumque esse transcendat, ac oĩa simpliciter quæcunque sunt bona, inebriatus esse atque excedere dicitur deus, quippe qui eis oĩbus immẽsitatis totius eminẽtia, & plenissimus est, & rursus extra omnia, & vltra oĩa segregatus. Ex his igitur admoniti, sanctorum quoque in regno dei sacra conuiuia eadẽ ratione suscipiemus. Transiens enim inquit rex ipse faciet illos discumbere, & ipse ministrabit eis, insinuant ista cõmunem quandã sanctorum in diuinis bonis, cõcordemque lætitiã, & consentientem societatẽ, & ecclesiam primitiuorũ qui descripti sunt in cœlis

Esa. 45 Osee. 14 Eccl. 15 1. Cor. 3 1. Pet. 2 Prouer. 9 Psal. 115 Inebriatio diuina.

Excessus sensus ebrietatem sequẽs

Conuiuia sanctorum. Luc. 12

B ac iustorum spiritus bonis oĩbus consummatos, & omnium virtutum plenos, totiusque beatitudinis participatione felices. Porro discubitũ illum, requiem ex multis laboribus, & inuiolabilem vitã, cõuersationemque diuinã in lumine ac regione viuentiũ, omni sacra iucunditate repletã, vberrimorũ ac beatissimorum bonorum affluentissimã largitatem, significare putamus, per quã lætitiæ totius plenitudo tribuitur. Hoc profecto lætari est authore Iesu, qui illos & recumbere facit, & illis ministrat, æternamque requiem donat ac bonorum omnium largissime distribuit copiam. Pergens autẽ inquirere non fallor, si & laudatissimũ illũ dei somnũ & euigilationẽ explicare pergimus, dicendo diuinũ somnũ esse, dei illam excellentiam exceptã à creaturis omnibus, & nulli cõmunicabilem ex his quæ prouidentiæ ratione gubernantur. Euigilationẽ vero, attentionem ipsius ad eorum prouidẽtiam qui disciplina vel salute indigent. Cõtinuo alia theologica signa in mystica theologia offendes. Idcirco superfluum esse arbitrati, eadẽ eisdem de rebus replicando alia videri dicere, simulque nostri rationẽ habentes, & quid ratio sibi poscit, hic finẽ epistolæ facimus, cum plura etiam vt reor persoluerimus quam literis tuis deberemus. Ipsam vero nostrã significatiuã theologiã integrã mittimus, in qua vnà cum sapientiæ domo, columnas quoque septem elucidatas inuenies, & solidũ ipsius cibum in victimas panesque diuisum, quæ sit etiam vini cõmixtio, quæ item crapula ex dei ebrietate proueniens. Et ipsa etiam quæ modo diximus, in ea latius tractata reperies. Est enim (vt reor) equidem omnium significatiuarum theologiarum inuentrix optima, & sanctarum scri-

Discubitus sanctorum

Somnus diuinus.

Euigilatio diuina.

C pturarum sacris traditionibus ac veritatibus congruens.

Iohanni theologo, & apostolo, & euangelistæ, in Pathmos insula relegato. Epistola X.

SAluto te sacrã animã, dilectissime, & est mihi istud ad te præ multis peculiarius. *Exulta dilectissime, veraciter ei, qui vere amabilis ac desiderabilis & diligibilis est, nimiũ dilecte. Quid mirũ si Christus vera *loquitur, & iniqui discipulos ciuitatibus pelluntilli ipsi, sibi quæ merentur profecto tribuentes, dũ à sanctis scelesti dirimuntur atque recedunt, visibilia veraciter, inuisibilium manifestæ imagines sunt. Neque enim in seculis futuris author erit deus iustarũ ab se separationũ, sed hi qui prorsus se à deo sequestrarũt, quemadmodũ & alios cernimus, hic iam dei cõsortio & familiaritate beatos, quia cũ sint veritatis amatores, ab affectu omni materialium rerum longissime secedũt, & in omni libertate malorum omniũ, & amore diuino bonorum vniuersorum pacem diligũt, & sanctificationẽ, atque ex pñsenti vita futuræ primitias sumũt, inter homines angelico more conuersati, cũ omni tranquillitate animi ac denominatione dei, & sanctitate, & virtutibus reliquis. Et te quidẽ (nõ adeo insanus sum) vt arbitrer aliquid pati, imo & passiones corporis hac tantũ in parte sentire credo, vt eas solũ diiudices. Cæterum qui te *iniurijs impetũt, & exilio relegare, se Euãgelij solẽ putãt nõ recte, eos iure culpãs, cupio his omissis quam in seipsos peragũt, ad bonũ conuertant, & te ad se attrahẽdo fiant participes luminis. Nos aũt nulla procella, nulla aduersitas priuabit Iohãnis clarissimo radio, id quidẽ cõsequuturos memoria, ac renouatione tuæ verissimæ theologiæ. Post paululũ vero (dicã enim, etsi audax dictu videatur) tibi charissima societate iungemur. Ero aũt prorsus dignior cui fides habeatur, si (quæ tibi præcognita sunt) quæ ex deo didici, hæc loquar, quod scilicet & ex Pathmi custodia dimittendus es liber, & in Asiaticã terram reuersurus, illicque perages boni dei imitationes, easque posteris trades.

Aue dilecte prosequitur, Matth. 23 Luc. 21

exilio

Appollophani philosopho. Epistola XI.

IAmiam meus ad te conuertitur sermo, præcordialis amor, & multas curarum mearum pro te susceptas anxietates, tibi in memoriã reuoco, vt te beniuola mente, ꝙ tam diu vesana pertinacia errori tuo, & tibi quidẽ bene noto inhæseris, arguerim, & te pro dementibus phanatico more ludificantiũ phantasijs, insimulauerim. Verũ nunc summã omniũ prouidentissimã moderationẽ diuinæ benignitatis magnificæ, totoq; affectu adoro, tibiq; pars animæ meæ salubriter respiranti congratulor atq; coniubilo, & te his quæ aliquãdo contempseras, rursum aggrediar, vt ea nunc iterum tibi commẽdem, quorum notitiam dudũ es aspernatus. Sæpe, & quidẽ accurate tibi patefeci, primitus hominẽ à deo de limo factũ, vt & ipse quoq; Moses fideliter prodidit, & hominis transgressiones cataclysmo diluuioq; piatas, & deinceps diuina amicitia dignatũ, multaq; deum in Aegypto, multa in eoipso suæ egressionis itinere ipsius gratia, & in eo manifestasse magnalia, & multos, cõpluresq; theologos diuinitus afflasse, quorum sacris oraculis prænuntiatus, deus homo fieri ex virgine dignatus est. Ad quæ non raro responsa ad me dedisti, te non modo hæc vera esse prorsus nescire, verũ & quis ipse quoq; Moses fuerit te omnino fugere, Euãgelium vero Iesu Christi, qui totius maiestatis deus est (quod & ipse meum appellabas) refutare. Porro Paulũ mundi circuitorem, multiloquũ, verborũq; seminatorẽ, de sensibilibus ad intelligibilia nolle recipere. Imo vero tu in me conuitia intorquebas, quod paternæ religionis iura vt degener prodens, in sacrilegia quædã nefanda me coniecissem, hortabarisq; pariter aut me illa quibus innitebar dediscere, aut illis cõtentũ diuina numina, patriasq; leges desistere, incessere, & euacuare moliri. Cæterum vt superna lux paternæ gloriæ, suũ splendorem in suæ mentis tenebras infulgere sua voluntate disposuit, protinus cordis mei penetralibus infudit, vt pijssimã recordationẽ & gestæ rei monumentũ, tuis oculis subijcerem, vt videlicet in Heliopoli, tu quidẽ pene mihi coæuus, & ego quinq; & viginti fere annorum tempus euoluens, vnà morãtes constiteramus, cũ feria quadam sexta, & hora etiam pene sexta, sol horribilibus subito est obsitus tenebris, luna ipsum intercurrente, quia non deus, sed creatura dei, in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Quærebar eñ tum apud te, qui mihi sane sapientissimus videbaris, quid ipse inde sentires agnoscerẽ. Tu vero mirabili prudentia subintulisti, quod vsqueadeo penetralibus mentis meæ alte inhæsit, vt nulla obliuione deleri, nullaq; vnquã mortis valeat imagine deteri. Offusi eñ tenebris ipsi eramus, orbẽ solis vndiquaq; & ex æquo occupante caligine, & posteaq̃ repurgatio restitutioq; facta est, luna ad solis diametrũ conuersa aufugit. Et tunc quoq; regulã Philippi Aridæi assumpsimus, cumq; reperissemus (quod & erat notissimũ) eo tempore solem eclipsis molestias laboresq; minime perpeti debuisse, ac nihilominus lunã ab oriente solarem splendorẽ pullis nigrantibusq; velis obduxisse, cũ soleat ex occidua parte solem ingredi. Tunc aũt opifices lucis thesauros, caliginibus (quas ipsa genuerat) ad occiduos vsq; solis fines peruagata (vt ipsi putauimus) occultauit, cũ tamen & lunæ id tempus deesset, neq; coitus tempus vicinũ esse cognosceretur. Aio ad te (neq; eñ adhuc mysterij tantæ rei conscius eram), O ingentis prudentiæ promptuarium, quid inquam ò doctrinæ speculũ Apollophanes, his secretis ascribis: ad quæ, nescio quo pacto, diuino quodã afflatu & non humani sensus sermone subintulisti, Hæ ò bone Dionysi, diuinarum vicissitudines sunt rerũ. Deniq; vero adnotatũ diligenter feriæ diem & annũ, annuntiationi quam sacer Paulus nostris attentis auribus infudit, consentientibus signis conspirare & concordari expertus, manus veritati submisi, & falsitatis nexibus sum absolutus. Quam quidẽ veritatẽ mirifice effero, & quam tibi cõmunico: quæ est via, & vita, & lux vera, quæ illuminat omnẽ hominẽ venientem in hunc mundũ. Cui tu tandẽ vt vere prudens accessisti. Accessisti eñ ad vitã, & abdicasti mortem. Cui profecto inhærendo res mirifice tecũ bene acta est. Hac insuper ratione nobis arctioribus constrictus vinculis, qui me oris tui nitido lepore offundere solebas, & plerunq; fucatis quibusdam, multicoloribusq; & varijs rationibus intima nostri sensus offuscare, & quasi acuminatis terebrare spiculis, & adijciebas te illius sapidã agnitionem cõprehẽdere satagere, verũ ocyus à mentali palato resilire, planeq; dedignari in tuo ventre sedem sibi diligere. Age igitur modo cognoscentia, & prouida corda gerens, sursum erigere, ne pro his qui non sunt, ipsum ens verũ vnquam permutes, & pertinacior esto quibuscunq; ad falsa præcipitãtibus, q̃ ad ipsum, qui vere est nostris suadentibus votis teipsum præstiteras. Ita eñ in Iesu (qui esse & vita mea est) lætus iam moriar, cum ipse in eo te viuere sentiam.

Dionysius vigintiquinq; annorũ tpe passionis Christi.

Philippus Aridæus philosophus & astronomus.

¶Diuini sanctissimiq; patris Dionysij Areopagitæ, martyris, Pauli & Hierothei auditoris, Athenienſium episcopi & Galliarum apostoli, diuinorũ operum finis.

A
IAFREDO CAROLO
MEDIOLANI VICECANCELLARIO PRAESIDI
Delphinatus meritissimo, F. Baptista Mantuanus Carmelita. S. D.

Afrede Carole, Mediolani vicecancellarie, præses Delphinatus dignissime, animi tui præstantissimi cõsummata frugalitas, qua tãtum autoritatis es consequutus, prudẽtissima sua dexteritate fecit, vt amẽ Gallicam nationẽ æque ac Italicã. Et ex hoc amore cũ ad illustrandũ decus eius gẽtis magis ac magis indies accederet, venit in mẽtẽ meã præstãtissimus antistes, doctor atq; martyr Dionysius: q vt quondã apl'us fuit, sic nũc & semp est q̃dãmodo tutelaris deus Galliarũ. Eius ergo cõuersionẽ, vitã & agonẽ, versibus heroicis exaraui, plurima (vt Græci aiũt) parerga superadijciẽs, ad propagãdã gloriã Frãcorũ regũ. Si qd hic est q̃d Gallos delectet, beneficiũ hoc à te recognoscãt: totum hoc tibi imputet, gratias referãt tibi soli, cuius gratia lucubrationi huic annũ impẽdi. Accipe igit meæ seruitutis annuum prouentũ, accipe censum tibi debitũ, accipe munusculum hoc, re forsitan tenue, sed certe affectu grande, q̃d sit mei erga te amoris perenne testimoniũ, pignusq; sempiternũ: quo intelligant præ-

Dionysius.

Parerga, digressiones extra propositũ, excursiões ac diuerticula

B sentes & posteri, nihil esse q̃d sic animos hominum alliciat, quod magis vbiq; terrarum regna & imperia firmet ac muniat, q̃ bonum præsidis nomen & virtus. Quæ duo ita mirifice in te splendicant, vt te iam tota Italia, nedum Mediolanũ, veneretur. Bene ac diu vale.

F. BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOlogi, ad Iafredum Carolum Mediolani vicecancellarium, & Delphinatus præsidẽ, de conuersione, vita ac passione sancti martyris Dionysii Areopagitæ, liber primus.

Allorũ sublime decus, rarissima gentis
Gloria Cecropiæ, toto Dionysius orbe
Altior, è magnis superum primatibus vnus,
Cum necis ac vitæ socijs in Phocida nostrum
Intrat, & heroi venit ad modulamina cantus.
¶ Pierides, q̃ me vulgus, proscenia, ludos,
C Auspice linquẽtes, sanctas venistis ad aras:
Ite, precor, diuum dominã, quæ temperat oẽs
Cœlorũ influxus, & opes dispensat olympi,
Quæ connixa deũ, facilem se præbeat oris
Exorare nouis, animosaq; cœpta secũdet.
Illam, terrigenum populis præstare parantem
Suppetias cõtra Stygij mala numina Ditis,
Inuenietis apud solium sublime tonantis.
Cũ canimus superos, illi, quia maxima diuum,
Iure damus nostro primas in carmine partes.
¶ Iam noua progenies cœlo descenderat alto,
Et prodire alius seclorum inceperat ordo.
Dij phlegethontæi, regnata tyrannide longa
Et maria & terras animis cœlestibus ægre
Cedere compulsi, errabant, deserta latentes
Per nemora extremi gelido sub cardine mundi,
Quà duplices arctos anguis ligat, & tria longe
Quà polus austrinis ostẽdit sidera terris.
Nã minor est illic cœli impetus, & minor aura
In vacuo errantes vexat minus aere laruas.
¶ Dite triumphato Christus regnabat in orco,
Regnabat pelago & terris, regnabat olympo.
Iam placita immenso late sua fecerat orbi
Cognita. ad æthiopas Solyma migrarat ab ora
Terrenis inhians curis, ac deditus olim
Aucupio Matthæus opũ. migrarat ad Indos
Iã Didym' Thomas. cũ fratre in Persida Simõ
Iuerat in põtũ, in Colchos Scythiãq; Philpp'.
Ac pius Andreas Cilicum lustrauerat oram.
Et Paphon ambitã Cypro, Salaminaq; ponto
Paulus, in elysiis doctus mysteria campis.
Nimirũ hi (veluti nebulæ per inane volantes,
Arentem passamq; diu mala sidera terram,
Dulcibus irrorãt pluuijs) mortalia corda
Ante acherontæo facta infœcũda veneno,
Imbre bono cœlestis aquæ lauere, superq;
Infudere nouam cœlestia semina legẽ.
¶ Gallia restabat, cui longa in nocte trahenti
Ocia, vitalem sol nondum ostenderat ortum.
Tum deus humanæ qui fundamenta salutis
Iecerat, vt Gallis etiam se ostẽderet, alta
Mente volutabat. reputanti singula, demum
Hæc potior via visa. vocat de astãtibus vnum
Cœlitibus, pollẽtem animo, volucrẽq; volatu,
Atq; ait: In medijs mihi vir facundus Athenis,
Qui noua per Celtas, nõ inscribenda papyris,
Sed figenda hominũ viua in præcordia, fando
Cœliscita ferat, gentemq; Samotida lustret.
Labere confestim cœlo noctisq; per vmbrã,
Somnia Tarsensi qui Troica littora Paulo
Nũc habitat, cõpone: qbus se intelligat, vltra

Diuisio apostolorũ.

Acto. 14. 20. 21.
2. Cor. 12.

Gallia.

Aequora ab Antandro nomen sortita, vocari
Ad Niobes agros, Pallenæosq́ penates.
Illinc Cecropias sensim descendet ad arces,
Atq mihi ignorãs ad opus famulabitur istud.
Sic pater. Ille viam carpẽs, de culmine olympi
Deuolat in Geminos, Cyllenia sidera transit,
Inseritur flammis, liquidum subit aera, cursus
Flectit ad arcturum. Pauliq́ silentia tecta,
Aurora redeunte, iniens, mãdata facessit.
Nanq volatilibus subitaria visa figuris
Texit, & ornatu visa est astare Pelasgo
Acto. 16 Fœmina, quę Graio Paulum sermone rogaret,
Per freta in Emathios raptim transire penates.
Impiger excusso (mora nulla) p æquora somno
Paulus in Europam latus, descendit in agros
Mygdonios: vbi progenies ab Osiride nata
Macedo filius Osiridis Dum regnat Macedo, fecit noua noia genti.
Emathio tandem regno digressus, Athenas
Athenæ Venit, & antiquæ successit mœnibus vrbis.
Delos. ¶Hæc tellus (adhibẽda fides si annalibus) olim
Post magnã illuuiẽ, terras quæ absorbuit oẽs,
Prima mari excluso, cœlos & sidera vidit.
Prima hoĩes tulit atq feras, herbescere prima
Cœpit, & arboreæ sobolis genus oĩe recepit.
Hinc factũ, vt tellus quã secula prima vocabãt
Ortygiam, fuerit mutato nomine Delos
Dicta, q eiectis Neptuni apparuit vndis
Prima, q expulso cœli squalore, Diana
Cum phœbo his primum terris illuxerit, orta
Finxerunt illic duo maxima sidera Graij.
Athenæ Hic cũ Neptuno memorãt certasse Mineruã,
Nomina cõstructæ nuper quis traderet vrbi.
Et vicisse deam, quia sanctæ insignia pacis
Protulit, & pingui ramos humore fluentes.
¶Talibus extemplo syluis sese induit omnis
Attica, & in primis tepidi iuga mollia Hymetti,
Floribus & dulci semper redolentia melle.
Cecrops. His Cecrops (quẽ fama refert à flumine Nilo
Aegeus Thesei pater Aduẽtasse) locis, his Aegeus inclytus armis,
Aemulus Alcidæ, sociusq́ aliquando laborum,
Theseus Herculeæ virtutis æmulus. Hic tenuit soliũ Theseus, celeberrima Theseus
Qui panathenaicæ statuit certamina pugnæ.
Hinc memorãt sacros ritus cultumq́ deorum
Panathenea, ludi gimnici in honorẽ Mineruæ celebrati. Principium traxisse. Ceres quæ inuenit aristas,
Quæ frumenta tulit, leges quoq cõdidit, vnde
Thesmophorã Graij appellãt, ea diua reliquit
Hic quædam sua sacra, cauis inclusa canistris,
Quæ innocuæ casto ferrẽt in vertice nymphę.
Nec minus hanc vrbẽ fecit Mauortia claram
Ceres. Gloria, & armorũ studiũ, quo Græcia victa est,
Thesmophora, legifera. Atq procul positæ gentes ad barbara regna,
Quàm lepor & cultæ q̃dã oĩpotẽtia linguæ.
Nec minus est, q naturas cognoscere rerum,
Quod potuere oculis homines his collibus orti,
Gens prope cœlestis, causas penetrare latẽtes.
Nec sat erãt inuenta domi. peregrina secabant
Aequora. fatidicã Mẽphim, suppositaq́ cancro
Aethiopũ regna, & cõbustam ardore Syenen
Perpetuo, mẽsam solis, statuamq́ loquentem,
Infinita ibant quæsitum ambage viarum,
Chaldæos etiam, nudisq́ habitata sophistis,
Trãs Indi, trans Gãgis aquas, deserta petebãt.
Tanta explorandi sitis & solertia veri.
Prædati tandem sophias orientis & austri,
In patriã, similes apibus, quę rura volantes
Per longinqua, legunt flauentia mella, redibãt.
¶Hinc genus Italicũ sophiæ, q̃d condidit olim
Pythagoras, Calabris longũ versatus in oris.
Et q̃d ab antiquo memorãt Thalete repertum,
Nomẽ adhuc seruãs, quod fecit Ionica tellus.
Hi duo sunt fontes venis, q grandibus implent
Doctrinę sine fine, amplũ sine littore pontum.
¶Cernis ĩ hoc sparsas q̃si cycladas æq̃re sectas
In quibus autores clari titania supra
Astra viri, turbã cathedris affantur ab altis.
Hic magnos aperit tractus Stoa, montibus altis
Aspera, florigeris redolens Academia campis.
Adde Stagiriticos agros, dumetaq́ paucis
Peruia, in obscuras hominem ducentia syluas.
Hoc ambita freto, nigrisq́ habitata colubris,
Cyrenęa palus Cynici sine frugibus horti,
Atq Epicurei famosa mapalia saltus,
Et plerq alię, quarum iam sola supersunt
Nomina, res autem Christo apparẽte recessit.
¶Hæc igitur Paulus veniens in mœnia, diuum
Tecta prius contemplari, cognoscere sacros
Instituit ritus, simulachra antiqua videre,
Quæ premat afflatu diuina loquentia grandi.
Templa peragranti casu sese obtulit ara,
His in fronte notis, tituloq́ notabilis istos
Ignoto sacrata deo. miratur, & alta
Mente putat, suspensa tenẽs & lumina & ora.
¶Hic deus ignotus Graijs, deus ille putãdus,
Quẽ pater Alcides olim (quo numine motus,
Ambiguum) natos omnes, vt firma tenere
Possent imperia, & sæuos abolere tyrannos
Vndiq, cõmonuit summa pietate colendum.
Terminus hicq; quẽ, dum ciues capitolia sacrãt,
Non cessisse Ioui, fama est: cum cætera diuum
Turba, repentino fugeret per inane volatu.
¶Oĩa contemplans nitidis candentia saxis
Tecta, per excelsas extendit lumina moles.
Perlegit & statuas, veterũ monimẽta virorum,
Ac parios arcus, proceraq́ signa colossos,
Pyramidumq́ apices, longis imposita colũnis
Atria, imaginibus patrum signata superbis.
Qua errantes se cũq ferũt, populosa frequenti
Cõpita plebe sonãt. gressum turbę vnda forẽsis
Impedit, & pede pes, armoq́ alliditur armus.
Vndiq cõuertũt oculos, vrbemq́ fatentur
Latiuiam, elysios cultu prætendere campos.
¶Est locus insignis templo Mauortis, & alta
Mole abit in nubes, vbi consultare senatus
Sæpe solet. Martis pagum dixere, q illuc
Mars in iudicium tractus, purgauerit olim
Longe infame nefas, causam agnoscẽte deorũ
Concilio. fama hæc priscis descendit ab annis.
¶Huc igitur veniens, vbi confertissima patrum
Curia, ab ignoto fandi primordia Paulus
Sumpta deo, sermonẽ orãs protraxit in amplũ

Ergo

A Ergo vbi ad attentas verbis ingẽtibus aures
Intonuit, mirati omnes tanto ore sonãtem
Dogma viꝝ, dogma īsolitũ, ꝗd ab ęthere ī or-
Attulerat Chrs, princeps diuũꝗ hoīmꝗ. (bẽ.
Dogma, ꝗd admittens ima in præcordia patrũ
Maximus, hospitiũ Pauli Dionysius alta
Nocte adit, & lõgas sermonẽ extẽdit in horas.
Cætera de Christi quæ Paulus origine & actis
Dixerat, accipiẽs: defuncta cadauera vita,
Posse negat rursum in vitam lucemꝗ reuerti.
¶Ergo abit: & iã lux phœbo noua venerat orta
Thesidæꝗ omẽs opera ad consueta redibant.
Insequtur Paulus. dumꝗ intermissa parumper
Colloquia inuadũt rursum, Dionysius ora
Forte leuans, hominẽꝗ vidẽs ab origine captũ
Lumine, porrecto gressum tentare bacillo.
B His oculis hic Paule, inquit, si infundere visum
Fas tibi, nil dubitẽ rediturã in corpora vitam
Credere: nil Ioue posthabito, me addicere chro
¶Continuo Paulus tollens ad sydera frontem,
Christe ait, oĩpotẽs vmbraꝝ & luminis autor,
Spirituũꝗ hominũ faber, q nuper olympo
Lapsus in has tenebras, iubar īmortale tulisti,
Luce opus hoc dignare tuũ. Nec plura locut⁹.
Ecce genis illapsa dies, descẽdit in orbes
Vis diuina cauos, frontẽꝗ illuminat orbam.
Obstupuere omẽs, signa insperata tuendo,
Cecropidæ. stetit attonito Dionysius ore,
Et fixis in cæcum oculis, considerat ingens
Portentum, ac visa à nullis miracula seclis.
Et mox in voces istas, sibi redditus, ore
Supplice prorupit: Terrena potentia non est,
Quæ tantũ molitur opus. deus ille deorum hic
Paule ignotus adhuc nobis, oracula tandem
Per tua iam notus. præsentia secula longe
Fortunata, deus quæ tanto insignit honore.
Iam dictis præstãda fides, tua sancta fatemur
C Et seqmur mãdata: viꝝ vel ab æthere lapsum
Iudico, vel certe à superum te principe missum
Auxilio miseris mortalibus. Accipe totum,
Accipe me, & Christi sancto ꝑfunde lauacro.
¶Tũc igit pergens gemino cũ pignore, & ipsa
Damaria consorte thori, maturat ad amnem,
Ac sepelit sacris animi scelus omne sub vndis.
¶Sic tandẽ inuẽtus, peteret qui Gallica regna,
Qui Chrm ad Senones, & ad vltia littora ferret
Non redit ad Martis pagũ, collegia patrum
Deserit, execrans mutoꝝ idolia diuum
Templa fugit, Pauloꝗ suas cõmunicat ædes
Aes aperit congestũ annis iam pluribus, aurum
Christigenis cõmune facit: nam plurima turba
Iam fuerat perfusa vadis, vetus ardor habendi
Desinit, in ventos volat extirpata libido.
Clausa salutantũ cuneis propylæa frequentant
Nudi, inopes, penus in miseroꝝ effundit vsus.
Horrea prostituunt fruges, fundũtur apertis
Vina cadis, haustoꝗ madẽt cellaria baccho.
Sancta domũ pietas cũ relligione per omnem
Certat & apparet vitæ cœlestis imago
Vndiꝗ, per thalamos, perꝗ ipsa cauędia, sacrãt
Cantibus hymnidicis aulas, altaria ponunt,
Ac diuina ineunt magno mysteria cultu.
¶Spargit in populũ rumor. mirãtur Athenæ
Maiestate viꝝ tali, qui auriga senatus,
Qui tantæ dux vrbis erat, quẽ Roma colebat,
Cuius in externas ierat fama inclyta gentes,
Pyrrhonis nil laude minor, discedere auitis
Legibus, & tanti fastigia ponere fastus.
Stoica tristatur soboles, Academia luget
Iacturam amissi quasi grex pastoris, Athenas
Publicus obscurat mœror. qui tẽpla gubernant,
Non possunt nõ ferre ægre tã grande deorum
Dedec⁹. hoc augur scel⁹ exꝓbrat, istd' aruspex
Exclamat facinus, Iouis ira & fulmine dignum.
Et iurat, leuius peccasse Promethea quondam,
Theseaꝗ & Phegyam, radijsꝗ Ixiona textũ.
¶Dij ꝗꝗ per noctẽ auditi celebrare frequẽtes
In tenebris cœtus, Christo super & super orta
Relligione, nouos mores, noua sacra ferente.
Iuppiter in Delphos Cretæa venit ab Ida,
Venit & à Cyntho phœbi soror. euocat oẽs,
Et tali functa est opera Saturnia Iuno,
A Ioue missa viro. Tritonia venit Athenis,
Euios Ogygijs à finibus, à Cyllene
Diuoꝝ interps, Paphijs dea Cypria ab hortis,
A Rhodope Mauors, sicula Vulcan⁹ ab Aetna
Misit & altricem frugum cerealis Eleusin.
Hic vbi subter humũ phœbus respõsa solebat
Reddere, consessu facto, sic Iuppiter orsus:
¶O comites, qbus est mecũ cõmune ꝑ orbem Oratio Iouis.
Imperiũ: video regnis incumbere nostris
Grãde malũ, video Solymoꝝ ascẽdere ab vrbe
Tempestatẽ atram: quæ nos ita vexet, vt alto
Vexantur, quoties deprensi in fluctibus altis
Præcipiti nymbo & ventoꝝ turbine nautæ,
Expectãt graue naufragiũ, supremaꝗ fata.
Nec nouus iste timor. legi præsagia vatum,
Iudæum annales, diuiniloquasꝗ Sibyllas:
Legi omnes astroꝝ ignes, labentia cœlo
Secula dinumerãs. & quãꝗ sidera certam
Nõ faciant inspecta fidem, quia sola voluntas
Istud opus diuina facit, tamen omnia tristi
Mẽte putans, tempus belloꝝ instare, diesꝗ
Aduẽtare malos, Christumꝗ exire videbam.
Eius in Assyrijs quondam ieiunia terris Matth. 4
Vt vidi, accessi, explorãs hominemve deumve Luc. 4
Præferret: didiciꝗ vna sub imagine vtrunꝗ.
Tẽporeꝗ ex illo, quasi quodã intrinsecus orto
Vlcere, debilior fieri & tabescere cœpi.
Et piguit facti, quod ineuitabile telum est, Sententia.
Præuidisse nocet. qui non cognoscitur ante
Quàm veniat, tm̃ grauis est, cũ vulnerat, ictus.
Iam prope cõsenui. mihi proxima fata putarẽ,
Si fineret natura animos concedere fato.
Vos ꝗꝗ defectos video, nec vt ante, vigorem
Et vegetos alacri sensus prætendere vultu.
Omnibus innatus timor est, odiũꝗ malorum.
Nec dolor arbitrij, sicut neꝗ gaudia, nostri est.
Et nos hæc mala conditio mortalibus æquat.
At neꝗ nos tempus soli præuidimus istud,

Præui

Memphis Præuidere alij lemures quoqꝫ. barbara Mēphis
Aegyptus. Nouit & Aegyptus, sua quæ simulacra p illos
Est mirata dies, aliquo quasi territa casu
Et tremere, & mœsto pallorē ducere vultu:
Nec velut ante loqui, mutisqꝫ silentia templis
Obseruasse, nouos testantia signa tumultus.
Ipsa quoqꝫ armatas acies concurrere cœlo
Audijt, alpinos trepidans Germania motus.
Scimus & ex gelidis tepidum manasse cruorē
Fontibus, & noctu medias vlulasse p vrbes,
Pane truces agitante lupos, rabiemqꝫ ferente.
Sic fuit omnibus hoc tam formidabile tempus
Spiritibus, tā horrēda lues nostratibus vmbris,
Vt Stygio q̄ in cœno habitāt, cœli astra perosę
Indociles laruæ, postq̄ didicere voluta
Secula dena quater, vicinaqꝫ tempora gentis
Christidos, ad Plutonē ierint, sibi tuta rogantes
Septa, ratę ad Stygias bella ingressura lacunas.
Indoluere igitur merito regna omnia, quando
Sentētia Cōmuni cōmune malū mœrore dolendū est.
Hæc noua pernities serpēs Asiana per arua,
Nuper in Europā, Paulo duce, venit. Athenas,
Emathios postq̄ populos indagine clausit,
Iam tenet, & ducēs pelagus sinuosa per altum
Nassa, vas piscatoriū. Retia, dispositis etiam per flumina nassis,
Indulget capturæ hominū. Dionysius istos
Incidit in casses. alios Dionysius inter
Mortales tantus, quāta inter sydera luna est.
Heu damnū graue, q̄d nulla queat arte repēdi.
Attica tota ruit, ruit om̄is Græcia. surgunt,
Quæ rapiāt etiam Ausonios incēdia fines,
Quæ mihi subducāt altæ capitolia Romæ.
O comites, quonā nostrę in discrimine sint res,
Cernitis. in medium, si quod prudētia forsan
Consilium vobis aperit, proponite. tuqꝫ
In primis quę mēte vales Tritonia, fare.
Pallas ¶ Iuppiter hæc. Cōtrà Tritonia taliter orsa:
O pater, hæc tua nos oēs querimonia pulsat.
Et quia cum genitor luget, sentire dolorem
Pignora (quanq̄ illis fortunēt om̄ia diui)
Vult pietas, & q̄ pariter nos vna premit sors,
Casibus inuoluēs ijsdem natosqꝫ patremqꝫ,
Et meus hic tanto magis incrudescit amaror,
Quòd neqꝫ consilio locus est. prudētia tantum
Fatū ineuitabile. Contra fata valet, quantū tua fulmina contra
Vellus Arachnęum, vel cōtra incendia sulfur.
Thura, aras, & templa deo diuisqꝫ necesse est
Cedere, & in terris isto splendore carendū est,
Quatenus in melius rerum mutabilis ordo
Nostra aget īperia, atqꝫ vicē mutarit olympus.
Quod nisi me fallit mea mens, aliq̄n futuꝝ est.
Etsi, quādo? roges, nihil hic ex tēpore fandum.
Nanqꝫ sub obscuris res est abscondita causis.
Tam graue nō paucis vigilādū ænigma dieb9.
Nūc satis est vestigādi primordia quædam
Ponere, & euētus à longe ostendere tantos.
Hinc igitur fandi præsentem ducimus orsum,
Vicissitudo. Cūcta vicissatim regnāt. hoc sydera monstrāt.
Nā mō Saturnus, mō Mars, mō Iuppiter annū
Ducit, & hic iterūqꝫ iterumqꝫ reuertitur ordo,

Hoc diui insinuant. nam qui iudaica quondam D
Regna gubernabat, Chri mō regna gubernat.
Atqꝫ alter suffectus ei de plebe minorum
Cœlituum, laceræ cui sit custodia gētis.
Hoc elemēta docēt. etenī mō flumina inundāt,
Et sceptrū Neptunus habet. mō lubricus aer
Crescit, & īperitat Iuno. modo Mulciber ignē
Aggerat, & terras Diuum nō vltima Vesta.
Cernite res hominū: sic regna ferūtur & vrbes
Vtqꝫ suis rursum astra locis reuolubilis æther
Restituit, gētes ita prima in regna reportat.
Tēpus erit q̄ Roma cadat, quo Persia surgat.
Mox aliud tēpus veniet cum Roma resurgat,
Persia quo pessum labatur, & omnia mutant,
Et nulla in terris æterna potentia. cur non
Ergo iteꝝ nobis vetus est sperāda potestas?
Cur decus amissum, maiestatemqꝫ tenemur
Non ambire, & res nō expectare secundas?
Mœror eat. terris iteꝝ dominabimur olim.
Sed tamen interea, ne longa per ocia crescat
Languor, & assidui mors sint æterna dolores, E
Exercēdum aliquod vitæ genus. orbita nunq̄
Clausa erit ad fraudes. iter inueniemus apertū
Semp ad insidias. orbem spoliabimus æque
Ac prius, & pręda in grādes cōsurget aceruos.
Nō erimus lucro, sed maiestate minores.
Nam via quam fecit probitas ad sydera, cū sit
Aspera, longa, madens multis sudoribus, arcta,
Iniucunda, terēs semper vestigia in altum,
Paucoꝝ est. quę noctis adit Cocytidos vmbrā
Ampla, patēs, mollis, blādissima sensibus, om̄es
Allicit. hanc ineunt reges, hanc maxima carpit
Pars hoīm, nostrā nō euasura charybdim.
Hinc nobis prouentus erit, dominabimur istis,
Clam tamē hic, alio orbe palam lethęa p antra
Illic imperiū Ditis. fert regia Pluto
Illis sceptra locis, & nos regnabimus illic.
Sæpius ista graues meditādo extinguite curas. F
Nec iactura viri vnius te Iuppiter angat.
Non minus ad superos noster Dionysius ante
Imperiū Christi, nobis regnantibus, isset.
Nā quotcūqꝫ deus sibi destinat, vndiqꝫ cunctis
Colligit ex regnis. fundo phlegethōtis ab imo
Duceret in cœlū, si sub phlegetonte laterent.
Vidimus his annis quando spoliauit auernum
Tanta plebe, trahens secū prima omnia secla.
Nō aliā reor ob causam, nisi vt astra triumpho
Intraret celebri, victo phlegethonte superbus,
Iactabundus, & hoc tā grandi inflatus honore.
Non erat hic noster, nihil illo amisit adempto
Regia Plutonis. valeat male semper, acerbas
Incidat in pœnas, & emat sibi sanguine cœlū.
¶ Talia p noctē memorās in Apollinis antro,
Lenibat curas lemurum, Ioue nata Minerua.
¶ Interea Paulus, quę Gamaliele magistro,
Quę tradēte deo, raptus sup æthera quondam
Audierat, magna Graiorum astante corona,
Non noctu, nō luce silet. sermo ore redundans
Aestuat, vt quoties Nilus sub sydere cancri
Aethiopum voluēs hyemes, attollitur altum,

A Ac proscissa nouo fœcūdat iugera limo.
¶Nocte tamen cū solus adest Dionysius, intra
In freta lata magis: longeq́ à littore puppem
Ire sinens, ignota alijs secat æquora nautis.
Nanq; docebat vti flammis cœlestibus olim
Arserat, vt prostratus humi iā lumine captus,
Audierat procul ex alto resonantia miris
Verba modis, instar tonitru q̄ nigra dehiscunt
Nubila, quod fracto iaculat fulmina cœlo.
Vtq; manu ductus, venisset in alta Damasci
Mœnia: vt exanimis triduum iacuisset aperto
Lumine, non cæculcanti, sed funditus hausta
Luce, soporato similis, sensuq; sepulto.
Vt mens rapta super cœli septemplicis astra,
Astra super duodena, super glacialia tecta,
Quæ subiecta ferunt ingenti corpora motu.
Et super Elysios (vbi cœlū immobile) campos
Audierat, nostro quæ sit fari ore nefandum,
Adiungebat vti superos digesserit author
In populos & regna nouē, q̄ missa per amplū
Elysium, late varias funduntur in vrbes.
B Vtq; domos æterna dies illuminat illas,
Sole dies nostro decies lucentior. vmbram
Dixeris hanc, illi si sit collata, videri.
Illuc ire animas, quæ cum pietate relinquant
Hāc molē, hoc antrū immūdū morientis i horas
Corporis. & studio accēsus regna illa videndi,
O mens, clamabat, summi generosa tonantis
Progenies, mens ad diuum consortia nata,
Cur tā ardēter amas hęc tetra cadauera? cur sic
Desipis, vt cures nihil immortalia regna?
Quæ te hic oppressam tenet ignorātia? cur nō
Fastidis miseræ tam multa opprobria vitæ?
¶His animo dictis cœli infundebat odorem,
Frigidaq; ardenti corda inflammabat amore.
Famine inardescens isto Dionysius, ibat
In superos curis, ac versabatur olympo.
Et quia dicendo veteres æquabat Achæos,
Om̄e q̄d à magno rarū ac memorabile Paulo,
C De populis, de principibus, de regibus orbis
Aetherei, de terrestri regno atq; senatu
Christigenæ gentis, tribus intellexerat annis,
Mēte manuq; notās, in multa volumina misit,
Quæ legat æternis ætas ventura diebus.
¶Paulus in Assyriam missis rediturus Athenis,
Vnxit eum, palpans crines, & mystica fando
Verba sup. populos ergo, hierophāta creatus,
Auxit: & in morem tractæ propaginis, altas
Quæ gradiens vuis onerat pendētibus vlmos,
Finitimas Christi sparsit documēta per vrbes.
Quæ, dante incremēta deo, venere per omnem
Hellada, per Thraces, ætola per oppida, perq;
Littus Acarnanū, per Thessala rura, per omnes
Cycladas, Arcadiā penetrās, lacedemona & ar
Chaonios mōtes, Laertiadasq; colonos, (gos,
Chalcida & Euboicas arces, altāq; Corinthum.
¶Continuo auspicijs post hæc felicibus acta,
Vt saltē semel ante necem magnæ ora parētis
(Quā spirare auras, & adhuc superesse ferebāt)
Cernat, in Assyrios sulcat freta longa penates.
Dumq; ratis præter Salaminia labitur arua,
Stans in puppe, videt vix apparētia quædam
Culmina, qua surgit roseis aurora quadrigis.
Tunc, ô rector, ait, montes qui nubila tāgunt
Vertice cæruleo contrà, si nomina nosti,
Si veluti nautis mos est, intelligis orbem.
Qui, rogo, & extēta mōstrabat culmīa dextra.
¶Mox intonsa leuans à fluctib⁹ ora magister,
Assyrij, respondit, habent ea regna coloni.
Vlteriora colūt Arabes loca. proxima campos
Porrigit Aegyptus, Nilo stagnante, palustres.
Ille autem sublimis apex Phœnicia iuxta
Littora, ab Aegypto longe disiuncta profuso
Aequore, purpureas vbi gignit aq̄ra conchas,
Est Carmelus; apud gētes mons inclytus illas, Dionysius in Carmelū
Mons sacer, & veter; dom⁹ augustissima p̄rm.
Quos antiquus Achab genuit, q̄bus ipsa ferunt 1.Reg.18
Aeternos dare fata dies. post illius æuum
Præfuit Elias, quem post tot secula dicunt
Viuere, qua primo Seres sol aspicit ortu,
Illa ego naufragio quondā defunctus & æstu,
Quo Neptun⁹ aquas fundo eructabat ab imo,
In iuga susceptis deueni altissima votis.
Dum Caius regnabat adhuc, q̄ summa tenebāt
Tecta senes propter fontē, mihi talia fati.
¶Ista gubernator. tantum Dionysius hisce
Iuit in affectum verbis, vt venerit ante
Omnia Cæsaream, noctemq; reuiserit ardens
Cernere, quæ sancti coluere habitacula vates.
Dumq; subit montē, turmā descendere ab alto
Vidit in arua virum, longa quibus ora rigebāt
Canicie, pullo sub amictu incedere longis
Passibus Eliades (vt erant) ratus esse, citato
Obuiat incessu: vocemq; in verba resoluens,
Scitatur tam soliciti quo tendere pergant.
¶Illi autem lachrymis setosa rigantibus ora,
Respondere, diem matri aduentasse supremam
Christiparæ, & celeri sese ire ad funera gressu.
¶His vbi sat nouit verbis gentemq; fidemq;
O Eliadæ vatum, dixit, generosa propago,
O sancti saluete patres, semel illius ora
Vt videam, longis peragraui ambagibus vndas
Ionias ac Carpathias, prohibentibus euris,
Sæpius & madidis in saxa ferentibus austris.
Aduersum per iter tandem proiectus ad ista
Littora, vos memor Eliæ, memor illius æui,
Quo tenuere loca hæc prisci mōtana p̄phetæ,
Vos inquā, vestrasq; domos, collegia veni
Vestra salutatum, & spelæa silentia visum.
Quę, velut auditū est, vita modo functa solebat
Visere, vt exilij virgo compesceret huius
Tædia, & exortum nato moriente dolorem.
Postquā viua minus licet illius ora tueri,
Sit mihi fas, vita saltem defuncta videre.
Sumite me comitem, mea nec cōsortia vobis
Sint onorosa. Deus vobis me occurrere fecit,
Religione pari studijsq; æqualibus actum,
Vt meus hic voti compos euaderet ardor.
¶Talia suppliciter fatus, complectitur omnes.
Ergo simul carpsere viam, videre beatum

Ante

Ante necem,cũ guttur adhuc spiraret anhelum
Virginis os.pompa funus duxere frequenti
Cum lachrymis.visa ista viro pretiosa laborũ
Præmia, susceptiq; operis amplissima merces.
¶Inde pererratis sanctæ regionibus oræ,
Et rate conscensa, patrios remeauit ad agros.
Ast vbi Cretææ tetigit confinia terræ,
Nauigiũ, celeri quod se contedere cursu
Diceret Italiam, nactus, conscendit:& euro
Aspirante,viam inuasit:nõ mœnia Romæ,
Non latias vrbes, verum diuina sonantẽ
Sacramẽta tubã cupiens inuisere Paulum.
¶Sed fuit euentu clausus labor ille sinistro.
Nam licuit paucis (heu) præceptore diebus,
Et sancto sermone frui, quia fata repente
Demersere noui duo maxima lumina mundi.

Petri & Pauli agones.

Vidit ab excelso Petrum suprema trahentem
(Heu facinus visu horrendũ) suspiria ligno.
Vidit in ingenti peditumq; equitũq; tumultu,
Guttura fulmineo Paulũ submittere ferro.
Et subito,impulsus tanta impietate, retorsit
In sua regna pedẽ,totoq; elanguit anno,
Multa gemẽs,lõgoq; iplẽs totã Hellada luctu.
Redditus argolicis,hominẽ cœlestia doctum
Et terrena simul,voce aurea verba sonantem,
Nomine Hierotheum,q perlustrauerat omnes
Terrigenas,quęrẽs toto quod disceret orbe,
Repperit,& magno longũ conuixit amore.
Hoc socio,sæpe in cãpos & amœna vireta
Doctrinaꝝ ibat spacians,soliq; meabant
Sæpe per Aonios montes,gelidasq; p vmbras,
Ad vada Permessi,pꝑter Cephisidas vndas.
Per legis loca culta nouæ, per agrestia rura
Mosis,& ambibãt dulci studia omnia gressu.
Cũq; per id tempus late clarescerer ingens
Fama Thyanæi,graiasq; illustre per vrbes

Apollonius.

Nomen Apollonij,studuit Dionysius omne
Dogma viri perscrutari,cognoscere mores
Et tentare vias:atq; intus & in cute visum
Figere,ne Christi violaret ouilia tabo
Forte aliquo,reuocãs à relligione recenti
Simpliciũ mentes ad sacra antiqua deorum.
Congressusq; homini,Samiũ deprẽdit in illo
Pythagorã,consectantẽ Zoroastridas artes,
Ac nostræ magnis fidei se æquare volentem
Principibus:qualis Paulus,vel qualis Apollo,
Qualis erat petræ retinẽs cognomina Simon,
Quem dixere Cephã,Christi post fata regẽtẽ
Imperij molẽ,& fidei vexilla ferentem.
Admonuitq; manũ populo, ne forte bilinguem
Susciperent,famæ intentũ & vulgaribus auris,
Intus inane,foris nitidum, pictoq; decorum
Cortice vas,vappa redolẽs,& inutile rimis.

Apollonij vitã Philostratus conscripsit, cui nemo bonꝰ fidẽ habeat. Est enim meracissimis nugis refertissimꝰ, vt ex eo Eusebij libello liqt quẽ Zenobius Acciolus latinitate donauit.

¶Ipse p arua vagũ Patmi scopulosa Iohannẽ
Visit,& auditor,sancto senioris ab ore
Maxima narrãtis de Christo arcana,pepẽdit.
Multaq; Parthenices sup oris imagine & ãnis,
Multa sup teneris nati,quo infantia pacto
Sit traducta,qbus studijs adoleuerit,& cum
Viuebat cũ matre puer maiusculus,& cum
Iam pubes & ephebus erat,rogitauit:& alta D
Mente recondebat magni senis enthea verba.
Plurima venturi didicit mysteria mũdi,
Quę in librũ mox ipse senex velata figuris
Pluribus,& longa signoꝝ ambage redegit.
Et cum multa forent vltro citroq; locuti,
Denuo in has voces soluit Dionysius ora:
¶O venerande pater,cuius præsentia nostris
Res quędã est diuina oculis, miracula certe
Plurima testãtur Christi numenq; fidemq;.
Sed tamẽ in primis ea,quæ iuuenile per æuum
Vidimus ad Thebas,portis insignia centum
Mœnia,& Aethiopũ sterili contermina cœlo.
Iunctꝰ Apollophani,tunc astroꝛũq; magistro,
Pubertate virens prima,cum sydera vellem
Discere,& vt phibent fata omnipotentia gẽtes,
Transierã graio protheum remige pontum.
Et demũ Thebas,quæ succedentibus annis
Vrbs est dicta Iouis, faciens iter arida longum
Per loca deueni.Iam tertia fluxerat æstas, E
Tertia hyems,Phryxiq; domos ĩtrarat Apollo
Nuper,& in vernos ibãt noua pascua flores,
Ecce dies,medio dũ sol sine nubibus axe
Curreret,extemplo in noctẽ trãsiuit opacam.
Res horrenda oculis mortalibus.orta repente
Murmura, & exanguis trepidæ pauor ingruit
Sydera miramur toto apparẽtia cęlo. (vrbi.
Sol aberat solus,q protinus alitis instar,
Nulla suæ linquens lucis vestigia,fugit.
Castor in occasu rutilat, Capricornus in ortu.
Pleiades,hydes,& lapsi cornua Tauri,
Ac tria deltoton scribẽtia cernibus astra.
Ecce Aries summo gradiens altissimus orbe,
Ecce Dionæi pisces.agnouimus vrnam.
Nauigat in stellis Argo.descendit in vndas
Iam lepus.ascendit Cepheus. p singula visum
Fert magus,& cœlũ suspenso examinat ore.
Lõge aberat nocturna hecate,ne credere posses
Defectum quem luna facit. iam lucida toto
Orbe per extremę currebat brachia libræ. F
Per fora mortales,qsi largæ,obscura ferebant
Ora.lucernaꝝ accendunt ellychnia. supplent
Igne diem.accensæq; faces per compita lucẽt.
Per freta mirantur nautæ,per rura bubulci,
In medijs deprensi operis:remumq; tenentes
Illi,stiuam isti,verso modo lumine ad ortum,
Et modo ad occasum,solẽ inter sydera qrunt.
Conueniunt,qbus est magni solertia mundi,
Et causam insolitæ noctis scrutãtur & vmbræ,
Quæ subita totum abstulerit caligine solem.
Et cum nulla operis tanti appareret origo,
Causaue,nõnulli vanis rationibus acti,
Iurabant solẽ æternas inijsse tenebras.
Et velut absumpto lychni extinguunt oliuo,
Materia flammis iam deficiente,sepultum.
Ac quendã quasi longæuum vixisse cometam
Illuc vsq;,dies tandẽ clausisse supremos,
Mox vt ad ætatis iustę peruenerit annos:
Vt terrena solent venturo obnoxia fato
Corpora,quę viuunt,vitæq; carentia sensu.
Cõtrã

Contrà alij certare deos,& bella volebant
Orta per Elysios parere hæc miracula cãpos.
Tunc ego vana putans, alij quæcunq; ferebãt,
Vi mihi,nescio qua,vocéq; animũq; mouente,
Credite,clamaui:luxato machina mundo
Vel ruet hæc ingens,atq; in chaos acta recedet
Ex oculis:aut ipse opifex qui condidit illam,
Nũc patitur,magnaq; gemẽs sub mole fatiscit.
Quis mihi tunc hęc verba pater,qs misit in ora
Spiritus,ignorans vt in hæc præsagia lingua
Curreret, & labens in vera oracula sermo,
Afflatam credi faceret mihi numine mentem?
Hęc videre Arabes,Persę hęc spectacl'a & Indi,
Mirati hæc signa infandæ tã horrentia noctis.
Assyriæ in primis gentes,Solymiq; penates,
Vnde erat his ortus tenebris,moriente deorum
Principe,& infernas Christo subeunte lacunas,
Vt saluaret auos,& ab alto educeret orco.
Ingens ille tremor,terraq; altissima frangens
Viscera,& horribili collidẽs marmora planctu,
B Quo manes agitante ferũt exisse sepulchris,
Diuinum testatur opus:sed olympica nunquã
Visa prius,magis humanas miracula mentes
Credere adegerunt,illo esse in corpore numen,
Quod pelago, quod siderib⁹ dominat & orco.
Nam motũ quo terra tremit,videre frequenter
Mortales, neq; diuini prætendere quicq̃
Assolet: ipsum etenim terrestribus insita causis
Vis ciet, & talem profert natura tumultum.
At nox illa,diem subitis quę absorbuit vmbris,
Dum foret opposito phœbe contraria fratri,
Arguit abstrusum in tanto molimine,quod nõ
Fas alia fuerat prodire ab origine numen.
O diuine senex, tu qui tam grandibus actis
Tunc aderas, qui tantarum miracula rerum
Intuitus,felix.verum felicior olim,
Cũ semper virides auroræ ascenderis hortos,
Fũdit aquã magnos vbi fons in q̃ttuor amnes.
C Missa sed ad p̄sens ea sint.tibi multa supersunt
Ante illos nauanda dies. cito definet istud
Exilium.Caras iterum, Lelegasq; videbis
Ac Lycios. gaudens Ephesus te tota reuerso
Gestiet, & plausu fluet vsq; ad littora magno.
Omnia perficies opera intermissa,Latini
Coniurant ciues Romani in fata tyranni,
Et ferro armati,solenne parant holocaustum.
¶Talia præsago fatum diuinitus ore
Complexus senior, placidis ita vocibus orsus:
O bene consultum venturo talibus æuo
Subsidijs.iecit qui fundamenta,columnas
Incipit ingentes altis supponere tectis
Christus,vt in cœlum moles altissima surgat.
O Pauli longe felix labor.insita Christo
Auspice in ingentes surgũt plantaria ramos.
Macte aio,macte ingenio,doctissime Graium,
Insta operi.ne perde dies. imitare magistrum.
Luxuriant segetes, vbi sudauere coloni,
Atq; vbi depresso gemuerunt vomere tauri.
Et quia iamdudum gentis primaria nostræ
Lumina,sub magno Romę occubuere tyrãno,
Te decet ô Dionysi oras accedere ad illas,
Ac fidei præstare operam, quasi culta rigando
Arua, latinorumq; animos firmare loquendo.
Roma caput rerum est, Romã deus esse suorũ
Pontificum sedem statuit,quibus omnia cedãt
Regna,quibus reges ipsi quoq; sceptra latini
Submittant, quorum acclines vestigia adorent.
Ito igitur, nec te Graium cura vlla retardet.
Ipse subibo humeris on⁹ hoc,p̄p̄osq; mouebo
Non solũ ad Christi imperiũ: sed & oĩa Pauli
Scita, per Emathios iam promulgata penates,
Per Galatas,transmissa Rhodum,transmissa Corinthum.
Hæc ego, dum fando cœlũ hoc haurire licebit,
Firmabo, & verbis quodã velut amne rigabo.
Non eget ignauis Chrũs: somnũ,otia,mensas,
Deliciasq; suis adimens,iubet ista relinqui
Terrigenis, quibus est vitæ spes nulla futuræ.
Vade. meo Dionysi vrbem solare latinam
Nomine.Clemẽtẽ,cui sceptra & regna reliquit
Simon Petrus adhuc viuens,sociosq; saluta.

De vita & passione beatissimi patris Dionysij, Lib. II.

TAlibus admonitus Christi fortissimus heros,
Præside suffecto, qui pro se in puppe sederet, Dionysius
Protinus ire parat.comitem se Rusticus addit, Rusticus
Addit Eleutherius, duo cõstantissima in omni Eleutherius
Aequoris & terræ casu & discrimine corda.
His, velut Aesonides Polluce & Castore q̃ndã,
Fretus,abit.secat Ionium, Rhegynaq; contra
Littora dum pleno fertur prora ardua velo,
Multa super Paulo memorat,quo fregerit astu Acto.22
Perfidiam gentis Solymæ,discordia quali
Vaframento inter rabidos surrexerit hostes,
Vtq; appellato Tyrias conscenderit vndas Acto.2.
Cæsare,declinans odia intestina suorum.
Vt maris irati patiens discrimina, Syrtes
Circuit: vt pulsus Lesboa ad littora tandem, Acto.27.
Incidit in latitans subter sarmenta venenum.
Vtq; dicharcheos demum translatus in agros,
Venerit ad Tiberim, Romãq; intrauerit vrbẽ. Acto.28
Vt, quia lætiferæ dentem non sensit echidnæ,
Crediderit Lesbos Paulum genus esse deorũ.
¶Iam ratis Auloni radẽs freta proxima,cursum
Vertit ad Hydruntem.borea spirãte,Tarẽtum
Labitur, apparetq; Croton.iam suscipit eurus
Carbasa. circuitu longo Rhegyna leguntur
Aequora.Trinacriam læua & Messenia cernũt
Littora, deseritur sinuosa Calabria dextra
Iamq; Salernigenas citros & mala tuuntur
Aurea, & hesperidũ syluas ostendit Amalphis.
Aspiciunt Capreas,Campanaq; littora circum
Est via.Parthenope Sirenũ maxima,quondã
Hos tenuit colles,vrbi quoq; nomina fecit.
Prætereunt Baias,& quos æneia nutrix

Appellauit agros. Tiberina per ostia tandem
Lapsa ratis, placido Romã subremigat amne.
Et iam Tarpeius vicinam nubibus arcem
Prætendebat apex. iam pallantæus Apollo,
Et Cybelæa ædes,& auentinensia templa
Proxima Velabro, triuiæ sacrata Dianæ,
Romanam nautis maiestatem ostentabant.
¶At quoniam campis Pauli Dionysius istis
Viderat in mortem vitam mutasse, repente
E puppi in Tiberis dextrum latus exit,& agro
It quærens viridi si quæ vestigia cernat.
Pastorem casu, qui per dumeta vagantes
Dionysius ad pastorẽ.
Hic pascebat oues & pauca armenta, repertum
Sic compellat: Ades pastor, peruenit ad aures
Forte tuas Pauli nomen, qui dicitur olim
Cæsare sub sexto Tiberim truncatus ad amnẽ?
Pastoris verba.
Ille nihil cunctatus, ait: Celeberrima Pauli
Fama per has oras superest. vidisse recordor
Illũ ego p populos & magna & mira loquẽtẽ.
Hũc bñ de cunctis meritũ, immanissimꝰ hostis
Humani generis, Nero sustulit. his tribus ipse
Fontibus est author. ternos en aspice fontes.
Miracula
Nam caput illius seu quodam numine latum,
Seu ꝙ & ipse deus fuerit, postq̃ ense recisum ẽ,
Ter saliit, totidem fontes, mirabile dictu,
Effluxere locis, quæ lapsus ab aere vertex
Presserat, vbertim latices iuere per herbas.
Hic noctu lucere faces, lambi ignibus agrum
Cernimus, atq; modis flãmas incendere miris.
Hic melos auditum, cantu alternante vicissim,
Quare reor primos nunq̃ audiuisse Quirites.
Ob scelus hoc ingens (nostra sic fama per oras)
Funere tam crudo diui oppressere Neronem.
¶Talibus affectus verbis Dionysius, ibat
In lachrymas:& prostratus, dedit oscula cãpo.
Ac tribus admoto laticem de fontibus ore
Hausit. idem fletu comites egere profuso.
Multa simul fantes abeunt. Romana subintrãt
Mœnia. suspenso mirantibus omnia vultu
Publicus occurrit vicus, fora bina, patentis
Vndiq; delubrum Iani, via sacra, suburra,
Romanumq; forum. victo Germania Rheno
Alta in mole sedens, statuaq; superbus equestri
Pegmaticus Cæsar. pacis sublimia templa,
Tum structura reces, pariis subnixa columnis.
Porticus euerso succedens Liuia tecto,
Atq; colosseum, steterant vbi stagna Neronis.
Et domus illa ingens, gemmis insignis & auro,
Quæ tenuit tantis loca desolata ruinis.
Omnia spe maiora vident. mirantur, euntes
In nubes cœlumq; domos,& hyemettia tẽpla.
Dorsa Quirinalis cliui super alta meantes,
Despiciunt ripas Tiberis, campumq; iacẽtem,
Qui Martis cognomẽ habet, magnalia quodã
In medio duo templa amni, Iouis atq; Nepotis
Pantheon, Augusti tumulũ, sacrã Isidis ædem.
Ianiculi Vaticani iuga consita lauro,
Vite, oleis, myrtho, pompeianumq; theatrum,
Ac molem Marcelle tuam: quæ fronte videtur
Montanis certare iugis,& in astra minari.

Et septem longo cinctos munimine colles. D
Contemplati vrbem tantam, migrasse fatentur
Omnibus è terris rerum miracula Romam.
¶Inuento demum cœli sub monte Vibeni,
Romani pastore gregis Clemente, penates
Intrauere pios:& consumpsere loquendo
Multa super Patmo, totã super Hellade noctẽ.
Altera lux aderat, sacrum cum mane peracto,
Clementem affatus tali Dionysius orsu est.
¶Sancte pater, num vana tuos q̃ fama parẽtes
Germanosq; refert, Romæ te impube relicto,
Tot maris & terræ quondã exantlasse labores?
Nuper enĩ veniens p amœnũ Tibridis amnẽ,
Audiui ærumnæ mira infortunia tantæ.
Sed vereor (quis enim vulgi rumoribus ausit
Fidere?) ne fuerit vanus, qui rettulit author.
¶Tum Clemens, ꝙ in hoc diuina potẽtia casu
Luceat,& pietas,& quæ mundana gubernant
Sidera,& immẽsam hanc mũdi sapiẽtia molẽ,
Tentabo historiam paucis complectier omnẽ. E
Cum pater immensis opibus polleret,& alto
Sedulo ad eximios animo aspiraret honores,
Romano de more duos transmisit Athenas
(Disciplinarum altricem, linguæq; magistram,
Vt nouisti, vrbem) natos, præ se alta ferentes
Ingenia,& cũctos in spẽ magnã indole agẽtes.
Impatiens matris pietas, vt pignora vidit
Discessura, graui nimium afflictata dolore est.
Et versa in lachrymas animis mulieribꝰ arma,
Astitit ante virum, exorans per numina Vestę,
Per Triuiæ, per Iunonis, per Palladis aras,
Per superos omnes, natis concederet ire
Se comitem. tristi tandem pater annuit ore.
Atq; ita Romano soluunt de littore classem.
Vt ratis Ionio in magno stetit, ecce repente
Ingruit antennis aquilo, qui turbine nauem
Præcipiti iactans, ventosa per æquora tandem F
Idaliæ allisit cauti, sparsitq; per vndas
Res, hoĩes,& quicq̃d opũ penus ampla ferebat.
A decimo mater fluctu proiecta, resedit
Littore vicino. fratres, ad pectora tracto
Qui conuulsus erat clauo, vasti maris æstu
Iactati, donec facti pyratica præda,
Veniuere seni Cyprio. sic affuit illis
Vis ignota deus, quam ignari nomine fortem
Appellant homines. hic delectatus eorum
Moribus ingenuis, tanquã sua pignora fouit.
Mox sene defuncto vita & mortalibus annis,
Optata iuuenes sunt libertate potiti.
Tum magus errabat vicina per oppida Simõ,
Incautorũ auceps hoĩm, mala pharmaca Simõ
Doctus,& æmonio sensus illudere cantu.
Hic iuuenes auidos opera admiranda magorũ
Cernere pellexit, studioq; inuoluit inani.
Fraus vbi iam detecta viri, concordibus ambo
Conuenere animis Petrum, meliora sequuti
Sẽsa, doli expertem Christo miserãte iuuentã.
Hæc pater ignorans,& præsagire sinistri
(Nuntius exacto quia nunq̃ venerat anno)
Incipiens aliquid, curã hanc dubiũq; timorem

A Non tulit vlterius, me sub tutore relicto,
Nauigat, vxorem & natos visurus, Athenas.
Et quid opus multis horas disperdere verbis?
Sors eadem deprendit eum. nã pulsus ad oras
Naufragus Idalias, Cypriam Salamina petiuit.
Sic dispersa domus: sed quo remeauit in vnum
Ordine, pecurrens rerum fastigia dicam.
Petrus ad Assyrios à Thermodoonte reuertẽs,
Appulit in Cyprũ geminis cũ fratrib⁹. vrbem
Teucrida dũ peteret, littusq́ perambulat, ecce
Sordida mendico mulier quę ambibat amictu,
Supplicat auxilium: & misero petit ore trientẽ
Illachrymãs, præ seq́ ferẽs longe anxia corda.
Hanc pius admirans, quæ te fortuna fatigat?
Petrus ait, quæ te luctu sors afficit atro?
Mœror inardescens crebris singultibus illam
Concutit, & verbis imo in pulmone retentis,
Impedit eloquium. voces demum exit in istas:
B Sum Romana nurus, Niobe infelicior illa,
Quæ pluit in latices, nomen pudet ædere, nomẽ
Inter Romuleas olim memorabile matres.
Quòd fuerim felix, pręsens ærumna rubori est.
Sed tamen: vt noris q̃ sim miserabilis, ædam.
Mattidiana vocor, natis orbata duobus,
Aequore in hoc mẽsis, & in his crudelib⁹ vndis.
Sola vagor, frustra implorãs hominesq́ deosq́
Insigni priuata viro, priuata paternis
Sedibus, & nato, quẽ prima ætate loquentem
Nondum recta, domi male fortunata reliqui.
Commiserans matrẽ senior, tam dura ferẽtem
Fata, modũ lachrymis, finẽ singultibus (inquit)
Pone precor mulier: Christus tibi pignora fecit
Salua. breui sobolem totam visura, domumq́.
Hæc tam certa dabat nurui promissa Latinæ,
Discipulis senior quoniam referentibus istos
Audierat casus, & respondere videbat
Oribus ora. parens ab imagine prodita, ab ipsis
C Gestibus. apprensam dextra deducit ad vndas,
Et vocat è puppi iuuenes. q̃d plura necesse est?
Res natura sagax. mora nulla. vt pignora vidit,
Protinus agnouit. pietas præcordia flammis
Corripiens, it in amplexus, it in oscula pręceps.
Pignora sic mater, sic inuenere parentem
Pignora, sic pietas illos diuina coegit.
Littus idem circumlabens, Themesea tenebat
Arua ratis: viridẽ cũ rursus ab æquore in agrũ
Desiliens Simon, squalentem corpore toto
Forte virum, ac multis flentẽ sua fata querelis
Repperit: & grauibus tentans absoluere curis,
Supplicat, æquo animo ferat infortunia. diuos
Commiseraturos, regem omnipotẽtis olympi
Affore promittit, maiore aduersa ferenti
Spe, meliori animo superos in vota vocanti.
Ille autem contrà verbis incessit amaris
Numina, & in vanum orari superosq́ deumq́
Acrius affirmat. solo contingere fato
Singula, & esse polos omni sine numine iurat.
Sic sibi præreptam vxorem, sic pignora clamat
Mersa freto, sic se iactatum turbine & vndis,
Huc annasse inopẽ vitæ, & rerũ omniũ egenũ.
Ciuis eram Romanus, ait, ditissimus auri:
Prole, clientelis, felix & coniuge quondam.
Mattidiana mihi coniunx, pulcherrima forma
Quæ fuerat, seruũ fato impellente sequuta est,
Dum simulat natis comitem sese ire duobus,
Quos ego ad Actęæ gentis gymnasmata misi.
Surripuere mihi misero simul omnia fata
Impia, & humanos nil commiserantia casus.
Nuper enim nautas dum percontarer Achiuos
De rate, quæ tulerat natos à littore nostro,
Respondere, simul nautas ipsumq́ magistrum
Naufragio ingenti mersos in fluctibus istis.
Et fragmenta ratis, tellure iacentia propter
Littora monstrarunt. agnoui Castores ambos
In tabulis pictos, fuerant quæ insignia puppi
Ac tutela, potens nil contra immobile fatum.
Horũ ego dũ cursus magni perscrutor olympi,
Inueni in stellis causas ortumq́ malorũ.
Sic pater astrorum cura delusus inani.
Tum senior Petrus natorum nomina postquã
Audijt, O ciuis, pone hunc Romane dolorem.
Huc ades. vxorem diuum pater & tua (dixit)
Pignora restituit. magni deus istius author
Muneris est. venerare deũ qui sidera torquet,
Qui cœlũ, & si q̃d fatũ est, fatũ om̃e gubernat.
Talibus excitus dictis, ad littora tendit,
Pallia naufragio situosus & ora recenti.
Agnoscitq́ suos, & præ dulcedine largo,
Fusus humi, Petro irrorat vestigia planctu.
Inuentis igitur natis & coniuge lætus,
In noua commento ruit infortunia miro.
Nã magus vt nouit fata hęc tã immania Petro
Auspice, in euentus sic euasisse secundos,
Inuidit tam faustã homini mens impia sortẽ.
Et cupiens aliquo tristi subuertere casu
Gaudia tanta, mei sua transformauit in ora
Ora patris. magici tantum valuere susurri.
Petrus id aduertẽs, fraudẽ conuertere in ipsum
Criminis authorem studuit. Iubet ocyus illum
Artibus affectum vetitis, præcurrere in vrbem
Antiochi, & causam Christi defendere vultu
Simonem referente magũ, qui plurima paucos
Ante dies rabido in Christum latrauerat ore.
Ille abit, & populos Simonem audire putantes
Sic affatur: Eram Petro contrarius olim,
Anthiochi ciues. magni modo cognita Christi
Relligio, fugat omne odium, totamq́ reuellit
Corde simultatem, sensum duo pectora in vnũ
Concilians. pudet erroris, pudet esse loquutum
Numina quæ Christi post explorata retractẽ.
Sed tamen est satius vinci q̃ errare pudorem
Ferre breuem semel, æterno q̃ errore teneri. Sententia.
Non mutanda meã tenet hęc sententia mentẽ.
Qui me aliàs vnquam scierit diuersa docẽtem,
Pellat in exilium, flamma interdicat & vnda.
Obseruare igitur Petrum diuina ferentem
Dogmata, & applausu redeũti occurrite magno.
Sic ait. hunc igitur plebes vrbana salubrem
Sic est passa dolum, Petroq́ immobilis hæsit.
¶ Pastor vt edocuit casus & fata suorum,

Sic merito illusum risit Dionysius hostem.
Sol fugit à nobis, aliumq́ habitantibus orbem
Nascitur Antipodū populis, cū nocte resurgit
Somn⁹, & oĩmodis vmbrata insomnia formis.
In somnis igitur Clemēti assistere visa
Gallica, & auxilium tensis orare lacertis,
Fœmina: cui summo turres in vertice, magnæ
Matris ad exemplū, Graiaq́ȝ exposcere lingua,
Tris deus occiduis homines quos destinat oris.
Continuo euigilās, toto sua somnia sensu
Perpendit, visumq́ȝ animo complectitur alto.
Simonisq́ȝ memor Petri, quo interpte sanctas
Doctus erat leges, & quæ per somnia diui
Nostra ĩ corda ferūt, monitū se aduertit ab alto,
Mittendos homines Graios ad Gallica regna.
Accitis ergo hospitibus, quid numina poscant,
Edocet adijciens, non sunt hæc somnia cæso
Ariete, & instratis quæ immiserit Amphiaraus
Pellibus, ista deus nobis oracula fecit.
Ergo viri parete deo, quò destinat, ite.
Ipse modum viresq́ȝ dabit, comitabitur ipse
Vos deus. hoc fieri vobis insigne ministris
Vult opus, vt nostris accedat Gallia regnis.
Prosequiturq́ȝ loquēs, laudēq́ȝ exaggerat huius
Gentis, & in magnos eius se ostendit honores. Gallorum laudes.
¶ Gallia terreni pars est non infima mundi,
Sed longe lateq́ȝ patēs. Hispanica tangit
Oppida ab occasu, sese cōiungit ab ortu
Italię, nostro hinc pelago, qua respicit austrum,
Clauditur oceano, geminas qua respicit vrsas.
Vnde venit boreas, hybernaq́ȝ frigora surgūt.
Et vada Teutonici tangit vastissima Rheni.
Terra, hominū frugūq́ȝ ferax, armēta gregesq́ȝ
Vberibus pascens glebis, non languida coelo
Tabifico, non mortiferis infesta venenis,
Vt Libiæ, nō perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes: non torrida ab æstu,
Qui faciat steriles, vt decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens semestribus vmbris,
Quale sub arcturo positū mare & vltia Thyle.
Sed nec vt Aegyptus, qua fusa palustrib⁹ vndis,
Sed cœlo & terræ fœcunda vligine terræ.
Insita Gallorum ingenijs (quanq̄ modo circa
Numina cum reliquis lusi mortalibus errent) Gallorum religio
Relligio. postquam fuerint ad sancta redacti
Legis scita nouæ, nulli constantia maior,
Nulli maior erit pietas in numina genti.
Defendent mucrone fidem: belloq́ȝ domabunt,
Quoscūq́ȝ audierint Christū se attollere cōtra.
Et certum munimen erunt, quod nō sinat iram
Barbaricæ gentis nostros incurrere fines. Sacerdotes prisci.
Semnothei Dryidæ, qui maiestatis habebant Dryidæ
Culmen apud Celtas, vt circumfulserit illos
Lux diuina, malos abigens in tartara manes,
Fœdera nobiscū ferient. Iam Claudius omnes Claudius Tyberius
Sustulit illorum ritus & atrocia sacra.
Gallia fert acres animos, & idonea bello
Corpora, non illis ausit componere sese
Thracia, quę Martem genuit, nō Parthia, versis
Quæ bellatur equis fugiens, licet inclyta Crasso

Facta sit extincto, signisq́ȝ superba latinis. D
Quas gentes olim non contriuere? per omnem
Inuecti Europā, q̄si grando aquilone vel austro
Importata graui, passim sonuere tumultu.
Scit Romanus adhuc, & quam Tarpeia videtis
Arx attollentē caput illo in monte superbum.
Pānones Aemathij norūt, scit Delphica rupes,
Quæ nisi terrificis subito conuulsa ruinis,
Oppressisset eos, non defendisset Apollo
Conferta argēto templi sacraria & auro.
Intrauere Asiæ fines, prope littora ponti
In gentem creuere nouam, quæ tenditur vsq́ȝ
Ad iuga Pamphylii, Garamātica sidera cōtra,
Inter Cappadoces posita & Bithynica regna.
Ite ergo ad gentem hanc claram, felicibus ite
Auspicijs, Christo genus hoc acquirere tātum.
¶ Talia Romanus dabat hortamenta sacerdos.
Ergo iter aggrediēs, mōtes Dionysius Vmbros E
Transit, & Adriaci descendit ad æquora ponti,
Flaminiamq́ȝ tenet. dextra Padus, Apœninus
Nubifer ad læuam. iuga tandē alpina subintrāt,
Thessalico maiora Othry, maiora & olympo:
Qua Pœni venere duces, qua Vandalus iuit,
Et Gothus, Hispanas gens regnatura p vrbes.
Constitit ad Rhodani ripas. noctisq́ȝ p vmbrā,
Dum iacet expectās labētē in lumina somnū,
Cernere visus equos, aciesq́ȝ incedere longo
Ordine, & in latis figi tentoria campis.
Mox castris aliquot turmas migrare relictis
Longius, & campo simul incedisse virenti.
Scire volēs q̄rsum tandē hæc simulacra ferant,
Stat tacito geminas acies immobilis ore.
Visæ aliæ numero plures succedere turmæ,
Quæ subita turmas cæde absumpsere priores.
Mox audire viri visus, præsagia fantem
Talia: Mauricius tota cum plebe suorū F
Hic cadet, à Centum portis, à flumine Nilo
Missus in hos fines. erit his ea gloria campis.
Nomen ab hoc casu locus immortale tenebit.
Talia dicta notans, cœleste sonātia quiddam:
Quisquis es ò, dixit Dionysius, hos mihi rerum
Qui canis euētus, & temporis acta futuri,
Mortalis certe neq́ȝ vox, neq́ȝ talia fandi
Officium. Tu cœlituum de semine diuum,
Vt reor, aut aliquis nostro translatus ab orbe
Diuorū in sortem, magniq́ȝ habitator olympi.
Fare, p̄cor, neu mox oculis te subtrahe nostris.
Ille autem, Dionysi, inquit, depone timorem.
Ipse ego qui quondā tecum versatus Athenis,
Te docui Christū, fideiq́ȝ exordia Paulus.
Tecum ero, p Gallos ego te comitabor euntē.
Est regio ad læuam, fecit cui nomina Narbo,
Vrbem vbi Phocenses quondā posuere coloni
Massiliam. gens illa magis mansueta, minusq́ȝ
Barbara, Græcorum Romanorumq́ȝ sequuta
Sermonem & mores, quia talibus obuia nautis.
Massiliam plerīq́ȝ ideo dixere trilinguē.
Huc ne tēde viā, Rhodani vada magna relinque,
Impete quæ grandi fines labūtur in illos.
Illas Martha domos satis & germana comesq́ȝ

A Lazarus, atq; genis olim Chelidonius orbis,
Lustrauere. deus tibi Celtica regna relinquit.
Instruenda illic fidei plantaria, gentes
Vnde petãt calamos, vbi talea plurima surgat,
Talea Gallorum terras mittenda per omnes.
Fons illic vitalis erit, qui flumina fundat
Multa, procul positas mollire potentia glebas.
Flecte iter in dextrã, qua saxa p hernica Belgæ
Fusi habitant. ducens illis è finibus ortum
Sequana te ducet. Belgas hic regius amnis
Separat à Celtis. venies duce flumine tandem
Parrhisios, gentem vestris quæ traxit ab oris
Et genus & nomẽ. sed primo barbara nonam
Lingua notam vitio fandi succedere fecit.
Nam qñ Alcides per Iberica littora ad hortos
Transijt hesperidum, dedit his persistere cãpis
Parrhisios quosdam: qui florida rura videntes,
Sequanicas iuxta posuerũt moenia ripas.
Gens fera, ab immani demissa Licaone, Vesta
Et Titane sato, nõ qui sub montibus Idæ
Laomedontiadæ Priami de sanguine cretus.
B At sensim frangente deo mentemq; animumq;
Exuet hos mores. feritas mansuescet aratro
Ista tuo. ferus hic habitus vertetur in ausus
Magnanimos, quibus infidos vtentur in hostes.
Cũ me Dardanijs olim deus egit ab oris
Ad Macedũ cãpos & ad Hellada, iã tibi regna
Celtica tradebat. tu quærebare salutem
Gentis ad istius, quæ Græca ab origine fluxit.
Postquam Roma diu Gallos possederit, arma
In noua iurabunt Franci Germanica proles:
Si genus inspicias longum, Troiana propago.
Regnaq; transmisso venient in Gallica Rheno.
Hos inter regale decus Faramundus habebit
Primus, & hinc veniet series longissima regum.
Quintus ab hoc Clodoueus erit, q falsa relinquẽs
Numina, nostrates primus libabit ad aras.
Hic erit ille, deus cœlo cui mittet ab alto
C Fœderis æterni signum, memorabile quondam
Cœrulei breue vas olei, quo tẽpora regũ
Gallia perfundat. pater hoc dignabitur illos
Munere præ reliquis venturi regibus æui.
Quartus ab hoc, magna tibi relligione superbũ
Ponet opus, nomẽ regi Dagobertus. & amplis
Sumptib⁹ educet cœlo sublimia templa.
O quantos olim qualesq; habitura triumphos
Ista sub imperio Christi Germanica proles.
Semper clara quidẽ, sed tum charissima, quãdo
Regia Pipinus sumẽs insignia, priscos
Excludet regnis ephoros, & liber habenas
Pacis & armorum plena ditione tenebit.
Carolus hinc, cui maiestas non regia solum,
Sed titulis augusta nouis, cui nomine magno
Maior erit virtus, cui summa potẽtia & ingens
Relligio. qui res hominum clementer & æqua
Lance gubernabit, qui ferrea secula in aurum
Vertat, & immenso patrem se præbeat orbi.
Asseret Italiam. veniet Maurusia contra
Arua per hesperiæ latos flagrantia campos.
Huius ad imperium, ne nox subduceret hostem
Barbaricum cædi, lampas quæ illuminat orbẽ,
Tres immota dies, cursumq; oblita manebit.
Prodigiũ graue, & æternos memorabile i annos,
Vasconas immanes, immansuetos Aquitanos
Conteret. ad Christum rediget Saxonia regna,
Eruet Hunnorũ imperium, dominabitur Istris
Atq; Liburnorũ populis, transibit ad ortum
Solis, & Assyriam validis frenabit habenis.
Hic rem Romanam supra tria secla iacentem,
Tollet in occasu. sortem vlciscetur acerbam
Pontificis magni, quẽ seditiosa repente
Corripiet strepitu Roma inter sacra suborto.
Maximus hic igitur terræ pater & pater vndę,
Ante grauescẽtes ętas q̃ vergat in annos,
Ante virũ, primis fruticat dũ frondibus æuum,
Per senis Albini gradiens vestigia, montes
Aonas intrabit, necnon Parnasida Cyrrham,
Et fontes Libetra tuos, ac Phocida totam,
Romanumq; loqui Cicerone disertius ipso
Discet, & anteibit reges facundia & armis.
Vertet ad annales animum veteresq; nouosq;,
Dulcibus emungẽs studijs, ceu lactea quædam
Vbera nectareo conferta volumina succo.
Hauriet hinc rerum causas, hinc hauriet omnẽ
Vim naturæ hoĩm, & regnandi intelliget artẽ.
Hac dape nutritam mentẽ supponet agendis.
Imperij rebus. non conficienda labore,
Non hebetanda metu, nõ vi superãda, nec astu
Supplantanda, ferens forti sub pectore corda.
Neu desit Gallis vllum decus, illa per orbem
Clara, per æthiopes nigros, audita per Indos
Illa, tuæ quibus in cœlum tolluntur Athenæ,
Tot sophiæ fœcunda bonis, tot lucida claris
Scriptorũ ingenijs, quæ tanquam sidera lumen
Aeterno splendore ferunt, gymnasmata primus Gymnasia.
Transferet ad Gallos: sicut Tirynthius hortis
Vester ab Hesperijs tulit auricoloria mala,
Sicut & à Colchis olim Pagasæus Iason,
Vixit ad argolicos pecudis velamina fuluæ.
Et tua de Graijs migrans Academia campis,
Ibit ad occasum, vacuasq; relinquet Athenas.
Græcia post illos semper tenebrosior annos
Fiet, & in prædam Scytichis data gentibus, ibit
In nemora, in sentes, obscura in lustra ferarum.
Gallorum syncera diu fortuna senectam
Sentiet, & longo tandem incuruabitur æuo.
Tempus erit, cœlo quo sic volente, supremos
Aduentasse dies, oriq; incumbere mortẽ
Credat: ita exili spirabit anhelitus aura,
Languida tam tenui salient præcordia pulsu.
Sed te vita cadens intercedente resurget
Continuo, mirisq; modis plebeia virago
Arma canẽs, Galliq; animãs, ita cõteret hostes, Ioanna puella.
Vt mox regna caput iam semisepulta leuare
Incipiant, & humi prostratũ attollere corpus.
Ergo breui decus amissum viresq; resumet.
Non tamen extendet fines ditionis, vt olim
Ante per externas gentes, sed limite linguæ
Circumscripta suæ regni confinia claudet.
Carolus Ausoniam verum in felicibus armis

Irritabit adhuc iuuenis. nam milite multo
Laus Gonzagae. Franciscus Gonzaga Italas tutabitur vrbes,
Magnanimus iuuenis, plusq̃ iuuenilibus annis
Sidera cum tulerint à magni Caesaris aeuo,
Tempus ad id Mauorte potens, quem Troicus Hector
Horreat armatum, cui non concurrat Achilles.
Ludouici xij. laus. Alter ab hoc regni princeps, implebit auorum
Maiestatem animis. per mille pericula Martis
Versatus, regni accipiet florẽtis habenas.
Lilia trans alpes mittet, confinia late
Porriget, aequabit factis ingentia corda.
Adijciet regno Aemiliam, qua Parma per vrbẽ
Etruscas importat aquas. Trebiamq́ꝫ tenebit,
Romulidum Trebiã cõspersum cladib⁹ amnẽ.
Addua, Comensis gremium cui Larius implet,
Et Lambrus, scopulisq́ꝫ ruens Ticinus ab altis,
Eridanusq́ꝫ pater fluuiorũ, in plurima tandem
Flumina diuisus, Tanari vada proxima Iacto,
Sub iuga deuenient magni clementia regis,
Cui nomen Lodouicus erit. dominabitur vsqꝫ
Littus ad Etruscum, mare cõplexurus & vrbes
Quas Ligur, & pingui q̃s possidet Insuber agro.
Hic genus armipotens ac belli laudibus altum
Sfortiadas regno expellet, per Celtica regna
Aere catenatos ducet. victricia portans
Signa triumphabit. Ligures, Trebiãq́ꝫ, Padũq́ꝫ,
¶Insubrumq́ꝫ ducẽ vinclis & carcere claudet.
Mox miseransq́ꝫ vrbes belloꝝ incendia passas,
Induet humanos animos, mentemq́ꝫ benignã
In populos omnes, & pacatissima reddet
Regna, per atroces olim vexata tyrannos.
Vade igitur, vade intrepid⁹, Christũ insere gẽti
Sequanicae. paucis iace fundamenta diebus
Viua domus magnae, quae in regna amplissima crescat,
Regna aeterna, alijs Christũ munimina regnis,
Regna per extremas orbis sua nomina gentes
Transmissura, metu terras pressura fretumq́ꝫ.
Christigenis etiam factura vocabula, Francos;
Christigenas omnes tellus Asiatica dicet.
Sic Iudaea tribus, quia gens animosior, armis
Illustrata, alijs tribubus cognomina fecit.
Post maris illuuiem primam, cum terra colonis
Orba foret, Noe (seclis genus vnde futuris)
Samotis. Misit ab Armenijs in Gallica regna Samotem,
Cordatum fortemq́ꝫ virũ: qui creuit in amplã
Progeniẽ, vetus instaurãs pecudũq́ꝫ hominũq́ꝫ
Semen, & has omnes implẽs animãtibus oras.
Sic (tibi sors adeo felix, fatumq́ꝫ secundum)
Post longã morũ eclipsim, post obruta magno
Tartareae iuga perfidiae montana profundo,
Te deus huc misit: quo desolata ministro,
Accipiat formam diuini Gallia cultus.
Prim⁹ in hac structura opis, q̃d grãde futuꝝ ẽ,
Tu lapis & faber es: tu semper in ordine rerum
Tantarũ, venturo aeuo memorabere princeps.
¶Talia nocturnis Paul⁹ memorabat ĩ vmbris,
Mentis in excessu positum, speciesq́ꝫ vidẽtem
Fatidicas, verso per frigida sidera plaustro,

Iam vicina dies spirantibus excitat auris. D
Carpit iter, socios hortans: & visa per vmbram
Multa docens, facilemq́ꝫ viam facundia reddit.
Iam quaesita diu, fugientibus obuiat vndis
Sequana, & alludunt curuis vada lubrica ripis.
Labitur oceanum versus, visura Britanni
Aequoris ingentes fluctus, & flumina in altum
Miratura vijs Neptunum intrantia multis,
Non augere fretum, nec aquaꝝ tollere cãpos.
Parrhisios intrant, bifidas vbi diuidit vndas
Insula, Iucundo pontem sortita magistro.
Magni regis op⁹ magnũ, noua machĩa grãdes
Arte ac mole animos referens, spirare videtur
Romanoꝝ operum decus immortale. labori est
Aemula, quo Augustus rapidũ cõiunxit Araxẽ,
Traianusq́ꝫ grauem sex denis amnibus Istrum.
Inspiciunt hominũ mores, templa oĩa lustrant,
Sacra notant, orisq́ꝫ sonos & verba latino E
Proxima sermoni, blaesamq́ꝫ sonãtia linguam.
¶At quia Galloꝝ sermo de moribus ortus,
Hic gentis natura breui signanda relatu est.
Ignea mens Gallis, & lactea corpora. nomen
A candore datum populis. muliebria pingit
Ora color Tyrius, Paphium meditata decorẽ.
Ex geminis fecit natura coloribus vnum
Laeti, alacres, lusu, choraeis & carmine gaudent.
In Venerem proni, proni in conuiuia, proni
Ante dapes ad sacra deum. seruire, iugumq́ꝫ
Ferre negãt. fugiũt figmẽta & hypocrisin. ore
Liberi, vt ingenuis mos est, tetricosq́ꝫ perosi.
Venatu, aucupio campos, montana, lacusq́ꝫ
Solicitant. bellandi vsu laetantur, equorum
Terga fatigantes. loricae, hastilia & arcus
Deliciae genti. sub diuo ad sidera somnum
Carpere, fuscari sole & ferrugine pulchrũ est,
Puluere conspergi, grauibus sudare sub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnã & gladios, & morti occũbere dulce ẽ,
Aegoceros genti dominans: si credimus astris, F
Si dam⁹ hoc coelo arbitriũ, cito mobile pectus,
Cordaq́ꝫ largitus rerum sitibunda nouarum.
¶Ergo subingrediens aequor Dionysius altum,
Cum socijs coepit ditem contundere, & omnẽ
Saturni coeliq́ꝫ domũ: quos credere adacta est
Illa recens aetas mundi, rudis illa gigantum
Progenies, sola arma sciens, ignara deorum,
Esse deos, laruis sic illudentibus orbem.
Spirituũq́ꝫ docet duplex genus, aetheris vnum
Transmundani, aliud positum sub sidere lunae.
Illud, ait, nunquam magni violasse tonantis
Imperia & leges: hoc prima ab origine rerum
Elatum fastu magno, se aequasse tonanti:
Atq́ꝫ ideo pulsum à superis, & ad infima regna
Perpetuis actum exilijs. hominumq́ꝫ pientum
Progeniem coelo ascriptam, vacuisq́ꝫ dicatam
Sedibus, ac diuum in sortem transisse maloꝝ.
Hinc odia, hinc iras, hinc exarsisse dolorem
Laruaꝝ in genus humanũ, q̃ corpore functas
Nonnulloꝝ animas ire in sua tecta viderent,
Ac coeli splendore frui, quae gloria summa est.

Tum fraudes struxisse duas, hominem̄q; deum̄q;
Supplantasse: deum, credi dum numina passim
Se faciunt, dum diuino insidiantur honori,
Et poni sibi templa volunt, sibi sacra litari,
Thura ardere, deo excluso, qui fecerit orbem.
Ast hominē, varia dū lusum ambagine ducunt
In tenebras, nec scire deum, nec pendere cultū,
Quem poscit natura, sinunt: sic omnia longe
Deprauata dolis atq; improbitate deorum,
Tandem cœlituum patrem, de vertice mundi
Progeniem misisse suam, sub imagine nostra
Et visam, Assyrijs super hoc errore loquentem
Plurima, degeneres diuos, altaria & ignes
Detestantē, omnes populos ad vera vocantem
Orgia, & ad veræ domini omnipotētis honorē.
Et cum mortales sceleris contagia primi
Soluere non possent, se dura in fata dedisse,
B Ac lauisse suo sordes in funere nostras.
Iamq; dies venisse nouos, noua secula, sancti
Quæ vates quondam, quæ prædixere Sibyllæ.
Ac modo terrarum cunctis habitātibus orbem
Vulgari cœpisse deum, per Bactra, per Indos,
Ista per æthiopes, Scythicas allata per oras
Nuntia, legatos se regna ad Gallica tanti
Esse boni: se corporibus, se ferre salutem
Certam animis, perfundi oēs opus esse lauacro
Mystico, & intingi crines fluuialibus vndis.
Sic ait, atq; operi dedit hæc exordia sancto.
Continuo quasi nix, cum flare fauonius orta
Incipit Andromeda summis de montibus, oēs
Tota ex vrbe fluunt, stant circū flumina turbæ,
Et positis raptim tunicis, gradiūtur ad vndam.
Taliaq; in populo magnos primordia motus
Exciuere, deos iam detestantur & aras.
Templa sacerdotes sine maiestate relicti
Vix tutantur, eunt turbæ irreuerenter, & ipsa
Aurea ridiculis ludunt idolia sannis.
C Quos medicę nequeūt artes extinguere morbos,
Emollit curatq; fides. It fama per vrbes
Finitimas, rhedis veniunt stridentibus agri,
Pressaq; congestis tardos languentibus orbes
Esseda conuoluunt, dorsis gestantur equorum,
Pars humeris hominum, sua pars vestigia lentis
Imbecilla trahunt plantis, descendit in omnes
Expectata salus, vimq; experiuntur olympi.
Solicitat gentes: & quo nequit ire, magistros
In sanctum delegat opus, sic Beluacenses,
Sic Arelatenses, sic longinquos Aquitanos
Instruit: & magni radians hyperionis instar,
Cuncta calorificat, populos illuminat omnes.
Sæpe sacerdotum, qui saucia corda ferebant
Ira, odio, liuore, quibus lemures adhibebant
Ardentes stimulos, corruptum munere vulgus,
Corruptum sermone, viros inuasit inermes.
Lucida dum mediam torquerent sidera nocte,
De grege plebeio strictis sæpe ensibus orta
Seditio, strepitu resonabat ad ostia magno.
Sed mox vt senior veniens ostenderat ora,
Maiestate viri dissoluebantur: & armis
Depositis, veniam orabant: vel dorcadis instar,
Cum videt iratum loca per deserta leonem,
Terga dabāt, subita in latebras formidine pulsi.
Tanta erat in sacro grauitas & gratia vultu.
Quottidie magis ardet opus. Dionysius acri
Assidue sermone magis mysteria vulgat,
Irritatq; omnes contra mala numina Celtas. Ocyter.
Dij stimulis pressi tam ardentibus, ocyter omēs
Conueniunt, motoq; parant occurrere bello,
Vestaq; collegas sic est affata sedentes. Vesta.

De vita & passione beatissimi patris Dionysij, Lib. III.

Imperium postquam magni suscepimus orbis,
Iam bis dena volans conuoluit sidera mū dus,
O comites, nam tunc nostros protendere fines
Cœpimus, & mortale genus submittere, qñ
Stelliferos ausus cœlos conscendere Nemrot, Nembrotti.
Accinxit famosam illam contexere turrim. Gene. 11.
Quæ Syriæ in campis post desolata refuso Vide Iose-
Arua mari, sedes primo fuit inclyta regno. phū cap. 9
Hic Belus, Beliq; Ninus Mauortia proles, primi de
Multideis altas posuere nepotibus arces. antiq.
Diuisis etenim linguis, iuere per orbem
Errabundi homines, nata est incuria morum,
Disciplina obijt, deus est ex corde nepotum
Lapsus, amor rerū, dominādiq; improb9 ardor
Inuasit gentes, solis in ouilibus Hebri
Vox prima, & patrum pietas antiqua remāsit. Dij gentiū.
Nos alias subito gentes indagine nostra
Clausimus, atq; dei paucis euasimus annis.
Persarum nos imperium, nos Assyriorum,
Aegyptū, Armenias, Parthos, magogica sceptra
Quos dixere Scythas, Argiuaq; reximus arua.
Cecropidas, Phryges, Emathios & Punica re-
Ac Romana dein lōgo possedim9 æuo (gna,
Nunc ruimus, regnis vbi sunt exordia nostris
Tradita, & occasus surgunt exordia nostri.
Natus apud Solymos Christus, iā stipite longo Christus
Pullulat, extensis vmbram facit vndiq; ramis,
Atq; suis nostros radijs exterminat ignes.
Ecce tenet Gallos, totam hāc Dionysius vrbē, Dionysius
Cecropidum studijs armatus & arte Pelasga,
Subruit: & Paulo nihilo minor, omnia vertit
Corda virūm: manibus, cilijs, & vocibus implet,
Atq; volubilibus scalpit præcordia verbis.
Arte magistratus circumuenit, arte senatum,
Arte rudes subigit turbas, arte omnia vincit.
Nec locus est, vbi non pedicas, non retia tēdat.
Incipimus fieri Celtis ludibria, & ægre
Templa sacerdotes, & nostra idola seruant.
Audimus passim vulgi conuitia, passim
Probra sonāt in nos & mas & fœmia clamāt.
Quid vobis animi ô comites? deponim9 arma?
An pugnamus? adest totis in limine castris,
Et iam bella gerit Chrūs, si cernere mens est,

Arma capessamus. Qua vos sentētia flectit,
Edite, & ex oculis somnos depellite. paucis
Hic opus est verbis. angustia tēporis vrget.
¶Segnitiem diuum dea vocibus arguit istis.
Mars. Thracius extēplo Mauors, pugnabimus, inqt,
Pallas. At quibus auxilijs, Pallas ait? ille virenti
Bile fremens, nostris, inqt, pugnabimus armis.
Iuppiter Nil opus auxilijs. placido mox Iuppiter ore
Se ingerit, & placans iras tali inchoat orsu:
¶Auxilijs non est nobis opus, instrumentis
Est opus. hæc igit meditemur. & ocyus ante,
Quàm res tota ruat, quęramus idonea bello
Titus Vespasianus Instrumēta. mihi qd mēs mō suggerit, hoc est.
Summa Titum probitas, summa est comitata parentem,
Improbitas fratrem. cui nunc immobile fatum
Ingruit, intentans gladios finēq; cruentum.
Quod factū facile est igitur, crudele tyranni
Cor flectamus, vt his tantis conatibus obstet.
¶Assensere omnes, celeriq; abiere volatu
Trās iuga & vmbrosas (vbi nix altissima) valles
Hinc Tyrrhena vident, illinc Adriatica ab alto
Septizoniū tangit. fuit aūt id ædificium Romæ, qd septē cingulis ambiebat. meminit eius trāquillus i Tito Vespasiano, Aequora, & Ionijs lucentē fluctibus Aetnam.
Romæ allabētes sistunt vestigia grandi
Mole super, cui dāt zonæ cognomina septem.
Tum rex porticibus spatiās reptabat i amplis.
Fatorumq; memor, lucēti in marmore formas
Attendebat iens comitū post terga sequentū.
Cominus in gyrum milui de more volantes,
Cum famis impatiens & passis pandulus alis,
Suppositam toruo circūambulat ore cohortē:
Corripiunt hominis sensus, & in intima lapsi
Pectora, prēsent Christum, delubra deorum
Cōparatio Ac veteres ritus eradicare volentem.
Atq; deos illius opem sibi poscere fingunt.
¶Missus in has igitur, tacitæ q insomnia noctis
Aequiparāt curas: qd contra numina tentent
Christigenæ, inquirit. vafro Cyllenius astu
Satyrus. Stephanus Hoc meminit Suetonius in Domitiano Versus in effigiē Satyri, modo Gallica regna
Solicitāt, inquit. Stephani Tritonia Pallas
Ora ferens, cur non Cæsar te principe, dixit,
Hoc infame genus terris vexatur & alto?
Cur non ex toto confestim abraditur orbe?
Cur finis ista pati nostros opprobria diuos?
Tu deus in terris, tu per terrestria debes
Regna, deos superos, cœli astrorūq; potentes
Custodire. tuum nobis monstrare, quid optes,
Nutu aliquo. nrm, tua iussa facessere ad vnguē.
Iuppiter Hermetem mittit, Taumantida Iuno.
Nos omnes tibi Mercurij, nos Irides omnes.
Nil verearis. opem diuis poscentibus affer.
¶Sic Lemures. ille, oppressis sub fomite prunis
(Quæ prius attollūt fumos, mox frigore victo
Eliciunt flammā) similis: perquirite, clamat,
O Stephane, ô Satyri, ô quot habent mea maxima passim
Regna magistratus, genus hoc pergrite ferro,
Igne, famæ, seuite, feras adhibete, sub vndas
Mergite. nulla huius superent vestigia vulgi
Tartarei, canis inferni de semine nati.

D ¶Sic ait, & tragico clamore peristyla rumpit.
Iste fuit nostris alter Nero. sanguine sacro
Iste cruentauit Tiberim, fora, templa, viasq;.
Regna sub hoc rege immani lōginqua natarūt
Sanguine nostrorum. nulli violenta pepercit
Sæuities. rursum rubuit Rhodopeius Hebrus,
Thermodoontiaci rubuerunt littora ponti,
Intepuit Simois, cladē Antiochenus Orontes
Sensit, & Euphrates, sensit Nisæus Hydaspes.
Spumosis iuere vadis Pactolus & Hermus,
Cydnus & Eurotas, necnō Pyrrheus Enipeus,
Intumuit spumis Alpheus, & amnis Acarnan
Corniger. infecit cædes Arethusidas vndas.
Dum phlegethontæo cupiunt parere tyranno,
Diuersi diuersa petunt loca. durus & atrox
Natus ad omne nefas, domino crudelior ipso,
Fescenninus adit Gallos. cum fascibus intrat
Parrhisios. edicta tubæ crudelia clangūt.
Vrbs silet ac trepidat, sicut cum septa Lycaon
Circū vlulat, fœti trepidāt sub matribus agni. E
Nec secus in stagnis simplex plebecula ranæ
Cum videre hydrum sese sinuare per vndam,
Et caput in prædam sublato extendere mēto,
Horrescunt animis, latitantq; in carice & vlua.
Tum pater ad populos resonātia soluerat ora,
Insitaq; antiquis duo testamēta docebat
Legibus, vt melior syluestri tessera trunco
Inseritur: cum mox Romani militis vnda
Clauditur ingenti, manicisq; ad brachia missis,
Atq; catenato trahitur ceu victima collo.
Tristis, & hoc casu quasi vulnere saucius alto,
Clamat Eleutherius, cum præceptore tenendū
Se quoq;, deberiq; eadem sibi vincula, quando
Vna sit ambobus Christi cultura fidesq;.
Rusticus istud idē ingeminat, seq; ingerit vltro
Hostibus, atq; viri comites se voce fatentur F
Ingenua, quos relligio coniunxerit vna.
Testantur se velle mori, vel viuere in vnum.
Corripiunt ambos igitur, missisq; trahuntur
Ad iugulum loris. potuit concordia certe
Atq; fides (sineret furor) admirāda videri,
Qualis erat Theseu tibi cū Iouis Hercule qndā
Cum Damone tibi Phitia, cū Pylade Oresti.
Ver animis odio impulsis, vecordia quædam
Visus amor tantus, visa est insania virtus.
Præses vt adductos videt, īfremit, oraq; vultu
Nubilat obscuro. fronti cōformia corda,
Talibus eiectant spumantem pectoris æstum.
Hoc genus inuisum superis, hoc istius æui
Dedecus, hanc hominū scoriā seruilibus armis
Plectite & obscuræ (donec tormenta parentur
Debita sacrilegis) cæsos detrudite in antrum.
Imperijs lictor paret crudelibus, armos
Nudat, & atroci proscindit terga flagello.
Præses vt in riuos cædem decurrere vidit,
Sæuitiæ paulum posita: quibus, inquit, ab oris
Huc miseros fortuna tulit? quæ patria? q gens?
Quod natale solū? Tum sic Dionysius infit:
¶Sancta dei soboles Chrūs nos misit ab oris
Argolicis, & tu tali nos accipis ore?

Iuppi-

A Iuppiter hospitibus, quē vos dare iura putatis,
Hospitibus tales docuit te apponere mensas?
Præses vt argolicos didicit, certare loquēdo
Mos, ait, est Graijs: nobis: ferro, igne, latinis.
Ite, nec ingenio, nec pictæ fidite linguæ.
Vincti igitur, cæsi, irrisi, pelluntur in altæ
Spelūcę vmbrosum chaos, horrētesq; tenebras
Dumq; ea diuorū pro relligione geruntur,
Ecce nurus laruis agitata procacibus, infert
Se in medios: fletuq; genas perfusa, maritum
Nunciat à tribus his quædā incātamina doctū,
Aegrotos sanare, deos contemnere, noctu
Surgere, & accensis Christo dare sacra lucernis
Continuo præses totā iubet ire cohortem,
Cōprēdiq; virū, duce cōiuge: nec mora, captū
Protinus illaqueant, sistuntq; ante ora tyranni.
Quæsitū extēplo, quid de Mauorte, Quirino,
De Ioue, de phœbo, de Pallade, Mercurioq;
Sentiat, & superis. Superos, ille inquit, adoro,
Qui veri superi. Sed eorum apparet in albo
B Nulla patris cœli soboles, siue illa Quirinus,
Siue sit Alcides bipater, seu Iuppiter omni
Fœdus adulterio, seu mater adultera gentis
Aeneadū, passa incestū Simoentis ad vndam.
At pater & princeps diuū in sublimibus astris
Regnū Chrs habet, domitor Iouis atq; nepotū
¶His subito auditis, qd tpa perdimus? hostem,
Vociferat præses, Iouis obtruncate ministri.
Ille eadem repetit, superorū apparet in albo
Nulla patris cœli soboles, siue illa Quirinus,
Siue sit Alcides bipater, seu Iuppiter omni
Fœdus adulterio, seu mater adultera gentis
Aeneadū, passa incestū Simoentis ad vndam.
Sed pater & princeps diuū in sublimibꝰ astris
Regnū Chrs habet, domitor Iouis atq; nepotū
Tu cole Saturnos, tu Mænades atq; Mineruas,
Nos seqmur Chrm. Christū ora sonātia miles
C Marmore cōtundūt: fixoq; in guttura ferro,
Guttura, quæ gladio nihil impediēte sonabāt,
Chri apud obscurā Styga formidabile nomē,
Examināt, miseranda artus in frusta secantes.
Sed lacerū corpus per cæca silentia noctis
Legere, ac tacito ducentes funera luctu
Clandestina, solo nostri abscondere subacto.
Nox erat, & flāmis stellarū ardebat olympus.
Sideraq; australis libræ suprema tenebat
Sol minor, aspergēs primis noua farra pruinis,
Cum sic, exhortās socios, Dionysius orsus:
O comites, Christo fidissima pectora, vitam
Hactenus imbellem, tutā, expertemq; dolorū
Duximus, & magno nihil attentauimus ausu,
Quod merito dici præclare ac fortiter actum
Debeat, vt iusto vires collegimus æuo,
Et pubē exuimus primā, viridēq; iuuentā.
Hæc tādē integris in olympia mittimur annis.
Magno igit certandū animo, septēplice pectus
Armandū clypeo: cui pro subtegmine virtus,
Quattuor in partes abiens, quęsita labore
Multiplici, studioq; virum. pro tegmine vero
Altera, quæ triplici nodat mortalia nexu
Corda, dei nomē retinens, & ab æthere lapsa.
Si possunt pleriq; pati certamina, mox vt
Ad Christum venere, vadis lustralibus antè
Quàm madeant: quid nos longo q̄ tp̄e sacros
Sortiti latices, aliti cum heroibus, inter
Primates fidei tot grandia vidimus acta,
Quid nō ferre decet? q̄s nō contēnere plagas?
Si stipe pro tenui per mille pericula miles
Fertur, & in strictos moriturꝰ inambulat enses,
Cur nō pro æthereis domibꝰ, ꝓ gloria olympi
Pēdimus has animas? paucos cōtēnimꝰ annos
Istius ærumnis ducendi in millibus æui?
Quod fugit, & fugiēs, nunq̄ vestigia sistit.
Magnanimi comites, animos attollite in altum
Aethera. terrenæ labātur pectore curæ.
Et vitæ immemores huius, pensate coronas
Perpetuas, totam bona ad immortalia mētem
Tendite, & ex orco ac terris sperate triumphū. Sentētia
Spes hominū iustas, diuina potentia nunquam
Deserit, & semper superi pia vota secundant.
¶Talibus orantē dictis lux aurea circum
Fulsit, & obscuram dimouit carcere noctem.
Vox etiam de luce sonans audita, tenendum
Hoc iter, hęc breuiter via vos ad olimpica sistet
Limina, & hinc merces nunq̄ peritura sequet.
Limes hic est terris longe sublimior, astris
Proximior, recto veniēs in sidera cursu.
Ne laxate animos. breuis hęc labor oīa vincet.
¶Sic ea vox. illi, expuncta formidine, iungunt
Fœdera, & vnanimi iurant in funera voto.
¶Altera stelliferum iam lux cōuoluerat axem,
Crescebatq; dies: cum post cōuiuia sanctos,
Fescenninus inops mentis, sed fortibus æquans
Inflato se corde viris, vocat ante tribunal:
Atq; his æquanimū simulās, est vocibus orsus:
¶Quæstio priuatis hoīm de rebus hābēda est, Oratio Fescennini.
Magna quidem. cūctis etenī mortalibus æqui Sententia.
Limina, iustitiæq; fores aperire necesse est.
De imperio maior, quod totū legibus orbem
Sicut equum sessor iussis moderatur habenis.
Maxima de diuis, quoniā cœlestia diui
Et terrena regunt: & nos pendemus ab illis,
Solis vt à radijs clemētia veris & æstas, Humana a diuinis pendent.
Atq; virens decus agrorū, nemorūq; comātū.
Vos igitur quos fama deos contēnere, cultus
Persuadere nouos, hominūq; illudere mentes,
Et magico hūanos ꝑstringere carmine sensus:
Magna manēt tormēta, leues nisi protinꝰ istas
Verteritis nugas & inania verba, deorum
In decus, & superis meritos dederitis honores.
Quis furor hic, velle incassum tot secula ritu
Emendare nouo? moliri extinguere diuum
Progeniē æternā? quod non valuere gigantes.
Quis furor hic? Ite, insanā deponite mentem,
Ac subito in populos missam succidite pestē.
Quæ peccastis adhuc, clementia Cæsaris vltro
Impunita facit, veniamq; erroribus offert
Præteritis, satis hic temere attentata relinqui.
¶Ta-

¶Talibus orabat præses, cum grandia pastor
Atticus attollēs sermonē in verba, loquutus
Fescēnine, graui nimium mœrore dolendū est,
Romulidas orbis dominos, prudentia & armis
Trāsgressos genus om̄e hoim̄, nōdū oīpotētē
Secula post octo, quot abest ab origine Roma,
Agnouisse deū: sed adhuc seruire Luperco
Ac satyris, diuisq; alijs triuialibus vsq;
Ad Venerē &(q̄ res lōge est obscœna) Priapū
Quod si tanta foret populis ad vera vocandis
Numina, seruādo quāta est industria regno,
Omnes vnideæ gentes, iam numina dudum
Falsa reliquissent, nec templa satanibus vsquā
Vlla forent: cœli artificem cognosceret omnis
Ac coleret tellus, sicut colit altus olympus.
Et Romę imperium totos sine fine per annos
Staret, & in terris pietas æterna maneret.
Hoc tā grāde nefas hominū, fraudemq; deoꝝ
Degenerum tam longæuam, miseratus ab alto
Progeniem misit deus in mortalia membra,
Quæ doceat sacros ritus & numina vera.
¶Talia narrātem, rabies infrena tyranni
(Quod verba hęc aīos vulgi penetrare videbat
Altius, & sensus aciem defigere in imos)
Non tulit in magnos dicēdo efferuere fluctus.
Sed strepit, explodit, fieriq; silentia mādat,
Hæc memorās: Quid op⁹ mō pdere tpa nugis
Futilibus? nihil est quod vaniloquētia Graium
Non faciat credi, vacuas si inuenerit aures,
Cordaq; tinnitu rerum oblectanda nouarum.
Cato
Auditū à patribus, magnū vetuisse Catonem,
Graium oratores causam præsente senatu
Dicere, q̄ scirent veris inuoluere falsa,
Personā .i. fictā apparentiam
Et linguæ inuolucris personā imponere reb⁹.
Verboꝝ ambages, exorsaq; longa facessant,
Quādo opus est facto. date suffimēta trigrādi
Mercurius Trismegistus, hoc est ter maximus.
Mercurio, cui graiugenum pars maxima seruit
Ipse etenim linguas facundaq; dicitur ora
Fingere, & humanæ vires infundere voci,
Quæ semper leuibus fuit ars laudata Pelasgis.
¶Talia pręfectus: quæ cum Dionysius vnà
Cum socijs verso in risum contemneret ore,
Imperat extendi nudos in cratibus, igne
Supposito, & lambi flammis innoxia mēbra.
¶At pater, ad cuius nutum tremit ardua reꝝ
Machina, & inferno manes Acheronte sepulti,
Frenauit flammaꝝ aciē, fecitq; videri
Stratum molle focos, herbosa sedilia ferrum.
Quæ simul ac ferus aduertit miracula præses.
Diuinū verbis opus obscurare malignis
Nititur, exclamans: o mira potentia cantus
Thessalici, o fraudes magicæ, quæ incēdia vincunt,
Circe incātatrix
Quæ flammis vires adimunt. Titania circe
His armata dolis, socios ithacensis Vlyssi
Vertit in effigies varias, & in ora ferarum.
Phorcida mutauit, stellas ducebat olympo.
In iumenta ferunt homines transire. quod ipsi
Vidimus, artibus his currētia flumina sisti,
Deq; suis alios segetes discedere in agros. D
Arcades hi certe. nā gēs ea docta venenū hoc.
Forsan & Aemonij. cūcta experiamur, in ignē
Traijciendi alium. ramosa putamina ferte,
Ferte citi, ingentē propere inflāmate caminū.
¶Sic ait. accelerant famuli, torremq; preustum
Diripuere focis, frutices, sulfurq;, picemq;
Expediūt, ductisq; premūt de follibus auras.
Iam strepit in lignis ardor, iam ductus in arcū,
Os petit, & flamma ingenti foris æstuat vnda.
Nec mora; corripiūt nudos p crura, per vlnas,
Et populis vno in cœlū clamātibus ore,
Parcendum miseris, in tanta incēdia iactant.
Mulciber extemplo (visu mirabile) fastu
Palluit amisso, factaq; elanguit ira,
Igneaq; in placidū vis est conuersa teporem.
Nō secus ac si vel Rhodan⁹, gelidisve Garūna
Incurrisset aquis. populi admirantur: & amens
Mēte putat, q̄bus ista dolis miracula præses
Ludificet: quia nil melius succurrit, ad artes
Torq̄t opus magicas, & gutture baubat hiulco E
Atq; ea lux tali clausit spectacula fine.
¶Altera pręfectus meditans in bella pelasgos
Mittere, carniuoris pręberi pabula mandat
Nulla feris, tales qui seruabantur in vsus,
Claudius in nostros postq̄ Nero protulit enses
Ingens circus erat, septis clatratus ahenis,
Sequanicas propter ripas: armenta ferarum
Distinctis inclusa locis, vrbana voluptas.
Plebs etenim festis huc desidiosa diebus
Ibat, & hic animū visu pascebat inani.
At pecudū stabulis, erat area proxima claustro
Cincta pari, loc⁹ infamis, sine sanguine nunq̄.
Nanq; reos morti addictos inferre solebant
Hæc in septa, feras demum laxare cruentam
In cædem miseroꝝ hominū, spectacula longe
Impia, sed tamē infrenæ gratissima genti.
Huc igitur tota cuneis ingentibus vrbe
Concurrente, viros (dum sol cōscenderet axem F
Iam medium) longis vinctos traxere catenis.
Et mox è stabulis acies emissa luporum
Ingluuiem consueta pari saturare rapina
Fertur, & ad visam magno volat agmine pdā.
Sed simul ac videre feri diuina virorum
Ora lupi, subito obscuræ truculentia frontis
Cōcidit, & blande motis alludere caudis
Incepere, canum in morē, cū vespera ab vrbe
Rustica succinctus redit ad magalia pastor.
¶Præses id admirās, pardos emittere clamat.
Nāq; Lycaonio natis de sanguine parcūt,
Natura cogente, lupi. dissoluite pardos.
Ecce ruunt nostræ sitibunda animalia cædis,
Ecce ruunt, & aperta ferūt caua guttura pardi
Dentibus exertis: sed mox feritate relicta,
Procubuere solo: atq; virum vestigia lingua
Lambere cōspecti, blandūq; applaudere motis
Clunibus, & mentē vultu promittere amicā.
Ac velut antiquos comites agnoscere visi,
Arrisere viris, Lybici de more leonis,

Quē

A Quē memorāt inter magnę spectacula Romæ,
Agnouisse hominē,quondā Barcæa repertum
Rura per,auxiliū plantę qui impenderat ægrę.
Tum populus tali in vocem nouitate coactus,
Rūpere:ne innocuā pergas extinguere gētem,
Exclamat:parce his miseris,quibus ira ferarum
Parcit,& à brutis vinci pietate memēto,
Turpe nimis perfecte,piam fine viuere gentē.
¶Talibus in cœlū plebs indignata fremebat.
Præses in hoc tāto populi clamore tumultum
Vimq́ꝫ timēs,iussit magnis clangoribus æra
Inflari,& subito cœtum ac spectacula solui.
¶Dumq́ꝫ ea crudeli peragit temerarius ausu,
Ecce nurus Romana pio stimulata furore,
Lartia cui nomen,Romani militis vxor,
Prodit:& exclamās ante ipsius ora tyranni,
Damnat & irridet veteꝝ genus omne deoꝝ.
Et soli affirmans Christo se fidere,Christum
Prędicat,ac verbis præfectum incessit amaris.
B Ille autem nil contatus:quid parcimus armis?
Hæc est segnities,hæc est ignauia,diuum
Non curare decus,non est clementia.ferrum
Stringite lictores. mortis rea fœmina pœnam
Pendat,& emigret non impunita sub orcum.
¶Protinus erūpens niueum transuerberat ense
Pectus,& in iugulū grassatur acinace lictor:
Ablegatq́ꝫ animū mēbris,& in æthera purgat.
His superaccensus,nil non crudele volutat
Nil non triste parat,nil non molitur acerbum.
Corde ferox,trux aspectu,graue fulminat ore,
Atq́ꝫ reos tolli iubet in sublime paratis
Tot crucibus,mediū pectus,plantasq́ꝫ manusq́ꝫ
Ne breuiet longum mors accelerata dolorem
Nō ferro affigi mādat,sed fune ligari,
Continuo cupiens pœnis crudele venenum
Pascere,& explere ardentem cruciatibus iram,
Crura peti flagris,& arari pectine costas
Ferrꝫo,& annexas cunctis in viscera flammas
Immitti,longam exuri barbamq́ꝫ comamq́ꝫ
C Imperat,& tota in sanctos deseuit Enyo.
Postq̄ suppliciis nil profecisse tyrannus
Se videt his tantis,fauces descendit in altas
Carceris abstrusi, dū surgit ab æquore Cācer,
Incipiens versum Hesperios deflectere noctē.
Atq́ꝫ graues illic diis infundentibus iras,
Magnanimos Christi pugiles cruciatibꝰ vrget
Terq́ꝫ quaterq́ꝫ nouis. adhibet quęcūq́ꝫ dolorē
Instrumenta cient,satiatq́ꝫ immania corda,
Nil veritus turbā,& vulgi formidine liber.
Non plūbū,nō flāma deest,nō vngula,non pix
Igne liquens.nō sartago,nō lamina cādens.
Omnia quæ sancti proceres,dū prēmia pēsant
Cœlica terrenis maiora doloribus,æquo
Trāsiuere aio,velut æstiuum solet imbrem
In patrios rediens fines perferre viator.
Victꝰ ad extremū præses:Quid plura paramꝰ,
Secum ait, & vanis hominis conatibus istos
Flectere tentamus?potius Tartessia Calpe
Ibit ad auroram,potius Gangetica tellus
Ibit ad occasum,q̄ sese emolliat vnquam
Hic rigor,& tāto mens fermentata veneno.
Seu deus hoc faciat, magicæ seu forsitan artes,
Exuperant certe humanū hęc miracula morē.
Quo mage conamur diuos extollere, tanto
Plus ruimus:tanto plus ille assurgit in altum.
Quod fuit Alcidæ quondam Saturnia Iuno,
Quod fuit Eurystheus.id nr̄a īdustria Chr̄o ē.
Et molimem ei decus est & gloria nostrum.
Plectendi extremis igitur(ne talia mittāt
Semina radices altas, mala ne coalescant
Gramina)suppliciis,& ne cōtagia plebi
Noxia sint,suprema operi manus imponēda.
At pius aduertēs sibi fatum incūbere pastor,
Hymnisono cantu nocturna silentia rumpit
Cū sociis,& sacra facit. Christumq́ꝫ sequutus,
Mystica supremę celebrat conuiuia cœnæ:
Dumq́ꝫ arcana sup Cererē iā murmure psalat,
Ecce repentino Christus cū lumine lapsu Christus.
Affuit,& vacuum volitās per inane caterua
Cœlituum, pulchro quibus ora aurorea vultu. Aurorea ora,hoc est, aurea ora.
Tum Christus correpta manu cerealia liba,
Sic memorās,versus Dionysea porrigit ora:
Accipe vir dilecte deo,tua grandia apud me
Præmia,& in summo merces tua maxia cęlo.
Sic ait.ambrosiumq́ꝫ abiens diffudit odorem.
Quo afflatos sanctoꝝ animos absorbuit ingēs
Vnda voluptatis,sensus ingressa per omnes
Gaudia,quę pascunt superos dulcedine tanta.
Ebria mens optat membris & corpore solui
Ocyus,horrendo nequicq̄ exterrita fato.
¶Parrhisios extra,curuo qua Sequana cursu
Proripitur contra fluctus conuersa Britannos,
Collis erat Maiæ nato sacer.ardua in ipso
Vertice,cādenti moles de marmore surgens,
Signum auro graue Mercurii tollebat in auras,
Signū ingēs,mira pulchrū ac spectabile forma,
Phidiæ opus:cui pennatis talaria plantis,
Et caput alatum,cui frons vmbrata galero,
Expressa in vultu vigili solertia,& acre
Ingenium,quali fuerat memphiticus Hermes.
Virga armata manus,geminos q̄ sepat angues Caduceum
Ventretenus. fratri quondam donauit Apollo
Munus id,& virgā memorāt prætēdere pacē.
Iusta erat extructa recubās I rupe Prometheus
Et bouis Inachiæ diui ad vestigia custos.
Ara q̄q́ꝫ excelsæ surgēs pede molis ab imo
Accendenda, deum quoties placare volebant.
¶Huc igitur,portis totā effundentibus vrbem,
Ad tam sæua huius sceleris spectacula tanti,
Mactādos duxere viros,stipantibus armis
Ac sylua hastarum lucem obscurāte diurnam.
Vt conscensus apex montis,libamina iussi
Ponere Atlantiadæ,nubemq́ꝫ offerre Sabęam.
Contempsere deos,iterumq́ꝫ iterumq́ꝫ vocātes
Cœligenā Christū, vitæq́ꝫ necisq́ꝫ potentem.
¶O Galli(exclamat lictor)seruata videtis
Oīa rite, quibus tā detestabilis error
Debuit abradi: postq̄ lentescere nescit
Pestifer iste rigor, legem obseruare latinam
Cogimur, & ferro causam defendere diuum.

Sic

Decollātur martyres. Sic ait.& iussi submittere colla,repente
Submisere caput gladijs, mors abstulit vna
Tres,quibus vna fides fuerat, vitāq; per omnē
Vnus amor,quos nō potuit disiungere Pluto
Rex erebi,qui tunc terris regnabat & alto.
Mactæ animæ tali occasu, tam fortibus ausis,
Ite tot insignes meritis, consortia diuum
Accipite, atq; pari cœlos intrate triumpho.
Præmia mortali si conditione tulistis
Fortassis maiora, nihil me iudice mirum.
In tam multiplici victrix certamine virtus
Mortalem transgressa modum, mortalia trāsit
Præmia,& æthereos merito sibi vēdicat orbes.
Este boni nobis igitur mortalibus. iram
Nostrorū vltricem scelerum compescite.regna
Miraculū Gallorum & Francos seruate in secula reges.
¶Tum noua,nec phœbo terras qui circuit oēs,
Vnquam visa prius:nec forte videnda diebus,
Aethereis olim quotquot labentur ab astris,
Sequanicæ deus ante oculos miracula gentis
Protulit.ex ope authoris manus agnita tāto ē.
Nam sua sanguineū venis iaculātibus imbrem,
Ex iugulo surgens rapuit Dionysius ora,
Ac manibus tulit ipse suis sine vertice truncum.
Ibat corpus iter carpens, velut ante solebat,
Et certa alternans motis vestigia plantis,
(Monstrū ingēs)colle in cāpū descēdit ab alto.
Tam insolito tam miro operi non debuit esse
Vlla fides, si non populi innumerabilis ante
Factū oculos,totam in testes produceret vrbē.
Pone sequebantur turbæ, fixisq; tuentes
Luminibus,vix quod fieri sine fraude videbāt,
Templum Dionysianum. Credere vix fieri poterant. Et tramite tecto
Ad loca peruenit gradiens,vbi regia nostro
Tempore conduntur regalibus ossa sepulchris.
Neu spatiū breue forte putes,celeberrima p qd
Funera deducens sua transtulit ora cadauer,
Ad passus ter mille patet. limesq; relinquit
Flumen ad occasum,gelidāq; recedit ad vrsam.
Illic posteritas Rhenum Franconia postquam
Pertransiuit,& has regnatum venit ad oras,
Templū illi viuo, templū de marmore magnis
Sumptibus erexit,iam regna per om̄ia Christo
Effundente noui radios & lumina secli.
¶Sanguinolēta grauem diuum satiauerat iram
Vltio,& inuidiæ rabies sedata parumper
Conciderat:sed mox alius crudelior ignis
Arsit,in immanes iaciens incendia laruas.
Nā Venus & Mauors aīas ad summa volātes
Sidera,longa tamen post interualla sequuti,
Explorandi animo quo res euaderet,vsq;
Ad Triuiæ sidus tenues iuere per auras,
Per rapidos ignes.atq; vt rediere,satanes
In Rhodani duxere alpes: vbi candida semper
Venus. Friget hyems,gelido boreas vbi sibilat ore
Semper, & ad cœtū Venus his est vocib⁹ orsa,
Multa querens, ac fœmineo plorans vlulatu:
¶O fortem aduersam nobis, ò immitia fata,
O cœlum crudele.nihil molimine tanto
Hactenus ò comites, nostro nihil egimus astu.

O iactura,nihil toto profecimus anno, D
Incassum fraudes, incassum effudimus artes.
O miserū Iouis omne genus. defecimus om̄es.
De imperijs actum est, de maiestate deorum.
Pone tuos arcus male fortunate Cupido,
Pone faces, ducunt tetricas noua secula leges.
Consenuit mundus, fugere iociq; salesq;.
Nullus honor formæ. facta ē odiosa venustas.
I,nemus Idalium, quondā mea magna voluptas,
Ite Paphi syluæ dulces, ite alta Cythæra.
Limina deposito feror in Vestalia cesto.
¶Ista dolens vsq; ad lachrymas,Cythærea loquuta est.
Cætera sedatis animis, ac lumine sicco.
¶Vidimus,& vidisse piget,quæ gloria diuum,
Quātaq; chrigenas maneat post funera merces,
Vt ventū Triuiæ in campos:nā venimus illuc
Vsq;,cateruatim superi de culmine mundi E
Occurrere togis nitidi splendentibus,instar
Luciferi, quando tremulis scintillat in vndis.
Omnibus auroræ croceis rutilantia flammis
Ora,coruscantes auri splendore per armos
Et per terga comæ:nihil orbe decētius vnquā
Vidimus in toto.stellantia lumina solem
Aequiparāt,gēmis frontes radiantibus ardent.
Christus in excelsa qui maiestate sedebat
Altior, innixus diuum ceruicibus ora
Soluit,& hæc cœtu faciente silentia fatus.
¶O fortes saluete viri,felicibus horis
Aduenistis.eant veteres de pectore curæ.
Ponite terrenos habitus.accedite nostris
Fortunatæ animæ populis.regnate per omnes
Elysij cœliq; domos.consortia diuum
Accipite,in tantis opibus sine fine futuræ.
Aetherei vobis ostensa in limine mundi
Pauca hæc.in decimo maiora videbitis orbe.
Terrarū accipite imperiū.dominamini ī vndis,
Et quoties opus est,succurrite terrigenarum
Casibus aduersis.& vos audite vocantes F
In terris.gaudete aris. succedite falsis
Dijs saturnigenis.diuum illa ingentia templa
Accipite, & læti vestros conuertite in vsus.
Tura ferant homines.fumo gaudete Sabæo.
Subijcimus vobis lemures, animasq; profundi.
Este deum reges veterum,subuertite ritus
Sacrilegos.fit fas vobis elementa mouere.
Debellate Iouem.genios & panica monstra
Pellite,deserti procul ad confinia mundi.
Tu vero in primis Dionysi ad Gallica regna
Verte animos. tanti tibi sit custodia regni.
Aspice qua gelidum Rhen⁹ descēdit in æquor,
Qua surgunt alpini apices, qua verberat vnda
Littora Rothomagi,qua Massiliense profundū
Fluctuat,aggeribus qua Hispania cingit altis.
Hæc tua sors. huius gentis moderamē habeto.
Sera suis penitus diuos expellet ab oris,
Sed tamen expellet,duce te.nec terra futura est
Hāc nobis dilecta magis,licet Itala tellus
Simonis & Pauli sacris tegat ossa sepulchris,
Et licet Assyrij nostra incunabula iactent.

A Iura diu Romana ferent, legesq; tenebunt
Cæsareas. at cum Scythicis de finibus Hunni
Erumpent, Etius qui tunc pro gente Latina
Bella geret, metuens Gallis rebusq; Latinis,
Accipiet Francos, comitesq; in bella vocabit.
Tunc Frãco regnãda dabis tua maxima regna.
Post breue barbarica tempus de gente videbis
Insignes prodire viros, qui grãdibus æquent
Romanos animis: qui sint validissima nostræ
Fundamẽta domus, qui Saturnum atq; nepotes
Eijciant, qui nos alias venerentur ad aras,
Aeternum nobis sacra inculpata ferentes.
Et nacti sine labe fidem, quæcunq; resurgent
Semina perfidiæ veteris, stricto ense necabũt.
Hi sibi cum Graijs, quem possedere Latini,
Diuisuri orbem, positis pro limite campis,
Quos Beneuẽtan⁹ ductor Grimoald⁹ habebit.
Sed tamen hæc regum series insecta redibit
B Ad Gallos tandẽ, cum sceptra receperit Hugo,
Non genus à Francis duces, sed origine Gallus.
Illuc vsq; dabit tellus Germanica reges.
Sed tamen hos etiam Francos ea secula dicent.
Illa q; à Francis accepto nomine tellus
Francia dicenda est, Gallos exibit in omnes
Nomen id. immutat sic res & nomina longum
Tempus, & è cœlo missi cum tempore casus.
Tempus erit, stellis longos voluentibus annos,
Quo gremio eijciet Cimbros peninsula, gẽtem
Magna altis voluentem animis, belloq; potẽtẽ,
Per maris oceani fluctus ad littora vectos
Gallica, suscipiens duces in Neustria regna,
Quæ dicent Northmãna prius. sed littora voci
Mollem pulsa sonũ dabit, & Normãna vocabit
Posteritas, genus hoc armis illustre futurum,
Mittet in Italiam, qui Parthenopæa gubernent
Olim regna viros, diuturni exordia belli.
Nanq; super regno longis bellabitur annis.
C Mittet in Assyrios ad debellanda Sabæum
Imperia, & dictas Habrami à coniuge gentes.
¶ Taliter effato sonuerunt omnia Christo
Agmina, & excitum totis melos vndiq; castris.
Inuasere acies iter, & concentibus altos
Impleuere polos. sensimq; recessit ab aure
Carmen, vt exultans superũ chorus altius iuit.
Nos ægris defecti animis, descendimus axe.
Et quia nos omnes tangunt hæc oĩa, visum est
Cuncta recenseri vobis debere vocatis.
O comites, quæ sit nobis fortuna, videmus
Ante oculos, ante ora virũ, pręferre quibusdam
Spem licitum signis, maiestatemq; tueri,
Ac retinere animos hominũ, qua possum⁹ arte,
Fas est composito prætendere gaudia vultu.

Sed gaudere nefas, semper crescente ruina.
Inter multa, quibus fortuna miserrima nr̃a est,
Hoc graue, q; supera si quos depellimus aura,
Mox patimur dominos: cũ nos vicisse putam⁹
Protinus à nostro victi intabescimus hoste.
Inde fit vt potius fuerit cohibere furorem,
Parcere corporibus, technis inuoluere mentes,
Commaculare animos, lactare libidine sensus,
Atq; voluptatum dulci illectare veneno.
Sic foret vberius lucrum, victoria maior,
Quàm furere, & vano vires effundere nixu.
Sed quid opus multis? vt nos imponimus istis,
Sic superi nobis. agimur quocunq; voluntas Nota.
Prima mouet: mirisq; modis, cũ credimus ipsi
Authores operũ nos esse, mouemur ab alto
Principe: & inseruit, quicq̃d molimur, olympo.
¶ Sic Venus. at Marti Veneris sentẽtia visa est
Frigida & elumbis nimium, quæ parcere vitæ,
Quæ dare corpibus veniã iubet. igne cremãdos
Iudicat, atroci grassandum in viscera ferro.
¶ Laudauit Venerẽ Pallas, contraria Marti.
Ille aũt fremit indomitum, muliebria damnans
Consilia, & rixas ardenti exaggerat ira.
¶ Iuppiter vt scindi studia in contraria vidit Iuppiter
Numina, cõsilio lemures iubet ire soluto.
¶ At pater in summis cœli penetralibus istos
Detestans mores, superis inspirat amorem
Perpetuum, & dulci diuos in pace gubernat.
¶ Mars furia inuectus, raptim per nubila fertur
Parrhisios. facto ex ventis fit Nubius ore,
Lartia cui mater fuerat, vitalibus auris
Iam defuncta, suum Christo largita cruorem.
Et subiens aulas, vbi Fescenninus in alta
Sede ministrabat populis iniuria iura,
Admonuit summo de colle cadauera ad amnẽ
Sequanicum debere trahi, fluuioq; recondi.
Quę superi horrescãt, videat q̃ inuitus olymp⁹.
¶ Audijt hos monitus, missoq; satellite iudex
Exequitur. iunctis mittuntur in esseda bobus
Continuo, rapidisq; rotis voluuntur ad vndã,
Occultanda vadis, & non habitura sepulchrũ.
Verum seu casus fuerit, seu cuncta videntum
Cœlitum pietas, dum largius inter eundum
Pascitur, & pateris lictor se ingurgitat amplis,
Docta fidem mulier, felici corpora furto
Surripiens, infodit humo. sed turbine tanti
Excidij tandem extincto, translata quierunt
Aede sub excelsa sancti penes ossa magistri.

FINIS.

S. DIONYSII AREOPAGITAE MARTYRIVM, E GRAECO in latinum conuersum.

D

Ost felicem & gloriosissimã dñi iuxta ac dei nostri Iesu Christi resurrectionẽ,& post veri dei ipsius virilis templi à Iudaica impietate(vti ipse dixerat)dissolutionẽ,eo qđ hæc fuerit diuina illius potestas,triduanus ex mortuis resuscitatus est. Ad hæc,post exaltationem ascensionemq́ ex hac nostra humilitate secundũ carnẽ, cum supra omnem cœlestẽ exercitũ, tum supra oẽs angelicos ordines, vbi sese propria voluntate deo patriq́ adiunxit. Ad hęc,post sancti spiritus inter apostolos effusionẽ, quæ post dies aliquot per sanctam eius assumptionem contigit,secundum quam ligandi soluendiq́ potestatẽ accepere,necnon sanctis eius ecclesijs principes atq; præsides præficiendi, sicuti ante mundi exordia prædestinarat.

Anno ab condita vrbe Roma octingentesimooctauo,cũ rerum potiretur Nero Cæsar quintus, quintus nimirũ ab Augusto, beatus Petrus apostolus vnà cum reliquis apostolis ad prædicandum Euangelium toti terrarũ orbi emissus,ipse post multos eius prædicationis annos Romam amplissimã vrbem Romanis imperantem profectus,vt ibidem prædicaret,cœlitus mandatum accepit. Quò, ceu sanctorũ apostolorũ in ipso apostolatus munere coryphæus factus, primus Romæ in certaminibus particeps Christi passionũ euaderet. Quin & ipsa vrbs ceu magnis erroribus obruta,maioribus ad sui emendationem rationibus indigebat: vt vbi error grauissimus erat,ibi quoq; gratia magna existeret. Deinde(vt dictũ est)tyrannus atq; impius Nero,cũ terram simul & mare suæ tyrannidi subiecturũ se arbitraret,ira crudelitatis suæ atq; insaniæ æstu rabiens,aduersus Christi seruos exarsit. Ergo quartodecimo anno tyrannici sui Imperij beatũ Petrum & Paulum iniusta morte, per sancti sanguinis ipsorum effusionem, condemnauit,per martyrij victoriam meritò ac velut inuitus illos in cœleste regnum præmittens. Veruntamen priusquàm beatus Petrus per martyrij victoriam cœlestis regni consuetudine dignus haberetur,beato Clementi ecclesiæ potestatem tradidit, dicens: Quemadmodũ mihi à domino meo Iesu Christo soluendi atq; ligandi potestas donata est: ita eandem potestatem tibi & dono & do,vt quemcunq; ligaris in terra,ligatus sit in cœlis.

E

Hanc potestatem absolutam post se,eximijs ac dignis qui in ecclesijs præirent,sortem reliquit. De quibus equidem vbi tum pro illius temporis cõsequentia,tum pro apostolica ecclesia breuibus exposuero,ad ipsius beati Dionysij certamina sermonem conuertam,vt scilicet ex ipsa temporum(vt diximus) consequentia de eo pauca commemorare possimus.

Post domini & dei nostri Iesu Christi gloriosissimã assumptionẽ, quando beatus Paulus apostolus per gratiam sancti spũs ab erroris incredulitate in viam salutis est conuersus, vt fidẽ quã ante oppugnabat tandem absolutam in gloria prædicaret, atq; iuxta domini dispositionẽ vas electionis inter gentes existeret.

F

Tunc etenim nescijs gentibus dñi nostri Iesu Chrĩ nomen ꝓdicãs,Athenas venit,atq; ibi sanctũ hunc virum Dionysium gentilibus prius ritibus irretitum,ad salutis viam perductũ conuertit,sacroq́ baptismate regeneratum diuina sanctitate rursus constabiliuit. Tum sane spinis ac sentibus erroris ex ipsis cordis sui penetralibus per sancti spũs gratiam resectis,fructũ iuxtà atq; nouum germen,velut in bona terra diuino sermone, quæq́ hinc nascitur contemplatione rigatũ, protulit. Quum vero Christi milites indies diuino amore flagrantes quoquouersum discurrerent,diuina ipsos gratia superne comitante,tunc & beatus hic Dionysius crucis aratro traiecto mari,Athenis Romam appulit cœlesti plane diuinaq́ voluntate, vt à deo dilectus.

Ingressus ergo vrbẽ,& beatũ Clementem(vti supra diximus) apostolicæ sedis potestate fungẽtem inueniens,continuo cũ conuenienti honore,quantũ fieri potuit exceptus est. Eodemq́ tempore,quo beatus vir Dionysius ad Clementis vestigia sese accommodauit,atq; apostolicæ sanctitati cõmendauit,doctor & ipse est factus,& modo,qui doctorem decebat,à sancto Clemẽte honoratus,simul authoritatem ab eo, simul honorem cũ primis singularem, haud secus atq; à deo gratiam nactus,reportauit. Quinetiam quantã gratiam omnipotens deus beato Dionysio iuuandæ in posterum vitæ contulisset,ad nosipsos vsq;,omnibus per pietatem declarauit.

Porro sanctus Clemẽs sub id tempus Philippũ quendam Hispanis episcopum præfecerat,eandemq́ potestatem,quã ipse diuinus Clemens à beato Petro accepit,ipsi dederat,dicens: Profectus in occidentales plagas,Euangelium regni cœlorũ prædicato,ligandi etiam soluendiq́ potestas tibi esto. Vt Christi Euangelium per te quoq; longe lateq́ diffundatur: quò à domino instar fidelis serui audiri merearis: Euge serue bone ac fidelis,in paucis fidelis fuisti,supra multa te consti-

A constituam:ingredere in gaudium domini tui. Socij aūt sancti Dionysij erant Saturninus, Marcellus & Lucianus, cum eo hac de causa coniuncti, vt ex ore duorū aut trium testium Christiana fides nescijs regionibus traderetur. His igitur vnà congressis, atq; iter facientibus, in portum Arelatæ ciuitatis venerunt.

Tum sanctus Dionysius Marcellum in Hispanias misit, vt istic sermonem vitæ Christi ecclesijs commendaret. Sanctus vero Dionysius sancti spūs calore accensus, atq; apostolica potestate repletus, quæcunq; à sancto spū vnà cum sancto Clemente diuina oracula gentibus dissem inanda acceperat, fideliter omnibus Hesperijs plagis distribuit. Cæterū à peruicacia plurimarum eius regionis gentium neq; deterritus, neq; impietates populi formidans, ad prædicationē processit, nimirum beati apostolorū principis Romæ agentis spū, qui incredulis ad vindictā datus est, corroboratus. Itaq; quū ex Gallijs reuersus, eius regionis errorē gentilibus ritibus latissime incensum comperit, tunc diuina protectione negotio insudans, potentem se verumq; probauit, seipsum in certamina conijciendo: vt qui omnia confessione ac plenitudine dignus erat, martyrem quoq; fieri haud pertimesceret.

Porro ad Aquitaniæ plagas sancto Antonino misso, ipse cum sancto Luciano, sancto Rustico, & sancto deniq; Eleutherio cū fiducia ciuitatē est ingressus. At Lucianus presbyteri honore insignitus, in oppidū Beluacēsem missus est, & ipse similiter incredulis populis veritatis Euangelicū promulgaturus, Sanctus vero Dionysius in hac fiducia perseuerabat.

Ciuitas vero etsi exigua esset, magno tamen gentilium rerū errore ac immūdicia inuoluta erat, frugifera alioquin arboribus & vitibus circumquaq; consita, maximū vinorū prouentū incolis B suppeditabat, quapropter pleriq; eius loci & circumadiacentium ciuitatū homines mercaturæ ac negotiationi operam dabant, quin etiam passim vsurā exercuerunt, ambitu vero mœniū circumdata, piscium quoq; copiam è vicino flumine instar vndarū, quas mare reddit, præbebat, nec exiguam firmitudinē ciuitati adferebat fluuius, qui duo cornua scindens se, & mediam latitudinem in qua sita erat ciuitas circumfluens insulam eam effecit.

Hunc itaq; locū minister dei circumlustrans, robore fidei armatus, deo omnipotenti, cuius auxilio dirigebatur, ecclesiam iuxta potentiam diuinam eodem loco plantauit, quo recens aduena dño nostro Iesu Christo in honorem principē ac institutorem fide ageret, & nouū populū euāgelica veritate institutū, diuino baptismate abluens illuminauit. Dum vero beatus vir noctes & dies in euangelica pietate multitudinē institueret, ac passim populus ex veteris hostis faucibus extraheretur, quos diabolus ante occuparat & hos fideliter regno cœlesti p fidem pparare satageret beatus Dionysius, fama eius sanctimoniæ denuo per omnes populos longe lateq; offusa est, itaq; omnes ex his qui fidem acceperant, censerūt sese eo munere dignū habere episcopū. Postq̄ igitur ad istum modū sacra ordinatione diuino ministerio tradita, delectos ac probatos viros, sanctos ac dignos officio redderet, eandem functionē ipse sibi persuaserat, sed dñs noster Iesus Christus, qui beatissimo viro Dionysio nequaq̄ permisit hanc famā eius in obscuro delitescere, quippe qui veluti lucerna super candelabrū positus, diuini luminis radium incredulorū mentibus infunderet. Horū itaq; animos idoneos ac firmos reddidit vt gentem illam bellis ac C cædibus ferocem euangelicis pceptis emollirent, ita vt per eorū virtutes ac nobilia facta passim non pauci ad fidem adducerentur. Sancti vero Dionysij veluti mugientis tauri vox longe lateq; diffusa nomine ac fama tanto tempore percrebruit, donec Domitianus secūdus persequutor Christianorū, post Neronē publico edicto iuberet, omnes adduci ad se, quicunq; ad Christi doctrinam se cōtulissent: pauloq; post crescente fidelium numero, instituit, vt quocunq; loco quisquā eius sectæ professor inueniretur, necaretur, vel exquisitis tormentis afficeretur, aut post varios cruciatus gladio feriretur. His itaq; legibus postq̄ subditos astruxisset, magna persequutione Christi ministri quàmlate imperium Romanorū patebat, affligitabantur, omnibus nimirum qui sub Christo militabāt interdicta præsenti vita, etiam his qui necari non debebant, q libert essent, nec quisq; eorum qui impietatis decretum à Cæsare acceperant, omnino nō fuerant ausi principis mandatū transgredi, quin conuocatam ingentem hominum turbam, magnis viribus & ingenti feuitia instructā, in cunctas occidentales regiones misit vt beatum hunc virum Dionysium sæpe petitum inuenire possent, quo vel principis iussui obediret, hoc est, à religione Christiana ad idololatriam deficeret, vel nolentem tormentis lacerarent, aut caput illi pcideret.

Post hæc principis mandata ingens hominū multitudo ad Galliarum præsides missa est, qui facta sibi copia, vicinas regiones transeundi Imperatoris iussa facerent, quibus mox beati huius viri Dionysij celebre nomen innotuit. Itaq; vt principis decreto fieret satis, celeri cursu ac prompto animo, mutato tantū habitu, Parrhisiorū vrbem ingressi, sanctū virum inuenerunt aduersus incredulos & superstitiosos pugnantem & continuis institutionibus passim populos ac gentes ad fidem Christi perducentē: & cum eo simul beatū virum Rusticum presbyterum & Eleutherium (quos ipse beatus Dionysius sacris ordinibus consecrauit) itaq; hos beatos viros ab eo institutos ac in societatem receptos persequutorū improba manus cepit atq; à Dionysio remo

uerunt,quos diuina bonitas præsciuit fore consortes beatitudinis. Gauisus est autē optimus pa D
ter filios hos à se distractos dignosq́ deo habitos esse, qui onus spūs sancti vt facile, prompti & alacres gestare sustinerent, vt hoc pacto corporis sarcina leuati digni redderent, qui puro æthere conscenso veluti sydera fidei suæ lumen præberent. Plenum vero admiratione quod paucis viris nec ad pugnam paratis, armata atq; instructa turba hominū obsistere nequiuerit, quin etiam hostis & princeps malorum, tum demum animaduertit suam potestatem perditum iri, domini victoriam vero cōfirmari ac superiorem fore, ac singulos passim ad fidem Christi ꝑuenire, omni arte tentata armatos homines ad hoc paratos in eos immisit & cunctos in vnum ac verum deum credentes, ac sacro baptismate confirmatos, & Christi pręceptis obedientes, varijs tormentis affectos interficiendos curauit. Verum sancti viri testes fidei quam profitebātur, & huius & impioꝝ insaniam sacra doctrina & eximia virtute superantes, & discipulos suos magis magisq́ confirmantes, incredulis ac sine Christi lege viuentibus vna resistebant. Nullū vero impiorum metum respiciētes, ecclesiam Christi quotidie locupletiorem reddiderūt. Cūq; fidelium congregatio iam satis abundāter per suos institutores verbo ac sermone fundata eēt, quanq̄ conturbarent atq; euerterēt res infidelium veluti forti quodam clipeo, cōgregabatur tamen atq; inualuit numerus persequutoꝝ crescente tyrannide. Hoc tempore potissimum Germania ingens regio, stoliditatis olim atq; impietatis par Galliæ regionibus, dolore erroris compuncta ceruices suas Christi iugo quoq; submisit, atq; doctrinam recepit, ac fide & gratia cor- E
roborabatur. Idola autem quæ in triuijs constructa habebant, confregerūt, atq; in salutis portū sese receptos gaudentes, gentilitia ac naufraga omnia abiecerunt. Porro illa impia diaboli propago commota indoluit, quod ecclesia militans legionibus fidelium inciperet crescere, igitur crudelitatis & impietatis ministri, ira ac furore rursum accensi, vnum ex his beatum Dionysiū quē virum magno animo in defensionem fidei videbant, aggressi sunt hisce verbis. Ignobilis & delire senex, qui dijs nostris honorē aufers, inuictisq́ nostris principibus non pares, eorum decreta contemnens, dic nobis cuius ministrum & cultorem te prædicas, seu cuiusmodi persuasionis professionem seruas? ac statim tres sancti viri Dionysius Rusticus & Eleutherius veluti tres pueri olim in camino ignis sine lesione sedētes impleti spū sancto, veluti vno ore ad hunc modum responderūt: fides quam profitemur Christianorum est Christi lege instituta, quamcūq; autē docuimus, palam nec clàm vestris auribus habuimus, fatemur autem & prædicamus, quod & credimus patrem, Iesum Christū, & sanctum spiritum, patrem quidem ingenitū, Iesum ex solo patre genitum & sanctum spiritum egredientem à patre & filio. Ad hæc tyranni ac impij carnifices beatos atq; sanctos hos viros cōprehēsos seruātes, respōderūt. Deinceps principibus nostris morem gerite, q iubēt ne vestrum respiciatis, à vestris ꝑsuasionibus abstineatis. Vestra nāq; professio deorum inuictorum instituto repugnat. Sancti vero viri veluti pauloante diximus, vnanimes responderunt, dicentes. Quemadmodū ante confessi sumus, Iesum Christum filium dei natum ex virgine Maria omni populo euangelizantes ac prædicantes, confidēter credimus, & confitemur cuius laudem ore indesinēti proferimus, atq; in hac fide apostolica ac sanctorum virorum confirmati permanebimus. Persecutores vero ac crudeles carnifices breuem F
moram dantes, beatorum virorum, quibus Christi fides celebrata fuit, ceruicibus capita gladio absciderunt, tradentes corpora eorum terræ. Animæ vero beatoꝝ martyꝝ sunt receptæ in coelū, sanctitas atq; bonitas morte clarior facta ē. Præceptoris vero lingua in capite ceruici absciso debant atq; audiebant deo omnipotenti reddi laudis confessionem, nō aliter quàm viua lingua adhuc ingrediens solebat.

Vt vero sancta multitudo deo ꝑ gratiā cōiuncta eēt, atq; inter se mutuo veluti sancta fraternitas deuincti, in qbus nec primus, nec secūdus, nec tertius, alius ab alio separari potuerūt: sed sanctæ trinitatis gloriā confitentes, vt ab vno sepulchro ciuitatis in exiguo colle digni martyrij coronam suscipere, per sanctam trinitatē sanctificati sunt. Iacebāt aūt in colle iuxta verticē corpora interfectoꝝ martyrū martyrio Christi honorata. Dictu mirum. Beati Dionysii principis ac maximi sacerdotis martyrium honorantes, sacrū eius corpus, quod sine anima eē videbāt, erectum est, ipseq́ sacra manu caput à corpore corripuit ense amputatū, atq; iuxta humeros brachijs comprehensum à vertice collis, duo milia integra pedibus fortiter progrediens, portauit. Stupendum prorsus miraculum nec vlli hominum, seu veterum seu recentium vnquam auditum, corpus sine capite & vita non aliter quam viuum ac integrum ambulasse, atque hominem iam mortuum firmis passibus progressum. Beatorum itaque martyrum Rustici & Eleutherij virtutem timentes, impij & sæui homines, ne populus fidelis optata corpora eorum in defensionem suam sepulchris deponeret, ac facto consilio, abijcere eorum corpora in maris profunditatem decreuerunt. Sed deus omnipotēs bonus, iustus & misericors misericordiam ab ijs qui in se confidunt, nequaquam amouens, qui Pharaonis consilium euertit & Architophel ceruices funiculo abstulit: idem dominus consilium horum vanum atque irritum sua misericordia dissipauit, vt duo hæc clara & splendida sydera aquarum profunditate extinguerentur, sed in

Christi

A Christi ecclesia magna virtute præstantes athletas hos perpetuo esset retentura.
Inter hos primaria fœmina nomine Catula,quæ adhuc ethnica formidine correpta tenebatur, tunc ad Christi fidem martyrum miraculis conuersa, sese desiderio dedit. Et consilio pariter atq; reipsa desiderij vim declarauit. Nam diuina misericordia compuncta,cũ superne ipsi potentia obueniret,consilium cepit. Ergo vt ad conuiuium persecutores apud se venirent,precibus adduxit. Vbi postq̃ multa donaria ijs apposuit,benigniter puersi illorum in martyres cõsilij excitauit mẽtionem. At cum fidelibus arcana cordis sui communicarat,atq; negotium dederat,vt pretiosa martyrum corpora clanculum surriperent, deinde in certam ciuitatis partem in ea caute,quæ iuxta exiguum agrũ,qui ad insequentis anni sementem paratus erat, deportantes,terra obruta corpora occultarent. Hi mandata implẽtes, sedulo quod iussum ipsis fuerat pfecere. O laudabile furtum,quod tãtum abest,vt damnũ accersiuerit, vt potius egregium emolumentum attulerit. Porro,veluti moris est regionem peragrãtibus iumenta ad portandũ fructum assumere:ita beatis martyribus illa regio referta,dote quoq; & gratia expiata:quò centuplum fructum credentes agricolæ,salute digni habiti metant,præclarumq; posteritati sanctitatis thesaurum transmittant.
Iam vero supra commemorata fœmina multo honestissima,martyrum sanctitatis haud ignara,cum iam tyrannorum flamma paulatim restingueretur,locum appositum,qui sanctorũ martyrum reliquias seruaret,summo studio disquirit: Atq; Megatrubo inuẽto,eũ reliquiarum habitationi destinauit. Hanc fœminam matremfamilias maxima admiratione prosequendam non immerito credimus: quin & citra dubitationem sanctis hisce martyribus non dissimilem euasisse. Quia nisi omnium redẽptor ipsam in sui nominis fidem perducere fuisset dignatus, haud vnquam eiusmodi consilium suo ingenio excogitasset. Quo fit,vt absq; vlla controuersia credamus,illam beatorũ martyrum reliquias,vtili consilio conseruasse, vt quæ ijs tum digna esset,
B tum eorum precibus in fide veraciter profecisset.
Porro Christianorum multitudo, quippe ciuitas iam beatorum martyrũ doctrina conuersa erat,omni labore & conatu,quantum in ipsis fuit,cũ sedula precatione, magnoq; desiderio supra beata sanctorum martyrum ecclesiam ædificauit, ac per sanctam sanctæ trinitatis gloriã ternarium numerum cum aromatis vti par erat,collocauit. Vbi digna corpora omipotẽti deo opitulante in præclaris indies viribus & signis fulgent. Quæ igitur oratio, quæve lingua tantorum vires enarrando consequi possit? quando neq; ipsi suas dotes humanæ rationis adminiculo valent intelligere. Etenim infirmis sanitatem,claudis incessum,cæcis visum,surdis auditum, mutis loquelam dando,ad hæc impuros spũs humana corpora obsidentes expellendo,indesinenter sanationes donant. Sane & nos bona oratione,feliciq; obedientia pinguescentes,licet vehementer indigni,ipsorum precibus adiuti,seruatum iri credimus: Aut etiam hac sententia desistentes,ceu indigni,illorum vobis dignitates præsto exhibere conemur. Neq; eñi nostra voluntate,aut propria præcognitione vendicamus,sed ex vetusta narratione vobis sunt perfecta. Quodq; partim à fida vetustate quantum potuimus, & longo temporũ interuallo audiuimus memoriæ prodidimus. Siquidem ab harum rerum expositione non fuimus alieni,sed simul at-
C que magnorũ doctorum historiam cognouimus,deum timẽtes & charitatis solicitudine incẽsi, pleraq; beatorum virorũ præclara miracula, & ad Christi laudem & martyrum gloriã ,iuxta ac memoriam tandem in sacris chartis conscribere sumus conati:Idq; hac de causa,ne dissimularemus pro nihiloq; ea duceremus,deniq; veteri illi ac peruigili aduersus nos hosti, inuidiaq; in nos tabescenti obtemperãdo silentio præteriremus,simul cum ipsis scriptoribus (vrente siquidem flamma illorũ scripta sunt concremata) gratiæ eorũ compotes nõ euaderemus. Nostris aũt cogitationibus per eorum gratiam vigilantibus ac progredientibus,fieri potest, vt ex paucis cõscriptis intellecta, dictaq; magna videantur
Hoc tamen intrepide credimus multa & alia Christo aspirante certamina eos pertulisse, quãdoquidem in hodiernum vsq; diem diuina maiestas tanta miracula,per eos exhibere dignat, vt tam incolæ quàm aduenæ omnes in stuporem rapiantur
Ad extremum beati Christi martyres Dionysius, Rusticus & Eleutherius passi sunt septimo Calendarum Octobrium,regnante Domitiano Cæsare,in Galliarum regione,ciuitate Parrhisiorũ. Regnante domino nostro Iesu Christo,vnà cũ patre & spiritu sancto,nunc & semper, & in secula seculorum Amen.

FINIS.

APOLOGIA OSTENDENS BEATVM DIONYSIVM

cuius mentionẽ facit diuus Paulus, authore Luca Euangelista in in actis Apostolorum, authorẽ esse γνήσιον eorum operum, quę apud Græcos & Latinos extant illi inscripta, ad sacrarum literarum pium lectorem.

DIonysii Areopagitæ (quem Diuus Paulus Athenis ad fidem cõuertit) D
extant opuscula quædam de cœlesti Hierarchia, de diuinis nominibus, de ecclesiastica Hierarchia, de mystica Theologia, & epistolæ aliquot, versa in latinum sermonem, sæpius (vt apparet) nec ab vno: nouissime autem ab Ambrosio Chamaldulensi monacho, qui testatur eos libros Dionysio Areopagitæ inscriptos, se in Romana bibliotheca inuenisse tradente Petro Diacono. Hæc coniecturis nescio quibus, certe leuissimis, quibusdam etiam ineptis, plerisque falsis, apud nonnullos nimiæ diligentiæ homines, in falsę inscriptionis suspitionem venere, qui vt persuasionis eius alijs quoque fidem facerent, negant beatũ Dionysiũ hunc Areopagitam vllum scriptum reliquisse (quem & Græci & latini Theologi venerati, pectus illud diuini numinis enthusiasmo correptum, non fere sine honoris præfatione nominãt) hoc potissimũ argumento quod scriptores Chronographi huius non meminerint, diuus Hieronymus eum in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum non posuerit, seu quod deliquiũ solis, quod ipse Dionysius scribit se in Aegypti ciuitate quæ solis dicitur, vidisse ad Appollophanem sophistam (quẽ & conuertit) non eousque videri potuisset, seu quod diuus Paulus, cuius ipse frequẽter meminit, eius non vicissim mentionem, vllã fecerit nominatim. Postremo, quod Areopagitæ E
iudices fuerint apud Athenienses non philosophiam docti, quam vir ille scisse visus est, dum ex solis deliquio intellexerit mũdi machinã dissolutum iri, aut naturæ authorẽ pati: quibus si ostẽderimus non posse effici, quod intẽdunt, atque è regione quam plurima testimonia, vtriusque linguæ scriptorum, veterum & recentium adduxerimus, tum ex ipsius scriptis vel luce clarius docuerimus, non esse alterius scriptoris hæc opuscula (quorum tamen bona pars post ab Arrianis suppressa est) quam eius Areopagitæ quem Apostolus Athenis conuertit, quem & postea Gallias ad fidem perduxisse scribũt Suidas & nonnulii alij, bona confidentia speramus hos libros authori suo redditos esse: simul etiam palam fiet, nec tutum esse nec piũ, leuibus de causis iudicium de rebus præcipitare, prę sertim sacris, quarum quædã communi hominũ consensu ita confirmatæ sunt, vt illa ipsa publica persuasio, sola aliquãdo veritatis probatio fit. Non tamen hoc dictũ volumus tanquam argumentorum penuriam deprecati, leuiori pręsidio authorẽ hunc asserẽdum putemus, tantum non placet ea continuo falsa videri quæ sunt recepta.

Laurentius Valla vir, vt sic leuiter dicã, bene literatus, eo tamẽ ingenio, vt dum omnia moueat, magno etiam calore adhibito, multis vel receptissimis repugnat, eo contra dicendi studio sæpe F
deducitur, vt ineptus fit. Quis enim quibus in locis cõtra Ciceronem in lingua latina, aduersus Aristotelẽ in philosophicis sentit, sanę mẽtis virum fuisse existimabit: nec frustra dictũ, nimio cõtra dicendi studio veritatem amitti: Hic primus opinor alium horum operum authorem genuit. Erasmus sic eius sententiã recenset, vt nõ magnopere aut consentire aut repugnare videat: nisi quod ceremoniarum non crediderit fuisse illis temporibus tam magnum vsum. Miror sane Laurẽtij in hac re iudicium qui eorum sententiæ accedit, qui putant esse Apollinarij, cuius nominis cũ duo fuerint, quorum neuter (fuit enim alter temporibus Antonini secũdi alter recentior adhuc) Paulj discipulus esse, aut apostolorum contemporaneus potuit, quem hic passim præceptorem agnoscit. Proinde cuiuscũque hæc opera sunt, authoris modo (quod negari nõ potest) sint alicuius, tum (& quod nemo diffitetur) etiam Christiani, addo & pij atque in fide eruditi, à quo simulatio, fictio, impostura, mendacium, quam longissime absunt, certe & illud cõstabit facile, ea non esse commenta quæ ipse de se testatur, neque longa oratione colligendũ arbitror, etiam si ad eam rẽ veterum testimonijs careremus, atque nullius authoritate probaret esse hęc Dionysii Areopagitæ, nonne vel ipse orationis habitus, quo nonnunquam totus in cœlum tollitur, in amorẽ dei transformatur, spũ inflammatur, euidentissime testatur non aliunde, quàm è syncero pectore prouenire, nec aliter eẽ scripta quam cogitata: insania & furor est (sic plane sentio) existimare hæc commenta esse, aut ludibrij causa esse cõscripta: quis eñ esset fructus commentitij operis? nec ille spũs veritatis & agnitionis, quem hæc scripta ad stuporem spirãt, in animũ maleuolum aut fictum ingreditur. Proinde si eius scriptoris sunt opera, quibus habenda est fides aliqua, vel in his saltem, in quibus non nisi singularis industria, & studium fallendi fuisset, diuersum quàm

res

A res erat scribere: veluti quibus locis temporum suorum meminerit, præceptorum, apostolorum & aliorum συγχρόνων, ac suarum rerum, vt peregrinationis, deliquij solis, quod Heliopoli in Aegypti ciuitate, vnà cum Appollophane sophista tempore dominicæ passionis admirabatur pter naturæ leges euenisse, nullū negotium erit probare hæc opera esse, primū scriptoris, qui apostolorum temporib⁹ vixerit, tum eius Dionysij, quē Athenis Paulus apostolus fidem docuit, ex ipsis operibus. Quare non satis mirari possum Laurentium Vallam sic iudicasse de his libris, vt illo ipso iudicio ostenderet, hoc quod censebat non esse à se perlectū, nam si Apollinarij essent, eius opera ex meris mendacijs consuta esse oporteret, & à nemine de operum fide, sed tantū de authore, idq; à quàmpaucissimis, dubitatū sit. Meminit em̄ horum tātū & ad hos solos scripsit, qui apostolorū temporibus vixere. Nam libri eius qui iam supersunt, ad Timotheum episcopum sunt scripta, ad quem & Apostolus, quod Suidas cōmeminit: epistolæ ad Iohannem Euangelistam, ad Titum Pauli discipulū: aliæ Caio, Dorotheo, Sosipatro, Policarpo, & Demophilo missæ sunt. Sancti vero Pauli apostoli non vno in loco meminit, vbiq; eū sanctū præceptorē, patrem etiam ac ducem appellans, vt περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας cap. 6. hoc pacto Paulum citat. πάντας ὁ θεὸς ἡμῶν ἱεροτελεστὴς εἰς περὶ ἀφορίζει τριαδικὰς διακοσμήσεις, ꝙ autem hic locus in diui Pauli epistolis non repetitur, quid mirū est, cum nec omnia quæ dixit, neq; etiam quæ scripsit, ad nostram memoriam peruenire potuerunt: sed & multa inueniri de cœlestibus & angelicis spiritibus apud eum quis negat: quorum quoq; meminit beatus Gregorius Homilia tricesimaquarta. Et περὶ θείων ὀνομάτων cap. secundo de vnitate deitatum epistola octaua ad Demophi-

B lum Therapeutam, sanctū patrem Apostolū veneratur, Clementem quoq;, qui postea Pontifex fuit, diui Pauli discipulū, cuius ipse Apostolus meminit in epistola ad Philippenses, adducit. cap. quarto diuinorum nominū, περὶ παραδειγμάτων, & ad Timotheū scribens de diuinis nominibus, asserit se diuæ virgini adfuisse, dū extremū in terris diē ageret, recensens eos q vnà adfuere. παρῆν (inquit) δὲ καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης. Nec video sane quo pacto ab hominibus bonæ & sanæ mentis negari possit authoris vetustas, cū ipse huius rei sit locupletissimus testis. Quid igitur cū ipsum pro se loquatꝰ opus, externis opus est testimonijs: quorum apud Græcos & Latinos copiæ cornu (vt dicit) habemus. Id tamen vereor, ne nostra defensione in re apertissima inuidiam aliquā faciamus his, qui non recte de hoc scriptore iudicāt. Quę em̄ demētia est, si modo scriptoris alicuius, qui nō data opera opus ex mendacijs meris componere voluerit, existimare hæc esse commenta: Non certe potuit mendaciorum spūs ex his loqui quæ diuino illo igne sic flagrant. Erasmum motum apparet ceremoniarum mentione, quarum putat eis temporibus non fuisse tantum vsum, cum tamen de fide operis nihil dubitet, sed eruditi esse cuiusdā, verum recentioris. Atqui hęc ratio non tantum valebit ad negandū, quàm tum ad astruendū, ea quæ plurima sunt, & scriptoris proprij, & aliorum testimonia, nec leuibus coniecturis in fide ꝑsertim historica credendū, contra testimonia, quæ sola sunt rerū antiquarum probationes. Quod aūt ad ceremonias attinet, nonne continuo noua fide accepta, veteres ceremoniæ & gentilicię nouis & Christianis permutātur: indocti enim homines his potissimū in religione seruantur: apparet autē ex historia ecclesiastica, apostolorū

C concilijs, non paucas fuisse in ecclesijs. Nam si de celebratiōe paschæ, iam vixdum instituta ecclesia, consilijs aliquot Romæ agitatū est, aduocatis Græcorum & Asianorum episcopis & presbyteris, quod sane nostri temporis hominibus leuiculū videretur, quid mirum si de grauioribus, quæ in ecclesia fiebant, multa ab episcopis ordinata sint ad maiorem cultū & honorē dei: Nōne paucis mensibus qui à fide catholica deficiunt, nostrarum ceremoniarum osores, ipsi longe plures inueniunt: tū veteris legis apud gētiles multo plures fuerūt, sed nec ita pauci intercesserūt anni à morte Christi, ad tēpora vsq;, quibus hæc scripsit. Vixit em̄ longissime, nec maior fuit annis vigintiquinq;, cū dn̄s noster pateretur, vt ipse testatur: atq; peruenit ad duos & nonaginta, quibus temporibus, quis non videt potuisse paulatim crescere numerum ceremoniarum: verū non arbitramur ex ceremoniarum coniecturis probandū esse, operis fidem, sed ceremoniarum consuetudinem olim fuisse ex opere hoc, sine vlla dubitatione. Ea aūt quæ Valla huc adfert, facile diluemus, hęc videlicet diuum Hieronymū eius non meminisse operum, vt per hoc intelligatur eum nō tam vetustū scriptorē fuisse, deinde nō fuisse Areopagitā, quia philosophū eum faciunt & iudicasse de eclypsi illa solis, quæ tēporibus passionis Christi cōtigit Hierosolymis, propterea ꝙ Areopagitæ philosophi non erāt, sed iudices, vt Romæ Centumuiri, & ꝙ illa eclypsis eousq; nō peruenerit: nullus em̄ scriptor inquit, eius meminit externus in historia, quod falsum est, & epistolā quandam de hac eclypsi ad Appollophanem scriptā commentū esse, quod sane temerarium est, sine testimonio & argumēto adserere. Postremo, quod diuus Gregorius in Homilia quadā videatur quoq; sentire, nō esse Dionysij illius Areopagitæ, Non plura sunt quibus credulis quibusdā facta est fides, quæ aut falsa ostendemus, aut nō satis idonea ad probandū quod intenditur. Primū, diuū Hieronymū eius non meminisse, nec Eusebium, quod & Erasmus queritur, inefficax sane probatio, neq; em̄ omnia eū necesse est legisse: & ꝙ ipse nō diffitetur plures exstare q̄ ipse in catalo-

gum eum retulerit, quantumuis diligens fuerit. Et Eusebius haudquaq̃ hic dormitans, ait esse in- D
numeros scriptores à se in eum numerū non relatos, & superioribus seculis, & nostris temporibus multa & græce & latine scripta, diu squalore & situ obsita reperta sunt, quæ eorū temporū scriptoribus incognita fuere, vel incuria, aut etiam malitia hominū. Nam Picus Mirandula vir exquisiti & diligentis iudicij, ab hæreticis suppressos hos libros existimat. Et Hieronymus (vt ex epistolis ad Rufinū apparet) multa p̄terit sciens. Neq; eñ non legisse videtur, tum ex eo q̄ constat eũ Originis opera tam diligenter euoluisse, qui horū operū & authoris meminit, atq; illius quoq; Dionysij Corinthiorū episcopi, qui & ipse Dionysij Areopagitæ nomẽ celebrat, in epistola quadã ad Soterẽ, & in alia ad Athenienses, in qua multa sunt de Dionysij Areopagitæ cõuersione, doctrina, prædicatione, quod quoq; Hiluidius annotauit. Imò & colligere licet, vel ex ipsius Hieronymi epistolis ad Rufinũ, non fuisse ei incognita hæc. Porro Iohãnes Sarracænus aliam causam ad Odonem scribit, q̄ ab Hieronymo sit p̄teritus. Forte (inquit) Hieronymus excellentissimũ virum nõ posuit inter ecclesiasticos scriptores, q̄ eminentissima eius opera nõ existimauit ad communẽ vsum legenda, quod an verū sit dubito, illud affirmare possum, multos ab Hieronymo esse p̄teritos. Areopagitã vero fuisse, eundẽq; philosophũ, cur absurdũ videatur, hominẽ claris & diuitibus parentibus natũ ac educatũ Athenis, quæ totius Græciæ schola fuit celeberrima, ac doctissimorū hominũ conuentu toto orbe cognita, bonas artes ac philosophica didicisse, priusquã ad Areopagitas receptus esset? Nam & Romæ inter Centumuiros homines eruditione clari fuere, nec tantũ cognoscendis causis necesse est iudices eẽ addictos, vt oĩa negligant, adde etiam q̄ iustitia & eruditione probatos tantũ in hunc numerū admiserunt, vt scribit Philochorus in secundo rerū Atticarū, & Androcion in tertio, & Suidas summã illi eruditionem E
tribuit. Sic eñ habet in principio eius vitæ. Διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, εἰς ἄκρον ἐληλακὼς ἀκουστὴς Παύλου. Et Eusebius in Chronicis eundem Areopagitã, & philosophũ appellat. Longe magis aduersus nos faceret, si rerũ philosophicarũ rudem ostenderet: ita Laurentij Vallæ obiectione nõ modo nõ repellimur, sed & iuuamur. De eclypsi adfert idem, nõ fuisse eam tã longe visam, vt externis quoq; hominibus apparere posset. Quod aũt ab Euangelista dictũ sit, factã esse obscuritatẽ super vniuersam orbẽ, intelligendũ esse Iudaicũ, vt orbem Romanũ dicimus, nulla alia ratiõe coactus violentã hanc adferre interpretationẽ, quam quod historici eius deliquij nõ meminerint, quod & si verũ esset, nihil tamen efficeret. Quis eñ Lazari triduũ sepulti & in vitam reuocati, p̄ter Iohannẽ scripto cõmeminit, miraculi super omnẽ admirationẽ? Iam multa alia in veteri testamento p̄ter naturæ ordinem euenta, à nemine gentilium scriptorū sunt adnotata. Apparet quædã tanquã nota nimis esse p̄terita, quædã etiam apud posteros, quod à prioribus nõ erant libris tradita, paulatim in obliuionem venerunt. Solent eñ scriptores huiusmodi nõ à re, sed à memoria hominũ assumpta, adnotare. Chrysostomus eñ non obscure indicat eclypsim hanc generalẽ fuisse, in eius loci Homilia. Hoc (inquit) admirandũ erat, q̄ in omnẽ terram tenebræ factæ sunt, quod nunquã prius cõtigerat. In Aegypto eñ solũ tenebræ factæ sunt, quãdo Pascha perficiendũ erat, hic aũt intuere tenebras medio die fieri, vt oẽs qui terram habitarent, hoc miraculũ cognoscerent, ita dubiũ non est, hanc obscuritatẽ per omnes Græciæ horizontes visam fuisse. Imò nec hoc verũ est nõ F
fuisse vspiam defectũ hunc luminis obseruatũ. Nam Origenes in Homilia super Matthæum citat Phlegontem (quẽ Picus Mirandula computatorẽ olympiadũ nominat) qui eclypsim illam sub principatu Tyberij Cæsaris in Chronicis annotauerit. Meminit eiusdẽ Eusebius, decimooctauo anno Tyberij solis defectione facta, Bithiniam terræmotu concussam, & Niceæ plures domos corruisse, eodẽ aũt anno Tyberij Christũ passum supputat beatus Hieronymus. Meminit & C. Plinius eius terræmotus, libro secundo naturalis historiæ cap. 79. & ipse vero Dionysius in epistola ad Appollophanem fusissime narrat, quo pacto eclypsim viderit Heliopoli in ciuitate Aegypti, ac assumpta regula de syderũ meatu Philippi Aridæi, intellexerit præter naturæ modũ eã accidere, luna distãte à sole diametro mũdi. Hanc epistolã reijcit Laurentius, tãquã confictã, quod forte nõ inueniuur hæc Græca, sed & multa alia habemus latina, quorū desideramus scriptores, è quibus conuersa sunt: nec minus habemus ea probatæ fidei, verũ si licebit tã leuiter & suo cuiusq; arbitrio libros reijcere, vacillabit oĩm librorū fere authoritas, sed demus id Laurentio, q̄ minime verũ est, extat eñ prope tota hęc apud Suidã. Epistola ad Polycarpũ, quã hac ratiõe reijcere nequit, nec eã à Valla lectã apparet, idẽ habet de eclypsi quod est in epistola ad Appollophanẽ, quod etiã annotauit Suidas. Ridiculũ plane est, quod ex Gregorio adferunt, qui sic habet Homilia. 34. Fertur vero Dionysius Areopagita antiquus & venerabilis pater, &c. tanquã hæc verba sint dubitantis de authore, magis q̃ ostendentis & fatentis se scriptoris opera nõ legisse, nam græce tunc exstabant tantum, cuius linguæ cũ ipse esset ignarus, temere pronuntiasset, de opere à se nõ intellecto, si secus dixisset. Nã in sacris solennibus, quæ conscripsit beatus Gregorius abunde testatur beatũ Dionysiũ Areopagitã Galliarū Apostolum & eorū librorũ authorẽ fuisse. Hæc vniuersa sunt quæ ab his, qui cõtra operū authorẽ sentiũt, producun-

A ducuntur, quæ vel falsa vel leuissima esse, forte ad tædium vsq; ostendimus, per quæ hominibus
credulis, nouarum opinionum auidis, contentiosis facile imponitur: quibus opponemus ea, quàm
poterimus breuissime, quæ sine vlla dubitatione vel luce clarius ostendent beatũ Dionysiũ Areo
pagitã, quem Apostolus Paulus Athenis ad fidem perduxit, & in fide erudiuit, quiq; postea Ro
mam profectus, à beato Clemente ad Gallias conuertendas missus est, scripta quoq; reliquisse,
è quorum numero sunt hæc, quæ ad nostrã memoriã perdurarũt. Nã & Suidas & alij longe plu
ra recensent, & quidẽ (pſertim Suidas) sine authoris dubitatione. Verũ quoniã hoc solũ suspitio
ni occasionẽ dedit, quod nec diuus Hieronymus in catalogo, nec Eusebius scriptorum eius memi
nerunt, cuius tamen facti superius reddidimus rationẽ, testimonia veterum & recentium adduce
mus: si illud prius admonuerim⁹, librorum titulos & tractatus satis docere (etiam si nullus præterea
idoneus testis contingeret) esse eius reuera cui adscribuntur, nam vbiq; Paulũ præceptorẽ repe
tit, Timotheum & Titũ & Caium & beatũ Iohannẽ Euangelistam, vbiq; charissimos fratres
appellat, pluribus locis eclypsim illã à se & Appollophane visam Heliopoli: & quæ de virgine
Maria matre Iesu: quæ si ficta forent, nihil toto opere necesse est esse non fictũ, omnia esse men
dacia. Imprudẽter reijcit ille epistolã ad Appollophanẽ tantũ, ac si ea sola sit talium rerũ testis.
Apollinarij putant eẽ inquit idẽ, eruditi homines, sed quis? & quo loco? quis hoc præter Lauren
tium legit vel audiuit? sed sit eius. Quod si de operis fide nõ dubitant, Apollinarium illũ necesse
est fuisse Dionysium Areopagitã. Quid em̃ ad eam rem opus est probationibus? loquitur pro
B se diuinũ & cœleste illud numine inflatũ pectus. Hũc igit veterum multi & recẽtiores vno ac alte
ro excepto, oẽs summa cũ veneratione legunt & citant. Communiter Græci, ἐλλογιμώτατον, &
θεολογώτατον appellant. Origenes primus sacrarum literarum interpres ante diuũ Hieronymũ, ne-
quaq̃ venerandũ patrẽ pterijt: ait em̃ in Homilia prima sup principiũ Euãgelij Iohannis. Et vt
ait magnus Dionysius Areopagita: esse omnium est superessentia & diuinitas, quæ sentẽtia est,
apud eũ in mystica theologia. Hoc magis vel apud indoctos homines efficit, vt credas, q̃ Hie-
ronymi de eo silentium, vt refellatur: iudicent em̃ suo canone dialectici. Diuus Ambrosius Dio
nysiũ Areopagitã adnumerat doctissimorum cœtui, in epistola ad Vrcellẽsem. Chrysostomus,
cuius authoritas probatione nõ indiget, eiusdẽ meminit in Basilij dialogo, libro. 4. & alibi, ap-
pellãs eũ volucrẽ cœli, q̃d Faber Stapulen. adnotauit. Veterum scriptorum hęc sunt testimonia, q̃s
plures, si cui euoluere libeat, credo eũ adhuc plura inuẽturũ. Quanq̃ nihil necesse ẽ vnius scripto
ris oẽs meminisse. Ad paulo recẽtiores venio, Ioh. Damascen⁹ theologus, vnice eius ingenij sub
limitate delectatus fuisse videt, ideoq; eũ sæpius autorẽ & testẽ pducit, vt in libro q orthodoxę
fidei inscribit, cap. 17. περὶ ἀγγέλων, fidẽ facit assertioni suæ, testimonio Dionysij in hunc modũ:
καθὼς δὲ ὁ ἁγιώτατος καὶ θεολογικώτατος φησὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, πᾶσα ἡ θεολογία ἤγουν ἡ
θεία γραφὴ, τὰς οὐρανίους οὐσίας ἐννέα κέκληκε, hoc est, quemadmodũ aũt ait sanctissimus & theolo
gorũ maximus Dionysius Areopagita, vniuersa theologia, sacra scilicet scriptura, nouem cœle
stes substantias nominat, qui locus est apud Dionysium, περὶ οὐρανίας ἱεραρχίας, cap. sexto. Et cõ-
tinuo post: ταύτας ὁ θεῖος ἱεροτελεστὴς, εἰς τρεῖς ἀφορίζει τριαδικὰς διακοσμήσεις. Sic & cap. 12. seu vt
C latinorum quidã distinxit, primo lib. ca. decimoquinto: ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῶν ἱερῶν μεμνήμεσθα λο
γίων, ὡς ὁ θεῖος ἔφη Διονύσιος ὁ θεὸς πάντων ἐστὶν αἰτία καὶ ἀρχὴ τῶν ὄντων, id est, Hoc aũt nobis
suggerunt sancta eloquia, quemadmodũ diuinus Dionysius Areopagita dicit, deũ esse causam
& principium eorum omniũ quæ sunt: qui locus est apud Dionysium, περὶ θείων ὀνομάτων. Et eo-
dem libro, cap. 12. aut vt Græce distinguuntur, cap. 9. ὡς δὲ ὁ ἅγιος Διονύσιος φησὶν, ὁ ἀγαθὸς, οὐ
γάρ ἐστιν ἐπὶ θεοῦ εἰπεῖν πρῶτον τὸ εἶναι, καὶ τότε τὸ ἀγαθὸν, id est, veluti sacer Dionysius ait, bonũ
(scilicet primũ dei nomen) non em̃ primũ deo competit eẽ, sed τὸ ἀγαθὸν, quæ sententia apud
eum pluribus locis reperitur. Sed quid opus pluribus in re tam perspicua probationibus? tantæ
laudis pfatione vbiq; beatũ patrẽ veneratur, vt apparet facile nihil de authore dubitatũ fuisse illis
tẽporibus. Neq; Suidas (apud quẽ & vita & eclypsis illa visa Heliopoli, & libri eius q̃ plurimis
versibus recensent) vsquã huius dubitationis meminit, nõ taciturus si vlla fuisset. Nõ em̃ in eo p-
tio fuisset apud homines claros & eruditos: apud quos modo θεολογώτατος, modo θεῖος ἱερο-
τελεστὴς, mõ magn⁹ angelus & cœli volucris dicit. Memoriæ traditũ est, Ludouicũ Imperatorẽ
Caroli magni filium, cui morũ humanitas & virtus Pij cognomen fecit, plurimum fuisse dele-
ctatum libris Dionysij de cœlesti hierarchia, quos à Michaele Constantinopolitano dono ac-
cipit: quin & idem testatur in epistola quadam, eum à maioribus suis mellifluum vocatum, nã
& à patre & proauo in summo honore est habitus: & Pipinum auum testamento iussisse, vt in
diui Areopagitæ sacra æde sepeliretur. Scriptũ reliquit Franciscus Picus, Constantinũ philoso-
phum, qui fuit temporibus Adria. Romani pontificis eius nominis primi, omnes Dionysij li-
bros memoria tenuisse: cuius id fuit de eo iudicium, si sanctis patribus eorum librorum copia fuisset,
suppresserant em̃ (vt idem scribit) hæretici, facilius eos superaturos fuisse. Est in decretis patrũ
annotatum, vt docet octaua synodus, maximo honoris loco habitos fuisse Areopagitæ libros.

Docet

Docet idem diuus Maximus, sanctus Michael Hierosolymitanus, D. Martinus pōtifex Romæ in synodo, publica oratione eūdē laudibus vexit: fecit idē Agatho in epistola ad sextā synodū: citat eundem & septima synodus. Andreas Cretensis, à quo magnus angelus dicitur, ait nondū ei successisse parem. Nec de authore dubitant qui verterūt, qui scholijs illustrarūt, qui cōmētarijs eū interpretati sunt. Authorē adserit & Anastasi⁹ maximi nōis ī decretis q parātheses interp̄tatur, tuetur eundem Iohānes Scotus Polycarpi epistolā & Eusebiū citās: assentitur & Camaldulensis interpres & scholiastes, cum Maximo monacho, q & ipse scholia reliquit, quēadmodū Iohannes Sicopolitanus scholiastes & ipse; citantur eiusdē rei testes ab Andrea Cretensi, qui in diuorū numerū relatus est, Methodius, Athanasius, Eugenius, Gregorius Turonensis: ad hæc recentiores (quia visus est Erasmus leuiter sentire cū Laurentio) omnes defendūt, his tantū exceptis, q rebus vel probatissimis pro nihilo habēt cōtradicere. Iacobus Stapulensis in eclypsi probāda sudauit, & vicit authoritate testium Chrysostomi & aliorum: post eū, aut potius cum eo Iodocus Chlichtouæus: defendit quoq; Iohannes Eckius, pluresq; alij etiamnum superstites. Atque nos in re perspicua prolixi fuimus, non aliā ob causam quàm vt ostenderemus nullā eē idoneam rationem ad dubitandum de operum horum authore: meminerunt enim, nec meminerūt modo, sed & magna veneratione hunc authorē prosecuti sunt & veteres & recentiores vsq; ad hæc tēpora: qua in re non admodū vidit Valla. Neq; vlla sunt quæ sibi non vel optime constent, nam eclypsis meminerūt & alij. Loquitur ipse scriptor pro opere, pro scriptore opus, ita vt nihil dubitem eos, qui huiusmodi respexerint, omnē dubitationem depositturos.

VENERABILI ET RELIGIOSO PATRI THEODORICO LOERO, COLONIÆ CARTHUSIANORUM VICARIO, S. P. D. IOHAN. NOUIO.

HAbes meum iudicium venerande pater, de authore horum operum, quæ vestri Ordinis Dionysius copiose enarrauit. Vt autem ingenue tibi quid sentiam, quidq; olim sensi, aperiam: non enī sustineo erroris mei dissimulationē: Fateor me aliquādo in diuersa fuisse opinione, cum ipse huius scriptoris nihil legissem, nec cognouissem aliorū de eo testimonia, præterquàm Laurentij Vallæ. Acquieui enī propter hominis authoritatem. Perceptis autem aliorū veterū & recentium testimonijs, ilicò sentētiam mutaui, omnemq; hāc opinionē ex animo deleui. Itaq; cōgessi & ea quæ aliquādo abs te me audire memini: tum quæ mihi in mentē de fide authoris venire hoc tpe potuerūt. Velim aūt legentes sic sentiant, me nō cōtradicēdi studio (nullus enim magnopere cōtra sentit) sed tuo rogatu hęc testimonia attulisse. Repperi martyrion eius græce scriptum sine authoris nomine, & deprauatū supra modum, quod latine subiecimus, quoniam & illud testimonij alicuius esse poterit. Vale. Coloniæ.

¶Opera sanctissimi huius patris, quæ gręce & latine reperiuntur, sunt:

Liber cœlestis hierarchiæ, vnus.
Liber ecclesiasticæ hierarchiæ, vnus.
Liber diuinorum nominum, vnus.
Liber mysticæ theologiæ, vnus.
Epistolæ vndecim ad diuersos.

¶Reliqua omnia eius monimēta vel hæreticorum inuidia exterminata sunt, aut adhuc sub modijs latitant Græcorum. Horum autem ipsemet sanctus pater meminit in supradictis lucubrationibus, & sunt hæc:

Liber diuinorū hymnorū, capite. 7. cœlestis hierarchiæ.
Liber theologiæ symbolicæ, cap. 15. cœlestis hierarchiæ. Et cap. 1. & 13. diui. noim. Et ca. 3. mysticæ theologiæ. Et. 9. epist. quæ ad Titum.
Liber intelligibilium & sensibilium, cap. 1. & 2. ecclesiasticæ hierarchiæ.
Liber legalis hierarchiæ, cap. 3. ecclesiasticæ hierarchiæ.
Liber theologicarū hypotyposeon, cap. 1. & 2. diui. no. Et cap. 3. mysticę theologiæ.
Liber proprietatū angelicarum, cap. 4. diuinorū nominum.
Liber de anima, cap. 4. diuinorum nominum.
Liber de diuino iustoq; iudicio, cap. 4. diuinorū nominum.

ERRATA.

¶Primus numerus designat folium, secundus faciem, tertius lineam, deinde sequitur vera lectio.

Folio primo, facie prima, linea.54.pro quam, lege qua. Ibidē.2.1.conscendendum. Fo.2.1.15. nam. Ibidē li.37.intellectualibusq́. Ibidē.2.48.conueniet. Fol.3.1.26.communicāt. Ibidem.56. in superioribus inferioribusq́. Fo.6.2.14.putandū est? Ibidē.54.excelsi. Fo.8.1.52.vnicā. Ibid. 2.55.& lucidissimū. Fo.9.1.41.traditionibusq́. Ibidē.2.28. pro peius lege, eius. Fol.10.2.27.pro angelos, lege singulos. Fo.14.1.15.conuertuntur. Ibidē.2.10.pro cōiter, lege continēter. Fo.15.1. 5.in sanctis literis. Ibid.27.distributionē. Ibidē.2.25.altissimosq́. Fo.18.1.16.immortalem. Ibidē 26.angelis. Ibidē.42.hunc ille. Fo.21.2.21.in seinuicem si. Ibidē.28.quis facem vnā. Ibid.li.48. vlla ex parte. Fo.22.1.52.disseparās &. Ibid.2.19.visionē admittūt. Ibid.48.si qs maritimū saxū Fo.23.1.42.descēdimꝰ, Ibi.2.9. sunt angelis. Fo.24.2.25.ex pulchro ē & bono. Ib.26.bonū sunt & fiūt. Ibid.27.exēpla ducūtur. Ibid.45.istiusmodi significet. Fo.25.1.37.est & fit. Fo.26.2.27. per naturā sunt. Fo.27.1.51.malū infirmitas. Ibid.2.19.aliorꝫ cōem. Ibid.32.vt bene. Ibi.37.laudandū non est. Fo.28.2.52.iā dictū est. Fo.29.2.31.sed & ipsis. Fo.30.1.8.veritati vnitus extra se fit. Ibi.2.6. cōstāter feriētes. Fol.31.1.15.atq; hæc est. Ibid.li.25.eodē se habēs mō. Ibid.li.26.& intemeratē. Ibid.29.seu non sit ab hoc. Ibid.2.7.ei participāt. Ibidē.43.atq; desiderabilis. Ibid. 56.immortalia & immutabilia. Fo.32.1.2.id diffinitū. Ibid.3.semper se habēt. Ibid.8.alibi vero. Ibidē.li.22.hæc itidē non. Ibid.38.mera & cōmixta. Ibidē.2.4.pro eorꝫ motu cupiūt. Ibidē.7. eodē modo se sēper habētia. Ibid.12.perexiguis quibusdā. Ibid.49.quæ à creaturis. Fo.33.1.20 imparticipabilis author. Ibid.29.omnēq́ terminat. Ibid.38.& dimidiū vnū. Ibid.46. qdē multitudo. Ibid.59. ¶Et expedit. Fo.34.1.42.ꝓsidia terminās. Fo.35.1.42.vt diuinius loquar. Ibid.2 sustinēs pondus. Ibidē.5.mētis discutiat. Ibid.21.inuestigabiles eē dixit. Fo.36.1.6. maius atque mirabilius. Ibid.27.si licuerit dicito. Ibid.2.6.bonitatis est ꝙ. Fo.37.2.5.illi indultæ sibi. Ibid.8. fuerant dimissa repetantur. Ibid.47.absq; perturbatione. Fo.38.1.34.corporeo more filiū. Ibid. 43.& arte conficiunt. Ibid.2.32.enunciantia signa. Ibid.49.similiter se habēs. Fo.39.1.32.finem epistolæ faciamus.

Coloniæ impensis Petri Quentell, Anno M. D. XXXVI.